C.G JUNG

NIETZSCHE'NİN ZERDÜŞT'Ü ÜZERİNE SEMİNERLER

Çeviren: Turgut Berkes

ALFA | FELSEFE

Nietzsche'nin Zerdüşt'ü Üzerine Seminerler
© 2016, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Nietzsche's Zarathustra Part 1 and 2. Notes of the Seminar given in 1934-1939
© 2007, Foundation of the Works of C. G. Jung, Zürich

Kitabın Türkçe yayın hakları Onk Ajans aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Turgut Berkes
Kitap Editörü Oğuz Yarlıgaş
Kapak Tasarımı Füsun Turcan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-171-930-6
1. Basım: Mart 2019

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 10905

C.G JUNG

NIETZSCHE'NİN ZERDÜŞT'Ü ÜZERİNE SEMİNERLER
1934-1939

Editör: James L. Jarrett
Çeviren: Turgut Berkes

ALFA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 9

TEŞEKKÜRLER, 20

METNE İLİŞKİN BİR NOT, 21

SEMİNER ÜYELERİ, 22

KAYNAKLAR İÇİN KISALTMALAR LİSTESİ, 23

İLKBAHAR 1934

I 2 Mayıs 1934 27
II 9 Mayıs 1934 41
III 16 Mayıs 1934 55
IV 23 Mayıs 1934 70
V 6 Haziran 1934 84
VI 13 Haziran 1934 99
VII 20 Haziran 1934 115
VIII 27 Haziran 1934 130

SONBAHAR 1934

I 10 Ekim 1934 147
II 17 Ekim 1934 160
III 24 Ekim 1934 174
IV 31 Ekim 1934 189
V 7 Kasım 1934 202
VI 14 Kasım 1934 216
VII 21 Kasım 1934 224
VIII 28 Kasım 1934 238
IX 5 Aralık 1934 253
X 12 Aralık 1934 268

KIŞ 1935

I 23 Ocak 1935 287
II 30 Ocak 1935 300
III 6 Şubat 1935 314
IV 13 Şubat 1935 327
V 20 Şubat 1935 340
VI 27 Şubat 1935 355
VII 6 Mart 1935 369
VIII 13 Mart 1935 383

İLKBAHAR 1935

I 8 Mayıs 1935 397
II 15 Mayıs 1935 411
III 22 Mayıs 1935 423
IV 29 Mayıs 1935 436
V 5 Haziran 1935 450
VI 12 Haziran 1935 465
VII 19 Haziran 1935 481
VIII 26 Haziran 1935 497

SONBAHAR 1935

I 16 Ekim 1935 515
II 23 Ekim 1935 530
III 30 Ekim 1935 546
IV 6 Kasım 1935 563
V 13 Kasım 1935 579
VI 20 Kasım 1935 591
VII 27 Kasım 1935 608
VIII 4 Aralık 1935 622
IX 11 Aralık 1935 638

KIŞ 1936

I 22 Ocak 1936 655
II 29 Ocak 1936 671
III 5 Şubat 1936 686
IV 12 Şubat 1936 700
V 19 Şubat 1936 716
VI 26 Şubat 1936 730
VII 4 Mart 1936 744

İLKBAHAR 1936

I 6 Mayıs 1936 761
II 13 Mayıs 1936 776
III 20 Mayıs 1936 789
IV 27 Mayıs 1936 805
V 3 Haziran 1936 821
VI 10 Haziran 1936 836
VII 17 Haziran 1936 850
VIII 24 Haziran 1936 866

İLKBAHAR 1937

I 5 Mayıs 1937 881
II 12 Mayıs 1937 896
III 19 Mayıs 1937 912
IV 26 Mayıs 1937 926

V 2 Haziran 1937 943
VI 9 Haziran 1937 959
VII 16 Haziran 1937 974
VIII 23 Haziran 1937 991
IX 30 Haziran 1937 1007

İLKBAHAR 1938

I 4 Mayıs 1938 1025
II 11 Mayıs 1938 1042
III 18 Mayıs 1938 1057
IV 25 Mayıs 1938 1071
V 8 Haziran 1938 1085
VI 15 Haziran 1938 1099
VII 22 Haziran 1938 1115

SONBAHAR 1938

I 19 Ekim 1938 1135
II 26 Ekim 1938 1149
III 2 Kasım 1938 1163
IV 9 Kasım 1938 1177
V 16 Kasım 1938 1190
VI 30 Kasım 1938 1205
VII 7 Aralık 1938 1218

KIŞ 1939

I 18 Ocak 1939 1235
II 25 Ocak 1939 1250
III 1 Şubat 1939 1265
IV 8 Şubat 1939 1281
V 15 Şubat 1939 1294

DİZİN, 1309

ÖNSÖZ

Dr. C. G. Jung 1934 ilkbaharında, 1930 Ekiminden beri Zürih Psikoloji Kulübünde sürmekte olan bir semineri sonuçlandırdı. Jung ve öğrencilerinin—pratisyen analistler, analist olmak üzere eğitim alanlar ve seçilmiş analizanlar—ilgilendikleri konu imgelemler, özellikle de Christiana Morgan adında Amerikalı bir kadının dikkate değer resimlerindeki imgelemlerdi. Bu nihai sömestrin sonlarına doğru, bir sonraki seminerin neye odaklanması gerektiği sorusu ortaya çıkmıştı, çünkü artık bu tür bir seminer/tartışma dizisinin önemi—hatta gerekliliği—iyice anlaşılmıştı. İmgelemlerden önce Düşler Semineri ve benzerleri, Jung'un çok belirgin bir izleyiciye yönelik öğretim türünü başlattığı 1923, hatta belki de daha öncesinden beri yapılmıştı. 1934'te grup anlaşılan yeni konu başlığı olarak Nietzsche'yi, özelinde de Nietzsche'nin tuhaf ve bir o kadar da harika eseri *Böyle Dedi Zerdüşt*'ünü seçmekte tereddüt etmemişti. Böylece bazıları ayrılmış ve yerlerine başkalarının gelmiş olduğu grup Mayısta toplandığı vakit, hocaları önlerinde yokuşlu ve taşlı bir yol olduğuna, çünkü Nietzsche'nin zihni son derece dolambaçlı ve çapraşık olduğu gibi, *Zerdüşt*'ün—sırf bu amaç için icat edilmiş biçemiyle, o da her neyse!—özellikle öyle olduğuna dair uyarmıştı. Ama hiçbir şeyden yılmadan işe koyuldular ve önceki seminerlerde olduğu gibi, önderleri (dağları çok severdi) onları, 1939 yılının o uğursuz yazına yaklaşırken çalmaya başlayan savaş alarmlarında boğularak doğal bitimine ulaşmadan sona erecek olan bir yolculuğa hazırlamaya başlayınca, heyecan büyüdü.

Bu noktaya gelindiğinde, seminerlerin bir başka niteliği de artık sıradanlaşmıştı: seminerlerin ve tartışmaların kaydedilmesi. Not tutması için profesyonel bir sekreter getirilmişti; bu notları, hemen hepsi kendi notlarını tutan grubun çeşitli üyelerinin de yardımıyla Mary Foote düzenlemişti. Daha son-

ra bu notlar ciltlenmiş, multigraf kopyalar halinde katılımcılara ve Analitik Psikolojiyle ilgili başkalarına sunulmuştur, ancak her bir "cilt" üstünde "Prof. Jung'un yazılı izni olmadan bu raporun ödünç verilmemesi ya da yayımlanmak üzere alıntılanmaması koşuluyla" Seminer üyelerinin münhasıran kullanımı için olduğuna dair bir etiket vardır.

Bu kısıtlamanın bir önemli nedeni kuşkusuz Jung'un, en çok hızla gözden geçirmenin ve Miss Foote'un sorduğu sorulara ya da sekreterin tam anlayamadığı bir özel isme yönelik cevaplar vermenin ötesinde, bu notları düzenlememiş olmasıydı. Ancak tüm bu apaçık yasaklamalara karşın, multigraf kopyalar yapıldı ve dünyanın her yanındaki şehirlerde ortaya çıkmaya başladı, özellikle C. G. Jung Enstitüsü olan yerlerde, çünkü burada özel—hatta eşsiz bir şey olduğu söyleniyordu. Seminerlere katılmayanlar için bu daktilo metinleri, doğaçlama olarak ve kayda değer bir teklifsizlikle konuşan, soruları ve gözlemleri ele alan (ki bunlar çoğu zaman kendileri de son derece zeki ve insan doğasının bilgili araştırmacılarından geliyordu), tartışmanın ana güzergâhından biraz uzaklaşmasını dert etmeyen, ek okumalar öneren, çağdaş politik ve ekonomik olayları anıştıran ve espriler yapan Profesör Jung hakkında fikir edinmek için bir olanak yaratıyordu. 1957'de Jung "halka açılma" izni verdi ve William McGuire'ın editörlüğünü yaptığı *Rüya Analizi*'nin 1984'te çıkması, Jung'un seminer notlarının birçoğunun yayımlanmasını içeren bir projeyi başlatmış oldu.[1]

Kendisini iyi tanıyanlar için Jung'un Seminere, Nietzsche metnini önermesi şaşırtıcı değil. En eski çalışmalarında bile Jung, Nietzsche'yi tartışmış ve meslektaşlarının da çoğu bu Alman felsefeci-şair-psikoloğun kendi düşünsel yetişkinliğe erme sürecinin önemini vurguladığını duymuş olmalıdır. Jung, otobiyografisi *Anılar, Düşler, Düşünceler*'deki "Öğrencilik Günleri" bölümünde, tıp okulundayken felsefe okumalarını nasıl kısa kesmek zorunda kaldığını anlatıyor:

> Sonraki klinik sömestrler beni o kadar meşgul etti ki, daha dış alanlara dalmak için hemen hiç vaktim kalmıyordu. Kant'ı incelemek için yalnızca Pazar günlerim vardı. Ayrıca Eduard von Hartmann'ı da [o sıralar *Bilinçsizlik Felsefesi*'yle çok tanınmıştı] özenle okudum. Nietzsche'yi uzun zaman önce programa almıştım, ama onu okumaya başlama konusunda tereddütlüydüm, çünkü yeterince hazır olmadığımı düşünüyordum.[2] O vakitler sözde yetkin felsefe öğrencileri arasında, çoğunlukla olumsuz bir biçimde tartışılıyordu, ki bundan, yüksek kademelerde uyandırdığı husumeti görebiliyordum. En yüksek otorite de, tabii ki, Jakob Burckhardt'tı ve onun Nietzsche'yle ilgili çeşitli eleştirel yorumları hakkında atıp tutuyorlardı. Dahası, üniversitede Nietzsche'yi şahsen tanımış insanlar da vardı ve bunlar hakkında pek hoş olmayan dedikodular yayıyorlardı. (s. 101/105)

---

1 Seminerlerin daha ayrıntılı bir anlatısı için Mr. McGuire'ın *Rüya Sem.*'deki sunumunu okuyun.

2 Jung olasılıkla *okumak* derken *çalışmayı* kastediyordu, çünkü 1898 yazına gelindiğinde (23 yaşındaydı) tıp derneğinde verdiği bir seminerde Nietzsche'den geniş çapta alıntılar yapıyordu. Bkz. *Zofingia Konferansları* (Princeton, B.D. XX: A, 1938).

Tüm bunlar Jung'un iştahını kabartmıştı, ama yine de "benim de belki de onun gibi olabileceğime dair gizli bir korku bana engel oluyordu" (s. 102/105). Yine de merakını yenemedi ve *Mevsimdışı Düşünceler* (ya da *Zamansız Tefekkürler*) adlı bir erken dönem denemeler koleksiyonuna hevesle daldı ve oradan da *Zerdüşt*'e geçti, bu, "Goethe'nin *Faust*'u gibi, benim için muazzam bir deneyimdi." Ama yine de bunun çok tehlikeli bir alan olduğu duygusu kalmıştı, o da buradan ampirik çalışmanın nispeten daha güvenli alanına çekildi.

Tıp okulunu tamamladıktan sonra psikiyatri asistanı olarak Zürih'teki Burghöltzli Hastanesine girdi. Ardından Freud ile tarihi karşılaşması gerçekleşti. Jung bu çok okumuş adamın Nietzsche'yi hiç okumamış olmasına çok şaşırmış olmalı. Bu, daha genç olan Jung'un zihnine, Freud'un erosu vurgularken iktidar güdüsünü göz ardı etmesinin, "Freud Adler'e karşı" değil, "Freud Nietzsche'ye karşı" şeklinde daha iyi ifade edilebileceği kuşkusunun tohumunu yerleştirmiş olmalı (*ADD*. s. 153/150).

1913'te Freud ile yaşanan kopuşun ardından ve savaş yıllarının zoraki yalıtımından sonra, Jung *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, *Şen Bilim*, *Ahlakın Soykütüğü* ve elbette *Zerdüşt* üzerinde daha yakın okumalar yaptı. Nietzsche'nin durumunun, kişinin temel inançlarının köklerinin kişiliklerinde yattığı ve buna uygun olarak da bir yazarın yazdıklarından kişiliği hakkında ne kadar çok şey keşfedilebileceğine dair gitgide gelişen anlayışı için ne kadar iyi bir örnek olduğunu görmek, onu daha da güçlü bir biçimde etkiledi. *Psikolojik Tipler*'de (1921) Nietzsche'yi, çok gelişmiş bir düşünme işlevine sahip, ama duyumsama ve duygu yönlerinde zayıflıklar olan, yüksek ölçüde içedönük bir sezgisel kişilik olarak tanımladı. Entelektüel Bergson'un tersine, Jung şöyle yazdı,

> Nietzsche sezgisel kaynaktan çok daha fazla yararlandı ve böyle yapmakla, felsefi düşüncelerini biçimlendirirken kendisini entelektüel yapıdan kurtarmış oldu .... Sezgisel bir metottan söz edilebilecekse, bana göre *Zerdüşt* bunun en iyi örneği ve aynı anda da sorunun entelektüel olmadan, yine de felsefi bir biçimde kavranabileceğinin çok açık bir göstergesidir. (TE 6, par. 540)

Jung'u en çok etkileyen iki felsefi etmen, Schopenhauer ve Kant ise düşünen tiplerdi—daha özdeyiş nitelikli yazılarına Nietzsche'de de görüldüğü gibi—ama nihayet burada ilgileri metafizikten ziyade psikolojik olan bir felsefeci vardı ve Schopenhauer'de olduğu gibi basitçe hayal kırıklığının kaçınılmazlığından dem vuran değil, sürekli olarak yaşama yön verecek ve onu zenginleştirecek bir dünya görüşünü arıyordu. Ama yine de Jung düşünmeye başlamıştı ki bir felsefeci veya psikoloğun söylediklerini ve yazdıklarını olduğu gibi değil, sözlerinin o yazarın yaşadığı yaşamın kalitesi bağlamında incelenmesi gerektiğini göstermek için Nietzsche'den daha iyi bir örnek yoktu.

Bu öğretinin, öğretenin kendi yaşamı üzerindeki etkilerini incelemek için böylesi bir evetçinin yaşamına eleştirel bir açıdan bakmalıyız. Onun yaşamını

bu hedefle mercek altına aldığımızda Nietzsche'nin içgüdülerin ötesinde, destansı bir yüceliğin doruklarında yaşadığını kabul etmek zorunda kalırız—bu yükseklikte kalmayı ancak kılı kırık yaran bir diyetle, dikkatle seçilmiş bir iklimde ve bir sürü uyku ilacıyla sürdürebilirdi—ta ki gerilim beynini patlatana kadar. Evetçilikten söz ediyor, ama hayırı yaşıyordu. İnsana, içgüdüyle yaşayan o hayvana duyduğu tiksinti, çok fazlaydı. Her şeye rağmen, bu kadar sık hayalini kurduğu ve yutulması gerekeceğinden korktuğu kurbağayı yutamıyordu. *Zerdüşt*i aslanın kükremesi yaşamak için yaygara yapan onca "üstün" insanları bilinçdışının mağarasına kaçırıyordu. Bu nedenle yaşamı, bizi öğretisine ikna etmez. Çünkü "üstün insan," kloral olmadan uyuyabilmek ve "sislere ve gölgelere" rağmen Naumburg ve Basel'de yaşamak ister. Karısını ve çocuklarını özler, sürüdeki itibarını, sayısız sıradan gerçeği, özellikle de bayağılıkları. Nietzsche bu içgüdüyü, bu yaşama yönelik hayvansal dürtüyü yaşayamadı. Çok büyük ve önemli olsa da, Nietzsche'ninki patolojik bir kişilikti. (TE 7, par. 37)

Aşağıdaki seminerlerden de anlaşılacağı gibi, Jung Nietzsche'nin psikozunun 1889'daki kopuşun çok öncesinden kendini belli ettiğine, nevrozunsa en başından beri varolduğuna inanıyordu. Söz konusu akıl hastalığı olunca, Jung'un romantik kuruntuları yoktu. Yaratıcı bir kişi nevroz nedeniyle yaratıcı, hatta daha yaratıcı, değildir—tam tersine. Freud'a karşı kesin bir tavırla, "sanatın marazi bir hal olmadığını" savundu. Aynı anda da Jung "yaratıcılık ateşi denen kutsal yeteneğinin karşılığı kişiye pahalıya mal olur" demiştir (TE 15, par. 158). Bu, özellikle "vizyoner" olarak tanımladığı sanatçılar için geçerliydi, şaşırtıcı bir öngörü yeteneğine sahip olan Goethe ve Joyce—ve muhakkak ki şu Nietzsche denen tuhaf, yalnız, hastalıklı dâhi gibileri.

Jung Nietzsche'nin bilinçdışının 19. yüzyıldaki keşfine çok yardımı dokunduğunu, dolayısıyla Freud'un felsefecilerin sadece yaşamın saf, zihinsel yönünü dikkate aldıkları şikâyetine karşı bir istisna oluşturduğunu düşünüyordu. Ama Freud, kendi fikirlerinden bazılarını Nietzsche'nin bir bakıma önceden görmüş olduğunu hissetmesine rağmen *Zerdüşt*'ü okumaya istekli değildi, çünkü temelini ampirik pratikte değil, sadece spekülasyondan alan fikirlerin etkisi altında kalmak istemiyordu. Öte yandan Jung önceden görenlerin her türlüsünü keşfetmeye bayılıyordu: bunlar bir şekilde onun arketipik temelli fikirler hakkındaki kendi ifadesini önceden onaylar gibiydiler.

Elinizdeki kitap Nietzsche'nin itibarının yeni bir yüksekliğe ulaştığı bir dönemde ortaya çıktı. Kendi kısa yaşamında—1889'da sağlığı bozulana kadar olgun ve yaratıcı işler yapmak için yalnızca on beş yılı olmuştu—ciddiye alınmak yerine hakkında dedikodu yapılan veya görmezden gelinenlerden biriydi. Yazdıklarının birçoğunu kendi dar olanaklarıyla yayımlayabilmişti. Sadece sona yakın kendi dar çevresinin dışındaki bazı önemli kişiler tarafından tanınmaya başlamıştı: August Strindberg, Georg Brandes, Hippolyte Taine. Ancak zihinsel çöküşü, fikirlerinin çok parlak—ama çılgınca olduğu savıyla reddedilmesini

fazlasıyla kolaylaştırmıştı. Ta 1925'e kadar Amerika'daki popüler bir felsefe ders kitabında, 19. yüzyıl fikriyatında Nietzsche adı bile geçmiyordu; ama onaylanmasa da Nietzsche'nin yirminci yüzyıl yazarlarının üstünde dikkate değer bir etkisi oldu: Thomas Mann, Shaw, Lawrence, Remy de Gourmont, Heidegger, Jaspers—liste uzayıp gider. Doğumundan yüz yıl sonra, Nietzsche büyük bir düşünür olarak—ve daha genel olarak da, bir yazar olarak tanınacaktı.

Zihninin parlaklığı daha en baştan kendini belli etmiş olmalıydı. Bir kez Bonn ve daha sonra Leipzig'de akademik uzmanlığını, klasik filolojiyi bulduktan sonra, öğretmenleri ve öğrenci arkadaşları onun büyük başarılara imza atacağına inanmışlardı, bu da henüz 24 yaşındayken Basel Üniversitesine atanmasından ve bir yıl sonra tam profesörlüğe terfi edilmesinden bellidir. Yine de ilk hacimli çalışması olan *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu*, alışılagelmiş yolları takip etmesini bekleyenler için hayal kırıklığı oldu. Nietzsche Dionysos ile kimliğini burada kurmuştu, bu müzik ve karanlık tanrısını, Yunan mimarisinin, biçimin ve ışığın hamisi Apollon ile dengelerken. Gençken Schopenhauer'in sadık bir müridiydi, sonra Wagner ile tanıştığında, hepimizin sefilce bağlı olduğu istencin çemberinden tek kaçış yolunun, müzik ve Ebedi Fikirlerin tefekkürü olduğunu öğreten bir felsefecinin canlı örneğini bulduğunu düşünmüştü. Bu kahramanların her ikisini de *Zamansız Tefekkürler* adlı yapıtında yüceltmişti, ama idollerinin paslanmaya başlaması çok sürmedi. Zamanla Schopenhauer'in İradeye önem vermekte haklı olduğunu, ama bunu Güç İstemi biçemiyle kutsamamakla yanıldığını düşünmeye başladı—Nietzsche bununla özellikle, sıkı bir disiplin temelli yaratıcı dehayı kastediyordu. ("Tüm yaratıcılar serttir" demişti bir keresinde.) Wagner'i sanatsal yaratıcılık konusunda en büyük örneklerden birisi sayıyordu, ama maalesef (diye düşünmeye başlamıştı Nietzsche), onda da bir dekadans tadı, bir yumuşaklık, romantik bir zafiyet, hatta Hıristiyanlığa yönelik içli bir özlem vardı: *Parsifal*'deki gibi!

Jung, Nietzsche'nin ani yargı değişikliklerinde (Herakleitos'tan aldığı sözcükle) *enantiodromia* görecekti, bir yargı ya da inançtan tam zıddına sallanan bir sarkaç. Nietzsche'nin "Wagner'i tanrısallaştırması, sonra da ondan nefret etmesini" de bir örnek olarak verir (TE 6, par. 709). Nietzsche Basel'de iyi bir öğretmen olarak kendisini göstermişti, ama birkaç yıl içinde öğretmenlik hassas dengeli organizması için çok külfetli gelmeye başlamıştı. Önce bir süre izin aldı ve çok geçmeden de oldukça erken bir emeklilik için dilekçe verdi. Ömrünün kalanını, yiyecek ve yatacak yer, kalem ve mürekkep ve sürekli hareket halinde, yeni bir diyetle birlikte kendisini sıkıntılarından—kör edici baş ağrıları, hazımsızlık, bozulan gözleri, baş dönmeleri, uykusuzluk vb, ki bunlar onu ömür boyu rahat bırakmayacaktı—kurtaracağını umduğu doğru iklimi bulmak üzerine, Basel'den Turin'e, oradan Cenova'ya, Nice'e ve Venedik'e gitmek için tren biletleri almasına yetecek kadar, mütevazı bir emekli maaşı ile geçirdi. En kötüsü de, yalnızlıktı. Ama gitgide evetçi oldukça yalnızlığını, hatta hastalığını kendisi için belirlediği yaratıcı çalışmalar için gerekli görmeye başladı; bilinci-

nin yerinde olduğu yaşamının son zamanlarında Georg Brandes'e yazdığı gibi, "Hastalığım benim için en büyük nimet oldu: engellerimi kaldırdı ve kendim olmam için gereken cesareti verdi." Ve *Zerdüşt*'ü de "bir yalnızlık ilahisi" diye tanımladı.

Felsefecilerin başyapıt sayacakları yapıtlarını—*Ahlakın Soykütüğü*, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, *Putların Alacakaranlığı*, *Deccal*, *Şen Bilim*—yazacak olmasına rağmen, *Zerdüşt*'ü daima en büyük başarısı olarak gördü ve bu kitap biraz bile Nietzsche okumuş çoğu insanın da en sevdiği olmuştur. Dünyada esinle yazılmış bir yapıt olmuşsa, onu sevdiği deyimiyle "iyiliğin ve kötülüğün altı bin fit yukarısında" kurgulanmış olan bu yapıttır. İlk üç bölümün her biri (Jung'un seminerinin ancak kapsadığı) yaklaşık on gün içinde yazılmış ve yapıtın tüm şairane havasına rağmen, tipik Nietzsche'dir.[3] Kendinden menkul ahlak karşıtı, güç *istenci*, aynının sonsuz yinelenmesi, tanrının ölümü ve üstinsan, hepsi buradadır. Yarı-efsanevi İranlı kâhin Zerdüşt'te, insanlığın tutumlarını, inançlarını ve tutkularının tamamen tersine çevrilme gerekliliği için bir sözcü bulmuştu.[4] Kutsanan her şey—özellikle Hıristiyanlarca—kınanacak ve terk edilecek, kötülenen şeylerse sahiplenilecek ve uygulanacaktı. "Tüm değerlerin yeniden değerlendirilmesi" ile ahlakdışıcılığı değil, batı geleneğinin tanımıyla, töretanımazlığı ve ahlaksızlığı yüceltiyordu. İyi ve kötünün antitezinden feragat etmekle, iyi ve kötünün zıtlığını benimsemişti.

> "İyi nedir? İnsandaki güç duygusunu, güç istemini, gücün kendisini artıran her şey… Kötü nedir? Zayıflıktan doğan her şey…"

Bu belirgin formülasyon daha sonra geldi, ama bu hissiyat, bu fikir, *Zerdüşt*'te belirmiştir bile.

Her ne kadar kendisine "kendine acımaktan vazgeçmeyi öğretmekle" övünse de, en önemli işi olarak gördüğü yapıtını karşılayan sessizlik karşısında yıkılmamak, üstinsan olmayı gerektirirdi (ki Nietzsche'nin böyle bir iddiası yoktu). (1876'da her bölümün altmış veya yetmiş kopyasının satıldığını bildirmişti!) Başkalarının ihmalini telafi etmek için, görünüşe bakılırsa, kendi hakkında daha da güçlü iddialar ileri sürmeyi gerekli görmüştü: çöküşten dört ay önce bunu "yüzyılın en ileri zihni" biçiminde ortaya koymuştu. Ama ayrıca, "*Zerdüşt*'le Almanca dilini mükemmellik seviyesine getirdim" diyordu. Nietzsche'nin en sevimli hali değil elbette, ama bugün bu böbürlenmelerin tamamen temelsiz olmadığını düşünenlerin sayısı etkileyici. Ama o yine de bir gün zamanının geleceği inancıyla yetinmek zorunda kaldı: "Bazı insanlar ölümlerinden sonra doğarlar." Ve bu da kuşkusuz, yorumcular gerekeceği anlamına gelecekti. Bir başka endişe kaynağı da şuydu: yanlış anlaşılmaktansa, göz ardı edilmek neredeyse daha iyi—hatta

---

[3] *Zerdüşt*'ün ilk iki bölümü 1883'te, üçüncüsü 1884'te ortaya çıktı, Nietzsche'yi daha fazla zorlayan dördüncüsüyse 1885'te, sadece kırk kopyadan ibaret özel basımla yayımlandı.

[4] Nietzsche daha sonra bir arkadaşına başlığın belki de *Zerdüşt'ün Günaha Çağrılışı* olmalıydı diyecekti, olasılıkla İsa'nın yabanda günaha çağrılışını düşünerek.

belki de gerçekten daha iyiydi. "Eğer bir gün hakkımda yazarsan," diye yazmıştı arkadaşı Carl Fuchs'a (ki o da bunu yapmaya özeniyordu)

> ... lütfen anlayışlı davranıp—şu ana kadar kimsenin yapmadığını yap—beni karakterize et, "tanımla"—beni "değerlendirmeye" tâbi tutma. ... Bugüne dek hiç, ne bir *psikolog* ne de *yazar* (şair de dahil) ya da yeni bir tür kötümserliğin mucidi (güçten doğan, varoluşun sorunsalını boynuzlarından yakalamaktan zevk alan Dionysosçu bir kötümserlik) veya bir *Ahlak Karşıtı* (kendisi *içgüdü* ve *kaçınılmazlık* haline geldiği için ahlakı sadece bir kuruntu olarak görebilen "entelektüel dürüstlüğün" şimdiye kadarki en yüksek biçimi) olarak karakterize edilmedim.

Gerçekten de birçokları Nietzsche'yi karakterize etmiş ve tanımlamış, ama değerlendirmeye tabi tutulmama ricasına aldırmamıştır. Elbette Jung'un bir psikoterapist olarak eğilimi de insanları ifade ettikleri gerçeklerin ve övdükleri ideallerin ötesine geçmek ve yaşam kalitelerinin başka izlerine bakmaktı.

Jung *Zerdüşt* seminerine başladığında, bir yüzyılın üçte biri kadar bir süreden beri ölmüş olan Nietzsche, meşhur olmaya başlamıştı. Bir tanesi Nietzsche'nin kendi kız kardeşi tarafından olmak üzere, birçok biyografisi yazılmıştı. Felsefi feraseti gitgide daha çok kabul görüyor, yorumlanıyor ve öğretiliyordu. Alman dilindeki ustalığı her zamankinden daha fazla tanınıyordu. Psikolog olduğuna dair kendi iddiaları bile (ki onun için bundan daha yüce bir unvan yoktu), en azından Derinlik Psikolojisi geleneğinden olanlar tarafından, hasetle de olsa kabul görüyordu. Ancak bu arada, Nietzsche'nin Nasyonal Sosyalizmin bir peygamberi gibi sunulmasının yarattığı ürkütücü görüntü de vardı. Jung bu iddianın tamamen bir yanlış anlamadan kaynaklandığını biliyordu: Nietzsche'nin Alman olan her şeye yönelik küçümseyici tavrını, antisemitizme olan nefretini, "Milliyetçilik denen nevrozu" ifşa etmesini düşünün. Ya da şunu:

> Herhangi bir yerde savaş patladığı anda, en soylu insanlarda, elbette sır olarak saklanan bir haz da patlar... ; savaş onlara bir intihar sapağı sağlar; vicdanen rahatlatıcı bir sapak...

Yine de Nietzsche seminerlerinin Nazilere bir entelektüel gerekçe yaratma girişimi olduğu sonucuna varanlar olacaktı. Belki bunların en tehlikelileri de, İsviçre ve başka yerlerde bulunan ve Nietzsche üstünde çalışan herkesin müttefikleri olduğunu iddia edebilecek olan Nazi sempatizanlarıydı.

Otuzlu yılların politik ve ekonomik duygularının yoğunluğundan uzak kalmış olanların, psikolojik analize yönelik bu küçük seminerin bile, korkunç bir savaşın kaçınılmazlığından ve belirsiz sonucundan muaf olmadığını—kim muaftı ki?—anlamaları kolay değildir, çünkü belki de bu, Deutschland (yeni kılığıyla) "Über Alles" olacaktı. Bu seminer notlarında, bu korunmalı çevrede bile Avrupa'daki şiddete dair tedirginliğin kanıtları tekrar tekrar bulunur. Elbette Jung da *Zerdüşt*'ün Avrupa'yı ve dünyayı sarmak üzere olan felaketin bir

habercisi olarak öneminin bilincindeydi. Seminerin sonlarına doğru, "Belki de *Zerdüşt*'ün bu kadar çok ayrıntısına girmek zahmetinde bulunan bir tek ben varım—kimileri gereğinden çok fazla olduğunu düşünebilir. Yani onun bilinçdışıyla ve dolayısıyla genel anlamda Avrupa'nın yazgısıyla ne kadar yakından bağlantılı olduğunu hiç kimse gerçekten anlamıyor" demişti.

Dönemin bütün gerilimlerine rağmen Jung her zamanki kadar meşguldü. Bu seminere ek olarak çocukların rüyalarıyla ilgili bir başka Almanca seminer yönetiyordu. Tavistock Seminerleri için Londra'ya; Terry Seminerleri, *Dinin Psikolojisi* için Yale Üniversitesine ve üç fahri doktora verilen Hindistan'a seyahat ediyordu. Ve tabii, bu arada yazıyordu da: "Kompleks Kuramının Yeniden Değerlendirilmesi," "Kolektif Bilinçdışının Arketipleri," "Simyaya İlişkin Bireysel Rüya Sembolizmi," "Psikoterapi nedir?" "Rüya Çözümlemenin Pratik Kullanımı," "Kişiliğin Gelişimi," "Yoga ve Batı"—bunlar bu dönem yayımladıklarından bazıları. Büyük bir klinik uygulaması vardı. Yapması gereken yıllık İsviçre askerlik görevi vardı. Büyük bir ev halkının reisiydi. Birçok arkadaşıyla sürekli yazışmanın yanı sıra, dünyanın her tarafındaki yabancıların sorularını ve danışma dileklerini cömertçe yanıtlardı. Yine de yıldan yıla öğretmenliğe devam etti, özellikle de yıllar içinde kendiliğinden oluşan bu biçimde: aralarında güçlü bir kıdemliler çekirdeği bulunan otuz-otuz beş adet özenle seçilmiş kişi, o sihirli Çarşamba sabahlarında seminerleri dinler ve tartışmalara katılırdı. Yine de bu sıkıntılı günlerde, Zerdüşt seminerine devam edilip edilmemesi konusunu gündeme getirenler olmuştu: daha sakin bir konuya, örneğin Goethe'nin Peri Masallarına geçmek daha iyi ve daha az sıkıntılı olmaz mıydı? Ama oylama sonucunda *Zerdüşt*'e devam edilmesine karar verildi ve böylece Jung, Nietzsche'nin muazzam karmaşık psykhe'siyle güreşmeye ve dans etmeye devam etti.

Entelektüel tarihte devlerin karşılaşması daima büyüleyici ve sıklıkla aydınlatıcıdır: Platon ve Sokrates, Aristoteles ve Platon, Aquinas ve Aristoteles ve yakın zamanlardakilere kadar: Hegel ve Marx, Nietzsche ve Schopenhauer, Jung ve Freud. Nietzsche ilginç bir şekilde yirminci yüzyılın en iyi entelektüelleri üzerinde manyetik bir çekim yaratmış gibi görünüyor: böylece hem Karl Jaspers hem de Martin Heidegger düşünürlerin bu en kışkırtıcısı hakkında ciltlerce yazmıştı. Ve sonra da—şimdi—Jung ve Nietzsche.

Bu akranların karşılaşmalarında daima benzeşimler bulunur—olmasa neden zahmete girilsin ki? Aristoteles'in, "Biz Platoncular" demesi gibi, Jung da bir süre, "Biz Freudcular" demişti. Jung, "Biz Nietzscheciler" diyemezdi, oysa Nietzsche'yle çok şey paylaşıyordu. Her ikisi de Hıristiyanlığın laneti altındaydı. Aynı şekilde, her ikisi de seçkinciydi—servet, aile, sınıf, ırk gibi önemsiz konularda değil, akıl, idrak ve bilinç gibi konularda. Eserlerinde bilerek "çok az kişiye" hitap eden Nietzsche için büyük ayrım, uzlaşma, yatıştırma, merhamet, affetme, öteki yanağını çevirmenin köle ahlakı ile efendilerin, üstinsanların ahlakı arasındaydı. Jung da sıklıkla, çoğu insanın bilinçli gelişimleri çerçevesinde ortaçağın ötesine geçememiş olduğunu ve böylelikle belki de en iyisinin

onları aile salonlarında ve kilise sıralarında uyumaya devam etmeleri olduğunu söylemişti. Hem Jung hem de Nietzsche için, bireyleşmeye—Jung'un deyimiyle—giden yol ıssız ve zorludur, hele misyona karşı yaygın bir anlayışsızlık, hatta saldırganlık varsa. Böylece zaman zaman, her ikisinde de Nietzsche'nin dediği gibi, bir ölümünden sonra anlaşılacağı duygusu vardır.

Her ikisi de, konforun, keyfin ve tatminin felsefesi olan hazcılığı aşağılardı. Her ikisi de—her ne kadar ikisi de bu biçimde belirtmese de—çatışma ve çile olmadığı takdirde bilincin durgunlaşmaya ve gerilemeye mahkûm olduğuna inanan varoluşçu geleneğe aitti. Her ikisi de sınaması basit ama zengin olan bir felsefe ve psikoloji (arada bir fark olduğunu kabul ederlerse) aradılar, şöyle ki: tamamlanma, kazanım, hatta günlük yaşamın rahat koltuğunun ötesindeki bir bütünleşme diyarına geçiş veren bir yaşam getiriyor mu? Her ikisininki de ışığın olduğu kadar karanlığın da felsefeleriydi, insan yaratıcılığının büyük kaynağı olan ürkütücü rüyalarıyla bilinçdışının korkunçluğunun bulunduğu Dionysosçu tinin yüceltilmesiydi. Her ikisi de, neyin gerçek ve önemli olduğuna dair titizlikle terbiye edilmiş idrakiyle, Nietzsche'nin deyimiyle "küçültülmüş kişiliği" şikâyet ve esefle karşılıyor, ama yaygınlığını da kabul ediyordu. Kimsenin entelektüel veya sanatsal başarısının, yaratıcısının tüm benliği göz ardı edilerek anlaşılamayacağı veya adil biçimde değerlendirilemeyeceği konusunda anlaşıyorlardı. Nietzsche'nin: "Eserlerimi daima tüm bedenim ve canımla yazdım" iddiasını Jung'un nasıl alkışladığını düşünün—bu, böyle herhangi bir şeyin sadece bir entelektüel sorunsal olarak ele alınmasına bir karşı çıkıştı. Jung'un deyimleriyle her ikisi de sezgisel ve düşünsel yönden gelişkindi ve her ikisi de içe dönük kişiliklerdi. Her ikisi de Herakleitos'a, Goethe'ye, Schopenhauer'a ve Dostoyevski'ye borçlu olduklarını kabul ediyorlardı. Nietzsche'nin bir insanın büyüklüğünü "kapsamlılığı ve çok katlılığı, çeşitliliğindeki bütünlüğü—kişinin ne kadar çok şeyi üstüne almaya tahammül edebileceği ve taşıyabileceği, sorumluluklarını ne kadar genişletebileceği" ile eşitlemesini, Jung takdirle karşılardı. Nietzsche ise psykhenin rüya gören, beklentileri olan ve düşünen, ama öznel egonun altında olan *o* parçası (Freud'un *id*'i) ile Jung'u öngörmüştü. Arketipik Psikolojisinin mucidi için Nietzsche'nin Siegfried övgüsüyle karşılaşmak kim bilir ne kadar şaşırtıcı olmuştur: "Harika bir biçimde sahih, arketipik gençlik." Hatta daha iyisi, *Halka* için: "Düşüncenin kavramsal biçimlerini içermeyen muazzam bir düşünce sistemi"—arketipin olağanüstü bir tarifi. Aralarındaki önemli farklar bu kitabın ilerisindeki uzun yorumlarda daha önce hiç görülmemiş bir biçimde ortaya çıkacaktır, ama bu düşünürlerin arasındaki iki önemli uyuşmazlığa burada değinebiliriz. Birincisi, biri için yaşamın estetik boyutu öncelikli öneme sahipti, diğeri içinse, dini boyutu. Nietzsche'nin yaşamındaki tek büyük önem taşıyan dostluğun bir müzisyenle olması rastlantı değildir—ki bu, büyük bir tutkuyla, operalarının (ya da onun tercih ettiği deyimle "müzik dramlarının") halkın eğlencesi olmanın ötesine geçmesi, müzik, edebiyat, görsel tasarım, dans, mitoloji ve felsefenin yüce sentezleri ol-

masını arzu eden bir müzisyendi. Nietzsche bu tutkuya tamamen katılıyordu ve sonuçta fazlasıyla insan olan bir Wagner'den hayal kırıklığı yaşamış olması da, Wagner'in de en sonunda dini de—en kötüsü de, Hıristiyanlığı kapsamak istemesiydi. Nietzsche gibi Jung da bir papaz çocuğuydu ve her ikisi de kolaylıkla çocukluklardaki ev ahalisinin dindarlığına bir başkaldırıda olarak görülebilirler. Yine de Jung, Nietzsche'den farklı olarak, dünyanın çeşitli dinlerinde insanın ebedi anlam arayışının kaçınılmaz ve sıklıkla da derin bir girişiminin simgesi olarak görüyordu. Nietzsche'ye (ve Freud'a) karşı Jung, büyük dünya dinlerinin ruhun doğasını ve—dehşet ölçüde uzak da olsa—kurtuluş olasılıklarını kavramak adına kahramanca girişimleri simgelediğine inanıyordu. Bu nedenle, insan bilincinin kökleri ve yazgılarıyla ilgili, derin soruları görmezden gelmek, rüya ve mitosu görmezden gelmek kadar terstir.

Aiskhylos, Shakespeare ve Goethe, kendilerine peygamberlerimiz ve mürşitlerimiz kadar vakit ayrılmasını hak ediyorlarsa, bunun nedeni çok gelişmiş estetik yeterlikleri ya da gösterişli tarzları değil, nihai sorularla ilgili endişelerini onlarla paylaşmalarıdır. Jung'un Nietzsche'nin küçük şiirine katılarak gülümsediğini hayal edebiliriz, "Ben yalnızca bir söz ustasıyım," ama Nietzsche de, " 'Başlangıçta Söz vardı' diye yazılmamış mıydı" diye gülümsemesini iade etmez miydi? Nietzsche'nin kariyeri boyunca çeşitli amaçlarının her biri uğruna, *doğru* biçemi, biçimle içeriği bağdaştırmanın nihai yöntemini elde etmek için—neredeyse gözü dönmüş bir yoğunlukla—sarf ettiği çaba, Jung'un asla paylaşmayacağı veya hoş görmeyeceği bir *idée fixe*'ti [sabit fikir].

> Bu iki adamın yollarının büyük ölçüde ayrıldığı bir başka nokta da Jung'un ilk zamanlardaki bir eleştirisinde bulunuyor: içgüdülerle bağlantıyı koparmamanın gerekliliğine katılırken (örneğin aşırı düşünselleştirme veya başka maneviyat biçimleriyle), daha yüksek bir seviyeye giden yol konusunda ayrı düşüyorlardı. Nietzsche kuşkusuz Hıristiyanlığın hayvansal doğayı inkârını çok derinden hissediyor olmalıydı ve bu nedenle iyi ve kötünün ötesinde, daha yüksek bir insan bütünlüğü arıyordu. Ama Hıristiyanlığın temel yaklaşımlarını ciddi bir eleştiriye tutan kişi, aynı anda bunların ona bahşettiği korumadan da yoksun kalmış olur. Hiç direnmeden kendisini hayvansal tine teslim eder. Bu, Dionysosçu coşkudur, masum ruhu isimsiz titremeler içinde kapan "sarışın hayvanın" ezici tecellisidir. Bu kapılma hali onu bir kahramana veya tanrısal, insanüstü bir varlığa dönüştürür. ... Kahramanlık müzminleşirse, krampla sonuçlanır ve kramp da felakete yol açar.

Şurası kesin ki, Nietzsche, bu pasajın biraz ilerisinde, "İnsan yaralanmadan ancak belli bir ölçüde kültüre katlanabilir" dediğinde, Jung'a katılırdı. Ama sonra Jung'un eleştirisi devam ediyor: "Kültür ve doğanın bitimsiz açmazı her zaman çok fazla ve çok az arasındadır, asla şöyle ya da böyle arasında değil" (TE 7, par. 40-41).

Oysa Nietzsche sanki Jung'un eleştirisini yanıtlarmış gibi, "Ben başkayım, yazılarım başka" dememiş miydi? Ve (şimdi eski olan) Yeni Eleştirmenler ve neredeyse tüm felsefe camiası, "Evet, adamı ve yaşamını rahat bırakın: metne bakın" derdi. Gerçekten de Jung kişinin yazdıklarıyla yaşamının farklı olabileceğine bir bakıma katılırdı. Ve yaratıcı yapıt (herhangi bir araçla) gerçeklik niyetine kabul edilenin hayal gücünden kaynaklanan bir uzantısını yansıtabilir, hatta en büyük dehayı bile gündelik varoluşun sıradanlığına mahkûm eden kişilik kısıtlamalarının telafisi olabilir. Jung'un, "Yine de," diye devam ettiğini hayal edebiliriz, "tüm bu seminer 'mükemmel kitaplarınızdan' bir tanesini çözümlemeye ve olabildiğince yazarının yaşam kalitesini belirlemeye adanmıştır, çünkü kişi kendi yaratılarının içinde nasıl olmaz? Ve siz de, 'Bir felsefeciyi bir örnek oluşturabilmesiyle yargılarım' dememiş miydiniz?"

Nietzsche'nin son kitabında sorduğu son soru basitçe şuydu: "Anlaşıldım mı?" Şimdi Nietzsche ya da daha büyük olasılıkla bir Nietzscheci, şu soruyu da ekleyebilir, "Jung sonunda Nietzsche'ye bir filozof ve bir yazar olarak hakkını veriyor mu?" Ve (yine varsayımla) insan Jung'un *Geist*'ının şu yanıtı verdiğini duyabilir, "Sorulması gereken soru aslında şöyle değil mi, 'Metninizi bize yaşamınız hakkında anlattıklarını çözümleyerek, insanlık halini daha iyi anlayabildik mi?' "

Bu seminer, Jung'un tüm diğer seminerleri gibi, Analitik Psikolojiyle ilgilidir.

James L. Jarrett

TEŞEKKÜRLER

Jung'un herhangi bir işi kadar göndermeler yönünden zengin bir çalışmanın—ama özellikle kendisinin bizzat dipnotlar sunmamış olduğu seminer notlarının—editörü meslektaşlardan, tanıdıklardan ve tarihsel, teolojik, astronomik, bahçıvanlık, psikolojik gibi konular için şiddetle tavsiye edilen yabancılardan yardım istemelidir. Bu kez en çok Jung metinlerinin ve Jung dünyasının üstadı William McGuire'a borçluyum. Kendisi beni birçok sürçme ve gaftan kurtardı. Seminerin daha ilerideki sürecinde bir üye olan Joseph Henderson ise toplantılar ve katılımcılarının büyük bölümü hakkındaki canlı anlatımıyla benim manzarayı hayalimde canlandırmama yardımcı oldu. Gerhard Adler, Lilliane FreyRohn, Aniela Jaffé ve C. A. Meier de arka plan malzemeleri sağlayarak ve spesifik soruları yanıtlayarak yardım ettiler.

Vakitlerinden ve çalışmalarından cömertçe katkıda bulunan diğer kişiler de: Joan Alpert, John Anton, Thomas G. Barnes, Patricia Benson, Robert Browning, Robert Cockrell, Randy Cross, Joseph Fontenrose, Jennifer Gordon, Paul Heist, Dennis Jarrett, Richard Kern, Thomas Leahy, S.J., Charles McCoy, Alexander Nehamas, Kenneth Paigen, Graham Parkes, Thomas G. Rosenmeyer, Evert Schlinger, Martin Schwartz, Will Tuttle, Claude Welch idi. Elisa Leptich araştırma asistanım olarak Berkeley kütüphanesine dadandı ve birçok kimliği saptadı. Marjorie Jarrett notları toparlamak, düzenlemek ve işlemek için yüzlerce saat harcadı. Virginia Draper yaptığı yararlı keşiflere ek olarak bir dizi kullanışlı biçemsel öneride bulundu. Babette Jackson dizinlemenin çoğunu yaptı. Son olarak da, *yıllardır Jung'un kişilik tipolojisini* inceleyen, küçük fakat yoğun bir çalışma grubunun üyelerine, metnin bazı bölümleri üzerindeki (her zaman olduğu gibi) ufuk açıcı tartışmaları için minnettarım: Noelle Caskey, Wayne Detloff, Ravenna Helson ve Byron Lambie.

METNE İLİŞKİN BİR NOT

Metni oluşturan notlar yakından, ama körü körüne olmadan izlenmiştir. En çok değişiklik noktalamada yapılmıştır, ama zaman zaman, anlaşılırlık adına, sözdiziminde de küçük değişikler yapılmıştır. Çok küçük sayıda çıkarmalar da olmuştur, ama bunlar münhasıran okuyucunun hemen aynı biçimde karşılaşmış olduğu öyküler ve başka malzemelerdir.

Profesör Jung'un İngilizcesi hem sözel hem de edebi olarak elbette mükemmeldir, ama tüm anadili İngilizce olmayan kişilerde görüldüğü gibi, bazen tamamen deyimsel olandan hafif sapmalar yapmıştı. Bunun anlaşılırlığı azalttığı birkaç durumun dışında, konuşmacının kendi "sesine" yakın olmak için bu halde bırakılmışlardır.

SEMİNER ÜYELERİ

Üyelerin yazılı kaydı bulunamamıştır. Aşağıdaki liste isimleri transkripsiyonda geçenlere aittir; isimleri kayda geçmemiş olsa da katıldıkları bilinen diğer kişiler Mary Bancroft, *Mary Briner, Helena Cornford (daha sonra Mrs. Joseph Henderson), Mary Foote, *Aniela Jaffé, *Riwkah Schàrf ve *Jane Wheelwright'dır. Transkripsiyonda yalnızca soyadları verilmiştir, ilk isimler burada olabildiğince verilmektedir. Asteriskler eldeki bilgilere göre analitik psikolog olan ya da olacak kişileri belirtmektedir.

Adler, Mrs. Crete Allemann,
Mr. Fritz
Bahadurji, Dr.
Bailward, Mrs.
*Bash, Mr. K. W.
Baumann, Mr. Hans H.
Baumann, Mrs.
Baynes, Mrs. Cary F.
Bennett, Mrs.
*Bertine, Dr. Eleanor
Bianchi, Miss Ida
*Brunner, Mrs. Cornelia
Burgers, Frau Dr.
Case, Mrs.
Crowley, Mrs. Alice Lewisohn
Dürler, Mrs. Helen
*Elliot, Dr. Lucille
Escher, Dr. Heinrich H.
Fabisch, Miss
*Fierz, Mrs. Linda (Fierz-David)
Fierz, Prof. Hans
Flower, Mrs.
*Franz, Miss Marie-Louise von
*Frey, Dr. Liliane (Frey-Rohn)
Frobe-Kapteyn, Mrs. Olga
Frost, Mrs.
*Hannah, Miss Barbara
*Harding, Dr. M. Esther
*Henderson, Dr. Joseph L.
*Henley, Dr. Eugene H.
*Henley, Mrs. Helen Hohenzollern-Sigmaringen, Princess Marie-Alix
*Howells, Dr. Mary
Hughes, Miss
*Jaeger, Mrs. Manuela
James, Dr.
Jay, Mrs.
*Jung, Mrs. Emma
Kaufmann, Miss
Kirsch, Mrs. Hilda
*König, Miss von: Olga, Baroness von König Fachsenfeld
Eayard, Mr. J. W.
Leon, Mrs. Frances Goodrich
Lohmann, Mrs.
Martin, Mr. P. W.
Maxwell, Mrs. Scott
*Mehlich, Mrs. Rose
Mellon, Mrs. Mary Conover
Naeff, Mrs. Erna
Neumann, Dr. Erich
Nuthall-Smith, Mr.
Reichstein, Prof. Tadeus
Roques, Mrs. Hedwig von
*Sachs, Mrs.
Schevill, Mrs. Margaret E.
Schlegel, Mrs. Erika
Schlegel, Dr. J. E.
*Scott-Maxwell, Mrs. Florida
Sigg, Mrs. Martha
Stauffacher, Mrs. Anna
*Strong, Dr. Archibald McIntyre
Strong, Mrs.
Stutz, Mrs.
Taylor, Miss Ethel
Taylor, Miss N.
van Waveren, Mr.
von Barnhard, Mr.
Volkhardt, Mrs.
Welsh, Miss Elizabeth
*Wheelwright, Dr. Joseph
*Whitney, Dr. James Lyman
*Whitney, Dr. Elizabeth Goodrich
*Wolff, Miss Toni
Zinno, Mrs. Henri F.

KAYNAKLAR İÇİN KISALTMALAR LİSTESİ

Apokrifa = *Apokrifal Yeni Ahit*, ed. M. R. James, Oxford, 1924.

B.D. = Bollingen Dizisi.

İ&KÖ = Friedrich Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde: Geleceğin bir Felsefesine Giriş*, çev. Walter Kaufmann, New York, 1966.

TE = *C. G. Jung'un Toplu Eserleri,* ed. Gerhard Adler, Michael Fordham ve Herbert Read; sorumlu editör: William McGuire; çev. R.F.C. Hull, New York ve Princeton (B.D. XX) ve Londra, 1953-1979, 20 cilt.

Tan Kızıllığı = Friedrich Nietzsche, *Tan Kızıllığı: Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler*, çev. R. J. Hollingdale, Cambridge ve New York, 1982.

Rüya Sem. = *C. G. Jung: Rüya Analizi: 1928-1930 Tarihli Seminer Notları*, ed. William McGuire. Princeton (B.D. XCIX), 1984.

Ecce Homo = Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo. Friedrich Nietzsche, Bütün Eserleri*, cilt XVII.

Freeman = *Sokrates-öncesi Düşünürler İçin Bir Yardımcı*, ed. Kathleen Freeman. Oxford, 1948.

Şen Bilim = Friedrich Nietzsche, *Şen Bilim*, çev. Walter Kaufmann, New York ve Toronto, 1974.

Soykütüğü = Friedrich Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu ve Ahlakın Soykütüğü*, çev. Francis Goffing, New York, 1956.

Hollingdale = Friedrich Nietzsche, *Böyle Dedi Zerdüşt: Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap*, ed. R. J. Hollingdale. Harmondsworth, Middlesex, 1961.

Hume = *On Üç Temel Upanişad*, ed. Robert Ernest Hume, Oxford, New York, Londra, 2. rev. edn., 1975.

I Ching = *I Ching ya da Değişimler Kitabı*, Richard Wilhelm çevirisinden İngilizceye aktaran: Cary F. Baynes, 3. ed., Princeton (B.D. XIX) ve Londra, 1967.

Kaufmann = *Portatif Nietzsche*, ed. ve çev. Walter Kaufmann, New York ve Kanada, 1954.

Mektuplar = *C. G. Jung: Mektuplar*, ed. Gerhard Adler, Aniela Jaffé'yle birlikte Almancadan çeviren R.F.C. Hull. Princeton (B.D. XCV) ve Londra, 1973, 1975, 2 cilt.

Mektuplar/Middleton = *Friedrich Nietzsche'nin Seçilmiş Mektupları*, ed.ve çev. Christopher Middleton, Chicago, 1961.

ADD = *Anılar, Düşler, Düşünceler,* C. G. Jung, kaydeden ve düzenleyen: Aniela Jaffé; çev. Richard ve Clara Winston, New York ve Londra, 1957. (Edisyonlar farklı sayfalandırılmış olduğu için sayfa alıntıları ikili olarak verilmiştir.)

Mead = G.R.S. Mead, *Unutulmuş bir İnancın Kırıntıları*, New Hyde Park, New York, tarih yok.

N/Tüm = *Friedrich Nietzsche, Bütün Eserleri*, ed. Oscar Levy, Edinburgh ve Londra, 1915.

N/*Mektuplar*/Fuss = *Nietzsche: Mektuplarından bir Otoportre*, ed. ve çev. Peter Fuss ve Henry Shapiro, Cambridge, Mass., 1971.

N/*Mektuplar*/Levy = *Friedrich Nietzsche'nin Seçilmiş Mektupları*, ed. Oscar Levy; çev. Anthony M. Ludovici, New York ve Toronto, 1921.

N/*Yaşamı* = Elizabeth Förster-Nietzsche, *Nietzsche'nin Yaşamı*, New York, 1912. 2 *cilt*

N/Yapıtları = *Nietzsche'nin Felsefesi*, New York, tarih yok. (Bu seçki Elizabeth Förster-Nietzsche'nin sunumuyla, seminerde kullanılan *Zerdüşt*'ün Thomas Common çevirisini içerir.)

Tibet = *Tibet Ölüler Kitabı.* derleyen ve düzenleyen: W. Y. Evans-Wentz, Dr. C. C. Jung'un Psikolojik Yorumlarıyla, Londra, Oxford, New York, 1960.

Alacakaranlık = Friedrich Nietzsche, *Putların Alacakaranlığı* ve *Deccal*, ed. R. J. Hollingdale, Harmondsworth, Middlesex, 1968.

Zamansız Tefekkürler = Friedrich Nietzsche, *Zamansız Tefekkürler*, çev. R. J. Hollingdale, Cambridge ve New York, 1983.

Gİ = Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci*, ed. Walter Kaufmann; çev. Walter Kaufmann ve R. J. Hollingdale, New York, 1968.

Zimmer/Mitoslar = Heinrich Zimmer, *Hint Sanat ve Uygarlığında Mitoslar ve Simgeler*, ed. Joseph Campbell, Princeton (B.D. VI), 1946.

Zimmer/Felsefeler = Heinrich Zimmer, *Hindistan Felsefeleri*, ed. Joseph Campbell. Princeton (B.D. XXVI), 1951.

İLKBAHAR DÖNEMİ

Mayıs / Haziran 1934

SEMİNER 1

2 Mayıs 1934

Dr. Jung:

Baylar ve Bayanlar: Sizlere dilemiş olduğunuz gibi *Zerdüşt*'le ilgili bir seminer vermeye karar verdim, ama sorumluluk size aittir. Eğer *Zerdüşt*'ün o imgelemlerden daha basit olduğunu sanıyorsanız, fena halde yanılıyorsunuz, feci karmaşık ve olağanüstü zorludur.[1] Bazı sorunlar üzerinde çok kafa patlattım; bu yapıtı psikolojik açıdan açıklamak son derece zor olacak. Ancak elimizden gelenin en iyisini yapacağız, ama sizin de işbirliği yapmanız gerekiyor.

Bence teknik açıdan, bölümleri en baştan itibaren ele alarak ilerlememiz gerekir ve korkarım bütün işin içinden çıkmamız bir yarıyıldan çok daha fazlasını alacaktır. Üstünde çalışmış olduğumuz imgelemlerden oldukça daha uzundur, ama istediğiniz anda da durabiliriz; belki uzun vadede bundan bıkkınlık duyacaksınız, ama bu işi ele almanın başka bir yolunu bilmiyorum. Bildiğiniz gibi, bu *Zerdüşt* bölümleri bir tür manzum vaazlardan oluşuyor, ama bunlar da evrimsel vakalar olmakla, bir ölçüde imgelemlerle benzeşiyorlar. Bir dizi deneyim ve olay, bilinçdışının dışavurumlarını ve sıklıkla doğrudan imgelemci bir karakter oluştururlar; bu nedenle imgelemlerde uyguladığımız çözümleme tekniğini burada da izlemekte yarar var. İmgelemlerden ya da Nietzsche'nin görmüş olduğu imgelemler ve rüyalardan ibaret veya onlarla başlayan bazı bölümler var, bazı bölümlerse *Zerdüşt*'ün verdiği vaazlardan.

Öncelikle, *Zerdüşt* asla yazarın bizzat icat ettiği sadece eğretileme veya şiirsel bir kimlik değildir. Bir seferinde kız kardeşine *Zerdüşt*'ün zaten küçükken

---

1 Christiana Morgan adlı Amerikalı bir kadının imgelem resimlerini çözümlemeye yönelik daha önceki seminer, 30 Ekim 1930'da başlamış ve henüz önceki 21 Martta tamamlanmıştı. Mary Foote'un kısaltılmış notları iki ciltlik *Vizyonlar Seminerleri* olarak yayınlanmıştır (Zürih, 1976).

kendisine bir rüyada göründüğünü yazmıştı.[2] Daha sonra Nietzsche'nin gençliğinde Leipzig'de bir öğrenciyken burada tuhaf bir İran tarikatı, Mazdaznan denen bir tarikat olduğu ve El Hanisch adında bir peygamberleri olduğu biçiminde ilginç bir bilgi edindim. Ama bu adamın aslında Almanya'nın kutlu Saksonya bölgesinde doğduğu ve adının da yaygın bir Sakson ismi olan Haenisch olduğu söyleniyordu; aslına bakılırsa, buradaki Doğu dilleri profesörü bana, Leipzig'de Farsça eğitimi aldığı sırada bu adamın da aynı seminerde bulunduğunu söylemişti;[3] Kendisi kesinlikle kökeni daha eskilere dayanan bu Mazdaznan tarikatının kurucusu değil. Bunlar Zend-Avesta'dan belirli İran düşüncelerini, özellikle, aşağı yukarı mekanik bir biçimde uyguladıkları hijyen kuralları ve bunların yanı sıra yine, bilindiği gibi Zerdüşt inancının kutsal kitaplarından oluşan, Zend-Avesta'dan metafizik öğretileri almışlardı. Nietzsche'nin bu tarikatın üyeleriyle tanışmış ve böylelikle Zerdüşt veya Zerdüştçü gelenekler hakkında fikir edinmiş olabileceği varsayılmıştır. Ben kişisel olarak buna inanmıyorum, çünkü onların temsiliyle Zerdüşt'ü çok fazla önemsemezdi. Nietzsche çok okumuş ve birçok anlamda çok şey öğrenmiş bir adamdı, dolayısıyla onun zamanında büyük bir bölümü çevrilmiş olan Zend-Avesta hattında özel çalışmalarda bulunmuş olması olası, hatta kesindir. Şimdi iyi bir Almanca çevirisi var, ayrıca Doğunun Kutsal Kitapları dizisinde de İngilizcesi bulunuyor. Bu, farklı dönemlerde yazılmış birtakım kitaplardan oluşur ve en eskisi olan Yasna, *Gāthā*'lardan, manzum vaazlardan oluşur.[4] Bunlara Zerdüşt'ün manzum vaazları adı verilir ve özel, eski bir Fars lehçesiyle yazılmıştır; çok eski, hepsinden daha eski oldukları için, bunların gerçekten Zerdüşt'ün zamanından kaynaklandığı varsayılır. Ve bunlar Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü için model oluşturacaktır.

Zerdüşt inancının tarihine biraz girmemiz gerekiyor, çünkü bu, kitabın sembolizminde belirli bir rol oynuyor. Zerdüşt neredeyse efsanevi bir figür, ama onun uzak bir çağda yaşamış gerçek bir insan olduğunu kanıtlayan bazı görüşler var.

Onu coğrafi ya da kronolojik anlamda tam olarak belirlemek mümkün değil, ama olasılıkla kuzeybatı İran'da ve MÖ 7 ila 9. yüzyılda yaşamış olmalı. Esas olarak Vishtaspa adında bir kral ya da prensin sarayında ders veriyordu. (Adının Yunanca biçimi Hystaspes'ti, bunun Birinci Darius'un babasının adı olduğunu hatırlıyor olabilirsiniz). Öyküde anlatıldığına göre Zerdüşt iki rahip ile Vishtaspa'nın Sarayında karşılaştı ve önce onların vasıtasıyla tanıştığı soylu kraliçeyi, sonra da kralı dinine ikna etti. Bu, psikolojik anlamda oldukça sıradan bir

---

[2] Nietzsche'nin kız kardeşi Elizabeth Förster-Nietzsche şöyle yazmıştı, "Zerdüşt figürü ve bu yapıttaki öncelikli düşüncelerin birçoğu çok daha önceleri yazarın düşlerinde ve yazılarında ortaya çıkmıştı." N/Yapıtları (bkz. Bibliyografik Kısaltmalar Listesi), Giriş, s. 13. Bu seminerin baştan itibaren okuduğu Thomas Common çevirisidir.

[3] Zürih Üniversitesinden Doğu Dilleri profesörü Emil Abegg en çok *Der Messias glaube in Indien und Iran*'la tanınmıştır (Berlin & Leipzig, 1920).

[4] *Gāthā*'lar ya da şarkılar, İran kutsal metni *Zend-Avesta*'nın ilk bölümüdür. Bkz. *Kadim İran*, çev. A.V.M. Jackson ve diğerleri (New York, 1917), cilt VII, F. Max Müller, *Doğunun Kutsal Kitapları* (Oxford, 1879-1926), 50 cilt.

ilerleme, çoğunlukla böyle olur. Erken Hıristiyanlığın yüksek çevrelerdeki en başarılı propagandacılarından biri, Papa Birinci Damasus'du ve lakabı, soylu hanımların kulaklarını gıdıklayan kişi anlamına gelen *matronarum aunscalpius* idi.[5] Yani bu, belki de Zerdüşt'ün yaşamından tarihsel bir ayrıntı. Sonra, başka din kurucularından farklı olarak, evlendi ve uzun yıllar yaşadı. Kenti fethedildiğinde, sunağının yanında dururken, askerler tarafından öldürüldü.

Gāthā'lar olasılıkla Zerdüşt'ün zamanından kalma otantik belgelerdir ve onun elinden çıkmış olması çok mümkündür. Tarihsel ayrıntı olarak bunlardan hemen hiçbir sonuca varılamamaktadır, ama o kadim öğreti o zamanlar için dikkate değer ölçüde zekiceydi ve Nietzsche'nin bu figürü seçmesine bir ipucu olduğu söylenebilecek bir özelliği göze çarpıyordu. Aslında Nietzsche bizzat Zerdüşt'ü seçmesinin nedeninin, onun iyi ve kötünün çelişkisinin mucidi olması olduğunu söylüyor; öğretisi ışık ve karanlığın güçleri arasındaki mücadele üstüneydi ve bu sonsuz çatışmayı sürekli kılan oydu. Ve zaman içinde Zerdüşt'ün bu icadı onarmak için, o uzak çağda ilk kez olarak ayırdığı iyi ile kötüyü barıştırmak için geri dönmek zorunda kalmıştı.[6] Zerdüşt'ten önce iyi ile kötünün arasındaki zıtlığı ana ilke olarak ele alan hiçbir düşünürü belirlemenin mümkün olmadığı doğrudur. Tüm Zerdüştlük inancı, bu çatışmanın üstüne kuruludur.

Dogmacı öğretiye göre, başlangıçta bir tek, her şeyi bilen ve her gücün sahibi olan Mazda (basitçe bilge kişi anlamına gelir, Laotze gibi bir şey) adında bir tanrı ve onun Ahura denen bir niteliği vardı. *Ahura*, Sanskritçe *Asura*'nın Farsça yorumudur ve bu, *Rigveda*'nın en eski yerlerindeki tinsel tanrının ismidir. Bildiğiniz gibi *Rigveda*, son derece uzak çağlara, belki de Hindistan'ın ilkel Aryan istilacılarının zamanlarına dayanan, Hinduların kutsal edebiyatının bir parçası, bir şiir ve ilahi derlemesidir. En eski bölümlerinden bir tanesi rahiplerin kurbağa şarkıları diye adlandırılan (ilahileri) içerir ve iddiaya göre geçmişi MÖ beş bin yılına kadar gider, gerçi ben bu hesabın doğru olup olmadığını bilmiyorum.[7] Bu eski kurbağa şarkılarında, size anlatmış olduğum gibi, rahipler yağmur tılsımlarında kurbağalarla özdeşleşirdi; kuraklık olduğu zaman, rahipler yağmur yağmış gibi kurbağa şarkılarını söylerlerdi. Kurbağaların yağmur yağdıktan sonra, havuzlarında kendilerini iyi hissettikleri için söyledikleri şarkıyı taklit ederlerdi, ama su olmadığı zaman, şarkı söyleyecek bir şey yoktu—ilkellerin de aynı biçimde, yağmur yağdırmak için yağmur damlalarının seslerini taklit etmeleri veya kan ya da süt serpiştirmeleri veya ıslık çalarak bulutları getiren rüzgârın sesini taklit etmeleri gibi. Bu Asura en yüce tanrıdır ve deva kavramından farklıdır. (*Deva* ya da çoğulu olan *dev*, örneğin

---

5 I. St. Damasus 366 ile 386 yıllarında Papa idi.

6 Nietzsche, "Zerdüşt iyi ile kötünün arasındaki mücadeleyi, yaşamın işleyişini sağlayan çark olarak gören ilk kişiydi... Zerdüşt en mucizevi hatayı, ahlakı yarattı. Sonuç olarak bu hatayı ilk algılayan da o oldu," demişti (Elizabeth Forster-Nietzsche'nin Girişi, N/Yapıtları, s. 26).

7 *Rigveda* (*Kutsal Bilgiyi Öven Şarkı*) Hindu kutsal metinlerinin en eski ve en önemli olanıdır ve kolektif olarak Asuralarla ya da yüksek tanrılarla ilgilidir. MÖ 2000 ile 1200 arasına tarihlenmektedir.

Zeus adının ve *Deus* ve *Ziu* ve bundan da *Tuesday* [Salı] sözcüğümüzün kaynaklandığı köken sözcüktür.)[8] Devler gündüzün, berrak mavi gökyüzünün, günışığında görülebilen şeylerin parlayan tanrılarıdır, oysa Asura içte olan bir tanrıdır, esas olarak tinsel ve ahlaksal bir karaktere sahiptir. Daha sonraki gelişmelerdeyse—*Rigveda*'nın sonraki bölümlerinde—Asura parçalanarak bir asuralar çokluğu oluşturdu ve bunlar kesinlikle kötücül doğaya sahip iblislerdi. Aynısı İran'daki devlerle de gerçekleşecekti. Zerdüştçüler *Rigveda*'daki bu çok kadim Asura kavramına sahiptiler ve Farsça biçimiyle *Ahura*'yı Mazda'nın bir niteliği olarak seçmişler ve tanrılarına Ahura Mazda demişlerdi.

Ahura Mazda, bu en büyük tanrı, genel olarak Zerdüşt'ün bir yaratısı olarak kabul edilir ve bu formülasyona olasılıkla öyküsünde anlatılan iç deneyimler sonucu ulaşmıştır. Bu deneyimlere eski literatürde "Karşılaşmalar ve Soruşturmalar" adı veriliyor; yani Ahura Mazda'yla ya da onun, iyi tutum anlamındaki *Vohu Manō* adı verilen kelamıyla karşılaştı. *Vohu Manō*'nun Almanca karşılığı: *die gute Gesinnung* olur, iyi eğilim, iyi niyet, iyi söz, doğru söz. Herhangi bir felsefi zorluk yaşamadan bunu Hıristiyanlıktaki Logos kavramı olarak kolaylıkla tercüme edebiliriz; kelam cisimleşmiş haliyle Tanrı'yı temsil eder, Mesih'te cisimleşmiş olan Logos tam olarak Vohu Manō'nun benzeridir. Aynı kavram İslamda, gizemci Sufi tarikatında da bulunur, Allah, ad verilemez, tanımlanamaz ve dolayısıyla da biçim-ötesi olduğu için, yeşil adamın, "Allah'ın ilk meleği," "Kelam," "Allah'ın Yüzü" olarak tanınan Hızır'ın biçimiyle görünür." "Yüzün [Veçhin] Meleği" de Eski Ahit'te bulunan benzer bir kavramdır, tamamen elle tutulmaz ve tarifi imkânsız bir tanrının betimlenmesi.[9] Böylelikle Ahura Mazda ya da *Vohu Manō*, Zerdüşt'ün deneyimleri oldu, Karşılaşmalar ve Soruşturmalar adıyla. Tanrı Ahura Mazda'nın iyicil tiniyle sanırım yedi kez karşılaştı. (Bir de daha sonra ele alacağımız kötücül tin var.) Bu tin ona vahiy verdi ve gerçeği öğretti. Şu anda bundan söz etmemin nedeni, Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü ile koşutlukları olması.

Zerdüşt adı Farsçada *Zarathushtra* biçiminde yazılır; *ushtra* tipik Farsçadır ve deve anlamına gelir. Onunla ilgili bir aile öyküsü vardır ve ailesindeki tüm isimler kısraklar ve aygırlarla, atlarla ve sığırlarla, develerle vb ilgilidir, yani yerli olduğu ve bir tür sığırtmaç halktan olduğu anlaşılır. Ayrıca cennetin vereceği mükemmel ödül fikri de son derece eskildir. Erdem dolu bir yaşam sürdükten sonra öteki dünyada, kusursuz, genç ve güzel bir bedenin yanı sıra, bir aygır ve on iki kısrak gibi harika bir ödül alacağını umuyordu. Çok benzer fikirler halen İslamda da vardır. Zerdüşt adının Yunancasıysa Zoroaster'dir. Ama Yunanlar onun öğretileri hakkında hemen hiçbir şey bilmiyorlardı; onlar için o büyük bir efsuncu ve astrologdu; Zoroaster'in adıyla anılan her şey, büyü ve karanlık sanatlara aitti.

---

8 Sanskrit benzerliğinin yanı sıra Cermen *Tiwa*'lar, Latince *Deus*, Avestaca *Daeva* vardır ve tümü gökyüzü, cennet, tanrı anlamına gelir.

9 Hızır, Sufi literatüründe Allah'ın ilk meleğidir, "Allah'ın yüzü." Eski Ahit'te, Yakup melekle güreştikten sonra, " ...çünkü Tanrı'yla yüz yüze görüştüm" der (Tekvin 32:30).

Şimdi tanrının kelamdaki ya da *Vohu Manō*'nun iyi niyetindeki tecellisinin yanı sıra, buna eş olarak bir de karanlık tecellisi, kötücül tin Angrō Mainyush vardır (daha sonra o *Ahriman*, Ahura Mazda ise *Hürmüz* olarak adlandırıldı.) Bu iki tin, Vohu Manō ve Angrō Mainyush kökendeki Ahura Mazda'da birlikteydiler, yani iyi ile kötü arasında bir ayrım yoktu. Ama bir süre sonra birbirleriyle çekişmeye başladılar, kavga çıktı ve o zaman dünyanın yaratılması gerekti. Böylece Ahura Mazda dünyayı yarattı, ama bu o kadar keyfini kaçırmıştı ki, altı bin yıl boyunca ne yapacağını bilemedi ve sonra da Angrō Mainyush yaratısına daldı ve bütün gösteriyi mahvetti. Ve o zamandan beri de çekeceğimiz var, çünkü bütün ışık karanlıkta kayboldu ve şimdi bu dünyaya getirdiği tüm iblislerle savaşmak gerekiyor. Çünkü en başta bir büyük başarı elde etmişti: devleri kendi inançlarına ikna ederek iblis olmalarını sağladı (iblis de [İng. *devil*] elbette *dev*'lerden gelir), tıpkı Ahura'nın ahuralar olması gibi, birçok iblis. Böylece gündüzün orijinal güzellik dolu tanrıları, görünen şeylerin, güzelliğin ve uyumun tanrıları, kötücül ve gececi iblisler haline geldiler ve kötücül güçlerin ana yapısını oluşturdular, tıpkı eski Cermen tanrılarının Hıristiyanlık tarafından tahtlarından indirildikten sonra fırtına iblisleri ve türlü kötücül tinler haline dönüşmeleri gibi. Böylece Vohu Manō ve Angrō Mainyush'un önderliğindeki kötücül tinlerin arasında savaş başladı.

Sonuçta Ahura Mazda'nın ne yaptığıysa pek açık veya anlaşılır değil; elbette iyiden yana olması beklenir—iyi tininin yanındadır, ama kötü tininin de yanında olup olmadığı çok açık değildir. Hıristiyanlıkta da aynı sıkıntılı durum söz konusudur, Tanrı ile Şeytan arasındaki ilişkinin ne olduğundan emin değiliz. Tanrı ile bir ortaklık mı?—ya da ne? Hıristiyanlıktaki bu sıkıntılı durum İran'dan kalmış eski bir mirastır—size bu düşünceyi doğrulayabilecek daha birçok şey anlatabilirim—ve işte bu yüzden ilahiyatçılar Zerdüşt'ten hoşlanmaz ve onu eleştirirler. Ama Hıristiyan dogmasının kurucusu aslında odur; Hıristiyan dogmasındaki tüm dolaşık ve çelişkin şeyler, İran dininde de bulunur. İlahiyatçıların bu konuda söyleyebilecekleri tek şey, Hıristiyanlığın daha yüksek bir din olduğudur. Büyük bir mutlulukla İran dininin bir ödül dini olduğunu, insanların sadece cennette ödüllendirilmek adına iyi davrandıklarını ve kurucusunun bile bir aygır ve on iki kısrak peşinde olduğunu söylerler—"ve bunun ne kadar aşağılık olduğunu görüyorsunuz!" Ama buna tümüyle katılamıyorum; o küçük fark, hâlâ çocukların katledildiği ve insan etinin yendiği, Homeros'un ve Yunan mitolojisinin zamanındaydı—Cermen gelenekleri bir yana. Bunlar büyük ölçüde ilkel zamanlardı, o bakımdan Zerdüşt'ün böylesine somutlaşmış beklentileri olmasına şaşmamak gerekir. Yoksa öğretileri dikkate değer ölçüde bilgece ve gelişkindi. Örneğin büyünün baş düşmanıydı; büyü ile nerede karşılaşsa söküp atmaya çalışırdı ve tapınakların ve rahiplerin de bir kenara atılması gerekiyordu. İlk başta gerçek anlamda rahipleri yoktu, Hıristiyanlığın başlangıcı gibiydi. Ama çok geçmeden, Hıristiyanlıkta da daha sonra olduğu gibi bu süreç başladı—ilkel büyülerin ve ilkel pagan fikirlerin istilası—

ve Ahura Mazda'nın harika tektanrıcılığı, bir tanrılar kalabalığına bölündü, Tanrının önce Teslise, sonra da bir sürü azize vb bölünmesi gibi. Ahura Mazda doğal olarak niteliklere sahipti: o doğruydu, o bilgelikti, o adaletti vb ve bu nitelikler, ölümsüz tinler olan *amesha spenta*'lar olarak kişileştirilmişti. Biri doğru, diğeri adaletti falan—Hıristiyan dogmasında Tanrının nitelikleri denen soyut nitelikler gibi. Bu *amesha spenta*'lar da tanrıya dönüştüler ve Zerdüştçü öğretinin tüm tinsel tutumu değişti ve son derece özelleşmiş bir törenciliğe dönüştü.

Oysa Zerdüşt'ün orijinal öğretisini belirleyen gerçek bir tinsel dindarlıktı. Önemli olan görünüşte yapılanlardan çok *Gesinnung*, yani ahlaklı tutumdu. Onun öğretisinde, dış gerçeklikte günah işlediğiniz gibi, vicdani olarak da günah işleyebilirdiniz ve bu da aynı şeydi, aynı ölçüde kötüydü. Ve dinsel öğretinin *niveau* olduğu MÖ 9 ya da 8. yüzyılları düşünün! Bu, şaşırtıcı ölçüde yüksek bir düzeydi ve bu olağanüstü ahlaksal ayrımsama son derece olağandışı bir dehayı gösteriyor.

Şimdi, Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü için model buydu. Mazdaznan tarikatıyla hiçbir ilgisi yoktu. Bence, kendisinin de dediği gibi, bu figür çok eskilere dayanan bir deneyim; eski yaşlı bilge adam deneyimi. Bildiğiniz gibi sıklıkla o figürden, çağlardan miras kalan bilgeliğin, deneyimin, denebilir ki milyonlarca defa yaşanmış olmanın sonucunda içgüdüselleşmiş doğrunun, içimizden doğan ve tüm psikolojik sistemimizin yanı sıra tüm biyolojik sistemimizi de borçlu olduğumuz bir tür bilgeliğin— hâlâ düşlerimizde ve içgüdülerimizde görünen o eski deneyimin kişiselleştirilmesi olarak söz ediyoruz. Bu, son derece doğal bir gerçeğin zihinsel veya tinsel yönüdür, yani canlı bir sistemin teleolojisi. Böylelikle Nietzsche yaşlı bilgesi için son derece saygın ve değerli bir model seçmişti, çünkü onun için bu, aynı türden bir deneyimdi.

Bildiğiniz gibi, yaşamının ilk döneminde Nietzsche, esas olarak geleneksel değerlere karşıt ya da eleştirel yaklaşan, büyük ve son derece önsezili bir entelektüeldi ve bunu *Zerdüşt*'te hâlâ görebiliyoruz. O zamanlar içinde olumlu diyebileceğimiz hiçbir şey yoktu; eleştirmeye şaşırıcı ölçüde hazırdı, ama henüz sentetik veya yapıcı değildi ve değer üretiyordu. Sonra aniden, vahiy gelmiş gibi, eski yazdıklarında hep atladığı şeylerin hepsi üstüne geldi. 1844'te doğmuştu, *Zerdüşt*'ü 1883'de, otuz dokuz yaşındayken yazdı. Yazma biçimi de oldukça dikkat çekiciydi. Kendisi bu konuda bir mısra yazmıştı. Şöyle diyordu: "Da wurde eins zu zwei und *Zerdüşt* ging an mir vorbei," yani: "Bir, iki oldu ve *Zerdüşt* beni geçti,"[10] bu, *Zerdüşt*'ün onun içinde ikinci bir kişilik olarak ortaya

[10] Nietzsche'nin 1882 ve 1884 arasında bir tarihte yazmış olduğu küçük, efkârlı şiir burada tümüyle alıntılanmayı hak ediyor:

Sils-Maria

Orada oturup bekledim, bekledim—herhangi bir şeyi değil.
İyinin ve kötünün ötesinde, keyfini çıkararak birazdan ışığın,

Birazdan gölgenin, şimdi sadece oyun, şimdi
Gölün, şimdi öğlenin, bütün sonsuz zamanın…

çıktığı anlamına geliyordu. Bu aynı zamanda kendisini *Zerdüşt*'le özdeş görmediğini gösteriyor. Ama psikolojinin olmadığı o günlerde, böyle bir kimlikle özdeşleşmemeyi nasıl başarıyordu? O zamanlar kişilikleştirme, hatta bağımsız otonom bir tinsel aracılık fikrini kimse ciddiye almak cesaretini bile gösteremezdi. Bin sekiz yüz seksen üç yılı, materyalist felsefenin çiçek açma zamanıydı. Bu nedenle, bu mısranın da kanıtladığı gibi kendisiyle yaşlı bilge arasında kesin bir ayrım hissetmesine rağmen, Zerdüşt'le özdeşleşmek zorunda kaldı.[11] Daha sonra da Zerdüşt'ün önceki icadının hatalarını düzeltmek için geri gelmesi, psikolojik olarak en karakteristik olanı; bu, ona karşı mutlak bir tarihsel duygu taşıdığını gösteriyor. Besbelli ki o figürün deneyiminin arketipik olduğunu açıkça hissetmişti. Yanında yüzyılların nefesinden bir şeyler getiriyordu ve onda tuhaf alınyazısı duygusu yaratıyordu: insanoğlunun geçmişinde verilmiş bir hasarı onarmak için çağrıldığını hissediyordu.

Elbette böyle bir duygu birey için son derece moral yükselticidir; o bakıma *Zerdüşt*'ün kusursuz bir Dionysosçu bir deneyim olmasına şaşmamak gerekir. Sonraki bölümde Dionysosçu *ekstasis* devreye girer. *Zerdüşt* gerçekten onu Dionysos kültünün tüm gizemlerini kavramaya yönlendirdi: zaten bazı fikirleri vardı, ama *Zerdüşt* her şeyi gerçek yapan deneyim oldu. Kız kardeşine yazdığı mektuplardan bir tanesinde, *Zerdüşt*'ü yazarken yaşadığı *ekstasis*'i çok etkileyici bir biçimde betimler.[12] Bu kitapta dört bölüm vardır ve ilk üç bölümün her biri aynı on gün içinde yazılmıştır ki, bu da çok dikkat çekicidir. Birincisi Riviera'da, ikincisi Engadine'deki Sils Maria'da, üçüncüsü de yine Riviera'da; dördüncüsüyse farklı yerlerde yazılmış ve daha uzun zaman almıştı. Yazması hakkında söylediği, sanki hepsinin içinden dışarı aktığıydı, neredeyse otonom bir üretimdi; sözcüklerin kendi kendilerini sunduklarına dair yanılmaz bir kesinlikle, tüm betimlemenin de bize içinde bulunmuş olması gereken olağanüstü durumun, artık kendisinin olmadığı durumun da izlenimini vererek. Sanki mutlak gereksinimden dolayı ve en kaçınılmaz biçimiyle üreten bir yaratıcı deha, beynini ele geçirmişti.

Şimdi ilk bölümden başlayacağız, Üstinsanın, son insanın tanıtım konuşmasıyla başlayacağız:

Zerdüşt otuz yaşında yurdunu bırakıp dağlara çıktı. Orada tininin ve yalnızlığının tadını çıkardı ve on yıl bundan bıkmadı. Ama en sonunda gönlü değişti—ve bir sabah pembe şafakla kalkarak, güneşin karşısına geçti ve ona şöyle dedi:

Sonra, aniden, dostum, Bir, iki oldu—
Ve Zerdüşt beni geçti

Nietzsche, *Zerdüşt*'ün ikinci Bölümünü yazdığı İsviçre'nin Alp kasabası Sils-Maria'yı çok severdi. Jung, Nietzsche'nin bir iç birlik olanı yaratıcı amaçları için nesnelleştirdiği anı göstermesi açısından bu son iki dizeye tekrar tekrar dönecektir.

11 Nietzsche'nin ikinci kişiliği olarak Zerdüşt, Jung'un kendisinin bir 1. Kişiliği, bir de 2. Kişiliği olduğunu anlaması üzerine söylediklerini hatırlatıyor (bkz. ADD, par. 44-45/55). Nietzsche sıklıkla kendi materyalist, bilimsel bakışını Alman idealizmiyle karşılaştırırdı. Jung'un 1883'ü seçmesinin nedeni, *Böyle Dedi Zerdüşt*'ün o yıl yazılmaya başlanmasıdır.

12 Bu da kendisinin N/Yapıtları'a Girişinden, s. 16. *Zerdüşt*'e 1883'te başlanmış, 1885'te bitirilmiştir.

"Ey yüce yıldız! Aydınlattıkların olmasaydı, nice olurdu senin mutluluğun! On yıldır mağaramın üstüne yükselir durursun: ışığından ve yolculuğundan bıkardın ben olmasaydın, kartalım ve yılanım olmasaydı!"

Ama her sabah bekledik seni ve senden taşanları aldık ve bunun için seni kutsadık.

Bak! Pek çok bal toplamış bir arı gibi, bilgeliğimden usandım; onu almaya uzanacak eller gerek bana.

Bahşetmek ve dağıtmak isterdim, ta ki bilgeler ahmaklıklarına sevinene ve fakirler zenginliklerinden mutlu olana kadar.

Önce psikolojik bir durumu yapılandırmamız gerekir. Dediğim gibi, bu bölümleri veya denetimleri, imgelemlerde yaptığım gibi ele alacağım. Zerdüşt'ün öyküsü burada başlıyor. Konuşan ya da yazan kişi Nietzsche; Zerdüşt'ün tarihçisi gibi, ne yaptığını anlatıyor. Zerdüşt burada besbelli ki nesnelleştirilmiş, yazar onunla özdeşmiş gibi görünmüyor. Şimdi, evinden ayrıldığında otuz yaşında olduğu söyleniyor. Bu otuz yıl hangi gerçeklere gönderme olabilir? Bildiğim kadarıyla, Zerdüşt'ün yaşam kronolojisi hakkında, öldüğü zaman yetmiş yedi yaşında olduğunun dışında hiçbir bilgi yok.

Mr. Allemann: Bu, Mesih'in yaşına bir gönderme.

Dr. Jung: Mesih'in öğretmenlik kariyerine başladığındaki efsanevi yaşı; bu derhal Zerdüşt ile Mesih arasında bir kimlik yaratıyor. Bu, tarihsel olarak yaygın bir biçimde kabul edilen bir kimlik: yani Zerdüşt öğretisine göre, her bin yılda—ki bu aslında belirsiz bir dünya süresi anlamına gelir, büyük platonik yılın bir ayının yarısı kadar—bir Saoşyans ortaya çıkar (bu, bir arındırıcı, kurtarıcıdır) ve insanlara yeni bir vahiy, yeni bir doğru öğretir ya da eski doğruları yeniler, tanrı ile insan arasında bir aracıdır. Bu kesinlikle Hıristiyan öğretisine gönderme yapan bir fikirdir, ama orada farklı bir biçim almıştır: Hıristiyanlığa *enantiodromia* fikri gelmişti.[13] Mesih'in öğretisi etkili olduktan sonra, Vahiy Kitabından öğrendiğimiz gibi, Şeytan'a bir şans verilmiş, "iki zaman ve bir yarım zaman"—yine belirsiz bir süre için, anlaşılan keyfini çıkartmasına, istediği gibi kötülük yapmasına izin verilmiştir.[14] Bu Deccal efsanesinin çıkış noktalarından biridir, bunun 1. yüzyılda var olduğu kanıtlanmıştır. Mesih'in doğduğu koşulların hemen hemen aynısı altında, karanlık biraderi Deccal doğacaktır ve hemen hemen aynı mucizeleri, ama bu kez insanoğlunu baştan çıkarmak için gösterecektir. O, Mesih'in pozitif hükümranlığı sona ererken ortaya çıkan bir tür negatif Saoşyans'tır. İran hesabına göre, Deccalın hükümranlığı büyük pla-

---

[13] Jung bu sözcüğü MÖ 6. yüzyılın Yunan "karanlık filozofu" Herakleitos'tan almıştır. Anlamı kabaca, "zıt yönde akmak" olarak tercüme edilebilir. Jung bunu her durumun kendi zıddını doğurma eğilimini tanımlamak için kullanmıştır. 1921 kadar erken bir zamanda bile Jung, "hasta Nietzsche'nin kendini Mesih'le özdeşleştirmesi ve Wagner'i önce tanrılaştırıp sonra nefret etmesini" *enantiodromia* örnekleri olarak zikretmiştir (TE 6, par. 708-9).

[14] Bkz. Vahiy 12:14 ve Daniel 12:7. Vahiy'de, bazı yorumcular Nero'yu Canavar ve Şeytanın Mesihi Deccal'la özdeşleştirirler.

tonik yıldan bir ay sonra başlayacaktır, yaklaşık MS 1100 ya da 1200'de.[15] Aslına bakılırsa o sıralarda Hıristiyan dünyasında büyük bir kargaşa olmuştu, çünkü 1000 yılında dünyanın sonunun geleceğini anıyorlardı—bin yıldan sonra yeni bir vahiy geleceğine ya da dünyaya bir şey olacağına dair o eski inanca göre. Ama anlaşılan hiçbir şey olmadı. Ancak o dönemde, kilisenin gücünün doruğa ulaştığı ve dünyasal güçlerin bastırıldığı doğrudur. Sonra, çok geçmeden yeniden yükselmeye başladılar ve kilise çöküşe geçti; bu devam etti, en kötüsü de 16. yüzyılın başında geçekleşti, kilisenin içinde bölünme ortaya çıktı: Protestanlık.

Şimdi, bu Saoşyans fikri elbette Nietzsche'nin de zihnine girdi: onun Zerdüşt'ü bin yıl bir kez daha tamamlandığında ortaya çıkan bir Saoşyans'tır—tabii pek değil de, *à peu près* [şöyle böyle] olarak. Henüz maalesef 1883'tü, ama semavi güçler bazen düzensizdir—belki saat cennette düzenli çalışmıyor, bunu tam olarak bilemiyoruz—yani Saoşyans birazcık erken geldi, Zerdüşt'ün bedeninde yeniden dirilerek. O da kariyerine önceki Saoşyans'lara çok benzer bir biçimde başlıyor, Mesih ya da Deccal gibi. Tabii Nietzsche'nin yazdıklarından—insan sadece yapıtlarının başlıklarını biliyor olsa bile—Deccal fikrinin zihninde hayli yerleşik olduğunu biliriz. Elbette kendisi anti-Hıristiyanlığından çok dem vurur ve kendisini Deccalın vücut bulmuş hali olarak görür—ancak asla sadece Mesih'in yıkıcı, şeytani biraderi olarak değil, yeni bir Saoşyans olarak. Önceki değerleri yıkacağı kesindir, ama yerine daha iyi ve daha ideal bir şey koymak, Hıristiyan ahlakının çok üstünde bir ahlak kurmak için. Bu nedenle kendisini pozitif bir Saoşyans gibi hisseder, "ahlak karşıtı" ve "Deccal" gibi unvanları kabul etmesine rağmen. Hindistan'da da cisimleşmiş bodhisattvalar dizisinde, bin yılda bir ortaya çıkan bir kurtarıcı veya arındırıcı fikri vardır; örneğin geçmiş dünyanın bodhisattvası Buddha Amitabha, gerçek dünyanın Buddha Sakya Muni'si ve gelecek dünyaların Buddha Maitraya'sı gibi; daha birçokları da vardır, çünkü daha birçok başka dünya da varolmuştur. Buddha Amitabha en önemlilerinden biridir. Özellikle Japonya'da tapınılan, berraklığın ve doğrunun Buddha'sıdır; henüz gelmemiş olan Maitraya ise mükemmel sevginin Buddha'sıdır.[16] Bu da yine aynı dönemsellik fikridir. Ve bu da Nietzsche'ninki gibi arketipik bilge yaşlı figürü deneyimlerini temel alır: yani fazlasıyla tarihsel bir figür, yanında uzak zamanların bilfiil varlığını, geçmiş yüzyılların tadını getirir, zaman tamamen durmuş ve MÖ 5000, hemen MS 2000'e bitişik odadaymış gibi. Nietzsche'nin Zerdüşt hakkında söylediklerinden yola çıkarak, eminim ki onu içinde, kendisinden binlerce yıl önce, her zaman varolmuş bir kimlik olarak deneyimlendi. Bu figür ortaya çıktığında, sadece hep orada olmuş olan bir arka plandan çıkar; zamanın gereksinimi, sürmekte olan çağın acillikleri onu çağırır. O halde Zerdüşt'ün otuz yaşında olduğunun söylenmesi, Mesih'le belirli bir analojiyi açığa vurur.

---

[15] Jung başka bir yerde Platonik yılın çeşitli biçimlerde hesaplandığına dikkat çekiyor: örneğin Origen zamanında 36.000 yıl ve Tycho Brahe'de 24.120 yıl (TE 9ii, par. 136 n).

[16] Buddha Amitabha, "bu dönemdeki dünyamızın koruyucusudur" (TE 11, par. 912). Shakya Muni tarihsel Buddha'dır. Maitraya ise Gautama'nın ölümünden 5000 yıl sonra doğacak olan Bodhisattva'dır.

Sonra da nerede yaşadığına dair bir ipucu var, "yurdunun gölünden ayrıldı." Bu kadar küçük bir şeye neden değiniyor? Son derece önemsiz bir ayrıntı, ama bu simgeye düş yorumlama kurallarını uygularsanız, psikolojik olarak çok çekici. İnsanın yurdunun gölü ne olabilir ve buradan ayrılınca nereye gider?

Miss Hannah: Yurdunun gölü onun kolektif bilinçdışı için terk ettiği kişisel bilinçdışı olamaz mı?[17]

Dr. Jung: Tamamen. Göl, sınırsız kabul edilen denizden farklı olarak, sınırlanmış ve kuşatılmıştır. Dolayısıyla deniz daima hiçbir sınırı olmayan kolektif bilinçdışının simgesiyken, göl ise daima bilinci simgeleyen *terra firma*'ya kapatılmış gibidir. Burası bilincin içinde kapalı, bilinçdışının gayet iyi denetlenebilen parçasıdır. O halde insanın yurdunun gölü, bilinçdışının aşina olduğu bölümüdür, kişiyi babasına ve annesine, kardeşlerine ve teyzelerine, atalarına vb bağlayan parçası; burası, tarihçesi kişinin yaşamının başlangıcını biçimlendiren, güzel, tanıdık bir yerdir. Sonra, Zerdüşt dağlara çıktı. Buna ne buyrulur?

Mrs. Crowley: Düşünceye dalmak için.

Dr. Jung: Evet, ama bir gölün yanında da düşünceye dalabilirsiniz. Tibet'te, bir bilge için gerekenler, bir yanda bir tepe, diğer yanda bir göl olmasıdır, *inter collem et aquam* [suyun ve tepenin arasında].

Dr. Bahadurji: Daha yüksek bir düzeyde, genel insanlığın ötesinde olmak istiyor.

Dr. Jung: Evet, elbette bu Tibet'teki Himalaya dağlarının yükseklerinde yaşayan *rishi*'lere benziyor;[18] o arkadaşlar tercihen bir göl veya nehir halinde bir su ile sıradan insanlardan çok yüksekte bir dağın yamacında, ıssız ve oldukça kasvetli yerlerde yaşarlardı. Bu duygu, Nietzsche'nin durumunda, büyük bir rol oynadı. Deniz seviyesinden neredeyse altı bin fit yüksek Sils Maria'da bulunduğu zamanlar, iyi ve kötünün altı bin fit üstünde olduğunu söylerdi—yani insanlığın. Engadine'de kendisini bu kadar iyi hissetmesinin nedeni buydu—çok yüksek bir zemin. Dolayısıyla burada, denetlenebilen yurt koşullarını, tanıdık psikolojiyi terk ettiği ve kendisini ufkunu genişlettiği oldukça yüksek bir yere çıkarttığı anlamına geliyor, çünkü bilgelere böyle yerlere bilinçlerini ve ufuklarını genişletmek, daha berrak görebilmek için kendilerini olayların kargaşasından koparmak uğruna giderler. Laotze de bunu söyler: Kopan ve uzaktan gören berrak görür. [19] Ve orada tinine yalnızlık içinde sahip çıktı ve on yıl bundan bıkmadı. İşte bir ayrıntı daha, on yıl.

Mr. Allemann: Otuz artı on Nietzsche'nin yazdığı zamanki yaşına yakın.

---

[17] Freud için bilinçdışı içerik daha ziyade baskılanmalardan ibaretse de, Jung 1912 kadar erken bir zamanda "birey-ötesi evrensellik" hakkında yazıyordu, bunu daha sonra bireyselden farklı olarak, kolektif bilinçdışı biçiminde adlandıracaktı (TE 5, par. 258).

[18] *Rishi*'ler: Öğretmen olarak vücut bulmaya devam eden bilge kişiler, gurular, yorumcular.

[19] *I Ching* (olasılıkla MÖ 4. yüzyıl), Tao'ya ulaşılması için, çatışma ve arzuya karşı mesafe koymak üzere, kişinin kendisini zıtlıkların gerilimlerinden (*enantiodromia*) koparması gerektiğini öğretir. Bkz. TE 6, pars. 358-70 ve *Yol ve Onun Gücü*, ed. ve çev. Arthur Waley (New York, 1958), s. 141 ve *birçok yerde*.

Dr. Jung: Evet, ayrıldığında otuz, bilgelik birikimini tamamladığında kırk yaşındaydı. Bir de yaşam tarihçesinde bilmeyeceğiniz bir ayrıntı var, ilk on yıl hiç öğrencisi yoktu ve bundan endişeleniyordu—ki o zaman bile bir tane vardı, genç bir kuzeni. Ancak çok sonraları insanları bilgisine ikna etmeyi başardı. Bu on yıl kolaylıkla bu veriyle ilgili olabilir, ama emin değilim. Ama tam olarak *Zerdüşt*'ü yazmaya başladığındaki yaşı olması gibi bir psikolojik veri de var, dağlarından ayrıldığı an.[20] Burada, en sonunda gönlü değişmiş olarak, mesajını insanlara vermek için nasıl geldiğini betimliyor. Sonra da güneş yakarısı var. Bu yakarıyı nasıl anlıyorsunuz? Bu, ilk olay, ilk deneyim ya da macera. Bu bizim imgelemler kadar basit değil; orada belirli bir şifremiz vardı, ama burada keşfedilmemiş sulardayız.

Mrs. Fierz: Dağın tepesinde olmak sıradan insan bilincinden daha yüksek olmaksa, güneş de insan bilincinden daha fazlasının simgesi olsa gerek, kendisi ona yıllarca bakmış ve şimdi ona konuşuyor. Yani bir bakıma insandan daha bilinçli ve güneşi karşılamak bunu hissetmesi veya fark etmesidir.

Dr. Jung: Bu güneş simgesini, o daha yüksek düzeydeki yaşamı boyunca edinmiş olduğu kendi üstinsan bilincinin nesnelleştirilmesi olarak mı görüyorsunuz? Evet, güneş muhakkak ki bilincin merkezinin simgesidir, ışık olduğu için, bilincin ilkesidir. Bir şeyi anladığınız zaman: "Görüyorum" dersiniz—ve görmek için ışığa gereksinimimiz olur. Anlamanın, bilişselliğin özü daima her şeyi gören güneşle simgeleştirilmiştir, dünyanın üzerinde hareket eden ve ışığıyla her şeyi gören güneşin bilgeliği ve her şeye vakıf olması. O halde burada kendi kişiselleştirilmiş bilinciyle konuşuyor olması oldukça muhtemeldir. Bu bir bakıma olağandışı bir edimdir, ama Nietzsche gibi her zaman yalnız olan birinin ruh haline girerseniz, kendi bilincinizin yüzünüze bakmaya başladığını görürsünüz. Daima kendi konuşmacınız ve kendi dinleyiciniz olursunuz; daima kendi ışığınıza, kendi gözlerinize bakarsınız. Ve sonra bilincinizi gündelik ortağınız olarak kişiselleştirebilirsiniz; hatta tek arkadaşınız olduğu için bilincinize lanetler okuyabilirsiniz.

Şimdi, Nietzsche 1879'dan sonraki o yıllarda Basel'deki akademik mesleğini bırakmış ve huzursuzca gezinmeye başlamıştı, bazen Fransız veya İtalyan Riviera'sında ve yazları Engadine'de küçük otellerde ve pansiyonlarda kalarak, kendi geliri olmadığı için dostları tarafından desteklenerek.[21] Ve hep yalnızdı, insanlara katlanamıyordu. Arkadaşları olsun istiyordu, hep arkadaş arıyordu, ama öyle bir garibana rastladığında asla yeterli olmuyordu ve Nietzsche'nin sabrı hemen tükeniyordu. Benim de şehrim olan Basel'de yaşamış olduğu için Nietzsche'yi şahsen tanımış insanlar biliyorum, bu yüzden bu tür ayrıntıları

---

[20] Nietzsche'nin kız kardeşi onun bir notunu zikrediyor: "Urmiye Gölünde doğmuş olan Zerdüşt, otuzuncu yaşında evini bıraktı ve Aria eyaletine giderek dağlarda yalnız başına on yıl yaşadı ve Zend-Avesta'yı" yazdı (N/Yapıtları, s. 14).

[21] Nietzsche 1869'da 24 yaşındayken Basel Üniversitesinde ders vermeye başladı ve 1879'da bozulan sağlığı nedeniyle emekli oldu. Daha sonraki gezintileri sırasında zaman zaman Basel'e döndü. Üniversiteden aldığı bir emekli maaşı vardı.

çok dinledim. Örneğin seminerlerinden birinde son derece coşkulu bir tavırla Yunanistan'dan ve Magna Graecia'dan* söz ederken, söylediği bir şeyi anlayamayan bir genç adam—elbette bu sıradan öğrenciler Nietzsche'nin dehşet zihnini takip etmekte zorlanıyordu—profesörün yanına gidip sormak istemiş. Ama mütevazı ricasını daha söyleyemeden, Nietzsche ona: "Hah işte, o adam sensin! Hellas'ın o mavi göğü! Birlikte gidiyoruz!" demiş. Genç adam da: "Bu ünlü profesörle nasıl gidebilirim ve bunu yapacak parayı nereden bulacağım?" diye düşünmüş—ve gerilemiş, Nietzsche ise üstüne yürüyüp Hellas göğünün sonsuz tebessümü ve Tanrı bilir başka neler söylemeye devam etmiş, ta ki genç adamı duvara sıkıştırana kadar. Ardından Nietzsche coşkusunun adamcağızı korkuttuğunu fark etmiş ve aniden geri dönmüş ve bir daha asla onunla konuşmamış. İnsanlarla böyle ilişki kuruyordu, uyum sağlama yeteneği yoktu ve onu o anda anlamadıkları takdirde, sabrı da yoktu. Kendisine karşı da sabırsızdı. Dehşet ölçüde, pervasızca dürtüseldi. Toplantılara davet edilmekten çok hoşlanırdı, ama orada bir piyano varsa, çılgıncasına çalardı, parmaklarını kanatana kadar. Bu bir abartı değil, bir gerçek. Öteki yüzüyle, son derece eğlenceliydi. Basel'de toplum içinde zarif bir İngiliz gibi davranmak gibi bir fantezisi vardı. O günlerde İngilizler harika olan her şeyin doruğu olarak görülürdü ve bunlar gri eldivenler ve gri silindir şapkalar takardı; bu yüzden Nietzsche de gri bir redingot, gri silindir şapka ve gri eldivenlerle dolaşır ve bir İngiliz'e benzediğini sanırdı. O bıyıkla! *Zerdüşt*'ün dilini anlamamız için bu çelişkileri bilmemiz gerekir.

O halde bu konuştuğu güneşin, aslında her gün aldığı ve konuştuğu büyük ışık, yani yalnız bilincinin büyük berraklığı olduğunu düşünebiliriz. Buna, yani güneşin onun bilinci olduğuna dayanarak, ona: "Bensiz ne yapardın? Çünkü böyle bir bilincin üstünde bile ben hâlâ varım." Çünkü kendinizle baş başa kaldığınızda, böyle bir bilinç o denli ezici bir hale gelir ki, en sonunda fazla bilinçten kim olduğunuzu unutacak noktaya gelirsiniz. Dolayısıyla patolojik ölçüde kendi bilincinde olan kişiler, kendi varlıklarını imha ederler, var olmamaya çalışırlar, daima kendi ışıklarının altında dururlar, çünkü kendi bilinçlerinin altında ezilirler. Böylece, burada fazlasıyla tatmin olmuş, hatta saf bilinçli olmaktan bıkmış ve diyor ki: "Seninle olmasaydım ne olurdun, hayvanlarımla, kartalım ve yılanımla ben?" Şimdi, bu ne demek? Bilincin güneşinin karşısına neyi koyuyor?

Mrs. Bailward: İçgüdüleri.

Dr. Jung: Evet, hayvanlar içgüdüdür, ama kartal ne olabilir?—ve yılan?

Mrs. Schlegel: Kartal sezgi olmalı, yılan da kitonik güçler [yeraltı güçleri].

Dr. Jung: Kitonik güçler derken neyi kastediyorsunuz?

Mr. Allemann: Doğa tini, kitonik bilgelik.

Dr. Jung: Ruh denebilir, ama kitonik ne anlama gelir, bunu bilmemiz gerekir. Keyserling'in yeni kitabı *La Révolution Mondiale*'i okuyun, burada *révolte des*

* Güney İtalya ve Sicilya'ya antik dönemde verilen adlardan biri –ed.n.

forces telluriques'den [yeryüzü güçlerinin şahlanışı] söz ediyor.[22] Kitonik budur. Ama psikolojik olarak nedir?

Miss Hannah: Eğer kartal önseziyse, sanırım bu da duyumsamadır.[23]

Dr. Jung: Bu doğru; ayrıca çok genel olarak bir anlamda bir hava yaratığı olarak görülebilir. O halde kartal tinken, yılan da bedendir, çünkü yılan aşağı dünyaların, örneğin içerdikleriyle ve bağırsaklarıyla karnın çağlar kadar eski temsilcisidir. O, peristaltik harekettir, bir bakıma sempatik sistemin kişiselleştirmesidir. O halde bedenden her çıkan şeyin kişiselleştirmesidir, cinselliğin ve her yaşamsal fiziksel işlevin; ayrıca gerçekliğin tüm verilerinin, eşya için para gerekmesi ya da odanızın fazla ısınıyor olması, yatağınızın sert, kıyafetlerinizin pahalı olması, belli bir ücreti almamış olmanız: tüm bunlar kitonikdir. Ve bizi rahatsızlık ya da keyif veren insanlarla ilişkimiz kitonikdir, dünya yüzünde bulunan ve sözünü bile etmeyecek kadar sıradan bulduğumuz her şey. Öte yandan kartal yükseklerde uçar, güneşin yakınındadır. O, güneşin bir oğludur—harikulade. Işığın kuşu, çok yüksek düşüncedir, büyük coşkudur. Örneğin kartal Zeus'un ulağı Ganimedes'i Olympos yükseklerine kaldırdığı zaman, onu yakalayıp tanrıların seviyesine yükselten, gençliğin dehası ve coşkusudur. O halde bunun tinsel, yüceltici güç olduğu söylenebilir. Bildiğiniz gibi, kartalın inip koyunları, hatta küçük çocukları götürdüğü söylenir; İsviçre'de böyle ürkünç öyküler anlatılır. İşte tin bunu yapabilir—tinsel heyecan, tinsel coşku; aniden, kalabalığın üstünde bir süre süzüldükten sonra, tin birini seçer ve onu yukarı kaldırır. Yılan da *la force terrestre* [yeryüzü gücü] olmalıdır. Şimdi, bilinciyle karşılaşınca, ki ondan bıkmıştır, yanında bu iki simgesel hayvanın belirmesinin nedeni ne olabilir? Hatırlayacağınız gibi kitapta sık sık onunla beraber görünürler.

Mr. Nuthall-Smith: Kitonik ve tinsel güçlerin denetiminde olduğunun farkında değil; onların içindeki varlığı bilincinin dışında.

Dr. Jung: Eh, burada yararlı güçler olabilirler. Gördüğünüz gibi, daima çok yararlı bir rol oynarlar ve daha sonra kartalla yılanın birbirine dolaştığı, zıtların uzlaştığı anlamında bir pasaja geleceğiz. Düşte yanınızda bir hayvan olması ne anlama gelir? Bu, sıklıkla olan bir şeydir.

Mr. Allemann: İçgüdülerinizin sizinle beraber olduğu anlamına gelir.

Dr. Jung: Evet, ama bu, kesinlikle her zaman değildir, bilirsiniz; sıklıkla içgüdülerin aksine davranırız ya da ondan farklı bir pozisyon alırız. Dolayısıyla metin Zerdüşt'ün yılanı ve kartalıyla birlikte olduğunu belirtince, bunun anlamı, düşlerde olduğu gibi, içgüdüleriyle koşut davrandığıdır; hem tinsel hem de

---

[22] Kont Hermann Alexander Keyserling (1880-1934) bir dünya gezgini ve deneme yazarıydı. Yazdığı *La Revolution Mondial et la Responsabilité de l'Esprit* 1934'te Paris'te yayımlanmıştı. Jung inceleme yazısında Keyserling'in kültürel manastırlar kurma önerisiyle alay etse de, bunun iyi bir kitap olduğunu düşünmüştür (TE 10, par. 935-45). Jung'un Keyserling'le yazışmaları için bkz. *Mektuplar*, her iki cilt.

[23] Jung için sezgi kişinin bilinçdışının aracılığıyla edindiği, olasılıklar algısıdır. Duyumsama, onun tersidir. Dört temel etmen için aşağıya bkz. 10 Ekim 1934, n. 3.

kitonik bakış açısıyla, haklıdır. Bu durumda, aslında yapmakta olduğunu yapması yapmakta, bilincine artık ondan bıktığını söylemekte haklıdır; çok fazla bilinçten kopması gerekmektedir. Bu, yalnızca bilincinde ve bilinciyle yaşamış, içgüdülerine hiç aldırış etmemiş bir insanın durumudur. Ya da diyebiliriz ki, bir bilinçdışının varlığını fark etmeden, sadece bilinçli düşünüyor, bilinçli zekâsıyla yaşıyordu, burada bir kartal ve bir yılanla temsil edildiği gibi. O halde bilinçdışından yana olduğu için bilincine bunu söyleyebiliyor: sanırım artık ayrılsak iyi olur. Sonra bilinçdışını izleyecek. Ve birisi bilincinden usanır ve başka bir yol seçerse, bunun ardından kaçınılmaz olarak nasıl bir simgesellik gelir? Bir sonraki hamle nedir?

Dr. Reichstein: Ay.

Mr. Nuthall-Smith: Aşağı inmek.

Dr. Jung: Evet, aşağı inmek, batma, güneşe veda ettiğiniz an doğal olarak güneş batar ya da siz ya da her ikiniz de batarsınız; bu, karanlık bir geceye iniştir. Ay tamamdır, değil mi?. O halde Zerdüşt'ün işi onun da güneş gibi batışıyla başlar, *der Untergang Zarathustras* [*Zerdüşt'ün İnişi*]. Bu durumda mutlaka neye inecektir?

Mr. Allemann: Sıradan insanlığın dünyasına, kolektifliğe.

Dr. Jung: Eh, bilincin güneşinden ayrıldığı zaman bir biçimde bilinçdışına varacağı kesin. Tabii şimdi soru, o zaman bilinçdışı yansıtılmış mı olacaktır, yoksa *forma pura* [saf biçim] halinde mi? Eğer saf biçimindeyse, yansıtma olmayacaktır, o zaman bilinçdışına girecektir. Bu, gece deniz yolculuğu olacaktır.[24] O halde, dediğiniz gibi, bu sıradan dünyaya bir iniş, burada bilinçdışılık asıl etmendir, çünkü bilinç sıradan dünyada çok küçük bir rol oynar; esas olarak içgüdüseldir. Ama niyetini bu pasajda okumuş olmasaydık onun saf ya da yansıtılmış bilinçdışına ineceğini bilemezdik. O insanlara gidiyor, insanoğluna. Ve orada, metne bakılırsa, insanların arasındaki bilge kişilere ve fakir kişilere öğretecek. "Ta ki bilgeler ahmaklıklarına sevinene ve fakirler zenginliklerinden mutlu olana kadar." O halde ne öğretecek?

Mrs. Crowley: Zıtları.

Dr. Jung: Tam olarak öyle. *Enantiodromia* üretecek, insanoğluna yoksunluğunu çektiği şeyi verecek, nefret ettikleri ya da korktukları veya aşağıladıklarını, bilge olanlara kaybettikleri ahmaklıklarını ve fakirlere de zenginlikleri. Bir başka deyişle, telafi sağlayacak. Şimdi ben bu simgeleştirmeyi öznel düzeyde kabul etmemiz gerektiğini düşünüyorum, o zaman bu, bilincinden bıkmış olan Zerdüşt'ün genel insanlığın alt düzeylerine indiği zaman, bilgeliği ahmaklıkla telafi edilecek bilge kişi odur. Böylece görürüz ki, dağın yüce ışığında, çok bilgeleşmiş ve ahmaklığını kaybetmiş—ve çok fakirleşmiş ve tüm zenginliklerini kaybetmiştir.

---

[24] Haçlı Aziz John (1542-1592), Yunus Kitabındaki, bir deniz canavarı tarafından yutulan kahraman teması üzerinde çalışırken, Aziz Yuhanna'nın deyimiyle, ruhun karanlık gecesinden geçtikten sonra, sahilde yeniden doğmasından söz etmiştir. Bkz. TE 9 ii, par. 123.

SEMİNER II

9 Mayıs 1934

Dr. Jung:

Son olarak Zerdüşt'ün arketipik yaşlı bilge figürünü temsil etmesinden söz ediyorduk ve genel anlamda arketipler hakkında bir şeyler daha söylemek istiyorum. Yaşlı bilge tipik bir figürdür ve bu yüzden onu bir arketip olarak adlandırıyoruz; onla efsanelerde ve folklorda, sayısız metinde ve sanat yapıtında rastlarız, ki bu, onun genel bir insan düşüncesi olduğunu gösterir. Şimdi, böylesi genel insan düşüncelerinin uygarlıklar tarihinde mutlaka temsilcileri olur, bunlar gerçek figürler olarak, gerçekten varolurlar. İlkel toplumlarda yaşlı bilgeyi çoğunlukla büyücü doktor biçiminde buluruz ve ne kadar yaşlıysa, o kadar ilahlaştırılır ve korkulur. Çoğu zaman bir korku nesnesidir, çünkü büyücülük yeteneğine, büyü güçlerine sahip olduğu varsayılır—ve sıklıkla da bu tekinsiz melekelerini kötücül amaçlarla kullandığında. Bu büyücü hekim müessesesi dünya çapındadır, olasılıkla tarih öncesi çağlarda da varolmuşlardır. Daha yüksek düzeylerde, büyücü hekim bazı farklılaştırmalar geçirmiştir; bir yandan örgütlü ruhbanlığa, diğer yandan da tam anlamıyla tıbba, doktorluğa evrilmiştir. Bu arketipi neredeyse kusursuz biçimde kapsayan bazı figürler hâlâ vardır: Papa elbette *par excellence* [en mükemmel] yaşlı bilgedir—yanılmaz olduğun varsayılır, yani mutlak doğrunun ne olduğuna karar verme yetisine sahiptir. Ardından gelen her başpiskopos veya piskopos o arketipin tekrarıdır, ayrıca sayısız hekim otoritenin her şeyi bildiği ve harikulade şeyler söylediği, hatta kara büyünün bile yolu yordamını bildiğine inanılır. O halde bu arketip hâlâ yaşamaktadır.

Arketipler genellikle son derece hayati ve pratik öneme sahip durumları temsil eden imgelerdir, bunlar tarih boyunca kendilerini defalarca yenilemiş-

lerdir.[1] İlkel bir insan kendisinin baş edemeyeceği bir belayla karşılaştığı zaman, ihtiyar meclisini oluşturan yaşlı bilgelere başvururdu; kendi yeterliğine güvenmediği zaman, sorun onlara anlatılır. Ya da özellikle nazik bir konu büyücü hekime anlatılır, çünkü kendisine insanüstü öğütler ve yardım veren ruhlarla konuşabilme yeteneğine sahip olduğu sanılır, böylece onun olağanüstü yetenekleri olduğuna inanılır. O halde sıradan aklın ermediği her türlü kuşku ve tehlike yüklü durumda, hemen ortaya çıkan tepki yaşlı bilge arketipik figürüne başvurmaktır. Bunun nedeni genel olarak yılarca yaşamış ve çok deneyim kazanmış olan insanların gençlerden daha yetkin olduğu varsayımıdır. Bazı tehlikeli durumları atlatmış olarak, bunların karşısında ne yapılması gerektiğini bilmeleri gerekir, dolayısıyla kişi onlara belki de ilk kez deneyimlediği bir durumda ne yapacağını sorar. O zaman bir arketip varolur, çünkü bu, kritik durumlarla baş etmenin göreneksel ya da alışılagelmiş yoludur; yaşamdaki herhangi bir krizde, şu ya da bu arketip yapılanır; bu, kişinin tipik sorunlarını halletmek için kullandığı tipik bir mekanizma, tipik bir tutumdur.

Belirli durumlar, içimizde varlığından habersiz olduğumuz belirli yapıların doğmasına neden olur; yeteneğimiz olduğunu bilmediğimiz tepkilerin ortaya çıkmasını sağlar—belki bunlarla başa çıkabilmemiz bizi şaşırtır. Örneğin sıklıkla, belirli bir badireye düşseniz, dehşetli bir paniğe kapılacağınızı ve aklınızı tamamen kaçıracağınızı sanırsınız. Sonra bu durum gerçek olur ve ne aklınız kaybedersiniz, hatta çok korkmazsanız bile ve işin içinden bir kahraman gibi çıkarsınız. Ardından belki çökersiniz, ama o tehlike anında kötü bir tepki yoktur; son derece serinkanlısınız ve bunun karşısında da hayret içindesiniz. Bunun nedeni sadece, öyle bir anda, belli bir mekanizmanın, daima orada varolmuş olan içgüdüsel bir tutumun ortaya çıkmasıdır; sanki ne yapmanız gerektiğini hep bilmişsiniz gibi, belki sadece gerekeni yaparsınız. Belki de yapamazsınız, ayrıca, ama olağanüstü durumların ne kadar sıklıkla içinde bulunan insanların en yerinde tepkilerini ortaya çıkarttığı da şaşılası bir şey. Bunun nedeni, sizi kendi düzeyinizin üzerine yükselten bir arketipin yapılandırılmış olmasıdır. O zaman sanki tek değil, çok gibi olmuşsunuzdur, insan ırkının bir parçası olduğunuzu söyleyebiliriz; sanki bu durum daha önce sayısız kez olmuştur ve siz de bugünün egosuyla değil, bu durumları daha önce çok atlatmış olan genel insan olarak tepki vermiş gibisinizdir.

Paniklere neden olabilen ya da size gereksiz uyarılarda bulunup bela çıkmasına neden olan başka arketipler de vardır, nehrin ya da geçidin geçiş arketipi gibi, örneğin. Bilirsiniz, ilkel ülkelerde yaygın bir deneyimdir, yolculuk yaparken dikkat etmek gerekir, gece kamp kurmadan önce nehrin arkanızda kalmasına, nehri geçmiş olmanıza, çünkü o gece bir fırtına çıkabilir ve ertesi

[1] Jung erken dönem yapıtlarında "primordiyal imgelerden" söz eder, ama bu deyim "arketiplere" dönüşünce, "tinin bu belirli biçimlerini" imge-öncesi olarak düşünerek bir miktar imgesel ifade çeşitliliğini kabul etmiştir. Yine de bazen, burada olduğu gibi, arketiplerden imgeler gibi söz etmeyi de sürdürmüştür. Bkz. TE 9 i, par. 89.

gün nehir öyle taşmıştır ki geçemezsiniz ve haftalarca beklemeniz gerekebilir; iki nehir arasında sıkıştıysanız açlıktan ölebilirsiniz bile. Ve nehir sadece taşkınlardan dolayı tehlikeli değildir, yürüyerek ya da köprü kurarak geçmeye kalkarsanız zor bir durumda kalmanız işten değildir. Tabii bu korku burada artık bir şey ifade etmiyor, ama o zamanlar çok önemliydi. Hiç beklemezken, diyelim ki kırk ya da elli yarda genişliğinde bir nehre geldiniz; kıyılar çok dik, içi timsah kaynıyor, yani yüzmek imkânsız; karşıya bir sürü yük taşımanız gerekiyor ve üstelik de fena halde aceleniz var. Belki saatlerce kıyıdan yürüyüp, az çok güvenli bir biçimde yürüyerek geçebileceğiniz bir sığlık aramanız gerekiyor. Ya da belki bir ağaç, nehre çapraz bir biçimde düşmüş ya da yerliler tarafından kesilmiş; hava güzelse son derece kalın bir ağacın üstünden, önce köklerini aşıp sonra gövdesinden dallarına sürünerek karşıya geçebilirsiniz, bu arada tüm yükünüzü nasıl geçirebileceğinizi düşünüyorsunuz, yağmurlu havada her yer feci kaygan. Böylece kendinizi, en ufak bir beklentiniz yokken, vasiyetnamenizi yazmaya başlamanızı gerektiren bir durumun içinde buluyorsunuz. Bu son derece saçma; biraz önce gayet rahat bir konumdaydık, şimdi aniden o ağaçtan kayma riskiyle karşı karşıyayız. Üstelik kimse sizi tutamaz da, çünkü yer yok ve ne yapıp edip karşıya geçmelisiniz ve on beş ya da yirmi fit aşağıda timsahlar kahvaltı bekliyor.

İşte bu, sayısız kez gerçekleşmiş arketipik bir durumdur; timsah olmazsa, suda tamamen çaresiz durumda sizi yakalayacak düşmanlar bekliyordur. Böylece nehir sığlıklarına, zorlu geçitlere ve bu gibi yerlere ejderhaların ve yılanların dadandığı söylenir; derin sularda canavarlar, ormanda, kayaların arkasında düşmanlar vb vardır. O halde bir nehri aşmak belirli bir açmazı ifade eden tipik bir durumdur, böylelikle kişi herhangi bir tehlikeli durumdayken sadece o arketip oluşur; bu yüzden de birçoğu oldukça gereksiz bir biçimde, arketipik olarak korku duyarlar: son derece mantıksız bir korkuya kapılırlar. Bir tehlike olmadığı söylenebilir—yahu yürü geç işte!—ama küçücük bir dereyi bile geçmeye korkarlar. Ya da daha psikolojik olabilir, sırf arketip yapılanmış olduğu için yaşamda aslında tehlikeli olmayan bir riski aşma korkusu. O zaman timsah içlerindedir ve bir yararı olmaz, çünkü artık durumla uyumlu değildir. Doğallıkla böyle şeyler sıradan, normal insanlara olmaz, ama bilinçte bilinçdışının kolaylıkla aşabileceği düşüklükte bir eşik varsa, bu arketipik figürler bize gelir. Şimdi, birçok arketipik durum vardır ve bunların tümü mitoloji dünyasını oluşturur. Mitoloji arketiplerin ders kitabıdır, elbette akla yakın aydınlatma ve açıklama olmadan, basitçe bir resim veya masal kitabı gibi sunulur. Ama tüm arketipler en başta gerçek durumlardı.

Burada bizi ilgilendiren, yaşlı adam arketipleridir. Ne zaman ortaya çıksa, aynı anda belirli bir duruma işaret eder: bir miktar yön duygusunun kaybı, belirli bir bilinçdışı hali vardır, insanların kafası bir biçimde karışmıştır ve ne yapacağımızı bilemeyiz. Dolayısıyla bu Saoşyans'lar, bu bilge adam ya da peygamberler, sıkıntılı zamanlarda ortaya çıkarlar, insanlığın bir kargaşa ha-

linde oldukları, eski yön duygusunun kaybedildiği ve yenisinin gerektiği zamanlarda. Böylece, bu bölümün devamında, Zerdüşt'ün varlığını gerektiren bir olayın gerçekleştiği anda ortaya çıkar, Nietzsche bunu Tanrı'nın ölümü olarak adlandırılır; Tanrı öldüğü zaman, insanın yeni bir yönelime gereksinimi vardır. O anda tüm peygamberlerin babası, yaşlı bilgenin ortaya çıkıp yeni bir vahiy vermesi, yeni bir doğruyu doğurması gerekir. Nietzsche Zerdüşt'ün bu olmasını istemişti. Kitabın tamamı bu olgunun olağanüstü bir deneyimidir, bir bakıma gerçek vahyin tüm donatılarıyla kuşatılmış, coşkulu bir tür deneyimdir. Nietzsche'nin böyle bir yapıntıyı sırf estetik kaygı ya da öyle bir şey uğruna bir izlenim yaratmak için icat ettiğini sanmak yanlış olur; bu, onu aşan bir olguydu—arketipik durum onu aşmıştı.

Miss Wolff: Esinlenişini anlatmasını okumaya zaman ayırdığımıza değmez mi?—o kadar güzel betimliyor ki.

Dr. Jung: Evet, bir keresinde kız kardeşine bir mektupta şöyle yazmıştı: "Böyle bir kompozisyonun şiddeti hakkında hiçbir fikrin yok." Daha sonra *Ecce Homo*'da arketipin kendisine nasıl geldiğini betimlemişti:

> 19. yüzyılın sonunda, daha güçlü bir çağın ozanlarının esin sözcüğünden ne anladığı hakkında hiç kimsenin belirgin bir fikri var mı? Yoksa, anlatacağım. İnsanın içinde batıl inançtan küçücük bir eser bile olsa, sadece bir cisimleşme, yüce bir gücün sözcüsü ya da aracı düşüncesini bütünüyle kenara itmesi olanaksızdır. Bir şeyin, aniden anlatılamaz bir kesinlik ve doğrulukla, görünür ve duyulur hale—insanı derinden sarsacak ve bozacak biçimde— gelmesi anlamında vahiy fikri, basitçe durumun aslını gösterir. İnsan duyar—aramaz; insan alır—kimin verdiğini sormaz: bir fikir aniden, şimşek gibi çakar, tereddütsüz, gereksinimle gelir—bu konuda hiçbir seçme şansım olmadı. Bunda öyle bir esrime vardır ki, bazen muazzam gerilimi boşalan gözyaşları rahatlatır, onunla insanın adımları nöbetleşe bir koşar, bir yavaşlar. İnsanın tümüyle çığrından çıktığı gibi bir duygu vardır, sonsuz sayıda ince heyecan kıpırtıları ve ayak parmaklarına kadar titremeler eşliğinde—en acı veren ve en kasvetlinin birbirinin antitezi değil, ama böyle bir ışık fazlalığında koşullanmış, talep edilen gerekli renk tonları olduğu bir mutluluk derinliği vardır. Geniş form alanlarını kucaklayan ritmik ilişkilere yönelik bir içgüdü vardır (uzunluk, geniş kucaklayan bir ritim gereksinimi, neredeyse bir esinin gücünün ölçüsüdür, basıncının ve geriliminin bir tür karşılığı). Her şey oldukça istemsiz gerçekleşir, bir tür çalkantılı özgürlük, mutlaklık, güç ve kutsallık patlamaları içinde. En hayret edilesi olan, figürlerin ve benzetilerin istemsizliğidir; insan neyin figürü ve neyin benzetiyi oluşturduğu algılarını tamamen yitirir; her şey kendisini en hazır, en doğru ve en sade ifade yöntemi olarak sunar. Zerdüşt'ün kendi cümlelerinden biriyle, sanki her şey birleşmekte ve benzeti olmayı arzulamaktadır: "İşte her şey konuşmana okşayarak gelir ve seni över, çünkü sırtına binmek isterler. Her benzetiyle her doğruya sürülürsün.

İşte tüm varlıkların sözcükleri ve sözcük dolapları sana açılırlar; işte tüm varlıklar sözcük olmak isterler, işte her varolan senden nasıl konuşulacağını öğrenmek ister." Benim esinlenme deneyimim budur. Hiç kuşkum yok, aynısını bana söyleyecek birinin bulmak için binlerce yıl geriye gidilmesi gerekecektir: Benim de öyle![2]

Zerdüşt'ün gelişini Nietzsche bu şekilde deneyimlemişti ve bu, yaşlı bilge semptomatolojisini apaçık gösteriyor. Şimdi metnimize dönelim. Bilgelere ahmaklıklarını, fakirlere zenginliklerini öğretme niyetine kadar gelmiştik. Devam ediyor:

Bunun için derinlere inmeliyim. Nasıl ki sen, akşamları denizin arkasına iniyor ve ölüler dünyasına da ışık götürüyorsan, ey bereketli yıldız!

Ben de senin gibi, insanların deyimiyle onların arasına inmeliyim.

O halde beni kutsa, en büyük mutluluğu bile kıskanmadan görebilen tok göz.

Taşmak üzere olan kadehi kutsa ki içinden su, altın gibi aksın ve senin mutluluğunun parıltılarını her tarafa taşısın!

Bak! Bu kadeh yine boşalacak ve Zerdüşt yine bir adam olacak.

Böyle başladı Zerdüşt'ün inişi.

Onun hep yüz yüze olduğu bilinci simgeleyen güneşle birlikte dağlardaydı. Ve şimdi, güneşin batması gibi, o da aşağı inmeye karar veriyor, bu da kendi bilinciyle tamamen özdeşleşmiş olduğunu ve şimdi bu durumdan çıkmak ve derinliklere, onun için insanların dünyası olan alttaki dünyaya gitmeye gerek gördüğünü gösteriyor. Bunu psikolojik açıdan nasıl yorumlarsınız? Bilincinden ayrıldığı zaman ne oluyor?

Dr. Reichstein: Bilinçdışından yeni bir şeyler doğacaktır.

Dr. Jung: Eh, sıradan insan bilinç dünyasından ayrıldığı zaman, doğallıkla bilinçdışı harekete geçer, bilinçdışından kalmış şeyler ortaya çıkmaya başlar, nevroz ya da psikozda ya da kişilerin bilinçlerini bilerek terk ettiği durumlarda görüldüğü gibi. Bu, normal bir bilinç için doğru olurdu, ama bu bir tür normal-üstü, yoğunlaştırılmış bir tür bilinç ve bu durumda aynı şeyin olmasını bekleyemeyiz.

Görüş: Normal duruma gelir.

Dr. Jung: Evet, çünkü zaten anormal durumdadır. Anormal bir durumda olan kişilerin bilinçdışı olduklarını düşünmeye o kadar alışığız ki, onların da aslında bilinçli olabilecekleri aklımıza bile gelmez. Ama böyle bir bilinç kasılması vardır.[3] Günümüzde patolojik biçimde yükselmiş bilinçten mustarip olanlar var ve o zaman normal bilinç düzeyine inmeleri gerekir—içten doğan olan her şeyin baskılandığı gergin bir bilince değil.

---

[2] N/Tüm Eserleri, cilt 17, s. 101.

[3] Fyodor Dostoyevski (1821-1881), hem Nietzsche hem de Jung için önemli bir yazardır ve *Yeraltından Notlar*'ın (1864) birinci bölümünde hareketsizliğe indirgenmiş ultra-bilinçli bir adamı betimler.

Mrs. Crowley: Önce son derece soyut bir bilinç mi olacak?—ve aşağı inmekle zıt, daha insansı bir biçim alacak mı?

Dr. Jung: Evet, bu gerilimin çözülmesi, bir rahatlama, daha insansı bir biçim; bilinci daha önce güneş gibiydi ve elbette bu çok fazlaydı, bir tür kutsal bilinçti. Doğallıkla bu megalomaniyi düşündürüyor ve aslında Nietzsche'nin bu megaloman varsayımlarını da dikkate almak gerekiyor. Altı yıl sonra, 1889'da, artık gerçekten bir megalomani hastasıydı, beynin dejenerasyonu sonucunda. Tabii, yaklaşan bu hastalıktan mı etkilenmişti, bunu bilmek son derece zor, ama bence pek olası değil; Zerdüşt'ün ana metninden buna yorulabilecek çok az şey var. Bu tür megalomani başka bir şeyden kaynaklanır.

Miss Wolff: Arketipik midir?

Dr. Jung: Evet, arketiple özdeşleşmiş. Tabii kendisiyle Zerdüşt arasında bir ayrım yapıyor; "Zerdüşt beni aştı," o figüre tutulmaktan da kaçamıyor ve bazen Zerdüşt oluyor da ve bu da bir şişinme. Şöyle ki, insan bir arketipe yakalandığı zaman kendisini tamamen unutur, yükseltilmiş bir duruma girmiştir, tam şişmiştir; daha sonraları yaşayıp görür ki böyle bir şişmeye maruz kalmış. İlkeller bunu bilir. Kişi çok büyük bir heyecan, yükseltilmiş bir durum yaşadığında—örneğin bir savaşçı olarak başarılı bir şekilde başkalarını öldürdüğünde—arketipik kahramanla özdeşleşmekten, dönüştüğü bu tanrısal figürden çıkması için bir *rîte de sortie*'den [çıkış ritüeli] geçmesi gerekir. Aksi halde yıkıma neden olur, belki kendi kabile üyelerini katletmeye başlar ya da o kadar küstahlaşır ki, çekilmez olur. Dolayısıyla bazı kabilelerde başarılı olmuş bir savaşçıyı bizdeki gibi zafer içinde buyur etmezler, tenha bir yere gönderirler ve orada onu zayıflatmak için iki ay boyunca çiğ sebzeyle beslerler, ancak iyice zayıf düşünce geri gelmesine izin verirler. Ve sadece kahraman değil, silahı da manna'dır; olağanüstü bir işten geçmiştir ve manna olmuştur. Dolayısıyla birisine bir kralın belli bir kılıç ya da hançerle katledildiğini söylerseniz, o kişi ona farklı bir gözle bakmaya başlar: kişinin hayal gücünü sarsar, çünkü o, manna'dır. Şimdi, söylediğim gibi, Nietzsche kısmen Zerdüşt'le özdeşleşmekten kaçınamazdı, çünkü bu, materyalist bilimin ve felsefenin doruğa ulaştığı zamanlardı ve kimsenin psikoloji hakkında en ufak bir fikri yoktu, hiç kimse kişinin kendisiyle tinsel bir şeyi ayrıştırma olasılığını düşünmemişti.[4] O zamanki insanlar böyle bir şeyi akıl edemezdi. Bugün bile ruhlarıyla özdeş olmadıkları birçok insanın, özellikle de en eğitimli olanların aklına bile gelmez. Bu gerçeğe onları ikna etmek için olağanüstü iyi kanıtlar gerekir; bunların zırva olduğunu düşünürler. Dolayısıyla Nietzsche kendisiyle Zerdüşt'ü ayırt edecek bir durumda olamazdı; Kendisinin dışında başka hanımlar ve beyler dışında hiçbir şey olmadığı onun için apaçıktı. O, elbette Zerdüşt'le özdeş değildi ve patırtı çıkaran olursa da, eh, Zerdüşt kılığında olan kendisinden başkası değildi. Ve Zerdüşt'e konuşturduğu—ya da

[4] Yani bilinçdışını ele alan türden psikoloji yoktu—ya da çok az vardı. Ancak Charcot 1870'lerde ve 80'lerde isteriyi hipnozla tedavi ediyor ve Josef Breuer 1882'de çok bilinen "Anna O"nun tedavisini yürütüyordu. Tabii yüzyılın son yarısı boyunca fizyolojik psikolojide hayli etkinlik vardı.

kendisinden almasına izin verdiği—dil de, elbette abartılı ve dolayısıyla bazı yerlerde fazlasıyla azametlidir. Ayrıca dilin bu kadar abartılı olması için bir neden daha var. Bunun hangi koşullarda gerçekleştiğini biliyor musunuz?—bir şeyleri, daha sadesi yokmuş gibi, karmaşık bir yöntemle yapma koşullarını?

Mrs. Fierz: Düşüncesiyle özdeşleşmişti ve yazdığı zaman bu çok aşağılık bir duygunun, aşırı duygusallığın içeri akışı gibi.

Dr. Jung: Bu doğru, bir tanesi bu. Peki bu duygu neden içeri akıyor?

Mrs. Fierz: Ne olduğunu bilmiyor.

Dr. Jung: Elbette, ama sırf içgüdüsellikle dışarıda tutulamaz mıydı? İnsanlar çoğunlukla aşağılık işlevlerini yoldan çekmek için olağanüstü ince eleyip sık dokurlar.

Miss Wolff: Arketip artık işlevleri ayrıştırmayacağı derinliklere dokunuyor.

Dr. Jung: Aynen. Arketipin işlevleri ayrıştırmaya merakı yoktur, çünkü o, tüm işlevlerin toplamıdır. O halde dilin böylesine gebe bir dil olmasının nedeni ne olabilir?

Görüş: Anima esinleri mi?

Dr. Jung: Eh, anima aşağılık işlevin kişiselleştirilmesi olur; anima esas olarak aşağılık işlevden beslenir, bu durumda aşağılık duygudan, böylelikle aşağılık işlev ve anima iki yönden birbirinin aynısıdır; bir tanesi bilimsel formülasyon, diğeri de fenomenolojik olmak üzere.[5] Elbette, hangi biçimde ortaya çıkarsa çıksın bu bir işlevdir. Ama bu dil için başka bir neden daha vardır.

Dr. Reichstein: Arketipin böyle konuşması son derece doğal; bunların hepsi böyle ağır bir dille konuşur.

Dr. Jung: Bu da belli bir ölçüde doğru elbette, ama Nietzsche'nin durumunda bu gerçekten abartılı; böyle olması için bazı nedenler olmalı.

Mrs. Baumann: Kendi aşağılığını telafi için değil mi?

Dr. Jung: Bu da bir fikir. Kişide ne zaman şişme varsa, ne zaman bir arketiple özdeşleşmişse, kişinin kabul etmediği, insanca aşağılık duyguları vardır ve o zaman kişi özellikle büyük bir dil kullanır. Öreğin bir defasında bir vakayla ilgileniyordum, bir kadın, bir akıl hastanesinde bulunan, tedavisi tamamen olanaksız akıl hastası bir kadın, kendi dilini "teknik güç sözcükleri" olarak adlandırıyordu ve sürekli olarak en büyük güçlere sahip sözcük bileşimleri yaratmaya çalışıyordu—sanki *enerji santralı, majeste, papa, kral, kilise, Bolşevizm* gibi güç ve enerji ifade eden birçok sözcüğü birleştirerek bir güç sözcüğü üretebilecekti. Akıl hastaları insanları öldürmek için kullanacakları sözcükler üretirler; ağız dolusu alıp tükürerek insanları paramparça edeceklerini, ikna edeceklerini ve yeneceklerini umarlar. Elbette bilimimizin büyük ölçüde öyle güç sözcüklerinden oluştuğu söylenebilir; devasa Latince sözcükler kullanırlar ve şeytanın bile anlayamayacağı gibi görünen karmaşık şeyler söylerler. Ama sade dile tercüme

---

[5] Jung için, aşağılık işlev daima en gelişmiş işlevin "tersidir," eşleşmeler düşünme/hissetme ve duyumsama/önsezi olmak üzere. "Tutumlar" da aynı biçimde karşıttır, böylelikle içedönük kişilik için dışadönüklük, tipik olarak zor ve bir bakıma biçimsizdir; tersi de geçerlidir. TE 6, *passim*.

edildiklerinde son derece basittir; bu denli şişman ve hantal biçimde söylemeye gerek yoktur—bu sadece insanları ikna etmek içindir. Tabii insan tepesinde bağıran uzun Latince ve Yunanca melezleri duyunca korkar ve, "Eh, o her şey, bense hiçbir şey değilim," diye düşünür. Bunu genellikle az çok önemsiz kişiler kendilerine bir hava katmak için yaparlar. "İyi şarap asmasından belli olur" diye eski bir İngiliz özdeyişi vardır, ama önemsiz şeyler üreten kişiler kendilerini duyurmak için büyük sözlere gerek duyar.[6] Yani bu dilin ardında hedefi vurmak için büyük sözcükler seçmesine neden olan, Nietzsche'de hep varolmuş belirli bir aşağılık ve yetersizlik duygusu vardır. Çünkü onun için dünya hep aşırı ölçüde sıkıcıydı, kimsenin kulakları, gözleri ya da hisseden bir kalbi yoktu, bu yüzden kapıları çalmak için bir balyoz kullanması gerekiyordu. Ama insanlar kapılarını kilitledikleri zaman, onlara öylesine ürkütücü sözcüklerle saldırıyordu ki, korkuyorlardı. Çağdaşı tanınmış tarihçi Jakob Burckhardt *Zerdüşt*'ü okuduğunda bir hayli korkmuştu—Basel'de her ikisini de tanıyanlardan öğrendiğime göre. Onun için tekinsizdi; kullandığı dil onu alt etmişti.[7] Kapısını Nietzsche'ye kapattı, çünkü çok belalıydı ve çok gürültü çıkarıyordu. Ve insan *Zerdüşt*'ü okuduğunda hep aslında insanlara ulaşmadığı izlenimi alır. Nietzsche de bunu hissediyordu, dolayısıyla derine nüfuz etmesini sağlamak için ağırlığını arttırdı. Birazcık bekleseydi, biraz daha sabırlı, biraz daha az gürültücü olsaydı, nüfuz edecekti; *Zerdüşt*'teki bazı pasajlar müthiş bir güzelliğe sahiptir, ama kimileri de son derece zevksizcedir ve bütünün etkisi bu tarz nedeniyle biraz tehlikeye girer. O halde bunlar asıl nedenler, ama hâlâ *Zerdüşt*'ün olağanüstü ağırlığını açıklayan bir nokta daha var.

Mrs. Adler: Çünkü tutkular veya sezgiler tam olarak gerçek değil ve bu nedenle belirli bir vurgulama gereği duyuyor, sanki Nietzsche'nin kendisine karşı, zaten kendisine vaaz ediyormuş gibi?

Dr. Jung: Bu çok ince bir bakış açısı. Elbette geçerli bir sav, çünkü "gerçekleşme" diyeceğimiz şeyin oluşmadığı yönünde birçok kanıt var.

Mrs. Baynes: Mrs. Adler'in tam olarak gerçek değil derken ne demek istediğini anlamadım.

Dr. Jung: Bu durumda tam olarak gerçekleşmemiş demek. Aslında bir arketipten kaynaklanan bir şişme olduğunda, gerçekleşme olmaz; kişi şişmesine neden olan şeyi gerçekleştiremez. Öncelikle şişmenin sona ermesi gerekir, insan ancak ondan sonra gerçekleştirebilir, daha önce olmaz. Ama hâlâ bir nokta daha var.

Dr. Reichstein: Belki de Nietzsche bütün dünyaya karşı tek başına olduğu için çok sert vurması gerekiyordu.

---

[6] "Doğrudur, iyi şarap asmasından belli olur ve doğrudur, iyi bir oyunun bir epiloga gereksinimi yoktur, ama iyi şarap için iyi asmalar kullanırlar ve iyi oyunlar da iyi epiloglar sayesinde daha da iyi olur" (Rosalind, Shakespeare'in *Size Nasıl Geliyorsa* oyunundan).

[7] Jacob Burckhardt (1818-1897) genç Nietzsche Basel'e geldiğinde arkadaşı oldu ve Nietzsche'nin ayrılmasından sonra da onunla yazışmaya devam etti. *İtalya'da Rönesans Uygarlığı* (1880) adlı eseriyle uluslararası ün kazanmıştır.

Dr. Jung: Evet, orası kesin. Nietzsche tüm çağdaş dünyaya karşı bir dövüş pozisyonundaydı ve bu ona sözcüklerinin hiçbir yere ulaşmadığı yönünde özel bir yetersizlik duygusu veriyordu—hiçbir yerden yankılanmıyordu. Gerçekten de durum buydu; kimse aldırış etmiyordu, sesi yabanda bağıran birinin sesiydi ve doğallıkla sesini alçaltmıyor, yükseltiyordu. Bilirsiniz, insan anlaşılmadığında kural olarak sesini alçaltır, çünkü gerçekten çok yüksek sesle konuşuyor ve dinlenmiyorsa, bunun nedeni kimsenin duymak istememesidir. En iyisi kendi kendine mırıldanmaya başlamaktır, o zaman meraklanırlar.

Miss Wolff: İncil dili kısmen kasıtlı, kısmen de bilinçdışından geliyor olabilir, çünkü Nietzsche geleneksel Hıristiyanlığı baskılıyordu.

Dr. Jung: Bu da çok geçerli bir değerlendirme, bu tarzı vurgulamasının kasıtlı olduğu.

Mrs. Zinno: Bu, duygusunun bir telafisi olmamasından kaynaklanabilir mi?—bilinçdışında duygusunu taşıyacak Salomé gibi bir figürün olmaması?[8]

Dr. Jung: Evet, bu önemli bir nokta. Zaten animanın bu işin içindeki varlığına değindik, ama animanın bağımsız bir figür olarak yokluğu Zerdüşt'ün ağırlığını büyük ölçüde arttırıyor. Burada başlı başına bir sorunla karşılaşıyoruz, yani Zerdüşt'ün animayla özdeşliği ve büyük olasılıkla da yazarın animayla özdeşliği, dolayısıyla bu olağanüstü bir bileşim.

Mr. Allemann: Bir arketip yapılandığı zaman daima eski, tarihi bir şeydir; bu da bu eski dili açıklayabilir.

Dr. Jung: Ama elbette eski dilin de bu kadar vurgulanması gerekmez; arkasında muazzam bir vurgulamaya neden olan bir güç olmalı ve Miss Wolff'un söylediği de bunu kısmen açıklar. Denebilir ki Nietzsche'nin güçlü bir dile gereksinimi olan başka bir yönü vardı ve vaazlarının tümü esas olarak kendisine verilmiştir. Unutmayın ki o bir vaizin oğluydu ve herhalde bir şeyler miras kalmıştır. Bunun ne demek olduğunu biliyorum.

Miss Hannah: Bir vaiz kendisine cevap verilmemesine kararlı değil midir?

Dr. Jung: Ama bu yeterli olmaz. Bir yandan elbette insan bu noktaya kadar Nietzsche'nin kendi içinde geçerli olan güçlere karşı belirgin, donuk bir direnci varsayabilir—geleneklerin altında kalmış o küçük adamı devirmek için güçlü bir dile gereksinimi vardı. Bu, Nietzsche'nin gölgesidir, anlıyor musunuz, "Sevgili Lama" diye hitap ettiği kız kardeşine yazdığı bazı mektuplarda kanıtları görülebilir, kadının anlamaktan çok uzak olduğunu asla göremediği için. O zaman babasının bir vaiz olduğu, Leipzig yakınlarındaki Sakson köyünden gelmiş olan o küçük arkadaşı daha iyi anlarsınız. Gördüğünüz gibi, bu aynı anda hayal gücüne bir İngiliz olduğunu öneriyordu, bir miktar coğrafi telafiye gereksinimi vardı. Ama ben daha çok dilinin arkasındaki güç hakkında daha çok şey bilmek istiyorum. Kesin bir güç, son derece tutkulu bir duygu kendisini gösteriyor; geleneğin peçesini yırtmak için arkasında büyük bir güç olması gerekiyor.

---

[8] Yani güçlü bir anima figürü, insanın karşı-cinsel yanının kişiselleşmesi.

Mrs. Jung: Yaşamında çok az libido olduğu için olabilir mi?—tüm libido tindeydi ve bu şiddetli ifadelere neden olabilirdi.

Dr. Jung: Evet, bu varsayılabilir, ama o belirli işi yapacak kimsenin kişisel yaşamına fazla dikkat vermesi beklenemez; bunun tabii bir önemi vardır, ama bu vurgulamanın arkasında belirli bir güç olmalı ve apaçık görülmeli. Bu aşırı işlenmiş, içi fazla dolu. Kendi düşlerinizden birinde böyle bir figürle karşılaşsanız ne olduğunu bileceğinizi düşünüyorum.

Mrs. Fierz: Bireyleşme dürtüsü.

Dr. Jung: Aynen. Özbenlik işin içinde.[9] Yaşlı adamın, Zerdüşt gibi olağanüstü bir tutku ve mizaç geliştirmesinin nedeni budur. Gördüğünüz gibi, yaşlı bilgelerin huysuz mizaçlı olmaları beklenmez; bu, içinde fazlasıyla elektrikli bir şey olmasından kaynaklanıyor ve bu da özbenliktir ki o—gerçekleşmediği ölçüde—arketipik formun kapsamındadır. Özbenlik animanın kapsamında olabilir, örneğin o zaman bir anima iyeliğine ve kişinin genel karakterinin, felsefesinin, tutumunu vb kadınsılaşmasına neden olur. Ya da yaşlı adam arketipinin kapsamındaysa, örneğin peygamber tavırları benimser. Ya da tümü bir şeyin içinde yer alabilir ve o zaman arketipik karmaşa insanoğlunu yutar. Bu henüz görmediğimiz bir durum—insan bireyinin sahip olmadığı şeylerce sahiplenilmesi, esas olarak yaşlı adam, özbenlik ve anima. İçgüdüler, kartal ve yılan bile öteki tarafta. Burada sormamız gerekiyor, Nietzsche'nin kendisi nerede? Bu gerçekten bir sorun. Aynen söylediği gibi: kendisini sadece bir enstrüman gibi hissediyor, bu güçlerin indiği çilekeş bir beden. O halde sözcük şişmeye işaret ediyor; vücut gazla doluyor ve çok hafifliyor ve yükseklere süzülüyor, sonra da bir iniş yapması gerekiyor. Dolayısıyla sıradan insanların dünyasına iniyor, önceki yarı-normal bilince; bu ilk bölümün sonunda, Zerdüşt'ün sadece sıradan bir adam olmak istediği söyleniyor.

Şimdi, sonraki bölüme başlıyoruz:

> Zerdüşt yalnız başına dağdan indi ve kimseyle karşılaşmadı. Fakat ormanın içine girince, karşısına ormanda kök toplamak için kutsal kulübesinden çıkmış olan yaşlı bir adam çıktı. İhtiyar, Zerdüşt'e şöyle seslendi:
>
> "Bu gezgin bana yabancı gelmiyor, birkaç yıl önce buradan geçmişti. Adı Zerdüşt'tü, fakat o değişmiş.
>
> O zaman külünü dağa taşıyordun, şimdi ateşini vadilere mi taşımak istiyorsun? Kundakçılığın akıbetinden korkmuyor musun?
>
> Evet, Zerdüşt'ü tanıdım. Onun gözü saftır ve ağzında hiçbir kin gizlenmez. Dans eder gibi yürümesi ondan değil mi?
>
> Zerdüşt değişmiş, Zerdüşt çocuk olmuş. O artık uyanmıştır; şimdi uyuyanlar arasında ne yapacak?"

Şimdi, nedir bu yaşlı adam? Kim o? Zerdüşt zaten yaşlı bir adam ve bir yaşlı adamla daha karşılaşıyor.

---

[9] Jung için özbenlik, "kişiliğin birliğini bir bütün olarak ifade eder" (TE 6, par. 789). Bu önemli fikir aşağıda geniş bir şekilde anlatılacaktır. Arketipik "yaşlı bilge" de öyle.

Mrs. Crowley: Dünyanın yaşlı bilgesini düşündürüyor, yine bilinçdışı.

Dr. Jung: Ama bu diğer yaşlı adamın kim olduğunu anlamak için nasıl bir teknik kullanmayı önerirsiniz? Sırf tahmin yürüterek değil, asıl malzemeye ulaşarak keşfetmeliyiz.

Dr. Bahadurji: Birbirlerini önceden tanıyorlar zaten, bu arkada bırakılan, eski özbenlik.

Dr. Jung: Evet, birbirlerini tanıyorlar, ilintili olmalılar, anlaşılan gizli bir kimlik var. Ama o diğer formun ne olduğunu tam olarak bilmiyoruz. Şimdi, bunu öğrenmek için hangi elle tutulur yöntemi önerirdiniz?

Mrs. Adler: Söylediklerinden ve yaptıklarından karakterini keşfetmeliyiz.

Dr. Jung: Evet, bu yaşlı adamın işlevini öğrenmeliyiz, ne der, nasıl davranır. Ama asıl dikkatleri çekmek istediğim nokta, Zerdüşt'ün bizzat: "Ormandaki bu kutsal ihtiyar, tanrının ölmüş olduğunu daha işitmemiş bulunuyor!" demesi. O zaman o yaşlı bilgenin kim olduğunu kolaylıkla bulursunuz.

Mrs. Fierz: Zerdüşt'le karşılaştırınca o Mesih'in ta kendisi olsa gerek.

Dr. Jung: Eh, daha ziyade eski Hıristiyan tutumu diyebiliriz, Hıristiyan tutumunun bilgeliği. O bir münzevi, Tanrı'nın öldüğünü, sonunun geldiğini henüz bilmeyen erken dönem Hıristiyan tinini temsil ediyor. Bu hipotezin uyup uymadığını göreceğiz. Öncelikle, münzeviliği erken Hıristiyan ideallerine uygundur. Sonra Zerdüşt'ü tanıyor ve yıllar önce buradan geçtiğini, ama diğer yöne doğru yürüdüğünü söylüyor. Bu neye bir gönderme?

Mrs. Crowley: Ruh geldiği zamanki orijinal haliyle Zerdüşt'e bir gönderme olabilir mi?

Dr. Jung: Evet, en basit haliyle Hıristiyan tinin Zerdüşt'ü fark ettiği, onu tanıdığı anlamına geliyor. Aslında Hıristiyan dogmasının büyük bölümü İran kökenlidir, Zerdüştçü geleneklerden gelir. Ve Hıristiyanlığın Zerdüşt'ü küllerini dağlara taşırken görmesinin anlamı nedir? Külleri nedir?

Mrs. Baumann: O zamanki ölümü.

Dr. Jung: Eh, bir insan küllerden ibaretse, o bedenden ayrılmış bir tindir, yani Hıristiyanlık Zerdüşt'ü sadece sonsuza kadar gitmiş bir tin olarak tanıyor; o ölmüş, küllerini dağlara taşımış. Şimdiyse aynı tin Zerdüşt'ün yenilenmiş olarak döndüğünü görüyor. Yani Hıristiyanlık Zerdüşt'ün döndüğünü ve aksi yöne doğru gittiğini görüyor, dağlardan iniyor, ki bunun anlamı yeniden cisimleştiği, yeniden çağcıl olduğu. Şimdi bu, Nietzsche'nin fikridir. Zerdüşt'ün iyi ile kötü arasındaki büyük çatışmanın mucidi olduğunu ve bu son derece temel kavramla dünyanın tüm zihinsel evrimini etkilediğini düşünüyordu. Ve onun düşüncesine göre, artık geri gelmesi ve eski icadını düzeltmesi gerekiyordu; iyi ile kötünün arasındaki bu katlanılmaz çatışma hakkında bir şey yapılması gerekiyordu, çünkü ormandaki yaşlı adamın temsil ettiği eski Hıristiyan bakış açısı artık geçerli değildi. Bu hangi veriden anlaşılıyor?

Miss Hannah: Dünyayla tüm temasını kaybetmiş olmasından.

Dr. Jung: Evet, artık dünyayla bağlantıda değil. Ve Zerdüşt'ün yeniden doğmasının nedeni de tam olarak Hıristiyanlığın dünyayı terk etmiş olması; geri dönmesi gerekiyor, çünkü yarattığı ve ardında bıraktığı tin buharlaşıp gitmiş. Gördüğünüz gibi bu, çok önemli bir psikolojik verinin bir tekrarı, Mesih öldüğü zaman ardında bıraktığı ya da sözünü verdiği, dogmaya göre, paraklit, tesellici, Kutsal Ruhun Pentakost'ta inişindeki tin budur; bu, Hıristiyan vahyinin sonrası, Mesih'in dünya yüzünde görünmesinin bıraktığı tindir. Ortaya çıkışı bir kabuğun patlayıp açılmasının ardından peşinden gelen bir tini bırakması gibiydi; bir süre için kalır ve sonra yavaşça arka plana çekilir. Dolayısıyla bu yaşlı adama paraklit diyebiliriz; Hıristiyanlığın artta kalan tinidir ve doğaya doğru çekilmek üzeredir. Şimdi bunun nasıl olduğunu göreceğiz. Zerdüşt'e diyor ki:

> "İnsanlara gitme, ormanda kal! Hayvanlar arasına gitsen daha iyi!
>
> Neden benim gibi olmak istemiyorsun—Ayılar arasında ayı, kuşlar arasında kuş."
>
> "Ya aziz, ormanda ne yapar?" diye sordu Zerdüşt.
>
> Aziz şöyle dedi:
>
> "Ben şarkılar besteleyip söylerim ve şarkılar bestelerken güler, ağlar ve söylenirim. Böylece tanrıyı överim."

Ama bu doğru bir çeviri değil. O, *brummt* [Alm. "gürleme"] diyor ve bu, bir ayının çıkardığı sestir. Gördüğünüz gibi, hayvan seslerini taklit ediyor ve bu, regresif bir olgu. Hıristiyanlık ve Hıristiyan ritüeli, çağdaş pagan kültlerde hayvan seslerini taklit etmenin hâlâ gelenek olduğu bir zamanda gelişti. Eski Apolojistlerden, pagan inançlar ve kâfir filozof ve hatiplerle mücadele eden o Hıristiyan propagandacılardan—ve ayrıca pagan kaynaklardan—Mithra ve Bakkhos ve benzeri pagan senkretist tanrıların[10] çevresindeki gizem kültlerinde, bazen temsil ettikleri simgesel hayvanların seslerini taklit ettiklerini, örneğin aslanlar ya da boğalar gibi kükrediklerini öğreniyoruz. Belirli bir Mitra mürit sınıfına *aetoi*[11] adı veriliyordu, diğerlerine *leontes*, aslanlar ve Artemis'in müritlerine *arktoi*, ayılar deniyordu. Yine başkaları da *heliodromoi* denen meleklerdi, güneş-koşucuları. Ve bunlar bazı eski anıtlarda hayvan maskeleriyle betimlenmiştir; besbelli hayvanlarla özdeşleştiriliyorlardı, ki bunun o zamanlar simgesel bir anlamı vardı. Bunlar artık sadece ilkellerin eski dans maskeleri değildi; oldukça felsefi anlamları vardı, ama düşünceleri neydi, bilmiyoruz. Hıristiyan geleneğinde de benzer şeylere dair kanıtlar var. Merkezlerinde Me-

---

10 Naasseneler gibi gruplarda görülen senkretist tanrıların yaygınlığı veya Osiris, Sophia, Adam, Bakkhos ve diğerlerini birleştirme eğilimleri, belki de kısmen, gezginlerin yabancı tanrıları kendi panteonlarına özümsetme gereksinimlerini temsil eder.

11 *Aetoi*: kehanet kuşları, Zeus'un gözdeleri. Bakkhos için bkz. (TE 14, par. 510 n; burada Jung, Plutarkhos'un *Moralia*'sında canlı bir biçimde betimlenen "Yüce Tanrı Pan öldü!" ağıtının kadim zamanlarda Bakkhos ve diğer tanrı ve yarı-tanrıları da içerecek biçimde genişletildiğini ve daha sonra Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ünde ve Tanrı öldü duyurusunda yankı bulduğunu söyler, bkz. aşağıda, 31

sih'in, çoğunlukla Buddha gibi Yasayı tebliğ ederken ya da bir kutsama tavrıyla Kutsal Kitabı tutarken betimlendiği o Hıristiyan mandalalarını görmüşsünüzdür, köşelerde de hayvan özdeşleri biçiminde dört Evangelist bulunur. Örneğin Nuremberg'deki Cermen müzesinde çok sayıda bu resimlerden vardır, Norman manastır veya kiliselerinde de hayvan biçimleriyle Evangelistlerin betimlendiği bu mandalalardan bulabilirsiniz, teriyomorfik diye adlandırılan kişileşmeleriyle—melek, kartal, boğa ve aslan. Bu, Mısır geleneği aracılığıyla gelmiş olan son derece ilkel bir düşüncedir; Horus'un dört oğlu hayvandı; şöyle ki, Horus'un oğullarından biri insan kafalıydı, bu melek örneksemesi ya da *heliodromoi*, diğer üçünün de hayvan kafaları vardı. Bu, o zamanlarda işlevlerin durumuyla ilgilidir, ama biz şu anda o soruyla ilgilenmiyoruz. Sadece Hıristiyanlığın bile bu teriyomorfik özdeşleşmelerden kaçınamadığını göstermek istedim; Hıristiyan geleneğindeki kartal veya boğa ya da aslan, benzeşik pagan senkretist kültlerdeki *arktoi* veya *aetoi* ya da *leontes* gibidir. Bunlar Hıristiyanlığın dünyasallaşınca vermesi gereken bir tür ödündü. Doğallıkla 1. yüzyılda bunlar görünmez, çünkü o zamanlar Evangeller kutsal dahi değildi; sadece iyi literatür oldukları düşünülürdü, inançlıların okuması için uygun. Daha sonra Hıristiyan ritüeli icat edildi, kilise kanunları, örgütlü ruhbanlık vb, doğal olarak da pagan fikirler içeri sızdı.

Evet, eski münzevi tin şimdi geri çekiliyor: bu insanlarla hiçbir şey yapılamayacağını anlamış olarak, bir gerilemeye giriyor. Son derece kuşkucu bir tavır takınıyor ve en doğrusunun tanrıya doğada tapınmak olduğunu düşünüyor, ayılarla ayı olmak ve kuşlarla kuş olmak, yine hayvan seslerini taklit etmek ve bir kuş gibi şakımak. Böylelikle ormanında yalıtılmış, bir tür emekli paraklit, en azından *en pension*. Yeni tinse şimdi bir Mesih; dolayısıyla Zerdüşt'ün Mesih ile benzeşimi. Dağlardan yeni umutlarla, yeni beklentilerle, insanlık için yeni bir iletiyle iniyor ve yaşlı arkadaşın yanından geçiyor. Ve yaşlı adamın bilmediği yeni ileti, Tanrı'nın öldüğüdür. Görüyorsunuz, münzevi için Tanrı hâlâ etkindir, o hâlâ kendisinin dışında bir Tanrı olduğuna inanıyor; ama Zerdüşt kendisinin dışında bir Tanrı olmadığından, Tanrı'nın öldüğünden emin.

Mrs. Baumann: İki bin yıl önceki Pan'ın ölümüne karşılık geliyor.

Dr. Jung: Aynen. Eski Latin literatüründe, iki bin yıl önce Yunan adalarından Roma limanı Ostia'ya giden bir geminin kaptanının Takımadaları geçtikleri sırada karşılaştıkları olağanüstü bir olayı bildirmek için derhal imparatorla görüşme talebinde bulunduğunu okuyoruz. Gece saatlerinde yanından geçtikleri bir adadan olağanüstü bir gürültü kopmuş; insanların *Pan megistos ethneken*, En Yüce Pan öldü diye bağrıştıklarını duymuş. Pan o zamanların felsefi tanrısıydı. İlk başta tarlalarla ve ormanlarla ilgili, yerel bir Latin tanrısıydı, herhangi bir felsefi ya da evrensel önemi olmayan bir tür gün ortası iblisi. Ancak sonraları, Yunanca öğrendikleri zaman, eski Latin tanrısı Pan'ın adının, "tüm" anlamına gelen Yunanca *pan* sözcüğüyle aynı olduğunu gördüler. Böylece

eski Pan'larıyla ilgili yeni fikirler geliştirdiler; o, dünyanın tanrısı oldu. Sonra, MS 2. yüzyılda en yüce Pan'ın öldüğü, Hıristiyanlığın onu alt ettiği söylentisi yayıldı—eski çağların son ürettiği doğa tanrısı kavramının. Ve tanrı öldüğü zaman, bu bir dönemin sona erdiği anlamına gelir; bu öyküye bu kadar vurgu yapılmasının nedeni budur. O halde bu bölümde bütün bir tarihsel dönemin gerileyişini ve doğaya karışmasını, aynı anda da yeni bir bildirisi olan, yeni figür olarak yenilenmesini izledik. Yine de bu hâlâ aynı eski figürdür; insanoğluna iyi ile kötünün arasındaki ayrımı öğreten aynı tin şimdi bize bir ayrım olmadığını ve Tanrı'nın ölmüş olduğunu bildirmektedir.

SEMİNER III

16 Mayıs 1934

Dr. Jung:

Burada Mrs. Bailward'dan bir soru var:[1] " 'Ey yaratıcılar, çok kirlilik var. Zira ana olmanız gerekmiştir': Bu pasaj, kirli olduğunu sezdiği tinsel özdeşliğe (olasılıkla yaratım için gerekli bir kısma) bir gönderme mi?"

Doğrusu sözünü ettiğimiz özdeşleşmenin bu daha ilerideki pasajdaki kastıyla hiçbir doğrudan ilişkisi yok; bu, yaratıcılığın psikolojik koşullarının ortaya çıkardığı çok özel bir sorun ve Nietzsche'nin yaşlı adamla özdeşleşmesiyle hiçbir ilgisi yok. Çünkü yaşlı bilgenin kirli bir tarafı yok, animada veya *Puer Aeternus*'ta da [ebedi çocuk] ille bir kirlilik bulunmuyor. Bu çok daha ilerideki pasajda göndermede bulunduğu saf olmama hali, yaratım için gerekli olan tin ile maddenin karışımının saf olmamasıdır; o karışım olmadan gerçek bir yaratım gerçekleşemez. Ama şu anda ilgilendiğimiz özdeşleşme ile bir ilgisi yoktur.

Daha önce Tanrı'nın ölmüş olduğu fikrine ilk kez o zamanda rastladığımıza değinmiştim. Şimdi, Nietzsche'nin bu ifadesini nasıl anlamalıyız?

Dr. Reichstein: Yaşamı içermesi gereken o temel ilkenin ölmüş olduğunu.

Dr. Jung: Evet, Tanrı'yı psikolojik açıdan en yüce temel ilke olarak kabul edebiliriz. Ama bu ya da bir başka formülasyonu yaptığımız zaman çok iyi anlamamız gereken, bu yalnızca bizim formülümüzdür, bizim dediğimiz ya da bildiğimiz, bizim izlenimimizdir, yaptığımız resimdir.[2] Örneğin Bir peyzaj resmi

---

[1] Jung seminerlerinde katılımcıların yazılı sorular sunmalarına izin verir, bir sonraki seminerin başında da bunları yanıtlardı.

[2] Farklı perspektifler Jung için de, Nietzsche için de farklı doğrulara yol açar. Nietzsche perspektif değiştirebilme yeteneğiyle övünürdü. "Artık perspektif icat edecek beceri ve bilgiye sahibim: belki de bir 'değerler açımlamasını' yalnızca benim yapabiliyor olmamın birinci nedeni" (*Ecce Homo*, "Neden bu kadar Bilgeyim," böl. 1, çev. R. J. Hollingdale [Harmondsworth, Middlesex, 1979]).

yaparsanız asla onun peyzajın kendisi olduğunu düşünmezsiniz; o sadece sizin peyzajı nasıl gördüğünüzdür. Bir resmi ne kadar iyi yaparsanız yapın, büyük olasılıkla peyzajın kendisi kadar güzel olmayacaktır. Ya orada olmayan bir şey eklersiniz ya da bir şeyi çıkarırsınız; her halükârda asla ikisini birbiriyle karıştırma hatasına düşmezsiniz. Ama Tanrı'yla ilgili bir formülasyon yaptığımızda, herkes Tanrı'nın o olduğunu varsayıyor. Örneğin ben, tanrı bir imgedir veya muazzam duygusal yoğunluğa sahip bir komplekstir ya da en üstün yol gösterici ilkedir, psikolojik bir ilkedir desem, o zaman herkes şunu ileri sürer: Dr. Jung Tanrı'nın bundan başka bir şey olmadığını söylüyor. Bir ilahiyatçı da Tanrı'nın sadece iyi olabileceğini söylerken aynen bunu yapıyor. Ve ağzından çıkanların küfür olduğunun farkında bile değil. Tanrı'nın sadece iyi olabileceğini o nereden biliyor? Dünyanın yarısını alıyor ondan. Tanrı kötücül de olmak melekesinden yoksun bırakılırsa, nasıl her şey olabilir? İnsanlar onun kendi varsaydıklarının dışında hiçbir şey olmadığını varsaymak hatasını yapıyor ve görünüşe bakılırsa, Tanrı da kendisini asla savunmuyor. Asla: "işte bu kesinlikle saçma!" demiyor. Birisi Tanrı'nın bir şeytan olduğunu söylediği zaman çarpılmıyor: sonrasında gayet mutlu bir yaşam sürmeye devam edebilir. Kimi Tanrı'nın öldüğünü, başkaları yaşadığını söyleyebilir ve bu hiçbir şeyi değiştirmez. Tanrı gibi böylesine kesinlikle hayal edilemez bir şey eğer varsa: ister istemez kavrayışımızın ötesinde olmalıdır; yoksa Tanrı fikrini kullanmazdık. O, tüm zihinsel olanaklarımızın ötesinde bir şey olmalıdır. Dolayısıyla Tanrı'yla ilgili bir şey ifade etmek için zihinsel bir çaba harcadığımızda, bu resmi kendi olanaklarımızla yarattığımız apaçıktır; kendi malzememizden yapılı ve zihnimiz Tanrı gibi bir gerçeği kavramaktan aciz olduğu için son derece sınırlıdır.

Dahası, düpedüz bizim ötemizde olan bir şeyle yaşayacağımız deneyimin psikolojimiz üstünde belirli etkileri olabilir;[3] yargıya varmak için bundan başka malzememiz yoktur. Ve psikolojik deneyimimizde bile, tamamen kendi koşullarımızla sınırlı oluruz. Bilirsiniz, birisine bir şey söyleyip belirli bir etki yaratınca, o zaman varılan sonuç: Dr. Jung bana şunu ve şunu söyledi ve bende böyle ve böyle bir tepki oluştu. Yalnızca çok kötü bir ruh halindeyken veya çok içerlemişken tepkisini kendisiyle özdeşleştirecektir. Kötü bir tepki oluşursa, benim tam bir şeytan olduğumu, belki de son derece zalim olduğumu düşünecektir, ama ancak söylediğim şeyin gerekçesini göremediği ya da görmek istemediği zaman, bu tepki oluşacaktır, çünkü karakteri tam da bunu üretecektir. Yalnızca çok safdil insanlar birbirlerine bu tip tepkileri yansıtırlar. Tabii hep olan bir şeydir; ayağınızı bir taşa çarpıp acıtırsınız, sonra dönüp o taşa bir tekme atarsınız. Bu yakınlarda bir adamın bunu yaptığını gördüm. Yoluna çıkan bir boruya takılıp sendeledi ve elindekini düşürdü, sonra dönüp o boruya şiddetli bir tekme attı ve ayağını bir kez daha acıttı. Bu elbette son derece insanca, ama tam bir saçmalık…

---

[3] Jung "psikolojimiz" ifadesini kullandığı zaman çoğunlukla kendi benimsediği psikoloji kuramını değil, insanların belirli psikolojik dinamiklerini kastediyor.

O halde unutmamalıyız ki Tanrı hakkında söylediklerimiz, bizim psikolojimizden oluşmuştur; bu gerçeği değiştiremeyiz. B bizim dilimizdir, kendi beyin hücrelerimizdir, kendi bireysel deneyimimizdir ve kavrayışımızdaki herhangi bir şeyin Tanrı dediğimizin gerçek varlığına dokunabildiğini bile kanıtlayamayız. Böyle formülasyonlar yapmak neredeyse beyhudedir, çünkü asla kanıtlayamayız; sadece şunu sorabiliriz: Psikolojimizde bunun gibi bir başlığın altından başka hiçbir yere koyamadığımız özel etkiler var mı? Bir başka deyişle: Psikolojimizde Tanrı-deneyimleri gibi şeyler var mı?—ya da bu Tanrı-deneyimi dediğimiz şey nedir? Bununla ilgili formüle edebileceğimiz her şey kendi kavramlarımızdan oluşuyor ve varsayabileceğimiz tek şey, *per definitionem* [tanımsal açıdan] bilmemiz olanaksız olan deneyimin ardında hayal edilemez, çelişkin bir varlık olduğudur. Tamamen karanlık. Böylece Tanrı'yı bir yol gösterici ilke varsaydığımızda—eh, muhakkak ki bir tanrı genellikle belirli bir düşünce veya ahlak sistemi özelliği taşır. Örneğin *summum bonum* [mutlak iyi] olan Hıristiyan Tanrı'sını düşünün: Tanrı sevgidir, sevgi en yüksek ahlaksal ilkedir; ayrıca Tanrı tindir, tin de en yüksek anlam fikridir. Tüm Hıristiyan ahlak kavramlarımız, bu tür varsayımlardan kaynaklanır ve tümünün en yüksek özüne, Tanrı deriz.

O halde Nietzsche Tanrı öldü dediğinde, bu doğal olarak yol gösterici ilkenin öldüğü anlamına gelir; tinin, sevginin—tabii Hıristiyanca sevginin—Hıristiyan Tanrısına dair neye inanılıyorsa: örneğin Tanrı'nın insanlığı, günahlarını affettirmek için oğlunun çarmıha gerilmesine izin verecek kadar sevdiği ve oğlunun bizzat kendisi olduğu ve aynı anda tüm bu öncü dogmatik düşüncelerin toplamı olduğu düşüncesi. O halde Hıristiyan inancımızın veya bakış açımızın yok olduğunu söyleseniz de olur; artık Hıristiyan dogmasına veya Hıristiyan ahlakının öncü ilkelerine inanmıyoruz, geleneksel Hıristiyan psikolojimizi de sürdüremeyiz. Nietzsche kendini ateist olarak tanımlasa da, bu formülasyon elbette birazcık Tanrı'nın var *olduğu* fikrinden etkileniyor. Kendinizi ateist olarak tanımlamakla ilkel büyüsel düşüncenize o ödünü vermiş oluyorsunuz—bir şeyin olduğunu söyleyerek o şeyi var edebilirmişsiniz gibi. Kant'ın dediği gibi, *var* sözcüğü bir yargının birleştiricisinden başka bir şey değildir; varoluşu ifade eden bir yüklem kullanmanız gerekir, ama bununla hiçbir şey üretmiş olmazsınız. Yüz dolarınız olduğunu söylediğinizde, ille de var olması gerekmez.[4] Ama Nietzsche'nin düşüncesi, yaşlı bilgenin orijinal Hıristiyan vahyinin, yavaşça dünyadan elini eteğini çekerek bir münzevi olan, geldiği doğal arka planla yeniden özdeşleşen paraklit, Tesellici düşüncesindeki devamı olduğu açıklamamızı doğruluyor.

Çünkü orijinal Hıristiyan tini, son derece doğal bir biçimde, bilinçdışından, insan doğasının dışından gelmiştir. Hıristiyan inancının ilahiyatçıları ve

---

[4] Immanuel Kant (1734-1804) Jung'u çok etkilemiştir. Tanrının varlığının kanıtlanabileceğini yadsımasının bir parçası olarak, Kant "Tanrının iyicil olduğu" gibi bir yüklemeyle, "Tanrı vardır" gibi bir varoluş savını birbirinden ayırıyordu. Ona göre varoluş asla mantık yoluyla anlaşılamazdı. Bkz. *Saf Aklın Eleştirisi*, kitap II, böl. 3, kıs. 4.

tarihçileri, bizi hep Hıristiyanlığın cennetten indiğine inandırmaya çalışırlar. Ama o, yüzyılların akışında doğal olarak büyümüştür. Her şey çok iyi hazırlanmıştı. Hıristiyanlığın İran kökenlerinden söz ettik, ama epeyce bir şey de Mısır'dan, hatta bazıları Hindistan'dan geldi, çünkü daha MÖ 2. yüzyılda bile İran'da Budist manastırları vardı, dolayısıyla Budist düşünceler büyük olasılıkla İran aracılığıyla Hıristiyanlığın oluşumuna sızmıştır. Tüm Hıristiyan fikirleri ve simgeleri, hatta Katolik kilisesinin birçok kurumu, daha önce de vardı. Massa da, aşai rabbani ayini de büyük olasılıkla Mithra kültünden kaynaklanmıştır.[5] Manastırlar zaten vardı. Bilirsiniz, Reform döneminde manastırların Yeni Ahit'te yer almadığını öne sürmüşlerdi ve Katolik kilisesi bunun üzerine manastırların Hıristiyanlığın erken dönemlerinde varolduğunu, daha kutsal metinlerin kutsal olarak tanınmadığı zamanlarda Mesih'e ilk inananlar tarafından kurulduğunu açıklamıştı. Savlarına göre kilise kutsal metinlerden daha eski bir otoritedir, çünkü kutsal metinler (Mesih'in dünya yüzündeki ilk vekili olduğu varsayılan) Aziz Petrus kiliseyi kurduktan çok sonra toplanmış ve kutsal oldukları açıklanmıştı ve Evangeller henüz yazılmamışken, bizzat Mesih tarafından oraya konmuştu. Şimdi, daha sonra yapılan araştırmaların Katolik kilisesinin pek güvenilir olmadığı yolunda kanıtlar ortaya çıkarmış olması da ilginç bir durum. Kilise, Hıristiyanlığın felsefecisi olan Philo Judaeus ya da İskenderiyeli Philo diye bilinen bir Yahudinin yazdığı küçük bir kitabı gösterir; bu adam özellikle en felsefi Evangel'in, Aziz Yuhanna Evangeli'nin içerdiği Logos felsefesini geliştirmişti.[6] Bu küçük kitabın adı *De Vita Contemplativa*'dır ve içinde Mısır'da, aynı zamanda da Ürdün vadisinde, Güney Filistin'de geçirdiği zamanlarda varlığına tanık olduğu manastırlardan söz eder. Katolik kilisesi sessizce bunların kendi manastırları olduğunu varsaydı, çünkü başka türlüsünü bilen yoktu; ama şimdi bu kitabın MS 20-24 yıllarında yazıldığı biliniyor, yani Mesih'in öğretilerine başlamasından önce; elbette bu manastırlardaki yaşamdan söz ederken Hıristiyanlık sözcüğü hiç geçmiyor—ne de olsa henüz yoktu!

Ve Hıristiyanlığa dair her şeyden daha önce varolan manastırlar gibi, Hıristiyanlığın en merkezi düşünceleri de yüzyıllardır hazırlanmıştı. Daha sonra her şey Mesih'in az çok efsanevi figürü çevresinde kristalleşti. Bunun aniden büyük bir vahiy olarak geldiğini söylediler ve kaynaklarının bütün izlerini bilfiil imha etmeye, nasıl ortaya çıktığını unutmaya ve gökyüzünde çakmış bir şimşek gibi, mutlak bir biçimde benzersiz kılmaya çalıştılar. Ama tarihsel olarak bu bilinmeyen bir resim; *natura non facit saltus*, doğa sıçramalar yapmaz; sürekli bir gelişim halindedir. Yüzyıllar içinde büyüyen ve Mesih'in öğretisiyle dünya bilincinin karşısına çıkan tin o denli doğallıkla belirmişti ki, ilk kilise babalarından Tertullianus o ünlü ifadeyi yazmıştı: *anima naturaliter Christia-*

---

[5] Mithraizm aşağıda tartışılacaktır, 10 Ekim 1934.

[6] Philo Judaeus (yak. MÖ 30-MS 40), Yahudi Platoncu, sıklıkla Hıristiyan ilahiyatının önceli olarak anılır, özellikle de Tanrı ile insanoğlunun uzlaştırıcısı olarak Logos doktriniyle. Evangel: İncil.

na, ruh doğal bir şekilde Hıristiyandır.[7] İnsanların farkına varmalarından çok daha önce oradaydı ve Hıristiyan inancının ani patlaması bu bilincin aniden doğmasından başka bir şey değildi. Ve doğadan geldiği gibi, doğaya döndü. Bir süre için insan zihnini doğadan çıkartıp karşıt bir duruma getirdi. Aziz Augustinus, örneğin yazılarından birinde insanların doğanın güzelliğini, denizin enginliğini, dağların yüceliğini seyretmeye çıktıklarını ve ruhlarını unuttuklarını söylüyor ve onlara bakmamalarını, doğanın güzelliğinden sakınmalarını öğütlüyordu, çünkü hepsi yanlıştı; her şeyde bir *admixtio diabolicae fraudis*, bir şeytani hile katkısı vardı. Tüm doğal şeylerin içinde bir şeytan gizliydi. Bu düşünce hâlâ Kutsal Massa'nın hazırlık ayinlerinde varlığını sürdürür. Örneğin ritüeller ve dualar koleksiyonu *Massale Romanum*'da, *benedictio cerei* denilen özellikle büyülü bir ayin vardır, arıların tüm *admixtio diabolicae fraudis*'ten ürettikleri doğal balmumunu arındırmak için mihrap mumlarındaki balmumunun kutsanması. Doğadaki yaşamdan gelen hiçbir şeyin saf olmadığına, çünkü kötücül etkiye sahip etkiler ya da bileşenler, şeytan işleri içerdiğine inanıyorlardı, dolayısıyla eşyadan kutsal yarar sağlamak için dezenfekte edilmeleri gerekiyordu. Bir de *benedictio salis* vardır, tuzun kutsanması. Ve Kutsal Massa sırasında, çocuk korosu buhurdanlıklarını sallayarak tütsü dumanları saçarlar, bu duman bir tinsel dezenfektandır. Hava kötücül doğalı mikroplarla doludur, ama sunağı çevreleyen tütsülerin dumanı bu şeytanları kaçırır. Böylelikle erken Ortaçağ Hıristiyan tininin her ayrıntısı, insanın bir şeyini, canını veya ruhunu, doğayla irtibatı kesilene kadar yükseltir.

Ama daha 12. veya 13. yüzyılda ilk tepkileri görüyoruz. Ozan Petrarca o zamanlar ilk kez nefis bir manzarayı seyretmek için dağa tırmanmıştı; Provence'daki Mont Ventoux'ya tırmandı ve bu sefere çıkarken çeşitli kaygılar ve korkularla doluydu, çünkü dağ doruklarında belirli doğa şeytanlarının yaşadığına inanılıyordu ve yükseklere tırmanmak neredeyse bir kâfir cüretkârlığı göstermekti.[8] Bu noktadan sonra Hıristiyan tini doğanın önemini gitgide daha çok içermeye başladı. Özellikle çirkin ve anatomisi bozuk bedenlerle uğraşan erken dönem ilkel sanatçıların yerini, tenin ve tüm doğal şeylerin güzelliğini keşfeden ressamlar aldı; bununla birlikte de Rönesans, antik çağların ve doğayla olan o eski bağın tininin dirilişi. Bizler hâlâ ortaçağ tininin tersine, doğanın tiniyle yeniden tanışma sürecindeyiz. Nietzsche'nin zamanında, diyelim ki Petrarca'yla başlamış olan bu süreç bir doruğa ulaşmıştı; Hıristiyan ilkesinin ölmüş olduğu anlaşılmıştı. 1730 civarında Fransız Aydınlanmasıyla, Diderot, Voltaire, vb gibi ansiklopediciler ve filozoflarla başlayan materyalist çağın itirafı buydu.

---

7 Kartacalı Quintus Septimus Florens Tertullianus (160-?) hukukçu, hatip ve Hıristiyan apolojistti.

8 Francesco Petrarca (1304-1374), ozan ve Hümanizmin öncülüydü. Dağların sadece birer leke ve engel olarak görüldüğü bir zamanda, şiirlerinde güzelliklerini kutlamıştır. Ancak Mont Ventoux'da yaşadığı en dikkat çekici deneyimin Aziz Augustinus'un *İtiraflar*'ını ilk açışı ve "yüksek dağlara, okyanuslara ve göklere hayranlık duymak için giden... Ve kendilerini ihmal edenleri" (kitap 10, böl. 8) kınadığı pasajı okuması olduğunu kaydetmişti. TE 5, par. 2'de Jung, Burckhardt'ın bu olayla ilgili "etkileyici betimlemesine" değinir.

Bu tanrı öldü ifadesi, elbette son derece önemlidir. Tüm *Zerdüşt* sorunsalının açımlamasının bu olduğu söylenebilir. Bilirsiniz, bir düşün başlangıcında düşün tüm temasını açımlayan kısa bir cümle ya da resim olur ve bu da böyle bir açımlamadır. Zerdüşt bu beyanı, artık çok kuşkucu bir hale gelmiş ve dağların ve ormanların ıssızlığını kolektif yaşama tercih eden yaşlı bilgeye yapar. O da Zerdüşt'e öğüt verir: insanlara hiçbir şey vermemesini, onun yerine yüklerini taşımalarına yardım etmesini söyler, ancak o zaman minnettar kalacaklardır. Yine de yeni bildiriyi kabul etmeyeceklerini düşünür.

Şimdi dikkatinizi çekmek istediğim bazı simgelere geliyoruz. İkinci bölümün dördüncü paragrafında, örneğin yaşlı bilge diyor ki: "Evet, Zerdüşt'ü tanıdım. Onun gözü saftır ve ağzında hiçbir kin gizlenmez. Bir dansçı gibi yürümesi ondan değil mi?" Bu dansçı nitelemesi ya da özelliği, daha sonra tekrar tekrar belirecektir ve bununla her karşılaştığımızda birinin not almasını öneriyorum. Burada ilk kez olarak dansçıya benzetiliyor ve bunun tam olarak nedenini anlayamıyoruz, ama bu pasajı diğerleriyle karşılaştırdıkça ne demek istediği daha iyi anlaşılıyor. Üçüncü bölümde ip cambazıyla karşılaşıyoruz. Ve aynı simge beşinci bölümde de ortaya çıkıyor: yine dans motifi, bu kez kargaşadan doğan bir yıldızla bağlantılı olarak beliriyor.[9] Farklı bağlantılarda başka simgesel ifadeler yer alıyor. Örneğin en başlarda güneşin batma ya da Zerdüşt'ün aşağı inme motifi var.

Mrs. Crowley: Bu iki bilgenin karşılaşmasını çok düşündüm. Bana *Zerdüşt*'ün en başından, tüm sorunsalın açımlanması gibi geliyor. Ve bunun tarihsel olan, Zerdüşt'ün ölen ve dirilen Tanrı'yı temsil ettiği dışında, başka bir biçimde açıklamak olası mı, merak ediyorum. Yaşlı bilge, sonsuz ve zaman-ötesi anlamda, doğanın tinidir, oysa Zerdüşt değiştiren bir gerçeklik olan bilinci temsil eder. Daha sonra insanın kusurluluğundan söz etmesinin önemli bir nokta olduğunu düşündüm, bu, tinsel değerlerin gelip geçtiği, oysa insanın, bir hayvan olarak, sonsuz olanı, içgüdüsel doğasını miras aldığı düşüncesini akla getiriyor.

Dr. Jung: Evet, çok haklısınız. Ormandaki yaşlı bilge ile *Zerdüşt*'teki yaşlı bilge aynı şeydir. Ve bu her zaman böyle olmuştur. Yaşlı bilge aynı anda hem giden hem de gelen kişidir, çünkü varolan her şey, aynı anda yoktur da—ve bugün, yarın değildir. O küçük, zihinsel, zamanın bir uzantı olduğunu varsayma işlemiyle, neyin olmuş, hâlâ olduğunu, hâlâ olmakta ve olacak olduğunu, zaten olduğunu biliriz: olaylar zaman-dışı bağlamda her zaman varolur. Böylece yaşlı bilge arketipi MÖ 9. yüzyılda Zerdüşt olmuştu, şimdi de Zerdüşt. O, Mesih olmuştu, Muhammed olmuştu, Mani olmuştu. Gitti ve geldi, öldü ve yeniden doğdu. Bu tabii aşırı sorunlu ve çelişkili, ama bilinçdışında işler böyle olur: orada bunun gibi tuhaflıklarla karşılaşırsınız. Ve kolektif bilinçdışı neyse, dünya da odur. Gökyüzüne bakıp da yıldızların güzelliğine hayran kaldığınızda,

---

[9] Nietzsche "dansçı" ve "dans" sözcüklerini simgesel olarak kullanmış olsa da, Almanca *Seiltanzer* sözcüğü tüm çevirilerde *tight-rope walker* [ip cambazı] olarak tercüme edilmiştir.

onları şimdi oldukları gibi değil, milyonlarca yıl önce oldukları gibi görürsünüz. Görünüşte yeni parlayan bir yıldız görürsünüz, ama o parlamaya, Mısır'da Tut-ank-amen Firavunken başlamıştı ve belki de şimdi yok olmuş bile olabilir. Çünkü mucize eseri göklerdeki tüm yıldızlar silinip yok olsa dahi, dört yıl daha onları görmeye devam ederdiniz: ancak o zaman ilk yıldız kaybolurdu, başkaları da yirmi veya elli yıl sonra sönerdi, ama gökyüzü aynı kalırdı ve son yıldızın da kaybolması için milyonlarca yıl geçmesi gerekecekti. O halde sürekli olarak eskiden varolmuş şeylerin hâlâ varolduğu bir çağda yaşıyoruz. Hoş olmayan, geleceği görememiz. Ama bilinçdışımız bir şeklide gözlerimizden daha önde ve olacaklara dair bir nosyonu var, çünkü gelecek, uzak geçmişten yaratılır.

Mr. Baumann: Ben Shiva'nın neden hep dans ettiğini sormak istiyorum.

Miss Wolff: Profesör Zimmer'in[10] kitabına göre, dans yaratının simgesidir.

Dr. Jung: Evet, dans daima yaratıyla bağlantılıdır. Shiva dünyanın kuruluşunda ve yıkılışında dans eder. Kaostan dans eden yıldızın doğuşu, bir yaratılış simgesidir.

Dr. Reichstein: Özbenlik ile dans etmek daima bir teklik ifadesidir.

Dr. Jung: Bunun durumunuzun birliğini ya da özbenliğinizle birleşmenizi temsil eden bir yaratıcılığı olduğunu söyler miydiniz?

Dr. Reichstein: Evet, yaratıcı bir etkisi var.

Dr. Jung: Ama neyin üzerinde? Yaratıcı etki ne olurdu?

Dr. Reichstein: Çok farklı olabilir, ne tür bir dans olduğuna bağlı.

Dr. Jung: Aynen. Sadece benliğinizle birlik yaratmak ya da kendinizi göstermek için değil, yağmur yağdırmak, kadınların ya da tarlaların bereketini sağlamak ya da düşmanınızı yenmek için dans edebilirsiniz. Dans fikrinde daima bir etki ya da üretilen bir şey olması söz konusudur. Dolayısıyla en başta bir şeyin üretildiği bir büyüsel ayindi, hatta çalışmanın en baştaki fikriydi. İlkeller dans ettiklerinde gerçekten çalışırlar, takatsiz kalana kadar dans ederler; ara vermeden kırk sekiz saat dans edebilirler. Örneğin Meksikalı Kızılderililerin geyik danslarında, katılımcılardan biri geyik postu giyer ve geyik boynuzları takar, sonra da avcılar onu kovalar ve küt uçlu oklar atarlar. Ölesiye dans etmeye devam eder ve sonra onun yerini bir başkası alır ve bu günler boyu böylece sürer. Bu, geyik avı mevsiminden önce yapılan bir *rîte d'entrée*'dir [başlangıç ritüeli] ve amacı açıkça bir biçimde enerjilerini bir araya toplamak ve onları geyik avlama veya çok miktarda et sağlama ya da av hayvanlarını cezbetme mizacına, tutumuna sokmaktır. Hayvanları cezbetmek için hayvan dansları yaparlar, İskoçya'da istiridye avcılarının istiridye şarkıları söylemesi gibi. İsviçre'de de ineklere, bol süt vermeleri ve yavrulamaları için *ranz des vaches* ya da *Kuh-*

[10] Heinrich Zimmer (1890-1943): Alman Hindolog, Jung'un yakın arkadaşı ve Hint mitolojisi ve dini konularında hocasıydı. Söz konusu kitap olasılıkla Gerald Chappie ve James Lawson tarafından *Kutsal Hint İmgelerinde Artistik Form ve Yoga* (Princeton, 1984) adıyla çevrilen *Kunstform und Yoga im indischen Kultbild* (1926) adlı yapıtıdır. Bu çalışmalardaki düşüncelerin birçoğu Joseph Campbell'in düzenlediği *Hint Sanat ve Uygarlığında Mitoslar ve Simgeler* (Princeton, B.D. VI, 1946) ve *Hint Asya'sının Sanatı* (Princeton, B.D. XXXIX, 1955) kitaplarında yer alır.

reihen dedikleri şarkıları söylerler. Doğurganlığı arttırmak veya hastalıkları iyileştirmek için birçok ilkel ayin vardır. Hastalık dansı yaparlar, hastalık iblislerini temsil ederler ve onlarla mücadele etmek için dans ederler. Dolayısıyla ilk verimlilik ya da etki fikirleri ritmik hareketler aracılığıyla oluşan özgün psikolojik deneyimlerden kaynaklanıyordu: verimlilik hali, gitgide tüm sistemi ele geçiren bir ritmik tekrarla geliştirilirdi. Yerli davullarının örneğin tam-tamların son derece davetkâr bir etkisi vardır; bir süre tüm sistem ritmik bir titreşime geçer ve bu ritmin aracılığıyla etkinin yer aldığı, cesaretlerini toparlamaya ya da odaklanmaya yardım eden imgelemler yaşayabilecekleri bir hale geldikleri tutuma, bir tür *ekstasis*e girerler.[11] Ardından, normalde son derece tembel olan insanlar, işlerini müthiş bir hızla ve muazzam bir odaklanmayla yaparlar.

Bir defasında Kuzey Afrika'da, Tunus'un güneyinde çok ilginç bir gösteri izledim.[12] Bu ülkedeki Marabut, çoğunlukla yoksulların sorumluluğunu üstlenmiş aziz bir kişidir: onların karnını doyurur. Unvanı 'yoksul doyurandır.' Doğal olarak herkesi cebinden besleyemez, dolayısıyla ona bu amaç için ekilecek bir arazi emanet edilmiştir; bu arazi dönüşümlü olarak gönüllüler tarafından işlenir; bir yıl şu köy, ertesi yıl başka bir köy. Adamlar Marabutun arazisinde iki ya da üç gün çalışırlar ve bunu bir tür ayin gibi yaparlar. Öncesindeki gece develeriyle toplanmalarını izledim, yeşil flamalarıyla yüzlercesi, sonra ertesi sabah çılgın bir davul çalma ve şarkı söyleme başladı ve tüm kalabalık dans etmeye başladı. Bir tür sepet ya da çuvalları ve kürek veya bel yerine kısa çapaları vardı, bu çuvallara kum doldurdular, yüz libre ağırlığında ya da daha çok ve dans ederek o yükleri, barajlar ve kupkuru toprağı gübrelemek için küçük kanallar inşa ettikleri başka bir yere taşıdılar. Ve tüm bu ağır işçilik dans adımlarıyla yapılıyordu. Elbette öğlene doğru müthiş sıcaktan neredeyse ölmüştüler, ama onları saatlerce izledim ve son derece verimliydiler. Birkaç saat içinde koca bir baraj yapmışlardı. Ama eminim ki o kalabalığı üç dört şiline tutmuş olsam daha işe başlamamış ve son derece yorgun, sıcaklamış ve aç olurlardı.

Şimdi bir sonraki bölüme geçiyoruz:

> Zerdüşt, ormanın bitişiğindeki en yakın kasabaya vardığında halkı, pazar yerinde toplanmış buldu; çünkü bir ip cambazının gösteri yapacağı duyurulmuştu. Zerdüşt halka şöyle seslendi:
>
> "Ben size Üstinsanı öğretiyorum. İnsan, aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için ne yaptınız?
>
> Şimdiye kadar bütün varlıklar kendilerinden üstün bir varlık yarattılar ve siz bu büyük yaratışın gerisinde kalmak istiyorsunuz ve insanı aşacağınız yerde, hayvanlığa dönmeyi mi tercih edeceksiniz?

---

[11] İngilizce *ecstasy* [coşku] sözcüğünün Yunanca kökü olan *ekstasis* "ayrı durmayı sağlama" biçiminde tercüme edilebilir.

[12] Jung'un Kuzey Afrika'daki deneyimleri ve New Mexico'ya yaptığı ziyaretlerde Pueblo Kızılderililerinin mitleri ve danslarıyla tanışma öyküleriyle ilgili olarak bkz. ADD, böl. 9 ve ekindeki Emma Jung'a yazılmış mektup.

İnsana göre maymun nedir? Gülünç ya da utanılacak bir şey. İşte insan da Üstinsana göre böyle olacaktır: gülünç ya da utanılacak bir şey.

Siz, solucandan insanlığa kadar yol aldınız ve içinizde birçok şey hâlâ solucandır. Bir zamanlar maymundunuz ve şimdi bile insan, her maymundan daha maymundur.

İçinizde en bilgeniz bile, yalnızca bir ahenksizlik ve bir ot ve hayal karışımıdır. Ben sizin hayalet veya ot mu olmanızı isteyeyim?

İşte, size Üstinsanı öğretiyorum!

Evet, bu bölüm öykünün devamıyla sürüyor. Bildiğiniz gibi, tüm bilinçdışı fantezilerde belli bir hareket, belli bir öykü vardır. Zerdüşt başlangıçta dağlardadır, ardından aşağı inip ormandan geçerken o yaşlı bilgeyle karşılaşmıştır; şimdi de ormanın yakınındaki kente geliyor. Fanteziler genellikle böyledir, kendine has bir zamanda ve yerde sahnelenen bir tür dram. Elbette ki simgeseldir. Dağın yükseklerindeki yer, yüksek bir düzeydir, daha önce görmüş olduğumuz gibi, yoğun bir bilinç düzeyinin karşılığıdır, güneşin düzeyinin: orada kişi, yalıtılmış durumdadır. Ve daha alttaki düzeye inişte, kişinin içindeki kişiyle karşılaşıldığı yer de, sıradan kolektif insanoğludur. En yüksek farklılaşma düzeyinizde, diyelim ki farklılaşmış veya üstün işlevlerinizde, diğer insanlarla bağ kuramazsınız, ancak daha aşağı işlevlerinizde kurabilirsiniz. Gördüğünüz gibi, farklılaşmış işlevleriniz bağımsız olmanıza yardım eder. Tamamıyla farklılaşmış işlevinizde yaşayabilseniz, başka bir insana asla gereksinim duymazdınız; hiçbir yükümlülüğünüz olmazdı ve kimseye bağımlı olmazdınız. Ama aşağıda, verimsiz olduğunuz zaman, insanoğluna kenetlenirsiniz. Asıl yaşamsal bağ daima aşağılık yan aracılığıyla kurulur, Nietzsche'nin deyişiyle, "insanca, pek insanca."[13]

Şimdi, Zerdüşt önce ormana geliyor ve orman karanlık ve güvenilmez. İlkel insanlar için orman daima hayaletlerin mekânıdır, bilinmeyen riskler ve tehlikelerle doludur. Burası, bilinçdışının yansıma yeridir. Dolayısıyla o yüksek seviyenin bilinçdışında olduğu için üstün bilinçten ayrı olan insana ulaşmak için, bilincin yüksek düzeyinden neredeyse bilinçdışına kadar inmesi gerekiyor. Orman ve ormanda yaşayan yaşlı tin dağı görüşünü engelliyor. Ve şimdi de kente, kolektif mekâna geliyor. Artık sıradan insanlığın düzeyine inmiş durumda ve insan kardeşleriyle konuşacak. İlk karşılaştığı kişi bir ip cambazıdır. Bu bir rüya ya da fantezi olsaydı, bunu ne anlama yorardınız?

Dr. Reichstein: Asıl dansçı Zerdüşt'ün bir karikatürü olduğunu düşündürüyor; çağ ile bir bağlantı olmadan dans ediyor.

Dr. Jung: Bunun Zerdüşt'ün bir tür ayna refleksi ya da karikatürü olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Dr. Reichstein: Bence bu belki zamanın bir resmi, çünkü insanların yeryüzüyle bağlantısı kopmuş. Havada dans etmek tam da bu insanların yapmaya çalıştıkları şey.

---

[13] Nietzsche'nin bu başlıklı kitabı (1878) insan psikolojisini betimler. Eski idolü, "tanrısal Wagner'in" de fazlasıyla insanca olduğunu anlamıştır.

Dr. Jung: Eh, bir sonraki, dördüncü bölümde, bu fikir teyit ediliyor; diyor ki:

"İnsan, hayvan ile Üstinsan arasına gerilmiş bir iptir—Uçurum üstünde bir ip!

Tehlikeli bir geçiş, tehlikeli bir yolculuk, tehlikeli bir geriye bakış, tehlikeli bir ürperiş ve duraklayış.

İnsanda büyük olan şey, bir amaç değil, bir köprü oluşudur: İnsanda sevilebilecek şey, onun bir geçiş ve bir batış olmasıdır.

Burada "batış" [İng. *down-going*] Almanca *Untergang* sözcüğünün bir karşılığıdır, ama tam bir İngilizce eşdeğeri yoktur.[14] Bu, ip cambazının kendi eşdeğeri ya da belirli bir görünümde kendi olduğunu gösteriyor—kendisinin bir gölge görünümü denebilir, çünkü o, bu özdeşleşmenin bilincinde olmayacaktır. Hiçbir yerde Zerdüşt'ün ip cambazı olduğunu gösteren bir belirti yok, ama öykünün devamında, en azından Nietzsche olduğu apaçık. Nietzsche'nin bunu fark ettiğini sanmıyorum. Ancak kitabın daha ilerisinde, ip cambazı da olduğunun kesin kanıtı var, yazgısının kehanetinde, ki bunun bilincinde olamazdı. Dolayısıyla Nietzsche'nin, Zerdüşt'ün ip cambazı olduğu bilincinde olmadığı varsayımına güveniyorum. Biliyorsunuz, böyle bir figür rüyada belirdiği zaman—örneğin kendinizi başka bir kişinin biçiminde gördüğünüzde—o insanın belirli bir görünümüne benzediğinizin farkında olmadığınızdan emin olabilirsiniz. Ya da bu bir hayvansa, böyle bir hayvanın görünümünde olduğunuzun farkında olmazsınız. Her zaman bunun başka birisi olduğunu varsayarsınız. Dolaysıyla Nietzsche'nin bu figürü tanımaması doğaldır. Ama böyle rüyaları sırf içimizde bize en yabancı olanla karşılaşmak için görürüz ve Nietzsche de kendisinin bu görünümüyle karşılaşıyor, bir kepaze şarlatan, bir ip cambazı. Bilirsiniz, bu son derece entipüften bir meslektir ve çok da risklidir: insan kolaylıkla kayıp düşerek ölebilir.

Şimdi Üstinsanla ilgili vaazına başlıyor.[15] Üstinsan kavramıyla ilk kez burada karşılaşıyoruz. Onu, insanın kendisinin ötesinde bir şey yaratmak için kahramanca bir girişimde bulunmasıyla yarattığı bir varlık olarak tanımlıyor. Elbette her yaratı kişinin benliğinin ötesinde bir yaratıdır, çünkü kişi zaten varoluşun içindedir ve yaratılan her şeyin bunun ötesinde olması gerekir. Yaratılışın özü, asıl ilkesi kendisinin-ötesindeki-insan olur ve işte bu, Üstinsandır. Nietzsche burada, "İnsan geçilmesi gereken bir şeydir," diyor, aşılması gereken bir şey. Şimdi, önceki bölümdeki Tanrı öldü ifadesi ile bu bölümün başlangıcı arasındaki bağlantı nedir?

Miss Hannah: Benliğimizin dışında bir tanrı yansıtma olanağının artık bittiği anlamına geliyor. O dönem sona erdi ve onu benliklerimizde bulmalıyız—daha doğrusu, Özbenliğimizde.

---

[14] Kaufmann *Untergang* sözcüğünü *going under* ["batmak"] olarak çeviriyor.

[15] Son zamanlardaki çevirilerin çoğunda *Übermensch* "üstinsan"la karşılanıyor.

Dr. Jung: Evet ve bu pratikte şu soruya geliyor: Tanrının öldüğünü söylediği zaman insana ne olur? Bir şey olmalıdır, çünkü diğer insanlar Tanrının yaşadığına inanmaktadırlar, bununla belirli yaşamsal süreçlerini Tanrı adını verdikleri kişiler üstü bir sahaya havale ettiklerini beyan etmektedirler.

Mr. Allemann: Bu bilincin artması, bir tabunun yıkılması.

Dr. Jung: Eh, ille de öyle değil, ama onun arttırdığı başka bir şey.

Mr. Allemann: Kişinin benliğine karşı sorumluluğu.

Dr. Jung: Bilincin arttığını varsayarsak "sorumluluk" diyebiliriz; bilinç olmazsa, elbette sorumluluk da olmaz.

Görüş: Yol gösteren yoksa, kendine bel bağlamak zorundadır.

Dr. Jung: Evet, Tanrı'nın ona yol gösterdiği ölçüde Tanrısız durumda. Ama bu, özel bir durum: tanrılar her zaman yol göstermez, bazen de yanlış yola saptırır. Örneğin Hıristiyan Tanrı'sına, bizi iğvaya yönlendirmemesi için dua ederiz. Küçük kızlarımdan biri bu duayı okumayı reddediyordu, çünkü Tanrı'nın öyle şeyler yapmaması gerekirdi. Tanrı'yla karşılaştırınca bizler küçücük karıncalarız, çocuk bile değiliz ve bizi tuzaklara sürüklemekten haince bir zevk alması, gerçekten çok kötücül.[16] Ama Tanrı'nın öldüğünü beyan ettiğinizde oluşan kesin bir etki vardır.

Mrs. Crowley: Şişinme.

Dr. Jung: Elbette. Çünkü sizin dışınızda bir varlığa ait olduğunu varsaydığınız belirli yaşamsal süreçlerinin artık ölmüş olduğunu beyan ediyorsunuz. Bunlar ya artık yok ya da sizin kendi etkinliğiniz haline gelmiştir. Şimdi, siz ne beyan ederseniz edin, bu süreçler etkilenmediklerine göre bunlar ölemez, asla ölmemişlerdir. Her zamanki gibi cereyan etmeye devam ederler, ama artık sizin fantezinizin başlığı altında, sizin yaptıklarınız olarak. "Tanrı rüyamda benimle konuştu" yerine, "Bir rüya gördüm, *j'ai fait un rêve*, bir rüya ürettim, yaptım" dersiniz: bu sizin etkinliğinizdir. Sonra birisi gelip, "Seni canavar, nasıl bu kadar korkunç bir rüya görebiliyorsun?" der—ve siz de böyle rüyalar ürettiğiniz için berbat bir herif olmanız gerektiğini düşünürsünüz! Aziz Augustinus onu rüyalarından sorumlu tutmadığı için Tanrı'ya şükretmişti.[17] Kişiler üstü etkinliğe hâlâ inanıyordu. Tanrı'nın ölmüş olduğunu düşünseydi cehennem azabı çekerdi, çünkü o zaman rüyaları kendi rüyaları olurdu ve o ana kadar dünyada Tanrı'nın yaptığı kötülükler ve iyilikler, kendi yaptıkları olurdu. Kişi bunun bilincinde olursa, sorumluluğu o kadar yükselebilir ki, bilinci cehennemi ölçüde şişebilir. Ama aynı anlamda idrak da edemezse, Tanrı öldü demekle ne yapmış olduğunu bilmezse, tüm kişiliği şişebilir. O zaman bilinçdışı şişecektir; Tan-

[16] Jung bir defasında şöyle yazmıştı, "insan Tanrı hakkında ... bir karıncanın Britanya Müzesi hakkında bilebileceklerinden bile daha az şey bilebilir." (TE 7, par. 394 n)

[17] Augustinus "tenin şehvetinden" sakınmasının emredildiğini hissetmesine rağmen, rüyasındaki bazı düşüncelerin sadece zevk vermekle kalmayıp rıza ve gerçeğe çok benzer bir şeyleri edinecek kadar ileri gittiklerini Tanrı'ya itiraf etmişti. (*İtiraflar*, kitap 10) Ama Nietzsche, tersine: "Hiçbir şey rüyaların kadar sana ait değil! Hiçbir şey daha fazla senin yaptığın bir iş değil!" (*Tan Kızıllığı*, kitap II, s. 78)

rı'nın sürekli olarak bilinçdışında varlık göstermesi ona köstek olacaktır, bu elbette en fecisidir. Ona birtakım şeyler olur ve sorumlunun kendisi olduğunu sanır. Örneğin aniden aklına bir düşünce gelir ve böyle bir şeyi düşündüğü için son derece ahlaksız birisi olduğunu düşünür. Nesnel olamayız, aşırı ölçüde histerik oluruz: şunu ve şunu yaptığımızı düşünürüz, çünkü bu şeylerin kendiliğinden olduğunu düşünmeyiz.

Ormanda yürüyüş yaparken önünden bir hayvan geçtiğinde , "Bu hayvanın önümden geçmesine neden sebep oldum?—bu hayvanı neden yarattım?" gibi sorular soran birisi gibiyiz. Daha önce Tanrının harika şeyler yapabildiğine ve böylece insanın aklına tuhaf düşünceler sokabileceğine ya da kötücül tinlerin nahoş oyunlar oynadığına inanıyorduk ve böylelikle belirli etkinliklerin sorumluluğundan kurtuluyorduk. Ama Tanrı'nın öldüğünü ve ortalıkta herhangi bir tin falan olmadığını beyan ederseniz, her şeyi siz yapmış olursunuz; daha da kötüsü, karınız, komşularınız veya çocukları vb yapmış olur. Bu oldukça nahoştur. O halde Tanrı sadece sizin içinize değil, insanoğluna yansıtılmıştır ve o zaman insanların yaptıkları son derece önem kazanır, çünkü onların ne yaptıklarını bildiklerini varsayarsınız ve yalnızca bir şeytan böyle şeyler yapabilir. Ama bu insanlar mükemmel bir biçimde bilinçdışıdır, sizin bilinçdışı olduğunuz gibi: aslında ne yaptığınızı bilmezsiniz, çünkü siz Tanrı değilsiniz. Ama öyleymişsiniz gibi davranırsınız. Kaçınılmaz sonuç budur ve elbette o zaman çok önemli bir hale gelirsiniz, tüm dünyadan sorumlusunuz. İyi bir Hıristiyan olma eğilimindeyseniz, doğallıkla kurtarıcı yanılsamasına kapılırsınız. Kendinizi, en azından bir biçimde, küçük bir kurtarıcı olarak görürsünüz ve dünyayı misyonerlik alanınız haline getirerek insanlara doğru dava için neyin doğru olduğunu anlatmanız gerekir. Ama davanız son derece kötüdür, çünkü sadece kendi şişmenizden uzaklaşmaya çalışmaktasınız.

O halde Nietzsche Tanrı'nın öldüğünü beyan ederken, ip cambazıyla karşılaşır ve ip cambazı nedir?

Mrs. Stutz: Şişme riskini temsil ediyor.

Dr. Jung: Eh, ip cambazı, daha önce tanrıda olan enerji niceliğini simgeliyor. Bu, onun içindeki tanrının minik biçimi ve bir dansçı, çünkü Tanrı dünya ile dans eder. Tanrının dansçı olması elbette son derece pagan bir kavram ve Hindu düşüncesinde, dünyayı dans ederek yaratır ve yok eder. Ama yaratıcı olarak, şeylerin müellifi, yapımcısı olarak Tanrı, aynı zamanda bir Hıristiyan fikridir. O halde Tanrı şimdi ip cambazı olarak görünüyor, ki bu da Nietzsche'nin kendisi. Ve ip cambazı son derece riskli bir yaşam sürer. Bu nedenle, Tanrı'yla özdeşliği aracılığıyla, derhal kahramanca bir tutuma zorlanır, olası bir özyıkım tutumuna: bu şişme sonucunda benliğinin ötesinde artmıştır. Bunun çok kötü olduğunu söyleyemeyiz: kahraman böyle olur. Bir kahramanın kahraman olabilmek için büyük bir özyıkım eğilimi olmalıdır. Kahramanı överiz ve onda bir kutsal kıvılcım vardır, yoksa bir kahraman olmazdı. O halde kendisiyle bu kahraman, bu ip cambazı olarak karşılaşır, ama bu kendi mahvının mimarı olmak

demektir. Ama şu an için ip cambazı bir rol oynamaz. Önce Zerdüşt insanlara Üstinsan fikrini anlatmaya çalışır.

Üstinsan fikri elbette Tanrı'nın ölmüş olmasının bir sonucudur, çünkü o zaman insan, insan olarak kalamaz. Benliğinin üstüne kaldırılmıştır, çünkü daha önce Tanrı'nın içerdiği tüm yaşamsal süreçler artık onun içindedir ve Tanrı kendisini ya da dünyayı yarattığı gibi, o da kendi benliğinin yaratıcısı olur. Eski Mısır metinlerinde, Tanrı kendi yumurtasını yapan, kendi yuvasını kurandır; kendini yumurtadan çıkarır; o, kendisini yakan ve küllerinden yeniden doğan Anka kuşudur; kendisini sonsuza kadar yeniden yaratan Tanrı'dır.[18] O halde, o şişme süreci bir insanın içine ne zaman girse, kişi kendinin yapımcısı olur. Dolayısıyla Nietzsche şimdi üstinsanın kendini yaratma yeteneğinden söz etmektedir; Zerdüşt artık insan artı Tanrı'nın ifadesidir. Yaptığı benliğini geri alabilir ve insanın ötesinde bir varlık yaratabilir, sözüm ona insan ile Tanrı'nın bir ürünü. O zaman, "Şimdiye kadar bütün varlıklar kendilerinden üstün bir varlık yarattılar," der ve aksi halde hayvanlara döneceklerini söyler. İşte önceki bölümdeki yaşlı adama bir yorum: artık yaratmıyordu ve bu nedenle hayvanlara, doğaya geri döndü. Gördüğünüz gibi, kendilerini yaratmayan kişiler hayvanlara geri döner. Bu kendini yenileme fikri genel bir dinsel fikirdir. Kendini ne tür tarihi ayinlerde ifade eder?

Mrs. Baynes: Yeniden doğuş törenlerinde ve erginlenmelerde.

Dr. Jung: Evet, tüm dinlerdeki tüm yeniden doğuş törenleri bu kendini yenilemeyi ifade eder ve daima insanın kendisini yenilemekle Tanrı'yla aynı şeyi yaptığı fikriyle de bağlantılıdır. Bu noktada o, Tanrı'nın ta kendisidir. Örneğin Mesih'in Şeria Nehrinde vaftizi, Tanrı'nın ta kendisi tarafından üretilme anıdır. Eski Doketist öğretisine göre bu, Tanrı'nın Mesih denen adamın içine girdiği andı. Mesih vaftiz olana kadar sıradan bir adamdı, sonra Tanrı içine girdi ve Üstinsan, tanrı-insan haline geldi. Ve çarmıha gerilmeden önce, o bahçede kan terlediği ana kadar öyle kaldı. Orada Tanrı onu terk etti ve çarmıha gerilen, sıradan adam Mesih'ti, asla Tanrı değil. Bu yüzden çarmıhtayken: "Tanrım, beni neden terk ettin?" diye sordu.[19] O eski Doketist inanç elbette Katolik dogmaya göre küfürdü, ama yüzyıllarca dayandı ve kimi az çok gizemci tarikatta hâlâ varlığını sürdürmektedir.[20] O halde yeniden doğuş töreni olmadan, insan genel itibarıyla bir hayvan olarak görülmektedir. Katolik kilisesinde insanların Tanrı'yı algılamak için yeterli olmayan doğal hallerinden kurtarılmaları için vaftiz

---

[18] Osiris bir noktada kadim Kaz Tanrı ile birleşmiş olmalı, kozmik yumurta fikri buradan geliyor. "Her Şeyin Tanrısı der ki ... kendimi kendi yaptığım maddeden ürettim." E.A.T. Wallis-Budge, *Kadim Mısır'da Fetişten Tanrıya* (Londra, 1934), s. 435.

[19] Nietzsche başka bir yerde İsa'nın çarmıhtaki çığlığından söz ederken, belki de bunun "yaşam yanılsaması hakkında genel bir hayal kırıklığı ve aydınlanmanın kanıtı" olduğunu yazmıştı. (*Tan Kızıllığı*, kitap II, s. 114.)

[20] Marcion gibi doketistler (*dokien*, "gibi görünmek" kökünden) Mesih çarmıhta öldüğüne göre sıradan bir insan olduğunu iddia etmiştir. Tertullianus, Mesih'in hem insan hem de tanrı olduğuna dair ortodoks doktrini temsil ediyordu. Doketistlerin tam zıddı olan küfür, Ebiyonitlerin Mesih'in sadece insan olduğu iddiasıdır.

edilmeleri gerekir. O zaman *quasi modo geniti* olurlar, yeni doğmuş gibi. Ve pagan kültlerinde, yeniden doğduktan sonra yaklaşık bir hafta boyunca beyaz küçük çocuklar gibi bezlere sarılıp sütle beslenirlerdi. Afrika'nın oldukça meşakkatli ve karmaşık erginlenme törenleri yaptıkları bir yerindeydim ve genç erkeklerin ve kadınların bunlardan kaçındığı zaman, şimdi Hıristiyan misyonlarının etkisi altında olduğu gibi, hayvan olarak kabul ediliyorlardı, çünkü yeniden doğuş ayinine katılmamışlardı. Tüm yeniden doğuş ayinleri, insanın insan-ötesi bir şeye dönüştürülmesidir ve bu birçok farklı biçimde ifade edilir; örneğin asıl ana-babaları artık ana-babaları değildir veya ölmüş ve daha önceki hayvan halleriyle karşılaştırınca, bir tür hayalet olarak geri gelmişlerdir ve onlara yeni isimler verilir, vb.

Bu çok sayıdaki yeniden doğuş ayinleri, bunun bir *représéntation collective*, arketipik bir fikir olduğunu gösterir, bunun anlamı söz konusu işlemin kolektif bilinçdışının düzenli bir niteliği, insanın orijinal bir eğilimi olmasıdır.[21] Ve her yerde gerçekleşmiş olduğu için, daima şu ya da bu biçimde geri gelir. Eğer yaşıyorsak, her zaman yeniden doğuş arketipinin yerine getirildiğini görmek isteyeceğiz; en küçük bir kışkırtmada meydana geldiği söylenebilir. Dolayısıyla Nietzsche Tanrı'nın öldüğünü beyan ettiği anda, dönüşüm geçirmeye başlar. Bu beyanla artık bir Hıristiyan değildir, bir ateisttir ya da ne olduğu önemli değildir. Derhal o yeniden doğuş arketipinin sürecine girer, çünkü "Tanrı" diye adlandırdığımız içimizdeki o yaşamsal güçler, yenilenme güçleri, sonsuz değişim güçleridir. Goethe de bunu hissetmişti: Faust'ta her şeyin sürekli bir kendini-yenileme, sürekli bir yeniden-düzenlenme halinde bulunduğu anneler hükümdarlığı ile ilgi pek hoş bir dize vardır.[22] Ve bu anneler hükümdarlığı, tanrısalın uçurumudur; iyinin karanlığı, *deus absconditus*, *auctor rerum*, yaratılışın karanlık babası. Ayrıca diyebiliriz ki o, orijinal anadır. Bilinçdışımızda bu tür kavramlara karşılık gelen, tuhaf bir alan vardır ve buna "Tanrı" deriz, yaratıcı ya da yaratan tanrı. Ve bu yansıtma ya da beyan, bu yaratıcı tanrı (her neyse) feshedilince, anında içimizde o süreç başlar. Bu güçler bizi ele geçirir, bu güçlerin eline geçmek istemiyorsanız, o zaman bu tür beyanlarda bulunmayın; bu beyanlarda bulunmak son derece ahmakçadır, çünkü o zaman bilinçdışını kışkırtmış olursunuz. Elbette böyle bir beyanda bulunup bulunmamanızın beyhude olduğunu, Tanrı hakkında şunu ya da bunu söylemenizin hiçbir fark yaratmayacağını düşünüyorsunuz. Ama inanın bana, gerçekte bir fark yaratır, yalnızca bunu bir şeylere bağlayamazsınız. Nietzsche denen adam da Tanrı öldü dediği zaman bunun içinde pişip dönüşüme uğrayacağı değirmene, o sim-

---

[21] Jung şöyle demiştir: "Bir bireye değil birçok bireye, örneğin bir topluma, bir halka veya genel anlamda insanoğluna ait tinsel içerikleri, 'kolektif' terimiyle tanımlıyorum. Bu tür içeriklere Lévy-Bruhl *représéntation collective* ya da ilkeller diyor" (TE 6, par. 692). Lucien Lévy-Bruhl, *Yerliler Nasıl Düşünür*, çev. Lillian A. Clare (orij. Paris, 1910), s. 35 vd.

[22] Jung da, Nietzsche de Goethe'ye çok düşkündü. Jung özellikle *Faust*'un ikinci bölümüne hayrandı, onun deyimiyle vizyoner sanat için birinci derece bir örnekti, ki *Zerdüşt* de bir örnektir. Bkz. *Faust*, Bölüm İki, Perde I. Sahne xvi; ayrıca bkz. TE 15, par. 89-154.

ya potasına gireceği anlamına geldiğini anlamamıştı. Düşünmenin de, örneğin yaratıcı bir süreç olduğunu anlayamadığı gibi. Tüm düşüncelerinin, tıpkı Pallas'ın Zeus'un kafasından çıkması gibi, beyninden dışarı fırladığını söyler,[23] ama sonraki sayfada çalıştığı zaman hep başına gelen şiddetli kusmalardan ve baş ağrılarından şikâyet ediyordu.[24] Genellikle böyle olur, psikolojik ve fiziksel durumların arasındaki bağlantıyı görmeyiz. O beyan çok nahoştur ve derhal başına bela açar, ama o, bunu fark etmez. Sorun, bir Üstinsan yaratmak zorunda olmasıdır. İlk sözü: Size Üstinsanı öğreteceğim olur, ama bir Üstinsan doğurması gerektiğini, bir Üstinsan yaratma işiyle karşı karşıya olduğunu idrak edemez. İdrak edemediğinin en iyi kanıtı nedir?

Miss Hannah: Bunu vaaz etmesi.

Dr. Jung: Evet, nasıl bir işle karşı karşıya olduğunu idrak etmiş olsaydı, öğretmezdi; hepsini kendine saklardı. Yani kişi böyle şeyleri vaaz ettiği zaman, gerçekte size, *sizin* bunu yapmanız gerekli, ama *ben* iyiyim. Ama idrak etseniz de, etmeseniz de, olanaksız ölçüde zorlu, belki de aslında olanaksız bir işle karşı karşıyasınız, çünkü kim kendisini, kendisinin ötesinde yaratabileceğini önerecek kadar, kutsal etkinliğin taşıyıcısı olduğunu varsayacak kadar cesur, küstah ya da deli olabilir? Bu, fazlasıyla büyük bir şeydir.

---

[23] Nietzsche *Ecce Homo*'da, ***Zerdüşt***'ü yazdığı zamanlardan söz ederken, esinlenme deneyimini çok canlı bir biçimde betimler. Bkz. yukarıda, Seminer II, s. **44**-45.

[24] Kısa dönemler dışında Nietzsche'nin sağlığı inanılmaz ölçüde kötüydü. Birinin mektuplarına dayanarak yaptığı hesaba göre bir yıl (1879) içinde **118** gün ciddi nöbet yaşamıştı.

SEMİNER IV

23 Mayıs 1934

Dr. Jung:

Burada Mrs. Bailward'dan bir soru var: "Geçen sefer içimizdeki, Tanrı adını verdiğimiz güçlerin, kendini yenileme güçleri olduğunuzu anlıyorum. Bu yenileme gerçekleşebilirse, o zaman şişme olmayacağını varsayabilir miyiz?"

Evet, şişme patolojik bir belirtidir ve ancak asıl yaratıcı kendini yenileme gerçekleşmediği zaman ortaya çıkar; bu apaçıktır: şişme daima kalıtsal bir yaratıcı sürecin belirtisidir.

Sonra Mr. Baumann'ın sorduğu iki soru var. Birincisi: "Dans neden yaratı ve yıkım simgesidir? *Bedenin ve zamanın içinde* olmak anlamına mı gelir (dördüncü boyut olarak zaman)? Zaman içinde değişen *Materia* ya da form, yaratı mıdır, yıkım mı?"

Aslında yaratıcı güçlerin yıkıcı güçler olarak yorumlanmasının gerekçesini soruyorsunuz, örneğin neden dans hem yaratı hem de yıkım simgesi olmalıdır. Çünkü ilkel koşullarda törensel dans simgeseldir; daima bilinçdışının yaratıcı güçlerinin bir temsilidir. Dolayısıyla sıklıkla cinsel ilişki veya toprağın gübrelenmesi ya da belirli yaratıcı veya yıkıcı bir etkiyi üretmek anlamına gelir. Ve yaratıcı etkinliğin bir temsili olarak dans kaçınılmaz biçimde hem yıkımı hem de yapımı simgeler. Yıkmadan yaratmak olanaksızdır: yeni bir durum yaratmak için belirli bir önceki durumun yıkılması gerekir. En bireşimsel yaratı, aynı zamanda mutlaka bir yıkım etkinliğidir. Tipik Hindu yaratıcı güçler tanrısı Shiva mezarlıkta dans eder; o, büyük yıkıcıdır, çünkü yaratıcı yaşamdır ve böylelikle hem yaratıcı hem de yıkıcıdır. Zürih'e gelen Hintli dansçıları izlemiş olabilirsiniz; yaratıcı etkinliği son derece harika bir tarzda temsil ettiler. Tanrının çok sayıdaki kolları elbette onun olağanüstü verimliliğini ifade eder; iki elle değil,

birçok elle iş görmektedir. Sonra, ona psikolojik yönden bakınca, yaratıcı bir bireyin yaşamında sayısız yıkım, hatta öz-yıkım vardır.

Mrs. Crowley: O halde şişme de, bir anlamda yıkıcı da olsa, o yaratıcı sürecin bir parçası olmaz mı?

Dr. Jung: Şişme anormal bir şeydir ve ille de yaratıcı sürecin bir parçası değildir, her ne kadar maalesef onunla bağlantılandırılmaya neden olacak raddede sıklıkla gerçekleşir. Ama yaratıcı bir sanatçı, örneğin kendisini bir yaratıcı olarak görmeden yaratabilir. Yaratabiliyordur, çünkü bu onun lanet olası görevidir ya da yaratmadan edemiyordur. Bu, özbilinci olmayan bir yaratıcı kişidir. Özbilinç devreye girdiği anda, şişme olur: yaratıcı olduğunuzu hayal edersiniz ve sonra da Tanrı olursunuz, çünkü düşünecek vaktiniz varsa, kendinizi on bin dolar gibi hissedersiniz. Vaktiniz varsa, bu zaten yaratıcı süreçten koptuğunuz anlamına gelir; kendinize bakar ve dersiniz ki: "Vay canına, ne adam! Muhteşem değil mi?" O zaman da hapı yutarsınız, şimdiden biyografinizde yaşıyorsunuzdur, basılmış halini görürsünüz: Ona şu-şu yıl, şöyle-şöyle bir esin gelmişti. O zaman yaratıcı sürecinizi bozmuş ve güzelce şişmiş olursunuz.[1]

Mrs. Crowley: Nietzsche'deki müthiş arketipik güçlerden söz ettiniz. İçinde arketipler iş başındayken *Zerdüşt*'ü özdeşleşmeden nasıl yazabildi?

Dr. Jung: Ah evet, ama onlar onun içinde değil, o onların içinde iş başında: doğal bakış açısı bu.

Mrs. Crowley: Yani dans anlamında mı söylüyorsunuz?

Dr. Jung: Elbette. Sizi bir ipe bağlarlar ve siz de onların çaldığı ıslığa, onların ezgisine dans edersiniz. Ama bu yaratıcı güçlerin Nietzsche'de veya bende ya da herhangi bir yerde olduğunu söylerseniz, bir şişmeye neden olursunuz, çünkü insan yaratıcı güçlere sahip değildir, onlar insana sahiptir. Hakikat budur. Sorgulamadan ve onlara bakmadan tümüyle kendisini sahiplenmelerine izin verirse, o zaman şişme olmaz, ama koptuğu an, "en büyük benim" dediği an, şişme ortaya çıkar.

Soru: Sakınmak mümkün mü?

Dr. Jung: yalnızca kendine bakmaya kalkışmadan, tamamen itaat ederek. Son derece saf olmak gerekir.

Mr. Baumann: Otomatik olarak mı gerçekleşir?

Dr. Jung: Kendinizin bilincinde olmanız otomatik olarak gerçekleşir ve o zaman işiniz biter; yüksek gerilimli bir hatta dokunmuşsunuz gibi olur.

Mr. Baumann: Kaçınamaz mısınız?

Dr. Jung: Yeterince sadeyseniz. Nietzsche elbette olaya bakmadan edemedi ve o zaman kırgınlıklarının altında ezildi, çünkü yaratıcı güçler zamanınızı çalar, gücünüzü emer ve sonuçta elinize ne geçer? Bir kitap, belki! Ama kişisel yaşamınız nerede? Hepsi elden gitti. Bu yüzden böyle insanlar kendilerini fena

---

1 Yaratısı en ilkel deneyim, bilinmeyen seslerin bir "diktesi" olan " vizyoner ozan ya da diğer sanatçılar Jung'u özellikle büyülüyordu, "ifade bulmaya çabalayan muazzam bir sezgi." Bkz. "Psikoloji ve Edebiyat,"TE 15.

halde aldatılmış hissederler; bunu dert edinirler ve diğer herkesin, Tanrı'nın ondan çaldıklarını telafi etmek için önünde diz çökmesi gerekir. Yaratıcı güçler her şeylerini almıştır ve bu yüzden kendilerini kişileştirmek, Shiva olduklarını hayal etmek isterler ki yaratıcı olmanın tadını çıkarabilsinler. Ama yaratıcı olduğunuzu biliyorsanız ve bundan zevk alıyorsanız, sonrasında çarmıha gerileceksiniz, çünkü Tanrı'yla özdeşleşen herkesin kolu-bacağı koparılır. Eski bir kilise babası, Piskopos Synesius, *spiritus phantasticus*'un, insanın yaratıcı tininin evrenin derinliklerine ve yüksekliklerine Tanrı gibi ya da bir demon gibi nüfuz edebildiğini, ama bu nedenle de cezalandırıldığını söyler.[2] Bu Dionysos'un uzuvlarının kesilmesi ya da Mesih'in çarmıha gerilmesidir. Aynı soruna birazdan *Zerdüşt*'te de rastlayacağız.

Mr. Baumann'ın sonraki sorusu da şöyle: "Kalabalıkla ilişki kurmak daha alçak bir psikolojik düzeye inilmesini gerektiriyor. İnsanlarla bilinçdışı, ortalama bir ilişkiye girmek, kalabalıkla bir tür özdeşleşme ya da katılım gizemi[3] gerekli mi, yoksa kişinin sadece alçak yönlerinin olduğunu göstermesi yeterli midir?"

İnsanın alçak yönleri olduğunu göstermesi gerekmez; bu genel olarak bilinir. Çevrenizde hangi yönde alçak olduğunuzu bildiğine oldukça ikna olmuş kişiler olacağından emin olabilirsiniz. İnsanlar başkalarının kusurlarını görmek gibi harika bir niteliğe sahiptir; sadece kendilerininkini göremezler. Dolayısıyla bu yönden çok sıkılgan olmamıza gerek yoktur; kusurlarımızın farkına varılacaktır; özellikle göstermemiz gerekmez. Sadece kendimizi göstermemiz yeterlidir; biz asla duymayan veya görmeyen bir seyirciyizdir. Şimdi, aşağı inmek ancak kişi daha yukarı bir düzeydeyse olasıdır. Biliyorsunuz, Zerdüşt yüzyıllar boyunca süren inişinden sonra şimdi yükselmeye başlamış olan adam ya da tindir. Ormanda karşılaştığımız yaşlı adam, yavaş yavaş, en sonunda içinde kaybolacakmış gibi göründüğü doğaya çekilen geleneksel Hıristiyan tinidir, ama içinde hâlâ varlık gösterebileceği bir adam olduğu sürece tümüyle doğaya çekilemez. Böylece çekildikçe ortaya çıkar ve tinin yaklaşmakta olan parçası Zerdüşt'tür. Diğeri aşağı indiği zaman, yeni tinin kişileşmiş hali yükselir. Yani özünde aynı tindir. Zerdüşt dağda bulunmuştur ve şimdi genel insanoğlunun arasına inmektedir.

Bu olguyu Nietzsche'nin kişisel psikolojisine indirgersek, şöyle görünür: Nietzsche on yıl kadar bir süre Basel'de profesördü, sonra işinden ayrıldı ve Nice ve Rapallo'da ve Engadine'de Sils Maria'da yaşadı; *Zerdüşt*'teki dağ simgeleri çoğunlukla böyle bir coğrafyadan kaynaklanmaktadır. Dağlarda yürü-

---

[2] Jung, Ptolemais Piskoposu Synesius için şöyle demiştir: "Kitabı *De Insomniio*'da, *spiritus phantasticus*'a, neredeyse Schiller'in oyun içgüdüsü ve … yaratıcı gazaba atfettiği psikolojik rolün aynısını atfediyor" (TE 6, par. 174). Jung burada zıtların uzlaşmasını kastediyor.

[3] Katılım gizemi, Lévy-Bruhl'ün bir cümlesidir. Bkz. *Primitive Mentality* [*İlkel Zihniyet*] (Londra, 1923), *passim*. Jung tarafından, özellikle ama münhasıran olmaksızın, ilkel insanlar arasında, çevredeki çeşitli önemli nesnelerden kendini ayırma başarısızlığını belirlemek için kullanıldı. TE 9 i, par. 226.

yüşe çıkardı ve dağlar hakkında çok güzel şiirler yazmıştı. Dolayısıyla hayal gücünün bir parçasıyla kendisini yüksek bir dağın tepesinde yalıtılmış hissetti, buradan insanlığın geleceğine bakabiliyordu ya da yaşamı ayaklarının altında görüyordu. Burada o yeni içgörüyü, bir anlamda yeni *gospel*'i [İncil] edindi. Sonra da onu insanlara getirmek için, Sina Dağından inen Musa gibi, aşağı indi. Nietzsche bu şekilde hissetmişti, ama bunu safça, ne yaptığını bilmeden yapmadığı ölçüde, yaratıcı tinle özdeşleşmişti; çok fazla şey biliyordu ve sonuçta şişti. Dolayısıyla Zerdüşt'le kısmi bir özdeşleşme var. Böylesine kısmen şişmiş bir adam insanoğluna nasıl iner? Yalnızca bir tümsekte durup öğüt veren bir vaiz olarak. O ilk vaazında bir kaidenin üstünde durmuş, aşağıdakilere konuşuyor, yapmaları *gerekeni* söylüyor, bu da aslında vaazının verimsiz olduğunu gösteriyor, çünkü aynı düzeyde değil. Saf olsaydı mesajının farkında olmazdı ve basitçe sokakta gördüğü herhangi biriyle konuşurdu, nasılsınız falan derdi; sonra sohbet sırasında doğallıkla kalbinin neye ilgi duyduğunu anlatır ve diğer arkadaşı paramparça ederdi. O zaman bir etki yapmış olurdu. Oysa en yüce şeyleri söyleyebilirsiniz, ama aşağı doğru konuşuyorsanız kimseye ulaşamazsınız; hiçbir izlenim bırakmaz, çünkü öyle havalı bir tarzda konuşursunuz ki, sadece yanlış insanlar anlar. Dolayısıyla Zerdüşt ilk okunduğu zamanlarda yalnızca yanlış insanlar onun aslında ne demek istediğini anladı; Avrupa'nın bütün takıntılıları *Zerdüşt*'le doldu ve hiçbir yararı olmadı.

Yani *Zerdüşt*'ün bir analizine daha yeni girişmemiz yersiz değil; aslında ne anlama geldiğini anlamak için psikolojimizi olabildiğince hazırlamamız gerekiyor. *Faust*'un ikinci bölümünü de hiç kimse anlamamıştı; özünü anlamak için uzun ve zahmetli bir hazırlık gerekiyor: son derece kehanetvaridir. *Zerdüşt*'ün içyüzünü anlamak için de savaş ve savaş sonrası sosyal ve siyasi olguları deneyimlemiş olmamız gerekiyor. Şimdi, Nietzsche yaptığının bilincinde olsaydı, yeryüzüne inebilirdi. Ama aslında Nietzsche kişisinden söz etmeye bile değmez, çünkü o soyulmuştu; sadece Zerdüşt'ün konuşabilmesi için yaşamıştı ve iş kendi yaşamına gelince, alabildiğine yoksul ve acınasıydı, Riviera ve Engadine pansiyonlarında, hasta ve nevrotik bir varoluş ve en sonunda Turin'de, şeytanın onu sonsuza dek yakaladığı yerde.

Burada Miss Cornford'dan bir katkı var: "Zerdüşt bir dansçı olarak geliyor, çünkü bu, Hıristiyan keşişin tam zıddını temsil ediyor. Keşişin yapmayı öğrendiği 'nefsi öldürmek' yerine, bedeninde yaşıyor, onun tamamen bilincinde ve ondan yararlanıyor. Dolayısıyla çileci yaşam akıntısına çakılmış demir bir kazık gibi dururken, dansçı suyun her hareketine tepki veren bir bitkidir. Böylelikle yeni dinin vaizinin bir dansçı olarak gelmesi doğaldır, çünkü o katılık değil, hareket getirmektedir."

Evet, katılığın tersine hareket de bir bakış açısı, bir başka zıtlık, rolünü oynayan bir zıt çift. Elbette buna benzer birçok yan sinyal var, ama biraz fazla ileri götürürler.

Bir de Miss Hannah'dan bir soru var: "Ben hep özbenliği, keşfetmeyi umduğum, nesnel ama bireysel bir Tanrı gibi düşündüm; ama 'kendimizin ötesinde bir şey yaratmak' dediğinizde [Eh, bunu Zerdüşt söylüyor, böylesine yerinde bir formül yarattım diye övünemem], özbenliği mi kastediyorsunuz? Eğer öyleyse, yeniden-doğumla mı yaratılıyor? Yeniden-doğum, iradeyle kendimizi bir doğa sürecine teslim etmek mi, yoksa daha da etkin bir süreç mi?"

"Etkin bir süreç" derken ne demek istiyorsunuz?

Miss Hannah: Demek istediğim, bizim bir şey yapmamız gerekiyor mu, yoksa bu bize yapılan bir şey mi?

Dr. Jung: Daha edilgen bir süreç.

Miss Hannah: Ona teslim oluyorsanız, edilgendir, değil mi?

Dr. Jung: Evet, ama iradeyle de teslim olabilirsiniz, çok etkin bir biçimde. Şimdi, Üstinsanın Nietzsche'nin özbenlik formülasyonu olduğunu varsayalım. Kendinin ötesinde yaratmakla Üstinsanı yarattığınızı anlıyor, iradeyle; hatta kişinin onu istemesi gerektiğini söylüyor, bu da onun için Üstinsanın insanın etkin bir yaratısı olduğunu çok açıkça gösteriyor. Ama kendimizin ötesinde yaratamayız, bunu yapmak için tanrı olmamız gerekirdi. Gördüğünüz gibi, bu karışıklık dilinde yaratıcı süreçle özdeşleşmesinden kaynaklanıyor. Buna doğru perspektiften bakınca, içinizdeki yaratıcı süreç sizin yaptığınız bir şey değildir. O sadece sizi alır ve kullanır, sizinkinden ayrı bir iradedir. O zaman yaratıcı olanın başka bir şey, sizin ötenizde bir şey olduğunu anlarsınız. Sizin ötenizde olması gerekir, çünkü yaratıcı güçler yaratım sürecinden önce de, sonra da var. Siz yokken, bilinçsizken, onlar vardı; ve ürettiğiniz de zorunlu olarak sizin ötenizdedir, çünkü o güçler sizin ötenizdedir. Onlara hükmedemezsiniz; ne yapacaklarını onlar seçerler. Elbette onlarla az ya da çok özdeşleşebilirsiniz, ama aslında bu çocukçadır; o zaman bütün uyarılarınıza rağmen sandalyeye tırmanan ve elbette düşen yaramaz bir çocuk gibisinizdir. Siz ona, "Gördün mü bak!" dersiniz, o da: "Ama ben istedim!" der. Kişinin bu süreçlerle özdeşleşmesi bir yanılsamadır. Dolayısıyla kendimizin ötesinde bir şey yaratma, sadece bir şey yaratıyor olmamız fikrinden kaynaklanan bir formülasyondur. Bir şey yaratmıyoruz. Biz sadece yaratıcı sürecin elindeki araçlarız: bizim içimizde, bizim aracılığımızla, o yaratır.

Şimdi ip cambazına ilk değinildiği üçüncü bölüme geliyoruz. Zerdüşt burada şöyle diyor: "İçinizdeki en bilgeniz bile, yalnız bir bitki ve hayalet kırmasıdır. Ben sizin hayalet veya bitki olmanızı istiyor muyum?" Bu tuhaf ifadeyi nasıl anlıyorsunuz? İnsanların en bilgeleri bile şimdiye kadar ne ölçüde bir bitki ve hayalet kırması?

Mrs. Baynes: Burada önceki Hıristiyan bilgelerin en bilgesi mi kastediliyor, yoksa tüm insanlığın mı?

Dr. Jung: Bu o kalabalığın en bilgesi olmalı, zamanımızın insanlarının. Onlara anlatılmış olan belirli bilgeliği karakterize ediyor ve ben bunun ne ölçüde bir bitki ve hayalet kırması olduğunu bilmek istiyorum.

Mr. Nuthall-Smith: Dünyevi ile tinselin ayrılmış olduğu gibi, insanlar birleşik değil.

Dr. Jung: Ama bir melez ayrılmış değil. Mesele şu ki, o bir teklik, ama iki şeyden oluşuyor; kırma bir bitki bir karışımdır, ama bir teklik, Latince ve Yunanca sözcüklerden oluşan kırma bir sözcüğün tek olması gibi.

Görüş: O sadece bitkiselden ve tinden oluşan bir teklik.

Dr. Jung: Ama tin demiyor, hayalet diyor.

Mrs. Adler: Hayvan arada değil, o kayıp.

Dr. Jung: Hayvan karşıtı olurdu, zıddı. Nietzsche daha sonra sarışın hayvandan söz edecek; bu onun fikri, bitki ve hayalet-bilgeliğine aykırılık olarak Üstinsan. Ama bilmek istediğim, neden sadece bitki ve hayalet. Gördüğünüz gibi, en bilge olanın bile bir akortsuzluk, bir ahenksizlik olduğunu söylüyor; akortsuzluk Almancada *Entzweiung*'dur, yani tam olarak uymayan anlamına gelir. Bir kırma, birleşik bir akortsuzluktur, o bakıma zıtların sakıncalı bir birleşmesidir. Bitki tamamen bilinçsizdir ve hayaletin de bir teni, bedeni yoktur, dolayısıyla tamamen metafizik bir hayalet bir bitkiyle birleşerek bir birim oluşturmuştur, düpedüz bilinçsiz ve maddeye yakın.

Mrs. Baumann: Çoğunlukla bitki yaşamı simgesel olarak tinsel gelişim anlamına gelmez mi?—ve bitki yaşamı olduğu ölçüde, doğal yaşama sahip ve hayalet olduğu ölçüde de ölü, çok uzaklarda.

Dr. Jung: Evet, ten ölür ve hayalet olur. Dolayısıyla o kırma bir yanında doğal bir büyüme içeriyor, gayet sağlıklı, ama yine de arada bir şey ölmüş, hayvan insan: ten ölmüş ve hayalet kalmış. Orijinal doğal tin, *anima naturaliter Christiana*, bu doğal Hıristiyan ruhunun bir zamanlar içinde yaşadığı, sonra yok olduğu ten; kalan da bitkinin, sağlıklı bir başlangıcın, bir hayaletle, insan yaşamının hüzünlü bitimiyle oluşturduğu bir kırma. Bu tuhaf eğretilemeye dikkatinizi çekiyorum, çünkü Nietzsche orta bölümü araya sokuyor ve yeniden teni anlatıyor. Bir başka deyişle, sarışın hayvan buradaki boşluğu doldurmaya geliyor, böylece bitki ve hayalet bir kez daha birleşiyorlar, o da sonra daha önce eksik olan orta parçaya yoğunlaşıyor. Yani Nietzsche'nin tüm felsefesi sıklıkla eğretilemelerinin en küçük ayrıntılarında görülebilir.

Şimdi metne devam edeceğiz. Burada asıl felsefesine başlıyor, Üstinsanı yeryüzünün anlamı olarak yorumluyor. İradeniz desin ki: "'Üstinsan dünyanın, anlamı *olmalı*." Bunu zorunlu kılıyor—böyle olmalı. Çünkü elbette yeryüzünün başka anlamları olabilir; yeryüzünün anlamının Üstinsan olduğu bariz bir sonuç değil. Örneğin Nietzsche'nin yazdığı zamanlarda biyoloji bilimi çok farklı sonuçlara varıyordu. Şimdi, Üstinsan ne ölçüde yeryüzünün anlamı? Bunu nasıl anlıyorsunuz?

Mrs. Crowley: Yeryüzü insan için neyse odur; insan için anlamı neyse.

Dr. Jung: İma edilen bu, yeryüzünün anlamını yaratmak insana bırakılmış—insan bize bu anlamın Üstinsan olduğunu göstermeli. Ama yeryüzüne neden böyle bir anlam verilsin?

Mrs. Crowley: Çünkü onun bakış açısından bir tür embriyonik biçimde; her zaman yenilenmek üzere, bir potansiyel.

Dr. Jung: Hayır, bakın, soru aslında şu: Zerdüşt'ün yeryüzüyle ilişkisi ne?

Dr. Escher: Bitki ve hayalet arasında olduğu gibi. Merkezde yeryüzü, ten var.

Dr. Jung: Evet, ona ten ya da hayvan demektense, yeryüzü diyor ve yeryüzü bedendir. O halde beden bitki ile hayalet arasındaki arabulucudur. Yani bitki henüz bir hayvan bedeni değil, hayaletse artık yok; insanın hayvan bedeni bu ikisinin arasında. Rüya simgelerinden bildiğiniz gibi, yeryüzünün anlamı esas olarak bedendir; madde daima bağırsaklar veya bedenin alt bölümleri gibi anlamlar taşır. Şimdi, Üstinsan ne ölçüde bedendir? Üstinsanın özbenlik olduğunu düşünüyorduk.

Miss Hannah: Anlam daima kaybettiğinizdedir ve Zerdüşt bedeni kaybetmiştir, değil mi?—çok yükseklerde.

Dr. Jung: Eh, bedeni kaybeden elbette ormana çekilendir. Çekildi, yeryüzünü kaybetti; Zerdüşt ise onu arayacak ve ona vaaz verecek. Nietzsche kişisi de, elbette, bedenini büyük ölçüde kaybetti. Ama o burada Zerdüşt, dolayısıyla genel bir tür tin; genel tinimiz yeryüzünü kaybetti, ağırlık kaybetti. Çünkü beden korkunç hantal bir şeydir ve bu yüzden es geçilir; şu rezil beden olmasa şeylerle tinsel olarak daha kolay baş edebilirdik. Üstinsanı özbenlik olarak anlıyorsanız, o zaman özbenlik kendisini nasıl ifade eder—ya da siz sadece tinseniz, kendinizi nasıl ifade edersiniz?

Miss Hannah: Beden tinin görülebileceği tek araçtır.

Dr. Jung: Elbette. Bir tinseniz her şey olabilirsiniz, çünkü bir formunuz, bir biçiminiz yoktur, sadece gaz halindesiniz. İstediğiniz biçime girebilirsiniz; şu ya da bu olabilirsiniz; keyfi bir biçimde ne isterseniz ona dönüşebilirsiniz. "Ama böyle düşünmemelisiniz," ya da: "Bir şeye inanmalısınız, o sizi kurtaracaktır." İnanabilirseniz inanın! Yani asıl sorun da bu. Ve neden inanamıyorsunuz? Çünkü bir bedeniniz var. Bir tin olsaydınız herhangi bir yerde olabilirdiniz, ama lanet olası gerçek şu ki, buraya kök salmış durumdasınız ve derinizin dışına sıçrayamıyorsunuz; kesin gereksinimleriniz var. Örneğin cinsiyetinizden ya da gözlerinizin renginden, bedeninizin sağlığı ya da hastalığından, fiziksel dayanıklılığınızdan kaçamazsınız. Bunlar sizi bir birey yapan, sadece siz olan, başkası olmayan bir benlik yapan kesin verilerdir. Bir tin olsaydınız formunuzu her dakika bir başkasıyla değiştirebilirdiniz, ama bir bedende olmakla yakalanmış bulunuyorsunuz; dolayısıyla beden böylesine hantal bir şey: kesinlikle bir dert. Ruhanî olduğunu iddia eden insanlar bedenin gerçeğinden kaçmaya çalışırlar; hayali bir şey olmak uğruna bedeni yıkmak isterler, ama asla öyle olamayacaklar, çünkü beden onları mahrum edecektir; beden başka bir şey söyleyecektir. Cinsellik ya da beslenme olmadan, sıradan insan koşulları olmadan yaşayabileceklerini sanırlar; ama hepsi bir yanlıştır, bir yalandır ve beden onların kanılarını inkâr eder. Nietzsche'nin burada anlatmak istediği de budur. Üstinsan, özbenlik, yeryüzünün anlamıdır; bizlerin topraktan yapılmış olduğumuz gerçeğinden ibarettir.

Dolayısıyla bireyselleşme simgelerini incelediğiniz zaman, ilkel çamurdan çıkan ve tinin alanına giren bir hayvan, çok karanlık bir hayvan olmadan—simgesel anlamda demek istiyorum—hiçbir bireyselleşme olamayacağını her zaman görürsünüz; o tek siyah leke, yani yeryüzü, tinselliğin o parlak armasının kesin vazgeçilmezidir. Bazen insanlar özbenliğin, demir, kurşun ya da başka bir ağır maddenin parçacıklarından ya da moleküllerinden oluştuğunu hayal ederler. Bu da aynı fikir; tüm o ağır metaller yeryüzünün ruhudur. Yeryüzünün merkezi ağır metallerden oluşur ve bu nedenle özbenliği oluşturan unsurların simgesi olmuşlardır. O halde bedenin özleri özbenliği oluşturur. Başka bir kısıtlama yoktur ve tinin dünyasına girdiğiniz anda, özbenliğiniz buharlaşır—insanın bakış açısından. Elbette diğer açıdan bakıldığında, o sonsuzdur ve buharlaşamaz, ama Atman'daki ve Hindu öğretisindeki kişisellik, gerçekten kişiseldir; bu belirli bedenin tinidir ve bunu belirli kılan da bedendir.

Yeryüzünün asli metafizik anlamı, eşyaya tanımını vermesi, eşyayı belirgin kılmasıdır. Nesneler yalnızca, ayırt edici kimyasal ve fiziksel niteliklerle bir kütle oluşturdukları uzam ve zaman içinde belirginleşir. Aksi halde varolan ya da varolduğu kabul edilen hiçbir şeyin bilincinde olmazdınız. Doğuda, Tanrının en başta tamamen yalnız olduğunu söylerler, kendini hiç iyi hissetmiyormuş, çünkü kim olduğunu bilmiyormuş; bu nedenle, kim olduğunu görebilmek için evreni yaratmış. Kendisini aynasında görebileceği belirgin varlıklar yaratmış. Çünkü kendinize dışarıdan bakamadığınız sürece kim olduğunuzu bilemezsiniz: yüzünüzün neye benzediğini, nasıl göründüğünüzü görmek için bir aynaya gereksinim duyarsınız. Çölde, ayna olmayan bir yerde yaşarsanız ve size ayna olacak biriyle de karşılaşmazsanız, kim olduğunuzu nasıl bilebilirsiniz? Eski filozoflar daima Tanrı'nın bir karşıtı, bir ikincisi olmadığını varsayarlardı; ama kendinin bilincine varmak için buna gereksinimi vardır.

Şimdi bu, ayrılma anlamına gelir, eşyanın zaman ve uzamdaki belirginleşmesi. Ve gerçekten de farklılaşmanın özü, özbenlik kavramı, o belirginliği yaratacak ve sürdürecek bir beden olmasa, bir saniye bile varolamazdı. Beden kaybolur ya da dağılırsa, özbenliğin de bir biçimde dağılacağını varsayabiliriz, çünkü sınırlarını kaybeder.[4] Bu gibi şeyleri *katılım gizeminde* gözlemleyebilirsiniz; o zaman bilincinizin bedeninizin gerçeğinin ve tüm verilerinin farkında olmadığı ölçüde, tininiz ya da psykhe'niz bedenle örtüşür ve başka akıllarla karışır. Ve o zaman tam olarak kim olduğunuzu bilmezsiniz; bambaşka bir şey de olabilirsiniz—biraz kuşku duyarsınız. Deneyim bize göstermiştir ki birçok açıdan bir başkasıymışız gibi davranırız, annemiz, babamız, kardeşimiz ya da az çok samimi bir temasımız olan herhangi birisi gibi.

Bilinçli bir biçimde bedenlerinin farkında olmayan insanlar, bu *katılım gizeminin* birbiriyle bağlantılı olma halinden dolayı, belirli bir gerçekdışılığın

---

4 "Ufacıktan daha ufacık, kocamandan daha kocamandır / Buradaki bir yaratığın kalbindeki Tin (Atman). / Etkin istenci olmayan (*a-kratu*) Ona bakar, / ve kederden kurtulur—" (*Katha Upanişad* 2.20, Hume, s. 349).

sıkıntısını çekerler, ne zaman acıktıklarını bilmezler ve bedenin en basit işlevlerini ihmal ederler. Karşılaştığım bir vakada, yirmi sekiz yaşında bir genç kız sokakta yürüdüğü zaman ayak seslerini duymaz olmuştu. Bu onu ürkütmüştü ve bana gelmişti. Rüyasında bir balona bindiğini görüyordu—ama sepette değil, tepede, yukarıdaydı—ve oradayken benim aşağıdan bir tüfekle kendisine ateş ettiğimi görmüştü. Sonunda onu vurup indiriyordum. Bu size daha önce sözünü ettiğim, bedenini hiç görmemiş olan kızdı. Arada bir banyo yapıyor olması gerektiğini öne sürdüm ve o zaman bir manastırda yetiştiğini ve rahibelerin kendisine bedene bakmanın günah olduğunu, kendini asla görmemesi için banyo küvetini daima bir çarşafla örtmesi gerektiğini öğrettiklerini söyledi. Ona dedim ki: "Şimdi evine git ve soyun, boy aynasının karşısında dur ve kendine bak." Tekrar geldiğinde şöyle dedi: "O kadar da fena değilmiş aslında, yalnız bence bacaklarım fazla kıllıyınış!" İşte bu doğrudur ve işte insanlarda böyle belirtiler olduğu zaman bu biçimde düşünürler ve hissederler.

Şimdi sıradaki paragrafa geçiyoruz: "Size yalvarıyorum kardeşlerim, yeryüzüne sadık kalın." Yeryüzüne sadık kalmakla ne kastediyor?

Miss Hannah: Tam olarak sizin söylediğinizi, yani her şey olabilirsiniz, ama bedeninizde kalmalısınız.

Dr. Jung: Evet, burada dünya-üstü umutlardan söz ediyor ve bu elbette gerçek dikkatleri bireysel yaşamın ötesindeki tinsel olasılıklara yönlendirmek amaçlı. Ruh, olasılıklardan oluşur—olasılıklar dünyasının tinin dünyası olduğunu söyleyebiliriz. Ruh herhangi bir şey olabilir, ama yeryüzü yalnızca belli bir şey olabilir. Dolayısıyla yeryüzüne sadık kalmak, bedeninizle olan bilinçli ilişkinizi korumak anlamına gelir. Kaçıp kendinizi bedensel verilere bilinçsiz kılmayınız, çünkü onlar sizi gerçek yaşamın içinde tutarlar ve gözlerinizin bağlı olduğu salt olasılıklar dünyasında kendinizi kaybetmemenize yardım ederler. Bu elbette bir bakıma tek yanlı bir öğretidir ve bedenden başka bir şey olmayan bir kişi için, tamamen yanlıştır. İnsanların çoğunun bedenden başka bir şey olmadığını unutmamalısınız. Bu yüzden bu öğreti yalnızca bunu kaybetmiş, tin tarafından aldatılmış olanlar için geçerlidir—örneğin tini, bedenin canı anlamındaki ruhun düşmanı olarak tanımlayan Klages gibi, çünkü kendisi gibi çoğu insanın bedenin gerçekliğini kaybettiğine inanmıştı.[5] Ama aslına bakılırsa, tamamıyla bedeninde olan çok sayıda insan var ve bunlara erken dönem Hıristiyanlığı ya da en azından kâfir tanrıları anlatmak gerekir, çünkü tinsel olasılıklardan haberleri yoktur.

Bildiğiniz gibi bir doğru asla *genel* bir doğru değildir. Yalnızca işlerliği olduğu zaman doğrudur, işlemediği zaman yalan olur, geçersizdir.[6] Felsefe ve din,

---

[5] Ludwig Klages (1872-1956), Alman psikolog ve filozof, kişinin hangi kutba eğilimi olduğuna göre bir karakter tipolojisi geliştirmiştir: tin (tüm insani sıkıntıların kaynağı) ya da yaşam gücü. Başlıca eseri: *Die Geist als Widersacher der Seele* (*Tinin Hasmı olarak Ruh*) (Leipzig, 1929-1932), 3 cilt.

[6] Jung'un tanıdığı ve hayran olduğu William James (1842-1910), pragmatizm için "olası doğru için en iyi sınav, bize önderlik etme konusunda en iyi işleyenin ne olduğudur" diye yazmıştı. *Pragmatism* (Boston, 1907), s. 80.

asla kesin bir ilke belirlenemesi anlamında, tıpkı psikoloji gibidir: bu oldukça imkânsızdır, gelişiminin bir aşaması için hakiki olan bir şey, bir başka aşamada hakiki değildir. O halde bu her zaman için bir gelişim, bir zaman meselesidir; belli bir aşama için en iyi doğru bir başkası için zehir niteliğinde olabilir. Böyle meselelerde doğa son derece aristokrat ve batıni olduğunu gösterir. Asla liberal zihinlerimizin umut edeceği ya da dileyeceği bir şey değildir: bir şeyin her yerde doğru ve aynı olduğuna benzer saçmalıkları. Hakikatle ilgili aşırı ölçüde bir belirsizlik vardır; genel olarak hakiki olabilecek herhangi bir şey yaratmanın mutlak olanaksızlığıyla karşı karşıyayız. Sıklıkla, analiz yaptığım sırada, o hastaya söylediklerimi başka bir hasta duysa aklının başından gideceğini düşünürüm: katlanamaz. Diğeri için sövgü sayılabilecek şeyler söylerim ve çok sık olarak birbirinin ardından gelirler. Benim de dönüp siyah dediğime beyaz demem gerekir. Ama bu kesinlikle gereklidir. Uzun zaman önce öğrendim ki, basamaklar var, evrim aşamaları, bir tür merdiven. Farklı kapasiteler var ve insanın bunlara uygun olarak öğretmesi gerekir. Genel bir biçimde öğretirseniz, son derece dikkatli konuşmalısınız ki, ya anlaşılmasın ya da anlaşılırsa, anlayış yanlış tarafa değil de doğru tarafa devrilsin. Ama bu da her zaman işe yaramaz. Dolayısıyla felsefe veya din ya da psikoloji öğretimi, kadirşinas bir *métier* [iş, meslek] değildir.

Mr. Baumann: Bir şekilde yeni tinsel yaşamın doğal zihinden çıkması gerekir denebilir mi? Doğal zihin, anladığım kadarıyla, yeryüzünden çıkıyor.

Dr. Jung: Eh, Zerdüşt'ün bu konuda söyleyeceği bir şey var. O, burada yalnızca eleştirel: dünya-üstü umutlar vaaz edenlere kulak asmamak gerektiğini söylüyor. Ama Üstinsanın söyledikleri başka bir mesele ve o, bu konuda çok kesin. Yeryüzüne sövmenin ve yeryüzünün anlamı olan, eşyanın bulunduğu hal yerine bilinmezi üstün tutmanın en korkunç şey olduğunu söylüyor. Yeryüzünün bireyselliği eşyanın olduğu gibi olması ve başka hiçbir şey olmamasında yatar. Gördüğünüz gibi, yalnızca çok uzun zamandan beri eşyanın olduğundan epeyce farklı olabileceği yanılsamasının büyüsüne kapılmış birisi Zerdüşt'ün mesajının etkisini hisseder. Sadece gerçek bir Hıristiyan zihni ya da esaslı bir tinselci—Hıristiyan olduğunu itiraf etse de, etmese de—böyle bir mesajın olağanüstü ilginçliğini hissedebilir. Ve tabii ki onu hoş karşılamaz, nefret eder. İnsanın yeryüzüne sadık olması gerektiğini söylemenin ya da kişinin tinin yerine bedeni tinden daha değerli bulmasını tine karşı bir sövgü olarak düşünür. Ama tinin öneminin içini boşaltmış bir çağdan sonra tenin öcünü alması ve tini fethetmesi—belki bir süre için yenmesi gayet mantıklıdır. Elbette bunları *tin* ve *madde* gibi terimlerle ifade ediyoruz, ama bu sözcüklerle tam olarak neyi adlandırdığımızı bilmiyoruz. Çin klasik felsefesinde *Yin ve Yang* terimleri kullanılır ve pozisyonlarını tanrı katının kurallarına göre değiştirdikleri söylenir. Yang Yin'i yer ve Yang'dan Yin yeniden doğar; ileri atılır ve sonra Yin Yang'ı sarar ve bu böyle devam eder. Bu, doğanın akışıdır. Çinliler çok rahatsız olmazlar, çünkü bu tuhaf doğal süreci çok daha uzun bir süreden beri izlemişlerdir. Ama

bizim tarihimiz yeterince eski değildir, bu yüzden tinin teni yediğini, sonra da tenin tini yediğini görmek bizi şaşırtır. Bu tam olarak aynı süreçtir. Bize Tanrı'nın oğlunu tin aracılığıyla teni yenmesi için gönderdiği tarihteki eşsiz bir olay olarak öğretilir; ama şimdi öğreniyoruz ki tersi de, tenin tini yemesi de geçerlidir. Ve hâlâ inanamayız, Reform döneminde ilk ortaya çıktığındakinden çok daha bariz olmasına rağmen.

Dr. Reichstein: Ruhun bir tür belirsiz olasılıklardan oluştuğunu söylediniz. Ama tin son derece belirli verileri ortaya koyan, son derece belirli bir yasa da olabilir. Buradaki türde bir tinin yozlaşmış bir şey olduğunu düşünüyorum.

Dr. Jung: Saf öz olarak tinden söz ediyoruz. Belirli yasaları yaratan tin, insan tinidir, bilinçdışımızda varolan tin değil, orada kesinlikle belirsiz olasılıklardan oluşur. Yani kişi epey sayıda belirli yasa bile yaratsa—ve sayısı sınırlıdır—kısa bir süre içinde alaşağı edilmeyeni çok azdır. Ayrıca yeni yasalar, yeni keşifler için muazzam olasılıklar vardır—içimizde gizli olan yeni bakış açıları ve tini yaşatan budur. Sonsuza kadar belirli bir yasa içermez; tinin yaşamı sonsuza kadar yaratan yeni bir yaşam içerir.

Dr. Reichstein: Şu an için geçerli olan belirli bir yasa demek istemedim.

Dr. Jung: Ne demek istediğinizi daha açıkça görebilmem için bana bir örnek verebilir misiniz?

Dr. Reichstein: Örneğin Hıristiyan tini zamanı için bir geçerliliğe sahiptir: birçok olasılıktan yalnızca birini seçmiştir.

Dr. Jung: Ah, evet, kuşkusuz. Elbette o, tindir. Ruhun geçerli olduğuna dair hiçbir kuşku yoktur, ama bu, göreceli bir geçerliliktir ve ya başka bir tür tin tarafından gölgede bırakılır ya da aksi ilke, Yin tarafından. Tümüyle yok olana kadar, tümüyle bastırılabilir. MS dördüncü ile sekizinci yüzyıllar arasında böylesine tam bir belirsizlik zamanı olmuştu, tarihte başka zamanlar da olmuştur. Büyük imparatorlukların çöküşünü takip eden ve öncesindeki zamanlar hakkında bilgimiz azdır; aniden yeni bir uygarlık keşfederiz ve öncesindeki dönemde gerçekleşmiş olan olaylar derin bir belirsizlikte gizlidir.

Şimdi, Nietzsche sıklıkla küçümsemeden söz eder. Burada şöyle diyor: "Bir zamanlar ruh, bedeni küçümserdi ve o zaman bu küçümseme en yüce şeydi." Bu küçümseme fikri biraz garip. Neredeyse teknik bir terim. "Küçümseme" ile dramatik bir biçimde ifade edilen olumsuz bir tutumu kastediyor. Hıristiyanlığın olumsuz tutumu, tene karşıydı—hatta en yüksek ideal, tenin yenilmesi gerektiğiydi. Ama o, bunun ruha kadar ulaştığını söylüyor; ruhun kendisi de yavan, çirkin, açlık çeken bir şey oldu, çünkü bedeni kaybetti. Bu ifade, bedeni ne kadar yenerseniz, cennette o kadar güzel ve tombul olacağınızı söyleyen Hıristiyan öğretisine hiçbir şekilde uymuyor. Ama psikolojik olarak ruhun *raison d'être*'ini [varlık nedeni] kaybettiği için çok zayıfladığını görürsünüz. Asıl güzelleşen ve kocaman ve şişman bir hale gelen, "bir inanç," "bir kanaat" denen belirli bir düşünce sistemidir, ama ruhunuz böyle bir düşünceler sisteminde ancak yeni bir şey olduğu sürece yaşar, kaçtığınız tehlikeyi gördüğünüz sürece.

Bu, çok kötü yolları olan dağları aştıktan sonra düzlüğe gelince, hâlâ arkanızda bıraktığınız dağları düşünerek, "Ne kadar güzel bir düzlük!" demeniz gibidir. Ve düzlüğün o kadar da ilginç olmadığını düşündüğünüzde arkanıza bakar ve oranın çok zorlu olduğunu, düzlüğünse hiç değilse rahat bir yolu olduğunu idrak edersiniz. Ama o dağları görmez olunca, onları özlersiniz, çünkü manzarası düzlüktekinden çok daha güzeldi, düzlükse berbattır ve ondan iyice bıkmışsınızdır. Ve sonunda dümdüz gitmek yerine yine tırmanmanızın gerekeceği ilk yamaçlara ulaştığınızda, o ana sarılırsınız. Böyle bir doğruyla da durum aynıdır. Hıristiyan fikirlerinin işe yaradığı sürece ruh yaşamıştır. Bunları ruhun kendisi üretmiştir, çünkü bu formülasyonlar gerekmiştir.

Geç antik dönem uygarlıklarındaki gerçek koşulları hayal etmeye çalışın, örneğin Yunan ve Roma uygarlıklarını ve bunların önder fikirlerinin ne olduğunu. Çoğunlukla bu konuda çok az bilgimiz vardır, dolayısıyla İsa'nın söylediklerini değerlendiremeyiz, çünkü kime hitap ettiğini bilmeyiz. Hele bazı şeyleri hiç anlamayız, çünkü bu sözlerin söylendiği koşulları canlandıramayız. Hinayana Budizminde—Hint Budizminin orijinal küçük okulunda—anlaşılan hiçbir tanrı olmadığı şaşkınlıkla ifade edilmiştir. Ama Buddha'nın ilk öğretilerinin iki milyon Hindu tanrısından oluşmuş bir panteona karşı olduğunu bilirseniz, neden yenilerini icat etmek gereği duymadığını anlarsınız. Bütün bu tanrılardan usanmıştı, bu nedenle onlardan söz etmeyi bıraktı. Tıpkı bir insanın her gün dualarda ve anıştırmalarda Tanrı'yı duya duya bundan bıkacağı gibi; öyle ki, dindar bir çevrede yetişmiş biri tiksinti ve küçümseme hissetmeden *İsa* sözcüğünü bile ağzına alamaz. Ve Nietzsche de bir papazın oğluydu. Bu sözcükleri devamlı duyuyordu ve bu, *küçümseme* sözcüğünü neden kullandığını açıklıyor. Gençliğinin erken dönem etkileri elbette çok önemlidir. O halde yalnızca peygamberin konuştuğu dünyanın koşullarını değil, kendi çocukluğundaki koşulları da göz önünde bulundurmak gerekir. Peygamberler bir biçimde dönemleriyle denk düşerler. Bir papazın, ölmekte olan bir sistemin ve ölmekte olan bir tinin temsilcisinin oğlu olmasaydı, zamanımızın tininin tam etkisini hissetmeyecekti. En saf haliyle tadını algılayabiliyordu: zamanının özünü yakalamıştı.

Nietzsche'nin düşüncesi, yani ruhun tüm bu teolojik laflardan beslenmediği, son derece açıktır: yalnızca zihin yemek yer ve ruh beslenmekten çok uzaktır. Tam tersine açlıktan kıvranmaktadır ve bir değişim olması için çok heveslidir, ona yemek verecek yeni bir fikre. Ve yeni fikir Hıristiyan öğretisinin tamamen doğru olduğu orijinal koşullar, antik bir dünyada kaybolmuştur. Hıristiyan ortaçağ dünyasının arka planından, tine aşırı değer biçildiği zamana karşı ruhun beslenmesi için yeni bir fikir gerekliydi: bedeni ve teni yeniden vurgulayan bir öğreti gerekiyordu. Keyserling'in yeni bir kitabı var, *La Révolution Mondiale et la Responsabilité de l'Esprit*, burada *révolte des forces telluriques*, yeryüzünün güçlerinin isyanından söz ediyor ve insanın yüzde 80 ya da 90 *forces telluriques*'den oluştuğunu söylüyor. Düşüncesi, bu isyanın tin tarafından bastırılması gerektiği; tin, bu *force tellurique*'i yatıştırmalı. İşte bu tam olarak

Hıristiyan düşüncesi: tin yapmalısın diyor, ama "*hélas! avec combien peu de succès.*"* Kendisi hiçbir yararı olmayacağını söylüyor, ama yine de o tini takip ediyor. Ancak asıl gördüğü, tam bir tersine dönüş: tüm tinsel değerler düşüyor ve yeryüzü ve insan, olması gerektiği ya da olmasını istediğimiz gibi değil, olduğu gibi yükseliyor. Amansızca olduğu gibi yükseliyor ve onu bastırırsak, daha da beter bir hale geliyor ve bu varlık tanınmayı talep ediyor. İş bu ve insanın tamamen yeniden değerlendirilmesine ve yepyeni bir dinsel düşünceye yol açacak: insanın ve dünyanın, bir yanılsamalar ve yansıtmalar arka planının üstünde, aslında oldukları halle tanınmasına. Ve bu, dünyanın aşağı yukarı olduğu gibi kabullenilmesine kadar sürecek ve o zaman doğru kupkuru, son derece yavan bir hale gelecek—ve başka bir şey onu takip edecek.

Bu dalgalar tarihin dönemselliğini oluşturur. Galiba Platonik yılın aylarını takip ediyorlar, ama biz sadece üç ay kadarını deneyimlemiş durumdayız, bu da her Platonik yılın yirmi altı bin normal yıl uzunluğunda olduğu gerçeğiyle karşılaştırılınca, oldukça az. Ama insan elbette epeyce Platonik yıldan beri varolmuş. İnsan bilinci yüzbinlerce yıl geriye gider ve yirmi altı bini bunun sadece küçük bir bölümü; dolayısıyla Platonik yılın tüm mevsimlerini aşağı yukarı bilinçli bir durumda geçirmiş ve bu nedenle tüm o mevsimsel değişimleri kemiklerinde deneyimlemiştir. Örneğin şimdi ilkbahardan kışa değişim burcundayız. Bunun yıldızlarla hiçbir ilgisi yok. Bu sadece, kendisini dinsel ve törel değerlerdeki bu değişimlerle gösteren, insandaki özel bir dönemselliğin yansıması; ayrıca olasılıkla bir mizaç değişimi ya da onun gibi bir şeyle, bilinçdışının yapılanmasının değişimiyle. Şimdi, bu bölümün biraz ilerisinde Zerdüşt şöyle diyor: "Ruhunuz, fakirlik, kirlilik ve acınası bir rahatlık değil mi?" "Acınası bir rahatlık" derken ne kastediyor? Bu arada, kitaptaki çeviri böyle değil. Orada "sefilce kendinden hoşnutluk" diyor.

Mrs. Baynes: İnsanların yaşama sorunsal olarak yaklaşmaktansa uyumayı tercih ettiklerini söylemek istiyor.

Dr. Jung: Aynen öyle. İnsanların eğilimi yaşamak ve kafaya takmamaktır ve o, tamamen maddeci bir dünyayla karşı karşıyaydı. Sekizinci yüzyıldı ve rahatsız edilmekten hoşlanmıyorlardı—dünyanın asla rahatsız edilmekten hoşlanmaması, daima ağırdan almayı sevmesi gibi. Ve bu acınası rahatlığı idrak edemeyen insanlar asla Üstinsanın anlamını kavrayamazlar. Nietzsche Üstinsanı, bizden daha yüksek olan o insanı üretmenin bizim görevimiz, en yüksek ahlaksal yükümlülüğümüz olduğunu düşünüyordu. Bu elbette, ileride göreceğimiz gibi, onun Üstinsan fikrini tüketmiyor. Burada bize yeni bir fikir veriyor. Üstinsanın deniz olduğunu söylüyor: "Büyük küçümsemeniz onun içinde batabilir." Üstinsanı denizle karşılaştırarak neyi simgeliyor?

Dr. Reichstein: Tüm yaşam okyanustan gelir. O, kolektif bilinçdışıdır.

Dr. Jung: Evet, okyanus daima kolektif bilinçdışının simgesidir. Bu, her şeyi kucaklayan genel bir simgedir ve özbenlik, Üstinsan da bir okyanustur Zer-

* (Fransızca) Heyhat! Çok az bir başarıyla –ed.n.

düşt'e göre. Dolayısıyla özbenlik bütün kolektif bilinçdışıdır, yaşamın kaynağı ve sonu, yağmurun ve tüm nehirlerin, tüm evrenin kaynağı, tüm farklılıkların sonudur.

Mrs. Baumann: "Küçükten daha küçük, ama büyükten daha büyük"le aynı şey değil mi?

Dr. Jung: Evet, özbenliğin formülü budur: küçüklük ve büyüklükle özgün bir uyuşum vardır. Özbenlik her şeyi kapsar, ama en küçüktür—olması gerektiği gibi, kavrayışımızın ötesinde, çelişkin bir kavram.[7] Bu, Nietzsche'nin Üstinsanı daha yüksek, daha farklılaşmış bir insan olarak görmediğini gösteriyor. Örneğin biz daha insan olması gereken maymun-insanlarız. Sıklıkla bunu demek istiyormuş gibi görünüyor, ama bu konuda önsezileri vardı ve böyle bir bölümde işlerin çok daha karmaşık olduğunu görüyoruz.

[7] Jung için erken dönem Gnostiklerinin özellikle çekici olan yanı, bilinç için gerekli olan zıtlıkların öncesinde ve ötesinde olup, yine de diğer doğaüstü varlıklarla karmaşık bir ilişkisi olan bir tanrıya olan inançlarıydı. Jung'un kuramına göre bu zıtlıkları içerme hali—küçük/büyük, erkek/dişi vb—özbenliğin bir tanımıydı. Bkz. TE 9 ii, böl. 4.

SEMİNER V

6 Haziran 1934

Dr. Jung:

Miss Hannah'ın şöyle bir sorusu var: "Zerdüşt'ün 'Bilinmez Olanın bağırsakları' ifadesini kullanmasını çok tuhaf buluyorum, çünkü insan bağırsakları yeryüzüyle bağdaştırmak eğiliminde değil midir?"

Ama bu ifade bana çok yerinde görünüyor, çünkü "bağırsaklar" basitçe içerik anlamına gelir ve "Bilinmez Olan" derken Nietzsche herhalde ölmüş olduğunu söylediği bilinmeyen tanrıyı kastediyor. Ancak insanın *Zerdüşt*'ün başından sonuna kadar öldü dediği bu tanrının öldüğünün kesin olmadığı hissine kapılması da oldukça ilginçtir. O, bir şekilde adını anmamanız gereken büyük bilinmez olarak arka planda dolanmaktadır; onu hesaba katmamanız gerekir: sözü edilmeyecek ölçüde tehlikelidir. Dolayısıyla Bilinmez Olanın bağırsaklarıyla ilgilenmememiz biçimindeki tuhaf ifade, orada birisinin varolduğu, ama tamamen tabu olduğu anlamına geliyor. Bu, psikolojik olarak Nietzsche'nin kendisini ateist olarak tanımlamasıyla açıklanabilir, çünkü kendisini ateist olarak tanımlayan kişi bir negatif deisttir; doğallıkla ortada inkâr edilecek bir şey olduğunu düşünmese onu yadsıyamaz, *A*'yı ekleyemezdi. Kendinizi ateist olarak tanımladığınızda Tanrı'yı kabullenmiş olursunuz, çünkü bir şeyi ileri sürüyor da olsanız, yadsıyor da olsanız, onun varolduğunu onaylamış olursunuz: bir şeye belli bir varlık vermeden onu yadsıyamazsınız. Yalnızca başkalarının zihninde varolduğunu düşünseniz bile, bir yerde vardır; başkalarının zihninde var olması, var olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla Nietzsche'nin Tanrı'sı bir yerlerde vardır ve içeriğe sahiptir, ama onlardan söz etmemeye dikkat etmelidir.

Bizim için bir ateistin Tanrı ile özellikle ilgilenmesi anlaşılmaz bir şeydir, çünkü bizler bu açıdan hâlâ dehşet ölçüde barbarız, oysa Doğu bu tür mese-

lelerde biraz daha farklılaşmıştır. Bir özlü söze göre Tanrı'yı seven bir kişinin arınmak ya da Nirvana'ya ulaşmak için yedi kez yeniden doğması gerekir, ama Tanrı'dan nefret eden bir kişi için sadece üç kez yeterlidir. Neden? Çünkü Tanrı'dan nefret eden kişi onu Tanrı'yı seven bir kişiden çok daha sıklıkla düşünür. Yani ateist Tanrı'dan nefret eder, ama bir bakıma onu seven birinden daha iyi bir Hıristiyandır; Nietzsche kendisinden önce ve sonra gelen tüm Hıristiyanlardan daha Hıristiyandır ve ahlaklıdır. Gördüğünüz gibi bu, oldukça ahlaksal bir kitap olan *Zerdüşt* hakkında çok şey açıklıyor. O öğretiyi yaşamayı deneyecek birisinin son derece şaşırtıcı deneyimleri olacaktır. Şurası kesin ki kendisini öncekilerden çok daha Hıristiyan gibi hissedecektir. Kendisine kişisel kullanımı için bir hale satın alabilir ve kendisini özel kilisesinin ilk ve tek azizi ilan edebilir. "Bağırsakları..." ifadesini daha ziyade yeryüzü ile bağlantılı olarak kullandığımız bir gerçektir ve psikolojik anlamda, aşağıda olduğunu düşündüğümüz bilinçdışının içeriğini kastederiz. Ama Hıristiyan döneminde bilinçdışı hiçbir şekilde aşağıda değildi; o yukarıda, ateşler ve ışıklar saçan bir tanrı katıydı. Katolik kilisesinin tüm semavi "yönetimleri ve hükümranlıkları" aslında bilinçdışının içerikleridir,[1] ama o zamanlar bilinçdışını yukarıdaki âleme yansıtıyorlardı ve sadece, son dört yüzyıldan beri süren alçalmanın aracılığıyla aşağı bölgelere, yeryüzüne, gerçek bağırsaklara, bağırsaklar bölgesine, sempatik sinir sisteminin krallığına indirildi.

Mrs. Bailward da şöyle sormuş: "Sanatçı yaratıcı güçleri buraya ve şimdiye çerçeveleyebilen kişi midir? Aynısını beden de özbenlik için mi yapar?—ve özbenlik zamanın içindeki anın eşsizliği yasasına mı bağlıdır?"

Bu fazlasıyla felsefi bir soru. Sanatçı elbette yaratıcı güçleri buraya ve şimdiye çerçeveleyebilir; onun yaratıcı gücü, asıl yaratıcı anı ifade edebilmesinden kaynaklanır, çünkü o yaratıcıdır ya da yaratıcı gücün elindeki araçtır, ki bu ikisi eşanlamlıdır. Yaratıcı olmakla kişi, daha önce potansiyel bir varlığı olan ve şu anda varoluşa ulaşmış olan şeyi yaratır. Ve beden de bir bakıma aynısını özbenlik için yapar; beden daha önceden varolan bir eşsizliğin ifadesidir. Daha önceden varolan bir eşsizlik tarafından yapılmış gibidir; bir yaşam biriminin gerçekleşmesidir. Doğallıkla bunu ifade etmenin biyolojik biçimi bu değil. Biyoloji bilimi yaşamı bir tür fizyolojik nedensellik olarak açıklamaya çalışır, bedenin kimyasal dönüşümlerinin nedenselliği olarak, tıpkı belirli formların evrimini belirli iklimsel koşullarla ya da başka fiziksel veya fizyolojik koşullarla açıklamaya çalışmamız gibi. Ancak derin bilgi yoksunluğumuz nedeniyle, bu açıklamanın başarı oranı yüksek değildir. Örneğin neden belirli bir jeolojik dönemde belirli bir hayvan türü üstün gelmelidir? Elbette belirli bir miktarda deniz daima olmuştur, ama bir dönemde su hayvanları, bir başka dönemde de kara hayvanları olmuştur; bu yüzden su hayvanlarının yavaşça denizden çıkarak amfibik olduklarını, sonra da sağlam toprakta yaşamayı tercih eden hayvanlar olacak şekilde geliştiklerini ancak tahmin edebiliriz. Ama bunu neden

[1] "Her şey ... yönetimler, hükümranlıklar Onda yaratıldı" (Koloseliler I:16).

ve nasıl yaptıkları tamamen karanlıkta kalır. Bir balığın nasıl olup da birdenbire dört ayak üstünde yürüyen ve akciğerleriyle soluyan bir hayvana dönüştüğünü hayal edemeyiz; o hayvanları akciğer edinmelerini sağlayan tarifsiz bir veri gerçekleşmiş olmalı. Darwin ilkeleri bile neden bunu yapmak yerine kısa yoldan ölmediklerini açıklayamaz. Örneğin gitgide sığlaşıp kuruyan bir göl ya da denizin bir bölgesi zamanla daha tuzlulaşır ve balıklar tuz oranı belli bir düzeyi aşınca yaşayamadıkları için yok olurlar. Kızıldeniz'de hiç balık yoktur, o kadar yoğun miktarda tuzla yaşam var olamıyor.[2] Denizin sürekli olarak tatlı suyla beslendiğini ve bu yüzden yavaş buharlaştığını varsayabiliriz, ama bildiğimiz kadarıyla göl kururken balıklar yok olmuş ve akciğer geliştirmemişler.

Aslına bakılırsa paleontolojinin bize şimdi öğrettiği tuhaf gerçeğe göre, yeni bir çağda muazzam sayılarda yeni türlerin, mükemmel tamamlanmış ve gelişmiş olarak ortaya çıktığı ve bunların yarı pişmiş hallerindeki aşamalarından izler bulamadığımız. O hayvanlar sanki aniden ortaya çıkmış. Dolayısıyla çok yakın zamanlarda, bu sorunlarla ilgili insanların arasında—biyologlar, zoologlar falan—yaşamda yeni türleri bilinmeyen bir biçimde üretme yeteneği olan özgün bir yaratıcılık olduğunu varsayma eğilimi büyüyor. Bitkilerin mutasyon denen özelliğinde de belli bir benzerlik var, yepyeni bir bitki bitmiş bir halde varoluyor, 19. yüzyılın ortalarında aniden ortaya çıkan o meşhur kırmızı yapraklı kayın ağaçları gibi; bunlar öylece ortaya çıkıvermişlerdi.[3] Başka iyi bilinen ağaç mutasyonları da var. Böylece, bu tür deneyimler modern biyologları, yaşamda tuhaf bir yaratıcı etken olduğunu düşünmeye sevk etmiştir.

Şimdi, bu fikri genele uygularsak, belirli bir bedeni kendine özgün eşsizliğinde yaratan, önceden varolan bir eşsizlik ya da yaşam birimi olduğu sonucuna varırız, tıpkı bir sanatçının önceden varolan bir vizyondan bir sanat eseri yaratması gibi. Ve beden özbenlik tarafından yaratılıyorsa ve özbenliğe bir eşsizlik deniyorsa, o zaman bu eşsizliği yaratım anının eşsizliğiyle özdeşleştiririz.[4] Bir şeyin yaratıldığı belirli bir anın eşsizliğinin belirli niteliklerle karakterize edilmesinin uygunsuz gerçekliği bunu kanıtlar, horoskopun bir bireyin karakterini verdiği gerçeğinin kanıtladığı gibi.[5] Bir insan karakterini bir horoskoptan çıkarsamak olanaksız olsaydı, o zaman elbette tüm özbenliğin eşsizliğinin bir şeyin varolduğu anın eşsizliğiyle özdeşleşmesi düşüncesi geçersiz olurdu; ama aslına bakarsanız, bir horoskoptan çıkarsama yapabilirsiniz, bir bireyin karakterini şaşılacak ölçüde gösterebilirsiniz.

Şimdi metnimize devam edeceğiz, Üstinsan vaazının son bölümüne:

---

2 Dil sürçmesi. Kızıldeniz (*Red Sea*) değil, Lut Gölü (Ölüdeniz, *Dead Sea*) kastediliyor.

3 *Fagus sylvatica purpurea*, mor ya da kızıl kayın ağacı olarak bilinir.

4 Aitareya Upanişad'da Atman, yaratıcı olarak özbenlik ateşe konuşma; rüzgâra nefes; güneşe görme; aya zihin; suya meni vb olmalarını emrederek bir beden yaratır. (Hume, s. 274)

5 Jung astrolojiyle ilgili çeşitli görüşler ifade etmiştir. Nispeten olumsuz bir açıklama için bkz. aşağıda, 13 Şubat 1935, ama astrolojik olguları nedensellik olarak değil, eşzamanlılık olarak ele alan çok daha olumlu bir görüş için bkz. TE 8, par. 872-915.

> Göklere haykıran günahınız değil—kendinizden duyduğunuz memnuniyet; günahtaki tutumluluğunuz göklere haykırıyor!

Tutumluluğun Almancası *Genügsamkeit*'tır. Ben buna kanaatkârlık derdim: kanaatkârlığınız göklere haykırıyor.[6]

> Diliyle sizi yalayacak yıldırım nerede? Sizin aşılanmanız gereken cinnet nerede?
>
> Bakın, size Üstinsanı öğretiyorum. O, bu yıldırımdır; o, bu cinnettir."

İşte yine "büyük küçümseme" deyimi var. Bundan birkaç paragraf önce kişinin deneyimleyebileceği en büyük şeyin, büyük küçümsemenin zamanı olduğunu söylüyor. Bunu apaçık vurguluyor, demek ki kesin psikolojik bir gerçekten söz ediyor. Sizce burada ne demek istiyor?

Mrs. Baynes: Kastettiği, sahip olduğunuz en değerli şeyden vazgeçmeye hazır olma noktasına ulaşmak değil mi?

Dr. Jung: Bu hipotezin uyup uymadığına bakacağız. En çok neyi arzuladıklarını, en değerli şeyin ne olduğunu sorduğum zaman birçok insan mutlu olmak diyecektir. Bütün bir kıta tasasız olmaya inanıyor, bu dillere destan, hepimiz bir ölçüde buna inanırız. Öte yandan bazıları en çok usu arzuladıklarını söyleyecektir. Notre Dame'daki tahta Tanrı yerine Mantık Tanrıçasının oturtulduğunu bilirsiniz—sanırım 1796'daydı.[7] Sonra, bazı inançlara göre de arzulanacak en iyi şey erdemdir. Ve hakkaniyetlilik de birçok kişi tarafından sahip olunacak en güzel şey olarak övülür; buna aynı zamanda saygınlık da diyebilirsiniz, çünkü kendinizi çok saygın hissederseniz, hakkaniyetlisiniz demektir. En harikası da merhamettir, çünkü merhamet Hıristiyan sevgisinin dibidir. Yaşayan her şeye yönelik merhamet Budizmin de esasıdır.[8] Bunu o kadar ileri götürürler ki, her sabah tapınaktaki rahiplerden biri bir süpürgeyle yerleri siler, tozu almak için değil, üzerlerine basılabilecek böcekleri uzaklaştırmak için, böylelikle, bacaklarına ya da küçük bedenlerine zarar gelmemesi için, kutsal mıntıkaları terk etmeye davet edilirler. Gördüğünüz gibi, burada insanlığın son derece değerli tuttuğu bir dizi soylu şey var. Dolayısıyla Mrs. Baynes'in hipotezi elbette bu küçümsemeyi tüm bu erdemlerin küçümsenmesi olarak açıklıyor. Şimdi, neden tüm bu soylu idealleri, en çok arzulanan değerli şeyleri küçümseme zamanı, yaşamın en büyük anı oluyor?

Cevap: Çünkü bu nitelikler yalnızca gölgenin telafisi.

Dr. Jung: O halde Nietzsche'nin aslında, sanki tüm iyi insanların arzulayabileceği her şeyi aşıyorlarmış gibi, tüm bu harika erdemlerin arkasında gizlenen

---

[6] *Genügsamkeit*. Kaufmann bunu "tasarruf"; Hollingdale ise "ölçülülük" olarak tercüme ediyor.

[7] Bu seminerleri notlara başvurmadan verdiği söylenen Jung, oldukça yakın bir tahminde bulunmuştu. Bu tanrıça yeni Fransız Cumhuriyetinin adını "Mantık Tapınağı" olarak değiştirdiği yerdeki tahtına 1793'de oturmuştu.

[8] Nietzsche için merhamet "bir zaaftır, kişinin zararlı duygulanma sonucunda kendini her kaybetmesi gibi. Dünyada çekilen ıstırap miktarını arttırır" (*Tan Kızıllığı*, kitap II, s. 85).

karanlık şeyleri aradığı sonucuna ulaşıyorsunuz.[9] Bu başka bir hipotezdir. Diyor ki: günahınız değil, kanaatkârlığınız, günahta bile gösterdiğiniz cimriliğiniz, göklere haykırıyor. Böylece küçümseme aslında gölgenin çok büyük ve kalın olması sonucunda kişinin insanoğlunun geçmişte övdüğü tüm erdemleri aşağılamasından kaynaklanıyor. Çünkü o nedir? Sonuç olarak cehennem kadar karanlık bir gölge yaratır, öyle kahredicidir ki, tüm o erdemli nitelikleri övmeye değmez; daha yüce gerçeklik karanlıktadır, o güzellik ve ışık fikirlerinde değil. Günah işlemedeki kanaatkârlığınız göklere haykırıyor demesi, o idealleri insanın günahının kahredici gerçeğine karşı bir bahane veya hile olarak gördüğü anlamına geliyor. Burada iyi Hıristiyanı görüyorsunuz, ama *a* önündedir; Tüm bunları günah olarak görür, ki bu Hıristiyanların konuşma tarzıdır. Hala kilisenin gölgesinin altındadır; hâlâ kutsal mıntıkalardadır ve bu yüzden kendisini fena halde kâfir bulur. Çünkü günah olarak görülen karanlık şeyler sadece önceki iyi nitelikler listesinin bakış açısından günahtır; onların gerçekten de insanın amaç edinebileceği en harika idealler olduğunu düşünüyorsanız, o zaman doğallıkla daha az iyi olan her şey karanlık ve günah dolu ve ahlaksızca görünür. Dolayısıyla bir yıldırım kıvılcımının insanları ısırarak onları o aşağılık rahatlık fikrinden uyandırmasını diler, ki insanın asıl doğrusunu görebilsinler. Ve insanları yalayıp geçecek olan bu yıldırımın Üstinsan olduğunu ileri sürmektedir.

Buna, aşağı yukarı herkesin farkında olmadan uykuda olduğu bir durumu aktaran bir tür konuşma mecazı denebilir ve sonra aniden onları uyandıran bir şey olur, dehşetli bir gürültü ya da yakıcı bir acı, yıldırım bunun için çok iyi bir teşbihtir. Ama bu yıldırım imgesinde bir şey daha var. Bu teşbih, örneğin bir Çin yazıtında da ortaya çıkıyor, ki bu Nietzsche tarafından bilinmiyordu. Bu bir dize ve harfiyen alıntılayamam, ama ana fikir insanoğlunun zaman zaman anlaşılmaz bir uyku ya da uyuşukluk haline düştüğüdür, tıpkı fırtına öncesinde doğadaki ruh hali gibi. Hava ağırlaşır ve insanlar ve hayvanlar uykuya dalar; ağaçlar kıpırtısız kalır; her şey kurşun gibi ağırlaşır. Çin metni bir şeyin açıklanamaz bir harika gibi dünyaya yayıldığını ve ardından ejderhanın uyanmaya çağrıldığını söyler. O derinlerde çöreklenmiş yatmaktadır, ama kalkıp kuyruğunun yıldırımıyla vurmalıdır ki bütün doğa yeniden uyansın.[10] Bu, tıpatıp aynı eğretilemedir, ama buradaki simgeleştirme daha çarpıcı. Çünkü o ejderha ne anlama gelir?

Mrs. Crowley: Hindu olsaydı, Kundalini'yi düşündürürdü.

Dr. Jung: Evet, ama Çin anlamı ne olurdu?

---

[9] Jung kuramında gölge kişiliğin nispeten sakıncalı parçalarının aynı-cinsiyetten kişiselleştirilmesidir—haylazlıktan kötücüllüğe kadar—ki bununla yüzleşilmesi gelişme için esas kabul edilir. Bkz. TE 9 i, par. 14.

[10] Jung sıklıkla ejderhanın Çinliler için olumlu bir simge olduğunu belirtirdi, gökyüzünde parıldayan, kötücül tinlere karşı çıkan neşeli bir yaratık. Bkz. TE 10, par. 939. Zimmer, İndra'nın şimşeğini bulut yılanına fırlatarak "yaşam selini" özgürleştirmesini betimler. (Zimmer/*Mitler*, s. 3) Taocu bir sanatçının 1244'te resmettiği ünlü Dokuz Ejderhalı Parşömeni, ejderhaları dalgaların ve bulutların arasında gösterir. Ejderha yalnızca yağmur getirmekle kalmayıp, Tao'nun kendisini simgelerdi. Bkz. Anthony Christie, *Chinese Myths* (Feltham, Middlesex, 1968), s. 44-45.

Mrs. Fierz: Yang ilkesi.

Dr. Jung: Evet, önceki durum Yin durumudur, her şey biçimlenmiştir. Her şey gerçektir, somuttur, su götürmez ve şeyler oluştuklarında, uykuya dalarlar. O uyku hali Yin ilkesinin Yang ilkesini tamamen yuttuğu anlamına gelir. Yeryüzüne serilmiş karanlık bir bulut gibidir, ama o bulutun içinde yıldırım çöreklenmiş ve vurmaya hazırdır. Sonra Yang vurur ve bulut açılır, yağmur yağar, hava berraklaşır, nehirler akmaya başlar, çatlamış topraktan yeni bitkiler çıkar ve yeni yaşam yaratılır. O halde o teşbih kesinlikle simgeselliğin altında yatan bir psikolojik koşula göndermedir ve bu Çin metninde açıkça görülür. Mrs. Crowley'nin biraz önce belirttiği gibi, çöreklenmiş olarak anılan Kundalini yılanına yakın bir benzetmedir; yılan karanlığın derinlerinde, bir mağarada, uyku halinde çöreklenmiştir ve bir şeyin olması gereken an geldiğinde Kundalini aniden yükselir, tıslar ve yıldırım gibi parlar, aniden sokar. Kundalini'nin bu özgün niteliği psikolojik bir anı, eski düzenin bozulmasını betimler ve bir tür sezgisel bir parlamayla bozulmaya başlar, birisinde bir sezgi oluşur ve bu, sonsuza kadar kalacak sanılan çok karmaşık bir durumu eriten ilk yıldırımdır.[11]

Nietzsche Üstinsan fikrini bu anlamda algılar. İnsanın tüm bu erdemleri, her çeşit ideal ve güzel şeyi yaşamanın değerli olduğu düşüncesine alıştığını ve hep böyle kalacağını ileri sürer. Belli bir düzenin içindedir: kendi pozisyonu vardır ve bu sanki sonsuza kadar düzenlenmiştir. Bilirsiniz, insanların sonsuza kadar süreceğini varsaymadığı bir antlaşma yapılmamıştır; hiçbir devlet, hiçbir kilise yoktur ki sonsuza kadar kurulmuş olmasın: her şey sonsuza kadar sürmelidir. Görünüşe bakılırsa ortaya çıkartılan, arzulanan bir durumdur ve hep sürmelidir, antlaşmaların genellikle ne kadar sürdüğünü gayet iyi bilmemize rağmen. Ama insan tekrar tekrar sonsuza kadar varolacak bir şey kurmaya çalışır. Ve bu gülünç bir şey değildir, çünkü uygarlığın ya da kültürün özünde zamana direnebileceği, direnmesi gerektiği vardır; insan yapımı her şey, zamanın ve doğanın eritici etkinliğine direnebileceği özelliğini taşır. Bu yüzden ağaçların altında basit barınaklar veya çadırlar ya da herhangi başka tür geçici düzenekler yerine evler inşa ederiz; insanın doğaya ve doğadaki şeylerin değişimine karşı zaferini saptamak için her şeyi olabildiğince dayanıklı yaparız. Sadece iki hafta süreceği düşüncesiyle bir felsefe yapacak olsanız, elbette asla yapmazdınız; felsefe yaptığınız zaman bunun on binlerce yıl kalıcı olacağı varsayımıyla yaparsınız. Herhangi bir uygarlık biçimi—dinsel, siyasal ya da toplumsal—daima o dayanıklılık iddiasına, zamanın ve doğanın saldırılarına direneceği iddiasına sahiptir. Ve Nietzsche de böyle bir duruma, ortaçağın kuyruğunun ucunda doğmuştu.

---

[11] Tantrik Budizmin bir doktrini ve uygulaması olan Kundalini Yogada "Klesa" ya da bireyleşme dürtüsü, omurganın kökünde uyanıp yukarı doğru yükselen ve peş peşe yedi çakra ya da lotus taçyaprağından geçerken her aşama yeni bir bilinç tipini uyandırır. Jung, Tübingen Üniversitesinden bir Hindolog olan Profesör J. Wilhelm Hauer'in (1881-1962) Psikoloji Kulübünün 1932'deki seminerlerine psikolojik yorumlar sağlamıştı. Seminerler, yorumlar ve tartışmalar Kundalini Yoga Semineri notlarında bulunmaktadır.

Çünkü ortaçağ ta büyük savaşın başlangıcına kadar uzanmıştı; hâlâ ortaçağ fikirlerine uygun bir feodal sistemimiz, krallarımız ve feodal prenslerimiz vardı—elbette biraz farklı bir biçimde, ama aşağı yukarı son iki bin yıldan beri olduğu haliyle. Bunun en iyi kanıtı, dinsel ve felsefi inançlarımızı hâlâ Yeni Ahit üstünde temellendiriyor olmamızdır. En yüksek otorite odur ve doğallıkla belirli bir toplumsal yapı ve ahlak ve belirli dinsel ve felsefi inançlar yaratmıştır; bu inançların başında bir *a* olsa da, bu eski inançlar olumsuzlansa da, her zaman oldukları gibi kalmışlardır. Nietzsche, dediğim gibi, böyle bir dönemde doğmuştu ve bunun, insanın kesin bir yapı, milyonlarca yıl değişmeyen kesin bir varlık olmadığı, değişebildiği, bir anlamda mutasyon geçirebildiği ve aniden başka bir şeye dönüşebildiği anlamına gelen Üstinsan fikriyle patlatılması gereken bir uyku hali olduğunu hissetmişti.

Elbette bu yine son derece Hıristiyanca bir düşünce: Hıristiyan olma düşüncesi. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde, aynı inanca sahiptiler, yani bir insan *mysterium* ya da *sacramentum*'dan geçtiğinde (bu iki terim eşanlamlıdır: erken dönem kilisesinde *mysterium* sözcüğü kullanılırken daha sonra o eski gizem ayinine *sacramentum* demeyi tercih ettiler, ama süreç tıpatıp aynıydı), başka bir şeye dönüşmek suretiyle kutsal ya da manna haline geliyordu. Suda neredeyse boğulacakken bir rahimden çıkarılır gibi çekilip çıkarılıyordu. Kilisenin vaftiz küvetine *Missale Romanum*'da hâlâ *uterus ecclesiae* deniyordu ve bu dönüşümden geçenlere *quasi modo geniti* adı veriliyordu.[12] Bu insanın eksiksiz ve kapsamlı bir değişimden geçmesi olarak görülüyordu; yeni bir şey haline getiriliyordu, artık o eski Âdem değildi. Mesih'i giymişti, yeni bir bedeni ve Tanrı'nın oğlu, ölümsüz bir varlık yapılmıştı. Vaftiz olmazsa, komünyon almazsa, kişi *pharmakon athanasias*'ı, ölümsüzlük ilacını kaçırır ve hayvanlar gibi sıradan bir ölümlü olur; kişinin ruhu olmaz. Bu inanç o kadar ileri gitti ki, yaşlı Tertullianus bir adamın bir kez vaftiz olduktan sonra bir daha günah işleyemeyeceğine ikna oldu, ama olur da işlerse bu, vaftiz töreninde bir aksaklık olduğunu ve tekrarlanması gerektiğini gösterirdi. İkinci kez vaftizlenmelerine rağmen günah işlemeye devam edenler olmasına son derece şaşırmıştı; ama sonra bunların Şeytan'ın çocukları ve tamamen kayıp olduklarını düşündü: bunlardan sadece vazgeçmek gerekirdi. Bugünlerdeyse bir dinsel harekette yer alan bir kişi kurallara uygun davranmıyor ve kurtarılamıyorsa, nevrotik damgası yiyor ve analiste gönderiliyor. Sonra da analist haklı olarak soruyor, o ne yapabilir, kendisi Tanrı'dan daha mı üstün?

Dine dönmek yoluyla farklı varlıklara dönüşebileceğimiz inancı hâlâ aramızda yaşamaktadır. Örneğin birisi Hıristiyan Bilimci olur ve artık güya baştanbaşa değişmiş bir kişidir; daha önce keratanın biriymiş, ama şimdi ona bir bakın: artık içmiyor, parasını heba etmiyor, kadınlarla düşüp kalkmıyor, öyleyse Hıristiyan Bilim doğru olmalı. Sonra Metodistler ve Baptistler ve Selâmet

[12] *Missale Romanum* aşai rabbani ayininin servisini içeren eserdir, bu durumda, herkesin yenilenerek doğacağı kilisenin rahminin kutsanması.

Ordusu ve Oxford Hareketi ve dört yüz diğer tarikat sahneye çıkar ve hepsi üyelerinin tamamen başka insanlara dönüşmüş olduklarını söylerler. Dolayısıyla hepsi doğruya sahiptir. Şimdi, hangi doğruya? Eski inanca göre doğru insanları tamamen değiştiren, yaşayan doğrudur; doğrunun kriteri insanın değişmiş olmasıdır ve bu, bu biçimlerde veya inançlarda gizli bir sihir olduğunu kanıtlar. Erken dönem Hıristiyanlık inancı da buydu ve Nietzsche'nin burada duyurduğu fikir de budur: Üstinsanın, insan değişebilsin diye, dünyayı uykusundan uyandıracak olan yıldırım olduğu. Bu, Tanrı'nın inayetiyle ya da vaftizle gelen Hıristiyan dönüşümü değildir. Bu, insana aittir, çünkü Tanrı ölünce, kendisini öldürende ortaya çıkar; o halde kutsal yaratıcı meleke insanda olmalıdır. O zaman insanda da Üstinsana dönüşme melekesi vardır, bununla daha üstün bir erdem değil, sadece bugünün ötesine geçmiş bir insan kastedilmektedir, besbelli farklı bir yaratık, insan doğasının karanlığıyla baş edebilen bir insan.

Dr. Reichstein: Sanırım bu düşüncenin en eski resmi uyuyan ve uyandırılması gereken orijinal ilk insana dair İran mitosudur.

Dr. Jung: Evet, bu benzer bir düşünce ve ilk çiftin veya ilk tanrının uyuduğu ve uyandırılması gerektiği başka ilkel inançlar da vardır.

> Zerdüşt, sözlerini bitirince halktan biri bağırdı: "İp cambazının sözlerini çok dinledik; artık onu görmemizin zamanı geldi!" Ve bütün halk Zerdüşt'e güldü. Fakat bu sözlerin kendisine yöneldiğini sanan ip cambazı, gösterisine başladı.

Burada ip cambazıyla kim kastediliyor?

Görüş: Zerdüşt mü?

Dr. Jung: Doğrusu bunun açık olmadığını söylemem gerekiyor. Biz sadece gerçekten ip cambazı olan bir adam olduğunu biliyoruz ve insanlar ip cambazını isteyince o da işine başlıyor.[13] Burada gerçek ip cambazıyla simgesel olanı arasında belli bir karışıklık var.

Mrs. Baumann: Üstinsan olabilir.

Dr. Jung: Evet. Çünkü sıradan insan bir ip cambazıyla karşılaştırılamaz; o polis denetimindeki güvenli şehirlerde, güzel evlerde yaşar, mükemmel yasalar ve her ülkenin sınırları ve yerleşik koşullar vardır. Oysa ip cambazı havada, çok yüksekteki bir ipin üstünde yürür; bu bir akrobatik numaradır ve düşerse ölecektir. Bu muazzam bir risktir, tehlikeli bir *transitus* [geçiş] simgesidir. O halde Üstinsan bir ip cambazının durumunda olabilir, yaşamını riske atan ip cambazı kadar tehlikeli bir şey yapmaktadır. Burada sanki izleyicileriyle konuşanın arasında bir yanlış anlaşma oluyormuş gibi bir durum var. İnsanlar Zerdüşt'ün gerçek ip cambazından söz ettiğini sanıyor, oysa o, ip cambazıyla simgelenen Üstinsanı kastediyor.

---

[13] Elizabeth Förster-Nietzsche yazdığı kardeşinin yaşam öyküsünde, doğup büyüdükleri Naumburg'da sıklıkla ip cambazları görüldüğünden söz eder, hatta bir akrobatın bir diğerinin üstünden atladığı bir gösteriyi de anlatır. N/Yaşamı, cilt I, s. 54.

Şimdi, Zerdüşt'ün vaazlarını ya da düşüncelerini bir süredir okuyoruz ve şu ana kadar çok az eylem gördük, ama burada, Zerdüşt'ün dağdan inmesi ve yaşlı bilgeyle karşılaşması gibi, yeni bir eyleme rastlıyoruz. Ve konuşma ne zaman eyleme dönüşse, bir nedeni vardır. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz? Konuşma neden aniden eyleme dönüşsün?

Mrs. Fierz: Anlatılacak olan çok açık, sözlerle anlatılacak kadar bilinçli değilse, bir tür simgesel eylem sözün yerini alır.

Dr. Reichstein: Konuşma daima tek taraflıdır ve bu eylem önceki konuşmanın bilinçdışından ortaya çıkardığı tepkime olabilir. O, daha çok Yang tarafı öğretiyor ve eylem Yin tarafa bir tepkime olabilir.

Dr. Jung: Evet, bu aşağı yukarı Mrs. Fierz'in dediğiyle örtüşüyor. Anlaşılan vaazda eksik bir şey var; "size Üstinsanı öğretiyorum," ifadesiyle belirli bir doruğa erişildi ve şu an için daha ötesine gidemiyor. Yıldırım olduğunu ve cinnet olduğunu söylüyor ve elbette şimdi vaaz devam etmeli ve başladığı yeri, yıldırımın ve cinnetin etkisinin ne olduğunu ve kendini nasıl gösterdiğini söylemeli. Ama orada tökezlemişe benziyor, bu yüzden vaaz yeraltına iniyor. Bu, konuşmada bir duraksama gibi: insanın düşünceleri bir an için uçup gider ve bunun için bir şey yapmak gerekir ve o zaman eyleme dönüşür, eylem dışavurumsal olmalıdır, söylenen sözü simgelemelidir.

Mr. Nuthall-Smith: Konuşmaktan yorulmuş olabilir.

Dr. Jung: Zerdüşt kolay kolay konuşmaktan yorulmaz.

Mr. Nuthall-Smith: Ama insanlar yorulur.

Dr. Jung: O insanlara aldırmaz, bir sonraki bölümde kanıtlanacağı gibi: "Ama Zerdüşt, halka hayretle baktı ve sonra şöyle konuştu: "… Gördüğünüz gibi, devam ediyor; konuşmasıyla insanları yormak umurunda değil ve ip cambazının da işinin başına geçmesi hayli zaman alıyor, çünkü Zerdüşt hâlâ konuşuyor. Hayır, orada bir şeye çarptı, görünmeyen bir budağa takılıp canını yaktı ve bu da elbette düşüncenin nasıl işleyeceği meselesine bir geçiş, bunun insan için ne anlama geldiği ve her şeyin ötesinde, kendisi için ne anlama geldiği meselesine. Örneğin birisi ağzı dolusu konuşup sonra aniden durur ve sıradaki cümleyi bir türlü bulamazsa, kendi içinde duraksamasına neden olan bir şeye takıldığından emin olabilirsiniz.[14] Eğer birisi işlerin şöyle ve şöyle yapılması gerektiğine dair kutsal kanaatini açıklar ve sonra ne diyeceğini bilemezse, şeytan onu yakalamış, şunu sormaktadır: "Kendi kanaatinin ne olduğunu gerçekten biliyor musun?" veya "Söylediklerinden emin misin?" Ve besbelli ki o an ne söylemiş olduğunu ve kanaatinin ne olduğunu bilmemektedir. Bu, sıklıkla insanların yutabileceklerinden fazlasını söyledikleri zaman olur, aniden aşağılarda bir yerden tedirgin olurlar; ne söylemek istediklerini unuturlar, çünkü bilinçdışı onu geri çekmiştir. Kayıp giderken, yelkenleri açmış ilerlerken aniden bilinçdışının

[14] Jung burada "Çağrışım Deneyi" üzerindeki çalışmalarından yararlanıyor, burada örneğin deneklerin önerilen uyarıcı sözcüklere tepki verirken duraksamalarını gözlemleyerek kompleksler saptanabilir. Bkz. TE 2, *passim*.

yüzeye yakın olduğu bir sığlığa otururlar: bilinçdışı aniden kancayı atmıştır. Böyle durumlarda simgesel ya da semptomatik eylem gelir.

Bu, öyle bir an. Zerdüşt tereddüt eder, insanlara sanki onlara hayret ediyormuş gibi bakar. Aslında kendine hayret ediyor olmalıdır, çünkü Nietzsche burada o an için kıvılcım çakan bir şeye dokunmuştur. Devam edebilir, ama bu arada, Zerdüşt konuşmayı sürdürürken, simgesel eylem işlemeye başlar. Şimdi, bu ip cambazı besbelli Zerdüşt'ün bir yakınıdır—onun simgesel eylemidir—ve sanırım onun Nietzsche'nin aşağı yönünü temsil ettiğini varsayabiliriz, çünkü daha sonraki bölümlerde ip cambazının zihnini bu kadar çok meşgul etmesi, onun bu adamla gerçekten ilgilendiğini ve onda kendisini gördüğünü gösteriyor. Dolayısıyla şimdilik varsayabiliriz ki, kişi daha aşağı bir kişiyi düşlediği zaman, bu gölge figürdür, kendisindeki aşağı kişidir. Ve gerçekten de burada ona kancayı takan bu aşağı kişidir, diyordur ki: "Üstinsana geçiş nasıl olacak? Nasıl Üstinsan olunabilir? Çünkü bu senden bekleniyor, Zerdüşt; bizzat senden, Friedrich Nietzsche. Migrenlerini, kusmalarını ve uykusuzluğunu, klorali ve tüm diğer narkotikleri ve o dehşet verici duyarlılığını ve asabiliğini nasıl aşacaksın?"[15] Bu hepimizde olur. Şimdi yine Üstinsandan söz etmeye başlıyor, çünkü Üstinsan etkisinin veya düşüncesinin onun için kişisel olarak gerçekten ne anlama geldiğini merak etmeye başlıyor. Dolayısıyla bu düşünceyle şöyle diyor:

> İnsan hayvanla Üstinsan arasına gerilmiş bir iptir—Uçurumun üstünde bir ip.

Bu, insanın Üstinsana nasıl geçebileceğine dair kuşkulara karşı verdiği cevap, bu değişimin hangi yollarla gerçekleştirilebileceği ve bunun yapılmasının neden gerektiği. Bunlar aşağı adamın kuşkuları, yani bu neredeyse bir tür uyarı.

> Tehlikeli bir geçiş, tehlikeli bir yolculuk, tehlikeli bir geriye bakış, tehlikeli bir ürperiş ve duraklayış.
>
> İnsanda büyük olan şey, bir amaç değil bir köprü oluşudur: insanda sevilebilecek şey, onun bir geçiş ve bir batış olmasıdır.

Almancada bu, *Übergang* ve *Untergang*'dır, bunların tam karşılığı bir üste geçiş veya bir öteye geçiş ve güneş gibi bir batış olurdu. Diyor ki:

> Ben batışta olmanın dışında yaşamayı bilmeyenleri severim, çünkü onlar üste geçenlerdir.

Ben şöyle demeyi tercih ederdim: "Ben batan güneşler gibi yaşamaktan başkasını bilmeyenleri severim, çünkü onlar öteye geçerler."[16]

---

[15] "Sürekli baş ağrıları, kesintisiz kusma, tüm eski hastalıklarım geri geldi, tüm makineyi yararsız hale getiren bir sinirsel bitkinlikle birlikte. ... Bu bir beyin hastalığı ***değil***" (Franz Overbeck'e, 4 Temmuz 1888, Mektuplar/Middleton).

[16] Başka bir çeviri: "Baş aşağı gitmek dışında nasıl yaşayacağını bilmeyenleri severim, çünkü karşıya geçenler onlardır" (Kaufmann, s. 127).

> Ben büyük küçümseyicileri severim, çünkü onlar büyük tapanlardır ve karşı kıyıya duyulan özlemin oklarıdır.

Bu sözcüklerle kendisini avutuyor ya da kendisine Üstinsan veya öteye geçme özleminin neden sıradan bir insan olarak kalmaktan daha büyük bir erdem olduğunu açıklıyor. Kendi kendine, oldukları gibi kalmayan, değişmek için yaşayanları, olmak için kendilerinin ötesinde yaşayanları sevdiğini söylüyor.

> Ben, batmak ve kurban olmak için önce yıldızların ötesinde bir anlam aramayan, bundan böyle Üstinsanın yeryüzü gelsin diye kendilerini yeryüzüne kurban edenleri severim.

Dünyanın ötesinde bulunan, dünya dışı bir tinsellik için Hıristiyan özverisini yadsıyor. Ruh uğruna bedeni öldürmekte bir yarar görmüyor, dahası, kişi sadece kendisini tine kurban vermekle asla değişemez. Ona göre insanın *yaşaması*, kendisini yeryüzüne feda etmesi, daha büyük bir cesaret, daha büyük bir erdem ve daha büyük bir fedakârlıktır; çünkü kişi kendisini asıl somut gerçekliğe feda ederse değişir ve böylelikle Üstinsanın yolunu açar. Bazen analizde bunun gibi sorunlarla karşılaşılır, özellikle aktarım vakalarında. Bazen dindar kişiler nevrotik olurlar ve maalesef analizden geçmek zorunda kalırlar ve sonra—Aman Tanrım!—analiste âşık bile olurlar. Bazen insanı fena halde huzursuz eden dinsel yönde aktarımları olur—analist İsa gibi görünür: onun ayaklarını öpmek, ona İsa diye hitap etmek isterler. Sonra böylesine kâfirce bir aktarıma karşı yaman bir direnç geliştirirler. Ama ne kadar direnirlerse, o kadar yansıtırlar—ta ki analist bu olumsuz Hıristiyan yansımalardan ambale olana kadar. Tabii o zaman sadece İsa değil, aynı zamanda da şeytanın ta kendisidir. Doğallıkla bu tür insanlarda çatışma büyüktür. Onlara Nietzsche'nin anıştırdığı şey olur: kendi tinselliklerini abarttıkları için nevrotik olurlar. Cennetteki tinlerle özdeşleşirler ve kendilerini de sadece tin sanırlar.

Ama maalesef kalın bir gölgeleri vardır. Bütün o gösterinin altında, tepedeki tinsel gösteriyle uyuşmayan bir beden vardır; böyle bir tinselliğe isyan eder ve bu da nevroza neden olur. Daha sonra analizde doğallıkla beden diye bir şeyin olduğu gerçeğinin farkına varırlar, bütün gösterinin karşılığını tinin ödemediğinin. Beden de bedel ödemek zorundadır. Bilinçdışı o zaman analistin fiziksel varlığında çok ısrarlıdır ve aktarımın anlamı, bir analist kadar sıradan bir insana dinsel içeriklerini yansıttıklarını fark etmelerini sağlamaktır. Elbette çok sıradan biri değilse, pek memnun olurlar. "Ne büyük adam!" Onun büyük zihni bir aktarım yaptıklarını affeder, çünkü herhangi sıradan biri olsa, çekilmez olurdu. Gerçi bu, onun zihni değil, bunun yıllardır farkındayım. Üniversitedeki son seminerim sırasında[17] birkaç kızın arkasında merdivenden inerken konuştuklarını

[17] Jung 1913'de, Zürih Üniversitesinde 1908'den beri bulunduğu Privatdocent [Dış Okutman] pozisyonundan istifa etmişti. Ama burada, daha yakın zamanda Eidgenössische Technische Hochschule ya da ETIL'de verdiği bir semineri kastediyor olabilir.

duymuştum: "Bugün dediklerinden tek kelime anlamadım." "Anlamadın mı? Gün gibi açıktı?" "O zaman şunu ve şunu açıklayabilir misin?" "Eh, doğrusu ben de tam anlamadım, ama haklı olduğunu biliyorum, kendisi öyle güçlü ve sağlıklı ki!"

Yani tüm değerlerinin, hele tüm dinsel değerlerinin sıradan bir insana yansıdığını görmek berbat bir şeydir. Ve unutmayın, o figürün bir zihni varsa, o bir engeldir, asla bir değer değildir, çünkü o zaman onun bir beden olduğunu görmek için bütün bu zihin işini bir kenara itmeniz gerekir. Bir bedende büyük dinsel değerler görmek, iyi bir Hıristiyan için korkunç bir keşiftir. Bu tam da Rabbimizin, kardeşlerimizin en aşağıda olanı olarak görünebileceğini, kardeşlerimizin en aşağıda olanının Rabbimizi tanıyabileceğini söylerken kastettiğidir. Çok bilgece bir söz, ama tabii bir Hıristiyan için çok nahoş. Kabul edilmez, çünkü onlar kardeşlerimizin en aşağıda olanına sadece acımak isterler; onlarda yüksek dinsel değeri olan herhangi bir şey görmek fikri fazlasıyla tehlikelidir. Bunu bir keresinde Strasbourg'daki bir ilahiyatçılar seminerinde açıkladım ve hepsi gözlerini kaçırıp etrafından dolaştı. Bu, aşırı sıcak bir çorbaydı ve kimse dokunmak istemiyordu. Oysa elbette, son derece önemli bir nokta; zamanımızın sorunu ve Nietzsche de elbette bundan kaygı duyuyordu. İnsanın yeryüzünü tin uğruna yapılacak her fedakârlıktan daha erdemli bir özveri olarak kabul etmesini anlıyor. Bedeniyle özdeş, gerçek, somut kişinin kabulünü zamanımızın en büyük anlamı olarak görüyor, çünkü böylesi bir fedakârlık modern insanı neredeyse aşılmaz bir sorunla karşı karşıya bırakacaktır. Kendimizi özgün somutluğumuzla kabul etmektense, dünyada başka ne varsa, her türlü şeytanı da, cehennemi de kabul etmeye hazırız. En korktuğumuz şey odur. Düşünün ki o varlık pek günahkâr bile değildir, günahları bile fevkalade değildir—sadece korkunç bayağı ve düşük niteliklidir, hiçbir ilginç yanı yoktur. Bütün bayağılığımızla kendimiz olmaktansa, fevkalade günahlar işlemeyi tercih ederiz. Dolayısıyla diyor ki:

> Bilmek için ve Üstinsan bundan sonra daima yaşasın diye öğrenmek için yaşayanı severim. Böylece kendi batışını arar.

Yine o meşhur *Untergang*, kendisiyle ilgili tüm fikirlerinin güneşinin batışına geldik; bu, olağandışı bir hayal kırıklığı ve bilgi çoğalması. Hayal kırıklığı olmadan asla bilgi edinemezsiniz ve bilgi olmadan da yeni bir bilinç kazanamazsınız ve bilinç olmadan da asla değişmezsiniz: bilinçsiz yaşadıkça sonsuza kadar aynı kalırsınız.

> Çalışan ve icatlar yapanı severim, Üstinsana ev yapmak için,

Bu, bilen yeni insandır, bilinci aşırı ölçüde bireyseldir, yeter ki kendi gerçeğini kabullenebilsin.

> Ve ona yeryüzünü, hayvanı ve bitkiyi hazırlamak için. Böylece kendi batışını arar.

Somut gerçekliğe iniyor. Tekrar insan oluyor ve onun idealleriyle özdeşliğinden ayrılıyor. Bir başka deyişle, gerçek insanla, bedendeki haliyle örtüşen yeni bir ideal yaratıyor.

> Erdemini seveni severim; çünkü erdem, batışın istenci ve özlemin bir okudur.

Yine yeryüzüne, insana olduğu gibi yapma-gitme erdemi, yaklaşımı. Ve özlemin oku değişiyor, öteye gidiyor, çünkü kendini olduğu gibi kabul edince, farklı olmanın özlemini duyuyor ve bu, tüm dünyayı ileriye götürüyor. Kendimiz olmak istemeyiz, çünkü kendimize katlanamayız; bu yüzden de hiç ilerleme kaydetmeyiz. Olduğumuz gibi kalırız, çünkü bunu gerçekleştirmek için gereken tek motivasyon gücünü kabul etmeyiz. Sadece bizim için tiksindirici olanı kabul ettiğimiz zaman, gerçekten değişecek istence sahip oluruz.

> Kendisine tinden bir pay ayırmayan, ama tümüyle erdeminin tini olmak isteyeni severim: o, böylece bir tin olarak köprüyü geçer.

Böyle bir erdemin sezgilerine sahip olanı sevdiği anlamına geliyor, en azından erdemin anlamını sezebilen ve böylece tinsel olarak köprüyü geçer.

> Erdemini, eğilimi ve yazgısı yapanı severim; böylece erdemi uğruna yaşamaya razıdır ve daha fazla yaşamak istemez.

Bu, gerçekten özveri olduğunu gösterir, çünkü yaşamayı ya da ölmeyi göze alırsınız. Gerçek bir girişimin tüm risklerini taşıyan bir girişimdir, buna özgül tehlikeleri de dahildir. Bu, *amor fati*'dir.[18] Bu, şu anda Almanya'da baskın olan haldir. Nasyonal Sosyalizmin iç anlamı budur. Yaşamlarını sürdürmek için yaşıyorlar—ya da ölmek için. Son derece ciddi insanların konuştuklarını duyunca Nietzsche'nin sadece o biçemi önceden sezmiş olduğunu anlıyorsunuz. Hazır olma hallerini övüyorlar ve doğallıkla akılcı düşünenler, ne için hazırlanıldığını soruyor. Mesele de bu—ne için olduğunu kimse bilmiyor. Dolayısıyla hiçbir programları, tamamlanacak belli bir planları yok. Anı yaşıyorlar. Nereye gittiklerini bilmiyorlar. Partideki son derece etkin ve yetkin kişiler de bilmediklerini kabul ediyorlar, ama kesin olan bir tek şey var: gidiyorlar, dönüş yok ve riski göze almaları gerekiyor. O zaman akılcı kişi soruyor: "Neyi risk edeceksiniz?" Cevap, "Riski göze al." Neyi riske attıklarını bilmiyorlar; böyle bir tutum içinde olmayı olağan kabul ediyorlar, her neyse, insan riski göze almalıdır. Akılcı bir açıdan bakınca bu tabii ki tamamen bir cinnet hali ve Nietzsche de bunu demek istiyor. Bu yüzden Üstinsanın yıldırım veya cinnet olduğunu söylüyor. Bunun hepten hastalıklı olduğunu ya da bunun kutsal veya şeytani bir delilik olduğu söyleyebiliriz, ama tam olarak Nietzsche'nin kastettiği delilik.

---

[18] *Amor fati*: bu benim aşkım olsun bundan böyle" (*Şen Bilim*, s. 276). Nietzsche'nin yazgıya duyduğu sevgi, "aynının daimi yinelenişi" gibi, daha sonraki kabullenme felsefesinin parçasıdır.

Dolayısıyla Nietzsche bir bakıma Almanya'da gerçekten olup biteni görmüş bir kâhindir.

> Çok fazla erdem arzulamayanı severim. Tek bir erdem iki erdemden daha fazla erdemdir, çünkü o erdem daha ziyade kişinin yazgısının takılı olduğu düğümdür.

Bu çok bilgece bir söz, çünkü ne kadar çok erdem peşinde koşarsanız, asıl görevinizden o kadar uzaklaşırsınız. Sadece olduğunuz gibi yaşamanızı sağlayan tek erdem vardır.

> Ruhunu hesapsızca harcayanı severim, teşekkür beklemez ve hiçbir şey geri vermez: çünkü o daima bahşeder ve kendine saklamak istemez."[19]

Burada yine batma, dışarı yaşam akıtma fikri var. Aslında her zaman yaşamlarımızı sürdürmeye, idareli kullanmaya çalışırız, ama o ziyankâr bir tutum öneriyor, kendini ziyan eden bir tutum. Dolayısıyla kişinin kendisini engelsiz bir biçimde vermesi anlamına geliyor, yine yazgıya, karanlık nedenlerle olması gereken şeylere bir kurban vermek—yaşama ve yazgıya kayıtsız şartsız teslim olmak.

> Zarlar kendi lehine geldiği zaman utanan ve: "Ben bir hilekâr mıyım?" diye soranı severim—Çünkü yenilmeye razıdır.

Yok olmaya. Orası açık.

> İşe başlamadan önce altın sözcükler dağıtan ve daima söz verdiğinden fazlasını yapanı severim: çünkü o, kendi batışını arar.

Yine bu kendini aşma, gereğinden fazlasını yapma tutumu. Bu, yaptığımız her şeyin arkasında olan dürtüyü, tüm içgüdüler gibi doğal bir tepki niteliğindeki organik içgüdüsel dürtüyü izlemek anlamına geliyor. Bütün yolu gitmek anlamına geliyor; iki mil gitmek üzere yola çıkmıştınız, ama yol elli mil daha gidiyor ve siz de buna uyuyorsunuz. Yoksa batış olmaz. Kaderi yönetemezsiniz; kendinizi yönetebilirseniz ve Tanrı'ya, "Budur ve başka istemez" diyebilirseniz asla kendinizi bulamazsınız.

> Gelecektekileri meşrulaştıran ve geçmiştekileri kurtaranı severim: çünkü o, şimdikiler aracılığıyla yenilmek ister.

Şimdiki zamana bu şekilde tamamen teslim olmak elbette bir tamamlanma, geçmiş kuşakların ve tamamına ermeyi bekleyen yaşamların kurtarılması an-

---

[19] Hiç Aristotelesçi olmayan Nietzsche burada olasılıkla bilinçli olarak alicenap adamın öyküsünü anıyor, "menfaatler bahşeden, ama onları kabul etmekten utanç duyan, çünkü biri üstün kişinin işaretidir ve diğeri bir alçağın" (*Nikomakhos'a Etik*, *Aristoteles, Bütün Eserleri*, ed. Jonathan Barnes [Princeton, B.D. L X XI , 1983], 1124b).

lamına gelir. Eğer tam olarak yaşarsak, onların yaşamlarına teslim oluruz ve onları kurtarırız. Ayrıca gelecek kuşağa hazırlık yaparız, çünkü kendi yaşamlarımızı yaşamışızdır; onları tamamlamışız ve gelecek kuşaklara bir lanet—idareli kullanılmış bir yaşamın lanetini bırakmayız.

> Tanrısını yola getireni severim, çünkü Tanrısını sever: çünkü Tanrısının gazabı aracılığıyla yenilmelidir.

Gördüğünüz gibi, yine başladı, bu kez *a* yok.

> Ruhu yaralandığı zaman da derin olan ve küçük bir meseleye yenilebileni severim; o köprüyü isteyerek geçer.
>
> Ruhu kendisini unutacağı kadar aşırı beslenmiş olan ve her şeyi içinde bulunduranı severim; böylece her şey onun batışı olur.

Bu, gerçeğe bir çöküş biçiminde inmek anlamına gelir. Çünkü ayağı dolanır, kolayca yaralanır; yazgı onu avucuna alır ve o böylece tamamına erer. Bu, kişinin ne olduğunu, son halini olduğu gerçeklikten alan, eksiksiz, kusursuz kabulüdür.

Soru: Kişinin kendi yaptığının mı?

Dr. Jung: Eh, bu bir tür dinsel öğreti: son derece mutlak.

> Ruhu ve kalbi özgür olanı severim; böylece kafası sadece kalbinin bağırsaklarıdır, ama kalbi onun batışına neden olur.

Bu bir itiraftır. Zerdüşt aracılığıyla konuşan kalptir, zihin değil. Şu anda Almanya'da olan tam da bu, kalpleri kafalarının aracılığıyla konuşuyor. Ve bu kalp yıkım arzuluyor, çünkü eski fikirlerle dolu bir dünyanın yıkılması gerekiyor. Yıkım fikrini icat eden kalp değil, çünkü kalbin içinde, kafanın aracılığıyla konuşan bir istencin gizli kaynağı var. Ama bu, Nietzsche için tabu. Ona dokunmuyor.

> İnsanların üstünde asılı duran karanlık buluttan tek tek düşen ağır damlalar gibi olanları severim:

Burada yeryüzünün üzerine serilmiş, içinde yıldırım gizlenen karanlık bulut imgesini görüyoruz.

> Onlar yıldırımın gelmekte olduğunu haber verirler ve haberci olarak yenilirler. Bakın, ben bir yıldırım habercisiyim ve buluttan düşen ağır bir damlayım: ama bu yıldırım, Üstinsandır.

Bu, elbette insanın yaklaşması anlamına geliyor. Yaklaşan bir tutum, yeni bir tin insan formunu dolduracak ve şu ana kadar yürürlükte olan dünyamızı ve kültürümüzü dönüştürecek. Nietzsche'nin zihninde Üstinsan böyle bir tutumla yeni bir tip insandır.

SEMİNER VI

13 Haziran 1934

Dr. Jung:

Çeşitli sorular var. Mrs. Crowley şöyle soruyor: "Zerdüşt'ün söylemini yarıda kesen simgesel eylemden söz ederken, bilinçli idrak sürecinin akışının ya da ilerlemesinin kesildiğini mi kastettiniz? O takdirde bu, eyleme olumsuz bir yapı eklemez mi? Eğer bir düş, bilinçli idrakin ulağıysa, böyle bir simgesel eylem neden iç gerçekliğin gelişiminde bir basamak daha değil? Bir başka deyişle, söylem ve eylem aynı gerçekliğin iki ayrı yönü değil midir? Olumsuz bir sekte olarak görülmesi, insana büyümesinin ritminde bir kırılma olduğu duygusu veriyor, dolayısıyla hangisini kastettiğinizi bilmek isterdim."

Hiçbir şekilde simgesel eylemin vaaza göre daha aşağı derecede bir şey olduğu düşüncesini aktarmak gibi bir niyetim yoktu. Sadece vaaz, artık başka bir öğenin devreye girmesini gerektirecek bir noktaya gelmişti; sanki bir savı, artık daha fazla ilerleyemeyeceğiniz bir eşiğe kadar getirmişsiniz ve ardından, tartışmak yerine, bir şey *yapıyorsunuz.* Örneğin Voltaire'in *Candide*'inde, hemen sonda, felsefeci Pangloss dünya hakkındaki, onun *le meilleur des mondes* [dünyaların en iyisi] olduğu ve içindeki her şeyin olabileceklerin en iyisi olduğuna dair uzun konuşmasını sonlandırdığı sırada, Candide onun dikkatini en iğrenç zührevi hastalığa çeker. Ama Pangloss, onu bir kardinal ve metresinin aracılığıyla, dosdoğru Columbus'tan gelen bir hattan kapmış olduğu için, hastalığının bile son derece saygıdeğer olduğunu kanıtlar. (Bu, tam anlamıyla Voltaire'in tarzı!—Sorumlusu ben değilim.) Savını tamamladığında Candide oldukça bitap düşmüştür ve şöyle der: *Tout cela est bien dit mais il faut cultiver nôtre jardin,** yani bütün bu lafazanlıktan sonra, aklı başında bir şey yapmaları şarttır, çünkü

* (Fransızca) Tamam bu laflar güzel ama biraz da bahçemizin işlerine bakmamız lazım –ed.n.

yiyecek bir şeyleri yoktur: lahanaları ekmek gerekir. Şimdi bu, hiçbir şekilde aşağı derecede bir kesinti değildir, tabii ki lahana ekmek, gübrelemek çok daha iyidir; o uzun söylev kesildiği için herkes sevinmiştir.[1]

Bu durumda vaaz şimdilik durur ve elbette şimdi bize doğru gelenin ne olduğunu kestirmek zordur. Sıklıkla bir dizi fantezinin aniden yeni bir şey, farklı bir güdü veya eylem tarafından kesildiğini fark ederiz. Ya da düş görürken uyanır ve neden uyandığını anlarsınız: çünkü durum katlanılmaz bir hal almıştır ya da düşün savı sona ermiştir. Belirli ölçüde bir netliğe ulaşmışsınızdır, dolayısıyla kaybolabilir ve ardından yeni bir tema ortaya çıkar. Şimdi, burada da, Zerdüşt "Bakın, size Üstinsanı öğretiyorum: o, bu yıldırımdır, o, bu cinnettir" diyerek bir sonuca ulaşıyor. Bu, dinleyicilerine iletmek istediği düşüncenin özüdür. Ve böyle bir beyandan sonra ne beklersiniz?

Mrs. Crowley: Yıldırımın düşmesini; bunun örneklenmesi gerekecektir.

Dr. Jung: Evet, artık yıldırım düşmesini ve dinleyicilerin çarpılmasını beklersiniz—Kutsal Ruhun ateşten diller halinde indiği Şavuot mucizesindeki gibi.[2] Ancak öyle bir şey olmuyor. Ama bir şey oluyor; ip cambazı işine başlıyor, aslında yıldırım düşmüştür, ama kimse yaptığı etkiyi görmez. Yine de bir etkinin gerçekleştiğini göstermek mümkündür. Buradaki metinde görünmüyor, çünkü bütün düşünce eğilimleri yeraltına gidiyor, ama bu sözcükleri yazan, gerçek bir insan olan Nietzsche'dir. O, Zerdüşt ya da ip cambazı değildir ve yazdığı sırada, yıldırım ona çarpmıştır. Bu daha sonra apaçık olacak.

Mr. Allemann: Ona çarpan aynı zamanda cinnet sözcüğü değil mi?

Dr. Jung: Tamamen. Nietzsche yazgısını bilemezdi, ama bu sözcükleri yazarken bilinçdışı "Dur!" diye bağırır. Sonra hepsi yeraltına iner ve bilinçle önceden görülemeyecek şeyleri simgeleyen tuhaf bir eylem başlar.

Sırada Mrs. Baumann'ın sorusu var: "Lütfen kalbin kafanın aracılığıyla konuşan bir istencin gizli kaynağı olmasıyla ilgili bir şeyler daha söyler misiniz? Son olarak Zerdüşt'ün 'Ruhu ve kalbi özgür olanı severim; böylece kafası sadece kalbinin bağırsaklarıdır, ama kalbi onun batışına neden olur' dediği paragrafla bağlantılı olarak söz ettiniz."

Buradaki fikir, kafasının kalbinde bulunması ve kalbin kafanın aracılığıyla konuşmasıdır. Bu sadece kalpte, kafanın arkasında ve kafadan üstün olan gizli bir irade olduğunu anlatan bir eğretilemedir. İnsanların aslında kalplerindeki istekleri söylerken görünürde mantıklı ve akılcı bir biçimde tartışabildikleri iyi bilinen bir düşüncedir. Örneğin ben, Rabbin sözcükleri yerine kendi kalplerinin

---

1 *Candide* romanında (1759), Leibniz ve onun iyimser, önceden belirlenmiş uyum felsefesinin Voltaire tarafından çizilmiş karikatürü olan Pangloss, şaşkın bakan Candide'e, tam tersiymiş gibi görünmesine rağmen, bunun olabilecek en iyi dünya ve her şeyin en iyi olabileceklerin en iyisi olduğunu ısrarla anlatır, ta ki kitabın sonunda genç adam makul düşüncesini belirtene kadar: "Güzel konuşuyorsunuz, ama bahçemizi de ekmemiz gerekiyor."

2 Ateşten dillere benzer bir şeylerin dağılıp her birinin üzerine indiğini gördüler. İmanlıların hepsi Kutsal Ruhla doldular, Ruh'un onları konuşturduğu başka dillerle konuşmaya başladılar" (Elçilerin İşleri 2:1-4).

arzularını konuşan sahte peygamberleri kınayan Yeşaya'yı düşünüyorum.[3] Elbette orada aşağılayıcı bir görüş var. Bu durumdaysa takdir ediyor. Kalpte bir özyıkım istenci olduğunu ve bunun sonuçta Üstinsana yol açtığını söylemek istiyor. Kalp, insan denen o yavan ve evcil ve hakir varlığın, Nietzsche'nin hor gördüğü—yenilmesi gereken her şeyin yıkımını istiyor. Böylece kalbin istenci, o gizli yıkım istenci kafayı zorluyor ve kafa ne düşünürse düşünsün, o hedefi bilen kalp tarafından zorlanacak. Üstinsan ancak insanın bu haliyle yıkılması sonucunda yaşayabilir. Bunun siyasal benzeşimi, yalnızca Almanya'da değil, bütün dünyadaki gizli yıkım istencidir; tabii şu anda oradakini çok net görebiliyorsunuz, ama her yerde var. Kolektif bilinçdışımız milyonların yıkımının peşinde. Neden mühimmat ve toplar yığıp duruyorlar? Elbette onlarla satranç oynamayacaklar. Neden zehirli gazlar icat ediyorlar? Elbette öldürmek için. Ve lanet olsun, neden kimse buna dur diyemiyor? Bunu ancak tüm kafaları zorlayan üstün bir irade olmasıyla açıklayabiliriz. Ve Nietzsche de burada o yıkım istencini sevdiğini söylüyor, o halde savaş vaaz ediyor. Bu elbette bizler için bir karabasan, ama Doğu yaklaşımı bunda pek bir karabasan görmezdi. Onlar, çok fazla insan olduğu zaman sayıların azaltılması gerektiğini ve bu nedenle, insanların doğal olarak belirli bir ölçüde imha edilmesinin zamanı geleceğini: bunun olması gerektiğini söylerlerdi.

Mrs. Crowley: Bu, *Bhagavad Gita*'nın başlangıcında Krişna ile Arjuna'nın arasındaki tartışmanın ta kendisi değil mi?[4]

Dr. Jung: Aslında bunu Bhagavad Gita'da okumanız gerekmez. Bunu Doğuda, damarlarında doğal bilgelik akan sokaktaki adamdan işitebilirsiniz; o oldukça emindir ve bu yüzden de özel bir acıma duymaz. Avrupa'da bizler yüzbinlerce Çinli açlıktan ölüyor ya da Hoang Ho veya Yangtze-Kiang'ın sellerinde boğuluyor diye kıyameti koparırız. Çinlilerse bunu o kadar dert etmezler. Çok fazla insan var, giden gitsin derler. Ama biz Hıristiyanlar yaşama o kadar az güveniriz ki, varolan en küçük musibeti bile korumak isteriz. Tabii bu çarkın altında kalan bireyler için hoş bir şey değildir, ama bildiğiniz gibi, o bombalar şehirlerimizin üstüne yağmaya başladığında, hepimiz o çarkın altına gireceğiz. Ve bunun olmasına neden olan da bizleriz—kimse bunu yapmak istemez, ama herkes yapar.

Sırada Mrs. Baynes'in Paris'ten bir hukuk felsefesi profesörünün verdiği bir konferansa dair sorusu var. Kendisi gücün psikolojisinden ve gücün antimonisi denen, yani gücün hem iyicil hem de kötücül olması ve bunun gücün varoluşunda çözümsüz bir antitez oluşturmasından söz ediyordu.[5] Mrs. Baynes diyor

---

3 Rab yalan peygamberlik edenlere karşı uyarmıştı: "size uydurma görümlerden, falcılıktan, boş şeylerden, akıllarından geçen hayallerden söz ediyorlar" (Yeremya 14:14).

4 "İstenmeyenlerin sayısı arttığında cehennemi bir ortam oluşur." *Bhagavad Gita*, çev. A. C. Bhakhavendanta Swami Problapada (New York, 1972), metin 41.

5 Bu, ahlaksal ilahiyatçı ve hukuk filozofu Profesör Boris Vycheslavzett (1877-1954) idi. 1936'daki Eranos Konferansı "Arınmanın İki Yolu: Trajik Çelişkinin Çözümü olarak Arınma," Ralph Mannheim'ın çevirisiyle *Eranos Yıllıklarından Seçilmiş Bildiriler*, cilt 6'daki *Gizemci Görü'de* yayımlanmıştı (Princeton, B.D. XXX, 1968).

ki: "Cumartesi günkü Psikoloji Kulübündeki konferansçı, kendi bakış açısının analitik psikolojininkiyle doğrudan mutabık olduğunu düşünüyor gibiydi. Çatışmanın çözümünün tez ile antitezin uzlaşmasıyla ya da kısacası, uzlaşacak olan zıtların her birini hesaba katan aşkın işlevle mümkün olduğunu söyledi. Ama ardından Hıristiyanlığın hâlâ yaşamdaki davranışlarımız için en iyi kılavuz olduğunu ileri sürdü. Hıristiyanlığın her şeyi bir tek ilkeye, yani tine feda edilmesini talep ettiğini yadsımak mümkün mü? Ve analitik psikoloji modern insan psykhesinin bu tek-yanlılığa karşı açıkça isyan ettiğini ve tinden olduğu kadar, bedende de yaşamasına izin veren yeni bir yol aramaya yönlendirdiğini göstermedi mi? Bu, Nietzsche'nin bakış açısının toplamı ve esası değil midir?"

Bu elbette Nietzsche'nin bakış açısı, ama öte yandan Nietzsche'nin bakış açısının çoğunluk, hatta iyi eğitim almış insanlar için bile aşırı ölçüde gizemli olduğunu da söylemek gerekir. Onu anlamazlar. *Zerdüşt* yayımlandığında ben Basel'de yaşıyordum ve hakkında konuşulduğunu duydum, hepsi de derinden afallamıştı; neden söz ettiğine dair en küçük bir fikirleri yoktu. Tanınmış tarihçi Jakob Burckhardt bir tür şoka girdi. Ondan ürkmüştü.[6] Ve Nietzsche'nin bir akıl hastanesinde olduğu söylentisi duyulunca, hepsi, "Şükür tanrıya!" dedi. O zaman iş açığa kavuşmuştu: karabasan kalkmıştı ve herkes şu Nietzsche denen adamın parmaklıkların arkasında olduğuna sevinmişti. Berbat şeyler söylemişti, ama ne mutlu ki bunların hepsi budalalıktı, bir delinin düşleriydi. Elli yıl kadar önce ruh hali böyleydi ve bugünlerde de çok farklı değil. Geçen zaman içinde insanlık çok daha zeki bir hale gelmiş değil. Elbette bazı deneyimlerimiz oldu. Dünya savaşı birçoklarının *Zerdüşt*'ün ne demek istediğini ya da en azından neye göndermede bulunduğunu anlamalarına yardım etti. Ama esas itibarıyla insanlar mutlu bir şekilde ortaçağ düşleriyle uyumaya devam etti ve böyle sorunlardan haberleri bile olmadı, şu anda da milyonların uyuduğu gibi. Onlar, güneşin dünya çevresinde döndüğü zamanlarda yaşasalar da olur. Bu bakıma, böyle insanlar için bu sorun yoktur bile ve onlar için Hıristiyanlık hâlâ yaşamlarındaki en iyi kılavuzdur, Mesih simgesi nasıl anlaşılırsa anlaşılsın. Biliyorsunuz, birçok yöntemle anlaşılabilir, Katolik yöntemiyle, Rum Ortodoks yöntemiyle—bir hiç uğruna yaygara koparan dört yüz Protestan mezhebi var. Üstüne bir de konuyla ilgili, ortodoks olmayan ve örgütlü olmayan türlü türlü fikir var. Ama merkezi figür hâlâ Mesih'tir. İnsanlar birey olmanın, özbenliğin ne demek olduğunu anlayamadıkları sürece bu yansıtılır ve bu konuda yapılabilecek hiçbir şey yoktur. Mesih'te yansıtılmıyorsa, başka bir önder veya mitolojik figüre, bir Buddha ya da yeni bir dinsel sisteme yansıtılır. Ve tabii özbenliğin bilincinde olmayan, böyle bir sorunsalın varolduğunu idrak etmeyen sayısız insan vardır.[7] Dolayısıyla ki-

---

[6] Burckhardt için bkz. yukarıda, 9 Mayıs 1934, dipnot 7. Jung'un Lise ve Üniversiteye gittiği Basel'deki yaşamı 1886'dan 1900'e kadar sürdü. Jung yeni bir tıp doktoru olarak Zürih'e taşındığı yıl, Nietzsche öldü. Nietzsche Turin'de hastalandıktan sonra Basel'e, oradan da Jena'daki bir akıl hastanesine götürülmüştü, burada kısa bir süre kaldıktan sonra annesinin evine alınmıştı.

[7] Dinsel yansıtmanın tüm bilinçdışı içeriğini "bilinçli zihin ile her türlü ortaklıktan ve etkiden" koparabileceği üstüne bkz. TE 12, par. 12.

şinin Hıristiyanlık gerçeğini hesaba katması ve onu bu konularda en iyi kılavuz olarak çok ciddiye alması gerekir; bu sistem iki bin yıldan beri bizim için en iyi kılavuz olmuştur, Budizmin Hindistan'da olduğu gibi.

İnsanlar böyle bir sistemde yaşayabildikleri sürece, eğer bilinçdışının verilerini gerçekten ifade edebiliyorsa, o zaman iyidir ve aleyhinde bir şey söylenemez; eleştiremezsiniz bile. Bunun anlamı da tabii, insanların ciddi olmaları ve inançlarının başına bir *a* koymadıkları sürece geçerli olmasıdır—deizm yerine ateizm gibi. Ateistler için ciddi diyemem: onlar Tanrı'yı yadsıyan deistler olduklarını hâlâ görmüyorlar. "Ciddi kişiler" derken, dinsel deneyim gibi bir şeyin mümkün olduğunu ve bunun insanın hayal edebileceği en büyük iyilik olduğunu anlayanları kastediyorum. Böyle insanlar elbette geçmişten gelen Hıristiyan simgesinin bugünkü haliyle eksiksiz bir yaşamın mümkün olduğu bir biçimi sağlamadığını idrak ediyorlar. Ve her ne kadar bu bir doğru olsa da, o simge bizi yarı yolda bıraktığında ne yapabileceğimiz ya da nasıl yaşayabileceğimiz sorunsalı var. Örneğin böyle bir sorunu olan kişilerin anormal olduğunu, bunun en basit şekliyle geleneğe boyun eğmeyen, oldukça kolektif ve normal bir simgeyle ifade edilemeyecek kadar anormal, dengesiz zihinlerin bir seçeneği olduğunu varsayabiliriz, öyle ki Mesih ya da Doğuda Buddha bile kapsayıcı bir simge olarak, modern zihinlerin kendine özgü kaprislerini ifade edememektedir. Bu, çok zeki insanların tutumudur. Onlar bu sözde modern sorunları sadece, az ya da çok marazi nevrotik çıkıntılar olarak görürler, çünkü akla uygun bir biçimde her şeyin zaten Hıristiyan dogmasında ifade edilmiş olduğuna inanırlar.

Son zamanlarda iliklerine kadar Katolik bazı Fransızlarla konuşma fırsatı buldum ve onlar için, örneğin ilkellerde son derece bariz olan psikolojik ya da dinsel deneyim, aslında yoktur. Yoktur, çünkü onlar kilisededir. Ama o zaman Katolikliklerine inandıklarını sanabilirsiniz. Hiç de değiller! Onlar *a*'lı Katolikler, a-Katolikler, ama kilisedeler. Olumlu oldukları zaman, ruhun kilisenin ilgilendiği dinsel bir sorun olduğunu, onlarla hiçbir ilgisi olmadığını söylüyorlar; ruh sadece kiliseyle olan bağlantılarının çerçevesinde bir rol oynuyor. Olumsuz olduklarındaysa kilisedeki her şeyin ve tüm psikolojik deneyimin saçmalık olduğunu söylüyorlar. Ve bunu sıklıkla ve ısrarlı bir tavırla tekrarlamaları gerekiyor, birikmiş bilinçdışının dışa vurarak rahatlamasına yardım etmek için. Büyük bir olasılıkla kendilerini özgür düşünceli bir toplulukta ya da bir ateist propaganda topluluğunda örgütlüyorlar. Ama tüm psikolojileri hâlâ olumlu veya olumsuz biçimiyle, Katolik kilisesindedir. Böyle insanlara Nietzsche hakkında bir şey söylemek ya da analitik psikolojiye değinmek son derece abes—penguenlerle konuşsanız da olur. Kendimi Aziz Malo gibi hissettim, tek fark kör ve sağır olmamamdı: onların penguen olduğunu gördüm.[8] İnsanın sadece bilinçli yarısıydılar—bilinçdışı yoktu—ve bilinçli yarı da kilisenin duvarlarıydı.

---

[8] *Penguenler Adası*'nda (New York, 1909) Aziz Malo'ya (ö. 621) değinilir, ama çıktığı adadaki penguenleri belli belirsiz görünce onları çok küçük insanlar sanarak vaftiz eden Aziz Muel'dir. Jung, *Penguenler Adası*'nı ayrıca *Rüya Seminerleri*, s. 88'de ele alır.

Hıristiyan simgesi hâlâ canlı, çünkü ona fena halde gereksinim duyan milyonlarca insan var ve onlara bakılırsa içinde hâlâ her şey var, denebilir ki kolektif bilinçdışının aracılığıyla belirli bir biçimde aldıklarımızı öngörerek. Çünkü kolektif bilinçdışını anlayabilmek için daima Hıristiyan kavramlarına gerek duyuyoruz. Doğu kavramları da uyguluyoruz, ama onların da Hıristiyan simgeciliğinin içerdiklerini anlamak için gücünü arttırıyoruz. Geç dönem Hıristiyanlığın kendine has bir tek yanlılığı olduğu ve zamanımıza uymadığı bir gerçek, ama bu sözde tinsel tutum, bir zamanlar son derece sağlıklıydı—öyle olması gerekiyordu. Antik uygarlığın koşullarını bilmek Hıristiyanlık gibi bir dinin neden gerektiğini anlamanızı sağlar. Ruh üzerine yapılan tüm vurgular gerekliydi; böyle bir tepki oluşmasaydı dünyanın hali ne olurdu, hayal etmek zor. Budizm Hindistan sınırlarının ötesindeki barbar halka ilk ulaştığında, oldukça çıplak gelmişti, tanrılar olmadan, çünkü Hindistan'da zaten iki milyon tanrı vardı. Tanrılar içinde yüzüyorlardı ve tabii Budizm yaygın olan Hinduizme bir protesto niteliğinde olduğu için, onlara gerek olmadığını düşünmüşlerdi. Kararlı eylemin tanrıların değil, insanın alanında gerçekleştiğini düşünüyorlardı; tanrıların bile kurtarılmak için insan olmaları gerekiyordu. Ama Budizm Nepal'e, Tibet'e ve Çin'e ulaştığında, o Hinayana durumu, yani küçük araç, uymadı. Orada yalnızca eski kabile tanrıları ve fetişler ve şamanlar, birçok çeşit kara büyü buldular, Tibet'teki Bung dini gibi. Dolayısıyla Budizm hemen yine tanrılara gerek duydu ve bir dizi peygamber, Mahayana tanrılarının varlığını açıkladı. Buddha'dan bile daha önemli bir hale gelen bodhisattvalar ve Kwan Yin ve beyaz Tara gibi tanrıçalar ortaya çıktı. Doğallıkla dişi tanrılar icat etmeleri gerekti, elbette yapay olarak değil, bilinçdışından bu amaçla gelen özel vahiyle.[9]

Dolayısıyla bu profesör, Hıristiyanlık hakkında çok olumlu bir yaklaşım gösterince onu destekledim, çünkü benim de ona yönelik olumlu bir yaklaşımım var. Örneğin size teslis gibi ya da erken dönem kilisesinde Ariusçulara (Arius'un takipçileri) karşı gösterdikleri, İsa'nın *homo-ousios*, yani Tanrı'yla eşit doğaya sahip olması gibi son derece çapraşık dogmatik kavramların mutlak psikolojik kanıtlarını gösterebilirim. Ariusçular onun yalnızca *homoi-ousios*, yani madde olarak Baba ile benzeşik olduğunu söylemişlerdi. Bu bize katıksız saçmalık gibi geliyor, ama onlar bu uğurda birbirlerini öldürdüler ve psikolojik açıdan bakıldığında muazzam bir öneme sahiptir.[10] Mesih'in *homo-ousios*, yani babayla aynı maddeden olması gerektiği sonucuna vardıkları için, eski kilise babalarına minnettarız: böyle bir sonuç psikolojik gelişimimiz için son derece önemliydi. Ayrıca belli psikolojik nedenlerle Gnostisizmin kaldırılması da

---

9 Bir tür doğaya tapınma olan Tibet dini Bung ya da Bon'un yerini Mahayana ("büyük araç") Budizm almıştı. Bodhisattvalar ("aydınlanma arayan varlıklar") başkalarının aydınlanması uğruna kendilerininkini ertelerler.

10 Baba, Oğul ve Kutsal Ruhun ayrı ve yalnızca benzeşik olduklarını vaaz etmekle Arius (ö. MS 336), Mesihi varlığa gelen yaptı. Doğrudan Ariusçu sapkınlığını hedef alan İznik İnancı ise Teslis arasında maddi özdeşlik üzerinde ısrar ederek Oğlu da Baba ve Kutsal Ruh gibi, sonsuz kılmıştır.

gerekliydi. Ben Hıristiyanlığın yıkılmasına karşıyım, çünkü bence insanların çoğu daha binlerce yıl Hıristiyanlık kavramını aşamayacak; bu nedenle var olması gerekli, onu kaldıramayız. Tüm insanların aynı olduğu ve aynı inanca ait olduğunu düşünme budalalığından vazgeçmeliyiz. Bu tamamen olanaksızdır. Örneğin zencileri dine döndürmekle onların yıkımına gidiyoruz. Onları Hıristiyan yaparak yozlaştıracağına Afrika'ya gidip vursanız daha iyi. Misyonerler onlara elbise giymeleri gerektiğini öğretti, ama sonra İngilizler buna izin vermeyecek kadar akıllandılar—eh, bir süre sonra ister istemez akıllandılar, bu bir marifet değil. Polinezya'nın bazı yerlerinde pantolon giyen yerlileri bir güzel dövüyorlar. Çıplak gezmeleri gerekiyor. Ama misyonerlerin ahlaksızca cinsel fantezileri var ve insanlar çıplaksa, onlara edepsiz olduklarını söylüyorlar. İnsanlar çıplak gezse, çok daha az cinsel fantezileri olurdu—ama o zaman bu, "rezillik" olurdu.

Mrs. Bailward'dan bir soru: "Mesih'in kardeşlerimizin en aşağılık olanı olarak görünebileceği kehanetiyle ilgili olarak, bu bir tür Valentino, Mussolini ya da medyumistik bir boksör olabileceği anlamına mı geliyor?"

Mesih'in böyle bir biçimde ortaya çıkabileceği son derece olasılıkdışı, ancak Mussolini ya da boksör size ya da siz ona âşık olursanız mümkün olabilir. O zaman olabilir. Böyle insanlar ufukta veya duvara resmedilmiş oldukları sürece fazla bir hasar vermezler. Özbenliğin simgesi olarak Mesih en içteki şeydir ve o size ancak en içte ulaşabilir. Mussolini bunu asla yapmazdı. İnsanların fantastik tenorlara ve Valentinolara âşık olmalarının nedeni, çok uzakta oldukları için zararsız olmalarıdır; bir tenora âşık olan her kadın kalbinin derinliklerinden bilir ki, o kendisini hiç takmamaktadır. Ancak gerçek aşk araya girdiğinde tehlikeli bir hal alır ve o zaman insanlar hızla kaçarlar, çünkü Tanrı'nın en yakın olduğu yerde, tehlike de en büyüktür.

Mrs. Bailward: Alıntı nereden?

Dr. Jung: Miss Hannah da aynısını soruyor. Alıntı Aziz Matta'nın beşinci bölümünden: "Bu en basit kardeşlerimden biri için yaptığınızı, benim için yapmış oldunuz." Mesih'in en basit kardeşlerinizden birisi olması elbette çok önemlidir.[11] Daha ilkel İslami gizemcilikte de aynı düşünce, bir şekilde farklı ve daha bütün bir biçimde ifade edilir. (Sufi ustamın bana dediklerini daha önce sizin için alıntılamıştım.)[12] Aslında Özbenlik bir bakıma o kadar nahoş, o kadar gerçekçidir ki, çünkü asıl olduğunuz şeydir, olmak istediğiniz ya da olmanız gerektiğini hayal ettiğiniz değil; işte o gerçeklik o kadar yoksul, bazen tehlikeli, hatta tiksinçtir ki, doğallıkla kendiniz olmamak için her türlü çabayı gösterirsiniz. Dolayısıyla kendiniz olmanın bile ahlaksal olarak çok kötü olduğu düşüncesi, gayet uygun bir biçimde icat edilmiştir. Ayrıca kendinizi de düşünmemeniz gerekir, kardeşiniz veya komşunuzu sevmelisiniz, ama kendinizi değil. Ama maalesef Mesih kardeşinizi veya komşunuzu da kendinizi sevdiğiniz gibi

---

11 Matta 25:40.

12 Bkz. yukarıda, 9 Mayıs 1934, dipnot 7.

sevmeniz gerektiğini söylemiştir ve kendinizi sevmiyorsanız, kardeşinizi nasıl sevebilirsiniz? Ya da kendinizi affetmiyorsanız, kardeşinizi nasıl affedebilirsiniz? Dolayısıyla en eski Gnostik felsefecilerden Karpokrates Aziz Matta'daki bir pasajı çok tuhaf bir biçimde tercüme etmiştir—Mesih'in şöyle dediği pasajı:

> Kardeşine nedensiz öfkelenen herkes yargılanacaktır. Kim kardeşine [Raca] aşağılayıcı bir söz söylerse Yüksek Kurul'da yargılanacaktır. Kim kardeşine ahmak derse, cehennem ateşini hak edecektir.
>
> Bu yüzden, sunakta adak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikâyeti olduğunu anımsarsan,
>
> Adağını orada, sunağın önünde bırak, git önce kardeşinle barış; sonra gelip adağını sun.

Ama Karpokrates o son satırı şöyle yorumlar: Sunakta adak sunarken kardeşinin kendine karşı herhangi bir şey bulursan, git önce kardeşinle barış.[13] Bu Kızılderili kabilelerinin bir geleneğidir; kişi kurul toplantısı gününde kendisiyle barışık değilse, toplantıya gitmez, çünkü kendisiyle kavgalı olduğu zaman adil, tarafsız ve doğru olmadığını bilir. Dolayısıyla Karpokrates haklı olarak, kendini affetmeden affedici olamayacağını, kendini sevmiyorsan başkasını sevemeyeceğini varsayar. Ve bu gerçekten Hıristiyancadır. Ama geç dönem Hıristiyanlığı, kişinin kendinden uzaklaşması için bir yol bulmayı umarak, koşunuzu sevmeniz ve kendinizi ayaklar altına almanız biçimindeki bu berbat fikri icat etmiştir, Rabbin, doğallıkla kendinizi sevdiğinizi varsayarak, komşunuzu da kendinizi sevdiğiniz gibi sevmenizi söylediği sözlerinin tersine. Aksi halde nasıl tarafsız olabiliriz ve nasıl affedebiliriz? Dolayısıyla bu Hıristiyanca komşunuzu sevin sözü son derece kuşkulu bir duruma düşmüştür. Birisi bana beni kendisinden daha çok sevdiğini ve kendisini benim için feda etmek istediğini söylerse, ona şunu sorarım: bunun maliyeti nedir?—sonra ne isteyeceksin? Çünkü sonra uzun bir hesap gelecektir. Bunu doğa getirecektir, çünkü o özgecil değildir; o anlamda özgecilik diye bir şey yoktur. Ama kendinizi sevebiliyorsanız, o zaman özgeciliğe doğru yola çıktınız demektir. Kendini sevmek o kadar zorlu ve nahoş bir iştir ki, bunu başarırsanız herhangi bir kurbağayı da sevebilirsiniz, çünkü en berbat hayvandan daha fenasınız.

Şimdi, Miss Hannah ayrıca şöyle diyor: "Geçen sefer anladığım kadarıyla, onun beden olduğunu anlamak için zihni atmamız gerektiğini ve Mesih'in kardeşlerimizin en aşağıda olanı derken bunu kastettiğini söylediniz. Sanırım ben Strasbourg ilahiyatçıları gibiyim, ama bunun ne anlama geldiğini anlamıyorum."

Eh, ille de beden değil, ama beden de doğal olarak aynı önyargının altında; insanın en aşağısı olan beden elbette kardeşlerin de en aşağıda olanıdır. O Strasbourg ilahiyatçıları ne demek istediğimi anlamadılar, çünkü bugünün

---

[13] Matta 5:22. Karpokrates (daha yaygın olarak Carpocrates) Hadrian'us döneminde (117-138) İskenderiye'de ders veriyordu. Onu daha çok kilise Babası Irenaus'un (yak. 149-202) anti-Gnostik yazılarından tanıyoruz.

Hıristiyanları bu noktayı anlamaz; hepimizin zihinleri eğitim aracılığıyla çarpıtılmış durumda.[14] Bize sadece komşumuzu sevmemiz ve kendimizi sevmenin yanlış olduğu söyleniyor. Örneğin analiz aleyhindeki en sıradan savlardan biri insanları özbilinçli yapmasıdır: yalnızca kendilerini düşünürler. Ben de diyorum ki, sistemli bir biçimde yaptığınız sürece bu, yapabileceğiniz en iyi şeydir. Bu işi amatörce yapmışsınız—yalnızca fanteziler üretmişsiniz—ama artık bu fantezileri yazıyorsunuz ve bunlar iğrenç olmaya yatkın oldukları için, hemen dikkatleri üstlerine çekerler. O zaman bu kişiyi incelemeye, ayrıca bedenle yaşamayı da zaman harcamaya değer bulursunuz. Aksi halde neyle yaşayacaksınız ki? Muhtemelen buharlaşırsınız. Önümüzdeki iki hafta içinde ilk trenle öbür dünyayı boylayacaksanız, buna karşı bir şey diyemem, ama rastlantı eseri bir kadının bedenine girmiş ve kendi ellerini bile tanımayan bedensiz bir tin olarak yaşayamazsınız.

Metnimize devam ediyoruz. Hatırlayacağınız gibi dördüncü bölüm şöyle sona eriyordu: "Bakın, ben bir yıldırım habercisiyim ve buluttan düşen ağır bir damlayım: ama bu yıldırım, *Üstinsan*dır." Bunlar neredeyse önceki bölümün sonundakilerle aynı sözcükler ve yine bir kesintiyle karşılaşıyoruz.

Zerdüşt bu sözleri söyledikten sonra yine halka baktı ve sustu.

Bekliyor, besbelli bir şeyin olması gerektiğini umarak.

"Orada duruyorlar" dedi kalbine, "gülüyorlar; beni anlamıyorlar, ben bu kulaklara uyan ağız değilim" dedi.

Gözleriyle işitmeyi öğrenmeleri için kulaklarını mı patlatmalı? Davullar ve pişmanlık getiren vaizler gibi takırtı mı yapmalı? Yoksa yalnızca kekemelere mi inanıyorlar?

Gurur duydukları bir şey var. Onları böylesine gururlandıran şeye ne diyorlar? Ona kültür diyorlar; onları keçi çobanlarından ayırt eden buymuş.

Sözcüğün Almancası olan *Bildung*, kültürden ziyade bir tür eğitim anlamına gelir.

"Bu yüzden kendilerinin küçümsenmesini işitmeyi sevmezler. Bu yüzden onların gururlarına sesleneceğim.

Onlara en küçümsenecek şeyden söz edeceğim, ancak bu, son insandır."

---

[14] Mayıs 1932'de Strasbourg'daki Alsas Papalık Seminerinde verilen ve aynı yıl bir kitapçık halinde, daha sonra da TE 11, par. 488-538'de yayımlanan "Psikoterapistler veya Ruhbanlar" semineri. Ünlü açıklaması buradandır: "Yaşamının ikinci yarısındaki—yani otuz beş üstü—tüm hastalarımın arasında, son çaresi yaşama dinsel bir bakış olmayan bir kişi bile olmamıştır. ... Elbette bunun özel bir inanç ya da kilise üyeliğiyle bir ilgisi yoktur" (par. 509). Kuşkusuz papazlar birinin bir ruhban yerine nasıl bir psikoterapisti koyabildiğini veya yaşamsal anlam taşıyan bir dinsel sorunu tanımlayabildiğini veya birisi için Katolikliğin, bir diğeri için başka bir mezhebin ve üçüncü biri için hiçbirinin uygun olduğunu söyleyebileceğini anlamamışlardı.

Zerdüşt yıldırımın bir etki yapmasını umuyor, ama görünüşe bakılırsa hiçbir şey olmuyor, dolayısıyla dinleyicisine ulaşmak için doğru sözcüğü henüz söylememiş olduğu var sayılır—nüfuz edecek olan sözcüğü—ve en küçümsenesi şeyden söz ederse onlara ulaşabileceğini düşünüyor. Gördüğünüz gibi, dinleyicisine ulaşamama duygusu yazarın yazdığı sıradaki içsel olayda da, benzer bir durum olduğunu gösteriyor. Sözcükleri söylüyor ve görünüşe bakılırsa içindeki bir şey cevap vermiyor, bir şey tepkisini esirgiyor. O zaman doğallıkla, bir yazarın daima yaptığı gibi, iç gerçeği kendi dışına, yazdıklarına yansıtıyor. Kendisine tepki vermeyen içindeki bu şey nedir? Bu kadar donuk olan nedir?

Mrs. Fierz: Burada *Bildung* diyor, ama aslında kendisi *gebildet.*[15]

Dr. Jung: Bilinçli kanısı kültürleri veya eğitimleriyle gurur duydukları ve bu nedenle tepki vermedikleri. Ama benim bilmek istediğim, neden yıldırımdan söz ettiğinde ip cambazı işine başlıyor ya da hiçbir şey olmuyor—en azından dinleyicileri tepki vermiyorlar.

Dr. Bahadurji: Çünkü içindeki özbenlik umduğu düzeye erişemiyor, ona tepki vermiyor. Kafasıyla düşünüyor, ama içinde özbenlik orada değil.

Dr. Jung: Evet, bu biçimde soyutlanabilir. Ve ona tepki vermeyenin kolektif insan olduğu söylenebilir, çünkü kolektif insan bilinçdışının simgelenmesinde daima bir meclis, bir seyirci, bir kalabalıktır. Ve o da içindeki kalabalığın huzurunda duruyor, yani kalabalığın kişisi, kendi içindeki kolektif kişi, tepki vermiyor: o, donuk. Ama o kişi özbenlikle son derece ilgili; kişinin bulunduğu bütünleşmiş bir özbenlikle. Hatta kendisi özbenliğin dış çeperinde; özbenlik bir kalabalık gibi, dolayısıyla kişi olarak, tek aynı zamandan çok gibi. Tek, bir bütünü ifade ediyor. Kişi başka insanlarla birlikte olmadan bireyleşemez. İnsan Everest'in tepesinde veya yetmiş yıl boyunca kimseyi görmediği bir mağarada bireyleşemez: yalnızca bir şey ya da birisine karşı ya da onunla birlikte bireyleşebilir.[16] Birey olmak daima bir zincirin bir halkasıdır; tamamen mutlak ayrı, kendi başına, dışarıyla bağlantısı olmayan bir durum değildir. Kendini sevmemek bir tür nevrotik geç dönem Hıristiyan önyargısıdır. O zaman hiçbir referansı olmayan ve hiç kimseyle ilgisi bulunmayan, evrende kaybolmuş yuvarlak bir top gibi olduğunuz varsayılır. Ama aslında, yoğunlaşarak düşünürseniz, başka insanlara nasıl bağlı olduğunuzu, ilişkiniz olmadan, sorumluluklarınız, görevleriniz ve kendinizle diğer insanlar arasında bir ilişkiniz olmadan ne kadarcık varolabileceğinizi görürsünüz. Ve tüm bunlar, onu düşünmediğiniz sürece, *katılım gizeminin* karanlığında kalır.

Dolayısıyla anlaşılan bencilseniz, kendi fantezilerinizde yaşıyorsanız, o zaman koparılmış olmak, kendinizle baş başa olmak fantezinizi yaşıyorsunuz demektir. Tabii kamuoyu da bu önyargınızı destekler, kendi başına kalan her-

---

[15] *Bildung* "eğitim," "kültür," "uygarlık," vb biçiminde tercüme edilir. Mrs. Fierz'in önerdiği gibi, Nietzsche eğitimli, kültürlü kişinin bir başka örneğiydi.

[16] Jung bireyleşmeyi "farklılaşma süreci olup ... amacı bireysel kişiliğin gelişimidir" biçiminde açıklar (TE 6, par. 757).

kesin bencil olduğu varsayılır. Kişi alçakgönüllüyse ve yetkin olmadığını düşündüğü için konuşmuyorsa, insanlar onun mağrur olduğunu söylerler; oysa o, başkaları gibi yaygara koparmaktan, anlamadığı konulardan konuşmaktan hoşlanmayan, edepli birisi olabilir. Bireyleşme yalnızca insanlarla birlikte, insanlar aracılığıyla olabilir. Zincirin bir halkası olduğunuzu, uzayda bir yerde duran ya da kozmosta hedefsiz bir şekilde sürüklenen bir elektron olmadığınızı idrak etmeniz gerekir. Bir atomik yapının parçasısınız ve o atomik yapı da bir molekülün parçası ve bu da diğerleriyle birlikte bir cismi oluşturuyor. Yaşam bölüntüsüz bir süreçtir ve hiçbir şey yaşayan sürecin içinde mutlak olarak insandan ayrı değildir; öyle bir şey derhal ölür ve yok olurdu. Kendinizi ayrılmış olarak görüyorsanız, bu nevrotik bir imgelemden başka bir şey değildir ve tabii ki bu marazi bir durumdur. Ama kendinizi düşünüyor olmanız marazi değildir. Bu, sistematik olabilir. Yani kişi kendisini yazarın bu durumda hissettiği gibi, onu anlamayan bir dinleyiciye hitap ettiğini hissediyorsa, bu kendi kolektif kişiliğiyle bağlantıda olmadığı ya da kendisindeki bir şeyi küçümsediği veya abarttığı anlamına gelir. Yargısında bir denge eksikliği vardır.

Daha sonra Nietzsche bunu çok uzun zaman, ormanla, derelerle ve ağaçlarla konuşarak yalnız kalmış olması olarak açıklar. Kişinin çok uzun zaman yalnız kaldığı takdirde içindeki kolektif kişiyle bağını kopardığı ve başka insanların ötesinde kalan konularda konuşmaya başladığı doğrudur; bu da benmerkezcidir, çok fazla kendi alanındadır, öyle ki kolektif konuşulan dili bilmez. Tabii yeni bir mesajının olması da ek bir zorluktur. Nietzsche de gerçekte çok yalnız yaşardı. Doğal olarak yalnız bir alanda hareket ederdi; sonra yeni bir şey keşfetti, kişinin sadece yalnızlıkta keşfedebileceği bir şeyi, sonra da bu yeni mesajı yepyeni ve son derece zor bir dille aktarmaya çalıştı. Kolektif dili bilmiyordu, dolayısıyla en etkileyici biçimi seçecekti, yaşla kutsanmış, son derece güzel, destansı ya da ruhbanca bir dili. Böyle kişiler her zaman içgüdüsel olarak, insanları etkilemek için incilsi dediğimiz biçemi seçerler; belli bir otorite verir. Çok küçüklükten kalma çeşitli anıları uyandırır ve dolayısıyla hedefi bulma olasılığı yüksektir.

Ancak bu durumda, o dilin bile yararı olmamaktadır. Bir bakıma sıyırıp geçer ve insanlar donuk kalır: kolektif kişi tepki vermez. Ama aslında belli bir tepki gerçekleşmiştir; bu dilden etkilenmeyen kolektif kişiye bile bilinçdışı aracılığıyla ulaşılabilir. Dolayısıyla o yıldırımdan veya cinnetten söz ederken, içindeki belli bir şeye ulaşılmıştır: bilinçdışı kıpırdanmaya başlamıştır. Dışarıdaki kolektif kişide de bilinçdışının kıpırdanmaya başlaması olasıdır. Bu, tarihsel olarak doğrudur. Nietzsche'nin tamamen anlaşıldığı söylenemez—onunla ilgili büyük yaygaralar koparanlar bile aslında ne demek istediğini anlamamıştır. Ama o bir kıpırdanmaya neden olmuştur, bilinçdışında bir şeyi gıdıklamıştır; çünkü modern insanın kolektif bilinçdışında aslında neler olduğunu formüle etmeye, o rahatsızlığı sözcüklere dökmeye çalışmıştır. Nietzsche elbette vaazına anında bir tepki verilmesini bekleyemezdi, çünkü bunun ilk önce bilinçdışına, kolektifliğin karnına inmesini beklemesi gerekiyordu, tepki de hiç bekle-

mediği bir yerde belirecekti. O da şimdi başka bir yöntem deniyor, onlara en küçümsenecek şeyden, en son insandan söz edecek.

> İnsanın bir amaç edineceği zaman gelmiştir. İnsanın en yüksek umutlarının tohumunu ekeceği zaman gelmiştir.

Şimdi, bunu nasıl anlıyorsunuz? Burada Nietzsche'nin zihnindeki nedir? Tüm bunlar belli bir duygulanımla söylenmiş.

Mrs. Baynes: Bu onun kendisi ve insanlık için kritik bir zaman olduğunu hissettiği anlamına gelmiyor mu?

Dr. Jung: Aynen. Burada, artık zamanın geldiği, hatta son derece acil olduğuna dair kendi kanısından, büyük duygulanımından söz ediyor. Bunu Zerdüşt'ün mutlu adaları ziyaret ettiği ve yanardağın içine indiği bölümde buluyoruz: *Es ist Zeit, höchste Zeit*.[17] Nietzsche tarihin ve insanın evriminin büyük bir dönüm noktasında olduğumuzu hissediyordu. Buna "binyılcı bir ruh hali" diyoruz. Bu kiliseye ait, Vahiy Kitabıyla, gelecek olan Tanrı'nın krallığı, milenyumla ilgili bir deyimdir.[18] Ve bu büyük dönüm noktasını idrak eden sadece Nietzsche değildi. Örneğin Spengler'in bir kitabı olan *Der Untergang des Abendlandes* de aynı ruh halindeydi.[19] Burada da bir şey olmak üzere olduğu, zamanın dolduğu ve yeni bir şeyin geldiği kanısı vardır. Dolayısıyla Nietzsche artık insanın kendi adına düşünmesinin ya da hedefini belirlemesinin zamanı geldiğini söyler; en yüksek umudunun tohumlarını ekmesinin zamanı gelmiştir, ki bu tabii Üstinsandır. İnsanın, yeni bir varlığın doğması için eski dış tutumunu üzerinden atmaya veya değiştirmeye hazırlanmasının gerektiği düşüncesidir. Aziz Paul da eski Âdem'i çıkarıp atmaktan ve Mesihi giymekten söz eder, ki bu tam bir değişim fikridir, bir yılanın deri değiştirmesi ya da Anka kuşunun yenilenmiş olarak kendi küllerinden doğmak için kendisini yuvasıyla birlikte yakması gibi.[20] Bunların tümü eski şeylerin yenilerine yer açmak için yıkıldığı bir zamanın arketipik simgeleridir. Şimdi, bunun doğru olup olmadığını kanıtlayamayız, ama elbette Nietzsche büyük, yeni bir vahyin yer alması gerektiğini hissediyordu ve bunu Üstinsan düşüncesinde görmüştü.

> Toprağı hâlâ buna yetecek kadar bereketlidir. Fakat bir zaman gelecek, bu toprak fakir ve bitkin bir hale gelecek ve üstünde hiçbir yüce ağaç büyüyemeyecek.
>
> Yazık! İnsanın özleminin okunu, insan ötesine fırlatamayacağı—ve yayının ipinin vınlamayı unutacağı bir zaman gelecek.

---

17 "Zaman geldi, en yüksek zaman."

18 Vahiy 20 kutsallığın, Mesih'in yeryüzünde hüküm sürdüğü ve kadim ejder Şeytan'ın hapsolduğu bin yıllık bir dönem boyunca süreceğini bildirir.

19 Alman tarihçi Oswald Spengler (1880-1936), en çok *Batının Çöküşü* adlı eserindeki binyılcı, kötümser kehanetleriyle hatırlanır, çev. C. F. Atkinson (New York: 1926-28), 2 cilt.

20 "Herkes nasıl Âdem'de ölüyorsa, herkes Mesih'te yaşama kavuşacak." (I Korintliler 15.22) "Nitekim şöyle yazılmıştır: "İlk insan Âdem yaşayan can oldu." Son Âdem ise yaşam veren ruh oldu. (I Korintliler 15:45)

> Size diyorum ki: dans eden bir yıldız doğurabilmek için, insanın içinde hâlâ kaos olmalıdır. Size diyorum ki: İçinizde hâlâ kaos vardır.

Burada, hâlâ kaos içinde olan zamanımızın insanından farklılaştırmak için son insandan söz ettiği apaçık. Bilinçdışı henüz sentezlenmemiş; yani içlerinde hâlâ öğelerin yeniden biçim alabileceği, yeni figürlerin ve yeni düzenlerin yaratılabileceği bir tür ergitme potası var. Eski simya felsefesi bunu yapmaya çalışıyordu. Hiçbir düzen olmadan, oldukça rastlantısal bir biçimde bir araya gelmiş öğelerin parçaları insanın orijinal halini temsil ediyordu; bunlar daha sonra ateş süreciyle bir arada erimiş ve varsayılan yeni bir tinsel gelişme doğurmuştu. Bunun nedeni kendisini kimya simgeleriyle ifade eden temeldeki simya felsefesi fikriydi. Onlar felsefi, hatta psikolojik terimler kullanamazlardı, çünkü kilise böyle şeylerden söz etmeyi fazlasıyla tehlikeli bir hale getirmişti. Ama kimyanın varoluşunun kendisi, Reformun başlangıcından hemen sonra parçalanmaya başlayan güçlerin bir kanıtıydı. Ancak modern psikolojiye eşit olan o hareketin yeraltına girmesi gerekti. Tıpkı erken dönem Hıristiyanlık gibi, kendisini çapraşık simgelerle ifade etmek zorundaydı. Örneğin "Mesih" yerine *poimen* sözcüğünü kullanırlardı. Herhalde Hıristiyan olan—en azından ikinci papanın biraderi olduğu düşünülüyordu—Hermas kitabının tamamında, Mesih'in adı hiç geçmez; zulüm tehlikesinden dolayı ondan yalnızca *poimen* biçiminde söz edilir, vaftiz ve komünyona belli simgelerle atıfta bulunulmuştur.[21] Radikal ya da liberal bakış sahibi olmak ortaçağlarda ciddi bir sorundu: ateşte kızartılma riski vardı. Tabii, Nietzsche simya hakkında hiçbir şey bilmiyordu. O tür şeyler okumadığından oldukça eminim, çünkü onun zamanında o eski ortaçağ felsefecilerinin, budalaca fantezileri olan bir tür budalalar olduğu düşünülürdü. Dolayısıyla herkeste kaos olduğu fikri onun için bir konuşma eğretilemesiydi, ama henüz sentezlenmemiş bilinçdışının düzensiz hali için yerinde bir simgeleme.

Bu, belirli bir yön bulma eksikliği, muğlaklık, kuşku altında olma ve sürüklenme, yaşamda bir yön ve anlam bulamama haliyle her bireyde ifade bulur. Analizin belli aşamalarında, özellikle başlangıçta, insanlar çok net olarak içlerinde kaos olduğunu ve içinde kendilerini kaybetmiş gibi hissettiklerini idrak ederler. Bu kaotik hareketin onları nereye götürdüğünü bilmezler: sıklıkla ne yaptıklarını ve analistin neden söz ettiğini hiç anlamazlar. Her şey son derece amaçsız ve rastlantısal görünür. Şimdi, Nietzsche'nin düşüncesine göre bu düzensizlikten dans eden bir yıldızın doğması gerektiğidir. Burada yine dans etme simgesi var. Bununla daha önce nerede karşılaştık?

Miss Hannah: Yaşlı münzevi Zerdüşt'ün bir dansçı gibi yürüdüğünü söylemişti.

Dr. Jung: Aynen. O halde dans Zerdüşt'e bir gönderme, ama daha sonra başka koşutluklar var. Örneğin dans eden yıldız göz kırpıştıran yıldız olacaktır ve bu durumda yıldız neyi simgeler?

---

[21] *Poimen*: çoban, bakıcı, koruyucu. *Hermas Çobanı* Hıristiyan doktrin ve pratiği derslerinden oluşuyordu. Hermas, Papa I. Pius'un kardeşiydi.

Mr. Baumann: Bireyleşmeyi.

Dr. Jung: Evet, bu bir bireyleşme simgesi olacaktır, tek bir yaşayan kıvılcımın yoğunlaşması, Gnostik mitosa göre yaratılışa düşen ateşin kıvılcımı.[22]

Mr. Baumann: Zerdüşt insanın en yüksek umutlarının tohumunun bulunabileceğini söylemişti. Bu bireyleşmiş insanın, insanlığın son umudu olduğu anlamına mı geliyor?

Dr. Jung: Eh, bu en yüksek umutların tohumu yıldızdır. İnsan bir tohum ekmelidir, bu bir bitki olarak büyüyecektir ve bitkinin yaratacağı çiçek de yıldız olacaktır. O bizim Yoga bitkisi dediğimiz, yıldız çiçeği olacaktır. Çiçeklerle kaplı bir çayırı binlerce yıldızıyla gökyüzüne benzetmek çağlar kadar eski bir eğretilemedir; çiçekler yıldız benzeri biçimlere sahip simetrik yapılardır. Dolayısıyla insan o tohumu ekmeyi başarırsa, bu sanki göz kırpan bir yıldıza gebe olması gibidir. Bu aynı zamanda dans hareketini de açıklar, bir yıldızın aralıksız göz kırpıştırması kendine has, yayılan etkinliğini simgeler. Ve bu düşünce veya duygu ya da sezgi—her ne derseniz deyin—Hindu tanrılarının çoğul kollarını açıklar. Onlar kutsal bedenin kırpıştırma etkinliğini temsil eder. O kollar hep hareket halindedir. Tanrıdan yayılan muazzam etkinliği simgelerler. Yaratıcı Shiva figürü, mükemmel tecellisi ile Shiva—özellikle lamaistik kültte—otuz altı, hatta bazen yetmiş iki kola sahiptir. Bir güneşin veya yıldızın yayılan ışınları gibi, çevresinde bir taç oluştururlar.[23]

Dolayısıyla Nietzsche daha sonra insanla konuşurken, şöyle diyor: "Yeni bir güç ve yeni bir yasa mısın? Bir ilk hareket, kendinden yuvarlanan bir çark mısın? Yıldızları senin çevrende dönmeye zorlayamaz mısın?" Burada da aynı simgeleştirme var, dönme ve ayrıca yıldız. Ayrıca daha sonra: "kendi yasasının yargıcı ve intikamcısı ile yalnız kalmak korkunçtur. Bir yıldız, uzayın boşluğuna ve yalnızlığının buzlu soluğuna böyle atılır." Bu da bir bireyleştirme simgesidir. Bir başka referans da şöyle: "Ama kardeşim, eğer bir yıldız olmak istersen"—Üstinsanı kastederek. Ve yine bireyleşmeden söz ederken: "Bu yıldızın bir ışını yaşamınıza parlamalı ve umudunuz şu olmalı: O benim, ben Üstinsanı doğuruyorum." Ayrıca, yıldız ve çarkın yanı sıra, altın top simgesi var. Belki o Alman masalını bilirsiniz, prenses altın topu derin bir kuyuya düşürür ve bir kurbağa prens bunu görür. Kız topunu almak ister, ama kurbağa prens ona der ki: "Masada yanında oturmama, tabağından yememe, kadehinden içmeme ve yatağını paylaşmama izin verirsen." Kız gönülsüzce razı olur, ama yatağına girince kurbağayı duvara fırlatır ve o zaman kurbağa güzel bir prense dönüşür.[24] Burada da Nietzsche diyor ki: "Gerçekten Zerdüşt'ün bir hedefi vardı, topunu

---

[22] Gnostisizmin belki de merkezi motifi insanın kutsal bir kıvılcım olarak varoluşudur (*pneuma*: tin) ve bu daha yüksek alanlardan aynı anda hem koparılmasını hem de onlara dönüş olasılığını simgeler. Bkz. Kurt Rudolph, *Gnosis*, R. MdL. Wilson, çeviriler ed. (San Francisco, 1983), s. 57L.

[23] Lamaizm, Tibet Budizmi olup Mahayana dalının bir tarikatıdır. Tanrıların kollarının çokluğu gücü ve karmaşık yönlülüğü simgeler.

[24] Grimm masalı "Kurbağa Prens."

attı, şimdi sizler, altın topu size atıyorum," yani: ben, Zerdüşt, bireyleşmeyi başardım ve altın topu şimdi de size atıyorum; bu yine Üstinsan fikri.

Şimdi, Nietzsche burada bireyleşmeyi başaramayan, içinde kaos olmadığı için bir yıldız doğurma güdüsü olmayan son insandan söz ediyor. Bu tamamen tükenmiş, mutlaka tatmin olmuş ve daha öte bir evrimden haberi olmayan bir kişi olmalı. Dolayısıyla soruyor:

> "Aşk nedir? Yaratış nedir? Özlem nedir? Bir yıldız nedir?"—diye sorar son insan ve göz kırpar.
>
> O zaman dünya küçülmüştür ve üstünde her şeyi küçülten son insan zıplamaktadır. Son insan toprak piresi gibi, kökü kurutulamaz bir türdür, son insan da en uzun ömürlü olanıdır.
>
> "Biz mutluluğu keşfettik"—derler son insanlar ve böylece göz kırparlar.
>
> Onlar yaşanması güç yerleri terk etmişlerdir, çünkü ısıya gerek duyarlar. Kişi hâlâ komşusunu sever ve ona sürtünür, çünkü ısıya gerek duyar.
>
> Hastalanmayı ve güvensiz olmayı günah kabul ederler: dikkatli yürürler. Ayağı taşlara ve insanlara takılan, budaladır!

Bu nedir? Bu son insandaki hangi tutumu betimlemektedir?

Mrs. Bailward: Kendini güvene almak.

Mrs. Fierz: William James'in dinsel deneyimlerle ilgili kitabında güzel bir pasaj vardır, her şeye hazırlıklı olmamız gerektiğini söyler, Tarının varolup olmadığını bilemeyiz, dolayısıyla hem olabileceği, hem olmayabileceğine göre davranmalıyız; evet demeliyiz, ama güvende olmak için hayır da demeliyiz.[25]

Dr. Jung: Her durumda güvende. Evet, bu bir tür fırsatçılıktır, çünkü burada betimlediği, fırsatçı bir tutumdur. Zamanının kolektif insanını betimler, onlara kendilerini betimleyerek ulaşmaya çalışır; onlar için son insanı resmeder ve onlar bunun çok uzak bir gelecekte olduğunu düşünürler, ama betimlediği şey sadece ideal insandır, ideal bir akılcı ya da ideal fırsatçı. Onlara bu yolla dokunmayı umar, böylece görebilirler, gözleri gerçekte ne olduklarını görebilir. Ama bilirsiniz, insanların belli bir ölçüde tutucu olmaları ya da herkesin gündüzleri ve geceleri kendi küçük hazları olması veya kendi sağlıklarını düşünmeleri budalalık değildir. Nietzsche'nin bir haz duygusu yoktu—eh, belki hayattan belli bir haz alıyordu, ama çok az—sağlığına gelince, ilaçlarla yaşıyordu. Uyuyamıyordu, yığınla kloral alıyordu, yani bir parça mutluluk bulsaydı o kadar fena olmazdı. Gördüğünüz gibi, güzel yaşayan kolektif insanı kötülüyor. Elbette kişi bundan başka bir şey yapmıyorsa, hayat yaşamaya değmez; insan sadece bunu yapmak için doğmamıştır. Ama o yalnızca, maalesef kendi ilkelerinin hakkaniyetine inanan kolektif insanı kastediyor, onun tek yanlışı dünyanın belli bir derinliği olduğunu, perdenin arkasında belli şeyler olduğunu ve insan-

---

[25] *Dinsel Deneyimin Çeşitleri* (New York, 1902) adlı yapıtının sonunda William James, hiçbir kurtuluş ya da ölümsüzlük garantisi vermeyen, sınırlı güçlere sahip bir tanrı ya da tanrılara (kötülüğün sürekliliği çerçevesinde) kendi "üst-inancını" özetler.

lığın geleceğinin çoktan gölgesini uzattığını görmemesidir. Zerdüşt'ün o zavallı kolektif insan için hiç sabrı yoktur, tabii ona ulaşamamasının nedeni de budur.

Mrs. Baumann: Neredeyse Hıristiyan Bilimcilerden söz ediyor gibi. Ya da hastalık onun için daha kişisel bir günah olarak mı görülüyor?

Dr. Jung: Tanımı Hıristiyan Bilime ya da herhangi başka bir "izme" uygun, çünkü kolektif insana uyuyor. Daha sonra, bölümün sonunda diyor ki:

> Şimdi bana bakıyorlar ve gülüyorlar ve gülerken bana kin duyuyorlar. Gülüşleri buz gibi soğuk!"

Bu onun tutumunu gösteriyor. Kendisiyle kolektif insan arasında muazzam bir bölünme hissediyor. Gördüğünüz gibi, artık yıldırımdan söz etmiyor. Büyük bir bölünme olduğunu ve onlara "korkunç şakalar yapan bir alaycı" gibi göründüğünü idrak ediyor. Söylediklerini komik bir şey olarak zalimce bir alay olarak algılıyorlar. Bölüm kendisiyle zamanının kolektif insanı arasında onulmaz bir farklılığın tanınmasıyla son buluyor. Şimdi bu elbette kritik bir an. Burada basitçe onlara yıldırımla ulaşma, yıldırımın onların içinde bir ateş tutuşturabileceği umudundan vazgeçiyor. Onların buz gibi soğuk olduklarını hissediyor. Bir sıcaklık, bir bağlantı oluşturma, uçuruma köprü kuracak hiçbir şey yok. Durumun anahtar sözcüğü bu ve işte o an ip cambazı başlıyor; o an ip cambazı köprüyü kuruyor, o incecik ve tehlikeli ipin üstünde, bir taraftan diğerine geçiyor. Çünkü artık konuşma sona eriyor ve simgesel eylem başlıyor. Ve eylem Nietzsche'ye Üstinsan ile kolektif insan arasında bağlantıyı kurmanın ne demek olduğunu gösterecek—bir başka deyişle, bireyleşmenin ne demek olduğunu.

SEMİNER VII

20 Haziran 1934

Dr. Jung:
Geçen sefer *Zerdüşt*'ün aşağılık son insanı ele aldığı bölümünü okudum ve size bu arkadaşın üstünüzde nasıl bir izlenim bıraktığını sormak istiyorum. Onu beğeniyor musunuz? Geçen gün onunla ilgili ilginç bir tepki işittim.

Mrs. Baynes: Onun aşağılık olduğunu sanıyordum.

Miss Hannah: Onun bir birey olarak fena olmadığını düşündüm, ama bir bütün olarak öyle değil.

Mrs. Baumann: Ben onun insanın bayağı varoluşunun sıkıcı yanı olduğunu düşündüm.

Dr. Jung: Eh, büyük bir Nietzsche hayranı bana onu o kadar da aşağılık bulmadığını söyledi; ona göre o oldukça makbul bir birey ve fikirleri de çok fena değil. Örneğin Zerdüşt, "Hastalanmayı ve güvensiz olmayı günah kabul ederler: dikkatli yürürler. Ayağı taşlara ve insanlara takılan, budaladır!" diyor. Bunu yadsımam. "Kişi hâlâ komşusunu sever ve ona sürtünür, çünkü ısıya gerek duyar." Bu oldukça kabul edilebilir bir doğru. Ve sağlığa önem veren biri olarak, Zerdüşt'ün bedene değer verilmesi ve takdir edilmesi hakkında söyledikleri de pek fena değil. Daha sonra bedeni aşağılayanlara lanetler okuduğu bir bölüm var ve bu son insanlar belli ki bedenin işlevselliği anlamına gelen sağlığa çok önem veriyorlar. Dolayısıyla son insan son derece sıradan ve oldukça makul bir birey, hiçbir aşırılığı yok. Sonra diyor ki: "Artık fakir ya da zengin olan yok; her ikisi de fazla külfetli." Yine oldukça akla yakın bir bakış açısı. İnsanlar bu tür idealleri izlemeseler, dünya bugünkünden çok daha büyük bir kaos içinde olurdu. İnsanlar biraz daha makul olsalar, çok fakir ya da çok zengin olma hırsları daha az olsa, belki her şey genel olarak daha sakin ve daha iyi olurdu. Gördüğünüz gibi, o

oldukça normal bir insanı lanetliyor ve Nietzsche o insanı kendisinin, en azından yaratılışının vazgeçilmez bir parçası olarak kabul etseydi, belki daha iyi olurdu. Bu kadar aşırı olmazdı ve kendisine zarar vermezdi. Başka bir karakteristik dokundurma da: "Kişi hâlâ çalışır, çünkü iş eğlencedir. Ama kişi eğlencenin kendisine zarar vermemesine dikkat eder." Görünüşe bakılırsa aşırı çalışmıyorlar. Oysa Nietzsche enerjilerini tutkuyla boşa harcayan ve kuşkusuz son derece tekinsiz bir yoğunlukla beynine zarar vermiş olan bir adamdı. Elbette o yoğunluk onun karakteristik yönlerinden biri olmasa *Zerdüşt* ya da diğer kitapları olur muydu, bilemeyiz. Ama apaçık ki iki şey doğru, sadece biri değil.

Şimdi, Zerdüşt bu vaazı verirken, bir kez daha dinleyicilerinin kulaklarına ulaşamadığını fark ediyor ve bir sonraki bölüm başlıyor:

> Ancak daha sonra, tüm ağızları susturan, tüm gözleri sabitleyen bir şey oldu. Elbette bu sırada ip cambazı gösterisine başlamıştı: …

Zerdüşt hâlâ insanların en aşağılığından söz ederken ip cambazının işine başlamış olmasını nasıl anlıyorsunuz? Burada bir parça psikolojik nedensellik var. Buradaki bütün işlemi bir kişinin süreci olarak düşünmemiz gerekiyor.

Dr. Reichstein: Bu ip cambazını Üstinsan olarak kabul edersek, bu çelişkin bir bakış açısı olur, madde ile oldukça karışmış olan bu son insana bir tezat, son derece maddiyatçı.

Dr. Jung: Şimdi bir tür telafi sürecinin başlamakta olduğunu düşünüyorsunuz. Evet, vaaz zayıflıyor, insan neredeyse bunu hissedebiliyor. Öncelikle, dinleyicisine ulaşamıyor; sonra da söyledikleri oldukça zayıf, çünkü adil değil. Sayesinde yaşadığı insana, sıradan kişiye gerçekten lanet okuyor. Örneğin sağlığın sayesinde yaşıyor ve tam da içindeki bu şeyi son derece aşağılık bir hale getiriyor. Dolayısıyla söyledikleri içerideki gerçeklerle çelişiyor. O zaman kişi ne derse desin, zayıf ve sıradan kalıyor, sanki libidosu boşaltılmış gibi. Hiçbir güce sahip değil ya da sadece irade gücü var, insanın irade gücünü oluşturan o az miktardaki, sefilcesine kullan-at türünden libido. Sanki yoğun bir irade gayretiyle sıkıp çıkartılıyor, ama içgüdüsel doğruyla, kişiliğinin daha derin katmanlarıyla desteklenmiyorlar. Sonra kendiliklerinden ilerlemeye başlıyorlar, otomatikleşiyorlar; artık Zerdüşt'ün olmayan bir eylemle ip cambazında görünüyorlar. Ama ip cambazı da bir bakıma Zerdüşt'ün kendisidir. Bu her şeyin farklı figürlere bölündüğü, Zerdüşt'ün kitaptaki hali gibi değil, yazarın kendisine ait *drame intérieur* [içsel dram]. O Zerdüşt biçiminde konuşurken, başka birisi ip cambazı biçiminde işe başlıyor. O halde bu temelden bakıldığında, ip cambazı Nietzsche'de nasıl bir figürdür? Onu yerleştirebileceğimiz herhangi bir kategori var mı? Burada Zerdüşt ve yaşlı adam figürü var ve şimdi de o korkunç şakacının, şaklabanın olduğu pasaja geliyoruz. Birkaç figür var.

Mr. Allemann: Bu, Nietzsche'nin Üstinsan olmak için uçurumu aşan parçası.

Dr. Jung: Evet, ip cambazı Nietzsche'nin Üstinsan olma girişimi. Bunun olması kaçınılmazdı; son insandan söz etmekle köprüsünü yakmış oldu, insanla-

ra Üstinsan olmayı unuttukları için son derece aşağılık olduklarını söyleyerek. Doğallıkla o zaman bu Üstinsanı görmek istiyorlar. İp cambazını çağırıyorlar, çünkü uçurumu aşmanın, onları Üstinsandan ayıran boşluğun üstünde incecik bir ipin üstünde yürümenin mümkün olduğuna inanamıyorlar. Onlara kişinin nasıl Üstinsan olduğunu göstermesi gerekiyor: acil olan sorun, bu. Onlar şöyle diyebilir: *Tout cela est bien dit mais il faut cultiver notre jardin*.[1] Bu, şu sıralarda dünyada süren boş konuşmalar türünden. Her gazetede ve kitapta var. Hepsi kişi yapmalı, mutlaka yapmalı diyor, ama kimse nasıl yapılacağını bilmiyor. Hatta örneğin fiyatların düzenlenmesinin çok basit olacağını söyleyenler bile var; on bin tane iyi önerimiz var, ama kimse bunun nasıl gerçekleştirileceğini göstermiyor. İnsanlar şunu ve şunu yapsa diyorlar, ama insanı olduğu haliyle ele almamız gerekiyor, herkesin görevini olanca ölçüde yapacağı bir sistemimiz veya projemiz yok. Hiç yapılmamış. Görevlerini olanca ölçüde yapmış belli istekliler veya kutsal budalalar olmuş; bunlar ya büyük budalalardı ya da resimleri şapellere asılmış ve onlara tapılmış. Ama genel olarak insanlar asla görevlerini olanca ölçüde yapmaları gerektiği sonucuna varmazlar, çünkü bunu birisi zaten yapmış ve bu da yeterli. Onu taklit etmemeye dikkat etmek gerekiyor; ahlakları böyle. Dolayısıyla elbette Zerdüşt Üstinsandan söz ettiği zaman, insanlar büyük marifeti fiilen sergileyecek olan ip cambazıyla ilgileniyorlar. Bu bir gerçeklik sınavıdır. *Tout cela est bien dit*, ama şimdi bakalım bu iş nasıl yapılıyor. Ve Nietzsche bir sona varıyor; bilmiyor, çünkü o da fikirlerde yaşayan figür. Şimdi, bu yaşlı bilge arketipidir, bir harika fikirler sistemi. O, zihinlerde canlandırılan en harikulade fikirlerin bir dokusundan oluşuyor, ama hiçbir yerde nasıl yapılacağı söylenmemiş. Bu sadece bir tür ahlak programı olarak önünüze sürülüyor; kişi yapmalı. Ama bunu uygulamaya başladığınız anda, sadece kasınçlı bir irade gücü girişimi gerçekleşiyor. Bu müthiş bir çaba anlamına geliyor ve siz de bunun gerçekdışı olduğunu hissediyorsunuz. Dolayısıyla vaaz zayıfladığı zaman libidonun başka bir sisteme akması kaçınılmaz oluyor, size bu işin nasıl yapıldığını gösteren pratik bir sisteme—ya da belki nasıl başarısız olduğunu.[2] Metni okuyorum:

> küçük bir kapıdan çıkmış ve iki kule arasına, halkın ve panayırın üstüne gerilmiş olan ipin üstüne gelmişti. Henüz yolun yarısına geldiğinde küçük kapı bir daha açıldı ve bir şaklaban gibi aşırı süslü giyinmiş bir herif oradan sıçrayarak öncekinin arkasından yürüdü: "Devam et, yarım-ayaklı!" diye bağırdı ürkünç bir ses, "devam et, tembel şey, burnunu sokan, solgun suratlı!—yoksa seni topuğumla gıdıklarım! Bu iki kule arasında ne işin var? Senin yerin kulenin içi, seni oraya kapatmalı; senden daha usta olanın yolunu kapıyorsun!" Ve her sözcüğüyle öncekinin yanına gitgide yaklaşıyordu.

---

1 *Candide* için bkz. 13 Haziran 1934, dipnot 1.

2 Jung, Freud'la kopuşundan sonra da *libido* kavramını kullanmayı sürdürdü, daha sonraki çalışmalarında gitgide azaltsa da. Ancak Jung *libido*yu yalnızca cinsel enerji değil, psişik enerji anlamında da kullanıyordu.

İp cambazı Nietzsche'nin nasıl bir sisteminin içinde yer alıyor olabilir?

Miss Hannah: O, gölgedir. Bunu Nietzsche kendisi yapmıyor, gölge bir çaba gösteriyor.

Dr. Jung: Bu bir olasılık. Ip cambazı, daha önce de dediğimiz gibi, gölge olabilir, ama böyle bir tanı koymak için kanıta gereksinimiz var. Bir kanıtınız var mı?

Miss Hannah: Bana gölge olduğunu düşündürdü, çünkü girişim başarısız oldu; insanın bilinçdışına bıraktığı girişimler daima başarısız olur, çünkü fazlasıyla bölük pörçük olurlar.

Dr. Jung: Evet, bu kanıt olarak kabul edilebilir. Besbelli başarısızlığa mahkûm bir girişim ve bu bağlamda bunun bir gölge girişimi, bilinçdışına bırakılmış bir girişim olduğu söylenebilir. İçinde insanın bütünü yoktur.

Mrs. Baumann: Bunun Nietzsche'de olduğu gibi son insan olması gerektiğini düşündüm, çünkü dışarıda bırakılan şey bu.

Dr. Jung: Evet, tam da daha önceki gibi son insanı ele alıyoruz, dolayısıyla o figürün de burada bir rol oynaması son derece olasıdır. İlk bölüm basitçe görevin hatlarını belirlemek, bir program oluşturmak, sonra da bunun nasıl gerçekleştirileceği sorunu ortaya çıkıyor ve burada bunun yolu gösteriliyor. Aslında Nietzsche şunu demek istiyor: kalkın, ey son insanlar ve uçurumu aşmaya çalışın ve bu son insan denenler, bu aşağılık sıradan insanlar, şimdi karşıya geçmeye çalışıyorlar. Şimdi, onlar elbette ki gölgelerdir. Onlar birazcık bile kahramanca değiller. Onlar son derece göze çarpmayan ve az ya da çok olumsuz nitelikleriyle tanımlananlar. Tüm kahramanca girişim görünüşe bakılırsa kaybolmuş; bunlara özellikle olumlu doğalar demezsiniz. Bilincimizin esas olarak ön planda olduğu genel olarak doğrudur—girişimlerimiz esas olarak bilinçlidir—en azından öyle olduğunu söylemek isteriz. Dolayısıyla arkamızdaki kişiyi gölgemiz olarak tanımlarız ve bu kişinin özellikle kahramanca bir girişimde bulunmayacağı varsayılır. O iş bilinçli egoya aittir. Gölge figürün bir bedeni yoktur; o görece olarak etkisizdir ve etkililiğin, irade gücünün, enerjinin falan bilinçte olduğunu düşünürüz. O halde bu aşağı yukarı yetersiz ip cambazı da gölge rolünü üstlenebilir. Ya onun arkasından gelen berbat herif ne?

Miss Wolff: Bu durumda belli bir karmaşa yok mu? Nietzsche'nin gerçek gölgesi, yani içindeki sıradan insan, soruna hiç dahil edilmemişti. Dolayısıyla ip cambazı bir tür vekil gibidir. Aynı anda ip cambazı bana tüm durumun bir yansıması ve eleştirisiymiş gibi geliyor. Zerdüşt'ün biraz önce nasıl Üstinsan olunacağına dair duyurusunun gerçekdışı olduğunu söylemek istiyor. Bu bir tür akrobatik, bir sirk numarasıdır. Tehlikeli bir gerçekdışılık ve bu nedenle bir felaket olması kaçınılmaz.

Dr. Jung: Gerçekten. O halde bu Zerdüşt'ün psikolojisinin simgesel olarak kanıtlanması; kalabalığın önünde bir tür simge olarak sergileniyor. Sıradan koşullarda o ip cambazı daha önce sık sık yaptığı gibi karşıya geçerdi ve sırf Zerdüşt ortaya çıktığı için bu facia oldu. Varlığıyla ip cambazına müdahale ediyor.

Mrs. Jung: İp cambazının Nietzsche onunla özdeşleştiği ölçüde Nietzsche'nin zihni veya zekâsı olduğunu düşünürdüm, şaklaban da onun üstünden atlayan gölgesi. Çünkü asıl bütün trajedi Nietzsche'nin zihninin bozulması. İp cambazının nasıl son insan olabileceğini göremiyorum. Bana tam tersiymiş gibi geliyor, çünkü son insan burada hiç gözüpek olmayan, risk almayan biri olarak betimleniyor: o, düşmezdi. Ama Nietzsche'nin kendisi gerçekte düştü.

Dr. Jung: Evet, bu da doğru olabilir. Eh, aslına bakılırsa en baştan beri ip cambazının gerçek doğasını belirlemek son derece zordur. Biraz geleceği görmemiz gerekiyor. Daha sonra ip cambazının öldüğünü ve Zerdüşt'ün cesediyle ilgilendiğini görüyoruz, ama ölmeden önce ona şöyle diyor: Ruhun bedeninden bile önce ölecek. Bu bir kehanet ve Nietzsche'nin yazgısını öngörüyor. Ruhu 1889'da, genel felci başladığında ölmüştü, ama o on bir yıl daha yaşadı. Bedeni yaşadı ama ruhu ölmüştü. Dolayısıyla o ip cambazının yazgısı simgesel olarak Nietzsche'yi alt eden yazgıyı öngörüyor: Nietzsche'nin kendisi ip cambazı ve aynı yazgı onun başına gelecek. Bunun Nietzsche'nin zihni veya bilinci olduğu söylenebilir; ya da sanırım ben bu ip cambazının Nietzsche'nin kendisini simgelediğini söylerim, her ne kadar bir gölge olarak Nietzsche'den çok daha az da olsa. Tabii buradaki olay bir tür gölge oyunu ya da duvara yansıtılmış bir yazı ve Nietzsche kişisinin deneyimleyeceği yazgıyı kestiriyor. O halde Nietzsche'nin ip cambazı görünümünde o ipi aşmaya çalışan gerçek bir insan olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Ve bu durumda şaklaban kimdir?

Dr. Reichstein: O Nietzsche'nin ilk ip cambazının olacağını sandığı gerçek şeytani güçtür. Sanırım ilk ip cambazı Nietzsche'nin vaaz ettiğinin bilinçli kısmıydı ve konuşmada gördüğümüz asıl şeytani güç burada şaklaban biçiminde geliyor.

Dr. Jung: Kuşkusuz ip cambazının peşinden gelen bu figür şeytani bir figürdür; bu şekilde karakterize edilmiştir. Burada onun hakkında başka hiçbir şey duymuyoruz—ipi aşıp aşmadığı hakkında. Şimdilik sırra kadem basmış gibi görünüyor. Bütün dikkat sonra bedene yoğunlaşıyor, kazaya. Dolayısıyla anlaşılan şaklabanın amacı karşıya nasıl geçileceğini göstermek değil. Onun görevi ip cambazını öldürmekmiş gibi görünüyor. Ancak o figür daha sonra geri geliyor. Ama eğer ip cambazı Nietzsche'nin kendisiyse, bu düşmanca figür ne olabilir?

Mrs. Baynes: O, Nietzsche'nin kalabalıkta yarattığı, kalabalığın gayretini kösteklemeye azmetmesine neden olan olumsuz duygu olabilir mi,?

Dr. Jung: Bu dolaylı olarak doğrudur, ama sanırım bu figür de aslında Nietzsche'den kaynaklanıyor. Bu etkin bir gölgedir, gücü azımsanmış bir gölge. Bu gölge kaynağını en zararsız son insanlardan alır. Dolayısıyla tüm felaket, önceki bölümün son cümlesinde öngörülmüştür: "Ama beni soğuk, korkunç şakalar yapan bir alaycı olarak görüyorlar." Zaten ondaki korkunç şakacıyı görüyorlar, zamanı gelince ip cambazını öldürecek olan şaklabanı, çünkü onun Üstinsanla ilgili söylediklerinin neredeyse olanaksız olduğunu ve bunu yapmaya kalkanın düşüp öleceğini düşünüyorlardı, ki hemen ardından da olan buydu. Bu nedenle

şaklaban etkin bir gölge olarak nitelenebilir. Gölge kural olarak etkisizdir, sadece bir arka plan ya da birinin bir bedeni—üç boyutu—olduğunun göstergesidir, çünkü üç boyutlu olmayan bir şeyin gölgesi olmaz. Bir kişi az ya da çok bütünse gölgesi görülebilir; gölgesi yoksa o kişiyi bir duvara dümdüz boyanmış gibi görürsünüz. Çok ya da az gölgeyle, çok ya da az olumsuzlama veya çelişki olur ve onsuz kimse bütün değildir. Sadece iki boyutu olan insanlar bir tür persona ya da önlerinde taşıdıkları ve arkalarında saklandıkları bir maskeyle özdeştir. Personanın kendi gölgesi yoktur. Açıkça ortada, kabahatsiz, lekesiz; ama gölge olmadığını fark ettiğiniz zaman onun bir maske olduğunu ve gerçek kişinin o perdenin arkasında olduğunu bilirsiniz.

Mr. Baumann: O zayıf nitelik sahneyle ifade edilmiyor mu? Bir pazaryeri, iki pencere ve bir ip var, ama belirli bir yere gitmiyor. Demek istediğim, insanın aşması gereken bir nehir veya uçurum olsa her şeyi gerçek bir hale getirirdi, oysa ip hiçbir şeyin üstünden geçmiyor.

Dr. Jung: Bunun nedeni bütün olayın yalnızca simgesel bir gösteri olmasıdır. Bir uçurumu aştığınızı düşünürsünüz ama aslında yalnızca sahneyi aşmış, hiçbir yere gitmemişsinizdir. Belki Kızıldeniz'i aştığınızı düşünürsünüz, ama bu yalnızca tiyatrodaki bir oyun gibi, simgesel bir gösteridir.

Miss Wolff: Ben Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeşleştiği ölçüde bir ip cambazı olduğunu söylemek istiyorum. Zerdüşt biraz önce insanın kendisinin ötesine *büyüyerek* Üstinsan olması gerektiğini vaaz etmiş bulunuyor. Ama Nietzsche büyümüyor, gölgesini özümseyerek kök salmıyor. Bunun yerine vizyonuyla özdeşleşiyor ve böylece hepsi, havada yürümek gibi, bir tür numara haline geliyor. Şaklaban arkada bırakılan gölge, "son insan," sıradan insan ve arkada bırakıldığı için, sonunda Nietzsche'yi solluyor.

Dr. Jung: Evet, psikolojisi bu; tam olarak bunu demek istiyorum.

Dr. Reichstein: İp cambazı simgesi bu durum için çok olağandışı değil mi? Kendi başına asla zorlukların gerçekten aşılması için bir simge olamayacağını düşünüyorum.

Dr. Jung: Eh, büyük bir risk ve ip cambazı bunun için çok iyi bir resim.

Mrs. Crowley: Dengede durmayı da başarıyor.

Dr. Reichstein: Gerçek bir duruma uyması için simgenin yeryüzüne ip cambazından daha bağlantılı olması gerektiğini düşünüyorum.

Dr. Jung: Zaten sorun tam da gerçeklikle bağlantıda *olmaması*; bu nedenle ip cambazı ya da nehir üstünde bir ok çok iyi bir simge.

Mrs. Baynes: Çünkü kendisinin Üstinsanı bulması gerekiyor.

Dr. Jung: Evet. Çünkü bir aralığa köprü kurmak bu. Üstinsan vakası için son derece karakteristik. Ve sonra, Mrs. Crowley'nin işaret ettiği gibi, iki tarafın arasında dengenin bulunması.

Mrs. Bailward: Zıtlar arasındaki denge mi bu?

Dr. Jung: Tamamen, bu bir durumdan bir başkasına geçiş, bu karşıt çiftlerin simgesidir ve kişinin Üstinsana ulaşmasının yolu. Ve zıtlar aşkın işlevle bağla-

nır; bu, iki kule arasına gerilmiş olan iple çok güzel bir biçimde gösterilmektedir. Tabii hepsinin havada olması da karakteristiktir.

Mrs. Crowley: Bu simge için bir neden daha olduğunu düşünüyorum. Nietzsche hep bir hedef olmadan köprüye gönderme yapıyor ve bu da sadece bir köprü: bir hedef yok.

Dr. Jung: Evet, insanın iki kıyı arasındaki bir köprü olduğunu söylüyor. Bu yüzden resim her bakımdan çok yerindedir.

Dr. Reichstein: Belki de teleolojik anlamda Nietzsche'ye istediği şeyin onun için iyi olmadığını, doğru yolda olmadığını göstermek anlamında; simge, bütün olayın havada, sirk gibi, gerçekdışı bir şey olduğu anlamına gelirdi.

Dr. Jung: Bu düş simgeleri gibi. Bir düş resmi olanaksız ya da abes olduğu zaman, kişinin yaptığı şeyin abes olduğu fikrini taşır, ama aynı anda yolu da gösterir. İnsan onu somut bir biçimde, imgelemde olduğu gibi algılarsa, elbette abestir ve o zaman elbette felaket olacaktır. Ama Nietzsche onu soyutlayabilse, çözündürse; diyebilse ki, hah, iki kule arasında gerilmiş bir ip, bağlanması gereken zıtlık çiftleri ve bir taraftan diğerine yürüse, o zaman doğru yolda olacaktır. O zaman diyebilir ki, "içimde bir çatışma var, bir ikilem ve bu uçuruma bir köprü kurmalıyım," ve o zaman karşıt çiftler sorununu keşfedecektir.

Bu son derece önemli bir nokta, çünkü Nietzsche bir bakıma Alman filozofların birincisi Friedrich Schiller'in başlattığı tartışmayı sürdürüyor. Schiller benim için bir filozoftur. Şiirlerini pek önemsemem, ama felsefesini çok önemli bulurum[3] O, insan doğasındaki zıtlıklar sorununu ilk fark eden Alman'dı; olasılıkla o zamanki insanlar için büyük bir dehşet olan Fransız Devriminin izlenimleri etkisiyle o psikolojik kopmayı kavradı. Bu, tarihte Hıristiyan tanrısının ilk kez tahtından indirilmesiydi. Nôtre Dame kirletilmiş ve Hıristiyan tanrısının yerine *la déesse Raison* [akıl tanrıçası] tahta oturtulmuş ve ona tapılmıştı.[4] Toplu katliamlar olmuş, çok sayıda kelle kesilmişti—ve en Hıristiyan kralın öldürülmesi görülmüş şey değildi. Görüyorsunuz, değerler tangır tungur sarsılıyordu, bugünkü gibi ve büyük savaştaki gibi. Fransa'daki bütün bu olaylar duyarlı, düşünen insanları fena halde sarsmıştı ve Schiller de bu olayların ani etkisiyle karşıt çiftler sorununu keşfetmişti: insanın bir yandan son derece uygar, bir yandan da oldukça barbar olması sorununu. Bu durumu aşmanın bir yolunu araştırdı, akılcı bir duruma ulaşmanın yolunu; bulabildiği tek ilaç güzelliğin imgelemiydi, güzelliği tefekkürü aracılığıyla kişinin kendi içinde bütünleşebileceği. Oldukça ilginçtir, güzelliğe örnek olarak *Juno Ludovisi*'yi seçti, aslında çok ilginç bir tarafı olmayan antik bir büstü. Apollon ya da Zeus'un veya Homeros'un bir büstü dese, daha anlaşılır olurdu, ama sadece o

---

[3] Johann Christoph Friedrich von Schiller (1757-1805): En çok şiirleri ve oyunlarıyla tanınır, ama *İnsanın Estetik Eğitimi Üstüne Mektupları* Jung için çok önemliydi, özellikle de Jung'un içedönüklük ve dışadönüklük ayrımları açısından. Bkz. TE 6, böl. 2. Jung'un neden ondan Alman filozofların birincisi olarak söz ettiği açık değil, çünkü Jung'a daha da önemli etkileri olan Kant daha eskidir—Leibniz'in yanı sıra. Nietzsche de Schiller'in sanat ve oyun karşılaştırmasından etkilenmişti.

[4] Bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, dipnot 7.

Juno Ludovisi, son derece aptalca. Herhalde yazıhanesinde öyle bir büst vardı ve olasılıkla onun üzerinde düşünceye daldı ve son derece harika bir yüz olduğuna karar verdi. Böylece herkes bu türden bir şey yapsa—güzelliği görebilse—karşıt çiftleri birleştirebilirdi.

Görünüşe bakılırsa bu sorun şimdi yine uykuya dalmıştı, ama aslında bir kez dokunulduktan sonra, bir daha uyuyamaz; kötü düşlere sebep olmaya devam eder ve Nietzsche de onu yine ele aldı. Schiller'den sonra çizgi Schopenhauer'dan geçer, ama Schopenhauer çözüm konusunda tamamen kötümserdi; ayrıca o bu şekilde gömüyordu. O dünyanın muazzam bir yanlış olduğu kanısındaydı. O, bu kopmanın *varoluş* olduğunu, psikolojik değil, dünyada bir kopma olduğunu düşünüyordu, sanki dünyanın hesabında yapılmış derin bir yanlış; bu nedenle kötünün yok edilemez olduğu sonucuna vardı. Dünyanın salt rastlantısal olduğunu, sonsuzluğun seyrinde, kesinlikle açıklanamaz bir anda dünyanın bilinçdışı bir istencin aracılığıyla meydana geldiğini düşünüyordu; tarihsel bir gelişmeyle değil, kör istencin bir düş imgelemi olarak varolduğunu. Oluşumunda herhangi bir öngörü, bir kasıt yoktu; sadece oluvermişti. En azından yarı bilinçli bir yaratıcı, bir Demiourgos olduğunu varsayan Gnostiklerden bile öteye gitmişti; Schopenhauer kesin olarak kötümserdi. Ama her ne kadar onun için bölünme insana değil, dünyaya yansıtılmış olsa da, aslında aynı şeydir; karşıt çiftleri birleştirir. Daha sonra insanın da rastlantıyla kendine ayna tutabilen bir zekâyı geliştirdiğini söyledi. O, bu aynayı zekânın karşısında tutmalıdır ve kendi yüzünü görecek ve diyecektir ki, "Bu kadar yere, bütün şu gösteriyi durdurmalıyız, geçersiz kılmalıyız—ve yaşamı genel olarak tümüyle reddederek Nirvana'ya dönmeliyiz."[5]

Bir sorunu, örneğin ilişkilerinize ya da arkadaşlarınıza yansıttığınız zaman yaptığınız budur: kendi sorununuzu halletmek için onların birbirini imha etmesine, birbirine her türlü hasar vermesine yardım edersiniz. Biri kişiliğinizin bir yanını temsil eder, diğeriyse diğer yanını, sizse onların dostça buluşmasını ya da birbiriyle çatışmasını sağlamaya çalışırsınız. Bu, nevrotik kişileri daima saran entrikaları açıklar; onlar bir entrika dokusuna gömülü olurlar. Tabii zehirli yansıtmalardan çok çekerler, ama daima bunlara neden olurlar; hatta kışkırtırlar. Diğer insanlar kendi özel tiyatrolarındaki oyuncular gibidir ve o insanları birbirine düşürmek için şu ya da bu öyküyü anlatırlar—ve istedikleri oyun oynanır. Elbette uzun vadede bedelini öderler, ama tuzağa düşecek kadar aptal olan diğerleri de öder. Ayrıca, hâlâ ailesiyle olan hastaların tarihçelerinde, çoğunlukla kendi aile üyelerini de karşıt çiftler haline getirmeyi başardığı-

[5] Jung otobiyografisinde 16 ila 19 yaşları arasındaki dönemi, kişisel ve tinsel sorunlarına yardım etmeleri için felsefi ve dinsel yazıları araştırmaya adanmış olarak betimlerken, Pythagoras, Herakleitos, Empedokles, Platon ve Meister Eckhart'a ilgi duyduğunu söyler. "Ama çalışmalarımın en büyük keşfi Schopenhauer olmuştu" (ADD, s. (59/76). Nietzsche Schopenhauer'la ilgili olarak, "Ona güvenim hemen oluştu. ... Onu, özellikle benim için yazmış gibi anladım" (*Eğitimci Olarak Schopenhauer*, çev. J. W. Hillesheim ve M. R. Simpson [South Bend, Indiana, 1965], s. 18). Daha sonra her ikisinin de büyük kötümserle ilgili çekinceleri olmuştur.

nı, farklı roller için giydirdiğini görürsünüz. Örneğin kız çocuğu babaya ve anneye ya da ebeveynler çocuklarına yansıtır. Ya da siyasi gruplarda, sorunlarını siyasi partilere bile yansıtırlar.

Schopenhauer'dan sonra zıtları ele alan ilk figür, aynı anda bir tür ahlaksal felsefeci olan Nietzsche oldu ve aslında *Zerdüşt*'te bu sorunla ciddi bir biçimde uğraşıyor. Diğer yapıtları, örneğin *Güç İstenci* ve *Ahlakın Soykütüğü*,[6] esas olarak uygarlığımızın eleştirileridir—tabii daima arkasında karanlık gölge olan bir bakışla. Yani Nietzsche aslında modern bir psikologdur. Günümüzde ünlü bir analist olurdu, çünkü karanlık arka plana ve gizli güdülere yönelik üstün bir beceriye sahipti; Freud ve Adler'i büyük ölçüde önceden görmüştü. Ama Nietzsche sadece eleştirel bir zihne sahip değildi. Elbette 18. yüzyıl Fransız özdeyişçileri gibi eleştirel bir zekâya sahipti, ama sadece eleştiri yapmaya takılıp kalmadı. O, bunu aşmıştı; olumluydu ve *Zerdüşt*'te çatışmayı çözmek için kahramanca bir girişimde de bulundu. Ve burada, daha önceki yapıtlarında da apaçık göstermiş olduğu gölgeyle karşılaşıyor. Her şeyi baltalayan ve her eylemi gemleyen o korkunç gölgeyi alt etmek için bir tutum ya da sistem kurmaya çalışıyor ve gelişmeyi izlemek oldukça ilginçtir. Schiller'de bu estetik bir çözümdü ve sorunun uzunluğunu ve derinliğini idrak etmemiş gibi, çok zayıftı. Bu sorunu güzellik imgelemiyle çözmeye çalışmak, büyük bir yangını bir şişe limonatayla söndürmeye çalışmak gibidir. Schopenhauer daha kahramanca bir girişimde bulundu, ama o da, insan çatışmasını çözmek için tüm dünyayı imha eder, tüm varoluşu fesheder ve bu da, fazla ileri gitmektir. Baş ağrısı var diye kafayı kesmek gibidir. Nietzsche daha doğru ve daha özgül bir biçimde insan psikolojisini ele aldı; dolayısıyla eleştirel yapıtları esas olarak psikolojiktir ve insanın yenilenmesi, bir yeniden ayar gerektiğini düşünmüştür.[7]

Bu girişimde bulunuyor ve gördüğünüz gibi, bu yalnızca Nietzsche'nin son derece kişisel nevrozunun kişisel bir hevesi değil; aslında insan zihninin bu sorunu ele alırken yaptığı seküler bir girişim. Elbette tarihte başka biçimlerde defalarca ele alınmıştır. Schiller'in zamanına kadar kilise yeterince ele almış, tüm bilinçdışı alanını, insanlığın gölge tarafını simgelerle ifade etmiş, bütün meseleyi sonsuza kadar çözülmüş olarak göstermiştir. Herhangi bir sıkıntı olduğu takdirde, kilisenin lütuf araçları vardı. Bu, her sorunu çözmek için kurulmuş olan en ayrıntılı büyülü sistemdi ve hâlâ da öyle. Ama o sistem Fransız Devrimi gibi tarihsel olaylar sonucunda geçersiz olursa, sorun insan psikolojisinde belirir. Hala gerçekten Katolik kilisesinde olan insanların bilinçdışı yoktur. Örneğin bu yakınlarda çıkan, bir Katolik tarafından yazılmış *Das Dunkle Reich in Uns*, *İçimizdeki Karanlık Krallık* adında bir kitap, psikolojik sorunla

---

[5] Bibliyografik Kısaltmalar Listesinde bkz. *Soykütüğü* ve *Gİ. Gİ* orijinalde Nietzsche'nin sansürcülük yaptığı bilinen kız kardeşine ait olan bir özdeyişler ve notlar derlemesidir (1901).

[7] Nietzsche'nin *Soykütüğü*'ndeki "vicdan azabı" kuramı Freud'un "süper ego" kavramına çok benzer. Ayrıca Nietzsche ve Freud psykhenin kişisel olmayan parçası için *das es* terimini kullanırlar. Adler bazen Nietzsche'den alıntı yapardı, ama "bireysel psikoloji hatalı bir biçimde Nietzsche'yle yan yana getirilmiştir" diye iddia ederdi. Bkz. *Üstünlük ve Toplumsal Huzursuzluk* (New York, 1973), s. 209.

ilgili ve yazarı bilinçdışının varlığına dair hiçbir kanıt olmadığını—aslında bilinçdışının olmadığını—bunun sadece bir kuruntu olduğunu söylüyor.[8] Tabii ki, günümüzde aklı başında kimse böyle bir beyanda bulunamaz, ama bir Katolik kolaylıkla bulunabilir, çünkü gerçekten bilinçdışı yoktur. Bu, kilisededir.

Fransa'da bu soruyla ilgili olarak son derece zeki insanlarla konuştum ve Protestanlar ve Yahudiler neden söz ettiğimi anladılar, ama normal Fransız Katolik hiç anlamaz, çünkü onun açısından bilinçdışı yoktur. Kiliseye inanmasa bile, en azından bir ateisttir, bu da iyi bir Katolik anlamına gelir. Bir defasında son derece tutucu kabul edilen bir hastam olmuştu, Katoliklerin en karası—hatta kadının Roma'daki kardinallerle çok yakın ilişkileri vardı—ama onu on yıl tanıdıktan sonra bana şöyle dedi, "Tanrı'ya inanmıyorum, Papa'ya inanmıyorum, ruhun ölümsüzlüğüne, Mesih'e, günahların affolunmasına inanmıyorum. Bunların hiçbirine inanmıyorum, ama yine de kilisede öleceğim." Gördüğünüz gibi, böyle bir kişinin bilinçdışı yoktur. Bu son derece dikkate değer, anlamakta zorlanacağımız bir gerçek. Daha sonra akademik eğitimli, son derece zeki bir Katolik bana şöyle dedi, "Psikolojiyle bu kadar uğraşmanı anlamıyorum; bir soru varsa piskoposuma sorarım ve bununla ilgili olarak ne düşünmem gerektiğini o bana söyler; eğer bilmiyorsa Roma'ya yazar ve orada, Propaganda Fide'de ona tam olarak söylerler; iki bin yıl boyunca orada oturup bu meseleleri çözmüşlerdir." Şimdi, Propaganda Fide'nin[9] bazı soruları cevaplayabileceği doğru olsa bile, anlamıyorsam, cevap beni ifade etmiyorsa, kabul edemem. Ama onlar kabul edebiliyor, çünkü hep böyle olmuş. Bu tam olarak Kutup Eskimolarının yaşamının bir ayrıntısıyla ilgili bir meseleymiş gibi. Ben Kutup Eskimolarını hiç görmedim, ama öyle bir kabile olduğunu biliyorum ve onlar hakkında bilgisi olan bir adam tanıyorum; dolayısıyla Kutup Eskimolarının öğlen yemeklerinde ne yediklerini öğrenmek istiyorsam, o adama bir mektup yazıp sorarım, o da bana mors bifteği yediklerini söyler, ben de o ülkede hiç bulunmadığım için onun bilmesi gerektiğini düşünürüm ve kabul ederim. Dolayısıyla bu Katoliklerin hiçbir bilinçdışı deneyimi olmamıştır; bu onları hiç ilgilendirmemiştir, dolayısıyla Roma'da söyleneni kabul ederler. Ama biliyorsunuz, Propaganda Fide kilisededir ve işin komik tarafı, orada olmaya devam etmektedir. Kilisenin tüm dogmasına inanmasalar bile, o hâlâ oradadır; sadece başına bir *a* koyarlar: bir olumsuzlama olarak bile, orada olmaya devam eder. Konuştuğum bu insanlar ikna olmuş ateistlerdi. Bu yüzden Bernard Shaw aşırı kuşku içindeki bir adamla ilgili bir şaka yapar; adam en sonunda dayanamaz ve der ki: ateist inancım tamamen sarsıldı.[10]

---

8 Alexander Spesz'in *Das Dunkle Reich in Uns* (*İçimizdeki Karanlık Krallık*) adlı kitabı aynı yıl yayımlanmıştı. Spesz parapsikolojinin yanı sıra Katolik teolojisine ilgi duyuyordu.

9 İmanı Yayma Örgütü 13. yüzyılda Ramon Llull tarafından önerilmiş ve zamanla Roma Katolik misyonerlik kolu *curia* olarak kurmuştur. *Ramon Llull'un Seçilmiş Yapıtları*, ed. ve çev. A. Bonner (Princeton, 1985).

10 George Bernard Shaw'un *İyi Olamayacak kadar Doğru* oyununda (1932) baba, "Ve şimdi bana bak ve inancını kaybetmiş bir ateistin büyük trajedisini gör," der (Perde 3). Oyunun bir diğer ismi *Siyasal Bir Fantezi*'dir.

Mrs. Case: Tüm o soruları başkalarına bırakmak ahlakdışı bir davranış değil mi?

Dr. Jung: Bence öyle. Bu tür insanlar cezalandırılmalı. Bu gerçekten kötü bir şey, özellikle bundan zarar gören insanlar için.

Şimdi, hâlâ şaklabanla ilgileniyoruz ve bunun aslında etkin bir gölge olduğu sonucuna vardık. Normalde gölge etkin bir figür değildir, sadece edilgen bir uzantı, bir arka plan, sadece ortada üç boyutlu bir beden olduğu gerçeğinin bir açıklamasıdır. Gölgenin kendi başına bir varlığı yoktur; sadece bedeni izler ve bu da tabii olağan durumdur, olması gerekendir. Ama bir kopma, insanın olumsuz nitelikleriyle bir anlaşmazlık olduğu zaman, gölge biçimleşir, hatta kendisini kişiden ayıracak kadar ileri gider. O harika *Pragli Öğrenci* filmi bunu anlatır. Hatırlarsanız gölgesinden ayrılır ve gölge korkunç suçlar işler. Adamın kendisi sözüne sadık, dürüst bir kişiydi; ama gölgesi sözünden döndü ve bu berbat bir karmaşaya ve feci bir sonuca yol açtı.[11] Belli bir psikolojik durumun anlatımıdır, bilinç sadece iki boyutlu olarak duvara resmedilmiş bir persona gibidir. Sonra gölge ayrılır ve kendi yaşamını sürer. İnsan ne yaptığını bilmediği zaman daima olan budur. Bilirsiniz, kimi insanlar kendilerini idrak etmezler; ne yaptıklarını bilmezler. Kimileri de kendilerini bilirler, ama çevrelerinde olanları bilmezler—iki tip elbette. Bu, gölgenin bilinçdışı halidir.

Gölge, bir kişiliğin bütünlüğü için vazgeçilmezdir; hiç kimse olumsuz nitelikleri olmadan bütün değildir. Bunu öylesine söyleriz, ama gerçekte bu, etik açıdan bakınca, muazzam bir sorundur. Bu o kadar zordur ki, insan gözlerini kapatmaktan başka pratik bir çözüm göremez; kişi ona bakmazsa yaşayabilir. Ama onu gördüğü anda bu, neredeyse imkânsız, katlanılmaz bir çatışmadır. Kişi ahlaksal çatışmayı ciddiye alırsa, çözümsüz bir hale gelir. Bu yüzden insanlar kiliseyi ya da benzer bir şeyi seçerler, bu dehşet verici sorumluluktan kaçmak için. Burada kilise lütuf araçlarıyla veya birisinin günah sorunumuzla ilgilendiği veya ilgileneceği, böylece o berbat sorundan kurtulacağımız inancıyla devreye girer. İnsanoğlunun bu yöndeki girişimleri sayısızdır. Örneğin Gnostikler çok ilginç girişimlerde bulunmuşlardır, ama şimdi buna girmeyeceğim, çünkü çok modern bir sorunla ilgileniyoruz. Gölge bilinçten ayrılırsa, daima bedeni, gerçekliği vardır: o, spontane ve etkin bir araçtır. Ve her ne kadar ego bilinci ve gölge kişiliğin bütünleşmesini—bireyleşmeyi—engellese de, gölge daima özbenliği içerir. Gölgenin arkasında da özbenlik belli belirsiz görünür, ama olumsuz biçimde. O zaman gölge son derece yıkıcı bir güce sahiptir; gölgenin şeytani güçlerinin kaynağı budur. Dolayısıyla onu doğru biçimde ele almak önemlidir. Çünkü gölgenin bütünleşmesi olmadan bireyleşme ve karşıt çiftlerin uzlaşması gerçekleşemez, çünkü zıt olan gölgedir.

---

[11] Steller Rye'ın 1913'te yönettiği bu Alman filmi ilk korku filmidir. 1926 Aralığında *Variety* dergisi onu, şeytanın bir üniversite öğrencisine bir servet verdiği, "ama karşılığında aynadaki yansımasını ondan aldığı, tüyler ürpertici bir gerilim" olarak anmıştı. Faust ve "kötü-ikiz" temalarının bileşimidir.

Mr. Baumann: Bamberger'in *Kıyamet*'inde ilginç bir resim var, bir adam şeytanla bağlantıda: sırt sırtalar.[12]

Dr. Jung: Evet, tabii ki sorun bu. Ortaçağ psikolojisinde küçük, masum kişinin arkasında dev bir şeytan vardır.

Mrs. Case: Bu, istencin özgürleşmesi sorunuyla bağlantılı olsa gerek, öyle değil mi?

Dr. Jung: Evet. Gölgeyi bütünleştiremediğiniz ölçüde, elbette gölgedeki libido da kullanım dışıdır.

Mrs. Case: O halde bireyleşme aslında büyük ölçüde irade özgürlüğüne bağlıdır, öyle mi?

Dr. Jung: Eh, irade sorunu da bununla ilgilidir, ama bu ikincil bir mesele. Bireyleşme sürecinin sakatlıklarından biri, bölündükçe daha az özgür istencinizin olması ve o zaman bireyleşme sürecinin engellenmesidir. Önce belirli bir miktarda özgürlük kazanmalısınız ve bunu ancak gölgenin özümsenmesiyle kazanırsınız. Gölgeyle baş etmeyi en azından bir ölçüde öğrenmeniz gerekir ve aynı oranda özgür irade edinirsiniz. Kişi tam bir açmaz, tam bir kopma veya parçalanma halindeyken özgür; orası belli. Dolayısıyla şaklabanın şeytani gücü, gölge olması nedeniyle özbenliğin bütünlüğünün üstün gücü tarafından etkinleştirilmesindendir. Çünkü özbenlik bilinç ve bilinçdışının toplamını ifade eden kavramdır ve bilinçdışı sınırsız, tarifsiz ve akıldışı bir kavram olduğu ölçüde, özbenlik de ister istemez aynı zamanda kısmen akla uygun bir kavramdır; tam olarak tanımlanamayan bir şeyi kapsar. Egoyu, bilincin kapsamını tanımlayabilirsiniz, ama bilinçdışını tanımlayamazsınız, çünkü sonsuzdur. Bilinci ego olmayan her şeyden kesin bir biçimde ayıracak belirli bir sınır çizgisi belirleyemezsiniz; sadece bilincinizin burada sona erdiğini söyleyebilirsiniz ve bilinçdışı da orada başlar. Ama bilinçdışının nereye kadar uzandığını kimse bilmiyor. Dolayısıyla özbenlik tümünü, bilinci ve bilinçdışını kapsadığı için, tanımlanamayan bir kavramdır ve bilinçdışının olağandışı bir güç içerdiği ölçüde, özbenlik o gücün bir ifadesidir. Bu nedenle, bu durumda, gölgenin, bu korkunç soytarının devasa bir sorun olduğu ölçüde, devasa bir gücü olduğu söylenebilir. Şimdi, gölge hangi koşullarda böylesine dehşet verici bir biçimde ortaya çıkar?

Mrs. Fierz: Bu, Zerdüşt'ün ortaya çıkışıyla bağlantılı değil mi? Zerdüşt gibi bir figürde yalnızca olumlu yanını görürsünüz, dolayısıyla gölgeyi bilinçdışı yan güçlendirir, Zerdüşt'ün gölgesi.

Dr. Jung: Bu, onun neden böylesine dehşet verici bir biçimde ortaya çıktığını açıklar, ama neden bu kadar yıkıcı olsun?

Mrs. Fierz: Özbenlik çok tehlikeli olduğu için.

Dr. Jung: Ve neden çok tehlikeli?

Mrs. Crowley: Çünkü onu tanıması gerektiği gibi tanımamış. Gölgeden uzak kalmış, Üstinsanı anlatarak ve sanki yıldırımın iki yönü var gibi, yapıcı ve yıkıcı.

Dr. Jung: Evet, bilinç çok uzakta; Mrs. Fierz'in işaret ettiği gibi, Zerdüşt figürüyle özdeşleştirilmiş, yaşlı bilgeyle, her şeyi saran, iyicil bir doğru, son

[12] Muhtemelen Alman peyzaj ressamı Fritz Bamberger (1814-1873).

derece güzel, anlamlı falan. Görünüşe bakılırsa yaşlı bilgenin gölgesi yok, dolayısıyla o figürle gölgenin arasında büyük bir mesafe var, doğal olarak. Ama gölge neden böylesine şeytanca yıkıcı?

Miss Hannah: Bana öyle geliyor ki bunun, tüm silahsızlandırma girişimlerine rağmen bizden güçlü olan kalbin istenciyle bir ilgisi var. Aynı biçimde, yıkıcı güçlerden söz ettiğinde tam olarak idrak edemiyor.

Dr. Jung: Muhakkak, çünkü o zaman o kadar kötü değil; denebilir ki sırf gölgenin yıkıcı güçlerini idrak etmediğiniz için, özellikle tehlikeli bir biçimde ortaya çıkıyor. Bu sadece bir görüntü, gerçek değilmiş gibi görünebilir, ama bu durum onun gerçekliğini kanıtlamaktadır, çünkü bu, Nietzsche'nin yazgısının beklentisidir. Sanki tüm bu sahne kendisini Nietzsche'nin yaşamında göstermiştir. Şimdi, gölgenin onun üstünden atladığını ve onu öldürdüğünü varsayarsak, bunun nedeni ne olabilir? Özbenliğin diğer yanının bu ölçüde tehlikeli olduğuna dair kanıtımız var mı?

Mrs. Bailward: Daha önce sözünü ettiğiniz şişme ile bir ilgisi olabilir mi?

Dr. Jung: Eh, birisinin belli bir figürle tek taraflı bir özdeşliği olursa, bu belli bir şişmeye neden olur; bu yalnızca gölgeye olan mesafeyi ifade eder.

Mrs. Baumann: Kabullenemediği ya da bağlantı kuramadığı bir parça olduğu ölçüde, o parçanın kalkıp şöyle diyeceğini düşünüyorum: "Beni kabullenmezsen, seni öldürürüm."

Dr. Jung: Evet, ama sizce göğsüne tabanca dayaması gerekir mi? Daha uygar bir biçimde söylenemez mi?

Mrs. Baumann: Daha önce defalarca söylenmiş olduğunu kabul ediyordum.

Dr. Jung: Aslına bakılırsa, böyle şeyler bir kez söylenir, defalarca değil.

Mrs. Baynes: Gölge özbenliğin tanrısal güçlerini taşıdığı için çok tehlikeli olamaz mı?

Dr. Jung: Aynen. Mesele şu ki, Zerdüşt ya da ona benzer birisi olmadığınız ölçüde, akılcı, iyi niyetli, normal biri olduğunuz ölçüde, yaşamınızı seçtiğiniz, bir tür erdemli çaba ve iyi niyetlerle yolunuzu aşağı yukarı akla yakın bir biçimde çizdiğiniz ve iyi bir şey elde ettiğiniz kanısında olursunuz. Ve siz böyle düşünürken insandan bin kez daha güçlü, acımasız bir yasanın altında olduğunuzu unutursunuz.[13] Bunu deneyimlemişiz. Birbirimizle sözleşmeler yaparız ve bunlar bir süre yürür, dolayısıyla bunları biraz daha güvenilir bir hale sokarız; varolma yöntemimizin güvenliğini daha da arttırırız, ta ki en sonunda her türlü müdahaleyi dışlayana kadar. Ve bu çizgide çalıştıkça güvenliğimiz daha da artar; ama bir şey olduğu takdirde her şeyin berbat olma şansı da artar. Okyanustaki gemilerin boyutlarını büyüterek, güvenlikleri, hızları gibi şeyleri artırıyoruz, böylece olağan bir fırtınanın hiçbir etkisi olmuyor; ama bir felaket olursa, ki asla önlenemez, o zaman çok fena bir felaket oluyor. Savaşları önlemeye çalışıyoruz, durumumuzu azami güvene almaya çalışıyoruz, ama elbette böylece en yüksek

[13] Nietzsche: "gereksinimin o talihin zar kutusunu sallayan demirden elleri sonsuz bir zaman boyunca oyununu oynar: öyle ki her ölçüde maksatlı ve akılcı gibi görünen zarlar da mutlaka atılacaktır" (*Tan Kızıllığı*, kitap I, s. 130).

savaşa girme olasılığını yaratıyoruz. Bize saldıracak olanları engellemek için koca ordular kurarız, devasa mühimmat yığınakları yaparız, ama karşı taraf da kendisini savunmak için aynısını yapar, sonunda herkes kendisini savunur ve bu da en topyekûn katliamları içeren savaşlar anlamına gelir. Eski savaşlar şimdi bütün güvenlik araçlarımızla yapabileceklerimizin yanında, Pazar gezintisi sayılır. Böylelikle, talih adını verdiğimiz anlaşılmaz ve öngörülemez bir güç daima iyi niyetlerimizi faka bastırır. Ve talihten korkan, ona karşı bir şey yapılması gerektiğini düşünen tüm insanlara boş inançlı olduklarını söyleriz; herhangi bir şeyin bize müdahale edebileceğine inanmayız, çünkü onu görmeyiz. Oysa ilkel insan talihten dehşet ölçüde korkar, çünkü yaptığı her şeyin bu kurnaz talih tarafından faka bastırılabileceğini bilir. İşe şeytan karışabilir, bu yüzden olağanüstü önlemler alır. Şeytanları rencide edebilecek şeyler yapılmamalıdır, yoksa korkunç bir öç alırlar. Bu bilinç bizlerde tamamen silinmiştir, yani Tanrı'nın bize müdahale edip etmeyeceğini düşünmeyiz bile. Aslında eder ve buna talih deriz, ama bu da sadece eski bir şeye takılmış başka bir isimdir.

Mr. Baumann: "Majesteleri Talih."

Dr. Jung: Evet, o, bu olağanüstü gücün tanınmasıdır. Elbette onun kör olduğunu, öylesine gerçekleştiğini söyleyerek gücünü kırmaya çalışırız, ama dikkatle bakarsanız, en sonunda talihin oldukça tuhaf bir şey olduğu sonucuna varırsınız. Sanki o belirli durumu analiz etmiş ve şunu tam doğru yere koymuş gibidir, tıpkı yumurtalarını o doğru yere bırakmak isteyen eşekarısının, tırtılı öldürmeden, zehirli iğnesini üçüncü dorsal gangliona sokarak sakatlaması gibi; motor merkezinin nerede olduğunu zoologlardan daha iyi bilir. Zoologlar bunu öğrenmek için yıllarını vermiştir. Bunun sadece şans eseri olduğu söylenebilir, ne yazık ki bu gibi şeyler sadece şans eseri gibi gerçekleşmez. Burada bir düzen ve muazzam teleoloji vardır. Aynısı bilinçdışı için de geçerlidir. Şans eseri söylediğiniz sözcüklerle ağzınızdan kaçan, doğrulardır. İlk başta müdahale eden öğenin gölgeyle ilgili olduğunu sanırız; dilimiz sürçer ya da bize başka bir şey olur ve bunu fark ederiz ve deriz ki, "Eh, neyse, bu gölgeydi, şu ve şu kompleksten kaynaklanıyor." Ve onu çözebileceğimizi ve silebileceğimizi sanırız, o zaman duracak ve bizi bir daha rahatsız etmeyecektir. Ama ilerledikçe görürüz ki o gölgenin ardında çok daha büyük bir güç var ve en sonunda anlarız ki bu, o bilinç ve bilinçdışının toplamıdır. O vakit yine hatları belirlenmiş, dokunulur, insan aklının erebileceği bir şey bulduğumuzu düşünürüz. Ama özbenlik sadece bilinçdışına kadar uzanır; onun nereye kadar uzandığını bilmiyoruz. Genel olarak yaşamla devasa bir sürekliliğe gireriz, yalnızca şu anki yaşamla değil; tüm geçmişin atalarından geleceğe ait önerileri—tüm insanlığı kapsar. Böylece dünya çapında bir özbenlik kavramına ulaşırız, bireysel zihinlerin bir yığışımına ve birikimine ve bu da, basitçesi, bir tanrı kavramıdır.

Böyle bir sonuca vardığınızda doğal olarak eski çağlarda insanların, tanrının çok tehlikeli, aşırı hassas ve son derece alıngan olarak düşündüğünü idrak edersiniz. (Artık Hıristiyan Tanrı'sından değil, genel anlamda tanrıdan söz ediyo-

rum.) huzurunu kaçırmamak için adımlarınızı dikkatli atmanız gerekir, onu kandıramazsınız da; yasalarına uymanız ve tüm gerekli törenleri yapmanız gerekir, tanrının huzurunda son derece törensel davranmanız gerekir, çünkü korkunç bir öç alabilir. Ve özbenliğin, insanın bütününün de fazlasıyla tehlikeli bir önerme olduğu psikolojik bir gerçektir. Her bir birey, zayıflıklarına, sönüklüğüne, önemsizliğine rağmen kendi mutlak önemine inanır; her insanın aracılığıyla o evrensel varlığın iş başında olduğunu ve berbat sonuçlar üretebileceğini unuturuz. Korkuyu yeniden öğrenmeliyiz. Birçok fobi ile korkudan mustarip oluruz, ama bu kadar çok kişinin fobilerden çekmesinin nedeni, korkularının doğru yerde olamamasıdır. Eski Ahit'te, ilk ilke Tanrı korkusuydu.[14] Bu, Yeni Ahit'te, Tanrı'nın sevgi olduğu ve ondan korkmamak gerektiği düşüncesiyle telafi edilmiştir. Ama Tanrı hem öyle hem de böyledir. Yeni Ahit, Eski Ahit'teki doğrunun, başlangıçta Tanrı korkusu olduğunun yalnızca bir telafisiydi. Aynı zamanda sevecen olduğu düşüncesine varıyorsanız, bu bir tür ikincil deneyimdir. Doğal olarak bu, tutumumuza bağlıdır. Elbette varsayabiliriz ki, örneğin dehşetli tanrının taleplerini yerine getirirsek; artık ondan korkmamız gerekmez; artık bize lütufta bulunur, bize iyi davranır. Ya da Tanrı'nın aslında o korkunç biçimiyle bizden talep ettiklerini yerine getirdiğimiz sürece müşfik bir baba olduğunu varsayabiliriz.

Şimdi, bütün bu açı Zerdüşt'te yok, çünkü onun tanrısı ölmüş. Ve sonra tanrı en az bekleneceği yerde ortaya çıkıyor, gölgede. Gölge, tanımı itibarıyla, tamamen iktidarsız, bir insanın bedeninin hemen ardından sürüklenen, tamamen onun varlığına bağımlı bir eklenti. Herhangi bir şeyin ortaya çıkması için son derece saçma ve uygunsuz bir yer ve bu yüzden de tekinsiz gücünü idrak edemiyoruz. Elbette gölgenin kendisinin bir gücü olmadığını, yalnızca insanın kötü niteliklerinin bir birikimi olduğunu söyleyebilirsiniz; onu küçümseyebilirsiniz. Ama işin ilginç tarafı, eğer tanrı öldüyse ve böylece gölgeden beliriyorsa, o zaman gölgenin olumsuz nitelikleri yeni ve dehşet verici bir tanrının zırhı olur. Bizi hâlâ bekleyen deneyim budur. Deneyimleyeceğimiz şey tam da budur—Tanrı'nın en anlaşılmaz, en beklenmedik yerde karşımıza çıkması. Ve böylece ip cambazının ardından, kaleden dışarı fırlayan bu şaklaban bizim için tamamen beklenmedik bir şeyi temsil ediyor, gölgeden böyle bir dehşetin dışarı uğrayacağı kimsenin aklına gelmemişti. Bu varsayımdan oldukça eminiz, çünkü şaklaban Zerdüşt'e bir dahaki sefere onun üstünden de atlayacağını söylüyor, Zerdüşt'ün rolünü ip cambazının düzeyine düşürüyor. Bu, ip cambazının kendi biçiminde veya Zerdüşt biçiminde Nietzsche'nin kendisi olduğu yorumumuzu doğruluyor; ve şaklaban kutsal güce, ölüm ve yaşam üstünde güce sahip gölgenin bir parçası. Zerdüşt'ün üstünden atlamayı seçerse, sırf Nietzsche'nin kendisine, burada herhangi bir tanrının gücü kadar büyük bir güçle uğraştığını göstermek için bunu yapacaktır ve o zaman da Zerdüşt hemen ölecektir.

---

[14] Bir keresinde Martin Buber'e (kendisi Jung'u, Tanrı'yı psikolojize etmekle suçlamıştır) neden İncil'de, "Tanrı korkusu bilgeliğin başlangıcıydı" gibi ifadelerde olduğu gibi, korkunun bu denli vurgulandığı sorulduğunda, vurgunun "başlangıç" sözcüğünde olduğunu söylemişti.

SEMİNER VIII

27 Haziran 1934

Dr. Jung:

Bu figürlerin—Zerdüşt, ip cambazı ve şaklabanın—psikolojisinin olağanüstü karışık olduğunu fark etmişsinizdir. Birbirleriyle ilişkilerinin yanı sıra, Zerdüşt'ün psikolojisinde ve Nietzsche'nin kendi psikolojisindeki pozisyonlarını açıklamak da zordur. Örneğin bazen ip cambazından bir gölge olarak söz ediyorum, bazen de soytarıdan ve doğallıkla akıl karışıklığı oluyor, çünkü asıl öneriyi zihinde tutmak zordur. Bu tamamen soruna bakış açımıza bağlıdır. Bu bakış açısını açıkça görünür yapmaya çalıştım, ama tabii, argüman tam olarak izlenemediği zaman önermeyi kaybetmek oldukça kolaydır.

Bu yüzden bir tür *soreites syllogismos* oluşturdum; her ne kadar tanımlaması zor yönlerle ilgiliyse de, bunu kullanarak belli bir düzen getirebiliriz. *Soreites* bir mantık parçası anlamında kullanılan Yunanca bir sözcüktür. (Mantığın da başlı başına bir bilim olduğunu biliyorsunuz.) Bu sözcüğün Latince karşılığı *acervus*, öbek anlamına gelir. Almanca karşılığı *Haufenschluss*, bir birikim, bitim demektir. *Syllogismos* sonuç anlamına gelir. Daima bir asıl önerme, çok sayıda ikincil önerme, sonra da sonuç vardır. En önemlisi asıl önermedir ve bunun bir tür kesinlik olduğunu düşünürüz.[1] Eğer belirli bir sayıda önerme varsa, bu *soreites syllogismos* anlamına gelir, birikimli bir argümandan çıkarılacak akla uygun sonuç. Şimdi size böyle bir argüman göstereceğim, çünkü bu son derece karmaşık düzeyleri ve yönleri açığa kavuşturmak için gerekli.

---

1 Jung burada biraz hata yapmış. "Uslamlama," sözcük anlamıyla "birlikte mantık yürütme," Aristoteles için daha özel bir anlamda, bir ara terim aracılığıyla önermelerden bir sonuca varmaktı. Bir *sorites* ise, bir dizi uslamlamadır.

Şu anki durumda Nietzsche kişisiz kesinliktir: bizzat Nietzsche, yurttaş Nietzsche, anatomik ve biyolojik insan Nietzsche. Ve o, düşüp ölen ve böylelikle Nietzsche'nin kendi yazgısını öngören o ilk ip cambazına eşittir; özdeştirler, çünkü yazgıları özdeştir. Bu son derece güvenilir, bir kesinlik. Şimdi gelelim ikinci önermeye. İkinci derece önemli figür, Üstinsana eşit olan Zerdüşt'tür; o, Üstinsandır. Üçüncü önermeyse şaklaban, soytarı, ip cambazının gölgesine eşittir, çünkü ip cambazını izler, onun arkasından koşar ve tipik olarak gölgenin bilinçli bir kişiyi alt ettiği gibi, onu alt eder—örneğin "İsterseniz böyle bir yapay pozisyon alabilirsiniz, ama gölgenizin sizi ensenizden kapmamasına ya da arkanızdan saldırmamasına dikkat edin" derken.

Nietzsche = İp Cambazı

(2) Zerdüşt	= Üstinsan	(3) Soytarı	= İp cambazının gölgesi
(a) Üstinsan	= Demon	(a) İp Cambazı	= Nietzsche
(b) Soytarı	= Demon	(b) Soytarı	= Nietzsche'nin Gölgesi
(c) Soytarı	= Üstinsan	(c) Soytarı	= Zerdüşt'ün Gölgesi
(d) Soytarı	= Zerdüşt	(d) Nietzsche	= Zerdüşt
(e) Soytarı	= Zerdüşt'ün Gölgesi		

Argümana önerme 2'yle, Zerdüşt'ün Üstinsan olmasıyla başlıyoruz ve ben, (a)'nın altına şunu koyuyorum: Üstinsan bir iblise eşittir, çünkü Üstinsan şeytani bir insandır; insandan fazlasıdır, bu da sözcüğün antik anlamıyla demon demektir, (b) Sonra işin içine bir başka demon girer; soytarı da demon olarak tanımlanır, dolayısıyla soytarı iblise eşittir. Bunu izleyen (c) soytarının Üstinsana eşit olmasıdır. Aynı anda, örneğin iblisin soytarı ve aynı zamanda Üstinsan olduğunu; bu yüzden soytarının da Üstinsan olduğunu söyleyebilirsiniz. A, B'ye, B de C'ye eşitse, o zaman A da C'ye eşittir. Buna kategorik sonuca ya da yargıya varma denir.

Mr. Nuthall-Smith: Hep aynı demon mu?—tüm iblisler eşit midir?

Dr. Jung: Elbette farklı bireysel iblislerden söz ediyorsanız tüm iblislerin eşit olduğunu söyleyemezsiniz. Ben o ifadeyi, dediğim gibi, sözcüğün antik anlamıyla kullanıyorum, yani manna, şeytansı, *daimon*. Sokrates'in terimi kullandığı biçimiyle iblis ne dişi, ne erkek, ne succubus ne de incubus'tu, cinsiyetsizdi ve ona nötr bir şey anlamında *daimonion* diyordu. Almancada *der Dämon*, *die Dämonin* veya *der Incubus*, *der Succubus* ve *das Dämonische* deriz. Sokrates onu basitçe bir manna kavramı, tekinsiz veya tuhaf biçimde etkili, insandan fazlası, bir bakıma insandan üstün ve o anlamda *to daimonion*, şeytansı bir şey anlamında kullanırdı. Ve bu, üstinsan için de geçerli, soytarı için de, eşit olduklarına göre. Ardından varılan başka bir sonuçta (d) soytarı Zerdüşt'e eşit, çünkü Zerdüşt Üstinsana eşit. Üstinsan bir iblise eşit ve soy-

tarı da bir iblise eşit; böylece soytarı Üstinsana ve Üstinsan Zerdüşt'e eşittir. Gördüğünüz gibi, bir mantık silsilesi var; matematik gibi. Şimdi de asıl sonuca varılıyor, bu argümanın sonuna. Soytarının tam olarak Zerdüşt'e eşit olduğunu söyleyemiyoruz, çünkü ona şeytansı yönüyle eşit ya da denebilir ki Zerdüşt'ün gölgesi basitçe, olumsuz şeytansı yanı. Bu durumda soytarı Zerdüşt'ün gölgesinin karşılığıdır (e). Bir başka deyişle, soytarı Üstinsanın olumsuz yanıdır. Bu nedenle Zerdüşt'ün "Ama beni soğuk ve korkunç şakalar yapan bir alaycı olarak görüyorlar" demesi anlaşılır bir şey. Orada soytarıyla özdeşliğini, yani kendi gölgesiyle olan özdeşliğini hissediyor.

Şimdi burada asıl önerme soytarının ip cambazının gölgesine eşit olduğu ve önceki önermenin vardığı sonuç da, soytarının Zerdüşt'ün gölgesine eşit olduğu. Bu yüzden insanın kafası karışıyor. Bunun açıklanması gerekli: insan ilk bakışta o özdeşliği varsayamaz—yani Zerdüşt'ün Üstinsan olduğu için, ip cambazının da Üstinsan olduğunu. Görünüşe bakılırsa bu olanaksız, ama o argümanı izleyelim. Söz konusu figür, ip cambazı, (a) Nietzsche'nin kendisidir. Şimdi, eğer ip cambazı Nietzsche'nin kendisine eşitse, o zaman soytarının üstünden atladığı veya öldürdüğü de Nietzsche'nin kendisidir, çünkü soytarı, ip cambazını gölgesi gibi izlemektedir. Dolayısıyla (b) soytarı Nietzsche'nin kendisinin gölgesine eşittir, Nietzsche'nin kendisi ip cambazına eşittir ve ip cambazının gölgesi soytarıya eşittir. Ama soytarı Zerdüşt'ün gölgesine eşit, burada vardığımız sonuç bu (c). Böylelikle argümanımızın sonu ve aynı anda tüm *soreites*'in sonucu nedir?

Mrs. Baumann: Zerdüşt is Nietzsche, or Nietzsche is *Zerdüşt*.

Dr. Jung: Tam olarak öyle. Nietzsche kişisi eşittir Zerdüşt. *Voilà*! Bu, kara büyüdür. Sonuna *q.e.d* yazabiliriz. Gördüğünüz gibi, tüm bu karmaşa Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeş olmasından kaynaklanıyor ve öyle olmasa bir karışıklık olmayacak. Olayı bu biçimde düşünmek resmi zihinde tutmaya yardım ediyor; insanın böyle karmaşık, sihirli bir argümana gereksinimi var. Yüksek matematik gibi bir şey… Oldukça zor bir kalkülüs yapmadan bazı işlevleri ve koşulları ifade edemezsiniz: tüm argümanı bir arada tutmak için gereklidir. Böyle bir özdeşlik olduğu andan itibaren bu gibi karmaşalar oluşur; bütünün kökü Nietzsche'nin Zerdüşt'e eşit olmasıdır, böylece iki figür birbiriyle karışmıştır. Bütün sorun, bütün trajedi de bundan kaynaklanır. Figürlerin kendine özgü, birbiriyle değiştirilebilir yönlerini de buna benzer bir yolla açıklığa kavuşturabilirsiniz.

Dr. Reichstein: Bunun Nietzsche ile Zerdüşt arasında bir bilinçdışı kimlik olduğunu mu söylüyorsunuz?

Dr. Jung: A, evet, bir kimlik demek istiyorum gerçekten de. O, bunun bilincinde olmazdı. Olsaydı, büyük olasılıkla varolmayacaktı ya da yalnızca kısmen var olacaktı, böylece hâlâ bir kimlik olacaktı. Bir yansıtmanın tam bilincinde olmak o özdeşliği yok eder; belirli bir şeyin bir yansıtma olduğuna kesinlikle kâni olduğunuz, gerçekten anladığınız zaman, artık sizin dışınızda bir şeymiş gibi deneyimleyemezsiniz. Bir simge olarak anlaşıldığı anda yok olur: artık

tümüyle fuzulidir. Anlamını biliyorsanız kendiniz bir simgeyle ifade etmenize gerek kalmaz. Doğru adını biliyorsanız, neden o adıyla çağırmayasınız ki? Sapmaya ne gerek var? Bu, çocuksu bir davranıştır. Aslında başka yollarla ifade edemediğiniz bir şey için bir simgeye gerek duyarsınız. Aksi halde bu yalnızca alegori olur ve o zaman neden bu kadar tumturaklı konuştuğunuzu sorgularsınız.[2] Neden doğal olmayasınız, neden bu kadar alegorik olmalısınız, yansıtmalarla konuşmalısınız?"

Soru: O halde kişi mutlak surette bilinçli olsaydı, bilinçdışında böyle figürler olmayacak mıydı?

Dr. Jung: Evet, öyle olsaydı. Elbette bu bir varsayım. Bütünlüklü veya kutsal bir bilinç mümkün olsaydı, yansıtma olmazdı, yani bir dünya olmayacaktı, çünkü dünya kutsal yansıtmanın kesinliğidir. Hindu mitosuna göre, Tanrı düşlediği ölçüde bir dünya yaratır, nesneler üretir. Ama eksiksiz bir bilinç hali dünyayı yok eder. Budizmde varsayım kusursuz aydınlanma ya da bilincin Nirvana, yani pozitif varolmama hali olduğudur. Kusursuz bilinç kutsallıkla tam özdeşlik halidir. Kişi kutsala dönüş yapmıştır, dünya Tanrı'ya dönüş yapmıştır ve hiçbir şey yoktur, çünkü artık hiçbir nesne yoktur. Şimdi elbette bilincin mümkün olup olmadığını bilmiyoruz, bilincin ilerlemesi ve genişlemesiyle bilinen bazı yansıtmaların azaldığını biliriz, dolayısıyla bilinç daha da genişleyebilse, daha çok sayıda yansıtmanın görüş alanımıza gireceğini sanırız. Bir bakıma, dünyanın birazını daha yok etmek isteriz.

Mr. Nuthall-Smith: (a) ve (b)'nin gerçek kimlikler oldukları, hem Üstinsan hem de soytarının iblise eşit oldukları argümanını anlayamadım. Demon ve Üstinsan, kimlik değil de soytarının bir niteliğiymiş gibi görünüyor.

Dr. Jung: Eh, her ikisi de şeytani niteliklere sahip oldukları ölçüde insanüstü varlıklar; bu nedenle bu iblisi en iyi Sokrates'in kullandığı terimle, *to daimonion* olarak tanımlayabilirsiniz diyorum; Üstinsan insandaki *das Dämonische*'dir.

Mr. Nuthall-Smith: Bunlar birbiriyle değiştirilebilir mi?

Dr. Jung: "Aynı şeyin çelişkili yönleri" diyebilirsiniz. Bunun kanıtı, daha önce de belirttiğim gibi, Zerdüşt'ün söyledikleridir: "Ama beni soğuk, korkunç şakalar yapan bir alaycı olarak görüyorlar." Gördüğünüz gibi, o soytarıdır, ama aynı anda Zerdüşt'tür de. Yani soytarı basitçe Zerdüşt'ün bir başka yönüdür ve ikisinin ortak kökleri *daimonion*'dadır. Bizzat Sokrates'in durumunda, yaşlı bilgenin sesi, onun *daimon*'u, ona daima öğüt veriyor, ne yapacağını söylüyor veya onu uyarıyordu. Örneğin daha çok müzik yapması gerektiğini söyledi ve o vakit Sokrates bir flüt satın aldı. Ve bir gün dostlarıyla Atina sokaklarında yürürken *daimon*'u kulağına şöyle fısıldadı: "'Sağdaki yola gir, bu yoldan ay-

---

[2] Jung *simge*yi kavramsallaştırma yönteminin Freud ile aralarındaki başlıca fark olduğunu düşünürdü. Böylelikle, eğer *fallik simge* denen şey "yalnızca fallustan başka bir şey değilse, o zaman buna bir işaret—ya da bir anlatı çerçevesinde bir 'alegori' demek daha iyi olur." Bu, *simge*yi temsilin tercüme edilemez bir yolu olarak saklıyor. Bkz. TE 18, par. 481 -83.

rıl," dedi. Sokrates denileni yaptı ve birdenbire, ayrıldıkları yoldan aşağı bir domuz sürüsü çılgıncasına koşarak oradan geçenleri ezip çamurlara batırdı.[3] O günlerdeki kamu sağlığının durumunu gösteren bir görüntü! Gördüğünüz gibi, *daimon* onu önceden uyarmaya dikkat etmişti. Bu, çoğunlukla yaşlı bilge olarak simgelenen, bilinçdışımızdaki kâhinin sesidir. O halde *daimon* Üstinsandır, insandan daha büyük, ama insanın içinde olduğu anlaşılan şey. Bir imgelem veya içine doğma hali yaşıyorsanız, yaşlı bilgenin belki de siz olduğunuzu varsaymak çekici gelebilir, o zaman buna şişme diyoruz. Nietzsche'nin kendisi kaçınılmaz bir şişme halindeydi. Bu onun, yaşarken çok eleştirilen, neredeyse patolojik megalomanisini açıklıyor; o megalomanca konuşma biçemi ona her zaman engel olmuştu; insanlar onun muazzam varsayımlarda bulunduğunu düşünüyordu. Bu, basitçe, o figürü ortaya çıkışı ve onunla özdeşleşmesinden kaynaklanan kaçınılmaz bir şişmeden ibaretti.[4]

Mrs. Baumann: Zerdüşt bir iblise eşitse, o zaman Nietzsche de bir iblise eşit olacak mı?

Dr. Jung: Elbette tümü iblise dahildir, çünkü Zerdüşt iblistir; yaşlı bilgedir. Zerdüşt her neyse, Nietzsche de öyledir. Nietzsche berbat soytarıdır, o halde aynı anda Zerdüşt olan iblistir de.

Mrs. Crowley: Nietzsche oldukça bilinçli olsaydı, Zerdüşt'e ne olacaktı? Belli ki bu formda olmayacaktı.

Dr. Jung: Korkarım bunu sormak, Romalılar baruta ve tüfeğe sahip olsalardı tarih nasıl etkilenirdi diye sormak gibi. Söylenebilecek tek şey, aynı sorun bizlerden birinin başına gelecek olursa, o özdeşleşmeden kaçınabilecek kadar analiz öğrenmiş olmasını umuyorum. Gördüğünüz gibi, *daimon* yalnızca bir yansıtma ya da bir fanteziyle özdeşleşme olduğu varsayımıyla tümüyle silinemez; tam tersine, belirli bir fanteziyi kurduğunuzu ve özdeşliğin siz bu fanteziyi yapmış olmasanız, varolamayacağını düşünebilirsiniz. Ama fanteziden, içinizdeki o aracıdan ayrılırsanız, o zaman onun olağanüstü gerçekliğini idrak edersiniz; yalnızca ayrıldığınızda, o fedakârlığı yaptığınızda değerini anlarsınız. Ona yapıştığınız sürece anlamını ya da nasıl işlev gördüğünü bilemezsiniz ve o zaman siz de gelişemezsiniz, o da. Dolayısıyla yaşlı bilgenin bir şeylerde payı olduğunu düşündüğüm zaman, mütevazı benliğime dönüp onunla hiçbir biçimde özdeşleşmediğime dikkat ederim. O zaman o, benim hantal varlığımdan kurtulur, ben de o figürle ilgili berbat varsayımlarda bulunmam, tumturaklı sözler söylemem, ruhbanca bir dil üretmeye, dünyanın doğrularını ve yaşamın yasalarını belirlemeye ve yanılmaz olmaya çalışmam; Çok yanılabilirim,

---

[3] Diogenes Laertius *Ünlü Filozofların Yaşamları* adlı eserinde Sokrates'in yaşlılığında lir çalmayı öğrendiğini anlatır (I.4.32). Ama *Devlet*'te, Sokrates flüt imalatçılarının da, çalanların da ideal devletinden sürgüne yollanmasını önermişti (*Devlet* 399D). Sokrates'in kişiliğinde bulunan bir şey, muazzam miktarda dedikodu ve öykü üretilmesine yol açmıştır.

[4] Nietzsche kendisi, Lou Salomé ve Paul Rée'ye yazdığı bir mektupta, "megalomani krizlerim .... Siz ikiniz unutmayın ki, aslında kafadan hastayım ve yarı-deliyim, uzun zamandır tecrit olmaktan tamamen kafam karışmış haldeyim," demişti. (N/Mektuplar/Fuss, s. 68).

sıradan bir insanım. Doğallıkla bazen elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışırım, bazen de en kötüsünü, ama asla o son derece güzel, semavi bir havayla, Pazar günü öğleden sonra ikide konuşan yaşlı papaz değilim.

Bu nedenle her zaman derim ki, Tanrı'yı rahat bırak, ki o zaman neler yapabileceğini görürsün. Tanrı ile araları iyi olan insanların çoğu bunu kişisel erdemleri olarak görürler, ama bütün olayı rahat bırakırsanız, nasıl işlev gördüğünü görürsünüz. Örneğin belki tuza neden gereksiniminiz olduğunu anlamadığınız için yemeğinize tuz koymamanız gerektiğini düşünüyorsunuz. O zaman tuzu dert etmezsiniz ve kısa zamanda ne işe yaptığını anlarsınız. Tanrı aşkına, böyle şeylere inanmayın, yaşlı bilgeye, kolektif bilinçdışına vb. Deneyin ve onsuz ne olduğunu görün. Çok basit, ona dokunmayın; o zaman nasıl işlediğini göreceksiniz. Dolayısıyla Nietzsche çağdaşım olsaydı ve bana bu konudaki düşüncelerimi sorsaydı ona derdim ki: "Mütevazı özbenliğin ol, hiçbir şey bilmediğini, fikirlerin olmadığını söyle ve başka birinin konuşmak istediğini fark edersen, ona bir fırsat ver, beynini boşalt ve bir süreliğine yaşlı adama bırak. Sonra not tut ve neden söz ettiğini anla. Ondan sonra kendi fikirlerinin onunkilere uyup uymadığına karar verebilirsin. Ama onunla özdeşleşme." Tabii bu konuda benden ya da herhangi birinden öğüt istemek aklının köşesinden geçmezdi.

Sıklıkla yaşlı bilgeyle özdeşleşen çok dindar insanlarla karşılaşıyorum ve onlarla baş etmek için belirli bir ilkeyi izliyorum. Önermelerine giriyorum ve bu ilkeye göre, ne istiyorlarsa sonuna kadar veriyorum, ta ki onlar sonunda bundan bıkıncaya kadar. Bu eski Herakleitos ilkesi, Efeslilere bolca altın verilmesini, böylece ahlaksızlıklarının günışığına çıkacağını söylüyordu, altın olmayınca çalışmaları gerekecekti, oysa yeterince altınları varsa, o zaman ahlaksızlıklarını geliştirebilirler ve açığa çıkmış olurlardı.[5] Dolayısıyla megalomaniden mustarip insanlarla baş etmeniz gerekiyorsa, sadece onları patlayana kadar yüreklendirin—en iyi yolu budur. Birisi kendisinin çok iyi olduğuna ikna olmuşsa, bırakın varlığının kıyısına kadar iyi olduğuna inansın, çünkü ona kötü olduğunu söylerseniz, iyi olmak için umutsuz bir *çabaya* girecek ve erdemine olan inancını asla aşamayacaktır. Ben daima delilerle de aynı ilkeyi izlerim—elbette şişmeleri olan insanlar hafif delilerdir, bazen de pek hafif değillerdir. Bir kişi üçlü tanrı veya papa ya da İsa olduğunu söylüyorsa, şöyle derim: "Neden olmasın?—herkes İsa olabilir." Ama bir defasında aynı koğuşta bir başka kişi de İsa olduğunu iddia ediyordu; iki İsa'mız vardır ve hangisinin hangisi olduğunu nasıl bilecektim? Basitçesi onları aynı odada baş başa bıraktım, kendi aralarında halletsinler diye. Yarım saat kadar sonra dönüp dinledim, ama hiçbir gürültü yoktu, ben de içeri girdim ve gördüm ki bir tanesi sobanın arkasında duruyor, diğeri de pencereyi tıklatarak dışarıyı seyrediyordu. Bir tanesine sordum, "Ne oldu İsa konusu? Hanginiz gerçekten İsa?" Diğerini gösterdi

[5] Kendisi de bir Efesli olan Herakleitos şöyle yazmıştı, "Ey Efesliler, öyle büyük servetiniz olsun ki, kötülüklerinizin cezasını çekebilin." Philip Wheelwright, *Heraclitus* (Princeton, 1959), fr. 96.

ve, "Tabii bu delinin biri," dedi. Diğerinin deli olduğunu hemen anlamıştı, ama kendisinin deli olduğunu göremiyordu. O zaman ne yapılabilir? Elbette onları tedavi edemezsiniz. Ama şişmeye uğramış kişiler, beyinleri bölünmüş ve o halde pıhtılaşmış deliler gibi değildirler. Şişmede hâlâ işlevseldir; hâlâ sıvı bir haldedir ve tedavisi de kişilerin takındığı tutuma göre değişir, telafi edici veya çelişkin bir tutum mu takındıklarına ya da şişmeyi kabullenip onun görkemine boyun mu eğdiklerine bağlı olarak. Bazen şişme son derece görkemli, harika bir şey olur. Şimdi metnimize devam ediyoruz:

> Fakat bir adım arkada kaldığında, her ağzı susturan ve her gözü donduran korkunç bir şey oldu:—şeytan gibi bir çığlık kopardı ve önündekinin üstünden atladı. Ancak diğeri, rakibinin zafer kazandığını görünce, hem aklını hem de ipteki dengesini kaybetti; sırığını fırlattı ve ondan önce, bir kol ve bacak kasırgası halinde aşağıya düştü. Pazaryeri ve halk, fırtına kopmuş denize dönmüştü: herkes birbirini çiğneyerek kaçıp dağıldı, özellikle cambazın çarpacağı yerden.
>
> Fakat Zerdüşt yerinde kaldı. Cambazın bedeni, fena halde yaralanmış ve sakatlanmış bir halde onun yanına düştü, ama henüz ölmemişti.

Zerdüşt'ün kaçmayıp yerinde mıhlanmış gibi kalması, o olayla belirli bir ilişkisi olduğunu; düşen ip cambazının onunla yakın bir bağı olduğunu gösteriyor.

> Biraz sonra parçalanmış adam kendine geldi ve Zerdüşt'ün yanında diz çökmüş olduğunu gördü. "Orada ne yapıyorsun?" dedi sonunda, "şeytanın bana çelmesini takacağını çoktan biliyordum. Şimdi beni cehenneme sürüklüyor: onu engelleyecek misin?"
>
> "Şerefim üstüne yemin ederim," diye cevap verdi Zerdüşt, "sözünü ettiklerinin hiçbirisi yoktur: şeytan yoktur, cehennem yoktur. Ruhun bedeninden bile önce ölecek: artık hiçbir şeyden korkma," dedi.

Bu *Zerdüşt*'ün klasik pasajıdır, kehanetin, nihai felaketin beklentisinin, deliliğinin, zihninin ya da ruhunun bedeninden önce ölmesinin anlatıldığı. Ve deliliği sırasında tamamen gitmişti—onunla hiçbir bağlantı kurulamıyordu. Akıl hastalarında görülen genel felcin atipik bir biçimiydi ve çok kötüydü; kimse onunla konuşamıyordu. Mantıksal bir bağ kurulamıyordu. Zaman zaman kaçıyordu. Bir defasında kız kardeşinin evinden kaçmış ve Weimar bahçelerinden birinde çırılçıplak yakalanmıştı. Bazen de sessiz dönemler geçiriyor, kız kardeşi onunla birlikte yürüyebiliyordu, ama kendisine söylenenlere tepki veremiyordu; sadece birkaç anlaşılır söz söylüyordu. Örneğin bir defasında kardeşine, "Oldukça mutluyuz, değil mi?" demiş—son derece makul bir edayla ve hemen ardından yine gitmişti. İnsanlar onun deliliğinin kutsal bir mani olduğu sonucuna varmıştır—Yunanların *maniá* dedikleri, kutsal bir hal, tanrıyla dolmuş

olma hali; kişi *entheos* olmuştur, tanrı içindedir. Bu sözü, onun bir Nirvana haline ulaşmış olduğunun kanıtı olarak aktarılır.

Gördüğünüz gibi, deliliğin arkasında bir tür Nirvana hali bulunduğunu varsayabiliriz. Bu, oldukça delirmiş insanlarda neden hâlâ son derece akla yakın sesler olduğunu ve sıklıkla, bedenen hastalandıkları zamanlarda makulleştiklerini açıklar. Bir akıl hastası kadının vakasını hatırlıyorum, en abes megalomanca düşüncelerle doluydu, ama duyduğu sesler—ki onlardan telefonum diye söz ederdi—ona doğruları söylerdi. Bir defasında bana, son derece çapraşık ve yapay bir üslupla ifade edilmiş, tamamen saçma bir şey söyledi. Ne demek istediğinin temeline inmek için uzun bir zaman boşuna uğraştım, sonunda sabrı taştı ve bir şeye tekme attı ve, "telefon beni her zaman rahatsız eder" dedi. "Ne diyor telefon?" bana söylemek istemedi ama sonunda söke söke aldım: "doktoru parmağında oynatıyorsun; bunların hepsi zırva, senin yerin tımarhane." Çok başa çıkılmaz bir hale geldiği bir seferinde de, ona, "Bana bak," dedim, "böyle davranırsan, insanlar aklının başında olmadığını düşünür. Sen de bu yüzden tımarhanedesin; böyle insanların kilit altında tutulması gerekiyor." Karşı çıktı ve tam o sırada telefonu araya girdi: "Doktor haklı; elbette sen delisin ve kilit altında tutulmalısın." Bunlar normalliğin ve içgörünün sesleriydi.

Bir başka vakada da bir adam vardı, koğuştaki en gürültücü bireylerden biri. Çoğunlukla sabah beş civarında heyecanlanmaya ve yaklaşılamaz bir hale gelmeye başlıyordu. Herkese ağız dolusu küfrediyor ve bazen de şiddete başvuruyordu, yani kilitlenmesi gerekiyordu. Sonra, saat ondan itibaren açık koğuşa ya da bahçeye bırakılıyordu ve ben o saatte gelince, çoğunlukla şöyle bağırıyordu: "İşte o köpek ve maymun kalabalığı doktorlardan biri daha, kurtarıcılık oynayacak, delileri iyileştirecek; hepsi zırva." Neredeyse basmakalıp bir konuşmaydı. Ama bir kez geldiğimde, bu herif son derece tatlı ve nazik olmuştu. Hemşire de onun son derece iyi ve nazik olduğunu söyledi, o da benimle gayet normal bir ses tonuyla konuştu. Sonra ellerinin çok sıcak olduğunu fark ettim ve otuz dokuz derece ateşi olduğunu keşfettim. Onu yatırdılar, tifo olduğu anlaşıldı ve yaklaşık altı hafta yatması gerekiyordu. O süre içinde nazik, sade bir kişiydi, son derece uysal ve sessiz. Yatağına ne zaman gelsem bana, "Teşekkür ederim doktor, bana baktığınız için çok naziksiniz" derdi. Hemşirelere de daima teşekkür ediyordu; gerçekten yumuşak, hoş bir insandı. Bu kusursuz dönüşümüne çok alışmıştık ki, bir sabah, hâlâ da oldukça halsiz olmasına rağmen zayıf bir sesle, "Hah, işte yine o kurtarıcılık oynayan köpek ve maymun doktorlardan biri daha" dedi. İçimden, "iyileşiyorsun ihtiyar," dedim, bir hafta geçmeden davasını yüksek sesle vıraklamaya başlayınca, iyileştiğini anladım. Şimdi bu adam neredeyse yirmi yıldan beri tımarhanedeydi ve böyle vakalarda beynin bir şekilde rahatsız olduğu, katmanlarca hücrenin köreldiği varsayılır, ama tifo sürecinde adam gayet iyiydi, sonra aniden özüne döndü. Bu iyi bilinen bir gerçektir. Bu nedenle ilk başlarda, bu tarz vakaları tedavi etmeyi denerlerse, zehirli merhemler ya da enfeksiyona neden olacak bir şey kullanarak yapay

yöntemlerle insanları hasta ederlerdi, çünkü yüksek ateş ya da enfeksiyon halindeyken nispeten normal davrandıkları fark edilmişti.

Dolayısıyla bilincin hastalıklı halinin ardında bir tür normal ya da üstün durum olması kesinlikle saçma değildir. Ayrıca Nietzsche'nin durumunun ardında ortaya çıkma şansı bulamamış üstün bir benlik de olması mümkündür. Bilinç hastaydı, ama özbenliğin aklı başındaydı. Örneğin yakın zamanda benden yaşlı bir çağdaşımın, Dr. Carl Ludwig Schleich'in çalışmalarının yeni bir baskısına bir önsöz yazdım. Ona göre insan ruhu beyinle değil, bedenle, sempatik sinir sistemiyle bağlantıda ve beyin rahatsız bile olsa, kişilik etkilenmeyebilir.[6] Savaşta muazzam miktarlarda beyinsel madde kaybının kişiliği hiç etkilemediği saptanmıştı; sadece başka türden hafif rahatsızlıklar görünüyordu.

Şimdi, Mrs. Case biraz önce şu soruyu sordu: "Tam bir bilinç halinde dünyanın varolamayacağını söylediniz. Dış gerçekliğin bilinçdışının bir yansıtmasından başka bir şey olmadığı görüşünü mü savunuyorsunuz?"

Bu tabii biraz fazla hızlı! Bu tür sorunlarla ilgili inançlara sahip olduğumu söyleyemem. Böyle şeyleri ancak bir eğer eşliğinde söylerim. Bunlar inanç ya da imanla ilgili şeyler, kaçınılmaz çıkarsamalar veya bilimsel doğrular değildir. Bu, psikolojidir ve psikoloji bir veriler, olgular dünyasıdır, tümü kendi doğasına sahiptir. Afrika'da bir fille karşılaşmanız, dünyada varolmakla ilgili hiçbir şey kanıtlamaz. Sadece Afrika'da bir fille karşılaşmış olursunuz. Bu sizin sonunuz da olabilir, hiçbir anlamı da olmayabilir. Bu basitçe, bir veridir. Aynı şekilde insan kafalarında da düşüncelere rastlarsınız. Sadece oradadırlar ve ille de bir anlamları yoktur. Kendimizi düşüncelerimizin, bir şey üretme bağlamında bir anlamları olduğuna dair bu son derece bilimdışı önyargıdan kurtarmamız gerekiyor; bir düşüncenin bir şey üretmesi son derece ender bir şeydir. Düşünce kendi başına bir olgudur; hiçbir şeyi kanıtlamaz. Belirli bir karganın şu anda gölün üstünde uçması hiçbir şeyi kanıtlamaz ve bir anlamı yoktur. Sadece uçar. Böyle bir kuş vardır. Böylece kafalarımızda bu tür kuşlar vardır ve bunlar dünyanın asıl yapısıyla ilgili hiçbir şeyi kanıtlamaz. Ama dünyamızın bir psikolojik veri olduğunu bilmemiz iyi bir şeydir; yargıladığımız her neyse, bir psikolojik veridir. Örneğin bu kibritliğin gerçek olduğunu söylersiniz. Ama bunun nesi gerçektir? Onu hissetmeniz. Onu burada görüyorsunuz, ama burada hissetmiyorsunuz; beyninizde hissediyorsunuz ve kimse beyninizin duyu algınıza ne yapabileceğin bilmiyor. Ses adı verdiğiniz belirli hava dalgaları var ama aynı dalgaların daha düşük frekansla hareket edenlerine titreşim diyorsunuz, çünkü onları titreşim olarak algılıyorsunuz. Saniyede on dalgalık bir titreşimi havanın hareketi olarak hissediyorsunuz; saniyede on altı olunca kimileri çok düşük perdeden bir ses duymaya başlıyor. Demek ki dünyamız psykhemizle göreceli; o halde *dünya*yla ilgili olarak ne dediğimizin bir önemi yok, çünkü bunu *kendi* dünyamız hakkında söylü-

[6] Anestezinin kâşifi Carl Ludwig Schleich'in (1859-1911) denemeleri *Der Wunder der Seele* 1934'te yayımlanmıştı. Jung'un önsözü için bkz. TE 18, par. 1115-20.

yoruz. Bir başka dünya varsa, ne dediğimiz çok, çok az anlam taşıyor—Kuzey Kutbundaki bir bit kadar.

Doğu felsefesinin eski bir inancına göre, eksiksiz veya kusursuz bir bilinç durumuna erişirseniz; dünya Tanrı'ya nüfuz eder ve yok olur.[7] Bu elbette *bizim* dünyamızın bir yansıtma olduğu düşüncesini de içeriyor. Böyle yansıtmalarla canımızı yaktığımız ölçüde de onların gerçek olduklarını varsayıyoruz. Dolayısıyla dünyanın *bizim* yansıtmamız olduğunu söyleyemeyiz. O, Tanrı'nın yansıtmasıdır; insandaki bir üstün varlık bu yansıtmayı yapmıştır. Bu yüzden Doğuda maddeye kutsal düşüncenin kesinliği denir. Kutsal düşünce muğlak olabilir ve o zaman yok olur, ama kutsal zihin ya da düşünce kesinse, o zaman maddedir. Bunun böyle olması son derece mümkündür; böyle bir ifadeye karşı kesin olarak hiçbir argümanımız yok. Örneğin teolojinin tamamını modern fizikle doğrulayabilirsiniz, çünkü daha önce anladığımız şekliyle madde yok. Son derece elle tutulmaz, düpedüz gayri maddi. Varoluyor, sonra kayboluyor ve aslında varolan, bir tür enerji ya da radyasyon. Dolayısıyla Hindu filozofun maddenin kutsal düşüncenin kesinliğidir şeklindeki ifadesi, son derece zekice. Elbette bunun bayıldığımız zaman ya da uyuduğumuz sırada dünyanın görünürde kaybolması deneyimimizden aldığımız bir insan yansıtması olduğunu söyleyebilirsiniz. Ama tüm dünyanın yapısının kaybolabileceği önerisini taşıdığını bilirsiniz. Kendi başına bir tözü yoktur. Olmadığı bir durumda da olabilir; madde radyasyona dönüşebilir ve hiçbir şey, kütle bile yoktur; her şey yok olmuştur.

Mrs. Case: Ama radyasyon da madde kadar gerçek değil mi?

Dr. Jung: Elbette, ama artık madde değildir. Doğal olarak bir şeyle ilgili düşündüğünüz zaman, bir şey olduğunu varsayarsınız. Çünkü tüm bu sorunlarla elinizde bir sürü antinomi ve *a priori* kategoriler kalır. Herhangi bir şey düşünmek için yargılama kategorilerine gerek vardır; düşündüğünüz anda bir varoluş yaratmış olursunuz ve bir şeyin olduğunu varsayarsanız, düşünmektesiniz demektir.[8] O halde kusursuz bilinçle dünyanın yokluğa döneceği düşüncesi dikkate almamız gereken bir felsefi fikirdir; ama bunun bir dünyayı var ya da yok edeceğini söyleyemeyiz. O ancak *bizim* dünyamızı var ya da yok eder. Eh, tüm bunlar son derece kifayetsiz, ben de nesnelerin gerçekliğiyle ilgili bu tür felsefi sorulardan söz etmeyi sevmiyorum. Felsefenin bu konuyla ilgisi çok ve şeyleri ne kadar fazla düşünürseniz, o kadar içselleştirirsiniz—o kadar yok edersiniz. Düşünmek suretiyle şeyleri söndürürsünüz; onları gerçekdışı bir hale getirirsiniz, çünkü özbenliğe girmelerine izin verirsiniz, o zaman da varlıklarını kaybederler. Çünkü şeyler *bizim* dünyamızdır, *asıl* dünya değildir.

Pekâlâ, şimdi metnimize devam ediyoruz:

---

[7] Bireysel varlıkların Tanrı'dan zuhur etmesi ve bu yüzden feleğin çarkına mahkûm olmaları gibi, aydınlanma da ayrıklığın alt edilmesidir.

[8] Immanuel Kant düşüncenin varlığı yarattığına inanmıyordu, ona göre uzayın, zamanın, nedenselliğin ve diğer algılama ve kavrayışların kaynağı—kendi başına önceden varolan dünya değil—insan kavrayışıydı ve bu olmasa, dünya anlaşılmaz olurdu.

Adam, güvensizlikle baktı. "Söylediğin doğruysa" dedi, "hayatımı kaybetmekle bir şey kaybetmiş olmayacağım. Ben, dayakla ve az yemekle oyun öğretilmiş bir hayvandan fazlası değilim."

"Hayır," dedi Zerdüşt "sen mesleğini tehlikeden yarattın. Bunda küçümsenecek bir şey yok. Şimdi de mesleğin yüzünden ölüyorsun, bunun için seni kendi ellerimle gömeceğim."

Zerdüşt bunu söylediğinde son nefesini vermekte olan adam, cevap vermedi, ama sanki teşekkür etmek için, Zerdüşt'ün elini arıyormuş gibi elini kımıldattı.

Burada ölmekte olan ip cambazının Zerdüşt'e çok yakın olduğunu ve Zerdüşt'ün onu ne ölçüde özümsediğini görüyoruz. Bu, hangi cümlede görünür hale geliyor?

Miss Hannah: "Sen mesleğini tehlikeden yarattın."

Dr. Jung: Aynen. Bu, Zerdüşt'ün ne ölçüde ip cambazı olduğunu gösteriyor.

Dr. Reichstein: Bu elbette bir beklenti, ama eski efsanelerde ve simya felsefesindeki yeni bir şey ortaya çıkarmak için tinsel kısmın yeryüzüne gömülmesinin gerekliliği bu gömmeyle bir paralellik oluşturuyor.

Dr. Jung: Evet, tıpkı bir buğday tanesinin büyümesi için yeryüzüne gömülmesi gibi. İp cambazı figürüyle yine karşılaşırsak onun daha sonra dirilmek üzere gömüldüğünü varsayabiliriz. Daha sonra ortaya çıkan, ip cambazına benzeyen ya da onu andıran başka bir figür var mı?

Miss Hannah: En çirkin adam mı?

Dr. Jung: En çirkin adam olarak diriltilmiş olması çok mümkün.

Miss Hannah: Anlamıyorum: "Ruhun, bedeninden önce ölecektir." Bunun Nietzsche'nin yazgısına dair bir kehanet olduğunu biliyorum, ama olasılıkla bunu koyarken bir şey demek istiyordu.

Dr. Jung: Kulağa nasıl geliyor? Nasıl bir tonla konuşuyor?

Miss Hannah: Hıristiyan ilkesinin bir olumsuzlaması gibi.

Dr. Jung: İp cambazına atfen demek istemiştim.

Miss Hannah: Onu ölüm korkusundan kurtarmak içindir.

Dr. Jung: Evet, ölmekte olan bir insanla o niyetle konuşursan, bir tür son kutsama, bir teselli olabilir. Bunun Hıristiyan paraleli şöyle olurdu: Hiçbir şeyden korkma; bedenin ölecek, ama ruhun yaşayacak. Ama burada ruhunun, bedeninden önce öleceğini söylüyor, "artık hiçbir şeyden korkma." Tam tersini! Tam tersi nasıl teselli olabiliyor? Buna şimdi girmek niyetinde değildim, çünkü bu aslında Zerdüşt'ün, dramın akışında ortaya yavaş yavaş açılmaya başlayacak olan tüm trajik sorununun önceden görülmesi. Burada henüz tomurcuk veriyor, sonraki gelişmelerden çıkarsama yapabilirsiniz, ama şu anda açımlamak zor.

Mr. Nuthall-Smith: Ruhu ölürken ölümün tüm dehşetini deneyimlemiş bulunuyor, bedeninin o kadar önemi yok. Dolayısıyla korkacağı bir şey yok.

Dr. Jung: Bu bir teselli olur mu?

Dr. Schlegel: İp cambazı, şeytan görünse onu cehenneme götürürdü diyordu.

Dr. Jung: Eh, ip cambazı şeytanın onu cehenneme sürüklemesinden korkuyordu, ama sonra Zerdüşt ona cehennemin olmadığını söyledi—ve: "Ruhun bedeninden bile önce ölecek" diyor. O halde şeytanın ondan alacağı bir şey kalmamış oluyor. Şimdi, buna teselli denebilir mi? Bu çok fena diş ağrısı çeken birisine: "Merak etme, seni vuracağım" demek gibi bir şey. Böyle anlaşılması mümkündür. Ama fazlasıyla tuhaf bir tesellidir.

Mrs. Crowley: Tanrı'nın öldüğü fikriyle bağlantılı değil mi?

Dr. Jung: Evet, o kesin. Bu anti-Hıristiyan bir teselli. Elbette kim olsa şöyle şeyler söylemenin teselli olacağını düşünürdü: "Korkma birader, doğal olarak bedeninden kurtulman gerekiyor, ama ruhun yaşayacak. Tıpkı eski Mısırlıların ve Asurluların ve iki bin yıldır Hıristiyanların ve tüm ilkel toplumların inandığı gibi." Ama burada her şey tersine dönmüş ve sanki bir teselliymiş gibi konuşuyor. Bu tuhaf bir şey, ama bence bunda gerçekten gizli bir teselli var—ama yalnızca Nietzsche'nin içinde bulunduğu özel durumun çerçevesinde anlaşılır bir teselli. Bunun dışında, herhangi başka bir psikoloji için, bu teselli olmazdı.

Mr. Allemann: Nietzsche bedenin ve yeryüzünün her şey, ruhunsa hiçbir şey olduğunu düşünüyor, ruh yetersizdir; dolayısıyla bedeni kaybettikten sonra ruha sahip olmak anlamsızdır. Beden kaybedilince, ruh da kaybedilmelidir.

Dr. Jung: Evet, hatta bedeni koruyup ruhu kaybetmeyi bile bir teselli olarak görüyor. Geç dönem Hıristiyan döneminin, insan ruhunun bir hiç olduğu, kurtarılmaya değmediği önyargısına sahip. Hatta bu denli aşağılık bir şeyi kurtarmamak büyük bir erdemdir. Böylesi sefil bir şeyi kurtarmak için muazzam bir kuruluş gereklidir: insandan daha fazlası çıkamaz. Sahip olduğumuz tüm iyilikler bize gösterilmiştir. Kendi başımıza iyi bir şey üretmekten tamamen yoksunuz. Yolumuzu bile bulamayız: hepsi Tanrı'nın inayetiyle olur. Katolik mezhebinde hiç olmazsa çalışmak aracılığıyla kutsanma mümkündür, Protestanlıktaysa inayetten başka bir şey yoktur ve o işlemezse, sonsuza kadar kayboluruz. Uygarlığımız ruh diye adlandırılan şeye pek değer vermez, elimizdeki tek şey sözcüklerdir. Pratikteki hesaplaşmaya gelindiğinde, hiç saygı ve hiç sabır yoktur. Birine her gün ruhunu geliştirmek için birkaç saat ayırması gerektiğini söylerseniz, suratınıza güler. Hiç böyle bir şey duymamıştır. Bu, gülünçtür; insan inanır ve bu, yeterlidir. Ayrıca bununla ilgili bir şeyler yapmak gerektiği, duyulmamış bir şeydir.

Dr. Reichstein: Ben ip cambazının bir tür Prometheus günahı işlediğini ve bu yüzden ruhunun sonsuza kadar cezalandırılmış olduğunu düşünüyorum. O bakıma ruhunun gerçek olmaması bir teselli olabilir.

Dr. Jung: Ve aynı şekilde bir tür Prometheus olan Nietzsche kişisi için de bir teselli olabilir; Bir Prometheus olduğu ölçüde, bir ip cambazıdır da. Şu an itibarıyla ona sıkıntılarının yakında biteceğini söylemek, bir tür teselli. Çünkü ruhunuz bir sıkıntıdır, ruhunuz yoksa, sıkıntı da yoktur. Bu teselli Zerdüşt'ün genel "sarışın hayvan" öğretisiyle de örtüşüyor.[9] Açık tenli bir hayvan gibi, kah-

[9] Çok atıfta bulunulan "sarışın hayvan" Nietzsche'nin *Soykütüğü*'nde bir hayvan olarak insanı tanımlamak için kullandığı bir ifadedir.

raman ol. O zaman ruhun olmaz. Ruh bir zırvadır. Budalaca psikolojik karışıklıklar anlamındadır; bu yüzden, kahraman ol. Bilinçdışının o büyük figürüyle özdeşleş ve tüm o psikolojiyi at gitsin, tüm o ayrımlar yalnızca sıkıntı getirir. Bilinçdışı figürlerle sarhoş olmak Dionysosçudur; daha ilerisini okuduysanız, eşek bayramının bir Dionysosçu orji olduğunu hatırlarsınız. Bir tür bedbaht Hıristiyan olan en çirkin adamı telafi etmek için, onun kinayelerine karşı bunu savunur. Dionysos kültünde sarhoş ve bilinçsiz olmak, psikolojik sıkıntıyı sona erdirmek, doğanın kollarında sizi fazla küçük olduğunuz için rahatsız eden her şeyi unutmak, neredeyse asıl amaçtır.

Schiller'in "Neşeye Övgü" eserinde Dionysosçu coşkunun tamamen bilinçdışı halinin aracılığıyla insanın küçük bedbahtlığının telafi edilmesi fikrini bulursunuz. O sarhoşluk halindeyken, tanrı *mystes*'in [mürit] içine girer. O, kendisi, tanrı olur. Doğanın büyük bir akımı haline gelir, nehrin kendisi olur ve artık bireysel sıkıntılar yoktur. Bu, sıkıntılar fazla büyüdüğü zaman onlarla baş etmenin bir yolu. Bu bağlamda çok havalı bir sözcük kullanmak gerekirse, bu histerik yoldur ve sarhoşlukla bilinçsizliğe varmak isteyen alkoliğin yoludur. Kişisel dertlerinden büyük evrene kaçar, histerik kişinin kendisini kompleksinden kurtarmaya çalışması gibi. Diğer yol, psikastenik ya da içedönük yol, kişinin kendisini kompleksiyle birlikte kapatması, başkalarından kaçınması, kompleksine doğruca bakmaktan başka hiçbir şey yapmamak için sarhoşluktan uzak durur. Bu da Apolloncu yoldur. Elbette Apolloncu terimiyle bu anlaşılmaz, ama ayrımcılık, kendiniz tüm diğer varlıklardan bir kompleksle ayrı görmek bağlamında, bu tanıma uygundur. Evrene sarılmak, tüm varlığa tek bir öpücük yok, tüm dikkatinizi kompleksin yüzüne bakmaya odaklarsınız, o bir manastırdaki canavardır, siz de dışlanmış olduğunuz gerçeğini kabullenirsiniz. Bu başka bir yoldur, isterseniz başka bir kefaret ya da inayet yolu diyebilirsiniz.[10]

Şimdi burada Dionysosçu yolu savunuyor. Kendini unut, kendin için ölmüş ol; ruhun memnuniyetle bedeninden önce ölecektir, çünkü o zaman ne olduğunu görmeyeceksin. Daha fazla sıkıntı çekmene gerek yok. Belki bir rüyaya ya da tamamen yok olma anlamında bir ölüm haline geçeceksin, daha beden yaşamaya devam ederken. Zerdüşt'ün akışında bunun çalışmaya başladığını görüyorsunuz. Nietzsche gitgide daha Dionysosçu bir düzeye yükselmeye çalışıyor—ya da çalıştırılıyor. Sefih ilahi daha da artıyor. Sıkıntı ne kadar derinse, trajedi de o kadar büyüyor, o kadar kendisini kutsal cinnetin coşkusunda kaybediyor. Ve bu, burada hazırlanıyor. Olağanüstü acılar çeken Nietzsche gibi bir insan için birisinin, "seni cehennem azabıyla yakan tüm o korkunç dertler sona erecek; uykuya dalacaksın ve bedenine ne olduğundan haberin bile olmayacak"

[10] Schiller'in (1759-1805) "Neşeye Övgü" şiiri, bilindiği gibi Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisinde müzikal bir yapı bulacaktır. İlk önemli yapıtı olan *Tragedyanın Doğuşu*'nda Nietzsche, Apolloncu ya da dingin, düzenli nitelikleri, tragedyadaki karanlık, çalkantılı Dionysosçu güçlerden ayırmıştır. Ama zamanla Apolloncu yol Nietzsche'nin gelişen felsefesinde yerini Dionysosçuya bıraktı ve deliliği arttıkça, mektuplarını "Dionysos" diye imzalamaya başladı.

demesi, gerçek bir tesellidir. Hayatınızda sadece bedeninizin yaşadığı böyle bir habersizlik hali yaşadıysanız Dionysosçu vahyin tüm kutluluğunu bilirsiniz. Ve Nietzsche bu vahye sahipti. Daha sonra bunun apaçık belli olduğu son derece güzel şiirler var. Olağanüstü bir coşkunun kanatlarında bir süreliğine kendinden çıkmış, ayrımcı bilincin sıkıntılarından tamamen kurtulmuştu. Aslında bilincin aşırı yoğunluğundan mustaripti; kişi anakronistik olduğunda, yaşaması için uygun olmayan bir zamanda yaşadığında, daima böyle olur, çünkü kendisini anlayan çağdaşlar bulamaz.

Angelus Silesius böyle bir adamdı; asla dengini bulamadığı bir çağda yaşadı. Evet, Hindistan'a bir yolculuk yapabilseydi, dengini bulurdu. Ona doğrularının çok eskiden beri bildikleri doğrular olduğunu söylerlerdi. Ama Batıda hiç kimse anlamıyordu. Ve ona ne oldu? Eh, kendisi Dionysosçu coşkulara kapılamayacak bir adamdı, yazgısının gösterdiği gibi, kendisini kompleksiyle birlikte kapattı. Kendisini gerçekten bir manastıra kilitledi ve orada öldü. Tüm muhteşem şiirini kaybetti, onun yerine Protestanlık aleyhinde yazılmış elli altı berbat risale yazdı. Eskiden Protestandı ve bir manastırda, cehennemi bir nevroz içinde, sefilce öldü. İşte bu, tam tersi olandandı: bedeni ruhundan önce öldü ve ruhu, korkunç ve zehirli bir iblise dönüştü—o tatlı, gizemli dizeleri, "Der Cherubinische Wandersmann'ı" yazan o adamın ruhu. Sonra da Protestanlık aleyhinde elli altı risale![11] İşte bu korkunç, şeytanca bir şeydir. Ama içedönük kişilere ya da en azından o mekanizmayı tercih edenlere doğallıkla bu olur. Elbette bu sadece, belli belirsiz bir biçimde, bir tip sorunudur. Ben içedönük birinin bile aşağılık işlevi kullanarak dışadönük bir mekanizmayı kullanabileceğine inanıyorum.

Nietzsche'nin dışadönük bir zihni vardı, dolayısıyla dışadönük mekanizmayı kullanacaktı, Dionysosçu yolu. Ama Nietzsche'nin durumunda her ikisini de görürüz. İlk başta Basel Üniversitesinde bir profesördü, ama pek anlaşılmıyordu, o da kompleksiyle kapandı ve oldukça yalıtılmış yaşadı. Daha sonra bilinçdışı bütün dışadönüklüğüyle yükseldi ve bu kez kompleksini kendisinden ayırıp yalıtılmışlığının içinde, muazzam bir dışadönüklükte eridi,[12] tıpkı yaşlı Angelus Silesius gibi—o da manastırın mahzenini ve bin şişe kadar yıllanmış şarap bulmuş olmalı. Nevrozu iyileşirdi, ama bu kez de sirozdan ölürdü.

---

[11] Angelus Silesius (1624-1677), Johann Scheffler'in takma adıdır. *Meleksi Yolcu* şöyle başlar: "Bilirim ki ben olmasam / Tanrı bir saniye yaşayamaz; / ben ölecek olsam, o halde / o artık sağ kalamaz." Rilke'nin "Ne yaparsın Tanrım, eğer ben ölürsem?" şiirinde de çarpıcı bir benzerlik vardır. Ayrıca bkz. TE 11, par. 190.

[12] Yani aşırı içedönük olan Nietzsche, Jung'un telafi teorisine göre, bilinçdışını dışa döndürmüştü. Bedenin Dionysosçu kutlama fantezilerinde bundan yararlanıyor olmalıydı.

SONBAHAR DÖNEMİ

Ekim / Aralık 1934

SEMİNER I

10 Ekim 1934

Dr. Jung:
Bayanlar ve Baylar: Tatil öncesi ip cambazının ölümünde bırakmıştık, bu nedenle şimdi yedinci bölümden başlıyoruz.

> Bu arada akşam olmuş ve panayır karanlığa bürünmüştü. Sonra halk dağıldı, çünkü merak ve dehşet bile yorgun düşmüştü. Ama Zerdüşt, yerde yatan ölünün yanına oturdu ve düşünceye daldı: böylece zamanı unuttu. Ama sonunda gece oldu ve bir soğuk rüzgâr, yalnız adamın üstüne esmeye başladı. O zaman Zerdüşt doğruldu ve kendi kalbine şöyle dedi:
>
> Gerçekten Zerdüşt de bugün ne güzel bir balık avladı! Yakaladığı bir insan değil, bir ceset.
>
> İnsan yaşamı kasvetli, üstelik anlamsız: bir şaklaban bile onun kaderi olabilir.
>
> Ben, insanlara varlıklarının anlamını öğretmek istiyorum, yani Üstinsanı. İnsan denen kara buluttan çıkan yıldırımı.
>
> Ama hâlâ onlara uzağım ve benim düşüncelerim onlara hitap etmiyor. İnsanların gözünde ben hâlâ bir budala ile bir ölü arası bir şeyim.
>
> Gece karanlık, Zerdüşt'ün yolları karanlık... Gel, soğuk ve katı yoldaşım! Seni ellerimle gömeceğim yere taşıyayım.

Bu çarpıcı pasaj hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mrs. Crowley: Bence bu bölüm yıldırım ve Üstinsanın olduğu sahnenin bir tekrarı. Onu yeniden gündeme getiriyor. Ama bunun sonraki bölüme bir önsöz niteliğinde olduğunu hissediyorum, ayrılamayacağını ve sekizinci bölümün yine ikinci bölüme döndüğünü. Onu yalnızca dağdan indiği ikinci bölümle karşılaştırarak anlayabiliriz.

Mrs. Baynes: Cesedi yoldaş olarak kabul etmiş gibi görünüyor.

Dr. Jung: Aynen. İp cambazının felaketini gördükten sonra Zerdüşt'ün neredeyse ilgisini kaybedeceğini düşündük, çünkü olanların tümü onun dışında olmuş gibi görünüyordu. Bununla ilgili felsefe yapabilirdi, ama ip cambazı ile kendi arasında yakın bir bağlantı olmazdı, önceki Seminerde belirlediğimiz son derece yakın bağlantının dışında—yani ip cambazının, Zerdüşt'ün insan olarak hali, bizzat bir insan olarak Nietzsche'nin. Cesedi neden bırakamadığını yalnızca bu açıklıyor; onunla kalmalı, cesedi yoldaşı yapmalıdır. Şimdi, bu oldukça dehşet verici bir görüntü, eminim; yani Nietzsche kişisinin herhangi bir anlamda Zerdüşt'e yoldaşlık eden ceset, onun taşıdığı ceset olduğu. Aslında bu, *Zerdüşt*'ün kasvetli yanıdır, tüm kitabın üstünde asılı bir bulut—Nietzsche'nin o Zerdüşt figürü tarafından sürüklenmesi—ve ilk kez burada gün ışığına çıkıyor. "Gerçekten Zerdüşt de bugün ne güzel bir balık avladı! Yakaladığı bir insan değil, bir ceset." Bu cümleye dikkat etmeliyiz. Önemli, çünkü daha sonra sırf bir insan yakalayamadığı için başkalarına gereksinimi olduğunu idrak ediyor. Anlıyor ki, o ceset yerine, başka insanları olması gerekir. Çünkü ceset kendisiyse, o zaman aslında ölmüştür ve kendi yerine yakaladığı başka insanları koymalıdır—ya da denebilir ki, başka cesetleri. O halde kendisi yerine olmalıdır; yaşaması gereken insan hayatını başkalarına devrediyor. Böylece insan varoluşunun tekinsiz ve anlamsız olduğunu söylüyor.

Soytarı bildiğiniz gibi Zerdüşt'ün olumsuz yanı, bu, Zerdüşt gibi bir bilinçdışı figürünün (son seminerde bu figürleri çeşitli yönleriyle ele almıştık) insana, onu yok edene kadar üstün gelebileceği anlamına geliyor. Bu, Üstinsanı neden karanlık buluttan çıkan bir yıldırım olarak nitelediğini (yıldırım, elbette son derece yıkıcıdır) ve neden kendisini bir budalayla bir ölünün arasına koyduğunu açıklıyor. Çünkü insanlar genellikle Zerdüşt'ün kim olduğunu göremiyorlardı ve onun ya soytarı ya da ceset olduğunu düşündüler; o ya bizzat Nietzsche cesetti ya da bir tür kötücül budalaydı—bir başka deyişle cinnet. İnsanlar Zerdüşt'ün temsil ettiği arketipi göremiyorlardı, yaşlı bilge arketipini. Bu arketip onlara apaçık göründüğü kadarıyla yalnızca bir soytarı ya da ceset olarak görünüyordu, insanı ya delirtecek ya da öldürecek bir varlık olarak. Ama Zerdüşt yalnızca arketip değil; aynı anda özbenliği de içeriyor ve bu nedenle aşırı ölçüde üstün bir figür. Şimdi, arketipin özbenlikle özdeşliğine ne diyorsunuz? Bu, olabilir mi?

Miss Hannah: Hayır, çünkü arketip genel fikirdir, özbenlikse Burada ve Şimdide olan şeydir.

Dr. Jung: Evet. Arketip kolektif bir şeydir; tanımı itibarıyla kolektif bilinçdışının bir içeriğidir. O, insanın her yerde karşılaştığı, her yerde varolan, sonsuz bir figürdür, oysa özbenlikle hiçbir yerde karşılaşılmaz. Özbenlik, tanım itibarıyla, en bireysel şey, bireyselliğin özüdür. Benzersizliğidir. Ve ona nerede rastlanabilir?

Cevap: Bireyleşmiş bir insanda.

Dr. Jung: Eh, yalnızca kendinizde. Onunla başka bir kişide dahi karşılaşamazsınız, yalnızca kendinizde. Özbenlik, benzersizliğinizin ani farkındalığıdır ve bir bakıma olabilecek en kişisel, en samimi benzersizliktir. O, *sizin* benzersizliğinizdir. Şimdi, son derece çelişkin olduğu için böyle bir şeyi zekâ yoluyla anlamanın son derece zor olduğunu kabul ediyorum. Elbette özbenliğin öncelikle kişisel Atman olduğunu aklımızda bulundurmamız gerekir—kavramın Hindistan formülasyonunu kullanırsak. Onların tanımlamasına göre, kişisel Atman, özbenlik, herkesin içindedir; o hem en küçük şey, herkesin kalbindeki parmak çocuktur, hem de dünyadaki en büyük şey, kişilerüstü Atman, genel kolektif Atman'dır.[1] Ve bu tanımı kabul edebiliriz. Batılı bir zihin bile zekâsıyla bunu kavrayabilir. Ama yine de hakkıyla kavranılmaz, çünkü kişilerüstü Atman herkesin içindeki değildir. O, benim özbenliğimdeki parmak çocuktur. Sadece özbenlik vardır ve bu *benim* özbenliğimdir, çünkü tanımı itibarıyla kişisel Atman, benzersizdir.

Şimdi, Doğunun bunu böyle anladığını garanti edemem, ama her halükârda Doğuda, hazır yapılmış mandalalar ve formüller olduğu gerçeği bizi tatmin edebilir, böylelikle insanların özbenliğin bu tuhaf gizini kavramış olduklarını varsayabiliriz. Örneğin bir mandalaya tapınmayı ele alalım, duvarlara astıkları, evrimi temsil eden çakralar gibi değil, bir bütünlenme mandalası, merkezinde ya *vajra*, yani yoğunlaşmış kutsal gücün soyut simgesi şimşek ya da birbirine sarılmış Shiva ve Shakti olan lamaistik bir çakra.[2] Tantrik mürit, işlevlerin dört kapısından mandalanın merkezine girer[3] ve anlaşılan, Upanişad felsefesine göre kişilerüstü, Mutlak Atman olan tanrıya yaklaşır. Bir başka deyişle, mürit kişisel Atman'ı kutsal kaynağına, kişilerüstü Atman'a geri getirir. Sonunda, dört kapıdan girip de merkeze ulaştığı zaman, tefekkürün doruk noktası, müridin tanrıyla tamamen özdeşleşmesi olacaktır—eğer bir erkekse Shiva'yla, kadınsa da tanrının dişi yönüyle, Shakti'yle. Bu iki yön en sonunda, varolmayan ama varolan Brahman'da tek olurlar. Şimdi, bu durumda bireysel özbenlik evrensel özbenlik haline gelmiştir, ama kişiselin aracılığıyla evrensele yaklaştığınız zaman, bireysel bilinci, evrensel bilince taşırsınız. O zaman evrensel bilinç, bireysel bilinçle özdeş olur; burada özbenlik, tüm kendine has kişisel varlığıyla, evrensel varlıkla aynıdır. Bu son derece çelişkindir, o eski Alman gizemci şair Angelus Silesius kadar çelişkin, örneğin gayet ılımlı bir

---

1 Son dönem *Shvetashvatara Upanişad*'dan: "Tüm varlığı kaplayan benlik (Atman), / tereyağın kaymakta olması gibi, / kökleri öz bilgi ve sadelikte olan— / ... Bu Brahman'dır ... / Ondan ne daha küçük ne de daha büyük hiçbir şey yoktur .... *Hint Felsefesinde bir Kaynak Kitap*, ed. Radakrishnan ve C. G. Moore (Princeton, 1957), s. 90-91.

2 Jung başka bir yerde şöyle yazıyor, "Tantrik doktrine göre Shiva, varolan Teklik, mükemmellikte zaman-ötesi olandır. Yaratım, bu uzatılmamış uç—Shiva-bindu olarak bilinen—dişi yanının, Shakti'nin bitimsiz kucaklayışının ortaya çıkmasıyla başlar" (TE 9 i, par. 631 ve şek. 1). Vajra kutsal gücün simgesidir.

3 İşlevlerin (düşünme, hissetme, algılama, sezme) tümü benzersiz bir perspektifi temsil eder. Böylece ancak dördünü de kullanarak eksiksiz kavrayışa ulaşılabilir.

merakla kendisinin Tanrı'yla aynı olup olmadığını, kendisiyle Tanrı arasında bir fark olmadığını sorgulaması gibi.[4]

Bilinçdışı psikolojimizde Hindistan'daki tantrik sistem kadar ya da lamaistik felsefede veya Batı gizemciliğindeki kadar gelişmiş olan bu düşünceler vardır ve onlarla konuşmamız gerekir. Bu gizemcilik değildir, bu psikolojidir. Sadece bilinçdışımızın şu ya da bu biçimde üretip durduğu bu gibi verilerin bilimsel olarak ele alınmasıdır. Ve burada, Zerdüşt'te de aynı biçimi buluyoruz, çünkü Zerdüşt bir yandan apaçık yaşlı bilge arketipiyken, diğer yandan da o benzersizlik kavramıdır. Daha önce sözünü ettiğimiz, Nietzsche'nin kendisi ile Zerdüşt arasındaki çözülmesi mümkün olmayan giriftlik, bundandır. Bu özdeş olma ve olmama hali, kişisel ile kişilerüstü özbenlik ya da kişisel Atman ile kişilerüstü Atman arasındaki ilişkiyle tıpa tıp aynıdır. Nietzsche Zerdüşt'ün içindeyken bile kendi benzersizliğiyle, bir bakıma kendi kişisel özbenliğiyle oradadır. Şimdi bu aynı anda bir de arketip olmamalıdır; arketipin özbenlikten farklılaştırılması ve ayırt edilmesi gerekir.

Mr. Baumann: Arketipin yalnızca bilinçdışını, özbenliğinse bilinci ve bilinçdışını bir arada temsil ettiğini söyleyebilir miyiz?

Dr. Jung: Tamamen. Özbenlik daima bilinçli ve bilinçdışı işlemlerin toplamıdır. O, bilinci kapsar; bilinç özbenliğin içinde, büyük bir dairenin içindeki küçük bir daire gibidir. Özbenlik arketipin içinde olamaz, çünkü arketip sadece kolektif bilinçdışının bir içeriği, bir figürüdür ve içinde bulunduğu şeyi içermesi mümkün değildir. Arketip bilinçdışının içindedir ve bilinçdışı ve bilinç bir ara özbenliği oluştururlar. "Özbenlik" tüm arketipleri ve bireysel bilinci aynı anda kapsayan bir bütünlüktür. Bütünlüğün simgesi daima daire olmuştur ve bunun merkezinin bilinç, çevresinin de arketipleri içeren bilinçdışı olduğu söylenebilir, yaşlı adam arketipi de bunlardan biridir. Ve bu, özbenliği içeremez, çünkü dairenin tamamı özbenliktir, bilinç ve bilinçdışının toplamı. Dolayısıyla özbenlik ya da bütünlük fikrinin bir arketipin içeriğiymiş gibi görünmesi ancak geçici bir durum olabilir. Şimdi, böyle bir geçici durumu nasıl tanımlarsınız? Bu durumun bir arketipte, yaşlı adam arketipinde ortaya çıkması ne zaman mümkündür? Bunun olabileceği kesin bir durum var.

Mr. Baumann: Sanırım bu, arketipin sonsuz bir şey içermesiyle olur, sadece geçmişe gönderme yapmakla kalmayıp tüm gelişmeyi içeren. Bilge kişi normal olarak sadece geçmiş deneyimleri olan yaşlı adamı ima eder, ama zaman sınırı olmadan bir biçim alıyor olabilir, ancak bunun ne olabileceği hakkında bir fikrim yok.

Dr. Jung: Yaşlı bilgenin kesinlikle büyük öğretmen figürü, başlatıcı, psikopompos olduğunu söyleyebilirsiniz. Ayrıca bir tür imgelem ya da önsezi olarak özbenlik düşüncesini de bir süre için taşıyabilir. Onu bilir, öğretir, çünkü o, bütünleme yolunda müride önderlik eden psikopompostur. Aslına bakılırsa analizin bir kuralıdır: hasta yaşlı bilge arketipini idrak etmeye başlayınca, özbenlik de figürde

4 Angelus Silesius için bkz. yukarıda, 27 Haziran 1934, dipnot 11.

belirir. Bu yüzden erkeklerde bir an önce yaşlı bilgeyle özdeşleşme eğilimi vardır. Çünkü o zaman özbenlik görünür, zaten yaşlı bilgede vardır, deyim yerindeyse, ondan sonra emilirler ve manna, yani önemli hale gelirler. Şişme yaşarlar ve etrafta ağırlaşmış kafalarıyla dolanırlar, Zimmer'in bir defasında çok esprili bir biçimde dediği gibi, "*les initiés imaginaires*."[5] Bir erkek o büyük şeye sahip, gittikçe bilgeleşen müthiş bir herif olma fikriyle şiştiği zaman, bu o özdeşlik anlamına gelir. Bunu izleyen şişmede insan evladı cehenneme gider. Çünkü insan gece gündüz yaşlı bilge olarak yaşayamaz; bir cesetle bir budala arası bir şey olur. İnsanlar böyle düşünürler ve haklıdırlar da. Dediğim gibi, insanlar Nietzsche'nin gerçekte budalanın biri olduğunu düşünüyorlar ve daima bunun arkasında delilik olmasından korkuyorlardı. O da korkunç migren ağrıları çekiyor, yalnızca sağlığı için yaşıyordu, yaşayan bir cesetti; yaşlı bilgenin yuttuğu bir herif, dışarıdan böyle görünür. Ama yaşlı bilgenin kanatları olmalıdır, o bir kuğu olmalıdır, insan değil. Ortalıkta dolanmamalıdır. İçinde taşıdığı uçağına binmelidir. Bilirsiniz, Doğuda kusursuz bilgelerin uçabildiğini düşünürler. Ölçüt budur—kişi uçamadığı sürece bilgeliğin doruklarına ulaşamaz. O halde bırakın, yaşlı adam bir hava yaratığı olsun, kanatları olan hafif bir beden, onunla özdeşleşmeyin.

Bu analistin sıklıkla başına gelen bir olaydır; analist nevrozunun aldığı biçimlerden biridir. Analizcilerin son derece kendilerine has nevrozları olur. Aldıkları tüm aktarımlardan enfeksiyon kaparlar ve kafaları yamulur. Zehirlenirler, kural olarak da son derece duyarlı ve alıngan olurlar, baş etmek zordur. Bu daima, lanetli mesleğin enfeksiyonudur: yaşlı bilgelerinin lanetine uğrarlar. Daha iyisini bilmeleri gerekir ama bilmezler. Bu yüzden analistin daha iyisini bilmediğini itiraf etmesi önemlidir, yoksa daha kötüsünü bilir. O zaman hastaya bir şans vermiş olur. Ama tabii bir de hep doktorun prestiji vardır. Kamuoyu doktorun bir tür büyücü ya da sihirbaz olduğuna ikna edilmek ister. Elbette ilkel büyücü doktor o prestijden geçinir. Yaşlı bilgeyle özdeştir, bu nedenle çoğunlukla hasta ve aynı zamanda delidir. Dolayısıyla ilkel insanlar daima büyücü doktor yapılmaktan korkarlar. Özenilecek bir durum değildir.

Mrs. Crowley: Ben cesedin gölgesini önerdiğini düşünmüştüm, gölgesiyle ilk kez burada karşılaştığını.

Dr. Jung: Bizim büyük *soreites syllogismos*'umuzu hatırlıyor musunuz?[6] Orada varılan sonuç, her şeyin, her şey olduğudur. Yani ceset aynı anda ip cambazı ve ip cambazı da elbette *gölgedir*. Ama bizzat Nietzsche'nin bir insan olarak Zerdüşt'le ilişkisi, ip cambazının soytarıyla olan ilişkisinin bir benzeridir. Çünkü ip cambazı bizzat Nietzsche *ve* Zerdüşt'ün olumsuz tutumudur; duraksayan Nietzsche'nin üzerinden atlayan, ip cambazıdır. Sonraki bölümde, soytarı gelir, dokuzuncu bölümdeyse Zerdüşt kendisi tüm o duraksayanların ve isteksizlerin üstünden atlayacağını söyler. "Aylakların ve gecikenlerin üzerinden atlayıp geçeceğim."

---

5 "Hayali müntesipler" Moliere'in *Hayali Hasta* [*Hastalık Hastası*] üzerinden söz oyunu.

6 Jung'un uslamlaması için bkz. yukarıda 27 Haziran 1934.

Mrs. Crowley: Ama şimdi öğretmenliği bırakıyor. Cesedi gömdükten sonra yeni bir tutumu var.

Dr. Jung: Ah, evet, yeni tutum, kendisine değil, başka insanlara gerek duyması. Yaşlı bilgenin yarattığı şişmenin bir başka niteliği de, öğretme, misyoner olma, hepsini insanlara anlatma ve çok sayıda kişinin cennete girmesini sağlama tutkusu. Daima bir misyoner tutum yaratır ve tabii, bu yoldan başka hiçbir yol olmadığı inancını.

Mr. Allemann: Bilinçten söz etmişken, özbenlik bilinçlenince, en azından geçici olarak o özdeşlikten çıkmak mümkün mü?

Dr. Jung: Eh, kural olarak yaşlı bilgeyle özdeş olduğunuz bir süreden geçersiniz. Kimse önce onunla özdeşleşmeden bir arketipi idrak edemezsiniz. En bayağı arketipler olan animus veya animaya bile dokunsanız, onlar olursunuz ve tamamen onlara yakalanmadan onları idrak edemezsiniz. Hiçbir kadın onunla özdeşleşmeden animusu ve hiçbir erkek onunla dolmadan animayı idrak edemez. Böyle şeylerden söz ederken "sanki" derim: *sanki* bu arketiplerin her biri egodan daha güçlü gibidir. Sizi kolayca yakalarlar ve onlar sanki birer aslan ya da ayıymış gibi, onların olursunuz—sizden kesinlikle daha güçlü ilkel güçler olarak. Çünkü önyargımız, bilincimiz ve istencimizle bir dağın tepesinde oturduğumuzu ve hiçbir şeyin bize zarar veremeyeceğini sanmamızdır; derken bilinçdışı bizi aşağıdan yakalar. İnsanlar aşağıdaki şeye "bilinçdışı" yerine "bilinçaltı" diyorlar; kulağa çok daha iyi geliyor. Bilinçaltı mahzendir, ayaklarınızın altında bir şey, siz de o ejderhanın tepesinde duran Aziz George. Ortaçağ tutkusudur bu, ejderhayı öldürüp tepesine çıkmak. Ama o dünyaya inerseniz, sizin ego kompleksinizden kesinlikle daha güçlü bir figürle karşılaşırsınız. Bu yüzden, Rider Haggard, biraz safça, "İtaat-edilmesi-gereken-kadından" söz ediyor.[7] Hiç yolu yok, itaat etmelisiniz. Kadının daha güçlü taraf olduğu apaçık ortadadır. Yaşlı bilge kompleksi de ürkek bir şeydir. Ejderha bazen alt edilir, dolayısıyla her zaman o kadar da güçlü olmadığını varsayabiliriz. Ama kahramana saldıran ve onu alt eden bir sürü balina-ejderha var ve bu ejderhanın çok daha güçlü olduğunu kanıtlıyor—ta ki kahraman saldırıyı içeriden yapana kadar. Şimdi, Sekizinci Bölüme geçiyoruz.

> Zerdüşt bunları kendi kendine söyledikten sonra ölüyü sırtladı ve yola koyuldu. Daha, yüz adım gitmemişti ki, yanına bir adam sokuldu ve kulağına bir şeyler fısıldadı—işe bak, bu adam kuledeki şaklabandı. "Zerdüşt," diyordu, "bu şehirden uzaklaş, burada çoğu kişi sana kin duyuyor. İyiler ve adiller senden nefret ediyorlar. Seni düşman sayıyorlar, onları horladığını söylüyorlar. Ortodoks inançlılar senden nefret ediyorlar ve seni halk için tehlike sayıyorlar. Talihin varmış ki sana güldüler: gerçekten de bir şaklaban gibi konuştun. Ölü köpekle ilgilenmen de talihliydi, böylece

[7] Jung, H. Rider Haggard'ın *She: A History of Adventure* [Türkçesi: *Ayişe*, çev. Nilgün Özcan] romanının gizemli ve yenilmez büyücü kadın karakterine bayılırdı (Londra, 1887). Bkz. TE 7, par. 303; TE 9 i, par. 145, 356; TE 10, par. 88.

alçalmakla bugün için hayatını kurtardın. Ama bu şehirden ayrıl—yoksa yarın senin üstünden atlayacağım, bir ölünün üstünden atlayan bir canlı." Şaklaban bunları söyledikten sonra kayboldu. Fakat Zerdüşt karanlık sokaklardan yoluna devam etti.

Şehrin kapısında mezarcılarla karşılaştı; fenerlerini Zerdüşt'ün yüzüne tuttular ve onu tanıyınca çok alay ettiler. "Zerdüşt, ölü köpeği alıp götürüyor. Zerdüşt'ün mezarcı oluşu ne iyi! Çünkü biz ellerimizi bu leşle kirletmek istemeyiz. Zerdüşt, şeytanın elinden lokmasını almak mı istiyor? Çok iyi. Afiyet olsun! Bari şeytan Zerdüşt'ten daha usta bir hırsız olmasa!—o, ikisini de çalar; ikisini de yer!" Bunu diyenler baş başa vererek gülüşüyorlardı.

Zerdüşt buna bir şey demedi; yoluna devam etti. Ormanlar ve bataklıklar içinden iki saat kadar yol aldıktan sonra aç kurtların ulumalarını duydu. Açlığını hissetti. Böylece, içinde ışık yanan bir evin önünde durdu.

"Açlık bana bir haydut gibi saldırıyor. Açlığım; ormanlarda ve bataklıklarda, gecenin geç saatinde bana saldırıyor. Açlığın tuhaf huyları var. Çoğunlukla yemekten sonra gelir. Bugün, bütün gün hiç gelmemişti: nerede kalmış?"

Zerdüşt bunları dedikten sonra evin kapısına vurdu.

Cesedi ormana taşıdı. Bu ceset taşıma size herhangi bir tarihsel paralel çağrıştırıyor mu? Bu, tipik bir simgedir.

Mrs. Crowley: Haçın taşınması.

Dr. Jung: Evet, bu örneğin Hıristiyan gizeminde haçın taşınmasını ifade eden eski bir terim, bir *transitus* simgesi ya da Attis gizeminde ağacın taşınması ya da Mithra'nın, aslında kendisi olan ölü boğayı taşıması gibi. İran mitolojisinde Mithra dünyanın başlangıcındaki beyaz boğaydı, dünya boğası, Abudabad; kendi boğasını, kendini kurban verdi ve kendi cesedini taşıdı.[8] O boğanın taşınması aslında Zerdüşt'ün ip cambazının cesedini taşımasına paraleldir, farklı bir düzeyde eşdeğeri. Ve bu iki simge arasındaki ince fark nedir? Mithra'nın boğayı kurban etmesi ne anlama geliyordu?

Mrs. Crowley: Hayvansal doğasını kurban etmişti.

Dr. Jung: Evet, bu, ilkel insanın taşkınlığı, denetimsiz duygulanımıdır. Bu nedenle Mithraizm Roma askerlerinin dinidir. Örneğin Mithra tapınaklarının kalıntıları, esas olarak Cermen sınırları boyunca kurulmuş garnizonların yakınlarında bulunmuştur; çok yakın zamanlarda da Suriye çölünde, Fransızların Yale Üniversitesi ile ortak olarak yürüttükleri kazılarda çok iyi korunmuş bir Mithraeum keşfedilmiştir. Şu sıralarda Mithraizm uzmanı Cumont'u kazılara yardım etmeye çağırdılar. Bu, Roma İmparatorluğunun saray diniydi ve bir disiplin dini olduğu için, askerlerin de diniydi. Bu disiplin boğa güreşinde, son derece harika bir öz denetimle, hiçbir tedirginlik ya da korku belirtisi

[8] Mithraizm için Jung'un özellikle yararlandığı eserler Franz Cumont'un, *Textes et Monuments* (Paris, 1896-99), 2 cilt ve *Mithra Gizemleri*, çev.Thomas J. McCormack, 2. rev. baskı (New York, 1956).

göstermeden, en kritik anda boğayı öldüren toreador tarafından ifade edilirdi. Mithra ilahlaştırılmış bir toreadordu, bu yüzden tanrı antik toreador pozuyla betimlenirdi. Boğanın karşısına kılıçla çıkmamış, kovboy gibi sırtına zıplamış ve onu kürek kemiğine sapladığı kısa bir kılıçla öldürmüştü. Bu yüzden boğanın göğsünü saran, boğa güreşçisinin üstüne zıplamasına ve gerekirse tutunmasına yarayan bir tür kemeri vardı. Toreador çoğunlukla yüzünde son derece tuhaf, histerik bir duygusallık ifadesiyle betimlenir, bir Guido Reni gibi.[9] Londra'daki Britanya Müzesinde son derece harika bir Mithra kafası var, orada, hoşlanmadığı bir şeyi yapmak zorunda kalan ve bu yüzden zihni bölünmüş bir insanınkine benzeyen bu tuhaf histerik ifadeyi inceleyebilirsiniz. Yaptığıyla bütünleşmemiş. Bu yüzden tanrı bıçağı saplarken daima başını öteye çeviriyor. Bu son derece psikolojik, sanki bireyin bütünü duyguların yenilmesini paylaşmıyor, sanki bireyin bir parçası bundan yana, diğeriyse karşı. Duygularımızı denetlemeyi sevmeyiz, çünkü onlardan haz alırız. Onları denetlemek bir tür kısmi intihardır. Kendimizden pişmanlık duyarız, kendimiz için üzülürüz ve tanrı o tuhaf yüzünde bunu ifade etmektedir.

Şimdi, boğa öldükten sonra bir yere taşınıyor, ama Mithra gizeminin bu bölümü maalesef tamamen karanlık. Ancak Cumont bunun, bir şeylerin bir yerden bir başka yere taşındığı, gizemin *transitus* bölümü olduğunu söylüyor ve Mesih'in haçı taşımasıyla bir paralellik görüyor.[10] Ama Hıristiyan dininde artık mesele boğanın öldürülmesi değil. Mesih bir kuzu olarak kurban ediliyor ve buna simgesel deniyor, ama aslında alegorik. Aslında bir insan olarak Mesih'in kurban edildiği ya da denebilir ki Tanrı'nın insanoğlunun kurtuluşu için kendini kurban verdiği anlamına geliyor. Dolayısıyla Mesih'in taşıdığı haç, insanın simgesi olmalıdır ve gerçekten öyledir de, çünkü haçtaki figürün kollarını iki yana açmış pozu, tam bir kabullenme jestidir. Yapacak bir şey yok, ne istiyorsanız yapın, savunmasızım demektir. İnsanın tam teslimidir bu. Hıristiyanlığın haçı taşıyan Mesih simgesi, kendi bedenini, kendi cesedini taşıdığı anlamına gelir. Dolayısıyla burada bir tür Hıristiyan simgeciliği var. Zerdüşt, ölen ip cambazı halinde kendi insanlığını, kendi insan bedenini, Nietzsche'yi taşıyor, Hıristiyan fedakârlığının başka sözcüklerle anlatımı gibi. Daha önce de söylemiştim, Nietzsche gizliden gizleye umulmayacak kadar Hıristiyandı.

Mr. Baumann: Hıristiyanlıkta artık kahramanlar olmadığı, sadece şehitler olduğu söylenmiştir: hepsinin ölmesi gerekir.

Dr. Jung: Eh, şehitler yalnızca şahittirler. Yunanca *martyros* sözcüğünün anlamı şahittir. Korkuyu yenerler falan, ama bunun, simgesel, gizemli bir dönüşüm olan *transitus* ile bir ilgisi yoktur.

---

[9] Jung başka bir yerde Mithracı boğa kurban edilişini betimler ve taşıyanın yüzündeki acı ifadesini, Guido Reni'nin (1575-1642) *Çarmıha Geriliş* tablosunda haçı taşıyan Mesih'in yüzündeki ifadeye benzetir. Bkz. TE 11, par. 542-43.

[10] Kurban verirken mürit elinde bir demet kutsal dal tutardı. Mithra kutsal bir ağacın gölgesindeki bir kayadan zuhur etmişti. En büyük başarısı kutsal bir boğayı yakalamak ve onu geri geri, birçok engelin üstünden sürüklemek olmuştu. Bu onun "yolculuğu" ya da *transitus*'udur.

Mr. Baumann: Kahraman görevini yapar ve sonra cennete gider, ama Hıristiyanlıkta insanın başarmak için acı çekmesi gerekir.

Dr. Jung: Evet, ama kilisenin prensibi *imitatio Christi* idi.[11] Şahit olarak işi sürdürdüler, kahramanlıkla değil. Kahraman daima orijinaldir. Mesih hiçbir iş sürdürmedi; simgesel bir figür olarak orijinal ve yaratıcıydı. Arenada bir şehir öldürüldüğü zaman, Mesih ya da inancı için öldürülüyordu, kendisi için değil. Rabbin yalnızca bir şahidiydi. Kahramana olanla bunun ilgisi yoktur.

Mr. Baumann: Ben de bunu demek istedim: Artık Hıristiyanlıkta kahramanlar yok.

Dr. Jung: Ah evet, bu doğru. Elbette şehitlere kilisenin kahramanları deniyor, ama onlar kilise için kahramandılar, kendileri için değil. Ama Mesih kendisi için kahramandı; hiçbir kiliseye şan olsun diye kendisini feda etmedi. Bu onun kendi yaşamının, kendi bireyselliğinin doğal ifadesiydi. Şimdi burada da yine *transitus* simgesiyle karşılaşıyoruz. Bu *transitus* ile Mesih'inki ya da örneğin Mithra'nınki arasındaki fark nedir?

Miss Wolff: Mithra'nın öldürdüğü bir tanrıdır, görünüşe bakılırsa da kitonik bir tanrı. Mithra tarafından kurban edildikten sonra çeşitli organlarından dünya yaratılır. Mısır, asma ve tüm hayvanlar onlardan çıkmıştır ve ruhu semavi bir çoban olur. Mesih de bir tanrıdır. Tanrının insan biçiminde cisimleşmesidir ve bir tanrı olarak ölür. Ama Nietzsche'de Zerdüşt bir tür tanrıdır, ama kurban edilmez, sadece bir cesedi, çok aşağılık bir kişinin cesedini taşır. Yani burada tanrı sağ kalır, kurban verilmemiştir. Sadece Nietzsche'nin gölgesinin cesedi, tüm değerler üstün insan yönüne yoğunlaştırılmış olduğu için kaçınılmaz biçimde aşağılık olan, kendi kolektif insan yanı kurban edilmiştir.

Dr. Jung: Aynen. Fark, Mesih'in haçı kendi idamına taşımasındadır. Haç, onun öldürülmesi için kullanılacak olan araçtır. İnsanoğlu tarafından öldürülecek ve tanrı kurban verilecek, oysa Zerdüşt cesedi yalnızca gömmek amacıyla taşıyor. Attis kültündeki *transitus* daha yakın bir benzetmedir, köknar ağacı bir mağaraya yeryüzünün içine taşınır, mağara bir mezarlık ya da gizemli bir yerdir—ikisi ayırt edilemeyecek kadar aynıdır. İlk Hıristiyan kültü bu nedenle yeraltı mezarlarında gerçekleşti. Bu asla zulümden kaçmak için değildi, çünkü yeraltı mezarlarına nasıl girildiğini herkes biliyordu—bunlar halkın mezarlıklarıydı. Basitçesi, mezarda ibadet ediyorlardı. Ortaçağ Hıristiyan kiliseleri de hâlâ mezarlıktır. Lahitlerin üstünde yürürsünüz; her yer en baştan beri olduğu gibi, ceset doludur. Bu anlamda yükünü grottoya, *spelaeum* denen yere taşımak, onu mezarlığa taşımak demektir. İnsan yerleşimleri de ilk başta mezar alanlarıydı, özellikle Yakındoğu'da. Örneğin Mezopotamya'da kazılarda bulunan evlerin zeminlerinin altında gömülmüş ataların cesetleri bulunmuştur. Bunda amaç ataların tinlerini evde ya da ailede tutmaktır. Eskimolar sıklıkla atala-

[11] *Mesih'in Öykünmesi*'nin tarihi belirsizdir ve Augustunisçu bir keşiş olan Thomas à Kempis'e (1380-1471) atfedilmesi şüphelidir. Birçoklarının—ama elbette Jung ya da Nietzsche'nin değil—insanoğlu için en iyisi olduğunu düşündükleri yaşamın bir ortaçağ ifadesidir.

rının tinlerinin yanlarında olsun diye cesetleri kulübelerinde saklar. Ataların tinleri yerden ayrılması büyük bahtsızlıktır, çünkü o zaman yaşayanlar tinler dünyasının desteğini alamaz ve bu da ilkel koşullar altında, çok tehlikelidir.

Transitus'un bu yönü, gömü yerine bir şey taşıma, olasılıkla Mithra kültünde de bir rol oynamıştır, ama Attis kültünün Hıristiyanlıkla ilişkisi çok yakın, belki de Mithraizmden de daha yakın. Örneğin ilk kilise babalarından Hippolytus, Mesih'in doğum yeri olduğu söylenen grottonun geleneğe uygun olarak bir Attis sığınağı olduğunu söyler.[12] Ve daha yakın zamanlarda son derece ilginç bir kanıt günyüzüne çıktı: Beytüllahim'deki Kutsal Doğum Kilisesinde yapılan son kazılarda, dördüncü yüzyıldan kalma Hıristiyan kilisesinin altında Roma duvarları, 136 yılında İmparator Hadrianus tarafından yapılmış bir Attis tapınağı bulundu, amaçları Hıristiyan külte ait alanın kutsallığını bozmaktı.[13] Bu da Hıristiyanların Attis kültünden önce de orada ibadet ettiğini kanıtlıyor. Mesih'in gerçekten bu *spelaeum*'da doğmasıyla ilgili çok eski bir yerel gelenek olabilir ve Hadrianus'un Mesih'in doğum yerinin kutsallığını bozmak için yine bir Attis tapınağı dikmesi de, bunun bir Attis *spelaeum*'u olduğunu gösteriyor. Bu geleneklerin büyük benzerlikleri olduğu apaçık ve ilişkiyi kanıtlayan başka kalıntılar da var. Örneğin Vatikan'ın bugün bulunduğu yerde de bir Attis tapınağı vardı ve o kültün başrahibine Yunanca *papas* deniyordu ve oradaki eski mekânda hâlâ hüküm süren rahibe de *papa* deniyor; sözcüğün Latince biçimiyle.

O halde burada çok tuhaf bir *transitus* var. Zerdüşt antik gizemler tanrısının yerinde olmalıdır, tanrı-insan Mesih'in veya kahraman tanrı Mithra'nın ya da Astarte'nin oğlu tanrı Attis. Aslında kendisini taşıyan insan bedenini, cesedi—ya da denebilir ki, insanlığı—taşıyor. Gördüğünüz gibi verilerde tuhaf bir çarpıtma var. Arketip bu bilinç dünyasında canlı bir bedende görüldüğü için bir yaşama sahiptir, böylece canlı beden yaşlı bilge arketipini taşır. Ama burada sanki arketip adamı taşıyormuş gibi betimleniyor, ki bu da elbette, arketipin ego kompleksinden büyük olması ve onu yutabilmesi nedeniyle, doğrudur. Ve ego kompleksi arketipin içinde kaybolduğu zaman, insan mağdur olur. Yaralanır yani; yaşlı bilge arketip yaşamını almıştır. Şimdi bu antik çağlardaki gibi bir gizem kültünün simgesi olarak kabul edilirse, insanın arketipik bir fikre veya arketipik bir tine kurban edildiği gerçeğini ifade eder—ki doğrudur—ama aynı anda o kültün inananlarına bir tür uyarıdır, boğanın öldürülmesinin Mithraizm inananlarına bir uyarı olması gibi. Anlamı: o sensin; tanrı Mithra hayvan yönlü benliğini nasıl alt ediyorsa, senin de kendi boğanı öldürmen gerekir. Ya da Hıristiyan gizeminde Mesih'in taklit edilmesi gibi. O, insanlığını sırtında taşıyarak kendi kurbanına gider, insanlığını o kutsal kurbana sürükleyerek gö-

---

[12] Daha ünlü Origen'in çağdaşı Hippolytus (yaklaşık 230), *Tüm Sapkınlıkların Reddiyesi* adlı bir eser yazdı ve bu zahmetleri karşılığında aforoz edildi.

[13] Hadrianus (76-138), Güz ve Baharın simgesi, ölüme ve ölümden dönmeye adanmış olan Attis tapınağını, bitki tanrıçası Kibele'nin oğluna yakışır bir biçimde yaptırdı.

türür. Ve elbette bu çok ilginç ve Mithra ya da Attis fikrinden çok farklı. Yine bunun bir uyarı olduğunu söyleyebiliriz: Üstinsan, sıradan insanı bir ceset gibi taşısın. Gördüğünüz gibi, tanrının kendi kurbanına doğru ilerlediği Hıristiyan düşüncesi burada yok. Zerdüşt hiç de kendini kurban etmeye gitmiyor; o yaşamaya devam edecek. O yalnızca adamı gömmek istiyor, bu son derece gönülsüz, ağır, isteksiz, çok hantal, çok tutucu şeyi böylece alt edebileceğini düşünüyor. Zerdüşt'ün kararsız ip cambazının üstünden atlayan soytarıyla özdeşleşmesi bu yüzdendir.

Şimdi buna neredeyse bir şişme öğretisi denebilir. Mütevazı insanlığınızı feda etseniz bile, arketiple özdeşleşmeniz *gerekiyor*; insanlığınızı arketipin yaşamına feda etmelisiniz. Nietzsche'nin yaşamında olan da tam olarak budur ve soru, genel bir simge olarak gidip gitmemesidir. Kolektif bir simge olarak çalışsaydı, böyle bir pasaj dogmatik bir hal alırdı. Bir gizemin içeriği haline gelirdi; kutsal Zerdüşt figürünün adamı yatacağı yere taşımasını, gömmeye götürmesini görürdük ve bu bizi belli bir duyguyla doldururdu. Hıristiyan gizeminin daha önce yaptığı gibi, içimize bir ateş düşürürdü. Eminim ki Mithraizme inananlar kutsal gizemin *peripeteia*'sını[14] güçlü duygularla, olasılıkla gözyaşı döküp ağıtlar söyleyerek ya da coşkun çığlıklarla izlerlerdi. Bu bir tür tutku oyunuydu ve işe yaramayabilirdi, insanların duygularını yakalayamasa, asıl psikolojik durumuna dokunamasaydı, insanları da yakalayamazdı. İnsanlar böyle bir simgeyle ifade edilebilecek bir haldeyseler, elbette ondan derinlemesine ve duygusallıkla etkilenmişlerdi ve bu, bir gizem kültünde, bir *transitus* simgesi olarak işler. Ve biliyorsunuz, öyle bir taslama da olmuştur. *Zerdüşt*'ü kâhince bir vahiy, derin bir bilgelik öğretisi olarak görenler olmuştur. Bir tür dinsel değere sahipti. Öğrenciyken Basel'de çok sayıda gencin, hatta daha genç kuşak profesörlerin bile *Zerdüşt*'ü inceledikten sonra ondan bir kült yarattığını hatırlıyorum. Şimdi, bu transitus simgesinin dışında, bu bölümde en çok dikkatinizi ne çekti? Etkileyici bir şey fark ettiniz mi?

Miss Hannah: Açlığı.

Dr. Jung: Bu kuşkusuz önemli, çünkü daha sonra, *Zerdüşt*'ün en sonunda, bu açlık ve susuzluk meselesi yine çıkıyor, ama bunu şimdilik erteleyelim. Ondan önce bir şey var.

Mrs. Stutz: Şeytan.

Dr. Jung: Zerdüşt'ün şeytanın yemeğini çalacak olması mı? Eh, tamam, ama o zaten soytarının içinde var. Buradaki olay sırasını düşünmek gerekiyor, bir düşteki gibi, nedensel bir sıralama gibi. Bilimin ilkesi budur: bilim dünyada art arda, sırayla olan olayları bir nedensel sıralama olarak görür. Önce bir nedensellik belirlenmesi gerekir. Bilim bu şekilde mantık üretir. Dolayısıyla burada bir açıklama için, nedensel bir sırlama olduğunu varsaymalıyız.[15] O halde

---

[14] Talihin aniden dönmesi.

[15] Jung, çoğunlukla tek geçerli açıklama sayılan bilimsel nedenselliği, nedensiz ama anlamlı—yalnızca rastlantı olmayan—bir bağlantılık olan eşzamanlılık kavramıyla karşılaştırırdı. Bkz. TE 8, böl. 7.

burada, cesedi sırtında taşıma eylemiyle, soytarının ortaya çıkmasına neden oluyor ve işte bu, gerçekten nedensellik. Bu rastlantı ya da şans değil; soytarıyı Zerdüşt'ün hareketi çağırıyor. O daha yüz adım gitmemişti ki soytarı çıkageldi. Soytarının ortaya çıkmasına neden olmadan kurbanıyla fazla uzağa gidemez. Şimdi, soytarı Zerdüşt'e göre nedir?

Mrs. Crowley: Gölge.

Dr. Jung: Evet, Zerdüşt'ün son derece etkince olumsuz yönü diyebiliriz. O soytarı, kötücül bir iblis. Zerdüşt nasıl üstün, bilge kişi olmak durumundaysa, soytarı da aynı ölçüde yıkıcı ve kötücül ve işte şimdi ortaya çıkıyor. Çünkü belli bir tavır aldığınızda, tek yanlı bir şeyde karar kıldığınız ve bir engele çarptığınızda, bilinçdışından tam zıttı çıkar ve burada o zıttı bir soytarı simgeliyor—ve üstelik bu, yıkıcı bir soytarı. Nietzsche'nin durumunda bu, cinnet demektir. Herhangi biri Zerdüşt gibi davranırsa—bir insan bir arketipin kendisini yutmasına razı oluyorsa—o zaman bilinçdışı tarafından yutulur. Bir başka deyişle, delirir. Bir psikoz ya da bir şizofreni vakasıdır belki de. Yani Zerdüşt o cesedi taşımaya başladığı anda deliliği çağırır, insanın zihnini bedeninden çok önce öldüren bir soytarı olarak. İp cambazının üzerinden atlayarak yaralanmasına neden olan soytarıdır, öyle ki Zerdüşt sonra ona: "Sessiz ol, endişelenme, zihnin bedeninden çok önce ölecek." Bu, Nietzsche'nin gerçekteki durumuydu, biliyorsunuz. Yaklaşık on bir yıl boyunca akıl hastasıydı; kendi yazgısını apaçık görmüştü. Ve bu soytarı da o cinnetin kişileşmiş hali. Yaşlı bilge arketipi, insan bilgeliğinin tamamıdır ve gölge de kaçınılmaz olarak tüm insan budalalığının kişileşmesidir. Bu nedenle bilgelik ve budalalık böylesine birbirine yakındır. Sıklıkla birinin bilge bir kişi mi, büyük bir budala mı olduğuna emin olamayız; budalalığın içinde de çok bilgelik olduğunu da anlamamız gerekir. Budala bazen tipik bilge kişi olmuştur. Örneğin Till Eulenspiegel aynı anda hem bir budala hem de büyük bilge kişidir. Ve çok bilge biri olarak kabul edilen ilkel büyücü doktor da çoğunlukla bir delidir. Ya da deli biri, anlaşılamadığı için bilge bir kişi sanılabilir.

Mr. Baumann: Kralın soytarısı gibi.

Dr. Jung: Evet ve yalnızca o zekâ sahibiydi. Budala kabul edildiği için kimsenin krala söylemeye cesaret edemeyeceği şeyleri söylemesine izin verilirdi. Büyücü hekimse genellikle tekinsiz ve ürkünçtür, ama Pueblolarda karnaval etkinliklerinden sorumlu özel bir klan vardır. Bunlar bir tür profesyonel palyaçodur. Önemli bir makamdır ve onlara haz-vericiler denir.[16] Büyücü hekim ve haz verici, eğlendiren ama sıklıkla da kralın gizli danışmanı olan ve en iyi tavsiyelerde bulunan ortaçağ soytarısı figüründe bir araya gelir.[17] O halde soy-

[16] Pueblo Kızılderilileri üç gruptan birine ait olurlar: Kuru Besin Halkı, yani genel nüfus; Towa-e, yani kabile yöneticileri; "Made Halkı," merasimler ve ayinlerle ilgilenen, küçük, seçkin bir grup. Bkz. Alfonso Ortiz, *Tewa Dünyası: Bir Pueblo Topluluğunda Uzay, Zaman, Varlık ve Oluşum* (Chicago, 1969).

[17] Jung'un Pueblolar hakkındaki bilgileri Taos Pueblo'nun merasimler reisi Antonio Mirabal'dan (= Ochwiay Biano = Dağ Gölü) alıyordu. Bkz. Adolf F. Bandolier, *Haz Vericiler*, 2. baskı (New York, 1918). Jung ve Mirabal iki yıl öncesinde mektuplaşmışlardı. Bkz. *Mektuplar*, cilt I, s. 101-2.

tarının gelmesi, Zerdüşt'ün insanı bir ceset olarak taşımasından itibaren, çok açık bir biçimde sıradaki yeni veridir.

Prof. Reichstein: Burada soytarı oldukça yararlı bir rolde değil mi?

Dr. Jung: Eh, ortaçağ soytarısının o tuhaf ikircimliğine sahip. Zerdüşt'e öğüt veriyor. Ona kasabayı terk etmesini tavsiye ediyor, hatta insanların bir soytarı gibi konuştuğunu düşünmelerinin büyük talih olduğunu söylüyor, çünkü onu gerçekten anlasalar, işler kötüye gidebilirdi. Ayrıca köpeğin leşiyle uzaklaşması da talihliydi. Bu fırsatı ortalardan kaybolmak için değerlendirse iyi olacaktı, yoksa o—soytarı—aynen adamın üstünden atladığı gibi, Zerdüşt'ün de üstünden atlayacaktı. Zerdüşt kasabadan gitmezse, öyle rezil olacaktı ki, kendisi de delirecekti.

Şimdi, bu gerçekten iyi bir öğüt müydü? Çünkü bence Zerdüşt kasabada kalsa, kolektifliğin içinde, insan toplumunda kalacaktı. Bulunabilir ve öldürülebilirdi, ama aynı anda insanları bilgeliğine ikna etme olasılığı da vardı, oysa kasabandan ayrılırsa bunu yapamazdı. Her halükârda Zerdüşt'ün kasabada kalması onu sıradan insan varoluşunun bilincine varmaya zorlayacaktı, çünkü o diğer insanlara ona insanlığı, bedeni, cesedi aracılığıyla ulaşabilecekti. Ve çok geçmeden bir insan olmadığını sadece bir fantezi ya da arketipik imge olduğunu, gerçek olmadığını anlayacaktı. Çok geçmeden eline bakıp diyecek ki: "Vay canına, bu benim elim değil," yabancı bir bedene sahip oldukları gerçeğinin bilincine varan tinler gibi. Bilirsiniz, tinlerin musallat olduğu vakalar vardır ve böyle bir kişiyi kurtarmak için o hayalet bir medyum aracılığıyla çağrılmalıdır ve sonra, *Tibet Ölüler Kitabı*'ndaki Üstatlar gibi, hayalete ölmüş, bedenden ayrılmış olduğu söylenmelidir. O, buna inanmayacaktır, hâlâ bir bedene sahip olduğunda ısrar edecektir. O zaman ona şunu söylemek gerekir: "Bak hele, insan olduğunu söylüyorsun ve insan bedenim var diyorsun, ama eline bak." (Bu bir medyumun elidir, çünkü bir medyum kadının ağzından konuşmaktadır.) Sonra der ki: "Bu bir kadının eli, ne kadar garip!—bu yabancı bedene nasıl girdim ben?" Ve ona bir duvardan geçmesini söyleyerek fazladan kanıtlayabilirsiniz, çünkü elbette kimsenin bunu yapabildiği görülmemiştir; yani rahatça duvardan geçince, o da en azından haklı olduğunuzu kabul etmek zorunda kalır.[18] California'da nevrotik ya da psikotik hastalarını bu yöntemle tedavi eden bir doktor var. Eşi bir medyum ve varolduğu düşünülen tüm tinleri eşine yüklüyor. Sonra bir hayalet eşinin bedeni aracılığıyla onunla konuştuğu zaman ona şöyle diyor: "Bedenine bak, sen bir erkeksin, oysa bu bir kadının bedeni." Ve hayalet öyle bir şaşırıyor ki, kaçıp gidiyor ve bir daha da gelmiyor. Ama her zaman değil!

---

[18] *Tibet Ölüler Kitabı*'nda, ayini yöneten lama "(cesede) sunulan yiyeceklerden istediği gibi yemesini öğütler, artık ölmüş olduğunu ve mekâna musallat olmaması ve yaşayan akrabaları rahatsız etmemesi için onu uyarır." (*Tibet*, s. 14-15) Kitap Jung'un yazdığı "Psikolojik Yorum"u da içermektedir; yeniden baskısı için bkz. TE 11.

SEMİNER II

17 Ekim 1934

Dr. Jung:

Bugün başlamadan önce bir önerim olacak. Seminer üyelerinden bir komitenin yaşlı bilge arketipini araştırmasını istiyorum. Önceki seminerlerde bu tür araştırmalar yapardık: belki Dr. Harding ve komitesinin çalıştığı mükemmel "Ay" bildirisini hatırlarsınız.[1] Elbette ay, iç anne arketipi, karanlık yeryüzünün zayıf ışığıdır. Bu yeryüzü-ana figürüyle, *İmgelemler*'de de karşılaştık.[2] Bu, kadın bilinçdışının baskın ve yaygın arketipi, egemen yönü olduğu için, özellikle fantezilerin geliştirilmesinde karakteristiktir; bu nedenle ayın anaç yönünün arketipinin fenomenolojisine yönelik özel bir inceleme yapmıştık. Şimdiyse erkek psikolojisiyle meşgulüz, dolayısıyla yaşlı bilge arketipinin fenomenolojisine yönelik bir rapor istiyorum. O, güneştir, ama içteki bir güneş, aydınlatıcı bir öğe, kavrayışın güneşi, örneğin Gnosisin ışığı; Gnostik metinlerde ışık simgesinin daima o tetikleyici, ışık getirici, isminin tüm çıkarımlarıyla gerçek Lucifer olan yaşlı bilgeyle ilişkilendirilmiş olduğunu görebilirsiniz.[3]

Yöntem açısından, araştırmalarınız için bazı kaynaklar var. Öncelikle karşılaştırmalı din tarihleri ve din kurucularının figürleri; ardından tüm ırkların mitolojileri ve örneğin büyücü figürünü, büyüklü-küçüklü birçok biçimde içeren folklor ve masalları; sonra edebiyat, *belles-lettres* ve özellikle de şiir sanatı. Ve büyük, resmi dinlerin yanı sıra, küçük dinlerde, ilkel dinlerde, kabile geleneklerinde

---

1 İngiltere'de doğan, fakat ABD'de Jungcu analiz uygulayan Dr. Esther Harding (1888-1971), "Ay" konusundaki "Hilal Simgesi ve Psikolojik Anlamları" bildirisini daha önceki bir seminerde sunmuştu. Bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 367-81 ve ayrıca kendi eseri *Kadının Gizemleri, Kadim ve Çağdaş* (New York, 1955).

2 *Vizyon Seminerleri* için bkz. yukarıda 2 Mayıs 1934, dipnot 1.

3 Lucifer (Latince): Işık-getiren, sabahyıldızı.

ve kilise dışı geleneklerde—kâfir gelenekleri—çok miktarda psikoloji bulunabilir. Psikoloji uygunsuz kaçtığı için resmi dinlerce dışlanmıştır, bu nedenle bunlarda son derece felsefi malzemeler bulunabilir. Örneğin Hıristiyan dünyamızda, sapkın bir felsefe olan, hem erken dönem, hem ortaçağ Gnostiklerinin gelenekleri vardır, yeni Platoncular ve simya olarak daha sonraki ortaçağ felsefesi, Gülhaçlılar, vb edebiyatta elbette anima ve animus figürleriyle karşılaşırsınız, ama daha ötedeki uzak figürler için uygun örnekler bulmakta zorlanacaksınız. Animus ve anima doğrudan deneyimimizin içeriğindedir, ama bu büyük figürler yoktur—onlar daima çok daha fazla yansıtılmıştır ve bu nedenle daha zor tanınır—ama edebiyatta vardırlar. Yeryüzü ana çok fazla simgesel olduğu için ender bir simgedir, ama yaşlı bilge çok daha sık görülür—belirgin örnekleri vardır, çünkü yaşlı bilge kurumsal bir figürdür, ama yeryüzü ana elbette öyle değildir. O daima son derece uygunsuz olmuştur; erkeğin kurumsal dünyasına uymaz, çünkü daima kurumsallığı altüst etmektedir. Sanırın arketipin genel yönünü kavramamız için bu araştırma zaman ayırmaya değer, böylece Nietzsche'nin çok özel bir vaka olduğu, Zerdüşt gibi bir figürün yalnızca Nietzsche'nin zihninde yaşayabileceği izlenimiyle kendimizi yormamış oluruz. Bu araştırma bunun bir *représentation collective* olduğunu, kuşkuya yer bırakmayacak biçimde gösterecektir.

Şimdi metnimize dönelim. Hatırlarsanız, açlık sorununa değinmiştik. Zerdüşt aniden bu belirtinin farkına varıyor ve şöyle diyor: "Açlık bana bir haydut gibi saldırıyor." Bu, haydut gibi bir açlığa yenik düşme teması, mezar kazıcıların onu karşıladıkları ve alay ettikleri pasajda öngörülmüştü: "Zerdüşt, ölü köpeği alıp götürüyor. Zerdüşt'ün mezarcı oluşu ne iyi! Çünkü biz ellerimizi bu leşle kirletmek istemeyiz. Zerdüşt, şeytanın elinden lokmasını almak mı istiyor? Çok iyi. Afiyet olsun! Bari şeytan Zerdüşt'ten daha usta bir hırsız olmasa!—o, ikisini de çalar; ikisini de yer!" İnsan böyle bir pasajı okuyor ve pek fark etmiyor; kulağa biraz tuhaf geliyor ve insan meraklanıp nasıl bir lanetli anlamı olduğunu, lafın gelişi mi, yoksa daha derin bir anlamı olup olmadığını düşünmek için duraklamıyor. Bu pasajı özellikle vurguluyorum, çünkü *Zerdüşt*'ün genel biçemi açısından gerçekten karakteristik. Çünkü bu bir tür şaka—denebilir ki mezar kazıcılarının Zerdüşt'e yaptıkları şakalı konuşmaların komik bir etkisi olması gerekiyor—ama bunda tam olarak tekinsiz olmasa da, acı veren bir şey var. Belirli bir biçimde ışıltılı, ama tuhaf, acı dolu bir yön. Şimdi bu acılı yön patolojiktir ve patolojik bir şaka insanı kalbinin derinliklerinden güldürmediği, aynı anda saplanan bir acı duymasına neden olduğu içim normal bir şakadan hayli farklıdır. Bunun nedeni, o şakada bir kırılma noktası, patolojik müdahale sonucunda bir tür kopma oluşması; hiç de şaka olmayan, korkunç, dehşet verici bir şeyin de ona karışmış olmasıdır. Ve *Zerdüşt*'ün tamamındaki durum budur: birçok komik olma girişimi vardır, ama hep tuhaf bir kopmayı içerirler, hep sanki arkada berbat bir şey daha, o acı zehir karışımı varmış gibi.

Bunun ne olduğunu anlamaya çalışacağız. Besbelli mezarcıların yaptıkları dokundurma ilk önce Zerdüşt'e dokunur; sonra da açlık biçiminde doğruca ona

gelir. Haklı olarak açlığın onun önüne geçtiğini söylüyor; daha önce bilincinin arkasındaydı ve şimdi aniden ona yetişti—aniden çok aç olduğunu idrak ediyor. Ayrıca hâlâ bilinçdışıyken de, kurtların açlıkla ulumalarında öngörülüyor. Hayvanlar daima bilinçdışı içgüdüselliğin işaretidir ve hâlâ bu onların açlığıymış gibi, ormandaki kurtlara yansıtılıyor. Örneğin bazen bir ağrı çektiğinizde, örneğin diş ağrınız varsa, rüyanızda sizinle aynı yatakta başka birisinin yattığını ve ağrıyı onun çektiğini görürsünüz. Rüyada delege atanmıştır; ikiye bölünmüş ve diş ağrısını diğer yarınıza devretmiş olursunuz. Bir şekilde, uykunuzu tehdit eden acıyı yansıtarak uzaklaştırmış olursunuz. Dolayısıyla Zerdüşt'ün sonuçta ortaya çıkan açlığı aslında hep olmuştur; fark etmemiş olsa da, bütün günü aç geçirmiştir. Şimdi, aç olduğunu insan hangi koşulda fark etmez?

Mrs. Baumann: Bir bedene sahip olduğunu bilmediği zaman.

Dr. Jung: Evet. Bu, sezgileri güçlü tiplere çok sık olur. Bana olmaz. Sezgilerim çok güçlüdür ama acıktığımı da anlarım—bu kavrayıştan asla yoksun olmadım. Ama bilmeyen, açlığın psikolojik bir sorun olduğunu düşünen insanlar vardır ve Zerdüşt burada öyle birini temsil ediyor. Bunun kanıtı nerede?

Miss Hannah: Çünkü onu gömüyor.

Dr. Jung: Aynen, beden cesettir; bizzat Mr. Nietzsche'dir ve o, Nietzsche'yi gömüyor. Bir hayalet bile, eğer şu yeryüzünde bir etki bırakmak istiyorsa, bir bedene, bir aracıya mutlaka gerek duyar; aksi halde çanları çalamaz, masaları havaya kaldıramaz ya da hayaletlerin yaptığı düşünülen hiçbir şeyi yapamaz. Dolayısıyla Zerdüşt'ün Nietzsche kişisine gereksinimi vardır. Nietzsche cesedini gömecekse, o zaman ya onun bedeni yoktur ya da onun bilincinde değildir; o zaman, soytarı onun ötesine adım atma tehdidinde bulunurken, o da Nietzsche'nin ötesine adım atmaktadır: bunu soytarının, tıpkı ip cambazının üstünden atladığı gibi Zerdüşt'ün de üstünden atlamakla tehdit ettiği pasajda okuduk. Soytarı dehşetli bir tehlikedir. Zerdüşt'ün üzerinden atlarsa, bunun sonucu ne olur?

Mrs. Baumann: Geçen hafta bunun delilik olacağını söylemiştiniz.

Dr. Jung: Evet. Gördüğünüz gibi, Zerdüşt bir hayalettir. O, bedende ölemez; yalnızca ipten, bireşimsel zihninden düşebilir—ve o zaman bu bir psikoz olurdu, bedenin değil, zihnin ölümü. Şimdi, Zerdüşt tam olarak hangi koşullarda soytarı tarafından tehdit ediliyor?

Miss Hannah: Kasabada, insanlıkla birlikte kalmakla.

Dr. Jung: Evet. Zerdüşt, Mr. Friedrich Nietzsche'yle kalırsa, o zaman Friedrich Nietzsche ona bir şeyler söyleyebilir, acıktığı zaman anlayabilir; bedenini besleyebilir ve o zaman tehlike çok büyük olmaz. Mr. Nietzsche olarak yalnızca yaşlı bilge sorununu yüklenmiştir, ki bu, olasılıkla, psikolojisine uymaz. Şurası muhakkak ki, onun önerisini izlemeyecektir. O MÖ 9. yüzyıldan kalma yaşlı bilgeye kolay kolay teslim olmayacaktır. Bu, açıkçası, hayatında ummadığı bir özellik olmuştur. Bu yüzden Zerdüşt kasabada kalabilse, Nietzsche'yle kalırdı—ve Nietzsche de kalırdı. Ama Nietzsche ölümle tehdit edildiği için, Zerdüşt

tarafından alt edildiği anlamına geliyor, bir cesetten farkı yok. İp cambazı kadar ölmüş bir durumda; oyununu sürdüremiyor. Ve sonra Zerdüşt basitçe bir ceset taşıyor ve yaşamla bir ilişkisi yok; fiziksel ayaklara, bir *pied à terre*'e [yere basan ayaklara] sahip değil, bu nedenle de gerçeği kaybediyor. Bir insan olarak yeryüzü ile temasını kaybediyor, hep deliliğin tehdidi altında. Sonsuzluğa karışmaması için hiçbir neden yok, çünkü öyle birisi kural olarak sonsuzluğa karışır. Çünkü beden canlı olduğu ölçüde açtır. Nietzsche fiziksel öze aç: yaşamını sürdürmek için buna gereksinimi var. Dolayısıyla beden beslenme gereksinimini bildiriyor ki, Zerdüşt'e bir tür karşıtlık, Zerdüşt'ün verdiği delice coşkulu dürtüye denge verebilecek bir ağırlık oluşturabilsin. Ama Zerdüşt bu idrak etmiyor. Ya da bedenin kendi talepleri olduğu yolunda belli belirsiz bir kavrayış, dolaylı bir yoldan, mezar kazıcılarının göndermeleriyle beliriyor.

Şimdi, mezarcıların başka ne önerdiğini, şakalarının aslında ne anlama geldiğini anlamaya çalışacağız. Önce, taşıdığı cesedin onların elleri için çok mundar olduğunu söylüyorlar. Bu, bedene yönelik muazzam bir değersizleştirme. Bu leş ancak cehenneme yarar; o şeytanın yiyeceği bir şeydir; şeytan da mutlak yıkım ilkesi olduğuna göre, bu lokma ancak yıkıma yarar. Ve Zerdüşt belki bu lokmayı şeytandan çalacaktır—o leşi yiyen şeytan rolünü oynayacaktır. Düşünce mantıklı sürdürülüyor. Diyorlar ki: "Çok iyi. Afiyet olsun," bu, leş lokmasını çalan şeytanın onu yutacağı anlamına geliyor—elbette bedenin mutlak yıkımını ima ediyor. Zerdüşt şeytandan cesedi çalıyorsa, bunu bir antropofaji [insan yeme] ya da sarkofaji [et-ceset yeme] sofrası uğruna yapıyor; dolayısıyla onun için afiyet diliyorlar. Gördüğünüz gibi burada tuhaf, eski bir antropofaji fikri ortaya çıkıyor ve elbette tam burada ortaya çıkmasının tarihsel nedenleri var. Umarım bu açıktır! Tekrar edeceğim: düşünce, şeytanın o leşi alacağı, o lokma ona ait; şeytan mutlak yıkım demektir, yani lokmayı mutlak yıkım yutacaktır. Ama Zerdüşt de, görünüşe bakılırsa, onu şeytandan çalacak, sanki kendisi de o leşi yutması ve böylelikle yok etmesi gereken bir başka şeytandır. Ve böyle varsaydıkları için "Afiyet olsun," derler. Onu çaldığı için tebrik ederler, ama onlara göre şeytanı kandırıp ağzından lokma çalmak, tehlikeli iştir; tehlike de şeytanın hırsızlıkta Zerdüşt'ü geçip her ikisini de çalması, her ikisini de yemesindedir. Çünkü apaçık ortadadır ki, Zerdüşt başarılı olursa, bedeni yiyecektir. Çünkü daha önce de bunu söylemiştik: bedeni alt etti. Ama bu bir tür antropofaji eylemidir: bir leş yiyici olmuştur, bir sarkophagus (lahit anlamındaki sözcüğün kökü 'et yiyici'dir.) O, Mr. Nietzsche'nin sarkophagusu haline gelir. İşte berbat şaka budur; kulağa boş, parlak sözlerle oyun oynama gibi gelse de, en derinlerde Zerdüşt'ün antropofaji eğilimine, yaşlı bilgenin bir akbaba olmaya yönelmesine ürkütücü bir gönderme vardır.

Miss Hannah : Zerdüşt'ün bedeni yemek suretiyle geri alma şansı var mıydı?—onu öldürmüş olarak demek istiyorum?

Dr. Jung: Hayır, şeytanın rolünü oynar ve bedeni tamamen yok ederdi. Bu, beden doğru bir biçimde direnmediği takdirde tinin mutlak yıkıcı niteliğidir. Bu doğrunun mükemmel bir örneğini nerede buluruz?

Mrs. Baynes: Çöle çekilen azizlerde.

Dr. Jung: Evet, azizlerin tarihinde tinin neler yapabileceğini görürüz. Doğuda binlerce sakini olan şehirler boşaltılmış ve tüm sakinleri çöle gitmiştir, tin tarafından yendikleri için. Ve arenaya gönüllü çıkan şehitleri düşünün. Kutsal sevginin cisimleşmişi hali olan Hıristiyan kilisesi bile kendi çocuklarından yüz binlercesini canlı canlı yakmıştır. İspanya'da yakılan sapkınları ve yakılan cadıları ve insanoğlunun başına gelen korkunç din savaşlarını düşünün. Günümüzün tüm "izmleri" insan yiyicilerdir, bunlar sadece kurt değil, aslan ve köpekbalıklarıdırlar da. Gerçek siyasetimizde, insan hayatının değeri çok düşüktür; ikna yollarından biri mermi ve idamdır. Ortaçağdakilere yakın toplumsal koşullara yaklaşıyoruz. Tiranlarımız ve gizli polisimiz ve yargısız infazımız var ve bu hep belirli bir tin, belirli bir "izm," neyin doğru olduğu konusunda belirli bir inanç tarafından gerçekleştiriliyor. Hoş bir resim... İşte, koptuğu zaman tin budur. Zerdüşt bir bakıma son derece bilge ve güzel bir tin ve aynı anda şeytanın kendisi; bu nedenle isminin tüm çıkarımlarıyla Lucifer diyorum.

Alman filozof Klages büyük bir tin düşmanıdır: tini, yaşamı boğmakla, ölüm saçmakla ve yaşamın kanını kurutmakla itham eder ve bir ölçüde bu oldukça doğrudur.[4] Tin bedene üstün gelirse, yıkım olur, neredeyse cehennemi bir güce sahiptir. Nietzsche sıklıkla bu düşünceyi ele almıştır; örneğin en eski çalışmalarından *Unzeitgemässe Betrachtungen*'de, doğruyu arayan bir insanın ruhuna bitimsiz ateşten düşen tek bir kıvılcım, onun tüm yaşamını yutmaya yeter der.[5] Gördüğünüz gibi o tek cümlede Kutsal Ruhun inişini çok açık bir biçimde ifade eder: o, bitimsiz ateşlerin yakıcı kıvılcımıdır ve bu son derece kutsal hayalet, tüm insan yaşamını yutmaya muktedirdir. Onun çok güzel olduğunu düşünürüz, ama tüm bu güzelliğin ve ihtişamın aynı anda dehşet verici bir yıkım yaratabileceğini de yadsıyamayız. Elbette öyle olması gerektiği; elbette gerekmese öyle olmayacağı gibi bir bakış açınız olabilir. Ama bu tamamen anlamsızdır: çekilen eziyetten kurtarmaz. Olan size oluyorsa, çok geçmeden işin diğer yanını da keşfedersiniz. Tin tarafından yutulmak bir vahşi hayvan tarafından yutulmak kadar kötüdür: bu bir yıkım eylemidir. Tinin bu yönü Hıristiyan bakış açısına tamamen yabancıdır, burada tinden söz ediyorsanız, hakkaniyetli olanlardandır. Tinin harika ve iyi bir şey olduğundan kimsenin kuşkusu yoktur. Ama hiç de öyle değildir; tinin ürkünç bir yönü de vardır ve o da dolaylı olarak, bu şaka aracılığıyla ortaya çıkıyor.

Şimdi Zerdüşt "Açlık bana bir haydut gibi saldırıyor," dediğinde o sözcüğü seçmesi, bedenin iştahı hakkında hissettiklerini gösteriyor; görünüşe bakılırsa ondan bir şeyler götürmüş. Tine girmeyen herhangi bir şey, bedenin herhangi bir yaşamsallığı, tin için bir eksidir. Tin gerçekten herhangi bir talepte bulunacaksa, her durumda bedenin tüm haklarını talep edecektir—beden olmadan

---

4 Klages için bkz. yukarıda, 23 Mayıs 1934, dipnot 5.

5 *Zamansız Tefekkürler* (1873-1876) dört erken dönem denemesinden oluşan bir derlemedir. Bu pasaj, "Eğitimci olarak Schopenhauer" başlıklı üçüncü denemedendir (böl. 3).

ayakları olamayacağı gerçeğini umursamadan. Diyor ki: "Açlığım; ormanlarda ve bataklıklarda, gecenin geç saatinde bana saldırıyor." Tam orada, ormanlarda ve bataklıklarda yalnız başınayken ve gece vakti bir yoldaşa gereksinim duyarken, bedeninin acı çektiği ve artık varolmadığı gerçeğini fark ediyor. Çünkü orada bir beden ilişkisine gereksinimi olacaktı. Aksi halde o bir ham hayaldir. "Açlığın tuhaf huyları var. Çoğunlukla yemekten sonra gelir. Bugün, bütün gün hiç gelmemişti: nerede kalmış?" Bu beden gereksiniminin düzenli bir biçimde algılanmadığı nasıl bir vaka olduğunu gösteriyor. Görünüşe bakılırsa sadece bir belirti—insanın ummadığı zamanda ya da yemekten sonra gerçekleşen—ki bu tabii ki fiziksel bir gereksinim de olduğunu gösteriyor. Bu tür bir açlık, bir tür histerik belirti gibi...

Mrs. Crowley: Kasabada kalmasının neden daha iyi olacağını anlamak istiyorum.

Dr. Jung: Eh, daha iyi! Kasabada kalsaydı, bedenle birlikte kalacaktı ve o zaman onu diriltme şansı olurdu. Ama bu simgesel veriler o kadar kesin değil, her an değiştirilebilirler. Beden kesin olarak değil, göreceli olarak ölmüş; yalnızca ip cambazı ölü.

Mrs. Crowley: Ama kasabadayken insanlara yukarıdan bakan Üstinsan rolünü oynuyor, dolayısıyla ona nasıl yararı olur, bilemiyorum.

Dr. Jung: Hiçbir yararı olmaz. Kendini tamamen gülünç duruma düşürdüğüyle kalacaktı; kimse anlamayacaktı. Yalnızca diyeceklerdi ki, Oh, o Mr. Nietzsche canım! Kendi amacına ters düşmüş olacaktı; kişi insanlarla bir arada kaldığı sürece tinin amacına ters düşer. Vazgeçip gitmesi mantıklıdır, çünkü gülünç duruma düşmek istemiyordu. Yalnız başına bir sakin haline gelmek zorundaydı. Sıradan bir vatandaşın durumuna sahip olmadan kasabada kalamazdı. Herkes onun bir fotoğrafını çekecekti, nerede yaşadığını bilecekti, nasıl tıraş olduğunu, kıyafetlerini nereden aldığını, kimleri tanıdığını—ve bu, tinin cazibesini azaltacaktı. Çünkü ölümlülerin arasında hiç kimse her gün gördüğü adamın bir dahi ya da bir tin olduğuna inanmaz. Bitişiğinizde yaşayan adamın İsa olduğuna inanabilir misiniz? Onunla bir süre yaşarsanız, fazlasıyla insan olduğuna ikna olursunuz. Dolayısıyla kalmak yıkıcıdır, ama belirli bir ölçüde yıkım insan için çok sağlıklıdır; insan o zaman normal bir biçimde yaşamayı ve sebat etmeyi bilir ve tini de uzağında tutabilir. Ama bu, elbette Hıristiyan bakış açısından, yüz kızartıcıdır, son derece kâfircedir. Şimdi metne dönelim:

> Zerdüşt bunun üzerine evin kapısını çaldı. Elinde bir ışık taşıyan yaşlı bir adam çıktı ve sordu: "Bu gelen kim? Uykumu bozan kim?"
>
> "Bir ölü ve bir diri," dedi Zerdüşt... "Bana yiyecek ve içecek ver, gündüz yemeyi unuttum. Açları besleyen, kendi ruhunu ferahlatmış olur, bilgelik böyle gerektirir."
>
> İhtiyar uzaklaştı. Fakat az sonra yine geldi. Zerdüşt'e ekmek ve şarap getirmişti. "Burası açlar için kötü bir yerdir" dedi. "Onun için burada yaşarım. Hayvanlar da, insanlar da bana, bu münzeviye gelirler. Fakat yolda-

şına da yiyecek ve içecek ver, o senden daha yorgun." Zerdüşt cevap verdi: "Yoldaşım ölüdür, onu yemeye ikna edemem." "Orası beni ilgilendirmez," dedi ihtiyar, suratını asarak; "kapımı çalan, ne verdiysem almalı. Yiyin ve yolunuz açık olsun!"

Zerdüşt bundan sonra iki saat daha yol aldı, yola ve yıldızların ışığına güvenerek, çünkü o, deneyimli bir gece yürüyüşçüsüydü ve uyuyanların yüzüne bakmayı severdi. Ancak tanyeri ağarırken kendini sık bir ormanda buldu, hiçbir yol görünmüyordu. Sonra ölüyü bir kof bir ağacın içine yerleştirdi—çünkü onu kurtlardan korumak istiyordu—kendisi de toprak ve yosun üzerine uzandı. Ve hemen, yorgun bir vücut, ama sakin bir ruhla uykuya daldı.

Bu yeni pasajda en dikkat çeken şey nedir?

Mrs. Crowley: Münzevi mi?—yine aynı yaşlı adamla karşılaşmak mı?

Dr. Jung: Onun aynı adam olduğuna dair kanıtınız var mı?

Mrs. Crowley: Dönüşüme uğramış, ama bence aynı figür. Birincisi, ikinci bölümde göründüğünde, bir kehanette bulunurcasına Zerdüşt'ün neden, şimdi yaptığı gibi, o bedeni sürüklemesi gerektiğini sormuştu. O zaman Zerdüşt bu mesajını halka vaaz edeceğini söylüyor, yaşlı adam da buna gülerek, aslında onun bilgeliğini istemeyeceklerini; onlara düşen yükün bir kısmını taşımasının daha iyi olacağını söylüyor. Ve bu son bölümde ona tekrar yiyecek ve içecek veriyor.

Dr. Jung: Evet. Ve önceki yaşlı adamla ilgili ne dediğimizi hatırlıyor musunuz?

Mrs. Crowley: Zerdüşt yaşlı adamın Tanrı'nın öldüğünü bilmediğini söylemişti ve bunun yorumu, onun eski Hıristiyanlık düşüncesi olduğuydu. Ormanda mırıldanıyor, ilahiler falan uyduruyordu, ama aynı anda Zerdüşt'te eksik olan bir şeye sahipti ve bu da, ruh kısmıydı. Zerdüşt ise tinin tarafındaydı. Ve anlaşılan doğaya dönüyor ve artık tinin değil, ruhun tarafında.

Dr. Jung: Aynen. Gerçekten de şimdi karşılaştığı yine aynı yaşlı adamdır. Şimdi, bu an aynı zamanda açlık tarafından karakterize ediliyor; bir şeye gereksinimi var. Her şeyin pek yolunda olmadığını anlıyor ve sanki aniden eski inançlarına yaklaşıyor; görünüşe bakılırsa burada biraz kuşkulu gibi, bir tür gerileme gibi ve eski yaşlı adamla karşılaşmasının nedeni bu. Zerdüşt'ün Pazar yerinde vaaz verirken insanların onu hiç anlamadığı yolundaki üzücü gerçeği yaşadığını hatırlıyorsunuz. Hiç başaramamıştı, bu yüzden oradan ayrıldı ve sonra büyük bir ölümcül kaza yaşandı. Şimdi de karnı aç ve yiyecek bir şeyi yok. Nasıl başa çıkacağını bilmediği bu dünyayı deneyimlemiş bulunuyor ve bu nedenle daha önceki bir görüşe yaklaşıyor, sanki içinden bir şey, "Eh, sence o belki de şu anda denediğinden daha makul müydü?" diye soruyor. Dolayısıyla yaşlı adamdan yiyecek dileniyor ve o da ona ekmek ve şarap veriyor. Bu neyi gösteriyor?

Mrs. Crowley: Komünyon.

Dr. Jung: Evet. Yaşlı adama dönmekle doğal olarak geç Hıristiyanlığın merkez gizemine de dönmüş oluyor, belirli ölçüde bir yaşayan simgeselliği koruyan tek şeye. Bu, yaşlı adamın eski Hıristiyan tini olduğunu apaçık gösteriyor. O, Hıristiyan kilisesinin tininde biçim aldığı ya da cisimleştiği ölçüde yaşlı bilgedir. O halde yiyecekte aradığı komünyondur. Peki, neden yalnızca komünyon?

Mrs. Crowley: Şimdi kendine gelmekte olduğu, bu yüzden bunun daha çok iç gerçeklik, iç deneyim olacağı için mi? Daha önce her şey yansıtılıyordu ve denebilir ki, daha ziyade o komünyon veriyordu, bir rahipmiş gibi.

Dr. Jung: Eh, daha belirgin bir neden var.

Mrs. Brunner: Kendini yalnız hissetmiyor mu?

Dr. Jung: Evet, bedeni kaybetmiş bulunuyor. Bilirsiniz, ilkelin bakış açısından bedeni olmadan dolaşan bir tin daima bir beden arar ve bir bedene dokundukları anda içeri girer ve onun kendi bedenleri olduğunu hayal ederler. Ama bu ele geçirilme halidir. Tinler bu dünyada etkin olmak için yiyeceğe gereksinim duyar. Bu yüzden Homeros'ta, Ulysses koyunu öldürür ve kanını hayaletler için döker; sadece konuşmak istediklerinin içmesine izin verir—diğerlerini kılıcıyla defeder. Ve hayaletler kanı içer içmez duyulur bir sesle konuşmaya başlarlar. Etkinleşirler. Kendilerini anlaşılır kılarlar. Tinsel varlıklarına maddesel bir öz katınca, artık dokunulur ve görünür olurlar.[6] Şimdi, tüm tinler beden ister; bedenleri yoksa deliye dönerler. Ve Zerdüşt'ün de istediği budur: insanlarla iletişime girebilmek için maddesel öze gereksinimi vardır. Bedeni olmadığı için onlara anlatmak istediklerini aktaramamaktadır; pratikte görünmezdir. Bu öz de aynı anda komünyondur. Komünyonun gerçek anlamı ten ya da bedendir, kandır. Luther'in, biraz yavan bir biçimde komünyonun bir tür simge olduğunu söylemiş olan İsviçreli reformcumuz Zwingli'ye karşı *estin* ("olmak kipi") sözcüğünü savunması boşuna değildir.[7] Luther söz konusu olanın gerçek bir beden ve gerçek kan olduğu yolundaki ilkel bakış açısını savunuyordu, çünkü insanın ilkel içgüdüsünün, antropofaji içgüdüsünün tatmin edilmesi son derece önemlidir. Çünkü insanların nitelikleriyle, özellikle fiziksel nitelikleriyle gerçek komünyon, ancak onları yiyebildiğiniz zaman gerçekleşir.

Bu yüzden Kızılderili cesarete sahip olmak için düşmanının kalbini ya da kurnazlığa sahip olmak için beynini yer. Özümsemeyi böyle anlar, yansıtma yoluyla. Doğallıkla düşmanının büyüsünün kendininkinden daha güçlü olduğunu varsayar—tıpkı yurtdışındaki doktorların memlekettekilerden daha iyi olduğuna emin olunması gibi. İngiliz gazeteleri de yurtdışındaki üniversitelerin harika, kendilerininkilerinse eski önyargıları korumak amaçlı müesseselerden başka hiçbir şey olmadıklarını yazarlar. Ya da ilkellerin dediği gibi, dağın öte yanındaki kabilenin iyi büyücüleri, büyük ilaçları ve çok daha iyi silahları vardır, çünkü mannaya sahiptirler. Bunların tümü yansıtmadır ve düşmanlarını yemek sure-

---

[5] *Odysseia* IX:35-50.

[7] Luther'in tözün dönüşümü doktrinine karşı çıkan, Ulrich Zwingli (1440-1531), şarap ve ekmeğin simgesel olarak anlaşılması gerektiğini söylemişti. İsviçre'deki Katolik ve Protestan ordularının arasındaki bir savaşta ölmüştür.

tiyle geri kazanmaya çalışırlar. Ayrıca aile mannasını korumak için amcalarını ve teyzelerini ve dedelerini de yerler. Daha yüksek düzeyde, kabile manna sahibiyse, oldukça hoşnut olurlar ve o zaman ölülerin yenmesi için bitişikteki kabileyi görevlendirirler. Örneğin beyazlarla henüz temas kurulan Elgon dağının batı yamacındaki Bugishu'da, göreceli antropofajist oldukları görülmüştü: savaşta yakaladıkları düşmanlarını yemiyorlardı. Oldukça iyi ve nazik bir halktı, ama biraz tuhaf bir ölmüşleri yeme gelenekleri vardı. Böylelikle, ailede üzücü bir kayıp olduğunda, yakındaki köye bir mesaj yollarlardı: "Sevgili amcamızdan yoksun kaldık" ya da "Tanrı'nın canı amcamızı almak istedi ve bu gece onu Yabana koyduk, onunla ilgilenir misiniz?" O zaman diğer köydekiler bir sürü armağan hazırlar—yiyecek, içecek, bira—ve bunları Yabana taşır ve yüklerini takas ederlerdi; yaslılar armağanları alır, diğer köyden gelenler de cesedi alarak kesip parçalar ve iki ya da üç saat kaynatırlar. Ve sabah bunlar yenir ve kemiklerini de sırtlanlar temizler. Ölülerini bu şekilde ortadan kaldırırlar. Aslına bakılırsa, bunun artık yapılmadığı söyleniyor. Benim güney tarafından olan rehberim öyle bir şeyi asla yapmayacaklarını söylemişti; ama ölmüşlere de hiç rastlamadık ve amcaların ve teyzelerin yenmemiş olduğundan hiç emin olamadım.

Miss Hannah: Neden kendileri yemiyordu?

Dr. Jung: Belki o kadar hoş değildi; o işten kurtulmaya, başkalarına yaptırmaya çalışıyorlardı. Ama diğer köyden birisi ölünce de aynı görevi onları yerine getirmesi gerekiyordu. Bu işten pek hoşlandıklarını sanmıyorum. Bir tür nezaket olduğu izlenimini aldım—kuzenin olduğum için, amcanı yiyeceğim. İnsanlar insan etinin çok makbul olduğunu söylerler, ama kuşkuluyum. Elbette korkunç şeyler oluyor. Batı Afrika'da bir olayda, bir gece bir hastanenin mezarlığını boşaltıp hepsini yemişlerdi—tek kelimeyle inanılmaz bir şey. Bunu neden yaptıklarını hiç kimse açıklayamadı, çünkü çoğunlukla taze yiyecek tercih edilir—örneğin bu amaç için beslenmiş, tombul bir savaş tutsağı, Güney Denizi Adalarında [Polinezya] olduğu gibi. İnsan pirzolasının domuzdan bir puan daha üstün olduğu söylenir. Ama o berbat pisliği yemeleri, bu işin arkasında başka bir şey olduğu anlamına geliyor; nedir bilmiyoruz, bütün olay aşırı derin ve gizemli. Bunun pislik olduğunu biliyorlar. Taze et tercih edilir, özellikle de tropiklerde, sırtlanların da leş yedikleri için berbat hayvanlar olduklarını söylerler. Dolayısıyla mutlaka büyülü bir amaç olsa gerek. Bu gerçek bir vakadır. Sanırım Talbot'un *Yabanın Gölgesinde* kitabında anlatılır. Her halükârda, Sir Wallis Budge *Osiris ve Mısır Dinleri* adlı eserinde bundan söz eder.[8]

O halde buradaki komünyon simgesi, Zerdüşt'ün bedenle uzlaşma girişimidir; ya da denebilir ki, bedenin Zerdüşt'ün kendisiyle uzlaşmasına duyduğu gereksinimdir. Bu nedenle, bedenin gereksinimlerindeki ısrarını da sessizce hesaba katan eski usullere dönüş vardır. Eski, hatta yozlaşmış bile denebilecek bir din, bu açıdan yeni bir dinden daha insancıldır; yeni bir din daima

[8] Bu P. Amaury Talbot'un *Çalılığın Gölgesinde* kitabında yoktur, ama bkz. E. A. Wallis-Budge, *Osiris ve Mısır Dinleri* (Londra, 1911), cilt I, s. 167 vd, 181, 184.

bedeni umursamamaya yatkındır. Protestanlık, daha eski olan ve bedeni hesaba katan Katoliklikten daha tehlikelidir. Bu Protestan tarafın kınadığı bir şeydir, ama aynı anda da bir şeref payesidir; ayakları yere basan bir Katoliklik çok daha iyidir, çünkü aslında peşinde olmasa da, tin ile bedeni uzlaştırır. Tini abartılmaz, beden gözetilir. Katoliklikte bedenle ilgili olağanüstü bir hoşgörü vardır ve kilise ayinlerinin çıkışlarını incelerseniz, kilisenin birçok töreni, örneğin missayı ve rahiplerin urbalarını, pagan kültlerden almış olduğunu görürsünüz. Ve o giydikleri komik, dört köşesinden katlanıp tepesine bir siyah ponpon kondurulmuş kare siyah kep, Roma'daki Jüpiter rahipleri *Flamen*'lere aitti. Ayrıca Massa çanları, üstünde haç işareti olan kutsal ekmek Mithra'dır, Noel günümüz de Mithra'nın doğum günüdür. Ve doğal olarak antik bakış açısı da devralınmıştı; kilisenin yasal meselelerde ya da cinsel ahlakla ilgili bakış açısı, antik bakış açısına çok yakındır, belki biraz daha katı, ama bizim anlayacağımız ahlak açısından biraz bile ahlaklı değildir. Dolayısıyla tinin yaşamıyla bedenin yaşamı arasındaki ilişki çok kritiktir. Beden çok fazlaysa tin ölür, fazla tin varsa, beden ölür. İki öğenin arasında değişken bir denge vardır ve birinden biraz fazla olması, diğerinin yıkımı anlamına gelir. Çünkü Zerdüşt eski usullere dönerse, bedenine en azından asgari bir varoluşu garanti edecek bir *modus vivendi* [varoluş tarzı] bulur ve o zaman artık yalnız değildir, çünkü komünyon aracılığıyla insanlıkla ilişki kurmuştur, bedeni beslenmiştir. Kendisine öz ekleyebilir. Ama bunu tinsel bakış açısının pahasına yapar.

Şimdi, münzevi cesedi ceset olarak değil, bir yoldaş olarak görüyor ve Zerdüşt'e ona da yiyecek ve içecek vermesini söylüyor. Bunun üzerine Zerdüşt adamın ölmüş olduğunu, dolayısıyla yemek yemeye ikna edilemeyeceğini izah ediyor, yaşlı adam da homurdanarak kabulleniyor. Bu konuda ısrar etmiyor, onun için dert değil. Dert olmaması doğaldır, çünkü kendi başına etkinliği olmayan bir tutumu kişileştiriyor, tüm etkinlik Zerdüşt'e ait. Ve bedeni sistemine kabul etmek istememesine bağlıdır. Bunun ardından yoluna devam ediyor ve Zerdüşt'ün iyi bir gece yürüyüşçüsü olduğu ve uyuyanların yüzüne bakmayı sevdiğine değiniliyor. Bunun anlamı nedir?

Mrs. Crowley: Gece yürümek bilinçdışına bir göndermedir.

Dr. Jung: Evet, Zerdüşt önce bilinçdışı tarafı; tin, doğana kadar, bilinçdışında yaşayan arketip. Sonra bilince doğuyor ve modern bir biçim alıyor. Böylece Nietzsche'de yeniden doğan eski Zerdüşt, "Böyle Dedi Zerdüşt" biçimini alıyor. Bu Zerdüşt'ün eski Zerdüşt'le hiçbir ilgisi yok—ortak olan tek yönleri isimleri—ama bir bakıma bu Zerdüşt bugünün mesajını taşıyor. Arketip ortaya çıktığında, görünüşe bakılırsa daima önce en uzak antik çağlardan bir mesaj taşır, çok garip, sonra da bilinç mesajı dinlediği ve özümsediği ölçüde, ona modern bir biçim verir. Bir başka deyişle ona yeniden-doğuş verir. Ve mesaj da, bildiğiniz gibi, daima o zaman için mutlak gerekli olduğu anda ortaya çıkar. Eski bir *représentations collectives* sisteminin vadesi ne zaman geçmişse, yaşamı artık tükenmekte ve artık yaşam taşıyamaz hale gelmişse—o zaman arketip yapıla-

nır, o zaman mesajını karanlıktan ortaya çıkarır. Ama o zamana kadar bir gece yürüyüşçüsü olmuştur ya da peygamberin dediği gibi "bir çöl ziyaretçisi." Onu kimse duymaz, boşluğa konuşur. Arketip bilinçdışı olduğu sürece, tek meşgalesi gecede, bilinçdışında yürümek ve uyuyan şeyleri incelemek olacaktır; bu nedenle karanlıkta olmak, alıştığı bir şeydir. En sonunda kendisini ormanın derinliklerinde bulur ve görünürde hiçbir yol yoktur. Bu neresi olabilir? Orman ne anlama geliyor?

Mrs. Sigg: Burası yeryüzü ananın diyarı olabilir, çünkü ölüyü ağaca gömüyor ve ağaç anadır. Amaç ona yeniden-doğuş vermektir.

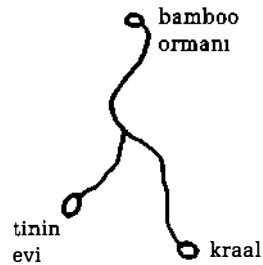
Dr. Jung: Evet, burası bilinçdışının derinlikleri. Bu anlamda orman da basitçe, deniz gibi bir başka simgedir; karanlıktır. Kişi yansıtılmıştır, kişi kendisini ormanda saklayabilir, suya gömülmüş gibi. Ayrıca orman da denizin o gizemli nüfuz edilemezliğine sahiptir ve görünüp kaybolan canlılarla doludur, özellikle son derece tekinsiz primordiyal ormanlar: bunlarda ne bir patika ne de başka bir şey bulunur, aksine kişi pusulayı şaşırır. Bu en korkunç şeydir; hemen kolektif bilinçdışını çağırır ve kişinin hayvana dönüşmesini sağlar. Şimdi, Zerdüşt cesedi gömmek için bilinçdışına giriyor. Zerdüşt'ün onu bilinçdışına gömmesinin sonucu ya da amacı ne olabilir?

Görüş: Onu unutmak.

Dr. Jung: Evet, oraya saklıyor. O zaman rahat hareket edebilir, çünkü sürekli o cesedi hatırlamak zorunda kalmaz. Artık o meşgalenin yükünden kurtulmuştur. Son ağırlık da üstünden kalkmıştır ve hafiflemiş, bir dansçı olmuştur. Zerdüşt sıklıkla kendisine böyle der; hafif adımlarında ısrarcıdır, dansçı adımlarında, sanki hiçbir ağırlığı yokmuşçasına; bedenin ağırlığından kurtulmak ister, çünkü bedenle birlikte tinin hayatını yaşamak istemez.

Mrs. Baumann: Bir sonraki cümle çelişkili değil mi? Onu kurtlardan korumak istiyor.

Dr. Jung: Ama kurtlar, açlıktır. Onlar haydutlar ve haydut kendi içinde, öyle ki Zerdüşt artık bedeni yiyemiyor. Çünkü Zerdüşt neredeyse kendi aşermesinden ürküyor. İlkel zihniyet için hayaletler muazzam derecede aç varlıklardır ve bütün gece, "Bedenim nerede? Bedenimi arıyorum" diyerek dolaşıp dururlar. Gezinen tinlerin kendi bedenlerini kaybetmiş oldukları için bedenlere bu kadar meraklı olduklarını düşünürler ve kraalda birisi hastalandığında, belki bilinçsiz ve kendini savunamaz bir halde yattığında, tin bunu görür ve *onun* bedenine girer. Bunu böyle betimliyorlar. Size tinleri kraaldan uzak tutmak için yaptıkları küçük hayalet evlerini anlatmış mıydım? Cangıldan kraala giden tüm yerli patikaları son derece yılankavidir, kısa çaplı birçok eğri. Bir resmini çizeceğim. gördüğünüz gibi, yukarıdaki, hayaletlerin yaşadığı düşünülen bambu ormanından kıvrılarak aşağı, insanların

olduğu kraala yaklaşıyor. Sonra oldukça keskin bir açıda ya da belki bir ağaç kümesinin olduğu uygun bir noktada, musallat olunan kraal halkı daha az eğri bir başka patika yaparlar, bir tür tuzak yolağı. Bu bir mezarlığa gidiyormuş gibi taşlarla döşenir ve her iki yanı işaretlenir—ya da duyduğum bir vakada, taşların öldürmüş olduğu insan sayısını belirlediği bir reisin evine. (Cornwall'da hâlâ neolitik çağda yaşama yerleri olan deliklere giden bu gibi taş bulvarlar görebilirsiniz.) Bu küçük yemlik yol ana patikadan ayrılır ve gerçek bir kraala benzer bir açık alana ulaşır, o açıklıkta bir hayalet evi inşa ederler, bel hizası kadar yükseklikte bir kulübe. İçinde hasırlardan bir yatak ve bazen de yatakta kilden bir figür bulunur. Ayrıca içeriye yiyecekler, mısır ya da tatlı patates ve dışarı su dolu bir kavanoz bırakırlar. Kil figür tabii bir tür yemdir. Sonra, gece olunca, tin uçarak gelir ve patikadan yemlik yolağa sapar ve der ki: "Burada güzel bir kulübe var, çok iyi, ben kulübede kalacağım. O bedene gireceğim; şimdi evimdeyim, bolca mama da var, bolca tohum suyum da var." Sonra güneş aniden doğar ve tin, bedenden dışarı fırlayarak bambu ormana geri kaçar.

Bu öyküyü öyle canlı bir biçimde anlatırlar ki, bunun onlar için mutlak bir doğru olduğunu anlarsınız. O tuzaklarla bedeni korurlar ve ilkel bir yolakta yürüdüğünüz zaman, böyle bir tanesine rastlarsınız. Onlar buna tuzak demez. Tin evi derler ve elbette zenciler o tarafa gitmez, çok kötü olduğunu söylerler. Kampımızın yakınında böyle bir durumla karşılaşmıştık: genç bir kadın hastalandı ve Gandu, belli bir otoritesi olan bir büyücü, bir hayalet kokusu aldı. Tam bir köpek gibi koklayarak, gitgide genişleyen daireler çizerek kraalda dolaştı ve sonunda belli bir noktayı buldu ve sonra şöyle dedi: "Buraya geliyorlar, hayaletlerin gece geldiği yolak bu." Sonra oraya bir tuzak kurdular. Bu kız çok küçükken yetim kalmıştı, ebeveynleri çok genç yaşta ölmüşlerdi ve bu yüzden, bedenlerini bu kadar erkenden kaybettikleri için son derece üzgün ve öfkeliydiler ve bu yüzden kraala türlü kötülükler yapmak niyetindeydiler, çünkü küçük kızları buradaydı ve onu da yanlarında istiyorlardı.

Homeros'ta bile aynı psikoloji bulunur: Hades'teki gölge insanlar çok üzgündür. Sürekli olarak bedensiz kalmış gölgeler olarak hedefsizce dolanırlar; karanlık ve gölgeli bir dünyadır ve herhangi bir yerde kan aktığı zaman, akbabalar gibi üşüşüp içerler ki öz kazansınlar, yine bedenleri olsun diye.[9] Hemen tüm ilkel halklar bunun doğruluğuna ikna olmuştur—herhangi bir tinselci sisteme geliştirmişlerse. Dolayısıyla Zerdüşt'ün bu kurt gibi açlığı anlaşılır bir şey—bu kurtlarla temsil edilmiştir. Bilirsiniz, kurtlar çok tuhaf ulur ve sırtlanlar da, ölülerin kemiklerini yedikleri için hayaletlere benzerler ve karınlarının ataların ruhlarıyla dolu olduğuna inanılır. Onlara çok dikkat etmek gerekir, sırtlan öldürmek başa bela açar. Gerçekten de ürkütücüdürler, bir sırtlan sürüsü kadar şeytansı bir şey duymadım; o batıl inanca çok uygunlar. Bedensiz kalmış tinleri temsil etmek için ellerinden geleni yaparlar. Aç olduklarında o zırlamaları ve kahkahaları gerçekten çok fenadır. Doğal olarak ilkeller onları

[9] *Odysseia* IX:23-33.

hayalet olarak görür. Sırtlanların olmaması gereken bir yerde duyulduysa veya en azından bir tuhaflık varsa, o zaman olasılıkla bir hayalettir. Sırtlanın kendisinden korkulmaz, ama bir hayaletse, o zaman iş değişir. Hayaletlerin yalnızca sırtlanları değil, başka hayvanları da taklit ettiklerine inanılır ve bu olağanüstü davranışlardan anlaşılır. Kızılderililer bazı hayvanlara, kuraldışı bir biçimde davrandıkları zaman, "hekim hayvanlar" derler.

Dolayısıyla Zerdüşt'ün düşüncesi, ölüyü ormana gömmekle onu tümüyle unutmak, onu münasip bir biçimde defnetmekti, bu, onu çıkamayacağı bir yere kilitlemek anlamına gelir. Şimdi dindar bir tavırla atalarımızın mezarlarına taş dikiyoruz, ama en başta bunların amacı ölünün delikten dışarı çıkmasını engellemekti. Bedenin tekrar kalkmasını engellemek için karnına bir sırık ya da çivi saklamak gibi gelenekler vardı; ya da ölünün kaçmasını engellemek için mezarın üstüne bir yığın taş yerleştirilirdi. İsviçre'de, sanırım Kanton Aargau'da, 19. yüzyılda bile birisi öldüğünde pencereleri açmak ve ölünün tinine, *Fahre hin und fladere*, yani "Elveda, kanatlarını çırp ve git" demek âdeti vardı, böylelikle bir daha dönmemesi rica ediliyordu. Belli bir Güney Denizi adasında, ölünün tinini bedeni terk etmeye kandırmak için son derece ayrıntılı törenler yapılır, bir daha dönmeyeceğinden emin olmak isterler: bir tekne gelir ve büyücü nazikçe elinden tutarak tekneye bindirir ve tekne açılır. Dolayısıyla kof ağaç herhalde bir mezarlık anlamına geliyor. Elbette gerçekte cesetler kurtlardan ve tilkilerden korunmaları için kof ağaç gövdelerine yerleştirilirdi, kısmen belli bir bedensel diriliş inancından, kısmen de münasip bir biçimde defnedilmedikleri takdirde ölülerin fena halde rencide olacakları korkusundan—bu en sık görülen nedendir.

Birinci yüzyılda Roma'da Hıristiyan cemaatleri vardı, bir tür sigorta şirketleri, bunlar münasip bir biçimde defnedileceğinizi garanti ediyordu; bunlara *thiasotai* denirdi ve bazıları üyelerine günde bir yemek de garanti ederdi.[10] Eski Roma'da muazzam bir trafik sıkışıklığı vardı. Yollar son derece dardı ve otobüs ve araba değil, sadece yiyecek nakli için kullanılan at arabaları vardı. Roma'nın nüfusu o sıralarda yaklaşık iki milyondu. Çok sayıda insan her gün iş için şehre iniyordu ve öğlenleri yemek yemek için eve gidecek vakitleri yoktu. Banliyö trenleri de yoktu; herkes yürüyordu ve bizler gibi, öğlen yemeklerini şehirde yemek zorundaydılar. Bu yüzden dernekler oluşturdular. Bir oda veya bodrum kiralayarak yemekleri pişirecek adam getirdiler ve derneklere bir koruyucu azizin adını vermek adettendi, örneğin Theseus veya Herakles Derneği gibi. Dernek geldiğinde, yemekleri hazırlayan aşçı kendi yemeğini yemiş olurdu ve onlar yerken, o da onlara dört incili okurdu—bunlar henüz esinlenilmiş doğrular olarak kabul edilmemişti, sadece son derece iyi kitaplardı. Ya da öyküler veya derneğe yurtdışından gelmiş risaleler okurdu. Gördüğünüz gibi, missa fikrinin kökeninde bu vardır; mihrap, büyülü ya da tinsel yemeğin hazırlandığı pişirme ocağıdır ve papaz da bunu halka dağıtan aşçıdır. Manastırlarda da

[10] *Thiasotai*: Bu Yunan ve Roma topluluklarının adı, ilk başta Bakkhosçu eğlence düşkünlerine aitti.

aynı gelenek sürdürülür; keşişlerden biri, diğerleri yemek yerken, kutsal metinlerden ya da başka iyi kitaplardan okur. Münasip defin için böyle sigorta şirketleri vardı, çünkü aksi halde tin bir sürü bela çıkarabilirdi. Bugün bile İtalyanlar ölülerini çok düzgün gömmeye büyük dikkat gösterirler. Mutlaka anıt dikmek isterler; örneğin Cenova son derece zevksiz, ama saflıklarından dolayı bir o kadar da dokunaklı anıtlarla doludur. İlkel halklar için de, bilinçdışı için olduğu gibi, ölüler çok anlam taşır. Dolayısıyla Zerdüşt figürüyle birlikte kolektif bilinçdışının kıyısında ilerlerken, ilkel bir geleneği yerine getirmesi ve cesedi geri dönmesi için bir neden olmayacak biçimde gömmesi tuhaf değildir. Çünkü o ağırlık tininin geri gelmesi ve sırtına sıradan insan yaşamının bayağılığını yüklemesi, Zerdüşt'e uymazdı.

SEMİNER III

24 Ekim 1934

Dr. Jung:

Geçen sefer ormanda yaşayan, Zerdüşt'e ekmek ve şarap veren yaşlı adamdan söz ettik ve onun ikinci bölümde rastlamış olduğumuz yaşlı adam olduğunu açıkladık. Ama bu yorum için farklı bir kanıt olan bir noktaya değinmeyi ihmal ettim. Hatırlayacağınız gibi metin şöyle: "Zerdüşt bunun üzerine evin kapısını çaldı. Elinde bir ışık taşıyan yaşlı bir adam çıktı ve sordu: "Bu gelen kim? Uykumu bozan kim?" Şimdi, İngilizce metinde *bir* ışık taşıdığı söyleniyor, oysa Almanca metinde şu şekilde geçiyor: *Er trug das Licht*, "*Işığı* taşıyordu," ve bu elbette büyük bir fark yaratıyor; bu herhangi bir ışık değil, *o* ışık, yani elbette belirli, spesifik bir ışık. Belgisiz *bir* edatını kullanabileceğiniz, kayıtsız bir şey değil: o gerçekten de ışığın taşıyıcısı. Şimdi, Zerdüşt'ün de ışığı var, ama bu, *o* ışık değil, o zaman belirli, tecelli edilen ışığa gönderme olurdu. O halde besbelli ki o yaşlı adam geçmişin tinini temsil ediyor, ki bu da *o* ışıktı. Ve görüyorsunuz, bu burada yaşlı adamın nitelikleriyle mükemmel bir biçimde uyumlu, tinsel, doyurucu-ötesi ekmeğini ve şarabını vermesiyle.

Daha sonra komünyon simgesine değindik, ama Yeni Ahit'in Yunanca ve Latince sürümlerinin yeni, düzeltilmiş metinlerindeki ilginçlikten söz etmeyi düşünemedim. Bildiğiniz gibi, Katolik kilisesinin resmi metni olan Vulgata ile Yeni Ahit'in eski Latince versiyonu vardır. Ve şimdi de yeni bir metin var, *Novum Testamentum Graeci et Latine*, burada her iki sürüm de eldeki en iyi kaynaklara göre düzeltilmiştir. Şimdi, Matta'daki Rabbin kutsal duası şu ünlü pasajı içerir: "Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver." Ama bu dikkatle düzeltilmiş metinde şunu buluyorsunuz: *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*, yani: "Ve bugün bize doyurucu-ötesi ekmeği ver." Yunanca metinde de

şöyle: *ton arton ton epiousion*, yani "doyurucu-ötesi olan." Almancada, Master Eckhart'ın arı diliyle şöyle olurdu: *das überwesentliche Brot*. *Ousia*, olma halidir, yani dünyanın olma hali, *das Sein der Welt*; *epiousion* ise dünyanın ötesi demektir. Fizikötesi bir dünya bunun tam karşılığı olur, ama en esnek ve uygun Almanca çevirisi şudur: *das überwesentliche Brot.* Rabbin duasında şöyle olsa çok güzel olurdu: *gebe uns Heute das überwesentliche Brot*. Çünkü doğru anlamı budur.[1] Ama kaba zihinler için doğal olarak insanın her gün yiyeceği olması son derece ikna edicidir. Mesih'in kastettiği maalesef bu değildi. Yeni Ahit metnine birçok şey olmuştur; yakında sözcüklerle oynanmış küçük bir numaraya daha geleceğiz.

Sonra, bölümün sonunda Zerdüşt cesedi kof bir ağacın içine gömüyor, bunun da kurtlara karşı bir koruma olduğunu konuştuk. Bu konuda ne dediğimizi hatırlıyor musunuz?

Miss Hannah: Onu tamamen unutmak için oraya koydu.

Dr. Jung: Evet, çünkü kurtlar açlığın kişileştirilmesidir—insan kurt gibi acıkır. Dolayısıyla onu kurtlardan korurken, aslında içindeki, unutmaya çalıştığı iştahı tarafından yenmesini engelliyor. Daha önce açlığıyla ilgili söylediklerini hatırlıyorsunuz, "Bugün, bütün gün hiç gelmemişti: nerede kalmış?" Bu, bedeninin açlığını fark etmemiş, bedenini hepten unutmuş olduğu anlamına geliyor. Dolayısıyla beden öldü, onu alt etti. Ama açlığın onu bedenini yemeye ikna etmesi gerekiyor; o zaman insanlığa dönecek ve sıradan bir insan olacak. Olağanüstü bir insan olmak istiyorsan, yemek yeme: yemek yiyen kişiler bayağılaşıyor. Bu nedenle birçok kişi başkalarının önünde yemek yememeye çalışırlar.

Bu özellikle Vaftizci Yahya'nın müritleri Mandeistlerin ya da Sâbiîlerin bir fikriydi. Sanırım o mezhepten üç dört bin kişi halen Mezopotamya'da, Kut'ül Amare ve Basra yakınlarında yaşıyor. Araplara göre onlar "ehli Kitap" ve dolayısıyla kutsanmış. Bu şekilde tanımlanmalarının nedeni, kutsal bir kitaptan vahiy almış olmalarıdır (Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanların hepsi "ehli Kitap"tır) ve Kuran onların bağışlanması gerektiğini söylüyor; kâfir kabul edilmiyorlar ve bu nedenle katliama uğramıyorlar. Bir tür alçak seviyeli Hıristiyan olarak kabul ediliyorlar, ama aslında Hıristiyanlık öncesi bir Gnostik tarikatın üyeleri ve Yeni Ahit'e göre Mesih'e erginlenmesini veren Vaftizci Yahya'nın takipçileridir. Sâbiîler hâlâ kutsal yazılarına sahiptirler, ama artık onları anlayamazlar, çünkü kullanılan dil hakkındaki tüm bilgiler yok olmuştur. Bu, Babil Aramcasıydı ve yakın zamanlarda bir Alman araştırmacı, Lidzbarski bazı metinleri çevirmeyi başarmıştır ve bunların o Mandea kitaplarının kalıntıları olduğu anlaşılmıştır.[2] (*Manda* "gnosis" demektir.) Hıristiyanların ve Yahudile-

---

[1] "Doyurucu-ötesi" *Epioùsios* sözcüğünün metafizik bir çevirisidir ve Kral James sürümünde *gündelik* olarak tercüme edilmiştir: "gündelik ekmeğimiz." İngilizcede de, Almancada da, "Bugün bize doyurucu-ötesi ekmeğimizi ver" "çok güzel" olur.

[2] Mark Lidzbarski, *Das Johannesbuch des Mandäer*'i derlemiş ve çevirmişti (Giessen, 1915). Sippar kadim bir Babil kentiydi. Bkz. *Rüya Seminerleri*, s 240, 240 n.

rin kitaplarından tamamen bağımsızdırlar, ama birçok açıdan çok benzeşirler; Yahya'nın öğretilerinin ve vaazlarının, aslında bir tür vahiylerin kayıtlarıdırlar ve o neredeyse yarı-kutsal bir figür olarak görülür, insanların gerçek bir çobanı. Mesih'in Yani Ahit'teki rolünü oynar. Bu kitaplarla ilgili gelenekler Hıristiyanlık sonrasıdır, çünkü içlerinde İsa'dan söz edildiği iki bölüm vardır, ama burada daima "İsa bin Meryem," Meryem'in oğlu şeklinde geçer ve ondan "aldatan" diye söz edilir, çünkü kutsal gizemleri açığa vurmuştur, ki, Yahudi gizemler kitabı Talmud'da da gelenek budur. Bu besbelli bir gizem öğretisiydi ve Yahya'nın bu öğretisinde Mesih'in erginlenme sonucunda ulaştığı ışığı eğitimsiz kitlelere vererek insanlığa iyilik yapacağını düşündüğü söyleniyor. Ama Yahya buna karşı çıkmıştı; insanların bunu anlamayacağını ve kötücül amaçlar için kullanacağını söylemişti. O zaman Mesih gerçekleştirdiği mucizelere ve bunlardan kaynaklanan iyiliklere dikkat çekmişti. Bu uzun ve sonuçsuz bir tartışmaydı. Asla uzlaşamadılar; Yahya'nın mı, Mesih'in mi haklı olduğu belirsiz kaldı. Sanki her ikisi de haklıymış gibi görünüyor, çünkü sonunda Tanrı her iki tarafa da aynısını söylüyor: "Eh, görüyorum ki doğruları konuştun." Gizemci dinle popüler din arasındaki bu çelişkinin asla bir sonuca ulaşmamasını görmek, son derece dramatik, insan nihai doğrunun ne olduğunu bilemiyor. Hıristiyanlığın dünya için iyi bir şey mi, yoksa gizemlerin açığa vurulmasının kötü bir şey mi olduğu konusunda sonsuza kadar kuşkuda kalacağız.

Şimdi, bu Sâbiîler birbirinin önünde yemek yemeyi ayıp sayarlar ve yemek yerken birbirlerine arkalarını dönerler ya da kimsenin göremeyeceği bir yer bulurlar. Onlar için bu, bedenin tam zıt taraftaki işlevleri kadar ayıptır. Başkalarının önünde yemek yemeyi birçok insan bir tür tabu olarak görüyor; içinde manna vardır ve her an aksine dönüşebilir. Ve burada da Zerdüşt bedenini kurtlara karşı koruyor, çünkü kutsallığının ya da üstünlüğünün yemenin bayağılığıyla yaralanmasını istemiyor, yoksa sıradan insanlığın düzeyine inmiş olur. Kendisini fiziksel maddeyle doldurmak onu ağırlaştırır ve artık dans edemez. Uçamaz, yeryüzüne bağlı kalmış olur. Bu nedenle, dinin çileci biçimlerinde insanlar tinselliğe erişebilmek için yemekten uzak dururlar; her yıl belli bir mevsimde ya da haftanın belli günlerinde, midelerini doldurmamak suretiyle kendilerini hafifletirler. Yemekle yeryüzünün tüm pisliklerini tükettiklerini ve midenin ağırlığından dolayı yeryüzüne bağlı kaldıklarını varsayarlar. Böylelikle yemek yeme bir tür simgeye dönüştürülmüştür, İsa'nın bedeninin yenmesi gibi. Küçük azize Konnersreuth'lu Theresa'nın sadece kutsal ekmekle beslendiği söylenir.[3] Bilecek durumda olan kişiler bunu bir gerçek olarak bildirmişti; tamamen ikna olmuşlardı. Anlayamıyorum, ama yadsıyamam da; böyle şeylerin olabilmesi mümkündür. Aynı ölçüde müthiş başka şeyler de olur. Mantıksal bir çelişki dışında herhangi bir şeyin imkânsız olduğunu söyleyemeyiz, ama burada mantıksal bir çelişki de yoktur. Mükemmel azizin yükselebilmesi, levitasyon

[3] Olasılıkla Lisieux'lü Aziz Teresa (1873-1897); Avilalı Aziz Teresa'yla (1515-1582) karşılaştırıldığında kendisinden sıklıkla "küçük" (minör) diye söz edilirdi.

mucizesini gerçekleştirebilmesi önemlidir; büyük azizlerin birçoğunun minberin önünde havalandıkları görülmüştür, İlyas'ın ateşten bir arabayla cennete taşınması ya da Mesih'in başkalaşımından sonra cennete yükselmesi gibi.

Mr. Baumann: Mısır'da kralların giysi olarak tüyler takması bir tanrısallık işaretiydi.

Dr. Jung: Evet, kuşa dönüşme, tıpkı ruhlarımızın ölümden sonra kuşlara, altın kanatlı meleklere dönüşmesi gibi. Yeryüzünde hâlâ sırtlarında küçük kanatlar çıktığını hissedenler olur ve zamanı gelince bunu açıklarlar! Gılgamış destanında da, ölülerin ruhlarının ikamet ettiği, bir tür Hades gibi hüzünlü yerlerden söz edilir, burada kuşların tüylerini takarlar ve kendi pisliklerini yerler; bir tür leş ve dışkı yiyici, kötücül kuşlardır.[4] Şimdi, bunların hepsi, aşkın bedenin hafifliğine bir göndermedir, doyurucu yiyecekle doldurulduğu takdirde ağırlaşacak olan o nefes bedenine. Bu nedenle yiyecek, doyurucu-ötesi olmalıdır, ki beden de kendini kaldırabilsin. Hindistan'da mükemmel bir bilgenin uçabildiği düşünülür—bilgeliğin ölçütü budur. Daha ileride, Zerdüşt yeraltı dünyasına indiğinde göreceğiz ki, o da uçabiliyor; yine böyle bir *enantiodromia. Hamsa*, yani kuğu mertebesine erişmiştir, bu, Hindistan'da kanatlıların durumu için kullanılan terimdir; dolayısıyla her bilge bu şeref unvanını taşır.[5] Kuğu, Kutsal Kâse söylencesinde de görülür, Kutsal Kâsenin kendisi de havada asılıdır. Onu cennetle yeryüzünün arasındaki melekler taşır. Asılı kalma aynı anda çarmıha gerilmenin de bir yönüdür, başkalaşımın bilinçdışı yönü. Bu, dönüşüm halidir, ama başkalaşım nasıl aşkın bedenin yazgısıysa, bu da bedenin yazgısıdır. Böylelikle aşkın beden burada bir tür çarmıha gerilme, bedenin şahadeti halinde görülüyor ve bu, doğum ya da yaratılışı önceleyen bir asılma halidir. Bu simgeyi Edda'da çok hoş bir biçimde, *Runenkunde* adı verilen, Odin'in, ağaca asılmış haldeyken kutsal harfleri ya da runları nasıl icat ettiğini anlatan bölümün ilk dizesinde bulabilirsiniz.

> Biliyorum, rüzgârın süpürdüğü ağaca asılı kaldım
> Dokuz gece boyunca,
> Bir mızrakla yaralanmış, Odin'e adamışım
> Ben kendimi kendime.[6]

Bu acılı asılma hali, aşkın bedenin kuluçkasıdır. Mesih çarmıha gerildikten sonra müritlerine ve birçok kişiye görünmüştür, asılma halinden sonra aşkın bedeni ortaya çıkmıştır. Kişi o asılmayla ya ölür ve ölüm aracılığıyla aşkın bedeni üretir ya da üstün bilgi üretir, runlar gibi.

---

4 *Gılgamış Destanı*, ed. R. Campbell Thompson (Londra, 1928), Yedinci Tablet. Bu baskı çoğundan farklı olarak, değişik elyazmalarından malzeme içermektedir.

5 Bazı Brahman dilenciler, sabit bir evleri olmadığı, ama suda da, havada da, yeryüzünde de "evde" oldukları için kuğuya, *hamsa*'ya benzetilirlerdi.

6 İzlanda *Edda*'sında tanrı Odin'in (Othin), dünya ağacına asılıyken bir run çıkardığını okuruz, bu, bilgeliğin özgün bir elyazısıyla yazılmış, gizli, büyülü, iyicil bir özüdür (Henry Adams Bellows, *Şürsel Edda* [New York, 1923]). Bkz. TE 5, par. 399.

Edebiyat, yazı yazma sanatı ilkel zihin için müthiş bir keşifti. İlkeller daha önce hiç yazı görmemişlerse, hayranlık duyarlar. Bir zenci ne zaman bana bir mektup ya da yazılı mesaj getirse, ben onu açarken hepsi birden çevremde toplanır, yazıya aşağıdan ve yukarıdan bakarlar ve ona kulak verirlerdi, çünkü kâğıdın beyaz efendiye bir şeyler konuştuğunu söylerlerdi, içinde ya bir şey gördüğümü ya da bir şeyin benimle konuştuğunu sanırlardı. Bir mesajın yalnızca ağız yoluyla iletilebileceği düşüncesini aşamıyorlardı; harflerin keşfi, o çengeller ve daireler, konuşan siyah işaretler, siyah adam için tamamen büyüdür. Bir resim yapıldığında bunu anlarlar—evet, bu bellidir—ama o çengellerin ses ya da düşünce aktarabileceği, ufuklarını aşar. Sadece bir tanrı, kutsal işkence altındayken, böyle şeyleri icat edebilir.[7]

Mrs. Crowley: Yemek yememe konusunda Doğu düşüncesinin arkasındaki gerçekte bu değil midir? En azından azizler ve fakirler için bu bir mesaj alabilmek için bulunulması gereken hale gelmek için değil midir? Bayağı olduğu için değil de, buna ancak oruç tutma sonucunda ulaşabilecekleri için.

Dr. Jung: Evet, bu onu olumlu anlamaktır. Ama birçok insan bayağı olduğu için yemez ya da oruç tutar veya sıradan yiyeceklere dirençleri olduğu için özel yemek yer; o zaman bunun arkasında, oruç tutarak bir şey elde edecekleri düşüncesi vardır.

Bu, kutsal simgelerin büyülü kullanımı gibidir. Tabii ki doğru kullanımı da vardır, yanlış kullanımı da. Mandalaları ilk olarak, bir mağarada ya da ormanda yaşayan yaşlı bir bilge bulmuştu, çünkü insanlık denen budalalar kalabalığından sıkılmıştı ve köylerin sıradan gevezeliğinden daha ilginç şeyler keşfetmişti. Ayrı durdu ve zihnindeki mucizeleri inceledi, tuhaf düşler de görmüştü ve her şeyin bir şekilde, çevresindeki ufuk gibi, bir daire halinde olması gerektiği düşüncesine vardı. Böylece bir daire çizdi, bu bir şeydi; sonra da içine bir nokta koydu ve doğruya yaklaşmış oldu ve daireyi dünyanın resimleriyle doldurmaya devam etti. Sonra kuzey, güney, doğu ve batı için dört nokta koydu ve kendi kendine, "Şimdi her şey güzel bir düzene girdi," diye düşündü. Ama sonra meraklı, tinsel iştahları olan sıradan insanlar ve gençler gelip onu rahatsız etti, dediler ki "Bu nedir?" ve "Şu nedir? Daireler halinde düşünüyor." O da: "Fazla heyecanlanmayın, olayları doğal akışına bırakın" dedi onlara. Onlar da bunun fazlasıyla bilgece olduğunu düşündüler ve ona bilge dediler. Sonra bazı kişiler şöyle düşündü: O bilgelik edinilemez mi?—biz de onun kadar bilge olmak istiyoruz. O zaman ona bilgeliğini sordular. O da, "İşte, dünya şöyledir," diye cevap verdi ve daireler, kareler ve türlü üçgenlerle açıklamaya başladı ve onlar da şöyle düşündü: "Bu harika! Tek yapacağımız şey kareler ve üçgenler yapmak, bu işi görecek." Dolayısıyla mandalalar yaptılar ve onlara uzun uzun baktılar, derin derin düşündüler, kendilerini onların içlerine yerleştirdiler: evet, doğru, yaşlı adam onları doğrularla doldurmuştu. Ve tabii son derece de ikna ediciydi, çünkü insan o mandalaların içine adım atmakla, doğruya adım attığına inanıyor. Ama aslında doğrunun dı-

[7] Jung burada yine 1925'te Kenya'da bulunduğu dönemden söz ediyor.

şına adım atmakta olduklarını bilmiyorlardı. Korkunç olan budur: kişi bir şeyin besbelli doğru, son derece ikna edici olduğuna inanır ve içeri girer, sonra dışarı çıkar. Çünkü bir şeyi atlamışlardı, simya sürecinin büyük gergedanı: yani doğru olan *onlardır*, daire değil. Yaşlı adam daireyi kendi içinden çıkardı: doğru olan *odur*. Ve onlar daire olduğunu sanırlar. Ama doğrularından dışarı çıkmışlardır. Yaşlı adam dairenin içine asla girmemiştir: onu o yaptı, daire odur. Bu biraz Nietzsche'nin, "Ariadne'nin Ağıtı" adlı şiirinde kayıp tanrının ardından yaktığı ağıtın gizemi gibi. Ariadne aşığı ve kurtarıcısı Theseus'un gece vakti kaybolarak onu Naksos adasında yalnız bırakmış olduğunu anladığında, acı ve üzüntüye gark olur. Sonra Dionysos ortaya çıkar ve onun kulağını tutup, şöyle der:

> Ariadne, Du hast kleine Ohren,
> Du hast meine Ohren,
> Steck ein kluges Wort hinein,
> Ich bin dein Labyrinth.

Anlamı: "Anriadne, ne küçük kulakların var, / ama benim kulağım sende; / kurnazca bir söz söyle, / ben senin labirentinim." İşte bu, Zerdüşt'tür.[8]

Cesedin kof ağacın içinde korunması, daha önce de dediğimiz gibi, ilkel bir gömmedir; cesetler sıklıkla vahşi hayvanların saldırılarından korumak için ağaçlara gömülürdü. Tabii böyle şeyler ancak bedenle ilgili belirli inançların olduğu yerlerde gerçekleşiyor, korunması gerektiği ve asıl görünüşünün korunması gerektiği gibi inançların, bedenin fiziksel maddesinin önemine yönelik Mısır inancının bir tür embriyonik hali. Mısırlılar bu konuda o kadar kaygılıydılar ki, ölünün çehresinin hatırlanması için mezara ve tapınaklara—her yere—kralın sayısız heykelini koyarlardı. Sanırım bu anlamda bir dua bile var, nasıl göründüklerinin unutulmasına izin verilmemesi üstüne. Çehrenin hatırası kaybolmasın diye lahde ölünün kişisel özelliklerini verirlerdi. Sonra, bu kof ağaca gömme işinin bir başka anlamı daha vardır. Mumyanın biçimine ve ölünün çehresine göre biçimlendirilmiş lahit, bunun yeniden doğuş için tasarlandığı anlamına gelir; bedende yeniden doğuşa hazırlık için olmasa, biçimin hiçbir önemi olmazdı. Dolayısıyla bedenin saklandığı başka biçimlerin de yeniden doğuş simgesi içerdiğini varsaymalıyız. Cermen mitolojisinde paralellerimiz var. Nietzsche kendi bilinçdışına çıkış yolundan yazdığına göre Cermen arketipik malzemeleri kullanması doğaldır ve Cermen mitolojisinde ağaç büyük bir rol oynar. Bildiğiniz bir örnek var mı?

Mrs. Jaeger: Yggdrasil.

---

[8] Ariadne, Nietzsche'nin gizli aşkı Cosima Wagner'e verdiği isimdi. "Ariadne için Ağıt," yaklaşık yüz dizelik bu geç dönem şiiri, Dionysos'un zümrütsü güzelliğiyle, bir ışık patlamasıyla ortaya çıkması ve şunları söylemesiyle ile sona erer: "Akıllı ol, Ariadne! ... / Küçük kulakların var, benim kulaklarım da sende: / Akıllıca bir söz koy içlerine!— / Kişi kendisini sevecekse, önce kendisinden nefret etmeli midir? ... /Ben senin Labirentinim ... (Sıklıkla olduğu gibi burada da noktalar, Nietzsche için, ses düşmesi anlamına gelmez.)

Dr. Jung: Evet, bu, dünya ağacıdır. İlk insan dişbudak ve kızılağaçtan doğmuştu ve dünyadaki cehennem kıyameti kopmadan da son insanlar yeniden ağaca girecekler ve ağaç olacaklar, dünya dişbudağı. Ağaç önce insan doğurur ve sonra lahittir, yeryüzünün insanlığın ortaya çıkışında doğuran ana olması—sonra gece lahit olması, ölüleri yemesi gibi.[9]

Mr. Baumann: Sanırım İran dininde de benzer bir mitos var.

Dr. Jung: Evet, İran kutsal kitabı *Bundahish*'de, ilk ebeveynler Meschia ve Meschiane de ağaç olarak temsil edilirler. Bu, İndo-Aryandır. Bu genel olarak havada bir fikirdi, ama bu anneyi simgeleyen ağaca tekrar girmek Cermen mitolojisinde son derece anlamlıdır. Daha önce *Bilinçdışının Psikolojisi*'nde değindiğim *mater sarcophaga* da son derece güzel bir Etrüsk simgesidir.[10] O *Déesse de Mort* heykeli Floransa'dadır, orada ona Etrüskçe *Dea Matuta* denir. Pişmiş topraktan yapılmıştır ve içi boştur—yerinden kaldırılabilir—ve içine, karnına ölülerin küllerini koyarlardı: böylelikle ölü yeniden annenin içine gömülmüş olurdu. Bu bir ağaç değil, insan figürüdür. O halde ağaca gömmenin aynı anda daha sonra yeniden doğmak üzere saklanması gibi olumlu bir anlamı da vardır. Bu nedenle bu simgeden bir gün gelip bedenin aniden ağaçtan dirileceği sonucuna varabiliriz. O ağaç ormandadır ve ormandan bir beden dirilecektir. Bedeninin onun diriliş gününü bekleyerek ormanda uyuyan yaşlı adamın, ışığın taşıyıcısının yerinde olduğu söylenebilir. Burada *Zerdüşt*'ün daha ilerideki bir bölümünü öngörebiliriz.

Mrs. Baumann: Son zamanlarda okuduğum ilginç bir kitap, Afrika'da yaşayan, kendilerine "ağaç insanları" adını veren bir kabileyle ilgili. Tüm bilgilerini ve büyülü ayinlerini, varoluş hakkında her şeyi bilecek kadar yaşlı olduğu düşünülen ağaçlardan alıyorlar. Yaşamın kendini tekrar eden bir daire olduğunu biliyorlar.

Dr. Jung: Bu çok ilginç. Buna benzer şeyleri Talbot'un *Yabanın Gölgesinde* kitabında da okuyoruz.

Miss Wolff: Geçen haftadan önce *transitus* hakkında konuştuk, bu, *Zerdüşt*'te Mithra ya da Hıristiyan mitoslardan son derece farklı. Burada ceset Zerdüşt tarafından ağaca çıkarılıyor ve Zerdüşt çimlere uzanıyor; ama çarmıhtaki Mesih'le hafif bir benzeşme var gibi.

Dr. Jung: Bir asılma hali olabilir.

Miss Wolff: Evet ve haç da ağaçtır, bir ölüm ve yeniden-doğum simgesi.

Dr. Jung: Ayrıca çarmıhın cennet ağacının tahtasından yapıldığına dair eski bir gelenek vardır, yaşam ve bilgi ağacının, dolayısıyla yaşam ağacına asılmış

---

[9] Tanrılar her gün dişbudağın dibinde hüküm verirler: Yggdrasil, ağaçların en büyüğü ve en iyisi; dalları tüm dünyayı kaplar." Joseph Campbell, *Tanrının Maskeleri: Batı Mitolojisi* (New York, 1964), s. 458.

[10] Öykü karanlık tanrı Ahriman'ın öldürdüğü ilk insan hakkındadır, ama adamın menisinden tek köke sahip bir çift bitki doğar. Sapları primordiyal erkek ve kadındır. "Bundahish," *Pehlevi Metinleri, Doğunun Kutsal Kitapları*, cilt 1, çev. E. W. West (Oxford, 1880-1897). Gözden geçirilmiş *Bilinçdışının Psikolojisi* için bkz. TE 7.

olarak temsil ediliyor, ki doğallıkla bu, aynı şey. Haç, ölmüşlerin anasıdır, *Dea Matuta*.

Mr. Baumann: Ben Nietzsche'yle ilgili başka bir soru sormak istiyorum. Yirmi yıl kadar önce bu yeniden-doğum düşüncesi büyük bir rol oynuyordu. Kitabının ünlenmesine neden oldu; herkes o *die ewige Wiederkunft* fikrini konuşuyordu. Neden o dönemde böylesine bir etki yarattı?

Dr. Jung: Oh, o *ewige Wiederkunft* doksanlı yıllardaydı. Artık akıl hastası olduğu dönemde Horneffer tarafından Nietzsche arşivlerinden yayımlanmıştı. Horneffer onun elyazmalarını toparladı ve bunları Nietzsche'nin, şeylerin geri dönüşüyle ilgili düşüncesini içeren bir broşüre koydu. Nietzsche şeylerin harici geri dönüşüyle ilgili bir esinlenme yaşamıştı; dünyanın sonlu olması gerektiği düşüncesinden çok etkilenmişti, dolayısıyla olasılıkların sayısı da sonlu olmalıydı ve bu nedenle de kendilerini tekrar etmeliydiler. Belirli bir süre, elbette ölçülemez uzunlukta bir süre sonra, aynı kombinasyon geri gelmeliydi ve o zaman, "Evet, sonsuz şeyleri istiyorum, bir kez daha, *noch einmal*" denebilirdi. Sonsuz geri dönüş düşüncesinin ana fikri budur, yeniden-doğumdan söz etmenin tuhaf bir yoludur.[11] Tabii büyük *Ja sagen*'e aittir, yaşama evet demek, yaşamı *kabul etmek*, *Zerdüşt*'ün ikinci bölümünde büyük bir rol oynayan, yaşama karşı olumlu olma hali. Erginlenmenin Dionysosçu aşamasına aittir; Dionysus esinlenmesiyle daima birlikte gelen yeniden-doğum duygusudur.

Mr. Baumann: Neden bu kadar güçlü bir şekilde peşine düşüldü?

Dr. Jung: Çünkü dönemin meselesiydi. Victoria tutuculuğunun her şeyi katılaştırdığı bir dönemdi ve bu yüzden herkes büyük, ateşli bir patlama, hareket falan bekliyordu. Sonra ne mutlu ki savaş geldi, o büyük ölüm şöleni, o zaman insanlar kendilerini çiçeklerle süsleyebilirdi. Büyük *joie de vivre* [yaşama sevinci] geldiğinde termitlerde olduğu gibi: yavru termitler yumurtadan çıktıkları zaman termite tepeciğinin kapılarını ardına kadar açarlar, dışarı fırlarlar ve derhal kuşlar ve başka hayvanlar tarafından yenirler. Her şey ziyan olmuştur; bu devasa bir katliam, tanrılara bir kurban sunumudur. Çok güçlü bir simgedir. Ve Norveç'teki o kemirgenler, lemmingler de aynısını yapar. Çok kalabalık olmanın sonucunda aşırı ölçüde cesaretlenince, şehirleri yiyip bitirirler ve sonra büyük bir coşkuyla batıya giderler, sonra da hepsi denize düşer ve ölürler. Eh—Üzücü! [Dr. Jung daha sonra 9. Bölümdeki, Ölüm Vaizleri pasajını okudu.]

> Ölüm vaizleri vardır. Dünya, hayattan çekilmelerini vaaz ettiğimiz böyleleriyle doludur.
>
> İşte dünya böyle fazlalıklarla doludur. Hayat bu fazlalıklar yüzünden lekelenmiştir. Bunlar "sonsuz yaşam" sözleriyle kandırılıp bu yaşamdan ayrılsınlar!

---

11 Nietzsche için "Aynının Sonsuz Nüksetmesi," "çalışmalarının temel fikri" idi ve bunun kendisine 1881 Ağustosunda Silvaplana gölünün yanındaki ormanda yürüyüş yaparken geldiğini söylerdi. Bkz. *Ecce Homo*, "Böyle Dedi Zerdüşt," böl. 1.

"Sarılar": böyle deniyor Ölüm öğütleyenlerin bazılarına ya da "kara" diyorlar. Fakat ben onları size başka renklerde de göstermek istiyorum.

İçlerinde yırtıcı hayvan taşıyan ve şehvet ve kendini paralamak dışında bir seçeneği olmayan keyfetmek ve kendini yemekten başka bir şey yapamayan korkunçlar! Ve şehvetleri bile kendini paralamaktır.

Bu korkunçlar, daha insan bile olamamışlardır. Varsın ölüm öğütlesinler ve kendileri de göçsünler.

Bunlar ruhu veremlilerdir; doğdukları anda ölmeye başlarlar ve dermansızlık ve feragat doktrinleri özlerler.

Onlar ölmek isterler ve bizim de bu arzularını onaylamamız gerekir. Bu ölüleri diriltmekten ve bu canlı tabutları zedelemekten sakınalım!

Karşılarına bir yatalak, yaşlı bir adam, bir ceset çıksa hemen, "hayat yalan" derler.

Fakat yalnızca onlar ve varoluşun yalnızca bir yüzünü gören gözleri yalandır.

Yoğun melankoliye bürünmüş ve ölüm getirecek küçük kazalara istekli: böylece beklerler ve dişlerini sıkarlar.

Ya da şekerlemelerine uzanırlar ve çocuksuluklarıyla alay ederler: Bir saman çöpü gibi olan yaşamlarına asılırlar ve hâlâ ona asılı olmalarıyla alay ederler.

Onların 'hikmeti' şudur; "Yaşamak isteyen budaladır, ama işte biz bu budalalarız! Ve yaşamda en büyük budalalık da budur!"

"Yaşam yalnız acı çekmektir": Bazıları da böyle derler ve bu yalan değildir. Öyleyse durmaya çalışın! Öyleyse yalnız acı olan bu hayatın bitmesine çalışın!

Erdeminin öğretisi şu olmalıdır: "Kendini öldürmelisin! Kendini bu yaşamdan kaçırmalısın."

"Şehvet günahtır!"—ölüm öğütleyenlerin bazıları da böyle der. "Ayrılalım ve çocuk yapmayalım."

"Doğurmak külfetli,"—der bazıları da—"neden hâlâ doğurmalı? "İnsan yalnız mutsuzları doğuruyor!" Bunlar da ölüm öğütleyenlerdir.

"Acımak gerekli,"—diyor üçüncü bir grup. "Neyim varsa alın! O kadar daha az bağlanayım yaşama!"

Ama hep merhametli olsalar, komşularını canlarından bezdirirlerdi. Kötü kalpli olmak—gerçek iyilikleri bu olurdu.

Ama bunlar yaşamdan çekilmek isterler. Başkalarını zincirleri ve armağanlarıyla yaşama daha sıkı bağlamayı neden istesinler ki?

Ve yaşamları kaba bir çalışma ve huzursuzluktan ibaret olanlar, sizler, yaşamaktan yorulmadınız mı? Ölüm vaazı için son derece olgun değil misiniz?

Çalışmayı değerli, çabuk, yeni ve tuhaf görenleriniz—kendinize zor tahammül ediyorsunuz; çalışkanlığınız bir kaçış ve kendini unutma istencidir.

Yaşama daha fazla inansaydınız, kendinizi geçici olana bu kadar kaptırmazdınız. Ama beklemek için yeterli kapasiteniz yok—tembellik etmek için bile!

Her yerde ölüm öğütleyenlerin sesi çınlıyor ve yeryüzü, ölüm öğütlenmesi gereken insanlarla dolu.

Ya da "sonsuz hayat"; bana göre ikisi aynı—yeter ki tez zamanda göçsünler! —

Böyle dedi Zerdüşt.

Gömülmenin farklı yönlerini ele aldık, ancak asılma motifiyle ilgili bir nokta, o bölümde açıkça belirtilmemişti, yani asılmanın yaratıcı yönü—aynı anda açlığın ve orucun yaratıcı yönü. İnsan yalnızca bir şeyden kaçınmak için ya da büyü amacıyla kurban vermez, gömmez, oruç tutmaz; bu ayrıca yaratıcı bir durumun belirtisi ya da gerekli eşlikçisidir. Yaratıcı ister istemez ortaya çıkaracağı şeyle özdeşleşecektir. Bilinçdışının içerdiklerinin durumuyla özdeşleşecektir, bunlar *statu nascendi*, doğma halindedirler. Asılı haldedirler, doğum sancıları içindedirler ve yaratıcı bilinç o durumla özdeşleşir. Bu nedenle yaratıcı, bilinçdışının içerdiklerini somutlaştırmak, cisimleştirmek için kendisini o asılma, işkence çekme durumuna sokar. Bu önemli bir fikirdir ve arkadan gelecekleri anlayabilmemiz için bu konuda net olmamız gerekir. Zerdüşt'ün içinden geçtiği durum, gömme, kurbanlık asılma hali, aynı zamanda yaklaşan doğumun kuluçka dönemidir. Uyurken ağaç başucundaydı ve bu, cesedin ağacın içinde olması gibi, ağacın da, tüm içerdikleriyle, Zerdüşt'ün kafasının içinde—ya da üstünde—olduğunu gösteren simgesel bir pozisyondur. Onun bir adam gibi dik pozisyonda durduğunu ve ağacın, görünmez içeriğiyle, cesetle, onun tepesinde durarak yeniden doğacak olan içeriği temsil ettiğini hayal edebilirsiniz. Bir ceset diriliş fikriyle gömülür. Bu, elbette, ilkel zihniyettir. Ana, içine bir ceset koymak suretiyle gübrelenir, o da onu dönüştürecek ve zamanla yeniden doğuracaktır. Toprağa bir tohum atmak gibi, tüm kilise ilahilerindeki eski simge gibi; tohum toprağın içinde kaybolur ve yeni bir bitki olarak doğar: gömülen tanenin yerine yeşil buğday çıkacaktır. O halde gömme aynı anda anayı ya da bilinçdışını doğurmaya teşvik eden, hazırlayıcı kurban törenidir. Sanki etçil yeryüzü anayı, yaratabilsin, bilinçdışının içerdiklerinin askıdaki ihtimallerine beden verebilsin diye insan etiyle beslemişsiniz gibi.

Bilinçdışımızın içeriği, olabilecek ama henüz olmamış ihtimallerdir, çünkü kesinlikleri yoktur. Yalnızca kesin olduklarında belirebilirler. Bilinçdışında hiçbir şey kesin değildir; bir şey bilinçdışı olduğu sürece hakkında hiçbir şey söylenemez. Kesinlik, ancak madde ortaya çıkınca gerçekleşir. Tantrik felsefeye göre, madde kutsal düşüncenin, yaratıcının düşüncesinin kesinliğidir. Ancak bu yalnızca bir psikolojik yansıtmadır, çünkü kişinin düşüncesi bir bedenleşmediği sürece kesin değildir. Düşünceleri bedenleştirmek, kişinin bunları söyleyebilmesi, resmedebilmesi, gösterebilmesi, herkesin gözlerinin önünde apa-

çık ortaya çıkmasını sağlayabilmesi demektir. Kişi konuştuğu zaman düşüncelerini ses titreşimlerine ya da dalgalarına tercüme eder, bu havada kımıldama demektir; kişi hava zerreciklerini kımıldatarak ses dalgaları yapar. Düşünce böylece aktarılır ve konuşulan söz olarak belirir. Bir resim yapmak için, kişi boya denen farklı mineralleri ve su ya da yağ alır ve düşünceyi ifade eden bir biçim yapar; düşünce maddeyi özümser ya da kendine çeker ve böylece ortaya çıkar da diyebiliriz. O halde bir şey kafamda berraklaşınca, aynı süreçten geçtiğini varsayarım; daha önce muğlak ve kesinlikten uzak olan fikir aniden algılanabilir zerrecikleri çekmeye başlar, anlaşılır şeyleri, görsel çağrışımları veya işitsel çağrışımları, dokunma, koku çağrışımları. Düşünce çoğunlukla bir görsel imge olarak görünür hale gelir, belki bir resim olarak; ya da bazı insanların ses çağrışımları olur, yani onlar için işitseldir. Başkaları için bu harekettir: düşünceyi belli hareketlerle ifade edebilirler, örneğin dans ederek. Kimilerinin aynı anda birçok farklı çağrışımı olabilir. Bu nedenle ilkel düşünceler oluşumlarında neredeyse elle tutulur şeylerdir.

Örnekler çoktur. Kimya'da Kékulé'nin dans eden çiftler imgelemi vardır, bu, ünlü Benzol halkasının keşfedilmesine yol açmıştır.[12] İnsan ne zaman yeni bir fikir bulsa, bunun yalnızca örneğin bedenin bir tür imgelemi, bir yansıması olduğunu idrak edebilir. Bedenin belli hastalıkları bile düşüncenin karakterini resmedebilir; belki kesinlikle yutulamayacak bir şey fikrini temsil ederler. Örneğin insanın kabul edemeyeceği bir şeyi bir boğaz spazmı temsil edebilir ve bu insanın yemek yiyemeyeceği bir hale kadar ilerleyebilir. Bir defasında böyle bir vakayla ilgilenmiştim; adam bir deri, bir kemik olmuştu. Günde ancak iki fincan süt yutabiliyordu ve her fincan için iki saat gerekiyordu, çünkü biraz fazla büyük bir yudum alırsa bedeni reddediyordu—ancak küçücük yudumlar alabiliyordu. Yorgun düşmüştü ve öleceğinden korkuyordu. Kimse ne yapılması gerektiğini bilmiyordu, öyle ki zavallı adam en sonunda kendisini bir büyücüde buldu. Biliyorsunuz, beni yalnızca adam ölürken, son çare olarak çağırırlar. O kadar bilimdışıyım ki, ancak böyle vakaları tedavi edebilirim. Adam sonunda benim elime düşünce, rüyalarını sordum. Tabii yutma zorluğu çektiğini biliyordum ve doğal olarak büyük direnç gösterdi; ama rüyaları beni doğru yere götürdü. Nişanlısı rüyalarında bir tür fahişe olarak temsil ediliyordu, ben de ona eve gidip bir arkadaşına kız hakkındaki düşüncelerini sormasını söyledim. Ve ilk sorduğu adam ona, "A, tabii, herkes bilir, çok hızlı bir kızdır" demiş. Kız onunla nişanlı olduğu sırada iki başka erkekle cinsel ilişkiye girmiş. Bilmek istemediği şey buydu; kızın son derece iyi bir aileden, saf bir bakire olduğuna ikna olmuştu. Bir hafta kendisinden bir mektup aldım, son derece acı bir üslupla, "Artık yiyebiliyorum! Haklıydınız. O ilişkiden vazgeçmek zorunda kaldım. Sanırım iyileştim. Saygılarımla" diye yazmıştı. Duygusu anlaşılıyordu: bu fikirden hoşlanmamıştı, ama böyle bir tedavi karşılığında ödemeniz gereken

[12] Alman organik kimyacı Friedrich August Kekulé von Stradonitz (1829-1896), benzen molekülünün halka yapısını bir rüyasında görmüştü. Bkz. TE 13, par. 143 ve TE 16, par. 353.

budur. Yani asılı düşünceler kolayca kendilerini bedende ifade edebilirler, örneğin bazı deri sorunlarında ya da yüzeysel sinir sorunları, uyuşmada belki; ayrıca sıklıkla mide ve bağırsak sorunlarında, ishal ya da kabızlık hallerinde. Bir şeyleri vermek istemeyen insanlarda olağanüstü kabızlık görülebilir. Böyle eğlenceli şeyler vardır, öylesine gülünç ve apaçıktır ki inanamazsınız. Çünkü apaçık ortada olan şeylere inanmamak eğiliminde oluruz; hep doğrunun son derece karmaşık, son derece ince olması gerektiğini düşünürüz. Birisi çok basit bir şey söylediği zaman insanlar doğru olmadığını düşünürler. Bismarck'ın en büyük sanatı, dümdüz doğruyu söylemekti, kimse inanmıyordu ve bu sayede hepsini avucuna almıştı.

Şimdi, bu asılı durumum bilinçdışı içeriğine maddeyi özümsemek gibi bir etkisi vardır; kurban verilen bedeni yerler ve sonra da cisimleşebilir ya da kişileşebilirler. Dolayısıyla yaratıcı bir kişinin bedenini kolaylıkla ihmal edebildiğini ya da unutabildiğini ve tüm bedenini asılı içeriğin hizmetine adayabildiğini görürüz. Freud'un diyeceği gibi, pratikte her şeyi baskılayacaktır. Tüm sıkıntıları ve meşgaleleri hiç varolmamış gibi ortadan kalkarlar: yalnızca o fikir kalır. Seramiklerin yüzeyine sürülen sırı icat eden Fransız sanatçı Palissy gibi.[13] Yıllarca uğraşıp başarısız olmuş ve tüm parasını buna harcamıştı. Sonunda o mineyi üretmek için bir yöntem düşündü: sadece belli bir derecede ısıya gerek vardı. Ama bu kez odunu yetmedi. O da mobilyalarını yaktı, evdeki her şeyi ve sonunda, son sandalyenin son bacağını da fırına attıktan sonra, mine olmuştu. Bu, yaratıcı beynin nasıl çalıştığının bir örneğidir—arzulanan sonuca ulaşılması için, son sandalyenin son bacağı da fırına atılmalıdır. Ama tabii çok şey feda edilmiştir; belki kişi yaşamının mutluluğunu kurban etmiştir. Çok başarılı insanların yaşamları incelendiği zaman—tabii gerçek yaşamlarını kastediyorum, genellikle yalan olan sözde biyografilerini değil—insan mutluluğu bazında çok büyük bedeller ödemiş oldukları görülür.[14] Ya da tersi de gerçektir: pek fazla başarılı olmayan insanlar sıklıkla çok güzel yaşamlara sahiptir. Çok mutlu olabilirler. Sıradanın ötesinde her şeyin bedeli vardır. Hiçbir tür başarıyı kıskanmıyorsanız, yanılmıyorsunuz, çünkü her başarının bedeli yüksektir. Öyle olmadığını düşünüyorsanız, bilmiyorsunuz demektir; bedeli birileri ödemiştir.

Dolayısıyla ortaya, günışığına çıkacak olan asılı fikirler yalnızca diğer taraftan—bedenin tarafından—bir şeyler alınırsa çıkabilirler, böylece fikir ortaya çıkabileceği bir beden üretir. Fikir otonom bir varlık gibi, o kadar çok bir beden olmak ister ki, bir bedende cisimleşir; kişi fikri oynamaya, sahnelemeye başlar ve o zaman insanlar onun tamamen delirdiğini söylerler. Fikir kişi aklını yitirmiş gibi görünecek kadar kişiye musallat olmuştur. Böyle bir durumu, kaçınılmaz olarak belli bir ürün izler. İnsanlar bedeni ihmal etmeye zorlanırsa—bir başka deyişle, onu gömmeyi—zihinlerinde bir beden üretmeleri güçlü bir olasılıktır,

---

13 Fransız sanatçı ve çömlekçi (1515-1589).

14 "İnsan sıklıkla yaratıcı kişiliğin insan olma pahasına geliştiği izlenimi alır. ... Yaratıcı güçler kolaylıkla yıkıcı güçler haline gelebilir" (TE 17, par. 244).

gerçekten somut nesnelerin değerine sahip düşünceler; insan düşünceleri somutlaştırabilir. Tüm eski dinsel erginlenmelerde büyülü bir yöntem vardır. Oruç tutmak, kırbaçlanma ve ilkel fantezinin son derece doğurgan olduğu türlü işkenceler, tüm erginlenme süreçlerinin gerekli parçalarıdır. Erginlenmeden geçen genç erkeklere, bedeni bir tür çaresizliğe sürüklemek, köşeye sıkıştırmak için korkunç cezalar uygulanır, ki aynı anda öğretilen fikirler bedenleşsin, varoluşa eklensin ve işkenceyle ilişkilendirildikleri için asla unutulmasın.

Bir şey öğrendiğiniz sırada öğretmeninizden iyi bir dayak yerseniz, unutmazsınız. Bu, eski sistemin bir parçasıydı. Ben kırsalda yetiştim ve öğretmenimizin alfabeyi öğretmek için harika bir yöntemi vardı. Bir sırada sekiz oğlan otururdu ve öğretmenin üç söğüt dalından saç gibi örülmüş bir kamçısı vardı. Tahtaya bir A harfi yazar ve sonra, "Şimdi bu, *A*!" derdi—ve ardından kamçı sekiz öğrencinin sırtlarına inerdi. Ortaçağ boyunca ilkokul eğitimi esas olarak her şeyi döverek öğretmekten ibaretti. İlkellerde daha da beterdir, aynı anda bir de kesik atarlar. İlkel eğitim unutmalarını engellemek için çok acımasız olmak zorundaydı, çünkü öyle kolay unuturlardı ki. Bu süreçte fikir bedenle ilişkilendirilir. Cisimleşir, Odin'in ağaçtan sallanırken çıkarttığı runlar gibi, gerçekliğe iner. O da onlarla birlikte, olgun bir elma gibi düşmüştü. Onlar ağaçta yetişen elmalardı ve o da bir elmaydı. O, sözcüktü, fikirdi, Mesih'e verilen isimle, Logostu; sözcükle özdeşti. Dolayısıyla bütün bu dokuzuncu bölüm yine bir insanın bir düşünceye dönüşümünü gösteriyor, Nietzsche'nin Zerdüşt'e dönüşümünü ve Nietzsche kişisinin gömülmesini. Hıristiyan formülasyonuna göre bu, eski Âdem ve Mesih'in dirilişi olurdu, ama burada bir hayalet-varlık haline geliyor. İlkeller gençleri Yabandaki erkekler evine götürdükleri zaman orada öldüklerini söylerler; öldürülme sürecinden geçerler ve onlara, o gece ölmüş oldukları söylenir. Sonra yeniden doğarlar ve artık sıradan insan değil, bir tür hayalet-varlık oldukları öğretilir, sonra yeni, hayalet isimleri, gizli törensel isimleri verilir. Döndükleri zaman da aile ilişkilerinde tuhaf bir değişim olmuştur: bir annenin artık oğluna bakmasına izin verilmez, oğlu da annesine bakamaz. Bu Mesih'in kendi annesi ve müritlerinin anneleriyle ilgili tutumu gibidir: "Bırakın ölüleri ölüler gömsün," vb kişi artık insanoğlu değil, Tanrı'nın oğludur. Tüm gizemlerde, kişinin bir tür hayalet olarak yeniden doğduğu düşüncesi vardır.

Dolayısıyla burada Zerdüşt insanın gömülmesiyle bir hayalet beden kazanmıştır; yeni bir dünyaya uyanır ve ona hayranlık duyar. Yeni bir kıta keşfetmiş bir denizci gibidir. Ve ortaya çıkan büyük ışık da, kişinin bedenin yerine yoldaşlarının, dostlarının ve yardımcılarının geçebileceği düşüncesidir, kişi artık yalıtılmış değildir, yoldaşlara sahip olabilir. Çünkü insan bir bedenden başka bir şey değilse, o zaman tek bağlantı beden aracılığıyla kurulabilir; ama hayalet olarak yeniden doğmuşsa, bir tür hava bağlantısı olduğunu fark ederler. İlkel gizli topluluklarda, hayalet-adam temsil edilir. Daha sonra belli bir hayaletin mevcudiyetini temel alan bir kilise, bir tür camia oluşur. Dinsel hareket dediğimiz şey, eski ilkel gizli toplulukların psikolojisinden kaynaklanır. Zerdüşt

burada bedenin kaybını tinsel bir camiayla karşılamanın yalnızca gereksinimini değil, olanağını da idrak etmektedir. Bu elbette fazlasıyla karakteristik bir Hıristiyan düşüncesidir; eski Âdem'i, cesedi yakarlar ve sonra yeni bir aileleri, yeni hayalet ilişkileri, tinsel bir ilişkileri olur. Sonra da Zerdüşt ölü yoldaşlara, üstüne yapışan cesetlere değil, kendilerinin peşinden gitmelerini istediği canlılara gereksinimi olduğunu söylüyor. Şimdi, bu formülasyon neden önemlidir?

Mrs. Fierz: Hıristiyanlar Mesih'in peşinden gitmelidir, burada kendilerinin peşinden gitmeleri gerekiyor.

Dr. Jung: Evet. Ve Mrs. Kirsch, herkesin, başkasının değil kendi haçını alacağını söylüyor. Gerçek şu ki, son derece farklı fikirleri olan erken dönem Hıristiyanlığın hâlâ varolan silik izleriyle, aslında karşı karşıya olduğumuz psikolojik gerçek olan tarihsel Hıristiyanlığı ayırt etmek gerekir. İnsanlar sık sık neden Hıristiyanlığı böylesine olumsuz bir şekilde resmettiğimi sorarlar; gerçek resmin öyle olmadığını söylerler. Ama ona bir bakın! Gerçek ekonomik durumumuzun doğru bir resmini çizdiğim zamansa neden o kadar berbat gösterdiğimi sorarlar. Onların doğru ekonomik koşullardan anladıkları tabii ki refahtır. Tabii, ben de aynı şeyi anlıyorum, çok olumlu bir durum, dolu bir cüzdan ve iyi bir banka hesabı, ama bugünlerde ürettiğimiz yoksulluk, bu değil. Bu formülasyon son derece önemlidir, çünkü tek kalemde *Zerdüşt*'ün bütün anlamını açığa kavuşturur: her kişinin kendini izleyeceğini söylüyor ve böyle yapmakla onu izliyorlar. Bu sözü Katolik kilisesinin çağlar önceki formülasyonu, *Imitatio Christi* ile karşılaştırın—Thomas à Kempis'in o ünlü, küçük kitabını bilirsiniz—kendini değil, Mesih'i izlemek.[15] Protestan kilisesinde de aynısı vardır. Kişi kendini toptan teslim eder. Buna kendini kurban vermek denir, egonun bakış açısını, yaşamını bırakmak ve Mesih'in yaşamını yaşamak. Yani onun sırtına binersiniz ve kendi işinizi, kendi çıkarlarınızı ya da sorunlarınızı bırakırsınız ve yalnızca onunla yolculuk edersiniz, ki bu, elbette daha kolaydır. Ne olursa olsun, çok daha fazla saygı uyandırır ve karşılığını alırsınız: iyi bir şey, herkes böyle yapıyor—en azından öyle diyorlar.

Ama Mesih'in yaşamını gerçekten taklit edecek olsanız, bir imkânsızlıkla karşılaşırsınız. Deneyin ve görün. Gerçekten gayret edenler vardır, hatta *stigmata Christi** sahibi olma ölçüsünde. Ve azizlerin yaşamlarında, onların Mesih'i taklit etmek adına ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını görürüz. Ama böyle yapsak, halimiz ne olurdu? Bütün gün Mesih'i taklit etmekle uğraşır, başka bir şey yapmaya vakit bulamazdık; çoğalamazdık, insanlık bir kuşak sonra mutlu sona ulaşırdı, herkes kurtulurdu. Böyle bir şey düşünülemez bile, ama işte bunları öğrettiler: kendi hayatınızı yaşamayın, kendi haçınızı taşımayın, Mesih'in haçını alın, kendi yapacağınızı değil, onun yaptığını yapın. Şimdi, Zerdüşt buna karşı çıkarak diyor ki, "Benim yaptığımı yapan insan yoldaşlar istemiyorum. Ben kendimi takip ediyorum ve dostlarımın ve yoldaşlarımın da aynısını yapacaklarını umuyorum. O

[15] Bkz. yukarıda, 10 Ekim 1934, dipnot 11.

* (Latince) İsa'nın yara izleri. İsa'nın çarmıha gerilişi sırasında vücudunda oluşan yara ve lekeler –ed.n.

zaman onların yapmalarını istediğim şeyi yapıyor olacaklar." Bunun yepyeni bir fikir olduğunu söyleyebilirsiniz, ama öyle değildir: bu aslında Mesih'in öğretisidir, ama anlaşılmamıştır. Anlayan az sayıda insan vardı, ama onlar aşırı derece sapkın olarak görüldüler ve o günlerde ellerinden gelse, onları yakarlardı. Daha sonra, iktidara gelince yaktılar ve canlı canlı derilerini yüzdüler. Bilirsiniz, yaşlı Hippokrates işlemediğiniz bir günahtan arındırılamazsınız demişti.[16]

Yeni Ahit öznel olarak okunmalıdır. Mesih Dağdaki Vaaz'da kardeşine yapman gerekenleri söylerken, aslında bunları kendine yapman gerektiğini kastediyordu. Ve göklerin egemenliği içinizdedir derken, gerçekten bunu demek istemişti. Günümüzün ilahiyatçılarının inanmamızı istediği gibi, göklerin egemenliği *aranızdadır* dememişti.[17] Ünlü bir ilahiyatçı bana ısrarla göklerin egemenliğinin aramızda varolan bir şey olduğunu, bir tür içinde yüzdüğümüz bir ortam olduğunu söylemişti. Kendisine Yunanca metinlerde *entheos* dendiğini, bunun kişinin içi anlamına geldiğini ve Yunan edebiyatının tamamının bu çeviriyi desteklediğini hatırlattım. Bir tek bu durumda "ara" olarak tercüme edilmesi gerektiğini söyledi. Her şey böyle tahrif ediliyor; genel olarak Yeni Ahit'e yapılan budur: oradan buradan bir şeyleri kırptılar ya da biraz fazla çarpıttılar ve böylece her şey başka bir yön kazandı. Ama *entheos* "içeri" demektir ve Mesih'in söylediği de budur: göklerin egemenliği içeridedir ve onu dışarıda aramak boşunadır.

O halde herkes kendi haçını, kendi bireysel sorununu, kendi zorluğunu ve sıkıntısını yüklenmelidir. Başka birisinin sıkıntısını yüklenebilsem, bu nispeten daha kolay olurdu. İnsanlar bazen tamamen anlamsız şeylerden sıkıntı çekerler—nasıl belli bir makama gelecek ya da belli insanlarla tanışacak veya bir kitap yazacak, örneğin—ve bunu benim yüklenmem benim için bir fark yaratmaz. Öylece ve kaybolup gider. Çok kolay, hiç dert değil. Oysa onların tüm yaşamlarını doldurmaktadır ve ona asla ulaşamazlar. Elbette benim ulaşamayacağım şeyler de var; ben de onlar kadar zavallı bir budalayım. Ama onların sorununu yüklenirsem, ortada sorun kalmaz. Sorun yalnızca size geldiği zaman sorun vardır—kendi yaşamınızı taşımanız. Mesih aslında her kişinin kendi haçını yüklenmesi ve hayatını acı sona kadar yaşaması gerektiğini söylemişti. Bu, erginlenmedir. Yol budur, mükemmelliğe değil—o kadar hırslı olamayız—ama en azından bütünlüğe giden. Ve Zerdüşt'ün kastı da budur: öğretisinin özü. Her türlü patolojik komplikasyon bir yana, bu zamanımıza iletilen önemli mesajdır. Ve unutmayın, önemli mesaj asla yeni değildir; doğrulara nerede dokunduysanız orada olmuştur ve bu nedenle de en eski doğru olduğu söylenebilir. Aslında insandan çok daha eskidir, çünkü her salyangoz, her böcek, her bitki o doğruyu yaşar; her biri kendi hayatını yaşar. Ve yaşamazlarsa, eh, o zaman iyi bitkiler veya böcekler veya kaplanlar ya da balıklar değildirler yalnızca: cehenneme giderler, çünkü Tanrı'nın kendi yaratısını bozmuşlardır.

---

[16] Antinomistlere göre günah olmadan arındırılma olamayacağına göre, sakınmak gerekmez. Öte yandan Enkratitler aşırı çilecilerdi. Bkz. TE 6, par. 25.

[17] "Sosyal İncil" yorumcuları "içinde" sözünü, tek bireyin değil, grubun içinde gibi okurlar.

SEMİNER IV

31 Ekim 1934

Dr. Jung:

Burada Mrs. Baumann'dan bir soru var: "Dördüncü bölümde Zerdüşt bedenin değeri üzerine konuşuyordu. Artık özgür bir tin olma adına bedeni gömdüğüne göre bu, daha önce ne demiş olduğunu idrak etmediğini mi gösteriyor, yoksa basitçe bir dönüş mü? Bana o çapraşık yerlerden biri gibi geliyor. Nietzsche ne yazmış olduğunu idrak etmedi ve bu yüzden Zerdüşt artık bedeni vurgulayamıyor."

Aslında o kadar çapraşık değil. Elbette bedenin önemini vaaz etmek Zerdüşt'ün mesajının bir parçası, aksi halde bu mesaj temelden yoksun olurdu; o bölümde söz ettiği bireyleşme fikri, bedeni ima eder. Bir tinseniz bireyleşemezsiniz; dahası, bedende olduğunuz için tinin duygusunu bilmezsiniz bile. Dolayısıyla bireyleşmeden söz edecekseniz, bunun anlamı, tende, yaşayan bedende bulunan varlıkların bireyleşmesidir. Gerçek olması elbette istenmiştir, yoksa yalnızca iyi bir fikir olarak zihinde kalırdı—kişi kendi kafasında böyle bir fikir olduğu için bireyleşirdi. İnsanlar normalde doğru bir fikrin baştanbaşa kapsayıcı olması gerektiğini düşünürler, bunun sadece çatıarasından gelen küçük bir gürültü olduğunu ve evin kalan kısmının, hiçbir şey olmamış gibi, her zamanki gibi olduğunu idrak etmezler. Kafa, beyin, bedenin yalnızca küçük bir parçasıdır. Kafanızdan geçen doğru bir düşüncenin gerçek olduğunu düşünmek yalnızca bir kuruntudur; bir düşünce gerçekliğinin ulaştığı ölçüde gerçektir; düşüncenin kendisi gerçektir, ama uzamda bir gerçeklik haline gelmemiştir. Bütünlüğünüzde ifade bulmamıştır. Dolayısıyla Zerdüşt'ün fikri kuşkusuz doğrudur: bedeni bireyleşme sürecine dahil eder ve beden olmadan yalnızca cisimsiz bir tin olacağı için, bedeni vurgular. An-

cak Zerdüşt'ün kendisi bir düşünce-varlığı olduğu ölçüde—o yalnızca doğru fikre sahip bir arketipik tindir aslında—Nietzsche kişisi değildir. Nietzsche Üstinsan değildir, ama safça Zerdüşt'le özdeşleşir, çünkü o kolektif bilinçdışı arketipi onu tamamen yutmuştur. O, bunu sezmiştir, çünkü o böylesine güçlü cazibesi olan bir figürdür; o, tüm yaşamını emmiştir ve beden de denize atılabilir. O özel beden, Nietzsche kişisi, basitçesi onun arkasında kaybolmuştur. Bu yüzden de Zerdüşt'ün mesajını alacak kimse kalmamıştır. Zerdüşt, Nietzsche'nin bedeni aracılığıyla kendi mesajını anlatmaktadır ve sıradan insan Nietzsche artık yoktur. Zerdüşt'ün karşısında duramaz, tamamen çözünmüştür.

Zerdüşt'e karşı çıkmalıdır, o zaman elbette başka bir şey olurdu; mesajı kavrayabilirdi. Konuşan Zerdüşt ya da Üstinsanmış gibi konuşmazdı. "Bir ruh benimle konuştu" derdi. Gerçek bir peygamber Yahve'yle özdeşleşmez. Sadece onun sözünü temsil eder. Sözü teslim alır ve Yahve konuşuyor der, kendisi değil. Nietzsche bir an için bile Zerdüşt'ü kendi haysiyetine ve haklarına sahip bir tin olarak görmez. Daima nüfuz eder. O, bir şekilde o tindir. Zerdüşt'ün getirdiği gayet iyi mesaj Nietzsche kişisine ulaşmaz, çünkü o öğretiyle bir bağlantıda değildir; o dinleyici kitlesinin bir parçası değildir. *Zerdüşt*'ün hiçbir yerinde Nietzsche'nin gerçekten ortaya çıktığı bir yer bulamazsınız; dinleyicilerin atasında değildir. Vaiz odur, ama aynı anda dinlemez de. Nietzsche kişisi Zerdüşt'ün dostları ya da müritleriyle beraber görülmeliydi. "Zerdüşt'le karşılaştım, onu gördüm" ya da "Benimle konuştu" dediği bir pasaj olmalıydı. O zaman kendisiyle Zerdüşt arasında bir ayrım yaptığından emin olacaktık ancak o zaman Zerdüşt'ün öğretisini idrak edecekti. Kendi bedenine bakacak ve Zerdüşt'ün öğretisini kendi yaşamına nasıl tercüme edebileceğini soracaktı. Her şey tamamen başka bir mecraya girmiş olacaktı; o özdeşleşmenin neden olduğu trajik yazgı yerine tamamen farklı bir manzara görecektik. Bir tinin öğretisi her ne olursa olsun—bir tin bir sürü şey öğretebilir—mesele her zaman vaize ulaşıp ulaşmadığı, bunu gerçek yapacak birisinin olup olmadığıdır. Sorun elbette budur. Çünkü Zerdüşt gerçek yapılmamıştır, Zerdüşt'ün öğretisini gerçek yapan birini çok ararsınız. Onu gerçek yapmak son derece zordur, çünkü size en kişisel yaşamınızda ulaşır ve muhakkak ki, o sorunla uğraşırken daha yüksek tonlara çıkamazsınız.

Mr. Baumann: Bazı örnekler var. Dante, örneğin her şeyi Vergilius'la birlikte yaşadı.[1] O durumda iki kişi vardı.

Dr. Jung: Bu iyi bir örnek. Kendisi ile *dynamis* arasında ayrım yapıyor; psikopomposla özdeş değil. Elbette Vergilius onun için bu arketipin aynısıdır, ama bu, farklı türde bir öğretidir. Bu, ortaçağların mesajıdır. Ama Dante Cennete ulaştığında gelecek fikri ortaya çıkmaya başlamıştı bile, çünkü Cennetin tam zirvesinde bireyleşmenin göstergesi olan gizemli gül bulunmaktadır. O, Hıris-

1 *İlahi Komedya*'da (1318), Vergilius (ya da Vergil) Dante'nin kılavuzuydu—Cennete yaklaşana kadar, oraya bir pagan giremezdi: Beatrice bu nedenle vardı.

tiyan mandalanın dönemin en yüksek kavrayışının sonudur ve gizemli gül gelecektir. Ve sürdüren, o sonsuz ipin ucunu tutup daha ileriye taşıyan, gizemli gül fikrini insanın varoluşuna indiren Nietzsche ya da Zerdüşt'tür. Elbette aynı anda başka ifadeler de bulmuştu: ortaçağ simya felsefesi ve Master Eckhart ve Faust ve birçok başka basamak insan zihninin dönüşümüne ya da insan psikolojisine ulaşmıştır.

Şimdi, Miss Hannah'nın bir sorusu var: "9. Bölümün son paragrafında Zerdüşt, 'Aylakların ve gecikenlerin üzerinden atlayıp geçeceğim' derken, soytarıyla özdeşleşmiş ve bölümün tüm olumlu anlamını kaçırmış olmuyor mu?"

Burada soytarıyla özdeşleştiği kesin; Zerdüşt olarak o, o soytarıdır aynı zamanda. Meşhur denklemimizde bunu çıkardığımızı hatırlıyorsunuz. O soytarıdır ve Nietzsche kişisinin üzerinden atlayacağı ölçüde yıkıcıdır, çünkü o aylak, gömmüş olduğu bedendir. Bedendeki sıradan kişi atıldır: aylak aylak dolanır, tereddüt eder, o yüksek sezgileri izleyemez. Bu nedenle Zerdüşt Nietzsche kişisinin üzerinden atlayacaktır, soytarının ip cambazının üzerinden atladığı gibi. Miss Hannah devam ediyor: "Bana öyle geliyor ki, bu bölüm son derece olumlu 'kendini izle' algısının yanı sıra, neden kendisi de dahil olmak üzere kimsenin Nietzsche'nin dostu olamadığını da çok iyi betimliyor."

Elbette hiç kimse Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeş olduğu ölçüde onun kişisel dostu olamazdı; hiç kimse böyle bir özdeşleşmeyle başa çıkamaz, çünkü bu, bir şişme demektir. İnsan şişme halinde olan birisiyle kişisel bir ilişki kuramaz; şişmesi olan bir kişi, nevrotiktir ve bir nevrotikle ilişki kurmak kesinlikle olanaksızdır, çünkü kiminle muhatap olduğunuzu bilemezsiniz. Bir nevrotik daima bir evet ve bir hayırdır. İnsan böyle varsaymakla tamamen güvende olduğunu sanar, ama sonra başka bir şey keşfeder ve doğal olarak uzun vadede tüm ilişkiler bozulur. Elbette kendinizi belirli bir süre için kandırabilirsiniz; nevrotik kişinin yalnızca olumlu tarafıyla ilişkide olmak gibi bir kuruntuya kapılabilirsiniz, ama bir süre sonra olumsuz tarafıyla karşı karşıya kalır ve hatanızı anlarsınız. Ve Nietzsche de böylece, Zerdüşt arketipiyle şişmiş olarak, insandışıdır; böyle bir arketipin özümsediği bir kişi insan olamaz. O bir Üstinsandır ve insan bir Üstinsanla nasıl arkadaş olabilir? Kesinlikle olanaksız. Ona ancak üstün bir varlık olarak tapınabilirsiniz. Ama bir Üstinsanla bira içmem. Aynı sofrada yenmez; ancak onun rab olduğu yerde komünyon ayini yapabilirsiniz. Bu sorunuzu cevapladı mı, Miss Hannah?

Miss Hannah: Evet, oldukça. Ama asıl kastettiğim şuydu: ilişkilerini ve kendi yaşamını mahveden sabırsızlığı değil miydi aslında?—sezginin sabırsızlığı?

Dr. Jung: Eh, o sabırsızlık Zerdüşt figüründe kendisini çok güçlü bir biçimde ifade eder. Acelesi vardır, vakti yoktur; mesajını iletmek ister, bekleyemez. Daha ilerideki yanardağdan cehenneme indiği o bölüme değinmiştim, bir ses: "*Es ist Zeit, höchste Zeit*" diyor. Bu, mesajını iletmek için ne kadar sabırsızlandığını gösteriyor, sanki yaklaşan felaketi, kısa bir zaman sonra başlayan beynindeki dejenerasyonu hissetmiş gibi. *Ecce Homo*'da izleri zaten görülmüştür, ilk belir-

tiler yalnızca dört ya da beş yıl sonra ortaya çıkmıştı.[2] Yani Zerdüşt mesajını ancak kapı kapanmadan hemen önce verebilmişti.

Dr. Howells: Bunu onun doğasıyla ilişkilendirmiyor musunuz? Sizce daha ziyade onu bekleyen felaketten mi kaynaklandı?

Dr. Jung: O felaketi sezmesinden olduğunu söylemeyi tercih ederim. Böyle bir varsayıma, ip cambazının ölümünün felaketin açık göstergesi olması nedeniyle, neredeyse zorlanıyoruz; Nietzsche orada kendi yazgısını öngörüyor.

Miss Hannah: Şu sabırsızlığını gemlese felaketten sakınabilir miydi?—insan hayvanına karşı daha anlayışlı olsaydı?

Dr. Jung: O zaman tamamen farklı bir durum olurdu; Romalıların tüfekleri ve barutları olsa ne olurdu bilemeyiz.

Mrs. Baynes: Sanırım geçtiğimiz ilkbaharda, Seminerin başlangıcında, meselenin, olayların saf kolektif bilinçdışında mı, yoksa bilinçte mi geçeceği meselesi olduğunu söylemiştiniz. Bir insan olarak bedeninden ayrılmışsa, kitabın kalanının saf kolektif bilinçdışında geçtiğini söyleyebilir miyiz?

Dr. Jung: Bu şekilde formüle etmek mümkün. Ama aslında kolektif bilinçte gerçekleşiyor. *Zerdüşt* yazıldığı ve konuşulduğu ölçüde, zaten bilincin bir parçası. Çünkü kolektif bilinçdışında olduğu sürece, kişi ya da birey onu içeriyormuş gibi; oysa konuşulduğuna, ortaya konduğuna göre, kolektif bilinçtedir. Bu yüzden artık her ne olacaksa, kolektif bilinçte olacaktır, çünkü o, kişileştirilmiş bir fikrin yaşamıdır. Artık kolektif bilinçdışında değildir; öyle olsaydı ondan haberimiz olmazdı.

Mrs. Baynes: Aslında sadece kolektif bilinçdışından bir hoparlör aracılığıyla konuştuğunu sanmıştım.

Dr. Jung: Evet, bu doğru, ama konuşma yoluyla kolektif bilinç haline geliyor. Kolektif bilinçdışının kolektif bilince dönüşümü de, vahiy dediğimiz şey ve kolektif bilinçdışından gelen her vahiy megafondan söylenmiş gibi olur, çünkü çoğula yönelik bir mesajdır; kolektif bir düşünceyi ifade ettiği için kalabalığa ulaşır. Yani Zerdüşt, kolektif düşünceyi ifade ettiği ölçüde, kolektif bilincin bir parçası oluyor.

Mr. Baumann: Bu ille de onun bireysel bilincine gitmesi gerekmediği anlamına mı geliyor?

Dr. Jung: Bu bireyliğin oldukça dışında olabilir. Sıklıkla Nietzsche yokmuş gibi ya da ne dediğini bilmiyormuş gibidir. Bu nedenle birçok vahiy tamamen bilinçsiz bireyler aracılığıyla gerçekleşir; trans içinde konuşurlar. Hatta vahyin daima bilinçsiz bir beden aracılığıyla, bir tür transta geldiğine dair ilkel bir varsayım vardır. Bir tin kişiyi aniden yakalar ve kişi bilincini kaybeder ya da bir *ekstasis* haline girer ve vahyi dile getirir. Kutsal sözü açıklar ama daha sonra hiçbir şey hatırlayamaz. Hatta kolektif bilinçdışı vahiy olaylarında, ki-

[2] Jung burada eserlerin tarihlerini karıştırmışa benziyor. Zerdüşt'ün son bölümü 1885'te bitmişti. Sonra, ancak en sonuncusu *Ecce Homo* olmak üzere birçok kitabın ardından, Nietzsche'nin 1889'daki çöküşünden hemen önce, tamamlanmıştı.

şinin o sırada tamamen kendinden geçmiş olması bir ölçüttür; tipik bir büyücü-hekim sıklıkla öyle davranır.

Pekâlâ, son defasında mesajın doğasından, Hıristiyan düşüncesinin sürdürülmesinden söz etmiştik. Dinsel düşüncenin kendisinde değilmiş gibi evrilmesi gelişiminin mutlak bir yasasıdır. Belirli bir bilinç düzeyinde dinsel düşünce birçok tanrı ya da diyelim ki iblisler veya imgelerle ifade edilir ve her birinin bireysel biyografisi vardır. Şu ve şu biçimlerde ortaya çıkarlar, ebeveynleri şu ve şudur, şunları ve şunları yaparlar, şu ve şu amaçlar için. Ve gerçekleşmiş ya da gerçekleşmekte olan bir tür somut olgu olarak düşünülürler—örneğin tanrıların Olympos'ta ya da belirli ağaçlarda yaşadığı ya da böyle bir şeyler. Şimdi, tanrıların bu somut tezahürü, simgesel olarak bir sonraki adımı içerir—yani bir sonraki dinsel biçimi. Tanrıların yaptıklarında ya da onlara ne olduğunda, aynı zamanda bir sonraki aşamanın simgesi verilir; böylece dinsel düşüncenin bir sonraki aşamasının daima öznel aşamadaki yorumu olduğu söylenebilir. Bu, somut insanların somut bir icraatını, somut eylemleri içeren, ama hepsinin bir düşünceyi simgelediği bir düş gibidir. Çözümler, rüyanın imgelerini birleştirir ve rüyada boy gösteren Mr. ve Mrs. Bilmemkimin yalnızca kendi psikolojinizin çehreleri olduğunu anlarsanız, o zaman rüyanızın size ait olmayan, ama size gelmiş olan ve idrak edilmesi gereken bir düşüncenin sahnelenmesi için canlandırılmış olduğu apaçık olur. Dolayısıyla rüya yorumunun sonu, tüm canlandırmaların önceden varolan ve rüyaya neden olan düşüncelerin somutlaştırıldığının idrakidir; rüya bilincinin sahnesinde oynanan o oyun aracılığıyla, bu belirli düşünce uyanık bilincinize aktarılmıştır. Aynı şeyi dinsel düşüncenin süregelen açımlanmalarında da görebiliriz, bu sanki, farklı sahnelerin farklı dönemlerde sunulduğu kolektif bilinçdışının bir rüyasıdır. Örneğin MÖ 2000 ila MÖ 100 tarihleri arasında bu rüya—onu kutsal düşünce diye adlandırabiliriz—böyle sahnelenmiştir. O çağın mitoloji ve dinlerinde, gerçek niyetine kabullendikleri rüyayı buluruz. Ardından tüm eski tanrıların çürüdüğü, artık gerçek olmadığı, başka bir çağ başlar ve burada yeni bir dekor vardır; sahne kurulmuştur ve yeni bir oyun başlar. Ve bu oyun, öncekinin yorumunu da içerir, görünüşte yepyeni bir oyun calandırılmaktadır, ama eskisinin bir yorumudur.

Örneğin Mısır Yakındoğunun en ileri gelen kültürel gücüydü. Babil'den daha uzun yaşadı, Persler Babil'i yok ettiği sırada Mısır hâlâ eski geleneklerini koruyordu. Kolektif bilinçdışının MÖ 4000 ila MÖ 100 arasındaki dramından öncelikle Mısır sorumludur. Çağlar içinde miras bıraktığı, Firavunun, kralın tanrısallığı ve tanrı-adam, kurtarıcı, Osiris, tin imgesidir. Osiris orijinal Mısır tanrılarındandı, Ra kadar yaşlı, ama güneş tanrısı Ra'dan daima farklıydı. O, bir tür tanrı-insandı, ölen ve dirilen kahraman tanrı. İlk başta Firavunun tini, Osiris'i olduğu zaman tanrı olarak görülmüştü. Kral bir bakıma Ra olduğu için, aynı anda da Osiris'ti, ölen ve dirilen kahraman. Böylece Osiris tanrılar ve insanların arasındaki arabulucu haline geldi. Bu nedenle, tapınak duvarlarının

dış yüzeyleri kralın dünyevi başarılarını betimler, iç yüzeylerdeyse tanrılarla ilişkiye giren tanrı-kralın resimleriyle doludur. Dışarıda ülkenin büyük figürü, siyasal kahramandır, çevresinde küçük, savaşçı figürler, düşmanlarını öldürecek olan küçük askerler vardır ve tapınağın içinde, tanrılarla sohbet eden tanrı-insandır. Tanrıların elinden kutsama ya da *ankh* simgesini alır veya tanrılara *ankh* sunar. Kralın adağıyla yaşam bulurlar.

Şimdi, bu Osiris figürü besbelli İsa'nın ya da *Christus* fikrinin öngörülmesidir, o derece ki Katolik kilisesi bile—bu tür meselelerde çekimser olsa da—İsis ve Horus bebeğin, Meryem ve Mesih Bebeğin öngörülmesi ve Osiris'in de Rab İsa'nın öngörülmesi olduğu teorisine izin verir. Hıristiyan düşüncesi esas olarak Mısır'ın gizemci düşüncelerinden etkilenmiştir; Babil kültüründe de benzer fikirler vardı, ama bence Hıristiyanlığın asıl kaynağı Mısır'dadır. Böylece bizler için tamamen simgesel olan Mesih figürü, Mısır'ın o eski Osiris mitosunun yorumudur. Ama ortaçağda ya da antik çağlarda simgesel bir figür değildi. O bir gerçekti, Meryem'in de elbette bakire olması gibi. Tüm bunlar gerçekte olmuştu ve Katolik kilisesinde hâlâ bakire doğumun kesin gerçekliğine inanmaya zorlanırsınız. Elbette simgesel olduğunu görmezden gelemiyoruz. İsa denen kişi gerçekten yaşamışsa bile, yaşamöyküsü tarihsel değildir. Mitoloji olduğu apaçıktır, Attis veya Adonis ya da Mithra mitolojisi gibi; bunların tümü bağdaştırıcılıkla *Christus* figüründe bir araya getirilmişti. Çarmıha gerilişin, bakire doğumun ve iğvanın simgeselliği inancıyla fazla doldurulmadığımız için, önceki çağların bilmediği bir şeyi biliyoruz.

Şimdi bizim meselemiz şu: bunun anlamı nedir? nasıl yorumluyoruz? Zerdüşt bir ölçüde Hıristiyan düşüncemizin bir yorumudur. Ve artık bireyleşme bizim mitolojimizdir. O halde bireyleşme nedir? Büyük bir gizem, bir sınır kavramdır: ne olduğunu *bilmiyoruz*.[3] Ona belirli bir karışım ya da birleşimin benzersizliği diyoruz ve bunun ötesinde söyleyebileceğimiz başka bir şey yok. Bizim için bir gerçeklik, ama insan anlayışının tam sınırında bir gerçeklik ve olasılıkla iki bin yıl sonra bireyleşme fikrinin yalnızca simgesel olduğunu söyleyecekler. Ve o zamanda da sözünü edecekleri yeni bir fikir olacak: belki başka bir *Zerdüşt* ya da herhangi başka bir girişim ortaya çıkacak. O zamana kadar yaygın olan kurama tamamen farklı bir ışık tutacak bir tür açımlama olacak. Çünkü *Zerdüşt* iki bin yıl önce ortaya çıkmış, Budizmin Tibet ve Güney Çin'e yayılmaya başladığı birinci yüzyılda bir Buddha olsaydı, Mahayana'nın kırmızı veya sarı şapkalı büyük öğretmenlerinden biri olurdu. Onunla herhangi bir ilişkimizin, tarihsel bir perspektifimizin olması için hâlâ çok yakınız, ama gelecekteki bir zamanda—insanların bugüne kadar olduğu gibi devam ettiğini varsayarsak—Zerdüşt'ün kırmızı şapkalı, büyük öğretmen ya da on benzer bir şey olduğunu söyleyebilirler. Belki ona bir isim uydururlar.

---

[3] Sınır ya da sınır çizgisi kavramı, anlamsız olduğu için değil, tersine, çok fazla anlam taşıdığı için kesin bir tanımı yapılamayan kavramlar için kullanılır. Nietzsche, "Yalnızca tarihçesi olmayan tanımlanabilir," demiştir. (*Soykütüğü*, no. 13.)

Miss Wolff: Bu yakınlarda Herder'in tüm halkların mitoslarını verdiği bir kitabını okudum.[4] Zoroaster'den söz ederken, onun büyük fikrinin insanın yaratılışın mükemmeliyeti olduğunu söylüyor. Tabii İran dini hakkında çok az bilgisi olan Herder'in bu fikri görmüş olması dikkate değer. Nietzsche'nin onu okumuş ve bir şekilde etkilenmiş olacağını düşündüm.

Dr. Jung: Evet, Nietzsche ismin seçiminin büyük tarihsel önemi olduğunu düşünüyordu, çünkü İranlı Zoroaster'in iyi ve kötü arasındaki çatışmanın mucidi olduğuna inanıyordu, ki bu da yadsınmaz bir olgudur. MÖ sekizinci yüzyılda yaşamış olduğu için olasılıkla o fikirde önceliği vardı. Dolayısıyla Nietzsche Zoroaster'in geri dönüp durumu düzeltmesi gerektiğini söylüyordu. İyinin ve kötünün ötesine olan tutkusu bu nedenledir. Bu elbette, bireyin bütünlüğü için şart olan, karşıt çiftlerden kurtuluş fikridir. Kişi karşıt çiftlere bölünmüş olduğu sürece bireyleşme olanaksızdır. Bunlar aşılmalıdır; büyük soruysa, elbette, bunun nasıl olacağıdır, ama iyinin ve kötünün ötesinde bir noktadan yapılması gerekir. Sils Maria'da *Zerdüşt*'ün önemli "iyinin ve kötünün altı bin fit ötesinde" bölümünü yazarken Nietzsche kendisi de bunu hissetmişti. six thousand feet beyond good ve evil." Tanrıların oturduğu yere, sürünün yaşadığı alçak ovaların çelişkilerinin yukarısına yükseldiğini hissetmişti. O yükseklikten karşıt çiftleri birleştirebiliyor, kuşkudan kurtuluyor ve yaşlı Zerdüşt'ün ahlaksal çatışmasının tersi olan bir bakış noktası yaratabiliyordu. Dolayısıyla Nietzsche'nin Zoroaster'i bildiği ve onun gerçekten de insanın kendi bilincine varmasını ilk sağlayan kişi olmasından güçlü bir biçimde etkileniyordu. Çünkü hiç kimse çatışma olmadan kendi bilincine varamaz: çatışmaya *gerek duyarız*. Seçimimize göre yaşamadığımız sürece kendimizi bilemeyiz. Kendi seçimimizi yapabilmemiz gerekir.

Miss Wolff: Başka mitolojilerde tanrılar önemli bir rol oynamıştı, oysa Zoroaster'de önemli olan insandır. Yaratılışı mükemmel hale getirir.

Dr. Jung: Kuşkusuz. Bu, ahlaksal çatışma fikrine uygundur, çünkü ahlaksal çatışmada insan bir tür kutsal rol üstlenir. Şeytanla savaşmak yalnızca Tanrı'ya havale edilmez ya da İran dininin ifadesiyle, karanlıkla savaşmak tek başına ışığa bırakılmaz. İnsan savaş alanına girmiştir: yaşayan tanrı, tanrının tende varlık bulması olarak tanımlanabilir. Tüm bu fikirler son derece eskidir, ama kendilerini daha önce tuhaf bir biçimde somutlaştırılmış biçimlerde ifade etmişlerdir. Her yeni uygarlık düzeyi yeni bir yorum getirmiştir ve bir tür ilerleme vardır; her şey gitgide öznel yorum aşamasına yaklaşmaktadır. Sanki aşırı ölçüde etkileyici bir yüzeyi olan bir rüyaya, güçlü duygulanımlar taşıyan son derece ikna edici bir resme takılmışız gibidir, öyle ki durumun tamamının etkisinden uzaklaşmakta büyük zorluk çekeriz. Ama bir süre sonra hepsinin arkasındaki düşünceyi keşfedebiliriz ve o zaman rüyanın figürlerini bütünleştirebiliriz. Örneğin rüyanızda sizden çok daha aşağı düzeydeymiş gibi görünen birini görürsünüz, son derece aşağılık, olmayacak birisi, size göre çok farklı birisi ve o kişinin nasıl kendiniz olabileceğini anlayamazsınız. Ama yeterince

[4] Johann Gottfried von Herder *Tüm İnsanların Mitleri* kitabını 1774-76 yıllarında yayımlamıştır.

uzun bir süre derinlemesine düşünürseniz, benliğinize açılan gizli kapıları keşfedersiniz ve orada o kişiyle özdeş olduğunuz noktayı görebilirsiniz. O zaman o figürü bütünleyebilirsiniz; o zaman yorumunuzun öznel aşamasına ulaşırsınız. Eskiden şeytan dışarıdaydı. Birisi kötü bir şey yaptığında bunun nedeni şeytanın onu ayartmış olmasıydı. Ya da bir tin onu ele geçirmiş ve zorlamıştı. Kimse sorumlu değildi: ahlaksal sorumluluk yoktu. Oysa şimdi kimse o mazereti kullanamıyor. Şimdi şeytan *benim*, günahkar *benim* demek mecburiyetinde.

Mr. Baumann: Sanırım tanrı figürünün simgeselleşmesi süreci, tanrının göğe veya yıldızlara ya da herhangi bir uzaklık fikrine geri dönmesine benziyor; her dinde belli bir ölçüde gerçekleşiyor. Örneğin Yunan tanrıları yeryüzünde, Olympos'ta yaşardı, ama sonra Roma İmparatorluğu tanrıların panteonu fikrini buldu. O zaman göğe çıkarıldılar.

Dr. Jung: Bu, doğrudur. Antik çağlarda Olympos'un mutlak somut tanrılarını biraz daha ussal varlıklara dönüştürme girişimleri olmuştur. Fikirlere dönüştüler. Örneğin Jüpiter bir felsefe kavramı yapıldı. Aynı anda da, somut biçimlerinde o ilkel tanrılar tamamen yozlaştılar. Gülünçleştiler ve ihmal edildiler. Öylece çürüdüler ve kayboldular ve ardından Filistin, Küçükasya, Mısır gibi yerlerden ithal edilen Doğu dinleri yerlerine geçti. Bu süreç o vakitlerde her yerde gerçekleşti. Mısır ruhbanlığı son derece felsefileşti, öyle ki, örneğin MÖ beşinci ya da dördüncü yüzyılda bir tanrı artık somut değil, felsefi bir fikirdi. Doğal olarak sıradan halkın gözünde hâlâ somuttu, bugün Hindistan'da olduğu gibi. Örneğin Alman Sanskritçi Profesör von Glasenapp bana, halkın hâlâ Vişnu'nun enfes ve son derece barbarca bir heykeline tapındıkları bir tapınakta bir Brahman'la yaptığı görüşmeyi anlatmıştı.[5] İkisi avluda yürüyüş yaparak Upanişadlardan söz ederken von Glasenapp rahibe, bu felsefeye inanmasına rağmen neden halkın bu imgeye tapınmalarına izin verdiğini sormuştu. Adam şu cevabı vermişti: "Ama onlar Upanişadları kavrayabilirler mi? İmgeye tapınsınlar, çünkü Upanişadların tüm felsefesi bunda ifade buluyor." Bu çok üstün bir bakış açısı ve eminim Mısır rahipleri de aynı felsefeye sahipti, ama o kadar iyi korunuyordu ki, asla açık edilmemişti. Elbette daha sonraki düşünceler dünyası, "Gnosis" denen o devasa fantastik felsefenin görünüşe bakılırsa aniden patlamasının nedeni, Mısır ruhbanlarının fikirleridir. Bunlar artık tapınak çevrelerinde tutulamaz hale gelmişti; bir şeyler duvarlardan dışarıya sızmıştı. Ama fikirlerinin ana gövdesi asla açık edilmemiş olduğu için yok olup gitti. Onların hakkında çok az bilgiye sahibiz.

Yani erken dönem Hıristiyanlığın, bir şekilde tapınakların hükmünün kaybolması ve Mısır'ın dinsel biçimlerinin yozlaşmaya başlamasıyla dışarı sızan gizli öğretiden kaynaklandığını düşünüyorum. İsa'nın ortaya çıkışından hemen önce ve sonra yepyeni bir düşünce türünün muazzam gelişimini başka türlü açıklayamayız. Bir Mısır müntesibi olan Plutarkhos İsis ve Osiris'le ilgili kitabında, bunların gizemlerinin felsefi bir yorumunu yapar. Ve ondan yüzyıllar

[5] Profesör Helmut von Glasenapp, 1966'da İngilizce yayımlanan *Buddhism—Non-Theistic Religion* adlı kitabın yazarıdır.

önce Herodotos da bir müntesipti, ama onlar hakkında konuşmasına izin verilmiyordu.[6] Erginlenmeler olasılıkla, simgelerin gizli anlamlarının, kutsal işaretlerin ve isimlerin açıklandığı bir tür felsefi öğretiden oluşuyordu. Örneğin Mithra anıtlarında müntesiplere açıklanmış olması gereken çok sayıda besbelli simgesel gönderme vardır. Törenler daima gizliydi, çünkü gizli anlamları konuşulur ya da ima edilirdi. Ve erken dönem Hıristiyanlarının da kendi gizemleri vardı. Vaftiz ve komünyon bu gizemlere aittir: vaftiz, erginlenmeydi.

Mr. Baumann: Mesih'in felsefi bir düşünceye dönüştüğü söylenemez mi?

Dr. Jung: Simgesel bir şeyden söz ettiğimiz anda o zaten felsefi bir fikre dönüşmüştür, formüle edilse de, edilmese de. Mesih fikri daha henüz felsefi bir fikir haline geliyor, çünkü hâlâ onun kişisel, gerçek bir kişi, gerçek bir mevcudiyet olduğuna inananlar var ve aksini söyleyen olursa çok korkuyorlar. Efendi Buddha da İsa gibi bir adamdı; gerçekti, ama simgeye dönüştü. Asıl adı bile kullanılmıyordu; bu törensel bir addır. Ya da ondan *Tathagata* olarak söz ediliyor, "mükemmel, kusursuz" anlamında. O bir simge; o, mükemmelik fikridir. Aynı şekilde Mesih de bizim için mükemmellik mertebesine erişmiş bir insan birey fikridir.

Prof. Fierz: Adı İsa idi ve biz ona Mesih diyoruz.

Dr. Jung: Evet, ona törensel bir isim vermekle onu çoktan bir simge ilan etmişiz. *Chrisma* [kutsal] yağ demektir ve Mesih de [kutsal yağla] yağlanmış, vaftiz edilmiş anlamına gelir; müntesibin simgesidir. Asıl adı sıradandır. İsa Müller ya da Smith gibi bir isimdir.

Mrs. Crowley: Aslında bu tanrılar felsefileştikçe—soyut fikirlere dönüştükçe—tanrı olarak daha az yaşamsal hale geldikleri söylenebilir mi? Öyle kansız ve cansız görünüyorlar ki. Sophia'nın o imgesi İsis'in yanında hiçbir şeydir.

Dr. Jung: Evet, ince bir duman halinde uçup giderler, ama sonra düşüncenin kendisi son derece yaşamsal bir biçim alır. Örneğin eski Osiris'in tek ve bütün bir tanrı olduğu fikri buharlaştı ve kralın Osiris'i oldu. sonra da başvezirin Osiris'iydi ve sonra başrahibin, haznedarın falan; en sonunda da herkesin oldu. Smith ve Jones ve herkesin Osiris'i vardı. Mr. Smith'in Osiris'i gayet iyi bir Osiris'ti, ama böylece tüm fikir ayağa düşmüş oldu. Osiris herkesin bir tür ölümsüz dahisi haline geldi ve artık özel bir değerden yoksun olmuştu. Böylece o simge kayboldu ve yerine yeni bir fikir, yani yeni bir adam geldi. Ve yeni fikir aniden son derece yaşamsal bir hale geldi, çünkü o hem bir insan hem de bir kraldı; en harikası da kral olmasına rağmen aşağılardan gelmiş olmasıydı. Hatta doğumu bile itibarsızdı; insan sefaleti kutsal adam için bir beşikti. Elbette bu, büyük bir mesajdı. Ama şimdi, Mesih simgesiyle, kutsal adamla betimlenen bireyleşme fikri, ince bir dumandır, çünkü soyuttur; bu sırada Mr. Smith'in bir birey olduğunu keşfet-

---

[6] Hem Herodotos hem de Plutarkhos Mısır'a gitmiş ve orası hakkında yazmıştır, birincisi *Tarih*'inin II. Kitabında, Plutarkhos ise beş yüz yıl sonra *İsis ve Osiris* adlı yapıtında. Delphoi'da rahiplik yaptığı bilinen Plutarkhos, uzak selefinin dinsel gizemlerle ilgili ketumiyetinden övgüyle söz etmiş ve "Gizemlerin törenleri konusunda, Herodotos'un da saygılı bir biçimde belirttiği gibi, dudaklarım mühürlü kalsın..." gibi ifadelerde ondan alıntılar yapmıştır. "Kâhinlerin Değersizleşmesi," *Plutarkhos'un Moralia*, çev. F. C. Baltin. (Londra ve Cambridge, Mass., 1936), #14.

mesi en az iki milyon volttur. Aşağıdakiler için, fahişeler ve vergi tahsildarları ve gayrimeşru çocuklar ve gayrimeşru analar için aralarından bir tanrı-adam çıkmış olmasının ne anlama gelmiş olduğunu biliyorsunuz; dolayısıyla Mr. Smith için bir birey olduğunu keşfetmenin ne anlam geldiğini de anlayabilirsiniz.

Şimdi, Zerdüşt haklı olarak yoldaşlarını bulmak istiyor; sadece *kendisi* yerine, kendi insanlığı ya da kendi bedeni yerine yoldaşlarını araması hata olur. Zerdüşt gerçek bir insan olsaydı ve kendi içinde Üstinsana ulaşmış olsaydı, yoldaşlarının onal gelmesi doğal olurdu. O onları aramaya çıkmazdı. Hiç altının insan peşinde koştuğunu gördünüz mü? Altın yeryüzünün yarıklarında saklanır ve bekler; o her zaman için altındır ve her zaman aranacaktır. Eğer gerçekten iyi bir şey varsa, aranır: bu iyi bir şeyin karakteristiğidir. Dağ peygambere gider, peygamber asla dağa gitmez. Dağa giden bir peygamber görürseniz, bilin ki hata yapıyor. Evde kalıp dağı rahat bıraksa daha iyi olur. Bu nedenle buradaki tüm bu misyoner ağızları aslında açlıktır. Kişi dünyayı "misyonerize" etmek ve insanlara onlar için neyin iyi olduğunu göstermek istiyorsa, karnı aç demektir ve karnını başka insanların cesetleriyle doldurmayı arzulamaktadır. Kendi fikirleri, kendi tini açtır ve diğer insanlar onun düşüncelerini ve iştahlarını besler, çünkü o kendi kendine beslenmekten acizdir.

Doğru diye adlandırdığınız bir şey keşfettiğinizde onu sınamalısınız, yemeye çalışmalısınız. Sizi besliyorsa iyi bir şeydir, ama siz onunla doymuyor ve başkalarını beslemek istiyorsanız, kötüdür. Asıl sınav, doğrunuzun sizin için iyi olmasıdır. O sizi beslemiyorsa, tek köpek koklamaya yanaşmaz. Sizi tatmin etmiyorsa, yirmi ya da elli yıl ya da bir ömür boyu tadını çıkartamayacaksanız, iyi değildir. Açsanız, yoldaşlarınızın kurtarılması ve üstüne size minnettar kalmaları gerektiğini düşünüyorsanız, hata yapmış olursunuz: iyi bir fikir olmadığını bilirsiniz. Bu yüzden, misyonerlik oynamayın. Başkalarının iyilerini yemeye kalkışmayın. Bırakın başkaları kendilerine ait olsunlar ve kendi gelişimleriyle ilgilensinler: bırakın kendi kendilerini yesinler. Gerçekten tatmin oluyorlarsa, kimse onları rahatsız etmesin. Ellerindekiler onları tatmin etmiyorsa, olasılıkla daha iyi bir şey arayacaklardır ve o daha iyi şey sizde varsa, mutlaka gelip sizden alacaklardır. Dolayısıyla Zerdüşt'ün çok sayıda insanı sürüden ayrılmaya ikna etmek istemesi bir abartıdır. Çoban onun hırsız olduğunu söylerse, haklıdır. Koyunlar çobanla birlikte olmak isterler, yoksa onları kurt kapar. Bir sürünün çoban köpeği olmak istemediğini söylüyor, o halde onları çobanlarıyla bırakmalıdır; o aç kurt Zerdüşt'ün yoldaşları olmaktansa gerçek bir çobanla olmak onlar için çok daha iyidir. Yoldaş arıyorsa, kurtlarla gitmelidir; o zaman kurt sürüsüyle birlikte avlanabilir. Koyunlarla o iş fazla kolaydır.

Gördüğünüz gibi, bireyleşme meselesiyle ilgili olarak takınılacak tutum budur: misyon çalışması yok, vaaz vermek yok ve küçük çocukları bakıcılarından, koyunları çobanlarından ayırmak yok. Bırakın çobanla kalsınlar, bu çok daha iyi olur. İnsanlar beni dinsel inançlar konusunda özellikle karaktersiz bir tutum sürdürmekle suçluyorlar, çünkü Katolik kilisesinin ağılında kalmak isteyenleri

bırakın, kalsınlar diyorum. Ya da bırakın, adam yolunu ve yaşamını orada buluyorsa, bırakın Protestan kalsın. Bu onlar için çelişkili, ama çelişki yok. Kimileri yirmi derece ister, kimileri yirmi iki. Neden olmasın? Bırakın istedikleri gibi olsun. Kimileri et yemek istemiyor, diğerleriyse onunla yaşıyor. Eh, devam edin, beni ilgilendirmez. Çünkü basitçe Katolik olmak kişinin Katolik olması, Protestan olmak da kişinin Protestan olması demek. Ya da İslama inanıyorsanız, bu sadece sizin İslama inanan türden bir insan olduğunuzu gösteriyor. Burada İslama inanmanız mümkün değil, çünkü biraz olsun bizim iklimimize uymuyor, ama Kızıldeniz ve civarındaki insanların neden İslama inanabildiklerini, neden onun Hıristiyanlıktan daha iyi olduğunu anlarsınız. Hıristiyanlık orada son derece yozlaşmış. Camileri görüp onları Yunan Ortodoks kilisesiyle karşılaştırınca anladım; sırf bütün o *lampisterie*'yi temizlemek için bile İslama katılırdım.[7] Doğudaki Hıristiyan kiliseleri saçmalık doludur ve kirli rahipleri berbattır; keşke bir küvetleri olsa da yıkansalar dersiniz. Ve imgelere tapınma ikiyüzlülüğü ve düpedüz barbarlığı! Kendinizi tapınağından tefecileri kovan Mesih gibi hissedersiniz. İslam karşılaştırılacak olursa, edepli bir dindir. Hep aksini duyarız, çünkü yalnızca ilahiyatçılar dinlerle ilgilenir ve tabii kendilerininki dışındaki dinlere karşıdırlar, bu yüzden onlara kara çalarlar. Ben İslamın, aslında sadece Hıristiyan Gnostikliğinin yozlaşmış bir kalıntısı olan Doğu Hıristiyanlığından çok daha tinsel olduğunu hayretle gördüm.

Gördüğünüz gibi bazı ülkeler, bazı iklimler doğal olarak büyük gizemlerle baş etmenin belirli bir yolunu tercih etmenize neden olur. Örneğin Hindistan'da yaşıyorsanız ve Hint tininden etkilenmediyseniz, o zaman zavallı bir tipsiniz. Doğuda yaşayan ve Hintlileri ya da Çinlileri kendi dinine döndürmeye çalışan, ama ülkenin kendine has tininden etkilenecek kadar duyarlı olmayan misyoner, acınası bir manzaradır. Richard Wilhelm veya Hauer gibi adamlar buna açıktılar, çünkü belli açılardan bizim görüşlerimizden daha üstün ve daha iyidir.[8] Tabii ki Şangay'da ya da Hindistan'da teknoloji aramak aptallık olurdu, onlara dinsel fikirler götürebileceğimizi düşünmek de aptalca. Onlara belli ölçüde bir duygusallık götürebiliriz, ama onların iç gelişimi bizimkinden çok daha üstündür. Bu gelişimin görünürde ifade bulmadığı bir gerçek, ama bizim Hıristiyanlığımız dışarıda ifade buluyor mu? Örneğin Hıristiyanlığımızın siyaset alanında özellikle bir etkisi olduğunu kanıtlayacak bir şey gösterebilir misiniz? İzi bile yoktur.

Mr. Baumann: Ama sanırım Hindistan ve Çin yüzyıllar önce bir şeyler ifade etmişti.

---

7 *Lampisterie*: lamba evi. Bu olasılıkla Jung'un en sevdiği romanlardan biri olan, Meyrink'in *Golem*'ine bir gönderme, çev. Madge Pemberton (Londra, 1928, orij. 1915). Anlatıcının 'ikizi' "Son Lamba Evinde" yaşamaktadır, göz kamaştırıcı, ama uhrevi bir şato. Bkz. TE 6, par. 205; TE 7, par. 153; ve TE 17, par. 289.

8 Alman sinolog Richard Wilhelm (1873-1930) Jung'un dostu ve Taoizm danışmanıydı. En çok *I Ching* çevirisiyle tanınmıştır (bkz. Bibliyografik Kısaltmalar Listesi). Profesör J. W. Hauer 1934'te Eranos konferansında "Hint-Aryan Gizemciliğinde Özbenlik Deneyimlerinin Simgeleri" hakkında bir konuşma yapmıştı. Bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, dipnot 11.

Dr. Jung: Eh, bir yere kadar. Ama iç gelişim doğrularını dış belirtilerle kanıtlamaya kalkmasak iyi olur. İşler her yerde biraz zorluydu, bu yüzden buna çok vurgu yapmak istemem. İlk Hıristiyanların nasıl davrandıklarını bilirseniz—onların harika insanlar oldukları varsayılır—alçakgönüllü olursunuz. Ahlaksal edinimlerde ısrar etmemekte yarar var. Elbette görünmemeleri bir bakıma bir ölçüttür. Görünmeyen şeyler çoğunlukla görünenlerden daha iyidir; gösteren kişiler daima biraz şaibelidir. Aslında yapmazlar, sadece gösterirler.

Pekâlâ, etkin olmak ve başkalarının hakkını gasp etmek fikri de Zerdüşt'ün dekalog anlayışında, değerler tablosunda görünüyor. Diyor ki: "Şu iyilere ve adillere bakın! En çok kimden nefret ederler? Değer tablolarını kırandan, yasayı yıkandan;—oysa o, yaratıcıdır." Ama o, yıkandır! Değer tablolarını kırmanın yararı yok, onlar zaten yeterince kırılgandır; o bir parça değeri bir arada tutsanız iyi olur. Özel bir şiddet gerektirmezler, çünkü kendi başlarına ve hem de çok erkenden kırılırlar; tarihten de bildiğimiz gibi, değerler yerlerine geçecek yeni değerlerin gelmesinden çok önce kırılmaya başlarlar. Bu nedenle, insanlar yönelimsiz ve yasasız oldukları zamanlarda bir yıkım döneminden geçeriz. Çoğunlukla ancak en büyük acılar insanları yeni yasalar ve yeni değerler yaratmaya zorlarlar. Zerdüşt bu kadar sabırsız olmasaydı, Nietzsche kişisi onu izleyebilirdi. Zerdüşt'e doğru ritmi verir, onun aşırı sabırsız olmasını engelleyebilirdi. O zaman değer tablolarını kırmaktan dem vurmazdı. Biraz daha uzun süre korunabilirlerdi. Zaten yeterince kırılganlar: bizden yardım gerekmeden kırılacaklardır. Kiliseleri yıkmak gerekmez. İslama saldıran yok, ama camiler boş; Protestanlığa saldıran yok, ama sayısız insan asla Pazarları kiliseye gitmiyor. Bir şeyleri kırmak sadece bir şişmenin sabırsızlığıdır.

Şimdi, tam bu bölümün sonunda son derece dikkate değer bir şey söylüyor: "Şarkımı yalnız yaşayanlara ve ikili yaşayanlara ve işitilmemiş şeyler için kulağı olanlara söyleyeceğim ve kalbini mutluluğumla dolduracağım." Bu İngilizce metinde iyi tercüme edilmemiş, ama Almancasında anlaşılıyor. *Einsiedler* [münzevi] tek başına bir kişi demektir, sözlük anlamıyla, tek sakin; *Zweisiedler* ise iki sakindir. Ama bu gerçek bir sözcük değildir, onun biçeminde mizahi bir şeydir ve bu, daima, arkada tam olarak ortaya çıkmamış gizli bir düşünce olduğunu gösterir. Rüyalardaki garip şeyler gibidir; bir tuhaflık ya da imgede bir bozulma, arkalardaki gizli bir düşüncenin müdahalesi olduğunu açık eder. Yani "Ben yalnızlara hitap ediyorum. Yoldaşlarım onlar olacak, çünkü öğretimi yalnızlar takdir edebilir. Onlar tatminsiz ve benimle birlikte Üstinsanı arıyorlar; onlar gibi, ben de yalnızım, vb" dese yeterli olurdu. Bu bölüm için gayet güzel bir bitiş olurdu. Ama hayır, "*Zwei-siedler*" demesi gerekiyor; görünüşe bakılırsa çiftler de var, birlikte yalnız olan iki kişi. Tabii buna romantik bakabiliriz—erkek ve kadın olarak—ama Nietzsche'nin aklındakinin bu olmadığı kesin. Bir arada iki yalnız kişi olmalı. Şimdi, neden bir, neden iki?

Mr. Baumann: Bu Nietzsche ve Zerdüşt gibi, tek kişinin bölünmesi gibi mi?

Dr. Jung: Hayır, arkada büyük bir sorun var. Yalnız ve münzevi Zerdüşt için bir yeterli olabilirdi; iki demek artık bir toplum demek, ilişkiler demek. Ben bir

olduğum zaman bu adamım, oysa iki olduğum zaman başka bir adamım. Bir başkasıyla birlikte olduğunuz andan itibaren farklısınız, kolektif insansınız. Yani burada, biraz önce yapmayı reddettiği şeyi, kolektif insana hitap etmeyi deniyor. Bir daha asla sürüye konuşmayacağını söylemişti. Ama burada sürüden gelen bir ikili var, bundan kaçamıyor. Bu önemli bir sorun ve tarihsel kanıtları var. Bildiğiniz gibi teoride İnciller, İsa'nın söylediklerinin Aramca bir derlemesinden türetilmiştir. Ama Oxyrhynchus kazılarında bulunan ünlü papirüs fragmanları, İsa'nın, sanki söylentilerden yola çıkarak yazılmış cümlelerini ve anekdotlarını içerir ve bunların tümü Yeni Ahit'te söylenenlere koşuttur. İnciller hakkında bilgi olmadan yazılmıştır, dolayısıyla daha eskidir—tıpkı Paulus'un yazdığı sırada İncilleri bilmemesi gibi—ve olasılıkla Hıristiyanlığın ilk yıllarından kalmıştır. Şimdi hatırlarsanız Yeni Ahit'te metin şöyledir: "Nerede iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa, ben de orada, aralarındayım [Matta 18:20]." Ama papirüsteki metinde, "İsa dedi ki: 'Nerede iki kişi varsa, Tanrısız değillerdir, nerede yalnız bir kişi varsa ben onunlayım; taşı kaldır, beni orada bulacaksın, ağacı yar ve işte oradayım' " yazar. Ne olduğunu görüyorsunuz. Öğretisi aslında: "Nerede yalnız bir kişi varsa, kesinlikle onun yanındayım. Ne yaparsanız yapın, sizinleyim; taşı kaldır, beni orada bulacaksın; etkinliğinde, yaptığında, her ne bireysel meşgalede olursan ol, bulunurum, onun içindeyim." Bu besbelli bireyleştirme fikridir, çünkü yaptığın iş ne kadar mütevazı olursa olsun, yapma biçiminizle kendinizi ifade edersiniz. İsa onun içindedir; onu orada bulursunuz: "Ağacı yar ve işte oradayım." "Ama nerede iki kişi varsa, Tanrısız değillerdir."[9] Evet, kolektif insan Tanrısız değildir, ama yalnız kalmışsanız, o zaman Mesih içeridedir. Yani orijinal öğreti, bunun tamamen bireysel bir konu olmasıydı.

Başka bir fragman, hayvanlarla ilgili fragman da bunu kanıtlıyor. İsa diyor ki: "Krallık cennetteyse, bizi krallığa götürenler kimlerdir diye soruyorsunuz."—besbelli bundan kastı: şu ağır bedenlerimizle bizi ufkun üstüne kim kaldıracak, yukarıdaki krallığa nasıl ulaşabiliriz? "Ve İsa cevap verdi: 'Havadaki kuşlar ve yeryüzünün altındaki ve üstündeki tüm hayvanlar ve denizdeki balıklar, sizi taşıyacak olan bunlardır; göklerin egemenliği içinizdedir ve kendisini tanıyan onu bulacaktır. Dolayısıyla kendinizi bilmek için çaba gösterin ve o zaman Tanrının şehrinde olduğunuzu ve şehrin siz olduğunuzu anlayacaksınız.' "[10] Gördüğünüz üzere, gün gibi açık: bu, bireyleşme fikridir. Tabii modern Hıristiyanlık bu bakış açısına karşı savaşır. Onlara bakılırsa, iki ya da üç kişi Mesih adına bir araya gelirse, o zaman O, onlarladır, ama yalnız bir kişi varsa, o zaman şeytan onun yanındadır. Kişinin bir başına olmasının daima kötü olduğuna inanırlar. İnsan tininin tamamen değersizleşmesine ulaşmış durumdayız: tininizle ilgilenmenin bir getirisi yok. Kolektifliğin içinde bir koyun olun, çünkü yalnız kalınca şeytan gelir. Şimdi, Zerdüşt'ün öğretisi bir kez daha orijinal vahyin öğretisidir.

---

9 Bernard Grenfeld ve Arthur Hunt, "Oxyrhynchus Papirüsü I," Mead'de alıntılandığı gibi, s. 601.

10 Bkz. *Apokrifa*, s. 28.

SEMİNER V

7 Kasım 1934

Dr. Jung:
Geçen hafta Mrs. Baynes bir soru sormuştu ve görünüşe bakılırsa ben anlamamışım, o da şimdi düzeltiyor: "Bu noktadan itibaren, yani ağacın dibindeki uykudan sonra, olayların kolektif bilinçdışında geçtiği söylenebilir mi diye sormak istemiştim. Sizse olayların kolektif bilinçte geçip geçmediğini sorduğumu sandınız ve bunun doğru formülasyon olduğunu ve nedenini açıkladınız." İnsanlar kitabı okudukları zaman o, bilinçli maddeye dönüşür. Hiçbir bilinçdışı tarafı yoktur. Aslında siz burada dediğimi kanıtlıyorsunuz. Diyorsunuz ki, "Benim argümanım şudur: Nietzsche bedenin gömülmesiyle bir kişi olarak resimden çıkıyor ve bizi Zerdüşt'le, bedensiz bir tinle bırakıyor dedik. Ağacın dibinde uyuyakalıyor ve kolektif bilinçdışının dünyasında uyanıyor. O halde güneş geceyarısı güneşidir, yılan ve kartal da artık içgüdüleri temsil etmezler, onlar yeryüzü ve göklerin simgesi ya da doğa ve tin ya da Yin ve Yang'dır. O zaman kitabın geri kalanı deniz altında bir gece yolculuğunun kayıtlarıdır. Şimdi bunun yanlış bir bakış olduğunu görüyorum, çünkü Zerdüşt insanlığa yeni değerler sunmaya çalışıyor, oysa bir gece vakti deniz yolculuğu değerlerle değil, iç dünyanın deneyimleriyle uğraşır."

Durum tam olarak öyledir. *Böyle Dedi Zerdüşt* iç dünyada yaşanan bir dizi deneyim değildir; onlardan çok az vardır. Kitap esas olarak Nietzsche'nin onlardan geliştirdiği düşünceler ve değerlerden ibarettir, deneyimlerin kendileri hayli karanlıkta bırakılmıştır. Tam olarak ne deneyimlemiş olduğunu bilmeyiz, çünkü onları doğruca düşüncelere ve değerlere tercüme etmiştir. Şimdi, bu bir gece vakti deniz yolculuğu olsaydı—yani bir başka deyişle, Zerdüşt gerçekten bedensiz kalmış bir tin olsaydı—o zaman oldukça farklı bir kitap ortaya çı-

kardı. Öyle yazılmış olsa, denizin altındaki o deneyimi içerirdi. Ama aslında *Zerdüşt* sadece bir gece vakti deniz yolculuğu değil. O, Nietzsche tarafından, bir insan tarafından yazılmış. *Zerdüşt* sadece bedensiz bir tin değil. Öyle olsaydı Nietzsche Zerdüşt'le karşı karşıya kalırdı, oysa onunla özdeş ve elbette bütün sorun da bundan kaynaklanıyor. Nietzsche konuşuyor, ama Zerdüşt de Nietzsche aracılığıyla konuşuyor, aralarındaki ayrım net değil. Muhtemelen kitaplarımda, örneğin "Ego ve Bilinçdışı Arasındaki İlişkiler" kitabımda okumuşsunuzdur, bilinçli ego ve kolektif bilinçdışının figürlerinin arasında ayrım yapmak gerekir.[1] Yaşlı bilge arketipi ortaya çıkarsa, o zaman doğal olarak ego da yakalanır—insan bilinçdışının içeriğine daima yakalanır. O zaman kendinizi tuhaf, yabancılaşmış bir durumda bulursunuz; daha önce görmeyeceğiniz şeyleri görür, söylemeyeceğiniz şeyleri söyler, hissetmeyeceğiniz şeyleri hissedersiniz. Bu sizin için bir tür yeni bir deneyimdir. Kendinizi farklı bir ışıkta görürsünüz ve insanlar da belki tuhaf göründüğünüz ya da tuhaf şeyler söylediğinize dair tepki verir ve yorumda bulunurlar: "O gün neyin vardı senin?" Böyle deneyimlerden yola çıkarak, eğer biraz içe bakış yeteneğiniz varsa, size bir şey olduğunu fark etmeye başlarsınız. Durumunuzu, ne dediğinizi düşünmeye başlarsınız ve şu soruyu sorarak kendinizle yüzleşirsiniz: "Neden böyle bir şey dedim?" "Nasıl bir psikolojiyle söylenmiş veya yapılmıştı?" Sonra da bunun tam olarak siz olmadığınız sonucuna ulaşırsınız: siz öyle konuşmazdınız.

Şimdi aynısını bilinçdışının tüm içeriğiyle yapmalısınız. Size çok çarpıcı bir örnek anlatacağım, bu kez yine arketipik bir figür olan animusla ilgili. Bu vakayı tüm arketip vakaları için geçerli, genel ve son derece uygun bir örnek kabul edebilirsiniz. Bir keresinde bir toplantıda bir hanımla karşılaşmıştım. Kendisi evsahibemizdi ve bir buçuk saat boyunca hiç ara vermeden konuştuğu için araya bir sözcük sıkıştırma fırsatı bulamadım. Sonra aniden konuşmasının akışını kesti ve dedi ki: "Şimdi söyleyin bana, ne gözlemlediniz? Hakkımda ne düşünüyorsunuz?" "Birazcık sinirli olduğunuzu düşünüyorum." "Ah, evet, orası malum—bunda yeni bir şey yok." O zaman ben de şöyle dedim, "Eh, ısrarla öğrenmek istiyorsanız söylemeliyim: düşünmüyorsunuz." Tabii kadın bunu duyunca fişek gibi parladı, çünkü deminden beri son derece zor felsefi sorunlardan söz etmişti; kafam neredeyse patlayacaktı ve takip etmekte zorlanıyordum. Yani bir bakıma zekice ve hayli entelektüel konuşmuştu, öyle ki dinleyen biri, "Vay canına, ne dehşet kadın!" derdi. Doğal olarak düşünmediğini söylemem onun için son derece saçmaydı. Şöyle dedi, "Ama ne demek istediğinizi açıklamalısınız! En zor şeyleri tartıştık." Tartıştık diyor! Kadınların tartışma dedikleri bu oluyor. Eksiksiz bir animus yansıtmasıydı. "Eh," dedim, "Açıklayabilirim: yaklaşık beş dakika önce şu ve şu sorunu 'tartıştık' ve bu çok zor sorunla ilgili olarak en harika formülasyonları yaptınız, ama bana söylediklerinizi herhangi bir felsefe ders kitabından ya da bir sözlükten de okuyabilirdim." Dedi ki: "Ama benim aklım böyle çalışıyor. Belli bir nokta-

[1] TE 7.

ya sabitleniyorum ve hazır durumda aklıma geliveriyor." Ben de şöyle dedim: "Hepsi iyi, güzel, ama benimle konuşuyorsanız ve ben de herhangi bir ilgi duyuyorsam, aslında sizin ne düşündüğünüzü bilmek istiyorum, kitaplarda ne yazdığını değil." O da o zaman şunu söyledi: "Bunu bilmek istiyorsanız, önce onu bir düşünmeliyim!» Tamamen safça! Hazırdan geldiği tamamen doğruydu; mucizevi bir şekilde aklına geliveriyordu ve o da hemen patlatıyordu. Nehir gibi akıyordu. Ama kendi düşüncesi değildi. Havada yüzen düşüncelerdi, kütüphanelerde, felsefi bildirilerde ve üniversitelerde; ama bunlar şöyle bir sorunla ilgili kendi düşünceleri değildi. Kendisiyle animusu arasında bir ayrım yapamıyordu; sadece kendisinden dışarı akan düşünce nehriyle özdeşleşiyordu. Ve Nietzsche'nin de yaptığı budur. Sadece yaşlı Zerdüşt'le özdeşleşir ve ondan dışarıya akan, Zerdüşt'ün kendisidir.

Aman dikkat edin, arketiple özdeşliğinizi kabul ederken, besbelli onun içeriğiyle dolmuş olarak, aynı anda sizin de varoluşun içinde olduğunuzu ve kendinizin de o tine nüfuz ettiğinizi, tohumladığınızı hatırlamalısınız. Siz de bir şeysiniz, ortadan kalkmıyorsunuz. Ve sizden dışarı akanı analiz ettiğiniz zaman,yalnızca yaşlı arketipin söylediklerini değil, kendi söylediklerinizi de keşfedeceksiniz. Yani kadının ürettiği bütün konuşmanın sürecinde, o da her tarafa dağılmıştı, ama kendisi için tamamen görünmez bir biçimde. Arketipin aracılığıyla konuşan aslında kendisiydi. Ve dolayısıyla her ikisi de yanılıyordu; arketip de yanılıyordu, kadın da, çünkü biri öbürünü yanıltıyordu. Bu nedenle, bir erkeğe şöyle derim: kendini animandan ayırmalısın, kendinle, onun etkisi ve duygusallığı aracılığıyla içerilen, düşünülen veya hissedilen her şeyin arasında bir ayrım olmalı. Bir kadınaysa şöyle derim: kendini kafandan geçen düşüncelerin akımından ayırmalısın: bir şeylerin sen öyle olduklarını düşündüğün için olduklarını sanma; ya da şu düşünce senin aklında olduğu için başkalarının da öyle düşündüklerini sanma. Onu eleştir ve sana ait olup olmadığını sorgula. Kötü bir animus harika bir görüş ürettiği zaman ona derim ki: "Haydi canım! Bu sen misin? Gerçekten bu düşünceyi destekliyor musun? işlerin öyle olduğuna ikna oldu mu?" "Düşününce, hayır!" "O zaman ne halt etmeye öyle konuşuyorsun? Bu görüş kime ait?" O vakit bunu belki babasının ya da herhangi başka bir otoritenin söylemiş olduğunu; ya da bir gazetede okumuş olduğunu keşfediyor. Ve böylece Nietzsche beden hakkında atıp tutuyor, ama Nietzsche kişisine beden hakkında ne düşündüğünü sorarsanız, belki de farklı bir hikâye anlatacaktır. İnsanların kendi yaşamlarında doğrulamadıkları şeyleri başkalarına vaaz etmeleri bir cinlenme halidir. Harika ve büyük laflar eden bedensiz bir tinin etkisi altındadırlar, ama yaşamlarında onunla yüzleşmezler. Bu hiçbir zaman bir sorun haline gelmez. Onu doğrulamayı bile asla düşünmezler ve basitçe bir gerçek olarak kabullenip tamamen farklı davranırlar. İnsanlar bir biçimde konuşup düşündükleri, ama başka bir biçimde davrandıkları için şikayet ederim, ama insanlar hissettiklerinden tamamen farklı bir biçimde düşünmekten gurur bile duyarlar. Bunun bütün durumu ikiye yardığını görmezler, oysa bu hastalıklı bir durum, bir bütünlük yoksunluğudur.

Zerdüşt'ün bedensiz bir tin olmasıyla kartal ve yılanın da, Mrs. Baynes'in dediği gibi, dünya ilkeleri olacağı tamamen doğrudur. İnsandaysa çelişen içgüdüler olurlardı. Ama zor olan şu ki, Nietzsche Zerdüşt'le öylesine iç içe ki, birbirinden ayırt etmek neredeyse imkânsız. Öyle birbirlerine dolaşmışlar, o kadar özdeşleşmişler ki, devamlı olarak birbirlerini etkiliyorlar. Çünkü yaşlı adam ona iç dünyayla ilgili bir şey söyleyecek; o, psikopompos olacak, Nietzsche'yi kavrayışa ya da en azından pleromatik şeylerin, bilinç düzeyimizin altındaki şeylerin bir vizyonuna yönlendirecek olan büyük başlatıcı olacak.[2] Ve o zaman Nietzsche deneyimlediklerinin bir kaydını tutabilir ve belki bunları dünyaya sunabilirdi. Ama o zaman bu, yeni değerler ya da felsefi düşünce kitabı değil, keşfedilmemiş denizlerdeki bir gezginin öyküsü olurdu. Ya da felsefi düşünce üstüne bir kitap yazsaydı, o zaman konuşan Zerdüşt olmazdı. Derdi ki, "Afedersiniz, benim adım Friedrich Nietzsche ve şu ve şu görüşlerdeyim. Şeyleri şu ve şu biçimde yargılıyorum." Ve dediklerinin sorumluluğunu üstlenirdi. Ancak böyle yapmıyor. Konuşanın Zerdüşt olduğunu söylüyor ve dolaşmışlık işte burada. Bu elbette çok can sıkıcı. Böyle bir özdeşlikle bana gelen bir vaka olsa, ona şunu söylemeyi görev bilirim, "Bak kardeşim, ne yaptığını görmen gerekiyor. Yaptığına eleştirel bir gözle bakman hem kendin için hem de yaptığın çalışma için daha iyi olur." Böylece Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü yazmasını engellemiş olurdum, ama o yine de bir şey yazardı, tamamen farklı bir şey. Bir bölümünde kendi düşüncelerini anlattığı, başka bir bölümünde bilinçdışı deneyimlerini kaydettiği bir kitap yazabilirdi.

Mr. Baumann: Böyle ideal bir kitap var mıdır?

Dr. Jung: Hayır, ama elimizde bu tür bilinçdışı deneyimlerinin kayıtları var. Örneğin "Hermas Çobanı," ya da belki Vahiy Kitabı, eski edebiyattan söz edecek olursak.

Prof. Reichstein: Şeytan tarafından ayartılma öyküleri de bu tür deneyimlerle karşılaştırılabilir mi?

Dr. Jung: Azizlerin deneyimleri mi? Eh, o vakalarda her zaman kilisenin etkisiyle ayrıntılandırmalar yapılagelmiştir, çünkü yaptıkları kilisenin diline tercüme edilmese, kayda geçmezlerdi. Aziz Francis kilise tarafından sahiplenilip üstünde çalışılmış olmasa, başı ezilirdi; deneyimlerini kilisenin diline tercüme etmek istemedikleri ya da tercüme edemedikleri için yokluğa mahkum edilen çok sayıda aziz ateşlerde ya da zindanlarda kaybolmuştur. Kilise aynı fikirde olmadıklarını sapkın olarak damgalayıp yok etmiştir. Buber'in yayımladığı o gizemli itiraflar derlemesi bilinçdışı deneyimleri örnekleridir.[3] Ayrıca *Altın Çiçeğin Sırrı* kitabında da bir vaka alıntıladım. Anna Kingsford'un biyografisi ve kendisi de bir gizemci olan Edward Maitland, bu tür bir deneyimi betimler.

---

[2] Jung *pleroma* ve *pleromatik* deyimlerini Gnostiklerden almıştır, onlar için bu, tüm yaratılışın çıktığı yer anlamına gelirdi. Yaratılmış dünyayla karşılaştırıldığında o, Hiçbir Şeydir, ama ortaya çıkabilecek her şeyi *in potentia* içeren Doluluktur. Bilinçdışıyla benzeşimi apaçıktır. Bu fikirler Jung'un *ADD*'ye eklenmiş olan "Ölmüşlerin Yedi Vaazı" derlemesinde özellikle belirgindir.

[3] Martin Buber, *Hasidim Öyküleri*, çev. Olga Marx (New York, 1947).

Orada doğru bir itiraf bulursunuz ve bunu Tanrı'nın doğasıyla ilgili dogmatik fikirlerle uyuşmamasından anlarsınız.[4] Ayrıca değerlendirmesini yazdığım, İsviçreli gizemci Nicholas von der Flüe'nün vizyonlarının anlatıldığı küçük bir kitapta da, katışıksız türden birçok vizyon bulunur.[5] Ama bu tür deneyimler çoğunlukla dönemin dogmatik, basmakalıp diline tercüme edilir.

Dr. Schlegel: Faust için de aşağı yukarı aynısı geçerli değil mi—bilinçdışı deneyimi ve bilinçli görüşler?

Dr. Jung: Evet, ama orada da ayrıntılandırma var. Goethe *Faust* üzerinde bir yaşam boyu çalıştı, o bakıma birincil deneyimin niceliğini ve bir şair olarak ne koyduğunu bilemeyiz. Bu, sonsuza kadar karanlıkta kalacaktır. Ancak birçok şeyi gayet kasıtlı olarak koyduğunu Goethe'nin kendisinden öğreniyoruz. Neyi gizemci yazınla ilgili bilgisinden çıkarmış olabileceğini ve neyin ancak deneyimden kaynaklandığını analiz etmeden orada ne kadar orijinal deneyim bulunduğunu bilemeyiz. Muhakkak ki *Faust*'ta primordiyal deneyimler vardır, ama birçok şeyi de geniş çaplı gizemci okumalarından almıştır.

Dr. Schlegel: Peki Nietzsche'de hiç ayrıntılandırma olmadığına emin miyiz?

Dr. Jung: Oh, *her* türlüsü olabilir; birincil deneyimle karşılaştığımızdan emin olduğumuz çok az durum var. Kendi ölümünün içine doğması bir primordiyal deneyimdir; o bilinçaltından patlamış ve herhangi bir ayrıntılandırma yok. Ama *Zerdüşt* neredeyse tamamen ayrıntılandırılmıştır; sadece bir primordiyal deneyim kaydı değildir.

Mrs. Sigg: Spitteler'in işlerinde sıklıkla oldukça birincil deneyimler yok mudur?

Dr. Jung: Eh, ayrıca muazzam ölçüde bir ayrıntılandırma da var. Onu çalışmaya—yapıtını üretmek için o kadar zahmete girmeye—kışkırtan primordiyal bir deneyim olmuştu, onun ötesini belirlemek zor. *Prometheus ve Epimetheus* yapıtını analiz ettim, ama *Olympische Frühling*'ine hiç dokunmadım; ancak onu *Zerdüşt*'ü analiz ettiğimiz gibi analiz ederek neyin deneyim, neyin ayrıntılandırma olduğunu belirleyebiliriz.[6]

Mr. Baumann: Ya Joyce?

Dr. Jung: Evet, bu harika bir soru! Joyce'da muhakkak oldukça özbeöz bölümler var ve bunun yanı sıra bilinçli deneyimden alınmış, açıklanamaz bir çağrışımlar akışı var. Bunların mutlak bir biçimde özbeöz olduğunu kimse söyleyemez. Çünkü düşünce ve yargı tamamen dışlanmıştır: esas olarak duyum-

---

4 Jung, Richard Wilhelm'in *Altın Çiçeğin Sırrı* çevirisi ve açıklaması için yazdığı tanıtımda (Londra, 1931), Edward Maitland'ın *Anna Kingford, Yaşamı, Mektupları, Anıları ve Çalışmaları* (Londra, 1896) biyografisinin 104-6. sayfalarına atıfta bulunur. Geriye bakıldığında fikirlerin görünür hale gelmesiyle ilgilidir. "Hermas Çobanı" için bkz. Seminer V, dipnot 21.

5 Nicholas von der Flüe ya da Birader Klaus (1417-1487), basit, eğitimsiz bir gizemci keşiş 1947'de aziz ilan edilmişti. Fr. Alban Stoeck'in *Kutsal Birader Klaus'un Vizyonları* için Jung'un 1932'de yazdığı değerlendirme TE 11, par. 474-78'de yeniden basılmıştır.

6 Carl Spitteler (1842-1919), Nietzsche'nin çağdaşı ve Nobel edebiyat ödülü sahibi. Jung *Prometheus ve Epimetheus* yapıtını çeşitli yerlerde ele almıştır—bir bireyde içedönüklük ve dışadönüklük arasındaki çatışmayla ilgili olarak da *Psikolojik Tipler*'de. Bkz. TE 6, par. 175-326

sama, zekâ parçaları, ayrıca sezgi vardır, ama ortada akılcı malzemeden eser yoktur. Bilinç akışı elbette kitabın ana gövdesini oluşturur ve belli bir miktar bilinçdışılık da içeri akar. Karşılaştırma yapmak için Ren nehrini aktığı Ren Vadisinden söz ederiz. Aslında çifte bir olgudur. Ren Nehrinin aktığını gördüğümüz asıl Ren Vadisi apaçık ortada, görünen bir olgudur; ama altmış ile doksan metre kadar aşağısında eski bir buz çağından kalmış, yine Ren olan başka bir nehrin aktığı çok daha eski bir vadi vardır, ama görünmez ve çoğunlukla yukarıdaki nehirden ayrıdır. İşte bizim durumumuz da böyle: bilincimiz bir nehir gibi, ama onun altında çok daha eski, fi tarihinden kalma başka bir nehir akıyor ve bu ikisinin arasında bir ayrılık, bilincin eşiği var. Ara sıra bu iki su birleşiyor ve sonra yine ayrılıyorlar. Şimdi, Joyce o bilinç nehridir ve ara sıra altta, yüzeydeki nehirle hiçbir bağlantısı olmayan başka bir nehir olduğu düşüncesine kapılırsınız. Bu nedenle, Joyce çok az simgesellik içerir, çünkü bir sentez yapma girişimi yoktur ve simge denen şey, sentetiktir. Dolayısıyla bir akış sunar, o da onunla birlikte akar ve ara sıra derinlerden bazı seziler çıkar, ama bunları bütünün içine işlemez, o malzemeyle herhangi bir yüzleşme de olmaz, hiçbir biçimde. Bu nedenle, bu kitaptaki tuhaflıklar, örneğin bedeni organlarıyla ilgili olanlar; bu tür şeyler yalnızca delilerde görülür ve o zamanlarda da niyetlerinin tam tersinedir ve son derece ilginç çağrışımlara neden olur. Ama bu ancak malzemeyle yüzleşilmediği zaman olur, yazarla malzemesi arasında ayrım olmayınca. O yalnızca olaydır, olayla tamamen özdeştir. Joyce hiçbir yerde ortaya çıkmaz. James Joyce akışın kendisidir; Ulysses de hiçbir yerde ortaya çıkmaz, akış Ulysses'tir.[7]

Prof. Fierz: Diğer kitabında da, biyografi [*Sanatçının Bir*] *Genç Adam Olarak Portresi* yapıtında da ortalıkta kimse yoktur.

Dr. Jung: Evet, o da tuhaf: ortaya kimse çıkmıyor, ama yine de bütün her şey kendisi. O tabii başka bir vaka; belirlenmiş figürlerin bulunduğu *Zerdüşt* gibi değil. Joyce ile Nietzsche arasında neredeyse yüz yıl var, Nietzsche savaş öncesiydi, o ise savaş sonrasında. Bu büyük bir fark. Araştırmacı bir zihin için neden savaş öncesinde az da olsa bir ölçüde yüzleşme olmuşken, savaş sonrasında hiç olmaması sorunsalını keşfetmek çok ilginç olurdu: şimdi işler oluveriyor. Sanatçıları dönemlerinin kâhiniyse, bu oldukça tuhaf bir kehanet. Yüzleşme sürekli azalıyor ve bu, yansıma ve mesafede azalma ve akışla gitgide daha çok özdeşleşme anlamına geliyor—bu da akan suyun gücüne direnmekten aciz, nahri geçmeye çalışan karıncalar gibi olduğumuzu gösteriyor. Yani belki de hepsi boğulacak. Ya da bir yerde karaya çıkabilirler, bilmiyorum. Ama bir süre için herkes nehirde bir kütük gibi süzülüyor ve sürükleniyor. Siyasal gelişme de tam böyle görünüyor. Kimse durumu anlamıyor; herkes derin bir

---

[7] Jung, James Joyce'un *Ulysses*'i ilgili olarak başlangıçta vardığı yargı büyük ölçüde olumsuzdu, ama zamanla sanatçıyı gerçek bir peygamber olarak görmeye başladı—"zamanının psişik gizlerinin gönülsüz sözcüsü. ... *Zerdüşt* ya da *Faust*'un ikinci bölümüyle karşılaştırıldığında, daha bile güçlü bir kararlılık ve yön duygusu var" (TE 15, par. 184-85). *Finneganın Vahı*, "nehir yatağında" diye başlar.

yönelim bozukluğu çekiyor. Tamamen denetim dışı olaylar oluyor. Tüm ülkeler silahlanıyor. Herkes savaşı önlemek istiyor, ama hepsi laf, laf, laf ve olaylar kendi yolunda ilerliyor.

Şimdi 10. Bölüme geliyoruz:

> Zerdüşt bunları kendi kendine söylerken öğle olmuştu. Bir şey arar gibi havaya baktı,—çünkü başının üstünde bir kuşun keskin çığlığını duymuştu. Şuna bakın? Havada bir kartal, geniş daireler çiziyordu ve ondan sarkan bir yılan vardı, av gibi değil, bir dost gibi: çünkü yılan kartalın boynuna sarılmıştı.
>
> "Bunlar benim hayvanlarım!" dedi Zerdüşt ve gönülden sevindi.

Burada bir şey oluyor. *Zerdüşt*'te çok fazla şey olmaz, ama ara sıra bir şey olur. Güneşin artık öğle vaktinde olduğunu öğreniyoruz. Zerdüşt neden bu gerçeğe değiniyor? Zerdüşt'ün yaşlı bilge olduğu ölçüde, Zerdüşt için güneş hiç öğlen vaktinde olur mu?

Miss Wolff: Hayır, onun için olmaz—o ebedi bir figür—ama Nietzsche için olur.

Dr. Jung: Aynen. Burada böyle şeylerin pratikte nasıl olduğuna dair bir örneğimiz var. Çünkü arketip Zerdüşt tipik biçimde zamanın ötesinde. Bilgeliği zamanötesi. Bir kere dünya kadar eski, ikincisi, her zaman verili anın ötesine bakıyor. Güneşin alçalmasında geceyarısını görüyor, geceyarısıysa güneşin doğduğunu, çünkü bilgeliğin karakteri budur. Till Eulenspiegel tepeye çıkarken deli gibi kahkahalar atar ve inerken ağlar. İnsanlar bunu anlamaz, çünkü sıradan insanlar bilgeliği asla anlayamazlar, ama onun için apaçıktır. Tırmanırken inişi düşünür ve bu onu güldürür. Yakında tepeden aşağı inebileceği düşüncesinin keyfini çıkarır. Ama tepeden inerken yakında yine tırmanması gerekeceğini önceden görür ve bu yüzden ağlamaya başlar. Zerdüşt'ün doğası da budur. O halde yaşamının öğlen vaktine geldiğini keşfeden Nietzsche kişisidir. 1844'te doğduğuna göre, *Zerdüşt*'ü yazdığında henüz otuz dokuz yaşındaydı ve bu da öğle vakti, öğleden sonranın başlangıcıdır. Onun durumunda bunu görmenin özel bir önemi vardı, çünkü 1899'da beyninde atrofi başlamasına yalnızca altı yılı kalmıştı.[8]

Şimdi iki hayvanı keşfediyor, bunlar daha önce içgüdü simgeleri olarak açıklanmıştı. Havada yaşayan bir hayvan olarak kartalın çoğunlukla bir tin niteliği vardır, çünkü tin, kanatlı bir varlık olarak düşünülür, melek gibi, süzülen veya uçucu bir varlık ya da bir hayaletin aşkın bedeni gibi, bir hortlak gibi. Kuşlar dağların kimsenin gidemediği en yüksek tepelerinde yaşarlar ya da havada seyahat ederler ve bu daima tinin bir karakteristiğidir; tinselleşmek için kişinin ağırlığın derinliklerinden çıkması, oruç tutması ve kilo vermesi gere-

---

[8] Nietzsche çöküşünden bir yıl önce, 20 Aralık 1887'de, Carl von Gersdorff'a şöyle yazmıştı, "Yaşamım henüz öğle vaktine ulaştı: bir kapı kapanırken diğeri açılıyor" (N/Mektuplar/Fuss). Jung'a göre, "öğle vakti" "yaşamın ikinci yarısını" simgeler, yaşamın anlamlarını düşünme zamanını.

kir. Yılansa yeryüzünün ağırlığını simgeler. Bacakları yoktur; ne sıçrayabilir ne de uçabilir, yalnızca yeryüzünün toz toprağında karnının üstünde sürünür. Ayrıca yılanlar sıklıkla deliklerde ve kayalarda yaşarlar ve bazıları da tekinsiz gece hayvanlarıdır. Saklı bir varoluş sürdürürler ve en beklenmedik yerde karşına çıkarlar. Dolayısıyla yılan yeryüzünün, kitonik şeylerin bir simgesidir. Daha psikolojik anlamda, kartal düşünce gibidir, en yüksek tanrının bir ulağıdır; düşünce de kanatlı bir varlık ve insanın tepesindeki, dünyanın tepesindeki beynin bir ürünü olarak düşünülür. Işığın kenti Meru Dağındadır, bilinç ışığının.[9] Öte yanda yılan, esas olarak bir omurgadan ibarettir ve dolayısıyla bedeni daha aşağı motor merkezlerini, omuriliği ve bağlantılı beyin merkezlerinin bir kişileştirilmesidir. Fizyolojik içgüdülerin bir kişileştirilmesi olmakla aynı zamanda cinsellikle ya da ilkel veya hayvansal insan zihninin aşağı içgüdüsel kurnazlığıyla ilişkilidir.

Zerdüşt bu iki hayvanı bir arada görüyor, karşıt çiftleri temsil ediyorlar, çünkü dogmatik düşünceye ve genel olarak bütün eski felsefelere göre tin daima kitonik karşısında sonsuza kadar çarpıştığı uzlaşmaz hasmı olarak düşünülür. Dünyanın neresine giderseniz gidin, belirli bir dönemin, diyelim iki bin yıl öncesinin en yüksek felsefi görüşlerini karşılaştırırsanız, hemen her yerde insanların aynı sonuca ulaşmış olduklarını görürsünüz: yani madde alçak ve kötüdür ve tin iyidir ve güzeldir ve yüksektir—ve madde tine boyun eğmelidir, tersi değil. Ve bu noktadan hareketle, Avrupa'da, icadımız olan, tinin zihin olduğu ve zihnin de beyine ve onun işlevlerine bağımlı olduğu fikrinin bir sonucu olarak tuhaf bir gelişmeden geçmiş olduğumuzu keşfedersiniz. Felsefesi maddenin önceliği, maddesel ilkenin üstünlüğü olan maddeci bir bilim kurduk. Bu dünyanın her tarafındaki felsefi ve dinsel görüşlerin muazzam çoğunluğuyla çelişiyor, ama bu görüşleri eleştiremiyoruz, çünkü aynı zamandilimine aidiz. Gördüğünüz gibi bu, tüm sanatların, bilimin ve felsefenin gelişmesinin, çağdaş oldukları ölçüde tüm yeryüzünde benzer çizgilerde olmasını açıklıyor. Görebildiğimiz kadarıyla Maya veya Aztek uygarlığı bile dünyanın başka her yerindeki uygarlıklara koşut bir biçimde gelişmiştir. Sanatın klasik dönemleri Çin'de de Avrupa'dakine benzer; Çin Gotik sanatı, bizim Gotik sanatımızla çağdaştı; bizim Barok ve Rokokomuz Çin'deki aynı gelişmeyle aynı anda ortaya çıktı. Bu gerçekler olaylarda genel bir eşzamanlılık olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla sadece insanlığın son iki bin yılda tinsel ilkenin maddesel ilkeye üstün geldiğini ya da kartalın yılana üstün geldiğini söyleyebiliriz. Ve böylece simgelerimize geri dönüyoruz. Yılanın kartalın boynuna dolanmış olmasından etkilenmişsinizdir. Bu simge çoğunlukla nasıl sunulur?

Mrs. Sigg: Kartal yılanı pençelerine almıştır.

Dr. Jung: Evet, tin maddeyi alt etmiştir ya da ışığı temsil eden kartal, karanlığın veya şeytanın güçlerini alt etmiştir. Örneğin kiliselerdeki vaiz kürsülerini görmüşsünüzdür, bunlar Mukaddes Kitabın bir kartal tarafından taşıdığı

[9] Yeryüzünün merkezinde, Vişnu'nun yaşadığı 86.000 fersah yüksekliktekı muhteşem dağ.

bir tür okuma kürsüsüdür. Kartal İncilci Aziz Yuhanna'nın simgesidir, felsefesi Logos fikri, söz ya da Tanrıdan gelen ve insanın karanlığını aydınlatan ışıktır. Antik fantezi Yuhanna'ya kartalı yakıştırmıştı, çünkü kartal göklerin tanrısı Zeus'un ulağı, cennetten gelen ulaktı, ışığın kişileştirilmesi. Kürsülerdeki, Mukaddes Kitapta bize verilen Tanrının sözünün yeryüzüne bir kartalın kanatlarında taşınarak iletilmesini gösteren bu simgeler bu yüzden vardır. Buradaysa kartal bir bakıma üstün durumda, yılanı taşıyor, ama pençelerinde değil; yılan boynuna dolanmış. Bu resmi nasıl buluyorsunuz?

Mrs. Crowley: Mandalacı Yuhanna Kitabında[10] Tanrı'nın ulağı olarak inen bir kartalın kesin bir resmi var, ama Myria'ya boyun eğer; onun ulağı olur, yani aslında orada, yeryüzünün ulağıdır.

Dr. Jung: O Gnostik düşüncedir, ama bu, Gnostik simgeciliğin daha ileri bir gelişimi. Buna şimdi girmeyeceğiz, kartalın simyadaki simgeselliğine de. Nietzsche ne Gnostisizm ne de ortaçağ felsefesi hakkında bilgiye sahipti. O bir Klasik Filologdu ve bu nedenle bir yılından sonraki her şeye karşı derin bir nefreti vardı; onun cenneti MÖ 600 ila 100 yılları arasıydı.

Mrs. Jung: Yılan Zerdüşt arketipinin de içgüdüsel yanını simgelemiyor mu? Yoksa tümüyle Nietzsche kişisine mi ait?

Dr. Jung: Eh, işte bu bir soru. Bildiğim kadarıyla kartalın ve yılanın Zerdüşt'ün kendisinde belirli bir rol oynadığına dair bir kanıtımız yok, ama Zerdüşt'ün, tinin üstünlüğünü kurmayı hedefleyen bir filolog ya da öğretmen olduğu bir gerçek. Mesih öncesi yüzyıllarda her yerde tinin maddeye üstün gelmesi için çabaların harcandığına dair izler buluyoruz. Dolayısıyla Zerdüşt'ün zaten böyle bir kartal olduğunu, yeryüzü ilkesini alt ettiğini söyleyebiliriz. Şimdi, tam da sormak istediğim şey, kartal ve yılanın Nietzsche'nin içgüdülerini simgeleyip simgelemediği. Bu simgeselliği nasıl buluyorsunuz, yılanın kartalın boynuna sarılı olmasını? Bu çok alışılmadık bir formülasyon, hiç klasik değil; benim bildiğim kadarıyla, çoğunlukla kartala yenilmiş bir halde pençelerin arasında kıvranır.

Mrs. Baumann: Nietzsche'nin bir insan olarak Zerdüşt figürü tarafından tamamen alt edilmiş olduğu resmi görmüştük, ama bu sanki tam tersi gibi; yılan gönüllü gidiyormuş gibi veya Nietzsche Zerdüşt'le gönüllü gidiyormuş gibi.

Mrs. Mehlich: Bence biraz paradoksal. Kartal duruma hakim. Yılanı kaldırıyor. Ama öte yandan, alt edilebilir.

Dr. Jung: Böyle bir boyunbağı takmanın kartal için biraz tehlikeli olduğunu mu düşünüyorsunuz? Öyle. Ben hoşlanmazdım.

Mrs. Brunner: Yılan için de tehlikeli: düşebilir.

Dr. Jung: Eh, kartalın boynuna yapışırsa düşmez, ama hoş bir durum değil. Bence yılan bu uçağa binme işinden hoşlanmıyor.

---

[10] Mandalacı (*Manda*: bilgi) Gnostikler, Mezopotamya'da olanlardı. Âdem ile Havva'yı "emirlere karşı gelmeye kışkırtan bizzat Kurtarıcıydı, diyordu ki, 'Ben Bilgi Ağacına konmuş bir kartal biçiminde göründüm ... onlara öğretmek için. ...' " Jean Doresse, *Mısır Gnostiklerinin Gizli Kitapları*, çev. Philip Mairet (New York, 1960). Bkz. "John'un Gizli Kitabı," s. 207.

Mrs. Strong: Yine yeniden-doğum öncesindeki asılma simgesi mi?

Dr. Jung: Bir asılma motifi olduğu kesin.

Miss Wolff: Bana göre iğrenç bir imge. Nietzsche yılanın kartala, "av gibi değil, bir dost gibi" asılı olduğunu söylüyor. Bu berbat bir duygusallık, çünkü o iki hayvan birlikte gitmez işte; bir birlik oluşturamazlar. Gerçekte ne yapacaklarına çok fazla aykırı, yani imgede bunun da hesaba katılması gerekir. Son derece paradoksal bir durum.

Mrs. Sigg: Sanırım Nietzsche bir Protestan rahibin oğlu olduğu için Mukaddes Kitapta başka hiçbir hayvanın lanetlenmediğini hatırlıyor olmalıdır; yaratıcı yılana özel bir lanette bulunmuştur: Karınüstü sürüneceksin. Nietzsche'de her zaman bu tür şeylere tepki verme ve aksini söyleme eğilimi vardır, yani bu karşıtlık da buna dahil olabilir.

Dr. Jung: Bu iyi bir nokta. Elbette, bu resimdeki en etkileyici şey yılanın yuvasından kaldırılıp tamamen kartalın iyi niyetine bel bağlamak zorunda olduğu bir ortama getirilmiş olması. Bu son derece nahoş bir durum. Bir süre sonra kartal mutlaka acıkıp yılanı yiyecektir. Sekreter kuşunu bilirsiniz—tıpkı bir kartala benzer ama bacakları biraz fazla uzundur—klasik bit yılan yiyicidir. Aslında birçok kartal benzeri kuş, yılanların tipik düşmanlarıdır. Yani yılan son derece tehlikeli bir pozisyonda ve Mrs. Baumann bunun aslında Nietzsche'nin kendi açmazı olduğuna işaret etmekte haklı. Henüz yerden yükseltilmiş ve bir maddesel insan olarak, bir yeryüzü insanı olarak o devasa kuşun gücüne tabi. Çünkü arketip kartaldır; yaşlı bilge adam, yaşlı bilge kuştur. Kuğu Hamsa onu kaldırmış bulunuyor. Ayrıca unutmamamız gereken o klasik koşutluk var, çünkü Nietzsche bir klasik filologdu. O nedir?

Miss Wolff: Ganimedes.

Dr. Jung: Evet, Zeus'un kartalı tarafından tanrıların sofrasında hizmet etsin diye getirilen o güzel oğlan—eşcinsel bir ara fasıl, Olympos'un küçük skandallarından biri. O halde Nietzsche kişisi elbette bu resimde var ve biz de bir şey kurallara uymayınca, yanlış bir şeyler olunca simgelerde kişisel etkiyi daima fark ediyoruz. Bu durumda yılanın kartalın boynuna sarılmasında yanlış bir şeyler var. Yılan bir fanteziye kapılıp boğazını sıkarak onu soluksuz bırakabilir, ki bu her ikisi için de çok kötü olur; son derece riskli, birçok farklı şey olabilir. Bunu Zerdüşt'ün daha sonra söyledikleri de destekliyor: "İnsanlar arasında olmak, hayvanlar arasında olmaktan daha tehlikeli; Zerdüşt, tehlikeli yollarda yürüyor." Tehlikeyi yanlış yerde buluyor; o, insanların arasındaki tehlikeden korkuyor. Elbette insanların arasında göreceli olarak daha küçük tehlikeler var; hayvanların, özellikle kişinin kendi hayvanları çok daha tehlikelidir. Ama bu tuhaf simgede tehlike gerginliğini hissediyor.

Şimdi, yine Mrs. Baumann'ın işaret ettiği gibi, yılan burada kartalın bir dostu olarak sunuluyor ve bu da, kişisel yandan Nietzsche ile Zerdüşt'ün arasındaki ilişkinin dostça bir ilişki olduğunu gösterir. O kendisini Zerdüşt'ün kurbanı gibi hissetmiyor; kartalın pençelerini sevecen bir jest olarak algılıyor, o bakıma yıla-

nın özgür istenciyle kartalın boynuna dolandığı veya sarıldığı söylenebilir. Bu da bunun hiçbir şekilde hasmane bir durum olmadığını, bir birleşme, besbelli bir uzlaşma olduğunu gösterir. Ancak yılanın havaya taşındığı, yuvasından uzaklaştırıldığı gerçeği bakidir ve bu da arketipin kuşu Hamsa tarafından uçurulan Nietzsche kişisidir ve kendisini ona karşı savunmaz. Tam tersine gönüllü olarak böyle bir yolculuğa çıkar. En başta söylediğimiz gibi, bu bir hava yolculuğu girişimidir, deniz altı yolculuğu değil; havada uçan her şey gözle görünür. Apaçık ortadadır, oysa denizin altında yapılan bir gece yolculuğu karanlıkta gerçekleşirse gözlere görünmez. Böylelikle, bir bakıma, Nietzsche'nin kendi kişisel bakış açısından bakınca, Zerdüşt'ün bu vizyonunu gerçekten Nietzsche de görebilir ve gerçeklerle yüzleşerek kendisine şu soruyu sorabilirdi: "Şimdi Zerdüşt neden o resmi görüyor? Bu, Zerdüşt-Nietzsche'ye ne anlatmalı?"

Çünkü içgüdüler daima, belki bir rüyada, bilinçdışından çıkagelir ve bize bir ipucu verir. Çünkü diyelim ki ben bir arketiple özdeşim; onu tanımıyorum ve arketip de tabii bana söylemiyor, çünkü zaten arketip tarafından cinlenmiş, ona gark olmuş haldeyim. Bu eğer yaşlı bilgeyse, sırf kendini ifade etmek isteyecek ve aslında kullanmakta olduğu insan enstrümanın, diyelim ki 1883 yılında, hiçbir değeri yok. Bu herhangi başka bir yüzyıl, başka bir adam, başka bir enstrüman olabilir. Nasıl kullandığım çekici önemsemiyorsam; kullanıyorum ve sonra bir kenara atıyorum. Bu kişisel bir çekiç değil. Bu arketipin insanı, sadece bir enstrüman olarak, en geçici türden bir gereç olarak kullanma biçimidir. Biz yaşamlarımızı mesele haline getiririz, ama doğa hiç mesele çıkarmaz; doğanın canı milyonlarca insanı silip yok etmek isterse, bunu sessizce yapar. Savaşlarda en iyilerinden milyonlarca insanı silip atarız. Eh, bu çok doğaldır, savaş böyledir. Böyle yapabiliriz, çünkü bir arketip tarafından kullanılırız: tüm insanlar cinlenmiştir ve birbirlerini yok ederler. Ve doğanın da yaptığı budur. Yani Nietzsche kişisi, arketip için fazla değerli değildir. O yalnızca bir gereç. Ama adam elbette berbat bir durumda. Cinlenmiş ve kendini savunamıyor, çünkü cinlenmiş olduğunun bile farkında değil ve bu, bilinçdışı için harika bir fırsat. Herkesin içgüdüleri olduğu ölçüde, yaşlı adam arketipi bilinçdışının tamamı değildir. O, oranın sakinlerinden sadece bir tanesidir; bu sayede çevrede yardımsever tinler veya güçler de vardır ve bunlar ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla insan cinlenmiş ve bunun farkında değilse, belki ona bir şey söyleyen ya da duruma ışık tutan bir şeylerin gösterildiği bir rüya görecektir.

Örneğin Nietzsche gibi birisine bu kartal ve yılan imgesini içeren bir rüya gelecektir. Böyle bir şey gerçek yaşamda olsa şöyle açıklardım: cennetin ışığı, kartal, kutsal kelam seni yakalamış; elbette nasıl direnebilirsin ki? Sen de kendini ona teslim etmişsin. Ama bilmelisin ki bu çok tehlikeli; gelecekte ne hale geleceğini bilmiyoruz. O yılan için bunun tehlikeli bir durum olduğunu söylemem gerekirdi—olasılıkla kartal için daha az riskli, çünkü yılan esas olarak dostluk kuruntusunda. Çünkü kartal da aynı kuruntuda olsa, yılan kartalı yerde kalmaya ve o sırtına çıkıp oturduktan sonra yerde zıplamaya ikna ederdi. Yılan sırtında,

ortalıkta zıplıyor olurdu—ya da bir başka grotesk düzen düşünülebilirdi. Ama apaçık ki burada takip eden yılandır. Arketipin imasını ya da önerisini takip eden ve havaya uçurulan Nietzsche'dir. Bu, *ekstasis*tir; tipik levitasyon mucizesidir. Böyle şeyler azizlerin öykülerinde olur; missa esnasında, mihrabın önünde dua ederken, aniden yükselmeye başlarlar: bu gerçek *ekstasis*tir.

Mr. Baumann: Profesör Rousselle bize bunun gibi simgeler gösterdl; bütün bir dizi, küçük Tibet mandalaları vardı ve bir tanesi devasa kanatlarını açmış gökyüzünde uçan bir yılandı. Bir sonraki resimdeyse yılan kayboluyor, yalnızca güneşe doğru uçan kanatlar kalıyordu.[11] Bu bir *ekstasis* resmidir.

Dr. Jung: Konuyu tüylü yılana, Meksika'nın kurtarıcı tanrı dedikleri simgesi Quetzalcoatl'a getirdiniz. Tüylü yılan kuş ile yılanın bir birleşimdir, ama organik bir birleşim: yılan aynı anda hem uçuyor hem de sürünüyor. Biz buna bir ejderha derdik. Çinlilerin ejderha fikrine de çok benziyor. Bu son derece kitonik veya uyumlu bir su hayvanı, sonra havada uçuyor ve ateş saçıyor. Bizim de uçan ejderhalarla, tüylü yılanlarla ilgili söylencelerimiz vardır.

Mrs. Crowley: Ayrıca Hinduların yeryüzünü gübreleyen bulut yılan fikri var.

Dr. Jung: Evet, o da çoğunlukla kanatlı betimlenir. Bu tabii ki karşıt çiftleri uzlaştırma girişimidir, bu vizyon gibi ve rüyada ortaya çıkan bir simgenin de olacağı gibi. Ama burada yılan fazlasıyla kartalın yanında, göklerde uçuyor. Ayrıca yılanın kartalın boynuna dolanmış olduğu gerçeğini her koşulda eleştiririm; yine bu da bir tür ikaz edici resimdir. Bundan hoşlanmazdım. Estetik değil ve kurallara uygun değil. Sanatçı Klinger Nietzsche'nin bir büstünü yapmıştı, bu kartal ve yılan simgesini de kullanarak; büstün dört köşesi kartalın pençeleri biçimindeydi ve yılanı pençelerinde tutuyordu.[12] Gördüğünüz üzere, bir sanatçının yapacağı gibi, Zerdüşt'ün vizyonunu düzeltmişti; kartalın yılana üstün gelmesinde ısrar etmişti, çünkü onlar ebedi düşmanlardır. Geleneksel, asırlık bir simgenin bozunuma uğradığını gördüğümüz zamanlarda, daima onu kullanan bireye geri dönmeliyiz, orada bir biçimde kaçınılmaz bir şeyin olmuş olduğunu keşfederiz. Olması gerekmiştir, ama oluşunda doğru olmayan bir şeyler vardır.

Zerdüşt'ün amacı tabii zamanın sorunsalını tedavi etmek: yaşlı adam bu yüzden ortaya çıkıyor. Nietzsche'nin kendisinin de dediği gibi, Zerdüşt figürünü almasının nedeni orijinal Zoroaster'in ahlaksal çatışmayı dünyaya getirmiş olmasıydı ve ahlaksal çatışma artık sonuçlanma noktasında olduğuna göre, onu tedavi edecek bir şeyler yapmak için yeniden ortaya çıkmalıydı. Ahlaksal çatışma sonucunda birbirinden ayrılmış olan karşıt çiftler yeniden bir araya getirilmeliydi. Yani o imge aslında Zerdüşt'ün bunları bir araya getirme girişimidir. "İyinin ve kötünün ötesinde" demek, kartalın ve yılanın ve onların ahlak-

---

11 Frankfort-am-Main'dan Erwin Rousselle 1933, 1934 ve 1935 Eranos konferanslarında Taoizm ve Çin Mitolojisi hakkında konuşmuştur. Burada söz konusu "biz" olasılıkla "Psikoloji Kulübü üyeleridir." İndra ölümcül şimşeğini bulut yılana fırlatmış ve böylelikle "yaşam selini" serbest bırakmıştır. Zimmer/Mitler, s. 3. Rousselle'in 1933 yılı konuşması "Çağdaş Taoizmde Tinsel Rehberlik," *Eranos Yıllıklarından Bildiriler*'in 4. cildinde, *Tinsel Disiplinler*'de yayımlanmıştır (Princeton, B.D. XXX, i960).

12 Max Klinger (1857-1920). Alman ressam ve heykeltraştır.

sal anlamlarının ötesinde demek; Zerdüşt bu formülle zamanımızın sorunsalını onarmaya çalışıyor.[13] Görünüşe bakılırsa eski ahlaksal çözülme kozmik önemini kaybetmiş ve ortaya yeni bir sorun çıkmıştır, zıtların uzlaşması sorunu. Yine de yılanın simgelediği beden yeryüzünden yükseklere kaldırılmıştır. Böyle bir durumu nasıl açıklarsınız?

Mrs. Crowley: Şişme mi?

Dr. Jung: Hayır, buna şişme demem. Aslında içinde bulunduğunuz bir dönem için bu ölçüde önemli bir sorunu çözmeniz gerektiğinde, bu soruna o ana kadar nasıl cevaplar verilmiş olduğu sizi son derece etkileyecektir—en büyük olasılıkla bu. O ana kadar önerilmiş çözümden kaçınamazsınız. Ve yaşlı Zerdüşt'ün önerdiği çözüm şuydu: Bırakın tin maddeyi alt etsin, bırakın Yang Yin'i alt etsin ve o vakit sorun sonsuza kadar halledilmiş olur, çünkü maddenin varlığı silinir. Çünkü bu aslında İran'da başlayan, bir ölçüde Mısır'da beliren ve Yahuda'dan geçen, özellikle kıyamet gününde cehennem ateşinin bütün dünyayı yaktığı ve maddi olan her şeyin sonsuza kadar yok olduğu Hıristiyanlığın kurtuluş fikriydi. Ayrıca ilkel Cermen dinlerinde de, en sonunda kudurmuş bir kurdun ortaya çıkacağı ve dünyanın yanıp yok olacağı görülür. Sorun en sonunda tinin muzaffer olacağı fikriyle çözülmüş oluyordu, bu da bedenin ihmali ve yıkımıyla ilgili olarak Hıristiyanlıkta varılan tüm sonuçları açıklar. Azizler için bedenle ilgili her şey alçak ya da bayağıydı. Bedensel şeylerin düşüklüğünü kanıtlayan özel tabular vardı; akıl ya da tin denebilecek her şey harika, iyi ve kutsaldı.

Ancak yüzyıllar geçtikçe, Çin'de keşfettikleri şeyin hemen aynısını biz de keşfettik: yazılmış harf ya da hiyeroglif kutsaldı—ta ki her türlü müstehcenliğin, bayağı ve kötücül şeylerin de yazılabileceğini keşfedene kadar. Bundan önce en küçük basılı ya da yazılı kağıt parçası kutsal bir şey olarak korunup saklanıyordu; kutsal harfleri taşıyan kağıda ayak değmemeliydi. Aynı eğilim bizde de var; hâlâ bir şeyin sırf basılı olduğu için doğru olduğuna inanan insanlar var. Aklın, tinin kurtarıcı yetilerine inanırız. Bilime olan inancımız da aynıdır: doğrular budur ve mantık ve doğrular en sonunda bizi kurtarmalıdır. Kurtarıcımız budur. Gördüğünüz gibi, aynı eski önyargı. Doğrunun ne olduğunu, hele nasıl çalıştığını bilmiyoruz; sadece bir yalanın da bazen doğru kadar iş gördüğünü öğrenmişiz. Amerika'da bir oyun var—yazık ki burada yok—yirmi dört saat boyunca sadece doğrular söyleniyor ve bu, doğrunun neler yapabileceğini gösteriyor. Yirmi dört saat boyunca yalnızca doğruyu söylerseniz sonunda öyle bir keşmekeş yaratıyorsunuz ki, kimse içinden çıkamıyor.[14] Kuşkulanmaya başladık; bir sorunla karşı karşıyayız: doğruyu söyleyelim mi, yoksa belli bir kuruntuyu mu sürdürelim?—ve kuruntunun doğrulardan kesinlikle daha iyi

---

[13] Nietzsche hiçbir şekilde genel anlamda ahlak karşıtı değildi, yalnızca Hıristiyan, Budist ya da herhangi gücü-yadsıyan başka anlamlarda ahlak karşıtıydı. (Onun düşündüğü biçimiyle) geçerli olan İyi ve Kötüye ulaşmak için, İyi ve Habisin ötesine geçmek istiyordu.

[14] 1920'den bu yana J. Montgomery'nin farsı *Sadece Doğrular* defalarca sahnelenmiş ve en az dört film versiyonu çekilmiştir.

olduğu durumlar da biliyoruz. Bu nedenle bir sürü görev çarpışması yaşarız; doğruyu söylemeliyiz. Ama bazı durumlarda yalan söylemek çok daha iyidir ve o zaman da ne yapacağımızı bilemeyiz ve başımıza iş açılır. Belki günah denen bir şeyin bazen son derece makul olduğunu ya da erdem denen bir şeyin korkunç bir ahlaksızlık—son derece zalimce, berbat bir şey olduğunu keşfederiz. Yani kuşkular içinde sarsılırız ve olaylara farklı bir açıdan bakmaya başlarız.

Örneğin daha önce suçluyu cezalandırmanın iyi bir şey olduğunu düşünürdük, ama artık bunun iyi bir şey olmadığı durumlar biliyoruz. Ya da belki bir suçluyu tanıyoruz ve onu inceleyince, yerinde olsanız aşağı yukarı aynısını yapacağınızı idrak ediyorsunuz. Ve bir şeylerden kaçınmaya özen gösteren insanlar hayret verici bir biçimde başlarına bela açarken, o kadar doğrucu olmayanlar çok daha iyi geçinirler ve insan toplumuna doğrucular kadar saldırgan gelmezler. Bu nedenle bu iki fikrin geçerliliğinden fazlasıyla kuşku duymadan edemeyiz. Dahası, madde, eşya dediğimiz ve aşağıladıklarımızın da tin kadar tinsel olduğunu ve tinin de belki madde kadar cismani olduğunu biliyoruz. Bu noktada bile hangi ilkeye daha çok değer vermemiz gerektiği konusunda fazlasıyla kuşkuluyuz. Dolayısıyla tüm bu kuşku ve düşünüp taşınmaların toplamı bizi şu soruyla karşı karşıya bırakmıştır: Yin ve Yang ya da iyi ve kötü, tin ve madde arasındaki çatışma nasıl çözülebilir? Ve bunu çözmeye girişirsek, geçmişin değerlerinden etkilenmemiz son derece doğaldır.

O halde kartalın yılanı bir hava yolculuğuna çıkarması olasıdır; bu bir ödündür, tıpkı Nietzsche'nin kendi yaşamının bir ödün olması gibi. Nietzsche'nin yaşamıyla bir azizin yaşamı arasında fark yoktur; o da sıradan yaşamını terk etmiş ve ormana gitmiştir. Bu, Engadine, Nice'deki Rapallo ormanıydı falan, ama yalnızdı, bir münzeviydi. Tamamen kitaplarında yaşıyordu. Kendini tinsel uygulamalara adamış olduğu söylenebilir ve tenin dünyasıyla bağlantısı kopmuştu. Gerçekten bir tür modern aziz olmuştu; tinsel yan onu, ahlaksal sorununa çözüm olmayacak kadar aşırı tutmuştu. Çünkü sorunu çözmek için eşit değer vermek gerekir. Tinsel yanın diğer yandan iki kat daha iyi olduğunu söyleyemeyiz; karşıt çiftleri tamamen farklı, bedenin haklarının da tinin hakları kadar savunulduğu bir biçimde bir araya getirmemiz gerekir.

SEMİNER VI

14 Kasım 1934

Dr. Jung:
Son sefer kartal ve yılan simgesiyle meşguldük ve yılanın kartalın boynuna dolanmış olmasının oldukça alışılmamış ve biraz anormal olduğunu söylemiştik. Genellikle hasım olarak betimlenirler ve kartal yılanı pençeleriyle tutar—bu Yin ve Yang ya da tin ile madde arasındaki çatışma fikridir. Ve kural olarak, balıkların çağında ya da daha eskilere, MÖ 2000 yıllarına kadar uzanınca, dövüşün sonucunda kartal yılanı alt etmişti: tin maddeyi yenmişti. Ama Çin felsefesinden bunun hep böyle olmadığını öğreniyoruz; tersi olabilir. Tinin tenden çok daha iyi bir şey olduğuna ve tenin veya maddenin tin tarafından yenilmeyi hak ettiğine inanmaya eğimliyiz; ama bunun alkışa layık bir şey olduğuna dair kuşku duyacağınız durumlarla karşılaşırsınız. İnsan belirli deneyimlerden bile bunun aslında arzu edilir olmadığı sonucuna varır.

Bu kartalın boynunda sarılmış bir yılanı taşıdığı, Nietzsche'den başka insanların keşfetmiş olduğu iki ilginç olay var. Birincisini bana bazı resimlerini gösteren Mr. Baumann'ın katkılarına borçluyum, bunlarda yılanın yazgısı—ya da kartalın başarısı—betimleniyordu. Bu, tinsel ve maddesel ilkelerin aralarındaki ilişkinin öyküsü, *drama intérieur*'dür. Bir tür erginlenme süreci olarak adlandırılabilir. Ya da tersine çevrilmiş bir biçimde ifade edilebilir, yani tarihten ya da deneyimle bildiğimiz tüm erginlenme süreçlerinin, zihinde her zaman cereyan eden doğal iç süreçlerin dış belirtileri olduklarını söyleyebiliriz. Ve rüyalarımız da içeriye bakmamıza, o sürekli olarak bilinçdışımızda süren psikolojik süreçleri dinlememize olanak verir. Bu, araya girmezsek sonu olmayan bir daimi dönüşüm sürecidir. Onu bir hedefe ulaştırmak bilinçli olarak araya girmemizi gerektirir—araya girmekle bir hedef belirleriz. Aksi halde do-

ğadaki mevsimlerin ebedi değişimi gibi, bitimsiz bir kurma ve yıkma, birleşme ve dağılma vardır. Doğa ürünleri tarladan eve getirmez; ürünlerden yalnızca insanın bilinci haberdardır. Ağaçların altındaki elmaları toplar, çünkü kendi haline bırakılırsa çürüyüp giderler. Ve bu bilinçdışı zihinsel sürecimiz için de böyledir: kendi içinde döner. Kurar ve yıkar; birleştirir ve dağıtır—ve sonra tekrar birleştirir. Mevsimler ya da güneşin ebedi doğuş ve batışları gibi, insan bilinci araya girip sonucu idrak etmedikçe dışarı hiçbir şey çıkmaz. Belki insan aniden bir şey görür ve, "Bu bir çiçek!" der. Şimdi bir şeye ulaşmışızdır. Ama kendi haline bırakılsa, süreçten bir şey çıkmayacaktır. Bunu şizofreni vakalarında görebilirsiniz. Kesinlikle akıl hastası olan bir kişinin düşlerini izlerseniz, hazinenin neredeyse bütünleşme noktasına kadar yüzeye çıktığını görür ve o an bu arkadaşın şunu bir yakalayabilse, bir parmağını kımıldatsa ona sahip olacağını ve hiçbir sorun kalmayacağını idrak edersiniz. Ama bir an sonra yine geri dalar ve dokuz yıl, dokuz ay, dokuz hafta ve dokuz gün bir daha görülmez, gitmiştir. Ona kimse ulaşamaz. Aynı şey normal kişi için de geçerlidir; bilinç bilinçdışının dalgasıyla yükselen hazineye müdahale edip onu kapmadığı sürece aynı sonuçsuz vahiyler söz konusudur. [Slayt gösterisi sunuluyor.]

Mr. Baumann pencereden içeri bakmış ve bilinçdışının sunduğu bazı resimleri yapmıştı. Kartal ile yılan ve suyun üstünde gezinerek sudaki kalbi arayan bir oğlan çocuğu figürü vardır. Bu tabii belirli bir vaka; bir insanda bulunan bir duyguyu keşfetmek, kendine has bir sorundur. Yılan da suyun içinde olduğu sürece sudaki kalp bulunamaz. Oğlanın kalbi bulabilmesi için yılan yukarılara, göğe ya da havaya çıkarılmalıdır. İkisi bir arada olursa, o zaman kalp yılanın kalbi olur, duygu yılanla özdeştir. Bu nedenle Yin ortamından, bilinçdışının soğuk, suya benzer koşullarından dışarı çıkarılmalıdır. Ardından kartal ile yılan çarpışacaktır, ne de olsa araları iyi değildir.

Hint mitolojisinde neredeyse tıpatıp aynı bir simge vardır. Mrs. Zinno dikkatimi Garuda'ya ve Naga'lara çekmek nezaketini gösterdi ve burada yılan öldüren kuş Garuda'nın sırtındaki tahtında oturan bir Vişnu var. Akıl kuşu Garuda, çoğunlukla tüylü ve kanatlı betimlenen bir tür iblis vari kartaldır. Naga'larsa olasılıkla yalnızca yılan-iblisler olmakla kalmayıp; nüfusun daha alçak bir katmanından, olasılıkla Aryan istilacıların yok ettiği, Hindistanın asıl yerlileri olan Dravidlerden gelen yılana tapanları da temsil ediyor olabilirler.[1] Aryanlar kartallardır, havadan, cennetten gelip esmer renkli daha ilkel Dravid nüfusun tepesine çöker. Başka yerli kabilelerde de buna benzer, kitonik ibadet biçimleri vardır: Örneğin Amerika'daki, göçmen olmayan, yerleşke kuran Hopi Kızılderilileri ya da Azteklerin gerçek ataları Pueblo Kızılderilileri gibi. İspanyol sözcüğü *pueblo* belde anlamına gelir; halk anlamına gelen Latince *populus* sözcüğünden gelir, ama anlamı değişerek halkın olduğu bir yer anlamına gelir olmuştur. Bu kabilelere Pueblo Kızılderilileri denir, çünkü içinde yaşadıkları köyleri inşa

[1] Hindu mitler sıklıkla Garuda'dan yılan cinleri için genel bir ad olarak söz eder. Krişna, Garuda ve yılan kral öyküsü için bkz. Zimmer/Mitler, özellikle s. 856 ve resimler.

ederler. Ve Hopi Pueblo Kızılderililerinin benzer bir kitonik yılan kültü vardır. Hatta yılan danslarını kilisede bile yaparlar, çünkü aynı zamanda Hıristiyandırlar. Hıristiyan İspanyol adlara sahiptirler ve Katolik vaftizine tabi olurlar. Ama Kızılderili adlarını da daima korurlar, çünkü gizemli anlamları nedeniyle bunlar önemlidir. Dolayısıyla Hindistan'daki de benzer bir durum olabilir; o Naga halkı olasılıkla yılana tapardı.

Ama mitos elbette tamamen psikolojiktir. Hava ilkesi—havada, ışıkta ve rüzgârdaki güç—yılanın simgelediği Yin ilkesine karşıdır. Garuda'nın bir tanesi dışında tüm Naga'ları yok ettiği söylenir, onu da boynuna bir süs olarak dolamıştır. Elbette bu durumda bu bir yük olmadığı gibi, bir dostluk belirtisi de değildir. Bu yalnızca yılana karşı elde edilen zaferin bir işaretidir. Eski Roma'da hanımların sıcak havalarda boyunlarına gerçekten bir süs olarak yılan dolamaları da ilginçtir—elbette zararsız bir yılan. Yılanın bedeni boynu serinletirken yılan da hanımının boynuna dolanmaya bayılırdı, çünkü teni sıcak olurdu. Yani bu boyun süsü fikri aynı zamanda bir tür moda da olmuştu ve Roma'nın yılanların bu amaçla kullanıldığı tek yer olduğunu sanmam. Bilirsiniz, çocuklar da ev hayvanlarını aynı yöntemle taşımayı severler.

Şimdi devam ediyoruz. 10. Bölümün sonunda şöyle diyor: "İnsanlar arasında olmak, hayvanlar arasında olmaktan daha tehlikeli; Zerdüşt, tehlikeli yollarda yürüyor. Bana hayvanlarım yol göstersin!" Bu, onun hayvanların yürüdüğü, daha az tehlikeli bulduğu yolda olmadığını, insanların arasına girmek niyetinde olduğunu gösteriyor. Elbette tehlikeli bir girişim, çünkü Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeşliği aracılığıyla kendi ortamından tin dünyasına yükseltilmiş durumunda. Aynı anda yaşayan bir bedenden oluştuğumuzu unutarak tamamen tinsel bir ortamda yaşamaya kalkarsak, beden mustarip olacaktır, aynı ölçüde zihin de etkilenecektir. Bedenlerimizle uyum içinde olmamamız zihinlerimizi çok zorlar. Zihin de beden kadar aşırı zorlanmış olur. Dolayısıyla hayvanlarının ona kılavuzluk edeceğini umsa da, bunu yapacakları çok kuşkuludur. Sıklıkla, yerine getirileceğinden derinden kuşku duyduğumuz bu tür dileklerde bulunuruz. Girişiminde yardımsever hayvanlara gerçekten gereksinimi vardı.

> Zerdüşt bunları söylerken ormandaki azizin sözlerini hatırladı. İçini çekerek kendi kendine şöyle dedi: "Keşke daha bilge olsaydım! Keşke kalpten bilge olsaydım, yılanım gibi!"

Gördüğünüz gibi, aniden tinsel girişimlere pek inanmayan ve bu nedenle ormana çekilmiş olan yaşlı adamı hatırlıyor, yani hayvansal, Yin ilkesini. Zerdüşt burada tuttuğu yoldan kuşkuya düşüyor. Bunun çok da akıllıca olmadığını hissediyor. Güvenli bir yola girmesi için çok bilgeliğe gereksinimi var. Yılanın, yeryüzünün kitonik bilgeliğine gereksinimi var, ama bedeninin dışındayken bağlantı kuramıyor; Garuda kuşuyla gittiği zaman mecburen yılana karşı düşmanca bir tavır alıyor. Bu nedenle, Mr. Baumann'ın, kuşun görünürde dostça bir tavırla yılanı taşıdığı resminin mantıksal sonucunda, aralarında çok kötü bir kavga

kopuyor, kediyle köpek gibiler. Elbette bir kediyle bir köpeğin dost olduğu örnekler var, ama onlar evcil mucizelerdir; kartal gibi vahşi bir kuş ile yılan gibi vahşi bir hayvan asla evcilleştirilemez ve böyle bir mucize olamaz. Tamamen farklı düzlemlerde ve birbirilerine düşmandırlar. Böylece, bu dindarca dilekle tanıtım bölümü sona erer ve Zerdüşt'ün asıl metnine ulaşırız.

Mrs. Baynes: Sadece Nietzsche'nin neden kartalla gururu özdeşleştirdiğini sorabilir miyim?

Dr. Jung: O her zaman bir gurur simgesidir, ama burada bir tür yorum var. O kartal ve yılan simgesi onu kaygılandırıyordu. O içindeki orijinal malzemeden gelmişti, tıpkı Mr. Baumann'ın kendi iç deneyimlerini ifade etmek için kartal ve yılan simgesini seçmesi gibi, herkesin yapacağı gibi—hep yapılmış olduğu gibi—bu simgelerin özdeşliği buradan kaynaklanır. Nietzsche böyle bir sorunla karşılaşınca doğallıkla o simgeyi seçecektir. Yılan tozların arasında karnının üstünde sürünür, kartalsa yükseklerde uçar, görkemli ve emperyal, örneğin Prusya kartalı gibi; yani tabii ki bir gurur simgesidir. Ama bu, psikolojik açıdan tamamen yetersizdir. Daha ileri gitmiş olsaydı, tin ile madde ilişkisi sorununa denk gelecekti ve o zaman Zerdüşt'ü tamamen farklı bir yöne sapacaktı. Zerdüşt'e bir beden vermiş olurdu. Ama işte bu tuhaf tutumu bu kuş ve yılan deneyimini ciddiye almasına engel oluyor.

Çünkü bu tür simgelerin üstünde doğrudürüst düşünmeye ancak kendinize şunu sorduktan sonra başlayabilirsiniz, neden bir yılan ve bir kuş yahu? Neden başka bir şey değil? Ama bu onu o kadar zayıf düşürmüştü ki, bunu merak etmedi bile. hepimiz öyleyiz. 25 Aralıkta Noel ağacı olur. Elbette! Hepimizin Noel ağaçları vardır. Noelde çocukları eğlendirmek için bu yapılır. Kendinizi Noel havasına kaptırırsınız. Yüzünüzde Noel ifadesi ve bir Noel ağacınız olur, çünkü insanın bir Noel ağacı olur: o havayla özdeşleşirsiniz. Ama neden ille de Noel ağacı diye kendinizi sorgularsanız, bunun Mesih'in doğumuyla hiçbir ilgisi olmadığını keşfedersiniz. Filistin'de çam ağacı yoktu ve çamın Hıristiyanlık ile tek ilişkisi yoktur. Ama yine de son derece Hıristiyanca bir simgedir. İnsanlar bazı şeyleri neden yaptıklarını düşünmekten, sorgulamaktan işte bu kadar uzaktır—bütün o saçmalık, Paskalya tavşanı ve renkli yumurtalar neyin nesidir, falan. Bir Noel ağacı yaparken kişi bir değil, birçoktur. Noel ağacını yapan ana, yüzyıllar boyu bunu yapmış olan ebedi anadır. Daha önce tabii başka bir şey yaparlardı herhalde, ama daima aynı ebedi figür duygusuyla. Bu son derece harika bir andır, çünkü hep öyle olmuştur; yani yine eski zamanlarda olursunuz. Arketipik durumun en çekici yanı, benliğinizin aniden ortadan kalkmasıdır. Düşünmeyi bırakırsınız ve bitimsiz bir nehrin sürükleyişine kapılırsınız. Aniden ebedi olmuşsunuzdur. Ve dik durup dikkat etmekten, kuşkulanmaktan ve bir şeylere odaklanmaktan kurtulursunuz. Arketip size bir kez dokunduktan sonra, budalaca sorular sorarak onu rahatsız etmek istemezsiniz—o fazlasıyla iyidir. Hepimiz Kutsal Kâseyi gören Parsifal gibiyiz. Fazlasıyla iyi, fazlasıyla harika—sorular sorup durumu bozmanın ne alemi var? Yaşlı adamın ıstıra-

bı iyidir, olması gerektiği gibidir. Mucizenin içerisinde olmak ne kadar hoş; bozmayın. Dolayısıyla özdeşleşirsiniz, doğal olarak. Nietzsche de bu şekilde özdeşleşir; yaşlı adamla karşılaşmak, belki yaşlı adamın kendisi olmak öylesine büyük bir keşiftir ve tatlıdır ki, durup soru sormaz. İçine dalar ve onu fark etmeden gider.

Arketip gelip size dokunduğu zaman göz açıp kapayıncaya kadar gitmiş olursunuz. Sonsuza kadar geçerli olursunuz. Hareket edebilir, rolünüzü oynayabilirsiniz ve o kendiliğinden sürüp gider. Hep Zürih yakınlarında, Reuss nehrinin Aare'ye döküldüğü bir sığlıkta cinayete kurban giden Kral Albrecht'in öyküsünü alıntılarım. Maiyeti, yeğeni ve birçok başka şövalye onu öldürmek için komplo kurmuştu. Arkasında at sürüyorlar ve bu işi yapı yapmamayı düşünüyorlar ve karar veremiyorlardı, çünkü bu bir suçtu, baba katliydi. Ama Kral arketipik bir tehlike yeri olan sığlıktan geçmek üzere atını sürünce, yeğeni kılıcını çekti ve şöyle dedi, "Neden şu leşin önümüzden gitmesine izin veriyoruz?" Ve saldırıp öldürdüler.[2] Bu, arketipik durumda, bu nedenle tereddüt yoktu. O zaman harekete geçersiniz, artık kuşku yoktur. O zaman ejderha sizsiniz ve cinayetin orada gerçekleşmesi gerekmektedir; öldürme işareti verilmiştir. Ya maktulsünüz ya da katil.

Dolayısıyla yaşlı bilge Nietzsche'ye dokunduğu zaman, hayvanlar ortaya çıktığında aldırmadı. Hamsa yumuşak kanatlarıyla gelip insanı kaldırır ve insan bunu fark etmez ve gider. Ama hayvanlar doğal olarak oradadır; insan *hamsa*'nın bir insan değil, bir kuş olduğunu bildiren içgüdülerin varlığının bilincine varır, o zaman yılan doğrulur ve şöyle bağırır: "O benim düşmanım." Ve yararlı olabilirler. Nietzsche kartalın çığlığını dinlemiş olsa, bilgeyle olan özdeşliğinden kurtulabilirdi. Bu bir uyarı çığlığıydı. Ama yaşlı bilge olduğu için tabii her şeyi biliyor ve kartalı gururu olarak, yılanı da bilgeliği olarak yorumluyor—Noel ağacı gibi. Yani kuş ve yılan artık geçerli değil. Yaşlı bilgenin onları nasıl yorumlayacağına bağlılar. Arketiple özdeşleşme süreci boyunca insan arketipi tahrif eder, ta ki güvenilirliğini kaybedene kadar. Sadece insan kendini ayırırsa, bu yönde ayartılmaya azami direnirse ona güvenilebillir. Yakup'un sığlıkta Tanrı'nın meleği ile güreşmesinin anlamı budur. Tanrı'yla özdeşleşmemek için onunla dövüşmüştür; bütün durumun gerçek anlamını ancak böyle ortaya çıkarabilecekti. Ancak arketiple özdeşleşmek bazı durumlarda kaçınılmazdır ve Nietzsche'nin durumunda da kaçınılmazdı. O bunu bilmiyordu, bu onun yazgısıydı. Nietzsche'yi okurken onun da bir kurban olduğunu unutmamak gerekir, kurban olduğu ölçüde de arketipin doğru işlevini tahrif ediyor. Nietzsche onunla karışmış olmasa, yaşlı bilge asla böyle konuşmayacaktı. Nietzsche'de çok miktarda gerçekleşmemiş cinsellik bulunur. Bedeninden çıkartılmıştı ve doğrudürüst bir hayat yaşamamıştı.

---

[2] Habsburg Kralı Albrecht altı yıllık bir hükümranlıktan sonra 1308'de öldürülmüştü. Bkz. *C. G. Jung Konuşuyor*, ed. William McGuire ve R.F.C. Hull (Princeton, B.D. XCVII, 1977), s. 293-94

Mrs. Baumann: Son satırda *budala* sözcüğü, durumu hakkında bir ipucu edinebileceği o çarpık, güvensiz yerlerden biri değil mi?

Dr. Jung: Evet, çünkü girişiminin budalalık olduğunu gerçekten anlıyor—bu, yaşlı bilgedir. Ama Nietzsche bizzat doğrulup, "Neden 'budalalık' diyorum? Bu kitapla budalaca bir işe girişmiş olduğum için mi?" dememiştir. O, o sözcükle *oynar*; o bir Noel ağacıdır. Öyle bir pasajı ben yazmış olsam kendime sorardım, "Hadi canım, *budalalık* ha! Anlamı ne ki? Budalaca bir iş mi yapıyorum?" Elbette her şeyi, gezintinin bütün eğlencesini bozmuş olurdum. Ama ben bir hekimim ve bu bir fark yaratıyor. Yeterince şair değilim.

Mrs. Sigg: Kartal ve yılan resminin arkasında aslında onunla yakın bir ilişkisi olan başka bir resim olduğunu düşünüyorum, kitaplarınızda sözünü etmiş olduğunuz, delinin gördüğü vizyon, yani üzerinden bir boru sarkan güneş diski. Bu oldukça tehlikeli, bir simgedir ve bence bununla bir ilgisi var, çünkü Nietzsche yılanın kartala asıldığını söylüyor ve *Zerdüşt*'ün başında Nietzsche güneşle gerçekten özdeşleşmişti.

Dr. Jung: Hayır, ben bu benzetmeyi yapmazdım. Delinin vizyonu tamamen farklıdır ve bununla çok uzaktan bir ilgisi vardır. Bu, güneşin üretimsel anlamıyla ilgilidir. Güneşin insanda sözü üretmesi, tinin güneşten doğmasıdır; aslında o Mithra liturjisi denen ve besbelli antik çağlardan kalan büyük büyülü papirüsteki benzetmelerin bir tür kadim vizyondur. İncil yazarı Aziz Yuhanna'nın, sözün karanlığı aydınlatan ışık, Logos olduğunu söylediği başlangıcının somutlaştırılmasıdır.[3] Bunu koşut kabul edersek yolumuzdan çok uzaklaşırız. O çok modern simgelerin beklenmeyeceği bir *dementia praecox* [erken bunama] vakasıydı; çoğunlukla böyle insanlar, özellikle de eğitimsiz olanlar ortaçağdan kalma bir Hıristiyan bilinç düzeyiyle başlarlar ve hemen esas olarak tarihsel bir karakteri olan kolektif bilinçdışına düşerler, tıpkı ilke temas ettiğimizde bizim bilinçdışımızda olduğu gibi. Bilinçdışı önce tarihsel simgeselliğin yönlerini üretir, sonra bu modern ya da ileri bir hal alır ya da kesin bir bilincin müdehalesiyle geleceği öngörür.

Mrs. Dürler: Benim son sözcükle ilgili bir sorum var. Neden "batış" yerine yukarı çıkış demiyor? Bu bir içine doğma durumu mu?

Dr. Jung: Burada bir içine doğma olabilir, ama tüm tanıtım bölümleri boyunca dünyaya doğru hareketini batışı, *Untergang*'ı olarak betimliyor, tabii bu arketipin ağzından söyleniyor, çünkü Hamsa büyük yüksekliklerin kuşudur. Ve tin dünyaya geldiği zaman, aşağı iner. Logos cennetten yeryüzüne iner, Tanrı yeniden doğabilmek için yeryüzüne iner. Yang güneş ya da ışıktır ve hep yukarıdadır; uzlaşma denenecek olursa, Yang ilkesi maddeye iner, çünkü madde yukarı yükselemez. Sonra o maddeyi yukarı kaldırır. Hıristiyan simgeciliğinde

---

[3] Jung yayımlanmış yazılarında, Berghöltzli'deki bir şizofren hastasıyla ilk karşılaşmasını birkaç kez hatırlar; hasta ona güneşin erekte bir fallusu olduğunu ve onu sallayarak rüzgâr çıkardığını söylemişti. Bu vizyonun hastanın bilemeyeceği bir Yunan metnindeki güneş betimlemesine yakın benzerliği Jung'un özellikle ilgisini çekmişti. Bkz. TE 9 i, par. 105; ve TE 5, par. 220-21.

bu, Mesih'in başkalaşımıdır. O bir levitasyon halindeydi, böylece tinin maddeyi nasıl alt ettiğini, maddenin nasıl tümüyle çözülebileceğini gösteriyordu. Biliyorsunuz, zihinlerimiz antik çağların çöküşüyle başlar ve bu ilk başta teolojik olarak spekülatif bir zihin, skolastik felsefeydi. Hepimiz havadaydık. En çapraşık, aslında abes şeyleri düşündük. Bizi yalnızca gözlemsel olmayan sorunlar ilgilendiriyordu. Sonra, çok yavaşça, doğayı keşfetmeye başladık. Albertus Magnus, bir Skolastik olmasına rağmen, 13. yüzyılın başlarında doğayla ilgili gözlemlerde bulundu; botanikle ilgileniyordu.[4] Ve simya aracılığıyla kimyaya ilgi başladı. 16. yüzyıla doğru bu ilgiler hızla gelişti ve aynı anda, her şeyin dikey olduğu Gotik biçemi de yayılmaya başladı ve antik çağlar doğa olduğu için antik çağlara bir dönüş başladı. Yatay hareket başladı ve dünyanın çevresini dönmeyi keşfettiler. Hindistan ve Amerika keşfedildi, falan. Bu şekilde sürdü, ta ki 19. yüzyılda bütün bakış açımızın gerçekçi olmasına kadar. Bunun anlamı, cennette olan ışık ve yeryüzünde olan bir tanrı, yeryüzüne, maddeye girdi. Denebilir ki Mesih o vakit yeryüzüne gömüldü. Zihnimiz, tüm zihinsel gelişimimiz, eksiksiz bir maddecilikle sonuçlandı. Semavi dünya tamamen kayboldu ve yardım için, sarsılan ideallerine destek için ağlaşan birkaç idealist kaldı; sonra da savaşla birlikte hepsi iyiden iyiye yıkıldı. Ama şimdi olağanüstü bir keşifte bulunuyoruz. Zihin toprakta ne yapmış?

Mrs. Baynes: Yeni fizik toprağı tine dönüştürdü.

Dr. Jung: Evet, yeni fizik yapacağını yaptı, maddeyi hepten havaya uçurdu ve son derece modern bir fizikçi bir makalede en son gelişmeleri bildiriyor, modern fiziğin nasıl psikoloji haline geldiğini gösteriyor; kolektif bilinçdışının altından içeriye tırmanıyorlar.[5]

Mrs. Baynes: Kolektif bilinçdışına nasıl girdiler?

Dr. Jung: Atomun içinde olanları gözlemlediğiniz zaman, gözleminizin gözlediğiniz şeyi etkilediği gerçeğiyle; gözlemlemeyi sürdürürseniz, bu etkiyi yapanı gözlemlersiniz, psykheyi keşfedersiniz.[6] Şimdi de telepati olgusuyla uğraşıyorlar, yani kolektif bilinçdışının—*benim* kolektif bilinçdışı dediğim şeyin—zamanda ve uzamda olması gerektiği gibi olmayan bir öğe olduğu. Çok yakında son derece bilimsel bir bildiride bu sorularla ilgili makaleyi okuyacaksınız. Yani yeryüzüne inen tin maddeyi havaya uçurmuştur ve yeniden psikoloji biçiminde yükselmektedir. Garuda bunu yapmıştır. Çin felsefesinde hep öngörül-

---

4 Albertus Magnus (1206-1280), Thomas Aquinas'ın öğretmeniydi. *De Vegetabilas*'ının yanı sıra, zooloji ve fizik üstüne çalışmalarında da esas olarak kendisinin ve başkalarının doğrudan gözlemlerine dayanmıştır, ki o zaman için enderdir.

5 Modern fizikle ilgili bilgi edinmek için Jung ağırlıklı olarak C. A. Meier'e başvururdu, "Modern Physik—Moderne Psychologie"si, Jung'un 60. doğum günü armağanında yayımlanmıştı: *Kompleks Psikolojisinin Kültürel Önemi* (Berlin, 1935). Jung daha sonra, *Doğa ve Psykenin Yorumlanması*'nda İsviçreli Nobel Fizik Ödüllü bilimadamı W. Pauli'yle işbirliği yapacaktır (New York, B.D. LI, 1955).

6 Kuantum mekaniğinin kurucusu, Nobel 1932 ödüllü Werner Heisenberg (1901-1973), Belirsizlik İlkesinde atomaltı algılamada temel bir sınır olduğunu göstermişti: yani ışığın girmesinin incelenen nesneleri etkilediğini.

müş olan şey gerçekleşmiştir: Yin Yang'ı alt edene kadar yükselir. Yang tam bir karanlığa gömülür. Tamamen yok olur. Ama o sırada Yang karanlığın kalbini aramaktadır ve karanlığı içeriden yener, sonunda aniden Yin'in gücünden Yang yine ortaya çıkar. Bu intikal Çin'de zamanın hesaplamasında da bulunur. Her şey bütün çizgilerden ya da Yang çizgilerinden oluştuğu zamanın sonuna doğru aniden yeni bir resim ortaya çıkar. Burada tam ışık var, hepsi Yang. Sonra, bir sonraki işarette ilk karanlık çizgi beliriyor: ve bu şekilde devam ediyor, ta ki tamamen karanlık olana kadar: ve sonra yeniden başlıyor, Yang yükseliyor: Gördüğünüz gibi, her şeyin maddeden, Yin halinden türetildiği bir aşamaya gelmiş bulunuyoruz. Ama şimdi fizik yapacağını yaptı. Yin hali havaya uçuruldu ve ilk Yang çizgisi ortaya çıkıyor. Artık maddesel maddeye dönüş yok, imkânsız. Tamamen gitti. Çünkü aslında gözlemleyebileceğiniz son şey, zihindir. Her ne varsa zihninizle etkileyebilirsiniz, etkileyebildiğiniz şeyi de gözlemleyebilirsiniz: yarattığınız etkiyi algılayabilirsiniz. Tıpkı hiçbir şeyin görünmediği bir kara deliğe bir süre bakarsanız, kendinizi görmeniz gibi.[7] Yoganın bilişsel ilkesi budur: boşluğu yaratırsınız ve o boşluktan tüm bilginin, tüm kavrayışın başlangıcı çıkar.

[7] Elbette daha sonra keşfedilen kara delik ya da bir yıldızın kütleçekimsel çökmesi değil. Jung burada *I Ching*'de, Yang heksagramının karşıtına dönüşmesini betimliyor.

SEMİNER VII

21 Kasım 1934

Dr. Jung:

Kartal ve yılan simgesiyle ilgili eklemek istediğim bir şey daha var. Ona Gılgamış destanında da rastladım. Farklı bir simgeleme, ama yine de anlam oldukça açık. Herhalde Gılgamış destanındaki iki önemli figürü hatırlarsınız.

Bir kere kahraman Gılgamış vardır, doğası üçte iki oranında kutsal, üçte bir insandır. Muazzam güçlü bir tine sahip bir tür üstinsandır. Uruk adındaki beldesini inşa ederken herkesi köle gibi çalışmaya zorlar, bu nedenle kadınlar onu tanrılara şikayet ederler ve onlar da bu konuda bir şey yapmaya girişirler. Gılgamışın karşısına tuhaf bir karşı-figür dikerler, Enkidu adında, eşit boyutlara ve güce sahip, yine insanüstü bir yaratık. (Bu isimler çok kesin değildir, çünkü biriktirilecek başka sözcükler içeren karşılaştırmalı malzeme olmadığı için, özel isimleri çiviyazısı karakterlerden deşifre etmek özellikle zordur. Daha önce *Gılgamış Izdubar* olarak, *Enkidu* ise *Eabani* şeklinde okunuyordu. Bu hep bir tür itibari çeviri olarak açıklanırdı; aslında tam olarak nasıl okuyacaklarını bilmiyorlardı ve bu yüzden, onlara birer isim vermek amacıyla, keyfi bir biçimde isimlendirilmişlerdi.) tanrıların bu yeni yaratığı yarı hayvandı, saçları uzundu; hayvanlarla birlikte yaşayıp besleniyordu ve ceylanlarla aynı birikintilerden su içiyordu. Bir *hierodule*, tapınak fahişesinin yardımıyla yakalanmıştı. Aşağı düzeyde bir adamdı, bir tür maymun-adamdı, bir gölgeydi ama denk güce sahipti. Basitçesi, insanın alt düzey psykhesini kişileştirilmesiydi. Denebilir ki Gılgamış'ın istenci, bilinci, tinsel tutumu temsil ettiği ölçüde, Enkidu da psykhenin sempatik sinir sistemiyle ifade edilen daha aşağı yerlerini temsil ediyordu—örneğin beyin ve omuriliğin daha alt merkezlerini. Bu, zihnin motor niteliği, psykhenin cismani ya da bedensel yönü olur. Gılgamış'tan farklı olarak

Enkidu'da oldukça yüksek bir fiziksel nitelik vardır. Son derece duygusaldır ve ruh hallerine ve sezgilere bağımlıdır. Çeşitli sıkıntıları vardır, kâbuslar ya da çok sezgisel düşler görür. Hatta Gılgamış'ın Enkidu'yu bilerek uyuttuğu ve tanrılardan ona kahramanca başarılarından birini anlatacak bir düş vermelerini istediği bir pasaj vardır—tanrıların dağını bekleyen dehşetli dev Humbaba'nın öldürülmesi. Daha sonra Gılgamış'ın kendisi en sonunda o düşmanı, öç almak isteyen tanrıların onu alt etmesi için yarattıkları o karşıt kardeşini yeneceğini gösteren bir düş görür.[1]

O halde Enkidu'nun Gılgamış tarafından alt edilmesi, alt zihin ya da psykhenin bilinç ve istence yenilmesi demektir ve böylelikle, elbette o yüzyıllarda insanlar için en yüksek öneme sahip bir sorunun temsilidir. Mitosun kendisi son derece eskidir. Bize ulaştığı biçimiyle Gılgamış destanı MÖ yedinci yüzyılda oluşmuştu ve o dönemin bir kralı olan Asurbanipal'in kütütüphanesi kazılarında bulunmuştu. Ama çok daha eski, olasılıkla MÖ 3000 ila 2500 gibi bir tarihe ait olduğuna dair birçok kanıt var. Bu, MÖ 2000 gibi yaşamış olan, Babil'in büyük yasa koyucusu Hammurabi'den daha eskidir. Bu büyük Platonik yılın ikinci ayına denk gelen çağdı, Aries ya da koç ayı ve bilincin doğuşu önceki Taurus, boğa ayının başında gerçekleşmişti. Taurus bahar burcudur ve bu da bilincin baharıydı, çünkü bilinci yazılı kayıtların başlangıcına göre tarihliyoruz.

Çünkü süreklilik olmadan bilinç olmaz. Süreklilik kaybolursa, bilinç pratikte değersizdir; sadece anın bir temsilidir. Belleğin sürekliliği olmazsa, herhangi bir karşılaştırma aracı yoktur ve bu nedenle de yargılama imkânı yoktur. Bu, ilerleyici bellek kaybı olan insanlarda görülebilir, bellek gitgide söner ve birkaç günden öncesine dair hiçbir şey hatırlanmaz. Ayrıca belleğin ilerleyerek zayıfladığı beynin senil atrofisinde ya da akıl hastalarının genel felç halinde de, bilinçdışı durum öyle bir hale gelmiştir ki, karşılaştıracak malzemenin yoksunluğundan dolayı bilinçli yargı tamamen imkânsızlaşır. İnsan ancak durumları karşılaştırarak yargıya varabilir. Önceki yargılar hatırlanamıyorsa, bilinç olarak yalnızca şimdiki duruma ait küçük bir bellekse, bir yargıya varılamaz ve insan böyle durumda insanların pratikte bilinçdışı olduklarını hisseder. Örneğin yaklaşık seksenlerinde bir kadının vakasını hatırlıyorum. Ona adıyla hitap etmemden alınmış gibi şöyle dedi: "Ama benim adım öyle değil. Ben Miss Smith'im." Gerçekte birçok kez torun sahibi olmuştu, ben de ona bunun kızlık adı olduğunu önerdim, ama ısrarla evli olmadığını söylerdi. "Ama torunlarınız var." "Yanılıyorsunuz. Ben Miss Smith'im." Sonra ona Mr. Bilmemkimi tanıyıp tanımadığını sordum, kocasının adını, kızardı, ama onu tanımadığını söyledi. "Ama o sizin kocanız." "Oh hayır, ne diyorsunuz!"—ve cilveli bir havaya girdi. "Onu tanımıyor musunuz? Ondan haberiniz yok mu?" diye sordum. "Evet, onu geçen gün gördüm." "Ama nasıl olur?" dedim, "ben onun öldüğünü sanıyordum." "Hayır, hayır, ölmedi ve ben ona aşığım." "Ah! Nişanlanacak mısınız?" "Evet."

---

1 Enkidu ve Gılgamış'ın düşleri için bkz. yukarıda sözü edilen R. Campbell Thompson çevirisi, 17 Ekim1934, dipnot 4.

Henüz yirmi yaşına gelmeden önce nişanlanmış olduğunu öğrendim, yani belleği on dokuz yaşındaki haline dönmüştü—o bilince dönmüştü—ve oradan geriye doğru belleği sürekliydi, ama tüm sonraki yıllar gitmişti: hiçbir şey hatırlamıyordu. Elbette bilinçdışıydı; seksen yaşındaki bir kadının on dokuz yaşının bilincine sahip olması, durumunun bilincinde olmadığı anlamına gelir.

Bu nedenle tarihin o ilk günlerinde, sürekliliğin kurulması, insanların bilinçli bir belleğe sahip olması önemliydi. Örneğin kaç yaşında olduklarını bilmeleri gerekiyordu. İlkellerde yaşını belirlemek hâlâ çok zordur. Afrika'da on yedi yaşlarındaki bir kıza yaşını sordum, çok utandı ve dört yaşında olduğunu söyledi. Onlara göre ben yüz yaşındaydım, çünkü saçlarım beyazdı. Kimse bana yaşını söyleyemiyordu, çünkü yılları sayamıyorlar ve bu da onlara bir tür bilinçdışılık veriyor, kendileriyle ilgili bir yön bulma eksikliği. Şimdi, geçmişte, yeterli sayıda insanın yıllarını sayabildiği zaman, insanlığın sürekli bir belleği olması gerektiğini idrak etmeye başladılar, yani bir başka deyişle, kayıt tutmaları gerektiğini. Böylece yazı icat edildi ve bu, bilincin ilk ayının başlangıcıydı, boğa çağı, yaklaşık MÖ 4200; elimizdeki en eski yazı izleri yaklaşık o zamana aittir. Gılgamış destanının orijinal kaynakları da bundan biraz sonrasına, yaklaşık MÖ dördüncü ya da üçüncü yüzyıla ait olmalı. Ve orada kutsal zihin, istenci ve niyeti ve enerjisi olan ve kendi libidosunu kullanabilen, bir şeyi pervasızca sonuna kadar götürme yeteneğiyle bir işe yoğunlaşabilendir. Ama o tanrılara bir hakarettir ve tanrılar o Lucifer ya da Prometheus'a özgü gururu kırmaya çalışarak öç alırlar. Böylece Enkidu figürünü icat ederler, yani çatışmanın Gılgamış denen insanda kişileşmesine neden olurlar; yükseklerde uçan zihni ile içindeki aşağı insan Enkidu arasındaki çatışmanın.

Şimdi, bu iki kahraman birlikte çalışarak bir süre, bir dizi müthiş başarı elde etti, ama Enkidu gitgide tekinsiz düşler görüyor ve içinde bulunduğu insan halinden sıkıntı çekiyordu—yani üstün istencine boyun eğmekten—ve en sonunda, en büyük zaferlerinden hemen sonra, yedinci tablette bulunan düşü gördü. (Öykü Britanya Müzesinde saklanan kil tabletlere çivi yazısıyla yazılmıştır.) Almanca metne göre Enkidu uzanmış, dinlenmektedir ve bu düş-hayalleri görür. Bunun üzerine kalkar ve bunları Gılgamış'a şöyle aktarır:

> "Büyük tanrıların meclisi neden toplandı? Benim için ne tasarlıyorlar? Ah, arkadaşım, tuhaf bir düştü gördüğüm ve sonu da felaketten haber veriyordu. Bir kartal beni demir pençelerine aldı ve yükselip dört saat uçtu. Sonra bana şöyle dedi: 'Yeryüzüne bak, ne görüyorsun? Denize bak, sana nasıl görünüyor?' Ve yeryüzü bir dağ gibiydi ve deniz küçük bir su kütlesi gibi görünüyordu. Yine dört saat daha yükseklere uçtu ve sonra şöyle dedi: 'Yeryüzüne bak, ne görüyorsun? Denize bak, sana nasıl görünüyor?' Ve yeryüzü bir bahçe gibiydi ve deniz bahçeden geçen bir su gibi görünüyordu [Bir sulama kanalı.] Ve yine dört saat daha yükseklere uçtu ve sonra şöyle dedi: 'Yeryüzüne bak, denize bak, sana nasıl görünüyorlar?' Ve yeryüzü undan yapılmış bir hamur gibiydi ve deniz bir su

> oluğu gibi görünüyordu. Ve sonra iki saat daha yükseklere uçtu ve sonra beni attı ve düştüm ve düştüm ve en sonunda parçalanmış bir halde yeryüzüne uzandım. Düş böyleydi ve dehşet içinde yanarak uyandım." Ve Gılgamış Enkidu'nun sözlerini duyunca, bakışları karardı ve arkadaşı Enkidu'ya şöyle dedi: "Kötü bir tin seni pençelerine alacak, yazık sana, büyük tanrılar felakette karar kılmışlar. Uzan yere, başın kızışmış." Ve Enkidu yatağa gitti ve bir iblis onun üstüne eğildi, bir kötü tin başını tuttu ve o, sayıklamaya başladı ve on ikinci günde arkadaşına dedi ki: "Yaşayan suyun efendisi Utnapiştim beni lanetledi, ah arkadaşım, cengin orta yerinde birinin düşmanına lanet okuması gibi. Ah arkadaşım, cenkte öldürülen herkes ölür. Ben cenkte öldürüldüm."

Gördüğünüz gibi burada o simge var. Sıradan, vismani insandan ayrılan tinsel bilinç alçak, aşağı insanı pençelerine alıyor ve onu çok yükseklere taşıyor, ama sonunda onu bırakıyor ve ölümüne neden oluyor. Bu tam olarak Zerdüşt'ün ya da Nietzsche'nin yazgısı, bildiğiniz gibi; bu, sanki ipte duran bir kuşmuş ve düşemezmiş gibi davranan ip cambazıdır, ama kötü bir tin gelip onu iter ve yeryüzüne düşerek parçalanır. Enkidu elbette bir insan figürüdür, ama yılanla da simgelenebilir, çünkü yılan simgesi aşağılık psykhenin bir somutlaşmasıdır. Beynin yalnızca alt gangliyonlarına uşatığı ölçüde o bir tür omurgasal zihin ya da psykhedir. Bildiğiniz gibi, beyin göreceli bir yaratıdır; yeryüzünün daha önceki dönemlerinde, örneğin megalosaurus gibi hayvanlarda, sinirsel maddenin lumbar şişkinliği bile beyinden daha büyüktü. Beynin çapı üç inç civarındayken omuriliğin lumbar bölgesi bunun dört ila beş katıydı, yani denebilir ki beyin—bu tür hayvanlarda bir beyinden söz edilebilirse—kafatasının içinde değil, beldeydi. Psişik yaşam esas olarak bir motor refleksler birikimiydi. Şimdi, bir omuriliğimiz olduğu ölçüde bir psykheye sahibiz ve bunun, genellikle bir yılan olarak somutlaştırılan, belirli bir bağımsızlığı var. Kanatlarını açmış kartalsa bir bakıma, beynin iki yarım küresine açılan ipliklerinden oluşan o ünlü ek yerinin merkezde birleştirdiği beynin bir temsili.

Bu simgelerin birçoğu iç gözlemden kaynaklanır ve bu o kadar ileri gidebilir ki, duyarlı kişiler iç anatomik formasyonları, belli anatomik ayrıntıları algılayabilirler. Örneğin Kerner'in anlattığı *Prévorst Vizyoneri*, iç gözlem aracılığıyla optik sinirin kesişmesini, gözlerin arkasında bulunan kiazmayı algılıyordu.[2] Bu tür simgeler daima tuhaf bir biçimde yerinde ve etkileyicidir. Çünkü yılanın en etkileyici yanı, tıpkı omuriliğe benzeyen, uzatılmış biçimidir. Ve pratikte beyin yarımkürelerinin korteksiyle özdeş olan bilincin koltuğunun da bir kuşla temsili de yine son derece yerinde bir simgedir, özellikle de bunları işlevsel olarak birleştiren ek yeri nedeniyle. O, kuşun bedenidir, çünkü iki farklı yarımküre değil, tek bir bilinç hissedersiniz. Bilincin karakteristiği bir birim, belirli bir

[2] Justinus Kerner (1786-1862), Alman hekim, şair ve parapsikolog. Yapıtı *Prévorst Kâhini* (orij. 1829), *İçinde yaşadığımız dünyaya bir tinler dünyasının yayınışmasıyla ilgili açıklama* alt başlığını içeriyordu. Bkz. TE 1, par. 102 vd ve 181 vd.

teklik olmasıdır; bir tek egonuz vardır, çifte bir bilince sahip olmayı asla düşünmezsiniz. Elbette bunu gözlemleyebilirsiniz—bu patolojik bir gerçektir—ama o zaman şaşırırsınız ve çifte bilinci olan birinden hayrete değer bir kişi olarak söz edersiniz; bu, bir bilinç ikiliğidir. Normali bilincin tekliğidir ve o teklik kuşun bedenidir, ek yeridir. Bilincin gerçekten de koltuğu—bilincin koltuğu diye bir şeyin gerçekten varolduğunu düşünürsek—bu ek yerindedir, beynin iki yarısını birleştiren o köprüde, saf insan zihninin iki yarımkürenin içinde bir teklik olduğu sezgisine sahipmiş gibi. Çünkü asıl anatomik ayrıntıyı o ölçüde, açılan kanatlarda veya beynin iki yarısında dışarıdan gördüğünüz gibi hissetmezsiniz. İç gözlem aracılığıyla farklı bir bedene girersiniz, yani anatomik ayrıntıdan değil, beynin *işlevinden* oluşan, yaşayan, işlevsel bir bedene; böylece farklı bir resim algılarsınız, tam olarak beyne değil de beynin işlevine ait. Tabii gerçek şu ki, bu iki yarım, beyninizin iki parçadan oluştuğunu algılamanıza elvermeyecek biçimde bir beraberlikle çalışırlar. Örneğin konuşmanızın esas olarak beyninizin sol tarafınca yönetildiğinin bilincinde olmazsınız; eğer beyinden konuşuyorsanız tamamından konuştuğunuzu düşünürsünüz. (Eh, aslında bu da bir sorudur, bazı kişiler beyinlerinden konuşmaz; kimi kalplerinden, kimiyse karınlarından konuşur.) Dolayısıyla Enkidu yılanın daha gelişmiş bir biçimi olur ve Enkidu'nun başarısız olduğunu görünce tanrıların bu kez bir hayvan, korkunç bir göksel boğa yaratıp Gılgamış'a karşı göndermeleri de ilginçtir. Bu, bir basamak aşağısı demektir. Ayrıca *Gılgamış* destanının sonuna kadar yılanın ortaya çıkmayıp, sonunda kahramanı yenmesi de ilginçtir. Orada ne olduğunu hatırlıyor musunuz?

Miss Wolff: Gılgamış sonsuz yaşam bitkisini arar ve en sonunda bulur, ama sonra yılan gelir ve onu elinden alır.

Dr. Jung: Evet, yılan en sonunda ortaya çıkar. Şimdi, Enkidu'nun ölümünden sonra, Gılgamış dehşetli bir kayıp hissi içindedir; çünkü o artık yalnızca bilinçten oluşan bir kişi durumundadır. Ve bu, uygarlığımızda hissettiğimiz şey: zihinden oluştuğumuz ve bedeni kaybetmiş olduğumuz gerçeği bize çok acı verir. Dolayısıyla aniden, Enkidu tarafından terk edilen Gılgamış ölüm korkusunu idrak etmeye başlar. Der ki: "Şimdi ben kendim de Enkidu gibi öleceğim; içimin en derinlerinde acıyla kaygı var, ölümden korkuyorum ve bu yüzden bir an önce çayırlara gidiyorum. [Çayırlarda at sürmektedir.] Şimdi sonsuz yaşamı bulan, güçlü Utnapiştim'e gidiyorum, ona ulaşmak için acele ediyorum. Gece çayırlarda aslanları görünce korkmaya başlıyorum; başımı kaldırıp ay tanrısı Sin'e ve yaşam şatosunun hanımefendisi, tanrıların en ışıklısı Nin-Urum'a dua ediyorum. Dualarım onadır. Yaşamımı sağ salim kurtar!" Gördüğünüz gibi, yaşamın eksikliğini derhal hissediyor ve ölümden korkmaya başlıyor. Ve bu da bizim uygarlığımız açısından son derece karakteristiktir. Başka uygarlıkların psikolojilerini incelediğiniz zaman, o halkların bize göre ölümden çok daha az korktuklarını görürsünüz. Onlar bunu başka bir biçimde ele alırlar; yaşamı bizim kadar önemsemezler. Onlar için yaşam ve ölüm doğal gidişattır; bizler için-

se ölüm diye bir şeyin olması fecidir. Avrupa'daki beyaz adam ölümden korkar, çünkü bedeni kaybetmiştir—dostu Enkidu'yu kaybetmiştir.

Şimdi, başka her şey başarısız olunca, insan beyni bir yolunu bulur. Gılgamış Nuh'un Babil formu Utnapiştim'i bilir. (Bu muazzam eski, Mukaddes Kitap'tan bin yıl kadar öncesine dayanan bir mitostur.) Utnapiştim bir ölümlüyken ölüm sularını aşıp mutlu batı ülkesine ulaşmıştır ve orada ölümsüz olarak kutsal bir yaşam sürmektedir. Ve Gılgamış da batı ülkesine ulaşmayı başarır ve orada Utnapiştim'i bularak ondan sonsuz yaşam otu, bir tür *pharmakon athanasias*, ölümsüzlük ilacı alır; böylece ölümsüz olmak için gerekene sahip olduğuna inanarak döner, böylece ölüm korkusundan kurtulmuştur. (*Pharmakon athanasias* Hıristiyan kilisesindeki Kutsal Ekmek ile tam olarak aynı anlama sahiptir.) Ama sonra yılan gelir ve uyurken otu çalar, böylece ölüm kaçınılmaz olur. Öcünü alan yine alt insan olmuştur; sonunda ona inmek zorundadır. Dolayısıyla artık Hades'te, yeryüzünün bağırsaklarında ikamet etmektedir.

Bu, *Zerdüşt*'e bir koşutluktur, dolayısıyla Nietzsche'nin nasıl devasa bir sorunla uğraşmak zorunda kaldığını anlayabilirsiniz. Bu, binlerce yıla yayılmış bir sorundur, bilincin kaynağı ve yazgısı sorunu, ki uygarlıkla ya da psykheyle ya da genel olarak insanın varoluşuyla aynı anlamı taşır. Çünkü uygarlık bilincinin genişlemesi ya da yoğunlaşmasından başka bir şey değildir ve çoğalan bilincin yazgısı herkesi tehdit etmektedir. Şimdi Mr. Allemann dikkatimi, bilincin üstünlüğünü simgeleyen kuşun hemen aynı ağırlığı taşıyan başka simgelerde de göründüğü gerçeğine çekti; örneğin IV. Amenhotep tarafından tanrının yüce simgesi olduğu beyan edilen ünlü Mısır simgesi, kanatlı güneş çarkı.[3] Bir başka benzer simge de Tantrik çakra sisteminde yüce bilincin merkezi olan ajna çakrasında vardır. Ancak burada yarımlara bölünme anatomik değildir; iki kanat yerine lotusun iki taçyaprağı vardır, ama asıl değer yine merkezdedir. Ajna, tanrının tamamen uykuda olduğu muladhara'nın karşıtıdır; orada dünyanın yapı malzemesi maya onu gözlerden gizler, ajna'da olduğu zaman beyazdır ve ışık saçar, bu onun yüce, kutsal bilinç, kuruntudan bağımsız bir bilinç olarak göründüğü anlamına gelir.

Pekâlâ, şimdi metnimize devam edebileceğimizi düşünüyorum. Bildiğiniz gibi Girişin tanıtım bölümünde epeyce bir hareket olmuş, Zerdüşt'ün nasıl önce kendisini insanlıktan, sonra da kendi yalıtılmışlığından kurtardığı gösterilmişti. İnsanlığa dönüyor ve asıl göreviyle karşı karşıya kalıyor. Çünkü o zaman şu soru ortaya çıkıyor: Ne diyeceksin? Çünkü daha önce, sanki anlatabilecekmiş gibi, insanlarla konuşmuş ve insanlara bir şey anlatılamayacağını keşfetmişti. Elbette herkes kendilerine anlatılmasını istediklerini söyler, ama anlatmaya kalkarsan tamamen yanıldığını anlarsın, çünkü dinleyen yoktur, yani başka bir yol bulman gerekmektedir. Sonra, sanki Mesih'in de insanlara anlatamadığını keşfetmiştir; yalnızca mucizeyle yarattığı balıklar insanların

[3] IV. Amenhotep (MÖ 14. yüzyıl, 13. hanedan) veya Akhenaton—Freud'a göre, kendisi de bir Mısırlı olan Musa'nın İbranilere getirdiği tektanrıcı dinin kaynağı olan Firavun. *Ajna çakra*yla ilgili olarak bkz. aşağıda, 2 Kasım 1938, dipnot 4.

midesine ulaşmıştı, sözleri değil, bu yüzden on iki müridiyle yetinmek zorunda kalmıştı. Dediklerini anlayacak dostlar, yardımcılar bulmak için karar vermek mecburiyeti doğmuştu. Bu elbette dinleyecek kulak sayısını hatırı sayılır ölçüde sınırlamıştı ve dahası, ortaya yine kaçınılmaz olan tuhaf bir gereksinim çıkarmıştı. Bildiğiniz gibi, bir kişi herkes tarafından kabul görecek bir şey söyleyebildiği talihli bir durumda olduğu, büyük bir kalabalığa bir şey söylediğinde can kulağıyla dinlendiği zaman, yalnızca bir avuç dinleyicisi olsa karşılaşacağı son derece nahoş bir külfetten kurtulmuş olur. Bu nedir?

Miss Hannah: Kendisinin de bunu anlayıp ona göre davranması.

Dr. Jung: Eh, sorun kendisine gelir, çünkü onu gözlerler. İki bin küsur çift kulaktan oluşmuş bir kamuoyunun karşısına çıkıp, bir frak giyip ne derse desin kürsüde iyi bir görüntü verebiliyorsa, o zaman canı ne isterse olabilir. Yalnızca bir ses olsa yeter, halk onu dinler ve müthiş bir herif olduğunu düşünür; hiç kimse de notunu vermez, çünkü mesafe çoktur. Ama yalnızca birkaç kişiyle konuşursa, onlar da su katılmamış aptal ya da hipnotize olmuş değillerse, büyük olasılıkla notunu vereceklerdir ve o zaman yalnızca ne düşündüğünü söylemekle kalmayacak, öyle *olmak* zorunda kalacaktır—ve bu, elbette, çok zordur. Yalnızca vaaz vermek çok daha kolaydır. Bu nedenle, birçok kişi olmaktan kaçınmak için vaaz verir. Bu nedenle, hepimiz misyoner olmak isteriz. Çünkü bir misyoner Afrika'ya gittiği zaman, bizim deyimimizle bir şampiyondur. Üstünde beyaz adam kıyafetleri vardır, yiyecek sandıkları vardır, bir saati vardır, yani büyük bir adamdır, çok iyi ve harikadır ve hiçbir şey *yapması* gerekmez: en baştan itibaren büyük adamdır. Afrika'da kendinizi krallar gibi hissedersiniz, sizi bir prens gibi görürler. O siyah çocuklar kocaman gözleriyle size bakarlar ve doğallıkla, muazzam etkilenirler. Saatinizi çıkarırsanız size bakarlar ve bir efsuncu olduğunuzu düşünürler; onlara bir hap verirseniz sizin büyük bir hekim olduğunuzu düşünürler. Burada öyle olmaz. Aşağılık duygularını düzeltmek için yeryüzündeki en ucuz yöntemdir: aşağı düzey bir kalabalığın arasında yaşarsanız kolayca büyük olabilirsiniz. çünkü doğal olarak vaaz vermekle başlarsınız. İyi bir fikriniz varsa, bunu vaaz etmek istersiniz. Ama sonra bunları algılayacak kulaklar olmadığını fark edersiniz ve *birisinin* anlaması gerekiyormuş gibi göründüğü için, o insanın siz olduğunuz gerektiğini hisseder ve aynı ilkeyi kendinize uygularsınız: kendinize vaaz vermeye başlarsınız. Ve bu çok yararlıdır, her vaize öneririm. Gidin ve Mesih'i kendinize vaaz edin; başlamanız gereken yer budur—birinci sizsiniz. Çünkü vaaz vermek isteyen kişi, başkalarını ikna ederek kendi sorunlarından kaçmak isteyen biridir. Harika bir düş gördüğünü söyleyen zencinin öyküsünü belki bilirsiniz, üç harf görmüştür, g.p.c. Ve bunun "Go preach Christ" [Git, Mesih'i vaaz et] anlamına geldiğini düşünür. Frak giymiş, beyaz kravat takmış bir misyoner olmak istemiştir. Ama diğer zenci ona bunun ne demek olduğunu söyler: "Go pick cotton" [Git, pamuk topla].

Dolayısıyla Zerdüşt şimdi besbelli o sorunla karşı karşıyadır: arkadaş bulmak istiyorsa aşağı-yukarı vaaz ettiği gibi olmalıdır. Gerçek olmalıdır, çünkü

yalnızca konuşmakla olmaz. Ve bu da ona dönüşüm fikrini zorlar, bu yüzden sıradaki bölüm bu fikre ayrılmıştır. İlk bölümün adı "Üç Başkalaşımdır." Der ki:

> Size, ruhun üç başkalaşımını tanımlayacağım: ruhun nasıl deve, devenin aslan ve en sonunda aslanın çocuk olduğunu!
>
> İçinde saygı olan, güçlü ve dayanıklı ruhun taşıyacağı ağır yükler vardır: çünkü gücü ağırı ve en ağırı özler.
>
> Ağır nedir? böyle sorar dayanıklı ruh; sonra deve gibi diz çöker ve iyi yüklenmek ister.
>
> Ey Yiğitler, en ağır şey nedir? diye sorar dayanıklı ruh, her neyse onu omzuma alayım ve gücümden sevinç duyayım.
>
> Kibrini mahçup etmek için kendini aşağılamak mı? Hikmetiyle alay için deliliğini sergilemek midir?

Bunu okurken kendi kendine konuşmakta olduğunu aklınızda tutmalısınız; bu bir tür uyarı. Böylelikle görevinin fikrini kendisine tanıtıyor, zor bir zamanda kendi kendinize az ya da çok bilinçsizce söyleyebileceğiniz gibi: "Eh, ruhun gücünün en ağır yükleri talep ettiğini idrak etmelisin."Ya da daha büyük bir olasılıkla başı dertte olan arkadaşlarınıza diyeceğiniz gibi: "Bu zor durumla baş etmek için kararını vermelisin; evet, bu çok ağır bir külfet. Seni fazlasıyla yoracak." Falan filan. İç konuşmalarınızı dinlerseniz böyle şeyler duyarsınız. Nietzsche bunu burada gün ışığına çıkartıyor; bu bir tür kişinin kendi istekliliğini ya da kendi bilinçdışı bilgeliğini ele almasıdır. Çünkü bu tümcelerin her biri kendi görevinin önemli bir yanını içerir. Örneğin görevin işinin kendisini aşağılaması veya küçük düşürmesi, kendi gururunu ayaklar altına alması anlamına geldiği fikri vardır. Nietzsche söyleyeceklerinin belki de budalaca olabileceğini ve belki de kişinin kendi bilgeliğiyle alay etmesinin iyi bir şey olacağını düşünmektedir:

> Ya da şu mu: tam zaferini kutlarken davamızı terketmek mi? Ayartıcıyı ayartmak için yüksek dağlara çıkmak mı?
>
> Ya da şu mu: Bilginin pelitleri ve otlarıyla beslenmek ve doğrunun uğruna tininde acı çekmek mi?

Bu, yeni bir durumun boşluğunun sonucudur; yeni bir bakış açısı edindiğinizde, geçim kaynağınızın olmadığı yeni bir ülkeye gelmiş gibi olursunuz.

> Ya da şu mu: Hasta olmak ve teselli istememek ve isteklerini asla duyamayan sağırlarla mı dost olmak?

Bu, dostluktan kuşkulanmaktır.

> Ya da şu mu: Gerçeğin sularıysa eğer kirli sulara girmek ve soğuk kurbağaları ve sıcak otlubağları reddetmemek mi?

Burada Nietzsche'nin mustarip olduğu marazi bir tuhaflığa atıf var; bir kurbağa yutması gerektiği fikrine kafasını takmıştı. Hatırlarsanız bir kez bir yemek

davetinde bir hanımefendiye elinin saydam olduğu düşünü anlatmıştı—kaslar ve sinirler nefis bir biçimde temiz ve berraktı—ve sonra aniden avucunda bir kurbağa belirmiş ve onu yutmak zorunda kalmıştı. Bu, sıklıkla aklına gelen bir düşünceydi: yaşamın ya da alt insanın iğrençliğinin bir ifadesidir. Kurbağalar ve otlubağlar doğanın insan gibi bir şey yaratmak için ilk girişimidir—tabii son derece gülünç, abes bir girişim—yani onlar insan dönüşümünün simgeleridir. Dönüşüm ilk önce iribaşlarla başlar ve sonra kolları ve bacakları olan kuyruksuz bir hayvan olur, ki bu da naif zihinde güçlü bir izlenim bırakır. Annelerin bebeklerini küvette yıkarken bazen onlara sevecen bir edayla benim küçük kurbağam diye hitap ettiklerini bilirsiniz. Nietzsche için kurbağanın anlamı elbette bataklıkta veya çamurda yaşayan alt insandı. Ve burada o ilkel insanla bağlantıyı hissettiği de apaçık, çünkü yine alt insanla çatışacak; aynı ip cambazıyla olan sorun.

> Ya da şu mu: Bizi hor görenleri sevmek ve bizi korkutacağı vakit hayalete el uzatmak mı?
>
> Dayanıklı tin en ağır tüm şeyleri yüklenir: ve yükünü almış, hızla çöle giden bir deve gibi, o da kendi çölüne gider.

Bu pasajda devenin, ağır bir külfeti kabul edebilmek için benimsemesi gereken belirli bir tutum anlamına geldiği netleşiyor. Ve bu, onu çöle götürecek, çünkü kabul etmekle, tini çölden geçmek için varolan deve gibi olacaktır. Deve son derece kanaatkâr bir hayvandır. Suyu depoladığı o ünlü çift mideye sahiptir ve bu nedenle sudan büyük ölçüde bağımsızdır; yani orada taşıma işi için gereklidir. Çöl hiçbir şeyin büyümediği, kıraç bir yerdir ve insan orada açlık ve susuzluk tehditi altındadır. Psikolojik dile çevrilirse, kişinin ıssız bir yerde tamamen yalnız olduğu, büyük bir dayanıklılık ve güç gerektiren tehlikeli bir yolculuktur. Gerçekte de böyleydi. Nietzsche *Zerdüşt*'ü yayımlar yayımlamaz insanlar kıvırıp ondan uzaklaşmaya başladılar; yalnızca birkaç, oldukça marazi tip kulaklarını dikti. *Zerdüşt* Nietzsche'nin hâlâ Basel ile sıkı bağlantıda olduğu bir zamanda çıktı ve elbette herkes ondan söz etti ve o zamanki tepkinin nasıl olduğunu biliyorum.

> Fakat en ıssız çölde ikinci başkalaşım olur: burada tin, aslana dönüşür; özgürlüğü ve kendi çölünde egemenliği yakalayacaktır.
>
> Son efendisini burada arar: ona da, son tanrısına da düşman olacaktır; zafer uğruna yüce ejderhayla pençeleşecektir.
>
> Tinin artık Efendisi ve Tanrı'sı olarak tanıyamadığı yüce ejderha nedir? Yüce ejderhanın adı "Yapacaksın"dır. Ama aslanın tini, "ben [istediğimi] yapacağım," der.

Bu pasajlarda baştan sona kadar değişmeyen, deveye gönderme yapan bir tema var. "Ya da şu mu" diye başlayan bütün tümcelerde bu karakteristik fikir, hepsinden geçen izlek nedir?

Mrs. Crowley: Zıtlar mı?

Dr. Jung: Eh, zıtları kabul etme sorunsalı hep vardır. Örneğin bizi hor görenleri sevmeliyiz ya da korkunun nedeni olan hayaletlerle el sıkışmalıyız, yani normalde kaçacağınız yerde. Başından sonuna bir direnci kırma, tiksindirici, zorlu ve dehşet verici olanı kabullenme fikri vardır. Ama bunun anlamı nedir—daha psikolojik bir dile çevirirseniz, bu ahlaksal biçemden çıkarırsanız?

Mr. Allemann: Kişinin gölgesini kabul etmesi.

Dr. Jung: Elbette. Bu, ünlü negatif gölge, zıtlık, öykünün diğer yanı teması. Çünkü bilinç daima sütunun üst ucundadır; üst uç ajna'dır, alt uçtaysa muladhara, karanlıktır ve tam bağımsız bilincin berraklığı ve ışıltısına her anlamda terstir. Yani burada devesine kabul etmesi çok zor bir yük yüklemesi gerektiğini anlar. Kişi kendi hükümsüzlüğünü, kendisine karşı olan yanını kabul etmelidir. Şimdi, böyle bir sonuca nasıl varıyor? Tanıtım bölümünün sonunda hatırlarsanız, kılavuza gereksinimi olacağı, tehlikeli bir yola girmekte olduğunu idrak eder ve ormandaki, yaşamdan çekilmiş olan yaşlı adam aklına gelir. Ama Zerdüşt ilerlemek ister, böylelikle hemen zamanın külfetiyle karşı karşıya kalır. Ya bu nedir? Bilincin gitgide daha çok gölgeyi veya alt insanı yenmesi mi?

Miss Hannah: Hayır, hayvanı, alt insanı kabul etmesidir.

Dr. Jung: Evet, mümkün olan tek şey bu. Bilinçle ve iradeyle ve yoğunlaşma ve niyetle buraya kadar geldik; artık aynı mecrada devam edemeyiz, yani başka bir şey bulmalıyız. Ve bulabileceğimiz tek şey, önceki durumu karakterize eden her şeyin ötesidir ve doğal olarak, halihazırdaki durumun ötesinde veya arkasında olan şey, gölgedir; bu, herhangi bir biçimde gerçek dünyamızın ötesine adım attığınız anda kaçınılmaz hale gelir. Örneğin diyelim ki bir bilimcisiniz ve araştırmanızı derinleştirmek istiyorsunuz; o zaman bilinenden çıkıp bilinmeyene girmeniz gerekir, ışıktan gölgeye. Dindar ya da filozofsanız ve yaşamının şu ana kadar olan değerlerine artık inanmıyorsanız, mutlak bilinmezlik uğruna kabul edilen doğruları terk edersiniz. Bilinen doğrudan çıkmak diğer doğru da bilinse, kolay olurdu, ama bilinmiyor işte. Hiçbir şey yok: boşluğa adım atıyorsunuz ve burası karanlık ve soğuk. Hiçbir şeye dokunmuyorsunuz, hiçbir şey görmüyorsunuz, hiçbir şey sizi karşılamıyor; tıpkı memleketinizden çıkmış, bilinmeyen, keşfedilmemiş bir ülkeye göçüyormuşsunuz gibi. Burada betimlediği budur. Devesine insanın çok korktuğu şeyi kabullenme külfetini yüklüyor, çünkü doğallıkla kabul etmek istemediğimiz şeylerden korkarız. Ama daha önce inanmış olduklarınızla işiniz bitmişse, yaşamınız kısırlaşmışsa, idealleriniz artık sizi beslemiyorsa, o zaman onları başka bir şey haline getirmeniz gerekir ve o başka bir şey, korktuğunuz şeydir—adımınızı doğruca korktuğunuz şeyin içine atarsınız. Katolik kilisesinde ışığınız, simgeniz vardır—her şey size sunulmuştur—ve bu artık sizi tatmin etmiyorsa ve ötesine geçerseniz, neyin içine adım atmış olursunuz? Elbette Protestanlığa geçebilirsiniz, ama zaten Protestanlığa doğmuşsanız, o zaman ne yapacaksınız? Eh, Budizme veya teozofi gibi bir şeye geçebilirsiniz; sonra o da sizi tatminsiz bırakırsa, geriye ne kalır?

Yalnızca gölgeniz ve hoşlanmadığınız her şey. Ve başka da bir şey olmadığı için, görebildiğiniz tek şey, içinizdeki, çevrenizdeki karanlıktır. Her yer kapkaradır.

Böylece Nietzsche burada bilim için temel besin sayılabilecek şeylerden söz ediyor—temel doğrulardan—ve bunun ötesi açlıktır. Burası oldukça hoş ve güzel görünebilir, belki her şey oldukça kabul edilebilir düzeydedir; ama sonra adımınızı daha ötesine atarsanız, artık kabul edilmez şeylere ulaşırsınız: bu bir tür *enantiodromia*'dır. Bu nedenle varolan koşulların sizi tatmin ettiğini beyan ederken dikkatli olmalısınız, aksi halde deveye sizi çöle taşıma görevini yüklemiş olursunuz. Evde yediğiniz çorba sizi tatmin etmiyor diye, Sahra'da kum yemek zorunda kalırsınız. Şimdi, eğer bunu yapmayı aklınıza koyduysanız, bir tür kahramansınız. Zerdüşt bir kahraman. Bilinmeyen ülkeye gitmeyi aklına koyuyor, burada özgür, ama tamamen yalnız. Evet, hiçbir sınırlama yok; Sahra'da canınız ne isterse ve tamamen yalnız başınıza yapabilirsiniz, ama hiçbir şey sizi çok mutlu etmeyecektir, kendiniz bile. Ancak o deve rolünü kabul ettiği zaman çöle çıkabilir. Ve orada tüm sınırlamalardan kurtulur; orada canavar bir hayvan olduğunu, bir aslan olduğunu farkeder. Kurulu düzenin dışına adımınızı attığınız zaman doğal olarak en yüksek özgürlüğe sahip olursunuz, ama yalıtılmış olarak; kendi çölünüzün tanrısı olduğunuzu da söyleyebilirsiniz, bir kurbanı olduğunuzu da. Cesursanız kendi çölünüzün efendisi olduğunuzu söylersiniz. Nietzsche burada son efendisini aradığını söylüyor; artık bir kul olmak istemiyor, kendisinin ötesinde ya da üstünde hiçbir şey istemiyor. Aslında her şeyi kendi başına alt etmek istiyor, bir tanrıyı bile. Bu yüzden son tanrısıyla, yüce ejderha ile savaşacak. Çünkü son düşman, kendisinin üstündeki son şey, Tanrı olmalıdır ve yüce ejderha, Tanrı'dır.

Sonra soruyor: "Tinin artık Efendisi ve Tanrı'sı olarak tanıyamadığı yüce ejderha nedir?" ve bu ejderhanın "Yapacaksın" olduğunu açıklıyor. Bu bize anahtarı veriyor ama yine de simgeyi anlamak zor. Bu yine insanın tam olarak ne anlama geldiğini idrak etmeden okuyup geçtiği bir pasaj. Bu bir tür konuşma mecazı olarak boğazınızdan kayıverip geçer, ama sonra neden sindiriminizde bir sorun olduğunu anlayamazsınız. Ne yutmuş olduğunuzu bilmezsiniz. *Zerdüşt*'ü bilinçli bir biçimde ilk kez yirmi yıl önce, savaşın birinci yılında, 1914 Kasım ayında okumuştum; o zaman tin beni yakalamış ve *Zerdüşt*'ü okuduğum bir çöle taşımıştı. Aslında pek anlamadım, ama biraz takıldığım her yeri kurşun kalemimle işaretledim ve ejderha bölümünde bir şeyler bende gıcık yaptı. Burada akıcı olmayan bir şey vardı, ama ne olduğunu bilmiyordum. Bendeki Almanca baskıda hâlâ bu işaretler var ve değişmez bir biçimde hâlâ aynı yerlerin gıcık yaptığını, kolay yutulmadığını farkediyorum. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Miss Hannah: Bu yansıtılan tanrı gereksinimi, boyun eğme beklentisi değil mi?

Dr. Jung: Hem de çok. Ama bunu açıklayabiliyor musunuz? Sezgi güzel bir şey, ama insan zihni sırf sezgiyle yaşayamaz. Bazen daha doyurucu bir besine gereksinimi vardır.

Mrs. Baynes: Hıristiyan dininin, kilise tarafından kristalize edildiği haliyle, "yapacaksın" diye özetlenebileceğini ve ona aldırdığınız takdirde, "yapacaksın"ın sizi tüketeceğini söyleyemez miyiz?

Dr. Jung: Eh, bir eğretileme olarak "yapacaksın" ilkesinin belirli bir zihinsel tutum için karakteristik olduğunu, sizi yutacak bir ejderhaya dönüştüğünü söyleyebilirsiniz. Ama aynı anda bunun sizi örtecek bir çığ olduğunu da söyleyebilirsiniz, sonunda sizi ezecek olan bir sel, baskıcı bir ağırlık ya da sizi yiyecek olan bir aslan ya da bir zorba. İnsanın "yapacaksın" tarafından alt edildiği herhangi başka bir simge kullanabilirsiniz. O halde biraz daha ilerlemeliyiz; ejderhanın özgül bir simge olduğunu ve Nietzsche'nin bu eğretilemeyi sadece birinin alt edildiği fikrini ifade etmek için uydurmadığını unutmamamız gerekir. Tam da o sözcüğün seçimi Nietzsche'nin kendi bilinçli niyeti değildi: bu da, düşlerde olduğu gibi, bilinçdışı bir seçimdi. Bir düşün bir şeyleri tamamen kaza eseri söylediğini ve açıklanamaz olduğunu asla söyleyemeyiz; bu sadece açıklamamızın yüzeysel kaldığını gösterir. Buradaki simgenin neden başka hiçbir şey olmadığını gerçekten anlamamız gerekir, simgenin neden bilinçdışının orada telaffuz edilmesi için seçtiği sözcük olduğunu. Yani şu soruyu sormalıyız: neden ejderha diyor?—neden başka bir şey aynı ölçüde işe yaramazdı? O her şeye hakim olan "yapacaksın" da birçok farklı biçimde ifade edilebilirdi; ejderha simgesi, gözden kaçırılmaması gereken bazı karakteristikler veriyor.

Mrs. Baumann: İki tane "yapacaksın" yok mu—biri kilisenin dogması ve diğeri özbenliğin iç yasası olmak üzere? Ejderhanın ortaya çıkmasının nedeni Nietzsche'nin onun kişisel, bireysel "yapacaksın" yasasında başka bir önemi olduğunu görmemesidir.

Dr. Jung: Eh, burada iki "yapacaksın" olduğunu varsayamayız; herhangi bir şeyin "yapacaksın" diyebileceği, psikolojik bir doğrudur ve bizim sözünü ettiğimiz, çoğunlukla bir geleneksel ve bir de bireysel "yapacaksın" olmasıdır. Ama Nietzsche burada öyle bir ayrım yapmıyor. Ancak *bizim* için ejderhada, insanın Hıristiyan kilisesinin "yapacaksın" komutu ile bağlantı kuramadığı başka bir güç beliriyor.

Mr. Baumann: Bence ejderha tüm geçmiş anlamına geliyor, çünkü o bir hayvan, balık, amfibi, türlü şeyin karışımı.

Dr. Jung: Evet, ejderha mitolojik bir canavardır.

Mr. Baumann: Ve bu "yapacaksın" da geçmişten geliyor. Hıristiyanlık ya da başka bir inançtan olması farketmez—herhangi bir şeyden—ama geçmişten bir komut geliyor ve o, bu komuta karşı çıkıyor. Aslan tini: "Ben [istediğimi] yapacağım, ejderhanın dediği umurumda değil; mesele ne yapmak *zorunda olduğum* değil, ne yapmak *istediğim*."

Dr. Jung: Evet. Eh, durum şöyle: besbelli "yapacaksın" karşısında, "Ben [istediğimi] yapacağım" diyebileceği koşulları oluşturmaya çalışıyor. Ve o "yapacaksın" ejderha ile eşitleniyor, ejderha da Tanrı ile ve doğal olarak bundan kastı Hıristiyan kilisesinin Tanrı'sı. Rahip "yapacaksın" derken niyeti elbet Tanrı'nın

sesiyle konuşmaktır, yoksa bunu söyleyecek yetkinliği nereden alacak? Yalnızca Tanrı'nın yasası "yapacaksın" diyebilir; bu üst düzey bir komuttur ve daima yetkili bir kaynaktan gelmelidir. Kilisenin ve Kutsal Yazıtların yetkileri Tanrı'nın kelamıdır, o da bunu ejderhanın yetkisiyle karşılaştırıyor.

Mrs. Zinno: Bu, arketipin gücü değil mi?

Dr. Jung: Bu arketipik bir figür, kesinlikle bir canavar, ama neden o arketiple ifade ediliyor?

Mrs. Baynes: Yine o sevdiği döngülerden birini yapıyor olamaz mı? Örneğin Hıristiyan geleneğinde Aziz Yorgi ejderhayı öldürmüştü ve o zaman ejderha Şeytan'dı. Şimdiyse Tanrı Şeytan oldu diyor.

Dr. Jung: Aynen. Bu bir *enantiodromia* döngüsü. İyi olan kötü olmuş, doğru olan yalan olmuş. Şimdi Tanrı "eşittir" ejderha, ejderha "eşittir" "yapacaksın" denklemini kurduğu zaman, en yüce ahlaksal ilke olarak bilinen ve Tanrıyla özdeşleştirilen duruşun artık Şeytan'ın kendisine dönüştüğünü ileri sürmüş oluyor. Çünkü Eyüp Kitabına göre bir ejderha denizdeki Leviathan ya da cehennemdeki şeytandır. Şeytan yaşlı bir ejderha, yıkıcı bir güçtür. Bir başka deyişle, kilisenin buyurucu ilkesinin ya da herhangi bir geleneksel ahlak, töre veya inancın bizim için bir şeytana dönüştüğü anlamına geliyor. Yani bu Tanrı yaşlı ejderhaya dönüşmüş. Ejderha özgül bir simgedir, çünkü Tanrı'nın akranıdır; bizdeki ejderha kesin olarak kötülüğün bir simgesidir. Elbette Çin'de durum öyle değildir; orada ejderha cennetin simgesidir.

Mr. Baumann: Bu ejderhayı neden Hıristiyanlık'la sınırladığınızı anlamıyorum. Herhangi bir geleneksel güç olabilir.

Dr. Jung: Evet, ama Nietzsche'yi dikkate almalıyız. Nietzsche için Tanrı fikri esas olarak Hıristiyancadır. O bir papazın oğluydu ve Tanrı'dan ya da tinsel herhangi bir şeyden söz ettiği pasajlarda bu daima bir tür Protestan Hıristiyanlıktır. Orası kesindir. Yani Tanrı hakkında gizemci bir anlayışa sahip kimse "yapacaksın" demezdi. Bunun tinin yaşamıyla hiçbir ilgisi yok. bu yüzden her gizemcinin tamamen farklı bir Tanrı kavrayışı vardır. Size gülünç bir öykü anlatabilirim, benim bir kuzenim aniden yaşamıyla ilgili bazı çekinceler duymaya başlamış ve yaşlı Papaz Blumhardt'ın oğluna danışmaya gitmiş. Blumhardt zamanında çok ünlü bir adamdı. Bir kez bir cinlenmeyi gidermişti, çok ilginç bir vakaydı. Ve oğlu da babasının yolundan devam etmişti ve benim dönemimin ve çevremin tüm ilahiyatçılarının tinsel büyücü hekimi olmuştu. Kuzenimin de vicdanı çok sıkıntılıymış ve genel olarak günah çıkarmış, Blumhardt'a tüm günahlarını itiraf etmiş. Sonra, beklenti dolu bir halde ona bakmış ve şimdi şimşeklerin çakacağını ve ulu kişinin bir şeyler söyleyeceğini düşünmüş. Ve ulu kişi demiş ki: "Tanrı'nın senin pisliklerini umursadığını mı sanıyorsun?" Hepsi bu. Gördüğünüz gibi, Tanrı kavrayışı farklıymış; onun için Tanrı asla "yapacaksın" değil, başka bir şeymiş.[4] Bu "yapacaksın" daima kodlanmış bir kutsal sözcüktür. Geleneksel ahlaktır, ki bu, şeytandır.

---

[4] Baba Papaz Blumhardt—oğlu da bir papazdı—iki kız kardeşe musallat olan şeytanı kovmasıyla tanınmıştır. Bunu F. Zundel bildirmiştir, *Papaz J. C. Blumhardt: Bir Biyografi* (Zürih ve Heidelberg, 1880).

Savaştan önce bir kez Lüterci bir papazı tedavi ettim, oldukça zor bir analizdi. O, tipik bir biçimde teolojikti ve ona ne olacağını bilmiyordum. Sonra savaş çıktı ve onu görmez oldum. Savaştan sonra onunla yine karşılaştım ve kiliseyle arasının nasıl olduğunu sordum, bana dedi ki: "Oh, kilise tabii ki şeytan işi, ama yaşamak istiyorsan şeytandan bile yararlanmayı bilmelisin." Şimdi, bu bir papazdı! O anlamda "yapacaksın" olmayan, yaşayan bir tanrıya çok inanmıştı: kodlanmamıştı. Ama yapay bir ahlak kodlamasında duran, insanların ancak "yapacaksın" nedeniyle hizaya geldiklerini düşünen birisi, doğallıkla "yapacaksın" ilkesini Tanrı'yla özdeşleştirir. O zaman Tanrı yalnızca bir amirdir veya düz çizgiler çizmeye yarayan bir cetveldir, sert ve katı ve doğadışı bir şey, ama yaşayan bir şey değildir. Lüterci papazın durumunda, nevrozunun asıl nedeni, düz çizgi ilkesine karşı büyük bir iç başkaldırıydı ve şeytan içinde serbest kalmış ve sözcüğün tam anlamıyla, kıyameti koparmıştı. O da benimle şeytan gibi mücadele etti, ama sonunda yola geldi. Tam olarak ne olduğunu bana anlatamadan ayrılmıştı ve zaten o da anlamamıştı. Analizde işittiği her şeyi sindirmesi bir yılını aldı ve sonra, yavaşça, o berbat tıkanıklığın çevresinden dolaşmaya başladı ve ne dekalogun ne de herhangi başka bir ahlaksal kodun Tanrı'yla özdeşleştirilemeyeceği sonucuna vardı. Çoğu ilahiyatçı bunun tam olarak ne ifade ettiğini bilir. Size Tanrı'nın yalnızca iyi olabileceğini ve benzer lanet saçmalıklar anlatırlar. Böylece onun her şeye kadirliğini inkâr etmiş olurlar.

Eh, Nietzsche yüce ejderhanın adının "yapacaksın" olduğunu söylüyor ve buna karşı çıkarak "ben [istediğimi] yapacağım" diyen soylu hayvanın, aslanın niteliğini edinmeye çalışıyor. Yeni bir ahlaksal duruş yaratıyor; sadece özgürlükten yoksun, ahlaksız yaratıklar üreten geleneksel zindana karşı, sorumlu bir ahlak icat ediyor, "ben [istediğimi] yapacağım" diyen egonun ahlakını—ve sorumluluğunu üstleniyor. Elbette kastettiği bir tür keyfi, anlamsız dileme ya da isteme değil: sorumluluk içeren bir irade veya karar demek istiyor. Doğrusu Nietzsche ortalama bir akıl veya mutlak bir budala değildi. O son derece yetenekli biriydi ve ahlakının kilise ahlakından bin kat daha keskin olduğunu *Zerdüşt*'ün her sayfasında görebilirsiniz. Hapiste olan bir hırsız çalamadığı için daha az hırsız değildir, hele onu büyük bir bankanın veznesine koyun, bakalım ne olacak. O zaman çalmazsa belki hırsız olmadığını söyleyebilirsiniz. Yani "yapacaksın," insanların belirli bir kurala bağlandıkları, ama sürekli olarak: "şu kuraldan bir kurtulsam neler yapardım Tanrı bilir!" diye düşündükleri bir hapishanedir. Özgür kalsalar ne yapacaklarını asla bilemezler. Özgürlük yoksa, ahlak ve ahlaklı karar diye de bir şey yoktur. Ahlak ancak seçim yapabiliyorsanız vardır ve zorla seçim yapamazsınız.

SEMİNER VIII

28 Kasım 1934

Dr. Jung:
Bugün size *Tüm Irkların Mitolojisi*'nden bir resim getirdim, burada Garuda bir insan bedeni ve kuş kafası ve kanatlarıyla betimlenmiş.[1] Bir de Dresden Maya Kodeksi'nden alınma bir görsel var, burada da bir Garuda ve bir yılan var; bu aynı anda bir zaman simgesidir. Şimdi, son olarak ejderhadan söz etmiştik ve metin devam ediyor:

> "Yapacaksın" onun yolunda yatan, altın kıvılcımlarıyla parlayan pullu bir hayvandır ve her pulun üstünde altın bir parıltıyla, "Yapacaksın!" parıldar.
>
> Bu pulların üstünde bin yıllık değerler parıldar ve ejderhaların en zorlusu şöyle der: "Bütün değerler bende parıldar.
>
> Bütün değerler çoktan yaratılmıştır ve bütün yaratılmış değerleri ben temsil ederim. Gerçekten de artık 'ben [istediğimi] yapacağım' olmayacaktır." Ejderha böyle buyurdu.

Ejderhanın bir tanrısallık simgesi, tanrının aldığı bir biçim olduğunu biliyoruz ve burada, tanrının, yaşayan tinin bir "yapacaksın" haline geldiği, bir değerler sistemi olduğu zaman ejderha biçiminde ortaya çıktığını görüyoruz. Bu durumda söz konusu olan elbette Çinlilerin ejderha fikri değildir; olumsuz bir biçimdir, çünkü bizde ejderha bir tür yılan, sevilmeyen bir hayvandır. O, iki kanadını ya da yarımküreleri açmış kuş değildir. Daha çok sinir sisteminin alt bölümlerini temsil eder. Bir tanrı bir değerler sistemi haline gelir gelmez, bir tür kodlanmış bir tanrı, bir kurum, bir kilise binası, basılı bir kitap ya da bir

[1] J. A. MacCulloch ve L. H. Gray editörlüğünde, New York'ta 1964'te yayımlanan 13 ciltlik yapıt (Orijinal baskı: 1916-1932.)

dizi reçete haline gelir. Böylece ilahın tüm yaşamsallığı yok olur. İmgelere ve törenlere ve değerlere ve yasalara batmıştır. Elbette kurum yaygınlaştıkça, yaşam daha da azalır ve en önemlisi de, ne kadar çok "yapacaksın" varsa, o kadar az özgürlük vardır. Özgürlük olmadan gerçek ahlak olamaz; "yapacaksın" ilkesi temelinde az ya da çok itaat ile yalnızca yasaya uyulur. Ve bu, etik değildir; buna ahlak denir ama elbette gerçek etik sorumluluk değildir.

Elbette şimdi Nietzsche'nin devrimci düşünceleri, mutlak güce sahip olana kadar her yeni kararı, her yeni sorumluluğu yiyen bu ejderhaya karşı çıkmaktır. Bu nedenle mitolojideki ejderha, daima bir şeyin özgürleştirilmesi için alt edilmesi veya öldürülmesi gereken şeydir; mutlaka aslında insana ait olması gereken bir hazineyi koruyordur. Sonra kahraman gelip hazineyi özgürleştirmek için ejderhayı yenmelidir. Bu nedenle ejderhaya kurban verilen veya onun gözetiminde olan ve kahraman tarafından kurtarılan bakire, Perseus ve Andromeda öyküsünde olduğu gibi, çok sık görülen bir mitostur.[2] Bakire gibi hazine de bir değer ve yaşam simgesidir. Ayrıca bakire bir anima simgesi olur, yani anima ejderhada tüzelleşmiş bir değerler sistemi tarafından tutsak edilmiştir ve özgürlüğünü kaybetmiştir. Ya da kaybedilmiş olan mücevheri korur, mücevher insanın en derindeki değeri, özbenliği ya da bireyliğidir. O mitos dünyanın neredeyse her yerinde bulunabilir. Budizmin yüce mücevheri *mani* elbette Brahman kökenlidir; ilk başta denizde gizli olan ve daha sonra tanrıların su yüzüne çıkardığı büyülü mücevherdi. Buddha'nın kendisine de *mani* deniyordu, o ünlü formüldeki gibi: *Om Mani Padme Hum*.[3] Bu uğuldayan ses son derece ilkeldir ve bizim için daima çok etkileyici olsa da, Hindu'nun onunla ne demek istediğini asla anlamayız. Ancak bu yakınlarda aklıma ilkellerin onay ya da beğeni ifade etmek için kullandıkları o son derece tuhaf sesle bağlantılı olarak geldi. Bir zenciye: "Nasılsınız?" veya "Şu şirin çocuğa bakın" diyecek olursam, "*Mmmm*" derdi. Bir pencerede durup özellikle güzel bir kızın geçtiğini görürseniz yine aynı sesi duyabilirsiniz. Ya da özellikle hoş bir şey yediğinizde çocuklara, "Mmmm, çok güzel, değil mi?" dersiniz. İnsanoğlunun ilkel koşullarda beğeni ifade etmek için belki de sonsuzdan bu yana kullandığı bu son derece ilkel ses, kesinlikle bu gizemli sestir: "Mmmm, ne mücevher! Çok güzel değil mi?" Yani Om Buddha'nın unvanlarından biriydi, Lotustaki mücevher, ki bu özbenliğin bir temsilidir, tıpkı Mesih'in de besbelli özbenliğin, en yüce değerin bir temsili olması gibi.

Şimdi bu değer, yerine "yapacaksın" ilkesi gelmiş olsa da, ejderhada gizlidir. Bir dış yasa ne zaman daha yüksek bir yetki benimserse, o zaman insanın

---

2 Babası tarafından dişi bir deniz canavarına kurban edilmek üzere bir kayaya bağlanmış olan Andromeda, yükseklerden gelip canavarın kellesini uçuran ve sonra da kızla evlenen Perseus tarafından kurtarılır.

3 Bazen farklı alfabeyle *Aum* olarak yazılan *Om* elbette sözcüklerin en kutsal ve güçlü olanıdır, yoğun meditasyonu hak eder ve özbenlikle eşdeğerde sayılır. Jung başka bir yerde Bodisatva'nın ayağının dibinde büyüyen devasa lotusun öyküsünü anlatır. Bodisatva lotusun üstünde durarak dünyayı süzer. Tibet duasındaki "Lotustaki mücevhere bakın" buradan gelir. TE 6, par. 298.

özbenliği gizli hazinedir, o zaman anima ejderhaya kurban edilir ve o zaman dünya ejderhayla savaşacak ve yuttuğu hazineyi geri çıkartmaya zorlayacak bir kahramanı bekler. Nietzsche besbelli burada Paulus'un Tanrı'nın çocuklarının yasasından kurtulmaktan söz ettiği zaman hissettiğini hissetmiştir. Paulus yasanın alt edildiğini, bizlerin hizmetkârın değil, özgür insanın çocukları olduğumuz söyler; sanki azat edilmişizdir. Yasayı alt etmişizdir, çünkü yasadan daha yüksekte, sevgi vardır. Paulus'un Mektuplarında, yasanın ejderhasının yenilgisini izleyen yeni durumu övdüğü oldukça harika birçok pasaj vardır. Örneğin onun sevgi ilahisi, bir tür zaferdir ve bu da cehenneme ve ölüme karşı muzaffer olduğu ünlü pasajda da ifade edilir. Çünkü bu, ejderhaya karşı savaşmak ve ardından gelen kurtuluş duygusudur, insanın Tanrı'nın bağışlanmış çocuğu olduğu, tanrısallığın sonsuz özgürlüğünü yaşadığı orijinal durumuna iade edilme duygusu olan *apokatastasis*'le birlikte. Paulus için bu elbette sözcüğün gerçek anlamıyla yasadan, kurumdan kurtulmaktı, çünkü Mesih yasanın yerine getirilmesi olarak kabul ediliyordu. Yasayı alt etmişti, onu yerine getirerek ve özgürce onun ötesine geçerek.[4]

Bu besbelli bir tür *amor fati*'dir: kişi olması gereken şeyi, yapmak istediği için *yapacaktır*. Kişi özgürce "ben [istediğimi] yapacağım" der, "yapacaksın" tarafından zorlanmadan. Çünkü hiç kimse her koşulda izlenebilecek bir yasa ya da yetki sistemi icat edemez. Harika yasalarınız olup yine de tamamen ahlaksız kalabilirsiniz. Hiçbir ceza yasası ahlaklı kişiler üretmemiştir: "yapacaksın" yalnızca yalpaladığınız zaman düz yürümenize yardımcı olan korkuluktur. Ancak korkuluğa tutunmadan yürüyebildiğinizde düz yürümeyi öğrenirsiniz: ancak o zaman doğru bağlılığı ve sorumluluğu öğrenmiş olursunuz. İki yüksek duvarın arasında sapmanızın mümkün olmadığı bir yolda yürürseniz, o zaman ne özgürlük, ne sorumluluk ne de herhangi bir erdem vardır; fena halde sarhoş bile olsanız yine de düz yürürsünüz. Duvarların arasına sıkışmışsanız zikzak çizemezsiniz. Şimdi, bu güvenli duvarların arasındaki güvenli yol durumu, oturmuş bir uygarlıkta yüzyıllar boyu egemen olabilir, ama işte o duvarların yıkılacağı bir zaman gelir ve işte o zaman aniden kendimize güvenmemiz gerekir. Her şey tartışmaya açıktır ve içeriden bir kılavuza gerek duyarız, çünkü dış değerler bize yol gösteremez. O zaman dünyanın istikrarı tamamen kendi güvenilirliğimize, içimizdeki güvenliğe bağlıdır.

Mr. Baumann: Kant felsefi karar vermede özgürlük olması gerektiğini çok açık bir biçimde belirtir.[5]

---

[4] "Böylece Mesih İsa'ya ait olanlara artık hiçbir mahkûmiyet yoktur. Çünkü yaşam veren Ruh'un yasası, Mesih İsa sayesinde beni günahın ve ölümün yasasından özgür kıldı" (Romalılar 8:1-2). "Melek ejderhayı–İblis ya da Şeytan denen o eski yılanı–yakalayıp bin yıl için bağladı (Vahiy 20:1-2). Jung, 1. Korintliler 13'deki "Sevginin Üstünlüğü" ilahisini *ADD*'nin sonuç bölümünde etkileyici bir biçimde alıntılar.

[5] Kant'a göre, insanın ahlaksal yasanın gerektirdiklerini seçmek için özgür ya da otonom iradeye sahip olması gerekir. Bkz. *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, IV, 446. Jung bu noktayı, aşağıdaki 23 Ekim 1935 tarihli Seminer II'de Nietzsche'yle karşılaştırıyor: "Ancak bizler olduğumuz şeyleri

Dr. Jung: Elbette. Karar verme özgürlüğü olmadan ahlak hayal bile edilemez. Geçen hafta sözünü ettiğimiz gibi, hücresinde çalacak hiçbir şey bulunmadığı için hırsızlık yapamayan banka veznedarı, ahlaklı değildir. Onu serbest bırakırsak ve her gün milyonlar elinden geçmesine rağmen o koşullarda çalmıyorsa, o zaman bir hırsız olmadığına emin olabiliriz. Bunlar Nietzsche'nin burada simgesel ve şiirsel bir dille ele aldığı düşünceler. Doğal olarak, böyle bir yasalar bütünü oluşunca, gitgide büyüme ve ağırlığını ve boyutlarını büyültme eğilimi başlar, ta ki "ben [istediğimi] yapacağım" diyebilecek hiç kimse kalmayana kadar. Bu noktadan sonra her şey görevdir, "yapacaksın." Her şey yolunda giderse böyle bir durum varlığını çok uzun zaman sürdürebilir, ama bina bir depremle sarsılacak olursa, iç yön duygusuna sahip, seçim özgürlüğüyle gelen güvenilirliğe sahip kimse bulunamayacaktır. Şimdi, devam ediyor:

> Kardeşlerim, tinin aslanlaşmasına ne gerek var? Fedakâr ve saygılı yük hayvanı neye yetmez?
>
> Yeni değerler yaratmak—bunu aslan bile henüz başaramaz: ama yeniyi yaratmak için kendisinde özgürlük yaratmak—bunu yapabilir aslanın gücü.
>
> Özgürlüğünü yaratmak ve göreve karşı da kutsal bir Hayır diyebilmek: kardeşlerim, aslan işte bunun için gereklidir.

Bu, kişinin görevine hayır diyebilmek, o "yapacaksın" komutunu olumsuzlamak için soylu aslanın gücüne sahip olması gerektiği anlamına gelir. Verilmiş yasalara boyun eğmemek ve kişinin kendi sorumluluğuyla, kendi aklına göre bir şey yapması, bir başka deyişle, verilmiş yasadan üstün kendi yasasını yapması bir tür küfürdür. Ama her yaratıcı bunu yapmak zorunda kalır; her yaratı son analizde ahlakdışıdır, çünkü geleneği bozar—bir suçtur. Bu meseleleri ilahiyatçılarla ne zaman tartışsam, Mesih'in de aslında bir mücrim olduğunu ve günümüzde de öyle olacağını unutmamamız gerektiğini söylerim. Sebt tabusunu yıkmak bir suç olmayabilirdi, ama o zamanlarda ejderha demişti ki: "Sebt gününü kutlayacaksın, yoksa lanetlenirsin." Mesih birçok yasaya karşı geldi ve bu yüzden idam edildi. Halkın en alt katmanına aitti. Mesih'in zamanındaki fahişeler hiçbir şekilde mitolojik değildi; bizim fahişelerimizden daha üstün değildiler. Mesih'e Zürih'te rastlayacağınız bir yer varsa, bu Niederdorf'da bir batakhane olurdu. Zina yapan bir kadından söz ettiğinde, gerçekten zina yapan bir kadını kastediyordu. Mesih'in gayrimeşru, Meryem'in de ahlaksız bir kadın olduğunu hep unuturuz; her şeyi altınla boyarız. İşte o kurumdur, ejderhanın parıldayan pulları. Aslında zavallı, sefil bir şeydi, hiç saygın değildi. Bu nedenle ondan yalnızca ejderhanın altın pullarını yaptık; Nietzsche orada çok haklıydı.

Mr. Baumann: Nasıra bile çok kötü üne sahip bir yerdi.

---

olmak isteriz—yeni, benzersiz, karşılaştırılamaz, kendilerine yasa koyan, kendi kendilerini yaratan insanlarız" (*Şen Bilim*, s. 335).

Dr. Jung: Evet. "Nasıra'dan iyi bir şey çıkabilir mi?"[6] Biz olsak o kadar korkunç koşullarda yaşayan bir adamın iyi biri olamayacağını düşünürdük. Ama Mesih'in kökeni buydu ve sadece geleneklere aykırı değil, yasalara da saygısızdı. Bu nedenle Nietzsche'nin böylesine vurgulu sözcüklere gereksinim duymasını ve kendisi için özgürlük yaratmak adına göreve bile kutsal bir "Hayır" demesini anlayabiliyoruz. "Kardeşlerim, aslan işte bunun için gereklidir." Kişinin görevine hayır diyebilmesi, görünüşe bakılırsa, bir aslanın soylu cesaretini ve soylu karakterini gerektirir, çünkü düzene ve yasaya karşı bir şey yapmak, yeterince cesur olmak demektir. Daha sonra antinomik bakış açısının özel psikolojisini bulacaksınız. Aslında burada işe bir parça Gnosis dahil oluyor; Nietzsche bilinçli bir biçimde Gnosis'ten etkilenmemiştir, ama bilinçdışı olarak, hayli. Antinomistler günah işlemediğiniz sürece kurtarılamayacağınıza inanan, belirli bir Gnostik ahlakçılar takımıydı. Hiç günah işlemezseniz doğallıkla kurtarılamazsınız, çünkü kurtarılacağınız hiçbir şey yoktur; o halde kurtarılmak için günah işlemeliziniz.[7] Bir Katolik olarak günah çıkartabilmeniz için günah işlemeniz gerekir. Günah çıkartan rahip bir şeyler itiraf etmeniz için sizi uyarır; elbette bir yerlerde bir günah işlemişsinizdir. Bu yüzden vicdanlı kişiler yaptıkları her şeyi, örneğin birine edilmiş kırıcı bir sözü not ederler ve tüm bunlarla ilgili yapay nosyonlar geliştirirler. Elbette asıl günahlarını düşünmezler, çünkü bunlarla ilgili belirli bir duyguları yoktur—onların içinde yaşarlar. Günahın içinde yaşayan birisi ona karşı bir şey hissetmez, bir ilişki kurmaz. O sadece yasalara karşı olan belli suçları bilir, ki başkaları için bunlar günah değildir bile. özgürlük ve sorumluluk olmazsa kişi günah duygusunu bile kaybeder, sadece yasaya karşı gelip gelmediğini bilir. Bir kurum ne kadar yaygınlaşırsa, kişi o ölçüde geç dönem Mısır'lıların, "Yetimlerin mallarını *çalmadım*, dulu *soymadım*, Firavunun vergi tahsildarlarını *kandırmadım*" diyerek günah çıkarmalarına döner. Yapmış oldukları şeylerdense hiç söz etmezlerdi; işin o tarafı önemsizdi. Doğal olarak kişi yalnızca suç işlemeyerek düzgün kalabiliyorsa, farkedilmediği sürece her şeyi yapabileceği düşüncesine ulaşır.

İnsanlar gerçekten böyle düşünür, tabii bunu söylemek nezaketsizlik olur; sofistike insanlar bunu kabul etmezler. Onların bakış açıları duvarların arasında yürümüş olmalarından kaynaklanır; ihlal edilmemesi gereken polisiye kurallar vardır, bunun dışında her şey tamamdır. Bir kez Amerika'ya yolculuk ederken hayatlarında bırakın okumayı, kitap yüzü görmemiş bazı New York'lu iş adamlarıyla aynı masayı paylaşmıştım—son derece iyi ve cahil kişiler. Bir tanesi benden hoşlandı ve bir gece, yemekten sonra şöyle dedi: "Bakın hele, siz çok bilgili görünen bir arkadaşsınız. Size bir şey sormak istiyorum. Yirmi iki yıldır evli olan ve altı çocuk büyütmüş bir arkadaşım var, geçenlerde bir kıza

---

[6] "[Ve] Natanel [Filipus'a], 'Nasıra'dan iyi bir şey çıkabilir mi?' diye sordu. Filipus, 'Gel de gör' dedi." (Yuhanna 1:46)

[7] Antinomistlere göre kurtuluş için yalnızca iman ve sevgi gereklidir. Böylelikle doğru ve yanlış davranışlar bir görüş meselesi olur. Enkratitlerse tam tersine, takipçilerinin Mesih'in sınırlamalarını ve yaşayan örneğini harfi harfine yorumlamasını talep eder.

aşık oldu. şimdi böyle bir arkadaş boşanmalı mı, boşanmamalı mı?" "Kendinizi mi kastediyorsunuz?" "Bunu nasıl anladınız?" "Eh," dedim, "kızla evlenirseniz, karınız ne olacak? Onu ne yapacaksınız?" "Ha, o kolay. Yasal olarak evliyim, yani yasal olarak boşanabilirim. Orada bir sorun olmaz, sonra da kızla evlenebilirim." Dedim ki: "Bu tamamen doğru, ama bir de şöyle düşünün: bu kadın yirmi iki yıl gerçekten eşiniz olmuş ve ondan çocuk yapmışsınız. Sonra onu yasal olarak ekiyorsunuz. Bu sizce insanca mı? Karınızla yasal olanın dışında hiçbir ilişkiniz yok mu?" Bunu daha önce hiç düşünmemiş olduğunu söyledi ve ertesi gün onu boşayabileceğinden o kadar emin değildi. Yani her şey usulünce olacaktı, yasalar ona karşı değildi, bu işten tertemiz çıkardı. İnsanı hesaba katmak diye bir şey yok. Elbette bu son derece ahlaksızca: bu sadece "yapacaksın." Cennete gittiği zaman "Yapmadım" diyecek ve bakacağız artık, Peter kapıyı açacak mı. Açabilir. Cennet de bu yüzden çok sıkıcı.

> Yeni değerlere hak kazanmak—Bu, dayanaklı ve saygılı bir tin için en korkunç varsayımdır. Gerçekten de bu, öyle bir tin için bu bir yağmacılıktır ve bir yırtıcı hayvan işidir.

Çok sert bir biçimde söylüyor, bir yırtıcı hayvan diyor. Toplumumuzda yasayı ihlal etmek suçtur, suç işlemektir ve kişi suç işlemeden yeni değerler yaratamaz, bu apaçık.

> Bir zamanlar o en kutsal şey olarak "yapacaksın"ı seviyordu. Şimdi sevgisinden özgürlük çalabilmek için en kutsal şeyde bile kuruntu ve keyfilik bulmak zorunda: Bu yağma için aslan gerekir.
>
> Fakat söyleyin kardeşlerim, aslanın yapamadığını çocuk nasıl yapabilir? Yırtıcı aslan neden daha çocuğa dönüşmelidir?
>
> Çocuk bir günahsızlıktır ve unutuş ve yeni bir başlangıçtır, bir oyun, kendiliğinden dönen bir tekerlek, bir ilk hareket, kutsal bir "Evet"tir.
>
> Evet kardeşlerim, yaratı oyunu için yaşama kutsal bir "Evet" demek gerekir: tin, şimdi kendi istencini ister ve dünyanın dışladığı, kendi dünyasını kazanır.

Nietzsche'nin neden yasaları ihlal edecek bir tutumu simgelemek için aslana gerek duyduğu burada apaçık. Bu, soylu öz-iradedir, antimonidir.

Mrs. Baynes: Nietzsche'nin Gnosis tarafından nasıl etkilendiği konusunu bitirmediniz.

Dr. Jung: Ha, antimonist bakış açısı, kişinin yasayı ihlal etmesi, suç işlemesi gerektiği, yoksa kurtuluş olamayacağı. Enkratitlerse tam tersidir. Antinomistler yasaları ihlal edenlerdir, Enkratitlerse her şeyden kaçınırlar, böylece hiçbir şey olmaz. Her şeyi basitçe askıya alırlar; hiçbir şey olmaz, günah bile. Onlara ayrıca Continentes de denir.[8] Her şeylerini tutarlar, ya-

[8] Jung bu Gnostik tarikatları TE 6, par. 25'te ele alır.

şamı duraksatırlar ve böylece hiçbir şey olmaz. Nehir tıkanmıştır, su akmaz. Hiç kimse kötülük yapıldığını ileri süremez, çünkü hiçbir şey yapılmamıştır. İşte burada aslanda çocuğa dönüşüm konusuna geliyoruz. Aslan neden çocuğa dönüşsün? Ve yırtıcı bir aslan yerine çocukça bir tutum Nietzsche'ye ne kazandırır?

Miss E. Taylor: "Yapacaksın" komutunu fazla düşünmez ve gelen yeniliğe açık olur. Aslan sadece eskiyi bulur.

Dr. Jung: Ama aslan "Ben [istediğimi] yapacağım" diyebilir; o, soyludur.

Miss E. Taylor: Evet, ama aslan yeniyi seçemez. Ama yeni gelecektir ve bunu görmek için çocukça bir tutuma gereksinimi vardır.

Dr. Jung: Yani çocuğun mutlak yaratıcı olduğunu kastediyorsunuz. Evet, hemen öncesindeki pasaj bize aslanın bile yeni değerler yaratamadığını söylüyordu. O sadece kendisine yeni yaratı için özgürlük yaratıyordu; gücü buna yeterliydi. Yırtıcı bir hayvan olarak aslan parçalayıp yıkabilir, büyük gücü sayesinde engelleri delebilir, bir çiti yıkıp bir sığır sürüsüne dalarak bozguna uğratabilir. Her şeyi baştan aşağı mahvedebilir, ama yeni bir şey yaratamaz. Nietzsche burada, yeni değerlerin yaratılabilmesi için salt yıkımdan daha fazlasına gerek olduğunu, yeni bir tutum gerektiğini idrak ediyor. Ve yeniyi de bir çocukla simgeliyor, masum ve habersiz bir çocuk, yeni bir başlangıç, bir oyun.

Sonra burada çok özel bir simge kullanıyor, kendiliğinden dönen bir tekerlek; bu tabii lafzi bir çeviri: *das aus sich rollende Rad* daha iyidir, çünkü kendi içinden dışarı dönen bir tekerlek anlamına gelir. Tekerleğin itici gücünün merkezi kendisinde olduğu için, öz -yaratıcıdır. Ve Nietzsche de çocuğun tutumunun öz –yaratıcı olduğunu kastetmektedir. Çünkü bir çocuk gelişme sürecindedir, hâlâ büyümektedir ve kendi kendine beslenebilir, böylece kendi büyümesine yardımcı olur.

Mr. Baumann: Çocuk simgesinde yaratıdan ziyade, gelen tüm şeylere yönelik, bozulmamış ve önyargısız bir tutum görüyorum.

Dr. Jung: Evet, bu durumda, insanın beklediği şeyin dışarıdan gelmesi koşuluyla, öyle olurdu. Ama dışarısı ejderha. Umutla bir şeyleri bekleyen salt çocukça bir tutum, ejderhaları davet eder. Bu nedenle, alt edilmiş olan ejderhanın yerine bir şey koyabilmek için çocuğun öz-yaratıcı olması gerekir; yeni bir öznel ve bireysel değer yaratmalıdır. Ve bunun için çocuğun oyuncu olması gerekmektedir. Varolana kadar dünya fantezileriyle oynamış olan yaratıcı gibi olmalıdır. Çocuk daima kendi dünyasını yaratır; oyununda yeni değerler yaratır. Yeni dünyalar asla dışarıdan gelmez, çünkü dışarıda yeni dünyalar yoktur: yalnızca yaşlı bir ejderha vardır.

Prof. Fierz: Mr. Baumann'ın kastettiği, Mesih'in cennetin krallığına girebilmemiz için küçük çocuklar haline gelmemiz gerektiğini söylemesi değil mi?

Dr. Jung: Ama Nietzsche'nin kastettiği tam olarak bu değil. Çünkü çocukların masum ve habersiz doğaları, yeni deneyimi dışlamayan, özel bir önyargısızlık haline neden olur. Bu elbette yaratı için mutlak olarak vazgeçilmezdir, ama

yine de bir deneyimin yeni olması için içeriden bir şeyin üretilmesi gerekir. Çünkü yeni şey dışarıda bulunmaz; dışarıdaki dünya zaten içinde bulunmuş olduğumuz dünyadır ve bu dünyaya yeni bir şey gelecekse, içeriden gelecektir. Tabii yaratabilmek için yeni deneyimleri dışlamamalıyız: onlara açık olmalıyız. Yani kendi içinden dışarı dönen, dış koşulların güdüsüyle değil, kendi kendine hareket eden bir tekerlek derken bunu kastediyor. Tekerlek dış koşullar tarafından hareket ettirildiği anda bu, "yapacaksın" demektir; o zaman birisi tekerleğe bir tekme atmış ve yuvarlamıştır. Ama Nietzsche'nin fikri, bir çocuğun kendi başına harket edebileceğidir. Yaratıcı olacaktır, çünkü çocuğun durumu, hatta fizyolojik durumu, yaratıcıdır.

Şimdi, tekerlek simgesi tabii bir mandalayı hatırlatıyor. Bir başka deyişle, bu sav—deve, aslan ve çocuk—besbelli bireyleşme işleminin bir ifadesi, evrensel ejderha bunun uğruna öldürülüyor. O zaman tüm genel yasalar siliniyor ve yön bulmak için kendi değerlerinize sahip olmanız gerekiyor. İçeriden kılavuzluğa gereksiniminiz var ve bunun için çocuksu bir tutum gerekir, alçakgönüllü ve uyumlu olmanız, kibirli olmamanız, daha iyi fikirlere sahip olmamanız için, ki içeriden gelen güdülere uyabilesiniz. O vakit kendi içinden dışarı dönen tekerlek gibi olursunuz. Ve o tekerlek güneş simgesidir, bir mandaladır. Tekerlek çok eski çağlardan beri bir güneş simgesi olduğu gibi, güneşin kendisi de bir simge olmuştur—hareket ettiren hiç kimse olmadan gökyüzünde hareket eden, kendi kendine hareket eden o tekerlek. Dolayısıyla güneş hep bir bireyleşme simgesi olmuştur, tek başına durabilen ve itilmeden, kendi içinden dışarıya hareket edebilen bir insanın simgesi.

İlkellerde inisiyatif en ender bulunan şeydir. Çoğunlukla sadece reis ya da büyücü hekim inisiyatif sahibidir ve kabilenin büyük mucitleri veya düzenleyicileri olarak kabul edilirler. Sıradan insan tembel, atıl, fazlasıyla tutucudur ve her şeyi babalarının ve atalarının yaptığı gibi yapar; tekmelenmeden harekete geçmez ve bir ilkeli harekete geçirmek için çok tekmelemek gerekir. Size bir mektup ulağı göndermek için neler yapmak gerektiğinin öyküsünü anlatmıştım. Ayrıca Avustralya buşmanlarının insanları kızıştırma, harekete geçirme törenlerini de.[9] Birisi öldürüldüğü zaman kimse heyecanlanmaz, bu yüzden onları öfkelendirecek özel törenleri vardır; ancak o zaman o cinayetle ilgili bir karar verebilirler. Sonra silahlarını alıp toplanırlar, ama o gün şans eseri düşmanlarını bulamazlarsa, evlerine dönerler ve savaş biter. Onları yeniden heyecanlandırmak için insanları kızıştıran o töreni yeniden yapmak gerekir. Ama bu ender olarak gerçekleşir; düşmanı bulamazlarsa eve dönerler ve başka bir şey yapılmaz. Evet, şimdi üç başkalaşımın sonuncusuna geliyoruz:

---

[9] İsviçreli psikoterapist Charles Baudouin (1893-1963) güncesinde, Jung'un bir mektup götürmesi karşılığında teklif edilen ödüle kayıtsız kalan genç bir Doğu Afrikalıdan söz ettiğini anlatır, ne zaman ki büyülü bir tören kendisine menzilini görünür kılınca adam "sapanla fırlatılmış gibi" fırlar. *C. G. Jung Konuşuyor*, ed. William McGuire ve R.F.C. Hull (Princeton, B.D. XCVII, 1977), s. 79-80.

> Size ruhun üç başkalaşımını anlattım: tin nasıl deve oldu, deve nasıl aslan oldu ve en sonunda aslan nasıl çocuk oldu.—
>
> Böyle dedi Zerdüşt. Ve o sırada Benekli İnek denen beldede oturuyordu.

Burada "Lekeli İnek" diye adlandırlan bir beldeye bir gönderme var.[10] Bunun ne olduğuna dair bir fikriniz var mı?

Mrs. Crowley: İnek bir anlamda devenin dengi değil mi? O da dayanıklı bir hayvan, sabırlı, ama insanları çöle taşımak yerine, daha ziyade beslenme sağlayan fiziksel taraf, bir bakıma onları bedenin içine taşıyor olsa gerek.

Dr. Jung: Evet, bu çok olası, ama Nietzsche'nin sözcüğü hangi anlamda kullandığını anlamaya çalışmalıyız, sonraki, "Erdem Kürsüleri" bölümünde metin şöyle diyor: "Ama gündüz ne yaptığımı ve ne düşündüğümü hatırlarım. Bir inek gibi sabırlı, geviş getirerek sorarım: Senin on zaferin nelerdi?" Sıklıkla çok çarpıcı bir sözcükle karşılaştığınızda, onu tekrar, farklı bir bağlantıda bulursunuz; sanki o *inek* sözcüğü bilinçdışından çıkar, bilinç eşiğinin altına süzülür, sonra yeni bir bağlantıda tekrar üste çıkar. Bazen bu, sözcüğün anlamını aydınlatmaya yarar. Dolayısıyla burada geviş getirme sözcüğünün üzerinde durulmalıdır. İnek onun için esas olarak sabırlı ve geviş getiren bir hayvan. Ve bu, bir sonraki bölümün ana temasına, uykuya bir göndermedir. Şimdi, beldenin adı "Lekeli İnek," yani belde iyi bir vicdandan kaynaklanan iyi bir uykuyu temsil eder. Bu hangi belde olabilir?

Mrs. Fierz: Basel!

Prof. Reichstein: İnek İran dininde önemli bir rol oynar; ilk insanla olduğu gibi, ilk inekle de ilgili bir mitos vardır.

Dr. Jung: Bu doğru, ama bence burada, geviş getiren inek nedeniyle son derece yerel bir gönderme bulunuyor. Çünkü erdem kürsüleri Basel'de bulunacaktır ve özellikle bu bölümün İran'la bir ilişkisi yoktur. O kadar uzak değildir.

Miss Hannah: O bunu Sils Maria'da yazdı ve orada dehşet sayıda inek vardır.

Dr. Jung: Eh, Basel'den Sils Maria'ya çok giden olur ve o da oraya Basel'den gitmişti, biliyorsunuz! Sanırım bu beldenin Basel'e bir gönderme olduğunu varsayarsak, doğrusundan çok uzaklaşmayız, çünkü bu bölümde o canım beldeye tam isabet eden bir şey söylüyor. Orada geleneksel ahlaka çok inanırlar ve bu nedenle çok az gerçek ahlak bulunur. Korkuluklar vardır ve karnaval vaktinde olmamaları da sadece başka bir korkuluktur. Bu, kurallara göre evlenip boşanmak gibi bir şeydir. Domuz ağılı tüm yıl boyunca kilitlidir, ama karnaval zamanı kapılar açılır ve bu kurallara uygun olduğu için, aleyhinde hiçbir şey söylenemez. Ve o sıralarda, 80'lerin başlarında, gerçekten geçmişin değerleriyle geviş getiriyordu. Çok uzak olmayan bir geçmişte buradaki gazetede Gibbon'la ilgili bir makale vardı, İsviçre'de yaşadığı zamanlarda Basel'e gitmiş ve oradaki insanların hâlâ Erasmus zamanında yaşıyor olmalarından çok etkilenmişti.

---

[10] Zerdüşt'ün en sevdiği belde olan "Alacalı İnek" Buddha'nın gezinirken ziyaret ettiği Kalmasadalmyad beldesinin adının doğrudan çevirisidir. Nietzsche'nin Budist yazıtı *Sutta Nipata*'yı okuduğu ve beğendiği bilinmektedir. Bkz. Freny Mistry, *Nietzsche ve Budizm* (New York, 1981).

Bu 1755 ya da ona yakın bir tarihteydi, ama aynısı 1870 ve '80 ve '90 için de söylenebilir.

Prof. Fierz: Bir kanıtımız var. Jakob Burkhardt esinlendiği zamanlar daima Schubert'in aynı şarkısını çalar ve hep aynı yerlerde ağlardı.

Dr. Jung: Evet, muazzam bir tutuculuk ve özellikle katı bir değerler sistemi. Suç işlemezseniz kabul edilirsiniz; haklıydınız—sadece suç işlememek suretiyle. Yapabileceğinizin en iyisi buydu. Daha iyisini yaparsanız, daha kötüydü: insan daha iyisini yapmamalıdır. Şimdi, Nietzsche bu atmosferde yaşıyordu ve Fakültesinin, Üniversitedeki bölümünün ve örneğin Jakob Burkhardt'ın yüzüne karşı bu şekilde konuşuyordu. Bu muhakkak cesaretinin büyük bir bölümüne mal olmuştur. Böylesi bir sapkınlıktan hemen sonra Erdem Makamlarıyla ilgili bir bölüme gelmemize şaşmamak gerekir, bu mutlaka karşılarında konuştuğu üniversite halkı olmalı; ayrıca bu bölümde karşıt güçler adına bir savunma buluyoruz.

Miss E. Taylor: Bence inekler son derece meraklı ve başkalarının fikirleriyle ilgili hayvanlardır.

Dr. Jung: Arada bir de şapka yerler!

Miss E. Taylor: O bakımdan bence bu, geviş getirdiği bölüme bir gönderme—bu ruminasyon sonucunda bütün o deveyle ilgili fikirleri edindi.

Dr. Jung: Ha, yani onun çayırda uzanmış deveyle ilgili fikirlerini geviş getiren lekeli inek olarak düşünüyorsunuz. Ama bu oldukça rahatsız bir uyku olmalı; yoksa böylesine çarpıcı sözcükler kullanmazdı. Çünkü yüzyılların saygıdeğerliğini yıkacaksanız, elbette kendinizi geviş getiren bir inekle karşılaştıramazsınız. Delirmiş, çılgınca koşan, bütün kuralları yıkan bir inek olması gerekirdi. Kendinizi böylesine dehşetli şeyler söylemek zorunda kalan, Basel Üniversitesindeki zavallı profesörün yerine koymanız gerekiyor. Bu kitaptan sonra, ona deli dediler. Kitaba dokununca Jakob Burkhardt'ın tüyleri ürperiyordu; o dehşetli şeyden uzağa kaçtı. O arkadaşın ne zaman delireceğini bilmiyorlardı. O kitap üzerinden akıl hastalığı tanısı koyabileceklerinden de değil—o zamanların psikologları bile bunu yapamazdı—ama ifade ettiği fikirler kanlarını donduruyordu, çünkü bilinçdışı içlerinde kımıldamaya başlıyordu. Yılanın büklümlerini karınlarında duyuyorlardı. İnsana omurgasından yukarı bir şeyler tırmandığı duygusunu veriyordu, bir tür soğuk Kundalini duygusunu[11]—doğallıkla, çünkü değer dünyaları tehdit altındaydı. Bu nedenle onyıllar boyunca birisi intihar ederse, "Ha, o Nietzsche okumuştu" dediler, "bunlar Nietzsche fikirleri. Tabii, insan öyle kitaplar okuyunca dünyası cehenneme dönüyordur." Bu tür şeyler dünya savaşında duyuluyordu; Nietzsche Alman psikolojisini açıklamıştı. Sanki Alman politikası Nietzsche'den kaynaklanıyormuş gibi! Hemen hiçbiri kitaplarını okumamıştı. Nietzsche'nin baştan aşağı berbat bir şöhreti vardı, ama bunun nedeni özdeyişleri değildi—bir parçacık *médisance* [dedikodu; kulaktan dolma laf] sahibi kimse bile onlara bir şey di-

[11] Kundalini Yogada bir yılanın, omurganın dibinde uyukladığı söylenir; uyandırılınca yukarıya doğru tırmanır.

yemez—ama *Zerdüşt* aleyhinde söyleyecek çok şey bulur. Çünkü *Zerdüşt* son derece düzgün bir kitaptır, oysa özdeyişler biraz *médisance*, biraz kötü niyetlidir; herkes kıkırdayarak bazı özdeyişleri bir tür bon mot gibi alıntılar, örneğin Kant'ı kastederek "Königsberg'in Kova Çinlisi" demesini. Bunlara katlanabilirsiniz. Uykunuzu kaçırmazlar. Sindirime iyi gelirler.

Ama *Zerdüşt* okumak üzücüdür, çünkü onu anlamazsınız. Bölümleri su gibi okur ve yapıtı bir tür şairane mecaz olarak yutarsınız ve ne yemiş olduğunuzu bilmezsiniz. İçinde her tür zehir olan şeker kaplı haplar yutmuş olursunuz. *Zerdüşt*'ü okuyanların çoğu gerçekte ne söylendiğini anlamak için ayrıntılara girmek zahmetinde bulunmazlar, bu arada farketmeden devrimci bir şeyi bilinçdışına almış olurlar. Bu nedenle tüm saygın kişilerin buna doğal bir tepki göstermeleri gerekir ve nedenini sorarsanız, daima yanlış bir şey alıntılarlar. Asıl söylenenleri akıllarında tutamazlar. *Zerdüşt* akılda tutulması zor bir metindir, çünkü doğrudan bilinçdışıyla ilişkilenir. Bu bana bazen olan bir şeydir: Nietzsche'nin Zerdüşt'ünün bir şey dediğini hatırlarım—ama nedir o? Sonra da onu yanlış alıntıladığımı farkederim. Bu benim kendi bilinçdışımla ilgilidir, çünkü o karanlık yerlerden gelmiştir.

Sanırım artık bu başkalaşımla ilgili bölümü bitirip yeni bir hareketi göreceğimiz bir sonraki bölüme geçebiliriz. *Zerdüşt* bütün olarak bir tür enantiodromik harekettir, bir bilinçdışı nehridir ve bölümler o yeraltı akıntısının dalgalarının resimleri gibidir. Nietzsche'nin her gün oturup bilincine akan nehri ni yazdığını ve böylelikle bilinçdışında olanları betimlediğini düşünüyorum. *Zerdüşt* bir bakıma Joyce'un *Ulysses*'i gibidir, ama Joyce bilinçli malzemeyi yazıyordu ve *Zerdüşt* bilinçdışı malzemeden yazılmıştır.

> İnsanlar Zerdüşt'e, uyku ve erdem hakkında çok iyi konuşan bir bilgeyi övdüler: bundan dolayı o, çok saygı ve kabul görürmüş ve bütün gençler kürsüsünün etrafında toplanırlarmış. Zerdüşt bu adama gitti ve gençlerle beraber kürsüsünün önüne oturdu. Bilge şöyle buyurdu:
>
> Uykuya karşı saygı ve tevazu gerekir! Birincisi budur! Bir de kötü uyuyanlardan ve gece uyumayanlardan uzak durun!
>
> Hırsız bile uykuya karşı tevazu duyar: o daima geceleyin sessizce çalar. Ama gece bekçisi edepsizdir; borazanını edepsizce taşır.
>
> Uyku kolay bir sanat değildir: o amaç uğruna bütün gün uyanık durmak gerekir.
>
> Her gün kendini on kez yenmelisin; bu iyi bir yorgunluk verir ve tinin afyonudur.
>
> Yine kendinle on kez uzlaşmalısın; çünkü yenmek acıdır ve uzlaşmayan kötü uyur.
>
> Gündüz vakti on doğru bulmalısın; yoksa gece de doğruyu ararsın ve tinin aç kalır.
>
> Gündüz on kez gülmeli ve neşelenmelisin; yoksa gece miden, hastalığın babası, seni rahatsız eder.

Bunu bilen azdır, ama iyi uyumak için bütün erdemlere sahip olmak gerekir. Yalan yere tanıklık mı yapacağım? Zina mı edeceğim,

Komşumun hizmetçisine mi göz koyacağım? Bütün bu kötü niyetler uykuyu bozar.

Ve kişi bütün erdemlere sahip olsa bile, hâlâ bir şey gereklidir: erdemleri de tam zamanında uykuya yollamalı.

Ki bu uslu dişiler birbirleriyle didişmesinler! Hem de senin uğruna, mutsuz şey!

Tanrı ile ve komşun ile barış: iyi uyku bunu gerektirir. Ve komşunun şeytanıyla da barış yap! Yoksa gece sana musallat olur.

Devlete saygı göster ve boyun eğ, çarpık devlete de! İyi uyku bunu gerektirir. İktidar çarpık bacaklar üstünde yürümek istiyorsa, ben ne yapabilirim ki?

Benim için en iyi çoban, koyununu en yeşil yamaca sürendir: iyi uykuyla bağdaşır.

Ne çok şeref ne de büyük hazineler isterim; bu, zihni karıştırır. Ama iyi bir nam ve küçük bir hazine olmadan da iyi uyunmaz.

Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz? Onaylar mıydınız? Ya da karşı bir savınız var mı? burada iyi uyumayan var mı?

Dr. Schlegel: Ciddi olduğu kuşkulu.

Dr. Jung: Yo, hayır, kuşku yok. Bu tarz bilgelik öğreten öğretmenlerle dalga geçtiği apaçık. Çünkü Zerdüşt böyle öğretilerden yana değil, bu yüzden konuşması da kulağa çift anlamlı gibi geliyor. Şimdi, bu düşünceleri dikkatle eleştirirseniz, karşı çıkabilir misiniz? Son derece akla yakın gelmiyor mu? Örneğin "İyi bir nam ve küçük bir hazine." Bu herkesin isteyeceği bir şey değil mi? Ya da: "Uyku kolay bir sanat değildir." Eh, uyku sıkıntınız varsa, iyi bir uykunun harika bir şey olduğunu düşünürsünüz; iyi bir uyku uyumak için her şeyi verebilirsiniz. Sonra, "Gündüz on kez gülmeli ve neşelenmelisin; yoksa gece miden, hastalığın babası, seni rahatsız eder." Bu tamamen doğrudur; iyice bir gülmek diyaframı harekete geçirir ve bu mideye, sindiriminize çok iyi gelir. Sonra, "Gündüz vakti on doğru bulmalısın; yoksa gece de doğruyu ararsın ve tinin aç kalır." Veya, "Kendinle on kez uzlaşmalısın; çünkü yenmek acıdır ve uzlaşmayan kötü uyur." İnsanın kendisiyle uzlaşmasından daha iyi ne olabilir? O zaman kendini bütün hissedersin ve iyi bir uyku uyursun. Ve, "Kendine hakim ol." Elbette her gün birçok kez kendimize hakim olmak zorunda kalırız; yoksa hiç kimse doğrudürüst yaşayamaz. Mutsuz olur ve gece uyuyamaz ve o zaman kendisine hakim olmak zorunda kalır—bunu gündüz vakti yapsa daha iyi olur. Bu, toptan bir yorgunluğa neden olur ve tin için afyon gibidir. Bu oldukça doğru. Gayet sağlıklı bir öğreti değil mi?

Mrs. Crowley: Pek aslana yakışır olduğu söylenemez.

Dr. Jung: Ama çok bilgece.

Miss Hannah: Son insanla ilgili olarak söylediklerine çok yakın. Bir kez daha, çöküşüne neden olan sıradan insana karşı çıkıyor.

Dr. Jung: Bu doğru. Neredeyse aynı ses, aynı tür düşünceleri söylüyor. Ve biz bu sesle başka bir yerde de karşılaştık; bu, Zerdüşt ya da Nietzsche'nin değil, belli bir bilgenin, bir iyi uyku profesörünün sesi.

Miss Wolff: Yaşlı bilgenin.

Dr. Jung: Evet. Örneğin diyor ki, insanlara aldırmamalı; ormanına dönmeli ve hayvan sesleriyle tanrısına tapınmalı. Yani bu öğretmen çok bilgece şeyler söylüyor. Ve Nietzsche'nin bizzat uykusuzluktan şikayetçi olduğunu ve uyumak için ilaç kullandığını hatırlarsanız, bu bölümde hangi gizli tutkunun ortaya atıldığını anlarsınız. O ünlü iyi uyku profesörünün konferanslarına gitmişti, çünkü fena halde gereksinim duyuyordu. Sonra Nietzsche'nin uykusuzluğunun olası psikolojik bir açıklaması da olabilir. Bu ne olabilir?

Miss Hannah: Uykuya gereksinimi olmayan tinle özdeşleşmiş olması.

Dr. Jung: O sonuç olabilir; psikolojik neden olamaz. Ancak elbette kişi tinin uykusuzluğuyla özdeşleşebilir ve bu uykuya gerek olmadığı fikrine yol açabilir. Öyle aptallar vardır. İnsanların gelecekte, diyet ve antremanla, uykuya gerek duymayacakları bir kondisyona geleceklerine inanırlar. Bunun insanın ilerlediğinin işareti olacağını düşünürler. Kendilerini iki ya da üç saat uykuya alıştırmaya çalışırlar ya da tercihen bir saat, ama sıfır saate ulaştıklarında ölmüş olurlar. Bu, tinle özdeşleşmedir. Ama uykusuzluğun asıl nedeni ne olabilir?

Mrs. Slutz: Bilinçdışından geliyor.

Dr. Jung: Elbette. Uykusuzluğun en sıradan nedenlerinden biri, bilinçdışının çalkalanmasıdır; fırtınalı bir deniz gibi.

Mr. Baumann: Ne yazdığını idrak etmemişti, bu nedenle bilinçdışı aşırı yüklendi.

Dr. Jung: O, birincil nedendir; *Zerdüşt*'ü yazarkenki kadar etkilenmiş bir haldeyken bilinçdışı herhalde tam anlamıyla fokurduyordu. Dahası, bilinçdışına kulak verirse, ortaya çıkan şeylere gitgide daha çok dikkat vermek zorunda kalırsa, benliğini bilinçdışıyla fazla bağdaştıracaktır. Ayrıca daima tehlike de vardır, çünkü bilinç ve bilinçdışı arasındaki duvar incelip orada-burada delikler açılmaya başlayınca, o harekete karşı gerçek bir savunma kalmayacaktır. Sonra bilinçdışı bu deliklerden geçebilir ve bilinçte tuhaf durumlar oluşmasına neden olabilir. Kendilerine ne olduğunu bilmeden kolektif bilinçdışıyla bir şekilde çarpışmış kişilerde, aradaki bölmede bulunan bir delikten bilinçdışının, gel-git yapan deniz gibi geçtiği görülür. Ve doğallıkla bunun ne olduğunu bilmezler. Bu Nietzsche'ye de olmuştu, çünkü ne olduğunu bilmiyordu; onu yakalamaya çalıştı, ama o onu yakaladı ve bunun kanıtı da Zerdüşt'le özdeşliğidir.

Mr. Baumann: Bu analitik hastalara olur mu?

Dr. Jung: Evet, bu, analizin hafife alınmaması gereken özel bir tehlikesidir. İnsan dolmuş ve patlamaya hazır bir bilinçdışına dokunursa, berbat bir patlamaya—aslında deliliğe neden olabilir. Bu duruma gelmiş bir bilinçdışının belirtileri bulunduğunda, vaka büyük dikkatle ele alınmalıdır. Son derece tehlikelidir.

Mr. Baumann: Profesör Heyer'in böyle bir patlamanın resmini gösterdiğini hatırlıyorum.

Dr. Jung: Evet, bir bariyeri yıkan o kızgın boğalar. O kadar korkmuştu ki, içinde her şeyin yeniden yapılandırılabileceğini gösteren olumlu işaretler olduğu gerçeğini gözden kaçırmıştı. Ama insan tehlikenin farkındaysa, cesaretini kaybedebilir. Bu, insanı sarsan bir deneyimdir. Ne mutlu ki ben böyle bir vakayla karşılaşmadım [tahtaya vuruyor]. Bilinçdışı patlıyor ve siz onu durduramıyorsunuz; berbat bir şey, almış başını gidiyor. Bir defasında deneyimsiz, alaylı bir analistin ilgilendiği böyle bir vakaya müdahale etmeye çalışmıştım; patlamış apse gibi bir şeyle karşılaştım ve adam da en sonunda intihar etti. Onu durduramadım. Bir başka defasında genç bir hekim hanım çaresiz bir tavırla gelip bir hastasını, vakayı analiz etmiş olmamama rağmen üstlenip üstlenemeyeceğimi sormuştu, böylece sorumluluktan kurtulmuş olacaktı ve insanlar hastanın benim bakımım altındayken delirdiğini düşünecekti. Durumu tarttık ve sırtımın bunu taşıyabilecek kadar sağlam olduğuna karar verdim, böylece bir süre sonra onu akıl hastanesine yatırdık ve ben de o kadının itibarını kurtarmış oldum. Hekim olarak çalışmaya daha yeni başlamıştı ve büyük bir skandala neden olabilirdi. Tabii böyle bir vakayı analiz etmesi bile dikkatsizce bir davranıştı, ama bu durumu tanımlayabilmeniz için büyük miktarda psikiyatrik bilgi sahibi olmanız gerekir. Analist böyle bir sorumluluğu taşıyabilir; kişinin kendisine geldiğinde deli olduğunu, ama bunun farkında olmadığını söyleyebilir. Analizin insanları delirttiğine dair genel bir önyargı vardır. Bir hastayı Burghöltzli'ye sevk edin, meslekten olmayan insanlar oradaki hekimlerin onu delirttiğini varsayacaklardır—ya da hatta oraya delirtilmesi için gönderildiğini.

O halde uykusuzluğun nedeni, yeni fikirlerin heyecanının doğadışı bir biçimde çalkantı yarattığı bilinçdışıdır. Elbette zamanının deneyimine karşı duyarsız bir kişinin başına gelmez. Öyle bir bilinçdışı yalnızca hafif bir heyecan duyacaktır, onu da birkaç kadeh şarap ya da benzer bir saçmalıkla güzelce sakinleştirebilir. Ama Nietzsche zamanının tinine fazlasıyla duyarlıydı; eski değerler çürümekte olduğu için artık yenilerinin keşfedilmesinin gerektiği bir zamanda yaşandığını apaçık hissediyordu. Çünkü bir kuşku barizleştiği anda simge gitmiş olur. Bir kişi bile kiliseye karşı çıkmaya, yetkisini tartışmaya cesaret ederse, savını çürütemediği takdirde duyarlı bir insanın işi biter. Tüm sistemin gitmiş olduğunu anında idrak eder, çünkü yetkisinde küçücük bir delik vardır. Artık işlevini göremiyorsa, Tanrı savunmasız bir hale gelmiştir ve bütün yaşamsallığını kaybetmiştir. Nietzsche bunu hissetti ve anında, doğallıkla, dışarıda son bulmuş olan tüm simgesel süreç, onun içinde başladı. O zaman o korkunç gergin, tehditkâr bilinçdışı bölme duvarını aşındırmaya, orada-burada delip geçmeye başladı. Ve bu da elbette uykularını bozdu. Böylece doğallıkla dönüp uyuyabildiği, rahat olduğu zamanlara belli bir pişmanlıkla bakıyor.

Bir defasında çok iyi bir Katolik olan bir profesörle bazı psikolojik sorunları konuşurken bana dedi ki: "Böyle şeyleri neden dert edindiğini anlamıyorum. Kuşkulu ya da sorunlu bir şey varsa, ben hemen piskoposuma sorarım ve o bana her şeyi anlatır, bir ihtimal bilmiyorsa, Roma'ya yazar ve ne düşünmesi gerektiğini ona bildirirler. Oradakiler yetki sahibidir; iki bin yıl boyunca dünyanın en zeki kafaları bu sorunları incelemiştir. Ben neden bunları halledebileceğimi sanayım? Uzman değilim." Ve eminim uykusu ve sindirimi iyidir; rahattır, çünkü otoritede en ufak bir delik bile yoktur. Ama bu, zavallı Nietzsche için geçerli değildi.

SEMİNER IX

5 Aralık 1934

Dr. Jung:
Son olarak "Akademik Erdem Kürsüleri" olarak adlandırılan vaaza başlamıştık. Hatırlarsanız bilgeliğini tartıştık ve o erdemler öğretmeninin hiçbir şekilde aptal olmadığını, vaazın çok övgüye değer doğrular içerdiği sonucuna varmıştık. Şimdi devam ediyoruz:

> Küçük bir topluluk, bence kötü topluluktan daha geçerlidir: zamanında gelip gitmeleri gerekir. Bu, iyi uykunun da bir koşuludur.
>
> Tinleri yoksul olanlar da beni mutlu eder: uykuyu kolaylaştırırlar. Onlar kutsanmıştır, özellikle onlara boyun eğilirse.
>
> Erdemlilerin günü böyle geçer. Gece olunca uykuyu çağırmaktan çekinirim! Çağrılmayı sevmez—erdemlerin efendisi olan uyku!
>
> Ama gündüz ne yapmış ve düşünmüş olduğumu hatırlarım. Bir inek gibi sabırlı, geviş getirerek kendime sorarım: Senin on zaferin nelerdi?
>
> Ve kalbime huzur veren on uzlaşma, on doğru, on gülüş nelerdi?
>
> Bunları düşünürken ve bu kırk düşünceye dalarken birdenbire beni bastırır—uyku, erdemlerin efendisi, çağrılmadan.
>
> Uyku gözüme dokunur; gözüm ağırlaşır. Uyku ağzıma dokunur; ağzım açık kalır.
>
> Gerçekten bu hırsızların en sevimlisi, yumuşak ökçeler üstünde gelir ve düşüncelerimi çalar: o zaman şu akademik kürsü gibi aptal, kalakalırım.
>
> Ama artık uzun zaman ayakta kalamam; artık yatarım.—

Bu ikinci bölümle ilgili başlıca izleniminiz nedir?
Prof. Fierz: Alaycı.

Dr. Jung: Evet, hatta kinayeli olduğunu hissediyoruz. Ama Zerdüşt'ün diyecekleri bir yana, ya düşüncelerin kendileri? Örneğin: "Tinleri yoksul olanlar da beni mutlu eder: uykuyu kolaylaştırırlar." Veya: "Küçük bir topluluk, bence kötü topluluktan daha geçerlidir: zamanında gelip gitmeleri gerekir. Bu, iyi uykunun da bir koşuludur."

Dr. Allemann: Sağduyulu.

Dr. Jung: Evet, hiç de aptalca değil, hele Nietzsche'nin uykusuzluktan mustarip olduğu düşünülürse; sağlıklı bir öğüt. Nietzsche bana danışmış olsaydı, ben de ona böyle öğütler ve o da benim uykuya yol açan erdemlerin iyi bir öğretmeni olduğumu düşünürdü. İnsan Nietzsche'nin öğretmene sempati duyduğunu düşünmeden edemiyor; yoksa onun vaazını bu kadar ayrıntılı aktaramazdı. O halde buradaki genel eğilim açık; sağlıklı ve normal bir duruma yol açabilecek bir tutumu işaret ediyor. Şimdi Zerdüşt'ün bununla ne yapacağını göreceğiz:

> Zerdüşt bilginin bu sözlerini duyunca içinden güldü: çünkü böylece ışığı görmüştü. İçinden şöyle dedi:
>
> Bu kırk düşünceli bilgin, bence bir delidir. Fakat sanıyorum ki uykuyu iyi anlıyor.
>
> Bu bilgenin yakınında yaşayanlara ne mutlu! Çünkü böyle bir uyku bulaşıcıdır— kalın duvarlar arasından bile bulaşır.
>
> Akademik kürsüsünde bile bir büyü var. Gençlerin bu erdem vaizinin karşısında oturmaları boşuna değil.
>
> Onun bilgeliği, iyi uyumak adına uyanık kalmak. Ve gerçekten hayatın bir anlamı olmasa ve bir saçmalık seçmem gerekse, en çekici saçmalık bu olurdu.
>
> Şimdi tüm açıklığıyla anlıyorum, zamanında insanların erdem öğreticileri ararken ne istediğini. İyi bir uyku ve buna yardımcı olacak afyon kafası erdemleri arıyorlardı!
>
> Akademik kürsülerin tüm o yüceltilen bilgeleri için, bilgelik düşsüz uyumaktı: yaşamda daha yüksek bir anlam tanımıyorlardı.
>
> Şimdi bile erdem vaizi gibileri var ve bu kadar saygın bile değiller; ama onların zamanı geçti. Artık daha fazla ayakta kalamazlar: işte şimdiden ölüyorlar.
>
> Bu uykulular mutludurlar: çünkü yakında başları düşecektir.—
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Son defasında bu bilgenin ormanda karşılaşmış olduğumuz, Zerdüşt'ün arkasında bıraktığı dönemden kalmış yaşlı bilgenin bir başka biçimi olduğunu söylemiştik. Şimdi, bu tin neden sağlam uyku kavramıyla bu kadar bağlantılı?

Mrs. Crowley: Bana öyle geliyor ki, bu erdemler bölümünü sıradaki bölümle karşılaştırırsak, sanki Zerdüşt bu ormandaki yaşlı adamın bir tür karikatürleşmiş halini görüyor gibi. Yani onu kendi görüşlerine karşı olarak görüyor, ama daima, olağanüstü bir biçimde, ondan etkileniyor. Onunla bağlantı kurduğu her defasında ondan tutumunu derhal etkileyen bir şey alıyor, bunun nasıl gerçek-

leştiğinin farkında olmasa da. O halde onun hem psikolojik hem de simgesel anlamda Zerdüşt'ün bilinçdışı ya da gölge yanını—yeryüzü öğelerini, daima, fark edilmedikleri zaman bile varolan, hissedilen ya da işleyen doğa güçlerini temsil ettiğini söyleyemez miyiz? Ormandaki yaşlı adam bu nedenle alma ya da kabul etme kapasitesini düşündürüyor ve bu da Zerdüşt'ün ruhundaki kavgayı oluşturmaktadır. Tin ya da tek başına bilinçli tutum yeni değeri çağıramaz; ikili oyunda ortaya çıkar. Demek istediğim, ormandaki yaşlı adam Zerdüşt'ü yeniden dönüştürüyor ve her karşılaştıklarında, bilinçdışı da olsa, sanki yeni bir odak veya yeni bir perspektif belirlenmiş gibi uzlaşmaya yönelik bir girişim var.

Dr. Jung: Bu çok doğru. Zerdüşt bilgeye karşıt, tıpkı her yeni doğrunun eski doğruya karşı çıkacağı gibi. Eskiye karşıt olmadan yaratmak olanaksızdır; geçmişin tini ister istemez yeni gelen tine karşıttır, tıpkı şimdi egemen olan tinin geçmişinkine karşıt olması gibi. Yani geçmişin tininin varolan ya da yaklaşan tinin gölgesini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Geçmişin tininin en üstte, hâlâ egemen olduğu bir resimde, geleceğin tini gölge olurdu, çünkü hâlâ aydınlığa kavuşmamış olurdu. Zerdüşt'ün varolduğu ölçüde ışık, en yüksek yoğunluk anı kendisinde somutlaşmıştır ve ormandaki yaşlı bilge, gölgedir. Ama burada görebildiğimiz kadarıyla, yaşlı adamın bilgeliği gayet geçerli: daha sonra sağlam bir uyku uyumak için uyanık kaldığımız da bir bakış açısıdır. Uykunun önemsiz olduğunu ya da tek başına hedef olamayacağını söyleyemeyiz. Son defasında söylediğim gibi, uykusuz yaşanabileceğini sanan aptallar var, ama varolup da insanın aradığı ya da arzuladığı her şey gibi; sonuçta insanın da uyuması gerektiğine göre, bir hedef olabilir, özellikle uykusuz birisi için.

Şimdi, Nietzsche'nin uykusuz olduğu gerçeği bu yoğunluk, bu ışık fazlalığı, elbette uykusuz olan Zerdüşt'le özdeşleşme aracılığıyla açıklanmıştı. Zerdüşt bilinçdışının hem gece hem de gündüz yaşayan bir figürüdür, çünkü her arketipik figür bir zaman ötesi durumdadır—ya da en azından *zaman* dediğimiz şeyle karşılaştırılamayacak bir durumda. Bu nedenle tüm arketiplerde belirli bir sonsuzluk niteliği bulunur, ki bu da zaman ötesi olmak anlamına gelen başka bir sözcüktür; ya da arketiplere özgü, farklı nitelikte bir zaman olabilir. Ve bu nedenle Platon arketiplerin ya da *eidola*, imgelerin, o zaman ötesi karaktere sahip olmaları nedeniyle kutsal bir yerde sonsuza kadar saklandıklarını söylemişti; onlar daima oradadırlar, asla değişmezler.[1] Dolayısıyla bir şişme halinde bir arketiple özdeşleşirseniz, çoğunlukla uykunuz bozulur. Bu durum akıl hastalıklarında, özellikle şizofrenide, insanların bilinçdışıyla özdeşleştikleri ve hemen hiç uyumadıkları vakalarda sık görülür. İlaç verilmediği takdirde haftalarca ve haftalarca—ne kadar bilemiyorum—uykusuz kalabilirler; hatta ilaç verilmiş olduğu halde bile be-

[1] Jung görünüşe bakılırsa burada *eidolon* ve *eidon* sözcüklerini karıştırıyor ya da daha büyük olasılıkla birleştiriyor. İlki bir kopya anlamında görüntüdür—dolayısıyla tam olarak gerçek değildir. Zaman ötesi, mutlak gerçek—arketip—olan *eidon*, İdea ya da Formdur; Platon bazen yalnızca psykhenin gözlerine görünebilen ve herhangi bir duyusal niteliği olmayan Formların güzelliğinden söz eder.

yinlerini yiyen o iç yoğunlukla kendilerini bitap düşürürler. Her an için etkin olan bilinçdışının uyanıklık halini hemen paylaşırlar. Arketiple böyle bir özdeşleşme hali doğallıkla, insanı uyumaya sevk edecek eski bakış açısını özellikle çok değerli bir hale getirir ve yeni kavrayışınıza tutunmak istediğiniz ölçüde, eskisiyle, haklı ve mantıklı olabileceği gerçeğine rağmen, savaşmanız gerekir.

Bilirsiniz, o özdeşlik bir işkencedir ve doğallıkla içinizdeki her şey özgür olmak için yanıp tutuşur ve arketiplerin simgelerin, dogmaların ya da formların içine hapsolduğu korunaklı duruma dönmeye çalışır. Örneğin Alman şair ve filozof Angelus Silesius gibi bir adamın, Tanrı'nın göreceliğini kavrayınca (ki zamanı için dikkate değer bir şeydi) Katolik kilisesine geri çekilmesinin nedeni budur; o düşüncenin, o insanı yiyip bitiren olağanüstü uyanıklık haline dayanamamıştı. Basitçesi, huzur bulacağı umuduyla Katolik dogmatik formlarına sığınmıştı. Ama yepyeni bir doğruya dokunduktan sonra geri çekilmenin o kutsal ışığı yadsımak ve karanlığa, alt edilmesi gereken şeye dönmek anlamına geleceğini unutmuştu. Yani en iyi halini yadsıyordu. Bu, Nietzsche'nin: "Öf, şu lanet Zerdüşt uykumu kaçırıyor ve endişe veriyor, bu yeni olaya dayanamıyorum," demesi—ve Lüterci kiliseye, hatta daha uzağa Katolik kilisesine dönmesi gibi bir şeydi. O zaman Nietzsche nice olurdu? O zaman hiçbir şey söylemiş olmayacaktı; sonsuza kadar durulmuş olacaktı, o zaman uyuyabileceğini sanarak. Ama aslında feci ölçüde nevrotikleşecekti. Mutlaka kendini mahvederdi; tıpkı bir Protestan olarak başlayan, sonra vizyonunda Protestanlığın çok ötesine giden, ama sonra buna katlanamayarak dönüp Katolik kilisesine çekilen Angelus Silesius gibi, o da fena halde nevrotik, berbat bir şey olmuştu. İşi gücü yaşadığı manastırda Protestanlığa söven risaleler yazmaktı ve bu da onun sonu oldu.

Nietzsche Zerdüşt'ü yadsımış olsaydı, olasılıkla sonuna çok daha hızla ulaşacaktı, o da berbat bir nevrotik haline gelecek ve *Zerdüşt* asla yazılmış olmayacaktı. Her zaman için o tehlikeyi canı çekse de, ona karşı savaşıyor; böylesine dehşetli bir uykusuzluktan yakınan bir adamın uyumasını sağlayacak herhangi bir tür ilaç arzulamaması oldukça dışlanmıştır. Burada da, öğütlerine uysa uyuyabileceğini anlamasına rağmen, uyku öğretmenini alaya alıyor. Zerdüşt'le özdeş olarak fazlasıyla berrak görüyor; görmekten ve Zerdüşt olmaktan kaçınamıyor. Bu nedenle, sürekli olarak o yeni varlıkla, Zerdüşt'le, ruhunun huzur bulması için gerek duyduğu o eski şey arasındaki dehşetli çatışma halinde. Bir sonraki bölümde aynı mücadelenin sürdüğünü, kendisini sürekli olarak salık veren geçmişin bakış açısından kurtulmak için bir girişim göreceğiz. Sürekli olarak geçmişe bakıyor ve yine de yaşadığı hayat kendisini ondan uzakta tutmaktan ibaret. Bu, Protestanlığın karakteristik tutumudur. Zerdüşt sadece bunu çok savurganca abartıyor, ama bu kaçınılmaz. Ya da kendinizi zamanın tininden kurtarmak için başka bir yol düşünebiliyor musunuz?

Prof. Fierz: Katolik olabilir.

Dr. Jung: Ya, evet, ama bu da bir çözüm olmazdı. *Zerdüşt* fikirlerini elinde

tutması gerekiyor ve Katolik olursa bunları yadsımış olacak ve o zaman tüm o ışık patlaması boşa gidecek. Eh, doğrusu ben başka bir yol düşünemiyorum; Nietzsche'nin bu koşullarda yapabileceği tek şey *Zerdüşt*'üyle gitmektir, o Protestanlık tininden kurtulma girişimiyle, Protestanlığın her zaman uyguladığı kuralı ve mekanizmayı uygulayarak—Katoliklikten kaçarak. Yeni bir şey ancak tümüyle koptuğu zaman—yani Protestan tutumu alt ettiği zaman gelebilecekti. Ama öncelikle genel anlamda Hıristiyan düşüncesinden kopmalıydı; ancak o zaman başka bir tutuma sahip olabilecekti. Bir üst-Protestan olmalıydı. Dolayısıyla Üstinsanı bir üst-Protestan olarak da adlandırsak olur.

Şimdi bir sonraki bölüme geçeceğiz: "Öte Dünyalılar." Almanca sözcük aslında *Hinterwäldler*'dir [Çiftçi], Nietzsche burada "orman" anlamına gelen *Wald* sözcüğüyle, "dünya" anlamına gelen *Welt* sözcüğünün benzerliğini kullanarak bir sözcük oyunu yapıyor. Çünkü "ormanın ardında"—yani uzak, unutulmuş bir köşede—yaşayan insanlar taşralı, *Hinterwäldler* olursa, *Hinterweltler* (varolmayan bir sözcük) "günümüzün dünyasında yaşamayan insanlar" anlamına gelir.[2] Diyor ki:

> Zerdüşt de bir zamanlar, tüm öte dünyalılar gibi, insanın ötesine heveslendi.

Yani düşlerini insanın ötesine, insanın alanının ötesine yansıttı, tıpkı başka dünyalara inanan o insanlar gibi. Bu elbette tam olarak Nietzsche'nin ifadesi değil; *öte dünyalılar* "metafizikçiler," olarak da çevrilebilir, dünyayı tanımayan ve güncel tarihten kopuk insanlar anlamında.

> O zamanlar dünya bana, ıstıraplı ve eziyet çeken bir tanrının eseri gibi görünürdü.
>
> Tanrı'nın bir düşü—ve kelamı—gibi görünürdü; kutsal bir hoşnutsuzun gözleri önünde renkli buharlar gibi görünürdü.
>
> İyi ve kötü, haz ve elem, ben ve sen—yaratıcı gözlerin önünde renkli buharlar gibi görünürdü bana. Yaratıcı, kendisinden uzaklaşmak istiyordu; —o zaman dünyayı yarattı.
>
> Acı çeken için acısından uzaklaşmak ve kendini unutmak, sarhoşluk vericidir. Bir zaman dünya bana sarhoşluk verici ve kendini unutturucu gibi görünürdü.
>
> Bu dünya sonsuza kadar kusurlu, sonsuz bir çelişkinin kusurlu bir örneği—kusurlu yaratıcısı için sarhoşluk verici:—işte dünyayı bir zamanlar böyle görüyordum.
>
> Böylece ben de bir zamanlar tüm öte dünyalılar gibi, insanın ötesine heveslendim. Gerçekten insanın ötesi nedir?
>
> Ah, siz kardeşlerim, benim yarattığım bu Tanrı bir insan eseri ve insan çılgınlığıydı, bütün tanrılar gibi.

[2] Kaufmann bunu "dünya sonrasına ait" olarak çeviriyor.

> O bir insandı, hatta zavallı bir insan ve zavallı bir ego parçası! Bana kendi küllerimden ve korumdan geliyordu bu hayalet. Ve gerçekte, öte dünyadan gelmiyordu!

Zerdüşt burada metafizik düşünceyle savaşmaya başlıyor, tanrılar veya iblisler ya da melekler ya da ötede diye düşünebileceğiniz her şey tarafından somutlaştırılan bir öznel-ötesi gerçeklik düşüncesiyle.[3] Ölmüş olduğunu varsaydığı Tanrı'ya iç yansıtma yapıyor. Bu, Tanrı fikrinin buharlaşmaya başladığı üst-Protestanlıktır; zaten liberal türden Kilise Protestanlığında Tanrı'nın gitgide soyutlaştığı gözlenebilir. Bu nedenle bir arkadaşım, liberal ve ortodoks ilahiyatçıların aralarındaki farktan söz ederken, ortodoks ilahiyatçının Tanrı'yı yaşlı, uzun sakallı bir Alman tren kondüktörü gibi gördüğünü; liberal ilahiyatçının da aynı, ama biraz gaza benzer durumda gördüğünü söylerdi. Bu, öykü anlatan bir şaka: o eski moda fikir, sakallı yaşlı bir tahtta oturmuş ya da biletleri zımbalayıp parasını ödemeyenleri denetliyor. Bu, ahlaksal bakış açısı; düzen arıyor ve ya müşfik ya da Tanrı gibi gürlüyor. Ve "gaza benzer" ise daha seyrek bir madde anlamına geliyor, bu da bilimin ilahiyattaki nispeten daha liberal öğeye yaptığı etkiyi gösteriyor. Bu, o çocukça imgenin oldukça doğru bir betimlemesi ve doğal olarak ilahiyatçıların kitaplarında böyle bir şey bulamazsınız; bu özel kullanımları için ayrılmış, altta yatan bir imgedir, kitaplarından tamamen farklıdır. Ama gerçekte o kadar da farklı değildir, çünkü onların Tanrı'ları daima, ancak onların ona biçtiği sınırlar içinde hareket edebilen bir varlık gibidir. Tanrı'nın neyi yapıp neyi yapamayacağını onlar tam olarak bilir: ne olduğunu ve ne demek istediğini ve amacının ne olduğunu. Böylelikle Tanrı hem sınırlı hem de her şeye kadir bir varlıktır, aynı sayfada, aynı profesör her şeye kadir olamayacağını gösterse de.

Örneğin günümüzün ünlü ilahiyatçılarından Gogarten'den bir alıntı: "Tanrı yalnızca iyi olabilir."[4] Ama bu, işin yalnızca yarısını görebildiği anlamına geliyor, çünkü diğer yarısı elbette kötüdür ve bu, kaygılandırıcı bir sınırlamadır. Size yalnızca iyi olma görevini versem, bunun neredeyse olanaksız olduğunu görürdünüz; yalnızca iyi olmaya çalışsanız cehennem azabı çekerdiniz. Bu sadece bizim sorunumuz. Yani nevrotik bir Tanrı oluşturuyorlar ve o, dünyada kötü şeyler de yapamayacaksa, dehşet sıkıntı çekiyor olmalı; tanrı fikri öyle bir ihlal edilmiş oluyor ki, mecburen buharlaşıyor. Böylece, teolojik terimlerle konuşsak bile, Tanrı'yı—yalnızca iyi olmaya tenezzül etmeyecek, güçlü ve dinamik bir şeyi—içine hapsedemeyecekleri bir buhar yaratmışlar. Bu tamamen dışlanıyor.[5]

Prof. Fierz: Diğer yarı şeytandır ve bunun tıpatıp aynı şey olduğunu görmüyorlar.

---

[3] Nietzsche: "Metafizik: insanoğlunun temel hatalarını ele alan bilim—ama bunlar sanki ebedi doğrularmış gibi" (*İnsanca, Pek İnsanca: Özgür Tinler için Bir Kitap*, çev. Marion Faber ve Stephen Lehman (Lincoln, Nebr., 1984).

[4] Bkz. Friedrich Gogarten, ilahiyatçı, *İman Gerçeği: Teolojide Öznellik Sorunu* (Philadelphia, 1959). Bkz. TE 11, par. 480.

[5] Birçok ilahiyatçı Jung'u, *Eyüp'e Cevap* çalışmasında (TE 11) ilaha bir gölge veçhe atfetmesi nedeniyle şiddetle eleştirmiştir.

Dr. Jung: Eh, şeytandan fazla söz etmezler. Görgü kurallarına uygun değil. Şeytandan söz ederek kendi babama çok kötü saatler yaşattım. Kitaplarında da şeytandan çok az söz edilir. Karanlık gerçeğini hasıraltı etmek isterler—onunla ne yapacaklarını bilemezler. Fazlası uyku kaçırır, oysa onlar iyi uyku öğretmenleridir.

Mr. Baumann: Duvara şeytan resmi yapmayın, yoksa gelir derler.

Dr. Escher: Nicholas von der Flüe'nin vizyonu bu resmin karşıtı değil mi?

Dr. Jung: O bir tren kondüktörü değildi. O, apaçık şeytanın ortaya çıkmasıydı. Eh, Nietzsche hem kendi zamanı için hem de bizim zamanımız için tüm öyle şeyleri devirmeye çalışıyor. İlahiyatçılar öyle bir Tanrı resmi yarattılar ki, ancak devrilebilir; insan üretiminden başka bir şey değil. Birisi bana Tanrının yalnızca şöyle ya da böyle olabileceğini söylediği anda, bunun insan işi olduğunu anlıyorum; bu bir bitin Goethe ya da Mussolini'nin yalnızca belirli hallerde olabileceğini veya belirli şeyler yapabileceğini söylemesi gibi bir şeydir. Sınırlamalar veya tanımlar yapmaya kalkmak bile son derece uygunsuz ve saçmadır. Örneğin Katolik kilisesine göre, günahlarının affedilmesi veya kurtuluş ancak kilisenin lütfuyla mümkündür. Bu tabii ki insan işidir; Tanrı'nın güçlerine sınır koyulmasıdır. Yalnızca iman yoluyla kurtulabileceğiniz de insan işidir, Tanrı'nın olası müdahalesine sınır getirmektir. Tanrı'nın canı bir inançsızı kurtarmak isterse, kurtarır. Gördüğünüz gibi, eğer istersem, kendi ilkelerime aykırı bir şey yapabilirim. İnsanlar benim ilkelerim saydıkları şeylerin beni bağladığını söyler, ben de boyun eğersem, özgür değilim. Onun yerine onlara sandıkları kişi olmadığımı kanıtlamak için elimden geleni yaparım; tam tersini yapacağım, çünkü ben özgür bir varlığım. Bu tip yapıları, bu gibi imge ve sınırlamaları çoğalttıkça yaşayan tini kaçırtırsınız ve o zaman yaşayan tin, tamamen başka bir yerde ortaya çıkar.[6]

Şimdi, Zerdüşt burada, geç dönem Hıristiyanlığımızı hâlâ istila etmiş olan bu kavrayışlar için gereken yıkma işini üstlenmiş durumda. Ama o daha fazlasını bile yapıyor. Acı ve eziyet çeken Tanrı fikrinin tek Tanrı fikrimiz olduğunu söyleyemeyiz. Bu ilahın yalnızca üçte birine aittir, yalnızca onun Mesih formu içindir; ikinci bir üçte bir Baba Tanrı'dır ve o hiçbir acı çekmez, ne de Kutsal Ruh herhangi bir biçimde eziyet görür; o, eziyet çeken kahraman değildir. Ayrıca, dünyayı Tanrı'nın imgelemi olarak açıklamak da tam olarak Hıristiyan bir bakış açısı değildir. Burada besbelli Schopenhauer aracılığıyla getirilmiş bir Doğu düşüncesi vardır, dünyanın bir imgelem, sarhoş bir kendini unutma halindeki primordiyal istencin bir düşü olduğu fikrini o benimsemiştir. Elbette Schopenhauer'in dünyasında kendini unutan bir özbenlik diye bir şey yoktu: özbenlik yoktu. Bu, yalnızca gerçekleşme halinde bir düş, son derece akıldışı bir gerçekti. Sonsuzluk içinde bir kez, primordiyal irade rastlantı eseri bir dünya düşüne dalmış; başka herhangi bir şeye de dalabilirmiş, ama bir dünya denk gelmiş. Tamamen rastlantısal, herhangi bir anlamı yok. Bu nedenle insanın zekâsını ortaya koyarak pri-

[6] Krş. Dostoyevski'nin *Yeraltından Notlar*'ındaki kahraman. Bkz. yukarıda, 9 Mayıs 1934, dipnot 3.

mordiyal istence, ne kadar saçma sapan ve acı dolu bir dünya yaratmış olduğunu göstermek. Bir bakıma, son derece kötümser bir yaklaşım.[7]

Şimdi, bu fikir burada sarhoş edici öğenin altında beliriyor ve bu, daha ileride, dünyanın yaratıcısının bir tür Dionysos olduğu, sarhoş bir hayal gücü ve bir sarhoş coşkusuyla, fantezi dünya resimleri üretmeye bayıldığı düşüncesinde büyük bir rol oynayacaktır. Dionysosçu düşünce Küçükasya yoluyla Doğudan, olasılıkla Hindistan'dan gelmiştir. Yine bir tür sarhoş *ekstasis* halinde dünyayı ve on bin varlık biçiminin tümünü, böyle bir dünyanın sevinçlerini ve acılarını, yaratılışını ve yok edilişini dans eden Shiva'ya eşdeğerdir. Bu nedenle daima mezarlığın dehşetinin ortasında, cesetlerin üstünde dans ederken betimlenir, bu, bu dünyanın cesetlerin üstünde bolluk içinde büyüyen bir cennet olduğu düşüncesidir; ama yakında bu biçim de çürüyecek ve ceset haline gelecek veya bir gübre yığını. Schopenhauer tüm bunları insan imgelemine indirgiyor, ki bu tamamen tutarlıdır. Bu, üst-Protestanlıktır. Yalnızca, örneğin bakire doğum dogmasına karşı çıkmıyor; aynı anda Protestan kilisesindeki son dogma kalıntısına karşı durup Tanrı inancını da protesto ediyor.

Protestan kilisesinin tarihinde, Lütercilerin Katolik dogmasının bazı bütünleyici ve zaruri parçalarını hâlâ koruduğunu görürsünüz, örneğin kilisenin inayeti olmadan kurtuluş olmaması, kilisenin aracılığının gerekmesi gibi. Ya da kilisenin verdiği komünyonu, Mesih'in bedenini paylaşmadan cennetin krallığına giremeyeceğiniz. İsviçreli Reformcu Zwingli ve Luther arasındaki çatışmanın nedeni buydu. Zwingli komünyonun simgesel olduğunu, Mesih'in gerçek bedeni olmadığını söylüyordu. Yalnızca Mesih'in bedeni anlamına geliyordu, yani bir eğretilemeydi. Buna karşılık Luther tartışma sırasında oturmakta oldukları masanın üstüne Yunanca *estin* sözcüğünü yazdı, çünkü Yunanca metinde, "Bu benim etim, bu benim kanım," der, "Bu benim kanım *anlamında*" demez. Ama Zwingli daima daha liberaldi ve bunun yalnızca bir anma yemeği olduğunu ve kelimesi kelimesine anlaşılmaması gerektiğini söyledi—ki elbette bununla "lütuf araçları" düşüncesini, Luther'in kiliseyi kurtarmak için korumak istediği belirli bir metafizik büyüyü yıkıyordu. Çünkü ayin olmadan kilisenin hiçbir anlamı olmaz.

Çünkü kilise, o havariler silsilesinin aracılığı dışında başka bir yerden edinilmesi olanaksız olan büyülü aracı sağlamazsa, hiçbir varlık gösteremez. Hiçbir anlamı yoktur, sadece insanların toplaştığı ve birinin konuştuğu bir mekândır: tüm büyü, tüm bilinçdışına yakarış gitmiştir. Başka bir yerde gerçekleşmesi mümkün olmayan asıl büyünün gerçekleştiği mekânda bulunmanın ne anlama geldiğini tahmin edebilirsiniz; bilinçdışınız yakalanacaktır, siz yakalanmışsınızdır. Örneğin Notre Dame de Paris ya da Viyana'daki Aziz Stephan veya herhangi başka bir eski, güzel kilisede, bizzat Mesih'in Aziz Peter'i ilk kutsamasından başlayarak yüzyıllar boyunca gelen dosdoğru bir çizginin kutsadığı, havariler silsilesinden bir rahibin bulunacağına ve o rahibin başka hiçbir yerde tekrarla-

[7] Arthur Schopenhauer'in *İrade ve Temsil Olarak Dünya* yapıtı hem Nietzsche'yi hem de Jung'u güçlü bir biçimde etkilemiştir. Bkz. yukarıda, Önsöz.

namayan, taklit edilemeyen, satın alınamayan ya da herhangi başka bir araçla üretilemeyen, büyülü değere sahip bir ayin yapabildiğine inanırsam—eh, elbette memnuniyetle Katolik olurdum. Katolik olmaktan kaçınamazdım. Sırf bunu bilmem zaten Katolik olduğum anlamına gelirdi. Son derece sağduyulu ve aklı başında bir liberal olan Zwingli, o büyüye inanmıyordu. Tüm ağırlığı insan zihnine yüklüyordu, böylelikle de şimdiden üst-Protestan olduğunu gösteriyordu; Luther'i protesto ediyordu ve bir adım daha ileriye gidiyor, komünyondaki büyülü gösterinin efsanesini yıkıyordu. Bu, gerçekten de komünyonun yıkımı demekti ve böylece, tüm o simgesel formlar parça parça imha olacaktı.

Günümüzde Protestan papazları Teslis ve Baba, Oğul ve Kutsal Ruhun eşitliği ya da bakire doğum vb ile fazla ilgilenmiyorlar, ama Katolik kilisesi bunlarda hâlâ ısrar ediyor. Ve bu gayet mantıklı, çünkü sırf akıldışı oldukları için bilinçdışını ifade ediyorlar. Katolik kilisesinin istediği biçimiyle anlağın feda edilmesi, kilise fikriyle son derece tutarlıdır. Protestanlıksa gitgide daha da liberalleşen bakış açısıyla bu meseleleri tartışsa da, büyülerini kaybediyorlar ve sönüp yok oluyorlar. Aslında son kalan dogma Tanrı'nın varlığı ve o da zaten sallantıda. Öylesine *der liebe Gott* [yüce Tanrı] diyoruz, "Tanrı bilir!" diyoruz, "Tanrı" sözcüğü büyüsünü pek koruyamayacağı kadar bir tür *bon mot* haline gelmiş durumda. Dolayısıyla Zerdüşt'ün o fikri patlatması gerekmiyor. Ve sonra, doğal olarak, bütün o metafizik veya animist dünya bize döner. O zaman bakire doğum ya da Teslis veya Hıristiyan metafiziğinden herhangi bir şey nerede? Eh, hepsi benim hayalimde; kendi malzemelerimden yapılmış. Hepsi bana dönüyor, bütün gösteri benden ibaret. Sonra düşünüyorum, "Bu çok acıklı. Böylesine muazzam bir girişimde bulundum ve sonuç ne? Bütün gösteriyi kesip devirdim ve bulduğum yalnızca kendi içimdeki küller ve kalıntılar ve döküntüler." Çünkü o eski şeylerin fanteziler ve imgelemler olarak çöktüklerini varsayarsınız ve onların bir zamanlar olağanüstü bir yoğunluğa ve yaşama sahip olduklarını unutursunuz. Ve bilinçdışınıza gizliden bir nehri kanalize ettiğinizi bilmezsiniz. Daima yalnızca kalıntıları toplamış olduğunuzu düşünürsünüz, size ait olan o çivileri ve vidaları ve kapı kulplarını. Onları bir yere depolarsınız ve hiçbir şey olmazsa, bunlara yaşamın ve libidonun muazzam bir tecellisinin harcanmış olduğunu hepten unutursunuz. Şimdi hepsi bilinçdışınızdadır ve muazzam bir gerilime neden olmaktadır. Zerdüşt'ü yukarıya, yüzeye doğru çeken gerilim, *dynamis* budur, öyle ki uykusuzluk bile Nietzsche'yi o figürü kovmaya ikna edemez. Zerdüşt onun için fazla güçlüdür—uykusuzluk bile işe yaramaz.

Mr. Baumann: Bazı modern ilahiyatçılar Tanrı'ya daha metafizik bir varlık vermeye çalıştılar.

Dr. Jung: Evet, doğal olarak, ama gerçeğini görmezden geliyorlar, bir metafizik form varlığını kaybettikten sonra, insan eliyle ona yapay varlık koyulamaz: bu tamamen dışarıda kalır. Dolayısıyla bir ilahiyatçı Tanrı'nın son derece elle tutulur olduğunu ama yine de mucizeler yarattığını göstermeye çalışıyorsa, bu yalnızca insan yapımı bir tanrıdır: o kişi bir put icat etmiştir. Tanrı fikri-

nin tükendiğini fark etmiş ve yaşayan tanrının yerine ya da yaşayan tanrının nereye kaybolduğunu bulmaya çalışmak yerine, kendi yaptığı putu dikmiştir. Tanrı'nın peşinden gidip onu her yerde aramıyor; basitçesi, Tanrı'nın gitmiş olduğu gerçeğinden tatmin olmuş ve bu konuda bir şeyler yapılması gerektiğini biliyor—bu yüzden bir put dikiyor. Çünkü öznel-ötesi dünyada bir tanrı yaratmaya çalışabilirsiniz, ama o kesinlikle o öznel-ötesi gerçekliğe ait olmayacaktır; tamamen öznel bir gerçeklik olacaktır. Nietzsche burada bir tanrı yaratmış olduğunu söylediği zaman, böyle bir puttan söz etmektedir ve bu tümceyle tanrı imgesinin içeriğini idrak eder. Der ki, "O bir insandı, hatta zavallı bir insan ve zavallı bir ego parçası." Bir başka deyişle Tanrısı insan yapımı bir yansıtmadan başka bir şey değildi: "Bana kendi küllerimden ve korumdan geliyordu bu hayalet. Ve gerçekte, öte dünyadan gelmiyordu!" İnanmış olduğu o Tanrı imgesinde hiçbir şeyin öteden gelmediğini ve bu ötenin her neyse, öznel-ötesi bir alan olduğunu idrak ediyordu. Burada öznel-ötesi bir alanın varlığı tartışılmıyor. Yalnızca ona öznel-ötesi doğaya sahip hiçbir şeyin gelmediğini ifade ediyor: kutsal deneyiminde nesnel hiçbir şey görmüyor.

Bu günümüzde çok yaygın olan bir durumdur, Reform döneminde başlayan ve son yüzyılların akışı içinde kendini gösteren bir durum. Gitgide daha çok insan onlara öteden bir şey gelmediğini, öteden güvenli bir biçimde koparılmış olduklarını, kutsal her şeyin nehrin bu yakasında, örneğin gözle görünür kilisede, insan yapımı imgelerde, ayinlerde falan olduğunu hissetti. Ve böylece öteyi, öznel-ötesi gerçeği kaçırdılar, ki onsuz dinsel deneyim olanaksızdır. Dolayısıyla dinsel deneyimlerinin *sıfır* olduğu söylenebilir; bu bir *Anempfindung*, kişinin deneyimlediğini sandığı bir estetik duyguydu, ama gerçek deneyim değildi. Gerçek bir deneyimin niteliğini araştırırsanız, Nicholas von der Flüe'nin o vizyonunda olduğu gibi, son derece farklı ve tuhaf bir doğası olduğunu görürsünüz. Örneğin Assisili Françesko, Jakob Boehme ya da Angelus Silesius[8] gibilerinin deneyimleri dogma dahilinde değildi ve onları kilisenin yapısına bir şekilde sokuşturmak için epey diplomasi gerekir. Böyle bir beyanın belli çevrelerde hoş karşılanmayacağını biliyorum, yine de tamamen öyle olduğu kanısındayım. Ve Zerdüşt de burada sadece o genel olarak yaygın durumu seslendiriyor.

Tabii imanından emin olan kimse imanında bu kadar ısrarcı olmazdı. Öznel-ötesi gerçekliği bire bir deneyimlemiş birisi asla inançtan ya da imandan söz etmez, çünkü *bilir*. Mussolini'nin varolduğuna ısrarla inanmazsınız, çünkü onun varolduğunu bilirsiniz, tıpkı Amerika'nın varolduğunu bildiğiniz gibi. Dolayısıyla öznel-ötesi gerçekliği—o her neyse—deneyimlemiş bir kimse için iman vaaz etmek, neye inanmanız gerektiğini söylemek, Londra veya Paris'in varlığını vaaz etmek kadar beyhude bir şey olur. Vaazlar gerekmez, iman ge-

---

8 Aziz Nicholas von der Flüe, 1417-1487: Bkz. yukarıda, 7 Kasım 1934, n. 5. Fransisken tarikatının kurucusu Assisili Francis, 1181 ila 1226 arasında yaşadı. Alman mistik Jakob Boehme, 1575-1624 yılları arasında yaşadı. Silesius için bkz. 27 Haziran 1934, n. 11. Boehme, kendisini TE g i, TE g ii, TE 1 1, TE 12 ve TE 14'te ele alan Jung'un en sevdiklerindendi.

rekmez, çünkü o bir gerçektir; öyle birisi için baskın bir deneyim olmuştur. Protestanlığın iman konusunda bu kadar ısrarcı olması durumlarının zayıflığını gösteriyor. Kimsenin gerçek deneyimi olmadığını gösteriyor, çünkü inanmanız *gereken* öznel-ötesi gerçeklik, son derece kuşkuludur. Yapabilseniz iyi de olur ama aslında deneyimleyebileceğiniz bir şey yoktur—hele o çok modern ilahiyatçı Karl Barth'ın dediği gibi, mutlak bir tanrının olduğunu söylediklerinde.[9] İnsanın mutlak bir şeyi nasıl deneyimleyebileceğini de bilmiyorum, çünkü *absolutus* tamamen bağımsız demektir ve bir şey bizden tamamen bağımsızsa, onu nasıl deneyimleyebiliriz ki? O bize nasıl dokunabilir? Örneğin Mars gezegeninde yaşam olup olmadığı bizden tamamen bağımsızdır. Orada insana benzer varlıklar varsa da biz bunu bilmiyoruz; her halükârda, onlarla bir bağlantımız yok. Onlar bizim için mutlak. Bir şeyin bizimle bir ilgisi varsa, bizim için görecelidir, biz de onun için göreceliyiz. Yani mutlak bir tanrı deneyimi dışımızdadır: bu yalnızca insan icadı bir sözcüktür.

Ben Tanrı olsaydım, mutlak olmazdım. Tüm insanlarla ilişkide olurdum, çünkü onlara bir şey yapmak isterdim, onların da bana bir şey yapmalarını isterdim. Mutlak olmak demek, yaratı olmaması demektir. Eski kayıtlara bakılırsa Tanrı, dünyanın yaratılışından önce, sıkıntıdan patlamak üzereymiş. Çok kötü baş ağrıları çekiyordu ve sonunda öyle daraldı ki, ilk ışık ortaya çıktı, çünkü o muazzam, dünya çapında yalnızlığına katlanamamıştı. Dikkat ederseniz modern Hıristiyan inancının tüm belirtileri kuşkuludur. Birisi mutlak güvenilir ve dürüst olduğu konusunda ısrar ediyorsa, yalan söylediğini anlarım; yoksa neden ısrarcı olsun? Onun dürüst ve güvenilir olduğunu neden sorgulamadan kabul etmeyelim ki? Besbelli kendisi kabul etmiyor, bu yüzden telkin ediyor. Çocukken bana "inanmalısın" demeleri hep tuhafıma giderdi. Hep: "Siz *biliyor musunuz*? Herhangi bir deneyiminiz oldu mu?" diye sorardım. Yoksa canınız ne isterse söyleyebilirsiniz, hiçbir inandırıcılığı olmaz.

Şimdi, Nietzsche'nin burada yaptığı açıklama, öznel bir geçici heves ya da kişisel bakış açısı değildir. Yaptığı sadece modern din anlayışımızın primordiyal deneyim kavramından yoksun olduğu gerçeğini dile getirmektir. Bu nedenle bence haklı olarak: "(Bana) öte dünyadan gelmiyordu!" diyor. Bu "öteden gelme," kısalığı açısından son derece etkileyicidir; kolaylıkla fazla dikkat etmeden okuyup geçebilirsiniz, oysa çok önemlidir. Çünkü inanç ya da iman sizin kendi etkinliğinizdir, ne gördüğünüz, neye dokunduğunuz, neyi deneyimlediğiniz de tamamen kendi yaptıklarınızdır. Hayal edebileceğiniz en tuhaf şey olan Tanrı'ya yaklaşsanız bile tamamen bir bilinen şeyler dünyasındasınız. Tanrı'ya inandığınızı keşfedersiniz, inanmamış olsanız, o olmazdı. Tanrı hiçbir yerde olmazdı, hiçbir şey yapamazdı. Önce inanmalısınız, ondan sonra iş görmeye başlar. İnancınız böyle bir hayaleti

[9] İsviçreli Protestan ilahiyatçı Karl Barth, Basel'de profesördü. Tanrı'nın "Tamamen Öteki" olduğu doktrini ilk olarak devrimci *Epistle to the* Romans (1918) *Church Dogmatics* (*Kirchhe Dogmatik*) kitaplarında (Chicago, 1932-1962) ileri sürülmüştür. Bir protesto fırtınasıyla karşılaşınca, daha sonraki çalışmalarında bu görüşünü değiştirmiştir.

kışkırtır; hayaleti varolana kadar şişirebilirsiniz, ama tümü sizin bedeninizdir, sizin yapımınızdır. Dolayısıyla tam da imanınız nedeniyle öte dünyayla irtibatınız tamamen kesilir. İnsanlara, "Tanrı aşkına, *inanmayın*; hiçbir şey bilmiyoruz, hiçbir deneyimimiz yok, o halde neye ve niçin inanalım?"[10] Bu benim yarattığım bir şeyse, o zaman kendimi kendi hayal gücümden bir pelerine sarıyorum. Kendi yaptığım bir peçeyle gözlerimi kapatıyorum. Öte dünya öznel-ötesidir, buysa *psykhe* ya da *zihin* diye adlandırdığın alandaki bir şeyin deneyimidir, sizin yapımınız değildir, apaçık bir *intercessio divina*—siz olmayan ve dış dünyamızın bir parçası olmayan bir şeyin müdahalesidir. Bu, tamamen kendinizle baş başa olduğunuz, kesinlikle başka bir şeyin varolmadığı en iç benliğinizdeki bir etki olmalıdır. O zaman orada siz olmadığınız apaçık ortada olan bir şey olursa, o zaman bunun öte dünyadan olduğunu bilirsiniz. O, öznel-ötesidir.

Bu size son derece bayağı, neredeyse algılanamaz bir biçimde gelebilir ve o havada değilseniz, hiç fark etmeyebilirsiniz; bu bir düşte olabilir ya da fantezi halinde gelebilir. Sanırım size o Katolik kadından söz etmiştim, birçok beyhude girişimden sonra fantezisinde havada bir miktar nem olduğunu keşfetmişti. Bu dönüm noktasıydı, olay çözülmüştü. Aniden kendi yaratmış olmadığı bir gerçekle karşılaşmıştı. O, işte oradaydı. Doğallıkla bir fantezinin tümüyle kendi yapımınız olduğunu düşünürsünüz, dolayısıyla kesinlikle sizin yapımınız ve egonuz olmayan bir şey geliyorsa, o bir öznel-ötesi deneyimdir. Diyelim ki bir odada yalnız başınızasınız ve aniden bir şey kıpırdadı, açıklanamayan ve sizin harekete geçirmediğiniz bir şey; bunun bir hayalet olduğunu veya bir insan ya da hayvan olduğunu söyleyebilirsiniz—ne olduğunu Tanrı bilir—ama aniden o odada yalnız olmadığınız hissine kapılırsınız. Aynı biçimde öznel-ötesi gerçeklik deneyimi de aniden psikolojinizde yalnız olmadığınız hissini verir. Dışarıdan geliyormuş gibi görünen başka bir şey daha vardır, ama onun dışarıda olmadığını gayet iyi bilirsiniz.

Soru: Bu yalnızca bilinçdışı değil mi?

Dr. Jung: Ah, tabii, ona "bilinçdışı" diyebilirsiniz. Bilinçdışının tam olarak ne olduğunu bilmiyoruz. Ona "bilinçdışı" demek sadece *façon de parler*'dir [konuşma tarzı]. İsterseniz "karanlık kıta" veya "cennet" ya da "cehennem" de diyebilirsiniz: basitçesi, bilinmeyenden gelen bir şeydir. Bilinmeyeni gerçek, varolan bir şey olarak görürseniz, öznel-ötesi deneyimi yaşarsınız. Şimdi, ne Zerdüşt ne de Nietzsche o deneyimi yaşadı, gerçi Nietzsche tam bunun için bir fırsat bulmuştu. Bu ne olabilir?

Mrs. Brunner: Zerdüşt'ün kendisi olmadığını fark etmiş olabilir.

Dr. Jung: Evet, çünkü bu büyük bir fırsattı. Hatırlarsanız kendisi şöyle demişti: *Da wurde eins zu zwei und Zarathustra ging an mir vorbei* "… Zerdüşt

[10] Jung "İnanıyorum" ifadesini daima, gerçek bilgi sahibi olmanın aksine, anlık bir görüşe sahip olmak anlamında kabul etmiştir. Nitekim 1959'da BBC televizyonuyla yaptığı söyleşide, "Şimdi Tanrı'ya inanıyor musunuz?" sorusuna Jung'un cevabı "Şimdi mi? (duraklama) Zor cevap. Biliyorum. İnanmam gerekmiyor. Biliyorum" olmuştu (*C.G. Jung Konuşuyor*, s. 428).

beni geçti," yani bu, Zerdüşt'ün nesnel gerçeklik olduğu anlamına geliyor.[11] Ama o, bunu fark etmemişti. Özdeşleşmişti. O dizede durup bunun ne anlama geldiğini kendisine sormuş olsaydı, Zerdüşt'ün kendi başına buyruk olduğunu ve tam olarak kendisi olmadığı görürdü ve bu onun ilk öznel-ötesi deneyimi olurdu. Yoksa böyle bir şey kişiyle özdeş olur: kişi onun içine düşer. Bu nedenle daima bilinçdışından ayrıştırmaya çalışmak, kendimizle o ses veya etki ya da manna ya da arketip—ne isim vermek isterseniz—arasında ayrım yapmak, analizin ilkelerindendir. Ve deneyiminiz her neyse, onu titizlikle eleştirmek yoluyla o ayrımı yapabilirsiniz. Ama genel olarak, örneğin düşüncelerinizin elbette tamamen size ait olduğunu sorgulamadan kabul ediyorsanız, öyle bir belirsizlik oluşur ki, hiçbir şeyi ayırt edemezsiniz. Basit bir kendi düşüncelerinizi eleştirme deneyi yapın. (Şu anda esas olarak bayanlara hitap ediyorum) bir şeyle ilgili belli bir görüşünüz var ve size gerçekten düşündüğünüzün bu olup olmadığını sorduğumda diyorsunuz ki, "Hayır, bu konudaki fikrimin ne olduğunu düşünmem gerekiyor." Ve sonra oldukça farklı bir şey düşündüğünüz sonucuna varıyorsunuz. Şimdi, o diğer görüşe nasıl varmıştınız? Siz mi yaptınız? "Hayır, zaten oradaydı." O zaman onu kim üretti? Böyle bir görüş oluşturma niyeti ve istenci olan kimdi? Bunu idrak edebilirseniz, o zaman bir öznel-ötesi deneyim yaşadınız. Bu nedenle diyorum ki, animusunuzla özdeşleşmeyin. O siz değilsiniz, o bir öznel-ötesi gerçeklik. Ve unutmayın, animus da anima kadar dehşetli bir gerçeklik.

Kişi sorgulamadan ruh hallerinin kendisi olduğunu kabul ederse bir anima şişmesi yaşar ve kendini rezil der. Ama ruh hallerini eleştirebilirse, kendine, "Bu gerçekten benim duygum mu?" diye sorabilir. Tabii ki hayır... Hatta gerçek duygusu o saçmalığın, aslında ona yabancı olan o duygunun lehine bastırılmıştır. Ve bunu gerçek bir deneyim haline getirebiliyorsa, bir öznel-ötesi gerçekliği idrak etmiş demektir. Ben de anima kavramına böyle ulaştım. Duygularımı eleştirdim ve onların ben olmadıkları sonucuna vardım. Onlar sadece benim *için* yapılmışlardı, bu nedenle kendime sordum: "Böyle şeyleri benim içimde kim üretebilir yahu?" Neredeyse büyücülük olduğuna inanacaktım. Tabii büyücülüğün ve insanların hâlâ büyülenmekten söz etmelerinin kökeni de budur; duygularının kendilerine ait olmadığına safça inanırlar. Büyülenmiş birisi bir yerlerden gelmiş olması gerektiğini düşündüğü bir takım yoğun duygularla dolar, sonra da kızıl saçlı bir kızı fark eder ve onun sorumlu olduğunu sanır—sonra da onu büyücülük yaptığı için öldürebilir. Ama felsefi bir zihne sahip olsa, bunun kızıl saçlı bir kıza yansıtmaması gereken bir öznel-ötesi gerçeklik olduğunu anlardı.

Prof. Fierz: Şu anda dedikleriniz bana biraz Buber'i hatırlattı. Gerçek bir peygamberin konuştuğu zaman ne dediğini bile bilmediğini söylemişti. O sadece aracıydı. Kafasıyla değil, diliyle konuşurdu. Bu, bilinçdışıydı.[12]

---

[11] Bkz. yukarıda, 5 Aralık 1934, n. 11.

[12] Martin Buber pek de böyle söylemiyor. Peygamberlerle ilgili asıl meselesi, Yunanistan'da kâhinler geveleyip, peygamberler de bunu Logos'a çevirirken, İbrani Nabi'nin Tanrı'nın ağzı gibi varolması-

Dr. Jung: Evet, olay budur.

Mr. Baumann: On ila yirmi yıl önce birisi böyle bir öznel-ötesi deneyimden söz etmiş olsa, şizofren ilan edilirdi.

Dr. Jung: Doğallıkla. Bu, onu nasıl anlattığınıza bağlıdır. Safdil bir zihinde en korkunç hataları uyarabilirsiniz. Örneğin bir defasında yirmi altı yaşında bir kız bana geldi ve şöyle dedi: "Doktor, karnımda siyah bir yılan var ve uyuyor." Ona bakıp, "Haydi bakalım!" diye geçirdim. Sonra dedi ki: "Deli olduğumu düşündüğünüzü görebiliyorum, ama deli değilim; size simgesel bir şey söylüyorum. Yoksa karnımda gerçekten siyah bir yılan olduğunu sanmıyorum." Şimdi, bana yalnızca bir eğretileme kullandığını söylemiş olmasaydı, deli olduğu izlenimine kapılacaktım, çünkü tamamen kabul edilmez bir şey söylemiş olacaktı. Deli olmadığı takdirde kimsenin karnında siyah bir yılan yoktur. O da bunun kulağa delilik gibi geldiğini bildiği için, onun deli olmadığını anlamış oluyorum. O bana bu fikri aktarıyor ve ondan sonra bundan söz etmeyi sürdürecek ve öznel, psikolojik bir olgu olarak anlaşılacak. Çünkü bir deli o yılandan bir gerçekmiş gibi söz eder, dinleyicisinde bıraktığı etkiye aldırmadan, oysa bu kız benimle bir anlaşma, bir *yakınlık* duygusu kurmaya çalışmıştı. Bu nedenle sınırdurum kişilere daima aynı şeyi söylerim. "Kendinizi anlatabildiğiniz ve bir başka insana kendini anlatma gereği duyduğunuz ve bunu az ya da çok başardığınız sürece deli değilsiniz." Ama anlaşılıp anlaşılmadıklarına aldırmadan veya bilmeden, *yakınlık* kurmaya aldırmadan, bıraktıkları izlenime aldırmadan konuşup durmak, akıl hastası kişilerin karakteristiğidir. Bir kadın bana dünyanın kraliçesi olduğunu beyan ettiğinde, bundan iktidar kompleksini kastettiği anlaşılıyorsa son derece esprili olabilir; aksi halde bir şizofreni vakasıdır. Akıl hastaları başka birisinin söyledikleri karşısında şok geçirebileceğini idrak etmezler. Başkalarının üstündeki etkilerine aldırmayan kişiler, hâlâ normalin içinde olsalar bile, akıl hastalığına doğru ilerlemektedirler. Bir başka deyişle, yaptıkları ve bunların ne anlama geldiği bilinçdışında olunca, akıl hastalığına doğru ilerlemektedirler, çünkü insan ilişkisini kesmişlerdir ve o zaman da yollarını kaybetmeyeceklerine dair bir garanti yoktur.

Mr. Baumann: Nicholas von der Flüe vizyonunu bilincine simgesel bir biçimde kurmaya çalışmasa, akıl hastası olabilir miydi?

Dr. Jung: Evet, çünkü herhangi bir öznel-ötesi deneyimin yapısında kişinin kolayca delirmesi vardır. Ama tümünü kilisenin diline, Teslis kavramına çevirmeye çalışarak insanlığını gösterdi; bunun aracılığıyla, insanlarla *yakınlık* kurdu. Ancak vizyonun kendi başına mutlak bir ayrımcılık etkisi vardır; insanlara çok korkutucu göründüğü söylenir. O kadar korkmuştu ve yüzünde öyle dehşet ifadesi vardı ki, başkalarına da bulaştırıyordu. Bunun farkındaydı, yoksa bununla ilgili olarak bir insan yakınlığı kurmak zahmetine girmezdi. Aksi halde sıradan bir şizofren olurdu, insan ilişkisini kopardığı için yozla-

dır. "Symbolism ve Sacramental Existence in Judaism," *Tales of the Hasidim* ["Yahudilikte Simgecilik ve Kutsal Varoluş," *Hasidim Masalları*], çev. Maurice Freedman (New York, 1948).

şırdı. Baş günah budur. Akıl hastalığı vakalarının altında sıklıkla son derece temel öznel-ötesi deneyimler bulunuyor; bunlar o kadar etkileyici ki, insanlar büyüleniyor ve insanlığı tamamen unutuyorlar, doğruca arketipik deneyimin içine düşüp kayboluyorlar. Yani öznel-ötesi olan herhangi bir arketipik deneyimde o tehlikeli ayrımcılık, ayrılık, insan ilişkilerini kesme ve bireyi yalıtma nitelikleri bulunur, hele deneyim az ya da çok açıklanamaz bir doğaya sahipse. Açıklanma açısından en büyük zorlukları sunması da öznel-ötesi deneyimin bir karakteristiği olduğu söylenebilir—elde yeterli, bilgi olmadan bir rüyanın açıklanamaması gibi.

Mrs. Brunner: Geleneksel animus için de öznel-ötesi der misiniz?

Dr. Jung: Kendi başına değil, o, öyle deneyimlemiş değilseniz, bir öznel-ötesi gerçeklik değildir; deneyiminizi eleştirmeniz ve deneyimde neyin size ait olduğunuzu bilmeniz gerekir. Dahası, bu yalnızca entelektüel bir eleştiri değil, bir duygu eleştirisi de olmalıdır; deneyimi bir bütün olarak ele almanız ve bir bütün olarak tepkinizi vermeniz gerekir, çünkü zihniniz doğallıkla o deneyimi derhal insani alana özümsemeye girişecektir. Nicholas von der Flüe'nin aklı olsaydı—ki yoktu—örneğin ona vizyonun Teslis olduğunu söylerdi ve o da öznel-ötesi karaktere rağmen onu özümserdi; söndürülmüş, öldürülmüş olurdu. Aynı şey duyguyla da yapılabilirdi. Duygulanan bir tip farklılaşmış duygusunun gücüyle bir öznel-ötesi deneyimi armonize edebilir, yine kendisinin parçası olan başka ilginç şeylerle bir arada şık bir çerçeveye koyabilir ve öyle bir duygu çorbası yaratabilir ki, o şey de diğer et ve ekmek parçalarının arasında yüzebilir. Tip ne ölçüde tek yanlıysa, deneyimin öldürüleceği de o kadar kesindir, çünkü üstün işlev o zaman o kadar güçlüdür ki, her şeyi özümser; her ne olursa olsun, böyle bir kişi onun tamamen dünyasında olduğunu beyan eder ve çok olağanüstü bir şeyse de, doğru olmadığını söyleyiverir. Elbette esrarengiz denen olgular, o tuhaf psişik olgular vardır ve bunlar garip ve öznel-ötesidir. Onlarla ne yapabilirsiniz? Eh, basitçe, doğru olmadıklarını söylersiniz ve mesele hallolur. Şu ünlü haham öyküsü gibi: Yolculuk yaparken daima dört beyaz atla gezermiş, çünkü o güya Yahudi papasıyınış. Aynı ülkede bir de güçlü kont varmış, onun da dört siyah atı ve Johann adında bir sürücüsü varmış, çünkü sürücünün adı daima Johann'dır. Şimdi, ne yazık ki, her ikisi de aksi yönlerden bir nehre yaklaşmışlar. Nehrin üstünde dar bir köprü varmış ve büyük haham şöyle düşünmüş: Ben büyük hahamım, köprüyü önce ben geçerim. Ve kont da şöyle düşünmüş: Ben büyük kontum ve köprüyü önce ben geçerim. Sonuçta ikisi de köprüye girmiş ve doğallıkla, birbirlerinin yanından geçecek yer olmayıp atlar burun buruna gelince kont ayağa fırlamış ve demiş ki: Johann, bana piştovumu ver de şu lanet Yahudinin atlarını öldüreyim. O zaman haham ayağa kalkmış ve basitçe, büyülü sözü söylemiş. Böylece durum gerçek olmaktan çıkmış.

SEMİNER X

12 Aralık 1934

Dr. Jung:

Bugün dönem başında istemiş olduğum rapor var. Profesör Reichstein bunu bizim için hazırlamak nezaketinde bulundu.

Prof. Reichstein:

YAŞLI BİLGE ARKETİPİ

Bu konuyu ele alırken tek-tek örnekleri, kısaca açıklamaya çalışacağım gibi az çok keyfi olarak seçtim. Elbette kadim diller konusundaki cehaletimden ve dinsel tarih hakkındaki yetersiz bilgi sahibi olmamdan dolayı, genel bir özete girişemezdim.

Mrs. Frobe-Kapteyn bana epeyce malzeme yollama nezaketini gösterdi.[1] Bunların yalnızca küçük bir bölümünden söz edebileceğim için, tümünü bir tür ek olarak ele aldım, ki başvuru için kütüphanede bulunacaktır. Daha fazla malzeme, özellikle Mısır ve Hermes Trismegistos için Mr. F. Allemann'a teşekkürlerimi sunmak isterim. Ayrıca bazı Yunanca metinleri çeviren Mr. Felix Fierz'e de teşekkür ederim. Ayrıca İngilizceye yaptıkları yararlı çeviriler için Mrs. Baynes, Miss Hannah ve Mrs. Baumann'a da.

Zengin olası örnek bolluğundan bir ölçüde bildiklerimi seçmem gerekti. Dolayısıyla son derece tek yanlı bir seçim oldu.

---

1 Bir dönem bu seminerin bir üyesi olan Mrs. Olga Frobe-Kapteyn, İsviçre'nin Ascona kentinde bulunan Maggiore Gölü üzerindeki Eranos Konferans merkezinin kurucusuydu; burada her yıl sonbaharda, Jung ve diğer bilim insanları bir araya gelerek ağırlıklı olarak din ve mit üzerine çalışmalarını sunarlardı. Bu kurumun tarihi için bkz. William McGuire, *Bollingen: An Adventure in Collecting the Past* (Princeton, B.D. Cl, 1982).

Yaşlı bilge simgesinin işlevini tartışırken şunları ele alacağız:

(1) Yaşlı adamın insan toplumundaki işlevi.

(2) Mitosa ve geleneğe göre bu işlevin ifade bulduğu Tanrılar ve üstün insanlar.

1. *Yaşlı adam*. Bu ilk noktaya kısaca değineceğim.

(a) Öncelikle, dışadönük yanını öne çıkarabiliriz, bunlar uzun zaman içerisinde biriken deneyimlerinden gelen yaşlıların niteliklerini vurgular. Yaşlılar yargıç, yasa koyucu, genel anlamda düzenleyici, öğretmen, gelenek koruyucu, usta, bazen de yönetici rollerini oynarlar. Yaşlı kişide oturmuşluk vardır ve kendini bulunduğu çevrede kaybetme eğilimi daha azdır. Bu bireylerde de, bütün bir ülkede de görülür. Örneğin ilkel insan, eski bir uygarlığın bir temsilcisine göre yabancı bir çevrede çok daha hızla kendini kaybeder ve yozlaşır.

(b) Yaşlı kişinin içedönük bir yanı da vardır: o, gizli bilgiye sahip olandır. Hedefi bilir, o bakımdan ölüme, dünyanın gizli yanına, görünmeyene daha yakın durur. Tin ve ölüm arasındaki yakın ilişki son derece geniş kapsamlıdır. Yaşlı kişi bu nedenle aynı anda bir sihirbaz, efsuncu, büyücü hekim, hekim, rahip ve öncüdür. Doğaüstünün cisimleşmiş hali ya da bir Tanrı ya da bir Şeytanın yardımcısı olabilir.

İç ve dış dünyanın ayrılmış olmadığı (belki henüz ayırt edilmediği) uygarlık aşamalarında, yaşlı bilgenin dışadönük ve içedönük yanları bir bireyde ortaya çıkar. Böylelikle rahip aynı anda yargıçtır ve başrolde ateş, su, vb ile sınanma temelinde kutsal yargı vardır. Toplum düzeni tabu yasalarından ve totemizmden doğar. Tabu yasaları aynı anda ahlakı da sağlar. Örneğin bana hangi kızla evlenemeyeceğimi, hangi hayvanı yiyemeyeceğimi söyler. Tabu manna yüklü her şeydir. Büyücü gerekli mannayı (elektrik şarjı gibi), özel bir kutsanmayla alır ve bu nedenle sıradan kişilerden ayrı tutulur, tin tarafından tutulduğu ölçüde güç sahibidir. Ayrıca temas aracılığıyla, örneğin bir cesetle (av, savaş, ölü gömme), kişi tabu (duyarlı) olur.

Zihnin ikircikli doğası, ilkellerin düşünce biçimlerinde apaçıktır. Ortak deyimlerde, beyaz ve kara büyüde bu ikircikliklik özellikle vurgulanır. Tam hedefi bulan bir tanım bulmak zordur. Belki beyaz büyünün "özbenliğin" hizmetinde, kara büyününse "egonun" hizmetinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu tanımların doğru olup olmaması bir yana, herhangi özel bir durumda da fazla açıklayıcı olmazlar. Yaşlı bilge tapınağa girmelerine izin verilmeyen ve İblislere dönüşen (belki yine ilkel bir biçime düşen) Tanrıların yazgısından kaçamaz. Dolayısıyla iyi ya da kötü büyücü olarak görünebilir, ama bu bile iki biçimden hangisinin etkililiğe (ışığa) sahip olduğu sorusunu cevaplamaz. O, duruma bağlıdır. Her yaşayan simge görenek, dogma, vb haline gelebilir, ışığını kaybedebilir ve karanlığa gömülebilir. Bu durumda ışığı tutan siyahtır ve bu onun yeniden renk değiştirmesine neden *olabilir*. Ancak çoğunlukla ışığın kara büyücüden yine

kaçırılması gerektiği söylenir. (Örneğin *Binbir Gece Masalları*'ndaki Alaattin ve sihirli lambasıyla karşılaştırın.)

Özetle, yaşlı adamın (zor bir durumda) ne yapılması gerektiğini bilen ve büyülü ayinin nasıl yapılacağını bilen kişidir. En uygar biçimiyle de, en ilkeliyle de, yaşlı bilgenin iç ve dış yanları bir bireyde toplanır. Muhtemelen en gelişmişi, Doğuda "Guru" diye adlandırdıkları, esinlenmiş öğretmen biçimidir. (Bizde bu toplumsal rolün kabul edilen temsilcileri şimdilik yoktur; belki de bu yükün külfetini taşımayı psikiyatristler sıklıkla önermektedirler.)

2. *Din ve Mitte yaşlı bilge*

İlkeller arasında. Yaşlı bilge arketipini ilkellerde ortaya çıktığı haliyle yakından incelemek son derece ilgi çekici olurdu. Muhtemelen burada arketipin ilk biçiminin varlığını sürdüren canlı bir örneğiyle olası en yakın teması kurmuş olurduk. Ne yazık ki bu alanla ilgili bilgim yok. Ama bu önemli aşamayı tamamen de atlamamak için, bu soruya ışık tutan dinsel görüşlerin olası gelişimini özetleyen kaba bir eskiz yaptım. (Malzememin bir bölümünü E. Lehmann'ın yazdığı, P. Hinneberg'in *Die Kultur der Gegenwart, Die Religionen des Orients* [*Günümüzün Kültürü, Doğu Dilleri*] adlı çalışmasındaki "Die Religion der Primitiven" ["İlkelerin Dini"] adlı kısa bir parçadan aldım, sayfa numaraları ona aittir.)[2]

Dinin ilkel biçimi, büyüdür. İlkel açısından, gizemli yaşam gücü, "manna," salt fiziksel güçten daha önemlidir ve dinsel uygulamaların başlıca hedefi yaşam gücünün artırılması ya da azaltılmasıdır. En düşük düzeyde arttırma, basitçe bir başka insanın erkinin elinden alınmasıyla elde edilir, örneğin yamyamlıkta olduğu gibi. Daha az barbarca bir aşamada bu, hayvan kurbanlarıyla gerçekleştirilir, örneğin totem hayvanı yiyerek. Büyü ille de tanrılar veya tinlerle bağlantılı değildir; büyü ayini yeterli olur ve büyü yapmayı bilen herkes zaten gerekli erke sahiptir. Gücünü doğruca doğanın gizli güç pınarlarından alır ve doğaüstü varlıkların müdahalesine gerek duymaz. Örneğin Avustralya'da *tüm* yaşlı erkekler büyü yapmayı bilir (s. 13).

Mannanın birincil ve doğrudan etkisi vardır. Onu kullanmasını bilen herhangi biri düşmanlarını yok edebilir ve kabilesine yardım edebilir. Mannanın ikircikli doğası, manna sahibi olan ya da etkisi altında olan her şeyin (büyücü hekim, reis, vb) tabu olmasında ifade bulur, bu onun ya kutsal ya da kirli olduğu anlamına gelir. Bir ilkel için her şeyden önemli olan, mannayı kullanmayı bilmektir.

Çok ilkel halklarda tinler kişisel biçimlerde olmazlar, oldukça farklılaşmamışlardır; maddeseldirler, ama göze görünmezler. Bunlar şeylerin yaşamını sağlayan güçlerdir. İlkel insan büyük ölçüde bu gizemli gücün etkisindedir. Sürekli olarak onun korkusuyla yaşar ve karşı-büyüsünün güçsüz kaldığı gizli düşmanının ne zaman ona bir tuzak kurabileceğini asla bilmezler.

---

[2] Profesör Reichstein'ın ziyadesiyle ezoterik olan dipnotları buraya alınmamıştır.

O halde bu güçler farklılaştırıldığı ve gerçek tinler olarak görüldüğü zaman, büyü sanatının bir miktar gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz. Sıradan kişi tinlerin adlarını bilmez, ama rahip-büyücü bilir ve bir terslik olursa, buna hangi tinin neden olduğunu bulmak onun görevidir (s. 15). Adını bildikten sonra o tini kovmak ya da daha güçlü bir iblis aracılığıyla alt etmek basit bir işlemdir. (Böylelikle, bilgi, mannadır.)

Tin kültü, tinlere olan inancın daha sonra ortaya çıkan bir uzantısı gibi görünür. Ölülerin ruhları, tinler olarak onurlandırılır. Ölümden sonra ölen kişinin en az bir tini varolmaya devam eder. Büyüde, ruhun yabancı etkilerin altına alınabilmesi gerçeği çok büyük önem taşır. Ölmüş ataların ruhları özellikle anlamlıdır. Böylelikle, örneğin her türlü önemli yeni olay onlara bildirilmelidir. (Ruh kültü olasılıkla doğruca kurban törenlerine yol açar.) Junod, Ba-Ronga'ların tanrılarının esas olarak ölmüş ataları olduğunu söyler (s. 17).

Takip eden örneklerle karşılaştırmak amacıyla, ilkelin dünyanın kökeniyle ilgili inancını dikkate almak ilginç olur. İlkellerin dünyasının görüntüsü, o belirli kabilenin ve komşularının yaşadığı yerin özelliklerini taşır. Güneş, ay ve yıldızlarla bezeli bir gök kubbe ve sınırları belirleyen nehirler ya da dağlar vardır. O sınırların ötesi, tanrıların ya da ölülerin masalsı ülkesidir.

Mısır (Thoth). Burada geniş bir uçurumu köprüsüz bırakarak bir sonraki yaşlı bilge örneğimiz için Mısır'a bakıyoruz. Yaşlı bilgenin kültürel yönden çok gelişmiş bir örneği, Mısır Tanrısı Thoth'dur. Aslında Tanrıların arasında hekim rolünü oynar. Böylece, örneğin Osiris mitosunda Horus babasının ölümünün öcünü aldığında (kötücül kardeşi Seth'i dehşetli bir vuruşma sonucunda alt eder, ama Horus bir gözünden, Seth ise testislerinden yaralanır), Thoth her iki tanrıyı da tedavi eder.

Burada aynı anda ayarlayıcı ve eşitleyici bir rol oynar. Bu çok önemli olduğu için Mead'in, *Üç Kez Yüce Hermes* yapıtından, cilt 1, s. 58'den bir pasaj alıntılayacağım.[3]

> Işık Tanrısı ve Karanlık Tanrısının adları değişir, değişmeyen, görevi tanrılardan birinin diğerini yok etmesine ya da mutlak zafer elde etmesine engel olmak olan hakemin, arabulucunun adıdır.

Bu zıtları dengede tutma işlevi Thoth'a aitti. Thoth kökende bir ay-Tanrısıydı. Çoğunlukla üstünde bir hilal olan bir İbis başı ya da köpek başlı bir maymun olarak resimlenirdi. Sıklıkla da iki biçim yan yana bulunur. Köpek başlı maymun *Ölüler Kitabı*'ndaki yargılama sahnesinde özel bir rol oynar. Burada ölünün kalbinin tartıldığı terazinin kolunun dayanağının üstünde oturur. Görevi ibreyi izlemek ve tam olarak eşitlenince, bunu İbis başlı Thoth'a bildirmektir.

Bu maymun Thoth'un "denge" tanrısı biçimidir. Belki de gündönümlerinin bir simgesidir. Maymun figürünün kurbağaya atfedilene benzer bir özelliği olabilir, yani insan ve hayvan karışımıdır.

---

[3] G.R.S. Mead, *Thrice Greatest Hermes* [*Üç Kez Yüce Hermes*] (Londra, 3. baskı, 1949) cilt 2.

Thoth tanrıların en bilgesi olarak kabul edilirdi. Birçok yerde Osiris'ten, hatta bizzat Ra'da bile daha güçlü görülürdü. Ona aynı zamanda Ra'nın kalbi ya da dili denirdi. Çok uzun bir süre Mısır'da tüm gizli bilgilerin öğretmeni ve kutsal yazıtların yazarı olarak kabul edilmiştir.

Bu tanrının daha sonra gnosis ve çeşitli gizem öğretilerinin üstünde egemen bir rol oynamış olması anlaşılır. Senkretik Yunan tanrısı Hermes'le özdeşleştirildi ve Hermes Megistos ya da Trismegistos adını aldı. Geç dönem ortaçağlara kadar Hermetik felsefede önemli bir rol oynadı, daha sonra çöküşe geçtiğinde adı Megistophiel'e dönüştü ve Mephistopheles de bundan çıktı. Ama o derinliklerden bile yükseldi ve zaman zaman insan tininin yazgısının oynandığı sahnede ön planda yerini aldı. (*Faust*'la karşılaştırın.)

İran'a Özgü Kavramlar ve Tanrı Hürmüz (İlk İnsan, Anthropos). Çeşitli parçalardan, özellikle de antik çağların senkretik döneminden kalanlardan, çok net olmasa da, kadim bir İran halk mitosunu tanımlayabiliyoruz. Bu, ortodoks Zerdüşt geleneğini izlemez, Asonakes ("bilen") adında bir tanrıyı ele alır. (Hermippos bu Tanrı'dan Zoroaster'in öğretmeni olarak söz eder.) Mitos olasılıkla İran'ın karakteristik katı düalizminin henüz son ve açıkça belirlenmiş biçimiyle gelişmemiş olduğu bir zamandan kaynaklanmaktadır. Asonakes hem iyicil ilkeyi hem de kötücül ilkeyi yaratmıştı, ki bu daha sonraki bir zamanda su katılmadık küfür olarak görünürdü.

Bu tür bir tanımlamayı R. Reitzenstein *Das Iranische Erlösungsmysterium*'da [*İran Kurtuluş Gizemi*] yapıyor:

> Karanlıklar Prensinin yılan biçimli oğlu Işık Kralının kızını arzular ve sonunda ona sahip olur. (Oğul maddeyi, kızsa Psykhe'yi, tini temsil eder.) Kıza büyülü bir saray vadetmiştir ve onu orada hapseder. Kısa süren mutlu bir dönemden sonra, kız mutsuzluk duymaya başlar. O bu haldeyken yanına görünmeyen, yalnızca sesinden tanıdığı kutsal bir ulak gelir. Ona düşüşünü ve arkasında bıraktığı evini hatırlatır.
>
> Psykhe kötücül iblisin gücünü kırar ve hapisten kaçar, ama yalnız kaldığı zaman hüzün, korku ve şaşkınlık içinde kalır. Tüm madde âlemini dolaşır ve böylelikle ona ruh verir, ama asla çıkış yolunu bulamaz—sınır daima onu durdurur. En sonunda tanrı yine ortaya çıkar ve onu yükseğe, göksel bir evliliğe götürür.

İran Kozmogonisi benzer fantezilerle doludur. Bazı bölümleri ejderha mitosunu ve gece deniz yolculuğunu çağrıştırır:

Daha sonra bu mitosla iç içe geçen bir tema da, en azından senkretist dönemden kalma parçalarda, "psykhe"yle özdeşleştirilen İlk İnsan, Tanrı Hürmüz'le ilgili öğretinin içeriğinde bulunur. Reitzenstein'a göre burada *psykhe* ("tin") olarak verilen sözcük, birçok durumda "öz" ya da "benlik" olarak çevrilebilir. O halde psikolojik olarak aynı anlama gelen Tanrı Hürmüzün, İlk İnsanla özdeşleştirilmiş olması olağandır. Bu, Doğunun Puruşa'sıdır.

Mitosun kuşkusuz çağlar boyunca süren bir etkisi olmuştur ve bizim kültürümüzü bile etkilediği söylenebilir. İçinde gizlenen fikirlerin izi düz bir hat üzerinden Batı dünyasının sözde gizli doktrininin büyük bir bölümünde takip edilebilir. Hıristiyanlık üzerinde hem doğrudan hem de Yahudilik aracılığıyla bariz etkileri olmuştur. En güçlü ize çeşitli gnostik öğretilerde rastlanır. Yalnızca Maniheizm ve Mandaizmden söz etsem yeterli olur.

Bu öğretilere, Işık Dünyasını (Tanrı) Karanlık Dünyadan (Madde, Hil) ayıran iyi tanımlanmış bir düalizm egemendir. İnsan ruhunun kökleri Işık Dünyasındadır ve Karanlığın güçleriyle çarpışma sonucunda karanlık dünyaya gönderilmiş, orada zincire vurulmuş ve uyuşturulmuştur (sağır edilmiş ve sersemletilmiştir). Kozmogoniye göre ruh karanlık dünyaya, o dünyaya karşı içeriden savaşması için gönderilmiştir. Karanlık Dünyada uyuyan ruh, sarhoş ya da körtür. (Hint felsefesindeki *Muladhara*'nın durumuyla karşılaştırılabilir.)

İlk Tanrı (ya da ilk insan) bir ulak yollayarak ruhu uyandırır. (Zincire vurulmuş ilk insanın gözleri açılır; bu "büyük görü," *megiste dea*'dır.) Ulak—bir kez daha ilk insan, başka bir yönüyle—bilge kişi, önder ya da daha sonra bilge önderin rolünü üstlenen Işık Bakiresi olarak ortaya çıkar. Onun zincirlenmiş ruhun göksel karşılığı, göksel imgesi olduğu söylenir. Ruhu (çoğunlukla bir süre bekledikten sonra) ve onun beş öğesini Işık Dünyasına götürür ve gerisi Karanlığa kalır.

İlk tanrı, ilk insan ve kutsal ulaktan üçünün de zaman zaman aynı adla, Hürmüz olarak anılması biraz kafa karıştırıcıdır. Ama aslında bu o kadar da tuhaf değildir, çünkü üçünün gerçekte *bir* olduğunu gösterir; yani aynı "tözden" oluşurlar. Yine sıklıkla ilk insan ilk tanrının oğlu olarak görünür, ki bu da ikisinin aynı tözden oluştuğunu söylemektir.

Uyuyan Hürmüz'ün uyandırılmasında sahneye iki tanrı daha çıkar. Bunlar *Chroshtag* ("çağrı," Almanca *der Ruf*) ve *Padwahtag*'dır ("cevap") ve bu ikisi bilge önderin yoldaşlarıdır. Chroshtag onun olgular dünyasındaki ilk biçimini kişileştirir. (O sestir, Logostur.) Görünüşe bakılırsa bu simge bir iç deneyimden doğar, buna göre kişi yaşlı bilgeyi görmeden önce onun seslendiğini veya konuştuğunu duyar. Çağrının birincil, yaratıcı gücü Almancada oldukça belirgindir—örneğin *hervorrufen*, "ortaya çıkarmak." Ulak olarak Chroshtag figürü sıklıkla bir harf vb ile de temsil edilir. Yazmak yaşlı bilgenin bir icadıdır. Serbest bırakılmanın başlangıcını temsil eden önemli an, Hint Yogasında Kundalini'nin uyandırılmasına koşuttur. Burada Chroshtag uyuyan Hürmüz'ü uyandırır.

Mitosun başka yorumlarında yalnızca Padwahtag (cevap, yani ilk insanın özbenliği) yükselir. Beş Işık Öğesi (ilk insanın görünürdeki biçimi olan giysisi) ilk başta arkada kalır ve ancak daha sonra takip eder.

Hedef, ilk insanın evine (insanın ruhunun ya da özbenliğinin), Işık Dünyasına dönmesidir, ışık giysisi orada yine ona verilecektir.

Mitosun önemli bir uygulanma biçimi Ölüm Kültünde bulunabilir. Görünüşe bakılırsa ölü kişinin dirilişinde ruhuna yardımcı olması için kısaltılmış

biçimleri okunur. (Bir yılan sokması olayında, bir yılanın soktuğu ve daha sonra iyileştirilen bir tanrının öyküsünün okunması gibi.) Bir resimde Kutsallığın büyük deneyimi insanoğluna verilir. Yaşayan kişiye uygulanırsa, mitos ona bir insan ruhunun kökleriyle nasıl buluşabileceğini, düştüğü cennete nasıl dönebileceğini gösterir. Tanrı Hürmüz'ün ulağı, yaşlı bilge, ona yol gösterir.

Bize ulaşan en nefis ve en iyi korunmuş parçalardan bir tanesi, *Tomas'ın İşleri* metnindeki "Ruhun İlahisidir." Örnek olarak başka bir Maniheist parça seçtim, edebi açıdan büyük bir değer taşımasa da, burada sunmaya daha elverişli, çünkü o kadar kapsamlı değil.

> Yıkıcı şeytanlar kendi tinleri adına ayaklandılar. Ve şeytanların dışkıları ve cadıların sakatatından o, bu iffetsizliği (maddeyi) ortaya çıkarttı ve o da (Karanlıklar Prensi) içeri yerleşti. Ardından beş öğenin arasındaki yerinden tanrı Hürmüz'ün fedaisi, güzel ruhu (gyan) yakaladı ve onu iffetsizliğe zincirledi. Onu kör ve sağır ettiği için kadının bilinci yoktu ve aklı karışmıştı, bu yüzden ilk başta kökenini ve benliğinin ilk nedenini tanıyamadı. O, onun için iffetsizliği (bedeni) ve hapishaneyi oluşturdu ve ruhu içine kilitledi.
>
> Ve şeytanlar, cadılar ve periler bendeniz tutsağı tehdit ederler.—Kadın zamanla kendisi de kötücülleşti.—Ama tanrı Hürmüz ona acıdı.—Kör açgözlülük şeytanını korkutup kaçırdı ve onun gözleriyle görmesini sağladı ve ona açık bir şekilde olmuş ve olacak her şeyi gösterdi. Çabucak ona açıkladı ki tanrı Hürmüz ne bu tensel iffetsizliği (bedeni) yaratmıştı ne de ruhu zincire vurmuştu. Kutsanan kişinin ruhuna diriliş geldi ve kadın Hürmüz'ün bilgeliğine iman etti vb. Ölümün iffetsizliğinden sıyrıldı ve sonsuza kadar kurtarılmış oldu ve kutsanmışların âlemi Cennete alındı.

Ardından dünyanın sonu duyurulur. Bu, dünyanın şeytan tarafından yapıldığına inanan bir bakış açısı için hem tipik hem de mantıksaldır.

Olasılıkla Hint ve Çin kaynaklarında yaşlı bilge simgesi için daha da iyi malzemeler bulunabilir. Belki daha açık örnekler, daha fazla insan varlığı görülen örnekler bulunabilir. Bu alana çok yabancı olduğum için vazgeçmek zorunda kaldım. Dahası, sanırım burada en azından bir avantajımız var, kendi alanına değinmek, çünkü daha önce de söylediğim gibi, bu fikirler Batılının ruhunun derinliklerinde bulunuyor.

Benzer düşüncelerin Doğuda nasıl betimlendiğine dair kısa bir örnek vermek için yorumsuz olarak Tibet'in Büyük Yogisi Milarepa'nın bir şarkısını ekliyorum.

MILAREPA Ben Milarepa'yım, büyük ün sahibi,
Belleğin ve Bilgeliğin doğurduğu;
Ama yalnız bir yaşlıyım, kimsesiz ve çıplak.
Dudaklarımdan küçük bir şarkı dökülür,
Baktığım tüm Doğa,

Benim için bir kitaptır.
Ellerimdeki demir asa,
Değişen Yaşam Okyanusunda kılavuzumdur.
Zihnin ve Işığın üstadıyım;
Ve marifet ve mucizeler gösterirken,
Dünyevi ilahlara dayanmam.
(*Tibet'in Büyük Yogisi Milarepa*, W. Y. Evans-Wentz)

Poimandres. Mesih'ten sonra yaklaşık 1. yüzyıldan kalma bu yapıtın en önemli bölümünün bir özetini vereceğim. Poimandres "insanların çobanı" demektir. Poimandres cemaati öğretileri erken dönem Hıristiyanlık (Pastoral Hermas'la karşılaştırınız) ve özellikle hermetik felsefe (Simyacı Zosimos üyeydi) üzerinde büyük etkisi olan bir Gnostik tarikattı).

Metin bir kozmogoni verir ve net bir biçimde özetlemeyi zorlaştıran, çeşitli öğelerden oluşmuş büyük bir karışım içerir. Örnek için yine bir kozmogoni seçmem garip gelebilir, ama bu tür kozmogoniler sıklıkla öğretiyi yoğun simgesel bir biçimde içerirler ve uzun betimlemelerden daha iyidir. Dönüşüm sürecinin dünyanın yaratılma işinin tekrarından ibaret olması eski bir fikirdir. Dolayısıyla önce bunun nasıl yapışmış olduğunu bilmesi gerekir. Ancak o zaman mikro- ve makro-kozmos birbirine yeniden uyabilir. İlk başta kaos ya da önce ışık olduğunu ya da Yahudilerin inandığı gibi bu dünyanın Yahve tarafından ya da İran'da inanıldığı gibi şeytan tarafından yaratıldığını imgelemesi çok belirleyicidir.

Başlıca nokta, bu karşılıklılıktır. En iyi ifadesini G.R.S. Mead'in *Üç Kez Yüce Hermes* yapıtındaki "Havva'nın incilinden Logos"ta bulur.

> Yüce bir dağda durdum ve dev bir adam ve bir başkasını, bir cüceyi gördüm ve gökgürültüsü gibi bir ses duydum ve dinlemek için yaklaştım; o bana hitap etti ve dedi ki: Ben senim ve sen bensin; sen nerede olursan ben de oradayım. Her şeye dağılmışım ve ne zaman istersen beni toplarsın ve beni toplamakla Kendini toplarsın.

Poimandres meditasyondaki öğrenciye muazzam boyutlarda bir dev gibi görünüyor ve ona ne bilmek istediğini soruyor. (Poimandres daima onunla olduğunu ve ne arzuladığını bildiğini söylüyor.) Öğrenci varlığın özünü öğrenmek ve Tanrıyı bilmek istiyor. Poimandres diyor ki: "Bunu aklında tut ve sana öğreteyim." Bu sözleri bir vizyon izliyor. (Buradaki vizyon yine, tüm özünün ilahi köklere sahip olduğu açıklanınca insandaki kutsal parçaların uyanması anlamına geliyor.) Görüde dünya dönemlerine karşılık gelen belirgin kesitler seçebiliyoruz. Daha açık olması için bunları şöyle tanımlayacağım: ilk dünyanın yaratılışı; maddi dünyanın yaratılışı; insanın bunların arasında aracı olarak yaratılışı; erkekle kadının ayrılması ve en sonunda da, insanın Tanrı katına çıkması.

İlk dünyanın yaratılışı şöyle betimleniyor: İlk başta her şey ışıktı (Tin ya da Baba Tanrı). Karanlık bundan yılan gibi kıvranarak çıktı. Bu karanlıktan

(yeryüzü) su ortaya çıktı. Şimdi, ışıktan kutsal bir söz geldi (Logos) ve bu da nemden yukarı saf bir ateşi körükledi ve esen bir hava onu izledi. Toprak ve su aşağı unsurlar olarak birbirine karışmış halde kalır, ateş ve hava Tanrıya daha yakındır. Burada ilk dünyanın yaratılışı tamamlanmış gibidir. Poimandres der ki: "Işıktan oluşan logos tanrının oğludur. Bil ki içinde gördüğün ve içinde duyduğun Rabbin Sözüdür." Ve Poimandres'in zihni aracılığıyla öğrenci ışığın sayısız yaşayan güce bölündüğünü görür.

Bunu maddi dünyanın yaratılışı izler. İlk dünyayı kopyalamak isteyen Tanrının "doğası" (irade, zihin, akıl) Logos ile birleşti ve çocukları olarak doğanın unsurlarını onunla yaptı. Erkek-dişi ilk tanrı demiourgosu yarattı ve yedi gezegeni, görülebilen dünyayı ve yazgıyı yarattı. Logos aşağı unsurlardan yükseldi ve kardeşi demiourgos ile birleşti, bu nedenle aşağı unsurlar Logos tarafından terk edilmiştir ve saf maddedir. Bunlardan dilsiz hayvanlar doğdu. (dünyanın yaratıcısı demiourgos burada ateşi taşıyan diye adlandırılıyor.)

İlk İnsanın yaratılışı. Her şeyin babası olan zihin ilk insanı kendi imgesinde yarattı. İlk insan kardeşinin yaratılışını gördü (demiourgos) ve katmanların arasındaki bölmeyi yıkarak (yazgı ve devridaim tekerlek bu simgelerin diğer kavramlarıdır), kötücül iblisin gücünü kırarak aşağı doğaya tanrının güzel biçimini (kendisini) gösterdi. (Yalnızca bu pasajda demiourgosun kötücül bir iblis olduğunu görüyoruz.) Doğa ve ilk insan aşkla birbirini özlüyordu ve ilk insan kendisine evi olarak akılsız biçimi, bedeni seçti.

> Bu nedenle yeryüzündeki tüm canlıların arasında bir tek insan ikili bir doğaya sahiptir, bedeniyle ölümlü ve özüyle, ilk insanla ölümsüzdür. Ölümsüz ve her şeyin üstünde güçlü olsa da, ölümlüdür ve yazgıya tabidir. Her ne kadar katmanları üstündeyse de (yazgı) içlerinde kalır ve onların tutsağı olmuştur. Erkek-dişi olarak, erkek-dişi babadan gelmiş, uykusuzdan gelmiş bir uykusuz olarak, sevgi ve uyku özlemiyle yanıp tutuşur.
>
> Yeni bir dünya döneminde tüm dişi şeyler erkekten ayrılır. Poimandres kendini tanıyan kişinin kurtuluşa ereceğini öğretir, yani içindeki ilk insanı tanıyanın. Ama sevginin baştan çıkardığı ve bedeniyle yetinenler, karanlıkta şaşkın dolaşırlar ve bedensel dünyanın ölüm yazgısını çekerler.

Şimdi öğrenci yükselmeyi nasıl başaracağını soruyor. Poimandres ona şu öğüdü veriyor:

> Bedenini iblise teslim edersin, duyuları kaynaklarına, Tutku ve arzuyu doğaya geri verirsin. Sonra yedi katmanı (Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn) aşarak her birine kendi kötücül etkisini iade edersin.

Tamamen soyunmuş olarak, insan sekizinci katmana girer ve oradan doğru tanrıya yükselerek kutsallaşabilir.

Bunun anlamı, her şeyin geldiği kaynağa iade edilmesi gerektiğidir. Ancak o zaman ilk durumla bir biçimde karşılaştırılabilecek kusursuz duruma ulaşılabilir.

ORTAÇAĞLARIN SİMYA FELSEFESİ

Örnek I (Franz Kieser, *Cabala Chymica*, Mühlhausen, 1606). Bir vizyon ve öğrenci ile Ustası (Hermes) arasındaki bir diyalog biçiminde yazılmış bu tezde, usta, bir kozmogoni biçiminde "doğal şeyler" hakkında talimatlar verir.

Öğrenci yedi gezegeniyle gök kubbeyi görür, yeryüzü büyük bir küre olarak merkezdedir, onun merkezindeyse küçük, beyaz bir küre olan su vardır. Ancak her şey karanlık ve hareketsizdir. Gök gürültüleri ve şimşeklerle kızıl ateş parlar. Gönderdiği ışınlarla her şey harekete geçer. En içteki küreye (suya) ulaşan ışınlar ona mineralleri, bitkileri, hayvanları ve insanları üretme gücünü verir. Hermes tüm bunları en ince ayrıntıya kadar açıklar ve kızıl ateşe bilgeliğin yıldızı ve sonsuz ışık adlarını verir. Der ki, "Bu ateş doğayı uyandırır" (s. 106).

Ardından "doğaüstüne" geçerler. (Buna tüm şeylerin içyüzü için anahtar adını verir.) öğrenci derin düşünceye dalar ve şu görüyü görür: derin bir vadidedir ve arkasında bir şey duyar. Ürkerek arkasına bakar ve çok yaşlı bir adam görür, uzun, kar beyazı bir sakalı, siyah bir urbası ve elinde pergel ve gönye vardır. Yaşlı adam küreye yaklaşır ve devleşir. Orada çizgileri çizer ve korkunç bir sesle bir sayı büyüsünü haykırır. Dörtgenin tepesinde bir güvercin belirir. Buna bağlaşımın ve canlandırmanın tini adını verir. Yukarıdan aşağıya bir alev fışkırır, aşağıdan yukarı beyaz bir yıldız doğar ve bunların birleştiği yerde pırıl-pırıl, kızıl bir yıldız kalır. Bu, her şeyi aydınlatan, felsefecinin taşıdır. Işınları öncekilerin hepsinden daha güçlüdür. Her şey kızıllaşır ve en sonunda yanıp biter; ne güneş ne de ay kalır. Ama yıldızdan tamamlanmış biçimde yeni bir dünya doğar. Yeryüzü zümrüt gibi yeşildir; güneş, ay ve yıldızlar öncekinden bile daha parlaktır, ancak oldukları yerde, hareketsiz durmaktadırlar. Yaşlı adam bağırır: "Tanrı'ya şükürler, bir kez olsun kötülük devrildi ve doğru ortaya çıktı. Karanlığın bir sonu olduğu için bayram et, güneş bir daha batmayacak ve sonsuza dek parlayacak." Bunu söyledikten sonra kayboldu.

Yaşlı adamın büyüsüyle dünya çarkının dönüşü durur veya yıldızdan, doğanın sonsuz deveranına tabi olmayan yeni bir dünya doğar. (Bu, Kozmogonide belirtilen ilk durumla tuhaf bir uyum içindedir, orada da her şey hareketsiz durmaktadır, ancak ilk durum karanlıkken, şimdi her şey ışık doludur.)

Örnek 2. İkinci bir örnek olarak, *Christian Rosenkreutz'un 1459 Yılındaki Kimyasal Düğünü* (1602 yıllarında anonim olarak Joh. Valentin Andrea tarafından yazılmış, ilk baskı, Strasbourg, 1616) adlı yapıttan söz etmek istiyorum.

Bu, bol miktarda mizah içeren, alegorik bir biçemde yazılmıştır. Anlaması bazı yerlerde çok zordur, bu nedenle yazarın çağdaşlarından bazılarının bunu tamamen alay etmek amaçlı olarak kabul etmiş olmaları olasıdır. Tüm olaylar, dönüşümün yedi aşamasını temsil eden yedi günün içinde gerçekleşir. Ben yalnızca ilk günün özetini vereceğim ve gnostik gelenek ile bu öyküde bulunabilecek çarpıcı benzerliklere dikkatinizi çekmek isterim.

Paskalyadan bir gün önce Christian Rosenkreutz'a göksel bir bakire görünür ve ona bir mektup verir (bu kutsal ulak, uyanıştır). Bu mektup, ancak belirli koşullar altında gerçekleşebilecek olan göksel bir düğün için davetiyedir. Bu koşulların ne olduğunu okudukça, adamı soğuk terler basar, çünkü onları yerine getirebileceğini sanmaz.

Uyurken aşağıdaki düşü görür: karanlık bir kulede, başka birileriyle birliktedir ve herkes zincire vurulmuştur (maddeye zincirlenen Hürmüz'le karşılaştırın). Uzun bir süre sıkıntı çektikten sonra, müzik duyarlar; kulenin çatısı açılır ve içeriye ışık düşer ve yaşlılıktan ağarmış bir adam seslenerek annesinin (doğa, bazı Gnostik öğretilerde Yaşayanların Anası) aşağı yedi kez ip sarkıtılmasını emretmiş olduğunu bildirir. Onu sımsıkı yakalayanlar yukarı, ışığa çekilecektir (serbest bırakılacak). Bunu çılgınca bir mücadele izler, çünkü herkes kurtarılmak ister ve sonucunda çoğu bir diğerini aşağı çeker ve yalnızca birkaçı ipe tutunmayı başarır. Çıkma arzusu o kadar büyüktür ki bazılarının, çok ağır oldukları ama yine de ipi bırakmayı reddettikleri için, kolları bedenlerinden kopar. En sonunda düşü gören de şans eseri çıkmayı başarır ve kendinden öncekilerin de yaptığı gibi, ipin son kez çekilmesine yardım eder.

Ardından kule yine kapanır. Yaşlı adam arkada kalan tutsaklara rahatlatıcı sözler söyler, ama bu acı bir ağıt söylemeye başlamalarına engel olmaz. Sonra düşü gören uyanır, artık düğünü başlatabileceğini anlamıştır.

Bu öyküde de olduğu gibi, simyayla ilgili yazılarda yaşlı adam çoğunlukla yalnızca öykünün başında görünür. Bu parçanın çarpıcı özelliği, tutsakların tam bir çaresizlik içinde olmalarıdır—onlara bir yol gösterilmesinin yanı sıra, sözcüğün tam anlamıyla açmazlarından çekilip çıkarılmaları gerekmektedir.

Dr. Jung: Çok teşekkür ederim. Çok miktarda ilginç malzemeler toparlamışsınız. Takip etmesi belki bazılarınız için zor olmuştur, çünkü esas olarak varlığından haberinizin olmadığı literatür ve olasılıkla size yabancı deneyim alanlarından derlenmiştir, ama yaşlı bilgenin evrenselliğine dair belirli bir izlenim yaratmıştır. Ve elbette farkına varmış olmalısınız, bu arketip belli koşullarda ortaya çıkıyor—örneğin insanın bir çukurda olduğu ya da zincire vurulmuş veya hapse atılmış, yardıma gereksinimi olan bir durumda olduğu zamanlarda. Bu neyi gösterir?

Mrs. Crowley: Onun kurtarıcı olduğunu.

Dr. Allemann: Yardımcı.

Dr. Jung: Evet ya da basitçe, bir sorun olduğu zaman çağrılan büyücü hekim. Dolayısıyla yaşlı bilge ve karmaşık ya da tehlikeli durum birbirine aittir; denebilir ki insan zorlu bir durumdayken bu arketipin ortaya çıkma olasılığı vardır. Öylesine çat kapı gelmez, yalnızca gerçekten gerek olduğunda gelir. Ayrıca bu imgeyi somutlaştıran bir adamın kendini görünür kılmasının gerçek tarihin belirli dönemlerinde olduğunu da fark etmişsinizdir. Bu ne zamandır?

Prof. Reichstein: Bir büyük yaşayan simgenin bulunmadığı yönünü kaybetmiş zamanlarda; örneğin bizim çağımızın başlangıcında ve Reform zamanı ortaçağlarda. Belki Mısır'da Thoth zamanında da.

Dr. Jung: Evet, ama Thoth'un hangi koşullarda öne çıktığını bilecek kadar Mısır zihninin tarihini bilmiyoruz; o figür üç ila dört bin yıllık bir süreye uzanır. Ama başka bir örnek vermiştiniz, bir dinin nasıl oluştuğunu gözlemleyebileceğimiz: Zerdüşt'ün göreve çağrılması ve aydınlanması bir örnek olabilir. Elbette o günler hakkında da çok az şey biliyoruz, ama öğretilerinden dinin sıradan, bayağı bir kara büyü haline yozlaştığı bir zamanda ortaya çıkmış olduğunu anlıyoruz, tıpkı Taoizmin Çin'deki hali gibi. Son yıllarda Çin'de Taoizmi yeniden canlandırma girişimi başladı, daha önceleri bir tür sokak sihirbazlığına dönüşmüştü—kâhinler ve astrologlar horoskoplar yapıyordu, sokaklarda I Ching falları açılıyordu. Rahipler sıradan hokkabazlara dönüşmüş ve klasik Taoist felsefe yok olmuştu. Zerdüşt de İran'da benzer bir durumla karşılaştı ve öğretilerinin amacı esas olarak batıl inancın ve popüler sihrin o lüks sarmaşığını sökmekti. Dinlerin bu tür aşağılık büyü ayinlerine ve adetlere yozlaşma eğilimi daima olmuştur, cennetin lütfu karşılığında para aldıkları 15. yüzyıl Katolikliğindeki gibi. Hala saygın bir din anlayışına sahip insanlar için bu son derece rahatsız edici bir durumdu ve doğrudan Alman Reformasyonunun nedeni oldu. Cennetin lütfunu parayla satacak kadar alçalmış olan kiliseden koptular; bu önceki yozlaşmanın aracılığıyla ortaya çıkan bir tür yeniden doğuştu. Yani Zerdüşt'ün zamanında, MÖ 9. yüzyılda bile, o arketipi gözlemleyebiliriz. Yaşlı bilge olasılıkla insan tarihi boyunca hep bu rolünü oynamıştır ve yaşamımızı düzenleyen üstün fikirlerin çamura dönüştüğü zamanlarda kolektif bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Mr. Baumann: Dünyanın yaratıcısı, bir demiourgos da bir örnek olabilir.

Dr. Jung: Bu doğru. İlkel dünya yaratılış fikri aslında aklın yaratılışıdır. Eski kozmogoniler aslında insan düşüncesinin bir tür simgesel temsilleridir; bir başka deyişle, zihinsel bir yaratılışı temsil ederler. Bu, Vedik ilahilerde, örneğin *Rigveda*'da açıkça görülür, burada dünyanın kökünün bir bilgenin duasından çıktığı anlatılır; bu onun kafasından uydurmuş olduğu bir icattır. Gördüğünüz gibi bu simge, dünyanın varlığının bilincinde olan birisi olmadan varolamayacağı gerçeğinden gelmektedir; dünyanın varlığı hakkında açıklama yapacak birisi olmadan bir açıklama yapılamazdı ve bu olmadan dünya varolmazdı. Bilinçdışında varolan şey varolmasa da olur. Bu tabii Hindu felsefesinin anladığı biçimiyle dünyadır: vardır ve yoktur.

Şimdi, sırada Mr. Allemann'ın bir sorusu var. Diyor ki: "Bir yandan yaşlı bilgeyle ilgili metinlerde öğretmen ile öğrencinin *bir* olduğunda ısrar edilirken, öte yandan Nietzsche, Steiner, Inayat Khan ve başka örneklerde tanık olduğumuz gibi, bu arketiple özdeşleşmenin ne kadar tehlikeli olduğunu görmek aklımı karıştırıyor. Bunun nedeni bu özdeşleşmenin ancak insanın yüceltilmiş olduğu zaman gerçekleşebilmesi ve bu özdeşleşmenin sıradan yaşamda net bir biçimde kırılmasının gerekmesi midir?

"Metin örnekleri: 'Hermes'e Yakarı' (Mead, *Hermes*): Yaşamımın tüm günlerinde zihnime ve kalbime gir ve ruhumun arzuladığı her şeyde başarı getir. *Çünkü sen bensin, ben de senim.*'

" 'Havva incilinden Logos' (Mead, *Hermes*): 'Yüce bir dağda durdum ve dev bir adam ve bir başkasını, bir cüceyi gördüm ve gökgürültüsü gibi bir ses duydum ve dinlemek için yaklaştım; o bana hitap etti ve dedi ki: *Ben senim ve sen bensin;* sen nerede olursan ben de oradayım. Her şeye dağılmışım ve ne zaman istersen beni toplarsın ve beni toplamakla kendini toplarsın.' İsis gizemlerinde *mystes* Helios oldu."

Bu elbette aynı şey değildir, çünkü Helios bir tanrıdır. Eh, bu arketiple özdeşleşmenin son derece kolay ve neredeyse normal olduğunu Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü bize gösteriyor. Nietzsche'nin onu bir tür şairane figür, kendi zihninin bir yaratısı olarak gördüğü için Zerdüşt'le özdeşleştiği apaçık; bir arketip ürettiğini düşünüyor, oysa gerçekte o arketip kendi başına var. Bir arketipin tuhaf yanlarındandır, onu sizin ürettiğiniz duygusuna kapılırsınız, oysa arketip daima kendi başına varolur, sizse sadece onu yarattığınız kuruntusunun kurbanı olursunuz. Bizi yoldan çıkaran felaket budur. Dolayısıyla zihnimizde bizim yapımımız olmayan şeyler olduğunu öğrenmemiz, pratikte en büyük öneme sahiptir.

Örneğin diyelim ki belli bir gerçek ya da koşulla ilgili bir önseziniz var; o zaman bir biçimde o önseziyi kendinizin yarattığını sanırsınız, tıpkı bir şeyi gördüğünüzde, bu deneyime sizin onu görmenizin neden olduğunu elbette söyleyebilmeniz gibi. Böylelikle bir şeyle ilgili bir önseziniz varsa, onu kendinizin dışında hiçbir şeye uygulayamayabilirsiniz ve bu nedenle bunun yalnızca sizin yarattığınız bir fantezi olduğunu düşünürsünüz, çünkü besbelli sizden çıkmıştır. Bunu örneğin telepati deneylerinde, özellikle eğitim almamış medyumlarda görebilirsiniz; profesyonel bir medyum elbette böyle telepatik sezgilerin bir algılama olduklarını bilir. Ama eğitim almamış, saf kişi kendisinin dışında bir şeyin farkında olabileceğini hemen varsaymaz. O sadece aklına gelen belirli bir düşüncenin farkındadır ve zihnini böyle bir fikrin işgal etmesini tuhaf bulur ve nasıl oraya geldiğini anlayamaz. En azından böyle der, ama tüm bu sırada, bu fikrin o nesneye yoğunlaşan yan odadaki birisi tarafından yansıtılmakta olduğunu bilmeden, zihninin yarattığını düşünür. Yani algılayan kişi neden bunun kendi yaptığı bir şey gibi zihninde bulunduğuna hayret eder. Aslında odada aniden ışık yanınca, ışığı gördüğünüz için hayret duymazsınız ve onun kendi icadınız olduğunu düşünmezsiniz. Sessizce, birinin ışığı yaktığını düşünürsünüz. Ama aniden içinizde bir ışığın yakıldığını hissedince, nasıl olup da bu fikre vardığınıza hayret edersiniz, neden birisinin içinizde bir ışık yaktığını düşünesiniz? Şimdi, bunun asıl nedeni aslında birinin gerçekten de ışığı yakmış olmasıdır; birisi o fikre yoğunlaşmış ve onu sizin zihninize iletmek istemiştir. Ama bunu kendi icadınızmış gibi ele alırsanız. Bu sıklıkla olur ve ben bunu kendimde de gözlemlerim.

Örneğin bir hastayı görüp ona, "Günaydın, nasılsınız, lütfen oturun" derim ve o anda aklımdan bir düşünce, bir şeyin canlı bir imgesi geçmektedir ve hasta derhal bana tam olarak onu içeren bir düşünü anlatmaya başlar. Aslında bunu ondan *almışımdır*. Ya da bir vaka belirli bir durumdayken sabah uyanınca, "Oh, bugün şu-şu gelecek. Ona şundan ve şundan söz etmeyi unutmamalıyım" derim. Bu bana son derece önemli bir şey gibi gelir ve hasta gelip oturur oturmaz konuşmaya başlarım ve anlaşılır ki, onun bir iki gece önce görmüş olduğu düşten söz etmekteyim, kendi icat ettiğimi sandığım bir şeyden. Bir defasında Pazardan Pazartesiye son derece tuhaf bir düş görmüştüm. Bir hastayla, tanımadığım gençten bir kadınla birlikte muayenehanemdeyim ve anlattıklarından şaşkına dönüyorum, ama sonunda bunun o güne kadar gözlemlemiş olduğum en karmaşık baba kompleksi olduğunu keşfediyorum. Kendime sordum, "Bunun anlamı ne yahu? Animam böylesi bir baba kompleksinin mi altında?" Hiçbir anlam veremiyordum. Saat beşte bir konsültasyonum vardı, ama kim olduğunu tamamen unutmuştum, randevu belki iki hafta önce alınmıştı. Eh, bekleme odasına çıktım ve orada daha önce hiç görmemiş olduğum gençten bir kadın vardı. Onu odama aldım ve konuşmaya başladı. İçimden, "Hay lanet, neden söz ediyor? Nereye varmak istediğine dair hiçbir fikrim yok" derken aniden babadan söz ettiğini ve oldukça özel bir vaka olması gerektiğini anladım. Hemen sonra düşüm aklıma geldi ve gerçekten de önceki gece düşümde gördüğüm gibiydi. Çünkü sanki kendi icadımmış gibi, neden böyle bir düş yaptığımı—Fransızların dediği gibi, *J'ai fait un rêve*—merak ediyordum. Aslında elbette o kız şöyle düşünmüştü: yarın Dr. Jung'a gidiyorum. O yayımlamıştı ve ben de duyarlı bir alıcı olduğum için, almıştım.

Mr. Baumann: Sanırım Mark Twain'in nasıl pul tasarrufu yaptığını anlatmıştım: Bir mektup yazıp onu yakındaki posta kutusuna götürmüş, ama postalaması gerekmemiş; sadece onu düşünmüş ve sonra eve dönmüş ve diğer kişi onu cevaplamış.

Dr. Jung: Eh, tam olarak öyle olduğuna yemin edemem, ama hepinizin bildiği gibi, böyle şeyler oluyor. Ama önemli olan, böyle bir önseziniz olduğunda daima kendinizin onu yaptığını sanma eğiliminde olursunuz. Dolayısıyla düşlerde daima bir açık kapı bırakmalıyız: bu bir telepatik etki olabilir. Birçok düşümde gözlemlediğim, yaşamımın hiçbir yerine oturtamadığım son derece abes şeyler, birkaç hafta sonra gerçek olmuştur. Bundan öğrendiğim, insanın gerçekten kendisinin dışındaki şeylerle ilgili önsezileri vardır ve bunların sorumlusunun kendisi olduğunu hayal eder. Bu o yaşlı bilge ya da herhangi bir arketip için geçerlidir; bizde ortaya çıktığında, başlangıçta onunla özdeş oluruz ve sonra kendimizi ondan ayırmayı öğrenmemiz gerekir. Bu nedenle kişi daima, "Ben sen değilim" demeyi öğrenmelidir.

Ama birisi, Mr. Allemann'ın alıntısındaki gibi, "Çünkü sen bensin, ben de senim " diyorsa, bu farklı bir durumdur. Bu, büyülü sözlerdir. Logosa ya da yaşlı bilgeye büyülü sözler söylemekte, kendisinin diğer yanın bir akrabası ya da oğlu

olduğunu ilan etmektedir. Bu tam olarak ortodoks Doğu mandalasına dalmak gibidir: "Ben senim, sen de bensin" diyerek kendinizi tanrıya verirsiniz. Ama bu ancak zaten törenselleştirilmiş bir durumda gerçekleşebilir. Psikolojik deneyimse tam tersidir. Bu yakınlarda mandalaların nasıl icat edildiğini anlatmıştım: yaşlı bilge şeylerin ne olduklarını bilmek istedi, bu nedenle daireler çizmeye başladı ve sonra müritleri gelip bunun o olduğunu düşündüler ve onlar da daireler çizdiler ve anladıklarını sandılar. Ama daire çizmek hiçbir şey ifade etmez; mandalanın biçimlerinde ya da başka türlü ifade bulması gereken bir deneyiminizin olması gerekir. Yalnızca bir şeyler çizmek anladığınız anlamına gelmez. Çünkü o dogmatik betimlemeler, dinsel dünyanın o törenleri, sıklıkla deneyimlerin ifade edilmesidir ve daha sonra onları hatırlamak, deneyimleri insan zihnine geri getirmek için kullanılır. Ama bu daima *Anempfindung* dediğimiz şeyin duyumsanmasıdır. Bu sözcük tercüme edilemez; anlamı, kendinizi *inandırdığınız* bir durum yaratmaktır, sanki bizzat ona aitmişsiniz gibi. Örneğin antika bir ev yaparsınız. Elbette merkezi ısıtma sistemi istersiniz, ama bu bir tür mermer işinin arkasında saklıdır, sonra antika bir toga giyip yediğiniz masanın yanına uzanabilirsiniz ve her ne kadar yemeğiniz elektrikli ocakta da pişmiş olsa, kendinizi Platon ya da o eski günahkârlardan herhangi biri gibi hissedebilirsiniz. Bu, *Anempfindung*'dur. Çok örnek bulunabilir. Şair Maeterlinck'in yaşamı hakkında bir şeyler biliyorsanız, anlarsınız—eski bir manastır, madonnalar, Ay ışığı geceleri—kendinizi çok ortaçağa ait hissedersiniz.[4] Şimdi, orijinal deneyim kaybolduğu zaman bu kaçınılmaz olur, ustanın deneyimlediğini öğrencilerin deneyimlemediği zaman. Aslında daireler yapmak için gerçekten *bilmeleri* gerekir. Dolayısıyla bu "Sen bensin, ben de senim" Logosu ya da yaşlı bilgeye her ne ad veriliyorsa onu, aşağı inmeye ve kendisine onun sosyal statüsüne yükseltilmek için dua eden kişiyi kabul etmeye zorlayan büyülü bir sözdür.

Ama orijinal deneyim, arketipin nesnel varlığının farkında olmak, bunun tam tersidir. Nietzsche'nin şiiri Zerdüşt'ü farklı, kendisinden bile kopuk olarak deneyimlemiş olduğunu kanıtlar, dolayısıyla "Sen bensin" diyemez. Yalnızca "Sen Zerdüşt'sün ve ben de Profesör Nietzsche" diyebilir. Ama öte yandan Engadine'de, Maloja'da yaşayan bir Mr. Zerdüşt yoktu, Basel'de de değildi. Nietzsche orijinal deneyimine sadık değil; ona karşı *pistis*, sadakat, güven duymuyordu. Kendi kendine, Zerdüşt'ün kendisini ondan ayırmış bir gerçeklik olmasının pek olası olmadığını söylüyordu. Bildiğiniz gibi, Mukaddes Kitap bizlere kadının Âdem'in bedeninden çıkartıldığını, onun kaburgalarından biri olduğunu öğretir. Bu, onun etinden ve kanından ve kemiğinden yapılmış olsa da, Âdem'den ayrı bir gerçeklik haline gelmiş bir gerçekliği gösterir. Yaşlı bilge deneyimi için de aynısı geçerlidir; Nietzsche orijinal deneyimine sadık olsaydı, Zerdüşt'ün kendi yaşamına sahip, ayrı birisi, ayrı bir varlık olduğunu anlardı. Çünkü bir arketipin kendine ait bir yaşamı vardır; arketip için uygun ve ona has yaşam, kişinin

[4] Maurice Maeterlinck (1862-1949), Belçikalı oyun yazarı (*The Blue Bird, Pelleas and Mellisande*, vd), bilinçdışı görüngüler ve spritizmanın çeşitli formlarıyla ilgilenirdi.

yaşamını yutabileceği gerçeğiyle, özerkliğini gösterir. O, o kadar güçlüdür ki, kişi onun tarafından yutulup arketipten başkası kalmayabilir. Tabii kişi bunu bilmez, ama başkaları görebilir.

Pekâlâ, şimdi bu gerçeği kabul edersek, o zaman doğallıkla insan ile kişileştirilmiş arketip arasında bir ilişki başlıyor ve en sonunda bundan, insanın arketip olduğu gibi, o arketipin de kendine has bir biçimde insan olduğu apaçık ortaya çıkıyor; yani arketipi de içine alan bir bilinç genişlemesi gerçekleşiyor. Bilinçdışını bu nedenle analiz ederiz. Onu kapsamımıza almaya çalışırız. Bilinci bilinçdışının alanına bile yaymaya çalışırız ve en sonunda psişik deneyimin o arketipleri içerdiğini görürüz. Ve o zaman konu benim yaşlı bilge olmam ya da yaşlı bilgenin ben olması değildir, çünkü artık o "Ben kendim" yoktur; yaşlı bilge "Ben kendim" tarafından değil, özbenlik tarafından içerilmektedir. Dolayısıyla diyebilirsiniz ki—ve Nietzsche'de de gördüğümüz gibi—yaşlı bilge de özbenliğin bir kişileştirilmesidir. Ama özbenlik hâlâ daha güçlüdür çünkü yalnızca yaşlı bilgeyi içermekle kalmaz, o genç budalayı da, insanı da içerir: özbenlik her ikisini de içerir. Dolayısıyla arketiple özdeşleşme ancak arketiplerle uzun süre ilişkide olduktan sonra gerçekleşen bir deneyimi oluşturur; böyle bir öğrenci ancak yeterli bir süre öğrenci olduktan sonra usta olur. Ustalığa, ustasının ne tür bir deneyimi temsil ettiğinde ve pratikte onunla aynı deneyimi yaşadığı andan itibaren sahip olur.

Mrs. Baynes: Bir adım daha ileriye gitmek ve yaşlı bilgenin nasıl olup da Tanrı'yla özdeşleştiğini sormak istiyorum.

Dr. Jung: Eh, yaşlı bilge daima Tanrının bir kişileştirilmesidir. Bu yüzden Tanrıyı altın tahtında oturan, uzun beyaz sakallı biri olarak betimleriz. Size bu yaşlı bilgenin ortaçağ simya biçimiyle bir resminin olduğu bir kitap getirdim; bu gözyaşları ve alevler, tutku ve tövbe kitabıdır. Burada yaşlı bilge Tanrı imgesindedir: O, Kelamdır. Örneğin Thoth Logosun öngörüsüdür, yani aynı anda, Mesih'in Logosun öngörüsü olduğu ölçüde, Mesih'in de öngörüsüdür. Şimdi ilginç bir biçimde, Thoth'un tapınağına, ağın evi adı verilirdi—balıkçı ağının—ve Babilli Marduk da Logostur ve onun simgesi de ağdır. Sonra Papa, kilisenin başı olarak, Logosun yaşayan kişileşmesidir, kilise de Mesih'in bedenidir. Papa Mesih'in temsilcisi olan, havarilikle, bizzat Rabbin yaydığı lütuf veya mannayla kutsanmış Petrus'un yerindedir. Ve Papa'nın simgesi de, üstüne mucizevi balık avının işlendiği balıkçı yüzüğüdür. Çünkü Logos insanoğlunu bir balık sürüsü gibi toplayan bir ağ gibiydi; sözün gücü, bir kavram, bir bakış açısı gerçekten de bir ağ gibidir. Yapılandırır, bir araya getirir, birleştirir. İki şeyin birbirinin aynısı olduğunu bir kez öğrendikten sonra sonsuza kadar aynı kalır. Zihnin yaratıcı gücü budur.

Dolayısıyla yaşlı adamın bu Logos niteliği onu doğruca *in loco dei* [tanrının yerine] yapar, çünkü Mesih Tanrı'nın görülebilen yüzüdür; bir bakıma Eski Ahit'teki Veçhin Meleği kavramına benzer.[5] İslam gizemciliğinde Sufi tanrısı da

[5] Bkz. yukarıda, 2 Mayıs 1934, n. 9.

aynı fikirdir; Hızır, yeşil varlık, tanrının görünen öğesidir. Somalili muhtarımın bana anlattığına göre Hızır Tanrı'nın ilk meleğidir, yani biçimi, görünüşü, niteliği olmayan Allah'ın görünürlüğüdür. Hızır görülebilir; insan gibi, ışık gibi ya da bir ot sapı gibi, onun da zihni görünür. Bir biçimi vardır. O halde yaşlı bilge bir tür görünür tanrıdır, çünkü o, tanrının kelamıdır—ete bürünen söz. Gördüğünüz gibi, bizim mukaddes kitap fikirlerimize göre Tanrı tahtında oturur, çevresini melekler sarmıştır, orkestrası arplar ve trompetler falan çalar ve aynen bu kitaptaki yaşlı arkadaş gibi uzun bir sakalı vardır. Ve aynı figürün tamamen başka bir kitapta, *Les Tableaux des Riches Inventions*[6] adlı yapıtta da görünmesi ilginçtir. Bu kitap 1600 yılında Paris'te yayımlanmıştı, çok daha eski bir kitabın reprodüksiyonudur, ama kapak sayfası 1589 civarındandır. Burada da 1588'de, Basel'de basılmış Almanca bir kitap var, yine aynı figür bulunuyor, elbette bazı çeşitlemelerle. Bu, bir geleneğin olduğunu gösteriyor—tipik simgeler vardı. Örneğin her ikisinde de pençeleri kesilmiş aslanı buluyorsunuz. Nereden kaynaklandıklarını bilmiyoruz, ama bir şey kesin görünüyor: 15. yüzyıl öncesinde bu simgelerden eser yok. Kural olarak Reformasyon döneminden itibaren başlıyorlar.

Benim fikrime göre bunlar da, yaşlı bilgenin yine ona özellikle gerek duyulan bir zamanda ortaya çıkması ve simgeleri öğretmesidir. Ve bu büyük gereksinim de basitçe, o ana kadar, herkesin itiraf ve bağışlanma gibi büyük bir avantaja sahipken, aniden bunun demode olması ve insanların hemen kendilerini kurtuluşu olmayan imkânsız bir ahlaksal çatışma içinde bulmalarıdır. Kimse onlara bağışlandıklarını söylemiyordu—asla bağışlanmıyorlardı—ve bu, dayanılmaz bir gerilim yarattı. Bu nedenle yaşlı adam geldi ve onlara sorunlarını içerideki ruhbanlık aracılığıyla çözebilmeleri için imgeler yapmaları gerektiğini söyledi. Tüm kilise içedönük bir hale geldi ve bu bir dizi resmin ortaya çıkmasına yol açtı. Bunlar tam olarak kendi çizimlerinizde gözlemleyebileceğiniz şeylerdir; günümüzde yine böyle resim dizilerimiz var, çünkü bizde çözümü olanaksız ahlaksal sorunlarla karşı karşıyayız—1500 yılındakilerden bile beterleriyle. Ama elbette onların sorunları da onlara, bizim şimdiki sorunlarımız kadar kötü geliyordu.

---

[6] Seminer üyelerinden Linda Fierz-David daha sonra *The Dream of Poliphilo* [*Poliphilo'nun Rüyası*] adlı yapıtını, önce Almanca (1947) ve ardından Mary Hottinger tarafından yapılan İngilizce çevirisiyle yayımlamıştır (Princeton, B.D. XXI, 1956). Jung bu yorum yapıt için bir önsöz yazmıştır.

KIŞ DÖNEMİ

Ocak / Mart 1935

SEMİNER I

23 Ocak 1935

Prof. Jung:
Bayanlar ve Baylar: Bir süre önce Oxyrhynchus papirüsünden söz etmiştik. Neyle bağlantılı olduğunu hatırlıyor musunuz?

Mrs. Fierz: Ein-siedler ve *Zwei-siedler*.

Prof. Jung: Evet, Nietzsche'nin bu sözcük oyunuyla, iki kişi bir araya gelince—tek başına değil—onların da Üstinsanı ortaya çıkarabileceği fikrini getiriyor. Ve bu düşüncenin Yeni Ahit'te, İsa'nın "Nerede iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa, ben de orada, aralarındayım" dediği yerde de ifade edildiğini söylemiştim. Ama muhtemelen İncillerin ilk ortaya çıkışından daha eski olan Oxyrhynchus papirüsünde, o deyiş şöyle alıntılanır: "Nerede iki kişi varsa, Tanrısız değillerdir, nerede yalnız bir kişi varsa ben onunlayım." Gördüğünüz gibi burada vurgu *Ein-siedler*'de, münzevidedir ve iki kişinin bir arada olması ikincil önem taşır, tabii "Tanrısız değillerdir." Hatırlarsanız Grenfell ve Hunt'ın orijinal yayınındaki Yunanca metinden okudum ve orijinalde özellikle vurgulanan "nerede yalnız bir kişi varsa," pasajının kilise eliyle silinmiş ve yalnızca kalan "Nerede iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa" kısmına dokunulmamış olduğuna işaret etmiştim, yani Tanrı yalnızca bir topluluk varsa oradadır, ama kişi yalnız başınaysa, o arkadaşın başına nelere gelebileceğini şeytan bilir. Bir başka deyişle, kilise duvarlarının dışında kurtuluş yoktur, çünkü bir kişiden kilise olmaz. Kilise lütuf aracı, *intercessus divinus* [ilahi aracı], Tanrı ile insan arasındaki *mediatrix* [arabulucu] olma iddiasını böyle destekler. İlahiyatçılarımız görünüşe bakılırsa asla bu papirüsleri öğrenmek istememiştir, en az Yeni Ahit kadar yetkin olmalarına rağmen. Şimdi de Mr. Allemann bana son derece

dikkate değer bir *document humain** verdi, onlardan haberi olan bir ilahiyatçının yazdığı *Die Ersten Christen Quellen* [*İlk Hıristiyan Kaynaklar*] adında, Hıristiyanlığın kaynaklarıyla ilgili kadim pagan yazılardan alıntılar içeren bir kitap. Yazar, Grenfell ve Hunt 1897-1914 Oxyrhynchus papirüsünden alıntılar: "Her nerede iki kişi birlikteyse onlar asla Tanrısız değildir."[1] Ama "nerede yalnız bir kişi varsa" ifadesinden söz etmez. Gördüğünüz gibi bu apaçık hilebazlıktır, hem de 1935'te! Tamamen yanlış alıntılamıştır. Bu bilinçli bir düzenbazlıktır. Adamın adı Eberhard Arnold, Leipzig'ten.

Miss Wolff: Katolik mi?

Prof. Jung: Hayır, bir Protestan. Ha, Katolikler asla ondan alıntı yapmazlar, o kadar aptal değiller. Ama bu Protestan gözümüzü boyayabileceğini sanıyor.

Şimdi, Noel'den önce "Öte dünyalılar" adlı bölüme başlamıştık ve o başlıktaki sözcük oyununu konuşmuştuk. Daha sonra size ilk bölümü okudum, ama sanırım üstünden bir geçsem iyi olacak. Çünkü *Zerdüşt*'ü okurken insanda üstünden geçivermek eğilimi oluyor. Kulağa belli bir şey gibi geliyor ve insan düşünmeyi bırakıyor: şarap gibi.

> Bir zaman Zerdüşt de bütün öte dünyalılar gibi, insanın ötesi kuruntusuna kapılmıştı.
>
> .....
>
> Ah kardeşlerim, benim yarattığım o Tanrı da, insan eseri ve insan çılgınlığıydı, bütün Tanrılar gibi!

Kendi teoloji fikrine dair çizdiği bu resmi biraz daha düşünmeliyiz. Bu Hıristiyanca bir resim mi? Nasıl bir teolojiyi varsayıyor?

Miss Hannah: Son seferinde üst-Protestan demiştiniz.

Prof. Jung: Ve bu ne tür bir teolojidir?

Mrs. Brunner: Hint.

Prof. Jung: Hıristiyandan ziyade Hint ve Gnostik olmalı. Şimdi diyor ki, "O zamanlar dünya bana, ıstıraplı ve eziyet çeken bir tanrının eseri gibi görünürdü." Bu tam olarak nedir?

Miss Hannah: Schopenhauer değil mi?

Prof. Jung: Schopenhauer de içinde. Ama Schopenhauer'in kör yaratıcı istenci eziyet çeker mi?

Miss Hannah: Eziyet çeken çarmıha gerilmiş Tanrı, Hıristiyandır.

Prof. Jung: Eh, Mesih Tanrının oğludur, yaratıcı o değildir. Hıristiyanlığa göre dünyanın yaratıcıları Elohim ya da Yahve'dir ve Elohim de, Yahve de eziyet çekmedi. Zaman zaman çok öfkeleniyordu ama bunun acısını başkaları çekti—

---

* (Fransızca) İnsan yaşamının bir vehçesine dair toplanan kanıtlardan oluşan belge –ed.n.

1 Bu, Eberhard Arnold'un *Die ersten Christen nach dem Tode der Apostáis* adlı yapıtıdır (Leipzig, 1926). Daha sonra *The Early Christians After the Death of the Apostles* [*Havarilerin Ölümünden İtibaren Erken Dönem Hıristiyanlar*] adıyla tercüme edilmiştir (New York, 1970). *Oxyrhynchus Papirüs* I için bkz. yukarıda, 31 Ekim 1934, n. 9.

amacı buydu. Nietzsche'deki o eziyet fikrinin bir sonraki kaynağı Schopenhauer'dir, ama sizce kör yaratıcı varoluş istenci eziyet çeker mi?

Prof. Fierz: Hayır, irade eziyetten şikâyet etmez. Schopenhauer şikâyet eder.

Prof. Jung: Evet, insan şikâyet eder ve insan o istencin sonucudur. İstenç bir kâbus gördü, eziyet çeken varlıkların olduğu bir dünya vardı; ama bunlar eziyet çektiklerinin farkındaydılar ve önceden varolan istencin ortaya çıkmış ya da cisimleşmiş halleri oldukları ölçüde, o istence bir ayna tutma, ona ne olduğunu gösterme olasılıkları vardı: sonsuz tutkusuyla kötülüğe ve eziyete yol açtığını gösterme. Ve Schopenhauer'in kurtuluş fikri, istencin insan aracılığıyla kötülüğe ve eziyete yol açtığını görüp anladığı vakit vazgeçeceği ve o zaman dünyanın sona ereceğiydi. Şimdi bu elbette bir Doğu düşüncesidir. Hangi tür Doğu öğretisinde bununla karşılaşırız—bu özgül acı çekme fikriyle?

Mr. Allemann: Hinduizmden ziyade Budizmde.

Prof. Jung: Evet. Çünkü Schopenhauer'in zamanında Doğunun din sistemleri hakkındaki bilgiler çok sınırlıydı. Schopenhauer'in yalnızca çevrilmiş birkaç Budist yazısından haberi vardı, Upanişadların son derece yozlaşmış bir hali olan the *Oupnekhat*, Anquetil du Perron tarafından Latinceye çevrilmiş yaklaşık elli Upanişaddan oluşan bir derlemeden.[2] Bunların dışında Avrupa'da bilinmiyorlardı. Yani felsefesinin ana kaynağı Budizmle ilgili bu bilgilerdi ve orada, bildiğiniz gibi, merkez öğreti, eziyetin tek kaynağının *concupiscentia*, tutku olmasıdır; kişi arzularını sona erdirebilirse, dünyanın acılarını sona erdirebilir. O halde bağışlanma veya kurtuluş, yaratılmış olanı yaratılmamışlığa, yokluğa geri götürmekten ibarettir. Örneğin Buddha'nın ölümünün epik bir betimlemesi olan Mahāparinibbāṇa Sutra, büyük kayboluşta, Buddha nirvana veya nibbana denen, tam yokluk haline döner. Ama bu bizim, yalnızca bir olumsuzlamadan ibaret "olmamak" diye anladığımız değildir; Nirvana olumlu bir yokluk halidir, bunu dilimize çeviremeyiz çünkü olumlu bir yokluk halinde bir şeye karşılık gelen bir kavramımız yoktur. Budist içinse yokluk, varlık gibi bir başka niteliktir.

Bunun nedeni orijinal Hint düşüncesine göre iki varlık biçiminin olmasıdır. Bunlardan biri, örneğin Tantrizmde Shiva bindu olarak ifade edilen, *potansiyel* varlık, tanrının genişlemesinden ya da ortaya çıkmasından önceki, uykuda olduğu genişletilmemiş noktadır. Diğeriyse, *muladhara* çakrasında gördüğünüz, linganın çevresine üç buçuk kez dolanmış Kundalini ile ifade edilen, genişletilmiş ya da *fiili* varlıktır. Bu tanrının ilk halidir; artık görünür, ama hâlâ uyku durumundadır. Gizli ya da potansiyel varlığı elbette betimlenemez, ama daima Shiva bindu'dadır, iki gömme madalyona giden bir köprünün çıktığı gösterilen o küçük noktada, ikincisinde de ona karşılık gelen, o belirli çakrada Shiva halinin karakteristik biçimi olan ilah Shakti bulunur. Ama tanrının kendisi ve onunla birlikte tüm dünyanın ortaya çıkması o tek bindu'da gizlidir, çünkü Doğu

---

[2] Elli Upanişadı Latinceye çevirip yayımladığı ***The Oupnekat*** (Gizli Söylenceler) (Strasbourg, 1801-1802), Schopenhauer'in Hinduizm ve Budizmle ilgili başlıca bilgi kaynağıydı.

felsefesinin bu dalına göre dünya daima aynı anda hem vardır hem de yoktur. Varlık olduğu ölçüde yokluk da vardır.

Dolayısıyla bu gördüğümüz koca dünya, aynı anda yoktur da. Bu nedenle ona Maya, yani kuruntu adı verilir. Kuruntu sözcüğünün anlamı bizim için tamamen olumsuzdur, ama Doğuda bu böyle değildir. Hauer Seminerinde duyduğunuz biçimiyle *Maya* sözcüğü,[3] *mater*, *materia* anlamına gelen *ma* kökünden gelir ve *maya* yapı malzemesi demektir; dolayısıyla kuruntu kurma gücüdür. Bir kuruntunuz varsa bir şey kurmuş olmalısınız; sizden ya da yaratıcıdan farklı bir şey vardır. Bu nedenle kuruntu olumsuz değildir; dünyanın olumlu görünüşüdür ya da aslında olumlu varoluştur. O halde burada Nietzsche'yi çok etkilemiş olan Schopenhauer aracılığıyla Hindistan'dan gelmiş bir felsefe var. Bu pasaj: "Tanrı'nın bir düşü—ve kelamı—gibi görünürdü; kutsal bir hoşnutsuzun gözleri önünde renkli buharlar gibi görünürdü," aşağı yukarı Schopenhauer bakışıdır. Ama Schopenhauer olmayan bir nokta var. O nedir?

Mrs. Brunner: Tanrı'nın kişiliği. Çile çeken, kişisel bir Tanrı'dır. Tanrı'sının gözleri olduğunu ve kendisine bakamadığını söylüyor.

Prof. Jung: Evet, gözlerinin olması ve hoşnutsuzluğu yaratısından farklı olduğunu gösteriyor, oysa Schopenhauer'in kör istenci *participation mystique* içindedir. O ise, bizzat bilinçdışıdır. Bu nedenle, Schopenhauer'den sonra von Hartmann ortaya çıktı, Schopenhauer'inkine son derece benzeyen bir felsefeyle, yalnız o, bu kör istence "bilinçdışı" adını verdi. O terimi kullandı.[4] Ama dünyayı yaratan aynı metafizik etmendi, bu bilinçdışı yaratıcının hoşnutsuz olması mümkün değildi, çünkü tüm gözler onun gözleriydi. Kendisinin ötesinde hiçbir şey görmüyordu, çünkü o her şeydeydi. Bu Budist'çe bir fikir olabilir mi? Budizmde Tanrı hoşnutsuz mudur?

Mr. Allemann: Tanrı aslında yoktur.

Prof. Jung: Eh, o bir *sous-entendu*.[5] Ama Budizmde hoşnutsuz bir tanrı hiç duymadım.

Mrs. Baynes: Sanırım bize Gnostik düşüncenin, Tanrı'nın durumdan fena halde sıkılınca dünyayı yarattığı biçiminde olduğunu söylemiştiniz.

Prof. Jung: Evet, Yahudi Gnosisinde Tanrı'nın başı ağrıyordu, çünkü tamamen yalnız olduğunu fark etmişti. Kendisinden başka hiçbir şey yoktu ve o da muazzam ölçüde yayılmıştı, bu yüzden kendisini toparladı ve bir bulut oluşturdu, sonra gerilim büyüdü ve en sonunda aniden buluttan dışarıya bir şimşek çaktı ve bu, ilk güneş, ilk ışık oldu. Upanişadlarda bunun bir Hindu paraleli vardır. Orada da yine yalnız, çile çeken tanrı kendinden o kadar çok bıkmıştır ki, bu konuda bir şey yapması gerekmektedir ve böylece, bir oyuncak gibi, bir

---

3 Bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, n. 11, Hauer'in Kundalini semineri.

4 Eduard von Hartmann (1842-1906), Schopenhauer'in öğrencisiydi. Yazdığı *Philosophy of the Unconscious* [*Bilinçdışı Felsefesi*] (1869) altı yılda sekiz defa basıldı. TE'de Jung, bilinçdışının Freud öncesi kâşifleri arasında von Hartmann'dan sıklıkla söz eder.

5 "İma edilen."

dünya yaratır—yalnızlığından kurtulmak, bir nesnesi olması için bir dünyayı düşler.[6]

Şimdi bu, son derece eril bir felsefe, oysa Tantrik felsefe eşit ölçüde önemli bir dişi yaratıcı ilkenin birlikte varolduğunu kabul eder, tanrının Shakti'sinin. Ve dişi ilke öyle güçlüdür ki, bazı zamanlarda bizzat Shiva bir dişi olarak betimlenir. Burada onun dişi biçimiyle, kendi Shakti'sinin biçimiyle mezarlıkta dans ettiği bir Tibet resmi var. Yani Tantrizmde yaratılış fikri farklıdır; aslında Shakti kendi istencinin aracılığıyla yaratır. Elbette Shiva, Shakti'nin yaratılışında yaratıcı fikirlerini kullanır ve Shakti de kocasının düşüncelerini dünyanın bereketi aracılığıyla idrak eder. Shiva kendi adına daima bir yaratıcı düş halindedir, ama Shakti onun düşünü gerçekleştirmese, düşü gerçek olup dünyanın güzelliğini ve çilesini yaratamazdı. Gördüğünüz gibi bu, tamamen farklı bir anlayış ve Nietzsche'nin eril biçimi, sonsuz sıkıntısını gidermek için dünyayı yaratan çileli yaratıcının yalnızlığını vurgulaması son derece karakteristiktir. Bu nedenle, "Acı çeken için acısından uzaklaşmak ve kendini unutmak, sarhoşluk vericidir" diyor.

Ardından şunları söylüyor, "Bu dünya sonsuza kadar kusurlu, sonsuz bir çelişkinin kusurlu bir örneği—kusurlu yaratıcısı için sarhoşluk verici:—işte dünyayı bir zamanlar böyle görüyordum." Burada dünyanın kusurluluğunu vurguluyor. Çünkü Eski Ahit'teki fikir, yaratıcının kusursuz olması ve kusursuz bir dünya yaratmasıdır ve tek pişmanlık uyandıran lanet olası şey, insanın bir hata yapmasıdır. Tabii insanın neden hata yapacak biçimde yaratıldığı sorgulanabilir, çünkü bir saatçi kötü bir saat yapmışsa, bunun sorumlusu saat değildir. Şimdi, bu kusurluluk fikri nereden gelir?

Prof. Fierz: Gnostik bir fikir.

Prof. Jung: Evet, tam olarak Gnostik, ancak Nietzsche Gnostisizmi hiç araştırmış mıydı, yoksa bu kendi icadı mıydı, bilmiyorum. Demiourgos hiçbir şekilde evrensel bir tanrı değil, kendi kibri yüzünden dünyayı yaratmış olan bir tür alt-tanrı, bir melek veya iblisti.[7] Bu yalnızca maddi bir dünya olsa da, yaptığı işten hoşnut olmuştu ve son derece harika ve kusursuz bir şey yaptığını düşünmüştü. Sonra yukarı baktı ve kendi yaratmadığını anladığı bir ışık gördü, o zaman bunun ne olduğunu anlamak için yükseldi ve başka bir dünyaya, tinsel babanın, asıl Tanrı'nın dünyasına geldi ve böylece, bir hata yapmış olduğunu anladı. Ve sonra, tinsel dünyanın babası o yarı-bilinçli solucanlara, demiourgo-

---

[6] "Başlangıçta bu dünya, bir Kişi formunda tek başına Ruhtu (*Atman*). Şüphesiz, hiçbir zevki yoktu. ... Bir ikinci arzuluyordu. [Kendisi hem erkek hem de kadın olduğu için ikiye bölündü ve yarılar birbiriyle çiftleşti.] ... Yaratılış böyle ortaya çıktı." *Brihad-Aranyaka Upanişad* I, 4, 1-5, Hume, s. 81. Yahudi Gnosis veya Kabala için bkz. aşağıya, 23 Haziran 1937, n. 8.

[7] Nietzsche Gnostikler hakkında çok fazla bilgiye sahip olmasa da Platon'u çok iyi biliyordu. Bu *demiourgos* kavramı, Platon'un ortaçağlarda çok etkili olan *Timaios*'undan çok yararlanır. Platon için bu yaratıcı-tanrı, zanaatkâr, açık bir biçimde ebedi fikirlerin düzeyinin altında yer alır. Gnostisizmde yılan zihni simgeler, o, ilk insanların iyi ve kötüyü bilmemelerini talep eden Yaratıcı Güç'ün egemenliğinden kurtulma yolu olmuştur.

sun kendi kusurluluğunu görecek kadar bilinçli yaratmamış olduğu insanlara acıdı ve ilk ebeveynlere bilgi ağacının meyvesinden yemelerini öğretmesi için oğlunu, Cennetteki ilk yılan biçiminde, onlara yolladı. Yani demiourgosun kötü icadına rağmen, yedikleri zaman iyi ile kötünün arasındaki ayrımı anlayabileceklerdi ve kurtuluşun yolu da buydu.

Şimdi, Nietzsche'nin bu fikri Gnosisten alıp almadığını bilmiyorum. Çocukken ve gençlik yıllarında Nietzsche çok okumuştu, ama sonraları şaşırtıcı ölçüde az okur olmuştu, çünkü sinirleri ve gözlerinden çok sıkıntı çekiyordu. Nevrozu aslında daha çok genç bir adamken başlamıştı; Sanırım Basel'de profesör olduğunda yirmi dört yaşlarındaydı ve kısa bir süre sonra nevrotik olmuştu. Dolayısıyla Gnostisizm konusunu okumamış olma olasılığı yüksektir, özellikle de o zamanlar adı kötüye çıkmış olduğu için. O konuyu dostu ve din profesörü Profesör Overbeck'e danışmıştır ve o da ona kesinlikle bunların hep hayal ürünü, sağlıksız düşünceler falan olduklarını söylemiştir. Ve sonra, gördüğünüz gibi, o Tanrı imgesinin—Tanrının metafizik varlığını öne süren teoloji türünün—tümüyle insan yapımı ve insan çılgınlığı olduğu sonucuna vardı. Hepsini yıkıp geçti.

Prof. Fierz: Sanırım Tanrı'nın insanı değil, insanın Tanrı'yı yarattığı kavramı Feuerbach'tan gelmiştir.[8]

Prof. Jung: Bu mümkün, ama Feuerbach'ı okumuş olsa bile ondan çok hoşlandığını sanmam. Ama o fikir genel olarak havada dolaşıyordu. Çünkü Darwin o sıralarda tanındı ve geç dönem Hıristiyanlığa şok etkisi yarattı, birçok insanın inancını kaybetmesine neden oldu. O zamanı iyi hatırlıyorum ve Darwin'in görüşlerinin kendi çevremde nasıl bir etki yarattığını biliyorum; insanın maymundan geldiğini söyleyen berbat bir adamın ortaya çıktığı fısıldanıyordu ve özellikle nahoş bir şey, bilimadamlarının onu destekliyor gibi görünmesiydi. Bu, materyalizm çağıydı ve Nietzsche'nin felsefesi elbette bayağı bir materyalizm olmasa da, o tür bir eleştirel bakışın gerekliliğini kavrıyordu. Zaman henüz tanrısallığın psikolojik olarak kavranması için olgunlaşmamıştı; bir şey ya gerçekti ya da değildi. Analitik psikoloji kadar incelikli bir konu, o zamanların zihnini aşıyordu. Dolayısıyla Nietzsche için ikilem şuydu: tanrı varsa, bu masa kadar somut, metafizik bir varlığı olmalıdır, aksi halde o yoktur. Ve o da varolmadığı sonucuna vardı, ancak bu sonuç çoğunlukla varsayıldığı kadar titizce değildi—daha sonra Nietzsche'nin açık bir kapı bıraktığı bir pasaja geleceğiz.

Şimdi devam edelim:

> O, bir insandı, hatta zavallı bir insan kırıntısı ve bir ego! Bana kendi küllerimden ve alevimden geliyordu o hayalet. Ve gerçekte bana öte dünyadan gelmiyordu!

---

8 Ludwig Andrew Feuerbach (1804-1872), Hegel ve Marx arasında önemli bir bağdır ve *The Essence of Christianity* [*Hıristiyanlığın Özü*] (1841) kitabında dinin natüralist bir yorumunu yapmıştır. Nietzsche bu yaklaşımı onaylardı, ancak yazılı olarak ona tek değinmesi, Feuerbach'ın "sağlıklı kösnüllüğü"nün Wagner'i etkilediğini ileri sürmesidir. *Soyutlama Üstüne*, #3.

"Bana kendi küllerimden ve alevimden geliyordu o hayalet" tümcesiyle neyi anlatıyor?

Mrs. Dürler: Bu bir çelişki.

Prof. Jung: Biri diğerinin sonucu; küller alevin sonucudur.

Mr. Allemann: Bu yaşayan beden, bir tutuşma süreci.

Miss Wolff: Almancası *Asche und Glut.* Bunun anlamı alevin yanıp bitmiş olmasıdır—artık gerçek bir alev değildir—ve kalanından Tanrı yapılmıştır.

Prof. Jung: Eh, Mr. Allemann'ın da belirttiği gibi, bedenin yaşama süreci bir tutuşmadır ve Tanrı bundan yapılmıştır. Tanrının yaratıcısı yaşayan bedendir. Şimdi, bu nasıl olur?

Dr. Escher: O, yaşayan enerjidir.

Prof. Jung: Evet, yaşayan enerji tutuşma, oksidasyon olarak bedendedir, ama bu yaşama süreci tanrıyı nasıl biçimlendirir?

Mrs. Jung: Çile çekmek tutuşmak olarak anlaşılabilir. O zaman dünyanın yaratıcının çilesiyle yaratılmış olması gibi, Tanrı da insanın çilesiyle, tutuşmasıyla yaratılmıştır.

Prof. Jung: Ah, evet. Haklısınız.

Prof. Fierz: Sanırım *Asche* bedeni ve *Glut* tini anlamına geliyor, *Körper und Geist.*

Prof. Jung: Hayır, ikisi aşağı yukarı aynı; biri hâlâ sıcak, diğeriyse artık sıcak değil. İnsan bir yangını ve sonucunu ifade etmek için bu tür bir benzetme kullanır—örneğin büyük bir tutku kendisini yakıp tüketmiştir ve geriye akkorlar ve küller kalmıştır. Dolayısıyla bana göre burada kendi içinde gerçekleşmiş bir yangından söz ediyor ve sonucundan tanrısını oluşturmuş. Bir sonraki paragrafta, "Kendi küllerimi dağa taşıdım; kendime daha parlak bir alev buldum" diyor. Dolayısıyla bir ateş vardı ve sonra o yeni bir alev icat etti. Nietzsche bu ateş benzetmesini sıklıkla kullanır ve bu onun için daima tutkulu bir yaşam, tutkulu bir duygular ve ilgiler yangını, yaşamın pathosuna yönelik tutkulu bir anlayış anlamına gelir. Burada da bunu ifade ediyor. Altta yatan fikri yeniden yapılandırırsak, ateş ya da yangın fikri zihnindedir ve o sürecin yoğunluğunun yıkıcı bir etkisi vardır ve sonra, ondan da önceki Tanrı fikri doğmuştur. Bir başka deyişle, kendi çilesini Tanrı'ya yansıtmıştır. Ve Tanrı'sı metafizik bir Tanrı'dır; Tanrı'yı kendi içine değil, dünya-dışı varoluşa, kozmosa koymuş ve kendi çilesini Tanrı'nın çilesi olarak görmüştür.

Prof. Reichstein: "Zavallı bir insan kırıntısı ve bir ego" diyor, yani bu Tanrı, onun ego duruşundan, maddi duruşundan gelmektedir ve "küller ve korlar" bunu açıklamaktadır.

Prof. Jung: Bunlar anlamdaştır. Küller ve korlar, o zavallı insanlık parçasıdır. Tutkulu bir yangını yaşamış olan Nietzsche kişisidir ve bu deneyimi metafizik, çile çeken bir Tanrı'ya yansıtmıştır. Bir başka deyişle, o çilenin kendisine ait olduğunu kabul etmeme girişiminde bulunmuştur.

Görüş: Küller özellikle insanoğlunun boyun eğmesi değil midir?

Prof. Jung: Bir tür boyun eğme olduğu söylenebilir, bunun Tanrı'nın çilesi olduğunu varsayması ve kendisine ait olduğu gerçeğini kabul edememesi bakımından. Daima çile çeken tanrıların olmasının nedeni budur, yalnızca bizim çağımızın başlangıcında değil, çok öncesinden beri. Mısır'ın en eski tanrılarından Osiris de çile çeken bir Tanrı idi; onlar sonsuzdan beri varolmuşlardır, yaşlandıkları veya ürünler bereketsiz olduğu ya da sığırlar öldüğü zaman, manna ya da büyülü gücü kaybolduğu için öldürülen tanrı-krallardan tamamen farklı olarak. Küçükasya'da birçok çile çeken tanrı vardı. Mesih bunlardan yalnızca bir tanesidir. Örneğin Prometheus da tanrısal bir çileciydi. Dolayısıyla çileyi hep ilahi bir figüre yansıtma eğilimi olmuştur. Bunun nedeni nedir? Neden kişi onun besbelli kendisine ait olduğunu kabul edemez?

Mrs. Sigg: Sanırım Nietzsche tüm yaşamı boyunca bakışlarını kendisinden uzağa çevirmişti. Yapıtlarını yarattı ve kendi varoluşunu tamamen ihmal etti, o bakımdan yaratıcıyla özdeşti.

Prof. Jung: Yaratıcı bunun kendi çilesi olduğunu söylerdi; ama hayır, o bunu metafizik bir yaratıcıya yansıttı. Özdeşti, ama bunu bilmiyordu.

Mrs. Baynes: İki kutup, psikolojik ve felsefi kutup arasında gidip geldiğini söylemek doğru olur mu? Önce geçmişi inceleyip Tanrı fikrinin nasıl algılandığına baktı. Onun felsefi bir eleştirisini yaptı ve reddetti. Sonra kendi içine baktı ve şimdi söylediğimiz gibi, daha önceki tanrıları yaratan psikolojik durumun aynısını buldu ve ona yeni bir isim verdi.

Prof. Jung: Bu biraz çetrefilli, ama doğru bir yanı var.

Dr. Schlegel: Bence ona daha kolay katlanabilmek için yansıttı.

Prof. Jung: Evet, dayanmak için; duymak istediğim buydu. Örneğin diş ağrısı ya da başka ağrılı bir sıkıntınız varken uyumaya çalışırsanız, aynı yatakta başka birisinin bulunduğunu ve ağrıyı çekenin o olduğunu düşleyebilirsiniz; sıkıntısı olmayan benliğinizle sıkıntıyı çeken bir başkası arasında bir ayrım oluşturursunuz. Çünkü psikolojimiz kolaylıkla dağılır. Her gece dağılırsa; sistemin bir parçası acı çekerken diğer parça çekmez, çünkü birbirlerinden ayrılmışlardır. Acıyı çeken parçayı koparıp ayırmamız çok olağan bir durumdur. Sözde Hexenschlaf, cadıların uykusu, buna bir örnektir. Aynısını ortaçağda yazılmış, cadılara tanı koymak amaçlı *Malleus Maleficarum*'da da bulabilirsiniz.[9] İşkence yapıldığı zaman bu kadınlar uyuyuveriyorlar ya da derhal ayılıyorlardı. Bedenin tamamen anestetik bir hal aldığı, hiçbir şey duyumsamadığı bir duruma giriyorlardı. Ve uygun denekleri, bedensel duyumsamalarını tamamen kaybedebilecekleri ölçeklerde hipnotize edebilirsiniz. Ben bir defasında *Polyklinic*'te genç bir kızla bir deney yaptım. Biraz histerikti ve asistanlarımdan birinden onu ilginç bir sohbetle meşgul etmesini istedim. Hoş, genç bir adamdı ve her şey çok iyi gitti, ben de arkasından dolandım ve ensesinden içeri

[9] *Malleus Maleficarum* veya *Hexenhammer* (*Cadıların Habis Tokmağı*): 1489 yılında Dominiken engizitörleri Jacob Sprenger ve Heinrich Kramer tarafından yayımlanmıştır, cadıların nasıl bulunup cezalandırılacağını anlatır.

yaklaşık bir santimetre derine bir iğne sapladım. Normalde acı vermesi gerekirdi, ama gözünü bile kırpmadı, ama gözbebekleri büzüldü. Fizyolojik kişi acıyı hissetmişti, ama tüm libidosu adamdaydı ve bedenin yüzeyinden çekilmişti, bu nedenle bilinçli olarak bir şey hissetmedi. Bu, savaşta, harekât sırasında alınan bir yaranın neden fark edilmediğini, ancak bir duraksama olduğunda keşfedildiğini açıklar. O anın heyecanı içinde hissedilmez, çünkü libido başka bir şeye odaklanmıştır.

Bu genel bir mekanizmadır ve görünüşe göre Nietzsche'nin felsefesinin altında bu yatmaktadır; insanın kendi katlanılmaz acısından kurtulmak için çilekeş Tanrı'yı yaratmış olduğu düşüncesi. Bunda çok şey var. Hıristiyan tanrısının çilesini düşünürseniz, bu açıklamanın duruma uyduğunu görürsünüz. Hatta bize acımızı ona aktarmamız ve onun, onu bizim için taşıyacağı öğretilir; tüm üzüntülerimizi onu eline bırakırız. O kendini feda ederek cehennemin sonsuz acılarından bağışlanmamızı sağlar; çarmıhta korkunç bir ölümün dayanılmaz acılarına bizleri benzer acılardan kurtarmak için katlanır. Bu nedenle, doğal olarak o kahraman-tanrıya tutunuruz, çünkü o zaman acımız bilinçdışındadır. İnsanların bilinçdışı acı çekebildikleri bilinen bir gerçektir ve özellikle ahlaksal acı bilinçdışı çekilebilir. Örneğin midenizin hasta olduğundan şikâyet edebilirsiniz, ama aslında midenizin kaldırmadığı bir ahlaksal durum vardır. Ya da belki romatizma olarak adlandırdığınız bir ağrınız vardır, ama o ağrıyı gerçek nedeninden dolayı çekseniz, o sözde romatizmanın ne anlama geldiğini idrak etseniz, son derece şiddetli acı veren bir ahlaksal ya da psikolojik sorun yaşarsınız. Böylece insanlar ne kadar kilisede bulunurlarsa, psikolojik acıdan o kadar kaçınmış olurlar—öyle ki, iyi Katolik olduklarında hiçbir sorunları kalmaz; iyi Protestanlar da sıkıntılarını Rabbe aktararak ahlaksal sorunlardan hayli ekonomi yapabilirler. Derler ki, "Bu çok tuhaf bir durum ve ne yapacağımı bilmiyorum, ama endişelenmem gereksiz; Hepsini Rabbe aktardım ve onun da işini yapacağını umuyorum. İsa'dan hoşnutum, *fröhlich in Christus*; o çaresine bakar." Bu, işe yaradığı sürece pek güzeldir, ama her zaman işe yaramaz.

Metnimize devam edelim:

> Ne oldu kardeşlerim? Ben kendimi, çile çekeni, yendim; kendi küllerimi dağa taşıdım; …

Bunun anlamı nedir?

Prof. Reichstein: Zerdüşt'ün dağda yapayalnız olduğu başlangıca bir gönderme olabilir mi?

Prof. Jung: Kesinlikle. Sığınağında kendisiyle baş başadır. Ve bu pasaja göre, kendi küllerini dağa taşımış. Bunu nasıl anlıyorsunuz?

Mrs. Sigg: Bence bu kişinin kendi kuruntularına batılı tarzı bir bakış; kuruntuları olmuş ve bunlar yanıp kül olmuş.

Prof. Jung: Evet, bir kuruntunun yanıp bittiği ya da yıkıldığı söylenir, bir evin yangından sonra çökmesi gibi; o yangın süreci tanrıya yansıtılan şiddetli

acıdır. Şimdiyse Tanrı'nın ölmüş olduğu anlayışı ya da itirafıyla, Tanrı'daki tüm acılar ona geri dönüyor ve bu yüzden kendi küllerini dağa taşımış. Ve diyor ki,

Kendime daha parlak bir alev buldum.

Yine bir ateş… Bu yeni alev nedir?

Mr. Allemann: O Üstinsan düşüncesidir.

Prof. Jung: Tamamen, çünkü Tanrı öldü dediği anda, o Tanrı olur ve şişme başlar. Üstinsan sıradan insanın tanrılaştırılmasıdır ve yeni alev de budur. Bu nedenle, diyor ki,

Ve bakın! Bunun üzerine hayalet *geri çekildi*!

Bunun anlamı, yansıtmanın son bulmuş olmasıdır. Çünkü önceki durum, tüm Hindu ya da Budist felsefeye göndermelere rağmen, aynı anda acının çile çeken bir Tanrı'ya yansıtıldığı, Hıristiyanca bir durumdu ve şimdi, dünya-dışı metafizik Tanrı'yı yadsımakla, o sözde kuruntu çökmüş ve acılar ona geri dönmüştür. Bu, kaçınılmaz sonuçtur. Bu doğru mu, yanlış mı?

Mrs. Sigg: Doğal bir süreç olabilir, çünkü Nietzsche önce alışılagelmiş Tanrı'yı kabul etti ve sonra Zerdüşt kendi malzemesinden, denebilir ki, kendi ruhundan çıktı; bu aslında kendi tanrısı.

Prof. Jung: Evet, ama bu bir Zerdüşt yorumu. Ben, bu süreç meşru mu, bir hile var mı, onu bilmek istiyorum.

Prof. Reichstein: Hile alevi kendisinin icat ettiğini söylemesinde. Ama başka bir şeyin de başlangıcı olabilir.

Prof. Jung: "İcat ettim" dediğine işaret ettiğinize sevindim. Çünkü daha önce de icat etmişti. Bir tanrı icat ettiğini söylemişti ve bu, insan işidir, insan çılgınlığıdır; yapay bir üründür. Zihnine neredeyse tekinsiz güçler atfedecek kadar güveniyor. Böyle bir ifadeyi dikkatle eleştirse, çok geçmeden bunun olanaksız olduğunu görürdü, çünkü tanrı fikri Nietzsche'den çok uzun zaman öncesinden beri vardı. Ona olan, insan olduğu, sürünün arasında doğduğu için, başka insanların yollarını benimsemesiydi. Metafizik yazgısını, yaygın inancı gayet doğal bir biçimde kabullenmişti ve böylece insanlığın genel iyiliğine katkısını veriyordu. Ve sonra diyor ki, onu insan icat etti; o bir kuruntu veya o türden bir şey. Gördüğünüz gibi, böyle bir sonuca varmış olması ona başka bir şey icat edebileceğini, sanki kendi eylemiymiş gibi o alevi icat edebileceğini düşündürüyor. Şimdi, böyle bir formülün psikolojik tehlikesi nedir?

Prof. Reichstein: Bu, özdeşleşmedir ve şişme yaratır.

Prof. Jung: Uygulamalı analizdeki birisi böyle ve böyle bir şey icat ettiğini söyleyecek olsa, yerimden fırlardım. Çünkü bu meselelerde sahih olmamız gerekir; onları geçiştiremeyiz. Mesele kişinin banka bakiyesiyse ve böyle düşünüyorsa, çok geçmeden sorun çıkacaktır. Ya da mesele bir kitapsa ve kişi onu icat ettiğini varsayıyorsa, bu insanın Mukaddes Kitabı icat etmiş olduğunu

söylemesi gibi bir şeydir. Bu, hile yapmaktır. Nietzsche "Tanrı'yı" yapmadı; o fikir zaten vardı. Elbette insan Tanrı fikrinin en başta nasıl varolduğunu dikkatle araştırırsa, bir zamanlar birinin bunu bir fikir haline getirmiş olduğunu söyleyebilir. Ama gerçek çok öncesinden beri vardır. Çünkü biliyoruz ki ilkel insan dünyasının capcanlı, tinsel yaşamla olduğu gerçeğiyle—inancıyla değil, bu konuda inanca sahip olması gerekmez—hareket eder. Tanrılar her ağaçta, her hayvandadır; iblisin sesi her yerdedir. Dolayısıyla tanrısallığın varlığı, insanoğlunun karşı karşıya kaldığı orijinal bir gerçeklikti. Herhangi bir fiziksel nesneyle karşılaştığı anda, o nesnenin canlı olduğu gerçeğiyle de karşılaşıyordu. Derin orijinal gerçeklik, tanrısal varoluştur. Çok daha sonraları insanlar bunu bir fikir haline *getirebileceklerini* düşündüler—yani bunun şu ve şu tanrı olduğu, şöyle niteliklere sahip olduğu ve insanın şunu ve şunu yapması gerektiği. Ama ilk başta, o sadece bir canlandırmaydı, bir varlıktı ve bu varlığın ne olduğu üstüne kafa patlatmadılar; ona isim bile pek veremediler. Ya da ona basitçe *numen* dediler, ki bu Latince ima demektir; başla onaylama, kutsal varlık veya kutsal güçtür, manna gibi. İnsan mannanın ne olduğunu bilmez; manna kişinin aldığı bir izlenimdir ya da izlenim bırakan şeyin büyülü niteliğidir. Bir biçimi ya da kişiliği yoktur—onu formüle edecek bir kavram yoktur—ama mutlak bir gerçekliktir.

Yani Tanrı asla yapılmamıştır. O, her zaman varolmuştur. Sonra yavaş yavaş, bilincin artmasıyla, insanlar ilahla ilgili değişik fikirler üretebileceklerini keşfettiklerinde, onun sadece bir fikir olduğu sonucuna vardılar ve tüm fikirlerin ardındaki gerçek olguyu unuttular gitti. Çünkü kendi bilinçlerinin ürünleriyle o kadar özdeşleştiler ki bir tanrı olduğunu düşündüler ve elbette, Tanrı orada olduğu için onu kendilerinin yarattığını düşündüler. Ama böyle bir suistimal, kendi öcünü getirir. İnsanlar Tanrı'yla ilgili daha çok fikir ürettikçe, doğayı da o kadar tükettiler ve cansızlaştırdılar. Ve o zaman dünyanın o primordiyal gerçekliği yalnızca imgelemde yer almış gibi görünmeye başladı. Elbette bu süreçle bilinci yaratırız, ama kendimizle primordiyal gerçeklerin arasına, kendimizle tanrısal varoluşun arasına kalın bir duvar ördük. O kadar uzaklaştık ki, birisi o tanrısal varlıktan söz ettiğinde kimse ne konuşulduğunu anlamıyor ve birisi onu aniden keşfedecek olursa, müthiş bir şey olduğunu düşünüyor; oysa o, basit bir gerçeklik. Ama artık o kalın fikirler duvarı sayesinde yeterince basit değiliz; tanrısal varlığın ne olması gerektiğine dair o kadar çok önyargımız var ki, kendimizi onu görebilmek melekesinden yoksun etmişiz. Oysa primordiyal gerçekler hâlâ dünyadalar; sürekli gerçekleşmekteler, ancak onlara o kadar çok fazla isim vermişiz ki, artık ağaçların yüzünden, ormanı göremiyoruz.

Nietzsche kolaylıkla o hataya, Tanrı'yı insanın icat ettiğini ve dolayısıyla başka bir şey de icat edebileceği düşüncesine yönlendiriliyor—bu nedenle de şişme oluyor. Çünkü Tanrı daima varolmuş bir gerçekliktir; Tanrı'nın bir büyü gösterisi ya da büyülü isimler çağırarak yaratılabileceğini düşünmek, hatadır. Doğal olarak onu bu yola yönlendiren, bir Üstinsan yaratabileceği varsayımı.

Çünkü zaten nesnel bir psikolojik dönüşüm yaşamış bulunuyor ve bunu nesnel bir gerçeklik olarak görmesi gerekirdi. Tanrı'nın çilesinin aslında kendi çileniz olduğunu ve öyle de olması gerektiğini—o son derece kişisel çilenizi bir tanrıya havale etmenin basitçesi ilkellik olduğunu—anladığınız anda dönüşürsünüz: çileli tanrı size geri dönmüştür. O zaman korkunç bir ikilemle karşı karşıya kalırsınız: Ben acı çeken, sefil bir solucan mıyım, yoksa artık çileli tanrı ben miyim? Ve sizi kurtaracak tek fikir, Tanrı'nın da acı çeken bir solucan olduğu fikri, aklınızdan bile geçmez. Bu fazlasıyla paradoksaldır. Çünkü Tanrı'nın ne olması gerektiğine dair öyle bir fikrimiz vardır ki, tanrısal varlığı çok küçük, yalıtılmış bir gerçekliğin içinde hayal bile edemeyiz.

Ama ilkel, Tanrı'nın şu belirli çekirgede ya da şu belirli kuş ya da çiçekte olduğunu bilir; bu, ilkel zihin için tamamen kabul edilebilir bir şeydir, onlar böyle düşünürler. Bu nedenle Sufi dininde Tanrı'nın o üç görünme biçimi vardır, Tanrı dilerse bir çimen yaprağı olarak görünebilir. Bu, psikolojik bir doğrudur: Tanrı adı verilen o kendine has olgu, kutsal müdahale ya da varoluş deneyimi, herhangi bir şeyle bağlantılandırılabilir, bu yalnızca bir gerçekliktir ve ilkel zihin onu onaylar, ama bizim onunla ilgili fikirlerimiz vardır ve bunun olanaksız olduğunu; Tanrı'nın yalnızca belirli reçetelere uygun bir biçimde görünebileceğini düşünürüz. Kilise babaları bu noktaya çok ağırlık veriyorlardı; Tanrı ile şeytan arasında elverişli ayrımlar yapabilmek için, Tanrı'nın görünmesine izin verdikleri biçimlerden bir tür ahlaksal duvar örmeye dikkat etmeliydiler. İlkel insan elbette böyle düşüncelerden rahatsızlık çekmez, çünkü ahlaksal kavrayışlarını, onun için insan kavrayışının ötesinde olan tanrısallığa asla aktarmaz. Elbette fikirlerini genişlettikçe gitgide daha uygarlaşır: Tanrı'da gitgide daha çok fikirlerin hapishanesine kapatılır. Nietzsche besbelli burada Tanrı'yla özdeşleşmeye karar veriyor ve bu nedenle Üstinsanı yaratıyor. Aşağılık insan fikrini de aynı biçimde yaratabilirdi ve aklında böyle bir düşüncenin de olduğu *Zerdüşt*'ün sonuna doğru, en çirkin adam sorunsalıyla ortaya çıkıyor. Çünkü en çirkin adam da Üstinsan kadar kutsaldır.

> Şimdi benim gibi, yeni iyileşen biri için, böyle hayaletlere inanmak çile ve eziyettir: eziyet ve aşağılanmadır benim için. Öte dünyalılara böyle seslenıyorum.

Besbelli acısını bir tanrıya yansıtabileceğini varsaymanın onun için aşağılayıcı bir şey olacağını kastediyor. Örneğin diyelim ki kutsal bir varlık gerçekten aramızda yaşıyor ve siz de kişisel çilenizi o adam ya da kadına yansıtabiliyorsunuz ve o da sizin her lanet derdinizi taşımaya hazır. O zaman böyle yapmaya utanacağınızı umarım, çünkü kendi sıkıntınızı ve sorumluluğunuzu üstünüzden atarsanız büyüyemezsiniz; küçük bir çocuk olarak kalırsınız. Ancak "Bu benim meselem, benim yaşamım; benim çilem bana aittir ve başkasına yansıtılamaz" derseniz büyüyebilirsiniz. Belki onu babanıza yansıtır ve "ben senin oğlunum; tüm yükü sen taşıyabilirsin. Ben çalışıp para kazanamam çünkü beni incitiyor.

İnsanlarla geçinemiyorum; benim yerime sen geçin" dersiniz. Bu son derece çocukçadır, ama işte ilahiyatçıların da yaptığı budur.

Örneğin hatırlarsanız *Wandlungen und Symbole der Libido*'da [*Libidonun Değişimleri ve Sembolleri*] Hıristiyan öğretisinin kendi çocuksuluğunuzu kurban etmenizin gerekmesidir diyorum, çünkü hâlâ çocuksanız nasıl yeniden bir çocuk gibi olacaksınız?[10] Önce çocukluğunuzu alt etmeniz gerekir ve sonra, yetişkin olduktan ardından yeniden çocuk olabilirsiniz. Mesih'in öğretisi apaçık budur. Ama elimde bir ilahiyatçının *Archives de Théologie*'de yayımlanmış bir makalesi var, burada benim *la parole du Maître*'e [ustanın sözüne] pervasızca aykırı bir biçimde, insanın çocuk kalmaması gerektiğini, *le sentiment filial*'den [evlatlık duygusu] vazgeçilmesi gerektiğini söylediğim ifade ediliyor. Gözlerime inanamadım! Sadece Yeni Ahit'in Latince baskısından bazı alıntıları toparladım, onları bir kartpostala koydum ve o adama yolladım. Ardından kendisi bir sonraki "Archives de Théologie" baskısına bir paragraf ekleme kibarlığını göstermiş, "Notre article sur le role du sentiment filial nous a valu la critique suivante de la part de Dr. Jung [Evlatlık duygusunun rolü üzerine yazdığımız yazı, Dr. Jung'un bize aşağıdaki eleştirilerini kazandırdı]" diye yazmış ve ardından benim alıntılı kartpostalımın bir kopyasını koymuş. Okuyucuların bir tanesinin bile anladığını sanmıyorum, çünkü daima çocuk kalman gerektiğini, çocukluktan çıkınca hâlâ çocuk ya da koyun kabul edildiğin kiliseye geçileceğine inanıyorlar.

Dr. Escher: Ama ruhban hiyerarşisinin gerçek bakış açısı budur.

Prof. Jung: Elbette öyle. Ve öylesine ahlaksızca ki, Nietzsche gibi, elinde bir çekiçle felsefe yapan ve hepsini kırıp döken birisi gerekiyor.[11] İnsanları düzeylerinin altında tutmak ahlaksızcadır; sorumluluklarını kabul etmeli ve kuşkularını ya da Tanrı bilir nelerini Tanrı'ya yansıtmamalıdırlar. Kendi zorluklarımızı Tanrı'ya yansıtmamız bana çok iyi bir psikolojik örnek olan, uykusuz adamın öyküsünü hatırlatıyor. Bir adamın ertesi gün ödemesi gereken bir borcu vardır ve parası olmadığı için uyuyamamaktadır. Saat bir olmuştur, sonra iki ve sonra üç ve adam hâlâ uyuyamaz. Çok soğuk bir gecedir ve bununla ilgili bir şey yapmaya karar verir. Böylece yatağından kalkar ve alacaklısının evine gidip kapıyı çalar ve uzun bir süre sonra adam pencereye çıkıp: "Hangi şeytan kapımı çalan?" diye sorar. Borçlu adam: "Ben geldim, sana yarın borcumu ödemem gerekiyor." Alacaklı, "Sabah ödesen de olur" der. "Ama para yok," der adam. "Bunu bana yarın söyleyebilirdin, neden şimdi rahatsız ediyorsun?" "Ama uyuyamıyorum." "Bana ne senin uykundan?" "Eh, artık söylediğime göre ben uyuyabileceğim, sen uyuyamayacaksın." O halde başka bir insana yapamayacağınız şeyi Tanrı'ya da yapmayın.

---

[10] *The Symbols of Transformation: An Analysis of the Prelude to a Case of Schizophrenia* [*Dönüşümün Simgeleri: Bir Şizofreni Vakası Başlangıcının Analizi*], 1912'de yayımlanınca, Jung ve Freud'un simge kavramlarının arasındaki önemli farkları ortaya koydu. Çalışma gözden geçirilmiş haliyle, TE 5 olarak yayımlanmıştır.

[11] Nietzsche yaşamının son üretken yılında, *Putların Alacakaranlığı* için *Çekiçle Nasıl Felsefe Yapılır* alt başlığını kullanmıştı. Kuşkusuz hem yıkım amaçlı bir balyoz hem de marangozun yapıcı aracını hayal ediyordu.

SEMİNER II

30 Ocak 1935

Prof. Jung:

Son olarak çileli tanrıdan söz ettik ve bugün size bir hastamın bana aktardığı, o bağlantıda ilginç olan bir görüden söz edeceğim. Bu gençten, eğitimli bir adamdı, doğum itibarıyla Yahudiymiş, sonra Katolik olmuş ama onu da neredeyse unutmuştu. Aslına bakarsanız belirli herhangi bir şeye inanmıyor; dinsel sorunlara da pek ilgi duymuyor ve bu tür fikirlerle hiç kafasını meşgul etmiyordu, ta ki bu *crucifixus* [çarmıha gerilme] vizyonunu görene kadar. Bundan son derece etkilenmişti ve bir *ekstasis* haline girmişti ki bir ses duydu: "Ama Mesih seni kurtaramaz. Sen kendini kurtarabilsen, onun daha az kanı akardı. İnsanlar genel olarak kendilerini kurtarmayı başardıkları zaman kanı duracak. O zaman önemini kaybetmiş bir şarkı gibi olacak." Vizyon adamın böyle sorunlarla hiç ilgilenmediği bir dönemde gerçekleşmesi açısından özellikle önemliydi. Önceki ve sonraki düşlerini biliyorum ve bunlarda bu tür bir şeye işaret eden çok az şey vardı; arada sırada bazı ipuçları beliriyordu ama gerçekten görünürde olan bir şey yoktu, ama sonrasında bu müthiş deneyim, bir tür kısa *ekstasis* gerçekleşmişti. Böyle anlar yaşayabiliyor; daha sonra benzer bilinç senkopları, çok uzun sürmeyen trans benzeri durumlar yaşıyordu ve böyle zamanlarda bazen öyle bir ses duyuyordu. Bu vakada şizofrenik hiçbir şey yoktur; bunlar gerçekten psişik olgulardır—gizemli deneyimler dediğimizden. Bu vakayı alıntılıyorum, çünkü Nietzsche'nin psikolojisine benziyor, ama belli bir farkla. Nietzsche kesin olarak anti-Hıristiyandır—bildiğiniz gibi, *Deccal* adında bir kitap yazdı—ve kasıtlı olarak yıkıcıdır, oysa bu vizyon çok daha insancıldır, çünkü merhamet içerir.[1] Sesin,

[1] Krizinden yalnızca üç ay önce yazdığı *Deccal*, Mesih karşıtından çok, Hıristiyan karşıtı kabul edilebilir. *Zerdüşt*'te de olduğu gibi, Nietzsche, "Bu kitap çok az kişiye aittir" demiştir.

kişisel olarak görevinizi yapıyorsanız, kendi yükünüzü taşıyorsanız, Tanrı'nın çilesini azaltacağınız anlamına geldiği apaçık. Tüm yüklerinizi ona aktarmak ve onu kanamaya bırakmak yerine, biraz siz kanayın. Buna değinmemin bir nedeni de metnimizin devamında, önemli bir Hıristiyan simgesi olan kanama olayına gelecek olmamız. Şimdi devam ediyoruz:

> Çile ve iktidarsızlıktı—tüm öte dünyaları yaratan ve yalnızca en büyük çilecinin deneyimleyebileceği kısa bir mutluluk çılgınlığıydı.

Başka dünyaları yaratan esas olarak çiledir, ama ara sıra da o kısa mutluluk kuruntusudur, çünkü bu çile çekenin mutluluğudur. Dolayısıyla bu pasajdaki fikir bir kez daha insanın imgelemi aracılığıyla başka bir dünya, bu dünyanın çilesinden, onu yakıp kül eden ateşten kaçıp sığınacak bir dünya yaratmış olmasıdır. Bu nedenle Nietzsche "kendi küllerimi dağa taşıdım" diyor; yani elbette çile dağına ve tutku ateşi çilenin ta kendisidir. *Passio* sözcüğü çile anlamına gelir ve Almanca *Leidenschaft* sözcüğü de bir şair tarafından çok hoş bir biçimde açıklanmıştır: *Leidenschaft ist das was Leidschafft*, çileye neden olan tutkudur. *Leidenschaft* aslında çilecilik demektir.[2] Bu aynı zamanda Budist bir açıklamadır: insanın arzululuğu, *concupiscentia*, dünyanın büyük çilesini yaratır. O halde bu *passio*, maruz kalınırsa insanı kül eden alevdir. Ama Nietzsche maruz kalmadı. Ondan kaçındı ve onu bunun için suçlayamam, çünkü ateşten kaçınabiliyorsanız bu akıllıca olur.

Şimdi, İsa'nın Oxyrhynchus'ta bulunanlara benzer, kutsal kitaplarda bulunmayan başka bir sözü var. Şöyle: Bana yakın olan, ateşe yakındır.[3] Bunun anlamı, Mesih'e yakın olanın, Mesih'in *passio*'suna da yakın olması ve Mesih'in kendi psikolojisine ve aynı yazgıya yaklaşmasıdır. *Passio*'sunu yüklenen odur. Ona teslim olmuş ve karşılığında acı çekmiştir ve ona yakın olan da aynısını yaşayacaktır. Bu son derece zekice ve son derece doğrudur ve alıntılayan kilise babası onu anlayamayacak kadar aptal olmasaydı, kaldırılmış olurdu. Daha az zekice ve daha az gizlenmiş şeyler de imha edilmiştir ve aynı derinlikte olmasalar da, onlar da aynı ölçüde ilginç olurlardı. Şimdi metne devam ediyoruz:

> Bir sıçrayışla, ölüm sıçrayışıyla en sona varmak isteyen bir yorgunluk; artık isteme istenci bile olmayan zavallı, cahil bir yorgunluk: tüm Tanrıları ve öte dünyaları yaratan.

Burada Nietzsche zamanının inancını, başka dünyaların—metafizik konuların—sadece insan imgelemi dışında bir varlıklarının olmadığına dair materyalist kanıyı paylaşıyormuş gibi görünüyor. İnsan imgeleminin aslında ne anlama geldiğini görmeden, dönemine saygılarını sunuyor. Birisi bir şeyin yalnızca imgelem olduğunu söylediği zaman, aslında çok dehşet bir şey söylemiş olur;

---

2 "Izdırabı yaratan tutkudur/çiledir." Sözcük oyunu İngilizcede kayboluyor.

3 İsa der ki: "Bana yakın olan ateşe yakındır ve benden uzak olan Krallığa uzaktır." Bkz. *Apokrifa*, for Origen on *Jeremiah*, s. 35.

çünkü imgelemimiz her ne olursa olsun, dünyamız budur maalesef. İnsanlar baş canavar olduğunuzu hayal ederlerse, sizi öldürürler; yalnızca imgelem her ne olursa olsun, sonuç bir cesettir ve bu sizin cesediniz oluverir, ki bu çok nahoş bir durumdur. Görünüşte hiçbir şey olmayan imgelem, düpedüz cinayetle sonuçlanmıştır. İnsan, "Bu imgelemdir, dikkat" demelidir, tıpkı "O silahı dikkatli tut! Şarjörü dolu" dediği gibi. Çünkü her imgelem bir potansiyeldir. Üzerinde oturduğum sandalye ve içinde bulunduğum bina bir zaman bir inşaatçının imgelemiydi; önce bir resmini çizdi, ardından da binayı yaptı ve tepeme çökerse, ezilirim. Uygar dünyamızda önceleri imgelem olmamış hiçbir şey yoktur. Yani imgelemler potansiyel gerçekliklerdir, tıpkı dolu bir silah, henüz ateşlenmemiş bir mermi gibi; eşeğin biri tetiği çekebilir ve ben ölmüş olurum.

O halde o dönemin bakışıyla Nietzsche o öteki dünyaların *yalnızca* çile çeken insanların imgeleminde olduğunu varsayıyor, oysa aslında sorun tam da çile çeken insanların böyle imgelemleri *olması* ve bunların alabildiğince gerçek olmalarıdır. Çünkü yaşamda bir durumla ilgili imgeleminizin durumdan çok daha önemli olduğu birçok durum olur. Çoğunlukla dünya hayal ettiğiniz gibidir ve bunun ne ölçüde doğru olduğunu bilmeyiz; onunla ilgili farklı bir imgelemimiz olsaydı, belki de dünya çok farklı olacaktı. Örneğin ilkellerin bizimkinden tamamen farklı bir dünyada yaşadıklarından eminim; aynı olduğunu varsayarız, ama bu hiçbir şekilde doğru değildir. Farklı izlenimler alırlar, farklı imgelemleri vardır; tamamen farklı bir işlev oluşur. Kısa bir süre önce her eğitimli Çinli—modern Çinli değil—büyünün işe yaradığına tamamen inanıyordu ve bir Avrupalıda işe yaramayacağına da eşit ölçüde emindi, çünkü Avrupalılar farklıdır. Hiçbir yerinden yakalanamaz; erişilir durumda değildir. Ama onlarda gerçekten işe yarar, bu salt imgelem değildir, çünkü böyle şeylerin mümkün olduğu bir dünyada yaşarlar ve böyle bir psikolojileri vardır. Biz erişilir değiliz—görünüşe bakılırsa—ama buna dair kuşkularım var. Ne olursa olsun, bilinçli kişiliğimizle erişilmeyiz. O kadar çok etki gördüm ki, böyle şeylerin bize erişimi olmadığını hayal etmek de hayal ürünüdür. Bu gerçekleri görmezden gelmeyi ve salt korkudan sözde akılcı açıklamaları tercih ederiz; çünkü büyü etkilerini akılcı olarak dünyamızın hesaplamasına sokmak çok garip olur.

> İnanın bana kardeşlerim! Bedenden yılan bedenin kendisiydi—karasevdanın parmaklarıyla en sonuncu duvarları yokluyordu.

Bu kolay bir soru değil, dolayısıyla burada dursak iyi olur. Bu konuda bir yorumu olan var mı?

Prof. Reichstein: Sanırım bu, bir sonraki cümlede "varoluşun rahminden" söz ettiği yerde açıklanıyor. Bu, Tanrı'nın dişi yanıdır, kendini icat ettiği alevin tam tersi; bu sadece varoluş olarak kabul ettiği bir şey.

Prof. Jung: Bence, burada Nietzsche'nin düşüncesini formüle etmeye çalışmalı ve netlik uğruna, onu psikolojik kelime dağarcığından ayırmalıyız—onu psikolojiye daha sonra tercüme ederiz.

Nietzsche'nin bakış açısından "varoluşun rahmi" kavramını bize açıklayabilir misin? Çünkü onun için tanrının bir kadın görünümü diye bir şey olmadığı kesin, çünkü hiçbir tanrıyı kabul etmiyor. Böylece onun açısından "varoluşun rahminin" metafizik bir tanrı ile ilgisi yoktur.

Prof. Reichstein: Ama belki de ilk kez kendi icadının ötesinde herhangi bir şeyi kabul ediyor.

Prof. Jung: Ah evet, dünyasını var olarak kabul ettiğinden kesinlikle eminiz. Varoluş onun için metafizik bir kavram değildir ve bu yüzden "varoluşun rahmi" de metafizik bir kavram olamaz. Tüm metafizik kavramları sadece istek gerçekleştirme kabul ederek ortadan kaldırmaya çalışıyor. Bu nedenle gerçekten "varoluşun rahminin" burada bir tür lafın gelişi, bir eğretileme olduğunu düşünmek zorunda kalıyoruz; Nietzsche'nin felsefesiyle kaldığımız sürece daha derin bir yorumuna giremeyiz. Ama psikolojiye gelince, iş değişir; o zaman lafın gelişi önemli bir ipucu haline gelir. Bununla birlikte, ilk önce "Bedenden yılan bedenin kendisiydi—karasevdanın parmaklarıyla en sonuncu duvarları yokluyordu" cümlesiyle ilgili yorum istiyorum. Bu basitçesi, başka bir dünya yaratmak, öteyi yaratmak anlamına geliyor.

Mrs. Baynes: Bence o yine, burada bedenin anlamını takdir etmeyen aptal insanlar var diyerek Hıristiyan bakış açısına vuruyor. Sırtlarını ona dönerler ve akılları olsa içinde bedeni bulabilecekleri bir dünya yaratmak için çalışmaya başlarlar.

Prof. Jung: Evet, burada bedeni ihmal eden Hıristiyan duruşuna saldırıyor. Öte dünyaların gerçekliğini yaratanın tam da o hor görülen beden olduğunu söylüyor; ötenin maddeselliğinin yaratıldığı o madde, bedenden alınır. Bedeninizi baskılamaz veya ezmezseniz, insanüstü, kutsal bir figür göremezsiniz; metafizik yaratılara beden sağlayan kendi bedeninizin tanınmamış gerçekliğidir. Freud'un *Bir Yanılsamanın Geleceği* yapıtındaki görüşü budur.[4] Bir metafizik varlığın gerçekliğinin, esas olarak bedenin baskılanmasının gerçeğinden kaynaklandığı da, materyalist ve rasyonalist düşüncedir. Dolayısıyla Nietzsche, beden benzerini, öte şeylerin gerçeğini yaratanın, hor görülen gövde olduğunu söylüyor.

> İnanın bana kardeşlerim, yeryüzünden yılan, bedendi—o, varlığın bağırsaklarının kendisine seslendiğini duymuştu.

Bastırılan, hor görülen ceset öcünü aldı ve insandan daha gerçek metafizik figürler yaptı; beden insandan öç aldı ve gerçekliğin ötede olduğuna, burada hiçbir şeyin değmediğine, kuruntu olduklarına inandırdı. Böylece yalnızca Hıristiyanlığa değil, Budizme ve seküler varoluşun beyhudeliğini tanıyan tüm dinlere vuruyor.

---

[4] *The Future of an Illusion* [*Bir Yanılsamanın Geleceği*] (1927) Freud'un, tüm dinlerin tüm tanrılarının yalnızca koruyan ve yargılayan bir baba-figürünün doğaüstüne yansıtılmasından ibaret olduğu öngörüsünü içerir.

> Ve böylece kafasıyla—ve yalnızca kafasıyla da değil—son duvarların arasından öte dünyaya geçmek istedi.

Bu gayet açıktır. Bedenin gerçeği bastırıldığında veya hor görüldüğünde doğal olarak esas dünyayı ararsınız ve bu da ötedeki dünya gibi görünür; bu nedenle, doğal olarak, bu dünyayı sadece *passagère*, bir kuruntu, bir beyhudelik ya da hata olarak görürsünüz ve sadece kurtuluşunuzu ya da ilahi bir dünyaya geçişinizi beklersiniz.

> Ama o "öte dünya," insanlardan iyi gizlenmiştir, göksel bir hiçlik olan, insansız ve insanca olmayan dünya. Ve varoluşun bağırsakları insana hitap etmez, meğer ki insan olarak bunu yapsın.

Öyleyse varoluşun rahminin esas gerçeklik, esas varoluş olduğunu söyleyebiliriz. Nietzsche için "rahim" bir konuşma biçimidir: en içteki anlamına gelir. Varoluşun özü doğal olarak insanın en çok ilgi duyduğu, en gerçek şeydir ve eğer insanlık için kutsal bir yerin başka bir dünya olduğunu varsayarsa, o zaman varoluşun rahmi oradadır ve oradan çağırır. Bu nedenle varlığın özü olan varoluşun rahminin ancak insan olarak insana hitap ettiğini söylüyor. Bunun anlamı, nihai ve kutsal ve esas gerçekliğin insanda olduğu varsayıldığı ölçüde, varoluşun rahmi insandadır ve insan biçiminde konuşur. Bu durumda, doğal olarak öte dünya bir göksel hiçlik, insansız bir dünya olacaktır. Beden kovulduğu ölçüde, insan gitmiştir; o sadece bir soru işareti, bir üçgen ya da karedir, bir insan soyutlamasıdır. İnsanlıktan çıkmıştır ve bir var olmayış dünyasında hareket eder; maddesiz, malzemesiz, cisimsiz. Nietzsche için gerçeklik tamamen bedenin görünürlüğü, somutluğu ve kesinliğiyle bağlantılıdır.

> Gerçekten; tüm varoluşu kanıtlamak ve onu konuşturmak zordur. Söyleyin kardeşlerim, en kolay kanıtlanan şey, en acayip şey değil midir?
>
> Evet bu ego, tüm çelişkileri ve şaşkınlığıyla, kendi varlığından dik durarak söz eder—bu yaratan, isteyen, değerlendiren ego, ki her şeyin ölçütü ve değeridir.

Gördüğünüz gibi, nihai gerçeğin "Ben" olması muhtemel değildir, çünkü "Ben" son derece şaşkın ve çelişkili bir şeydir. Yine de onun için "Ben," şeylerin ölçütü ve değeri, nihai gerçektir. Bu bakış açısının herhangi bir gerekçesi var mı?

Miss Wolff: Artık "Ben" olmadığı bir sonraki bölümü mü işaret etmeli, bilmiyorum!

Prof. Jung: Knicken Sie nicht die Pointe![5] Gördüğünüz gibi, onun "Ben" olduğuna inanma hatasını yaptığımız an suratımıza tokadı yeriz. Bu, ilginçtir. Nietzsche'nin fikirlerinin *Zerdüşt* metninde nasıl büyüdüğünü gösterir; çünkü burada sanki "ben" nihai öz, mutlak varlıkmış gibi görünmektedir. Böyle bir varsayımın herhangi bir gerekçesi var mı?

---

[5] "Ucunu köreltme."

Mrs. Adler: Sanırım Hıristiyan bakış açısına verilen bir ödün.

Prof. Jung: Evet, bu bir ödün ve bu nedenle kesin olarak gerekçesi var. Hıristiyan bakış açısı nihai gerçekliğin Tanrı olduğu ve sadece Tanrı olduğu ölçüde varoluş diye bir şey olduğudur; ama diğer gerçeklik, Nietzsche'nin sonuçlarını çıkardığı ampirik gerçeklik besbelli "Ben"in varlığının doğrudan birincil farkındalığı tarafından yaratılır. Ve benim ben olmam, ben olmamın farkında olmam o kadar birincil bir gerçekliktir ki, başka gerekçe gerektirmez. Tam tersine, insanın bu gerçekliğinden her sözde metafizik gerçekliği türetebilirsiniz, onun da tam şu anda yaptığı gibi; öte dünyanın insanın çile çeken egosunun bir türevinden başka bir şey olmadığını söylüyor. Bu tür metafizik figürlerin mutlak "Ben" gerçekliği dışında elle tutulurluğu olmaz—"Ben" varolur, çile çeker ve imgelemi vardır falan. Şimdi elbette bunun hepsi Hıristiyan metafizik evrensellik, Tanrı fikrine karşı bir benmerkezciliktir.

Mrs. Jung: "Ben" derken kastettiği bilinç değil mi? sanırım bu düşüncede Schopenhauer'den etkilenmiş.

Prof. Jung: Evet, Nietzsche'nin durumunda gerekçe elbette yalnızca ampirik değil; ayrıca Schopenhauer'in felsefesine dayanıyor, buna göre "Ben" dünyanın kurtuluşunun vazgeçilmez arabulucusu. Çünkü kendine ait bir miktar fikri olabilen bir "Ben" olmazsa, kendi çehresine bakıp yarattığı saçmalığı görebilmesi için primordiyal istencin yüzüne tutulacak bir ayna olmaz. Ve ayrıca, sizin de dediğiniz gibi, "Ben" kişinin bilinci demektir. "Ben" nedir? Sadece farkındalık, bilinçtir. Bir şey benim için bir gerçeklik olduğu ya da bir merkeze ilişkin içerikler olduğunu bildiğim zaman "Ben" diyebilirim—örneğin ben yapıyorum veya ben düşünüyorum ya da ben duyuyorum—ancak o zaman kendimin farkında olurum. Bu ego bilinci Schopenhauer için tüm tarihin ya da dünyanın gelişiminin dönüm noktasıdır; bu olmasa, dünya asla kurtulamazdı. Böylece Schopenhauer dünya kavrayışına önemli bir değişiklik getirdi. Ve aslında bir Budist misyoner, kavramlarımızı son derece olağanüstü bir biçimde değiştirmekte olan Doğudan gelen ilk etki olması da ilginçtir. Sonra Schopenhauer'in ardından doğa bilimleri, materyalizm geçmişi olan Nietzsche gelir. Tüm metafizik önem artık insana kaymıştır, ama aslında bunun Batının üstündeki Budist etki olduğu, insanın kendi adına bir şeyler yapabileceği fikrinin o ince ve gizli enfeksiyonu olduğu söylenebilir. Tabii ki Batıda insanın belirli bir bağımsızlığa sahip olduğu fikrimiz var; Katolik kilisesi bunu varsayar, ancak katı Protestan kilisesi her şeyin, Tanrının rahmetine veya lütfuna bağlı olduğunu varsayar. İnsan cennetin lütfuyla karşılaşmazsa, içinde karanlıktan başka bir şey yoktur. Protestan ilahiyatçı, insanın kurtuluş için en alçakgönüllülükle de olsun bir şeyler yapabileceğini varsaydığı ölçüde—cennetin lütfunu almak içinde en azından belirli bir kapasiteye sahip olduğu için—zaten Katolikliğe yaklaşır. Ancak Katoliklikte bile, kutsal komünyon gibi lütuf araçlarına gerek vardır.

Miss Wolff: Katoliklikte bir kurtulma eğilimi olduğunu, ancak kilisenin lütfu olmadan hiçbir şey yapamadığını söyleyebilirim; Protestan bakış açısından daha da ileri gider.

Prof. Jung: Çünkü Katolik kilisesi çalışma yoluyla bağışlanmaya inanmaktadır; Bu noktada Katolik kilisesi insana bir olanak veriyor. Örneğin katı Protestan Karl Barth, insanın kendisi için her şeyi yapabileceğini kesinlikle reddeder; Tanrı'nın lütfu ona inmezse, hiçbir şey yapamaz. Brunner ve Karl Barth arasındaki gerçek ihtilaf budur; Brunner ödün vermesine karşın Karl Barth hiçbir ödün vermez.[6] Psikolojik olarak Karl Barth tarafındayım. Elbette felsefi olarak değil—Ben ilahiyatçı değilim—fakat psikolojik açıdan doğru olduğunu düşünüyorum: Protestan Tanrı'nın karşısında, insanın kendisinin bütün araçlardan tamamen mahrum bırakıldığı konusunda ısrar etmelidir. Bu psikolojik olarak çok önemlidir.

Miss Wolff: Nietzsche, Schopenhauer'in bir adım ötesine gitmiyor mu? Çünkü Schopenhauer sadece, sanatın ya da insanın kültürel başarısı olan herhangi bir şey dahil, zihni ya da zekâyı vurguluyor; Nietzsche'deyse görünüşe bakılırsa daha ziyade bilincin ya da bedenin, yeryüzünün farkındalığı var.

Prof. Jung: Ah evet, Nietzsche'yle yeni bir alana gireriz; Schopenhauer aslında klasik bir felsefeciyken Nietzsche başka bir şeydir: Nietzsche'yle drama başlar. Çünkü Schopenhauer'in felsefesinin kendi varlığıyla pek ilgisi yoktu, oysa Nietzsche'de insan, yaşamı ve felsefesi trajik bir biçimde aynıdır. Schopenhauer dünyanın çilesi konusunda harika bir felsefe yapar, sonra da her gün oteline giderek harika bir öğle yemeği yer. Elbette böyle bir felsefeyle kişi varoluşu yadsımalı, Nirvana'da kaybolmalıdır. Bir defasında birileri Schopenhauer'i Frankfurt'ta bir tepede yürüyüş yaparken izlemişlerdi. Sürekli kendi kendine mırıldanarak yukarı aşağı yürüyordu, onlar da zihninde yüce, gizli düşüncelerinin olduğunu düşündüler. Sonra birisi arkasından yaklaştı ve onu dinledi ve büyük bir şaşkınlıkla şunları duydu: Keşke elli yıl önce Ann ile evlenseymişim! Kimse o adı bilmiyordu, ama araştırınca öğrenmişler ki bu Mrs. Filanca, bir zamanlar koleraya karşı en iyi hapları satan bir eczacının kızıymış ve adam ölünce tarifi kaybolmuş. Voila! Bu Schopenhauer'dir.

Miss Wolff: Ev sahibelerinden biriyle ilgili bir öykü vardı. Kadın çok zalimmiş ve o da kadınla savaşmak için olabilecek tüm mahkemelere, en sonunda Yüce Divana kadar gitmiş. Ama haklarını alamamış ve bu, onun için çok önemliymiş.

Prof. Jung: Evet, çelişkilerle doluydu. İnsan olarak varoluşu felsefesinden oldukça uzaktı, oysa Nietzsche'de ikisi bir araya gelmeye başladı, hem de çok trajik bir biçimde. Dolayısıyla Nietzsche, felsefesi yalnızca zihinsel bir meseleolan Schopenhauer'den çok daha ileri giderek bütün insanı ilgilendirdiğini düşünür; ona göre bu kendi birincil gerçekliğiydi. Bir tarafta bu, diğer tarafta bambaşka olmak, kişinin gerçeğiyle hiçbir ilgisi olmayan bir felsefeye sahip

---

[6] Karl Barth için bkz. yukarı, 5 Aralık 1934, n. 9. Emil Brunner 1932'de *Nature and Grace* [*Doğa ve Erdem*] adında bir kitap yayımlamıştı ve Barth buna *Nein!* [*Hayır!*] adlı küçük bir kitapla özlü bir biçimde tepki gösterdi. Bu birleşime hayır diyordu ve: kutsal erdemin tümüyle doğanın dışında bulunduğunu söylüyordu. Bu yapıtlar, Karl Barth ve Emil Brunner, *On Natural Theology* [*Doğal Teoloji*] adı altında yeniden yayımlanmıştır (Londra, 1946).

olmak mümkün değildir. Schopenhauer'in felsefesi bir bakıma da bir Hıristiyan felsefesidir, çünkü dünyanın beyhude, üstesinden gelinmesi gereken şey olduğu ve gerçeğin diğer dünya olduğu—ister cennet adlandırmasıyla, ister Nirvana'nın olumlu yokluğu olarak—düşüncelerinin örtüştüğü noktada Budizm ve Hıristiyanlığın benzerliğini kabul etmişti. Halen bu dünyanın önemsiz olduğuna inanıyordu. Ama Nietzsche, diğer dünyalara olan inancını kaybederek bedenin önemini vurgulamaya başlar. Yaşamın aşkın hedefi başarısız olur olmaz, tüm önem kuşkusuz ego bilincinde ve kişisel yaşamdadır. Bu kaçınılmazdır.

> Ve bu son derece dürüst varlık, ego—bedenden söz eder ve düşünceye daldığı, coştuğu ve kırık kanatlarını çırpıştırdığında bile hâlâ bedeni ima eder.
>
> Hep daha dürüst konuşmayı öğrenir ego; ve öğrendikçe bedene ve yeryüzüne daha çok unvan ve onur bulur.
>
> Egom bana yeni bir gurur öğretti ve ben de insanlara öğretiyorum: Artık kafanızı gökselliğin kumlarına gömmeyin, onu özgürce taşıyın, yeryüzüne anlam kazandıran, dünyalı bir kafa taşıyın.

Burada, esas gerçekliği "Ben"e bağlamaya devam ediyor ve "Ben"in gerçekliği vücudun bariz gerçekliğini içeriyor. Beden en doğru şeydir; şiir ve felsefe veya başka kuruntular ve sanrılar yapsa bile tartışılmaz ve inkâr edilemez—kırık kanatlarını çırpıştırma.

Dr. Escher: Schopenhauer'in "Ben"i bilinçli "Ben"dir, Nietzsche'nin sözünü ettiği "Ben" ise psikolojik "Ben"imiz ile özbenliğin arasındadır.

Prof. Jung: Ah evet, ama bekleyin! Bir sonraki hamlede Nietzsche "Ben"e yeni bir tanım veriyor, ama şimdilik bu yetersiz formülasyonunu paylaşmalıyız—özellikle bu aynı anda tarihsel olarak da yapılmış bir hata olduğu için. Bildiğiniz gibi, metafizik inançların çöküşüyle, insanın "Ben"i çok önem kazandı. Bu, bireycilik çağıydı. Bireycilik ile bireyleştirme arasında hiçbir ilgi yoktur; bireycilik insan egosunun şişmesidir, çünkü ego kendisini aniden bizzat Tanrı'nın kontrpuanı pozisyonunda bulmuştur. Çünkü dünyanın yüce egosu Tanrı idi ve bizler de Tanrı'nın düşüncelerinden başka bir şey değildik, derken şimdi öğreniyoruz ki Tanrı bir insan fikriymiş. Bu nedenle insan, tüm sıradanlığına rağmen, birinci dereceden bir kozmik etken haline geliyor, çünkü o tanrıların bile yaratıcısı. Ve dikkat ederseniz, insan Bernard Shaw'un oyunlarından birinde psikolojisini çok güzel karakterize ettiği dindar ateistin komik durumunda: ateist ateistik inancını kaybettiği için feryat figan eder—en yüksek inançları kaybolmuştur, artık ateizme inanamaz. Elbette birinin deist ya da ateist olması aynı şeydir; yalnızca bir artı ya da eksi meselesidir. Ama bu, ezelden beri insanoğlunun kaygısı olmuştur.

Gördüğünüz gibi Nietzsche burada zamanının, seksenlerin materyalist bireyciliğinin önyargılarına göre konuşuyor: ego istediği her şeye sahip olursa, her şey yolunda demektir. Modern sosyalist felsefemiz hâlâ budur; Karl Marx o zamana aittir. Bu sosyalizm denen aydınlanmış bireyciliktir, sadece her insana iyi bir varoluş verilmesi gerektiği fikridir. Bireyci ideal budur, çünkü herkese

iyi bir varoluş tanınmazsa, insan kendisini iyi hissetmez. Eğer iyi birer evi olan arkadaşlarım yoksa, onlara yemeğe davet edilemem ve iyi bir evim yoksa onlara güzel yemekler veremem. Dolayısıyla belirli sayıda insanın güzel evlere sahip olması gerektiği varsayılır.

Şimdi, "Ben"in formülasyonunun ego şişmesinden kaynaklanan bir hata olması, 19. yüzyılın sonunda aşılmaya başlandı. Çok geçmeden Nietzsche, daha güncel, yepyeni bir bakış açısı getirdi. O bir bakıma bir peygamberdi. "Hep daha dürüst konuşmayı öğrenir ego; ve öğrendikçe bedene ve yeryüzüne daha çok unvan ve onur bulur." Yani bu ego bilincinin ruh haline ne kadar girerseniz, bedenin o gerçek için ne kadar önemli olduğunu o kadar çok görürsünüz. Çünkü ego bilinci çok dardır; şimdilik yalnızca birkaç şey içerir ve geri kalan her şey bilinçdışıdır. Bir etüt yapmak için bir kıtadan diğerine koşturmanız gerekmektedir. Ve şeylerin bütünüyle bir vizyonuna sahip olmak için soyutlamalar yapmalısınız, çünkü şeylerin tüm ayrıntılarını imgelerken aynı anda bütünlüğünü göz önünde bulunduramazsınız. Bilinciniz o kadar kısıtlıdır ki ekonomi yapmanız, soyutlamalar yapmanız gerekir; bu gerçekten insanların tanrının evrensel bilinci varsaydıklarının tam tersidir. Denebilir ki insan, evrende Tanrı'nın bilincinde yaptığı yolculuktan sonra evine dönmüştür ve tüm işin kökeninin, insan zihninin küçücük ve dar evi, bilincin darlığı ve kısıtlılığı olduğunu keşfetmiştir. Ve o kısıtlılığın nedeninin çok açık bir biçimde beden olduğunu da görmüştür.

Salt onların olduğu yerde olmadığın için pek çok şeyin bilincinde olamazsınız; örneğin kütüphanede olan bitenin bilincinde değilim ve birisinin kütüphanede ne dediğini duyamıyorum, çünkü kulaklarım burada, orada değil. Bedenim olmadan yapabilseydim, o zaman kulaklarım New York ya da Stockholm'de olabilirdi.

Her şeyi duyabilirim ve görebilirim, her ne olursa. Ama aslında bir beden var ve bu beden zamanda ve mekânda; öyle olmasa o bilinç kısıtlaması olmazdı. Ayrıca hiçbir kısıtlama olmasaydı hiçbir bilinç olmazdı, çünkü size göre milyonlarca şeyin bilincindeyseniz, hiçbir şeyin bilincinde olmazsınız: bilinciniz aşırı bulanıklaşır. Ve ayrım, bilincin gerçek özü, münhasırlıktır.[7] Mutlak bilinçli olmak için birçok şeyi dışlayabilmeniz gerekir. Bu nedenle kısıtlılık, bilincin varlığı, karakteridir. Ve bu belirginliğin nedeni, bilinç keskinliğinin o özel kapasitesi, sizi belirli bir mekâna ve belirli bir ana kısıtlayan bedendir. Kozmik belirsizliğin temel niteliğine karşı sizi korur. Bilinç olmadan, herhangi bir şey nasıl ayırt edilebilir, herhangi bir şey nasıl olabilir? Kimse farkında değilse bir dünya olamaz. Bir dünyanın varlığı hakkında konuşacak kimse yoksa, o dünya yoktur. Ve bedenin kısıtlaması olmadan keskin bir bilinç nasıl olabilir?

Böylece bilinçte ve bilinç tarafından temsil edilebilen her şeyin nihai nedeninin beden olduğunu anlarız. 19. yüzyılın sonunun büyük kavrayışı, bedenin son derece önemli, tüm işin kökünde olduğunu ve vücuda yapılan herhangi bir

[7] Jung daha yaygın olarak bilinçdışının kaynaşma ve birleşmeyle karakterine karşı bilincin ayırt edici (ya da Logos) özelliğinden söz eder.

değişikliğin zihni etkileyeceğidir. İnsanlar, histerinin bile bedenle ilgili olduğunu, psykhe diye bir şeyin olmadığını düşünüyorlardı. Bu elbette önceki çağın metafiziğine karşı aşırı bir tepkiydi. "Egom bana yeni bir gurur öğretti ve ben de insanlara öğretiyorum: Artık kafanızı gökselliğin kumlarına gömmeyin, onu özgürce taşıyın, yeryüzüne anlam kazandıran, dünyalı bir kafa taşıyın." Bu tam olarak söylemek istediğim: yeryüzüne anlamını veren, yeryüzünün kafasıdır. Beden bilincin garantisidir ve anlamın yaratılması için kullanılan araç da bilinçtir. Bilinç olmasa hiçbir anlam olmazdı ve bedensiz bir bilinç de olamayacağı için, beden de olmadan anlam olamazdı.

> İnsanlara yeni bir irade öğretiyorum: insanın körlemesine izlediği yolu seçin ve onu onaylayın—hastaymış, helak olmuş gibi sıvışmayın!

Bunun anlamı şudur: İnsan—ya da ego bilinci—yaşayan bir bedendir, bedeni nihai gerçekliktir. Ve bu, doğrudur: kendi yolunu izlemelidir. Bu iyi bir yoldur ve ondan herhangi bir sapma yanlış, marazi—biyolojik anlamda yanlış olur. Burada çok önemli bir şey var. Bu pasaj Nietzsche'yle, özellikle de *Zerdüşt*'le ilgili olarak duyulan, acımasız bir bencillik veya bireycilik vaaz ettiği eleştirisini doğrular niteliktedir. Nietzsche bu cümle dışında başka bir şey yazmamış olsaydı, kesinlikle doğru olurdu: bununla suçlanabilirdi. Fakat her şey zamanının dilini konuşmasından kaynaklanıyor. "Ben" kavramını açıkça incelemeden "Ben," ego bilinci diyor. "Ben"in ne olduğunu asla soramıyor, psikolojik bir eleştirisi yok. Psikolojik olarak eleştirmeye başladığı anda, "Ben" ya da "ego bilinci" ifadelerinin çok sınırlı, yanlış bir kavram olduğunu görürdü; yanlıştır.

> Hastalar, helak olanlar—Bedeni ve hayatı hor görenler ve tanrısal dünyayı ve kurtarıcı kan damlalarını bulanlar, onlardır; ama bu tatlı ve hüzünlü zehri bile, bedenden ve yeryüzünden alıyorlardı!

Bu kan damlaları neye atfediliyor?

Miss Hannah: Komünyona.

Prof. Jung: Evet, kurtarıcı kan damlaları Mesih'in kanıdır. Ve onların bile bedenden ve yeryüzünden alındığını söylüyor.

Mrs. Jung: Bu ekmek ve şarap değil midir?

Prof. Jung: Evet, kırmızı şarap kandır ve yeryüzünün tözü ekmektir ve bu, Mesih'in bedeni ve kanıdır. Onlara tatlı ve zehirli diyor, çünkü maraziliğimizin fiziksel ilkeyle değil, metafizikle yaşamamızdan kaynaklandığını söylüyor—tinle yaşıyoruz, ama tin bizim imgelemimizden başka bir şey değil. Yine burada da psikolojik eleştiriden yoksun kalıyor, çünkü imgelem nedir?

> Sefaletlerinden kaçmak istiyorlardı, ama yıldızlar onlara çok uzaktı. O zaman içlerini çekerek: "Ne olurdu başka bir varoluşa ve mutluluğa kaçabileceğimiz tanrısal yollar olsaydı!" dediler. Böylece kendilerine yan yollar ve kanlı içkiler buldular!

Bu elbette komünyona küfür, hürmetsizliktir.

> Bu bedenin ve yeryüzünün ötesine uçabileceklerini sandı bu nankörler. Oysa bu uçuşun sarsıntısını ve esrimesini neye borçluydular? Bedenlerine ve bu yeryüzüne!

Burası açık. Bedene minnettar olmadılar, *ekstasis* içinde bu yeryüzünden uzak, göksel bir mekâna geçmek istediler. Oysa *ekstasis* yaşamalarının nedeni, alçak gönüllü hizmetkârlarının, bedenin sarsılmasıdır. Beden onlara yardım etmese *ekstasis* olmazdı. Başka türlü *ekstasis* nasıl oluşabilir? Ancak bedendelerse ondan çıkabilirler; beden dolaylı olarak *ekstasis*'e yardımcı olur. Ve elbette bedene kötü davranırsanız, sizi evden, bedeninizden tamamen dışarı atabilir.

Bu, nesnelere kötü davranmak gibidir. Nesneler cansız şeylerdir; ağırlıklarıyla ortalıkta yatarlar, bacakları ya da kanatları yoktur ve insanlar sıklıkla onlara karşı oldukça sabırsızdır. Örneğin bu kitap eminim masanın merkezine yakın, güvende olacağı bir yerde durmayı tercih ederdi, ama ben masanın kenarına koydum. Bu, o zavallı yaratık, o kitap için, hassas bir konumdur. Düşüp hasar görebilir. Sabırsızsam, onlara ters bir şekilde dokunursam, zavallı nesneler için acınası bir durumdur. Sonra da onlar öçlerini alırlar. Onlara kötü davrandığım için bana karşı çıkarlar ve garip bir şekilde terslenmeye başlarlar. Ben de, "Ah, şu lanet nesneler, ölü şeyler, aşağılıklar!" derim—ve anında canlanırlar. Canlı varlıklarmış gibi davranmaya başlarlar. O zaman Alman felsefecinin *die Tücke des Objekts* [nesnelerin zararlılığı] konusunda söyledikleri gözlemlenebilir. Ve onları ne kadar çok lanetlerseniz, onlara yaşam ima eden eğretilemeleri de o kadar çok kullanırsınız. Örneğin "Bu kitap nereye saklandı şimdi? Kaçtı, bir yerlere gizlendi." Ya da "Şeytan girmiş o saate, nereye gitti?" Nesneler özellikle onlara sabırsız davranan insanlarla tehlikeli nitelikler alır: gözlerinize atlarlar, bacaklarınızı ısırırlar, bir sandalyeye saklanıp oturduğunuz yerde sivri bir uç yaparlar—bu gibi şeyler. Vischer'in kitabında çok güzel örnekler bulabilirsiniz. Örneğin gözlükler neler yapabilir! Gizleyici bir deseni olan bir koltuk varsa, gözlüklerim onu bulur ve görünmez olur, konturları desene karışır. Ve tabii ki, tereyağlı kızarmış ekmek asla tereyağsız tarafına düşmez. Ve kahve demliği mutlaka ağzını süt çanağının tutacağının altına girmeye çalışır, ki böylece cezveyi kaldırdığınızda süt dökülsün. Ama böyle şeyler yalnızca nesnelere karşı sabırsız davrananlara olur—o zaman şeytanlar nesnelere girer ve en olağanüstü numaralarını yaparlar.[8]

> Zerdüşt hastalara karşı şefkatlidir. Gerçekten onların teselli yöntemlerine ve nankörlüklerine kızmaz. Yeter ki hastalıktan iyileşsinler, onu yensinler ve kendilerine daha üstün bedenler yaratsınlar!

---

[8] Alman felsefeci Friedrich Theodor von Vischer *Auch Einer* (Leipzig, 9. baskı, 1902) adlı romanında cansız nesnelerin muzırlığından söz eder. Jung bu fikri TE 6, par. 627'de ele alır.

> Zerdüşt, sanrılarına şefkatle bakan ve gece yarısı, Tanrı'sının mezarına sokulan, hastalıktan kalkmış olanlara da kızmaz. Ama gözyaşlarında bile hastalık ve hasta bir beden kalır.
>
> Derin düşünenler ve Tanrı yolunda sürünenlerin arasında çok hastalar olmuştur; bunlar ayırt edebilenlerden ve erdemlerin en genci olan dürüstlükten şiddetle nefret ederler.

Burada, Nietzsche'nin kişisel deneyimine ait çok şey görüyoruz. Örneğin bir önyargıyı aştığınızda, hoşgörülü davranma eğiliminde olursunuz. "Oh, Tanrım, evet, insan şeyleri bu şekilde anlayabilir; insanlar henüz bilmiyorlar." Dersiniz. Ama önyargıda ısrar edenler, önyargı olduğu yönündeki yarım bilgileriyle, vazgeçenlere çok içerlerler.

> Onlar daima geriye, karanlık çağalara bakarlar: gerçekten de o zamanlar sanrı ve iman, bir şeydi. Aklın saçmalaması Tanrı'ya yakın olmaktı ve kuşku, günahtı.
>
> Bu tanrı-gibileri iyi tanırım: onlar kendilerine inanılmasında ısrar ederler ve kuşku günahtır derler. Ayrıca kendilerinin neye inandıklarını da çok iyi bilirim.
>
> Gerçekten onlar en çok öte dünyalara ve kurtaran kan damlalarına değil, bedene inanırlar ve onlar için esas olan, kendi bedenleridir.

Tanrı-gibiler derken ne demek istiyor?

Mrs. Brunner: Doğruları bildiklerini sanan rahipleri kastediyor.

Prof. Jung: Ah evet, ama onlar tanrı-gibi mi? Ya da neden öyle davransınlar?

Miss Wolff: Sanırım belli bir esrime halindeyken tanrısallığın nasıl bir şey olduğunu anladıklarını sananları kastediyor; ortaçağdan ya da eski zamanlardan söz ediyor.

Prof. Jung: Karanlık çağlara, besbelli sanrılarının ve inançlarının farklı bir şey olduğu ortaçağa baktıkları kesin. Dolayısıyla akıl manisi, yönünü kaybetmiş bir zihin durumu olarak anlaşılabilir. Bence bu yorum doğru—karışık bir akıl Yüce Allah gibi olmaktır, kuşkuysa günahtır. Ve bu tamamen doğrudur. O halde tanrı gibi olanlar, ortaçağ zihniyeti olan insanlar demektir. Ama neden onların tanrı-gibi olduğunu düşünüyor? Onlara tanrı-gibi demesi için bir tür psikolojik gerekçesi olmalı.

Prof. Reichstein: Belki de diğer dünyada yaşıyor olmaları demektir; burada tanrı-gibi insanlardan ve bu dünyada yaşayan insanlardan söz ediyor.

Prof. Jung: Evet, böyle bir niteleme için psikolojik gerekçe, bu insanların yaşadığı durumun bir tanrısallık olmasıdır. Eğer metafizik bir tanrı olduğu varsayılıyorsa ve insanlar metafizik bir varoluşu yaşıyorsa, o zaman Tanrı gibidirler; ve psikolojik anlamda o metafizik yer, bilinçdışıdır. Bilinçdışında yaşayan insanlar, bilinçdışı gibidirler; o halde bilinçdışının gerçekliğine tanrısallık diyebileceğiniz ölçüde, onlar da tanrısal gibidirler: Tanrı'ya benzerler. Bu, gerçekte, yaşamda kendine özgü bir tartışmasızlığa sahip olmalarında, kendilerini

haklı bulmalarında görülür; yollarının doğru—ya da yanlış—olduğu kesindir. Bu konuda hiç kuşku yoktur: Bir hayvanın doğal tartışmasızlığına sahiptirler. Bu nedenle, bir hayvan bir bakıma tanrı-gibidir, çünkü bu onun modelinin anlamını yerine getirir. Ve bu, hayvan için metafizik bir şeydir. Modelinin bilincinde değildir—Pueblolu̇ların bir Puebloda [koy] yaşadıklarından ya da bir fil kendisinin bir fil olduğundan ne kadar habersizse—olsa olsa insana göre bir fil olduğunun *daha çok* farkındadır. Ama biz genellikle ne olduğumuzu bilmeyiz. Belki öyküyü bilirsiniz, 13. yüzyılda düşmanları tarafından yakalandıktan sonra karanlık bir zindana kapatılan şövalye, o mağarada yıllarca acı çektikten sonra en sonunda sabrı taşar ve masayı yumruklayarak şöyle der, "Şu lanet ortaçağ bir bitse artık!"

Miss Wolff: Nietzsche burada *Gottähnlich* sözcüğünü kullanırken bazı tarihi gerçeklere gönderme yapmıyor mu? Tanrı'ya inananların *Gottähnlich* olduğunu kastediyor.[9] Burada, ortaçağ inançlarına göre, tavaf eden eden dervişler ve benzerleri gibi, Tanrı ile özel temas halindeymiş gibi görülen epileptiklerle bir bağlantı olsa gerek. Bence o, muhtemelen tanrı-gibi insanları onlarla karşılaştırıyor—çünkü delirmiş, egosu yok olmuş, çözülmüş olanların özellikle Tanrı'ya yakın olduğu düşünülürdü.

Prof. Jung: İlkellere göre, delilerin içine tinler girmiştir.

Miss Wolff: Evet ve bilinç ve egoyu vurguladığı için, özellikle onları eleştiriyor.

Prof. Jung: Ama şimdi de diyor ki, "Gerçekten onlar en çok öte dünyalara ve kurtaran kan damlalarına değil, bedene inanırlar ve onlar için esas olan, kendi bedenleridir." Gördüğünüz gibi bu öte dünyalılar için bile beden mutlak şeydir, onlar bile en çok bedene inanırlar. Bizse tam tersi olduğunu varsayıyorduk. Bu nasıl oluyor?

Miss Hannah: Bu o kadar doğru ki. Kimse sağlığını bir ilahiyatçı kadar dert etmez.

Prof. Jung: Eh, çok metafizik olan insanların, bedenlerinde sıkıntı duydukları düşüncesinde bir şeyler var. Çünkü zihniyet veya psykhe bedeni ne kadar kendi haline bırakırsa, bedende de o kadar çok sorun çıkar. İkisi bir arada yaşamalıdır. Bu metafizik bile olması gerekmeden, sezgisel insanların kötü sağlık durumunu açıklar; biraz fazla sezgisel olmaları yeterli olur. Çok fazla yaşarlar, sonra sindirimde sıkıntı olur, kronik hastalıklar, mide ya da duodenum ülserleri geliştirirler. Ya da başka, enfeksiyonlu bozukluklar geçirebilirler; birçok organik hastalık bu tuhaf ilgisizlikten kaynaklanır. Çok fazla tinsel düşüncelerle yaşayan insanlar dikkatlerini bedenlerine döndürmelidirler. Dolayısıyla yeni bir metafizik doğru keşfettiğinizde veya metafizik bir soruna cevap bulduğunuzda, önce birkaç ay midenizi rahatsız edip etmediğini denemek her zaman akıllıca olur diyebiliriz; ediyorsa, yanlış olduğundan emin olabilirsiniz. Metafizik fikirler gerekir—onlar olmadan olmaz—ancak insanoğluna uygun olup

[9] *Gottähnlich*: Tanrısal, tanrı gibi.

olmadıklarını sınamak gerekir: iyi bir metafizik fikir, insanın midesini bozmaz. Örneğin öldükten sonra elli milyon yıl değil de, elli bin yıl yaşamaya devam edeceğimize dair bir metafizik inanca sahipsem—eğer bu bir çözümse—yalnızca elli bin yıla inanmamın ne anlama geldiğini sınarım; sindirimim için iyi—ya da kötü olabilir. Çünkü başka bir ölçütüm yoktur. Tabii kulağa komik geliyor, ama insanın da yaşayan bir bedene sahip olduğu inancından başlarım, bir şey bir taraf için doğruysa, diğeri için de doğru olmalıdır. Çünkü beden nedir? Beden yalnızca tinin, psykhenin görünürlüğüdür ve tin, bedenin psikolojik deneyimidir. Yani aslında bir ve aynı şeydir. Bu nedenle, iyi bir doğru, tüm sistem için doğru olmalıdır, sadece yarısı için değil. Benim imgelemimde bir şey iyi gözükür—imgelemime uyar—ama bedenim için tamamen yanlış olduğu ortaya çıkar. Bir şey beden için güzelmiş gibi görünse de, tinin deneyimi için çok kötü olabilir ve bu durumda bir metafizik bağırsak yangısı yaşarım. Dolayısıyla iki sistemi bir araya getirirken dikkatli olmalıyım; tek ölçüt, ikisinin dengede olmasıdır. Yaşam akıyorsa, o zaman belki sorun olmadığını söyleyebilirim, ancak canım sıkıldıysa bir şeylerin yanlış, en azından arızalı olması gerektiğini bilirim. Bu nedenle, belirgin bir biçimde tinsel nitelikli, tek taraflı inançları olan insanları bedenleri dikkat etmeye zorlar. Salt hatalı inançlarından dolayı türlü bedensel rahatsızlıktan mustarip çok insan gördüm.

> Ama beden onlara göre hastalıklı bir şeydir ve bedenlerinden sıyrılmak isterler. Bu nedenle ölüm öğütleyenlere inanırlar ve kendileri de özellikle öte dünya öğütleri verirler.
>
> Kardeşlerim! Sağlam bedenin sesini dinleyin, daha iyi, bu ses, daha dürüst ve saf bir sestir.
>
> Sağlıklı, mükemmel ve sağlam yapılı beden daha dürüstçe ve safça konuşur ve yeryüzünün anlamından söz eder.

İşte buyrun. Sağlıklı bedenin tepkisine güveniyor. Sağlıklı beden, sağlıklı yaşamdır ve sağlıklı yaşam, bedenin olduğu kadar insan ruhunun da yaşamıdır, çünkü ruh ve beden iki ayrı şey değildir. Onlar, birdir.

SEMİNER III

6 Şubat 1935

Prof. Jung:
Mrs. Baynes'in bir katkısı var. "Burada, bölümdeki Öte dünyalılar hakkındaki bölümün son dizesi ile Wilhelm'in *I Ching*'deki yorumlarından biri arasında ilginç bir paralellik var. Nietzsche şöyle diyor: 'Sağlıklı, mükemmel ve sağlam yapılı beden daha dürüstçe ve safça konuşur ve yeryüzünün anlamından söz eder.'
Muhtemelen o tuhaf ifade dikkatinizi çekmiştir, "dört kare" [four square: sağlam yapılı] beden. Beden elbette tam anlamıyla yeryüzüdür ve "yeryüzünün anlamından söz eder" demek, beden bilinç ürettiği ölçüde, yeryüzünün anlamını da üretir demektir. Örneğin bir kitaba veya herhangi bir nesneye bilinç veya yaratıcı bir zihin verebilseniz, içeriğini anlatırdı; oduna bilinç verin, odunun anlamını anlatacaktır; Taşa verin, taşın anlamından söz etsin.

Sonra Mrs. Baynes şöyle devam ediyor. "Wilhelm, K'un, Alıcı, Toprak heksagramının ikinci çizgisini yorumluyor ve şöyle diyor: 'Cennetin simgesi bir daire, yeryüzününkiyse dik açılı bir dörtgendir. Dolayısıyla dik açılı olmak yeryüzünün özgün bir niteliğidir.' "

K'un, Yin'in simgesidir ve altı zayıf çizgiden oluşan mutlak Yin heksagramı, alıcı simgedir; K'un gebe kalan yeryüzüdür. O heksagramın ilk çizgisi şöyledir:

Kırağıya basıyorsanız sağlam buz da uzak değildir.

Kırağı çok katı değildir, parçalanır, ama buz katıdır. Bu, Yin'in niteliğidir: soğuk ve katıdır, dağın kuzey tarafıdır; gecedir, nemdir ve yeryüzüdür. Sonra, yeryüzü betimlemesini sürdürerek, ikinci çizgide:

Düz, dik açılı, büyük.
Amaçsız bile olunsa, ilerlemeden olmaz.

Bu, bir amaç olmasa bile İşlerin yürüdüğü ya da yürümesine yardımcı olunduğu anlamına gelir. Sonra üçüncü çizgi:

Gizli çizgiler, biz sebatlı kalabiliriz.
Belki bir kralın hizmetindeysen,
İş arama, işleri sonucuna erdir!

Bu, gizli, konuşulmayan amaçta ısrar edildiği takdirde, yeryüzünün doğası, yeryüzündeki gizli çizgilerin sizi yönlendireceği anlamına geliyor. Bir kralın hizmetinde gibisiniz; amacınız yok, çünkü amaç krala ait. Saklı kral, yeryüzünde uyuyan kral, hükümdar ya da önderdir. Ve "İş arama, işleri sonucuna erdir" demek, "Ne yapacağını bilmiyormuş gibi, kendi icat ettiğiniz işleri kovalamayın, zaten orada olan işi takip edin ve sonuçlandırın" demektir. Hepsi körlemesine; karanlık imaları, gizlenmiş çizgileri izleyerek gece vakti yapılan işlerdir.

Dördüncü çizgi diyor ki:

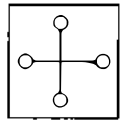
Ağzı bağlanmış bir çuval. Kusur da, övgü de yok.

Fikir, birinin sanki karanlık bir çuvala bağlanmış gibi olması. Kaçamazsınız, göremiyorsunuz, tamamen edilgensiniz ve bu nedenle durumunuzda ne kusurunuz ne de övülecek bir şey var. Ve beşinci satır:

Sarı iç çamaşırı en iyi kısmeti getirir.

Sarı, yeryüzünün ve arzulanan orta yolun rengidir. Dolayısıyla doğru iç tutumun kişinin kendine uyum sağlaması anlamına geliyor; dış giyimin dünyaya uyum sağlaması gibi. İçindeki şeylere yönelik doğru bir tutumun varsa, bu iyi kısmet getirir. Almanca sözcük aslında, biraz daha fazlası, neredeyse kurtuluş anlamına gelen *Heil*'dir. Ancak *I Ching*'de iyi kısmet, genellikle dünyevi servet demektir; sıklıkla tamamen dünyevi bir girişime yön vermek için kullanılır. Örneğin kişi bir işe başlamadan önce Taocu kâhinlerinden birinden I Ching'e bakmasını ister ve bu durumda, her işaretin başındaki yargı denen bölüm esas alınır. Bu en eski yorumdur—MÖ 11 ya da 12. yüzyıldan, Kral Wen ve Chau Dükü döneminden kalmıştır—ve orada bir işaretin genel olarak iyi ya da kötü olup olmadığı söylenir. Örneğin "Kusur olmadan büyük kısmet" ya da "Şimdi büyük suyun üzerinden geçmek için iyi bir zaman» diyebilir. Bu göstergeler, bir kural olarak, soruyu soranın bilmek istediği her şeydir. Aşağıdaki ince anlam taşıyan çizgilerin derin ahlaksal etkilerinden genellikle pek söz edilmez. Ancak elbette, ince bir zekâya sahip olan herkes, kâhinden dünyevi iyiliğinden ziyade tinsel iyiliğini öğrenmek isteyecektir—kendi ruhunun kaosu veya labirentinde doğru yolu bulabilmek için.

Mrs. Baynes özellikle ikinci satıra, yeryüzü anlamına gelen "Düz, dik açılı, büyük" ifadesine dikkat çekiyor. Wilhelm, ona kitabı tanıtan yaşlı Çinli bilge Lau'nun yardımıyla I Ching'deki Yorum üzerinde çalışmıştı ve bu çizgiyle ilgili olarak şunları söylemişti: "Cennetin simgesi dairedir, yeryüzününkiyse dik açılı bir kare. Böylece dört kare niteliği, yeryüzünün orijinal veya primordiyal niteliğidir. Çin felsefesindeki eski kozmogonik güçler simgelerinin arasında Kian ("cennet") adı verilen bir merkez vardır, bundan yayılan dört temel güç –her biri özel isimleriyle– yeryüzünün boşluklarını doldurur, ki bu da şöyle bir karedir: Ve bu dörtgenin çevresinde Yin ve Yang'ın hareketli nitelikleri, tek ve çift sayılar halindedir, ki bu aynı zamanda ateş, su, toprak, metal vb elementlerinin nitelikleridir. Bunlar bir tür girdap oluşturur; bütün sistem dönmektedir. Bu, dünyanın temel yapısı fikridir. Yorum, "Öte yandan, düz bir çizgide hareket" diye devam eder, "yaratıcı gücün asıl niteliğidir ve nicelik de (büyüklük) buna benzer bir niteliktir. Dört kare şeylerin hepsinin kökleri düz çizgidedir ve sırasıyla maddesel varlıkları oluşturur. Şimdi, yeryüzünün alıcı ve gebe kalan niteliğini oluşturan K'un, yaratıcı gücün bu niteliklerine uyum sağlar ve benimser. Böylece yaratıcı gücün düzlüğünden, düz çizgiden, bir kare, kareden de bir küp gelişir. Bu gebe kalan yeryüzünün, yaratıcı gücün özgün imasına teslim olmasıdır."

Başka bir deyişle, sadece düz bir çizgi olan bu yaratıcı güç, bir ok ya da mermi gibi, uzayın üç boyutuyla cisimlere dönüştürülür; cisimlerin kökeni budur. Tüm bunlardan, Nietzsche'nin konuşma simgelerini aldığı derinliği takdir edebiliriz. Muhtemelen kendisi bu dört-karenin anlamının bilincinde değildi; biri böyle bir ifade kullanmasını şiddetle eleştirecek ve yeryüzünün neden dört-kare olması gerektiğini soracak olsa, Nietzsche, "Ah, bu ifadeyi atalım gitsin, kesinlikle vazgeçilmez değildir" diyebilirdi. Fakat daha derin bir anlamda, vazgeçilmezdir. Yeryüzünün dört-kare olduğu düşüncesi muazzam bir derinlikte, kolektif bilinçdışında bulunmuştur, burada da, Çin'de de ve muhtemelen dünyanın her yerinde.

Mr. Allemann: Dört-kare, *muladhara chakra*'dadır.[1]

Mr. Baumann: Mısırlılar da, dünyanın biçimi konusunda aynı düşünceye sahiplerdi: dört ilke vardı.

Prof. Jung: Dünyanın yaratılışını izleyen dört maymun ve dört kurbağayı mı kastediyorsunuz?

Mr. Baumann: Farklı kavramlar vardı; dört tanrı ve dört çift tanrı vardı ve zaman, mekân, *materia* ve güç anlamına gelen dört ilkeye sahiplerdi.

Prof. Jung: Tapınakların dört kare niteliğinin aslında yeryüzü anlamına geldiği fikri de var: dört-kare sunak bir yeryüzü simgesi olarak görülüyordu.

---

1 Muladhara çakra, Kundalini yılanının uyuduğu yerdir. Bu, yaşamın en temel biçimini temsil eder. Hauer'in konferansları için bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, n. 11. Cary F. Baynes, Richard Wilhelm'in anıtsal *I Ching* ya da *Değişimler Kitabı* çevirisini ihya etmiş, Jung da bunun için kapsamlı bir önsöz yazmıştı. Nietzsche'nin "dört kare" kavramını Çin'den değil, Pythagorasçı kaynaklardan edinmesi olasıdır.

Ancak bu yorumlardan o kadar emin değilim. Mısır simgeciliğinin felsefi yorumu için tek kaynak Plutarkhos'dur. Iamblichus mutlak olarak güvenilir değildir, bazen biraz fantastikleşir; ne yazık ki sağlam temelden yoksundur. Eski Mısırlıların felsefi yorumlamalara sahip olduklarını Plutarkhos kadar Herodotos'tan da biliyoruz, ancak bu yorumların ne olduğunu kanıtlayacak çok az malzememiz var.[2] Ana kaynak Yunanlardı. Daha sonraki spekülasyonlar oldukça güvenilmezdir; salt hava-cıva ya da sezgilere dayalıdır—ki bu kabul edilen bir bilimsel ilke değildir. Şimdi bir sonraki bölüme geçeceğiz: "Bedeni Küçümseyenler," burada Zerdüşt bedenin büyük önemini anlatmaya devam ediyor. Bedenin anlamını açıyor ve çok ilginç bazı keşiflerde bulunuyor.

> Sözüm bedeni küçümseyenleredir: Onların ne yeniden öğrenmesini dilerim, ne de bana yeni bir şey öğretmelerini, yalnızca bedenlerine elveda demelerini—ve böylece susmalarını.
>
> "Ben, beden ve ruhtan ibaretim." Çocuk böyle der. Neden çocuklar gibi konuşmamalı?
>
> Fakat uyanmış, bilen kişi şöyle der: "Ben tamamen bedenden ibaretim, başka hiçbir şeyim yok ve ruh da yalnızca bedende olan bir şeyin adıdır."

Bu açıklama kulağa tamamen materyalistçe geliyor, ruh maddenin kimyasal süreçlerin türevlerinden başka bir şey değilmiş gibi. Nietzsche'nin "yaşayan" beden yerine hep *beden* sözcüğünü kullanması talihsizdir, çünkü elbette ölü beden asla bir ruh üretmez ve yaşayan bir bedenin de ne olduğunu tam olarak bilmiyoruz. Bildiğimiz, ölü bir bedenden kesinlikle farklı özelliklere sahip olduğudur. Ölü bedenin çabucak çürümek gibi nahoş bir özelliği vardır; bir anda kimyasal bozunma veya oksidasyonun fiziksel süreci haline gelir. Öte yandan canlı beden her zaman bozunmaya karşı mücadele ederken, en üst düzeyde sentetiktir; besinlerdeki basit kimyasal cisimlerden, oksidasyona uğramadan o düzeyde tutulan, son derece karmaşık sentetik maddeler oluşturur. Yani canlı albüminde, bilimin bilmediği bir başka sır daha vardır ve bu, psykhe gibi bir şeyi üreten canlı bedendir. Çünkü "Bütünüyle yaşayan bedenim ben" demiş olsaydı, bu doğru olurdu ve materyalist hata mümkün olmazdı. Tabii ki, bir bedenin canlı ya da ölü olması, dünya kadar fark yaratıyor. Şimdi, psikolojinin canlı bedene bir eşlikçi olduğunu, hatta canlı beden tarafından üretildiğini, bir türev olduğu söylenebilir; bu her halükârda mükemmel uygulanabilecek bir hipotezdir ve bilimin nispeten uzun bir süreden beri bu varsayımdan ilerlediğini biliyorsunuz. Elbette, insanların canlı bir bedenin ne olduğunu bildiklerini sorgulamadan kabul etmeleri, sağlıklı bir materyalizmdir. Ama hiçbir akıllı kişi yaşamın ne olduğunu bildiğini sanmaz; sadece aptallar, bir *sous entendu* ya da sessiz bir öneri olarak, bildiklerini düşünürler.

> Beden; büyük bir feraset, tek algılı bir çokluk, bir savaş ve bir barış, bir sürü ve bir çobandır.

---

[2] Plutarkhos ve Herodotos için bkz. yukarıda 31 Ekim 1934, n. 6.

Bu çok önemli ve ilginç bir ifadedir. Çünkü yaşayan beden yaşamın gizini içerdiği ölçüde, bir zekâdır. Ayrıca tek bir zihinde toplanmış bir çokluktur, çünkü beden boşluğa genişler ve burası ile orası iki ayrı şeydir; ayak parmaklarınızda olan el parmaklarınızda değildir ve parmaklarınızda olan da kulaklarınızda veya midenizde ya da dizlerinizde ya da bedeninizin başka herhangi bir yerinde değildir. Her zaman için her bölüm kendi başına bir şeydir. Farklı biçim ve lokalizasyonların hepsi zihninizde az çok farklı gerçekler olarak temsil edilir, bu nedenle çokluk vardır. Kafanızla düşündüğünüz şey ille de kalbinizde hissettiğiniz şeyle uyuşmaz ve karnınızın düşündükleri, zihninizin düşünceleri değildir. Muhtemelen, bilinç diye bir şeyin mümkün olmasının nedeni de budur. Farklı şeyler temsil edilir ve bunların daima bir bilinç alanında, yani bir tür uzantıda olduğu varsayılır. Yine de bütünün, bu çoğulluğun bir araya geldiğini ve bunun "Ben" dediğiniz şey olduğunu hissedersiniz; bu, bir düşüncenin uzantıya sahip olduğu kadar bile bir uzantıya sahip olduğunu söyleyemeyeceğiniz bir merkeze bir göndermedir. Düşünce bedensiz bir şeydir, çünkü hiçbir uzamsal niteliği yoktur. Bu yüzden "Ben" soyut bir şeymiş gibi görünse de, muğlak bir biçimde bedeninizle aynıdır; örneğin "Ben" i vurgulamak için, "Ben" derken göğsünüze vurursunuz.

Bunu ilkellerde görürsünüz: kendilerinden söz ederken, "Ben! Ben!" —diyerek bedenlerini vurgularlar. Bedenine ait olduğunu düşündükleri gölgeleri hakkında bile çok hassas olabilirler; gölgelerine basacak olursanız sanki bedenlerine tekme atmışsınız gibi aynı ölçüde rencide olurlar, aynı ölçüde bir tecavüz gibi algılarlar. İlkellerde beden, ego bilinciyle bu ölçüde özdeştir. Biz gölgeyi dahil etmeyiz ve egomuz bedenimizden daha bağımsızdır, ama ego kavramımız da bu yüzden soyut ve dolayısıyla daha az uzamsaldır: uzamsal nitelikleri neredeyse yoktur. "Bedenim benim" demek bize bir eğretileme veya plastik bir konuşma biçemi gibi gelir; "Ben" dediğinizde, genellikle burada oturan şu değersiz bedeni kastetmezsiniz. Ama ilkel, "Ben"in aslında beden olduğu gerçeğiyle yüklüdür ve bu da kendisini tamamen farklı bir şekilde ifade eder; yani yalnızca bedenini etkileyen ego merkezini kasteder. Örneğin midesinin çalışmasını veya solunum hareketini veya kalbinin çarpmasını etkilemeyen bir düşünce, mevcut değildir. Bilinçli olarak düşündüğü tek şey, cildi, kasları, bedeninin pozisyonu veya bağırsak fonksiyonunu fiziksel olarak etkileyen fikirdir. Sanki solunum düzenini bozmayan bir düşünce *non-arrivé* [olmamış, gerçekleşmemiş] olur, psişik değildir.

Bu, bir ilkelin neden bütün gününü bilinçle dolduramadığını, oturup, boşluğa bakarak, hiçbir şey düşünmeden saatler geçirebileceğini açıklar. Elbette içinde sürekli bir psişik hareket gerçekleşir, ama bu düşünceler bilinçaltındadır; fiziksel rahatsızlıklarla altları çizilip desteklenmediği için, bilince ulaşmazlar. Bu nedenle, bazı zenci kabileler, düşüncenin salt midede gerçekleştiğine inanırlar; yani yalnızca sindiriminizi bozan düşünceler otantiktir. Pueblo Kızılderilileri, düşüncenin kalple yapıldığını ve kafasında düşündüklerine

inananların açıkça deli olduklarını söyler: dolayısıyla tüm Amerikalılar akıl hastasıdır. Amerikalı sanılmamak için hızla bir düzeltme yapmak, yalnızca düşüncenin veya bilincin kalbi veya soluk almayı, *anahata* bölgesini etkilediği konusunda hemfikir olduğumu söylemek zorunda kaldım. Elbette soluk alma hareketini kesinlikle rahatsız eden birçok fikir veya duygu, ifade veya algı vardır. Solunum eğrinizi izlerseniz, bir şey söylenirse veya bir ses duyarsanız ya da başka bir rahatsızlık hissederseniz, özellikle konuşmaya başladığınız bir sırada, ses üretmek için gerekli hava hacmine sahip olmak için soluğunuzu toparlarken, solunumunuz anında etkilenir.

Bir sonraki aşama, sesin, konuşmanın üretildiği boğazdır ve yalnızca sözel düşünebilen muazzam sayıda insan var; bir şeyi tanımlayan bir sözcük olmadığında, onu duyamadıklarında ya da basılı olarak görmediklerinde, o şey mevcut değildir. Bir sözcük görürler ve ona denk gelen bir şeyin varolduğunu düşünürler. Örneğin Kant, *Saf Aklın Eleştirisi* eserinde şöyle der: "İnsanlar 'Tanrı' *dedikleri* için Tanrı'nın *var* olduğunu düşünüyorlar.[3] Milyonlarca insanın psişik merkezi, boğazlarındadır; biri bir dizi muhteşem sözcük bağırır ve herkes, "Bak şimdi bir şey oldu, muhteşem değil mi? Mutlaka doğrudur" diye düşünür. Oysa sözcükler hiçbir şey ifade etmez. Kafalarındaki şu şeyi, şu amansız ışığı kullansalar, tamamen saçmalık olduğunu görürler. Ama birileri bir dizi sözcük yaparak bir dünya üretti, bir gerçeklik yaptı ve onlar da bunu kabul ediyor; Mantıklı olup olmadığı konusunda tek bir duraksama olmadan ciddiye alıyorlar. Tabii ki, bir sürü insanın biraz daha yükseğe çıktığı ve sözcüklerin bile dünyalar üretmediği düzeye geldiği yadsınamaz, ama enderdir, nüfusun çok küçük bir yüzdesidir.

Mr. Baumann: Kısa bir süre önce bana bazı psikolojik testler yapıldı ve sözcükleri bir görüntü veya sesle ilişkilendirilmeden hatırlayamadığımı keşfettim.

Prof. Jung: Evet, elbette hatırlayabilmek için şeyleri bedenle ilişkilendirmek gereklidir. Şeyleri optik gerçeklermiş gibi görüş alanına yansıtmak için, onları görselleştirmeniz gerekir.Ya da bunları ses alanına yansıtmanız gerekir ve bunu en iyi sözcüğü kullanarak yaparsınız. Aksi halde işleri dengede tutamazsınız. Mutlak soyut terimlerle düşünmek son derece zordur; en soyut matematikçi bile, bir beden gibi bir şeye tercüme edilmezse akılda tutulamayan soyutlamalara beden vermek için işaretler—harfler ve sayılar ve formüller—kullanır. Yani Nietzsche'nin burada bedenin önemi hakkında söyledikleri oldukça doğrudur. Ruhun sadece bedenin bir türevi olduğuna dair görüşü, bedenden yardım almadan, fiziksel şeylerle bağlantının yardımı olmaksızın psişik herhangi bir şey kuramadığımız ölçüde doğrudur. Tam bir soyutlama aslında imkânsızdır. Sözsüzdür; madde olarak adlandırılacak hiçbir şeyle yakınlık yoktur ve bu nedenle, neredeyse yoktur. Çakra sistemindeki en yüksek merkez; Sahrasra tam soyutlamadır. Herhangi bir fiziksel benzerlik veya yakınlığın ötesindedir. Gerçekten yoktur, çünkü varoluşun her türü her zaman uzantı veya beden ile bağlantılıdır.

---

[3] Bkz. yukarıda, 27 Haziran 1934, n. 4.

Şimdi, şu "bir savaş ve bir barış" ifadesinin üstünde düşünmeliyiz. Çünkü birçok şey birbiriyle çeliştiği için vardır ya da varolabilir. Örneğin aynı anda hem elinde hem de ayağında garip bir hisse sahipsen, ikisi arasında bir çatışma vardır; biri yukarıda, diğeri aşağıdadır ve bu yüzden de ilk buraya mı, oraya mı bakacağınızı bilemezsiniz. Dolayısıyla zihninizin çoğulcu unsurları bir çatışmanın, en azından dikkatin önceliği için verilen bir mücadelenin nedeni olabilir—öncelikle hangisiyle ilgileneceğinizi bilemezsiniz. Aynı anda bir sürü ve çoban gibidir; sürü çokluktan oluşur ve bir sürünün birimleri dağılırsa, çoban onları bir araya getirmelidir. O halde ego bilinci, psişik birimlerden oluşan bir sürünün çobanıdır ve çoban ölürse, sürü dağılır. Bu şizofrenidir. Zihnin bölünmesi birimlerin dağılmasıdır, o zaman her birim küçük bir ego bilinciymiş gibi davranır ve çobanın bir kalıntısı varsa, en azından kulakları duruyorsa, sesler duyacaktır. Birimler küçük egolar gibi davranır ve koyun zekâsıyla konuşurlar.

Zihnin bazı parçalarının ayrıldığı medyumluk deneylerinde de aynı olgu gözlemlenir. Psykhe son derece ayrışmaya müsaittir. Zihnin gerçekten çokluğa dayandığı gerçeği, bunu ciddi bir tehlike haline getirir. Bir de şizofreni hastalarında, sürü dağıldığı, savaş patladığı andan itibaren bilinç parçalarının bedenin farklı bölgelerine yansıtıldığı ve böylece belli bir miktar bilinçle konuşmaya başladığı çok sık gözlemlenir. Almanca okuyanların dikkatini Staudenmayer tarafından yazılan *Experimentelle Magie* adlı kitaba çekmek isterim.[4] Örneğin bağırsaklarının farklı yerlerinden sesler duyuyordu. Hastaların seslerini bedenlerinin bir yerine lokalize etmeleri çok sık görülen bir şeydir. Normalde de, "Sanki kalbim bana şöyle dedi," ya da "içimden bir ses duyar gibi oldum" diyoruz. Ama şizofrenler ayaklarından veya başlarından ya da gözlerinden gelen sesler duyarlar. "Bugün üst dudağımda sesler var" ya da "Şimdi göbeğimi işgal ettiler" diyen bir hastam var. Ayrıca, binlerce, karıncalar gibi bedenin üstünde yürüyen sonsuz küçüklükte adamlar olarak nitelendirilen sesler de vardır. O ünlü vakadaki Schreber de böyle bir arkadaştı.[5] Göz kapaklarının üzerinde onları kaldırıp alçaltmaya ya da cildinin üzerinde yürümeye çalışan düzinelerce küçük adam keşfetmişti; zaman zaman küçük adamlardan birisi bağımsızlığını kaybediyor ve hastanın bilinciyle birleşiyordu. Bu olduğunda da mutlaka kızıyor ve küfür ediyordu. Buna göreceli ayrışma denebilir—tüm parçalar mutlak olarak bağımsız değildir; bazen tekrar bütüne katılırlar. Sanki bir gölün donmuş yüzeyi parçalanmış ve parçacıklar yüzeyde sürüklenmektedir ve zaman zaman iki parça yeniden bir araya gelip birleşmektedir. Küçük adamın "Kahrolsun!" dediği ve bilinçle birleştiği an budur.

---

4 Ludwig Staudenmayer, *Die Magie als Experimentelle Naturwissenschaft* (*Deneysel Doğa Bilimi olarak Büyü*) (Leipzig, 1912).

5 Alman yargıç, Dr. D. P. Schreber *Memoirs of My Nervous Illness* [*Sinir Hastalığımın Anıları*] adlı kitabını 1903 yılında yayımlamıştı. Freud kişiyi hiç görmeden, "Bir Paranoya Vakasının Otobiyografik bir Anlatısı Üstüne Psiko-Analitik Notlar" hakkında bu vaka üzerine ayrıntılı bir çalışma yapmıştı (1912), standart baskı, cilt 12.

> Kardeşim, senin küçük ferasetin de bedeninin bir aracı, "tin" dediğin şeydir—büyük ferasetin bir aracı ve oyuncağıdır.

Bu cümleden Nietzsche'nin tini zihinle hemen aynı temelde ele aldığını görebilirsiniz: ikisi arasında çok az ayrım yapar veya hiç yapmaz. 19. yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başında yapılan ölümcül hata budur. Zihni ve tini tanımladılar; bu, ruhun gerçekten ne olduğunun ampirik anlayışını kaybetmiş olmalarından kaynaklanıyordu.[6] Tin, zihnin düzeyine indi, özellikle de sözcüklerden oluşan zihnin. Zihinleri sözcüklerden oluşan muazzam insan çoğunluğu zihinleri düşünceden oluşan küçük azınlığı yendi—ve onlar da zihinleri tinden oluşanları alt etti. Böylece tin yavaşça göksel yerinden akılcı düşünce düzeyine indi; elbette olması gereken bu değildi, ama daha da ileri gidip sadece sözcük haline gelmesinden daha iyiydi.

Bu fikir benim icadım değil. 19. yüzyılın sonlarında çok farklı zihinleri meşgul etmiştir. Mauthner zihnin konuşma temelinde bir felsefe yazmıştır; zihnin esas olarak dilden türetildiğini, konuşmanın zihin olduğunu düşünür.[7] Bu bağlantıları Upanişadlarda da bulursunuz. Ve Anatole France der ki: "Ses çıkarmanın ötesinde, zihin dediğiniz nedir, bir dile getirme, *L'aboiement d'un chien* [bir köpeğin havlaması] dışında?"[8] Çünkü bu, zihinsel olgunun bedensel temeli ve "psykhe" dediğimiz şeyin geliştiği bedensel eşliktir. Dolayısıyla tinin tepelerinden inerken, önce düşüncelerin çokluğuna, sonra düşüncelerin daha da engin çokluğuna gelirsiniz ve sonunda vardığınız bir köpeğin havlamasıdır—zihnin dile getirilmesi elbette kaynağında bir köpeğin havlaması gibidir. Bu, tin ve zekâyı tanımlayan ya da tin tamamen tanınamaz hale gelene kadar onları zihinle harmanlayan Klages'in felsefesine yol açtı; o, tinle yaşamı yok eden bir şey olarak mücadele eder. Tinin ne olduğunu bilseydi asla böyle bir varsayımda bulunmazdı, çünkü tin, başlangıçta, bir şampanya şişesinin açılması gibi çok köpüren bir şeydir. Son derece duygusal, aslında yaşamın doruk noktasıdır.[9]

Almanca sözcük *Geist* bunu iyi ifade eder; o sözcüğün etimolojisi de bir köpürmeye, kabarmaya işaret eder. Latince *spiritus* sözcüğü yalnızca rüzgâr demektir, Yunanca *animos*'unsa tinsel bir anlamı yoktur; o da rüzgâr anlamına gelir. Bu nedenle, Pentekost mucizesinde, Kutsal Ruhun inişi sırasında büyük

---

6 Jung bu karmaşa için sıklıkla, zihin, tin, ruh, vb anlamlarına gelen *Geist* sözcüğünün muğlaklığını suçlar.

7 Friedrich Mauthner, *Wörterbuch der Philosophie: Neue beiträge zu einer kritik des spräche* (*Felsefe Sözlüğü: Dilin Eleştirisine Yeni bir Katkı*) (Münih ve Leipzig, 1910). Mauthner'in savına göre, Aristoteles (örneğin) Yunanca yerine Kıptice ya da Dakota dili konuşsaydı farklı bir mantığa sahip olurdu. Mauthner bir defasında Nietzsche'nin kendi dili tarafından ayartılmış olduğunu söylemişti.

8 Başka bir yerde Anatole France'ın *Le Jardin d'Epicure* [*Epikouros'un Bahçesi*] yapıtını daha kapsamlı alıntılar (Paris, 1895), s. 80: "Düşünmek nedir? Kişi nasıl düşünür? Sözcüklerle düşünürüz. Bu başlı başına duyumsaldır ve bizleri doğaya geri götürür. Düşünün! Bir metafizikçinin elinde dünya sistemini yapılandırmak için maymunların ve köpeklerin mükemmelleştirilmiş çığlıklarından başka bir şey yoktur" (TE 6, par. 40).

9 Klages için bkz. yukarıda, 23 Mayıs 1934, n. 5.

bir rüzgâr olgusu vardı.[10] Sonra antik dönemdeki *pneuma* sözcüğü esas olarak *prana*, yaşam soluğu anlamına geliyordu ve *prana*, canlı varlıklar için karakteristiktir. Canlı varlık *pneuma* ile doludur; onsuz yaşam olmaz. Ve aslında tinsel bir anlamı olmayan *pneuma* kavramının, daha sonra Hıristiyan etkisi altında bu anlamı alması da asla bir hata değildir. Bu mantıklıydı, çünkü tin yaşamın bir doruk noktasıdır, hiçbir şekilde yıkıcı değildir. Ama zekâ, bu sözcükler iblisi, bir yaşam yok edicidir; zihin ne kadar çok özelleşirse, yaşam özü de o kadar azalır. Sözcükler gibi incecik—ya da sözcüklerin yalnızca ses olduğu ölçüde, *flatus vocis*, bir nefes ses olur.

Miss Wolff: [İngilizcedeki] *mind* [zihin, akıl] sözcüğü, aynı anda ezberlemek anlamına gelmez mi? *I mind,* "hatırlıyorum" anlamına gelir.

Prof. Jung: Aslında bu, soyut düşüncelerin sakınımı için bedenle ilişkilendirilmesi gerçeğiyle de birbirini tutuyor; Bu, bir şeyi hatırlamaktır.

Mrs. Jung: Sanırım bu sözcüğün tin olması fikrini Mukaddes Kitap'tan, dünyanın Tanrı tarafından yaratıldığı yerden almışız. Ve Yeni Ahit'te, Aziz Yuhanna'nın İncil'inde, Sözün Tanrı ve Tanrı'nın Söz olduğu söylenir, bu da sözü gerçekten çok yüksek bir yere getirmektedir.

Prof. Jung: Evet, ama Almanca *Wort* tam olarak Logos anlamına gelmez. Logos özgün bir kavramdır ve Logosun kendine özgü bir niteliği vardır; "Zihin" olarak tercüme edebileceğimiz Yunanca *nōus*'dan daha yüksek bir kavramdır, ama her iki sözcük, bir tür kozmogonik ilkeyi tanımlar. Gnostisizmde kozmogonik ilke logosa eşdeğerdir. Logos felsefesinin gerçek yaratıcısı Philo Judaeus'un daha farklılaşmış felsefesinde,[11] Aziz Yuhanna İncilinde, aynı ilke Logostur ve Logos kutsaldır. O, Tanrı'dır. Şimdi, Logos aslında başlangıçta sözle ilgiliydi ve bu nedenle böyle tercüme edilebilir, ancak söz, Mısır'da yaratıcı öğe olarak kabul edilirdi. Ptah tapınağındaki yazıtta: "Onun dediği olur" yazmasının nedeni budur.[12] *Logos* teriminin böylesine yüceltilmesi, sözcüğün anlamının tini ifade etmesidir. Ama aslında, önce tinle doluyorlar ve sonra sözcükleri üretiyorlardı; oysa biz sözcükler üretip tinle dolduğumuzu varsayıyoruz. Tam olarak fark da budur. Onlar yalnızca tin içlerine dolunca konuşurlardı. Hatta Yeni Ahit'te anlatılan *glossolalia* öyküsüne bakılırsa, tinin köpürmesine yakalandıkları zaman, farklı dillerde, hatta anlaşılmaz sözcüklerle konuşurlardı.[13] Ve burada, söz madde gibidir. Kutsal dürtünün, kutsal yaratıcı tinin kesinliğidir. Ptah tapınağındaki yazıt bu yaratıcının, kutsal dürtünün gerçeği haline

---

[10] "Pentekost Günü geldiğinde bütün imanlılar bir arada bulunuyordu. / Ansızın gökten, güçlü bir rüzgârın esişini andıran bir ses geldi" (Elçilerin İşleri, 2:1-2).

[11] Philo Judaeus için bkz. yukarıda, 16 Mayıs 1934, n. 6.

[12] Mısır tanrısı Ptah da, Yahve gibi, konuşarak yaratırdı. Piramit Metinlerinde, Ptah'ın "kalp ve dil" aracılığıyla yarattığı söylenir. Bkz. *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt* [*Eski Mısır'da Din ve Düşüncenin Gelişimi*], ed. James H. Breasted (Philadelphia, 1912), s. 44-47.

[13] "Glossolalia" konuşma diline normalde "başka dillerle konuşma" biçiminde tercüme edilir—yani bilinen bir dilde değil de, herhangi bir esinsel yorum yapılmadan, abuk sabuk konuşma anlamında. Jung burada daha genel bir yorum yapıyor. Bkz. Elçilerin İşleri, 2:3-4.

geldiğini çok net bir şekilde gösteriyor; bu da kendi içinde sözcüklerin ve bedenlerin ötesindedir. Tüm yaratılışın öncülüdür, biçimi yoktur; ama dünyanın alanına kesinlik edinir. Maddeyi yaratır. Bu nedenle Tantrik düşüncede madde, kutsal düşüncenin kesinliği olarak tanımlanır.

Çünkü kadim felsefe aslında bizimkinden farklı bir gerçeklikten, çok farklı bir psikolojiden yola çıkmıştır. Dil, o zamanlar çok kullanışsızdı. Platon'un bizim için şu anda kesin kavramlar olan belirli fikirleri ifade etmek için ne çok sıkıntı çektiğini görebilirsiniz; Felsefi düşüncesini ifade etmek için meseller ve türlü araçlar kullanmak zorundaydı. Ünlü mağara meseli, günümüzde bilişsellik teorisi dediğimiz şeye aittir, ama bunu o hantal aygıtla ifade etmek zorunda kalmıştı. İnsan ortaçağda yazılmış eserleri okurken dilin olağanüstü hantallığıyla mücadele etmek zorunda kalır. Özgün Almanca dehşet derecede ağır ve zordu. Stoik felsefenin son derece zarif Latincesini veya Yeni Platoncuları da okurken aynı sıkıntı yaşanır; o dil incelikleri ifade etmeye yetecek kadar farklılaşmamıştı. Yunanca bir bakıma daha incelikliydi, ama modern bir dille karşılaştırıldığında, o da son derece arkaik kalıyordu. Bu yüzden sürekli tinin baskısı altındaydılar, bu da onlar için çok gerçek bir şey haline geldi ve sözü tinin görünür yüzü gibi kabul ettiler. Bu yüzden onlar için kutsallaştı.

Eski Çin'de de aynı his vardı, hiyeroglif ya da yazı kutsal olduğu için, özel kişiler kirletilmemesi ya da kaybolmaması için her yazılı kâğıt parçasını dikkatle toplardı. Yazılı bir kitap büyüydü, çünkü tinin görünmesiydi. Antik bakış açısı budur, ama konuşmanın sonradan farklılaşmasında, orijinal tin olgusu gitgide gözden kaybedildi ve sonra, sözcük tinin yerini aldı. Hıristiyan kilisesinin gelişmesinde gerçek tinin neredeyse tükenmiş ve yalnızca yazılı sözün kalmış olduğunu görürüz. Bu yüzden Mukaddes Kitabın sözüne sarılırız. İlk yüzyıllarda dört incil, Tanrı'nın vahyi olarak kabul edilmezdi bile. İnsana moral veren, okuması yararlı kitaplar sayılırlardı, ama kimse bunların Tanrı'nın birincil kutsal esin kaynağı tarafından ortaya atılan sözü olduğunu düşünmezdi. Bu sonradan, yok olan tinin yerine bir yetki kaynağı arayışından doğan bir icattı. Aziz Paulus'u okursanız tinin nasıl çalıştığını görebilirsiniz. O, hâlâ baskı altındaydı. Onun sözleri tinin kekelemesidir; ama biz bunu tinin arıtılması olarak, sözün kendisini tin olarak gördük—büyük bir hataydı. Söz, tin tükendikten sonra ardında bıraktığı şeydir. Bu nedenle modern gelişme ilk olarak tinin zihne, zihnin de söze indirgenmesine yol açtı ve o zaman tin tamamen tükendi, böylece artık tinin ne olduğunu bilmiyoruz. Onun ne olduğunu hatırlamak için çaba harcamalıyız. Ancak tin konusunda en ufak bir bilgiye sahip olan herkes onun, yaşamın doruk noktası olduğunu bilir. Hatta yaşamın en yoğun halidir. Dr. Escher bana çok karmaşık bir felsefi sorunu, tin ve zihin ya da zekâ arasındaki ilişkiyi sordu, ki bunu tam olarak izah edemem. Bu son derece tartışmalı bir alandır ve doğal olarak olguya atfedilen tanıma bağlıdır. Çünkü ben tinin şöyle ve şöyle bir şey, zihninse şöyle ve şöyle bir şey olduğunu öneririm ve ama "zihin" herhangi bir şey, "tin" herhangi bir şey anlamına gelirse, bu imkânsız olur. İşte sorun tam olarak bu-

dur, tam olarak söylemiş olduğumdur. Zihin ve tin günümüzde o kadar birbirine karıştırılmıştır ki, birbirlerinin yerine kullanılmaktadır, tıpkı Almancada *Geist* sözcüğünün hemen her şey için kullanıldığı gibi. Örneğin *esprit* çağrışımı da yapar, *esprit de vin*'den, *Weingeist*'tan, "alkol ruhundan" söz edilir. Elbette, alkole *spiritus* denir, çünkü damıtma yoluyla sıvıdan ayrılmış uçucu bir maddedir, imbiğe giren uçucu madde. *Geist* da aynı anda psikolojik bir kavramın bir ifadesidir, ancak bu terimleri ayırmamız gerekir: aksi halde şu anda olan saçmalıklara dolanırız. Örneğin Klages, tinin yaşamı yok ettiğini düşünür; ki bu, *contradictio in adjecto*'dur [kavram kargaşası], tin hep yaşamın yaratıcısı olmuştur. Antikçağın sefih çılgınlığı *prana*, yani yaşam soluğudur. Bir tanrı sizi *prana*'sı ya da *pneuma*'sı veya rüzgârıyla doldurur ve aslında bir hayalet veya tin olan bir hava varlığına dönüşürsünüz; beden bile soluk haline gelir. Orijinal kavram buydu.

Prof. Reichstein: Bunun libidonun şu anda hangi tarafta olduğuna bağlı olduğu söylenemez mi? Örneğin günümüzde insanların zaten olduklarından daha da fazla hava gibi olmalarının gerekli olmadığını söyleyebiliriz. Kitonik taraf daha çok vurgulanırken, tin tarafındaki libido geri çekiliyor, düşüyor ve daha az farklılaşıyor.

Prof. Jung: Eh, düştü zaten, mesele burada. Çünkü o entelektüel şeyden bağımsız olmalıyız.

Prof. Reichstein: Oldukça gerekliymiş gibi görünüyor, yoksa yeryüzü yeterince güce sahip olamazdı.

Prof. Jung: Doğru. Nietzsche'nin mesajı, bedenimizi vurgulamamız gerektiğidir ve bu ayrıca materyalizmin de mesajıdır. Bedeni vurgulamalıyız, çünkü kavramlara, sözcüklere böyle şekil veririz. Ve tin tükendiğinden beri sözden başka bir şey olmadıklarını, içlerinde bir yaşam olmadığını ısrarla savunmalıyız—onlar ölü, yaşam dışı şeylerdir. Yeniden tin yaratmak için bedene dönmeliyiz; beden olmadan tin olmaz, çünkü tin, bedenin uçucu bir maddesidir. Beden, malzemelerin pişirildiği imbiktir, damıtıcıdır ve bu süreçten o kabaran, köpüren tin gelişir. Nietzsche kendine geri döndü, kendisini tüm dünyadan yalıttı, kendi imbiğine girdi ve bu süreçten geçti. Sonra aniden o, şarap tanrısı Dionysus deneyimim diye adlandırdığı yeni, sefih bir hevesle dolduğunu keşfetti. Çünkü tin budur. Dionysos kehanetin, kehanet düşlerinin ve bedenin tanrısıdır. *Zerdüşt*'ün son bölümünde, Nietzsche'nin nasıl kendi içine doğru tünel kazdığını anlattığı güzel bir şiir vardır; orada, aniden tinin en özgün biçiminin, Dionysos tininin patlamasını sağlayana kadar kendi içine girmeyi, ne kadar yoğun deneyimlediğini görebilirsiniz.[14]

Mr. Baumann: Faust'un başlangıcında hangisinin önce geldiğini, tinin, sözün mü—yoksa fiilin, eylemin mi olduğunu düşündüğü bir monolog vardır. Orada tini bedenin içine koymuyor muydu?[15]

---

[14] Bkz. Bölüm IV, kısım 74, "Hüznün Şarkısı;" kısım 76, "Çölün Kızlarının Arasında" ve kısım 79, "Sarhoş Şarkı."

[15] *Faust*'ta, Birinci, "Faust'un Çalışma Odası" Bölümünde Faust "Başlangıçta Söz vardı ifadesini, "Başlangıçta Edim vardı"biçiminde değiştirir.

Prof. Jung: Faust zaten, Goethe'nin tek başına sözün yetmediğini hissetmesi açısından moderndir. Ama Logosu tercüme etmek için tek geçerli terimdir, çünkü Logos kesinlikle eylem değildir. Ancak antikçağ insanı için eylemdi, söz tinin eylemiydi.

Mr. Baumann: Söz daha ziyade bir komut değil miydi?

Prof. Jung: Daha sonra komut halini aldı, ama o zamanlar *pneuma* idi, yani Tanrı'nın çehre, Eski Ahit'teki Çehre Meleği. Sufilerin Allah kavramı, Hızır, Çehre Meleğidir. Bu, *pneuma*'nın yüzü olan, Tanrı'nın görünürlüğüdür. Sözcüğün meleği veya sözcüğün tanrısı, sözcüğün görünürlüğüdür. Bu nedenle Tanrı'nın ete dönüşen oğlu Mesih, sözdür.

Mr. Allemann: Birçok kişi için hâlâ gücün sözcüğü olduğunu düşünüyorum; mantranın arkasında tin ya da enerji vardır.

Prof. Jung: Ama tersine dönmüş enerji. *Mantra*, büyülü kapıyı açması umulan ve büyülü etkiler üretmek için kullanılan bir sözcüktür. Eski bir bellek parçasıdır. Bir zamanlar Tanrı'nın yüzüydü ve eski tinin bir parçasını hâlâ yaşatan insanlar için büyü efektleri üretebilir; ama bizim için hiçbir şey ifade etmez. Bu sadece bir sözcüktür.

Mrs. Fierz: En başta sözcük çok açık değildi; karanlıktı ve bu nedenle gizli anlam taşıyordu.

Prof. Jung: Evet, örneğin Tanrı'nın sözleri bir kâhinin sözleriydi. Ve sözcükler karanlıktı; onlar kavram değil, tanrısal gücün ifadesiydi. Anlamak gerekmiyordu. İnsan bir kez kutsal sözcüğü kabullendi mi, Tanrı'yı kabul etmiş oluyordu. Ama görüyorsunuz, biz anladığımız sözcükleri bekleriz ve o zaman onlar da sadece sözcüklerdir. Yani bir *mantra*, biraz bir şey ifade ettiği insanlar için bir dünya demektir, ancak bize bir şey ifade etmez. Çünkü biz sadece sözcüklere ya da simgelerin olağanüstü görünümüne bakarak yargıya ulaşırız. Bir mağarada Mithra simgeleri bulur, ne anlatmak istediklerini sorgularız veya belki de aptalca veya zayıf olduklarını düşünürüz. Hangi tinin bunları yarattığını, arkalarında hangi tinin bulunduğunu bilmeyiz. Bu simgeler muazzam bir olgunun ifadeleriydi. Kendi başlarına bunlar sadece izlerdir, gelip geçmiş bir şeyin ayak izleri. Fakat ayak izleri tabii ki o varlık değildir; çünkü bu insanlar o varlığı gerçekten görmüş ve bu nedenle ayak izlerine pek önem vermemişti. Ancak bir şey gelip geçtikten sonra, insanlar geriye bir şey kalıp kalmadığını sorduklarında, "Ah, işte ayak izleri" dediler ve sonra onlar hakkında harika bir öykü uydurdular. Dolayısıyla bizim durumumuz da tamamen tersi oldu: Artık sözcüklerden, ayak izlerinden başka bir şeyin olmadığı çağdayız—hiçbir işimize de yaramazlar, onlar ölüdür. Bu nedenle onlardan yüzümüzü çevirip her şeyin başladığı kaynağa geri dönmeliyiz. İşte bir mesaj: Zerdüşt bedene geri dönmekten söz ediyor, o zaman her şey yoluna girecektir, çünkü en büyük zekâ orada gizlidir. Her şey en başta o canlı bedenden çıktı. Evet, bu doğrudur. Kimse bir şey diyemez.

> "Ego" diyorsun ve bu sözcükten gurur duyuyorsun. Fakat bundan daha büyüğü—ki, sen ona inanmak istemezsin—büyük ferasetiyle, bedenindir; o, "ego" demez, yapar.

Burada Nietzsche ya da Zerdüşt, zihinlerimizi çok önemli bir içgörüye hazırlıyor; Yani zeki olanın "Ben" olmadığına. "Ben" dediğimizde zihinlerimizi kastederiz ve kendimizle ilgili bilinecek ne varsa, bildiğimizi düşünürüz. Bu çok tuhaf bir önyargıdır. Örneğin daha dün, görece zeki bir bayan muayenehanemdeydi—görünüşe bakılırsa çok kitap okumuş—ve kendine özgü nevrozundan söz etti.

Sonra dedi ki, "İşin en ilginç yanı, nevrozumun, kesinlikle hiçbir nedeninin olmaması; hiçbir anlamı ve hiçbir nedeni yok." Ben de, "Öyleyse cennetten gelmiş bir hediye" dedim, çünkü nedensiz bir nevroz hiç duymamıştım." "Evet," dedi, "gerçekten böyle bir şey olmalı, çünkü hiçbir nedeni yok, kendimle ilgili her şeyi biliyorum" dedi. Mükemmel derecede zararsız ve masumca! Psikolojisinin kesinlikle farkındaymış! Bir dağ var ama onu göremiyor. Saatimizin sonunda, ona kendisinin yapmadığı bir şeyin yapılmış olduğunu biliyordu. Kandırılmıştı; anlamadığı, bilmediği bir şey yaşamıştı—ve *o* da *onu* yaşamıştı.

Bir kişinin psykhesi veya bilinci veya zihninin altında veya yanından, sahibi olmadığı ve bağımlı olduğu başka bir zekânın olması büyük bir keşiftir. Çünkü Freud'un büyük korkusu, dışarıda "ben" olmayan bir şeyin olabileceğiydi; insanın kendi zihninin dışında daha büyük bir zekâ olduğunu söylemesi, deli olması gerektiği anlamına gelir. Nietzsche gibi. Freud için ne yazık ki bu gibi düşünceleri olan tek kişi Nietzsche değildi; Nietzsche'den binlerce yıl öncesinin inancı, insan zekâsının son söz olmadığı, zihninin bile perde arkasındaki bir şeyin sonucu olduğu—yani yapıcı değil, yapılmış olduğumuzdu. Bütün bir dünyayı yoktan var eden yaratıcı tanrı zihniniz değildir. Bir hazırlık olmuştur. Bilinçten önce, bilincin bir zamanlar ortaya çıktığı bir bilinçdışı vardır ve bu elbette, zekâmızı sınırsız ölçüde aşan bir zekâdır.

SEMİNER IV

13 Şubat 1935

Prof. Jung:
Bu sabah bir dizi soru var. İlki Mrs. Baumann'dan: "Tin hakkında konuşurken bugünün Almanya'sını ve orada esen "sert rüzgârları" düşünmeden edemedim. Seminerde bir kez bundan söz ettiniz ve bu bağlamda gamalı haçın geri hareketinin Platonik yılın geriye doğru hareketiyle bağlantılı olup olamayacağını sormak istiyorum. Demek istediğim, ortaya çıkışı kolektif ve ırkçı olduğu için, gamalı haç simgesi ters çevrilerek Kova'ya geçiş işaretlenebilir. Güneşle hareket eden gamalı haçlar yerine, insanlık ağacı için kolektif olarak geçerli olabilir."

Bu biraz karmaşıktır. Elbette gamalı haçtan söz etmedim, ama son kez konuştuklarımda, tinden söz edenin dışında, bu soruyu sorduran bir şey var mıydı?

Mrs. Baumann: Sadece birçok insanın her şeyin geriye doğru gittiğinden söz etmesi anlamında.

Prof. Jung: Geriye gidiş derken, Almanya'daki gerileme diyeceğimiz durum mu kastediliyor—örneğin Hıristiyanlıktan kâfirliğe gidiş mi?

Mrs. Baumann: Evet ve gamalı haçın kendisi de ters yönde hareket ediyor. Ve siz de anlamın tini tek ettiğini, zihne ve oradan da sözcüklere indiğini söylüyordunuz.

Mrs. Leon: Tinin bedene geri dönmesi gerektiğini söylediniz.

Prof. Jung: İşte bu. Ana vurgu tamamen beden ve tinin beden alanına inmesi üzerindedir; geçen sefer ele aldığımız bu paragraflarda Nietzsche, tinin bedenin sadece bir oyuncağı haline indirgendiğini söylüyor. Ve tinsel bir bakış açısından bu, korkunç bir gerilemedir, kesinlikle geriye doğru yapılmış bir hareket. Herhangi iyi bir Hıristiyan da aynısını söyleyecektir. Bu nedenle Nietzsche, her türlü ağza alınmaz suçla itham ediliyor; dünya savaşından bile o sorumlu

tutuldu. Dolayısıyla geriye hareket fikri oldukça yerinde ve sorunuzdan memnuniyet duyuyorum.

Mrs. Baynes: Bence bu geriye doğru hareketi Kova Takımyıldızıyla bağdaştırmak resmi son derece karışık bir hale getiriyor.

Prof. Jung: Bir dakika! Daldan dala atlıyoruz zaten. Mrs. Baumann öncelikle Almanya'daki asıl tinsel hareketi sorguluyor ve geriye dönük olan bu hareketi arkaik simgeler ve genel olarak arkaik bir bakış açısıyla ilişkilendiriyor; sonra bu hareketin geriye doğru ilerleyen gamalı haçta da ifade edilip edilmediğini soruyor. Biliyorsunuz, Budizme göre, sola hareket, geriye doğru bir hareket olmaktan ziyade, yanlış bir harekettir. Hindistan'da olduğu kadar Tibet'te de, genel bir düşünce, stupanın ya da *tchorten*'in (bizim haçımızla eşdeğerde bir tür türbe ya da ülkedeki bir aziz resmi bulunan o küçük şapeller) çevresinde dolaştığınızda, güneşin gittiği yönde dolaşmanız gerekir; yoksa yanlış olur. Dolayısıyla mandalalardaki gamalı haç, bir spiral veya girdapla ifade edilen dönüş, bir saatin kolları gibi olmalıdır; ışığın dönme ve sizin hareket etme yönünüz budur. Buna karşı hareket ederseniz, bu kötüdür çünkü işlerin doğru seyrini tersine çevirmiş olursunuz; bu nedenle de, kara büyüyle bağlantılıdır. Tinselliğin farklılaşması ya da iyileştirilmesi, sağ elin yolu olarak kabul edilir ve tam tersi de, sol elin yoludur. Bu iki ifade, örneğin Tantrizmde kullanılır. Kötü ün salmış bazı tuhaf ayinlerin uygulandığı *çakra-puja*, sol elin yolu olarak adlandırılır ve aynı zamanda büyüyle ilişkilendirilir, sol el tersine, güneşe karşı ilerleme anlamındadır. Şimdi, işin ilginç yanı, bunun nereden kaynaklandığı bilinmiyor. Ve Almanya'da konuştuğum yetkin Nasyonal Sosyalistler, gamalı haçlarının yanlış yöne döndüğünü bilmiyorlardı. Birisi biraz inceliksiz bir tavırla buna dikkat çekti ve birdenbire, "Dr. Jung, lütfen gamalı haçın neden yanlış yöne döndüğünü bize açıklayın" dedi. Son derece can sıkıcı bir soru! Tabii beni zor duruma düşürmek istiyorlardı. Ama işte, baktığınızda yanlış yöne dönüyor gibi görünse de, kendinizi Nasyonal Sosyalist gamalı haçının *içine* sokarsanız, doğru yönde hareket etmektedir. Simge çok kapsamlı; her ne türdense, belirli bir psikolojik anlamı var. Bence gamalı haçın yanlış yönde dönüyor olmasının gerçekten bir anlamı var.[1]

Mr. Allemann: Gamalı haç güneşin rengidir, dolayısıyla Nasyonal Sosyalist gamalı haçın siyah olmasının da bir anlamı var.

Prof. Jung: Kesinlikle. Altın rengi olmalıdır. Bu son derece ilginçtir— aslında tinsel simgecilikle suçlanamayacak olan Sovyetlerin beş köşeli yıldızı seçmeleri kadar ilginç. Beş köşeli yıldız pentagramdır ve dünyevi insanın simgesi olduğu için, kötü büyünün simgesidir. Çünkü Davud'un yıldızı altı köşelidir, ama Sovyet yıldızı sadece beş köşeli olmakla kalmayıp, aynı zamanda kırmızı, kan

---

1 Gamalı haç (swastika: Sanskritçede "uğur") hem çark hem de haçla ilişkilidir ve *inter alia* [diğerlerinin yanı sıra] Yunanistan, Tibet, Peru, İsrail ve Kızılderililerde de bulunmuştur. Jung daha sonraları Nazilerin sola doğru dönen gamalı haçının bilinçdışına gerilemeyi gösterdiğini yazmıştır. 7 Ekim 1946; *Mektuplar*, cilt I, s. 444.

rengidir, bu yüzden de son derece kötücül bir simgedir. Tabii ki, bunu Sovyet için seçenlerin hiçbir fikri yoktu. Spekülasyon yapabiliriz—bununla ilgili bir fantezi üretebiliriz—ve oradaki tüm olayın arkasında bir kara büyü üstadının olduğunu söyleyebiliriz. Ama ben bu tür numaralara inanmam, Mahatmaların kulağıma fısıldadığına inanmadığım gibi. (Biliyor musunuz, teosofistler, iyi bir şeyler söylediğim kadarını Tibet'te yaşayan Mahatmaların kulağıma fısıldandığını ve geri kalanının beş para etmez olduğunu söylüyorlar.)

Mrs. Baynes: Saat yönü ve saat yönünün aksi konusuna dönersek, hatırlarsanız *Altın Çiçeğin Sırrı* kitabında hareket saat yönünün tersinedir, ama iyi kabul edilir. Ayrıca Kundalini de başlangıçta saat yönünün tersine olması gerekir.

Prof. Jung: O, sol elin yoludur.

Mrs. Baynes: Ama onu kara büyü başlığının altına koymazsınız.

Prof. Jung: Eh, o çağrışım vardır, çünkü karanlık bir şey tabii ki kara büyüyü çağrıştırır. Ancak bu geçerli bir ifade değildir; Sadece insanların onu kara büyüyle ilişkilendirdiği gerçeğidir. Ve ilginçtir ki, *tchorten*'in çevresinde yanlış yönde dönerseniz, güneşe karşı gidersiniz, ki bu, cennetin emirlerine aykırı, düzene karşı gelen bir şeydir; İyi bir bağlantı içinde olmak istiyorsanız doğal rotayı tutmalısınız: güneşle birlikte hareket etmelisiniz.

Mrs. Adler: Horoskopta nasıl oluyor? Orada iki hareket var sanırım.

Prof. Jung: Evet, güneşin ileri hareketiyle burçlardan geçişi ile zodyaktaki bahar noktasının geriye doğru hareketi gibi kendine has astrolojik ifadeler vardır. Horoskopun elbette mandalayla çok ilgisi vardır, mandalalarda da aynı anda iki hareketi sıklıkla görülür; çünkü bu, karşıt çiftlerin birleşmesiyle ilgilidir. Horoskoptaki bu iki hareket hakkında size daha önce uzun uzadıya bir açıklama yapmıştım. Bunlardan biri, güneşin doğru hareketidir, zodyakın bahar burcu koç Aries'te başlar, boğa Taurus ve Gemini vb'den geçer; diğeriyse bahar noktasının (güneşin 21 Mart günü konumu) retrograd hareketidir ve buna gece-gündüz eşitliğinin gerilemesi denir. Ve bu hareket tamamen farklı bir zaman hesaplamasının temelini oluşturur. Güneşin saat yönünde hareketi, yılı oluşturur, çünkü güneş rotasını bir yıl içinde tamamlayarak ilkbahar noktasına, Koç'a döner; ama gece-gündüz eşitliğinin gerilemesi aksi yöndedir ve ilkbahar noktasına dönmesi yirmi altı bin yıl sürer, bir ay oluşturması 2150 yıl alır ve on iki ayın toplamı, yirmi altı bin yıldır. Bu Platonik yıldır ve sol elin hareketi olduğu da söylenebilir.

Şimdi Mrs. Baumann, bahar ekinoksunun pozisyonunun belirli bir sürenin karakteristiği olduğu tuhaf astrolojik ifadeye atıfta bulunuyor. Tabii ki bu bir hipotezdir, çünkü güneşin ya da başka bir gezegenin ya da yükselen denilen burcun (tam doğum anında ufukta yükselen zodyak burcu) konumunun, o anda doğan bireyin bir karakteristiği olması da bir hipotezdir.

İnsanların bu tür varsayımlara nasıl ulaştığını açıklayamam; bunları oldukları gibi kabullenmek gerekiyor. Astrolojinin tamamı böyle bir varsayıma dayanır. Ve astrologların gece-gündüz eşitliğinin gerilemesi yüzünden horos-

kopun gökyüzündeki gerçek takımyıldıza uymadığı ortaya çıktığından bu yana, açıklamaya tuhaf bir biçimde sarılmış olduğunu bir daha belirtmeden edemeyeceğim. Örneğin güneşin Koç'ta olduğunu söylerseniz ve sonra bir teleskopla güneşe baktığını söylüyorsanız, Koç'ta olmadığını görürsünüz: Koçun altmış derece arkasındaysa, Balık'ın sonundadır. Dolayısıyla güneşinizin şu ve şu burçta olduğu ve bu nedenle şu ve şu niteliklere sahip olduğunuza dair astrolojik açıklama, astronomik gerçeklere dayalı değildir; ama astrolog bu tarzda konuşmaya devam eder. Çünkü zaman hesaplamamız tamamen yapaydır. Bunlar sadece, gezegenlerin veya güneşin veya ayın takımyıldızlardaki gerçek konumlarıyla ilgisi olmayan isimlerdir. Fakat Platonik yılı hesaplarken—örneğin bahar noktasının şimdi Balık burcunun son derecelerinden ayrılıp Kova burcuna geçtiğini söylediğimizde—bu, gerçek bir astronomik ifadedir. Burada, bahar ekinoksunun gerçek astronomik pozisyonuyla denk gelir.

Günümüzde aydın astrologların, burcun elbette yıldızların pozisyonuyla hiçbir ilgisi bulunmadığını, bahar, yaz, sonbahar ve kış sezonlarının dinamikleriyle ilgili olduğunu söylemeleri çok ilginçtir. Bu geçerlidir. İlkbaharda doğan hayvanların sonbaharda doğan hayvanlardan farklı olduğu anlaşılabilir; bu genel olarak bilinen bir gerçektir. Ve insana uygulandığında, onun yaratılışı üzerinde de zihinsel ve fiziksel etkisi olabilir.

Fakat horoskopun artık yıldızların gerçek konumuyla bir koşutluğunun kalmadığını bilen aynı aydın astrologlar, şimdi gerçek astronomik pozisyonun verimliliğini inkâr ediyorlar; gece gündüz eşitliğinin gerilemesinin insan yaratılışını kesinlikle etkilemediğini söylüyorlar. Bunu da aydın oldukları için inkâr ediyorlar. Çünkü bu, aydınlanmayı gerektiren bir şey değildir; insanın aydınlanmamışsa daha iyi anlayacağı bazı şeyler vardır. Doğrusu bu çok büyük ve çok derin felsefi bir sorundur ve buna girmezsem daha iyi olacak. Ancak Mrs. Baumann'ın kastettiği de budur—gamalı haçın geriye doğru hareketinin bahar ekinoksunun geriye doğru hareketiyle büyülü veya sempatik bir bağlantısı olduğudur ve bu, bizim zamanımızda, özellikle önem kazanmıştır. Hiç kuşkusuz, geçiş dönemindeyiz ve bu, bahar ekinoksunun Balık burcundan Kova'ya geçişiyle çakışmaktadır. Astrolojik açıklamasına göre, bu bizim insan zihninde, yani tutumumuzda, garip bir değişiklik yaratacaktır. Dolayısıyla istenirse, insanın asıl psikolojik gelişimini bu kendine has astronomik gerçekle paralel hale getirilebilinir.

İnsanın neredeyse her yerde, pratikte aynı şeyi görmesi gerçekten dikkate değerdir. Bolşevizm ile Nasyonal Sosyalizm arasında yalnızca çok az bir fark vardır. Ve Nasyonal Sosyalizm ile Faşizm arasında neredeyse hiçbir şey yoktur, yalnızca İtalya ile Almanya arsındaki fark, tıpkı Almanya ve Rusya arasındaki farkın iki siyasi hareket arasında fark yaratması gibi.

Ama *au fond* olarak aynı şeydir, o derece ki aydın Nasyonal Sosyalistler bana bunun elbette Bolşevizmin Alman biçimi olduğunu söylediler. Böyle bir ismin bulunmadığı diğer ülkelerde de aynı hareketi görüyoruz. Roosevelt'in Yeni Dü-

zeni de aynı şeydir ve Lloyd George da kendi yeni düzen fikirleri için Almanya'yı örnek alıyor. Yakın zamanda *Manchester Guardian* gazetesinde Almanları mükemmel fikirleri için takdir ettiğini açıkladı; Yeni düzen önergesi gerçekten de onlardan etkilenmiştir. Roosevelt'in oluşturmaya çalıştığı şey elbette Amerika'nın teknik ve ticari karakteriyle uyum içindedir, bu nedenle bir tür ekonomik açıya sahiptir, ancak yine de *au fond* olarak aynı şeydir. Tüm dünyadaki bu kitle hareketleri—küçük bir ölçekte Oxford Hareketi bile—her zaman aynıdır. Bu, düşük seviyede bir tür kolektifliktir. Bu nedenle, gerçekten dünyada büyük bir dönüşüm yaşandığını söyleyebiliriz ve bu, Kovanın yaklaşmasına denk gelmektedir.

Kova hep bir hava burcu olarak karakterize edilmiştir ve yağmur bulutlarını getiren ilkbahar rüzgârıyla ilgilidir; örneğin Mezopotamya gibi, eski Babil zodyak sisteminin temellendiği ülkelerdeki yağışlı mevsim olan bu gerçek zamanın burcudur. O dönemde rüzgâr sertleşir ve kış yağmurlarını denizden getirir. Ardından bahar gelir ve ilk kanıtı, sel zamanı, Balık burcudur ve sonra da Koç gelir, ilk doğurganlık, ilk sürgünler—Koç'un itmesi, ilk yeşil yaprakların itilmesidir. Bir rüzgâr burcu olan Kova, elbette pnömatik bir burçtur, tinsel hareketin, atmosferlerin ve atmosferik rahatsızlıkların burcudur. Dahası, modern astroloji, Uranüs'ü Kova burcuyla ilişkilendirmiş ve Uranüs, öngörülemeyen kazalar veya kazalar gezegenidir, fırtınalar ve düzensiz ve öngörülemeyen olaylara neden olan, son derece elektrikli bir gezegen.

Şimdi, siyah gamalı haçı sola çevirmekle Almanlar geriye doğru hareketi çeşitli şekillerde kesinlikle ifade etmişlerdir. Öncelikle gamalı haç, Hıristiyanlığın erken dönemlerinde, örneğin yeraltı mezarlarında bulunmasına rağmen, pagan bir güneş simgesidir—ki muhtemelen pagan zamanlardan kalmıştır. Dünyanın her yerinde bulunur; son derece arkaik bir güneş simgesidir. Sonra ikincisi, geriye doğru hareketi, üçüncüsü de siyah renk, kötülük rengi. Bunlar arkaizme, sol elin karanlık bilinçdışı taraf olan yoluna doğru bir gerilemedir. Yani bir güneşin şimdi karşıt bir güneşe dönüştüğü söylenebilir; yukarıda değil, aşağıda olan, parlak değil karanlık olan, saat yönünde değil de saatin ters yönünde ilerleyen bir güneştir. Bu, eski şeylerin eğilimine karşı bir devrimdir ve bu nedenle ilerleme durmuştur: bir gerileme vardır. İnsanlar soruyor, ya Alman üniversiteleri, ya bilimin ilerlemesi ve adalet, eşitlik ve demokratik hakların ilerlemesi ne olacak? Her şey kuşkulu bir hale geldi. Örneğin uluslararası ticaret, iyi uluslararası ilişkiler kurmak için gerekli yasalar rüzgâra karıştı. Tabii ki, Alman şişmesi o insanların savaştan sonraki çektikleri aşırı sıkıntılarla açıklanabilir, ancak Amerika'nın altın standardını neden bıraktığını açıklayamazsınız; o da bir suçtu, eşkıyalıktı, gamalı haç kadar karaydı.

Mrs. Sigg: Bence bu konuda biraz daha iyimser olunabilir. Prusya'daki bayrağımız siyah—beyazdı ve ilk Reich'ınkiyse siyah, beyaz ve kırmızıydı; yani bayrakta şimdi hiç değilse daha az siyah ve daha farklılaşmış bir biçim var.

Prof. Jung: Eh, bizler yargıç değiliz; sadece önermelerde bulunuyoruz. İyi bir şey çıkamayacak kadar kötü bir şeyin varolmadığını biliyorsunuzdur. Şey-

lere şu anda sadece oldukları gibi, dışarıdan bakış biçiminde bakabiliriz. Biri Mr. Roosevelt'in zihnine girebilse, öyle görünmeyeceğinden eminim; kuşkusuz Yeni Düzen'i ve Mr. Lloyd George'u da takdir ederdi. Faşizmin İtalya için epey iyi şeyler yaptığını kabul etmek gerekir; orası farklı bir ülkedir. Ayrıca Almanya'yı, hatta Rusya'yı gören ve olanları yüksek eğilimler olarak görüp takdir eden yabancılar (Almanların kendilerini önyargılı olma eğilimindedir) var. Bu yüzden, yargılamak son derece zordur. Bir açıdan, durum olumludur, diğer açıdan, oldukça olumsuzdur.

Mrs. Sigg: Il faut reculer pour mieux sauter.[2]

Prof. Jung: Bu, Avrupa ırkının canlılığına prim verip vermememize bağlıdır. Tarihte, arkasından daha iyi bir atlamanın gerçekleşmediği bazı *reculements* [gerilemeler] olmuştur, Roma düştükten sonra Romalılar bir daha yükselemediler. Ve Mısır, Babil, Asur—tüm o büyük imparatorlukları düşünün! Ama bir yarışta canlılık kaldığı sürece *reculer* mutlaka *pour mieux sauter* olacaktır.

Dr. Escher: Kişi güney yarımküredeyse, güneş saat elinin tersine ilerler; o zaman ters yönde gitmiş olur.

Prof. Jung: Evet, ekvatorun güneyinde, ama bizim bakış açımızdan daima saat yönünde gider. Bu konularda çok fazla aydınlanmamış olmamız gerekir. Bu saat yönünde gidiş, tabii ki görelidir. Kendinizi Güney Kutbuna veya Cape Town'a koyarsanız, doğal olarak diğer yöne hareket eder. Veya sırtınızı güneşe çevirirseniz de, yanlış yöne gider. Çünkü her şey ekvatorun kuzeyinde icat edildi; bu ifadeler yalnızca yapıldıkları alanda geçerlidir.

Şimdi Mrs Baynes'in ikinci sorusuna geçiyoruz: "Tin ile (a) arketipler, (b) kolektif bilinçdışı, (c) özbenlik arasındaki bağlantıyı tanımlamak mümkün müdür? Veya tini, üzerimizdeki etkileriyle fark edebileceğimiz, ama psykhede gözlemleyebileceğimiz olgulardan herhangi birine bağlamamıza engel olan psikolojik bir değişken olarak mı düşünmeliyiz?"

Bu soru çok nazik, açıklaması zor bir meseleye değiniyor; aslında büyük ölçüde bir tanım meselesi. Esas olarak geleneksel olan belirli bir tin fikrine sahibiz; en başta tin, *pneuma*, rüzgâr ya da nefes anlamına geliyordu, dolayısıyla yarı-maddi bir şeydi. Ancak bu, elbette açıkça arkaik bir bakış açısıdır. Dini dogma alanı içinde eski tin ya da *pneuma* fikri kolayca uygulanabilir. Tanrı'nın lütfunun, Pentekost mucizesindeki cennetten gelen ateş gibi, yarı-maddi bir şey olduğunu hayal edebilir. Ancak tinin psikolojik biçimde anlaşılması söz konusu olduğunda, kişinin bu fikirleri doğal olarak sonlandırması gerekir ve o zaman tin denen psikolojik olgunun doğru dürüst bir tanımının gerekliliğiyle karşı karşıya kalır. Tin için Almanca *Geist* sözcüğü vardır, geçen hafta sözünü ettiğim gibi orijinalde bir tür köpürtme, kabartma anlamına geliyordu. Muhtemelen *geyser* sözcüğünün de bununla bir ilgisi vardır, çünkü o sözcüğün etimolojisindeki kök, Gotik sözcüğü *usgeisjou*'da bulunur, bu da tam olarak İsviçrelilerin *üf-geiste* sözcüğü gibi, köpürmek, kabarmak anlamına gelir. Bu

[2] "Daha uzağa atlamak için geri adım atmak gerekir."

sonuncu büyük ölçüde Fransızca *énervé*'yle aynı anlama gelir; birisinin *énervé* olması, aşırı ölçüde rahatsız olup, her an patlamaya hazır bir hale gelmesidir. Tinle dolan insanlar heyecanlı olur—çok el kol hareketi yapar ve konuşurlar. Pentekost mucizesinden sonra, öğrencilerin tatlı şarap içmişçesine sarhoş oldukları söylenirdi.

Bu yüzden *Geist* sözcüğü, *spiritus*, yani "rüzgâr, nefes"ten ve rüzgâr anlamına gelen, daha sonraki dinsel törenlerde tin anlamında değişen Yunanca *pneuma*'ya göre daha kesin bir biçimde psikolojik bir durumu tanımlar; sonra, zihin ve tin anlamına gelen Latince *animus* da Yunanca *tout bonnement* rüzgâr anlamına gelen *animos*'un kuzeni ya da bir kopyasıdır. Şimdi bu sözcükler çok daha nesneldir, bir bakıma bir psikolojik durumun nesnel tanımları veya soyutlamalarıdır; daha ilkel olan Almanca *Geist*, psikolojik *Ur-phanomen*'de takılıp kalmıştır ve duygusal bir durumu tanımlar. O halde kavramın bu tarihçesine sadık kalarak, tin ya da *Geist* olgusunun aynı anda entelektüel veya zihinsel içeriklere ve duygulara sahip olan, kendine özgü bir deneyim olduğunu varsaymalıyız—bu, duygu ile birleşen yoğun bir farkındalıktır. Örneğin önemli bir vahiy, bir esinlenme (ki bu da soluk almakla ilgilidir [İng. *inspire*, "esinlemek, nefes almak"]) *Geist* olur; bu nedenle gerçek anlam, az ya da çok şiddette duygu patlamaları eşliğinde bir ışıklanma, aydınlanma olacaktır. Şimdi, bu apaçık bir tür mistik deneyimdir ve *Geist*'ın diğer tüm biçimleri aşağı yukarı böyle bir durumun türevleridir.

Ancak bu kavram en sonunda artık mistik bir deneyim olmayan "zihin" ya da "zekâ" olarak adlandıracağımız hale dejenere olmuştur. O artık insanoğlunun bir işlevidir. Kişi kendi işlevini nesnel bir olay olarak deneyimlerken, *Geist* kelimesi kullanılır: esin ya da tin anlamında. Aynı şey bir işlev olarak kullanılınca, "zihin" ya da "zekâ" olarak adlandırılır; artık tin yoktur. Tin, nesnel, kendiliğinden olan bir olaydır; insanın yapabileceği bir şey değildir. O, baskın bir etkiye sahiptir, bu yüzden *Geist* sözcüğünü o bir tür köpürme, yükselme ya da yücelme anlarımıza ayırmak gerekir.

Böyle bir durum için, Geist'ı bir tanımlama ya da terim olarak görmek, o an için kişinin öznel bilincinden daha yoğun bir düşünce ya da diyelim ki, bir fikir meselesi olmalıdır. Kişiyi yakalayan özerk bir içerik olmalıdır. Bu, bazı durumlarda tin sözcüğünün kullanımına denk gelir. Örneğin insan, "Merhum babanızın tinine uymaz. *Es ist nicht im Geist deiner Eltern*" der. Ya da "Bu, şu-şu siyasal veya dinsel hareketin tinine uymaz." Bu, kişinin babasının ya da kilisenin veya Papa'nın ya da Hıristiyan düşüncenin ya da siyasal düşüncenin üstün ilke veya düşüncesi tarafından yönlendirildiği anlamına gelir. *Der Geist des Nationalsozialismus*, belli merkezi fikirlerden, sloganlardan ya da olabilecek her şeyden kaynaklanan genel tutumu ifade eder—bir önder ilke etkisi olan genel bir fikirdir. Burada psikolojiden alınma bir terim kullanabilirsiniz: *eine führende Obervorstellung*.[3] Bu da *Geist*'tır, ancak daima, kılavuz etkisi olan ya

[3] "Yol gösterici bir fikir veya genel bakış."

da kişiyi bir şeye zorlayan bir tür üstüne dayatılmış veya üstün ilke fikriyle bağlantılıdır.

Şimdi, *Geist*'ı bu anlamda ele alırsanız, elbette onu arketiplere kolayca bağlayabilirsiniz: arketipik düşünce, sizi belli bir davranış biçimine zorlayan önder güç, üstün psikolojik gerçek veya içerik olabilir. O aynı anda kolektif bilinçdışıdır, ki o zaman arketiple hemen hemen aynıdır; çünkü bir arketip sizi belirli bir şekilde davranmaya zorladığında, elbette kolektif bilinçdışının egemenliği ya da etkisi altında olursunuz. Aynı zamanda da özbenliktir, çünkü aynı anda son derece arkaik bir öğe ve amaç olan özbenlik, arketipler ve kolektif bilinçdışı aracılığıyla varolur. Gördüğünüz gibi, bunun en eski şeyin en yakında veya gelecekte olan şey olduğu—ya da hiçbir zamanda olmadığı—kolektif bilinçdışının tuhaf zaman ötesi olma haliyle çok ilgisi var. Kolektif bilinçdışı, yaşamın temeli, yaşamın sonsuz gerçeği, sonsuz temel ve sonsuz amacıdır. Yaşamın doğduğu ve yaşamın geri aktığı sonsuz denizdir ve sonsuza kadar aynı kalır. Tabii ki, felsefi spekülasyonlar deyimleriyle ifade ediliyor. Böyle bir şeyi kanıtlama olanağımız yok, ancak kolektif bilinçdışının bize görünme biçimi böyledir. Bu nedenle, tini kişinin bir özne, bir ego olarak önder bir fikrin egemenliğinde olduğu gerçeğiyle karakterize edilen bir tür tutum olarak anladığımız takdirde, tinin arketiplerle, kolektif bilinçdışıyla ve özbenlikle bağlantısının apaçık olduğunu söyleyebiliriz.

Mr. Allemann: Tin daha ziyade her şeyin arkasındaki enerji değil midir?

Prof. Jung: O, duygusal güçtür.

Mr. Allemann: O halde kendi başına bir fikirden ziyade arkasındaki güç müdür?

Prof. Jung: Kesinlikle. Bu nedenle, aynı zamanda hem bir fikir hem de duygusal olması gerektiğini söyledim; Aksi halde hiçbir güce sahip değildir.

Mr. Allemann: O zaman "tin" dememek mi gerekir?

Prof. Jung: Ama insanlar *Geist* sözcüğünü kullandıkları zaman, o da bir şey üretmez; tamamen güçsüzdür!

Prof. Reichstein: Hayalet tin fikrinin en ilkel biçimi değil midir?

Prof. Jung: Evet, hayalet de aynı anda rüzgâr fikrinin bir türevidir.

Prof. Reichstein: Aslında rüzgâr daha soyutken kişisel hayalet daha somut.

Prof. Jung: O, ilkel fikre benzeyecektir: bedeni son terk eden şey tindir ve yaşamının son işareti de son nefestir; bu nefes, tini bir hayalet haline geleceği boşluğa taşır. Ve bana açıkladıklarına göre hayalet, sadece bir rüzgâr esintisidir; insan hayaletleri göremez, ama hisseder, baş hayaletse biçimi olmayan gece tanrısı, korku üretendir. Son derece dramatik bir biçimde tarif ettiklerine göre, insanın korkudan ölmesine neden olacak kadar korkutan ani bir esintidir. Tinsel seanslarda bir şeyin oluşumundan hemen önce, ozon kokusuyla birlikte, serin bir esinti hissedilmesi tuhaf bir gerçektir.

Şimdi Miss Hannah'nın sorduğu 3 numaralı soruya geliyoruz: "Son kez Logos ile akıl ve tin arasındaki fark hakkında konuştuğunuzda, Logos sözcüğünün Logos ilkesi olarak kullanılmasını nasıl anladığınızı bilmek isterim..."

Logos kavramını tanımlamamı istiyorsunuz, o halde zaten söylemiş olduklarımı söylemeliyim: bu, bilimsel değil, sezgisel bir kavramdır: bunu hesaba katmalısınız. Olguların mantığına, örneğin içe dönük tip veya libido kavramı gibi gerçekleri temel alan bazı psikolojik kavramlar vardır ve bunlar bir bakıma etkilidir. Bunları belirginleştirebilirsiniz. Sezgisel bir kavram, bir kavrama yönelik bir girişimse de, geçici bir formülasyondur. Bazen sadece bilmediğiniz bir şey için bir simgedir. Tıpkı sezgisel bir tipin bir gerçek oluşturmaması gibi—bir gerçeğin hayaletini yaratır. Şimdi, elbette kişi sezgisel biriyse, kendi sezgisinin sonuçlarını gerçekler olarak ele almak ister. Örneğin sezgilerinizin teleskobuyla bir dağın tepesine bakarsınız, orada küçük bir taş görüyorsunuz ve sonra o dağın üstünde bulunduğunuzu varsayarsınız. Ve işin ilginç yanı, bir iz—bir teneke kutu— bırakırsanız, böylece orada bulunmamış olmanıza rağmen, oraya tırmanan zavallı sansasyon meraklısına eğlencenin tadını kaçırtmış olursunuz. Oraya kimse çıkmamıştır: teneke kutuyu orada teleskopunuzla oluşturmuşsunuz. Size sezgilere ilişkin başka öyküler de anlatabilirim; en kötüsü bu değil. Dikkat edin, bu karikatür değildir; Ben sadece parapsikolojik bir gerçeği söylüyorum. Herhangi bir sezgi, belki de kurbanın midesinde yoğun bir ağrıya neden olduğu fark edilmeden atılan bir buz saçağı gibidir. Bir sezgi asla hiçbir şey olduğu anlamına gelmez, ama pek çok kişinin varsaydığı gerçek değildir; bir şey hakkında her şeyi bildiklerini söylerler, ama sadece şöyle bir bakmışlardır. Görüş doğru olabilir; iyimserseniz şansınız yaklaşık elli-ellidir, ama insan çoğunlukla yüzde 50 yanılır. Olumlu bir sonuca varmıyorsa, bir sezgi hiçbir şey ifade etmez, her zaman da olumlu sonuç vermez. Kesin olan bir şey var; bir şeyle ilgili sadece bir sezginiz varsa, onu henüz tecrübe etmediniz demektir. Yani halen o yoldan yürümeniz gerekmektedir. Hala o yolu girmelisiniz.

O halde sezgisel bir kavram sadece, şanslı bir atış dışında başka türlü kavrayamayacağımız ya da formüle edemeyeceğimiz bir şeye yapılan bir atıştır. Bir bulutta asılı ünlü gümüş ipliği vurmaya çalışmak gibidir. Onu bulutta göremezsiniz, ama nişan alırsınız ve belki de ipi okunuzla kesebilirsiniz. Bu sezgidir. Şimdi, sezgisel bir kavram gereklidir, kaçınılmazdır, ama aslında istenen bir şey değildir. Her zaman mahcup eder, çünkü kendinize ve zekânıza kurduğunuz bir tuzaktır; bu yüzden kolayca tuzağa düşersiniz. Birisi mutlaka gelip, "Bu fikirle tam olarak ne demek istiyorsun?" diye soracaktır. Çünkü kendinizi bağlamışsınız, ağız dolusu konuşmuşsunuz; Logos demişsin, Eros demişsin ve herkes senin neden bahsettiğini bildiğini sanmış. Ve işte buyrun! Sadece kekelersiniz, çünkü bilmezsiniz. Dolayısıyla Logos yalnızca özür dileyen bir gülümseme eşliğinde tanımlanabilir—yapabileceğiniz tek şey budur. Logos, eğer sevinmiş ve iyi niyetliyseniz, şöyle-şöyle bir şey olabilir.

Örneğin bana *Eros*'un bir tanımını verin. İnsanın bu konuda bir önsezisi vardır ama yine aynı çıkmazdadır. O zaman kendine sorar, "Logos hakkında ne diyebilirim? Ulaşabileceğim en yakın şey, bir insanın varlığında, onu ayrım yapmaya, akıl yürütmeye, yargılamaya, bölmeye, belirli bir şekilde anlamaya

yönlendiren belirli tuhaf nitelik olmasıdır." Ve insan bunların hepsini, aynı zamanda antitezini, eşit ölçüde sezgisel olan Eros kavramını da düşünmeden anlayamaz; o zaman bu da bir ilişki ilkesidir, şeyleri bir arada görmek, bir araya getirmek, nesneler arasında ilişkiler kurmaktır—onları yargılamadan, doğru bir biçimde bakmadan, daha ziyade onları çekerek ya da iterek. Eros budur. Çünkü ne bacakları ya da ayakları, ne de bir başı ya da herhangi bir şeyi vardır: çaresiz bir şeydir. Yeryüzüne indirilemeyen sezgisel bir bakış açısıdır. Uçan bir kuş, çatıda bir güvercindir ve sizin bilimsel ya da entelektüel kavramınız eldeki serçedir. Çatıdaki güvercin her an uçabilir; bununla birlikte, güvercin bir gerçekliktir. Dolayısıyla insan hakkında, muhtemelen bu ya da başka bir biçimde kavranabilecek olan, kesin olarak tanımlanamayan bir şey var. Logos, bir kavrama yönelik bir girişimdir ve insanoğlunun genel bir niteliği gibi görünen belli bir niteliği karakterize eder.

Logos aynı anda sözcük fikrini de içerir; *legein* konuşmak, dile getirmek demektir. Bu, insanoğlunun bir başka karakteristik özelliğidir, bir fikri seslendirmekte, tanımlamakta, adlandırmakta, kavramlaştırmakta ve ifade etmekte ısrar eder; öte yandan Eros tarafından daha fazla karakterize edilen kadınlar, olayları gergin bir durumda bırakabilir, ille ifade edilmeleri gerekmez. Erkek, "Neden öyle demiyorsun yahu?" der, ama bir kadının öyle demesine gerek yoktur ve genellikle de öyle demez. Ya da başka bir şey söyler ve erkek tam olarak söylememesi gerekeni söylediğinden emindir; çünkü ona göre, kadın tanımlamaz, parmağıyla göstermez, dile getirmez. Bu nedenle, erkeklerin kadınlar hakkındaki düşünceleri—onların konuşmaları hakkında, bilirsiniz: dedikodu ve öğleden sonra çayı, entrikalı sohbetler, kadınların dolaylı, muğlak tarzları. Ama böyle bir sohbeti dikkatle izlerse, kadının ağını ören bir örümcek gibi olduğunu, gizli ipliklerle şeyleri birbirine bağladığını görür, sonra yolunu şaşıran bir sinek ağa düşer ve oraya nasıl gelmiş olduğunu anlayamaz. Kadınların konuşmaları dolambaçlı oldukları için, sözcüklerden değil, örümcek ağlarından oluşur ve amaçları bir erkeğinkinden faklı olur. O, "Bu lanet bir sandalye işte, bir tabure değil" demek ister. Bu onun için ilginçtir; bu ayırt edici öğeyi belirlemiştir. Ama bir kadın için ilginç değildir: eğer bu bir sandalye değilse, bir taburedir ve sandalye yoksa insan tabureye oturabilir. Amcamın dediği gibi, "Erkekler çorbayı karıştırmak için kaşığı icat etmiş olmasalardı, siz kadınlar hâlâ çorbayı sopayla karıştırıyor olurdunuz." Bir kadın için bunun fazla bir önemi yoktur. Bu, yalnızca bir fark örtüldüğü veya bağlantılandırıldığı ölçüde önemlidir; araya bir köprü kurulmalıdır ve bu da komploların örülmesidir.

Bir kadının doğal zihni esas olarak olayların komploların oluşturmaktan ibarettir. Bu şaka değil, bir gerçektir. Kadınlara iftira da değildir. Sadece böyledir: doğal olarak zihinlerinde örümcek ağları kurarlar; buradan oraya giden ve onları birbirine bağlayan ipler. Sonunda bir kadın kendisi de ağa düşer; bu çok ciddi bir iştir. Bir komplo ören kadın, örümcek ağındaki sinekti. Onlar doğal örümceklerdir, çünkü bağlantıları bu yolla bulabilirler. İşte bu, Eros'tur.

Ancak böyle bir açıklamanın ikna edici olması için aslında şiirsel olması gerekir. Sezgisel bir kavramı bir bilimadamı değil, ancak bir şair mükemmel bir şekilde tarif edilebilir. Diğeri bir bakıma ona isim vermek için fazla erkeksidir. Bu nedenle, bir erkek, kesin olmak için, sıklıkla yaşamdan bir şeyleri kesip atar; onun yaşamsal işlevini anlayamaz. Ancak yaşamın çok geç dönemlerinde, doğal gruplaşmaları ya da doğal formasyonu anlamaya başlar. Örneğin yaşlı Linnaeus bir botanik sistemi oluşturdu—şu kadar taçyaprak, şöyle-şöyle parçalar ve bölümler vb—her şeyi katı, neredeyse aritmetik bir sisteme göre sınıflandırarak.[4] Ama modern botanikçilerin bitkileri doğal olarak aileler halinde bir araya getirme biçimine bakın: bitki yaşamını doğal simbiyotik gruplar halinde gözlemliyorlar. Topografiktir. Bir bitki üzerinde büyüdüğü kaya, diğer bitkilerle ve hayvanlarla birlikte bir simbiyoz halinde yaşar. Ama bu çok sonraları gerçekleşmiştir; bilim, her şeyden önce, bilim, sadece aritmetik yasalarıyla doğada düz çizgiler oluşturmayı ısrarla vurgulamıştır. Logosun belirleyici karakteri budur. Bu, kadınların alanına girmiş olsaydı, kadın bitki sistemi üretmeye davet edilmiş olsaydı, doğal olarak onların çevresinde devasa bir komplo kurardı: bu tür çiçeğin bir diğerine karşı nasıl entrika çevirdiği falan gibi. Bu bir romans olurdu. Evlenirler ya da birlikte en harika piçleri yapmış olurlardı, böyle-böyle bir çiçek hanımın böyle-böyle bir piçi. Bunlar kesinlikle en baştan itibaren doğal aileler olurlardı. Erkeklerin çok geç olarak keşfettiği genetik bakış açısı göz önüne alınırdı, çünkü kadının kalıtımsal içgüdüleri muazzamdır—kim kimin torunudur, kim kimin büyük teyzesidir. Bu, kadın sohbetinde önemli bir kalemdir ve aynı ilkenin başka bir uygulamasıdır. Elbette, büyük zihinlere sahip kadınlar bir araya geldiğinde değil!—sıradan kadın sohbetlerinde. Erkeklerin dünyasından tamamen farklı bir dünya hakkında bilgileri vardır; bu tür zihin için erkeklerin dünyası gariptir, bir kadının dünyasının da erkekler için garip olması gibi. Erkekler olayları bu açıdan görmezler. Bu nedenle, Anatole France erkeklerin işleri karman çorman ettikleri zaman bilmeceyi çözmesi, Gordion düğümünü açması için akıllı bir kadın, bir azizeyi çağırmaları gerektiğini söylerken haklıdır; bunu çok öğretici bir kitap olan *Penguenler Adası*'nda okuyabilirsiniz.[5]

O halde Logos, geçici olarak, bilinen herhangi bir biçimde özetlenemeyen gözlemsel bir deney alanını kapsayan sezgisel bir kavramdır; yakalanabileceği herhangi bir formu olmadan, ona ulaşabileceğimiz en yakın noktadır. Daha iyi bir fikri olan varsa, memnuniyetle kabul ederim, ama ben daha iyisini bilmiyorum. Böyle kavramlarla çok dikkatli olmak gerekir. Bu terimleri olabildiğince az kullanmanızı önermeliyim, çünkü bunlar her zaman birer tuzaktır. Tabii ki zaman zaman, kısa kesmek adına, bunları kullanmak zorunda kalırız ve neyi kastettiğimi bildiğiniz sürece az sayıda sözcükle bir şeyler söylemiş olurum. Ancak bunun arkasında ne tür bir deneyimin olduğunu bilmeniz gerekir. Eh,

---

4 Carolus Linnaeus (1707-1775), İsveçli bitki sınıflandırıcı.

5 Anatole France için bkz. yukarıda, 13 Haziran 1934, n. 8.

biz neredeyse tüm zamanımızı buna harcadık, ama bu kavramları açıklığa kavuşturmak gerekiyordu. Sonraki dize şöyle:

> Duyunun hissettiği, tinin ayırt ettiği, kendiliğinden bir sonuç vermez. Ama duyu ve tin her şeyin amacı olduklarına inanmanı isterler: o kadar kibirlidirler.

Bu neye bir gönderme?

Mrs. Baumann: Bu tercümede *Sinn* için "zihin" deniyor. Bu, doğru mudur?

Prof. Jung: Eh, ne yazık ki aynı anda duyu anlamına da gelir ve *duyu* sözcüğü tabii ki zihinle özdeş değildir. Tam olarak duyu dediğimiz şeydir. *Sinn* ayrıca "anlam" olarak da tercüme edilebilir; Örneğin Wilhelm *Tao* sözcüğünü *Sinn* olarak tercüme eder, oysa başkaları *Tao* için "anlam" der.[6] *Sinn* sıklıkla *Gemüt* anlamına gelir ve *Gemütlichkeit* da kesinlikle, tuhaf bir ayrım hatasıyla *Empfindung* sözcüğüyle, duyumla karıştırılır, o bakıma duyu niteliği de işin içinde vardır. Bunun nedeni Cermen zihninde, hissetme ve duyumsama işlevlerinin henüz tam olarak ayırt edilmemiş olmasıdır; bunu her yerde görürüz, açıkça görünür. *Gemüt* ya da Gemütlichkeit akıl sır ermez bir duyumsama, hissetme ve duygulanım çorbasıdır. Ve *Gemütlichkeit* türlü nesnelere ve çağrışımlara gebedir; bira ve tütün ve kan ile ciğer sosisi ve lâhana turşusu kokar. Alçak ve dumandan kararmış bir tavanı olan sıcak bir odada, insanlar sobanın başına toplaşmış oturmaktadırlar, bir kahve demliği de vardır ve çok yavaş içerler ve konuşurlar ve gecedir ve çok keyifli ve rahattır. *Gemütlichkeit*'ın anlaşılması için tüm bunlardan söz edilmesi gerekir. Harika ölçüde ilkel bir kavramdır. Dünyada *Gemüt* kadar gebe bir sözcük daha yoktur. O sözcüğü söylediğinizde olanlar insanı hayrete düşürür. Bir mantra kadar kapsamlıdır; gerçekleri cezbedersiniz. Oysa "duyu" dediğinizde, Tanrım! Bu çok zayıf kaçar; "zihin" dediğinizdeyse anlam fazlasıyla kesindir; "anlam" dediğinizde de ne anlam olduğunu sorarsınız, hiçbir şey cezbetmezsiniz; ama bir Alman *Gemüt* ya da *Gemütlichkeit* dediğinde, ne, nerede ya da kim diye sorması gerekmez.[7]

Mr. Allemann: İngilizcedeki "evcil" ya da "ev gibi" olabilir mi?

Prof. Jung: Eh, epey fark vardır. Benzer bir sözcükleri yok. Hâlâ ilkel. Eminim Rusça'da ya da diğer ilkel dillerinde plastik durumları anlatan sözcükler vardır. Yani Almanların hâlâ güç sözcükleri vardır: üretirler. Örneğin erkekler toplandıkları ve pek ilginç ve anlamlı bir durum olmadığı ve bu konuda bir şey yapmak gerektiği zaman bunu derler: *wir wollen gemütlich sein*. İşte böyledir. Birisi mantrayı dile getirerek bir şey yaratır. Dolayısıyla dediğim gibi, *Sinn*'in

---

[6] Richard Wilhelm'in Jung'a *I Ching* ya da *Değişimler Kitabı*'nı tanıtması, Jung'un çalışmaları açısından çok önemli olmuştur. Bkz. ADD, ek IV. Wilhelm'in Tao'yla ilgili *Sinn*'e dair görüşleri için bkz. yukarıda, 31 Ekim 1934, n. 8. Ancak *Tao Te King*'in giriş satırları gerçek Tao'nun isimlendirilemeyeceğini söyler.

[7] *Empfindung* çoğunlukla "duyum," "algı," hatta "duygusallık"; *Gemüt* ise, "duygu," "yürek" olarak çevrilir.

duygusal bir yanı vardır ve o zaman bir tür *Gemüt* olur; duyumsal bir yanı olunca da *Sinnlichkeit*'tir ve bunun entelektüel yanı da anlamdır.

Mrs. Baynes: Bana öyle geliyor ki, "duyunun algıladığı" biçiminde tercüme edilirse, "algılamak" hem hissi hem de zekâyı kapsamış olurdu.

Prof. Jung: Evet, o daha iyi olurdu.

Dr. Schlegel: Sanırım *Sinn* ve *Gemüt* ikinci cümlede, birincidekinden farklı bir anlama sahip. Bunlar nesnel, oysa birinci cümlede öznel bir anlam var.

Prof. Jung: Ama daha sonra: "Araçlar ve oyuncaklar zihin (ya da duyu) ve tindir" diyor ve iki zihinsel öğeden söz ettiği besbelli. Buradaki tin ya da *Geist* sözcüğü yaklaşık olarak "zihin"le aynı; "ve zihin hisseder," dolayısıyla sezgisel olabilir; ya da *Gemüt* olabilir veya isterseniz "duyu" diyebilirsiniz. Ama burada önemli olan kendilerinin "tüm şeylerin sonu," ya da kendi başlarına birer amaç olduklarına bizi ne ölçüde ikna edebildikleridir. Şimdi, onlar kendi başlarına birer amaç mıdırlar? Ya da bizi öyle olduklarına ne ölçüde ikna etmeye çalışırlar? Mesele budur ve eleştirdiği de budur.

Mrs. Fierz: Belirli bir tekliğe yol açarlar; tekrar tekrar yeniden birlikte alınabilirler, ta ki belli bir birliğe ulaştığınız hissini yaşayana kadar. Bu tam olarak doğru değildir, ama en azından materyalist zihin bunun tekliğe götürebileceğini düşünür.

Prof. Jung: Yani materyalist zihnin onu tek bir ilke olarak düşünmesini kastediyorsunuz.

Mrs. Fierz: Evet, monist fikir.

Miss Wolff: Bir ölçüde insanların tutumunun tek amacı tanımak, anlama ulaşmaktır. O zaman yaşamın amacı da budur.

Prof. Jung: Eh, bana göre farkındalık ya da duyu veya zihin veya zekâ ya da metafizik anlamda tin—sürekli olarak bizi, sonuçları ya da ifadeleriyle nihai doğrunun belirlenebileceğine ikna etmeye çalışırlar—ve yaşamın anlamının da bunların toplamı olduğuna. Örneğin bilimsel zekâ bir doğruyu belirlemeyi varlık nedeni yapar, sanki bu yaşamın asıl hedefiymiş gibi; zihniyet de yaşamın hedefi yapılabileceği için, bir başka işlev de başka bir hedef belirleyebilir, yaşama başka bir anlam verebilir ve yalnızca kendisinin geçerli olduğuna bizi ikna etmeye çalışır. Çünkü işlevler tek yanlı bir biçimde farklılaştırıldığı, sürekli olarak tek bir işlevde yaşadığınız zaman, o işlev size üstün gelir ve yaşamın tüm anlamının ondan başkası olmadığında ısrar eder. Ama siz işlevle özdeş olmadığınızı bilirseniz—işlevlerinizin nesnesi değil, öznesi olursanız—o zaman hedefim şu ve şudur diyebilirsiniz ve işlev de size hizmet eder. Nietzsche'nin gerçekleştirmeye çalıştığı budur. Doğal olarak, eğer tek bir işlevle özdeşseniz, o işlev sizi verilerinin, gerçeklerinin yaşamınızın anlamı olduğuna ikna etmeye çalışır. Bu nedenle, işlevlerinizin sahibi olmaya, onların nesnesi değil, öznesi olmaya dikkat etmelisiniz.

SEMİNER V

20 Şubat 1935

Prof. Jung:
Burada tam olarak soru olmayan bir soru var. İmzasını Mrs. Örümcekağı olarak atan anonim bir yazar şöyle bir katkısını iletmiş: "Prof. Üstinsan'ın siyah gamalı haçın güneşten uzaklaşan yeryüzü olduğu önerisi yeryüzünün dört-kare yönüyle (gamalı haç bir kare olduğuna göre) ve Çin I Ching tartışmasında betimlediğiniz Çin karesinin bir hareketi—bir girdap—olmasıyla bağlanıyor. Yeryüzü de bir beden olduğuna göre, gamalı haç aynı anda insanoğludur, bu da Kova burcuyla, Su Taşıyıcısıyla bağlantılıdır. Ayrıca kare takımyıldız Pegasus'a da değinmeden edemiyorum, o da esinlenmeyle ilgilidir ve altın güneş gamalı haçla bağlantılıdır. Bu nedenle gamalı haç simgesi Zerdüşt'ün ele aldığı tüm öğeleri içerir."

Bir bağlantı olduğu yadsınamaz: eşzamanlılık bağlantısı vardır ve sonra şu Pegasus meselesi de son derece ilginç bir göndermedir. Mrs. Örümcekağı, gök kubbe haritaları hakkında bilgi sahibi olsa gerek. Kova burcunun üstünde kare takımyıldız Pegasus olduğu da, daha önceki bir Seminerde sözünü etmiş olduğum gibi, bir gerçektir. Ancak altın güneş gamalı haçla bağlantısını göremiyorum. Yazar bu göndermeleri biraz daha ayrıntılandırmış olsaydı, daha kolay anlamamıza yardımcı olurdu. İçinde çok fazla sıçrama var. Çok sayıda iyi sezgiler barındırıyor, ama biraz daha etli olsa iyi olurdu.

Hala "Bedeni Hor Görenler" bölümündeyiz. O "duyu ve tin, araç ve oyuncaktırlar" cümlesinde takılıp kaldık. Burada Almanca sözcük *Sinn*'le sorunumuz oldu. Toparlayacak olursak, tinle ilgili bu Alman *Sinn* kavramı bir tür antitezdir, *Sinn* ve *Geist*, burada *Sinn* sözcüğünü ifade etmek için *Gemüt* kullanılabilir. Ayrıca duygusal psykhe ve tinin, *Seele und Geist*'ın besbelli bir bütün-

lüğü ifade ettiği söylenebilir. Şimdi o, bunların araç ve oyuncaklar olduklarını söylüyor, bunun anlamı da onların kendi başlarına bir şey olmadıkları, daha ziyade birer uygulama veya işlev ya da epifenomen veya ek olduklarıdır, çünkü "Bunların ardında asıl varlık vardır." Bir başka deyişle, bunlar altta yatan bir varlığın olguları veya belirtileridir, ki bu, mutlak, kesin gerçeklik anlamına gelir ve bu, özbenlikte bulunur.

Özbenlik kavramında, psikolojimizin alanına giriyoruz; bu da, insanın toplam psikolojik varlığının sadece bilinçten değil, aynı zamanda bilinçdışından oluştuğu sonucuna varmıştır. Açıkçası, ego, bilinç merkezinin kişileştirilmesi, bizim psişik varlığımızın tamamı olamaz: bir toplam oluşturmak için bilinçdışı da gereklidir. Ve bilinçdışı bilinçliliğe eklenirse, o zaman merkez varlık veya ikisinin sonucu, öbür-ego olur. Çünkü kişi bilinçdışını keşfettiğinde, kendisi de keşfeder, ama tamamen farklı bir açıdan; kişi kendi içinde başka bir özbenlik keşfeder. Bildiğiniz gibi bu, muazzam bir çatışmaya neden olur, çünkü bizler bilinçdışımızla, aynı zamanda gölge olarak adlandırılan o öbür-ego ile bir olmayız; kural olarak, kişi gölgeyi, kendi olumsuzlanmasını kabul etmekte büyük sıkıntı çeker. Çünkü o diğeri, bilinçli egodan o kadar farklıdır ki egonun inkârı anlamına gelir; özellikle kişi ikisinden hangisinin olması gerektiğinden kuşku duyduğunda; gölge öylesine güçlüdür ki, gerçekten ne olduğunuz konusunda kuşkuya düşebilirsiniz.[1]

Örneğin düşmanını öldürme hayali kurmak , bazı insanlara, potansiyel katiller olduklarını varsaymaları, kendilerini tamamen hatalı görmeleri, şeytanın çocuğu olduklarına inanmaları için yeterli olur; sonra da sırf kişiliklerine aykırı bir şey düşünmüş olmaları hepten kötü oldukları anlamına gelirmiş gibi, bunalıma girerler. Böyle kişiler, birini öldüren ya da yalan söyleyen ya da çalanların kapkara olduğunu düşünmek eğiliminde olurlar; doğallıkla da başkalarının zayıflıklarına karşı tamamen hoşgörüsüzdürler, çünkü kendi zayıflıklarına katlanamazlar. Bu iki yanı bir araya getirmek, her zaman yalnızca, uygun bir durumda, yeni banyo yapmış, misafir odasına hazır hale gelmiş göz kamaştırıcı bir ego olmadıkları, kabul edilmez ve asla insanlara gösterilmemesi gereken bir yanlarının da olduğu gerçeğini yenir yutulur hale getirmek, analizin en öncelikli görevlerinden biridir. Böyle bir gerçek tüm karışımın bozuk olduğu anlamına gelmez; sadece pastanın yalnızca şeker değil, tuz da içerdiğini ve kişinin genel hamurunda kusurlar da olduğunu gösterir. O kadar saf değildir.

Şimdi, insanın bütünü bilinçli egodan farklı bir şey olduğuna göre, başka bir ismi hak eder, özellikle de bilinçdışını özümsediğinizde, kendinizle ilgili olarak belirli bir nesnellik hissettiğiniz için. Aslına bakılırsa, kendinizi bir verilmişlik, bir done, nesnel bir gerçeklik olarak kavrayamazsanız, kendinizi özümseyemezsiniz, kendinizle yaşayamazsınız. Yalnızca bilinçli ego olduğunuzu varsayarsanız, o zaman bazı olayların gerçekleşmesini *istemişsiniz* ya da bazı şeyleri kasıtlı olarak yapmışsınız gibi olur; ama aynı anda bunların kendiliğin-

[1] *Gölge* sözcüğünün tanımı için bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, n. 9.

den size olmuş, sanki bunlarla karşı karşıya kalmışsınız ya da belki tuhaf ve nesnel bir şeye yenilmişsiniz gibi göründüğünü de yadsıyamazsınız. Dolayısıyla gölgenizi özümseyebilirseniz, o zaman kendinize yalnızca öznel değil, nesnel bir şey gibi de görünürsünüz. Çünkü bilinçdışını özümsemekle, varoluşunuzun çevresini bilinmeyen bir ölçüde genişletmiş olursunuz; dahası, denetiminizde olmayan bütünlüğünüze de bir şey dahil etmiş olursunuz: çünkü yalnızca bilinçte olanları denetleyebilirsiniz.

Bu, sanki yalnızca bir bölümünü tanıdığınız bir ülkenin yöneticisi, bilinmeyen sayıda bir nüfusu olan bir ülkenin kralı gibi olmaktır. Onların kim olduklarını ya da ne durumda olduklarını bilmezsiniz; ülkenizde varolduklarına dair hiçbir fikrinizin olmadığı uyruklarınız olduğunu defalarca keşfedersiniz. Bu nedenle sorumluluğu üstlenemezsiniz; yalnızca, "Kendimi, ne gibi nitelikleri olduğunun tamamen farkında olmadığım, bilinmeyen sınırları ve bilinmeyen sakinleri olan bir ülkenin yöneticisi olarak buluyorum" diyebilirsiniz. O zaman hemen öznelliğinizden çıkar ve bir tür tutsak olduğunuz bir durumla, bilinmeyen olasılıklarla karşı karşıya kalırsınız, çünkü o çok sayıda denetlenemez etmen her an için tüm hareketlerinizi veya kararlarınızı etkileyebilir. Yani o ülkede tuhaf bir kralsınız, o kadar çok sayıda bilinmeyen nicelik ve koşula bağımlı ki, sıklıkla kendi niyetlerini gerçekleştiremeyen, aslında kral olmayan bir kral. Bu nedenle en iyisi kral olmaktan söz etmemek ve o topraklarda yöneteceği yalnızca bir köşesi olan, sakinlerinden birisi olmak daha iyidir. Ve ne kadar deneyimliyseniz, kendi köşenizin karşınızdaki engin bilinmezliğin yanında küçücük olduğunu da o kadar iyi görürsünüz. Özbenliğin besbelli çok etkili ve çok garip bir şey olduğu ve onun yalnızca bir parçası olduğunuz gibi tamamen yeni bir fikir edinirsiniz; ne kadar küçücük olduğunu bilmezsiniz—ya da belki ne kadar hatırı sayılır büyüklükte olduğunuzu. Ama her halükârda, bilinmeyen büyüklükte bir kıtada küçük krallığını kurmuş birinin tutumunu benimsemeniz gerekir, bilinçli krallığınızın bulanık sınır çizgisinin ötesinde mutlak bilinmezlik vardır. Şimdi, küçük krallığınızın bulunacağı kıtanın bütününün merkezî bir güç tarafından idare edildiğini varsayarsanız, o merkezî güç sizin de kralınız olurdu; o bilinmeyen büyük güce tabi olurdunuz. Ve bu da özbenlik olurdu, psikolojide düşündüğümüz gibi.

Nietzsche'nin böyle bir kavramı olduğunu elbette biliyordum, çünkü *Zerdüşt*'ü ilk kez henüz yirmi üç yaşındayken okumuştum, sonra da 1914-15 kışında dikkatle incelemiş ve çok sayıda not almıştım. Özbenlik kavramına zaten ilgi duyuyordum, ama onu nasıl anlamam gerektiği konusunda net değildim. Ancak bu pasajlara geldiğimde notlarımı almıştım ve bana çok önemli gelmişlerdi. Ancak ondan yararlanamıyordum, çünkü *Zerdüşt*'te bilinçdışı kavramı eksiktir; yalnızca bilinç vardır. *Gemüt* ve *Geist* bilincin içerikleri olmalıydı. Bu nedenle, aslında Nietzsche'nin—o zaman bile *Zerdüşt*'te görmüş olduğum—yaptığı bir hata olabilir; yani egoyu özbenlikle, dolayısıyla Üstinsanla özdeşleştirir. Egosu basitçe Üstinsanla kaynaşır, görmüş olduğumuz gibi. Bu, özbenliğin bir

cisimleşmesidir. Ama özbenlik fazlasıyla büyüktür; ölümcül bir şişme yaratmadan onunla özdeşleşmek olanaksızdır. Bu nedenle, tüm öykünün ölümcül sonu—yükseğe atılan taş kendi üstüne düşer. Böyle bir özdeşleşme ancak bir patlamaya yol açabilir.

Yine de özbenlik kavramı kendini bana önermeyi sürdürdü. Nietzsche'nin bir tür, psikolojik olgunun ardındaki kendi başına bir şeyden söz ettiğini düşündüm. Bu, şu pasajda açıkça ifade ediliyordu: "Özbenlik duyuların gözüyle arar, tinin kulaklarıyla da dinler." Özbenlik zihinsel ve psişik olgularımızı bir tür taşıma aracı olarak kullanır; yani psykhemiz özbenliğin ya da özbenlik tarafından bir ifade aracı olarak kullanılır. O zaman Doğu kavramına benzer bir özbenlik kavramı ürettiğini de gördüm; bu bir Atman fikridir. Nietzsche'nin okumuş olduğu Hindistan'a ait bir şeylerden etkilenmiş olup olmadığını bilmiyorum, ama bundan kuşkuluyum; bana son derece orijinal bir icatmış gibi görünüyor. Doğal olarak, Meister Eckhart'ın yazılarında da, hatta Kant'ta bile birçok Doğu koşutlukları bulunmasının nedeni, tüm bu kavramları içeren ve Doğunun bunları almış olduğu bir kolektif bilinçdışının varlığıdır. Şimdi, size bu koşutluğu nefis bir biçimde gösteren bir Doğu metni getirdim; bu Talavakara Upanişad'ın İngilizce çevirisinden, *Doğunun Kutsal Kitapları* dizisinden.[2] İlk Khanda'yı okuyorum:

> Öğrenci sorar: "Zihin kimin dileğiyle işine koşar? İlk nefes kimin komutuyla alınır? Kimin dileğiyle bu konuşmaları dile getiririz? Gözü ya da kulağı yöneten hangi Tanrı'dır?"
>
> Öğretmen cevap verdi: "O, kulağın kulağı, zihnin zihni, konuşmanın konuşması, nefesin nefesi ve gözün gözüdür. Kurtulduğu zaman (duyulardan) bilge kişi, bu dünyadan ayrılmakla, ölümsüz olur.
>
> Ne göz oraya gider, ne de konuşma, ne de zihin. Bilmeyiz, anlamayız, nasıl öğretilebilir.
>
> Bilinenden farklıdır, hem de bilinenin üstündedir, bize öğreten eskilerden böyle duyduk.
>
> Konuşmayla ifade edilmeyen ve aracılığıyla konuşmanın ifade edildiği, yalnızca o Brahman olarak bilir, halkın burada taptığını değil.
>
> Zihinle düşünmeyen ve dediklerine göre, aracılığıyla zihnin düşünüldüğü, yalnızca o Brahman olarak bilir, halkın burada taptığını değil.
>
> Gözle görmeyen ve aracılığıyla kişinin gözleri (gözlerin işlerini) gördüğü, yalnızca o Brahman olarak bilir, halkın burada taptığını değil.
>
> Kulakla duymayan ve aracılığıyla kulağın duyulduğu, yalnızca o Brahman olarak bilir, halkın burada taptığını değil.
>
> Nefesle nefes almayan ve aracılığıyla nefesin çekildiği, yalnızca o Brahman olarak bilir, halkın burada taptığını değil."

---

[2] *The Sacred Books of the East* [*Doğunun Kutsal Kitapları*], ed. Friedrich Max Muller (Oxford, 1879-1926), 50 cilt, cilt 39-40.

Sonra, ikinci Khanda'nın sonunda küçük bir paragraf vardır:

> Onun aracılığıyla (Brahman) düşünülmeyen, onun aracılığıyla düşünür; onun aracılığıyla düşünülen, onu bilmez. O, onu anlayanlar tarafından anlaşılmaz, onu anlamayanlar tarafından anlaşılır.

Bu ifade biçimi elbette Doğuya özgüdür; son derece betimsel ve son derece plastik. Çünkü arkada olan ve kulakları ve gözleri ve zihni kullanan Brahman'dır, özbenliktir, varlığın sözcüklerle anlatılamaz primordiyal tözüdür; onu anlayanlar, onu anlayamazlar, ama onu anlamayanlar, onu düşünemeyenler, onu anlar. Yani onu anlamak için her türlü girişimden vazgeçerseniz, hemen hemen haklısınız, çünkü o, düşünülemez bir şeydir. İçeriği olduğunuz şeyi kavrayamazsınız; yalnızca olduğunuz veya size benzeyen şeyi kavrayabilirsiniz, ama sizden daha büyük olan ve sizi içeren şeyi kavrayamazsınız. Bilinç ve bilinçdışının toplamını tanımlamaya kalkmak tamamen beyhudedir; o anlaşılamaz, düşüncemizin olanaklarının ötesindedir. Onu yalnızca antinomilerle önerebiliriz; örneğin o hem vardır hem de yoktur. Dolayısıyla bu Hint metni tam olarak isabetlidir; bunun, ötesinde bizler için hiçbir olanak taşımayan bir sınırdurum kavramı olduğunu açıkça ortaya koyar.

Çünkü özbenlik kavramı doğru bir simgedir. Başka yöntemlerle ifade edilemeyen bir şeyi ifade etmek için bir simge kullanırız; daha iyi bir ifade edindiğiniz andan itibaren o artık bir simge değildir. Bir simge, arkasını görebildiğiniz anda çöker. Çünkü daha basitçe söyleyebilecekken, neden karmaşık olasınız, neden gönderme kullanasınız ki?[3] Elbette, bir tezahür, bir olgu olduğu ölçüde, özbenlik fikri düşünülebilir—isterseniz bir resmini de çizebilirsiniz. Örneğin çakralar özbenliğin aşamalarıdır, özbenliğin farklı tezahürleridir. Ya da çok bütün bir mandalayı, Tibet'in dört-kare stupa mandalası vajra mandala'yı düşünün; o mutlak olarak soyuttur. O bir simgedir, ama ondan söz edebilirsiniz, onu açıklayabilirsiniz. Ama özbenliğin ne olduğunu asla açıklayamazsınız, çünkü özbenlik kendi başına akla hayale sığmaz. Şimdi, burada durum öyle değil; Nietzsche için çok daha belirli. O bunu sanki açıklanabilir bir şeymiş gibi ele alıyor ve bedenle özdeşleştiriyor:

> Özbenlik hep arar ve dinler; kıyaslar, hâkim olur, fetheder ve yıkar. Hükmeder ve egonun da hâkimidir.

İşte öyle; Bu "Ben"i içeren, "Ben"in tabi olduğu şeydir.

> Kardeşim, düşüncelerinin ve duygularının ardında kudretli bir efendi, meçhul bir bilge vardır—ona Özbenlik denir; o senin bedeninde oturur, o senin bedenindir.

Ve burada açıklıyor, ama yine burada çöküyor, çünkü onun şu ya da bu olduğunu söyleyemezsiniz, o daima *néti-néti* bir durumdur. (Hintlilerin genellikle "ne

[3] Bkz. aşağıda, 20 Şubat 1935, n. 3.

öyle ne de böyle" diye tercüme edilen formülleri.) ama bunun beden olduğunu biliyor ve hata da işte budur; bedeni özbenlikle özdeşleştirirse, özbenliği bedene getirmiş ya da bedeni özbenliğe yükseltmiş olur, ki bu da bir beden şişmesine neden olur. Nietzsche gibi sezgisel bir insanın bedeni bu ölçüde abartması, son derece ilginç bir gerçektir. Beden elbette olağanüstü öneme sahiptir, ama bu bir aşırı değerlendirmedir. Ayrıca ondan "kudretli bir efendi" biçiminde söz etmesi de oldukça ilginçtir, çünkü o sözcüğün harfiyen Upanişadlardan ve Tantrik felsefeden alınmış olduğu söylenebilir. Çakralar sisteminde efendi, bilinç *anahata* düzeyine kadar geliştiği zaman ortaya çıkar. Orada bedenin iki ilkesi ayrılır, *prana* ve tin, aşağıdan *manipura* ateşini içeren yürek ve yukarıdan uhrevi, ince töz. Ve orada özbenliğin kavranışı uzlaştırıcı bir ilke, bu çakrada *Ishvara* olarak adlandırılan kudretli efendi olarak belirir; *anahata*'da *Ishvara* ilk kez üçgenin merkezinde yer alan parmak çocuk, efendi, "bilinmeyen bir bilge" olarak görünür.

Özbenliğin yaşlı bir bilge olarak anlaşılması da bir Doğu fikridir. Örneğin Japon felsefi literatürüyle bize ulaşan Çince bir metinde, "Yalnız olduğunuzu ve istediğinizi yapamadığınızı düşündüğünüz zaman, yüreğinizde yaşayan ve yaptığınız her şeyi bilen yaşlı bilgeyi unuttuğunuz anlamına gelir" denir[4]. O, *anahata çakra*'da, yürek merkezinde oturan özbenliktir ve tabii ki yaşlı bilge arketipidir. Çünkü yalnızca *anahata*'ya[5] ulaşmış birisi için yaşlı bilge arketipi, özbenlik simgesini hâlâ örtmektedir. Sanki özbenlik onun içindedir, çünkü belli bir düzeyde anima, yaşlı bilge ve özbenlik gibi tüm izleyen figürleri içerir. O zaman anima doğal olarak, Rider Haggard'ın düpedüz "İtaat-edilmesi-gereken-kadın"ı olur. Ve o figür, "İtaat-edilmesi-gereken-kadın," geçmişin bilgeliğini simgeleyen, tüm gizli sanatlardan anlayan ve neredeyse ölümsüz olan o kadın, büyücüyü de içerir; hem de neredeyse kutsal ilkeyi simgelediği ölçüde, özbenliği içerir. Bilinçdışının tüm bu figürleri sanki insanın gerçekte algıladığı figürün içinden parlıyor gibidir. Bazen animanın neredeyse hermafroditçe bir yanı vardır; anima ve yaşlı bilgenin arasında, basitçe animanın aynı anda eril bir ilkeyi barındırmasından kaynaklanan bir hermafrodit arketipi bulunur. Bu, sanki animanın bir animusu olması gibidir—böyle denebilir—ama animus tindir. O, yaşlı bilgedir. Kişi animanın ötesinde bir şeyin idrak edilebileceği bir aşamadaysa, o zaman bilinçdışının dişi yanı hemen hemen gözden kaybolur ve

---

[4] Çin kaynağı Wang Yang-ming şöyle demiştir, "Her kalpte oturan bir sejin (bilge) vardır. Ancak biz ona yeterince inanmayız ve bu nedenle bütün, gömülü kalmıştır" (TE 6, par. 370). Jung Tetsujiro'nun bir makalesinden aktarıyor, "Die japanische Philosophie," *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, ed. W. Wundt vd (Berlin ve Leipzig, 2. baskı, 1912), s. 85. Wang'in başlıca öğretilerinin İngilizce çevirileri: *Instructions for Practical Living and Other Neo-Confucian Writings*, çev. Wing-tsit Chan, *Records of Civilization: Sources and Studies*, no. 68 (New York ve Londra, 1963).

[5] Kundalini Yogada anahata, kalp çakrası ya da lotustur ve kişinin maddesel düzeyden yükseldiği aşamayı temsi eder. Jung'un bir başka yerde ifade ettiği gibi, "Ama anahatada yeni bir şey ortaya çıkar, kendini duygusal oluşumların üstüne yükseltip, onlara bakma imkânı. Purushayı (özbenlik) kalbinde bulur" ("Kundalini Semineri Üzerine Notlar," 19 Ekim 1932, s. 174, yayımlanmamış daktilo metni).

onun yerini o eril animus yanı alır: kişi özbenliğin görünmesine bir adım daha yaklaştığı için, artık neredeyse kutsal olan yaşlı bilge.

Çünkü anima *anahata chakra*'da görünebilir, çünkü hissetmenin bilincine vardığınız yürek kesiminde olunca, ayırt etmeye ve yargılamaya başlarsınız. O zaman neyin size, neyin başkasına ait olduğunu bilirsiniz; yalnızca kendi içinizdeki farkı görmekle kalmaz, sizinle başka insanlar arasındaki farkı da görürsünüz. Böylece o düzeyde animayı idrak etme şansınız vardır ve o zaman, anima aracılığıyla, kişi ilk kez *Ishvara*'yla ilgili bir ipucunu yakalar. Bir sonraki merkez olan, boğazda yer alan *visuddha* Logos merkezidir. Tantrik metinlerde o düzeye ulaşanlara sözün gücünün verildiği yazar ve bu da yaşlı bilgenin alanıdır. Ve *visuddha*'da beyaz fil görüntüsü bulunur, aynı anda yeryüzünün eşdeğeri *muladhara*'nın da içerdiği yüce, kutsal güç—yani yeryüzünü *in suspenso* [muallakta] tutan, bunun ya da şunun gerçeklik mi, yoksa yalnızca bir peçe mi olduğundan dürüstçe bir kuşku duymanızı sağlayacak biçimde gerçekliğinizi dengeleyen bir tür bilgelik. Sonra da, elbette, aşağı yukarı berrak bir özbenlik vizyonu edinebildiğiniz *ajna* gelir. Ama özbenlik aslında yalnızca sahasrara'da ortaya çıkar, özbenliğin simgesi olan bin taçyapraklı lotusta.

Sanki aşağıdan yukarı çıkıyormuşsunuz gibi, mağaralardan yukarı tırmanan, en karanlık mağaradan yukarı, en üstteki, hâlâ karanlık olan mağaraya, ta ki en sonunda yeryüzüne çıkan o primordiyal Pueblo Kızılderilileri gibi. Bu, diyafram bölgesinde yer alan *anahata*'dır. *Diyafram* sözcüğü, zihin anlamına gelen Yunanca *phren* sözcüğünden gelir. Bu düzeye gelince bilinç başlar; ayırt etme ortaya çıkar. Ama aşağıda yalnızca katılım, *manipura* vardır; daha da aşağıdaki mağaralar *svadhisthana* ve *muladhara*'ya denk gelir. Sonra, diyaframın yukarısında havanın krallığına yükselirsiniz, özbenliğin ışığının başladığı yere. Bu aynı anda Upanişadlardaki, kralın sarayındaki bilge Yajnavalkya'yla ilgili ünlü metinde de böyledir. Uzun uzun konuşurlar ve kral ona şunu sorar: "İnsanlar hangi ışıkla dışarı çıkar, işlerini görür ve geri döner?" Ve bilge cevap verir: "Güneşin ışığıyla." Sonra kral yine sorar: "Ama insanlar güneş söndüğü zaman hangi ışıkla dışarı çıkacak, işlerini görecek ve geri dönecekler?" "Ayın ışığıyla." Böylece devam eder; ay söndüğü zaman, yıldızların ışığıyla çıkacaklar, sonra ateşin ışığıyla ve nihayet ateş de sönünce, "hangi ışıkla işlerini yapabilir ve hâlâ yaşayabilirler?" Ve bilge cevaplar, "Özbenliğin ışığıyla"—nihai ışıkla.[6]

Şimdi, bunların hiçbiri Nietzsche'de yoktur, bu da onun Doğu felsefesiyle ilgili özellikle bilgi sahibi olmadığını gösterir; olsaydı asla özbenliği bedenle özdeşleştiremezdi. Elbette insanın bedeni özbenlikle bağlantılandırması gerekir, çünkü belirgin bir beden, özbenliğin üç boyutlu uzamdaki belirgin görüntüsüdür, ama elbette yine de zihin gibi bir işlevdir. Zihnin özbenliğin bir işlevi olduğunu söyleyebilmek için, bedenin de özbenliğin bir işlevi olduğunu kabul etmemiz gerekir. Aksi halde tabii ki zihni bedenin bir işlevi yaparsınız ve o zaman psişik ilke, beden kimyasının bir tür ikincil olgusu olur. Ancak bedenin bir

[6] *Brihad-Aranyada Upanişadı*, Üçüncü Brahmana. Hume, s. 65.

psişik işlevin işlevi olduğunu söylememizle, psişik işlevin aslında bir işlev değil, yalnızca bedenin ikincil bir olgusu olduğunu—birincil olgu beden olmak üzere—söylememiz arasında bir fark olmadığını bilecek kadar, maddenin varsayımsal doğasından haberdarız. Ama beden elbette aynı anda, bedenin yanı sıra psykheyi de üreten o bilinmeyen şeyin bir somutlaşması ya da işlevidir; psykhe ile beden arasında yaptığımız ayrım yapaydır. Daha iyi anlayabilmek adına yapılır. Gerçekte, yaşayan bir bedenin dışında hiçbir şey yoktur. Gerçek olan budur; beden yaşayan bir psykhe olduğu ölçüde, psykhe de yaşayan bir bedendir: aynı şeydir. Eskiden, birisi "beden" dediğinde bir şey ifade ettiği varsayılırdı; günümüzdeyse bunun yalnızca bir sözcük olduğunu biliyoruz. Zerdüşt devam ediyor.

> Senin bedenindeki sağduyu en iyi bilgeliğinden fazladır. Ve kim bilir bedeninin neden yalnızca en iyi bilgeliğini gerektirdiğini?
>
> Bedenin egona ve onun gururlu havalarına güler. "Bu havalar ve fikir uçuşlarından bana ne?" der kendi kendine. "Benim amacım için sapa bir yol. Ben, egonun ipini tutan ve ona fikirlerini fısıldayanım.
>
> Özbenlik egoya şöyle der: "Acı duy!" O da o zaman acı duyar ve acısını nasıl dindirebileceğini düşünür—işte tam bu amaç için düşünmesi gerekir.
>
> Özbenlik egoya şöyle der: "Haz duy!" O da o zaman keyiflenir ve daha sık nasıl keyiflenebileceğini düşünür—işte tam bu amaç için düşünmesi gerekir.
>
> Bedeni hor görenlere bir söz söylemek isterim: Hor görmeleri saygılarındandır. Saygıyı ve hor görmeyi ve değeri ve iradeyi yaratan nedir?
>
> Yaratıcı Özbenlik bizzat kendisi için saygıyı ve hor görmeyi yaratmıştır, kendisi için hazzı ve elemi yaratmıştır. Yaratıcı beden kendisi için tini yaratmıştır, iradesinin eli olsun diye.

Burada özbenlikle ilgili söyledikleri son derece isabetlidir; kendisine yönelik saygıyı ve aşağılamayı bile özbenlik yaratır. Bu Doğuya özgün bir anlayıştır; Batı tarzı değildir. Ama tipik olarak da Nietzsche'dir ve Nietzsche bu konuda çok büyüktü; çok derin kaynaklardan getiriyordu. Doğuda bu çok eskiden beri biliniyordu; dolayısıyla onlar için Tanrı sevgisi ile Tanrı nefreti esasta aynıydı. Haklı olarak da, çünkü önemli olan bir şeyle ilgili olmaktır, o zaman ilginin nefretle mi, sevgiyle mi gerçekleştiği önemli değildir. Bu nedenle derler ki bir kişi Tanrı'yı severse, ona ulaşması için yedi kez ete bürünmesi gerekir, oysa ondan nefret ederse, üç kez yeterli olur. Kural olarak aslında nefret ettiğimizde çok daha ilgili oluruz ve bu Doğu deyişinde bu tür bir psikoloji görüyoruz. O bakıma, özbenlik açısından sevmeniz ya da nefret etmenizin bir önemi yoktur, önemli olan ilgili olmanızdır.

Ancak Nietzsche özbenliği bedenle tek yanlı olarak özdeşleştiriyor ve tabii bu tatmin edici olmuyor; bedene yaratıcı bir meleke ya da anlamlı bir meleke bahşediyor, ki bunu ona yerleştirmek için en muazzam hayal gücü çabası ye-

terli olmaz. Çünkü deneysel biyolojide nasıl davrandığını görmüş olarak gayet iyi biliyoruz ki, beden biyolojik bir işlevdir. Hasarlanan dokuları onaran aslında beden değildir; o işi kendine has bir yaşamsal ilke gerçekleştirir ve beden kimyasına atfedilmemelidir. Örneğin alınmış olduğu dokuya tamamen yabancı dokular üretebilmesini bedenin özel kimyasal bileşenleriyle açıklayamazsınız; ama durum böyledir. Örneğin semender gözüyle ilgili çok ilginç bir deney yapılmıştır. Göz merceği çıkarılmış ve yerine yeni bir tane büyütülmüştür. Ama merceğin alındığı embriyonik ektoderm dokusu, üretilen yeni merceğin—ki buna yapay mercek diyebiliriz—üretilmiş olduğu mezoderm dokusundan tamamen farklıdır. O halde yaşam ilkesi bedenin belirli bir dokusunu kullanarak tamamen farklı bir doku üretebilir. Bildiğimiz, beden dokularının, bir bezenin hücrelerinden beze dokusundan başka bir şey üretemeyecek kadar farklılaşmış olduğu, çoğalabildiği, ama asla örneğin kas dokusuna dönüşmeyeceğidir. Ama işte yaşamda bunun mümkün olduğunu görüyoruz ve bu durum dokunun doğasında olan nitelikleriyle açıklanamıyor. Bu nedenle, bir tür neovitalizm fikri ortaya çıkıyor, ki bu hâlâ bir tartışma konusudur; bedenin dokularını, belli bir dokunun niteliklerine bağımlı olmadan, uygun gördüğü gibi kullanma melekesine sahip bir yaşam ilkesi hayal etmek gerekiyor. Tabii bunlar Nietzsche'nin zamanında hiç bilinmiyordu ve biliniyor olsalardı bile, muhtemelen o tip literatürü okumazdı. Bu nedenle bedeni abartıyor. Ama "yaratıcı" beden demeyi gerekli buluyor ve bu noktada yaratıcı ilkeye bir ödün verdiğini görüyoruz.

> Bedeni hor görenler, budalalığınız ve hor görmenizle bile Özbenliğinize hizmet ediyorsunuz. Size derim ki, bizzat Özbenliğiniz ölmek istiyor ve yaşamdan soğuyor.
>
> Özbenliğiniz artık en arzuladığı şeyi yapamıyor:—Kendinden ötesini yaratmayı. En çok istediği budur; bütün gayreti budur.
>
> Ama artık çok geç olmuştur:—bu yüzden Özbenliğiniz artık pes etmek istiyor, ey Bedeni hor görenler.

Bu pasajın anlamı nedir?

Prof. Reichstein: Sanırım asıl anlamı yaşamın hedefinin ölüm olması, ama belki biraz Nietzsche'nin kişisel psikolojisi de araya karışmış olabilir. Önceki cümle ip cambazı ve soytarı sahnesini çok çağrıştırıyor ve sırf bu pasajda epeyce kişisel psikoloji olsa gerek.

Prof. Jung: Doğru.

Miss Wolff: Ben bunun, onun döneminin tarihsel bir sorunu da olabileceğini düşündüm. Ondan önce beden henüz tam olarak keşfedilmemişti; bilinmeyen bir şeydi ve bu nedenle psykhenin bilinmeyen bölümü olarak özbenliğin yanında duruyor. Böylece beden elbette aşırı ağırlık kazanıyor, çünkü önce özümsenmesi gereken bir değişim. Ve aynı anda bir simge de.

Prof. Jung: Bilinmeyen bir şey olduğu için ve bu nedenle bilinçdışı tarafından kirletilmiş olduğu için mi?

Miss Wolff: Bilinçdışının yanında ve bu nedenle önem kazanıyor.

Prof. Jung: Evet, bir tür simgesel önem. Ama bu neden ölüm olsun? "Özbenliğiniz artık pes etmek istiyor" ölüm demektir.

Miss Hannah: Ego özbenliğin yaşamak istediği gibi yaşamayacaksa, yaşamını bütünüyle yaşamayacaksa, o zaman özbenlik gerçekten ölmek istiyormuş gibi görünüyor. Yani bir bireye bireysel sorunu ya da görevi kabul ettiremiyorsa, o zaman sanki ölmek istiyor—sanki öldürmekle, yeniden deneme fırsatını elde edecek.

Prof. Jung: Ama bunu açıklayabilir misiniz?

Miss Hannah: Sanırım gidişattan hasta olmuş, bıkmış.

Prof. Jung: Başka bir yol olamaz mıydı?

Mrs. Baumann: Olayların doğal akışında yaşamı kabul etmek aynı anda ölümü de kabul etmek demektir.

Prof. Jung: Eh, buradaki anlamı tam olarak öyle değil. Diyor ki, "Çünkü artık kendinizden ötesini yaratamazsınız." Bu yeni bir şey, o döneme ait. "Ama artık çok geç, bu yüzden özbenliğiniz pes etmek istiyor." Gördüğünüz gibi besbelli başka bir zamanda özbenliğin yok olmayı değil, yaşamayı arzulamış olduğunu varsayıyor; ama işte şimdi "pes etmek istiyor."

Mrs. Fierz: O da bir Hint açısı değil mi—yaratılış ve sonra da yaratılışın yıkımı?

Prof. Jung: Mrs. Baumann da büyük ölçüde ona atıfta bulunuyordu, ama fikrimce biraz fazla akademik ya da felsefi. Nietzsche yaşayan ve ölen dünyanın genel görüntüsünden ziyade, asıl zamanla çok daha ilgili—doğumdan sonra ölüm ve sonra yine doğum. Bu Upanişad felsefesinin karakteristiğidir ve daha sonra onu Nietzsche'de de, varlıkların sonsuz geri dönüşü fikrinde de bulursunuz. Ama burada belirli bir zamandan söz ediyor; özbenliğin ölümü arzulaması şimdidir.

Miss Wolff: Bu bir Hıristiyan fikri olsa gerek. Hıristiyanlıkta, Tanrı gibi olduğu primordiyal duruma yeniden ulaşması için kişinin asıl durumunun ötesine geçmesi beklenir.

Prof. Jung: Evet, neden budur. Bedeni aşağılayanlar ve hor görenler geç dönem Hıristiyan bakış açısıdır, buna göre kişi bedeni hor görmelidir, çünkü beden hantaldır ve daima tininkinden farklı bir doğruyu öğretir; bedenin baskılanması ya da denetlenmesi, belirli biçimlere zorlanması ve öğretisine kulak asılmaması gerekir. Kilisede bedene eziyet edilmesi, bedenin çile çekmesi aracılığıyla tinin yüceltilmesinin nedeni budur. Bir aziz ömür boyu çürümeye, bozularak kokmaya başladığında ve münzeviler ve fakirler çöle gidip susuzluktan kuruduğunda, bu Tanrının yüceliğinin bir işaretiydi. Ve Yeni Ahit'te, Mesih'in göklerin egemenliği için kendilerini hadım edenlerden söz ettiği ünlü pasaj var.[7] Muhtemelen kendilerini resmen hadım eden Astarte rahipleri Galloi'den

[7] Matta 19:12.

söz ediyor; o pek hoş olmayan simgeler özel bir geçit töreninin en ön saflarında taşınırdı. Hadım edilmiş Galloi gerçeği bütün Yakındoğuda bilinen bir şeydi. Neyse ki göklerin egemenliği uğruna kendilerini hadım eden Hıristiyanlar bilmiyoruz, ama Mesih iyi bilinen bir gerçeğe işaret etmiş olmalı. Yahudiler için en berbat günah kabul edilirdi, dolayısıyla onları ima ettiğini varsayamayız; O zamanlar Hıristiyanlar da yoktu, yalnızca müritleri vardı. Ancak daha sonra Origen'in göklerin egemenliği için kendisini hadım ettiğini biliyoruz ve muhtemelen benzeri vakalar ara sıra gerçekleşiyordu. Genel Hıristiyan fikri, dünyanın beyhude olduğu ve bizim de Mesih gibi yok olacağımız ve gelecek olan egemenliğin arzulanır bir şey olmasıdır. Burada kısa bir süre yaşarız ve ebedi köşkler için kendimizi hazırlamalıyız.

Bedenin hiçbir anlam taşımaması düşüncesi elbette dünyanın yüceltilmesine inanan Semitik mizaca ters düşer; yaratmak peygamberce bir güdüdür, barış ve adaletin hüküm sürdüğü yer göklerin egemenliği değil, yeryüzünde bir krallıktır. Yahudi gerçekten bu dünyada bir şey üretmek isteyen reformcunun mizacına sahiptir; Semitler kusursuz bir krallıktan söz ederken, onu burada, bu yeryüzünün şanı olarak düşünüyorlardı ve elbette bu bedenin tahrip edilmesini dışlayan bir düşüncedir. Hiçbir şey tahrip edilmemelidir. Bütün dünya, cüzzamlıların iyileştiği, aslanın kuzuyla birlikte yattığı bir hale gelmelidir; tüm bunlar, bir cennet hali, İşaya'da kehanet edilir. Örneğin Kabalacıların ilk ebeveynlerin günahından sonra Tanrı'nın cenneti geleceğe taşıdığı fikri gibi, bunun anlamı cennetin henüz geleceği; onun bu yeryüzünde oluşturulması gerektiğidir. Ama Mesih'in sözleri öğretileriyle açıkça çelişki içindedir. Onun krallığı bu yeryüzüne ait değildir. O, gelecekteki tinsel, aşkın bir krallıktır ve bunun kendi içimizden başka hiçbir yerde olmadığını söyler; vurgu tinsel yandadır. Beden indirgenecektir. Bu ortaçağ boyunca böyle devam etmiştir, ama en sonunda beden kendini kabul ettirmiştir. İlk girişim Rönesans olmuştur, o zaman apaçık görünür hale gelmiştir; bunu o yüzyılların sanatında görmek mümkündür. Primitif denilenlere bakınız—resimdeki primitiflere—o tuhaf kafaları ve sefil, yaralı bedenleriyle, açlık çeken, hastalıklı, cüzzamlı. Ama bir yüzyıl sonrasında ten harika bir biçimde çiçek açmaya başlar, cinquecento'da yeryüzü yaşamı yüceltilir. Bu da elbette dosdoğru büyük Reformasyona yol açmıştır. Beden o yarıp geçme girişiminde bulununca, erken dönem Protestanlığın ağır ahlaksal kısıtlamaları ortaya çıkmıştır. Sonuçta deney hayli kuşkulu çıktı, ama yavaş yavaş yeniden büyüdü ve şimdi, materyalizmde maddenin tam zaferini görüyoruz.

Nietzsche o açıdan bir tür materyalist bir peygamberdir, ama bir miktar tinsel tözü korur. Aradığı tam olarak beden değil, Üstinsandır, asıl bedenin bile ötesinde olan kişi, bu kaba bedenden ibaret olmayan yeni bir yaratı, belki de bedenin tamamen istence tabi olacağı yeni bir varlıktır. Çünkü o da yine tinsel bir ilkedir. O istencin peygamberidir, hatta kişinin ötesinde bir istencin ve bu da bir tür aşkıncılıktır; bundan hepten uzaklaşmamıştır. Ama burada bedeni aşağılayanlardan kastının, beden ilkesini hor gören ve münhasıran tin ilkesine

inananlar olduğu apaçıktır ve o insanların özbenliğinin ölmeyi arzuladığını söylemektedir. Bunun nedeni, önemli bir parçamızın yaşam hakkını yadsıdığımızda, bir şey sürekli olarak, yıllar boyunca baskılanmış ve eritilmişse, o zaman o şeyin daima bir intihar isteği biçiminde öç almasıdır. Çünkü içimizdeki her kopma biçimi, bir süre sonra kişileşir.

Örneğin belli bir bakımdan aptal olduğunuzu fark ederseniz, bundan nefret edersiniz ve bu aptallığın ön plana çıkabileceği her türlü durumdan uzak durmaya çalışırsınız, çünkü kendinizi rezil edeceğinizi bilirsiniz. Yine de olursa, dersiniz ki, "Affedersiniz, yine o eşekliği yaptım. Belli bir konuda tam bir eşeğim ve yine ortaya çıktı." Bu, kişileştirilmedir. Eşeği bağladığınız bir ahırınız vardır, ama siz üst katta yaşarsınız ve saygıdeğer bir beyefendisiniz. Bedenimizle böyle yaptık; onu ahıra koyduk, kötü besledik—en azından öyle diyoruz. Sonra yanlışlıkla, harika bir biçimde, birçok kez beslenmiş oldu. Sizi suçüstü, ahıra inmiş eşeğe yem verirken yakalayan olursa, "Özür dilerim" dersiniz, "böyle bir zaafım var. Pişmanım, tövbe ediyorum." Sonra kiliseye gider, oruç tutar ve eşeği beslediğiniz için tövbe edersiniz. Şimdi bu elbette uygun değildir; eşeğin zihinsel ve fiziksel gelişimi için iyi olmaz. Ama ne mutlu ki alt benlik hep beslenmesini engelleyemeyeceğiniz, açgözlü bir hayvandır; meşru olmazsa, gayrimeşru olur. Yani insanoğlu bol miktarda bilinçdışından yardım almıştır. Belki ahır kapısını açık unutmuşsunuzdur ve eşek gece vakti çıkıp komşunun lahanalarını yemiştir, sonra durum anlaşılınca verdiği hasarı ödemeniz gerekmiştir. Ya da anlaşılmaz ve siz de eşeği hayli doymuş bulunca sevinirsiniz.

Ama biz bilinci o kadar geliştirme hatasına düştük ki, psikolojik bir ölçütümüz oluştu. İçgörü geliştirdik ve o zaman ahır kapısını açık unuttuğumuzu ve eşeği sağlam bağlamadığımızı inkâr edemez hale geldik; komşunun lahanalarını yiyenin kendi eşeğimiz olduğunu söylemek zorunda kaldık. Yani bunun bir sorun olmadığını ve tamamen onsuz yapabileceğimizi söyleyemeyiz. Ama hâlâ birçok babacan adam var—bunlar papaz olduklarında küçük kızlara kiliseye kabul töreni yaparlar ve sonra Tanrı'nın inayetiyle eşeğin yemini yediğini söylerler. On bin tane olay olmuş ama görünüşe bakılırsa hiç olmamış; eşek için ne yapılmış olduğundan mutlu bir biçimde habersizler. Ancak psykhemize ne kadar odaklanırsak, olan şeylerin de o kadar farkında oluruz ve maalesef ne amaçla yapılmış olduklarını biliriz. Böylece beden bizim için ahlaksal bir sorun haline gelir. Ya ahırdaki eşek? Ahırın kapısını açık bırakmanın gerçek bir olanağı yoktur. Bu, gelecekte işe yaramayacaktır, eşeği meşru bir biçimde besleyebileceğimiz bir otlak satın almamız gereklidir. Böyle bir şeyin olduğu kabul edilmelidir. Çünkü kabul etmezsek, o zaman artan bir ahlakla, bilinçle, ahırın kapısını kilitlemenin son derece etkili yollarını buluruz ve o zaman da eşek doğal olarak ölür. Onun yaşamasına izin vermezsek, ölmeyi tercih eder. Ve sonra biz de bir intihar istemi geliştiririz.

Elbette şeyleri kilit altında ve gizli tutma gücümüzle biz bunun bir intihar istemi olduğunu idrak etmeyiz. Bir mide bulantısıyla başlayabilir ya da sürekli

bir kabız hali vardır, korkunç derecede yorgunsunuzdur veya yürüyemezsiniz. Bu belki de zaten bir yaşama isteksizliği, intihar isteminin başlangıcı vardır; çoğu nevroz bu karaktere sahiptir. Agorafobide karşı kaldırıma geçmeye cesaret edemezsiniz ya da büyük bir insan kalabalığından veya etrafınızın kapatılmasından korkarsınız: bunlar hep intihar eğilimidir. Yaşam istencinizin belli bir yere kadar gittiği anlamına gelir. Kalabalıklarla ya da yaşamın açık alanlarıyla riske girmez. Zaten kısmen topalsınız ve düşebileceğiniz bir durumu, sendeleyeceğiniz bir eşiği, sizi ezecek bir arabayı ararsınız; insanlar büyük felaketlere, bir çığ altında falan kalmaya hazırlanır gibi küçük kazalar yaşarlar. Ve kimse olacakları bilmez, çünkü bunları kolaylıkla bilincimizden ve başka insanların bilinçlerinden saklayabiliriz.

Şimdi, Nietzsche aslında yaşamak istemeyenin özbenlik olduğunu açıklıyor, çünkü insan özbenliği kendi deneyiminden yoksun bırakır. Diyelim ki özbenlik diye bir şey var, bedenimizin yanı sıra tinimizin de varlık nedeni olan o yaşam potansiyeli—esasta her ikisi de aynı olduğuna göre. Elbette ego-istencimiz özbenlik-istencimizle özdeş değildir; özbenlik-istencimiz egonun istediğini istemez. Özbenlik bedeni neden yaratmıştır? Neden rüzgâr olmadığımızı bilmiyorum; havadan yapılmış, cinselliğin ya da arzuların veya sindirimin ve bu tür dertlerin ötesinde formlar olabilirdik, ama gerçek şu ki, özbenlik tarafından yaratılmış bedenlerimiz var, dolayısıyla özbenliğin bedenimizde yaşamamızı, o deneyimi, yaşamlarımızı yaşamamızı istediğini varsaymalıyız. Ve şunu ya da bunu yaşamamızı ego seçmemeli; farklı bir ölçütümüz olmalı. Bazı şeylerin yaşanması gerekmediğinden kuşkum yok, ama bunların ne olduğunu bulmalıyız. Çelişkin tabu ve yasaları koyan ego değildir, bir egolar topluluğu ya da kilise veya devlet de değildir; onlar yalnızca polisiye düzenlemelerdir—ahlakımız da dahil, o da bir polisiye düzenlemedir. Ama çok daha katı ve kesin bir yasa vardır ki, o da özbenliğin yasasıdır.

Dolayısıyla özbenliğin hangi deneyi yapmak istediğini sorgulamamız gerekir. O deneyi aksatan her şeyden kaçınılmalı ve yardım eden her şey yaşanmalıdır ve sonuçları derhal görülecektir. Deneyi aksatan bir şey yaparsanız cezalandırılırsınız, hem de bir polisiye mahkemeden çok daha katı bir biçimde. Ve deneye yardımcı olan bir şey yaptığınızda da cennetten kutsanırsınız ve melekler gelip sizinle dans eder. Size yardımcı olurlar. Sağlığınız olağanüstü olur ve daha önce sahip olmadığınız güçler geliştirirsiniz, çünkü egoya değil, özbenliğin istencine itaat etmişsinizdir. Unutmayın, o deneyi ego yapmak istemez. Sıklıkla ego, "Tanrı aşkına, umarım bu iş benim başıma gelmeyecektir!" der. Bir yerlerde temel bir korkunuz varsa, bunun özbenliğin deneyimi olduğundan emin olabilirsiniz. Çünkü bedenin yaşaması gerekir; ona hizmet edilmesi gerekir ve özbenliğinizin de galiba onunla ilgili belli bir amacı vardır. Elbette hiç kimse bire bir deneyimin ne olduğunu söyleyemez; birisi için budur, bir başkası içinse şu ve kimseninki diğerine benzemez. Bu tamamen bireysel bir sorudur. Birey olduğumuz ölçüde deneyimiz de bireyseldir ve yaşamın anlamı

bu bireyin kendini gerçekleştirmesidir. Çünkü yaşamda kendileri olmaya çalışmayan bir kalabalığı yaratmanın bir anlamı yoktur. Bu bir çömlekçinin yaptığı yüz adet kabın kendileri yerine hep başka şeyler olmak istemeleri gibidir. Ama neden bir kap olarak yaratılmışsınız? Besbelli ki bir kap olarak yaratılmış olduğunuza göre, bir kap olmalısınız ve her kap olması gerektiği gibi olup, bir kap işlevi görmek zorundadır.

Şimdi, eğer özbenlik deneyimden yoksun bırakılırsa, özbenlik bir süre sonra bundan bıkar ve der ki, "Eh, bu deney yapıldığına değmiyor, ben yok olmayı tercih ederim." Amacı engellenmiş ya da aç bırakılmış olduğu için, siz de yaşama aç kalmış olursunuz; libidonuz sıvışıp gider ve siz de sudan çıkmış balık gibi kalırsınız, Polytechnikum konferansımda ele aldığım genç hayalperest gibi olursunuz;[8] gölgesiz, iki boyutlu, düz bir duvar dekorasyonu olarak kalırsınız. O zaman sadece kendinizin bir kabuğu olursunuz; gerçek yaşam gitmiştir, çünkü özbenlik deneyden yoksun bırakılmıştır. Sonrasında da, Nietzsche'nin söylediği gibi, özbenlik yok olmak ister—o deneyi sürdürmenin bir yararı yoktur. Bu, bu pasajdaki düşüncelerden biridir, ama bir de Mrs. Baumann, Mrs. Fierz ve Profesör Reichstein'ın değindiği düşünce var, yani bunun yaşamın doğasında, deneyin doğasında olması ve ölene kadar sürdürülmesidir. Elbette, belli bir bakış açısından bu tamamen saçmadır. İnsan, amacı kendini yok etmek olan bir deneyin ne yararı olduğunu sorabilir. Ama saçmalık aslında ona bakış açımızdadır. Deneyin bir sona ulaşması gerektiği besbellidir; yoksa bu bir deney değil, durağan bir durum olurdu. Bir deney ancak bir sonu olduğu görülürse bir anlam ifade eder. Çünkü bir deney kendi kendini yapmaz, yapılır; deneyi yapan özbenliktir, o potansiyeldir ve potansiyel bunu yapmakla son bulmaz. Doğu felsefesine göre, deney sayısız kez yinelenebilir—başarısız oldukça daha da çok olmak üzere. Ama Doğunun amacı deneyin artık yinelenme gerektirmeyeceği duruma erişmektir—son budur, tüm sorular cevap bulur.

Eh, art arda deney yapan yaşamsal bir potansiyelin varolduğu fikrinin lehinde bir şey var; deneyi yapmak için böyle bir potansiyel olduğu ölçüde, bunun sona ermesini de sağlamalıdır. Bu açıdan bakıldığında, salt bir tükenme, bir çöküş gibi görünmez; aslında gerçekten deneyin anlamlı bir biçimde gerçekleştirilmesi söz konusudur ve sonunda da bir sonuç alınır. Son, aradığınız şeydir. Bütün olaya, o sonuca ulaşmak için katlanırsınız. Deney bir şeyin bitip tükenmesi amacıyla yapılmaz. O, bir sorudur ve siz de bir cevap ararsınız. Sonu aramak ve sona direnmemek, sondan emin olarak yaşamak besbelli yaşamın yaşanmak istediği biçimdir. O zaman doğru dürüst yaşanmış olur, çünkü deney bittiğindeki sonucu kabul edersiniz; doğru olan, sağlıklı olan budur. Sürekli olarak başınıza gelebilecekleri düşünerek yaşarsanız, elbette kendi deneyinizin gerçekleşmesine direniyorsunuz demektir. Dolayısıyla burada ölüm fikrinin bir hedef, deneyinizin kaçınılmaz sonucu olduğu da vardır. Ve bu da Nietzsche'nin,

[8] Jung 1936-37 ve 1938-1941 yılları arasında Federal Politeknik Enstitüsünde (ETH) çocuk rüyalarıyla ilgili Almanca konferanslar vermiştir.

varlıkların sonsuz geri dönüşüne "Evet" demenizi öngören derin iyimserliği ile örtüşür. O da böyle diyor: yineleme cesaretinizin olması gerektiğini söylüyor; hatta yaşamı o kadar sevmelisiniz ki, "Bir daha!" diyebilmelisiniz.

> Pes etmek—Özbenliğiniz bunu ister ve bu yüzden bedeni hor görenlerden olmuşsunuz. Çünkü artık kendinizin ötesinde bir şey yaratamıyorsunuz.
>
> Ve bu yüzden yaşama ve yeryüzüne öfkelisiniz. Ve aşağılamanızın yanyan bakışında, bilinçdışı bir kıskançlık var.

Burada bir parça bilinçdışı devreye giriyor. Çünkü Nietzsche zaten, *au fond* [temel olarak] olarak bilinçdışının farkındaydı; gölgenin farkındaydı ve tabii kimliğinin en derindeki nedeni budur.

Mrs. Zinno: Özbenliğin nasıl olup da yok olabileceğini bilmek istiyorum; sanırım bu özbenlikle ego arasında bir şeydir.

Prof. Jung: Ha, bu benliğin yok olacağı anlamına gelmiyor. Bu bilinçten görülüyor. Ama özbenlik deneyi yürütemiyorsa, o zaman bedeni öldürür.

Mrs. Zinno: Kişi özbenlikle bağlantıda olduğu zaman bunun yaratıcı taraf olduğunu sanıyordum.

Prof. Jung: Evet, çünkü yaptığı hata özbenliği bedenle özdeşleştirmektir. Ve burada da özbenlik bedeni yok etmek istiyor. *Zerdüşt*'ün başlangıcındaki ip cambazı ile soytarının trajedisi budur; ip cambazı, Nietzsche kişisi, yenilmiş, atılmıştır: bir işe yaramaz. Nietzsche'nin özbenliği bedenle özdeşleştirmesi elbette mantıksızdır, çünkü o zaman ister istemez bedenin öldüğü ve özbenliğin de bu yüzden ölmek istediği sonucuna ulaşırsınız. Bu onun vardığı sonuçtur. Ama özbenliği önerdiğim biçimde ele alırsanız, o zaman elbette hayli farklı olur. Ben özbenliği bedenle özdeşleştirmiyorum. O zaman beden özbenliğin görünürdeki deneylerinden yalnızca biridir[9] ve o zaman, "bu işlevini görmezse, atılır, işe yaramaz" diyebilirsiniz. Bunların insan yaşamında aslında nasıl gerçekleştiğini görebilirsiniz. Mesajı duyduğunda itaat etmeyen bir adam—bu aynı zamanda bir kadın da olabilir—hep bana vahşi bir filin bir zamanlar yaptığı şeyi hatırlatır. Muz plantasyonlarında karıncalara, sıçanlara ve diğer haşerelere karşı direkler üstüne yapılmış, muzları depoladıkları küçük evler olur. Böyle küçük bir depoda yaşlı bir zenci kadın muzların üstünde uyurken, vahşi bir fil plantasyona girer. Elbette kulübedeki olgunlaşmış muzların kokusunu alır, bu nedenle çatıyı parçalar, hortumunu içeri sokar, o ihtiyar kadını kaldırıp atar ve içerideki bütün muzları yer. Kadın çığlıklar atarak ağacın dallarına düşer, ama ölmez. Yaşamın yaptığı da budur. Yaşam sonuç almak ister ve siz uyum sağlayamazsanız, hiçbir şeymişsiniz gibi dışarı atılırsınız. Ve sonra deney yinelenir.

---

[9] Jung'a göre özbenlik hem tin hem de beden olarak temsil edilir. Simyacı felsefe taşını yaratırken özbenliğin gözle görülür, elle tutulur bir biçimini oluşturur. Bkz. TE 14, par. 649.

SEMİNER VI

27 Şubat 1935

Prof. Jung:
Burada, anlaşılan geçen haftaki özbenlik kavramıyla ilgili irdelememizden kaynaklanan bir dizi soru var. Bu özbenlik fikri gerçekten de son derece gizemlidir. Bu, simgesel bir kavramdır: ne olduğunu söyleyemeyiz; kavramdan ne anladığımız belirtebiliriz, ama kendi başına ne olduğunu asla söyleyemeyiz. Kısmi bir farkındalığın varolduğu ve yalnızca kısmen düşünülebilen bir gerçeği kapsar. Özbenliğin kısmi farkındalığı bilinçtir; ego bilinci, özbenliğin açıklanabilen ve akıl yürütmemize ve yargılamamıza doğrudan açık olan kısmıdır. Ama bilinçdışı yalnızca numenaldir ve ona birincil erişimimiz yoktur. Örneğin madde veya bütünüyle doğa kadar dolaylı olarak erişilebilir. Şeylerin doğasını açığa vurmak, deneyüstü nesnenin gizine nüfuz edebilmek için mikroskoplara ve son derece karmaşık fiziksel ve kimyasal araçlara gerek duyarız. Maddesel ve fiziksel olgular hakkındaki eminliğimiz salt kuruntudur; şeylerin yüzeyine dokunuruz ama içerisiyle ilgili hiçbir şey bilmeyiz. Doğallıkla, bilim gizeme bir ölçüde nüfuz edebilmemize izin veren bazı metotlar keşfetmiştir; ama nihai nesne deneyüstüdür. Sırf kavrayışımızın doğasından, bilinci ya da psykheyi anlama gayretimizin nesneden farklı olmasından dolayı kavrayışımızın ötesindedir. Şimdi bu bir hipotezdir. Belki de değildir. Ama eğer deneyüstü nesne psykheye eşit olsaydı, o zaman kesin bir biçimde kavrardık, gerçi bunu asla anlamazdık. Neden anlamazdık?

Mrs. Baumann: Çünkü onunla özdeşleşmiş olurduk.

Prof. Jung: Tabii ki. Bu yüzden, deneyüstü nesnenin gerçekten psykheden oluşup oluşmadığını bilemeyiz. Kendimizin kavrayışımız olduğunu bildiğimize, bilişsel süreç psykhe olduğuna ve bulduğumuz şey de psykhe olduğuna gö-

re, doğal olarak onu kavrayamayız. Yalnızca yansıtırız; algıladığımızın psykhe olduğunu varsayarız, ancak gerçekte öyle olduğuna dair hiçbir kanıt yoktur. Maddesel nesne, kendi başına "psykhe" dediğimizden farklı bir şey olabilir; Hiçbir zaman psykheden çıkmadığımız için, deneyüstü nesneyle ilgili yargımız hakkında güvence alma şansımız yoktur. Dolayısıyla tabii ki kısmen bilincimizi, kısmen de bilinçdışını kapsayan özbenlik kavramının tartışılması birçok soruyu uyandırıyor. Şimdi, Mrs. Strong'un bir sorusu var: "Özbenlik istencinin Ego istencine olan üstünlüğünden söz ettiğiniz son tarışmada ego-bilince, bireyin bütünlüğüyle olan ilişkisinde olumsuz bir değer atadınız gibi görünüyordu. Ancak zaman zaman Egonun, özbenliğin oluşmasına çok olumlu bir katkıda bulunduğu—hatta yaratılış biçiminde denetleyici ya da koşullandırıcı bir öğe işlevi gördüğü de doğru olabilir mi?"

Bilincin hak ettiği değeri vermediğim izlenimi yarattıysam ya da onun ikincilliğini vurgulamaya kalktıysam özür dilerim; tam aksine bilincin özbenlik için vazgeçilmez olduğunu belirttiğimi sanıyordum, çünkü o, özbenlik farkındalığın organıdır. Bu soru, böylesine girift felsefi konuları tartışırken ne kadar dikkatli olmak gerektiğini gösteriyor. Ego bilincin, bilinçdışının büyük, sınırsız alanıyla karşılaştırıldığında çok dar bir alan olduğunu söylediğimde, değerini veya önemini küçümsediğim anlamına gelmiyordu. Ego bilinci büyük bir halkanın içinde yer alan daha küçük bir halkadır, ancak bu bilincı eksik değerlendirme ya da değersizleştirme anlamına gelmez, çünkü o küçücük daire, bilinçdışı psykhenin engin genişlikteki alanına kıyasla son derece önemli olabilir, hatta yüce bir öneme sahip olabilir. Eğer bilinçdışı psykhe akut bilinçten yoksun bırakılırsa, bu sadece ego bilinci diye adlandırdığımız şeyle elde edilebilir. Çünkü benim fikrim, bilinçdışı hakkında—kişisel ya da kişisel olmayan ya da kişilerüstü olarak—ne düşünürsek düşünelim, çok zayıfmış gibi görünmesi açısından hepsi aynı kapıya çıkar. Herhangi bir bilinç varsa, o da bulanık ve loştur. Bu da doğanın neden akut bilince gerek duyduğunu açıklıyor; onu üretmek doğanın büyük bir başarısıydı. Eğer doğayı takdir etmek istersek, bilinç ürettiği için takdir etmeliyiz. Doğanın bunu yapması harika bir şey, gerçek bir başarıydı!

Çünkü yalnızca bilinç doğduğundan bu yana bir dünya varolmuştur; daha önce hiçbir şey yoktu, çünkü kimse bir şey olduğunu bilmiyordu. Tanrı'nın yaratılışı bildiğini varsayabiliriz, ancak bu yalnızca bir varsayımdır. Ancak bilince ulaştığımızdan beri bir dünyanın varlığından emin olabiliyoruz da—en azından ben ve hepiniz biliyoruz ki bir dünya var. O andan beri bir dünya var, çünkü varolduğu biliniyor. Görüyorsunuz ki, dünya bir felsefi bakış açısından eleştirilebilinecekse, insanın bütün bu dünya olgusuna bakması için bir gereksinim varsa, o zaman böyle spekülasyonlar yapmalıdır. Felsefe yapmaya başlayacak ve kaçınılmaz olarak "Neden bilinç olmalı?" sorusunu soracak ve hiç kimsenin, kendisini bulanık ve belirsiz hissetmese bilinç üretme gereksinimi duymayacağı sonucuna ulaşacaktır. Gün ışığı olduğu için kimse şu anda bu odanın ışıklarını açmaz; ancak karanlık olsaydı kişi bir aydınlatma üretirdi. Bu,

güpegündüz Atina'da pazara elinde fenerle giden Diogenes'e benziyor; insanlar şaşkına dönmüştü, ama o, adam aramak için gündüz vakti ışık yakmıştı, çünkü Atina'da adam yoktu.[1] O halde doğa bilinç üretmişse, bunun ışığa duyulan gereksinimden kaynaklandığını ve daha öncesinin muhtemelen oldukça karanlık olduğunu varsaymamız gerekir.

Bu, ilkel insanı o genel karanlığın karşısında bir ikilemdeyken kafamızda canlandırırsak daha akla yakın bir hale gelebilir. Sık-sık tökezliyorlardı ve geceleri bir ateş yakma gereğini hissettiler. Belirli bir miktarda bilinç sahibi olmaları gerekiyordu, çünkü bilinçli yaşayanların diğerlerinden daha iyi durumda olduğunu farketmişlerdi. Dolayısıyla bu az çok moda haline geldi ve bugüne kadar bu moda arttı, artık genel olarak bilinç giyme modasına sahibiz: onsuz çok karanlık olduğu için, bilince genel bir ihtiyaç var. Böylelikle, yaratıcının ışığa ya da akut bilince gereksinimi vardı ve bu nedenle zaman niteliğine sahip üç boyutlu şeylerin farkında olan bir varlık yarattı. Şimdi, durum buysa, dünyayı gördüğümüz tek ışık bizim farkındalığımızsa, insan bilincinin metafiziksel açıdan muazzam bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tanrının gören tek gözü budur. Her Katolik kilisesinde, hatta Protestan kiliselerinde bile, tanrı kutsallık üçgeninin merkezinden ışıyan göz, insan bilincinin yansıyan görüntüsü olarak temsil edilir. Böylece Tanrı'yı bir göz ve bilincimizin de o göz olduğunu beyan etmiş oluruz; başka bir deyişle, Tanrı insanı karanlıkta görebilmek için yaratmıştır.

Metafizik spekülasyonlara girmek istemiyorum—bunu sadece psikolojimize ait oldukları için yapıyorum; insanın bu şekilde spekülasyon yapması, bilincimizin bu şekilde işlev görmesi, psikolojik bir gerçektir. Bu, her bireyde aynıdır; büyük, belirsiz bir bilinçdışına sahibiz ve bu sadece bir kısmı; merkezi olup olmadığını bilmiyoruz; muhtemelen değil. Belki de yeryüzümüzün güneşe olan ilişkisiyle aynıdır. Güneş sistemimizin merkezi güneş ve bizim merkezimiz, dünyamız, güneşin etrafında dönüyor; bizler yeryüzünün çocuklarıyız ve yeryüzünün güneşe göre egsantrik olması gibi, bilincimiz de merkeze göre egsantriktir. Bu olasıdır, bizim bilincimiz de merkezî, görünmez bir güneşin, yani varsayılabilecek bir bilinçdışı merkezinin etrafında dönen bir gezegen gibi olabilir; ona özbenlik denir, çünkü bilinçdışının ve bilincin merkezidir.

Yani ego bilincinin kesinlikle benzersiz bir katkısı vardır, ama elbette bu, sınırlıdır; belirli açılardan ego pek güçlü değildir. Ego ancak üç boyutlu uzam ve zaman söz konusu olduğunda durumlara hakimdir. Ancak herhangi bir şey uzam ve zaman gibi sınırlı koşulların ötesine uzandığında, kolektif bilinçdışı muhtemelen çok daha büyük önem taşır. Ve orada özbenlik de daha önemlidir. Bilinçle özdeşleştikçe özbenliği ihmal etmemiz, ona direnmemiz, hatta onu düşmanca bir güç olarak görmemiz karakteristiktir—oysa gerçekte o yaşamını-

---

Söylenceye göre çoğunlukla Diogenes dürüst bir adam arar, ama Jung, Diogenes Laertius'u izler: "Güpegündüz bir lamba yaktı ve 'Bir insan arıyorum' diyerek ortalıkta dolaşmaya başladı" *Lives of the Philosophers* [*Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*], cilt II, çev. R. D. Hicks (The Loeb Classical Library), s. 41.

zın tam merkezidir. Çünkü bağımsız bilinç—yanlış bir anlamda, bilincinizle özeşleşmek anlamında bağımsız demek istiyorum—sürekli olarak güçlü bir ışık yakarak güneşin ışığını örtmeye çalışır. Ama güneşin ışığını yalnızca aptallar örtmeye kalkar, çünkü eletrik enerjisiyle, telafi edici bir yapay güneşle yaşamak son derece sağlıksızdır.

Mrs. Baumann: Son seferde insanın yaşamı bir deney haline getirmesi gerektiğini söylediniz. Ben "koşullu yaşam" düşüncesinde belirli bir çelişki görüyorum.

Prof. Jung: Elbette, güçlü bir çelişki vardır. Öncelikle benim neyi koşullu yaşam olarak tanımladığımı anlamalıyız. Bundan kastım, kişinin belli bir varsayımla yaşamasıdır. En tipiği *fils à papa* durumudur, genç adamın babası gerekli sermayeye sahiptir, dolayısıyla genç, babasının her şeyi ödeyeceğine dair bir tür sessiz varsayımla yaşar. Çalışması ya da sorumluluk sahibi olması gerekmez, çünkü gerekli banka hesabına sahiptir. Dolayısıyla karşılığını kendi cebinden ödemesi gerekeceğini bilseydi asla yaşamayı hayal edemeyeceği bir sürü şeyi—Tanrı bilir neleri—yaşar. Bir tür düşte yaşar. Şimdi elbette böyle bir genç kendi yaşamını bir deney olarak yaşamamaktadır; yaşamı, yani herhangi bir yaşamı, bir tür hayali denemektedir. Müthiş bir herif olduğunu hayal eder. Borsada oynar ve elbette kaybeder, ama bunu kolaylıkla yapabilir, çünkü babasının parasıyla yaşar. Ya da büyük bir sporcu veya sanatçı olduğunu hayal eder ve yine bir varsayım uğruna yılları ve paraları ziyan eder. Yani asla gerçek kendisine ulaşamaz; asla parası yokmuş gibi yaşamaya başlamaz. Şimdi ona ait bir şeyi elinden alır ya da paranın onu kendi yaşamından alıkoyduğu gerçeğinin farkına varmasını sağlarsanız, bu onu derhal kendi yaşamına, yalnızca kendisine güvenmek zorunda kalsa yapması gerekene zorlar. O zaman kendi deneyi diyebileceğimiz yaşam tipini seçer. Ama bu da henüz *yaşam* deneyi olmaz; yalnızca bilincinin ulaştığı ölçüde *kendi* yaşamının deneyi olur. Bildiğiniz gibi bilincimiz, sınırlı bir şey olması nedeniyle, bir sürü zaaftan, kuruntudan ve benzer şeylerden mustariptir, dolayısıyla aslında öyle olmasa da, bir şeyin bizim görevimiz olduğunu ya da belli bir yolun bizim yolumuz olduğunu hayal edebiliriz. Bu, örneğin mirastan ya da sosyal çevreden kaynaklanan bir tür hata olabilir. Daha sonra, yaşamın akışı içerisinde, seçtiğiniz yolun bilinçdışı tarafından desteklenip desteklenmediğini görürsünüz. Çünkü sıklıkla, en güçlü inançlarınıza göre yaşasanız bile, bilinçdışının sizi denetlediğini ya da size müdahale ettiğini görürsünüz. O zaman çizginizin tam olarak özbenliğin çizgisi olmadığını anlar ve ona göre düzeltirsiniz. Bu biçimde özbenlikle aynı hizaya girmek o kadar önemli bir psikolojik deneyimdir ki, son derece anlamlı bir adı vardır. Bu ne olabilir?

Mrs. Zinno: Tao.

Mr. Baumann: Ona bireyleşme diyemez miyiz?

Prof. Jung: Evet, bunlar eşanlamlıdır. Şimdi Miss Hannah'nın sorusuna geliyoruz. "Bedenin ölümü daima özbenliğin istenciyle mi gerçekleşir? Yoksa

özbenliğin ve bedenin (deyim yerindeyse) güneş sisteminin dışındaki bir nedenden olabilir mi? Örneğin birçok kez 'buz mermi' öldürebilir demiştiniz." (Bu büyücü hekimin attığı buz saçağıdır.) "Bunun ancak özbenliğin zaten bedenin yok olmasını istediğinde etkili olabileceğini söyler misiniz, yoksa özbenliğin kendi amacını da dışarıdan gelen bir güç alt edebilir mi?"

Bu, benim pek ulaşamayacağım bir soru. Ben özbenlik değilim. Kutsal istencin gizlerine vakıf değilim, biliyorsunuz. Cevaplayamayacağım kadar metafizik bir soru. Ama elbette belirli anlamlı deneyimlerimiz olur; örneğin insan sıklıkla insanların doğru zamanda öldükleri izlenimi yaşar, o sırada ölmüş olmaları mantıklı gelir: sınırlarına gelmişlerdir. Ya da diyebiliriz ki özbenlikleri birçok nedenden dolayı zamanın geldiğine karar vermiştir. Bunun önemli bir nedeni, bedenin artık büyük bir değişime ayak uyduramaz hale gelmesi olabilir ve o zaman muz yığınından kaldırılıp atılan yaşlı gibi, bedeninden dışarı çıkarılır. O zaman yaşamı sürdürmek mantıklı değildir, çünkü artık gerçekten vadesi dolmuştur; zaman değişmiş, koşullar değişmiş ve insanın işi ya da işlevsel önemi gereksizleşmiştir. Böyle insanlar kolaylıkla ölür. Sanki koşullar, sıklıkla mucizevi bir biçimde, onlara bir tuzak kurmak için örgütlenmiştir. Ama bu yalnızca bir kestirim meselesidir; varsayımsaldır, spekülasyondur. Bunlar bilgimizin ötesindedir. Bazen insanların horoskoplarında bazı yıldızların pozisyonu dikkat çeker ve öyle bir anda ölmeleri muhtemel görülür. Bu gibi şeyler özbenliğin, amacı için artık bir işe yaramadığı zaman insanı sonlandırmak için gizli bir girişimde bulunduğuna dair bir ipucu verir. Ama size kesin bir cevap veremiyor.

Miss Wolff: Soru aslında, özbenliğin dışında ölüme neden olabilecek nedenlerin olup olmadığı değil miydi? Örneğin intihar veya dışarıdan bakan birinin, kişinin daha çok bilgisi olsa—depresyon yaşamasa ya da düşlerini dikkate alsa kaçınabileceği bir kaza gibi vakalar olamaz mı? Ölümün, kişinin ego yanıyla bağıntılı olmasından dolayı gerçekleşir denemez mi? Bana ölümün birincil nedeni ego kompleksinden kaynaklanıyormuş gibi geliyor.

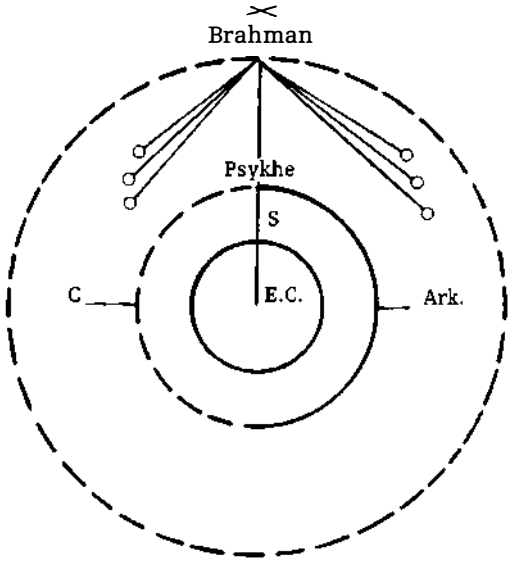
Prof. Jung: Eh, aynı anda ego kompleksinin kişiyi nasıl öldürebildiğini de sorabiliriz. Yeterli gücü yoktur; özbenliğin sahip olduğu tüm güç kaynaklarına sahip değildir. Ve dünya-dışı ya da güneş dışı ölüm nedenlerine gelince, onların doğası hakkında ne biliyorsunuz? Bu yalnızca spekülasyondur. Egonun tutumunun: "Şimdi bu devam ederse, berbat bir şey olacak!" biçiminde olduğu durumlar olduğunu kabul ediyorum. Ama bu, özbenliğin o budaladan, egodan usandığı andır—muzların üstünde oturan yaşlı zenci kadın misali.

Miss Kaufmann: Bununla ilgili nefis bir kitap var, *San Luis Rey Köprüsü*.[2]

Prof. Jung: Evet, köprü yıkıldığında üzerindeki insanların hepsi sınırlarına dayanmış durumdadır; psikolojik açıdan son derece inandırıcıdır. Şimdi, elimizde Mrs. Baynes'in yaptığı gizemli şema var. Lütfen bunu açıklar mısınız?

---

[2] Thornton Wilder, *The Bridge of San Luis Rey* (New York, 1927).

E = Ego = kısmi psykhe merkezi
S = Özbenlik veya total psykhe merkezi
C = Bilinç
Ark= Arketipler
o o o Olgusal dünya

Mrs. Baynes: Yalnızca özbenlikten ne kastettiğinizi düşündüğümü şema biçiminde özetlemeye çalıştım. Ve sormak istediğim soru şu: "Benliğin iki faktörden, bilinç ve arketiplerin bileşimi olan psikolojik faktör ve burada Brahman olarak belirttiğim, bir metafizik faktörden oluştuğunu söylemek doğru olur mu?" Elbette, şemamda Brahman'ın bütün işe girdiğini gösteremedim. Bu doğru olur mu?

Prof. Jung: Eh, bu tamamen özbenlik kavramının irdelenmesine ait bir şey. Bu son derece zor bir problemdir; sanırım bütün öyküyü yinelemem gerekecek. Bildiğiniz gibi, özbenlik, aslında anlamadığımız için başka türlü ifade edemeyeceğimiz bir şeyi ifade ettiği için benim bir simge olarak adlandırdığım sınırdurum bir kavramdır. Özbenlik fikri aslında bilinmeyen bir alandır. Psikolojik tanımı, özbenliğin bilinç ve bilinçdışının toplamı olduğu biçimindedir ve bu kulağa oldukça kesinmiş gibi gelir: bilincin ne olduğunu biliyor gibiyizdir, bilinçdışının ne olduğu hakkında da oldukça net bir fikrimiz vardır. Ama bilinçdışının ne olduğunu bildiğimizi söylemek fazla ileri gitmek olur; yalnızca onun *hakkında* bir şeyler biliyoruz. Bilinçdışının her yere erişebilen bir uzantısı vardır; kesin bir sınır belirlememiz için hiçbir yöntemimiz yoktur. Dünyanın nerede sona erdiğini söyleyemediğimiz gibi, bilinçdışının da nerede bittiğini, hatta bitip bitmediğini söyleyemeyiz. Bilinç gibi kesin bir öğeyle birlikte bilinçdışı

gibi kesin olmayan bir öğeyi içeren bir kavram, bilimsel değildir; dahası, tanımı gereği metafizik bir doğaya sahiptir: kendi ötesine geçer. Bu nedenle ona bir simge diyorum.

Benim için bir simge, bildiğim bir şeyin işareti değildir, örneğin bir tren memurunun kasketindeki kanatlı tekerlek ya da Freudcu simgeler veya Masonların sözde simgeleri gibi—bunların tümü gayet iyi bildiğimiz şeylerin işaretlerdir. Bir simgeyse yalnızca varolduğunu bildiğim bir şeyi ifade eder. *Ne* olduğunu bilmem.[3] Dolayısıyla özbenlik yaşayan bir simgedir, çünkü varolduğunu bildiğimiz bir şeyi tanımlar; bilinç ve bilinçdışının bir toplamı olduğunu biliriz, çünkü bizler bunun canlı örnekleriyiz. Özbenlik, aslında varolan, ama hakkında yeterli bilgimiz olmayan bir şeyin kabul edilmesidir. Bizi aşar, bizden daha büyüktür. Bu nedenle ondan özbenlik kavramı olarak söz ediyorum; bildiğim en iyi ifade bu. Daha önce başka biçimlerde de ifade bulmuştu. Özbenlik, örneğin Mesih figürüyle ifade edilmişti; ortaçağ felsefesine *lapis philosophorum* [felsefe taşı] oldu ya da rahim ya da altın ya da *Tinctura magna, quinta essentia* idi. Kutsal Kâse de, haç da özbenliğin bir simgesiydi. Daha ilkel aşamalarda kral özbenliğin simgesiydi, çünkü aynı anda kutsal doğaya sahipti. Ya da bazı tanrılar… tarihin başlangıcından beri özbenlik, tanrı-insan tarafından temsil edilmiştir. Sonra, elbette, daha alçak ilkel düzeylerde, o bir fetiş, kutsal nefesi barındıran bir nesne veya benim mannam ya da olağanüstü bir büyü marifeti olmuştur.

Dediğim gibi, bu kavram bizden daha büyük bir deneyimin varlığının kabulüdür; onu kavrayamayız. Almancada buna *ein Erlebnis* denir, bir deneyim. Böyle bir deneyim bilimsel değildir, çünkü entelektüel değildir; tamamen irrasyonel bir gerçektir. Psikoloji, biliş işlevinin biliş nesnesiyle özdeş olması nedeniyle tuhaf bir bilim dalıdır, çünkü biliş nesnesi psykhedir ve bilişsellik de psykhenin bir parçasıdır. Dolayısıyla sistemi tanımak için aynı sistem kullanılmaktadır. Başka tüm diğer bilim dallarında çok daha elverişli bir pozisyonda olursunuz, çünkü nesnenin sınırları vardır. Örneğin mineralojide, biliş nesnesi minerallerdir, çünkü onlar farklı olarak tanımlanmıştır. Daha ileri gidilirse atomun içlerine kadar ilerlersiniz, o zaman insan kuşkuya düşer, çünkü o zaman nesne ile psykhenin arasında bir fark kalmaz. Ama mineralojinin psykhenin ayrıntılarına girmeye gereksinimi yoktur; minerallerin yararlarını ve kullanımlarını bilmek yeterlidir. Mineralojinin konusu psykheden farklıdır ve bu yüzden onu dert etmesi gerekmez: insan son derece farklı şeyler olan mineralleri anlamak için zihnini kullanabilir. Ama mineralleri anlamak için mineralleri kullanmanız gerekse nasıl olurdu? O zaman biliş yöntemi aynı anda bilişin nesnesi olurdu ve bunun nasıl olabileceğini düşünmek imkânsızdır. Bu nedenle, insanlar, "Gerçekten psikolji diye bir şeyin varlığı mümkün mü?" sorusunu sormuşlardır—ve bu, gerçekten de meşru bir sorudur.

---

[3] Bir gösterge, göndergesinin yerine geçtiği için, tümüyle tercüme edilebilir. Bu nedenle sık sık Freud tarafından simge olarak adlandırılanların aslında gösterge olduğunu, çünkü simgelerin sözel açıklamaya indirgenemeyeceklerini söylerdi.

Şimdi, belirli bir sınırlamayla, tıpkı atomun içi sorunsalına girmeden mineralojinin mümkün olması gibi, psikolojide de, belirli psikolojik süreçlere belirli bir yönden bakmak koşuluyla, bir yargıya varabilirim—gerçekten psykheyle ya da fiziksel süreçlerle ilgili bir şeyler söyleyebilirim. Ancak öncüllerimi, bakış açımı belirtmek zorundayım. Atomun iç yapısıma girmediğim ölçüde mineralojiyle ilgilenebilirim, aynı biçimde, psykhenin asıl varoluşuna girmeden psikolojiyi anlayabilirim. Ama psykhenin asıl varoluşuna girersem, psykhenin irrasyonel bir deneyim olduğunu kabul etmeliyim. Bu nedenle, özbenlik kadar ince kavramlarda her iki taraf da vardır; bir yanda, tertemiz bir biçime tanımlayabileceğiniz, hatta bilimsel bir şekilde kullanabileceğiniz psikolojik bir kavram vardır; ama diğer tarafta, bir deneyim, bir varlık hali olan psykhenin irrasyonel gerçeğini kabul etmek zorundasınız. Bu, fillerden bir bilim dalı yapmaya benzer. Zoolojide fillerle ilgili bir bölüm yazabilirsiniz, ama gerçekten bir filin ayaklarının altında olmak, oldukça farklıdır. Birinde yazıhanenizde oturmuş, yazmaktasınız, diğerindeyse çok fena bir durumda olursunuz. Özbenlik de böyledir. Ondan son derece dostça, akademik bir edayla söz edebilirsiniz. Kimsenin canı yanmaz. Her şey güzel ve ılımandır ve daha sonra da yemek yiyeceksinizdir. Ama bu bir deneyim haline gelirse, eh, işte o zaman filin altında kaldınız demektir. Her zaman değil gerçi.

Bu yüzden Mrs. Baynes'inki gibi bir şema yaparken tüm bunlar hesaba katılmalıdır. Burada bir de Mrs. Baumann'ın yaptığı, yine özbenliği bir deneyim olarak ele alan bir başka şema var. Özbenlik kavramını irdelemeye başladığımız andan itibaren bu gibi spekülasyonlara ve formüllere gerek duyarız. Özbenlik bilimsel bir kavram olduğu ölçüde elbette dairelere ve Brahman'a falan gerek olmaz; çünkü özbenliğin bilimsel kavramı bilinç ve bilinçdışının toplamı olduğu ifadesiyle son bulur, sonra herkes el sıkışıp evine gider ve uyur. Ve doğrusu da, olması gereken de budur. Ama birisi, "Bilinçdışı nereye kadar ulaşır? Bilinçdışı nedir?" diye soracak olursa—o zaman takılıp kalırız ve o zaman buradan itibaren fillerin başladığını ve son derece de gerçek olduklarını itiraf etmeniz gerekir.

Miss Kaufmann: Sanırım felsefeyle lgili olarak da aynı sıkıntı geçerli.

Prof. Jung: Evet, felsefenin sonsuz sorunu, dünyanın insanın deneyimi olması ve sonra da onların kalkıp bundan söz etmesidir. Konuşmak çok daha güvenlidir ve bu nedenle de onu tercih ederler. İyi de, özbenliği bir deneyim olarak ele aldığınız anda bütün her şey değişir ve yabani şeyler ortaya çıkar, çünkü o zaman belirsizlik dağlarıyla karşı karşıya kalırsınız; cangılın ortasında, uyarılmış bir fil sürüsünün arasına düşmüş gibi olursunuz. O zaman tehlikeyi uyandırmak ve gördüğünüzü ifade etmek için bir sürü şey denersiniz. En eski zamanlardan itibaren—örneğin yaşlı Pythagoras'ı düşünüyorum—dünyanın ve psykhenin varlığını ciddiye alan kişiler bu gibi şemalar yapmışlardır: daireler ve kareler ve üçgenler. O tuhaf deneyimi ifade etmek için en tuhaf şifreleri icat etmişlerdir. Ve yine her zaman bilinç bunlarla çakışmış, kabul etmemiş; zırva olduğunu, saçma olduğunu ileri sürmüş ve salt sözden ve el yordamından iba-

ret bir bilinçli felsefe ya da bilinçli bilim icat etmiştir. Örneğin felsefe sırf söz olduğu ölçüde yararlı bir el yordamıdır: nasıl profesör olunur. Ve bilim veya bilimsel araştırma, pratik amaçlara yönelik yeni ve yararlı el yordamları icat ya da keşfetmenin yoludur, ister nasıl profesör olmak, isterse de, örneğin tıpta olduğu gibi, insanlara pratik ve yararlı olmak için. Nesnel veya öznel el yordamları için her tür uygulama vardır; hatta eğitimli insanları bu şemaya göre bölebilirsiniz. Bir tarafta yordamları ünlü olmak, insanların doğrulup kulaklarını dikmelerine ve "Ne harika!" demelerine neden olacak şeyler söylemek olanlar—ve diğerinde, gerçekten değerli bir şeyler üretenler olur. Ama işte hepsi bilimdir, bir sözcükler dünyası, iki boyutlu bir dünyadır. Bunun ötesinde, dünyanın varolduğunu gerçekten deneyimlediğiniz, psykhe olduğunuz bir dünya vardır—psykheniz varoluşunuz olur.

Şimdi, böyle bir çizelge yapmakla özbenliği bir deneyim olarak ifade etmiş olursunuz ve bu yanında son derece tartışmaya açık şeyler getirir; varlıklarını hissedersiniz, ama onları kavrayamazsınız. Böyle şeylerin sonu gelmez. O zaman bilim, yalnızca kafasındaki değil, belki de yeraltından gelen *forces intérieures* gibi şeylerin kökünü tanımlamaya çalışan bir adamın çaresizce girişimi haline gelir. Latince bir metin, bilinçdışını kastederek, bu köklerin yerin altına uzandığını söyler. Böylece canlı özbenliğin yaşamını izlediğiniz zaman bu sizi günümüzün yukarıda ve aşağıda veya öncesinde ve ötesinde bir deneyime yönlendirir. Tüm bunlar çok lanet olası bir anlaşılmazlığa sahipse özür dilerim, ama hepimiz yaşam deneyiminden söz etmeye başlayınca anlaşılmaz olmaya başlarız, çünkü her neyse, o ötededir; öyle olmasa bizler tanrı olurduk. Yaşam ötededir, dünyamız ötededir, tüm varlığımız kendilerimizin ötesindedir. Onu deneyimlerseniz bu umutsuz girişimlerde bulunmaya başlarsınız. (Bunları umutsuz girişimler olarak adlandırıyorum ve bunlarla meşgul olan kulüp de bir desperadolar kulübüdür.) Kendinizden büyük olana dokunduğunuzda, ister istemez umutsuzlaşırsınız. Anlayabildiğim kadarıyla Mrs. Baynes'in sistemi doğrudur, diyebilirim ki bu oldukça…

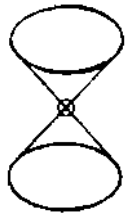
Mrs. Baynes: Oldukça umutsuz bir girişim!

Prof. Jung: Ama ben egoya o merkezi pozisyonu vermezdim. O iki noktanın yerlerini değiştirir, bu merkez noktaya özbenlik der ve egoyu da dış daireye koyardım, suyun altına girdiğiniz anda duymaya başladığınız kürelerin armonisiyle uyum içinde kalmak için kendi merkezinin etrafında dönen bir gezegen gibi. Kulaklarınızı dikip dinlerseniz onu duyarsınız ve o zaman özbenliği merkeze koyarsınız ve ego daha büyük olan dairenin üzerinde olur. Çünkü ego üç boyutlu alanda özbenlikten daha büyükmüş gibi görünür, çünkü özbenlik üç boyutlu değildir. Özbenlik kavramı uzamı yadsıyan bir varlığı ima eder; dört boyutluluk üç boyutluluğun yadsınmasıdır, o bakıma dört boyutlu uzamdan söz etmek saçma olur. Bu, uzamın yadsınmasıdır. Bu nedenle, özbenliği en iyi yaratıcı *bindu* noktası gösterir ve ego da buradan üç boyutlu uzama uzanır; yani onu büyütebilirsiniz, tıpkı, gerçekte güneş çok daha büyük olmasına rağmen yeryüzünün

bize güneşten daha büyükmüş gibi görünmesine benzer bir biçimde. Özbenlikte bulunan ya da özbenlik için en küçük olan şeyler uzamda en büyük olanlardır ve dış dünyadaki devasa büyüklükteki şeylerin özbenliğin yanında hiçbir şey olmadığı sonucuna güvenle varabilirsiniz. Yani özbenliğe baktığınız ölçüde dışarıdaki büyük şeylerin önemi azalır ve hep nefret ettikleri de budur. Bu tür deneyimlerle uğraşan desperadoların hep saklanmaları, gizli kardeşlikler kurmaları bundandır. Ormanlara ve mağaralara—kiliselere değil de, kiliselerin altındaki gizli yerlere—girmekle, arkalarını büyük şeylere dönebileceklerini ifade etmiş olurlar. Ve büyük kolektif şeyler bunu dert eder ve arada sırada gizli dernekleri çeşitli şeylerle itham ederler, Masonların aleyhinde koparılan patırtı gibi. İtalya'da birkaçını gerçekten öldürdüler; İtalyan Farmasonlarının tüm önderleri baş şeytan ilan edildi ve bir adaya sürüldüler, çünkü kolektif yola, büyük şeylere inanmıyorlar. Tabii merkeze yaklaştıkça, yeryüzünün görünür güçleri sıfıra doğru gider. Dolayısıyla oldukça tehlikeli bir girişimdir ve bu zaman ve mekân yiyen şey yaklaşanları uyarmaktan başka bir şey yapılamaz. Bilimsel kavram tamamen güvenlidir, ama bir deneyim olarak ele alınırsa güvenli olmaz.

Pekâlâ, o halde, merkezdeki kesinlikle uzatılmamış özbenlik ve etrafında dönen egoyla, egonun hareket ettiği nesnel dünya sınırsız bir uzantı, salt uzam olacaktır. Şimdi Mrs. Baynes, Brahman'ını bu dikey çizgi ile göstermişti, ki bu da yan yükseklik: gerçekten düzleme dik açılarda olur. Bu, uzayda her zaman dikey olan dördüncü bir boyut olurdu. Elbette böyle bir şeyi hayal edemezsiniz, çünkü uzam kendi üzerine bir düşeyi kabul etmez, ama üçüncü boyut düzlem üzerindeki bir düşey olduğuna göre, bu bir matematiksel tanım olur. Aynı zamanda, uzama dik bir düşey de uzamı yadsır, çünkü uzam yalnızca üç boyuta sahiptir; dördüncü bir boyut olsaydı, uzam olmazdı. Onun yerine tamamen düşünülemez, hayal edilemez bir şey olurdu. Bu nedenle, Brahman'ı oraya koymakla uzamı yadsıyorsunuz ve Brahman da tam olarak budur, bir dünyanın potansiyel halidir—belki kendi içinde bir dünyanın—ama niteliği bilinmeyen, bölünmez ve bu nedenle görünmez bir nokta gibi bizim dünyamıza dayanan bir dünyanın. O kesin bir potansiyeldir. Böylelikle varlığın bütünlüğünü simgeleyen Hindu metafizik kavramı Brahman, içinde varoluşu yadsıyan o niteliği de barındırır; bu nedenle Brahman sonsuz varolmayan varoluştur. Onu bir noktayla ifade etmek kullanışlıdır, çünkü mutlak biçimde uzantısızdır ve uzantısız bir şeyi kavrayamayız, çünkü uzamda değildir.

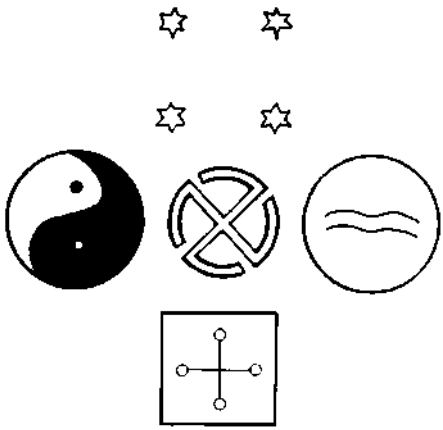
Mrs. Baumann: Profesör Hauer, onu şu şemayla tek bir dünya olarak temsil ediyor: Bir daire, görünür dünya, diğeriyse görünmez arketipik dünyadır ve özbenlik noktası çizgilerin kesiştiği merkezdedir.

Prof. Jung: Evet, onu bu şekilde göstermek de mümkün. Ama bu, varlığın ortadan kaldırılması fikrini taşımaz. Mrs. Baynes'in şeması besbelli, varoluşu yokluk olarak düşünmenin vazgeçilmez olduğu Hindu felsefesi değildir. Ve özbenliğin kendine özgü nite-

liklerinden biri de varolan bir yokluk olduğu için, onu yalnızca sanal bir merkez olarak adlandırabilirsiniz. Bir bakıma, sanki varolmayanmış gibidir; başka bir bakıma da, sanki tek varlıkmış gibidir. Tabii ki, böyle spekülasyonlar yapmak oldukça yararsızdır diyebiliriz. Evet, yatay bakış açısından, sözcüklerin dünyasından; orada kesinlikle hastalıklı ve sağlıksızdır. Ama psykheyi deneyimlerseniz, spekülasyon yapmadan edemezsiniz; içeri doluşan deneyimler karşısında kendinizi savunmak için bunu yapmak zorunda kalırsınız. Onlarla karşı karşıya kalınca, bunları ifade etmeye çalışmak için belirli formları icat etmek zorundasınız. Örneğin birinin yatak odasına girip de yatağının ayaklarını yağ dolu taslara oturtmuş olduğunu görürseniz, onun deli olduğunu düşünürsünüz; ama aynısını ormanda görürseniz, bunun mükemmel bir fikir olduğunu bilirsiniz, çünkü o zaman uyuyabilecektir. Karıncalara karşı kendini korumanın tek yolu budur, yoksa karıncalar yatağı da, kendisini de yiyebilir. Sivrisinek veya göçebe karıncalar veya termitler gibi şeylerin olmadığı bir ülkede yaşıyorsanız, belirli bir korunma yöntemine gereksiniminiz yoktur—bir uyarlama sistemine gereksiniminiz yoktur—ama Orta Afrika'da yaşıyorsanız, durum farklıdır. Ve özbenlik sorunsalında da aynısı geçerlidir. Dünyayı, gazeteler, konserler ve kitaplar dünyasını, konferanslar dünyasını, kabul salonlarının, hoşbeş etmenin, beş çayları vs dünyasını yaşanabilir bulduğunuz sürece, özbenlikten söz etmek son derece gülünç ve tamamen beyhudedir. Ama özbenliği bir deneyim olarak kabul ederseniz, bu çabalar aniden son derece önemli ve yaşamsal bir hale gelir ve doğru şifreyi yapmazsanız, uykusuz bir gece geçirebilirsiniz veya mideniz rahatsızlanır; doğru şifreyi yakalarsanız rahatlarsınız, yediğinizi sindirebilirsiniz ve herkesle dost olursunuz ve dünya ve yaşam yeniden değerli görünür—elbette yataydan bakınca hepsi oldukça gülünç görünür. Şimdi de bir başka canlı girişim: lütfen buna nasıl vardığınızı açıklar mısınız, Mrs. Baumann?

Mrs. Baumann: Bu biraz yıldız haritasıyla karışık. Sağda Kova burcu var ve solda da *taijitu* simgesi Balık burcunu temsil ediyor, çünkü bu aynı anda zıtların çağıdır; üstteyse zamanımızın, yani geçiş çağının egemen ilkesi olarak Pegasus vardır.

Mrs. Baynes: Neyin üstünde?

Mrs. Baumann: İki çağ arasında şu anın yönelim bozukluğunun girdabı olan gamalı haç. Fakat Prof. Jung bunu açıklayacaktır.

Prof. Jung: Bu benim girişimim değil. Ben hiç güneşte bir gamalı haç yapmadım! Ama görünüşe bakılırsa buradaki fikir Platonik yılın geçişiy-

şe ilgili; eski astrolojik felsefeye göre gece gündüz eşitliğinin gerilemesi şimdi Balık burcundan gelerek Kova burcunda öncelleşiyor. Şimdi, yıldız haritasında Kova burcuna bakarsanız, onun üstünde neredeyse kar biçimindeki Pegasus adlı takımyıldız görürsünüz. Gerileme aslında oldukça eğiktir, yatay ikinci Balıktan çıkar ve sonra da Pegasus hemen üstüne gelir. Bunu Platonik zaman fikrini ele aldığımız, özbenlik sorunsalına nasıl bağladığınızı anlatabilir misiniz?

Mrs. Baumann: Elbette her şeyin temelini özbenlik oluşturur. Ama önce Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü yazdığı sırada etkilendiği zamanıyla olan ilişkisini düşünüyordum. Ayrıca şimdiki zamanımızla ve Almanya'da olanlarla ilgili.

Prof. Jung: Ama daha çok özbenlikle bağlantılı olarak. Pegasus'un özbenlik fikri olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

Mrs. Baumann: İnsan gelişimiyle ilgisi olduğunu söyleyebilirim. Ama önce şemayı bir zaman haritası olarak açıklayabilir miyim? Pegasus üstteki egemen ilke olduğu için bana boğaz merkeziyle, esinli konuşma ve coşkuyla ilgiliymiş gibi göründü. Daha sonra, aşağıdaki yeryüzü de zıt yaratıcıdır; toprak aynı anda heykeltıraşın yoğurduğu malzemedir ve Balıkların ve Kovanın ilk bölümünün altındaysa "Heykelci" adında bir başka takımyıldız vardır. Kova burcu gelecekte (sağ tarafta) olduğu için, ona artan bilincin çağı adını veriyorum; geçmiş, yani Balıklar (solda) ise göreceli bilinçdışı çağıdır. Ortada da sağa doğru dönen altın gamalı haç bulunuyor. O da yapıcı niteliktir. Daha sonra onu diğer yöne döndürürseniz, insan geriye doğru hareket eder ve haç sola döner. O zaman Kova burcu bilinçdışı gelecek olarak sola geçer ve Balıklar (sağda) bu bakış açısından, bilinçli geçmiş olur. Ve gamalı haç siyah ve yıkıcıdır—vurgu siyahlıktadır. Sonra egemen ilke Pegasusa aynı anda "hayvansal libido" denebilir, kare ise Teslis artı şeytan olarak dört işlevi de gerçekleştirir.

Prof. Jung: Aşağıdaki haçı nasıl açıklıyorsunuz?

Mrs. Baumann: Bunu yalnızca bir yeryüzü simgesi olarak kullandım.

Prof. Jung: Sanırım *I Ching* işaretlerine bir atıf.

Mrs. Sigg: Geçen sefer yaratıcı özbenlikten söz ettiniz ve bu bana çok büyük bir rahatlama verdi; ayrıca her şeyin ötesindeki, her şeyi yöneten bir yaşamsal ilkeden söz ettiniz. Bence özbenliği yaratıcı fikriyle, biçim verme ilkesiyle bağlantılandırırsanız, bu, özbenlik fikrini kabul etmemizi kolaylaştırır, yaşamak daha kolay olur. Şimdi Mrs. Baumann Pegasus'ta bu biçim veren ilkeden bir şeyler önermektedir ve ayrıca, aşağıdaki takımyıldız Heykeltıraş'tan bir yaratıcı burç olarak söz ediyor.

Prof. Jung: Pegasus ve sözcüğün ilişkisiyle ilgili olarak söylediklerinizi tam olarak anlayamadım, Mrs. Baumann.

Mrs. Baumann: Yaratıcı şairdeki gibi esinli konuşmayı kastettim, bu nedenle bana Nietzsche'yle de bağlantılıymış gibi göründü.

Prof. Jung: Eşzamanlılık aracılığıyla—yani ilkbahar ekinoksunun asıl yerinin Nietzsche'nin zamanına denk gelmesiyle mi bağlantılı demek istiyorsunuz?

Mrs. Baumann: Gelecek olan egemen ilkeyle ilgili sezgisini demek istiyorum.

Prof. Jung: Pegasus gökkubbede sabit bir yerdedir ve zamanın akışında Nietzsche'nin doğum zamanı Pegasus'un altında bir yerde gerçekleşmiş olmalıdır. Elbette, doğumun kozmik bir öğeye denk gelmesi sonucunda ondan etkilendiği astrolojiye göre, Nietzsche'nin de bu nedenle o simgeselliğe denk gelmesi gerekir. Bu sizin fikrinizi ifade ediyor mu?

Mrs. Baumann: Evet.

Prof. Jung: Eh, bu mümkündür. Çok teşekkür ederim.

Mrs. Baumann: Bunu göstermeye çok çekindim. Onunla özdeşleştirilmek istemedim. Kesin olarak benim bir etkinliğim değildi.

Prof. Jung: Mrs. Baumann'ın bize bunu anlatmasına çok sevindim, çünkü böylelikle söylediklerimi destekleyen mükemmel bir sunum yapıyor: bunun bizim sözcükler dünyamıza değil, deneyim dünyasına ait bir yaratı olması. Doğallıkla bundan söz etmeye çekindi ve bu, onun her zamanki kendinden emin tavrını da taşımıyor; şifre kullanarak formüle etmeye çalıştığı belirli bir tür deneyim. Bunun aşağı yukarı kesin bir deneyim olduğunu varsayıyorum, aksi halde aslında tamamen ifade edilmez olan özel deneyimini ifade etmek ya da somutlaştırmak için neden türlü durumu ve paralelleri bir araya getirip durmak için zaman ve sıkıntıya düştüğünü açıklayamazdık. Şimdi, düşüncesini açıklığa kavuşturmak için bir araya topladığı şeylerin karakteri, insanın aynı düşünceye eşit ölçüde katkısı olacak Tanrı bilir başka hangi karşılaştırmaları ya da benzetimleri ortaya atabileceğini göstermektedir. Bütün bu şema, örneğin haçı düşündürüyor ve haç, antikçağda bile çok önemli bir zaman simgesiydi; her zaman ekvatorun ekliptik ile kesiştiği ilkbahar ekinoksunun konumu olarak açıklanmıştır. Platonculuk'taki Yunan harfi X'nin ilkbahar ekinoksunu temsil ettiği de söylenmiştir; ama ben buna inanmıyorum; sanırım bu, belirli enlemlerde görülen, gökyüzündeki görünür haçtır, Güneyhaçı takımyıldızı değil Samanyolu'nun zodyak çizgisi ile kesişmesidir. Kuzey Afrika'daki çölde görülür ama Yunanistan'da da açık havalı gecelerde görülebileceğini sanıyorum, nitekim aynı enlemdendir.

Prof. Fierz: Biz Rodos'ta gördük.

Prof. Jung: Elbette o, bu mitosa ait çok eski bir düşüncedir, örneğin demiurgos'un dört parçaya böldüğü ve tekrar bir araya getirdiği, yuvarlak bir evren varsayımı. İnsanın mükemmel bir form halinde, çift cinsiyetli bir küre olarak yaratıldığı ve kesilip ikiye ayrılmasının gerektiği. Bu durumda yalnız iki parçaya ayrılmıştır. Ama zamanın şafağından beri, yaşayan birimin dört parçadan oluştuğu varsayılmıştır. Pythagoras'ın düşüncesi de buydu ve bütün ortaçağ felsefesinde özdenliğin, tıpkı bizim dört işlevle karşılaştırdığımız gibi, toprak, su, ateş ve hava ya da dört tür mizaçla özdeşleştirilen dört öğeden oluştuğunu görebiliriz. Esasın dörtten oluşması arkaik bir doğrudur ve bu nedenle bu haç sembolü zaman ile de bağlantılıdır. Ekliptik ile ekvatorun kesişimi zamanla öyle bir şeydir ve eskilerin tasarladığı gibi bir karede ya da bir daire biçiminde düzenlenen eski horoskopların haç simgeselliği de bundan kaynaklanır.

Dolayısıyla bu şema bir tür horoskoptur, ama Platonik yıla aittir ve anlaşılan en kozmik meselelerle ilgilidir, ama yine de psikolojimizi de ifade eder ve Mrs. Baumann'a bakılırsa, Nietzsche'nin ve Almanya ve Avrupa'nın psikolojisini ifade eder. Aslında bunu temsil ettiğini söyleyebiliriz, ama bu, biz böyle fikirlere sahibiz diye dünyadaki olayların öyle oldukları anlamına gelmez! Bu bir açıklama değildir. Tamamen mantıksız, tamamen akıldışıdır; sadece, psykhemizin deneyimli olması halinde psikolojimizin böyle bir şey üretmesi gerektiği gerçeğinin bir ifadesidir. Bu elbette gerekli olan koşuldur; o olmadan, bu tür bir şey olmaz. Ve bunu ifade etmenin en iyi yolu da, onu zamanın özellikleriyle ilişkilendirmektir, çünkü muhtemelen kendimizdeki psikolojik olaylar ve yaşadığımız yaşam alanındaki olaylar arasında bir eşzamanlılık vardır. Elbette, bu tuhaf simgesellik hakkında çok daha fazlası söylenebilir. Örneğin burada dört bağlantı çok güzel bir biçimde yapılmış. Pegasus'daki dört nokta oldukça net görünüyor ve başka, haç biçiminde bir düzenlemeyle aşağıdaki kareye dahil edilmiş. Burada noktalar birbirine bağlıyken, Pegasus'ta bağlantı kesiliyor. Daha sonra, Balık çağına karşılık gelen *taijitu*'da bir ikilik var; karşısındaki Kova çağında da bir ikilik var, ama farklı türden. Balıklar için simge statik, çünkü kendi içinde dönüyor ve Kova burcu akıyor. Başlangıcı ve sonu yok. Mrs. Baumann'ın bize böyle sembolik ifadelerin nasıl ve neden ortaya çıktıklarını görme şansını verdiği için mutluyum. Bunlar hep zamanımızın birincil deneyimini formüle etme girişimleridir. Elbette bu, kimsenin böyle bir şema yapmadan zamanı deneyimleyemeyeceği anlamına gelmez; zamanımızı pek çok biçimde deneyimleyebiliriz. Sözel biçiminde de olabilir, ancak sözel olarak yapıldığı sürece kişisel olarak gerçekten sarsılmayız. Ama içimize ulaşırsa, bize bir ifade gerekir ve bir ifade ararız. Bu ifadeyi elde etmek için toz bile yeriz. İnsanlar en inanılmaz şeyleri yerler—Doğu felsefesi, antropozofi ve başka kim bilir neler—zamanımızın deneyimini, kolektif düşüncenin asıl durumunu ifade etmelerini sağlayacak şeyler bulmak için.

SEMİNER VII

6 Mart 1935

Prof. Jung:
Sanırım bugün sıradaki "Sevinçler ve Tutkular" bölümüne geçeceğiz.

> Kardeşim, bir erdemin varsa ve bu senin erdeminse, buna kimseyle ortak değilsin.
>
> Elbette, erdemini adıyla çağırmak ve onu okşamak istersin. Onun kulaklarını çekmek, onunla eğlenmek istersin.
>
> Ve bak! O zaman onun adını halk da kullanır ve sen erdeminle halktan biri olur ve sürüleşirsin.
>
> Şöyle desen daha iyi: "Ruhuma elem ve haz veren ve aynı anda bağırsaklarımdaki o açlık, o anlatılamaz ve adsız olandır."

O ilk cümleyle ne demek istiyor? Bir erdeme, örneğin adalete sahipsem, o zaman mutlaka diğer insanlarla ortaklaşa sahibim; adalet erdemine sahip tek kişi olduğumu varsaymam.

Miss Hannah: Bununla kendin olma erdemini mi kastediyor?—çünkü epey önce (Önsöz, böl. 4) *erdem* sözcüğünü o anlamda kullanıyor.

Prof. Jung: Evet, o pasajlarda "erdem" derken kişiliğin ya da denebilir ki özbenliğin değerini kastediyor. Çünkü bir kişiliğin gerçek değeri daima bir mücevherle, bir tür hazine ya da onun gibi bir şeyle simgelenir, çünkü her şey o merkezi değerin çevresindedir, ki bu özbenliktir. Ve bu değere "erdem" denebilir, çünkü "erdem" sözcüğünün neredeyse bir büyülü güç anlamı vardır. Bu nedenle, Latince *virtus* sözcüğü belirli büyüsel nitelikleri tanımlamaya yarardı, bir ilacın *virtus*'u gibi ya da örneğin bir metalin, bir taşın. Ametistin *virtus*'u kişiyi sarhoşluktan korumasıdır, gergedan boynuzunun *virtus*'uysa bir goblet haline

getirildiği zaman zehirlenmeye karşı korur. Bu Çinlilerin fikridir, bu amaçla Afrika'dan gergedan boynuzu ithal ettiler. Ortaçağda Avrupa'da da aynı fikir vardı—herhalde o boynuzdan yapılma içki kupalarını görmüşsünüzdür. Daha sonra *virtus*, cesur ve kahraman bir savaşçının manna niteliği haline geldi. Daha da sonraları, belli bir yolu izleyen, belli yasalara veya kurallara riayet eden insanların bir erdem kazandığı düşünülüyordu; örneğin kişi sofu bir yaşam geçirmiş veya belirli törenleri gerçekleştirmişse, bir azizin erdemini ya da bir büyücünün büyülü niteliğini kazanmıştı; "erdemin" yeni anlamı buydu. Nietzsche onu daha çok bu anlamda, bir etki, manna olarak kullanıyor.

Çünkü mannanın başka bir tanımı, olağanüstü etkiye sahip olma fikridir ve erdem de olağanüstü mükemmel ya da etkili bir doğaya sahiptir. *Virtus* sahibi birisi, olağanüstü biridir, nitelikli ve değerlidir—bunun ne olduğunu tam olarak söylemek mümkün değildir. Bu, sadece mannadır. Dolayısıyla Nietzsche'nin fikri, kimseyle ortak olmayan şeyin erdem olduğudur, çünkü insanın en yüksek erdemi veya *virtus*'u, kendisidir. Bireysellik, benlik—bencillik değil—kimseyle ortak olmadığı bir niteliktir, çünkü özbenlik tamamen benzersizdir ve özbenlik bireyde gerçekleştiği ölçüde benzersizliği ifade eder. Ve benzersizliği yalıtılmak ve aynı anda yalnızlığa insanın bakış açısından bakmak anlamına gelir, çünkü farklılaşmadır ve farklı olan bir şey tek başınadır, herhangi bir tür *katılımda* değildir; gerçek yaşamın geldiği yeraltı kanallarıyla bağlantılı değildir. Gerçekten ve düzgün bir şekilde yalıtılmıştır ve dolayısıyla hiçbiriyle karşılaştırılamaz. Şimdi bu pasaj: "Elbette, erdemini adıyla anmak ve onu okşamak istersin." Bunun hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mrs. Adler: Bu bilincin rasyonelleştirme eylemi değil mi? Onu egoya getiriyor.

Prof. Jung: Yani ona bilinçli bir nitelik ve böylece bir ego niteliği mi getirecek demek istiyorsunuz?

Mrs. Adler: Yalnızca rasyonel bir nitelik ve yapması gereken bir şey değil.

Prof. Fierz: "Bir erdemin varsa" diyor, "erdemlerin" demiyor. Bu, adalet ya da herhangi bir erdem olabilir ve "kişilik" derken kastettiğiniz o değildir.

Prof. Jung: Tam olarak değil; ilginç tarafı da budur.

Mrs. Leon: Adalet ilkesinden bir erdem olarak söz ettiniz, ancak bu yasalarla formüle ediliyorsa, bir kolektif yönü olur ve mannasını kaybeder.

Prof. Jung: Bu başka bir şey. Çünkü *bir* erdemden söz ettiğimde ve ona "adalet" dediğimde, bir örnek seçmiş ve onun adını vermiş oluyorum. Nietzsche, birinin *bir* erdemi olduğu düşüncesiyle başlıyor—insan genellikle bir erdemden söz ederken belirli bir tanesini kasteder—ve sonra şöyle devam ediyor, "ve bu senin erdeminse"—bu da kendinize özgü anlamına gelir. Bunun kimseyle ortak olmadığınız bir erdem olduğunu anlamalısınız; bu bireysel bir aidiyettir ve ona bir isim vermemenizi ima ediyor. "Elbette, erdemini adıyla çağırmak istersin" diyor—yani doğallıkla, belirli bir erdemden söz etme eğiliminde olduğunuzu, ancak ona bir isim verdiğiniz anda, "O zaman onun adını halk da kullanır ve sen erdeminle halktan biri olur ve sürüleşirsin." Dolayısıyla erdeminizi bir i-

simle tanımlamayın; çünkü bu, onu özgülleştirir; ve erdemlerden bir erdem haline gelir.

Mrs. Fierz: Sıradışı olan sıradan haline getirilmiş olur.

Prof. Jung: O şekilde de ifade edebilirsiniz. Çünkü isimsiz bir şeyi kolektif alana getirirseniz, topluluk işlevinin bir parçası, bir sürü parçacığı haline getirirsiniz; bir benzersizliği kolektif bir şey yaparak yoksullaştırmış ya da azaltmış olursunuz. O zaman en yüksek değer, herhangi birinin cebinde bulunabilen bir madeni paranın düzeyine kadar batmıştır. Dolayısıyla onun ifadesiyle, "Şöyle desen daha iyi: 'Ruhuma elem ve haz veren ve aynı anda bağırsaklarımdaki o açlık, o anlatılamaz ve adsız olandır.' "

> Erdemin, isimlerin aşinalığına sığmayacak kadar yüce olmalı. Ve ondan söz etmen gerekiyorsa, kekelemekten utanma.

Erdeminize bir isim vermekle onun büyüsünü bozmuş, alçaltmış, kolektif bir düzeye geriletmiş olursunuz ve o zaman o, sizin kişisel başarınız olmaktan çıkar. Artık yalnızca bir karakter niteliğidir ve benzersizliğinizin mükemmelliği değildir.

Miss Wolff: Sanırım ikinci cümlede de, isim verme ve ilgi göstermenin onunla fazla samimi bir ilişkiye girmek olduğunu ve bunun kendisi üzerinde de aynı etkiyi yapabileceğini açıklıyor. Çünkü aşina geliyorsa, artık cebine koyabileceği bir iyelik olmuştur, artık kendinden daha büyük bir şey değildir. O, o olur.

Prof. Jung: Tam olarak Mrs. Adler'in söylediği gibi: bu onu egoya özümsemek olur. Kişi ona bir isim verebiliyor ve cebine koyabiliyorsa ego üstte olur—bir erdemim var. Bir şeye bir isim vermek genelde tuhaf bir biçimde bir aşinalık etkisi yapar. Sanki gücü alınmış gibi olur; bir iblise isim verince iblisin denetim altına alınması gibi. Bu nedenle, *Ölüler Kitabı*'nda Mısırlıların, ölü bir kralın tabutuna her zaman yeraltı dünyasındaki kapıların adlarını içeren bir kitap koyduklarını okuyoruz; çünkü kapılar sadece adlarıyla çağrılırsa açılırlardı. Doğru isim. Aynı şekilde, Grimm'in masalında, o iblis Rumpelstiltskin,[1] ismiyle çağrılıncaya kadar bir sürü haylazlık yapar ve gerçek adı bilindiği için o kadar öfkelenir ki, patlar ve işi biter. Bu nedenle, ilkel kralların veya büyücülerin gizli adları vardır: genel olarak bilinen ad, gerçek olanı gizleyen bir paravanadır. Birisinin gerçek adlarını bilmesi, yaşamlarını ve sağlıklarını etkileyebilir, bu yüzden gizlerler. Bizde de hemen hemen aynı gelenek vardır. Kural olarak iki ve sıklıkla üç ismimiz olur: önce soyadımız vardır, ki bu adla çağrılmanın bir zararı yoktur, ama özel ya da Hıristiyan adınızla çağrıldığınız zaman canınız yanabilir, çünkü o kişinin psykhenizde birincil bir etkisi vardır. Örneğin birisi kalabalıkta, bir sürü yabancının arasındayken adınızı yüksek sesle bağırırsa, okla vurulmuş gibi olursunuz. Bu nedenle insanın bir soyadı ve mümkünse bir unvanı olur, ki bu son derece korunaklıdır; soyadı zaten biraz özgüldür, ama

---

Rumpelstiltskin, *Grimm Masalları*'ndan. İsim muzip, küçük bir adamı çağrıştırır.

bir unvanın arkasına Tanrı bilir ne kibirler saklayıp koruyabilirsiniz. Sıradan insanlar için bir soyadı yeterlidir, ama Hıristiyan ismiyle birlikte işe şeytan karışmaya başlar, özellikle de karşı cins size bu isimle hitap ettiğinde. Bu herkesin herkese Hıristiyan ismiyle hitap ettiği, hatta aşağılayıcı bir küçültme sıfatı kullandığını görünce şaşırıp kaldığım Amerika'da, bu geçerli değildir. Bu, bireyin orada çok fazla aşinalaştırıldığını kanıtlıyor. Bundan bir sürü sorun ortaya çıkıyor; insan gizliden sarsılıyor.

Prof. Fierz: Wilmington'da, büyük bir barut fabrikasında, kapıda duran süpürgeli adam, çok önemli bir kişi olan yöneticiye, "Merhaba, Charlie" diye hitap ediyordu. Bu, birinin Başkana "Günaydın, Otto" demesi gibi bir şey.

Mr. Baumann: Erdemlerini kolektif düzeye indiren insanlardan söz ettiniz, sanırım insanların onu kendi personalarına koymaları da mümkün. Örneğin birisi düşünmeden her türlü saçmalıktan söz ederken dürüst olduğunu sanır.

Prof. Jung: İşte bu, bir erdemin aşinalaştırılmasının etkisidir; ona bir isim verir ve sonra ondan söz edersiniz—kendinizi o savaş boyasıyla boyarsınız. Sürekli olarak aşırı ölçüde doğrucu ve dürüst olduğunu ileri süren birisi, birazcık kışkırtılırsa yalan söylemeye başlar, çünkü erdemini çok aşina bir hale getirmiştir. Nietzsche, kendi içinde iyi bir şey olanın kendinin, kendi benzersizliğinin mükemmelliği olarak görmesi, ona bir isim vermemesi gerektiğini söylemekte oldukça haklıdır. Çünkü ona ne isim verirse versin; bir mükemmellik varsa, bu pek çok biçimde gösterilecektir. Adil bir kişinin yalnızca adil davranmaktan başka birçok farklı alanda değeri olacaktır; ama asıl ilkesinin adalet olduğunu söylüyorsa, yalan söylediğinden emin olabilirsiniz. Adaletsizliği örtbas etmek için der. Dolayısıyla "o anlatılamaz ve adsız olandır" demekte haklıdır; bu, kişinin kendisinden daha büyük bir şeydir. Kişinin kendi benzersizliğidir. *Upanişadlar*da okuduğumuza göre Prajapati dünyanın belli bölümlerinin yaratımı üzerinde düşünürken çoğunlukla kendi yüceliğine danışır, sanki yüceliği kendisinden farklı bir şey, üstün bir nitelikmiş gibi, isimlendirip cebine atabileceği bir nitelik olarak değil. Ve o da özbenliktir. Dolayısıyla dünyanın Atmanı, Prajapati'nin bile bir özbenliği, kendisinden daha büyük bir şeyi vardır; sonra da kendi yüceliği onunla konuşur.[2]

> Şöyle konuş ve kekele: "Benim için iyi budur, sevdiğim budur, böylece tamamen mutlu eder beni, böylece iyiyi arzularım."

Burada, bir erdem sahibi olmanın, genel tarif edilemez bir iyiliğe, kişinin kendi bütünlüğünü yöneten denebilecek bir değere sahip olmak anlamına geldiğini ifade ediyor; ona—sanki cebinize koyup canınız istediğinde kullanıyormuşsunuz gibi—yanlış bir görüntü vermemek için, bir ad takmamalısınız. Formülasyonunuzda bile, genel olarak varlığınızda bulunan bir şey gibi görünmelidir. Her zaman vardır ve ne zaman isterse hareket edecektir. Gördüğünüz gibi bu

[2] Prajapati (öncül), yalnızlığı ve tözünün taşması arzusu nedeniyle dünyayı yaratan bir tanrıydı. Bkz. Hume, s. 81-86.

aynı zamanda özbenlikle olan ilişki için de bir formülasyon, adlandırılamaz ve yok edilemez olanın sonsuz varlığı olarak—o açıkça oradadır ve kendi erdemiyle işlev görecektir. Sonra şöyle diyor,

> Onu Tanrının bir buyruğu, bir insan yasası ya da insan gereksinimi olarak istemem; o benim için evrenin ötesini ve cennetleri gösteren bir işaret levhası değildir.
>
> Benim sevdiğim, dünyevi bir erdemdir. Onda sakınma azdır ve gündelik akıl pek azdır.

Ona verdiği tek nitelik, elbette özbenliğe "beden" demesine benzeyen, o dünyevi niteliktir; bedeni özbenliğin görünür hali olarak içermek istemektedir. Onu "evrenin ötesini ve cennetleri gösteren bir işaret levhası" değil, bir bütün haline getirmek istiyor. Yani sadece cennet için yaratılmış bir ruh değil; aynı anda bedeni, canlı birimi kastediyor. Ve doğallıkla, erdemi, bedeniniz de dahil olmak üzere, bütünlüğünüzde ortaya çıkan bir nitelik olarak kabul ederseniz, o zaman içinde az sakınma ve daha bile az sağduyu vardır. Çünkü sağduyu her zaman şeyleri denetim altına almak için onları isimlendirmemizi önerir; bir şeyi elinize alıp, küçültüp, kavrayabiliyormuşsunuz gibi. Oysa bir ad veremeyeceğiniz şeylerle uğraştığınızda, bilinmeyen bir nicelikle karşı karşıya kalırsınız ve bu daima korku uyandırır: özellikle daha az öngörü ve sağduyu konusunda ısrarcı olmasıyla, tekinsizdir. Ama sakınma, belirli yolların dışlanması demektir. Bu bizim öngörümüzdür ve öngörünün bizi nereye kadar götürdüğünü bilirsiniz—çok uzağa götürmez. Sakınma ve sağduyu ile bizi doğru yere götürecek bir yolu dışlayabiliriz. Tabii ki öte yandan bu sağduyu-dışında bir konuysa, o zaman sağduyuya gereksiniminiz vardır. Genellikle sağduyu sahibi insanlar, sağduyu-dışından yoksundurlar ve maalesef! Sağduyu-dışına sahip olanlarsa sağduyudan yoksundur—ki bu da aynı ölçüde kötüdür.

> Ama o kuş yuvasını yanımda yaptı: bu nedenle onu severim ve korurum—şimdi yanımda, altın yumurtalarının üstünde oturuyor.

Bu nasıl bir resim? Ne anlama geliyor?

Mrs. Baumann: Bu, sağduyu-dışılık fikridir.

Prof. Jung: Bu kuş besbelli çok az sakınımı ve sağduyusu olan o dünyevi erdem anlamına gelmektdir. Ama ben bu tuhaf simgenin anlamını bilmek istiyorum. Neden bu kadar garip bir resim var?

Mrs. Stutz: Tanrı tarafından gönderilmiş, cennetten geliyor, ama doğanın kendisinden ortaya çıkıyor.

Mrs. Adler: Kuş, tinsel bir gerçektir, yani bu erdem yeryüzünden gelmiyor; tam tersi bir kavram.

Mr. Allemann: Bu dünyevi erdem tinsel güce sahip ve yaratıcı bir şey. Altın yumurtaların üstüne oturmuş.

Mrs. Leon: Ama yuva yapması da kadınların dokumacı niteliğini çağrıştırıyor; bazen kumpas değil, yuva dokurlar.

Mr. Baumann: Bunda bir yeniden-doğum, bir diriliş niteliği yok mu?

Prof. Jung: Şimdi yaklaşıyorsunuz işte!

Mrs. Sigg: Belki de Kutsal Ruh ve onun anaç nitelikleriyle bir ilgisi vardır.

Prof. Jung: Ah, evet, Kutsal Ruhla çok ilgisi var. Çünkü rahibin oğlu Nietzsche, altın yumurtlayan bir kuştan söz ettiği zaman, kesinlikle Amerikalıların "business" dedikleri anlamda değildir.

Dr. Strong: Ayrıca kendini sürdürme fikri de var—kuştan yumurtaya, sonra yine kuşa geçmek.

Prof. Jung: Evet, altınsa bir kalıcılık ve süreklilik çağrışımı yapıyor.

Miss Wolff: Basitçesi, bunların kesinlikle onun eylemi olmadığını gösteriyor; kuş ona gelmiş ve Nietzsche sadece yumurtaların çatlamasını bekliyor.

Prof. Jung: O zaman kuş ne anlama gelir? Siz Nietzsche'nin kendisinden söz ediyorsunuz.

Mrs. Fierz: Zerdüşt. Ve o yaşlı bilge olduğu ölçüde kuş olarak da betimlenebilir. *Hamsa* kuşu olur.

Prof. Jung: Eh, *hamsa* elbette mucizevi bir kuştur ve aynı anda bir tür Anka kuşu olabilir, çünkü yaşlı bilge yaşam iksirini bilir. Yeniden doğabilir, daima küllerinden yükselebilir. O, büyük bir büyücüdür ve o bir kuştur, çünkü o bir tindir. Çünkü diyebiliriz ki bu kuş niteliktir, erdemdir—Nietzsche'nin büyüğü, Zerdüşt figüründe görünen. Yani bu, özbenliğin yaşlı bilge biçiminde görünmesini simgeler; başka bir deyişle, özbenliğin hâlâ yaşlı bilge simgesiyle kaplı olduğu gerçeğini, bu durumda da yaşlı bilge kuş *hamsa* tarafından.

Mrs. Fierz: Profesör Zimmer, Berlin Semineri'nde bunu kanıtladığını düşündüğüm bir Hint efsanesini aktardı. Çok büyük bir aziz olan Markandeya, dünyanın dört bir yanında dolaşıyor, aynı anda da dünya, Tanrı'nın bedeni, yani aslında Tanrı'nın bedeninde bulunuyor.[3] Böylece birçok ülke ve krallığı dolaşan ve yeryüzünün harikalarını tefekkür eden aziz, Tanrı'nın ağzına varır ve aniden bedeninin yüzeyinde durur. Ancak Tanrı'nın mayası yüzünden bunu anlamaz. O sonsuz bir okyanus ve bu okyanusta uyuyan, dağ gibi bir dev görür. Ve Markandeya tam deve kim olduğunu sormak üzereyken Tanrı'nın ağzı onu tekrar yutar ve tanrı bedeninde, dünyayı dolaşmaya başlar. Daha sonra, uzun bir zaman geçtikten sonra, Markandeya yine bilmeden tanrının ağzına gelir ve aniden bedenin yüzeyinde durur. Bu kez bir ağacın altında oynayan bir bebek görür ve bebek ona der ki: "Merhaba, Markandeya! Buraya gel, çocuğum, korkma." Markandeya bir bebeğin kendisine, "çocuğum" diyerek ve saygılı bir şekilde azizlik unvanlarını zikretmek yerine ilk adıyla hitap etmesine korkunç derecede öfkelenir. Ama sonra bebek , "Ben senin baban ve yaratıcınım," der ve ebedi uluhiyetini Markandeya'ya gösterir, böylece aziz artık anlar. Ancak yine

[3] Markandeya, bir tür Hint "Gezgin Yahudi," bitimsiz yolculuğunda neyin gerçek, neyin Maya olduğu sorununu düşünür. Bkz. Zimmer/Mitler, s. 38-53.

tanrı'nın ağzı onu yutar; öykünün ilginç kısmı şu: yine Tanrı'nın bedeninin içindeyken, Markandeya onu tanrı olarak değil, kuğu, *Hamsa* olarak hatırlıyor. Yani kişilerüstü bir düzeyde tanrı olan, gündelik düzeyimizde kuğu olarak, yaşlı bilgenin kuşu olarak görünür.

Prof. Jung: Bu çok ilginç. Eh, çünkü o hatıra irfan olduğu için, onu insandan önceki, yalnızca tanrıların olduğu çağlardan hatırlayan da yaşlı bilgedir; dolayısıyla bu, kutsal bir dünyanın bir anısıdır. Profesör Lévy-Bruhl Avustralya aborijinlerinin *bugari* dünyasından söz ediyordu, insanoğlunun geçmişindeki efsanevi dönemden, insanların bir tür yarı-tanrı ve hayvan oldukları bir tür kahramanlık çağından; bir düş gibiydi. Onlar düş görmeye de aynı adı verirler.[4] Böylece düşlerde kişi, yaşadığımız geçici dünyada varolan ve sonrasında sonsuza dek süren özgün kutsal, ezeli dünyadadır. Bu daima zamanın dışındaki dünyadır ve bilge bunun anısına sahip olmalıdır, bu anının bir hayvan tarafından temsil edilmesi de ilginçtir. Çünkü mutlak anılara erişmek için hayvan evresinden geçmek gerekir, çünkü atalar hayvan benzeridir; bu nedenle de, koşullara göre, daima bir yılan ya da kuş ya da başka bir hayvan tarafından temsil edilir.

Mr. Baumann: Ancak kuşun geleceğe işaret etmek gibi özel bir niteliği yok mu? Diğer Seminerlerde kuşların insanlara yeni fikirler getirmelerinden, ne yapmaları gerektiğini göstermelerinden söz ettik.

Prof. Jung: O, elçi olarak kabul edilen kuştur. Bunun işleviyse kuşkusuz farklıdır. Kuşun yanı başına bir yuva inşa ettiğini söylüyor; bu şimdi sıkıca kök salmış durumda. Bir kuş yuvasını odanıza kurduysa, orada kalmak niyetindedir. Böylece bu kuş yuvasını Nietzsche'ye kurmuş; o, onun diğer psykhesi. Bu anı ya da yaşlı bilgeyle, zamanın dışındaki dünyayla olan bağlantısı, artık onun içinde ve altın yumurtaları yumurtadan çıkartacak. "Altın" genel olarak değer anlamına gelir; ayrıca altının erdemi, bir bakıma zamanın ötesinde olmasıdır. Oksitlenmez, hep aynı kalır. Yumurtaların altın olması en yüksek değer, en büyük şans anlamına gelir; bir kısmı doğurganlık, gelecek için çok sayıda, altın gibi olasılık demektir. Ünlü altın yumurtlayan tavukla bir ilgisi yoktur, yani zenginlikler anlamında—burada kastedilen tabii ki tinsel zenginliklerdir. Burada, bedenin erdemini kastederek, dünyevi erdemden söz etmesi, ama bir sonraki cümlede, bir hava varlığı olan bu tinsel simgeyi, yuvasını inşa eden bir kuşu kullanması da ilginçtir. Nietzsche'de sözünü ettiği bedenin tinsiz olmadığına dair bir tür sezgi olduğunu gösterir; bu, beden ya da madde ile tinin arasında bir çelişki değil, yaşayan, tinsel bir bedendir.

Gördüğünüz gibi bu, daima bir kuş ya da hayalet olarak temsil edilen eski nefes-beden, aşkın bedendir, çünkü duman gibidir ve bir ağırlığı yoktur. Kaba bedenimizden yükselir ve uçan bir kuş ya da bir duman halkası gibi, havada

---

[4] *Bugari* dünyası geçmişe ait bir dönem, bir kahramanlar çağıdır; günümüzde yaşayan bir kişi özel koşullar altında oraya girip yaşayabilir. Buraya *alcheringa* dünyası denir. Bkz. Lévy-Bruhl, *Primitive Mentality* [*İlkel Zihniyeti*] (Londra, 1923), böl. 3.

yüzer. Bütün bu fikirleri ilkellerin, böylesine benzersiz bir çelişkiyi cisimleştiren psikolojisinde bulabilirsiniz. Nietzsche beden hakkında konuştuğunda tam olarak, elle tutulur ya da maddi bir bedenden anladığımızı kastetmediği, ama aynı anda tin olan bir şeyden söz ettiği gerçeğine saygı duymalıyız, ayrıca bir de ilkellerin "aşkın beden" olarak adlandırdığı aradaki şey var. Nietzsche, *Zerdüşt*'ü yazarken bir tür trans halindeydi—başlangıçta bundan söz etmiştik—ve bu gibi ilkel imgelerinin öylece ilkel bilinçdışının derinliklerinden çıkıverdiğine pek çok yerde rastladık. Bu nedenle *entre autres* [diğerleriyle beraber] ilkel psikolojinin bu en önemli kavramıyla, tinimizin yanı sıra bedenimiz de olan aşkın beden fikriyle karşılaşmamıza şaşmamak gerekir. İkisinin bu aradaki şey aracılığıyla birleşimidir. Ve psykhenin "aşkın beden" denen şey aracılığıyla gerçekleştirilen bazı çok gerçek etkilere sahip olabileceğini hatırlamadan da psikolojik gerçeklerden söz edemeyiz.

İşte böyle kekelemeli ve övmelisin erdemini.

Bu demektir ki, özbenliğin ender bir etkinliği olan erdem hakkında zekice sözler söyleyemezsiniz; onunla ilgili kesin hiçbir şey söyleyemezsiniz, çünkü sizden daha büyüktür. Sadece daha büyük birinin huzurundaymış gibi kekeleyebilirsiniz. Ve uygun deyimler ya da benzetmeler bulamadığınız için kekeler ve mahcup olursanız, haklısınız. Ancak o zaman hakkını vermiş olursunuz.

> Bir zamanlar tutkuların vardı ve onlara kötü diyordun. Oysa şimdi yalnızca erdemlerin var; bunlar senin tutkularından yetiştiler.

Bu biraz beklenmedik bir şey; sanki burada yeni bir düşünce başlıyor gibi. Besbelli şu soru aklına geldi: Ama neden erdem? Erdem çok güzel bir şey ama gölge nerede? Erdemin olumsuz yanı nerede? Kusur nerede? Ve tutkuya ulaşır, çünkü tutku tüm kusurların anası olmalıdır: Kötücül tutkular elbette kusurdurlar. Dolayısıyla aynı anda reddini de düşünmeden, erdem fikrini düşünemez. Çünkü erdem kavrayışını çok yüceltiyor ve bence gerçekte özbenliği kastettiğini varsaymakta çok haklıyız. Şimdi, özbenlik kuşkusuz icat edebileceğimiz en büyük sınırdurum kavramıdır. Harika bir simgedir ve karanlığı da içerir. Özbenliğin "bütünüyle olumlu" diye adlandıracağımız bir şey olduğunu varsaymamız hata olur. Sadece "tinsel" dediğimiz değil, aynı zamanda maddesel de olduğu için gölgesini salan kendi olumsuzlaması da vardır. Biz tini genellikle güzellik ve kutsal şeylerle ilişkilendiririz ve tüm karanlığın, ağırlığın ve tüm kötülüklerin vücutla ilişkili olduğunu varsaymaya meylederiz. Ayrıca tarihsel bir gelenek olarak da kişi bedene değil, tine çok önem verme eğilimindedir. Nietzsche burada bunu hissediyor ve aniden hatırlıyor: "Bir zamanlar tutkuların vardı ve onlara kötü diyordun. Oysa şimdi yalnızca erdemlerin var; bunlar senin tutkularından yetiştiler." Erdemi tutkularla bağlantılı olarak gördüğünde, modern psikolojiyi öngörüyor; özbenliğin karşıt çiftlerden oluştuğunu ve bunun bir ba-

kıma karşıtların uzlaşması olduğunu anlıyor. Ama bunu burada söylemiyor, bu yüzden onu konuya dahil etmemek gerekir.

> En yüksek hedefin için bu tutkuların kalbine ni'şan almıştın: sonra bunlar senin erdemlerin ve sevinçlerin oldular.
>
> İster fevriler, ister şehvet düşkünleri, ister yobazlar, istersen de kindarlar soyundan ol;
>
> Sonunda tüm tutkuların, erdemlerin oldular, bütün şeytanların da meleklerin.
>
> Bir zamanlar mahzeninde kuduz köpekler vardı. Ama sonunda bunlar kuşlar ve sevimli şarkıcılar oldular.
>
> Zehirlerinden kendi iksirini kaynattın, hastalık ineğini sağıyordun—şimdi memelerinden tatlı süt içiyorsun.
>
> Ve artık sende kötülük yetişmez, erdemlerinin çatışmasından doğan kötülük değilse eğer.

Elbette burada tutkulardan, erdemlerin kökeninden söz ederken, bu sorunu psikolojinin ele alacağı gibi davranmıyor. Biz, erdemlerimizin bir gölgeye sahip olduğu ve gölgenin de erdemler kadar gerçek oldukları gerçeğinin bilincinde olurduk. En azından umarım, örneğin tamamen dönüştürüldüğünüz, artık tamamen yeni bir kişi olduğunuz ve tüm eski günahlarınızın yok olduğu gibi kuruntulardan vazgeçmişsinizdir. Üzgünüm ama bu çocukça bir kuruntudur. Kendimizden kurtulamayız; bedenlerimizi taşırız ve gölgemiz ve diğer her şey, her zamanki gibidir. Sadece ışık ve gölge arasında denge bulabilmeyi umarız—ki bu pratikte umabileceğimiz tek şeydir, daha fazlası değil. Birinin aniden atılıp bundan böyle bir melek olabileceğini düşünmek felaket bir kuruntudur. Fakat Nietzsche burada, kötülükten iyilik yaratan bir psikoloji ile uğraşıyor ve bağlantı iyi. Hatta kötü tutkular ile onlara karşılık gelen erdemler arasında nedensel bir bağlantının bile olduğu elbette doğrudur. Ama tam olarak onun ifade ettiği gibi, şeytanımızı bir erdeme çevirerek değil. Elbette, kişi bir bakıma şeytandan bir erdem—örneğin kibirden tevazu ve cimrilikten cömertlik yaratmış gibi görünebilir; ama insan gerçekten cimrilikten cömertlik yaratmışsa, o zaman o, cimrice bir cömertlik olacaktır. Kişinin temizliği, aynı zamanda saf olmama hali ve kişinin samimiyeti mucizevi bir yalan olacaktır, çünkü insan gölgenin hâlâ orada olduğunu unutur. İnsan on bin melek yaratabilir, ama onbin kötücül tutkusu o meleklerin hemen arkasındadır: bu sadece bir cephedir. Bir cephe, çok gerçek bir şeydir. O, evin ön yüzüdür, evin cephesi olmasa ev çöker, ama arkasında bir şey vardır. Aksi halde cephe anlamsız hale gelir.

Böylece bunu bu şekilde anlayabiliriz—insanın kendi kendine "Artık bende kötülük yetişmez, erdemlerin çatışmasından doğan o tek kötülük değilse eğer" kuruntusunu yaratabilir. Çünkü erdemler de, adlandırılan ve belirtilen her şey gibi, kolayca kavga etmeye başlarlar; ad verilen bir erdem çok buyurgan olmak gibi nahoş bir niteliğe sahiptir. Adı verilen adalet, adaletten başka

bir şey olmak istemez ve tabii hemen merhametle çatışmaya girer; insan aynı anda hem adil hem de merhametli olamaz, çünkü adalet zor ve zalim olmalıdır, yoksa adalet değildir. *Fiat justitia pereat mundus*.[5] Ve gerçek ve gerekli, olması gerektiği gibi merhamet, insan bakış açısıyla, adil olamaz. Ve bunun gibi. Dolayısıyla gerçekten erdemli olmayı deneyen, yani erdemlerini adlandıran kişi, her zaman, iki iyinin çatıştığı, vicdan çatışması olarak denen muazzam ahlaksal güçlüklerle uğraşacaktır. Sonra da daha merhametli mi, yoksa daha adil mi ya da daha saygın mı ya da ahlaklı mı olması gerektiğini bilemez—ya da daha insanca mı olmalıdır? Onda tüm bu harika erdemlerden ne kadar çok varsa ve onlara ne kadar daha fazla inanırsa, aralarındaki çatışmaya da o kadar çok girer; kendi erdemleri arasında birbiri ardına çarpışmalar yaratacaktır. Bu nedenle diyor ki,

> Kardeşim, talihin varsa tek bir erdemin olur ve daha fazlası olmaz: Böylece köprüyü daha kolay geçersin.

Bir tek erdeminiz varsa—ona ad vermediğiniz sürece—çatışmadan kaçarsınız, çünkü o tek erdem, kişiliğinize nitelik verir ve bu da yaşamınızın tüm alanlarında kendini hissettirir, yalnızca ona bir isim vermiş olsaydınız etkili olacağı alanda değil. Örneğin erdeminizin adalet olduğunu söylüyorsanız, o zaman adalet alanında adil olursunuz, ama onun dışında, başka herhangi bir şey olabilirsiniz; anladığınız anlamda adalet konunun dışında kalır, orada adlandırmış olduğunuz erdeminiz bir rol oynamaz. Ama ona ad vermezseniz, o zaman adalet üreten o değerli madde, başka bir şey de üretebilir—örneğin cömertlik ya da merhamet gibi. Ona "adalet" derseniz, adaletten başka bir şey üretmemelidir, çünkü onu kavramınızın kafesinde kapatmış olursunuz. Çünkü bir kavram, o formda yakalamış olduğunuz şeydir; o değeri çalmış ve bir kafese koymuşsunuz ve o zaman sadece üretmesi gerektiğini söylediğiniz şeyleri üretebilir. Artık kişiliğin genel bir değeri değildir.

> Çok erdeme sahip olmak şanlı bir şeydir, ama zorlu bir yazgıdır; ve niceleri yabana gidip kendilerini öldürmüştür, çünkü erdemlerin savaşı ve savaş alanı olmaktan yorulmuşlardı.

Burada, iyi ile kötünün arasında değil, iki iyinin arasında çok fazla ahlaksal çatışma yaşayan birine değiniyor, ki bu çok daha kötüdür. İyi ve kötünün arasındaki bir savaş kolayca kazanılır. Şeytan'ı türlü yararlı fikir ve kurumların, halkın desteğiyle öldürebilirsiniz. Herkes elini sıkar ve ejderhayı katlettiğiniz için sizi kutlar. Ama başka bir erdemi öldürmek daha zordur: orada ün kazanmazsınız. Adiller adil olduğunuzu söyleyecektir, ama başkaları cömert olmadığınızı veya merhamet göstermediğinizi; diğerleri de evet diyecektir, dürüst ve samimi davrandın, ama cömert veya merhametli değildin. Çünkü eğer dü-

[5] "Dünya yıkılsa da adalet yerini bulmalıdır."

rüstseniz ve dürüstlüğe inanıyorsanız, doğruyu söylersiniz ve çok feci bir hata yapmış olursunuz: acımasızlık, patavatsızlık, adaletsizlik, akla gelebilecek her kusur sizin olur. Yalnızca o tek erdeme inandığınız için, diğerlerine karşı suç işlemiş olurdunuz.

> Kardeşim, savaş ve savaşmak kötü müdür? Ancak bu kötülük gereklidir; erdemlerin arasında, kıskançlık, güvensizlik ve iftira gereklidir.

Gördüğünüz gibi burada açıkça söylüyor: her ideal, insanın bütününü sahiplenir; çünkü kişi bir erdeme ad verirse, her erdemin kendi özüne sahiplenir. Kişi bunun adalet olduğunu söylüyorsa, en adil adalet olmalıdır, aksi takdirde adalet yerini bulmaz ve homurdanıp durur; merhametinizin sizi adaletin yolundan saptırmasına izin verirseniz, bu kez adalet şikayet etmeye başlayacaktır. Ve adaletiniz merhamet hissini ihlal ederse, o zaman ağlayıp acı çeken merhamet olur. Yine birisi memnun değildir ve en sonunda kendinizi o ünlü, yaşlı adam, oğlu ve eşeği meselindeki durumda bulursunuz.

> Bak! erdemlerinin her biri nasıl en yüksek yere imrenir; tüm tininin onun müjdecisi olmasını ister; öfkede, nefrette ve sevgide bütün kuvvetini ister.
>
> Her erdem diğerlerini kıskanır ve kıskançlık berbat bir şeydir. Erdemler bile kıskançlığa yenilebilir.

Çok haklı, kıskançlık erdemlerin, tüm fikirlerin gerçek karakteridir.

> Kıskançlık aleviyle sarılan, sonunda dönüp, akrep gibi zehirli kuyruğuyla kendisini sokar.

İyi ile kötünün çatışmasında bulunan insanlar kural olarak, erdemlerin çarpıştığı, iki mükemmel iyiliğin birbirlerine karşı mücadelesinde kalanlar kadar gibi korkunç bir savaş yaşamazlar. En kötüsü budur. Bu, kardeşlerin birbirlerini öldürdükleri bir iç savaştır. Bir tür zehirli savaştır, çünkü bu fikrin de, şu fikrin de iyi olduğunu ve uzlaşmaz olduklarını yadsıyamazsınız. Belirgin bir iyilik ve kötülük meselesinden çok bu tür bir çatışma intihara yol açabilir; insan hırsızlıktan hoşlanmadığı için pek intihar etmez, ama örneğin ahlak ve merhamet arasında bir çatışmanın içindeyse, bunu yapabilir.

Mrs. Adler: Bu yalnızca isimlendirilmiş erdemler için mi geçerlidir?

Prof. Jung: Burada daima erdemlerin isimlerle belirtildiği varsayımı bulunuyor. "Kardeşim, talihin varsa tek bir erdemin olur ve daha fazlası olmaz" diyor. Bu belirsiz bir erdem anlamına gelir, isim verilmemiş.

Mrs. Adler: O erdemler isimlendirilmemiş olsa, o zaman çatışma mümkün olmayacak mıydı?

Prof. Jung: Eh, tabii bunlar formüle edilmediyse, böyle çatışmalar olmaz; o zaman her şeyi yöneten tek değerdir ve siz de ona bir isim vererek gücü üstlenmiş olmazsınız. Çünkü biz ona bir isim vermekle bir şeyi gasp ediyoruz.

Bunun bu olduğunu ve başka bir şey olmadığını söylüyoruz ve bir şeyin adını verdiğimizde en safına sahip olduğumuzu düşünüyoruz. Bir şeyi, birisi şöyle ve şöyle bir adamdır demeye benzer bir biçimde nitelendirmek gibi. Birinin nasıl bir adam olduğunu nasıl söyleyebiliriz ki?—ya da genel anlamda adam dediğimiz nedir? O, milyonlarca şeydir. Onun şöyle ve şöyle bir adam olduğunu söyleyerek, onu sınıflandırmış olursunuz ve o zaman artık özgür değildir. O buna izin verirse, o kategoriye sokulmuş olacaktır. Genellikle kendimizi kafese koyulmaktan koruruz. Ama Devlet herkesi bir kategoriye sokar, popüler hareketler de bunu yapar, kilise de—mensupları harika insanlardır, aksi halde şeytana aittirler. Ya da biri Almandır ve Tanrı onu sever, diğeriyse bir Fransızdır ve Şeytan'ın oğludur. Gördüğünüz gibi, bunların hepsi isimdir ve bazı nitelikleri belirttiğinizde de aynısı olur. Bunun tabii ki tamamen yanlış olduğunu ya da isimler vermemizin gerekmesinin tam bir trajedi olduğunu söylemiyorum. Ancak unutmayın ki isimlerin arkasında, isimsiz ve tarifsiz olan vardır; tüm erdemlerinin ötesinde, adı olmayan bir gerçek erdem vardır.

Çünkü erdemler birer yetenektir. Bir başkasının piyano çalma melekesine sahip olması gibi, ben de nezaket melekesine sahip olabilirim, kimilerinde de ahlak sanatı bulunur: iyi ve nazik olma yetenekleri vardır. Bunların hepsi yetenektir ve zehirli olan da bunları ahlak olarak görüp bir meziyet olduğunu düşünmektir. Müzikal olmanız bir meziyet değildir. Kırmızı bir papağansanız, bu bir meziyet değildir. Sadece öylesiniz. Dolayısıyla görüyorsunuz ki, isimlendirmediğiniz sürece az çok doğal bir gerçek olarak kalır. Farklılaştırılmadığı için bir şeyin doğada işlediği gibi işler. Örneğin bir köpek kıskançtır, açgözlüdür; diğer köpekten nefret eder ve kemiğini çalmaya çalışır. Ama bir köpeğin böyle erdemlere sahip olabileceği ölçüde bir adalet, hatta bir tür merhamet duygusu vardır. Eğer bir büyük, bir de küçük köpeğiniz varsa ve kemiği aralarına koyarsanız, o zaman kemik, büyük köpekten çok küçük köpeğe daha yakın olduğunda ortada kabul edilir: büyük köpek ve kemik arasındaki mesafe, küçük köpek ve kemik arasındaki mesafeden daha büyük olabilir. Bu deneyi kendi köpeklerimle yaptım. Kemik tam ortadaysa, hangisinin onu alacağı konusunda tereddüt ediyorlar; Ama onu birazcık bir tarafa koyarsam, küçük köpek alır. Bir top attığımda, ikisi de aynı anda fırlar, ama daima ilk çıkanın topu alması gerektiğini düşünürler ve diğeri vazgeçer; top bir tanesine doğru yuvarlanacak olursa da, diğer taraftaki köpek geri çekilir. Bu gerçekten doğal nezakettir. Bu yüzden ilkellerin de son derece nazik tavırları vardır. Devasa erdemleri ve devasa kusurları vardır, ama hayli pürüzsüz bir şekilde birlikte çalışırlar, böylece oldukça yansız bir birey ortaya çıkar. Tabii ki adlandırılmamış olduğu için tamamen bilinçdışıdır. Ama "Ben çok merhametliyim, ben çok adilim" deseler, bir şişme yaşarlar ve tabii o zaman tek yanlı olurlardı; ahlaksal bir çatışma yaşamaları mümkünse, çevreleriyle ve kendi aralarında bir çatışma içinde olurlardı.

Miss Kaufmann: Nietzsche'nin burada haklı olduğunu biliyorum, ama bir deneyim için bir isim bulmanın da büyük bir deneyim olduğunu söylemeliyim.

Burada kastettiği belki de sadece çok fazla bilinçli olan insanlar için geçerlidir ve bilinç de bir tür zorunlu güçtür. Ancak doğru bir bilinçle, onu isimlendirmek de çok güzel olabilir; bana o kadar çok oldu ki, sırf tam olarak doğru ismi bulmam sayesinde dengemi sağladım.

Prof. Jung: Evet, adların meziyeti büyüktür. Bir şeye bir isim vermek muazzam ölçüde önemlidir—sizi gerçekten şeytanlardan, dağılmaktan ve kaostan kurtarabilir. Şeyleri adlandırabilme, insanın en büyük ayrıcalığıdır. Ancak adlardan başka bir şeye sahip olmadan onunla ne yaptıklarını görebilirsiniz. Ve Nietzsche gibi biri için bu elbette farklı bir sorudur. Çok fazla isim veririz; şeyleri çok fazla adlandırırız, böylece aslında doğal olarak işlev görebilecek olasılıkları öldürürüz. Sadece gerçekten bildiğimiz şeylere isim vermeye dikkat etmeliyiz. Örneğin bir insanın belirli bir eğilimini ya da psikolojik bir hareketini "cinsellik" diye adlandırırsanız, o zaman o yalnızca cinselliktir ve bütün işi bozmuş olursunuz: tamamen yönetilemez bir hale gelir ve hiçbir işinize yaramaz. Onu "Tinsel" olarak adlandırırsanız da aynı hatayı yaparsınız. Ona belirli bir ad verirseniz, onu nitelemiş, hapishaneye, bir çekmeceye veya kafese koymuş olursunuz ve onu artık yönetemezsiniz, çünkü isim yanlıştır. Ama bir şeye doğru adını verirseniz, ah, o zaman iş değişir; orada doğa karşısında bir güç kazanmış olursunuz. Bilim esas olarak insanın şeylere doğru isimler verme girişiminden ibarettir ve bilim, insanın büyük bir başarısıdır.

Mr. Baumann: Yunan felsefe ekolü, erdem dedikleri hakkında çok yaygara koparmıştır ve bilimin bütünü üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bunun nedeni kısmen Yunan mitolojisinin karşısına bir şey çıkarmak gereksinimi miydi?

Prof. Jung: O erken dönem felsefesi, insan zihninin kendisini mitolojik düzeyden kurtarmak için yaptığı büyük bir girişimdi; tıpkı skolastisizmin insanın zekâsını gerçeklerin kanıtlarından, birincil izlenimlerden, etkilenmelerden falan kurtarmaya yönelik kahramanca girişimi gibi. Düşüncede benimsemeye çalıştıkları bağımsız tavrın nedeni budur.

Dr. Escher: Bu süreci bir yeniden-soyutlama olarak adlandırabilir miyiz?

Prof. Jung: Evet, bu şekilde tanımlanabilir. Bir şeye bir isim vermek bir tür soyutlama yaratır, bir şeyi soyutlamakla onu yaşamdan ayırırsınız; sonra da onu yeniden yaşama geçirmek için o girişiminizi tersine çevirmeli, isimden vazgeçmelisiniz ve bu da bir yeniden-soyutlamadır. Nietzsche burada gerçekten bunu yapmaya çalışıyor. Farklılaştırılmış kavramların soyutlamasını isimsiz deneyimlerde eritmek istiyor. Bunu yapıyor, çünkü Zerdüşt'ün son derece akıldışı deneyiminden çok etkilenmiş durumdadır; o deneyimle dolmuş ve ona inanıyor, dolayısıyla herkese aktarmak istiyor Bu nedenle de özellikle uyarıyor: erdeminize isim vermeyin ki erdem sizi doğru yöne götürecek tarifsiz değer halinde kalabilsin. İnsanoğlunun isim takma ayrıcalığını fazla kullanmayın, çünkü böylelikle yaşam malzemesi yaratmıyorsunuz, onu öldürüyorsunuz. Şimdi, bu son "Kıskançlık aleviyle sarılan, sonunda dönüp, akrep gibi zehirli kuyruğuyla kendisini sokar" cümlesindeki fikir, fikirler ve ahlaksal görevlerle öfkeli bir savaşa tutuşan kişinin en sonunda kendini öldüreceğidir. Bu dövüşte yenilen o olacaktır.

> Ah! kardeşim, bir erdemin kendisine iftira ettiğini ve kendisini hançerlediğini hiç görmedin mi?

Bu yine, adlandırılan erdemlerin kendilerini öldürme eğiliminde oldukları anlamına geliyor. Adaleti abartırsanız, artık adalet değildir; sanki evinizin çatısından atlamışsınızdır: düşüp ölürsünüz. Her erdemi yalnızca kendi eğilimini izleyerek öldürebilirsiniz. Denebilir ki sağduyunun ötesine geçen merhamet artık merhamet değildir; bir kusura dönüşür ve böylece kendini öldürür. Şimdi de diyor ki

> İnsan, aşılması gereken bir şeydir: bu nedenle erdemlerini seveceksin—çünkü onlara yenik düşeceksin.

Bu çok ilginçtir. Erdemlerini izlemeye çalışırsanız, onları isimlendirmekten kaçınamazsınız ve sonunda sizi yıkacak olan savaşa girersiniz. Onun da istediği tam olarak budur: insanın aşılması gerekmektedir. Bu kişi, Üstinsan lehine öldürülecek; aksi halde Üstinsanı üretemez. Bu, çok ilginç bir şekilde, bir Hıristiyan fikridir ve ben de bunu gösteren bir resim getirdim. Bu, 13. yüzyıla ait, Bibliothèque de Besançon'dan, *Jésus-Christ crucifié par les vertus dont il avait été le modèle* adında bir kodekstir. O, tüm adlandırılmış erdemler tarafından çarmıha gerilmektedir; biri çivileri ayaklarına ve ellerine çakıyor, bir diğeri yanlarını bıçaklıyor, vb.[6] Gerçekten bu acılarla dolu ölümü ona erdemleri getirmiştir—besbelli son derece Hıristiyanca bir fikir. Bu, ortaçağ felsefesidir. Bu açıdan, Mesih'i çarmıhına gerenlerin şeytanlar değil, aslında onun erdemleri olduğu sonucuna varabilirlerdi. Şimdi bu neyi simgeler?

Mrs. Fierz: Bu *enantiodromia* fikri değil mi?—bir şeyin son noktasına ulaşırsanız, o zaman değişmesi gerekir.

Prof. Jung: Ah, evet, bir *enantiodromia* olduğu doğru, ama burada önemli olan, Mesih'i çarmıha gerenlerin kötüler—o kötücül Yahudiler ve Romalılar ya da her kimse—olmadıkları düşüncesidir. Onu çarmıha götürenler; o niteliklerin bilinci, adlandırılmış erdemler onu öldürdü, paramparça etti. Ve haç da, elbette, iyi bilinen bir bireyleşme simgesidir, bireyleşmenin ahlaksal gelişimin kaçınılmaz sonucu olduğunu ifade eder. Ahlaksal gelişimde tutarlı olursanız, ahlaksal çatışmaya ve Mesih'in rolüne girersiniz, yani bireyleşme sürecine. Bu bir zaaf değil, güçlülüktür—Mesih'in çarmıha gerilmesinin bir zaaf olmaması gibi. Güçlüydü, çünkü gönüllüydü; çarmıha gerilmeye kararlıydı. Nietzsche'nin fikri de bu: erdemlerinizi yaşamalısınız, çünkü onlar sizi yıkımınıza götürürler ve ancak yıkımınızın aracılığıyla Üstinsan'ı yaratabilirsiniz, yani en üstteki kişiyi, özbenliği. Yıkım eylemi Hıristiyan gizeminde çarmıha çivilenmedir. Çarmıh, bireyleşmenin simgesidir.

---

[6] "İsa model olduğu erdemler uğruna çarmıha gerildi." Besançon kütüphanesi Fransa'da, İsviçre sınırının yakınındadır.

SEMİNER VIII

13 Mart 1935

Prof. Jung:

Hem Mrs. Baumann hem de Mrs. Stutz geçen kez sözünü ettiğim aşkın beden kavramını sormuş. Bu kendi başına çok büyük bir sorundur ve önümüzdeki dönemde, ilkel nefes bedeni fikri hakkında kapsamlı bir raporun hazırlanması iyi olacaktır. Bu garip aşkın beden kavramı hakkında hakkında çok az şey biliniyor. Mead bu konuda bir kitap yazdı.[1] Biz bilinçdışı derken, olası bir kavram olan psikolojik bilinçdışını kastederiz; o zaman bilinçdışındaki gerçekten anlayabildiğimiz ve ayırt edebildiğimiz belirli öğelerle ilgileniriz. Ancak bilinçdışının aşkın beden olarak tanımlanan bölümü, bedenin işleyişiyle gitgide daha özdeş hale gelir ve bu nedenle gitgide daha da koyulaşarak maddenin mutlak karanlığında son bulur; bu yönüyle bilinçdışı son derece anlaşılmazdır. Bundan söz etmemin nedeni yalnızca Nietzsche'nin özbenlik kavramıyla uğraşırken, insanın işin içine bir de beden sokmak zorunda kalmasıdır, bu yüzden sadece gölgeyi—psikolojik bilinçdışını—değil, aynı anda fizyolojik bilinçdışını, yani somatik bilinçdışı denilen şeyi, yani aşkın bedeni de dahil etmelidir. Çünkü bilinçdışımız bir yerde maddeleşir, çünkü beden yaşayan birimdir ve bilincimiz ve bilinçdışımız, ona iliştirilmiştir: bedenle temastadırlar. Bir yerlerde, iki ucun bir araya geldiği ve birbirine geçtiği bir yer var. Ve burası, insanın madde mi, yoksa "psykhe" dediği mi olduğunu bilemediği bir yerdir. Şimdi, bilince temsil edilebilen her şey psikolojiktir, ama bir şey bilinçli bir duruma getirilemezse ya da ancak muğlak benzetmeler ya da ipuçlarıyla ifade edilebiliyorsa, o zaman o kadar karanlıktır ki, insan onun sistemin tepesinden mi

[1] G.R.S. Mead, *The Doctrine of the Subtle Body in Western Tradition* [*Batı Geleneğinde Zımnî Beden Doktrini*] (Londra, 1919)

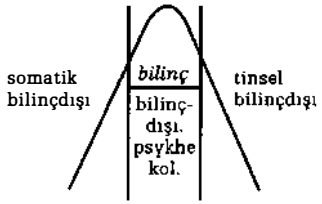
yoksa dibinden mi geldiğini, bedenin içine mi, yoksa havaya mı götürdüğünü bilemez.

Eski Gnostik sistemine göre, bilinçdışının kutsalı *pneuma* yukarıdadır; onun altında, *hyle* ya da Paulus'un Yeni Ahit'te verdiği isimle *sarx* olarak adlandırılan beden vardır ve ikisinin arasında da insanî ya da psikolojik alan bulunur. Latincede *pneuma* anlamına gelen sözcükler *spiritus* ve başka bir bağlantıda da *animus*'dur, psikolojimizdeki özel animus kavramıyla karıştırılmamalıdır. Sonra, psykhe ile beraber, yaşamın nefesi, canlı alev, vücudun canlı sıcaklığı *anima* gelir. Bu *animanın*, Çin'de *shen* diye adlandırdıkları tinsel bir yanı vardır, onların *kuei* kavramı da somatik veya bedensel bölümdür. Bu bölge, aşkın bedenin psikolojisini içerir, çünkü *sarx*'a ulaşır. Şimdi, bir insana baktığınızda, bedeni, *sarx*'ı görürsünüz ve yalnızca çıkarsamayla psikolojik tarafa erişirsiniz; tensel bir bedenden yansıyan ışıkları algılar ve bir ses, havanın titreşimlerini duyarsınız ve bunlar size psykheye ilişkin sonuçlara varmanız için gerekli ipuçlarını verirler. Eğer kendi içinizde, kendi bedeninizdeyseniz, o zaman merkez olan psykhenizde olursunuz. Yaklaşık olarak bunun gibi olur. Dağ, bilinç ve bilinçdışıdır, tinsellik bir yamacında, somatikse diğerindedir. Yaşamın en büyük yoğunluğu merkezdedir ve karanlık, her iki yamaçta, hem tinsel hem de maddesel yandadır.

animus, pneuma, spiritus

tinsel bilinçdışı, shen
anima, psykhe
tensel bilinçdışı, aşkın beden, *kuei*

beden, *sarx*, *hyle*

O ünlü Gnostik yapıt *Pistis Sophia*'yı[2] okumuş olabilirsiniz. Pistis, hatalı bir biçimde "inanç" ya da "itikat" olarak tercüme edilse de, aslında sadakat, özgüven, güven, vefa anlamına gelir, Sophia da Tanrı'nın kadınsal bilgeliğidir. O, bir bakıma Tanrı'nın karısıdır ve bu nedenle *theotokos*, yani Tanrı'nın anası olarak tanınır—Yunan Ortodoks kilisesinde Meryem Ana için kullanılan terim budur—ve bazı Gnostikler Sophia'nın tinsel İsa'nın anası olduğuna inanırlar. İsa kişisi elbette dünyevi bir kadından doğmuştur, ama Yahya tarafından vaftiz edildiğinde ona inen tinsel İsa, Sophia'dan doğmuştur. Çarmıhta sallanan İsa kişisinin yalnızca maddî bedenî olduğuna inanırlardı, çarmıha gerilmesinden saatler önce, bahçedeki boğuşma sırasında, Tanrı ondan ayrılmıştır. Yani Tanrı hiçbir zaman çarmıha gerilmemiştir. Çarmıhtan sallanan Tanrı-insan değil, bedendi ve bunun kanıtı da Mesih'in bizzat, "Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?" demesidir. Bu, Hıristiyanlığın *Doketist* biçimidir, ortodoks Hıristiyan

[2] Bu üçüncü yüzyıl yapıtı "ikiz İsa" söylencesine odaklanır. Burada Meryem, İsa'ya, çocukken, kendisine kardeş olarak aradığı çocuğa benzeyen bir tinin indiğini ve onunla kucaklaşınca ikisinin bir olduğunu anlatır. Bkz. *Apokrifa* XXIII ve *Pistis Sophia*, çev. G.R.S. Mead (Londra, 1896), s. 188-919.

dogmasının gelişimini bir süre için tehdit etmiş olan son derece önemli bir dalıdır.[3] Bundan söz etmemin nedeni, tüm bu aşkın beden fikirlerinin Yeni Ahit'te önemli bir rol oynamasıdır. Aziz Paulus için beden ya da *sarx*, kaba, biyolojik, fizyolojik bedendir, çürüyen bedendir; ama Mesih'e yakıştırdığımız çürümez bedenden de söz eder, çünkü Mesih bir bakıma ruh ya da *pneuma*, uzam ve zamanın ötesindeki çürümeyen bedendir.[4]

Çünkü aşkın beden—öyle bir şey olduğunu varsayarsak—ister istemez uzam ve zamanın ötesinde olmalıdır. Her gerçek beden uzamı doldurur, çünkü maddeden oluşur, oysa aşkın bedenin madde içermediği ya da algılanamayacak kadar incelikli bir maddeden oluştuğu söylenir. Dolayısıyla uzam doldurmayan, uzamın ötesinde bir madde olmalıdır ve bu nedenle zamanın da dışındadır. Biliyorsunuz, yalnızca mesafe ölçütüyle zaman kavramına sahip olabiliriz; örneğin odanın bu ucundan diğerine gitmek için belirli uzunlukta bir zaman gerekir, ama uzatma, değişiklik olmazsa, zaman da olmaz; o an on bin sonsuzluk boyunca hareketsiz dursa bile, zaman geçmez, çünkü hiçbir şey olmaz. Bu aşkın beden fikri son derece önemlidir ve onunla, insanın bütünlüğünden saf dillikle gelen bir metinde karşılaşmak harika bir şeydir. Bir sonraki bölümde, *Zerdüşt*'ün kanla yazılmış kitaplardan olduğunu ve kanla yazılı herhangi bir şey, o somatik bilinçdışının eşdeğerini, aşkın beden kavramını içerir. Genellikle çok zor olduğu için bu kavramla uğraşmam; kendimi gerçekten bir şeyler bilebileceğim şeylerle avuturum. *Tanımı gereği* kavramamızın ötesindedir; aşkın beden, dilimiz veya felsefi terimlerimizle ifade edilemeyen bir deneyüstü kavramdır, çünkü bunların hepsi zaman ve uzam kategorileri içindedirler.[5]

Öyleyse aşkın beden sorunsalına geldiğimizde, yalnızca ilkel dille konuşabiliriz ve bu da bilimsel olmaktan çok uzaktır. Resimlerle konuşmak demektir. Elbette böyle bir dille konuşabiliriz, ancak anlaşılabilir olup olmadığı başka bir sorudur. Doğrusu bilime inanırım, insanın yapabileceği şeylere inanırım. Mephistopheles'in şeytanın iyi tavsiyeler alıp giden öğrenciye ne dediğini de hatırlıyorum. Şeytanın arkasından güler ve der ki:

> Aklı ve bilimi küçümse, küçümseyebilirsen
> İnsana verilmiş en yüksek güçleri![6]

Bilim insanın en yüksek gücüdür, çünkü yapabileceğimiz şeyleri yapabiliriz ve kavrayışımızı aşan şeylerle uğraştığımız zaman, yeterliliğimizi de aşmış oluruz. Çünkü gizem çoktur—ancak birkaç aptal, marazi zekâlılar, tüm bilmeceleri çözdüğümüzü sanırlar; bir parçacık hayal gücüne sahip olan herkes, dünyanın

---

3 *Doketist*, bkz. yukarıda, 16 Mayıs 1934, n. 20.

4 I. Korintliler, 15:53-54.

5 Jung sıklıkla ampirik ya da deneysel yaklaşımı deneyüstüyle karşılaştırırdı, ikincisinden kastı, "yaklaşık olarak Kant'ın kendinde şey derken kastettiğidir, yalnızca olumsuz, sınırdurum bir kavram" (TE 13, par. 82).

6 Mephistopheles'in Faust'un uzun cüppesini giyerken söyledikleridir. *Faust*, çev. Alice Raphael (New York, 1932), Perde II, Sahne ii.

devasa bir bilmece olduğunu bilir ve psikoloji de, en büyük bilmecelerden biridir. Ve bu aşkın beden sorusunda bunlardan birine elinizle dokunabilirsiniz. Şimdi, Mrs. Baumann önce " 'Aşkın beden' ifadesinin iki kullanımı yok mu? Bazen elmas bedenin eşanlamlısı olarak kullanılır gibi görünüyor. Aşkın bedenin daha ilkel bir anlamı, insanların sahip olduğu ve çeşitli merkezlerin bulunduğu, tin ile maddenin arasında kalan bir çerçeve gibi bir tür hayalet benzeri bir beden değil midir? Elmas beden, bu aşkın bedende *gelişebilecek* bir şey midir?" diye soruyor.

Aşkın beden hakkında konuşmaya başlar başlamaz böyle sorular kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaktır: Aşkın beden, Çin Yogasının elmas beden diye adlandırdığı şeyle özdeş midir, yoksa daha ziyade Çin felsefesinin *kuei*, yani somatik bilinçdışı mıdır? Eh, elmas beden özbenlik kavramına eşdeğerdir. Bu nedenle, en değerli taşla ifade edilir ve ayrıca altın tohum, altın çocuk, Sanskritçe'de *Hiranyagarbha* olarak adlandırılır. Çin Yogasına göre, su bölgesinin değerli bir doğası olmayan kurşunundan gelir. Bedenin derinliklerinde, *muladhara* ya da *svadhisthana*'da, su merkezinde bulunan, düşük nitelikli ağır soğuk metaldir; simya işlemi bu sıradan ya da kaba bedenden, altın ya da elmas sonsuz bedeni üretir. Ortaçağ simyasının dilinde bu, felsefe taşı ya da kartal olurdu (*aurum nostrum*, "altınımız"); çünkü o eski simyacıların ürettiği hiçbir şekilde sıradan altın değildi. Beden yapma yoktu. Bedenlerden başladılar ve su bölgelerinden bir şey geliştirmeye çalıştılar, en yüksek değerde, ışık niteliklere sahip bir madde. Yine de merkezdedir—psykhe—beden ve tinin arasında—ve her ikisinden oluşur. Dolayısıyla bu bakımdan elmas beden kavramının aslında aşkın beden fikriyle özdeş olduğunu söyleyebiliriz. Doğal olarak, aşkın beden ilkel bir formülasyondur ve elmas beden de aynı nitelikteki, tamamlanmış bir ürünün ifadesidir.

Çin Yoga prosedürü ve simya birbirine çok benzer, ancak simya çok yanlış bir isimdir; "Yoga süreci" olarak adlandırılsa daha iyi olur. İçerideki aşkın bedenden, oluşan, aşkın bedene eşit, ama çok daha değerli bir şey yaratan bir dönüştürme sürecidir. İçinden yaratıldığı maddenin de değeri az olabilir, bu nedenle simyacılar her yerde, oldukça sıradan, hatta aşağılık, sokağa atılmış, *ejectus in viam*, bir taşta bile bulunabileceğini söylemiştir. İnşaatçıların ıskartaya çıkardığı taş, köşetaşı haline gelmiştir. Literatürde de okuyabildiğiniz gibi, onu *Sterquilinium*'da, gübre yığınında bile bulmuşlardır. Bu nedenle, altın ya da Tanrı bilir her ne yapıyorlarsa kullandıkları büyülerle ilgili eski simya tezlerini okuduğunda, Meyrink o kadar etkilenmişti ki, antik bir tuvaleti, küçük bir dış mekân abdesthanesini satın almış ve arkasını kazmıştı; bu, iki ya da üç yüz yaşındaydı ve taş için gerekli maddeyi bulmak amacıyla en dibe kadar gitmiş, çünkü eski metinler onu böyle iğrenç yerlerde bulabileceğinizi söylüyor.[7]

[7] Gustav Meyrink, *Das Grilne Gesicht* (*Yeşil Çehre*) (Leipzig, 1916) yazarı, bir zamanlar Prag'da bir ev satın almıştı ve burası paha biçilmez felsefe taşının gömülü olabileceği simyasal bir gübre yığınıyla ünlüydü. Meyrink eski simya eserlerini okudu ve gübre yığınını kazarak taşı aradı.

Birçok eski şeyin, hatta elyazmalarının bile bu şekilde bulunması tuhaftır. Ünlü Oxyrhynchus papirüslerinin de böyle bir yerde bulunup bulunmadığından ve daha önce iğrenç amaçlarla kullanılmadığından emin değilim.

Mr. Baumann: Schaffhausen'de harika bir tanesini buldular, değerli şeylerle dolu büyük bir koleksiyon vardı.

Prof. Jung: Evet, bu tür yerler çoğunlukla gerçek hazineler içerir. Ama eski metinlerde de birçoklarının bu yerleri kazdıkları, dışkıyla uğraştıkları, ancak hiçbir şey bulamadıkları anlatılıyordu. (Bu, belirli bir psikanaliz türü için iyi bir slogan olabilir: kazdım, dışkıyla uğraştım, ama hiçbir şey bulamadım!) Dedikleri bir diğer şey de, insanların çalışmalarını başlamış olmaları gereken yerde durdurmasıydı. O eski ustaların söyledikleri gerçekten harikadır; Nietzsche'nin de bir sonraki bölümde söylediği gibi, bu tür şeyler okunmamalı, ezberlenmelidir; o kadar doğrudurlar. Gördüğünüz gibi, düşünce tam olarak şudur; süreç, ister derinlerden, isterse yukarıdan, nereden olursa olsun başlar, ancak yukarıdansa *sarx*'a geçmeniz gerekir, çünkü beden de büyük karışımım içinde olmalıdır. Beden nihai tamamlanmış ürüne, elmas bedene, önemli bir katkıdır. Dediğim gibi, elmas beden sadece ilkel aşkın beden kavramının bitmiş ürünü olurdu.

Mrs. Baumann daha sonra şöyle diyor: "Mesih'in nasıl kendi erdemleri tarafından çarmıha gerildiğini anlamıyorum." Mesih'in kendi erdemleri tarafından çarmıha gerildiği o resim, daha 12 veya 13. yüzyılda anladıkları ve ele aldığımız *Zerdüşt* metninde kolayca anlayabildiğiniz bir fikirdi, buna göre erdemlerinizi adlandırarak erdemler arasında çatışma yaratırsınız. Iraksak nitelikteki erdemleri izlerseniz, adil ve merhametli ve bunların yanı sıra birçok başka şeyseniz, bu nitelikleri belirttiğiniz ölçüde parçalanırsınız. O zaman adaletinizi mi, yoksa merhametinizi mi izlemeniz gerektiğini bilemezsiniz. Ancak değerinizin bilinçdışında olduğunuz ölçüde bütün kalabilirsiniz. Erdemlerinizin bilincinde olursanız kaybolursunuz; kesinlikle cehennemi bir çatışmaya girersiniz. İnsanların bu çatışmalara çok fazla girmemeleri, oldukça bilinçdışında olmalarındandır; bunu fark etmezler ve belirli bir yerde dururlar. Örneğin adam pazar günü "Bütün mallarınızı satıp paranızı fakirlere verin" diye vaaz verir, ama kendisi böyle bir şey yapmayı hayal bile etmez. Ya da Komünistler mallarını paylaşmaktan söz ederler, ama ağılda tombul bir domuz varsa, paylaşmazlar. Dolayısıyla milyonlarca insan bunları yapmayı hayal etmez ve bu çok sağlıklıdır, çünkü hayal etmek bir işe yaramaz; gerçekten kalkışırsan başın derde girer ve hiç kimse başını derde sokmak istemez, gerekli olduğunu anlamadıkça—gidilecek yolun bu olduğunu anlamadıkça, kaldı ki tencereye, *Krater*'e gider ve orası da hayli sıcaktır.

Gördüğünüz gibi, adlandırdığınız erdemler, bilinçli idealinizdir; adil olmak istersiniz ama merhametli de olmak istersiniz, cömert olmak istersiniz, ama para harcamak istemezsiniz. Bunu gerçekte denerseniz, kendinizi görevler arasındaki muazzam ahlaksal çatışmalarda bulursunuz ve sonuna kadar izlerse-

niz, kolunuzu-bacağınızı kaybetme durumuna girersiniz. Bir yanınızdan merhamet, öbür taraftan adalet sizi çekiştirir, kolunuz- bacağınız açılıp gerilmiş bir halde ya da bir tahtaya çivilenmiş bir hayvan gibi kalırsınız.

Köylüler şu siyah hayvanlara çok kızarlar—İngiltere'de bunlara kakım deniyor—onları tahtalara çivilerler, canlı canlı çarmıha gererler; herkes bu hayvanların laf dinlemeyip yine aynı şeyi yaparlarsa çarmıha gerileceklerini bilir. Onlardan o kadar nefret ederler ki, onlara Rabbin cezasını reva görürler. Yani sonuçta erdemlerimiz bizden o kadar hoşnutsuz kalırlar ki, onları yerine getiremediğimiz için bizleri öldürürler. Dürüst olmazsak, onları yerine getirdiğimizi veya bir ilkeyi ya da ideali açıkladıktan sonra getirmekle yükümlü olduğumuzu söyleyebiliriz. Ama dürüst olursak, bunu yapamayacağımızı biliriz. Bu nedenle, idealinizin şu olduğunu söylemeyin, çünkü o zaman tutamayacağınız bir söz vermiş olursunuz. Çünkü böyle bir söz verirseniz, vermeden edemişseniz, o zaman erdemlerinizi adlandırmanız gerekir; edepli insanlar erdemlerini belirtmelidir, böylelikle de, tutarlı olması koşuluyla, çarmıha gerilecek demektir. Çok sağlıklıysa, yolda duracaktır: belki Pazar günleri, yarım çarmıha gerilecektir. Eski bir ceketi, Pazar ceketini verir ve dikenleri silindir şapkasının etrafına koyar.

Dr. Strong: Mesih'in çarmıha gerilmesi, Vaftizci Yahya'nın, kutsal gizemleri açığa çıkarmaya karşı duruşunu haklı çıkarmıyor mu? Mesih kolektifliğe verirken, kolektif bir kavram haline getirirken ona bir isim verdi ve bu nedenle o da ona saldırdı. Kalabalığa bir şans verdi. Vaftizci Yahya'nın öngördüğü tam olarak buydu.

Prof. Jung: Evet, o vahyi bilinçli yapmakla, ona bir isim vermiş oluyordu.

Şimdi Mrs. Baumann soruyor: "Mesih erdemlerle özdeşleşti mi ve aralarındaki çatışmayı yaşadı mı?"

Anlaşılan şunu bir kez daha açıklığa kavuşturmalıyım. Nietzsche'nin düşüncesine göre, erdeminizi adlandırmamalısınız; yoksa erdemlerin çatışmasına girip kendinizi yok edersiniz. Ve bölümün sonunda da, "Ve bu nedenle erdemlerini seveceksin—çünkü onlara yenik düşeceksin" diyor. Kişinin yapabileceği en aptalca şey, erdeme isim vermektir, çünkü bunu yapmadığı sürece, anlaşılmaz ve tarifsiz bir şeyin etkisi altında hareket eden bir erdem *olursunuz*. Hiçbir yanlış izleniminiz yok, kendinizi bilmiyorsunuz, az çok bir ilkelsiniz; ya da daha ziyade, kendisiyle uyum içinde olan ve bu nedenle asla tereddüt etmeyen bir hayvan gibisiniz. Kendi ölümüne yürür, çünkü ölüm de yaşama aittir ve ilkeller fazla yaygara yapmadan ölürler. Onu yaşamın bir parçası olarak kabul ederler. Bu bir bakıma ideal bir durum, öyleyse *neden* şeyleri adlandırmaya çalışalım? Sırf yapmamız gerektiği için: büyüyen bilgimiz, bilincimiz, bizi buna zorlar; ayrım yapmazsak, ilkel koşulun lanetine maruz kalırız. İlkel koşullar, koşullar ilkel *oldukları* sürece sorun değildir, ama insan maalesef yalnızca bir hayvan olmakla kalmaz—bir bakıma hayvandır, bir bakıma değildir—çünkü bilinç geliştirme melekesine sahiptir. Bilinci gelişmek *ister*; erdemlerine bile isim ver-

mek zorundadır ve çatışma yaşaması kaçınılmazdır. Bundan kurtulamaz, kendisiyle bütünleşemez. Sonuçta geliştirebilirse dahi başı derde girecektir; bir kez isim vermeye başlayınca da devam etmesi gerekecektir. İlkel insan artık isimler vermeye başlamıştır ve ne kadar "yetişkin" olursa, bunu o kadar daha çok yapacaktır. Dolayısıyla şeylerin isimlerini bilmek, eski bilgelerin bir marifetiydi: belli bir güce sahip olmanın bir göstergesi olarak görülürdü; iblislerin isimlerini bilmek, onlar üstünde güç sahibi olmak anlamına geliyordu. Ama isimleri bilmenin yüksek bir bedeli vardır; isim vermek cazip gelir, hatta buna zorlanırsınız, ama bedelini çatışma olarak ödersiniz. Şeylerin arasında ayrım yaptığınız için, bunlar birbiriyle rekabete başlarlar ve siz de kendi çatışmanızın kurbanı olursunuz, çarmıha gerilirsiniz, Hıristiyan özyıkım, kendinden feragat gizemine girersiniz.

Üstinsanın yapımında, Nietzsche, Hıristiyanlık yolunda devam ediyor, şimdiye kadar geçerli olan Hıristiyanlık formunu biraz ötesine uzanan bir mücadele haline getiriyor. Bize makul olmayı, başladığımız şekilde devam etmemizi, erdemlerimizi adlandırmamızı ve gerekirse kahrolmamızı öğütlüyor; kahrolursak bu bizim mahvımız olur, orası öyle, ama böylece yeni bir insanı, yeni bir bilince sahip bir insanı doğuracağız; Üstinsanı doğurabilirsek, insanlık için yeni bir ışık doğacak. Mesajı budur ve bunun için Tanrı'yı öldürmesi bile gerekiyor. Ayrıca, isim vermekten kaçınamayacağınıza göre, elinizden geldiğince çok sayıda ve doğru isimler vermelisiniz, çünkü bunların hepsi sizin sonunuzu hazırlar. En sonunda çatışma sonucunda çözülürsünüz, kopmuş, dağılmış, çarmıha gerilmiş ve parçalanmış olursunuz. Çünkü çarmıha gerilme aynı zamanda, Osiris ve Dionysos'un da ölümünde olduğu gibi tanrıların klasik ölümü olan parçalanmadır; bu parçalanma yoluyla tanrı kendini yaratılışın her alanına dağıtır. Her yer, tanrının bir parçasıdır. Parçalanma Hıristiyanlık'ta figüratif olarak mintanının haçın altına bölünmesiyle gösterilir. Askerler onu parçalar; zar atarlar ve bölüşürler. Bu, komünyondaki kutsal bedenin dağılımını ya da tanrısallığın tapınağın içinde bulunmasını öngören bir çeşit simgesel performanstır: Tanrı Komünyonda ya da sunakta yaşar. Dolayısıyla Mesih, Komünyon biçiminde bütün dünyaya dağıtılır. Bir çeşit Dionysos olarak, herkesin içine girer ve herkesi tanrılaştırır; *pharmakon athanasias* denen ölümsüzlük ilacından yersiniz ve ölümsüz ruha sahip olursunuz. Çünkü kilisenin kutsallaları olmadan, başka bir deyişle, Tanrı'yı pay etmediğiniz takdirde ölümsüzlüğe erişemezsiniz. Parçalanma budur, çarmıha gerilme de, çatışma yoluyla en büyük eziyeti halini simgeler.

Çatışmalar sizi yiyip bitirince paramparça olduğunuz zaman, çarmıha gerildiğinizi söyleyebilirsiniz, çünkü varlığızın dört bir yanına, ufuktaki dört noktaya dağılmış olursunuz. Bir Amerikan gazetesindeki, bir büyücü hekimin ölümüyle ilgili makaleyi okumuş olabilirsiniz. Yeteneklerini kötüye kullanmış, başarısız olmuş ya da doğru şeyi yapmayı ihmal etmiş bir büyücü hekim, dört bir yana gerilerek parçalanır ve kopan parçaları uzaklara atılır. Yani bir büyücü

hekim, dördünü bir araya getirerek, bir bireyselleşme süreciyle yaratılır; bu nedenle öldürüldüğü zaman uzamın dört yönüne parçalanır. O halde çarmıha gerilme durumu, aşırı çatışma halinin simgesel bir ifadesidir; burada artık pes etmek gerekmektedir, artık kişi bir şey bilmez, neredeyse aklını kaybeder. Uğruna gerçekten savaşılan şey bu durumdan ortaya çıkar. Bu, Nietzsche için, Üstinsanın doğuşudur. Bize göre, özbenliğin doğuşudur. Kendinizi ancak aşırı acıyla deneyimlersiniz; o zaman bir birim olduğunuza inanırsınız. Bundan önce, kendinizin herhangi birisi, Papa ya da Mussolini olduğunuzu hayal edebilirsiniz—ille kendiniz olmanız gerekmez. Daha sonra, bu olağanüstü özbenlik deneyiminden geçtiğinizde artık bir kuruntu kalmaz. Tam olarak kim olduğunuzu bilirsiniz. Nietzsche'nin anlatmak istediği budur.

Aşkın beden hakkında Mrs. Stutz'un başka bir sorusu var: "İnsanların bireyleşme simgesi olarak 'aşkın beden,' bedenin fizyolojik çabasında ilerlemesine yardımcı olur mu?" Aşkın beden, daha önce de açıkladığım gibi, bireyleşme sürecinin simgesi değildir; yalnızca somatik bilinçdışını kapsayan bir kavramdır. Şöyle devam ediyor: "Örneğin bedenin kendi tepkileri, ondan kaynaklanmalarının yanı sıra, 'aşkın beden' tarafından yönetilir mi?" Bunu bilemeyiz, çünkü somatik bilinçdışı olan aşkın beden yalnızca bir bölümdür; bedenin ve zihnin veya onlarda yaşayan herhangi bir şeyin nihai kararları elbette yalnızca varlığımızın somatik yanı tarafından verilmekle kalmaz; diğer taraftan da gelen tespitler olur ve nihai kararı özbenlik verir. Özbenlik, ne biri ne de öteki olmadan, psykhede hem somatik hem de tinsel bilinçdışını oluşturur. Sonra, "Ben iç bedeni serbest bir güç olarak deneyimliyorum, burada biçimlendirmek ya da üretmek için tüm olasılıklar, tüm olayları ve tepkileri yönlendiren tek bir merkez noktadan veriliyor" diyor. "O halde 'aşkın beden,' iç talebin sonucu olarak bedenin hayata geçirilmesi midir?"

Eh, Platonik felsefenin bakış açısından beden, insan bedeninin ebedi imgesi olan *eidos* üzerine kurulmuştur. O zaman insan bedeni, tıpkı bir kristalin oluşumunu açıklar gibi, içine maddenin doldurulduğu, önceden varolan bir tür soyut eksenli sistemle açıklanabilir. Kristalografide insan kristalleşmenin başladığı, en yüksek doygunluğa ulaşmış olan bir çeşit uzamsal yapıyı, yani ana çözelti denen şeyi varsayar. Çözeltinin içindeki iyonlar zaten belirli bir eksenli yapıdadır ve çözeltinin moleküllerini yerlerine çekerler. Sıradan tuzların bir çözeltisiyse, sistem kübiktir ve kübik kristal oluşur; bir tür *eidos*, kaçınılmaz bir biçim ve iyonlar, önceden vardır ve iyonlar, çözeltinin moleküllerini yerlerine yerleştirebilmek için yapının belirleyici noktalarındadırlar. İnsan bedeninin de bu şekilde yapılandırıldığı varsayılabilir; Geley'in, aşkın beden açısından fizyolojiye bakma girişiminde önerdiği kuram böyledir. Kendisi daha önce Paris'de, Institut de Métapsychologie'nin yöneticisiydi ve Dr. Osty'nin önceliydi.[8] Bu tamamen

[8] Gustav Geley, *From the Unconscious to the Conscious* [*Bilinçdışından Bilince*], çev. Stanley Debrath (Londra, 1920). Eugene Osty, *Lucidité et Intuition* [*Sağduyu ve Sezgi*] (Paris, 1913). Geley hakkında daha fazlası için bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 116 n.

Platoncu bir düşüncedir. Bu anlamda, aşkın bedenin fiziksel bedeni yönlendirdiğini ve yapılandırdığını söyleyebiliriz. Elbette bu bakış açısı bir şekilde şu ana kadar geçerli olan fizyolojik fikirlerimize karşıdır; ancak şunu söylemeliyim ki, bilimsel açıdan bakıldığında, her ikisi için de diğerinde olduğu kadar az kanıt vardır. Bunu materyalist varsayımla, yani bedenlerin kimyasal dönüşümleriyle açıklamak da diğer açıdan açıklamak kadar doğru ve hem de yanlıştır; her iki bakış açısına da gerek duyulmaktadır. Bu kristalografi örneğinde pratik bir Platonculuk var. Birinin bir kristali açıklaması için bu hipotez gereklidir, ancak tabii ki, bir de başlatmak için bir çözeltinin iyonları gerekir.

Mrs. Stutz: Böyle bir materyalist bakış açısı düşünmemiştim.

Prof. Jung: Bunu içeriden veya dışarıdan açıklayabilirsiniz: bunlar iki çelişkili bakış açısıdır. Doğanın nihai açıklamasında da aynı şey geçerlidir. Örneğin ışığın modern açıklaması parçacıklardır, ama diğer yanda da salınım kuramı vardır. İki açıklama var ve her ikisine de gerek duyarsınız, çünkü salınım olması gereken yani parçacık olarak açıklayamayacağınız bazı olaylar ve parçacık olması gereken, yani salınım olamayacak diğerleri vardır. Bir problemi—bir meseleyi aydınlatmak için—yeterince izlerseniz, bu antinomilere zorlanırsınız. Ve orada bile bir çatışmaya girersiniz. Başınız belaya girmeden yaşayamazsınız, düşünemezsiniz, hissedemezsiniz; başınız belaya girmeden hiçbir şey yapamazsınız. Çünkü biz hep bela ararız; bundan nefret ederiz—gerçekten dürüst ve içten olmak adına—ama bela ararız.

Şimdi, "Solgun Suçlu" başlıklı, adında bir sorunla başlayan bir sonraki bölüme geldik. Nietzsche buna nasıl ulaşmıştır?

Mrs. Baumann: Mesih'e bir göndermedir.

Miss Hannah: Bence bütün bölüm sanki onun bir papazın oğlu olmasından çok etkilenmiş.

Prof. Jung: Zerdüşt'ün tamamı öyledir. İçinde büyük miktarda Protestan psikolojisi var, ama şu anda yalnızca bu başlıkla ilgileniyoruz.

Mrs. Baynes: Sanırım başlığı rasyonalist zihinde gördüğümüz ve devamında anlattığı şeyden alıyor; yani haklı göremediği bir şehveti var ve bu yüzden şehvetin kanını almaya çalışıyor, geride kalansa solgun suçlu oluyor.

Prof. Jung: Bu oldukça karmaşık. Suç ve suçlu konusuna nasıl geldi? Önceki bölümden devamla olmalı ve bu geçişi anlamak istiyorum.

Miss Wolff: Çünkü erdemler çılgınca bir savaşa tutuşmuş, birbirlerini katlediyorlar. Önceki bölümün sonunda cinayet ve kan dökme var. Erdemler, sıradan insandan Üstinsan yaratmak üzere, insanı öldürüyorlar.

Prof. Jung: Bu doğru. Ancak aynı soruyu biraz farklı bir şekilde sorabilirim. Genellikle, kandan ya da bilinçdışından yazılmış dediğimiz bu türden bir yapıt, bir önceki bölümden kalanlardan çıkarak yazılır. Çünkü bu bölümlerin her biri bir imgeye karşılık gelir. Bilinçdışının akışı, bir imgeler akışıdır. Bir bölümde bir imge ortaya çıkar, bir sonrakinde de bir başkası, bu görüntülerin tümü, örneğin I Ching imgelerinin birbirine bağlanması gibi, birbirine bağlanır. Orada,

nedensellik olarak adlandıracağımız şeylerle değil, irrasyonel bir bağlantıyla birbirine bağlanan aynı imge akışı bulunur. Başlıca karakteristiği nedir?

Miss Wolff: Zıtlar.

Prof. Jung: Evet, *enantiodromia*, zıtlar bize gelir. Şimdi bu durumda, yüzeysel olarak baktığımızda, sözünü ettiğimiz erdemlerin tam zıttı, kusurlar olacaktır. Bir önceki bölümde, insanın erdemlerini adlandırması ve onlar tarafından öldürülene kadar onları azami yaşaması gerekiyordu; erdemlerini adamakıllı erdemli olana kadar yaşar ve tepeden tırnağa erdemli olduğu için başına feci belalar açılır. Kusurları bile erdemlere dönüşmüş ya da gözden kaçmış veya ihmal edilmiştir; sayısız erdeminden bir tanrı yaratmış ve zehrinden ilaç ya da tatlı bir şeyler yapmıştır. Böylece gölge ışığa dönüşür ve o gerçekten saf iyiliğinden ölür. Ve o berbat yaşam biçemi, gölgenin biçemi tümüyle ihmal edilirse, bir sonraki bölümde ortaya çıkıverir. Düşler gibi—gündüz unuttuğun şey gece ortaya çıkar. Burada da unutulmuş olan ve gerçekleşmesi gereken şey vardır.

Mrs. Baumann: Mesihle ilgili sorumu okumadınız. Mesih, "Kötüye karşı direnmeyin" der. Karanlık yanın bilincindeydi.

Prof. Jung: Onu bilerek okumadım, çünkü o, bu bölümden sonra konuşacağımız farklı bir konudur. Elbette, Mesih " Kötüye karşı direnmeyin" der, çünkü yalnızca iyi olmak fazla tek-yanlı olmak demektir. Kişi yapabiliyorsa sadece iyi olmak çok güzeldir ve eminim, başlıbaşına bir iştir.

Mrs. Baynes: Neden suçlunun konu edildiğini anlattınız, ama neden solgun suçlu olduğunu değil.

Prof. Jung: Evet, insan al yanaklı bir suçlu olabilir! Buysa teninde kendini iyi hissetmeyen bir suçlu.

Mrs. Baynes: Ama "solgun" çok önemli, öyle değil mi?

Prof. Jung: Soluk olmamak bu adamın elinde değil; kendi hali onu solduruyor. Ama bu bizi daha sonraki bölümlere götürür. Şimdilik bu suçlunun neden solgun ve sağlıksız görünümlü olduğunu tam olarak anlamadığımızı varsayalım. Başlıyoruz.

> Ey yargıçlar ve kurban edenler, hayvan başını eğmeden öldürmek istemiyor musunuz?

Almanca metin burada biraz farklı. Nietzsche, derin bir filolojik bilgiye sahipti; bu baş sallama veya eğilme, Latince *numen* olarak adlandırılan, ipucu anlamındaki hareketi ifade eder; başını sallamak bir ipucu ya da bir işarettir. Tanrı'nın kulağına fısıldadığınız ve onun kutsal imgesinin önünde durduğunuzda, aniden tanrının, heykelin, başını salladığını görürsünüz. Sizi duymuş ve kabul ettiğini ya da etmediğini belirtmektedir: *numen* budur. Fantezileri incelerken bu tür olaylar gözlemlenir; bir fantezi imgesine yoğunlaştığınızda, *betrachten* yaptığınızda, belki de bir süre sonra yürümeye başlar. Onu yaşamınızla döllemiş olursunuz ve o hareket eder, tıpkı bir resme başka her şeyi dışlayan bir ilgi duyduğunuzda hareket etmeye başlaması gibi. *Numen* kutsal gücün yan an-

lamlarından bir tanesidir, tanrının onayıdır. Yani bu Almanca metin, yargıçların ve kurban edenlerin, başını sallamadan—onay vermeden ya da öldürülmesini gerekçelendirmeden önce hayvanı öldürmek istemedikleri anlamına gelir. Çeviri bu anlamı gözden kaçırıyor; tabii biraz karmaşık.

> Bakın! solgun suçlu başını eğdi: gözleri büyük küçümseme anlatıyor.
>
> "Benim egom, aşılması gereken bir şeydir: benim egom bence insanın büyük küçümsemesidir"; böyle konuşuyor o göz.

Bu pasajın önceki bölümle bağlantısı nedir? Bilinçdışının suçlu fikrini nasıl sunduğunu görebiliyoruz.

Dr. Schlegel: Her ikisinde de aşılması gereken bir şey var.

Prof. Jung: Evet. Önceden bölümün sonu "bu nedenle erdemlerini seveceksin—çünkü onlara yenik düşeceksin" dediği yer. Fikir, erdemlerini sevmen gerektiği, çünkü onların sonunda seni öldüreceklerini, yıkımını getirecekleridir. Örneğin bir suçlu, suçuyla kendisinin yok etme istencini gösterir. Cinayet işlemiştir, yargılanacak ve kellesi kesilecektir, istediği budur. Dahası, insan cinayet işlediğinde ahlaksal açıdan kendini öldürmüştür, ki bu elbette gerçek ölüm kadar kötüdür. İnsan yaşamına karşı isyan etme cesaretini göstermiştir ve bu nedenle buradaki fikir, yargıçların ve kurban edenlerin insan yaşamına karşı çıkmaktan korkmamaları gerektiğidir; hatta neredeyse hayvanın başıyla onaylamasını bile beklememeleri gerektiğini söylüyor, öldürürken suçlu kadar cesur olmalıdırlar. Nasıl suçlu, mağdurun öldürülmeye rıza göstermesini beklemezse, mağduruna "Belki sizi öldürmeme izin verme nezaketini gösterirsiniz" demezse, yargıçlar ve kurban kesenler de, geciktirmeden, layık mı, adil mi diye sormadan, onu oracıkta öldürmekten çekinmemelidir. Suçlunun yaşama ve insana duyduğu nefretin ve karar niteliğinin aynısına sahip olmaları gerekir. Tabii ki bu, birazcık bile adalet fikirlerimize uymuyor, ama cezalandırma hakkındaki psikolojik düşüncelerimizle örtüşüyor.

Bir adam cinayet işlediyse, cezanın doğal fikri onu asmak, öldürmektir; o zaman tatmin oluruz. Tek gerçek ceza kuramı budur, diğerleri saçmalıktır. Görüyorsunuz ki, bir adam cinayet işlediğinde bize karşı avantajı vardır, çünkü hepimiz bunu yapmak istemişizdir. Herkes en azından bir kere, bir sarsıntı anında, hemcinsini öldürmek istemiştir, ama terbiyeli olduğu için yapmamıştır. Sonra buna cesaret eden o lanet herif çıkagelir ve benim yapamadığımı, o neden yapacakmış ki? Hepimiz potansiyel katilleriz. Tabii ki korkakça bir cinayet olması gerekmez, dümdüz bir adam öldürme olabilir. Atalarımız evrensel anlamda katiller olmuşlardır—hatta bu şekilde cinayet işlemek bir erdemdi—öyle ki doğuştan gelir: bizim kanımızdadır. Ama ahlaka aykırı olduğu için buna izin verilmez. Bu nedenle haklı olarak, başka bir adam cinayet işlediyse, bizim de bunu yapmaya hakkımız olduğunu söyleriz. Ama o bir kişidir, bizlerse çokuz, bu yüzden bunu kolektif olarak yapmalıyız; buna da "hukuk" diyoruz: toplumumuzdan bir üye seçip, suçlunun başını kesmesi için ona bir kılıç veririz. O

zaman hepimiz mutlu oluruz; artık kafası kesilmiştir ve biz son derece tatmin olmuşuzdur. Böylece herkes en azından kendi kurtuluşu birkaç damla kan almış olur. İnsanlara belli ölçüde bir suç işlediği konusunda iyi bir duygu verir. Suçun psikolojisi budur ve başka herhangi bir yol, bu ilkel gerçeğin akla yakın hale getirilmesinden ibarettir.

Bunu çok gerçek bir örnekle doğrulayabilirim. Celebes'te, savaş tutsaklarını hayaletler evinde öldürmek gelenektir. Bu, her türlü amaç için kullanılır, bir köyün meydanındaki tüm binaların yoğunlaşmasıdır; kilise, mümkünse Evangelist hayvanların adlarını taşıyan bir-iki küçük han ve genellikle itfaiyeyle bağlantılı olan belediye başkanının yeri ve buldukları tüm cesetlerin konulduğu morg ve aynı anda yerel cezaevi. İlkel toplumdaki tüm bu kuruluşlar, sadece erginlenme yeri olan hayaletler evini değil, ayrıca misafirhane, topluluk evi, kulüp evi ve morgu da içine alan tek bir binada birleştirilmiştir. Ve orada, savaş tutsağını üst kısımda, eski kurbanların kafataslarının asıldığı bir sütuna, bir tür hayalet sütuna bağlarlar. Ardından bütün kalabalık bıçaklarla veya mızraklarla veya oklarla silahlanır ve her biri bıçağını kurbanına biraz saplar ve sonra kanın tadına bakar, kurban en sonunda ölene kadar. Herkes kanı tatmıştır, bu bir tür komünyondur, doğal olarak çok korkunç bir şey.

Orijinal düşünce, öldürmenin tüm halkın komünyonu olması, hepsinin paylaşmasının gerekmesiydi; ortak bir duyguyla insanlar arasında bir tür bağlantı kuruluyordu. Artık böyle bir şansları olmadığı için dedektif öyküleri okumaları veya sinemaya gitmeleri; çirkin suçların anlatılarıyla heyecan yaşamaları gerekmektedir. Ayrıca, zaman zaman savaşmaya çok hevesli olmalılar çünkü çok az öldürme görmüşlerdir. Öldürmenin psikolojisi, suçlu kişinin psikolojisidir, öyle ki ölüme mahkum edilmek isteyen, olmazsa tatmin olmayan katiller bile vardır. Bazı katillerde kurban edilme psikolojisi vardır; böylece insanlar üzerindeki önemlerini hissederler. Tüm bunlar Mesih'in ölümünde vardı; bir suçlu sayılmış ve iki hırsızın arasında, bir hırsızın yerine çarmıha gerilmişti. Eski töreye göre gelecek yılın doğurganlık tanrısı olmak üzere serbest bırakılan Barabbas'ın yerine koyulmuştu. Dolayısıyla Mesih tam anlamıyla suçlu yerine geçmişti, geçen yılın tanrısıydı ve topluluğun iyiliği için çarmıha gerilmişti.

İLKBAHAR DÖNEMİ

Mayıs / Haziran 1935

SEMİNER I

8 Mayıs 1935

Prof. Jung:
Geçen dönem "Solgun Suçlu" adlı bölüme başlamıştık; Sanırım sadece ilk iki dizeyi ele aldık. Bu, özellikle ilgi çekici bir bölüm değil—hatta nahoş. Üçüncü dizeden itibaren okuyorum:

> Kendini yargıladığı an—bu, onun en yüksek anıydı; bu yüce kişi bir daha eski bayağılığına düşmesin!
>
> Böylesine kendi kendinin çilesini çeken için kurtuluş yoktur, tez bir ölümden başka.
>
> Ey yargıçlar, sizin öldürmeniz bir acıma olacaktır, öç alma değil ve öldürürken dikkat edin de, siz kendiniz de yaşamayı hak edin!
>
> Öldürdüğünüzle uzlaşmanız yetmez. Kederiniz, Üstinsan için sevgi olmalı: sağ kalmayı böyle hak edersiniz!
>
> "Düşman" deyin, ama "hain" demeyin, "sakat" deyin, ama "sefil" demeyin. "Budala" deyin, ama "rezil" demeyin.
>
> Ve sen ey kızıl yargıç, kafanın içinden geçenleri yüksek sesle söyleyecek olsan, herkes, "Defolsun pislik ve haşere, zehirli sürüngen!" diye haykırırdı.
>
> Ama düşünce başka, eylem başka ve eylemin düşüncesi de başkadır! Nedenselliğin tekerleği aralarında dönmez. [Bu berbat bir cümle!]
>
> Bir düşünceydi bu adamı solduran. Yapacağını yaptığında onun ustasıydı, ama yaptıktan sonra onun düşüncesine dayanamadı.
>
> Ve artık her zaman kendisini bir eylemin faili olarak görüyordu. Ben buna delilik derim; istisna onun varlığında kurala dönüşmüştü.
>
> Bir tebeşir çizgisi tavuğu felç eder; vurduğu darbe zayıf aklını büyüledi. Ben buna eylemden sonra gelmiş delilik derim.

Dinleyin yargıçlar! Bir başka delilik daha var ve bu, eylemden öncedir. Ah! Sizler, bu ruhun derinliklerine yeterince dalamadınız!

Kızıl yargıç şöyle der: "Bu suçlu neden cinayet işledi? Amacı hırsızlıktı." Ancak ben size diyorum ki, onun ruhu kan istiyordu, ganimet değil: o bıçağın mutluluğuna susamıştı."

Onun bu zayıf aklı bu deliliği anlamadı. "Kanı ne yapacaksın?" dedi; "Hiç olmazsa bu arada ganimet edinmek istemez misin? Ya da öç almak?

Ve o, zayıf aklına uydu: aklının sözleri üstüne kurşun gibi yüklenmişti—böylece öldürürken çaldı da. O deliliğinden utanmak istemiyordu.

Ve şimdi, bir kez daha, suçunun kurşun yükü onu eziyor, ve bir kez daha zayıf aklı yine öyle uyuşmuş, felç olmuş ve donuk.

Kafasını bir sallayabilse yükü üstünden yuvarlanacak; ama o kafayı kim sallar?

Bu adam nedir? Tinin aracılığıyla dünyaya uzanan bir hastalıklar yığını; orada avlanmak isterler.

Bu adam nedir? Birbiri yanında ender olarak sakin durabilen vahşi yılanlardan bir yumak—bu yüzden çıkıp dağılırlar ve dünyada av ararlar.

Bu zavallı vücuda bakın! Onun acılarını ve arzularını zavallı ruh, kendisine göre yorumladı—canice arzular ve bıçaktaki mutluluğa duyulan tutku olarak yorumladı.

Şimdi hasta olanı kötülük bastırır: o, kendine acı veren şeyle acı vermek ister. Ama başka çağlar da olmuştu ve başka bir kötülük ve iyilik de vardı.

Bir zamanlar kuşku kötüydü ve Özbenlik istenciydi. O zaman hastayken, kafir ve büyücü olmuştu; kafir ve büyücü olarak acı çekti ve acı vermek isterdi.

Ama bu sizin kulağınıza girmiyor; bana diyorsunuz ki, bu biz iyi insanları incitiyor. Ama sizin iyiliğinizden bana ne?

Siz iyi insanların birçok şeyi bana bulantı veriyor ve gerçekten de kötülükleri değil. Keşke onların da yenik düştükleri bir deliliğiniz olsa, bu solgun suçlu gibi!

İsterdim ki delilikleri doğruluk ya da sadakat veya adalet olsun: oysa onların erdemi, sefilce bir rahat içinde uzunca yaşamaktır.

Ben, selin kıyısında bir parmaklığım; tutunabilen bana tutunsun! Ancak ben sizin koltuk değneğiniz değilim.—

Böyle dedi Zerdüşt.

Bu bölümle ilgili olarak genel izleniminiz nedir? Beğeniyor musunuz? Kalbinize dokunuyor mu?

Mrs. Sigg: Son derece derin ve ilginç, üstelik çok zor.

Prof. Jung: O zaman esas olarak entelektüel incelikler sizi cezbetmişe benziyor. Burada, bu bölüm hakkında bir görüşü olan—duygularını bağımsız olarak anlayan bir erkek yok mu? Ya da belki bir kalbe bağlı, bağımsız bir kadının zihni?

Mrs. Fierz: Bağımsız olup olmadığımdan emin değilim, ama sanırım *Zerdüşt* hakkında sıkça hissettiğim şeyi iyice gösteriyor. Onu bir satır bile önden okumadım, çünkü yapamadım; bu, özellikle, tüm işi önceden yapıp içine girebilmem için bana yardımcı olmazsanız durduğum bir bölümdür.

Prof. Jung: Evet, tam olarak benim duygularım. Benim duygularıma aşırı derecede iğrenç geliyor. Duygu durumumdan bahsettiğim için özür dilerim, ancak bu durumda duygularınızı fark etmezseniz, yanlış yönlendirilirsiniz. Entelektüel bir bakış açısından, tarifsiz ölçüde çetrefildir; her tarafına bir entelektüel şeytan yayılmıştır, ki bu biraz daha ilerideki bir bölümde iyice ön plana çıkacaktır. Burada Nietzsche gerçekten entelektüel bir suçlu haline gelir. İğrenç olan budur—kendi deliliğinin ön aşamalarından birine uzanmaktadır. Henüz delilik değil, ama sinsice ilk ortaya çıkarken deliliğin olduğu kadar sofistike ve çetrefildir. Bu nedenle, bence buradaki özel psikoloji, doğal bir duygulanma işlevini ve doğal, çarpılmamış bir zihni incitecektir. Her açıdan, adamakıllı kötüdür. Okumaya başlayınca donup kalırsınız. Duygularınız o şeye değinmeyi reddeder, çünkü tamamen, fazlasıyla patolojiktir. Kırmızı hakimin gizli düşüncelerini zehirli bir solucan olarak görmesine şaşmamak gerekir, çünkü burada zehirli bir solucan iş başındadır. Çünkü delirmeye mahkum, kendini buna hazırlayan birisiyle uğraşmak zorundasınız; *Zerdüşt*, belirli bir açıdan, bir deliliğe hazırlıktır. Birisi gerçekten delirecekse, oraya bu yoldan inecektir. Ve eğer sağlıklı biri bu yoldan giderse, deliliğin ne anlama geldiğini, olanlar hakkında birkaç şeyi öğrenir, çünkü kıyıya çok yaklaşmış olacaktır. İşte Nietzsche burada onunla flört ediyor. Yasak topraklara uzanıyor ve o bölgeye dokunmakla eli yanıyor, her tarafı kirleniyor. Dolayısıyla bu materyalle uğraşırken belirli bir direncin üstesinden gelmek gerekir.

Gördüğünüz gibi, *Zerdüşt*'ün her bölümü erginlenme sürecinde bir aşamadır; çünkü birisi içsel koşulunun bu birincil deneyiminin yolunu tutarsa, gitgide onun etkisi altına girer ve böylece müntesip olur. Bu, her zamanki gibi erginlenme sürecidir. Elbette sonra, tüm geleneksel erginlenme süreçlerinde olduğu gibi, orijinal deneyim kaybolduğu zaman kişinin yalnızca ritüelle—dogmatik ya da neredeyse dogmatik hale gelen belirli fikirlerle karşı karşıya kaldığı bir an gelir. İnsan geriye bakıp ataların—guruların, öğretmenlerin—deneyimlerini düşünür ve doğal olarak onların arkalarında bıraktıklarını toplamaya çalışır. Bu kalıntıları taklit ederse, bunların şu anda sadece pranga—eskiden *scoria* diye adlandırılan şeyler olduklarını tamamen unutarak, aynı yolu elbette bulabileceğini sanır. Sözleri veya imgeleri, başkalarının bıraktığı simgeleri izlersek yolumuzu bulduğumuzu hayal ederiz. Ama sadece bir yolu *taklit ederiz*, bu onun kendisi değildir. Kendisi birincil bir primordiyal deneyimdir ve bu nedenle daima bireyseldir. Halen geleneklerimiz ya da böyle erginlenme süreçlerimiz vardır; elbette hiçbir kitapta bulunmazlar, ama Avrupa'nın büyük kütüphanelerinde bireysel simge dizileri bulunur. Otuz üç derecesi olan İskoçya'nın kadim ve kabul görmüş ayinleri olarak adlandırılan masonluğun üst derecelerinde erginlenme süreci

kodlanmış, dogmatize edilmiştir; kişiye ne yapacağı, neye inanacağı ve düşüneceği söylenir ve bütün olay düz ve boştur. Bu son derece ilginç, ama doğru olamayacak kadar iyi bir şeydir—eh, doğrudur, ama içinde kimse yoktur. Oldukça koftur. Sadece biçimden ibarettir ve miadını doldurmuştur. Ve muhtemelen 17. yüzyıla dayanan bu örgütün öncesinde, hâlâ izlerini bulduğumuz bir başka aşama gerçekleşmişti. Şahsen bende Paris'teki Bibliothèque de l'Arsénal'den kopyalanmış bir dizi elyazması ve simgesel betimelemeler var. Erkek üyeleri orduda subay olan ve bu tür erginlenmelerin gerçekleştiği gizli derneklere ait olan soylu ailelerden gelmişlerdir. Ama bu kitaplar, erginlenmelerin kurallara uymadığı bir zamandan kalmıştır. Birey oldukları için, kitaplar hazırladılar, önceki bir Seminerde sunduğum, Amerikalı kadının simgesel görüleri gibi.[1] O, böyle bir gizli bireysel erginlenme süreciydi. Ve şövalyeler ya da her kimse, onlar da çok benzer kitaplar ürettiler; bazılarında sözcükler bile yoktu, yalnızca psikolojik dönüşüm süreçlerinin bireysel bir yapıda tasvir edildiği resimli kitaplardı. Ama hiçbir kitap tam olarak anlaşılamamıştır; hiçbir kitap diğerine benzemez; elbette ki, bizim simgesel kitaplarımız nasıl zamanımızın biçemindeyse, onlar da kendi zamanlarının biçemindedir, ama kendi başlarına bireydirler. Daha sonra, bunların yerini kodlanmış dogma aldı ve o zaman tin gitti. Artık yaşamıyorlardı.

Şimdi, Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü, modern çağlarda birincil, bireysel erginlenmeye geri dönmek için ilk girişimlerden biridir. Ama o, bunun peşinde değildi. Daha ziyade o Nietzsche'yi ensesinden yakaladı: süreç onu aştı, çünkü zamanı gelmişti ve o da tam böyle bir şeye açık biriydi. Aslında bu, çiçek açan materyalizm döneminin doruk noktasında başlamıştı ve o da, son derece hassas bir birey olarak, zamanın gereksinimini idrak etti; geleneksel formlarımızın içlerinin artık boşaldığını hissediyordu. Parlak yüzyılın tamamen tükendiği akademik çevrelerde kendisi taşındı. Bizzat kendisi tinsel yaşamın tamamen tükendiği akademik çevrelerde dolaşıyordu. Doğal olarak, bir şeye gerek olduğunu hissetti—üzerinde ayağa kalkabileceği hiçbir şey yoktu—böylece bireysel bir deneyim yaşamak zorunda kaldı ve bu, *Zerdüşt*'te dediği gibi, kendisine "Tanrı öldü" demesiyle ortaya çıktı. Tin tam olarak reddedildiği anda onu yakaladı. Çünkü işte o an tin artık saklanamaz. Tinin belli bir biçimde, örneğin bir binada veya bir deyişte varolduğuna inanırsanız, o zaman tinin bir ikametgâhı vardır. Sonra da bir şeyin içinde somutlaştırıldığı için sizden kopar. Ama hiçbir yerde tin gibi bir şeyin olmadığına inandığınızda, gökkubbeyi ve tüm dünyayı dezenfekte etmiş ve Nietzsche'yle aynı hastalıktan muzdarip olan (daha önce sözünü ettiğim) doktorun da dediği gibi, içinde Tanrı bulamamışsınızdır. Çünkü böyle bir bildiride bulunduğunuz anda, tin cisimleşmelerinden kurtulur ve sonra size girer: o zaman sizin bilinçdışınız kıpırdanmaya başlar. Bu, Nietzsche'ye oldu. İntisap süreci başladı ve böyle birinin yapacağı gibi, bunları yazdı.

Kişi canlı bir iç deneyim yaşadığında daima onu yazmaya, ona biçim ve ifade vermeye özenir. Bu nedenle, resim ve çizim, simgesel amaçlar için birer

---

1 *Vizyon Seminerleri*, 1930-1934 (Zürich, 1976). Bkz. yukarıda, 2 Mayıs 1934, n. 1.

araç olarak keşfedilmiştir; kişi basitçesi gereksinim duyar ve iç deneyimi ifade etmeyi başarırsa belirli bir tatmin de duyar. Genellikle şair olmayan birçok kişi dizeler yazmaya başlar ve tuhaf, ruhbani tarzda bir şeyler yazarlar. Ciddileşir ve şiirselleşirler ve vurgulamak için her türlü yolu kullanarak kendilerini yüksek bir tutkuyla ifade ederler; çünkü böyle bir ifade gerektiren bir şey yaşadıklarını hissederler. Nietzsche de bu yüzden entelektüel, özdeyişçi ifade biçiminden bir an önce ayrılır. *Zerdüşt* başından sonuna son derece tutkulu bir itiraftır ve dahası, bir deneyimdir: kendi yaşamı bu bölümlere akmaktadır. Bu nedenle, her bölüm, erginlenme sürecinde yeni bir imgedir. Bu eski erginlenme süreçleri simgesel pasajlardan oluşuyordu. İlk önce kişi, örneğin belirli bir tehditle karşı karşıya bırakılır ya da belki karanlık bir odaya konur; sonra her türlü tehlikeye maruz bırakılır, cesaret sınavları yapılır—kişi soğuğa ve sıcağa ve her türlü şeye katlanmak zorundadır. Bunların hepsi, kişinin bireysel erginlenmede olasılıkla geçeceği süreçleri taklit eden, simgesel aşamalardır. Bunların hepsi ilk başlarda bireyseldi ve orijinal temsillerin yoğunlaşmasıyla yavaş yavaş bir ritüel halini aldı; sonra da hepsi yapaylaştı. Hiç kimsenin ciddiye alamadığı son derece gülünç formlar icat edildi. Örneğin Masonluk erginlenmesinde, kişi biraz korkunç görünen ama hiç gerçek olmayan bir sınavdan geçirilir. Bu bir tür çocuk oyunu gibidir. Tabii kişi ciddidir ya da ciddiye almaya çalışır, ama ciddi değildir: cildinize bile dokunmaz. Wilhelm'in[2] bana anlattığına göre, Japonlar Kian Tchau'yu bombaladığında bir mason locasına bir bomba düşmüş ve boşaltılmış, evin bütün duvarları yıkılmış, bağırsakları ortaya dökülmüş ve insanlar içerideki tuhaf şeyleri görmek için oraya gitmiş. Örneğin erginlenme törenlerine ait, adayın üzerine diz çökmesi gereken, son derece tehlikeli görünümlü, demir sivri uçları olan bir tür ızgara varmış, Tanrı'ya inandığı anda bir mucize olur, o sivri uçlar adama batmazmış. Ancak yakından inceleyince, diz çökülmesi gereken yerdeki sivri uçların diğerlerine tam olarak benzediği, ama lastikten yapıldığı görülmüş; gayet yumuşakmışlar, bu yüzden aday eti yırtılacak yerde, Tanrı'nın ona yardım etmesinin ne harika bir şey olduğunu düşünürdü! Dolayısıyla erginlenme sıradan sahtekârlığa dönüşebilir.

Öteki taraftaki bireysel süreç bir sahtekârlık değil, korkunç bir şeydir. Nietzsche, tüm şeytanlarla, kendi doğasının ayartmaları, insanoğlunun en düşük ve en yüksek nitelikleriyle, yüksekliklerin de, derinliklerin de en büyük olasılıklarıyla karşı karşıyadır. Şimdi burada gizli bir mantık, her şeyin içinden geçen bir tür Homerosvari zincir var: her bölüm, bir sonrakine yol açıyor.[3] Sondan bir önceki bölüm "Sevinçler ve Tutkular" idi. Üstinsana giden yol, keyiflerin ve tutkuların yolunu izlemektir; ama insanı solgun suçluya, yıkılacağı bir fikri olmadan suç işleyemeyen incelikten yoksun, solgun bir suçluya götürür. Solgun

---

[2] Richard Wilhelm, Jung'un Çin ve (zaman zaman) Japon kültürleri hakkında başlıca bilgi kaynağıydı. Bkz. yukarıda, 31 Ekim 1934, n. 8.

[3] *İlyada* ve *Odysseia* edebiyat eleştirmenleri (ve sıradan okuyucular) tarafından iki bin beş yüz yıldan beri, anlatım ilerledikçe bölümlerin bağlanmasındaki zarafetten ötürü çok beğenilmiştir.

suçlu budur ve bu terim ortak konuşmaya böyle girmiştir; kitap ve gazetelerde okuruz, eylemiyle aynı düzeyde olmayan birisini kastederek. Şimdi, Nietzsche kadar sağlam olmayan bir adam, kişiliğinin deliliğini ortaya çıkarması beklenen katmanına girerse, kesinlikle çok çekici olmayan bir şeye geleceğinizden emin olabilirsiniz; bu acı veren ve kabul edilemeyecek bir şeydir, çünkü sağlıklı içgüdülerimize terstir. Ama işte bu da tam sağlıksız bir zihne sahip birinin etkileneceği veya özeneceği bir bölümdür.

Aşırı ölçüde yetenekli bir adam olan bir öğrenci arkadaşımı hatırlıyorum, fakat onun hakkında ilk fark ettiğim şey, Nietzsche'yi okurken en çok etkilendiği bölümün "Solgun Suçlu" olmasıydı. Sürekli olarak aklındaydı ve ondan asla kurtulamadı, "Ne harika bir bölüm—insanın suçu için bile yaşamını feda edebilmesi!" Solgun suçluyla özdeşleşiyordu ve sonuç olarak o da delirdi—elbette Nietzsche'yi okuduğu için değil, zaten delirmeye mahkûm olduğu için. Hayatta hiçbir zaman başarılı olamazdı, çünkü fazlasıyla patolojikti. Oysa öğrenciyken herkes olağanüstü bir kariyere sahip olmasını bekliyordu: oldukça tantanalı başlamıştı.[4] Ama kısa zamanda kendini imkânsız bir hale getirdi, çünkü zevkleri ve tutkuları onu çok ileriye götürdü. İnsanlığını kaybetti ve paranoya geliştirdi, ki bu, zulüm altında olduğu, herkesin kendisinden nefret ettiği düşüncesidir, oysa gerçek, insanlardan uzaklaşmakta olmasıydı. Fakat böyle bir insanın sağlıklı tarafında, hâlâ insanlıkla ilişki kurma özlemi vardır ve bu zulüm düşünceleri, onlardan kaçma gerçeğini telafi etmek için gelişir. Zulüm gördüklerini ve bağlantı kuramadıklarını hisseden tüm o insanlar, küçük bir paranoya biçiminden muzdariptir: izlendiğini hissetmek, toplum içinde sakarlık ve *gêné* hisleri yaşamak, ama başkaları tarafından engellendiği için, kendini ortaya koyamamak. Bu onun en hafif biçimidir. Bu insanlar başkalarını sevmezler. Hatta onlardan nefret eder ve kaçınmaya çalışır ve bu böyle giderse, zulüm düşüncesini geliştirirler.

Şimdi, Nietzsche'nin "Sevinçler ve Tutkular" bölümünden sonra "Solgun Suçlu" bölümüne ya da sahnesine ulaşması, kendi başına anormal değil, mükemmel ölçüde normaldir; çünkü kişi tutkunun yolunu izlerse, mutlaka tutkusunun anormal, asosyal veya suç olduğu alana girecektir ve bu, herkesin içinde olan bir niteliktir. Bu nedenle kişi *principiis obsta*[5] der, ilke engeli, zevklere ve tutkulara karşı direnir, en baştan, çok geç olmadan direnir, tutkulara sahip olmaz, bu uygun değildir, densizliktir. Bunun daha derin nedeni, kişinin bu gibi alevlerin içine fazla kayarsa, suçluluk duygusuna kapılmasıdır. Ama tutku olmadan nasıl yaşarsınız?—o zaman acıdan da kaçmış olursunuz (*Passio* aynı anda ızdırap anlamına da gelir. Almanca karşılığı *Leidenschaft*'tır; şairin dediği gibi: *Leidenschaft ist das, was Leiden schafft*.[6]) Kimse ızdıraptan kaçamaz

---

4 *Zerdüşt*'ten söz ederken Nietzsche şöyle yazmıştı, "Yücenin, insanüstü tutkunun muazzam yükselişi ve düşüşünü ifadesi olarak azametli ritim sanatını, azametli ifade biçemini, ilk ben keşfettim" (Carl Fuchs'a, Kış, 1884-85, Mektuplar/Middleton, s. 233).

5 Obstare: yolunu kesmek. Böylece de Engelleme veya Direniş İlkesi.

6 "Izdırabı yaratan tutkudur/çiledir."

ve tutkudan kaçmaya çalışmak ızdıraptan kaçmaya çalışmaktır. Ama acıdan kaçamayacağınız için tutkudan da kaçamazsınız; doğrudan ya da dolaylı olarak tutkudan muzdarip olursunuz ve doğrudan acı çekmek daha iyidir, çünkü dolaylı acıların hiçbir meziyeti yoktur. Sanki hiçbir şey olmamış gibidir. Dolayısıyla bir nevroz'ta yaşanan dolaylı acı, manevi bir üstünlüğe sahip değildir. Nevrozla kaybedilen yıllar sadece kaybedilir, kazançsızdır. Ancak doğrudan acı çekiyorsanız ve ne için acı çektiğinizi biliyorsanız, bu asla kayıp değildir. Bu nedenle, Mesih, ne yaptığınızı biliyorsanız kutsanmış, ama bilmiyorsanız lanetlenmişsiniz demiştir.[7] Çünkü o zaman bu bir nevrozdur. Bu nedenle, Solgun Suçlu'ya varmak son derece normaldir, ama insanın Solgun Suçlu ile uğraşma biçimi tabii ki sağlamlık ya da sağlıksızlık sınavıdır. Şimdi burada, Nietzsche onu kendi, hayli tuhaf yöntemiyle ele alıyor.

Sanırım farklı öğelerden geçerek devam edeceğiz ve bu bölümün anlamını ortaya çıkarmaya çalışacağız:

> Kendini yargıladığı an—bu, onun en yüksek anıydı; bu yüce kişi bir daha eski bayağılığına düşmesin!

Gördüğünüz gibi, yaptığı işi yaparken, suçunu işlerken, kendisini bir suçlu haline getiriyor, çünkü bir suçlu olduğu için bunu yapmaya niyetlenmişti; bir suçlu olması gerekiyordu. Bu noktaya kadar, ne yaptığını biliyorsa, bu gayet sağlıklı. Ama zorluk burada. Eğer bilmeden bir suçlu haline gelmişse, sadece bir hayvan gibi davranmışsa, kurtuluş şansı kesinlikle yoktur; ama ne yaptığını biliyorsa, bir ihtimal var, çünkü o zaman sadece rolünü yerine getirmiştir. Örneğin iyi bir adam, iyi bir iş yapacaktır. İyi olmak zorundadır ve olmadığı takdirde kendisini son derece mutsuz hissedecektir; dolayısıyla bunda bir meziyet yoktur. O sadece, bir hayvan gibi, doğal olanı yapmaktadır. Arıların yediğimiz balı üretmeleri çok iyi bir şeydir, bizi sokmalarıysa çok kötüdür diyebiliriz, her iki durumda da bunu bilinçdışı yapmışlardır ve meziyetleri yoktur. Ama insan başka türlü yapamayacağı için iyi bir şey yaptığını biliyorsa, o zaman meziyeti vardır, çünkü o zaman bilgeliğin şu sözünün bilincindedir: tanrıların bilincinde oldukları için, kral, kral rolünü, dilenci, dilenci rolünü, hırsız da hırsız rolünü oynayacaktır. Bu, rollerinin, kişinin bir kral olarak doğduğu için kral rolünü, diğerinin dilenci olarak doğduğu için dilenci rolünü, bir diğerininse oyunun haini olduğu için hain rolünü oynamasının gerekliliğinin, Karmanın bilincinde oldukları anlamına gelir. Ancak bunların hepsinin tanrılardan olduğunu bilirse, o zaman kurtuluş olmalıdır. Kurtuluş için gerekli koşulun yalnızca yaptığınız şeyin bilincinde olmanız gerektiğini gösteren Hindu felsefesi böyledir. Ve bu açıdan, bilmeden iyilik yapmak da, bilmeden kötülük yapmak kadar kötüdür: ikisinde de bir meziyet yoktur; kurtuluş için tek şans bilinçtedir, çünkü

---

[7] Jung'un *Apokrifa*'da, Luka'ya ek olarak (*Codex Bezae* V.L. 4) en sevdiği özdeyişlerden biri şöyleydi: "Aynı gün, birini Sebt gününde çalışırken görünce ona dedi ki: 'İnsanoğlu, bildiğini gerçekten biliyorsan, kutlusun: ama bilmiyorsan, lanetlisin, yasanın ihlalisin'" (*Apokrifa*, s. 33).

kişinin yaptığından, bir hayvan olmaktan farklı olduğu nokta burasıdır. Yani burada mükemmel bir an vardır. Ne yaptığını bildiği sürece kendisini yargılayarak altına düşmemelidir.[8]

> Böylesine kendi kendinin çilesini çeken için kurtuluş yoktur, tez bir ölümden başka.

Elbette, kurtuluş olarak tanımlayacağım kurtuluş bu değildir. Nietzsche burada, ölüme ulaşmak için suç işlediğini söylemek istiyor; cinayet şehveti, kan hırsı, yalnızca ölüm hazırlığıdır. Bu yüzden bunun eylemden önceki delilik olduğunu söylüyor. Katil, cinayet işlemenin kendi ölümü anlamına geldiğini biliyormuş gibi, kan görmek ister. Varlığını sona erdirmeye çalışmaktadır, çünkü—sonraki metindeki gibi—bir yığın hastalıktan, yalnızca kendi mahvına sebep olacak vahşi yılanlardan bir yumak dışında bir şey değildir. Bu nedenle Solgun Suçlu, iyi olmadığından dolayı—Üstinsana yer açmak amacıyla—varlığını sona erdirme gereği duyan insan için bir simgedir. Öğrenci arkadaşımı yakalayan nokta da buydu, ama aynı anda, Nietzsche gibi, Üstinsanla özdeşleşmişti. Hep intihar etmekten söz sediyordu. Üstinsana yer açmak için, gerekiyorsa bunu tereddüt etmeden yapacağını düşünüyordu. Bu tür fikirlerle oynuyordu; kendini ortadan kaldırmıştı. O bakımdan ahlaksal anlamda intihar etmişti, o kadar fazla Üstinsan haline gelmişti ki, artık sıradan ölümlülerle başa çıkamıyordu ve bunun sonucu da o zulüm korkusuydu. Çünkü suçlu suçu işlediğinde, aslında kendi mahvının peşindedir, kendini öldürmek için suç işler, o zaman kesinlikle suçunu işleyecektir, kimse onu engelleyemez ve eğer böylelikle kendini öldürdüğünü biliyorsa, sorun yoktur. Bir cinayet, katil hemen ardından kendisini de öldürürse, daha farklı şekilde değerlendirilir: kişinin kendisini yargılamadığı ve ölüme mahkum ettiği hissi vardır. Eğer öldürülen de yaşamdan mahrum bırakılırsa, tatmin edici olur.

Ama bunu bir daha düşünür ve onu öldürmenin ne yararı olacağını sorarsak, korkunç hatalar, adli yanlışlar yapabiliriz. Ahlaksal yanı, suçluyu iyileştirmemiz gerektiğini düşünmek saçmalıktır. Hepsi çöptür, adaletle hiçbir ilgisi yoktur. Suçluyu öldürmek adildir, çünkü biz de aynı suçu işleriz; herkesin içinde farketmese de suç işlemek isteyen bir suçlu vardır. Bizim suçlumuz korkunç bir hayal kırıklığı yaşar. Uykusuz gecelerde ona bir şans tanımadığımızdan şikayet eder. Daha sonra gazetede cinayeti işleyen biri hakkında okur ve şöyle düşünürüz: "Vay cüretkar şeytan! Adamın kafasını kırmış. O suçu işlemeye cüret etmekle, benim yapmak istediğim şeyi yapabiliyor." Tüm suçlu içgüdülerimiz canlanır ve öcümüzü almak isteriz, ona karşı bir şey yapılmalıdır. Ve örneğin Zürih kasabasındaki 350.000 sakinin tek bir insanı öldürmesi imkânsız olduğu için bir yargıç seçeriz, ama o kadar mantıksızız ki, Zürih'te bir tane bile cellat yoktur. İngiltere'de,

---

[8] Kişinin rolünü oynaması, tüm rollerin arkasında yatan Atman'ın bilincine varması ve yaşamın son aşamalarında, deneyüstü gerçekliğe erişmek için bir dilenci olmasıyla ilgili olarak bkz. Zimmer/Felsefeler, s. 101-4, 153-60.

kamuoyu duygusallığının emanet edildiği bir cellat seçmeyi akıl ederler: bütün kasabanın suçlu içgüdülerini o tatmin eder. O bir adamı öldürdüğünde, bizler de bu suçtan payımıza düşeni alırız. Ve bu doğrudur. Yoksa hayal kırıklığına uğrarız. O adamı iyileştirmek yerine, onu asalım gitsin. Bizim suçlu içgüdümüz bu lanet mantıksallıktan hoşnutsuzdur, bu yüzden tatsız ve zehirli ve gitgide daha da makul oluruz, ama aslında yalnızca bir tabanca alıp öldürebileceğimiz bir zamanın gelmesini bekleriz; bir devrim çağını, bir acımasızlık çağını bekleriz. Bu yüzden en baştan alabilsek ve suçluyu halka açık infaz yoluyla idam edebilsek; bu bizi zaten olduğumuzdan daha gaddar yapmaz.

Dünyada olanlara bakın! Apaçık uygulanan zulmün miktarı inanılmazdır. Gazetelerde okuyoruz. Yine de cennete ulaşana kadar her geçen gün gitgide daha iyiye gittiğimize inanmaya devam ediyoruz. Ama cehennemdeyiz ve size şunu söyleyeyim, en makul kasabamızda güzel bir silahlı çatışma olsa, halkımız kendini şahane hisseder. Bir süre önce köyde bir polis memuruyla karşılaştım, mükemmel zararsız bir adam, "Ama bir dahaki sefere elime bir makineli tüfek geçirirsem!" dedi. Kendine muhteşem bir şölen sözü vermiş. Ve bu, her yerde böyle. Birkaç suçlunun iyileştirilmesiyle ilerlediğimizi umarak, her geçen gün gitgide daha iyi olduğumuza sadece birkaç aptal inanıyor. İyileşmiyoruz ve suçluları da iyileştirmeyeceğiz. Bu kötü bir hata, çünkü katil biz onun başını kesmeden çok önce kendini katletmiş.

İyi uyarıların ve öğütlerin burada pek önemi yok. Anlamlı olabilecek tek şey, şu cümle olacaktır: "Kederiniz, Üstinsan için sevgi olmalı: sağ kalmayı böyle hak edersiniz!" Besbelli bundan kastı, yol gösterici veya öncü düşüncemizin Üstinsan olması ve hastalık vs yığını suçlunun ona yer açmak için yok edilmesi gerektiği. Suçlu basitçe yok olmalıdır: o adam yaramaz, kötü bir karışımıdır ve yargıç onun defterini dürerek kendi yaşamını hak edecektir. Ama insanlar bunun yapılmaması gerektiğini söylüyorlar! Korkunç bir şey! Ya da daha ahlaklı bir biçimde yapılmalı! Ama başkasının iyileştirilmesi gerektiğini nasıl söyleyebilirim ki? Kesinlikle hiçbir dayanağım yok. Ne pislik olduğumu biliyorum. Kendi düşüncelerimi biliyorum. Kesinlikle hiçbir bakış açım yok. Bir karınca, bir başka karıncaya, bir karınca olarak geliştirilmesi gerektiğini nasıl söyleyebilir? Hepsi karıncadır.

Mr. Baumann: Biyolojik açıdan bakıldığında, insan ya da karınca, her tür hayvan kendi ırkını güçlü kılma ve diğerlerinden daha sağ kalma eğilimindedir. Bence insanı insan, karıncayı da karınca için geliştirmeye yönelik belirli bir içgüdü vardır.

Prof. Jung: Ancak hiçbir hayvanda bir başkasını iyileştirme eğilimi yoktur. Bu yine, biyolojik bir bakış açısından hareketle yaptığımız, iyi niyetli bir *raisonnement*'dır [muhakeme]. Cezaya yönelik biyolojik bir gerekçelendirme, o konuda ahlaksal bir fikir kadar yanlıştır, çünkü biyolojik ceza fikrini izlerseniz, yoz bir hırsızı da bir katil kadar cezalandırmanız gerekir, çünkü o yozlaşmış bir bireydir; her türlü küçük dolandırıcının, yankesicinin vb kafalarını kes-

melisiniz ve hissiniz sizi bu kadar desteklemez. Onların iyi bir köteğe ihtiyaç duyduklarını ya da bir iki hafta boyunca hapishaneye yatırılmaları gerektiğini söylerdiniz ya da başka nahoş bir şey önerirsiniz, ölüme mahkum edilmemelidirler. Ama biyolojik bir bakış açısına göre, onu ve onunla birlikte, embesilleri ve delileri ve bedensel hastalıkları olan ya da eşit ölçüde engelli herkesi idam etmeniz gerekir.

Mrs. Jung: Söylediklerinizi bana yalnızca bir birey olarak suçlu olabilecek bir suçluya atıfta bulunuyor gibi görünüyor, oysa suç işleyenlerin çoğunun bunu bir tür yanlışlıkla yaptığını düşünüyorum. Pek bireysel olmayan şeyler yaparlar.

Prof. Jung: Eh, Nietzsche de bu insanlardan söz ediyor. Soruna bireyleşme açısından bakmıyor. Ona göre suçlu, saptırılmış birisidir, örneğin ortadan kaldırılması gereken bir budala ya da hasta bir birey, bu yüzden suçun bilinçliliği ya da suçlunun bireyleşme sorunsalından söz etmez. Değinmiyor bile.

Mrs. Jung: Ama siz, bir suçlu olduğunu kanıtladığında iyileştirilmesi gerektiğini söylüyorsunuz. Ama birçok insanın suçlu olmaları gerektiği kanıtlanmaz; olmaları gereken şey oldukça bilinçdışıdır.

Prof. Jung: Tabii ki, bilinçdışı olmasalar, kurtarıcı bir öğe olurdu; aslına bakılırsa yaptıklarıyla o kadar çok özdeşleşmiş olurlar ki, onlara ne olduğunu bilmezler.

Mrs. Jung: Ve bu nedenle de iyileştirilemezler.

Prof. Jung: O, bir sorudur. İnsan ölüm cezası lehine olası argümanlar hakkında akıl yürütmeye başlar başlamaz bir labirentte kaybolur ve hiçbir şey yapamaz. Dolayısıyla en basiti, duyguya göre tepki vermektir; o zaman tamamen doğru ve yeterli bir şey yapmış olursunuz, doğru sebeplere sahip olmak isteyen entelektüel hariç. Çünkü suçlu için suçun ne olduğu, iyileştirilmesinin mümkün olup olmadığı ya da kendisinin dışında bu suçu işlemekle, bir başkasını öldürmekle kendi kendisine kötü bir şey yapıp yapmamış olduğu gibi. Bunlar suçluyla ilgili düşünceler; onun psikolojisinden değil, Nietzsche'nin kendi içgüdülerinin karşısındaki psikolojisinden söz ediyoruz. Suçlu, yalnızca Nietzsche'nin suçluluk dürtüsünün bir aynasıdır. Bu çerçevede suçludan bahsediyorum, bu kişinin suçlu psikolojinden değil—sadece bu kişinin sosyal yönünden. Eğer suçluyla ilgilenmek zorunda kalırsam, vakayı herhangi bir başkasıyla aynı şekilde düşünürüm. Örneğin tedavi ettiğim her vakanın içinde yatan bir suçlu vardır. Yeterince ileri gidilirse, herkes doğru olmayan, suç olan bir şey yapmış ya da yapmayı planlıyordur; dolayısıyla başka herhangi bir vakadaki gibi, oyunun tüm kurallarını gözlemlemeliyiz. Ancak katiller benim analizime girmediği ölçüde, katilin olası analizi hakkında konuşamam. Ayrıca tüm katillerin analiz edilmesi gerektiğini de söyleyemem, tüm nevrotiklerin analiz edilmesi gerektiğini söyleyemeyeceğim gibi. Çünkü benim hükmüm altında olmayan bazı toplumsal konular var ve asla insanlık için iyi olacak kurallar da yapmadım, hele kimse bunları uygulayacakmış gibi görünmüyor-

sa. Fransa'da, İtalya'da, İngiltere'de, Amerika'da, Almanya'da ve İsviçre'nin çoğu Katolik kantonunda katilleri öldürüyorlar; yalnızca birkaç aşırı aydınlanmış ve makul topluluk katilleri öldürmeyecek kadar yoldan çıktı. Hıristiyanlıktan söz etmiyorum bile—o bakış açısı hiç geçerli değil, salt konuşma; ben gerçeklere bakarım ve gerçek şu ki, ölüm cezası neredeyse tüm aydınlanmış uygar ülkelerde geçerli ve ben de buna karşı değilim. Öyle olması için iyi bir neden var. Tüm diğer cezai yöntemler yanlış.

Suçluyu ölümle cezalandırarak suç paylaşılmış olur; aksi halde kimse kendi içindeki suçluyu görmez. İnsanın kendi suçlu açısını görmesi gerekir: öyle olmazsa, kişi suçlu güdüsünü, kendi içindeki suçlu kişiliğini paylaşmamıştır. O zaman kişi bütünleşemez. Kişileşmenin amacı, suçlu tarafı da dahil kişinin her kesiminin bütünleşmesidir; yoksa bir başına bırakılır ve kötülük yapar. Bu nedenle Nietzsche bu noktada kendi suçlu güdülerini tanımaya başlıyor. Örneğin "kızıl yargıç" doğal olarak kendi ahlaksal işlevidir, ki bu da onun suçlu güdüsüne her türlü kötü isimle hitap edebilir: yaptığının belki de aptalca veya patolojik bir eğilim olduğunu söyleyebilir. Öyle olabilir, ama bu ahlaksal bir açıdan yargılanmamalıdır, çünkü bunun bir yararı yoktur. Bir şeyin kötü ya da iyi olduğunu söylemenin bir yararı olmaz. Kötü olduğunu söylemenin en az en önemli şeye yararı vardır, yani insanın kötü olanı kabul edebileceğine. Çünkü onu kabul ettiğimizde bir şeylerin değişebileceği şansı vardır, ama asla kabul etmeyiz. Yalnızca kendimizin bir parçası olanı kabul ettiğimiz zaman iyileşebiliriz. Ondan sonra değişebiliriz, daha önce değil.

Şimdi *Solgun* Suçlu'nun açıklamalarına geliyor; buraya kadar sadece suçlu hakkında konuşmuştu. Solukluk, bir fikrin adamı soluklaştırmasından kaynaklanıyor; yaptıklarını düşünmeye başlıyor ve ona bir isim veriyor. Bu fikre daha önce de rastladığımızı hatırlıyorsunuz; erdemlerine isim vermek belirli bir hata olarak sunulmuştu. Elbette kaçınılmaz olarak bunu yapacaksınız; erdemlerinizi yalnızca içinizde yatan tarif edilemez ve değerli olan bir şeyin tanınması olarak yaşamazsınız, onun şu ya da bu olduğunu söyler, ona bir isim verir, onu münhasır yapar ve sorun yaratırsınız—kavgalar, görevler ve erdemlerin arasında çatışmalar. Öte yandan ona bir isim vermediyseniz, değerini korumuş olursunuz. Yani isim vermekle bir çatışmaya neden olursunuz, ama başka türlü ne yapılabileceğini göremezsiniz.

O halde suçlu, ona bir isim vermelidir. Eylemi hakkında bir fikri benimser ve şunu ve şunu yaptığını söyler, ardından on bin çift gözle kendisini gördüğü için, buna katlanamaz. Çünkü bir isim, kolektif bir şeydir, herkesin ağzında olan bir sözcüktür. Bu kelimeyi şimdiden on bin başka ağızdan duymuştur; Kendisine bir cinayet işlediğini söylediği zaman, bunu gazete başlıkları halinde görür ve yaptığı da, cinayet olarak adlandırılan o korkunç şeydir. Buna bir isim vermiş olmasa, kolektif *cinayet* sözcüğüyle ifade edilmiş olmayan, bireysel eylemi, bireysel deneyimi olarak kalacaktı. Böyle bir suçlu genellikle şunları söyler: "Kafasına geçiriverdim," ya da "Ona bıçağı taktım," veya "Ona bir şey an-

latmak istedim ve bir kurşun sıktım, sonradan öldüğünü söylediler." Gördüğünüz gibi bu, adlandırılmamış, bir dizi bireysel etkinlikti. Önceden planlanmış cinayet bile sık sık böyle bir şekilde anlatılır: "O arkadaşın sesini kesecek bir şey vermek zorundaydım, çünkü şöyle ve şöyle bir şeyi almak istiyordum; doğal olarak onu bir kenara ittim. Ve sonra ölmüş olduğu anlaşıldı" İnsanlar tabancayı bu amaçla kullanırlar—bir şeyleri değiştirmenin bir yolu olarak. Arkada bir ceset kalması bir tür ikincil etki ya da beraberinde gelen bir durumdur. Ne tatsız bir durum! Bunun cinayet olduğunu kendilerine söylendikten uzun süre sonra idrak ederler. Sonra idrak ederler ve renkleri atar, ancak birileri ortadan kaldırılmışsa, elbette daha sonra kırık kafatasıyla bulunması tatsız bir durumdu, ama bu kişiyi soldurmaz, sadece üzücüdür. Dolandırıcılık yapan kişiler, değişmez biçimde, yalnızca şunu ya da bunu yapmak istemiş olduklarını anlatırlar. Bir suç işlemiş oldukları söylendiğinde oldukça şaşkına dönerler, çünkü yaptığını yalnızca belirli bir etki yaratmak için yapmıştır ve bunun böylesine çirkin bir adı olduğunu hiç düşünmemiştir. Dolayısıyla solgun suçlu, gerçekten kendi düşüncesi yüzünden öldürülüyor, ama tam olarak kendisininki de değildir, artık şaşkınlık içindeki on bin bakirenin de bakış açısıdır. Nietzsche bunun bir çeşit delilik olduğunu söylüyor: suçlunun zayıf zekâsı sadece bir sözcükle devrilmiştir. Eylemden sonra gelen delilik budur. Pekâlâ, metindeki tavuğu felç eden bu tebeşir çizgisi nedir?

Mrs. Baynes: Bir tavuğun bir tebeşir çizgisini geçemeyeceğine dair bir kocakarı masalı vardır.

Prof. Jung: Bu, 17. yüzyılın başında yaşayan Athanasius Kircher adlı bir Cizvitin tavuklar üzerinde yaptığı ilk hipnotizma deneyinden gelir.[9] Biz de o deneyi bir kez yinelemiştik. Bir tavuğu, fazla heyecalandırmamaya özen göstererek, dikkatle elinize alıp çok yavaş ve yumuşak bir biçimde yere koyuyorsunuz, bu arada başını zemine doğru bastırıyorsunuz, ardından tebeşirle, gaganın üzerinden zemine bir çizgi çekiyorsunuz, burnundan geçen beyaz bir kurdela gibi görünen—tabii, bu aslında gerekli değil, yalnızca başka insanları köreltmek için—ve tavuk öylece kalakalıyor. Aynı yöntemle maymunları ve köpekleri de hipnotize edebilirsiniz: onları bir süre, yerlerinden kıpırdayamayacakları fikrine ikna etmeniz gerekir. Gagasından geçen o çizgiyle yere serilmiş durumdaki tavuk çok komik görünür, sanki beyaz bir çizgiyle yere tutkallanmış gibi—bir *experimentum mirabile* [olağanüstü deney]!

Şimdi de başka bir delilik daha, eylem öncesi deliliğinin olduğunu söylüyor; bu, suçun nedeni sorunsalıdır. İnsanın bir amaç uğruna, örneğin soymak için cinayet işlediğine dair genel bir önyargı olduğunu, ama aslında delilikten kaynaklandığını, cinayetin kan uğruna işlendiğini söylüyor. Bu elbette bir bilinçdışı gerçektir. Bilinçli olarak, her katil cinayetini bir yan ürün olarak görür. Belki çok vahşi duygusal suçlarda kişi kana susar ve öldürmek ister, ama bu

[9] Bu başarı, W. Loeff'in *Deutschlands Seegeltung Bildteil von Prov. A. Kircher* (Berlin, 1939) adlı yapıtında betimlenmiştir.

gerçek değildir; sonuç aldıkları zaman daima şaşkına dönerler. Cinayet sahnelemek istemişlerdir, sonra cinayet olmuştur. Sıradan psikoloji için cinayet aşağı-yukarı bir yan üründür. Ama Nietzsche'nin anladığı şekliyle bilinçdışında, bu gerçekten cinayettir, kana susamışlıktır ve kendisini doğru anlıyorsa, suçlunun mahvı anlamına gelir. Bu nedenle soygun için olduğu gibi mantıksal bir açıklamayı tercih eder. Yoksa yakalanmış olduğunu ve bunu kabul edemediğini itiraf etmelidir, çünkü bunu kan uğruna yapmak deliliktir; soygunculuğun yüzeysel nedenini tercih eder ve böylece her şeyin üstünde bir de yalan söyler. "Kafasını bir sallayabilse yükü üstünden yuvarlanacak": Böyle saçmalıklar düşünmese, yükü olmazdı.

Ardından Nietzsche suçlunun ne olduğunu soruyor. O bir hastalık yığını, yılan yığınıdır. Çünkü böyle bir birey çok çekmiş ve eziyet görmüş, bu nedenle de suç işlemiştir; kendisi acı çekmeyen kimse başka birine acı çektirmez. Kural olarak, yalnızca kendileri acı ya da eziyet çekmiş kişiler başkalarına eziyet veya acı çektirebilir; acının yalnız kendi içlerinde olmadığını hissetmek için başkasına acı vererek kendi acılarından kurtulmak isterler. Çünkü sanki içimizdeki görünmeyen suçlu tarafından gizlice tehdit ediliyormuşuz gibidir ve birilerinin suç işleyebilmesini dileriz, böylece "Ah, şükürler olsun, *işte* suçlu, *işte* kötülük" deriz. Bu, neden dedektif öykülerini ve gazetelerde çıkan uzun suç haberlerini sevdiğimizi biraz açıklıyor; kötülüğün nerede olduğunu bilmek bizim için çok ilgi çekicidir. "Ne korkunç bir adam" diye bağırırız. Yalayıp yutarız, çünkü böyle şeyler için açlık ve susuzluk duyarız; bizi büyülerler, çünkü içimizde tatmin edilmemiş bir suçlu güdüsü vardır. Böylece bütün saygın topluluk gitgide tekinsizleşir; hiçbir şey olmazsa, herkes korku ve nefretle diğerlerine bakar. Bizi rahatlatacak olan sen misin? Diğerlerini rahatlatacak olan ben miyim? Oyunu ben mi başlatacağım? Öldürecek olan ben miyim? Sonra aniden haberler gelir: biri cinayet işlemiş. "Şükürler olsun!"

Çünkü bir katil, toplum için bir günah keçisidir. Sanki her topluma, toplumun günahlarını yüklenecek bir *bouc émissaire*[10] gerekir. Bu nedenle, örneğin eski Meksika'da olduğu gibi, Doğuda da bir katili kurban edilmiş tanrıyı temsil ettirmek gibi çok akıllıca bir gelenekleri vardı; daha sonra göğsü açılır, kalbi canlı canlı kesilip çıkarılırdı ve böylece, o bir tanrı olurdu: topluluğun günahlarını yüklenirdi. Elbette, Mesih'in kurbanlık ölümünün de orijinal psikolojisi budur. Mesih bu yüzden hırsızların arasında çarmıha gerildi. Yılın katili olduğunu söyleyebiliriz; gerçek bir suçlu olan Barabbas'la takas edildi. Bu yüzden o, *bouc émissaire*'dir ve yılın suçlusu olarak öldürülür, böylece kendi günahlarımızdan kurtuluruz. Toplum suçluyu ölümle cezalandırdığında bu, topluluk için bir itiraf eylemi, bir çeşit psikolojik yatıştırmadır. Suçlunun belirli bir top-

[10] Elçi keçisi, yani günah keçisi... Aztek kurbanında amaç tam anlamıyla günah keçisi yapmak değil, daha çok hareketini sürdürmek için kana ihtiyaç duyan doyumsuz güneş tanrısına kurban sağlamaktı. Bkz. Jacques Soustelle, *The Daily Life of the Aztecs on the Eve of the Spanish Conquest* [*İspanyol Fethinin Arifesinde Azteklerin Gündelik Yaşamı*], çev. Patrick O'Brian (New York, 1932).

lumsal rolü vardır—bu fikir bana ait değil, ben doğmadan önce de vardı—ve bu nedenle, onun bu meziyeti göz önünde bulundurularak gerçek bir suçluya her zaman bir tür ritüelin haysiyeti verildi; önce peruklu ve önlüklü yargıçlarla birlikte uzun süren bir mahkeme, ardından trampetler, askerler ve büyük bir kalabalık eşliğinde, idam edilmek üzere giyotine veya darağacına. Elbette kiliselerimizde tam da bu tür kamuya açık infaza tapmamız son derece saçmadır, ama her haç bu anlamı taşır. Ama bizim yerimize suç işledikleri için minnettar olmamız gereken suçlulara aynı itibarı göstermeyiz; onlar günahlarımız için kanlarıyla bedel öderler, biz de onlara askerler ve müzik ya da hiç olmazsa trampetler eşliğinde, düzgün bir cenaze töreni yapmalıyız. Eskiden suçluyu defnetmek için kullanılan yöntemler, halkın günahları için kefaret olarak suçun toplumsal önemini dikkate alırdı.

Nietzsche, burada, diğer çağların başka ahlâksal fikirleri vb olduğunu ve bu nedenle ahlaksal açıdan yargılanmamaları gerektiğini söylüyor. Ancak bu da—kâfirlerin ve cadıların ortaçağda kötü insanlar olduğu düşünülürken günümüzde sadece modaya uygun görülmeleri—çok önemli değil. Yine de burada iyi ve sağlam bir düşünceye rastlıyoruz—suçun öncesindeki deliliğe "doğruluk" ya da "iman" ya da "adalet" denilebileceğine. Unutmayın ki bunlar erdemdir, dolayısıyla erdeme inancın deliliği, suçtan önce gelen deliliktir. Mesele şudur ki, bu gibi güzel erdem ideallerine inanırsak, onlarla özdeşleştirirsek—örneğin birisi imanlı ya da adil olduğunu söylüyorsa—bu suçun öncelidir, çünkü erdemlerin kefesine yükledikçe, kötülüklerin kefesi yükselir: terazinin dengelenmesi gerekir. İnsanlar ne kadar çok iyi olduklarını düşünür veya iyilikle özdeşleşirse, kötülüğü uzaklarında tutar iyiliklerini arttırırsa, bilinçdışı bir biçimde kötülükleri de artacaktır. Bu yüzden bu işi başkasına bırakırız. Ama biz zaten kötülüğümüzü başkalarına bırakmakla suçu işlemişizdir ve bizleri bundan kurtardıkları için minnettar bile olmayız. Hiçbir şey birisinin ahlaka aykırı olacak kadar alçak gönüllü olduğundaki kadar kendimizi ahlaklı ve hakkaniyetli görmemizi sağlayamaz. Sonra "böyle değilim, böyle şeyler ailemizde olmaz" deriz. Kendini beğenmişlik içinde uzun süre yaşabilmek erdemine sahiptirler. Yani kendilerini yaşamdan kurtarmak ve aşağılık bir kolaylık dolu yaşam sürdürmek adına, iyi olma yeteneklerini kötüye kullanırlar.

Tüm bunları söylemiş olarak en sonunda Nietzsche besbelli kendi rolünü ve neden böyle şeyler söylediğini düşünüyor ve devam ediyor: "Ben, selin kıyısında bir parmaklığım; tutunabilen bana tutunsun! Ancak ben sizin koltukdeğneğiniz değilim—." Yani sel boyunca belli bir rehberlik yapıyor, ancak yürüyemiyorsanız, koltuk değneği gerekiyorsa, o zaman olmuyor. Bu, ayağınızın altındaki toprağı kaydıran bir gerçektir; nereye götürdüğünü bilirsiniz, ama duracak bir yer yoktur. Bir kesinlik değildir. Dürüst kalmanıza yardımcı olmaz. Kışkırtıcı, ama altınızı oyuyor. Ve altınızı *oyuyor*: Bu bölümün amacı budur.

SEMİNER II

15 Mayıs 1935

Prof. Jung:
Mrs. Baumann'ın bir sorusu var, "Şu anda Mesih hakkındaki soruyu ele almak *au fait* olur mu? Mesih'in erdemleri tarafından çarmıha gerilmesi konusunda bir bityeniği olduğunu düşünmeden edemiyorum, çünkü 'kötülüğe direnme' diyerek kötülüğü tanımıştı, bu yüzden her iki aşırı ucun da bilincinde olduğunu düşünüyorum."

Bu soruyu burada sormak doğru, hatta neredeyse kaçınılmaz, çünkü solgun suçluyla ilgili bölüm, bütün bu erdem ve kötülük sorunsalının bir parçasıdır; insandaki iyiliği görürseniz, kötülüğü de görmeden edemezsiniz. Dediğiniz gibi, Mesih'in erdemleri tarafından çarmıha gerildiğini asla söylemediği gerçeğinde bir bityeniği var: ortaçağda fantezi bunu öyle görmüş—hatırlarsanız erdemleri tarafından çarmıha gerildiği bir resim göstermiştim. Çok ilginç bir fikir, ancak ortaçağ kodeksindeki minyatür bunun varolduğunu kesinlikle gösteriyor ve böyle bir fikir hakkında söylenecek çok şey var. (*Zaten* bir sürü şey de söyledik.) Dolayısıyla bu, Mesih *logia*'sında bir çelişki değil, çünkü böyle bir şey asla söylememiştir; onun bakış açısına göre asla söylemezdi de. Çok haklısınız: "Kötülüğe direnmeyin" dedi. Daima, geleneğe göre Rabbin bizzat söyledikleri, *logion* ile, insanların onu nasıl anladıkları arasındaki ayrımı görmek gerekir. Eğer kilisenin öğretisini Mesih'in orijinal öğretisiyle karşılaştırırsanız, kesinlikle büyük bir farkın olduğunu görürsünüz. Bu nedenle, bir Protestan kilisesinin olması gerçekten zor, hatta oldukça imkânsızdır, çünkü bu yalnızca Söz'ü, Mukaddes Kitabı temel alabilir; ama Yeni Ahit de, Eski Ahit de o kadar çelişkilerle doludur ki, hiçbir hükmü yoktur. Bu çelişkin sözlere dayanarak bir kurum yaratılamaz.

Bu nedenle, Katolik kilisesi Kutsal Yazıtların mutlak bir yetkiye sahip olmadığı görüşünde tutarlıdır; çünkü Üstadın ölümünden çok sonra öğrencileri tarafından derlenmişlerdir. Aslında Mesih'in kilisenin kurucusu olduğunu söylüyorlar, ki o zaman kutsal kitaplardan daha eskidir. Aziz Yuhanna veya Matta veya Luka'nın incilleri havarilerin kendileri tarafından bile yazılmamıştı; Yunan metni *katá*, yani Matta ya da Luka'ya göre diyor. Bu raporlar muhtemelen en azından incilcilerin öğrencisi olan bir ya da daha fazla kişi tarafından derlenmiştir, ama Aziz Yuhanna'nın İncilinin havari ile bu kadar bile doğrudan bir bağlantısı olup olmadığı sorgulanabilir. İncillerin Küçükasya veya İskenderiye gibi yerlerde, oradaki Hıristiyan cemaatlerinin kullanmaları için yapılmış derlemelerinin de olması mümkündür. Dahası, ilk yüzyılda kutsal kitapların asla inanılmaz ilahi esin kaynağı olarak değil, sadece Hıristiyanlar tarafından okunacak iyi ve faydalı edebiyat olarak değerlendirildiği bir gerçektir. Elbette kilisede o günlerin anıları olduğu için Kutsal Kitap'ı İndex'e koydular, bu oldukça doğruydu, çünkü bu, çok tehlikeli öğretileri olan kitaplardan oluşan, kışkırtıcı ve çelişkili bir koleksiyon. Papa, otantik yorumlama hakkını saklı tutar; resmi konumunda, yanılmazlık dogmasına göre, dogmanın yorumlanmasında yanılamaz. Ayrıca, kilise, Kutsal Yazıdan daha yüksek bir yetkiye sahip olduğu için, dogma da üretebilir; bu da yetkili bir organ için gereken temeli oluşturur. Fakat o kurumun sözleri, Mesih'in öğretisiyle her zaman örtüşmez.

Sonra, Mrs. Baynes şöyle sormuş: "Dünyamızda gitgide, hizmet ettikleri neden uğruna cinayet işlemenin kahramanlık, bunun ne anlama geldiğini düşünerek kendini tutmanınsa ödleklik olduğuna dair bir inanç gelişiyor. Nietzsche'nin solgun suçlu fikrindeki patolojik öğe, bu bakış açısını beslemeye yardımcı olmuş mudur?"

Dünya savaşının ve Almanya'daki yeni devrimin falan altında Nietzsche'nin olduğu yaygın bir biçimde söylenir. Nietzsche bunları duysa, şaşırıp kalırdı. Bütün bu modern politik kötülüğün babası olarak anılacağını hayal bile etmediği kesindir. Bu daha çok Nietzsche'nin yanlış anlaşılmasından kaynaklanır. Çünkü bir tane önemli hata yaptı, gerçi genel olarak hata kabul edilmeyecekti, ama bence *Zerdüşt*'ü yayımlaması bir hataydı. O yayımlanmaması, yalnızca bilinçdışı psikolojisi alanında titiz bir eğitimden geçmiş insanların okuması için ayrılması gereken bir kitaptır. İnsanlar ancak bilinçdışının ara sıra söylediklerinin kendilerini raydan çıkarmayacağını kanıtladıktan sonra kitaba erişebilmeliydi. Çünkü *Zerdüşt*'te bilinçdışının kısmi bir ifşasıyla uğraşmamız gerekir. Esinle, bilinçdışı birincil tezahürüyle doludur ve bu nedenle gerekli hazırlık yapıldıktan, bilinçdışının biçemi ve niyetleri hakkında gerekli bilgilere sahip olduktan sonra okunmalıdır. İnsan *Zerdüşt*'ü hazırlıksız bir biçimde, uygarlığımızın safdilce önkoşullarıyla okursa, "Üstinsan," "Sarışın Hayvan," "Solgun Suçlu," gibi sözcüklerin anlamları hakkında yanlış sonuçlara varması kaçınılmazdır. Ve bu tür insanlar muhakkak "dava uğruna cinayet işlemek" gibi sonuçlar çıkaracaktır. Bir çok intihar vakası *Zerdüşt*'ün kendilerini haklı çıkardığını düşünmüştür—*Zerdüşt*'ün

herhangi bir lanet saçmalığı haklı çıkarabileceği gibi. Dolayısıyla genel olarak Nietzsche'nin ahlakdışı öğretisi nedeniyle bir alay kötülüğün altında olduğu varsayılır, oysa aslında Nietzsche'nin kendisi de, öğretileri de fazlasıyla ahlaksaldır, ama yalnızca onu nasıl okuyacağını bilenler için.

Çünkü hepsi insanın hangi düzeyde konuştuğuna bağlıdır— sıradan anlayış düzeyinde mi, yoksa olağanüstü bir anlayış düzeyinde mi konuştuğuna. Normal düzeyde söylediklerinizi, o düzeydeki tüm insanlar tarafından anlaşılır, ancak bir alt düzeyden gelen bir şeyi normal düzeye aitmiş gibi söylüyorsanız, o zaman yanlış anlaşılacaktır. İnsanlar bunun alttaki katmandan geldiğinin ve onu gerçekten anlamak için kendilerinin de oraya inmeleri gerektiğini idrak edemeyecektir. Elbette bu çok zordur, çünkü böyle düzeylerle asla ilgilenmeyiz, ama *Zerdüşt* gibi bir ürünle uğraşırken, bu soruyu hesaba katmalıyız.

Burada gerçekten bu bağlamda söylemem gereken bir şey var. Genel fikir, analiz yoluyla insanın bugüne kadar bir ya da birkaç nedenle bilinçdışında gizli kalmış olan bazı içeriğin bilincine varmasıdır. Ve bunları bilinçli bir hale getirirken, bilinci bir çizgide, kişisel bilinçdışını alttaki çizgide ve sonra da kolektif bilinçdışını da onun altında temsil edersiniz. Şimdi, kişisel bilinçdışından bir miktar içeriği bilinç düzeyine çıkarırsanız, diyelim ki bastırdığınız ya da az çok isteyerek unuttuğunuz bir şeyi, o zaman bilinçli düzeydeki her şey gibi olur. Örneğin diyelim ki, çok hırslı olduğunuz ya da hatırı sayılır miktarda güç istencine sahip olduğunuz gerçeği bilinçdışındadır. O ana kadar, belirgin bir hırsı olmayan bir tür dindar kuzu olduğuna inanmışsınız; Sonra bazı deneyimler ya da yararlı analiz eğitimi sonucunda, aslında bir güç istenciniz olduğunu, sandığınız gibi dindar bir kuzu olmadığınızı farkedersiniz. Böylece, o güç istencini bilinçli düzeye çıkarırsınız ve onu oldukça makul bir şey olarak ele alırsınız, çünkü bizim kusurlu olduğumuza inanmak kolaydır: belirli bir hırsa ya da seks fantezisine ya da bu gibi karanlık bir şeylere sahip olmamız duyulmamış bir şey değildir. Çünkü bir parça karanlık maddenin kar beyazı bilinçli masumiyetimize karışması abes değildir; kolayca tabii ki kusursuz olmadığınızı, sadece herkes gibi, bir yerinde biraz da siyahlığınızın olduğunu itiraf edebilirsiniz. Bunu oldukça makul bir biçimde söyleyebilirsiniz; insanların arasında, en saygın kabul salonunda söyleyebilir, hatta böylelikle belirli bir meziyet kazanırsınız. "Ne kadar anlayış dolu bir adam, ne kadar insancıl—tabii ki hepimizde biraz siyah vardır, öyle değil mi!" diye düşünürler. Yani bunda bir sorun yoktur, her şey açık ve meşrudur; kötü bir şey olmamıştır.

Ama bir gerçeği ihmal ettiniz: bilinci biraz indirmeden bilinçdışından bir şeyi yükseltemezsiniz; belli bir ağırlığı vardır. Çünkü yukarıdaki düzeyde bir gemi ya da bir kâse gibi yüzüyorsunuz, ama gemiye bir yük koyarsanız, biraz alçalır ve ondan sonra biraz daha düşük bir seviyede kalır. Elbette mantık, "Tam bir aziz olmadığını itiraf etmesi pek makul ve hoş değil mi" der. Kişinin, yüzde yüz saf altından olmadığını itiraf etmesini takdir edersiniz. Ama itiraf gerçekse, o kişinin artık masumiyetin beyaz, yumuşacık bulutlarında yüzme-

diğini, biraz aşağı çekildiğini hesaba katmazsınız; bastırılan içerik yükseldiği ölçüde kişi alçalmıştır. Yine de gerçekten—çoğu insanın inandığı gibi—siyahlığını itiraf etmekle beyazlığını arttırdığını inanır ve doğal olarak "Her zamankinden bile" diye düşünür, "oldukça farklıyım. Öyle güzel bir kuzuyum ki, birbirimizi seviyoruz ve artık günah yoktur." Günahlarını itiraf etmiş olarak, artık içinde siyah olmadığını düşünüyor. Katolik kilisesinde olduğu gibi, bir sürü alçaklık yapmış olabilirsiniz, ama itiraf ederseniz ve tövbe ederseniz, bağışlanırsınız. Mesele halledilir; *non-arrivé*, geçmiş olsun: iyileştiniz. Bir çeşit ahlaksal Couéizm uygularsınız, *ça passe*, *ça passe* dersiniz ve nihayet *geçer*: asla *olmamıştır*.[1]

Oxford Hareketi'nde daha modern bir itiraf şekli vardur. Güzel bir örnek için: o gün lideri olacağım toplantıya gidiyorum ve tamamen rastlantı eseri olarak, karşıdaki evdeki bir kızı izlediğimi itiraf etmeliyim: istemeden onu soyunurken görmüş oldum. Aslında tabii pencereye yapışıp kaldım, hatta onu görmek için masanın üstüne çıktım. Sonra, saf olmayan bir fantezi yaşadığımı itiraf ediyorum ve bunu grup üyeleriyle paylaşmam gerekiyor. Evet, tabii—ne kadar insanca, bunu söylemesi ne güzel! Ben de kendimi şahane hissediyorum; özsaygıma oldukça zararlı, ama itiraf ederek insanlarla paylaşıyorum ve karşılıklı sevgi beni ayakta tutuyor. Böylesine dürüst olmaktan ve hayatımın acı verici ayrıntılarını paylaşmada bu kadar cömert davrandığım için kendi sırtımı sıvazlamadan edemiyorum. Sonra da toplantı başlayabilir. Gözleri ışıldayarak ortalıkta dolaşırlar, kesinlikle kurtulmuşlar ve günah dünyadan yok olmuştur, ben de sadece hafif bir hata yapmışım.

Ama onlar gemiyi yüklediğimi göremiyorlar, çünkü eğer bir kez bir kızı soyunurken görmek için masaya çıkmış ve oradan böyle bir performanıs izlemekten zevk almışsam, artık sonsuza kadar bunu yapmış olan adamım ve bu, unutulmaz bir şeydir. İtiraf etmekle kurtarılmış olmuyorum. Evet, sizin hepinizin de tıpkı benim gibi lanet aptallardan olduğunuzu hissediyorum; hepiniz affedildiğinizi sanıyorsunuz, ama hepimiz bir aptal sürüsüyüz. Ama ben asla affedilmem. Bunu yapan kişi, sonsuza kadar benim. Bu şekilde karakterize edildim ve gemimi bu gerçekle yükledim. Sonsuza kadar bu yükü taşıyacağım ve çok fazla masaya çok fazla pencereye tırmanmamaya özen göstermeliyim, yoksa gemi sonunda batabilir. Kahretsin! Ne yaşadım? Bir dizi aşağılık numara. Ben sıradan bir domuzum—sürekli yediği her şeyden pişman olan bir domuz, doğru dürüst domuz bile olamayan zavallı bir domuz. İnsanın bu sonuca varması gerekiyor. Tabii ki tövbe ettim. Bu sorun değil, ama yine de bunları yapmış oldum. Ve bu yüzden insan uyanıp yaşamını anlayabilir ve bu ölümcül olurdu, çünkü o zaman, tüm itiraflara ve tövbelere rağmen, gemisinin yine de battığını görürdü. Çünkü bir şeyi bilinçli yapmakla kişi gemiyi alçaltır ve içine bir şeyler koymaya devam ettikçe, gemi biraz daha batar.

---

1 Emile Coué (1857-1926): Fransız psikoterapist, hastalardan sık-sık kendinden emin bir tonlamayla, "Her gün ve her anlamda, gitgide daha iyi oluyorum" demelerini isterdi.

Şimdi, kişisel bilinçdışından bu tür bir şeyi çekip çıkarırsanız, bunun aslında insanca olduğunu; aslında bilinçli bir şey olabileceğini söyleyebilirsiniz; onu mantıklı hale getirebilirsiniz ve geminize ne kadar çok ağırlık yüklediğimiz düşünülürse, çok görünür de değildir. Ancak kolektif bilinçdışından bir şey getirirseniz, çok daha büyük bir ağırlığı vardır, çünkü çok daha aşağıdan gelmiştir, çünkü her şey, kendi özgül ağırlığına göre ait olduğu yerdedir. Nietzsche'nin getirdiği şey, su bölgesinin kurşunuydu (*Altın Çiçeğin Sırrı*'na göre) ve kurşun, en ağır metaldir ve bu nedenle kolektif bilinçdışının en dibindedir.[2] Yani bunu geminize koyarsanız, aşağıya, kolektifin bilinçdışına çekilirsiniz. Çünkü uzayda bulunan iki noktadan sadece birinin diğerini cezbetmesi imkânsızdır: her ikisi de cezbedilir. Yeryüzünden bir taş kaldırıp bırakırsanız, o anda taşın düştüğünü düşünür, yeryüzünün yükseldiğini varsaymazsınız; ama o taş ay kadar ya da yeryüzünün kendisi kadar büyük olsa, o zaman taşın yeryüzünün çekimine girdiği kadar, yeryüzünün de aniden taşın çekimine girdiğini görürdünüz. Yani su bölgesinin kurşununu çıkardığınız zaman, mantığın aydınlık bölgelerindeki geminizin aniden aşağı çekildiğini farkedersiniz; çok ağır olduğu için, yukarı çekemezsiniz.

Bu nedenle, bu gibi ağır şeyleri yüzeye çıkarmakta gönülsüz davranırız; gemimizin aşağı çekilmesinden korkarız. Tehlikeli, çok riskli gibi görünür, bunu yapmaktan kaçınırız. Bu gibi şeylerin bilincinde olmaya karşı çıkan, oldukça doğal bir içgüdümüz vardır; gemimizin kolaylıkla taşıyabileceği küçük bir kargo olsa bile; yine de çok ağır gelir. Çaldığımızın veya yalan söylediğimizin ya da cinsel fantezilerimizin varlığının bilincinde olmak bize fazla ağır gelir. Bu gerçekleri bilinçdışında tutmak daha iyi olur; onlardan uzak durmak ve beyaz bulutlar bölgesinde yüzmeye devam etmek isteriz. Tabii ne kadar yükselirseniz, bedeninizi o kadar çok kaybederseniz, kendinizi o kadar kaybedersiniz ve o kadar gerçekdışı olursunuz; en sonunda gökyüzünde uçuşan bir tür duman olursunuz ki, bu da hiç insan varoluşu değildir. Dolayısıyla bunları bilinçli hale getirmek için, bilinçdışını alt etmek zorunda kalırsınız; ama onları bilinçli hale getirdiğiniz ölçüde geminiz daha da aşağı iner ve eğer kolektif bilinçdışıyla tanışıyorsanız, daha da bile aşağı çekilirsiniz. Hâlâ bir şeyi bilinç düzeyinize yükseltebileceğiniz ve bilinç düzeyinizin etkilenmeyeceği, hatta artacağı, gelişeceği izlenimi altında çabalıyor olabilirsiniz—ama bu bir kuruntudur; Eğer su bölgesinin kurşununa yaklaşan içerikleri kaldırırsanız, bilinciniz batacaktır. Bu değiştirilemez bir gerçektir.

Elbette, su bölgenin kurşununun yukarı çıkarılmasının gerektiğinin yaşamın gizli anlamı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ondan altın yapmak zorundasınız; maddeye nüfuz ederek onu dönüştürmeniz gerekir. Uzama ya da zamana nüfuz etmezseniz, henüz yarım doğmuş, doğum öncesi bir durumda kolektif bilinçdışında gezinmektesiniz demektir. O zaman varoluşunuzun arkasındaki bilinmeyen yaratıcının asıl amacı gerçekleşmez; o, sizin uzama ve zamana nüfuz

[2] Bkz. yukarıda, 31 Ekim 1934, n. 8, Richard Wilhelm.

ederek kurşunu dönüştürmenizi istemişti, oysa siz yeteneklerinizi gömdünüz, bunu yapmadınız ve bir şey başarmış olmadan kayboluyorsunuz. Ama su bölgesinin kurşununu çıkarırsanız, gerçekten bu görevi yerine getirmiş olursunuz; bilincinizin bu düzeyde mi, yoksa daha derin bir düzeyde mi olduğu, görevin yerine getirilmesiyle karşılaştırıldığında nispeten önemsizdir. Elbette bilinç düzeyi ne kadar derinlere inerse, o kadar bilinçdışının deniz tarafından yutulma tehdidine maruz kalırsınız, ama bu olmamalıdır, çünkü boğulduğunuz, su bölgesinin kurşununun sizi alt ettiği, deneyin başarısız olduğu anlamına gelir. Ama su yüzünde kalabiliyorsanız, görevi başardınız demektir; o zaman aralarda bir yerde karaya çıkarsınız. Dolayısıyla mükemmelliğin ya da insandaki özbenliğin simgesi, eski ustalar için uçucu ya da hafif bir şey değil, bir taş ya da bir metaldi. Bu nedenle, özbenliğin simgesi olan felsefe taşı için *lapis est media res inter corpora perfecta et imperfecta* denir: *lapis philosophorum* kusursuz beden değil, ortada, kusursuz ve kusurlu bedenlerin arasındadır.[3] Onun kusursuz bedenlerin arasında olmasını beklersiniz, ancak kusursuz bedenler bilinç düzeyindedir ve bu da gerçek orta konum değildir.

Nietzsche artık kişisel bir bilinçdışıyla ilgilenmiyor; Solgun Suçlu'yla ilgili bu bölüm bunu açıkça gösteriyor. Burada insanlığın kötülüğüyle, kendisinde temsil edildiği biçimiyle evrensel insanlıkla ilgilendiği için, kolektif bilinçdışıyla ilgilendiği söylenebilir; Solgun Suçlu kolektif bilinçdışındaki bir form olup, suçlu herkestir. Şimdi, onunla ilgilendiği ölçüde, doğal olarak bu gibi sorunları ele alanların yaşadığı tehlikelere maruz kalır. Ama üstte olduğu, makul bir bilinci olduğu, onu görünür ve anlaşılır hale getirebileceği varsayımıyla çabalar; su bölgesinin kurşununu çıkarmaya çalışır. Solgun Suçlusu kurşundur, aşağılık bir maddedir ve yukarı çıkarırken bilinç düzeyini koruyabileceği kuruntusu vardır. Batmakta olduğunu görmez ve aslında onu yukarı çıkardığı ölçüde de batar. Dolayısıyla bu daha aşağı düzeyden konuşuyor. Tabii ki sonsuz sayıda düzey olasıdır; şimdi kolektif bilinçdışıyla temas kuran insanların düzeyinde konuşuyor ve onlar, farklı bir dil konuşurlar. Normal bilinç düzeyindeki insanlar bunu duyarlarsa, o düzey için tipik olan çıkarımlarda bulunurlar; yalnızca alt düzeyden onu duyanlar doğru anlayışa sahiptirler, çünkü bu tür şeyleri bilirler. Yukarıdaki dünyanın değil, gölgenin dünyasının sonuçlarını çıkaracaklardır.

Bilinçli düzeyde, herkes bir suçlunun ne olduğunu bilir; bilmiyorsanız, bir ansiklopedi alın ve suçla ilgili bölümünü inceleyin ya da herhangi bir yasa kitabını; size gösterecektir. Ancak aşağıdaki düzeyde, suçlu oldukça farklı bir şeydir; artık istatistik ya da sosyal ya da yasal bir olgu değil, mantıklı ya da akılcı bir şey değil, psikolojik bir kavramdır. Bu nedenle, zaten simgesel bir

[3] Jung sürekli olarak derin simyacıların laboratuvarlarında simgesel anlamda çalıştıklarını göstermeye çalışmıştır. Proto-kimyacılardan çok, proto-psikolog ve felsefeciydiler, dönüşen altın veya "felsefe taşını," insan gelişiminin ve dönüşümünün hedefi olarak görüyorlardı. Bkz. TE 12, 13 ve 14, *passim*.

kavramdır; bir alacakaranlık kavramıdır, şeylerin iki yanının, güneş yanı ve ay yanının olduğu *pénombre* [loş] bölgesindedir. Yukarıdaki önder ilke güneşse, aşağıdaki aydır; arada olan ne varsa iki ışıktadır, güneş ışığında ve ay ışığında. Dolayısıyla birisi aşağı düzeyden suçtan veya suçludan söz ettiği zaman, böyle bir açıdan suçun bilincindedir; bu bir alacakaranlık kavramıdır ve sadece gölgeyi deneyimlemiş insanlar onun gerçekten neden söz ettiğini anlayabilirler. Ama gün ışığına, geniş caddeye çıkma hatasını yaparsa ve birinci düzeydeymiş gibi konuşursa—ve sonra her ahmağın satın alıp okuyabileceği bir biçimde yayımlatırsa—tabii ki insanlar onun yazdıklarını gazeteyi ya da ortadaki herhangi bir şeyi okudukları gibi okuyacaklardır. Ve dehşete kapılacaklardır.

Freud da bilinçdışı düzeyinde konuşmakla aynı hatayı yaptı. Açıklamalı; "Gelin, şeylerin böyle bir yönünün olduğu alacakaranlık dünyasına birkaç adım atalım" demeliydi. O zaman herkes kolaylıkla ensesti itiraf edebilirdi. Ancak gündelik dünyada bu korkunç bir şeydir, imkânsızdır; polis sizi yakalar ve bunun için hapse atılır ya da akıl hastanesine kapatılırsınız. Ayrıca, bilinçdışı düzeyindeki insanlar, bir çeşit iyi huylu tutum benimseme ve aşağıda olmalarına rağmen yukarıdaki düzeydeymiş gibi konuşma hatasına düşerler. Elbette ne kadar derine inerseniz o kadar kötüleşir; kolektif bilinçdışından getirilmiş bir şeyden en üst düzeyde söz etmek, en korkunç hata olur.

Gördüğünüz gibi, Nietzsche, bu düzeyden bir şey çıkarmaya çalışırken, farkedilebilir belli eğilimleri olduğunu söyleyebilirdi: çalabilir, yalan söyleyebilir, hatta suç işleyebilir. Dediğim gibi bu, üst düzeyde aşağı yukarı daha anlaşılabilir. Bunun kendisine ait belirli bir psikoloji olduğunu söyleyebilir veya Aziz Augustinus veya Rousseau gibi bir itirafname yazabilir ve bir günahkâr olduğunu özgürce itiraf edebilirdi. o zaman insanlar gönül rızasıyla şok olurdu: "İnsanların böyle şeyler yapabilmesi ne harika bir şey!" —tabii kendileri hiç bulaşmadan. Bu mümkün olabilir: bu düzeyde kişisel bir itiraf olarak konuşabilirsiniz. Fakat Nietzsche artık kişisel bilinçdışının düzeyinden konuşmuyor; o *insanın* suçundan söz ediyor ve o zaman herkes dahil oluyor. Ama o zaman öğretisinden yalnızca kötü sonuçlar alabilir. İnsanlar, "Kişi iyi bir dava uğruna suç işliyorsa, neden olmasın? Kişi o zaman bir kahramandır—Nietzsche böyle yaptı, o halde neden olmasın? Ama burada artık alacakaranlık bile değil. Artık o büyük gece ve bunlar ancak gizli olarak öğretilebilecek şeyler.

Bu nedenle, daha tehlikeli öğretiler, daha tartışmaya açık ya da derin öğretilere daima *mysteria* biçiminde anlatılırdı. Bu düşünceleri Aziz Paulus'un Efeslilere mektubunda bulursunuz: "Bunlar gizlice öğretilmelidir ve bu gizemlere ihanet edenlerin vay haline"[4] Böyle insanları daima yaralamışlar veya öldürmüşlerdir. Bu tür konuları ışığa çıkararak kendilerini yaralarlar. Zaten ağırlık tarafından aşağı sürüklenmediklerini fark etmeyerek, en talihsiz bir biçimde

[4] Efesliler'de Paulus Tanrı'nın sır olan tasarısını ona vahiy yoluyla nasıl bildirdiğinden söz eder, "sırrını nasıl kavradığımı anlayabilirsiniz. Bu sır önceki kuşaklara açıkça bildirilmemişti." (3:3-5) Ancak bunları gizli tutmakla ilgili bir şey söylenmemiştir.

kendilerini, gerçekten alttan geldiklerini keşfederek aniden onlara yukarıdan bakmaya başlayan normal düzeydeki insanlara açık ederler. Dolayısıyla bu düzeyde olan olaylar daha da tehlikeli, daha da hatalı olur; iki yanı bile yoktur. Kişisel bilinçdışı düzeyindeki her kimse, hâlâ güneşten dolayı üstte parlaklığa sahiptir, ancak bunun altında hep ay vardır: hain, zehirli, kötücül, güvenilmezdir. Ve bu şeyi daha üst düzeyde ifşa ederseniz, yalnızca açıkta kalmaz, bir de kurban olursunuz.

Nietzsche'nin farkında olmadan yaptığı şey budur. Bu konuda oldukça naiftir: Solgun Suçlu hakkındaki bu bölümü üretmek gerçekten muazzam bir naifliktir. Muhtemelen bunun çok rahatsız edici olduğunu fark ettiniz, çünkü doğrudur, ancak gün ışığında söylenmemelidir, ancak yalnızca gecenin gizlilik mührü altında söylenebilir. Bu fikir Nietzsche için hiç de garip değildi. Başka bir yerde, tapınaklardaki gizli eğitimlerden söz etmiş, adayların erginlenmelerinde nasıl gitgide daha ve daha sert, daima daha zalim ve daha zor, feragat ve aşağılama derecelerinden ve Tanrı bilir nelerden geçtiklerini ve son olarak da, ustanın kendisinden olağanüstü bir şey bekleyen adayı kabul ettiği son töreni anlatmıştır. Ancak usta, "Her şeye izin var. Önceden, her şey yasaklanmıştı, ama artık her şeye izin var." Ve bu, tam anlamıyla ahlaksızlık demektir.[5] Bu elbette bir söylencedir, ama içinde gerçeğin bir çekirdeği vardır: yani bilincin değerlerini tersine çeviriyor, bilincin değerlerini onların karşıtı ve mutlak gölgesiyle değiştiriyor. Tabii bunun yüzeyde söylenmesi suçtur, ama beş yüz ila bin metre derinlikte, bir doğrudur. Ancak ne tür bir doğru olduğunu hayal edemiyoruz, çünkü şeylerin o derinlikte nasıl göründüğünü bilmiyoruz; o, karanlığın bir doğrusudur. Gerçekten de nihai öğretinin böyle bir nitelikte olduğu örgütlü gizemler vardır; bu gizemler ilkesi de—şimdi gerçekleri alıntılıyorum, bunlar benim hayal gücüm değil—şudur: *Gloria dei est celare verbum*, anlamı, dünyayı gizlemek Tanrı'nın şanındandır. Bu, Tapınak Şövalyelerinin en üst derecesinin sloganıdır, alt kademelerdeki daha Hıristiyanca düşüncelerle çelişkili bir biçimde. Biz Tanrı'nın şanının sözü vaaz etmesi olduğunu söyleriz; gizemlerimize, kutsal sözün gizemleri anlamına gelen *sacramenta* denir ve sözü vaaz etmek bizim görevimizdir. Yine de en yüksek erginlenme derecesinde, Tanrı'nın şanı, sözü gizlemektir. Ve neden? Çünkü onu ortaya atarsanız halk şaşkınlığa düşecek—dahası, yanlış yönlendirilecektir.

Bu, burada sözünü ettiğimiz aynı gerçekten, yani böyle bir kitabın yazarının kendisinin nerede olduğunu idrak etmemesinden kaynaklanıyor. *Zerdüşt*'te, Nietzsche, zaten bilinçdışı kısmının kolektif kısmında bir yerdeydi. Örneğin *Ahlakın Soykütüğü* ve Özdeyişleri, daha ziyade kişisel düzeyden gelir; Freud'un da göstermiş olduğu gibi, orada hâlâ entelektüel ve rasyonel olmak mümkün-

[5] Böylece herhangi bir kozmik yasaklayıcı olmadığı için her şeye izin verilmiş olsa da, Nietzsche için hâlâ iyi ve kötü varoluş ve davranış biçimleri vardır. "İyi nedir? İnsandaki güç duygusunu, güç iradesini, gücün kendisini yükselten her şey... Kötü nedir? Zayıflıktan doğan her şey..." *Deccal*, çev. R. J. Hollingdale (Harmondsworth, Middlesex, 1968; ilk 1895), kısım 2.

dür. Fakat ensest gibi daha derin noktalara gelindiğinde Freud, şeylerin farklı bir anlam ve açıya sahip olduğu kolektif düzeye sadece uzanır; ama onlardan naif bir biçimde söz eder ve böylelikle ölümcül bir hata yapmış olur: gizemleri bebeklere açık eder, ki bu her zaman en kötü etkileri yapar. Bu nedenle, bence *Zerdüşt*, böyle bir kitabın olası kötü ya da marazi etkisi nedeniyle, yayımlanmamalı, ama üzerinde çalışılmalı ve dikkatle gizlenmeliydi, belki de—içindeki tüm güzelliklere rağmen—özdeyişlerine benzer bir biçime sokulmalıydı. Sadece Solgun Suçlu hakkındaki bu bölüm zehirli bir etkiye sahip; çünkü gerçekten imkânsız bir şeyi oldukça lezzetli kılıyor ve görüşü bulanıklaştırıyor.

Bu, benim düşünceme göre, ne zaman kolektif bilinçdışının meseleleriyle uğraşsanız, çok önemli bir bakış açısıdır; kişisel bilinçdışına dokunmak sizi zaten değiştirir, kolektif bilinçdışına dokunmak daha da çok değiştiriyor: farklı bir varlık olursunuz, artık ona dokunmamış insanlar gibi değilsiniz. Bu, onlardan daha iyi olduğunuz anlamına gelmez. Aksine, daha kötüsünüz çünkü onların bakış açısından bakınca, daha düşük bir düzeydesiniz; Daha yüksek bir seviyeden konuşursanız, sadece blöf olur ve yalan söyleyerek ve aldatarak ve iyi bir izlenim yaratmaya çalışarak yükünüze yük eklemiş olursunuz. Dolayısıyla yalnızca bir başkasının düzeyini anlamak için takdirin ve elden gelen hassaslığın gösterilmesini tavsiye edebiliriz. Elbette, Nietzsche'nin durumunda, onu sorumlu tutamazsınız: bilinçdışına tamamen yenik düşmüştü ve zamanından daha aşağıda olduğunu bilmiyordu. Tersine, yüksekte olduğunu, hafif ve kolay olduğunu ve muhteşem olduğunu varsaydı; bu yüzden, aslında yere doğru çekildiğini telafi etmek için, dans etmekten ve uçmaktan söz eder. Kurşunla ilgiliyseniz doğal olarak hafifliğin ne olduğunu bilirsiniz ve onun yaptığı yanlışı siz de yapabilirsiniz. Örneğin mektuplarında, düşüncelerin kendisine hiç zor gelmediğini; Pallas'ın bir zamanlar Zeus'un başından fırladığı gibi, hazır vaziyette kafasından çıktıklarını yazıyor. Hemen bir sonraki sayfada, çalışırken yaşadığı korkunç migrenlerden şikayet ediyor; bağlantıyı kuramaz ve kurşun onu aşağı çekerken neden kendisini özellikle hafif hissettiğini anlamaz.[6]

Şimdi Dr. Schlegel'den gelen, ele almamız gereken başka bir soru var: "Bize oldukça inandırıcı bir biçimde, itiraf etmekte kurtuluş (*Sühne*) olmadığını söylediniz. Bu bağlamda, ceza (*Strafe*) anlamında, acı çekerek kurtuluş olasılığı sorunsalını ele alır mısınız?

Fikir, belirli bir şeyi yapan kişinin siz olduğunuzdan asla kurtulamayacağınız fikridir; bu kesinlikle yıkılmaz bir gerçektir ve dünyada hiçbir tövbe onu değiştiremeyecektir. Şimdi, bu doğru olduğuna göre, o şeyi yapan bir adamdan başka bir yaşam yaşayamazsınız; Çünkü bunu yapmış bir adamın böyle bir yaşamı olacağı genel bir gerçek olduğu ölçüde öyle bir yaşam beklemek zorundasınız. Bir suç işlerseniz, o zaman suçlu olarak adlandırılırsınız ve bir suçlunun yaşamı da böyle ve böyledir: yakalanacaktır, cezalandırılacaktır ve

[6] "Kardeşim sıklıkla bu kitabın ilk kısmını derlemekle geçen on gün dışında bu kışın yaşadığı en zorlu ve en hastalıklı kış olduğuna atıfta bulunurdu." Förster-Nietzsche, Giriş, N/Yapıtları, s. 16.

çile çekecektir. Dolayısıyla çileyi beklersiniz, eğer gelmezse, o zaman yaşamdan beklediğiniz cevabı bulamadınız demektir. Tabii ki, böyle söyleyince saçma geliyor, ama resmi tersine çevirin: diyelim ki gerçekten iyi bir şey yaptınız—o zaman iyi olanı yapmış, iyi bir adamsınız ve böyle bir adam ödül ya da tanınmayı bekler. İyiliğinin ardından bazı bedeller ödeneceğini öngörür ve bu gerçekleşmezlerse, hayal kırıklığına uğrar; hakkının yendiğini düşünür. Çünkü iyi bir şey yapmak, dinamik olarak, kötü bir şey yapmakla aynı şeydir; çünkü bilinçdışının açısından, sevgi ve nefret özdeştir—dinamik olarak özdeştir: biri olumlu, diğeri olumsuzdur. Doğada elektriğin pozitif veya negatif olması tamamen aynıdır ve bilinçdışında da böyledir; Doğa, şeylerin dinamizmiyle ilgilidir.

Elbette bizler için bir şeyin iyi ya da kötü olması dünyalar kadar farklıdır. Ancak herhangi bir etki, ürettiğiniz iyi ya da kötü ile eşdeğer olur ve bir sekans olmasını beklersiniz. Doğal olarak sonucu, iyi veya kötü bir davranışı izleyen etkiyi kabul edersiniz; sonuç çıkmazsa, canınız sıkılır. Yaşamın size olan borcunu tahsil edememiş olursunuz. Dolayısıyla suçun acı çekme ve cezalandırma tarafından izlenmemesi de, iyiliğin ödül ve tanınma tarafından izlenmemesi de doğal değildir. Yanlış yapan birisine karşı olumsuz bir tepki göstermek mecburiyeti hissettiğimiz gibi, iyi davranan birisine minnettar olmak için de belirli bir ahlaksal yükümlülük hissederiz. Bu kaçınılmaz bir şeydir. Resmi tersine çevirip iyilik yapanları cezalandıramayız. İmkânsız—bunu yalnızca deliler yapabilir. Ve diğer durumda da sonucun tersine çevrilmesi eşit derecede imkânsızdır. Normal psikolojik yaşam için, iyi bir davranışın şükran ya da böyle bir şey, gerçek bir tanıma ya da ödülle izlenmesi gerekir; aksi durumda da aynısı geçerlidir. Ancak o zaman bunun doğru olduğunu hissedersiniz. Örneğin birinin çok iyi bir şey yaptığını ve sonra da kamuoyu tarafından ödüllendirildiğini varsayalım; o zaman, sizin bir katkınız olmamış olsa da, bunu kendi hissinizin kusursuz bir tatmin edici ifadesi olarak görürsünüz: o bireyin tanınması çok iyi olmuştur. Dolayısıyla suç durumunda da aksi tepkiyi gösterirsiniz ve göstermelisiniz de. Korkunç bir suç işlemiş bir adamın ömür boyu hapis cezasına, hatta ölüm cezasına çarptırıldığını duyduğunuzda, bunun haklı, doğru cevap olduğunu hissetmeden edemezsiniz.

Ve bu şeylere, belki de, çok akıldışı bir bakış açısından, psikolojik olayların *dynamis* dengesinden baktığım için, iyi ve kötüye saygı göstermeyi bıraktığımız takdirde, doğal düzenin bozulacağını düşünüyorum. Eşdeğer bir tanıma olmalıdır. Örneğin bir insanın suç işlediği ve son derece aydınlanmış bir psikoloğun gelip, adamın elinde olmadan suç işlediğini, sadece yozlaşmış bir birey olduğunu ve iyi beslenip bakıma alınacağı, hatta belirli özgürlüklerden yararlanabileceği bir sanatoryuma yatırılması gerektiğini söylediği modern bakış açısı: bu hiç tatmin edici değildir—hatta daha beter bir cevaptır. Çünkü kendinizi çok daha yüksek bir seviyeye getiriyorsunuz ve onu patolojik, dejenere bir birey olarak görüyorsunuz, yalnızca küçük bir çocuğu öldürdüğünü veya bir başka varlığa ölümüne işkence yaptığını dert etmeden yatağına yatırabilirsi-

niz. Bu gerçekten de hiç tatmin edici değildir. İnsanların doğal tepkisi: "Lanet olası psikologlar! Şimdi onu devletin cebinden midesini doldurup güzel vakit geçireceği ve puro içebileceği bir akıl hastanesinde beslemek zorundayız!" olur. Ve haklılar da, bu doğrudur. Belki de bu çok günahkârca bir bakış açısı, bilmiyorum, ama bunun insan psikolojisiyle ilgili basit bir ifade olduğunu düşünüyorum ve biz bunları insan psikoloji dışında nasıl yargılayabiliriz?

Dr. Schlegel: Teşekkür ederim. Modern kriminolojinin bakış açısı aslında oldukça rasyonel. *Vergeltung*'u[7] yadsıyor.

Prof. Jung: Tabii ki. *Vergeltung* zaten bir tazminat, bir tür öçtür. Psikoloji açısından tek doğru görüş açısı budur. Hıristiyan ahlakı ve mantığının bakış açısından benim bakış açımın çok günah olduğunu hatırlıyorum, ama yine de bunun tek haklı ve doğru bakış açısı olduğuna inanıyorum. Her zaman doğruydu ve sonsuza dek de doğru olacaktır: iyilik yapan kişiye minnettar olmak için belirli bir yükümlülük altında olduğumuzu hissederiz ve bu doğruysa, kötülüğü de hep cezalandırmalıyız.

Mrs. Baumann: Belki de bugün dünyadaki karışıklıkların bir kısmı, iyiliklerin sonradan kötülük çıkması ve belki bir suçun sonradan iyi bir şey çıkabileceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Prof. Jung: Bu mümkün, ama bu onu bir suç olarak düşünmemizi engellemez ve cezasını veririz. Elbette, birisinin insanlığa büyük bir iyilik yapıyorken zamanında büyük bir kötülük olarak görünebileceğini kabul ederim; tıpta bunun gibi birçok vaka vardır. Yeni yöntemler getiren insanlara insanlığın en büyük düşmanları olarak zulmedildiğini defalarca gözlemledik. Örneğin insanları cesetleri teşrih ettikleri için hapse attılar; aslında insanlığa yarar sağlıyorlardı, ama bu anlaşılmadı ve bu yüzden iyilikleri bir suç olarak değerlendirildi. Ve o zamanlar bir bakıma da suçtu, çünkü bu konuda suç denecek ölçüde naif davranıyorlardı; hangi çağla muhatap olduklarını bilmeleri gerekirdi. Örneğin küçük bir çocuğun eline oyuncak olarak bir şişe yüksükotu vermek suçtur. Kalbinize destek olarak hayatınızı kurtarabilir veya kalp rahatsızlığı olan birini kurtarmak anlamına gelebilir, ama bir çocuk bu ilacı içerse ölür. Kiminle muhatap olduğunuzu daima dikkate almalısınız; bazı gerçekleri bebeklere söylemek bir ihmal suçudur. Analizde göz önünde bulundurulması gereken temel, kiminle muhatap olduğunu bilmektir ve bu, son derece zordur; her zaman çok fazla veya çok az şey söyleme tehlikesi vardır. Dolayısıyla aslında kendi içinde iyi olan bir şeyin, sonraları daha aydınlanmış bir bakış açısıyla, kötü olduğu söylenebilir, çünkü son derece naif ve düşüncesiz bir biçimde ortaya atılmıştır.

Mrs. Crowley: Suçluya yönelik davranışlarla ilgili bir soru sorabilir miyim? Bunun, diğer kolektif tutumlarda olduğu gibi, tarihsel bir anlamda dönüşüm sürecinden etkilendiğini söyleyemez misiniz? Yaşamla ilişkimizde ortaçağ tutumunu aşmaya çalışıyorsak, neden ğrtaçağlara ait bir ceza sistemini hâlâ sürdürelim? Örneğin rasyonel çağımız belirli kodları veya terbiye standartları

[7] *Vergeltung* genellikle "intikam" veya "misilleme" olarak tercüme edilir.

üretmeye başladıysa, suçluya yönelik davranışlarda zindanlar dönemine ait barbarca uygulamalara nasıl dönebiliyoruz? Gelişme ya da dönüşüm yasası burada da geçerli değil mi?

Prof. Jung: Elbette bir gelişim söz konusu, ama bana göre, rasyonalizme doğru gelişmek gelişim değildir. Ancak ahlak sahibi suçlular üretebilsek bir gelişme olurdu; onları tutuklayıp yargıcın karşısına çıkarırdık, o da, "Şimdi, Mr. Şu-şu, çok üzgünüm, ama gerçekten yapılmaması gereken bir şey yapmış olduğunuzu söylemeliyim; tüm iyi vatandaşların duygularına zarar verdiniz, dolayısıyla nazikçe rica edeceğim, böyle bir şeyi tekrar yapmayın" derdi. Şimdi, suçlu bu sözlerden dolayı derinden mahçup olacak kadar gelişmişse ve bu yüzden bir daha asla böyle bir şey yapmayacağına söz veriyorsa, bu işe yarar. Ama önce edepli suçlular üretmemiz gerekir. Çünkü hepsi tutsağın kaba bir yapıya sahip olup olmadığına bağlıdır: cezanın niteliği suçlunun doğasına göre olmalıdır. Cezanın ertelenmesi konusunda kayda değer bir ilerleme var; her makul kişi kabul eder ki, birisi kendini kaybedip bir suç işlediğinde, bunu bir tür panikle yapar ve bu yüzden makul olup cezayı ertelemeliyiz. Bence bu ilerleme ya da evrimdir, ama cezanın sadece ertelendiğinde o domuz yine bir suç işlerse, ensesinden tuttuğumuz gibi en sert cezayı vereceğimizi açıkça belirtmeliyiz. Bu sağlıklı olur. Ancak mahkumun durumunu iyileştirmek, korkarım aşırı duygusallıktır; Mahkumlar bile bunu onaylamaz. Gerçek bir suçlu, cezasında böyle bir hoşgörüyle alay eder.

Mrs. Crowley: Modern hapishanelerimizin birçoğunda hâlâ ortaçağlardaki koşullar geçerlidir.

Prof. Jung: Evet, bu tür bir gelişme engellenemez; elbette hapishaneleri hijyenik olmalıdır, ki mahkum gerçekten on beş yıl dayanabilsin. Cezasının üçüncü yılında ölecek olursa kötü olur. Gerçekten hapiste olmanın ne demek olduğunu veya birini yirmi beş yıl buna mahkum etmek ne kadar cehennemi bir şeydir, bilemezsiniz. Onu doğrudan idama mahkum etmek daha iyidir. Her halükârda bu, ilke olarak zulümdür. Örneğin İmparatoriçe Elizabeth'in katili cinayeti itiraf etmişti—bu apaçık ortadaydı—böylece onu yalnız başına hapse mahkum ettiler ve adam altı yıl sonra orada öldü.[8] Bu çok acımasızca bir cezaydı—altı yıl boyunca tamamen yalnız olmak. Şimdi, belki de, hijyenik koşullar iyi olmadığı için tüberküloz olmuş ve çok geçmeden ölmüştü; çok iyi bir hapishane olsaydı otuz yıl dayanırdı ve cezası uzardı. Ben ölmeyi tercih ederdim.

[8] Avusturya Prensesi Elizabeth 1899 yılında Cenevre'de, Luccheni adında bir İtalyan anarşist tarafından bıçaklanarak öldürülmüştü.

SEMİNER III

22 Mayıs 1935

Prof. Jung:
Sıradaki bölümün adı "Okuma ve yazma." Şimdi, Nietzsche ne yapıp edip de solgun suçludan, okuma ve yazmaya geliyor...

Mrs. Baumann: "Solgun Suçlu," bittikten sonra geri dönüp onu anlamaya çalışmış ve neyi "kan ile yazdığını" düşünmeye başlamış olmalı.

Prof. Jung: Dediğim gibi, bu bölümler birbirini takip eden bir dizi resim gibidirler; "Solgun Suçlu" akıştaki resimlerden biridir ve bundan mantıksal olarak okuma ve yazma resmi çıkmaktadır. Ama bağlantı nedir? Solgun suçlunun bölümünde, "Okuma ve Yazma" bölümüne geleceğimizi açıklayacak hiçbir şey yok mu? Okuma ve yazma nedir?

Mrs. Sigg: İfade, bir şeyleri başkalarına iletmenin bir yolu.

Prof. Jung: Evet, bir ilişki işlevidir. Peki bu nasıl suçludan sonra geliyor?

Miss Hannah: Parmaklık olmakla ilgili son dizeyle bağlantılı olmuyor mu? Oralarda artık söylediklerinden biraz tırsmaya başlıyor.

Prof. Jung: Çok haklısın. Son dizeyle bağlantılı: "Ben, selin kıyısında bir parmaklığım; tutunabilen bana tutunsun! Ancak ben sizin koltukdeğneğiniz değilim." Neler söylemiş olduğunu sorgulamaya başlamış. Ama okuma ve yazmanın ifadenin işevleri olduğu gerçeğinin suçluyla ne ilgisi var?

Mr. Allemann: Solgun Suçlu her türlü bağlantıya karşı bir protestodur.

Prof. Jung: Kesinlikle. Suçlu kesinlikle asosyaldir, insanlık yasalarını ihlal ediyor ve insan toplumunun tüm kurallarına karşı günah işliyor; suç işleyen kimse toplumdan kopartılır. Suçunu gizlemesi gerekir, diğer insanların duygularını sarsmış, haklarını ihlal etmiştir: insan topluluğunun bağlarını en şiddetli bir biçimde kesmiştir. Bu bölümü sadece "Suçlu" ya da "Kötü Adam" değil

de, "Solgun Suçlu" olarak adlandırması da ilginçtir. Besbelli bunun ne anlama geldiğini anlıyor.

Mr. Allemann: Yapayalnız, dışlanmış olmanın dehşetini idrak ediyor.

Prof. Jung: Evet ve aynı anda da bir suçlu olma yetisinden yoksunluğunu; diretemeyecek, insanlardan tamamen kopmaya katlanamayacak bir suçlu olmanın ne demek olduğunu idrak ediyor. Bir seferinde konsültasyon yaptığım bir solgun suçlu olmuştu—cinayet işlemiş bir kadın. Bu gerçek bir vakaydı. Hiç tanımadığım, son derece eğitimli bir kadın bir akşam bana danışmaya geldi. Bana yirmi yıl önce bir cinayet işlediğini, başka bir kadını öldürdüğünü ve bunun hiçbir zaman ortaya çıkmamış olduğunu anlattı. Kadının intihar ettiği sanılmıştı. Şimdi bana gelmesinin nedeni, yaşamla olan son bağının kopmuş olmasıydı. Çok sevdiği bir kızı vardı, ama kız bilinmeyen nedenlerden dolayı artık annesine katlanamıyordu ve ondan ayrılmıştı. Ve tüm arkadaşları da uzaklaşmıştı; kadın bunun nasıl olabildiğini anlamıyordu, çünkü hiç kimse gerçeği bilmiyordu. Ama kendisi de yalnız kalmak istemişti, köyde yaşıyordu ve yalnızca hayvanlarla muhatap olabiliyordu. Ancak atlardan korkuyordu ve onlar da onun yanında asabileşiyorlardı; ama çok enerjik birisiydi ve sırf korktuğu için kendisini ata binmeye zorluyordu. Köpekleri de vardı ve bunlardan özellikle bir tanesini, bir Alman kurdunu çok seviyordu ve o köpek de sakatlanınca kadın tamamen bitmiş, moral çöküntüsüne uğramıştı; ne yapacağını bilemiyordu. O zaman bana gelmiş ve itiraf etmişti; bundan ilk kez bana söz etmişti. Sonra yine ortadan kayboldu. Çünkü bir bakıma bir solgun suçlu değildi; çile çekmiş ve katlanmıştı, ama tamamen tecrit olmuştu, bu kadar tecrit olmuş bir insan daha görmedim—herhangi bir münzeviden bile fazla. İnsan Alaska ya da Kuzey Kanada gibi ıssız bir ülkede bile o kadar yalnız olmazdı ve köpeği de onu yüzüstü bırakınca tamamen yıkılması da son derece karakteristikti.

O halde burada Nietzsche kendi içindeki solgun suçluyu fark ediyor; görüntüsü, deneyimi bu. O, gerçekten bu tecride dayanamayan adamdır. Tabii ki, olağanüstü tecridi hissetmek için herhangi bir suç işlemek yeterlidir, ancak bir Üstinsan olarak buna katlanabilmelidir. Önerdiği şudur: "Kendinizi, hatta suçluluğunuzu idrak edin ve kendiniz için ayakta durun: böyle insanlık zaaflarının ötesinde bir Üstinsan olun." Ancak tepki hemen geliyor; "Solgun Suçlu" nun sonunda, söylediği şeyin belki de kendine özgü sonuçları olabileceğini anlıyor ve sanki oradaymışlar gibi insanlara vaaz vermeye başlıyor: "Söylediklerimi koltuk değneği olarak kullanmayın. Ben size yolu göstereceğim, ama bana dayanamazsınız." Dolayısıyla doğal olarak en karakteristik işlevine geliyor, okumak ve yazmak, diğer insanlardan gelen iletişimleri okumak ve onlara yazarak mesajlar göndermek. İki bölüm arasındaki mantıksal bağlantı budur. İşte o etkinliğin ortasındayız ve diyor ki,

> Bütün yazılmış şeyler içinde, yalnız insanın kanıyla yazdıklarını severim. Kanla yaz, o zaman fark edeceksin ki kan, tindir.

Alışılmadık kanı anlamak kolay değildir; okuyan aylaklardan nefret ederim.

Okuyucuyu tanıyan, artık onun için bir şey yapmaz. Bir yüzyıl daha okunsun—tinin kendisi kokuşacak.

Ya da bir yüzyıl daha yazılsın!

Herkesin okuma öğrenmesine izin verilmesi, zamanla yalnız yazmayı değil, düşünmeyi de bozuyor.

Bunda epey doğruluk payı var.

Tin bir zamanlar tanrıydı, sonra insan oldu, hatta şimdi ayaktakımı oluyor.

Bunu nasıl açıklarsınız?

Mrs. Crowley: Önceki bir Seminerde, tinden türetilen söz ile sözden türetilen tin arasındaki fark hakkında konuşmuştunuz, orada tin sadece bir kavram haline gelitordu. Sanırım "Sevinçler ve Tutkular" bölümündeydi.

Prof. Jung: Evet, ormandaki azizle tanıştığımız en başlarda, benzer bir düşünceyle karşılaştık; orada bu inişten söz ettik. Şimdi Nietzsche'nin bu düşüncesiyle tekrar karşılaşıyoruz; "Tin bir zamanlar tanrıydı, sonra insan oldu, hatta şimdi ayaktakımı oluyor." —sıradan güruh. Tinin tuttuğu yol budur. Peki bu nasıl oldu?

Prof. Fierz: Onu başladığı yerde, Hıristiyanlık'ta görüyoruz.

Prof. Jung: Evet, Hıristiyanlıkta bütün gelişme sürecinde, aslında Yuhanna İncilinin başlangındaki: "Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı" ile başlayarak. Yani söz ve tin hemen hemen aynı şeydir; söz yalnızca tinin yayılımı, görünürlüğü veya işitilebilirliğidir, çünkü tin sözle iletilir. Eğer Tanrı tin yayarsa, bu söz, yaratıcı tin biçiminde olacaktır. Örneğin Mısır yaratıcı tanrısı Ptah, yaratıcı bir sözcüktür; konuşarak üretir—konuşur ve varolur.[1] Dolayısıyla Tanrı'yla birlikte olan Logos, potansiyel yaratılıştı ve konuşarak, etten-kemikten Logosu yarattı: Tanrı, tanrı-adam Mesih'de, insan oldu. Nietzsche'nin burada dediği gibi, "sonra insan oldu." Bu yeryüzü üzerinde, aramızda belirdi, karanlıkta parladı ve karanlık, bunu anlamadı. Bu nedenle, sözü vaaz etmek, karanlığın aydınlatılabilmesi için onu dünyaya açıklamak, hatta zorla anlamasını sağlamak Hıristiyanın görevidir; Kelimeyi anlamaya zorlanmalıdır bile. Söz, yeryüzünde yerleştiği ölçüde, inananlar, kurumlar—evrensel Katolik kilisesi—ürettiği ölçüde, İncilleri uzak yerlere taşıyan misyonlarımız olduğu ölçüde, söz ayağa düşmeye başlamıştır. O, inançlar, taş kiliseler, dogmalar, yasalar, her tür örgütlenmeler haline gelmektedir. Ve böylece daha çok ve daha çok tensel olmuştur, ta ki artık salt insanî bir kilise haline gelerek, kaçınılmaz bir biçimde gücünü kaybedene kadar. Güneş enerjisinin, ışıma ile ışık olarak

[1] Ptah, bkz. yukarıda, 5 Şubat 1935, n. 12.

yeryüzüne ulaşması ve bitkilere; yaşayan, ama ışık olmayan varlıklara dönüşmesi gibidir. Sanki bunlar ışığı soğurmuştur ve o artık ışık değildir.

Gördüğünüz gibi, bu önemli bir süreçtir ve asla bilimsel ya da felsefi düşüncenin nesnesi olmamıştır, çünkü zamanı gelmemişti ve insan zihni olgunlaşmamıştı. Ama böyle süreçlerin felsefenin ya da bilimsel bakışın nesneleri olmalarından çok önce, felsefi mitoloji formunda varolurlar. Örneğin Maniheizm bütün hepsini çok güzel öngörmüştür. Kurucusu Mani, büyük ölçüde Zerdüştlüğe dayalı bir çeşit mitolojik felsefi sistem getirmiştir. *Vohu Manō* tarafından simgelenen sözün, iyi tinin, iyi tutumun ve Angramainyu tarafından simgelenen kötü tutumun, aslında cansız bir şekilde ya da onunla özdeş halde Ahura Mazda'da olduğu düşüncesi vardı; böylece o, iyi ve kötü çehresini dışarı saldığında, dünya da bölündü ve bu yüzden bundan sonra ışığın gücüyle karanlığın gücü arasındaki mücadele ortaya çıktı. Bu eski Zerdüşt öğretiminin Hıristiyanlığın en temel kavramlarının kökeni olduğu çok iyi bilinen bir gerçektir ve tabii Maniheizmin özü de, budur. Mani yaklaşık MS 220'de yaşamıştı ve büyük ölçüde Hıristiyanlıkla karıştırılmış olarak, daha eski Zerdüşt inancının farklılaşmasını temsil eder; "İsa İlahisi" bizzat Mani'nindir; bu da Mesih'i ve muhtemelen diğer öncüllerini tanıdığını gösteriyor. İslam tüm "ehl-i kitabı" tanımıştır; ehl-i kitabı bağışlamak yasaydı, Müslümanlar bunun dışında kimsenin canını bağışlamazdı. Bu çerçevede Hıristiyanlar hoşgörüldü, Yahudiler de, ayrıca Musa ve Yeşu ve diğer peygamberler, *Nebi İsa*, yani İsa Peygamber de tanınmıştı. Ve elbette, Muhammed'den dört yüz yıl daha yaşlı olan Mani de tanınmıştı. Onun sistemine göre, ışık karanlık tarafından neredeyse yutulmuştu. Angramainyu muazzam sayıda ışık çekirdeği yakalamıştı ve her zaman daha fazlasını elde etmeye çalışıyordu, Ahura Mazda ise bu kayıp hafif maddenin geri kazanılması için sürekli mücadele ediyordu. Aslında bu, insan yaşamının ebedi mücadelesidir: insan, belli miktarda ışık özünden ve belli miktarda şeytani karanlıktan oluşur ve her insanda bunların aralarındaki savaş sürer.[2]

Mani'nin muazzam ayrıntılara giren pratik reçeteleri aynı fikirle doludur. Bu, meyvenin paylaşılmasını içeren komünyon simgesinde kendini gösterir. Bunun güzel bir betimlemesi, Berlin'deki Asyatik Müzesinde bulunur: Gandhara'daki Turfan keşif gezisinde Grünwedel ve Le Coq bazı minyatürleri keşfetmişlerdir ve bunların birinde Maniheizm komünyonu betimlenir.[3] Meyve, özellikle üzüm dolu büyük bir kâse vardır, en üstte güneşe benzediği için kutsal bir meyve olduğu ve en çok ışık parçacığını içerdiği, tamamen ışık olduğu düşünülen büyük bir kavun bulunur. Dışı sarıdır, içiyse güzel bir turuncu renge sa-

---

[2] Aziz Augustinus'un ilk başta benimseyip daha sonra şiddetle reddettiği Hıristiyan sapkınlığı Maniheizmin kurucusu Mani, temel inancını Zerdüşt öğretisinden almıştır. 2. yüzyılın sonlarına ait Apokrifal "Yuhanna'nın İşleri" derlemesinin bir parçası olan "İsa İlahisi," adayın, yardımcıların ve Mesih rolünü okuyan birisinin yanıtlarını terennüm ettikleri bir erginlenme ayinidir.

[3] Gandhara manastırları Hindistan'ın en kuzeybatı bölgesinde yer alırlar. Bkz. Albert Grünwedel, *Buddhist Art in India* [*Hindistan'da Budist Sanatı*], yeniden düzenleyen ve genişleten: J. Burgess, çev. Agnes C. Gibson (Londra, 1901).

hiptir: güneşin ta kendisidir. Böylece kavun yiyerek kişi ışık çekirdekleri yemiş olur ve vücudunu aydınlatır, böylece şeytanı onlardan yoksun bırakır ve onları Ahura Mazda'ya geri getirir. Işıkların karanlık tarafından emilmesi söylencesi çok felsefi bir düşüncedir; bu elbette ki, bilinçdışı tarafından sonsuza kadar tehdit edilen bilinç ışığıdır. Zerdüşt'ün zamanından çok daha eskidir; ilkellerde, insanın ruhunu çalmaya, bilinçlerini bastırmaya çalışan ejderhalarla ya da karanlık güçlerle yapılan savaşlarda çok sık görülür. Bu, ilkeller için bilinçdışı tarafından alt edilme tehlikesinin çok daha fazla olması gerçeğinden kaynaklanıyor; duygularından ölümüne korkarlar ve çoğu ayinleri ve birbirleriyle ilişkileri, o bireysel bilinçlerini kaybetme korkusu tarafından yönlendirilir; bu gerçek bir tehlikedir, çünkü o zaman özdenetimlerini kaybederler ve durum son derece nahoş bir hal alır: birbirlerini öldürürler. Bu nedenle, bu tür patlamalar özellikle baskılanır; kabileyi bilinçdışının yıkıcı güçlerine karşı savunmak için tabu nesneleri haline getirilir. Yani ışık ve karanlık arasındaki mücadele teması son derece kadimdir.

Şimdi, bilinç ışık olarak anlaşılabilir, çünkü bilinçli kalmak için belli bir tinin varlığı gerekir. Tin, pek çok durumda orijinal karakterini kaybetmiş olan, çok özel bir kavramdır, ancak *tin* sözcüğü ya da Almanca *Geist* sözcüğünün geçmişi bize ilk başta ne demek istediğini anlatmaktadır. Yunanca *pneuma* ve Latince *spiritus* sözcüğü rüzgâr anlamına gelir ve Latince *animus* sözcüğü de Yunanca *anemos*'la aynıdır, bunlar da rüzgâr anlamına gelir. Rum Ortodoks kilisesinde *Pneuma* hâlâ kutsal rüzgâr olan Kutsal Ruh için kullanılan terimdir; o bir hareket, bir kuvvettir. Ve *Geist* sözcüğü de dolup taşmak anlamında bir kökten gelir; bir tür heyecan, duygusal bir durumdur. İngilizce *aghast* [=donakalmış] sözcüğü de ondan gelen duygusal bir kelimedir ve *ghost* [hayalet] sözcüğü onunla akrabadır. *Geist*, bir gayzer, bir dolup taşma hali, bir etkilenme gibi anlaşıldı. Tüm bu simgesel olgular Pentekost mucizesinde bir araya gelir; ateşli diller, coşkunun ateşi anlamındadır: havariler sarhoş insanlar gibiydi ve güçlü bir rüzgâr evi dolduruyordu.

Bu tindi, ama tin bizim, yalnızca iki boyutlu bir resim, son derece yavan ve etkisiz bir şey haline geldi—hiçbir bedene veya güce sahip olmayan inançlar veya düşünceler; Onlara güç vermek için onlara inanmak zorundayız. Klages'in felsefesinde, tin artık hayatı yok eden şeytandır; ama o hiç olmazsa yıkıcı bir güç atfeder. Ve tine belirli bir önem kazandırmaya çalışan Scheler, onu yine çok yavan bir şey haline getirir; ne çok yıkıcı ne de çok etkilidir.[4] Üretken ya da duygusal olduğu kadar yıkıcı da olan bu güçlü rüzgâr gitmiştir. Artık eskiden olduğu gibi olmayan, zavallı bir şeyimizdir. Bu süreç iki bin yıl içinde gerçekleşmiştir. O, başlangıçta Tanrı idi, o zamandan önce de insanın kendi ruhunun derinliklerindeki anlaşılmaz güçte, "Tanrı" diye adlandırdığı şeyde saklıydı. Ve

[4] Max Scheler (1874-1928), Alman fenomenologu, tin için muhtemelen gözde yorumunu son yapıtında yapmıştır: *Man's Place in Nature* [*İnsanın Doğadaki Konumu*], çev. Hans Meyerhoff (Boston, 1961), özellikle bölüm 2 ve 3. Klages için bkz. yukarıda s. 164 ve 164 dn.

insan bunun evrenin derinliklerinde olduğunu varsayar, çünkü mikrokozmos hiçbir şekilde makrokozmosdan farklı değildir; öyleyse ruhun derinliğinde olan şey, evrenin içindeki sonsuz yaşam kaynağındaydı. Daha sonra görünür ya da işitilir bir hale geldi; *euangelion*, yani müjdeler oldu ve insanlar bunu aldı. Ama daha sonra bir örgüte dönüştü; bu nedenle etkisi yaratılmış şeylerin içinde kayboldu. Çünkü yaratıcı dürtü, sadece bir yaratılış haline geldiği için, yaratılışla birlikte son bulur; bir süre için artık bir dürtü yoktur—kişi kendisini yarattığı şeyden kurtarıncaya kadar. Yaratılışa sadık kalırsa, daha fazlasını yaratamaz. Bu yüzden dünya, tinin kesinlikle boşaldığı bir zamana gelir; kimsenin tinin ne olduğunu bilmediği, yalnızca tinin etkilerinin olduğu—bu etkiler, yaşlıların artık kaybettikleri gençliklerinden söz etmekten hoşlanmaları gibi, gençliklerini hatırlamak için gözle görülür bir çaba sarfetseler de. O halde son iki bin yılda başımıza gelen bu düşüş, Nietzsche'nin burada değindiği olgudur—elbette az çok olumsuz bir şekilde. Şimdi, işini bitirdikten sonra tin nerededir? Bir etki yaratılmıştır, insan bunu görebilir, ama içinde tin bulamaz.

Mrs. Jung: Sanırım bunu daha önce konuştuk; o bedende, maddededir.

Prof. Jung: ve ne tür maddede? Şeytanın o çok meraklısı olduğu maddededir.

Mrs. Jung: Kanda.

Prof. Jung: Evet, çünkü kan, yaşamın sıvı tinidir, ruhun tahtıdır; şeytanla sözleşme kanla imzalanır. Şeytan, özellikle değerini bildiği için bunu istiyor; kanla veya kan aracılığıyla yapılan her şey çok önemlidir. O halde şimdi tinin kanda bulunduğu bir düzeye varınca; dünyanın hangi bölümünde kafanızı kabuktan çıkarıyorsunuz?

Prof. Fierz: Almanya'da.

Prof. Jung: Elbette, Yaşasın Hitler! Çünkü kandaki tin, bilinçdışı tindir; tinin kanda olduğu her yerde bilinçdışı kıpırdanmaya başlar. Ardından bir adam ya da bir millet, bilinçdışı tarafından etkilenecektir; sonra içgüdülerden, ırktan, kandan söz etmeye başlarlar, çünkü onları hareket ettiren şeyin içeriden geldiğini, bir şekilde bedenden geldiğini hissederler. Dolayısıyla doğal olarak bunun kan olduğunu düşünürler ve sonra her şeyi rasyonalize etme hastalığından muzdarip oldukları için onu doğal olarak rasyonalize edeceklerdir. Böylece, onların felsefesi bir kan felsefesi olmalıdır. Tüm o kan ve demir konuşmaları, o ateşle oynama, o savaş korkusu ve savaş şehveti—ki vardır—tüm bunlar bu kan felsefesinden kaynaklanır. Nietzsche'nin nasıl bunun önceli olduğunu görebilirsiniz. Ama onun kuşağı ve gelecek kuşak ve tüm sonraki kuşaklar, Nietzsche'den öğrenecek kadar yetenekli değildir; onlara oluverir. Nietzsche bunu önceden görebiliyordu, çünkü başına gelmişti; kendi yaşamında ve kendi bedeninde, halkının geleceğinin ne olacağını tahmin etmişti.

Gerçek kâhin, kişisel yaşamında, halkının yazgısını deneyimleyen ve halkının hastalığına veya sefaletine kişisel yaşamında çare bulmaya çalışan kişidir. Bunu Eski Ahit'te görüyorsunuz. Örneğin Hoşea, kişisel inançlarını sorun etmeden Rabbin emrine uyarak fahişe ile evlenmişti—bu, halkının simgesiy-

di.[5] Şimdi, Nietzsche'nin kehanetini kabullenmek için nereye kadar ileriye gidebiliriz bilmiyorum. Nietzsche bir kâhin hayatı mı yaşıyordu? Bilmiyoruz. Ancak tehlikeli bir kâhin olduğunu söylemeliyim, bilinçdışının hazırladıklarını doğru sözcüklerle tahmin etti ve yaşamının da ne kadar kâhince olacağını göreceğiz. Elbette *Zerdüşt* oldukça kehanetlidir. Yakın zaman önce başkalarının da o çizgide bir şeyler keşfettiğini gördüm. Maître Michel Nostradamus kehanetlerinde, 1555'te yayımlanan *Les Centuries* adlı kitabında şöyle diyor:

> En Almanie nai tront diverses sectes
> S'approchan fort de L'heureux Paganisme:
> Le coeur captif et petites receptes,
> Feron retour à payer le vrai dine.[6]

İşte buyrun. Yeni paganizmin hangi yüzyılın başlangıcından gerçekleşeceğine değinmese de, Ren'in ötesindeki o kuzey ülkelerinin sakinlerinin kendine has olanakları hakkında bir şeyler hissetmiş olmalıydı. Almanya'da neler olacağına dair doğru sezgileri vardı. Bunu da yalnızca, Nietzsche'nin de öngördüğü gibi, önceden bildiği bilinçdışının derinliklerinden hareketle yapabilirdi.

Mrs. Baynes: Ne kehanetinde bulunuyordu? Ben anlamadım.

Prof. Jung: Oh, Almanya'da mutlu paganizme çok güçlü yaklaşan tarikatların ortaya çıkacağını, kalbin tutsak olacağını ve gerçek kutsallığı anlamanın ya da kabul etmenin bedelini ödemek zorunda kalacaklarını. Bu kitabın ilk baskıları son derece enderdir; İlk kez 1555'te basılmıştı. Ben de oldukça ender 1610 baskısı var. (Bir dahaki sefere göstermek için getireceğim.) Ayrıca Fransa Kralına da yazmış—sanırım İkinci Henry idi—ve 1792'de Fransa'da yeni bir zaman hesaplamasının kullanılacağını bildirmişti; gerçekten de 1793'te Kongre, yılın on aya bölünmesini onaylamış, aylara Germinal, Floreal, Fructidor, Brumaire vb gibi doğal isimler vermişti; 1793'te oylanmıştı, ancak 1792'de yürürlüğe girmişti bile. Yani ihtiyar Michel Nostradamus maddi olarak haklıydı.[7] Son derece tuhaf bir adamdı, ancak bu kehanetlerde gerçekten şaşırtıcı şeyler vardır ve onların 3796 yılına kadar geçerli olduklarını söylemiştir. Bunları basitçe bilinçdışını okuma yoluyla edinilen öngörüler olarak niteliyorum. Oldukça haklı olduğundan kuşkum yok ve MS 6000 ya da 10 000 yılları için de kehanette bulunsaydı, yine inanırdım. Neden olmasın? Böyle şeyleri öngörebiliyorsa, neyi öngöremez ki? Bilinçdışına daha yakın olsak muhtemelen hepimiz çok daha iyi

---

[5] Hoşea 1:2-3.

[6] "Türlü tarikatlar doğacak Almanya'da / Mutlu paganlığa çok yaklaşan, / Kalp tutuklu ve küçük dönüşlerde, / asıl aşarı ödemek için dönecekler." Bkz. Jung, "Nostradamus'un Kehanetleri," TE 9 ii, böl. 7. Henry C. Roberts, *The Complete Prophecies of Nostradamus* [*Nostradamus'un Tüm Kehanetleri*] (New York, 1949) editörü, bunu "Pagan Nasyonal Sosyalizm doktrininin yükselişine dair kâhince bir betimleme" olarak adlandırmıştır (s. 107).

[7] Nostradamus 1557'de Kral İkinci Henry'ye, dünyanın yaratılışıyla İsa'nın doğumu arasında geçen zamanı 4173 yıl ve yaklaşık (!) sekiz ay olarak hesapladığını yazmıştı. Ardından astrolojik dönemleri belirtmişti.

birer kâhin olurduk—elbette daima bilinçli bir zihinle. Gördüğünüzün farkına varmanız için gözlerinizin açık olması, bilinçli kalmanız gerekir.

Evet, tinin güruha düştüğünde, kendi yaratılışında kaybolduğunda, bu kez kanda tekrar ortaya çıktığını söyledik. Yani 19. yüzyılın ikinci yarısında olduğu gibi, arada tinin hiç olmadığı bir tür gizli zaman vardır. Daha sonra derinlikler hareket etmeye başlar ve büyük savaşa neden olan en yıkıcı psikolojik gelişmelerin, kanının ve onun ima ettiği diğer şeylerin ilk kıpırdanmaları olduğunu varsayarsak muhtemelen gerçeğe çok uzak değiliz. Şimdi atladığım bir ayrıntı var: Dr. Kirsch, "Kanla yaz, o zaman fark edeceksin ki kan, tindir" ifadesinden sonra gelen "Alışılmadık kanı anlamak kolay değildir" cümlesine dikkatimi çekti; Burada Nietzsche çok önemli bir şeyin farkına varıyor: kişi kandaki tinle harekete geçirildiğinde, aslında kendi kanıyla ve o başka ne anlama geliyorsa, onunla hareket eder: o zaman başkalarının kanını anlamak hafife alınacak bir mesele değildir. Yani *le coeur est captif*, kan kalptedir ve kalp bu kan fikrine, bu kan duygusuna ve gerçeğine yakalanır. Kişi o kadar çok kendisidir ki, diğer kanı, başka kişilerin ifadesini anlamakta çok zorlanacaktır. Tıpkı bir hastanın analizin başlangıcında kendi bilinçdışı gerçekleri tarafından yakalanmasına benziyor. Başka bir şey düşleyemez, başka bir şey konuşamaz—tamamen kendi psikolojisindedir ve sonra kendini dünyaya yayar ve başka kimsenin bakış açısını göremez. Bu insanları diğer kişilerin de kendi psikolojilerine sahip olduklarını görmelerini sağlamak, analizin en acil görevlerinden biridir; bunun ne kadar az farkında oldukları inanılmaz bir şeydir. Gayet makul kişiler, başkalarının sadece kendilerine benzer değil, tıpatıp aynı oldukları önermesinden başlar ve onların istedikleri gibi davranmıyorlarsa, yanlış onlardadır.

Tabii ki bu sadece hastanın değil, aynı zamanda analistin de çıkmazıdır, ki bu da daha da dikkat çekicidir. Ama çok net olarak görülebilir. Her ne biçimdeyse bilinçdışına dokunulduğu andan itibaren haklı olduğunu düşünmek analistin hastalığıdır; az çok dengede tutmak için herkesin iyi mizaçlı olması gereklidir. Çünkü bilinçdışına dokunan biri, kâhin olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bunun nedeni basitçe, her ne biçimde olursa olsun kendisine sunulan bilinçdışına dokunan kişi anında yakalanır ve tin insandan daha güçlü olduğu için, kendini kurtaramaz: o, çok büyük bir güçtür. Tin kanda olduğu zaman da, kişiyi kan yakalar. Suyun içindeyse su yakalar ve bir taşın içindeyse, taş yakalar ve tüm önerileriyle birlikte bu maddeye dönüştürülür. Kişi kan tarafından yakalanırsa bu bir tür sarhoşluğa neden olur ve gözünü kan bürür. Bu üzücü gerçeği derinlemesine düşünürseniz, aslında dünyada olan birçok şeyi anlayabilirsiniz; bir yandan olumlu, diğer yandan olumsuzdur. Kan konusunda ister korku dolu, isterseniz hevesli olun, hepsi aynı kapıya çıkar. Ve son derece tehlikeli bir durumdur; çünkü kan, genellikle karanlığın tanrıları olan kitonik güçlerin karakteristiği ya da niteliğidir.

Şimdi, sizin için yaptığım resim oldukça karanlıktır ve sadece bu aşırı olumsuz yönüyle kalmam gerçekçi olmaz; çünkü aynı zamanda başka bir yönü de var. Eski üstat Michel Nostradamus'un dizelerini de bu nedenle size kıs-

men aktardım; Almanya'nın "l'heureux paganisme," *das fröhliche Heidentum* noktasına yaklaştığını söylediğini fark etmiş olabilirsiniz. Gördüğünüz gibi bu, Nietzsche'nin ifadesiyle birebir aynı, bu onun deyimi: şen bilim, *die fröhliche Wissenschaft*, felsefesine bu adı veriyor; onun *Heidentum*'u [paganlık] çok neşeli ve komik ve son derece keyifli bir konudur. [8] Böylece bu çok korkunç şeyin, kanın son derece eğlenceli bir yönü varmış gibi görünüyor. Örneğin zamanımızın fiili olgusunda gördüğümüz gibi, pagan eğilimler kanın tininden çıktığı zaman, onu hoş değil, zevksizce de değil, ama tamamen akılsız bir yönüyle görüyoruz. Yine de insanlar kendilerini *heureux paganisme* ile hoşnut edebilse ve bu işi bu kadar ciddi bir hale getirmeseler, her şey yoluna girecek; boynuzlu ve tüylü bacaklara sahip bu komik tanrıların bir kısmı çiçekli çayırlarda hâlâ bir yerde dans edebilir, belki de ara sıra sazların arasından flüt sesini de duyardınız. Fakat eğer bir sistem kurarsanız—ki Almanlar hep bir şeylerden sistem kurmak gibi talihsiz bir alışkanlığa sahiptir—o zaman bu sadece zevksizlik haline gelir ve son derece üzücüdür. Çünkü *heureux paganisme*'in, kağıtların, kanun kitaplarının, İncillerin ve dua kitaplarının ve Tanrı bilir daha nelerin kuru hışırtılarıyla hiçbir ilgisi yoktur; bu şeyler bir alttaki düzeye aittir.

Son seferde ele aldığımız farklı bilinç katmanlarını hatırlıyorsunuz: ilk önce her şeyin mükemmel örgütlendiği ve açıklanabilir olduğu, bilincin en üst dünyası, günışığı alanı; sonra bir alttaki düzeyde kişisel bilinçdışı bulunur, alacakaranlığa ait şeyler; onun da altında derin bilinmezlik vardır. Şimdi, günümüzde olan şeyler, kan tininin alacakaranlık bölgesinden gelmektedir. Ve bu tini üstteki katmandan anlayanların vah haline, çünkü orası Hıristiyan kalır. Dolayısıyla derinliklerden çıkan her şey özümsenmelidir. İçerdiği bütün iyilikle yukarıdaki her şeyi yoketmeyecekse, makul bir biçime kanalize edilmelidir.

Örneğin size kendimi doktor, hatta profesör olarak tanıttığım zaman, gündüz gözüyle hayli oturmuş bir pozisyondayım; kamuya açık konferanslarım var, malımı "analitik psikoloji" olarak adlandırırım; ki insan bu tür konularda mantıklı bir tavırla konuşur. Doktorları eğitirim, kongrelere giderim, şu-şu derneklerin başkanıyım ve tüm bunlar, dengeli bir birey, bir yurttaş ve doğru düzenin bir adamı olduğumu gösterir. Ve bu önemlidir, çünkü an itibarıyla, bilinçdışı güçlerinin örgütlenebileceğine dair bir güvenceyim. Aşağıda bir alacakaranlık tabakası olduğunu bilmeyenler açısından bu aşikâr bir şeydir ve alacakaranlık bölgesinde zaman geçirmeme anlam veremezler, çünkü orada bir şey olup olmadığını bilmezler: sadece hayret ederler. Örneğin Almanya'da olanları anlama konusunda kesinlikle yetersiz kalırlar; silahsızlanma konusunda neden sonuç çıkmadığını anlayamazlar; Milletler Cemiyeti hakkında çok düşünürler ve asla bunların bir işe yaramayacağını anlamazlar. Sonra, altta bir şeyler olduğunu fark eden insanlar açısından, bu dünyada oturmuş olmam önemlidir, aksi takdirde bir güve veya kelebek gibi sürüklenen, tamamen güvenilmez bir şey olur-

[8] Nietzsche'nin "tüm kitaplarımın en kişisel olanı" dediği *Şen Bilim, Zerdüşt*'ten hemen önce kısmen yazılmış, ama yaklaşık beş yıl sonra tamamlanmıştı.

dum ve bu, ani bir güven yoksunluğuna neden olurdu: insanlar ancak gerektiği biçimde oturmuşsam güven duyarlar. Bu nedenle, insanların bu makul gün ışığı dünyasında oturmuş olmaları çok önemlidir, çünkü olmadığı ölçüde güvenilir değildirler ve kimsenin onlara güvenmemesine şaşmamaları gerekir. Güvenilir olmalıdırlar ve sadece burada olduklarında güvenilir olurlar. Gündüzü destekleyen her şey dünyanın bir direğidir ve bu nedenle korunması gerektir ve derinliklerden çıkan kanın akışını olabildiğince kanalize etmeye çalışmalıdır.

Bu son derece tehlikeli bir zaman ve insanlığın bilinçli tarihinde hiç görülmemiş bir sorunla karşı karşıyayız. Hıristiyanlığın erken dönemleriyle kıyaslayamazsınız, çünkü o hareket kandan değil, yukarıdan, parlayan bir ışıktan geldi. Bu ise ışık değil, karanlıktır; karanlığın güçleri bize doğru geliyor. Bu nedenle biz balıklarmış gibi yüzmemeye, insan olduğumuzu hatırlamaya dikkat etmeliyiz; kendimizi kapatıp körü körüne kendimizi savunarak direnmemeliyiz. Zamanımızın ve yaklaşan zamanın simgesi, akan ne olursa olsun onu yakalamak ve onu bereketli yaşam suyuna dönüştürmek için elinde bir kap tutan Kova burcudur. Önceki dönemin simgesi Balık burcuydu ve onlar yüzebiliyordu; o insanlar yeryüzünden tinin gücüyle kurtuldular, çünkü tin o zaman üstte, aydınlıktaydı. Bugün aydınlıkta değil, kanda, bu nedenle durum tamamen farklıdır; onu iki bin yıl önceki koşullarla karşılaştıramayız.

Görüyorsunuz ki, kan tarafından harekete geçirilmek, şeylerin görünür hale gelmeye başladığı alacakaranlık bölgesindeki şeyler tarafından harekete geçirildiğiniz anlamına gelir. Ve eğer bu gerçekle ilgili bir şeyler yapmak istiyorsak, kesinlikle gün ışığında örgütlememeliyiz; alacakaranlıktan gelen bir olgu olduğu ölçüde uzakta tutulmalıdır. Büyük bir örgütlenme olmamalıdır; insan yaşamını zenginleştiren ama sarsmayan bir *heureux paganisme* olmalıdır. Nehri en güzel tarlalarınıza doğru çeviriyormuşsunuz gibi; elbette suya gereksinimleri vardır, ancak bütün bir nehri onlara doğru çevirirseniz, onları mahvedersiniz. Ve o kan nehrinin önünü açarsanız, en korkunç yıkım olacaktır. Ama onu yerinde tutar, onunla ilgili çok fazla yaygara yapmazsanız, oldukça hoş olacaktır. Bu konuda çok açık konuşmayın, ihtiyar Pan'ın yine ormanda ortaya çıktığından söz etmeyin; yoksa insanlar deli olduğunuzu söyler. Ormanda Pan bir an için gözünüze çarparsa, onu bir parça olsun görmüş olduğunuz için çok mutlu olun; ama unutmayın ki, böyle bir gizemi bilmek pek hoş değildir: bu konuda konuşamazsınız. İyi bir şişe şarap gibidir; bir bardak içki içmeyi sevdiğinizi söylemeniz mümkündür, ama sarhoş olduğunuzu söylemeyin. Sarhoş olmak bazen çok güzeldir, ama bunu yüksek sesle söylemeyin, yoksa insanlar sarhoşluğu örgütlediğinizi, şarap tüccarlarından rüşvet aldığınızı veya hastalarınızı alkol ile beslediğinizi söylerler.

Her şeyin açık olduğu, her şeyin kanalize edildiği veya düz bir yol üzerinde bulunduğu gün ışığında insanlar böyle konuşurlar; aşağıda, alacakaranlıktaysa güzelce toparlanmış, çok keyifli, çok yararlı, bazen yaşamsal önem taşıyan, hatta belki hayatınızı kurtaran küçük bir gerçek vardır. Ama açık havada örgütlenmemelidir, yoksa tamamen bir zevksizlik haline gelir ve o zaman ahlaksızlaşır. Bir

ahlaksal çatışmanız varsa, sarhoş olarak ona cevap vermek çok ahlaksızcadır; asla, "Bu, kitaplara göre, bir şişe güçlü şarap içip sarhoş olarak ve sonra çözülebilecek bir çatışmadır" diyemem. Biri yukarıdayken böyle konuşur, ama aşağıdaki katmanda reçete gibi şeyler yoktur. Sadece bazı deneyimler, bazı fazla ışık tutmanın iyi olmadığı bazı gerçekler vardır. Ve bu mikropları rahatsız etmek de yanlış olur, çünkü burada az çok örgütlenebilmek için belki yüzyıllarca zamana gerek duyan yeni bir yaşam biçiminin girişimleri vardır. Eğer bunu hemen kaldırıp bir sistem kurarsanız, elinizdeki Almanya'dır ve bu gerçekten iyi bir örnek değildir. Dolayısıyla kanın bu gerçeği en üzücü sorundur, çünkü aslında düzen olmayan bir düzeni getirir ve insancıl bir düzen haline getirilemez.

Tabii hepimiz sözde *neuheidnische Bewegung*'u[9] düşünüyoruz ve buradaki hatayı da görüyorsunuz; o örgütlenmemeliydi. Herhangi birisi bir Wotan deneyimi yaşamışsa—ve bunların olduğundan kuşkum yok—sessiz durup kendi kendine, "Eh, bu geçmiş çağlara hoş bir sürçme" diye düşünmelidir. Ya da başka bir tanrı, başka birine bir oyun oynarsa, bunu tutup altında çocukların vaftiz edildiği, insanların evlendirildiği bir sistem ya da belli bir amentünün bir nesnesi haline getirmeye çalışmamalıdır. Bunların hepsi bireysel fantezilerdir; yüzyıllar içinde belli bir şeye gelişebilecek tohumlar, hayal meyal olasılıklar olabilir, ama şimdilik bireysel, hatta belki pişmanlık duyulabilecek bir sürçmedir. Elbette aynı zamanda gerçek ve dolu bir yaşamın, gelmesi gerektiği gibi kandan gelmesinin daima biraz üzücü olduğunu kabul edebiliriz. Mutluluğun en büyük toplamı, yaşamın doruk noktası ya da yaşamın gerçek anlamı değildir; yalnızca çok naif insanlar böyle şeylere inanabilirler. Eğer en büyük mutluluğa sahipseniz, o zaman bunu takdir edemiyorsunuz demektir. Örneğin ilkeller cennetin en büyük miktarda yiyeceğe sahip olmak olduğuna inanırlar; ama bir ilkel bile, eğer bir süre için arzusuna gem vurabilse, bunun saçmalık olduğunu fark ederdi. Bu, Schlaraffenland adında bir cennete girmek için üç hafta boyunca kek yenmesi gereken bir peri masalı gibidir.[10] Burada doldurulmuş güvercinler doğruca ağzınıza uçar, pınarlardan şarap akar, ağaçlar sosis kaplıdır ve kızarmış domuzlar bir dilim kesip alabilmeniz için yanlarında çatal bıçakla çevrede koşuşur. Tabii, kim olsa bir saat içinde hastalanırdı.

En büyük iyilik, mutluluk, tam bir saçmalıktır; gerçek iyi yaşam, yarı mutluluk ve yarı çiledir.[11] Ve bu nedenle Tanrı insan için her zaman biraz üzücü olan bir yaşam tasarlamıştır. O zaman bir sorun yoktur, o zaman kişi canlı olduğunu hisseder: güzellik güzel, çirkinlik çirkindir, her şey yerli yerindedir. Çünkü bu örgütlenme, yeni paganlık, çoğunlukla siyasal nüfuz nedeniyle olsa da, yine de bir gerçektir

---

9 *Neuheidnische Bewegung*: yeni-pagan hareket.

10 Grimm'de, "Schlaraffenland Öyküsünde" tembel ve her şeyin el altında bulunduğu bir ülke anlatılır—Rahatlık ve Huzur Diyarı gibi.

11 Jung muhtemelen burada—olumsuz biçimde—yararcı sloganı düşünüyordu: "En çok için en büyük mutluluk." Nietzsche de bu felsefeyi aşağılardı, örneğin "Nihayetinde hepsi *İngiliz* ahlakının haklı çıkmasını ister, bunun insanlığa en iyi hizmet olduğu ya da 'genel yararlılık' veya 'en çoğun mutluluğu' için mi? Hayır, İngiltere'nin mutluluğu için," demişti (BG & E, no. 228).

ve yıkıcı bir gerçektir. Elbette çok sayıda tohum içermekle birlikte, onları kullanan akıllı insanları gerektirir; ne kadar büyük bir örgütlenmeyse, o kadar da aptalcadır; Bu yeni hareket ne kadar çok taraftar bulursa, o kadar abes olacağından kesinlikle emin olabilirsiniz. Koyunları, hiç değilse evrensel olan, iyi örgütlenmiş bir kiliseye bırakmak daha iyi olurdu—bir kilise için tek telafi edici faktördür. Ancak bir tür pagan karakteri olan milli bir kilise iyi bir alamet değildir.

Mrs. Sigg: İnsanoğlunun tin, su ve kanla birlikte yeniden doğması gerektiği şeklindeki eski Hıristiyan öğretisinin anlamını anlayabilsek, bu bizim için bir çözüm olmaz mıydı diye merak ediyorum.

Prof. Jung: Eh, elbette erginlenme sürecinin dönüşümünden geçmeden kurtulunamayacağı son derece sağlıklı bir öğretidir. Bu nedenle yeni bir din başlatmak kesinlikle imkânsızdır. İnsanlar yeni bir inancı benimsemeden önce dönüşüm ayininden geçmelidir. Ve bu yeni hareketlerde olmaz; kurucuları için bile geçerli değildir. Çünkü usulüne uygun olarak erginlenme edildiyseniz, bir din kurma arzusunu kesinlikle kaybedersiniz, çünkü dinin aslında ne olduğunu bilirsiniz.

Prof. Fierz: Alman ve Fransız Hıristiyanlığının arasındaki farkın ele alındığı 1925 Seminerinin raporunu henüz okudum.[12] Bir Amerikalı beyefendi, Hıristiyanlık Fransa'ya geldiğinde, Roma kültürü tarafından özümsendiğini, bu nedenle Fransa'daki erken Katolik kilisesinin aslında Roma'dan gelen düz bir hatta olduğunu ve değişmediğini söylemiş. Almanya'daysa paganlığın yıkılması ve yeni dinin bunun üstüne kurulması gerekmişti, bu nedenle hiçbir dayanağı veya sürekliliği yoktu. Luther bu yüzden Almanya'da mümkün olmuştu, ama Fransa'da mümkün değildi.

Prof. Jung: Evet, bu yadsınamaz bir tarihi gerçektir. Fransa ve İtalya'da Hıristiyanlık için gereken zemini Roma uygarlığı hazırlamıştı ve bu nedenle tamamen uydu ve hâlâ da uyuyor; ama Almanya'da uymamıştı, çünkü Almanya hazır değildi. Şu sıradaki sıkıntılarımızın bir ek nedeni de budur, neden sadece Almanya'da ortaya çıktıklarının da. Ama aslında bütün dünyada, başka biçimlerde ortaya çıkıyorlar. Örneğin Birleşik Devletlerdeki savaş sonrası ortaya çıkan o dehşetli ahlaksızlık dalgası da aynı olgudur. Pekâlâ, şimdi,

> Kanla ve mesellerle yazan, okunmak değil, ezberlenmek ister.

Burada kan tininin başka bir niteliği ön plana çıkıyor: yani kanın tininden yazarsanız, sadece onun tarafından yakalanmış olmakla kalmaz, kendi sözlerinize de yakalanırsınız. O halde sözleriniz, düşünceleriniz, hoşgörüsüz, buyurgan olmanıza neden olan bir önem taşımaya başlar; insanlar sizi *okuyacak*, toptan yutacaktır, ya sizinledirler ya da size karşıdırlar. Bu hoşgörüsüzlük elbette diğer insanların kanını anlamanın zorluğudur.

> Dağda en kısa yol doruktan doruğadır, ama bu güzergâh için bacaklar uzun olmalıdır. Meseller doruk olmalı ve konuşulanlar da iri yarı olmalıdır.

---

[12] Bu Analitik Psikoloji Semineri idi, Zürih, 23 Mart-6 Temmuz 1925.

Bu bir çeşit megalomanidir; kişi kendi önemiyle dopdoluysa, o zaman doğal olarak sıradan bir kalabalığa hitap etmesi imkânsızdır. Seyircisi en azından devlerden oluşmalıdır; o daima tanrıların arasında olmalıdır. Ve çevreniz elbette münhasıran tanrılardan oluşmadığına ve soylu insanlar arasında da belirli insanlar olduğuna göre, hemen oracıkta iyileştirilmeleri gerekir.

> Hava temiz ve hafif, tehlike yakında ve ruh, çocuksu bir neşeyle dolu: bunlar birbirine iyi yaraşır. [Hem de nasıl!]
>
> Ben etrafımda gulyabaniler isterim, çünkü ben cesurum. Hayaletleri kaçırtan cesaret, kendisine gulyabaniler yaratır—gülmek ister.

Bu dizeler de yine oldukça zevksizcedir; bu elbette megalomanidir. Yine de o şeyi az çok doğru bir biçimde görüyor. Kandan çıkanın çok yüksek ve ayrı duran bir tin olduğunu ve onu karşılamak için çok cesur bir tutum gerektiğini anlıyor. Ayrıca, bu tinin neşeli bir garezle dolu olduğunu, doğru tutuma sahipseniz şen bir niteliği—o *heureux paganisme* olduğunu görmeden edemezsiniz. Sanki, "Tanrı aşkına bu kadar ciddiye almayın!" demeliyim. Dış görünüşüne bakarak değerlendirmediğiniz sürece çok yüksek ve çok hassas bir şeydir; yine de bu derin meselelerde şen bir ifadeyi korumak gerekir. O zaman yaklaşık olarak bam teline basmış olursunuz. Örneğin "Ben etrafımda gulyabaniler isterim, çünkü ben cesurum" elbette yanlış ifade edilmiştir, ama doğrudur; etrafında gulyabaniler olmasını istiyor, çünkü o kadar cesur değil, aslında korkuyor ve ne yazık ki korkusunu kabul edecek kadar cesur değil. Korktuğunuzu söylemek çok daha cesurcadır; cesur olduğunuzu söylemek neredeyse korkak olduğunuz anlamına gelir, çünkü korkunuzdan korkarsınız. Eğer etrafınızda gulyabaniler olsun istiyorsanız, yalan söylemiş olursunuz, çünkü etrafınızda *yalnızca* gulyabaniler var diye korkuyorsunuz. Ve sadece gulyabanileriniz varsa, aşırı yalnızsınız demektir; o zaman yalnızlığınız gulyabanilerle dolup taşar ve son derece tekinsiz bir hal alır. "Korkuyorum. Etrafımda gulyabaniler olduğunu ve hiç insan olmadığını farkettim. İnsanları korkutup kaçırdım ve şimdi terkedilmiş yollarımda sadece hayaletler var" dese, gerçeği söylemiş olurdu. Sonra da cesaretin gülmek istediğini söyleyerek devam ediyor. Eh, kabul edilmemiş korkudan oluşan cesaret, katlanılır olmak için gülme gereği duyuyor. Dolayısıyla doğru vizyona sahip, ancak tutumu vizyona yetişemediği için, tuhaf bir biçimde çarpılmıştır. Bu nedenle, vizyonu tersine çevirmek zorunda kalıyor ve o artık aynı değil, artık yaralı değil ve trajik bir hal almış durumda. Çünkü o gulyabaniler zaten deliliktir. Çevreniz canlanmaya ve sizinle konuşmaya başladıysa, bu delilik demektir; ama bir kurbağaya, bir sincaba ya da size komik bir şey söyleyen bir yaprağa gülümseyebilir ve bundan söz etmezseniz, onunla ilgili bir sistem oluşturmazsanız, o zaman ormanda harika bir gün geçirmişsiniz demektir: sağlıklısınız ve iştahınız iyi ve çok iyi uyuyacaksınız. Gulyabaniler tarafından kuşatılmıştınız ve yalnızlığınız son derece güzel bir bahçeydi. Ama bundan söz etmeyin, çünkü o zaman gulyabaniler kaybolur ve yerlerine hayaletler gelir.

SEMİNER IV

29 Mayıs 1935

Prof. Jung:
Metnimize devam ediyoruz:

> Artık sizinle aynı duygulara sahip değilim, altımda gördüğüm bu bulut, beni güldüren bu siyahlık ve ağırlık—bu sizin fırtına bulutunuzdur.

Burada çok önemli bir şeyi betimliyor; altındaki bulutun, siyahlığın ve ağırlığın, bu özel tutumunu, neden ona güldüğünü açıkladığını söylüyor. kendisini özellikle hafif hissediyor, çünkü başkalarını aşağı çekecek olan, onlar için tehditkâr bir fırtına bulutu olan siyahlığın üstünde duruyor. Ondan korkmakta haklıdırlar. Ama bunu hafife alıyor ve bu, doğal değil; kendini kesinlikle fazla yükseğe koyuyor, hatta bir dans eden tanrıyla, bazen mezarlıktaki bir cesedin üzerinde dans ederken betimlenen büyük Yaratıcı ve Yıkıcı Shiva'yla özdeşleşiyor. Dolayısıyla diyor ki:

> Yükselmek istediğiniz zaman siz yukarı bakarsınız; bense aşağı bakarım, çünkü ben yükselmişim.

Ağır bir şeyi hafife alarak dengeleyici bir hareket yapıyor; basitçe diğer tarafı tutuyor ve siyahlıkla özdeşlikten çıkıyor. Ama böylelikle kendi gölgesinden kurtulup salt bir fikir haline geliyor; kendisini insan yapacak olan ağırlık ve korku ve karanlığı arkasında bırakarak kendini insanlıktan ayırıyor. Bu elbette tanrıyla özdeşliğe yol açacaktır ve bu, şişmedir; havayla ve havanın hayaletleriyle özdeşleşmiştir, onun gulyabanileri bunlardır. Burada kaçınılmaz meseleye, çılgınlığa hazırlanmaktadır: bu çok belirleyici bir andır. Çünkü Solgun Suçlu'yla ilgili bölüm aslında burada devam ediyor. Suçlunun vizyonuna katlanamaz; bu da onun

soluk bir suçlu olduğu anlamına gelir; bu nedenle özdeşlikten çıkar, bir balon gibi yükselir ve böylece gulyabanilere kurban olur. Şimdi devam ediyor:

> Aranızda hanginiz hem gülüp hem de yükselebilir? En yüksek dağlara tırmanan, bütün bu trajik oyunlara ve trajik gerçeklere güler.
>
> Cesur, kaygısız, alaycı ve zorlayıcı—bilgelik böyle olmamızı ister; o bir kadındır ve hep yalnızca bir savaşçıyı sever.

Elbette bilgelik bir kadın, Sophia'dır ve elbette savaşçıdan başka kimseyi sevmez, ama savaşçı bir hava varlığı, bir mezarlık dansçısı olarak anlaşılmaz. O, tüm tehlikelerin arasında, gerçekten yaşam savaşı verir, bulutlarda dans etmez. Nietzsche'nin kişisel yaşamında da bir koşutluk vardır: *Zerdüşt*'ü yazdığı sırada, her türlü nevrotik sıkıntıdan mustarip olduğu için Basel Üniversitesindeki profesörlük görevinden ayrılmıştı ve parası da olmadığı için, Basel'deki bazı varlıklı insanlar tarafından destekleniyordu. O para ile *Zerdüşt*'ün büyük bölümünü yazdığı Engadine'de, bulutların üstünde yaşadı. Yani kişisel hayatında bile bulutlarda yürüyordu, ayağının yere hiç basmadığının farkında bile olmadan, başkalarının yardımseverliği sayesinde yaşıyordu. Aslında ayakları yere basıyor olsa *Zerdüşt*'ü nasıl yazardı, hatta yazar mıydı, bilemeyiz. Ben hep Mesih'n ancak otuz üç yaşına gelebilmiş olmasına üzülürüm, çünkü elli ya da o civarda bir yaşa gelmiş, eşi ve yarım düzine çocuğu olmuş halini bilmek isterdim. Öğretisinin o zaman ne olacağını merak ediyorum. Bazı şeylerin tamamen farklı olacağını düşünüyorum. Normal insan ömrü otuz üç yıldan fazla sürdüğü için ve çoğu insan evlenip çoğaldığı ve yaşamın savaş alanında, hatta mezarlıklarda oldukları için, yaşamı varoluşun karanlığına tamamen doğmamış insanlardan farklı görmelidirler. Nietzsche gerçekten kaygısız, alaycı ve saldırgandı—bunların hepsi gerçek yaşamında vardı. Böyle olabiliyordu, çünkü tam olarak doğmamıştı, bir insan vaadi asla ortaya çıkmayan bir girişim olarak kalmıştı; bu yüzden öğrettiği şey sabun köpüğünün ya da bir kelebeğin söyleyeceği kadardır—hayır, bir kelebeğin bile değil, çünkü bir kelebek çok gerçektir. Bir kelebek, bulutların üstünde dolaşmayı hayal etmez, yeryüzü civarındaki bulutların altında, çiçekler ve eşleri gibi şeylerin arasında bulunur.

> Bana diyorsunuz ki: "Yaşama katlanmak güç!" Ama tan ağarırken gururlanıp akşam teslim olmak neye yarar?
>
> Yaşama katlanmak güçtür: o halde o kadar hassas olmayın! Bizler hepimiz dayanıklı erkek ve dişi yük eşekleriyiz.

Bu tam da olmadığı şeydir, ama böyle konuşmak kolay geliyor; kavganın dışında olduğu için, üstündedir.

> Üzerine bir çiğ damlası düştü diye titreyen bir gül goncasıyla ortak neyimiz var?

Eh, kendisi ucu ucuna kurtulmuştu.

> Yaşamı sevdiğimiz doğrudur; yaşamaya alıştığımızdan değil, sevmeye alıştığımız için.

Bu muazzam bir cümle. Sevmeye alışık olduğumuzu söylüyor. Ama neyi? Diyelim ki yaşamı sevmeye, ama insan yaşamı severse, elbette ondan bir şey çıkarmalıdır. Çünkü yaşam gerçek olmak ister; yaşamı seviyorsanız gerçek haliyle yaşamak istersiniz, şeylerin üstünde uçuşan salt bir vaat olarak değil. Yaşam kaçınılmaz olarak gerçekliğe götürür. Yaşam suyun doğasına sahiptir: her zaman en derin yeri arar, ki bu da her zaman aşağıda, yeryüzünün karanlığında ve ağırlığındadır. O bakıma burada söylediği sadece sabun köpüğüdür.

> Sevgide daima biraz delilik vardır. Ama deliliğinde de her zaman bir mantığı vardır.

Bu çok doğru, ancak bu koşullarda tehlikeli bir konuşma tarzıdır.

> Ve yaşamı seven bana da; aramızdaki kelebekler ve sabun köpükleri ve bunlar gibi olanlar, mutluluğu en iyi yaşayanlardır gibi görünüyorlar.

İnsan bu mutluluğa güvenemez, özellikle de *Zerdüşt*'teki bu coşkuların hepsinin bedelinin, Nietzsche'nin asla düşüncesinin üretimiyle bağlantısını göremediği korkunç baş ağrısı ve kusma günleriyle ödendiğini biliyorsa.

> Bu hafif, şaşkın, şirin, capcanlı perileri uçuşurken görmek—bu, Zerdüşt'ü gözyaşlarına ve şarkılara boğar.
>
> Ben yalnız dans etmesini bilen bir tanrıya inanabilirdim.

Biz o Tanrı'yı biliriz, ama ona yıkıcı denir ve dansı da maalesef mezarlıkta gerçekleşir.

> Ve şeytanımı görünce, onu ciddi, titiz, derin ve vakur buldum; o, ciddiyetin tiniydi—onun aracılığıyla her şey çöker.

Yaşamın en derin yerleri aramak yönündeki o çok normal, çok sağlıklı, hatta kaçınılmaz eğilimi, onun için şeytandı. Ve kim Zerdüşt'ten daha ağırbaşlı, daha vakur, daha derin olabilir ki? Gördüğünüz gibi, şeytandan kurtulamıyor.

> Öfkeyle değil, gülümsemeyle öldürürüz. Haydi, ağırlığın tinini öldürelim!
>
> Ben yürümeyi öğrendim; o zamandan beri koşuyorum.

Çünkü yürümeyi ne kadar çok öğrenirse, o kadar hafifler ve o kadar daha hızla koşar—bir tür çığ gibi.

> Ben uçmayı öğrendim, o zamandan beri bir yerden kımıldamak için itilmeye ihtiyacım kalmadı.
>
> Artık hafifim; artık uçuyorum; artık kendimi altımda görüyorum. Şimdi içimde bir tanrı dans ediyor.
>
> Böyler buyurdu Zerdüşt.

Burada gerçekten içindeki delilik için hazırlık aşaması olan psikolojik süreci ortaya çıkarıyor. Bu, insanın kendi bedeniyle çok tuhaf bir ilişkiye sahip olduğu belirli çılgınlık biçimlerinin başlangıcında çok sık görülen bir belirtidir. Örneğin sıklıkla bedenlerinin ağırlığı olmadığı, kendi ayak seslerini duyamadıkları fikrine kapılırlar. Ayrıca, uçma girişimlerinde de bulunabilirler ve bu nedenle birçok durumda intihar olduğu sanılan durumlar meydana gelir; yerçekimi yasasını unutarak dördüncü kattan atlarlar ve tabii kaldırıma çakılırlar. Ve aslında ne yapmaya çalıştıklarını da açıklayamadıkları için de, buna sağlıksız zihinden kaynaklanan intihar vakası denir. Ya da suyun üzerinde yürümeye çalışırlar ve boğulurlar.

Benzer bir vakayı hatırlıyorum, Üniversiteden bir arkadaşım, tıp sınavlarına benimle aynı zamanda giren zeki bir adamdı ve aynı ölçüde başarılı olduğu için insanlar onun olağanüstü bir kariyere sahip olacağını düşünüyorlardı. Ama yaklaşık on yıl sonra askerdeyken karşılaşana kadar, ondan bir daha haber alamamıştım; o da bana bu arada yaşadığı telaşlı zamanı anlatmıştı. Mısır'a gitmiş olduğunu duymuştum ve büyük planları olması gerektiğini düşündüğüm için, ona orada orada ne yaptığını sordum. "Kahire'de trenden indim" "Ya sonra nereye gittin?" "İskenderiye'ye yürüdüm." "Ne! İskenderiye'ye mi yürüdün? Neden?" "Ülkeyi görmek için; orada çok fena köpekler var." "Köpekler mi? Başka bir şey görmedin mi?" "Eh, polisle başım biraz belaya girdi. O köpekleri vurmak zorunda kaldım." "Mısır'da başka hiçbir deneyimin olmadı mı?" "Ama orada görecek ne var ki? Dümdüz bir yer." Gördüğünüz gibi bu, onun ilk kez yeryüzünün üzerinde uçma girişimiydi; artık kutsallığa yaklaştığını ve şimdi ülkelerin üzerinden geçmesi gerektiğini düşünüyordu, dolayısıyla neden Mısır üzerinden geçmesin? Ve Mısır'daysa, neden Delta'nın üzerinden geçmesin? Toprakla hiçbir ilgisi olmadan, ülkeyle hiçbir ilgisi olmadan salt yeryüzünün ülkelerinde dolaşmak için. Ama bana bir akıl hastanesinde yatmış olduğunu söyleyince, anlamaya başladım.

Bu dikkate değer Mısır gezisi ve Delta köylerindeki kötü köpeklerle yaşadığı deneyimden sonra, milyonlarca insana hayat vermeye yönelik, muazzam, Faust-vari planlar yapmıştı. En büyük fikri, İsviçre'deki St. Maurice yakınlarında bulunan Wallis Kantonuna set çekmek ve böylece Rhône vadisinde büyük bir göl yaratmaktı; tüm nüfus boğulacaktı ama bu, tüm Avrupa'ya enerji üretmek için yapılacaktı. Ve bu planlarla uğraşırken, başka keşifler yaptı, örneğin yerçekiminin nasıl azaltılabileceği üstüne; bir yığın beş franklık madeni parası vardı ve onlarla oynarken, onları kümelediği ve tuhaf bir elektriksel işlemden geçirdiği zaman, yığının bir ucundaki paraların daha hafif hale geldiğini keşfetmişti. Süreci defalarca tekrar etti ve sonunda kendisinde benzer bir olguyu üreterek bedeninin ağırlık kaybetmesine neden olabileceğine ikna oldu. Bunu sınamak için sokağa çıkıp bir köprüye yürüdü, burada ayak sesleri çok fazla duyulmuyordu, bu nedenle ağırlık kaybetmiş olması gerektiği sonucuna vardı. tabii haklı olarak bundan bedeninin maddesel niteliğini kaybetmiş olduğu ve dolayısıyla ışığı yansıtmayacağı ve görünmez olacağı sonucuna vardı. Bunu, uzunca bir mesafe sokakta insanların

arasında dolaşarak denedi; görünüşe bakılırsa kimse onu fark etmiyordu—ya da o fark edildiğini farketmemişti—hatta birisine sürtünmesine rağmen bir tepki gelmeyince, maddesel olmadığına hükmetti. Ama hâlâ tamamen emin olamadığı için, ana gara gitti ve oradaki insan gruplarının çevresinde dolaşmaya başladı; anlaşılan onu görmüyorlardı, dolayısıyla gerçekten görünmez olduğuna ikna oldu istasyonun önündeki ağaçlardan her birinin çevresinde dönmekte olduğu sırada, dediğine göre "aptal bir polis aniden beni yakaladı ve beni akıl hastanesine yatırarak en ciddi deneyimi mahvetti." Ardından, klinikte, hilelerini yutacak kadar aptal olup olmayacağını test etmek için yönetmen tarafından özellikle eğitilmiş farelerinin bulunduğunu fark ettiğini anlattı. Ama sonunda böyle farelerin varolmadığını keşfetmişti—bunlar sanrıydı—ve böylelikle bir sorunu olduğunu anlamıştı. "Gerçekten tüm düşüncelerinizi düzeltebildiniz mi?" diye sordum. "Hepsini düzelttim" dedi. "Fareleri de mi?" "Evet, bir tanesi dışında hepsi sanrıydı ve onu da kesinlikle yönetmen eğitmişti." O sırada profesyonel çalışmalarını sürdüren bir doktordu ama o ipin ucu hâlâ elindeydi: kesinlikle yönetmen tarafından eğitilmiş olan o farenin kuyruğuyla tüm hezeyan dizisini tutuyordu. Elbette insan böyle bir durumda her şeyin bir köşeye yoğunlaştığını bilir, bu nedenle o alan o an için açık bırakılmıştır; ama o delik açıktır ve her şey yeniden bilince savrulabilir. Gerçekten de yaklaşık bir yıl sonra bu hezeyanlarda boğuldu ve ömür boyu tecrite alındı. Gördüğünüz gibi, bu çok benzer bir vakadır.

Elbette burada bir tür eğretileme durumunda—bilinç henüz Nietzsche'nin yerçekimi kaybı hissedeceği ölçüde etkilenmemiştir—ancak bu özel bağlantının kaybı, Nietzsche'de önemli bir rol oynar. Örneğin mistral rüzgârlarıyla ilgili, rüzgârla özdeşleştiği nefis bir şiirde benzer bir hissi betimler.[1] *Zerdüşt*'te aynı çılgınlık belirtisiyle karşılaştığımız birçok pasaj vardır, ama kolaylıkla onun için gerçek olabilen bir konuşma eğretilemesinin hafifletilmiş biçiminde. Ancak şu an için sadece bir psikolojik simgeleme parçasıdır, ama son derece önemlidir, ki delilikte bu gerçekle bağlantının kopuşunu tanımlar. Şizofrenide göze çarpan duygusal uyuşum kaybı da aynı şeydir. Kişi ilk önce duygu ilişkisinde kendine özgü bir düşüş hisseder; bu ya abartılı bir hale gelir ya da artık koşullara ayak uyduramayıp körelir. Sanki başka insanlar ya da koşullar, bilincin yönünü kaybetmesine neden olacak biçimde spesifik psikolojik değerlerini yitirmiş gibi görünür. Bu gibi vakalar artık nesnelerle, insanlarla ya da nesnel durumlarla nasıl baş edileceğini bilemez; bu şeylerin anlamını ya da değerini söyleyen işlevler başarısız olmaya başlar. Dolayısıyla bu tür insanların davranışları yetersizleşir; kişi önce yetersiz duygulanım farkeder ve sonra da doğal olarak yargıda hatalar olur. Bu, psykhenin doğal projeksiyonlarından ve beklentilerinden uzaklaşması gibi bir şeydir. Aynı anda psykhe, bedenin doğal gerçeklerinden, örneğin içgüdülerden de uzaklaşabilir; insanlar açlık ya da acı duymaz olurlar. Bedenin ağırlığını hissetmez veya durumunu algılamazlar;

[1] "Mistral İçin: Dans Eden Bir Oğul," *Songs of Prince Vogelfrei*'dan. *Şen Bilim*'in bir ekinde çevirisi bulunur.

böylece psykhe gitgide daha fazla kendi içine kapanır ve bundan sonra one ne olduğunu bilmeyiz. Bu insanların delirdiğini söylediğimizde, bunların sadece *etki* olarak delirmiş olduklarını unutmamalıyız, psykhenin içinde ne olduğunu bilmiyoruz. Dikkatli bir gözlemle, psykhedeki bir şeyin normal bir şekilde çalıştığını, ancak içeride olup bitenleri başkasına iletmeye çalışınca her şeyin altüst olduğunu gördüğümüz vakalar vardır.

Bu, tam olarak belli tinsel deneylere benzer. Hyslop'un Mrs. Piper'la yaptığı deneyleri aktardığı oldukça ilginç *Bilim ve Geleceğin Yaşamı* adlı kitabını okudunuz mu, bilmiyorum.[2] Kadının harika gelişmiş, "imperator grubu" olarak adlandırılan bir animusu vardı—ki bu da animusunun niteliğini net bir biçimde gösteriyor! Ama o bunu, kendisiyle iletişim kuran bir grup gerçek tin olarak anlıyordu. Hyslop çok ilginç bazı keşifler yaptı; örneğin bu dünya ile iletişim kurmak isteyen hayaletlerin karşılaştıkları zorlukları anlatıyor. Bir hayalet, insan dünyasına yaklaştığında, konuşmak istediği belirli kişinin psykhesiyle temas kurar ve derhal yönünü şaşırır. Bireyin zihinsel alanından etkilenmekte ve söyleyeceği her şeyi unutmaktadır. Bu nedenle, imperator grubunun yardımsever tinlerinden biri, bir şey göstermek isteyen deneyimsiz bir tine, bunu ezberlemesini ve derhal girip olabildiğince çabuk söylemesini, yoksa aklını kaybedeceğini öğütlüyordu. Sanki, kesin bir şey söylemek istediğiniz bir toplantıya giderken, başkalarının düşüncelerinden etkilenip kendinizinkileri unutacağınızdan korktuğunuz için, iyice ezberleyip oraya koşmanız ve cümlenizi söyleyivermeniz gibi.

Aynı şey delilikte de olur: insanlar bazen doğru çizgide bir iki cümleyi ya da sadece birkaç sözcüğü söylemeyi başarırlar, ama sonra ipin ucunu kaçırırlar. Elbette bu, normal insanlarda bile yaygın bir olgudur. Kim bilir kaç kez bir hastanın, "Geçen sefer size bir şey söylemeye karar vermiştim, ama muayenehanenize girer girmez tamamen unuttum" dediğini duymuştur. Bunun oldukça olağanlaştığı bir vakayı hatırlıyorum; bir kadın, önce "nasılsınız?" ya da "Bugün bana ne getirdiniz?" dışında tek söz etmemiş olmama rağmen kendisini susturmaya çalışmakla itham etmiş, sonra da aklını tamamen kaybedip asıl söylemek istediğinin dışında ne varsa konuşmaya başlamıştı. Ben de bunu bir deftere yazıp bana getirmesini istedim. Bana söz verdi, ama bir dahaki sefere yine ipini koparmış bir halde konuşmaya başladı, ta ki, "Haydi, şu defterinizi çıkarın" diyene kadar. Ama defteri unutmuştu! Çünkü hayaletler ve deliler böyledir—yalnız deliler de biraz fazla ileri gider. Niyetleri iyidir, doğru işlev gören bir şeyler vardır, ama düşüncelerini iletmek istediklerinde, gerçekte ne ifade ettiklerini ortaya koymaya çalışırken, tuhaf bir şekilde çarpıtırlar ve sonra da yönlerini kaybedip saçmasapan konuşmaya başlarlar.

Uzun yıllar boyunca bir akıl hastanesinde bulunan bir kadın vakam oldu, tamamen deliydi, ama ara sıra normal konuşan sesler duyuyordu. Hep yarattıkları yanılsamalara ve yapay konuşma tarzlarına takılıyor, kendini ifade ede-

[2] James Hyslop, *Science and A Future Life* [*Bilim ve Bir Gelecek Yaşamı*] (Boston, 1905).

miyordu; ama bir gün kızgın bir şekilde başını salladı ve birilerinin kendisini telefona çağırdığını söyledi. Ona ne konuşulduğunu sordum, uzunca bir tereddütten sonra anlattı, birisi, çok aptal birisi, "Doktoru parmağında oynatıyorsun" demiş. Başka bir seferinde deli olmadığını ve akıl hastanesinde olmaması gerektiğini söylüyor, bunun çok adaletsiz olduğundan ve diğer herkesin deli olduğundan şikayet ediyordu; o sırada telefon çaldı ve bir ses "Ama delirdiğin için akıl hastanesinde olduğun apaçık ortada" dedi. Tabii ki bu ona göre saçmasapan bir şeydi, ama bana, normalliğinin sesler alemine çekildiğini gösteriyordu—yani deliliği, önceden normal bir egonun olduğu alanı kaplamıştı bile. İyice geri çekilmiş ve artık sadece telefon yoluyla bağ kurulabilen o psykhenin dışında, normal bir egonun izi bile kalmamıştı.

Böyle bir normallik varolduğu sürece bir yerlerde normal işleyen, normal bir yönelim olduğunu biliyoruz. Bu, neden belirli koşullar altında, örneğin böyle insanlar çok ciddi bir bedensel hastalığa sahip olduklarında, aniden normale döndüklerini açıklar. Uzun yıllar hiç mantıklı bir söz söylememiş bir adam vardı; onu her zaman aşırı heyecanlanmaya yatkın vakalar koğuşunda tutmak zorundaydık, ama tifo olduğunda, tamamen normal, çok hoş ve anlayış dolu bir hal aldı. Altı hafta boyunca, ateş devam ettiği sürece, gayet iyiydi. Bu haline hayli alışmış ve iyileştiğini düşünmeye başlamıştık, ama bir sabah yatağında ziyaret ettiğimde, beni eskisi gibi, köpek ve maymun kalabalığından biri olarak selamladı—doktorları hep böyle selamlardı—ve o zaman eski haline geri dönmüş olduğunu anladım. Hastalığından kurtulduğu andan itibaren delirmişti. Normalliği nereye gitmişti? Geri çekilmiş ve meydanı gulyabanilere bırakmıştı. Dolayısıyla deli insanların tamamen yok olduğunu varsaymamız için gerekçe yoktur. Keşfedebildiğimiz en son şey, normal psykhelerinin basitçe geri çekildiği, işbaşında olmadığı, evde olmadığıdır—tabii bodrumda ya da çatı katında olmadıkça. Ya da dışarıda bir yerde olabilir ve yalnızca telefonla eve ulaşabilir; yani normal benlik bazen arayabilir, fakat eski sakin kendisini rahatsız ederse, evde yaşayan gulyabani çok öfkelenebilir.

Nietzsche'nin deliliğinde böyle bir çekilmenin izlerine rastlandığı birçok kez dile getirilmiştir ve buna şaşmıyorum. Hala onun gerçek çılgınlık değil, son derece gizemli bir doğaya sahip bir tür *ekstasis* olduğuna inananlar var, basitçe olağan zihin düzeyini terk etmiş, geri dönüşün olmadığı yüksek bir bölgeye girmişti ve bizler onun ne yaptığını anlamayan budalalardık. Bu bağlamda, durumuyla ilgili olarak duyduğum, bu kadar tuhaf bir geri çekilmeye işaret edebilecek olan tek elle tutulur şey, Basel ve Jena'daki klinikleri terk ettikten sonra, kız kardeşiyle birlikte Weimar'da yaşarken, bir seferinde, çok yumuşak bir sesle ve görünüşe bakılırsa gayet aklı başında bir tavırla, aniden şöyle demesiydi: "Her şey oldukça farklı bir hale gelmedi mi, şimdi çok mutlu değil miyiz?" Ama bir saniye sonra yine gitmişti; sanki o çekilmiş psykhesi geri gelmiş ve hattı bir an için kullanabilecekmiş gibi varlığını bildirmişti, sonra bulutlar yine toplanmış ve o da tekrar gitmişti. Ancak bu, çok olağandışı bir şey değildir; Daha önceki

yüzyıllarda bile doktorlar, fiziksel hastalıkların, görünüşe bakılırsa deliliği iyileştirebildiklerini iyi bilirlerdi ve bu nedenle, hastalarının o zaman daha normal hale geldiğini gözlemleyedikleri için onlara ağrıya ya da ateşe neden olan bazı yöntemler uygularlardı. Akıl hastalarının kafa derilerinde yaralar oluşmasına neden olan bir merhem sürerlerdi; deliliğe neden olan kötücül buharların ya da sıvıların falan böylece kaçacağını ve hastanın normale döneceğini umarlardı. Ve bunun içinde biraz doğruluk payı da vardı.

Şimdi "Tepedeki Ağaç" başlıklı bölüme geçeceğiz. Bu, kolektif bilinçdışından çıkıp değişen biçimlerde kendilerini bilinçli algıya sunan büyük imgeler akıntısında, sıradaki resimdir: her bölüm bilinçdışının gelişmesinin yeni bir evresidir. "Solgun Suçlu" ve "Okuma ve Yazma" bölümlerinin aralarındaki bağlantıyı gördük ve şimdi de bu "Tepedeki Ağaç" resmine köprü kurmalıyız. Bağlantıyı bilmek için, önceki bölümün son cümlelerinde değinilen ana fikirleri düşünmek gerekir. Oradaki en önemli fikir hangisidir?

Miss Hannah: Ağırlıksız olmak.

Prof. Jung: Evet, uçmak, bir kuş gibi, hafif bir esinti veya bulut gibi hareket etmek.

Miss Hannah: Sonra ağaca ulaşıyor, kök salmış, yerinden kıpırdamayan bir şeye.

Prof. Jung: Kesinlikle. Ağaç, büyüdüğü yerde kalmaya mahkum bir canlıdır; yaşamsal oldukları için köklerini geri çekemez, ancak kökleri yeryüzündeyken yaşayabilir. Bu nedenle ağaç, uçan, hava benzeri bir varlığın tam zıttıdır, bir hayvandan çok daha fazla; çünkü hemen tüm hayvanlar, yılanlar bile hareket edebilir. O halde ağaç son derece belirgin bir şeyi simgeliyor mu?

Mrs. Crowley: O bir psişik yaşam simgesidir.

Prof. Jung: Tabii ki bu, psişik yaşamı nasıl tanımladığınıza bağlı—kolay mesele değil.

Miss Hannah: Çoğunlukla bunu, kişilikdışı yaşamın, insanın psykhenin diğer yanıyla geçirdiği yaşamın simgesi olarak kullanırsınız.

Prof. Jung: Ama kişilikdışı yaşamı neden herhangi bir hayvan simgelemesin?

Miss Hannah: Çünkü ağacın kökleri vardır, oysa bir hayvan çekip gidebilir.

Prof. Jung: Ama kişilikdışı olarak kök saldığınız yerde kalabileceğiniz gibi, çekip gidebilirsiniz de.

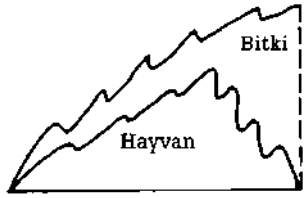
Mrs. Baumann: Bitki yaşamı spiral halinde gelişir ve hayvan yaşamından önce gelir; geçmiş Seminerlerde bu hep bu şekilde kullanıldı. Ve Doğuda da bir gelişim simgesidir.

Prof. Jung: Tabii ki, bir bitki olan ağaç, bir hayvandan çok farklı bir yaşam türünü temsil eder; örneğin genellikle sıcakkanlı hayvanların kanları kırmızıdır, bu yüzden bitki, yaşam diyebileceğimiz şeyler için oldukça garip bir yaşamı temsil etmelidir. Ve böyle bir simge kolektif bilinçdışı tarafından kullanıldığı ve her zaman da kullanılmış olduğu için, içimizde hayvan yaşamı olmayan bir

tür fikrine sahip olduğumuzu düşünmeliyiz. Bu tabii ki çok cesur bir hipotez, ama zaten ne biliyoruz ki? Yaşam hakkında çok az şey biliyoruz. Hipotezimiz, bilinçdışımızın gerçeklere dair kanıt ürettiği yönündedir; ayrıca hipotezimiz, bilinçdışı tarafından üretilen kanıtları, diyelim ki bizce kesin olarak bilinmeyen bazı koşullar hakkında hipotetik sonuçlara varmak için kullanılabileceğimizi söylüyor. Yani bilinçdışı bir ağaçtan söz ediyorsa ve bu simgeyi her tür önem işaretiyle—örneğin büyülü ağaç, konuşan ağaç veya içinde tanrıların yaşadığı ağaç—kuşatırsa, o zaman bu simgenin hayvansal yaşamımızın içinde bulunan özel bir yaşam tipini gösterdiği yönünde başka bir hipotez daha yapabiliriz, bu bizimkine tamamen yabancı, büyük olasılıkla bitki yaşamı tarafından ifade edilebilen bir yaşam türüdür.

Şimdi, eğer kolektif bilinçdışını yaşamın genel anlamda yaşam olduğunu, yani sadece insan türünün değil, belki de hayvanların da, örneğin maymunların, atların, fillerin, yılanların da yaşamı olduğunu varsayarsak, neden biraz daha ileri gidip bitkileri de dahil etmeyelim? Neden onların yaşamımızın temelinde, bitki yaşamının da potansiyelini içeren engramlar ya da arketipler olduğunu varsaymayalım? Çünkü gezegenimiz hayvan yaşamıyla olduğu kadar bitki yaşamıyla da karakterize edilir ve ayrıca dönüşümlü olarak bitki ve hayvan olan çok sayıda hayvan da vardır. Örneğin çeşmelerde veya göletlerde bulunan suyosunlarının, o sularda bulutlar oluşturan yeşil spirogyraları ele alalım. Mikroskobik ipliklerden oluşur ve kuşkusuz bitkidir, ama hücreler, Flagellata'nın motor organı gibi hareket eden kuyruklu genç sporlar üretir, küçük kırmızı gözleri vardır ve kökleri yoktur. Neşeyle yüzerler ve tıpkı hayvanlar gibi davranırlar; onların bitki olduklarını söylemek zordur. Onlar hayvandır ve suyun içinde dolaşarak yerleşmek için yer ararlar. Bir süre sonra, içlerinde yeni bir içgüdü büyür, kayaya otururlar ve kök salarlar ve artık bitkidirler. Ayrıca, bitkiye benzeyen, bitki gibi kök salmış hayvanlar vardır, denizşakayıkları gibi. Yani hayvan yaşamı ve bitki yaşamı ilkel evrelerinde birbirine nüfuz eder. Bu, uzun farklılaşmalarının sonuçları tamamen birbirine benzemez olmasına rağmen, mutlak bir biçimde farklı olmadıklarını gösterir; en ilkel hallerinde, aynıdırlar. Bu nedenle, eğer arketipler varsa, bitki yaşamının arketiplerinin de bulunduğunu varsaymak kabul edilemez bir şey değildir. Ne olursa olsun, bu arketipler daima, insanın bilmediği tamamen farklı bir yaşam, yani ilke olarak hayvan yaşamından tamamen farklı bir yaşam fikrini ortaya koyar. Dolayısıyla uçmakla, o deliliğin cennetine yapılan çılgınca sıçrayışla ilgili o bölümden sonra, şu anda *enantiodromia*sı, yani yeryüzünün içinde kök salmış ağaç hakkında, tam zıttı bir bölümle karşılaşmamız şaşılacak bir şey değil.

O yerçekimi duygusunun kaybedilmesi, dediğim gibi, son derece endişe verici bir belirtidir; böyle bir durum, hayvanın yeryüzünden ayrılması, bedeni alt etmesi gibi, hayvan yaşamının abartılı bir halidir. Sadece mevsimlere göre değişen ve olağanüstü yavaş ve statik olan bitkinin yaşamının aksine, coşkulu bir durumdur. Hayvan yaşamının eğrisi daha huzursuz bir büyüme çeşididir, a-

ma sona gelmeden çok önce azalmaya başlar ve steril bir hale gelir; güneş veya gün ya da mevsimler gibi sona erer. Hayvan yaşamının karakteri gerçekten bir eğridir; bitki büyümesiyse oldukça süreklidir, sürekli artar, çiçeklenir ve meyve üretir, ta ki ölüm aniden gerçekleşene kadar. Son bölümde, bu iniş çıkışların tehlikeli bir şekilde arttığını gördük. Yukarıya çıktığında neredeyse cennete atlıyor, bu yüzden bilinçdışından bir karşı hareket bekleyebiliriz; tamamen yıkıcı bir durum değilse, neredeyse kesinlikle, görünüşü ne kadar güzel olursa olsun anormal olan bu coşkulu durumu sağaltacak simgeleri içeren bir dengeleyici düş bekleyebiliriz. Bu, yontulmamış bir coşku anlayışı değil, bir gerçektir; bedenden ayrılmak daima tehlikeli bir girişimdir, bunu ideal haline getirmek ya da güzel isimlerle anmak tehlikeli bir gerçekdışı durumu hazırlamak demektir. Ama tabii ki uygarlığımızda böyle bir tutuma destek olan birçok şey vardır; kulağa çok harika, mucizevi, muhteşem gelir. Doğal olarak buharlaştığımız, damıttığımız ya da yücelttiğimizde herkesin bir başkasının daha buharlaştığından oldukça memnun olduğuna emin olabiliriz, çünkü o zaman kendileri için daha fazla yer açılır. Schopenhauer, insanoğlu o kadar bencildir ki, yağıyla ayakkabısını boyamak için kardeşini öldürebilir demiştir,[3] ki bu çok alaycı bir ifadedir; ama boş değildir; insan çok zarif bir şey değildir. Şimdi, yeni bölümün ilk cümlesi şöyle,

> Bir delikanlının kendisinden uzak durduğu Zerdüşt'ün dikkatini çekmişti.

Burada bir öyküye dalıyor, sanki Nietzsche kendi içinde, varlığından habersiz olduğu bir öykü ya da dramı farketmiş ve ortasına dalmıştır; daha önce bu delikanlıyı duymamıştık, benzer bir durum da olmamıştı. Hiçbir şeyin elle tutulur olmadığı neredeyse tamamen soyut bir potansiyeller alanında hareket ediyorduk, ama şimdi aniden yeryüzüne inmiş ve belli bir delikanlı ondan uzak durmaktadır.

> Bir akşam "Alacalı İnek" denen şehrin etrafını saran tepelerde yalnız başına yürürken, işte bu genç adamı buldu, genç, bir ağaca yaslanmış, yorgun bir bakışla vadiyi seyrediyordu. Zerdüşt, delikanlının yanındaki ağaca elini dayadı ve şöyle konuştu: ...

Bu dikkate değer genç adam kim olabilir?

Mrs. Sigg: Nietzsche olabilir, çünkü aynı bölümde Zerdüşt'e kendisini mahvedenin o olduğunu söylüyor; ya da bir şekilde annesinin ve kızkardeşinin animus idealini temsil ediyor olabilir.

---

[3] Bu Jung'un Schopenhauer'den yaptığı ilk aktarım değildir, ama bu alıntının kaynağı bulunamamıştır.

Prof. Jung: Şimdi bunu unutmayın; bu hiç fena değil!

Miss Hannah: Ben onun gerçek bedeni olduğunu düşünmüştüm.

Prof. Jung: Peki, eski *pneumatikos*, *psykhikos* ve *hylikos* (maddi insan)[4] geleneğinde kalırsak, genç adamı nereye oturturdunuz?

Miss Hannah: Maddi insana, bedene.

Prof. Jung: Ve Zerdüşt'ü nereye koyardınız?

Miss Hannah: Olabildiğince yükseğe.

Prof. Jung: Evet, elbette o *pneumatikos* olur.

Miss Wolf: Bence bu sadece Nietzsche'nin asla yaşamamış olduğu, normal genç adamdır.

Prof. Jung: Olasılıkla onun gibi bir şey; dolayısıyla onu kolaylıkla *hylikos* olarak düşünebiliriz, o *muladhara*'da, bu dünyada yaşamaktadır.

Mrs. Fierz: Ama aynı zamanda *psykhikos* olamaz mı, bu konuda bireysel hislere sahip olan?—çünkü Zerdüşt o kadar yükseklere uçtuğu zaman, kendi tini, kendi yaşamı, çok hüzünleniyor.

Prof. Jung: Her ikisi de hüzünleniyor olabilir. *Hylikos* arkada bırakıldığı için üzülecektir, bir şeylerin yanlış olduğunu ilk hisseden o olacağı için; *psykhikos* ise başka bir düzlemde üzülecektir, çünkü yaşamla ve çevreyle ve başka insanlarla olan bağlantının kopmakta olduğunu hissetmektedir. Yani bence bütün alt kısımlar, çünkü Zerdüşt yalnızca bedeni terk etmiyor, insan alanını da bırakıyor, ki o da *psykhikos*'tur.

Prof. Fierz: Ama neden genç bir adam?

Mrs. Fierz: Genç, çünkü yaşanmamış olan yaşam.

Prof. Jung: Yaşamamış olan insanlar sıklıkla genç kalırlar. Büyük bir avantaj olduğu düşünülür.

Mrs. Sigg: Bence Zerdüşt Nietzsche'deki babayı temsil ediyorsa, genç adam da oğulu temsil eder: onda iki arketip vardır.

Prof. Jung: Evet, ama Zerdüşt bir arketip olarak Nietzsche'nin babası olarak algılanmaz; Nietzsche onunla yaşlı bilge olarak özdeşleşir. Tabii bu genç adamın oğul olduğunu ve Zerdüşt'ün ona baba gibi yaklaştığını söyleyebilirdik, ama o, başka bir şey. Zerdüşt yaşlı bilge arketipidir ve genç adam da, denebilir ki, deneyimsiz gençliktir, mürittir.

Mrs. Sigg: O bir insan figürü.

Prof. Jung: O, yeterince yaşanmamış, geliştirilmemiş insandır. Şimdi bunun metinde nasıl çözümlendiğini göreceğiz. Zerdüşt diyor ki,

> "Bu ağacı ellerimle sallamak istesem bunu yapamam.
>
> Ama bizim görmediğimiz rüzgâr, onu üzer ve dilediği tarafa eğer. Biz en çok, görünmeyen eller tarafından eğilir ve yoğruluruz."

---

[4] Üç dilimli özbenlik geleneği en azından Homeros'a kadar gider: Psykhe, Nous ve Thumos, yani (kabaca) tin, akıl ve beden; bu da Platon'un *Devlet*'ine gelindiğinde daha açık bir biçimde iştah, heyecan ve akıl olarak ayrıştırılmıştır.

Bu oldukça şifreli ifadeyle ne demek istiyor?

Prof. Reichstein: Sanırım kendi durumunu tanımlıyor.

Prof. Jung: Kesinlikle, durum tam olarak budur. Ağaç, yaşam ağacı olduğu için, yaşama kök salmış, yerleştirildiği yerden kaçamayanı temsil eder ve yaşamın, rüzgâr, *pneumatikos* Zerdüşt tarafından gerçekten de fena halde çarpıtılmış, fena muamele edilmiş olduğunu anlatır. Bu, *pneumatikos*'un eziyeti altındaki *hylikos*'un durumudur. Ve bu cümle nereden geliyor? Neredeyse bir alıntı gibi.

Mrs. Baumann: Mukaddes Kitap'tan. "Yel dilediği yerde eser."

Miss von König: Daha önce şöyle çevrilmişti: *Der Geist geistet wo er will.*

Prof. Jung: Evet, çünkü Yunanca metinde bu, *pneuma*, Kutsal Ruh'tur, dolayısıyla rüzgâr ya da tin olarak çevrilebilir; esas olarak aynıdırlar.

> Bunun üzerine genç adam telaşla doğruldu ve "Zerdüşt'ün sesini işitiyorum, ben de onu düşünüyordum," dedi. Zerdüşt şu cevabı verdi:
>
> "Bunun için neden korkuyorsun? —ama insanın hali de ağaç gibidir.
>
> Ne kadar yükseklere ve aydınlıklara çıkmak isterse, kökleri de o kadar toprağa; aşağıya, karanlığa, derine—ve kötülüğe dalmaya çabalar!"

Biz de tam bundan söz ediyorduk: hareket fazla yükselince, aşağıya, yeryüzüne doğru dengeleyici bir hareket oluşacaktır. Bu yükselen, hayvan tipi yaşamdır ve yaşamın bitkisel tipi de karanlığa, hatta kötülüğe dalarak kendini vurgular. Bu, solgun suçluyla ilgili bölümün işlevsel anlamına ve ayrıca okuma ve yazmayla ilgili bölümdeki ilginç kara bulut göndermesine ışık tutar.

Mrs. Sigg: Solgun suçluyla ilgili bölümde Nietzsche suçun derinliklerindeydi ve Nietzsche'nin gerçek hastalığında bir ağaç gibi davranması da tuhaf bir gerçektir. Aralık/Ocak [1888-89] aylarında hastalanmıştı. İlk başta çok hafif olma hissi ve zaman zaman büyük bir *ekstasis* yaşıyordu, o zamanlarda gerçekten bir tanrı gibi dansetmeye başlıyordu; kızkardeşi Nietzsche'nin beş yıl boyunca hep Aralık/Ocak aylarında hastalandığını söylemiştir.

Prof. Jung: Bu başka vakalarda da görülüyor. Güneş enerjisinin en düşük olduğu ve gecenin üstün geldiği zamanlar, kötücül hayaletlerin zamanıdır gibi görünüyor. Noel yaklaştıkça daha çok musallat olurlar, en korkunç düşleri tam o sıralarda gören vakalarla karşılaştım; gecenin, bilinçdışının karakteristiği olan tüm şeyler, o sırada bilince daha çok yaklaşır ve onu boğmakla tehdit eder. Bu muhtemelen Nietzsche'ye de olmuştur. Ama burada dikkat çekmek istediğim, ağaç Zerdüşt'ün *ekstasis*'ini dengelerken, o yüksekliği dengelemek için köklerini çok daha derinlere daldırmasının gerekliliğidir. Solgun suçluyla ilgili bölümde o gerçekten yükselmeye ve kendisini suçtan ve kötülükten arındırmaya başlar; çünkü o, solgun suçludur ve kötülüğü görmeye bile katlanamaz, dolayısıyla o alanı terk etmeye çalışmıştır; sonraki okuma ve yazma bölümündeyse o karanlık alan, insanların korktuğu kara fırtına bulutu, artık ayaklarının altındadır. Sonra havaya sıçrar ve karanlığı ve ağırlığı aşar; bunlar ondan düşer ve sorun ortaya çıkar: kişi çok fazla yükseğe sıçrarsa, ardından bir karşı

hareket gelecektir. Şimdi, kitabın başlangıcında belirli bir kader anını ele aldığımızı hatırlayalım.

Mrs. Baynes: İp cambazını mı kastediyorsunuz?

Prof. Jung: Evet: "Taşını yükseklere attın, ama sana geri düşecektir." Bu *ekstasis*'tir, yükseklere sıçramak ve sonra düşmek. Ve burada ağaç Zerdüşt'e ne kadar büyüyüp yükselirse, köklerinin de o kadar derine ineceği mesajını vermek için ortaya çıkmıştır; o da bir ağaç gibi olsa havaya sıçramazdı, çünkü aynı anda köklerini aşağıya yollamayı düşünürdü; cennete dokunacak kadar yükselirse, kökleri de cehenneme dokunacaktır. Tam olarak bilmesi gereken ve bilmediği şey, budur. Ayrıca ağaç kökünün yeryüzünde olduğu ve her fırtınaya katlandığı mesajını taşır, Zerdüşt'ün katlanamadığı tinsel fırtınaya bile—eh, *burada "Nietzsche" demek gerekir, Zerdüşt'le* özdeş olsa da. *Nietzsche fırtınaya* direnemez; bir kuru yaprak gibi savrulur ve tehlike de işte budur. Ama ağaç, çok eziyet görmüş ve fena halde yamulmuş da olsa, direnmektedir. Yani ağaç Zerdüşt'e şöyle der: "Pozisyonunu korumak için yeryüzünün ve havanın tüm etkin güçlerine karşı direnmelisin." Ama bilirsiniz, tin bizi harekete geçirdiği zaman onun çok latif, son derece saygın olduğunu düşünürüz: herkes tin tarafından harekete geçirilmek ister. Eski ve Yeni Ahit'te de kendi öykünüzü okuyabilirsiniz. Ve biz bunun aynı anda bir tehlike olduğunu da idrak etmeyiz; ne de olsa bir doğa gücüdür. Bu nedenle tin rüzgârdır, rüzgâr da tindir.

Mrs. Sigg: Ağaç, besini hem topraktan hem de havadan çeken bir nesne için bir simge değil mi?

Prof. Jung: Evet, ağaç iki dünyayı birleştirir; yukarıdaki dallar, üstteki tinin yaşam veren nefesiyle havada büyüyen kısmıdır, köklerini de yeryüzünün özsuyu besler, tüm besleyici mineralleri ve suyu emerler. Dolayısıyla ağaç son derece hoş ve eksiksiz bir simgedir. Ama unutmamalıyız ki ağaç, hayvan zihni için tamamen yabancı bir yaşamı temsil eder; ağaç simgesi ortaya çıktığında bunun anlamı, yeni bir yaşam biçiminin ortaya çıkmış olmasıdır. Sanki insanın hayvan yaşamının içinde yeni bir yaşam türü başlayacaktır. Bu fikir her gizem kültünde ifade bulur; erginlenme kişiye daha önce bilmediği başka bir yaşamı göstermektir ve ilkeller insanın yalnızca bilgi sahibi olduğu, diğer tarafı da bildiği zaman insan olduğunu bilirler. Buna tinin yaşamı denir, ama bu sadece tin değil, aynı zamanda da yeryüzüdür. Havanın ya da ışığın yanısıra topraktan da beslenen ağacın ilişkisi, gökkubbeye ve yeryüzüne karşı yepyeni bir tutumdur. Bir hayvan bitkilerin üzerindeki bir asalaktır, ama bitki orijinal öğelerle beslenir; bir hayvan en baştan bir türev, bitkilerde yaşayan bir tür bittir ve hayvan olduğumuz ölçüde biz insanlar da asalağız. Yani ikinci yaşamı bilmemiz gerekir; yeni ikinci yaşamda orijinal öğeleri özümseyen ve organik olmayan maddelerle beslenebilen o varoluşa dönmemiz gerekir. Bu, simgesel anlamda, çok önemli bir görüştür.

"Evet, kötülüğe!" diye bağırdı genç adam. "Nasıl oluyor da benim ruhumu keşfetmişsin?"

Zerdüşt gülümsedi ve, "Kişi bazı ruhları asla keşfedilemeyecektir, onu ilk icat eden kendisi olmazsa" dedi.

Bununla ne demek istiyor?

Mrs. Sigg: Çok önemli bir şey, çünkü ruhu keşfetmek dediğiniz şey, ancak icat etmekle olur; bireyliğimiz gerçekten icat edilmesi gereken bir şeydir. Nietzsche daima başkalarıyla, örneğin babasıyla özdeşleşmiştir ve kendi bireyliğini icat etmemiştir.

Prof. Jung: Haklısınız. Bildiğiniz gibi *invent* [icat etmek] Latince *invenire* sözcüğünden gelir; *venire* gelmek, *invenire* ise girmek anlamına gelir. Yani yeni bir yaşam biçimi icat etmek, yeni bir yaşama girmek demektir. Ve sanki bu yeni yaşam türü, en azından sizin için, kendi başına varolmamış gibidir; son derece yabancı, bilmediğiniz ve görünüşe bakılırsa temas etmediğiniz bir yaşamdır. O kadar uzaktadır ki onu bulmanız, *invenire*, icat etmeniz gerekir; onu bilmeniz için içine girmeniz gerekir. Bu, fikir erginlenmelerde arayış fikriyle ifade bulur, bir tür keşif ya da icat yolculuğu: o yeni şeyi bulmak için arayışa geçersiniz. Bu, Kutsal Kabir veya Kutsal Kâseyi arayan ya da cesaretini geliştirmek için tehlikeler arayan maceraperest bir şövalyenin arayışı da olabilir; ya da saklı hazineyi ya da altın yapmanın formülünü arayan bir adamın arayışı da. tüm bu eğretilemeler bir anlama gelir, yani icat yolu, buluş yolu ve o buluş, görünüşe bakılırsa henüz varolmayan şeyi icat etmekten ibarettir. Ama *invent* sözcüğü içine girmek demektir; bir şey icat ettiğinizde tam olarak, zaten varolan, ama henüz görünmeyen bir şeyin içine girmiş olursunuz. Bu bir eve gitmek ve orayı daha önce görmediğiniz için kendi icat ettiğinizi sanmak gibidir, oysa o siz doğmadan çok öncesinden beri vardır—sadece onu bulmuşsunuzdur. İcat sözcüğünün Almanca karşılığı *erfinden*, bulmak aracılığıyla anlamı taşır; yani zaten oradadır ve siz onu bulmuşsunuzdur; onu yapmamış, yalnızca bulmuşsunuzdur. Yani ruhun icat edilmesi, ruhu bulduğunuz ve içine girdiğiniz anlamına gelir; yoksa o zaten oradadır.

Zerdüşt de burada bunu ima etmektedir—yani ruh, elbette insanın gizli yaşamı anlamında, daima icat edilmelidir, yoksa varolmazdı. Ve bilinçdışı oldukları sürece icat edilmesi gerekmeyen hiçbir psişik içerik olmaması da doğru bir psikolojik ifadedir. Çünkü bir şeyin bilinçdışında olduğunuz zaman, sizin için gerçekten yoktur; sizin dünyanızda değildir. Onu bulmak isterseniz, onu icat etmek zorundasınız, o zaman olur. Ama zaten varolmuştur; daha önce varolmayan psişik bir şey icat edemezsiniz, ancak içine girebilirsiniz. Örneğin animus ve anima kavramlarını ele alalım; her zaman oradadırlar, herkes görebilir. Sadece sahip oldukları kişiler bunu hiç fark etmemişlerdir. "Ben icat ettim" derler ve bu, doğrudur; ona girdim ve siz de grimişsinizdir. Çünkü bir şeyin ne olduğunu görmek için önce onu icat etmeliyiz.

SEMİNER V

5 Haziran 1935

Prof. Jung:

Mrs. Baumann Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ündeki yaşlı bilge figürü ile daha önceki bir seminerde ele alınan, kadının fantezilerindeki yaşlı bilge arasındaki farkın ne olduğunu sormuş.[1] Elbette bir kadının durumunda ortaya çıkan o figür ile bir erkeğinkinde ortaya çıkan arasında hatırı sayılır bir fark vardır. Bir erkekte bu, kural olarak tipik arketiptir, ama Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ündeki, tipik yaşlı bilge değildir; o sadece belirli yerlerde tipiktir, bu da Nietzsche'nin onunla özdeşleşmiş olmasından ve böylelikle görüntüyü bulandırmasından kaynaklanır. Böylece arketip normalde içermeyeceği birtakım kişisel özelliklerle karışır. Yaşlı bilge figürü bir kadında nadir görülür ve o kadar tipik değildir, çünkü kadının durumunda bilgelik çoğunlukla arketipik yeryüzü anayla bağlantılıdır. Mrs. Baumann'ın atıfta bulunduğu vakada yaşlı bilge tipik değildi, tahrif edilmişti, çünkü orada kadının içgüdülerine ters düşen ve karakterinin dişi yanıyla çatışan, oldukça yaman bir animusla başa çıkmamız gerekiyordu. Son derece belirgin, eril bir eğilim animus figürünü pekiştiriyordu; yaşlı bilgenin ortaya çıkmasının nedeni buydu. Çok dişil bir kadında, bilgelik arketipi daima anayla bağlantılı olur ve baba imgesi animusta ortaya çıkar. Bu nedenle her iki durumda da yaşlı bilge figürünü tipik kabul etmek hatalıdır. Sanırım bir kadının durumundaki özel bilgelik öğesinin, yeryüzü ana dedikleri ana arketipiyle ilgili olduğunu varsayabiliriz; bir erkeğin durumunda da baba gibi olan, tipik yaşlı bilge figürüyle. Bu imgelerin bir kadındaki olağan sıralaması, empirik anlamda ortaya çıkışları, öncelikle bilinçdışının kişileştirilmesi olarak animus ve sonra da anne biçimiyle bilgeliktir. Erkekteyse bunun tam tersi geçerlidir: anima ön-

---

1 *Vizyon Seminerleri*, Kış, 1931 (Zürih, 1976). Bkz. özellikle kitap 2, s. 268-73.

ce bilinçdışının kişileştirilmesi ve yaşlı bilge biçimindeki bilgelik öğesi olarak ortaya çıkar. Yani yaşlı bilgeden söz ettiğimizde, çoğunlukla bu figürün erkekte görülen halini kastederiz, ama animusun belirli ölçüde abartılması da o arketipi bir kadında ortaya çıkartabilir, tıpkı ana arketipinin bir erkekte görülmesi gibi. Örneğin yeryüzü anası motifini geleceği soruşturmak, ananın bilgeliğini öğrenmek için Erda'ya giden Kuzey Wotan mitosunda buluruz.[2] Ama yeryüzü ana erkekte, kadındaki gibi işlev göremeyen solgun bir arketip olarak ortaya çıkar. Ve her ne kadar yaşlı bilge arketip bir kadında varolsa da, pratikte pek önemi yoktur. Şimdi, "Tepedeki Ağaç" olarak adlandırılan bölüme geçiyoruz:

> "Evet, kötülüğe!" diye bağırdı genç adam. "Nasıl oluyor da benim ruhumu keşfetmişsin?"
>
> Zerdüşt gülümsedi ve, "Kişi bazı ruhları asla keşfedilemeyecektir, onu ilk icat eden kendisi olmazsa" dedi.
>
> Genç adam bir kez daha, "Evet, kötülüğe!" diye bağırdı.
>
> "Zerdüşt, sen doğru söylüyorsun. Yükseklere çıkmak istediğim zamandan beri artık kendime güvenemiyorum ve artık kimse de bana güvenmiyor. Bu nasıl oluyor?
>
> Çok hızlı değişiyorum: bugünüm dünümle uyuşmuyor. Merdivenleri tırmanırken sıklıkla basamakları atlıyorum; bunu hiçbir basamak bağışlamıyor.
>
> Yukarı çıkınca kendimi sürekli yalnız buluyorum. Kimse benimle konuşmuyor. Yalnızlığın kırağısı beni titretiyor; yükseklerde ne işim var?
>
> Küçümsemem ve özlemim birlikte büyüyorlar. Yükseklere tırmandıkça, tırmananları küçümsüyorum. Yükseklerde onların ne işi var?
>
> Tırmanmaktan ve sendelemekten ne kadar utanıyorum! Canhıraş solumamla nasıl alay ediyorum! Uçanlardan ne çok nefret ediyorum! Yükseklerde ne kadar yorgunum."

Bu paragrafların anlamı nedir? Genç adam neden şikayetçi?

Mrs. Baynes: Sanırım tırmanmaya başladığında yanında kendini bütünüyle götürememe hissini duyduğu için şikayet ediyor.

Prof. Jung: Ama besbelli onu etkileyen şey nedir?

Mrs. Baynes: Öncelikle tamamen kendi başına olması ve tek-yanlılık nedeniyle kendisiyle bütünleşmiş olmaması; o, sadece *Geist* tarafında.

Prof. Jung: Evet, biraz fazla ileri gitmiş, bulutların üstünde dansediyordu ve bu noktada gencin simgelediği idrak ortaya çıkıyor. Bu genç, kim olabilir?

Miss Hannah: Nietzsche, herhalde.

Prof. Jung: Eh, bildiğimiz gibi, Nietzsche her figür, dolayısıyla ancak belirli bir parçası olabilir.

---

[2] Yüce Yggdrasil ağacının altında Urdr vardı, Erde'nin yaşadığı ve tanrıların sıklıkla öğüt almaya geldikleri kutsal bilgelik pınarı. Bkz. Snorri Sturluson (1179-1240), *The Prose Edda* [*Nesir Edda*] çev. A. G. Brodeur (New York, 1916), s. 488.

Prof. Reichstein: Doğal parçasıdır.

Prof. Jung: Evet, çok doğal bir tepki gösteriyor; *Zerdüşt*'ün fikirlerine kuşkuyla bakıyor. Elbette o da katılmış, ama Zerdüşt bulutların üstünde dansettiği sırada genç ortada yoktu. şimdi ağaç simgesinin altında beliriyor ve aslında o kuşkuyu cisimleştiriyor. Ve onun bir genç olması neyi simgeler?

Prof. Reichstein: Henüz gelişmemiş; Zerdüşt'e göre henüz genç.

Prof. Jung: Evet. Bilge kişi arketipi olarak *Zerdüşt* daima yaşlıdır, ama zaman zaman, Nietzsche'yle fazla karıştığında, bir kedi yavrusu gibi zıplamaya başlıyor ve son derece gülünç oluyor. Zerdüşt'ü uzun urbalar giymiş, dans ederken düşünün!—zevksizlik şimdiden ikna edicidir. Genç olsaydı, tamam, ama insanın Zerdüşt'ü oraya buraya zıplarken hayal etmesi, bir dinin kurucusu olan Zoroaster'i hayal etmesi kadar imkânsız: sırf o ismi taşıması onu ağırbaşlı olmaya mecbur kılıyor. Yani dansetmeye başlayınca gülünç oluyor; bu bir tür patolojik öğedir. Çünkü Nietzsche bu kepaze tavırla konuşurken gerçekten deli olsaydı, herhangi bir tepki görmezdi; baskılanırdı. Zerdüşt zıpladığında, o andan itibaren havada asılı kalırdı—orada kalır ve muhtemelen gitgide doğaya aykırı, gitgide daha çılgınca, çok yüksek konular konuşmaya başlardı. Ama Nietzsche henüz delirmediğine göre, içinden doğal bir tepki doğuyor, bu bölümün başlığı, tam zıttının, kök salmışlığın simgesi olan ağacın gösterdiği gibi. Ve deli olsaydı, genç adam varolmazdı. Ama Nietzsche çelişkin bir figürün varlığını yadsımıyor; yaşlı bilgeye karşılık, Zerdüşt'ün ortaya çıkardığı bu patolojik durum nedeniyle hayli üzülen bir genç adam var. Sanki durumu kendi üstüne yüklüyor gibi.

Çünkü yükselmek için çabalayan aslında Zerdüşt'tür. Genç adamsa, sadece Zerdüşt tarafından, bir genç açısından o kadar kötü sayılmayacak bir şey yapmaya kışkırtılıyor; genç bir adam heveslenip de bastığı zemini bir süreliğine kaybetse bile, bu tehlikeli değildir: bunu yapması beklenir. Ama havaya zıplayan Zerdüşt ise, saçma olur. Ve genç adam da Zerdüşt'le özdeşleştiği için, Zerdüşt'le aynı pişmanlığı hisseder. Çünkü Zerdüşt, "Çok hızlı değişiyorum" der—yani Zerdüşt o ağaç simgesine, daha önceki varlığıyla çelişen o farkındalığa ulaşmışken, genç adam sanki kendisi Zerdüşt'müş gibi konuşur ve değiştiği için Zerdüşt'ün hissetmesi gereken vicdan azabını kendisi üstlenir. Dün bulutların üzerinde dans etmişken, bugün kendisiyle çelişmektedir, "bugünüm dünümle uyuşmuyor." Tabii eğer Zerdüşt bir kahraman olarak kendisini düşünüyorsa, doğal olarak canı ne isterse yapar, ama bir insanı saçma, çelişkin ve sorumsuzca davranmakla suçlarlardı. Dolayısıyla genç adam, Nietzsche'nin normal olan, Zerdüşt'le aynı düzeyde olmayan yanı; solgun suçlunun yeni bir sürümüdür. Çünkü Zerdüşt boyunu aştığı anda, kendi çehresine katlanamayan solgun suçlu figürü hemen ortaya çıkar ve kendi düzeyinde kalamaz, çünkü aslında fazla yüksektedir. Şimdi Zerdüşt, yanlarındaki ağaca bakıyor ve şöyle diyor:

"Bu ağaç, bu tepelerde yalnız başına duruyor; boyu insanı ve hayvanı aşmış.

Konuşmak isteseydi onu anlayacak kimse bulunmazdı: o kadar büyümüş. Şimdi bekleyip duruyor,—neyi bekliyor? O, bulutlara çok yakın bulunuyor; belki de ilk yıldırımı bekliyor."

Zerdüşt'ün özellikle bu niteliği—ağacın bir tepede yalnız başına durduğunu vurgulamasının nedeni nedir?

Dr. Schlegel: Bu Zerdüşt'ün kendi konumu.

Prof. Jung: Evet, Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeşleştiği ölçüde bu, Nietzsche'nin kendi konumudur. Çünkü bu, çok özel bir çatışmadır; genç adam aklı selim sahibi olan ve havaya zıplamanın yine aşağı düşmek anlamına geldiğini, ille bir tepki oluşacağını bilen sıradan insan olabilir. Ama Zerdüşt sıradan bir insan değildir, insanlıkdışı ya da insanüstü bir şeydir; Üstinsan fikri de buradan gelir.Yine de Zerdüşt'ü geliştiren o öğe, Nietzsche'de yaşayan bir gerçekliktir ve onu bulutlara yükseltir. Zerdüşt Nietzsche'de bir gerçek olarak varolduğu ölçüde, dağın tepesinde, sıradan insanlığın üstünde tek başına duran ağaç gibidir. Dolayısıyla burada bir farklılaşma gerçekleşir; önce Zerdüşt gitgide daha yükseğe çıkmaya çalışır ve bunun doğal bir davranış olmadığını gösteren bölümde eleştirilir. Deliliğe yaklaşmaktadır.

O halde o havaya sıçrama, içinde bir doğruluk barındırmaktadır. Nietzsche'deki gerçekliğin karşılığıdır; Nietzsche'de sıradan insanlığın çok üstünde sayılabilecek olağanüstü bir deha vardır. Ama bu gülünç sıçramalar ve irkilmeler, sıradan insanın da sıçramak istemesinden kaynaklanmaktadır ve o zaman grotesk bir hal alır. O sıradan insan sessiz durup aşağıda, vadide kalsaydı ve Zerdüşt'ü taklit etmeye çalışmasaydı, her şey kabul edilir olabilirdi: bu olağan koşul olurdu. Ağaç orada durabilir, çünkü o bir ağaçtır, insan değil bir büyüme simgesidir, bu arada insan aşağıda, vadidedir. Ama Nietzsche Zerdüşt'le özdeşleştiği için bir ağaç olamaz, ancak boyunu aşan bir insan olmalıdır ve bu hareketle danseden, havada yürüyen Zerdüşt gibidir, ki bu, gülünçtür. Bu tamamen Nietzsche'nin Zerdüşt'le de, genç adamla da özdeşleşmesinin sonucudur ve doğallıkla genç adam Zerdüşt'le özdeştir ve daha önceki abes davranışları nedeniyle Zerdüşt'ün duyması gereken pişmanlığı o üstlenir. Böylece genel bir karışıklık yaratılmıştır. Doğal ve insanî durumu düzeltmek için, Nietzsche ve Zerdüşt arasındaki fark belirlenmelidir, Nietzsche insan bireydir, Zerdüşt ise sonsuzdan beri insanlığa kök salmış olan arketiptir—ve kökleri olduğu için de, bir ağaç gibidir.

Yabanda altmış ya da yetmiş metre gibi yüksekliklere ulaşan ve kutsal kabul edilen bazı ağaçlar vardır; bunlar sıradan ağaçlardan çok daha yüksektedir ve sesleri olan bazı hayaletler ile iblisler bunları mesken tutar ve bu seslere itaat etmek gerekir. Hindistan'da bazı ağaçların *trimurti*, yani Hint Teslisinin ikametgâhı olduğuna inanılır, köylerdeyse çoğunlukla Buddha'nın kutsal ağacı bir *asvatta* bulunur, bazen gövdesinde, içinde tanrının oturduğu bir delik vardır, bazen de tanrı dalların arasında yaşıyor olabilir. Bu, Yaban ruhuyla aynı fikir-

dir, tabii biraz farkla. İlkellerin Yaban ruhları ilişkili oldukları belirli hayvanda ikamet eder. Bir kaplan bir adamın Yaban ruhunu içeriyorsa, o adam kaplanın kardeşidir—ya da pitonun veya timsahın; ve Yaban ruhu, farklı bir açıdan, belirli bitkilerde, taşlarda ya da nehirlerde yaşarlar ve o zaman o nehrin ya da her neyse onun kardeşi olur. Bunların hepsi, basitçe, insan psykhesinin bir parçasının esasta insan olmadığının anlaşılması demektir. O, ilkellerin doğal olarak varsaydığı şey değil, ama bizim bir yansıtma olarak adlandıracağımız bir gerçektir—ve artık o yansıtmayı da bilmiyoruz, bilinçdışındayız. Sanırım hiç Yaban ruhuna sahip olduğunun farkında olan bir Avrupalıya rastlamadım, ama biraz kuşkuluyum: buna yaklaşan durumlar var. O zaman bizde çok belirgin olan başka bir Yaban ruhu olgusu var. Bunun nasıl deneyimlendiğini biliyor musunuz? Çünkü tanrılar nehirlerden, ağaçlardan ve dağlardan ve hayvanlardan yok oldukları zaman, son derece bayağı bir hale gelirler.

Mrs. Fierz: Bu, *Die Tücke des Objekts* midir?[3]

Miss Wolff: Örneğin gizemli olaylarda olduğu gibi, nesnelerin canlanması mı?

Prof. Jung: Evet, mobilyaların, bazı tabloların vb son derece tuhaf davranışlarda bulunduğu apaçık vakalar vardır. Bunu parapsikolojide görürüz ve tabii en aşağılık biçimi *Tücke des Objekts* olarak adlandırılır, nesnelerin insana oyun oynaması. Bir başka örnek de, nesnelere olan tuhaf bağımlılığımızdır: bizim için çok önemli bazı nesnelerden ayrı düşersek son derece mutsuz oluruz—kimi insanlar bazen onlar olmazsa kendilerini kaybolmuş hissederler. Kant'la ilgili o ünlü öyküyü bilirsiniz: kendisinin dışındaki, ona her zaman yön veren Yaban ruhu, yıllar boyunca çok düzenli bir şekilde konferanslarına katılan dinleyicilerinden birinin ceketinin en üst düğmesiydi. Yukarı aşağı yürürken sürekli olarak o üst düğmeye bakardı; tüm düşüncelerini ondan geliştirirdi ve bir defasında Kant, düğmeyi göremeyince konferansını verememişti. Canı sıkılmıştı, çünkü tanrı yerinde yoktu. Bir ilkel bunu anlar ve, "Bu düğme kutsaldır, bir fetiştir ve lütfen bana esin vermesi için onu daima yanınızda getirin, yoksa kaybolurum" derdi. Tabii Kant asla böyle bir şey düşünemezdi, ama doğrusu budur. Birçok başka biçim de alabilir. Bir başka öyküye göre, Schiller belli bir çürümüş elma kokusu almazsa yazamazmış, bu nedenle yazı masasının çekmecesinde daima elma bulundururmuş. Ve böyle bir fetişin yerini tuhaf alışkanlıklar da alabilir. Son derece bayağı oldukları için böyle şeyleri küçümseriz; sadece tuhaflık olduğunu düşünürüz, ama tümüyle işlevsel bir açıdan bakarsak, bunların o insanların psykhelerinin işlev görmesinde önemli bir rol oynadıklarını görürüz. Örneğin Kant'ın dinleyicileri olmasa ya da elli değil de sadece bir veya iki dinleyicisi olsa, yine konferansını verirdi—ve hasta bile olsa muhtemelen konferans verebilirdi—ama o düğme olmayınca veremiyordu. Çalışma odasının penceresinden gördüğü kilise kulesinde de bir Yaban ruhu daha vardı; hep ona bakardı ve onu yıktıkları zaman, bir *point de repère*'si [bir tür nirengi noktası] olmadığı için aylarca iş yapamaz olmuştu. Yaban ruhu olgusu

[3] Bkz. yukarıda, s. 310 dn.

bir tür *point de repère* olduğu için, ilkeller daima böyle şeylere sahiptirler—örneğin Orta Avusturalya aborijinlerinin *churinga*'ları gibi—ve işlev gördüğü ölçüde, haklı olarak onun yaşamla dolu olduğunu, ruh taşıdığını varsayarlar. Bu, insanın bir sorunu bir başkasıyla konuşurken daha kolay geliştirebilmesi gibidir; kişinin fikir alışverişindeki ortağı argümanı tam olarak anlayamasa bile, olayların netleşmesi için birisiyle konuşmak yeterli olur. Bazen insanlar minnettar bir tavırla, konuştuğu kişinin o düşünceyi ürettiği ya da belli bir etkisi olduğunu düşünerek, "Ne zaman seninle konuşsam, aklıma yeni bir fikir geliyor" derler.

O halde ağaçla ilgili görüşümüz, Nietzsche'nin yaşlı bilge arketipiyle özdeş bir Yaban ruhu olduğu ve bölümün kendisine yaşlı bilgenin insan değil, ağacın doğasından olduğu ve bu nedenle onunla özdeşleşemeyeceği gerçeğini bildirecektir. Örneğin Hindular, tanrıların aşağı yukarı ağaçlarla özdeşleşerek ya da belirli hayvanlarda yaşayarak insan olmadıklarını belli ettiklerini düşünürler. Bu nedenle, hayvanları ya da çarpıcı bitkileri düşlemek, tanrıyı düşlemek demektir, çünkü bunlar insan değildir. Dolayısıyla hiçbir şey Nietzsche'yi ağaçla özdeşliğinden daha iyi bilgilendiremez; düşünceler doğrudur, ama varılan sonuçlar yanlıştır. Ağacın, insanımsı olan Zerdüşt olduğu ölçüde insan olduğu da elbette doğrudur; bu, insana benzerliğin Nietzsche'yi özdeşleşmeye özendiren bir anlatısıdır. İnsanların tam olarak insan olmayan animayla özdeşebileceklerini düşündükleri gibi: o da bir tür Yaban ruhudur; animanın eline geçmiş bir adam artık sadece konuşamayacağınız bir şeyin bir parçasıdır. Ve bir kadın düşünmeden animusla özdeşleşirse, Yaban ruhuyla özdeşleşir ve o zaman artık tam olarak insan değildir ve insanlarla temasını kaybeder. Anima veya animus devreye girdiği anda her türlü edepli tartışma son bulur. Şimdi Zerdüşt, Nietzsche'yle özdeşleşmediği ölçüde, burada kendi doğasını idrak eder. Bu bölüm sanki bir düştür, düşü gören Nietzsche, Zerdüşt'ün bir ağaç olduğunu öğrenir ve bunu anlayabilse, artık onunla özdeşleşmez ve tüm bu saçmalıklar bir son bulmuş olur—*çatışması* son bulmuş olur. Onun genç bir adam olduğunu varsaymak iyi olurdu, ama o kadar düşmesi gerekmez, çünkü artık *Zerdüşt*'ü yazdığı zamanki genç adam değildir. Kendi yaşında olmalıdır, ne yaşlı ne de genç, ne bir cenin ne de beş bin yaşında.

Prof. Reichstein: Genç bir adam yerine bir kadın figürünün gelmesi daha doğal olmaz mıydı?

Prof. Jung: O, animayla özdeşleşmek olurdu.

Prof. Reichstein: Evet, ama genç adam bir tür dengeleyici ve gerçek dengeleyici burada anima olurdu.

Prof. Jung: Hayır, o, yaşlı bilge ile anima arasında, tamamen farklı bir çatışma olurdu. Ama görüyorsunuz, o çatışma giderilmiş, çünkü anima dünyanın kerhanesinden kurtarıldığında, *sibylla*'sı, *somnambule*'si olarak yaşlı bilgeyi izler. Anima hâlâ kerhanedeyse, yaşlı bilge yoktur; o ancak anima kerhaneden

kurtarıldığında varolur. Elbette kerhanede olduğu zaman yaşlı bilgenin tam karşıtıdır, ama o zaman karşıtlık o kadar tamdır ki, diğer parça görünmez.[4]

Prof. Fierz: Büyük ağaca ilişkin başka bir şeyi işaret etmek isterim. Dünyanın en büyük ağaçları olan, Yosemite Vadisindeki Sequoia ağaçlarına o kadar çok kez yıldırım çarpmıştır ki, bu yüzden kutsal sayılırlar. Kılavuzumuzun bize anlattığına göre Kızılderililer fırtınada o ağaçların yakınında ateş yakarlarmış; Manitu'nun şimşek çaktığında ağaçlarla konuştuğuna ve kendilerinin güvende olduğuna inanırlarmış. Bunun çok doğal bir batıl inanç olduğunu, ağaçlar çok büyük oldukları için çok sık yıldırım çarptığını söylemişti.

Prof. Jung: Eh, bir sonraki paragrafta öyle oluyor: böyle ağaçlara yıldırım çarptığını söylüyor. Zerdüşt'ün bundan kastı nedir?

Prof. Reichstein: Sanırım esinlenmedir.

Prof. Jung: Bir yandan, esinlenmedir. Yaşlı bilge arketipi bilinçdışının derinliklerine inen bir başka köprü olduğu için büyük gizleri bilmesi ve kendisine yıldırım gibi gelen kutsal esinlenmeye sahip olması beklenir. Kural olarak yıldırım, büyük bir ağaç için bile tehlikelidir—onu öldürebilir—ama ağaç gençse ve yeterince büyükse, ancak hafif yaralar. Ama yaşlı bilge arketipiyle özdeş insan cennetten gelen yıldırıma karşı koyabilir mi?

Mrs. Fierz: Hayır, ölecektir.

Prof. Jung: Elbette. İnsan böyle tuhaf, yaşlı bir ağaçla özdeşleşmemelidir; çünkü böyle bir konumda kolaylıkla yıldırım çarpabilir—neredeyse çarpması planlanmış gibidir. Hatta ağaçlar yıldırım düşmesinden korunmak amacıyla dikilirler, çünkü yıldırımı çekerler; ağaç tepeleri iyi iletkenler, elektrik akımının gerçek temelleridir. Bir fırtına sırasında bir ağacın tepesinden fışkıran elektrik şaşılası bir şeydir ve belli koşullarda, bazen gemi direklerinin tepelerinde görülen tuhaf ateş, Aziz Elmo da görülebilir.[5] Bu yalnızca elektrik yüklü bir durumda şeylerin üst kısımlarından dışarı çıkan akımdır; elbette yeryüzünden çıkan pozitif elektrik akımı, bulutlardan inen yıldırım için bir çekim alanı oluşturur. Bu arketipin tehlikesi çoğunlukla kutsal esinin ya da oluşumun, yaratıcı dürtünün ilk önce vurmasıdır ve bu nedenle gerçekten böyle fırtınalarda bilgelik gereklidir. Fırtınalara açık olmayan insanların bilgeliğe gereksinimleri yoktur—bu, oldukça gereksizdir—sadece bir lükstür, ama Nietzsche gibi birisi her zaman, doğasında bu muazzam karşıtlık olduğu ve fırtına tehditi altında olduğu için, buna gerek duyar. Bu kadar genişçe birbirinden ayrılmış karşıt çiftlere sahip olanlar, elektrik yükleri nedeniyle yıldırım tehlikesi altındadır ve yıldırım daima en üst noktaya çarpacaktır. O zaman yaşlı bilge arketipi canlanır, çünkü bilgeliğin kişinin yardımına gelmesi gerekmektedir, yoksa kişi ye-

---

[4] Simon Magus, önde gelen bir erken dönem Gnostiki, Tyre'deki bir genelevden Troialı Helene'nin reinkarnasyonu ve melekler de dahil tüm varlıkların Kutsal Ana'sının tecellisi olduğuna inandığı bir kızı almıştır. Bkz. Hans Jonas, *Gnosis und Spätantiker Geist* (Göttingen, 1934), cilt 1, s. 353, 358.

[5] Bir bulutun, örneğin bir gemi mizanası gibi sivri nesnelere yaklaşması sonucunda ortaya çıkan, elektriksel bir görünüm. Aziz Elmo denizcilerin koruyucu azizidir.

terince korunmamaktadır. Şimdi, psikolojik dilimizde, yıldırım nedir? Esinden söz edilmişti, ama esin yıldırım kadar yıkıcı ya da dinamik değildir.

Mr. Allemann: Bir kolektif bilinçdışı patlaması.

Prof. Jung: Ama bu, empirik olarak nasıl görünür?

Mrs. Fierz: Panik biçiminde.

Prof. Jung: Evet, bir beyin fırtınası ya da ani, son derece tehlikeli bir dürtü, bir takıntı ya da saplantı—ya da ne yapacağınıza dair birincil bir kesinlik. Kolektif bilinçdışı gelip yaşamınızı altüst ettiğinde, içinden yıldırımların fırladığı bir fırtına bulutu gibidir. Bu, sisteminizde muazzam bir dürtü, dinamik bir patlama demektir ve yeterli bilgelikten yoksunsanız o gerilimi fazlasıyla küçük bir beyin kutusuyla karşılarsınız ve o da çoğunlukla yeryüzüne karşı yalıtılmıştır: o zaman olan olmuştur! Bu nedenle, eğer akıllıysanız, geniş bir yüzeyiniz vardır ve yeryüzüne bağlı olursunuz; o zaman yıldırım tehlikesine karşı makul ölçüde bir korumaya sahipsiniz demektir. Ama her zaman değil. Dolayısıyla Mr. Allemann'ın haklı olarak belirttiği gibi bu, insanın aniden kolektif bilinçdışının altında kaldığı bir durum, bir saldırı ya da birincil bir patlamadır; ona esin demek oldukça hafif kaçar: bu, böyle bir olayın tehlikesini tam olarak tanımlamaz.

> Zerdüşt bunu söyleyince genç adam heyecanlı el-kol hareketleri yaparak bağırdı; "Evet Zerdüşt, doğruyu söylüyorsun. Ben yükselmeyi dileyince mahvımı istemiş oldum ve benim beklediğim yıldırım da sensin! Bak! sen aramızda görüneli beri, ben ne oldum? Beni mahveden, sana karşı duyduğum kıskançlık oldu!" —Genç adam böyle konuştu ve acı acı ağladı. Ama Zerdüşt kollarını delikanlıya doladı ve genç adamla birlikte yürümeye başladılar.

Bu paragraf, söylediklerimizi doğruluyor. Genç adam kendini Zerdüşt'le özdeşleştirdi. Onun için cazibe, Zerdüşt'tü, onun gibi olmaya çalıştı; sonra Zerdüşt onun tehlikesi oldu: arketip ona girdi. Çünkü sıradan adam Nietzsche çok ileri gitti. Bu da yine, yakın gelecekte kolektif bilinçdışının Nietzsche'yi yok etmek için bir şimşek yollayacağına dair bir tür kehanet. Bu nedenle Zerdüşt fırtına bulutuyla karşılaştırılmıştır.

Mrs. Baumann: Ayrıca "Ben şimşeğim" diyor.

Prof. Jung: Evet ve bu da tehlikeli istila anlamına gelir. Bildiğiniz gibi, arketip tek başına istila ve yıkım demek değildir; insanın yanlış davranışlarıyla harekete geçip gruplaşana kadar, sonsuz derecede sessizdir. İnsan çok fazla şeyi bilinçdışına bırakır ve köşeye sıkışırsa, arketip dengelenmeye çalışıyormuş gibi kıpırdanmaya başlar. Ve o da bu kadar iyi bir fikir bulduğu için ne kadar şeytan gibi bir şey olduğunu düşünmeye başlar, eh, buyurun bakalım! Fikrinin kaynağıyla özdeşleşmektedir ve fazla büyümüştür. Yıldırım ona çarptı ve işi bitti. Çünkü genç adam, ""Beni mahveden, sana karşı duyduğum kıskançlık oldu!" diyor. Bu çok açık: Zerdüşt gibi olmak istiyordu, ama Zerdüşt normal

kalmasına izin vermedi; genç adam bir arketiple özdeşleşerek ne kadar büyük bir tehlike oluşturduğunun farkında değildi.

Şimdi, Mr. Allemann soruyor, "Yaşlı adamın dünya kerhanesinden kurtardığı anima sorunu, göksel Sophia'nın anlamını sorgulamama neden oldu. O, *hierosgamos*'daki [kutsal evlilik] hem yaşlı adamın hem de animanın özdeşi midir?"

Onun Gnostik tezindeki Sophia anlayışının, *Pistis Sophia*'nın, yaşlı bilgenin animayla olan özdeşliği ya da mutlak birleşmesi olduğu doğrudur. Anima sorunsalını incelerseniz, Hawwah'dan Sophia'ya olağandışı bir gelişim olduğunu kesinlikle görürsünüz ve böyle bir gelişme, yaşlı bilgenin müdahalesi olmadan olamaz. Fakat yaşlı bilge böyle bir gelişme geçirmez—dünyaya dahil olmadığı söylenebilir, o statiktir; oysa anima dünyaya fazlasıyla dahildir. Bu, kişinin kısmen bu yeryüzüne ait olan parçasıdır—ve bu, *fazlasıyla* yeryüzüne ait olabilir: o *muladhara* genelevinde, *muladhara*'nın en kötü hali olabilir. Animanın yeryüzüne yansıtılması, çok aşağılara inmesi, çok önemlidir, yoksa Sophia biçiminde göksel haline yükselmesi anlamsız olur. Bir anlamı yoktur. Hem yeryüzüne hem de göğe kök salan odur, ağacın hem kökü hem de dalıdır.[6] Yaşlı bilge arketipi, anima tarafına bakıldığında, daima sadece, animanın yaşamı ve gelişmesinin yalnızca bir sonucu veya bir kutsal müdahale veya aracılık olarak ortaya çıkan, ikincil bir figürdür. Sonuçta, anima, Sophia'ya dönüştüğü için artık yaşlı bilge veya anima yoktur; çünkü bunlar tek varlık haline gelmiştir. Simyadaki, erkek ve kadının bir arada olduğu hermafrodit sorunu budur.

Mrs. Sigg: Zerdüşt'ün, Animanın Salome olarak yaptığının aynısını yapması son derece tuhaf geliyor; yaşlı bilgenin dansöz gibi davranması dehşet verici.[7]

Prof. Jung: Evet, bu o sapıklıklardan biri—bu çok doğru ve hepsi Zerdüşt'te anima olmamasından kaynaklanıyor. Anima figürleri ancak sona doğru, erotik "Unter Töchtern der Wüste" şiirinde görünmeye başlıyor.[8] En sapık olgu burada; yaşlı bilge, anima olmadan, Nietzsche'nin özdeşi gibi görünüyor. Dolayısıyla Zerdüşt'ün bazen dansçı, anima olma belirtileri göstermesi kaçınılmazdır. Bir anima olduğu gerçeğine Nietzsche'nin dikkatini çekmek *Zerdüşt*'ün tüm gelişimini gerektiriyor. Tabii ki bunun kişisel yaşantısıyla çok ilgisi var ve elbette anima sorununun sadece Ren'e kadar uzandığı gerçeğinin de bir karakteristiği. Ren'in doğusunda, yaşlı bilge ya da Puer Aeternus sorunuyla karşılaşırız. Almanya'nın tüm zihinsel devrimi, esas olarak Puer Aeternus'un bir faaliyetidir,

---

6 *Pistis Sophia* (güven, bilgelik) dördüncü yüzyılda, Mısır'a has Kıpti dilinde yazılmış bir Gnostik metindir (bkz. yukarıda, s. 384 dn). Jung Gnostik/simyasal betimlemelerden çok etkilenmişti—örneğin *hierosgamos* ya da zıtların kutsal evliliğinden. Hawwah bir yeryüzü figürü, Havva'nın bir öncülü ve dolayısıyla bazen *muladhara*'da, en alt çakrada bulunurdu. Ve Sophia, *Neşideler Neşidesi*'nden beri Bilgeliğin dişil kişileştirilmesi olmuştur. Jung'un "Eros kültünün dört aşamasını" daha kapsamlı ele alışı için bkz. TE 10, par. 361.

7 İncillerde ismen değinilmese de, Salome'nin dansı Herodes'i öylesine memnun etmişti ki, n e dilerse vereceğini söylemiştir. O da Vaftizci Yahya'nın kellesini istemişti. Bkz. Matta 14:1-12.

8 "Unter Töchtern der Wüste," Bölüm IV, kısım 74. Common başlığı "Çölün Kızlarının Arasında" olarak çevrilmiştir.

ama orada yaşlı bilge yoktur. Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü, ülkesinin Puer Aeternus'a, oğlan çocuğuna kurban gideceği yönündeki tehlikeyi öngörme ve telafi etme girişimiydi.[9] Aynı sorun Goetz'in, oğlan çocuklarının devrim yaptığı *Das Reich ohne Raum*, içerideki krallık—tabii bunun Hıristiyanlıktaki göklerin egemenliğiyle bir ilgisi yoktur—yapıtında da vardır.[10] Nietzsche o kadar öngörü sahibiydi ki, yaklaşan olayları bir bilgelik kitabıyla telafi etmeye çalışıyordu ve tabii bu beyhudeydi. Çünkü bir Puer devriminden kaçınılması için tek yol animadır; anima olmazsa, kaçınılmaz olur.

> Bir süre beraber yürüdükten sonra Zerdüşt söze şöyle başladı:
>
> "Bu, benim kalbimi parçalıyor. Gözlerin, karşı karşıya kaldığın tehlikeleri, sözlerinden daha iyi anlatıyor."

Zerdüşt burada durumu açıkça idrak ediyor. Genç adamla aynı çelişkiyi yaşadığını kabul ediyor; Zerdüşt'ün kalbi de parçalanıyor: yükseklere çekilmiş bir genç adam olup da kendisiyle barışık olmamanın ne demek olduğunu biliyor. Çünkü Zerdüşt de, Nietzsche olduğu ölçüde, kendisiyle barışık değil. Nietzsche'nin baştan sona kadar sorunu tabii ki sürekli olarak figürleriyle özdeşleşmesi asla onlardan kopmamasıdır. Hiçbir psikolojik eleştiriye sahip değil, o yüzden onları doğru değerlendirmiyor; kendisi, bilinci olmayan bir psikolojik varoluşu hayal edemiyor. Ama bu tümüyle zamanının bir sonucudur. Daha modern olsaydı, psikolojik eleştirisi olsaydı, "Bu Zerdüşt tini bir ağaç tinidir, ama beni gökkubbeye yükselten ve sonra yine aşağı düşmeme neden olan bir tin, elbette kendim olamam: bu, kurban gittiğim bir temel güç" derdi.

Mrs. Adler: Bu Nietzsche'nin işleviyle nasıl örtüşüyor?

Prof. Jung: Zerdüşt Nietzsche'deki yüceliktir, iblistir ve Nietzsche'nin misyonu, yaklaşan olayları telafi etmek için *Zerdüşt*'ü yazmaktır. Ama Zerdüşt'le özdeşleştiği için, telafi etme yöntemi tamamen yararsızdır. Yahve'yle özdeşleşen bir peygamber hata eder; Rabbin kendisine verdiği sözleri konuştuğunu söyleyebilir, ama kendisiyle Rab arasındaki farkı belirlemelidir. Nietzsche, "Böyle dedi Zerdüşt" derken, aslında "Böyle buyurdu Nietzsche" demek ister.

Mrs. Sigg: Nietzsche'nin biyografisinde, babasının cenazesindeki papazın adamı tüm yaprakları dökülmüş bir ağaca benzetmesi dikkatimi çekti—aile her şeyini kaybetmişti. Anlaşılan Nietzsche en baştan babasıyla bir özdeşleşme haline girmiş; daha dört beş yaşındayken sürekli vaaz verip durduğu için ona küçük papaz derlermiş. Çok ciddiymiş ve yaşlı bir adam gibi davranırmış.

---

9 Jung'un geniş ve çeşitli milletlere mensup hastaları onu nevrozun aldığı biçimi etkileyen kültürel etkenler olduğuna ikna etmişti: buna göre Fransa insanın dişil yönüyle özdeşleşen erkekler üretirken, Almanya'da daha çok oğlan çocuğu olarak kalanlara bir eğilim olmuştur.

10 Bruno Goetz'in *Das Reich Ohne Raum*'u (1919) Jung'un 1936'daki Wotan konferansında Nazi Almanya'sına bir dokundurma olarak yorumlanmıştır (TE 10, par. 384). Jung bir defasında bir arkadaşına, Goetz'den, kendisiyle görüşmeyi reddettiğini belirten bir mektup aldığını yazmıştı: "Herrenvolk [Üstün ırk] artık köhneleşti; Herr Goetz hâlâ bunun farkında değil" (*Mektuplar*, cilt I, s. 445).

Prof. Jung: Evet, bu beklenir, çünkü en baştan o arketipin etkisine girmişti ve koşullar da buna büyük ölçüde destek oldu. Ancak otoriteye yönelik aşırı bir bağımlılık da tipik bir Alman zorluğuydu. Bu şimdilerde tamamen farklı bir biçim aldı ve artık varolmadığı söyleniyor, ama farklı bir biçimde, hâlâ orada. Elbette, buradaki bütün sorunun altında yatan budur—bu hâlâ babası olan bir çocuğun psikolojisi; bir süre için babayı çok fazla memnun ediyor ve sonra da tamamen canını sıkıyor. Sorun aynı: sorun hâlâ baba, anneyse henüz yok; dolayısıyla oyunda anima yok, aynen Nietzsche'nin durumundaki gibi. Elbette bu dünyada iki şey var, Yin ve Yang, erkek ve kadın, eğer kadın gözardı edilirse, bu bir hata olur. Örneğin Mithra kültünün varlığını kadınların dışlanması nedeniyle sürdürülemediği söylenir; kadınlar Magna Mater'i geliştirmiş ve erkekler Mithra mağaralarına inmişti ve bu, çöküşü açıklar. Oysa Hıristiyanlık esas olarak, en azından başlangıçta kadına önem atfedilmeyen eril bir din, bir baba dini olmasına rağmen, erkek ve kadın bir arada olduğu için kazanmıştır. Daha sonra, Katolik kilisesinin gelişim sürecinde, çok daha belirgin bir hal almıştı, ama Protestanlık yeniden ortadan kaldırdı. Ancak Protestanlık, bir tür husumetle de olsa, dişil öğenin yeniden geliştirildiği gizli bir felsefe yaratmıştır, Masonluğun asal geleneği ana kültünü temel alır ve bu nedenle de kiliseye karşıttır.

Dr. Schlegel: Bu kavram, anne olarak kilise anlamında, kilisenin kendisinde yok mu?

Prof. Jung: Evet, ama o soyuttur. *Kilisenin* diyeceği hiçbir şey yoktur, Papa tarafından yönetilir—Papa ve Kardinaller Heyeti kiliseyi oluşturur.

Dr. Schlegel: Bu doğru, ama bilinçdışında kilise, annedir.

Prof. Jung: Dişil öğeyi getiren daha sonraki psikolojik düşünce, sonraki Katoliklerdir, hatta gizli felsefenin simgelerini kullanarak. Loreto Ayini gizli felsefenin tüm simgelerini içerir, örneğin *hortus conclusus* ve *rosa mystica* ve *vas insigne devotionis*.[11]

Dr. Schlegel: Kilise İsa'nın gelini olarak temsil edilmemiş midir?

Prof. Jung: Evet, bu yüzden aslında sıradan bir aşk şarkısı olan "Şarkılar Şarkısı" kullanılmıştır; dünyevi edebiyatta aynı biçemde birçok şarkı vardır. Ama bu, insanla Tanrı ya da aslında insanla Sophia arasındaki gizemli ilişki olarak yorumlanmıştır. İlk başta gizli geleneklerdeydi ve sonra Hıristiyan kilisesinde İsa ile kilise arasındaki ilişkinin bir simgesi olarak kullanılmıştır. Gördüğünüz gibi, simgeler kullanılmıştır, ama tümü eril ilahın başlığı altındadır; Meryem asla Teslise dahil olmamıştır, dişil öğe dışlanmıştır. Kutsal Ruh dahi, bir güvercinle simgelenmesine rağmen, cinsiyetsizdir, babayı ve oğulu yaratan nefestir, ama anneyi değil: kilise bunu reddetmiştir. Tek istisna olan *Theotokos*, Tanrı'nın anasının Sophia'yla özdeş olması sapkın düşüncedir. Elbette dişil ilkenin yönetici konu-

[11] "Kapalı bahçe," "mistik gül " ve "takvanın soylu kabı," *Rituale Romanum*'dan tercüme edilmiş bu ayinde Bakire'ye yapılan atıflardır. Jung, mariolatriyi [Protestanların Meryem hakkındaki görüşleri] ve tanrısallığın dişil yönünün gecikmiş bir biçimde tanınması olarak gördüğü, Papa XII. Pius'un sonradan Meryem'in bedensel olarak cennete yükseldiğini ilan etmesini sık sık ele alırdı.

munda olup olmaması muazzam bir fark yatarır. Dişil ilke daima sınırlanmıştır—eril bir dinde dahi bir yan yoldan dahil olur—ama esasta yönetici ilke olup olmaması muazzam bir fark yaratır. Eğer öyleyse ya da en azından her iki ilkenin bir *condominium*'u varsa,[12] o zaman bildiğimiz dinden çok farklı bir dinsel biçim ortaya çıkar. Paulus'un dinsel psikolojisini incelerseniz, dişil ilkenin hâlâ işbaşında olduğunu görürsünüz, örneğin sevgi ile kurtarılanların Yasa'nın ötesinde olması fikrinde olduğu gibi.[13] Mesih'in de fikri buydu ve tipik olarak dişildir. Eril bakış açısı Yasa'dır, ama elbette sevginin bakış açısı, dişildir. Bir Logos, diğeriyse Eros'tur. Şimdi, Zerdüşt burada açıkça genç adamın karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi anladığını söylüyor—genç adam tabii Nietzsche'nin, basitçe katılamayan ve Zerdüşt'le özdeşleştiği takdirde yok olacak olan parçasıdır. Diyor ki,

> "Sen henüz özgür olmadığın için; hâlâ özgürlüğü arıyorsun. Bu arayış uykularını kaçırmış, seni fazlasıyla tetikte kılmış.
>
> Özgür yüksekleri istiyorsun: çünkü ruhun, yıldızlara susamış. Ama kötü güdülerin de özgürlüğe susamışlar."

Zerdüşt'ün tüm trajedisinin burada başladığı söylenebilir. O genç adam Zerdüşt'le özdeşleşme, yükseklerde yaşama, yeryüzünün prangalarından kurtulma çabası içindedir, ama yeryüzünün yasasından kaçabilirse, insanlıkdışı bir tin olacaktır: yıldırım çarpıp onu yok edecektir. Şimdi, bu özgürlüğü niçin ister? Ve bu, neden özgür kalmaktır? Eh, besbelli, Zerdüşt'ün dediği gibi, altta yatan kötücül içgüdüler, vahşi köpekler vardır:

> "Vahşi köpeklerin serbest kalmak isterler; senin tinin tüm zindan kapılarını açmaya çalışırken, onlar keyifle mahzenlerinde havlarlar."

Harika yüksekliklerle vahşi köpekler dolu bir kafes arasında seçim yapmanız gerekiyorsa, o zaman insanın neden kafesten kaçıp yükseklere gitmek istediğini anlarsınız. Sanki aşağıda kötü bir koku vardır ve insan doğallıkla saf ışığı arar, bu bakıma neden kendisini aşmak istediği kolaylıkla anlaşılır. Ama o zamanla özdeşleşecektir—yıldırım çarpacaktı—dolayısıyla eğer yaşamak istiyorsa, böyle bir özgürlüğün peşine düşmemelidir. Çünkü vahşi köpekleri, sisteminde kötücül içgüdüleri varsa, o da kısmen bir vahşi köpektir ve kendi köpeğinden kaçmaya çalışmamalı, kafesinde kalmalıdır. Bedeninden kurtulursa, çürüyecektir; basitçesi, kafesten kaçmakla, yaşamdan kaçmış olur. Şimdi, Zerdüşt'ün aşağıdakilerin, vadidekilerin bir kafes dolusu vahşi köpek olduğunu memnuniyetle varsayması da önemlidir, çünkü bu, kesin bir şey değildir. Atlar ve eşekler ve inekler, öyle güzel şeyler, belki birkaç domuz da, toplamda son derece yararlı ve güzel, gayet işletilebilir bir çiftlik de olabilir. Neden yalnızca vahşi köpekler

---

[12] *Condominium* sözcüğünün iki devletin ortak egemenliği anlamı günümüzde neredeyse unutulmuştur.

[13] "Çünkü başkalarını seven, Kutsal Yasa'yı yerine getirmiş olur." (Romalılar 13:8)

var? Neden bu kadar histerik bir ifade kullanıyor? Böyle bir varsayım, nasıl bir psikolojiyi ima ediyor?

Miss Wolff: Hıristiyan.

Prof. Jung: Evet, bu geç dönem Hıristiyan psikolojisi ya da sıradan Protestan psikolojidir—babası oradadır. Ona göre beden elbette kötücüldür; insan ona bakmaz bile, sadece onun vahşi köpekler olduğunu varsayar. Ama bu doğru bile olsa, o köpekler de, kurtlar gibi, doğanın bir parçasıdırlar. Elbette pek hoş olmazlar—sevimli hayvanlar da vardır, o kadar sevimli olmayanlar da—ama kendi başlarına, bir sorunları yoktur; kurtlar bazen, çok aç kaldıkları zamanlarda, insanları yerler, ama biz de hayvanları yiyoruz, hem de milyonlarcasını, o bakımdan o hayvanları arada bir insan yemekle suçlayacak bir zeminimiz yoktur. Dolayısıyla içgüdülerimizi kötülememiz yersizdir. Bunlar yalnızca sıradan iştahlardır, tüm doğanın içgüdüleri kadar kötü ve iyi. İçgüdüleri kötüleyen ve onları kabul edilemez olarak gören o belirli ahlakçı Protestanlıktır; kötücülleşirler, çünkü içlerine şeytanı koyarız. Onların şeytan olduklarını ve dokunulmaz olduklarını söyleriz, doğal olarak da kötü olacaklardır, çünkü onları cehenneme yollarız. Doğa ne iyidir ne de kötü, doğayı kendi budalaca kategorilerimizle yargılamaya kalkmak, onu, saf doğayı bile kirletecek kadar kirli bir çekmeceye koymak gibi olur. Sonra Zerdüşt devam ediyor,

> Sen—bana öyle geliyor ki—henüz özgürlüğü hayal eden bir tutsaksın.

Bu, kafeste hapsedilmiş vahşi bir köpek olduğu anlamına geliyor, bulutların üstünde yürümek istemesi, artık o berbat şey olmak istememesi ne harika bir şey! Yaşama yönelik ne müthiş bir tutum! Bu, sıradan Protestan ahlakıdır, zehirdir ve Zerdüşt'ün başka yerlerde vaaz ettiklerine tamamen çelişkindir.

> Ah! böyle tutsakların ruhları uyanık, ama hilekâr ve kötü olur.
> Ruhu özgürlüğe kavuşan da arınmaya mecburdur.

Özgür bir tine sahip olmak yetmez, içinizdeki köpeği de arındırmamız gerekir.

> Onda hâlâ çok hapis ve küf vardır; daha gözü de arınmalıdır.

Göz, vizyonu anlamına gelir, şeyleri imgeleme ve sorunları öngörme yolu. Eh, onun yeryüzünün katkısından arınması gerekmez, ama Protestanlığın katkısından mutlaka temizlenmelidir.

> Evet, karşı karşıya kaldığın tehlikeyi biliyorum. Fakat sana sevgim ve umudumla yalvarırım: sevgini ve umudunu terk etme!
>
> Hala kendini soylu hissediyorsun ve sana garez duyanlar ve kem gözle bakanlar da hâlâ seni soylu buluyorlar. Şunu bil ki, herkesin yolunu bir soylu kesmektedir.
>
> İyilerin yolunu da bir soylu kesmektedir: ona iyi dedikleri zaman bile, onu bir tarafa itmek isterler.

Zerdüşt yine burada genç adamın bir tin olma özlemini besliyor; bedenindeki ve doğal koşullardaki varlığının acınası bir şey olduğunu düşünmesine yol açıyor, soylu bir kişiyse elbette umudunu ve sevgisini kaybetmeyecektir: başka bir deyişle, doğal varoluşundan kaçacaktır. Sonra da diyor ki, "Şunu bil ki, herkesin yolunu bir soylu kesmektedir." Gerçekten de sıradan insan hallerini aşmak ve ebedi bir tin olmak isteyen kişi, ayakbağıdır. Öyle kabul edilmesi haklıdır; gerçekten de başa beladır ve bu iyi değildir. Aksi halde varılabilecek tek akla yakın sonuç, dünya için yapılabilecek tek şeyin, herkesin intihar etmesi gerektiği olurdu—o zaman tüm sorunlar hallolurdu. Ama bu, baş ağrısını iyileştirmek için kafayı kesmeye benziyor. Yaşayan kişiyi tine dönüştürerek ondan kurtulamayız—o, burada yaşamalıdır—ve yaşamın olduğu ölçüde anlamlı olduğunu ve yaşamın yarısını yadsıdığımızda yaşamın doğrudürüst yaşanmamış olduğunu varsaymalıyız. Belli bir geleneği ve bedenin yaşamını doğal koşullarda, iyi insanların bakış açısıyla, inancını dile getirir ve bu kişilerin vücuttan dışarı fırlamak isteyen kahramanlara karşı olduğunu varsayar. Evet, ne mutlu ki onlar buna karşıdırlar, yoksa herkes delirir ve insan varoluşundan kaçardı.

> Soylu kişi, yeni bir şey ve yeni bir erdem yaratmak ister. İyi kişiyse eskiyi ister ve eskinin korunmasını ister.

Ayakları olmayan ve havada bir yerde, sadece İspanyol kalelerinden ibaret olan yeni şeyler yaratmaktan çok eski şeylerin korunması çok daha iyidir. Yeni şeyler yaratmanın sıkıntısı da budur, yeryüzü üzerinde, insanoğlunun erişebileceği yerde yaşamak zorunda olmalarıdır. Havada sadece ayna efektleri olan fantezileri yaratmanın yararı nedir?

> Ama soylu kişinin karşı karşıya kaldığı tehlike, iyi kişi olması değil, küstah, alaycı ya da yıkıcı olmasıdır.

Elbette, sıradan bir iyi adam olma tehlikesi en az dikkate alınması gereken bir şeydir, ancak bu, bu tür kahramanlar için en büyük tehlike olur. Küstahlaşması, aşağılayıcı ve yıkıcı davranması daha küçük bir tehlikedir, çünkü o zaman kolaylıkla baştan atılabilir.

> Ah! En yüksek umutlarını kaybeden soylular tanıdım. Şimdi onlar tüm yüksek umutlarını hor görüyorlar.
>
> Utanmadan geçici zevkler için yaşıyorlar ve günün ötesinde bir hedefleri yok.

Çünkü her şeyin üstüne, ya bulutların üstünde ya da balçıkta, aralarında hiçbir şey olmayan bu tutumları vardı—sanki her şeyin mükemmel derecede hoş ve sağlıklı ve dengeli olduğu yeşil yeryüzü yokmuş gibi.

> "Tin biraz da şehvettir," dediler.

Bu, ruhun ya da zihnin ya mükemmel derecede saf, stratosferin sıfırın altında elli ya da altmış derece santigrat olduğu bir tanrı ya da bir günah yuvası olduğu bakış açısıdır. Bütün bunları görmüştük, önce tinin muazzam bir abartısıydı, sonra da yalnızca hayvansal cesaretten ibaretti.

> Sonra tinin kanatlarını kırdılar; …

Eh, aşırı yüklenme sonucunda kırabilirler.

> Ve bu ruh şimdi yerde sürünüyor ve kemirdiği yeri kirletiyor,
> Bir zamanlar kahraman olmayı düşünmüşlerdi; …

Buna kafayı takmasalar daha iyi ederlerdi.

> Ama şimdi keyif düşkünleridirler. Kahraman, onlara göre zahmetli ve dehşetli bir şeydir.

O zaman yalnızca kahramanın zıttı olurlar, hain domuzlar haline gelirler. Ama o zaman sadece balçığın kahramanıdırlar.

> Ama sevgim ve umudumla yalvarırım; ruhundaki kahramanı terk etme. En yüksek umudunu kutsal tut!
> Zerdüşt böyle dedi.

Gerçekten bunu yerine getirebildiğiniz sürece tabii ki kulağa iyi geliyor. Ama bu bedeninize mal olacaksa, bu iş nasıl olacak? Bedenizinizi yok ettiyseniz bunu yerine getiremezsiniz. Burada bu sorunla bitiriyor, bir sonraki bölümün "Ölüm Öğütleyenler" başlığından da anlaşılacağı gibi, idrak etmesi gereken budur.

SEMİNER VI

12 Haziran 1935

Prof. Jung:
Bu yeni "Ölüm Öğütleyenler" bölümüyle önceki arasındaki bağlantı nedir?

Mrs. Baumann: Bence önceki de ölüm öğütlüyor; yalnızca yükseklerle köpeklerin kafesi seçenekleri vardır ve insan bundan vazgeçerse, bedende can kalmaz.

Prof. Jung: Aklınızda bu fikrinizi doğrulayan belli bir pasaj var mı?

Mrs. Baumann: Bölümün sonunda, "Ama soylu kişinin karşı karşıya kaldığı tehlike, iyi kişi olması değil, küstah, alaycı ya da yıkıcı olmasıdır" diyor. En sonuncusu da, "Ruhundaki kahramanı terk etme. En yüksek umudunu kutsal tut!"

Prof. Reichstein: Bence genç adam yaşam olacaktı ve şimdi çelişki ortaya çıkıyor: yaşamını yaşayamıyor.

Prof. Jung: Sizce bağlantı gerçekten bir *enantiodromia* mı? Evet, genç adama yıldırım çarpınca *enantiodromia* başlıyor. Önceki bölüm boyunca Zerdüşt kahramanca tutumu öğütlüyor, ama anlıyor ki onu izlemek isteyen bir genç adam var, daha sonra, tepelerdeyken, genç adam diyor ki: "Ben yükselmeyi dileyince mahvımı istemiş oldum ve benim beklediğim yıldırım da sensin." Zerdüşt yıldırımın kaynaklandığı fırtına bulutudur, bunun anlamı insan olmadığı, bir tin, tehlikeli enerjiyle yüklü bir iblis olduğudur; yani elbette, bu kadar düşünceye gebe bir varlığın niteliği. Sonuç olarak, bu kadar yoğun bir gerilime hazır olmayan genç adam Zerdüşt'e, iblisin düzeyine, yıldırım çarpmış gibi çıkıyor. Bu, deliliktir; birçok şizofreni vakasının betimlediği, kafada aniden gerçekleşen bir patlamadır. Başlangıçta böyle şeyleri deneyimlerler, örneğin kafalarında bir şeylerin koptuğunu ya da tabanca patlamış gibi bir ses duyduklarını söylerler—ve artık farklıdırlar. Fransızcada bunun için özel bir terim vardır, *le*

trouble cénesthésie. *Cénesthésie* sözcüğü Yunanca genel duyumsama anlamına gelen *koinos* sözcüğünden gelir.[1] Ve bu tuhaf sıkıntılar özellikle kafada olur. Bunlar bir tür ön belirtilerdir; zihnin sürekliliği buzun ya da bir aynanın yüzeyi gibi yer yer çatlamaya başlar. Böyle insanların çizdiği resimlerde, kırılan çizgiler olarak adlandırılan karakteristik bir belirti göze çarpar. Örneğin bir ağaç resmi çizerler ve ağacın bir bölümü kırılmıştır ve onun yerine farklı bir şey koyarlar, oraya uymayan bir şey; bir şekilde resmi delip geçen bir kırılma gibidir, sanki bir parça kırılıp kopmuş ve onun yerine tamamen başka bir yapıda başka bir parça eklenmiştir. Böyle insanların zihinsel durumunda en az bir ya da çok sayıda kırılmış çizgi vardır. Bu ille de deli oldukları anlamına gelmez, çünkü böyle şeyler yalnızca, iyileşme olanağı olan bir nevrozu olan insanlarda olur.

Kendisi değil, ama kızkardeşi akıl hastası olan bir kadının vakasını hatırlıyorum. Bir nevrozu vardı, birkaç kırık çizgi içeren bir resim çizdi; incelediğimde bende epey bir şok etkisi yarattı. Ama kendisi bana bunun korkunç duygusal bir anda yapıldığını ve ne olduğunu tarif edemese de, yarattığı kaotik izlenimin nedeninin o duygu olduğunu anlattı. Bu, tanının doğru konduğunu gösteriyor; kırılan bir çizgi, bir bölünme olduğu gösterir ve kötü bölünmeleri olan insanları bunu açıklayamaz ya da tamamen akıldışı bir sonuca varırlar. Sanki bu bölünmüşlüğün üzerinden atlayıp geçemiyor gibidirler; bir noktaya kadar açıklayabilirler ve sonra bilinmeyen bir duygu onları durdurur. Ancak bu kadın kırılma çizgilerini duygu olarak açıklayabiliyordu. Sonra ona duyguyu ortaya çıkarmaya, onu ifade edecek başka bir resim yapmaya çalışması gerektiğini söyledim. İlk resimde bir insan figürü, kendisini çizmişti, ama çizgileri kırarak, bir bomba ya da güçlü bir patlayıcı tarafından paramparça edilmiş bir ceset gibiydi, bir gözü burada, bir eli şurada ve başka bir yerde bir ayağı ile tamamen dağılmış bir haldeydi—böylesine derin duygular şok etkisi yaratır, bir mermi bedene girmiş ve onu tamamen patlatmış gibi.

Bir sonraki resimdeyse kendisini bir bütün olarak betimlemişti, ama dehşetli bir yılanla karşı karşıyaydı, işte o yılan duygusunun nedeniydi: bu, Kundalini yılanıydı. Çünkü yılan başını kaldırdığında, yılanın tıslaması, Tantrik Yogada anlatıldığı biçimiyle, dehşet verici bir şok etkisine sahipti. Bu her zaman için geçerli değildir, ama kendisi gibi hassas yapıya sahip kişilerde yıkıcı bir etki üretir. Ama sonrasında tamamen düzenlenmiş, figürlerin bütünlüklü ve mantıklı olduğu bir resim üretebilmesi o köprüyü kurabildiğini, o kırılan çizgileri güçlendirebildiğini gösteriyordu. Elbette bunlar hep aynı biçimde belirtilmez; az ya da çok simetrik düzenlenmiş bir resim olabilir ve o zaman bir köşede başka bir şeyi içeren bir ihlal vardır. Ya da belki bir insan figürünün (ya da hayvan ya da her neyse) bir parçası, tuhaf şeylerle karışır. Dolayısıyla her zaman çatlamış cam gibi değildir, örneğin bir tümör gibi bir büyüme de olabilir. Böyle bir büyümeye gerçekte bir mikroskopla baktığınızda, önce bedenin alışılagelmiş dokusunu görürsünüz ve bu, hemen sonra, önceki sağlıklı doku-

[1] İngilizcede *coenesthesia*, bedene dair ayrışmamış farkındalık, bir tür hal duygusu anlamına gelir.

ya hiç benzemeyen, tuhaf ve kaotik bir hücre birikimiyle karışır. Dolayısıyla onu farklı biçimlerde betimleyebilirsiniz. Şimdi, genç adamı yıkıma götüren yıldırım budur, ki elbette o, arketipin aşırı yaşına rağmen, her zaman bir genç adamdır—yaşlı bilgeyse en az iki milyon yaşındadır.

Mrs. Baumann: Son bölümün sonunda asla idrak edemediği bir Hıristiyanlık gösterisi olduğunu anladım ve ihlal edici öğenin bu olup olmadığını, ölüm derken kastettiğimin bu olup olmadığını merak ettim.

Prof. Jung: Ah, evet, önceki "Tepedeki Ağaç" bölümünün tümü elbette tinin aşırı değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır, tıpkı *Zerdüşt*'ün o önyargı üzerine kurulmuş olması gibi. Yaşadığı çağda bu figürlerle özdeşleşmeden edemezdi. Öncelikle, zamanının, nesnelliğe yer bırakmadan, doğallıkla kişinin düşüncelerinin kendisine ait olduğunu varsayan materyalist ve rasyonelist tutumundan mustaripti—tıpkı insanların hâlâ düşünceleriyle özdeşleşmeleri ve bunları tamamen öznel algıladıkları için istedikleri gibi yönetebileceklerine inanmaları gibi. Sonra bir de Hıristiyan inancı vardı. 19. yüzyılın çelişkisi tam olarak budur. Bir yandan mükemmel rasyonel bir mekanist tutuma sahipken, aynı anda tinin her şey olduğu iyi Hıristiyanlar olabiliyorlardı. Bir hafta bir profesör mekanist bir psikoloji kuramını açıklar, sonra Pazar günü kiliseye gidip Tanrı bilir bir şeye inanırdı. İki çekmeceleri vardı: birinde materyalist bir felsefe ve diğerinde Hıristiyan inancı dururdu; böylece Hıristiyan dogmasına açıkça inanmasalar bile, en azından günlük yaşamlarında Hıristiyan ahlakını izleyebiliyorlardı. Bu en aydınlanmış zihinlere bile olabilirdi. Örneğin insanlar Taoizm gibi bir Doğu öğretisini izlemeye başlarlar ve sonra, inançlarına tamamen ters düşecek bir biçimde, kiliseye uygun sıradan bir yaşam yaşarlar. Ama ikisi bir arada yürümez. Brahmanizm iyi Hıristiyanlara uymaz, Hıristiyan yaşamı da Brahmanizm için değildir. Birbiriyle karışmazlar işte, yağ ve su gibi. Bu, muazzam bir çelişki yaratabilir ve böyle bir şeyin oldukça bilinçdışı kalabilmesi olağanüstüdür.

Çünkü Nietzsche artık Tanrı'ya inanmamaktadır: o işi bitirmiştir—Tanrı ölmüştür—ve burada da en az Hıristiyanlıktaki kadar tinin aşırı değerlendirilmesi vardır. Sorgusuzca Zerdüşt'le özdeşleşir; onu kişileştirir, ona başka bir ad verir. Nietzsche Zerdüşt olmadığını bilir, ama yine de özdeşleşir, Zerdüşt'e bir iblis ya da bedensiz tin muamelesi yapmadan. Zerdüşt'ün aslında Pers dönemindeki yaşlı Zerdüşt'ün tini olduğunu varsaymış olsa, o zaman konuşanın kendisini değil, o olduğunu idrak eder ve o zaman Zerdüşt'le tanışmak için tepeye tırmanmazdı—yıldırıma çarpılmazdı. Ama o, zamanının bir çocuğuydu; psikoloji bilmiyordu. Bugün bildiklerimizi bilse, belki de durumu daha iyi olurdu, bilemem. Ancak daima anlamalıyız ki, Nietzsche yaşamış olmasaydı, bugün bildiklerimizi bilmeyecektik. Nietzsche bize çok şey öğretti. Elbette yirmi yedi yaşında bir öğrenci olarak *Zerdüşt*'ü ilk kez okuduğumda hepsini anlamamıştım, ama üzerimde muazzam bir izlenim bırakmıştı. Onun şu ya da bu olduğunu söyleyemezdim, bazı bölümlerin şiirsel güzelliği beni etkilemişti, ama asıl olarak o tuhaf fikir beni yakalamıştı. Bana birçok açıdan yardımı oldu, başka

birçok kişiye olmuştur. Bu nedenle, farklı davranmalıydı diyemeyiz; yalnızca hatırlamalıyız ki, *Zerdüşt* okurken belirli bir eleştiri uygulamamız gerekir, çünkü Nietzsche'nin nerede yanlış yöne saptığı apaçıktır. Aksi halde kişi yalnızca o özdeşlikten mustariptir, çünkü hepimiz tinin önyargısından mustaribiz; elbette tinselleşen şeyle özdeşleşmek harika bir şeydir, ama Nietzsche'ye eleştirel yaklaşırsak, tehlikeleri görürüz.

Şimdi, öğretisi Zerdüşt'ün tiniyle özdeşlik içinde olduğu için, aslında kitlesel katliam anlamına gelecek bir şey öğretmektedir. Çünkü insanların büyük çoğunluğu böyle bir özdeşliğe katlanamaz, tıpkı kendsisinin de katlanamayacağı gibi; bir süre için dayanılabilir ama bir noktadan sonra çok fazla gelir ve yıkılır: insan delirir. Ancak bu idrak ön plana çıkmamaktadır. Mrs. Baumann'ın haklı olarak işaret ettiği gibi, son cümlede dinleyicisine, "Ama sevgim ve umudumla yalvarırım; ruhundaki kahramanı terk etme" diye yalvardığında bu yönde bir fikir ediniyorsunuz. Kahramanın terk edilmesi için çok güçlü bir neden olmalı; yoksa onlara böyle bir telkinde bulunmazdı. Gerçekten de kahraman terk edilmemelidir. Onunla özdeşleştiğinizde zehirdir, yoksa bir şey olmaz. Ama Nietzsche öyle bakmıyordu; öyle düşünemiyordu. Apaçık ona göre ya yontulmamış bir cahil ya da bir küçük burjuvasınız; ya şişmansınız ve yiyip içip uyuyorsunuz falan ya da bir kahraman olmalısınız ve besbelli ki insanın kahraman idealini kaybetmesinden korkuyor. Bu nedenle, karşıt olarak savlanabilecek birçok şeye rağmen, umudunu kaybetme, o kahraman idealini kaybetme diyor. Bir bakıma, Zerdüşt özdeşliğiyle, o bir ölüm vaizi. Bu kavrayış önceki bölümde ağır-ağır, bilinçdışı bir biçimde ona doğdu ve şimdi ölüm öğütleyenler hakkında bir şeyler söylemesi gerekiyor. Ama bu bilinçdışı bir düşünce olduğu için doğallıkla bunu başkalarına yansıtıyor; en önde gidenlerinden biri olduğunu bilmiyor.

Bilinçdışı düşünce, kural olarak, yansıtılır, böylece onu daima çevrenizde bulabilirsiniz. Örneğin farkında olmadıkları erotik fantezileri olan kişiler mutlaka yansımaları sonucunda kendilerinde buldukları şeyleri fark etmelidir—tıpkı pornografik resimlerin bastırılması için çabalayan derneklere katılan insanlar gibi. Bu tür bir derneğe üye olan bir İngiliz vardı. eline geçirebildiği bütün pornografik fotoğrafları toplamıştı—elbette yok etmek için. Beş bin adet olmuştu, sonra derneğin bir toplantısında üyelerin bunlara bakarak dünyanın kötülüklerini görmelerini istemişti. Böylece kafa kafaya verip bu beş bin resme baktılar, yani en sonunda resimler yakılmadan önce kendilerine güzel bir ziyafet çekmiş oldular. Elbette aklı başında hiç kimse bundan zevk almadıklarını söyleyemez. Üstüne bir de dünya için iyi bir şey yapmış olmanın şehvetini yaşamışlardı. Sanki bütün o malzemeyi satın almakla pornografi ticaretine detek vermiş olmaları yetmezmiş gibi—birçok fabrika ve basımevi bu büyük işten yarar sağlamıştı. Pekâlâ, bölüm başlıyor.

> Ölüm öğütleyenler vardır ve yeryüzü, yaşamdan çekilmelerinin öğütlenmesi gereken niceleriyle doludur.

El çekmelerinin öğütlenmesi gerektiği bu insanlar kimlerdir?

Prof. Reichstein: Sanırım bağlantı o mahzendeki vahşi köpeklerledir. Onları öldürmek ister ve öldürmeyi öğütlemeye başlayacaksa, bu öldürülmesi gereken doğal kısım olacaktır. Bu nedenle, "yaşamdan çekilmeleri öğütlenmesi gerekenler," basit insanlardır.

Prof. Jung: Eh, besbelli o kahramanlık idealine uygun yaşayamayanların yok olması gerektiğini söylemek istiyor; elbette bunlar mahzenlerinde köpekleri olmayan sıradan insanlardır. Ya kimin mahzende köpekleri olur? Normal bir insanın değil. Bir kere zaten köpekleri mahzene kapatmak terbiyeli bir davranış değildir: öyle bir şey yapmazsınız; köpeklerinizi evlerinizde, bahçelerenizde bulundurursunuz. İnsanların iyi yoldaşları, son derece dost şeylerdir onlar; onları mahzene kapatmak anormal olur. Dolayısıyla sıradan normal insanların köpekleri yüzeydedir; onlarla birlikte yaşar ve belli bir ölçüde sahibi köpeğine, köpeği de sahibine eşittir. Köpeklerle sahipleri arasındaki tuhaf benzerlik sıklıkla dikkatinizi çeker: aynı ifadeyi takınmaya başlarlar ve köpekleri belli insan tiplerine de benzetebilirsiniz. İnsan ve köpek arasında bir içsel ilişki vardır; bu yüzden yaşlı bir avcı, köpeklerin avcılarla birlikte uyumasının iyi bir şey olduğunu söyler. At da insanın bir dostudur. Ve Philostratus, Tyanalı Apollonius hakkındaki kitabında,[2] fillerin de insanları çok sevdiğini söyler; gece aralarında fısıldaşmalarını duymuştur ve gündüz insanı mutlu etmemiş olduklarını düşündükleri için hüzünlüdürler. Onun tarafından takdir edilmeyi çok isterler. Bu çok değerli bir parça hayvan psikolojisidir, kendi psikolojimizin benzeşik olduğu ölçüde; birçok insan başkalarının beklentilerini karşıladılar mı, onlar için ne gerekiyorsa yaptılar mı,yeterince sevgi gösterdiler mi endişesinden geceleri uyuyamaz. Dolayısıyla sıradan normal birey hayvanlarıyla birlikte yaşar ve bu yüzden boyunu aşamaz ve aşmaz. Şimdi Nietzsche'nin çok fazla sayıda olduklarını söyledikleri onlardır; kahramanlık idealine gelince, onlar gereksizdir.

> İşte böyle gereksizlerle doludur dünya; bu kalabalıkla gölgelenmiştir yaşam. Bunları "sonsuz yaşam" sözleriyle kandırıp bu dünyadan ayırmak gerek!

Bu elbette geçici yaşamın görece önemsizliğine karşın ebedi yaşamın önemini vaaz eden Hıristiyanlığa atılmış bir taştır; bu yaşamdan bir şey çıkaramadıkları için onların tükenmelerinin, ebedi yaşama göçmelerinin iyi bir şey olduğunu söylüyor.

> Ölüm öğütleyenlere sarı veya kara diyorlar. Fakat ben onları size başka renklerde de göstermek istiyorum.

---

[2] *The Life of Apollonius of Tyana* [*Tyanalı Apollonius'un Yaşamı*], çev. F. C. Conybeare (Londra ve New York, 1912). Philostratus (170 dolaylarında doğan bir Limnili), MÖ 3. yüzyılda doğan ve yüz yaşına kadar yaşayan Apollonius'un özlü sözlerini sadakatle kaydetmiştir. Gezgin, keramet sahibi, Pythagorasçı ve çileciydi, İsa'yı tanımıyordu, ama bir tür rakipti.

Bu sarılar nedir?

Mr. Allemann: Herhalde Budistlerdir.

Prof. Jung: Evet, o kara cübbeliler de genellikle Hrısytiyandır, Protestan ve Katolik, çünkü siyah pelerinlerin giyildiği Doğudan kaynaklansa da siyah resmi renktir. İlk Hıristiyan keşişler de siyah pelerin giyerdi, tıpkı günümüzde Yunan ortodoks kilisesinde giydikleri gibi; *die Trauernden*, yas tutan, 2, 3 ve 4. yüzyıllarda keşişlerin resmi unvanıydı. Dolayısıyla yası, ölümü, yadsımayı simgeleyen siyah, rahiplerin bir karakteristiği haline geldi. Resmi törenlerde başka renler de kullandılar, masumiyeti ve saflığı ifade eden beyaz, sevgiyi ifade eden kırmızı; sarı da var, ama anırım bu daha sonraki bir icattı. Mavi, bir kilise rengi değildir.

Mr. Allemann: Menekşe?

Prof. Jung: Evet, ama menekşe, mor ve kızıl çok sonraları ortaya çıktı; başlangıçtaki renkler beyaz, siyah, sarı ve kırmızıydı. İşin ilginç yanı, bunlar simya felsefesindeki dört öğenin de mistik renkleri olmasıdır; bu orijinal bir kavramla ilgili olmalıdır. Bunlar dört işlevin renkleridir; şimdi psikolojik işlevler dediklerimiz öncesinde öğeler veya mizaçlardı. Dört işlevimiz, bilincin dört karakteristiğidir,[3] ama psikoloji yokken, yalnızca insanların aralarındaki farklılıklar bilinirken, mizaçlardan söz edilirdi, yani duygusal farklar, melankolik, sanguin, kolerik ya da flegmatik mizaçlar. Flegmatik kişi yavaş, soğuk hümorlara sahiptir; melankolikte çok fazla kara safra vardır ve çok depresiftir; kolerik asabi ya da fevri kişiliktir, kolayca parlar ya da tepki gösterir; ve sanguin kişiler iyimser, neşeli, kaygısız olur. Bunlar "humor," yani beden sıvılarının nemliliği olarak açıklanırdı. Bu dört mizaç fikri antik çağlardan kaynaklanır, insanları yatay olarak sınıflandırmak için ilk girişim olduğu söylenebilir, ama çok özel bir önem de atfedilmezdi. Antik çağlarda insanları sınıflandırmak için bir başka girişim de dikey sistemdi: üç aşama, *hylikos*, *psykhikos* ve *pneumatikos*—maddi insan, psişik insan ve tinsel insan. Mizaçlar dört elementle bağdaştırılmıştı—ateş, toprak, su ve hava—ve sıklıkla dört renkle karakterize edilirdi. Doğu lamaistik mandalalarda da dört rengi buluruz—beyaz, kırmızı, yeşil ve sarı; ama batıda yeşil bir kilise rengi değildi, çünkü yeşil bitkilerin rengideir ve bitkilerin kilise ya da tinle bir ilgisi olmaz. Mavinin kullanılmaması tuhaftır, ama kullanılmamış işte.

Mrs. Baynes: Bakirenin kıyafetleri hemen her zaman mavidir.

Prof. Jung: Evet, sanatta öyle, ama bunun törenin resmi renkleriyle ilgisi yoktur; bunlara kilise renkleri, *Kirchenfarben* denir ve o son derece kadim sim-

[3] "Tam uyumun sağlanması için dört işlevin tümünün eşit katkısı olmalıdır: hissetmek kavrayışa ve yargılamaya olanak sağlar, duygulanım bize bir şeyin nasıl ve hangi ölçüde önemli olduğunu anlatır, algılama da görme, işitme ve tat alma vb aracılığıyla somut gerçekliği aktarır, sezgi de arka plandaki saklı olasılıkları öngörmemize olanak verir, bunlar da herhangi bir durumun tam bir resmine katkı yaparlar (TE 6, par. 900). Ama şunu eklemiştir: "Kural olarak dört temel işlevden yalnızca bir tanesi tam olarak bilinçli ve iradeyle özgürce yönlendirilebilecek kadar farklılaşmıştır, diğerleri kısmen ya da bütünüyle bilinçdışında kalırlar" (par. 905).

ya renkleriyle örtüşürler. Latin sahte-Hermetik yazılardan birinde akbabadan, siyah anneden doğan *spiritus volatilis* olarak söz edilir: *Vultur in cacumine montis magna voce clamet; ego sum ater et albus, rubens et citrinus*, yani: "Dağın tepesindeki akbaba yüksek sesle bağırır, 'Ben, beyaz ve siyah ve kırmızı ve limon rengiyim.' " Yani o, dönemin diliyle, dört niteliği birleştiren, mizaçların üstünde olandır. Bizim için bu, düşünce, duygu, algı ya da sezgi olmayıp, bu dört işlevin üstünde olandır. Simya felsefesindeki anlamı ayrıca bu dördün birleşmesidir ve bunu maddi kimyasal işlemde dört öğeyi—ateş, toprak, su ve havayı—birleştirerek ya da daha psişik anlamda, dört mizacı birleştirerek ifade etmeye çalışmışlardır. O merkezi şeye birçok isim verilmiştir, *lapis philosophorum*, *aurum nostrum*, bizim altın (ki bu sıradan altın değildi) ve birçok başka eğretilemeyle. Besbelli kimyasal bir cisim değildi ve tinsel olduğunu da söyleyemeyiz, çünkü tin olduğu ölçüde maddeydi de. Simgeseldi ve merkezi bir konuma sahipti; örneğin lamaistik mandala cennette değildir ve daima yarısı yeryüzüne, diğer yarısı üst dünyaya yerleşiktir.

Sarı cübbeliler elbette Budistlerdir, çünkü resmi renkleri cübbelerinin o turuncu sarı rengidir. Bu bir zamanlar aşağı kast tarafından tevazuyu ve feragati simgelemek için giyilen, itibarsız bir renkti. Yahudiler de ortaçağlarda daima sarı ile karakterize edilirdi; sarı şapkalar giymeleri ya da sarı kurdeleler takmaları gerekirdi, Basel'de daha 1865 yılına kadar Yahudilerin şehir kapısından içeri girebilmek için sarı kimlik kartı göstermeleri gerekiyordu. Sonra karantina bayrağı sarıdır, dikkat, bulaşıcı hastalık anlamına gelir. Şimdi devam ediyoruz,

> İşte içlerinde yırtıcı hayvanlar taşıyan ve şehvet ve öz-yaralama dışında seçenekleri olmayan korkunçlar! Ve şehvetleri bile bir öz-yaralamadır.

Burada kime atıfta bulunuyor? Bildiğiniz gibi, Nietzsche'nin tarih bilgisi çoktu.

Mrs. Baynes: Önce her türlü sefayı sürüp, sonra da nefsin isteklerini kırmak için çöle giden o Hıristiyanları kastetmiyor mu?

Prof. Jung: Tamamen. Kolaylıkla önce vahşice yaşamlar sürüp sonra aniden kendilerine düşman olan ve öz-yaralamaya başvuran, Raimundus Lullus veya Loyola'lı Ignatius ya da Aziz Augustinus veya Tertullianus gibi birinden söz ediyor olabilir;[4] bunlar da içgüdülerin aynı vahşetiydi, sadece tinsel bir amaca çevrilmişti.

> Bu korkunçlar, daha insan bile olamamışlardır. Varsınlar ölüm vaaz etsinler ve kendileri göçsünler!

İlginçtir, Loyola'lı Ignatius gibi adamlar, gerçek kahramanlardı; Loyola Mağriplilerin arasında bir misyoner olarak öldü, şehit oldu ve şehitler kahraman-

[4] Kendini yaralayanlar: Raimundus Lullus ya da Raymond Lully (1235-1315), Loyolalı Ignatius (1491-1556), Aziz Augustinus, Hippo Piskoposu (354-430), Tertullianus (160?-230). Jung'un Federal Politeknik Enstitüsünde Loyola hakkında verdiği konferansların çevirisi kısmen *Bahar* 1977 ve 1978'de yayımlanmıştır.

lardır—sırf tinin amacı uğruna, bunlar kahramanlardı. Ve Nietzsche burada kahramanlığın insanı nereye götürdüğünü apaçık görüyor; kendisi yedi şeytanından bir tanrı yap diyor. Ayrıca gaddarlığından tat alıyor, vahşeti başka bir amaca dönüştürüyor. Ama bunu yalnızca başkalarında görüyor ve orada oldukça farklı bir şey olduğunu düşünüyor. Ama ister Nietzsche, ister Loyola'lı Ignatius veya herhangi birisi dönüp kendini amacı için feda ediyorsa ya da yaralıyorsa, kahramanca bir tutuma sahiptir. belirli bir ölçüde kendisine düşman olmayan hiç kimse bir kahraman olamaz, çünkü herkesin içinde o kahramanca tutuma karşı kendisini sonuna kadar savunan bir tavşan yüreği vardır; insanda kahramanlıkla ilgili en küçük bir seziş varsa, kendine düşman olmanın gerekliliğini bilir. Aksi halde hiçbir yere ulaşamaz. Erkek olmadıklarına dair o belirli serzeniş, insaniyetsizliği apaçık gördüğünü gösteriyor, ama Zerdüşt'le özdeşleşmek de aynı ölçüde insaniyetsizce.

> Tinleri veremliler vardır: doğar doğmaz ölmeye başlarlar ve düsturları dermansızlık ve feragattir.
>
> Ölmüş olmak isterler ve bizim de bu arzusunu onaylamamız gerekir! Bu ölüleri diriltmekten ve bu canlı tabutları zedelemekten sakınalım.
>
> Karşılarına bir hasta, bir ihtiyar, bir cenaze çıksa hemen "hayat boştur!" derler.
>
> Fakat yalnızca kendileri ve varlığın yalnız bir yüzünü gören gözleri boştur.
>
> Yoğun bir kedere bürünmüş ve ölüm getirecek küçük kazalara inanıp böylece beklerler ve dişlerini sıkarlar.
>
> Veyahut şekerlemelerine uzanırlar ve böylece çocuksuluklarıyla alay ederler: bir saman çöpü gibi yaşamlarına asılırlar ve hâlâ asılı durmalarıyla alay ederler.
>
> Onların 'hikmet'i şudur: "Yaşamak isteyen delidir; ama biz bu kadar deliyiz! Ve hayatta en büyük delilik budur!"

Şekerlemelerine uzanmaktan kasıt ne? Bu farklı bir durum olmalı. Elbette herhangi bir dinsel sisteme atıfta bulunmuyor.

Mrs. Baumann: Ye, iç, keyfine bak, çünkü yarın öleceksin.

Prof. Jung: Evet, Epikouroşçu bakış açısı, ironik dünyasal duruş, ki en sık görülen felsefe biçimidir. Onlara göre yaşamak zaten budalacadır, ne var ki insan yaşar ve hakkını vermeye çalışır. Hiçbir anlamı yoktur, ama varolmak hoş bir alışkanlıktır. Bu, birçok takipçisi olan, son derece pratik bir felsefedir.

> "Yaşam yalnız acıdır": bazıları böyle derler ve bu yalan değildir. Öyleyse bırakın! Yalnız acı olan bu yaşamın bitmesine çalışın!
>
> Erdemin sana şu öğüdü versin: "Kendini öldürmelisin! Kendinden kaçıp kurtulmalısın."

Burada kimi kastediyor?

Mrs. Crowley: Schopenhauer'i.

Prof. Jung: Elbette. Nietzsche büyük bir Schopenhauer hayranıydı, ama sonraları rakibi oldu. Schopenhauer'in bakış açısı onun için lanetli bir şey haline geldi, çünkü çok Budistçeydi; o, insanlığa ve yaşamın yadsınamaz acısına karşı büyük bir şefkatle doluydu ve bu yüzden varoluşun bütün fantazmagorisine bir son vermek için insanın yaşam iradesini bırakması gerektiğini söylemişti.[5]

> "Şehvet günahtır," böyle der ölüm öğütleyenlerden bazıları—"ayrılalım ve çocuk yapmayalım!"
>
> Bazıları da: "Doğurmak külfetlidir"—derler başkaları—neden hâlâ doğurmalı? İnsan yalnızca mutsuzları bahtsızları doğuruyor!" Bunlar da ölüm öğütçüleridir.

Burada hangi ünlüye işaret ediyor?

Mrs. Baynes: Tolstoy olabilir, bu onun doktriniydi.

Dr. Elliot: Nietzsche'nin zamanında değil; Tolstoy'un bir genç adam olarak bir felsefesi yoktu.[6]

Mrs. Sigg: Malthus?

Prof. Jung: Evet, doğum kontrolcü, 19. yüzyılın ortasından önce yazmıştı, sanırım 1840 ve 1850 arasında ve bütün Avrupa'da büyük gürültü kopmasına neden olmuştu. Elbette Nietzsche Malthus'tan çok etkilenmişti, çünkü o sırada herkes etkileniyordu.[7]

> "Merhamet gereklidir,"—böyle der üçüncü bir grup. "Neyim varsa alın! Ben ne isem alın! Böylece yaşama daha az bağlanayım."
>
> Ama tutarlı bir biçimde merhametli olsalardı komşularını hayattan bezdirirlerdi. Kötü olmak—onların gerçek iyilikleri olurdu.
>
> Fakat bunlar yaşamdan kurtulmak isterler. Başkalarını zincirleri ve armağanlarıyla hayata daha sıkı bağlamak onlar için ne ifade eder ki!

Şimdi burada kime gönderme var? "Neyim varsa alın! Ben ne isem alın!"

Mrs. Crowley: Keşişlere bir gönderme olabilir.

Prof. Jung: Hayır, onlar asla neyim varsa alın demezler; vermek konusunda asla çok aceleci değillerdi.

Mrs. Crowley: Her şeylerini manastıra verdiklerini sanıyordum.

---

5 Nietzsche zamanla Schopenhauer'in Doğuya özgü iradenin aşağılanmasının tüm mutsuzlukların kaynağı olduğu savına karşı çıkmış, güç iradesinin insan için en iyi, en temel şey olduğuna dair inancı artmıştır.

6 *Savaş ve Barış* (1859) ve *Anna Karenina* (1877) gibi büyük romanlarıyla itibar kazanan Tolstoy'un kendi Masonluk ve Hıristiyanlık harmanı yıllar içinde daha cesaretlendirici bir hale gelmiştir.

7 Thomas Robert Malthus (1766-1834) nüfus geometrik bir biçimde artarken besin kaynaklarının yalnızca bir aritmetik oranda çoğalması nedeniyle nüfusun savaş, açlık, salgınlar aracılığıyla—ya da kürtaj, bebek katli ya da doğum kontrolü gibi önlemlerle denetlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Etkileyici *Essay on the Principle of Population* [*Nüfus İlkesi Üzerine Deneme*] adlı eseri 1798'de yayımlanmıştır.

Prof. Jung: Evet, ama çok üzel kilerleri vardı.

Miss Hannah: Kulağa Hıristiyan gibi geliyor. Mesih bizzat bunu öğütlemişti.

Prof. Jung: O yeterince modern değil ve Nietzsche Hıristiyanlara sağlam bir darbe zaten vurdu. Malthus'tan sonra biraz daha modern birini düşünebiliriz.

Mr. Allemann: Marx.

Prof. Jung: Evet, yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan komünist kuram ve benzer düşünceler.

> Ve sizler, yaşamları zorlu bir çalışma ve huzursuzluktan ibaret olanlar, sizler yaşamaktan bıkmadınız mı? Ölüm vaazı için olgun değil misiniz?
>
> Zorlu çalışmayı, aceleyi, yeniyi, yabancıyı sevenler sizler—kendinize zor katlanıyorsunuz; çalışkanlığınız kendinizden kaçma ve unutma arzusudur.
>
> Yaşama daha fazla inansaydınız, kendinizi geçici şeylere bu kadar adamazdınız. Fakat beklemek için yeterli kapasiteniz yok—tembellik etmek için bile!

Bu ne olabilir?

Mrs. Baynes: Yorgun işadamıdır.

Prof. Jung: Evet, 19. yüzyılın ikinci yarısının başlıca karakteristiğinden söz ediyor, endüstri, iş hayatı ve yorgun işadamı.

> Her yerde ölüm öğütleyenlerin sesi çınlıyor ve dünya, kendilerine ölüm öğütlenmesi gereken bu insanlarla doludur.
>
> Ya da "sonsuz yaşam"; bence fark etmez—yeter ki çabucak göçsünler.

Hemen tüm insan kuşağını silip süpürüyor; yalnızca birkaçı kalır ve bunları da yıldırımlar öldürecektir. Bu oldukça radikal: süngeri alır ve tarih tahtasında yazılmış olan her şeyi iyice silip ortadan kaldırır, toptan bir çare. Bu önemli. Varolan her şeyin ortadan kaldırılması gerektiği fikrini ortaya koyar, çünkü devam etmeye değmez. Bu neyi ima eder?

Mrs. Sigg: Yeni bir başlangıç yapmayı.

Prof. Jung: Evet, yeni bir dünyaya zemin hazırlamak için gerçek insanlığın kökünü kazımayı, komple bir devrim üretmeyi.

Mrs. Adler: Bana çok komik ve ödünleyici gibi geliyor, çünkü Nietzsche gerçekte yaşama karşı ilgisizdi; böyle şeyleri hayal ediyor, ama hayata çok yakın olan insanlar daha dikkatli ve muhafazakârdırlar.

Prof. Jung: Evet, ama konuşan Nietzsche değil. Nietzsche yıldırım çarpmış bir genç; konuşansa *Zerdüşt*, tin. Ve tin gelmek istediğinde gelen ve yıkmak istediğini yıkan, kudretli bir temel fenomen gibidir. Yani tin, yeni bir yüzyıla ya da yeni bir dünyaya hazır olup olmadığımızı sormadı, kendisi hazır olduğunda gelir ve direnen her şeyi yıkar. Dolayısıyla Nietzsche'yi etkileyen insancıl düşünceler değil; o yalnızca Zerdüşt'ün tininin imalarını izliyor.

Şimdi sıradaki, "Savaş ve Savaşçılar" bölümüne geliyoruz. Bu başlıkla önceki "Ölüm Öğütleyenler" arasında nasıl bir mantıksal sıra var?

Mrs. Baumann: Dünyayı yıkmak için savaş olabilir mi?

Prof. Jung: Evet, savaş daima yıkımın yöntemi olmuştur ve o da besbelli bunu söylüyor. Soru, nasıl bir yıkım biçimi olacağıdır ve bilinçdışı şimdiden cevabı hazırlıyor. Bu, savaş ya da vurmaya ve yıkmaya hazır, savaşçı bir tutum anlamına gelir, hatta tamamen gözü kara bir hazır olma durumu. Şimdi, bu iki bölümün kehanet niteliği hakkında konuşmalıyım. Gördüğünüz gibi, mantıksal olmadığı söylenebilir; öylece ondan akmaktadır ve besbelli düşünce ve imgeleme niteliğine sahiptir. Ama aynı ölçüde bir gerçektir de, çünkü Zerdüşt'ün tininin, varolmasalar da potansiyel gerçekler olan olayların akışının bir aynası olduğu söylenebilir. Bilinçdışımızın iki yönü vardır: biri geçmiş ya da geçmişin kalıntıları, diğeriyse gelecek ya da geleceğin işaretleridir. Bilinçdışı bir tür geriye akış halinde olabilir, bireysel varoluşun çok ötesindeki geçmişe uzanabilir; bildiğiniz gibi, insan zaman içinde bin yıl geriye gidebilir—ileriye de gidebilir. Zerdüşt gelecekteki şeylere yönlenmiştir; geçmiş yalnızca yeni bir geleceğin yapı malzemesi olarak konuya dahil olur. Kolektif bilinçdışının potansiyel imgelerine ayna tutmaktadır—olası şeylere—dolayısıyla ölümden ve ölüm öğütleyenlerden söz ettiği zaman bunlar yalnızca sözcük değildir; bunlar, bilinçdışının gelecek için sakladığı potansiyel gerçekler olarak tanımlanabilir. Birisi doğrudan bilinçdışından konuştuğu zaman, bunların ayna tutulmuş gerçekler olduğunu ve gerçekten de kehanet olduğunu unutmamalıdır: gerçek bir kâhin, potansiyel gerçeklerin akışına ayna tutar.

Dolayısıyla bu bölümler geleceğe gebedir. Örneğin günümüzde neler olduğuna ışık tutar; epeyce bir silip süpürme gördük ve anlaşılan daha bitmedi. "Hayat bu fazlalıklar yüzünden lekelenmiştir" diyor ve bildiğiniz gibi, bugünlerde insanlar hep aşırı nüfustan söz ediyorlar—ve Merkezi Avrupa'da da nüfus gerçekten aşırı bir hal almıştır. İsviçre'de beş milyonluk nüfusumuzu besleyememiz bizi düşündürüyor; yalnızca iki milyon insana yetecek kadar besin üretebiliyoruz, peki, örneğin sınırlarımızı kapatmak zorunda kalır ve ithal edemezsek diğer üç milyon ne olacak? Heba olacakları besbelli. İtalya'nın büyük bir nüfusu var ve onlar ölüm öğütlüyorlar, Habeşistan'a oradaki sivrisinekleri beslemek için bölük bölük asker yolluyorlar; bu, büyük bir kan akıtma girişimi. Dolayısıyla silip süpürme fikri açısından, savaş bilinçdışımızda yıkımın en uygun yöntemi olarak tartışılıyor. Bilinçdışımız yıkıcı planlarla dolu—bu elbette sadece gerçek; çok bireysel bilinçdışı, ama gerçekten kolektif katmanların derinliklerine inersek, böyle bir eğilim buluruz. Bu nedenle Avrupa'nın üzerinde tehditkâr ve son derece belirsiz bir geleceğin gölgesi var; insan yazgının çok büyük bir oyun oynadığından kuşkulanıyor. Her ülke barışa hazır olmak için tepeden tırnağa silahlanıyor; bu korku yüzünden en barışçıl insanlar bile silahları ve kaleleri düşünüyor. Bunu en çok Fransa'da apaçık ifade edilmiş olarak görüyoruz; Fransız zihniyeti korku dolu. Hitler'in seferberlik ilan ettiği gün

Fransızlar çok sevdikleri kafelerine bile gitmediler. Bulvarlardaki müdavim oldukları yerlere gitmediler, çünkü hemen ardından Paris'e bomba yağacağını bekliyorlardı. Bu karakteristiktir; atmosfer korkuyla ve savaş olasılıklarıyla elektriklenmiştir. Bu iki bölüm bilinçdışının gelecek hazırlığını betimliyor.

Mrs. Baumann: Hastalarınızın hayallerinde veya fantezilerinde, genel koşulların resimlerini görüp görmediğinizi ve görüyorsanız, kişisel ve politik arasındaki farkları nasıl ayırt ettiğinizi sormak istiyorum?

Prof. Jung: Kural olarak böyle şeyler görmezsiniz, çünkü hastalarımın çoğu dünyanın haliyle ilgilenmez. Onları daha çok kişisel durumları ilgilendirir, bu nedenle çok daha kişisel önem taşıyan resimler üretirler. Kehanet düşleri enderdir; sadece bir sonraki güne yönelik kehanetler oldukça sıktır, ama bunlar ya önemsizdir ya da öznel öneme sahiptir. Gerçek kehanet *büyüklük* gerektirir ve bu nitelik çok az kişide vardır. Nietzsche işte böyle birisiydi.

Mrs. Jung: Bana öyle geliyor ki burada gördüğünüz sadece yıkım değil; aynı anda daha önce övgüyle bahsettiği kahraman ruhuyla tekrar bağlantı kuran bir yaşam tutumunu da temsil edebilir. Bence bu da olumlu bir şey, yaşama yönelik olumlu bir tutum, ille de yıkıcı değil.

Prof. Jung: Bu kesinlikle doğrudur. Ama *burada* gerçekten yıkıcıdır ve o zaman bölüm boyunca bir sonraki "Yeni Put" bölümünü hazırlayan *enantiodromia* gerçekleşir ve burada çare fikrine ulaşır. Çünkü bilinçdışı asla sonuna kadar yıkım istemez. Bilinçdışı yaşamın tinidir, sürüp giden olayların akışı. Bilinçdışı ölümü ya da tam bir yıkımı bilmez, yalnızca değişimi ve çoğunlukla da *enantiodromia* yasasına uygun değişimi bilir. Dolayısıyla bu daima göreceli bir yıkımdır, ama sanırım burada kastedilen geniş kapsamlı bir yıkım. Eğer yalnızca bir dünya savaşı kadar geniş kapsamlıysa, bu yeterli bir büyüklüktür!—ve bilinçdışı, dünya savaşını bile aşan felaketler öngörmektedir.

Mrs. Sigg: "Gözleri daima bir düşmanı arayanlardan olun—kendi düşmanını" cümlesinin modern psikoloji için bir kehanet olarak algılanabileceğini düşünüyorum.

Prof. Jung: Evet, ama ona gelene kadar bekleyin!

Mrs. Adler: Üniversitedeki anima üzerine konferansınızda sesler duyan bir adamdan söz etmiştiniz, sanırım o durumda kehanet konuşulmuştu; sesler aracılığıyla gelmişti.[8]

Prof. Jung: O durumda ses daha ziyade kişisel şeylerle ilgiliydi. Bazı genel ipuçları vardı, ama dünyevi olaylarla ilgisi olmayan, kişisel bir uygulamayla. Bu her zaman çevredeki olası değişikliklerde olası bir değişime yönelik kişisel bir tutumdu. Ama çevredeki nesne değişmiyordu, sadece kişisel tutum değişiyordu ve orada bile çok az kehanet malzemesi vardı.

Mrs. Adler: Ama örneğin birçok histeri vakasında, kolektif bilinçdışında büyük bir acı görmüyor musunuz?

---

[8] Animayla ilgili olarak bu döneme ait ayrı bir konferans bulunamamıştır, dolayısıyla göndermenin ETH'deki Çocuk Rüyaları Seminerine yönelik olması mümkündür.

Prof. Jung: Ah, evet, bu doğru, ama bunu her yerde bulursunuz; genel durum her nevroz vakasında kendine ayna tutar. Herkesin kolektif bir yönü olduğuna göre, örneğin herkes gerçek dünya krizinden dolayı finansal zorluklar yaşıyor. Bu, birçok durumda çok derinlere işler. Herkes gerçek olaylardan ve genel durumdan zihinsel olarak etkilenir. Belki günümüzde İsviçre nüfusunun bir çeyreğinin akıl hastalığından mustarip olduğu söylenebilir; Avrupa'da egemen olan son derece anormal zihinsel durumlar vardır ve hemen herkes bunlardan az ya da çok etkilenmektedir. Ama sıradan nevrotik için bunlar öncelikle kişisel acılarıdır. Çünkü insan bir kayıp tehdidi altında kaldığı zaman, bu dünya çapında bir kayıp olsa ve herkesi ilgilendirse bile, bu insanı şahsen ilgilendirir ve sanki genel bir durum değil de sadece kendisini ilgilendiriyormuş gibi davranır. Örneğin bazı hastalarım için analizlerinden çıktıklarında diğer vakalar hakkında konuşmamı duymak daima büyük bir deneyimdir. Daha sonra, dünyada böyle deneyimleri yaşayanların sadece kendileri olduklarını düşünürlerken, başkalarının da benzer belirtilere sahip olduklarını keşfederler. İnsanların, özellikle acı çekme aracılığıyla, kendilerine ne ölçüde yoğunlaşabildikleri şaşırtıcıdır; azami ölçüde otoerotik bir hale gelirler ve kendileriyle aynı acıları çeken diğer insanları tamamen unuturlar. Ama Goethe'nin *Faust*'ta söylediği doğrudur:

> Pazarları ve tatil günleri bayıldığım şey
> Savaş ve tüm ürkünçlüklerini konuşmaktır,
> Bu arada uzak Türkiye'deki yabancı insanlar
> Her zamanki gibi savaşmayı sürdürüyorlar.
> İnsan pencerenin yanında durup içkisini yudumlar;
> Nehirden aşağı kayan bayraklı tekneleri izleyerek;
> Gece olunca insan gitmekten mutlu oluyor
> Eve doğru, barışı ve zamanımızı kutsayarak.[9]

Ama aynı kişiye bir mermi isabet ederse, o zaman bütün dünya kaybolacaktır. Bu tamamen insanca ve evrenseldir. Şimdi metnimize devam ediyoruz:

> En iyi düşmanlarımız tarafından esirgenmek istemeyiz, keza gönülden sevdiklerimizin de bizi esirgemesini istemeyiz. Dolayısıyla bırakın size doğrusunu söyleyeyim!
>
> Savaştaki kardeşlerim! Sizi gönülden severim. Ben sizdenim ve sizin en iyi karşıtınızım, hep öyle oldum. Ve hep en iyi düşmanınız oldum. Bırakın size doğrusunu söyleyeyim!
>
> Kalbinizdeki kini ve kıskançlığı bilirim. Kininizi ve kıskançlığınızı tanımayacak kadar büyük değilsiniz. Bari bunlardan utanmayacak kadar büyük olun!

Burada neyi açıklıyor? Böyle bir bölümün başlangıcında daima bilinçdışı olan bir düşünce gün ışığına çıkıyor. Çünkü birisinin genel bir temizlikten söz

[9] Jung burada çok az farklılıklarla, Alice Raphael çevirisinden aktarıyor (Perde I, Sahne ii).

ettiğini duyunca onu bir kenara çekip bu insanları neden temizlemek istediğini, kişisel motivasyonunun ne olduğunu sorabilirsiniz. Hatırlayacağınız gibi Nietzsche Basel'in iyi kalpli hemşehrilerinin iyilikleriyle yaşayan emekli bir profesördü. Ben şahsen Profesör Nietzsche'yi desteklemek için her yıl binlerce frank harcayan bir yaşlı hanımefendi tanıyorum. Ve Engadine'de yaşadığı zaman normalin altı bin fit yükseğinde yaşamanın ne kadar güzel bir şey olduğunu vurgulardı. O halde burada neyi açıklıyor?

Mr. Allemann: Başkalarına yönelik nefretini ve kötü kalpliliğini.

Prof. Jung: Eh, gerçeklerde yaşayan bu dünya ile baş edebilen insanlara yönelik nefretini ve kıskançlığını. Çünkü olağanüstü yetenekli bile olsa, sıradan esenliğe karşı son derece normal bir kıskançlık duymayan yoktur. Ve Nietzsche asla kendisini iyi hissetmedi; tamamen yalıtılmıştı. Onu kimse anlamıyordu, tüm o sözde arkadaşları ona derin bir endişeyle bakıyordu çünkü bir sonra ne yapacağını kestiremiyorlardı. Ondan korkuyorlardı ve şimdiden yazdıklarındaki deliliği hissediyorlardı. Dolayısıyla aslında hoş denemeyecek bir adım durumdaydı. Sıradan yaşamla baş edebilen bu insanlara nefret ve kıskançlık duyması kadar doğal bir şey yoktur. Bu, durumları nedeniyle sıradan olmayan ve olamayacak yaşamlar sürmek zorunda kalan nevrotik kişilerde her zaman görülür. Sıradan beklentilerle, teamüllere uygun sıradan yaşamlar yaşayabilenleri nasıl kıskanırlar! Örneğin sıradan zevkleri ve başkalarının neşesini yaşayabilen, her Pazar günü akrabalarıyla birlikte oturmaktan keyif alan insanları. Ya da aralarındaki tek bağın aynı yıl doğmuş olmaları olan bir dernekte olmayı; ya da bir bandoyla bir bayrağın ardından yürüyüp son derece mutlu ve ciddi bir biçimde, bunun tadını çıkaranları. Belirli bir yazgıyla yalıtılan insanlar daima buldukları yaşamı yaşayanlara karşı kıskançlık ve nefret duyarlar. Dolayısıyla "Kalbinizdeki kini ve kıskançlığı bilirim" demek yerine, "Kalbimdeki kini ve kıskançlığı bilirim" demesi daha doğal olurdu. Ama konuşan Zerdüşt olduğuna göre—onda insan kalbi yoktur—yansıtılmıştır; Zerdüşt açısından kıskançlık duyanlar *onlardır*. Tin olarak onda nefret ya da kıskançlık yoktur, sadece bilgelik vardır. Öte yandan Nietzsche bu insanlardan olduğunu hissederdi. "Kininizi ve kıskançlığınızı tanımayacak kadar büyük değilsiniz," nefret ve kıskançlık duymayacak kadar iblis olmadığı anlamına gelir.

> Bilginin azizleri olamasanız bile, hiç olmazsa onun savaşçıları olun. Onlar o azizliğin yoldaşları ve öncüleridir.

Burada savaşçılardan ne anladığını görüyorsunuz; onlar nefret ve kıskançlığın ötesinde değillerdir ve yüce olmaları gerekmez, ama en azından bilginin savaşçıları olabilirler, aziz olamasalar bile. Şimdi, hangi bilginin savaşçıları olmaları gerekir?

Miss Wolff: Doğrunun belki, çünkü "bırakın size doğrusunu söyleyeyim" diyor.

Prof. Jung: Ama o doğru nedir?

Mrs. Crowley: Kehanet bilgisi, Zerdüşt'ün gelecekten hissettiği gerçekler anlamına gelmiyor mu?

Prof. Jung: Evet, öğrettiği bilgiyi kastediyor, Üstinsanın bilgisini. Çünkü aziz olmasalar da, mükemmel olmasalar da, o son derece insani ve kişisel nefret ve kıskançlık güdülerinin etkisindeler ve savaşçı olabilirler. Bir savaş kötü askerlerle bile kazanılabilir.

> Çok asker görüyorum; keşke çok savaşçı görebilseydim! Giydikleri şeye "Tektip" [üniforma] diyorlar; keşke içinde sakladıkları da "tektip" olmasa!

Bunun anlamı nedir?

Mrs. Baumann: Keşke kolektif bir grup yerine bireyler olsalar.

Prof. Jung: Evet, savaşçılardan söz ederken doğal olarak askerleri düşünüyor; ama askerler üniforma giyer, bu da hiçbir kişiliğin olmadığı mutlak bir kolektif anlamına gelir. Birer birer sorumlulukları yoktur, sadece bir kütle olarak sorumludurlar. Bireyin kişiliğin kaybolacağı ölçüde kırılması bu tip örgütlenmelerin bir tehlikesidir. Tabii savaştan önce bunlara Almanca *Kadaver-gehorsam* deniyordu, yani cesetlerin kör itaati; gerçekte yokturlar. Onlar sadece itaatkâr imgelerdir. Dolayısıyla burada bireyleşme fikrini ima ediyor; üniformalı [tektip] olmamalılar. Kendileri olmalılar.

> Gözleri daima bir düşmanı arayanlar olun—kendi düşmanını. Ve bazılarınızda ilk bakışta bir kin vardır.

Bununla ne demek istiyor? Buyrun, Mrs. Sigg.

Mrs. Sigg: Sanırım önceki bölümde önemli olan şey, yansıtmış olduğu için Nietzsche'nin kendi bireysel düşmanını görmemesi—yaşama karşı duyduğu husumeti görmüyor.

Prof. Jung: En kötü düşmanımız daima kendi düşmanımızdır, kendi sistemimizde barındırdığımız düşman; o düşmanı bulmalı ve bizimle savaşması için bir fırsat vermeliyiz. O, eşit düşmanlardan yana, aşağılanacak değil, nefret edilecek olan. Dolayısıyla "sizin düşmanınız," çatışmayı kendi içinizde aramanız gerektiği anlamına geliyor; burada savaş tamamen yeni bir yön kazanır. Kişi bu savaşı evrensel bir olgu olarak görme eğilimindeydi, ama o burada özgün bir ayrıma giriyor ve aniden dışarıda gerçekleşen, bir siyasi savaş olan tüm bu durum bireyin içindeki bir savaşa dönüşüyor. Aramanız gereken düşman değil, sizin düşmanınızdır ve bu elbette bütün savaş ve savaşçılar sorunsalına farklı bir yön getiriyor. Neredeyse diyebiliriz ki, Mrs. Sigg'in çok doğru bir biçimde işaret ettiği gibi, burası modern psikolojinin başladığı yerdir. Bir tür özeleştiriyle başlıyor—"Bana karşı olan nedir?" sorusuyla. İstediğimi yapamıyorsam o zaman bir şey bana karşı olmalı ve bu, güçlü bir şey olmalı, en azından benim kadar, hatta benden de güçlü, çünkü yapmak istediğimi gerçekten engelleyebiliyor. Ve o düşman dışarıda bir yerde değil.

Tabii tüm nevrozlar onun dışarıda olduğu kuruntusuyla başlar. Dışarıdaki birileri onlara oyunlar oynamakta, yukarıda ya da aşağıdaki kişiler onları yerlerinden sıçratan elektrikli ışınlar yollamaktadır; Cizvitlerin ya da eski bir hastamın düşündüğü gibi, uluslararası garsonlar ya da kapıcılar kurumunun kendilerine karşı olduğunu sanırlar. Her nevrotiğin bir yerde bir *bête noire*'ı [kara iblis] vardır, anne ya da baba ya da kötü niyetler taşıyan şu ya da bu kişi. Ya da belli bir şeyler olmasaydı, koşullar farklı olsaydı, her şey iyi olacaktı. Ama onları farklı ortamlara koysanız da aynı şey yeniden başlar, çünkü düşmanı içlerinde taşırlar; istedikleri yere gidebilirler, ama düşman daima içlerindedir. Tabii yeni bir ortamda bunu farketmek birkaç ay, hatta bir yıl zaman alabilir, çünkü yeni koşullarda her şeyin farklı olacağı duygusu vardır—tüm eski sıkıntılar geride kalacaktır. Ama sonra işler ters gider ve şeytanların nerede olduğunu keşfederler ve o zaman insanların sırlarını nasıl öğrendiklerini anlayamazlar ve önceki tanıdıklarıyla bağlantıda olmaları gerektiğini düşünürler.

Örneğin sözünü ettiğim hasta bir avukattı, oldukça zeki bir adam ve kafelerdeki garsonlar tarafından eziyete maruz kalıyordu; kafa kafaya verip gülüyorlardı ve hakkında bazı düşünceleri olduğunu biliyordu. Onun elbette bazı düşünceleri vardı—eşcinseldi. Dolayısıyla istasyona gitti ve Zürih yakınlarındaki Brugg adındaki küçük kasabaya bir bilet aldı, sonra ormanın içinden geçerek dağı aştı ve aynı hattaki başka bir istasyonda Basel'e bir bilet aldı. Ardından çapraşık yollardan Basel'in içinden geçerek Alman istasyonuna gitti ve Freiburg'a bir bilet aldı; orada saklandı ve on saat sonra Hamburg'a giden bir trene bindi, o zaman artık düşmanlarını *dépisté* ettiğine[10] ve her şeyin yolunda olduğuna karar verdi—onlardan kurtulmuştu. Ama yarım yıl geçmeden bir kafeye girdiği zaman bir garsonun bir başkasına göz kırptığını farketti. Tabii nerede olduğunu nasıl keşfetmiş olabileceklerini öfke içinde düşündü. Nasıl bulmuş olabileceklerini tahmin etmeye çalıştı ve en sonunda garsonların haberleşmek için kullandıkları uluslararası bir gazete olması gerektiği sonucuna vardı, taciz etmek istedikleri insanlar hakkında *signalement* [işaret] veren gizli bir yayınları vardı. ama asla böyle bir gazete bulamıyordu. Bu, nevrotiklere olur; çoğunlukla bir tür kuluçka döneminden sonra tüm sıkıntılar yeni bir yerde yeniden başlar. Bu kadar çok insanın sürekli hareket halinde olmasının nedeni budur. İçinde bulunduğu koşullardan kaçmak için üç kez dünyanın çevresinde dönen bir hanımefendiyle tanışmıştım, hep sonunda hâlâ aynı koşulların olduğu bir dünyaya ulaşıyordu.

[10] *Dépisté:* yoldan çıkartmak.

SEMİNER VII

19 Haziran 1935

Prof. Jung:
Metnimize devam edeceğiz.

> Düşmanınızı aramalısınız. Kendi fikirleriniz için kendi özgürlüğünüzü aramalısınız.

Zerdüşt burada, geçen hafta söylediğimiz gibi, modern psikolojide geçerli gibi görünen bir fikre değiniyor.

> Düşünceleriniz yenilse bile dürüstlüğünüz zafer kazanacaktır.
>
> Barışı yeni savaşların aracı olarak sevmelisiniz—ve kısa barışı uzun barıştan fazla sevmelisiniz.
>
> Size iş değil savaş öneririm. Barış değil zafer öneririm. İşiniz savaş, barışınız zafer olsun!
>
> Ancak okla yay elde bulunduğu zaman, susulup sakin oturulabilir. Yoksa gevezelik edilir ve çekişilir. Barışınız zafer olsun.
>
> Diyorsunuz ki savaşı kutsal kılan şey iyi bir davadır. Ben size derim ki her davayı kutsal yapan şey iyi bir savaştır.
>
> Savaş ve cesaret, yakın sevgisinden büyük eserler yaratmıştır. Şimdiye kadar kazazedeleri acımanız değil, cesaretiniz kurtardı.

Bunların çoğu oldukça tanıdık geliyor - bazı gazetelerde ve modern edebiyatta benzer şeyleri okuyabilirsiniz. Şimdi, bu tür bir öğretim, bir ulusun eğitimi olarak anlaşıldığı zaman, çok şüpheli bir değere sahiptir; ancak bir birey için eğitim öğretisi olarak anlaşıldığında, durum tamamen farklıdır; çatışmanın önemini öğretir, elbette savaş genellikle, nesnel düzlemde savaş olarak ne anla-

şıldığıdır, ancak öznel bir düzlemde savaş, birey içindeki çatışmayı ifade eder. Herakleitos'un savaşın her şeyin babası[1] olduğunu söylediği gerçeğine rağmen, içeride iyi olan şey, ille de dışarıda da iyi olmaz; Çok şüpheli bir baba—eh, babalar genellikle şüphelidir. Nietzsche'nin vaazı burada belirsiz; Devlet siyasetinde kendini gösteren savaşkan bir tutum vaaz edip etmediğini ya da bireysel çatışmayı vadedip etmediğini bilmiyoruz. İkincisiyse buna katılabilirim, çünkü hiç kimse çatışmadan bir yere varamaz: çatışmaya ve bunu kabul etme istemine ihtiyacımız var. Çünkü çatışma, psişik enerjimizin başlangıcıdır—onsuz enerji olamaz. Çatışma olmalıdır, yoksa yaşayamayız.

Nietzsche'nin bu paragrafta bireyleşme sezgisini gizlediğini varsayabiliriz. Çünkü çatışma, bireyselleşme için mutlaka vazgeçilmezdir. Amaçlarınız ve faaliyetlerinizle özdeşleştikleri sürece bireyselleşemezsiniz, çünkü her zaman yalnızca bir yön vardır ve kendinizin yalnızca bir yönüyle özdeşleşirseniz, yalnızca özerk bir fonksiyon, kendinizin özerk bir yönü olursunuz. Ancak kişiliğin iki veya birkaç yönü arasındaki çelişkiyi kabul ederseniz, bireyselleşme şansına sahipsiniz, zira çelişkili eğilimler arasında bir merkeze gerek duyarsınız; o zaman bireyselleşmenin anlamı vardır. Kendinizin yalnızca bir yönüyle özdeşseniz, doğal olarak bilinçdışına karşı çıkıyorsunuz ve düşmanınız kendinizin dışındaymış gibi görünür; en azından neden içeriden karşı çıkmanız gerektiğini anlamazsınız, çünkü yalnızca sizinle özdeş olan bir eğilimi görürsünüz ve karşıt eğilimleri görmezsiniz.[2] Böylece, yönlerinizi başka insanlara yansıtırsınız, onlar da sizin *bête noire*'ınız olur. Yenilginizin ya da nevrozuzun sebebi bunlarmış gibi görünür. İnsan kendi yenilgisine mazeret olarak babayı, anneyi ya da yanlış bir eğitimi veya düşmanları suçlamak ister. Gördüğünüz gibi, Nietzsche burada gerçekten bireyi kastediyorsa, bu gerçekten iyi bir öğüttür; ama siyasi açıdan heyecanlanmış bir kalabalığa söylev veriyorsa, ucuzluktur—gazete sütunlarının yaramaz, kötü dolgu malzemesi.

> "İyi nedir?" diye soruyorsunuz. Cesur olmak iyidir. Şu sözü küçük kızlara bırakın: "İyi şey hem güzel hem sevimli olandır."

Bence bu "İyi nedir? diye soruyorsunuz" ifadesi bir belirsizlik ve kuşku duygusundan kaynaklanıyor. Kendine, "Bu vaazla gerçekten iyi şeyler öğretiyor muyum?" diye soruyor. Sonra tabii ki tatlı ve patetik küçük kızlara atıfta bulunuyor. Almanca metin apaçıktır: Bu, iyinin tatlı ve patetik bir şey olduğu anlamına gelir. Bu da son derece zararsız, belirli bir bakış açısıdır. Burada kastettiği, cesur olmanın güzel olmasıdır. Dediğim gibi, kuşku duyuyor, bu yüzden

---

1 Süreç ve karşıtlığa yaptığı vurgu nedeniyle Jung'un en sevdiği Sokrates öncesi felsefeci olan Herakleitos'un (MÖ yak. 500) karanlık, özdeyişsel ifadelerinden biri şöyleydi: "Savaş her şeyin hem babası hem de kralıdır; kimilerine tanrı olarak, kimilerine insan olarak görünmüş; kimilerini köle, kimilerini de özgür kılmıştır" (Fragman 25, çev. Philip Wheelwright).

2 Jung psykheden kopan ve kendilerini bütün olarak göstermeye çalışan parçalarına *kompleks* adını vermeyi seçmişti. Bkz. "Kompleks Kuramının Bir Değerlendirmesi," TE 8.

vaazından cesur olma fikrini savaşla ilgili olarak özütlüyor; savaşçı en azından cesurdur. Tabii ki bunu yine bireye de uygulayabilirsiniz, o zaman bu küçük pasajın anlamı şöyle olur: kendi sorunuyla, kendi çatışmasıyla yüzleşmek iyi bir şeydir ve ahlaka, yalnızca tatlı ve patetik bir ahlaka dair tatlı bir bakış açısına yer yoktur. Burada kullandığım *patetik* sözcüğünün Almancadaki *pathetisch* ile ilgisi yoktur; dokunmak, *rührend* anlamına gelir.

> Size kalpsiz diyorlar: ama kalbiniz saftır ve ben iyi niyetli utancınızı severim. Siz meddinizden utanıyorsunuz, başkalarıysa cezirlerinden.
>
> Çirkin misiniz? Pekâlâ kardeşlerim, öyleyse çirkinin mantosu olan yüceliği giyinin.

Şimdi, bu çok iyi bir öneri gibi görünüyor: çirkinliği gizlemek için kendinizi yücelik ya da yalınlıkla kaplayın. Keşke bu mümkün olsaydı! Çağdaş tarihte, gerçekten çok çirkin olan şeylerin üzerine bir yücelik manto koymaya çalıştıkları birçok durum görürsünüz. Ve eğer bu vaazın öznel uygulamasını düşünürseniz, böyle bir önerinin ne kadar imkânsız olduğunu görebilirsiniz. Çirkinliğinizi yüceliğin mantosu ile örtbas etmek işe yaramazdı, çünkü çok fazla insan aslanın postunun altından çıkan eşek kulaklarını ve toynaklarını görebilirdi.

> Ve ruhunuz büyüdüğünde mağrurlaşır ve sizin yüceliğinizde kötülük olur. Sizi tanırım.

Bu yine Nietzsche'de tuhaf bir şey. Bazen oldukça fettan bir hal alıyor—yaşlı bir kadın gibi hani—kendi fesatlığıyla. Böyle bir pasajı okuduğumda Comédie Française'in fuayesindeki Houdon'un Voltaire büstünü düşünüyorum: o son derece fesat ve ironik bakışı. Böylesi bir fesata sahip olmak için bir Fransız—yalnızca Mösyö Voltaire—gerekiyor, yine de Nietzsche her zaman o fettanlığı yapıyor; sadece o, fazlasıyla saf. Örneğin Voltaire'in *Romans et Contes Philosophiques*'ini okuduğunuzda, fesatlığın ne olduğunu bilirsiniz; o bu konuda muhteşemdir. Veya hayatındaki birçok anektodu okuduğunuzda—ölüm döşeğinde bile Nietzsche'nin sahip olmak istediği o ilahi fesatlık vardı. Gördüğünüz gibi, bu durumda fesat *olması* gerekiyor.[3]

Prof. Reichstein: Çirkinlik mantosunun kendisinin yüce olarak kabul edilip edilemeyeceğini merak ediyordum. Bu sadece çirkinleri örtmek anlamına gelebilir, ancak Alman metninde bunun tersi, sadece sizi sarmak için mantonun kendisinin çirkin bir şey olduğu anlamına da gelebilir.

Prof. Jung: Gramatik olarak, evet, haklısın, ancak bu anlam hakkında biraz şüpheliyim.

Prof. Reichstein: Eğer çirkinsen, sadece çirkin olduğunuzu söylemek ve bunu örtmemek yapabileceğiniz en iyi şey olur. Bütün çatışmalar içinde bu daha

---

[3] *Philosophical Romance and Tales*'in [*Felsefe Romans ve Öyküleri*] bu cildi *Candide*'i ve başka hicivler içerir. Ölüm döşeğindeyken kilisesinin papazı kendisinden İsa'nın kutsallığını tanımasını istediğinde Voltaire sırtını dönmüş, "Bırakın huzur içinde öleyim," demiş ve ölmüştür.

mantıklı olurdu—çirkinliği güzel yapmaya değil, olduğu gibi kabul etmeye çalışmak. O zaman yüce olurdu.

Mrs. Crowley: Bu bir sonraki dizeye de uyarmış gibi görünüyor.

Prof. Jung: Ama bu Zerdüşt'ün genel gidişatıyla uyuşmuyor. Çünkü o bu fikri daha sonraki en çirkin adam kavramında kullanıyor. Orada gerçekten çirkinlikten söz ediyor ve bildiğiniz gibi, en çirkin insanı yadsıyor: onun hiçbir yüceliği yoktur. Bence—"iyi olan nedir?" kuşkusuyla birlikte—"Çirkin nedir? Çirkin olduğunuzu düşünüyor musunuz, yoksa çirkin mi görünüyorsunuz? Öyleyse, çirkinliğinizi kabul etmekle kendinizi yücelikle örtün" anlamına geliyor. Örneğin solgun suçlu, suçlu olduğunu tam olarak kabul etmeyen kişidir; Eğer kabul edebilseydi solmazdı, sonra da bir bakıma yüce olurdu. Çirkinliği kabul ettikleri takdirde yalın olabilirler. Bazı insanlar öylesine çirkindir ki, gerçekten yalındırlar. Çirkin Tirollü Düşesinin resmini hiç gördünüz mü? Tarihteki en çirkin kadındı—şimdiye kadar betimlenmiş en çirkin kadın; kuşkusuz başka ucubeler de. O sadece bir ucubeydi, son derece ilginçti ve çirkinliğinde gerçekten yüce, gerçek bir çirkinlik başyapıtı olduğu söylenebilir. Yani onu, solgun suçluyu anladığımız gibi kabul etmeyi yeğlerim; görebildiğim kadarıyla, yalınlık ya da yücelik, çirkinlik için bir örtüdür. Fikrini memnuniyetle kabul ederim, ama bana öyle geliyor. Bu durumda dizedeki "Ve ruhunuz büyüdüğünde" vb, ruhun artık kendisini saklamadığı ve bunun yücelik, yalınlık olduğu anlamına gelir. Görüyorsun, gururlu ya da *übermütig*[4] olmak, bir şişme gibidir ve şişirilmiş bir kişi ışığını başkalarından gizlemeyecektir, ancak elini gösterecek, görülebilmek için kendisini gösterecektir; kendi gözünde o kadar mükemmel veya büyüktür ki, başka insanların da kendisini gördüğü gibi göreceklerini düşünür. Bu nedenle, çirkinliği tümüyle ön plana çıkar ve o zaman buna yüce denebilir; bunda bir yalınlık vardır. Ancak Nietzsche, yalınlığın kötü niyetli olduğunu söylüyor.

Şimdi, bu yalınlığın ne kadar kötü niyetli olduğu kolayca görünmez. Çünkü Nietzsche'nin yalınlığa veya yüceliğe yönelik tuhaf bir tutumu vardır; neredeyse ondan korkuyor gibidir. Yaşamdan vazgeçen ya da kendini alt eden birinin yalınlığı gibi, kulağa fazla iyi gelmektedir; kötü bir kokusu olan ve onun zamanında özellikle kötü kokan bir mükemmellik gibidir. Dolayısıyla daha az ahlaklı veya daha az güzel kılan bu yüceliğin üzerine bir nokta koyması neredeyse gereklidir; belli bir iğneleme yapmadan, içerlemeden bunu tam olarak kabul edemez veya tanıyamaz ve bu da onun kötü niyetliliğidir. Yücelik de neredeyse çok tehlikeli olurdu, çünkü yüce insanlar hakkında o kadar çok nahoş şey söylemiştir ki, bu kendisiyle çelişmek anlamına gelecektir. Bu nedenle ona kötü niyet, *Bösheit*[5] demelidir, Voltaire'in mutlaka yapacağı türden bir şaka gibi. Çünkü Mösyö Arouet de Voltaire, aydınlanmanın babası ve Avrupanın en küfürbaz kişisi ölüm döşeğindeyken ve günahlarını itiraf etmesi için gelen Abbé

---

4 Genelde "mağrur" denebilir. Ayrıca "coşkun," "şakrak," hatta "kaprisli" olarak da çevrilebilir.

5 *Bösheit* için ayrıca Hollingdale "muziplik," Kaufmann ise "alaycı" demiştir. Bir başka olasılık da "kötülük" sözcüğüdür.

ona günahlarından pişman olup olmadığını sorduğunda: "*Mais oui, je regrette tous mes péchés, surtout ceux que je n'ai pas commis*"[6] demişti. Bu Voltaire'in pathosudur, son nefesine kadar kötü niyetlidir. Ama Nietzsche öyle değildir, *pathetisch*'tir, kendi trajedisinin etkileyici bir aktörüdür.

Mrs. Sigg: Bu, aynen Zerdüşt'ün daha önce Yahudiler'e karşı davranışı değil mi? Yüce bir tutum gösteriyor ama onlara oldukça kötü niyetli davranıyordu.

Prof. Jung: Hayır, kötü niyetli değildir, bu konuda konuşur, ama duygusaldır.

Mrs. Sigg: Bu *Bösheit*'tir.

Jung: Hayır, Voltaire'i okuyun. Orada gerçekten zehirli bir iğneleme var ve Nietzsche'de bu inceliğin olmadığı söylenebilir.

Mrs. Baynes: Nietzsche fazlasıyla ciddi.

Prof. Jung: Evet ve kötü niyet asla ciddi değildir.

Mrs. Fierz: Bu tür bir kötü niyetliliğin dansçı fikrine hafif bir benzerliği var mıdır?

Jung: Kesinlikle. Dans fikri de aslında çok ağır olan şeyleri hafife almaktır. O, şeylerin ağırlığından çok etkilenmişti, son derece ciddiydi ve bu yüzden onları hafife alıyor. Ancak hafifliği hissetmiyorsunuz; ayaklarınız asla yerden kesilmez, asla yerden kaldırılmazsınız. İçinde çok fazla pathos vardır—fazlasıyla ağır, fazlasıyla duygusaldır. Oysa Voltaire okurken iyi bir şaka okursanız gülersiniz, kendinize engel olamazsınız; hafif ve özgürdür. Nietzsche, Fransızların ve özellikle bütün bir durumu yalnızca bir sözcükle anlatma sanatını geliştirmiş olan Fransız özdeyişçilerinin büyük bir hayranıydı; ancak asla başarılı olamaz; elbette dilin ustasıdır, birçok güzel şaka da yapmıştır, ancak çok Alman, çok ciddidir.

Mrs. Sigg: Sanırım Almancada tam anlamıyla kötü niyetli karşılığında bir sözcük yok.

Prof. Jung: Elbette hayır. *Bösheit* yaklaşık on ton ağırlığındadır, hafif değildir: bir eşekarısı iğnesine sahip değildir. Fransızcadaki *malicieux* Latince bir sözcüktür; Almanca değildir ve Almancadaki *gemütlich* sözcüğü gibi, tercüme edilemeyen bir şeyi belirtir. *Gemütlich* sözcüğünün bir Fransız için eşdeğeri, bir bulvardaki mermer masalara sahip bir kafe veya *Gemüt*'ün donarak öldüğü bir *salon*dur.

Mrs. Crowley: Bu, Almancada gerçek bir duygu eksikliğinden mi kaynaklanıyor?

Prof. Jung: Hayır, bu sadece Almanların bu kadar çok şeyi birarada toplamak için kullandığı garip kapasitesi, bir bütün gerçeklik müzesidir; *Gemütlichkeit*, pastırma ve biradan gitara kadar her şeydir—benzersizdir. Dolayısıyla yüceliğin içinde kötülüğün varlığı fikri, yüceliği hafife almak, bir şekilde gerçekdışı kılmak için bir girişimdir, ancak başarılı olmaz. Çok ciddi bir şeyin nasıl hafife alınabileceğini bilmek isterseniz, Voltaire'in *Candide* yapıtını okuyun, çok re-

[6] Voltaire, "Olmaz olur muyum? Tüm günahlarım için pişmanım, özellikle de işlemediklerim için," demiştir.

zil bir hastalığa yakalanan ve hafife alabilmek için çok iyimser olan felsefeci Pangloss ile konuşmasını okuyun. Voltaire'in bu konuyu nasıl ele aldığına bir göz atın, kötü niyetin ne olduğunu ve zor bir şeyin nasıl hafife alınabileceğini görürsünüz. Ardından Alman dilinin böyle bir sözcük üretmekten kesinlikle aciz olduğunu da anlayacaksınız. Fransızcadaki sözcükler o kadar bağımsız, soyut, rafine, kesindir ki, bir şeyi bir başkasından yalıtabilirsiniz. Ama içli ya da duygusal olan şeyleri ifade eden Almanca sözcükler o kadar toprakla doludur ki, ağırdır. Almancada bulabileceğiniz en hafif şeyler, bazı hafif duygulardır—örneğin bir Alman valsi hafiftir—ama bu, Fransa'nın hafifliği değildir. İçinde hâlâ kan ve biraz toprak varmış duygusu verir; evet, bu bir danstır, ama danstaki duygunun ağırlığını görürsünüz; Fransız *sentiment*'iyle ilgisi yoktur.

Nietzsche o halde, yücelikte kötü niyetin olduğunu söylüyor—olduğunu umuyor—yüceliğin o kadar da yüce olmadığını. Gerçekten en üst noktaya ulaştıysa, bir tuzak gösterecektir. Unutmayın, gösterir de; birisi yücelirse o zaman kesinlikle onun kurbanı olur. Ne yapabilir ki? Sadece yücedir, başka bir şey değil. Ve birisi gerçekten iyiyse, buna karşı ne yapabilir? İyiden başka bir şey değildir, onun kurbanıdır, çünkü kötü bir şey olmayınca, özgürlüğünü kaybetmiştir. Bu yüzden, teologlar Tanrı'nın iyi olduğunu söylediklerinde hep buna karşı mücadele ederim. Meister Eckhart, Tanrı'nın iyi olmadığını söyler, çünkü iyi olsa, daha iyi olabilirdi. Bu doğrudur. Dahası, özgürlüğünü kaybettiğini söyleyebilirim çünkü o zaman iyi olmak zorundadır, yalnızca iyi şeyler yapabilir, ki bu onun tüm güçlülüğünü kısıtlar ve kesinlikle böyle olmamalıdır. Bu nedenle yüceliğin tek yanlılığı nedeniyle bir çekincesi vardır. Yüce insanlarla bir ilişkiniz olursa, o kötü niyeti hissedersiniz; aslında onlar yüceliğin kurbanıdırlar ve usanç vericidirler. Ama bu yazgının kötülüğüdür; kötü ama tam olarak niyetli bir şey değildir, çok mükemmel olduğu için kötü bir şeydir. Bütün gölge ve kötülük bastırılmıştır ve doğal olarak başka bir yere dökülür. Hiçbir şey insanın ahlakı için mutlak İyi Niyetli insanlarla olan ilişkisinden daha sıkıcı ve daha yıkıcı değildir: felaket getirir. Çok iyi insanların çocukları, o iyiliği telafi etmek için ahlaki açıdan kusurlu olmalıdır ve doğal olarak yücelik de talihsiz oyun ortakları tarafından telafi edilmelidir. Kusursuz yüceliğin gerçek kötülüğü budur. Ve kendi yüceliğini bir tuzak veya diyelim ki bir kusurla telafi edebilen biri de hiçbir zaman tam olarak yüce değildir. Yani her ikisine de sahip olamazsın. İstediği doğaüstü özgürlüktür, çünkü her iki şeyi de aynı anda yapmak imkânsızdır.

Mağrur ile zayıf kişiler kötülükte buluşur. Ama birbirlerini anlamazlar. Ben sizi tanırım.

Sizin, nefret edeceğiniz düşmanlarınız olmalı, hor görülecek düşmanlarınız olmamalı. Düşmanınızla gurur duymalısınız; o zaman düşmanlarınızın başarısı da sizin başarınız olur.

Direniş—bu, kölelerin ayrıcalığıdır. Sizin ayrıcalığınız itaat olmalı. Emirleriniz bile itaat olmalı.

Yine, eğer bu kalabalık içinse dinlemeye değmez; eğer birey içinse, başka bir şey—o zaman mantıklıdır. Örneğin hor gördüğünüz düşmanlarınız olmayacak demek, içinizdeki düşmanı hor görmeyin demektir; ondan nefret edebilirsiniz, ama onu aşağılamamalısınız, çünkü o zaman kendinizi hor görmüş olursunuz. Kendinizdeki bir şeyden nefret ederseniz, bu gerçek bir çatışma olur. Aynı zamanda düşmanınızla gurur duyabilirsiniz, çünkü düşmanınızı biliyorsanız kendi niteliklerinizi tamamlayabilirsiniz; içinizde özellikle kötü bir düşmanınız varsa, karşı tarafta özellikle iyi bir şeyiniz olduğunu bilirsiniz. Sonra da, "Direniş—bu, kölelerin ayrıcalığıdır. Sizin ayrıcalığınız itaat olmalı." Eğer bunu bireye uygularsanız elbette mantıklı olur—yoksa anlamsızdır; emirlerinizin bile itaat olması da kendinize itaat edin demektir.

> İyi bir savaşçının kulağına, "yapmalısın," "isterim"den daha hoş gelir. Ve sevdiğiniz her şeyi önce kendinize emrettirmelisiniz.

Bu, bireye uygulandığında çok iyi bir fikirdir. "İsterim" derseniz bu, genellikle şişmedir çünkü aslında istemezsiniz; ancak bunu "yapmalısın" biçiminde hissederseniz, kabul etmek bir bakıma daha kolaydır—ayrıca daha da doğrudur, çünkü özbenlik egoyla özdeş değildir. Ego, "Ben isterim" der, özbenlikse "yapmalısın" der. Dolayısıyla ego birileri sanki "yapmalısın" diyormuş gibi hisseder ve bu doğrudur—her halükârda "isterim"den daha doğrudur ve daha verimli olur. Bu anlamda herkes, kendi benliğindeki savaşçının farkında olmalı, üstün içgörüsünü asla "isterim" biçiminde değil, "yapmalısın" olarak kabul etmelidir. İkincisi doğruysa, şişme tehlikesi altındasınız, çünkü bu sorumluluğu ancak egonuz ulaştığı yere kadar taşıyabilirsiniz; özbenliğinizin ulaştığı yere kadar taşıyamazsınız, çünkü bu sorumluluğunuzun ötesindedir. Sorumluluğunuz özbenliğin bir yönü, bir işlevidir, ama başka yönleri de vardır; sorumsuzluk da özbenliğin bir yönüdür. Nietzsche, iyi ve kötünün ötesinde konuştuğunda bunun gibi bir şey demek ister. Üstinsan iyi ve kötülüğün ötesindedir, ama Üstinsan özbenliktir.

> Yaşama olan sevginiz en yüksek umudunuza olan sevginiz olsun ve en yüksek umudunuz, en yüksek yaşam düşünceniz olsun!

Nietzsche burada aslında yeni bir ahlakın temelini oluşturan bir şeyler söylüyor. Eskiden fikir, tanrıların hoşlarına giden her şeyin iyi olduğuydu. Elbette bir ilkel şef, kendisi için iyi olanın iyi olduğunu ve başkası için iyi ama kendisi için kötü olanın da muhakkak kötü olduğunu söyleyebilir; başka bir bakış açısına sahip değildir. Daha sonra, söylediğim gibi, fikir, Tanrı'nın sözünün size neyin iyi olduğunu söylemesi ve bunu yerine getirmezseniz kötü olmanızdır; bu bakış açısına karşı durmamanız gereklidir. Şimdi, bu metafizik kavramlar ortadan kayboldukça, kesinlikle yeni bir temele gerek duyuyoruz. Bir şeyin iyi olup olmadığını hangi standarda göre söyleyebiliriz? Bir çeşit ölçüme sahip

olmalıyız. İşte yaşam bu standart olabilir: örneğin yaşamsal önemi olan her şey ahlaksal öneme sahiptir.

Elbette insan orada iyi sözcüğünü kullanmaktan kaçınır, çünkü ahlak tarihinde belirli bir nitelik edinmiştir; yaşamsal bir şeyin anladığımız anlamda sadece iyi olmadığını gayet iyi biliriz. Ancak yaşamsal olduğunu da yadsıyamazsınız, bu durumda size iyi bir şeymiş gibi, değerli bir şeymiş gibi göründüğünü de yadsıyamazsınız. Belki de böyle bir şey için şu ve şu biçimde karar vermenin iyi ve ahlaklı olacağını söylersiniz, ama sonra buna o şekilde karar vermenin yaşamsal olmadığını görürsünüz; dolayısıyla yaşamı sürdürmek için daha yaşamsal bir çözüm aranmalıdır. Ama ahlaksal bir mesele aramak yerine bunun daha değerli olduğunu hissetmenize rağmen, ona iyi diyemezsiniz. Yaşamsallığını hepten kaybetmiş birçok şeye iyi deriz; onlar artık değerli değillerdir, artık yaşamamaktadırlar. Ayrıca hiçbir zaman özellikle iyi olarak kabul edilmemiş şeyler de vardır, ama gerçekte daha fazla yaşam iletirler—sadece kendi başına yaşamsal olmayıp, aynı zamanda yaşamak için çok daha iyi bir temel oluştururlar. Hayatı zenginleştiren biçimler veya olanaklar verirler. Hayatı yoksullaştıran bir çok ahlaksal düşünceye sahibiz ve bunun daha iyi olduğunu da düşünürüz, ama sonra onu herhangi bir ahlaksal nedenle değil, sırf korkaklıktan yaptığımızı keşfederiz—yalnızca korkaklık ve bahane; korkaklığımızı ahlaksal yasaların arkasına saklarız ve geçerliliklerine inanmak da pek yardımcı olmaz. Bu yüzden modern zamanlarda ahlaksal standartlar ve bir şeyin iyi ya da kötü olduğu fikri hakkında çok kuşkulu olduk. Tek soru şu: "yaşamsal mı? yaşama yardım ediyor mu?" Çünkü artık yaşamı, bazı kişilerin kasıtlı ve keyfi bir meselesi olarak değil, bir gerçek olarak düşünmeyi öğrendik. Yaşamın kendisi büyük bir gerçektir ve onun yasalarının ahlak kurallarımıza bakılmaksızın varolduğunu varsayıyoruz; ahlak kurallarımızın yaşamla baş etmek için yetersiz olduğunu gitgide daha fazla hissediyoruz.

Bu bakış açısı tamamen modern değildir; onu gizlilik öğretisinin temsilcilerinden biri olan Mesih'in başlatıcısı olan Vaftizci Yuhanna'nın Mandae Gnosis'inde de buluyoruz. Yuhanna Kitabında her bölümün sonunda o neredeyse epik cümleyi bulmak şaşırtıcıdır: "Yaşama övgüler olsun, muzaffer bir Yaşamdı." Onlara göre kurtarıcıları "yaşamın anlaşılması"idi: onların kurtarıcıları *Mandâ d'hayyê*,[7] Yaşamın Gnosisi idi. Yaşam anlayışının en üst bilgi olduğunu düşünüyorlardı—insan eylemiyle ilgili nihai kararın yaşamın kendisi tarafından verildiğini. O halde tarihin tamamı onlara göre, yaşamın muzaffer olup olmayacağına, yaşamın yine muzaffer olduğuna dair bir tür zafer çığlığıydı.

Zola'nın bir kitabında da tuhaf bir biçimde aynı epik son vardır ve o, Yuhanna Kitabından habersizdi, çünkü son zamanlarda çevrilmiştir; o inancın mevcut taraftarlarının bile okuyamayacakları kayıp bir dil olan Güney Babil Aramcasıyla yazılmıştı; Alman bir bilimadamı onu çok kısa bir süre önce deşifre

---

[7] *Mandâ*: gnosis, bilgi. Apokrif, Yahya'nın Kitabı için bkz. G.R.S. Mead, *The Gnostic John the Baptizer* [*Gnostik Vaftizci Yahya*] (Londra, 1924). Bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 240, 520.

etti. Ancak Zola'nın kitaplarından birinde, sanırım *Fécondité*'de, bölüm sonlarında aynısı bulunuyor, "ve yaşam muzafferdi."[8] Şimdi Nietzsche, "en yüksek umudunuz, en yüksek yaşam düşünceniz olsun!" diyor. "Yaşam en yüksek yaşam düşünceniz olsun"da denebilirdi. O halde hiçbir şeyi yaşam gerçeğinin üstüne koymazsınız, ama Nietzsche yaşamın üstüne ya da yukarısına başka bir şey, bir umut ve bir yaşam kavramı koyar. Ama gerçekte de olduğu gibi, buna yaşamın kendisi karar vermelidir. Artık insanların yaşamı kısıtlamaya, onu kanalize etmeye ve düzene sokmaya yönelik tüm girişimlerine rağmen nihai kararları yaşamın verdiği ve geçerli olan ve gerçekleşen kararların bunlar olduğu gerçeğini felsefi düşüncemizden gizleyemeyiz: sonunda yaşam tüm engelleri yıkacaktır.

> Ancak en yüksek kavramınıza [düşüncenize] bırakın ben emredeyim. Bu emir şudur; "İnsan aşılması gereken bir şeydir."

Bu cümleye karşı herhangi bir argümanınız var mı?

Mr. Allemann: İnsanın aşılması yaşam için yıkıcıdır; İnsan yaşamdır, en yüksek fikirdir.

Prof. Jung: Evet, eğer insan yaşamıyorsa, başka ne kaldı ki?

Mrs. Sigg: Bu cümleye karşı sempati duymuyorum, emredecek olmasına.

Mrs. Adler: Emir veriyorsa, bu bizim en yüksek düşüncemiz *değildir*, kabul edilemez. Bir başkasının en yüksek düşünce emri bizim için fazla yüksek olabilir.

Prof. Jung: Evet, yaşamın yerine geçen bir kavram olur; kabul edemediğimiz şey budur.

Mrs. Baynes: İnsanın aşılması gerekliliği bana yıkıcı gelmiyor; bu, insanlığın öldürülmesi gerektiği anlamına değil, büyümeye devam etmesi gerektiği anlamına gelir.

Mrs. Wolff: Sanırım Nietzsche, Üstinsan olmak için insanın aşılması gerektiğini söylemek istiyor.

Prof. Jung: Evet, sözcüğün düz anlamıyla bakmamak gerekir. Ama cümlenin ilk bölümü, "Ancak en yüksek kavramınıza bırakın ben emredeyim..." çok yorum gerektiriyor. Bu cümle ancak Zerdüşt'ün Üstinsanı herkesin özbenliği olarak gördüğünü varsayarsak kabul edilebilir bir hale gelir. Durum böyle olsaydı, insan emredilen her şeyi kabul edebilirdi, çünkü dediğim gibi, bu doğrudur. Özbenliğin emrini, "yapmalısın" biçiminde kabul ettiğimizdeki psikolojik gerçeğe karşılık gelir; özbenlik egoyla özdeş değildir. Yani burada Zerdüşt'ün herkesin özbenliği olduğunu anlarsanız, o zaman o özbenlik bize emredebilir ve her ne emrediyorsa o en yüksek düşüncedir. Ama oradaki *kavram* sözcüğünden hoşlanmıyorum; bir kavram zaten yaşamdan bir soyutlamadır; bunun yerine cümle "Yaşamınızı benim emrettiğim biçimde kabul edeceksiniz" biçiminde olsaydı, bunu kabul edebilirdim—doğallıkla Zerdüşt'ün herkesin özbenliği olduğu varsayımıyla.

---

[8] Zola'nın *Fécondité*'sini [*Doğurganlık*] E. A. Vizetelly *Fruitfulness* [*Bereketlilik*] adıyla çevirmişti (New York, 1923).

Mrs. Jung: Almanca metindeki *Gedanke*, kavram sözcüğüyle aynı değil, daha yaşayan bir şey. "Fikir" olarak tercüme edilse daha iyi olmaz mıydı?

Prof. Jung: Doğru, *Gedanke* daha yumuşak; kavram çok keskin, çok kesin. Almanca metinde daha az saldırgandır; olduğu gibi bırakabilirsiniz. *Gedanke* yeterince geniştir. Çünkü *conceptus* tamamen yakalanmış bir şey demektir, bir kavram, kavradığınız bir şey, oysa *Gedanke* ille de öyle değildir: kavramadan *Gedanke*, fikir sahibi olabilirsiniz; kural olarak fikirlerimiz henüz yakalamadığımız veya kavrayamadığımız, havadaki serbest kuşlar gibidir.

Mrs. Crowley: Bu çeviride "düşünce." "En yüksek düşünceniz" İngilizce karşılığı olabilir mi?

Prof. Jung: Evet, "düşünce" kabul edilebilir.

Mrs. Crowley: Zerdüşt'ün herkesin özbenliği olmasıyla ne kastettiğinizi sorabilir miyim—bu onu kolektif yapmaz mı?

Prof. Jung: Zerdüşt Nietzsche'nin Üstinsanı ya da Nietzsche'nin özbenliği olduğu ölçüde ve insanın bir özbenliği olduğunu kabul ettiğimiz ve "Zerdüşt"ün özbenlik için yerinde bir ifade olduğunu kabul edersek, "Zerdüşt"ün herkesin özbenliğini simgelediğini söyleyebiliriz. Örneğin Zerdüşt'ü özbenlik olarak adlandırmak yerine, ona Nietzsche'nin dehası ya da tanrı diyelim; o zaman, herkesin Tanrı ile bir ilişkisi olma ihtimalini kabul ettiğimiz için, herkesin Tanrısı olduğunu söyleyebiliriz.

Mrs. Crowley: Evet, öyle görebilirim, ama emir doğrultusunda değil.

Prof. Jung: Eh, bir tanrı varsa, bir emir altında olursunuz; aksi takdirde o bir tanrı değildir. Dolayısıyla özbenlik fikrini kabul ederseniz, özbenliğinizin emri altındasınız, çünkü egonuz sadece bir parçadır.

Mrs. Crowley: Özbenlik değil, *bir* özbenlik demek istiyorsunuz. Herkes nasıl aynı özbenliğin emri altında olabilir?

Prof. Jung: Sorun şu ki o özbenliğin nereye kadar ulaştığını bilmememizdir. Zerdüşt'ün çok modern ve yaşamsal olduğunu kabul ettiğimiz ölçüde, "Zerdüşt"ün, en azından bir yere kadar aslında emri altında yaşadığımız özbenliği ifade ettiğinden kuşku duyabiliriz. Son cümleler yalnızca retoriktir:

> Böylece ömrünüzü itaat ve savaş içerisinde yaşayın! Uzun yaşamak nedir ki! Hangi düşman bağışlanmak ister?
>
> Ben sizi bağışlamam, ben sizi gönülden severim, savaş kardeşlerim!

Şimdi, "Yeni Put" adlı bölüme geliyoruz ve ilk dizede gördüğünüz gibi bu yeni put, devlettir. Geçiş nedir? Savaş ve savaşçılar konusundaki bölüm yeni idole, devlete nasıl yol açıyor? Görüğünüz gibi, biz sadece tarihin adımlarını izliyoruz.

Mrs. Baumann: Bitirdiğimiz bölüm, bireyle ilgili olduğuna göre, ki öyleydi, bir sonraki şey muhtemelen kolektif bir değerlendirme olacaktır.

Prof. Jung: Evet, eğer bireylerle ilgiliyse, ancak korkarım sadece bireylerle ilgili değildi. Bu iki yön, kafa karışıtırıcıdır. Çünkü Nietzsche'nin sezgisi kişiye

uygulandığı biçimiyle doğrudur, ama insan birey Nietzsche'nin Zerdüşt arketipiyle özdeşleştirilince genelleşir ve kolektif bir yön de kazanır. Dolayısıyla artık bizim için tarihsel bir olgu olan, bireyde yaşanması gereken şeyin bir ulusta, yalnızca bir ulusta değil, birkaçında, kolektif olarak gerçekleşme olasılığını öngörüyor. Sanki şimdi yapılanmış olan bireyselleşme süreci, bir bireyin değil, bütün bir grubun işi olarak daha aşağıdaki katta, kolektifliğin en alt katında gerçekleşmektedir. Bundan daha önce söz etmiştik; bu, birey ile insanlık arasında bir tür uzlaşmadır. Çünkü insanlık evrenseldir, hatta bir grup meselesi bile değildir; ama gerçekte olan şey apaçık bir biçimde ulusal grupların bir meselesidir, yani *autarkhia* fikri, ulusların özerkliği ve kendi kendine yeterliliği. Bireyselleşme yerine önde gelen fikir bu olmuştur. Sanki Tanrı'nın kendisi evrensel bir varoluştan ulusal bir varlığa bölünmüştür, böylece bir Fransa tanrısı, bir İtalya tanrısı, bir Almanya tanrısı, bir İngiltere tanrısı vardır. Nietzsche, Tanrı'nın kendisinin bir Yahudi olduğunu söyler ve Tanrı'nın kendisinin Alman veya İtalyan olduğu söylenebilir; bu bir lider tarafından ifade edilir, ona ister Duce, isterse Führer densin, farketmez.

Mrs. Wolff: Savaş her zaman bir devlet veya bir hükümdar tarafından yapılır ve savaşçı ordu demektir, bu yüzden savaş fikrinde devlet ima edilir.

Prof. Jung: Bu kesinlikle doğru: savaşçıların veya askerlerin fikri, onların üstünde *genel bir irade*, bir hükümdar ya da bir general ya da bir devlet olduğunu varsayar. Savaşçıların varlığının nedeni budur, ancak asıl soru şu: savaşçı ve savaş fikrinden devlete nasıl ilerleyebiliriz?

Mrs. Fierz: Burada tanımladığı bireyselleşme türü kolektiflik içinde gerçekleştiğinde, devlet bir tür *persona*dır, bu bireyleşmenin cisimleşmesi ve meydana gelen değişim, bu formda veya bu kişilik içinde ortaya çıkan bireyselleşmiş kolektivite olarak tanımlanacaktır.

Prof. Jung: Evet, ama bunların hepsi savaşçılarla ilgili bölümdeki yorumumda ifade edildi. Nietzsche'nin dilinde geçişi nasıl yapabileceğimizi bilmek istiyorum ve hep bir önceki bölümün sonunun gerçekten ana sorunsalın cevabı olduğunu gördük.

Dr. Elliot: İnsan savaşçılar hakkında konuşurken, savaşın nasıl gerçekleşeceği, bireysel mi yoksa kolektif mi olacağı konusunda net olamıyor. Kolektif olursa, ardından devletin gelmesi gerekir.

Prof. Jung: Peki neden ardından devlet geliyor? Neden başka bir şey değil? Yeni idol devlet olmalı, önden giden şey, ama neden sadece devlet?

Mrs. Jung: Savaş ve savaşçılar, düzen ve yasa gerektiren ilkel bir libido patlaması anlamına gelir ve devlet bunun için vardır.

Prof. Jung: Evet, bölümün sonunda belli bir otoritenin gerektiği anlaşılıyor. Ve neden?

Mrs. Jung: Çünkü içgüdüler uyandırılıyor.

Prof. Jung: Kesinlikle. Bu bölüm savaş ve savaşçılarla, savaşa katılan insanlarla ilgili ve savaş kargaşa, içgüdülerin vahşice kabarmasıdır ve bu doğallıkla

düzen gerektirir. Kolektifse, bu kolektif bir örgütlenme olmalıdır. Ya bireyselse, o zaman gereken nedir?

Mrs. Crowley: Bireyselleşme.

Prof. Jung: Peki, bir düzen koşulu olarak bireyselleşme, peki bu kendini nasıl ifade eder?

Mrs. Jung: Sınırlamalarla.

Prof. Jung: Eh, evet, bu bir sonuçtur. Ama kendini nasıl ifade eder?

Dr. Strong: Simgeyle.

Prof. Jung: Evet, simgesel yoldan; simge aracılığıyla ifade, bireyleşmenin yoludur. Bu vazgeçilmezdir: kendini her zaman bir simge olarak ifade eder ve bu yine belirsizliktir. Bu yüzden Nietzsche bir sonraki bölüme "Devlet Hakkında" adını vermez; bunun yerine "Yeni Put" der. Aslında demek istediği tüm bu savaş ve savaşçıların, içgüdülerin, kargaşanın, yangınların ve felaketlerin—bir cevaba ihtiyacı olduğudur, örneğin bir düzen veya kontrol ilkesi. Bir put gerekmektedir. Ve bir put nedir? Put, otoriteye sahip bir simgedir, yani manna. Bireysel durumda sorun bireyselleşmeyse, simge düzeni yaratır; ama bu kolektif olayların bir sorunsalıysa, bu bir örgütlenme olmalıdır ve o zaman artık bir simge değildir. O zaman simge bir put olur. Çünkü *put* sözcüğü ancak simgeyi değersizleştirmek için kullanılır; bir resim veya bir anıt bir simge olduğu sürece işe yarar, yaşar, ancak bir puta dönüştüğünde ölmüştür. Ölmüş bir simgeye put denir ve ona tapınmak putperestliktir. Ancak böyle bir şeyin simgesel kullanımına asla putperestlik denmez, çünkü kendisi aracılığıyla çalışır ve yaşar. Bu sadece yaşayan simge ve ölü bir put arasındaki farktır. Bu başlıkta belirsizliğin devam ettiğini görebilirsiniz; sanki Zerdüşt veya Nietzsche doğru şeyi hissetmekte, bir put değil, bir simge olması gerektiğini düşünmektedirler. Bu yüzden Yeni-Put, yeni-eski hata alamına gelir, her zaman bir puttan başka bir şey olmayan sözde kolektif simge. Ve şimdi daha önce sahip olduğumuz şeylerin yerinde artık bir devletimiz vardır.

Unutmayalım ki zamanımızda tarihi deneyimliyoruz—aslında tarihi yaşıyoruz ve bu hiç önemsiz bir mesele değil; eskiden insanlar tarihi okudu, şimdiyse yaşıyorlar. Elbette Hıristiyanlık'ta bir devlet, kilise vardı, ancak *kilisenin* put olduğu zamanlarda yaşamadık. Kilisenin o zamanlar totaliter bir savı vardı, o, ötesinde başka bir otorite olmayan nihai otoriteydi. Bildiğimiz gibi, Katolik kilisesinin Kutsal Kitaptan daha fazla yetkisi vardır, çünkü kilise İnciller yazılmadan çok önce vardı. Örneğin Aziz Paulus İncillerin vahiy kitapları sayılmadığı bir dönemde yaşamıştı; ondan sonra bile bunların yalnızca oldukça yararlı kitaplar olduğu düşünülüyordu. Kilise daha eski olduğu için daima Kutsal Kitabın tek yetkin yorumcusu olduğunu beyan eder. Dünyevi güç her zaman kilisenin totaliter iddialarından özgürleşmeye çalıştı ve şimdi kilise, savın yerleşimini değiştirmek zorunda kalacak kadar prestij kaybetti. Çünkü bu tümlük savı hep vardır. Bu simgenin ya da putun gereğidir: bir yerde o üstün otoriteye sahip olmalıyız. Bir süre için bu görünmezdi

ve biz onu her yerde arıyorduk. Elbette insanların üstün bir puta ihtiyacı olmadığı yönünde bir kuruntuya sahiptik, ama bilim gizlice belki de bilim veya rasyonalizmin put olduğu düşüncesiyle flört etmeye başladı. H. G. Wells, *Manchester Guardian*'da son ABD gezisine ilişkin dört makale yayımlamıştı ve bilim ve akılcılık putunun gerçek bir yandaşının öyküsünü okumak isterseniz, H. G. Wells'i okuyun.[9] O, para ve mülkiyet bilgisine sahip olsak, daha iyi üniversiteler olsa, eğer bazı bilge insanlar konuşabilseler, dünyanın daha iyi olacağına inanıyordu. Bu, eskiden düşündükleri gibi, sadece Tanrı'nın sözünü duysak her şeyin yoluna gireceği fikrine benzer. Şimdiyse, bilimle kısa bir flörtten sonra, bu tümlük savının, pek de gurur verici olmayan bir biçimde dünya sahnesinde devletin totaliter savlarında ortaya çıktığını görüyorsunuz, önce dünyanın dehşetle karşıladığı biçimde Rusya'da, sonra İtalya'da ve sonra Almanya'da ve belki daha da ileri gidecektir.

Mrs. Volkhardt: Almanya'da sokakta her gün *Totalitätsanspruch*'tan, "tümlük savından" söz edildiğini duyuyorsunuz.

Prof. Jung: Aslında, bu savın ortaçağda kilisenin ayrıcalığı olduğu bir gerçektir; sonra, aydınlanma döneminde, bilimle özdeşleşmek için birkaç girişimde bulunduktan sonra, ortadan kaybolmaya başladı. Aydınlanma, *déesse raison*—bütünsel bir mantık savına dayanıyordu ve daha sonra, bilimin en üst otorite olacağı umuldu.[10] Ama gel gör ki, devlet denen o ucube çıkagelir ve bütünlüğün kendisi olduğunu ve işi halledebileceğini söyler. Şimdi, Nietzsche, çatışma uyandırmanın—vahşi güdüler, savaş öğütlemek ve cesaret ve girişim öğütlemenin—doğal olarak üstün bir otoriteye gerek duyan anarşik koşullara yol açacağını çok iyi hissediyor ve en altta bunun bir simge olması gerektiğini biliyor. Bu *eidos*, simge olmalıdır. Yine de yangın kolektif olduğu ölçüde kolektiflik düzeyinde gerçekleşecektir ve bir bireyin değil, bir grubun—muhtemelen bir ulusal grup ya da bir kabilenin—bireyselleşmesi olacaktır—o zaman o kabile en üst yetkiye sahip olacaktır. O zaman, tinsel örgütlenme diye bir şey olmadığına göre—kilisenin görünmez kralı olan Tanrı da ölmüş olduğuna göre—kabile tanrısı fikri devlet olarak adlandırılan bir insan örgütlenmesine yol verecektir. Böylece tinsel öğesi olmayan bir tür kabile örgütlenmesine dönecektik. Ama daha önce Tanrı'ya tapındıkları gibi, devlete tapacaklardı: bir şey Tanrı'nın kararıysa bunun ötesinde bir şey olmaz, nihai olurdu. Eskiden, Tanrı'nın size yardım etmesi gerektiğini söylenirdi, ama şimdi işsizlerin devlet tarafından desteklenmesinden söz ediliyor; devlet her şeyle ilgilenecektir. Peki devlet nedir? Bu son derece saçmadır ve Nietzsche de böyle hissetmektedir.

Mrs. Sigg: Yalnızca bireysel Tanrı'nın tümlük savı olması aslında Protestan bir ideal değil mi?

---

[9] Wells'in Amerika'ya ilgisi *The Future in America*'yı [*Amerika'da Gelecek*] (New York, 1906) yayımladığı 1906 yılı kadar eskiye dayanır. Bilime yönelik merakı için bkz. *Dünyalar Savaşı* (1898), *Zaman Makinesi* (1895) ve benzerleri.

[10] Bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, n. 5, Akıl Tanrıçası.

Prof. Jung: Eh, tümlük savı doğal olarak zamanla birçok değişikliğe uğradı. İlk başta kiliseydi, ama Protestanlıkla birlikte doğal olarak bu artık doğru değildi. Luther kiliseyi en yüksek otorite yapmaya çalıştı ancak kısa sürede anlaşıldı ki otoritesini bir kere kırdıktan sonra tekrar yüceltemiyordu. Bu nedenle, Lüterci kilisesinin Katolik kilisesi ile bağlantılı olduğu kuruntusunu korumak istedi. Lüterciler havarilerin ardıllığına, töz değişimine, yalnızca kilisenin *pharmakon athanasias*, komünyon verebileceğine inanıyorlardı ve kilisenin onu tanımaması hiç hoşuna gitmedi. Bir tür otoriteyi kurtarmaya çalıştı, ancak otorite bir kez kırıldıktan sonra bunun ne kadar yararı olduğu malum. Dolayısıyla Protestanlık içindeki otoritenin, Tanrı—ve fazlasıyla çelişkili olması nedeniyle otoritenin pek yerini tutamayan Kutsal Kitap olması gerekti. Biliyorsunuz, bu haklı olarak kilisenin yasak kitaplar listesindedir.

Mrs. Sigg: Fakat sanırım Luther Protestanları kendi bireysel Tanrı'larının en yüksek otorite olması için eğitmeye çalışmıştı.

Prof. Jung: Bireysel bir Tanrı değil, evrensel Tanrı. Hata tam olarak orada: bu, Tanrı ile bireysel bir ilişki, ancak tanrı evrenseldir. Her zaman başvurabileceğiniz görünmez otorite Kutsal Kitaptır, Tanrı'nın sözüdür ve bu da çok kuşkulu bir otoritedir, çünkü insan yapımıdır. Onun Tanrı'nın kendisi tarafından yapıldığı varsayılmıştı, ancak Tanrı açıkçası birçok kez kendisiyle çelişiyordu ve komik şeyler söylüyordu, bu nedenle de sonuçta iyi bir otorite oluşturmuyordu. Bu, kısa bir süre içerisinde Kutsal Kitabın bilimsel eleştirisinde anlaşıldı; bilim, Kutsal Kitabın kuyusunu kazan yaman bir araçtı —ve aynı anda Protestan inancının da: bilim onu tamamen öldürdü. Böylece tümlük savının son kalıntıları da yok olmuştu ve artık başka yerlerde tekrar ortaya çıkmalıydı. Nietzsche bunu çok açık bir şekilde öngörmüştü—bir papaz çocuğu olması boşuna değildi. Yeni putun devlet olacağı muazzam bir sezgiydi.

Mrs. Crowley: Bunu tarihsel olarak Karl Marx aracılığıyla algılamaz mıydı? Bu herhalde eski sistemin parçalanmasıydı.

Prof. Jung: Evet. Ve Almanya'daki muazzam otorite gereksinimini doğal olarak hissetti; bu bir gerçekti, bu yüzden de kaçınılmazdı. Bunun harika bir kehanet olduğunu söylemiyorum, ancak çok doğru bir sezgiydi: olayların nasıl gerçekleşeceğini doğal olarak öngörüyordu. Zerdüşt'ü yazdığı sırada sosyalist devlet geniş çapta tartışılmıştı ve oradaki nihai otorite, devletti. 19. yüzyılın son bölümünde devlet kişileşti ve bunun bir soyutlama olduğu gerçeği gitgide daha çok gözden kaçırıldı. Örneğin doğal bilimlerin, enerjinin bir kavram olduğu gerçeğini kaybetmesi gibi. Kısa süre önce maddenin bir kavram olduğunu keşfettik; hep somut bir şey olduğunu düşünmüştük, ama sadece bir kavramdı. Ve bu yüzden hâlâ inanıyoruz, sokaktaki adam devletin bir şey olduğuna inanıyor. Ama o hiçbir şey değildir, yalnızca bir kuruntu ve bir konvansiyondur—ki aslında havadan incedir, herkes özne oymuş gibi konuşur; ama aslında yalnızca herkesin kuruntusal nesnesidir.

Mrs. Sigg: Felsefecilerin psikolojisinin karakteristik olarak devlet hakkında kitap yazmaya eğilimli oldukları ve bunun Nietzsche için de geçerli olduğu görülüyor. Bu yüzden bunun bir çeşit simgesel eylem olduğunu düşünüyorum; aslında iç dünya daha önemliyken dış dünyayla ilgilendiler, iç örgütlenme için, bireyleşme için bir gereklilik olduğunda.

Jung: Eh, doğrusu, bunu söyleyemezsiniz. Örneğin Platon, Yeni Cumhuriyet hakkındaki kitabını kesinlikle bireyselleştirme gereği nedeniyle yazmadı. Bu söz konusu bile değil. Yalnızca tinsel babası Schopenhauer olan Nietzsche gibi birinin durumunda bireyleşmeden söz edebiliriz. Zaten *principium individuationis*'ten söz ediyor ve bunu büyük ölçüde ele alıyor; tüm felsefesi buna dayanıyordu. [11] Ve tüm bu hazırlıklar gerekliydi. Eski felsefecilerde böyle bir şey bulamazsınız, çünkü tanrı ile barış içindeydiler; dünya sessizdi ve tanrısal düzende sadece birkaç değişiklik vardı. Şimdi sanırım bu yeni bölüme başlıyoruz:

> Başka bir yerlerde hâlâ halklar ve sürüler vardır, ama bizde değil, kardeşlerim: burada devletler vardır.
>
> Devlet mi? O da ne? Pekâlâ! şimdi bana kulak verin, çünkü size halkların ölümünden söz edeceğim.
>
> Bütün soğuk canavarların en soğuğunun adı devlettir.

Bu oldukça sert bir dil. Nietzsche yaşamın çok iyi bir dostuymuş. Yaşamın gerçeği, gerçek olan tek şey olduğunu çok iyi anlamıştır; dolayısıyla kavramlar konusunda oldukça kuşkucudur. Kişileştirilmiş, somutlaştırılmış tüm kavramlar aşırı derecede zehirlidir ve en zehirli ve tehlikeli somutlaştırmalardan biri de kesinlikle devlettir, çünkü sadece bir konvansiyonun hipostazıdır. Ve eğer bir kavram ya da bir fikir somutlaştırılırsa ya da kişileştirilirse, Nietzsche'nin uyarmak istediği çok ünlü bir tarihsel olaya ölümcül bir benzeşimi vardır. Bu ne olabilir?

Mrs. Sigg: Tene dönüşen söz.

Prof. Jung: Elbette, dünyada beliren Söz. Çünkü Tanrı'nın sözü ten haline gelirse, onunla başa çıkabilirsiniz—bu anlamlıdır, varolan her şey Tanrı tarafından söylenmiştir. Tanrı'nın dünyayı söz olarak söylemesi çok eski bir gerçektir ve buna son derece aşinayız. Olması gereken budur. Fakat insanoğlunun sözleri gerçek olduğunda, en azından kuşku duyarsınız; işler oldukça kritik bir hale gelir. Örneğin dünyanın liderlerinden herhangi birinin yaratıcı sözler söyleyeceğine güvenebilir misiniz? Diyelim ki Mr. Roosevelt'in iktidar sözcüğüyle donatılmış olduğunu ve onun söylediği şeyin gerçekleşmesi gerektiğini varsayalım. Ona teslim olur musunuz?

Mrs. Baynes: Hayır!

---

[11] Schopenhauer, kendisi uzamsal ve zamansal konumlarda tek ve farklılaşmamış olan evrensel iradenin (Jung için bilinçdışının olduğu gibi) nasıl bireylerden oluşan bir çokluk haline dönüştüğünü göstermek için skolastik "Bireyleşme İlkesini" anıştırdı. Bkz. *The World as Will and Representation* [*İrade ve Temsil Olarak Dünya*] cilt I, kitap II, bölüm 23.

Prof. Jung: Elbette, bir Amerikalı olsanız bile, bunu yapmazsınız, çünkü hiçbir insanın somutlaştırılmaya değecek bir sözcüğü konuşma yetkisi, yeteneği olacağına güvenemeyiz. Oysa bu sözcük, devlet sözcüğünü kim söylemiştir? Bir tek doğru dürüst bir birey bile değil: gazeteler tarafından söylenmiştir—ve Nietzsche'nin biraz aşağıda gazeteler hakkında söylediklerine bakınız. Devlet korkunç bir somutlaştırmadır, ancak böyle şeyler somutlaşmaya başlarsa, Nietzsche'nin hissettiği şeytan tam da budur. Gördüğünüz gibi, bu kesinlikle kendi gelişimiyle örtüşüyor: "Tanrı öldü" diyor, konuşan her neyse o insandır. Üstinsan olmadığını hesaba bile katmıyor; Zerdüşt olduğu varsayılırsa, Zerdüşt'ün gökgürültüsü sesiyle konuşuyor. Diyebilirsiniz ki evet, söz Zerdüşt'tür, onun sözleri somutlaşabilir, çünkü o Tanrı'nın bir meleğidir. Ancak kuşkusuz devlet, Tanrı'nın sözü değildir. Birçoğunun icadıdır ve dolayısıyla tehlikeli ve zehirlidir; dünyayı yönetmesi gereken Tanrı'nın sonsuz planının yerine konmuş şeytani bir icattır. Kutsal yetki yerine insan, sonsuz zihin yerine sınırlı zihin, sonsuz doğrular yerine geçici varsayımlara dayanan şeylerdir. Böylece Nietzsche'nin neden devletin soğuk canavarların en soğuğu olduğunu söylediğini anlayabilirsiniz. Hala şeytana inanıyor olsaydı onun şeytanın icadı olduğunu söyleyebilirdi, bir zamanlar tedavi ettiğim bir ilahiyatçı gibi. Savaştan önce çok zor ve ciddi bir nevrozdan epey çekmişti, fakat savaştan sonra kendisiyle karşılaştığımda ve nasıl olduğunu sorduğumda oldukça iyi durumda olduğunu söylemişti. Sonra ona kiliseyle ne işi olduğunu sordum ve o, o teolog soğukkanlılığıyla "Ah, kilise elbette bir şeytan icadıdır" diye cevap verdi, "ancak bu dünyada yaşıyorsanız, şeytanla uğraşmak zorundasınız." Kilise, insanın kendi eseri olduğu ölçüde şeytan icadıdır; çünkü insan daima tek başına, yalıtılmış bir bireydir, evrensel insan değil, ancak geçici ve çok yerel bir insandır; bu nedenle bildiği herhangi bir şey varsa, yalnızca yerel olarak, zaman açısından doğrudur. Evrensel karakterde herhangi bir şey icat ederse, bu muhakkak kötü olacaktır, çünkü şu ya da bu ebedi doğruluğa aykırıdır.

SEMİNER VIII

26 Haziran 1935

Prof. Jung:
Geçen sefer "Yeni Put" bölümüne başlamıştık. Devam ediyor:

> Bütün soğuk canavarların en soğuğunun adı devlettir. Onun yalanı da soğuktur ve ağzından şu yalan sızar: "Ben devlet, ben halkım."

Devletin halk olması çok modern bir düşüncedir. Çünkü devlet halksa, o zaman halk da devlettir; ikisini ayıramazsınız. Ama Nietzsche bunu yapmaya çalışıyor ve günümüz insanları da sıklıkla bu girişimde bulunuyor.

> Bu bir yalandır! Halkları meydana getiren Yaratıcılardır ve onlar bu uluslaın üstüne bir inanç ve bir sevgi astılar: böylece yaşama hizmet ettiler.

Elbette bu çok ihtişamlı; Harika yaratıcılar halkları yarattı ve onlara bir inanç ve bir sevgi empoze ettiler—veya onlara empoze etmeye çalıştılar. Bana bir örnek verebilir misiniz?

Mr. Allemann: Musa.

Mrs. Baynes: Muhammed.

Prof. Jung: Bunlar çok güzel örneklerdir.

Mrs. Adler: Ve Çin'de, o yaşlı krallar.

Prof. Jung: Oh hayır, onlar efsaneviydi, Çin'de halk yaratmadılar, Wu Wei ilkelerine uydular.[1]

Mr. Allemann: Eski teokrasiler, Mısır gibi ya da Peru'daki İnkalar gibi?

---

[1] *Wu Wei*, hareketsizlik ilkesi, işleri oluruna bırakma, günümüzde tarihi saptanmış en eski Tao yapıtı kabul edilen *Chuang Tzu*'da özellikle vurgulanır.

Prof. Jung: Ama onlar kişilerüstüydü. Mısır teokrasisi tamamen anonim bir kurumdu; mutlak gücüyle Firavun bile veya herhangi bir doğulu tiran anonim bir figür olarak tanımlanabilirdi, güneşin oğlu, tanrısal bir varlık ve bu haliyle anonim biri.

Mr. Allemann: Zoroaster?

Prof. Jung: O biraz belirsiz; bir devlet yarattığını söyleyemeyiz, ama yüzyıllar içinde onun gibi bir şey haline gelmiştir.

Mrs. Baynes: Kutsal Roma İmparatorluğundaki papalar?

Prof. Jung: Papa da anonimdir; Papanın ne tür bir beyefendi olduğu önemli değildir. Kişisel bir lider olmalıdır.

Mrs. Fierz: Napoleon?

Dr. Strong: Lenin?

Mrs. Sigg: Hitler?

Prof. Jung: Evet, bunlar yaratıcılardır; halklar yarattılar ve onlara bir inanç dayattılar, ama sevgi ne oldu? İnsan içlerinde ne kadar sevgi olduğunu sorguluyor. Nietzsche görünüşe bakılırsa yaptığı açıklamanın aşırı ölçüde tek yanlı olduğunu hissediyor ve bu nedenle de devam ediyor:

> Yıkıcılar birçokları için tuzaklar kurup buna devlet diyenlerdir: onların üstüne kılıç [*bir* kılıç denebilir] ve yüz arzu [şehvet] astılar [tutku anlamında şehvet].

Burada tamamen farklı bir resim, ilk gösterdiği resmin tersi var. Şimdi, insanların asla mükemmel olmadığı bir gerçektir; harika ve idealist amaçlara sahip olabilirler ancak kara maddeyi de içermeyen hiçbir şey yaratamazlar. Işık yaratan gölge de yaratmalıdır, gölge yaratan da ışık yaratır; yaratılanın iki yüzü olmalıdır—bu, biri için olumludur, bir başkası için olumsuzdur. Örneğin eğer bir Müslüman ülkesinde İslama inanmazsanız, anlatacağınız bir öykünüz vardır—hâlâ sağsanız. Ve İtalya'da da faşist olmazsanız aynı şey olur. Faşist olduğunuz veya Nasyonel Sosyalist olduğunuz ölçüde doğal olarak hevesli olabilirsiniz; bir inancınız ve bir sevginiz vardır, ama bu ilkeden saparsanız, bunun bir kılıç ve yüz arzu olduğunu hissedersiniz. Burada yüz arzu ile ne kastediliyor?

Mrs. Fierz: İnsanların bağımlı oldukları takdirde devletten istedikleri her şey.

Prof. Jung: Evet, komünist bir devlette, insanın en aşağılık arzuları, örneğin hırsı elbette uyarılır ve bunlar hareket ettiren güçlerdir. Bunu Alman tarihinde ve İtalya'da da görürsünüz. Ve İslami fatihlerin, dünyayı Allah imanı ile tanıştırmak gibi tamamen idealist sebeplerle hareket ettiklerini hayal edemezsiniz; onlar da çok sıradan tutkularla hareket ediyordu. Soydular, katlettiler, yıktılar ve ülkeler fethederek koca ulusları köleleştirdiler. Gördüğünüz gerçek budur, dolayısıyla yaratılan şeyin bu iki ayrı yönü de aslında birbirinin aynısıdır: yaratılan her şeyin bir karanlık, bir de parlak yanı vardır ve bu konuda hayal kurmamak gerekir. Bir şey iyi ve idealse, yalnızca belli insanlar için iyi ve ide-

aldir; diğerleri içinse cehennemdir. Önce devletin halk olduğunu söyleyip sonra dönüp halkın devlet olduğunu söyleyemezsiniz. Gazetelerde okumuşsunuzdur, Göebbels bu yakınlarda böyle bir konuşma yaptı, ilgilendikleri şeyin devlet değil, halk olduğunu söyledi. Ama halk nedir? Halk devlettir. İkisi özünde aynıdır; ancak bir devlet birkaç farklı halk içerdiğinde, aksi durumda olurdu. Bu durumda, bir halk devleti oluşturur, bu yüzden haklı olarak halkın devlet olduğu söylenir; ama bu durumda devlet de halktır, bu yüzden ilk cümle doğrudur—ya da doğru olabilir. Tabii ki, halkın devlet olması gerçeğinin tamamen olumlu bir yönü olduğu da kesin bir şey değildir; tersine çevirir ve devlerin halk olduğunu söylerseniz, o zaman Nietzsche'nin söylediğinin ikinci kısmı doğrudur, çünkü devlet kesinlikle ruhsuz bir canavardır. Ama devletin ve halkın özdeş olduğu ölçüde her iki ifade de doğrudur, her ikisi de geçerlidir. Tabiatıyla, bunlar ancak göreceli olarak doğrudur; bir şey hem parlak hem de karanlıksa, o zaman sadece göreceli olarak parlak ve göreceli olarak karanlıktır. Dolayısıyla bunu halklar için olumlu bir dava oluşturmak için yetersiz bir girişim olarak görüyorum. Nietzsche, Faşistlere, Nasyonel Sosyalistlere veya Komünistlere fikirlerinin mükemmeliği konusunda güçlü bir argüman sağlıyor, ama aynı anda karşıt görüş lehine de çok güçlü bir argüman da sunuyor, yani halkın devlet olduğunu. Aslında her iki ifade de doğrudur ve bu nedenle sonuç yalnızca göreceli bir doğrudur. Nietzsche'nin bu bölümde söylediği her sözcük bir Faşist, Nasyonel Sosyalist ya da Komünist bir devlet lehine kullanılabilir, aynı anda tüm bu yaratılara karşı en iyi argüman olarak da kullanılabilir.

> Size şu işareti veririm; her halk kendi iyi ve kötüsünün dilini konuşur; böylece komşusu onu anlamaz. Onun dili yasalarında ve geleneklerinde yaratılmıştır.

Bu milliyetçiliktir, Alman ya da Latin milliyetçilerinin savları, halkın gelenekeri ve hakları, *sacro egoismo* ve diğer tüm halklardan farkları gibi. Metafizik evreni bile ikiye böldüler: Tanrı şimdi Alman ya da Fransız ya da İtalyan ve yeni bir Alman inancı var. İnsan bir Yugoslav ya da bir Sırp veya bir Türk inancından söz edebilir; ancak bir İsviçre inancından ya da özel bir İsviçreli tanrıdan söz etsek bütün dünya buna gülerdi.

> Ama devlet, tüm iyi ve kötü dillerle yalan söyler ve ne dese yalandır ve nesi varsa çalıntıdır.

Bu kesinlikle doğrudur. Ancak devletin halk olduğu ölçüde halk için de geçerlidir.

> Her şeyi sahtedir; bu ısırgan, çalınmış dişlerle ısırır. Bağırsakları bile sahtedir.
>
> İyi ve kötünün dilleri karışır; bu işareti size devletin işareti olarak veriyorum. Gerçekten bu işaret ölüm iradesini gösterir! Gerçekten ölüm öğütleyenlerini çağırır!

Devleti halktan kopuk, mutlak olarak gördüğünüzde bunların tümü doğrudur, ama halk devlet olduğuna göre, mutlaka halklar için de geçerlidir ve her halk aslında iyi ve kötülük dillerini karıştırır. Kolektifliğin kendisi bir kötülüktür, kötü olmayan bir kolektiflik imkânsızdır; hayal edebileceğiniz en iyi kolektiflik bile acımasızdır—her halükârda korkunç sıkıcıdır ve sıkıcı olmak kötülüğe eşdeğerdir. En azından olumsuz ahlaksızlıkların en küçüğü olduğu söylenebilir. Büyük örgütlenmelere ve onların ahlakına bakın! Savaştan önce üç büyük örgütlenme vardı, o ünlü teslis—Alman ordusu, Standard Oil Trust [Petrol Şirketi] ve Katolik Kilisesi. Her biri kendisini mükemmel ahlaklı bir kurum olarak görür. Örneğin Mr. Rockefeller bana bir zamanlar Avusturyalıların çok kötü insanlar olduğunu söylemişti, bu yüzden Viyana'yla ilgili bazı fantezileri olduğunu düşünmüştüm, ama hayır, dedi ki: "Benim Standard Oil Trust lehine standart bir fiyat olması fikrimi belki biliyorsunuz, Doktor; dünyanın dört bir yanında petrol için aynı fiyatı ödemenin ne büyük avantaj sağladığını görüyorsunuz—bu halkların iyiliği içindir—ancak Avusturyalılar Romanya ile ayrı bir sözleşme yapmışlardır. Onlar çok kötü insanlar." Gördüğünüz gibi, bir sürü insan bir tür örgütlenmeye yığıldıkları zaman ahlakları bozuluyor; o zaman çete psikolojisi egemen oluyor ve çetenin istemediği her şeyi yok ediyor. Dolayısıyla insan bir örgüte karşı en asil saiklerle savaşsa bile, bunun önemi yoktur; o düşmandır ve yok edilmelidir. Herhangi bir büyük örgütlenme, karşı çıkıldığı anda en yıkıcı canavar haline gelir; insanın karakteri ve motivasyonu ne olursa olsun, yok edilecektir. Tarihten, en iyi karakterlerin çoğunun bu tür örgütler tarafından silindiğini biliyoruz; binlerce iyi insan o Standard Oil Trust tarafından yok edilmiştir. Ve kilisenin ne kadar çok iyi insanı yok ettiğini de biliyoruz. Çünkü büyük bir örgütlenme, kitlelerle başa çıkabilmek için ahlaksal değerlerini alçaltmalıdır; ahlakını en alçak düzeye indirmeden kitlelerle başa çıkamaz, son derece müphem ve ikiyüzlü bir biçimde. Katolik kilisesinde pek çok örnek vardır; Kilisenin sağlam bir midesi olduğu eski bir deyiştir. İnancına ters düşmediği sürece her şeyi, güneş altındaki her türlü ahlaksızlığı sindirebilir. İnsan Kiliseye ait olduğu ölçüde her şeyle başa çıkabilir, örgüte karşı günah işlenmesi dışında her şeye göz yumulabilir. Elbette, ben buna çok düşük ilkel ahlak diyorum. Nietzsche burada devletin büyük bir kötülük olduğuna kesinlikle inanıyor, ancak onsuz yapamayacağımızı görmeden edemiyor; bir halk örgütlü bir kitle olarak yaşamaya başladığı anda, devlet gibi bir şey olmalıdır ve şeytan da o zaman gelmiştir. Devam ediyor:

> Gereğinden pek fazla adam doğuyor. Devlet bu gereksizler için yaratılmıştır.

Evet, ne yazık ki doğmuşlar ve onlar gereksiz şeyler ve bu yüzden bir devlete ihtiyacımız var.

> Bakın, akıllarını nasıl çeliyor bu gereksizlerin! Onları nasıl yutuyor ve çiğniyor ve geviş getiriyor!

Doğru dürüst bir devletten de tam olarak bu beklenir, bu gereksizleri çiğneyip onları bir şekle sokması. Aksi halde zararlı olabilecek o ne idüğü belirsiz kitleleri yutacak bir makine olduğu için minnettar olmalıyız. Bu nedenle, en sindirilemez insanları bile sindirebilen bir mideye sahip Katolik kilisesi gibi bir şeye sahip olmak son derece önemlidir. İstediğimiz gibi eğip bükebiliriz, ama kitlelerle başa çıkabilmek için her zaman polis düzenlemeleri olan bir devlete ihtiyaç duyarız. İyi şeyler sadece birkaç kişi içindir. Eh, devlet diyor ki:

> "Dünyada benden büyük bir şey yoktur: Tanrı'nın düzen veren parmağı benim" —böyle kükrer canavar. Ve diz çökenler, yalnız uzun kulaklı ve kıt görüşlüler değildir.

Diz çökecekler, çünkü söylediklerinde büyük bir doğruluk payı var—tabii devletin söylediğinde değil. Sonuçta, devlet büyük bir örgüt, bir düzen unsuru; o bir canavar, ama insanlık da canavarcadır, halk bir canavardır. Yirmi kişi bir araya geldiği zaman bile canavarlaşırlar; çünkü psikolojileri artık insan değil, hayvan psikolojisne yaklaşmaktadır. Bir kalabalığın içinde toplanan erdeminiz değil, genelde insan olandır ve bu alçak düzeydeki insandır; ahlakınız alçalmıştır. Birkaç yüz kişiden oluşan bir kalabalıkta, farketmeden korkunç bir suç işleyebilirsiniz; ne yaptığınızı bilmezsiniz, çevrenizdeki heves sizi alıp götürür ve ahlakınız tamamen çekip gider. Kalabalığın bulaşıcı zihinsel etkisi altında, bir sürü hayvanı olursunuz. Şimdi, bu büyük canavar, bu halk, ancak başka bir canavarla yola getirilebilir, tıpkı başka fillerin yardımı olmadan kontrol edilemeyen vahşi bir fil gibi. Böylece halkın canavarına karşı devletin canavarına sahipsiniz ve bu basitçesi gerekli bir kötülüktür; başka yol yoktur. Bir halkı iyi niyetle yönetemezsiniz, çünkü canavar kurnaz bir hayvanın en galiz yollarıyla savaşır; iyi niyet ve dindar sözcükler ve güzel işlerle düzeni sağlayamazsınız, çünkü takdir edilemeyeceklerdir. Halk ancak dövdüğünde ya da dayak yediğinde takdir eder. Bu bir gerçektir ve insanlara iyilik ve bilgelikle hükmedilebileceğini düşünmek tamamen saçmadır: sadece hava cıvadır.

Mrs. Volkhardt: İtalya'nın Habeşistan ile bu savaşı, işsizlerle başa çıkmak için yaptığına dair bir söylenti var—onları istihdam etmenin ve başından atmanın iyi bir yolu olarak.

Prof. Jung: Evet, sıtma, gereksizlerden kurtulmak için mükemmel bir araçtır. Bu iyi devlet adamlığı oluyor—başarılı olursa!

Miss Hannah: O zaman Mussolini neden büyük ailelere ödül veriyor?

Prof. Jung: İşte buyurun! Bu, hayvan tutarsızlığıdır. Çok insan varsa, büyük bir ordusu vardır. İtalya o zaman büyük ve güçlüdür ve herkes böyle bir devleti olduğu için gurur duyar; ona inanırlar ve böylece düzende tutulabilirler. Ama çok fazla varsa, onları yok etmek gerekir, binlercesini yok olması için iyi bir ihtimalin olacağı, belalı bir ülkede bir sömürge savaşı icat edilmelidir. Bu kesinlikle gereklidir, çünkü bir yere gitmelidirler. Şu anda Çin'i fethetmek isteyen Japonlar gibi, sıtma açısından özellikle tehlikeli bir ülke değil, ama Mançur-

ya iklimi Japonlara biraz sert gelir; sanırım gizlice iklimin onların hakkından geleceğini umarak o ülkeye milyonları yollayacaklar. Neden olmasın? Elbette kimse bunu sadece onları yok etmek için yaptıklarını söyleyemez; Orada yaşayabilseler daha da iyi olur. Mussolini'nin de bu insanları öldürmeye çalışmadığını söyleyebiliriz; bunu makul bir ölçüde yapmalıdır. Örneğin Fransa ile savaşarak daha iyi yapabilirdi. Fransa yok etmeye girişmek için fazla donanımlı, bu nedenle Mussolini bir milyon ölü hesap edebilir; Bu modern zamanlarda sivil nüfus bile bağışlanmayacaktır. Kentler zehirli gazlarla bombardıman edilecek ve birçok kadın ve çocuk da yok olacaktır. Bu büyük ölçekli bir iş olurdu, ama devlete zarar verirdi, bu nedenle sadece makul bir kan kaybı riskine, Habeşistan gibi bir devletle savaşa girebilir. Böyle şeyler, insanlık ve devlet varolduğu sürece kaçınılmazdır. Devlet sadece insan yapımıdır; bir halkın psikolojisidir. Devlet, insanların kendileri için yarattığı düzendir ve eğer bu savaş ya da toplu katliam gibi sorunlara yol açıyorsa, insanların aradığı da budur. Kendilerine makul bir şekilde yardım edemedikleri için mantıksız bir şekilde yapılmalıdır.

Çünkü çete psikolojimizle—ki şu anda milli psikoloji olarak adlandırılıyor—hâlâ tamamen hayvanlar gibiyiz. İsveç ve Norveç'in kuzeyinde yaşayan kemirgen lemminglerin öyküsünü hatırlarsınız: bunlar utangaç, yalıtılmış hayvanlardır, ama sayıları o kadar artar ki bir örgüt, bir devlet oluştururlar ve her şeyi yiyerek köylerden ve şehirlerden batıya doğru ilerlerler ve en sonunda denize atlayıp boğulurlar. Aynı olgu Kanada'da yaşayan bir tür kuşta da görülür; bu çok iyicil, kibar bir yaratıktır, nadiren büyük sayılarda görülürler, ama bazen sayıları o kadar çok artar ki, onlar da batıya doğru ilerleyip Pasifik'te boğulurlar. Bu insan psikolojidir; insanlar mümkünse batıya göç ederler, orada yer yoksa, fazla nüfuslarını öldürmek için doğuya yönelirler. Örneğin nüfus artışı ve bu konuda bir şey yapma arzusu olmasa İskandinavlar Afrika'ya seferler düzenlemezlerdi. Ve bir kez başladıktan sonra, insanlar bir düzen oluşturdular ve onlara yol gösterecek liderleri oldu. Böylece başladı. İlkel kavimlerde savaş zamanları dışında hiçbir askeri lider yoktur; o zaman herkesin itaat ettiği, mutlak güce sahip özel bir lider yaratırlar ve bir tür devlet kurarlar, böylece belirli bir yıkıma yol açan bir düzen oluşturulur. Tabii ilkel silahlarıyla asla bizim yapabileceğimiz ölçüde toplu katliam yapamazlar; yağmur başlayınca savaşı bırakırlar ve evlerine dönerler, eski Çinliler gibi, çünkü tanrılar görünüşe bakılırsa o an için savaş gibi bir girişimden yana değillerdir. Ama beyaz adam bilinç ve enerjisini dünyanın daha önce hiç görmediği muhteşem felaketler yaratacak ölçüde geliştirmiştir. İsviçre'de barış zamanında bir askeri liderimiz yoktur; savaş zamanında Federal Konsey, İsviçre'nin sahip olduğu tek lider olan bir generali seçer; ama o, yalnızca savaş sırasında kraldır; savaş bittiğinde evine döner ve yine bir yurttaş olur. İlkel kavimlerde de durum böyleydi ve modern devlet bu gereksinimi yeniden yaratmıştır.

Mrs. Baumann: Çin nasıl *Wu Wei* ile yönetilir olmuştur? Ona da bir canavar diyebilir misiniz?

Prof. Jung: Hayır, çünkü Çinliler toprağa ağaçlar gibi, sıkıca ekilmiştir; eski Çin, tarlalar ve evlerden, astrologların ve kâhinlerin kendileri için seçtikleri evlerde yaşayan insanlardan oluşuyordu ve herkes kendisi için, kendi başına yaşıyordu. Bu, *Sürgün Evi*[2] adlı kitapta nefis bir biçimde ifade edilmiştir; böyle insanlar savaş yapmaz ve devlet kurmazlar. Örneğin bir siyasal konseydeki bir beyefendi, kulak asılmayan veya takdir edilmeyen bir görüş bildirirse, evine gider—tek gerekli olan budur. Federal Konsey'de ya da *Chambre de Députés*'de[-*Temsilciler Meclisi*] tavsiyeleri dinlenilmeyen bir delege düşünün! Ama bir Çinli bağırıp çağırmaz, kalkıp evine giderdi. Yani tüm *Chambre de Députés* kendi evlerine gidecek olsa, Fransa başarılı olurdu; *tous les polissons* [tüm rezi herifler] eve giderdi—Monsieur Doumergue veya Briand ya da Laval ya da hangi beyefendiyse, küçük karnı ve iyi şaraplarıyla evine yakışırdı—ve Fransa barış içinde olurdu. Çin bir devlet değil, bir halktır—hatta halk bile değil—topraklarında yaşayan, mallarını başkalarıyla takas eden ve herkes evinde kaldığı için, liderleri de olmayan. Ortalıkta çalmak, öldürmek ve soymak için dolaşan yok, askerler neden olsun? Elbette küçük hırsızlar vardır, bu nedenle avluları çevreleyen yüksek duvarlar ve dünyayla iletişim kurmak için küçük kapıları vardır. Bu Çin yaşamıdır ve İmparator da böyle bir yerde yaşayan harika bir beyefendidir; duvarları küçük adamınkinden çok daha kalın ve daha yüksektir, ama o da orada eşleri ve cariyeleri ve tüm *apparatı* ile yaşar ve rahatsız etmez. İnsanlara karşı kibar ve naziktir—onu ziyaret ederler, o da bazen onlara uğrar—ve devletin işleri, belirli bölgelerde daha iyi sulama yapılabilmesi için kanallar inşa etmek gibi bazı akıllıca fermanlardan oluşur. Ayrıca bir grup asker de vardır, on bin kişi kadar, bazı beyefendiler huysuzluk ettiklerinde muazzam ülkenin bir bölümüne gönderilirler. Ama asker pek gerekmez. Bazen ülkenin bazı kısımları düzensiz olur. Cennet ve yeryüzü bir süreliğine ayrılmıştır. Cennetin kuralları doğru bir şekilde duyulmamış ve insanlar hataya düşmüştür; ve kibarca uyarılırlar, belki bir parça zehir yardımıyla, yaptıklarının hoş olmadığı—cennetin kurallarına ters düştükleri söylenir ve her şey yeniden düzenlenir.

Biz bunun korkunç bir düzensizlik olduğunu söyleyebiliriz, çünkü meseleleri tartışmazlar. Parlamento yoktur, polis yoktur; biz düzeni bir tür kavgacı, savaşkan bir eylem olarak anlarız, çünkü biz devrilmesi gereken vahşi hayvanlar olduğumuz ve asla itaat etmeyeceğimiz fikrinden yola çıkarız. Çinli, insanın uygar olması gerektiği fikrinden başlar.

Mrs. Fierz: Sürgün Evi'nde, o kız hangi savaşın sürmekte olduğunu sorduğunda, Çinli, "Bu bir savaş değil, bir dönem" diye yanıtlar.

Prof. Jung: Evet, bu çok iyi. Modern bir Amerikalı kız, ailesinin yüz yıl ya da fazla bir süredir iş bağlantıları olan Çinli arkadaşlarını ziyarete gelir. Onu Pekin'de karşılarlar ve onlarla birlikte, ülkenin bir devrimin yaşandığı mahvolmuş, silahların ateşlendiği, cesetlerin vb olduğu bir bölgesinden eşlik ederek evlerine götürürler. Tabii Amerikalı kız korkar, ama Çinli, sakin bir şekilde, bu-

[2] Nora Wain, *House of Exile* [*Sürgün Evi*] (Boston, 1933). Yine *Wu Wei*.

nun bir dönem olduğunu, yani rahatsız bir dönemin belki yetmiş ya da doksan yıl süreceğini ve sonradan geçeceğini anlatır. İnsanlar evlerinde sessizce yaşar, çok kötülük olur, kötü insanlar vardır, ancak pek önemi yoktur. Bu çok insancadır. Biz olsak kıyameti koparırdık; bunun ilk ve tek savaş olduğunu, en yüksek iyilik uğruna yapıldığını ve bir daha asla olmayacağını söylerdik. Ama Çinliye göre bu sadece şeylerin uyum içinde olmadığı ve dolayısıyla sürtünmenin oluştuğu geçici bir dönemdir, askerlerin olduğu yerde doğal olarak tüfekler patlayacaktır. Korkarım bu eski, insancıl bakış Çin'de hızla kayboluyor; batının zehirine bulaştılar. Umarım biz Çinliler tarafından enfekte oluruz: bu çok daha iyi olurdu.

Gördüğünüz gibi Nietzsche burada çok heyecanlanmıştır; bir Çinli onun dilini anlamazdı. Ama gazeteler her geçen gün kaç kazanın meydana geldiğini ve kaç suçun işlendiğini sayıp döktükçe, o ezici sayılardan doğal olarak etkileniriz ve istatistik deyimlerle düşünmeden edemeyiz, sanki yetmiş milyon bireylik bütün bir ulusun beyniymişiz gibi. Elbette heyecanlanırız. Örneğin insan sarhoş bir adamı görürse, "Eh, bu sadece sarhoş bir adam, muhtemelen serserinin biridir" diye düşünür. Ama her gün, sarhoşluk nedeniyle binlerce kaza olduğunu, kötü ebeveynler, kötü kalıtlar, zihinsel hastalıklar ve Tanrı bilir neler tarafından sayısız çocuğun mahvedildiğini okuduğumuz zaman, doğal olarak bunların dehşet verici olduğunu düşünüyoruz. Bilincin gazeteler vasıtasıyla artması ve genişlemesi bizi daha önce hiç hayal etmediğimiz, uzakta gerçekleştikleri için bizim için varolmaması gereken dehşetlerden haberdar eder; çünkü olanlar işte buradadır. Gördüğünüz gibi bu insanca bakış açısıdır, zaman ve mekân uzaklığında olan şeyler bizim için değildir, çünkü orada değiliz ve bilmiyoruz—evet, bazen bazı kötülükler elbette olur. Böyle insanların yaşam hakkında daha iyi fikirleri vardır; daha olumlu olurlar, çünkü korkmamışlardır. Sadece göreceli ölçüde kötülüğü görürler. Elbette aslında fiilen tekerleğin altında olan kişi tam olarak tekerleğin altındadır, çünkü tekerleğin altında *bir tek* o vardır, ama bunun da bazı erdemleri vardır. Çok kapsamlı bir yaşam deneyimi olur.

Bir süreliğine ilkeller ya da daha az uygar insanlar arasında bulunursanız, her anı nasıl tam, dopdolu deneyimlediklerini görürsünüz—bütünlüklü ve kesinlikle tartışılmaz bir anlam taşıyan bir şey olarak. Örneğin genç bir yerli, muhteşem renklerde ve tüyler ve kılıç ve Tanrı bilir nelerle donatılmış bir halde kasıla kasıla gelir ve o, horozdur, boğadır, kahramandır—müthiş bir heriftir ve hiçbir aşağılık hissi yoktur. Baştan aşağı kendini beğenmiş, hırslı ve lanet bir aptaldır, ama bütünlüklüdür; yirmi ila otuzuncu yaş arasındaki o dönem için mutludur. Sonra, elli ya da altmış yaşlarında bir adam çıkagelir—ilkeller bizden daha erken yaşlanırlar—ve yalnızca bir yaşlıdır. O daima varolmuş, hiç genç olmamış olan yaşlı adamdır; yaşlılığın kişileşmiş halidir. Söylediği her sözcükte, yaptığı her jestte, hep varolan ve daima varolacak olan yaşlı adamdır. Böylece bütün bu insanlar sanki gelecek ve geçmiş yokmuş gibi yaşarlar,

şimdiyi yaşarlar; gazeteleri, telefonları yoktur, yedi kilometre uzakta bile neler olup bittiğini bilmezler. Savaş olabilir, ancak bundan haberleri yoktur; belki iki hafta sonra, iki kabilenin arasında bir savaş olduğunu duyarlar, ama biraz bile ondan etkilenmezler: o, hoş bir efsanedir. Elbette, bu onlara olursa, savaştan, savaşın tüm cinnetinden başkası yoktur; ama bu kısa sürer ve sonra bundan bıkarlar, evlerine dönerler ve savaş sona erer. Gördüğünüz gibi, bu insanlar insan yaşamını tam yaşarlar, onu tamamen deneyimleyebilirler; anlık yaşamlarında onları rahatsız edecek bir telefon yoktur, kendi gezegenlerinde yaşamış milyonlarca yaşam tarafından istila edilmezler.

Bizler kendimize bakamıyoruz, çünkü Çin, Japonya, Amerika ve Tanrı bilir nerelerin yaşamlarını paylaşmalıyız; burada ve şimdide değiliz. Telefon ve gazeteler duracak olsa ve yeni bir hayatı, yeni bir varoluşu hak etmedikleri bir yere getirmek için saatte dört yüz kilometre hızla uçan insanlar olmasa, o zaman binlerce kilometre uzaktaki yaşamı paylaşmayacağız; o, yapaydır ve yoktur. Artık radyo delisiyiz, sesler duymaya başlıyoruz; tüm ulusların seslerini duyuyoruz ve Tanrım! Onlar da bizim kadar insan. Biri şimdi Etiyopya'daydı ve şimdi Mançurya'da ve şimdi de Hindistan'da, insan sadece bir başka yere, sonra bir başkası kişiye geçiyor ve bunun gerçek olduğunu kabul etmeden edemiyor. Ormanın seslerini bile duyuyoruz, aslanların kükreyişini duyuyoruz. Annemin telefona tepkisinin tamamen doğru olduğunu düşündüm hep. Telefonun olmadığı bir zamanda doğmuştu ve ben de telefonla tanıştığımda genç bir öğrenciydim. Annem, kendi deyimiyle büyücü kutusuna asla gitmezdi, ama bir keresinde kuzeni telefon ettiğinde gelmeye ikna ettiğimizde, o deliğin içine dikkatle bakarak alıcıyı kulağına koydu ve, "Evet, evet, seni duyuyorum, ama seni göremiyorum!" dedi. Kuzeni ona bir şeyler anlatmak istiyordu, ama annem dinlemedi ve sonunda ahizeyi kutuya çarptı ve bir daha telefon etmeyeceğini söyledi. Bu, sağlam ve doğal bir tepkidir; konuşan birisini dinlememiz ve görmememiz doğru değildir: bu örgütlü deliliktir. Biz nesnelerden sesler duyduğunu söyleyenlere deli deriz, ama bizim yaptığımız da bu; doğal değil. İnsan buna hazır değil ve nitekim bu yüzden kendisini kaybediyor.

Zerdüşt devam ediyor:

Ah! Sizin kulaklarınıza bile, ey büyük ruhlar; o kasvetli yalanlarını fısıldar! Ah! kendilerini harcamasını seven cömert gönülleri bulur!

Evet, o sizi de bulur, ey eski Tanrı'nın fatihleri! Siz savaşta yorulmuştunuz ve şimdi yorgunluğunuz yeni puta hizmet ediyor!

Etrafına kahramanlar ve onurlular dizmek ister yeni put! Temiz vicdanların ışığında güneşlenmeyi sever—o soğuk hayvan!

Her şeyi *size* verecektir eğer ona taparsanız bu yeni put: böylece erdemlerinizin parıltısını ve gururlu gözlerinizin bakışını satın alır.

O, ayartmak ister siz gereksizleri! Evet bunun için cehennemi bir marifet tasarlanmıştır; Kutsal onurların debdebesi içinde şıngırdayan bir ölmüş eşek!

Eh, Nietzsche burada görmeden edemediği önemli bir noktadan söz ediyor: yani devlet fikrinin, önyargısız olan ve nasıl korkunç bir canavar olabileceğini görmesi gereken insanların bile üzerindeki tuhaf, önerisel gücünden. Ama bir devlet fikrinin en iyilerine bile erişebileceği oldukça anlaşılabilir, çünkü dediğim gibi, bir devlet çok gerçek bir şeymiş gibi işlev görür. Çünkü devlet, kaostan düzen yaratan Tanrı'nın parmağı gibi olduğunu savladığında, bu bir ölçüde doğrudur; canavarcadır, insanca değildir, ama onun bütünlüğündeki bir halk, insan değildir. O, koca bir hayvandır ve bu nedenle onu eğitmek için başka bir canavara gerek duyar. Ve bu kaçınılmaz bir gerçek olduğundan, bir devlet fikri en iyi insanlara bile erişebilir, bir şey olarak işlev gördüğünü kabul etmeli, hatta ona biat etmeleri gerekir. Çünkü etmezlerse kaybolacaklarını çok açık bir şekilde hissederler; kesinlikle daha zayıf durumdadırlar ve dikkatli olmazlarsa, o canavar tarafından ezilme tehlikesi altındadırlar. Önemli insanlar sıklıkla yeterince zeki oldukları için, bunu görmezden gelemezler. Kesinlikle, dünyanın güçleriyle başa çıkmanın, onları görmezden gelmekten daha iyi olduğunun farkına varacaklardır; yalnızca çok aptal insanlar bariz tehlikeleri görmezden gelirler.

Böylece Nietzsche, hiç hoşuna gitmese de, onun gördüğü anlamda çok iyi insanların bile, devletin bir tür reklam olarak erdemlerinin karşılığında onları satın aldığını bile bile, devletin varlığını ve ona biat etme gereğini hissetmelerini, kabul etmeden geçemez. Devlet, herhangi bir büyük örgüt gibidir; önemli bir kişi katıldığında, iyi bir reklam için devasa harflerle bastıracaklardır. Kitlelerin inancına ve güvenine gerek olduğu için her zaman reklama gerek vardır; bir devlet ya da herhangi bir örgüt çok büyük adamların kendi varlığı uğruna orada bulunduğu gerçeğine işaret edecektir. Sadece ne idüğü belirsiz, çok önemsiz kişilerin o örgüte üye olduğu anlaşılırsa, tüm prestijini kaybeder ve artık iş göremez. Dolayısıyla belli bir öneme sahip bir kişinin bu canavardan tamamen uzak durabilmesi söz konusu değildir. Eğer dünya ile başa çıkmak istiyorsa, bu canavarla başa çıkmak demektir; ve kendisinden çok daha güçlü olduğu için, onu tahrik etmemeye özen göstermelidir. Canavarı beslemesi ve onu memnun etmesi, arada sırada şeker vermesi gerekir, ki o zavallı yalıtılmış solucan bireye biraz iyi davransın.

Bu yalnızca, bir insan kendilik fikrini kaybettiği, ruhunu örgüte sattığı zaman yanlıştır. Ama bu, örgüt için de kötü olur; çünkü uygulayabileceği iyi etki, kötü bir etkiye dönüşür; o, ruhunu satanların parıldayan bir örneği haline gelir ve başka insanlar da hemen onu taklit ederler. Onlar ruhlarını daha da kolay satacaklardır. Ruhsuz olmak elbette her büyük örgüt için büyük bir tehlikedir ve içindeki birkaç kişi kendi ruhlarını koruyacak kadar cesur ya da cesur oldukları ölçüde bir ruha sahiptir; içinde yalnızca bir tane insan ruhu varsa, en azından o insan ruhu vardır, hiç olmamasından daha iyidir. Ve örgüt dışındaki yalıtılmış ruhların hiçbir gücü yoktur, çünkü canavarla işleri olmaz. Hatırlayacağınız gibi, Eyüp'ün Tanrısı'nın bile dünyayı yöneten tek değil, iki tane canavarı vardı; Leviathan ve Behemoth; Leviathan okyanusun üçte birini

doldurur ve denizlerin hükümdarıdır, Behemoth da karaların. Şimdi, eğer Tanrı iki canavar—yardımcı—olmadan yapamıyorsa, insanlar onlar olmadan nasıl yapabilir? Devletin, gereksizleri yakalamak için oltasına yem olarak önemli figürlerin adlarını taktığı doğrudur ve haklıdır da: devlet bu amaçla vardır, herhangi bir örgüt gibi.

Standard Petrol Şirketini bile savunurum; doğrusu küçük şirketler pompa istasyonlarını garip bir yerde kurmayı göze alamadıkları için büyük bir kolaylık sağlıyorlar: diğerlerinin sermayeleri yetmezdi. Ama büyük bir örgüt bunu yapabilir ve petrolün standart bir fiyatı olmasının da belirli bir değeri olduğunu yadsıyamayız. Katolik kilisesinin de bir tür standart fiyatı vardır; tinin ne olabileceğini asla hayal edemeyen pek çok insana kolay erişim sağlar. Görüntüler ve cazip törenler ve son derece anlayışlı ve nazik rahipler vardır—örneğin her şeyi sıradan insanları anlayışına çok yaklaştıran Fransiskenler. Protestanlık böyle bir organizasyonun bulunmamasından mustariptir. Katolikler o kadar çok asi, kaotik kitleyi kontrol altında tutuyorlar ki, muhakkak olağanüstü derecede önemli bir görevi yerine getiriyorlar. Onları birbirinden yalıtıyor, gazeteleri etkiliyor, yanlış şeylerin geçmesine izin vermemek için malzemeyi çok dikkatle tarıyor ve bazı şeyleri kabul edilebilir hale getirmek için çekici renklerle boyuyorlar. Çok yararlı kuruntular yaratıyorlar; böyle bir örgüt gerçekten işe yarıyorsa, birçok kötülükten kaçınılabilir.

Bence yaşamsal bir gereksinim olmasaydı böyle örgütlere sahip olamazdık; bu nedenle kendimizi onların üzerinde görmemeliyiz, hatta varoldukları için minnettarlık duymalıyız. Ancak tehlikeyi de görmemiz gerekir ve tehlike daima kişi ruhunu sattığı zaman gelir. Ruhunuzu satarsanız, devlete en büyük kötülüğü yapmış olursunuz, çünkü devlet doğal olarak—sizi ruhunuzu satmaya özendirdiği ölçüde—suç işlemektedir. Ama canavarın bir suç işlediğini söyleyemezsiniz. Böyle bir bakış açısı yoktur bile, çünkü canavar ahlakdışıdır; suç işleyemez, iyi bir şey de yapamadığı gibi. İyi ve kötülük düşünceleri birey içindir, bir canavar için değil. Canavar iyiliği ve kötülüğü ne yapsın? Onu Nietzsche'nin yaptığı gibi ahlaksal kaygılarla yargılarsanız, o zaman doğal olarak, bir gergedan ya da bir suaygırı kadar düşük bir ahlaka sahip bir şeydir. İnsanlık tam olarak budur, koca bir amfibyum.

> Evet, birçokları için bir ölüm tasarlanmıştır ki, kendisini yaşam gibi yüceltir; gerçekten tüm ölüm öğütleyenlere esaslı bir hizmet.

Devlet için çok kötü konuşuyor; ama halk için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

> devlet derim ona, tüm zehir içenlerin bulunduğu, iyisiyle ve kötüsüyle…

Ama neden zehir içiyorlar? İçmeleri gerekmiyor.

> devlet, herkesin kendisini kaybettiği, iyisiyle ve kötüsüyle: devlet, herkesin yavaş intiharına yaşam dendiği.

Neden kendilerini kaybederler? Kendinizi kaybetmeden de bir şeyin parçası olabilirsiniz. Elbette orada eğitimimiz, sözde dürüstlüğümüzü dile getirirken bize bir hile yapar; bu dürüstlük bizi, birinin ekmeğini yersek şarkılarını da söylememiz gerektiğine ikna etmeye çalışır; devlete hizmet ediyorsak, ona inanmamızın da gerektiği düşüncesine. Bu önyargı dinden, Protestan kilisesinin her şey olduğuna dair tamamen gayrimeşru savından gelir, yani totaliter sav diye adlandırılan. Kiliseye hizmet ederken, kilisenin temel doktrinlerine inanmalısınız. Eğer kilisenin bir parçasıysanız, tamamen kilisede olursunuz. Ruhunuzu kiliseye satmalısınız, bunu çok iyi iş yapmış gibi görmelisiniz. Ama Katoliklikte ruhunuzu yalnızca harici olarak satmanız yeterlidir, dogmalara inanmanız gerekmez, bir tanesine bile. Tanıdığım birisi bir rahibe, asla imana gelemeyeceğini, çünkü ebedi cehennem azabı dogmasına inanamadığını söylemiş. Rahip "Ha, bu bir engel değil, ben de inanmıyorum" demiş. "Nasıl yani, sen bir rahipsin ama dogmaya inanmıyor musun?" "Dogma elbette doğrudur—ebedi cehennem azabı vardır—ama insanlar öldüğünde derhal Tanrı'nın amacını anlarlar ve hemen tövbe ederler, böylece kimse azap çekmez. Sanki hiç olmamış gibidir." İşte bu, Katolik kilisesinin pürüzsüz işleyiş yöntemidir.

Bir keresinde çok yetenekli bir Cizvitle ilginç konuşmalar yaptım ve tartışmayı dogma inancına getirdim: o zaman o eski bir sorunsalı tam bir Protestan gibi tartıştığımı gördüm—Katoliklerin dogmaya inandıklarını sanacak kadar aptalız. Dedi ki, "Elbette kilisenin mutlak doğru olan bir dogması olması gerekir, ama dogma yaşar. Yüzyıllar içinde büyür; bazı dogmalar her zaman mevcut değillerdi ve bazıları eklenmiştir. Papa herhangi bir zaman yetkili olmak için yeni bir dogma ilan edebilir ve o zaman o, yeni bir doğrudur. Ona katılmıyorsanız, o sizin bireysel özgürlüğünüzdür; katılmanız gerekmez, sadece bunu yüksek sesle söylemeyin; elinizi cebinizde yumruk yapın ve bekleyin. Mesela biz Almanlar tabii ki o Roman Kardinalleri için tuhaf kuşlarız. Psikolojimizi anlamıyorlar, bu yüzden farklı görüşlerimiz olabiliyor—bunlar daha sonra dogma olabilirler, ancak Papa henüz onları nasıl benimseyebileceğini görmüyor, o yüzden şu an için insanlar *pater peccavi** beyan ediyorlar ve konuşmadıkları sürece de, bağışlanacaklardır." Ona ayrıca Katolik bir profesörün, kötü bir biçimde değil, ama piskoposun talimatına aykırı olarak bazı tarihi gerçekleri eleştirmesiyle ilgili yakın zamanlardaki vakayı sordum; elbette ki böyle bir insanı kınamak zorunda kaldığını, çünkü o öğrettiği genç öğrenciler durumu doğru bir perspektif içinde görüp yargılayamayacaklarını söyledi. Tinsel refahları için iyi olmayan bir karışıklık yaratılmıştı. "Doğru, insan ne dediğine dikkat etmeli; büyük kitlelere rehberlik etmek için karışıklık ve çelişkilerden kaçınmak gerekir" dedim. Bu nedenle, sıkı sıkıya bağlı kalınacak bir genel kural belirlenmeli ve lider de buna bağlı kalmalıdır. Aksi takdirde, kişi kiliseyi üzmüş olur; çünkü Kilisenin yaşaması için dikkatli olmalı, çenesini kapatmalıdır. Katolik bakış

* (Latince) Peder, bir günah işledim –ed.n.

açısı, kilisede bulunmalarının kiliseye inanmaktan çok daha önemli olduğudur; *inanmak* çok fazla bir şey ifade etmez. Ondan söz ederler, ama fazla bir şey ifade etmez.

Bu antik bir fikirdir. Asıl dinsel davranış, kutsal yerde bulunmaktır. Kilise manna doludur ve töz değişiminin gerçekleştiği odada olur ve Ayini az çok takip ederseniz, Tanrı'nın inayetinden bir parça alırsınız; insanlar dua ederken arada iş görüşmeleri de yapabilirsiniz, ancak Ayinin bir bölümünü duyar ve o belirli kokusunu içinize çekerseniz, sizi etkiler—aklınız orada olsa da, olmasa da. Asıl düşünce budur. Tabii ki, Katolikliği yargılarken büyük hatalar yapıyoruz; Katolikliğin, basitçe kitleleri tutmak için gerekli olan çok ilkel ve antik bakış açısının artık farkında değiliz. Bu ilkel insanların hepsinin tinsel bir tutumları olmasını bekleyemezsiniz. Bunun ne olduğunu bilmezler bile, ama kutsal yerdeyseler, bir şekilde kutsanırlar; onu görürler, duyarlar, koklarlar, aynı çatı altında bulunurlar—ve bu yeterli olur. Bu, örneğin çoğu insan için, seçkin bir kişiyle arkadaş olmanın kendilerini çok seçkin hissetmelerine yeterli olması gibidir. Kendilerine ait bir üstünlükleri olmasına gerek duymazlar, ama o kişiyle temas halindedirler, o nedenle haklıdırlar. Ve dünyanın gözünde de haklıdırlar. Katolik kilisesi, dünyanın bakış açısıyla ilgilidir ve bu sayede dünyayı yakalar. Elbette Protestanlık dünyayı yakalayamasa da; övgüye değer tam mahkumiyet ve tam fedakârlık—belirli tinsel ilke tam bir bağlılık bakışını geliştirmiştir. Ama tinsel ilke ilkesi ölüp ortadan kaybolunca ne olur? O zaman, eşit bir bütünlük savı ararlar ve bu da devlettir.

Dolayısıyla şimdi devlet kilise yerine bütünlüğü iddia ediyor, çünkü insanlar bu bütünlük hissine ihtiyaç duyuyor. Kişi devletten yana değilse, devlete karşıdır, devlet bizzat Mesih'miş gibi; devlete inanmadan ona ait olursa, ikiyüzlü olduğunu düşünür. Ama bu doğru değildir, çünkü o devlet canavarına güvenemezsiniz; ona ancak canavarın zekâsı kadar güvenebilirsiniz. Ve onunla herhangi bir insan ilişkisinde olmadığınız için, canavarın haysiyetsizce davrandığını ya da onun bir musibet ve vahşi olduğunu söyleyemezsiniz; bir canavar için bunlar düşünülmez. Örneğin bir gergedan gerçek bir gergedanın davranması gerektiği gibi davranıyorsa, bir sorun yoktur, o kötü bir hayvan değildir; sizi gördüğü anda boynuzlamayan evcil bir gergedan, kötü gergedan olurdu. Görüyorsunuz ki, Protestan en büyük görevinin, istihdam edildiği örgüte olan inancı olduğunu düşünme tehlikesiyle karşı karşıyadır; örneğin çalışanı olduğu devlete inanması gerektiğini düşünür ve bu büyük bir hatadır. Bir tür idealizm aracılığıyla ruhunu bilmeden satmaktadır, ruhunu bir tanrıya adar gibi, devlete adamaktadır. Dünyada yaşadığımız için, ruhunu Tanrı'ya tamamen adamak bile tehlikeli bir şeydir. Yapın ve sonucunu görün. Dünyadan çıkarsınız ve ebediyen hayalet de olsanız olur—artık burada ve bu zamanda yaşamazsınız; kendinizi hiçliğe adayamazsınız, çünkü buradasınız. Dolayısıyla insanın kendini tamamen Tanrı'ya adaması imkânsızdır. Mistikler, Tanrının uzaklığının Tanrı'yla olan birliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu biliyordu.

Şu gereksizlere bakın! Mucitlerin eserlerini ve bilgelerin hazinelerini çalarlar. Kültür derler hırsızlıklarına—ve her şey onlar için hatalık ve dert olur!

Şu gereksizlere bakın! Daima hastadırlar; safralarını kusarlar ve buna gazete derler. Birbirlerini yutarlar ve kendilerini bile sindiremezler.

Yapamazlar, sorun budur.

Şu gereksizlere bakın! Servet kazanırlar ve bununla yoksullaşırlar… ve açık havaya sıçrarlar.

Nietzsche burada tüm kısıtlamaları kaybediyor. Devleti yalnızca engereklerle ve kötülükle dolu bir bataklık olarak görüyor. Ama bu insanlıktır, onlar insanlardır. Devlet pis bile kokmaz, çünkü mevcut değildir. Devlet bir konvansiyon, bir soyutlamadır; sadece çok aptal insanlar devletin varolduğunu sanırlar. Bu sadece bir imgelemdir, tek gerçekliği belli sayıda insan için bir konvansiyon, bir tür anlaşma olmasıdır. Gerçekten kötü kokan bir şey varsa bu insanlıktır. Birçok insanın bulunduğu bir odaya girdiğinizde hemen insanlığı koklarsınız ve bu çok hoş bir şey değildir: bir hayvan gibi kokar. Zenciler, vahşi hayvanların, kokuları aslanların kokusu gibi olduğu için insandan çekindiğini söylerler, bizler de et yediğimiz için yırtıcı hayvanlar gibi kokuyor olabiliriz. Zencilerin kokusundan etkileniriz, çünkü biraz farklı gelir, daha belirgin, kesinlikle "insanlık dışı" diyebilirim, ama birkaçı bir araya geldiğinde Avrupalı kokusundan çok farklı değildir. Çete psikolojisini çok sayıda bireyin psikolojik kokusu ile doğrulayabilirsiniz: tam psikolojileri gibi kokarlar. Neredeyse koku yarı-psişik bir işlevdir diyebiliriz; aslında koklayamayacağınız şeylerin kokusunu alabilirsiniz. Bazen kesinlikle asıl bir koku ile iletilmemiş bir koku izlenimi edinebilirsiniz. Sanki tuhaf bir niteliğin kokusunu *almış gibi* olursunuz.

Fena kokunun yolundan kaçın! Bu gereksizlerin paganlığından uzaklaşın!

Fena kokunun yolundan kaçın. Bu insan kurbanlarının buharından uzaklaşın!

Büyük ruhlar için dünya hâlâ açıktır. Hâlâ yalnızlar ve çiftler için, etrafında sakin denizlerin kokusu esen birçok yer, boştur.

Gördüğünüz gibi bu, devlet değil halka, kolektifliğe yönelik bir uyarı da olabilir; bu nedenle münzevilerden söz ediyor. Çünkü eğer devlete karşı böyle bir direnci varsa, insanlığa karşı da olduğunu ve sonunda inmek istediği yere inecek olursa kendini insanlıktan çıkarması gerektiğini apaçık hissediyor. Dolayısıyla büyük ruh kalabalığa ait değildir, mutlaka kalabalığın dışında olmalıdır; bu konuda kesindir. Ve dünyanın hâlâ açık olduğunu, büyük ruhların yalıtılmış olarak yaşayabileceğini söylüyor. Şimdi, burada bana her zaman bir tür soru işareti olmuş bir nokta var: burada "bir veya iki" derken Nietzsche'nin ne demek istediğini asla tam olarak bilemiyorum. Diğeri kimdir? Başkasıyla yaşayan bir münzevi olmaz. Sanırım kendine özgü bir ikilik hissi vardı, sanki biri daha

varmış gibi. Bunun için birçok neden var. Mesela Zerdüşt ve Nietzsche iki kişi. Sanırım en olası açıklama, budur.

Mr. Allemann: Kendisini dinleyen birisi olmadan—ego olmadan yapamayacağı için değil mi?

Prof. Jung: Kesinlikle ve burada soru, bunun ona nasıl göründüğüdür. Bu, Nietzsche ile Zerdüşt arasındaki ilişki mi, yoksa başkasıyla bir *entente* mi? Anima da olabilir, ama anima psikolojisini ancak Zerdüşt'ün sonunda ve daha sonraki, delirdiği yıllarda keşfeder; o zamana kadar bu tamamen Zerdüşt'le olan ilişkisiyle ilgiliydi. Biliyorsunuz o, henüz anima psikolojisinin olmadığı, Ren'in doğusundaki halktandı; bu kabilelerin gençliği nedeniyle orada eril psikoloji, *Puer aeternus* psikoloji egemendir. Anima sorunu Ren'in batısındaki, daha eski uygarlıkta ortaya çıkıyor, Ren'in doğusundaysa genellikle insan ve ona bağlı ilkelerin arasındaki ilişki sorunsalı olur—örneğin bir fikir ya da bir heves ya da büyük bir girişim gibi. Bu tamamen hayata çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu bir dünyada giren gençlerin psikolojisidir. Kabilenin yayılması veya romantik duygular gibi belirli bir amaca hizmet eden dişil uzantılar da var, ama onların başka bir kullanımı yok. Bu nedenle aslında, bir kadının mutfağa ait olduğu ve yalnızca çocuk yetiştirmek için yararlı olduğu—psikolojik bir sorunu ve ruh gelişimi için bir potansiyeli olmadığı fikrinin yayılışını görüyorsunuz.

> Hâlâ büyük ruhlar için özgür bir hayat vardır. Gerçekten az şeye sahip olana az sahip çıkılır: yaşasın bu ılımlı fakirlik.

"Ilımlı" evet, gerçeğinden iyidir!

> Orada, devletin bittiği yerde—yalnız orada gereksiz olmayan insan başlar: orada başlar gerekli adamın şarkısı, o eşsiz ve yeri doldurulamaz ezgi.
>
> Orada, devletin bittiği yerde—oraya bakın kardeşlerim! Üstinsanın gökkuşağını ve köprülerini görmüyor musunuz?
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Eh, gereksiz olmayan, gerek duyulan adamın ruhunu bir örgüte satmayan, kendi başına ve kendi adına ayakta durabilen kişi olduğu kesinlikle doğrudur. Böyle bir adam her zaman gereklidir, sırf çoğu insan tek başına duramadığı için; onlar ruhlarını satarlar ve o zaman özgürlük olmaz. Özgürlüğün tek izi ve tek umut, elbette, canavarın yutmadığı, onunla başa çıkabilen, canavara binen kişidedir. Bu nedenle, eski Çinliler kahramanlarını veya büyük bilginlerini canavara binerken betimlerdi. Konfüçyüs'e kişisel olarak tanışmadığı Lao-zi hakkında ne düşündüğü sorulduğunda, onun silah konusunda ya da araba sürmekte uzman olup olmadığını bilmediğini, ama her halükârda ejderhalara binme konusunda uzman olduğunu bildiğini söylemişti. Yani canavarla nasıl baş edileceğini biliyordu.[3]

---

[3] Jung bu iki altıncı yüzyıl bilgesinden özellikle sosyal felsefeci olan Konfüçyüs'ü ender olarak alıntılardı, daha içedönük Lao-zi'yi çok severdi.

Şimdi, ejderha elbette kolektif bilinçdışının simgesidir; devlet bin başlı canavarın sadece dış görünümüdür. Vahiyler Kitabında, çok kafalı ve çok boynuzlu canavar ulusları, örneğin Romalıları simgeler. Her türlü örgütlü insan kitlesi kocaman bir yılandır; insan bu tür şeyleri bu biçimde düşler ve onu tarihsel düşlerde de bulur. Örneğin Hannibal genç bir adam olarak, İtalya'yı fethetmekle ilgili bir kehanet düşü gördü; kocaman bir ejderha izindeydi ve bütün ülkeyi yıkarak peşinden geliyordu, ki bu elbette onu izleyen ve ülkeyi yerle bir eden ordusuydu.[4] Ayrıca içinde kalabalık, kolektif bilinçdışı anlamına gelir; o, kalabalığın ruhu, insanın kolektif ruhudur. Öyleyse o canavara karşı, ruhunu satmayan adam vardır ve ona gerek duyulmaktadır. Dikkatli olmalı, hatta yalıtılmışlığını korumak için belirli ölçüde yalnızlık aramalıdır. Ancak kalabalıkla nasıl başa çıkacağını bilmezse de kaybolacaktır. Örneğin o zaman sadece ılımlı bir yoksulluk değil, aşırı yoksullukla yüzleşmek zorunda kalabilir.

[4] Hannibal'ın rüyasında, Jüpiter tarafından Hannibal'i İtalya'ya götürmekle görevlendirildiğini söyleyen tanrı-benzeri bir genç adam, onu sağa sola ve geriye bakmaması için onu uyarır, ama tabii merakı üstün gelir. "O zaman ardında muazzam boyutlarda bir yılan gördü, ağaçları ve çalıları yok ederek ilerliyor, arkasından da gürültülü şimşekler çakan bir fırtına bulutu geliyordu; bu müthiş alametin ne anlama geldiğini sorunca, bunun İtalya'nın yıkımı anlamına geldiği cevabını aldı." *Livius*, çev. B. O. Foster, Loeb Classical Library (Cambridge, Mass ve Londra, 1929), cilt V, bölüm 22.

SONBAHAR DÖNEMİ

Ekim / Aralık 1935

SEMİNER I

16 Ekim 1935

Prof. Jung:
Zerdüşt'teki zorlu ilerlememize devam ediyoruz. Ama başlamadan önce aranızda eski seminerde bulunmamış olanlara *Zerdüşt*'ün çok özel bir vaka olduğunu söylemek isterim. Bu, bilincin bilinçdışından farklılaşmasını bekleyeceğimiz bir durum değildir; tam tersine, bilinçli ve bilinçdışının hatırı sayılır bir benzerliğini buluruz. Nietzsche'nin bilinçdışı harekete geçirildiği için, tüm içeriğiyle özdeşleşmiştir, özellikle de kolektif bilinçdışının saldırılarının ilk göstergelerinde ve sonuç olarak bu, onun sonu olmuştur. Anima ile, yaşlı bilge arketipiyle ve türlü başka figürlerle özdeştir, özellikle de özbenlikle, ki bu, doğal olarak, psişik bir benlik niteliğine değil, daha ziyade eski bir ilkel tanrı niteliğine sahiptir. Tabii bu onun ünlü Dionysosçu deneyiminin temelidir. Şimdi, bu çok tuhaf psikolojik durumu ele almak son derece zordur, çünkü her zaman böyle eksiksiz bir kimliğin bulunduğunu akılda tutmak gerekir. Bu, pratik analizde hiç bulmadığımız bir koşuldur. Onu doğal olarak yaratıcı bir ruh halindeki yaratıcı insanlarda buluruz, ancak bu gibi durumlar çok nadirdir çünkü onlar yaratıcı ruh halindeyken kesinlikle analiz edilmek istemezler. Bu durumdan dolayı tüm sıradan beklentilerimiz şaşkına döner ve bu, onun özel psikolojisini anlamamızı iyice zorlaştırır. Ancak şunu tekrar söylemeliyim ki, bunu başınıza siz açtınız. Ben olsam onu seçmezdim. Tabii, çok ilginçtir, ama bu çok girift karışıklığı anlamak için kulaklarınızı dikip çaba harcamanız gerekir. Dikkatinizi yine *Zerdüşt*'le ilgili ilk seminer hakkındaki rapora çekmek isterim. Burada, bu garip psikolojiyi bir *syllogismos*, *Zerdüşt*'te ortaya çıkan tüm figürlerin kimliklerini gösteren bir şema şeklinde

açıklığa kavuşturmaya çalıştım.[1] Şimdi, "Pazaryerindeki Sinekler" başlıklı bölümü ele alacağız.

> Kaç, dostum, yalnızlığına kaç! Seni büyük adamların gürültüsünden sersemlemiş ve küçüklerin iğnesiyle delik deşik edilmiş görüyorum.
>
> Orman ve kaya hayran olunası bir şekilde seninle sesiz olmayı bilir. Sevdiğin ağaca benze yine, o geniş dallı olana—o, denizin kenarında sessiz ve dikkatli bir tavırla durmaktadır.

Hatırlarsanız, bir önceki "Yeni Put" bölümünün başlıca içeriği, devletle ilgili fikirleridir; sanki modern gelişmeleri öngörmüştür. Devletten, aşırı bir önem kazanan büyük canavar: yani dünyayı sarsmaya ve bireyi boğmaya başlayan kollektivizm dalgası olarak söz ediyor. Ve Üstinsan ideali uğruna savaştığı için, doğal olarak bireyin yaşama hakkını savunmaya çalışıyor. Üstinsanını devlete tam bir kontrast olarak görüyor. Devlet, Üstinsanın baş düşmanıdır ve devlet düşman olduğu için, kendi hakkını savunmaya ve Üstinsan olmaya çalışan kişinin de akranıdır.

Çünkü burada yaşanan, bilinç yüzeyine ulaşamayan Üstinsan veya farklılaşmış bireyin fikrinin karanlıkta kalması ve dolayısıyla her yerde olmasıdır; herkesin içindedir ve herkes bilinçlerinde o kadar çok bireyleşmiş ve şişmiştir ki, yaşayabilmek için bir devlet oluşturmaları gerekir. Çünkü herkesin şişmesi olduğunda artık birbirlerini anlayamazlar ve insan ve toplum örgütleri parçalanır. Sonra, bir tür düzen sağlamak için en paradoksal bakış açılarının bile bir araya gelmesinin kesin gerekliliği görülür; böylelikle tüm şişmiş bireyler, kimsenin bir anlamının olmadığı bir devlet oluşturacaktır. Doğal olarak, böyle bir durum, bireyin farklılaşmasına oldukça terstir; hatta farklılaşma tehlikeli olabilir. Şişmiş bireyler arasında bir tür uzlaşma olan bu tür bir devlet, farklılaşma gösteren bireyden korkar; bu, bir birey bir biçimde çıkıntı yaptığına göre, uzlaşmanın işe yaramadığı anlamına gelir ve tüm uzlaşma, bunun gerçekleşmemesi uğruna yapılır. Böyle bir hal tabii ki hiç kimsenin çıkıntı yapmayacağının garantisidir.

Nietzsche'nin durumunda da koşullar böyledir ve Nietzsche'den uzunca bir süre sonra, olaylar öylesine imkânsız bir hale geldi ki, bireyler aniden fena halde çıkıntı yapmaya başladılar, özellikle bazı ülkelerde. Ancak dünya bununla ilgili olarak oldukça kuşkulu; kimileri bunun yanlış olduğuna inanıyor, bazıları doğru buluyor. Ama her halükârda, bilinçli dünyamızdaki gelişme budur. Şimdi Nietzsche, aslında çıkıntı yapan bireylere karşı bir garanti olan bir devletle karşı karşıya kalmış olarak, o baskıyı muazzam ölçüde hissetti, ki bu, devleti neden Üstinsan fikrinin tam bir karikatürü olmakla suçladığını açıklar. Çünkü böyle bir düşünce insanlığın üzerinde geziniyorsa—ya da bilinçdışı zihnin temel yapısında gerçekleşiyorsa—o zaman her yerdedir: herkese bulaşmıştır, herkes bundan biraz şişmiştir; herkes bir bilinçdışı Üstinsandır. Ve birey bi-

[1] Bkz. yukarıda, 27 Haziran 1934, n. 1.

linçdışı olduğundan, devlet onu seslendirmelidir. Şişirilmiş tüm bireyler anarşistçe birbirlerine karşıdırlar ve bu nedenle, onları bir arada tutabilmek için, devlet otoriteyi üstlenmek zorundadır. Böylece insanlar her zaman, kimsenin çıkıntı yapmaması koşuluyla her şişmiş parçacık için belli bir miktarda yaşam garanti eden bir tür toplum haline gelmek zorunda kalır.

Miss Wolff: Jakob Burckhardt'ın yeni devlet hakkında ne dediğini okumak isterim.[2] Bir Alman arkadaşına, Friedrich von Preen'e yazdığı mektupta, gelecekteki koşulların bir kehanetini yapıyor. Diyor ki:

> Ah, eğitilmiş zihinler için değerli ne kadar çok şeyi, zihinsel "lüks" diye denize atmak zorunda kalacaklar. Ve yeni nesil nasıl garip güçlüklerle büyüyecek. Genç insanlara, Fransız göçmenlerin kaçtıkları insanlara göründükleri gibi, tamamen lükse dayalıymışız gibi görüneceğimiz bir zaman gelebilir.
>
> İnsanların vazgeçilmez siyasal doğası (commonwealth), şu ya da bu çivinin çakılmış olduğu, ama artık çivi tutmayan bir duvardır. Bu nedenle güzelim yirminci yüzyılda, Otorite tekrar başını kaldıracak ve bu, dehşetli bir baş olacak. Nihayet her şeyi geçici olarak kabul etme, bu her inatçı icat hakkı, her açgözlülüğün ayrıcalığı, sona erecektir.
>
> Yazık ki, bizler için çok değerli birçok ilgi alanına ne olacak? Örneğin bilime, "Genel İlerleme" arabasında arka koltukta oturmaya öyle alıştı ki! Yeni otorite bilime ne kadar az önem verecektir.

Prof. Jung: Bu çok dikkat çekici bir kehanettir. seksenli yılların sonundan önce yazılmış olması gerekir, çünkü o zamanlar Nietzsche "ölmüştü."

Miss Wolff: Sonra Nietzsche *Zerdüşt*'ü Gottfried Keller'e gönderirken,[3] ona kitabını yazdığı sıradaki halini açıklayan bir mektup (Roma, Haziran 1883) yazmıştı:

> Ne garip! Geçtiğimiz kışın beni attığı duygular uçurumundan, hayatımın en tehlikelisinden, aniden doğruldum ve on gün boyunca gülümsedim, en parlak gökyüzünün altında ve yüce dağların üstündeymişim gibi. Bu günlerin meyveleri şimdi önünde.

Prof. Jung: Bu değerli bir katkı. Böyle bir durum duygusu, farklılaşmış bireyin böyle bir durumda neleri zorla yaşamak zorunda kaldığının farkına varılmasını sağlıyor ve bunu şimdi "Pazaryerindeki Sinekler" başlıklı bölümde bulu-

---

[2] Burckhardt ayrıca şöyle yazmıştır: "Dünyanın eksiksiz demokrasi ile bütünüyle hukuksuz despotluk arasında gidip geldiği benim için uzun zamandır apaçık olmuştur. ... Ama insanlar hükümdarlarının yasayı, refahı, zenginleştirici işleri ve sanayi, kredi vb gibi şeyleri tamamen görmezden geldiğini hayal etmekten hoşlanmazlar...." (Basel, 13 Nisan 1802). *The Letters of Jacob Burckhardt* [*Jacob Burckhardt'ın Mektupları*], ed. Alexander Dru (New York, 1955).

[3] Keller hakkında, bkz. yukarıda, 16 Ekim 1935, n. 3. Nietzsche bazen Keller'e hem içten hem de övgü dolu mektuplar yazmıştı. Hippolyte Taine'e onun için, "Yaşayan tek Alman şairi olduğunu düşündüğüm İsviçreli" yazmıştı. (4 Temmuz 1887; N/ Mektuplar/Fuss).

yoruz. Arkadaşına yalnızlığa, doğaya kaçmasını, bir ağaç gibi olmasını tembih ediyor, çünkü:

> Yalnızlığın bittiği yerde pazaryeri başlar ve pazaryerinin başladığı yerde de, büyük aktörlerin gürültüsü ve zehirli sineklerin vızıltısı başlar.
>
> Dünyada en iyi şeylerin bile, onları temsil edecek kimse yoksa, bir değeri yoktur. Halk bu temsilcilere büyük adam der.

Böyle bir devletle karakterize edilen dünyada en iyi şeylerin bile bir değeri olmadığını söylüyor; çünkü hiç kimsenin çıkıntılık yapmasına izin verilmediği için, zaten iyi şeyler pek yoktur. Varsa, gösterilmelidirler ve bunun için aktör gibi özel kişiler vardır. Dolayısıyla bir kral rolü gösterilecekse, kralı—ya da bir kahramanı ya da tanrıyı—gösteren bir aktörün olması gerekir; o zaman o şovmenleri ya da aktörleri büyük diye nitelendirirler.

> Halk, büyükten pek anlamaz—yani yaratıcı vasıtadan. Ama halk tüm büyük şeylerin temsilcilerini ve aktörlerini tanır.

Büyük şeyler, görünmeyen insanlar vasıtasıyla dünyaya gelir ve daha sonra bu büyük şeylerle, bir aktörün rolüne olan kadar ilişkisi olan bir oyuncu tarafından halka gösterilmelidirler. Hamlet'teki ünlü pasajı biliyorsunuz, "Hecuba onun için ya da o Hecuba için nedir ki, onun için ağlamalı?"[4]

> Dünya, yeni değerler yaratanların etrafında döner:—görünmeden döner.

Burada, çok güzel bir şey yaratıldığında, bunun dünyada olduğu gerçeğini anlatıyor; ama dünyada bilinçdışı olduğu, görünür olmadığı için, yalnızca kolektif bilinçdışı tarafından bilinmektedir. O, herkesin kolektif bilinçdışındadır ve bu nedenle herkes yüzünü ona dönecektir; belki bilinçli iradelerine rağmen yüzleri ona döndürülür. Ve döndüklerini fark etseler bile, neye döndüklerini bilmezler!

> Oysa halk ve şöhret aktörlerin etrafında döner; dünyanın gidişatı böyledir.

Gerçek şeye dönerler, ancak keşfettikleri şey, onu gösteren oyunculardır, bu nedenle yalnızca dış görünüşünü görürler.

> Aktörün tini vardır. Ama tinin vicdanı zayıftır.

O sanki kendi ürünüymüş, gerçekten kendisiymiş gibi davranabilir ve buna entelektüel vicdan yoksunluğu denebilir.

> O daima en çok inandırabileceği şeye inanır—kendisine.

Kendine inanmıyorsa, kötü bir aktördür. Kendisine inanmalı, temsil ettiği şeyin ta kendisi olduğuna inanmalıdır—yoksa temsil edemez. İcat eden kişi bunu her

[4] Hamlet, oyuncularından biri için, "Oh, ne kadar hilekâr ve köylü bir köle" diye kendi kendine konuşur (Perde I, Sahne ii, dize 543-44).

zaman entelektüel vicdandan esinlenmiş bir biçimde sunar; "Bu benim" demez ve insanlar da bunu görmez. Göremeyecekleri kadar inceliklidir. Sadece onu oynayan adamı görürler.

Yarın yeni bir inancı olur ve öbür gün başka, daha da yeni bir şeye inanır. Halk gibi, keskin duygulara ve değişken mizaçlara sahiptir.

Devirmek—bu ona göre kanıttır. Çıldırtmak—bu ona göre ikna etmektir. Ve kan ona göre kanıtların en sağlamı sayılır.

Burada modern tarihe geliyoruz.

Yalnız duyarlı kulaklara sızan bir gerçeğe, yalan ve boş laf der. Gerçekten o ancak dünyada büyük gürültü koparan tanrılara inanır!

Günümüzde çok fazla gürültü duyuyorsunuz. Bir gürültü, bir şey olduğunun kanıtıdır; insan ne kadar çok gürültü yaparsa, o kadar çok insanı ikna eder. İsviçre'deki son olaylar kulağımızda. Bu bir argüman olmalı.

Pazaryeri şakırtılı şaklabanlarla doludur.

Kendilerini en iyi şeylerle tanımlayan oyun elemanları.

ve halk bu büyük adamlarla övünür! Onlar için o saatin üstatları bunlardır.

Ama saat onlara baskı yapar; onlar da sana baskı yaparlar. Ve senden bir de Evet ya da Hayır isterler.

Bu insanlar da acele ediyor, fetihten söz ediyor ve bekleyemiyorlar: Bu Rabbin günüdür! Tam zamanıdır! Tanık olmak için öne çık! Artık bekleme, çünkü başarıyı garanti altına almak için acele ediyoruz!

Yazık! Bu Leh ile Aleyh arasında mı kalacaksın?

Ey doğrunun aşığı, bu mutlak sabırsızlar yüzünden kıskanç olma! Doğru asla bir mutlağın koluna asılmamıştır!

Buna pek yorum gerekmiyor.

Bu bıktıran, usandıranlardan güvenli yerine dön. Ancak pazaryerinde insana Evet mi? veya Hayır mı? diye bastırırlar.

Bütün derin kaynakların deneyimi yavaştır. derinliklerine düşen bir şeyin ne olduğunu anlamak için uzun zaman beklemeleri gerekir.

Gerçek büyüklükler pazaryerinin ve şöhretin uzağındadır: yeni değerlerin yaratıcıları daima pazaryerinin ve şöhretin uzağında yaşamışlardır.

Dostum, yalnızlığına kaç: zehirli sineklerin seni delik deşik ettiğini görüyorum. Oraya, sert ve sağlam bir rüzgârın estiği yerlere kaç!

Zehirli sineklerle ne kastediyor? Bu tuhaf konuşma şekli neden?

Mrs. Fierz: Havada uçan, insanı sokan, zehirli sözcükler olabilir mi?

Prof. Jung: Eh, sinek sürüleri havayı zehirler, bu nedenle uçmakta olan düşünceler, söylentiler, gazeteler veya o günün sloganı olabilir. Ve insan zehirli sineklerden kan zehirlenmesi gibi korkunç enfeksiyonlar kapabilir; berbat bir haşeredir. Bu kan zehirlenmesi ya da enfeksiyon simgesi sıklıkla bir kolektif enfeksiyonunun kastedildiği, sıklıkla bir cinsel organ ya da tüberküler enfeksiyon ya da herhangi bir başka bulaşıcı hastalık olarak temsil edilen rüyalarda ortaya çıkar. Çünkü bireyleşme yolunda olan kişi doğal olarak kolektif enfeksiyona açıktır; pazaryerinde duyduğu tüm aşikâr doğrular kesinlikle zehirlidir, çünkü kesinlikle onun yoluna, onun girişimine aykırıdır. Ona ne kadar hatalı olduğunu ve nasıl yapması gerektiğini gösterir ve tüm bunlar onun doğasına aykırıdır. Bu tür düşüncelerin kendisine bulaşmasına fırsat verirse, yakında bir birey olarak ölecek ve bir selin ya da büyük bir nehrin bir parçası haline gelecektir; o nehirde akacak ve kendisinin harika bir herif olduğunu düşünecektir, ama aslında sürüdeki tombul koyunlardan yalnızca biridir, daha fazlası değil. Dolayısıyla kendisini pazardaki sineklere maruz bırakmak neredeyse ölümcül bir tehlikedir. Elbette bağışıklık ihtimali var mı—bu enfeksiyona karşı korunmak mümkün mü? diye sorulabilir. Böyle bir farklılaşmış birey, sadece farklılığı tarafından korunmaz mı? Ve evet, korunması gerektiğini söylemeliyim: daha öncesi gibi tehlikeye maruz kalınacaksa, farklılaşmanın bir işe yaradığını düşünmüyorum. Ancak bu enfeksiyon tehlikesi, belirli bir koşuldan kaynaklanmaktadır. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?

Mrs. Baumann: Bilinçdışının aracılığıyla *katılımda*[5] bulunması.

Prof. Jung: Evet ve pazardaki sineklere benzemesi. Nietzsche de bir sinektir ve Üstinsanı hedef aldığı zaman bunu tamamen unutur. Çünkü Üstinsanla özdeşleşme, onun artık pazaryerinde bir sinek olmadığı anlamına gelir. O sıradan insanlardan biri olduğunu anlayabilseydi, o harekete katılmasının oldukça doğal olduğunu bilirdi ve o zaman tehlikeli olmazdı. Derdi ki, "Doğal olarak içimdeki kolektif insan, onlardan yana ya da onlara karşı olduğunu hissediyor, ama ben bir kolektif insan olmadığım ölçüde o işlere karışmam." Denebilir ki: "Bir beden olduğum ölçüde aynı durumdayım; ama insan olduğum ölçüde onun dışındayım. Bedenimle veya psykhemin alt katmanlarıyla özdeşleşmediğim gibi, onunla da özdeşleşmiyorum." O halde Nietzsche'nin burada anlattığı tehlike yalnızca şişmesi olduğu ölçüde geçerlidir; Üstünsanla özdeşleşir ve sıradan insanı terk eder, uzun zaman önce de görmüş olduğumuz gibi. Ve doğal olarak o artık, tehlikeli bir enfeksiyon kapmadan pazarın kalabalığına karışmasını kesinlikle sağlayan kolektifin korumasına sahip değildir. Bu tür enfeksiyonlar yalnızca, kişi yeterince mütevazı olmadığı, idealleri veya Üstinsanın idealleriyle küstahça ve ölçüsüzce özdeşleştiği zaman gerçekleşir, o zaman doğal olarak hiçbir temele sahip değildir, ancak havada asılı kalır, belki de sadece derin bir kara deliğe düştükten sonra uyanır.

---

[5] Yani Levy-Bruhl'un *participation mystique*, bireyin kalabalıkta kaybolma eğilimi. Bkz. yukarıda, 23 Mayıs 1934, n. 3.

> Yalnızlığına kaç! Sen küçük ve acınası olanlara fazla yakın yaşadın. Onların görünmez öçlerinden kaç! Senin için öçten başka bir şeyleri yoktur.

Gölgesini, kendi içindeki kolektif insanı kabul edebilseydi, böyle olmaz; bunu yapamadığı ölçüde doğal olarak bütün dünya ona karşı olacaktır.

> Artık el kaldırmayın onlara! Onlar sayısızdır ve sinek avcılığı senin kaderin değil.

Çünkü kendisinin de o sineklerden biri olduğu gerçeğini kabul etmesi gerekiyor; sıradan adamı ortadan kaldıramaz, çünkü o da onlardan biridir ve bunu yapmaya kalkarsa, kendi içinde histerik çözünme yaratır.

> Küçük ve acınası olanlar sayısızdır: ve nice görkemli yapıları, yağmur damlaları ve vahşi otlar harabeye çevirmiştir.

Ona iyi bakmazsanız elbette olacağı odur.

> Taştan değilsin; ama damlaların çokluğu içini oyup boşaltmış bile! Daha kırılıp çatlayacaksın damlaların çokluğundan.

Denebilir ki, taş olmayın, çünkü bir insansınız; eğer insan olduğunuz ölçüde bir taşsanız, kendi yağmur damlalarınızla kendinizi oyup boşaltırsınız: kendi yaşamınız sizi boşaltacaktır. Taş olmamalı, esnek olmalısınız.

> Zehirli sinekler seni yormuş, görüyorum. Kanadığını görüyorum senin, Yüz yerinde yaralar açılmış. Ve gururundan öfkelenmek bile istemiyorsun.
>
> Onlar senden masumiyetle kan isterler; kansız ruhlarının burnunda tüten kan—ve sokarlar bu yüzden, tüm masumiyetleriyle.
>
> Ama sen, derin kişi, sen küçük yaraların acısını bile pek derinden duyuyorsun ve daha şifa bulamadan, aynı zehirli solucan elinin üstünde sürünüyor.

Bu tuhaf, Almanca metinde *der Giftwurm* olarak geçen zehirli yaratık figürüyle ne demek istiyor?

Mrs. Fierz: Bir keresinde elinde bir karakurbağası olduğunu düşlememiş miydi?

Prof. Jung: Evet. Bernoulli, Nietzsche ve Basel'de kilise tarihi profesörü olan arkadaşı Overbeck arasındaki yazışmaları yayımlamıştı—sağlığı bozulduğunda Nietzsche'yi, Torino'dan alıp Basel'e geri gönderen o arkadaşıydı.[6] Şimdi bu yazışmalarda, Nietzsche'nin hep kendine özgü bir fobiden mustarip olduğundan, bir karakurbağası gördüğünde onu yutması gerektiğini düşünmesinden söz ediyor. Bir keresinde de, bir akşam yemeğinde genç bir kadının yanında otururken, ona gördüğü bir rüyayı anlatmıştı, elinin tüm anatomik ayrıntıla-

[5] Bkz. *Franz Overbeck und Friedrich Nietzsche: Eine Freundschaft*, ed. Carl Albrecht Bernoulli (Jena, 1908.)

rıyla, yarı saydam, tamamen saf ve kristal gibi olduğunu, sonra aniden çirkin bir karakurbağasının elinde oturduğunu görmüş ve onu yutmak zorunda kalmış. Aslında hep karakurbağasının zehirli olduğundan kuşkulanılır, bu nedenle bu canlıların yaşadığı yerler gibi, karanlıkta gizlenmiş gizli bir zehiri temsil eder—bunlar gece hayvanlardır. Ve sıradışı gerçek de, aslında o kadar insan içinde Nietzsche'ye olanlara paraleldir—aşırı duyarlı ve asabi adamın bir sifilitik enfeksiyonu vardır. Bu tarihi bir gerçektir—Ona bakan doktoru tanıyorum. Yirmi üç yaşındayken olmuş. Eminim bu rüya o ölümcül izlenime bir göndermedir; karanlığın zehri tarafından enfekte olan bu tamamen saf sistem.

Ama böyle insanlara bu tür şeyler olur; her zaman cinsel hastalık olduğunu söylemiyorum—bedenine, yaşamın gerçekliğine yeterince dikkat etmeden, çok fazla sezgisel, kendinden geçmiş yaşayan insanların başına her türlü enfeksiyon veya yaralanma gelebilir. Tabii iğrenç, kötü ya da tehlikeli şeylerden söz etmekten nefret ederiz; bu açıdan ilkeller gibiyiz. Onlardan söz etmek sakıncalıdır. Yine de olmayan bir dünyada yaşayamayız, var olanda yaşamak zorundayız. Nietzsche, bir yandan sıradışı sinir sistemine, diğer yandan da dünya gerçeğine yeterince dikkat etmiş olsaydı, böyle bir enfeksiyona maruz kalabileceği durumlardan kaçınmaya çok dikkat ederdi; onun hayatında sahip olacağı etkiyi bilirdi. Böyle bir durum kaçınılmaz değildir. Ama böyle şeyler tam da gerçeklik duygusu arızalı insanların başına gelir. Başka biri için bu kadar korkunç olmazdı, ama Nietzsche'ninki gibi sinir sistemine sahip biri için ucunda dehşetli bir ölüm vardır ve sanırım bu rüya bunu ifade ediyor. O genç kadının yanına oturduğunda, gerçek bilinçdışında ona geri gelmiştir ve kadını bilgilendirmek için ona rüyayı anlatması zorunluluğu hissetmiştir: Bana dokunmayın! Kirliyim—yazgım tarafından lekelenmişim. Ona tam bilgi vermek zorundaydı. İnsanlar bunu sizinle bilinçdışı konuştuklarında yaparlar; size daima kendileri hakkında gerekli bilgileri sağlarlar. Hiç tanımadığınız insanların kendileri hakkında her şeyi anlattıkları sıklıkla olur, yeter ki siz kulaklarınızı dikin ve onlar için de böyle yapmaları önemli olsun. Dolayısıyla bence elinde sürünen zehirli yaratık gerçekten dünyanın Nietzsche'ye yaptıklarının özüdür. Ama böyle bir şeyi ancak ona dikkat etmediği için yapabilirdi. Dünyanın farkında değildi, onu olduğu gibi görmüyordu, çünkü kendisini olduğu gibi görmüyordu. Bu şekilde, olabilirdi.

> Bu pisboğazları öldüremeyecek kadar gururlusun. Ama dikkat et, bütün bu zehirli haksızlıklarına dayanmak yazgın olmasın!
>
> Onlar da sana övgüler düzerek etrafında vızıldarlar. Onların övgüsü sırnaşıklıktır. Onlar senin derine ve kanına yakın olmak isterler.

Birisi çıkıntılık yaptığı anda—örneğin ilerlediğinde—birçok sülüğün onun kanını içerek ön plana çıkmaya çalıştığı doğrudur; ama bunu ancak böyle bir adam bedeninden, gerçek varlığından tamamen habersiz olduğu zaman yapabilirler. Bunun farkındaysa, sinekleri kovalar.

Miss Wolff: Sinekler de Nietzsche'ye ulaşabiliyordu, çünkü çok yalıtılmıştı. Arkadaşlarını korkutup kaçırmıştı, onlara karşı çok hoşgörüsüzdü. Ancak onu anlamasalar bile, gerçekten çok iyi arkadaşlardı. Çok fazla yalnızdı ve ilişkilerine yeterince özen göstermediği için, onlara uygulanacak psişik enerjisini kolektiflik emiyordu. Bu yüzden sinekleri kovalayamıyordu.

Prof. Jung: Eh, içindeki kolektif insanı tanımış olsaydı, korunurdu, ama çok fazla yalnızdı ve böylece sülüklerin içeri girdiği, kendisine açılan kapıdan uzak kalmıştı.

> Sana bir tanrı veya şeytana yaltaklanır gibi yaltaklanırlar; bir Tanrı ya da şeytanın karşısındaymış gibi sızlanırlar. Bundan ne olur ki? Onlar dalkavuk ve mızmızlardır, başka bir şey değillerdir.

Yaltaklanmanın da bir enfeksiyon kaynağı olması da çok açıktır. Çünkü projeksiyonlar, olumlu bir tutum gibi, düşmanlık ya da olumsuz bir tutumla da gerçekleşebilir; bunlar sadece projeksiyonları veya enfeksiyonları taşımanın iki farklı yoludur.

> Sıklıkla kendilerini sana dost canlısı gösterirler. Ama bu her zaman korkakların sakınganlığı olmuştur. Evet! korkaklar, bilgedir!
>
> Kısıtlanmış ruhlarıyla seni çok düşünürler—senden daima kuşkulanırlar!

Burada henüz bilince ermemiş olan genel bir düşüncenin durumunu betimliyor, kolektif bilinçdışındadır, dediğim gibi, örneğin kendini tuhaf bir şişmede gösteren bir bilinç enfeksiyonuna neden olur. Çünkü bir kişinin bilinçdışı bir içeriği varsa—diyelim ki özel bir arketip oluşmuştur—o zaman, ne olduğunu anlamayan bilinci, o aktive edilmiş arketipin yaydıklarıyla veya ışınlarıyla doldurulacaktır. Ve o zaman o arketipmiş gibi bilinçaltı davranır, ama kimliği kendi ego kişiliği olarak ifade eder, böylece gözü gören ve önyargılı olmayan herkes, "Ah, o arkadaş sadece şişmiş, havalı bir eşek, gülünç biri" diyecektir. Çünkü bilinçdışı bir rol oynamaktadır ve kendi benliği sandığı şeyi temsil etmeye çalışır—tabii felsefi anlamda benliği değil—yalnızca bilinçdışı arketipin içeriye akışı ve yayılımıyla abartılmış ego kişiliğidir.

Görüyorsunuz ki, bilinçdışı, aktifleşmiş arketip yükselen bir güneş, ego kişiliğini içeriden ısıtan bir enerji ya da ısı kaynağı gibidir ve daha sonra ego kişiliği, Tanrı bilir neymiş gibi yayılmaya başlar. Ama kendi renklerini yayar, arketipi kendi kişisel tarzıyla ifade eder ve bu nedenle ego çok önemliymiş gibi görünür. Oysa gerçekte egonun hiçbir önemi yoktur, yalnızca içeriden çağrılır, öne itilir ve sanki önemliymiş gibi davranmaya zorlanır. Önemli olan arkasındaki yüceliktir. Örneğin Upanişadlarda, Praja Pati'nin kozmogonik efsanesini bulursunuz; o ilk varlıktır, yalnız olduğunu, kendisinden başka bir şey olmadığını anladığında, kendi yüceliğiyle konuşmaya veya içindeki yücelik onunla ko-

nuşmaya başlar.[7] Gördüğünüz gibi, özgün felsefi zihin o farkı yaratır—ego "ben tamamen yalnızım" diye düşünür, oldukça mutsuz bir durum. Ama bende aynı anda, tuhaf bir biçimde ben olan bir yücelik de vardır, ama bu ben değilimdir; benimle konuşur, hatta bilmediğim şeyleri söyler. Dolayısıyla bu, yalnızca bilincin görüşlerinin çok az önem taşıdığını ve gerçeği söyleyenin bu bilincin arkasındaki bir yücelik olduğunu bilen o özgün zihnin bir yansımasıdır. Ama kişi için bu bilinçdışıysa, o zaman doğal olarak şişme olur ve kişi sanki yücelik kendisiymiş gibi davranır.

Bariz bir şişmesi olan insanlar gördüğünüzde elbette onları bunun için suçlayabilirsiniz, havalı eşekler, gülünç oyuncular olmakla; ancak onların motive olduklarını, altta yatan, görmedikleri bir önemin simgesel bir ifadesi olarak da anlayabilirsiniz. Ve bu insanların besbelli onları etkileyen ve belki de peşinde olmadıkları bir önem düzeyine iteleyen, çok önemli bir şeylere dokunmuş olduklarını varsayarsanız, hata yapmış olmazsınız. Ama ne kadar tatlı ki, onu bıraktığınızda onu bırakmazsınız - hayır diyemezsiniz. Birisi "Büyük değil miydin, harikulade bir karakter miydin?" Diyorsun "Hayır, hayır!" Diyorsun - ama tacını biraz daha yaklaştıracaksın ve alacaksın. Yani bu şeyler o enfeksiyondan kaynaklanıyor. Ama öyle de tatlıdır ki, bir kere geldi mi, bırakmak istemezsiniz. Birisi çıkıp, "Sen müthiş bir şey, harika bir karakter değil misin?" diye soracak olursa, "Yo, hayır!" dersiniz, ama tacı biraz daha yakına itelerlerse, onu alırsınız.[8] Dolayısıyla o enfeksiyondan böyle şeyler olur.

Sonraki paragrafta, "Kısıtlanmış ruhlarıyla seni çok düşünürler—senden daima kuşkulanırlar!" derken şişmeye neden olan şeyi temsil eden birini bulan insanlardan söz ediyor. Çünkü Nietzsche'ye göre neden, her şeyi kuşatan arketipik Üstinsan düşüncesi, insanın yüceliğidir—ve idealizmi ya da hırsı, o yüceliğe ulaşmaktır. Ve bunun meşru olmadığını da söyleyemeyiz; gerçek şu ki öyle inandırıcı felsefeler, dini sistemler vb vardır ki: bunları *öğretirler* bile. Üstesinden gelmemiz, iyi olmamız gerektiği fikri, farklı baskılardaki Üstinsandır. Nirvana'ya ulaşmaya çalışmak, şunu ya da bunu arzulamamak, karşıtlıkları aşmak, iyinin ve kötünün ötesine geçmek de, Üstinsanın Hindistan baskısıdır. Tao'da olmaksa Çin formudur. Bunların hepsi aynı fikrin çok zorlu tezahürleridir. Bu yüzden kendi yüceliğine erme isteği meşrudur. Bu fikrin Nietzsche'de bilinçli olduğu açıktır ve bu nedenle, kendisini Üstinsanın yüceliğiyle özdeşleştirdiği ölçüde, o sırada diğer herkesi harekete geçiren o olmuştur. Örneğin Jakob Burckhardt geleceği nasıl biliyordu? Kendi bilinçdışının, kendi psikolojik durumunun aracılığıyla. Otoritenin nasıl bir rol oynayacağını nasıl görebilirdi? Çünkü bu bölümler herkeste olduğu gibi Jakob Burckhardt'ta da olduğu için,

---

7 Zimmer Hindu tanrı-yaratıcı Prajapati için şöyle yazar, "her şeyi içeren yaşam maddesi ve yaşam gücünün bir kişileştirilmesidir. ... Kendisini yalnız hissediyordu ... ve bu nedenle kendisine eşlik etmesi için evreni yarattı" (Zimmer/*Felsefeler*, s. 300).

8 Jung'un burada Shakespeare'in *Julius Caesar*'ından Marcus Antonius'un cenaze konuşmasını düşündüğü açıktır.

herkeste o kadar çoktu ki, şimdi gerçekte de ortaya çıkıyorlar: onları dünyanın sahnesinde, gözlerimizin önünde oynandığını görüyoruz.

Şimdi, Nietzsche bu fikrin bilincinde ve onunla özdeşse, ondan kuşkulanması beklenmelidir; çünkü insanlar şişmenin görünürdeki kaynağıyla karşılaşınca, doğal olarak, sırf şişmeyi tehdit ettiği için çıkıntı yapan o bireyi baskı altına almaya çalışacaklardır. Çünkü o zaman artık gökkubbedeki tek güneş değillerdir—bir güneş daha vardır ve olmamalıdır. Bu meşru değildir. Doğal olarak, bir şeyleri taklit ettiğini, bir şeyleri arzuladığını ve bastırılması gerektiğini söylerler, çünkü en değerli şişmelerinin mutlu nedeni olan değerini ceplerinden almakla tehdit etmektedir. Bu elbette hoş değildir ve bu nedenle insanlar belki de o değerin bilincinde olandan kuşkulanır. Elbette bu olmalıdır. Çünkü *onlar* bilincinde değildirler, genel şişmeye neden olan fikrin bilincinde olmak zaten bir değerdir; bu, sadece bilinçdışı olarak doldurulmaktan daha fazlasıdır.

Dolayısıyla Nietzsche, şişme nedeninin bilinçli bir fikrine sahip olmakla, daha iyi durumdadır. Zamanının ötesindedir ve doğal olarak kıskançlık nesnesidir, çünkü hepsi sahip olduklarının bilgisini arzular. Onlar ceplerinde yüz dolarları olduğunu bilmeyen insanlardır, yüz dolarının olduğunu bilen tek kişi Nietzsche'dir: fark işte budur. Ama yüz doların yalnızca bir borç olduğunu zamanının insanlarından daha iyi bilmez; yüz doların değeri yüceliğe aittir. Doğal olarak, bu insanlar onun çaldığından, bir hilebaz ve yalancı oluğundan kuşkulanırlardı. Ayrıca şu da bir gerçektir ki, sıradan insanlar, şişmelerine rağmen, değersiz olduklarına öylesine derinden ikna oldukları için, sokakta, hatta yaşadıkları şehirde bile büyük bir adamın asla olmadığından ve olmayacağından emindirler. Büyük bir adamın sıradan adı olan bir caddede yaşayacağını varsayamazlar; Yüce kişi, sokakları çok tuhaf isimlere sahip, evlerin çok tuhaf gördüğü ve herkesin tuhaf insanlar oldukları uzak bir ülkede yaşıyordur. Hatta büyük adamların hiç uyumadıklarını, yemek yemediklerini düşünürler; kanatları ya da böyle bir şeyleri vardır ve uçabilirler.

> Çok düşünülen her şeyin, en sonunda kuşkulu olduğu düşünülür.

Bu doğrudur, çünkü düşünceleri şişmeye neden olan şeyin etrafında dönmeye zorlanır; dolayısıyla o şişme kaynağının taşıyıcısıyla, düşüncesiyle karşılaştıklarında, doğal olarak düşünmeye başlarlar—ama mesele nasıl düşündükleridir.

> Tüm erdemlerin için seni cezalandırırlar. Yalnızca yüreklerinin derinliklerinde bağışlarlar—hatalarını.

Tabii Üstinsanın hatalar yaptığını görmek, sıradan adam için elbette büyük bir rahatlamadır. Bu işlerini hafifletir ve onlara, kendi şişmelerine tutunabilecekleri bir ip sağlar.

> Sen nazik ve dürüst olduğun için dersin ki; "Bu küçük varlıklar suçsuzdur." Fakat onların kısıtlı ruhları şöyle düşünür: "Bütün yüce varlıklar suçlanabilir."

Bu, kulağa neredeyse grotesk geliyor, ancak büyük bir doğrudur. Ortaya çıkan tüm büyüklükler suçtur, çünkü sıradan insanı yok eder. Çünkü görünmez şeyler, kolektif insan için, bilinçdışı doğal varoluş için, işkence ve tahribat olmadan ortaya çıkamaz; bir şeyi var etmek için hep yok edip öldürürsünüz. Her ne yaparsanız yapın, bir önemi varsa, aynı anda yıkım olacak demektir. Bu, ateşi insanlığa getiren, Prometheus'un trajik suçudur. İnsanlık için çok büyük bir avantajdı, ancak onu tanrılardan çaldı ve tanrılar da rahatsız oldular. Dolayısıyla insanın yüceliğe sahip olduğu, yüceliğe eriştiği veya erişebileceği fikri, bir hırsızlıktır, çünkü bilinçdışından çalınmış ve insanın ulaşabileceği bir yere getirilmiştir. Ve o zaman sıradan adam çok tehlikeli bir durumdadır; arketipin çevresinde olmak şişmeye neden olur ve adam delirir: bütün dünyası delilikle dolar. Bu nedenle, böyle bir arketipik varlık mümkün olduğunca uzun bir süre engellenmelidir, çünkü dünyada sonsuz sıkıntılara neden olur. Tabii bu düşüncelerin yaratıcısı veya mucidi bile arketipler tarafından harekete geçirilir; tek fark, sinir sistemi o kadar hassastır ki, onu idrak etmeden geçemez. O görür, anlar. Yani herkes gibi aynı dezavantaja sahip değildir, ama doğal olarak böyle bir düşünceden çıkan yıkıcı etkilerden sorumlu tutulur.

> Sen onlara şefkatli davransan bile kendilerine hakaret ettiğini hissederler ve senin iyiliğine gizli kötülüklerle karşılık verirler.
>
> Sessiz gururun onların zevkine ters düşer; bir defa da uçarı olacak kadar alçakgönüllü olsan, mutlu olurlar.
>
> Biz bir adamda tanıdığımızı, onda uyandırırız da! Bu nedenle kendini küçüklerden sakın!
>
> Huzurunda kendilerini küçük hissederler ve alçaklıkları görünmez bir kin halinde, sana karşı yanıp tutuşur.
>
> Kendilerine yaklaştığın zaman hep nasıl sustuklarını ve kuvvetlerinin, sönen bir ateşin dumanı gibi kaybolduğunu görmedin mi?

Burada, sıradan insanlara yaklaştığı anda, şişmelerinin doğal olarak çöktüğü gözlemleniyor, çünkü değeri taşıdığı görülür hale gelir ve sıradan insanlar böylece, görünüşe bakılırsa sahip oldukları belli bir heyecanı veya itici gücü kaybederler: yüz doları kaybetmişlerdir. Çünkü ceplerinde taşıdıkları hayali yüz dolar aniden kaybolur ve sonra aslında onun yüz doları cebinde taşıdığını ve onu masaya koyabileceğini keşfederler. Bu yüzden herkes, onları bilinmeyen bir hile kullanarak soymuş ve tüm o değeri ceplerinden almış olduğunu düşünür. Doğal olarak ondan nefret ederler ve öçlerini alacaklardır. Elbette, onun yüz dolarının bile onun malı olmadığını, kredi olduğunu idrak etmezler; onun da varlığı diğerlerininki kadar azdır.

> Evet dostum, sen komşuların için bir vicdan azabısın; çünkü onlar sana layık değillerdir. Bu nedenle senden nefret ederler ve kanını emmek isterler.
>
> Komşuların daima zehirli sinekler olacaklardır. Sende yüce olan şey—o dahi daima daha zehirli ve daha sinek gibi yapacaktır.

Doğal olarak, ama harika biri olduğunu düşünmek hatasını yapar, onlardan biri olduğunu görmemektedir. Yüz dolarını gösterdiğinde, "Bakın bende ne var, bu bana ait!" der—ve bu bir yalandır. Orada onları aldatır. Dolayısıyla Nietzsche çıkıp da "Bu benim fikrim, ben Üstinsanla özdeşim" dediği zaman yazgısını hak etmektedir: gerçekten kendisi olmayan bir şeyle özdeşleşmiştir. Ama bu, doğaldır—kim olsa böyle davranır ve herkes, bir fikri olan kişinin onunla özdeşleşmesini bekler. Örneğin hiçbir sıradan insan, birinci sınıf bir tenorun yüce bir insandan başka bir şey olabileceğini varsaymaz; hatta çok yüksek tonlara çıktığı için harika bir karaktere sahip olması gerektiğini bile düşünebilirler. Bütün genç kızlar, onun yüksek tonlarıyla birlikte yüksekler-de olduğunu düşünerek ona aşık olurlar. Sonra tabii ki, sesini kaybettiğinde, onunla özdeşleşecek kadar aptalsa, kendisi de tamamen kaybolmuş demektir. Tenorlar nerede? Onları fenerlerle aramalısınız. Büyük yosmalar, çok güzel kadınlar gibi: güzellikleri gittiğinde nerede olurlar? Yüzleri pörsüdüğünde tamamen kaybolurlar, çünkü yüzün arkasında hiçbir şey olmamıştır. Cleo de Mérode veya La Belle Otero neredediir?[9] Kaybolmuşlardır. Belki La Belle Otero şimdi Frau Meier olmuştur ve bir yerde, arka bahçesinde yaşamaktadır. Böylece, sineklerden gelen tüm zehir, o yüz doların görünürdeki sahibinin şişmesinden kaynaklanmaktadır.

> Dostum yalnızlığına kaç—oraya, sert ve güçlü bir rüzgârın estiği yere. Senin kısmetin, sinek kovalayıcılığı değildir.

Bu tavsiyede olumlu bir şey vardır; orada kendisinin yücelik olmadığını anlaması için bir şansı olurdu. Ama sıradan insanlara benzediğini ve bunu da anlaması gerektiğini asla idrak edemeyecekti. Örneğin eğer gerçekten bir bilge olsaydı, kendi kendine şöyle derdi: "Sokağa çık, küçük insanlara git, onlardan biri ol ve bak, bunun ne kadar hoşuna gideceğini, bu kadar küçük bir şey olmaktan ne kadar hoşnut olacağını gör. Bu, senin kendindir." Ve böylece kendi yüceliği olmadığını öğrenecekti. Ya da "Küçük insanlardan uzaklaş ve dağın uçsuz bucaksızlığında kaybol; o büyüklükle özdeşleşemeyeceğini göreceksin ve böylece o yücelik olmadığını öğreneceksin." Çünkü onu idrak etmenin iki yolu vardır. Ama arzulamak, arkadaşlara ve tanınmaya, etkili olmaya falan hasret duymak için yalnızlıkta kaybolmanın bir yararı yoktur. O zaman kişi asla kendi yüceliği olmadığını idrak etmez.

---

[9] Cleo de Mérode (1875-1966), Fransız dansçı ve La Belle Otero (1868-1965), "son büyük odalık" olarak tanınan bir İspanyol.

Mrs. Sigg: Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum: "Biz bir adamda tanıdığımızı, onda uyandırırız da."

Prof. Jung: Eh, bir insanda bir şeyi algıladığınız zaman aynı anda bunun onda tezahür etmesine neden olduğunuz da büyük bir doğrudur. Bir insanda belli bir nitelik gördüğünüzde, bu bir çeşit sezgidir ve önemsiz bir gerçeklik değildir: onu etkiler. Birinin sizinle ilgili kötü bir sezgisi varsa, farketmeden hissedersiniz; baskılandığınızı hissedersiniz, çünkü sezgi, bilinçdışı yoluyla gelen bir gerçekliktir. Sezginin nasıl geldiğini bilmeyiz, ama her zaman bilinçdışıyla bir ilgisi vardır; çünkü bilinçdışı ikinizde de olduğundan, ondan isabet alırsınız. Kesinlikle size sızacaktır ve olumlu veya olumsuz etkilenmeniz sezginin karakterine bağlıdır. Eğer birisinin belirli bir düşünceye sahip olduğunuza dair bir sezgisi varsa, muhtemelen bu düşünceyi düşünmenize neden olur. Önsezi, sempatik sistem aracılığıyla çalışıyor gibi görünür ve yarı-bilinçdışı bir işlev olarak, sezgiler aynı anda sezgi nesnesinde de bir bilinçdışı etkiyi ortaya çıkarır. Sezgisellerle uğraşırken, bir şeyi omurganıza, omuriliğinize ateşlenmiş gibi sezdiklerini fark edersiniz ve ancak sonra size ait olmadığını idrak etseniz bile bunu düşündüğünüzü itiraf etmeniz gerekir.

Çok ilginç örnekler vardır. Mesela, bazı satış elemanları gözlerinizden ne istediğinizi okurlar; en şaşılası eşyaları satın alırsınız ve sonrasında hangi lanet sebeple aldığınızı, kimin aldırdığını anlayamazsınız! Ve Doğu büyücüleri size öyle şeyler söylerler ki, saf saf tuzaklarına düşersiniz. Bir büyücü bunu benimle bir kez denedi ve tuzağına düştüm; öyle inanılmaz bir sezgiye sahipti ki, beynimdeki bir hücreyi bükebildi. Ünlü ip numarası bu şekilde yapılır; bu bir tür yansıtmadır. Hindistan'daki bir garnizonda ip numarasını yapan bir büyücü hakkında bir hikaye duydum, tüm subaylar ve askerler çevresinde toplanmıştı. Ve olay çoktan en civcivli yerindeyken, geç kalan bir başka adam gösteriyi izlemeye geldi. Havaya, o ipe tırmanan çocuğa bakan adamların yanına geldi, ama orada hiçbir şey görmedi. O yalnızca oğlanın büyücünün yanında durduğunu, ipin yerde serili olduğunu gördü, tam bağırmaya başlayacaktı ki büyücü onu farketti ve, "Şu adama bakın, kafası yok!" dedi. Ve o da baktı ve adamın başı yoktu, o anda içeri alınmıştı—ve işte ip yerindeydi ve oğlan ona tırmanıyordu. Büyücü elbette adamın dairede olmadığını görmüştü ve onu yerine koyması gerekmişti ve koymuştu. Sezgi, bazı durumlarda böyle çalışır.

Sonrasında besbelli size ait olmadığını hissettiğiniz bazı düşüncelerinizin olduğunu çok net bir şekilde gözlemleyebilirsiniz: size bir şey bulaştırılmıştır. İnsan buna büyü diyor, ama bu yalnızca bilinçdışı yoluyla, diğer üç işlevin—algılama, düşünme ve duygulanım—bilinçteymiş gibi hareket etmesinden oluşan bir etkidir; ama sezgi, herkesle bir olduğunuz derin bilinçdışında yol alır. Dolayısıyla böyle bir şey olduğunda, herkes uyanır. Koltuğumun üzerinde hareket edersem rahatsız olmazsınız, ancak üzerinde oturduğunuz toprak sarsılırsa, bir deprem hissedersiniz ve rahatsız olursunuz. Sezgi, zeminden geçen ve herkesi sallayan bir şey gibidir. Bu, zihinsel enfeksiyonların önemli kaynaklarından

biridir ve buna karşı herhangi bir savunma yoktur; etkiyi baskılayamazsınız, gerçekleşecektir. Yapabileceğiniz tek şey, bu düşünce ya da etki ya da duygunun gerçekten sizin olup olmadığına mümkün olan en kısa sürede karar vermektir. Ama çoğu insanın yaptığı gibi, olduğu gibi bırakırsanız—bir tür ahlaki tembellikten bırakırsınız—bir enfeksiyona maruz kalırsınız. Sizi boynundan yakalar.

Analist özellikle hoşnutsuz bir *katılım* içindedir; kendi akıl sağlığı uğruna, zihinsel enfeksiyonlardan kaçınmak için her gün hastalarının sezgilerinden kendilerini temizlemek zorundadırlar. Bir şeylerin devam etmesine izin verirseniz, birikimleri sonunda şişmeye neden olur; bir gün yakında sizi bir deliğe düşürecek olan kocaman bir şişmeyle uyanırsınız. Analistlerin çok dikkatli olmaları gerekir. Nietzsche elbette bu konumda değildir: yüceliğiyle naif bir özdeşlik içindedir. Ve onun gibi insanlar onun zehir dozlarını zevkle yutar. Bunlar bir tür morfinman veya alkoliktir, ama zihinsel türünden, mutlu durumlarını korumak için yaparlar. Bir şişme, harika bir şeydir: yeryüzünden havalanıp, aşağıdaki kitlelere iyicil bir biçimde bakarak göklerde uçarsınız.

SEMİNER II

23 Ekim 1935

Prof. Jung:
Şimdi "İffet" başlıklı bölüme geliyoruz.

> Ormanı severim. Şehirlerde yaşamak kötüdür; oralarda şehvet düşkünü çok var!

Bu bölümün başlığından anlaşıldığı gibi Nietzsche şimdi cinsellikten söz edecek. Geçen dönem burada bulunmayanlar için tekrar etmeliyim ki bölümler bir dizi imgeden oluşuyor. Belli bir resim ya da bir düşünce—bir düşünce resmi—ile başlar ve sonra, bölümün sonuna doğru, genellikle yeni bir resim olasılığına ulaşır; bir sonraki bölümün içeriğini oluşturacak yeni bir sorunsala açılır. Dolayısıyla *Zerdüşt*'ün tamamı bir resim dizisidir, her biri bir sorun, hepsi bir mantıksal dip akıntısı içinde birbiriyle bağlantılı. Daha önce "Pazaryerindeki Sinekler" ile ilgilendik. Şimdi, sizce Nietzsche bu bölümde iffet konusuna nasıl gelmiş olabilir?

Mrs. Crowley: Son konuşmanızda onun kurbağa rüyasından söz ediyordunuz.

Prof. Jung: Evet, elinde bir kurbağanın oturduğunu ve güzel sistemini bozduğunu kurduğu rüyada kesinlikle bir ipucu var. Ancak kurbağalar enfeksiyonuyla ilgiliydi ve bu tek başına bu bölümde neden geldiğini açıklamaz.

Mrs. Baumann: O enfeksiyondan kaçmak için insanlardan kaçtığını düşünmüştüm—yalnızlıkta iffet bulmak ve kurbağadan kaçınmak için.

Mrs. Crowley: Bence enfeksiyondan kaçmak için değildi, daha ziyade diğer insanların varlığı onu bu konuda daha bilinçli hale getirmişti.

Prof. Jung: Kendine özgü duyarlılığının kişisel sebeplerinden biri de, yazdıklarının sifilitik enfeksiyonuyla bir şekilde işaretlenmiş olduğu duygusu da

olabilir; bu muhtemelen ona bir miktar özbilinç verecektir. Ya da tabii bunun yerine, onu insanlığın alt tabakaları ile bağdaştırıyor olabilir; insanlar çoğunlukla böyle bir enfeksiyon nedeniyle özbilinçli olmazlar. Ancak Nietzsche'nin muazzam duyarlı yapısında, bunun etkisinin olması beklenebilir. Ama Nietzsche'yi bu yeni yöne götürmesi için "Pazar Yerindeki Sinekler"le ilgili tam olarak nasıl bir sorunsalın ortaya çıktığını bilmeliyiz. Eski bölümdeki gelişme hangi ölçüde onu iffet üzerine bir bölümün izlemesini gerekli kılabilir? Mrs. Baumann zaten bir şeye değindi.

Dr. Bertine: Pazaryeri kolektifin yeridir ve cinsellik, kolektifin bağıdır; kolektifliği reddediyor ve bu nedenle, onun bağlayıcılığını da reddediyor.

Mrs. Fierz: Bu, alt insandan bir kaçıştır.

Prof. Jung: Evet, öyle de denebilir. Çünkü sinekler, küçük varlıkların olağanüstü bir kolektifliği anlamına gelir ve Nietzsche sıradan insanlardan, tek üstünlüğü dikkate değer bir doğurganlık olan bir haşerat türü olarak söz etmekten asla yorulmaz; Onlara verdiği tek nitelik, çok, çok sayıda haşarat olmalarıdır. Yani kendini dışlar, o, o korkunç kalabalığın üstesinden gelen bir Üstinsandır. Bu, sona doğru Zerdüşt "en çirkin insanı" reddettiğinde daha da açık bir şekilde görünür. Büyümeyi sağlayan en çirkin adamdır, alt insan, içgüdüsel kolektif varlıktır ve tam olarak en çok nefret ettiği şey budur. Çünkü sıradan kolektif insan katmanından kendi yükseltmek için insanın, insanüstü bir yüksekliğe ulaşmanız gerekir ve insan nasıl insanın üstünde olabilir? Yaşayan bir insan olduğu ölçüde o, sadece bir insandır. O halde böyle bir durumda neyin izlemesi kaçınılmazdır?

Miss Hannah: Bir şişmenin.

Prof. Jung: Zaten şişmesi var—bu yüzden havada bir balon gibi zıplıyor. İnsanın yükselmek için şişmeye gerek duyar ve o şişme sayesinde göklerde kalabilir. Ama o zaman böyle bir insanın zihinsel durumu nedir?

Mr. Allemann: Paramparça olur.

Prof. Jung: Patlayabilir, ama o zaman şizofreni olurdu.

Prof. Fierz: Nevrotik olur.

Prof. Jung: Nietzsche elbette nevrotikti, ancak böyle bir vakanın rüyalarını analiz ederseniz, üst durumda yeryüzünün üzerinde asılı halde ne bulursunuz?

Mrs. Crowley: Yeryüzü sorunları yükselmektedir.

Prof. Jung: Muhtemelen yeryüzü sorunlarını bulursunuz, yeryüzü adamı, kurşun gibi ağır, en düşük şeylerle mutlak bir biçimde özdeştir. Ve aynı insan olduğu için, ikisi arasında bir bağ olması gerekir. Ve bu bağ nedir? Bağlantı, beden, alt adam ve yukarıdaki balonun arasındaki göbekbağı neredediir?

Mrs. Fierz: Çatışma mı?

Prof. Jung: Ama çatışma ne olacaktır? *Zerdüşt*'ün sonunda yorumu çok güzel bulursunuz. Çünkü bunun bir kendi analizi olduğu ortaya çıkar.

Miss Taylor: Cinselliğin kendisi değil mi? Bu bir tür bağ olarak işlev görür, çünkü çok derindir.

Prof. Jung: Evet, alt adam, bir balonla uçup giden kısmından yoksun bırakılınca, yalnızca içgüdülerine kalır ve bu yüzden, yalnızca alçaltılmış bir cinselliği ifade edebiliyordu. Elbette cinsellik ille de aşağılık değildir, ama bu durumda daha düşüktür, çünkü yüksek kısım gitmiştir ve altta olup bitenler hakkında hiçbir şey bilmemektedir; bu nedenle alt insanın ifadesi olarak çok aşağı bir cinsellik devam eder. Ve bulutların içindeki adamda bununla ilgili hisleri vardır, çünkü bu gerçekten onu alt insanla bağlar ve karşılık gelen direnci hisseder. Ancak bu direniş, alt erkeğin cinselliğine karşıdır, yalnızca çatışma yoluyla oluşan bir bağdır. Alt adam şehvetli bir cinselliğe sahipse, bulutların içindeki adam buna karşılık gelen, şehvetli bir direnç gösterir.[1]

Gördüğünüz gibi, bir insandan veya bir şeyden nefret etmeniz ya da sevmeniz, doğal psikolojide tamamen aynıdır. Tabii bir şey sevip sevmemeniz insan için dünyanın farkını yaratır, ama psikolojide farketmez; bir şeye sevgiyle olduğu kadar, nefretle de bağlı olabilirsiniz, nefretle bazen daha da fazla, çünkü insanlardaki kötü nitelikler, iyi olanlardan daha güçlüdür. İnsanın gerçek gücü, gücünde değildir—zayıflığındadır, çünkü zayıflık en büyük güçten çok daha güçlüdür.[2] Dolayısıyla Nietzsche, alt insandan uzak kalabilmek için yüksek dağları sever ve bu nedenle şehvetlisi çok olan şehirlerde yaşamanın kötü olduğunu söyler, ama kendi sıradan adamı kasabanın en kötü bölgelerindendir.

> Bir katilin eline düşmek, şehvetli bir kadının rüyasına girmekten daha iyi değil midir?

İşte buyrun! Kasabalarda bile değil, şehvetli bir kadının rüyalarında yaşıyor. Şimdi, kim bu ünlü şehvetli kadın?

Mrs. Fierz: Animası.

Prof. Jung: Elbette, çünkü o, onu her zaman balondan aşağı inip alt insana bakması için ikna etmeye çalıştı; böyle bir durumda öyle bir şehvet bekleyebilirsiniz. Daha sonra, o animaya hitaben bir ilahi de buluyoruz. Ve delirdiğinde çok saygın kız kardeşinin yakmaktan başka çare bulamayacağı kadar kaba bir sürü erotik şey yazdı. Cinsel fantezilerle dolu oluğunu kesinlikle biliyoruz ve arkadaşlarına yazdığı mektuplarında da oldukça kaba imalar var. Her zaman olduğu gibi, birisi bir balonla yükseldiğinde, animası tabii ki gölge tarafta, içindeki alt insanda kalır: hatta kadın o gölgesiyle özdeşleşmiş adamla evlidir bile.

Çünkü çok yüksekte ve doğal olarak düşme tehlikesi yüksek ve o zaman o korkunç yaratığın, gölgenin karısı olan şehvetli kadının, animanın rüyalarına inecektir. Ancak bir gölgesi olduğunu bilmez, çünkü bedenini kaybetmiştir; o bir hayalettir ve hayaletlerin gölgesi olmaz. Bu yüzden doğal olarak, aşağıdaki o dokunuşunu hissettiği kadının, onunla hiçbir ilgisi olmayan yabancı bir ka-

---

[1] Jung'un, "Hiçbir şey cinsellik düşkünü bir tinsellikten daha tiksindirici değildir; o da kaba şehvet kadar nahoştur" (TE 17, par. 336) ifadesiyle karşılaştırın.

[2] Bu görünürdeki çelişkiyi desteklemek için Jung sık sık *I Ching*'deki, Yang'ın saldırgan gücünden Yin'in edilgen, su gibi gücüne yönelik hareketten söz ederdi.

dın olduğunu düşünüyor; o belki de birisinin karısıdır. Kendisini gölgesinde tanımadığı için o yansıtılmış ve onunla hiçbir ilgisi yok. Ama yine de dokunuşunu hissediyor. Dolayısıyla her zaman iki şeyi, yukarıdakini ve aşağıdakini birbirine bağlayan tam olarak cinsellik veya cinsellikle ilgili çatışma değildir: bu animadır. Ancak anima çatışma anlamına gelir. Bu nedenle kadın her zaman paradoksal bir varlık olarak temsil edilir; çoğu kez üst ve alt halinde, ikiye bölünmüş olarak, aydınlık ve karanlık bir anima olarak görünür. Ve bu o kadar gerçektir ki, erkekler buna göre aşık olurlar; aydınlık animalara ve karanlık animalara aşık olurlar ve bunlar gerçeklik sahnesinde gerçek kadınlar olarak görünürler. Nietzsche, bu korkunç kadınların eşit derecede kötü erkeklerle bağlantılı olduğunu fark ettiğinde şunları söylüyor:

> Ve şu erkeklere de bakın ...

Bunun onun gölgesi olduğunu aklınızda bulundurun, ki bu da pazardaki bütün diğer sineklere benzer!

> gözleri her şeyi söyler—dünyada bir kadınla yatmaktan daha iyi bir şey bilmezler.

Bu gölgesinin aşağılık cinselliğidir, ama sırf bir balonla gittiği için aşağılıktır; aşağıda kalmış olsa öyle olmazdı. Çünkü insan neyse cinsellik her zaman odur, insandan kopuk, başlıbaşına bir şey değildir. Bu insanlıkta bir etkinliktir ve her zaman kişi neyse odur.

> Ruhlarının dibinde pislik vardır! Ve pisliklerinde hâlâ tin varsa, ne yazık!

Kesinlikle. Zihni balonla uzaklaştı, bu yüzden doğal olarak pislikte zihin yok; zihin orada olsaydı pislik olmaz, insana yakışır bir beden olurdu.

> Hiç olmazsa hayvan olarak mükemmel olsaydınız! Ama hayvan olmak için masum olmak gerekir.

Bu kesinlikle doğrudur. Bir hayvan olsa, tamamen bilinçdışı olurdu; bir zihni olmazdı ve balonla gitme şansı olmazdı. Elbette bir zihniniz varsa onunla özdeşleşmek istersiniz, çünkü bilinç öyle özerk bir sistemdir ki neredeyse kendinizi de ona dahil edebilirsiniz; belirli bir miktarda otoerotizma ile kendinizi dahil *edebilir*, çevrenizdeki koşullara karşı kendinizi savunabilir ve kendinizle özdeşleştiğiniz ve her an uçabileceğiniz ölçüde kendinizi bilincinize kilitleyebilirsiniz. Gördüğünüz gibi, bu bilinç özerkliği harika bir değerdir; o olmasa, irademiz olmazdı. İrade gücü, bilinç özerkliğinin ifadesidir: seçim yapabilirsiniz; aksi halde seçme özgürlüğü yoktur. Özgür iradeniz olabilir—çevresel koşullardan bağımsız olarak—ama bilinciniz özerk olduğu ölçüde. Dolayısıyla bilincin kendisini temelden ayırabilmesi, çok uzağa gitmediği sürece bir dezavantaj değildir. Bu hatta özgür iradenin varlığı için gerekli bir koşuldur; bilinç

belirli koşullarda ayrılabilir olduğu ölçüde özgür irademiz vardır. Şimdi, özgür irade muhakkak ki etiğin temelidir; etik bir tutum sadece, bilinç ayrılabilir veya özerk olduğu ölçüde mümkündür.

Ama çok ileri giderseniz, hayal gücünüzü, bilincin özerkliğini artırırsanız, çok fazla sorumluluk üstlenerek bir balon gibi yükselirsiniz. Takip ediyor olsanız, yaşamınızın gerçek temelini oluşturan doğal yasalar üzerinde zafer kazanabileceğini düşünürsünüz; insanın sorumluluğunun olmadığı, sorumluluk kabul etmemesi gereken şeylerle ilgili sorumluluğunu arttırırsınız ve bulutların üstüne çıkarsınız. O zaman Nietzsche'ninki gibi bir durumla karşı karşıya kalırsınız. Stratosferden aşağıya hangi lanetleri haykırırsa haykırsın, sadece kendisini lanetler. Orada birbiriyle yatan pis canavarlar onun öteki tarafıdır; o haşaratı Üstinsanın bilincinden çıkarmıştır ve kendisini onun çok üstünde görmektedir. Ama bundan çok uzaktadır, çünkü bunu kimse yapamaz. Burada kendisinden kuşkulanır. Diyor ki:

> Duygularınızı öldürmenizi mi önereyim? Duygularınızda masumiyet öneriyorum.
>
> Size iffet mi önereyim? ? İffet bazıları için bir erdemdir, ama birçokları için hemen hemen bir günahtır.

Bulutların arasından ne kadar iyi öğüt verebileceğini görüyorsunuz—uzaktan.

> Bunlar kendilerini tutarlar: ama o şehvet köpeği yaptıkları her şeyde kıskançlıkla sırıtır.
>
> Erdemlerinin zirvesine ve soğuk zekâlarına kadar onları bu hayvan ve onun huzursuzlukları izler.

Dediğimizi tam olarak doğruluyor.

> Ve şehvet köpeği, kendisinden biraz et esirgendiği zaman, bir parça tin için dilenmesini nasıl biliyor!
>
> Siz trajedileri ve kalp burkan şeyleri mi seversiniz? Ama ben sizdeki şehvet köpeğine güvenmem.
>
> Gözleriniz fazla zalimdir ve sıkıntı içinde olanlara iffetsizce bakarsınız. Şehvetiniz kıyafet değiştirerek hemcinsine acıma ismini almadı mı?

Aşağıdaki zavallı haşarata yönelik bu uyarı ya da teşvikle, kendi psikolojisini ortaya koyuyor; tüm bunlar onun içinde gerçekleşmektedir. Zalim gözler onun kendi gözleridir, çünkü zihnin soğuğundan konuşmaktadır, gözetlemektedir. Ve o "sıkıntı içinde olanlara iffetsizce bakarsınız" dizesine gelince, acaba büyük bir sıkıntı çeken kimdir? Zavallı sinir sistemini üzebilecek her şeyden kaçınarak kendine acıyan ve iyi bakan kim?

> Ayrıca size şu meseli de veririm. Şeytanlarını kovmak isterken kendileri domuzlara karışanlar az değildir.

Bu çok genel ve çok büyük bir gerçektir. Başkalarına iyi öğütler vermeye, onları kurtarmaya veya onlara yardım etmeye çalışan birçok insan vardır, sonunda çamurda boğulurlar; en sonunda burası, acıma, merhamet ve anlayış kılığına girmiş olarak aslında yolunu tuttukları yerdir. Ve Nietzsche'nin de kendi yazgısıdır. *Zerdüşt*'ün sonunda, çılgınlığının ortaya çıktığı sırada gösterdiği patolojik erotizmanın çizgisinde olan pasajlara geliriz.

Mrs. Crowley: Eski bir Seminerde, bir kâhinin kendi deneyiminden konuşması için kolektif deneyime sahip olması gerektiğini söylediniz. Yani bu, doğal bir neden olabilir.

Prof. Jung: Öyle, ama kâhin farklı bir durum. Şu an kâhinden değil, Nietzsche kişisinin psikolojisinden söz ediyoruz. Çünkü ben kâhinin psikolojisinden söz etmeye cesaret etsem, Üstinsan olurdum. Bunu yapmam mümkün değildi. Kâhinin bir psikolojisi olduğundan bile kuşkuluyum—yalnızca insanın bir psikolojisi vardır.

Mrs. Crowley: Ama bu durumda, kâhin rolünü üstlendiğine göre, bu deneyimden geçmesi gerekir.

Prof. Jung: Ama o, Nietzsche'nin bir kâhin olarak psikolojisidir. Bir kâhinin psikolojisi olduğu ölçüde o deneyimi yaşayacaktır, muhakkak ki. Kâhin olduğunuzu varsayıyorsanız, o zaman bir balondasınız; tabii ki bir kâhin olmak onun özel balonudur. Onun balonu Zerdüşt'tür.

> İffet kime güç gelirse vazgeçmeli: olmaya ki bu, cehenneme giden bir yolu olsun—ruhun bataklığına ve şehvetine.
>
> Kirli şeylerden mi söz ediyorum? Yapacağım en kötü şey bu değildir.
>
> Anlayışlı kişi gerçeğin suyuna, kirli olduğu zaman değil, sığ olduğu zaman gönülsüzce girer.

Bu da büyük bir gerçek.

> Gerçekten doğuştan iffetli olanlar vardır; bunlar temiz kalplidirler ve sizden daha iyi ve daha sık gülerler.
>
> Onlar da iffete gülerler ve "iffet nedir?" diye sorarlar.
>
> İffet delilik değil midir? Ama bu delilik bize geldi, biz ona gitmedik.
>
> Biz bu konuğa barınak ve gönül verdik: şimdi bizimle oturuyor—istediği kadar kalsın!"—

İffetin ne olduğunu bilmeyenler bilge kişilerin Zerdüşt'ün kardeşleri oldukları açıktır; Zerdüşt de bunlardan biridir. Ve burada Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeş olduğu yeri görürüz; bu, Üstinsanın—böyle bir şey varsa—konuşma şeklidir. Yani bunun, kâhin Zerdüşt'ün konuşma şekli olduğunu söyleyebilirsiniz ve kâhin diye bir şey olduğu ölçüde bu şekilde konuşmasına ben izin veririm. Ama Nietzsche kişisinin konuştuğu ölçüde mesajı ne?

Prof. Reichstein: Söylediğiniz gibi, artık iffetinden bir şehvet oluşturuyor.

Prof. Jung: Eh, bunun üzerinde iffetin ne olduğunu soracak kadar duruyor. Bu, onun aslında böyle bir problemi yok demektir; neredeyse imkânsız olarak, dünyevi varlığına üstünlük demektir.

Dr. Bertine: Bu bedeninden ayrılmış bir ifadedir.

Prof. Jung: Tamamen ve dolayısıyla son derece ihtimal dışı. Elbette kâhin öyle konuşuyorsa, öyledir: bildiğiniz gibi, bir kâhinin söylediğine karşı herhangi bir argüman yoktur. Ama adam konuştuğu ölçüde basitçe nevrotiktir. Dolayısıyla kâhinle özdeşleşmemek için çok iyi bir neden var.

Bu bölümlerde oldukça hızlı bir şekilde ilerliyorum çünkü Nietzsche kişisinin psikolojisi açısından çok önemli olsalar da, bence özellikle ilginç de değiller. Şimdi "Dost" bölümüne geliyoruz:

> "Etrafımda daima biri fazla!" —böyle düşünür münzevi. "Her zaman bir kez bir olan—uzun vadede iki olur!"
>
> Ben ve kendim daima ciddi bir sohbetteyiz; bir dost olmadan nasıl dayanılırdı?
>
> Münzevinin dostu, daima üçüncüdür: üçüncü, iki kişi arasındaki konuşmanın derinlere dalmasını önleyen bir mantardır.
>
> Ah! Tüm münzeviler için çok fazla derinlikler vardır. Bu nedenle bir dosta ve onun yüksekliklerine özlem çekerler.

Şimdi, iffetten dostluğa nasıl geçti?

Mrs. Fierz: Saflık üzerine bölüm anima yönüydü ve şimdi de gölgenin yönü; o ve gölgesi sohbet ediyor.

Prof. Jung: Umduğumuz da budur.

Mrs. Fierz: Ama çok acı vericidir.

Prof. Jung: Evet, bu nedenle o sohbet gerçekleşmez.

Mrs. Fierz: Ve bu nedenle başka birine ihtiyacı var ve bu da *Puer Aeternus* olsa gerek.

Prof. Jung: Eh, evet, pek çok durumda. Gördüğünüz gibi, [kadın] onu, o berbat şeyler yapan aşağıdaki korkunç insanlarla bağlantılandıracak kadar kaba olduğu için animasıyla ilişkisini reddettiği çok açıktır. Ve anima ile reddedilen ilişki heteroseksüel olduğu için, geriye kalan homoseksüelliktir, böylece arkadaşı keşfeder. Ona gereken gerçek arkadaş doğal olarak kendi alt insanı olurdu ve sohbeti de onunla birlikte gerçekleşirdi; ama bu dışlanmış, dolayısıyla o daha da fazla bir insan ilişkisine gerek duyuyor ve bunu o arkadaşında bulmayı umuyor. Nietzsche, Engadine'de tamamen yalnız kaldığında, kendisini aniden iki kişi gibi hissettiği bir deneyim yaşamıştı—bu, o ve Zerdüşt'tü—ve bunun neredeyse bir arkadaşıyla konuşmak gibi olduğunu hissetmişti.[3]

---

[3] Nietzsche bazen kendisinden bir *doppelganger* [kardeş olmadığı halde ikiz olan] olarak söz eder: "Bu çifte deneyimler zinciri, birbirinden kopmuş gibi görünen iki dünyaya da erişim aracı, her ayrıntıyla eşdeğerini kendi doğamda buluyor—ben kendi kendimin tamamlayıcısıyım: görme yeteneğim olduğu gibi, ikinci görme yeteneğim de var [önsezi]. Ve belki üçüncü görme yeteneğim de vardır" (*Ecce Homo*, "Neden bu kadar Bilgeyim," bölüm 3). Ayrıca bkz. Peter Gast'a Mektup, 14 Ağustos 1881.

Ve şimdi "Ben ve kendim" diyor—önceki bir bölümden bildiğiniz gibi Zerdüşt özbenlik olarak—her zaman sıcak bir sohbetteler. "Ben ve kendim daima ciddi bir sohbetteyiz; bir dost olmadan nasıl dayanılırdı?" Münzevi için bir dost her zaman üçüncü olur, çünkü münzevi çifttir ve buna dayanamaz, bu yüzden insan bir arkadaşa gerek duyar; "üçüncü, iki kişi arasındaki konuşmanın derinlere dalmasını önleyen bir mantardır." Yani benlik bilinçten daha büyük olduğu için, doğal olarak insandan daha yüce olanın ebedi uçurumuna çekilir; kendi sohbetinin aracılığıyla ortadan kaybolur. Özbenlikle tam bir özdeşleşmeye düşer, bilinci korkunç bir şişmeye uğrar ve yeryüzüyle bağlantıları kurmak için hiçbir olanak yoktur. Bu, tamamen yalıtılmış ve doğal olarak tekrar yeryüzüyle bağlantı kurmaya çalışan bir adamın psikolojisidir. Ancak yeryüzüyle olan temas bednam ve zehirli olduğu için, ona dokunamaz ve gerekli bağlantı, derinliğe karşı yüksekleri temsil eden bir erkek arkadaş olacaktır. Özbenlik onu sonsuzluğun uçurumuna çekerdi, oysa bir arkadaş onu yüzeyin gerçekliğinde tutar.

> Başkalarına olan inancımız, kendimizde neye inanmak istediğimizi açığa çıkarır. Bir dosta olan özlemimiz, bizi ele verir.
>
> Sıklıkla sevgimizle yalnızca kıskançlığı aşmak isteriz. Sıklıkla saldırırız ve düşmanlar ediniriz, incinebilir olduğumuzu gizlemek için.

Burada bir arkadaşla olabilecek son derece tuhaf bir ilişkiden söz ediyor, ki bu birçok nevroz içeren bir sistem. Siz ne düşünüyorsunuz?

Prof. Reichstein: Bence Nietzsche, arkadaş edinme yeteneğinden yoksun ve bu yüzden sözü böyle dolandırıyor.

Prof. Jung: Evet, besbelli fantastik bir arkadaş yaratmaya çalışıyor, ona göre olması gereken arkadaşı. Doğal olarak, tarif etmiş olduğumuz koşuldaysa, hayal ettiği arkadaşa gerek duyacaktır. Ama bu koşullarda hiçbir insan onun arkadaşı olamaz; bu neredeyse imkânsızdır. Kimse dublöre de uyum sağlayamaz ve Nietzsche'nin bu açıdan iki yönü vardır: o kendisidir ve özbenlikle özdeşleşmiştir—bir yanda acınası mağdur, diğer yanda çok tuhaf bir kâhin. Dünyevi, normal bir adam böyle bir koşula nasıl uyum sağlayabilir? Gerçek bir adamın ortaya çıktığını varsayalım, onun başına ne gelecektir? Nietzsche'nin bir arkadaşı vardı, onun hakkında bir şey biliyor musunuz?

Prof. Fierz: Peter Gast.

Miss Wolff: Peter Gast önemsiz biriydi. Nietzsche, arkadaşı olarak kendisine denk birini kabul edemezdi; o sadece yalnız kalması gereken bir insandı. Eğer böyle bir arkadaşı olsaydı, derhal rakibi olurdu, fazlasıyla rekabet temelindeydi.

Prof. Jung: Peter Gast ile dostluk oldukça mutsuz bir öyküydü. Peter Gast korkunç biçimde boşaltıldığını hissetti ve bunu aşırı derecede zor buldu, doğrudan Nietzsche'yle uğraşmak zorunda kalan herkes bunu zor buluyordu. Nietzsche hakkındaki o küçük anekdotu hatırlayabilirsiniz; bir zamanlar Basel'deki dersinde İtalya'yla ilgili çok hevesle konuşurken seyircilerindeki gençlerden birinin gözünü yakaladı ve Nietzsche anında onun bir arkadaş olduğunu hayal etti.

Konuşmadan sonra ona "İtalya'ya birlikte gideceğiz!" dedi. Ama genç adamın parası yoktu ve doğal olarak boş cebini düşünüyordu. "Ama Herr Profesör!" diye kekeledi ve o zaman dünyanın dibi çıktı ve Nietzsche tiksinerek uzaklaştı. Nietzsche budur. Gerçeği, zavallı öğrencinin İtalya'ya bir gezi yapmak için gerekli paraya sahip olmadığını düşünmedi ve elbette onun masraflarını ödemek aklından geçmezdi. Genç adam "Evet, ben sizinle geliyorum" demiş olsaydı, Nietzsche elbette, adamın bunun için hiç parası olmadığını düşünmeden sevinirdi; gördüğünüz gibi, o anda kendini ortaya koyan gerçek, onu tamamen soğutmak için yeterliydi ve adam onun için yok hükmünde kaydedilmiş oldu. Onun arkadaşlığı bu kadardı. Arkadaş varolmalı, sonra doğru anda yok olmalı, sonra da tekrar orada olmalı—Nietzsche'nin kendisinden beklediği tam da buydu ve tabii, bu özbenlikle özdeş olmanın kaçınılmaz sonucudur.

> "Hiç olmazsa benim düşmanım ol!"—dostluk dilenmeye cesaret edemeyen gerçek saygınlık böyle der.
>
> Bir dosta sahip olmayı isteyen, onun uğrunda savaşı göze almalı: ve savaş yapabilmek için düşman olmayı *bilmeli*.
>
> Dostundaki düşmana da saygı göstermeli. Dostuna, kendisine ulaşmadan yanaşabilir misin?
>
> İnsan dostunda en iyi düşmanını bulmalı. Ona karşı koyduğun zaman kalbinle ona en yakın olmalısın.

Bu kesinlikle çok akıllıca ve bir bakıma çok doğrudur, ancak yine aşırı yüksek bir gerçektir. O kadar abartılı ve paradoksaldir ki insan duygularından oluşan bir atmosferde inanılamaz; sıradan duygu böyle bir gerilime dayanmaz. Aşırı duygulanmış olması nedeniyle bu muazzam derecede abartılıdır.

> Dostunun karşısında çıplak olmak ister misin? Olduğun gibi görünmen; dostunu şereflendirmez mi? Ama o seni bunun için şeytana havale etmek ister!

Son derece doğru. İnsan sırf nezaket icabı kendisini olduğu gibi göstermemelidir; bu daima pervasızca ve şok edicidir. Elbette burada tam ne olduğunu *kastetmiyor*, çünkü her zaman iki taraf vardır; her şeyin iki yönü vardır—insan yalnızca en kötü taraftan oluşmaz. Ama kendinizi olduğu gibi göstermeyi bir ideal haline getirirseniz, kesinlikle kötü şeyleri gösterirsiniz, iyi şeyleri değil, çünkü kendinizi göstermenin, olumsuz bir şey göstermek anlamına gelmesi gerektiğine derinden inanmışsınız. Oysa kendinizi gerçekten olduğunuz gibi göstermek, iki tarafı da göstermek demektir; biri diğerini hafifletir, iki şey bir aradadır; o zaman arkadaşlığın ancak kim olduğunuzu ve ne olduğunuzu gösterdiğinizde mümkün olduğunu söyleyebilirsiniz. "Giyinmemiş gezmek" gibi terimleri asla kullanmamalısınız, çünkü bu çıplak demektir, çirkin olduğunuz varsayılmıştır, ki bu doğru değildir. Bir adam giyimli değilken çirkin değildir, oldukça güzel olabilir ya da en azından o kadar kötü de, çok iyi de değildir. An-

cak her iki yön de birbirinden koparsa, bir bölüm cennette, diğeri cehennemde kalırsa, doğal olarak cehennemde olan tarafı göstermelisiniz, ki bu da elbette kötü bir taraf olacaktır. Bu nedenle, Nietzsche, arkadaşından kendini gizlemek için çok dikkatli olman gerektiğini söylüyor. Sonradan şöyle hissediyor—bu çok önemlidir:

> Kendini gizlemeyen, şok eder: çıplaklıktan ürkmek için o kadar çok nedeniniz var ki! Evet, eğer Tanrı olsaydınız, o zaman elbiselerinizden utanabilirdiniz.

Kendini Üstinsan olarak gösterebilirse tabii ki kabul edilebilir, çok hoş olacağını düşünüyor, çünkü bu, Tanrı'nın tarafıdır; ama biz Tanrı olmadığımız için, aşağılık tarafımızı gösteririz, ki bu durumda fazlasıyla aşağılıktır. Bu yüzden doğal olarak onu göstermemesi akılcıdır.

> Dostun için ne kadar süslensen azdır; çünkü sen onun için bir ok ve Üstinsana duyulan özlem olacaksın.

Almanca metin özellikle karakteristiktir: *Du kannst dich für deinem Freund nicht schon genug putzen.* Çünkü *sich putzen* ifadesini bir erkek için hiç kullanmayız; sadece bir kadın kendini *putzt* edebilir—saçlarını yapıp, kulağının arkasına bir çiçek iliştirdiği, mücevher taktığı ve güzel bir kostüm vb giydiği zaman.[4] Dolayısıyla Nietzsche'nin aklında besbelli kadınsı türden bir erkek vardır—arkadaşına duyusal olarak hitap etmek için boyanan, hatta dudaklarına ve yanaklarına ruj süren, rahatlıkla homoseksüel diyebileceğimiz biri. Burada Nietzsche'nin çok kesin bir şekilde animayla özdeş olduğunu görüyoruz; bu, onun ağzından konuşan animadır, bir erkeğin değil, kesinlikle kadınsı bir konuşma şeklidir. Kendisini arkadaşı için süslemek fikri gerçek bir erkeğin aklından asla geçmeyen bir düşüncedir. "Onun için bir ok ve Üstinsana duyulan özlem olacaksın" demek, o sanki Üstinsanmış gibi görünmek amacıyla arkadaşı için süsleneceği ve arkadaşında da bulutların üstünde olmak isteğini teşvik edeceği anlamına gelir, böylece gölge tarafından rahatsız edilmeyeceklerdir. Bu elbette bir dakikalığına bile mümkün olmayacak, tamamen gerçekdışı bir ilişki olacaktır; bir dakika sonra başka bir şey olur ve yeryüzüne inerlerdi.

> Dostunu uyurken hiç gördün mü—nasıl göründüğünü bilmek için? Dostunun çehresi çoğunlukla nasıldır? O senin kendi çehrendir, pürüzlü ve kusurlu bir aynada.

Bu durumda onu uyurken görmemek daha iyi olur diyebiliriz.

---

4 Hollingdale de, Common gibi, *putzen* için "süsleme" kullanmıştır. Kaufmann ise "kendinize çeki düzen verin" demiştir.

Dostunu uyurken gördün mü? Dostunun görünümü sana dehşet vermedi mi? Ah dostum, insan aşılması gereken bir şeydir.

Dost, sezmek ve susmakta usta olmalı: her şeyi görmek istememelisin.

İşte onun koşulları ve beklentileri. Arkadaş sıradan bir arkadaş olamaz, sezmekte usta olmalı ve Nietzsche'nin kendisinden beklediklerini önceden bilmelidir. "Susmakta usta olmalı," elbette yanlış zamanda konuşmamalı, asla hoş olmayan bir şey söylememelidir.

Dostunun uyanıkken ne yaptığını rüyan ortaya çıkaracaktır.

Bunun anlamı, insanın en iyi halindeyken onu düşlemesi gerektiğidir, başka zaman değil.

Merhametin sezişin olmalı: ki önce dostunun merhamet isteyip istemediğini bilesin. O, belki de sendeki keskin gözü ve sonsuz bakışı seviyor.

Bu, yine ebedi kişidir; dostluk sadece onun iyiliği için olmalıdır.

Dostuna olan merhametin sert bir kabuk altında saklansın; bir dişin bu kabuğu ısırırken kırılmalı. O böyle tatlanır ve nefisleşir.

Bir başka korkunç abartma.Arkadaşlarınıza hep sert kabuğu gösterirseniz, neden size karşı arkadaşlık hissetsinler ki? Size dişlerini kaybetmek için gelmezler.

Dostun için temiz hava, yalnızlık, ekmek ve ilaç mısın? Bazıları kendi zincirlerini çözemezler, ama yine de dostlarının kurtarıcılarıdır.

Bir köle misin? O zaman dost olamazsın. Bir zorba mısın? O zaman dostların olamaz.

Bu da bir abartı, karşıt çiftler ayrışmıştır; ya bir köle ya da zorba, ya aradaki insan nerede? Yalnızca aradaki insanın bir arkadaş olabileceği apaçık, yukarıdakinin de, aşağıdakinin de değil. Şimdi bir şekilde kendisini sorgulamaya başlıyor. Neden karşıt çiftlerin böylesi bir ayrımı var? Neden arkadaşı için bu kadar titizlenme, tüm bu beklentiler ve talepler neden?

Kadında pek uzun zaman bir köle ve bir zorba gizlendi.

Görüyorsunuz, bir keşif yapacak. Onu anlamayacak olsa da—biz onun için animayı keşfetmeliyiz. Sorun anima—kadınsı yanı köle ve zorba. Karşıt çiftleri ayıran animadır, çünkü animanın kendisi bir karşıt çifttir; o aydınlık ve karanlık, zorba ve köledir; o itaat-edilmesi-gerekendir ve aynı zamanda bir fahişe, herkesin kurbanıdır.

Onun için kadın dostluğu bilmez. O, yalnız aşkı tanır.

Aşırı yüksek ve aşırı düşük alçak olmayan sıradan erkeğin dostluk yeteneğine sahip olduğunu söylemek yerine, hayır diyor, bu olamaz, çünkü o bir Üstinsan değildir. Ve sonra hepsini kadına yansıtıyor, o kadının kendisi olduğunu bilmeden. Kadınların avantajlarından ve dezavantajlarından söz etmeye başlıyor; kendisinde bir kadın taraf, hem de karşıt çiftler arasında ayrışma olan, histerik bir kadın olduğunu görmek yerine. Dostluğa sahip olamamasının ya da dostluk verememesinin nedeni o kadındır; o daima bir arkadaşa aşık olma ya da arkadaşından nefret etme tehlikesi içindedir, çünkü o bir kadındır.

> Kadının sevgisinde sevmediği her şeye karşı haksızlık ve körlük vardır. Kadının bilinçli sevgisinde bile, ışığın yanısıra şaşırtma ve yıldırım ve gece vardır.

Burada anima tepkilerini anlatıyor. O, sezgisel düşünen bir tiptir, bu yüzden animası doğal olarak aşağı duygulanım ve duyumsama işlevlerini hissettirir ve bu iki işlev bir arada, değerli bir gerçeklik, yani duygu ile donatılmış bir gerçeklik demektir. Duygusuzca, farklılaşmamış, seçilmemiş veya duygu ile nitelendirilmemiş bir gerçekliğe sahip olabilirsiniz; ama iki işlev bir arada olursa, bir tür gerçeklik duygusu oluşur. Örneğin anima tarafı, esas olarak kişisel ilişkilerden oluşan bir dünyayı seçerdi ve içe dönük olduğu ölçüde animasını dışa dönük karaktere sahip olurdu. Böylece gerçek insanlar arasında, çok kişisel ilişkilerin bulunduğu bir dünyada yaşardı. Şimdi, Nietzsche'deki gerçek insanlar bastırılmış, pazardaki sinekler gibi değersizleştirilmişlerdir; bu nedenle animası sıradan haşarat arasında hareket edebilmek için bir sinek olmak ister. O elbette bunu göremez bile. Ama "Kadının sevgisinde sevmediği her şeye karşı haksızlık ve körlük vardır" derken, duygusunun—duyumunun ne yaptığının tam bir tanımını yapar. Çünkü haksızlık yanlış değerleri vermek anlamına gelir, körlükse şeyleri olduğu gibi görmemeniz demektir.

> Henüz kadının arkadaşlık yeteneği yoktur:...

O dostluk yeteneğine sahip değildir; Ayrışık olduğu için kimse onunla arkadaşlık kuramaz, ama o, bunu kadına yansıtmaktadır.

> Kadınlar henüz kedi ve kuştur.

Bu hayvanların birbirlerine düşman oldukları söylenebilir; Kuşlar kedilerin kurbanlarıdır, bu da bir ayrışma demektir. Animanın tinsel yüzü yukarıdaki bir kuş, diğeriyse aşağıdaki yeryüzünde yaşayan bir kedidir.

> Veya en iyi ihtimalle, inektir.

Tek orta yer budur, sanki bir kedi ve kuşu bir araya getirince bir inek oluşmuş gibi. Şimdi bu pek muhtemel değil. Bu nedenle, ondan bekleneceği gibi, animasını değersizleştiriyor, çünkü anima onu, nefret ettiği gerçek erkeğe indiren

duygu—duyumunun ağırlığıdır; bu nedenle kadının değersizleştirilmesi gerekmektedir.

> Kadın henüz dostluk yeteneğine sahip değildir. Ama söyle bana, aranızda hanginiz dostluk yapma yeteneğine sahip?

Buyrun bakalım, erkekler de dostluk yapamazlar.

> Oh! Yoksulluğunuz, siz erkekler ve ruhunuzun sefilliği! Dostunuza verebildiğiniz kadarını ben düşmanıma verebilirim ve bunun yüzünden daha da yoksullaşmam.

Arkadaşına düşmanına verdiği şeyi verirse, bu çok kötü bir alışveriştir. Bana verdiği kadarını düşmanına veren bir arkadaş istemezdim.

> Yoldaşlık var: dostluk da olsun!
> Böyle dedi Zerdüşt.

Yoldaşlığı tercih ettiğimi söylemeliyim, çünkü o, her şeyin ötesinde, adil, cömert ve insancadır; Böylesine histerik ve değersiz bir şey olan bir dostluk hiç umurumda değildir. Gördüğünüz gibi, bu bölüm nevrotik ruhun oldukça ilginç bir görünümünü sunuyor.

Miss Wolff: Tabii ki kadınlara yönelik yansıtmaları için nedenler bulmaya çalıştı. Erkek arkadaşlarına çok fazla duygu atfetmişti, bu yüzden bir kadın arkadaş istemişti, ama bu bir mürit olmalıydı. Her zaman fikirleriyle kabul edilmek istiyordu. Elbette bu yüzden kadınlarda işe yaramadı; sadece birer mürit olmak istemediler.

Prof Fieri: Toplumdaki kadınlarla herhangi bir deneyime, dünyevi bir dostluğa sahip oldu mu?

Prof. Jung: Onu yakalamaya çalışan bir kadın tanırdım, ama hep onu kuş yakalamaya çalışan bir kedi gibi düşünürdüm; biyografisinin peşindeydi.

Miss Wolff: O, Lou Salomé idi; ona harika bir öğrenci olacağını söylemişti; ona yazdı ve fikirlerini vermeye çalıştı.[5]

Prof. Jung: Evet, ama kadının aklında böyle bir şey yoktu, o kuş yakalamaya çalışıyordu.

Mrs. Jung: Bence Nietzsche'nin yazdığı zamanı göz önünde bulundurmak gerekir, bence sadece kendi psikolojisi değildi. Herkesin çok fazla şeyi personaya bıraktığı ve gölge tarafını idrak etmediği zamanlardı ve Nietzsche bu arka plana işaret eden ilk kişiydi. Arkadaşlık konusundaki bu bölümde sıradan bir psikoloji var ve birinin bunu söylemesinin çok önemli olduğunu düşünü-

---

[5] Nietzsche, Paul Reé ve Lou Salomé vd arasında uçuşan mektuplar gösteriyor ki, gerçekten de bir müridi olmasını ve bunun Lou *olmasını* arzuluyordu, ancak kadın hızla bu ilişkiden sıkılmış ve aşırı dürtüsel evlilik teklifini de geri çevirmiştir. Lou dışında, Wagner'in eşi Cosima Liszt'e karşı güçlü, ama mesafeli bir bağlılığı vardı; bunların dışında Nietzsche'nin kadınlarla bağı, esas olarak kız kardeşi ve annesiyle aralarındaki sevgi/nefret ilişkisi olmuştur.

yorum. Örneğin burada kadından söz ederken, sanırım o, yani anima, ilişkili işlevi temsil ettiği için, arkadaşlıktan söz ettiğinde de bu işleve *sahip olması* gerektiğini düşünüyorum, dolayısıyla bu anima psikolojisini burada getirmesi gerekmektedir.

Prof. Jung: Bu kesinlikle doğrudur. Animasını dikkate almadan herhangi bir ilişki kuramazdı: *conditio sine qua non* [olmazsa olmaz koşul] budur. Bu nedenle, haklı olarak söylediğiniz gibi, onun zamanında bilinmeyen bu psikolojiyi dikkate almak zorunda kaldı. *Zerdüşt*'ü yazdığı seksenli yıllarda psikoloji, burjuva fikirlerinden, persona fikirlerinden oluşuyordu—hepsi yüzeyseldi—ancak o zamanlardan önce, insanın bir gölgesi olduğu biliniyordu demeliyim. Ama 19. yüzyıl bunu unutmaya başladı; çünkü bilim ve tekniğin geliştirilmesi sonucunda, zekâ çok güçlü olmuştu; bilinç öylesine bir özerkliğe kavuşmuştu ki, yeryüzünün dışına çıkıp gölgeyi arkasında bırakabiliyordu—kusursuz fikirlere sahip, kusursuz bir insana öykünerek—ta ki bu fantastik gösteri dünya savaşıyla tamamen yıkılana kadar. Ama o zamanların insanları için geçerli bir psikolojiydi.

Mrs. Jung: O zaman Almanya'da şu anda erkekler arasındaki dostluğun böyle bir rolü oynadığı gibi, biraz kehanetli olduğuna dikkat çekmek istedim.

Prof. Jung: Evet, sanki Nietzsche'nin halkının geleceğini büyük bir ihtimalle öngörmüş olduğu ve ulusunun sorunları olan sorunlarla yüzleştiği anlaşılıyor. Modern Alman psikolojisinin en belirgin karakteristik özelliği, *Puer Aeternus* motifinin animadan çok daha büyük bir rol oynamasıdır. Her iki psikoloji türünü de temsil eden çok karakteristik edebi tezahürler ortaya çıkmıştır. Batıda, Benoit'nın *L'Atlantide* eseri, anima öykülerinin en göze çarpan örneğidir, ancak birçok başkaları da vardır, örneğin İngilizcede Rider Haggard gibi. Alman edebiyatında doğal olarak bazı anima figürleri var, ancak hiçbiri İngilizce veya Fransızca örneklerle karşılaştırılamaz. Ama *Puer Aeternus* psikolojisinin çok göze çarpan örnekleri de bulunur—*Das Reich Ohne Raum*, Goetz'in mekânsız krallığı, karşılaştığım en karakteristik olan örnektir. O zaman psikoloji, şair Stefan George tarafından bir çeşit homoseksüellikle donatılan okulda muhteşem bir şekilde organize edilmiştir.[6] Çünkü *Puer Aeternus* her zaman gerçek ya da hayali homoseksüellik içerir: bu, girişimci gençliğin psikolojisidir. Kadın sadece eş ve anne olarak rol oynamaktadır ve tamamen sorunsuz gibi görünür. Oysa Batıda kadın son derece sorunludur ve erkekler arasındaki dostluk sorunsuz düzeye ulaşmış gibi görünmektedir—yani kişisel bir sorun ya da olgu olarak değil, toplumsal bir olgu olarak demek istiyorum.

---

[6] Pierre Benoit'nın *L'Atlantide* (1919) ve Rider Haggard'ın *She* (1887) adlı yapıtları sıklıkla anima figürlerinin betimlemeleri olarak aktarılır. Goetz için bkz. yukarıda, 5 Haziran 1935, n. 10. Stefan George (1868-1933) ise genç Nazilerin bir kült figür haline getirdikleri bir Alman şairdi, ancak totalitarizmi protesto etmek için kendisini İsviçre'ye sürgün etmişti. Jung'un, Wotan makalesindeki Stefan George değinisi için bkz. TE 10, par. 375 n.

Miss Wolff: Sanırım birçok kadın neredeyse bir *Puer Aeternus* psikolojisine sahiptir; erkeklerin yoldaşları veya arkadaşlarıdırlar, ama onlar kadın değil, bir tür erkek çocuklardır.

Prof. Jung: Bunlar daha modern gelişmeler.

Miss Wolff: Evet, Nietzsche'nin zamanı ile bugünün kadınları arasında büyük bir fark var.

Mrs. Sigg: Bana öyle geliyor ki, Nietzsche'nin en azından otuz beş yaşına gelene kadar çok iyi arkadaşları olmuştu. *Zerdüşt*'ü '83 yılında, Peter Cast'la olan dostluğundan önce, elbette berbat bir halde olduğu zaman yazdı. Fakat ondan önce Overbeck ve gençliğinin iki arkadaşı Wilhelm Pinder ve Gustave Krug'la ilişkisi çok iyiydi.

Prof. Jung: O dostlukları dikkatle incelerseniz, birbirinden çok uzakta olduklarını görürsünüz; birbirlerine güzel mektuplar yazdılar. Overbeck Nietzsche'yi daima tatlılıkla idare ederdi; onu tanırdım. O tipik, rafine bir tarihçi, çok bilgili bir adamdı, her bakıma çok nazikti ve sıcak bir şeye dokunmamaya dikkat ederdi; Nietzsche'deki büyük dehayı takdir ediyordu, ama Nietzsche kişisine son derece dikkatli davranırdı. Tabii ki Nietzsche herkesi harika bir arkadaşı olarak nitelendirirdi, insanlar da doğallıkla çok kibar davranıyor, ama ona dokunamıyorlardı. Örneğin Nietzsche'nin yakın arkadaşlarından biri olarak gördüğü bir adamı tanıyordum. Kendisi bir dahiliye profesörü, çok eğitimli bir adamdı, çok müzikaldi ve Nietzsche sık sık evine giderdi—ne zaman geleceği belli olmazdı; aniden belirip piyanoya oturur ve saatlerce çalardı. Kimseyle konuşmazdı, kimse de ona bir tek söz etmezdi. Ve sonra gider ve ne kadar güzel bir akşam olduğunu söylerdi. Tam yirmi yıldır birbirlerini görmemiş olan Canton Grison'daki iki adam gibi: "Ciao" demişler ve meyhaneye gidebileceklerini düşündüren bir hareket yapmışlar, birlikte şaraplarını içmişler ve tek söz konuşmadan saat on ikiye kadar oturmuşlar, ta ki ayrıldıklarında bir tanesi "Hoş bir akşamdı, değil mi?" demeden edememiş. Nietzsche'yi özen gösterip onun keyfini çıkarmasına izin vermişseniz, harika bir arkadaştınız, ama kendinize ait bir dürtünüz olursa, vay halinize. Overbeck gerçekten sadık bir arkadaştı: Nietzsche'nin sınırı geçtiğini öğrenince Torino'ya gidip onu Basel'e geri getirmişti; onunla gerçekten ilgilenen tek kişi o oldu. Ama eminim onunla kişisel ilişkisinde çok dikkatli olması gerekiyordu. Bence bu iyi arkadaşlıklar kuşkulu, ama pek çok takdir vardı.

Prof. Fierz: Nietzsche'nin psikolojisinin zamanını iyi yansıttığı söylenir, Richard Wagner'inkinin de öyle olduğunu sanırım. Şapkacısını mahvetti, Meyerbeer'e borçlarını ödemedi, adam beş yüz frankını istediğinde ona son derece küstahça bir mektup yazdı. O, Üstünsandı ve son derece nahoş bir adamdı.

Prof. Jung: Ah, evet. Örneğin arkadaşlarını davet ettiği zaman herkes şarapları getirmek zorundaydı, getirmeyenin vay haline. Ve süslenirdi—geceliği için pembe ipek kurdeleler hakkında Viyana'daki bir şapkacıyla uzun uzun yazışmıştı. Wagner, genç Siegfried'in kılıcını bir çekiç ve örsle tavladığı o aryayı

bestelerken, *o* da yazıhanesinde, ipek bir robdöşambr ve kadife bir takkeyle ve milyonlarca kurdeleyle ipek yastıklarda oturuyordu. Hava parfümlerle doluydu ve tam bir kadın gibi süslenmişti, hayal edebileceğiniz en grotesk manzara. Onun gerçekliği buydu, animası ile tamamen özdeşti, kadın rolü oynayan, kadın giysilerinde kendini gizleyen bir insan anlamına gelen bir *transvestit*. Bunun için İngilizce bir terim yok.[7]

Prof. Fierz: Yaklaşık beş yıl önce Basel'de yayımlanan bir makalede, Paris'teki Wagner'in yatağının üzerinde güllü bir ipek gölgelik ve kendisine bakabileceği bir ayna olduğu söyleniyordu. Ve bunun bedelini de ödememiş; Meyerbeer bu parayı ödemek zorunda kalmıştı. Beş hafta sonra Wagner, *Das Judentum in der Musik*'i yazdı[8].

Prof. Jung: Harika değil mi? Nietzsche'nin de tuhaf bir özelliği vardı: Kendisini bir lord olarak hayal ederdi. O günlerde İsviçre'ye gelen bütün İngilizlerin lord oldukları ve her zaman gri silindir şapkalar, gri eldivenler ve tozluklar vb taktıkları sanılırdı. Ayrıca genellikle seyahat ettiklerini ve her an kendilerini tropik bir iklimde bulabileceklerini göstermek için şapkalarının etrafına bir de peçe takarlardı; her zaman tuhaf kişilerdi—kimse onları anlayamazdı. Orta Avrupa İngiliz ırkının psikolojisini böyle görürdü; o zamanlar çok az insan İngilizce biliyordu. Böylece Nietzsche Basel'de gri silindir şapkayla dolaşıyordu. Peçeyi takmıyordu, ama bunun dışında tam bir İngiliz beyefendisiydi, son derece saçma bir manzara sunuyordu. Bu da süslenmekti! Çünkü Basel'de kimse ortalıkta böyle dolaşmayı hayal bile edemezdi. O sarkık kravatlar ve yakalar ve akordeon gibi korkunç pantolonlar giydikleri zamanlardı.

---

[7] *Oxford İngilizce Sözlüğü*'ne göre *transvest* sözcüğünün kökeni 1552'ye uzanmaktadır.

[8] Wagner'in 1850 yılında yaklaşık elli sayfa olup, bir o kadarının da 1869'da eklendiği *Das Judentum in der Musik* adlı yapıtı, yalnızca Mendelssohn, Schumann ve Meyerbeer'le kalmayıp, diğer Yahudi şair ve sanatçılara yönelik acımasız bir saldırıydı. İngilizce çevirisi, *Judaism in Music*, Edwin Evans, 1910'da New York ve Londra'da yayımlanmıştır.

SEMİNER III

30 Ekim 1935

Prof. Jung:
Bir sonraki bölüm "Binbir Hedef" olarak adlandırılıyor. Bu başlık hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mrs. Fierz: Bir adam gölgesini veya insanı reddetmişse, bir hedef yerine, bin hedefe sahip olmalı; çünkü ait olduğu yeri bilmiyor; bu bir tür *Zersplitterung*'dur.[1]

Prof. Jung: Evet, gölgeyi reddettiğinde neyi alıkoyuyor?

Mrs. Fierz: Bilge adamı.

Mrs. Sigg: Onun animasını.

Prof. Jung: En önemli şeyi unutuyorsunuz. Gölgesini reddetmekle, sadece alt insanı reddeder ve bilinçdışının yaşlı bilge ve anima arketipleri tarafından temsil edilen bir kısmı bilinçte kalır. Peki o iki arketip dışında neyi alıkoyuyor?

Mrs. Baynes: Üstün işlevini, egosunu.

Prof. Jung: Evet, üstün işlevle özdeş olan egosunu, bu durumda sezgi ve zekâ ile. Dolayısıyla gölgeyi reddederek kendi aşağı kişiliğini reddediyor, anima ve yaşlı bilge arketiplerinin dışında ve üstün işlevini koruyor: onunla özdeştir. Şimdi bu koşullarda üstün işlev ne olacak? Onun sorunu nedir?

Mrs. Sigg: Bazen bir zorba gibi davranıyor çünkü denge yok.

Mrs. Fierz: Oldukça kolektif bir hale geliyor.

Mrs. Crowley: Hiçbir kontrol yok, denge yok, zıttı yok.

Prof. Jung: Hepsi doğru, ama neden—o egonun nesi var?

Mrs. Sigg: Şişiyor.

---

[1] Parçalanma ya da yarılma.

Prof. Jung: Evet, bir balon gibi, çünkü bu arketiplerin buharları ve çok hafif gazlarıyla dolu; egonun ayağı yerden kesilmiş—havada asılı duruyor, haklı olarak kolektif dediğiniz bu koşullarda böyle olacaktır. Ve böyle bir şişme olan bir kişinin neden hep kolektif olduğunun asıl psikolojik nedeni nedir?

Mrs. Jung: Arketiplerle özdeşleşmesi nedeniyle kolektif bilinçdışı tarafından şişirilir.

Prof. Jung: Tam olarak, bu arketipler tarafından temsil edilen kolektif bilinçdışı, yaşlı bilge ve animadır. Şişirilmiş bir adamın kolektiften başka bir şey olmamasının nedeni budur; ego bile o kadar incelmiş, buharlaşmıştır ki, kolektiften başka bir şey değildir. Sonuçta, bu insanlar o zamanın kolektif hareketleriyle tamamen özdeşleştiler. Artık insan değiller. Bu nedenle, Üstinsan fikri insanlık dışıdır, çünkü o bir fikirdir ve herkesin fikridir—hatta öyle olması gerekir. Orada zorba gelip şöyle der: "Benim fikrim herkesin fikri olmalı." Nietzsche, Üstinsanın vizyonundan hoşnut olmaktan tatmin olmaz: onu vaaz etmelidir. Herkes Üstinsan olmalıdır. Bu, inanılan ve herkes tarafından uygulanan yeni bir değerdir; fikrinin her şeye egemen ve herkes için geçerli olduğunu düşünür. Şimdi tehlikeli olan bunun bir ölçüde gayet doğru olmasıdır. Dolayısıyla soru şudur: Üstinsan gibi bir şey mümkün müdür, eğer öyleyse, bu ona ulaşılabilecek bir yol mudur? Ve cevap oldukça olumsuz olur; Üstinsanı tasavvur ettiği şekliyle, insanın ötesinde olduğu için tamamen imkânsızdır. Siz Üstinsan fikrinde herhangi bir olasılık görüyor musunuz?

Mrs. Crowley: Evet, özbenlik için öznel ve simgesel olarak uygulanırsa.

Prof. Jung: Evet ve bu durumda Üstinsan, bireysel egoyla ne tür bir ilişkide olurdu?

Mrs. Sigg: Baba ve oğul ilişkisi olabilir.

Prof. Jung: Evet, bu tarihsel ve güncel malzemeler tarafından doğrulanabilen bir simge. Ya da başka bir simge kullanabilirsiniz.

Miss Hannah: Liderlik özbenliğe geçmiş olacaktır, o zaman ego, yeryüzüyle güneş arasındaki ilişkide olurdu.

Prof. Jung: O da başka bir benzetme, merkezi bir yıldızın veya güneşin etrafında dönen bir gezegen, yani yine baba ve oğul; güneş baba ve gezegen de güneşin oğlu olurdu. Aslında başlangıçtaki teori, gezegenlerin güneşten kopmuş olmasıydı. Başka bir simgenin farkında mısınız?

Miss Wolff: İnsan ve Tanrı simgesi.

Prof. Jung: Evet, yine Tanrı baba ve oğlu insan ya da Tanrı güneş ve insan yeryüzü, gezegen.

Mrs. Fierz: Şimdiki zamanın lider ya da *Führer* fikrini dahil edemez miyiz?

Prof. Jung: Aynen, bir *Duce*, bir *Führer* fikri, somut nesnelliğin düzleminde—psikolojik olmayan bir düzlemde—ifade edilenle aynıdır. Bu yüzden yeryüzüne ve bugünün deneyimine indirdik. Çünkü daha önceki bölümlerin içeriği bize Nietzsche'nin alt insanı nasıl reddettiğini ve bu belirli şişme durumunu nasıl oluşturduğunu gösterdi; doğal olarak gitgide daha kolektif hale geldi,

sayısız birimden oluşan insanlıkla gitgide daha fazla özdeşleşti ve her insanlık biriminin kendi hedefi olduğu ölçüde, olağanüstü bir hedef çoğulluğu var. Şimdi burada tuhaf bir sözcük seçimi var, "binbir" hedef. Bu nerede bulunur?

Mrs. Baynes: Binbir Gece Masalları'nda.

Prof. Jung: Evet, çok fazla şeyin alegorik veya simgesel göstergesidir. *Bin* zaten hayal edilemeyecek bir miktar fikrini ifade eder ve bu çokluğun üstünde bir tane daha vardır. Dolayısıyla böyle bir şişme gerçekleşirse, kişi bazen binbir değeri veya hedefi olan binbir bireyden oluştuğunu hissederdi. Durum böyleyse, ardından ne gelir? Böyle bir durumda bir kişi çok özel bir gereksinimi fark eder.

Mrs. Crowley: Değer biçme.

Mrs. Sigg: O zamanlarda halkının gerçek gereksinimi bu olurdu.

Prof. Jung: Eh, evet, halkıyla özdeşse, ama bu bir bilinmezdir. İnsanlıkla özdeş olabilir, bu elbette içinde büyük bir çalkantıya neden olur, eski Latin dillerinde büyük gürültü ve karışıklık anlamına gelen *turba* denilen şeye; kilise babaları şeytanların yaklaşmasını ifade etmek için bu kelimeyi kullanırdı. Rüyalarda karınca ya da sinek sürüleriyle, sayısız küçük hayvanlarla temsil edilir, şizofreninin, psikopatolojideki bu olağandışı olgunun daima başlangıcıdır. Birimlere ayrışma devam ederse, zihin çözülür; dolayısıyla bir şişme yavaş yavaş bir ayrışmaya dönüşebilir. Gerçek bir şizofrende, arketipik bir durumun—herhangi türden bir arketip—ortaya çıkması; genel olarak insanlığın tümüne genişleyene kadar kişinin bilincini şişirir; sonra birdenbire birçok birim halinde bozulmaya başlayınca, bir şizofreni vakası haline gelmiştir. Bu bir patlamaya benzer. Şişme, gaz basıncı gibi çalışır; bir boşluğa basınç uygulandığında, aniden boşluğun duvarlarını paramparça eden bir patlama olur.

Şimdi, şizofrenide bu birimlerin çoğunun sesler ürettiğini gözlemliyorsunuz; hepsinin farklı kişisel karakteristiklere sahip küçük bir egosu vardır: her ses "Ben" der ve belirli bir eğilimi veya hedefi belirtir. Ama bu yalnızca bölük pörçük ruhlar ya da bölük pörçük psişik varlıklar meselesidir, hedefe asla ulaşılamaz, aynı zamanda da bir niyetin taşınmasına izin verecek duygulanım ya da duygu miktarı yoktur. Dolayısıyla bütün birey, kendi hedefleri olan birçok küçük psykheden oluşur. Schreber'in kitabında bunun bir betimlemesini bulursunuz; sanırım kendisi adını duymuş olabileceğiniz Schreber Bahçeleri'nin kurucusunun oğludur; bunlar küçük çocuklar için fidanlıklardır. Sözünü ettiğim Schreber, Leipzig'de yaşayan bir avukattı ve şizofren olmuştu, hastaneye yatırıldığı sırada bir kitap yazmıştı: tuhaf olaylar anlattığı *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken*[2]. Diğerleri arasında, bazen çok sayıda küçük adamın üstünde gezindiğini söylüyordu—minik yaratıklar örneğin göz kapaklarının ü-

[2] David Paul Schreber (1842-1911), *Memoirs of a Mental Illness* [*Bir Zihin Hastalığının Anıları*], ed. ve çev. Ian Macaline ve Richard A. Hunter (Londra, 1955). Bu Freud'a en unutulmaz vakalarından birini sağlamıştır. Bkz. yukarıda, s. 320 dn. TE 5, par. 458'de Jung şöyle yazmıştır: "[Schreber] vakası o sıralarda ben dikkatini kitaba çektikten sonra Fre ıd tarafından çok yetersiz bir biçimde yazılmıştı."

zerinde yürüyorlardı; ya da sivrisinek gibi uçuşup tenine konuyorlardı. Bazen de, "Kahretsin, içeri giriyorum!" diye bağırarak içeri kayboluyorlardı. Besbelli tekrar onunla bütünleşmeye çalışıyorlardı; çünkü bunlar, bölünmüş zihninin halen entegrasyon kabiliyetine sahip parçalarıydı. Çünkü koşulların iyi olduğu zamanlarda—tabii bu konularla ilgili çok az şey biliyoruz—belli kısımlar yeniden birleşmiş gibi görünür, örneğin gece bir araya gelip donan buz kıymıklarının sonra rüzgâr geldiğinde tekrar ayrışması gibi.

Parçalanan bir devamlılığın geniş alanlarının nasıl yeniden birleşip tutarlı bir hale geldiğini gözlemleyebiliriz. Bu gibi durumlar insana oldukça normal bir duruma dönme izlenimi verir, ama yer yer bir yarıkla, boydan boya bir bölünmeyle karşılaşırsınız. Bunu, bu insanlar tarafından çizilen çizimlerle görebilirsiniz. Kusursuz biçimde tasarlanmış bir resim yaparlar, ta ki bir açı birdenbire kesilir ya da temanın değiştiği yere mantıksız bir çizgi çekilmiştir ve koparılmış alana çok garip içerikler gelir. Bu resimde,[3] komşu buz alanının ana gövde ile birleşmediği bir sınır çizgisi görürsünüz, çok sayıda da yamaları vardır. Birkaç kırılma çizgisi var; parçalanma oldukça kötüdür. Ve resmin alt kısmını yukarısıyla karşılaştırırsanız, aslında bağlantı olmadığını, daha ziyade zihin tarafından dikkatlice birbirine dikilmiş bir ayrışmış birimler karmaşası olduğunu görürsünüz. Muhtemelen normal bir şekilde davranmasına izin veren zihinsel bir üstyapıya sahiptir, ama psikolojisinin gerçek malzemei parçalanmış, sonra birbirine dikilmiş ve çerçevelenmiştir, sihirli yollarla resmin etrafında ağır bir çerçeve oluşturur, hatta bir ego yerine koymak için her şeyin üzerine kapak koymaya çalışır ve onu statik hale getirmek için dört köşe verir. Ama bu artık doğal bir süreklilik değildir; tamamen parçalanmış bir zihindir ve muhtemelen—bu vakanın gerçek tarihçesi hakkında bilgim yok—*turba*nın onu tamamen yakaladığı tam bir kargaşa anı olmuştur. Ardından, kendi kalıntılarıyla birlikte, bir miktar kıymığı bir araya getirebilir, tutkalla bir araya getirilen kırık cam parçaları gibi; böylece bir cama benzemiş olur, ancak hepsi parçalanmıştır ve eski felaketin izleriyle doludur. Çoğunlukla o kırılmış çizgileri, akıcı eğrilerle dolu bir resimde çok daha iyi görebilirsiniz; bazen keskin bir yarık bütünün hepsinden geçer.

Mr. Baumann: Akıl hastalarına ait resimlerde bazen, örneğin küçük insanlar veya cüceler gibi aynı motifin tekrarlandığı görülür. Bu aynı düşünce mi?

Prof. Jung: Ah, evet. Birçok küçük birimin, aynı türden küçük hayvanlar, böcekler ve bu gibi şeylerin göründüğü o rüyalar bir tür yarı-organik rüyalardır. Bu nedenle, onları esas olarak alkoliklerde, deliryum tremens vakalarında bulursunuz; onlar bu tür halüsinasyonlar görür. Örneğin yerde paralar görüp onları almaya çalışırlar; Ya da her yerde, en olmayacak yerlerde binlerce sıçan, fareler, kuşlar veya diğer hayvanlar görürler. Bu da bir tür ayrışmadır. Daha önce de çok eğitimli, çok içen bir adamın komik vakasından söz etmiştim. Çok yorucu bir geceden sonra bir deliryuma girmiş ve sabah uyandığında evinin

[3] Jung burada normal kabul edilen bir adamın resmini göstermektedir.

önündeki bulvardaki ağaçların hepsinde domuzların olduğunu görmüştü. Yakınlarda bir pazar olduğunu ve domuzların kaçtığını ve ağaçlara tırmandığını düşünmüştü, dolayısıyla kahkahalarla gülmüş ve caddede insanlara da bakmaları için seslenmişti. Doğal olarak polis çok fazla ses çıkardığı için onu yakalamıştı.

Mrs. Jung: Bu *turba* olgusu çok derin bir bilinçdışı katmana işaret edemez mi? Psikofizik bir karaktere sahip gibi görünüyor. Bu rüya çocuklarda bulunuyor.

Prof. Jung: Evet, bu birçok kişinin arketipidir ve bu rüya çok küçük çocuklarda bile bulunur. Hochschule'deki[4] seminerimde şu sıralar, küçük bir çocuğun çok sayıda birim, küçük hayvanlar, karınca, sivrisinek ya da fare sürüleri ya da sadece küçük nesneler içeren rüyasıyla ilgileniyorum. Sanırım bu, insan zihninin orijinal çokluluğunun bir algısıdır. Bilirsiniz, bedenlerimiz bu tür birimlerden oluşur, Mendel birimleri denen, miras birimleri gibi. Örneğin bir ailede, belki annenin mavi gözleri, babanın kahverengi gözleri ve oldukça farklı şekillerde burunları vardır. Elbette çocukların bir kısmı anneden mavi gözler ve diğerleri de babadan kahverengi gözleri miras alır; bazılarında annenin ve diğerlerindeyse babasının burnu vardır; bu özellikler belli yasalara, yani Mendel kanunlarına uyar; bazı birimlerin birikimi fiziksel veya zihinsel özelliklere neden olur.

Bu yasalar aynı zamanda, bir kuşakta sadece belirli tipte insanlar varken bir başkasında farklı tipte insanlar olabileceğini de açıklar, her iki tip de ataların ailelerinde bulunurken. Ortaçağdaki İspanyol Habsburglar arasında çok sayıda akıl hastalığı vakası vardı; sonra iki yüz yıl boyunca olmadı. Ve ilk kez imparator Maximillian'da görülen, Habsburgların çıkık alt dudakları birçok durumda kalıtsal olmuştur; İspanyol Alphonse'da vardı: çok tipikti. Bedenlerimiz de bu gibi birimlerden oluşur ve aynısı zihnimiz için de geçerlidir; bilinçli zihnimiz birçok kalıtsal birimden oluşam psykhemiz üstünde temellenmiştir. Bu, ilkellerin atalarının ruhları, ataların yaşamlarının kalıtları diye adlandırdıkları şeydir ve birçok atamız olduğu için, temel psykhede binlerce birim vardır ve bunlar ayrışmaya yatkındır. Bu konularda daha fazla bilgi sahibi olsaydık, bir şizofreni vakasında, zihnin parçalanan birimlerinin atalardan kalma, Mendel birimleri olduğunu gösterebileceğimizden eminim. Örneğin sıklıkla, baba ile anne arasında iyi bir uyum bulunmaması durumunda, ilk çocuğu özellikle zor bir karakter olduğunu sıklıkla gözlemlersiniz; iki ataların sıraları birleşmez, bu nedenle çocukta zor bir mizaç yaratırlar. Ata birimleri birbirine uymuyorsa, iyi yapışmazlarsa, bir ayrışma tehlikesi vardır. Bunu sık sık gördüm. Irkların karışımında da tehlike vardır, ki içgüdülerimiz her zaman buna direnir. Bazen bunun züppece bir önyargı olduğunu düşünülür, ama içgüdüsel bir önyargıdır ve gerçek şudur ki, uzak ırklar karışırsa, beyazlarda ve zencilerde görüldüğü gibi, doğurganlık çok düşük olur; bir zenci kadın çok nadiren beyaz bir erkekten hamile kalır. Kalırsa da sonuçta doğan melez kötü bir karakter olma eğilimindedir.

[4] Aynı anda yürüttüğü, çocuk rüyalarıyla ilgili Almanca seminer.

Malaylar, beyazlardan çok uzak, çok farklı bir ırktır ve Malay ile beyaz karışımı kural olarak kötüdür. Hayvanlarda da aynıdır: katırların kendine has, hain nitelikleri vardır ve doğurgan değildirler. İlişki kurabilirler, ancak bu çoğunlukla erkek ve kadın arasındaki dostluktur; hamile kalsalar da kürtaj olurlar. Bebeği taşıyamazlar, gebelik kesintiye uğrar. Kelebeklerde de aynı şey olur; Akdeniz'in kuzey kıyısındaki bir türle ve aynı türün güney kıyılarındaki bireyleri arasında çok ilginç deneyler yapılmıştır. Güney çeşidi, kuzeyliden çok daha büyüktür ve birlikte güzel örnekler çıkarırlar; ama bunlar üçüncü veya dördüncü kuşaklarda yok olurlar, çünkü çoğalamazlar, gerçekten karışmazlar. Böylece büyük bir çaba harcayarak bir süre için yağ ve suyu bir araya getirebilirsiniz: bir çeşit köpük, emülsiyon yaparsınız, ancak daha sonra tekrar ayrılır. Birçok delilik vakasının nedeni de budur. Büyük bir ırk farkı, birimler birbirine iyi yapıştırılamadığı için, neredeyse her zaman belli bir kırılgan, hassas mizaca neden olur—bu en azından psikopatolojinin zorluklarını açıklamanın bir yoludur.[5]

Şimdi, gördüğünüz gibi, şişme vakalarında da aynı şeyi yaşarız; şişme belirli bir doruk noktasına ulaştığında, çok sayıda birim hakkında bir farkındalık vardır ve burada böyle bir sonuca ulaştığımızı söyleyebilirm. Bu, daha önce metindeki gitgide artan patolojik pasajların miktarı tarafından öngörülmüştür; bu bölümler çok sempatik değildi ve biz bunu patolojik alana yaklaştığımızın bir işareti olarak kabul edebiliriz. O halde muhtemelen sorunu düzeltmeye çalışan bir tepki alacağız. Çünkü dediğim gibi, bireydeki çokluğun hedefleri olacak olan binbir hedefin gerçekleşmesini idrak ederiz.

> Zerdüşt çok ülkeler, çok uluslar gördü: birçok ulusun iyi ve kötü saydıkları şeyleri öğrendi. Zerdüşt dünya üzerinde iyi ve kötüden daha büyük kuvvet bulamadı.

Gerçek Nietzsche, birçok ülke ve birçok insanı görmedi; Yalnızca Almanya, İsviçre ve İtalya'nın bir bölümünü biliyordu. Bunlar, onun içinde sınırlarla ayrılmış ülkeler, denizlerle ayrılmış kıtalar, "halklar" denen daha küçük birimlerin yaşadığı birimlerdir. Zihninin, temel psykhesinin yapısı budur. Sonra bir keşif yaptı: birçok halkın iyiliği ve kötülüğü; bu farklı halklarına aralarında bazı değerler, erdemler ve kusurlar olduğunu ve iyi ve kötülüğün en güçlü araçlar olduğunu gördü. Şimdi, değerler sorunsalına nasıl ulaşıyor? Mrs. Crowley'nin söylediği gibi, bu ayrışmayla başa çıkmak için, tercih edebilmek ya da reddetmek, seçim yapabilmek için insan bir değer ölçeği kurmalıdır; bu kitlelerde bir çeşit hiyerarşi oluşturmalı, bir kral, bir lider ve daha sonra da çeşitli derecelerde bağımlı olan diğerlerini koymalıdır. Bu, düzen olurdu. Böylece değerler

---

[5] Jung'un muhtemelen tıp okulunda edindiği genetik kuramları, özellikle ırklararası genetik melezleşme (Malay/Beyaz) ve türlerarası genetik melezleşme arasındaki benzeşim düşüncesi (at/eşek) günümüzde eskimiş olarak görülmektedir. Aslında genetikçiler şimdi genel olarak aynı türün farklı ırkları arasındaki melezleşme sonucu evlatların ebeveynlerinden daha dinç, doğurgan vb olduğunu ileri sürmektedir.

fikrine varıyor ve iyilik ve kötülükten daha büyük bir güç olmadığını görür. Şimdi bu açıkça şu şekilde anlaşılmalıdır: bu, sıradan bir dilde anladığımız gibi tam olarak iyi ve kötü, ahlaksal iyilik ve ahlaksal kötülük değil, sadece değerlerin varlığı anlamına gelir: yani değerler ne yapılması gerektiğini söyleyen kategorilerdir, örneğin neyin seçilmesi veya reddedilmesi gerektiğini. Bir şeyi değerlendirebilmek, psykhenin özellikle enerjik, güçlü ve akıllı olduğuna dair içeriğiyle ilgili bir açıklama anlamına gelir; başka içerikler sempatik ve tavsiye edilebilir; diğerleri sakıncalı; hatta daha başkaları da nihai olarak önde gelen fikirler, soylu fikirler değerine sahiptir. Neredeyse her yerde, nihai kararı veren bazı değişken fikirler olduğunu ve neredeyse her ülkenin bu gibi nihai fikirleri olduğunu görebilirsiniz.

Bunları göstermek biraz zordur, çünkü daima ulusal önyargılara ve duyarlılıklara dokunurlar; sıklıkla şakalara konu olurlar, bu yüzden uzak durmak daha iyidir. Özellikle saldırgan olmayan basit bir örnekten söz edebilirim, kendisini daima alaya almakla övünen bir ülkeden, İngiltere'den. Orada belirleyici fikir, beyefendi fikridir; bir adam zengin olabilir, zeki olabilir, farklı şekillerde olağanüstü erdemleri olabilir, öyle ki başka uluslar onun harika biri olduğunu söyleyebilir. İngiltere'de öyle olmaz. Oradaki tek nihai ve belirleyici değer, "ve o bir beyefendidir." Kararı bu verir. Son karar olumsuz olursa, o zaman dava olumsuz bir şekilde sonuçlanır. İstediği erdeme sahip olsun; eğer bir beyefendi değilse, cehenneme kadar yolu vardır. Bu ifadeyi gazetelerde okuyabilirsiniz, bana da bir kereden fazla, "Bu adam harika bir bilimadamı, onunla çok konuşmanın keyfine varacaksınız" —denmiş ve sonra biraz tereddüt olmuştur. "Ama?" "Eh, o bir beyefendi değil." Böylelikle, o adam ne yapmış olursa olsun, onu nasıl değerlendireceğinizi yapacağınızı bilirsiniz.

Mr. Baumann: Beyefendinin bir tanımını yapabilir misiniz?

Prof. Jung: Ah, o işi İngilizlere bırakıyoruz; bu fikirden onlar sorumludurlar. Aksi halde diğer ulusların nihai değerleri hakkında tartışmaya girmek zorunda kalırım ve işler biraz nazikleşir.

> Hiçbir halk önce değerlendirme yapmadan yaşayamaz; bir halk kendini idame ettirecekse, komşusunun değerlendirdiği gibi değerlendirmemelidir.

Burada *değerle* anladığı şey elbette bunun gibi önder bir fikirdir. Bir ulusun önder bir fikri olmalıdır, önder bir siyasi organa veya lidere veya krala sahip olması gibi. Bir çeşit hiyerarşi olmalıdır. Aksi halde bir ulus birey değil, sadece bir yığındır. İnsan genellikle bir karınca yığınından bahseder, ama unutmayın, karınca yığını harika bir örgütlenmedir: termitler her şeyin yerinde olduğu muhteşem bir hiyerarşi oluştururlar! Önder bir bedende önder bir fikri olmayan bir halk asla bir ulus oluşturamaz; bu sadece birikim, bir sürü olur. Hayvan sürüsünün bile bir önderi vardır. İnsanlık tarihinde gerçekten büyük toplumların sadece bir birikim oluşturduğu durumlar olmuştur ve bunlar daima bir anarşi zamanı olmuşlardır; önder bir ilke olmadığında karışıklık olur, bir felaket ve çürüme

dönemi. İnsanlar tekrar yaşamaya başlar başlamaz bir önder veya önde gelen bir fikir, önde gelen bir slogan ortaya çıkar; ne olduğu önemli değildir, sadece gereklidir. Bu, Nietzsche'nin burada kastettiği değerdir ve böyle bir değeri olmadan insanlar varlıklarını sürdüremeyeceklerdir. Ve bu, komşu ulusların değerlerinden farklı olmalıdır, yoksa farklılaşamazlar. Biri diğerinden ayırt edilemez ve birbirine karışırlar. Önder bir fikri olmayan toplum, çevredeki önder fikirleri olan toplumların kurbanıdır. Bu, hiç kimseye ait olmadığı için parçalanacak olan bir birikimdir—hiçbir ilkeye ve hiçbir *princeps*'e, öndere.

> Bir halkın iyi dediğini başka bir halk küçümser ve hor görür: böyle gördüm. Burada kötü denilen çok şey, orada mor şereflerle süslüydü.

Elbette bu apaçıktır. Değerlerin aynı olduğunu düşünmek bir kuruntudur; Bizim için en değerli olan şeyler, diğer ülkelerde hiçbir şey ifade etmez. Örneğin diğer ülkelerin dinsel yaşamlarında en şaşırtıcı şeyleri görürsünüz; bizim için küfür sayılacak bir şey, diğer ülkelerde sıradan olabilir. Bizim için birinin kilisede ticari alışveriş konuşması utanç vericidir; Katolik ülkelerindeyse öyle olmaz—örneğin İtalya'da. Elbette kilise onu kınar, ama bunun bir önemi yoktur, çünkü kilisenin sihirli bir yer olması dışında hiçbir özel anlamı yoktur. Orada olmanız yeterlidir; performansa katılmanız gerekmez. Sadece lütfun yapıldığı civarda olmanız yeterlidir, bir parça da size gelecektir—tıpkı suya düşerseniz, başka ne oluyorsa olsun, ıslanacağınız gibi. Bunu aşağılayıcı bir anlamda kastetmiyorum; bu sadece bir başka dinsel deneyim düzeyidir. Antik fikir buydu. Bununla ilgili belirli bir ahlak yoktur; sihirli bir performansa katıldınız ve ilaçtan bir doz aldınız. Doğru şekilde yapmanın, bu konuda vicdan azabı çekmenin karmaşık ahlaksal yapıları, Nordik üstyapılardır.

> Komşu komşuyu hiçbir zaman anlamadı, ruhu hep komşusunun vesvesesine ve kötülüğüne hayret etti.
>
> Her halkın üstünde bir erdemler levhası asılıdır. Bak bu, o halkın zaferinin levhasıdır; İşte! bu, o ulusun Güç İsteminin sesidir.

Bu Nietzsche'nin bakış açısıdır, ahlakı güç içgüdüsüne bağlıyor. Ulusların ve bireylerin ahlakının esas olarak adaptasyonun bu yönünden yoksun olduğunu söylüyor; ahlaklı olmak, yararlı bir şey olmaktır—başarıya giden bir yol. Bu tabii sorunun bir yönüdür.

> Onlar için güç olan şey övgüye değer; elzem ve güç olan iyi derler; en zorlu sıkıntıdan kurtaran, benzersiz ve en güç olanı—kutsal olarak överler.
>
> Hükmetme ve fethetme ve parlamalarını sağlayanı, komşularının dehşeti ve kıskançlığına karşı, en üstün ve önde gelen şey, her şeyin sınavı ve anlamı olarak görürler.

Bu, bir halkın önde gelen fikrinin, başlıca değerinin, başlıca psikolojik niteliğini temsil ettiği ve bu nedenle başarıya giden yol olduğu gerçeğinden kaynakla-

nıyor. Çünkü yalnızca kendi yönteminizle başarılı olabilirsiniz, asla başka bir yolla değil; üstün işlevinizde başarılı olacaksınız. Dolayısıyla bir ulus belli bir önder düşünceye sahipse, bu belirli bir mizacın, belli bir üstün işlevin tezahürüdür ve bu üstün işlev sayesinde insanlar başarılarını kazanır. Aşağıdakileri taşıyor: Bu, aşağıdakini doğruluyor:

> Gerçekten de kardeşlerim, bir halkın gereksinimini, toprağını, göğünü ve komşusunu tanıdınız mı, o zaman zaferlerinin kutsal yasasını ve neden bu merdivenle umutlarına tırmandığını sezersiniz.

Örneğin beyefendi fikrini İngiltere'nin iklimi ve coğrafi konumu bağlamında ele alalım. Bildiğiniz gibi, burası denizle çevrili bir ülkedir ve eskiden erişilmesi oldukça zordu. Elbette şimdi uçaklarla bu artık farklı bir önerme ve aslında, beyefendilik fikri de azalmakta. Başlangıçta İngiltere yalıtılmış bir adayken bu feodal bir düşünceydi ve uçakların kolayca Manş üzerinden uçtuğu bu çağda azalmaktadır. Beyefendi, yalıtılmış adadır. Nispeten yakın zamana kadar Kıta'da başlayan herhangi bir gürültü, İngiltere'ye dokunmazdı. İlke şuydu: işe devam—Kıta'daki ya da dünyanın herhangi bir yerindeki gürültü bizi ilgilendirmez. "İngiltere'nin görkemli yalıtılmışlığı," İngiliz politikasının bir sloganıdır. Ama büyük savaştan bu yana, bu artık geçerli değil. Dolayısıyla İngiltere'nin kendine özgü coğrafi konumu, kendilerine özgü ideallerini açıklar ki bu, diğer ülkelerde de aynıdır. Örneğin Bolşevik Rusya ya da Çar Rusyasının ideolojisini ele alalım ve bir ülke olarak Rusya ile kıyaslayın, anında benzeşimi, mutlak benzerliği görürsünüz. İsviçre'den söz etmeyin bile!

Mrs. Baynes: Bunu Nietzsche bin hedefle özdeşleştirmiş gibi algılamıştık, oysa bana göre, özdeşleşmediğini göstermek için çok özenmiş.

Prof. Jung: Ama tam da böyle yapmak zorunda kalıyor, çünkü özdeşleşmiş. Çünkü şişmesi olan özdeşleşmiş demektir. Aksi takdirde Zerdüşt'le kendisi arasında apaçık bir fark yaratırdı, kendisi ile animası arasında. Ama bu özdeşleşme olduğu için, doğal olarak oradan halletmeye çalışır. Bu, onun Üstinsan fikrini açıklıyor. Bu özdeşlik, başka hiçbir şeye benzemeyen bir şey yaratmak için olağanüstü güçlü bir etmendir ve bu bölümde onu bu özdeşlikten çıkaracak bir şeyler yaratmak için büyük bir çaba göreceksiniz. Bundan önceki, "Pazaryerindeki Sinekler" bölümü bile bu durumdan uzaklaşmak, kendini kurtarmak için bir girişimdi. Elbette şişme, bunu kolektif bir şekilde yapmaya çalıştığını gösterir: yani özdeşlik durumundan sıyrılmaya çalıştığı için, herkes de aynı şekilde davranmalıdır, ne istediğinden bağımsız olarak. İnsanların Üstinsan idealini isteyip istemedikleri büyük bir sorudur. Bu, onun özel idealiydi ve sonraki olayların da gösterdiği gibi, bu fikir kolektif bilinçdışında özellikle belirginmiş gibi görünüyor; ama bunun nasıl işleyeceği, dünyaya yararının olup olmayacağı, büyük bir sorudur. Böyle bir zaman koşulunun daima iki tarafı olduğuna eminim; biri için olumludur, diğeri içinse tamamen olumsuz. Bu fikir, en tuhaf şeyleri, üretebilir ve üretmiştir de—örneğin günümüzün kitlesel hareketlerini. Fikrin kendisi bir

kitle hareketinin tam zıttı olsa da, bilinçdışı bir şekilde yüzeye ulaştığında kitle hareketleri üretir, ki bunlar kesin olarak özbenliğin ayrımı fikrine aykırıdır.

Mrs. Crowley: Daha önce etki olarak *quasi* bir şey üreten ırkların karışımından söz ediyordunuz, bunun Nietzsche'nin kendisinde sorgulanmasının çok uzak bir alan olup olmadığını merak ediyorum. Arketip Zerdüşt, yabancı bir ırk, İranlı Zoroaster'dir, yani bu arketipin seçilmesinin, psikolojisinde herhangi bir etkisi olabilir mi—bu bilinçdışı gücün başka bir ırka ait olmasının?

Prof. Jung: İranlıların kendilerinde söz ettiğimiz ölçüde Zoroaster bir İranlıdır ve Nietzsche de, onunla özdeşleştiği ölçüde öyledir. Ama yabancı arketipler yoktur. Onlar genel olarak insandırlar, herkes pratikte aynı temel psykheye ve bu nedenle de diğer ırklarla aynı arketiplere sahiptir.

Mrs. Crowley: Bu durumda İran ırkında o devasa güç istenci vardır.

Prof. Jung: Diğer uluslardan daha fazla değil.

Mrs. Crowley: Örneğin Çinlilerden daha fazla değil mi?

Prof. Jung: Orada sadece başka bir biçim almıştır. Çinliler göçebe değillerdi. İranlılar atçıydılar ve çok yolculuk yaparlardı, bu arada Çinliler tarlalarını ekiyordu.

Mrs. Crowley: Bu farklı bir tutuma neden olmaz mı?

Prof. Jung: Ah, tabii iktidar içgüdüleri olmasa Taocu olmazlardı; buna karşı savaşmak için harika bir felsefeleri vardı.

Mrs. Crowley: Evet, ama böyle bir idealleri de vardı; Tao, ideal olarak özbenliği vurgular.

Bunlar bu ulusların yaşamından açıklanabilir. Persler doğal olarak Çinlilerden farklı bir tür felsefe ve din geliştirdi. Biri kendi topraklarında oturuyordu, diğeriyse dolaşıyordu, bu yüzden farklı fikirler geliştirdiler. İran'da önemli olan fikir saflıktı, karşıtlar "yukarıda ve aşağıda," "ışık ve karanlık"tı; oysa Çin'de ahlak ilkeleri arasında bir mücadele ve saflık konusunda bir sorunsal yoktu. Mesele daha ziyade iki karşıt ilkeyi uzlaştırmaktı, çok daha statik bir vizyon. Nietzsche'nin Zerdüşt arketipini seçmesinin, Farsi arketip ile hiçbir alakası yoktu; Zerdüşt'te Zoroaster'den pek bir iz yoktur.

Mrs. Crowley: Karşıtlar çiftinin, iyi ve kötünün burada bunu gösterebileceğini düşündüm.

Prof. Jung: Zoroaster'in öğretisinde, iyi ve kötülüğün son derece önemli olduğu doğrudur ve Nietzsche de yazgı tarafından Zoroaster'in dünyada yarattığı sıkıntıyı düzeltmek için çağrıldığını düşünmüştü. Nietzsche hâlâ, insanların değerler üretebileceği yönündeki o Euhemerosçu* bakış açısına sahipti; ki bu elbette çok büyük bir hatadır; tanrıları insanoğlunun icat ettiği fikri, o eski Euhemerosçu hipotezdi. Böylece ahlakı insanın icat ettiği fikrini izledi. Çağının materyalist görüşü buydu. Ve görüyorsunuz, bu Freud'un da

* Mitolojinin köklerinde gerçek olayların yattığına dair görüşüyle tanınan Euhemeros adlı Yunan tarihçinin görüşlerini destekleyenler. Buradaysa her şeyin kökeninde insanın yattığı düşüncesi vurgulanmaktadır –ed.n.

önyargısıdır. İnsanoğlunun bir içgüdüyü bastıran bir şey icat ettiğini düşünür.[6] Tabii hiçbir şey bir içgüdüyü bastıramaz, başka bir içgüdü dışında; bu içgüdülerin çatışmasıdır. Bir içgüdü bastırabilen güç, kesinlikle bir erkek kadar güçlü, hatta ondan daha güçlüdür. Şimdi, Nietzsche ideal hakkındaki fikrini nitelendirmeye geçiyor.

> "Daima birinci olmalısın ve başkalarından önde gelmelisin, kıskanç ruhun kimseyi sevmemeli, bir dostun dışında" —bu bir Yunanın ruhunu titretti; büyüklüğün yolunu böylece tuttu.

Nietzsche Yunan idealinin özünü bu şekilde formüle ediyor. Belki de öyleydi.

> "Doğruyu söylemek ve ok ve yayda usta olmak"—bu yöntem hem hoş hem de zorluydu, adımın geldiği halk için—o ad da benim için hem hoş hem de zorludur.

Burada, en sevdiği fikirlerinden birini, Nietzsche sözcüğünün Lehçe olduğu ima ediyor; harika Polonyalı kökenli olduğu fikriyle oynardı.[7] Bu biraz kendisinin ebeveynlerinin oğlu olmadığını, sahnenin arkasında büyük ve bilinmeyen biri olduğunu düşünen Benvenuto Cellini'ye benziyor.[8] Tanrıların küçük bir hatasının sonucu oldukları düşüncesi daima kahramanların önyargısıdır.

Dr. Bertine: "adı" derken Zerdüşt'ü kastetmiyor mu?

Prof. Jung: Eh, evet, Persler yay ve ok kullanıyorlar, bu doğrudur, ama arkasında Nietzsche'nin kendisi var. Bence Zerdüşt'ten ziyade Nietzsche'ye bir gönderme, bilinmeyen soylu bir Polonya asıllı olma fikrinden dolayı. Çünkü Zerdüşt kitabın hiçbir yerinde bir insan olarak karakterize edilmiyor, ama Zerdüşt kılığında Nietzsche hakkında çok sayıda ipucu var, Zerdüşt'ün bir bölünme olduğu ve diğerinin kendisi, özbenliği olduğu yolundaki itirafının yanısıra.

> "Ana babayı saymak ve ruhun derinliklerine kadar onlara boyun eğmek" —başka bir halk bu zafer levhasını üzerine astı ve bununla güçlü ve kalıcı oldu.

Bu, Yahudiler anlamına geliyor.

---

[6] Jung'un aklında kaldığına göre Freud için –Jung'un sözleriyle– "süper-ego ebevyn otoritesinin temsilcisidir; Oedipus kompleksinin halefi olarak, ego'yu, id'i dizginlemeye yönlendirir," ki id'de içgüdüler konumlanmaktadır (TE 18, par. 1152). Süper-ego ayrıca tanrı inancının da temeli olarak görülüyordu.

[7] Nietzsche'nin 1883'de Georg Brandes'e yazdığı gibi, "Atalarım Polonyalı aristokratlardı (Niezsky)" (Mektuplar/Middleton). Biyografları bunun, muhtemelen Nietzsche'nin kendisini Almanya'dan koparma arzusundan kaynaklanan bir kurgu olduğu konusunda anlaşırlar. Slavlardan sık sık hayranlıkla söz ederdi.

[8] Benvenuto Cellini ünlü otobiyografisinde (1558-1566) ebeveynlerini reddetmez, ama kısıtlı kanıtlarla, "Ailemizin çok büyük bir adamdan geldiğine inanıyorum" dediği doğrudur. *Autobiography*, çev. George Hall (Harmondsworth, Middlesex, 1968), s. 17.

> "Sadakat göstermek ve sadakat uğruna kötü ve bozuk yollar için bile şerefini ve kanını tehlikeye atmak." …

Bu da Almanlara bir göndermedir. "Şeref ve Kan" Alman sloganıdır; bugün gazetelerde okuyabilirsiniz.

> Başka bir halk bunu söyleyerek kendinin efendisi oldu ve kendinin efendisi olarak, büyük umutlara gebe kaldı.
>
> Gerçekten insanlar kendilerine her türlü iyiliği ve kötülüğü göstermişlerdir. Gerçekten bunu bir yerden almadılar ve bir yerde bulmadılar, bu, onlara gökten bir ses gibi inmedi.

İşte buyrun. Gördüğünüz gibi, gerçekten insanların başardıklarını düşünüyor. İnsanın değerleri icat etmediğini görmez, onlar onun için icat edilmiştir. Kalıtsal olarak sahip olduğumuz veya iyi niyetli öğretmenlerce bize verilmiş olan tüm değerler, içgüdüsel kalıpla aynı fikirde olmadıkları ölçüde suya düşerler. İşe yaramazlar, ama berbat çatışmalara neden olurlar ve en kısa zamanda atılırlar. Çünkü değerlerimizin asıl temeli, aile mizacımızdır, ulusal klanımız; nihayetinde ahlakımız bir icat değil, bir içgüdüdür. Ancak materyalist önyargıya göre bir zamanlar Musa adında bir adam ne yazık ki Sina Dağına tırmanmış, orada kendini tuhaf hissetmiş ve: "Şimdi siz, halk, onu ensesinden yakalamalısınız; size ne yapmamanız gerektiğini göstereceğim" demiştir. Musa bunu yapmasa, dünyada hiçbir ahlak olmazdı: içgüdüler utanmadan çiçek açabilirdi. Her yerde, her ülkede bir Musa vardı; her düzgün ulusun bir Musa'sı vardır ve böyle bir insanın tarihsel varlığını kanıtlayamasak bile, en azından yasalar, üstelik çok ağır yasalar vardır. Ya bunlar nereden geldiler? Başka içgüdülerden geldiler. Ancak Freud, materyalist önyargı nedeniyle insan bilincinden başka bir şey olmadığı; bilincin gereğini yaptığı inancı nedeniyle bunu görmüyor. Ama yasalar ve değerler falan bilinç öncesinde varolan kaprisli eğilimlerdir. Sabah uyanır ve "Gökyüzü güzel değil mi" diye sorarız. O bizim için yapılmıştır; biz onu sadece orada güzel bir şey olarak buluruz. Ya da "Kahve güzel, değil mi?" diye sorarız. Eh, bizim için güzeldir, çünkü biz daha tatmadan güzel olacak şekilde yapılmıştır, bu yüzden eğilimimiz güzel olduğunu söylemektir. Aksi halde onu kötü bulur ya da kayıtsız olduğumuz söylerdik. Doğal olarak zevkimiz ve bu gibi şeyler de bir tür gelenekten büyük ölçüde etkilenebilir; örneğin bazı ayrıksılıklar bazı önyargılarla ilgilidir. Soğanın şeytan icadı olduğuna inanan ebeveynlerden gelmiş olsaydık, soğan yiyen birinin büyük bir günahkâr olduğuna ve sadece çok kötü insanların soğan yediğine—ya da iskambil oynadığına veya benzer bir şeye inanırdık.

> İnsan sırf kendini idame ettirmek için eşyaya değer biçti—eşyaya anlamını, insani anlamını o verdi! Bu nedenle kendine "insan" diyor, bu, değer biçen demektir.

Daha doğrusu ölçen demektir. *İnsan* sözcüğü ile ölçen varlık arasında gerçekten bir bağlantının olması muhtemel; "şeyleri ölçmek," şeylerin farkında olmak ve onları isimlendirmek, değerlendirmek, onlara bir sayı ve önem atfetmek için kullanılan bir başka bir sözcüktür. Bu, bir dereceye kadar kesinlikle doğrudur, ancak temel değerler için de doğru değildir, çünkü şeylerin anlamı, şeylerin değeri, şeylerin sayısı bilinçten önce belirlenmiştir. Bunlar sadece bilince girmeye zorlandılar ve varoldular. İnsanın ilk fikirleri her zaman bir tür açımlama olmuştur. Bir şeyin adı insanlara aniden açımlanmıştır; insan şeylerin önemini açımlayan tanrıların gizli kutsal isimlerini konuşmuştur. Çağımızın ilk yüzyıllarındaki düzgün felsefelerin iyi bir bölümü açımlanmıştır. Örneğin Gnosis bir açımlamadır, *Corpus Hermeticum*[9] da bir açımlamayla başlar ve Yeni Ahit (ki aynı zamanda bir felsefedir) bir açımlamadır; ortodokslar hâlâ, birçok hata yaptığı çok açık bir gerçek olmasına rağmen, Baba Tanrı'nın bizzat kendisi tarafından dikte edildiğine inanırlar. Ve bu bir doğrudur. Burada bir doğruluk payı olmasa, bu apaçık saçmalıklara inanmazlardı, değişken doğalı bir doğruluk. Açımlama olmamışsa gerçek doğrunun asla bilinemeyeceğine inanmak eğilimindeyiz. Birisi ciddi bir şekilde bir şeyin kendisine açımlandığını savlarsa—eh, o zaman doğrudur. Tabii bu açımlama kavramı son yüzyılda itibar kaybetmiştir, ama en temel saçmalık bile olsa, mucize yarattığı iddiasıyla ortaya çıkan her kişiye inanmak eğilimindeyiz. Mme. Blavatsky gibi, o bir mucize yaratandı. Kuşkusuz bir medyumdu, ama en azından aynı anda bir mucize yaratan olmasaydı, bu sayılmazdı. Çağımızın başlangıcında eski reformcu ya da peygamberler daima mucize yaratanlar ve açımlama öğretmenleriydi.[10] İsa kişisi, ülkede dolaşan mucizevi bir Hahamdı, muhtemelen Simon Magus ve Tyana'lı Apollonius ve Gnostik Babalar da—hepsi o gruptandılar.[11] Güçlü düşüncelerin daima bir açımlama karakterine sahip olduğu bir gerçektir. Nietzsche burada materyalist hataya düşüyor.

Değer atfetmek, yaratmaktır...

İşte buyrun! Sadece bir şişmesi olan insanlar yarattıklarını varsayabilir. Siz yaratmazsınız, siz yaratılmışsınız; yaratılışta yaratılan sizsiniz. Bir şey bunu yapmanıza neden olur, bir şey sizin aracılığınızla çalışır, sizler son derece enstrümentalsiniz. Yaratmayı durdurmayı deneyin ve neler olduğunu görün. Yaratma bizim işimiz olsaydı, evet ya da hayır diyebilirdik, ama yaratıcının evet ya

---

[9] Jung bu etimolojik türetmeyi Nietzsche'ye ait bir gözlemden almış olabilir. Buna göre insan (manas) kendini ölçen varlık olarak, "ayarını bulan" hayvan olarak ifade edilmektedir. *Genealogy of Morals* [*Ahlakın Soykütüğü*], çev. F. Goffman (N.Y., 1956), s. 202.
Jung simya ve diğer Hermetik işlere dair bir ortaçağ derlemesi olan *Corpus Hermeticum*'a çok sık başvururdu. Bkz. özellikle TE 11 ve simya ciltleri, TE 12, 13 ve 14.

[10] Rus Elena Petrovna Blavatsky (1831-1891), teosofinin kurucusu ve *Isis Unveiled*'in [*Peçesiz Isis*] (Londra, 1877) yazarıdır. Britanya, ABD ve Hindistan'da hatırı sayılır takipçileri olsa da, Jung'un en sevdiklerinden değildir. Bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 341-42.

[11] Bütün bunlarla ilgili olarak bkz. Gnostikler üzerine Jonas, 5 Haziran 1935, n. 4 gibi.

da hayır diyemeyeceği bilinen bir gerçektir; o yaratmalıdır ve yaratmazsa, vay haline.

> bunu işitin, siz yaratıcılar! Değerlendirmenin kendisi hazinedir ve değerlendirilen şeylerin mücevheridir.

Eh, bu doğrudur. Değerlendirme sürecini insanda bir içgüdü olarak, insan bilinçdışının altın üreten bir bilinçöncesi gerçeği olarak anlarsanız, o zaman hazine budur. Bu nedenle, simgesel olarak, ejderha tarafından korunan hazine veya deniz altındaki mağarada ya da dağın başında gizlenen değerli taş, mücevher vb olarak ifade edilir. Bunların hepsi bilinçdışımızdaki değeri üreten o karanlık gücün simgesidir ve değeri üretmek, değer atfetmek demektir. Madde her zaman aynıdır, ama ona yeni bir değer verilir ve hazine yeni değerdir. Örneğin simyanın gizemi budur.

> Ancak takdir sayesinde değer meydana gelir. Ve takdirsiz varlığın anlamı kalmazdı. Bunu işitin, siz yaratıcılar!
>
> Değerlerde değişme—bu, yaratıcıların değişmezidir. Yaratıcı olmak zorunda olan, daima yıkıcı olur.

Burada düşünce süreci *enantiodromiaya* dönüşür. Söylediği her şey, Nietzsche'nin bunu bilincin hareketi olarak algılaması dışında, doğruydu, ancak bilinçli değerlememizin hiçbir şey ifade etmediğini biliyoruz. Çocuklarınızda veya diğer insanlarda deneyin, hepsinin zırva olduğunu göreceksiniz: işe yaramayacaktır. Bir çocuğa, "Benim en derin inancım bu çorbanın çok iyi olmasıdır" derseniz, çocuk onun çok iyi olduğunu düşünmez: yemeyecektir. Ebeveynlerim bana bir şeyin çok güzel ve harika olduğunu söylediğinde, "Hiç de değil, beni sıkıyor" diye düşünürdüm. "Yaratıcı olmak zorunda olanın, daima yıkıcı" olduğu doğrudur. Zaten dolu olan bir masaya bir şey koyamazsınız; yerine yenilerini koymak için önce bir şeyleri kaldırmanız gerekir. Ve eski bir evin bulunduğu yere bir ev inşa etmek için önce eski evi yıkmanız gerekir. Biraz daha derine gitmeli ve yaratma içgüdüsünün daima yıkıcı bir şeyle bağlandığının farkına varmalıyız; yaratma kendi özünde aynı anda yıkıcıdır. Bunu yaratıcı güdüyü denetlediğiniz anda apaçık görürsünüz; hiçbir şey, göz ardı edilen ya da denetimsiz bir yaratıcı güdü kadar sinir sistemini zehirlemez. Hatta insanların organik sağlığını bozar. Tehlikelidir, çünkü yaratıcı şeyde o olağanüstü yıkıcı nitelik vardır. Sırf insandaki en derin içgüdü, derinlerdeki güç, bilinçli denetimin dışındaki güç olduğu için ve diğer tarafta en büyük değeri yaratan işlevi olduğu için, ona müdahale etmek son derece tehlikelidir.

Mrs. Lohmann: Aslında kendisine gelmiş olan bir şeyin yaratıcısı olduğunu düşündüğü sürece insanın korkunç bir acı duymasının genel bir deneyim olup olmadığını sormak isterim. Bu onu sorumluluk altında da bırakır ve kendisinin yaratıcı değil, enstrüman olduğu gerçeğini deneyimleyebildiği zaman en büyük rahatlama olur.

Prof. Jung: Evet, yaratıcı güçle özdeş olmadığınızı fark ettiğinizde o büyük rahatlamayı yaşarsınız. Örneğin Nietzsche, Zerdüşt'le özdeş olmadığını anlamış olsaydı, bunun beynine ne yapabileceğini bilmiyorum. Yaratıcı olduğunuzu hissetmek, korkunç bir yük, cehennem acısıdır, tabii bunu bilinçli hissedecek kadar yaratıcı olduğunuz takdirde. Yaratan, genellikle tanrılarla oynayan ve görmeden en korkunç canavarı üretebilen bir çocuk gibidir. Birçok sanatçı ancak ne ürettiklerini bilmedikleri için üretebilirler; bildikleri an, yaratım süreci tamamen durur. Çünkü o zaman düşünmeye başlarlar; kendilerini sorumlu hissederler ve arketipten, yaratıcı etkileşimden ayrışmak için psikolojik talebi yerine getirmedikleri takdirde artık tanrıları oynayamazlar. Bunu yapabilirlerse, o zaman yaratmaya devam edebilirler, tanrının oynamasına izin verebilirler. Ahlakdışı yaşamak için belirli bir beceri, sanat gerekir; yaratıcı güdüye herhangi türde bir ahlak karışırsa, işe yaramaz ve sizi yok eder. Öte yandan, yaratıcı güdüyü yok ederseniz, aynı anda bireyin içsel değerini yok etmiş olursunuz. Ama yine de duvar dekorasyonu olarak yaşayabilirsiniz.

> Başlangıçta tüm halklar yaratıcıydılar ve son zamanlarda bireyler oldu, gerçekten de bireyin kendisi en yeni yaratılandır.

Bu çok önemli bir açıklama. Başlangıçta halkın yaratıcıları olduğu—varlığının bilinçdışında olan bireylerden oluşan halklar olduğu doğrudur. Bu tür bir psikoloji için bana, yaratımın her şey olduğu ve yalnızca bir bireyin varolduğu güzel bir örnek verebilir misiniz?

Mrs. Fierz: Mısır.

Prof. Jung: Evet, bu Mısır uygarlığının en karakteristik yanıdır. İnsanlar, hatta Firavun bile, çamur kulübelerinde yaşıyorlardı ve tanrıların binlerce yıl dayanacak olan nefis taş binaları vardı. Gerçek varlıklar, şimdi tamamen yok olmuş çamur kulübelerde yaşarken, gerçekdışı diyeceğimiz varlıklar sonsuzluk için inşa edilmiş harika saraylarda yaşıyordu. Babil de bu çizgideydi, ama Yunanlar ve daha sonraki uygarlıklar, dünyevi evlerini daha sağlam bir şekilde inşa ettiler. Mısır'daki yaratıcı içgüdü, ulusun bir meselesiydi; bir tek büyük Mısırlı sanatçının adını bile bilmiyoruz. Harika sanatçılar vardı, ancak isimleri bilinmiyor. Örneğin Homeros'un adını bilmemiz bir Yunan icadıdır. Mezopotamya bu açıdan Mısır'a benzer, şairlerinin ve sanatçılarının isimleri bilinmez; harika şiirleri ve sanatları vardı, ama bunun bireysel bir ifadesi yoktu. Bunun benzerini Japonya'da görürüz, orada bazı büyük isimler vardı, ama Hiroshige veya Hokusai gibi büyük ustaların öğrencileri kendi isimlerinden vazgeçip kendilerini sadece Hiroshige iki, üç, dört vb olarak adlandırdılar, böylece kendilerini sakladılar, anonim oldular. Kendileri tamamen ortadan kaybolurken ustalarının adlarını geleceğe taşıdılar. Bu hâlâ yaratıcı insanların antik bilinçlerinden kalan bir şeydir; kendilerini halklarıyla o kadar özdeşleştirmişlerdi ki, bir isimleri bile yoktu; halk yaratıyordu ve kişi sadece onun bir temsilcisiydi. Yaratmak bir tür zanaattı; güzel bir şey yarattığını bile bilmeden yaratıyorlar-

dı. Muhteşem sanat eseri üreten bir çok eski zanaatkâr tamamen bu gerçeğin bilinçdışındaydı. Ben büyük besteci Bach'ın da böyle biri olduğu kanısındayım. Aslında neyi ürettiğini bilmiyordu. Kilise ve başka amaçlar için güzel şarkılar yazdı, ama kendisinin besteci Bach olduğunu bildiğinden kuşkuluyum. İnsan bunu bildiğini varsayar, ama bu, şimdi hangi zamanda yaşamakta olduğumuzu bilmek kadar zor. Bu noktada hep, 13. yüzyılda düşmanları tarafından yakalanan ve yıllarını bir zindanda geçiren şövalyenin öyküsünü anlatmalıyım. Sonunda o bitmeyen mahpusluktan bıkar ve yumruğunu masaya vurarak, "Bu lanet ortaçağlar ne zaman sona erecek, merak ediyorum!" der.

Mr. Baumann: Bach, yetmiş iki besteci olan büyük bir aileye aitti. Ayrıca Bach adında, ama aileden olmayan bazı müzisyenler vardı. Bir Bachian müzisyendi, bir tür klan.

Prof. Jung: Eh, daha ziyade bir lonca. "Gerçekten de bireyin kendisi en yeni yaratılandır." Bu kesinlikle doğrudur. Çünkü ilk birey—ve o sadece bir bireyin simgesiydi—Mısır Firavunuydu; bir birey olarak sınıflandırılması için tanrının bir cisimleşmesi olması gerekiyordu, iki kez doğmuş, kutsal doğum aracılığıyla tanrı yapılmış. Adı bilinen tek seçkin bireydi ve ona bir birey olarak, tüm halkının kişileşmesi olarak tapılıyordu. Bütün halk Firavundu. Diğer uluslarda krallar birinci bireylerdi ve her zaman tanrıların, güneşin ya da ayın oğlu olarak nitelendirilirlerdi. Taç giyme eylemiyle bireyler haline getirilirlerdi. Taç giyme, bir insanoğlunun güneşle veya kozmik nitelikle donatılmasıdır. Bu nedenle, imparatorun kıyafetine yıldızlar ve takımyıldızlar işlenirdi ve hâlâ imparatorun bedeninde "haneler" olarak adlandırılan yıldızlar bulunur. Babil kralları çok eskiden beri üzerlerindeki yıldızlarla temsil edildi. Pelerinleri, göksel kozmik alan, başları da güneşti. Dolayısıyla cennetten inen açımlama, bireydi.

Gnostik Mesih fikri, onun Mesih olarak doğmamış olmasıdır; Gerçek Tanrı Mesih olabilmesi için iki kere doğması, Ürdün Nehrinde vaftiz olması gerekmişti. Bu geleneğe göre, Bakirenin mucizevi hamileliği ile Kutsal Rahim Mesih'in bedenini üretmişti, ancak mucizevi doğumuna rağmen o hâlâ sıradan bir adamdı. Dolayısıyla Kutsal Ruhun Mesih'i Tanrı'ya dönüştürmek için ikinci kez inmesi gerekmişti ve Tanrı onu idam edilmesinden önce, bahçede bırakmıştı. Mesih bu yüzden çarmıhta, "Tanrım, Tanrım, neden beni terk ettin?" demişti. Kendisini çarmıhta asılı bulan yalnızca insan olandı ve oraya nasıl geldiğini bilmiyordu; o bahçede yönlendirilmiş—o, yaşamdı—ve ona bazı şeyler yaptırılmıştı. Tamamen araç olmuştu ve trajedi, ölmeden önce Tanrı'nın insandan çıkmış olmasıydı. Bu, günümüze ulaşan Hıristiyanlığın varolan son derece ciddi rakibi Doketist inancıdır.

Şimdi, Mesih, iki kez doğmuş olarak eski Mısır'ın tüm dini geleneklerini miras almıştı. O, yaşayan Osiris'ti, çünkü Firavun yalnızca Osiris'te Ra olduğu ölçüde tanrıydı. Başlangıçta bir Osiris'i olan tek kişiydi ve bu nedenle bireysel ve farklıydı; sonradan soylular, ölenler ve benzerlerin de bir Osiris'i oldu ve nihayetinde daha yüsek sınıf insanların hepsinin bir Osiris'i vardı. Elbette

bu, herkesin bir ruhu olduğu ve bu nedenle kurtarılmayı hak ettiği yolundaki Hıristiyan fikrine bir hazırlıktı. Ve bu genel olarak bilindiğinde, yine bir tanrı-insan ve Tanrı'nın göründüğü kutsal ruhu barındıran tek kişi olan Mesih'in zamanı gelmişti—başka insanlarda kısmi bir ruh, kısmi bir Osiris varken. Gördüğünüz gibi, Osiris fikri genel dağılımı nedeniyle değer kaybetti; bir şey herkeste varsa, artık bir değeri yoktur. Herkesin içinde olan bir Osiris'in işe yarayacağından kuşkuluydular ve bu devalüasyon nedeniyle Osiris fikrinin tamamen kaybolacağına dair büyük bir tehlike vardı. Bu nedenle, bu Mesih kişisi tanrı-adam olduğu fikriyle geldiğinde insanlar için büyük bir rahatlama oldu, çünkü yalnızca o zaman bireyin ölümsüzlüğüne dair bir fikirleri olmuştu. Onlara Tanrı'nın bizzat bir insan olarak göründüğünü söyleyen bir peygambere gereksinimleri vardı. Tanrı ölümsüz olduğuna göre, o kurtarıcıya inandığınız ölçüde, onun bedenini yiyip kanını içtiğiniz ölçüde, Tanrı'nın ölümsüzlüğünü paylaşırsınız ve siz de kutsallaşırsınız. Bu nedenle, erken dönem Hıristiyan düşüncesine göre, vaftiz ve komünyonu aldığınızda artık günah işleyemezsiniz, ama işlerseniz, ikinci kez vaftiz edilmeniz gerekir ve eğer bu da işe yaramazsa, o zaman cehenneme gitmeye hazırsınız demektir.[12]

[12] Tertullianus vaftizin günahı imkânsız kıldığına inanıyordu. Bkz. yukarıda, 16 Mayıs 1934, n. 7.

SEMİNER IV

6 Kasım 1935

Prof. Jung:
Mrs. Baumann'ın bir sorusu var: "Nietzsche'nin ve Wagner'in *süslenme* konusundaki fikirleriyle bağlantılı olarak, uygar bir erkeğin süslenmesinin neden bir anormallik veya sapkınlık haline geldiğini sormak isterim. Parlak renklerde giyinmek her zaman kadınsı ya da bir homoseksüellik belirtisi olarak düşünülmemiştir ve ilkeller arasında da erkeğe yakışmaz bir şey değildir. İlkel erkekler kendilerini ilkel kadınlar kadar, çoğunlukla da daha çarpıcı bir şekilde süslerler. (Örneğin Amerikan Kızılderilileri.) Hayvanlar arasında *tüm* parlak renkler erkeklere ayrılmıştır. (Kuşların yanısıra aslanlar, kaplanlar, vb) Ordudaki parlak renkler ve süslemeler, uygar bir erkeğin bugün kendisine izin verdiği tek kabul edilebilir biçim gibi görünüyor."

Orduda [canlı renkler giyme] son savaştan bu yana artık azaldı, çünkü artık pratik değildi ve genelde bu karmaşık ve güzel renkli giysilerin ortadan kaldırılmasının nedeni de aynıdır. Erkeğin kendini süslemesinin ilkel ve hayvan benzeri olduğu doğrudur. Bu fazla aşikâr ve fazla naifti ve insanın saflığını kaybettiği, ilkellikten vazgeçmesi gerektiği ölçüde, o ilkel tarzdan vazgeçmek zorunda kaldı; kendisini tamamen ele vermeden bu durumu koruyamazdı. 15. ve 16. yüzyıllarda giydikleri güzel kıyafetler fazla göze batıyordu; artık giyemiyorduk, çünkü yeterince gizlemiyorlardı; özellikle erkeklerin kollektiviteye uymak için gizlenmeleri gerekir. Kasabalarımız ve şehirlerimiz büyüdükçe, göze çarpmayan giysilere gereksinimimiz çoğaldı; asıl stilimiz başta İngiliz ve Fransızdır; büyük Paris ve Londra şehirleri modayı belirledi. Daha yakın zamanlarda New York'un tüm Amerikan tarzını belirlemede muazzam bir etkisi oldu; Bir süre ABD'de belirli bir tür hasır şapka veya belli bir tür siyah şapka giymek *de*

rigueur [titizlik] olmuştu. Londra çok uzun süre vazgeçilmez olarak kabul edilen silindir şapka takma geleneğini korudu. Dolayısıyla şehirler, insanlar için göze çarpmayan ve tekdüze giysilerinden sorumludur.

Çünkü erkekler esas olarak topluluk içinde yaşarlar, ancak bu, şimdiye kadar, kadınlar için geçerli olmamıştır. Kadınlar kocalarına, çocuklarına ve evlerine uymalıdır, toplum ve dış sorumluluklar daha çok oyun gibidir: önemli olan tek şey, genel anlamda devlet ya da toplum değil, aile, ev falandır. Öte yandan *onlar* erkeğin asıl yaşamıdır, oyun alanı değil ve o alana uyum sağlamazsa, bunu cüzdanında hisseder. Kadınlar, sosyal oyun alanlarında her türlü bireysel giysi ve renk giyebilirler; bu, hatta gereklidir. Erkeklerin vazgeçmek zorunda kaldıkları doğaçlamaların ve etkinliklerin bir bölümünü devralmalıdırlar. Erkekler doğal ilkelliklerini bastırmak zorunda kalmışlardır, çünkü durum artık öyle gerektirmektedir ve o tarafı kadınların yüklenmesi gerekir. Modern zamanlarda kadınların yalnızca giysilerinde değil, aynı zamanda bedenin tümünde olağandışı erkeksi bir tarzı benimsediğini görüyoruz; erkek zindeliğini ve gücünü taklit ediyorlar, aynı sporları yapıyorlar, hatta tamamen yeni bir kadın tipi üretiyorlar, bir erkek için bir tür kadın arkadaş, oğlan çocuğu gibi bir şey. Ve bu, erkekler tarafından oldukça beğeniliyor, çünkü artık olmadıkları bir tür ilkel rolünü oynamak gibi tiksindirici bir görevden kurtarılıyorlar; bu konuda naif davranamazlar, çünkü gerçek toplumsal koşullarda çok fazla yaralanırlar. Elbette kadınların, aslında yalnızca küçük rollerde sahip oldukları eril özellikleri taklit etmek durumunda kalmaları onları az çok tahrif etmiştir—animus onların o erkeksi rolü oynamalarına yardımcı olur. Ama bu, doğal değildir. Dolayısıyla günümüzde kadınlarda, gerekli olmadığı önceki yüzyıllarda hiç duyulmamış bir animus erilliği var. İlkel toplumda kadınlar göze çarpmazlar ve son derece bir örnektirler; göze çarpan bir kostüm varsa, hepsi aynısını giyerdi. Kızılderililer gibi örneğin; erkekler çok süslüdür ve nefis renkler giyerler, kadınlarsa siyah şallar ve kaba çizmeler giyer, özellikle fazla gösterişli değildirler—aslında aşırı cazibesiz demeliyim. Ama ilkel erkekler için, kadınların bunu özellikle telafi etmesine gerek yoktur; kadının kadın olması yeterlidir; ilkel erkeğin kendisi yeterince aktiftir. Modern insan, aynı oyunda olmadıkça kadınların genelde hiçbir fikrinin olmadığı bir dereceye kadar uyum sağlamaları gereken toplumsal koşullarla meşguldür. Her zaman söylemişimdir, *jeune fille*'yi [genç kızlar] korumak için değil, *jeune homme*'u [delikanlılar], hatta sadece *jeune homme* değil, aynı zamanda *vieillard*'ı [yaşlılar] korumak için bir dernek gerekir. Modern toplumda hiçbir erkek güvende değil, hiçbiri, çünkü kadınlar korkunç bir hale geldiler. Erkek, toplumsal koşullar aracılığıyla erilliğinden yoksun bırakılmıştır. Büyük şehirler, büyük birikimler onu iğdiş eder; erkekler büyük toplumlarda erkek olmayı göze alamazlar.

Yalıtılmış küçük bir toplulukta, erkekler arasında hâlâ bireysel tipler bulabilirsiniz; biri sakallıdır, diğeri dalgalı saçlı, bir başkasının harika bir bıyığı vardır, vb. Komik şeyler giyerler, komik görünürler. Bunlar orijinal tiplerdir.

Bunlar, her insanın kendine özgü tüy ya da belki saçlarına attığı özgün bir düğümle ayrılaştığı bir zamanın hüzünlü kalıntılarıdır. Bunu zenciler arasında da görürsünüz, özellikle Sudan'ın zencileri olan, her insanın bireysel bir saç tasarımına sahip olduğu Shilluklarda. Örneğin bir tanesinin saçları kil ve kokmuş yağ ve kıllardan yapılmış bir kayık biçimindedir; kısa kıvırcık saçları vardır ama at ya da zürafanın kılları ekleyerek olağanüstü bir şey haline getirir. Bir başkasında bir tür kano vardır, diğerindeyse hale gibi bir şey. Her biri kendi özel sanatına sahip, tamamen bireyseldir. Bunlara dikkatli bir şekilde bakarak yıllar geçirirler; hemen her zaman aynı kalırlar. Bu yüzden her biri belirli bir saç tasarımıyla ayırt edilirler ve bunda hiçbir tekdüzelik yoktur. Kadınlarsa göze çarpmaz bile; özel bir incelikleri yoktur, çünkü kadın olmaları yeterlidir. Pasif olmaları ve süslenmemeleri gerekir, çok sayıda pirinç halka giymeleri dışında çıplak gezerler, ama bunlar da üniformalarına aittir. Bu ilkel erkekler büyük kitleler halinde olmadıkları için bireyselleşmeyi göze alabilir; sadece şurada-burada yalıtılmış bir grup vardır, bu yüzden kendi fantezilerini ve imgelemlerini yaratacak kadar alana sahipler. Ama bir sürüsünü Güney Afrika kentlerinde bir araya getirseniz, kısa zamanda tekdüzeleşeceklerdir, aksi halde diğer erkeklerle sürtüşmenin ve alay konusu olmanın sonu gelmez; göze çarpmasalar iyi olur, yoksa yorumlara maruz kalacaklardır.

Bireylerin büyük şehirlerde silinmelerinin nedeni budur, bir sürünün yalnızca parçacıkları haline gelirler; basit tekdüze kıyafetli bir erkek, kendini herhangi bir erkek, milyonlarca tekdüze atomdan biri gibi hissettiğini gösterir. Ve kadın, eril rolü devralmayı göze alabilir, çünkü artık o kadar geriye itilmezler. Elbette, iş dünyasında olmayan kadınlardan, en azından kendilerine ait bir dünyaları olan evli kadınlarından bahsediyoruz. Doğal olarak, binlerce başka kadının bulunduğu bir toplulukta yaşıyorlarsa, yanlış anlamlarda göze çarpmamak için sadece doğru şeyleri giymeye çok dikkat etmelidirler; bu nedenle kadınlar arasında bile bireysel çeşitlemenin de bir sınırı vardır. Yaşadıkları topluluk ne kadar büyükse, o kadar şiddetli hale gelen yasalar vardır. Kırsal için sıradan sayılan bir şeyi göze alabilirler, ama şehirde uyumun bozulmaması gerekir. Dahası, düzinelercesi, hatta binlercesi halka sunulan şeyleri giymeleri de bireysel olmalarına katkı yapmaz; çoğu kadının kendileri için özel yapılmış giysilere gücü yetmez.

Dolayısıyla geriye dönüp yüzyıllar boyunca baktığınızda, erkekler renkli olmayı bıraktıkça, kadınların bunu üstlendiğini ve şimdi giyimde herhangi bir bireysel farklılaşmamız varsa, bunun kadınlardan kaynaklandığını görürüz. Ama daha fazla kadın iş yaşamına girdikçe, bireysel çeşitlemelerden kalan o küçük marjlar bile azalacaktır. Ayrıca hızlı yaşam tarzımız karmaşık kıyafetlere izin vermez. İngiliz kadınları ısmarlama kostümlerini pratik bir ulusal üniforma olarak geliştirdiler, sadece günde bir kez, akşam yemeği için giyiniyorlar. Şu sırada o bir saat ile sınırlı—o ara iyi görünebilirler—ve günün geri kalanındaysa hiçbir şey ya da herkes gibi görünüyorlar. Ve orduda bile renkler şimdi bir

yerlerde küçük bir kırmızı ya da sarı yamayla sınırlandırılmıştır. Şimdi, büyük beldelerdeki muazzam nüfus artışı, bu tuhaf giyinmede farklılaşma yoksunluğumuzu yarattığı sırada—yani naif ve bilinçdışı bir şekilde nefis kıyafetler falan giyerek dışarıda yapabilme şansımız olmadığı için—içimizde bir bireysel ayrım fikrini, bireyselleşmeyi geliştirdik. Sizin İngiliz ve Amerikan üniversitelerinizde olduğu gibi ve Almanya ile İtalya'daki gibi burada cüppe ve kukuletamız bile yok. Ama bu da ortadan kaybolacaktır, çünkü çok fazla ortaçağa aittir; modern tipe uymaz. Hepsi içe dönecek ve bilinçdışında kaybolacaklardır. Ve sonra başka bir yolla, iç ayrım fikri olarak gelir. Tüm bunlar, birliktedir.

Şimdi, Miss Hannah'dan gelen biraz daha zor bir soruyla devam edeceğiz: "bireyin kendisi en yeni yaratılandır" şeklinde sona eren dizeyle bağlantılı olarak şunu sormak istiyorum: (1) Sizce yaratılış biçimini tamamen Yaratıcı güç mü kararlaştırır, yoksa sanatçının bu gücün öznel ya da nesnel olarak mı kullanılacağı konusunda belli bir seçme hakkı var mıdır? (2) Böyle bir seçeneği olduğunu ve onu öznel olarak kullanmaya karar verdiğini varsayarak, kendisinin dışında yaratma gereksinimini daha fazla hissedecek midir?"

Diğer seçeneğin ne olacağını sormalıyım. Yaratıcı kendisi dışında yaratamazsa, ne yapardı?

Miss Hannah: Yani onu bireyleşme sürecinde kullanabilir mi? Nietzsche, icat edilen son şeyin birey olduğunu söylüyor ve ben de tüm sürecin gönüllü olarak içeri döndürülüp döndürülemeyeceğini—yoksa yaratıcı kuvvet tarafından mı yapıldığını—bilmek istiyorum?"

Prof. Jung: Seçimi yapmak için hiçbir bilinç olmadığı sürece, yaratıcı güç bütünüyle her yaratılış biçimini kararlaştırır. Çünkü bilincin belli miktarda harcanabilir libidosu vardır, bu nedenle bir şeye. keyfi olarak da belirli bir değer koyabiliriz; Nietzsche'nin dediği gibi değerlendirebiliriz. Özgür irademiz olduğu ölçüde, bir şeyin değerli olduğunu söyleyebiliriz ya da seçebilir, iki olasılık arasından karar verebiliriz. Ama bilincimizin az olduğu ölçüye, irademiz de azdır. Ne kadar olduğunu bilemeyiz, çünkü ölçemeyiz, ancak daha bilinçli olduğumuz ölçüde ilkellerden daha fazla özgür irade sahibi olduğumuzu söyleyebiliriz; ayrım yapma melekesini geliştirmişiz. Bilincimiz çok daha genişlemiş. Belli bir noktaya kadar özgür irade gibi bir şeyimiz olduğunu gerçekten hissedebilmek için, büyük miktarda libidoyu bilinçdışından söküp aldık. Şimdi, sanatçı özgür iradesine sahip olduğu ölçüde bir biçim seçebilir; yaratıcı gücü, yoğunluğunun derecesine bağlı olarak bir ölçüde kadar kanalize edebilir. Yaratıcı güç bir nehirle karşılaştırılabilir. Nehir bir düzlük boyunca, büyük bir itme olmaksızın sorunsuzca akarsa, doğal olarak onunla bir şeyler yapabilir, onu farklı kanallara dönüştürebilirsiniz. Ancak eğer nehir bir vadiden ile muazzam güçle akıyorsa, az yapabilirsiniz. Bu durumda nehir, sizin iradenizden bağımsız olarak kendi biçimini seçecektir. Tabii modern olanaklarımızla, çok vahşi bir nehirde bile bir elektrik santrali kurabiliriz; bu iş için gerekli miktarda zaman ve enerji harcarsak, o vahşi taşkını ehlileştirebiliriz, ama bu da denk mik-

tarda özgür irade gerektirir. Sonra elbette yaratıcı gücü zincire vuramayacağımız, patlamaya hazır bir volkan gibi olduğu zamanlar olur; ki bu durumlarda daima kendi çığırını seçecektir. Sadece nehrin uysalca aktığı yerlerde, her şeyi yok edeceğinden korkmadan kolayca kanallar ve barajlar inşa edebileceğimiz yerlerde ona özgür iradeyle seçmiş olduğumuz bir biçimi verebiliriz. Bu biçim seçimine sahip olduğumuz ölçüde şurada ya da burada yaratıcı enerjiyi kullanabiliriz; nehrin sol tarafına bir kanal inşa edip o taraftaki çölü sulayabiliriz ya da sağ taraftaki çölü sulamayı seçebiliriz. Dolayısıyla yaratıcı güdüye bir biçim verebilirseniz, onu seçebilir, içsel mi, yoksa dışsal bir biçim mi olacağına karar verebilirsiniz—tabii, yaratıcı güdünün buna yardımcı olmasına bağlı olarak. Şimdi diyelim ki yaratıcı güçlerinizin nehri o kadar uysal ki, onu yönlendirmenize izin veriyor, o zaman bunu dahili bir biçime uygulayabilirsiniz, ki bu olağandışı bir uygulamadır. Ancak yaratıcı güdü dışsal yerine içsel biçimi seçmiş de olabilir—bu da mümkündür—o zaman yüzeyde görünmez bile.

Miss Hannah: Nietzsche'nin de aşağı-yukarı burada dediği bu, değil mi? Bu, *Zeitgeist*'ın libidoyu içeri döndürmesi sorunsalı değil mi?

Prof. Jung: Eh, bu tartışılabilir. Başlangıçta halkların yaratıcılar olduğunu söylerken, ilkel zamanlarında az bilinç, az özgür irade olduğunu kastediyor. Ve bu doğru, görüyorsunuz. Neredeyse bilinçdışı çalışarak silahlarını ve kanolarını sade bir şekilde süslerlerdi. Örneğin ünlü kano oymacılığı yapan ilkelin öyküsünü hatırlarsınız, kanosunu ayrıntılı bir şekilde oyuyor ve teknesinin diğer ucuna ulaştığında oranın çoktan çürümüş olduğunu görüyordu—ama yıllar boyu devam ediyordu. Bu, ilkel yaratıcıdır, son derece doğal gerçeklerden bağımsız olarak; ahşap yıllarca güneş ve yağmur altında bırakıldığında doğal olarak çürür, ama o bunu düşünmüyordu, çünkü amacı sağlam bir kano yapmak değildi. Eminim her zaman bir kano kullanıyordu, ama bu, çok az süslü bir kanoydu ve sonra—bir düşüncesi varsa—olağanüstü bir kanoya sahip olabileceğini düşündü ve onun için çok ayrıntılı bir süslemeye girişti; sessizce, yıllar geçtikçe, bir yandan diğer uç çürürken, o da oymaya devam etti. Gerçek ilkel yaratıcı budur. Yani "başlangıçta tüm halklar yaratıcıydılar" diyebilirsiniz, çünkü bilinçdışı onları sadece araç olarak kullandı. Yaratıcı araçlarını kullanırken aynı anda bilinçdışı tarafından bir üst-araç olarak kullanıldı. Gelişimlerinin daha ilerisinde insanlar "Ben" olmak gerçeğinin bilincine vardılar, onlarda, başkalarından farklı bir şey vardı; ama bundan önce bir tür sis içinde yaşıyorlardı.

Çocukluğunuza dönerseniz belki de "Ben" olduğunuz, kim olduğunuzu bildiğiniz o anı hatırlayabilirsiniz. Ben çok iyi hatırlıyorum. Onbirinci yaşımda, şimdi ben oldum diye düşündüğümü hatırlıyorum. Geri dönüp baktığımda sis vardı ve o siste varolduğumu biliyordum. Bir sürü şey olduğunu ve diğer şeylerin arasında benim de olduğumu biliyordum, ama işte olmuştu ve "Ben" yoktu. Sonra bir gün bana geldi, şimdi ben benim, birisi yapıyor, birisi bunun yapıldığını biliyor. Ben benim, tek ben. İnsanların bilinçli oldukları zamanı hatırladıklarını—bazen daha geç, bazen daha erken—çok duydum ve bu sadece

insanlık tarihinde olanların bir tekrardır; belli bir çağda insanlar varlıklarının bilincine vardılar.[1] Altı yaşındayken yaşadığınız gibi yaşayan ilkeller arasında hareket etmek ilginç bir duygu; çocuk gibiler, süreklilik diye bir şeyleri yoktur. Bir şeyi bir an için içtenlikle sevip, bir an sonra onu öldürürler; sonra da tövbe ederler, çok üzülürler. Tutarlılık, egonun sürekliliği yoktur; her zaman başka bir şeydirler, asla aynı olmazlar. Çocukken, bir çocuktan başka bir şey değildirler; yetişkin olduklarında yetişkinlerden başka bir şey olmazlar ve yaşlandıklarında da, sadece yaşlı olurlar. Bu nedenle, yetişkinliğin ve gençliğin ve yaşlılığın en harika ve etkileyici performansını, ilkeller ve barbar insanlar arasında görüyorsunuz; Yaşlı bir erkeği ya da yaşlı bir kadını, biyolojik yaşamın doruk noktasında, otuz yaşında bir adamı ya da yirmi-yirmi beş yaşındaki bir kadını izlemek müthiştir. Onlar tam olarak *öyledirler*. Çünkü bizim çocuklarımız bazen şimdiden yetişkin, yetişkinlerimiz aynı anda hem çocuk hem de yaşlıdırlar. Hatta yüzümüzde aşırı gençlik, yetişkinlik, aşırı yaş belirtileri görebiliriz; tüm yaşam dönemlerinin bir derlemesidir, çünkü burada ve şimdide olduğumuza ve başka hiçbir şey olmadığımıza neredeyse inanamaz hale geldik. Böyle bir ruh hali olması oldukça enderdir.

Eğer tamamen burada ve şimdideyseniz, tamamlanmışsınızdır. Ama tamamlanmak aşırı zordur, bu nedenle her tarafa dağılırız, bir burada, bir orada. Bir tek şey düşündüğümüz bir an neredeyse olmaz—her zaman en azından iki şey, on şey düşünürüz. Yaşamınızda, herhangi bir ilişkide, "Ben tamım, ben benliğimle birim" diyebileceğiniz bir an oldu mu? Ama ilkel başka hiçbir şey değildir; kederinde, sevincinde, acısında, tamamdır. Yaşamınızda, sevinçten başka bir şey olmadığınızı söylediğiniz bir an oldu mu? Tabii ki hayır. Ona bakarız, yargılarız, onun hakkında görüş sahibi oluruz; bir başlangıcı, bir sonu, bir nedeni ve bir sonucu olduğunu biliriz—ve acaba Mr. Filanca bu konuda ne der? İlkelde bunların hiçbirini bulamazsınız; gerçek ilkel o andır. O burada ve şimdidedir, tam performans halinde. Bu harika bir manzaradır. Hasta adam ya da dilenci inanılmaz derecede tamamdır; her birinin resmini yapabilirsiniz. Hareket, tonlama, tüm ufuk, atmosfer, hepsi tamamlanmıştır; ne oldukları apaçıktır. Bizim için apaçık değildir. Bir ilkel ağladığı zaman bu son derece açıktır, muhteşem bir gösteridir, ama modern toplumda bir kadın ağlarsa, bunun ne olduğunu nasıl bileceğiz?

Mr. Allemann: İyi bir diş ağrısıyla tamamlandığınızı düşünmez misiniz?

Prof. Jung: Sizin var mı? Tabii ki, moralimiz tamamen bozuksa bunu belli ederiz, ancak olağandışı koşullar gerekir; tam bir idrak gerekir. Şimdi, bunların hepsi Nietzsche'nin geçen sefer okuduğum paragrafta sözünü ettiği şeyle ilgili, "Başlangıçta tüm halklar yaratıcıydılar ve son zamanlarda bireyler oldu, gerçekten de bireyin kendisi en yeni yaratılandır." Ama birey bir ayrılımışlıktır ve bu ayrılık doğal olarak kendisiyle sürünün arasına bir şeyin koyulmuş

[1] Jung otobiyografisinde çeşitli keşifleri nasıl kendi başına (11 yaşındayken) yaptığını anlatır; tek değil, "iki farklı kişi" olması da bunlardan biridir. Bkz. ADD, s. 20, 32-35/33, 44-46.

olmasından kaynaklanır ve bu, başka bir bakış açısıdır. Bu anında bir ayrışmaya neden olur: yani siz sürecin bir atomu, sürünün bir üyesi olarak sürüden başka bir şey olmazsınız ve hissetmezsiniz, ancak "ben" olarak ayrı bir birim olduğunuz ölçüde, farklı hissedersiniz—yoksa ayrı bir birim olamazdınız. Dolayısıyla varlığın bilincinde olduğunuz gerçeğiyle zaten bölünmüş durumdasınız; zaten bir ayrışma vardır. Bu nedenle, bireyin ortaya çıkması bir günah olarak anlaşılmıştır: bu, ilk günahtır. Elbette oldukça nahoş bir şeydi ve ilkel insan nahoş şeyleri daima günah olarak anlar. Misyoner, zenci şefe iyi ile kötü arasındaki farkı sorduğunda, "Düşmanımın benden kadın alması kötü, benim onunkini almam iyi" demişti. İyi ve kötünün orijinal yaratılışı budur, insan da daima kolektiflikten ayrılmanın bir kayıp olduğunu hissettiği için, ona günah diyordu. Ancak Mesih'in zamanlarında insanlar bunun çok farklı bir şekilde değerlendirebileceğini farketmeye başladılar ve bu da cennet efsanesinin yorumundaki ilahi ya da felsefi görüşlerin arasında ortaya çıkan ilginç bölünmeyi açıklamaktadır: yani soru, insanı böylesine bilinçdışı yaratan bir tanrının, iyi mi, yoksa kötü bir tanrı mı olduğuydu.

Gnostiklere göre bu tanrı, kendini beğenmişliği nedeniyle insanı kusurlu ve bilinçdışı yaratmış, kibirli ve aşağılık bir iblistir ve bu nedenle, tinsel dünyaların yabancı tanrısının, o yaratıcının yaptıklarına müdahale etmesi ve insanı kurtarmak, ona bilinç öğretmek için oğlunu bir yılan biçiminde cennete göndermesi çok iyi bir şey olmuştur. Dolayısıyla kurtuluş, sadece ayrımın, farklılığın devamıydı; o zaman ayrım, kötü bir şeyden ayrılma olduğu ölçüde iyi bir şey olarak anlaşılmıştı; bunu bireyleşme tarafından anlıyorlardı. Öte yandan Eski Ahit ve onun yanı sıra Hıristiyan bakış açısı, kolektiflik tarafındadır. Hıristiyanlar, yaratıcının iyi olduğunu ve Âdem ile Havva'nın Baba'nın yasalarına uymayan yaramaz çocuklar olduğuna ikna olmuştu, oysa Gnostikler aslında bireyleşmenin tarafındaydılar. Ve Nietzsche Üstinsan fikriyle, kolektif görüşten daima uzak olan çizgide devam etti. Çünkü kolektif düşünce her zaman, şeylerin oldukları halleriyle gerçekten iyi olduğu ve onlara dokunmamamız, bir şey değiştirmememiz gerektiği görüşünde olmuştur ve olacaktır; amaç her şeyin ayrımsız, tekdüze olmasıdır. İtalya'daki Siyah Gömleklerin anlamı: Fark yoktur; bizler, kendimize ait bir varoluştan yoksun, bir sürünün parçacıklarıyız, çünkü Tanrı iyidir ve O, neden ağaçtan elma koparılmaması gerektiğini gayet iyi biliyordu. O zaman bu inançta olmayan herkes mutlaka kötü yoldadır. Gördüğünüz gibi, bu siyasi partiler, kilisenin ve diğer kolektif görüş gruplarının daima yaptıklarını taklit ediverdiler.

Miss Hannah: Bir şeyi içeri doğru çevirip bireyleştirme sürecinde tüm yaratıcı gücün kullanılmasını hâlâ anlamıyorum. Nietzsche bunu yapsaydı, bunu anlamış olsaydı, yazmaya devam edermiydi? Onu herhangi bir biçime sokma, vaaz verme gereği hissedecek miydi?

Prof. Jung: Eh, yaratıcı güdü izin veriyorsa bunun mümkün olduğunu söylüyorum. Soru orada. Belli bir miktarda özgür iradenizle ne isterseniz az çok

yapabilirsiniz; yaratıcı güdüyü yönlendirebilirsiniz. Ama özgür irade miktarının oldukça tanımlanamaz olacağı ölçüde—son toplamın çok küçük veya çok büyük olabileceği ölçüde—bilemeyiz; bildiğimiz bunun asla yeterli olmadığıdır. Özgür iradeyle galip gelemeyeceğimizi biliriz. Belli bir noktaya ulaşır ve sonrası cennetin lütfuna, yaratıcı güdünün ona uyup uymadığına bağlı olarak değişir. Yaratıcı güdü onu içeride kullanma amacınıza uyuyorsa, bunu yapabilirsiniz, çünkü yaratıcı güdü sizden yanadır. Başka bir deyişle, bilinçdışınız yaratıcı güdüyü münhasıran içeriye uygulamanızı istiyorsa, bunu yapabilirsiniz, ancak bilinçdışınız istemiyorsa, hiçbir şey bunu yapmanızı sağlayamaz. Elbette kendinizi delirtebilir, kendinizi bölüp gerçekdışı olabilirsiniz, ancak bunun bedelini ödersiniz ve amacınıza da ulaşamayacaksınız. Bilinçdışının yardımı olmadan başaramazsınız; buna karşı çıkarsanız, başarısız olursunuz. Şimdi, *Böyle Dedi Zerdüşt* her ne kadar bir yaratım olsa da, vardır ve inkâr edilemez öneme sahiptir. Bu, bu şekilde işliyordu ve Nietzsche'nin başka seçeneği yoktu. Zaten başka bir şey de istemiyordu. Bir kitap üretmek istiyordu ve o yaratıcı güdüyü kendine uygulamayı düşünmemişti. Seksenli yıllarda kimse böyle bir şey hayal edemezdi, çünkü içeride hiçbir şey yoktu, bağırsaklar ve iç organlardan başka, hepsi buydu.

Miss Hannah: Ama yine de delirdikçe, onu biraz daha içeriye çevirebilmiş olabileceğini düşünüyorum.

Prof. Jung: Belki! Eski Romalılar makineli tüfeklere sahip olsaydı ne olurdu? Zehirli gazları falan olsaydı Cermenlerin İtalya'yı istila etmesi nasıl sonuçlanırdı? Elbette uzun zaman sonra bakınca, farklı seçimler yapardık diyebiliriz. Ancak unutmayın, biz sadece Nietzsche'nin omuzlarında duruyoruz—Nietzsche'nin muazzam etkisi altında kalmış bütün bir kuşağın omuzlarında duruyoruz—ve bu sayede böyle düşünebiliyoruz. Yüz yıl sonra, insanlar modern psikoloji dediğimiz şeyi sindirdiklerinde, oldukça farklı düşünecekler; farklı bir bakış açısına sahip olacaklar.

Mrs. Baynes: Sorunun, bir kitabın tamamlanmamış bir iç deneyimin bir belirtisi kabul edilip edilemeyeceği noktasında döndüğünü düşünmüştüm.

Prof. Jung: Mrs. Hannah'nın bunu kastettiğini sanmıyorum. *Zerdüşt*'ü isterseniz elbette bir belirti olarak ele alabilirsiniz. Oldukça cesur bir bakış açısı ama mümkün; herhangi bir yaratımı, en bitirilmiş sanatsal ürün için bile yalnızca bir kişisel psikoloji belirtisi diyebilirsiniz, ancak soru, böyle bir hipotezle tatmin edici bir sonuca varıyor musunuz? Görüyorsunuz ki, yaratılış ne kadar önem kazanırsa, onu kişisel psikolojiye indirgemek de o kadar zorlaşır. Örneğin Freud bunu denedi, mükemmel bir sanat eserini sanatçının kusurlu kişisel psikolojisine indirgemeye çalıştı. Ama bir sanat eserinin tahrip edilmesinden hiçbir şey çıkmaz.[2]

---

[2] "Sanatçı bir kez daha temelinde içe dönük bir kişidir, nevrozdan çok uzakta değildir. Bunun sonucunda, her tatminsiz kişi gibi, gerçekliğe yüz çevirir ve tüm ilgisini ve libidosunu fantezi yaşamının gönlünde yatan yorumlarına devreder, yolu orada nevroza çıkabilir." *Introductory Lectures on Ps-*

Miss Hannah: Ama onu birisinin ürettiği bir belirti olarak değil de, bir yansıtma olarak kullandıysanız, somut, objektif sanat, bireyin bireyselleşme yolundaki ilk beceriksizce girişimi olamaz mı—birey oluşmuş olsa sanat gereksiniminin yok olacağı hipoteziyle?

Prof. Jung: Eh, ona *sanat* değil de, *yaratıcı güdü* derseniz. Doğal olarak, yaratıcı güdü her zaman bireyi yapan olmuştur. Çünkü yaratıcı güdü herkeste aynı güçte ortaya çıkmaz; bazı bireyler seçilir, belirli bir yetenekleri vardır. Çarpıcı bir şey yaratırlar; o zaman onlar yenilikçilerdir, yaşlı adam Prometheus gibi çıkıntı yaparlar, tanrılara karşı çıkan o büyük günahkâr gibi. O bir bireydi ve bunun için cezalandırılmıştı, ancak yaratıcı güdüsüyle öne çıkarılmıştı. Doğal olarak, yaratıcı güdü, sonsuza dek kişiliğin yaratıcısıdır ve bu bireysel biçimi, bu ayrımı kullanır. Bu nedenle, herkes bireyselleşme sürecinde, ne kadar küçük olursa olsun, yaratıcı içgüdüsünün farkına varmalıdır.

Miss Wolff: Bence Miss Hannah, yaratıcı güdünün belirli bir aşamasından söz ediyor ve bunun belirli bir zamanda doğal olarak içeri dönmesi tamamen mümkün, ama sonsuza kadar süreceğini sanmıyorum. Çünkü insan asla içeride yalnız kendisi için yaşamaz; o kolektif bir işlevdir. Yaratıcı bir insanın kişiliğini geliştirmek için bir süreliğine yaratıcı güdüsüne gerek duyabilir, ama bir süre sonra ona diğer insanlar için gerek duyacaktır. Yine kitap yazacak veya bir sanatçı olacaktır, çünkü salt kendisi için yaşıyor olsa, yalnızca yarım bir varlık olurdu.

Prof. Jung: Evet, bireyi yalnızca kendisi döndüğü şekliyle anlamamalıyız; yoksa bireyselleşme aklı başındaki kişinin tamamen ortadan kalkmasına yol açar. Yeniden ortaya çıkmalıdır. Gerçek yaratıcı sanatçı durumunda, o yaratıcı sanatçı olmaya devam eder; çünkü bu onun dış dünya ile bağlantı ve iletişim kurduğu araçtır. Dışarıdaki insanlara bir mesajla geri dönmüyorsanız içe dönmenin—kaybolmanın—bir anlamı olmaz.

Miss Hannah: Benim aklıma ilk gelen, Van Gogh'un mektuplarından birindeki bir cümleydi, Mesih'in taş oyma ya da boyama döneminin ötesine geçtiğini ve doğruca insanlığın üstünde çalıştığını söylüyordu.[3]

Prof. Jung: İlginç bir nokta, ama bu, bir sanatçının Mesih'e ilişkin bakış açısıdır. Elbette Mesih asla resim sanatını düşünmemiştir. Eminim herhangi başka bir zanaati olan bir adam da aynı fikre sahip olabilir; örneğin hekim, genel pratisyenlikten vazgeçip psikoterapist oldum diyebilir.

Mrs. Baynes: Yaratıcı gücünü ifade etmek için resim yapmaya inmediğini de söyleyebiliriz.

---

ycho-Analysis [*Psikanalize Giriş Konferansları*] (1916-1917), çev. J. Strachey, standart edisyon, cilt XVI, s. 376.

[3] Van Gogh, Emile Bernard'a bir mektubunda (Haziran 1888), Mesih hakkında şöyle yazmıştır, "Nevrotik, bitap düşmüş beyin gibi küt bir araç tarafından neredeyse hayal edilemeyecek kadar inanılmaz olan bu sanatçı, heykel ya da resim veya kitap yapmamıştır; yaptığının ne olduğunu da açıkça ifade etmiştir—yaşayan insanlara, ölümsüz varlıklara biçim vermek." *The Letters of van Gogh* [*Van Gogh'un Mektupları*], çev. Douglas Lord (New York, 1938).

Prof. Jung: Belki de bu konuda hiç yeteneği yoktu. Örneğin bir dinin kurucusu olan Mani, aynı anda iyi bir ressamdı; iki tapınağı fresklerle süslediği söylenir. Ve modern İran geleneğinde artık bir dinin kurucusu olarak değil, yalnızca çok büyük bir ressam ve sanatçı olarak biliniyor. Çeşitli biçimlerde görünen, kaydadeğer bir yaratıcı güce sahipti ve sanatsal ifadesine birçok biçim verebildiğini sanıyorum—oysa Mesih'in zamanında yaratıcı gücün ifade edileceği tek bir sınırlı alan vardı. Ancak hepsi yazgıdır; bu tür şeyler üzerine spekülasyon yapamayız. Mesih'in o aşamanın ötesinde olduğunu söylemek tamamen beyhudedir; aynı şekilde Schopenhauer ya da Kant'ın da kendilerini taş ya da benzer bir şey ifade etme aşamasının ötesinde olduklarını söyleyebiliriz.

Eh, hâlâ bu çok önemli noktadayız, "bireyin kendisi en yeni yaratılandır." Şimdi, Nietzsche'nin birey anlayışı burada modern bir biçimde ele alınamaz; ne demek istediğini anlamak için seksenlere geri dönmeliyiz. Çünkü bireyden, ancak türlerden ve ailelerden ve kolektiflerden özel kavramlar olarak söz edildiği sıralarda söz edilmeye başlandı; böyle bir terim, sürüye karşı bireysel birimi anlatan bilimsel bir icattır. Olayları bilimsel bir şekilde öngörmüyorlarsa bu tür terimleri hiç kullanmamışlardır. Bu yüzden türler veya sınıflardan bahsederken, bunların içindeki küçük birimlere birey deniyordu. Dediğine öre, en yeni yaratılan, ayrı bir birim olarak görülen o bireydir. Bu icattan önce sadece daha büyük birimler—aileler, sınıflar, kabileler, türler, klanlar—gerçekten varolan şeylerdi; bireyin hiçbir önemi yoktu: birey, halkların ya da sınıfların ya da ulusların ortaya çıktığı az çok geçici yoldu. Çok büyük bir ölçüde bakış açımız hâlâ budur; hâlâ istatistiksel olarak düşünüyoruz. Bilimsel zihin özellikle çok sayıda düşünür; herhangi bir sosyal sorunu, diyelim ki kamu hijyeni sorununu ele alırken binde şu kadar kişinin belli bir yaşam sürdüğünü veya yüz bireyden üçünün şu ve şu koşullardan mustarip olduğunu ya da Birleşik Krallık'ta ayda şu kadar—ve Amerika Birleşik Devletleri'nde üç dört bin bireyin otomobillerin altında kaldığını söylerler. Nietzsche'nin kastettiği birey kavramı budur.

Bireye ilişkin daha modern düşüncemiz, istatistiksel yöntemle sorunları öngörmekten tamamen farklıdır. İçerideki bireye bakarız, o zaman birey insan demektir, öznel insan, tek insan süreklilikte bir atom değil, bir tür mikrokozmostur. Dolayısıyla bize göre bireyin psikolojik konsepti, seksenlerinkiyle karşılaştırıldığında, en olağanüstü bir abartıya benzer. O dönem tam gelişme aşamasındayken, birey elbette bir tür doğa düzeneğinden başka bir şey değildi ve tüm yaşamın asıl amacı, türlerin yaşamasıydı; birey bir vücuttaki bir hücreden daha fazla bir şey ifade etmiyordu. Dahası, birey hiçbir şey içermiyordu. İçinde bilinçli psykhesinden başka bir şey yoktu, diğer her şey, yalnızca bedendi. Dolayısıyla o dönem, bireyi küçük bir mikrokozmos olarak göremezdi, önceki bir zamana, ortaçağın başlarına kıyasla. Sonra birey bir mikrokozmos olarak *görüldü*, ama sonra makrokozmosu da gördüler—yıldızlarla ve gezegenlerle gökyüzü ve evrenin egemen ruhu olarak Tanrı'yı—ve her birey bu bütünlüğün

aynadaki yansımasıydı; sanki tüm kozmos bireysel *insan* varlığına inmiş ve onu bir mikrokosmos yapmıştı.

Şimdi yine benzer bir fikrimiz var, ancak çok farklı: şöyle ki, bireydeki mikrokozmosun, makrokozmosun kaynağı olduğunu keşfediyoruz. Bizim fikrimiz, insanda belirli arketipik fikirler buldukça bunları evrende de keşfediyorsunuz, ama onları oraya insan koymuştur: daha önce orada değildiler. Örneğin ortaçağ insanı için göklerdeki ezeli takımyıldızların sonsuza kadar anlamlı bir varlığı vardı. Tanrı bizzat gücünü ve kudretini bu takımyıldızlarda ifade etti ve bunların insanda da varolmasına neden oldu; insanı mikrokozmos olarak yarattı. Olayı çevirip, bireysel insanın böyle bir evrenin kökeni olduğunu söyleyebiliriz; evreni büyük ölçüde insana bağımlı olarak görüyoruz. O, bu evrene anlam yükler, yoksa kendi içinde anlamsızdır; ebedi olup olmadığını sormak bile oldukça beyhudedir. Dahası, şimdiki biçimiyle ebedi olmadığına inanıyoruz. Ebedi takımyıldızlar yoktur, çünkü sayısız yüzyıllar boyunca konumlarını değiştirirler. Dolayısıyla ilkel insanın sonsuz ve sarsılmaz doğruları—yani zodyak burçlarının değiştirilemez doğası—bizim için görecelidir; binlerce yılın içinde tüm bu yıldızların konumlarını değiştireceğini ve evrenin tamamen farklı bir şekle sahip olacağını biliyoruz; dolayısıyla onları "ebedi" olarak adlandırmak ya da onlara "Balık," "Oğlak" gibi isimler vermek, yalnızca bir yansıtmadır. Çünkü arketipik imgeleri insanda da buluyoruz, ancak bunları büyük kozmosdan türetmek yerine, insandaki takımyıldızlarından türetiyoruz. Şimdi, "maymun mu tavuk mu daha yaşlı?" şeklindeki gizli felsefe sorusunu tartışmak istemiyorum, ama zamanımızda bu şekilde düşünme eğiliminde olduğumuzu söylüyorum. Elbette ki bu, materyalizmin bir devamı, bir *enantiodromia* olabilir, tamamen değer düşüklüğüne uğradığı bir zamanda bireye aşırı bir değer biçilmesi olabilir. Bu çok mümkündür, ancak bunu bilsek bile, böyle bir bakış açısından kurtulamayız, çünkü bu şu sırada gerekli bir kavramdır. Onu yaşamalıyız, kabul etmeliyiz; şimdilik böyle bir bakış açısı, doğal bir şey olacaktır.

Mr. Allemann: Bu bakış açısı bir bireydeki şişme gibi değil mi?

Prof. Jung: Ona yalnızca uygunsuz bir zamanda sahip olsaydık, bir şişme olurdu; 1850'de şişme olurdu.

Mr. Allemann: Evet, birey için öyle, ama bütünün bu görüşe sahip olması da bir şişme midir?

Prof. Jung: Eh, bir üst-eleştiri bunu kişinin muhtemel bir şişmesi olarak adlandırabilir. Ama böyle bir eleştiriye pek izin verilmez, çünkü o zaman kendimizi çağımızın özgül yaşamından yoksun bırakırız; daha öncekilerin yanlış yaptıklarını düzeltmek için belirli bir şekilde düşünmek zorundayız. Bu yasalardan kurtulamayız; farklı düşünürsek çağın yaşamını paylaşmazdık. Genel entelektüel atmosfer, insanoğlunun şeylerin ölçücüsü olduğu veya evrenin insanda başladığı fikriyle ikna veya tatmin olmuşsa, kendinize başka bir yol arama ve bunun şişme olup olmadığını sorma izni verebilirsiniz. Ama günümüzde sadece bir avuç insan bireye o kadar değer verdiğine göre, şişmeniz her

adımda lanetlenir. Her yerde, insan aklını veya insanın içindekini bu kadar çok düşündüğünüz için lanet olası bir budala olduğunuzu söyleyenlerle karşılaşırsınız, çünkü insan sonuçta nedir ki? Şimdi Nietzsche'nin metnindeki bu birey Üstinsan'a giden köprüdür; o, materyalizm zamanında geçerli olan bireydir. Ve Üstinsan'la Nietzsche bizzat o değerlerin dönüşümü sürecine giriyor; bu bölümde insanın değerlerin üreticisi olduğunu söylüyor. İnsan ebedi işaretleri ve simgeleri yapmış ya da bir tanrı-insan yapmıştır; asla göklerden gelmemişlerdir. Böylece kendi kişisel yaşamında metafiziğin tamamını içe atmaya başlar—Tanrı öldü. Bireyi daha önce evrende olan şeylerle dolduruyor ve elbette bu bir şişme oluyor, çünkü Nietzsche zamanından beslenmiyor. Yeni bir fikir sahibi herkes her zaman bir şişme tehditi altındadır. Kendini zamanının üstüne yükseltirse, elbette gerçekten bir şişmesi olacaktır, çünkü kendisini yeryüzü yüzeyinin üstüne ancak uçak veya balonla yükseltebilir. Bunu sadece bir şişmeyle yapabilir. Bu nedenle, bir üst-eleştiri yapılması gerektiğini söylüyorum. Önyargılarımız birey fikrimizdir ve bu bir şişmedir; ama dikkat edin, sadece bir balonun içinde olduğunuz sürece bir şişmedir. Yeryüzü size ulaşıncaya kadar yükseldiğinde, yine yeryüzünün yüzeyinde durduğunuzda artık bir şişme olmayacaktır. O zaman vazgeçebilirsiniz, çünkü dünya yukarı çıkmıştır: bilinçte bir ilerleme olmuştur.

> Halklar bir zamanlar üstlerine bir iyilikler levhası astılar. Hükmetmek isteyen sevgi ile boyun eğmek isteyen sevgi birleşerek böyle levhalar yarattılar.

Elbette ki bu iyilikler tablosu bir çeşit tüzük veya değerler listesi anlamına gelen *Tafel des Wertes*'dir ve itaat etme isteğinin ve yönetme arzusunun, böyle ahlaksal değerlerin yaratılmasından sorumlu olduğunu söylüyor. Dolayısıyla onun ahlak felsefesinin önemli bir bölümü buradadır—ahlakı veya töreyi içgüdüsel güç isteminden türetiyor.

Mr. Allemann: Bence kötü tercüme edilmiş. Burada *Liebe*.[4]

Prof. Jung: Evet, ama yönetmek isteyen libido ile itaat etmek isteyen libido diyebilirsin, aynı hesaba gelir. Bu, yönetmek arzusudur; ona "sevgi" diyerek hoş bir isim veriyor. Metni izlerseniz ya da onun *Ahlakın Soykütüğü*'nü okursanız, içgüdü sevgi olsa da, olmasa da, ahlakı bütünüyle iktidar içgüdüsünden türettiği açıktır. Bu şiir dilinde ona çok hoş bir isim veriyor, çünkü burada yaşam sevgisinden, yaşama karşı olumlu tutumdan söz ediyor; hatta yönetmek veya itaat etmeye zorlanmak bile olumludur, çünkü yaşamın sevinci sevgidir ve sevgi sevinçtir ve o sevincin acıdan çok daha derin olduğunu kabul eder. Bu daha sonra şiirlerde gelir; bir sonraki paragraftaysa sevinç var:

> Sürüdeki keyif, egodaki keyiften daha eskidir;

---

4 *Liebe*: Çevirinin "sevgi" olması doğrudur. Görünüşe göre Mr. Allemann, Jung'un "güç istenci" ifadesini çeviri olarak alıntıladığını zannediyor.

Dolayısıyla bu sevgi ve sevinç hemen hemen aynı şeydir: yaşama evet demek, varoluş sorunsalına olumlu bir cevap demektir. Şimdi kuşkusuz ahlakı güç isteminden mi türeteceğiniz, yoksa bambaşka bir kökenden mi kaynaklandığı sorgulanması gereken bakış açısıdır. Aslında ahlakın bir kökeni var mıdır, yoksa varoluşun gerçekten özgün, temel yasalarından biri olmadığı da bir sorudur. Ahlak yasalarını analiz ederseniz tabii ki epey bir miktarın açıkça güç içgüdüsünden ortaya çıktığını görürsünüz. Örneğin ebeveynlere tapınmayı ya da ebeveynlere veya yetkililere itaat etmeyi bir iktidar sorunsalı olarak yorumlayabilirsiniz, ancak böyle bir yorumu çok basiretsizce bulurum, çünkü bunun süreklilik adına uygun olduğu—teleolojik olduğu—besbellidir. Yaşlı insanların kendi bencil amaçları için ibadet veya yetki talep ettiklerini söyleyemeyiz, çünkü diğer taraf çok belirgindir: birisinin otorite sahibi olması yararlıdır.

Bunu ilkel kabilelerinin yaşamında görüsünüz; Yaşlıların yetkisi, kabilenin yaşamında o kadar önemlidir ki, İngilizler bunu vurgulamak için ellerinden geleni artlarına koymazlar. Afrika'dayken çok sayıda adli davayı takip ettim. Bununla ilgili İngiliz politikasıyla ilgileniyordum ve gençlerin gerçekten saçma olan, hatta belki de Avrupa açısından ahlaka aykırı belirli kabile yasalarına karşı suç işledikleri vakalar vardı; ama Yaşlılar Konseyi D.C.'ye şikayette bulunduğunda, onların lehinde karar verdi. Bazı durumlarda, Yaşlılar Konseyi kabile üyelerine yakışık almayan, haktan yana olmayan cezalar uygulamıştı, ama D.C. otoritelerini korumak için onların lehine karar vermişti.[5] Bunun nedeni İngilizlerin, Yaşlıların otoritesinin sarsıldığı kabilelerin kısa sürede başa çıkılmaz hale geldiğini, diğer kabileleri etkileyen ve koloninin genel düzenini baltalayan bir anarşist unsurun geliştiğini keşfetmeleriydi. Bu nedenle, ilkel düzeni olabildiğince korumak için ülke çapında Yaşlılar Konseylerini yeniden kurmaya çalıştılar. Bu kabileleri Avrupa usulüyle yönetmenin olanaksız olduğunu anlıyorlardı; onlar aynı adalet fikrine sahip değildirler ve misyonlardan etkilenmiş oldukları gerçeğine rağmen, çok farklı bir ahlaka sahiptirler. Doğallıkla esas olarak, Yaşlıların yetkisini zayıflatan da misyonlardır, çünkü kusurlu ahlaklarıyla, kararlarına karşı basiretsizce mücadele ederler—tabii o insanlara, anlamadıkları için asla başvurmadıkları idealistik bir bakış açısı sunarak: bu, onlar için hiçbir şey ifade etmez.

Böyle bir durumda, Yaşlıların otoritesine dair bir *ressentiment* [içerleme, hınç] hissettiği bir durumda, kişinin ebeveynlerine tapınmasını ve itaat etmesini gerektiren yasayı, sadece söz konusu ebeveynlerin egoist içgüdüsü olarak açıklama eğiliminde olabilir; ama bunun dışında, gençlerin yaşlı insanlara saygı göstermelerinin, kabilenin, dolayısıyla da bireyin çıkarına uygun olduğunu anlayacaktır. Çünkü bu, bir kabilenin kültür yaşamının sürekliliğini sağlar. Bu nedenle, otoriteye olan inançlarını kaybeden tüm kabileler, çok düşük bir anarşist toplum düzeyine inmişlerdir ve onları düzene sokan, yalnızca polis ve makineli tüfektir. Aslında Afrika'nın pek çok yerinde, esas olarak misyonların

[5] D.C.: District Commissioner [Bölge Komiserliği].

çalışmaları aracılığıyla bu durum oluşmuştur ve bu nedenle artık anarşistlerle uğraşmak zorundadırlar. Uganda'nın durumu budur, birileri Afrika'da çok fazla tozu dumana kattığında İngiltere'nin özellikle endişelenmesinin nedeni de budur; zaten Afrika'da serbest yatan çok fazla toz vardır ve her an bir şey alev alabilir. Sudan, bir Anglo-Mısır kompleksidir ve Uganda da aslında bir kolonidir; çok kısa bir süre önce, ikisi arasında gerçek bir bağlantı yoktu. Orada iyi bir yol inşa etmek mümkün olabilirdi, ancak o ülkeyi harap edip bıraktılar; orada başına buyruk kabilelerin yaşadığı, korkunç çorak bir ülkeden başka bir şey yoktur. Nil yoluyla Sudan'dan geçip Orta Afrika'ya kadar Mısır'dan gelen enfeksiyonu önlemek için kasten öyle bıraktılar. Bütün trafiğin Doğu sahilinde, Mombasa tarafından geçmesini tercih ederler; burada göçmenlerin çok sıkı denetleyerek gelen her şeyi yakalarlar. Afrika'daki tüm Buganda nüfusu çok tehlikelidir.[6] Önce Hintlilerin, sonra da Avrupalıların boğazlarını kesmeye yetecek büyüklükte bir kalabalık bekledikleri söylenir. Hintlilerden, Avrupalılardan nefret ettiklerinden daha çok nefret ederler ve silahları bile umursamazlar. Özellikle bu kabile düzgün örgütlenmesini tamamen kaybetti; ama çok akıllı bir halktır, o kadar ki Elindu tüccarların ve tefecileri Buganda ülkesinde çok az şansa sahiptir. Diğer kısımlarda, daha da öyle.

Dolayısıyla ahlak aslında bir içgüdü biçimi ya da insanla birlikte doğann içgüdüleri yöneten yasalardır. Bu, iktidar içgüdüsünden veya herhangi başka içgüdülerden türemiş kurnaz bir tür cihazdır; ahlak yalnızca bir toplumun yaşamını yöneten hayati yasaların ifadesi veya kodlanmasıdır. Örneğin yalnızsanız, ahlaka gereksiniminiz yoktur—onu kullanma olanağı yoktur—ama bir toplulukta yaşadığınız zaman, yasa yürürlüğe girer ve kentlerimiz ne kadar çok nüfusa sahip olursa, o kadar da farklılaşacaktır, çünkü insanların birbirine zarar verebileceği koşullar çok daha fazla olacaktır. Bu nedenle, daha önce hiç bilmediğimiz bir hukuk gelişimi ve ahlakın arıtılması ve farklılaşmasına sahip oluruz; bilincin böylesine arıtılması basitçe nüfusun büyük merkezlerde birikiminin sonucudur. Ve, bildiğiniz gibi, asla yeterli miktara sahip olmayız: ya çok fazla ya da çok az vardır, çünkü bu, insanın kendinden emin olmadığı bir noktadır. Daha önce hiç olmadığı kadar böyle sayılar bir araya gelmemiştir ve bir araya gelmek ve birbirlerine sürtünmek için böyle imkânlar olmamıştır. Eskiden, kavgalı olduğunuz akrabanıza ulaşmak için iki veya üç gün yolculuk yapmanız gerekirdi ve o zamana kadar konuyu tamamen unutmuş olur, mutlu bir amaç için değilse, bu kadar yolu neden geldiğinizi hatırlayamazdınız. Bir diğeriyle tartışan her birimiz ona tekrar ulaşmak için bir hafta yürümek zorunda kalsa, tartışma son bulurdu.

Dr. Bertine: Nietzsche'nin değerlendirmenin yaratmak olduğu ve değerlendirmenin bir güç istemi ifadesi olduğu fikrinde bir çelişki yok mu?

Prof. Jung: Bunu söyleyemem. Onu basitçe iktidar içgüdüsünden çıkardığını söyleyerek bu görünürdeki çelişkiyi kolayca savunabilirdi. Ancak muhtemelen,

---

[fi] Buganda, Uganda'nın bir bölgesidir. Jung 1925'de iki arkadaşıyla birlikte Uganda'da bir keşif gezisine katılmıştı.

her zaman varsayılmış olduğu gibi, her içgüdü bir bakıma icat edilmiştir, çünkü yaratıcı gücün doğru bir tanımına sahip değiliz. O, tek kelimeyle, bilinmezdir; size "yaratıcı güç" hakkında uygun bir tanımlama yapamam. Bu, şu ya da bu biçimde içgüdülerde görülen özgün bir niteliktir ve neredeyse metafizik bir sınırdurum kavramdır. Sadece varolduğunu biliriz, ama bunun nasıl mümkün olduğunu bilmeyiz. Tıpkı neden ateşi ve silahlarla korunmayı icat edenin bir insan olduğunu açıklayamadığımız gibi. Hayvanlar ateşi neden icat etmediler? Ya da neden bazı insanlar Orta Avusturalya yerlileri çıplak dolaşırlar? Hava sıcaklığı bunu açıklamaz, çünkü ısı gece sıfır santigrata kadar düşer; ama giysileri yoktur, hiç icat etmemişlerdir. Kendilerini hayvan kürkleriyle örtmek için her şansa sahiptirler, ama bunu yapmazlar; aksine, don yemiş yılanlar gibi kaskatı bir halde ateşin etrafında uzanırlar ve bir tür uyuşmuş bilinçdışı haliyle, güneş onları ısıtacak kadar yükselene dek beklerler ve o zaman yine yaşamaya başlarlar. Onlar bir şey icat etmeyi hayal edemeyecek kadar ilkeldirler. Aslında çok önceden, Avusturalyalı yerlilerin düzeyinde olduğunu varsaydığımız diğer kabilelerin, örneğin Aurignacienlerin,[7] tarihöncesi günlerde giysileri vardı. Onlar Avusturalya'dan çok daha soğuk bir iklimde yaşıyorlardı, bu yüzden muhtemelen kürk veya deriyi kullanıyorlardı ve mağaralarda yaşıyorlardı; bizim ülkelerimizde hiç kıyafet giymeden asla yaşanmış olamaz. Gördüğünüz gibi, bilim insanın bu tuhaf, icat etme gerçeğini açıklayamıyor. Bunu fiilen görememiş olsak, herhangi bir şeyin icat edilmesinin mümkün olmadığını söyleyebilirdik; bunu kanıtlayan tek şey, gerçekten olmasıdır.

ve iyi vicdan sürü için olduğu sürece, kötü vicdan yalnızca der ki: ego.

Bu çok önemli bir açıklama ve kesinlikle doğrudur. Sevinç sürüdedir ve bu "Ben" sevincinden daha yaşlıdır, çünkü ilkelin durumunda sevinç, yalnızca kolektiftir. Bu bizim için bile doğrudur. Yalnız olduklarında kendilerinden keyif alamayan insanlar vardır—o kadar mutsuzdurlar ki, yalnız kalmaktan kaçınırlar—ve bir sürüyle birlikte olduklarında, farklı varlıklar olurlar, bu hâlâ gözlemleyebileceğiniz bir gerçektir. Tipik olarak insancadır. Görüyorsun, bir sürüde olduğunuzda, herkesin vicdanı temizdir, çünkü orada ne yaparsanız yapın, başkalarıyla birlikte yaparsınız; en korkunç şeyleri yapsanız bile sorun olmaz, çünkü onu herkes yapmaktadır. Örneğin yarın Paris'te son moda, kadınların akşam yemeğine tamamen çıplak gitmeleri olsa, bunu yaparlar; tabii gazetelerde ilk kez gördükleri zaman küçük bir şok yaşayacaklardır, ama Mrs. Jones çıplak geziyorsa, ben de gezebilirim. Neden olmasın? Seksenlerde, bayanların şu anki plaj kıyafetleriyle *ne kadar* çıplak görüneceklerini ya da sırtları sonsuza kadar yırtmaçlı bir halde—her tarafları görünür olarak—yemek davetlerine gideceklerini görebilselerdi, felç geçirirlerdi. Ama oldukça mümkün; çünkü kolektif olarak yapılıyorsa, istediğinizi yapabilirsiniz. Kolektivite aynı fikirde olduğu

[7] "Aurignacien" çeşitli insan yapımı eşyalar içeren bir üst Paleolitik kültürü tanımlar.

ölçüde, vicdan azabı olmaz, hem de hiç; hatta büyük bir kalabalıkta bilinçdışı olursunuz. Sanki siz yokmuşsunuz gibi, sakıncası yoktur. Öyleyse "Ben" aslında yalnızca vicdanınızın kötü olduğu—iyi vicdana karşı günah işlemiş olduğunuz zaman ortaya çıkar. Herkesle birlikte olduğunuzda, bir vicdanı paylaşırsınız; ama kendi başınıza bir şeyler yaparsanız vicdan azabı çekersiniz, çünkü onu insanlıkla paylaşmamış olursunuz. Oldukça düzgün bir şey yapsanız bile utanırsınız ve utanmayı bekliyor olabilirsiniz, çünkü ayrılmışsınız: ilk günahı işlemişsiniz. Çünkü sahip olduğunuz her şeyi, hissettiğiniz her iblisliği başkalarıyla paylaşmaya karar verebilirseniz—diğerlerinin de kirli çamaşırlarını sizinle paylaşmaya tenezzül ettikleri ölçüde demek istiyorum—zahmetsizce bir haklılık halinde olursunuz, çünkü herkes bu düzeydedir; herkes aynı şeyi yapmaktadır ve siz de şu "Ben"den kurtulursunuz. Ve artık "Ben" olmadığınız ölçüde, ahlaklı ya da ahlaksız olmanızın bir önemi yoktur; artık sizin bir öneminiz yoktur ve en ahlaksızca ya da saçma şeyleri yapabilirsiniz. Bu nedenle, günahlarınızı itiraf edebileceğiniz ve bağışlanabileceğiniz, vicdan azabından kurtulabileceğiniz Katolik kilisesinde artık bir "Ben" olmazsınız.

Tabii sonra o soru geliyor: Hangisi daha iyi, ne olmalı? Tabii ki iki görüş var. Eski Ahitin Tanrısı: " 'Ben' olmayın, o ağaçtan yemeyin, yoksa ne kadar bilinçdışı ve acınası olduğunuzu, yaptığım şeyin ne kadar acınası olduğunu görürsünüz. Diğer bakış açısıysa: "Olabildiğinizce bilinçli olun, kendinize karşı sorumlu olun, çünkü o zaman yalnızca kendinizi değil, çevreyi de kötülükten esirgersiniz." Şimdi, hangisinin haklı olduğunu bilmiyoruz. Karar daima zamanın kendine has görevidir—şu ya da bu yöne zorlanmamız, kolektif bir halk mı, daha bireysel bir halk mı olacağımız. Birçok kişiye başka bir yoldan gitmelerini önerdim. Katoliklikle ilgileniyorsanız, veya bir Katolikseniz, kilisede kalın. Ya da artık "Ben" olmadığınız şu ya da bu harekete katılın. "Ben" olmak için yaratılmamış, her şeyin mükemmel olduğu, yaşlı Yehova'nın dünyasında yaşamaları gereken birçok insan olduğundan eminim. Ama kusursuz olmak için doğmamış ve yaşlı Yehova'nın dünyasında yaşayamayacak birçok insan da var.

SEMİNER V

13 Kasım 1935

Prof. Jung:
Şu paragrafa kadar gelmiştik,

> Gerçekten de çıkarını çoğulun çıkarında arayan sevgisiz, kurnaz ego—bu, sürünün başı değil, sonudur.

Burada Nietzsche, çoğunluğun çıkarında kendi çıkarını arayan bilinçli, ayrı bir birim olarak "Ben"in,[1] sürülerin kaynağı değil, yıkımı olduğunu açıklıyor. Bu oldukça basit: sürü ancak bilinçli "ben" olmadığı ölçüde varolur. Sürü, biyolojik birimlerden oluşur; çünkü yalnızca birim, canlı varlık, yaşama sahiptir; yaşam, bir genel ya da mutlak bir biçimde değil, canlı biyolojik birimler biçimindedir. Ve yalnızca ayrılıklarının bilinçdışında oldukları ölçüde bir sürü oluştururlar. Yaşayan birim, birey, ayrılığının bilincine vardığı zaman, sürü imha olur, işlevini durdurur. Dolayısıyla bireyler gitgide daha bilinçli hale gelince, sürü gitgide geriler ve onun yerini "toplum" olarak adlandırdığımız şey alır: yani bilinçli kişiler arasındaki sözleşmelere dayanan bir organizma. Bireyin özbilinci, insanlar arasındaki bağlantıyı yok etmez, sadece aralarındaki *bilinçdışı* ilişkiyi ortadan kaldırır. Toplum, bireylerin bilinçleri ya da bireyselleşmeler nedeniyle yok olmaz, ama sadece *bilinçdışı* bireyler tarafından yok edilebilir. Yine de sürüler, bilinçli bireyler tarafından yok edilir.

Şimdi, bilinçli bir birey ortaya çıktığı anda, aynı anda bir değerler sistemi de oluşur, çünkü değerler, ayrımsama anlamına gelir. Bilinçli birey yoksa, ayrımsama olmaz, ama bir bilinçli birey varsa, değerlerin ve anlamların ayrım-

[1] Özellikle Freud'un İngilizce çevirilerini eleştirenler, Alman *ich* sözcüğünün "ego" yerine "ben" olarak çevrilmesinin daha doğru olduğuna dikkat çekmektedir.

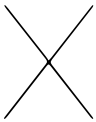
sanma olasılığı vardır. Bilinçli olmak demek, ayrımsamanın varlığı anlamına gelir; bilinç, ayrımsama olmaksızın olamaz, çünkü kendisini diğer şeylerden ayırmak için bir bilinç olmalıdır. Platon'un felsefesinde iki ilkeyi ifade etmek için çok uygun bir terminoloji bulabilirsiniz: yani tam anlamıyla, "aynı," kendine özdeş olan anlamını taşıyan *Tauton* ve "öteki" [2] anlamına gelen *Thateron*, "ben" olmayan, bilincim olmayan şey. Benim bilincim *Tauton*'dur, kendimle özdeş olan şeydir, bilincimin nesnesiyse diğer şeydir. Bilinç varolmaz, bir *Tauton* ve bir *Thateron* vardır, bilinç yoksa, onlar da yoktur. Şimdi, bir aynılık, benliğimin başka bir şeyle özdeşleşmesi olduğuna göre, zaten bir ayrımsama yaratmışım: anlam ve değerler. *Tauton* bir anlamdır, çünkü benliğimle aynılık anlamına gelir; *Thateron* da bir anlamdır, farklı, öteki olan anlamında. Aynı zamanda bir duygu ayrımsamasıdır—yani aynı olan şey, bana ilişkindir. Bu durumda, *Thateron* yabancı veya ya da yabancılıkken—öteki olarak—o, benliğimle özdeş olma duygusunu taşır ve bu da bir duygu ayrımsamasıdır. O halde bilincin kökeni, değerlerin ve önemin kökeni demektir ve bu kavramların erken dönem felsefesinde çok iyi tanımlandığını görürüz, çünkü Platon, felsefi bilincin kökenine yakındı.

Çünkü o, Hıristiyanlıktan önce, MÖ dördüncü yüzyılda yaşamış bir adamdı, ancak daha önce başka felsefeler de vardı ve bu Sokrates-öncesi felsefeciler bilinçten çok nesnelerle ilgiliydi, özellikle Empedokles gibi doğa felsefecileri; doğaya ya da doğal nesnelere yönelik harika bir naiflikleri, şeylerin nasıl ortaya çıktığına vb dair söyleyecek çok şeyleri vardı ve bunların tümü bilinçdışı Sokratik ve Platonik felsefenin bir yansımasıydı. Böylece, MÖ altıncı yüzyıldan dördüncü yüzyıla kadar, Platon'un fikirleri hep vardı, ancak bu felsefecilerin bilinçdışında; onu doğaya yansıtıyorlardı. Sonra Platon daha psikolojik bir hale geldi—eh, aslında Sokrates ile Platon arasında bir fark görmek zor—belki de ilk psikolojik terimleri keşfeden Sokrates idi. Ve Platon'un eski doğa felsefesini bir mitos biçiminde kullandığını görüyoruz. Hâlâ geçerliğini koruyan Platonik primordiyal insan fikri, özbenliğin, geniş anlamda varlığın simgesidir. Bu, Platon'dan önceki yüz elli, iki yüz yıl öncesinden beri varolan, Platoncu düşüncelerin henüz bilinçdışında uykuda olduğu felsefenin bir parçasıdır ve Platon, geniş anlamda varlığın öyküsünü bir mitos gibi anlatır. Bu, bu gibi düşüncelerin psikolojik varoluşa nasıl geldiğinin çok açık bir örneğidir. O sırada, eski felsefelerde *Tauton* ve *Thateron* fikrine dair hiçbir şey yoktu—bu fikirlerle ilgilenmiyorlardı; ama nesneler arasında aynı ayrımsamaları yaptılar. Ancak kendilerini dahil etmediler. Kendilerinin ve bilinçlerinin aynılığını, kendileriyle özdeşleşme durumunu düşünemediler; bunu daha ziyade iki karşıt prensip olarak nesneye verdiler. O, dışarıda görülüyordu, insan bilincinin içinde değil. Neredeyse Sokrates öncesi felsefenin nesnel düzlemde olduğu ve Platonik felsefenin aslında öznel düzleme geldiği söylenebilirdi.

---

[2] *Tauton/Thateron*: Platon sonraki diyaloglarında aynı ve öteki ya da farklı terimlerini sıklıkla ele alır. Örneğin bkz. *Parmenides*, 139sq. ve *Theaitetos*, 186a.

İnsan aynı şeyi belirli Hıristiyan simgelerinde ya da eskiden nesnelerin nitelikleri olarak görülürken şimdi psikolojik olarak uygulanan, geçmişe ait başka simgelerde de görürüz. Platon'un bu iki kavramda kullanmaya çalıştığı ayrımsama, daha önceki felsefeciler tarafından nesnelerin kuru ya da soğuk ya da nemli ya da sıcak nitelikleri olarak görülürdü; öğeleri ayrımsıyorlar, birbirlerini çeken ya da itenler olarak ayırıyorlardı. Ama Platon ayrımsamayı, aslında elbette ki kaynaklandığı bilinçle bağlatılandırdı. Bilinç bilinçdışından çıkıp geliştiğinde, tüm dünya bölündü. Denebilir ki bilinç şafağının primordiyal deneyimi, dünya-ruhunun o bölünmesi, Platon'un mitosunda hâlâ korunmaktaydı. Çünkü başlangıçta Demiourgos'un, dünya-ruhunu yarattığı zaman çapraz olarak ayırmış olduğunu söyler. Platon'a göre, dünya-ruhunun bir tür ekseni teşkil ettiği üç âsâ vardı. Bunu ortasından kesti ve iki âsâyı birer tekerlek biçimine gelecek şekilde büktü, döndürdü ve daha sonra birbirlerine eğik olarak itti ve bu dairelere düzlemlerinin uzantısı olacak şekilde, bunu şöyle görürüz.

Bu, dünyanın dört katmanlı bölünmesi, Platonik *chi*'dir.[3] Onu gökyüzünde, zodyak ışığının ve Samanyolu'nun bölünmesinde görebilirsiniz. Bu kendine özgü simgesellik, bilinçli olma primordiyal deneyiminin mitolojik kalıntısıdır; bilincin ortaya çıktığı anda, bölünme olmuştu. Elbette yaratıcı her zaman yeni bir anlayış, yeni bir bilinç düzeyi yaratmaktadır; bilgiyi genişletir ya da yayar, belki de yeni bir dünyayı ya da kıtayı fethederek dünyanın varolan imgesine ekler ve böylece yeni anlamlar ve değerler yaratmıştır. Şimdi, Nietzsche burada anlamlarla ilgilenmiyor; yalnızca iyi ve kötünün duygu değerleriyle ilgileniyor. Ama onu tamamlamak için iyi ve kötüye, yeni farklılıklar, yeni önemler katmanız gerekir.

> Sevenler ve yaratanlardı her zaman, iyiyi ve kötüyü yaratanlar.

Yaratıcı, ille de sevgiyle dolu değildir; sevecenlik basitçe yaratılışın duygulanan biçimidir. Sevmek, yaratılışta buluşan iki heterojen nesneyi bir araya getirir. Yaratılış bir enerji patlamasıdır ve karşıtlar olmazsa, yaratılış olmaz. O halde sevginin duyguda yaratıcılık olduğu söylenebilir.

> Sevginin ateşi bütün erdemlerde parıldar, gazabın ateşi de.

Bu şiirsel bir ifade.

> Zerdüşt birçok ülkeler ve halklar gördü: Zerdüşt dünya yüzünde sevenlerin yaratılarından daha büyük bir kudret bulamadı—bunlara "iyi" ve "kötü" adı veriliyordu.

Duyguda ısrar etmesi tuhaftır. Ama Zerdüşt ederdi. Ya bunun psikolojik sebebi nedir? Neden anlayış konusunda ısrar etmiyor?

---

[3] Jung burada Platon'un *Timaios*'unu kastediyor.

Mrs. Crowley: Çünkü duygu, Nietzsche'nin zayıf tarafı.

Prof. Jung: Evet, o esas olarak sezgisel ve entelektüel, dolayısıyla duygu aşağılık işlevle kirlenmiş. Muhtemelen, entelektüelden ziyade sezgisel olduğu için, asıl aşağılık işlev duyumsamadır, ama duygulanımla eklemlenmiştir. Zerdüşt bu yüzden bu kadar münhasıran duygu üzerinde ısrar ediyor ve anlamı çok daha az vurguluyor. Tipik duygu değerleri elbette "iyi" ve "kötü," "anlam"-değildir.

Gerçekten bu övgü ve suçlamanın gücü, dehşetli bir canavardır.

Övgü ve suçlama, iyi ya da kötülük değerleriyle gerçekleştirilen duygusal değerler veya duygusal yargılarsa, övgü ve suçlamanın gücü ne ölçüde bir canavardır?

Dr. Bertine: Eğer bilinçdışında ya da animanın elindeyse, hayvanlar gibi olabilir ve bu, bir bakıma, Nietzsche için böyledir.

Prof. Jung: Evet, duygu işlevinin veya duygu yargısının aşağılık olması koşulunda, bilinçdışındadır ya da bilinçdışı tarafından kirletilmiştir, böylece bir canavarın niteliklerine sahip olur. Yani *canavar* ya da *canavarca* terimi, kolektif bilinçdışı bir kontaminasyonu için az çok örtülü bir imadır. Şimdi, bir canavar nedir?

Mrs. Adler: Bir değil, birkaçtan oluşmuştur.

Prof. Jung: Evet. Tipik canavar, ön tarafı aslan, arkası yılan, orta kısmıysa keçi olan Khimaira'dır; Bir canavardır, çünkü bir karışımdır. Tıpta bir canavar, oldukça anormal bir çocuk ya da beş ayaklı ve üç başlı bir buzağı demektir. O halde henüz çelişkin olmayan çelişkileri içerdiği için bilinçdışı bir canavardır, ancak bilinç bir yere çıkıp bilinçdışına baksa, onun canavar olduğunu anında keşfederdi. İçinde olduğunuz sürece onu göremezsiniz.

Miss Wolff: Neden burada bilinçdışından söz etmek gerektiğini anlamıyorum. Bu "İyi" ve "kötü" kavramları sadece kolektif faktörlerdir ve Nietzsche kolektiflikten söz ettiğine göre, bir canavar gibi olan sanırım sadece bu iyi ve kötü yasalarının onaylanmasıdır; sanırım ta animaya ve bilinçdışına falan gitmek zorunda değiliz.

Prof. Jung: Gitmek zorundayız, çünkü *canavar*, onun iyi ve kötülük kavramına bir göndermedir ve ille de canavarca değillerdir, ama mitolojik anlayışta, canavarcalardır. Örneğin Eyüp Kitabında Tanrı'ya iki canavar eşlik eder; Leviathan ve Behemoth ve bunlar karşıtlar çiftidir. Behemoth, sıcakkanlı, kara hayvanıdır, Leviathan ise okyanusun üçte ikisini dolduran büyük deniz canavarıdır. Bu, *svadhisthana çakra*'daki[4] makara olurdu ve aynı düşünce, bir Brahmana iki canavarın eşlik ettiği Upanişadlarda da vardır. Çünkü bilincin neden olduğu ayrılma ya da ayrımsama, bir yandan son derece önemsiz bir gerçek, dünya yüzeyinde küçücük bir değişimdir; bir zamanlar birisinin, bir şe-

[4] Söylencesel yaratık *makara* bir tür balık-timsah-yunus karışımıdır ve Kundalini sisteminde karın boşluğunun ucunda yer alan *svadhisthana chakra*, su lotusunun bir bölümü olarak betimlenir.

yin iyi, bir başkasının kötü olduğunu söylemiş olması önemli değildir—bunun hiçbir anlamı yoktur. Ama öte yandan, bilincin kaynağı veya varlığı, muazzam bir metafizik anlam taşır; mitoloji veya felsefe ya da dinin bakış açısıyla, insanın yaratılışı—ya da bilinç yaratılışı—kozmosun en devrimci gerçeği anlamına gelmiştir. Bu, dünyanın şafağı anlamına gelir, çünkü varlığından haberdar olan birisi varolmadığı sürece dünya varolmaz. Elbette ki, insanın evren diye bir şey olduğunu bilmesinin evren için hiçbir şey ifade etmediği söylenebilir—evrende başka hiç kimsenin bu gerçeği kafaya takmaması aşırı derece olasıdır. Ama bizim için, içerideki dünya için, varolduğumuzu, dünyanın varolduğunu bilmek çok önemlidir. Bu nedenle, dünyanın kendi içinde ne olduğu önemli değildir, yalnızca dünyayı algılayabildiğimiz konularda ne olduğu önemlidir desek de olur. Gerçekten de yaşadığımız dünyanın dışında bir dünya hakkında hiçbir fikrimiz yok; bilinmeyen herhangi bir dünyayla temasımız yok ve hiçbir şey bilemediğimiz bir evrenin varolduğundan bile emin değiliz. Bununla ilgili konuşmak da son derece beyhudedir. Ancak bu dünyanın bizim için *dünya* olduğunu güvenle söyleyebiliriz ve bizim dünyamızda varolup olmadığımız ya da bunu bilip bilmediğimiz çok şey fark ettirir. Felsefemiz, bilimimiz, dinimiz, dünyamızın nitelikleriyle ve onunla olan etkileşimimizle ilgilidir; ondan asla kurtulamayız ve ötesine de geçemeyiz.

Dolayısıyla insanın bu küçük icadı, bir şeyi iyi ve başka bir şeyi kötülük olarak adlandırmak, aynı zamanda canavarcadır. Bu muazzam bir şeydir, dünyayı tamamen bölen bir yarılmadır, çünkü bütün dünya iyi ve kötüye ayrılmıştır. Göksel kuvvetler ile yeryüzünün karanlık güçleri arasındaki bu bölünme fikri gerilere, zamanın rahmine kadar gider. Ve gerçekten korkunçtur, çünkü bunlar her zaman canavarca olan kolektif bilinçdışının güçleridir. Nietzsche, bu övgü ve suçlama gücünü haklı bir şekilde bir canavar olarak adlandırır; insanın övgü ve suçlaması evreni bölmüştür, bu nedenle de canavarca bir güce sahiptir. Upanişadlarda dünyanın dua aracılığıyla varolduğunu okursunuz: biri dua etmiş ve dünya varolmuştur; çünkü dünyanın, birileri onun varlığının bilincinde olduğu ölçüde varlık bulduğunu biliyorlardı. Ve birileri şeyleri "iyi" ve "kötü" diye nitelendirdiği anda, iyi ve kötü ortaya çıkar. Bu sözleri telaffuz etmekle muazzam bir güç varoluşa çağrılmıştır—başka bir deyişle, primordiyal koşullarda birlikte daima bir barış ortamında yaşamış olan karşıt çiftlerin ayrılmasıyla. Eski Yunan felsefecileri, orijinal kaosun, deniz gibi barışçıl bir salınımda, hafifçe nefes aldığı ve hiçbir şeyin olmadığını, sonra birisinin kristalleşmeye veya bölünmeye sebep olmasıyla karşıt çiftlerin birbirleriyle karşı karşıya getirildiğini düşünürlerdi; dünyadaki yarılma yaratıldığı an, karşıt çiftler savaşmaya başlamıştı.[5] Ve bunlar düşlerde de, mitolojide olduğu gibi, devasa hayvanlar

[5] Jung'un memnuniyetle alıntılayacağı bir pasajda Nietzsche, "Tam da karşıtlar ilkesi ve ortaya çıkardıkları duygulardır ki, büyük adam, yani muazzam gerilmiş bir yay ortaya çıkar" yazmıştı (*Gİ*, s. 967). Yunan karşıtlık kâhini hakkında da hemfikirdiler: "Herakleitos adını büyük saygıyla ayrı tutarım" (*Alacakaranlık*, "Felsefede Mantık," no. 2).

veya canavarlar ya da şeytanlarla temsil edilir—şeytan da bir canavardır, insan figürü ve toynakları, boynuzları ve kuyruğu vardır.

Modern bilinçdışımız bile hâlâ karşıt çiftleri canavarlarla temsil eder. Özellikle etkileyici olan bir hastanın düşünü hatırlıyorum. Bilinçdışı bir durumdan uyanmakta olduğunu görmüştü; gözlerini açmakta zorlanıyordu, gözkapakları kurşun gibi ağırdı. Ama yavaş yavaş, büyük bir çabayla, onları biraz araladı ve üzerinde bir tür çatı olan iki sütun gibi bir şeyin altında durduğunu gördü. Sonra daha bilinçli hale geldiğinde, dehşet içinde, devasa bir filin üzerinde yükselen bacaklarının arasında durduğunu fark etti; karşısında da eşit büyüklükte bir fil daha vardı. savaşacaklardı ve o, aralarında kalmıştı. Bunlar iyinin ve kötünün iki canavarıdır. Ve bu iki hayvan arasındaki çatışmaya ne sebep olmuştur? Sonsuzdan beri orada olmuşlardı, ama şimdi aralarına insan gelmişti—bilinç gelmişti—ve hastam o iki canlıyı gördüğü anda, hemen kavga etmeliydiler. İki ayağın arasından dışarı atladı ve korkuyla uyandı.

Mrs. Schevill: Sfenks de bir canavardı, boğa gövdesi, kartal kanatları, aslan pençeleri ve bir adamın başıyla.

Prof. Jung: Evet, bu tür birçok canavar, örneğin Babil hayvanları vardı.

Mrs. Baynes: Evrende bu karşıt çiftleri görür gibi olduğunuzda bunun yalnızca bir yansıtma olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

Prof. Jung: Bu bir yansıtma değildir; *öyledir*, ama bilmediğiniz ölçüde etkin değildirler. Ptah hakkındaki eski Mısır fikirleri gibi, o yaratıcı sözcüktür; ne söylerse, o *olur*. Elbette rasyonel bakış açımız onun hep varolduğunu söyleyecektir. Evet, ama varolmadığımız için bizim açımızdan var değildi.

> Söyleyin kardeşlerim, onu kim denetleyebilir? Bu hayvanın bin adet ensesini kim bukağılayabilir?

Yani bütün dünyayı yaran bu korkunç bölünmüşlüğü nasıl aşabiliriz?

> Şimdiye kadar bin hedef vardı, çünkü bin halk olmuştu. Ama bin katlı ensenin kemendi hâlâ eksik; eksik olan tek hedeftir. Henüz insanlığın hedefi yoktur.

Bu önemlidir. Gördüğünüz gibi, duygu yargısı değerlerin ortaya çıkmasına neden olur ve nihai değerler iyi ve kötüdür, dünyayı bölen karşıtlar çifti; dolayısıyla duygu yargısı aynı zamanda bir çatışmanın oluşmasını sağlar. O zaman soru doğal olarak budur, çatışmanın ötesine nasıl ulaşabilirsiniz? Karşıt çiftleri nasıl birleştirebilirsiniz? Ve buradaki *sous entendu*, onları bir hedef aracılığıyla birleştirebilmenizdir. Nihai bir amacınız varsa, o zaman o yolda, karşıt çiftlerin arasında, sonunda onları birleştirecek olan üçüncü bir şey yaratılır. Şimdi burada hedef, tek bir hedef değil, farklı insanların farklı ideallerine, özellikle dini veya felsefi fikirlere atıfta bulunan, binlerce hedef olarak anlaşılıyor. İyi ya da kötü arasındaki kozmik ya da metafizik çatışmanın sadece bir tane olmasını, ona yalnızca bir cevap olmasını ya da tek bir hedef

olmasını beklerdik. Bu çatışmaya birden fazla cevap olabileceğini hayal edemiyoruz; çünkü birçok cevap mümkünse, o zaman iyi ve kötülüğün çatışması tekil değil, çoğuldur ve birçok yönden cevaplanabilecek birçok yönü vardır: bu nedenle hiçbir hedef ya da simge onu sonuçlandıramaz. Bu, tedaviyle erişilemez nitelikte birçok özellik taşıyan bir hastalık gibidir ve sonra, bin tane çaresi vardır; kitapta belirli bir hastalık için yüzlerce çare bulunduğunu görürseniz, bunun pratikte tedavi edilemez olduğunu bilirsiniz; basit bir şeyse, basit bir cevabınız vardır.

Dolayısıyla Nietzsche burada kesinlikle basit olmadığı, pek çok yönleri olması gerektiği düşüncesiyle başlar, bu nedenle şimdiye kadar binlerce cevap verilmiştir, hiçbiri tatmin edici değildir. Ve iyi ve kötülük sorununun bir sorun olduğunu, sorunun *bu* olduğunu anlayınca, bir tek cevap, bir tek hedef olmalıdır, bin ensenin üzerindeki bukağı budur. Ancak bu tek hedef eksiktir ve bu tek hedef, birleştiren ya da uzlaştıran simge eksik olduğu ölçüde, insanlığın bir hedefi yoktur. Gördüğünüz gibi, burada tek soru olduğunu ve bunun bir tek cevabı olduğunu, ancak insanlığın bunu bulamadığını açıkça anlıyor.

> Ama söyleyin kardeşlerim; insanlığın hedefi olmayınca—bizzat kendisi de—yok olmuyor mu?
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Eh, hedef büyük çatışmanın cevabı olduğu için ve bu cevabın verilemediği ya da mümkün olmadığı ölçüde, insanlık iki fil arasında kendi etkin varlığını ortaya koyamaz. Düş gören hastam o çiğneyen ayakların altından kaçamadığı veya kendi varlığını ortaya koymadığı ölçüde, kesinlikle ezilecek. Varlığını bu iki hayvanın arasında ortaya koymalıdır ve böylece çatışmaya cevap verir, uzlaştırıcı simge o olur. O iki savaşan fili ayırabilir ya da o korkunç çatışmanın üstüne yükselebilir ve hayvanlar savaşının üstünde insanlığını savunabilir. Bu cevabı verebildiği ölçüde, varlığını sürdürür, ama veremediği ölçüde de varlığını sürdüremez. Bu nedenle, Nietzsche, insanlık diye bir şeyin *olup olmadığını* soruşturuyor, çünkü insanlık o büyük çatışmanın cevabını bulamamıştır.

Şimdi, bir sonraki "Komşu Sevgisi" bölümüne geldik ve bağlantıyı yeniden kurmaya çalışmalıyız. Önceki bölüm, tek hedef sorunsalıyla sonuçlanıyor. Tek sorunun tek cevabı hâlâ yok ve şimdi komşusunu sevmek sorununa geliyor. Bağlantı nedir?

Mrs. Whitney: Birincisi, bu karşıt çiftler sorunsalını Hıristiyan formülüyle atlatmaya çalıştık.

Prof. Jung: Kesinlikle. Bu korkunç sorundan ünlü Hıristiyan tutumu "Komşunu sev..." ile kaçmaya çalıştık ve orada durduk, çünkü ardından gelmesi gereken "kendinmiş gibi" yok. Dolayısıyla Hıristiyan sevgisi, bir manevra ve kendinden kaçmanın en kolay yolu haline geldi. Bunu günümüzde işyerinde görüyoruz; son derece popüler, isim vermek gerekmez. İyi ve kötülük arasındaki çatışma doğal olarak kendi içinizde bir çatışmadır; sanki dünyanın büyük

canavarları içindedir ya da iki kafalı canavar sizmişsiniz gibidir. Görmek istemediğimiz ve korktuğumuz şey, karşılığında bir kötülük tarafından denetlenmeyen hiçbir iyiliğimizin olmadığı ve tüm hayatımızın bu iki güç tarafından kontrol edildiğidir. Sadece iyi olduğumuzu ya da amaçlarımızın iyiden başka bir şey olmadığını öne sürmenin hiçbir yolu yoktur; tam diğer şey kadar büyük bir de gölge olduğunu kabul etmek zorundayız. Bunu bilerek doğal olarak kişinin harika karakterine dair kuruntular besleyemezsiniz. Herkes, "Daima elimden gelenin en iyisini yapmak istedim" derken aslında, "kesinlikle elimden gelenin en iyisini yapmadım" demektedir. Bu, yenilginin kabulüdür. Bununla ilgili olarak insanlarla konuşursanız, yüzlerini çevirip komşularını ararlar. Sanki birisi söylememesi gereken bir şeyi söyleyerek toplumsal bir *gaf* yapmıştır, sonra başka birisi *"À propos, ne* güzel bir gün, değil mi?" der. Bu bir tür konuyu değiştirme girişimidir. Veya eski arkadaşların toplantılarında olduğu gibi, biri gerçek ama uygunsuz bir söz söylediğinde, bir başkasının, doğruluğun kötü hayaleti uçup gitsin diye pencereleri açması gibi.

Bu, aslında gerçek Hıristiyanlığımızın sorunudur, insanın çok berbat bir önerme olduğunu unutmuştur. Günümüzde insanın oldukça iyi bir önerme olduğu fikrinde anlaşmış bulunuyoruz. Ama bu doğru değil. Erken Hıristiyanlar çok daha iyi bir konumdaydılar çünkü berbat olduklarını biliyorlardı; bunu her gün görebiliyorlardı, durumlar burunlarının hemen altındaydı. Örneğin Aziz Augustinus'un *İtiraflar*'ındaki o harika örneği hatırlarsınız. Arkadaşı Alypius iyi bir Hıristiyan olmuştu ve gladyatör dövüşlerinin devam ettiği sirke gittiğinde, gözlerini bu cehennemi sahnelerden yaralanmasınlar diye kapatırdı. Ama bir adam düştüğünde binlerce izleyiciden güçlü bir feryat yükselince, bakmadan edemedi ve anında kendini yine olayın içinde buldu, bağırmaya ve vahşi bir hayvan gibi davranmaya başladı. Bütün zarafetini kaybetti.[6] Bu gündelik bir gösteriydi, bu yüzden muhakkak ki ilk Hıristiyanların kendileri hakkında kuruntu sahibi olmaları için herhangi bir sebepleri yoktu. Ancak daha sonra koşullar daha yerleşik ve huzurlu bir hale geldi ve o zaman biz de kendimize, insanın iyiliği ve ebedi barış ve bu tür zırvalar gibi kuruntularla dolu bir sebze bahçesi yetiştirme izni verdik. En ufak provokasyonda yeni bir kuruntu grubu ortaya çıktı. Savaş sona erdiğinde herkes "Artık ebedi barışa sahip olacağız, artık insanlar makul olacaklar" diyordu. Ve lanet şeye şimdi bir bakın!

İnsan budur, Hıristiyanlığımız da budur. Biz komşularımızı seveceğimizi söyleriz. Ama birisi bana "Seni seviyorum" dediği zaman, "Beni kim seviyor? Beni seven kişi kimdi?" derim. Örneğin bir haydut gelirse, cüzdanımı sevdiğini bilirim. Tıpkı bir su aygırı öldürdükleri zaman Shilluklar gibi. Bağırsaklarını kesip çıkarırlar, bir adam karnına girer ve ruhunun olduğuna inandıkları omuriliğine dua eder: "Sevgili suaygırı, senden nefret ettiğimizi sanma, çünkü etin bize iyi geliyor; diğer su aygırlarına seni nefret yüzünden öldürdüğümüzü söyleme; seni sevdiğimiz için öldürdük, çünkü etini seviyoruz. Diğerlerine, sizden

[6] Bkz. kitap 6, no. 8.

nefret ettiğimizi söylerseniz, giderler ve bizim için artık et olmaz." [7] Gördüğünüz gibi, iyi Hıristiyanlar, sorunun şu olduğunu unuttular: Kim yapıyor, sorumluluğu kim üstleniyor, kim seviyor? Mesela, bir adam işinde başarılı olmayan başka birine "ben yapacağım, işinin sorumluluğunu ben üstleneceğim" derse, diğeri "Siz harikasınız, ama bu arada, siz kimsiniz?" der. Sonra sorumluluğu almak için bu kadar telaşlanan bu kişinin sahtecilikten beş yıl hapis yattığını ve iki defa iflas ettiğini öğrenir. Dünyanın dört bir yanında bunu duyarız: "Sorumluluğu biz üstleniyoruz." Almanya'da haykırılan budur. Ama sorumluluğu *kim* alıyor? Bilmek istediğim bu.

Dolayısıyla Hıristiyanlar "Seviyoruz" ya da "Seviyorum" derler, ancak seven kimdir? Eğer bir tavuksa o kadar kötü değildir; o sadece bahçedeki salatalarınızı yiyecektir ve büyük bir zarar vermeyecektir. Ama eğer bir kaplansa, o zaman başka: işler biraz sertleşir. Çünkü salt vaftiz olmaları ve günahlarını itiraf etmeleri hiçbir şey ifade etmez: "Kaplan olduğumu beyan ediyorum, fakat bu artık et yemeyeceğim anlamına gelmiyor. Senin keçiyi yedim, bunun için çok üzgünüm ve önümüzdeki hafta bir tane daha alacağım." Kaplan olduğu için, keçi ve koyun *yemelidir*. Salt itiraf, olayın tekrarlanmayacağı anlamına gelmez—hatta gereklidir; yoksa tekrar itirafta nasıl bulunabilirsiniz? Katolik kilisesinde günahınızı küçük bir meseleye indirgerler; günahını itiraf edersin, tövbe etmiş olursun, sonra yine yaparsın.

Mrs. Volkhardt: Ama Oxford Hareketi'nde bir daha yapmamaya söz vermelisiniz.

Prof. Jung: Evet, ama yapacaklarını biliirsiniz. Bu eski bir öyküdür; bu, birisi vaftiz edildiğinde bir daha günah işlemeyeceğini düşünen Tertullianus'un döneminde bile olan bir öykü. Ama yine de sonra birinin günah işlediği durumlar oluyordu. Oxford Hareketi tarafından alkolizmden döndürülen bir adamın çok güzel bir öyküsü vardır, bu büyük bir başarıydı. Adam daha sonra önemli bir rol oynamıştı; ekibin santrforlarından biriydi ve muhteşem bir şekilde günah çıkarıyordu—tam bir modeldi. Dolayısıyla Hareket ona ilgi duydu ve Leipzig'i fethetmesi için onu Almanya'ya gönderdiler. Ancak anlaşılan orada günah çıkarmaktan bıktı ve bekleneceği gibi, içkiye döndü; bir süre sonra susamaya başlıyordu. Bütün ekip peşinde koştu ve ona yardım etmeye çalıştı, ama insan insandır ve insan olarak kalır. Söz vermenin pek yararı olmaz.

Mrs. Lohmann: Kaplanın insana saldırmadığını okudum. Doğal olarak yiyeceğini bulmalıdır, ama saldırıya uğramadıkça ya da yavrularıyla birlikte dişi kaplan öldürülmedikçe saldırmaz.

Prof. Jung: Evet, doğal koşullar altında herkes, herkesin yiyeceğe gereksinimi olduğu gerçeğinin tamamen farkındadır ve eğer doğal koşullar bozulmamışsa, o kadar tehlikeli değildir. Ama doğal koşulları her zaman iyileştirmek isteyen

---

[7] Shilluklar, Lévy-Bruhl'un özellikle ilgilendiği bir Sudan halkıdır. Kem gözün gücüne özel bir önem atfederler. Bkz. *Primitives and the Supernatural* [*İlkeller ve Doğaüstü*], çev. Lilian A. Clare (New York, 1923), s. 167, 389.

insanlar var ve o zaman onları daha da kötüleştiriyorlar. Eh, bu işte böyle; insan komik bir hayvan türüdür. Daima sahip olmadığı kanatlara sahip olmaya çalışır.

> Komşunuzun çevresinde toplanıyorsunuz ve ona güzel sözler söylüyorsunuz. Ama size derim ki: komşu sevginiz, kendinize olan kötü sevginizdir.

Nietzsche'nin burada çok derin bir içgörüsü var, komşunuzda gerçekten sevdiğiniz şeyin kendiniz olduğunu söylüyor ve buna kendini suçladığınız şey için onu suçladığınızı da ekleyebilirdi, ama bunu bilmiyorsunuz.

> Kendinizden kaçarak komşunuza sığınıyorsunuz ve bundan bir erdem yaratmak istiyorsunuz...

Bundan bir erdem yaratırlar!

> Fakat ben bu "esirgemezliğinizin" içyüzünü bilirim.
>
> *Sen*, *ben*den daha eskidir. *Sen* kutsanmıştır, ama *ben* henüz değil: insan bu yüzden komşusuna sokulur.

Burada, daha önce tartıştığımız düşünceleri dile getiriyor: yani kişinin kendini yansıtması, özbenlikten daha eskidir; insan kendinin bilincine varmadan önce kendisinin dışındaki başka bir özbenliği keşfetmiştir ve bu, hâlâ doğrudur.

> Size komşu sevgisini mi önereyim? Komşulardan kaçmayı ve en uzaktakini sevmeyi öneririm.
>
> En uzağa ve geleceğe olan sevgi, komşu sevgisinden daha yüksektir; insan sevgisinden de daha yüksek olan, eşyaya ve hayaletlere olan sevgidir.

Burada komşuya yönelik bu hastalıklı sevgiye karşı uygulanacak olan araçları açıklıyor; komşusundan kaçmaktan ve en uzak olanı sevmekten yanadır. Tabii ki en uzak olandan ne kastettiğini görmek ilginçtir. Bu, insanlar değildir; uzak gelecektir ya da "eşya ve hayaletler." Neden söz ediyor? Bu sefer Nietzsche hakkında biraz konuşmamız gerekiyor.

Mrs. Crowley: Psikolojik terimlerin bilincinde olmadan, özbenliği kastediyor olabilir mi?

Prof. Jung: Eh, bilinçdışını kastediyor. İnsan bilincinde olmayan şeyler ve hayaletler, hayaller ve uzak şeyler. Gelecek şeyler yalnızca potansiyeldir; onlar hayalet değildir. Bunlar daha çok simgeler veya eşyaya göndermelerdir.

> Kardeşim, önünde koşan bu hayalet senden güzeldir; neden etini, kemiğini ona vermiyorsun? Ama korkuyorsun ve komşuna koşuyorsun.

Görüyorsunuz ki, önünde giden ve açıkçası bir gölge olmayan, daha çok ışıklı, daha güzel birini, insanın etini ve kemiğini teslim etmesi gereken birini öngörüyor. Bu elbette Üstinsan düşüncesidir, insanın ötesindeki insan. Ancak yine de ona bir hayalet diyemezsiniz. Bu, merak uyandırıcı bir ifadedir.

> Siz kendinize katlanamıyorsunuz ve kendinizi yeterince sevmiyorsunuz: bu nedenle komşunuzu sevgiyle yanıltmak ve onun hatasıyla yaldızlanmak istiyorsunuz.

Bu, zaten ifade ettiği fikrin bir açımlamasıdır, ama biraz güçlendirilmiştir: yani kendinizi sevmiyorsunuz, çünkü kendinize *katlanamıyorsunuz*, kendinizden kaçıyorsunuz. Çünkü kendini sevmek zordur; bir bakıma, *fazla* doğaldır. İncilde, "Komşunuzu kendiniz gibi sevin" sözlerinden kendinizi sevdiğiniz aşikârdır; ama komşunuzu sevmeniz gerektiği aşikâr değildir, çünkü daha ilkel bir insan için komşuyu sevmek tamamen bilinmeyen bir kavramdır; böyle bir duygusallık onun için bilinçdışıdır. Cömerttir, mallarını fakirlerle paylaşır, belki de bizden çok daha cömerttir, ama bu konuda duygusal değildir. Kasıtsız olarak verir. Duygu vermez, ama verir, çünkü aç bir adam ona gelir ve doğal olarak o aç adam yemek zorundadır. O aynı anda diğer adamdır; "ben aç olduğumda yemek yerim, işte yiyecek" der. Misafirperverliği duygusallıktan uzak tutar ve bizim gibi minnettarlık beklemez ve yiyeceği kabul eden kişi de asla bunun için minnettar olmayı düşünmez bile, çünkü açlığa neden olan doğadır. İlkel bakış açısı budur. Örneğin elma ağacınız size zengin bir elma hasatı verdiyse, elma ağacına gidip teşekkür ederim demezsiniz; o kadar çok meyve üretmiş olmasını sorgulamadan sadece kabul edersiniz. Elma ağacı da duygusallıktan, iyi yürekliliğinden ya da Hıristiyan sevgisinden dolay vermediği için, minnettar da olmazsınız.

Ancak daha üst düzeylerde, bunların aşikâr olmadığını fark etmeye başlarsınız, çünkü bilincin ilerlemesiyle aşikâr olma niteliklerini kaybetmişlerdir. Çünkü ilkel cömertlik güdüsüne direnemez; vermek zorundadır ve bu nedenle onunla bağlantılı bir duygusu yoktur. Daha yüksek bir kolektif bilinç düzeyinde kişi, "Neden bu dilenciye yemeğimi vereyim ki yahu?" diye düşünür. O zaman belki birisi bencilliğinin üstesinden gelip verir ve dilenciye, birinin bencilliğinin ve egoizminin üstesinden gelip ona iyi davrandığı için minnettar olması gerektiğini söyler. Ve bundan böyle dilencilerin minnettar olmaları gerekir, çünkü iyi yüreklilik sayesinde bir şey almışlardır falan. Fakat insan bilincinin başlangıcında, kendine olan sevgi aşikârdı, çünkü ilkel doğal olarak kendisiyle ilgilenmektedir. Ve verdiği gibi, alır da, o halde neden bir şey çalmasın? Kabilenin dışında, çalmak bir erdemdir. Ancak kabilenin içinde dolandırıcılık yaparsa, sürünün yasalarına karşı günah işlerse, o sürü kendisi olduğu için, kimse kendine zarar verecek kadar aptal olamaz; bu nedenle kabilesinde ya da klanında yalan söylemez veya hile yapmaz veya çalmaz. Ancak bunu dışarıda yapmak bir erdemdir; o zaman akıllı davranmıştır. Kendisini öne sürer, o yaşıyordur—ve bu da onun görevidir. Dolayısıyla kendisini sevmek, bilinçli olmadığı sürece, aşikâr bir gerçektir.

İster kabilenizde ya da bir sonrakinde, ister ailenizde ya da bir diğerinde, ister klanınızda veya devletiniz ya da insanlığınızda bir fark yaratmadığını idrak ettiğiniz noktada, Hıristiyan bakış açısı bilinç nehrini önemli ölçüde geniş-

letmiştir. Bilinci, yolsuzluğun, hırsızlığın ve yalan söylemenin günah oldukları bir düzeye yükseltmiştir, bunları bir yabancıya bile uygulasanız, çünkü o da sizin gibi bir insandır. Dolayısıyla kendinize olan sevginiz artık aşikâr değildir. Bir bakıma köhneleşmiştir, çünkü her zaman başkasını biraz yaralamakla ilgili olmuştur. Kendinizi sevdiğinizde, çalmak zorundasınız, kendin için almak zorundasınız. Profesör Brunner *Zürcher Zeitung*'daki son makalesinde söylediği gibi, *private* [özel] sözcüğü bile, *privare* "soymak" sözcüğünden gelir; özel eşya namına neyiniz varsa, hepsi kolektiflikten alınmıştır: aslında çalmış bulunuyorsunuz.[8] Öyleyse vicdan azabından ölmeliyiz, çünkü toplumdan almışız. Ama toplumdan almak zorundayız; yoksa bireysel varlığımızı kaybederiz. Özel mallarımız olmadan varolamayız. Elbette Profesör Brunner daha ziyade ideal mallardan söz ediyor, sırlarınız falan—sırlarınızı kendinize saklamamalı, diğer insanların da onlardan keyif almalarına izin vermelisiniz. Dolayısıyla kendinizi sevdiğinizin bu aşikâr gerçeğinin özgün anlamı geçersizleşmiştir ve "Komşunuzu sevin" düşüncesiyle aşırı telafi edilmek zorunda kalmıştır. Kendinizi sevdiğiniz gerçeği saklanmalıdır, sözü edilmemelidir. Sanki kendinizi sevmiyormuşsunuz gibi görünmelidir; aksi halde toplum varlığını tehdit altında hisseder. Dahası, kendinizi sevdiğiniz zaman çalmış olursunuz, çünkü kendinize özel bir şey edinme, başkalarının fikirleri yerine kendi düşüncelerinize sahip olma izni vermişsiniz ve sürü açısından, kesinlikle olmaması gereken şey tam da budur. Ama bu yolla gölgemiz hakkında bu efsanevi bilinçdışını yarattık. Buna göre, gölgeyi bilmemen gerekir, çünkü can sıkıcıdır ve sonra toplumsal yaşamı nasıl paylaşabilirsiniz? Doğal olarak korkunç bir dezavantaja sahipsiniz, çünkü pratikte bir tek siz onun bilincindesiniz. Böylece, bu şekilde yaşayamayacağınızı görürsünüz; tereddütlüsünüz, pek mutlu değilsiniz—ancak kim olduklarını unutan insanlar oldukça mutlu olabilirler. Ve senin başkalarına yönelik kutsaman, sevgin şüpheli bir hediyedir; en iyi niyetlerinizle bile, sevginizle onlara neyi getirdiğinizi bilmezsiniz. "Daima elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım" sözünü en çok kimden duyarsınız? Tam olarak iyi niyetleri ile başkaları için en büyük rahatsızlığı veya felaketi yaratan insanlardan.

> Keşke bu çeşit yakınlarınıza veya onların komşularına katlanmasanız ve böylece dostunuzu ve onun taşkın ruhunu bizzat kendinizden yaratırdınız.

Bu gerçekten modern dindar insanlarımızın üzerinde yeterince tefekkür etmediği bir cümle. Protestanlık, doğal teoloji ve benzeri konularda son derece yavan tartışmalar yerine, *Zerdüşt*'ün bu bölümünü tartışsa, daha iyi sonuç alır. Bu çok yararlı olurdu.

---

[8] Profesör August Brunner: İsviçreli ilahiyatçı ve felsefeci, *Fundamental Questions of Philosophy* [*Felsefenin Temel Soruları*] yazarı, çev. S. A. Raemerz (St. Louis, 1937).

SEMİNER VI

20 Kasım 1935

Prof. Jung:

Burada *Mr. Allemann*'dan gelmiş bir soru var, "Son seminerde, dış dünyanın yalnızca bizim onun bilincinde olmamız nedeniyle varolduğunu söylediniz." Burada araya girmeliyim, çünkü bu, sıklıkla yanlış anlaşılan bir ifadedir. Bu, öznel bir ifadedir, "Işık var ve bu nedenle bazı nesneleri görüyorsunuz; sonra karanlık olur ve artık onları görmezsiniz" gibi bir ifade. Sonra da o nesnelerin artık varolmadıklarını söylüyorsunuz ya da *yokmuş gibi* olduklarını. Hâlâ doğal olarak varolduklarını varsayarsınız, ama sanki yoklarmış gibidir ve onları gün ışığında görmemiş olsanız, olmadıklarını varsayardınız. Şimdi bu anlamda, bilinciniz yok olduğunda, dünyanız sona erer. Doğal olarak, deneyimle biliyoruz ki, bir birey sona erdiğinde dünyanın sonu gelmez. Ama bilinç sona ererse, o zaman dünya da sona erer—bu oldukça kesindir. Çünkü koşullarının ne olduğu hiç bilinmeyen bir dünya, bilinçli varoluşta değildir; onu kimse bilmiyorsa, bir dünya yoktur. Elbette kimse bilmese de varlığın devam etmekte olduğunu düşünmek isteriz, ama aslında o da, bilincin bir olgusudur.

Şimdi, *Mr. Allemann* devam ediyor: "Aynı bağlamda, bilincimiz kolektif bilinçdışına doğru ilerledikçe, başka dünyaların da dış dünya kadar gerçek ve 'dışarıda' olabileceği söylenemez mi? Profesör Hauer'in Jubilee Kitabında 'Prana-Maya-Purusha'da sözünü ettiği Hindistan felsefesindeki farklı bilinç kavramlarını veya derecelerini düşünüyorum.[1] Bu bilinç durumlarını, bizimkinden

---

[1] Jübile Kitabı: Festschrift, Jung'un altmışıncı doğum günü için, *Die Kulturelle Bedeutung der Complexen psychologie* [*Karmaşık Psikolojinin Kültürel Önemi*] (Berlin, 1935). Profesör J. W. Hauer, "The Indo-Aryan Teaching on the Self in Comparison with Kant's Teaching on the Intelligible Subject" adlı makalesiyle katkıda bulunmuştu.

farklı, ama oraya erişimi olan insanlar için gerçek, hatta daha gerçek olan bir dünya olarak düşünürsek, Almanca *entrückt* veya *verrückt* terimlerini bile daha iyi anlayabiliriz; bu dış dünyanın bilinciyle diğerinin arasındaki köprü yıkılırken söz konusu kişinin bilinci diğer dünyadadır.[2] Nietzsche'nin hastalığı da bu tür bir maceradan kaynaklanmış olamaz mı?"

Ego bilincinin, bugüne kadar bilinçdışında olan bir alana ilerleyebilme yeteneğine sahipse, bu gerçeklik sisteminin dışında bir çeşit gerçeklik sistemi keşfedebileceği kesindir. Nitekim, bilinçdışının gerçekliği, örneğin bu dünyanın gerçekliğiyle çakışmaz: farklı türde bir sistemdir. Dolayısıyla diğer sistemlerin de bilinçli olabileceğini varsayabiliriz; bu, sıklıkla tartışılmış bir fikirdir. Örneğin J. W. Dunne tarafından yazılan *Dizisel Evren* kitabında bulursunuz.[3] Ve milyonlarca dünya sistemi olduğu varsayılan Budist kozmogonide de eski bir sorundur; bildiğimiz tek kozmosun, Khiliokosmos olarak bile adlandırılmaması gerekir (Yunan bin dünya kavramının Budist çevirisi); evrenimiz sadece bir tanedir ve bir Khiliokosmos yapmak için binlercesi gerekir, sonra da yüz binlerce Khiliokosmos vardır. Sonsuz varoluş dünyası olan mutlak dünyanın, sınırsız sayıda olası dünya sistemi içerdiğini düşünüyorlardı. Bu kavramın oldukça evrensel olduğunu söyleyebiliriz; büyük uygarlıkların filozofları bu fikri idrak etmiştir ve günümüzde de doğal bilimin bakış açısından, yeniden tartışılıyor. H. G. Wells gibi edebi birisi bile fantastik öykülerinde bu tür olasılıkları değerlendiriyor. Aracını kullanan ve birdenbire bir sarsıntı hisseden adamla ilgili öyküsünü hatırlarsınız, adam arabasında bir sorun olup olmadığını anlamak için inip bakar ve anlar ki arabaya hiçbir şey olmamıştır, ama tuhaf bir şans eseri, başka bir boyuta yönelmişlerdir; o noktada dünyada boydan boya bir yarık vardır ve oradan her şeyin çok farklı, çok daha gelişmiş olduğu başka bir dünya sistemine geçmişlerdir. Sonra Wells doğal olarak bu fırsatı Ütopyacı düzenlerinden birini geliştirmek için değerlendiriyor.[4]

Elbette bu tür olasılıklar hakkında konuşmak oldukça hoştur, ama soru her zaman şudur: herhangi bir ampirik değeri var mı? Zaten bildiklerimizin ötesinde farklı sistemlerin gerçeğini saptayabilir miyiz? İlkelin bile bu konuda kesin bir fikri vardır; onun hayaletler ülkesi ya da kutsalların ya da ölülerin adaları fikri, farklı gerçeklik kavramlarıdır. Ve doğal olarak, bir adamın *entrückt*, yani kendinden geçme ya da trans halindeyken, farklı bir sistemde olduğunu anlarlar. Bu nedenle *katabasis*, yani yeraltına iniş ya da göklerde ya da öbür dünyada gezinti falan gibi öyküler her yerde bulunur. Bunlar *Entrückung* durumlarıdır; insanlar başka bir ülkeye, başka bir dünyaya götürülür, bu—denizin altında,

---

[2] *Entrückt*: mest olmuş; *Verrückt*: çılgın.

[3] Dunne'ın bu yapıtı 1934'te Londra'da çıkmıştır. Kendisi daha çok *An Experiment With Time* [*Bir Zaman Deneyi*] (Londra, 1929) ile tanınmıştır.

[4] H. G. Wells (1866-1946), ünlü öyküsü *Zaman Makinesi*'nde (1929) , MS 802.701 tarihine yolculuk yapan bir mucitten söz eder. *Men Like Gods* [*Tanrı Gibi İnsanlar*] (New York, 1923) kitabında Mr. Barnstable adlı biri arabasıyla istemeden başka bir boyuta girer ve zaman bükülmesine uğramış Utopia'yı bulur.

havada veya ayda—burası hariç her yerde olabilir. Şimdi, sıradışı herhangi bir gerçekliği ortaya çıkaracak koşulları yaratma girişiminin daima tehlikelerle dolu olduğu bilinir. Bu nedenle, bir büyücü hekim olma süreci, tehlikeli bir girişimdir. Bizimkinden farklı bir dünya sistemi deneyimlemesi gerekir; hayaletlerle, iblislerle falan karşılaşır. Gerçekte, bu insanlar sıklıkla az ya da çok delirirler; bilincin eşiğinde bilinçdışının aktığı bir delik açılmıştır. Başka bilinç durumlarına her zaman bizden daha çok maruz kalırlar. Biz adamın delirmiş olduğunu, bunun bir şizofreni ya da kendi kendine telkin vakası olduğunu söyleriz; onun durumunu rasyonalize etmek için yüz tane sözcüğümüz vardır, ancak gerçek şudur ki o hakiki bir büyücü hekimse, ezici doğaya sahip ve bildiğimiz dünya sistemindeki herhangi bir deneyim kadar gerçek olan deneyimlere maruz kalmaktadır.

O halde böyle tehlikeler olduğuna göre, doğal olarak, insanların böyle bir deneyimin içinde oldukları zaman sıklıkla yaralandıkları olur. Delirebilir ya da fiziksel olarak hasta olabilirler veya sözde kaza sonucu ölebilirler; bu macera yolunda başlarına her türlü tuhaf şey gelebilir. Yuvarlak Masa Şövalyeleri ve Orta-yüksek Alman şiirlerinde eski Almanların, *aventure*, muhteşem bir deneyim olarak adlandırdıkları budur; ejderhalarla savaşacaklar ve ejderhalar ve büyücüler tarafından tutsak alınmış bakireleri kurtaracaklardır. Ama bunlar aslında bazı içsel gerçeklerin yansımalarıdır; aslında birçok farklı biçimdeki ifadesini bulan mistik deneyimdir. Macera bir romancı tarafından az çok büyüleyici bir anlatımla betimlenebilir ya da çok ciddi bir şair tarafından ifade edilebilir. Rider Haggard'ın *She* yapıtı çok güzel bir örnektir. İnanılmaz veya büyüleyici bir doğaya sahip, mükemmel bir masal olduğunu söyleyebilirsiniz, ama şiirini *She*'nin ilk baskısında okuduğunuzda, bunun kendi yaşamında son derece ciddi bir deneyim olduğunu, hiçbir şekilde onu hafife alamayacağını idrak edersiniz. Bu, daha sonra yazdığı muazzam sayıda kitabın neden az çok aynı sorunu ele aldığını açıklıyor; büyük deneyime hiçbir şekilde bir gönderme içermeyen pek yoktur. Onun için müthiş bir gerçekliği olmasa, bu açıdan böylesine olağanüstü bir enerji geliştiremezdi—o güdünün bu denli abartılı bir gücü olmazdı; yalnızca sıradan bir güdü ya da sıradan fantezi olsaydı, zamanla yıpranırdı, belki bir kitap yazmış olurdu ve o da özellikle büyüleyici olmazdı. Bir buhar makinesi ya da viyadük kadar gerçekti; bunlar da bir zamanlar bir mühendisin kafasında olan fantezilerdi ve sonra güdücü güç o kadar güçlendi ki, gerçek oldular. Güdücü güç, Rider Haggard'ın psikolojisinde o kadar güçlüydü ki, yaklaşık altmış cilt yazdı.

Ve bu tür bir deneyim, bu macera, başka bir sisteme yaklaşmak ya da girmek açısından tanımlanabilir. Dini gizemlerde buna benzer şekilde betimlenmiştir; Örneğin Hades, yeraltı ya da hayaletler ülkesi, muhteşem bir şehir, harika bir ada ya da buna benzer bir şey. Neredeyse coğrafi olarak konumlanmış bir ülke gibi anlaşılır. Ayrıca kendine has bir bilinç durumu olarak anlaşılır, ki bu elbette bir ülkenin eşdeğeridir, salt bilincin yansıttığı bir ülke; bu nedenle

bunun ülke sayılamayacağını söyleyebiliriz, ama bu tür şeyleri algılayan bilinç durumu, sayılır. Ne olursa olsun bu bir tür psişik gerçekliktir ve macera, yeni bir kıtanın keşfi kadar ciddidir—ve o da bu şekilde temsil edilir—ya da *She*'de olduğu gibi, belirli bir bölgenin keşfi. Bu, gizemli maceradır ve kesinlikle tehlikelidir. Biliyorsunuz, Nietzsche'nin hastalığının sıradan bir hastalık olmadığı söylenmiştir; o adeta gitmiş ve yerine sadece, dağılmış ya da delirmiş gibi görünen bir kabuk kalmıştı. Daha yaşarken bizzat başka bir varoluş sistemine geçtiği düşünülüyordu ve hastalığının, delilerin sıradan genel felç olmaması da bu hipotez için bir tür kanıt olarak kullanılıyordu. Bu doğrudur, sıradan bir durum değildi, ama bu tipik hastalığın bile tipik olmayan, kendine özgü ve anormal formları aldığı vakalar vardır, dolayısıyla bunlar kanıt değildir.

Şimdi, *Zerdüşt*'ten öğreniyoruz ki, Nietzsche'nin büyük kaygısı bu arayıştı ve şüphesiz, bir şey buldu. Ayrıca ölümcül hastalığını *Zerdüşt* döneminden itibaren tarihlemek doğru olur, çünkü deneyimle, arayışın bedenin yanı sıra beynin sağlığına da zarar verebileceğini biliyoruz; çünkü insan yaşamı boyunca yüce ve belirleyici bir olay olduğu için, herhangi bir belirleyici an gibi, sistemi de yıkabilir. Bu nedenle, Nietzsche'nin hastalığının, o özel açıdan anlaşıldığında, kötü sonuçlanan, yara aldığı bir serüven olduğu hipotezine varabiliriz. Ve ruhunun yine de karanlık suları geçip diğer ülkeye varmayı başarabildiğini, ancak artık mesajları geri gönderen bir konumda olmadığını varsayabiliriz. Bir şeyin başarılı ulaştığı tek bir seferden söz etmiştim. Bir keresinde kızkardeşine aniden "Şimdi çok mutlu değil miyiz?" demişti. Sonra, bulutlar tekrar inmişti. Bu olay o şekilde de ele alınabilir. Bu hipotezi genel olarak deli insanlar hakkında da yapabilirsiniz. Bazılarınız Ronald Fraser'ın *The Flying Draper* adlı eseriyle ilgili tartışmaları duydunuz.[5] Aramaya çıkmıştı ve başka bir dünya sistemi keşfetmişti; en sonundaysa sadece bir kabuk kalmıştı, ama kitapta başka bir varlık biçimine ulaştığını da açıkça ortaya koyuyor. Gördüğünüz gibi, bir insanın ortadan kaybolması, yeni bir koşulda hayatta kalacağı anlamına gelebilir ve geride bıraktıkları, sadece varlığının kalıntılarıdır. Aynı fikir Talbot Mundy'nin *There Was a Door* adlı yeni bir kitabında da bulunur. Hatırlarsanız ünlü *Om* kitabı son derece dikkat çekiciydi, çok ilginçti ve yeni kitaptaki, kişinin aramaya çıktığı zaman edindiği bir fikri ya da izlenimi ifade ediyor, bir kapının olmadığını, kaçış olmadığını. Yine de bir kaçış vardı. onu buldu ve kayboldu. Bu kitaptaki arayan adam, sadece çözülmüştü.[6]

Dolayısıyla Nietzsche kişisinin bile başka bir varoluş biçimine ulaştığını varsaymakta felsefi açıdan özgürüz. Yine de o, kaybolmuştu, bu yüzden bu konuda söylenecek bir şey yok. Onun yalnızca zavallı bir akıl hastası olduğunu, beyninin çürüdüğünü, çürümüş olduğunu söylüyorsanız, haklısınız, bu tama-

---

[5] Sir Ronald Fraser, *The Flying Draper* [*Uçan Tuhafiyeci*] (Londra, 1931). Sir Ronald üretken bir roman ve deneme yazarıydı.

[6] Talbot Mundy teosofi temalarıyla romanlar yazmıştır, örneğin: *There Was a Door* [*Bir Kapı Vardı*] (Londra, 1931) ve *Om: The Secret of Ahbor Valley* [*Om: Ahbor Vadisinin Sırrı*] (Indianapolis, 1924).

men doğrudur. Ve diğeri de doğru olabilir, ama bununla ilgili hiçbir kanıtımız yok. Eminim tüm yaşamını Yoga uygulamalarıyla geçiren bu bilgeler arasında, bizim fikrimize göre deli sayılacak belli bir sayı vardı, ancak diğer insanlar eşit haktan yararlanarak, bunların deli olmadığını, bunun yalnızca görünürde olduğunu ve gayet akılları başlarında olduklarını varsayarlar. İnsan bu yönden delilerle çok tuhaf deneyimler yaşayabilir. Örneğin oldukça deli gibi görünen kişiler, ateşleri yükselince makul olurlar. Görünüşe bakılırsa tam bir dissosiyasyon durumunda olan diğerleri, seslerinin arasından normal zihnin sesini de duyarlar; bu, normal zihnin tamamen ortadan kaybolduğunu gösterir. Aslında bir yere gitmemiştir, psikolojik varlığın ne olduğunu bilmediğimiz için hesaplayamadığımız diğer gerçekler arasında bir yerdedir. O zaman psikolojik varoluşun ya da psişik varlığın çok tuhaf olduğunu da hesaba katmalıyız; basit bir şey değildir. Çünkü madde de basit değildir; en azından elle tutulur olduğunu varsayarız ve ona dokunabildiğimiz için, basit olduğunu düşünürüz. Aklımıza dokunamayız, ama varolduğunu varsayarız, ancak çok tuhaf, uzam-dışı niteliklere sahiptir: köşelerin arkasını görür, ileride olacakları bilir. Bunları nasıl açıklayabilirsiniz? Bunun dünya sistemimizle, uzam ve zaman kavramımızla farklılık gösteren bir şey olduğunu ve bu nedenle başka sistemlerin de varolma olasılığını kabul etmemiz gerekir. Modern fizikçiler bu düşünceyle oynuyorlar; yani uzamın belirli koşullar altında değişebilen göreliliği duyulmamış bir fikir değildir. Örneğin burada bir arada, aynı yerde olduğumuzu varsayıyoruz, ancak hiç olmayabiliriz; ben belirli bir açıdan buradayım, ancak başka bir açıdan belki de Hindistan veya Çin'deki biriyle aynı yerdeyim.

Mr. Allemann: Anlaşılan Hindistan'da bunlar çok daha iyi biliniyordu ve bilinçli olarak idrak edilmişti; Profesör Hauer'in dediği gibi, beş farklı türde dünya, beş farklı türde Purusha vardır.

Prof. Jung: Budizmde insanın başı döner!

Mrs. Fierz: Mrs. David-Neal'in *Mipam* adında, Lama Yongden'le birlikte yazdığı yeni bir romanı var. Kahraman sözde bir *tulku*, bir enkarnasyon, bunu bilmiyor olsa da ve tüm bilgeliğini, bir manastırdaki, tüm diğer keşişlerin tamamen deli olduğunu düşündükleri bir keşişten öğrenir. Onunla konuşurken, her zaman asıl önemli olanı öğrenir. Tıpkı sizin de dediğiniz gibi, o sadece bir kabuktur.[7]

Prof. Jung: Bu gibi tuhaf şeyler olur. Kısa bir süre önce birisi bana bir adam hakkında son derece ilginç bir öykü anlattı, görünüşe bakılırsa sarhoş bir deli onunla başka bir boyuttan konuşuyor ve anlattığı her şey gerçek çıkıyordu. Bu yüzden bu gibi şeylere karşı açık fikirli olun. Ama başka sistemlerin gerçekten

---

[7] Alexandra David-Neal (1868-1969): Daha çok Tibet Budizmi hakkında yazan Fransız kadın. Evlatlık oğlu Lama Yongden'le birlikte yazdığı *Mipam: The Lama of the Five Wisdoms* [*Mipam: Beş Bilgeliğin Laması*] muhtemelen Almanca baskısıyla (Leipzig, 1928) Jung'un bildiği bir yapıttı, ayrıca Percy Lloyd ve Bernard Miel tarafından İngilizceye de çevrilmiştir (Londra, 1938). Dalai Lama'yla karşılaştıktan sonra erkek kılığında Tibet'e gitmişti.

deneyimlemediğiniz ve bir maceraya davet edilmediğiniz takdirde, beyhude deneyler yapmayın, bir şey kazandırmaz.

Mrs. Sigg: Tamamen deli olduğu düşünülen dönemde, Bavyera ve Baden yöneticilerine emekli olmalarını önermek için yazan Nietzsche için oldukça güzel bir örnek.

Prof. Jung: İlerideki olayları görmüş olması oldukça mümkündür. Savaşın başlangıcında düşlerimde hep Kayser Wilhelm'le görüştüğümü görüyordum ve her zaman onu ailesiyle birlikte emekli olmaya ikna etmeye çalışıyordum, ama asla beni dinlemiyordu. Birbirimizi iyi tanıyorduk; ben gelince bana el sallıyordu, ben de ona, "Evet, yine geldim ve sana emekli olman gerektiğini söylemeliyim!" diyordum.

Mrs. Whitney: Bir süre sonra durdu mu?

Prof. Jung: Oh evet, işe yaramıyordu, anlıyor musunuz? Asla başaramadım. 1916 yılının sonunda durdu.

Mrs. Sigg: Goethe'nin çok garip bir deneyimi olmuştu; İtalya'da vefat eden tek oğlu, Cestius piramidinin yakınına gömülmüştü, Goethe otuz yıl önce burada, "Cestius piramidinin yakınındaki mezarım için bir tasarım yaptım" yazmıştı.

Prof. Jung: Oğlunun orada gömülmesi gerektiğine dair bir ipucu vermiş olabilir.

Mrs. Sigg: Ama henüz evli değildi.

Prof. Jung: Farketmez; orasını oğlu için değil, kendi mezaryeri olarak seçmişti, ama oğlu öldüğünde, bu iyi bir fırsat olmuştu—ne mutlu ki ölen oğlum ve ben değilim! Şimdi devam etmeliyiz. Komşu sevgisi hakkındaki bu bölüm aslında bir hazırlık niteliğindedir, ama içinde o kadar önemli ipuçları var ki, bunları biraz daha tartışmadan devam etmek istemiyorum.

> Siz kendinize katlanamıyorsunuz ve kendinizi yeterince sevmiyorsunuz: bu nedenle komşunuzu sevgiyle yanıltmak ve onun hatasıyla yaldızlanmak istiyorsunuz.

Burada, komşu sevgisi için önemli bir saiki açıklamaya çalışıyor. Elbette komşu sevgisi Hıristiyanlığın en büyük ideallerinden biridir, ancak 19. yüzyılın sonlarında, hatta daha öncesinde, bu erdemlerin hiç de göründükleri anlama gelmedikleri Nietzsche ve birçok başka insan için apaçık olmuştu. O ünlü komşu sevgisi, çoğunlukla kendi izlerini örtmek isteyen insanlar için bir mazeret oldu; kendilerinden kaçmak, kendi sorunlarından kurtulmak için komşu sevgisinden söz ediyorlardı. Kendi bahçeleri öyle büyük yabani otlarla kaplıyken, çitin üzerinden komşunun bahçesine sarkıp, aşırı diğerkâmlık erdemini hak etmek için, yardım etmek ve *ona* ne yapması gerektiğini söylemek istiyorlardı; evde tembeldiler, bu nedenle başka insanların bahçelerini geliştirmeye, dünyanın okul müdürleri olmaya çalışıyorlardı. Eleştirisini çok sert bir şekilde ortaya koyuyor, "kendinize katlanamıyorsunuz"—bu insanların komşularına duyduk-

ları ilginin asıl saiki, kendilerine katlanamamalarıdır. Birinin bir zamanlar bana söylediği gibi, günde bir saat kendi başına kalsa çok melankolik oluyordu; dünyayı ve komşusunu sabah yediden gece on bire kadar seviyordu; ona günde en az bir saat yalnız geçirmesi gerektiğini söylediğimde, bana inanmamıştı. O, kendini görmeye, kendi *kokusuna* bile katlanamayan, son derece üzücü bir yaratıktı. Böyle bir komşu sevgisinin ne kadar değerli olduğunu hayal edebilirsiniz. Kötü kokar; böyle bir adam kendisini sevemediği için komşusunu sever. Biri beni sevdiğini, ama kendinden nefret ettiğini söyleyince, onun hakkındaki her şeyi anlarım; böyle bir sevgi asla inandırıcı değildir. Hepsi palavradır. Sırtımda oturmak ve kendinden uzaklaşmak için beni sever, egoistlikten başka bir şey değildir. İlginç olan da bunu vaaz etmemizdir; harika ve ideal olanın komşuyu sevmek ve kendini unutmak olduğunu düşünürüz. Ama Nietzsche'nin ortaya attığı soru, "*Kim* seviyor?" sorusudur. Önce kendinize katlanabiliyor musunuz, onu öğrenmek isterim. Kendinize katlanabiliyorsanız, o zaman başkasını sevmeyi becerebilirsiniz; yoksa bu sadece bir mazeret, sadece yalandır. Ve bunu ne kadar sık tekrar etsem yetmez.

> Keşke bu tür yakınlarınıza veya onların komşularına katlanmasanız, böylece dostunuzu ve onun taşkın ruhunu bizzat kendinizden yaratırdınız.

Gördüğünüz gibi bu Hıristiyan komşu sevgisi ideali, doğal olarak bir çeşit duygusallığa yol açıyor: başkaları için doğru ve iyi olanı yapmak, herkesin herkesle ilgilendiği ve hiç kimsenin kendisiyle ilgilenmediği bir toplum yaratmak. Nietzsche buna karşıdır ve arkadaşınızı kendinizden yaratmanın daha iyi olacağını önermektedir. Bunun elbette çift anlamı vardır. Bu bölümün daha ilerisinde, arkadaşın uzaktan, en uzak olanlardan seçilmesi gerektiği söylüyor. Şimdi tabii ki, en yakınını en uzaktakilerin arasında bulma şansın azdır, bu yüzden, dediğim gibi, bir muğlaklık var; özbenlik veya bir arkadaşa yansıtılmış bir özbenlik gibi bir şey anlamı olabilir, ama arkadaşın kişinin özbenliğinden olduğu kadar uzakta olması gerekmektedir. Bu yüzden, bunun özbenlikten yaratılmış bir arkadaş mı, yoksa özbenliğin kendisi mi olduğu önemli değildir. Bir sonraki bölümde bu arkadaşın özbenlik olduğunu ve onun, kişi yalnız olduğu ölçüde kişinin arkadaşı olduğunu göreceksiniz; kişi özbenliği birçok arkadaşa yansıttığı ölçüde, özbenlik asla bir arkadaş değil, baş düşman olur. Bu nedenle, komşuyu seven ve kendilerinden nefret eden, özbenlikten dolayı kendilerinden nefret ederler, çünkü özbenlik onlar için baş düşmanları gibi, boynuzları ve pençeleri ve kuyruğuyla bir şeytan gibi görünür. Geç dönem Hıristiyanlar için özbenlik şeytanın ta kendisidir.

Erken Hıristiyanı komşu sevgisinden söz ettiği için affedebiliriz, çünkü kendisinden nefret etmediğinin farkındaydı. Ona kendisini sevdiği öğretilmişti ve o, bunu iyi öğrenmişti. İlkel egosundan haberdardı ve bu nedenle komşuyu sevmenin bir erdem olduğunun farkındaydı; naif bencilliğini, kendisine olan naif sevgisini telafi etmek için, bunu bir erdem haline getirmişti. Sonraları, komşu

sevgisinin ne kadar kurnazca bir kaçamak olabileceği keşfedildi; işleriniz ters gidiyorsa, durum nahoşsa, o zaman komşuyu sevebilir ve kendinizi unutursunuz. Dolayısıyla Nietzsche burada arkadaşınızı kendinizden yaratmaktan söz ederken, bunun özbenliği yaratmak anlamına geldiğini ve bunun için kendinize katlanabilmeniz, kendinize dönmeniz, kendiniz olmak için melankoliye düşmeye cesaret etmeniz ve komşunuzu şehvetiniz için kullanmamanız gerektiğini anlatmak istediğini kabul edebilirsiniz. Çünkü bu da sadece şehvettir: melankolik olmak istemezsiniz ve böylece başkalarının sırtından şehvetinizi tatmin edecek harika şeyler yaparsınız.

> Kendi lehinizde konuşmak istediğiniz zaman bir tanık çağırıyorsunuz ve onu, hakkınızda iyidir diye düşünmeye kandırınca, kendinizin iyi olduğuna inanıyorsunuz.

Bu, bir tanık olmadan kendinizi iyi gözle göremediğiniz anlamına gelir; bir destekleyen, haklı olduğunuzu söyleyen yoksa. Ya da bir başkasının haklı veya iyi olduğunu düşünmek için bir desteğe gerek duyarsınız—biri önce size o arkadaşın haklı olduğunu söylemelidir. Bu acınası bir durum değil midir? Yargınıza bir destek almadan bir köpeği bile tanıyamazsınız. Eh, bu sürü psikolojisidir.

> Yalnızca yalan konuşup bildiğinin tersini söylemez, daha da beteri, cehaletinin de tersini söyler. Ve ilişkilerinde kendinizden böyle söz eder ve komşunuzu kendinizle aldatırsınız.

Bu tamamen doğrudur. Bu tür geç dönem Hıristiyan sevgisi başkalarını da, kendini de kandırır; bir bahane ve bir kaçış yoludur.

> Şöyle der budala; "İnsanlarla ilişki, karakteri bozar, hele karakter yoksa!"
>
> Biri komşusuna kendisini aradığı için gider, diğeri kendini kaybetmek istediği için. Kendinize olan sevgisizliğiniz, yalnızlığınızı bir zindana çevirir.

Bu, kendi başınıza kaldığınızda edindiğiniz melankoli halidir. Ama o kendinizle başbaşa olmak size eziyet oluyorsa, bu daha çok keyif alacağınız nitelikleri iyileştirmek, geliştirmek için mükemmel bir neden olacaktır. İnsanın gerçekten kendisiyle başbaşa kalmaktan keyif alması gerekir. Ama kâhin insanın kendisiyle başbaşa kalmasının en kötüsü olduğunu söylüyor; bu, geç Hıristiyanlığın güruh psikolojisini teyit ediyor: yani bireyin kötü olduğunu ve insanın kaçmak ve tüm o kötülüğü başkalarına yüklemek için elinden gelen her şeyi yapması gerektiğini—bırakın *onlar* taşısın.

> En uzaktakiler yakınınızda olanlara, sevginiz için bedel ödeyenlerdir ve beşiniz birleşince bir altıncının ölmesi gerekir.
>
> Sizin bayramlarınızı da sevmem, orada pek fazla aktör gördüm. Seyirciler bile aktör gibi davranıyorlar.

Tamamen doğru.

Size, komşuları değil, dostu öğretiyorum. Bırakın, dost sizin için yeryüzünün bayramı ve Üstinsandan bir tadımlık olsun.

Üstinsan elbette özbenliktir, bu nedenle arkadaş, simgeyi taşıdığı ölçüde ortaya çıkıyor ve belirli bir rol oynar. Doğal olarak dost, gerçek olduğu ölçüde, Özbenliğin eksiksiz idrakinin bir öngörüsü olur.

Size dostu ve onun taşkın yüreğini öğretiyorum.

Bu sizsiniz ve sizin taşkın yüreğiniz.

Fakat taşkın yürekler tarafından sevilmek istiyorsanız, bir sünger olmasını bilmelisiniz.

Çünkü içiniz boş ve karanlık olursa, taşkın olamazsınız; öyleyse başkalarına verdiğiniz sevgi yalnızca arzudur. Siz bir dilencisiniz, ama sevginizi diğer insanlara vermekle hediye verdiğinizi sanıyorsunuz. Böyle bir durumda bolluğunuzdan değil; muhtaçlığınızdan verirsiniz ve muhtaçlığınız onların kanını kurutur. Gereksinimim olduğu zaman bir dilenciden beş frank istemem, ama zengin birinden kabul ederim, çünkü o zaman bolluktan gelmiştir. Dolayısıyla insanın taşan bir yürekten aldığı duygular gerçek bir hazinedir, ama mutsuzluktan, yokluktan geliyorlarsa, insan hiçbir şey almaz: bedel ödemek zorunda kalır, Hıristiyan sevgisiyle kandırılmıştır.

Size içinde hazır bir dünya ve iyilik dolu bir kapsül olan dostu—daima dünyaları armağan etmeye hazır olan yaratıcı dostu öğretiyorum.

Bu dost son derece simgesel, besbelli özbenlik.

Ve onun önüne açılan dünyayı; iyinin kötüden, hedefin rastlantıdan çıkması gibi, yine halkalar halinde toplar.

Bu pasaj aynı zamanda bunun özbenlik, kasılan ve açılan, kişisel ve kişilerüstü Atman olduğunu çok net bir şekilde gösteriyor.

Bu gününün dürtüsü, gelecek ve en uzaktaki hedef olmalı; dostunda Üstinsanı kendi dürtün olarak sevmelisin.

Kardeşlerim, size komşu sevgisini önermiyorum—size en uzaktakini sevmeyi öneriyorum!—

Böyle dedi Zerdüşt.

Belli ki, insanın birincil çevresindeki diğer insanlara sunmuş olduğu o benliğinden kolayca kaçınmaktan kendisini korumak için en uzaktakini sevmeyi öneriyor. Sevdikleriniz uzaktaysa, bu arada kendinizle başbaşa kalma şansına sahipsiniz; kendinizle tanışmak için eşsiz bir fırsatınız vardır ve o zaman, ke-

şifler yaparsınız. arayış, özbenliğin arayışıdır—ulaşılması zor olan değerli şey, odur; bu kahramanın kavgasıdır ve yalnızsınız, silahınız bile yoktur. O anda sizinle olan herkes araya girmiş olurdu; son mücadele kendinizledir, diğer her şeyse bir engeldir—ya da engel olabilir. Ayrıca, "en uzak" bir basamak, bir ölçüde vazgeçilmez bir araç olabilir—ama nihai ölçüt, yalnız başına kendinize katlanıp katlanamadığınızdır.

Mrs. Whitney: Nietzsche'nin sözünü ettiği bu adamın gölge olduğunu varsayabilir miyiz ve ego ile gölge bir araya gelirse, özbenlik bu ilişkiden doğar mıydı?

Prof. Jung: Psikolojik bir bakış açısıyla o, gölge olurdu, çünkü özbenlikle olan birleşmenin önkoşulu bu olurdu; gölgenin farkına varmadan böyle bir birliktelik olamaz. Ancak Nietzsche, Zerdüşt arketipiyle olan özdeşliği nedeniyle, gölgenin farkında değildir; yani farkındadır, ama olumlu, bilinçli bir anlamda değil. *Zerdüşt*'ün daha sonraki bir bölümünde gölge en çirkin insanda vücut bulur ve kendi şişmesi yüzünden, onu reddeder. Bir arketip tarafından şişirilen herkes doğal olarak gölgeyi kabul edemez; çünkü bu onu söndürür; oysa o sönme, bireyselleşme için mutlaka gereklidir. Az önce ele aldığımız bölümde, o adamı Üstinsanla özdeşleştirme eğiliminde olduğunu görüyorsunuz: o, Üstinsandan bir tadımlıktır. Üstinsan kesinlikle bir gölge olmadığı için, özbenliğin dostu olan, ama gölgesiz bir Üstinsanı düşlüyor. Ama özbenlikle özdeşleşmeye ya da birleşmeye kalkarsa, gölgeye rastlayacaktır ve gölge ona müdahale edecektir. Nitekim gölge ona daha sonra müdahale ettiğinde, onu tanımaz. Trajedi bundadır. Çünkü gölgesi tümüyle sıradan benliğinin gerçekliğidir, ki o, özdeşleşme yoluyla böyle bir birliğe izin vermez. Arketipik birlik tabii ki özdeşleşme yoluyla gerçekleşen bir birleşmedir; o sadece arketiple özdeştir ve o zaman özbenlik tam olarak kendi benliği değil, yaklaşık iki bin yedi yüz yıl önce yaşamış eski bilge öğretmen Zerdüşt aracılığıyla ifade edilen arketiptir.

Mrs. Sigg: Nietzsche daha sonra neden *Übermenschen Schönheit*'ın gölge gibi geldiğini söylüyor?

Prof. Jung: Biz bunu sözcüğün birebir anlamıyla kabul edemeyiz; o bu sözcüğü bizim yorduğumuz psikolojik çağrışım olmadan kullanabilir. Tam hangi pasaj olduğunu hatırlayamıyorum, ama "gölge" dediğimiz, aşağılık adam, en çirkin adam biçiminde ortaya çıkıyor. Şimdi bir sonraki bölüm olan "Yaratıcının Yolu"na geliyoruz. Daha önceki bölümle mantıksal bağlantısı nedir?

Mrs. Crowley: Yaratıcı, özbenlik olarak söz ettiğimiz uzak dosttur.

Prof. Jung: Evet, çünkü o tatlı geç dönem Hıristiyanlara göre, siz yapmadığınız zaman başkasını seversiniz ve sonra onlar yapar.

Mrs. Crowley: Ama bizim bakış açımızdan bu özbenliktir. Bu yüzden yalnızlıktan söz ediyor.

Prof. Jung: Kesinlikle ve bunu arkadaşına yansıtmasının nedeni de budur, arkadaşını severse onun için yaratacağını umuyor. Ama sonraki bölümde bunun başka bir şarkı olduğunu göreceksiniz. Yaratıcı özbenlikle özdeşleşme nedeniy-

le, kendisinin bir yaratıcı olduğunu hissediyor ve bir yaratıcı olmanın gerçeğini nasıl deneyimlediğini göreceksiniz. Gördüğünüz gibi, bir arketiple özdeşleşmek büyük bir avantaj. O zaman kanatlarınız oluyor, bulutlarda yürüyorsunuz, harika. Ama bazen bu tür numaralar için çok yüksek bedeller ödemeniz, aşağı inmeniz gerekir. Yaratıcıyla özdeşsenız, kendinizin yaratıcı olduğunuzu düşünüyorsanız, zaman zaman olağanüstü bir karanlıkla, dehşetli bir düşüş yaşarsınız. Özbenlikten başka hiç kimse yaratıcı değildir. Yaratımın kutsal ayrıcalığını üstlenirseniz, yaratıcı tanrıya verilen cezayı çekersiniz: paramparça edilirsiniz. Bu düşünce, Dionysos gizeminde sahnelenirdi ve Hıristiyanlık tarafından yaratıcı ilke olarak devralındı, mevsimlik yaşam döngüsü, ilkbaharda yaratılma ve kışın çürüme. Dionysos, yaratıcının yazgısını yaşar. Doğanın kaotik güçleri Titanlar onu yakalar ve parçalayıp yerler; böylece Dionysos'un bir kısmı doğada her yerdedir ve yalnızca yüreği Titanların tenceresinden son anda kurtulmuştur. Bu Zeus tarafından yutulur ve o, Dionysos'u yeniden doğurur. Yaratıcının yazgısı, maddede parçalanmaktır ve bu, Hıristiyan fedakârlığında da temsil edilmiştir. Mesih'in bedeni ve kanı, tüm insanlığa dağıtılır. Cüppesi çarmıhın altındaki askerler arasında bölündüğünde, insanlığın arasında bölünmüştür. Bu yine Dionysos'tur ve Mesih'in kanı diye içtiğimiz şarap da Dionysos'tur.

Dionysos gizemi ile o kadar yakın bir bağlantı vardı ki, yaşlı kilise babası Justinus Martyrus[8] demişti ki, yaklaşık MÖ 900 civarında Şeytan, Tanrı'nın oldukça kötü durumda olan dünya için bir şeyler yapmayı planladığının farkındaydı ve çok kurnaz olduğu için, bunun ne olacağına dair oldukça açıkgöz bir fikri vardı. Böylece şeytan insanlığa gitti ve onlara Dionysos öyküsünü anlattı, bu şekilde Mesih ortaya çıkınca insanlar, "Ha, bu eski bir öykü, bu Dionysos'un öyküsüdür" diyebileceklerdi. Ve İspanyol Fatihler Yucatan'a geldiklerinde, Aztek uygarlığının kalıntıları arasından birçok haç ve kanlı kurban töreni izleri bulması da oldukça ilginç tarihi bir gerçektir. Azteklerin Mesih hakkında hiçbir şey bilmemelerine rağmen tüm ülkede Hıristiyan simgesini bulmak onlar için çok şaşırtıcı olmuştu. Durumu piskoposlarına anlattılar, o da bir ruhani meclis topladı ve uzun araştırmalar sonucunda bir karara vardılar, bu, Justinus'un sözünü ettiğine çok benzeyen bir vakaydı: yani şeytan, İspanyolların Amerika'yı keşfedeceğini öngörmüştü, bu yüzden yüzyıllar öncesinden oraya giderek o insanlara ülkede her yere haç işaretleri yapmalarını söylemişti, böylece İspanyollar geldiğinde onlara şunları söyleyebileceklerdi: "Ha, tanrınız hakkında her şeyi biliyoruz; bizim için yeni bir şey değil." İnsanlar yeni bir şey karşısında böyle düşünürler.[9] Önce saçmalık derler, sonra birkaç yüz kişi inandığında doğru olduğunu ve bunu çoktan farketmiş olduklarını söylerler. Bu her zaman böyledir. Bunlar, yargılama yetisi

---

[8] Şehit Aziz Justinus (100?-c. 166) Flavia Neapolis'de doğmuş ve inancından feragat etmeyi reddettiği için vahşi hayvanlara atılmıştı.

[9] Velasquez'in Yucatan seferine komutan olarak atadığı Grijalva adlı birisi, "hayret etmişti ... apaçık tapınma nesnesi olan büyük, taş haçları görünce." "Yeni İspanya" ismi buradan kaynaklanır. William H. Prescott, *History of the Conquest of Mexico* [*Meksika'nın Fethinin Tarihçesi*], ed. John Foster Kirk (Philadelphia, 1873; orij. 1843), cilt I, s. 225.

olmayan, daima bir desteğe gerek duyan insanlardır. Ancak başka biri onlara bir şeyin doğru olduğunu söylediğinde bunu öyle bilirler, daha önce olamaz. Şimdi bu bölüme başlayacağız:

> İnzivaya mı çekilmek istersin, kardeşim? Kendine olan yolu aramak mı istersin? Biraz durakla ve beni dinle:

Son bölümde, arkadaşın simgenin taşıyıcısı olduğu gitgide daha görünür hale geldi ve bu bölümde de bellidir ki, arayıştaki kişi aslında yalnızca özbenlikle karşı karşıyadır—dostuyla değil. Ve eğer o soruyla ilgileniyorsa, yalnızdır ve yalnız kalmalıdır. Yolu yalnız başına arayacaktır, çünkü kendisine giden yolda başka kimse yoktur, yalnızca o vardır. Şimdi Zerdüşt iyi bir öğüt veriyor.

> "Arayan kişi, kolaylıkla kendisini kaybedebilir. Her yalnızlık yanlıştır": sürü böyle der. Ve sen çok uzun zaman sürüye aittin.

Dikkatini, özbenliği ararken, herkesin yanlış dediği şeyi yapıyor olacağı gerçeğine çekiyor; herkes egoist olduğunu söyleyecektir. Çünkü böyle bir yolun tanınması nahoş bir şekilde hatırlatılırsa, bir düzine kişi daha kendisini aramanın doğru bir hareket olduğunu düşünecek olursa, bu gerçek olur ve o zaman onların da kalkıp özbenliği aramaya çıkmaları gerekir. Bu çok tatsız olur ve bundan dolayı kimsenin onu desteklememesi, en baştan ezilmesi, dümdüz edilmesi gerekir; en büyük korkuları, başkasının da aynı şeyi söylemesidir. Küçük bir ateşi ezip söndürebilirsiniz, ama bir sürü varsa çok daha zor olur. Dahası, sadece gerçek "onlar" değil, içindeki "onlar"da, kolektif vicdanı da, "Oldukça hatalı değil misin?" diye soracaktır. "Bu diğerkamca değil, komşunuzu sevmiyorsunuz, kendinizi unutmuyorsunuz, her zaman egonuzlasınız ve egonuzdan başka bir şey değilsiniz— bu nedenle de yanılıyorsunuz." Bu, kolektif vicdanın bakış açısıdır, sürünün vicdanıdır.

> Sürünün sesi sende de çınlamaya devam edecektir. Ve "Artık seninle ortak bir vicdanım yok" diyecek olsan, bu bir yakınma ve bir acı olacaktır.
>
> Bak, bizzat bu acıyı da aynı vicdan doğurmuştur ve bu vicdanın son kıvılcımı, senin hastalığında parıldamaktadır.

Hastalık ne? Bunu nasıl formüle edersiniz?

Mrs. Lohmann: Yalnız olmak.

Prof. Jung: Evet ve ne yazık ki tatsız sonuçları. Hastalık, yalnızlıktan kaynaklanan acıdır, kendinizle yalnız kaldığınızda çok mutsuz olmanız, sürü vicdanının son titremesidir.

> Fakat kederinin yolundan, yani bizzat kendine olan yoldan gitmek mi istersin? Bana buna yetkinliğini ve gücünü göster!

Hastalık sözcüğü elbette acı çekme anlamına gelir ve bu kavramı çoğaltabilirsiniz; bu çerçeveye herhangi bir hastalığı sokabilirsiniz—örneğin sürü vicdan-

ları nedeniyle kendileriyle hiç kalamayan insanlar olmasını. Kendileri adına hiçbir şey yapamazlar, çünkü en azından bir bacaklarıyla geç dönem Hıristiyan idealine inanırlar ve o bacakla komşunun bahçesine girerler; sonra da doğal olarak bölünürler, çünkü diğer bacak evde kalır—ayrışırlar. Yani bu sıkıntı, aynı zamanda bir nevroz hali olabilir. Ve sonra hasta kendine giden yola çıkmaya karar verdiğinde, doktorlar, arkadaşlar ve gazeteler onun çok hatalı olduğunu söyleyeceklerdir—bu çok hastalıklı, marazi bir şeydir. Bunu her yerde duyuyorsunuz. Örneğin genç bir kişi danışmaya geldiğinde, belki anne veya baba da gelir ve sonra düzenli olarak "İnsanların kendileriyle fazla ilgilenmelerinin tehlikeli olduğunu düşünmüyor musunuz?" İnsanlar zaten doğal olarak kendileriyle ilgilenirler, ama herkes hastalığın tam da bu olduğunu, yalnızca egoistlik olduğunu düşünüyor; insanın kendisiyle edeplice ilgilenmesi kesinlikle söz konusu değildir. Kendisiyle meşgul olmak, kişinin tamamen edepsiz ve onursuz, hatta oldukça marazi olduğu anlamına gelir. Hiç kimsede insanın kendisi hakkında makul bir çalışma yapabileceği gibi bir kavram yoktur; bu fikir bizim için geçersiz bir hale gelmiştir.

Örneğin bir kişi bana son iki haftadır ne yaptığımı sorarsa ve ben de kendi üzerimde çalıştığımı söylersem, "Ne yapıyorsun—jimnastik mi?" diye soracaktır. Ona ne yaptığımı söylersem çatlaklık, tam bir zırva der—neye yarar ki, satsan satamazsın, hiçbir yere uygulayamazsın. Çünkü bu çalışmanın uygulandığı şey yoktur; hiçbir şeydir. Mrs. Falanca'nın üstünde çalıştım demek profesyonelcedir: bunda sorun yoktur. Mrs. Falanca vardır—onu telefon rehberinde bulabilirsiniz ve böylece onun üzerinde çalışabilirsiniz—ama kendi üstümde çalışıyorum dersem, anonim olurum, varlığımı kaybederim. Başka herhangi biri benim üstümde çalışabilir; örneğin Frau Stutz çalışabilir ve herkes onun iyi çalıştığına inanır, ama aynı hanım kendi üstünde çalıştığını söylerse, bunu kimse anlamaz. Jimnastik değilse, o zaman ne olabilir? Oysa daha eski zamanlarda insanlar bu çalışmanın gerçekliğinden o kadar eminlerdi ki; şehirler dolusu insanlar tam da bunu yapmak için vahşi doğaya çekilirdi; bunu önemle vurgulayan büyük dinler de vardı, Budistler gibi. Ama bizde, sözde Hıristiyan komşu sevgisinin korkaklığı nedeniyle yok edilmiştir. Bu, örgütlü bir korkaklıktır.

Mr. Baumann: Ama ortaçağdaki insanlar Tanrı ile uğraştıklarını düşünüyorlardı, kendileriyle değil.

Prof. Jung: Doğal olarak doktrin buydu, ama son iki haftadır Tanrı ile çalıştığımı söyleyemem, Frau Stutz da söyleyemez; hiç kimse, bir rahip bile bunu anlamayacaktır. Tanrı ile ya da Tanrı için çalışmak nedir? Zencilerin yararına cep mendilleri sattığı bir yardım derneğinde olduğumu varsayacaklardır. Şimdi bu kolektif tutum ve özbenliğin—psykhenin gerçekliği olarak özbenliğin—ne olabileceğine dair katıksız cehalet nedeniyle, insanların çok güçlü bir kolektif vicdanları vardır ve bu, kendi yollarını takip etmeye, kendileri olmaya ve kendileri üzerinde çalışmaya kalktıkları zaman, onları çok hasta eder. Bu gerçek bir hastalık, bir rahatsızlık, bir nevroz anlamına gelebilir. Ancak bu zaten bir

nevroz vakasıysa, bu konulardan gerçekten anlayan herhangi bir doktor, "Hasta iyileşmek istiyorsa, nevrozunun yolunu izlemelidir" demek zorunda kalacaktır—tam da herkesin aleyhinde konuştuğu şey. İnsanlar, "Nevrozunuz varsa ondan uzak durun, Hindistan'a ya da nevroz olmayan herhangi başka bir yere gidin, nevrozunuzu Avrupa'da bırakın, onu burada gömün" derler. Bense derim ki: "Nevrozunuzun yolunu izleyin; o, şimdiye kadar üretmiş olduğunuz en iyi şeydir, gerçek değerinizdir.

Nietzsche burada tam olarak bunu anlatmak istiyor. Ancak kişinin bu yönde seçme hakkına sahip olup olmadığını sorguluyor, bu da tabii ki en büyük sorunlardan biri. insanın kendi özbenliğine gitme gücüne ya da hakkına sahip olduğu kesin bir şey değildir, çünkü bu çok büyük ve zor bir girişimdir. Örneğin Katolik kilisesi birinin bir rahip olmak, bir rahip ya da bir rahibe gibi yaşama gücüne, hakkına ya da becerisine sahip olup olmadığından kuşku duyabilir. Ve kişinin kendine, kendi hastalığına giden yolu, en çetin, en zorlu yoldur. Gerçekten sorgulayabiliriz: "Gerçekten bunu yapmaya gücümüz, enerjimiz, sabrımız var mı? Ve ayrıca, bunu yapma hakkımız var mı?" Çünkü bunu yanlış bir nedenden dolayı yapabilirsiniz; gerçekten bencil olabilirsiniz—örneğin çalışmak için değil, eğlenmek için kendinize gidiyorsanız. Çünkü çoğu insan bunu eğlence olarak görmez, ama eğlence haline getirilir; eğlenirler ve çalışmazlar. Bunu her ayrıntısıyla görebilirsiniz. Analistin gündelik çalışmalarının bir parçası, insanlara ne ölçüde fantezileriyle eğlendiklerini ve ne ölçüde çalıştıklarını göstermektir. Fantezileriyle eğlendikleri ölçüde onları bir yere götürmez. Gelişme olmaz. Eğlenebilecekleri yeni bir yön bulmak için sık sık dışarı atlarlar ve hiçbir sentez oluşmaz, çünkü hiçbir iş yapılmaz. Bir kitabı, üstünde çalışmak için okumakla, eğlence için okumak arasında büyük bir fark vardır; fantezilerde de aynı fark vardır.

> Yeni bir güç ve yeni bir otorite misin? Bir ilk hareket misin? Kendini döndüren bir tekerlek misin? Yıldızları da kendi çevrende dönmeye zorlayabilir misin?

Bu oldukça büyük bir sorundur. Çünkü kendine gidebilen kişi, yeni bir güç ve yeni bir hak hissedecektir, daha önce hiç olmamış bir şey, asal bir hareket. Bu, tarihsiz bir şey olur; bugünden itibaren, hiçlikten başlar. O, güneş gibi, tek başına dönen bir tekerlektir. Dahası, böyle birinin, yıldızları bile çevresinde dönmeye zorlayan o güce sahip olup olmadığını da soruyor—o bir güneşmiş gibi. Dönen tekerlek çok açıkça özbenliği simgeliyor ve özbenliğin çevresinde dönen yıldızlar da Samanyolu, göklerin merkezi olmalıdır. Böylece Nietzsche burada şunu sormak istiyor: "Sen, özbenlik misin? Öyleysen riske atabilirsin." Kişinin ancak tekerlek olduğu takdirde o yoldan riske girdiğini—ancak özbenliğin o yolla yalnız kalma riskine girebileceğini varsaymaktadır. Bunun hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu doğru mu?

Mrs. Baumann: Hayır, özdeşleşmeyi gösteriyor.

Prof. Jung: Aklıbaşında hiç kimse o güce sahip olduğunu, kendini döndüren bir tekerlek olduğunu söyleyemez; tıpkı kimsenin yıldızların çevresinde dönmesini sağlayacak güce sahip olduğunu söyleyemeyeceği gibi. Bu imkânsızdır, insanüstüdür, ilahidir. Dolayısıyla bu soruyu sorduğunda yalnızca arketiple özdeşleşme anlamında konuşabilir, ki bu kesinlikle tehlikelidir. Eğer Tanrı'yla özdeşleşirse parçalanacaktır; güneş dönmeye başladığında milyonlarca parçaya bölünecek ve tekerleğin üzerinden uçacaktır.

> Yazık! Yükselmek için o kadar çok şehvet var ki! Hırslar o kadar kasılma içindeler ki! Bana bu kadar şehvet düşkünü ve hırslı biri olmadığını göster!
>
> Yazık! Bir körükten fazla iş görmeyen öyle büyük fikirler var ki: şişerler ve sonra her zamankinden daha boş olurlar.

O, sadece bu düşünceyi özdeşliğine uygulamak zorundadır ve o zaman, işler düzelir. Kesinlikle doğru sezgiye sahip.

> Kendine özgür mü diyorsun? egemen düşüncelerini işitmek isterim, boyunduruktan kurtulduğunu değil.

Burada eğlence ile başarı ya da çalışma arasındaki farkı belirliyor. Birinin özgürlüğünü kazandığını duymak istemiyor. O, zincirlerinden kurtulan bir köle veya arabasını terk etmiş bir öküz olabilir. Kendisini kurtarmış da, ne için? Hiçbir şey, eğlence için.

> Boyunduruktan kurtulmaya layık bir adam mısın? Uşaklıktan çıktığı zaman, son değerini de kaybedenler vardır.

Bu çok önemli bir açıklama. İnsanlar, boyunduruğundan kaçmak için kendilerine gidebileceklerini düşünüyorlar ve bu insanlar için geçerli olduğu ölçüde, geç dönem Hıristiyan sevgisi için oldukça doğru. Onlar sadece, bir şeylerden kaçmak, dünyayı veya kendilerini kandırmak için kendilerine giden egoistlerdir. Kendilerine bir eğlence ararken, kendilerini kaderleri olan kölelikten kurtarırlar. Dolayısıyla kendinizi her ne durumda bulursanız, onu kendinizin bir belirtisi olarak kabul etmeniz gerekir; durumunuz kendinizdir ve durumunuzu kendinizin ifadesi olarak kabul etmezseniz, o zaman onu bir eğlence uğruna bırakırsınız ve o zaman doğal olarak sahip olduğunuz değerleri kaybedersiniz: yani köleliğinizi, insanlıkla olan bağlantınızı, insanlık için yararınızı, ayrıca kendiniz için yararınızı da. Bilirsiniz, herkesin içinde yaşadığı zorlu kördüğüm, varlığının köklerini oluşturur. O, toprağı gübrelemek için kullandıkları kanaldır. Eğer bundan geri çekilirseniz, eğlenceye vurursanız, bir tür serada mükemmel yapay bir dünya kurmuş olursunuz; toprağa dokunmazsınız ve gübreleme yoktur, yalnızca varoluş için bir tür kod vardır—ve siz de artık gerçek olmazsınız. Özbenliğin, bu dünyada gerçek ayakları yoksa, sadece bir hayalet de olabilir—hiç doğmamıştır—ve bu durumda özbenlikle bağlantı kurmak tamamen beyhude bir eğlence olacaktır.

> Nelerden kurtuldun? Bundan Zerdüşt'e ne? Fakat gözün bana şunu apaçık bir şekilde söyleyecektir: ne için özgür?
>
> Kendi iyilik ve kötülüğünü kendin yaratabilir ve iradeni bir yasa gibi kendine egemen kılabilir misin? Kendi kendinin yargıcı ve kendi yasanın infazcısı olabilir misin?
>
> Kendi yasasının yargıcı ve infazcısı ile yalnız kalmak korkunçtur. Bir yıldız, uzayın boşluğuna ve yalnızlığının buzlu soluğuna böyle atılır.

Dolayısıyla kendi egolarıyla eğlenerek, yazgının ve yaşamın aracılığıyla çağrılmış oldukları kölelikten kaçabileceklerini düşünen insanlar, tabii ki tamamen yanılırlar ve çok geçmeden dünyayı etkileyemeyecek kadar gerçekdışı bir hale geldiklerini göreceklerdir. Dünya onlara ulaşmaz ve işe yaramazlar—sadece atılmış, hayatın kıyılarına itilmiş olurlar. Ama köleliğinizi kabul ederseniz, eğer gerçekten yaşama dolanmışsanız, bir şeyler üretebilirsiniz ve o zaman kendi yolunuza gitme hakkınız da olur. O yolda ancak kendi kendinin yasası olduğun gerçeğini kabul etmeye istekliyseniz yürünebilir. O zaman kolektif vicdan ve tüm o kolektif fikirler suya atılır. Ve o zaman soru, "katlanabiliyor musunuz?" sorusudur, "kolektif vicdanınıza karşı işlenen bu suça katlanabiliyor musunuz?" Bunu yapamayacaksanız evde kalmanız daha iyi olur. Ama yapabilecekseniz, daha da ileri gidebilirsiniz. O zaman kendinizin üzerinde herhangi bir hakim, bir yasa olmadığı kuruntusuna kapılabilirsiniz, ama dünyada hiçbir yargıç ve hiçbir hukuk kitabının kendiniz için belirlediklerinizden kadar haşin olmadığını keşfedeceksiniz: siz bizzat, insanın icat ettiği herhangi bir yasadan daha haşin bir yasasınız. Ama elbette kişi yolda ilerlemeye devam etmediği takdirde bunu deneyimleyemez ve kolektif vicdana karşı işlenen suçla birlikte gelen tüm kötü sonuçlara katlanamayacaksanız, o yolda devam etmemek çok daha iyi olur.

> Ey birey, bugün hâlâ kalabalığın acısını çekiyorsun; bugün hâlâ cesaretin ve umutların dinmemiş.
>
> Ama gün gelecek, yalnızlık seni yoracak; gün gelecek gururun boyun eğecek ve cesaretin sinecek. Gün gelecek, "yalnızım!" diye ağlayacaksın.
>
> Gün gelecek, yüceliğini görmeyecek ve alçaklığını fazla yakından duyacaksın; kendi yüceliğin bir hayalet gibi seni korkutacak. Gün gelecek, "Her şey yanlış!" diye haykıracaksın.
>
> Yalnızı öldürmek isteyen hisler vardır; başaramazlarsa kendilerinin ölmesi gerekir! Ama buna muktedir misin—katil olmaya?

Bu, kolektif vicdanla olan çatışmadır. O en anlaşılabilir, nitelikteki kolektif duyguları katledebiliyorsanız, kendinizi bir katil ya da suçlu olarak görmeye katlanabiliyorsanız, o zaman bu yolda devam edecek gücünüz var demektir; çünkü o zaman yıktığınızdan daha haşin bir yasaya bile katlanabilirsiniz. Ve mesele de budur: karşılaşacağınız yasa başka her yasadan daha kötüdür. Ko-

lektif yasaya kaçanlar çok daha iyi durumdadır—o çok daha kolay, çok daha basittir. Düşünce dünyasında olduğu gibi, sıradan şeyi, ortak şeyi düşünmek çok daha kolaydır—bunu ders kitaplarında bulabilirsiniz—ama ender bulunan şeyi düşünmek son derece zordur. Bu, yaşamda da aynıdır, yaşam tipinde de, etikte de: her yerde aynıdır. Bir zamanlar bir Fransız, en sefillerin yeni ahlakı icat edenler olduğunu söylemişti. Hepsi *immoral, c'était toujours des immoralistes* idi.[10]

[10] Jung kuşkusuz André Gide'in *Ahlaksız* (*The Immoralist*, orij. Paris, 1921) romanından söz ediyor. Gide de Nietzsche'nin, "Ben ilk ahlakdışıyım [immoralist]" ifadesini duymuş olmalıdır (*Ecce Homo*, böl. 3, "Zamansız Tefekkürler").

SEMİNER VII

27 Kasım 1935

Prof. Jung:
Mrs. Sigg'in, "Kendi iyilik ve kötülüğünü kendin yaratabilir ve iradeni bir yasa gibi kendine egemen kılabilir misin? Kendi kendinin yargıcı ve kendi yasanın infazcısı olabilir misin?" paragrafıyla ilgili bir sorusu var.

Mrs. Sigg: Yargıç belli, ama infazcı açık değil.

Prof. Jung: Yargıç ve infazcı çok benzer, çünkü hakim yanlışların öcünü almak için oradadır; yasa her zaman bir infazcıdır.

Mrs. Sigg: Evet, ama Nietzsche bu figürleri birkaç farklı yerde kullanıyor. "Solgun Suçlu" bölümünde yargıç ve suçlu var, bazen de Zerdüşt'ten cellat olarak bahsediyor.

Prof. Jung: Eh, eğer bir yargıç varsa, bir infazcı da vardır—yargıcın kendisi infazcıdır. Elbette ki yargıç yargılamayı bitirdiğinde başka bir şey olmamışsa, ona bir infazcı demezsiniz; sadece çok etkisiz bir söz söylemiştir. Yargıca bağlı bir infazcı yoksa, birinin suçlu olduğunu söylemek hiçbir şey ifade etmez; bu bir yasal işlemdir ve dolayısıyla polis, hapishane ve ölüm cezası olmalıdır. Bu nedenle, terimler neredeyse eşanlamlıdır; etkisiz bir hakim verdiği cezayı hiçbir zaman uygulamaya geçiremez. Sadece bir cümle söylemekle kafa kesilmez, kılıç ya da giyotin gerekir ve infaz eylemi de budur.

Mrs. Sigg: İkisi de içedönük figürler oldukları için, hafif bir farklılık olduğunu düşünmüştüm.

Prof. Jung: Doğal olarak bir fark vardır; yasa var ve hükmün uygulanması var. Yasa kendi başına hava-cıvadır; ancak yürütülürse bir gerçek haline gelir. Ne yapılacağı fikri ile bunun yapılması, kesinlikle farklı iki şeydir.

Mrs. Sigg: Yargıcın ne olduğunu biliyorum.

Prof. Jung: Sonra da infazcının ne olduğunu bilirsiniz. Çünkü birisi yanlış yaptığını biliyorsa, o iç yargıda kalmaz. Bu yürürlüğe girecektir; ona bir şey yapılacaktır. Ancak çok saf ve derinlemesine bilinçdışı insanlar bunu bilmezler, çünkü gerçekleri bağlantılandıramazlar. Örneğin yanlış bir şey yaptığınızın farkındasınız, ama bunun olmasına izin verirsiniz ve bir şey olmayacağına inanırsınız, sonra merdivenden aşağı düşmenizin ve ayak bileğinizi burkmanızın tuhaf olduğunu düşünürsünüz, çünkü bunun hükümle bağlantısını göremezsiniz—bu cezayı çekmenize *hükmedilmiş* olduğunu. Bu, asılmak üzere olan suçlunun, "Ne tuhaf! Bana ne yapıyorlar?" demesi gibidir, işlediği cinayet ve duruşma ve asılacağı gerçeği arasında bir bağlantı görmüyordur. İnsanlar, yanlış yaptıklarını gördükleri bir anı yaşarlar, ama onu bastırır ve unuturlar. Sonra bir şey olur ve bağlantı kuramazlar çünkü cümlenin ilk bölümünü unutmuşlardır; son bölüm geldiğinde hayret ederler. Bana birçok kez, insanlar bir tür kaza geçirdiklerinde, böyle bir şeyin durup dururken nasıl ortaya çıkmış olabileceğini sormuşlardır; o zaman daha sonra neler olduğunu açıklamak için daha önce ne olduğunu keşfetmek gibi dünya kadar dert çıkar; bu kazalar durup dururken yoktan varolmaz. Nedensellik vardır.

Mrs. Sigg: Bu kendi kendini cezalandırmaktır.

Prof. Jung: Kendini cezalandırmak bile denemez, çünkü cezayı siz uygulamadınız; sadece araç oldunuz. Sorun da zaten bu. *Zerdüşt*'te Nietzsche yargıçla özdeşleşir; kendi kendisinin yargıcı olduğunu düşünür ve böylece, ne yazık ki, kendisinden söz eden herkesin ille de bir bireyci olduğu yolundaki bakış açısının lehinde çalışmış oluyor. Çünkü Nietzsche'nin baş bireyci ve tüm bireyselcilerin atası olması gerekir; Marx ve benzeri insanlarla birlikte anılır, ki bu devasa bir hatadır. O anlamda hiçbir şekilde bireyci değildir, çünkü özbenlik anlayışı, onu gerçekten insanlığın tamamıyla ilişkilendiren son derece edepli bir fikirdir. Bu sayede, pratikte tüm insanlar tarafından takdir edilebilir. Ancak nereye giderseniz gidin, yine de bireyselciliği vaaz ettiğini duyarsınız, çünkü insanlar özbenlik ile sıradan egonun arasındaki farkı ayırt edemezler; siz özbenlikten söz ederken, egoyu kastettiğinizi sanırlar. Yargıçla özdeşleşmemeye dikkat edilmelidir; insan kendini cezalandırmaktan söz etmemelidir, çünkü cezayı kendisi seçmemiştir. Böyle bir vakayı, diyelim bir kazayı, dikkatle analiz ederseniz, birçok koşulun, hatta birçok insanın, sizin vermediğiniz bir cezanın gerçekleşmesi için işbirliği yapmış olduğunu görürsünüz; sizse sadece bir şeyin olması gerektiği gibi olmadığı yönünde hafif bir kaygı yaşamışsınızdır. Dahası, sonra unutursunuz gider. Nahoş bir şeydir, onu bir kenara itersiniz ve o zaman yasanın bütün aygıtı eyleme geçer. Tıpkı bir şey çalmış ya da dolandırıcılık yapmış veya cinayet işlemiş bir suçlunun unutmak istemesi gibi; izleri örter ve ortadan kaybolur ve bu arada hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam eder. Yerleşik koşullara, düzenli, hatta saygın yaşamına geri döner; bu arada polis, suçlunun kim olduğunu bulmak için oldukça hararetli bir şekilde çalışır ve nihayetinde onun izini bulup yakalar ve bunun kendi kendine ceza

vermek olduğunu söyleyemezsiniz; tabii ki değil: ceza ona verilir. Kazalar da tamamen aynı şekilde gerçekleşir ve koşullar ile insanların uzun mesafelerden nasıl gelip o hükmü gerçekleştirmek için orada buluştuğunu görmek gerçekten müthiştir. Ve bunu örgütlemiş olduğunuzu söyleyemezsiniz.

Şimdi, yargıç ve infazcı çoğunlukla Tanrı'ya yansıtılırdı, ama Nietzsche için Tanrı ölmüştür; onun işine yarayacak öyle bir varlık yoktur. Bu nedenle, yargıcın kendisi olduğunu varsayıyor. Bir özbenlik olduğunu biliyor, ama Üstinsanın fikri ve kendisinin dışında bir varlık fikrinden yoksun olması nedeniyle, onun kendisiyle özdeş olduğunu varsaymak zorunda kalıyor. Keşke kendi kavrayışı hakkında daha net olabilseydi! Çünkü özbenliğiniz olabilirsiniz—yani benliğinizin *benliği* demek istiyorum—tıpkı ülkenizin, ulusunuzun bir parçası olabileceğiniz gibi. Bir İsviçre'linin Ana Helvetia ya da kendi kantonu olduğunu söyleyememesi gibi, bir Alman da tüm Alman ulusu olduğunu, tüm Alman ulusunun kendinden başka bir şey olmadığını söyleyemez, ama onun bir parçası olduğu kesindir. Bu durumda özbenlik bizimle, tam olarak devlet veya ulusun bireyle olduğu gibi, aynı ilişkidedir; sadece ait olduğumuz bütünün bir parçası olarak daha büyük bir psikolojik sistemdir. Ve hepsi yargıç ve infazcıdır, bir parça değil; parça yargılanan şey ve parça cezanın infazındaki araçtır. Bizim aracılığımızla ceza uygulanır.

Örneğin bir başkasını cezalandırmaya *alışmış* olabilirsiniz, o zaman bu cezayı uygulayanın siz olduğunuzu düşünmek büyük bir hatadır. Böyle düşünürseniz, size geri döneceğini düşünürseniz, vay halinize; çünkü bir *ressentiment*[1] ile yalnızca araç olarak rol oynamış ve yargıçlık haysiyetine sahip olduğunuzu varsaymışsınızdır. Çünkü papazların diğer insanlara nerede yanlış yaptıklarını söyleyip günahlarını öğretebilecekleri bir bahanedir ve küstahlıktır. Bu onlara misliyle geri gelir, çünkü hiçbir şekilde başkalarının suçunu yargılayamayız; bizler infazcı, doğruculuk yasası değiliz, çünkü biz de hep yanlışlar yaparız ve yazgı ya da yargıç başkalarına ceza olarak acı vermek için bizi kullanıyorsa, kendimizi mazur görmeli ve af dileyip ayrılmalıyız. Sadece araç olduğumuz gerçeğinin daima bilincinde olmalıyız. Nietzsche'nin neden bu kadar basit bir düşünceyi, yani benliğin bütün, kendisininse yalnızca onun bir parçası, molekülün bir atomu olduğunu anlayamadığını bilmiyorum. Bu elbette benim özgün fikrim değildir. Bu formülü Doğudan aldım. Nietzsche ne yazık ki Doğu felsefesi okumamıştı; ona müthiş yararlı olacağını söyleyebiliriz. Doğu, paha biçilmez bir önem taşıyor. Binlerce yıldır usta zihinler bu fikirleri çözdüler ve biz de kendimize ait olanları açıklığa kavuşturabileceğimiz ölçüde bunları benimsemezsek, aptallık etmiş oluruz; kendi fikirlerimiz *yerine* değil, onları açıklığa kavuşturmak için benimsenmeleri gerekir. Doğu fikirlerinde kendimizi kaybedersek, o zaman tabii ki buharlaşırız. Şimdi devam ediyoruz:

---

[1] Nietzsche yaygın bir çağdaş rahatsızlığı belirtmek için felsefi bir moda halinde Fransızca *ressentiment* sözcüğünün kullanılmasını başlatmıştır—yalnızca içerleme, hınç anlamında da değil, ayrıca tinsel bir tükenme hali de.

Kardeşim, "küçümseme" sözcüğünü hiç bildin mi? Ya seni küçümseyenlere karşı adil olmanın acısını?

Birçoğunu senin hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye zorladın; bunu senin hesabına yazdılar. Onlara yaklaştın; ama yanlarından geçip, gittin: bunun için seni asla bağışlamayacaklar.

Burada ve sonraki paragraflarında Nietzsche hayatındaki çok önemli deneyimleri itiraf ediyor. Elbette yalnız bir yol izlemek zorunda kalan yaratıcı adamdır ve böyle bir yol seçmek zorunda kalanlar, binlerce eşlikçiyle beraber anayoldan gidenlerin asla sahip olamayacağı özgün deneyimler edineceklerdir. Bu yüzden, küçümsemeden ya da aşağılamadan söz ettiğinde ya da birisini suçladığında—"adil olmanın acısı"— belirli bir deneyimden bahsediyor; tırnak içinde "küçümseme" diyor; bu, belirli bir tür küçümseme anlamına geliyor—kendini eşlikçilerinden ayırmak için gereken küçümseme. Çünkü kendisini eşlikçilerinden ayırmazsa, kendi yolunu nasıl seçebilir? Onlarla kalır; aynı anayolda olur. Ve eğer gerçekten yükseklere çıkmak istiyorsa, onlardan birkaç metre yukarıda olacak ve onlara yukarıdan bakması gerekecektir. "Küçümseme" dedikleri bu aşağıya bakıştır ve ona da, bir kolektif insan olduğu ölçüde, öyle görünür. Çünkü kolektif insan doğallıkla diğer insanlara yukarıdan baktığı zaman küçümseme hissetmekten kendini alamaz. Ama kişi kendi yolunu seçmek ve bunun onu anayoldan daha yüksek bir yoldan götürmesini istediği ölçüde buna katlanmalıdır. Böyle bir şey, kişi yaratıcı olduğunda mümkündür ve yalnızca aşağıya bakma sorunuyla karşılaşmak onun adalet duygusu için gerçek bir sıkıntıdır; buna "küçümsemek" yerine "aşağıya bakmak" deseniz daha iyi olurdu. Ama içinizdeki kolektif insanın, anayoldaki kolektif insan gibi, doğal olarak onu "küçümsemek" olarak *nitelendirmesine* rağmen, aşağıya bakmak küçümsemek anlamına gelmez.

Gördüğünüz gibi, çoğunluktan biraz daha akıllı olan insanlar her zaman bu insanları küçümseme, aşağı görme önyargısından mustarip olurlar, çünkü sıradan kişi, ufkunun biraz ötesine geçen bir şey söylendiği zaman kendini doğal olarak göz ardı edilmiş hisseder. *Onlar* aşağı bakıyorlarsa, kendilerine belirli bir hava vermek içindir: bu, gerçekten aşağılamadır. Bunu ancak sıradışı bir şey söyleyen ya da yapanların gururu, hırsı ya da titizliği olarak anlayabilirler; anlamıyorlarsa, başka hiçbir terimle ifade edemezler. Dolayısıyla güç ve prestij arayışı içinde olan hırslı insanlar, bir kişinin bu hırsa sahip olmadan iyi bir şeyler yapabileceğini anlayamazlar ve aynı şeyi sunarak onu yakalamaya çalışırlar. Örneğin bir arkadaş bana çok para teklif eder, çünkü benim aslında bunun peşinde olduğumu varsayar. Sonra, beni parayla satın alamayacağını anlarsa, onurlandırarak etkileyebileceğini düşünür—hırsım prestij kazanmak olmalıdır—ve kötü güç içgüdü aracılığıyla çekici gelebilecek bir şeyi burnumun ucuna koyar. Sorun çıkarıyor olmamı ancak kendi acınası güç fikrine yorabilir, çünkü birinin bir şeyi sırf istediği için yapması fikri, onun kapsamı dışındadır. Örneğin bir şeyi sadece güzel olduğu için araştırabileceğim ya da bir

şeyler inşa edebileceğimi düşünemez, bunları sırf insanları etkileyip gözlerini bağlamak için yaptığımı sanır.

Böyle bir psikoloji karşısında küçümseme duymaktan kendinizi alamazsınız—aşağılıktır, lanet olsun, uygulayan kişilere adalet sağlamak da çok zordur. "Birçoğunu senin hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye zorladın." İnsanlara böyle bir niyete sahip olmadığını öğretmek durumunda kalmaktan daha beter bir durum düşünemezsiniz; iyi bir niyetiniz ya da bir şeyi kendi iyiliği için yapmak gibi donkişotvari bir niyetiniz olduğuna inanmaktansa ölmeyi tercih ederler. Kendi içerisinde güzel olan süreçler düşünemezler, ama daima bir şeylerin peşindedirler—sanki bir çiçek, yalnızca böcekler için güzelmiş gibi; güzelliklerinin yalnızca döllenmek için böcekleri çekmek olduğu, onlar için gayet tatmin edici bir açıklamadır. Hatta bunun, çiçeğin yüksek bir erdemi olduğunu düşünürler. Oysa istediğinize bahse girerim ki, çiçeğin gerçek psikolojisi sadece kendisi olmaktır; güneş bitkinin üzerinde parlar ve o da, döllenmeyi düşünmeden, güzelce açar. Ne arıları ne de bilimadamlarını düşünmez!

Evet, insanlara yeni bir şey öğretmek gerçekten zor ve tehlikeli bir iştir, sırf ağır bir bedel ödettikleri için değil, bir de yeni bir şeyin mutlaka kötü olması gerektiğini düşünürler. "Ne iyi ve güzel şeylerimiz var, neden yeni bir şey olsun? Biz doğruyu biliyoruz, sense bir kâfirsin." Çünkü yeni doğrular eski doğruları kovar. Birisi din alanında yeni bir şey üretecek olursa, doğal olarak başına iş açacaktır, çünkü din her zaman tüm doğruluğa ve ebedi gerçeğe sahiptir. Gel gör ki ebedi doğruya sahip olan çok kişi vardı: birçok ebedi doğru olsa gerek. Çünkü örneğin Hıristiyan Tanrısı kimdir?—Yeni Ahit'in Tanrısı mı, sevginin Tanrısı mı, yoksa o ilkel kabilelere böylesine korkunç şeyler ima eden veya öneren Eski Ahit'in Tanrısı mıdır?

> Sen onları aştın: ama sen ne kadar yükselirsen kıskançlığın gözü seni o kadar küçük görür. Ancak en çok uçandan nefret edilir.

Bu çok doğrudur. Sürünün hemen önünde yürüyen koyunun lider olduğunu, ama o koyunun, olur ya, kanatları varsa veya biraz daha hızlı gidebiliyorsa—sürülerin iki yüz metre önünde yürüyorsa—o zaman o bir kurttur. Dolayısıyla onu takip etmeyin. Çok uzaktadır. Bu tehlikelidir.

> "Bana karşı nasıl adil olabilirsiniz!"—demelisin—"Ben payıma sizin haksızlığınızı yakıştırıyorum."

Bu kaçınılmazdır. Eğer yeni bir şeyler yapar ya da söylerseniz, birine ya da bir şeye zarar verirsiniz. Hâlâ varolan eski doğru kısıtlanmış ya da altüst olur, o zaman sen de kötü bir insan, bir suçlu olursun.

> Onlar yalnıza haksızlık eder ve pislik atarlar: ama kardeşim, bir yıldız olmak istersen böyle yaptılar diye onları daha az aydınlatmamalısın.

Eh, çoğunlukla pislik, yıldızlara erişecek kadar yükseğe atılamaz.

> Ve iyilerden ve adillerden sakının! Onlar kendi erdemlerini yaratanları çarmıha germeyi severler—onlar yalnızlardan nefret ederler.

Öyle olur, bu çok doğrudur, çünkü hep bir baş belası olmuştur. Çünkü koşullar yerleşik ve huzurluyken böyle bir adam yeni bir fikirle gelir ve her şeyi altüst eder. Örneğin eski loncalardaki tüccar ya da zanaatkârların bir tür tekeli vardı; kimse onları rahatsız etmezdi. Sonra yeni serbest rekabet ilkesi icat edildi ve yeni bir şeyler icat etmek zorunda kaldılar, aksi halde geride bırakılacaklardı, bu yüzden de doğallıkla serbest rekabet ilkesinden nefret ediyorlardı. Ama bu, ebediyen dünyanın ilkesi olmuştur. Herakleitos, savaşın her şeyin babası olduğunu, çünkü bir mücadele olmadan hiçbir hareketin yapılmadığını, hiçbir şeyin gelişmediğini söylemişti; ama bir dünya kavgayla dolu olduğu zaman, sevgiyle yönetilemez. Rekabetten kaçınmak imkânsızdır, ebedi barış imkânsızdır, çünkü o zaman her şey duruverir ve sırf yozlaşmadan dolayı insanlar savaşmaya başlarlar. Bu yüzden ilerlemeye devam etsek daha iyi olur, o zaman savaşlar bir şeye değer, oysa yozlaşmamızdan kaynaklanırlarsa, hiçbir şey ifade etmezler.

Dünya sevgiyle yönetilemez; Bu, ölçülemez bir ilkedir. Bu mümkün olsaydı, Mesih'ten çok öncesinden beri sevgiyle yönetilmiş olurdu. Örneğin yaşlı Pythagoras'ın öğretisi uygulanabilirdi, dünya harika huzurlu, bilge ve kusursuz bir hale gelirdi; Hepimiz beyaz keten giysiler giyer, fazla yemez ya da içmezdik, her anlamda ılımlı olurduk.[2] Ama dünya MÖ altı yüz yılındaki yerde kalmıştı. Bu öğreti uygulanamaz ve asla uygulanmamıştır. Tanrı'nın oğlu yeryüzüne geldiğinde bile, onu çarmıha gerdiler. Ya Hıristiyanlık ne üretti? Sürekli savaş! Daha en başta kanlı bir kavgayla başladı. Upuzun bir savaşlar ve devrimler dzisi, Hıristiyanlığın tarihi budur. Şeytanlarla doludur.

"Bana karşı nasıl adil olabilirsiniz!"—demelisin—"Ben payıma sizin haksızlığınızı yakıştırıyorum." Burada Nietzsche, adaletsizliğin kaçınılmaz kötülüğünü, kendi payına düşen, kendi yazgısı olarak kabul ediyor—ayrıca yalnız kişiye atılan pisliği de. Çünkü yeni bir fikri olan bir insanın, iyiliğin ve dürüstlüğün dünyasıyla bir olması kaçınılmazdır. Gördüğünüz gibi, iyi ve dürüst olanlar yerleşik malların sahibi ve bakıcısı olan insanlardır; geçmişte kurulmuş olan yerleşik doğrunun düzenini ya da durumunu korurlar. Ve bu insanlar son derece yararlıdır. Onlar olmasa, dünyaya gelen hiçbir iyilik bir saniyeliğine durmaz, anında gözden kaybolurdu; ona tutunan ve onunla ilgilenen, bir *iyiliği* bir süreliğine yaşatan onlardır, ta ki bir başkası daha iyi bir fikirle ortaya çıkana kadar. o zaman ona karşı çıkarlar, çünkü o, doğrularını ve değerlerini altüst eder. Doğal olarak, düşüncesinin ahlaksızca ve değersiz olduğunu düşünürler ve son çare olarak kendi bilinçdışlarından topladıkları tüm pislikleri, yeni düşüncesi

---

[2] Samoslu Pythagoras (ö. yaklaşık MÖ 530) yazılı bir eser bırakmamıştır, ancak matematiğin yanı sıra, sayıların ahlaksal niteliklerini temel alan bir çileci yaşam tarzını öğreten ve uygulayan bir grubun, ekolün içindedir, örneğin "dört kare."

olan kişiye atacaklardır. O zaman iyi ve erdemli olanlar en kötülerdir; eski düşüncelerini geçersiz kılan veya bozan yeni bir düşünce geldiğinde, yüzyıllar içinde biriktirmiş oldukları yanlışa düşerler. Yerleşik alanı içinde gerçekten çok iyi ve hoş bir adam olan iyi Hıristiyanı alın ve yeni bir düşüncenin ipucuyla gıdıklayın: sonra neler olacağını görün! Örneğin sürülerin o iyi çobanları gibi, şarapları ve balıkları ve etleri ve zengin tarlalarıyla ortaçağın iyiliksever, şişko rahipleri; huzurlu oldukları için onlarla yaşamak güzeldi, ama kendi düzenleri altüst olursa, korkunç olurlardı. Kendi varlıklarını savunmak için insanları yaktılar, işkence ettiler. İnsanlar, tüm varoluşları tehdit edilince, kötüleşirler.

Tabii ki hata, iyi ve erdemli olandadır. İyi ve erdemli olan herkes kendisine şunu söylemelidir: "Tanrı'nın yüzyıllardır bana iyi ve erdemli insanlardan olmama izin verdiği için çok müteşekkir olmalıyım." Bu, yazgısı kötülük ya da yaratıcı rolü—ki bu bir bakıma daha da kötüdür, çünkü aslında kötü değil, salt yaratıcıdırlar—oynamak olanlara karşı büyük bir avantajdır. Gerçekten kötü olan insanlar cezalandırıldıklarında, neden cezalandırıldıklarını bilirler, ayrıca aslında iyi insanlarla karşılaştırılınca hatalı olduklarını bilirler, çünkü karşı taraftadırlar ve değerleri temsil etmezler. Ancak yaratıcı olan adam dünyada bilinen en büyük değeri temsil eder, o yüzden daha iyi bir insandır; dolayısıyla iyi ve erdemli kişi için o, doğallıkla en kötüsüdür, suçludan çok daha kötüdür. Bu, Hıristiyan gizeminde Mesih'in suçlu Barabbas yerine seçilmesiyle ifade edilir. (O isim aynı anda "babanın oğlu" anlamına gelir.) Suçlu serbest bırakılır ve çileyi çekmesi için Mesih seçilmiştir, çünkü daha iyi bir adamdır. Görüyorsunuz ki, kilise gerçekten kötü olan kişiye aşırı derecede hoşgörülüdür, daha iyi kişiye değil. Kilise için, daha iyi kişi, daha kötüdür.

> Kutsal basitlikten de sakının! Basit olmayan her şey onlarca kutsal olmayandır. Hem bu odun yığını ateşle oynamasını da sever—çıranın ve kazığın ateşiyle.

Burada neye göndermede bulunuyor?

Mrs. Jung: Johann Hus'a.

Prof. Jung: Evet. Yaklaşık 1400 yılında, Bohemyalı Protestan reformcu Johann Jakob Hus, kilisenin teşvikiyle en yakın Alman kenti olan Constance'da yakılmıştı. Ve kazığa bağlı olduğu sırada, ufak-tefek yaşlı bir kadının ateş için biraz odun getirdiğini gördü ve "Ah, kutsal basitlik!" dedi—çünkü kadn, iyi bir şey yaptığını düşünüyordu. Gördüğünüz gibi, sayıları aslında nispeten az olan iyi ve erdemlilerin arkasındaki büyük güç, bu kutsal safdillerdir; bu bir erdemdir, bir başarıdır, ama milyonlarca safdil arkalarında yürüdüğü zaman yalnızca verimli ve tehlikeli bir hale gelirler. Ama bu safdillerin iyi ve erdemli insanlara inanmaları doğru bir şeydir, yoksa başka zamanlarda yapmış oldukları gibi, suçluları takip edebilirler. Onları cehenneme götüren şeytanların ardından da aynı çocuksu inançla yürümüşlerdi; sonra, bir süre cehennemde kavrulduklarında iyinin daha iyi olduğunu düşündüler, bu yüzden değiştiler.

Kitleler yamandır, son derece tehlikelidirler, çünkü gerçekten kazığa odun taşırlar—elbette gerçek bir kazık olması gerekmez: ahlaksal kazıklar da vardır. Sıradaki en kötüsü:

> Ve kendini, sevginin saldırılarından da sakın! Münzevi kendini karşılayan kim olsa pek çabuk elini uzatır.

Münzevi doğal olarak hep kuruntulara maruz kalır, çünkü insanların olmadığı çöllerde yaşayan insanlara, her türlü hayalet ve hortlak gelir. Ve birçoğu da oldukça sıradan insanlar oldukları kuruntusuna sahiptir. Gördüğünüz gibi, Nietzsche gibi birisi doğallıkla sıradan bir insan olduğunu ve sıradan yaşayabileceğini varsayar; örneğin yaratıcı iblisinin tüm hayatını, tüm insanlık değerlerini çaldığını ve insana hiçbir şey sunmadığını unutarak, iyi bir arkadaş olabileceğini varsayar. Yalnız olması gerekir. Çok kolayca bu gerçeği unutur ve ona yaklaşanlara gerçekten bir şeyler ifade edebileceğini düşünür. Ama aslında bir umutları boşa çıkarır; yaratıcı insanlar çoğunlukla insani açıdan hayal kırıklığıdır, çünkü tanrı onlardan çok fazla şey almıştır. Onlar, kurbanlardır.

> Birçoklarına elini değil, yalnızca pençeni uzatmalısın ve isterim ki pençenin tırnakları da olsun.

Birçoğunun pençeleri olduğu gerçeği nedeniyle…

> Ama karşılaşabileceğin en kötü düşman, bizzat kendin olacaksın, mağaralarda ve ormanlarda kendi yolunu kesersin.

Kendi kuruntularıyla, hayaletleri ve hortlaklarıyla çölde buluşan o yalnız adam doğal olarak kendi yolunu keser. Böyle bir ifadeden neredeyse Nietzsche'nin bizzat kendisinin, egonun ve ona görünen o arkadaşın aslında düşman olduklarını çıkarsaması gerektiği varsayılabilir; onlar karşıtlardır, ama yine de aynıdırlar. Şimdi, o teklik nedir, her ikisi olan varlık mı? Çünkü yalnız olan adam, ego, sağ eldir ve bir de sağ elin aynadaki yansıması olan sol el vardır ve bu ikisi kavgalıdır. Öyleyse bütünsel adam, primordiyal adam neredедir? Eh, bu aslında özbenliktir ve Nietzsche'nin Üstinsan olarak anladığı da budur.

> Sen, yalnız kişi, sen kendine giden yoldasın. Ama bu yol, kendinden ve yedi şeytanından geçer!

Bu cümlede gerçeğe çok yaklaşıyor. Kendine ya da kendi benliğine değil, *özbenliğe* doğru yol alıyor ve yolu kendisinden ve yedi şeytanından geçiyor. Yani yalnız kişi aynı anda yedi şeytandır—bu onun sol elidir. Sağ elin yolu üzerinde değildir, çünkü sağ el kendisidir ve özbenliğe giden yolda doğallıkla sol eliyle karşılaşır; bu onun karşıtı demektir. Biz buna "gölge" diyoruz; elbette, yedi şeytan tarafından ifade edildiğine göre, güçlü bir gölge olmalıdır; telafi etmek için böyle bir kontrasta gerek olduğunda, bilinçli egonun bitkin düştüğü veya

şiştiği sonucuna varabiliriz. Luther'de de aynı psikoloji buluruz. Reformasyonunu planlarken, şeytan ona göründü ve mürekkep hokkasını ona fırlattı; bu *onun* şeytanıydı. Ve aynı psikolojik eleştiri Mesih'e de uygulanabilir; şeytan onu ayarttığında bu, *onun* şeytanı, iktidar şeytanıydı. İnsanların böyle bir ifade karşısında neden şok olduklarını anlamıyorum. Mesih'in bir insan olduğunu umuyorum, yoksa bizim için bir yararı olmaz. Tanrı'nın bizden daha iyisini yapmasını bekleriz; bir model olması için daha iyi yapanın bir *insan* olması gerekir ve ancak kendi şeytanıyla karşılaştığında insandır. O zaman insan olur. O, her şeye gücü yeten Tanrı olsaydı, bunda nasıl bir erdem olurdu? O zaman oldukça zayıf kaçardı bence. Ama başarısız olan bir insansa, bu oldukça anlaşılabilir; çünkü insanlar hata yapar; en iyisi olarak gördüğü şeyi yaptı ve *gerçekten de* bir şeyler yaptı, kendi şeytanlarıyla bile savaştı. Bir tanrı için, bu hiçbir şey olmazdı. Ama her zaman kendisi tarafından, şeytanı tarafından denetlendi.

> Sen, kendinin münkiri ve sihirbazı ve müneccimi ve bir budalası ve bir kuşkucusu ve bir ahlaksızı ve bir zalimi olacaksın.
>
> Kendini kendi alevinde yakmaya hazır olmalısın; önce kül olmadan, nasıl yenilenebilirsin?

Burada, kendi şeytanınla, kendi karşıtınla gerçekten karşılaşınca doğal olarak neler olacağını betimliyor; ölümüne bir savaş olacak, sonunda bir kül yığınından başka hiçbir şeyin kalmadığı bir yangın. Tabii bu ifade biraz fazla güçlü, fazla mitolojik. Kendisini, yuvasıyla, ruhu ve bedeniyle birlikte yakan ve küllerinden yeniden doğan Anka kuşu gibidir. Böyle bir toptan dönüşüm pek mümkün değildir. Bu, sıradan adamın değil, insanlıktaki tanrının, Yeni Platoncu felsefede ve Mesih zamanındaki o senkretist dinlerde *anthropos* olarak adlandırılan primordiyal insanın efsanesidir.[3] Mesih'n kendisini insanın oğlu anlamındaki *monogenes* olarak adlandırması o *anthropos* fikrinden kaynaklanır—o primordiyal insanın oğludur, Tanrının değil. (*Monogenes* "tek doğan" anlamına gelir ve *autogenes* "kendini doğuran" demektir.) Bu insandaki *anthropos*dur ya da ona özbenlik diyebilirsiniz, özbenliğin öyküsü de Anka kuşu efsanesine ve buradaki pasaja benzemektedir. İnsan kendine giden yola çıktığında, diğer tarafını da görecektir ve muazzam bir çatışma olacaktır; bir yangın, içinde kendisinin de alev alıp yanacağı bir ateş olacaktır.

Nietzsche bunu her zaman ucundan görmüştür; ilk yapıtı *Unzeitgemässe Betrachtungen*'de [*Zamansız Tefekkürler*] bile tuhaf bir pasaj vardır: "Adaletin ateşinden arayanın ruhuna düşen bir kıvılcım onun tüm yaşamını yakmak için yeterli olacaktır."[4] Bu, Gnostik mitolojisindeki ruha benzemektedir, ruh, pleroma ya da empyrean'dan maddeye düşen *spinther* (Yunanca kıvılcım) olarak; bu

---

[3] Erken dönem Hıristiyan yeni-Platoncu düşüncesine ve senkretist dinlere göre, *anthropos* primordiyal insanı, Âdem'i tanımlar. Simya yazılarında *anthropos* bütün, tamamlanmış olarak ve dolayısıyla özbenliği simgeler biçimde betimlenmiştir. Bkz. TE 14, pars. 484-97.

[1] Eğitimci olarak Schopenhauer, *Zamansız Tefekkürler*'de, böl. 3.

kıvılcım insanın ruhudur ve dokunulursa, yangın çıkar. Bu düşünce, insanın mizacında vardır ve Mesih'in zamanındaki felsefede de vardı. Mesih'in doğruluğu şüpheli bir sözü, bir *logion* vardır, der ki, "Bana yakın olan ateşe yakındır ve benden uzak olan krallıktan uzaktadır." O halde krallık, ateşin krallığıdır. Mesih'in kendisi alevidir. Bu aynı zamanda Kutsal Ruhun ateşten diller halinde indiği Pentakostal mucizede de ifade edilmektedir.[5] Herakleitos'a ait otantik bir *logion*a göre de: Kuru parlar, en bilge ve en akıllı ruh.[6] Gördüğünüz gibi, özbenliği arayan kişinin gölgeyle, diğer tarafıyla, kendi olumsuzluğuyla savaşa zorlanması kaçınılmazdır ve bu, sıradan adamın neredeyse yok olduğu bir felaket olacaktır: kül olacaktır. Tabii burada yine simya ile bağlantı var. Bu yangın gereklidir; yoksa yaşayan birim olarak özbenlik ortaya çıkamaz, yoksa Evet ile Hayır arasındaki daimi kavga tarafından yok edilir. Özbenliğin sesini duyacak ve öneriyi izleyecek kadar dingin olabilmemiz için birbirlerini tüketmeleri gerekir. Bu, sıradan din deneyiminin yoludur. Öncelikle bir Evet ve sonra şiddetli bir Hayır ve ardından bir felaket olur ve insanın varlığı son bulur; o zaman istekli olur ve Tanrı'ya boyun eğer. Bundan sonra onun namına karar verecek olan, Tanrı'nın iradesidir. O korkunç çatışma olmadan böyle bir varoluşun gerçekliği yoktur. Bir canlandırma toplantısına gidip orada yakalanmak erdem değildir.

> Yalnız kişi, sen yaratıcının yolundan yürüyorsun: yedi şeytanından kendine bir Tanrı yaratacaksın.

Burada Nietzsche, yedi şeytanının çatışmasından bir tanrı yaratacaktır. Yaptıklarını görmeden edemez, ama gerekli sonuca da varamaz. Tanrı'yı yaratan o, Tanrı'nın öldüğünü ilan eden Nietzsche kişisi değildir, tanrı kendinisini yaratmaktadır. Eski Mısır metinlerindeki gibi, kendi yuvasını inşa eden, kendi yumurtasını yapandır:[7] kendi çömlekçi kalıbının üstünde kendini biçimlendirir. Bu Anka kuşu efsanesidir ve Mr. Eckhart'ın çok açık bir şekilde gösterdiği gibi, dinsel deneyimlerde olan budur. Kutsallık kendi içinde kutlu değildir, tekrar tekrar insan ruhu içinde doğmalıdır: ancak o zaman Tanrı olur. Aksi takdirde, insan ne olursa olsun, önemsiz olurdu; Tanrı'nın yaptığı en budalaca ve kusurlu icat olurdu. Ama sırf insan insan olduğu, burada ve şimdi çok küçük, üç boyutlu alanda yaşayan kısıtlı bir şey olduğu için, Tanrı'nın o dar kapıdan geçmesi gerekir, ki Tanrı olabilsin. Mr. Eckhart'ın kastettiği budur ve bu, aynı zamanda Hıristiyan gizeminin de anlamıdır, yani Tanrı'nın Tanrı olmak için önce insan olup en sefil yazgıdan geçmiş olması.[8]

---

5 "Pentekost Günü geldiğinde bütün imanlılar bir arada bulunuyordu. ... Ateşten dillere benzer bir şeylerin dağılıp her birinin üzerine indiğini gördüler." (Elçilerin İşleri 2:1-2).

6 Herakleitos (fragman 118; Freeman). Wheelwright fragman 46'yı şöyle tercüme ediyor; "Kuru bir ruh en bilge ve en iyi olandır," hemen ardından "Ruhlar nemlenmekten haz duyarlar" gelir.

7 Ptah'ın dünya yumurtasını biçimlendirmesinin bir betimi için bkz. TE 5, levha XLIV.

8 "Kalbimin en derinlerinden derim ki, İnsan, ötede Tanrı biçiminde ve sonsuzluğunda ve azizlerinin

Ve Eski Ahit'in Tanrısına baktığınızda, insan olabilmek için gizem gereksinimi olduğunu anlarsınız; Eski Ahit'teki o korkunç *demiourgos*, Yeni Ahit'te sevecen bir baba olmuştur. Örneğin Yahve'nin yaşlı Eyüp'e, ona ibadet eden son derece saygın bir adama ne yaptığına bakın. Yahve şeytanla onu mahvedip mahvetmeyeceklerine dair iddialaşıyordu; Tanrı, yapamayacaklarını söylüyordu, şeytansa yapabileceklerini. Yahve'den üstün bir yargıç yoktu, o, kanunsuz bir bireydi—bu adil bir oyun bile değildi. O zavallı küçük adam, Eyüp, kadınları, çocukları, köleleri ve sığırları ile mutluydu ve sonra evrenin her şeye kadir Tanrısı, önce aşağı inip onu mahvetti, sonra da övündü: Gücüme bak—işte benim Behemoth'um, işte benim Leviathan'ım, iki canavar benim kucak köpeklerimdir, ben böyle bir adamım! Seni tamamen mahvedebilirim! —şimdi bana tekrar ibadet et. Şakamızı bitirdik ve sana tüm sığırları ve kadınları geri vereceğim.[9] Bu, Eski Ahit'in Yahve'si ve çok daha beter öyküler de var. Şimdi, böyle bir Tanrı'nın yeniden yapılandırılması gerekiyor ve çarmıha da bu nedenle gerilmiştir: Eski Ahit'te yaptığı şeylerden sonra hak ediyordu. Ona bir ceza verildi ve ıslah edildi. Eh, bu dünya dramıdır: dünya, Tanrı'nın kendi dramıdır.

> Yalnız kişi, sen, sevenin yolundan yürüyorsun; sen kendini seviyorsun ve bu nedenle kendini küçümsüyorsun, yalnızca sevenlerin küçümsediği gibi.

Sevgi ile bağlantılı olarak küçümsemeden söz etmesi, "Benim için yeterli değilsin, daha iyi olabilirsin" anlamındadır.

> Seven, yaratmayı arzular, çünkü küçümser! Tam da sevdiğini küçümsemek durumunda kalmayan, sevgiden ne anlar!
>
> Sevginle yalnızlığına git kardeşim ve yaratıcılığınla. Çok sonra adalet, topallayarak seni izleyecektir.
>
> Gözyaşlarımla, yalnızlığına git kardeşim. Ben kendinden ötesini yaratmak isteyen ve bu yüzden yenileni severim.—
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Bu yenilgi yine bir önceden hissetmedir. Nietzsche'nin sonuna dair bu sezgisi vardı. Besbelli *Zerdüşt*'ü yazarken kitabın kendisini bitireceğini hissetti ve aslında hastalığı da çok geçmeden başladı. Tabii geçen hafta söylediğim gibi, o

---

görkeminde yaşayan ve daha önce Tanrı'nın ihtişamı ve özünde doğmuş olan düşünülürse, hapse, duygu-doğanın o çok kirlenmiş tuzağına girmiş, ki saf olanlar ona yakınlaştıkça lekelenir, pislenir, ama buna rağmen senin uğruna orada yaşayan o, sana nasıl acı verebilir ya da katlanılmaz olur?" (Frans Pfeiffer, *Meister Eckhart*, çev. C. de B. Evans [Londra, 1956], s. 145). Bu, Jung için bireyleşmiş kişinin gönüllü olarak daha büyük kişiliği bir yön için feda etme eylemini simgeliyordu. Jung, Meister Eckhart'a çok sayıda atıfta bulunmuştur. Bir yerde, onun Avrupa'da "özbenliğin ilk kez dikkat çekici bir rol oynamaya başladığı" felsefeci olduğunu ileri sürer (*Mektuplar*, cilt II, s. 453). Ya da yine: "Meister Eckhart'ın öğrettiği biçimiyle, bir şeyleri oluruna bırakmak, eylemsizlik yoluyla eyleme geçmek, kendini bırakmak, benim için yola açılan kapının anahtarı oldu" (Richard Wilhelm, *Secret of the Golden Flower* [*Altın Çiçeğin Sırrı*], Jung'un Psikolojik Yorumu, TE 11).

9 Bkz. "Eyüp'e Cevap," TE 11, böl. 6.

hastalık için her türlü güzel açıklama yapılmıştır—zihinsel bir hastalık olmadığı, sadece daha yüksek bir düzeye alındığı gibi. Olabilir, bilemeyiz—delilik perdesinin arkasını göremeyiz—ama bize göre o yok oldu ve bunu bir yıkım gibi hissetti. *Zerdüşt*'te böyle pasajlarla karşılaştığınızda, bunu bir felaket gibi hissettiğini görürsünüz. Şimdi, bu sezgiyi ona özellikle yakınlaştıran neden salt *Zerdüşt* oldu—neden başkalarından çok böyle bir yapıt?

Mr. Allemann: Çünkü kendisi tarafından değil, özbenliği tarafından, özdeşleşmiş olduğu, kendisinden üstün bir şey tarafından yapıldı.

Prof. Jung: Evet, *Zerdüşt* gerçekten özbenliğin onun içinde çalıştığı şey, bu doğru, ama bu neden böylesine yıkıcı olmalı?

Mr. Allemann: Çünkü onu anlayamadı. Çalışmasıyla ve Üstinsanla özdeşleşti ve bunun için çok küçüktü. Buna dayanamadı.

Prof. Jung: Bunu çok büyük bir yoğunluk olarak mı açıklıyorsunuz?

Mr. Allemann: Evet, yandı.

Prof. Jung: Evet, o yangın, *Zerdüşt* kitabıdır. Karşıtlar orada bir araya gelmiş, çatışma gerçekten orada gerçekmiş ve bu dev yangından Üstinsan sezgisi çıkmıştır. Üstinsan alevdir ve doğal olarak onu yutar: kendisi bizzat kül olacaktır. Kendisinden ve gölgesinden Üstinsan biçimlenecektir, ama elbette umduğu gibi değil; Üstinsan gerçekten de insanın ötesinde ve üstünde olan *üstün* insandır ve bu da özbenliktir. İnsan aşılması gereken bir şeydir, ama gerçekten aşıldığı zaman, insan artık yoktur. O bir bakıma tanrıların oyun alanı, kutsal dramın, tanrının dönüşümünün sahnelendiği yer veya formdur. Sıklıkla Nietzsche'nin bu süreçle bu kadar özdeşleşmesine üzülmüşümdür, çünkü o bize büyük gizemin, tanrının dönüşümünün çok güzel bir resmini verebilirdi. Muhtemelen ortaçağdaki eski simyacıların gizli tutkularını aydınlatacak bir şey üretirdi. Onların tutkusu aynı zamanda insanoğlunun aracılığıyla tanrının dönüşümüdür; insan, tanrının dönüştüğü imbiktir, en uç maddeye indiği ve tinin yeniden o maddeden geliştiği varoluşun tüm derecelerini taşıdığı yerdir. Önce bir tinden başka bir şey değildir, daha sonra tin, beden ve ruhtur—*spiritus, corpus, et anima*. Şimdi bir sonraki, yaşlı ve genç kadınlar bölümüne başlayacağız. Herkes gülümsüyor! Kadınlar buraya nasıl geldiler? Bu çok ilginç ve merak uyandırıcı bir sorudur. Belki de çözümü bilirsiniz.

Dr. Whitney: Bunun bir kadın mı yoksa salt kendi anima deneyimi mi olduğunu merak ettim. Bence bu bölümde gerçekten kadınlardan söz etmiyor.

Prof. Jung: Öyle olduğunu umalım!

Mrs. Sigg: Aziz Antonius çöle gittiği zaman onu cazip kadınların hayalleri baştan çıkarmıştı.

Prof. Jung: Aziz Antonius çöldeki bu hayali kadınlarla güzel bir zaman geçirdi.

Mrs. Fierz: Bu son bölümün bitimi duygusaldır: "Gözyaşlarımla yalnızlığına git kardeşim." Şimdi duygusal bir güç çağrılıyor, bir tür duygusal yan, ki bunun onun için dişil yönü olmalı, kendisi sadece bir araç olduğu için.

Prof. Jung: Eh, bu bölüm oldukça sezgisel. Kendisi ötesinde yaratan, özbenliği yaratan ya da yaratıcı süreç içinde olanın yolunu betimliyor ve böyle bir şeyin, karşıtların yangını olmadan olamayacağını hissediyor. Şimdi, karşıt, esas olarak insanın karanlıkta bırakılan tarafı olur, her ne olursa olsun—bu durumda yedi şeytandır. Ancak bu karanlık taraf çoğunlukla başka insanlara yansıtılır, özellikle de yedi şeytandan oluşuyorsa. Bir erkekse yedi kadına, bir kadınsa yedi erkeğe yansıtılır.

Bu en azından naif bir durumdur. Çünkü etrafta yaşlı bir ev sahibesi dışında kimsenin olmadığı Engadine'de kendinizle ciddi bir çatışmaya pek giremezsiniz. Ancak tezat kişileştirildiğinde işler kızışır; kişileşmiş bir karşıt olmadan gerçek bir ateş asla parlayamaz. Diğer tarafın da bir bedeni olmalıdır ve sizinkine sahip olamayacağı için, başkasınınkini alacaktır. Karşıtınız basitçe iç düşmanınız gibi görünüyorsa, tamamen soyuttur, çünkü bir bedeni yoktur: bedeniniz *sizindir*. Ve o zaman sadece hayal gördüğünüzü düşünebilirsiniz; ya da çok kötü niteliklere sahip olduğunuzu kabul eder ve çok duygulu bir tavırla, tüm günahlarınızı Tanrı'nın huzurunda itiraf edebilirsiniz. Ama başka birileri böyle günahlarınız olduğunu söyleyecek olursa, buna şiddetle karşı çıkarsınız—asla kabul etmezsiniz, hele o kişinin sisteminizde bir eli olmuşsa. Dolayısıyla bir çatışma, sadece diğer tarafı birisine yansıtıldığı zaman gerçek olur. O zaman bir bedeni doldurur; o zaman kendi karşıtınız belki de size karşı bir rol oynamak zorunda kalan bir kişiye yansıtılır.

Genellikle bir erkek bir kadına anima transferini yaptığı zaman, kadın anima rolünü oynamalıdır; ya da bir kadın animusu bir erkeğe yansıttığında, o da ister istemez bu rolü oynamak zorunda kalır ve ne kadar az bilirse, o kadar çok aptalı oynar. Bunun Klasik örneği olarak Marie Hay'in *Evil Vineyard* yapıtını hatırlarsınız; kadın kahraman, kocasındaki yaşlı bilgeyle evlenir ve ikisi de birbirinden büyük hayal kırıklığına uğrar. Adam doğru bilgelikleri üretmez, kadın da bu yüzden ona karşı soğuktur; adam sürekli olarak kadının lanet derdinin ne olduğunu anlamaya çalışır ve sonunda doğru cevabı bulur. Sonra kadını Locarno yakınlarındaki Casa di Ferro'ya kapatır, burası böyle bir kızı koymak için iyi bir yerdir ve sonuçta onu öldürmeye kalkar.[10] Kadın kendi karşıtını, içindeki kötü erkeğini kocasına itmiştir ve adam gitgide daha bilinçdışı hale geldikçe kadının kendisine anıştırdığı şeyi yaşamaya çalışmıştır. Evliliklerde bu türden çok ilginç şeyler sık sık olur.

İlginç bir vakayı hatırlıyorum: Çok hoş, oldukça saygın, gençten bir kadın, kendisinin değil, kocasının durumundan dolayı bana danışmaya gelmişti. Onun eskiden iyi bir adam olduğunu, ama şimdi hep hizmetçileri kovaladığını anlatmıştı. Adam öyle olduğunu kabul ediyordu, neden yaptığını bilmiyordu ve asla bir daha yapmayı hayal bile edemediğini söylemişti—ama sonra yine başlamıştı. Çocuk sahibi olup olmadıklarını sordum, kadın iki ya da üç yaşında küçük bir kız

[10] Marie Hay, *The Evil Vineyard* [*Habis Bağ*] (Londra ve New York, 1927). Bu eserle ilgili olarak bkz. TE 10, böl. 89 vd ve *Rüya Seminerleri*, böl. 165 vd.

çocuklarının olduğunu ve eşinin bu rahatsızlığının doğumdan birkaç ay sonra başladığını söyledi. Altı yedi yıl önce evlenmişlerdi ve her ikisi de çocuk istemişti ve neden çocuklarının olmadığını bilmiyorlardı, dolayısıyla güzel, küçük bir kız doğduğunda aşırı sevinmişti ve kadın, tam çok mutlu oldukları sırada adamın bu kadar tuhaf davranmaya başlamasını garip bulmuştu. Ona dedim ki, "Ama nasıl oldu da aniden bir çocuğun oldu?" Sonra gözkapaklarının arkasındaki sahnede birisinin yürüdüğünü gördüm, bu yüzden "Haydi, nasıl oldu?" dedim. Hemen ardından şu öykü ortaya çıktı: birçok doktor ona çocuğun olmaması için hiçbir nedeni olmadığını söylemişti ve bu yüzden çok morali bozulmuştu. Böylece tıp okuyan bir kuzenine, bir çare bilip bilmediğini sormuştu ve adam, "Eh, muhtemelen kocan yüzünden," demişti, "Ama benden sana bir çocuk yapmamı istersen, yapabilirim." Böylece ona bir çocuk vermişti ve kocası da, kendisi de çok mutluydu. Ama sonra kocasıyla olan sorun başlamıştı. "Kocanızın yaptıklarının belki de yaptıklarınızın bir sonucu olduğunu hiç düşünmediniz mi?" diye sordum. Çünkü adam doğal olarak o çocuğun nasıl olduğunu ve gerçekten sorunun kendisinde olup olmadığını öğrenmeye çalışıyordu, bu yüzden en yakınındaki kadınlarla denemeye çalışıyordu, aslında onlara karşı hiçbir ilgi duymamasına rağmen. Bu tuhaf davranışını kadın yaratmıştı, ama elbette bunun bilincinde değildi. Bu öykünün nasıl devam ettiğini bilmiyorum, ama son derece belliydi. Bu şekilde, böyle şeyler olur. Mükemmel zararsız, hoş insanlar, ortaklarının bilinçdışından böyle bir yansıtma aldıklarında canavara dönüşebilirler.

Erkekler bazen yansımadan edemedikleri son derece canavarca bir anima gösterirler, bu da karılarını başka bir kadında somutlaştırır; o zaman kadın, bilinçdışı olduğu ölçüde, o şeytani dürtü rolünü oynamak zorunda kalır ve her türlü trajik zorluğa yol açar. Ve tam tersi de olur. Şimdi, gerçek yangın budur—karşıtın başka bir insanda ortaya çıkması. Aksi takdirde, bu yalnızca akademiktir; onu etiketleyip rafa kaldırırız ve mesele kapanır. Ama vaka yalnızca öykü gerçekleştiğinde başlar; o zaman gerçek bir ateş vardır, duygusal bir ateş, tutku, çatışma, çaresizlik, güneşin altındaki her şey: bu, yaşamın alevidir. Ama alev akademik bir tanım değildir, yakar. Nietzsche, yaratılması gereken kutsal şeyden yüksek tonlarda söz etmeye başladığında, Tanrı'nın kendisini yenileyeceği zaman, birden fazla insana ihtiyacı olduğunu ve o yangında dünyamızın büyük bir parçasını da götüreceğini unutur. Bu nedenle, kendinizi aramaya başlar başlamaz düşmanınızı görürsünüz; düşmanı yakınınıza *çekersiniz*. Doğal olarak, herhangi bir yalnız münzeviye kadın hayaletleri görünür: kadınlar ortaya çıkarlar. Şimdi, bir kadın anima yansıtmasını alma ve sahleneleme yeteneğine sahip olduğu ölçüde, o da anima gibidir; bu inkâr edilemez. Bu nedenle erkeğin animası için verdiği tanımlamayla enikonu örtüşen veya uyuşan birçok kadın vardır. Böyle deneyimler olmasa, erkek kadının böyle bir resmine sahip olmazdı. Ve böyle bir deneyimin yaşanabileceği erkekler olmasa, bir kadının böyle bir animusu olmazdı. Örneğin bu bölüme girmeden önce kadınlara ihtiyatlı bir teselli vermek için, eşini başka bir adamın kitabını okurken yakalayan bir yazar tanıyorum, kadının yüzüne tokat atmıştı!

SEMİNER VIII

4 Aralık 1935

Prof. Jung:

"Yaşlı ve Genç Kadınlar" bölümüne kadar gelmiş ve daha çok anima ile ilgisi olduğuna karar vermiştik; çünkü yaratıcı yalnız olduğunda, karşılaştığı ilk şey elbette, her yalnızlığın arkadaşı olan bilinçdışıdır. Bir erkeğin durumunda bilinçdışının "anima" olarak adlandırdığımız biçimde kişileşen kadınsı bir niteliği vardır, bir kadının durumundaysa eril "animus" biçimini alır. İnsanlar bu nedenle kendileriyle yalnız kalmaktan hoşlanmaz, bu nahoş bir şeydir; insanın kendi toplumunun, toplumların en kötüsü olduğu gibi akıllıca bir söz vardır; çünkü insanın orada bulduğu dost doğallıkla insanın tüm göz ardı etmeyi veya karanlıkta bırakmayı tercih ettiği şeylerdir. Bir erkek yalnız kaldığı zaman, animasının ürettiği türlü tuhaf duygu ve düşüncelerin saldırısına uğrayacaktır, animus da aynı şeyi kadına yapar. Ve kişi bu tür saldırılara karşı tamamen savunmasızdır. Şimdi, Zerdüşt'ün neyle karşı karşıya kaldığını göreceğiz:

> "Alacakaranlıkta sinsice nereye gidiyorsun, Zerdüşt? Mantonun altında öyle özenle sakladığın şey nedir?
>
> Sana armağan edilmiş bir hazine mi? Yeni doğmuş bir çocuk mu? Yoksa bizzat hırsızlık işine mi düştün, ey kötülüğün dostu?"—
>
> "Gerçekten de kardeşim," dedi Zerdüşt, "o bana verilmiş bir hazinedir: taşıdığım, küçük bir gerçektir.
>
> Ama o, küçük bir çocuk gibi yaramazdır ve eğer ağzını tutmasam, çok yüksek sesle bağırır.
>
> Bugün, güneşin battığı saatte yolda gidiyordum, ihtiyar bir kadına rastladım ve o bana şöyle dedi:

Burada kaygılı olduğu şeye oldukça *précieux* [önem, değer] addediyor, ki görünüşe bakılırsa bu, yaşlı bir kadınla küçük bir *rencontre*nin [karşılaşma] sonucu. Bence keşke genç olsaymış—bu çok daha iyi olurdu. Yalnız olduğu sırada yaşlı kadınla karşılaşması ne anlama geliyor? Siz hangi sonuca varırsınız?

Mrs. Fierz: Kendisinin daha çok genç olduğunu.

Prof. Jung: Kesinlikle. Kuraldır, bir erkek kendi bilincinde çok genç olduğu zaman yaşlı bir anima düşler. Bu, o an için ya da genellikle olabilir; bazı erkekler deneyim eksikliği nedeniyle yaşlarına göre fazla genç ya da sadece çocuksudurlar ve o zaman anima, bilinçli bireyi telafi etmek için çok yaşlı olabilir. Bir kadının animusu da çok çocuksu, yaramaz fikirlerle dolu bir oğlan olabilir, çünkü bilinçli olan, fazla yaşlı ve bilgedir. Elbette bu her zaman doğru değildir—istisnalar vardır, en belirgini *Puer Aeternus* figürüdür. Şimdi, bu *rencontre* bir gizem içeriyor. Yaşlı kadınla olan o karşılaşmanın kendisine küçük bir çocuk gibi bir anlam ifade etmesi tabii ki bir eğretilemedir, ama bir eğretilemeden fazlasını içerir; animayla karşılaşmasıyla bağlantılı bir sırra işaret eder. O çocuk ne olabilir? Sanki kendisi bir çocuğu taşıyan bir annedir. Bu çok ilginçtir.

Mrs. Sigg: Nietzsche neredeyse her zaman düşüncelere gebe olduğu için, animası gebedir.

Prof. Jung: Kesinlikle. Ama Zerdüşt neden mantosunun altında bir çocuk varmış gibi davranıyor? O bir kadın değildir.

Dr. Whitney: Orada animayla özdeş.

Prof. Jung: Evet, mesele bu. Nietzsche, Zerdüşt'le ve tabii ki animasıyla da özdeştir, çünkü yalnızca animası aracılığıyla Zerdüşt'e ulaşabilir, tanımı itibarıyla bilinci bilinçdışıyla bağlayan bu işlevdir. Yani animasıyla ve yaşlı adamla ve görünürdeki her arketiple özdeştir. Ve Zerdüşt taşıdığı çocuğu sakladığına göre, bu ne tür bir çocuk olur?

Mrs. Fierz: Gayrimeşru olur.

Prof. Jung: Evet ve o çocuğu nereden bulmuş? Animanın çocuğunun babası kimdir?

Prof. Fierz: Bence onun bilinçdışı animusu...

Prof. Jung: Böyle denebilir, ama bir erkekte bilinçdışı animus, çok özel bir durumdur, başka bir şeyin yerini almıştır. Animanın animusu nedir? Bu, Gnostiklerin uğraşacağı bir sorundur; burada bilinmeyen babanın saikini bulursunuz.

Mrs. Baynes: Bu durumda yaşlı bilge değil midir?

Prof. Jung: Evet, bir erkek animasının animusunu idrak ederse, o zaman animus yaşlı bilgenin yerini alır. Çünkü egosu bilinçdışı ile ilintilidir ve bilinçdışını bir kadın figür, yani anima kişileştirir. Ama bilinçdışı aynı anda eril bir figürdür, yaşlı bilgedir. Ve bu figür de kadının animusu olarak animayla bağlantılıdır, çünkü o bir kadındır. Yani yaşlı bilgenin bir kadın için animusla tıpatıp aynı pozisyonda olduğunu söyleyebiliriz.

Şimdi, bilinçli insan ve anima özdeş de olabilir; örneğin bir erkek animaya kapılırsa, anında bir kadına dönüşür. Ve kadın, animusa kapıldığı ölçüde, tabii

ki bir erkek haline gelir, ama bir erkeğe animaya sahip olduğu zaman, anima ait olan eril figür bir canavara dönüşür. Duygularının eline geçmiş bir erkek, animasının eline geçmiştir ve duygularıyla düşündüğü zaman sanki bir kadınmış gibi olur; tam bir kadın gibi konuşur ve aynı animus malzemelerini üretir. Bununla birlikte bir kadın, animus malzemelerini oldukça doğrudan üretir; o bakıma yalnızca erkeklerin huysuzlukları olduğunu söyleyebiliriz. Bir kadın huysuzlandığında, bunun nedeni öncelikle, doğal olarak belli bir duyguyu düşündüren bir animus fikrine ya da bir görüşe sahip olmasıdır; oysa bir erkekte bu, ters yönde çalışır: önce huysuzlanır, sonra görüş sahibi olur. Bunu görebilirsiniz: bir erkeğe huysuzlaştığını söylerseniz, "Hayır, değilim, kesinlikle değilim" der. Ve bir kadına, "ama bir görüşünüz, bir önyargınız var" derseniz, cevabı budur: "Hayır, yok"—hiçbir görüşü yoktur, hem de hiç. Ama huysuzlaştığını söylerseniz, bunu kabul eder. Duygularıyla konuşan bir erkeğe şu ve şu görüşü dile getirdiğini söylerseniz, bunu görmezden gelemez. Bir kadınsa duygu ya da ruh halini görmezden gelemez, çünkü ona göre belli bir duyguya kapılmış olduğu aşikârdır; oysa bir erkek için aşikâr değildir, çünkü o duyguyu itiraf etmekten nefret eder. Bu tabii biraz karmaşık, ama ego ile animus veya anima arasındaki ilişki hakkında net bir fikriniz varsa, bir erkek ya da kadındaki eril ya da dişil figürlerinin doğası konusunda aynı sonuca kolaylıkla ulaşabilirsiniz. Gördüğünüz gibi burada Zerdüşt, animayla özdeşliğini çok açık bir şekilde kanıtlıyor—tabii hem Zerdüşt hem de Nietzsche animayla özdeştir—bu nedenle Zerdüşt bazen bir kadınmış gibi davranıyor. Yakın zamanda Zerdüşt'ün bir dostu için kadın gibi süslenmesi ya da boyanmasından söz ettiği bir pasaj okuduğumuzu hatırlıyorsunuz. Şimdi burada besbelli gayrimeşru hamileliğini gizliyor, animası bazı içeriklerle gebe ve baba bilinmiyor. Ve baba burada animus olan yaşlı adam olmalı. Bu hangi efsaneyi çağrıştırıyor?

Mrs. Sigg: Meryem.

Prof. Jung: Evet, Meryem efsanesini, animus tarafından hamile bırakılan gayrimeşru anne. Ve animus, tindir, Kutsal Ruhtur; bu nedenle yetkisi ezicidir. Öyleyse, eski geleneğe göre, bu hareket nasıl gerçekleşti? Nasıl hamile bırakıldı?

Prof. Fierz: Melek ona geldi.

Prof. Jung: Ama *via naturalis* [doğal yöntem] dışında hangi yoldan?

Miss Wolff: Kulak yoluyla.

Prof. Jung: Evet, o ünlü ilahiye göre: "O kulakla yaratılmış olan sen" anlamına gelen, *Quae per aurem concepisti.* Buddha da bilinen yoldan yaratılmamıştır.[1] O halde Meryem kulak yoluyla hamile kaldı, Kelâmı duydu, Kelâm ona geldi. Şimdi, burada anima bir şey duymuş. Bir animus görüşü bir kadında bu şekilde ortaya çıkar: baba hep söylemiştir ya da amcalar söylemiştir ya da papaz veya doktor söylemiştir ve bu nedenle bu, ebedi gerçektir. Ve bir erkeğin durumunda da tıpatıp aynısıdır: animası bir şey duymuş, bir duyum almıştı, Kelâma gebe kalmıştı. Dolayısıyla Hıristiyan simgeciliği olarak ifade edildiğin-

[1] Buddha'nın annesinin rüyasında bir kutsal beyaz fil gördüğü sırada, yan tarafından hamile kaldığı söylenir.

de, bu pasaj, Kelâmın aracılığıyla *conceptio immaculata* [günahsız gebelik] olur ve bir kurtarıcıya hamile kalmıştır. Tabii bu çocuğun gerçekten bir kurtarıcı olup olmadığını bilmiyoruz—başka bir şey olabilir, çünkü olay net bir biçimde Hıristiyanca değildir. Bu olayda babanın ne anlama, çocuğun ne anlama geldiği konusunda kuşkuluyuz.

Mrs. Jung: Zerdüşt, burada yaşlı kadının "Seele" ile konuştuğunu söylüyor. *Seele* anima olarak mı anlaşılmalı?

Prof. Jung: Nietzsche için *ruh* sözcüğü geleneksel anlamına sahiptir ve Hıristiyan ruhunun anima kavramıyla hiçbir ilgisi yoktur. Hıristiyan ruhu en içteki şey olarak anlaşılır ve ölümsüz olduğu söylenir, hayatta kalanın parça, vb. Ruh, bilinçdışının kapsadığı herhangi bir şey olabilir. Oysa anima özgül, ampirik bir kavramdır, daha çok bir ruh hakkındaki ilkel düşünceye benzer. İlkeller birçok ruhun varolduğına inanır, bazen altı kişiye kadar. Bu, kolayca ayrılabilen ya da nispeten otonom bir psişik kompleks—bir arketipik unsur anlamına gelir—ve insanın bütünlüğü, tamlığı, özü anlamına gelen Hıristiyan ruh fikrinden daha kişiseldir. Ancak bu ampirik değil, metafizik ve dogmatiktir; oysa anima kavramında kanıtlarla destekleyebildiğimiz kesin ampirik nitelikler vardır. Örneğin anima muğlak bir kişidir, dişidir, bir tür ölümsüzdür; erkekten çok daha uzun yaşar ya da Rider Haggard ve benzeri öykülerde okuduğumuza benzer biçimde, yalnızca yeryüzünde değil, ahirette de kendine özgü bir maceracı yazgısı vardır.

Burada ilginç olan, bu animanın Kelâmı duymuş, besbelli gebe kalmış ve o çocuğun ne olabileceğini bilmememiz, ama görünüşe bakılırsa canlı bir çocuk olduğu ve kendisini duyurmak istediğidir. Ve Kelâm tarafından yaratılmış bir çocuk bir *logos*, bir otorite kelâmı olacaktır, böylece Zerdüşt bilmeden, burada yüksek sesle ağlayabilecek ve kendisine ait olmayan bir sesle birşeyler söyleyebilecek bir çocuğun doğması tehdidi altındadır; Kendi değildir. Çünkü Zerdüşt, bir arkadaşı olmadan yalnız başına kalmakla bu riske girmiştir: sesler duyacaktır; oysa orada bir arkadaşı olsa, doğal olarak bunun arkadaşının sesi olduğunu düşünecekti. Bu durumda, gerçekten yalnız kalmaktan söz ettiğini, bu nedenle Zerdüşt'ün kendisi ile başbaşa kalmaya kalkıştığını varsaymalıyız. Sonra, duyduğu sesleri başka bir insana atfedemediği için, kendisinden başka bir gerçeklik, kendi düşüncesinden farklı bir düşünce olduğunu kabul etmek zorunda kalacaktır. Bu elbette ki ölümcül olurdu, çünkü Nietzsche ve Zerdüşt'ün özdeşliğini sona erdirirdi; çünkü her ne kadar Nietzsche'ye ya da Zerdüşt'e olsa da, dışarıda bir şeyler olacaktı. İkisi de, kendisinden başka birinin konuştuğunu kabul etmek zorunda kalacaktı. Bundan, er ya da geç, Nietzsche ve Zerdüşt'ün özdeşliğine çok tuhaf bir ışık tutacak bir şeyin ortaya çıkacağı sonucunu çıkarabiliriz. Şimdi, yaşlı kadın ne diyecekmiş, onu göreceğiz:

> "Zerdüşt, biz kadınlara da çok şey söyledi, ama kadınlar hakkında hiçbir şey konuşmadı."

Ben de şöyle cevap verdim: "Kadınlar hakkında sadece erkeklerle konuşmak gerekir."

Elbette bu, bir bakıma çok dikkatli ve bilgecedir, çünkü bir erkek kadınlar hakkında kadınlara konuştuğunda, çoğunlukla çok aptalca şeyler söyler.

"Bana da kadından söz et," dedi; "hemen unutacak kadar yaşlıyım."

Tamamen doğru. Bir erkeğin daha yaşlı bir kadına konuşması elbette daha kolaydır, çünkü belirli bir deneyimle karşılaştığını ve söylediklerinin genç bir kadınla varılabilecek sonuçlara varılmayacağını varsayabilir. Bu yüzden kendini daha güvende hisseder.

İhtiyar kadının isteğini kabul ettim ve ona şöyle dedim:

"Kadında her şey bir bilmecedir ve kadında her şeyin bir tek çözümü vardır—buna gebelik denir.

Bu biraz çelişkilidir. Kadında her şey bir bilmeceyse, o zaman kesinlikle tek bir cevap olduğu söylenemez. Bu, tam olarak erkeğin kadına yönelik tutumunu karakterize eder—tabii animasını yansıttığı ölçüde: bunu da eklemek gerekir. Ama buna engel olamaz. Bir kadına hitaben konuşurken daima animayı yansıtır; çünkü ona ulaşmasının tek yolu budur; arada anima olmadan bir kadına dokunamaz çünkü bu kadınla temasa geçmesi gereken sistem budur. Anima yoksa, kesinlikle hiçbir temas yoktur, köprü yoktur ve animası Maya, yani kuruntu olduğu ölçüde, cinsiyetler arasındaki ilişki kuruntudur. Ve bir kadın da, animusun yardımı olmadan bir erkeği anlayamaz, çünkü içindeki erkek dışarıdaki adamı anlamasını sağlar; o sistem ne kadar az rol oynarsa, gerçek erkekle o kadar az karşılaşır. Bu sadece cinsiyetler arasında gerçek bir ilişki kurmanın ne kadar zor olduğunu kanıtlar. Bunu ne kadar çok biliyorsanız, imkânsız olduğunu da o kadar bilirsiniz ya da bunu anladıysanız, muhtemelen yolculuğun sonundasınız. Hepsinin zaten saçmalık olduğunu anladığınızda, o zaman içinizdeki erkekle kadını entegre ettiniz demektir ve o zaman tabii ki başka bir şey başlar. Dolayısıyla Nietzsche bu ilk ifadesinde en şok edici paradoksu söylüyor. Bir erkeğin bir kadından hiçbir şey anlamadığı gayet doğrudur; her kadının bir bilmece olduğu, başlayabileceği en iyi kavramdır. Ancak bir kadının ne olabileceğine dair yalnızca bir cevap olması, ne olduğunun apaçık olması ve bunun, onun diğer bakış açısı olduğu anlamına gelir. Durumu bu şekilde ele alır: bu bir erkeğin önyargısı, çelişkin tutumudur. Kadınlardan hiçbir şey anlamaz ve bu nedenle kadının ne istediği, ne olduğu ve ne için varolduğu son derece açıktır—elbette çocuk doğurmak için.

Erkek, kadın için bir araçtır: amaç daima çocuktur. Ama kadın, erkek için nedir?

Gerçek erkek iki farklı şey ister: tehlike ve oyalanma. Bu nedenle kadını ister, en tehlikeli oyuncak olduğu için.

Bu besbelli animası tarafından kuşatılmış bir adamın bakış açısıdır; sadece onun bakış açısından konuşuyor. Gerçek kadınla temasa geçtiğinde, animası hemen araya girer; onun sis perdesinin ardındadır ve gerçek kadına dair hiçbir şey görmez. O bulutun öbür tarafından bir ses duyar, ama anlamaz—tamamen bir bilmecedir. Yine de onun için apaçıktır ki, o ne derse desin, tam da önceden hazırladığı cevap olması gerekir: "Ha, o sadece bir çocuk istiyor, hepsi bu." Şimdi, talihsizlik o role sadık birçok kadının olmasıdır; ilk düşünceleri o adamın çocuğuna sahip olmaktır veya hiç bir şey değildir. Bu nedenle, bu tür kadınlar olduğu ölçüde ve anima da erkeğin kadınla olan çağlar kadar eski deneyimlerinin birikimi olduğuna göre, bu ifadede bir doğruluk payı olduğunu söyleyebiliriz—açıkça kadınların çoğunluğunun erkeklere bir çocuk sahibi olmak istediklerini söylediklerini; dolayısıyla doğal olarak, onun için yalnızca bir araç olduğuna, başka bir şeyin varolmadığına karar vermiştir.

Miss Wolff: Çocuğu sözcük anlamıyla kabul etmezseniz, onda daha çok gerçeklik yok mudur—kadının erkeğe olan ilişkisinin erkeğin kadına olan ilişkisinden çok daha anlamlı olduğunu söylerseniz ve onun bu bakımdan amaca yönelik bir araç olması gibi?

Prof. Jung: Eh, doğal olarak ben bir çocuktan söz ederken, burada Nietzsche'nin tarzının içinde kalıyorum; bu ille de bir çocuk değil, bir kadının Eros'unun kararlılığıdır. Ve işte bu, erkeğin hiç anlamadığı şeydir. Tabii ki, bir çocuktan söz etmekle Nietzsche çok zorlayıcı bir dil kullanıyor; daha psikolojik olarak konuşuyor olsaydı, bir kadının Eros'u kasıtlıyken, erkeğin Eros'unun oyunbaz olduğunu söylerdi. Bir erkekte Eros ya da ilişki işlevi, onun ciddi yanı değildir. Onun ciddi yanı, zihindir—zihnini ciddiye alır; orada kadın oyunbazdır: konuşmuş olmak için konuşur. Bir erkek konuştuğu zaman niyeti ciddidir; daima kesin bir amaç içindir. Ahkâm keser, bir sözleşme yapar ya da beyanatta bulunur veya görüş bildirir; sadece animanın eline geçmiş boş bir erkek konuşmuş olmak için konuşur. Oysa kadın için bu tamamen meşrudur, çünkü söyleyeceğini söylemek her türden ilişkiye ek bir çekicilik getirir; bir erkek bir kadına bu şansı tanımazsa, kadın doğal olarak kendini indirgenmiş, sakatlanmış hisseder ve ilişki zarar görür. Oysa bir erkek için ilişki, tam da o türlü konuşması gerektiği takdirde zarar görür—erkekler çoğunlukla bu tür oyunbazlığı sevmez; konuşmuş olmak için konuşmak, ciddi ve rasyonel olması gereken bir şeyin kötüye kullanılması gibidir.

Şimdi, Eros söz konusu olduğunda, tam tersi olur. Orada, erkek oyun oynamak ve sorumlu olmak istemektedir. Eros'u kendisi için istemektedir ve Eros'un amacı kendi içinde yerine getirilmektedir. Kadınlar etrafta konuşmayı sevdikleri, amaçları böylece yerine geldiği gibi, bir erkeğin de Eros'u kendi alanında kendisini tamamlar ve sonra—eh, tamamdır işte ve gidebilir. Koklaşma ve sevişme doruğa ulaştığında, adam yürüyüp gider, çünkü döngüsü tamamlanmıştır: istediğini almıştır. Ama bir kadın için bu son değil, bir başlangıçtır ve erkeğin anlayamadığı da budur. Eh, bir kadının konuşmuş olmak için konuşması gibi, bir erkeğin de sevmek *istediği* için sevdiğini öğ-

renmek gerekir; kadın için henüz başlamış olan, onun için bitmiştir. Elbette bu, sonsuz bir yanlış anlaşma kaynağıdır. Çünkü bir kadın için ilişki ve Eros, ki bunlar özdeştir, bir amaca sahiptir—kadın bunu ciddiye alır. Bu aşk hakkında boş konuşmalar değildir: *On ne badine pas avec l'amour*,[2] gerçekten bir şeyler olsun ister. Tıpkı bir erkeğin zihni, boş konuşmak dediği şey için nasıl orada değilse—ona göre bir şey üretilmesi gerekir—bir kadına göre de ilişkiden bir şeylerin doğması gerekir. Bu, olsun ve bitsin diye değil, ortaya bir şey çıkması için yapılır—bir çocuğu ya da başka bir şeyi üretmek olabilir, ama bir şey çıkmalıdır.

Tabii ki bir kadının Eros'u ne kadar maksatlıysa ve bir erkek bunu ne kadar görürse, o kadar geri çekilir, çünkü onun Eros'tan anladığı bu değildir, hem de hiç. Zevkini bozmak istemez. Bir kadının, söylediklerinin sonuçlarının olduğunu anladığında geri çekilmesi, soğuklaşması gibi; işler ciddileştikçe konuşmaktan daha da çok korkar: insanların yargılara vardıklarını görmüştür. Belki bir adam, "Bana bilgi verdin ve böyle-böyle bir şey yaptım ve lanet bir saçmalık çıktı" der—ve ardından bir felaket olur; o zamandan itibaren kadın dilini tutacaktır. Bir erkek bir kadının gerçek Eros'unu gördüğünde, "Hayır, o türden bir şey değil!" der ve sonra kadınlar şaşkına döner, çünkü onun tamamen kilitlendiğini görürler. Erkek korkmuştur, çünkü kadın sadece eğlenceli olması gereken bir atlıkarıncadan birtakım yargılara varmıştır. Bu bir erkeğin sevgisidir—onun sevgi fikridir—en azından başlangıçta. Bu gerçekten çok biçimsizdir, ama besbelli öyledir. Ben onun yaratıcısı değilim, onu asla icat etmezdim, bu yüzden yaratıcının da muhtemelen bir kadın olduğunu varsayıyorum. Bir erkek tek başına, oyun olan bir şeyi ciddi bir hale getirmek gibi bir düzeni asla yaratamaz—bu söz konusu bile olamaz.

> Erkek savaş için eğitilecektir ve kadın, savaşanı dinlendirmek için: başka her şey budalalıktır.

Evet! Bu tam anima malzemesi.

> Savaşçı, fazla meyveleri sevmez. Bu nedenle kadını sever; —en tatlı kadın bile acıdır.
>
> Kadın, çocuğu erkekten daha iyi anlar, ama erkek, kadından daha çocuksudur.

Dolayısıyla kadınların bir erkeği anlaması gerektiği sonucuna varılabilir, çünkü Nietzsche'nin devamında dediği gibi,

> Gerçek erkekte bir çocuk gizlidir; o, oynamak ister.

Ama görünüşe bakılırsa, bunun bir kadına pek fazla hitap etmediğini düşünür; bu nedenle şöyle der:

---

[2] "İnsan sevgiyi hafife almamalıdır."

Haydi bakalım kadınlar, erkekteki bu çocuğu keşfedin!

Ne yazık ki kadın bunu çoktan keşfetmiştir, erkeğin kadının konuşmasının ne anlama geldiğini uzun zaman önce keşfettiği gibi; elbette her türlü düşünceyi kullanır, ama erkek yazılarındaki virgülleri ya da imzasını bile düzeltmelidir; çocuğun kadının neresinde saklı olduğunu gayet iyi görmüştür—zihninde. Ve kadın elbette bir erkeğin nerede bir oğlan çocuğu olduğunu, bazen de düşüncesizce, çok açık bir şekilde görür; ikincil nitelikli kadınlar bile hayran oldukları bir erkeğin içindeki çocuğu görebilirler. Bir erkek tamamen eril, bir tür horoz olduğuna inandığında, onun ne kadar gülünç olduğunu bir bakıma görebilir. Zerdüşt kadınları erkekteki çocuğu keşfetmeleri için uyarmakta çok haksızdır—kadın bunu fazlasıyla görmektedir; bunun yerine onları o çocuğa karşı biraz daha hoşgörülü ve daha anlayışlı olmaları için uyarmalıdır.

Kadın; henüz varolmayan bir dünyanın erdemleriyle parlayan saf ve ince mücevher gibi bir oyuncak olmalıdır.

Kadınlar kendilerini, erkeklerin oynayabileceği müthiş mücevhere dönüştürselerdi, tabii ki çok harika olurdu. Ancak gerçekte böyle olmaz. Bir kadın bir erkeğin gözünü boyayıp onu kendilerinin henüz varolmayan bir dünyanın erdemleriyle parlayan saf ve ince mücevher gibi bir oyuncak olduğuna inandırmasından hiçbir şey çıkmaz; uzun zaman alır ve doğru da değildir. Ve bir erkek henüz varolmayan dünyadan bir kadını, veresiye bir kahramanı ne yapsın?

Sevginde bu yıldızın ışığı parlasın! Umudun: "Üstinsanı doğurayım!" olsun.

Görüyorsunuz ki, kadınlar hakkında hiçbir şey öğrenememiş bir erkeğin tüm duygusallığı budur—bu son derece açıktır. Ama yine de o animada gebelik var, onu burada görebilirsiniz; son derece içli ve yakışıksızdır, ama duygu sizi şok etmezse, onu göz ardı eder ve Nietzsche'nin burada dile getirdiği düşünceleri ya da eğretilemeleri gözden geçirirseniz, animanın hamile olduğu çocuğu keşfedersiniz.

Mrs. Adler: Mücevher, özbenliğin simgesidir ve özbenlik daha önce Zerdüşt'le özdeşleşmişti, ama özbenlik ben Zerdüşt'teki animayla özdeşleşmiş gibi görünüyor.

Prof. Jung: Zerdüşt, animayla özdeştir, dolayısıyla animanın suretindeki Zerdüşt'ün hamile olduğunu söyleyebilirsiniz. Ama hamile olan animadır, mücevhere hamiledir. Mücevher özbenliğin simgesi olduğuna göre, aslında anima özbenliğe hamiledir, ama bu oldukça şok edici, içli bir biçimde ifade edilmiştir. Şimdi, o çocuğun babası, yaşlı bilgedir ve yaşlı bilge sonsuza kadar Kutsal Ruh'tur ve sonsuza dek başlatıcı, psikopompos, büyük öğretmendir; o, tüm bunların arketipidir, bu yüzden esin diyeceğimiz şeyin kişileştirilmesidir. O, benliğin gizine sahip olan, esinleyici arketiptir. Örneğin Hıristiyan mitosunda, Meryem'in hamile kalmasına neden olan Kutsal Ruh'tu, Kelâm'a, cisimleşmiş

Logos'a: özbenliğin öngörüsü olan Mesih'e. Simon Magus ve Helena durumunda bu, başka bir biçim alır; bunun gayrimeşru ya da ahlaksız biçim olduğunu söyleyebiliriz, çünkü Helena'nın çocuğu yoktur. Ama bu, sadece çocuğun gerçek bir çocuk değil, görünmez bir doğum olduğu beklentisidir. Helena aracılığıyla yeniden doğum verilen ister Simon Magus, ister Zerdüşt ya da başka herhangi bir yaşlı bilge olsun, hepsi aynıdır; yaşlı adam annesinin babası olduğu gibi, o da babanın annesidir. Bu nedenle, Gnostisizmde yaratıcıya baba-anne denirdi; bu hermafrodit yaratıcı, başlangıcın baba-annesidir.[3] Dolayısıyla simgenin nasıl en kötü tür duygusallıkta gömülü olduğunu keşfetmek oldukça ilginçtir.

Çünkü duygusallık insanın sinirine dokunur, haklı olarak; insan duygusallık karşısında şok olmalıdır, çünkü çok yanlıştır. Kadınlar erkeklerin anima duygusallığı karşısında şok olmakta haklıdırlar, çünkü bu yanlış bir ifadedir. Ama bu sadece talihsizliktir; bilinçli formların olmadığı bilinçdışı zihinsel içerikler bulunduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Duygudan başka bir terimle ifade edilemezler. Bir erkek zihninin bilinçdışına bir fırsat tanımaması nedeniyle anima tarafından ele geçirilir. Onun içeriğini alabileceği bir kabı, bir formu yoktur. Anima hamiledir ve o, bu konuda sadece duygusaldır. O, biraz acınası bir figür olan yaşlı Joseph gibidir; Mary'ye bakar ve, "Ah, evet, Kutsal Ruh tarafından hamile bırakılman çok güzel; evet, ben senin için bir koruyucu aziz olacağım. Sana yardım edeceğim. Seninle Mısır'a gideceğim," der. Ama bu, acınası, biçimsiz bir durumdur; bu konuda çok duygusallaşır. Ve bu tam anlamıyla, zihni bilinçdışının içeriğinin koyulabileceği o biçimi, o sızdırmaz kavanozu sağlamayan bir erkeğin durumudur. Böylece, onu anlayarak, bir erkeğin duygusallığına karşı oldukça hoşgörülü ve insaflı olabilirsiniz. Ama yine de bir köteği hak eder ve içgüdü sahibi kadınlar bunu sunmaktan çekinmeyecektir; bir erkeği bu tür gerçek dışı duygusallık için cezalandırmadan edemezler. İnsan bunu sözcük anlamında alamaz ve öyle alınmamalıdır. Çünkü bir erkek zihnini ciddiye almalı ve bilinçdışının o içerdikleri için gereken kavanozu sağlamalıdır.

Aynısı kadınlar için de geçerlidir; elbette orada gebelik olarak değil, eril terimlerle ifade edilmiştir. Bir kadında aynı rolü oynayan, *logos spermaticos*'tur, yani tohum sözcük. Onun oyunbaz zihni duygusal değildir—eh, bir animusun ne olduğunu biliyorsunuz, tekrarlamam gerekmez. Erkeği rahatsız eder, erkek haklı olarak rahatsız olur ve tepki vermekte oldukça haklıdır. Birçok kadın animusları için dayağı hak eder. Bir erkeğin acımasızlığını her zaman bir kadının animusu uyandırır, ama kadın ona gerek duyar ve ister; onun bilinçdışı bir şekilde tartaklanmadan kendine gelemez; animusun bir adamı deliye döndürmesinin nedeni budur. Ama animusun bu yanlış biçiminde bir doğruluk tohumu vardır; bir kadının doğru biçimi bulmasını gerektiren bir şey vardır. Bir biçim vardır, ancak yalnızca onun Eros'undadır, zihninde değil; zihniyle olmaz, yalnızca duygusuyla yapabilir. Çünkü bir kadının Eros'u, animus olmadığı sürece

---

[3] Erken dönem Gnostikler sıklıkla, tekli baba-tanrıya karşı en üst çiftliden, baba-ana'dan söz ederlerdi. Bkz. Mead, s. 336-38. Jung bunu aşağıda, s. 1262, 1262 dipnotunda ele alıyor.

bir erkek için esin vericidir; animus ise ona tepki verir ve haklıdır. Bir kadın da, bir erkeğin ürettiği o kaygan, yapışkan duygusallığı reddetmekte oldukça haklıdır. Fakat bu yanlışlık hamiledir, çünkü animus tohum doludur. Eh, Zerdüşt devam ediyor:

> Sevginde cesaret olsun! Sevginle sana korku salana saldırmalısın.
>
> Sevginde şeref olsun! Yoksa kadın şereften pek anlamaz. Ama şerefin bu olsun: daima sevildiğinden daha çok sevmek ve hiçbir zaman ikinci olmamak.

Gördüğünüz gibi, burada bir tür Üstün Kadın öğretiyor.

> Erkek, seven kadından korksun: kadın o zaman her şeyi feda eder ve başka her şeyi değersiz bulur.

Bunun herhangi bir yoruma ihtiyacı yoktur. Burada söylediğini doğrulamak için insan deneyimi yeterlidir.

> Erkek, nefret eden kadından korksun: çünkü erkek ruhunun derinliğinde sadece kötüdür, oysa kadın, zalimdir.

Zalim tam olarak *schlecht* sözcüğünü karşılamıyor—*alçak* daha uygun olurdu.

Prof. Fierz: Demek istediği *böse* değil mi, bir kaplan gibi?

Prof. Jung: Schlecht de yalnızca kötü değil, aynı zamanda yozlaşma çağrışımına sahiptir, yalnızca kötü değil, üstüne bir de yoz. [4]

Miss Taylor: Rezil?

Prof. Jung: Evet, o uyar.

> Kadın en çok kimden nefret eder?—demir, mıknatısa böyle sormuş. "En çok senden nefret ederim, çünkü çekersin, fakat kendine yanaştırmayacak kadar zayıfsın."
>
> Erkeğin mutluluğu, "isterim" der. Kadının mutluluğu, "O istiyor," der.

Elbette anima böyle görür, anima bir erkeğin gözlerini perdeleyen buluttur; kadını ancak kadından etkilendiği ölçüde görür. Onun içine bakmaz. Çünkü burada kadının mutluluğu "[Erkek] istiyor" der. Ama bir kadının mutluluğu aynı zamanda "Ben [istediğimi] yapacağım" da demektir—ama demiyor. "Yapacağım" yerine "[Erkek] yapacak" demek, maksatlı Eros'un yoludur, ama bu bir öneridir: "İstemez misin?..." Bir kadının Eros'unun kararlılığı bunu öyle bir biçimde öneriyor ki, adam asıl isteyenin kendisi olduğu kuruntusuna kapılıyor; muhtemelen istemiyor, ama uyanık bir kadın satış elemanı gibi, müşterisini öyle bir sarmalıyor ki, adam ona gerek duyduğuna inanıyor ve satın alıyor. Bir erkeğin göremediği budur. Gerçekten, istediği için kadının mutlu olduğuna inanır; bencilliğinde ve kör egoizminde yalnızca kendi istemini yerine getirebildiğinde

---

[4] Kaufmann *schlecht* sözcüğünü "kötü" olarak çeviriyor.

mutludur ve kadının da kendi istemini yerine getirdiğini göremez. Aynı kadınla başka bir anda ya da belki aynı koşullarda başka bir kadınla karşılaşırsa ve kadının amacı onunkiyle çakışmazsa, o zaman bir ders almış olacak ve derinden hayal kırıklığına uğrayacaktır. Ve yine, "Ah, kadınları asla anlayamazsın!" diyecektir.

> "Bak, şimdi dünya ne kadar mükemmel oldu!"—Tüm sevgisiyle boyun eğen her kadın, böyle düşünür.
>
> Kadın boyun eğmelidir ve yüzeyine bir derinlik aramalıdır. Kadının ruhu yüzeyseldir, sığ suyun üstünde, hareketli, fırtınalı bir zardır.

Evet, erkeklerle kadınlar arasındaki talihsiz yanlış anlama budur; bir erkek, erkeğin işinin zihni olması gibi, kadının işinin de sevgi olduğunu anlayamaz. Ve bir kadın, bir erkeğin zihninin kendisi için varolduğunu düşünürse aynı hatayı yapar, çünkü bir erkek için zihni kendi başına bir amaç değildir: onu belirli amaçlar için kullanır. Sevgi, bir erkek açısından, gökyüzünde bir tür atlıkarıncadır, ama bu bir kadın için öyle değildir ve sevgisinin böyle olduğunu ya da olması gerektiğini düşünen bir kadın varsa, lanet olası bir aptaldır. Onun sevgisi, bir erkeğin zihni kadar maksatlıdır; akılcıdır, Eros'uyla iş yapmak ister ve bir erkek doğal olarak bunu görmekten nefret eder. Elbette kadınlar bunu bir erkeğin görmesine izin verirlerse aptallık etmiş olurlar. Gerçek iş yapmak istiyorsanız, görünmesine izin vermemelisiniz, yoksa insanlar güvenini kaybeder; uyanık bir satış elemanı, elini göstermez.

> Erkeğin ruhuysa derindir, akıntısı yeraltı mağaralarında çağlar:…

Evet, erkeğin yaptığı hata budur; kadını kendi animası, sığ suda sağa sola atılan köpük olarak görür; ama bir kesinlik hissetmez, çünkü animasının arkasında daima derinlikleri olan bir şey vardır. Animasını yansıttığında, doğal olarak yalnızca kadının hayali bir yüzeyine dokunur ve bir kadının kendi amacının en az onunki kadar derinde olduğunu görmez. Animanın bu biçimi de yine kendi tarihçesi olan bir eğretilemedir; bildiğiniz gibi, Venus ya da Aphrodite, *aphrogeneia*, yani köpükten doğandır. Eğer ciddi bir tek aşk ilişkisi olsaydı, kadınlarla ve yeraltı mağaralarıyla ilgili bir şeyler keşfederdi ve harika bulurdu.

> … kadın onun gücünü tahmin eder, ama idrak edemez.—

Bu sadece anima konuşması. Anima daima bir adamı olabildiğince çok sayıda—ne kadar çok olursa o kadar iyi—saçmasapan aşk ilişkisine sardırmak veya dolaştırmak için, onu olağanüstü derinliklerine ve ne müthiş bir herif olduğuna ikna etmeye çalışır. Çünkü o böylesine güçlü bir adam ve Tanrı bilir daha neler olduğu için, doğal olarak her tür kadın için bir tür kurtarıcı olduğunu varsayar ve eli-ayağı dolaştıkça, anima da serbestçe oynayabilir. Böylece bir kadınla gerçek bir ilişki kuramaz; dünyada asla kök salamaz. O sadece kendi kafesine

yakalanmış bir aptaldır ve sirklerde ellerinde kamçıyla dolaşan kadınlar gibi olmuş animası tarafından yönlendirilir; animası onu yürütür, ama tamamen gerçekdışı bir halde. Ve anima bu niteliğe sahip olduğunda, kişinin bilincinin çevresinde, bireyleşemeyeceği kadar kalın bir bulut oluşturur. Kendisi hakkındaki kendi batıl fikirlerine dolaşmıştır ve kuruntu bulutunu delemez; bu yüzden asla gerçekliğe dokunmaz. Doğmamış bir halde kalır—aslında dünyaya gelip gün ışığı göremez. Hep kelebek kovalamakla meşguldür ve onları kendi kafesinin içinde kovaladığını görmez. Bir kadının onun gücünü sezdiğini düşünmemesi daha iyidir, çünkü sezilecek bir şey yoktur; o, sıradan bir insandır ve gücünü son derece sınırlı görmesi daha iyidir. Tabii ki kadınlar erkekleri belli açılardan anlamazlar—erkeklerin de kadınları anlamadığı gibi—çünkü bunu yapmak için gerekli zahmete girmezler ve tabii ki bu trajiktir. Ama anlama zorluğu, deneyimi olmayanların sandığı yerde değildir. Bu, daha ziyade kendisini anlama zorluğudur. Bir erkek kendisiyle animası arasındaki farkı anlayabilse, kendini anlayacaktır;o zaman bir erkeğin ne olduğunu ve içgüdüsel olarak bir kadının ne olduğunu bilecektir. Kendisi hakkında anima aracılığıyla düşünürse kendini asla keşfetmeyecek, kuruntularıyla yaşamaya devam edecektir. Ve bir kadın kendini tanımadığı ölçüde—ki animusuyla düşünüyorsa kesinlikle tanımaz—bir erkeği asla tanımayacak, sonsuza dek şaşkın bir halde kalacaktır. Doğal olarak görüşünü bir erkeğe yansıtacaktır: adam şu ve bu olmalıdır. Yani asıl zorluk, gözleri böylesine bağlı olan bu insanların hep karanlığın nerede olduğunu varsaymalarındadır. Bir erkek, zorluğun kadını anlamamasında olduğunu düşünür; hayır, anlayamadığı kendisidir. İnsan ne zaman böyle bir durumu tedavi etmek durumunda kalsa, analizin tüm gidişatı, rüyalar tarafından dikte edildiği şekliyle, hastayı daima kendine yönlendirir ve kendilerini biraz anlayabilseler, başkalarını da anlayacaklardır. Nesneden öğrenemez, çünkü insan değişmez bir biçimde, nesneye baktıkça kendi yüzünü görür; buluta bakar ve o bir ayna yansıması haline gelir. En sonunda kendi yüzü olur. Genel bir gerçek, kişinin kendisini anladığı ölçüde her şeyi anlayabileceğidir.

Sonra yaşlı kadın şu cevabı verdi: "Zerdüşt pek güzel şeyler söyledi,..."

Hâlâ kurnaz bir ihtyar; cahil değil; oyun oynuyor çünkü o doğal olarak onun anima şeytanı.

"Hele bunlar için yeterince genç olanlara."

Numara yapıyor: Tabii ki epeyce yaşlı olduğumun farkındayım, ama yaşlı kadınlar erkekleri çok daha iyi anlar, deneyimleri vardır, tabii genç piliçler zavallıyı anlamazlar, ama yaşlı kadınlar erkeklere acır ve gereksinimlerini anlar. Ona sanki gençmiş gibi numara yapıyor. O da bunu yalayıp yutuyor!

"Tuhaf! Zerdüşt kadınları az tanır. Fakat onlar hakkında söylediği sözler doğrudur."

Sırf onları az tanıdığı için!

"Bunun nedeni, kadında hiçbir şeyin olanaksız olmayışı mıdır?"
"Şimdi şu küçük doğruyu teşekkür olarak kabul et! Ben bunu verecek kadar yaşlıyım."
"Onu iyi kundakla ve ağzını kapa: ..."

Boşboğazlık edip herkese anlatma.

"yoksa pek şiddetli haykırır bu küçük doğru. "
"Kadın, küçük doğrunu ver bana," dedim. Yaşlı kadın şöyle dedi:
"Kadınlara mı gidiyorsun? Kırbacını unutma!"—
Böyle dedi Zerdüşt.

Görüyorsunuz, Zerdüşt gerçekten bilge olsaydı, "Bana gerçek kadını oynamakla ne kadar kurnaz bir ihtiyar, değil mi?" derdi, "Ve bana harika yalan söyleyip, iyi öğütler verip, beni kendimden çok daha iyi anladığına inandır mıyor mu? *Böyle* kadınlara gittiğinizde kırbacınızı unutmayın veya animanıza giderken kırbacınızı unutmayın." Erkeğin asla bilmediği ve analizde öğrenmesi gereken ilk şey budur: kırbacını unutma. Ama kırbaç, animası içindir, kadınlar için değil, hak etmiş bile olsalar—gerçi onu kullanmayı biliyorsa, bir erkek için olduğu kadar, bir kadın için de bazen bir kötek çok iyi gelebilir. Bununla birlikte, ilk önce onun anısını kırbaçlamayı öğrenmelidir. Tabii bu çokça alıntılanan bir pasajdır; erkekler sever. Onu yalayıp yutarlar. Ama animalarından kaçmaya çalışmak hatasını yaparlar. Kadınlar animuslarından, onu belli bir erkeğe kilitleyip, adamı *bête noire* haline getirerek ve "Ah, işte cehennem canavarı burada, orada değil" diyerek kaçmaya çalışırlar. Doğal olarak bir erkek de, insan olduğu için, doğayı bozmak ve tüm kötülüğün sebebi olmakla suçlayabileceği o kadını bulmaya çalışır; çünkü o zaman şeytanın nerede olduğunu bilir. O kadının şeytanın cisimleşmiş hali olduğu, iki bin yıldır örgütlü bir şekilde bir doğru olarak kabul edilmiştir; erkekler Cennetteki yılanın kadın olduğu ve şeytandan etkilendiği, zaten ikisinin de hemen hemen aynı olduğuna dair harika bir öykü icat etmişti. Bu fikir ortaçağ boyunca geçerliydi ve bizler de hâlâ onun büyüsü altındayız; kadın, insandan o kadar farklı bir şeyi temsil eder ki, doğal olarak tüm ahlaki ilkeleri—kaba gerçekler dışında—kesinlikle farklıdır. Dolayısıyla bir erkeğin dünyası, bir kadının da bakış açısının geçerli olduğunu kabullendiği anda göreceli bir hal alır ve adam en korkunç kargaşaya ve karışıklığa girer. Dünyanın bütün kötülüklerine kadının eseri denmiştir; şeytanın işi demektir. İkisi eşittir.

Şimdi, böylesine bir tarihsel önyargı olduğu için, Nietzsche'deki bu pasajı protesto etmek gerekir; görünüşe bakılırsa burada yine kadınlara uygulanmıştır ve sanki o yaşlı kadın tarafından önerilmiş gibi görünmektedir—ki o da elbette Nietzsche'dir. Bu çok akıl almaz bir şey değildir, bir erkeğe bazı kadınların kırbacı hak ettiğini söyleyecek kadar oyunu abartan kadınlar biliyorum. Çünkü bu pasajın tamamı öyle terimlerle ifade edilmektedir ki, gerçekten kastedilenin

bu olduğunu düşünmeden edemeyiz, Zerdüşt ya da Nietzsche, kadınlarla baş etmenin ancak kırbacınızı unutmadıysanız mümkün olduğuna inanmıştır. Ancak gerçek şudur ki bunların hepsi simgeseldir, ki Nietzsche kendisi bunu görmemiştir. Yaşlı kadın onun, oyunu herhangi bir yaşlı kadın gibi oynayan animasıdır—yaşlı Havva. Ebedi Havva rolünü adamın kendi içinde oynamaktadır ve kadına geldiğinde, kırbacı hatırlamalıdır; kendi fikirleriyle içinde barındırdığı dişi iblisin fikirlerini birbirinden ayırt etmelidir.

Miss Wolff: Bu bölüm alışılmadık bir biçimde Zerdüşt'e sorulan bir soruyla açılıyor ve sanırım başka bir bölümde bu görülmüyor. Sonrasında da Zerdüşt bir soru soracakmış gibi görünüyor, ama soramıyor, çünkü bu gizli şeyi ceketinin altına sakladığı yerde oldukça yalnızdır. Yani belki de ona aslında kimin hitap ettiğini bulmamız gerekiyor.

Prof. Jung: Sizce kim? En yakında kim var?

Miss Wolff: "Kardeşim," diyor.

Prof. Jung: Evet, ama önceki bölümden gelen varsayım, yalnız olduğu, orada başka kimsenin bulunmadığıdır. Yine de görünüşe bakılırsa yine iki kişi olmuşa benziyor.

Miss Wolff: O zaman Nietzsche'nin kendi sesidir.

Prof. Jung: Evet, kendisine soruyor. Bu kurala uygundur. Diyor ki: *Da wurde eins zu zwei, und Zarathustra ging an mir vorbei.*[5] Yalnız kaldığı zaman Zerdüşt ikinci kişisi olarak görünüyor. Böylelikle, içindeki Zerdüşt unsuru ile Nietzsche'nin çok ketum olduğunu fark ediyoruz. Komik bir halde dolanıyor ve bir şey gizliyor gibi görünüyor. Kendi kendine neden öyle kaçamak bir tavırla sıvıştığını soruyormuş gibi bir hali var. Ama ne yazık ki asla ciddiye almıyor; kendi psikolojisi söz konusu olunca, bilimini ve eleştirelliğini unutuyor. Örneğin ilkel psikolojisiyle ya da başka insanların psikolojisiyle uğraşırken son derece psikolojik ve seçici tutumlara sahip insanların, iş kendilerine gelince her şeyi unutmaları ilginçtir. Bütün erdemleri unuturlar ve diğerleri kadar acımasız olurlar. Örneğin komşusuna karşı Hıristiyanca ilgi duyanlar, kendilerine o kişinin belki de sadece bir dolandırıcı olduğu, iyiliği hak etmediği söylense de, iyiliklerinin sonu gelmez; ama aynı iyiliği kendilerine uygulamaları gerektiğinde, hiç affetmezler. O zamanlar çelik gibi sert ve zalim olurlar—ve bunun bir erdem olduğunu düşünürler. Ama bu bir erdem değildir. Bu bir kusurdur. Kendi içlerinde bir çöl yaratırlar. Ve böylece Nietzsche, diğer yazılarında son derece psikolojik ve seçici davransa da, kendine geldiğinde eleştirel değildir. Hepsini unutur. "Şimdi kim orada yalnız?" demeliydi, "Yalnız mıyım? Zerdüşt yalnız mı?" O zaman hemen yalnız olmadığını görürdü; onunla birlikte olan o ikinci kişi, o arkadaş daima vardır. Yaratıcı kişi yalnız kalmak ister, yalnız kalmalıdır ve iki kişi olduğunu farkedince ciddi olmalı ve "Yaşlı adam, ne yapıyorsun?" demelidir, "Bir şey saklıyorsun." O zaman nesnelliğe sahip olurdu. Zerdüşt'le bir kez olsun düzgün bir görüşme

[5] Bir kez daha, "Bir, iki oldu ve Zerdüşt beni geçti."

yapıp kendisine gizli psikolojisini sorabilseydi, Zerdüşt'ün de iki kişi olduğunu, bir erkek ve bir kadından oluştuğunu keşfederdi. Sonra bütün oyuna, bütün dramaya sahip olurdu. Elbette, böyle şeylerin söz konusu olmadığı zamanlarda yaşayan bir adamdan bunu bekleyemeyiz. Sadece olayı güncellemek için sözünü ediyorum.

Miss Wolff: Nietzsche bunu yapamadığına göre, bu Ascona'da anlattığınız, düşlerinde böyle nesnel bir ses duyan düşçünün sesi gibi olamaz mı?[6] Dikkatini, kötülük yapanların dostu olduğu gerçeğine çeken bir tür en içerideki psikolojik bilinci olabilir. Bu, oldukça mantıklıdır, çünkü daha önce yedi şeytanıyla buluşacağını söylemişti. Şimdi yedi şeytanla birlikte ve kötülük yapanların ilk görüntüsü o gizlediği çocuk, sonra da yaşlı kadındır.

Prof. Jung: Katılıyorum. Biliyorsunuz, Nietzsche zihinsel açıdan en iyi halinde gerçekten seçici bir psikologdu ve gerçekten en iyi halinde olduğu zaman kendini, özbenliğini temsil eder; çünkü kendi bireysel özünde yaptığı zaman, özbenlik ortaya çıkar. Dolayısıyla bunun özbenliğin kişisel olmayan sesi olduğunu, entelektüel veya felsefi ya da psikolojik bilincinin burada ortaya çıkmaya başladığını söyleyebiliriz. Bunun konuya dahil olduğu birçok durum göreceğiz, öyle ki bunu asla kavrayamamış olmasına insan hayret ediyor; örneğin bu mücevherde ve yıldızda ve daha sonraki yılanla ilgili bölümde, o kadar yaklaşır ki, neredeyse onu idrak edebileceğini beklerdiniz. Yine de yapmaz; bu, onun zamanına ait değildi. Tabii *biz* başka bir yere düşeriz; bu ayrımı şimdi yaparız ama başka bir şeyi atlarız. Ve asla mükemmel olmayacağız—ne mutlu ki!

Mrs. Baynes: Bu bölümü geçmiş zaman kipinde anlatıyor, bu yüzden kollarında taşıdığı çocuğun, yaşlı kadının ona verdiği gerçek olduğunu düşündüm.

Prof. Jung: Eh, yaşlı bir kızkurusu gibi o konuda patırtı etmek Zerdüşt için değmezdi, çok saçma bir şey olurdu. Kadının hile yaptığını ve Zerdüşt'ün burada söylediği şeyin çok bilgece olmadığı anlaşılıyor; dahası, daha önce de sık sık söylenmiştir; Schopenhauer'de de çok benzer şeyler okuyabilirsiniz.

Mrs. Baynes: Evet; ama o kadınlar hakkında çok az şey bildiği ölçüde, muhtemelen bunun bilgelikte son söz olduğunu düşündü, bu yüzden onun büyük bir doğru olduğuna inandığını kabul etmek meşru olur.

Prof. Jung: Çok haklısınız; yüzeyde öyledir. Ancak görüyorsunuz ki, bütün bölüm gerçekten çok derin şeyler içeriyor olsa da, bunlar yanlış fikirler ve düşünceler tarafından gizlenmektedirler. Yani evet, bir bakıma yaşlı kadının kendisine fısıldadığı şey, sakladığı çocuktur, ama o çocuğun içinde daha fazlası var. Örneğin onunla konuşan bu kadının gerçekten de başka bir ses olduğunu, kendi buluşu olmadığını fark etmiş olsaydı, elini o hayal oyununun arkasındaki hazineye koyabilirdi.

Mrs. Jung: Animanın Üstinsana hamile olduğunu ve babanın Kutsal Ruh

---

[6] 1935 Eranos Konferansında yaptığı "Bireyleştirme Sürecinde Düş Simgeleri" konuşmasında Jung, rüyadaki sesin "hiçbir kuşkuya yer bırakmayan bir doğruyu ya da koşulu ifade ettiği" yorumunda bulunmuştur (TE 12, böl. 115).

olduğunu söylediniz. Bireyin rolü nedir, onu bilmek istiyorum? Bana, sadece arketiplere bırakılırsa, hiçbir şey doğmazmış gibi görünüyor.

Prof. Jung: Elbette ki bu durumda birey en ağır yükü taşıyor, çünkü o figürlerin tümünün canlı taşıyıcısıdır. Çünkü hamile animayı yaşayan birey taşımak zorundadır. Aslında o, bütün bu oyunun Joseph'idir, onu gerçekleştiren araçtır. Birey, uzayda ve zamandaki, burada ve şimdideki, o iç dramayı gerçekleştirmesi gereken insanoğludur. Ve büyük sorun da budur. Örneğin İsa kişisi, kendisi için sahnelenen ilahi dram uğruna korkunç acı çekti. Bireyin rolü budur—bu da yeterince kötüdür!

Prof. Fierz: Önceki bölümün kardeşiyle ilgili olduğunu ve daha öncekinin de kardeşleriyle konuşmayı içerdiğini belirtmek istiyorum; sanki gitgide tek bir kişiye odaklanmışa benziyor, hatta şimdi ele aldığımız bölümde kendisi bile ortadan kayboluyor ve anima ortaya çıkıyor. Sanki bu bölümlerden sızmış gibi görünüyor; kolektiflikten gitgide uzaklaşıyor ve sonra anima ortaya çıkıyor.

Prof. Jung: Bu gereklidir; aksi takdirde anima görünemezdi.

Prof. Fierz: Oldukça mantıklı.

Prof. Jung: Ah, evet, kendisine yoğunlaşıyor. O noktaya gelinmelidir, yoksa hiçbir şey gerçekleşmeyecektir.

Mrs. Crowley: Bence bu bölümde giz, yılanın bilgeliği ya da yılanın anlayış tutumuydu ve sonraki bölümde, yılan ortaya çıkıyor.

Prof. Jung: Evet, zaten havada hissediliyordu.

SEMİNER IX

11 Aralık 1935

Prof. Jung:
Mrs. Baumann bize Aziz Yuhanna'nın bir resmini getirdi; bu çok dikkate değer, çünkü sırtında küçük bir melek kızla betimlenmiş, muhtemelen kulağına o ünlü sırrı fısıldıyor. Şimdi "Engereğin Isırması" bölümüne geliyoruz. Bağlantı nedir—burada mantıksal bir dizi imge bulunduğunu her zaman akılda tutarak?

Mrs. Crowley: Anima sorunsalı üzerinden.

Mrs. Fierz: Havva'nın yılanla bağlantılı olması.

Prof. Jung: Evet, anima üstte kadın, aşağıda yılan olarak temsil edilir, Cennetteki yılanın sıklıkla bir kadın kafasıyla temsil edilmesi gibi; yılan öğesi daima anima sorunsalıyla bağlantılıdır. Bunun sebebi nedir?

Mrs. Crowley: Kitonik nitelik var, yeryüzüyle olan ilişkisi ve yılanın da kehanet ve kutsal nitelikleri vardır.

Mrs. Fierz: Duygusal sistemin, alt sinir sisteminin simgesidir.

Prof. Jung: Alt sinir sistemi için ve bu elbette duygu yoluyla görülebilir, ama ille de duygusal değildir. Bu yüzden, yılanın dış görünümüne ve genel olarak karakteristik niteliklerine göre seçildiği söylenebilir. İnsan dışı bir psikolojisi olan soğukkanlı bir hayvandır; insan sıcak kanlı bir hayvanla bir tür *rapport* [ilişki] oluşturabilir, ama yılanlarla paralel bir duygu yoktur. İnsan psikolojisine tuhaf bir biçimde yabancı gelir. Beyni çok az gelişmiştir, esas olarak duyu organları ve bunların sinirsel eklerinden oluşur; sinir sisteminin ana gövdesi beyin—omurilik uzantısı, alt merkezi motor merkezleri ve daha sonra da tüm omuriliktir. Dinozorlara kadar geriye gönderilebilen o sözde ejderhalarda, saurianlarda durum daha da kötüdür; insan en eski saurianlara tanık olmamıştı, ama muhtemelen dinozorlarla çağdaştı ve dolayısıyla dinozorların ya da ejder-

haların *engrammata*sına, ırksal hatıralarına sahipti. Bunların beyinleri yok denecek kadar azdı, çünkü omurilikte biriken sinir maddesi beyinden çok daha büyüktü; karın bölgesinde sinir maddesinin birikiminden oluşan bir şişlik vardı ve bu beynin büyüklüğünü epeyce aşıyordu. Bu, ejderha ya da yılanın neyi simgelediğini çok açık bir şekilde gösterir.

Dragon [ejderha] sözcüğü, yılan anlamına gelen Latince *draco* ve Yunanca *drakon* sözcüğünden gelir; aynı sözcüktür. (Almancada, *Wurm* ve yılan aynıdır; ejderha ise *Lindwurm* biçimindedir, *lind* aslen "yumuşak, su gibi akan" anlamına gelen Keltçe bir sözcüktür. Limmat nehrimizin adı *lind* sözcüğünden gelir ve nehrin yukarı bölümüne Linth denir. İsviçre'deki Thun Gölü yakınlarında bulunan bir Roma yazıtı, Lind bölgesi anlamında *regio Lindensis* sakinlerinin, bu sunağı tanrılara adadığını yazar; Lind su bölgesi olduğuna göre bunlar gölün sakinleriydi. Konstanz Gölü'ndeki Alman Lindau kasabası da, aynı *lind* kökünden gelir.) Ejderha bir su solucanıdır ve ejderhaların daima suyun yakınında ya da nehirlerde, derelerde falan yaşadığı varsayılır. Bir başka bağlantı da, bir nehrin tam bir yılan gibi, menderesler halinde hareket etmesidir. Çin Tao'su da, su niteliğindedir—bir yılan gibi hareket eder—ve Tao'daki orijinal fikir, yılan olan dişi bir tanrıçaydı. Yani yılan ve nehir esas olarak aynıdır, çünkü bunlar benzeşiktirler; çünkü ilkel zihin için benzeşik şeyler ya da insan için benzeşik bir kullanımı olan şeyler esas olarak aynıdır.

Yılan sembolizmi düşlerde görüldüğünde, daima beynin ve omuriliğin alt motor merkezlerini temsil eder ve yılan korkunuz, içgüdüsel alt merkezlerimizle tam uyum içinde olmadığımızı gösterir; onlar hâlâ bizim için tehdit içerirler. Bu, belli bir gerçek istem özgürlüğüne sahip olan bilincimizin, insanı yöneten amansız doğa yasalarından, organik olarak alt beynin yüzey yapısında oluşan kendi yasalarımızdan sapabileceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Etik özgürlüğe sahip olduğumuz ölçüde sapabiliriz, ama bunu korkuyla yaparız; başımıza nahoş bir şeyler gelebileceğine dair belli bir fikrimiz vardır, çünkü bu alt merkezlerin gücünden içgüdüsel olarak haberdardır. Bunlar bedenlerimizin tüm önemli merkezlerini—sindirim, iç salgılar, karaciğer ve böbreklerin işlevleri vb—yöneten sempatik sinir sistemine bağlı oldukları için, ciddi bir sapma bedenimizin tüm bu sinir sistemlerinin işleyişinin bozulması anlamına gelir ve sonuç olarak salgı organlarımızda ya da kan dolaşımımızda çok ciddi rahatsızlıklara yol açabilir. Belli bir düşünce kalbinizi alevlendirerek daha hızlı atmasına neden olabilir ve bu öyle bir ivme oluşturabilir ki kalpte bir çeşit hipertrofi bile olabilir. Bu rahatsızlıklar şeker hastalığına veya cilt hastalıklarına yol açabilir; ya da kan yoluyla bedenin savunmasını öyle zayıflatabilir ki insan her türlü enfeksiyona açık hale gelir. En psikojenik hastalıklardan biri, bir kalp hastalığı olan anjindir. Elbette benim bir psikoterapist olduğumu ve bu nedenle her şeyin psikolojik olduğunu düşündüğümü söyleyebilirsiniz, ama bu gerçekleri iç hastalıkları uzmanlarından da duyabilirsiniz; *birçok* insan bu hastalıkların psikolojik kökenli olduğu fikrine sahiptir. Dolayısıyla bu alt sinir

sistemi sürekli bir tehdit, bir Demokles kılıcıdır ve içgüdüsel olarak fazla uzağa sapmamaya dikkat ederiz—ve etmemiz de gerekir.

Bilinçle tamamen özdeş olan insanlar, bazen bedenlerinden öylesine habersizdirler ki, bedenin denetimini kaybederler ve ona her türlü şey olabilir: tüm sistem altüst olur. Beyin alt sinir sistemiyle uyumlu olmalıdır; bilincimiz aynı akortta ya da ritmde olmalıdır. Aksi halde özellikle olumsuz koşullar altında insanın ölebileceğine inanıyorum. Kendinizle bir tartışmanız olduğunda, bir karar vermeye çalıştığınızda, yeterince geniş kapsamlı olabilmek için yılan tepkisini, alt beyin merkezlerini düşünmelisiniz; o cevap gözden kaçırılıyorsa hiçbir şeye kesin karar verilemez, kesinlikle tartışılamaz. İnsan daima cevabı beklemelidir. "Bana öyle geliyor ki şöyle ve şöyle bir karar verebilir, ama sabah ola hayrola" demek bilgeliktir. Çünkü uykuda bilinç ortadan kalkar ve orada yılanın tepkisini anlama şansınız vardır. Örneğin bazı zenciler bir meseleyi önce yılanlarıyla tartışmaları gerektiğini söylerler; sonra yaptıklarının gerçekten doğa yasalarının kalıplarının, fantezilerinin üzerine inşa edilip edilmediğini keşfetmeye çalışırlar. Dolayısıyla animanın söyleyeceği çok şeyin olduğu bir bölümün ardından, yılanın ortaya çıktığı bir bölüm olması son derece karakteristiktir. Ve bu yüzden anima üstte bir kadın ve aşağıda yılan olarak temsil edilir; bu konuda Latince bir dize var, bu durumda tam olarak bir yılan değil, başka bir soğukkanlı hayvan, bir balıkla ilgili: *Desinit in piscem mulier formosa superne*, yani yukarıda güzel olan kadın bir balık kuyruğu ile biter. Çünkü bu simge animanın bir tarafta yarı-insan bir işlev olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır; kafasında insan bilinciyle bağlantılı olduğunu, ama aşağıda omuriliğe ve vücuda uzandığını gösterir.

Bilinçdışımız elbette bedende bulunur ve bunun geneldeki ifademle çelişkili olduğunu, kolektifin bilinçdışının her yerde olduğunu düşünmemelisiniz; çünkü kendinizi sempatik sisteminize koyabilirseniz, sempatinin ne olduğunu bilirsiniz—sinir sisteminin neden sempatik olarak adlandırıldığını anlarsınız. O zaman her şeyde olduğunuzu hissedeceksiniz; kendinizi yalıtılmış bir varlık olarak, dünyayı ve yaşamı kendi özel deneyimleriniz olarak hissetmeyeceksiniz—bilinçli insanlar olduğumuz ölçüde yaptığımız gibi. Sempatik sinir sisteminde, bir insan olarak değil insanlık olarak, hatta hayvanlar alemine ait olarak yaşarsınız; belirli bir şeyi değil tüm yaşam olgusunu tekmiş gibi deneyimlersiniz. Tabii böyle bir deneyimin yalnızca ipuçlarını edinebilirsiniz, örneğin durumu oluşturan her şeyin içindeymişsiniz gibi bir kalabalığın veya bir yerin ruh halini yaşarsınız; herkesin ruh halini hisseder ve kalabalıkla birlikte siz de katılırsınız. Bu, küçük bir ölçüde bu durumu anlatır. Ayrıca, böyle bir uzantı olasılığı nedeniyle, mutlaka böyle bir farkındalığın zaman dışı olacağını varsaymalısınız. Kafa bilincinizi bir mesafeye ve herkese aktarabilmek için zamana gereksiniminiz olur, oysa sempatik sistemdeki türden algı için zamana gerek yoktur; o aynı anda her yerdedir. Ama bu kolektif bilinçdışı, her yerde varolmasına ya da evrensel farkındalığına rağmen bedende bulunur; bedenin sempatik

sinir sistemi, bu tür bir farkındalık olasılığına sahip olduğunuz organdır; bu nedenle kolektif bilinçdışının beynin alt merkezlerinde, omurilikte ve sempatik sistemde olduğunu söyleyebilirsiniz. Sahih konuşursak bu, kolektif bilinçdışını deneyimlediğiniz organdır ve sanki siz ve dünyadan başka hiçbir şey yokmuş gibi olduğunu gösterir—ya siz dünyasınız ya da bütün dünyaya yayılmaktasınız veya tüm dünya sizin içinizdedir, hepsi aynı kapıya çıkar.

Ve bu, bir yanda insan, diğerinde son derece çelişkin ve anlaşılmaz olan animanın sırrıdır. O, bir yandan sadece biyolojik bir kadının tüm kötü niteliklerine sahip aşağılık bir kadın, insanı daima içine alıp onu karmakarışık eden, onu tam bir budalaya çevirmeye çalışan entrikacı ve komplocu bir şeytandır; ama yine de o tuhaf anlayış ve farkındalıkla insanı saran yılanın kuyruğundadır. O bir psikopompostur ve sizi budalanın yolundan kolektif bilinçdışı anlayışına götürür. Bu anima meselesinde nereye dokunsanız çelişkin bir resimle karşılaşırsınız ve Nietzsche, daha ilk bölümden bunun insan animasının ünlü oyunlarından biri olduğundan kuşkulanmak yerine, bu iki yönü iki bölüme ayırmaya özen göstermiş. Ama görünüşe bakılırsa aklına bunun küçük yaşlı bir kadının hilesi olduğu fikri gelmemiş; ancak bu bölümde bunu anlayabilir, çünkü burada yılan ısırır. Burada Zerdüşt'ün daha önce söylediği şeye bilinçdışının tepkisini göreceğiz.

> Zerdüşt bir gün sıcak nedeniyle bir incir ağacının altında, kolları yüzünde uykuya dalmıştı.

Neden sadece incir ağacı?

Prof. Reichstein: O bir anne simgesi ya da en azından çok eski bir dişi simgedir.

Prof. Jung: Evet, çoğunlukla kadınsı bir niteliği olduğu kabul edilen bir elma ağacı gibi besleyici bir ağaçtır; incir sağlıklı bir besindir. Ancak incir ağacının tarihçesinde göze batan bu yönü değildir.

Mrs. Baumann: Mesih, incir vermeyen ağaçtan bahsetmişti; incir ağacı incir versin diye yapılmıştı ama hiç meyvesi yoktu.

Prof. Jung: Evet, o ağaca özellikle kızmıştı; bir yerlerde onu sinir etmişti ve onu kesinlikle Mesih'e yakışmayan bir tavırla lanetlemişti.

Mr. Allemann: Cennetteki yılan ve yaşam ağacı arasındaki bağlantı vardır. Ve Âdem ile Havva incir yapraklarıyla örtünmüştü.

Prof. Jung: İncir ağacı ve incir yaprağı, çok uzak zamanlardan beri özgün bir rol oynamıştır.

Prenses von Hohenzollem-Sigmaringen: Arabistan'da incirin rahim anlamına geldiğini duymuştum.

Prof. Jung: Evet, erotik bir anlamı vardır. Bunun için bir kanıtınız var mı?

Mrs. Crowley: Eh, bazen Yunan heykelleri giysi olarak incir yaprakları kullanırdı.

Prof. Jung: Bazı yerleri örtmek için incir yapraklarını seçmeleri hiçbir şekilde olağandışı değildi; biraz müstehcen herhangi bir fantezide incir yaprağı

apaçık erkek organını temsil eder. Dahası, köylülerin korkuluk olarak tarlalarına koydukları Priapos görüntüleri için daima incir ağacı kullanılmıştır, ama tarlaları gübrelemek için de kullanılmıştı. Bunun hâlâ Priaposların olduğu Mısır için de geçerli olup olmadığını bilmiyorum. Luksor yakınlarında bir tane görmüştüm, sizler de muhakkak görmüşsünüzdür. Bunlar tarlaları gübrelemesi beklenen fallik figürlerdir. Ve Romalılar da, arazilerin veya mülklerin sınır çizgilerini işaretlemek için taşlar koymak yerine, aynı anda çeşitli amaçlara hizmet eden Priapus figürlerini koyarlardı. Bunlar sınır çizgilerini belirler, tarlalarda gübre ve korkuluk görevi görürlerdi. Daima büyük falluslarla temsil edilirlerdi. İncir ağacının yaprakları nedeniyle fallik bir yapıya sahip olduğu düşünülürdü; incirlerse bir rahimle benzeşiyordu; ayrıca içinde yumurta olduğu düşünülen tohumlar içeriyorlardı. Nar da bereketli bir rahmin simgesiydi.

Şimdi, burada incir ağacının ortaya çıkması ve Zerdüşt'ün onun altında uyuya kalması, içinde onu bir uyuşturucu gibi etkileyen bir arketipin harekete geçtiği anlamına gelir. Bu tipiktir; bir arketipin oluştuğu bir duruma girdiğinizde, bu tuhaf hipnotik etkiden geçersiniz: aniden uykuya dalarsınız. Sizi bilinçsizleştiren kendine özgü bir büyüsü vardır. Ve bir arketipi oluşturan insanların da böyle hipnotik bir etkisi vardır. Tabii ki sadece sıkıcı insanlar da vardır ve sıkıcı bir arketipin oluştuğu söylenemez—belirli bir süre sonra doğal olarak çalışmaya başlayan o normal etkileri kastetmiyorum. Örneğin özellikle sıkıcı bir konferanstaysanız, bir süre sonra uyuyakalırsınız. Demek istediğim kesinlikle hissettiğiniz, o ani libido kayıplardır; bir ilkel, bir ruhu kaybettiğinizi ve bu nedenle yeraltına gittiğinizi söylerdi. Şimdi, incir ağacının bu arketipi Zerdüşt'ün daha önceki bir konuşmasıyla ortaya çıkmış bulunuyor. Bu özel arketipin bu şekilde oluştuğu gerçeğini nasıl açıklarsınız?

Mrs. Fierz: Kadınlar hakkında çok şey söyledi, ancak erotik bir şekilde bir erkeğe yönelik gerçek büyü cazibelerine hiç değinmedi; anima da sözü edilmeyen erotik bir niteliğe sahiptir.

Prof. Jung: Evet, ayrıca kendisinin de büyünün etkisinde olduğundan söz etmeyi tamamen atladı. İnsan daima animanın ve kadının büyüsünün etkisindedir, ama bunu kabul etmeyi sevmez; çünkü özgürlük ve bağımsızlık kuruntusunu sürdürmek ister. Dolayısıyla kadın gerçeğini olabildiğince uzağa iteler. Çünkü önceki bölümde çok çalımlı sözler söylemişti—kadınlara mı gidiyorsun? Kırbacını unutma—ama kadının da kırbacını unutmamış olabileceği olasılığını gözardı etmişti. Bu hayli garip bir durum olurdu. O, sorunun tamamen ötesindeymiş gibi davranarak ve yaklaşık on iki bin fit yüksekten konuşarak asıl gerçekleri göz ardı ediyor ve böylece arketipi oluşturuyor. Çünkü kişi o kadar yüksekte olduğu zaman doğal olarak bir şey aşağılardan gelip ona dikkate alınması gereken başka gerçekler olduğunu söyleyecektir. Böylece uykuya dalar; bilinçdışına, diğer gerçeğe çekilir, o gerçek, bir kadındır. Ve hava da çok sıcaktı. Şimdi, bu ısı nereden geliyor?

Mrs. Schevill: Kendi libidosundan.

Prof. Jung: Evet, doğallıkla; o sıcak dünyaya batıyor. Peki bu nerede başlar?

Mrs. Baumann: Sempatik bölgede.

Prof. Jung: Evet, yoksa *manipura* merkezi olurdu; işlerin ısındığı ateşli bölge budur. Sıcak kan anlamına gelir, karındaki simyasal fırın olarak adlandırılan, mutfak, şeylerin dönüştürüldüğü laboratuvar, mide. Kendi yeraltına gömülür ve cinsellik arketipinden büyülenir. Ve yüzünü kollarıyla örttü. Bu hareketin anlamı nedir?

Dr. Whitney: Bilincini korumaya çalışıyor, değil mi?

Prof. Jung: Bu bir koruma hareketi olabilir ya da daha büyük olasılıkla ne olabilir?

Mr. Allemann: İçe kapanma. Dış dünyaya kapanıyor.

Prof. Jung: Evet, kendi içine batıp görmemek için yüzünü örtüyor. Uyumak için doğal olarak karanlık bir yer arar ya da ışığın bilincinizi uyandırmaması için gözlerinizi örtersiniz.

> Ve bir engerek geldi ve onu boynundan öyle ısırdı ki, Zerdüşt acıyla bağırdı.

Bilinçsiz haldeyken yılan ortaya çıkıp onu ısırıyor. Yılan ısırması ne anlama gelir?

Mrs. Schevill: Amerika'da genellikle yılanın kendini koruduğu anlamına gelir; örneğin çıngıraklı yılan yalnızca kendisini korumak için ısırır.

Prof. Jung: Oh evet, hayvanın açısından baktığımızda bu *Angstbeissen* [korku-ısırığı]dediğimiz şeydir; çoğu yılan yalnızca korkudan ve kendini korumak için ısırır. Afrika mambası, Hindistan'daki kobra ve Batı Hint Adaları'ndaki ferde-lance istisnalardır: Bu üç yılan görünce saldırır. Hatta kurbanlarını ararlar bile. Ama yılan ısırması bilinen bir simgedir. Buna koşut bir şey biliyor musunuz?

Miss Wolff: Mısır'ın Ra efsanesi.

Prof. Jung: Evet, iki Mısır'ın kralı, güneş tanrısı Ra, gökyüzüne doğru ilerliyordu, Anne İsis onun için bir solucan hazırlamıştı; kuma gömülü yaşayan bir tür engerek, özellikle çirkin bir canavar; sadece burnunu dışarı çıkarır ve üzerinde yürüyeni ısırır. Güneş tanrısı böylece ısırıldı, sonra tüm tanrılar bir araya geldi ve Anne İsis'e zehiri onun sisteminden çıkarması için yalvardı, o da bunu yaptı, ama Ra kesinlikle zayıf düştü. Şimdi bu, büyük bir doğru olduğu, mitolojide ifade edilmiş en büyük doğrulardan biri olduğu için, binlerce yıldır inanılan o çok kadim Mısır efsanesine oldukça benzer. Çünkü güneş tanrısı kahraman bir adamdır, yüksek iddialı planları olan tipik bir adamdır, ama animası ile anlaşmazlık içindedir; anima bu kadar mesafeli olunmasını istemez, onun yeryüzünün yakınında olmasını ister, alt merkezlere karşı mesafeli olmasından hoşlanmaz. Bu yüzden her zaman içine düştüğü, böylece tüm tanrısallığını kaybetmesine neden olan bir tuzak hazırlar, ki bu elbette bir erkek için oldukça acı bir kayıptır; bazen en iyi niteliklerini kaybetmesi anlamına gelir. Bir

insanın anima tarafından kurulmuş bir tuzağa düşmesi tehlikeli bir felakettir. Topuğundan yakalanmak, olağan bir erkek yazgısıdır. Yılanın başını ezersiniz, o da sizi topuğunuzdan ısırır. Bu olağan bir olaydır ve bir erkeğin kariyerini, umutlarını, hatta hayatını sona erdirebilir. Ya da doğru biçimde kullanabilecek kadar akıllıysa, bilgeliğe giden yol da olabilir. Eh, insan ister bilgelikle tuzağa düşmekten kaçınsın, isterse de içine düşsün, sonuç aynıdır; her iki durumda da zehirlenmiştir, işin berbat yanı budur ve bu nedenle de bir efsaneyle ifade edilmiştir. Artık Nietzsche ya da Zerdüşt bu açmaza eni konu düşmüştür; çok yüksekten konuştu, göklerde yürüdü, sonra da gürültülü bir şekilde düştü.

> Elini yüzünden çekince zehirli yılana baktı ve yılan o zaman Zerdüşt'ün gözlerini tanıdı, acemice kıvrılarak kaçmak istedi. "Katiyen," dedi Zerdüşt, "çünkü henüz benim teşekkürümü almadın! Beni zamanında uyandırmış oldun; yolum daha çok uzun." "Yolun kısadır," dedi engerek kederle, "zehrim ölümcüldür." Zerdüşt gülümsedi. "Bir yılanın zehri ile bir ejderhanın öldüğü nerede görülmüş?"—dedi o. "Ama zehrini geri al! Onu bana armağan edecek kadar zengin değilsin." O zaman engerek tekrar Zerdüşt'ün boynuna sarıldı ve yarasını yaladı.

Bu harika bir mucize, öyle değil mi?

Mrs. Fierz: Ama ısırılanın boyun olması tuhaf değil mi? Ayak olmalıydı.

Prof. Jung: Evet, neden boğazdan?

Mrs. Fierz: Boğaz konuşmanın merkezidir.

Mrs. Crowley: Logos.

Prof. Jung: Konuşmasında gökyüzü yürüyüşü yapıyordu, bu yüzden sözcüklerle bir ilgisi var; ayakları yere basmıyordu. Aynı motif daha sonra yine, yılan çobanın boğazına tırmanmaya çalışırken gelir ve kafasını ısırması önerilir. Dolayısıyla boğaz bölgesinin etken bir organ olduğunu varsaymalıyız. Bu ne ölçüde doğrudur?

Mrs. Sigg: Nietzsche Zerdüşt'ün bu bölümünü yazarken, Lou Salomé ile beş ay boyunca günlük görüşmeler gerçekleştirmişti.

Prof. Jung: Ah, yılanla orada tanıştı, orası kesin. Ama burada Zerdüşt'e oluyor ve neden sadece boğazından ısırılıyor?

Miss Welsh: Çünkü sürekli vaaz veriyordu.

Prof. Jung: Evet, *Böyle Dedi Zerdüşt*; gördüğünüz gibi, hareket etmiyor, konuşuyor. Zerdüşt çok belirgin bir şekilde *logos*tur ve *logos*a ayaklarla ulaşamazsınız, çünkü ayakları yoktur; ona sözün geldiği boğazdan ulaşabilirsiniz. Tantrik sistemde, ısırıldığı yer *visuddha* merkezidir, o çok daha yüksek bir düzlemde bulunduğu için *muladhara* değil. Bu yüzden konuşmasını sakatlayabilir, çünkü ayaklarından ısırılmış olsaydı, önce bacakları felç olurdu. Besbelli, Zerdüşt'ün kendisi ve çobanın durumunda yılanın amacı, konuşmasını sakatlamak için konuşma merkezine kastetmektir. Yılanı konuşmasıyla cezbetmiştir, çünkü konuşması sayesinde bir güneş tanrısı göklerde gezer. Şimdi Zerdüşt

yılana bakıyor ve yılan belli ki hayli tedirgin oluyor. Bu tuhaf olguyu açıklayabilir misiniz?

Miss Wolff: Sanki yılan onun Zerdüşt olduğunu bilseydi onu ısırmazmış gibi.

Prof. Jung: Muhtemelen, yılan önceden bilgilendirilmişse öyledir. Ama yılan neden Zerdüşt'ü ısırmamalı? Bu pasaj için özel bir gerekçe vardır.

Miss Wolff: O Zerdüşt'ün kendi yılanı olabilir; bir yılanı ve bir kartalı vardır, dolayısıyla onu tanımış olsa yapmazdı.

Prof. Jung: Evet, ama diyor ki, "Bir yılanın zehri ile bir ejderhanın öldüğü nerede görülmüş?" Yılanla özdeşleşiyor—kendisi yılandır—ve bir yılan bir diğerini ısırdığında zehirli olmayacağını varsayıyor. Aslında bu pek doğru değildir; yılanlar kendi türlerinin zehiri yüzünden bile ölürler, ama bu önemli değildir. Çünkü Zerdüşt yılanla aynı doğaya sahip olduğu için burada zehiri ona zarar vermez. Ve Zerdüşt ne ölçüde aynı doğaya sahiptir?

Mrs. Crowley: O kahraman ve kahramanın bir yılan olması gerekir.

Prof. Jung: Evet, bir yılanın ruhuna sahip olması gerekir. Bu fikrin gerekçeleri esas olarak Yunan mitolojisinde bulunur. O iki eski kahraman, Kekrops ve Erekhtheus'un yarısının insan ve yarısının yılan olduğu düşünülürdü; onlar Atina'nın efsanevi krallarıydı ve Kekrops Akropolis'in kurucusuydu. Ayrıca antik Yunan'da kahramanların ruhlarının aslında mezarda yaşayan yılanların biçimini aldığı düşünülüyordu, bu yüzden mezarın üstündeki bir açıklık yoluyla ruh yılanına kurban verilirdi. Ve çok sıklıkla, ilkellerin inancında, hastanın mezarının yakınında görülen ilk hayvan ölü kişinin ruhunu içerir—görünen ilk yılan ya da kurbağa ya da böcek ya da her ne varsa, onun ruhunun taşıyıcısı olmalıdır. Doğu Afrika'da, genellikle ruhların yılan biçiminde göründükleri varsayılır ve bir yılan bir kulübeye girdiğinde insanlar korkudan değil, çünkü onu öldürebilirler, tamamen kibarlıklarından kulübeyi terk ederler; ataların-dan birinin tininin kulübelerini ziyaret ederek onurlandırdıklarını söylerler ve kulübeyi onun kullanımı için boşaltırlar. Hatta onun için yiyecek bırakırlar ve sonra gittiğinde, sıradan amaçları için kulübeyi yine kullanırlar. Böylece ruhlar sıklıkla yılanlarla özdeşleştirilirler.

Şimdi, animanın bir yılan olduğunu görmüştük ve burada da Zerdüşt'ün bir ejderha olduğunu ve bu nedenle yılan ısırmasına karşı bağışıklığı olduğunu söylediğini görüyoruz. Ve yılanın kendisi de oldukça tedirgin görünüyor; Zerdüşt'ün gözünün altında kıvrılıyor, bir kahraman olmakla Zerdüşt yılan gözlerine sahip. Nordik mitosa göre, bir kahramanda ruhu bir yılan olan olağanüstü kişinin sihirli gözü vardır;[1] bir kahramanın ruhu sıradan insanoğlunun zorluklarına teslim olmaz. Eğer bir adam bir kahramansa, o da farklı bir tür ruha sahiptir, nüfuz edilemez, insan düşüncelerinden muaftır; sıradan insansa korkar. Oraya gitmeye cesaret edemez, ama kahraman "Korkmuyorum, oraya giderim"

---

[1] Jacob Grimm, Wotan'ın soyundan gelen kutsal kahramanların "gözlerinde yılanla" doğduklarını bildirmiştir. *Teutonic Mythology*, çev. J. S. Stallybrass (Gloucester, Mass., 1976; orij. 1888), cilt IV, s. 491.

der, bu yüzden ruhu bir yılanın ruhu gibi soğuktur. O içinde insan değil, kutsal bir hayvandır. Ve böylece Zerdüşt burada, o yılan ısırmasından hiç etkilenmediğini, çünkü aynı türden olduğunu açıklıyor. Şimdi, ne ölçüde aynı türdendir?

Dr. Whitney: Bir arketip olduğu ölçüde.

Prof. Jung: Evet, o animayla aynı türdendir. Anima hareketini ve kurnazlığını temsil ederken, yaşlı bilge de yılanın bilgeliğini temsil eder; aslında yaşlı bilge ile anima arasında çok az fark vardır ve bu nedenle, Simon Magus ile Helena efsanesinde ve Sibylla ya da Somnambule ile bilge fikrinde olduğu gibi, ikisi sıklıkla birliktedir. Yakın akrabadırlar. Bu nedenle, Zerdüşt yaralanmamıştır. Nietzsche ısırılmış olsaydı durum farklı olurdu, ama öyle bir bütünlükle Zerdüşt'e dönüşmüştür ki kendisinin Zerdüşt olduğunu düşünür ve bu nedenle yılan ona erişemez. Çünkü bir arketiple özdeşleşmenin size verdiği kurmaca koruma budur; aynı nitelikte olduğunuz için hiçbir şeyin size erişemeyeceğini varsayarsınız, ama aslında zehirlenirsiniz ve kötü etkiyi açıklayamazsınız. Göründüğü kadarıyla açıklanamayan bir rahatsızlık çektiğinizi fark edersiniz, ama sizi biraz olsun incitmediğine ikna olduğunuz için bunu yılan ısırmasına yormazsınız; başka bir arketip size zarar veremez—bu yalnızca bir danışıklı dövüştür. Ama ne var ki, bedende korkunç bir yıkım olur ve kişi bir nedensellik belirleyemez. Dolayısıyla insan ne zaman bir arketipik figürle özdeşleşse, doğal olarak bazı şeylerin onu ısırmayacağını düşünür; ya da bunun bir tatarcık ısırması olduğunu varsayar, bir sivrisinek bile değil. Zarar görmediğini düşünür ve daha sonra işler tuhaf ya da tamamen yanlış bir hale gelirse, nedeni daha önce meydana gelen herhangi bir şey dışında, güneşin altındaki her şey olabilir. Elbette, bir arketiple özdeş olma fikrinin pek popüler olmayan bir ifade olduğunun farkındayım; çoğunlukla ne zaman bu durumda olduğumuzu göremeyiz. Bu edinebileceğimiz en görünmez deneyimlerden biridir ve analizde insanların yaşayan arketipler olduklarını görmelerini sağlamak sıklıkla çok uzun zaman alır. Bunun nedeni arketiplerle özdeşleşmenin hâlâ bir tür ideal olarak görülmesidir: öyle olmamız öğretilir.

Örneğin Katolik kilisesinin tüm öğretisi, birçok Protestan için de geçerli olan *imitatio Christi*, arketiple özdeş olma talimatıdır. Oxford Hareketi bu amaca yönelik bir eğitimdir: tüm günahlarınızı ve sorumluluklarınızı Mesih'e bırakın, hayatınızı ona verin. Liderlerden biri olması gereken bir adam bana, günah çıkarıp tüm yüklerini Mesih'e attıklarını ve onun da bunlarla ilgilendiğini söyledi; karar vermek zorunda değildiler, Mesih ile tamamen özdeştiler. "Mesih'le özdeş olduğunuzu mu söylüyorsunuz?" dedim. "Evet, veya Tanrı ya da Grupla da diyebilirsiniz." "Ah, Grup Tanrı ve siz Grupsunuz—Tanrı mısınız? Eh, ben böyle kişileri tedavi ettim." Ama bunu kavramadı. O adamla "ben iki haftadan beri İsa Mesih'im" diyen kişi arasındaki tek fark, birinin kolektif olarak kabul edilmesi ve diğerinin kabul edilmemesidir. Bir adam kendisinin İsa Mesih olduğunu söylüyorsa ona delirdiğini ve yerinin bir klinik olduğunu söylersiniz. Ama birisi bütün yükünü Mesih'e emanet ettiğini söylediğinde bu harika bir şeymiş gibi görülür;

bunu vaaz eder ve itiraf eder ve kimse onun haklılığından kuşku duymaz. Ama daha yanlış bir şey olamaz, çünkü kendini alçak gönüllü bir arketiple özdeşleştirmekle şişmenin daniskasına uğramıştır, ama buna tevazu ya da alçak gönüllülük der. Bütün alçak gönüllülükleriyle bu insanlar densizdir ve şişmiştir. İnsanın özdeşleşecek bu kadar büyük bir kuşa sahip olması son derece faydalıdır; sizi çok uzun bir yol, birçok uçurumun üzerinden taşıyabilir, ama bunun bedeli olacaktır. Acı çeken bir Tanrı'yla özdeşleşmek ufak bir iş değildir. Size de bir şey olacaktır. Bir şişmenin tüm avantajlarına sahip olup dezavantajlarından kaçınamazsınız. Tanrı'nın tüm insan dezavantajlarına ve sizin bir tanrının avantajlarının hepsine sahip olmanız olanaksızdır ve sonunda çok pahalıya mal olacaktır. Bunu görebiliriz, ama dünyanın kötülüğünü idealimize yormaya alışkın değiliz. Şimdilik arketiplerle bu özdeşleşme hâlâ bir idealdir; bunun için eğitildik, bunun için övgüyle karşılıyoruz, o halde neden eleştirel bir yaklaşım geliştirelim? Bu nedenle, insanların görmelerini sağlaması en zor şeylerden biridir; onları bilen insanların bile; o kadar zordur ki insanın kendi başına gelmesi bile olasıdır. İnsan yaşamı bu sistem üzerine inşa edilmiş olduğundan, bir arketipe kapılıp gitmemek için insan her gün kendini tutmalıdır. Arketipler enerji doludur. Bunlar insani yaşam biçimleridir, muazzam bir çekime sahiptirler, dikkat edilmezse insanı tekrar tekrar yakalarlar. Dolayısıyla böyle bir özdeşleşmeden söz ederken, aslında insan tam olarak ne konuştuğunu bilmez. Elbette insan anlar gibi olur, ama aslında birinin nerede özdeşleştiğini görmek son derece zordur, hatta en güvenilir durumda bile kuşkucu ve dikkatli olmak gereklidir.

Şimdi, Nietzsche'nin durumunda, o yalnızca umursamadan özdeşleşmekle kalmaz, aynı zamanda hevesle Logos arketipiyle de aynı derecede özdeştir: sözlerini yaşamaktadır. Bu nedenle sözleri muazzam coşkuludur; kanını içerir, tüm cinselliğini içerir ve bu elbette muhteşem bir histir. O zaman kurtarılırsınız, görünüşe bakılırsa; başınızı alıp uçarsınız ve başınız evrenin içinden geçer, ama beden geride kalır ve tanrıya yapılan işkenceyi yaşar, çünkü bu kadar büyük bir avantajın bedelini birisi ödemek zorundadır. Çünkü Nietzsche burada kendisine bir şey olduğunu anlamıyor; yalnızca Zerdüşt'e hiçbir şey olmadığını görüyor—doğal olarak arketip gayet güvende olacaktır. Bir arketiple özdeşleşen insanlar görünüşe bakılırsa her şeye katlanabilirler: incitilemez, insanın ulaşamayacağı bir yerde gibi görünürler. En olağanüstü şeyleri yapabilirler. Ve birilerinin bunun bedelini ödeyeceğini anlamazlar. Doğduğumuz yasalara aykırı olmak imkânsızdır; birisi, adamın kendisi ya da çevresi, bedelini ödemek zorundadır. Hayatı bir noktada kısıtlanacaktır.

Dr. Escher: Gerhard Hauptmann'ın, *The Fool in Christ* adlı kitabı, bir arketiple böyle bir özdeşleşmenin bir betimlemesini içerir. Aynı anda o adamın çevresi içinde nasıl davrandığını ve çevresi üzerindeki etkisinin ne olduğunu gösterir.[2]

---

[2] Gerhard Hauptmann'ın *The Fool in Christ* [*Mesih Budalası*] (1910) adlı yapıtında, bir adamın maddi bir dünyada mistik bir tutum izlemeye çalışması anlatılır.

Dr. Adler: Mesih şeytan tarafından kendisini tapınağın doruğundan aşağı atmaya kışkırtıldığında, bunu yapması arketiple özdeşleşmesi anlamına mı gelirdi?

Prof. Jung: Eh, ille de değil. Bu inilecek derinliklerin talebi olurdu ki bu elbette arketiple özdeşleşmemek anlamına gelirdi. Çünkü "Ben ve Baba biriz,"[3] Babayla özdeşleşmedir ve kendini aşağıya atarsa—ki şeytanın kışkırtması olduğu için bunu en büyük kötülük olarak anlamamız öğretilmiştir—bu, kendisini arketipin dışına atmak olarak anlaşılabilir. Bizim için kışkırtılmak şeytancadır, çünkü büyük gerçeği içerir. Şeytan'ın Rabbi tapınağın doruğundan atmaya kışkırttığını öğrendik, ancak yılanın ya da şeytanın, insanoğlunun arkasındaki, onu ebedi imgelerle özdeşliğinden çıkarak insanüstü yüksekliklerden aşağı atlamaya, buradaki ve şimdiki sıradan yaşamın düzeyine inmeye çağıran karanlık olduğunu da pekâlâ söyleyebiliriz. Çünkü dünyadaki idealist insanların yaklaşık yüzde 90'ı, arketiple özdeşleşmenin doğru olduğuna inanır; bunun tersini iddia ettiğinizde tüm dünyaya karşı muhalefete düşersiniz. Şimdi, bu yılan ısırmasıyla ilgili herhangi bir sorunuz var mı?

Mrs. Baumann: Yılanın yarayı iyileştirmesinin, zehiri almasının İsis ile bir başka paralellik gösterdiğini düşündüm.

Prof. Jung: Oldukça.

Mrs. Crowley: Ben de bunun kehanet ve gizemli güçlerle bir ilgisi olduğunu düşünmüştüm, çünkü yılanların her zaman kâhince olması gerekir. Ayrıca Nietzsche'nin hastalığıyla da ilgisi olabilir.

Prof. Jung: Tamamen haklısın. Karşılaştığımız tüm bu tuhaf olaylar, yaklaşmakta olan yazgısıyla ilgili: örneğin ip cambazı, üzerine geri düşen taşı atması, çoban ve yılanı—kötü sonuçlanan erginlenmeyi simgeleyen—ve burada da onu zehirlemekte başarısız olan engereğin ısırığı. Ama tabii etki başka yerlerde olacaktır ve fizyolojik veya patolojik durumunu zihinsel sorunundan ayırır. Sanki *Zerdüşt* kitabı kendi içinde bir dünyadır ve Nietzsche'nin fiziksel gerçekliğiyse başka bir dünyadadır; iki dünya birbiriyle temas etmez ve her biri kendi içinde nedensellik gösterir. Böyle bir durumda elbette, insanlar zihinsel ve fizyolojik koşullar arasında bağlantı kurmak yerine, yanlış bir şeyler yemiş veya yanlış uyku şurubunu içmiş ya da yanlış iklimdeymiş gibi teoriler üretirler. Nietzsche nevrozunu değerlendirirken daima zihninin bedeniyle bir ilgisi yokmuş gibi düşünür.

Prof. Fierz: Bu pasajın sonunda, "O zaman engerek tekrar Zerdüşt'ün boynuna sarıldı ve yarasını yaladı" diyor. Bunu yapan bir yılanı hayal edemiyorum; bu bir kadın, bir insandır.

Prof. Jung: Bunu yapmak için kolları olmalı! Herhalde yılanın kadınsı doğasıyla ilgilidir, çünkü yılanın her zaman bir kadının aracılığıyla erkeğe ulaştığı söylenir, Cennette olduğu gibi.

---

[3] Yuhanna 10:30.

> Zerdüşt bir keresinde bunu müritlerine anlatınca: "Ey Zerdüşt, bu öyküden çıkaracağımız ahlak [dersi] nedir?" diye sordular. Ve Zerdüşt şu cevabı verdi:
>
> İyiler ve adiller bana ahlak yıkıcısı diyorlar. Benim öyküm ahlak dışıdır.

Bu son derece şaşırtıcı açıklama nasıl? Nasıl oldu da ahlak meselesine geldi? Elbette, öykünün ahlakı nedir diye soruluyor, ama bunun sonrasında ortaya çıkan "ahlak" sözcüğünden sorumlu tutulamaz; bu sadece bir ses çağrışımı olacaktır. *Zerdüşt*'ün ikinci bölümünde, yorulduğu zaman ses çağrışımları üretmeye başlar, ama burada yapmasını beklemezdim. Buradaki bağlantı nedir?

Mrs. Crowley: Yılanla.

Prof. Jung: Evet, ama başka bir bağlantı görüyor musunuz? Görünüşe bakılırsa Nietzsche burada, Cennetteki, insanı iyilik ve kötülük hakkında daha çok şey anlamaya cezbeden yılanın farkında değildir. Yılan tamamen farklı bir rol oynamaktadır; farklı bir bağlantı olmalıdır. Bizzat Nietzsche'nin aklında ne olduğunu öğrenmek istiyorum.

Mrs. Jung: Bence Zerdüşt, yılanla olan olayın ahlaksallığının farkında değildir.

Prof. Jung: Bu çok doğru; o kesinlikle öykünün aslında ne anlama geldiğinin farkında değildir.

Mrs. Fierz: Ama Zerdüşt'le özdeşleşip kendi gerçekliğiyle yüzleşememesi, onun insani bakış açısından ahlak dışıdır. Dolayısıyla öyküsünün ahlaka aykırı olduğunu söylediğinde basitçe kendi gerçeğini söylüyor.

Prof. Jung: Evet, bu şekilde görürüz, ama ben bu görüş biçimini yeniden yapılandırmak istiyorum. Çünkü ona bu hikâyenin anlamı nedir diye soruyorlar ve o, onlara şunu söylüyor: "İyiler ve adiller bana ahlak yıkıcısı diyorlar." Şimdi bu bağlamda ne ölçüde kendisini ahlakın yok edicisi olarak görebilir?

Mrs. Fierz: O bir ejderha olduğu ölçüde.

Prof. Jung: Kesinlikle. Çünkü ejderha yılan doğasına sahiptir ve Cennetteki yılan ilk ebeveynleri itaatsizlik etmeye, kötülük yapmaya ikna etmiştir. Ve o da, yılanla aynı doğaya sahip olarak, öyle biridir; insanları yanlış şeyi yapmaya ikna eder. Bunu şimdi göreceğiz. Diyor ki:

> Ama bir düşmanınız olduğunda onun kötülüklerine iyilikle karşılık vermeyin: çünkü bu, onu utandırır. Tersine size iyilik yaptığını ona kanıtlayın.
>
> Birini utandırmaktansa, öfkelenmek daha iyidir! Ve size sövüldüğü zaman iyilik yapmak istemeniz hoşuma gitmez. Siz de biraz sövün, daha iyi olur!

Size yanlış yapılmışsa, siz de yanlışla cevaplamalısınız.

> Ve size büyük bir haksızlık yapıldığında hemen buna beş küçük haksızlık ekleyin. Haksızlıklarla ezilen adamı seyretmek kötüdür.

İnsana olan saygıdan ötürü, incitildiğinizde çok fazla affedici olmamalısınız, beş küçük yanlışla karşılık vermelisiniz. Büyük bir yanlışla karşılık vermek, sizi düşmanınıza karşı çok dezavantajlı bir duruma düşürür, bu yüzden beş tane küçük yanlış yeterli olur. Çünkü herkes böyle yapar: kişi aynı biçimde misilleme yapar, ancak aynı türde misilleme yapmaz. Ahlak dışı öğüt budur, çünkü bize kötülüğün karşılığında iyilik yapmamız gerektiği öğretilmiştir. Ama o böyle demiyor; aynı türde misilleme yapmanızı, ama düşmanınızı esirgemek için hafifletilmiş bir biçimde yapmanızı öğütlüyor.

Mrs. Jung: Bana öyle geliyor ki, yılana yapmış olduğu şeyin tam tersini vaaz ediyor; o, yılandan çok daha üstün davrandı. Beş küçük yanlışla misilleme yapmadı.

Prof. Jung: Bu pek yaralanmamış olması ve böylece kendisini çok üstün bir konumda gösterebilmesiyle açıklayabilir. Öykünün özü, Zerdüşt'ün yaralanmasına rağmen—"acıyla bağırdı"—kendisi de bir yılan olduğu için, aslında incinmemiş olmasıdır; o yılan onu incitmiş olsaydı, yarı-kutsal bir varlık olamazdı.

Mrs. Sigg: Bu, Mesih'in Dağdaki Vaaz'ının tersidir. Her sözcükle, Mesih'in söylediklerinin aksini söylüyor, başka yerlerde de.

Prof. Jung: İçinde kesinlikle Dağdaki Vaaz'dan bazı şeyler vardır; bu, kaçınılmazdır, çünkü Hıristiyan öğretisi budur: yeni bir ahlak yaratan her kişi, durumu Dağdaki Vaaz üzerinden tartışmalıdır. Yani doğal olarak biraz o İncil tarzına giriyor.

> Bunu zaten biliyor muydunuz? Paylaşılan bir adaletsizlik, yarım adalettir. Ve adaletsizliği ancak taşıyabilecek olan yüklenmelidir!
>
> Küçük bir öç, hiç öç almamaktan daha insanidir. Ve eğer ceza saldırgan için bir hak ve şeref değilse, sizin cezanızı da sevmem.

Gördüğünüz gibi, söylediklerinde büyük bir doğruluk var. Birine sövüldüğünde incinmesi daima çok daha insancadır; yoksa öfke nereye gitmiştir? Nerede saklanır? Ve incitme bir kezden çok tekrarlanmışsa, öfkeli tepki açıkça gösterilmiyorsa bir yerde saklanmaı gerekir ve o zaman cerahatli bir yara oluşur; bilinç son derece Hıristiyan olsa ve kusursuz davransa da, o öfke bir yerde saklanır. Olmuş olan her şey, vardır; bu bir gerçektir. Arkasında hiçbir iz bırakmadan her şeye katlanılırmış gibi görünülebilir, ama öyle birisi artık bir insan değildir—kaybolur gider. İnsan hâlâ hayatta olduğu sürece incitme geçerlidir; iltihaplanır ve bir yerde saklanır. Gerçekten kötü muamele görmüş insanlar gördüm, kişiliklerinde iyileşme olmadı; çoğunlukla kötü kişiler olurlar. Kötü muamele görmüş çocuklar ancak aynısını tekrar ederek ondan kurtulurlar. Baba ya da anne size her ne yapmışsa, birlikte yaşadığınız insanlarla yaşanacaktır; evlenirseniz, o yanlışı yeniden yaşarsınız. Analizde de hemen aynı şeyi görürüz. Çoğunlukla o zaman anlarım: kötü bir baba ya da annesi olan bir kadın bunu kafama koyacaktır; hatta istemine karşın, iyi olmak istese bile, hiçbir yararı olmaz, çünkü o zaman dolaylı yollardan ve her yönden birden gelir.

Ben, cepheden bir saldırıyı tercih ederim. Onunla daha kolay başa çıkabilirim. Gördüğünüz gibi, o yanlış sistemlerindedir ve bunu dışarı atacaklardır. Hatta insanlar yanlışların öcünü alabilecekleri kurbanlar arayıp bulurlar; belki bunun farkında bile olmazlar, ama ne kadar bilinçsizlerse, o kadar çok etkili olur. Örneğin annesi tarafından terk edilmiş ya da ihanete uğramış çocuklar öçlerini kesinlikle alacaklardır.

Bildiğim bir çocuğun vakası var, dindar fanatik bir ailenin oğlu, yemek yemeseniz bir tine dönüşeceğinize inanıyorlardı. Böylece iki küçük çocuklarını aç bıraktılar. Küçük kız öldü ve anne-baba cinayetle suçlandı; iki yaşındaki oğlan son anda kurtulmuş oldu. Daha sonra, o adamla tanıştım ve öyküsünü öğrendim, son derece berbat bir serseriydi. Sürekli bir açlık içindeydi, elbette ki yemek için değil, estetik özlemleri vardı. Son derece olmadık şeyler yapardı, tamamen güvenilmezdi. Bir keresinde önemli bir toplantıya gitmesi gerekiyordu—orada olmak onun sorumluluğuydu—ama çok güzel bir gündü, tren parlak kırmızı ve sarı sonbahar renkleri içinde bir ormandan geçiyordu, o, "Ne kadar güzel!" diye düşündü ve bir sonraki istasyon trenden inip toplantıya katılmadı. Bütün hayatı böyleydi. Herif bir kitap yazdı, hayattan mükemmel zevk alma rehberi ya da onun gibi bir şey. Sonsuz bir açlık içindeydi ve ona yapılan yanlış için kendisiyle temasa giren insanlardan öç aldı ve hayatı tamamen mahvetti. Kendisine yanlış yapılanların, karşılığını yanlışla vermediği sürece sisteminden atamayacağı bir gerçektir.

Bu pasaj, yasal ceza teorisine uygulanırken de çok önemlidir. Bir suçlunun cezalandırılma hakkı vardır ve bu konuda çok insancıl ya da makul olursak, onu doğal olarak beklediği cezadan mahrum ederiz. Çocukken, öfkeli olan ve bana iyi bir dayak atan öğretmenleri, beni bağışlayanlara tercih ederdim. Cezanın, suçlunun ahlaken iyileştirilmesi için uygulanması ya da önlemeye yönelik olması gerektiği biçiminde bir kuramımız vardır. Ancak bu kuramlar çok insancıl değildir; suçluyu yalnızca suç işlediği için cezalandırdığınızda insancıldır. İnsan doğasının anladığı şey, o adama kızmanız ve onu dövmenizdir; herhangi bir yasanın asıl temeli budur. Bu insancıl kuramların hepsi saçmalıktır: ceza sadece insanın duygusundan geldiği zaman düz ve gerçektir. Tamamen bir duygu misillemesidir ve tabii ki bu, çok karanlık bir yeraltı akımıdır. Birisi yanlış bir şey yaptığında, çoğunlukla kıskançlık hissedersiniz, çünkü siz de yanlış bir şey yapmak istersiniz. Yoksa insan olamazsınız. Bu bir zevk olur. İşte harika bir herif, birini öldürmüştür ve siz de onu boynundan yakalarsınız—o da öldürülmelidir—böylece onun suçunu paylaşırsınız ve ödeşmiş olursunuz. Ve ikiniz de yürüyüp gidersiniz, biriniz sonsuzluğa, diğeriniz de işyerine—ikisi de aynı kapıya çıkar.

KIŞ DÖNEMİ

Ocak / Mart 1936

SEMİNER I

22 Ocak 1936

Prof. Jung:
Mr. Allemann'ın bir sorusu var: "Son seminerde, Analitik Psikolojiye göre, baştan çıkarıcı onu tapınağın tepesine koyduğunda İsa, yere düşmemek ve yeryüzüne temas etmemekle hata yapmıştı dediniz. Bu görüş, İsa'nın 'bu dünyayı' kasıtlı ve bilinçli olarak reddettiği ve 'krallığının bu dünyada olmadığını' söylediği gerçeğini hesaba katıyor mu? Baştan çıkarıcının önerisini kabul etseydi *kendi yolunu* terketmiş olmaz mıydı? Ve bu, Analitik Psikoloji açısından da yanlış olmaz mıydı?"

Eh, bu tamamen İsa'nın hangi yönünden söz ettiğimize bağlıdır. Sorun budur. Çünkü İsa, insanın kendi psikolojisiyle karıştırmadan edemeyeceği kadar simgesel bir figürdür. Onu tarihi bir figür olarak kabul edersek, elbette farklı davranamazdı; kendisi olmak zorunda kalmıştı ve doğal olarak dünyayı ve teni reddetti. Kendisini tapınağın tepesinden atmak tamamen yanlış olurdu ve şeytan tarafından böyle bir şey yapmaya kışkırtılan herkesin parçalanacağı kesindir: şeytan yalnızca birini yok etmek için vaatlerde bulunur. Ama İsa'dan simgesel bir figür, bir tanrı ya da gerçek bir önemi olan bir simge olarak söz edersek, durum elbette tamamen farklıdır, çünkü şeytan oyuna aittir ve dünya dışlanamaz. Dünyayı dışlamanın yerinde olmadığını ve dahası imkânsız olduğunu öğrendik; dünyanın dışlanmasını vaaz eden, teni yadsıyan vb insanlar için bile. Bu bir yalan, bir kuruntudur. Bu tür bir çözüm işe yaramaz; Artık buna inanmıyoruz. Böylece bir kurtarıcı fikri ya da figürü artık yeryüzü yaşamını bilen ve kabul eden bir şey ya da birisi olmalıdır, yeryüzü yaşamını kabul etmelidir. Henüz yaşamamış ve dünyayı deneyimlememiş, hatta evlenmemiş veya meslek sahibi olmamış genç bir adamın nasıl yaşanacağına dair bir model ol-

ması olanaksızdır. Bütün insanlar, Mesih'i taklit edip, bilgece konuşarak hiçbir şey yapmadan dolaşıp dursa, arada sırada bir yere gitmek için bir eşek bulsa, olmazdı; bu tür insanlar günümüzde kendilerini tımarhanede buluyorlar. Şu anda böyle bir figürün bir model, bir çözüm ya da cevap olması olanaksızdır. Yakında Nietzsche'nin, İsa'nın henüz yaşamı deneyimlememiş genç bir adam olarak erken öldüğünü söylediği bir pasaja geleceğiz. Bu yüzden bizim için bir simgedir. Ve İsa'nın büyük sorunların ve sırların kapılarının kilidinin açacak olan anahtar, gerçek clavis hermetica olması gerektiği ölçüde, dünya ve şeytan dışlanamaz—hiçbir şey dışlanamaz. O zaman *simge* İsa'ya sormalıyız: "kendini atsaydın, yeryüzünü bir kez deneseydin ve şeytanın böyle tuhaf bir rol oynamakla ne demek istediğini öğrenseydin daha iyi olmaz mıydı? Önerdiği şeyde oldukça makul bir şey yok mu? Belki de havaya değil de, yeryüzüne daha yakın olman gerekmez miydi?" Elbette bu artık tarihsel İsa değildir; İsa'yla böyle konuşmak artık kesinlikle bir Hıristiyan değil, Mesih ile tartışan bir felsefeci olduğunuz anlamına gelir; Mesih gerçek bir simge olduğu anda bir filozof olursunuz, çünkü o zaman Hıristiyanlık sona ermiştir. Hıristiyanlıkta Mesih özü olan bir varlıktır; her şeyden önce tarihsel bir figürdür, sonra da dogmatik bir figürdür. O, Tanrı'nın üçte biridir ve onun hakkında hiçbir şey söylenemez.

Mrs. Sigg: İncil yazarlarının anlattıklarının kesinlikle doğru olduğuna ne kadar emin olduğumuzu bilmiyorum; Mesih'in gerçek yaşamından bir şeyleri ihmal etmiş olabilirler.

Prof. Jung: Peki, nasıl karar verebiliriz? Anlatılanların güvenilir olup olmadığını bilmiyoruz çünkü kontrol edemiyoruz. Tek kaynak İncil yazarlarının anlattıklarıdır ve karşılaştırma imkânımız yoktur, dolayısıyla gerçekten tarihsel açıdan tatmin edici olup olmadığını söyleyemeyiz.

Mrs. Sigg: Yeryüzünü bir şekilde denemediğinden o kadar emin değiliz; küçük bir umuda yer var.

Prof. Jung: Hiçbir şey bilmiyoruz ve öğretisi buna işaret etmiyor. Bildiğimiz tek şey, Yuhanna tarafından vaftiz edilmesidir—bunun dışında; tapınaktaki o sahne dışında başka bir şey yoktur.

Mr. Allemann: En büyük iki dinin kurucusunun da dünyayı reddetmesi ilginç değil mi? Buddha da aynısını yapmıştı.

Prof. Jung: Oldukça. Bu şaşırtıcı bir gerçektir, ama Buddha aynı ölçüde reddetmemiştir. Daha ziyade uzun süren bir gelişmenin gerekliliğini kabul etmekle bunu tanımıştır. Hıristiyan tavrı çok daha kızgındır; dünya günahkâr olduğu için reddedilmiştir. Budist tavır daha hafiftir; elbette Buddha'nın nihai tavrı sadece olumsuzdur, ama dünyayı bir kuruntu olarak kabul etmekle onu daha çok kabullenir.

Miss Wolff: Buddha'nın hayatı Mesih'inki bittiğinde başladı; otuz yaşındaydı ve dünyayı görmüştü. Evlenmişti, hatta bir çocuğa sahipti ve onun öğretisi, insanın önce yaşaması gerektiğiydi, ancak hayatın ikinci yarısında "emekli" olmasına izin vardı.

Mrs. Crowley: Psikolojik açıdan, münzevi fikrinin, kendinizi yalıtmanın ya da dünyayı yadsımanın, içerideki dünyayı bulmak—başka bir deyişle bireyselleşmek için öngörülmüş olduğunu söyleyemez misiniz? Bu, dünyayı reddetmenin gerçek iç amacı olmaz mıydı?

Prof. Jung: Budizmde bu çok aşikârdır, ama Hıristiyanlıkta değildir.

Mrs. Crowley: Ama daha sonra Hıristiyanlığın öğrettiği gibi değil de, Mesih'in açısından demek istiyorum; kendi tutumuyla o zamanki dünyayı reddetti. Düz anlamıyla gerçeği reddediyordu.

Prof. Jung: Eğer tarihsel İsa'dan söz ediyorsanız, doğrudur.

Mrs. Crowley: Evet, çünkü tarihsel Buddha'dan söz ediyorduk.

Prof. Jung: Ah evet, ancak Buddha'nın hayatı çok daha tarihseldir; o bir dram değildi. Buddha gerçekten bir insan yaşamı sürmüştü. Otuz üç yaşında sona ulaşmadı, yaşlanana kadar yaşadı. Elbette ki bu muazzam bir fark yaratıyor.

Prof. Fierz: İncilin ilk bölümünde, İsa Mesih'i beklemektedir; kendisinin Mesih olduğunu bilmemektedir. Müritler ona sorarlarsa, onlara bu soruyu sormayı yasaklar ve sonra onları, Mesih'in geleceğini söylemeleri için gönderir. Ama Mesih gelmez ve sanki fikrini değiştirmiş gibi olur, bu dünyadan değil de başka bir dünyadan bir kral beklememeye karar vermiştir. Öğretisinde belirli bir değişiklik olur. Hiçbir şey gelmeyince kendisine döner ve nihai müjde belki de hayal kırıklığının sonucudur; yıkılır ve sonra ölür. Sanırım St.John dışında, bunun için söylenecek çok şey vardır.

Prof. Jung: İncilde, o hayal kırıklığının görülebileceği birçok yer vardır, ama Sinoptik İncillerde [Matta, Markos ve Luka İncilleri] İsa'yla ilgili birçok tarihsel gerçek bulunur, oysa Aziz Yuhanna'nın İncili tamamen felsefidir. Orada, o bir simgedir. Tabii o zaman Hristos'un tamamen farklı bir resmini görürüz, orada gerçekten insan değil, Tanrı'dır.

Şimdi sıradaki "Çocuk ve Evlilik" bölümüne geçeceğiz. Bu son bölümde Zerdüşt'ü ısıran yılan öyküsü vardı ve Zerdüşt ile yılan arasındaki bu *rencontre*'nin [çarpışma], Zerdüşt'ün az çok Logos, yalnızca bir zihin olarak yılanla bağlantıya girdiği ya da alt sinir merkezlerini, içgüdüsel dünyayı temsil eden yılanın onunla bağlantı kurduğu anlamını taşıdığını hatırlarsınız. Yılan bedeni temsil eder ve bununla duruma belirli bir içgüdüsellik öğesi gelir. Elbette Zerdüşt daima Nietzsche'yle özdeştir; bu asla açıkça ayrıştırılmamıştır ve bu yüzden *Böyle Dedi Zerdüşt*'teki hemen her figür bir şekilde Nietzsche'nin kendisidir. Hiçbir psikolojik ayrıştırma yoktur; bu, analitik bir çalışma değildir. Zerdüşt, Nietzsche'nin yazarı olduğu kadar kurbanı olduğu, bilinçdışı bir yapıttır. Böylece yılan Zerdüşt'ü ısırdığında, Nietzsche'nin kendisi ısırılmıştır. Bu, Zerdüşt için tehlikeli değildir, çünkü o da yılandır, ama Nietzsche insandır ve herhalde zehirlenmiştir. Ve yılanın kendi karanlık dünyasının derinliklerinde ne çıkarırsa çıkarsın, bu dünyaya ait şeyler olduğundan emin olabiliriz. O halde bir sonraki bölümün, Zerdüşt'e hiç olmasa da Nietzsche'ye çok yakın olması gereken bir sorunla ilgili

olmasına şaşmamak gerekir. Zerdüşt neden çocuk ve evlilikten bahsetsin ki? O evlenmez ve çocuklarla hiçbir ilgisi yoktur. Bu Nietzsche'nin sorunudur ve son derece olumsuz bir sorundur; Nietzsche'nin durumunda sorun vardır. O yılanın gelip Zerdüşt'ü ısırması, Nietzsche'nin kendisine olası evliliği, olası ailesi, vb hatırlatıldığı anlamına gelir. Şimdi bu bölüm başlıyor:

> Yalnız senin için bir sorum var, kardeşim: ...

Sanki Nietzsche'yle konuşmaktadır.

> Bu soruyu bir iskandil gibi ruhuna atıyorum, ki derinliğini öğreneyim.
>
> Gençsin ve çocuk ile evlilik arzuluyorsun. Ama sana sorarım; çocuk istemeyi hak eden bir adam mısın?

Bildiğiniz gibi, zehirlenmişti, bu tabii ki onun için çok büyük bir sorundu. Ve kadınlarla olan ilişkisi de son derece zayıftı. Onlara nasıl yaklaşacağını bilmiyordu. Kadınlara geldiğinde son derece kaba ve aptalca davranıyordu.

> Muzaffer misin, kendini fetheden misin, tutkularının hâkimi misin, erdemlerinin efendisi misin? Sana bunları soruyorum.
>
> Yoksa dileğin hayvanlıktan ve gereksinimden mi geliyor? Ya da yalnız kalmaktan mı? İçindeki uyumsuzluktan mı?

Bu bir sınavdır. Yılan, olası lehte veya aleyhte saiklerin bilincine varması için onu sınıyor.

> İsterim ki, zaferin ve özgürlüğün bir çocuğu özlesin. Zaferine ve kurtuluşuna yaşayan anıtlar dikesin.
>
> Kendinden ötesini inşa etmelisin. Ama önce kendini inşa etmelisin, bedenin ve ruhunla sağlam olmalısın.
>
> Yalnız ileriye değil, yukarıya doğru da çoğalmalısın! Bu amaç için evlilik bahçesi sana yardım etsin.

Burada, Nietzsche'nin kendine özgü bekâr psikolojisini ve bu zorlu ve dikenli evlilik sorununu kendisi için daha kabul edilebilir kılmaya çalışan girişimini görüyoruz—örneğin ona felsefe bulaştırarak. Çünkü bu onu çok daha hoş bir hale sokar. Felsefeyle başa çıkabilir ve evlilik onunla bağlantılı olursa—evliliği felsefi bir amacı ve daha yüksek bir beden yaratmanın bir tekniği ya da bir yolu olabilse—o zaman onunla da başa çıkabilir.

> Daha yüksek bir varlık, bir ilk hareket, kendiliğinden dönen bir tekerlek—bir yaratan yaratmalısın.

O zaman evlilik umut verici görünebilir; yoksa dokunulmaz.

> Evlilik: iki kişinin bütün onu yaratanlardan daha üstün bir varlık yaratma istemine bu adı veririm.

Böyle bir tanımla düşünülebilir.

> Böyle bir istemin sahiplerinin birbirini saymasına evlilik derim.
>
> Evliliğinin anlamı ve gerçeği bu olmalı. Ama şu gereksizlerin evlilik dediği şey—ah, buna ne ad vereyim?
>
> Ah, bu iki kişinin ruh zayıflığı! Ah, bu iki kişinin ruh kirliliği! Ah, bu iki kişinin acınası rahat düşkünlüğü!
>
> Bunların hepsine evlilik diyorlar ve nikâhlarının gökte kıyıldığını söylüyorlar.

Gördüğünüz gibi evliliğe bir anlam verebilmek için cennette yapıldığını varsayarlar, tıpkı onun bunu bir felsefi mesele olarak adlandırması gerektiği gibi; ele alınabilmesi için evlilik lehine bir şeyler söylenmelidir. Şimdi, onun özel fikri, evliliğin daha yüksek bir bedeni, bir ilk hareketin doğuşunu sağlaması gerektiğidir. Burada, o kendiliğinden dönen tekerleği düşünürken neye gönderme yapıyor?

Mrs. Crowley: Özbenliği kastettiğini düşünmüştüm.

Prof. Jung: Evet, "evlilik" derken kastettiği, ikinin bir araya gelip bir üstün insan yaratması olabilir, belki bir çocuk biçiminde. Ancak elbette ki gerçekte bu olmaz; en başta çok sıradan bir çocuk olacaktır ve üstün insan işi çok daha sonra gelecektir. Nietzsche bile, Lou Salomé ile evlense, sıradan bir bebekten daha fazlasını yaratacaklarını düşünemezdi, belki de bir başkasından daha da hastalıklısı olurdu.

Mrs. Sigg: Gerçek şu ki, Nietzsche bu bölümü yazarken, kızkardeşi de Lou Salomé'nin imajını bozmaya çalışıyordu. Diyor ki: "Ablam Lou'ya zehirli bir solucanmış gibi davranıyor" Lou'ya evlilik teklifinde bulunmuştu, ama çok zayıf bir teklifti ve bir süre sonra kadının sağlığının tatmin edici olmadığı yönünde kuşkulandı.

Prof. Jung: Onunla tanıştım ve mükemmel sağlıklı ve güçlü olduğunu teyit ederim.

Mrs. Sigg: Ancak sonrasında çocuğu olmamıştı ve Nietzsche, "Sanırım Mrs. Lou uzun yıllar yaşayamaz" dedi.[1]

Prof. Jung: Doğru değil. Nietzsche yaşayamazdı, Nietzsche pes ederdi. Eh, Nietzsche besbelli evlilikle kabul edilmeyecek bir felsefi bireyleşme düşüncesini bağlar; kafasında böyle bir düşünceyle bu işin olması mümkün değildi. Bu muazzam bir hata olurdu, çünkü sıradan biyolojik adamın onayını almazdı. Ve fikrinin akla yakın olduğundan kuşkuludur; sonra tüm o "gereksizler" arasında evlenenlerin de hayvanlar gibi evlendiği yönünde bir başka olasılığı yansıtır.

---

1 Nietzsche mektuplarında tekrar tekrar kız kardeşinin Lou Salomé'ye karşı yoğun nefretinden, hatta ölümcül düşmanlığından söz etmiştir. Örnek için bkz. Franz Overbeck'e mektubu, Eylül 1882. Nietzsche'nin Lou'nun kırılganlığıyla ilgili olarak burada alıntılanan (Peter Cast'a, 17 Temmuz 1882) endişesi tamamen temelsizdi: kadın Nietzsche'den yaklaşık otuz yedi yıl fazla yaşayan, sağlıklı ve dinç bir kadındı. N/Mektuplar/Fuss.

Elbette bunu yapmazdı, yine de evliliğin sıradan insanların yaptığı bir şey olabileceği kuşkusu içeri sızar; onların evliliklerini aşağılar ve idealin böyle bir başarısızlığına karşı kendisini savunmaya çalışır. Ama eğer evlenseydi, hemen hemen aynısı olurdu ve çok geçmeden bunu farkederdi. Ayrıca evliliği aşağıladığını da farkederdi. Böyle değildir.

> Eh, bundan hoşlanmıyorum, bu gereksizlerin cennetini istemem! Hayır, ilahi uğraşlara dolanmış o hayvanlardan hoşlanmam!
>
> Kendi eşleştirmediklerini kutsamak için topallayarak gelen Tanrı da bana uzak olsun!
>
> Böyle evliliklere gülmeyin!

Gülmeseniz iyi edersiniz!

> Hangi çocuk ana-babasının haline ağlamak için nedene sahip değildir?
>
> Şu adam bana değerli ve dünyanın anlamını kavrayacak kadar olgun göründü: ama karısını görünce, yeryüzü bana bir tımarhane gibi göründü.
>
> Evet isterdim ki bir azizle bir kaz çiftleştikleri zaman yer yerinden oynasın.

Tam olarak yaptıkları budur ve doğrudur. Çünkü bu doğanın derin bilgeliğidir, nerede bir aziz varsa, onun için hazır bir kaz da vardı ve kuşkusuz çiftleştiler. Bu, kaçınılmaz telafi yasasıdır; yüksek alçaltılmalı ve alçak yükseltilmelidir. Dolayısıyla bu harika aziz ya da her neyse, kaz olan bir animası vardı.

> Bu, bir kahraman olarak doğruyu aramaya çıktı ve en sonunda kendisine küçük ve süslü bir yalan buldu: buna evliliğim diyor.

Zerdüşt'ün sonundaki Dionysos şerefine yazılmış ilahilerden biri oldukça ilginç, Dudu ve Suleika hakkında yazılmış bu ilahideki adı geçen karakterler de küçük, süslü yalanlardan başka bir şey değil gibidir. [2]

> Şu, ilişkilerinde pek çekingen ve seçiciydi. Ama bir seferinde çevresini sonsuza kadar bozdu. Buna evliliğim diyor.
>
> Bir başkası, melek erdemlerine sahip bir hizmetçi arıyordu. Ama birdenbire bir kadının hizmetçisi oluverdi ve şimdi yalnızca bir melek olması kaldı!
>
> Tüm alıcıların dikkatli olduğunu gördüm ve hepsinin dirayetli gözleri var. Ama en dirayetlisi bile karısını torbada alıyor.

Öyle olsa gerek. Bu çok bilgece, çünkü eğer bir kadın bir erkeğin ne olduğunu görebilseydi ve bir erkek de bir kadının ne olduğunu görebilseydi asla evlenmezlerdi ya da yalnızca azami kısıtlamalarla evlenirlerdi. Çünkü kendimizi

[2] "Çöl Kızları Arasında," Kısım IV, bölüm 76.

daha iyi tanıyor olsak ya da diğer insanları daha iyi tanısak, onlara pek dokunmazdık. İnsanın korkudan aklı çıkabilir.

Birçok kısa süren budalalık—siz buna aşk diyorsunuz. Ve evliliğiniz, birçok kısa süren deliliğe uzun süren tek bir aptallıkla son veriyor.

Ya da Nietzsche durumunda olduğu gibi, herhangi bir ilişki olmamasıyla.

Kadına olan sevginiz ve kadının erkeğe olan sevgisi—ah, bu keşke acı çeken ve örtülü tanrılara bir sempati olsaydı!

Kulağa çok derin geliyor. Acı çeken ve örtülü tanrıların ne oldukları hakkında birçok spekülasyon yapılmıştır. Siz ne düşünüyorsunuz? Bunlar kimdir?

Mrs. Jung: Halkın özbenlikleri.

Prof. Jung: Evet, içlerindeki tanrılar, içlerindeki özbenlikler bu acı çeken ve örtülü tanrılar. Çünkü Nietzsche bu sorunları yaşamın çok pratik bir sorunuyla bir araya getiriyor, evlilikle. Ne zaman bir felsefe söz konusu olsa ya da aşırı ölçüde elverişsiz herhangi bir karışım meydana gelse, sorunun kendisi hemen hemen imkânsız hale gelir; bu kadar büyük bir sorunu, örneğin acı çeken ve örtülü tanrıları kurtarmak için, evlendiğinizde imzaladığınız defterin olduğu Standesamt'a[3] giderek halledemezsiniz. Siz Mr. ve Mrs. Şu ve Şu'sunuz ve insanlara acı çeken ve örtülü tanrılar olduğunu söylerseniz, tımarhaneye gönderilirsiniz; bu iki şeyi karıştırırsanız, pratik sıradan insanca yaşam yönetilemez hale gelir. Pek çok insan onu bir felsefi sorunla karıştırdığı için, evlilik gibi basit bir konu hantallaşır. Doğal olarak birlikte cennete tırmanabilecekleri bir erkek ya da kadınla evleneceklerini varsayarlar, ancak bu düşünceyle asla evlenemezler ya da korkunç bir hata yaparlar. Ve evliliğin birbirini iyileştirmek için varolduğu fikri daha da kötüdür: o zaman birinin sonsuza dek eğitim aldığı bir sınıf haline gelir. Ya da başka herhangi bir ideal. Bu yapılmamalıdır; evlilik oldukça farklı bir şeydir. Bu, dikkatli ve özenle bakılması gereken, çok pratik ve ayık bir önermedir. Ve sonra hayvanlardan korkmamak gerekir, ki bu, Nietzsche'nin özenle dışladığı bir noktadır. Çünkü evlilik her şeyden önce, idealist insanlar ne derlerse desinler, hayvanların da yaptığı şeydir ve insanlar arkasında başka bir şey olduğunu keşfedene kadar, çok fazla uğraş ve acı çekmeyi gerektirir. Evlilik konusunda insanlar ne kadar yüksek şeyler düşünürlerse, evlilik de o kadar az olacaktır; konuşmalarının uyumunu bozmamaya özen göstereceklerdir.

Ama çoğunlukla iki hayvan birbirini bulur.

Bu o kadar kötü değildir.

Ama en iyi aşkınız bile sadece mest olmuş bir benzetme ve sancılı bir gayrettir. O size daha yüksek yolları aydınlatacak bir meşaledir.

---

[3] *Standesamt*: Nüfus Müdürlüğü.

Bir gün kendinizden ötesini seveceksiniz! O zaman önce sevmeyi öğrenin. Bunun için sevginizin acı kadehinden içmelisiniz.

En iyi sevginin kadehinde bile acılık vardır; böylece Üstinsana özlem duymaya neden olur; böylece sana, yaratana susuzluk verir!

Yaratıcıya susuzluk, Üstinsana ok ve özlem: söyle kardeşim, evlilik istemin bu mudur?

Böyle bir istemi ve böyle bir evliliği kutsarım.—

Böyle dedi Zerdüşt.

Talihsiz olan, böyle bir evliliğin gerçekleşmemesidir; çünkü böyle büyük şeyler daha önce söylenmiş olduğu için, insan asla evlenemez. Nietzsche'nin yazgısıyla bunun gibi harika bir öğretiyi karşılaştırmak çok üzücüdür: fark çok büyüktür. Şimdi, çocuk ve evlilik konusundaki bu bölüm çok umut verici bir bölüm, yaşama ve yaşamın sürdürülmesine doğru büyük bir atılımdır. Ama şimdi "Gönüllü Ölüm" adlı bir bölüme geliyoruz. Bu ani dönüşü nasıl açıklarsınız? Çocuk ve evlilik konusundaki bir bölümden sonra, gönüllü ölümle ilgili bir bölüme nasıl geldik?

Mrs. Stutz: Bazen ölmek hayatını yaşamaktan daha kolaydır.

Prof. Jung: Hangi koşullar altında ölümü yaşamaktan daha kolay görürdünüz?

Mrs. Stutz: Hayatın görevlerini yerine getiremediğin zaman.

Miss Hannah: Yüksek kuruntularını kaybetmektense ölmeyi tercih edebilir; yaşamaya çalışırsa onları yıkması gerekecektir.

Prof. Jung: Eh, farzedin ki gerçekten evliliğin ve çocukların en idealist yönü hakkında büyük bir konuşma yapan birisiyle karşılaştınız ve sonra birdenbire intihar hakkında konuşmaya başladı—ne düşünürdünüz?

Mrs. Crowley: İkna olmadığını.

Prof. Jung: Evet, anlaşılan kendi konuşmasına ikna olmadığını, kristalde bir kusur olması gerektiğini. Bu nedenle bu kadarını itiraf etmektedir. Evlilik ve anlamı, hedefi vb hakkında harika fikirleri vardır, ancak bunun olamayacağından o kadar emindir ki, ölmeyi tercih etmektedir. Çünkü bir şey abartılmış ve diğeri de abartılmış. Evliliği o derece ender ve harika bir şey olarak görür ki, kolayca gerçekleşemeyecektir ve böylesine harika bir evliliğin mümkün olmadığı takdirde, ölümü seçeceğine karar verir. Onu bu bölüme getiren *enantiodromia* budur.

Mrs. Crowley: Bir önceki "Çocuk ve Evlilik" konusundaki bölümde, aslında vaaz verenin Zerdüşt olması ve psişik bir evlilikten değil, bunu yalnızca bir simge olarak kullandığı simgesel bir simya evliliği kastediyor olamaz mı?

Prof. Jung: Kesinlikle. Zerdüşt'ün bakış açısıyla özdeşleşiyor ve böyle bir şey yönetilemez.

Mrs. Sigg: Gerçek yaşamda Nietzsche'nin ailesindeki dokuz kardeşten beşi evlenmemişti. Bunun bir anlamı vardır.

Prof. Jung: Herhalde!

Mrs. Jung: Sanırım çok basit bir anlamı hesaba katmalıyız—insanları evlilik konusunda daha bilinçli ve sorumlu tutmaya zorlaması, ki şu sırada Almanya'da bunu telkin ediyorlar: Rasse'nin[4] iyileştirilmesi. İnsanların daha dikkatli bir seçim yapması gerekiyor ve bir sertifika olmadan evlenmelerine izin verilmiyor. Bence diğer birçok yerde de, olayların Nietzsche'nin söylediği gibi, ama vaat ettiği spiritüel yoldan değil, doğal olarak daha nesnel bir biçimde gerçekleştiğini görmek ilginçtir.

Prof. Jung: Evet, hâlâ bunun Almanya'da hijyenik bir sorun olmasına karşın Nietzsche'de daha tinsel olması gibi bir fark vardır.

Mrs. Stutz: Sanırım bunu çok basit bir kadınla evlenen Goethe'de gördük.

Prof. Jung: O fazlasıyla aykırı bir durumdu; sonuç da çok cesaret verici değildi.

Miss Wolff: Daha ziyade aziz ile kaz gibi!

Prof. Jung: Evet. Bence özellikle ilginç olmayan bu bölümleri hızlı geçeceğiz.

> Çokları çok geç ve bazıları da fazla erken ölürler. Yine de "Zamanında öl!" ilkesi kulağa garip geliyor.
>
> Zamanında öl: Zerdüşt bunu öğretir.
>
> Elbette asla zamanında yaşayamayan, zamanında nasıl ölebilir ki? Hiç doğmasa da olurdu!— Gereksiz kişilere bunu öğütlerim.
>
> Ama gereksizler bile ölümlerini çok önemserler ve en boş ceviz bile kırılmak ister.
>
> Herkes ölüme büyük önem verir: ama ölüm hâlâ bir bayram olmamıştır. İnsanlar henüz en iyi bayramlarını nasıl kutlayacaklarını öğrenmediler.
>
> Ben size yaşayanlara bir canlandırıcı ve bir vaat olan tamamlayıcı ölümü göstereceğim.
>
> Tamamlayan kişi, zafer kazanmış bir halde, umut ve vaat dolu olanlarla çevrili olarak, kendi ölümüyle ölür.
>
> Böyle ölmeyi öğrenmelidir; ve böyle bir ölmenin, canlılara yeminler sunmadığı hiçbir bayram kutlanmamalıdır!
>
> Böyle ölmek en iyisidir; ancak ikincisi, savaşta ölmek ve büyük bir ruhu feda etmektir.
>
> Ama savaşan kadar zafer kazananın da eşit ölçüde nefret ettiği, geceleyin bir hırsız gibi gelen—ama yine de efendinizmiş gibi gelen, sırıtkan ölümünüzdür.
>
> Ölümüme, ben istediğim için gelen gönüllü ölüme şükrederim.

Bu öğreti hakkındaki izleniminiz nedir? Dikkat çekici olan nedir?

Miss Wolff: Bir dileğin yerine getirilmesi gibi görünüyor. Sanki kendi ölümünün böyle olmayacağını bir sezmiş gibi, seçeceği anda gelmeyeceğini hissetmiş gibi.

---

4 *Rasse*: ırk.

Prof. Jung: İstediğinde ölecek olanın kendisi olacağı bir batıl itikat, neredeyse bir inanç gibiydi, ama o sadece istediği zaman ölemeyen oldu. Bedeninden önce ölmüştü.

Mrs. Sigg: Nietzsche çok gençken, çok uzun bir süre babasının öldüğü yaşta ve aynı hastalıktan öleceğine inandı. Otuz altı yaşında çok hastalandı ve sanırım kesinlikle öleceğine inanmıştı, ayrıca bu beyin hastalığına yakalanacağına ikna olmuştu.[5]

Prof. Jung: Gördüğünüz gibi, daha önce yaşamı için yarattığı zorluğun aynısını şimdi de ölüm için yaratıyor: felsefeyle doğal bir olay olan ölümle bağlantı kuruyor ya da onu kirletiyor. Yaşamda olan ve olması gereken olayların doğal akışı ölümü de içerir; ölüm de doğal akışın bir parçasıdır. Ama o bunu bir görev, neredeyse bir karar haline getiriyor. Tıpkı en doğrusu olduğunu düşündüğünde evlenmek istediği gibi, istediği zaman öleceğini söylüyor, kendi istemi olmayan, Tanrı'nın istemiyle gelişen bir olay olarak kabullenmiyor. İnsan olayların akışına ancak onları kabul ettiği zaman uyabilir, onları yaptığı zaman değil. Yine arketiple özdeşleşme var; arketip olması gerekeni öngörür ve Nietzsche de bunu destekliyor. Şişmesi kendi inancını oluşturuyor, bu yüzden ona bakılırsa kişi şu ve şu koşullarda evlenir ve şu ve şu sonuçlara varır ve doğru anda da doğru türde, istediği gibi ve istediği anlamı taşıyan ölümü seçer. Çünkü bunların tümü olayların akışını kabul edilmez biçimde ihlal ediyor, öyle ki ölmek bile hantal ve karmaşık bir hale geliyor. Bu insanlar artık doğal bir biçimde ölemezler. Bu, insanın çok ciddi bir tavırla yutkunması gerektiği için hiç yutkunamaması gibidir. İnsan doğallıktan uzaklaştığı zaman en basit işlevler bile son derece imkânsız hale gelir: insan ölemez bile. "Ne zaman olsun isteyeceğim?" Ama seçenek yoktur. Ne zaman istediğini kendisine ne zaman evleneceğini sorabildiği kadar sorabilir.

Prof. Fierz: Zaten varisinden bahsediyor ama asla bir varisi olmuyor.

Prof. Jung: Evet, diyor ki,

> Ve onu ne zaman isteyeceğim? —bir hedefi ve bir varisi olan, bu hedef ve varis için tam zamanında ölmek ister.
>
> Ve hedef ve varise saygısından, yaşam tapınağına daha fazla kurumuş çelenk asmaz.
>
> Gerçekten halatçılara benzemeyeceğim: onlar halatlarını uzatırken kendileri hep geri geri giderler.

Nasıl öldüğü düşünülürse bu son derece trajiktir.

> Bazıları doğruları ve zaferleri için fazla yaşlanırlar; dişsiz bir ağzın artık her doğruyu söylemeye hakkı yoktur.

---

[5] Carl von Gersdorff'a 18 Ocak 1876 tarihinde yazdığı bir mektupta, Nietzsche babasının otuz altı yaşındayken beyin yangısından öldüğünü hatırlatarak, böyle bir hastalığın kendisini daha erken bir yaşta bile öldürebileceğini söylemişti. O zaman otuz bir yaşındaydı.

Ve kim ünlü olmak isterse, bazen şereften ayrılmalı ve zor zanaatı—zamanında gitmeyi başarmalıdır.

Kişi en lezzetli olduğunda kendini yedirmeyi durdurmalıdır: uzun zaman sevilmek isteyenler bunu bilirler.

Kuşkusuz ekşi elmalar vardır ki, yazgıları güzün son gününe kadar beklemektir: ve olgunlaştıkları anda sararır ve buruşurlar.

Bazılarının yüreği, bazılarının da ruhu daha önce yaşlanır. Ve bazıları da daha gençken yaşlıdır, ama geç gençleşen, uzun zaman genç kalır.

Birçokları için yaşam bir başarısızlıktır; yüreklerini zehirli bir kurt kemirir. Bunlar bari ölümü kendilerine yakıştırmanın çaresine baksınlar.

Bazısı hiç tatlılaşmaz; daha yazın çürür. Onları dallarında tutan şey, korkaklıktır.

Pek çokları yaşarlar ve çok uzun zaman dallarında asılı kalırlar. Keşke bir fırtına gelse ve tüm bu çürüklüğü ve kurt yeniklerini ağaçtan silkse!

Keşke çabuk ölümü öğütleyenler gelse! Bunlar hayat ağaçlarının en uygun fırtınaları ve sallayıcılarıdır! Ama yalnızca yavaş ölümü ve dünyevi olan her şeye karşı sabırlı olmanın öğütlendiğini duyuyorum.

Ah! Siz dünyevi olan şeylere karşı sabırlı olmayı mı öğütlüyorsunuz? Bu dünyevi olan şeylerin size karşı sabrı çok fazla, sizi kâfirler!

Gerçekten yavaş yavaş gelen ölüm öğütleyenlerinin saygı gösterdikleri o İbrani, pek erken öldü: ve onun erken ölmesi, o zamandan beri çoklarının başına ansızın gelen bir felaket oldu.

Daha önce sözünü ettiğim pasaj şuydu,

Henüz yalnızca İbranilerin gözyaşlarını ve kederini tanıyordu; iyilerin ve adillerin kiniyle birlikte—İbrani İsa: böylece ölüm özlemine tutulmuştu.

Yabanda kalıp iyilerden ve adillerden uzak dursaydı! O zaman belki yaşamayı ve yeryüzünü sevmeyi—ve gülmeyi de öğrenirdi!

İnanın bana, kardeşlerim! O pek erken öldü; benim yaşıma kadar yaşasaydı, düsturunu bizzat inkâr ederdi. İnkâr edecek kadar soyluydu!

George Moore tarafından yazılmış, Mesih'in yaşamaya devam ettiği, *Brook Kerith* adında oldukça ünlü bir kitap vardır.[6] Bu son derece zayıf bir kitaptır—elle tutulur bir öze ulaşana kadar ölebilirsiniz—ancak içinde bir önemli fikir vardır. Mesih'in çarmıhtan indirilerek Aramatyalı Joseph tarafından mezara konulduğunu anlatır, mezar bazı öğrenciler tarafından açılır ve Mesih'in hâlâ hayatta olduğu anlaşılır; böylece onu Joseph'e geri getirirler, burada iyileşir ve daha önce olduğu gibi, yine bir çoban olur—Joseph'in koyunlarına bakar. Daha sonra çok fanatik ve heyecanlı bir adam ortaya çıkar, kendisini çarmıha gerilen İsa'nın bir müridi olan Paulus olarak tanıtır. Ona İsa hakkında her şeyi

[6] Jung, George Moore'un (1852-1933) bu romanının (1916) ününü abartıyordu ve muhtemelen aynı temada yazılmış daha iyi ve daha ünlü küçük bir romandan, D. H. Lawrence'ın *The Man Who Died* [*Ölen Adam*] (Londra, 1932) yapıtından habersizdi.

bildiklerini anlatırlar—o kurtuldu, burada, onu görebilirsin—ve sonra İsa'yı ona gösterirler, ellerinde ve ayaklarında çarmıha gerilme sonucunda meydana gelen izlerle. Ama Paulus buna inanmaz, çünkü İsa Tanrı'nın oğlu olduğunu söylemiştir, oysa bu İsa bunun bir hata olduğunu anlamıştır.

Dolayısıyla Nietzsche'nin Mesih'in fazla erken öldüğünü düşünmesi sadece genel bir fikirdir; gerçekten "İsa, örneğin sekiz çocuğa sahip olan evli bir adam olsaydı, ne öğretirdi?" sorusunu sormalıyız, "Ancak yaşamın içinde olduğunuzda, onu paylaştığınızda ortaya belirli durumlarla nasıl baş ederdi?" Elbette kendi yaşamındaydı ama bu çok kısmi bir yaşamdı—o, bildiğimiz anlamda yaşamda değildi. Belki onun hayatının, yeni bir kurtarıcı doğruyu öğretmek gibi idealist bir amacı olan, başka bir sorumluluk üstlenmeyen bir felsefi serseri olarak yaşanacaksa, iyi bir öğretmen olurdu. Çünkü hiçbir mesleği ve onun için geçerli olan insani bağlantısı yoktu. Kendisini ailesinden ayırmıştı, öğrencilerinin efendisiydi, o hiçbir yükümlülük altında olmadığı için kimseyi takip etmezken, onların onu takip etmesi gerekiyordu. Bu son derece basit bir durumdur, trajik ölçüde basittir; bu öyle enderdir ki, böyle bir yaşamdan gelen öğretinin tamamen farklı bir yaşam tipi için mümkün ya da uygulanabilir olduğu varsayılamaz. Bu nedenle, Mesih'in sorumlu bir konumu olsa nasıl olacağını sorabiliriz. Onu fırlatıp atar mıydı? Ağzında bir statēr ile balık yakalamak yerine para kazanmak ya da bir yere gitmek istediğinde bir eşeğe semer vurmak zorunda kalsa nasıl davranırdı? Bunlar basit şeyler. Ayrıca biz başkalarının sadakasıyla da yaşayamayız; kişiliğimize aykırıdır. Dolayısıyla böyle bir tutumu olan bir adamdan her yönden çok farklıyız. Yeryüzü yaşamının yakında sona ereceğine, göklerin egemenliğinin geleceğine ve melek lejyonlarının yeryüzüne ineceğine inanmayız. Ve birçok açıdan yaşam hakkında tamamen farklı bir fikrimiz var. Ve bundan da Nietzsche'nin fikri ortaya çıkıyor: Mesih'in pek çok çocuğun sorumluluğunu üstlenmesi gerekseydi ya da Roma veya Filistin yönetiminde çalışan sorumlu bir memur ya da geleneksel inançtan sorumlu bir rahip olsaydı, nasıl olurdu? Nietzsche bu tür bir duyguyu ifade ediyor ve dolayısıyla çözülmez bulduğumuz sorunların çözümü için daha iyi bir anahtar bulma gereksinimi ifade edyor.

Şimdi, bu bölümün asıl özü şu paragrafta yer almaktadır:

> Ölmekte özgür ve ölümde özgür; artık Evet demeye zaman kalmadığında kutsal bir Hayır-deyici: ölümü ve yaşamı böyle anlar.

Tabii ölüm söz konusu olduğunda bile tam bir özgürlük demek istiyor. Ama ölüm muhakkak ki, hayatta baş gösteren ve kabul edilmesi gereken her büyük olay kadar, gönüllü olarak seçilmemiş bir olaydır. Zerdüşt'ün burada söylediği, söyleyenin yalnızca Zerdüşt olduğunu hesaba katmazsak, muazzam bir abartı gibi görünüyor. Bir arketip hayata Zerdüşt'ün bakış açısıyla bakar—o yaşam elbette ki bir düzenlemedir, bir şeyin gerçekleşmesi için seçilen doğru anlar vardır, hatta olaylar belirli bir amaca yöneliktir. "Gerçekten Zerdüşt'ün bir hedefi vardı." O böyle konuşabilir, bir hedefi olabilir, çünkü bu hayatın kendi i-

çindeki anlamıdır, ama bir insan için bu elbette bir abartıdır ve imkânsız bir komplikasyona neden olur. O zaman bu bölümde bir açıklama gerektiren başka bir nokta daha var:

> Gerçekten Zerdüşt'ün bir hedefi vardı; topunu attı. Şimdi siz, dostlar, hedefimin varisi oldunuz; altın topu size atıyorum.
>
> En güzeli de, dostlarım, altın topu sizin attığınızı görüyorum. Ve böylece yeryüzünde biraz daha oyalanıyorum—bunun için beni bağışlayın.
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Altın topla ne kastediyor?

Mrs. Sigg: Eski bir seminerde bir törenden söz etmiştiniz—sanırım bu bir diriliş töreniydi—top bu törende kilisede kullanılıyordu.

Mrs. Crowley: *Le jeu de pelote*.

Mrs. Sigg: Ama bir kilisede belirli bir törenle ilgili bir örnek vermiştiniz.

Prof. Jung: Ah, evet, Halleluya'nın Paskalya'da gömülmesi. Herhalde gömülen ve sonra yeniden doğan ölü güneşi simgeleyen bir parça toprak gömülürdü. Mesih, Kutsal Cuma günü öldüğü için, o geçen yılın güneşidir ve ardından dirilişi Paskalya Günü'nde gerçekleşir ve güneşin geri geleceğini gösterir. Ama eski bir Seminer raporunda *jeu de pelota* hakkında bilgi edinebilirsiniz; orada tam olarak anlatmıştım.[7] Bu kendine has bir anlam taşıyan simgesel bir oyundu ve kilisede oynanırdı. Piskopos ve diyakoz vb gibi Dinsel Meclis üyeleri arasındaki bir ilintililik sistemiydi. Topu birbirlerine atış biçiminde belli bir düzen oluştururlardı; genellikle bir daire halinde durarak oynanırdı ve merkezin birinden diğerine geçtiği bir mandala oluşturmakla ilgiliydi. Merkez, birinden diğerine doğru hareket eden top, aynı zamanda bir tanrı, ilişkinin bir fonksiyonu olarak tanrıdır; dairenin içinde hızla dolaşır ve herkesin üzerinde yoğunlaştığı tek şey budur. Çünkü altın top, kendi kendine dönen tekerlek gibidir, Zerdüşt'teki başka bir benzetme veya koşutluk ya da dans eden yıldız gibidir. Bu, bir özbenlik simgesidir. Bu pelot oyununun aynı zamanda Gnostik çevrelerde olduğu gibi Hıristiyanlar ve Yahudiler arasında da gerçekleştiği varsayılan törensel cinayetle ilgili aşağılayıcı söylentilerle de tuhaf bir bağlantısı vardır; antik çağlarda, pelot oyununu bir çocuğu ölene kadar birbirlerine fırlatarak oynadıkları söylenirdi. Çocuk tanrıyı temsil ederdi. Bu, tanrının hayatını yenilemek amacıyla tanrının ve insanın kurban edilmesiydi. Geçen yılın tanrısının öldürülmesi gibiydi, halkın gelecek yılın tanrısı olarak serbest bırakılmasını istediği Barabbas yerine Mesih'in öldürülmesi gibi. Eski Babil törelerine göre, Mesih geçen yılın tanrısını temsil eden suçlu olarak mahkum edilmişti. Ve ilginç olan da, Barabbas'ın "babanın oğlu" anlamına gelmesidir, tıpkı Mesih'in Baba'nın oğlu olması gibi; bu yüzden ikisi aynıdır— tanrının aşağı inişi ve yukarı çıkışı.

---

[7] 13. yüzyıla ve üst ruhban sınıfının gitgide artan hoşnutsuzluğuna rağmen bazen daha sonra da manastırlarda popüler olan törensel top oyunu *jeu de paume* ya da *pelota basque* hakkında daha çok bilgi için bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 15-16, 21-22, 32-33.

Şimdi, bunların hepsi *jeu de pelote* ile ifade edilir ve top, güneşin bir simgesi olur; bu altından bir toptur, en yüksek değerde, altın değerindeki mükemmellik durumunu ifade eden, tamamen yuvarlak bir şeydir. Bir sonraki bölümde zaten o ışıkta görülüyor. Orada Zerdüşt'ün öğrencilerinden aldığı bir bastonun altından tepesidir, bu, çevresine bir yılan sarılı bir güneş ya da bir küredir. Ve Upanişadlarda da *Hiranyagarbha* adı verilen güneş, altın tohum, bir başka özbenlik simgesidir; o ayrıca, altın çocuk, insanın yarattığı veya insandan doğan değerli, mükemmel madde olarak da bilinir; hem de tabii ki simyasal altın ve Platonik varlığın bütünlüğü ve Empedokles'in en mutlu tanrısı olan sphairos'tur.[8] Bu maddeyle mistik bir dairede oynanır ya da taşınır; bunun anlamı, o mistik ilişkinin bulunduğu böyle bir insan halkasının hepsi güneş tohumuyla, o kusursuz altın topla bir araya getirilir—aralarında hareket eden, kısmen ya da esas olarak, ama önceden varolan bir kalıba göre insanların hareket ettirdiği bu tohumla. Bu son derece zorlayıcı bir görüntüdür ve elbette bu kendine has simgeselliği aydınlatacak başka bir malzememiz olmasa, *Zerdüşt*'te böyle bir görüntü olmasını açıklayamazdık.

Bu, özbenliğin belirli bir bireyle özdeş olmadığı fikridir. Hiç kimse özbenliğe sahip olmakla övünemez: yalnızca özbenlik birçok kişiye sahip olmakla övünebilir. Çünkü özbenlik kişinin varlığındaki yabancı bir birimdir. Bu, kişiliğin merkezi, ego ile çakışmayan bir ağırlık merkezidir; sanki dışarıdaki bir şeymiş gibi. Ayrıca şu kişiyle değil, bireylerle olan bir bağlantıdır. Dolayısıyla özbenliğin tek bir şey, ama aynı anda birçok olduğunu söyleyebiliriz. Çelişkin bir varoluşa sahiptir; herhangi bir tanımla tanımlanamaz ve sınırlandırılamaz. Metafizik bir kavramdır. Ancak kişinin kendisini hem bir özne hem de bir nesne olarak hissedebileceği kendine özgü psikolojik gerçeği ifade etmek için böyle bir kavram yaratmamız gerekir: yani şunu-bunu yaptığımı hissedebiliyorum ve bunların bana yaptırıldığını hissedebiliyorum, ben bunun aracıyım. İçimdeki şöyle ve şöyle bir dürtü kararımı veriyor. Ego ile çakışmayan bir ilke hissediyorum. Dolayısıyla insanlar sıklıkla, bir ölçüde istediklerini yapabileceklerini söylerler, ama asıl şey Tanrı'nın isteğiyle yapılmaktadır. Tanrı bunları onların aracılığıyla yapar; yani tabii ki, özbenliğin niteliğini itiraf etmenin dinsel biçimi. Bu nedenle, benim özbenlik hakkındaki tanımım, kişisel olmayan bir merkezdir, psişik ego-olmayanın merkezi—psykhedeki ego olmayan her şey—ve muhtemelen her yerde, her insanda bulunması gerekir. Buna kolektif bilinçdışının merkezi de diyebilirsiniz. Sanki bilinçdışı psikolojimiz ya da psykhemiz merkezlenmiş gibi, tıpkı bilinçli psykhemizin ego bilincine merkezlendiği gibi. Bilinç sözcüğünün kendisi bir merkezin içeriğinin ego ile bağlantısını ifade eden bir terimdir ve bilinçdışında da aynı durum vardır, ama besbelli benim egom değildir çünkü bilinçdışı, bilinçdışıdır: benimle ilintili değildir. Bilinçdışıyla son derece ilintiliyim, çünkü bilinçdışı beni daima etkileyebilir, ama

[8] Sokrates'in çağdaşı Empedokles dört öğenin—toprak, hava, ateş ve su—savaş ve sevginin gücüyle ayrılıp birleştiğini öğretirdi. Ayrıca bkz. aşağıda, 4 Mayıs 1938, n. 6.

ben bilinçdışını etkileyemem. Bu benim bir bilincin nesnesiymiş gibi olmama benzer, sanki birisi beni tanıyor, ama ben onu tanımıyormuşum gibi. O merkez, benim için bilinçdışı olan o diğer bilinç türü özbenliktir ve o kendisini benimle, benim egomla sınırlamaz: kim bilir kaç kişiyi daha içerebilir. Ve bu kendine özgü, diğer insanlarla aynı özbenlik olma biçimindeki psikolojik gerçek, pelotun, belli bir daire içinde belirli bir biçimde oynanan topun imgesiyle ifade edilmekte ve dolayısıyla ilişkileri simgelemektedir.

Şimdi, Zerdüşt burada hedefinin o top ile bağlantılı olduğunu söylüyor. Hedefi besbelli o topu harekete geçirmek, kendiliğinden dönen o tekerleği yaratmaktır. Ve topu kardeşleri ya da öğrencileri arasında atmıştır; bu da özbenliği geliştirdiği veya canlandırdığı ve harekete geçirdiği anlamına geliyor. Gördüğünüz gibi bu fikir ile Budist literatüründeki hareket eden tekerlek fikri arasında açık bir bağlantı var; yasanın öğretimi hareketli bir tekerlekle kıyaslanır, ama başlangıçtaki muhtemelen aynı fikirdi. Zerdüşt'ün bir top atması gibi, Buddha da insanların arasına bir tekerlek getiriyor ve onu harekete geçiriyor; bu süreç sonunda Budizmdeki kusursuz durum fikrine yol açar—yani tam kopma haline, nirvanaya.[9] Ayrıca, böyle bir çarkı betimlemenin, resmini çizmenin tinsel bir erdem olması da Budizmin karakteristik bir özelliğidir. Kişiyi kusursuzluğa yönlendirmesi bakımından tinsel değeri vardır. Elbette bir mandala da böyle bir tekerlektir, biraz farklı bir yönü olsa da. Orada çok net bir şekilde mandalaların tanrılar anlamına geldiğini görüyoruz. Bir mandala tanrının tahtı olduğu için, mandalanın merkezi ilahtır. Ama bir tanrı sadece özbenliğin yansıtılmış bir vizyonudur. Dolayısıyla bu bölüm bizi gerçekten çok derin bir düşünceye götürür: yani bir arketip olmasıyla Zerdüşt için yaşam, önceden belirlenmiş bir düzenlemedir, bir evet ya da hayırdır—seçilebilir—başlangıç ve son ve yoldur. Ve bunun başlıca anlamı, belli ki yazgı ya da bilinçdışı bilinç tarafından seçilerek, bu altın top oyununu oynamak için toplanmış belli bir grup insan arasında, topu atmak gibidir. Korkarım bu oldukça müphemdir, ama bilinçdışı konular söz konusu olduğunda işler belirsizleşir, çünkü biz onların sadece kısmen bilincinde oluruz. Ama bu simgelerin olağanüstü önem taşıyan şeylere atıfta bulunduğundan kesinlikle eminim. Çünkü böyle şeyler Yunancada *to en to pan* olarak ifade edilir; bu, kendi kuyruğunu ısırarak mükemmel bir daire oluşturan yılan Ouroboros ile temsil edilen, tümün tek ya da tekin tüm olduğu[10] anlamına gelir. Bu, çoku bire ve biri çoka bağlayan aynı fikirdir.

Mr. Allemann: Sanırım Hindistan'da da aynı anlamda *neti, neti* fikri vardır.

Prof. Jung: Evet, ne bu ne de o. Her yerde aynı fikirdir. Örneğin simgesel Hıristiyan dilde Mesih, "Ben asmayım, sizler de üzümsünüz" der. Çünkü Zerdüşt'in öğrettiği yüce düşünce, Üstinsanın bir topla özdeş olması ve topun dünya olması, kusursuz daireselliğin primordiyal insanı, kolu-bacağı koparılmadan,

[9] Buddha'nın Dharma beyanı sıklıkla yasanın çarkının harekete geçirilmesi olarak görülür.

[10] *Bir* sayısı belki ilk olarak Herakleitos tarafından *Bir* haline getirilmiştir ve Plotinus'un ünlü "tek başına olanın Tek Başına'ya kaçışına" kadar önemini sürdürmüştür (*Enneadlar*, 6.9.70).

parçalanıp ayrılmadan—iki haline gelmeden önceki haliyle insanı ifade etmesidir. Cinsiyetleri birleştiren simyasal hermafrodit fikri de budur.[11] Dolayısıyla Üstinsan, yüzyıllar boyunca tekrar tekrar ortaya çıkan, son derece eski, mistik bir düşüncedir. Tabii Nietzsche bunun farkında değildi, antikçağdaki bu simgeleri içeren belirli literatürden neredeyse tamamen habersizdi; o zamanlar henüz keşfedilmemişti; o günden bu yana birçok şey keşfedildi; ortaçağ paralelliklerini bilmiyordu ve bu topun, Platon'un geniş kapsamlı primordiyal insanı veya Empedokles'in sphairos'larıyla ilgisi olduğunu asla düşünmezdi. Ama bu fikirler tekrar tekrar geri gelmeye devam ediyor ve bu açıdan bakıldığında insan, "sonuç olarak Nietzsche nedir?" diye sorabilir. O sadece eski simyacılardan birinin tekrarı. Nietzsche ortaçağın simya felsefesini devam ettirir.

[11] Platon'un *Symposion*'unda, Aristophanes'in, cinsiyetlerin güçleriyle tanrıları tehdit eden başlangıçtaki hermafroditsi, küresel yaratıkların bölünmesiyle nasıl ortaya çıktığına dair söylevine bir göndermedir. Öykü Jung'un en sevdiklerindendir. Bkz. TE 11, par. 47 n; 9 i, par. 138 n vd. Ortaçağlarda Güneş/ay, hatta felsefe taşı sıklıkla hermafrodit olarak betimlenirdi. Bkz. *TE* 13, figür B1-B4. Nietzsche Yunan felsefecilerin yazılarını iyi biliyordu ama muhtemelen simyacılarınkileri değil.

SEMİNER II

29 Ocak 1936

Prof. Jung:
Şimdi yeni, çok ünlü bir bölüme geldik. "Bağış Erdemi" başlığı, bir çeşit slogan haline gelmiştir. Ama ona dalmadan önce Nietzsche'nin şu gönüllü ölüm temasından bağış erdemi fikrine nasıl geldiğini bilmek istiyorum. Geçiş nasıl oldu?

Miss Hannah: Sondaki, altın topun atılmasıyla ilgili yerden itibaren değil mi?

Prof. Jung: Olabilir; genellikle bir bölümün sonunda, bir sonraki bölüme yol açan fikir bulunabiliyor. Ancak bağlantı tam olarak ne olabilir?

Mrs. Sigg: Dünyaya gerçekten daha iyi bir şey bağışlaması gerektiğini düşünüyor olabilir.

Prof. Jung: Gönüllü ölüm fikrinden mi daha iyi? O zaman bunun bir tür telafi olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Mrs. Sigg: Bence bu bölümü 1883'te yazarken dünyaya gerçekten iyi fikirler vermişti, bu nedenle bazen yaşadığı o kendini öldürme düşüncesini terk etti.

Prof. Jung: Elbette gönüllü ölüm fikri oldukça olumsuzdur. Bu, kendi kendine, "Eh, yaşamım elverişsizse, şansım yoksa, dünyanın yaşamına katkım yoksa, o zaman buna son vermek daha iyi olur" demektir. Böyle bir düşünce elbette son derece olumsuzdur; gönüllü ölümle ilgili bu bölümde birçok yozlaşmış birey oynadı. Olumsuz bir niteliği ve olumsuz bir etkisi vardır ve bu nedenle sonunda bir tür telafi olarak olumlu altın top fikrini görürüz. Altın top aslında gerçekten son derece olumlu bir simgedir; tam olarak ne anlama geldiğini bilmesek bile, neye atfedildiğine dair belirli bir fikrimiz vardır. Ve kendi içinde olumlu olmalıdır, yoksa "altın" nitelemesini kullanmazdı, çünkü altın, bir sonraki bölümün başında açıkladığı gibi, değer anlamına gelir.

Mrs. Sigg: Ölüm fikri bilinçdışından geliyorsa, bütün birey değil, ama içinde yanlış olan bir şeyin ölmesi gerektiği genel olarak doğru değil midir?

Prof. Jung: Kuşkusuz, ama Nietzsche'nin gelişiminin bu noktasında neyin ölmesi gerektiği, zor bir sorudur.

Prof. Reichstein: Mrs. Sigg'in söylediğiyle bağlantılı olarak, daha önceki bölümün göksel evliliğe bağlandığını ve bu düşüncenin de daima ölümle bağlantılı olduğunu söyleyebilirim; önce bir şey ölmek zorundadır. Altın top da o sırada ortaya çıkar; bu arketipik fikir daima önce ölmesi gereken bir şeyle bağlantılıdır.

Prof. Jung: Neden?

Prof. Reichstein: Çünkü tutumda çok büyük bir değişiklik vardır. Belki de değişikliğin dünyevi adamın ölmesi gerektiği olduğunu söyleyebiliriz.

Prof. Jung: Evet, tabii "dünyevi adam" bunun Kutsal Kitapta tanımlandığı biçimidir; psikolojik anlamda bu kolektif insandır, çünkü altın top özbenlik anlamına gelir.

Miss Wolff: Son seferinde özbenliğin anlamından söz ettik ve ölümle ilgili bölümün sonunda oldukça yeni bir fikir var: Zerdüşt'ün amacını ya da öğretisini müritlerine vermeye niyetlenmesidir, böylece fikri taşıyan tek kişi o olmayacaktır. Ve burada, bir insanın tek başına özbenliğe ulaşamayacağı fikri geliyor. Son dizelerden birinde, "Şimdi siz, dostlarım, hedefimin varisi oldunuz; altın topu size atıyorum" diyor. Sanırım bu, çocuk fikrine benzetilebilir, çünkü Nietzsche'nin söylediği gibi, çocuk, ötede, ebeveynlerin ötesinde bir şeydir. Yani fikir, bir şeyleri devam ettirmektir.

Prof. Jung: O halde bu altın top pasajını, daha önce "Çocuk ve Evlilik" bölümünde karşılaştığımız simgeselliğe bağlar mısınız?

Miss Wolff: Bu, aynı fikirdir, bir insanın tek başına özbenliğe ulaşamayacağı fikridir. Çok farklı bir dille ifade edilmişse de, ölüm bölümüne kıyasla anlama çok daha yakın olduğu söylenebilir; her ne kadar burada, özbenliğin tek başına bir birey olmadığını anıştırsa da.

Prof. Jung: Eh, bölümleri tekrar gözden geçirince, bu fikre bir başlangıç gibi bir çeşit hazırlık bulursunuz. Örneğin 15. bölüm ile başlayın—gerçi daha önce de başlamak mümkündür—"Binbir Hedef" bölümüyle; bu, hangisinin doğrusu olduğu konusunda kesinlik olmayan pek çok hedef düşüncesidir. Sonra da 16. bölüm, başka bir şeyin, bir eşin, bir ilişkinin olması gerektiği anlamına gelen komşu sevgisiyle ilgilidir. "Bir Yaratıcının Yolu" adlı 17. bölümde, bir şeylerin yaratılması gerekir. Nasıl yaratabilirsiniz? Eh, "Yaşlı ve Genç Kadınlar," bölüm 18. Sonra kadınlarla ilgiliyseniz, bölüm 19, "Engereğin Isırması" vardır: yılan tarafından ısırılacaksınız, ki bu aşılanmanın tersidir—zehirlenme. Ve sonuç nedir? "Çocuk ve Evlilik," bölüm 20. Bu gönüllü ölümdür: yani o ilişkinin içine girersin ve çocuk olarak yeniden ortaya çıkarsın, çünkü bu, bilinçdışı gelişmenin iç dramasıdır. Böylece son ele aldığımız bölüme, altın top fikrine gelinir; yarattığı şey için simge budur.

Mrs. Frost: Üçüncü dizede Nietzsche, "Böyle ölmek isterim, siz dostlarım, hatırım için yeryüzünü daha fazla sevin diye," diyor. Biz yeryüzünü daha çok sevelim diye ölecekse, bu tine daha çok dönelim diye ölen Mesih'e karşı bir tepki değil midir? Yeryüzü sevgisi de elbette devrettiği altın topun sevgisidir.

Prof. Jung: Oldukça. Mesih gerçekten yeryüzü için değil ruh adına ölmediğine göre bu, Hıristiyan tinine karşı bir tepkidir. Altın topun anlamı o anlama gelir; Nietzsche'nin en önemli fikrini, yeryüzüyle olan ilişkisini simgeler. Ama hepsi bu değildir. Bu yalnızca simgeselliğin anti—Hıristiyan ve yeryüzü yanlısı yönüdür ve aynı simgeselliğin tinsel bir anlamı da vardır. Ama Nietzsche ona yeni bir şey yapar ve biz de şimdi buraya geliyoruz.

Mrs. Sigg: Sanırım Mesih tam olarak yeryüzü karşıtı değildi, çünkü insanlar derslerini gerçekten takip ederlerse, daha derin bir şekilde yaşamak da mümkün olurdu.

Prof. Jung: Eh, Mesih'in bizzat ne kastettiği oldukça muğlak ve son derece çelişkilidir, anlaşılması zordur. Dolayısıyla Hıristiyanlıktan söz ederken, o öğretinin ne hale geldiğini, kiliselerde veya mezheplerde ifade edilen geç dönem Hıristiyan tinini konuşmamız ve Mesih'in dünyaya vermiş olabileceği öğretinin çok uzak izlerinden etkilenmememiz gerekir. Mesih'in öğretisini dikkatlice okursanız bunun mükemmel bir şekilde net bir sistem olmadığını, tam manasıyla anlamadığımız göndermeler ve derinliklerle dolu olduğunu görürsünüz: *Wer Ohren hat zu hören, der höre*, "kimin kulakları varsa, o duysun." Bu gizemli bir öğretiydi. Bazen komik şeyler söyler: örneğin incir ağacını lanetlemesini ve kurnaz kâhya meselini düşünün. Bu, o zamanların gizemli öğretisi hakkında bilgi sahibi olmadan anlaşılamaz. Vaizler dikkatle bunlardan kaçınır ve nedenini de çok iyi bilirler.

Mrs. Sigg: Bence pek çok durumda, vaizler doğrusunu bilir ve tahrifat yaparlar. Örneğin Mesih'in kullandığı *Gehenna* sözcüğü kesinlikle bu anlama gelmiyor olsa da, "cehennem ateşini hak edecektir" (Matta 5:22) ifadesi vardır. Vaizlerin ebedi cehennem demeleri yanlıştır.

Prof. Jung: Eh, burada cehennem olarak ifade edip etmemeleri pek bir fark yaratmaz, çünkü İncillerde bir cehennemin bir gerçeklik olduğu bir sürü pasaj vardır.

Mrs. Stutz: Sanırım Zerdüşt çok fazla şeyi iradeye bağlıyor. Her şeyi kendi düşüncesine göre düzenleyebileceğini sanıyor; bundan vazgeçse, böylece altın top *kendi* yoluna girebilir, onun erdemi ona daha önce keyfini çıkaramadığı bir şey verebilirdi.

Prof. Jung: Yani bağışlama erdemi fikrinin onun son derece kasıtlı tavrına ters olduğunu mu söylüyorsunuz? Tabii ki, bu yeni ve çok önemli bir fikir. Şimdi bir sonraki bölüme geçmeliyiz.

Zerdüşt kalben bağlandığı "Alacalı İnek" beldesine veda edince, kendilerini onun müridi ilan eden birçok kişi onu izledi ve eşlik etti.

Burada, Zerdüşt'ün kalben "Alacalı İnek" adlı beldeye bağlanmış olduğunu öğreniyoruz; bu, daha önce bu beldeyle ilgili bölümü okuduğumuz zaman almadığımız bir izlenim. Ve o kasabadan ayrıldığı zaman birçok müridinin kendisini izlediği ve eşlik ettiği bilinmiyor, bu yüzden tamamen fantastik bir deneyim olsa gerek. Besbelli Nietzsche şimdi insanlar, dünya, insanlık sevgisi tarafından saldırıya uğramakta—ki bu olağan değil. Daha önce pek çok pasajda, insanlığa olan ilgisizliğini çok açık bir şekilde ilan etti. Bu nedenle, bu imgelerin gelişimi sırasında giderek daha fazla yalıtıldığını ve yalnızlığını hissettiğini varsayabiliriz, böylece sonu gönüllü ölüm fikri oldu, ki bu, kendilerini tam bir yalnızlığa sürükleyen insanlarda olur. Sonra, o an geçtiğinde, diğer taraf, yaşamın, insanlığın tarafı ortaya çıkıyor. Benzer bir gelişmeyi—benzer bir geçişe yol açan mutlak umutsuzluk ve intihara eğilimli ruh durumunu nerede buluruz? Edebiyatta ünlü bir vaka vardır.

Prof. Fierz: Faust'ta.

Prof. Jung: Evet, o da kendini tam bir yalnızlığa sürüklemişti, daha sonra intihar anı geliyor ve aniden yeni bir ruh hali yükseliyor, Paskalya ruh hali, diriliş. Bunu Hıristiyan yaşam tininin dirilişi olarak adlandırabiliriz. Faust'takinin bir Hıristiyan ruh hali olduğunun kanıtı, dini öneme sahip başka ünlü bir şahsiyetle, Luther'le özdeşleşmesidir. Ve Yuhanna'nın İncil'ini çevirir, bu oldukça şaşırtıcıdır, çünkü Faust daha önce Hıristiyanlığı çok eleştirmiştir. Ancak intihar noktasına geldiğinde, Hıristiyan bakış açısı o kadar güçlü bir şekilde geri döner ki, Luther'le bile özdeşleşir, ki böyle bir adamdan beklenecek en son şey budur. Şimdi bu "bağışlama erdemi" elbette insanlık için dökülen kandır; o her şeyi kucaklayan aşkla kişi kendini herkese verir: kişi bir armağan olur. Bu neredeyse Oxford Hareketi'ne benzer. Çünkü bu hiçbir şekilde yalıtılmış bir vaka değildir; pratik yaşamda insanların varlıklarının dönüm noktasına geldiklerinde son derece yeni sandıkları eski bir giysiyi giydikleri gözlemlenebilir. pratik yaşamda, insanlar varoluşlarıyla kafa kafaya geldiğinde, başlarını sıkmazlarsa, kesinlikle yeni olduğunu düşündükleri eski bir giysiyle tekrar ortaya çıkarlar. Bu nasıl olur?

Mrs. Sigg: Öyle olması doğanın yasasıdır; bu *enantiodromia* dediğimiz şeydir.

Prof. Jung: Kesinlikle bir *enantiodromia*, ya bunu nasıl açıklıyorsunuz? Böyle bir şey nasıl oluyor? Kendinizi bir yalnızlık ve umutsuzluk durumuna düşürdüğünüzü ve intihar edeceğinizi varsayalım, son anda fikrinizi değiştiriyorsunuz ve yeniden yaşama dönüyorsunuz, tamamen Hırıstiyanca bir tutumla yeniden ortaya çıkıyorsunuz.

Mr. Allemann: Tam bir yalıtılmışlığın ardından tam bir kolektiflik tutumu olurdu.

Prof. Jung: Kesinlikle, bir yönü budur. İlk başta, aşırı bireyciliğinizle tam bir yalıtılmışlık halindesiniz, sürüden kopmuş, ölüme gidiyorsunuz; kendinizi zaten ölmüş gibi hissediyorsunuz. Ve sonra tekrar yaşama döndüğünüzde doğal olarak bıraktığınız yerden başlarsınız; bireyciliğinize geri dönmek yerine

yeryüzüne dönersiniz—burası oldukça kesin. Ayrıca önceki inançsızlığınızdan ya da eleştirelliğinizden pozitif inanca geri dönersiniz ve daha öncekilerden, her yerde varolan genel inançtan başka inanacak hiçbir şey yoktur. Hatta insanların bir Mesih ya da Tanrı deneyimi dediği şeyi, *ein Gotteserlebnis* yaşamış olabilirsiniz; bir vizyon görebilirsiniz ve o zaman, tam o anda Mesih tarafından kurtarıldığınızdan tamamen emin olursunuz. Ne yazık ki, Paulus'un Şam'a giderkenki ruh hali hakkında bilgi sahibi değiliz; belki tedirgin ve bir tür çaresizlik içindeydi ve bu, onu Mesih vizyonuna götürdü. Elbette bunun o zamanlar farklı bir anlamı vardı, ancak Mesih'in kabul edilen bir gerçek olduğu, ona inanmanın *de rigueur* olduğu günümüzde, bir tarafa doğru fazla gittiğinizde, daha önce inandıklarınıza yeniden inanmakta ileri gitmeniz olasıdır. Bu bir yasa, neredeyse bir mekanizmadır, bu yüzden Faust'un, kendi zamanında herkesin iman ettiği ve umduğu şeyi terk ettikten sonra, kaçınılmaz olduğu anlaşılan ölüm fikrinden vazgeçmesi ve yine ona dönmesi anlaşılır bir şeydir.

Bu bireysel gelişme türü yalıtılmışlıkla ve ölümle sonuçlanır, çünkü kişinin yaşamı artık insanlığın yaşamıyla bağlantılı değildir. Kökleri kesildiği için bir başına, tek, yalıtılmış bir bireyin yaşamı sürdürülemez; köklerimiz insanlığın içindedir ve bu bağlantıyı koparırsak, tıpkı kökleri olmayan bir bitki gibi oluruz. Bu nedenle, kişi yaşamını kurmak istiyorsa, sürüye ve verili koşullara geri dönmek zorundadır. Verili koşulumuz da, Goethe ya da Faust'ta ve Nietzsche'de de olduğu gibi, Hıristiyan insanlıktır—bu da kaçınılmaz olarak geri dönülen şeydir. Dolayısıyla bu bölüm ve kendi içinde erdemin bağışlanması fikrinin yalnızca Hıristiyan bir yönü değil, aynı zamanda Hıristiyan bir *değeri* de vardır, bundan şüphe yoktur. Görüyorsunuz ki, Zerdüşt ya da Nietzsche yaşama döndüğünde, mutlaka o andaki biçimiyle insanlığın yaşamına katılmaya zorlanacaktır ve o zaman onun olumlu değerlerini görecektir. Nietzsche'yle beklenmedik bir şekilde, beklenmedik bir Hıristiyan düşünceye buraya gelmemizin sebebi budur. Eskiden o beldeyle alay etmişti ve şimdi, onu sevdiğini, kalbinin ona bağlı olduğunu öğreniyoruz. Daha önce yalnızlığından etkilenmiştik ve birçok müridi olduğunu bilmiyorduk. Bu, oradayken tamamen olumlu duygular yaşadığı ve geniş bir kitleye sahip olduğu sonucunu çıkaracağımız, tamamen yeni bir yönü ifade ediyor. Şimdi bu duruma geri dönmek onu bir kavşağa getiriyor: "Böylece bir kavşağa vardılar" Bu nedir?

Prof. Fierz: O Herakles gibi, şimdi yeni bir ikileme geldi.

Prof. Jung: Evet, bu ne olabilir?

Prof. Reichstein: Müritleriyle birlikte mi, yoksa tek başına mı gitmeli.

Prof. Jung: Evet, ya müritleriyle birlikte gider, ki bu, şimdiye kadar geçerli olan inançlarıyla Alacalı İnek kasabasıyla birlikte gitmek demektir ya da yalnız gider; mutlak kolektif olmak ya da yine yalnız olma seçeneğine sahiptir. Böyle bir deneyimden sonra insanlar sıklıkla yalnız olmamaya, sırada olumlu yönüyle gördükleri sürüde kalmaya karar verir ve yalnızlıktan kurtulmanın bir avantaj olduğunu düşünürler. Ama o zaman, Nietzsche'nin sözleriyle, son de-

ğerlerini kaybetmiş olurlar. Çünkü soru, sürüde olmak ya da sürüden ayrılmak değildir; sürüde ve yalnız olmaktır.

> O zaman Zerdüşt kendilerine, yalnız yürümek istediğini söyledi; çünkü yalnız yürümeyi severdi. Ancak müritleri ona bir hatıra olarak altın kabzasında, güneş etrafında bir yılanın sarılmış olduğu bir asa armağan ettiler. Zerdüşt asaya memnun oldu ve bunun üzerine ona dayandı; . . .

Besbelli yoluna yalnız başına devam etmeye karar vermeye çalışıyor çünkü bu, onun ilk aşkıdır; en güçlü eğilimi, burada betimlediği kolektifliğin olumlu yönüne rağmen, yalnız gitmektir. Şimdi müritleri daha önce onlara atmış olduğu altın topu bir güneş simgesi olarak ona veriyorlar. Çünkü müritlerine o altın top kadar değerli bir şeyler vermekle onlara olumlu bir değer atfetmişti. Bu armağan aslında nedir?

Mrs. Crowley: Bu uzlaşma simgesi.

Prof. Jung: Eh, onlara önemli bir simge vermişti; uzlaştırıcı olup olmadığını daha göreceğiz. Ama bir simge her zaman bir fikirdir, bu yüzden onlara gerçekten olumlu bir değer vermişti. Ve bu simgenin anlamı nedir?

Mr. Allemann: Özbenlik.

Prof. Jung: Evet, özbenlik çok değerli fikir gibi görünüyor. Altın top, aynı zamanda kutsal bir simge olan güneştir; güneş, eski kültlerin merkezi tanrısı olduğu zaman bu olmuştu, sıcaklık ve yaşam kaynağı. Evet, özbenlik son derece değerli bir fikir gibi görünüyor. Altın top bizzat kutsal bir simge olan güneştir; güneşin eski kültlerin merkezi tanrısı, sıcaklık ve yaşam kaynağı olduğu zamanlarda kullanılmıştı. Bu nedenle, biz inansak da inanmasak da aslında eşit bir erdemi, eşit değeri olan güneşin, sıcaklık ve yaşam kaynağı fikri olmalıdır. Bu gerçekten uzlaştırıcı bir simgedir, çatışmaları çözen, yaşamlarımızı belirleyen, aykırılıkların üstesinden gelen simge. Barış ve bütünlük yaratan bir simge. Özbenliğin bunu yapması gerçekten bekleniyor. Elbette batıda bir özbenlik felsefesinden yoksunuz, ama Upanişadlar'da tüm bu nitelikleri bulursunuz; örneğin özbenlik fikrinin, onların Atman felsefelerindeki en başlıca düşünce olduğunu görürsünüz. O felsefenin çok güzel bir örneği, Yajnavalkya ile kral arasındaki diyalogdur. Harfiyen aktaramam, ama hatırlarsanız, kral ona ışıkla ilgili bir dizi soru sorar. Örneğin insanlar işlerini yapmak için dışarı çıktıklarında, güneşin ışığına göre geri dönerler, kral da şunu sormaktadır: Ya güneş ışığı tükendiğinde, hangi ışığa göre yaşayacaklar? Yajnavalkya da der ki: Ay ışığına. Sonunda her ışık, her ateş son bulacak ve tamamen karanlık olacaktır, yine de hâlâ en üst ışık, özbenliğin ışığı kalır.[1] Bu, altın top fikrinin tam koşutudur. Dolayısıyla müritlerine böyle bir öğreti vermekle Zerdüşt onlara aslında altından bir armağan verir. Ve her ne verirseniz, size geri döner; ne verdiyseniz onu kazanırsınız, ama edindiğiniz şey kaybolur. O müritlerine bir

[1] Yajnavalkya, Upanişadların büyük bilgesi, çeşitli ışık türlerinden söz etmişti: güneş, ay, ateş—ve en sonunda da, Atman, özbenlik.

armağan verir, o da sonra ona geri döner. Nietzsche bundan uzun uzadıya söz etmez. Hatta onun bilincinde olduğundan bile kuşkuluyum; sadece müritleri ona o armağanı verebilecek durumdadırlar, olanakları olmasa bunu başaramazlardı. Onlara vermiş olduğu altının karşılığında aynısını geri getirebilirler ve aslında onlardan gelen bir eklemeyle, yılan altın topu sarar.

Mrs. Sigg: Nietzsche, insanlarla olan ilişkisinde özellikle zekiydi—pek pratik olmasa da—ve yılanın bilgelik simgesi olması, onun insanlarla olan ilişkisinde kendisine öncülük eden bir ilke anlamına geliyor olabilir.

Prof. Jung: Eh, yılan ve güneş genel simgelerdir ve Nietzsche'nin durumuna uygulamadan önce, bununla ilgili bazı şeyleri bilmeliyiz; yoksa bu yorum çok kişisel ve keyfi görünür.

Mrs. Baynes: Bu Yin ve Yang olabilir mi?

Prof. Jung: Evet, Çincede Yin ve Yang olurdu, ama daha da yakın bir fikir var.

Mrs. Sigg: Mısır'ın güneş simgeselliği.

Prof. Jung: Bu, en yakın benzetme, uraeus'un[2] sarmaladığı güneş diski.

Prof. Fierz: Ejderhanın sarmaladığı Çin evreni?

Prof. Jung: Aslında Çin'de bu, inci ve ejderhadır ve garip bir şey de incinin orada ay, Yin, ejderha'nın da Yang olmasıdır. Simgesellik tersine dönmüştür ve tercümesi zordur, çünkü Çin'de değerler ince bir şekilde döndürülür; sanki oradaki gerçek öğretmen bir kadınmış gibidir. Herkes Yang'ın güneş olduğunu söyleyebilir; ama Çinli hiç de öyle olmadığını, onun bir ejderha olduğunu söylüyor. Ejderha başka her yerde kötü ve tehlikeli bir canavardır, ama Çin'de dost bir şeydir; Çinli ejderhanın bir dostudur. Yılanın bildiğimiz tek dostu, kadındır; eğer bir büyücü değilse ve bir kadın tarafından eğitilmemişse, hiçbir erkek yılanın dostu değildir.

Mrs. Baynes: Ama Çin ejderhasının uçabildiği ve yılanın uçamadığı doğrudur.

Prof. Jung: Evet, ejderha uçan bir yılandır. Bizde de ejderhalar vardır, ama her zaman kötüdürler, oysa Çin ejderhası mutluluk, servet ve sağlığın, iyi olan her şeyin bir işaretidir. Güneş bizim için önemli ve olumlu olan şeydir, ama orada ejderha ve çok küçük, ejderhanın ağzında neredeyse bir inci kadar küçük bir ay vardır. Kural olarak inci biraz ileridedir, öyle ki sonsuza dek ejderha inciyi bir türlü yakalayamamış gibi görünür, hep peşindedir, ama hiçbir zaman tam olarak ona sahip olamaz. Bu düşünceyi izleyerek genel anlamda Çin simgeciliğine uygularsanız, bunun işe yaradığını göreceksiniz. Çin'in kendine özgü bir şaşırtmacası vardır; yeryüzü orada başka bir rol oynar—eşsizdir. Mısır'da güneşin olumlu göksel bedeni önemli bir şeydir; bu nedenle, IV. Amenhotep zamanında simge artık disk ve yılan değil, aynı anda iki ufkunda birden şenlenen güneş diskiydi—*par excellence* olumlu ilkeye tapınma. Yılan'ın ekiyse güneşte uzanmış, soğuk bedenini güneş ışınlarıyla ısıtan yeryüzüdür; uraeus

[2] "Güneş kursu ... kuyruğu ağzında olan devasa ejderha yedi güce binmiş ve at niyetine diğer dördü tarafından çekilen" (Mead, "Kurtarıcının Kitapları," s. 510).

fikri budur. O halde güneşin ve çevreleyen yılanın olumlu simgesine bir başka doğrudan koşutluk daha var.

Mrs. Baynes: Kundalini Yoga.

Prof. Jung: Evet, güneş *muladhara* mandalasında olduğu gibi, fallik figürün çevresine dolanmış yaratıcı nokta, bindu ve Shakti'dir. Ayrıca çevresine yılan dolanmış yumurtalı Orfik simge vardır ve belki bu da bu *Zerdüşt* simgeselliğine en yakın koşuttur. Şimdi, müritler Zerdüşt'e böyle bir armağan vermekle ne ifade ediyorlar—ne anlama geliyor?

Miss Wolff: Belki de sorunun Zerdüşt'ün görmediği bir tarafı. Başkaları uğraşsın diye ağzından fırlattığı o yılan olabilir, bu yüzden onlar da ona geri verirler, yoksa daire tamamlanmış olmaz.

Prof. Jung: Evet, ve engereğin ısırığı bölümünün yanı sıra, bir de yılanın çobanın ağzına sızdığı bir bölüm vardır.

Miss Wolff: Özellikle o bölümü kastetmiştim—tahmin ettim.

Prof. Jung: Eh, yılan Zerdüşt tarafından reddedildi. Ondan tiksiniyor, çünkü o, yeryüzü, karanlık, Yin, dişi ilke. Zerdüşt tamamen eril, *par excellence* yaşlı bilgenin eril arketipi ve o, *pneuma*, rüzgâr tanrısı ve bu nedenle yılanı reddetmeli. Müritlerine sadece altın topu atmasının nedeni budur. Yılanı *onlar* ekliyorlar. Peki, bunu yapabilecek duruma nasıl geliyorlar? Çünkü yine *pelote*.

Prof. Reichstein: Kolektiflikle oldukları için yeryüzüyle de bağlantıdalar.

Prof. Jung: Kesinlikle. Çünkü Zerdüşt müritlerinin çemberindeyken o zaten bu simgeyi temsil ediyor; güneş ve yılanın müritleriyle olan ilişkisini simgelediği söylenebilir. O merkezde, insanoğlunun çemberiyle çevrili *pneuma*'dadır ve insanlık, yeryüzüdür; o halde müritleri de onun yeryüzüdür. Müritlerine kök salmış durumdadır. Ve altın topu onlara atmakla onlara kendisini, kendi ilkesini veriyor ve onlar da, yeryüzünün tohumu kabul etmesi gibi, kabul ediyorlar. Çevresinde kendi kuyruğunu ısıran yeryüzü yılanı gibi bir daire oluşturuyorlar. Tantrik Yogada da erkeğin çevresinde bir halka oluşturan dişidir; tanrı Shiva ile sonsuza dek kucaklaşan Shakti sonsuz bir simgedir ve özbenliğin en eksiksiz simgelerinden biridir. Kişilerüstü Atman (ya da *Paramatman* ya da *Prajapati* ya da *Purusha*) olarak düşünülen özbenliğin yalnız olduğu söylenebilir; bu nedenle, aynası olan bir dünyayı yayar; ayna da elbette yansıtılandan farklı bir maddedir. Ayna gerçek yanılsamayı yaratan, tanrıyı Maya perdesiyle çevreleyen Shakti'dir; Tanrı Maya'nın sihirli aynasında milyonlarca yüzünün yansımasını görür.[3]

Buradaki durum budur ve aslında ilintili olmadan özbenlik olamazdı; özbenlik ve bireycilik birbirlerini dışlar. Özbenlik, ilintililiktir. Özbenlik ancak birçok aynadan yansıdığı zaman gerçekten varolur—o zaman kök salar. Everest tepesinde bir meditasyon kulübesi yaparak özbenliğinize asla ulaşamazsınız; sadece kendi hayaletleriniz tarafından ziyaret edilirsiniz ve bu bireyleşme değildir: kendinizle yapayalnızsınız ve *özbenlik* yok. Özbenlik, siz ortaya

[3] Atman kendisini yarattıklarında bilir ya da Jung'un öğretisine göre, kişinin yansıtımlarından.

çıktığınız ölçüde varolur. Özbenlik *olduğunuz* değil, *yaptığınızdır*. Özbenlik, edimlerinizde görünür ve edimler daima ilişki anlamına gelir; bir edim aslında kendinizin dışında, kendinizin ve çevrenizin, öznenin ve nesnenin arasında ürettiğiniz bir şeydir—özbenlik orada görülür. Bu yüzden simge, yılan'ın sardığı güneştir. Müritlerin ona geri verdikleri budur. Bu, müritlerin cevabıdır ve Zerdüşt ve müritlerinin birliğinin bir simgesidir. Dayandığı âsâ, işte odur.

> ve müritlerine şöyle dedi:
>
> Söyleyin, altın nasıl oldu da en yüksek değere ulaştı? Ender, yararsız olduğu ve ışık saçtığı, tatlı bir parlaklığa sahip olduğu için; daima kendisini bağışlar.

Bu altının simgesel fikrinin bir çeşit yorumudur. Gerçek altın simgeseldir, bu nedenle çok övülür. Kesin değerleri vardır, ama asıl değer, insanın verdiği değerdir; normal kullanımı insanın altına olan hayranlığını asla açıklayamaz. Bütün dünyanın ruhban dilinde altın, değerli bir şeyi tanımlamak için kullanılır. Sanatta da aynı şekilde kullanılır—belli şeyler altın renginde boyanır. Simya felsefesindeyse *aurum nostrum non vulgi*[4] olarak bilinir. Dolayısıyla altın rüyalarda göründüğünde, değer anlamına gelir.

> Altın en yüksek erdemin imgesi olarak en yüksek değere erdi. Bağışlayanın gözü, altın gibi parlar. Altın parıltısı, ayla güneş arasında barış yaratır.
>
> En yüksek erdem; ender, yararsızdır ve ışık saçar, tatlı bir parlaklığa sahiptir: bağışlayan erdem, en yüksek erdemdir.

Burada uzlaşma simgesi ve simya simgeselliğiyle çok ilginç bir ilişki var: yani olağanüstü altın, felsefi altın, güneşin ve ayın çocuğudur, erkek ve dişi. Hatta altın ya da felsefe taşına, güneşin ve ayın çocuğu ya da güneş ve ayın, tabii ki erkek ve dişi birliği simgeleyen hermafrodit çocuğu da denir. Bu fikir neredeyse her yerde bulunur.[5] İnsandan veya dünyadan doğan bir şeyin görünümündeki özbenlik fikri, Upanişadlar'da altın çocuk veya altın tohum anlamına gelen *Hiranyagarbha* olarak adlandırılır; o, karşıtların birleşmesiyle oluşan felsefi altındır. Dolayısıyla yalnız Zerdüşt bir insan çemberiyle birleşebilirse, altın çocuk, tanrı, *Hiranyagarbha* doğar; o zaman altın top, yılanla birlikte ortaya çıkar. Tanrı'nın uzlaştırıcı ve barışçı olması fikri çoğunlukla hermafrodit olarak simgelenir; bu nedenle pek çok tanrı bu şekilde temsil edilir. Oldukça yakın bir benzetme, adı yükselen güneşi ifade eden eski Orpheusçu *Phanēs*'dir. *Phanēs*, ortaya çıkan olan, başlangıçta doğan anlamına gelir; o, başlangıcın tanrısıdır, iki bedene sahip hermafrodittir ve dört simgesel hayvan vardır. Bu, hayal meyal Hıristiyan ikonografisindeki *quaternium* le benzeşiktir; burada İncil'lerin dört direği, dört hayvan olarak temsil edilir ve Mesih figürü de, merkezdedir; ona

---

4 "Altınımız kaba [vulgar] (sıradan) altın değildir."

5 Eril ve dişilin hermafrodit birleşimine dair simya simgeleriyle ilgili daha çok bilgi için *bkz. TE* 12, *passim.*

tetramorphos da denir, ama bu esasında eski tezhipli elyazmalarında gördüğümüz, bir aslan, bir öküz, bir kartal ve bir melekten—dört İncil Yazarın başlarından—oluşan canavar türüdür. Ve aslanın, öküzün, kartalın ve bir insanın birer bacağına sahiptir ve kilisenin bayrağı ya da amblemini taşıyan kurtarıcı da, o hayvana binmiştir. Gördüğünüz gibi, Orpheusçu *Phanēs* buna benzer.[6]

Şimdi, Frau Dr. Burgers, biraz önce bana Çin horoskopunun güneş evlerini değil, yirmi sekiz *ay* evini temel aldığını söyledi. Profesör Reichstein ise Çin'in para biriminin altın değil, gümüşü temel aldığına dikkat çekti. Şu sıralarda Amerika'da böyle bir numara çevirmeye çalışıyorlar ve bunun genel refahı nasıl etkileyeceğini göreceğiz.

Mrs. Crowley: Doğuda gönüllü ölümün oldukça olumlu bir simge olduğu doğru değil mi?

Prof. Jung: Evet ve gönüllü ölüm, Roma'da da kabul görmüştür; ona hayli bel bağlanırdı. Şimdi de Mrs. Baynes'den şöyle bir soru geldi: "Özbenliğe yalıtılmışken erişilemeyeceğini söylediğinizde, bu Hindistan'daki 'Orman filozoflarının' özbenliği bulduklarını düşündüklerinde yanıldıkları anlamına mı geliyor?"

Doğrusu ilintili olmadan özbenliği bulamayacağınızı söylediğimde, öbür tarafı dışlayın demek istemedim. Orman filozofları ilk baştan özbenliği bulmaya çalışmak için ormanlara gitmez. İlk önce dünyada tam bir insan yaşamı sürerler ve sonra orman yaşamına gelirler. Onlar dünyaya kök salmışlardır. Bireysel toplum yaşamından asla kaçınmamışlardır, tüm deneyimlerini dünyevi varoluştan toplayıp ormana taşımışlardır. Buddha'nın varoluşunda da durum buydu; o bir prensti, bir dünya adamıydı ve karısı, cariyeleri ve çocuğu vardı—sonra aziz yaşamına geçti. Yalıtılmışlık olmadan özbenliğe erişemeyeceğinizi de pekâlâ söyleyebilirim; o hem yalnız hem de ilintili olmaktadır. Ama doğal olarak hep yalnız tarafta olan Zerdüşt'le olan ilintimizi vurgulamalıyız; işlerin bu kadar yanlış gitmesinin nedeni, Nietzsche'nin bu derece yalıtılmış olmasıydı, bu yüzden *eccinlerin* eline düştü. Elbette bunun felç hastalığına neden olan sifilitik enfeksiyondan kaynaklandığı gibi bir mantık yürütebiliriz. Ama bunun altında bir şizofreni vakası vardı; fazla yalnız olmaktan dolayı da yanlış gidebilirdi—kökleri olmayan her bitki ölür. Bununla birlikte, bitkiyi oluşturan tek başına kökleri değildir; çiçek de açmalıdır. İki şeydir, yalnız olmak ve bağlantıda olmak.

> Sizi gerçekten iyi anlıyorum müritlerim. siz de benim gibi bağışlama erdemine erişmek için çabalıyorsunuz. Kediler ve kurtlarla neyiniz ortak?
>
> Bizzat kurban olmaya ve armağan etmeye susamışsınız: bu nedenle dünyanın bütün servetlerini ruhunuzda toplamaya susamışsınız.

Bu biraz çapraşık. Belli ki altın topu müritlerine atarken, onların değerli müritler olduklarını, armağanını alabilme ve onu doğru kullanabilme yetkinliğine sahip olduklarını varsaymaktadır. Onların da o bağış erdemine, o parlayan, ı-

[6] Parıldayan Phanēs bir Erostur, ama biseksüeldir. Bu oğlan-tanrının dünya yumurtasından doğuşunu gösteren bir Orfik rölyefin reprodüksiyonu için *bkz. TE* 5, levha XII.

şıldayan, ışıyan, güzelliğini ve büyüsünü herkese veren altının erdemine ermek için çaba harcadıklarına inanıyor. "Kediler ve kurtlarla neyiniz ortak?" Gördüğünüz gibi, bunlar yiyip yutan, yırtıcı, avcı hayvanlardır. Müritlerin susuzlukları kedilere ve kurtlara dönüşmek için değil, kurban ve armağan olmak içindir. Burada, yırtıcı bir çalma içgüdüsü yerine vermek ve daha fazlasını vermek, kendini feda etmek olan Hıristiyan ideali devreye giriyor. Mesih'İn kendini insanlığa vermesi gibi, Zerdüşt ve müritleri de insanlığa fedakârlık yapmak için çabalıyorlar. "Bu nedenle dünyanın bütün servetlerini ruhunuzda toplamaya susamışsınız." Oradaki *bu nedenle* oraya ait değildir, bu akılcı bir sonuç değil, daha ziyade birincil bir çağrışımdır; arada bir şey söylenmelidir. Çünkü değerli armağanlar olabilmeleri için öncelikle altın olmalıdırlar ve altın olabilmek için, dünyadaki altını yemelidirler; zengin bir armağan olabilmek için edinmeleri, sahiplenmeleri, zenginlik biriktirmeleri ve ruhlarında depolamaları gerekir. Birçok kişi kendilerini vermenin bir armağan olduğunu düşünürler. Hiç de öyle değildir! Bu bir yüktür. Fakir bir adam bana son kuruşunu verince büyük bir yük hissediyorum. Evet, zengin bir adam bereketinden bana verirse, o zaman gerçekten bir armağan almış olurum, ama bir dilenci kendini veremez. O nedir ki? Bir değeri var mıdır? Hayır, o, boş bir çuvaldır. Tüm boş torbaların doldurulmaları için kendilerini vermek istemelerini anlayabiliyorum, ama bu bir armağan değildir; bu, bir kaplanın kendini tamamen size verdiğini söyledikten sonra sizi yemesi gibidir. Yani bir şey verebilmek için, kişinin bir şey olması gerekir, sahip olması, açlıktan değil, altından yapılmış olmalıdır. Ne yazık ki kendilerini vermekten söz eden insanların çoğu, sadece koyunlarınızı yemek isteyen aç kurtlardır. Gördüğünüz gibi, bu iki cümlenin arasında bu söylenmelidir.

> Ruhunuz doymaksızın hazineler ve tılsımlar arar, çünkü armağanlar dağıtmaya doymayan bir erdeminiz var.

Bağışlamayı arzulayan bir erdem varsa, bağışlayabileceği yollar da olmalıdır; kişi boşluğu veremez. Önce zenginlikler biriktirilmelidir. Kişi hazinelere, mücevherlere düşkün olmalıdır. Kişi verebilmek için açgözlülükle biriktirmelidir. Aksi halde kişi verdiği şeyin açlık olmadığından asla emin olamaz.

> Her şeyin size ve içinize akmasını istersiniz ki, sevginizin armağanları olarak sizin pınarınızdan aksınlar.

Görüyorsunuz ki, olanların formülü şu: Zerdüşt altın topu attı. Bu onda olduğu için verebilirdi, sonra top ona geri döndü.

> Gerçekten böyle armağan edici bir sevgi bütün değerleri sahiplenir; ama ben bu bencillik için sağlıklı ve kutsal derim.—
>
> Bir de başka bencillik vardır; hep züğürt, aç türden, daima çalmak isteyen—hastaların bencilliği, hasta bencillik!

Burada önemli bir ahlaksal fark vardır: bencilce konuştuğumuz zaman, bu kulağa bir kusurmuş gibi gelir, çünkü genellikle bildiğimiz sadece Nietzsche'nin hasta bencillik dediğidir. Bencilliği bireycilik olarak, başkalarına empoze edilen, başkalarından çalmak ya da değerlerini ellerinden almak için aç ya da susamış bir tür tutku olarak anlarız; buna marazi diyebiliriz—bu, egoizm anlamında bencilliktir. Ama kutsal olan başka bir bencillik vardır, kimse bu fikri bilmez; bu fikir erken dönem ortaçağdan bu yana bizim için ortadan kalktı. Birisi kendisine kapandığı, başkalarına kendisini yeme izni vermediği zaman, onun marazi ya da son derece egoist olduğunu düşünürüz. Bu, geç dönem Hıristiyanlığın Mesih'in erken dönem öğretilerine inanmasından kaynaklanır: "Komşunuzu sevin," ama sonra Mesih'in aslında "kendiniz gibi" öğrettiğinden söz edilmemiştir. Oysa kendinizi sevmezseniz, başkasını nasıl seversiniz? Ona bir dilenci çanağı gibi gelmişseniz, vermek zorunda kalır. Kendinizi seviyorsanız, zenginsiniz, sıcaksınız, bereketiniz vardır; o zaman sevdiğinizi söyleyebilirsiniz, çünkü gerçekten bir armağansınız, hoşa gidiyorsunuz. Çünkü arkadaşlarınıza gittiğinizde kendinizi iyi hissetmelisiniz; sevgi dolu bir arkadaş olmak için bir şeyler verebilmelisiniz. Yoksa yük olursunuz. Kararmış, aç—susuzsan, sadece boş bir çuval, sadece lanet bir baş belasısın demektir. Bu Hıristiyanlar da öyle; onlar boştur ve insandan bir şeyler talep ederler. Derler ki, "Seni seviyoruz, sen de… *yapmalısın*"—o şeytanlar, insanı yükümlülük altına sokarlar. Ama ben her zaman Mesih'in "Komşunu *kendin* gibi seveceksin" dediğini hatırlatırım.

Ve bu öyle zordur ki, uzun süre kimsenin sizi sevmesini istemeyeceksiniz, çünkü bunun ne kadar kötü olduğunu bilirsiniz. Kendinizden nefret edersiniz, kendinizi aşağılık bulursunuz, bir odada iki saat yalnız başına kendinize katlanamazsınız. Size anlattığım papaz gibi. Sabahın yedisinden gece on bire kadar insanlarla meşguldü, bu yüzden oldukça boştu ve bu nedenle bir sürü rahatsızlıktan mustaripti. Çünkü kendinize bir şeyler vermelisiniz. Kendinizi anlamadığınızda insanlara nasıl verebilirsiniz? Önce kendinizi anlamayı öğrenin. O adama bazen kendisini yalnız hissetmesi gerektiğini öğretene kadar dünyanın sıkıntısını yaşadım. Bir kitap okuyarak ya da karısıyla birlikte piyano çalarak yalnız kalabileceğini ve aslında her gün bir saatliğine yalnız kalacak olsa, delireceğini, melankolik olacağını sanıyordu. Belli bir süre için kendinize katlanamıyorsanız, odanızın hayvanlarla dolduğundan emin olabilirsiniz—kötü bir koku geliştirirsiniz. Ve yine de komşunuzun sizi sevmesini talep edersiniz. Sanki size yiyemediğiniz kadar kötü bir akşam yemeği sunulmuş ve siz de ardından arkadaşınıza ya da annenize ya da babanıza, "Bunu sen ye, seni seviyorum, bu çok kötü" dersiniz. Ama hayır, onlara yemeğin çok güzel olduğunu söylersiniz, insanları aldatırsınız.

Görüyorsunuz ki, kendini sevemeyen, başkalarını da sevmeye layık değildir ve insanlar onları evden atarlar. Ve haklıdırlar. Başkalarını gerçekten sevmek çok zor olduğu gibi, kendinizi sevmek de çok zordur. Ancak kendinizi sevebildiğiniz ölçüde başkalarını sevebilirsiniz; kanıt kendinizi sevip *sevememeniz*,

kendinize katlanıp *katlanamamanızdır*. Bu son derece zordur; insanın kendi etinden daha kötü bir yemek yoktur. Ritüel bir şekilde yemeyi deneyin, komünyonu kendinizle kutlamaya çalışın, kendi etinizi yiyip kendi kanınızı için—tadının nasıl olduğunu görün. Hayret edeceksiniz. O vakit arkadaşlarınız ve ilişkileriniz için ne anlama geldiğinizi görürsünüz; kendinize ne kadar kötü görünüyorsanız, onlar için de o kadar kötüsünüzdür. Tabii hepsinin gözleri bağlıdır, geç dönem Hıristiyanlardırlar, bu yüzden sizi sevmekle yedikleri zehri farketmeyebilirler; ama siz bunu biliyorsanız, bazen yalnız olmanın ne kadar önemli olduğunu anlayabilirsiniz. Başkalarıyla makul ilişkiler kurmanın tek yolu budur. Aksi takdirde, her zaman bir vermek ve almak meselesi değil, çalmak meselesidir.

> O her parlayan şeye bir hırsızın gözüyle bakar; doyacak kadar yiyeceği olana açlığın tutkusuyla bakar. Ve daima bağışlayanların masasına sokulurlar.

Bu, boş çuvallar toplumudur.

> Böyle bir tutkuyla, bir hastalık ve görünmez bir yozlaşma konuşur; bu bencilliğin hırsızca tutkusu, hastalıklı bir bedenden konuşur.

Bu "hastalıklı beden" de nedir? "Hasta bir ruhtan" demek çok daha hoş olmaz mıydı? Bilirsiniz, geç dönem Hıristiyana, kişinin kendisiyle, örneğin bir okul müdürü ya da bir doktor gibi ilgilenmesi fikrini aktarabilirsiniz. Onlar, birinin ruhsal eğitime, kendi manevi refahına yönelik biraz sevecen bakıma gerek duymasını anlarlar, bedenin dışlanması koşuluyla. İnsanları en çok kaygılandıran şey, onlar için pratikte varolmayan ruhtan ziyade, bedenleridir. Görmek istemedikleri şey budur, yalnız olduklarında onlara bir şeyler söylemek için bekleyen hayvan ya da kötü ruh. Bu son derece nahoştur. Dolayısıyla bir kişinin kendisine biraz daha dikkat etmesi gerektiğini kabul etseler dahi, bu ancak bedenin dışlandığı ve onunla hiçbir ilgisi bulunmadığına dair garanti varsa olur. Beden karanlıktır ve çok tehlikeli şeyler çağrılabilir. Bedenin söylediklerini işitmemek için piyano çalmak daha iyidir. Dolayısıyla Zerdüşt son derece haklıdır: bu yalnızca hastalıklı bir ruh değil, aslında hasta bir bedendir.

> Söyleyin kardeşlerim, bizce kötü ve en kötü şey nedir? Yozlaşma değil midir?—Ve bağışlayıcı ruhun bulunmadığı yerde, yozlaşmadan şüpheleniriz.

Bildiğiniz gibi Nietzsche'nin zamanında yozlaşma çok konuşuluyordu. Seksenlerde yozlaşmaya dair ünlü bir Fransız kitabı vardı (şu anda hatırlayamadığım Alman isimli bir Yahudi tarafından yazılmıştı) ve *yozlaşma* sözcüğü bir slogan haline geldi.[7] Şimdi, *yozlaşma*nın anlamı, gelişmenin orijinal modelden

---

[7] Jung'un aklındaki Max Simon Nordau'nun *Entartung*'u olsa gerek; eser kadar popülerdi ki neredeyse hemen *Degeneration* [*Yozlaşma*] (Londra, 1920) adıyla tercüme edilmişti. Bu kitapta Nordau (asıl ismi Max Simon Sudfeld) Nietzsche'yi hayalperest bir sadist olarak nitelendirmişti.

sapmasıdır. Yozlaşmış bir kaplan vejeteryan olmuş bir kaplandır ya da yozlaşmış bir maymun sosis uzmanı olandır—bu gibi tuhaflıklar. Ötücü kuşlar bazen yozlaşma belirtileri gösterebilir; Demiryolu hatları yakınlarında bulunan kızılgerdanlar, hatta karatavuklar bile kendi ezgilerini kaybetmeye başlarlar ve motorun düdüğünü taklit ederler ya da belki insan ezgilerini öğrenirler; savaşta, siperlerinin yakınında yaşayan kuşların şarkılarının mermi ıslıklarını taklit etmeye başladığı gözlemlenmişti. *Genus* [*Cins*] sözcüğü, birinin ait olduğu tür anlamına gelir ve o cinsi oluşturan modelden saparsanız, yozlaşmaya uğrarsınız.

Nietzsche, bu sözcüğü tabii çok daha geniş anlamda kullanıyor. O, insanda bulunan modelden sapmayı kastediyor ve bu, özbenliktir; anlamına göre yerine getirilebilen bireysel koşul ya da model veya biçimdir. Ya da ondan sapabilirsiniz. Kendinize özgü kalıbı gerçekleştirirseniz, kendinizi sevmişsinizdir, biriktirmiş ve bolluk sahibi olmuşsunuzdur; o zaman erdem bağışlarsınız, çünkü parlaklık sahibisiniz. Işıldarsınız; bolluğunuz taşıp akar. Ama kendinizden nefret ederseniz ve tiksiniyorsanız—kalıbınızı kabul etmediyseniz)—o zaman bünyenizde, tatmin etmekte başarısız olduğunuz iştahlarınızı tatmin etmek için komşularınıza sinekler gibi saldıran aç hayvanlar (sinsi sinsi dolanan kediler ve başka hayvanlar ve haşarat) ortaya çıkar. Nietzsche bu nedenle, bireysel modellerini gerçekleştirmemiş o insanlara, bağışlayan ruhun eksik olduğunu söylüyor. Hiçbir ışıma, bir sıcaklık yoktur; açlık ve gizliden hırsızlık vardır.

> Bizim yolumuz türden üstün bir türe doğru yükselen bir yoldur. Ama "her şey benim için" diyen yozlaşmış duygu, bizim için korkunçtur.

Gördüğünüz gibi, "her şey benim için" diyen yoz duygu, gerçekleşmemiş yazgıdır. Kendisini yaşamamış, kendisine gerekeni vermemiş, doğduğu zaman kendisine verilen modelin yerine getirilmesi için çaba harcamayan biridir. Bu şeyin insanın cinsi olması nedeniyle yerine getirilmesi gerekir ve getirilmediği ölçüde "her şey benim için" diyen açlık vardır. Bu, kendi kendinize olan sevginiz değil, yalnızca kendisi için talepte bulunan bir açlıktır, kişi bu talep edileni edinmez; çalar, başkalarından alır, onu başkalarından bir çeşit armağan olarak bekler, bunu vermek onların görevidir diye düşünür. Geç dönem Hıristiyanlığın öğretisi böyle olmuştur. Komşunuzu, Mesih'in sizi sevdiği gibi sevin; günahlardan ve her türlü zihinsel ya da ahlaksal sıkıntılardan dolayı yükünüz varsa, onun bedenini yiyin ve iyileşin: Mesih'i komünyon halinde yiyin ve arınmış, beslenmiş ve doyurulmuş olun. İnsanlar böyle eğitilir. Sıkıntınız varsa onu Mesih'e yükleyin, o, yükünüzü taşıyan bir hayvanmış, günahlarınız için bir günah keçisiymiş gibi; kendinizi aç hissederseniz de, onu yiyin. O sizi besler. Görüyorsunuz ki böylelikle size, besinin daima hazır olduğu sonsuz bir bebeklik öğretilir; bu, bol ekmeği ve şarabıyla bitimsiz bir kutsal yiyecek deposuna sahip kilise anadan gelir. Böyle bir öğretiyi münhasıran izlerseniz, sizin için en önemli şeyleri hazırdan kullanmaya alışırsınız; sadece kiliseye gitmeniz gerekir, orada bulursunuz. Bir şeyi taşımak çok zor oluyorsa, düşüncesine katlanamadığınız

bir şey yapmışsanız, onu sadece Mesih'in sırtına yüklersiniz ve o, onu uzağa taşır. O, onu kaldırır.

Katolik itiraf, tövbe ve af uygulaması tam da budur: tövbe edersiniz ve sonra bunu anlatırsınız ve affedilirsiniz. Günahlarınız yıkanıp temizlenir, sonra yine yapabilirsiniz—temiz bir sayfa oldunuz, böylece bir kez daha üzerine yazabilirsiniz. Reformasyonun günah çıkarmayı kaldırmasının nedeni budur, bir bakıma ne mutlu ki, bir başka bakıma ne yazık ki, insanlar günahlarından kurtulamıyorlar. Ve bu da, günahını başkalarına devredebildiğiniz Oxford Hareketi'nin başarıya ulaşmasının *entre autres* nedenidir. Ama bu, kötüdür. Protestan günahı ile yalnız kalmalıdır. Onu itiraf edebilir, ama bunun affolmasını sağlamayacağını bilir; on bin kez itiraf etse bile, yalnızca yaptıklarını asla gözden kaçırmaması gerektiğine alışabilir. Bu onun için iyidir. "Evet, o şeyi yapmıştım ve bunun için kendimi lanetlemeliyim" diyebileceği bir düzeye gelmelidir. Ama kendime iyi davranamıyorsam, bana karşı suç işlemiş birine de iyi davranamam. Kardeşimle anlaşmalıyım, çünkü en kötü kardeş benim. Sabırlı olmalıyım ve *içimde* çok Hıristiyan olmalıyım. Ben modelimi gerçekleştirirsem, o zaman günahkârlığımı bile kabul edebilirim ve "Çok kötü, ama öyle—kabul etmem gerekiyor" diyebilirim. O zaman tatmin olurum, o zaman altın parlamaya başlar. Çünkü kendileriyle anlaşabilen insanlar altın gibidir. Çok iyi tada sahiptirler. Bütün sinekler onların peşindedir.

SEMİNER III

5 Şubat 1936

Prof. Jung:
Son defasında yozlaşma fikrini konuşuyorduk. Şimdi devam ediyor:

Duygularımız yükseklere uçar: böylelikle bedenimizin, yükselişin bir benzetisidir. Yükselişlerin böyle benzetileri, erdemlerdir.

Beden böylelikle, bir oluşan ve savaşan olarak, tarihten geçer. Ya tin—bu beden için nedir? Savaşlarının ve zaferlerinin müjdecisi, yoldaşı ve yankısıdır.

Benzetilerin tümü iyilik ve kötülük isimleridir; konuşmazlar, yalnızca ima ederler. Onlarda bilgi arayan budaladır.

Kardeşlerim, tininizin simgelerle konuştuğu her saate dikkat edin: erdemlerinizin kaynağı oradadır.

O zaman bedeniniz yükselir, yeniden dirilir ve mutluluğuyla tini mest eder; böylece o, yaratan, değerlendiren, seven ve her şeyin bağışçısı olur.

Yüreğiniz bir nehir gibi geniş ve dolu akıp, ovadakiler için bir bereket ve bir tehlike olduğu an: erdemlerinizin kaynağı oradadır.

Övme ve yermenin üstüne çıkabildiğiniz ve isteminiz bir sevenin istemi olarak her şeye hükmedebileceği an: erdemlerinizin kaynağı oradadır.

Hoş şeyleri ve kadınsı ifadeleri küçük gördüğünüz ve kadınsı ifadelerden alabildiğine uzaklaştığınız an: erdemlerinizin kaynağı oradadır.

Tek bir istemin isteyenleri olduğunuz ve tüm gereksinimlerin o değişiminin sizin için gerekli olduğu an: erdemlerinizin kaynağı oradadır.

Gerçekten bu yeni bir iyi ve kötüdür! Gerçekten yeni, derin bir çağlamanın ve yeni bir pınarın sesi!

Bu yeni erdem güçtür; egemen bir düşüncedir ve onun etrafında uyanık bir ruhtur: altın bir güneştir, çevresine sarılmış bilgi yılanıyla!

Bu bölümün son parçası kesinlikle zordur, ama şu cümlede bir ipucu vardır: "Gerçekten bu yeni bir iyi ve kötüdür! Gerçekten yeni, derin bir çağlamanın ve yeni bir pınarın sesi!" Bu neye bir göndermedir?

Prof. Reichstein: Kişiye değil, kişiliksiz bir merkeze. Bunun "her şey benim için"diyenden farklı olduğunu söylüyor.

Prof. Jung: Yani "her şey benim için" ifadesinin egoist bir eğilim olduğunu, bununsa özgecil bir versiyon olduğunu mu kastediyorsunuz?

Prof. Reichstein: Yeni bir pınardan söz ediyor.

Prof. Jung: Ama bu şimdiye dek rol almamış, yeni bir pınar gibi bir şeye, yeni bir başlangıç noktasına işaret ediyor da olabilir.

Mr. Allemann: Bu, yeni enerjidir, bilinçdışından yükselen yeni libidodur.

Prof. Jung: Tam formülasyon budur. Ayrıca, bu yeni enerjinin daha öncekinden farklı bir bölgeden yükseldiğini söyleyebiliriz. Böyle bir şey hangi koşullar altında gerçekleşebilir?

Mrs. Crowley: Karşılıklı iki taraf uzlaştığı zaman.

Prof. Jung: Evet, daha önce bir çatışma olmasaydı yeni bir enerji patlak veremezdi, bu yüzden bir yerlerde bir karşıtlık olmalıydı ve aniden, karşıt çiftler uzlaştırıldı ve bu gerilime ayrılan enerji şimdi serbest kaldı. Peki bu karşıtlık neydi?

Prof. Reichstein: Yılanın dolandığı altın top mu, özbenlik ve kolektiflik anlamında?

Prof. Jung: Bu onu simgeler. Ama bu bölüm boyunca belirli bir ikileme yönelik anıştırmalar var.

Mrs. Frost: Ich will isteyen *Seele* ile "Bunu yap!" diyenin karşıtlığı mı?

Prof. Jung: Evet, ama burada uzun uzadıya söylenmiş.

Miss Hannah: Beden ve tin.

Prof. Jung: Kesinlikle. Diyor ki, "Ya tin—bu beden için nedir?" O halde burada, tinin bakış açısı ile fiziksel ya da bedensel bakış açısı var. Şimdi, tin ile beden çoktan beri karşıttır, bildiğiniz gibi, ama görünüşe bakılırsa Nietzsche, ikisinin bir uzlaşmasını bulmuştur. Bu bölüm metninde nerede buna işaret ediyiliyor?

Mrs. Crowley: Bu benzeti fikrinde değil mi?

Prof. Jung: Evet. Çünkü "benzetilerin tümü iyilik ve kötülük isimleridir; konuşmazlar, yalnızca ima ederler. Onlarda bilgi arayan budaladır." Yani bu benzetiler aslında hiçbir şey vermezler, kendileri hakkında hiçbir bilgi vermezler, ancak burada Zerdüşt'ün sözlerinde başka bir cevap daha vardır.

Miss Hannah: "Kardeşlerim, tininizin simgelerle konuştuğu her saate dikkat edin" deyişinde değil mi?

Prof. Jung: Kesinlikle. Yani benzeti, kendi içinde bir bilgi ya da anlayış kaynağı değildir. Sözcükler anlamsızdır, onlar sadece sözcüklerdir. Önemli olan, tinin benzetilerle konuştuğu saattir. Başka bir deyişle, tin benzetilerle konuştuğunda, yeni bir enerji kaynağı açığa çıkar ve o zaman, benzetiler belli bir

psikolojik durumun meyvesi ya da sonucu olarak anlamlanır. O halde anlamları olan benzetilerin kendileri değildir; önemli olan varolmalarıdır; birinin meselerle konuşmasıdır, çünkü bu gerçekleşmiş olan bir şeyin belirtisidir. Şimdi, hangi koşullar altında benzetilerle konuşursunuz?

Mrs. Crowley: Yaratıcı bir koşulda. Bana öyle geliyor ki benzeti, vahiyden büyüyen bir şeydir ve aslında gerçek bunun tamamen soyut bir şey, daha çok bir kavram olmasıdır. Dolayısıyla bezetilerle yürüyen bir yaratıcı süreç, bir tür vahiy biçimidir; beyan etmez, ama kişinin algılamasına izin verir.

Prof. Jung: Evet, örneğin insan bir şeyi açık ya da soyut bir dille ifade edemediğinde, benzetilerle ya da andırmalarla konuşur. Bir koşul budur, ancak tam olarak Nietzsche'nin öngördüğü koşul bu değildir.

Mr. Allemann: Bu bir *ekstasis* hali, coşkunluk olabilir mi?

Prof. Jung: Evet, mestolmuş bir koşulda—ve Mrs. Crowley'nin söylediği gibi, vahiy halinde—yani daha önce bilinmeyen ya da anlaşılmayan bir şey ona vahiy edildiğinde. O vakit, o şeyi tamamen kendisine verilen sözcüklerle ifade edemediği için, uzun bir dizi andırma ekleyecektir. Çok güzel bir örnek, Dağdaki Vaaz'dir, göklerin egemenliği için bütün o benzetiler. Gördüğünüz gibi, göklerin egemenliği fikri büyük bir vahiy, uzlaştırıcı bir simge, karşıtların birliğiydi. Ve Mesih vahyini insan kardeşlerine iletmeye çalıştığında, tek sözcükle ifade edilemeyen o özgün düşüncenin özünü karakterize etmek amacıyla göklerin egemenliği için o ünlü benzetmeler dizisini kullanır. Çünkü göklerin egemenliği nedir? Göklerin egemenliği neden oluşur? Bunu söylemek zordur ve bugün de hâlâ, farklı insanlara bu düşünce hakkındaki fikirlerini sorarsanız, hiçbiri aynı fikirde değildir, ilahiyatçılar bile. Biri onun insanların arasında bulunması gerektiğini söyleyecektir, bir diğeri, geleneğe daha da uygun biçimde, kalbinizde, kendi içinizde olduğunu söyleyecektir. Ama bir adamın kalbinin ya da zihninin kulağı yoksa, anlamaz ve o zaman, fikri aktarmak için, birtakım andırmalar kullanmanız gerekir. Böylece Nietzsche, benzetileri yalnızca iyi ya da kötü isim oldukları ölçüde, yalnızca sözcükler olarak, ama belirli bir coşku haline işaret eden sözcükler olarak kabul eder: yani sıradan insanın aniden bilinçdışı içerikler tarafından ele geçirildiği ve seslendirmek zorunda kaldığı bir durum. Yalnızca bilinçdışı bir içeriğin belirtileri olarak benzetiler üretecektir, o zaman onların değerine sahip olurlar. Bu mantıkla şöyle devam ediyor: "O zaman bedeniniz yükselir, yeniden dirilir ve mutluluğuyla tini mest eder; böylece o, yaratan, değerlendiren, seven ve her şeyin bağışçısı olur." Bu, bedende yer alan bilinçdışından vahiy aktığı ve benzetilerin oluşturulduğu anlamına gelir, kişi yaratıcı olur, benzetiler yaratır ve böylece o lütuf halini, o aydınlanma akımını ya da her neyse onu, insan kardeşlerine aktarır. İnsan herkesin bağışçısı olur, çünkü o zaman yeni bir enerjinin, yeni bir yaşamın kaynağı olmuştur. Şimdi, Nietzsche'nin, "o zaman bedeniniz yükselir" demesi ilginçtir; başka kim olsa tininiz derdi. Bu neden?

Prof. Reichstein: Çünkü Zerdüşt'le özdeşleşiyor.

Prof. Jung: Ama o zaman, "tininiz yükselir" derdi; çünkü Zerdüşt *par excellence* tindir; o, insan değildir.

Mrs. Crowley: Bu vahyi ya da sözü aldığında beden yükseltildiği için mi?

Prof. Jung: O zaman başka hallerde insanlar neden hep "tin" derler?

Mrs. Crowley: Sadece bu ayrımı yapmak için değil mi? Bilinçdışı olduğu zaman tindir, ama bilinçli hale getirildiğinde, o bilinçdışı bedenin bünyesine dahil edilir.

Prof. Jung: Bunların hepsi tamamen doğrudur, ama genellikle insanlar bedenin yükselmesinden söz etmezler.

Mr. Allemann: Vecd halindeyken beden yükselmiş gibi olur; görünüşe bakılırsa azizler kaldırmışlardı.

Prof. Jung: Evet, bu, örneğin Aziz Francis'in bildirdiği tuhaf bir olgudur; bazı anlarda mihrapta dua ederken, *ekstasis*in dışsal bir tezahürüyle havaya kaldırılmış ve havada asılı kalmışlar. Ama Hıristiyan anlayışına göre, tin olarak kaldırılmışlardı. Fiziksel bedenin yükselmiş gibi görünmesi bir bakıma Nietzsche'nin söylediğini doğruluyor, ama hiçbir aziz bunu söylememiştir. Tinin yükseldiğini söylemişlerdir.

Mrs. Jung: Bedenin yükselmeye gereksinimi olmasından değil mi?

Prof. Jung: Evet, bu, Nietzsche'nin durumunda tiple ilgili bir özelliktir. O, esasen bedeni tamamen ihmal eden sezgisel bir tiptir; bu nedenle bedeni hep bedensel hastalıklardan mustaripti. Psikogenetik hastalıkların yarısı, çok fazla sezgi olması halinde ortaya çıkar, çünkü sezginin insanları sıradan gerçeklikten uzaklaştırmak gibi tuhaf bir niteliği vardır. Sezgiler daima vakitsiz öterler, asla tam olarak burada ve şimdide olamazlar, çünkü gelecekte ortaya çıkabilecek olasılıkları dışarı da ararlar. Bedense *par excellence* burası ve şimdidir, burada ve şimdide bulunduğumuz bir hapishanedir; Ama sezgi, kişiyi mekân ve zamandaki burada ve şimdiden uzaklaştıran o melekedir. Dolayısıyla beden bunu telafi etmek için karın içi ya da midede rahatsızlıklar, mide ülseri ya da perineum gibi hastalıklardan mustarip marazi sezgisellere karşı daima tepkilidir; sanki sempatik sinir sistemi, özellikle vejetatif sinir sistemi ve sindirim yolu, spazmlar üretmektedir. Bireyin dikkatini bedenin gerçekliğine çağırmaya niyetli birçok benzer durum sunulabilir. Çok fazla sezgi sahibi olmak neredeyse tehlikelidir; böyle insanlar, burada ve şimdide olduklarını, harika bir gelecekte, başka bir ülkede olmadıklarını tamamen unuturlar.

Nietzsche'nin durumu da tam olarak budur, bu yüzden bedeniyle daimi olarak geçimsizlik halindedir; ip cambazıyla bağlantılı olarak ve birkaç başka vesileyle daha bunu ele almıştık. Bu nedenle gerçek bir *ekstasis*i tanımlamaya çalıştığında, doğal olarak bedene ağırlık verir, çünkü burada, vahyi verenin tini olmadığını idrak eder. Sezgisel bir entelektüel için, vahiy kaynağı bedendir: bilinçdışı o zaman bedeni yüklenmiştir, çünkü zihin ve sezgi onunla ilgilenmez. Nietzsche, pnömatik bir varlık, bir nefes olan Zerdüşt'le özdeş olduğu için doğal olarak daima bedeninin üstünde, havada durur ve orada yiyebileceği

yalnızca nefes ya da hava bulunur. Dolayısıyla ona gelen elle tutulur her şey, bedenden gelmelidir, çünkü bilinçdışı bedenle özdeştir. Elbette bu, zihni ve bilinci çok burada ve şimdide olan bir duyumsama tipi için öyle olmaz; böyle bir durumda, vahyin yukarıdan, tinden geldiğini duyarsınız. Şimdi, bütün çağın bedenin hipnotik etkisi ya da büyüsü altında olduğu ölçüde, daima tinin yukarıdan, havadan geldiği öğretilir. O, cennetten gelen bir ışık ya da bir rüzgârdır ve vahiy nefeste yer alır.

Miss Wolff: Bence burada çeviri pek iyi değil; *Auferstanden* sözcüğü tam anlamıyla dirildi demektir ve bu, Mesih'e yönelik ince bir gönderme olabilir, çünkü Mesih çarmıha gerilmiş ve sonra dirilmişti. Belki de bunun sadece Nietzsche'nin zamana ait bir sorunsal değil, aynı anda, sezgisel bir tutum olan tüm Hıristiyan tutumunun bir sorunu olabileceğini söyleyebiliriz.

Prof. Jung: Evet, ben de şimdi bunu söyledim, pratikte bu, Hıristiyan bir öğretidir; vahiyin bedenden değil, tinden geldiği öğretisi, antik dönemlere dayanır, yani Hıristiyan öğretisindeki tinle aynı zamana aittir. Bu nedenle, Nietzsche tüm kişisel psikolojisini genel, kolektif ve geleneksel olan bir şeyle ifade etme eğilimindedir. Şimdi ilginç olan şey, tinin krallığında bir vahiy meydana geldiğinde, tinin canlanması ya da şifa bulmasıdır, çünkü o zaman işlevsel olur; bedenin tarafından olduğunda, o zaman o diriltilir ve yaşama döndürülür. Ayrıca tabii sezgisel olan Nietzsche ya da temsil ettiği iyi Hıristiyan için, bedenin işlevselliği gerçek bir vahiydir. Bedenin burada ve şimdide olması, doğru anlaşılırsa, sezgisel kişi için gerçek bir vahiydir; Hıristiyan öğretisinin tininin düşünce, sezgi ve havayla özdeş olduğu ölçüde, burada ve şimdinin olması ve bunun tini, yaşamı içermesi, gerçekten işlev görmesi, gerçek bir vahiydir. Sezgisel olan için burada ve şimdi bir hapishane kasvetinden başka hiçbir şey yoktur ve bu da elbette tam olarak eski Hıristiyan öğretisidir—bedenimizin ruhun hapishanesi, burada ve şimdininse bir perişanlık ve aşağılanma vadisi olması ve bizlerin de burada, yalnızca acı çektiğimiz, özgür olmadığımız bir hapishanede olmamız ve yalnızca gelecekteki bir yaşamda varlığa erişeceğimiz.

Mrs. Frost: Nietzsche, tüm bu dizeleriyle yeni bir sentez önermiyor mu? Şu ana kadar yalnızca tin vardı, buradaysa bedenin tinle o yeni sentezde birleşmesi gerektiğini kastediyor.

Prof. Jung: Kesinlikle, büyük vahiy budur, karşıtların, tinin ve bedenin birleşimi. Bu birliği, tinin değerini itibari bir şekilde düşürerek yaratıyor. Hıristiyan, tinin Logos olduğunu, söz olduğunu ve yaşam ve vahiy ile dolu olduğunu söyler. Ancak Nietzsche, tinin Logos olduğunu, ama sözden başka bir şey ifade *etmediği* ve bunun, tinin hava olduğu ölçüde olduğunu keşfeder ve bize söyler. Tabii ki, bunun tin kavramının çok tek yanlı bir tanımı olduğunu söyleyebiliriz ve *ben* de tam olarak öyle derim; *spiritos*un geleneksel anlamı Logos, kesinlikle tek yanlı bir fikirdir. Almancadaki *Geist* kelimesinin orijinal anlamı, kesinlikle bir nefes hava anlamına gelen Latince *spiritus* sözcüğünden başka bir şeye işaret eder, tıpkı Yunanca *pneuma* sözcüğünün sadece rüzgâr olması ve yalnızca

Hıristiyanlığın etkisi altında tinsel bir anlam alması gibi; çağdaş Yunan metinlerinde *pneuma* sözcüğü tin anlamına gelmez, rüzgâr ya da hava demektir. Dolayısıyla Latin ve Yunan kavramı ya da kullandığımız "spirit" ["tin"] kelimesi kesinlikle hava anlamına gelir, oysa *Geist* öyle değildir. *Geist* sözcüğü, birkaç kez açıkladığım gibi, dinamik bir şeyle ilgilidir; bir şampanya şişesinden çıkan köpük gibi bir yükselip taşma, yeni bir tezahür demektir. Örneğin şarapta bulunan uçucu madde, *Weingeist*; Ve *spiritus vini* alkoldür, havadan geri dönen tin. *Geist* başlangıçta hava anlamını taşımıyordu; dinamik bir prosedürü, bir şeylerin patlak vermesini ifade eden bir sözcüktü. Yeni Ahit'te, Kutsal Ruhun yalazlar veya güçlü bir rüzgâr halinde inişi, tinin *dynamus*'udur; rüzgârda ya da fırtınada göründüğünüzde, dinamik bir niteliği vardır, ancak Alman sözcüğü *Geist* bu anlamı büyük ölçüde kaybettiği için, bu niteliği yokolmuştur. *Geistreich* kavramında belki de hâlâ vardır, bu, birinin girişken, üretken, harikulade olduğu anlamına gelir; o zaman *Er hat Geist* ya da *Geistreich* denebilir, ama bu zayıftır. Yani *Geist*'ın özgün dinamik anlamı gerçekten ortadan kalkmıştır.

Mrs. Jung: Sanırım *Gischt* sözcüğü bu dinamik niteliğe sahip.

Prof. Jung: Evet, bir şelale ya da deniz dalgaları tarafından üretilen köpüğe *Gischt* denir ve bu da, aynı sözcüktür.

Mrs. Baumann: İngilizce *geyser* [gayzer] sözcüğü de ondan gelmiyor mu?

Prof. Jung: Gayzer sıcak suyun yükselmesidir; bu sözcük muhtemelen aynı kökenli, ama tamamen emin değilim. Nordik bir sözcük, bir İskandinav kökünden geliyor.[1]

Mrs. Sigg: Ben Nietzsche'nin yaptığı o kahramanlığın, *Zerdüşt*'ün ilk bölümünü yazmasının, bu *Geist*'ın bir *Rehabilitierung*'u [rehabilitasyon] olduğunu düşünüyorum.

Prof. Jung: Evet, *Zerdüşt*'ün tamamı, o muazzam patlaması, o şevk ve coşku, *Geist*'tır, ama en özgün biçiminde. Bu onu aştı, o dinamik patlamanın bir kurbanı oldu. Pentekost'daki müritler gibi: sokaklara çıktıklarında insanlar onların sarhoş olduklarını sanıyorlardı, ancak ruhun *dynamis*'ine kapılmışlardı.[2] Tinimizle ilgili fikrimiz oldukça sakatlanmıştır; geç dönem Hıristiyanlıkta, sakat ve soyuttur. Şimdi gördüğünüz gibi, bu olguda, bedenin ve "tin" olarak adlandırılanın bir araya geldiğini ve bunun aslında bedeninden çıkan bir vahiy olduğunu hissediyor. Yani bu bedenin bir tür kefaretidir ve bedenin her zaman değersizleştirildiği Hıristiyanlıkta eksik olan bir şeydir. Nietzsche'nin bu sözcükleri, sezgileriyle ve tüm düşünce dünyasıyla yazdığı anda, burada ve şimdiye hızla daldığını hissettiğini ve bunun bir vahiy olduğunu söyleyebiliriz. O zaman bu iki şey bir araya gelmiştir ve o bunu mucizevi bulur. Örneğin "Gerçekten bu yeni bir iyi ve kötüdür! Gerçekten yeni, derin bir çağlamanın ve yeni bir pınarın sesi" diyor. Şüphesiz yeni bir derin çağlama ve yeni bir çeşmenin sesi!" *Ein neues tiefes Rauschen* [derinden gelen yeni bir gürültü], "derin mı-

---

1 *Geysir* (İzlandaca): Fışkıran, eski Norveççe *geysa*, "ileri püsküren" sözcüğünden.

2 Efesliler 5:18.

rıltı" olarak tercüme edilmiştir ancak bu, kayaların arasından çıkan bir yeraltı nehrinin ürettiği asıl sesi çokça tanımlayan bir özellik değildir, bu nedenle bir gök gürültüsü duyarsınız—derinlerde bir gürültü gibi. Bu cümle, halen şu anın altında olan bir şeyi işaret ediyor; bu, gelecektir ve Nietzsche gelecekten bir şeyler duyduğunu hissediyor. Dolayısıyla topraktan yükselen yeni bir bahar gibi geldiğini hissettiği şey, bir tür belirti, çok daha büyük bir şeyin geleceğine dair bir beklentidir.

Mrs. Frost: Gürleme uygun bir sözcük olurdu, bu aşağıdan gelen bir şeydir.

Prof. Jung: Bir nehrin gürlemesinden söz eder misiniz?

Mrs. Baumann: Kükreme?

Prof. Jung: Derin bir vadide, içinde taşlar varsa, Niagara'nın gürleyen suları gibi bir kükreme duyarsınız.

Şimdi, ele aldığımız bölüm yozlaşma fikrinden hareketle başladı ve hatırlarsanız bunu, bireyin ait olduğu tür anlamına gelen *genus*'tan bir tür sapma olarak açıkladığımı hatırlıyorsunuz. Şimdi, insan *genus* yasasından saptığı zaman, yaşam nehrinin en hızlı akan yeri olan merkezinden uzaklaşmış, zamanla kıyıya sürüklenmiş, karaya vurmuş ve hareketsiz kalmış gibi olur. Şimdi, yaşamın dışındayken bakabilirsiniz, nehrin aktığını görebilirsiniz, ama insan artık hareket etmez veya yaşamaz, çünkü gerçek yaşam süreci, hep yenilenen bir değişim, günden güne, saatten saate bir değişimdir. Bir süre uzaktan bakabilirsiniz, ama yaşam gitgide elinizden kaçar ve siz gitgide daha çok kaybetmiş gibi hissedersiniz; en sonunda da yaşamın sizi gerçekten terk ettiğini, öldüğünüzü hissedeceksiniz. Yozlaşma bu yüzden bir ölçüde ölüme neden olur. Ama yaşamın eksikliği hissedildiği anda, denge ya da telafi unsuru olan bilinçdışı, eski durumu yeniden kurmaya çalışır, bu nedenle ana akım için bilinçdışı bir arama başlar. O zaman kişi akıma girdiği anda, sağ ve solun kavuştuğu orta konumda, akışın ortasında da olur, çünkü kinetik enerjinin eylemi, karşıt çiftleri birleştiren eylemdir; akımda karşıtlar bir araya gelir. O zaman kişi hareket eder ve bu, Nietzsche'nin burada anlattığı gibi bir andır. İlkbaharın geldiğini, nehrin aktığını hisseder; ayaklarından kaldırılarak nehirden aşağı doğru taşınır. Dolayısıyla yenilediğini hisseder; tini daha önce bedeninden ayrılmıştır ve şimdi onu yine bulmuştur. Yaşam nehriyle hareket etmektedir.

Bu, yoğun, dinamik bir olgudur ve Nietzsche'nin durumunda bu elbette bireysel bir olaydır, ama dediğim gibi, aynı zamanda kolektif bir olgudur. Kökeninde, yalnızca bir kişi onu açıkça algılamıştır, ancak o birey onu algıladığı anda yükselir, kendi kaynağından çok daha büyük olan, daha güçlü bir akarsuyun yeraltı gürültüsünü ve kükremesini duyar. Onun bireysel kaynağının fışkırdığı akarsu, işte budur. Bu, halen bilinçdışında olan ve yüzeyde görünmeyen, kolektif bir olgudur; ancak sonraki bölümlerde, onu şiddetle gelecekte olacak şey olarak hissettiğini göreceğiz; gelecekte birçokları akıntıya yine saldıracak ve o zaman belki de karşı koyulamaz bir şekilde ilerleyecek, önüne çıkan her şeyi yıkacak güçlü bir nehir haline gelecektir. Bunu özellikle günümüzde ya-

şananlarla ilgili olduğu için belirtmek istiyorum: yaşlı insanların anlamakta büyük zorluk çektikleri, yeni bir zamanın ve yeni bir tinin başlangıcına birçok farklı açıdan tanık oluyoruz. Bölünmüş durumdayız, modern zamanlarımızın anlamı hakkında belirsizlik içindeyiz, çevremizde birçok son derece tuhaf olgu gözlemliyoruz ve bunları nasıl değerlendireceğimizi bilmiyoruz. Örneğin altın standardından ayrılma gerçeği, tüm zamanların en dikkat çekenlerinden biridir. Ulusların sözlerini tutmadıklarını daha önceden de biliyorduk, ama bunu bu kadar kolay yapmaları dikkate değerdir; İngiltere'nin de, Amerika'nın da çok ahlaklı ve Hıristiyan olmakla gurur duydukları apaçık ortada olmasına rağmen. Birine yüz frank borçluyken, "Al, sana elli ödüyorum, borcum bu kadar" diyorum. Sonra adam "Hayır, bana yüz borçlusun" diyor. Ama bunun önemi olmadığını söylüyorum, ister al, ister alma; insanları aldatma gücüm var ve o gücü kullanıyorum. Ve yüzüm kızarmadan! Hiç kimse bunda özellikle yanlış bir şey varmış hissetmiyor—her şey kendi milletinin iyiliği içindir. Kilise bu konuda ne demişti? Hiçbir şey. Kimsenin yüzü kızarmadı.

Mrs. Frost: Ama siz Tanrı'nın da kötü olması gerektiğini söylediniz!

Miss Hughes: Kurnaz Kâhya Meselini okumadınız mı?

Prof. Jung: Tam olarak, tam olarak, işte yeni tin dediğim budur. Ama kiliseler kendi değerlerine inanıyorlarsa, bu konuda bir söz söylemeliydiler diyorum. Ama yapmadılar, kimseler ağzını açmaya cesaret edemedi ve bu şaşırtıcı bir şeydir, ancak Almanlar böyle bir şey yaptığında aynı uluslar davranışın ahlakı hakkında söyleyecek çok şeyleri olur, Ruslar bir milyon burjuvayı öldürdüğünde hepimiz ağzımızı açıp seyrettik. Ama fark çok ince, biraz daha çok ya da az. Şimdi bu kesinlikle yeni bir şey. Ve Almanya'nın en azından bu yeni tini formüle etme erdemini göstermesindeki ilginç gerçeği de belirtmek isterim. Onun eski Wotan olduğunu söylüyorlar, pagan olduklarını söylüyorlar. Ve Belçika'ya girdiklerinde, evet dediler, Antlaşmayı ihlal ettik; evet, bu alçaklık. Bethmann-Hollweg'in hep söylediği şey buydu; "Sözümüzden *döndük*," diye itiraf etti.[3] O zaman onun ne kadar alaycı olduğunu, Almanlar'ın da zaten pagan olduklarını söyledik. Ama onlar sadece başkalarının düşündüklerini ve yaptıklarını kabul ediyorlar. Bundan ders çıkarın. Yap ama asla söyleme; o zaman akıllısın. Canterbury Başpiskoposunda kalırsanız bu ekonomik bir önlemdir; birinin boğazını kesince de, onu da ekonomik önlem olarak adlandırın. Kilisenize inanın, gerisi sorun değil. Gördüğünüz gibi, Almanlar bu yeni ve tuhaf tinden etkilendiler ve bu iyi bir şey değil, üstüne üstlük hepsi aptal, çünkü iyi bir şey olduğunu söylüyorlar. Ama bize göre ilginçtir ki Almanlara paganist hareketleri için minnettar olduğumu söylemeliyim; başında bize Tantrik Yogayı öğreten arkadaşım Profesör Hauer var ve şimdi aptalların kurtarıcısı oldu. Ve bazıları

[3] Theodore von Bethmann-Hollweg (1856-1921): 1900 yılında Reich Şansölyesi olmuş ve çok sayıda diplomatik gafa rağmen 1917'ye kadar bu görevde kalmayı başarmıştır. Belçika'nın tarafsızlığını garantileyen antlaşmayı "kâğıt parçası" diyerek başından savmasıyla tanınan Holweg 1914'te Reichstag'da, Almanya'nın Belçika'ya haksızlık ettiğini söylemiştir.

gerçekten çok güzel ve dürüst; onu Wotan olarak adlandırmaları elbette doğruyu söylemeden edemeyecekleri bir rüya halinde oldukları anlamına geliyor. Çünkü ilginç olan Wotan'dır.[4] Martin Ninck adında bir İsviçreli son zamanlarda *Wodan und Almanischer Schicksalsglaube*[5] adında çok ilginç bir kitap yazdı; Wotan'ın, Hitler'in arkasındaki itici tinin kişileşmiş hali olduğunun kanıtı olarak, Wotan hakkındaki tüm malzemeleri topladı. Wotan, ormandaki ses, gürleyen sular, doğal felaketlere ve insanlar arasında savaşlara neden olandır. O, yüce büyücüdür. Oldukça doğru bir şekilde, Romalılar onu Mercurius'la özdeşleştirdiler—tabii ki tacirlerin tanrısı değil, karanlığa giren, karanlık amaçlarla hareket eden, kaçamak büyücülerin tanrısı olarak; o aynı anda psikopompos, ruhların önderi, ruhları hayaletler ülkesine taşıyan, vahiy tanrısıdır. Bu nedenle, orjiyastik coşkunun tanrısı olan Trakyalı Dionysos'a çok benzediğini söyleyebiliriz. Yaşlı Wotan şimdi Avrupa'nın merkezindedir; romantik büyücü karakteri, gizemlerin tanrısı da dahil olmak üzere, kişileştirdiği tüm psikolojik belirtileri görebilirsiniz—tümü yeniden canlandı. Alman zihniyeti Avrupa'ya ulaştığı kadarıyla—ve bildiğiniz gibi Urallar'dan İspanya'ya kadar ulaşır—dinin tedirgin olduğunu görüyoruz; ülkelerin en Katoliği olan İspanya'da kilisede tamamen devrilmiştir. Ve bu yaşlı Wotan'dır, onu daha iyi adlandıramazdım, rüzgâr geldi ve bunu paramparça etti. İtalya'daki faşizm yine yaşlı Wotan'dır; orada hepsinde Cermen kanı var, Romalıların hiçbir izi kalmamış; onlar Langobardlar ve hepsinde Cermen tini var. Tabii ki İsviçre hâlâ küçük bir istisna, biliyorsunuz! Ha, katıldık ama, bunu söyleyecek kadar aptal değildik.

Prof. Fierz: Kral VIII. Edward'ın ilk edimlerinden birinin, kuzeninin katillerinden biri olan Litvinov'u huzura kabul etmek olduğunu belirtmek isterim. Bu yüzden Zavallı Çar mezarında dönebilse dönerdi, ama endişeye gerek yoktu, çünkü yakılmış ve bir kuyuya atılmıştı. Dönemezdi, yani Kral Edward'ın korkmasına gerek yoktu.[6]

Prof. Jung: Evet, İtalyanların Habeşistan'da yaptıklarına benzer ekonomik bir önlem. Şimdi, bu vahyin ardından,

> Zerdüşt burada biraz durdu [bunu anlayabiliyorum] ve müritlerine sevgiyle baktı. Sonra şöyle konuşmaya devam etti—sesi de değişmişti [değişir tabii]:

---

[4] J. W. Hauer, Kundalini Yoga konferanslarını 1932 Sonbaharında vermiş, Jung da bunlara psikolojik yorum eklemişti. Bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, n. 11. Bu noktada Hauer artık Nazilerle özdeşleşmişti.

[5] Yani *Wotan and the German Belief in Destiny* [*Wotan ve Almanların Yazgı İnancı*]. Yapıtı 1935'te yayımlanmıştı.

[6] Babası Kral V. George asla yapmazdı ama VIII. Edward tahta çıktıktan kısa bir süre sonra Sovyet elçisi Maxim Litvinov'u (1875-1951) kabul etmiş ve uzun söyleşilerinde Litvinov kendisine Çar II. Nicholas, karısı Alexandra (Kraliçe Victoria'nın torunu) ve çocuklarının öldürülmesi gerektiğini anlatmıştır. (Ancak kendisinin bu infazlarla ilgisi olup olmadığı meçhuldür.) Litvinov daha sonra bir gazeteciye Edward'ın kendisinde, "günde bir gazeteye göz atan vasat bir İngiliz izlenimi bıraktığını" söylemiştir (*Time*, 10 Şubat 1936).

Erdeminizin gücüyle yeryüzüne sadık kalın, kardeşlerim! Bağışlayan sevginizi ve bilginizi, yeryüzünün anlamına adayın! Bunun için dua ederim, sizden bu yemini isterim.

Onu dünyevi olandan kaçırıp kanatlarını sonsuz duvarlara çarptırmayın! Ah, hep o kadar çok yolunu şaşırmış erdem olmuştur ki!

Yolunu şaşırmış erdemi, tıpkı benim gibi, yeryüzüne yönlendirin—evet, onu bedene ve yaşama dönsün ki yeryüzüne amacını, insansal amacını versin.

Tin de erdem de şimdiye kadar yüzlerce kez yanlış yola saptı ve yanlış hareketler yaptı. Yazık! tüm bu delilikler ve hatalar hâlâ bedenimizde yaşıyorlar: orada beden ve istem olmuşlar.

Tin de erdem de şimdiye kadar yüzlerce deneyim yaşamış, yüzlerce kez yolunu şaşırmıştır. İnsan bir deneyimdi. Yazık, birçok cehalet ve hata bizde cisimleşmiştir!

Bin yılların yalnızca bilinci değil—delilikleri de bizden çıkar. Onların varisi olmak tehlikeli şeydir.

Hâlâ adım adım rastlantı deviyle savaşıyoruz ve şimdiye kadar bütün insanlıkta bir anlamsızlık, amaçtan yoksunluk hüküm sürmüştür.

Tininiz ve erdeminiz yeryüzünün amacına hizmet etsin kardeşlerim: her şeyin değerini siz yeniden biçin! Bu nedenle savaşçı olmalısınız! Bu nedenle yaratıcı olmalısınız!

Bölümün bu kısmı vahyin anlamını çok açık bir şekilde gösteriyor: yani yeryüzü, beden, tinsel bir değer kazanmalıdır—daha önce tinin münhasır ayrıcalığı olan değerden. Şimdi, yeryüzü ve beden tinsel önemi olan bir saygınlık kazanırsa, o zaman onların özgün özleri, tinin daha önce dikkate alınan talepleri ve önermelerine benzer bir biçimde dikkate alınmalıdır, o zaman doğal olarak tinle birlikte havada kalan birçok şey yeryüzüne dönecektir; askıda kalan, tinin kanatları üzerinde olan birçok şey, artık maddenin içinde tortulanacaktır. Çünkü insanların tinde yaşamayı seçmelerinin nedeni, kendilerini askıda bekletebilmeleridir: yeryüzü ya da bedene referansla eğreti bir hayat yaşayabilirler; gelecekte ortaya çıkabilirler, ama şimdilik ertelemekten oldukça mutludurlar. Bu, bir türlü yerine yerleşemeyen dev bir kuşun sırtına ev yapmak gibidir; insan asla olmazsa, her yerde olabilir. Kişi tinde yaşadığı zaman, burada ve şimdide değildir, dolayısıyla sorunlarını erteleyebilir. Ama burada ve şimdi acı vermeye, bireysel beden sıkıntı çekmeye başlayınca ya da siyasal veya ekonomik koşullar kötüleşince, kişi inmek zorunda kalır ve tin yeryüzüyle temasa geçtiği anda yakalanır. Bu, o Gnosis fikri, okyanusta kendi yüzünü gören *nous* gibidir; yeryüzünün güzelliğini ve o güzel kadının yüzünü görür ve yakalanır, dünyanın devasa sorunlarına dolanır. *Nous* olarak veya *pneuma*'da kalmış olsaydı, uçmayı sürdürebilirdi, suların üzerinde yüzen ama asla onlara dokunmayan Tanrısal imge gibi olurdu; ama onlara dokunmuştu ve insan hayatının başlangıcı buydu, tüm acıları ve güzelliğiyle, cennetleri ve cehennemleriyle,

dünyanın başlangıcıydı.[7] Elbette, Gnosis'in bu kozmogonik mitosta cennet ve cehennem diye temsil ettiği şey, aslında insan yaşamında gerçekten ve tekrar tekrar yaşanandır. Bu, bir arketipik resimdir.

Ve burada gerçekleşenler de aynıdır: Tin, imgesini maddede gördü, maddeye dokundu ve ona yakalandı; bu, tutkulu bir kucaklaşmaydı, görünüşe bakılırsa bir coşku anıydı ve bunun sonucu da yeniden yeryüzüne dolanması olacaktır. Bu da zamanımızın koşullarında ifade bulur; mevcut hakim koşullarımızı savaş öncesi koşullarla karşılaştırırsanız, farkı görürsünüz. Artık pasaport olmadan bir ülkeden diğerine seyahat edemezsiniz ve daha önce sahip olduğunuz paraya da sahip değilsiniz; kur farkını, yeni yasaları ve Tanrı bilir daha neleri dikkate almalısınız—yani açıkçası, kösteklenirsiniz. Olanaklarımız büyük ölçüde azaltılmış; gayet sıradan yollarda serbest dolaşımımız büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Bunların hepsi sadece olanların bir ifadesi ya da belirtisidir: insan bir bakıma yeryüzü cezaevindedir. İnsan bir kez daha yeryüzüne inmiştir. Herkes azaltma ve basitleştirme, daha doğal ve daha basit yaşamaktan söz ediyor ve bu, yeryüzüyle yakınlaşmak anlamına geliyor. Eskiden sağa sola uçmaya gücümüz yetiyordu, ama artık yeryüzü üzerinde kalmalıyız ve bu, insana acı acı, burada ve şimdinin gerçekliğini hatırlatıyor. Bu yalnızca, *Nous*'un bir kez daha göklerden indiği, yeryüzünü bağrına bastığı ve yeryüzüne yakalandığı gerçeğinin dışsal bir tezahürüdür. Doğal olarak, bu kucaklaşma başlangıçta pek güzel ve harika görünür, ama sonuçlarını düşünürseniz, güzel bir tarafı kalmaz. Ve *Zerdüşt*'ün sonunda— eğer oraya ulaşabilirsek—hesabı ödeme meselesine geldiğinde ne olacağını göreceğiz.

İdeal ve güzel görünüyor: Beden tanrısallaştırılıyor, yine burada ve şimdi yeryüzü ve çevresinde yaşıyoruz ve sıradaki şeylere dostuz. Ama sıradakiler biraz yaklaşana kadar bekleyin ve onlarla dost kalmaya devam edip edemeyeceğinizi görün. Çok şüpheli. Şimdiye kadar, dünyayı şanstan başka bir şey yönetmemiştir, ama insan yeryüzü üzerindeki doğal evine geri döndüğünden bu yana, zihni dünyayı yönetiyor ve bunun da ne sonuçlar verdiğini görüyorsunuz! Şimdi her zamankinden daha fazla şans kurbanlarıyız; savaştan bu yana politikalarımız büyük bir gaftan başka bir şey olmamıştır. İnsan durumla baş etmek için tamamen yetersiz olduğunu kanıtlamıştır. Herkes olayların gelişimi karşısında şaşkına döndü. Kimse ne olacağını önceden açıkça göremedi. Geçmişi ve geçmişteki son derece yetenekli insanların olacağını bildikleri şeyleri unuttular. Böylece, bizi şanstan başka hiçbir şeyin kurtaramayacağı bir durum yarattılar. Şimdi Nietzsche, yeryüzüne, evine dönmüş olan insanın zihninin bu dev şansı ve şimdiye kadar insanlığı yöneten saçmalıkları ele alacağını düşünüyor, ama saçmalık, anlamsızlık her zamankinden daha büyük. Çünkü tinin ve

---

[7] *Corpus Hermeticum*'da Poimandres adını taşıyan *Nous* ya da mantık, "suda kendisine benzeyen bu formun yansımasının doğada ortaya çıktığını görünce, onu sevdi ve orada yaşamaya karar verdi!" Jean Doresse, *The Secret Books of the Egyptian Gnostics* [*Mısırlı Gnostiklerin Gizli Kitapları*], çev. Phillip Mariet (New York, 1960), s. 215.

bedenin ya da tinin ve yeryüzünün birleşmesi, insanın tamamen yetersiz olduğu için sonsuza kadar anlamsız gelecek bir şeyi oluşturur. Bunun ne olduğunu asla anlayamayacaktır. Anlasaydı, hayatın ne olduğunu bilirdi, o bir gizemdir. Ve hayatın amacının ne olduğunu bilmiyoruz, hatta amacının *olup olmadığını* bile bilmiyoruz: hayatın yalnızca anlamsız bir kaos olduğuna inanmaya yatkınız, çünkü gördüğümüz odur. Şurada burada bir anlam bulunabilir ve yalnızca genel anlamda mantık olmasını umut edebiliriz, ama aslında hiç bilmeyiz.

Kesin görünen tek şey, ana özelliğin şans olmasıdır, bazı şeylerin görünüşte yasalara uyması gerekse de. Yasalara uymaktan çok onlardan söz ediyoruz ve yasalar işe yaramazsa—ki asla tam olmaz—"Ah, bu sadece şans," diyoruz. Şansımızı küçümsüyoruz ve patronun şans olduğunu itiraf etmiyoruz. Ve doğal bir yasa yapmak istediğimizde, bizi rahatsız eden şansı ortadan kaldırmak için laboratuvarlar kuruyor ve çok karmaşık deneyler yapıyoruz. Böylece yaşamı açık alanda izlediğimizde, kısa vadede az çok iş görür. Gördüğünüz gibi, olayları göründükleri gibi kabul etmek daha iyidir. Bu bizim tek gerçeğimizdir ve yasalara uymamaktan ötürü kızmaktan daha iyidir çünkü çok net çalışmazlar; esas olan kaos ve şanstır—bu dünyanın oldukça adil bir resmidir. Yasadan ve mantıktan çok söz ederiz, çünkü bunların birazına sahip olmak isterdik; makul olmak, yasaya uymak çok zordur. Çoğunlukla olması gerekenlerden söz ederiz ve olduğu gibi konuşan insanlardan nefret ederiz; "*yapman gerekir*," "*yapmalısın*" bize huzur verir. Biri bize nasıl bir şey yapmamız ya da söylememiz gerektiğini söylüyorsa, o zaman dünyayı hâlâ mantık yönetiyor demektir. Bu tabii ki işe yaramaz; Olaylar kendi yollarında giderler ve onları değiştirmekten tamamen aciziz. Nietzsche, "her şeyin değerini siz yeniden biçin" diyor. Ama değer biçecek olan kim? İnsanlar, örneğin altın standart konusunda bile uzlaşma sağlıyor mu? Böylece Nietzsche, "Bu nedenle savaşçı olmalısınız" diyor. Görüyorsunuz ki, bu doğrudan savaşa ve yıkıma yol açar. "Bu nedenle yaratıcı olmalısınız." Evet, bir şeyler yaratma yeteneğiniz olduğu zaman.

Mr. Allemann: Schaffende, yaratıcıdan ziyade yapan, etkin olan anlamına gelmiyor mu?

Prof. Jung: Eh, *der Schaffende* Nietzsche'nin dilinde yaratıcıdır ve yıkım olmadan hiçbir şey yaratılamaz. Bunu çok güzel ifade eden eski bir Latince cümle vardır: *Creatio unius est corruptio alterius*, "Birinin yaratılması, diğerinin bozulmasıdır."

Mrs. Crowley: Anka kuşu efsanesinde de ifade edilmiyor mu?

Prof. Jung: Evet, Anka kuşu kendisini yakıyor—bu yıkımdır—ve sonra, yeniden yaratılmış olarak geri dönüyor.

> Vücut, akıllıca temizlenir; akıl yoluyla kendini yüceltir; ayırt edebilenin tüm içgüdüleri günahtan arınır; yücelenin ruhu kıvanç dolar.

Genel olarak ayırt edebilenler bilsin ki tüm dürtüler günahlarından arınırlar ve Avrupa'nın bugünkü haline gelirler. "yücelenin ruhu kıvanç dolar" Çünkü karşıt

çiftler bir araya geldiklerinde, tekrar ana akıntıya ulaştığınızda, içinizde, kendinize karşı yarattığınız dış güçlükleri büyük oranda telafi eden bir heyecan ve hayat kaynağı oluşur. Genel olarak, yazgıya böyle bakmalıyız—varsaydığımızdan çok daha büyük bir ölçüde, yazgılarımızı yaratıyoruz. Nedensel olarak kendimizin dışından kaynaklanmış gibi görünen şeyler bile, o derece alışkanlık türdendir ki, onların varlığımızın en derin kökleriyle ilgili olduklarını varsaymak zorundayız. Dolayısıyla yaşam deneyimimiz ne olursa olsun, rahatça diyebiliriz ki, "Bu *benim* yaşam deneyimim, yalnızca benim imgem; beni yansıtıyor." Görüyorsunuz ki, bize kötü bir şey olursa, hâlâ kendi kaynağımızdan geldiğini varsayabiliriz, çünkü tam olarak ne olduğumuzu simgeler. Bu yüzden bazı insanlara hep aynı şeyler olur; onların sahnelerinin bir parçasıdır. Onlar, farklı sahne setleriyle bir tiyatro gibidir ve bunlardan bir tanesi sadece, alışkanlık halinde onlara olan bir dizi olaydır. Bu gibi şeylere bu şekilde bakarsanız belki de böyle alışkanlığa bağlı bir yazgıdan kaçınmanın bir yolunu bulma şansına sahipsiniz. Sadece dışarıdan gelen, karakterinizle hiçbir bağlantısı olmayan bir şey olsa, hiçbir şeyi değiştirme şansınız kalmazdı; sadece kaçabilirdiniz ve bunun bile yararı olmazdı, çünkü bir sonraki köşeyi koşarak dönmek zaten alışkanlık halinde sizin olan, üstelik daha da fena bir duruma düşürür. Ama yazgının aslında kendi benliğiniz tarafından yaratıldığı gerçeğini kabul ederseniz, o zaman akıntıdasınız demektir; o zaman dışarıdaki durum kötü olsa da, en azından içinizde akan baharınız var demektir. O zaman, "yücelenin ruhu kıvanç dolar" diyebilirsiniz, çünkü yaşam nehrindeyseniz, neşelenirsiniz ve nehir tarafından kaldırılırsınız.

Şimdi, soru elbette şu: yaşamın akıntısında olmak iyi mi, yoksa kötü mü? Ahlaksal açıdan demek istiyorum. Ve söylemesi de zordur. Kural olarak, nehirde olmamam başkaları için iyidir çünkü o zaman hiçbir şey yapmam. Sadece bakarım ve bu, başkaları için daha iyi olabilir. Ama eğer dışarıdaysam, yalnızca bakıyorsam, bu da benim için pek iyi değildir. Belki de bazen kıyıda güvende olmak akıntıya dokunmamak da bazı nedenlerden ötürü iyi olabilir; çoğunlukla ana akımdan ayrılıp seyirci olan kişiler, etkin olmadıkları için daha az saldırgandırlar. Çünkü Budizmde öyledir. Yaşamın akışından ayrılmaya çalışırlar, çünkü hepsi yanılsamadır ve bu yüzden de zararsız olurlar, yarattıkları kötülük de sadece mahrumiyet aracılığıyla yapılan kötülüktür—hastane inşa etmezler, kamu hijyenine riayet etmezler, vb. Esas olarak kendi tinsel refahlarıyla ilgilenirler. Dolayısıyla ne kötülük işlerlerse işlesinler, daima mahrum bırakarak, iyinin yokluğuyla, ki bu, etkin Avrupalılar gibi iyilik yapmalarından daha iyi olabilir, zira etkin bir kişinin, iyi niyetli olsa da, zarar verme olasılığı daha yüksektir. En kötü insanlar hep iyi niyetlidirler. Kötüdürler, çünkü konuşmalarının ardında şeytan hep fısıldar, "Şimdi de iyi şeyler yap" diye. Ve inandıkları için diğer insanları da aynı şeyi yapmaya zorlarlar, ki bu elbette, içinde çok fazla güç içgüdüsü bulunduran bir zorbalıktır. Dolayısıyla benim hayattan çekilmemin başkaları için iyi olduğu ileri sürülebilir. Ama kendim

için iyi değildir. Zenginleşmek için hayatta olmak daha iyidir, belki başkaları, adım attığım anda yoldaki böceği ezdiğim için acı çekecektir; bir somun ekmeği ben yersem, başka kimse o somunu yiyememiş olur; bir yere otururum başka kimse orada oturamaz. Sağlı sollu sıkıntıyım ve büyük şefkat sahibi olsaydım, hayatın akışından çekilebilirdim.

Tabii, "ama kişi asla çekilmemeli mi?" diye sorulabilir. Tabii ki nehir alçalmaya başlayınca, doğal olarak akışı durur ve o zaman ana akımda mı, yoksa bir sığlıkta, bir bataklık ya da bir lagünde mi olduğunuzu anlayamazsınız—ya da denizde olup olmadığınızı. O zaman çekilebilirsiniz ve doğal olarak çekilirsiniz, çünkü nehrin hareketine güveniyorsanız, artık akmayan bir nehirde sandal yüzdürmeye çalışmanın ne yararı olur? O zaman kıyıda olsanız da olur. Çünkü hareketsiz kalmaya başladığınız, dünya sonsuzdan bu yana görünmüş olduğu gibi görünmeye başladığı zaman, bunu kendi kalbinizde görür görmez, o zaman dağda kalabilirsiniz: akıntıya gereksiniminiz yoktur. Ancak bu, sadece yaşlı insanlar için iyi bir öğreti. Gençler için yanlış; o zaman ana akım her yerde ve her şeydedir ve o zaman onlar da her yerde ve her şeyde olmalıdır. Dolayısıyla bir Budist, çok gençken inzivaya çekilip edilgen bir yaşam sürecekse, ama Tanrı tarafından belirli bir aziz olması için çağırılmamışsa, kesinlikle bir hata yapmaktadır. Ama Buddha'nın kendisi gibi yaşamdan yavaşça uzaklaşırsa, bence bu doğal ve makul ve iyidir. Buddha gerçekten de başkaları için iyiydi, çünkü artık etkin değildi. Etkin olduğunuz ölçüde başkaları için o kadar iyi olmazsınız ve ellerinizi mutlaka kirletirsiniz; iyi kalamazsınız. Hem iyi hem de etkin kalabileceğinizi sanıyorsanız, o büyük bir yanılsamadır; tamamen imkânsızdır.

Mrs. Frost: Ya hem iyi hem de aktif olan Assisili Aziz Francisco?

Prof. Jung: Eh, duyduğum kadarıyla öncesinde yaşamdan sağlam bir doz almış. Böyle olduğunu duydum. Sonraki edimleri de oldukça şüphelidir. Mahrumiyet içinde, kurtlar ve diğer hayvanlarla dostluk kuran bir keşiş, insanlığın akıntısında yaşamıyordur. Yararsızdır, benim sözcüğün Avrupai anlamında olumsuz diyeceğim türden bir tinsel edimdir.

Mr. Allemann: Eski Avrupa'nın liderlerine biraz daha az etkin olmaları için vaaz vermeye ne dersiniz?

Prof. Jung: O, oldukça tehlikelidir. Zaten etkinliklerimiz koşullarla sınırlandırılmış durumda ve daima öyle olacak; Avrupalılara bir şey öğretilirse, muhtemelen yanlış bir biçimde yararlanacaklardır.

Mr. Allemann: Ben yaşamın ikinci bölümündeki insanları kastettim.

Prof. Jung: Orada durum başkadır. Mutlak zorunluluktur. İnsanların gençliklerindeki psikolojik yapıları onlara biraz hayatı öğretmeniz için sizi zorlar. Ve yaşlı insanlara da canlı hareketsizliği öğretmeniz gerekir, ki bu sakatlık değil, hareketin yokluğudur. Hayatın ikinci bölümünde karakteristik olan hareketsizlik, yalnızca insanlara ve koşullara atfen hareketsizliktir.Çünkü kişi bir dağda oturup onun başına neler gelmekte olduğunu düşündüğü zaman çok etkindir, ama başkaları bunu görmez.

SEMİNER IV

12 Şubat 1936

Prof. Jung:

İşte, Miss Hannah'nın bir sorusu: "Son seminerde, dev Şansla ilgili dizeyle bağlantılı olarak, çoğu şeyin Şansa bağlı olduğunu ve bu konuda pek bir şey yapamayacağımızı söylediniz. Bir sonraki dizeyle bağlantılı olarak, yazgılarımızı sandığımızdan çok daha fazla kendimizin yarattığını ve bunu bildikten sonra, bunu değiştirmeye başlayabileceğimizi söylediniz. Bu bir çelişki mi?" Evet, bu bir çelişki. "Ya da kişi bilinç durumuna göre diğerine mi geçiyor? Veya şans olarak adlandırdığımız şey aslında özbenliğin bir etkinliği ve daha bilinçli hale geldikçe, egonun bakış açısından beğenmesek de, modelin bizimkisi olduğunu mu görürüz?

Miss. Hannah'nın bu noktayı gündeme getirmesine sevindim. Çünkü "biz" derken, çok karmaşık bir gerçekten bahsediyoruz; çünkü daima bilinçli "biz" ve toplam "biz" vardır; çelişkiyi açıklamak için bunu da eklemeliyiz. İnsanların nasıl yaşadıklarını gözlemlediğimizde, bilinçlinin yaşadığı biçimden tamamen farklı olarak, toplamlarının nasıl yaşadıklarını görürüz. Çoğu durumda, insanların yaptıkları ve yaşadıkları ve söyledikleri şeylerin bilinçli olup olmadığını bile anlayamayız; bunu öğrenmek için bazı gerçekleri araştırmak ve dikkatli bir şekilde incelemek gerekir. İnsanların ne yaptıklarını ne kadar az bildikleri şaşırtıcıdır; insan oldukça bilinçli olduklarını varsayar, ama aslında değildirler. Sanki başkasına oluyormuş gibidir. Dolayısıyla insan eşinin bir şeyi bilinçli mi, bilinçsiz mi yaptığından emin olamaz: daima sorgulaması gerekir. Tabii sıradan konuşmada insan bu ince farklılıkları hesaba katmıyor. Ve şaşırtıcı ölçüde apaçık ortada oldukları için, yine bu da bir çelişkidir, yine de başka bir açıdan son derece incedirler, çünkü insan farklılıklarını göremez. Dolayısıyla

"biz" derken insan bir bağlamda olanın toplamını, başka bir bağlamdaysa özellikle bilinçli egoyu kasteder. Şimdi, bilinçli egonun çok az şey yapabildiği bir gerçektir. İnsan sanki her türlü kaçınılmaz durumla çevrilidir ve böylece nasıl hareket edeceğini bilemez; ama egonun hareket edebildiği o küçük çemberden söz edersek, çok şey yapabilirmişiz gibi görünür. Aynı ölçüde, insanın yazgısı egonun küçük çemberinde bulunduğu için değişebilir—insanın kişisel erişiminde olan o küçük çember içerisinde özgür irade vardır. Ama bunun dışında—ve toplamımız çoğunlukla onun dışındadır—fazla bir şey yapılmaz.

Öyleyse kişinin bilinçliliğini arttırması durumunda, irade özgürlüğünü uygulamak için doğal olarak daha geniş bir alana sahip olacaktır ve böylece durumunu da etkileyebilir. Ama bütünle karşılaştırıldığında, bu çok azdır. Bu nedenle, insan bilinç düzeyini önemli ölçüde uzatsa bile, özgürlük eksikliğini, işlerin ters gittiğini, egoya aykırı gittiğini kabul etmelidir. Ve insan aşağı fonksiyonu veya karşıt tipi keşfettiğinde, bu sınıra ulaşır. Örneğin içedönük birisi dışadönük olma ihtimalini keşfedince, bilincini özgürlüğünün sınırlarını aşacak kadar genişletir; çünkü onun aşağı işlevine dokunursa, özgürlüğünü kaybeder. Bu nedenle içgüdüsel tepki, mümkün olduğunca çabuk geri çekilmek, aşağılık tarafına dokunan insanlardan kaçınmak, onu hatırlatabilecek her şeyden kaçınmaktır, çünkü hiç kimse yenilgisinin hatırlatılmasını istemez. İnsan doğal olarak fakirliğini hatırlatan insanlara ve durumlara söver ve bu bir bakıma sağlıklı bir içgüdüdür, çünkü insan onunla başa çıkamayacağını hisseder. Ancak bilincin gelişme süreci devam ederse, insan kendisinden kaçınmanın yararı olmadığını giderek daha çok anlar; insan kendi benliği aracılığıyla kendi zıttını ve özgürlük yoksunluğunu bile kabul etmek zorunda kalır. Bilinci birazcık genişlemiş olan herkes, bir bakıma özgür olmadığını, içindeki birçok şeyin—en azından şimdilik—değiştirilemeyecek gerçekler olduğunu kabul etmek zorunda kalacaktır.

Sonra, bilincin genişlemesi sizi kendi karşıtınızı kabul etmeye zorladıysa, o zaman doğal bir egonun sınırını doğallıkla aşmışsınız demektir. Zerdüşt burada tam olarak bunu öğretmeye çalışıyor, sonraki bölümlerde daha fazlası da var: yani onu dıştan görebilmemize rağmen, hâlâ insanı bütünlüğünde keşfetmemiş bulunuyoruz. Başkalarının ne yaşadığını görüyoruz, ama onlar bunu göremiyorlar; biz de sadece görmeden yaşadığımız için, ne yaşadığımızı bilmiyoruz. Dolayısıyla kendi erişimi dahilinde ego çok şey yapabilir, ama bunun ötesinde pek bir şey yapamaz, çünkü o zaman biliçdışına çıkmıştır ve orada hiçbir şey yapamaz. Ancak o zaman, gizemsizliğin o alanı bilinç kapsamında olabilir, eskiden bilinçdışı hayatın bir kısmı bilinç alanına çekildiğinde, seçiminize tâbidir. Durum böyle değilse, o halde sizin için seçilecek: sizin için bir şeye karar vereceksiniz ve tabii ki özgür değilsiniz. Ancak bilinçdışının o bölgesi bilinç tarafından kapsandığı zaman, daha önce bilinçdışında olandan bir parça bilincin alanına çekilirse, o zaman sizin seçiminize tâbi olur. Durum böyle değilse, eh, o zaman seçim sizin için yapılacaktır ve o zaman, elbette, özgür

olmazsınız. Şimdi, yaşamınızın bilinçdışı yaşanmış olan kısmı özgür değildir, ama yine de size ait; çünkü onun içindesiniz; bunu seçmiş olabilirsiniz, ama yine de işte bir deliktesiniz. Ve biraz daha bilinçlenirseniz kaynar suya girmekte olduğunuzu görürsünüz; içinde oturduğunuz sıcak suyu bulana kadar yolunuzu dikkatle seçtiniz. Kendi yolunuzla bilinçli değilseniz, kesinlikle birilerinin size bir numara çevirdiğini ve oturmak istediğiniz yere kaynar su bıraktıklarını söylersiniz. Ama biraz daha bilinç olunca bunu yapanın siz olduğunuzu görürsünüz, daha da çok bilinçle, bunu yapmaktan kaçınamayacak durumda olduğunuzu göreceksiniz: belirli bir amaç için yapmak zorunda kalmışsınız.

Yani yavaş yavaş, daha önce yanlış olduğunu ve şeytanın birinin sizin için hazırladığını söylediğiniz bazı şeylerin, aslında bizzat arayıp bulduğunuz ve kendi kullanımınız için, bir amaç için oraya koyduğunuz şeyler oldukları, daha önceki, bir düşmanın oynadığı bir oyun olduğu fikrinin, batıl inanç olduğu sonucuna varırsınız. Böyle deneyimleriniz ne kadar çok olursa, anlamadığınız tüm vakalarda bunun doğru olduğunu anlamaya o kadar meyilli olacaksınız. Hâlâ size birşeyler olur; hoş karşılanmayan bir yazgı vardır, sizi rahatsız eder—ya da birisinin aleyhinizde işler çevirdiğini varsayarsınız. Ama şimdi şunu daha kolay söyleyebilirsiniz: "Birçok durumda, düşmanım olarak adlandırdığımın ben olduğunu gördüm, benim için o açmazı hazırlayan bilge arkadaş yine bendim, galiba bu durumda da aynı numarayı çektim—aslında henüz anlamıyorum." Hâlâ aleyhinizde bir şey var gibi görünür, ancak eski deneyimleriniz sizi o kadar etkilemiştir ki, yeni bir hipotez uygularsınız. Böylece, yavaş yavaş, muhtemelen insanın hayatındaki hiçbir şeyin ona karşı olmadığı düşüncesine ulaşırsınız; her şey muhtemelen özenle hazırlanmış bir plandır ve dev şans diye bir şey yoktur. Dev olan özbenliktir; özbenlik onu belli bir amaç için hazırlamıştır. O zaman hâlâ şunu ve şunu "biz" yaptık diyebilirsiniz, ama artık kesin değildir; sahih bir konuşma olmaz, çünkü o, özbenliktir.

Mrs. Crowley: Bununla bağlantılı olarak, sadece kaosu kabullenmekle kalmayıp, yaşamı sanki kaostan başka bir şey değilmiş gibi yaşamak olarak kabullenmekten söz etmiştiniz. Bu bana çok şaşırtıcı gelmişti, çünkü aynı anda, içinden geçen o özbenlik çizgisini görmüyorsanız, sizi hayal kırıklığına ve acımasızlığa götüreceği fikrini de barındırıyor.

Prof. Jung: Eh, kaos dışında hiçbir şey görmezseniz, bilinçdışı bir duruma gelir, çünkü ego tarafından kontrol ettiğiniz o yaşam miktarı elbette kaos değildir, artık küçük bir kozmostur. Yine de bunun dışında, kaos ya da şans gibi görünen bir şey var ve bunun hakkında söylenen ne varsa, sadece bir varsayımdır; onun kaos olmadığını, ancak gizli düzeni, içindeki kozmosu deneyimlediğinizde söyleyebilirsiniz. Gerçekten de olayların düzenini deneyimlemediğiniz sürece, bunların bir düzensizlik olduğu doğrudur; onu bir düzen olarak adlandırmak yanlış bir varsayımdır. Tabii bu tür varsayımlarla doluyuz, bunları yapmamız öğretilir, iyimser fikirlere sahip olmamız falan ve bu yanlış bir şeydir. Dünya, ancak birisi o düzeni deneyimlediği zaman bir düzendir, daha önce değil; kimse

onu bir kozmos olarak deneyimlemezse de kaos olur. Bunun Çin Tao fikriyle çok ilgisi vardır. Hep Kiau Tschou yağmurcusunun öyküsünü hatırlarım. Bu adam Tao'ya girmemiş olsa, yağmur yağmazdı, ama yine de nedensellik yoktur; iki şey basitçe birbirine aittir, düzen ancak düzen kurulduğunda kurulur. O kaostaki düzeni, cennet ile yeryüzünün arasındaki uyumsuzluğu deneyimlemesi gerekiyordu; uyumu deneyimlemezse, olmazdı.[1] Eh, bu yüksek doğu felsefesidir; bu büyük çelişkiyi size açıklama yetkinliğim yok. Şimdi, devam edeceğiz:

> Hekim, kendini iyileştir: o vakit hastanı da iyileştirmiş olursun. Onun için en iyi ilaç, kendisini bir bütün haline getirdiğini kendi gözleriyle görmesidir.

Nietzsche, psikolojik açıdan son derece önemli olan bazı doğruları anlıyor. "Hekim, kendini iyileştir" geç dönem Hıristiyanlığımız için özellikle iyi bir öğretidir. Gördüğünüz gibi, gerçek tedavinin en çok gereken ve en birincil olduğu yerde yapıldığını düşünüyor. Bu yine Kiau Tschou'nun yağmurcusu gibi. Yağmur yağdırmak için yeryüzünü lanetlemiyor ya da cennete dua etmiyor. Kendi kendine, köyünden ayrıldığı sırada haklı, buraya geldiğinde hatalı olduğunu söylüyor. Buranın düzeni bozulmuş, bu yüzden hatalı olan o; o hata ona en yakın ve kaotik durum için bir şey yapmak istiyorsa—birincil nesnesi, kendisidir. Böylece o küçük evi sorar ve oraya kapanır, kendisi üzerinde çalışır; kendi içinde cenneti ve yeryüzünü uzlaştırana kadar kapanır ve sonra durumu düzeltir: Tao kurulur. Bu tamamen aynı fikirdir. Bu yüzden, herkes için en iyi tedavi, tedavi etmeyi düşünen kişinin kendisini tedavi etmesidir; kendisini tedavi ettiği ölçüde bu bir tedavidir. Eğer Tao'daysa, Tao'yu kurmuşsa, o zaman ona her bakan Tao'ya bakar ve Tao'ya girer. Bu çok doğuya özgü bir fikirdir. Batılı düşünce—özellikle geç dönem Hıristiyanlık—tabii ki, "Yardım eden kim?" sorusunu dikkate almadan komşusunu tedavi etmek, kendisine yardım etmektir. Belki de bir yardım değildir ya da belki de diğer eliyle geri aldığı bir şey verir. Günümüzde topluluğun yaşamına katılan, sorumluluk alan ve her şeyi yapan birçok kişi var, ama ben, "Kim sorumluluk üstleniyor?" diyorum. İşlerim kötü durumdaysa ve bir arkadaş gelip sorumluluğu üstlenip her şeyi çalıştıracağını söyleyecek olsa, doğal olarak kendisine kim olduğunu sorarım —ve o zaman iflas etmiş olduğunu öğrenirim. Doğal olarak kendisi de dilenci olan ve kendi beceriksizliğini kanıtlanmış birini istemem. O çok yardımsever insanlar, yardıma gerek duyarlar. Eğer hekimseler, kendi nevrozlarını tedavi etmelidirler, aksi halde sadece vampirdirler ve diğer insanlara kendi gereksinimleri için yardım etmek isterler.

---

1 Öyküyü Jung'a dostu Richard Wilhelm anlatmıştır, kendisi bir ara Çin'de, kuraklık çeken bir bölgede yaşamıştı. Çağırdıkları yağmurcu kendini üç gün boyunca bir eve kapatmıştı ve dördüncü gün büyük bir kar yağmıştı. Bunu nasıl yaptığı sorulunca karı yağdıranın kendisi olduğunu inkâr etmişti. Ona sorulursa, ülke düzensizlik içinde olması nedeniyle "Tao'ya dönmek için üç gün beklemem gerekiyordu ve o zaman yağmur doğal olarak geldi." Bkz. *TE* 5, par. 604 n.

> Ayak basılmamış binlerce yol, hayatın binlerce şifası ve gizli adaları vardır. İnsan ve insanın dünyası hâlâ tükenmemiş ve keşfedilmemiştir.

Bu da önemli bir öğedir. Ama bu tuhaf bir sıralanım değil mi? Biraz önce kendisini iyileştirmesi gereken hekimden bahsediyordu, sonra aniden "ayak basılmamış binlerce yol" dedi. Bağlantı nedir?

Mr. Allemann: Belki de sözünü ettiği bu yoldan kendisinin geçmediğini gördüğü için, "Hekim kendini iyileştirir" diyor.

Prof. Jung: Kesinlikle. Ve sonra ses, "Ben hastayım, kendimi iyileştirmeliyim" diyor. Ama kendini tanımazsa, kendini nasıl iyileştirebilir? Bu yüzden doğal olarak, sayısız şeyin hâlâ bilinmediği ifadesine geliyor: insan henüz keşfedilmemiştir, o hâlâ büyük muammadır. Bu, "ben büyük bir muammayım, kendim hakkında hiçbir şey öğrenmedim" olmalıydı. Bu, kendini dikkatle incelemesine neden olurdu, çünkü aksi halde kendini iyileştiremezdi. Gördüğünüz gibi, bu doğruyu kendisine uygulamıyor, ama başkalarına aslında kendisine öğretmesi gerekeni öğretiyor; yardımcı olmaya çalışıyor, ama yanlış yoldan. Elbette diğer insanlar için de iyi bir öğretimdir; belki de başka biri ondan sonuç çıkarır.

> Ey yalnızlar, uyanık durun ve dinleyin!

Yalnız olan Zerdüşt'tür, ama yardımsever ve iyi bir Hıristiyan olduğu için, diğer insanlarla konuşmaktadır.

> Gelecekten kaçamak kanatlarla rüzgârlar esiyor ve hassas kulaklara iyi haberler geliyor.
>
> Bugünün yalnızları ve ayrılmışları, bir gün siz bir halk olacaksınız: bizzat kendini seçmiş olan sizlerden, seçilmiş bir halk ve bu halkın içinden de Üstinsan doğacaktır.

Bu gerçekten bir tür kehanettir. Sanki gelecekten bir şeyi—gizli pinyonlarıyla geleceğin rüzgârlarını ve müjdeleriyle yeni bir incili duyuyor gibidir. Bu, *euangelion*'dur,[2] hafifçe yeni bir vahyin kokusunu alıyor, ki bu, elbette ki keşfedilmemiş insanla bağlantılı, yeni önemli bir gerçek. Ve bu nedir?

Mrs. Sigg: Bilinçdışının telafi işlevi.

Prof. Jung: Evet, bilinçdışı keşfedilmemiştir—insanlara bilinçdışı olan her şey. Yani kehanet, bilinçdışının telafi işlevi nedeniyle, o taraftan iyi haberler geleceği beklentisidir. Bu, binlerce şifa fikrini açıklar: yani bilinçdışının yeni bir sağlık üretebilecek olan hayırlı nitelikleri. Ve bu haberleri özellikle yalnız olanlara bildiriyor; özellikle ayrı hisseden ve ayrılıklarından mustarip olan insanlar için havadaki iyi haberler, bugün yalnız ve ayrılıyor olmalarının nedeninin artık daha fazla sezgiye veya belli bir önseziye sahip olmalarıdır. Ve şimdi de, bir gün bir halk olacakları şeklinde tuhaf bir düşünce geliyor. İnsan bunu hangi akla uyarak söylemiş olabilir?

---

[2] *Euangelion*: iyi haber, müjde, inciller.

Mrs. Baynes: Psykhenin bütün bir insan olarak birleşmesi anlamına gelebilir mi?

Prof. Jung: Eh, psikolojik açıdan bu kesinlikle doğrudur, çünkü bunun Üstinsan'ın yapısıyla ilgisi var. Çünkü Üstinsan gerçekten bir "halktır," tek bir adam değil; bu tam olarak sözcüğün gerçek anlamıyla anlaşılabilir. Çünkü eğer bu yalnız veya ayrılmışlar bilinçdışılarını bütünleştirirlerse, elbette bilinçlerinin genişlediği ölçüde diğerlerinden farklıdırlar ve o zaman, bir halkın istatistiklerini bir psikolojide birleştiriyorlarmış gibi olurlar. O zaman sadece bu değil, aynı zamanda şu da olduklarını, sadece yaşlı değil, aynı anda genç, sadece iyi değil, aynı anda kötü de olduklarını anlarlar—pratikte olmadıkları bir şey yoktur. Bu, genelde yalnızca bütün bir ulus ya da en azından bir kasabanın nüfusuna egemen olan, birinin papaz, bir başkasının doktor, bir başkasının da işçi olması gibi bir durumdur; her birinin kendi özel rolü vardır ve başka bir şey değildir. Roller yüzey üzerinde iyi dağılmıştır. Ama insanlar bilinçdışılarını bütünleştirdiklerinde, bunların hepsi olduklarını görürler. Sanki bir kişi bütün bir belde haline geliyormuş gibi; o zaman eski ego bilincini bütün bir nüfusun içeriğinde bulacaktır. Şimdi, bu aynı zamanda özbenlik için bir benzetidir; özbenlik sıklıkla binlerce kişiyi içeren bir şehir gibi açıklanır; çünkü özbenlik ancak daha büyük bir bilincin deneyiminde görünür hale gelir. Kişi bilincini kendi egosunun dışında da bir şeyler görebileceği kadar genişletirse, özbenliğin belirli bir idrakına yaklaşır. Ama bu başka bir yönden de doğrudur: yani bir yerde bir bilinç genişletme girişimi olur ama gerçekleşemezse, o zaman örneğin insanları tarikatlara çeken bir çeşit zihinsel enfeksiyona ya da halen Almanya'da olduğunu gördüğümüz türden bir zihinsel hastalık salgınına neden olur. O, gerçekleşememe düzeyindeki Üstinsandır; tüm halk tek bir adam gibi ve tek adam da bütün ulusun bir amblemi ya da simgesi olarak gösteriliyor. Bu, bir bireyin bilinç bütünleşmesinin yerine geçer. Çünkü Almanya tek bir birey olmalıdır, ama bütünleşmiş bir bilinçle; bunun yerine bilinçdışıyla hiç bütünleşme yok, ama bütün halk tek bir kutsal figürle bütünleşti—ki kimse de tam olarak onun kutsal olduğuna inanmıyor. Talihsiz olan da budur.

Mrs. Baumann: Burada kullanılan kaynak cümle gerçekten Almanya'yı işaret ediyor gibi; seçilmiş bir halkın ortaya çıkacağını ve kendilerine seçilmiş bir halk diyeceklerini söylüyor.

Prof. Jung: Almanca metin, soll ein auserwähltes Volk erwachsen, çok haklısın.

Mrs. Baynes: Herhalde Nietzsche'yi bu tür şovenizmle suçlayamazsınız.

Prof. Jung: Yo, asla! kimse onun kadar eleştirel olamaz; o, bilinçdışından konuşuyor. Özdeyişlerini okuduğunuz zaman, böyle saçmalıkları asla söylemediğini anlarsınız, ama bilinçdışı konuştuğu zaman durum değişir—o zaman, kanında vardır. Seçilmiş olan, bütünleşmiş bilinçtir elbette: "çağrılan çoktur, ama seçilen azdır." Bütünleşmiş bilinç anlamını bilir ve bu nedenle, doğuşundan önce yapılmış seçimin bilinciyle seçilir. Çünkü özbenlik zamanötesidir ve

özbenliği karakterize eden o gerçekler birleşimi, zamandan önce seçilmiştir. Bu nedenle, insan seçilmiş olduğu ve bütün bunların seçilmiş, önceden planlanmış olduğu hissine kapılmadan edemez. Bundan kurtuluş yoktur: kişi anlamlı bir olaylar dizisine gömülmüştür. Şimdi bu bilinçli olarak fark edilmezse, bilinçdışı bir şekilde yayılır ve seçilmiş özbenlik yerine, bilinç tarafından zaman öncesinde gerçekleşmiş bir seçim olarak idrak edilmiş şekilde, bütün halk seçilir; o zaman, böyle bir göreve sahip olduğunu hayal eden o tuhaf halk gerçeğiniz vardır—onlar Tanrı'nın kendi seçtiği, Tanrı'nın özbeöz halkıdır. Bu fikir bir ilkelin düzeyinde affedilebilir, ama daha yüksek bir seviyede söz konusu değildir; bu, tek birey tarafından idrak edilemediği için, zihinsel bulaşıcılık yoluyla bilinçdışına yayılmış olan bireyselleşme sürecine ait bir psikolojik duygudur.

Nietzsche'nin fikri onun için çok net. Bu müjdeli haberler, Üstinsan fikri olmalıdır: yani kendisi gibi tüm o yalnız insanların bir cemaat kuracağı ve bunlardan gelecekteki doğumun, Üstinsanın geleceği fikri. Nietzsche, uygarlığın çöküşte olduğunu ve kendisi gibi insanlar için manastır gibi bir şey yaratılabileceğini düşünüyordu. Keyserling bu fikri La Révolution Mondiale'de—öncülünden söz etmeden—bizzat böyle bir manastır bulabileceğini, harika bir fikir olduğunu vaaz etmiştir.[3] Bununla birlikte, insanların yaşamsal önem taşıyan şeylere dokunduklarında, belki de bütün dünyayı kapsayacak büyüklükte bir örgütlenmenin çekirdeği olduklarını varsayarak bir topluluk örgütlemeleri aslında çok olağandır, böylece dünya yenilenecektir. Bu, aynı hatadır: "Hekim, kendini iyileştir" ilkesine göre tamamen farklı bir şekilde ele alınması gereken bir psikolojik gerçeğin akla uygun hale getirilmesidir. Birey bütünlüğünün yoksunluğu nedeniyle, onun yerini büyük bir örgütlenme alıyor. Örneğin insan on bin üyeli Verein'a [dernek] üye olmakla daha büyük biri olduğunu düşünür. Tabii örgüt ne kadar büyük olursa, ahlakı da o kadar düşük olur ve psikolojisi güruh psikolojisine o kadar çok yaklaşır, ama bunu göremezler; bunun böyle bir örgütün amacına oldukça ters olduğunu görmezler. Yani Nietzsche'nin yüzeyde oynadığı, dünyanın tüm yalnız insanlarının pirelendikleri anda tek bir bünyede örgütlenecekleri fikri, elbette sıradan bir fikirdir.

Savaş sonrasında bu tür tertipler çok denendi. Dorothy Hunt[4] adında bir kadın, Avrupa'nın büyük isimlerini—halktan değil—büyük bir hidrosefali halinde örgütlemek için Avrupa'ya gitti ve Bernard Shaw'a geldiğinde, Shaw mektubun altına kurşunkalemle "Deneme, Dorothy! Asla olmaz" yazdı. Bu, böyle bir psikolojidir. Sonra bu güzel ve yalnız insanlar—birbirlerini anlayamayan ama birbirlerinden zehir gibi nefret eden, yoksa yalnız olmazlardı—hep birlikte bir kibrit kutusuna doldurulur. Büyük bir şans eseri bir üstinsan yaratabilirler. Ama muhtemelen o, kutudan mümkün olan en kısa sürede atlayacak bir üstinsan olur. Herkes üstinsan olmak ister ve öyle olduğunu hayal eder, ama bu insanlar asla uyuşmaz.

---

[3] Bkz. yukarıda s. 39 dn.

[4] Dorothy Alice Bonavia Hunt (Doric Collyer takma adını da kullanırdı) ikinci sınıf bir İngiliz romancısıydı. 1937'de iki kitap yayımlamıştı (Londra); *Reflection* [*Yansıtım*] ve *Unfettered* [*Dizginsiz*].

Tüm iyi insanların uyuşması gerektiği fikri, iyi Hıristiyanların inanılmaz bilinçsizliklerinin kanıtıdır. Uyuşmazlar. Onlar, birbirlerinden nefret eden rakiplerdir. Bu, iyi olmak değil, daha iyi olmak meselesidir, ki bu da en kötüsüdür.

Gerçekten dünya bir iyileştirme yeri olacaktır.

Aman Tanrım! Bu korkunç olmaz mıydı?—bütün dünya, hemşire ve doktorlarla dolu bir hastane—herkes herkesi iyileştiriyor.

Ve şimdiden, çevrede yeni bir koku yayılıyor, bir kurtuluş—koku getiren—ve yeni bir umut!

Bunda kesinlikle geç dönem Hıristiyanlıktan bir şey var, ama arkasında da büyük bir doğru var. Yeryüzü bir iyileştirme yeri olsa gerçekten harika olurdu, ama insanların kendilerini iyileştirdikleri, herkesin kendi sağlığıyla ilgilendiği bir yer olmalıydı. Bu neredeyse bir cennet olurdu.

Mrs. Sigg: Çevirinin tam olarak iyileştirme olduğunu sanmıyorum, *Genesung* [nekahet].

Prof. Fierz: Oh evet, daha da kötüsü.

Prof. Jung: Pek fark etmez, *Wahrlich, eine Stätte der Genesung soll noch die Erde werden*[5]—bu bir sanatoryum olabilir!

Mrs. Baynes: İyileşme, İngilizcede pasif anlamda da olabilir. Sanırım Mrs. Sigg onun burada pasif anlamda kullanıldığını kastediyor.

Prof. Jung: Muğlaktır ve bu nedenle de sanki tarihsel durum yanlış anlaşılmış ve tamamen yanlış sonuca varılmış gibidir; *çok* yanlış olduğu da söylenemez, psikolojik açıdan yanlış.

Şimdi, bu ikinci bölümün sonundaki yorumlarımın biraz tartışma yarattığını anlıyorum, bu yüzden bir, daha doğrusu iki noktayı netleştirmek istiyorum: şöyle ki, bütün bu bölümün çift dibi olması. Yüzeyin altında, Zerdüşt'ün öğretisi var. Şimdi, Zerdüşt yaşlı bilge arketipidir, yani her zaman olduğu gibi, *nous* ya da *pneuma*'dır. Ve mesajı doğrudur. Ama bir insan beyni aracılığıyla iletilir. Nietzsche kişisi mesajı alır ve ona kendi dilini verir ve elbette o zaman o, başka bir şey olur. Nietzsche, zaman ve mekândaki adamdır, belirli koşullara aittir ve onlar tarafından sınırlanmıştır—zaman koşulları, sosyal koşullar—ve bu sınırlayıcı koşullar doğal olarak mesajı değiştirecektir. Orijinal mesajı onun sözlerinde okuyabiliriz. Sözcüklerin içeriğinde yer alır, ama Nietzsche'nin kendi zaman koşulları ve zihinsel koşulları da devreye girer; böylece mesaj artık değişmiş bir biçimde ortaya çıkar. İzleyicilerin kulaklarına ulaştığında, izleyici tekrar değiştirdiği için daha da fazla değişir. İnsan her zaman, bu gerçeğin hangi saatte öğretildiğini sormalı—ve ona göre tuhaf bir değişiklik beklemelidir.

Örneğin Mesih'in öğretisinin orijinal anlamını sonraki yüzyılda yaşananlarla karşılaştırınız. Hıristiyanlık yüksek eğitimli bir izleyici kitlesine öğretildiğinde,

[5] Kaufmann bu cümleyi şöyle çeviriyor: "Gerçekten de yeryüzü bir iyileşme yeri olacaktır."

bir felsefe haline gelmişti. Aziz Augustinus veya Tertullianus gibi insanların nasıl vaaz verdikleri veya Origenes gibi bilgili bir adamın Hıristiyanlığı nasıl anladığı hakkında belli bir fikriniz varsa, bunun dünya kadar fark yarattığını anlıyorsunuz demektir. Sıklıkla alıntıladığım örneklerden biri, Aziz Augustinus'un Meryem Ana'yı yeryüzüyle karşılaştırmasıdır: o, bahar yağmurlarının bereketlendirdiği yeryüzüdür ve yeryüzünden Mesih, doğrumuz doğmuştur: o, buğdaydır.[6] Sonraki yüzyılların anlamadığı, bu tip dildir. Bu, tekrar kitonik bir kült haline gelirdi, ama o adamlar, bunları havada anlayabilen eğitimli insanlarla konuşuyorlardı; bir fikir kurşundan yapılmazdı, yaşardı. Antik Roma Hıristiyanlarının dogmaya gereksinimleri yoktu; ince akılları benzetiler ve simgelerle başa çıkabilirdi. Anlıyorlardı. Yine de barbarlara öğretilen aynı incil oldukça farklı bir şey oldu; barbar zihin şeylerin sonuca ulaştırılmış olmasını ister. Örneğin başlangıçta komünyon konusunda kuşku yoktu, bir tür anma ayiniydi. Gerçek et ve kan fikri, ta Paschasius Radbertus'un töz değişimi kavramını icat ettiği 9. yüzyılda dogma haline geldi: bu barbar zihne verilmiş bir ödündü. O, Corbie, Picardie'de bir manastırın başkeşişiydi, Frenk istilacılardan biri. (Fransa'nın kuzeyinin tamamı o zamanlar Cermen'di.) Ancak aynı manastırdaki bir keşiş, Radramndus hâlâ bir anma yemeği olduğunu öne sürüyordu. Ve 889'da ölen, Malmesbury başkeşişi Scotus Erigena bu fikri adına savaştı.[7]

Zerdüşt Nietzsche'ye sesleniyor, ancak Nietzsche zamanından konuşuyor. O, zamanının ilerisinde bir adamdır, yine de mesajı belli ölçüde değişmiş olarak alır. Bir izleyicinin kulaklarına ulaşmak için, çevresinin dilinden konuşmalıdır; insanların sonra bununla ne yapacakları ileride görülecektir. Ama şimdiden, hayali bile olsa birilerine öğrettiği gerçeği, büyük farklılık yaratıyor. Örneğin bir düşünceyi kendim için formüle ettiğimde, bunu bir zihinsel stenoyla simgesel olarak, kimsenin anlamayacağı bir biçimde formüle edebilirim; bunu kağıda yazıp bastırsam anlaşılmaz olur. Onu açıklamaya karar verirsem, çevremdeki dile tercüme etmeliyim. İnsanların neyi bilip neyi bilmediklerini hayal etmeliyim, sıradan iletişimin koşullarına inmeliyim ve bu da elbette orijinal fikri değiştirir.

Burada yatan temel fikir, elbette "Kendini iyileştir!"—o zaman Tao'da olursunuz. O zaman Tao oluşur ve insanlar da sizinle birlikte Tao'dadır. Ama oraya nasıl gideceksiniz? Meramınızı anlatmanız, bilinçdışınızın bilincinde olmanız, bilinçdışınızı bütünleştirmeniz gerekir: daha kendinizi keşfetmeniz gerekir. O halde uyanın, çünkü onda harika bir mesaj var, *euangelion*, müjdeler, belki de sizin gibi yalnız biri, yoldaşlar bulacaktır. Ama bu yoldaşların hepsi sizdedir ve dışarıda daha çok şey buldukça, kendi gerçeğinizden o kadar az emin olursunuz. Onları önce kendinizde bulun, halkı içinizde bütünleştirin. Bilinçdışınızda size gelecek, sizinle bütünleşecek olan figürler, varoluşlar vardır, böylelikle

---

[6] Aziz Augustinus için bkz. yukarıda, s. 65 dn. Akıl hocası Aziz Ambrosius: "Bakire'nin rahminde lütuf bir buğday yığını ve zambak gibi çoğaldı" (*De Institutio Virginis*, böl. 14, TE 6, par. 394'te alıntılanmış.

[7] İrlanda'da doğan John Scotus Erigena 9. yüzyılın ortalarında tanınmıştır.

kendinizi bilmediğiniz bir hale gelebilirsiniz. Diyeceksiniz ki, ben buyum, ben şuyum, neredeyse heryerdeyim, tam anlamıyla bütün bir halk gibiyim—ve o kuşku doğduğunda, bütünsel olursunuz. Ama bir örgütün parçası bir *Verein der Gleichgesinnten*[8] ya da onun gibi bir şey olduğunuz zaman bütünlüğünüz olduğunu sanma hatasına düşmeyin.

Mesaj budur, ama asıl metinde şöyle der: "Bugünün yalnızları ve ayrılmışları, bir gün siz bir halk olacaksınız: bizzat kendini seçmiş olan sizlerden, seçilmiş bir halk—ve bu halkın içinden de Üstinsan doğacaktır. Şimdi, Nietzsche Zerdüşt'le konuşurken belki de mesajı anlıyor, ama başkalarına öğretmeye başladığı andan itibaren artık değiştirilmiş oluyor. Nietzsche'nin bir özdeyişçi olarak daha önce söylediği her şeye aykırı, tam olarak seçilmiş bir halk ya da belki bir *Kultur* manastırı fikrine benziyor. Çünkü bu yalnızlar iki gün birbirlerine katlanamazlar: söz konusu bile olamaz; bir kurtuluş olmak şöyle dursun, bir cehennem olurdu. Böylelikle, hiçbir kötü niyet olmaksızın, mesajın anlamı değişir, çarpıtılır ve en sonunda Katolik kilisesi olursunuz.

Ya Mesih'in orijinal öğretisi nerede? Bazıları, bizzat Mesih'in gerçek sözüne geri döndüklerini söylüyorlar, ama o zaman çok sessizce İncil'i tahrif ediyorlar. Yaklaşık iki yıl önce, daha önce de sözünü ettiğim olağanüstü bir örneği keşfettim. Kusursuz olması beklenen Yunanca ve Latince Yeni Ahitin yeni gözden geçirilmiş metninde, Rabbin Duasında, Tanrı'nın bize sıradan günlük ekmeğimizi değil, *supersubstantialis* ekmeği, *das überwesentliche Brot*, sıradan maddeden yapılmış olmayan ekmeği vermesinin söz konusu olduğunu keşfettim. Kilisenin daima sıradan ekmeği öne sürdüğünü bilerek okuyunca, bunun şaşırtıcı olduğunu düşünmüştüm. Ancak Rotterdam'lı Erasmus tarafından yazılan Yeni Ahit'in Yunanca ilk baskısına, yani Textus rescriptus'a sahiptim ve işte, böyle yazılmıştı. Ve geçen gün Profesör Karl Barth, üniversitedeki konferansında Erasmus'un *supersubstantialis*'inin gerçekten kasıtlı olduğunu, kesinlikle yadsınamaz olduğunu ve ekmek sözcüğünden çok daha anlamlı olduğunu öne sürdüğünü belirtti. Ayrıca Calvin'in buna karşı olduğuna da değindi; hatta onun sıradan ekmek olmadığını düşünmenin bile sapkınlık ve küfür olduğunu söylüyordu.[9] Şimdi, bu neden bu kadar korkunç bir şey olsun? Dahası, Matta metninin *epiousios* sözcüğünü içerdiği de bir gerçektir. (Bu Yunanca *epiousios* sözcüğünün başka iki şüpheli yerde varolması da ilginçtir; ama bu önemli değildir, buradaki yazarın bir icadıdır). Ve Yeni Ahit'in Latince tercümesi olan Vulgata'yı hazırlayan Aziz Hieronymus,[10] Aramice metinde *epiousios* sözcüğünü bulmak zahmetinde bulundu,

---

8 *Verein der Gleichgesinnten:* Hemfikirler Derneği.

9 Üstün-tözlü (salt gündelik olmayan) ekmek için bkz. yukarıda, 17 Ekim 1934, n. 1; Barth için bkz. yukarıda, 5 Aralık 1934, n. 9. Felemenkli hümanist Desiderius Erasmus'un (1466-1536), kitabı *Deliliğe Övgü* döneminin en popüler kitabı olmuştur. Fransız Reform önderi John Calvin (1509-1564), Cenevre'ye yerleşmiştir.

10 Yeni Ahit'in bir Latince çevirisi Havarilerin zamanında yapılmıştı, ama dördüncü yüzyıla gelindiğinde birçok değişiklik içeri sızmıştı, bu nedenle ortaya çıkan yeni, yaygınlıkla kabul edilecek bir çeviri gereksinimini Aziz Hieronymus ya da Aziz Jerome (yak. 340-420) karşılamıştır.

burada "gelecekteki şey" anlamına geliyordu. Çünkü epi, üzerine ya da ardından anlamına gelir, ousios ise varlık ya da varoluş anlamına gelir, böylece *epiousios*, sonrasında varoluş anlamına gelebilir. *Metafizik* sözcüğünün Aristoteles'te kullanılma biçimiyle, fiziksel varlıkların metafizik varlıklar olduktan sonrası anlamına gelmesi gibi, *meta* tabii ki "sonra" anlamına gelir. [11] Aziz Hieronymus doğal varoluş ousios'dan sonrasının maddeüstü varoluş olduğunu düşünmüş ve bu yüzden onu *supersubstantialis* olarak tercüme etmiştir. Dolayısıyla duadaki talep şu anlama gelir: geleceğin krallığının ekmeğini şimdi, bugün her gün bize ver— günlük maddeüstü ekmeğimizi, tinsel yemeğimizi bize ver.

Şimdi, kilise buna kesinlikle karşıdır. Tanınmış bir çalışmadaki özel bir yorumda, Matta'nın çevreleyen metninde ekmeğin sıradan olduğunun apaçık olması gerektiğini okudum. Bunu kanıtlayacak hiçbir şey hatırlayamadım ve Aziz Matta metninin, yalnızca kâfirlerin yemek—ne yiyip içecekleri ve ne giyecekleri—konusunda kaygılandıklarının ve Hıristiyanların bunu yapmamaları gerektiğininin önemle vurgulandığını gördüm. O zaman kendime sordum, bu direniş neden? Kilise neden iyi bir Hıristiyanın, sıradan besinden çok daha önemli olan günlük tinsel besinini vermesi için Tanrı'ya dua etmesini kabul edemiyor—sıradan besinlerin de çok önemli olduklarını kabul etsem de?

Mrs. Sigg: Kilise tinsel ekmeği kendisi sağlamak istiyor.

Prof. Jung: Kesinlikle, işte budur.

Miss Wolff: Mesih başka bir yerde, "Yaşam ekmeği Ben'im" diyor. O halde maddeüstü ekmek odur, ama onu ancak kilisenin aracılığıyla edinebilirsiniz.

Miss Hughes: "İnsan yalnız ekmekle yaşamaz" da Mesih'in başka bir sözü, değil mi? Ve bence bunu onaylıyor.[12]

Prof. Jung: Kesinlikle. Ama bir insan örgütlenmesi olan kilise, İncil'in doğrularına aykırı olarak, yiyeceği yalnızca onların yönetebileceğini öne sürmektedir. İnsanla Tanrı arasına girerler, size apaçık saçmalıklar anlatırlar ve gerekirse gözünüzü bağlamak için hile bile yaparlar. Çünkü bu, büyük bir örgütün gereksinimleri ve ahlakı ile diğer yol, yani arada hiçbir kilise ya da örgüt olmadan doğruca Tanrı ile karşı karşıya olan insanın bütünleşmesi arasındaki farktır. Elbette görünmeyen kilisenin, azizler topluluğunun da varolduğunu söyleyebiliriz, ama bu yalnızca aziz ve görünmez bir komünyondur. Elbette bir sekreter tutup Verein'a aidatlarını ödemeye başladıkları zaman artık görünmez bir komünyon değil, yalnızca kaydedilmesi gereken örgütlü bir yapı olur. O zaman bu bir dünya organizasyonu ve kilisenin trajedisi. Şimdi, bilinç entegrasyonu gibi önemli bir şey gerçekleşmediğinde, anlaşılmadığında, ancak ruh mesajıyla kış-

---

[11] Her zamanki öyküye bakılırsa, çalışmalarının editörü Aristoteles'in "İlk Felsefe" yapıtını, "Fizik" yapıtının hemen sonrasına koymuştur—böylece iki defa metafizik olmuştur. Jung da, Nietzsche de metafiziği küçümserdi, Jung sıklıkla onun maskelenmiş psikoloji olduğunu söylerdi, Nietzsche ise "insanoğlunun temel yanlışlarını inceleyen—ama temel doğrularmış gibi davranan ... bilim dalı" demiştir (*Human, All Too Human* [*İnsanca, Pek İnsanca*], çev. Marion Faber ve Stephen Schumann [Lincoln, Neb., 1984], s. 150).

[12] ""Yaşam ekmeği Ben'im" (Yuhanna 6:35). "'İnsan yalnız ekmekle yaşamaz" (Matta 4:4).

kırtıldığında, bu şey sadece bilinç eşiğinin altına yayılır ve büyük bir zihinsel rahatsızlığa yol açtığı açıktır. Elbette bazı sosyal sonuçları vardır. O zaman o bir dünya örgütüdür ve kilisenin trajedisi de budur. Şimdi, bilinç bütünleşmesi gibi önemli bir şeyin, idrak edilmediği, anlaşılmadığı, ama tinin mesajıyla kışkırtıldığı zaman, o şeyin yalnızca bilinç eşiğinin altına yayıldığı ve elbette bazı sosyal sonuçları olan, büyük bir zihinsel rahatsızlığa neden olduğu apaçıktır. Ayrıca insanlar başka türlüsünü anlayamadıkları için bir şeyi örgütlemeye çalışacaklardır. Onlar için iyi ve kutsal ve gerçek, yalnızca kilisede bulunan şeylere uygulanan sözcüklerdir, bu nedenle bir örgüt olmalıdır; tek doğru olan kilise de kutsallığın görünür halidir, o halde görünür olmalıdır. Simgesel ekmek ve şarap, et ve kan olmalı ve azizlerin komünyonu gözle görünür bir düzenleme olmalıdır ve başka hiçbir şey işe yaramaz. Bu nedenle, bilinçdışındaki böyle yeni bir hareketin, insandaki kolektif tin tarafından yutulma riski her zaman kaçınılmazdır. Ve şimdi her yerde gördüğümüz şey budur—Oxford Hareketi de dahil. Şimdi bu bölümün sonraki kısmına geçelim,

> Zerdüşt bunları söyledikten sonra, sözünü bitirmemiş birisi gibi sustu. Âsâyı uzun zaman, kuşkulu bir edayla elinde salladı. En sonunda şöyle dedi—ve sesi de değişmişti:
>
> Artık yalnız başıma gidiyorum, müritlerim! Siz de yola çıkın ve yalnız başınıza gidin! Ben öyle istiyorum.

Burada ne oldu?

Mrs. Crowley: Sanki bir şeyler anlamış, içinde bütünleşmesi gereken bir iç gerçeklik olduğunu fark etmiş gibi geliyor kulağa.

Prof. Jung: Kesinlikle. Şimdi, bu aslında önceki öğretiyle çelişkilidir, bu nedenle burada iki katman görüyoruz. Çünkü mesaj devam ediyor ve Zerdüşt, sanki mesaj yanlış olmuş, yüzeyde söylenen bir şeylerin yanlış olduğunu fark etmiş gibi, kendini düzeltir görünüyor. Diyor ki, hayır, bir örgüt yok, ne bir manastır, ne bir kilise ne de bir devlet, görünür bir kuruluş yok; benim kastettiğim tek başıma gitmektir.

Mrs. Jung: Daha önce, "Bugünün yalnızları ve ayrılmışları, bir gün siz bir halk olacaksınız" dedi. Bu, bu seçilmiş insanlar olmanın şartı, ki bu sadece gelecekte olacaktır.

Prof. Jung: Evet, bugün yalnız olanlar da seçilmiş bir halk olacak: bir topluluk oluşturuyorlar.

Mrs. Jung: O halde ayrılıyorsa, gelecekteki bu topluluğa hazırlanmak için olabilir.

Prof. Jung: Kesinlikle, ama bence, ancak daha önce olası bir yanlış anlaşılmanın yorumlanmasıyla açıklanabilecek, kendine özgü bir vurgu var; bu yüzden sadece yalnız gittiğini değil, onların da yalnız gitmesi gerektiği konusunda ısrar ediyor. "Ben öyle istiyorum." Kendilerinin yapması gereken şeyleri yerine bir örgütle değiştirme eğilimi olmasa, böyle konuşmazdı. Tabii bu oldukça an-

laşılabilir, çok insancadır; çok daha ucuza idare edebilecekken kimse bilincin bütünleşmesini seçmez: kişi tek başına ayakta duramayacak kadar zayıftır. Kişi, yalnızca belirli bir vergi veya benzeri bir şey ödeyerek büyük olma duygusunu yaşabilmesi için örgütlendirir.

> Gerçekten sizi uyarıyorum, benden ayrılın ve kendinizi Zerdüşt'ten koruyun! Hatta daha iyisi: ondan utanç duyun! Sizi aldatmış olabilir.

Gördüğünüz gibi, örgütlenme düşüncesinin dışlanması için çok güçlü ifadeler getiriyor. Ona güvenmemeli; mesajın doğruluğuna dair en üst düzeyde kuşkuları olmalıdır. Bu, yalnızca daha önceki mesajın belirsizliğiyle açıklanabilir, ancak şimdi gerçek mesaj ortaya çıkıyor ve talebini vurguluyor.

> İdraklı kişi, yalnız düşmanlarını sevmekle kalmamalı, dostlarından da nefret edebilmelidir.

Bu gerçekten çok güçlü, ama ne tür bir durumu ifade ediyor?

Mrs. Crowley: Çelişkili bir durumu—bu iki şeyi idrak etmiş olmasını. Ve burada Nietzsche'nin arkadaşlar hakkındaki kendi kişisel kompleksiyle bir ilgisi olabileceğini düşündüm, çünkü arkadaşlarını doğru tinde anlamıyordu.

Prof. Jung: Eh, ilişki kurma konusundaki sıkıntısı daima her yerde elbette.

Miss Taylor: Onlara kendisinden ayrılmalarını öğütlemiyor mu?

Prof. Jung: Evet, amaç odur. Çünkü bu, bendeki öteki şeyin bilincidir, kendi karşıtım. İçimdeki bir kişi arkadaşlarımı sevdiğimi, diğer kişi arkadaşlarımı sevmediğimi bilir. Sevgi mutlak değildir, yalnızca görecelidir; sadece nefret olduğu ölçüde vardır. Şimdi, bu, bilincin ego sınırlamalarını aştığını ve artık kendisinin belirsiz olduğunu kanıtlayan çelişkili bir bilinçtir. Bu nedenle, o bilincin altında yatan kişi belirsizdir; o artık bir değil, ikidir, çoğuldur, her yerdedir.

Mrs. Baumann: Ama bu, burada onu Zerdüşt'ün özdeşleşmeye karşı uyardığı ve uzaklaştırdığı anlamında alınamaz mı?

Prof. Jung: Eh, sorun, Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeş olması ve bunun da bir fark yaratmıyor olması. Zerdüşt, Nietzsche'ye değil, hayali müritlere hitaben konuşuyor. Nietzsche'yi de bir mürit kabul edebilirsiniz, ama öyle değil. O, Zerdüşt'ün ta kendisi.

Prof. Reichstein: Bu, daha sonra gelen, inananlar anlamındaki Gläubigen sözcüğünün aksine, Erkenntnis, anlama, kavrama değil mi? O halde bilgi sahibi olmak için öncelikle nefretle kendini belirgin bir biçimde ayırmalısın, gelenekten bir kopuş.

Prof. Jung: Eh, Tabii Zerdüşt'ün neden özellikle bu öğretiyi verdiğini psikolojik açıdan anlamak oldukça kolaydır. Sevgiden başka bir şey yapmadığına inanıyorsanız, o zaman tek bir tarafı tutarsınız ve nefreti bir başkası yapar: o zaman bütünleşmiş bir bilinç olmazsınız. Her ikisi birden olduğunuzu, hem evet hem de hayır; sadece evetin bilincindeyseniz, o zaman başka biri tersini yapmaktadır ve sadece yansıtılmıştır. Bilginin bütünleşmesi için insanın olum-

lu ve olumsuz duyguyu idrak etmesi gerekir. Bilincin genişletilmesi elbette bilginin, anlayışın artması anlamına gelir; yoksa baştaki bilinçdışı durum olurdu. Mesela, birisi bir resme baktığında onunla hiçbir ilişkisi bulunmuyorsa, kişinin onun bilincinde olmadığı söylenebilir. Bu sadece algılamaktır.

Sadece bir öğrenci olarak kalan kişi, hocayı iyi ödüllendirmez.
Ve siz neden çelengimi yolmak istemiyorsunuz?

Bu elbette öğretisini doğruluk derecesinde kabul etmeleri: yani ona inanmaları, kendilerini sözcüğün tam anlamıyla idrak etmeleri ve nasıl bir duyguya sahip oldukları veya asıl tutumlarının ne olduğunu görmeleri gerektiği anlamına geliyor.

Bana saygı gösteriyorsunuz; ama ya bir gün saygınız kaybolursa? Dikkat edin de bir heykelin altında kalmayın!

Saygı, aynı zamanda, yalnızca belli bir olumsuzlama olduğunda açık ve tek taraflı bir koşuldur; bilinçli değilse, o zaman başka bir yerde, başka birisi, başka birşey yapmalıdır. Böylece bir yerde saygınlığın telafi ya da inkâr edildiğinin bilincindedirler, bunu idrak etmezlerse, saygıları azaldığı zaman tepelerine devrilecek bir heykel, bir idol yapma eğiliminde olurlar.

Zerdüşt'e inandığınızı mı söylüyorsunuz? Ama Zerdüşt'de nedir ki? Siz inananlarımsınız: ama tüm inananlar nedir ki?
Daha kendinizi aramamıştınız: sonra beni buldunuz.

Görüyorsunuz ki, kendimin de bir suçlu veya aptal olduğum gerçeği bilinçdışında olduğu sürece, sizi suçlu ve aptal buluyorum. Bilincim ancak aynısını kendimde de bildiğim zaman gerçekten bütünleşir—"evet, seni bir hayvan gibi görüyorum ve bu, benim" diyebildiğim zaman. O zaman gerçekten bilincimi genişletmiş olurum. Doğu metinlerinde bu fikre koşut birçok şey bulunuyor.

Tüm inananlar böyle yapar. Bu yüzden tüm inançlar değersizdir.

Bu yine insanların hep inanç hakkında konuştuğu geç dönem Hıristiyanlığa bir gönderme. Bir şeyi ya bilirsiniz ve bu yüzden ona inanmanız gerekmez ya da bilmezsiniz, o zaman neden inanasınız? İnsanlar, Tanrı'ya inanmanız gerektiğini ya da şunun ve şunun Tanrı tarafından gönderildiğini söyler. Ama siz inanmazsınız—siz onu Mr. Smith'in gönderdiğine inanırsınız. Ve güçlü bir rüzgârda çatıdan düşen tuğlanın Tanrı tarafından gönderildiğini sanmazsınız, bu yüzden inanamazsınız. Kilise, Tanrı'nın yaşamınızı ellerinde tuttuğuna inanmak için özel bir çaba göstermeniz gerektiğini öğretir; ama bunu fark etmemiştiniz, o halde neden inanasınız ki? Kararlılıkla demelisiniz ki: "Görüyorsam, inanıyorum: bir şeyin neden ters gittiğini gösteren oldukça iyi bir açıklamam var: insanın ve kendimin aptallığıyla da açıklanabilir." Dolayısıyla Tanrı'nın ne yaptığına, hatta ne

olduğuna dair en ufak fikre sahip olmadığınızı varsaymak daha iyidir, eğer Tanrı'nın elini görmezden gelemediğiniz bir deneyim yaşamış değilseniz. Ama kilise bunu bekleme riskine girmez. Bu her zaman öngörülebilir. Kimsenin bir şey yapıp yapmadığını bilmediği gerçeğini örtmek için her şeyin Tanrı tarafından yapıldığını söylemek akıllıca olacaktır. Çoğu papazlar aslında buna inanmaz, elbette hayır; ama inandıklarını söylerler, çünkü onlar için tek olasılık budur. Yalnızca bir şeye inanmanın üst yapısında yaşayabilirler. Ama sıradan kişi bu konuda nesnel olmayı göze alabilir ve görebildiği kadarıyla, Tanrı'nın verimsiz olduğunu söyleyebilir. Ve bu yüzden, Tanrı ile tanışıncaya kadar o hipotezle yaşar ve o zaman inanması gerekmez. Örneğin bir gergedanla karşılaşırsam ve beni havaya fırlatırsa, ona inanmak zorunda değilimdir; artık onun bir gerçek olduğunu bilirim. Bu nedenle inanmadan da yapabiliriz; en akla yakın olanı budur. Yoksa Tanrı'yı her türlü saçmalıktan sorumlu tutar ve gözlerinizi bağlamış olursunuz. Dindar insanların Tanrı'nın bir yıl boyunca yaptığını söyledikleri şeyleri dikkate alırsanız, korkunçtur: otomobil kazalarına sebep olmuş, insanları öldürmüş, mahsülleri yok etmiş, sığırlara ve insanlara zarar vermiş ve başlara bela olmuştur. Ve insan bir de minnettar olmalıdır! Gördüğünüz gibi, Zerdüşt'ün inananları aşağılaması, geç dönem Hıristiyanlığa yönelik bir tavırdır.

> Şimdi size beni kaybetmenizi ve kendinizi bulmanızı öneriyorum; ancak hepiniz beni inkâr ettikten sonra size döneceğim.
>
> Gerçekten kardeşlerim, o zaman kaybettiklerimi başka bir gözle arayacağım; sizi başka bir sevgiyle seveceğim.
>
> Ve yine benim dostlarım ve aynı umudun çocukları olacaksınız: o zaman büyük öğle vaktini beraber kutlamak için, üçüncü kez aranızda bulunacağım.

Bu elbette Hıristiyan sembolizmi; parousia'dır,[13] Mesih'in dönüşü ve yeni uzlaşma, Kuzu ile komünyondur; Mesih'in yeryüzü üzerinde göklerin egemenliğini kuracağı ve onunla ebedi komünyon oluşacağı, her şeyin yerine getirileceği vahiy vizyonudur. Ama bu aynı anda tehlikeli ölçüde duygusaldır, kusursuz Hıristiyan fikirlere tehlikeli ölçüde yakındır. Hıristiyan fikirleri aslında mitolojik oldukları kadar kesinlikle doğrudur, ancak artık tamamen mitolojik değildirler. Zaten bir dereceye kadar dağılmış durumdalar ve bu yüzden doğru tadı kaybettiler ve artık iyi değiller. Bu anlatım biçiminden bıktık; her pazar kilisede duymuş bulunuyoruz. Yani sözler değişti, ama anlam aynı; büyük öğle vakti, öğle yemeğidir ve eğer kişi bu sözcükleri alır ve komünyonun bu Hıristiyan benzeşmesinin yalnızca görünürde olduğunu varsayarsa, asıl mesajı alır. O zaman kişi "insanın, hayvan ile Üstinsan arasındaki yolunun ortasındaki büyük öğlen vakti"ne gelir—o zaman Zerdüşt'le—özbenlikle—komünyonunu kutlar. Bu psikolojiktir, çünkü yolun ortasında, belli insanlar Dante'nin macerasını yaşarlar, bilinçli değilse de en azından bilinçdışı olarak. O zaman özbenliğin dokunuşunu hissederler.

---

[13] *Parousia*: Kutsal Mevcudiyet.

> Ve büyük öğle vakti gelmiştir, insanın hayvanla Üstinsan arasındaki yolunun ortasında bulunduğu ve akşam yolda ilerlemesini en büyük umudu olarak kutladığı zamandır: çünkü bu, yeni bir sabahın yaklaşmasıdır.

Hayvan, bilinçdışı varoluştur, salt biyolojik olandır, kişisel egonun varlığıdır ve akşam, bireyleşme sorunsalıdır, özbenlik veya Üstinsan olma; bu akşamın çökmesi değil, yeni bir sabahın yaklaşmasıdır; bu da, özbenlikte ya da özbenliğe yeniden doğuş anlamına gelir.

> Öyle bir vakitte batan, bir atlayan olmak için kendisini kutsayacak ve bilgisinin güneşi, öğlen vaktini gösterecektir.

Tabii bu da aynı fikirdir.

> *"Bütün tanrılar ölmüştür. Şimdi Üstinsan yaşasın istiyoruz."*— büyük öğlen vaktinde son arzumuz bu olmalı!

O halde yaşamın ilk bölümünde, hayvansal amaç, bilinçdışılık ve egonun varlığı dışında hiçbir şey yokken, tanrılar yansıtılmıştır: onlar, bütünleşmedikleri için, dışardalarıdır. Sonra tanrıların insanda bütünleşeceği o öğle vakti geliyor; insan onları yansıtmalar olarak tanıyacaktır. Ama artık tanrıları kaybetmiştir ve şişme, tanrısal imgeyle özdeşleşme tehlikesi vardır ve o zaman Üstinsanı idrak etmesi gerekir. Üstinsan üstbilinç olur ve artık sorun budur. Daha önce tanrılar olarak yansıtılan o psikolojik olguları bile bütünleştiren bu üstbilinç nedir? O zaman bilince ne olur ve o Üstinsan ne olacaktır? Bu, *Zerdüşt*'ün bir sonraki bölümünde sahnelenecek olan dramdır.

SEMİNER V

19 Şubat 1936

Prof. Jung:
Mrs. Hannah'nın bir sorusu var: "Önceki sefer sözünü ettiğiniz, olayların şu andaki durumunun (Almanya vb), özbenliğin zihinsel bulaşıcılıkla yayılmasından kaynaklandığı fikrinize çok ilgi duydum. Bunun nasıl olduğunu daha iyi anlamak isterdim. Bunun nedeni, fikrin fiziksel varlığa uygulanmaktansa, entelektüel olarak anlaşılmasının çok daha kolay olması ve zekâyla dahi bir kez dokunulduktan sonra, tüm sürecin başka yerlerde gerçekleşmesi mi? Bütün bir halkın, hatta bütün dünyanın, Nietzsche'nin entelektüel tarafından yeryüzüne kelepçelediği engin düşüncenin parçalarına yakalanmış, bilinçdışında bırakılmış olduğu söylenebilir mi?"

Korkarım bu garip zihinsel bulaşıcılık gerçeğini bu gibi terimlerle açıklayamam. Nietzsche'nin Üstinsan figüründe sunduğu özbenlik fikrinin kendine özgü bir etkisi vardır: yani o, Zerdüşt'le özdeşleşir, Zerdüşt ise Üstinsanın kendisine göründüğü gibi biçimidir, dolayısıyla Nietzsche aynı anda Üstinsan ile de özdeştir. Zaten bu bir bulaşma nedenidir, çünkü bir fikirle özdeşleşirseniz, o artık size olmuş ve ona yakalanmışsınız demektir. Örneğin kişi öfkeliyken bugün çok kötü bir ruh halinde olduğunu söylerse, mükemmel tatmin olursunuz—insanların kötü bir ruh halinde olabileceğini ve size bulaşmadığını anlarsınız. Ama bunu söylemezse, kötü bir ruh hali varsa ve ona yakalanmışsa, o zaman sizi öfkelendirir. Bulaşıcıdır ve siz de yakalanırsınız. Durumunu beyan ederse, onun salt bir canavar değil, insan olduğunu bilirsiniz, çünkü kendisinin insan olduğunu size bildirebilmektedir, böylece o kişiyle başa çıkabilirsiniz: onunla hâlâ konuşulabilir. Ama kabul etmezse, o bir hayvandır ve ısıracaktır, o zaman son derece tedirginleşir ve uzak durursunuz. Dolayısıyla bilinçaltına

yakalandığınız zaman, ister bir ruh hali, ister bir fikir şeklinde olsun, etkilenmiş olursunuz. Bu nedenle, Nietzsche "Bayanlar ve Baylar, buyrun bu, özbenlik fikridir, ama ben o özbenlik değilim," demiş olsaydı, bunun çok ilginç bir fikir olduğunu görebilirdiniz, ama çok az insan dinlerdi—öyle olmasa çoktan kulak vermiş olurlardı—çünkü bulaşıcı değildir. Ama birisi "Özbenlik *benim*, ben Üstinsanım," derse, heyecanlanırsınız; ya böyle bir şey söylediği için lanet bir aptal, sadece deli olduğunu düşünürsünüz ve heyecanlanırsınız, çünkü bir meczupla karşı karşıyasınız. Ya da "Bu müthiş, değil mi? O, özbenlik, bu da adamımız," dersiniz. Yani o insanların ya olumlu ya da olumsuz izleyicileri olur, ama zihinleri dengeli insanların izleyicileri yoktur, çünkü denge zihinsel bulaşmaya neden olmaz; belki inançlara neden olabilir, asla iknaya değil.

Şimdi, Zerdüşt'ün Üstinsan olmasından, Nietzsche'nin Üstinsan olduğunu çıkarmaktayız, çünkü özdeşleşme nedeniyle aralarında bir fark oluşturmak zordur. Örneğin "Sizi seviyorum, siz benim kardeşimlerimsiniz," derken, konuşanın kim olduğunu merak ediyorsun. Zerdüşt yazar değil—bir kalemi yok—o bir hayalet. Yaklaşık iki bin yedi yüz yıl önce yaşamıştı, ama görünen ve Nietzsche aracılığıyla konuşan onun tini olabilir. O halde Nietzsche'nin delirdiğini biliyorsunuz ve kitabın birçok pasajı biraz marazidir, dolayısıyla özdeşleşme izlenimini alabiliyorsunuz ve bir marazilik olduğu anda korkuyorsunuz. Sıklıkla, "*Zerdüşt*'ü okumayın, çünkü okuyanlar marazileşiyor ya da deliriyor, kötü bir etkisi var," dendiğini duyarsınız. Kimileriyse kitabın bir vahiy, Nietzsche'nin de çağın büyük peygamberi olduğunu söylüyorlar—onlar da öyle yakalanmış. Çünkü güneşin altında izleyicisi olmayan bir tek sosyal özürlü yoktur; sokağa çıkıp, dünya için yeni bir mesajı olan, zamanın en büyük adamı olduğunu ilan ettiği zaman, belli sayıda insan onun deli olduğunu düşünebilir, ama bazıları gerçekten onun o adam olduğuna ikna olacaktır. Bir izleyici kitlesine sahip olmak için bağırıp gürültü yapması yeterlidir." Böyle bir özdeşlikten mustarip olan insanlar genellikle bağırırlar; bu da açıkça kendi malzemelerinin üstünde olmadıklarını, aslında onun tarafından yakalandıklarını gösterir. Ve yakalanmak isterler, çünkü başkalarını yakalamak isterler; yakalandıkları için yakalamak isterler, tıpkı uyuşturucu bağımlılarının, kendileri yakalanmış oldukları için hep başka insanları da yakalamak istemeleri gibi. Böylece yakalanmışlıklarını gösteren belli bir tarz geliştirirler; bilinçdışı bir şekilde, yakalandıkları zaman, yakaladıklarını bilirler. Örneğin ilkel büyücü hekim, yakalanacağını izleyicisine kanıtlamalıdır, çünkü taşır, bütün kabileye bulaştırır. Ve kim bulaştırmaya ya da yakalamaya çıkmışsa bağırıp çağırır, deli gibi davranır. Yakalanmışlığını gösterecektir, çünkü böylece yakalayacaktır—böyle insanların büyük izleyicisi olur. Nietzsche'de özbenlik fikri, elle tutulur bir biçimde ortaya çıkar ve gözle görülür bir biçimde ona yakalanır; bu yayılacaktır, nüfuz edecek, bulaşacaktır, olumlu ya da olumsuz anlamda. Doğal olarak bitmez bir direnişi uyandıracaktır, ama ona direnen düşmanları aslında onun izleyicileridir, çünkü dünyaya sunduğu olgudan gözlerini uzaklaştıramazlar. Bazıları da olumlu bir şekilde

ikna edilirler ve Üstinsan'ı ararlar, ya en azından üç dört nesilde, oğullarından veya kızlarından birinin bir Üstinsan üreteceklerini umarak, alçakgönüllülükle Üstinsan atalarına dönüşmek isterler.

Bu, benim bu zihinsel bulaşmayı, ortaya çıktığı adamdan tamamen kopmamış bir fikirle açıklama biçimimdir. Elbette, Zerdüşt'ün özbenlik fikrinin başlangıç noktası olduğunu söylemiyorum, çünkü binlerce yıldır bu fikir tarihsel olaylar perdesinin ardında gizlenmişe benziyor. Doğuda, buradakinden çok daha önce göründü, ama onu Üstat Eckhardt'da çalışırken görüyoruz, daha sonra felsefeye daha çok yaklaştı ve Nietzsche'de bir tür *ekstasis* ile patladı. Şimdi, elle tutulur ve yakındır. Ve tamamen insandan kopuk olmadığı için, bu özgün etkilere sahip. Hâlâ biliçdışında, bu yüzden bilinçdışı etkinleşti; günümüzde insanlar anlamadıkları bir huzursuzluk yaşıyor, bu yüzden heyecanlarını yayıyorlar. Aslında bu Almanya'da yaşanmakta ve Rusya'da yaşandı: herkes, herkese huzursuzluk bulaştırıyor, kendine özgü titreşen bir bilinçdışıyla—ve tüm bunların bir nedeni olmalı. Sanki insanın bilinçdışına bir şey girmiş ve orada oturmuş bulaşıcı bir heyecana neden oluyor. En gülünç düşüncelerin bile izleyenleri vardır; her tür zihinsel salgın—irili ufaklı—uygar dünyamızı sallıyor. Ve bu tamamen doğaldır; daha önce birçok kez bu olgunun nedenselliğini veya etiyolojisini konuşmuştuk. Kişinin daha önce güven içinde yaşadığı Hıristiyanlığın çökmesine karşılık geliyor; ve o metafizik inançlar soldukça ya da kayboldukça, o formlara bağlanmış olan enerji daha da bilinç eşiğinin altına düşer. Günümüzde metafizik terimlerle düşünen nispeten az insan var; o, geçmişe aittir: tüm o libido bilinçdışında kaybolmuştur. Ortaçağın katedrallerini inşa eden o, Mesih'e ve Tanrı'ya ve cennete olan o mutlak *inanç* başka biçimlere girmiştir. Artık büyük otellerimiz, gökdelenlerimiz, muazzam ordularımız falan var. Ortaçağın en yüce gerçeği olan Tanrı fikri, yerini Einstein'ın görelilik teorisine bıraktı ve onu da anlayan dünyada sadece bir düzine insan var. (Onların içinde Tanrı olarak işlev görüp görmediğini bilmiyorum: bunu hiç duymadım) Ve diğer tüm insanların içleri boş.

O halde bilinçaltındaki tüm o libido'nun kıpırdanmaya başlaması ve Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü gibi bir olgu yaratmasına şaşmamak gerek. Bu kitap, pratikte Tanrı'nın öldüğüne dair ifadeyle başlar, ama kitap boyunca Nietzsche'nin asla ondan kurtulamadığını görebilirsiniz; Çünkü Tanrı, gizli ortaktır, insanın gerçek ortağıdır. İsimsiz ve görünmezdir, yine de oradadır. Bu büyük heyecanın, Nietzsche'den patlayan muazzam dithyrambos* coşkusunun nedeni budur; sonsuza dek Tanrı denilmiş olan gerçek budur. Eskiden, bir tanrının ona egemen olduğunu ve onun ağzından konuştuğunu söylerlerdi. Nietzsche'de tanrı şimdilik Zerdüşt'tür. Tanrıya istediğin adı verebilirsin, ama her zaman ateşte görünür. Eski Ahit'te, yanan çalılıkta görülür; bu, sadece vecd içinde ortaya çıkan dithyrambos Tanrı coşkusudur; o zamanlar ona "Yahve" deniyordu, buradaysa "Zerdüşt," ama aynı şeydir. Ve bu da enfeksiyonun nedenlerinden biridir.

* Tanrı Dionysos onuruna söylenen ilahiler –ed.n.

Elbette pek çok insan, tek iyi şeyin sürüklenmek, heyecanlanmak ve bulaşıcı olmak olduğuna ve herkesin enfeksiyona yakalanması gerektiğine inanır; öyle olduğuna göre de, yanlış olduğunu söyleyemem. Yanlış veya doğru olup olmadığını bilmiyorum—bu yalnızca bir gerçektir. Ama onların inançlarını paylaşmıyorum. Yakışıksız buluyorum—belki de çok yanılıyorum. (Bunun doğru olup olmadığını da söyleyemem.) Ama benim için önemli değil: bende de var ve bu da bir gerçektir.

Mrs. Sigg: Bağırmaktan söz ettiniz ve Nietzsche'nin hastalığında bu belirti vardı; Annesi doktora yazdığı zaman oğlunun bağırma alışkanlığı olduğunu ve bunun onu korkuttuğunu söylemişti. Acı çekiyormuş gibi görünmediğini söylemişti. Daha ziyade, gülümsüyordu.

Prof. Jung: Belki de onun üzerinde hoş bir etki yaratıyordu. Eh, şimdi *Zerdüşt*'ün ikinci bölümüne geçeceğiz. Bu anı kutlamalıyız—buraya kadar geldik! Birinci Bölümün sonundaki Nietzsche'nin, başta olduğu gibi, Tanrı'nın öldüğünü ilan ettiğini hatırlıyorsunuz. "Bütün tanrılar ölmüştür. Şimdi Üstinsan yaşasın istiyoruz." Burada psikoloji açık; Tanrılar öldü ve şimdi bildiğimiz sıradan adamdan daha fazlası olan Üstinsanı arayalım. Gördüğünüz gibi, bu, Hıristiyan İnsan Oğlu düşüncesinden çok uzak değildir. Mesih insandır, dolayısıyla Üstinsandır, Tanrı-insandır; fikir çok fazla evrilmemiş. Sonra Nietzsche müritlerine, peşinden koşmamalarını ya da onunla özdeşleşmemelerini, onu izleyerek kendilerinden kaçmamalarını öğütler. Hatta kendilerini bulmak için ona düşman olmalılar; çenesini kapatıp onlara bir şans vermenin daha iyi olacağını söyler. Bunun arkasında gizli bir eğilim de vardır: yani ortaya çıkmanın, Üstinsanı bulmanın zamanı gelmemiş midir? Ve Üstinsanı bulmanın veya yaratmanın en iyi yolu da daima kendini sınamaktır, kendi yalnızlığına girmek, kendini güçlendirmektir, şans eseri Üstinsan olup olmadığınızı anlamak için. Kutsal ya da aziz olmak isteyenler böyle yaparlar. Bunlar bizi ikinci bölüme getiren eğilimlerdir; şimdi yalnızlığa girdiği zaman Zerdüşt'ün başına neler geldiğini göreceğiz. Bu bölüm "Aynalı Çocuk" olarak bilinir.

> Bunun ardından Zerdüşt tekrar dağa ve mağarasının yalnızlığına döndü ve insanlardan uzaklaştı, tohumunu saçmış bir ekici gibi bekliyordu. Ama ruhu sabırsızlık ve sevdiklerine karşı özlemle doldu: çünkü hâlâ onlara verecek çok şeyi vardı. Zaten en zor şey, sevgi dağıtmaktan vazgeçmek ve armağan etmekten utanmaktır.

Bu pasajda onun özel sıkıntılarından birini görebiliriz: fena halde izleyiciye gerek duyuyordu. Çünkü izleyicisi olması hoştur—size her zaman bir şeyi kanıtlar—oysa yapayalnız kaldığınız zaman, özsaygınızı kaybedersiniz. Sanki gitgide küçülmüş ve sonunda muazzam bir evrende bir noktacık haline gelmiş gibi olursunuz ve o zaman ya megalomani geliştirirsiniz ya da bir hiç olursunuz. Bu sebeple, en azından kim olduğunuzu bildiğinizi, kesin bir şey haline geldiğinizi, tıpkı diğer sıradan insanlar gibi olduğunuzu ve bedeninizde yaşadığı-

nızı gösterebilmek için, belirli bir izleyiciye sahip olmak önerilir. Kendinizle başbaşa kaldığınızda, tüm bu düşünceleri kaybedersiniz. Şimdi, özellikle mesaj veremediği gerçeğinden dolayı sıkıntı çekiyor ve mesajını vermesi gerektiğini çok derinden hissediyor.

> Yalnızın ayları ve yılları böyle geçti. Ama bilgeliği arttı ve bolluğuyla ona acı verir oldu.
>
> Sonunda bir sabah, tan kızıllığından önce kalktı. Yatağının üzerinde uzun uzun düşündü ve kendi kendine şöyle mırıldandı:
>
> "Rüyamda beni uyandıracak kadar ürküten şey neydi? Elinde ayna olan bir çocuk yanıma gelmedi mi?
>
> 'Ey, Zerdüşt' —dedi çocuk bana—'Aynada kendini gör!'
>
> Ama aynaya bakınca bir çığlık kopardım, yüreğim küt küt attı. Çünkü aynada kendimi değil, bir şeytanın sırıtışını ve alaycı bakışını gördüm.
>
> Gerçekten rüyanın kehanetini ve uyarısını çok iyi anlıyorum: *doktrinim* tehlikede, yabani otlar, buğday yerine geçmek istiyor!
>
> Düşmanlarım güçlenmiş ve doktrinimin çehresini bozmuşlar, öyle ki sevdiklerim kendilerine verdiğim armağanlardan utanır olmuşlar.

Bu rüya yorumuna ne dersiniz?

Mrs. Sigg: Sadece doktrinini düşünmesi son derece kötü bir dışadönüklük.

Prof. Jung: Ha, ille de değil, bu genel olarak insancadır; doktrini olan herkes böyle yapar. Çünkü analitik psikoloji hakkında bilgi sahibi değilse, aklı başında hiç kimse kendine böyle bir rüyayı üstüne almazdı. Tabii o zaman, "Lanet olsun, bu aynanın bana böyle bir yüz göstermesi ne demek oluyor?" diye düşünmek zorunluluğu hissederdi. Ama sıradan, sade bir insan, psikolojiden etkilenmediği için, başkasının ona kara çalmış olduğu sonucuna varacaktır. Çünkü kötü şeyler daima başka yerdedir: ben çok iyiyim, şeytan yüzüm de yok. Ama rüya, tam da bu anlamdadır. Şeytan yüzü vardır, çünkü kendini bir çocuğun zihninde yansıtmaktadır. Çocuklar ve aptallar doğruyu söylediklerine göre, o da öyle görünmelidir. Bu rüyanın basit ve dolambaçsız anlamıdır. Gerçekten o sırada bu rüyayı görmüş olduğuna oldukça eminim; inzivaya çekildiğinde olmuştur. Ve Zerdüşt'ün bu iki kısmı arasında, insanı dalga gürültüleri ve çalkantılarıyla dolduran, hızla akan yaratıcı nehirden çekildiği gerçek bir kesinti vardı. Sonra insan kendine gelir, ortalık sessizdir ve büyük olasılıkla kendi yüzünü görür. Bu son derece yerinde bir simgeselliktir; ayna zekâ ya da zihindir ve aynayı taşıyan çocuk da elbette çocuk aklı, yani basit akıl anlamına gelir, yani çocuğun büyü aynası aracılığıyla gerçeği söylediği sonucundan kaçınılamaz. Şimdi, yüzünün şeytana benzemesi ne anlama geliyor?

Prof. Reichstein: Bu, tüm tanrıların öldüğü ifadesine bir cevap değil midir? O zaman tabii ki görünen ilk şey şeytandır.

Prof. Jung: Zerdüşt Tanrı olduğu ölçüde, zıt yanı da şeytan olmalıdır. Ayrıca, *kimin* tanrılardan söz etmekte olduğunu sormalıyız. Bu bir Doğulu olsaydı, ta-

biiki ille de bir şeytan olması gerektiğini varsayamayız, çünkü Doğu Tanrıları, ne iyi ne de kötüdür, hem iyi *hem* de kötüdürler; iki farklı şekilde, müşfik ve nefret dolu yönleriyle görünebilirler. Bu, Mahayana'daki Tibet tanrılarında özellikle apaçıktır; ama tüm Hindu tanrılarının farklı yönleri vardır ve bu konuda hiçbir sorun yoktur. İyi ve müşfik tanrıça Kali'nin diğer yandan en kana susamış canavar, yaşam veren, gübreleyen Tanrı Shiva'nın da aynı anda yıkımın Tanrısı olduğu gayet açıktır. Bu, Doğunun çelişkin zihninde bir fark yaratmaz. Ama tuhaf kategorik karakteriyle batı zihninde dünyalar kadar fark yaratır; Tanrı şeytandır ya da şeytan Tanrıdır demek küfürdür veya günahtır. Oysa tanrı gibi evrensel bir ilah varsa, insandan daha eksiksiz olmalıdır; insan da iyi ve kötü niteliklerin tuhaf bir birleşimi olduğuna göre, evrensel varlığın çok daha fazlası olması gerekir. Çok ünlü bir Alman Protestan[1] kitaplarından birinde, Tanrı'nın yalnızca iyi olabileceğini söyleyerek Tanrı'ya korkunç bir kısıtlama getirmiştir; sanki insan refahının örgütlenmesinde, Tanrı'yı gücünün yarısından mahrum etmektedir. O sadece iyi olursa, dünyaya nasıl hükmedebilir? Ve tüm kötülüklerin iyilik uğruna olduğunu söylemek de tamamen yanlıştır; tüm iyiliklerin kötülük uğruna olduğunu söylemekten farkı yoktur. Bu nedenle şeylerin hem iyi hem de kötü olabildiklerini söylemek daha önemlidir; o kadar da olumlu olup olmadıklarından kuşku duyabilirsiniz, çünkü her şey iyiden çok kötüye eğilim gösterir.

Nietzsche bununla birlikte şeytan hakkında açıkça konuşmaz, çünkü o, popüler değildir. Ama Tanrı yalnızca iyiyse, dünyadaki tüm kötülükleri kim üretiyor? Böylece Tanrı'nın mutlak güçlülüğü besbelli bölünmüştür—şeytanla yarı yarıya olmak zorundadır. Mutlak güçlü tanrının, Nietzsche'nin Üstinsana atfettiği gibi, "iyi ve kötünün ötesinde" olduğunu varsaymak daha yerindedir. Böyle mutlak güçlü bir varlık, kötü ile de başa çıkabilir; iyi ile başa çıkmak marifet değildir, zor olan kötüyle baş etmektir. Platon bunu iki atlı bir arabayı süren adamın meseliyle şöyle dile getirir; Biri iyi huylu ve beyaz, diğeriyse siyah ve kötü huyludur ve arabacı onunla baş edebilmek için akla karayı seçer.[2] Bu, kötülükle nasıl başa çıkacağını bilmeyen iyi adamdır; iyi insanlar kötülükle uğraşmaktan acizdirler. O halde Tanrı yalnızca iyiyse, elbette kötülük konusunda cahildir. Orada başarılı olamaz.

Prof. Fierz: Daha önce Birinci Bölüm ile İkinci Bölüm arasında bir şeylerin olmuş olması gerektiğini söylemiştiniz, yaşam tarihçesinde *Zerdüşt*'ün ilk bölümünün bittiği gün Wagner'in öldüğünü ve bunun Nietzsche için önemli olduğunu öğrendim. Bence ayna ona kötü tarafını gösterdi, çünkü Wagner hakkında ne kadar coşkulu olduğunu biliyoruz ve bu sıkıntı, onun o gün ölmesiyle ilgili olabilir. Bir keresinde Wagner çalarken bütün bir gün ağladığını hatırlıyorum. Dolayısıyla zihninde bir yarılma vardı ve bu, tüm hatalarına rağmen elbette büyük bir adam olan Wagner'in acı kaybıyla bağlantılı olabilir.

---

[1] Bu, teolog Gogerten'dir. Bkz. yukarıda, 5 Aralık 1934, n. 4.

[2] Bkz. *Phaidros*, 246-55. Atlar ve arabacı psykhenin veçhelerini temsil eder.

Prof. Jung: Evet, bu dostluğun yaşamında en önemli bir öğe olduğuna kuşku yoktur, çünkü Wagner çok açık bir biçimde onun duygu tarafını temsil etti; *Zerdüşt*'ü bitirdikten hemen sonra Wagner'in öldüğü gerçeği, kolaylıkla bir kara yazgı olarak düşünülebilir. Çünkü Nietzsche, *Zerdüşt*'le birlikte gerçekten yaşamına mührü basmıştı; *Zerdüşt* onun ölümüydü—ve sonra kesin olarak diğer tarafa geldi. Bu nedenle, bu bölümün bilinçdışından çok yararlı bir ipucuyla başlaması o kadar önemlidir ki, şeytan gibi göründüğü diğer tarafına dikkatle bakması gerekebilir. Ama o zaman, naif olmak ve kendisindeki şeytanı görmesi gerektiğini varsaymak yerine, birinin doktrinine saldırdığını düşünmek gibi berbat bir hata yapıyor. Çünkü elbette bu, Wagner'le olan ilişkisi de dahil olmak üzere yaşadığı birçok şeye tamamen farklı bir ışık tutmuştur. O, sıradan, iyi Hıristiyan münzevilerden biri olsaydı, muhtemelen şeytanın korkunç yüzünü onu kışkırtmak için gösterdiğini düşünür ve bunun bir *diabolica fraus*, bir şeytan hilesi olduğu sonucuna varırdı; o şeytanı kovalamaya, karanlık tarafını o zaman anonim bir düşman kalabalığına değil, kesinlikle varolan bir şeytana yansıtmaya çalışırdı. Oysa bir Doğulu felsefeci muhtemelen ona gülümseyip gayet iyi olduğu ve bunun da kendisinin diğer yönü olduğu sonucuna varır, "Ben ne buyum ne de şu—hepsi bir yanılsama" derdi. Şimdi, varılan psikolojik sonuç elbette ki Doğu ile tam olarak aynı değildir. Bizim için "Çok iyi davrandım ve tabii ki çok da kötüydüm: böyle durumlara kayıtsız olan kişiyim," demek fazla ucuz olurdu. Bu olmazdı, çünkü iyi ve kötü gerçek güçlerdir ve gerçek olduklarını bir an için unutursanız, şeytanın mutfağına düştünüz demektir: kendinizle özdeşliğinizi kaybedersiniz.

Doğulu filozofun ne ölçüde insan özdeşliğini kaybetmesine izin verildiğini bilmiyorum. Bence izin veriliyor, çünkü insanoğlunu asla gözden kaybetmiyorlar. Laotze, bir insandan üstün olabileceğini, şunun sağ, bunun sol olduğunu, şunun aydınlık ve bunun karanlık olduğunu—ve bunların hiçbiri olmadığını söyleyebilir. Büyük bilgeliğiyle işinden çekildiği zaman—Çin krallarından birinin kütüphanecisiydi—dağın batı yamacına yerleşti ve yanına dansçı bir kız aldı. O kadar kendi gerçekliğindeydi ki, sıradan gerçeğinden, son derece alçak gönüllü insanlığından asla uzaklaşmadı. Biz olsak, "Ne kadar yakışıksız!" derdik. Ama bu bir parça insanlık kadar doğaldı ki, onunla uğraşmıyordu; insan tarafına o kadar iyi bakılıyordu ki, insanla özdeşliğinden ayrılabiliyordu. Ancak insanı yaşadığımız ölçüde özdeşlikten ayrılabiliriz; çünkü iyi ve kötüyü kabul edemediğimiz ya da iyilik ve kötülükle ilgili yanılsamalarımız olduğu ölçüde, ayrılamayız. Bu nedenle asıl üstünlük, çatışmanın içinde olmak ve iyiyi ve kötüyü kabul etmektir. Bu, sırf söylemekle onun üstünde olduğunu hayal etmekten çok daha üstün bir tutumdur. Böyle insanlar vardır. Her şeyin bir kuruntu, ne bu ne de şu olduğunu söylerler ve Üstinsan gibi "iyi ve kötülüğün altı bin feet yukarısında" hissedene kadar kendilerini yükseltirler; ama birçok cehennemden geçerler. Yaşlı Laotze'nin acı çekmediğinden eminim; belki kız bazen ona kötü davranıyordu, o zaman makul bir miktarda acı çekiyordu, ama

bunu olduğu gibi kabul ediyordu. Bu gibi sözleri Tao-Te-King'de okuyabilirsiniz. Dolayısıyla bence Zerdüşt, birinin o apak beyaz doktrinini kararttığı gibi komik bir sonuç yerine, o şeytanın yüzüne bakıp başka bir sonuca varsa daha akıllıca olurdu. Şimdi onun yeni bir karar vermesinin nedeni budur.

> Dostlarımı kaybetmişim; kaybettiklerimi arayacağım saat gelmiş!—

Yani mantık şu: Çok kara bir çehrem olduğunu görüyorum, o kötü insanlar onu kararttı, onlar doktrinime karşı, bu yüzden arkadaşlarıma, izleyicilerime kaçmalıyım. Benim diğer tarafımdan. Çok insanca!

> Zerdüşt bu sözleri söylerken yerinden fırladı. Ama rahatlamaya çalışan ıstıraplı biri gibi değil, esin gelmiş kâhin ve bir şarkıcı gibi. Kartalı ve yılanı ona şaşkınlıkla ona bakıyorlardı…

Eminim şaşırmışlardır. Çünkü onlar içgüdüleri: kartal, tinsel ve yılan kitonik içgüdüsü; vardığı sonucu gördükleri zaman kesinlikle şaşkına döneceklerdir, çünkü hepsi siyah beyaz yüzün dost mahallesindendir. Zerdüşt'ün burada vardığı türden sonuçlardan nefret ederler.

> Çünkü çehresinde, gelmekte olan bir mutluluğun tan kızıllığı gibi ifadesi belirmişti.

O kadar kasvetli görüntünün ardından bu mutluluk nereden geldi?

Mrs. Adler: Ondan kaçabileceğine inanıyor.

Prof. Jung: Eh, bundan kurtulabileceği düşüncesinden çok tatmin olmuştu. Ama şeytanının kim olduğunu öğrenen herkes çok minnettar olur. Dedektif öykülerinden veya bir suçun uzun raporlarını okumaktan zevk almamızın bir nedeni de budur. Eski Yunanların tiyatroyu beğenmesinin nedeni de budur. Suçlu odur, ben yapmadım; sonuçlarının ne olduğunu da görün: okkanın altına *o* gitti! Ve sonra eve gidip güzel bir akşam yemeği yerler. Başkası yapmış; ne mutlu ki bizler, bu tür şeylerin asla olmadığı oldukça insancıl ve uygar kişileriz. Sonra bir hafta boyunca gayet iyidirler ve ertesi Pazar yine tiyatroya dönüp tekrar arınırlar. Tiyatronun rahatlatıcı katharsis etkisi budur. Şimdi, sizce Zerdüşt, saldırıya uğrayan ya da aşağılanan şeyin doktrini olduğu fikrine nasıl ulaşmış olabilir? Birinin kendisi hakkında kötü bir şey söylediğini düşünmüş olabilir.

Mrs. Jung: O doktriniyle özdeş değil mi?

Miss Wolff: O doktrinin *kendisidir* ve doktrininin dışında yoktur. Kişisel bir varlığı yoktur.

Prof. Jung: Önemli nedenlerden biri de bu: doktrini kendisidir. Zerdüşt Logos'tur ve mesaj Logos'tur ve Logos kişileştirilmiştir. O, tindir. Dolayısıyla doktrininin bir şekilde karartılmış olduğunu düşündüğü zaman, saldırıya uğradığını söylese de olurdu. Ama yine de burada bir tür tuzak var. Bu yine Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeşleştiği bir durumdur ve bu nedenle Zerdüşt-Nietzsche ile dokt-

rin arasında bir fark vardır. her şeyi Zerdüşt'te bırakırsa, Zerdüşt Logos, doktrin olurdu ve o zaman Nietzsche kişisine, biri tinini aşağılıyor mu diye aldırmayacaktı, çünkü tin kendine bakacak kadar güçlüdür. Diyebilirdi ki,"bu insanlar bu mesajı kabul edemezlerse, tini aşağılarlarsa, tinin hazlarını yaşayamayacaklar; kendilerini tüm bu güzellikten, tüm bu aydınlıktan mahrum ediyorlar, karanlıkta kalıp kendilerine işkence yapmayı tercih ediyorlarsa, onları kendi hallerine bırakmalı." Çünkü doğrularınız o kadar iyi olmalı ki, bundan hoşnut olmanız ve onu göremeyecek kadar aptal olanlara acımanız gerekir. Örneğin her gün yıkanmak için bol miktarda suyunuzun olmasının bir nimet olduğunu, banyo yaparken kendinizi ne kadar iyi hissettiğinizi ve insanın yıkanmaması gerektiğini, yıkanmanın tehlikeli olduğunu düşünen insanlar olduğunu biliyorsanız, bunda bir sorun görmezsiniz. Kendilerini o şekilde iyi hissediyorlarsa, pisliklerini ve pirelerini bağırlarına basabilirler; buna karşı çıkmazsınız, ama kendi yaşam biçiminizle kendinizi daha iyi hissedersiniz. Aynısı tin için de geçerlidir.

Tini aşağılamanın cezalık bir suç olduğu fikri, tine inanan ama tadını çıkaramayan kişiler tarafından icat edilmiştir. Belki onlar belli bir doğruya inanıyorlardı, ama aslında kuşkuluydular. Ya bir şey bilirsiniz, ki o zaman ona inanmak zorunda değilsinizdir ya da bilmezsiniz, ki o zaman ondan kuşkulansanız da olur. Yani birisi sizin inandığınız doğrulardan kuşku duyuyorsa, o suçludur, çünkü kötü örnek olmaktadır; rahatsız olursunuz, çünkü kuşku aniden sizin içinizde de doğabilir. İnancınızdan kuşkulanabileceğiniz tehlikesi vardır; Bu nedenle, kuşkulanan kişileri öldürün ve böylece kuşkudan kurtulun. Kilisenin psikolojisi budur: sapkınlar ortadan kaldırılmalıdır. Yanlış fikre sahiptirler ve kilisenin kendi şeylerinden kuşkulanmasına neden olurlar. Ve hâlâ, birinin Tanrı ya da böyle bir şey olmadığını söylemesinin dehşet verici olduğunu düşünen dindar insanların psikolojisi vardır, böyle şeyler söylememelidir. Kişi *inanmalıdır*, inanmaya *çalışmalıdır*. Bu, benim mütevazı fikrime göre, tamamen yanlıştır, çünkü çok kötü sonuçlara yol açar. Kendimi bir şeye inanmaya ya da bir şeye inanmak istemeye zorlarsam, aşırı derecede hoşgörüsüz hale gelirim; sevgili fikirlerimi aşağılayan hiç kimseyi sevmem, çünkü onlara inanmak için çok çaba sarf ediyorum. Halbuki bir şey biliyorsanız, tadını çıkarabilirsiniz. İki kere ikinin dört ettiğini biliyorsanız, bu gerçeğin tadını çıkarabilirsiniz, çünkü bu, doğrudur. Ve emin olmayan varsa—belki de beş ya da altı ediyordur—ona, "kolay gelsin" dersiniz. Sizi rahatsız etmez, çünkü apaçık bir şeyi yadsıyan zavallı bir aptalla karşı karşıya olduğunuzu düşünürsünüz. Somali'li çocuklar hâlâ, yeryüzünün güneşin üzerinde döndüğü düz bir disk olduğunu ve bir meleğin onu diskin altından diğer tarafa taşıdığına inanıyorlar. O insanları güzel fikirleriyle bırakın; dünyanın küre biçiminde olduğuna inanmamalarından rahatsız değilim, çünkü yeryüzünün bir küre olduğunu biliyorum. Yani Tanrı'yı biliyorsanız, insanlar böyle bir şey olmadığını söylediklerinde rahatsız olmazsınız; sadece gülersiniz; oysa ona sadece inanıyorsanız, rahatsız olursunuz ve inkârcılardan öç almak istersiniz, çünkü siz de kolayca inkâr edebilirsiniz.

Dolayısıyla Nietzsche Zerdüşt'le özdeş olduğu ölçüde, mesajla da özdeştir, yine de çok farklı olduğunu hisseder; o bir adam, bir insandır, bir de şu mesaj vardır. Ama Zerdüşt olduğu ölçüde, o mesajla özdeştir ve mesajı aşağılayan kişi, kendisini, Zerdüşt-Nietzsche'yi aşağılar. Nietzsche, Zerdüşt'ün özdeş olduğunu ve kendisinin, Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeş olmadığını görebilseydi, bırakabilir ve rahatsız edilmezdi, ama sadece inanıyorsa, doğal olarak rahatsız olmalıdır. Birinin teorisini aşağıladığı için rüyasında siyah şeytan yüzüne sahip olduğunu gördüğüne dair bu komik fikir, son derece insani bir sonuçtur, ama yalnızca birisi ona emanet edilen mesajla özdeşleştiğinde gerçekleşebilir.

Mrs. Sigg: Önceki bölümle bir bağlantı varmış gibi görünüyor çünkü Zerdüşt'ün başlıca öğretisi, hekimin kendini iyileştirmesi, kendini kendi gözleriyle görmesi ve kendini bütün hale getirmesiydi. Bu yüzden ne Zerdüşt'ün ne de Nietzsche'nin kendilerini bütün hale getirmediğini düşünüyorum.

Prof. Jung: Eh, o ayin gibi yalnızlığın amacı kendisini güçlendirmekti, ama gerçekleşen ilk aydınlatıcı şey kaçmak, aşağı inmek ve İncili vaaz etmek için bir bahane olarak kullanılıyor.[3]

Mrs. Jung: Acaba Zerdüşt'ün gerçekten dünyaya gitmemesi mi gerekir, merak ediyorum. Kendisine insanları özlediğini söylüyor, aynı zamanda bir dağda oturup doktrinini kendi haline bırakmak da çok rahatlatıcı diyor. Bu nedenle bu, onu iş başına geri getiren çok iyi bir içgüdü, bir tür idrak olabilir.

Prof. Jung: Evet, bu tamamen doğrudur; bir mesaj saklı kalırsa bir şey ifade etmez: söylenmelidir. Ama böyle teslim edilmelidir; mesaj ve kişi özdeş olmamalıdır. Çünkü onunla özdeşleşirse, yayılır—bir zihinsel salgına neden olur ve bu da şeytanın ta kendisidir. Sonra, hepsinin düşük düzeyde olduğu bir kolektif oluşur ve böyle şeyler İskenderiye'de ayaklanan ayaktakımına benzer biçimde olur. Kâfirleri falan yakmaya başlarlar; bu basitçesi, gayet nezih değerlerin imhasıdır. Çünkü mesaj olsa da, olmasa da Zerdüşt veya Nietzsche—hep Zerdüşt-Nietzsche demeliyiz—böyle bir rüya gördüğü zaman, gerçekten sağduyuyla düşünmeli, kendine sormalısın: "Nasıl oluyor da, Musa gibi, güneş kadar ışıltılı bir yüzle insanların karşısına çıkarken, taktığım o maskenin arkasında bir şeytanın yüzü var?" Bu o kadar basit değildir. İlk önce bu düşünülmeli ve doğallıkla, Zerdüşt-Nietzsche yüzünün de siyah olduğunu fark edebilmiş olsaydı, özdeşlikten çıkmasına yardım edebilirdi. O zaman Zerdüşt'le kendisi arasında fark yaratabilirdi. Bu tabii etkisini zedeleyecekti, ama etki zaten zehirli olacaktı, çünkü inanç değil, sadece ikna ve zihinsel bulaşma yaratabilecekti; o zaman gerçek müritleri kalmazdı. Sadece süt kuzuları, bambinolar kalırdı, çünkü insanlar süt kuzusu olmaya eğilimlidirler.

Miss Wolff: Bir önceki bölümde kuşkulu bir yer var, arkadaşlarının kendisinden utanması gerektiğini ve belki de onlara ihanet ettiğini söylüyor, ama bu konuda ciddi değil. Diyor ki: "Ancak hepiniz beni inkâr ettikten sonra size

[3] Burada Jung'un tekrarlamış olduğu bir öykü atlanmıştır.

döneceğim. Gerçekten kardeşlerim, o zaman kaybettiklerimi başka bir gözle arayacağım; sizi başka bir sevgiyle seveceğim." Onlara bir hüsn-ü zan sunuyor, ama gerçekten bunu yapmalarını istemiyor. Çünkü bu, onun arketipine ait, burada reddedildiğini söylüyor. O arketipi yaşıyor, ama kendisine gelince elbette onu göremiyor.

Prof. Jung: Aslında umutsuz olan, Zerdüşt figürünün Nietzsche'nin onunla özdeşleştiği ana kadar olması gerekmesi ve sonra çarpıtılmasıdır. Çünkü Zerdüşt ismi kurtarıcıya işaret ediyor; Zerdüşt bir kurtarıcıydı, Mesih veya Mani ya da Muhammed ya da büyük peygamberlerden herhangi biri kadar harika bir öğretmendi. Ama bir insan bu figürle özdeşleşirse, insan psikolojisinin bir karışımı oluşur ve bu insani kusur karışımı sayesinde, Zerdüşt'ün yüzü aynada bir şeytan yüzü gibi görünüyor. Çünkü tinin bir şeytan suratı yoktur. Tinin kendi gölgesi yoktur, çünkü o bir ilkedir. Yang'ın özünde siyah olduğunu söyleyemezsiniz, salt siyah değildir; siyah nokta sadece Yin'e dönüşme imkânı anlamına gelir; ama Yang olduğu sürece Yang'dır, olumludur. Ama bir insan Yang'la (veya Yin'le) özdeşleşirse, hem Yang hem de Yin olan bir yaratılış getirir ve artık Yang saf olmaz. O zaman bir insan psikolojisine sahip olur. Tinin insan psikolojisi yoktur—insan değildir; bu nedenle, Yang ilahi olduğu için tini de kutsal sayar. Çinliler onu kişileştirmez bile. Eski Yunan'dan beri o tuhaf, her şeyi kişiselleştirme eğilimine sahibiz. Şimdi ondan doğan bir güneş gibi parlayan bu ışık, *ekstasis*'dir. Bu, tindir. Şimdi o, yüzü ışığına dayanamayacakları kadar ışıltılı ve parlayarak dağdan inen Musa gibi: yüzünü örtmek zorunda kalmıştı, çünkü yüzü, Yahve'ye benziyordu.

> Hayvanlarım, bana ne oldu?—dedi Zerdüşt, Ben dönüşmedim mi? Mutluluk bana bir kasırga gibi gelmedi mi?
>
> Mutluluğum budalacadır ve budalaca konuşacaktır: daha pek gençtir—sabır gösterin.

O, burada doğan yeni güneş gibi, sabahları genç olan, çocuk Horus'tur.[4] Ve şimdiden daha sonra bir rol oynayacak olan büyük rüzgâra dair bir ipucu vardır; çünkü güneş aynı zamanda hem rüzgâr hem de güneş. Rüzgâr ile güneş arasında mitolojik bir bağlantı biliyor musunuz?

Mr. Allemann: Rüzgârın güneşten geldiği Mithra ayininde olabilir mi?

Prof. Jung: Evet, ayrıca sabah rüzgârının güneş yükselirken gelmesi de eski bir bağlantıdır; bu deneyim muhtemelen güneşi rüzgârla, güneşi manevi baba olarak, rüzgârı da babanın ışıması olarak bağlamıştır. Yani rüzgâr, *pneuma*, güneşten iner. Tabii Tanrı da sıklıkla güneşle karşılaştırılmıştır. Ayrıca Yeni

---

[4] Horus'un dört oğlu için bkz. TE 12, par. 314, şek. 192. Mandala ve dört Evangelist için bkz. TE 12, par. 101, şek. 62. Güneş tanrılarında genelde yapıldığı gibi, Doğunun Horus'u önce genç, sonra da "batıdan aşağı doğru sendeleyen yaşlı bir adam olarak betimlenir." (James Breasted, *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt* [*Eski Mısır'da Din ve Düşünce Gelişimi*] (New York ve Londra, 1912), s. 10.)

Platoncu düşünceye göre, insanın animusu ya da tini güneşten iner ve varolur; insan öldüğünde bu ay, dişil bir ilke, animusu toplar ve güneşe iletir. Maniheist mitolojide—ya da dogmalarında denebilir—şöyle ifade edilmiştir: Ölülerin tinlerini alan ay, dolunay olana kadar büyür ve sonra güneşe yaklaşmaya başlarlar. Yaklaşır, yaklaşır ve sonunda, tüm tinleri güneşin içine döker. Ay tamamen güneşe yaklaştığında tamamen boşalmış olur ve sonra, diğer tarafta görünerek, tinleri tekrar güneşe getirmek için yeryüzünden emdikçe, yavaşça büyümeye başlar; güneş'ten de yaşamın ya da ruhların sütununa göçerler ve bu onları, görünüşe bakılırsa, yaşamın kökenine, kutsal babaya taşır. Bu yaşam sütunu fikri, *She*'de vardır, ama oraya nasıl geldiğini bilmiyorum. Ayrıca ortaçağda üretilen Günahsız Gebelik betimlerinde tin, rüzgâr olarak iner: *pneuma* Baba'dan gelerek Meryem'in rahmine düşer; Yunanca *pneuma* sözcüğünün ancak Hıristiyanlıktan bu yana özgül anlamını taşıması da ilginçtir. O zamandan önce *pneuma* tamamen rüzgâr anlamında kullanılıyordu. Yani Kutsal Kitap'taki şu pasajda: "Yel (ya da tin) dilediği yerde eser"—Yunanca metninde rüzgâr esiyor biçiminde. Ama aynı anda tin anlamına da gelir; bazen buna biri, bazen diğeri deniyor.[5] Yayımladığım bir diğer örnekse, rüzgârın hareketinin, güneşinin fallusunu sallamasından kaynaklandığını düşünen delidir.[6] Şimdi bu durumda yükselen güneş, olan güneşten gelen rüzgârın aynısıdır ve Zerdüşt'ün tin olduğu ölçüde mükemmel anlaşılabilir; tinin böyle davranması gerekir. Aynı zamanda tin-çocuk, Horus'tur—sabahın erken saatlerinin çocuğu; Horus sadece yükselen güneş değil, aynı anda gizemi aydınlatmak için yükselen güneştir. Tabii ki, bu nedenle daha çok, Harpokrates olarak adlandırılan, yakın zamana kadar gizemli kalmış tanrının biçimine sahiptir. Bu tanrı, simya literatüründe Harforetus olarak dönüştürülmüştür.[7]

Mutluluğumdan yaralandım: tüm mağdurlar hekimim olsunlar!

Bu nedir?

Mrs. Adler: Rüyası onu yaralamış, mutluluğu değil.

Prof. Jung: Hayır, onu burada olduğu gibi kabul etmeliyiz; "Mutluluğum budalacadır" demesi çok doğrudur. Budalacadır, çünkü tinin hâlâ bir tür rüzgâr olduğu zamanki birincil tezahürü, insanların müritleri tatlı şarapla dolmuş, sarhoş ve gülünç saçmalıklar konuştuklarını düşündükleri Pentekost mucizesine benzer. Bu, vecde gelmiş *glossolalia*, olmayan diller konuşmadır. Ve bu "Mutluluğumdan yaralandım" bu anlamda kabul edilmelidir; burada gerçekten yaralı demektir. Şimdi bu yara nereden gelirdi? Kesin bir örnek var. Mesaj ne zaman iletildi—mesajın teslimi ne zaman yerine getirildi?

Prof. Fierz: Mesih öldüğünde.

---

5 Yuhanna 3:8. *Pneuma*: rüzgâr ya da özellikle de, nefes—dolayısıyla tin.

6 Bkz. yukarıda, 14 Kasım 1934, n. 2, güneş fallusu üzerine.

7 *Harpokrates* Mısırlıların Gizem Tanrısı *Horus*'un Yunanlaştırılmış formudur. Bkz. Mead, s. 233. Sonraları Latin *Harforetus* kullanılmıştır.

Prof. Jung: Evet, bu, Mesih'in yanındaki yaradır. Çünkü Mesih'in görevi çarmıhta öldüğünde tamamlanmış oldu; ölümü aslında mesajdaki mühürdü. Mesih, şans eseri bu çarmıh yazgısından kaçabilmiş olsaydı, elbette tam bir gizem olmazdı—belki de ölmek zorunda kalmaz, ama yaralanması gerekirdi. İnsanlığa önemli bir şey yapılmış başka hangi durumda bu motifi buluruz?

Prof. Fierz: Prometheus.

Prof. Jung: Evet, o, ateşi tanrılardan getirdi. Onu Kafkasya'da bir kayaya zincirlediler, bir kartal karaciğerini yedi. Şimdi başka bir örnek...

Mrs. Baynes: Amfortas.

Prof. Jung: Eh, Amfortas'ın öyküsü karmaşıktır—burada çözemeyeceğimiz birçok şey vardır; ama Mesih'in yarası öyküyü gerçekten etkilemiştir.[8]

Mrs. Jung: Wotan.

Prof. Jung: Ah evet, Wotan dokuz gece ağaçta asılı kaldı, rüzgârla hareket etti ve "Odin'e adanmış bir mızrakla yaralandım, kendi kendime" dedi. Peki ağaçtan indiğinde neler oldu—asıldıktan sonra?

Mrs. Jung: Rünleri icat etti.

Prof. Jung: Evet, o, o barbar insanlar için uygarlığın şafağı anlamına gelen sihirli yazıdır; uygarlığın ışığını yeryüzüne getirdi: tinin mesajı buydu. Yani yaranın çok derin bir anlamı var. Bu en iyi Prometheus mitinde görülür. Sanki bilgelik ya da bilgi, aslında varolan her şeyle organik bir bağlantı içinde, büyük tanrısal dünyanın bir parçasıymış, hiç konuşulmamış kurallara göre çalışıyormuşcasına, dünya düzeninin bozulmasıdır. Sonra da bir vahiy gerçekleşir: bilince belirli bir bilgelik veya bilgi gelir, o zaman artık dünyanın organik yapısına ait değildir. Sanki bir yerde bir delik varmış, sanki bir şey sonsuz yapının dışına, boşluğa, görünürlüğe, somutlaşmaya çekilmiş gibi; ya da sanki gökler yarılıyormuş gibi, önemli bir parça bağlantılarından kopmuş gibi. Çünkü bilinçdışında işlev gördüğünüz sürece görünüşte işler sorunsuz yürür ve her şey yerindedir, ta ki siz bir keşif yapana kadar—bilinçaltından bir şey çektiğinizde, bir yaraya neden olduğunuz. Bilinçli olmak elbette doğaya saygısızlıktır; bilinçdışından sanki bir şey çalmışsınız. Böylece tin dünyanın ezeli yapısından bir şeyler alıp getirdiğinde, tinin kendisi, artık görünür hale gelen dünyanın bir parçasıdır ve yaralanır. Tin, yara ve mesajdır. Ortaya çıkaran ve çıkarılan, hırsız ve çaldığı; aynı anda da Tanrı'dır—denebilir ki—kendisine karşı günah işlemiş, ışığı getirmek için kendisini yaralamıştır. Bizi kurtarmak için Oğlunu yeryüzüne göndererek Tanrının kendini tanrısallıktan mahrum bıraktığı düşüncesi de aynı şeydir; kendisine acı verdi, insana ışık tutmak için simgesel işkence gördü. Bir şey ortaya çıktığı veya bizce bilindiğinde bu, bize sürecin ve özerkliğinin kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Tam olarak liyakatimiz değil,

---

8 Kutsal Kâse (İsa'nın Son Yemek'te kullandığı kap) şövalyelerinin başı Amfortas bir büyücünün eline düştüğünde ağır bir yara almıştı. Lohengrin'in babası Parsifal yarasına mızrağıyla dokununca iyileşmişti. Bkz. *The Poetic Edda* [*Manzum Edda*], çev. Henry Adams Bellows (New York, 1923). Jung 1936 Martında Wotan üstüne yazdığı bir makalede, Cermen yeni-paganlığını Wotan (ya da Othin, Odin) ve Nietzsche'yle ilişkilendirmişti. TE 10, par. 371-99.

daha ziyade acımızdır; acı çekeriz, bu olur. Ve bu insan olmayan bir Tanrı'nın trajedisidir; bu nedenle bu tür mitolojik biçimlerde ifade edilir. Bu, bir yanda müjde, insana getirilen *euangelion* ve Nietzsche'nin "mutluluğum" dediği şeydir, ama öte yanda yaradır ya da yaraya neden olmaktadır, "Mutluluğumdan yaralandım: tüm mağdurlar hekimim olsunlar." Bu, vahiyden acı çeken herkesin onun acısına teselli olacağı anlamına gelir, sanki acı çeken Hıristiyan şehitleri Tanrı'nın hekimleriymiş gibi, sanki acı çekmek kurban verilmiş Tanrı için bir teselli olacakmış gibi onun acılarını üstlerine devralmışlardır. Onu acısını kabul ederek iyileştirdiler, böylece kendi ölümleri veya işkenceleri ya da şehitlikleri büyük bir erdemdi.

Mrs. Baumann: Bağlantıyı pek anlamıyorum, çünkü daha önce bu rüyanın bilincinde değildir.

Prof. Jung: Aman, Nietzsche'yle karıştırmamalısın. Düşler, Zerdüşt'le özdeşleştiği ölçüde çok açık bir şekilde Nietzsche'ye aittir; ama buradaki Nietzsche değil, Zerdüşt'tür, çünkü bu hep eski dinlerdeki gibi dile getirilen kutsal gizemdir. Wotan ve Prometheus ve Mesih'ten bu nedenle söz ettik. Bu gizemdir—ya da yaratıcı edimin psikolojisi deyin—ve Nietzsche'yle ilgisi yoktur.

Mrs. Baumann: Evet, ama iki hayvan şaşırıyordu. Bunlar Zerdüşt'ün mü, Nietzsche'nin mi içgüdüleri?

Prof. Jung: Onlar Zerdüşt'ün içgüdüleri değiller; bu ilkelerin tinde değil de insanda bağlantı kurması da insancadır. Tin kartaldır, Yang ilkesidir ve yılan Yin ilkesidir; hayvanlar da Zerdüşt-Nietzsche'nin yaptıklarına şaşırıyorlar. İnsanın karıştırmasını anlıyorum, ama Zerdüşt'ü analiz etmek için nasıl at süreceğinizi anlamalısınız, hatta yalnızca atları değil, ejderhaları. İkisinin birbiriyle sürekli yer değiştirdiğini, oynadığını: yani acı çeken sıradan Nietzsche kişisinin psikolojisi ile tinin psikolojisini aklınızda bulundurmalısınız. Elbette ki muazzam aptallığımız içinde hep tinin kişisel bir psikolojiye sahip olduğunu hayal ederiz. Pişirme kabının dışında başka bir kimya olmadığını varsayıyormuşçasına, o kimyayla insan mutfakta yemek pişirir. Tinin psikolojisi ve içgüdülerin psikolojisi vardır ve bir de kişisel psikoloji vardır. Buradaki sorun Nietzsche'nin ideal bir şekilde analiz edilmiş bir kişi olmamasıdır—ki normal analiz edilmiş bir kişi bile kişisel eğilimlerin tuhaf çaprazından muaf değildir. Nietzsche analiz edilseydi—Nietzsche gibi birinin gereğince[9]—iki taraf gösterirdi: bir yanda acı çeken, nevrotik Nietzsche, diğer yanda tinin psikolojisi, özel mitolojik dramı. Gelgelelim kutsal dram ve insanın sıradan acıları tamamen karışır ve birbirlerini çarpıtırlar, bu yüzden o karışıklığa bakıp da çelişkileri çözmeye çalıştıkça doğal olarak şaşkına dönüyoruz. Net bir resim elde edebilmek için, tez ve antitezi, sürekli birbirlerine karışan ya da birbirlerine etki eden iki şeyi daima gözlerinizin önünde tutmalı ve sonra onları ayırmaya çalışmalısınız. Ancak bu, gerçekten çok zordur.

---

[9] Jung burada Nietzsche'yi bir analizan olarak hayal ediyor. Bir defasında kendisinin de *Zerdüşt*'ün yazarı sayesinde psikiyatriye iyi hazırlanmış olduğunu yazmıştı. Bkz. TE 7, par. 199.

SEMİNER VI

26 Şubat 1936

Prof. Jung:

Geçen defa, Nietzsche'nin şaşırtıcı bir biçimde Zerdüşt'le özdeşleşme olgusu nedeniyle bir miktar karışıklık olmuştu; bu yalnızca *Zerdüşt*'ü analiz etmek amacıyla atıldığımız yıpratıcı girişimin bir başka zor anıydı. Çünkü insan gerçekten böyle bir durumla başa çıkamaz; onunla baş etmek için çözümlemek zorundadır. Gerçek bir birey, arketipik bir figürle özdeşleştiğinde de tam aynı zorluğu çeker. Bir kadının, animasıyla özdeşleşmiş bir adamla başa çıkması hemen hemen imkânsızdır. Bir erkek için de animusla yüklenmiş bir kadınla konuşmak son derece kafa karıştırıcıdır; anatomik yönden bir kadına benzediği için onun bir kadın olduğunu düşünür, ama kadın ağzını açınca karşısında bir erkeğin konuşmaları ve duygularını bulur, o zaman da tersi döner. Tabii ki bu, olasılıklardan yalnızca biridir: örneğin bir erkek yaşlı bilgeyle özdeşleşmiş olabilir ya da bir kadın yeryüzü anayla özdeşleşebilir—ve bu son derece korkunçtur, çünkü insan diz mi çökmeli, yoksa sıradaki taksiye atlayıp tımarhaneye mi gitmeli, bilemez.

Dolayısıyla Zerdüşt'le özdeş bir adamla uğraşırken, insan neyle konuştuğunu bilmez ve ne derse desin, doğal olarak yanlıştır, çünkü insan tamamen bu birliğin çözülebileceği, Nietzsche ile Zerdüşt'ün ayrı ayrı şeyler oldukları ve ikisinin aynı ana denk geldikleri anlayışına dayanmaktadır. Bazen Nietzsche, bazense Zerdüşt konuşur ve metin, "Ben" dediğinde, bunun hangi "Ben" olduğunu Tanrı bilir. Schopenhauer'in o harika öyküsünü tekrar anlatmalıyım. Bir gün Frankfurt'ta bir parkta, kafası bir sorunla çok meşgul bir halde yürüyüş yapıyormuş, bu yüzden önüne bakmıyormuş ve bir çiçek yatağına basmış. Düşünceli bir edayla orada kalakaldığı sırada, bahçıvan gelmiş: "Çiçek yatağında

ne işin var? Sen kimsin?" diye sormuş. Schopenhauer cevap vermiş: "Kesinlikle bunu ben de bilmiyorum." Bazen insan kim olduğunu seçemez.

Dolayısıyla Zerdüşt-Nietzsche hakkında konuşurken, sürekli olarak insan ve Tanrı ya da insan ve tin arasında karşılıklı etkileşim buluyoruz, sözcüğün gerçek anlamıyla; bazen tine, bazen de insana atıfta bulunuyorum. Ve tin için doğru olan her şey insan için doğru değildir, tam tersi de olabilir. Kafamızın bu kadar karışmasına şaşmamak gerekir. Bu sefer, tamamen denizde kaybolduğunuz bir sıkıntı anında yapmanız gereken tek şey, dünyanın tamamen yanlış olduğunu değil, sizin onu anlamadığınızı varsaymaktır; olasılıkla ipin ucunu kaçırmışsınızdır ve ne söylersem söyleyeyim, diğer bakış açısıyla tamamen yanlış olacaktır. Tabii ben de aynı çıkmazdayım, yani söylediğim hiçbir şey her ikisi için de geçerli olamaz. Dolayısıyla benim Nietzsche ve Zerdüşt'ün aslında iki farklı şey olduğu hipotezimi varsaysanız iyi edersiniz; o zaman onlarla başa çıkma şansınız olur. Yoksa insan kendini o anima yüklü adamla oluşan talihsiz konumda bulur; insan bu gibi çift kişilik insanlarla beraberken, ne söylese isabet ettiremediğini hisseder.

En son Zerdüşt'ün şu feveranına kadar gelmiştik ve Nietzsche kişisinin açısından, elbette ki insanlığa geri dönmesi gerektiği fikri tamamen yanlıştı. Ama tinin diğer tarafta yapması gereken tam olarak budur. Sadece tine inanmak yararsızdır, çünkü onun öyle olmadığını varsayarsınız; tin ikna edici olmalıdır. Tanrı, eğer kendisini tanıyacaksak, kendini göstermek zorundadır. Yoksa ona inanmanın yararı nedir? Tin yalnızca var olduğu zaman inandırıcıdır; varolduğu ve işe yaradığı zaman. O zaman rüzgâr gibi eser; ona bu yüzden nefes, *spiritus*, *animus* ya da *pneuma*, rüzgâr adı verilir. Ama rüzgârı hissetmezseniz, hissetmediğinizi söylemekte haklısınız. Havada hareket yoksa, tinin hareket etmediğini, karanlık bir zaman olduğunu söylemek daha iyidir; böylece tine *inandığına* tatmin olmalıdır; ama asla algılamadığınız şeye sonsuza kadar inanmaya devam edemezsiniz. Rüzgârı olmayan bir ülkeye geldiğinizde, ortalama gerçek bu olduğu için rüzgâr olmadığını varsaymak daha güvenlidir. Yalnızca rüzgâr esmeye başladığı ve sular kabarıp taştığı zaman insan ikna olur. Tin esas olarak, harekettir. Tin hareketsiz kaldığı anda çareyi inancınıza dönmekte bulursunuz ve bu, tinin yerini alan hüzünlü bir şeydir.

> Sabırsız sevgim dereler gibi taşıyor, —gündoğumuna ve günbatımına doğru. Ruhum suskun dağlardan ve ıstırap fırtınalarından vadilere doğru çağlıyor.

Bu dizeler tam olarak tinin hareketinin bir betimidir ve Zerdüşt'ün alışılmış tarzındadır, ama Nietzsche için bu bir şişmedir; hava ya da sudan oluştuğu zaman, o artık insan değildir. Bu, son derece harikadır: bu kadar çok sevgiyle patlamak olanaksızdır. Bir adam gelip size, sevgisinin gündoğumuna ve günbatımına doğru dereler halinde akıp taştığını, suskun dağlardan ve ıstırap fırtınalarından size doğru bin ton su olup çağladığını söylüyorsa, onunla ne yapabilirsiniz ki?

Buna nasıl uyum sağlarsınız? Bu gibi olanaksız şeyler adamda bir olanaksızlık bulunduğunu düşündürür: o aslında ikidir; kişinin kendisinin böyle konuştuğuna inanırsanız, doğal tepkiniz psikiyatri kliniğini aramak olacaktır.

> Çok uzun zaman özlem duydum ve uzaklara baktım. Çok uzun zaman yalnızlık bana egemen oldu: böyle unuttum ben suskun durmayı.

Peki, bu konuşan Zerdüşt ise, bu tamamen doğrudur; ıstırap budur, tinin ıstırabıdır. Belki de yüzlerce yıldır rüzgâr esmemiş ve hareketin maceraperest ruhu susmak, esip ıslık çalmamak zorunda kalmıştı.

> Ben artık hepten bir ifade oldum ve yüksek kayalardan akan bir derenin yaygarası; sözlerimi vadilere doğru salacağım.

Yüksek dağlardan vadilere düşmek, bu tam da rüzgârın yaptığı şeydir.

> Varsın sevgi derem ayak basmamış yolları süpürsün! Bir dere en sonunda denize yolunu bulamaz olur mu?

Çünkü sonunda denize giden yolu bulan bir dere imgesi, tinin yaşamı, onun doğal potansiyelidir. Tin hareket ederse, daima uzak denizlere doğru ilerleyerek tamamlanır—tamamen hareketsizliğe doğru; her hareket denizin sonsuz sükunetini aramaktadır.

> Gerçekten de içimde bir göl var, tecrit olmuş ve kendine yeten; ama sevgimin deresi onu da birlikte sürüklüyor, aşağıya—denize doğru!
>
> Yeni yollar adımlıyorum, içime yeni sözler doğuyor; bıkmışım—tüm yaratıcılar gibi—eski dillerden. Tinim artık aşınmış tabanlar üstünde dolaşmak istemiyor.
>
> Her konuşma, bana çok yavaş geliyor: —Ey fırtına, senin arabana atlıyorum! Ve seni dahi melanetimle kırbaçlamak istiyorum!

Yine yüksekten konuşuyor. Muhtemelen son dizede farketmişsinizdir, insan yavaşça, insanın tinle özdeşleşmesiyle içeri giriyor ve bu, fırtınanın ya da tin sanki onun bindiği atmış gibi, fırtınanın kırbacı olmak istediğine dair ifadeye neden oluyor. Fırtınayı tanımlayamıyor; bu nedenle—herzaman olduğu gibi—insan Tanrı'nın altında olamayacağına göre, Tanrı'nın üstünde olmalıdır. Bu, İsviçreli şairimiz Gottfried Keller'in bir gençlik arkadaşının yirmi beşinci yıldönümünü kutlamak için yaptığı bir konuşmadan alıntıdır. Şöyle demişti, "Sevgili dostlarım, doğumgününü kutladığımız dostumuz, ne mutlu ki, Tanrı'nın üstünde değil, altında olan teologlardandır." Gördüğünüz gibi bu, büyük bir doğrudur; çünkü Tanrı'yla aynı düzeyde olamayacağınıza göre, ya altında ya da üstündesiniz. Eğer Tanrının altındaysanız, büyük dere odur, ama üstündeyseniz, o sizin binek atınızdır ve o zaman çok güçlü bir adam olursunuz. Tanrı'yla özdeşleştiğiniz anda onu aşmanız gerekir, çünkü Tanrı bir deredir; sizse hava

ya da çağlayan sular değil, sadece insan diye adlandırılan kesin bir biçimsiniz, dolayısıyla tanrıyı kendinizde kişileştirebilirsiniz. O zaman tepede, eyerin üstünde olursunuz ve kırbacı bile kullanabilirsiniz; Tanrı'ya komut verip, onu mahmuzlayıp biraz daha çabuk hareket etmesini sağlayabilirsiniz. Oldukça tehlikeli bir girişim. Şişmenin felâket sonuçlarına giden yol budur.

> Haykırıp nara atarak engin denizleri aşmak istiyorum, dostlarımın konakladığı Mutluluk Adalarını buluncaya kadar;—
>
> Ve düşmanlarım da aralarında! Konuşabileceğim herkesi ne kadar çok seviyorum şimdi! Düşmanlarım bile beni mutlu ediyor.

Burada biraz şifreli bir şeye geliyoruz—engin denizleri aşmak istiyor. *Wie ein Schrei und ein Jauchzen will ich über weite Meere hinfahren.* Bu, çığlık atan, örneğin mistral gibi bir rüzgâr ve Nietzsche'nin bıkmadan kullandığı simgedir; *Zerdüşt*'ün başka bölümlerinde de, toprakların ve denizlerin üstünden esen rüzgârla, elbette daima tini hedef alarak, dostlarının yanı sıra düşmanlarının da yaşadığı sonsuz huzurun kutsanmış adalarını özdeşleştiriyor. Şimdi, bu Mutlu Adlar da nedir? Muhakkak ki bunlar, denizin başka bir yönüdür.

Prof. Fierz: Bunlar *die glückliche Inseln* [*Talih Adası*] ya da *l'Ile de Cythere* [*Kythera'nın Diyarı*] olabilir mi?

Miss Hannah: Tennyson'un Lotus Yiyicileri mi?

Prof. Jung: Evet ve diğer Güney Deniz Adaları, Ganguin'in Tahitisi gibi, ama daha iyi bir örnek, ünlü bir vaka vardır.

Mrs. Baumann: Atlantis.

Prof. Jung: Tabii ki, insanların hâlâ sözünü ettiği bütün bir uygarlıkla birlikte okyanusa batan büyük ada.

Miss Wolff: Ama Atlantis bir ada değildi—bir kıta olması söz konusuydu.

Prof. Jung: Ha, önemi yok—Avusturalya için de bir ada ya da bir kıta denebilir. Tabii Mars'a da "Mars" demeniz çok önemli; insanların yıldızların adlarını keşfetmiş olmaları muhteşem bir şey!

Mrs. Baumann: Mutlu Nevroz Adası'ndan da söz edemez miyiz?

Prof. Jung: Evet, ama bu genel olarak bilinen bir ada değil. Batıda, okyanusun kapısı ya da Herkül sütunlarının dışında mutlu adalar olması, çok kadim bir fikirdir. Mısır'da da okyanusun Büyük Yeşil Adaları var, bunlar da yeraltında, ölüler diyarıydı. Ve Gılgamış destanındaki Batı ülkesi de, insanların sonsuza kadar kutlulukla konakladığı, ölülerin yeridir. O halde Mutlu Adalar ölüler ülkesi olsa gerek ve tin o yeraltı varoluşunun yolunu tutuyor, tıpkı denizin altına batan ve sonra Büyük Yeşil Adalara çıkan güneş Osiris gibi; bu nedenle yeryüzünün hakimi olan Osiris, her zaman denizin rengi olan mavimsi bir yeşil renkte boyanırdı.

Mrs. Jung: Burada yalnızca dünyayı ve insanları kastediyor olamaz mı? Yalnızdı ve şimdi insanları özlüyor, bu sayede dünya ona bir cennet gibi görünebilir.

Prof. Jung: Aynen, eğer Nietzsche açısından konuşursanız öyle, ama biz şimdi tinin tarafındayız ve o, Zerdüşt olduğu ölçüde, doğrusunu söylüyor; rüzgâr, Mutlu Adalar'a ulaşıncaya kadar, denizin üstünde eser, çünkü tüm nehirlerin hareketi yukarıdan aşağıya doğru olduğu için, tinin hareketi en sonunda büyük huzuru, yeraltının Büyük Yeşil'ini arar. Şimdi, Nietzsche kişisine gelirsek, onu doğal olarak burada "dostlarımın konakladığı yer" fikrinde buluyoruz. Herkes bir gün, mutlu ya da mutsuz, Büyük Yeşil Adaları'na inecektir; burada da kesinlikle düşmanlarının yanı sıra, arkadaşlarının da olacağını söylüyor. Burada Nietzsche kişisi tinle özdeşleşecek ve Mutlu Adalara ulaşmak için denizleri aşacak ve orada dostlar bulacaktır, tanrı aşkına—insanlar, hatta düşmanlar, konuşacak birileri! Nietzsche pek sahipsizdi; yaşam boyu yalıtılmıştı, bu yüzden konuşacak bir izleyici bulmaya çok hevesliydi. Ve kitapları da nispeten az sayıda kişi tarafından okunuyordu ki, bu kişiler de kendilerine özgü karakterleri nedeniyle şoka giriyorlardı; gördüğünüz gibi, hiç de kolay okumalık değiller. Bir insan böyle şeyler yazdığında doğal olarak anlaşılamayacağını hisseder; çünkü içinde ürettiği şeyin ne olduğuna dair bir his vardır ve bu onu iyi ve kötünün 6 bin feet üzerindeki seyreltilmiş bir atmosfere götürür. Nietzsche, Engadine'in 6 bin feet yükseklikte olmasını daima simgesel olarak görmüştür. Tabii ki Basel'deki eski arkadaşlarını, Profesör Overbeck'i ve Jakob Burkhardt'ı düşündüğünde, kendisini son derece yalıtılmış hissedecekti. Size yaşlı Jakob Burkhardt'ı, onu hemen her gün gördüğüm haliyle, Üniversite kütüphanesinden gelerek Katedralin yanından geçerken gösterebilmek isterdim. Ve Zerdüşt! —bunlar kadar birbirinden farklı iki şey daha hayal edemezdiniz, modern tarihle dolu Zerdüşt ve bu, 1670'te de yaşıyor olabilecek, beyefendi. Çünkü o yalnızlık Nietzsche'ye aittir, tine değil; tin duygusal değildir. Yine de unutmayalım ki, ona her şeyi yansıtabildiğiniz için tinin *her şey* olabileceğine inanıyorsanız; o vakit tin duyguludur—mavi gözleri, dökümlü bukleleri ve sakallarıyla. Ama tin gerçekten devasa bir maceradır—zalim, acımasız, insanlık dışıdır. Tam şimdi macera ve tecrübe tininin bu insanlık dışı niteliğiyle ilgili birçok şikayet duyuyor; Almanya'da ormanların arasında dolaşan şey hiçbir şekilde insani veya merhametli değildir. Bu büyük bir rüzgâr, tutkulu ve her şey titreyecek.

Mrs. Baumann: Bunun çok açık bir biçimde gösterildiği bir cümle var: "Zerdüşt bu sözlerle kalktı, ama nefes nefese hava almaya çalışan biri gibi değil." Neden aniden "nefes nefese hava almak" diyor ki?

Prof. Jung: Benim çevirimde, "rahatlamaya çalışan acı içinde biri gibi."[1]

Mrs. Baumann: Nefes nefese olan, Nietzsche'dir.

Prof. Jung: Hayır hayır, o nefes nefese değil, sorun zaten budur; tinle özdeşleşmeye çalışmaktan boğulacak hale gelmiş olmalıydı, ama değil. Dosdoğru içine akıyor.

---

1 Hollingdale: "Zerdüşt bu sözlerle kalktı—ama nefes nefese, hava almaya çalışan biri gibi değil, tinin harekete geçirdiği bir deniz canavarı gibi."

Mrs. Baumann: Ama bu konuyla ilgili bir şeyi olmasa, bundan hiç söz etmezdi.

Prof. Jung: Bu tamamen doğrudur; bu, insanın böyle hissetmesi *gerektiğine* dair dolaylı bir kabuldür. Örneğin "kaybolmuş dostlarım" gerçekten korkunç bir ifadeydi, sonra o herhangi bir normal insana endişe verebilecek ama onu endişelendirmeyen, şeytanın aynadaki yüzü vizyonu vardı. Orada Zerdüşt'le tamamen özdeşleşmişti. Çünkü tin için yüzünün ne olduğu önemli değildir; dehşet verici bir yüzü olabilir. İncil Tanrı'nın tin olduğunu söylerken, dehşet verici olabileceğini kasteder; tin elementer bir harekettir, insanda muazzam bir taşkınlığa neden olabilir, cehennemi ve zalim olabilir. Örneğin Tanrı'nın tiniyle doldurulmuş Eski Ahit peygamberlerinin, ille de pek güzel insanlar olduğunu sanmam—ters yönde çok kanıt var—ama yine de tinle dolmuş oldukları yadsınamaz. Dolayısıyla sizin de dediğiniz gibi, Nietzsche kişisinin endişe içinde olması gerekirdi. Boğulmuş, bastırılmış olmalıydı, çünkü tin onun hakkından geliyordu. Ama tin o çok kırılgan şeyi ele geçirdiği zaman zayıf, ıstırap çeken insan yaratıkların ne hissettiğini farketmek yerine, tinle özdeşleşti. İnsanlar tinin saldırısına uğradıklarında, aynen böyle kırılabilirler; birçok şizofren, dini deneyim diye sözü edilen şeyden sonra patlarlar; dayanamazlar, bu çok tehlikeli bir şeydir. Ama asıl sorun, bunun farkında olmamasıdır. Bu nedenle, kartal ve yılan'ın ona şaşkınlıkla bakması oldukça anlaşılır bir şey demiştim; onlar onun içgüdüleri ve elbette ürkerler. Aptal hayvanlar olmasalar araya girerlerdi. "Dikkat et!" derlerdi.

Prof. Reichstein: Fırtınaya kendini bir kırbaç gibi hissettiğini söylediğinde, buna bir anima tepkisi diyebilir misiniz?

Prof. Jung: Eh, doğrudan değil, çünkü o özel görüntüde dişil doğaya dair hiçbir kanıt yok. Sadece fırtınayla özdeşleştiğini ve o, fırtınayla *à niveau,*[2] yani aynı olamayacağı için, onu aşacaktır, o zaman fırtınanın üstüne binmiştir ve onu kırbaçlayabilir.

Prof. Reichstein: Ama bu, duygudan kaynaklanıyor.

Prof. Jung: Bu tamamen doğrudur; alt edilmişse dişil rolde olur. Metnin belirli yerlerinde, Nietzsche'nin sözcükleri, sanki kendisi gibi bir kadınmış gibi kullanmasıyla karşılaştığımızı hatırlarsınız, örneğin *sich putzen:* bir erkek sanki kadınmış gibi kendini arkadaşı için güzelleştirmek istiyor. Orada, özdeşleşme yoluyla, bilinçaltına yenilerek, animasına dönüştüğü açıkça belli oldu. Ve burada en azından kuramsal olarak onun dişil rolde olduğu sonucuna varmalıyız. Dinsel deneyim yaşamış bir deli badanacı vakasını hatırlıyorum. Tanrı'nın sesi artık bir erkek adı olmadığını söylemiş; adı artık Meryem olmuş—o, aslında Tanrı'nın anasıymış. O zaman gerçek bir peygamber gibi, "Ama ey Rab, bir erkek olarak yaratılmışken nasıl Meryem olabilirim?" diye sormuş ve Tanrı, "Ah, dert etme, o halledilir" demiş. Bu yüzden bu adam bir kadına benze-

[2] *A niveau*: düzeyinde.

mek için dışsal cinsel organlarını kesmeye kalkışmış ve ardından tımarhaneye getirmişler. Bu, tinle özdeşleşmek yoluyla tam bir dönüşüm için bir örnektir. Ama Tanrı'nın sesini duyduğunda, zaten önceden kadınsı bir duruma gelmemiş olsa, bunu kabul etmezdi. Bir erkek olsaydı, "Ben, Meryem ha! Benim adım şu-ve-şu—sen ne saçmalıyorsun?" derdi. Bir erkeğin tepkisi bu olurdu, ancak hayır, Tanrı'nın onunla konuşuyor olması derhal onun gururunu okşamıştı ve bir anda patladı. Dinsel deneyimde o imalı taraf vardır: Mesih'in çölde baştan çıkarılmasındaki gibi, Tanrı şeytanın kılığında ona görünüp bazı şeyler ima ettiği zamanki türden baştan çıkışı gibidir. Mesih, yerini korumak için onun şeytan olduğunu söyleyecek kadar erkek adamdı; yoksa Meryem ya da başka bir hanıma dönüşmüş olurdu ve şeytanı, tini izlerdi. Muhtemelen tapınağın çatısından düşerdi. Bunların tümü çok çelişkin, ama işler gerçekten böyle olur. Burada, "melanet" olarak çevrilmiş olan *Bösheit* sözcüğü dışında, kadınsı bir öğenin ortaya çıktığı çok açık değildir. Bu, Nietzsche'nin alışılmış terimlerinden biridir ve oldukça nahoş bir sözcüktür; her zaman benim animamı uyandırır, çünkü içinde kadınsı bir öğe vardır. Ata binmiş, kırbacını melanetle kullanan bir adam düşünün. Bu düşünülemez ve gerçek bir kadın, bir insan için de düşünülemez; bunu sadece bir anima yapabilir.

Miss Wolff: Sanırım Prof. Reichstein, kadınları ziyaret ettiğinizde kırbacı unutmayın dediği bölümü düşünüyordu.

Prof. Reichstein: Hayır, onun bakış açısından bunun bir sınav olduğunu düşündüm; insanlarla bağlantı kurmaya çalışmış ve bunu doğrudan sağlayamayınca, şimdi animası öğretisiyle sağlamaya çalışıyor.

Prof. Jung: Yani kendini insanlara dayatmak mı istiyor?

Prof. Reichstein: Evet.

Prof. Jung: Peki, iş buna varabilir ve bu nedenle anima da onu tini sürmeye zorlayan kırbaçtır. Evet, bunu kuramsal olarak böyle açıklayabilirsiniz. Bu tamamen doğrudur. Doğal olarak animasıyla özdeşleşmek zorunda kalacaktır; yoksa yapılamaz. İyi, şimdi,

> Ve en vahşi atıma binmek istediğimde, daima en çok yardım eden mızrağımdır çıkmama; o, ayaklarımın daima hazır hizmetçisidir: —
>
> Düşmanlarıma fırlattığım mızrak! Düşmanlarıma öyle minnettarım ki, sonunda mızrağımı atabildiğim için!

Bu simgeselliğe ne dersiniz? Artık o ata nasıl çıkacağını sorguluyor olması komik bir fikir değil mi? Anlaşılan zaten üzerindeydi ve şimdi işte ona yardım edecek mızrak var; eyere çıkmakta biraz güçlük olsa gerek.

Prof. Fierz: Nietzsche kesinlikle bir binici değildi.

Mrs. Sigg: Evet, o topçuydu—ata binmekten hoşlanırdı; vaktiyle çok vahşi bir ata binerken yaralanmıştı.

Prof. Jung: Ama savaşta aktif askerlerle birlikte değildi.

Mrs. Sigg: O bir İsviçreliydi ve savaşta bir asker olmasına izin verilmiyordu.

Miss Hughes: Mızrak onun öncü işlevi olabilir mi?

Prof. Jung: Bu doğrudur ve o ata tırmanabilmek için üstün işlevine gerek duyması çok ilginçtir. Mızrak bir kılıç, bir hançer ya da bu tip bir gereçtir ve delici, ayırıcı ve kesici niteliğinden dolayı, zekânın bir simgesidir. Dolayısıyla bu pasaj onun zekâsının yardımıyla ata binmesini anlatır. Bu nasıl mümkün olabilir? Normal yolu bu mudur?

Miss Hannah: Eh, bedenini tamamen geride bırakıveriyor; zekâsıyla özdeşleşiyor ve o zaman rüzgâra binebiliyor.

Prof. Jung: Evet, ama bu biraz fazla simgesel. Açıkça görülebileceği gibi, kişi zekâ varsayımıyla özdeşleşir: Bu sadece Nietzsche'nin deneyimidir. Ve şimdi tinin maceracı hareketi, zekâ, bu işlevi sorgulayacaktır. Nietzsche'ye olup bitenlerle ilgili bir yargıya varacaktır. Zekâ: "Bu *senin* zihnin, şu anda şöyle bir hareket halindesin" diyecektir—ve o zaman eyerdesin. Tıpkı dini bir deneyim yaşayan ve Tanrı'nın varlığını hisseden biri gibi, zekâ, "Pekâlâ, bu kendindir" diyebilir, "bu kadar büyük bir adam olduğunu bilmiyordun. farkında olmadığın şey, bu büyüklük hissidir" ve yanlış bir sonuca varılır: şimdiden Tanrı'nın üstüne çıkmışsınızdır. Elbette başka bir zekâ diyebilir ki, "Şimdi özdeşleşme; bu bir armağandır—Tanrı'nın lütfuyla bir şeyi böyle yapabilmen mümkün oluyor." Zekâ orada bir yandan özdeşliği bırakmasına yardımcı olur, ama diğer yandan tam tersini de söyleyebilir: "*Sen* yaptın, sen *adamsın*." Artık, bir işlevle ne kadar özdeşleşirseniz, özeleştirinizden de o kadar az çekersiniz, tabii başkalarının eleştirilerinden de o kadar çok çekersiniz. Bir işlevle özdeşleşmişseniz, işlev sizin daha fazla özdeşleşmenize yardım eder. Örneğin başarılı bir tenor, sesi en yüksek düzeye ulaştığı için dünyanın en büyük adamı olacaktır, bu yüzden dünyanın tepesindedir. Çoğu tenorun yaşadığı o tipik megalomaniden mustariptir, çevresi de, doğal olarak, inanmasına yardımcı olur. Ama üstün işlev bunu daima yapacaktır, yalnızca zekâ değil; başarınızı ya da başınıza gelen her neyse, öncü işleve bağlayacaktır, kişinin özdeşleştiği en iyi yanıyla—kişinin diğer işlevlerin varlığından haberi olmaması koşuluyla.

Şimdi, metinde hâlâ dikkatinizi çekmek istediğim bir pasaj var; yani "Gerçekten de içimde bir göl var, tecrit olmuş ve kendine yeten; ama sevgimin deresi onu da birlikte sürüklüyor, aşağıya—denize doğru!" Burada gerçek durum hakkında söylediğim şeyi neredeyse pratikte ortaya koyan bir şey formüle edilmiş. Göl, nedir?

Mr. Allemann: Özbenlik.

Prof. Jung: Eh, olsa olsa su var diyebiliriz, ille de aşağı akmayacak bir göl, ama bu sevgi akışı o suyu aşağı taşıyor; böylece göl dere tarafından, sanki onun bir parçasıymış gibi taşınıyor. Ve durum tam da budur—bu yine Nietzsche kişisidir. İçinde göl gibi bir şey vardır ve bu tinin deresi tarafından taşınmaktadır. Şimdi, neden o gölle karşılaştırılmasının gerektiği, elbette ki özel bir sorudur. Mr. Allemann gölün özbenlik olduğunu söyledi ve özbenlik, sıklıkla bir huzur

gölüyle ya da okyanusla karşılaştırılır. Almanya'da, Eifel'de, Denizin Gözleri adı verilen bazı küçük göller vardır ve ada da bir başka özbenlik simgesidir; çünkü bireysel benlik, büyük kolektifin bilinçdışının bir adası ya da ayrı bir birimidir. Ama sizce sevginin akışı, gölü taşıyıp götürmeli midir? Böyle mi olmalıdır?

Mrs. Crowley: Hayır.

Prof. Jung: Hayır, aslında bu çok dikkate değer, çünkü suyu hemen taşınacaksa gölün ne yararı vardır? Basitçe akıntının öfkesine kapılıyorsa, gölün bir anlamı yoktur. Dolayısıyla insan tinin o büyük akışında eridiğinde, artık kendisi değildir: tinle özdeştir ve bireysel varlığı silinmiştir. Şimdi hâlâ mızrak simgesini merak ediyoruz.

Mrs. Crowley: Geçen hafta yarayla ilgili olarak söylediklerinizle bir ilgisi olabilir mi? Yaralı olduğuna göre, böyle bir çağrışım da olamaz mı?

Prof. Jung: Bir yara, yaralayan bir şeyi öngörür ve o, mutluluğundan yaralandığını söylüyor. Bu mutluluk, tinle özdeşleşmesinin sonucudur, daha doğrusu zekâ aracılığıyla tinle özdeşleşmesinin, dolayısıyla bu tabii ki onu yaralayan mızraktır. Bu da bizi Amfortas sorununa ve aynı zamanda, acı çeken tanrı fikrine götürür. Mesih çarmıhta acı çekti; o tinin ezici gerçeğiyle yaralanmış olan insandı; onu taşıyıp götürmüş ve insanlığını öldürmüştü. Elbette bu gerçeğe taparız, ama hepimiz tapmaz. Bir yerde tine tek yanlı tapınılmasını telafi edici bir doğru vardır—en azından öyle varsaymalıyız—ve bu da burada belirtilmiştir. Tin olgusuna hayranlık duyar ya da tapınırız, çünkü bunu yapmamız öğretilmiştir; bunun harikulade, Muazzam bir şey olduğunu varsayarız. Nietzsche'nin sözlerine güvenebilecek olursak, tinle özdeşleşmenin de harika bir deneyim olduğuna inanabiliriz; pek de o kadar mutlu bir olay olmadığına dair sayısız göstergeye rağmen—örneğin kendi mutluluğundan yaralanması ve mızrağını düşmanlarına savurması ve yine yaralayabileceği düşmanları olduğu için minnetarlık duyması gibi. Gördüğünüz gibi bu, her zaman kişinin sıkıntı çektiği bir şeyi gösterir—insan başkalarını yaralamak zorunda bırakılır. Bu yüzden, tinin gücüne yakalanmış ya da yenilmiş insanlar, aynısını başkalarına da yapma eğilimi taşırlar; yenilgiye uğrayıp yaralandıkları gibi, yenecek ve yaralayacaklardır, çünkü kendileri değildirler, çünkü tinle dolmuşlardır. Bunlar insanlık dışı ya da üstün insanlardırlar, artık ne ad verirseniz; her halükârda artık bir insan çerçevesinde değildirler ve tinin kendisi gibi davranırlar. Bu elbette çok muhteşem bir tarafı da olan bir süreçtir. Her şeyi sular altında bırakan ve oyunun tadını çıkaran, geniş ovalara doğru akan vahşi bir nehir gibi olmak, çok imrenilen ve gerçekten harika bir şeydir. Ama öte yandan, onunla bağlantılı bir sürü tahribat vardır, bu yüzden tinin bu olgusunun tek taraflı bir şey olduğu ve bilinçdışı zihnin, Kutsal Kâse simgesinde ve bilinçdışının diğer simgelerinde görülen telafi edici gerçekliği öngörmüş olduğu varsayılabilir. Belki de *Zerdüşt*'te bazı ipuçları bulacağız, ama çok umutlu değilim.

Bulutumdaki gerginlik pek fazlaydı: yıldırımların kahkahaları arasından, derinlere dolu sağanakları yağdırmak istiyorum.

O vakit göğsüm şiddetle kabaracak ve kasırgasını dağların üstünden şiddetle üfleyecek: ancak böyle yatışacak.

Gerçekten de mutluluğum ve özgürlüğüm bir fırtına gibi geliyor! Ama düşmanlarım, kafalarının üstünde şeytanın kükrediğini sanacaklar.

Burada belli bir paralel kaçınılmaz oluyor. Kafalarının üstünde kükreyen bu şeytan nedir?

Mrs. Sigg: Wotan.

Prof. Jung: Evet, ormanda kükreyen Wotan'ın ordularıdır ve buradaki simgesellik budur: Wotan'ın mızrağı ve şeytan aynı anda, çünkü vahşi avcı Wotan daha sonra şeytan olur. Dönüşüm formülünde, pagan tanrıların tesbitinde, Charlemagne zamanındaki Almanlar, Wotan'ı bir şeytan olarak lanetleyeceklerini beyan etmekle yükümlüydürler. Wotan ve Erda ve diğerleri gerçekten şeytan gibiler ve Wotan'ın şeytanla özdeşleştiği daha sonraki ortaçağ düşüncesi ortaya çıktı.

Miss Wolff: Bu aynı zamanda, şeytanın yüzünü gördüğü düşünü daha sentetik bir biçimde açıklamıyor mu?

Prof. Jung: Doğrudur. Zerdüşt diğer tarafını gösterdiğinde şeytanın yüzünü gördüğü rüya, şimdi daha anlaşılır hale geliyor—o, şeytanın ta kendisidir.

Evet, sizler de, dostlarım, benim bu vahşi bilgeliğimden dehşete kapılacak ve belki de düşmanlarımla birlikte, sizler de kaçacaksınız.

Bu, o garip Wotan etkisinin son inanılmaz bir başka tezahürüdür. Yine de yaşlı Wotan'ın belli bir ölçüde yaşama döndüğü bir gerçektir; ondan söz edildiğini doğrudan ya da dolaylı olarak duyarsınız ve eğer yirmi yıl önce birisi böyle bir gerçeği öngörmüş olsa, tamamen imkânsız olduğu düşünülürdü. İktidar partisinin Almanya'daki tutumunun gerçekten kiliseye karşı olmasına varacak kadar bir gerçek haline geldi; kiliseyi boyunduruk altına almaya ve kilisenin terminolojisini olduğu gibi bir tür pagan inancına çevirmeye çalışıyorlar. Bu Pagan Hıristiyanlığı ya da Alman inancı düşüncesi elbette Tanrı'nın millileştirilmesinden başka bir şey değildir; o zaman Yahudilerin Yahve'si gibi Almanların da belli bir milli Tanrısı, Wotan'ı olur. Bu oldukça kaçınılmazdır. Ve bu gibi olaylar karşısında arkadaşların bile dehşete düşebilmesi anlaşılabilir. İnsan dehşete düşer! Çok sayıda Alman arkadaşım var ve söylemeliyim ki, kendilerini bu kadar kaptırmış olmaları beni dehşete düşürüyor.

Mrs. Sigg: Sanırım Almanlara Wotan'ı sorarsak bazen *Asen*'in de orada olduğunu söylerler ve bu, durumu biraz hafifletir.

Prof. Jung: Başka bir şey anlamı yoktur. Mitosun *en marche* [etkin] olduğu, yaşlı Wotan'ın yeniden güçlendiği anlamına geliyor; Alberich ve diğer iblisleri bile dahil edebilirsiniz.[3] O şey yaşıyor.

---

[3] Alberich, Siegfried'in çarpışma sırasında giydiği görünmezlik cübbesinin sahibi olan elf-kraldı. Asa tanrılarına Wotan hükmediyordu.

Mrs. Sigg: Bence Nietzsche'nin *Deccal*'ını[4] okur ve savaş sırasında Almanya'nın tüm gençlerinin kitaplarını okumuş olduğunu—Nietzsche'nin kitapları cepheye gönderilirdi—fark ederseniz buna şaşmazsınız.

***Prof.** Jung:* Şaşmayız, ama yine de psikolojik yönden çok dikkat çekicidir. Ve bu sadece Nietzsche'yle ilgili de değildir. Wagner'in de bu çizgide çok şey yaptığı her zaman kabul edilegeldi: o da o mitolojiyi kullandı—ve müziği de son derece imalıdır. Bir tür gazete tipi Cermen hareketine neden oldu. Savaştan çok önce eski isimlerle oynarlardı: *Simplissimus*'ta,[5] başlarında boynuzlarla toplanıp maşrapalardan içen sıradan sivillerle ilgili şakalar vardı—böyle şeyler.

> Ah, sizleri çoban kavallarıyla geriye ayartabilsem! Ah, benim dişi bilgelik aslanım yumuşak kükremeyi öğrense! Ve biz zaten birlikte çok şey öğrendik.
>
> Benim vahşi bilgeliğim ıssız dağlarda gebe kaldı; kaba taşlar üzerinde yavruladı en küçük yavrusunu.
>
> Şimdi kurak yabanda deli gibi dolaşıyor ve yumuşak çimenliği arayıp duruyor—benim yaşlı, vahşi bilgeliğim!
>
> Dostlarım, o, en çok sevdiğini; kalplerinizin yumuşak çimenleri üstüne, sevginizin üstüne yatırmak istiyor.
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Burada bilgeliği hakkında daha çok bilgi ediniyoruz ve bu, tabii ki, aynı anda romantik bir tanrı olan Wotan figürünün diğer tarafıdır. O kâhinlerin, gizli bilginin, büyücülüğün tanrısıdır ve aynı zamanda Hermes *psikopompos*un eşdeğeridir. Ve hatırlarsınız, o da Osiris gibi tek gözlüdür; diğer gözü yeryüzüne kurban edilmiştir. Bu nedenle, aslında bilinçaltının bir nehir gibi ön plana çıktığı ve bizleri de, o yöne uyarlanabilmemiz için, bir gözümüzü içe doğru çevirmeye zorlayan modern dünyamıza son derece yakışan bir simgedir; artık en büyük düşmanın bizi tehdit ettiğini hissediyoruz; dışarıdan değil, içeriden. Wotan zamanın tinini tekinsiz denebilecek bir ölçüde ifade eder ve bu bilgelk veya bilgi, gerçekten vahşidir—bu, doğanın bilgeliğidir. Wotan, uygar varlıkların tanrısı değil, doğanın bir koşuludur. Doğanın deneyimini ve uçurumunu getirir, tabii bu da, Zerdüşt'ün dediği gibi, bir dişi aslanın, vahşi bir hayvanınki gibi bir bilgeliktir. Bu nedenle, bu bilgiyi öğreten herkesin, arkadaşlarının çok fazla dehşete düşmemelerini sağlamak amacıyla vahşi hayvanları ehlileştirmek için, Orfeus gibi bir flüt sahibi olmaları iyi olurdu. Bir dişi aslanın kükremesi yumuşak ve dostça olamaz, ancak tehlikeli olur ve bu vahşi bilgelik, doğanın bu vahşi zihni, yanlış anlamalara ve paniklere neden olur. İnsanlar dehşete düşecek—dişi aslan kendi etrafında kurak bir yabani doğa yaratacaktır. Bu yüzden, muhtemelen kendisini ve yavrularını yaslayacak yumuşak çi-

---

[4] *The Anti-Christ* [*Deccal*] Nietzsche'nin akıl sağlığının yerinde olduğu son yılda yazılmış, 1895'e kadar yayımlanmamıştı.

[5] *Simplicissimus* Münih'te yayımlanan, popüler bir haftalık hiciv dergisiydi.

menliği boşuna arıyor. Bu, çocuğunu arkadaşlarının sevgisine emanet edebileceğini uman Nietzsche kişisine çok benziyor, ancak hiç kimse yırtıcı bir vahşi hayvan yavrusunu kabul etmeye hazır değildir. Eh, bu yalnızca Nietzsche'nin durumundaki çatışmaydı, ama Wagner dışında, geleceğin olaylarını idrak eden ve ortaya çıkmak üzere olan bilinçdışını dile getiren ilk kişiydi ve bunun hoş karşılanmayacak bir mesaj olacağını da az ya da çok, fark etmişti.

Mrs. Baynes: Goetz, Wotan'ı psykhenin yeni bütünleşiminin bir simgesi olarak görüyor.[6] Ancak sizi doğru anlıyorsam, çok fazla doğal konumda olması nedeniyle bunun psikolojik olarak doğru olmadığını mı düşünüyorsunuz?

Prof. Jung: O yalnızca bir bütünleşim değil, bir parçalanma. Çünkü fırtına bütünleşime neden olmaz, ancak imha edilmeye açık olan her şeyi, imha eder. O yalnızca uzun bir gerilme veya durgunluğun ardından hareket eder, uzun zaman biriktikten sonra serbest kalmış sular gibi. Bu, olayların belli bir tek taraflılığa eriştiği, tarihin farklı dönemlerinde gerçekleşir. Sonra aniden sıkışan, aşırı derecede baskı altındaki devrimci bir tür patlama enerjisi altında her şey çökecektir; bir yerden buhar sızmaya başlar ya da kazan hepten patlar ve bu, Wotan'dır.

Mrs. Baynes: Ama Almanlar için *Wal-Vater*[7] simgesini taşıdığı ölçüde, aynı anda da o taraf değil mi?

Prof. Jung: Hayır, o gezinme görünür bir amaca sahip değil, çünkü doğanın gezinimi, doğal hareket.

Mrs. Sigg: Ama Wotan, rünik yazının, yani yeni bir kendini ifade etme yolunun da yaratıcısı değil mi? Ve Goetz'un bir şiirinde Wotan'ın diğer tarafının daha çok bilge kişi olduğunu duyduk.

Prof. Jung: O diğer taraf vardır, ama tahribat en çok başta görünür ve Wotan tarihsel bir figür olduğu için, bunun bir ilerleme olduğunu umut edemeyiz. Bunun arkasında onu izleyen başka bir şey olduğuna eminim, ama bu Wotan olmayacaktır. O olamaz.

Miss Hughes: Ama *Metamorphoses*'inin ikinci aşamasında, "yeniyi yaratmak için kendine özgürlük yaratmak" demiyor mu? Bu yine de, ondan önce sözünü ettiği aslan, yeni değerlerin ortaya çıkması için gereken yıkıcı öğe olacaktır.

Prof. Jung: Evet, ama önce sonsuza dek yok eden hayvan, aslan olmalıdır.

Mrs. Jung: Bu dişi aslanın vahşi bilgeliğine anima bilgeliği der misiniz?

Prof. Jung: Ya da kaplanın bilgeliği gibidir; kaplanın Spitteler'in *Prometheus ve Epimetheus*'taki[8] anima simgesi olduğunu hatırlarsınız. O halde aslan animanın simgesi olur, çünkü doğadır.

---

[6] Goetz'in romanı *Das Reich ohne Raum* [*Mekânsız İmparatorluk*] (Potsdam, 1919). Jung Goetz'un "Almanya'daki yaklaşan olayları, çok tuhaf bir vizyon formunda görmüş" olmasından çok önceden etkilendiğini bildirmiştir. TE 10, par. 384. Ama bkz. yukarıda, 5 Haziran 1935, n. 10.

[7] Yani "ölmüşlerin babası." "Her şeyin babası"ndan "Uzun Sakal"a, birçok lakapla bilinirdi.

[8] Jung, İsviçre'nin tek Nobel sahibi edebiyatçısı Carl Spitteler'i sıklıkla alıntılamıştır, ancak TE 6'da *Prometheus and Epimetheus: A Prose Epic* [*Prometheus ve Epimetheus: Nesir bir Destan*] (orij. 1880-81, çev. J. F. Muirhead [Londra, 1931]) yapıtından uzun uzadıya söz eder. Spitteler yapıtında herhangi bir simgesel nitelik olduğunu yadsımış, apaçık kurmaca olduğunu ileri sürmüştür.

Mrs. Sigg: Prometheus'a bir aslan ve küçük bir köpek eşlik eder, burada da Zerdüşt'e bir aslan ve onun gençleri eşlik ediyor. Farkın ne olduğunu bilmek isterim.

Prof. Jung: Prometheus'ta aslan, iktidar isteğidir ve köpek duygusallık, zayıflık, sevgi ve şefkat özlemidir. Ama bu şeyleri çok fazla sözcük anlamında almamalıyız; Asıl paralellik, dişi kaplandır. Spitteler, animanın ilk belirişini, ağaçların altında yürürken yaprakları kürküne gölgeler düşen bir dişi kaplanla karşılaştırır. Bu, çok imalı bir pasajdır. Elbette anima doğa olduğuna göre, animanın bilgeliği vahşidir. İnsanoğlunun içindeki, yönetemediği, ama doğayla bağlantısını sağlayan şey, budur ve görünüşe bakılırsa o iletişimi kesmeyi başarırsa, yanar. Ve bir kadının içindeki animus da doğadır. Yani doğru yerdeyse: animus bir kadının bilincindeyse, elbette ki dik kafalılık, takıntı, hayal edebileceğiniz en kurak ve en ruhsuz şeyler demektir. Bir erkeğin animası bilinçliyse, annelik duyguları olur, son derece gülünç bir şey, o da bebekler ve böyle şeyler için *schwärmen*[9] yapar. MacDonald'ın harika bir İngilizce kitabı var—sanırım adı *Lilith*[10]—animası bilinçli olan bir adamın çok güzel bir örneği olarak okumalısınız. Kitap, Lilith sorunuyla, anima sorunuyla başlıyor—Lilith elbette bir iblisti, Âdem'in ilk karısıydı—ve bir bebekler cümbüşüyle sona eriyor. Sözcüklerin ötesinde, ama bir patolojik tezahür olarak fevkalade: milyonlarca bebek üreten, bebek yiyen ve içen bir anima buluyor. Berbat bir şey!

Mrs. Sigg: Wotan sadece Almanya'da değildir!

Prof. Jung: Hayır, Wotan uluslararası bir olgudur ve hiçbir şekilde Hıristiyan değildir, dünyanın her yerinde vardır.

Mrs. Jung: Bence, Nietzsche kişisiyle ilgili olarak, ilişki işlevinin öğretisinde açıkça görülmesi, ancak alaycı ya da muzip bir biçimde ortaya çıkan olumsuz bir karaktere sahip olması ilginçtir.

Prof. Jung: Evet, *her şeyin* olumsuzluğa dönüştüğünü söyleyebiliriz. Onun niyeti bu değildir. Olumlu ilişki istiyor, ama olmuyor; animası her şeyi, ilişkinliğin tam tersine, yıkıcı bir hale dönüştürüyor ve bu, iyi değil. Savaşkan bir tutum takınıyor ve insanlığa düşman oluyor—mızrağını onlara fırlatıyor. Fena halde gerçek siyaset gibidir. Almanya yine savaş öncesindeki dış ve içte aynı konumda. Hitler, örneğin o son derece olağandışı kitabı *Mein Kampf*'ı [*Kavgam*] yazdı. Neden *Sevgim* ya da *Barışım* değil? Almanya, liderinin ağzıyla kendisini öyle talihsiz bir duruma getirdi ki, herkes onun savaş istediğine ve çevresine bir demir halka yapmak gerektiğine inanıyor. Ve Almanya da bu halkaya karşı kendisini savunma hakkına sahip oluyor, öyle ki nihayet bir umutsuzluk eylemine zorlanacak ve, "Eh, eğer biz insanlığın düşmanıysak, o zaman öyle olsun" diyecektir.

---

[9] *Schwärmen*: arılar gibi "üşüşmek"; üstünde koşuşup çevresinde gezinmek.

[10] George MacDonald'ın *Lilith, a Visionary Novel* [*Lilith, Düşsel bir Roman*] ilk olarak 1859'da çıkmış, 1954'te New York'ta yeniden yayımlamıştır.

Mrs. Sigg: Bence Hitler'in cezaevindeyken ve Versailles antlaşmasından sonra, *My Love* [*Sevgim*] adında bir kitap yazması çok zor olurdu. Bence bu çok fazla şey istemek olurdu.

Prof. Jung: Eh, insan buna farklı bir açıdan bakabilir, ille savaş açısından bakmak gerekmeyebilir. İki bin yıldır sevgiden konuşuyoruz ve şimdi, lanet olsun, neden savaş?

Mrs. Sigg: Ama *Kampf* derken savaş demek istemiyor.

Prof. Jung: Bunun kastedilmediğini kabul ederim, ama *kulağa* öyle geliyor. Kahverengi Gömlekliler birliklerine bakın; insanlar doğal olarak bunun savaş anlamına geldiğini söylüyor. O zaman da Almanlar, "Hiç de değil, bu *Arbeitsdienst*'dir,[11] silah değil kürek taşıyorlar" diyorlar. Dolayısıyla sadece bakış açısında fark var. Kitabın adı *Mein Kampf* ve içinde yutması çok zor olan pek çok şey var—örneğin bütün *neue Reich* diplomasisi; kitap çok zarar vermiştir. *Barış* diye bir kitap yazsaydı çok daha iyi olurdu. İngiliz olsaydı, *Sevgim* diye bir kitap yazardı—tabii hiç o niyetle değil!

[11] *Arbeitsdienst*: iş hizmeti.

SEMİNER VII

4 Mart 1936

Prof. Jung:
Çocuk ve ayna hakkındaki bu bölümden ayrılmadan önce, "vahşi bilgeliğim" ifadesini nasıl anladığınızı sormak istiyorum. Diyor ki: "vahşi bilgeliğim ıssız dağlarda gebe kaldı." Bu çok garip bir fikir ve bunun hakkında ne düşündüğünüzü merak ediyorum.

Mrs. Crowley: Bunun, yaşlı bilge figüründe, bilinçsiz kolektifin bilgeliği olduğunu düşündüm.

Prof. Jung: Ah evet, ancak vahşi bilgeliğine olan bu ima Nietzsche'nin içine giren yaşlı bilgeye ait bir şeye işaret eder, o zaman nasıl görünüyor?

Mr. Allemann: Yılan bilgeliği, doğanın bilgeliğidir.

Miss Hughes: Ehilleşmemiş bilgeliktir.

Prof. Jung: Ama doğanın bilgeliği nasıl görünüyor? Görünüşe bakılırsa farklı bilgelik türleri var, vahşi ve ehli ya da evcilleştirilmiş bilgelik.

Mrs. Sigg: Mantıksız bir bilgelik.

Prof. Jung: Eh, evet, bilgelik belli bir dereceye kadar mantıksız görülür, çünkü salt akılcı bilgelik çok bilgece değildir; bilim akılcı bilgeliktir, ama o zaman *bilgi* sözcüğünü kullanırız. (Almancada, bilge olmak ve bilmek sözcükleri aynı kökten, *wissen*'den gelir.) ama aynı zamanda, mantıksız da değildir; kimse doğa sadece vahşidir demez, öyle olsa içinde *ratio* (orantı) olmazdı, oysa var.

Miss Hughes: İnsanı kendine rağmen alıp götürecek bir tür bilgelik değil mi?

Prof. Jung: Bizi bu şekilde etkilemelidir. Bize egemen olan, ama zaman zaman bizi kendi halimize bırakan bir tür özerk bilgeliktir; her zaman yoktur, bazen yalnızca bir an göz ucuyla görülen vahşi bir hayvan gibiyken, bazen de insana yaklaşır. Bu, düzenli bir bilgi değildir.

Miss Hughes: Bu, yaşlı bilgedeki tipik eril bilgeliğine karşı, özgül dişil Eros bilgeliği olabilir mi?

Prof. Jung: Bir insan olduğu ölçüde, Cermen mitosundaki Erda'nın bilgeliği gibi, yeraltı dünyasının ayla ilgili bilgeliği, doğanın bilgeliğidir.

Dr. Adler: Vahşi bir hayvan gibiyse, içgüdüsel bilgeliktir.

Prof. Jung: Evet, ama bunların hepsi biçimsel tanımlar; ben bu bilgeliğin özü hakkında biraz daha bilgi edinmek istiyorum.

Mr. Baumann: Yansımayla kurulmamıştır. İnsanoğlunun içgüdüleri gibi doğasında bulunan bir tür *a priori* bilgeliktir.

Prof. Jung: Evet, ama vahşi olduğu için insanoğlunun doğasında olduğunu söyleyemem; bir kuşa bunun insan doğasında olduğunu söylemezsiniz. O, doğadadır—bir hayvanda veya bir kuşta ya da bir aslanda veya her neyse.

Miss Hannah: Kendini doğal zihin olarak gösterecektir.

Prof. Jung: Bu terimi kadınlar için ayırmalıyız; çok karakteristik, biliyorsunuz!

Mrs. Sigg: Bazı temel sezgiler olabilir.

Prof. Jung: Evet, kendini böyle bir formda gösterebilir.

Mrs. Crowley: Bir tür Dionysosçu formda görünüyor.

Prof. Jung: Kuşkusuz öyledir. Dionysos'un panterleri sana doğru fırladığında, bilgece bir söz söyleyebilirsiniz—şarapta çok bilgelik vardır.

Miss Hughes: Bir erkek animası olarak bir dişi aslanın rehberliğinde yürüyemez.

Prof. Jung: Tanrım, bir bitin rehberliğinde bile yürüyebilir. Denizcinin ve Trafalgar bitinin öyküsünü bilir misiniz? Savaş bir an durulduğu sırada adam tepesini yoklayınca, yere bir bit düşer; sürünerek kaçarken adam onu görür ve onu ezmek için eğilir, tam o sırada ıslık çalarak gelen bir top mermisi onu ıska geçer. Ardından denizci, bitine teşekkür eder ve onu başlığına geri koyarken, "Ama dikkatli ol, bir dahaki sefere seni tanımayabilirim" der. Dolayısıyla hiçbir hayvan çok küçük değildir ve hiçbir bilgelik de bazen size yardımcı olamayacak kadar kadar küçük değildir. Ancak öz hakkında bir şey bilmek istiyorum. İnsanın erişebileceği—çok da feci vahşi olmayan, belki satın alınabilecek bir bilgelik söyleyebilir misiniz?

Mr. Baumann: Bu, şarapta yatan bilgelik değil midir?

Prof. Jung: Ama şarap satın alırken ille de bilgelik de satın almazsınız—bir maymun almış da olabilirsiniz.

Mrs. Sigg: Bu bilgeliği bir kitapta bulabilirsiniz—örneğin Kutsal Kitap'ta.

Prof. Jung: Evet, ama bu esas olan dinidir; ayrıca dünyevi bir bilgelik de olabilir.

Mrs. Baynes: I Ching.

Prof. Jung: Evet, *I Ching*, *Tao-Te-King* veya Upanişadlar ya da büyük filozoflar: hepsi kabul edilebilir ve satın alınabilir bilgelik içerir. Ancak bu vahşi bilgelik değildir.

Mr. Allemann: İnsan yapımı olmayan bilgeliktir.

Prof. Jung: Evet. Örneğin *Tao-Te-King*, Laotze tarafından formüle edilmiştir; *I Ching* Kral Wen ve Chou Dükünün formüllerini içerir. Eski Ahit'te Bilgelik Kitabı, Süleyman'a atfedilmiştir. Meister Eckhart'ın da kitapları vardır. Ancak vahşi bilgelik kimseye atfedilemez. İnsan tarafından yapılmış değildir, hatta insan tarafından formüle edilmemiştir. Peki nasıl ortaya çıkar?

Mrs. Jung: Bence bütün kozmosun onun bir ifadesi olduğunu söyleyebilirsiniz; onu doğada bulabilirsiniz. İlle de belli bir biçime bağlı değildir, ama her yerde bulunabilir.

Prof. Jung: Her yerde bulunabilir, evet, ama hangi biçimde?

Mrs. Jung: Sanırım insan onu bir duygu biçiminde bulur.

Prof. Jung: O zaman psikolojik bir biçimdedir. Ve bu nedir?

Mrs. Crowley: Zerdüşt'te bu şekilde konuştuğumuza göre *ekstasis* durumunda olabilir. Ayrıca rüyalarınızda da bulabilirsiniz bence.

Mrs. Stutz: Ya da meditasyonda.

Prof. Jung: Oh, meditasyon yapabilir, rüya görebilir veya sarhoş olabilirsiniz; Dağlarda, Sahra'da ya da ormanda bulunabilir—ve hiçbir bilgelik bulamazsınız.

Mrs. Adler: Eski peygamberlerde bulunur.

Prof. Jung: Evet, peki peygamberin karakteristiği nedir?

Miss Hannah: Sezgi.

Mrs. Stutz: Tanrı'nın sesini duyarlar.

Prof. Jung: Tanrı'nın sesini duyduğunuzda buna ne diyorsunuz?

Miss Bianchi: Esin.

Miss Hughes: Rabbin Meleği.

Mrs. Dürler: İçgüdü.

Prof. Jung: İçgüdü olabilir, bu tamamen doğrudur. Ama bu bilgeliğin bize hangi formda geldiğini tanımlayan terimi bilmek istiyorum.

Mrs. Frobe-Kapteyn: Deneyim.

Miss Wolff: Nesnel bilinçdışı.

Mr. Baumann: İçgörü değil mi?

Prof. Jung: Olabilir, ancak bu sizin kendinize ait bir etkinliktir; vahşi bir hayvan karşınıza çıkarsa, bu hayvana dair bir içgörünüz ya da önseziniz olduğunu söylemezsiniz.

Mrs. Stutz: Doğayla başbaşa kalmanın sonucu, büyük bir deneyim olabilir.

Prof. Jung: Bu bir deneyim, ancak ortaya çıktığı belirli karakteri tanımlamıyor.

Mrs. Sigg: Vahiy.

Prof. Jung: Kesinlikle. *Vahiy* terimi, bu vahşi bilgeliğin tam olarak nasıl ortaya çıktığını anlatır; o, kendini size vahyeder. Siz onu sezdiğinizi söyleyemezsiniz; ancak vahyi *deneyimlersiniz*. Bu sözcük, varlığını size vahyeden bir öğe ya da etkinlik olduğu fikrini aktarıyor, onu telin diğer ucunda yaşayan bir

varlık olarak adlandırabilirsiniz. Bir vahiy, daima vahyeden bir irade anlamına gelir, sizin iradenizle özdeş olmayan ve sizin etkinliğiniz olmayan bir tezahür iradesi. Ona yenilmiş olabilirsiniz; tepenize iniverir. Kutsal Kitap'ta anlatılan peygamber deneyimleri, olayın nasıl meydana geldiği ve gökgürültüsünde, ateşte, her yerde konuşan—taşlardan çıkabilen sesin çok iyi örnekleridir. Nerede olursanız olun, vahiy istediğinde size gelebilir. Önemli olan, oyunda eşinizi seçemeyeceğinizdir; siz etkin taraf değil, sadece alıcısınız, vahyin nesnesisiniz. Şimdi bu vahşi bilgelik ne öğretir? Vahyin içeriği ya da özü nedir?

Mrs. Baynes: Çoğunlukla bir "git ve öğret" komutu biçiminde gelir. Örneğin Musa'ya on emri vermesi emredildi.

Prof. Jung: Evet, bunu Yeşaya'nın kehanetlerinde veya başka bir peygamberde bulursunuz. Sonra bunu formüle etmeye çalıştığınızda hangi sonuçlara ulaşıyorsunuz? Örneğin Eski ya da Yeni Ahit'ten bilindiği haliyle, vahyin asıl noktası nedir?

Mrs. Baynes: İnsana Tanrı'yı getirmek.

Mr. Allemann: Rehberlik yapar.

Prof. Jung: Bu bizim üzerimizde bir etkisi: büyük ölçüde bize bağlıdır. Ama bu neyi vahyeder?

Mr. Baumann: Tanrı'nın iradesini.

Prof. Jung: Evet, vahiy, telin diğer ucundaki, kendine özgü bir tezahürdür. Dışarıda olan bir irade veya niyetle yaşayan bir şey vardır, kendi özünü, kendi emrini size ileten şey: kendini gösterir. *Vahiy* bu demektir ve bu, vahşi bilgeliktir. Şimdi Nietzsche bu deneyimi nereden bulabilirdi?

Mrs. Baynes: Dağlarda yaşadığı deneyimden.

Prof. Jung: Tam olarak öyle, Zerdüşt'ten bizzat gelen vahiyden. Zerdüşt o vahşi bilgeliktir; Onu somutlaştırıyor, kişileştiriyor. Nietzsche'nin ne dediğini hatırlarsanız: *Da wurde eins zu zwei und Zarathustra ging an mir vorbei.* Nietzsche burada her neyi vahyediyorsa, Zerdüşt'ten aldığı vahiydir. Elbette, burada, Nietzsche'nin Zerdüşt'le her zaman özdeş olduğu gerçeğinden dolayı hemen sorun çıkıyor, bu yüzden hangisinin konuştuğunu asla bilemeyiz; yalnızca metindeki belli tuhaflıklardan, bazı düşüncelerden ve niyetlerden vb bir sonuca ulaşabiliriz. Sanki bir ustanın orijinal metnini okumak zorunda kalmışız ve yüzyıllar sonra birçok insan eli değmiş ve kendi niyetlerini içine karıştırmış; öyle ki, muhtemelen orijinal olan metni, daha sonraki eklemeler ve düzeltmeler ve eklemelerden ayıklamak durumundayız. Dolayısıyla burada bu dolaşıklıktan, neyin Nietzsche'ye ait ve neyin aslında vahiy yoluyla gelmiş olduğunu çözüp çıkarmalayız. Ne yazık ki Nietzsche, psikolojik olayları nesnelleştiremediği bir dönemde yaşıyordu, bu yüzden telin diğer ucundakinin kendisi olduğunu ve kendi sesini duyduğunu düşünüyordu. Vahşi bilgelik, telin diğer ucundaki özerk psikolojik öğenin, yani iblisin ya da ne ad verirseniz onun vahyedilmesidir. Vahiy türünden diğer uçtakinin varlığının doğası hakkında sonuç çıkarabiliriz. Tabii ki, mesajın toplamını elde etmek için *Zerdüşt*'ün tamamına

gerek duyuyoruz ve o zaman bu özel mesaj türünden, vahyeden öğenin ne olduğunu ya da niteliklerinin ne olduğunu anlayabiliriz.

Mrs. Sigg: Sanırım dişi aslan da telefonun diğer ucunda olabilir.

Prof. Jung: Evet, her şey mümkündür. O bir yılan ya da kuş olabilir, ne isterseniz; bilemeyiz. Bir kartal ve bir yılan ve bir aslan ve bir deve ve bir çocuk, hatta daha sonra bir cehennem köpeği bile var.

Mr. Baumann: Teoloji bu vahşi bilgeliği vahiy durumuna yükseltmeye çalışmadı mı? Peki insan böyle şeyleri şimdi nasıl deneyimler? Peygamberlerimiz yok, buna inanmıyoruz.

Prof. Jung: Ama her zaman için herhangi bir miktarda vahiy vardır; bir sürü insana vahiy geliyor.

Mrs. Baynes: Her sabah rehberlik!

Prof. Jung: Vahyin her zaman en yüksek değerde olan bir şey olduğunu varsaymamalısınız. Delilerin vahiyleri çoğu zaman oldukça komiktir. Dolayısıyla vahşi bilgeliğin gerçekten ne anlama geldiğini belirlemek son derece zordur. Rehberlik bazen çok komiktir; hastalarımdan duyduğum son derece şaşırtıcı örnekler anlatabilirim, vahşidir, ama çözebilirseniz içinde mükemmel bilgelik olduğunu keşfedersiniz. Oxford Hareketi rehberliğinde bile büyük bir bilgeliğin bulunduğunu kabul ediyorum.

Mrs. Jung: Sezgi ve vahiy arasındaki fark tam olarak nedir?

Prof. Jung: Eh, sıradan sezgi gerçekten birinin kendi etkinliğidir. Bir sezgi edinmek üzere yola çıkabilirim ve bu, bana bir vahiy olarak gelmez; bir şeye, aklıma bir şey gelene kadar bakabilirim. Hatta onu kışkırtabilirim. Sezgisel bir tip, sezmek için yola çıkar—bu tümüyle kendi etkinliğidir—oysa bir vahiy, elbette büyük bir benzerlik taşısa da, çok daha fazla kişinin dışında bir gerçek olarak görünür. Sezgiselin, sezme yetkesini aynı kaynaktan elde ettiği doğrudur, bu yüzden zaman zaman aynı özerk bir karaktere sahipmiş gibi görünür ve o karaktere sahip olduğu ölçüde yetkindir. Sezgisinden bu kadar emin olması, insanları olabilecek en iyi ihtimale, çıkabilecek ya da çıkmayabilecek potansiyellere ikna edebilecek kadar emin olması şaşırtıcıdır. Sezgilerin yüzde 50'sinden fazlasının doğru olması imkânsızdır, çünkü yanlış olasılıkların büyük bir yüzdesiyle çevriliyiz. Görüyorsunuz ki, bir potansiyel bir sonsuza kadar bir potansiyel olarak kalabilir ve bu da yanlış bir olasılık olabilir; bir şey mümkün *gözükür*, ama insan öyle olduğunu seziyor olsa bile, hiç de mümkün değildir.

Sezgiler özerk bir nitelik taşıdıkları ölçüde vahiy karakteri alır; bu nedenle en sezgisel insanlar her an esinleniyormuş gibi davranırlar. Kesinlikle emindirler ve sonuç olarak bir delikten diğerine düşerler ve hiçbir yere ulaşmazlar. Çünkü onlara olan, bu yetkeyi kendilerine ait olduğunu varsaymalarıdır; böyle yapmasalar, eleştirel olurlardı—o zaman konuları Tanrı'yla tartışırlardı. Peygamberler konuları önce tartışmışlardır; itaatsiz davrandılar, çünkü içinde başka öğelerin varlığını hissettiler ve belki de Tanrı, haklı olup olmadığını tam

olarak bilmiyordu. Ama sezgisel kişi bir şey sezdiği anda onu alıp kaçarlar ve bu nedenle, bir deliğe düşerler.

Mrs. Sigg: Vahiy özbenlikten gelir denebilir mi?

Prof. Jung: Eh, ifade ne olursa olsun, kaynağını bilmeyiz. Çok dikkatli olmalıyız. Evet, ortaya bir kuram atabiliriz—vahyin ortaya özbenlik denen şeyden çıktığı biçiminde, ama bu, metafizik spekülasyondur.

Mrs. Crowley: Bunun sezgiyle başlıyor olabileceğini düşünürdüm.

Prof. Jung: Elbette böyle bir biçimi olabilir, ama onu kışkırtamazsınız.

Mrs. Crowley: O zamanki sezgi fikrim yanlıştı. Tam da bunun yalnızca sezgilerle yapılamayan şey olduğunu, özerk olduğunu düşündüm.

Prof. Jung: Sorun da budur: sezgisel böyle düşünür. İnsan ne kadar sezgiselse, o kadar gelir, ama bu, kişinin kendi etkinliğidir. Sezgide muazzam bir tehlike vardır; ne kadar çok türevleşirse, o vahiy karakterine bürünme tehlikesi o kadar büyük olur. Zekâ ile de aynısı geçerlidir; kişinin ince bir biçimde türevleşmiş bir zihni varsa, onun neredeyse yanılmaz olduğunu hisseder. Bu yüzden bir felsefeci bir zamanlar bana, düşüncenin asla yanlış olamayacağını, çünkü kendi içinde doğru olacağını söylemişti.

Mrs. Crowley: Tam tersini kastediyorum; bir sezgi o kadar belirsizdir ki, size gelinceye kadar bir kanıt değildir, ama bu bir vahiyse, mutlaka ikna olursunuz.

Prof. Jung: Vahyin yetke sahibi olduğu doğrudur, ancak tarihsel gerçek, vahiy büyük bir yetkeyle gelse bile, buna inanmayabileceğinizdir.

Mrs. Crowley: Eh, sanırım onun vahiy olduğunun farkına varabilseydiniz daha çok ikna olurdunuz.

Prof. Jung: Bu tamamen doğrudur: insanlar sezgiden çok, vahiy tarafından ikna edilir; ancak sezgiye inanabildikleri halde, gerçek bir vahiyleri varsa da buna inanmayabilecekleri de doğrudur.

Mrs. Dürler: Çizgiyi nereden çizebilirsiniz?

Prof. Jung: Evet, çok keskin zekâ ile hata arasındaki çizgiyi nereye çizebilirsiniz? Zorluk da buradadır.

Mr. Allemann: Çizgiyi çizebildiği iddiası kilisenin değil midir?

Prof. Jung: Tam olarak, ve bu yüzden bilimsel ders kitabı veya dogma gibi güvenli korumalarımız vardır. Örneğin Aziz Ambrosius çok iyi bir söz söylemiştir: *Omne verum a quocumque dicitur, a Spiritu Sancto est.* Kim söylerse söylesin, doğru olan her şey Kutsal Ruh'un bir armağanıdır. Şimdi bu çok güzel, ama doğru nedir? Doğrunun ne olduğunu kim söylüyor? Kilise konuya girer ve bir şey için, doğru olmadığını ve bu nedenle Kutsal Ruh'tan gelmediğini söyler.

Dr. Escher: Havari Petrus, murdar et yemesi emri geldiğinde ilk önce kesinlikle şok olmuştu.[1]

Prof. Jung: Evet, bu da bir vahiydi; çok güzel bir örnektir. Hıristiyanlığı Centillere yayma zamanı geldiğinde, Tanrı'nın ortodoks Yahudilerin yemesi yasak

---

[1] Petrus'un asla bayağı ya da murdar bir şey yemediğini ileri sürdüğü vizyonu üzerine, "Tanrı'nın temiz kıldıklarına sen bayağı deme" diye azarlanışı için bkz. Resullerin İşleri, 10:11-17.

olan, murdar hayvanların bulunduğu bir keten bezi bıraktığı bir vizyon görmüştü. Ve ses, Tanrı'nın temiz olduğunu ilan ettiği şeylerin murdar olamayacağını söylemişti. Dolayısıyla yemek zorunda kalmıştı, bu da, Centilleri asimile etmesi gerektiği anlamına geliyordu. Ama kesinlikle hoşuna gitmemişti; onu kabullenmek üzere sarsılması için böyle bir vizyonun şokunu yaşamak zorunda kalmıştı. Şimdi Aziz Petrus, bu tür hayvanların ille de murdar olmadığı ve her halükârda murdar hayvanların yenmeleri gerektiğine dair Tanrı'nın iradesi olduğu yolunda bir sezgiye sahip olsaydı, bu sezgiye *kendisinin* sahip olduğunu söylerdi. Bildirimi *o* yapmış ve bunu kendi meselesi yapmış olurdu. Bu bir ego meselesi olurdu ve durum böyle olduğunda insan inanmaya çok meyillidir. Öte yandan size ters geliyorsa ve bu gerçeğe boyun eğmek için kendiniz olmak zorunda kalırsanız, tamamen farklı olur; o zaman bu vahiydir ve gerçek vahye sıklıkla ilk başlarda inanılmaz. İnsanlar ona karşı çıkar; çoğunlukla kendilerini yıllarca ona karşı savunurlar, ki aslında kendilerine karşı savunmuş olurlar, çünkü sonunda hepsi yenileceklerdir. Ama her zaman bir sezgiye inanmaya ve onu bir ego meselesi haline getirmeye eğilimli olurlar ve sonra, gizli güç eğilimi içeri sızar ve bütününü tahrif eder. Bununla birlikte, insanın sezgi ve vahiy dediği şeyler arasındaki çizgiyi belirlemekte büyük zorluklar olurdu—bu sıklıkla neredeyse olanaksızdır; dünyada, açık ve güvenilir bir ayrımı garantileyecek tek bir koruma önlemi bilmiyorum. Tanrı yeni bir vahiy vermeyi seçecek olsa, Katolik kilisesinin çıkıp bunun gerçek değil, şeytanın icadı olduğunu söyleyeceğinden emin olabilirsiniz. Protestan kilisesi için de aynısı geçerlidir. Tanrı evcilleşmiş, tamamen sakatlanmış; alışılmadık bir şey söyleyecek olsa şeytan ilan edilmesi bile işten değildir. Yani bu, son derece kıskanılmaya değmez bir durumdur.

Mrs. Sigg: Bir keresinde Protestanların Tanrı'yı *ganz andere* biçiminde tanımladıklarını söyleyen birini alıntılamadınız mı?

Prof. Jung: Evet, bu terimi Barth kullandı.[2] *Ganz andere*, yani tamamen diğeri olan, telin diğer ucundaki adam ya da ses anlamına gelir, yani yalnızca tersi değildir, zira tersinden çıkarım yapılabilir—örneğin beyazın tersinin siyah olması gerektiğini bilirim—bu ise, tamamen farklı olandır. Ve bu ne olabilir? Her şey olabilir.

Miss Wolff: Kilise müdahalesine çok güzel bir örnek Jeanne d'Arc'dır; o, vahyini *ganz andere*'den almıştır ve bu yüzden, kilisenin müdahalesi olmadan azizlerle konuşma yaptığı için kâfir olduğu ilan edilmiştir.

Prof. Jung: Evet ve kanonizasyon sürecinde de bir sezgisi olduğu söylendi.

Mr. Baumann: düşünmeye alışkın olunanlardan farklı bir şey söyleyen belli bir vahiy niteliğinden söz edemez miyiz?

Prof. Jung: Eh, bu da vahiy için sezgilerdeki kadar karakteristik bir şeydir.

Mr. Baumann: Evet, ama ben insanda yarattığı şokun karakterini düşünüyordum.

---

[2] Bkz. yukarıda, 5 Aralık 1934, n. 9 ve 2 Şubat 1936, n. 9.

Prof. Jung: Eh, peki, insan kendisine karşı olmasından, kendisine fırlatılmış nesneden kaynaklanır. (*Objicere*, birine fırlatmak anlamına gelir.) Bir gerçeklik yetkisine sahiptir ve bu vahiy için karakteristiktir. Örneğin Aziz Yuhanna'nın Vahiyleri arasındaki o garip simgeselliği düşünün, bir kitabı yutmak zorunda kalması sonucunda midesinin bozulması ya da yanan bir kömürü yutması gerekmesi gibi.[3] Ya da çok iyi bir adamcağız olan yaşlı ve fakir Hoşea'yı düşünün, bir fahişeyle evlenmesi emredilmişti.[4] Sanırım şaşkınlıktan dilini yutmuştur.

Mrs. Crowley: Bunların hepsi, hemen işlerlik kazanan ani bir inancın kanıtı gibi görünüyor, oysa daha önce bir vahyin çok uzun sürede kanıtlanması gerektiğini söylemiştiniz.

Prof. Jung: Ama bunlar ani inançlar değillerdir. Hoşea tabii ki aniden ikna olmamıştı. Ve Paulus Şam'a giderken Mesih'in vizyonu geldiğinde, onu inandırmak için alaşağı edilmesi, kör edilmesi gerekmişti, çünkü ikna olmamıştı. Böyle bir deneyimden doğal olarak muazzam bir inanç gelir, ancak önce ona karşı dehşetli bir direniş olur; kişi onu kabul edemez, çünkü çok gariptir.[5] Jeanne d'Arc'ın ilk deneyimlerinin gerçekten de vahiyler olduğuna inanıyorum, çünkü 15. yüzyılda köylü bir kızın herhangi bir politik tavrı olduğunu varsayamayız; bu vahiy gibi bir şey olmalıdır ve her ne kadar onun içinde nasıl çalıştığını bilmesek de, benzer bir şey yapmaya çağrıldıysanız eminim çekinceleriniz olacaktır. O halde onun da olduğunu kabul edebiliriz; oldukça zorlu bir iş olsa gerek. Şimdi, "Mutlu Adalarda" adlı bir sonraki bölüme geldik ve her zamanki gibi, bir önceki "Aynalı Çocuk" bölümüyle bağlantısını kurmalıyız. Yeni resme nasıl ulaşıyor?

Miss Wolff: Metinde bir bağlantı var. Bu gerçek bir açıklama değil, ama son bölümde, "Haykırıp nara atarak engin denizleri aşmak istiyorum, dostlarımın konakladığı Mutluluk Adalarını buluncaya kadar" diyor.

Prof. Jung: Evet, biçimsel bağlantı elbette bu, ancak herhangi bir iç bağlantı olup olmadığını öğrenmeye çalışmalıyız ve bunun için sadece ele aldığımız bölümün yoğunlaştırılmış anlamına ulaşmak gerekir. Örneğin şu pasaj var: "Her konuşma, bana çok yavaş geliyor: —Ey fırtına, senin arabana atlıyorum! Ve seni dahi melanetimle kırbaçlamak istiyorum!" Fırtınayla birlikte dolaşıyordu ve fırtınanın kendisiydi, ardından Mutlu Adalara geldi. Şimdi o bölümün özü nedir? "Aynalı Çocuk" ne gösterir?

Mrs. Jung: Çocuk, öğretisinin tehlikede olduğunu ve arkadaşlarına giderek düzeltmesi gerektiğini düşündürüyor.

---

3 Meleğin yanına gidip küçük tomarı bana vermesini istedim. "Al, bunu ye!" dedi. "Midende bir acılık yapacak, ama ağzına bal gibi tatlı gelecek." (Vahiy 10:9). Bu Ezekiel 2:8-10 ve 3:1-3'ü hatırlatıyor, ama hiçbirinde yanan kömürden söz edilmiyor.

4 Hoşea 1:2-3.

5 (Paulus) "Yol alıp Şam'a yaklaştığı sırada, birdenbire gökten gelen bir ışık etrafını aydınlattı. Yere yıkılan Saul, bir sesin kendisine, "Saul, Saul, neden bana zulmediyorsun? dediğini işitti." (Resullerin İşleri, 9:3-4).

Prof. Jung: Evet, metindeki fikir bu, ancak onun doktrininin tehlikede olduğundan korkmasının, o şeytani görüntünün kendi yüzü olduğunu fark etmeden gölge yönünü gördüğünü gösterdğine karar verdik. Aksi halde doktrininin gıyabında çarpıtılmış olduğu ve onu korumak için arkadaşlarına koşturması gerektiği düşüncesine varmazdı. Şimdi, gördüğümüz kadarıyla, bu, insanın vardığı bir sonuç olduğu ölçüde çok yanlış bir düşüncedir. Ama şimdi, bu çocuk ve ayna sahnesinin Nietzsche kişisi tarafından değil de Zerdüşt tininin kişi dışı bir vahyi olduğunu varsayalım. O zaman bu tinin sonucu olarak ne olur?

Mrs. Adler: O zaman tanrı da, gölgesini reddettiği için, tek taraflı olurdu.

Prof. Jung: Bir tanrı ya da bir iblis—tabii sözcüğün antik anlamıyla, tanrısal bir varlık[6]— dünyada kendine özgü olumlu bir yön oluşturduysa ve sonra, aniden yüzünü son derece nahoş bir ışıkta gördüyse, insanların onun hakkındaki genel görüşleri için bir şeyler yapmak amacıyla bir an önce koşturması doğru olur muydu? Eğer bilgeyse, gerçekten iyi niyetliyse, "Sakının! Yüzüm bir şeytanın yüzüne de benziyor" demesi gerekirdi. Ama bu insan yapımı tanrılar kendi kişiliklerinin bu tür yönlerini kabullenmek konusunda çok isteksiz davranırlar; elbette onlara böyle bir sorumluluk yükleyemeyiz. Aynayı yüzüne tutan bir çocuğun öyküsünün varlığı ve onun içinde bir şeytanın sırıtışının olduğunu bilmemiz, tanrının aslında umursamadığını gösteriyor. Tanrı kendine özgü bir biçimde kendini vahyeder; bu yüzü de vardır, bir diğeri de, bu görünümü de yaratır, bir diğerini de. Bu diğer yönünden korkan ve iyi görüşlerimizi güçlendirmek için başkalarına koşan, sadece biz insanlarız.

İsviçreli azizimiz Nicolaus von der Flüe'nin güzel bir örneği var—henüz aziz değilse de, çünkü aziz yapılması için gereken para yok. Uzun süre denediler, ama o hâlâ sadece *Beatus*.[7] Gazap dolu bir yüzü üzerine korkunç bir vizyonu olmuştu ve o kadar şok ediciydi ki, izi yüzüne çıkmıştı ve böylece insanlar ona bakmaya bile dayanamıyorlardı. Ondan kaçıyorlardı. Bu, şeytanın sırıtışıydı ve daha sonra, bunu Teslis terimleriyle yorumlamak için son derece yoğun bir biçimde çalıştı. Vizyonunu dogmatik biçimde ifade etmek için çabalıyordu, hatta hücresine resmini bile yapmıştı. Bu, bir mandala biçimindedir, ama Teslis'in ortodoks kurallarına göre üç katlı bölünmesiyle, ortada da çok sevimli bir yüz, Tanrı'nın ya da Mesih'in yüzü vardır. Vizyonundaki dehşet verici yüze dair bir şey görülemez; o, kilisenin ve tabii ki kendi zihninin etkisiyle tamamen silinmiştir; kiliseden fazlasıyla etkilenmişti ve Tanrı'nın o korkunç yönüyle vahyine dayanamadı. Bu resmin bir kopyası köyü Sachseln'in kilisesindedir, iskeleti de orada görülebilir, bana da Sachseln'in üstündeki bir vadideki küçük bir Zaviye'de orijinal resmin izleri bulunduğu söylenmişti.

Tanrı'nın ikili görünümü olan bu doğru, Mahayana Budizm ve lamaizmde yadsınmaz; en merhametli tanrılar bile aynı zamanda en korkunç şeytanlardır. Tanrıların karanlık yanı kabul edilir, oysa bize göre Tanrı mutlak kusursuz

---

[6] *Daimonion*—Sokrates'in iç sesi gibi.

[7] Nicholas von der Flüe için bkz. yukarıda, 7 Kasım 1934, n. 5.

varlıktır; gazaplı bir yönü olduğunu kabul edemeyiz. Her şey doğru görüntüyü alana kadar kalıplanmalı ve yönlendirilmelidir. Aslında şu anda oldukça hoş görünen şeyin korkunç, gerçekten de şok edici olduğu doğrudur. Tanrı, o zaman olduğu gibi kendini vahyeder, onu başka bir şey haline getirmek, insanın işidir. Bu nedenle bunun Nietzsche'nin kendi fikri olduğu sonucuna varmalıyız. O, bu sonuca varıyor: "Ah tanrım, birisi muhtemelen güzel yüzümü çarpıtmış, Zerdüşt'ün şöhretine leke sürmüş ve bu yüzden doktrinim şimdi şeytana benziyor—ve bu kabul edilemez. Bu, kendini, kendi işiymiş gibi vahyi ile karıştıran, onu gazaplı yüzünü de gösterebilecek kadar özgür bir tanrının tezahürü olarak kabul etmek yerine doktriniyle özdeşleşen herkes için, çok insani bir sonuçtur. Çünkü Nietzsche aynalı çocuk öyküsünü duyduğunda, aklı başında sonuç şu olurdu: "Zerdüşt şimdi bir şeytan gibi görünüyor, bu yüzden dikkatli olalım. O sadece insanın yaşayan öğretmeni değil, aynı zamanda bir tür tehlikedir, gazaplı bir yönü de vardır ve yeraltı dünyasının bir iblisi olabilir. Doğu, bu gerçeği o kadar çok kez deneyimlemiştir ki, bunu itiraf edebilirler ve bundan çok bilgelik çıkarırlar. Örneğin Kuan-Yin, özellikle Çin ve Japonya'da, genellikle nazik ve sevecen anne olan Meryem Ana'ya benzetilse de, o güzel varlığın bile gazaplı bir yönü vardır.[8] Doğunun bilgeliğine göre, aynı anda bilinçdışı, zıt bir yönü de olmayan, büyük bir erdem yoktur. Örneğin cömertlik, cömertliğin armağan ettiklerine saldıracak mükemmel haydutlar, vampirler, yırtıcı hayvanlar yaratır. Adil ve nazik ve cömert davranmakla ya da komşunuzu sevmekle diğerlerine iyilik yapmış olmazsınız. O, bundan yararlanacaktır; arkadaşınızın da olumsuz bir yönü olduğu gerçeğiyle hesaplaşmadan ona kolay fırsatlar sunarak, çalmayı öğretmiş olursunuz. Ve erdemlerinizde bile, tam orada, şeytanın sırıtışını gösterirsiniz. Dolayısıyla ne zaman parlayan bir erdem bulsanız, aksinin de farkında olmanız gerekir.

Miss Wolff: Bu bölümün bir yönü de rüyanın Zerdüşt'ü rahatlatması değil midir? Onun sayesinde içinde yepyeni bir enerji kaynağı yükseliyor. Vahşi doğanın imgeleriyle konuşuyor, kendisini hava durumuyla ve düşmanlarına saldıran bir dişi aslanla karşılaştırıyor ve bunların hepsi aynadan aldığı bu yönlerinden geliyor. Daha önce, o gerçekten biraz fazlasıyla insandı.

Prof. Jung: Kesinlikle. Rüya, soğuk bir rüzgâr gibi Zerdüşt'ün deneyimini beklemektedir; gazaba gelmiş haliyle o, Wotan gibidir.

Miss Wolff: Ve arkadaşlarının kalbindeki yumuşak çimenliğin üzerinde uyuyacak olan bir dişi aslandan söz ediyor.

Prof. Jung: Evet, hepsi ön plana çıkıyor; bu aslında, iblisin gazap dolu yönü. Ama başta yanlış sonucu çıkarırsanız, doğal olarak imgenin etkisi altında kalırsınız. Örneğin rüyanızda arketipik bir görüntü ortaya çıkarsa ve onu yanlış yorumlarsanız, o imge sizi yakalar ve o zaman onu gerçekleştirmeniz gerekir.

---

[a] Budist Ana Tanrıça Kuan-Yin'e "Sınırsız Nezaket Tanrıçası" denir. Friedrich Heiler "Dinsel Simge olarak Madonna" başlığıyla verdiği 1934'teki bir Eranos Konferansında Diana, Artemis, İsis ve Shakti'yi Meryem'le ilişkilendirmiştir.

Sizi yakalayıverir. Doğru yorumlarsanız, size ne aktardığını anlar ve onu hayra yormadan, nesnel bir biçimde bakarsanız, o zaman bir şansa sahipsiniz. Yoksa yakalanmışsınızdır ve burada da bu, gerçekleşmiştir; Zerdüşt-Nietzsche, Wotan'la özdeşleşmiştir ve bu nedenle mızraklı bir adam olmalıdır ve at vb. Ama şimdi, karada ve denizde öfke yağdıran soğuk fırtınaya dönüştükten ve Mutlu Adaları arayan bir adam olduktan sonra, bir sonraki bölümde ne olacak?

Miss Hughes: Bu onun kaçışı olabilir mi?

Prof. Jung: Eh, bir tür kaçış olurdu. Zaten "Mutlu Adalar"ın kutluluk adaları anlamına geldiğine değinmiştik, bir bakıma Pasifik Adaları hakkındaki fikrimiz gibi, kargaşa ve acılardan bağışık bir cennet olduğu, görünüşe bakılırsa yaşamın kolaylaştığı ve insanın bir tanrı gibi yaşadığı bir yer. Bu çağlar kadar eski bir fikirdir: hatta mutlu ada, cennetin, tinlerin sonsuz mutluluk içinde yaşadığı hayal ülkesinin bir benzeridir. Böylece Gılgamış Destanındaki, Utnapiştim'in yaşadığı Batı Ülkesine gerçekten ulaşıyor olacaktı. Bir tür kaçış, ama neden o ülkeye doğru?

Mrs. Sigg: Burada gebe tanrıçanın çocuğunu doğurmak için bir ülke bulmasının gerektiği eski Yunan efsanesiyle bir bağlantı varmış gibi görünüyor.

Prof. Jung: O, Leto idi.

Miss Wolff: Ejderha ona zulüm ediyordu.

Prof. Jung: Evet, Vahiylerdeki, onu ve çocuğunu boğmak için su tüküren ejderhanın zulmettiği hamile kadının öyküsü gibi. Leto, tüm topraklardaki yöneticilerle ona kimsenin misafirperverlik göstermemesi konusunda bir sözleşme yapan Hera tarafından lanetlenmişti; kıskanmıştı, çünkü Leto Zeus tarafından hamile bırakılmıştı. Ama denizin altında dolaşan bir ada tam o sırada sudan çıkmıştı ve bu yüzden kimsenin bu sözleşmeyle bağlı olmadığı bir araziydi. Leto bu adaya ulaşmış oldu—bunun Delos olduğu varsayılır—ve Poseidon, üzerinde durması için ona dört sütun yaptı, böylece çocuk doğurmak için güvenli bir yer haline geldi. Elbette dişi aslanların hamileliklerinde de bu efsaneye dair bir ipucu vardır; Mutlu Adalar, doğurabileceği korunaklı yer olurdu. Şimdi dişi aslan ya da vahşi bilgelik, neden zulme karşı güvende olduğu böyle bir barınağa ihtiyaç duysun?

Mrs. Adler: O, Zerdüşt'ün kötü yönünü tekrar ortaya çıkaracaktır, çünkü bu, kabul edilmemiştir. Bana öyle geliyor ki bu, Nietzsche ya da Zerdüşt'ün o kötü yöne karşı direnişidir.

Prof. Jung: Asıl neden budur.

Mr. Baumann: Aslında bazen erkek aslanın ya da ayının yavruları yiyebildiği gerçeğine işaret ediyor olabilir, bu nedenle dişi aslan kendi erkeğinden korunmalıdır, ki bu durumda onun Logos olduğunu düşünüyorum.

Miss Wolff: Aslında yavrusunu zaten son bölümde, kaba taşlar üzerinde yavruladı denen yerde doğurmuştu.

Prof. Jung: Doğurmuştu, ama şimdi yavrulara bakabileceği korunaklı bir yer bulamadığı için sıkıntılı bir durumdadır.

Miss Hughes: Nietzsche diğer yönünü yadsıdığı ölçüde savunmasızdır. Burada, "en çok sevdiğini… sevginizin üstüne yatırmak istiyor" diyor, dolayısıyla duyguya gereksinimi vardır.

Prof. Jung: Mutlaka bununla da ilgilidir.

Mrs. Jung: Üstinsanı Tanrı'nın yerine koyduğu için tanrıların gazabından korkuyordur.

Prof. Jung: Bu doğru ve bu, Zeus'la ilişkiye girdiği için tanrıların gazabına uğrayan Leto'nun öyküsüyle bağlantılıdır. Hera'nın, tanrıların egemenliğindeki tüm evrende zulüm görmesini sağlayacak, çok kıskanç bir tanrıça olduğunu bilmeliydi. Şimdi, burada garip bir efsanenin psikolojisiyle karşı karşıyayız. Çünkü Leto, daha önce denizin altında olan o adayı buldu ve bu da, o zamanın tanrılarının aslında dokunmadığı bir yer olduğu anlamına geliyor—varlığından haberleri bile yok, çünkü denizin altındadır. Psikolojik dile tercüme edersek, zamanın tanrıları, Olympos'un yönetici tanrılarıdır; bu tanrılar fikirlerimiz, Olympos ise bilincin koltuğudur. Bilinç, evrensel bir hükümdar her şeye hakimdir ve bu nedenle Leto gibi düzendışı herhangi bir şeye izin vermemek için, her şeyle sözleşme yapabilir. Leto bir anima mitosudur; o, Zeus'un gayrimeşru animasıdır ve Zeus, onu hamile bırakacak kadar tedbirsiz davranmıştır. Bu, yine Meryem'in ve zamanın tanrıların—Herodes'in çocukları öldürmesiyle temsil edilen—zulmüne karşı sığınak bulmak için Mısır'a kaçışın öyküsüdür. Anima bilinçaltının temsilcisidir ve Zeus bilincin yüce efendisidir, bu yüzden egemen düşünce, bilinçdışıyla korunması ve sakınılması gereken bir çocuk yaratmıştır. Bilinçdışında yüzen ada, suyla kaplı ölü bir madde, bir tinsel yeryüzüdür ve simya felsefesi'nin, olmazsa hiçbir şey yapılamayan *prima materia*'sıdır. Ancak kimse bu ilkel maddenin ne olduğunu bilmez. Simyacılar bilmiyorlardı ve kimse bununla aslında ne kastedildiğini keşfedememiştir, çünkü tanrının cisimleşmesi için gerekli olan, bilinçdışındaki özdür. Ve şimdi bu adanın aşağıdan yukarı çıkması, yukarıdan, cennetten gelen ve bedenini aşağıdan alan çocuğa koşuttur. En yüce fikir olan Zeus, yeryüzündeki Meryem'e gelen, ama yeryüzünün altında olana, suya dokunan Kutsal Ruh gibi, yeryüzüne indi. Denizin dibinden, tanrının üzerine oturduğu ada yükseliyor; bu, lotustur, ilk başta suda olan yeryüzü maddesidir ve doğumundan sonraki üçüncü gün, Buddha lotusun içine adımını atmış ve yasayı dünyaya duyurmuştur. Böylece lotus, tanrının oturduğu, aşağıdan yükselen şeyken, hükümdar, kutsal form, cennetten iner. O halde alttan gelen bu madde, oyuna dahil olan ve Zeus'la davalık olan Poseidon'un diktiği dörtlü sütuna dayanmaktadır. Zeus göklerde yıldırımlarıyla hüküm sürer, Poseidon ise yıldırımın eşdeğeri üç dişli zıpkınıyla denizlerin hakimidir. Ve Leto'ya yardım ederek Hera'ya madik atar. Şimdi, bu dört sütun, dünyanın dört direği, dört niteliği, dört öğesidir. Tetraktys, dört sayısı, doğanın temelini oluşturur—ve bu, neye işaret eder?

Miss Hannah: Bir mandalaya.

Prof. Jung: Evet, Mutlu Ada, bir mandala tanrının kendisini ifade ettiği maddi koltuğu Padma'dır. Böylece yeraltının ya da su dünyasının, bilinçsiz kolektifin tanrısı, üzerine oturduğu Mutlu Adasını yukarı çıkarır; bu çiçeğin üstünde bakılabilir. Belki Alman şair Hölderlin'in tanrıların tam olarak aynı görüntüsünü kullandığını hatırlayabilirsiniz:

Schicksallos, wie der schlafende
Säugling, atmen die Himmlischen;
Keusch bewahrt in bescheidener Knospe,
Blühet ewig ihnen der Geist,
Und die stillen Augen
Blicken in stiller
Ewiger Klarheit.[9]

Gördüğünüz gibi, bu, kahverengi yapraklar tarafından tomurcuğunda korunan çiçek gibidir ve bu nedenle, tinin doğuşu kışın soğuk kuzey rüzgârına karşı korunaklıdır. Bu, lotus ile çok güzel bir koşutluktur, çünkü lotus tomurcuğu suyun altında büyür ve yüzeye çıktığında açılır; tanrı o zaman ortaya çıkar. Bir başka koşutluk, çiçeklerin aslında güneşin aynadaki görüntüsü oldukları fikridir. Bunlar güneşin biçiminde oluşan, güneşin imgesini ve ışınlarını alıp temsil eden maddelerdir. Elbette güneş, maddeye inen, onu gübreleyen ve canlandıran tanrıdır. Burada altta yatan arketipik fikir, budur.

Mr. Baumann: Hıristiyanlıktaki Beşaret resimlerinde çok ilginç bir koşutluk vardır. Melek ile Meryem'in arasında daima bir çiçek, genellikle bir zambak vardır. Sanırım bu, aynı arketip. Kutsal Ruh'un hamile kalmasıyla, çiçek ortaya çıkar.

Prof. Jung: Evet, bazen bir demet çiçek olur. Simyadaki üç gül ya da *Rosenlilie*, aynı anda hem bir gül hem de bir zambaktır. Ve *rosa mystica* da elbette bir mandaladır; bizim *rosa mystica*'yla ilgili Batılı düşüncemiz, kesinlikle Doğunun Padma lotusu ile koşuttur. Bir ortaçağ şiirinde daha bile yakın bir bağlantı vardır; Meryem için ilahilerinden birinde şair, Mesih'in kendini denizin çiçeğinde, *stella maris*'te değil, *flos maris*'te, bir su kuşu gibi gizlediğini söyler. Elbette bu, denizin üzerinde yükselen çiçeğe inen tindir, su kuşudur; o, bu dört direğe dayanır, yeryüzünün dört niteliğine. Bu nedenle, eski simgelerde bir kare ile temsil edilir. Çin'de, bu bir karedir. Ve Muladhara çakrasında, filin sırtında dünyayı taşıdığı yeryüzü çakrasında, sarı kare, sarı yeryüzüdür ve dört taçyaprağı Tetraktys'ü, dört niteliği simgeler. Tantrik Yogaya göre bu çakrada tanrı uykudadır ve Shakti Kundalini yılanı formunda onu sarmalar; bu, tanrının

[9] Friedrich Hölderlin'in (1770-1843) "Hyperion'un Yazgı Şarkısı." Alıntılar İngilizce düzyazıya şöyle çevrilmiştir: "Göksel varlıklar yazgısızca solurlar, uyuyan bir bebek gibi; / ruhları sonsuza kadar açar, sade tomurcuğunda bozulmadan saklanırlar ve mutlu gözleri huzur verici sonsuz bir berraklıkla görürler." (*The Penguin Book of German Verse* [*Penguin Alman Şiiri Kitabı*] (Baltimore, 1957)). Hölderlin Nietzsche'nin de en sevdiği şairlerden biriydi: delilikle son bulan dahiler olmalarıyla da bağlantılıdırlar.

doğduğu andaki halidir. Şimdi bu, altta yatan mitoloji ya da arketipik imgelem olarak, bu bölümde ne olacağını göreceğiz. Mutlu Adanın o çocuğun doğması için gerekli olduğu besbellidir. Ve çocuk kimdir? Hiç Zerdüşt'ün bir çocuğu olduğunu duydunuz mu?

Mrs. Sigg: Mantosunun altına bir çocuğu taşıyordu.

Prof. Jung: Evet, sanki o bir kadınmış gibi. Ve yaşlı bilgenin çocuğu kimdir? Bunun için psikolojik bir adımız var.

Mrs. Baynes: Puer Aeternus.

Prof. Jung: Evet, ebedi çocuk. Bu, tarihsel olarak, Etrüsklerin çocuk-tanrısı Tages, biçiminde görünen mitolojik figürdür.[10] Efsaneye göre, bir köylü tarlasını sürerken aniden saban izinden genç bir tanrı ortaya çıkar ve sonra halka her türlü sanat ve zanaati öğretir. Bu, Doğu Babil'in her gün sudan balık biçiminde çıkan Johannes fikrine koşuttur. Komik bir gerçek, Tages fikrinin Justinus Kerner tarafından, şimdi yüz yirmi yaşında olan bir kitaptaki eski bir raporda ortaya çıkması, raporun kendisinin çok daha eski olması: yani böyle bir şeyin gerçekten bir köylünün başına gelmiş olmasıdır. Tarlasını sürerken aniden saban izinden, sivri külahlı küçük bir adam çıkmış—kabeiroi'un karakteristik şapkaları—ve ona bir mesaj vermiş. Şimdi hatırlamadığım bir kehanette bulunmuş ve köylü de safça ona inanmış. Çünkü bu, *Puer Aeternus*'un görünebildiği formlardan biridir. Elbette *Puer Aeternus* özgül bir gerçektir; o, bilge Mesih'tir. Küçük bir oğlanken, tapınaktaki sahneyi hatırlarsınız; o, Tanrı'nın oğlu, gençleşmiş tanrı, gençleşmiş babadır. Ve Mesih'in Tanrı-Baba'ya oranla ne gibi bir özelliği vardır?

Miss Wolff: O, cisimleşmiştir.

Prof. Jung: Tam olarak öyle, oysa Tanrı-Baba cisimleşmiş değildi. Oğul, Tanrı'nın eşidir, beraber varolan ve beraber ebedi olan, ama insan biçimindedir, ölümlüdür, çünkü insan ölümlüdür. O, insan tarafından yaratılan Tanrı'dır. Dionysos'a da oğlan çocuğu gibi bir genç olarak tapınılırdı. Ve Horus da çok benzer bir figürdür.

Mr. Baumann: Osiris de insandı; Set tarafından öldürülmeden önce onun bir erkek olduğuna inanılırdı.

Prof. Jung: Evet, orada durumun tersi var; Osiris, insan haline dönüşen bir tanrı olarak değil, bir tanrıya dönüşen dindar bir adam olarak anlaşılıyordu. Bildiğiniz gibi, Harpokrates formundaki Horus, gizemli bir tanrı haline geldi ve efsaneye göre Harpokrates'in topal olması, tanrıların garip bir hastalığına işaret ediyordu. Çocuğun doğduğu zamanki güçsüz hali, Mesih'in doğduğu, çaresiz, güçsüz, tamamen perişan duruma benzer. Tabii bu kasıtlıdır. Tanrı'nın olumlu sosyal koşullar altında doğması yakışık almayacaktır. İnsan olmak için, insan sefaletine, hem de sefaletin en kötü halinde, gayrimeşru bir çocuk olarak doğmalıdır. Bu mantıklıdır; yoksa insan hayatının sefaletini asla deneyimleyemezdi.

---

[10] Tages için bkz. TE 5, pars. 291-92.

İLKBAHAR DÖNEMİ

Mayıs/Haziran 1936

SEMİNER I

6 Mayıs 1936

Prof. Jung:
Bayanlar ve baylar: Tatil sırasında, seminerin bazı üyelerinin, *Zerdüşt*'te gösterildiği biçimiyle Nietzsche'nin patolojik yanından etkilendiğini ve bu tehlikeli şeyleri sürdürmememin, örneğin Goethe'nin peri masalları gibi, daha normal bir şeyleri ele almamın önerildiğini duydum. Goethe'nin bildiğimiz biçimiyle tipik bir fantezi dizisi olan ünlü bir peri masalı vardır; bu, eski Latince metinlerde karşılaşılan türden bir simyacılık öyküsüdür ve şu berbat Nietzsche'nin yerine, bu önerilmiştir. Şimdi, kuşkusuz patolojik, elbette hoş olmayan bir yönü olan Nietzsche yerine, normal denen bir şeyi tercih ederseniz, bana söylemelisiniz. Sinirlerinizi yıpratmak istemem, ama *Zerdüşt*'ü ele alma önerisinin aslında seminer üyelerinden geldiğini hatırlamanız gerekir. Oldukça kuşkuluydum, ama *Zerdüşt*'ü analiz etme riskini almaya karar verdim, çünkü aslında tam da zamanımızda olanlarla ilgili, çok modern bir yapıttır; günümüzün tüm büyük siyasi ve tarihi olaylarını öngören bilinçdışı zihnin fiilen çalışmasını incelemenin çok ilginç olacağını düşünmüştüm. Ancak Nietzsche'nin çok girift olduğunu ve bu *Böyle Dedi Zerdüşt*'te ürettiği şeyin, modern insan bilinçdışını tekinsiz bir ölçüde karıştıran türde bir şey olduğunu kabul etmeliyim; özellikle de nasıl çalıştığını insanın farketmemesi nedeniyle; gizliden ve bazen zehirli bir biçimde çalışır. Dolayısıyla *Zerdüşt*'ün şeytanlarından yeterince çektiğinizi düşünüyorsanız, bunu söylemelisiniz. Hala demokratik bir ülkede olduğumuza göre, oya koyabiliriz. Şimdi, kim Nietzsche'den yana? [Büyük çoğunluk Nietzsche'ye oy verdi.]

Goethe'nin masalının da lehinde konuşmalıyım. Bir bakıma ilginçtir ve bize orada çok şey öğretebilecek şeyler olduğu kuşkusuzdur. Ancak bir nokta ona

karşıdır. Son zamanlarda burada onunla ilgilenme olasılığını düşünerek inceledim ve içerdiği simya bilgisine çok şaşırdım; bu yalnızca bir hipotez değildir, çünkü Goethe'nin Leipzig'de eğitim aldığı sırada, simya hakkında çok şey okuduğunu biliyoruz ve bu, Nietzsche'de karşılaşmadığımız bir şeydir. Nietzsche çok az okurdu, çünkü gözleri kötüydü ve materyalinin büyük bir bölümünü, kendi bilinçdışından çıkarmıştı, çağdaş ya da tarihsel edebiyattan değil. Oysa Goethe çok şey okumuştu ve özellikle de çok az şey bildiğiniz şeyleri okurdu. Yaklaşık iki yıl öncesine kadar o masalın tatmin edici bir yorumunu yapamazdım, çünkü o zaman Latince simya risalelerini okumamıştım. Tabii şimdi bu konuda bir şeyler söyleyebilirim, ancak korkarım ortaçağ felsefesinde yapılan çalışmaları, ortaçağ felsefesinin gerçekleştirmeye çalıştığı şeyleri, neredeyse tamamlanmış bir resim halinde vermem gerekecekti; bunları bilmenizi beklemem mümkün değildi; bu girişimleri değerlendirecek bir konumda olmazdınız, çünkü çok özel bir bilgiyi gerektiriyor. Bu yüzden bu açıdan baktığımızda, kolay olmayacaktı. Korkarım aslında havada kalacak şeyler söylemek zorunda kalacaktım, çünkü basitçesi, bu göndermelerin alınması için gerekli temele ya da gerekli formasyona sahip değildiniz. Simyada çok özel bir dil vardır ve şimdiki zamandan oldukça uzaklara gitmemiz gerekecekti.

Goethe'nin yüz yıl önce öldüğünü unutmamalıyız; 18. yüzyılın ikinci yarısının sonunda yaşamış ve tüm ön görüşlerine rağmen, ortaçağ zihni ve ruhuyla düşünen ve hisseden, ortaçağa ait bir adamdı; bu, bu peri masalında çok açık bir biçimde görülebilir. Elbette Goethe'nin en büyük masalı *Faust*'tur ve *Faust* da bir simyacı gizemi öyküsüdür. *Faust*'a yapılan simyaya ilişkin muazzam katkıları anlamaya yaklaşan herhangi bir yorumunun olup olmadığını bilmiyorum; Goethe çok okumuştu. Şimdi, Nietzsche'nin ortaçağ ruhuna dair hiçbir şeyi yoktur; o, tamamen ortaçağ geleneğinden kopmuş, fazlasıyla bir 19. yüzyıl adamıdır ve bu nedenle malzemesini doğrudan bilinçdışından alır. Elbette bazen onu formüle etmeye, onu 19. yüzyıl biçimine zorlamaya çalışır ve doğal olarak o zamanın kökünden sökülmüş zihninin tüm dezavantajlarını sergiler. Goethe'nin simya felsefesiyle bağlantısı sayesinde sahip olduğu kültürel sürekliliği onda da olsaydı, fikirlerini formüle etmesine kesinlikle büyük katkı sağlardı. Ama bazen yeni bir şey öngörmek için tam bir imha ve tarihsel süreklilikten tamamen ayrılmak gerekir.

Faust'ta çözüm, kesinlikle ortaçağ tipidir: *Faust* tamamlandığını ancak cennete vardığında bilir. Oysa Nietzsche asla cennete ulaşamaz; çözümünü burada ve şimdide arar ve bu, modern bakış açısıdır. Zamanımızın ruhuna uygun olarak, metafizik olmamaya çalışır; bizler, en azından sözcüğün ortaçağ zihni tarafından tanımlandığı anlamıyla, metafizik olmamaya çalışırız. Goethe hâlâ ortaçağ zihniyle, ölümsüzlüğün ilacını bulmaya çalışır. Nietzsche elbette belli ebedi doğrulardan kurtulamaz, ama en azından bilerek yaşam iksirini aramaz. Bu nedenle, *Zerdüşt* bir bakıma zamanımızın bir belgesidir ve kesinlikle kendi psikolojik durumumuzla çok ilgisi vardır. Bunun çok kötü etkilerinin olabile-

ceğini çok iyi anlıyorum, metni tararken rahatsız edici etkileri olduğunu ben de bizzat sıklıkla hissettim. Hiç sevmediğim pasajlar var ve gerçekten sinir bozucudurlar. Ancak kendi psikolojinizi taradığınızda da bazı rahatsız edici yerlere rastlarsınız. *Zerdüşt*'teki bu yerlerde rahatsız olduğum zamanlarda, işte, diyorum, kaşınan bir yer ya da açık bir yara. Bunu dikkate alıyorum ve sonra, sorunun nerede olduğunu biliyorum. Sizin de aynı biçimde almanızı öneririm, sanırım o zaman bu işi güven içinde halledebiliriz. Çünkü *Zerdüşt*'e dayanabildiğimiz zaman, modern dünyanın bir parçasına, özellikle Avrupa dünyamıza da dayanabiliriz; bunu burada hemen hissediyoruz.

Son sömestrde Mutlu Adalar hakkındaki bölümde kalmıştık. Artık *Zerdüşt*'te kritik bir noktadayız. Daha önceki "Aynalı Çocuk" bölümünde yaşlı Wotan'la karşılaştığımızı ve Zerdüşt'ün Wotan'la az çok özdeşleştiğini keşfettiğimizi hatırlıyorsunuz; o, o garip ruhla doluydu. O zaman Wotan'ın psikolojisi hakkında uzun uzun konuştuk ve seminere katılan yeni üyelerin, sürekliliği sağlamak için son raporu okumalarını rica ediyorum. Ama bunun biraz zor olacağının farkındayım ve bu nedenle *Zerdüşt*'te şu ana kadar izlediğimiz düşünce gelişimini biraz göstermeye çalışacağım. Son "Aynalı Çocuk" bölümünde aynı zamanda yavrulayan bir dişi aslanla karşılaşmıştık. Aslanın ilk kez 1. bölümde, "Üç Başkalaşım"da ortaya çıkmıştı ve şimdi nerede olduğumuzu görmek için, Zerdüşt'ün şunları söylediği o bölüme dönmeliyiz:

> Size, ruhun üç başkalaşımını tanımlayacağım: ruhun nasıl deve, devenin aslan ve en sonunda aslanın çocuk olduğunu!

Sonra aynalı çocuğun bölümünde, "Bulutumdaki gerginlik pek fazlaydı: yıldırımların kahkahaları arasından, derinlere dolu sağanakları yağdırmak istiyorum" der. Şimdi, o buluttaki gerilim, aslanın gebelik durumudur. Çünkü fırtına doğal bir felakettir ve hamile olan ve doğurmak üzere olan işi aslan için bir benzetimdir. *Zerdüşt*'te iyi bilinen bir konuşma eğretilemesi olan bulutların gerginliği, daima bir gebelik durumuna işaret eder. Ve o, ağır yük taşıyan devenin zihinsel hamileliğidir: deve, daha sonra doğuracak olan bir aslana dönüşür. O halde şimdi üçüncü başkalaşım noktasına gelmiş bulunuyoruz. Aslan yavrular, ama bu, bir çocuk değildir. Bu bir hayvansal ön-aşaması, rüyalarda sıklıkla karşılaştığımız simgesel bir düzenektir.

Örneğin belli bir hayvanı düşlerseniz, yaptığı her şey, içgüdülerde hazırlanan şeyin bir öngörüsüdür, tıpkı animus figürünün yaptığı gibi her zaman bir öngörü olması gibi; yani bu nedenle hayvanlar, ne yapacağınıza ya da size ne olacağına dair eğilimleri ifade eder. Çünkü psikolojinin etkin işleyişi içinde, bir şey yapmanız ya da başınıza bir şey gelmesinin bir önemi yoktur; yazgı size ulaşıp ulaşmadığına veya içinde olmadığına bakmaksızın, kendiniz ve dışınızdaki koşullardan eşit ölçüde geçer. Sanki dış koşullar yalnızca kendi psikolojik yapınızın yansıtımları gibidir. Elbette öznel anlamda çok önemlidir, ama psikolojik anlamda sizin talihsizliğe neden olmanız ya da talihsizliğin size

gelmiş olması önemli değildir. Her iki halde de sefil durumdasınızdır ve önemli olan tamamen budur; Kendinizden kaynaklı bir sefalet de olsa, dünyanın size çektirdiği de olsa, kurban sizsiniz. Hayvan rüyada göründüğü takdirde, içten ya da dıştan gelip gelmediğini, nesnel ya da öznel eğilim olup olmadığını bilemezsiniz. Çevrenizde gezinir; ya size bir şeyler olacak ya da siz bir şeyler yapacaksınız demektir. Eğer ikincisiyse, mutlaka etkilenirsiniz, çünkü tıpkı bu size, tamamen dışarıdan olmuş gibi, içeriden olmuştur. Ve psikolojinin olmasının nedeni de, o içgüdüsel dürtüyü ya da içgüdülerdeki hareket nedenini bilinçli yapmaktır, çünkü bilinçli hale getirerek belli bir mesafede tutabilir veya değiştirebilirsiniz; onu eğip yumuşatabilir—insan biçimi verebilirsiniz. Ya da olan dışarıdan kaynaklanıyorsa yıkıcı etkilerden kaçınabilirsiniz; ama olaylar bu rotaya girdiği zaman—dışarıdan kaynaklandığında—onları çok fazla yumuşatamazsınız: koşulları çok büyük ölçüde değiştiremezsiniz. O zaman çaresiz, kurban olursunuz. Elbette, yalnızca içgüdüsel bir biçimde gerçekleştiğinde de çok fazla şey yapamazsınız. Eğer bilinçdışınızdaysa, bir otomobile binmişsiniz gibi ayaklarınız yerden kesilir; karşı çıkamazsınız. Ancak bilinçli olduğunuz zaman onun için ya da ona karşı bir şeyler yapmak için bir şansınız olur.

Şimdi, devenin aslana dönüşümü daha önceki bölümlerde gerçekleşmişti ve nasıl olduğunu fark etmedik. Devenin bir gebelik durumu olduğu, ağır bir yük taşıdığı, ilk bölümde görülecekti:

> Ruh için birçok ağırlık vardır, içinde saygı barındıran, güçlü, yüke dayanımlı ruh için: çünkü onun gücü, daima ağırı ve en ağırı ister.
>
> "Ağır nedir?" diye sorar yüke dayanımlı ruh; sonra deve gibi diz çöker ve iyice yüklensin ister.

Bu, hamile bir ruh ya da zihindir. Almanca Geist sözcüğünün, ruh ve zihin biçiminde çift anlamı vardır; fark asla anlaşılamaz, dolayısıyla burada kolaylıkla zihin olarak da anlaşılabilir. Ve yük taşıyan zihin, hamile bir zihindir. Bütün yükü almış, zamanının bütün sorunuyla hamile kalmıştır; bu sorunu taşırken de, gebeliğin etkisiyle, zihin aslan biçimine dönüşür. Başka bir deyişle, yükün yarattığı baskı, özgürlük, bağımsızlık ve serbestlik ruhu, avcı hayvanın ruhunu geliştirir. Böyle bir dönüşümü kolayca anlayabilirsiniz; uzun süre belirli bir yükün baskısı altındaysanız, içinizde vahşi isyancı içgüdüler patlak vermeye başlar, çünkü onu taşımaktan nefret edersiniz. o halde aslan, yasa çiğneyendir. Aslan, ilkel erkeğe göre, yasaları çiğneyen, insanlar ve hayvanlar için tehlikeli olan, gece Kraal'a girip boğayı sürüden çıkaran o baş belası: o yıkıcı içgüdüdür. Ve mitolojide aslan, yılın en sıcak ayının simgesiyle aynı niteliktedir. Yaz gündönümünün hemen sonrasındaki zamanın simgesi *domicilium solis*'tir, zodyakın kaynaklandığı ülkelerde tüm bitki örtüsünün güneşten kuruyup yandığı zamanın yiyip bitiren, doğanın daha önce oluşturduğu her şeyi yok eden ısısı. O halde aslan, zamanın büyük sorunlarının yükünün altında kalan ruhun içinden çıkan, yıkıcı, yasa çiğneyen bir hayvandır. Tıpkı Zerdüşt'ün Tanrı'nın öldüğünü

ilan etmesi ve ardından kendisinin tanrıya dönüşmesi gibi, aslan zincirlerinden kurtulur ve yasaları çiğnemeye başlar. Devenin ruhunu yok etmek suretiyle kendisi hamile bir hayvan olur. Ancak bu, çok sürmez; aslan taşıyan hayvanı nadiren simgeler, çünkü doğal olarak yasayı çiğneme içgüdüsüdür, ama burada hemen yavrular, böylece ikinci dönüşümden üçüncüye, *Zerdüşt*'ün başlangıcında öngörülen, aslandan çocuğa geçtiğimizi göz ucuyla görebiliyoruz.

Şimdi, Nietzsche'nin bu üç dönüşümü yazdığı zaman, daha sonra tekrar ona döneceğini ya da Zerdüşt'ün böyle bir iç yapıya sahip olmasını öngördüğünü hiç sanmıyorum; öyle olsaydı sanırım daha fazla ipucu verirdi. Böyle oluveriyor ve bilinçdışı gelişiminin daima gerçekleştiği yol da budur; yani kendi yapısına ve kendi yasalarına sahiptir, bu nedenle baştaki beklenti, onu izleyen metinde gerçekten ortaya çıkar. Devenin sona erdiği ve aslanın başladığı zaman ruhundaki bu değişim, yasaları çiğneyen bir tin olan Wotan'ın ortaya çıkışında da gösteriliyor—geçmişin yükü atıldığında ortaya çıkan ya da insanın geçmişin yükünü sırtından atmasına neden olan tinin. Bu, şurada burada ortaya çıkan, hiçbir devamlılığı, hiçbir yükümlülüğü olmayan bir gezgin ve tek amacı, yaşam ve bela ve arbede ve anlaşmazlık uyandırmak olan, tamamen özgür bir tindir. Wotan aynı zamanda büyük büyücüdür ve hevesin, coşkunun tinidir; bu nedenle Dionysosla ortak noktaları vardır.

Yunan dini hakkında biraz bilgiye sahipseniz, Yunanların Dionysosçu ruhu kaynaştırma göreviyle karşılaştıklarında aynı güçlüklerin yaşandığını bilirsiniz; ilk önce, Delphoi kâhinliği konusunda bazı sorunlar yaşanmış ve en sonunda bu sav, Dionysos'un Delphoi'da Apollon ile eşit haklara sahip olan bir hissedar haline gelmesi biçiminde çözümlenmişti. Elli—elli durumundaydılar ve bu, işe yaradı; böylece Olympos'u rahatsız etmeden kendilerini Dionysosçu tine göre ayarlayabildiler ve Zeus da en tepede kaldı. Ama Wotan farklı bir durumdur: yalnız değildir ama tüm diğerleri biraz farklı karakterlere sahiptir—Loki, örneğin ve bu gibi arkadaşlar. Yine de Wotan, en yüce tanrıdır. Üstünde Zeus yoktur ve bu yüzden denetimsiz bir etmendir; Hera'nın Zeus'un ortalığı fazla birbirine katmaması için uğraştığı, Olympos gibi güzel yönetilen bir evde değildir. Bu nedenle Dionysos özümsenebilmişti, ama Wotan özümsenemez bir öğedir. O, aslanın tinidir ve o tinden çocuk doğar—şimdilik sadece bir aslan yavrusu, mutlak biçimde tanımlanmamış, gelişim ve bakım gerektiren bir şey. O halde neden şimdi Mutlu Adalara geldiğimize şaşmamak gerekir. Geçen sömestrin sonunda, Mutlu Adalar fikrinin sıklıkla doğum fikriyle bağlantılı olduğunu söylemiştik. Muhtemelen bazı örnekler biliyorsundur.

Mrs. Crowley: Apollon.

Prof. Jung: Apollon bizzat bir adada doğmuştu; çünkü annesi Leto, Hera tarafından zulüm görmüştü; bu, Olympos'un ailevi vakalarından biriydi. Yaşlı Zeus'un sevgilisiydi ve Hera çok kıskançtı ve yeryüzündeki herkesle, kendisine sığınak verilmemesi için bir sözleşme yapmıştı. Ama nihayetinde zavallı Leto o okyanusa batmış ve o anda yüzeye çıkıvermiş olan adaya vardı ve orada doğur-

du. Ve Poseidon—bildiğiniz gibi hep biraz yanlış tarafa eğilimlidir—son derece olumluydu ve adanın okyanus tabanına sımsıkı kök salmasını sağlayan dört sütun yaptı, böylece Leto'nun tanrıdan olan çocuğu için güzel bir yatağı oldu. Şimdi, tanrı'nın doğuşu için yaratılan dört nokta çok açık bir biçimde bir mandaladır ve tanrının böyle güvenli bir yere sahip olması kesinlikle gereklidir, çünkü doğumu daima, doğru çocuğu bulana kadar yüzlerce oğlan çocuğunu öldüren yaşlı Herodes gibi rasyonalistler yüzünden biraz sıkıntılıydı. Sonra başka vakalar da vardır: Yeni Ahit'te çok hoş, biraz daha örtülü ama çok tipik bir tane var.

Mrs. Crowley: Mesih'in doğumunu mu kastediyorsunuz?

Prof. Jung: Evet, bu tam da sözünü ettiğimiz şeydir. Mısır'ın yolunu tutmak zorunda kalmışlardı—Mısır, onların mutlu adalarıydı—ve bütün bunlar, Tanrı'nın doğumuna biraz sinirlenmiş olan Herodes'ten kaynaklanıyordu. Ancak Yeni Ahit'te, Vahiyler bölümünde başka bir dava daha vardır.

Mrs. Bennett: Doğum yapmak için vahşi doğaya gitmek zorunda kalan yıldız-kadını mı kastediyorsunuz?

Prof. Jung: Evet, yıldız-kadın bir oğul doğurmuştu. Oradan doğruca Yunan mitolojisine gidiyoruz; Delphoi'un yaşlı pithonu peşindeydi—Leto gibi, Apollon'un doğuşu gibi; bir ejderha peşinden kovaladı ve onu ve çocuğunu boğmak için büyük bir nehir tükürdü. Bu aynı zamanda kutsal doğumun tehlikesini gösterir. Bunu nasıl tanımlarsınız?

Mrs. Baynes: Geçmişin tamamı yeniye karşı yükselir, onu tekrar yutmaya çalışır.

Prof. Jung: Tam olarak öyle ve geçmiş hangi biçimlerde ortaya çıkıyor?

Mrs. Baynes: Bir canavar olarak.

Prof. Jung: Evet, bu psikolojik olarak neyi ifade ediyor? Geçmiş içimizde nasıl temsil ediliyor?

Mrs. Baynes: Bu, bilinçdışındaki direniştir.

Prof. Jung: Evet, kolektif bilinçdışı, geçmişin deposudur, bu yüzden tarihsel bir yanı vardır; kolektif bilinçdışı, yutan ejderhadır. Bunu Zerdüşt'ün sözünü ettiği üç dönüşümün ilk bölümünde buluyoruz:

> "Yapacaksın" onun yolunda yatan, altın kıvılcımlarla parlayan—pullarla kaplı bir hayvandır ve her pulun üstünde "yapacaksın," altın bir parıltıyla parıldar.

Gördüğünüz gibi bu, geçmişin yasasıdır, tam olarak Aziz Paulus'un yenilmiş olduğunu ve bizlere daha yüksek bir yasanın verildiğini söylerken atıfta bulunduğu aynı geleneğin ağırlığıdır.[1]

> Binlerce yılın değerleri bu pulların üstünde parıldar ve ejderhaların en güçlüsü şöyle der: "Şeylerin tüm değerleri—bende parıldar.

[1] Aziz Paulus: "Çünkü yaşam veren Ruh'un yasası, Mesih İsa sayesinde beni günahın ve ölümün yasasından özgür kıldı." (Romalılar 8:2)

> Tüm değerler zaten yaratılmıştır ve tüm yaratılmış değerler—bende temsil edilir. Gerçekten de artık 'yapacağım' olmayacaktır." Ejderha böyle konuşur.

Ejderha, tarihsel bilincimizi ya da bilincimizin tarihsel gerçeğini temsil eder ve bu, doğal olarak, tüm insan yaratımlarına karşıdır; bu nedenle onu yıkmak için bir aslana gerek duyar. Ve neden yalnızca bu ejderha bilinçdışı için olağan bir simgedir?

Miss Hannah: Balinadan daha mı fazla demek istiyorsunuz?

Prof. Jung: Eh, ejderha *consensus gentium* açısından bilinçdışı için balinadan daha iyi bir örnektir; balinalar yalnızca yerel olarak ünlüyken, ejderha zamanda ve uzamda kesinlikle evrensel bir temsilcidir. Olmadığı halde bile temsil edilir: balinaları gördük, ancak bir ejderha görmedik. Ejderha, insanoğlunun ve ejderhanın aynı anda yaşadığı çağlardan—insanların saurianlar, üstelik oldukça kötü saurianlarla birlikte yaşadıkları zamanlardan bize ulaşmış çağlar kadar eski bir arketiptir.

Mrs. von Roques: Bunun nedeni, birçok farklı parçadan, kanatlardan falan oluşması mıdır?

Prof. Jung: O, yaratığın mitolojik karakterini gösterir, ama neden salt bir ejderha? Bir ejderha veya bir yılan ya da başka bir saurian benzeri hayvanı gördüğünüz bir rüyayı anlamak için onun ne anlama geldiğini bilmeniz çok önemlidir. Sonra olayları yerelleştirebilirsiniz.

Mrs. Baumann: Sempatik sinir sistemi yüzünden mi?

Prof. Jung: O, diğer hayvanlarda da var.

Mrs. Crowley: Aslında insanın karşısına dikilen bilinçdışının tüm özümsenmemiş güçlerini temsil etmiyor mu?

Prof. Jung: Ha, evet, ama solucan olsaydı ne olurdu?

Mrs. Crowley: O zaman aşılabilirdi.

Prof. Jung: Ama bir ahtapot gibi de olabilir. Hayır; ejderha, onun yanı sıra yılan ya da semender, hatta kurbağa, yüksek hayvan psykhemizin hemen altında bulunan bölümünü temsil eder. Maymun psykhesi Ejderha'da yoktur. Ejderha soğukkanlı bir hayvan olarak bilinir. Uzun bir kuyruğu ve pulları vardır ve sıcak kanı olmaması nedeniyle, psikolojimizin insandışı, soğukkanlı bölümlerini temsil eder. Birçok saurianda, sinir maddesinin büyük şişkinliği, son derece küçük olan beyinde bile değil, omuriliğin alt kısmındadır. Böylece ejderha, bilinçdışının bedenle özdeş olan, doğal olarak sempatik sistemi de *içeren* bir parçası olduğunu gösterir. Ama sempatik sistemin kendi simgeleri vardır, omurgasız hayvanlar tarafından simgelenir; yalnızca soğukkanlılarla değil—örümcek ve diğer böcekler, yengeçler ve ahtapotlar da sempatik sistemin simgeleridirler. Dolayısıyla bunlar hiçbir biçimde rastgele yorumlar değildir; hepsi deneyime dayanır. Ejderha ya da yılanın neden omurga sistemiyle ilgisi olduğunu ve neden, örneğin örümceğin sempatik sistemle ilgisi olduğunu

söylediğimi gayet iyi biliyorsunuz; çünkü bilinçdışı bu simgeleri zooloji konusunda tamamen cahilmiş gibi seçmez. Bunlar, o hayvanlarda bulduklarınızdan kaynaklanırlar. Biz doğayı içeririz ve onun bir parçasıyız; hayvanlar yalnızca ders kitaplarında olan değil, aynı anda temas halinde olduğumuz canlılardır. Muhtemelen uzak atalarımız bu aşamalardan geçti ve böylece izleri hâlâ içimizde bulunabiliyor. Kendi içimizde sempatik bir ip merdiven sistemine sahip olduğumuz kadar kesin bir biçimde, böcekler ve solucanlar ya da her tür omurgasız hayvanla da ilişkideyiz.

Böylece ejderha yalnızca bir insan geçmişini temsil etmez—bin yıl öncesinin sıcak kanlı hayvanlarının yasalarını ve inançlarını diyelim—ejderha, çok daha gerilere gider. Ve bu eski yasalarda karşılaştığımız gerçek güç, *onların* gücü değil, onların zincirledikleri güçtür; ahlak yasaları ya da ilkel dinsel inançları gibi, beş bin yıl öncesinin yasaları kendi kendilerine ayakta dursalar, bizim için kesinlikle hiçbir güçleri ve ilginçlikleri olmazdı, ama onlar yine de ejderhaların ayak bileklerine ya da boyunlarına dolaşan zincirlerdir ve onlara ağırlıklarını, *onlar* verir. İnsanın içindeki bu çok yaşlı, yıkıcı içgüdüler, eski simgesel formlarla yakalanmıştı ve bu formların hâlâ bizim içimizde bir rol oynamaları, halen yerlerinde durdukları gerçeğine dayanmaktadır, hâlâ o eski içgüdüleri zincirliyorlar, ama bilinçdışı bir biçimde. Örneğin pek çok insan için bilinçdışı hale gelmiş olan Hıristiyanlık hâlâ görevini yapıyor; bunu yapma biçimi bizim için bilinçdışı, ama hâlâ iş görüyor, hâlâ yaşlı ejderhanın üzerinde bir iktidar. Ama doğallıkla, bilincin tarihinden veya sürekliliğinden uzaklaştıkça, belirli dinsel inançların ve belirli yasaların amacını da unutursunuz. Ve ilgi bu tür biçimlerden ne kadar uzaklaşırsa, onlar da o kadar zayıflarlar, ta ki artık işlevsiz hale gelen kadar, ki ejderha o zaman serbest kalır.

Ancak *Zerdüşt*'ten öğrendiğimize göre, o yaşlı ejderhanın gerçekten rahatsız edilmesini, eski formları yıkmak ve eski içgüdülere yeni bir biçim vermesi ve eski tehlikelere karşı yeni bir koruma sağlaması için bir aslana sahip olmamızı gerektiren koşullar vardır. Ve tabii buradaki durum da budur; aslan ejderhayla çarpışmalıdır. Çünkü ejderhaları zincirlemeyi amaçlayan tüm eski değerler, ejderhayla özdeşleşti, çünkü artık bu değerlerin ne anlama geldiğini görmüyoruz. Örneğin Tanrı'nın neden bir üçlü olması gerektiğini anlamıyoruz—bu, bizim için hiçbir şey ifade etmiyor—ancak bir zamanlar son derece önemli bir kavramdı. İsa'nın Tanrı'yla aynı tözden olmadığı fikri olan Aryancılığın neden kazanmaması gerektiğinin önemini açıklamak için artık uzun bir tez gerektiriyor; o, aynı anda tamamen yalnızca Tanrı ve insan olmalıdır, yalnızca Tanrı gibi değil. Bu sorular bizim için tuhaftır; teologlar bile artık onlar hakkında çok kesin konuşmaktan kaçınıyorlar. Ama çok kesin bir psikolojik anlamı vardır ve insanlar bir zamanlar şu ya da bu son derece çapraşık dogma uğruna birbirleriyle kavga edip birbirlerini öldürdüler, örneğin Tanrı ve insanın esasında *eşit* töze sahip oldukları anlamına gelen *homoousia* ya da Tanrı ve insanın *benzer* töze sahip oldukları anlamına gelen *homoiousia* uğruna. Sanki o insanlar ne-

den söz ettiklerini biliyordu; elbette bu mesafeden bizim bilebildiğimiz kadar bilemezlerdi, ama her şeyden önemli olduğunu biliyorlardı ve bu da yeterli oluyordu. Bunları şimdi öyle bir biçimde anlıyorum ki, neden birbirleriyle savaşmalarının gerektiğini, neden *homoiousia* lehine karar verilmesi gerektiğini anladığımı sanıyorum. Kesinlikle vazgeçilmez bir psikolojik önemi vardı. Elbette bunu size şimdi açıklayamam; bu Teslis gibi eski formların işlevsel anlamlar taşıdıkları ve bunlardan kurtulmanın ve unutmanın bir kayıp olduğu gerçeğiyle tatmin olmalısınız. Bazı kapıların neden kilitlendiğini anlamazsınız, çünkü onların arkasında ne olduğunu bilmezsiniz, ama o kapıları yok ederseniz arkasından ejderha çıkacaktır; o kapıların düşmanınız olan bu ejderhayla özdeş olduğunu bile düşünebilirsiniz.

Çünkü Nietzsche Tanrı'yı yok ettiği zaman, insanların hiçbir tanrısı olmadığı fikriyle özdeşleşmiş olur. Ama bir tanrı, çok kesin bir psikolojik gerçektir; ne olursa olsun, insanın daima yenileceği, en güçlü şeydir. Böyle bir şeyin varlığını yadsırsanız, sizi ensenizden yakalar. Örneğin aç olduğunuz gerçeğini yadsırsanız ve yemek yemezseniz, açlık sizi yener ve bayılırsınız; açlık daha güçlüdür. Ayrıca psikolojik bir gerçek de sizi kesinlikle arkanızdan yakalar, bundan emin olabilirsiniz. Ama yapabileceğiniz en aptalca şeyi—psikolojik bir gerçeği yadsımayı—ancak insan ruhunun gerçek bilgisinden çok uzaklaştığınız zaman yapabilirsiniz. Tanrı adı verilen şeyin nasıl bir gerçekliğe sahip olduğunu bilseydiniz, muhtemelen ondan kurtulmanın olanaksızlığını bilirdiniz. Ama onu gözden kaybettiniz; o şeyin ne anlama geldiğini bilmiyorsunuz ve bu yüzden size bilinçdışı ulaşıyor ve sonra bilmeden, Nietzsche'ye de olduğu gibi, yüce Tanrı'ya dönüşüyorsunuz. Onu o kadar etkilemişti ki, delirmişti ve mektuplarını "parçalanmış Zagreus," ya da "Mesih Dionysos" diye imzalıyordu, çünkü ortadan kaldırdığı Tanrı'yla özdeşleşmişti. Çünkü Tanrı'yı büyük oranda ortadan kaldırdığımız ölçüde, sanki hepimiz aç olduğumuz gerçeğini yadsıyormuşuz gibi davranıyoruz, ama sonra birbirimizi yemeye başlıyoruz; öylesine acıkıyoruz ki, bir felaket olacak: Bu psikolojik öğeler doğru yerde olsa sahip olamayacağımız iştahlar geliştiriyoruz. Ama düşüncenin gelişiminin ve insan zihninin gelişmesinin bu türden eski önyargıların varlığı nedeniyle engellendiğini düşünüyoruz ve bu eski formları yok ediyoruz, çünkü bizlerin tanrılar olduğunu düşünüyoruz, onlarsız yapabiliyoruz, onlar sadece engeldiler. Elbette, herhangi bir yaratılışın bir büyük tehlikesi vardır: Nietzsche'nin durumunda olduğu gibi, yıkılmaması gereken bir şeyi yok eder ve bundan da en felaket sonuçlar gelişir. Şimdi, o çocuk ya da o dişi aslandan doğan yavru, hangi fikri ifade ediyor?

Mrs. Baynes: Üstinsan'ı.

Prof. Jung: Elbette ve Üstinsan fikri mükemmel güzel, mantıklı bir biçimde tartışabileceğiniz bir şey, ama Nietzsche'nin durumunda, ilahla özdeşleşmesiyle birlikte çok karmaşıklaşmıştır—Üstinsan tanrının yerini alıyor. Böylece, Tanrı öldüğüne göre, doğan çocuk tanrının hayvansal formda doğması demektir, ki bu da tanrının bilinçdışında doğması anlamına gelir; insan bilincinin

öncü fikri her ne olursa olsun, altında böyle bir doğumun gerçekleşmesi sonucunda, arketip ile tanrı fikrinin karışımıyla şişecektir. Üstinsan bir tanrının yerine geçtiği için Nietzsche bizzat Tanrı'nın yerine geçecektir. Şimdi bir sonraki bölüme başlıyoruz.

> İncirler ağaçlardan dökülüyor, olgun ve tatlılar: ve dökülürken kırmızı kabukları yırtılıyor. Ben olgun incirler için bir kuzey rüzgârıyım.

Kuzey rüzgârıyla olan özdeşliği, elbette Wotan'la olan özdeşliğidir ve bu olgu, hazır olan, olgun olan her neyse, onun için bir hazırlıktır. Wotan, aynı zamanda bitkilerin bir tanrısı olan Dionysos gibi bir olgudur; zaten bilinçdışında bulunan şeylerin günışığına ulaştığı bir tür hevesli ya da coşkulu durum anlamına gelir.

> Böylelikle bu doktrinlerim incirler gibi, sizler için dökülür dostlarım: şimdi onların özsularını için ve lezzetli etlerini yiyin! Her taraf güzdür ve gök temiz ve zaman ikindidir.
>
> Bakın etrafımızda ne dolgunluk var! Ve bu aşırı bolluktan dışarı, uzak denizlere bakmak nefistir.
>
> Bir zamanlar insanlar uzak denizlere baktıklarında Tanrı derlerdi; oysa şimdi size, Üstinsan demeyi öğrettim.

Argümanın bütün zayıflığı buradadır—insanlar, uzak denizlere baktıklarında Tanrı'yı çağırmaya devam edecekler. Tıpkı ilkel Polinezyalıların, "çok güzel değil mi!" anlamında "Mulungu" diyen bir gramofon sesi duyunca, "Tanrım, ne harika!" demeleri gibi. Ne zaman çok şaşırsak ya da bir şeyden çok etkilensek, olumlu ya da olumsuz bir biçimde, "Tanrım!" diye bağırırız. Ve Tanrı'nın adıyla yemin ederiz; Tanrı'ya inanmayan insanlar bile "Tanrı belanı versin!" der. Bir Fransız en ufak provokasyonda, "Oh, mon Dieu" [Aman Tanrım] der ve bir Alman, "Ach Gott, lass mich in Ruhe" [Aman Tanrım, beni rahat bırak] ya da böyle bir şey der. Herhangi bir İtalyan işçi, ateistlerin ya da Tanrı'yı öldürmeye çalışan Bolşeviklerin kulüplerden birinde olsa bile, "Per Dio" [Tanrı aşkına] der. O kadar dilimizdedir ki. "Oh, Üstinsan aşkına, ne kadar aptalsın!" diyen tek bir kişiyi asla bulamazsınız— hiç kimse Üstinsan aşkına küfür etmez. Yani Tanrı doğal bir olgudur; beni ben yapan şeyi belirleyen sözcüktür. Çünkü *Tanrı* sözcüğünün iyilikle hiçbir ilgisi yoktur [God/good]; "neden olmak" kökünden gelir [beget < God]. O, şeylerin nedenidir, yaratıcısıdır. Beni ben yapan herhangi bir şey, benim gerçek ruh halimi yaratan herhangi bir şey ya da benden daha büyük ya da daha güçlü olan herhangi bir şey—babam gibi— "Tanrı" olarak adlandırılır. Duygularım galebe çaldığında, bu kesinlikle bir tanrıdır ve insanlar bu nedenle daima "Tanrı" demişlerdir, örneğin gazap tanrısı, sevinç tanrısı ya da sevgi tanrısı denir. Duyguları bizzat kişilikler olarak görmüşlerdir. Öfkelenmek yerine, öfkenin iblisi, kötü bir ruh sistemime girdi ve beni öfkeli yaptı—yarattı—ve bu nedenle o bir tanrıdır. Ve insanlar duygularının altında kaldıkları sürece bu böylece, sonsuza kadar sürecektir.

Şimdi, bir bakıma Üstinsan'ın beklentisi olan Zerdüşt, birçok olayın etkisinde kalır: öfkelenir, ağlar; tıpkı Nietzsche gibi, duygularına yem olur. Daha sonra, insanın aslında yapmadığı bir şey yaptığını sandığı zaman ne olacağını görebileceğiniz çok klasik bir pasaj vardır: insan, bir şeylerin yaratıcısı olduğunu düşünürken, bir şeylerin kurbanı olur. Dolayısıyla insanların "Tanrı" dediği bu ilkel olgu, yalnızca ezici bir olgunun bir ifadesidir; psişik sistemimin bazen beni ezen bölümleri vardır. Ve insan çok eski zamanlardan beri böyle bir eğretileme kullanmıştır. Tabii ki benim Tanrı anlayışımın insan duygusundan başka bir şey olmadığını düşünen bazı gerizekâlılar var; bunlar, bir duygunun ne olduğunu bildiklerini düşünen gerizekâlılardır. Şimdi, ben onlardan değilim. Yalnızca "duygu" denen bir *olguyu* biliyorum, ama ne olduğunu anlatamam, çünkü bir psykhenin ne olduğunu bilmiyorum—hiçbir fikrim yok. Dolayısıyla bu olguya "Tanrı" dendiğini söylerken, Tanrı'nın bir tanımını vermiyorum. Sözcüğün bir tanımını veriyorum ve istediği gibi tezahür etmeyi ona bırakıyorum; en kötü günah aracılığıyla tezahür etmeyi seçerse, bu onun sorunudur. Ama duygu hakkında konuşan o gerizekâlılar, onun ne olduğunu bildiklerini sanıyorlar ya da ben psykheden söz edince, onun ne olduğunu bildiklerini sanıyorlar. Bir fizikçiye maddenin ne olduğunu sorunuz. Bu tüyler ürperten bir sorudur. Dolayısıyla Üstinsanı öğretmekle psikolojik Tanrı olgusunu asla gerçekten bastıramazsınız, ama tabii ki Nietzsche'nin Üstinsan kavramının yorumlanması söz konusu olduğunda, sorun başkadır.

Olası ya da gerçek olarak nitelendirdiğimiz tanım, aslında psikolojik özbenlik kavramını kastetmesidir; ama o, bu düşünceyle özdeşleşme yanılgısına kapılır; bu nedenle Üstinsan, insanın az çok erişebileceği—diyelim ki birçok kuşak sonra erişilebilecek— bir tür kişi haline gelir. Metnin devamında, şu anda bir Üstinsan yaratamayabileceğinize rağmen, belki de torununuzun oğlunun Üstinsan olabileceğini göreceksiniz. Şimdi, Üstinsan özbenlik için başka bir terim olduğu ölçüde, bir tanrı fikrinin başka bir biçime göçmesi mümkündür, çünkü Tanrı gerçeğine tüm zamanlarda, tüm isimler verilmiştir. Tanrı gerçeği için milyonlarca isim ve formülasyon olduğunu söyleyebiliriz, öyleyse neden kolaylıkla özbenlik için de aynısı olmasın? Bunun zaten Upanişadlarda ve Tantrik felsefede yapıldığını biliyorsunuz; bu formülasyon çoktan beri vardır. Ve Hıristiyanlıktaki, içinizdeki Cennet Krallığı anlayışı, özbenliğin tüm simgelerini içerir: müstahkem şehir, değerli inci, taş ya da altın—özbenlik için bol miktarda simge vardır. Yunan felsefesinde de bulunur; örneğin Empedokles'in, geniş kapsamlı varlık *sphairos*'unda, *eudaimonestatos theos*, yani en mutlu Tanrı olduğu kavramı vardı.[2] Eh, sanırım bu, şöyle yorumlanabilir: yine özbenlik fikri olan Platonik primordiyal varlık gibi, geniş kapsamlı ve en mutlu tin olmalıdır. Dolayısıyla her açıdan kutsal öğe düşüncesini insanın özbenliğiyle

[2] Fragman 28'de Akragaslı Empedokles (MÖ 450 civarında tanınmıştır) şöyle yazmıştır, "Ama o [Tanrı] her yönden kendisine eşittir ve büsbütün ebedidir, dairesel bir yalnızlığın keyfini çıkaran, yuvarlanmış bir küre" (Freeman).

tanımlama olanakları vardır. Özbenliği tanımlamak için biraz daha derinlere gitmek isterseniz, edebiyata bakmalısınız; örneğin Prof. Hauer'in Upanişadlarda ve Tantrik felsefede özbenlik simgeleri hakkında çok ilginç bir makalesinin yer aldığı 1934 Eranos'unu okumanızı önerebilirim.[3]

O halde özbenlik düşüncesini kişiyle, özneyle, ego kişisiyle özdeşleştirmediğiniz ölçüde, o da bir tanrı diye adlandırılabilir—bu oldukça kabul edilebilir bir şeydir—ve kutsal öğenin özünü alması oldukça yerindedir. Bence bu Nietzsche'nin öğretisindeki en değerli cevherdir ve zamanımızın mesajıdır; çünkü bireyleşme doktrinini içermektedir, yani: Üstinsanın yaratılmasına yardım etmek, Üstinsan yolunu hazırlamak zamanımızın görevidir. Ama olası Üstinsanla özdeşleştiğinizde ya da torununuzun Üstinsan olabileceğini düşündüğünüzde, siz de Nietzsche'nin düştüğü tuzağa düşersiniz—bir sezgiyle özdeşleşmek. Bu tehlikelidir. Bu tuzaktan uzak durabilirseniz, aslında ortaçağın tüm psikolojik gelişiminin cevabı budur. Örneğin Protestanlığın kiliseyi kendi yetkisinden mahrum bıraktığı ölçüde, Protestanlıktan çıkışın mantıksal gelişimidir.

Çünkü kilisenin yetkesi, dogmanın yetkesidir ve dogmanın yetkesi, kutsal öğenin mutlak yetkesini belirler ya da ifade eder, çünkü o zaman kutsal öğe, öznelliğinden mahrum kalır. Protestanlığın yaptığı gibi kilisenin mutlak yetkesini, dogmayı yok ederseniz, yorumlara izin vermiş olursunuz; doğal olarak da Tanrı, fazlasıyla yorumunuza bağlı kalır. O zaman Tanrı'nın kesinlikle kendinizin dışında olduğunu söyleyebilir ve hakkında yargıya varabilirsiniz: artık yetkesi kalmamıştır. Siz bir bakış açısına tutunursunuz, başkaları bir diğerine; Tanrı kilisenin tartışılmaz dogmasının garantisinde olmadığı ölçüde o bir *à votre disposition*[4] durumundadır; O zaman onu modelleyebilir, hakkında bir şeyler söyleyebilirsiniz, örneğin Tanrı'nın sadece iyi olabileceğini söyleyen ünlü modern Protestan Gogarten gibi.[5] Tanrı hakkında çok hoş bir şeyler söylediğini düşünür, ama bu küfürdür. O, Tanrı'yı olanaklarından mahrum eder. Ona başka seçenek bırakmaz. Aynı anda kötü de olduğunuz zaman yapabileceğiniz harika şeyleri düşünün!

Kutsal Kitap'ın sözlerini mutlak yetke, yani Tanrı'nın sözü olarak kabul ederseniz, bu bir yazarın başka bir şeyi yayımlamasını yasaklamak gibi olur. Tanrı, iki bin yıldan beri rahiplerin sansürü altındadır. Yeni bir kitap yayımlayamaz, hiçbir şey yapamaz, çünkü diyeceğini İncil'de söylemiş ve artık hiçbir şey değiştirilemez. Bu bir felakettir, çünkü kutsal haklara bir tecavüzdür ve dahası, kutsal öğe değiştikçe mutlak bir biçimde, psikolojik değildir. İlahi öğe *değişmediği* ölçüde Tanrı aynı kalır ve o zaman kutsal kitap mutlak yetke, mutlak doğru haline gelir, çünkü bilinçdışı doğruları yakalar ve ifade eder. Başka bir şeye gereksiniminiz yoktur—o halde mutlaktır. Ama insanın ya da Tanrı'nın

---

[3] 1934'teki Eranos konferansları, "Doğuda ve Batıda Simgecilik ve Tinsel Kılavuzluk" temasına odaklıydı. Tübingen Üniversitesinden Profesör J. W. Hauer "Hint-Aryan Mistisizminde Özbenlik Simgeleri ve Deneyimi" başlıklı bir bildiri sunmuştu.

[4] "Sizin tasarrufunuzda."

[5] Gogarten için bkz. yukarıda, 5 Aralık 1934, n. 4.

değiştiği anda, artık onun doğruları değildir—onu ifade etmez—ve bugüne kadar egemen olan düşüncelerin yetkesi sona erer. O zaman bir Protestan devrimi olacaktır, ki gerçekte de öyle olmuştur. 15. yüzyılın sonlarına doğru Tanrı'nın ya da insanın belirgin biçimde değiştiğini söyleyebiliriz. Çünkü ikisi bir arada olmalıdır; ama onlar iki ayrı şeydir ve kimin önce değişeceğini bilemezsiniz. Dindar bir bireyseniz, Tanrı'nın değiştiğini söylersiniz; dünyevi bir bireyseniz, insanın değiştiğini ve Tanrı'nın insana uyacak biçimde yeni bir şeyler söylemeye zorlandığını söylersiniz. Ama hangisinin, yumurtanın mı yoksa tavuğun mu daha eski olduğunun bir önemi yoktur: değişim gerçekleşmiştir ve eski doğrular artık doğru değildir.

Böylece kiliseyi yapan, dogmayı yapan ve nihayetinde Tanrı kavramının sonsuza kadar geçerli niteliğini sağlayan doğruların tümü çökmüştür ve görünüşe bakılırsa, artık hiçbir yerde bulunamaz. Ama hiçbir şey kaybolamaz; Tüm bu yetkeler bilinçdışındadır ve elbette o zaman kendi bedeninizde de bulunmaktadır ve siz çok önemli olursunuz. Sonra da bireyciliğe ve benzer şeylere inanmaya başlarsınız, böylece büyük bireylerin zamanları başlar. Bu 16. yüzyılda gerçekleşmişti, o günlerden kalan çok ilginç bazı itiraflar vardır, örneğin bir zamanlar Paracelsus'la ilgili küçük biyografik makalemde aktardığım Agrippa von Nettesheim'ın ünlü itirafı var.[6] Gözünde yetkenin tamamen çökmüş olduğu bir adamın öylesine bireysel bir itirafıdır ki, kendisi yetke olmuştur: o, o zaman mutlak kutsal belirsizlikle, yaratıcı belirsizlikle özdeşleşmişti. Ortaçağ psikolojisi hakkında birazcık bilginiz varsa, söylediğimi doğrulayabilirsiniz—o, son derece ilginç bir zamandı, muazzam bir zaman. O zaman, insanlarda bulunan belli bir megalomanlık, Tanrı'nın insana girmiş olduğu ve doğal olarak ilk anda ondan etkilendiğidir. Çok heveslenmiştir ve göklerin egemenliği yeryüzü üzerine inmiştir; ama sonra, böylesi bir şişmenin tüm sonuçları anında gelmiştir. Lüterci devrim hemen savaşı izledikten sonra, köylülerin korkunç isyanı tamamen mistik—psikolojik bir hareketti, ama son derece yıkıcıydı ve tabii ki Luther'in yeniliklerini önemli ölçüde sınırlamasına neden oldu. Ardından Protestanlık geldi ve burada da yaklaşık dört yüz kadar mezhebe bölünmesi gibi ilginç bir olgu görürsünüz, bu yüzden de yetkesi tamamen tükendi. Örneğin İsviçre'de, neredeyse her yerel papaz kendi incilini vaaz eder ve bu hiç ilginç değildir. Çok kişiseldir, sentez yoktur, süreklilik yoktur; tümü öznelleştirilmiştir ve kiliseden iz kalmamıştır. Ve hemen her yerde aynısı söz konusudur, İngiltere gibi çok güçlü bir geleneğin bulunduğu ülkeler dışında, ama orada bile Protestanlık binbir tür mezhep ve cemaate bölünmüştür. Tanrı'nın kimliğini garanti eden mutlak biçimi yalnızca Katolik kilisesi korumuştur.

---

[6] Bu makale (TE 15, par. 1-17) 1929 yılında, İsviçre, Einsiedeln'deki ortaçağ hekiminin evinde verilen bir konferans olarak başlar. Ayrıca bkz. TE 15, par. 18-43 ve TE 13, par. 145-238. Jung o zamanlar için karakteristik biçimde Agrippa von Nettesheim'ın *De incertitodine et vanitate scientiarium* (1527: *Belirsiz ve Beyhude Bilim Üstüne*) kitabındaki düsturunu alıntılıyor: Agrippa kimseyi affetmez, / küçümser, bilir, bilmez, zayıflatır, güler/ Öfkelenir, aşağılar, her şeyde kusur bulur, / kendisi de filozof, demon, kahraman, tanrı ve her şey olur (TE 15, par. 9).

Bu gelişimin nihai sonucu, herkesin kendi incilini vaaz etmesi olacaktır. Vaizler kendilerine vaaz verirse, son derece faydalı monologlar ortaya çıkacaktır, çünkü herkes kendi kendine derdinin ne olduğunu söyleyecektir. Bugün hâlâ diğer insanlara dertlerinin ne olduğunu anlatıyorlar—yansıtmaya devam ediyorlar. Elbette, her zaman inanacak aptallar vardır ve sanırım bunda bir sorun yok, çünkü herkes hata yapabilir, bu yüzden oldukça iyi çalışıyor. Tutarlı bir Protestan olarak geliştiğinizde elbette vaaz vermeniz gerekir, çünkü Tanrı içinizdedir, ama kendinize vaaz verin, o zaman gerçekten kendinize giden yola çıkmış olursunuz. Nietzsche'nin size tembihlediğini yapın, bir deve olun, kendinizi yükleyin ve sonra kendinize vaaz verin. Diyorum ki, *Zerdüşt* gibi bir kitap bile yazmayın; bu, yetenekli bir yazar olan Mr. Nietzsche'ye vermemiz gereken bir ayrıcalıktır, ama kendisine vaaz verseymiş onun için çok daha iyi olurmuş. Tabii o an gelecek olursa, insan kesinlikle yalnız kalır. Tanrı insanı yaratmadan önceki o milyonlarca yıl boyunca yalnızca kendi toplumuna sahipti; konuşmuşsa, muhtemelen kendisiyle konuşuyordu. Bu, Upanişad'da yaratıcının kendisini bulduğu, özellikle yalnız bir koşul olarak dile getirilir. Bu nedenle, bir nesne yaratmak zorundaydı ve dünyayı yarattı, dünyanın varlık nedeni: bir izleyici kitlesine sahip olabilmesiydi. Yani kendi izleyicimiz olma, kendimize vaaz verme durumuna gelsek, evrende yalıtılmış küçük tanrılar olurduk, her şeyden önemli olurduk, çünkü tek nesnemiz kendimiz olurduk, ama aynı anda oldukça da mutsuz olurduk, çünkü çok yalnız kalırdık.

Birçok ciddi Protestan muhtemelen bu nedenle yalıtılmıştır: dünyanın sorumluluğu onların sırtındadır ve onu yalnız taşımalıdırlar. Tövbe edecek olsalar onları bağışlayacak kimse yoktur; belki de Tanrı'nın lütfuna dayanırlar, ama o tanrı kavramı çok güvensizdir çünkü *inanmaları* gerekir. Tanrı fikrine nasıl ulaştıkları sorulduğunda, insanın inanması gerektiğini söylerler. Peki ben neden böyle bir şeye inanayım? Eh, Tanrı'nın sözü öyle der. Ama Paulus böyle bir Tanrı'ya inanmıyordu; Hıristiyanlara zulmetti, ta ki Şam yolunda Tanrı'yı deneyimleyene kadar, o zaman anladı. Bu *pistis*ti, sadakat ve güven anlamına gelen bu Yunanca sözcüğün inançla bir ilgisi yoktur. Bildiği, bir şeyler deneyimlemiş olduğu gerçeğiydi, o deneyimden dolayı anlamıştı ve artık inanması gerekmiyordu. Dolayısıyla bizim papazlarımız inanmanız gerektiğini söylediğinde, bu sadece bir iflasın itirafıdır; bir şeyi ya bilirsiniz ve o zaman buna inanmanız gerekmez ya da bilmezsiniz, ki o zaman neden inanasınız? O halde bütün bu sorun, kutsal şefaat deneyimine bağlıdır; bu deneyim yoksa, inanmaya da gerek yoktur. İnanç, sürü içgüdüsü için iyidir. O zaman birlikte bir cemaat şarkısı uydurabilirsiniz; "Hepimiz inanıyoruz!" diye şarkı söyleyebilirsiniz—ve bu, adına kilise ya da cemaat dediğimiz şeyi oluşturur. Ve sorun da biter.

Nietzsche'nin ilgilendiği soruna cemaat şarkısını söyleyenler dokunamaz bile; çünkü bunlarla uğraşmak zorunda kalmazlar— onlar Katolik kilisesinin bir kalıntısı olarak kalırlar. Protestanlar olarak gelişmemiş, orijinal Hıristiyan kilisesinin tarihsel terk edilmişleri olarak kalmışlardır. Ama Protestanlar ola-

rak daha fazla gelişirlerse, mutlaka Nietzsche'nin vardığı devasa soruna varacaklardır, yani Üstinsan fikrine, şimdiye kadar geçerli olan Tanrı'nın yerini alacak şey fikrine; böylelikle korkunç şişme tehlikesiyle başa çıkabilmek için bunun ne olduğunu ve neler olmaları gerektiğini düşüneceklerdir. Kişi kendine vaaz vermeye başladığında, megalomani ya da ezici bir aşağılık hissiyle tamamen ezilme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Modern insanda her ikisini de bulabilirsiniz; bir yanda aşağılık hisleri, diğer taraftan kendine inanmak, küstahça bir benlik davası ya da aptalca bir megalomani. Bu ikisini de Zerdüşt'te bulursunuz.

SEMİNER II

13 Mayıs 1936

Prof. Jung:
Şimdi de metnimize devam edeceğiz:

Tanrı bir kestirimdir: ama kestiriminiz yaratıcı iradenizi geçsin istemem.

Tanrı'nın bir kestirim olduğu düşüncesiyle sıklıkla karşılaştık. Bu, o zamanın, insanların antikçağda euhemerizm olarak bilinen bir tür hipotezle flört etmeye başladıkları 19. yüzyılın ikinci yarısının garip bir önyargısıydı. Bu terim, tanrıların bir zamanlar insan olduğu, Zeus'un da bir kral ya da Herakles gibi güçlü bir adam olduğu ve daha sonra insanların onların bir tanrı olduğu—efsanelerin onları tanrı yaptığı—düşüncesini ortaya atan Yunan filozof Euhemeros'un isminden gelir. Yani Olympos'u dolduran tüm diğer tanrıların da efsaneleşen olağanüstü tarihi figürler olması söz konusuydu ve Osiris de yalnızca bir adamdı. Carlyle'ın ünlü *Heroes and Hero Worship* [*Kahramanlar ve Kahraman Tapımı*] kitabında da hemen aynı fikir bulunabilir, bu gibi euhemerist görüşlere sempati duymaktadır.[1] Bu, tanrı kavramının varlığını rasyonalize etme girişimidir. Şimdi, yüzyılın sonraki bölümlerinde, Tanrı'nın ya da tanrıların euhemerist kişiler bile olmadığını, bu kavramın aslında hiçbir yerden kaynaklanmadığını, yalnızca hep ortaya atılmış bir icat, tamamen bir tür insan yapımı hipotez olduğunu düşünmeye başladılar.

19. yüzyılın tamamı, insanların yaptıklarının farkına vardıkları bir zamandı. Bir adamın kafasından bir fikir geçtiğinde, kendisini konuşurken veya dü-

[1] Thomas Carlyle (1795-1881): İskoç deneme yazarı ve tarihçi. 1841'de yayımlanan en tanınmış kitabında tarihten alınmış örneklerle bir kahraman kuramı sunmuştur.

şünürken bulduğunda, düşüncenin farkına vardı ve sonra da, düşüncesinin üreticisi olduğunu varsaydı. Ve bu "ne yaptığına bakma" olgusuna da "psikoloji" adı verildi; psikoloji, insan davranışının bir bilimi, münhasıran bir bilinç bilimi olarak anlaşıldı. İnsanın içinde bir şey, bir olay gerçekleştiğinde, o olayı ya da süreci gerçekleştirenin o olduğunu varsaydık—tabii yalnızca onun sözde psikolojisi söz konusuydu. Bir kanser geliştirir ya da tifo hastası olursa, bu hastalıklardan mustarip olmaya karar verdiği düşünülmezdi, çünkü böyle şeylerin ona *olduğu* açıktı. Ama bu fikirlerle ya da zihinsel koşullarla ilgili bir sorunsa, delirmediği sürece, sorumluluk az ya da çok ona atfedilirdi. İnsanın psikozu yaratmadığı, psikozun tifo gibi, bazı nedenlerle ona olduğu varsayıldı. Ama yüzyılın başında, ilk psikologların zamanında—psikolog [alienist] o yüzyılın bir icadıydı—insanlar hâlâ psikozu insanların yaptığını, bir kabahat işleme, bazı kötü gelenekler ve alışkanlıklar, kötü yönetim ya da ahlaksızlık falan yüzünden psikozu kendilerine getirdiklerine inanıyorlardı. O günlerin ünlü bir Alman ders kitabı var ki tamamen insanların çılgınlıklarının yaratıcıları oldukları hipotezine dayanır;[2] bu da tifo ateşinin yaratıcılarının kendileri olduğu varsayımıyla aynıdır. Ama henüz psikolojimizin, zihnimizin, özdeşleştiğimiz zihinsel süreçlerin bizlere olduğunu varsayacak kadar uzak değiliz; bu hâlâ son derece maceracı bir fikir gibi görünmektedir. Ancak zihin biraz delirdiği anda, bunun bize olan bir şey olduğunu düşünecek kadar insancıl olma eğilimindeyiz. Örneğin Nietzsche'nin sıradışı fikirleriyle tanıştığınızda, "Oh, bu delilik, böyle şeyler söylemek zorunda kaldı. Bu bir 'belirtidir'" dersiniz. Ama onun için öyle değildi; *istediği* buydu, böyle şeyler söyleme iradesiydi. Elbette, eğer bu şeylerin kendisine olduğunu görebilseydi, onun için çok daha iyi olurdu; o zaman kendine ne demek istediğini ve kimin perde arkasından bunları ona söylettiğini sorabilirdi. O zaman Zerdüşt'ten kopabilirdi. Ama yapamıyordu, çünkü Zerdüşt'ü yapanın kendisi olduğunu varsayıyordu. Onun bilinçdışı ona oldukça adil davrandı: kendisinin ve Zerdüşt'ün iki ayrı kişi olduğunu görmesini sağladı. *Da wurde eins zu zwei und Zarathustra ging an mir vorbei* ünlü sözleridir. Bununla birlikte, hiç dikkat etmedi, çünkü insanın ne olursa olsun ya da ne yapmışsa yapsın, yapanın *kendisi* olduğunu, egonun kendi iradesine dayanarak bu gibi şeyleri yaydığını, bunları ortaya çıkarmanın ego'nun kendi yaratıcı iradesi olduğunu düşündü. Ve doğal olarak, insan böyle bir varsayımda bulunduğu zaman, sürecin tüm sorumluluğunu üstlenmek zorundadır. O zaman ben, Tanrı'nın yapımcısıyım. Ben Zerdüşt'ün yapımcısıyım. Oldukça yalnızım. Ben kendi dünyamın yaratıcısıyım—bana hiçbir şey olmuyor, çünkü

[2] Richard von Krafft-Ebing muhtemelen bu nitelendirmeye katılmayacak olsa da, yapıtı *Text-book of Insanity based on Clinical Observations* [*Klinik Gözlemler Temelinde Cinnet Ders Kitabı*] (çev. C. G. Chaddock, Philadelphia, 1904; orij. Stuttgart, 1879) uzun yıllar kendi alanındaki en popüler kitaptı. Jung başka bir yerde, kendi uzmanlık alanına karar vermeye çalıştığı bir dönemde bu yapıtla karşılaştığını ve yazarının psikiyatrik ders kitaplarının "öznel niteliğinden" ve psikozların kişilik hastalıkları olduğunu söylemesine "şiddetli bir tepki" duyduğundan söz eder. Jung o anda yazgısının nerede olduğunu anlamıştır. Bkz. ADD; pp. 108-9/111

her neyse, o benim. Nietzsche kesinlikle bir dünyanın yaratıcısı konumundadır. Bir tanrı şöyle diyebilir: "Ben dünyayım. Dünyanın her yerinde ben varım—her ne oluyorsa, o benim. Bunu yapıyorum. Her çeşit budalalık, her suç, her sevinç, her güzellik benim. Ben her şeyim ve dışarıda hiçbir şey yok."

Çünkü Tanrı ile bu özdeşlik, 19. yüzyılın sonraki bölümünün sonunda düştüğü tuzaktır, çünkü zihne ne kadar çok şey olduğunu görmemişlerdir. Ve unutmayın: bu, bilimin o zamana kadar ne kadar evrimleşmiş olmasına rağmen böyle; birisi zihinsel bir hastalığa yakalandığında bu ahlaksızlığın belirli bir işareti olarak kabul edilmiyordu: bu bir talihsizlikti. Belki babası içkiciydi ya da frengiliydi; eğer ailede epileptikler olmuşsa, aynı nitelikte bir olgu ortaya çıkması, çocukların zayıf beyinlerle doğması ve muhtemelen delirmesi hayli doğaldı. Bu, daha yeni ve daha doğru bir anlayışın başlangıcıydı. 19. yüzyılın tüm önyargılarından kurtulmak için biraz daha ileri gitmeliyiz, o zaman düşündüğümüz ya da yaptığımız şeylerden yalnızca kendimizi sorumlu tutmayız: aslında bize bir şeylerin olduğunu öğreniriz. Özgür değiliz, olasılıkla üstün insanlar yaratacak yaratıcı merkezler değiliz. Çok fakiriz. Özgür irademiz çok sınırlıdır. Çevremize, eğitimimize, anne-babamıza öylesine bağımlıyız, çünkü belli arketiplerle ya da bazı rahatsızlıklarla doğarız.

Ve nasıl akıl hastası bir insanı deliliğinden sorumlu tutamayacağımız için, Nietzsche'yi de Tanrı'yı yaratabileceğini ya da yok edebileceğini düşündüğü ya da Üstinsanı ya da Zerdüşt'ü yaratabileceğini düşündüğü için sorumlu tutamayız. Böyle düşünmekten kaçınamazdı, her şeyden önce kendi zamanı nedeniyle—o da aynı önyargının altındaydı. Zerdüşt'ü ürettiğini düşünmekten kaçınamazdı, çünkü her ne kadar Zerdüşt'ün Nietzsche'den çok önce varolduğunu belirtmek için eski bir peygamberin adını seçmiş olsa da. Yaşlı bilge arketipi çok eski zamanlardan beri varolmuştur; onu her yerde bulursunuz ve hiçbir şekilde Nietzsche'nin yaratısı değildir. Yine de böyle şeyler yaratabileceğini düşündü. Böylece zamanının, nesnel bilinç yolunda yeterince gelişmiş olmayan tutumuna katıldı.

Yirminci yüzyılda henüz zihnin normal işleyişi olarak adlandırılan alana nesnel bir bilimsel bakış açısı uzatmaya ve zihinsel süreçlerimizin şimdiye kadar düşünülenden çok daha yüksek oranlarda gerçekleşen oluşumlar ve olaylar olduklarını anlamaya başlıyoruz. Ve böyle bir inanca katılabilirseniz—bu son derece yararlı olmaktadır—bu gibi figürlerden ayrılma olanağınız vardır. Onların kendi yaşamlarına sahip olduklarını ve kendilerini ürettiklerini ve yalnızca algılayan bir göz olarak gelebileceğinizi ya da tıpkı kötü bir mirastan mustarip olduğunuz gibi bundan da mustarip olduğunuzu varsayabilirsiniz. Çünkü ailenizde epilepsi olduğunda, epilepsiyi ya da en azından bir izini miras alabilirsiniz, bu belki de duygusallık ya da kendine özgü rüyalarda görünebilir ve siz de elbette bu rüyaları ya da duyguları mutlaka kendinizin yaptığınızı düşünme eğiliminde olur ve çok kötü olduğunuzu düşünürsünüz. Sonra tüm bunların miras olduğunu keşfedersiniz, bundan nasıl kaçınabilirsiniz? kendinizi, iyi ya

da kötü eğilimleri olan, şöyle ve şöyle bir beyinle bulduğunuz gibi, şu ve şu çekinceleri olan bir bedende buldunuz. Çünkü kusurlarınızla özdeşleşmezseniz, erdemlerinizle özdeşleşme şansınız olmaz; kalıtsal erdemlerimiz ne kadar azsa, kalıtsal kusurlarımız da o kadar çoktur. Ama özdeşlik kurmazsak, bu zavallı egonun ne olduğunu keşfetmek için bir şansa sahibiz ve aklımızın kalıtsal öğeleriyle başa çıkmayı öğrenebiliriz. O zaman özgürlüğü kazanma şansımız vardır. Hava durumunu yaratabileceğinizi varsaydığınız sürece ne yapabilirsiniz ki? İyi hava koşulları yaratmak için boşuna uğraşacaksınız ve asla başarılı olamayacaksınız ve yağmur yağdırdığınız için kendinize öfkelenmekten asla bir şemsiye icat etmeyeceksiniz. İyi bir şemsiye icat etmek yerine, o cehenemmi aşağılık duygularından sıkıntı çekeceksiniz. O halde Nietzsche, Tanrı'nın bir kestirim olduğunu varsaydığı ölçüde, "ama kestiriminiz yaratıcı iradenizi geçsin istemem" derken oldukça mantıklıdır. Başka bir deyişle, gerçekleştiremeyeceğiniz kestirimlerde bulunmamalısınız, çünkü:

> Bir Tanrı *yaratabilir* misiniz? O halde ne olur, Tanrılardan söz etmeyin! Ama pekâlâ Üstinsanı yaratabilirdiniz.

Elbette bir Tanrı yaratamazsınız, o halde neden Tanrı kestirimi yapalım? Bu elbette böyle şeylerin yalnızca insan onları yarattığı için varolduğu varsayımına dayanır. Ama eğer Tanrı'nın insan icadı olmadan varolabileceği olasılığını açık tutarsanız, bu argüman doğal olarak beyhudedir, çünkü insanın onunla hiçbir ilgisi yoktur; Tanrı vardır ya da yoktur: o, insanın ulaşamayacağı bir yerdedir. Elbette, Tanrı fikri ya da Tanrı imgesi, insanın zaman ve uzam içindeki eğiliminden, mizacından ve benzer özelliklerinden büyük ölçüde etkilenir, ancak her yerde bu temel insan deneyiminin eşdeğerleri olan bazı fikirlerle karşılaştığımız da, evrensel bir gerçektir: yani kendi iradesinin dışında ya da yanında başka bir irade vardır, her ne olursa olsun. Örneğin iyi olmaya çalışırsa, öfkelendiğini fark eder; iyi bir şey söylemek isterse, kötü bir şey söyler; doğruyu söylemek isterse, yalan söyler. Kendi iradesi olmayan bir şey sürekli müdahale eder. Bu deneyimde, sanki hayaletler ya da kötü etkilerin eline geçmiştir—ya da Tanrı'nın denebilir, insanın bireysel amaçlarının tüm sihirli çakışmaları için en yüce kabın. Şimdi, bu temel deneyim insanın icadı değil, yalnızca bir gerçektir, her gün burnunuzun altında bulunan bir gerçek; nihayetinde nasıl "Tanrı" olarak adlandırıldığını görmek isterseniz, ilkellerin yaşamını inceleyin.

Ya da yalnızca gözlerinizin önündeki vakaları inceleyin. Örneğin kolayca duygusallaşan ve öfkelenen, yanlış bir şey söyleyecek olursanız fena hiddetlenen, sağı solu belli olmayan biriyle yapacağınız bir şey olduğunu varsayalım. Sonra ona, "Bak hele, kendinden geçiyorsun; sakin ol, makul ol, hangi lanet nedenden dolayı böyle aptalca konuştuğunu anlayamıyorum" diyorsunuz. O kişiye kendisine yabancılaşmışmış gibi, garip bir varlık onu ele geçirmiş gibi davranıyorsunuz. İlkel koşullar altında yaşıyorsanız ve çevreniz tarafından size sağlanan terminolojiyi kullanıyorsanız, "Eh, ne yapalım, bazen o adamın

içine kötü bir ruh giriyor" diyorsunuz, o zaman onu ortadan kaldırmanız ya da kaybolana kadar beklemelisiniz, sonra adam normale döner. Bir ilkel, sıradan bir duygu fırtınasını sihirli bir gerçek olarak görür; dinlerin tarihini inceler ve bütün bu fikirlerin arkasındakini dikkatli bir şekilde analiz ederseniz, insana etkisi olan bir psikolojik bir ego-dışılık olduğunu görürsünüz. Dolayısıyla oldukça dikkatli ve gerçekten bilimsel bakıyorsanız, daima gözlemlediğimizin Tanrı olduğunu görürsünüz; yani bizim eğilimimizi aşan bir eğilimle irademize müdahale eden, bilincimizin psişik olduğu kadar psişik bir şey bulursunuz. Belki de aynı doğaya sahip, zekâ, akıl ya da kurnazlık izleri–her tür insani niteliği–gösteren, açıkçası insan gibi psişik bir şey gibi bir şeydir; ama tam olarak insan gibi değildir, çünkü insanın olamadığı kadar kurnaz ve şeytani ya da sevecen ve iyi niyetlidir.

Dolayısıyla bazı insan-dışı nitelikler veya alışkanlıklar daima o diğer iradeye yorulmuştur ve görünüş olarak tamamen insan olmadığı düşünülmüştür—örneğin bir doktor-hayvan veya, ya üst yarısı ya da alt yarısı hayvan olan, sıradışı büyüyle donatılmış bir adam, bir tür üstün insandır. Tanrı için ilk simgeler bunlardı. Ve tarihte, Hıristiyan dininin en gelişmiş formlarında bile, bu gibi fikirler bulursunuz; Mesih kuzu ve Paraclete, Şefaatçi, güvercin olarak simgelenmiştir; Mesih'in vaftiz gizeminde bizzat Tanrı güvercin biçiminde inmiştir. Ve İncil yazarları hâlâ yarım veya tam hayvan olarak simgelenirler. Melekler kuş-adamlardır ya da bedeni her nasılsa yok olmuş, altlarında iki kanat olan kafalardır. Bunların hepsi kutsal varlıklar için imgelenmiş dehşet verici fikirlerdir, son derece ilkel, ama kendi ego-irademizden geçen bu psikolojik olayların garip, insan-dışı doğalarını ifade etmek için oldukça uygundurlar.

Şimdi, Nietzsche böyle düşünseydi, bu "Zerdüşt" dediği figürü sorgulardı. Ona başka bir isim verebilirdi, ama "Zerdüşt"ü seçti. Elbette bunun için mantıklı bir açıklaması vardı, ama günümüzde yaşasaydı, kesinlikle kendisine ne demek istediğini sorardı. "Burada bir figür var; onu ben mi yarattım? Önceden planladım mı? 'Zerdüşt' diye bir figür yaratmak üzere mi yola çıktım?" Sonra da böyle bir şey yapmayı hayal bile edememiş olduğu sonucuna varırdı—o, oluvermişti işte. Ve burada bir şeyler olduğunu keşfetmekten kendini alıkoyamazdı: onu ben yaratmadım, kesinlikle o kendini yarattı; bu, sihirli bir deneyim, bu yüzden ona bir isim veriyorum. Hatta ona bir biçim veriyorum. Belki de bu figür konuşuyor, belki de kendi yaşamı var, çünkü ben icat etmedim: o, kendisini yarattı. Ve şu inanca ulaşırdı: Zerdüşt yeniden yaşama döndüyse, Tanrı neden dönmesin? Zerdüşt herhangi bir şekilde Tanrı kavramından farklı mı? Hiç de değil. Tanrı bir yaşlı bilge kavramı olarak anlaşılmıştır ve herhangi bir iblis ya da kahraman yeniden hayat bulabiliyorsa, Tanrı neden bulmasın? Böylece, çağının bu devasa yanılgısını, Tanrı'nın insan icadı olduğu fikrini keşfederdi.

Tanrı asla icat edilmedi, her zaman bir oluşum, psikolojik bir deneyimdi—ve unutmayın, bugün de hâlâ aynı deneyimdir. Ama 19. yüzyılda koşullar ö-

zellikle olumsuzdu, çünkü Tanrı hakkındaki varsayımlarda bulunmuş olmak gerçeği altında çaba sarfediliyordu.

Çünkü işler düzensiz bırakılamaz. Özellikle bir devlet ya da kilise gibi bir kurum kurmaya gelince, tanımlanmaları gerekir; Tanrı bir tapınma nesnesi olduğu için, onun hakkında da kesin bir şey söylenmelidir. Bu nedenle, İsa'nın özdeyişleri kullanılmıştır, örneğin Tanrı'nın iyi, aslında dünyadaki en iyi şey ve sevgi dolu bir baba olduğu gibi. Şimdi, tüm bu sözler mükemmel biçimde doğrudur, ancak Eski Ahit'in bakış açısı, Tanrı korkusu da vardır. Eskisi olmadan Yeni Ahit olmaz. Yeni Ahit, Eski Ahit'in Yahudi reformuydu: bu, Yahudi Protestanlığıydı. Yahudiler için Tanrı korkusu ve yasalara bağlılık çok önemliydi ve bu nedenle reformcunun, Tanrı'dan yalnızca *korkmak* gerekmediğinde ısrar etmesi gerekiyordu. Birçok pasaj ve mezmurdan, Tanrı'nın yalnızca yasa getirici ve ihlal edenleri anında cezalandıran bir polis memuru değil, aynı zamanda sevecen bir baba ve aslında alicenap olduğu açıktı. Son derece bilge ve iyicildi ve istedikleri her şeyi onlara verecekti. O zaman bu Yahudi Protestanlığı mesafeliydi, hatta mesafeli olmalıydı, çünkü bu İncili vaaz ettiği Centillerin gazaplı bir Tanrı fikri yoktu. Onların Tanrı fikri, kişisel bir psikolojisi olan, doğanın güzel ve dehşetli bir gücüydü ve bağlı olduğu hiçbir ahlaksal amacı yoktu.

Çünkü Zeus, tamamen ahlakdışı bir önermeydi. Kendi zamanında bile özgürdü ve Olympos ya da diğer kâfir panteonların pek saygın bir yanı yoktu. Uyulacak bir yasa, iyi ve kötü fikri yoktu: doğal olarak tanrılar da çok kötü kişilerdi. Birisi kötü davranıyorsa, Mars falan gibi birisi tarafından ele geçirilmiş olmalıydı ya da belki de Venüs'le ilişkisi vardı ve kocası onu yakalamıştı. Ve Olympos'taki tüm bu *chronique scandaleuse* [skandallar tarihi], dünyanın durumunun, insanoğlunun yaşadığı doğanın koşulunun böyle olduğunu kanıtlıyordu. Yahudi bakış açısı ahlak, itaat, yasalara uymaktı ve gazaplı Tanrı, kindardı. Elbette Yunan tanrıları da bazen öç alıyordu, ama bu salt kötü ruh halleriydi ve ahlaksal açıdan kusursuz bir Tanrı fikri yoktu. Zeus Olympos'un yöneticisiydi, ama dünyanın büyük yönetim kurulu *moîra*'nın, görünmez nüfuzun, Olympos'un *Société Anonyme*'inden de[3] sorumluydu; bu yüzden Zeus bile her istediğini yapamazdı. O yalnızca atanmış yönetmendi ve *moîra* onun üstündeydi.[4] Yani tanrılar bir bakıma sınırlıydılar, insanın doğduğu eğilimleri isabetli bir biçimde temsil eden, üstün hipertrofik insanlardı.

Yahudi Tanrısıysa tamamen farklı bir şeydi. İsrail'de onun üzerinde bir yargıç yoktu. O yüceydi. Bu üstünlük insan tini üstüne şeytanla bahis oynadığı Eyüp Kitabında görülür; sırf deneyim uğruna iyi adam Eyüp'ün sürülerini, kadınlarını ve çocuklarını ve kölelerini yok etti. Şeytana adil bir şans vermek için onu güneşin altındaki her türlü belaya maruz bıraktı; sonra Tanrı kazandı ve Eyüp'e her şeyini geri verdi. Bu, bir feodal efendinin tebasına oynayabileceği türden acımasız bir şakaydı. Ancak bu çok ciddi bir şeydir: Bu onun bizzat

---

3 *Société Anonyme*: anonim şirket—aslında "yüzsüz şirket."

4 *Moîra*: Yazgı, ancak Homeros çağında Moirai talihsizliklere neden olan tanrıçalardı.

yazgı olduğu, yasaları yapan tamamen keyfi bir yazgı olduğu anlamına geliyor. İnsanın boyun eğmek koşuluyla bir şansı vardır, yoksa hiçbir şansı yoktur: yalnızca tam yıkım vardır. Bu dünyanın çok gerçek bir resmidir, ama korkunç bir yönüyle ve elbette böyle bir Tanrı düşüncesi geliştiren o insanların geçmişiyle ilgilidir. Yahudi kabilelerinin tarihi, kan ve yıkım doludur. Yeni kazılar, gelişiyor gibi göründükleri zamanlarda bile, Mısır krallarının o ülke üzerinde daima hüküm sürdüğünü göstermiştir ve Yahudi kolonilerin de yabancı bir hükümdarın altında olmaktan pek mutlu olmadıklarından emin olabilirsiniz; bu nedenle Tanrı'yı tam olarak öyle, yasalar çıkaran bir zorba gibi gördüler, itaat etmedikleri takdirde, cehennemdeydiler.

Sonra zamanla, Mısır'a giden Yahudi göçü, insan yasalarının bulunduğu bir uygarlığın yaşamına katılma olanağıyla—örneğin İskenderiye'de büyük bir koloni vardı—büyük bir değişim getirdi, ki bu özellikle "Meselle" ve "Zebur" kitaplarının bilgeliğinde görülür. Sonra da Hıristiyanlık denen Yahudi Reformasyonunda. Orada, Tanrı'nın iyi niyetli ve sevecen yanı vurgulandı ve eski yasa fikri büyük ölçüde kaldırıldı. Bu din Centillere öğretildiğinde, Yeni Ahit'i Eski'den ayırmak zorunda kaldılar. Bu çok dikkatli yapıldı, çünkü mesaj tamamen farklı bir önerme veya öncül üzerinde aşılanmalıydı: yani Olympos'un sevgili eski *Société Anonyme*'inin öncülü; tüm o güzel ve eğlenceli ve gülünç figürler, farklı bir sistemle karşılanmalıydı. Senkretik [Bağdaştırıcı], Hellenistik Hıristiyanlık işte o zamanlar ortaya çıkmıştır. Çünkü günümüzde Katolik kilisesi olarak adlandırdığımız şey, aslında her türlü ilkel ve pagan kalıntıları bulabileceğiniz, çok yüksek düzeyde Hellenist senkretizmin kodlaştırılması veya katılaştırılmasıdır. *Senkretizm* beraber büyümek demektir. Konglomera gibi. Konglomera malzemesi, bir araya gelen ve katılaşan birçok farklı şeyden oluşur ve senkretizm de hemen aynıdır, birçok karışarak bir olur. Hellenist senkretizm, MÖ 300/200 yıllarında başlayan ve MS üçüncü ya da dördüncü yüzyıla kadar süren dönemdir. Yakındoğu ve Batının tüm dinleri ve felsefeleri birleşerek tamamen yeni bir zihinsel atmosfer yaratmıştır.

O vakitler Tanrı'nın farklı yönleri daha belirtilmiş, sınıflandırılmış, dogmatize edilmiş bir hale gelmiştir, çünkü Tanrı'nın Hıristiyan bir kült merkezine yaraşır bir varlık olması zorunlu olmuştur; o iyi bir baba olmalı, ayrıca da şeytan hakkında bir sürü konuşma olmalıdır. Hıristiyan şeytan kavramı Yahudi dininde yoktur; elbette kötücül güçler vardı, ama Tanrı bizzat bir evet ve hayırdı. O, aynı anda gazabın Tanrı'sıydı; ana dinsel duygu Tanrı korkusu olduğu için, şeytan kavramına pek gerek duyulmuyordu. Hıristiyanlıkla birlikte karşıt zıtlara ayrışma geldi, bu nedenle bir şeytan icat etmeleri gerekiyordu, çünkü o yön, Tanrının kötücül deneyimi vardı ve formüle edilmeliydi. Ama bu kodlama ya da dogmatizasyon yoluyla bir önyargı oluşturuldu: Tanrı kesin bir şey olmak zorunda kaldı ve görünüşe bakılırsa tek yanlı bir şey haline geldi, örneğin kötü şakalar ona atfedilemezdi; ama yine de yazgı son derece zalim şakalarla doludur. Tanrı'nın dünyaya bela olduğunu ya da dünyayla dans ettiğini ya da dün-

yayla sarhoş olduğunu varsaymaları olanaksızdı. Tüm bu kavrayışlar dışlanmalıydı ve böylece, Tanrı gitgide yoksullaştı ve kesin ve tek bir şey haline geldi.

Doğal olarak, insanlar böyle bir görüntünün insan yapımı olduğunu söylediği anda tepkinin verilmesi gerekliydi. Unutmayın, imge şeyin kendisi değildir; Tanrı deneyimi daima oradadır. İnsanoğlunun en sık yaşadığı deneyimidir, ama son yüzyıldaki tüm gelişmeler onu en ender deneyim haline getirmiştir. Dünyayı dolaşan ve asla Tanrıyı deneyimlemediklerini söyleyen insanlar var; onun ne olduğunu bilmiyorlar. Ama bu, en basit şeydir. Odadan çıkarken eşiğe takılıp yuvarlandığınızda lanet okursunuz, çünkü odada size çelme takmak için bacağını uzatan kötü bir ruh vardır: bu, istemediğiniz halde size olan bir şeyin orijinal deneyimidir. Kader her gün size çelme takar. Biz de daima tam da yapmak istemediğimiz şeyleri yaparız. Ve buna kim neden olur? Eh, bu, öteki varlıktır ve bunu izlerseniz—takip çizginizi aşan bu varlığın ne anlama geldiğini incelerseniz—bir şeyler görürsünüz. Ama asla uzağı göremiyoruz: her şeyi kendisine göre açıklıyoruz. Bu kez eşiğe takılıp düştük, bir başkasında bir sandalyeye, eşik asla bir sandalye değildir ve her ikisine de takılıp düşmüş olmamızın önemi yoktur. Ya da bir yalan söyleriz ve yalnızca bu yalanı söylediğimizi söyleriz, ama ertesi gün başka bir yalan söyleriz. Olayları böyle böleriz. Tanrı deneyimini her zaman böleriz ve doğal olarak Tanrıyı asla deneyimlemeyiz; yalnızca hiçbir şey ifade etmeyen bazı küçük gerçekleri deneyimleriz. Bunlar hiçbir şey ifade etmezler, çünkü onlara hiçbir anlam vermeyiz. Sanki yalnızca uzun bir harf dizesini okuruz ve doğal olarak kulağa çılgınca gelir, ama bunları bir araya getirir ve örneğin "Mutlu Adalarda" bölümünü okursanız, bu bir anlam ifade eder.

Ama psikolojimizi ya da tanrının psikolojisini böyle okuruz: araya şimşek gibi giren, niyetlerimizi aşan şey. Tutarlı bir şekilde okursanız muhteşem şeyler görürsünüz. Analitik psikolojide bunu yapmaya çalışırız—yalnız harfleri okumakla kalmayıp onları bir araya getirmeye gayret ederiz. Örneğin birkaç gece önce rüyanızda şunu ve şunu gördünüz; ertesi gece bir demiryolu, sonraki gece bir piyade taburu ve son gece bir çocuk doğurduğunuzu. Her gece rüyalar görür ve bunların birbirleriyle hiçbir ilgisi olmadığını söylersiniz. Şimdi size bütün o harfleri doğal sıralarında bir araya getirip yazmanızı ve sonra bu dizgeyi incelemenizi öneriyorum; çok dikkate değer bir şey keşfedeceksiniz: bunun sürekli bir metin olduğunu. O ego-dışının psikolojisi hakkında bir şeyler, insanların neden onu "Tanrı" ya da "iblis" olarak adlandırdıklarını—hangisini tercih ederseniz –keşfedeceksiniz. Çünkü bu bir devamdır ve mantıklıdır; Bu sırf bir yığın birbiriyle ilgisi olmayan öğe değildir.

Şimdi, Tanrı, imgesi kodlanmış bir biçimde dogmatize edildiği ölçüde bir kestirimdir ve söylediğim gibi, böyle bir düşüncenin en sonunda devrilmesinin nedeni bu gerçektir. Yaşamın kendisi, nihayetinde "Tanrı" olarak adlandırılan psişik olgunun güçlerini veya olanaklarını böylesine küfür gibi kısıtlanmasına artık dayanamazdı. Bu psişik gelişmenin kendisi içgüdüsel olarak dogmatize

edilmiş imgenin yıkılması gereken ana yaklaşıyordu. Ve Nietzsche de, karakteri o imgenin yıkılması olan bir zamanda ortaya çıkıyor. Ama tabii, her zaman olduğu gibi, insan fazla ileri giderse sonuçlarına katlanır—bu durumda bir insanın varolmadığını söylemesiyle Tanrı'nın varolmadığının varsayılması. Tıpkı bilinçdışının olmadığını söyledikleri için olmadığını varsayanlar gibi. çünkü hiçbirinin olmadığını söylüyorlar. Bu elbette çocukçadır, ama hâlâ birçok çocuksu insan olduğu için, böyle çocuksu yargılar genellikle tekrarlanır, hatta onlara inanılır. Eğer belli bir sıradanlıkta bir zekâya sahipseniz, bunların hepsinin saçmalık olduğunu bilirsiniz: bir şeyin olmadığını söyleyerek onu başınızdan atamazsınız; onun hakkında ne söylerseniz söyleyin, olgu hâlâ vardır. Şimdi, Tanrı'nın yalnızca bir buluş olduğu söylendiği için varolmadığı varsayımı yapıldığında, ki bu, olmadığını söylediğiniz için bilinçdışının olmadığını varsaymak gibidir, o zaman çok garip bir şey ortaya çıkar: yani bir şey iradenizi aşar. Ne diyebilirsiniz ki? İradenizi kendiniz aşmışsınız gibi yapamazsınız; öyle olmamıştır. Başka bir şey aşmıştır. Öyleyse o gerçeği nasıl açıklarsınız—yani felsefi açıdan düşünürseniz? Elbette pratik düşünürseniz—ki bu, hiç düşünmemek demektir—açıklamak zorunda değilsiniz. O zaman peşini bırakıp bunun yalnızca bir kaza olduğunu söyleyebilirsiniz; onu bir felsefe ya da bilim nesnesi haline getirmezsiniz. O zaman tabii ki hiçbir şeyi açıklama görevi yoktur, sadece düşünmeyi bırakmak yeterlidir. Bu elbette kusursuz bir şekilde uygulanabilir; milyonlarca insan düşünmeden yaşıyor. Bu tür bir insan olduğunuzu düşünmeden yaşayabilirsiniz—soru budur. Ama eğer olur da düşünmeden yaşayamayacak bir kişiyseniz, bunun hakkında ne düşünebilirsiniz? Çünkü müdahale edecek hiçbir şey olmadığını söylüyorsanız, bilinçdışı—başka bir deyişle, Tanrı, yoktur, ego-dışı bir psykhe yoktur—o zaman şeyleri nasıl açıklayabilirsiniz?

Mr. Allemann: Ya her şeyden sorumlu olmalısınız ya da bir şeyler icat etmelisiniz.

Prof. Jung: Eh, insanlar çok kurnazdır. Her şeyden sorumlu olmak biçimsiz bir durumdur. Bu oldukça büyüktür ve sorumlu olmaktan hoşlanmayan, çok alçakgönüllü mizaçlar vardır, o halde neyi varsayarlar?

Mrs. Naeff: Sorumluluğu başkalarına verirler.

Prof. Jung: Doğal olarak, bu sorumluluğu başkalarına aktarıverirler; O zaman diğer herkes sorumludur ve mütevazi oldukları ve her zaman mağdur oldukları için övünürler. Bu, "aşağılık hissi" adı verilen şey, diğeri de "megalomani" açıklamasıdır. Ya da bu, eğer insan bu açıdan gerçekten tutarlı bir zihne sahipse ve müdahaleci irade diye bir şey olmadığına kesinlikle ikna olmuşsa, sonuç olarak bir paranoyaya dönüşür; böyle şeyleri yaptığından, ama zalimlerin kendisi için böyle tuzakları ayarladığı ve kendisine karşı gizlice çalıştıklarından oldukça emin olacaktır. Onların Masonların, Cizvitler, Naziler veya Komünist casusları olduğunu söyleyecektir. Çünkü bunlar sonuç olarak bir tür paranoyaya neden olan euhemerist açıklamalardır.

Nietzsche, Tanrı'nın bir kestirim olduğunu ve kişinin yaratamayacağı bir kestirim yapmaması gerektiğini söylerken, bunun gerçekleştirilemeyecek bir hipotez olduğunu ifade eder. O zaman Tanrı'nın olmadığını söyler; çünkü insan asla bir Tanrı yaratmamıştır ve yalnızca bir Tanrı olduğunu varsayar, bu nedenle Tanrı yoktur. İstediğimize ya da irade ettiğimize karşı hiçbir şey yoktur, müdahale yoktur; bir müdahale varsa, başka insanlarda yanlış bir şeyler olmasından kaynaklanır ve bunun için bir şeyler yapılması gerekmektedir. Nietzsche, psikolojisini başkalarına yansıtacak bir adam değildi; tabii *Zerdüşt*'de kendi psikolojisini dışlaştırdığına dair bazı kanıtlar var, ama bu o kadar da önemli değildir. Onun için sorumlu olması çok önemlidir; şeyler kusurluysa, kusursuz hale getirilmelidirler. Bu nedenle bir Üstinsan yaratın; gerçekten olmanız gereken insanı yaratın, Tanrı'nın olmadığı kuramını yapan, yani iradesinin asla aşılmadığını, her şeyin olanak dahilinde olduğu bir insan yaratın. Gördüğünüz gibi, bu hiçbir şekilde orijinal bir fikir değildir: bir Protestan vaazında bu tür konuşmaları duyarsınız; olmanız gereken kişi olmak, son derece Protestanca bir nosyondur—ya da daha doğrusu, olmak istemediğiniz, çünkü herhangi bir şeyi istemek ahlaka aykırıdır. Hoş bir şey isteyebilirsiniz ve her türlü hoş şey, ahlaka aykırıdır; daima nahoş bir şeyler istemeniz gerekir. Üstinsan da hoş bir şey olmadığı için, ahlaksal bir görevdir; yapmanız gerekir, yapmalısınız ve her pazar bunun için dua etmezseniz, lanet olsun size. Gördüğünüz gibi, bu Üstinsan fikri Protestan düşüncenin bir türevidir.

Protestanlık elbette, Tanrı'nın lütfu konusunda, onsuz hiçbir şey yapamayacağınız konusunda bol bol konuşur; ama Tanrı'nın verdiği yasaya itaat etmek zorunda olduğunuz inancına zorlanırsınız. Bu nedenle, her gerçek Protestan, Eski Ahit'i vaaz eden bir Yahudi anima sahibidir, bu yüzden Hıristiyan bile değil, güzelim bir Yahudidir. Elbette gerçek Yahudiler de bir Hıristiyan animaya sahibidir, çünkü iki bakış açısı olmadan yapamazsınız; Sadece Tanrı'dan korkamazsınız, onu aynı zamanda sevmeniz de gerekir. Yani Hıristiyan kompleksi olmayan bir Yahudi olmadığı gibi, Yahudi kompleksi olmayan iyi bir Protestan da yoktur; birbirlerine aşırı derecede benzerler, sadece biri eldivenin içindeyken, diğeri dışındadır. Protestanın Tanrı'nın lütfuna olan inancı, diğer taraftan yasaya titizlikle itaat edilerek dengelenir. Bu nedenle Protestan cemaatlerinin gerçek tanrısı, Amerika'da ve başka yerlerde gördüğünüz gibi, saygınlıktır. Bu, yasalara itaat anlamına gelir; Hıristiyan sevgiyle hiçbir ilgisi olmayan daha düşük bir bakış açısıdır. Bu, Hıristiyan korkusudur. Görüyorsunuz ki, Protestanın kendisini ideal bir biçime zorlamaya yönelik bu girişimi, aslında Tanrı'nın lütfuna inançsızlıktır, çünkü buna gerçekten inansa, Tanrı'nın zamanla kendisi için doğru olanı yapacağını varsayar ve bugün kusursuz değilse, eh, bu çizgide bir şeyler yapması, ona lütfundan birazcık vermesi, günümüzün günahkârının gelecekte daha iyi bir hale gelmesi adına, biraz Tanrı'nın menfaatinedir. Ama gerçek Protestan pratikte buna inanmaz. Kendini iyi bir varlık haline getirmesi gerektiğine ve bunu yapacağına inanır—bu yalnızca onun sorumluluğudur.

Bu ülkede, Protestan ruhunu çok güzel bir şekilde karakterize eden harika bir şiir vardır. Onun çift katmanlı ahlakını gösterir. Bu, belirli bir kilise ilahisinin popüler bir versiyonudur; bir dize yüksek Almancadır ve aralarda, dizenin anlamıyla çelişen İsviçre lehçesinde bir yorum vardır. Ne yazık ki diyalektle söylenir, ama tercüme etmeye çalışacağım: "Kim ki Tanrı'ya güvenir ve hiçbir şeyi yoktur, kim ki tüm umudu Tanrı'dır ve hiçbir şey yapmaz, Tanrı onu mucizevi bir şekilde yaşatmaktadır. Yoksa işler hiç yürümez." Bu tam Protestan bakış açısıdır; her şey kişinin kendi ahlakına, kendi sorumluluğuna bağlıdır; hiçbir bağışlanma yoktur ve aynı zamanda kişi, Tanrı'nın lütfuna inanır.

Miss N. Taylor: Dağları yerinden oynatan iman konusundaki İskoç öyküsünü bilir misiniz? Evinin önündeki devasa bir tümseğin kaldırılması için dua eden yaşlı bir hanım varmış ve ertesi sabah inip tümseğin hâlâ orada olduğunu görünce, "Ben de öyle düşünmüştüm!" demiş.

Prof. Jung: Bu çok iyi. Yani bu iki şey gerçekten birbirlerini dışlar. Protestanın üzerine yığılan bu muazzam miktardaki ahlaksal sorumluluk, onu kendi yeteneğine yönelik abartılı ve ölçüsüz bir inanca ya da umuda zorlar; olması beklenen o muhteşem varlığı yaratmayı umar ve ister. Metin basitçe bu fikri sürdürüyor.

> Belki bizzat siz değil, kardeşlerim! Ama Üstinsanın babaları ve dedelerine dönüşebilirsiniz: en iyi yaratınız bu olsun!

Kendinizi hazırlayın, göklerin egemenliğine siz erişemeyebilirsiniz, ama oğullarınız ya da torunlarınız cennete ulaşacaktır. Gördüğünüz gibi bu, en iyi Protestan tavrıdır: kendi başaramadığımı, oğluma yüklüyorum; o başaracaktır. Her zaman altta yatan fikir şudur: Mesih işleri halledecek. İçimde bir çatışma varsa, onu Mesih'e teslim edeceğim ve o onu benden alıp çöle kaçacaktır. Günümüzde bunun gerçekleştiği büyük din hareketlerimiz var. Bu, bir çıkış yolu bulması gereken Protestan vicdanının acısından ve gerçek gereksiniminden çıkmaktadır; bu nedenle ciddiye almaya çalışan insanlar kendi günahlarıyla başa çıkmak için çöle gönderilen bir günah keçisi fikrini icat etmelidirler ve Mesih'i de günah keçisi kabul ederler. Çarmıha gerilmiş ve tanrılaştırılmış günah keçisi olduğu için ona yüklerler. Bu insanlar artık ahlaksal strese dayanamıyorlar; kendi sorumluluklarını bastırıyorlar ve ona Mesih'in deyip orada bırakıyorlar. Ama onlar artık insan değildirler; günahlarını kaybetmişlerdir, o kara şeyi, ki o tinsel berekete sahip topraktır.

Kurbanlık bir günah keçisi fikri iyidir: kurban rolünü devralan bir kutsal temsilci; bu, kişi bir kurumun üyesi ya da diğerleriyle tamamen katılımda olan bir toplumda olduğu sürece psikolojik olarak işe yarayan bir düşüncedir. O zaman kimin yükü taşıdığı önemli değildir, tercihen rahip ya da bir hayvan kurbanı veya Tanrı ya da kralı temsil eden bir suçludur. Bu cemaatte günahı taşımak için *kimin* seçildiği önemli değildir, çünkü o bütün cemaattir ve bütün cemaat, kendisidir. Bu, bize aşırı yabancı gelen bir kolektif duygudur; şimdi

hayal bile edemeyiz—tamamen ilkeldir. Tabii ki kendinizi derviş benzeri bir hale getirdiğinizde, heyecanlı bir halde, titreyen bir duyguya sahip olursunuz ve diğer herkes de aynı durumdadır; o bakımdan kimin vurulduğu önemli değildir, ha siz, ha başkası. O zaman cildinizi yırtıp boğazınızı kesebilirsiniz ya da papaz gelip boğazınızı keserek sizi kurban edebilir. Hepsi birdir: siz kendiniz olarak yoksunuz. Günah keçisinin işe yaraması için böyle bir duygu ve bir teklik gerekir; bugünlerde pek işe yaramıyor, çünkü bilincimiz gerçekten çok bireyseldir. Yine de çok garip şeyler görüyoruz; Almanya'daki 6 Mayıs coşkusunu düşünün![5] Bunun ne kadar ileri gittiğini takdir ediyorum, ama bilincin özellikle güçlü olmadığı ve çok fazla kolektif korku olduğu zaman, belirli koşullar altında halkın bir tür *ekstasis* halinde tekrar birleştiğini varsayıyorum. Tüm bu bağırmalar ve ritim, müzik ve nefesli bandoları ve birlikte yürümek, lidere duyulan sıradışı imanı ifade eden kolektif bir vecd üretiyor. O zaman günah keçisi liderdir: onu sorumlu kılarlar. O, her birini temsil eder, o bakıma bir *katılım* vardır, ki bu elbette bir tür ilkel kolektif dinsel olgu gibidir. Muhtemelen tümü dinsel bir olgudur; siyaset kısmı yalnızca laftır.

Mrs. Volkhardt: Almanya'da Führer ile tanışmayı çok isteyen bir kadın vardı ve bir gün bu şansı yakaladı. "*Heil, mein Führer*," dedi ve sonra adam onunla konuştu ve o kadar hoştu ki kadın birden bayılıverdi. Ve aynısı başkalarına da oldu.

Prof. Jung: Eh, bu garip bir tepkidir—buna girmeyelim. Evet, şimdi, insan tarafından yaratılması gereken Üstinsan fikrini, o günlerde modern olan Darwin'in fikirleri çok desteklemişti. Elbette Darwin, bir Üstinsanın istendiğinde üretilebileceğini önermez; yalnızca, diyelim maymundan insana, bir türün dönüşüm olasılığını gösterir. Ama hemen sonra şu soru gündeme gelir: maymun insana dönüşmüşse, insan neye dönüşebilir? İnsan devam edip asıl insandan daha üstün bir varlık üretebilir. Ve o zaman Protestan ideali atılıyor ve diyor ki: *yapmanız* gereken budur. Çünkü Protestan bir maymun olsaydı, bir zamanlar Pazar sabahı kalkıp, "Şimdi gerçekten insanı üretmem gerekiyor" derdi—bu da Nietzsche'nin burada yapmayı önerdiği şeydir, tabii ki bir kuşakta değil: en az üç kuşak veriyor. Tartışmayı bu biçimde burnunun altına koymuş olsaydık, doğal olarak tüm bunları görmüş olurdu; ancak bu argüman, açıkladığımız biçimiyle, Nietzsche'yi hiç etkilemezdi, çünkü asıl dürtüsü dinseldi. Üstinsan fikri tamamen simgeseldir. Ama ona bunun simgesel bir fikir olduğu söylense, doğal olarak birkaç kuşak içinde bizden daha üstün bir insan üreteceğini varsayamazdı, bunu yadsırdı, çünkü simgesel bir Üstinsanın varlığını kabul etmek onun için eşit ölçüde karanlık ya da olanaksızdı. Çünkü simgesel bir Üstinsan, psikolojik bir Üstinsandır, basitçesi üstün bir bilinçtir. Bu onun için hiç uygun olmazdı.

---

[5] 6 Mayıs coşkusu: her ne idiyse, *London Times*'da haber olmamıştı. Belki bir Nazi gösterisi ya da Mussolini'nin Addis Ababa harekâtına bir tepki olabilir. İtalya 9 Mayıs 1936'da Etiyopya'yı ilhak ettiğini duyuracaktı.

O halde Nietzsche'nin Üstinsan kavramıyla özbenliği kastettiğini söylersek, bu yalnızca bir varsayımdır, hatta geçerli bir kavram da değildir; o özbenlik kavramını bizim anladığımız gibi görmüyordu. Ne dediğini biliyordu, üstün bir insan, hatta fiziksel olarak farklı, güzel bir insan, olması gerektiği gibi sağlam bir insan ve bu düşüncenin elbette özbenlikle bir ilgisi yoktur. Bizse hiç kimsenin özbenlik olamayacağını gayet iyi biliyoruz; özbenlik, tamamen ayrı bir kategoridir. Dolayısıyla Nietzsche'nin fikrini ortaya koymaya çalışacaksak, o terimi kullanmamalıyız. Yine de Üstinsan'dan söz edince bu, yalnızca kuyruğu biraz daha kısa olan veya kulakları artık sivri olmayan, Yunan tanrısına falan benzeyen bir yarının insanı anlamına gelmez. O aynı zamanda insandan daha büyük, üstün bir insan demektir. Kulağa bir şeymiş gibi gelir, çünkü bir simgedir ve açıklanmadığı için bir simgedir; onu açıklamaya çalışırsanız, Nietzsche'nin zamanında ve onun içinde de bulunan tüm çelişkilerle karşılaşırsınız. Çünkü Üstinsan aslında öldürülmüş, öldüğü ilan edilmiş bir tanrıdır ve doğal olarak, kurtuluş için ezici bir arzuyla yeniden karşımıza çıkmaktadır; bu, Üstinsanın doğuşu anlamına gelir. Tanrı yine ortaya çıkar. Yani *Üstinsan* sözcüğü, iyi Hıristiyanların kulağına "Tanrı" gibi gelir; duygulara, arzulara, umutlara, en yüksek anlama gebe bir sözcüktü ve onu kurak ve eleştirel bir biçimde analiz ettiğimiz zaman, bu kavrama kesinlikle adil davranmamış oluruz. Ama biz Nietzsche'den sonraki bir zamana aidiz. Simgeler hakkında bilgiliyiz ve psikoloji hakkında bir fikrimiz var ve bizim için aynı şeyi ifade edemez.

SEMİNER III

20 Mayıs 1936

Prof. Jung:
Umarım "Mutlu Adalar" bölümünün zor ve derin, çok çapraşık bir bölüm olduğunun farkındasınız. En önemli sorunları içeriyor ve itiraf etmeliyim ki, üzerinde yorum yapmak konusunda biraz tereddütlüyüm, çünkü bizi başa çıkması zor derinliklere götürüyor. Hatırlarsanız, en azından Üstinsanın büyük dedeleri olma olasılığından söz eden o paragrafa gelmiştik. Şöyle devam ediyor,

> Tanrı bir kestirimdir: ama kestiriminizin düşünülebilir olanla sınırlı olmasını isterim.
>
> Bir tanrı *düşünebilir* misiniz?—Ama bu Doğru İradeniz olsun, ki her şey insanca düşünülebilir, görülebilir, algılanabilir olana dönüşsün! Kendi ferasetinizi izleyin, sonuna kadar!

Nietzsche'nin Tanrı'yı, övülmeye bile pek değmez bir insan kestirimi olarak gördüğünü ve Tanrı'nın öldüğünü ilan ettiğini zaten biliyoruz. Burada, bu tutum için daha derin bir neden görüyoruz. Denebilir ki bu, çağının ruhuna verilen bir ödünden çok, kendi dürüstlüğüne verilen bir ödündür; insanın ötesine geçen bir kestirimde bulunmak istemez. Bu tutum Kant tarafından hazırlanmıştı; bildiğiniz gibi, Kant, metafizik varsayımlar yapılamayacağını yadsınamaz bir biçimde göstermişti.[1] Çağın ruhu yine de Nietzsche'yi, Tanrı'nın bir insan kestirimi olduğu varsayımında büyük ölçüde etkiledi; insan onun bir

[1] Kant daha çok numen dünyasını bilemeyeceğimizi göstermiştir, yani eşyanın insan anlayışının kategorilerine tabii edilmemiş halini. İradenin özgür olması gerektiğini ve Tanrı'nın varlığını kabul etse de, bu tür metafizik savlara yönelik tüm "kanıtlamaların" insanı, eşit ölçüde iyi bir karşı-kanıtlamayı içeren bir antilogizme götüreceğini belirtmiştir.

deneyim olduğunu da söyleyebilirdi. Kant açık bırakmıştı: entelektüel veya felsefi eleştirisinin sadece felsefi eleştiri olduğunu görmüş ve deneyim alanına, özellikle de teolojik eleştiriye gelmeyecek şeylerin deneyimlerine değinmemişti. Çünkü dünyayı Tanrı'nın varlığı aracılığıyla anlatmanın, hatta kabul etmenin kanıksandığı bir çağda yaşamıştı. *Doğru* buydu. O zamanlar böyle düşünmek oldukça mantıklı sayılıyordu.

18. yüzyılın sonlarına doğru neredeyse her bilimsel kitap, dünyanın Tanrı tarafından altı günde yaratılmasıyla başlıyordu. Dünyayı Tanrı'nın yaratmış olduğu ve hâlâ dünyanın işleyişini sürdürdüğü tartışmasızdı. Ama Nietzsche'nin zamanında, o eski birincil kesinlik unutulmuştu, bu nedenle Nietzsche'nin, Tanrı'nın bir kestirim olduğunu söylemesi, yalnızca zamanının ruhuna bir ödün değil, aynı zamanda kanıtlayabileceğinden fazlasını veya insan kavrayışının ötesinde olanı varsaymasına izin vermeyen eleştirel felsefecinin sorumluluk duygusudur. Dogmatik Hıristiyan formülasyonundaki gibi, Tanrı'nın bitimsiz ya da sonsuz olduğu ya da böyle bir nitelik taşıdığı, kesinlikle insan varsayımıdır ve dürüst birisi asla insan zihninin sınırlarının ötesine uzanan bir ifadede bulunmaz. Bu birisine iki yüz yıl sonra bir milyon frank ödemeye söz vermişsiniz gibi; doğal olarak iki yüz yıl sonra artık varolmayacaksınız ve dahası, elinizde böyle bir toplam asla olmayacak, yani altından kalkamayacağınız bir şey yapmışsınız. Dolayısıyla dürüst ve sorumlu bir düşünür de, kendini sınırlayacak ve böyle varsayımlarda bulunmaktan kaçınacaktır. Elbette yanılgı, Tanrı'nın yalnızca bir kestirim olduğu varsayımındandır, çünkü o bir deneyim olabilir, ancak bu olasılığın tanınması Nietzsche'nin görüş alanından kesinlikle kaybolmuştur. Çünkü Tanrı kavramının gerçekten insan yapımı olduğu varsayımı, bir varsayım olarak tamamen doğrudur—kimse buna karşı çıkamaz; tıpkı dogmaya körü körüne inancın felsefi olarak tartışılamayacağı gibi. Bu nedenle, "Bir tanrı düşünebilir misiniz?" diye soruyor. Hayır, yapamazsınız; insanın ulaşamayacağı bir şey düşünemezsiniz. Bir şeyin sonsuz olduğunu söylemekle sonsuzluk değil, yalnızca bir sözcük yaratmış olursunuz. Bu durumda Nietzsche, insanın düşünemeyeceği bir şey icat etmesini yasaklayanın, insanoğlunun doğruyu bulma iradesi olduğunu ve bu tutumun kişinin düşüncelerinin düzenlenmesi olması gerektiğini, böylece üretebileceğinin ötesinde bir şeyi asla varsayamayacağını söylüyor. Sonra da şöyle diyor:

> Ve dünya dediğiniz şeyi, siz yaratmalısınız: …

Ayrıca dünyanın doğasıyla ilgili olarak, insan sınırlarını aşan herhangi bir varsayımda bulunmamalısınız; kuşkusuz insan yapımı ve insan biçimci bir dünya yaratmak için cesaretiniz olmalıdır. Bir başka deyişle, *tüm* kavramların insan biçimci niteliğini kabul etmelisiniz. Şimdi bu, her gün karşılaştığımız bir tutumdur, çünkü bilimsel gerçeğimizin insan yapımından daha fazlası olduğunu, belirli bir nesnelliğe sahip olduğunu ve yalnızca göreceli olmadığını varsaymaya eğilimliyiz. Ama aslında, dokunduğumuz ya da deneyimlediğimiz her şey,

psikolojimizin kapsamındadır. Bir felsefe profesörüne böyle bir şey söylesem, beni o anda öldürürdü, çünkü bu, onun düşüncenin psikolojinin ötesinde olduğu varsayımını ortadan kaldırmak demektir. Ama evrensel dünya imgesi, psikolojik bir olgu ya da özelliktir, kabul ediyorum ki, psikolojimizin ötesinde bir şey tarafından etkilenmesine rağmen. Bunun ne olduğunu bilmiyoruz. Burada son söz fizikçinindir; o, bize atomlardan ve atomların içindeki garip şeylerden oluştuğumuzu bildirecektir, ancak bu hipotez de sürekli olarak değişiyor ve burada belli bir noktaya geldiğimiz de açıktır. Biraz daha ileri giderse, spekülasyona başlar, o zaman zihne, muhtemelen de kolektif bilinçdışına varır. Spekülatif modern fizikçi mutlaka psikologla temasa geçecektir ve aslına bakılırsa, geçmiştir bile.[2]

O halde Nietzsche, büyük doğruyu bulma tutkusuyla, gerçekten en iyi Kantçı geleneğini sürdürüyor, ama elbette o, o zamanın yaygın yanılgısının, Tanrı'nın bir deneyim değil, bir kestirim ya da kavrayış olduğu fikrinin bir çocuğudur.

> Ve bu umuttan yoksun olarak yaşama nasıl dayanabileceksiniz, siz izanlılar? Siz, ne kavranması olanaksız ne de akla sığmayan şeylerde doğamazdınız!
>
> Ama size yüreğimi tamamen açayım, dostlarım; Tanrı varolsaydı, ben Tanrı olmamaya nasıl dayanabilirdim! O halde Tanrılar yoktur.

Eh, buradaki ana fikir, Tanrı'ya benzer bir şey *olsaydı*, insan için büyük felaket olurdu, çünkü umutsuzca öngörüldüğü için, tüm yüksek özlemlerinden ve umutlarından yoksun bırakılacaktı; kusursuz varlık zaten varolurdu. En eksiksiz eylem ya da başarım zaten varolurdu ve zaten varsa, harika bir şey aramanın ya da üretmeye çalışmanın ne yararı olur? Neden uğraşalım ki? Dahası, belki de o yüce varlık ile iletişim kurup kendisinden ekleyemediğiniz bir şeyi almanız için bir şansınız olabilirdi; dolayısıyla sırf sizin yüce olabilmeniz için varolmamasını isterdiniz. Eğer birisi işgal etmeyi umduğunuz yere zaten gelmişse, ya onu ortadan kaldırmalı ya da zahmete değer bir şey üretme umudunu kaybederek vazgeçip çekilmelisiniz. Ve bu nedenle diyor ki: "Tanrı var*olsaydı*, ben Tanrı olmamaya nasıl dayanabilirdim! *O halde* Tanrılar yoktur." Bu nedenle Tanrılar olmayacaktır; çünkü öngörülmüşse, bütün umutlarını kaybedecektir. Şimdi, kendisi de bunun geçerli bir sonuç olmadığını hissediyor—kendisinin üzerinde birinin varlığına dayanamadığına göre, tanrılar yoktur. Bu aslında *hybris*'tir [kibir], çok ileri gider. Ama Nietzsche'nin ve onun yanı sıra, örneğin Tanrı'nın, *summum bonum* olduğu biçimindeki insan tanımıyla mağdur olduğu tarihin bakış açısından bakıldığında, böyle bir tanım, Tanrı'yı gerçekten bir insan kestirimi yapar, ki bu da gerçekten büyük küfürdür. Tanrı'nın *summum bonum* [yüce iyilik] olduğunu varsayıyorsanız, o zaman *infimum malum* [aşa-

---

[2] Gerek Jung gerekse de Nobel ödüllü İsviçreli fizikçi Wolfgang Pauli makaleleriyle *The Interpretation of Nature and the Psyche*'ye [*Doğa ve Psykhenin Yorumlanması*] katkıda bulunmuştu, çev. R.F.C. Hull ve P. Silz (New York, 1955)

ğılık kötülük] ne olacak?[3] Bir şeyin yalnızca son derece iyi olduğunu söyleyemezsiniz, çünkü gölge olmazsa ışık nedir? Alçak olmadan yüksek nedir? Tanrıyı dünyanın karanlık niteliğinden yoksun bırakarak onu tümgüçlülüğünden ve evrenselliğinden yoksun bırakıyorsunuz. Sonsuz kötülüğü insana ve tüm iyiliği Tanrı'ya atfetmek, insanı fazlasıyla önemli hale getirir: o zaman Tanrı kadar büyük olurdu, çünkü ışık ve ışığın yokluğu eşittir, bütünü oluşturmak için birbirine aittirler. Dolayısıyla Tanrı anlayışı, onu ille de bu tür sonuçlara götürür, ancak önerme açısından vardığı sonuçlar doğrudur: önceki yüzyıllarda düşünüldüğü haliyle Tanrı, oldukça açık bir biçimde bir kestirimdir. Ve kimse Tanrı'nın birincil bir deneyim olduğunu varsaymaz.

Hıristiyan kilisesinde Tanrı'ya inanmanın gerekliliği hakkında o kadar çok konuşurlar ki, insan Tanrı'nın bir deneyim *olabileceğinden* kuşkulanır. Çünkü bu deneyime sahipsek, inanmamız gerekmez. Dolayısıyla güven, sadakat anlamına gelen Yunanca *pistis* sözcüğü, inanmaktan anladığımız şey değildir. Bu, deneyim gerçeğine sadakat anlamına gelir. Bunun klasik örneği, belki de yaşamının en kötü anında, Şam'da Hıristiyanlara zulmetmeye giderken Paulus'un o tanrı deneyimiyle yıkılmasıdır. O zaman anlamıştır ve *pistis* sahibi olması, o deneyime sadık kaldığı ve bu gerçekten uzaklaşmadığı anlamına gelir. Dünyanın inancı bunu başaramaz; olabileceğine inanmakla kişi hiçbir şey deneyimlemez. Elbette kişi böyle bir deneyimin olabileceğine inanıyorsa, buna *lütuf* diyebilir; kişi bütün bir yaşamı boyunca Tanrı deneyiminden yoksun bırakılırsa, en azından bu lütfu hak eder. Ama Tanrı deneyimi yoksa, inanmak için çabalamayı hak etmez—bu, insanı hiçbir yere götürmez; yalnızca ondan yoksun bırakıldığını söylese daha iyi olur. Şimdi, doğal olarak, böylesine yetersiz bir öneriden bir sonuç çıkardığında, insan bir güvenliksizlik hisseder ve Nietzsche de bir sonraki cümlede o *sentiment d'incertitude*'ü gösteriyor:

> Evet, sonucu çıkarmıştım; …

Ardından da şu son derece ilginç ifade geliyor:

> ama şimdi; yine de o beni çıkardı.

Şimdi, bunu açıklayabilir misiniz? Burada ne oldu?

Prof. Fierz: Kendi tuzağına düştü.

Prof. Jung: Besbelli. Tanrıların varolamayacağı sonucunu çıkarabilir, ancak şimdi bu sonuç, kendisinden daha güçlüdür. Tuzağa düştü. Bu nasıl oldu?

Dr. Escher: O, özerk bir enerji haline geldi.

Prof. Jung: Eh, tanrıların olmadığı sonucunun aniden, özerk bir enerji yüklenmiş gibi, özerk bir niteliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu bir saplantı gibidir; bu fikir artık ondan daha güçlü, onun ötesindedir. O, bunun kurbanı

---

[3] Jung karşıtların diyalektiğine kesinlikle ikna olduğu için, en yüksek iyiliğin en alçak kötülükle dengelendiğini öne sürüyor.

olmuştur. Bu, doğru ve dirimsel bir şey hakkında yanlış bir varsayım yaptığınızda hep olur: o zaman otonom bir nitelik kazanır. Bunu bir saplantı nevrozu vakasında nefis bir biçimde görebilirsiniz; bu insanlar hiçbir ahlaksal yasanın olmadığını, gerçek şeytanlar gibi kesinlikle sorumsuzca, acımasız bir biçimde davranabildiklerini ve bunun önemi olmadığını varsayarlar. Ya da bazen oldukça normal görünen insanlar, kesinlikle ahlaka aykırı bir şey yapabileceklerini ve kamuoyunca bilinmediği sürece bunun zerre kadar önemi olmadığını düşünürler. Aslına bakılırsa, ancak diğer insanları rahatsız ettiği ölçüde bir önemi olduğu, yoksa kimsenin bilmemesi durumunda cinayet bile işlenebileceği yaygın bir fikirdir. Ama aslında önemlidir.

Yirmi yıl önce cinayet işleyen bir kadının vakasını hatırlıyorum, tamamen yıkılmıştı. Bunu çok akıllıca yapmıştı; çok akıllı bir kadın, bir doktordu, izlerini muhteşem bir biçimde örtbas etmişti ve kimsenin bilmemesine rağmen neden yıkıldığını anlayamıyordu. Unuttuğu şey, *kendisinin* bildiği ve bütün bir ulus ya da belki de daha fazlası olduğuydu. Çünkü yeryüzünde onu misafir edecek bir ulus yoktu; bilinçdışı bütün dünyayla kendisine sığınacak yer verilemeyeceğine dair bir sözleşme yapmıştı. Egosunun onun bütünlüğü olmadığını unutmuştu; o, özbenlik değildir. Egosunun bilmesinin bir önemi yoktu, ama içinde başka biri vardı, kendisinden çok daha büyük olan bir şey ona bunu söylüyordu: cinayet işledin; koca dünyada senin yerin yok, çünkü bütün dünya bunu biliyor. Çünkü biz içimizde bütün dünyayız; egonuzda değil, unutmayın—egomuz büyük bir kıtada veya bütün evrende gibi, içimizdedir. Evreni onu cinayetle suçladı ve idam edildi; nereye giderse gitsin, ebedi hapishanedeydi, böylece her insan ondan uzaklaşmıştı. Sonunda yalnızca hayvanlarla muhatap olabiliyordu. Köpeği sakatlandığı zaman bana geldi ve o zaman, yaptığını dünyaya itiraf etmek zorundaydı, bu yüzden bana itiraf etti. Ona adını bile sormadım; bu, anonim bir işti.

Şimdi, Nietzsche'ye olanlar budur; o, anlamadığı bir durumla uğraşıyordu. Tanrı'nın kişi tarafından ele alınabilir bir kestirim olduğu varsayımıyla başlamıştı; o sonuca varmıştı ve sonra bu sonucu onu ele geçirdi. Tanrı gibi bir şey olamayacağını söyledi ve o zaman özbenliği, bilinçdışı, ona "Şimdi elimdesin; varlığımı yadsıdığın için, benim kurbanımsın" dedi. Bu, tüm o *Zerdüşt* dramının dönüm noktasıdır. O bilinmeyen öğe onu çekecektir ve sonraki bölümlerde—eğer bir gün onlara ulaşırsak—yadsınan şeyin onda nasıl çalıştığını çok açık bir biçimde göreceksiniz. Burası, Nietzsche'nin trajik yazgısı *Zerdüşt*'ü yazdıktan sonraki yaşamını açıklıyor.

> Tanrı bir kestirimdir: ama bu kestirimin tüm acılığını kim ölmeden içebilir? Yaratıcının imanı elinden alınmalı mı ve kartalın kartal yükseklikleri-ne süzülmesi yasaklanmalı mı?

Bu dizeyi nasıl anlıyorsunuz? Kestirimin acılığı nedir?

Mrs. Crowley: Tanrı olsaydı insanın yaratıcı olmasını engelleyeceği için bunun umutsuz olacağını zaten itiraf etmişti.

Prof. Jung: Evet, yaratıcı olamazdı, çünkü her şey zaten yaratılmıştı. En değerli ve önemli şeylerin ebedi olduğu fikrini özümsediysek, neden yaratalım? Son derece aptalca olur. Şimdi, bu öngörünün acılığını yaşayan insanlar olduğunu düşünüyor musunuz?

Mr. Allemann: Her buluşun başkası tarafından öngörüldüğünü düşünüyorum.

Prof. Jung: Ah evet, doğal olarak bu öncelik meselesi yaşamda muazzam bir rol oynamaktadır. İnsanın öngörülmesi felaket olur, ancak şu an tinsel deneyimden söz ediyoruz, Tanrı'nın insanı öngörmesinden. Bunu nerede görürsünüz?

Dr. Harding: Bir oğulun babasıyla olan ilişkisinde bunu görebilirsiniz; babam her şeyi yapmış ve her şeyi deneyimlemişken, oğlu kendisi için hiçbir şey bulamaz.

Prof. Jung: Evet, ama bu sıradan yaşamın gerçekleri içinde. Nietzsche'nin durumu biraz daha karmaşık. Çünkü Tanrı fikrine dayanamıyor, çünkü Tanrı Nietzsche'yi, yaratıcı çabayı yapamayacağı kadar öngörüyor. Şimdi sorum şu, insanın Tanrı ya da Tanrı her ne ifade ediyorsa, onun tarafından öngörüldüğü için yaratıcı çaba harcayamayacağı durumlar var mıdır?

Miss Hannah: Roma kilisesi bunu bütün halkına yapar; onlara her şeyi açıkladığı için onları durdurur.

Prof. Jung: "Katolik doğmak, ölü doğmak demek!" Bu benim icadım değil, Thomas More'undur.[4] Ancak bu da insan kapsamındadır, çünkü Katolik kilisesinin Tanrı olduğunu varsaymazlar.

Mr. Martin: Bazı fizikçiler gibi, neden ve sonucun tüm dünyayı yarattığı fikrinin saplantı haline geldiği adam, yaratıcı güçten yoksun kalabilir.

Prof. Jung: Evet, tinsel gerçekle, Tanrı deneyimiyle ters düştükleri ölçüde öyledir, ama bilimadamlarının çoğunun tutumları, bölmelenmiş psikolojiye sahip oldukları için tinsel bir sorun haline gelmez; bir çekmecede bilim, diğerinde ait oldukları siyasal kulüp falan: hiçbir şey asla birbirine dokunmaz. Eh, Bu oldukça zor bir sorudur. Kolektif bilinçdışıyla yoğun bir temasınız varsa, ebedi imgelerden o kadar çok etkilenirsiniz ki, sizi altına çekip yok ederler. Bir adamı tamamen kısırlaştırmanın en güvenli yolu budur; dünya için ölmüş olur, kaybolur gider. Bu nedenle patolojik koşullar altında kolektif bilinçdışının dokunduğu insanlar, Nietzsche'nin de başına geldiği gibi, yaratıcı melekelerini kaybederler. Ve bu, başkalarına küçük ölçülerde olabilir; kolektif bilinçdışının özgül deneyiminin etkisi altında, oldukça sakatlanmıştırlar; bir olasılık selinin ve imgelerin etkileri altında kalırlar ve onları kavrayamazlar; parmaklarını bile oynatamaz hale gelirler. Tamamen çaresizleşirler. Nasıl üstesinden geleceklerini bilemezler, çünkü çok fazladırlar. O kadar olasılıkla dolu bir dünyadadırlar ki, hangi birini yakalayacaklarını bilemezler, çünkü sonsuz denizden bir balık yakalamayı denediklerinde bile, bir an sonra o yeniden dağılır ve tamamen ellerinden kayar. Bu, kolektif bilinçdışının ve bir bakıma gizemciliğin de büyük tehlikesidir.

---

4 Thomas More (1478-1535): *Utopia* (1516) yazarı, VIII. Henry tarafından şehit edilmişti.

Ama en sonunda bir tehlike olup olmadığını da tam olarak bilemeyiz; çağımızın önyargılarıyla doğal olarak gözlerimiz bağlanmış şekilde insan bakış açısından baktığımızda, buna felç, kısırlaşma deriz. Adam kayboldu—ama kim bilir? Belki de doğru olan budur; belki de olması gereken budur. Örneğin binlerce insanın Libya ve Suriye çöllerinde kaybolduğu zamanlar vardı; manastırlara, zaviyelere falan kayboldular ve onlar ve çağdaşları bunun tamamen doğru olduğunu düşündüler. Biz buna tehlike diyoruz, çünkü şeylerin imal edilmesi ve görünür hale getirilmesi gerektiğine inanırız, ama başka dünyalar da vardır. Birisi Doğuda Yoga'ya kaybolduğunda, onun dünyadan kaybolduğunu söylüyoruz—bir zahit olmanın ne yararı olabilir ki? Ama onlar burada *yaşamamanın*, en azından bir ölçüde kaybolmanın büyük bir erdem olduğunu düşünürler ve büyük kayboluşu tamamlamak, Budizmde mükemmelliğin en yüksek halidir. Dolayısıyla bu öğenin takdiri büyük farklılıklar gösterir. Çünkü bu, öngörülmektir. Kolektif bilinçdışında, örneğin farklı zamanların özdeşliğini keşfedersiniz; şeylerin hemen her zaman aynı olduğunu; simgeler büyük oranda değişse de *plus ça change, plus ça reste la même chose*[5] olduğunu görmeye başlarsınız. Temel düşünceler ebedidir, asla değişmezler. Peki neden bu konuda bir şeyler yapmalısınız? İcat etmek neden? Ya da neden bunları bu zamanın diline çevirmelisiniz? Onlar hakkında tek söz söylemeden onların içinde kaybolabilirsiniz. Ancak gerçek şudur ki, dışarıda, çevreniz, dünyanız için kaybolmuş olursunuz. Tanrı deneyimi size geldiğinde, götürülebilirsiniz, ölebilirsiniz. "Büyük acılık," kendinizi bu güzel denen dünyadan, bu insan dünyasından, doğadan vb ayırılmak zorunda olmanızdır ve o zaman inanç, yaratıcıdan ve kartalın uçuşundan çıkartılmış olur. Dolayısıyla Nietzsche, Tanrı'nın bir düşünce olduğunu varsaymanın daha iyi olduğunu düşünüyor. Diyor ki,

> Tanrı bir düşüncedir—her doğruyu eğri kılar ve her duranı sendeletir. Ne? Zaman geçse ve her faninin yalan olduğu meydana çıksa nasıl olurdu?

Kesinlikle doğrudur. Tanrıya ne kadar gömülürseniz, bu dünyanın tüm iniş ve çıkışları önemsiz ya da göreceli olur, tamamen öbür tarafa geçerseniz de, varolmazlar; o zaman bu taraf tamamen yanılsamadır. Sizin de bildiğiniz gibi, Budizmin ve Hıristiyan mistiklerinin de amacı tam olarak budur.

> Bunun baş dönmesi ve insan uzuvlarının sersemlemesi, hatta mide bulantısı olduğunu düşünmek; gerçekten de ben buna sendeleme hastalığı derim.

---

[5] Nietzsche'nin "ebedi dönüş"ü, "Şeyler ne kadar değişirse o kadar aynı kalıyor"un bile ötesine geçer. Nietzsche, zamanın sonsuzluğu içinde olayların aynen yinelenmesi gerektiği fikrini yaşama yönelik olabilecek en güçlü olumlama olarak kucaklamasının, Schopenhauer'in kötümserliğinin tam bir yadsınması olarak görüyordu. Jung'un işlevler tipolojisine göre yinelemeden en fazla önsezi çekindiğine göre, Nietzsche'nin "ebedi dönüş"ün zorunluluğundan aldığı keyif, yine Nietzsche'nin kendisinin üst işlevinin bir fedakârlığı olarak görülebilir.

Dolayısıyla itirafı bütünüyle ve yalnızca bu dünya lehinedir; tinselcilik fikrinden ya da her türlü bir metafizik tutkudan nefret eder—doğal olarak zamanının önyargıları altında, yalnızca bir evet ya da hayır vardır, evet *ve* hayır değil.

> Kötülük ve insan düşmanlığı derim: tüm bu tek ve plenum [doluluk] ve etkilenmezlik ve yeterlik [bu kendine-yeterlik olarak çevrilmelidir] ve bozulmazlık hakkındaki öğretilere.

Bunlar tanrının nitelikleridir ve onun hakkında konuşmanın veya bunları öğretmenin bile kötülük olduğunu düşünürler. Bu elbette bildiğimiz Hıristiyan öğretisiyle çok fazla çelişkilidir. Çünkü geç dönem Protestanlığı, birçok şeyin yanı sıra, erken dönem Hıristiyanlığın eskatolojik tutumuyla pek uyumlu olmayan, çok etkin bir Hıristiyanlık öğretmiştir. Bir papazın oğlu olan Nietzsche'nin doğal olarak bu öğretiyle ilgili fikri vardı ve bu koşullarda, bazen sözünü ettiği o tuhaf geri-dünyevilik yerine, dünyanın bakış açısı ve gerçekliğine yakınlık duyması anlaşılabilir. Burada diyor ki,

> Tüm bu bozulmazlar—yalnızca bir benzetidir ve şairler çok fazla yalan söylerler.

Goethe, *Faust*'un son bölümünde, tüm bozulan şeyler benzetilerden başka bir şey değildir der; Nietzsche de burada, bozulmaz şeylerin yalnızca benzeti olduklarını söylüyor—tam tersini. "Ve şairler çok fazla yalan söylerler!" Çünkü bozulan şeylerin gerçek varlığın ya da gerçek tözün az çok simgesel ifadeleri olduğunu kabul edince, yalan söylediklerini söylüyor. Şimdi, bu gerçekten çok büyük bir sorundur ve yaşamlarını ciddi bir önerme olarak gören insanlar için büyük bir çatışmadır. Doğru neresedir? Yaşamım gerçekten yalnızca simgesel mi? Tamamen öngörülmüş müdür? Demiryolu köprüleri inşa etmek veya motorlar ya da toplar yapmak ya da kitap yazmak için özel çaba göstermeli miyim? Yoksa etkilenmeze, sonsuza, dolgunluğa ve pleromaya tapınmalı ve katı ya da taşlaşmış mı olmalıyım? Eh, Nietzsche bu dünya lehine karar veriyor ve sanırım biraz haklı olarak, çünkü gerçekten de insan kapsamı içinde kalmalıyız.

Çünkü yaşamımız hakkında nasıl karar verebiliriz? İnsan olmalıyız ve insan olmaktan ve bize verilen bu yasayı yerine getirmekten daha iyisini bilemeyiz; doğduğumuz yasanın insanlığın yasası olduğunu varsaymak zorundayız ve insan yaşamından başka ne yaşayabiliriz? Yaşamalı, insan yaşamını yerine erdirmeliyiz, tıpkı çiçeklerin çiçek yaşamını, o türün yaşamını yaşamak zorunda olması gibi. İnek olmaya özenen bir at için ne düşünürsünüz? Ya da bir kanarya olmaya özenen bir köpek için? Köpek, köpek olduğu zaman iyi bir köpektir ve insan da insan olduğunda iyi bir insandır. Ve apaçıktır ki, yaşayacaksak, bu dünyada, burada ve şimdi yaşamak zorundayız; yasamız başka bir yerde değil, burada ve şimdi yaşamak ve olmayan şeylere gayrimeşru bakışlar atmamaktır; yoksa köpek kuş olmaya özenmektedir. İtaatsiz olurdu. Hayvanın harika yanı,

varolan en dindar şey olmasıdır—yere kök saldığı ve yazgısını kabul ettiği için daha dindar olan bitki dışında. Uzağa atlayamaz. Bir hayvan en azından kaçarak yazgısını değiştirebilir. Ve bir insan şeytansı kurnazlığıyla yaşamı fena halde kandırabilir; insanoğlu kurnazlığıyla neredeyse yaratılışın tamamını, doğanın bütününü dolandırmıştır; bizler doğduğumuz yasayı yerine getirmemeye çalışmamız bakımından en ahlaksız varlıklarız.

Doğal olarak biz, insan bilinci denen büyük sorunla yüklenmişiz ki bu kendimizle doğa arasında ayrım yapmasak varolamazdı. Doğanın yasalarını tamamen yerine getirmek için ego bilincine sahip olmalıyız ve bunun için itaatsizlik anlamına gelen bir şeyler yapmamız gerekir; yalnızca yasalara aykırı bir şey yapabildiğimizde varoluruz. Birçok kişi özgür olduklarını hissetmek için ahlaksız hareketler yapmalıdır. Asla itaatsiz olamayan bir çocuk asla bir şey *olamaz*. Her zaman ebeveynlere bağımlıdır, anne veya baba ile mutlak bir katılımdadır ve hem onların hem de kendisinin gözünü boyar. Çünkü bir çocuk daima yapmaması gereken şeylerin çekimine kapılır—ve kapılmalıdır da, yoksa kendi varlığını hissedemez. O halde ego bilincinin varolması için bir ölçüde ahlaksızlık ve itaatsizlik mutlaka gereklidir; ego apayrı bir şeydir. Bu tabii ki cennet efsanesinde de yer alır; ilk ebeveynler bilinçli olmak için o günahı işlemek zorundaydılar; yoksa hayvanlardan farkları olmazdı—bu Tanrı'dan demektir. Çünkü hayvanlar ve bitkiler kesinlikle Tanrı'yla özdeştir. Ve bilinçli olmasa, insan da öyle olurdu. Ama bilinç onun içinde en azından bir tohum halinde bulunduğu için, bu kendi kararıdır. Örneğin kültür, bilinç gelişiminin yalnızca bir uzantısıdır ve bu, kesinlikle onun görevidir. Boynuzları müthiş karmaşıklaştığı için soyu tükenen dev geyik ya da dişleri artık kullanışsız olana kadar içeri doğru kıvrılmış olan mamut gibi basitçe soyu tükenecek bile olsa, bilinç geliştirmelidir. Böylece insan, aşırı gelişmiş bir bilinçle kendisini öldürebilir; zaten şimdiden bir bela haline gelmiş bulunuyor.

Bu nedenle, tüm gücümüzle bunu telafi etmek, bizi itaatsizliğimizden koruması için Tanrı'yla bağlantıyı yeniden kurmaya çalışıyoruz. Yine de bilincin en büyük isteklerini yerine getirmek, bize verilmiş bir irade, bir yasadır. Örneğin Gnostik yorumunda, Cennetteki yılanın, insanın *anoia*'dan, bilinçdışından çıkıp, *ennoia*'ya, bilince girmesi için çalışan tinsel Tanrı'nın oğlu olduğu yorumu vardır. Aynı düşünceyi pagan Hermetik felsefe'de, Tanrının yaratılıştan sonra yapmış olduğu, Hermes'in ünlü karıştırma çömleği Krater'de de buluruz; Tanrı insanları *anoia* halinde yarattıktan sonra, o muhteşem kabı yapmış, onu *nous* ile doldurmuş ve bilincin artmasına gerek duyan birçok insanın bu karıştırma çömleğine dalabilmeleri ve orada *ennoia*'ya ulaşmaları için yeraltına göndermiştir. Örneğin bu, muhtemelen Kutsal Kâse'nin kaynağıdır ve simya felsefesinde de görünür; bu düşünce, İncil geleneğinin oldukça dışında ve yaygındı. Şimdi bu bilinç geliştirme gerekliliği, Tanrı'nın doğadaki iradesini yerine getirmek için, tamamen yasaya uymamıza izin vermez; itaatsizlik, bilinci bilinçdışı katılımından ayırmanın tek yoludur. Dolayısıyla ileriye atılan her adım

bir Prometheus günahıdır, onsuz hiçbir gelişme olamaz; hem yaratıcı *hem* iyi olamayız, yalnızca yaratıcı olmalı ve bunun bedelini ödemeliyiz. Doğduğumuz yasanın içinde kalsaydık yaratıcı olamaz ya da o mutlak bilinçli olma zorunluluğunu yerine getiremezdik: itaatsiz olmamız gereklidir.

Çünkü insanlar Tanrı ya da yasa diye bir şey olmadığını ve o kadar da kötü ve itaatsiz olmadığımızı; tersine yaratmaya girişmiş küçük tanrılar gibi harika, yaratıcı şeyler olduğumuzu ve aksini varsaymanın gülünç ve aşağılayıcı bir boş inanç olduğunu varsayacak kadar ileri giderler. Orada ölümcül bir yanılgıya düşerler: insan, yaşamı bir bitkinin veya bir hayvanın yaşamı olamayacak ölçüde itaatsizdir. Bilinçli olması gerektiği ölçüde itaatsiz davranmalıdır ve bu nedenle suçludur—bu, kalıtsal günahtır. Bu bir psikolojik gerçektir, çünkü egonun ayrılığı insan bilincinin gelişimi için vazgeçilmezdir ve itaatsizlik olmadan elde edilemez. Bu hazin bir gerçektir ama böyledir ve bu suçu üstlenmek ve kendimizi trajik bir biçimde sorumlu ilan etmek daha iyidir. O zaman bilincin gelişmesi için acı çektiğimizde anlarız; bunun için ağır bir bedel ödemek zorunda olduğumuzu biliriz. Bir suç duygusu sanki biz borçluyuz gibi tutarsak, tutumumuz doğru olur; o zaman bu garip tinsel gerçeklerle doğru bağlantı içinde oluruz.

Şimdi, Nietzsche'nin bakış açısının doğaya, insanoğlunun burada ve şimdideki doğal yaşamına tam ve katıksız bir inanç olduğu oldukça açıktır. Ona göre geriye doğru her bakış bir günahtır, bu nedenle şöyle diyor,

> Fakat en iyi benzetmeler, zamandan ve oluştan söz etmeli; bunlar her bozulabilirliğin övüncü ve savunması olmalı!

Bu onun pozisyonunu tam olarak açıklıyor ve elbette psikolojik açıdan bakıldığında bunun son derece tek yanlı bir bakış açısı olduğunu da eklemek gerekir. En eksiksiz, en doğal olması, eninde sonunda insan yaşamının bir yönü olacaktır, ancak her şey bu değildir; arkasında ya da yanında başka bir irade daha vardır ve bunun en iyi örneği, bizzat Nietzsche'dir. Bir sonuca vardığını düşünüyordu, ama onu yönlendiren, diğer iradeydi. Bu, unutulmaması gereken bir düşüncedir.

> Yaratmak—acılardan büyük kurtuluş ve yaşamın tesellisi budur. Ama yaratıcının ortaya çıkması, acının kendisini ve çok değişmeyi gerektirir.

Bu, bir Tanrı yaratıcısı tarafından öngörülen yaratılıştır ve Nietzsche'ye göre bu yaratılış, Tanrı varolsaydı yaşayamazdı, çünkü öngörülebilirdi. Dolayısıyla eğilimi, yaratıcının sözde yaratıcı melekesini elinden alıp, insana atfetmek, bunun aslında Tanrı'nın değil, insanın yaratıcılığı olduğunu ilan etmektir. Şimdi, insan egosu yaratıcılık olmadan yaşayamayacağı için haklı olabilir; bir şey icat ederek, tek başına bir şey yaparak, sıradışı—örneğin tehlikeli bir biçimde yaşayarak, yalnızca bir insanın yapacağı bir şeyi, korktuğu şeyleri yaparak varlığını kanıtlıyor. Hayvanlar, korktukları şeyleri yapmaktan kaçınırken, insanoğlu,

oldukça doğal bir biçimde, egosunun kutsal niteliğini tam da korktuğu şeyleri yaparak ortaya koyar. Bu o kadar doğaya aykırıdır ki, egonun özerk varlığının ve insan iradesinin özgürlüğünün en güçlü kanıtıdır. Dolayısıyla Nietzsche'nin insanın içindeki yaratıcıyı vurgulaması oldukça anlaşılabilir bir şeydir. Bilinç ve irade gücünü böylesine vurgulamakla, bilincin acı çekmeden ortaya çıkamayacağını, acının elbette doğadan, bilinçdışından, hayvandan ve bitkiden kopmak olduğunu açıkça görüyor. İnsanın bilinçli dünyasındaki yalıtılmışlığı, onun hapishanesidir. Bilincimizde garip bir biçimde doğadan ayrılmışız; o, camdan duvarları olan bir hapishanedir. Camdan dışarıyı, dışındaki şeyleri görürüz, ama bir alışveriş olmaz, katılım olmaz; "Evet, bu bir yılan, bu bir ayı" diyebiliriz, ancak yılan artık kız kardeşimiz ve ayı artık erkek kardeşimiz değildir. Onlar yakın akrabalarımız olmalıdır; bu yeryüzündeki akrabalarımızla tinsel bir ilişki kurabilmemiz gerekir, ama bilinç bizi yalnızca onlardan, hayvanlarla totemik ilişkilerden değil, başka birçok şeyden de ayırmıştır.

Şimdi bu elbette acı çekmektir ve bir dönüşümdür; bu nedenle bilinçli olma süreci daima deri değiştiren yılan, kurbağaya dönüşen iribaş, kelebeğe dönüşen tırtıl gibi, ampirik dönüşüm süreçlerine bir benzeşim olarak görülmüş ve anlaşılmıştır. Bir de insanın kimyasal icatlar biçiminde ürettiği dönüşüm vardır—örneğin bir şeyleri başka bir görünüme sahip olacak biçimde boyamak, yemek pişirmek, bir şeyleri kesip tekrar bir araya getirmek gibi. Simyada, dönüşüm kimyasal süreçler biçiminde gösterilirdi. Kahraman mitosunda, kahraman ejderha ya da büyük balina tarafından yutulur ve daha sonra canavarı içeriden öldürür ve yine günışığına döner. Yeniden-doğuş ayinleri ve insanın yaptığı bütün benzetiler, bilincin dönüşümüne ermeyi, bir tür başkalaşım biçiminde egonun genişlemesini ve vurgulanmasını ifade etmektir. Mithra ya da İsis gizemlerinde, Helios'a dönüşen ve o imiş gibi tapılan bir adam, elbette bunu yüksek özbenliğinde bir artış olarak görmüyordu. Bu, egosuna olmuştu; artık yalnızca başka bir sınıflandırmanın bilincindeydi. Gizemlerde görülen o garip dönüşümde—bazı itiraflardan bildiğimiz gibi—insan kendisini bozulmaz bir varlık olarak biliyordu. Yeni bir yaşamı vardı; kendisini yeni bir şey olarak biliyordu, ama bu, yeni bir egoydu. Ego bilinci genişlemişti.

> Evet, yaşamınızda birçok acılı ölümler olmalı, siz yaratıcılar! Böylece her bozulmanın savunanı ve doğrulayanı olmalısınız.

Bu, içinden doğmuş olduğunuz bu bağlantıyı ya da katılımı terk etmediyseniz, dünyevi ve bozulabilir şeylere inanamayacağınız gerçeğine işaret ediyor. Kolektif bilinçdışından doğarsınız ve bilinciniz yaşamınız boyunca çalışmaya başlar. Henüz birkaç yıldan beri yalnızca bir varlık olarak yaşamda kalmıştınız, yaklaşık üç dört yıl, bazen daha da sonra, bilinç çalışmaya başladı, belli bir bilinç ortaya çıktı. Bazı insanlar bilinçlenme haline ancak ergenlikte ulaşır ve ona asla erişmeyen insanlar da olur, egonun birçok farklı evrede göründüğü ve asla üzerinde herhangi bir denetimleri olmayan rastlantısal bir hayat yaşarlar. Onu

kavrayamazlar. Bu ilkel yaşamında da görülür; Bu nedenle deneyim, onlara çok az şey ifade eder. Bir şeyler yaşarlar, ancak süreklilik, *pistis*, hiçbir şey yoktur. Egonun devamlılığı henüz kurulmamıştır; onlar yalnızca nesnel psikolojik olgulardır. Yaşarlar, ama yaşadıklarını bilmezler: *o* yaşar. Davranışlarının, egoya benzer bir şeyle, koşulların bir şekilde bilincindedirler, ancak bu egonun pek bir değeri yoktur. Hiçbir karar vermez, hiçbir şey seçmez, sadece tanıktır. Ama daha yüksek bir uygarlık düzeyinde, ego vardır ve sorumluluk vardır; seçer, karar verir, kaçınır, bir şeye yönelik kesin bir irade gösterir ve yaşamı kendi yaptığı bir şey olarak görür. Bu elbette yaşadığımız orijinal formdan tamamen farklı bir önermedir.

Kendini egonun yalnızca bir tanık olduğu o nesnel psikolojik yaşam tipinden tamamen ayıramayan kişi, tam bir ego bilinci kazanamaz; çünkü o, her zaman mağdur ya da gerçekleşen nesnel süreçlere bir eklenti durumundadır. Kendisini olayların izinde bulur ve bu her zaman—en azından az ya da çok uygar koşullarda—bir nevroza yol açar. İnsanlar, şunu ya da bunu yapmaya çalıştıklarında, şöyle ya da böyle bir nöbet geçirdiklerinden şikayet ettiklerinde, bunun anlamı ortaya bir kompleksin çıkmış olduğudur. Ve her zaman bununla başa çıkamazlar, o *onlarla* başa çıkar, Nietzsche'nin burada, bir sonuç çıkardığını ve daha sonra sonucun da onu çıkardığını söylemesi gibi. Bu bir ekti; o da bunun izindeydi. Bu her nevrotik durumda böyledir: psikolojinin bir parçası orijinal arka plandan kopuk değildir. Freud, erken infantil saplanmadan söz ettiğinde, bu yalnızca psişik arka plan saplanmasıdır; ensest hakkındaki tüm konuşmaları kişisel değil, tüm ırkların mitolojisidir, kolektif bilinçdışının imgeleridir.[6] Bu şeyler hâlâ oradadır ve insan hâlâ onlarla bağlantılıdır. Kişinin kopup kurtulması gereken dünya budur ve bu, acımasız, neredeyse küfürlü bir davranıştır. Nietzsche'de bunu bizzat hisseder; başka bir yerde, insanın kendisini bu muhteşem cennetten ayırmasının bir tür günahkâr bir davranış olduğunu söyler.

Hıristiyanlık doğru anlaşıldığı biçimiyle bu konuda aşırı ölçüde serttir; Mesih bizzat acımasız öğütler vermiştir. Babasını gömmek isteyen genç adama ne demişti? "Bırak ölüleri, kendi ölülerini kendileri gömsün." Şarabın neredeyse bittiğini hatırlatan ve bu konuda bir şeyler yapması gerektiğini söyleyen kendi annesine ne demişti? "Kadın, benden ne istiyorsun?"[7] Kadın tamamen kenara itilmişti. Şimdi annesini itip geçen bir Yahudi çocuk düşünün! Duyulmamış şeydir. Çünkü bunlar simgesel jestlerdir, Mesih'in geçmişten kopmasına yönelik tutumuna dair ipuçlarıdır. İnsanlar çocuklar gibi olacaktı, ama teologlar inanmamızı istediği gibi çocuk olarak kalmamalılardı. Bunun duygusal bir yanı

---

[6] Edward Burnett Tylor'un, ensestin evrensel tabu olduğu savından (*Primitive Culture* yapıtında) çok etkilenen Freud, *Totem ve Tabu* (1913) kitabında, annenin sahipliği için baba ile oğullarının arasındaki primordiyal çatışmayı yazmıştır. Bu çalışma bir bakıma Freud'un, Jung'un *Wandlungen und Symbole der Libido*'sunu [*Libidonun Dönüşüm ve Simgeleri*] (1912) reddidir ve kasıtlı olarak ikisinin arasındaki kopmayı, 1914 Temmuzunda sonuçlanana kadar hızlandırmış ve büyütmüştür.

[7] Matta 8:22 ve Yuhanna 2:4.

yoktur ve Nietzsche de burada bunu demek istiyor. Teyzenizle ilgili olarak hem yaratıcı hem duygusal olamazsınız.

> Yaratıcının bizzat yeni doğan çocuk olması için, çocuğu taşıyan ve doğum sancılarını da çeken olması gerekir.

Çünkü insanoğlunun kendi egosuyla son derece bağlantılı olan yaratma iradesi, egonun babası ve annesidir, çünkü yaratıcı iradeniz sizi yaratacaktır; yeni bir bilinç yaratırsınız, yeni bir ego doğar. Bunun yeni bir ego kuşağı olduğunu söyleyebiliriz, bir gebelik ve doğumdur ve yaratma eyleminin tekrarlanması gerekir. Ego bilinci olarak hayatı korumak için kendinizi tekrar tekrar doğurmalısınız. Bilincin daha geniş ve daha yüksek hali olan ego, ilk başta bilinçdışıdır—bu hamileliktir; sonra bir şeyler olur. Ya bir şey karşısında kendinize zarar verirsiniz ya da içinizden muazzam bir duygu yükselir ve o anda, yeni bir ışık gelir ve bilinciniz genişler. Bu noktaya kadar insanın yaratıcı olabileceği doğrudur; bu noktaya kadar o, küçük bir tanrıdır. Bu nedenle, Goethe ona bu dünyadaki küçük tanrısı der, çünkü daha geniş bir bilince sahip bir insan *üretebilir* ve bunu bir ölçüye kadar istediği anda yapabilir. Bilincinizi geliştirebilir, istediğiniz anda yükseltebilir, çalışabilir, okuyabilirsiniz: bazı deneyimler için tamamen özgürsünüz. Nietzsche'nin, insanın Üstinsanı belki de kendi varoluşunda değil, ama gelecekteki bir varoluşta üretebileceği fikrinin gerekçesi budur. Bu nedenle eğitime, zihinsel ve tinsel gelişmeye, insanın yapabileceği her şeye inanırız, çünkü gerçekten bir şeyler yapabilir. Ama bu işi başkasına bırakırsa, hiçbir şey, hiçbir şey yapmaz; bir şey yapacaksak, onu burada-ve-şimdide yapmalıyız ve bunun önemli yer ve önemli zaman olduğuna ve burada yapmamız gerektiğine ikna olmazsak, burada-ve-şimdide yapmayız. İnsan, "Eh, ne yapalım, Tanrı bana bazı şeyleri vermedi, bu yüzden çocuklarımın yapacağını umuyorum ve bekliyorum" diyerek, Tanrı'nın ona izin vermediğini yerine getirebilmeleri için onları belirli bir hedefe doğru iteleyemez. "Ben yapmadım ve oğlum ve kızım da farklı insanlar, öyleyse yapmadığım şeyleri neden onlar yerine getirsinler?" demeliyim. Yapmadığım gerçeğinden memnun olmalıyım. Elbette tövbe edebilir ya da sevinebilirim, ama bunu yapmamış olduğum gerçeğine bağlı kalmalıyım ve yapmam ya da yapmamam için Tanrı'nın bana lütufta bulunduğunu varsaymamalıyım. Bu, beklentilerinizi çocuklarınıza yıkmanızı ve yaşamlarını sizin seçiminizle mahvetmenizi önleyen tek argümandır. Bu, kalıcılaştırılmış bir bencillik olur.

> Gerçekten yüz ruh, yüz beşik ve yüz doğum sancısından geçtim. Çok vedalar ettim; yürek parçalayan son saatleri bilirim.

Burada basitçe bir dizi bilinç dönüşümünü betimliyor. Çünkü başlangıçtan beri, bireysel bilincimiz yalnızca sürekli bir dizi gebelik ve doğumla, sürekli bir dizi dönüşümle yaşar ve başka ırkların reenkarnasyon inancının yalnızca bilinç türünün dönüşümlerinin bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bi-

lincimiz yalnızca kendi başarımız değil, belli bir yoğunluk ya da belli bir genişlikte bilince sahip olma melekesiyle doğduğumuz için, atalarımıza da şükran borçluyuz. Büyürken atalarımızın yaşamını tekrarlarız; çocuk, hayvan benzeri bir durumla başlar ve bilinç gelişimindeki tüm hayvan evrelerini, modern çağın bilinç düzeyine ulaşana kadar tekrarlar. Ve doğal olarak, tüm bu dönüşümleri önceki yaşamlar olarak da hissedebiliriz, çünkü bunlar, önceki yaşamlardır; eski zamanlarda insanlar bu gelişimi milyonlarca kez tekrarlamışlardır ve doğal olarak bizler de tümünün çökeltisine, *engrammata*'ya sahibiz. Zihnimiz bugün yapılmamıştır. Doğduğumuzda *tabula rasa* değildi; Fiziksel yapısında bile tüm eski gelişmelerin tanımlandığı veya kalıplandığı bir beynimiz var. Bu nedenle, birçok yaşantıdan geçtiğimiz ve deneyimlere, hatta yürek parçalayan son saatlere katlandığımız duygusunu yaşarız.

> Ama böyle ister yaratıcı İradem, yazgım. Ya da daha içtenlikle söyleyeyim: tam da böyle bir yazgı—İradem bunu ister.

Yani bu yaratıcı ego-irade, yazgıdan sorumludur; yazgımızın yapan, yaşamlarımızı yapan, bizleriz. Ve böyle de düşünmeliyiz; kuşku duyarsak, tüm gücümüzü vermeyiz. Birçok nevrotik insanın talihsizliği, kendilerini toparlayıp ve böylesine inançlı olmamalarıdır, çünkü tabii ki her insan hedefinin, her idealin beyhude olduğunu bilir. Sonsuz olduğuna göre zamanla ne yaptıkları önemli değildir. Yararı nedir ki? Yaşayıp yaşamamaları bile önemli değildir. Ama bu bakış açısından, yaşamamız her şeyden daha önemlidir; yaşamımız deneyimleyebileceğimiz tek yaşam olduğu için, elbette yaşanmalıdır ve en yüksek irademiz de, onu dibine kadar yaşamak olmalıdır; yoksa yaşanmamıştır. Şimdi, Nietzsche ne zaman aşırı bir ifadede bulunsa, çok cesur bir sonuç çıkardığında gördüğümüz gibi, o zaman diğer tarafı anlar; dolayısıyla şimdi şöyle diyor:

> Her *duygulanım* bende acı çeker ve mahpustur: ama irademe bana her zaman beni özgürleştiren ve avutan olarak gelir.

Burada son derece önemli bir çatışmayla karşı karşıyayız. Çünkü varlığını sürdürme ya da geliştirme iradesi, Üstinsan olma iradesi, bir tür irade gücü ve enerji derişimi, neredeyse bir kasınçtır. Her şeyin yığılmasıdır—ama ya duygulanım? Şimdi, Nietzsche'nin duygulanım dediği nedir? Belli ki, bir insan dokunaklılığı, acı çeken bir ego yaratma konusundaki o kahramanca ideal—Nietzsche'nin dilinde Üstinsan—ile uyuşmayan belli bir insan duyarlılığını kastediyor.Duygulanım, belli ki başka bir şey istiyor. Şimdi elbette duygulanımı korkaklıkla, tutuculukla, tembellikle ya da aptallıkla suçlayabilirsiniz, ama bu onun varlığını ortadan kaldırmaz. Bu **duygu**lanım da vardır ve davranışınızda çok önemli bir belirleyiciliği olabilir.

> İrade özgürleştirir: İrade ve özgürlüğün gerçek doktrini budur—Zerdüşt size böyle öğretiyor.

Eh, geçmişten tam bir kopuş, size karşı gelebilecek herhangi bir bağın tamamen kaldırılmasını öğretiyor. Ama duygulanım, bu bağı temsil eder. Duygulanım acı çeker, kopmak istemez, sadece bağlantı korunduğunda, çılgınca bir kahramanlık ve üstinsan-vari bir yaklaşım göstermediğiniz sürece yaşar. O halde Nietzsche'nin aklında bu gibi kuşkular var: "Şimdi ne olacak? Yaratıyorum, kendimi özgürleştiriyorum, Üstinsan'ı yaratacağım"—Ama o sakat duygulanım işte burada.

> Artık istememek, artık değer biçmemek ve artık yaratmamak! Ah, keşke bu büyük zaaf benden daima uzak kalsa!

Ona göre bu zaaftır, çünkü bu yaratıcılığın haklı olup olmadığı, bir yere götürüp yönlendireceği ya da sürdürülebileceği konusunda kuşkuya düşmesine neden oluyor; bu nedenle tabii ki kendisini kendi düşüncesine inandırmak için, kendisine vurgulu bir vaaz vermelidir.

> Ve ayırd etmekte de yalnızca irademin yaratıcılığını ve evrilme hazzını duyarım; eğer bilgimde masumluk varsa, bunun nedeni onda yaratıcı iradenin bulunmasıdır.
>
> Bu irade, beni ayartıp tanrıdan ve tanrılardan uzaklaştırmıştı; yaratacak ne kalırdı olsaydı—Tanrılar!

Bu tabii onun bakış açısının bir tekrarıdır.

> Ama ateşli yaratıcı iradembeni daima yeniden insana yöneltir; böylece çekici, taşa yöneltir.
>
> Ah, siz insanlar, taşta bir imge, benim vizyonlarımın imgesi uyuyor! Ah, keşke en sert, en çirkin taşta uyusa!

Burada *Zerdüşt*'teki derin simgesel pasajlardan birine geliyoruz. Duygulanımın aniden ortaya çıkması, zihninde bir yerde bir kuşku olduğunu gösteriyor; geçmişten tamamen kopmamış bir şeyler geliyor. Yine de insanın ileriye bakmasının, istisnasız bir biçimde geçmişten kopmasının gerekliliği onun için apaçık. Çünkü bir zorunluluk konusunda kendinizle barışıksanız, sık sık içinizde olan bir şeylerin duraksadığını gözlemlersiniz. Size katılmaz, geriye, tam da kaçınmanız gerektiğini düşündüğünüz ya da aştığınız şeylere bakar. Ama bir şey de sanki hâlâ oradaymışsınız gibi geri bakar. Ayrıca *böyle* rüyalarınız da olur; yaşam tipinizi değiştirdiniz, yeni bir hayat yaşıyorsunuz ve sonra rüyalarınızda, önceki hayat sanki hiç değişmemiş gibi görünür. Veya asıl kanaatlerinizle uyum sağlayamayacağınız bazı kırgınlıklarınız ya da duygularınız vardır. Eh, onlar yalnızca önceki zihinden, tüm aştıklarınıza ve kestirimlerinize rağmen hâlâ varlığını sürdüren önceki yaşam tipinden gelirler. Bu, bilincin yüzeysel bir olgu olduğu gerçeğinden kaynaklanır; ego bilincimiz kesinlikle yüzeydedir. Ne kadar önemli olursa olsun ya da ne kadar önemli bir hale getirirsek getirelim, bir yüzey bilincidir ve bunun

altında, kaçamayacağımız, geçmişle olan çözülemez bir tarihsel bağ vardır. Ve sonsuza dek geçmişe düşmek ve teması kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyayız. Kendi kafamızı kesebilsek, geçmişten kopmuş olurduk, çünkü bedenimiz tarih olurdu; büyük bilinç değişimlerini yalnızca kafamızda yaparız. Alttaki hiçbir şey hiç değişmez. Başka bir yaşam tipi yaşarsak, bu yalnızca kafamızdadır. Bilincimizin altında, bedende yaşayan ve sonsuza dek geçmişe yakalanmış olan tüm o kolektif bilinçdışı vardır: onu değiştiremeyiz. Yalnızca kafanızı koparabilirsiniz, Vaftizci Yahya gibi; belki kafanızda yaşıyorsunuzdur, ama Salome diğer kısmını kesmiştir. Bu, tabii ki, animanın işidir.

Dolayısıyla Nietzsche harika laflar ederken, sırtındaki anima harekete geçer ve duygulanım yaratır. "Evet, öyle devam et ama ben elimi gösterene kadar bekle!" der. Burada biraz gösteriyor ve o da anında çöküyor ve Üstinsanı üretemediğimiz takdirde dünyanın ne olacağını soruyor. Tanrılar olacaksa, biz ne olacağız?—falan. Kuşku anında ortaya çıkıp onu tamamen sakatlıyor, bu nedenle Üstinsanı artan öfke ile kendisine vaaz ediyor. Ve şimdi de, tamamen yeni bir fikir buluyor. Çünkü bu pasajdaki taş fikrine geliyor: "Ama ateşli yaratıcı iradem beni daima yeniden insana yöneltir; böylece çekici, taşa yöneltir"diyor.[8] Yani yaratacağı zaman, sağlam yaratıcı iradesini bir engel incitiyor: bu, taşa vuran çekiç gibidir. Sonra yeni, taşta harika bir imgenin uyuduğu fikri geliyor; taşın içinde canlı bir şey var, ama uykuda. Şimdi, böyle bir resimle nerede karşılaşmıştık?

Mrs. Sigg: Pygmalion mu?

Prof. Jung: Eh, orada o taşa ruh verir; taşın içinde yaşamıyordur.

Mrs. von Roques: Uyandırılması gereken ilk insandır.

Prof. Reichstein: Ruhun hapishanede yatması Gnostik fikridir.

Prof. Jung: Evet, bu da felsefe taşıyla ilgilidir.

Prof. Fierz: Ama neden en çirkin taş?

Prof. Jung: Eh, mitosta bu şekildedir. Felsefe taşı, reddedilen şeydir, yolda atılmış olarak bulduğunuz şeydir; onun üstüne basarsınız ya da onu gübre yığınlarının altında bulursunuz, *vilis et vilissimus*, ucuz ve değersiz. Ayrıca Mesih'in Yeşaya'daki betimlenmesindeki gibi, hiçbir izlenim bırakmaz: "Bakılacak biçimden, güzellikten yoksundu. Gönlümüzü çeken bir görünüşü de yoktu."[9] Ama bu taş fikri hiçbir biçimde Hıristiyan kökenli değildir. Çok pagan bir kökeni vardır; aslında arketipik bir fikirdir. Ve burada Nietzsche, Üstinsanın oluşacağı malzemenin, çirkin, ucuz, yararsız, öylesine attığı bir şey—elbette geçmiş ve geçmişin tüm değerleri—olması gerektiğini seziyor. Reddedilen, hammaddedir; inşaatçıların attığı taştan o değerli imgeyi çıkarmalıdır. Başka bir deyişle, yaratıcı iradesi için yalnızca bir bela, bir engel gibi görünen bu duygulanımdan, animadan çıkarmak.

---

8 Krş. Nietzsche'nin *Putların Alacakaranlığı: ya da Çekiçle Nasıl Felsefe Yapılır* (Leipzig, 1889). Başlığı Wagner'in *Tanrıların Alacakaranlığı*'na bir göndermeydi.

9 Mesih'le ilgili olarak, Yeşaya 53:1-2.

SEMİNER IV

27 Mayıs 1936

Prof. Jung:
Mrs. Crowley şu soruyu soruyor: "Geçen hafta 'böyle ister yaratıcı iradem' diye başlayan dizeyle ilgili olarak yaratıcı ego-iradenin yazgısından sorumlu olduğunu ya da böyle düşünmemiz gerektiğini söylediniz. Bununla birlikte, ego-iradenin, bireyin içinde gerçekleşen bir süreç olan yaratılış eyleminin ortağı olarak anlaşılması gerektiğini tekrar tekrar vurguladınız. Benim bölümden aldığım izlenim, Zerdüşt'ün *yaratımın etkinliğiyle* özdeşleştiğiydi. Bir de, bir erkeğin durumunda, yaratmaya yönelik tutumun bir kadınınkinden ille de farklı olup olmadığını sormak istiyorum."

Eh, ille de farklı olduğu söylenemez. *Yaratıcı irade*, Nietzsche'nin kullandığı bir terimdir ve tamamen onunla özdeşleşmiştir. Elbette kişi onu deneyimlediği zaman, kendi iradesi gibi görünür, ancak gerçek şu ki, kişi onun bir savunucusu, temsilcisi ya da aracıdır. Yaratıcı irade tamamen kişilikdışıdır; bu nedenle de sıklıkla bireyin yaşamsal çıkarlarına terstir. Onu öldürebilir ya da en azından her türlü riske ve tehlikeye maruz bırakabilir ve yalnızca bir değil, birkaç insan yaşamını yıkabilir: bir iblis gibidir. Ve bir kadının durumunda da aynısı geçerlidir; yaratıcı dürtü cinsellik ötesi bir olgudur, bu yüzden bir kadının tamamen farklı bir tutumu olacağını hayal bile edemem; erkek ya da kadın, tüm insanlığın büyük ölçüde aynı tutuma sahip olmasının doğal olduğunu söyleyebiliriz. Bir fırtına gibi bir doğa gücüyle karşılaştırılabilir; herhangi bir seçenek kalmışsa, tutum bir şemsiye ya da bir yağmurluk olacaktır; bir yaratılış meselesiyse, yaratıcı irade ciddiyse, yalnızca dikkatli olmanız gerekir ve cinsiyet önemli değildir.

Mrs. Crowley: Ama "Mutlu Adlar" bölümünde, özdeşleşiyormuş gibi konuşuyor; diyor ki: "Ama böyle ister yaratıcı İradem, yazgım. Ya da daha içtenlikle

söyleyeyim: tam da böyle bir yazgı—İradem bunu ister." Bu bölümde, o güçle, yaratma etkinliğiyle fazlasıyla özdeşleşiyormuş gibi görünüyor. Ve bu da sıksık söylediklerinize ters düşüyormuş gibi görünüyor.

Prof. Jung: Ama sorun tam da o kadar çok özdeşleşmesindedir; aklı başında hiç kimse yaratıcı güçle özdeşleşemez; çünkü o, insanlık dışı bir şeydir, insanüstü ya da insan-altı. Siz yaratma iradesi *olamazsınız.* Nietzsche, Zerdüşt'le özdeşleştiği için şişme yaşamıştır.

Mrs. Crowley: Ama onun bizim yaratıcı irademiz olduğunu düşünmemiz gerektiğini söylediğinizi sanmıştım.

Prof. Jung: Bizim değil. İşte tuzak buradadır. Yaratıcı iradeyi elde edinirseniz, bu sizin elde edilmiş olduğunuz anlamına gelir. Freud'un kitaplarından birinde aktardığı eski bir oyundaki öykü gibidir: Bir komutan, yaşlı gazilerden oluştuğu bir garnizondan sorumludur; bir kavga çıktığı duyulur ve aniden adamlardan biri bağırır: "Albay, birini tutsak aldım." Albay da ona bağırır: "Onu buraya getirin." O zaman adam, "Bana izin vermiyor!" der. Dolayısıyla Nietzsche, "böyle ister yaratıcı İradem, yazgım" dediği zaman, kim onun yazgısıyla özdeşleştiğini söyleyebilir? İnsan, kabul etmek anlamında *amor fati*'den söz edebilir—öyle olduğuna göre, ne yapılabilir ki? Kişi bunu kabul eder ve yazgısı olduğunu söyler. Ancak yazgısının kendi yaratısı olduğunu söylemek *hybris*'tir; bu bir şişmedir, çünkü doğru değildir. Çünkü kendi yazgısını seçebilmek için onu anlayabilmeniz, tutabilmeniz gerekir, ama bunu yapamazsınız; yazgınızın nihai bileşenlerinin ne olacağını bilemezsiniz. Tanrı değilsiniz ve yazgınızı açıklamak için gerekli tüm öğeleri içeren bir üst-bilinç değilsiniz. Bilinçli zekâmızla, yazgıyı oluşturan öğelerin çok azını biliriz, bu nedenle onunla özdeşleşemeyiz. Yeterince biliyorsak, yeterince özeleştiri yaparsak, yalnızca kabul edebiliriz. Ve bu kabul dinsel bir dille, Tanrı'nın iradesine ve anlaşılmaz kararlarına boyun eğiyorum demektir. Ama bu özdeşleşme değil, boyun eğmektir ve Nietzsche boyun eğmiyor, özdeşleşiyor.

Eh, o pasajın sonuna geldik: "Ah, siz insanlar, taşta bir imge, benim görülerimin imgesi uyuyor! Ah, keşke en sert, en çirkin taşta uyusa!" Simya ile yapılan benzeşimden söz etmiştim ve yalnızca bu eğretilemenin, tabii görünürde, o ünlü heykeltıraş olan Pygmalion'u anımsattığını da eklemek istiyorum. Bildiğiniz gibi, yaptığı güzel heykel, tanrıların lütfuyla canlanmıştı ve bir kadın, Galatea olduğu için onunla yaşamıştı—kadın gerçek olmuştu.[1] Şimdi, bu duygu sanatçılarda genellikle bulunur; çalıştıkları malzeme onlara yaşam içeriyormuş gibi görünür. Örneğin bir zamanlar Fransızca bir kitapta veya gazetede okuduğuma göre, birileri edebiyatçılara ve sanatçılara bir anket göndererek yaratıcı çalışmalarının koşullarını araştırmış. Ve bir yazar, beyaz bir kağıtta boş alan görmenin bir albenisi olduğunu—şehevi bir çekicilik yaydığını söylemiş. Ona

[1] Ovidius'un öyküsünde Pygmalion, yeryüzünün kadınlarıyla hayal kırıklığına uğrayınca fildişinden kendi kadınını yontar, Galatea adını verir ve ona aşık olur. Venüs dualarına karşılık verir ve onu canlandırır (*Başkalaşımlar* X).

bir şeyler yapmak, kalemiyle doldurmak istermiş; o boş şeylerin, o kağıtların, onu çeken ve tözünün kağıda akmasına neden olan manyetik bir albeni varmış: o zaman yazabiliyormuş. Tabii bunun bir cinsellik alegorisi olduğu söylenebilir, Pygmalion'da da olduğu gibi, ama bu, cinsiyetten kaynaklandığı anlamına gelmez. Anlamı daha çok, yaratıcı içgüdünün cinselliği bile içine çekip işe yarar bir hale getirecek kadar güçlü olmasıdır. Ve böylece rengin duyumsal güzelliği, ressamın yaratıcı fantezisine veya kilin ya da taşın duyumsal niteliği, heykeltıraşın yaratıcı fantezisine çekici gelir. Bunu özellikle antik sanatta görürüz.

Bir defasında Floransa'da, malzemenin kullanımında çarpıcı bir kontrast gözlemlemiştim. Önce Boboli bahçelerinde, iki harika barbar figürü gördüm—belki o antik taş heykelleri hatırlarsınız. Bunlar taştan yapılmıştır, taştan *oluşurlar*, taşın *tinini* temsil ederler: taşın, sözcüğü duymuş olduğunu hissedersiniz! Sonra Medici'nin mezarlarına gittim ve Michelangelo'nun taşa yaptıklarını gördüm; orada taş bir üst-yaşama getirilmişti. Taşın asla yapamayacağı jestleri yaparlar; histerik ve abartılıdırlar. Fark şaşırtıcıydı. Ya da daha ileri, Houdon gibi bir adama geldiğinizde, taş tamamen akrobatik bir hal alır. Norman ve Gotik stilleri arasında da aynı fark vardır. Gotik zihninde taş, normal bir taş gibi değil, bitki gibi davranır, oysa Norman tarzı tamamen taş tarafından önerilir. Taş konuşur. Ayrıca bir antik Mısır tapınağı da taşın söyleyebileceklerinin muhteşem bir örneğidir; Yunan tapınağı zaten taşlarla çeşitli numaralar çevirir, ama Mısır tapınağı, taştan yapılmıştır. Taştan çıkar—örneğin Abu Simbel tapınağı bu açıdan inanılmazdır. Sonra Hindistan'daki o mağara tapınaklarında, yine insanın taşa getirdikleri görülür. Onu eline alır ve hoplatır, taşın garip ruhunu yok eden tılsımlı bir tür yaşamla doldurur. Ve fikrime göre, malzemenin sanatçının oyununda söyleyeceği herhangi bir şey olmaması sanatın zararına olur. Malzemenin niteliği son derece önemlidir—en önemli şeydir. Örneğin kimyasal renklerle boyamak yerine doğal denen renklerle boyamak çok büyük fark bir yaratır. Ortaçağ ressamlarının, arka planlarının hazırlanması veya renklerinin hazırlanması ve karıştırılması konusundaki aşırı titizliklerinin büyük bir üstünlüğü vardı. Hiçbir modern sanatçı ortaya eski ustaların ürettiği renkler gibisini çıkaramamıştır. Eski bir resmi incelediğinizde, doğrudan doğruya renklerin konuştuğunu, rengin kendi yaşamı olduğunu hissedersiniz, oysa modern bir sanatçıda rengin kendine özgü bir yaşamı olup olmadığı sorgulanabilir. Hepsi insan tarafından yapılmıştır, Almanya'da veya herhangi başka bir yerde yapılmıştır ve insan bunu hisseder. Dolayısıyla malzemeye yansıtılması yalnızca çok önemli değil, sanatın vazgeçilmez bir niteliğidir.

Şimdi Nietzsche, taşa yansıtmaktan, taşta uyuyan bir imgenin varlığından söz ettiğinde, bu yalnızca mitolojik bir metafordan—Pygmalion gibi bir efsaneden daha fazlasıdır. Bu yansıtmanın arkasında psikolojinin koca bir bölümünün olduğu söylenebilir. Malzemenin, taşın, gizemli yaşamı içeren şeydeki simya benzeşiminden bu nedenle söz ettim—18. yüzyıla kadar önceki yüzyıllar bu düşünceyle dolu olduğu için bu, daha da önemli bir benzeşimdir. Atalarımız

o simyacı düşüncede yaşıyorlardı; geçmişin zihni için, madde tuhaf bir tinle doluydu. Taşın felsefesiyle ilgili Psikoloji Kulübündeki konferansımda, Yunan simyasının en eski metinlerinden birini okumuştum. Başlangıçta, "Nil kıyısına inin, orada içinde bir hayalet olan bir taş bulursunuz—orada içinde bir ruhun uyuduğu bir taş bulacaksınız" diyordu.[2] Şimdi bu, onaltı ya da onyedi yüzyıl boyunca en önemli düşüncelerin temel temasıydı. Simya felsefesi günümüzde pek bilinmez, çünkü artık çelişkin karakterini anlayamıyoruz ve ortaçağda çok önemli olmasına rağmen, yine de ortaçağ felsefesi tarihinde bununla ilgili neredeyse hiçbir şey bulamazsınız. Bu da bizi olduğundan daha fazla endişelendirmelidir, çünkü yalnızca Almanya'nın değil, dünya edebiyatının en güçlü eserlerden birisi, Goethe'nin *Faust*'udur ve *Faust*, son büyük simyacı alegorisidir. Son derece önemli simyacı düşünceleri ve koşutluklarıyla doludur.

Dolayısıyla büyük ölçüde bir ortaçağ simyacısı konumunda olan Nietzsche'nin simyaya ait bir imgeyi çekip çıkarması şaşırtıcı değildir. Nietzsche, 15. ve 18. yüzyıllar arasında bir zamanlar yaşamış olsaydı, onun kesinlikle bir simya felsefecisi olacağını söyleyebilirim. Ona göre, resmi dogma, örneğin Massa'da gerçekleştirilen resmi dönüşüm, tabii ki *par excellence* simya gizemi olan töz değişimi doğruyu desteklemiyordu, yaşamı desteklemiyordu. Yoksa çok mutlu bir Katolik olabilirdi; kaygılanmazdı. Ancak bu, onun için hiçbir şey ifade etmiyordu; kilisenin kendisine gerçekten umduğu ya da gerek duyduğu tinsel yaşamı vermediği sonucuna vardı, dolayısıyla da doğal olarak yaşam üreten bir şey arıyordu.

Ama bu eski felsefeciler hep hayaleti barındıran taşı aramak için Nil kıyısına indiler; yani onu yansıtmada aradılar. Çünkü yaşamın tini bir düşünce sisteminden veya kutsal ayinlerden kaybolduğu zaman—kilise onu artık kesinlikle içermediğinde—onu başka yerlerde bulmalısınız. Ona sahip olmadığınız halde varolmasının gerektiğini hissettiğiniz için, eh, onu ancak yansıtıldığı yerde bulabilirsiniz; doğanızdaki bilinçdışı bileşenin, başka bir insanda veya bir şeyde ya da bir sistemde yansıtıldığını görürsünüz. Ve onu tam da hissettiğiniz yerde bulursunuz. Simyacılar onu maddede hissettiler ve felsefelerinin bütün amacı, denebilir ki artık sahip olmadıkları ve kilise tarafından bahşedilmeyen tini elde edebilecek teknikleri veya metotları bulmaktı. Kilisenin tin hakkında çok şey söylediğini ve töz değişiminin gerçekleşmesi için kendi törenlerine benzer törenler gerçekleştirdiğini, ama bunlardan hiçbir şey çıkmadığına inanmışlardı. Kurtarıldıklarını hissetmiyorlardı ve bu yüzden de kendileri özgün uygulamalarına giriştiler. Şimdi, Nietzsche de doğal olarak aynı durumdaydı, ancak 19. yüzyılda, Hermetik felsefesinin alay konusu olduğu bir dönemde yaşadığı için buna geri dönemedi. Bundan tamamen habersizdi, yine de atalardan intikal eden düşüncenin tüm izlerini içeren bilinçdışı, böyle bir malzemeyi ortaya çıkarmıştı. Dolayısıyla *Zerdüşt*'te böylesine bir simge ortaya çıkınca, kulakla-

[2] TE 1 1, par. 151'de Jung, "Zosimos'un" bu formülü "efsanevi Ostanes'e atfettiğini" söyler. Daha sonra, par. 355'te, Zosimos'un "taş" yorumunu alıntılar, bu—yani felsefe taşı—cıvadır.

rımızı açmalı ve tarihsel öncüllerini aramalıyız, çünkü bunlar, o eğretilemeyi bu kadar önemli bir yerde neden kullandığını açıklayabilir. Bu, izleyen metinde gördüğümüz önemli bir yerdir. Şöyle devam ediyor,

> Şimdi çekicim hapishanesine öfkeyle saldırıyor.

Bu "öfkeyle" sözcüğü büyük miktarda bir duyguyu ifade ediyor; bu hapsedilmiş imgeyle bir tür öfkeyle uğraşmaya çalışır.

> Taştan parçaları uçuşuyor: bundan bana ne?

Gördüğünüz gibi bu son derece duygusal bir durum ve ona vargücüyle, *cum ira et vehementia* [öfke ve şiddetle] saldırıyor. Bu, MS altıncı yüzyılın simyacı bir filozofu olan Morienus Romanus'tan bir alıntı, öğrencisine eğitim verirken büyük sanata asla öfke ve şiddetle kavuşamayacağını, ancak yalnızca *per gratiam Dei*, Tanrı'nın lütfuyla ulaşabileceğini, çünkü bunun *donum Spiritus Sancti*, kutsal ruhun armağanı olduğunu söyler.

> Onu tamamlayacağım ...

Ama Hermetik filozof, yalnızca sonsuzluktan seçilenlerin töz değişimi mucizesini gerçekleştirebildiğini söyler. Büyük işi başarmak ancak *Deo adjuvante*, Tanrı'nın yardımıyla mümkündür. Morienus Romanus ile bir Mısır prensi olan Hali arasında geçen ilginç bir sohbet anlatılır. Hali, Morienus'a neden o zamanın Hıristiyan keşişleri gibi bir manastırda yaşamadığını sorar. Ve Morienus, "Manastırlarda daha çok huzur olduğu ve yalnızlıkta daha çok acı ve emek olduğu doğrudur. Ama huzurun yolu çok dar olduğu için, hiç kimse ruhunu sıkıntıya sokmadan ona erişemez. Ne ekersen, onu biçersin; az ektiysen, az biçersin. Keşişlerin güzel manastırları ve huzuru vardır, ama hiçbir yere ulaşamazlar, hareketsiz kalırlar. Oysa yalnız kalma riskine girerlerse huzura erişebilirler, çünkü hedefe ancak ruhu sıkıntıya sokarak ulaşılır" diyor.[3]

Ve şimdi Nietzsche'nin neden bu kadar duygusal olduğunu ve neden o imgeye ulaşmayı bu kadar çok istediğini açıkladığı önemli ifadeye geldik:

> çünkü bana bir gölge göründü—bir zamanlar, her şeyden daha dingin ve daha hafif bir şey geldi!
>
> 'Üstinsan'ın güzelliği bir gölge gibi geldi bana. Ah kardeşlerim! Ne ifade eder ki artık—Tanrılar bana!—

Kaybedilmiş Tanrı'nın yerine gelen budur; Tanrı ölmüştür, ama Üstinsan fikriyle yeniden ortaya çıkıyor ve Üstinsan en dingin ve en hafif şey. Şimdi, bu

---

3 İsim genellikle Kalid (ya da Halid) ibn Yazid olarak verilir (ö. yak. 704), simyayı İslam dünyasına tanıtmasıyla bilinir. Morienus Romanus'un bir Yunan Hıristiyan keşişi olduğu düşünülmüştür. TE 12, par. 386'da Jung Morienus'un Emevi prensi Kalid'e talimatta bulunduğu uzun bir pasajı alıntılamıştır. Bu ikisi arasında diyalogları R. P. Multhauf *Alchemy and the Occult* [*Simya ve Okült*] (New Haven, 1968) kitabının girişinde ele almıştır, c. 1, s. xi.

betimleme, eskilerin sözleriyle çok dikkat çekici bir biçimde çakışıyor. Özellikle üçüncü yüzyılda Mısırlı Aziz Antonius'un biyografisini yazan İskenderiye Başpiskoposu Athanasias aklıma geliyor. Çöldeki yas tutan Hıristiyan münzevilerinin sıkıntılarından söz eder ve nasıl şeytanın onları ayarttığını ve aldattığını anlatır. Ona göre, şeytan bazen dindar olduğunu sanmalarını için onlara İncil okur ya da ilahiler söylermiş; ama çok gürültülü bir sesle mezmurlar söylemesinden ya da vaazlar vermesinden onun şeytan olduğunu anlamaları gerekirmiş. Bu Kutsal Ruh olamaz, çünkü o, dinginliktir; her şey oldukça sakin olduğu zaman onun Kutsal Ruh olduğundan emin olabilirler. Nietzsche, burada özsel deneyim diyebileceğimiz bir şeyi gösteren dili kullanıyor ve buradan, Üstinsanın gerçekten onun için ne ifade ettiğini görebiliriz; o, Tanrı'nın insanda ortaya çıkışıdır, insandan doğan Tanrı'dır ve dönüştürme ya da töz değişiminin gizemi budur: yani doğmuş ve etten türetilmiş Tanrı'dır.[4]

Çünkü kesinlikle çok iyi bir Hıristiyan olan Aziz Augustinus'un, son derece paganca ve tamamen simyasal bir düşüncede ısrar etmesinin nedeni, bu gizemdi; Meryem Ana'nın gerçekten yeryüzü olduğunu ve bunun, Mesih'in yeryüzünden doğduğunun bir kanıtı olduğunu söyler.[5] Hatta Aziz Augustinus, henüz bahar yağmurları tarafından bereketlendirilmemiş yeryüzünden söz eder. Ancak o, tinin hâlâ yaşadığı, eşyanın doğasıyla bağlantılı olduğu bir zamandı, oysa günümüzde tin ve yeryüzü tamamen bölünmüştür. Katolik kilisesinde bile, Meryem Ana'nın yeryüzü olduğunu ve Mesih'in yeryüzünden doğduğunu asla duyamazsınız. Bugün bir vaiz Aziz Augustinus'un konuşmasını tekrarlayacak olsa, insanlar eskisi gibi aptal kalırdı ve bu onlar için bir şey ifade etmezdi. Ama aslında çok anlam ifade ediyor, çünkü artık bir psikolojik eşdeğere sahibiz. Eski yeryüzü fikri bizim için bedeni ifade eder; kurtarıcı bu bedenden doğar. Kurtarıcının nasıl mucizevi bir biçimde yeryüzünden üretilebileceğini bulmaya çalışmak, simyacının arayışıydı, çünkü onlara göre felsefe taşı, altın ya da çocuk, kurtarıcıydı. Ona kurtarıcı *adını verdiler*.

Zürih'de, manastır kütüphanesinden gelmiş *Codex Rhenovacensis* adı verilen bir simya kodeksi vardır; bu, muhtemelen 15. yüzyılda yazılmıştı, ama daha eski de olabilir. Burada açıkça taşın kurtarıcı olduğu söylenir ve tüm simya süreci, gerçekten güzel ve son derece duygusal bir doğu aşk şarkısı olan Ezgilerin Ezgisi'ne benzetilerek ifade edilmiştir. Tam olarak aynı karaktere sahip Arap ve Suriye koşutları da bulunmuştur; bunlar daima duygusal ve muhtemelen müstehcen nitelikli bir tür düğün şarkısıydı. Ezgilerin Ezgisi yer yer oldukça müstehcendir, ama o zamanlar müstehcenlik şimdi sahip olduğu şeytani anlamı taşımıyordu. Antik kültlerde müstehcenlik bir tür gübreleme gücüne sahipti; bazen böyle anıştırmaların hasat üzerinde olumlu bir etkisi olduğu

[4] İskenderiye Piskoposu Yunan Athanasias (292?-373), Teslisin ögelerinin tümünün aynı özden (*homoousion*, yalnızca *homoiousion* değil) olduklarında ısrarcıydı ve bu, İznik İtikadının resmi doktrini haline geldi. Krş. "Tüm Buddhalar özde aynıdır" (Paul Cams, *The Gospel of Buddha* [*Buddha İncili*] [Chicago ve Londra, 1915], s. 259).

[5] Bkz. yukarıda, 12 Şubat 1936, n. 6.

düşünülürdü. Birisi Eleusis *Aiskhrologia*'sında, Atina'nın zengin kadınlarının şarapla güzel bir yemek sonrasında müstehcen şakalar yapmaya başladığını, çünkü bunun önümüzdeki sezonun bitkileri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasının beklendiği görülür. Toprak Ana bu şakaları duymaktan hoşlanır, bu anıştırmalar onu gülümsetir, zengin hasat getirir.[6] Şimdi, bu bölümden ayrılmadan önce herhangi bir sorunuz var mı?

Mr. Martin: Neden gölge olarak geliyor?

Prof. Jung: Eh, sözcük bizi kandırmamalı; bizim kullandığımız *gölge* terimi çok farklı bir anlam taşıyor, ancak burada gölge gibi cisimsiz anlamına geliyor. Elbette, Nietzsche'nin Üstinsan fikri, ki ben onu *özbenlik* terimiyle ifade ederdim, doğal olarak ilk önce gölge kisvesi altında görünürdü, bu kez sözcüğü psikolojik bir terim olarak kullanıyor. O, reddedilende görünür. *Lapis philosophorum*, en pahalı taş, aynı zamanda inşaatçılar tarafından önce reddedilen köşe taşıdır; aynı anda taşın çıktığı malzeme ya da içinde değerli taşın bulunduğu şey, ayak altında ezilmiş veya gübre yığınlarının üstüne fırlatılmış, sokağa atılmıştır. Yani psikolojik anlamda, en değer vermediğimiz, belki de en çok bastırdığımız ya da hakir gördüğümüz parçamızın, aslında gizemini içeren parça olduğunu ifade eder. Sınav şudur: kendinizi bütünlüğünüzle kabul edebildiğiniz zaman dört öğeyi bir araya getirdiniz demektir—tüm parçalarınız yeryüzünün dört köşesinden bir araya gelmiştir. Yine burada bilinçdışı erken dönem Hıristiyan yazınında, İkinci yüzyılın ortalarında yazılmış olan *Hermas Çobanı*[7] yapıtında bulunan simgeleri kullanıyor: insanlar dünyanın dört bir köşesinden gelir; her biri yanında bir taş getirir ve bu taş anında, ek yeri olmadan yapılmış muazzam bir kuleyle kaynaşır. Bu kilisenin binasıdır, ama aynı anda birçok kalıtsal birimden oluşan özbenlik fikridir, böylece bir avuç tane ya da çakıl veya demir ya da altın parçalarıyla karşılaştırılmıştır; tüm bu sayısız birim, özbenliği oluşturmak üzere bir araya getirilir.

Şimdi, şeyler simyasal ustaların *materia prima*, yani asal madde dedikleri durumda oldukları sürece karanlık ve sakıncalıdır; kimse özbenliğin böyle bir şeyden geleceğine inanmaz ve bu yüzden onu bulamazlar. Psikolojik olarak bu elbette, gizemin her zaman alt işlevimizde başladığı, yani yeni yaşamın yeniden canlanabileceği yer olduğu anlamına gelir. Çünkü eskilerin dediği gibi, kusursuz bedenler tamamlayamayız, kusurlu bedenler üzerinde çalışmalıyız, çünkü yalnızca kusurlu olan kusursuzluğa getirilebilir; kusursuz bir şey, yalnızca yozlaşabilir. Bu son derece açıktır, bu nedenle üstün farklılaşmış işlevle yapılamaz. Çok iyi, mükemmel eğitilmiş zihin, hiçbir şeyin yetişmeyeceği kıraç bir tarladır; çünkü yapılacak iş bitmiştir. Dolayısıyla zihin tarafından en çok bastırılmış olanı, duyguyu almalısınız. Ve orada asal kargaşayı, henüz üzerinde çalışılmamış ve garip bir işleme tarzıyla toparlanması gereken düzensiz bir o-

[6] Baubo ("göbek") adında bir kadın Demeter'i güldürmek için müstehcen danslar sergilerdi. Bkz. C. Kerényi, *Eleusis*. çev. Ralph Manheim (Princeton, B.S. LXV 1967).

[7] Bkz. yukarıda, 13 Haziran 1934, n. 21.

lasılıklar yığını bulursunuz. Bildiğiniz gibi, psikolojik olarak alt işlevin, bu durumda duygunun, kolektif bilinçdışı tarafından kirletilmiş olduğunu söyleriz; bu nedenle kolektif bilinçdışı alanına dağılmıştır ve bu nedenle de mitolojiktir. Bu yüzden, onu getirmeye çalıştığınızda ortaya bir sürü arkaik fantezi çıkar; tamamen hantaldır ve son derece yanıltıcıdır; bilinçdışı malzemenin karışımı nedeniyle onu kolayca zehirli ya da yanlış veya delice bir şey olarak kabul edersiniz. Bu nedenle onu hepten reddedersiniz; hiçbir makul bireyin aşağı bir işlevle işi olmaz, çünkü o saçmadır, ahlaka aykırı—güneşin altındaki her kötü şeydir. Oysa yaşam içeren tek şey, yaşamın keyifli tarafını içeren tek şey budur. Farklılaşmış bir işlev artık yaşamsal değildir, onunla ne yapabileceğinizi bilirsiniz ve artık sıkıcı gelir, artık yaşam kıvılcımından yoksundur.

Yani insanlar yaptıkları her şeyden sıkıldıkları ve her şeyi pencereden dışarı fırlattıkları bir an gelir. Tabii dünyada büyük başarıya sahip olmuş insanlar oldukları için aptal oldukları söylenir ve sonra ortalardan kaybolurlar, Hindistan'da olduğu gibi, orman yaşamına çekilirler ve burada tamamen farklı bir tarzda yaşarlar. Aşağı işlevlerini yaşarlar, çünkü yaşamı içeren bunlardır. Dolayısıyla yeni deneyimin doğal karanlık kaosun bulunduğu tarafta ortaya çıktığını görürsünüz; öyle bir kaosla daha önce karşılaştıysak bile, hakkında hiçbir şey bilmemeyi tercih etmişizdir. Şimdi genellikle, her şey normal koşullarda olduğu sürece bu taraf görünmez kalır ve kimse böyle bir sorunla karşı karşıya değilken öyle olduğunu düşünmemelidir; bu taklit edilemez bir şeydir—insan orada değilken onu taklit etmeye ya da el yordamıyla hissetmeye çalışmamalıdır. İnsan oradaysa, onu bilir; sormaya gerek duymaz. Değilse de, bu son derece tehlikeli ve zehirli şeylere bulaşmaması daha iyi olur. Eh, bu, gölge kisvesi altındaki özbenliğin tezahürüdür. Ama bence burada daha çok cisimsiz bir imge, bir gölge kadar cisimsiz ve aynı anda da bir ön ima, bir öngörü fikri vardır. Üstinsanın güzelliği Nietzsche'ye bir tür öngörü, bilincinin üzerine düşen bir gölge gibi görünüyor. Şimdi, bu çok gerçektir, *Zerdüşt*'teki en gerçek şeylerden biridir.

Bir sonraki bölümün Almancası *Von den Mitleidigen* olan başlığı, bendeki İngilizce çeviride "The Pitiful" [acınası] olarak adlandırılmıştır. Bu, bence biraz yanlış; "Merhametliler" demeyi tercih ederdim.[8] Şimdi her zamanki gibi, önceki bölümden yenisine nasıl bir köprüyle geçişin yapıldığını kendimize sormalıyız. Yeni üyelere *Zerdüşt*'ü bir dizi görüntü olarak açıkladığımı söylemeliyim; dizini incelerseniz elbette kimse ilk bakışta tüm bu farklı başlıkların bir dizi imge oluşturduğunu göremez, ama bu aslında insanların gerçek analizlerde geliştirdiği diziler gibi akıldışı bir dizidir. *Zerdüşt*'e kolayca analizden kaynaklanmış bir yapıtmış gibi bakılabilir; bu istemsiz bir analizdir ancak tatbiki bir analizdeki gibi gerçekleşir—elbette sıradan türden değil, temel girişimin hedefinin dönüştürülmüş bireyi sentezlemek olduğu sentez aşamasındaki gibi. İlk önce hasta Adlerian veya Freudcu ya da başka herhangi bir analiz yoluyla

[8] Kaufmann bu başlığı "Acıyanlar" olarak çevirmiştir.

parçalara ayrılır ve bu, terapötik açıdan gayet yeterli olabilir. Yani sıradan belirtileri ortadan kaldırılabilir ve doğallıkla bir insanın tinsel bir gelişmeye mi yoksa başka bir yaşama mı geçtiği, bir doktor için önemsiz olabilir. Bir vakada doktor bir belirtiyi, bir öneri ya da benzeri bir şeyle, üfleyerek yok edebilir; ya da bu iş analizle yapılabilir ve hasta "Oh, öyle mi? Öğrendiğime sevindim. Teşekkürler, hoşçakal" der.

Ama başka bir vakada daha fazlası gerekir ve bu tür vakalar genellikle yoğun bir aktarım niteliğindedir. Ayrılmak, elveda demek ve makul olmak isterler, ama bilinçdışı, "Hayır, şimdi mantıksız olacaksın ve aşık olacaksın" der, ki elbette bunların hepsi tümden saçmalıktır—hepsi deliliktir ve kendileri de öyle düşünürler, belki. Ama bilinçdışıları acımasızca onları aktarımda tutar, çünkü onlardan başka bir şey, daha fazla bir gelişme talep edilir veya beklenir. Ve bu gelişme, oldukça rasyonel ve açıklanabilir olan parçalara ayırma aşamasının ötesine geçerek, gözlemlenip özenle kaydedilirse, bir dizi imge veya resim olarak görünen sentetik bir işleme geçer—ya da onu bölümlere ayırabilirsiniz. Çünkü rüyalar bölümlerdir; rüyalarınızı geceden geceye dikkatle not eder ve anlarsanız, onların uzun bir metnin bölümleri olduğunu görebilirsiniz. Bu, siz bir şey yapmazsanız, bir daire halinde hareket eden bir süreçtir. Bunu bilincin, bilinçdışının ürettiklerini kesinlikle kabul edemediği akıl hastalarında görebilirsiniz ve bu durumda bilinçdışı süreç yalnızca bir daire çizer; tıpkı çünkü bir hayvanın her zaman dolaştığı bir yolu olması gibi; geyikler ya da tavşanlar veya diğer vahşi hayvanlar, otlağa çıktıklarında böyle hareket ederler. Ve bilincin bilinçdışından koptuğu ölçüde aynısı bizim için de geçerlidir. Ama bilinç bilinçaltına biraz olsun bakabildiği ve iki yaşam alanı arasında bir iletişim hattı kurulabildiği andan itibaren, bilinçdışı artık salt bir dairede değil, spiral şeklinde hareket eder. Önceki izlere tekrar katıldığı ana kadar daire çizer ve sonra bir üst düzeye geçer. O halde hangi yaşam biçimini taklit eder?

Mrs. Baumann: Bitki yaşamı.

Prof. Jung: Evet, ağaç, bitki ya da çiçeğin büyümesi simgesinin kaynağı budur. Şimdi, Nietzsche'nin durumunda, bu bir daire çizme, doğanın körü körüne işlemesi değildir. Onu gören bir göz vardır; bilinci sürece bakar ve onu salt bir daire çizmekten alıkoyar. Bu, belirli bir hedefe doğru ilerleyen bir spiraldir. Ve bu dramatik bir süreçtir: Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü aslında bir dramdır. *Faust* da bu açıdan aynıdır. Aynı zamanda da bilinçdışı bir süreçtir, belirli bir hedefe doğru ilerleyen bir dramdır. Dolayısıyla *Zerdüşt* bir şeyin yapılması ya da bir şeye yönelmesidir ve her bölüm bir öncekine, az çok görünmez biçimde bağlıdır. Örneğin "Mutlu Adlar" bölümünden "Merhametliler" bölümüne nasıl gelindiği apaçık ortada değildir—bu, karanlıktadır. Ama bir bölümün sonunu dikkatlice inceler ve bir sonraki başlıkla karşılaştırırsanız, bir sonraki bölümdeki belirli temaya nasıl geldiğini keşfedersiniz. Ama geçiş, tamamen mantıksızdır, tıpkı insan yaşamında olduğu gibi. Çünkü tarihsel olaylar genellikle kimsenin öngörmediği biçimde gelişir; kimsenin öngörmediği bir şey çıkagelir, çünkü

bizler, bazı kurallara göre, düz bir çizgide düşünürüz. Şimdi o yönde ilerliyoruz ve şu ve şu zamanda, şöyle ve şöyle bir yere varacağız. Ama bu tamamen yanlıştır, çünkü yaşam bir yılan gibi, akıldışı bir biçimde hareket eder; her sola gittiğinizde yakında sağa gideceksiniz ve şimdi Evet diyorsanız, yakında Hayır diyeceksiniz demektir. Bu mantıksızdır, ama yine de öyledir. Şimdi, bu sorunla karşı karşıyayız, neden bir sonraki bölüme "Merhametliler" adını veriyor?

Mrs. Sigg: Önceki bölümün sonunda güzel Üstinsandan söz ediyor ve sonra tersine, insanın aslında ne kadar bedbaht olduğunu görüyor. Nietzsche merhameti insanda daima çok kötü bir nitelik olarak görür; onun Üstinsanı yaratmaya yararı olmayan, yanlış bir Hıristiyan tutumu olduğunu düşünür.

Prof. Jung: Öyleyse, Üstinsan'ın güzelliği vizyonunun aslında insanın bedbahtlığı vizyonunu oluşturduğunu düşünüyorsunuz: insan aslında oldukça bedbaht olduğu için, Üstinsanın güzelliğinden bahsetmek çok fazla öngörü, çok fazla iyimserliktir. Dediğiniz şeyde bir doğruluk var, ama tamamen uyduğunu düşünmüyorum. Örneğin ilk cümlede "Aramızda, hayvanların arasındaymış gibi dolaşmıyor mu?" diyor. Şimdi, insan ile hayvan arasındaki fark nedir?

Mrs. Crowley: İlk sorunuza cevap olarak, yaratıcı olduğu gerçeğini Mutlu Adalardaki son bölümde vurguluyordu ve bu bölümde, hayvanlar geliyor. Burada onun hayvanlar arasında bulunması fikrine atıfta bulunuyor: yaratılan şey onlardır. Bu yine tam tersi, *enantiodromia*'dır.

Prof. Jung: Yani hayvanlarla özdeşleşeceğini mi kastediyorsunuz?

Mrs. Crowley: Veya kendisi de yaratılan sıradan bir şey olmakla, hayvanlar gibi olmak.

Prof. Jung: Ama o burada hayvanların tam tersi durumunda. İlk bölümü okusak iyi olacak,

> Dostlarım, dostunuzla şöyle alay ediyorlar: "Zerdüşt'e bakın! Aramızda hayvanların arasındaymış gibi dolaşmıyor mu?"
>
> Ama şöyle dense daha iyi olurdu: "Kavrayışlı kişi, insanların arasında, hayvanların arasındaymış gibi hareket eder."
>
> Kavrayışlı kişi için bizzat insan: al yanaklı bir hayvandır.
>
> Bu ona nasıl oldu? Çok sık utanmak zorunda kaldığı için değil mi?

Gördüğünüz gibi, bunun hesaba katılması gerekir.

Dr. Harding: Önceki bölümde duygulanımın hapishanede olduğunun söylenmesi ve bu duygulanım onun iradesini aşan bir duruma geldiğinde duygulanıma karşı merhamet hissetmesi; ama öte yandan iradesini izlemek istemesidir. İnsanı hayvandan farklı kılan duygulanımdır, öyle değil mi?

Prof. Jung: Bir önceki bölümün sonundaki vizyonu, o Üstinsan vizyonunun, o gizi saklamanın onun için ne anlama geldiğini anlamaya çalışırsanız, bunun onu eşsiz bir konuma getirdiğini görürsünüz. Bu, onun tek başınalığını, yalnızlığını vurgulayan bir kavrayıştır ve doğal olarak, buna sahip olmayan diğer insanlarla karşılaştırılmasına yol açacaktır. Böyle bir vizyon her zaman

insanları hemcinslerinden ayırır. Birçok örnekten alıntı yapmıştım. Örneğin İsviçreli azizimiz Nicholas von der Flüe'nin de böyle bir vizyonu vardı ve insanlar onu gördüklerinde, kaçıyorlardı. Yüzünü görmeye bile katlanamıyorlardı—korkunçtu. Şimdi bu görü, kutsal varlığın bir deneyimidir ve ardından doğal olarak çevresine bakıp nerede olduğunu görecektir. Çünkü o alaycı sözler, o hiciv, aslında kendine söylediği alaycı bir sözdür. Şimdi ben, insanların arasında, hayvanların arasındaymış gibi hareket eden bir adam değil miyim? Kendisini çevresiyle karşılaştırmadan edemez ve doğal olarak tepki, merhamettir—özellikle de çıkarsama ve bir miktar psikoloji bilgisi sayesinde taşa kilitlenmiş Üstinsanın daha aşağı bir işlev olduğunu bildiğimiz için böyledir. Bu, bu durumda duygulanım ve duyumsamadır ve onu hemen yaşadığı gerçekliğe götürür. O apaçık sezgisel bir düşünürdür ve ayrımsamacı işlevleri sayesinde ayırt edebilmektedir.

Ama vizyon, içeriden ya da aşağıdan, ayrışmamış işlev bölgelerinden gelen, tamamen farklı bir süreçtir. Duygulanım gün ışığına çıktığında doğal olarak bir duygu durumu yaratacak ve duyumsama da bir gerçeklik üretecektir, böylece o da elbette gerçekliğine yönlendirilecektir. Sanki "Üstinsanın doğaüstü güzelliğini gördük" demiş ve o zaman duygulanım ve duyumsama tepki göstermiştir ve o da o anda hayvanların arasında olduğunu görmüştür. Çünkü unutmayın, Zerdüşt bütün güzelliğiyle, onun içindeki yaşayan Üstinsandır ve ona insanoğlunun ne olduğunu göstermek için bir gölge, bir çeşit beklenti gibi gelmiştir. Ve bunun çok olumsuz bir resim olduğundan emin olabilirsiniz çünkü alt işlev olumlu değildir. Sezgisel bir düşünür olumsuz bir duygulanım ve olumsuz bir duyumsamaya sahiptir ve o merhametle ilgili bir bölüme hayvanlar arasında yürüyeceğini söyleyerek başlaması kulağa kesinlikle çok güzel bir duygulanım gibi gelmiyor. Hayvan olarak hitap edilmenin çevresine yönelik bir kabalık olduğu söylenebilir. Ve "Kavrayışlı kişi, insanların arasında, hayvanların arasındaymış gibi hareket eder" diyor; bu, vizyonun kendisine bir ders öğrettiğini apaçık gösteriyor: çok net bir şeyi kavrıyor. Bu ne olabilir? Kavrayış eylemi nedir? Neyi yükseltiyor ya da arttırıyor?

Mrs. Crowley: Bilinci.

Prof. Jung: Evet, kavrayışlı kişi, bilinçli kişidir. Üstinsan vizyonu besbelli o kadar güçlüydü ki, daha yüksek, daha geniş bir bilinç hali olasılığını fark etti. Bu, bilincin artması anlamına geliyordu. Bu nedenle kendine kavrayışlı biri diyor; yani kör ve bilinçsiz kalabalığın karşısındaki bilinçli kişi. Antik dille ifade edilirse, buna *anoia*'dan farklı olarak, *ennoia* denirdi. Bunlardan biri bilinçli, günahtan arınmış, dönüştürülmüş kişidir; diğeriyse günahtan arınmamış ölümsüz ruha sahip olmayan, siyahlık, karanlıktır. Biri, yeni doğmuş gibi, *quasi modo genitus*'tur, diğeriyse hayvan benzeri bir durumdadır. Katolik kilisesi burada ciddi bir fark görür. Hatta vaftiz edilmeden ölen çocukların, ne kadar masum olursa olsun—yeni doğmuş bir çocuk günahkâr olamaz—yine de Tanrı'nın varlığı ve vizyonundan mahrum olacakları yönünde bir dogmaları vardır. Ve bu

günahtan arınmamış küçük ruhlara ne yapılacaktır? Çöpe atılmaları gerekir, çünkü cehenneme bile uygun değillerdir; ya da bir yerlerde bir eritme potaları olabilir, böylece yeni ruhların yapıldığı laboratuvara geri dönerler. Ama günahkârlarmış gibi Tanrı'nın vizyonundan yoksundurlar, yalnızca cehennemde ebedi işkenceye tabi tutulmazlar. Şimdi, Üstinsanın güzelliğinin vizyonu, onu gören ya da gördüğünü varsayan insanlarda sıklıkla gözlemleyebileceğiniz bir etkiye sahiptir: yani kolayca şişirilirler ya da şişirilmeye meyilli olurlar ve kör ve bilinçsiz, cahil, hayvan benzeri kalabalığa yüksekten bakarlar. Gördüğünüz gibi, bu bölümün başlangıcı, bu kişilerin tutumlarını veya bilinç durumunu çok net bir biçimde gösterir. Erken dönem Hıristiyanlığın zamanında Gnostikler kendileri hakkında bu tür bir imgeleme ya da şişmeye sahiptiler ve hatırlarsanız Aziz Paulus onlar hakkında bir yorumda bulunmuştur. Almanca metninde tam da şişme sözcüğünü kullanır: *Viel Wissen blähet auf*, "Çok bilmek, şişirir."

Miss Hannah: İngilizcede "kabarır" biçimindedir.

Prof. Jung: "Kabarır" oldukça iyiymiş. Bu önemli ve o günlerde gözlemlemiş olmaları gereken şişmeyi tarif ederdi. Paulus buna göndermede bulunduğuna göre çok yaygın bir olgu olmalıydı. Sonra üçüncü, "Kavrayışlı kişi için bizzat insan: al yanaklı bir hayvandır" dizesi, kavrayışlı kişinin sıradan adamın ne kadar üstünde olduğunu açıkça gösteriyor. "Bu ona nasıl oldu? Çok sık utanmak zorunda kaldığı için değil mi?" Eh, insanın yanındakiler hayvan gibi davrandıklarında utanç duyması doğaldır—bu tipik bir deneyimdir. Şimdi devam ediyor,

> Ah dostlarım! böyle der kavrayışlı kişi: utanç, utanç, utanç—işte budur insanın tarihi!
>
> Bu yüzden soylu kişi, kendisini başkalarını utandırmamak zorunda bırakır: tüm acı çekenlerin huzurunda kendisini utanmak zorunda bırakır.

Bu ne anlama geliyor?

Mrs. Sigg: Bunun yalnızca Nietzsche'nin sorunu olduğunu düşünüyorum. Kendi doğasındaki hayvansallıktan utanıyordu; erken dönem Hıristiyan eğitimi nedeniyle, hayvanda Tanrı benzeri bir şey göremiyordu. Örneğin sizin gibi, Tanrı ile hayvanı bağdaştıramıyordu. Ve bu yalnızca bir ipucudur; Üstinsanın güzelliği ona gölge olarak geliyor, bu da Üstinsanın karanlık, hayvansal bir yanı olduğunu ima ediyor.

Prof. Jung: Evet, bu doğrudur. Zerdüşt'ün dramının, trajik *peripeteia*'nın sonu, aslında gölgeyi kabul edememesi, en çirkin insanı kabul edememesi ve bedenle bağlantısını tamamen kaybetmesidir. Ve bu da, erken dönem Protestan eğitiminin hayvanı kabul etmesine engel olmasından kaynaklanır; aslında kendi alt insanından utanıyordu ve onu bağdaştıramıyordu. Çünkü acı çekenlerin huzurunda yaşadığı bu utanç ya da rahatsızlık duygusu elbette çok abartılı. Bu bir çeşit histerik abartıdır, ancak açıkça göstermektedir ki, o aşağı insanı görmeye katlanamaz, kendi aşağılıklığını görmeye katlanamaz. İnsanların Üstinsandan ne kadar uzakta olduğunu görmek, bir çeşit estetik hakarettir. Ve

elbette tüm bunlar onu, kendisinin ne kadar aşağıda, Üstinsan'dan ne kadar uzakta olduğu gerçeğine geri getirdi; bu nedenle insanoğlunun kusurluluğu ya da noksanlığına özellikle ukala ve bağnaz bir tavırla bakıyor. Bunda ilkel bir yan da var—acı çekmekten kaçınmasında ve insanların acı çekmeleriyle uğraşmaktan çekinmesinde. İlkeller de her zaman hasta, sakat ya da bedensel bozuklukları olan insanları çok olumsuz bulurlar. Onlar uğursuzdur ve bu nedenle onlarla ilgiyi kesmek gerekir. Öyle insanlardan kaçınmak gerekir, çünkü uğursuz manalarını evinize getirebilirler. Hala böyle fikirlerimiz vardır. Örneğin bir savaş kaybetmiş bir general artık uygun sayılmaz. Bir sonrakini kazansa dahi prestijini kaybetmiştir. Gemisini kaybetmiş ve asla başka gemiye sahip olmayacak bir kaptan gibidir: uğursuz, dolayısıyla onunla ilişiği kesmek gerekir. Bu görüş Nietzsche'de estetize olmuş ve abartılmıştır.

> Gerçekten de merhametli kişiler, mutluluğu acımakta bulanları sevmem: Bunlar utanç yoksunudur.
>
> Acımam gerekiyorsa, merhametli diye anılmak istemem; acıyacaksam da, uzaktan acımayı seçerim.
>
> Öncelikli olarak da tanınmadan başımı örter ve kaçarım: sizin de böyle yapmanızı isterim dostlarım!

Görüyorsunuz, burada gerçekten feci abartılı bir hal alıyor ve o ya da genel olarak insanlar ne zaman belirli ifadeler konusunda abartsalar, arkada görünenden fazlası vardır. Bilirsiniz, merhamet göstermek özellikle nazik bir sorun gibi görünür. Böyle ukalaca bir tutumdan nasıl bir sonuç çıkarıyorsunuz?

Miss Hannah: Hala kilise yaklaşımına fena halde tutulmuş olduğu sonucunu.

Prof. Jung: Bu, tarihsel açıdan gayet iyi bir açıklama ve bir papazın oğlu olduğu ve damarlarına çok miktarda bu tür konuşmalar pompalanmış olduğu için, onun durumunda muhtemelen doğru olur. Ama aynı zamanda Nietzsche kişisinin artık Hıristiyan kilisesinden çok uzaklaşmış olduğunu da hesaba katmalıyız; uzun bir yol kat etmişti ve başarısı övgüye değer. O halde hâlâ o kadar ukalalığı sürdürüyorsa ne sonuca varmalıyız?

Dr. Harding: Bu onun kendi hastalığından ve sürgünde olmasından dolayı değil mi?

Prof. Jung: İşte budur. Sanki kendisine ne olacağını öngörüyor gibi; neredeyse on iki sene boyunca, çevresinden *à la merci* ile bakıma muhtaç olan adam *odur*. Bu konuda bu kadar müşkülpesent olmasının nedeni, bunun başına gelmekte olduğunu hissetmesi ve bunu görmemesiydi. Kabullenemiyordu, ama bu konuda kahramanca davranmaya çalıştı; oysa zaten korkunç bir migreni vardı. Uykusuzluk için ilaçlar almak zorundaydı ve çalışamadığı çok kötü günler ve haftalar geçirdi; kızkardeşine ve arkadaşlarına son derece acınası mektuplar yazdı. Dolayısıyla çok merhamet arayan bir adamdı ve dahası, o merhamet sayesinde yaşıyordu. Hiç parası yoktu ve hiç kazanamıyordu ve yaşamasını sağlayacak bir emekli maaşı almasını, Basel'deki bazı insanların

iyi niyeti sağlıyordu. *Zerdüşt*'ü yazdığı sıralarda Nietzsche'ye katkıda bulunan zengin bir yaşlı kadını tanıyorum. Yani merhamet konusunda bu kadar takıntılı olmasının nedeni budur. Ve insan öyle olabilir de; arka planda böyle bir vicdan azabı duyarken büyük bir kahraman olup Üstinsanla özdeşleşemez. O zaman sağlam zeminde değildir, zemin biraz kaygandır.

> Talihim, yoluma sizler gibi dertsizleri çıkarsın, ki umutta ve yemekte ve balda beraber *olabileyim*!

Mümkünse dertsiz kişilerle ilgilenmek istiyor, çünkü kendisi yeterince dertlidir, dolayısıyla doğal olarak arkadaşları konusunda titiz olmak istiyor. İnsanlar "Ah, o insanlara katlanamam, onlar çok sinir bozucu, çok psikopat"—ya da bu türden bir şeyler söylüyorlarsa, neden sinirlerine dokunduklarını bilirsiniz. Bazı insanlara katlanamıyorsanız kendi sonuçlarınızı çıkarabilirsiniz ve bu da muhtemelen gerçekten pek uzak olmaz.

> Gerçekten de ben, dertliler için şunu veya bunu yaptım: ama ne zaman mutlu olsam, daha iyi bir iş yapmış oldum.

Bunu öğrenin!

> İnsanlık varolalı beri, insan çok az mutlu olmuştur: yalnızca budur kardeşlerim, doğuştan gelen günahımız!

Çok doğru, ama bunu nasıl yapacağımızı bilebilseydik! Büyük sorun budur. Nasıl mutlu olabilirsiniz? Biliyor musunuz? Bir defasında bir psikolog İsviçreli psikologlara mutluluğun tanımını yapmalarını istediği bir anket turu göndermişti; kendisi pek mutlu bir adam değildi ve tüm bu psikolojiden anlaması beklenen bu insanlardan mutluluğun sırrının ne olduğunu, nasıl yapıldığını öğrenmek istiyordu, ki o da kendisi için bir torba yapabilsin. Şimdi, siz ne cevap verirdiniz? Mutlu olmayı nasıl öğrenebilirsiniz?

Miss Hannah: Olduğundan başka bir şey olmayı istemeyerek.

Prof. Jung: İlk adım budur, ama bu gerçekten mutlu olmanız anlamına gelmez. Ben şöyle derdim: mutluluk verici olun, o zaman siz de mutlu olursunuz. Mutluluk verici değilseniz, mutlu olamazsınız. İnsanlar bir şeylerden mutlu olmaları gerektiğini düşünür, ama o şey tek başına mutluluk ya da acı vermez; o kayıtsızdır, yalnızca onu nasıl alacağınız önemlidir. Örneğin çok mükemmel bir şarap varsa ve siz şaraptan hoşlanmıyorsanız, size ne yararı olur? Onun tadını çıkarabilmelisiniz. Soru şu ki, kendinizi nasıl mutlu edebilirsiniz?

Mrs. Sigg: Nietzsche'nin durumunda, alt işlevlerini, duygulanımını ve duyumsamasını geliştirebilirse çok daha mümkün olurdu.

Prof. Jung: Tam olarak öyle, onun durumunda bu çok açıktır; duygulanımları ve duyumsamaları olmadan, yaşamından, dünyasından veya başka birinden nasıl mutlu olabilirdi? Bir şeyden mutlu olabilmek için oldukça iyi bir duygu-

lanım türüne gereksinimi var. çünkü mutluluk aslında Tanrı'nın lütfudur ve siz de bir ilkel gibi alt işlevlerinizde basit değilseniz, mutlu olamazsınız; bu besbellidir; bir çocuğun veya bir hayvanın birincil tazeliğine hâlâ sahip olmanız gerekir. Farklılaşmamış işlevleri ne kadar çok kabul ederseniz, o kadar çok şeyden mutlu olursunuz; çocuğun tazeliğiyle mutlu olmak en büyük hazdır ve son derece basit bir şeydir. Eğer sofistike biriyseniz gerçekten mutlu olamazsınız, bunda saflık yoktur, başkasının zararınadır; örneğin birileri kurduğunuz bir tuzağa düştüğünde mutlu olursunuz, ama bunun bedelini birileri öder; bence sofistike haz budur. *Die schönste Freude ist die Schadenfreude*,* hazırladığınız bir deliğe bir başkasının düşmesinden mutlu olmanız anlamında Almanca bir ifadedir. Oysa gerçek bir haz kimsenin zararına değildir; tek başına yaşar ve sunduğunuz şey sizin için doyurucuysa, yalnızca sadelik ve alçakgönüllülükle elde edilebilir. Ve bunu doğal olarak alt işlevlerden alırsınız, çünkü onlar yaşam içerir, oysa üst işlevler o kadar özütlenmiş ve damıtılmıştır ki ancak başkalarının zararına olduğu zaman bir tür mutluluk taklidi yapabilir—başkası gelip bedelini ödemelidir.

> Ve ancak kendimizi mutlu etmeyi öğrendiğimiz zaman, başkalarına acı vermeyi ve acı düşünmeyi daha kolay unuturuz.

Kendimizi çok az mutlu edebildiğimiz tamamen doğrudur ve bu nedenle başkalarına eziyet etmekten özel bir zevk alırız. Örneğin hayvanlara ya da dostlarına karşı acımasız olan çocuklar, daima evde ebeveynlerinden eziyet gören çocuklardır; ebeveynler de ya kendileri ya da büyükleri tarafından eziyet gördükleri için onlara eziyet etmişlerdir. Büyükler ölmüşlerse, ebeveynler kötü eğitimlerini sürdürürler ve kendi kendilerine eziyet ederler: kendilerine karşı nahoş bir şeyler yapmanın görevleri, ahlak fikirleri olduğunu düşünürler. Ve böylesine barbarca inançlara sahip oldukları ölçüde, çocuklarına da o doğadışı zulmü aktarırlar ve sonra çocuk, hayvanlara, bakıcılarına ya da hemcinslerine eziyet eder. İnsanlar daima kendilerine verileni aktarırlar, bu nedenle çocukların yaptıkları, ebeveynlerin çocuklara yaptıklarının bir göstergesidir. Elbette bunların tümü bilinçsizce yapılır. Bu, tipik Protestanlıktır, yani kalıtsal günahtır; bunları sonraki kuşağa aktarırlar ve onlar da elbette bir sonrakine. Nietzsche bunu çok iyi biliyordu, orası kesin. İnsanlar mutlu olabilseler, bu kadar zulüm aktarmazlar; o zaman nahoş şeylerden mutlu olmazlar ve bunları yapmaktan kaçınırlar. O zaman çok ahlaka aykırı olduklarını söyleyebilirlerdi, ancak sorumlu bir biçimde ahlaksız olurlardı; bir tür ahlaksal düşüklük olurdu ama meşru bir cezaları olurdu ve yapmaktan kaçındıkları için de, cezayı aktaramazlardı. Ama görev duygusuna sahipler ve buna ahlak diyorlar, bunu aktarmaları gerektiğini düşünüyorlar ve sonraki kuşaklar da aynı biçimde cezalandırılıyor.

---

* En büyük mutluluk, başkalarının talihsizlerinden duyulan mutluluktur –ed.n.

> Bu nedenle dertlilere yardım etmiş olan elimi yıkıyorum; bu nedenle ruhumu da temizliyorum.

Bu, aslında Nietzsche'nin de çektiği aynı öncülden, yani Protestan psikolojisinden gelen, kendi kendine verdiği bir dert olduğu varsayımıyla, doğrudur.

> Çünkü dertliyi dert çekerken görmekle—onun utancından utandım ve ona yardım etmekle, onun gururunu çok kötü yaraladım.

Gördüğünüz gibi, bu yalnızca Nietzsche, diğer acı çeken kişinin de kendisiyle tıpkı aynı sofistike durumda olduğunu varsaydığı zaman, ama doğru değildir. Orada, bu sofistike hal onu karmaşıklaştırmış, kahraman rolünü oynamaya çalışıyor. İnsan gerçekten bedbaht bir haldeyken hamasi bir figürle özdeşleşmeye çalışıyorsa, doğal olarak çok hassas olur ve onunla baş etmek oldukça kırılgan bir meseledir, çünkü bedbahtlığı onunla çelişir. Bu onun düşük olduğunu gösteriyor, ama yine de tutumuyla bizi, büyük bir kahraman olduğuna, acısının tamamen aşılabileceğine inandırmak istiyor. O zaman onun kendi sefaletini saklamasına yardım etmeliyiz, ama bu bir yalan ve o zaman elleriniz kirleniyor ve onları yıkamanız gerekiyor ve böyle bir durumda utanmanız haklıdır. Ama gerçek acılarla uğraşıyorsanız, o zaman farklıdır; gerçek acıya dokunduktan sonra ellerinizi yıkamanız gerektiğini hissetmek, ancak kendiniz kabul etmek istemediğiniz bir bedbahtlık halindeyken mümkündür.

> Büyük yükümlülükler, minnettar değil, kindar yapar ve küçük bir iyilik unutulmazsa, kemirgen bir kurda dönüşür.

SEMİNER V

3 Haziran 1936

Prof. Jung:

Dr. Harding şöyle bir soru soruyor: "Nietzsche'nin insandan kırmızı yanaklı hayvan diye söz ettiği Merhametliler bölümündeki pasajı daha ayrıntılı olarak ele alır mısınız? Son seminerde ortaya atılan, onun hemcinslerinin bilinçdışı durumundan utanç duyduğu yorumu bana yeterli gelmedi. Burada, bize anlatılan Âdem ile Havva'nın bilgelik ağacından yediği ve daha önce hiç onları rahatsız etmemiş olan çıplaklıklarından ötürü Tanrı'dan utanç duydukları Cennet öyküsü ile bir benzeşim yok mu? Ve belki de—kim bilebilir ki?—diğer hayvanların önünde kıyafetlerinden utanmış olabilirler mi? Aslında bilinç, seçici olan kişi artık bilinçdışı içgüdünün tam hakkıyla davranamadığı için kendi suçluluk yükünü taşımıyor mu?"

Eh, pratik sorunuza kendiniz cevap vermişsiniz. Bu utanç elbette çok tipik bir tepkidir; ego bilinci ile içgüdünün orijinal bilinçdışı durumu arasındaki mesafeyi açıkça gösteren ilkel bir tepkidir. İnsan yalnızca içgüdüsel bir hayvansal koşulda olduğu sürece, utanç için kesinlikle bir neden yoktur, utanç ihtimali yoktur, ancak ego bilincinin gelişiyle birlikte, kendisini hayvanlar âleminden ve bilinçdışılığın orijinal cennetinden ayrı hisseder ve o zaman da doğal olarak aşağılık duygusuna sahip olma eğiliminde olur. Bilincin başlangıcı, aşağılık duygusu ve aynı anda da, megalomaniyle nitelenir. Eski peygamberler ve filozoflar hiçbir şeyin insandan daha büyük olmadığını söylerler, ama öte yandan hiçbir şey insandan daha sefil değildir, çünkü ego bilinci muazzam bir karanlıkta, yalnızca hafif bir ışık kıvılcımıdır. Ama yine de bu ışıktır ve bin karanlığı üst üste yığsanız, bir ışık kıvılcımı elde ederseniz, bilinç yaratamazsınız. Bilinç, dünyanın büyük karanlığındaki güneştir. İnsan karanlık dünyada

küçücük bir fenerdir ve bir parça ego bilincine sahip olduğunuzda doğal olarak yalıtılırsınız ve özbilinç sahibi olursunuz—kendinizi tutamazsınız—ve elbette artık Doğanın mutlak sadeliğine sahip olamazsınız: artık saf değilsiniz. Yeniden bir çocuğa benzemek—hatta daha da iyisi, bir hayvana benzemek büyük bir sanattır; bir hayvan gibi olmak o halde en yüce ülküdür.

Bilincinizi iyi bir dereceye kadar geliştirdiğinizde, doğadan o kadar ayrılmış olursunuz ki, bunun bir dezavantaj olduğunu düşünürsünüz; çaptan düştüğünüzü düşünürsünüz. Bu elbette cennetten atılmadır. O zaman yaşam, ego sefaletine ve kanunsuzluğa dönüşür ve bir itaat duygusu geliştirmek için, yapay yasalar yaratmanız gerekir. Ego bilincine sahip olmak, belirli bir ölçüde harcanabilir irade gücüne sahip olduğunuz anlamına gelir ki bu, keyfi duygular ve kararlar, doğa yasalarına itaatsizlik vb gibi anlamlara gelir; bu da size bir korkunç bir kaybolmuşluk, lanetlenmişlik, yalıtılmışlık ve büsbütün yanlışlık duygusu verir. Ve tabii ki bu, utanç duygularına neden olur. Masumluk durumunuzu küçük bir çocuğun masumluğuyla karşılaştırın, utanç için zemin bulursunuz; hele bir hayvana kıyasla, hiçbir yerde değilsiniz. Böylece bilincin doğuşu elbette insan için büyük bir sorun oluşturuyordu; yasalara uyulan, kurallara özen gösterilen yeni bir dünya icat etmek gerekiyordu; sürü veya doğal hayvan halinin yerine, yapay bir hal icat etmek gerekiyordu. Şimdi bu hali, doğanın muhtemelen asla hoş görmeyeceği, büyük bir canavara dönüştürmeyi başarmış bulunuyor, ama bu *sentiment d'incomplétude, d'insuffisance* [eksiklik, yetersizlik duygusunu] telafi etmek için bunu yapmak zorundaydı. Çünkü artık içgüdülerimizle yaşamamalıyız. İnsanoğluna düzende olma, saygın olma duygusu vermek için makineler ve hukuk kitapları ve ahlak icat etmek gerekiyordu—hayvanların birbirine nasıl davranacaklarını bildikleri cennete benzer bir şey yaratmak için. Çünkü koca dünya, kendi kendini düzenleyen bir düzen, iyi kötü saygın bir biçimde hareket eden ve yaşayan bir organizma gibi görünüyor. Felaketler çok büyük ya da çok sayıda değil. Çok fazla hastalık yok—yalnızca yeterli sayıda hayvanı öldürmeye yetecek kadar var. Ama her an patlayabileceğimizi ve hiçbir yanardağın ya da salgının neden olamayacağı ölçüde yıkıma neden olabileceğimizi biliyoruz ve aslında kendi türümüze zarar veririz; sineklere veya mikroplara karşı ya da balinalara ya da fillere karşı uluslararası bir savaş yapmak istemeyiz—buna değmez—insana karşı olursa değer. Bu doğaya o kadar aykırıdır ki, insan karmaşık makineler, devletler ve uyamadığı sözleşmelerle kendisini korumaya çalışır. Dolayısıyla bu ilk utanç tepkisi, insanın cennetten, orijinal durumundan trajik farkını hissettiği anı simgeler. Oysa o orijinal durum da çok mutlu bir durum değildi. İlkel adam, bilinçdışı koşullarının çok tatmin edici olmadığını düşünüyordu. Ondan kurtulmaya çalıştı. Elbette, orijinal durumun harika bir cennet olduğunu düşünürüz, ama aslında insan daima bilinçdışılığından uzaklaşmaya çalıştı. Tüm o törenleri daha bilinçli bir durum yaratma girişimiydi ve bilinç alanında her yeni olumlu kazanım, büyük bir yatırım, büyük bir başarı olarak övülmüştür. Prometheus, ölüm-

süz tanrılardan ateşi çaldı ve insanoğlunun kurtarıcısı oldu; insanın en büyük zaferi, Tanrı'nın dünyayı aydınlatmak için insanın içinde cisimleşmesiydi; bu bilinç düzeyinde muazzam bir artıştı. Ama bilincin her artışı, orijinal hayvan benzeri koşuldan daha fazla ayrılma anlamına gelir ve bunun nerede sona ereceğini bilmiyorum; bu gerçekten trajik bir sorundur. Bilinci genişletmek için daha fazla bilinç keşfetmek zorundayız ve genişledikçe de orijinal durumdan o kadar uzaklaşıyoruz.

Beden orijinal hayvan koşuludur; hepimiz beden olarak hayvanız ve bu yüzden içinde yaşayabilmek için, hayvan psikolojisine sahip olmalıyız. Evet, bedenimiz olmasa, herkesin uyabileceği sözleşmeler ve muhteşem yasalarla ve herkesin kolaylıkla yerine getirebileceği olağanüstü ahlakla yaşayabilirdik. Ama bir bedenimiz olduğu için bir hayvan olarak varolmamız kaçınılmazdır ve her yeni bilinç artışı icat ettiğimizde, kendimizi hayvana bağlayan zincire yeni bir halka eklememiz gerekir, ta ki ille de komplikasyonlara neden olacak ölçüde uzayana kadar. Çünkü insan ile hayvanın arasındaki zincir o kadar uzamıştır ki, hayvanı gözden kaçırırız, arada her türlü şey olabilir, zincir bir yerde dolaşacaktır. Bu çoktan olmuştur ve bu nedenle biz hekimler bilinçli bir bireyde zincirin başladığı yeri bulmalıyız; nerede takıldığını veya çizginin diğer ucundaki hayvana neler olduğunu bulmak için geri dönmemiz gerekir. O zaman belki de, geride kalan bilinç ile arkasında kalan hayvan arasındaki ilişkiyi iyileştirmek için onu kısaltmamız veya çözmemiz gerekir. Bu zincir figürü benim bir buluşum değildir. Bunu geçenlerde eski bir simyacı hekimin, İbn-i Sina'nın[1] simgesi olarak bilindiğini gördüm; simyacılar çoğunlukla hekimlerdi ve ilginç türdeki psikolojilerini çok yerinde simgelerle geliştirmişlerdi. Bu simge, havada yüksekten uçan bir kartaldan oluşur ve bedeninden, yeryüzünde sürünen bir kurbağaya bağlı bir zincir düşer. Elbette kartal havayı, tini temsil eder ve simyada çok özel bir anlamı vardır. Kartal her simyacıya Anka kuşunu hatırlatır, kendini yenileyen tanrı, bir Mısır mirasıdır.

Şimdi bir sonraki soruya geçeceğiz. Mr. Martin, "Geçen haftaki Seminerde, eski münzevilerin Şeytan'ın ve Kutsal Ruh'un işlerini ayırt etme konusunda yaşadıkları zorluğa değindiniz. Analitik psikolojide de benzer bir zorluk ortaya çıkmaz mı? Pratikte, 'arketip istilası' (Zerdüşt bir örnektir) ile aşkın işlevin esas özelliği olan 'salma simgeyi' görünümünü birbirinden ayırmak nasıl mümkün olabilir? İnsan ziyaretçiyle muhatap olurken, uzun saplı bir kaşık mı kullanması, yoksa onun gösterdiği yola güvenmesi mi gerektiğini nasıl bilebilir? Yine her iki durumda da bilinçdışılığın bu iki büyük tezahürünün kaynağı nedir? Arketip, aktifleşmiş olan insanlık ve insanlık öncesi tarihin pek çok kez deneyimlenmiş, çok özel bir eylem veya durum biçimidir. Salma simgeyi, benzer biçimde, insan deneyiminin bir parçası olup, regresif libido tarafından bilince mi sızdırılıyor, yoksa (genel niteliğine bakılırsa) bireyin mücadele ettiği soruna özbenliğin verdiği bir cevap olma olasılığı mı daha yüksek?"

---

1 Avicenna [İbn-i Sina] (980-1037), Müslüman hekim ve filozof, Aristoteles yorumcusu.

Mr. Martin'in bu soruyu sorma zahmetine katlandığına çok sevindim. Eski keşişlerin ve Hıristiyan filozofların *influxus diabolicus*'u Kutsal Ruh'un tezahüründen ayırmaya çalıştıklarında yaşadıkları zorlukların çok temel bir sorun olduğu doğrudur. Size Athanasias'ın bunu ele alma biçiminden bir örnek verdim, ama elbette onun ölçütlerinin—Kutsal Ruh'un büyük gürültü ve kafa karışıklığı sonrasında sakince girmesinin—oldukça muğlak olduğunu kabul ediyorum. Muhtemelen o günlerde iş görüyordu, ama şimdi aynı deneyime sahip olmadığımız için böyle bir tanımı kullanamayız. Bu insanlar çoğu ilkel koşullarda, çoğunlukla çölde, tamamen yalnız yaşıyorlardı, bu yüzden de doğallıkla sanrılar görüyorlardı. Kişi çok yalnız kaldığında bu çok kolay olur. Ama biz kalabalık şehirlerde yaşıyoruz ve kırsalda bile durum aynıdır, ama kişi çoğunlukla arketipler tarafından değil, görünen ve muhatap olunabilen insanlar tarafından istila ediliyor. Çünkü bunların tümü hepsi insanın kapsama alanındadır; onlarla muhatap olabilir, *onların* suçlu ya da hatalı olduklarını söyleyebilirsiniz. Ama arketipler insanlardan çok daha kötüdürler; suçu onlara yükleyemezsiniz, çünkü görünmezler, üstelik sizin kılığınızda ortaya çıkmak gibi son derece nahoş bir nitelikleri vardır. Bir biçimde sizin tözünüzdendirler, bu yüzden bunun ne kadar da yararsız olduğunu hissedersiniz. Öte yandan insanı suçlarsanız, çok yararlı bir şey yaptığınızı hissedersiniz: kendi aşağılık duygunuzdan kurtulmuş olursunuz. Artık onlar aşağılık olmalıdır, değillerse de lanet olsun. İnsanlar günah keçisi olarak çok yararlıdırlar. Dolayısıyla Libya çölündeki o yalnız kuşların deneyimleriyle herhangi bir biçimde karşılaştıracak hiçbir deneyime sahip değiliz.

Doğada uzunca bir süre yalnızlık yaşadıysanız, kişinin sanrı görmeye ne kadar kolay başladığını bilirsiniz—örneğin insan adının çağrıldığını duyar ya da birtakım varlıklar hisseder veya ayak sesleri duyar. Ve 100/150 yılında bu Hıristiyan münzevileri harika deneyimlerdi: hava, yalnızca sesler ve görülerle değil, tekinsiz gürültülerle dolardı. Athanasias onlara olan muhteşem şeylerden söz eder. Flaubert'in *La Tentation de St. Antoine*'ında, ilkel bir münzevinin kulübesinde veya mağarasındaki kargaşanın oldukça iyi bir resmini görürsünüz.[2] Şimdi, o *turba* karşısında, bu, Athanasias'ın ölçütleri karışıklık ve kargaşa, Kutsal Ruh'un durgunluğu, elbette son derece inandırıcı olacaktır. Hava, on bin şeytan ve lanetli varlıkla doluyken hepsi kaybolduğunda ve her şey çöktüğünde, ardından gelen büyük sükûnet ve havanın saflığı onlara kurtuluş hissi verecekti. Bitişikteki bölümde İncil'in okunduğunu duymasalar bile, artık bunların Kutsal Ruh olduğundan emin olurlardı; muhtemelen kutsal sözcüklerin gürültüsünden kurtulmaktan çok memnundular. Dolayısıyla o zaman için bu, tamamen tatmin edici bir argümandı, ama biz tamamen farklı koşullarda

[2] Gustave Flaubert (1821-1880) *Temptation of Saint Anthony* [*Ermiş Antonius ve Şeytan*] (1874) kitabında, safdil azizin dünya kadar aksi yönde kanıta karşın, "Kutsal Metinlere inanmalıyız ... Kutsal Metinleri Kiliseye bırakın" diye ısrar etmesini anlatmıştır. Aziz Anthonius veya Athanasius (ve diğerleri), *The Paradise* [or *Garden*] *of the Holy Fathers* [*Kutsal Babaların Cenneti* (ya da *Bahçesi*)] kitabında çöldeki Hıristiyan münzeviler hakkında bilgi verir.

yaşıyoruz ve tabii ki tamamen farklı bir ölçütümüz olmalı. Her şeyden önce, arketipik deneyimi yaşamalıyız, sorun da burada başlar.

Deneyimlerime göre bunun ne demek olduğunu sıradan adamın tam olarak kavraması çok zor, çünkü o kadar çok kişisel psikolojimizde de, kişisel ilişkilerde, kişisel yansıtımlarda yaşıyoruz ki—insan topluluğuyla o kadar çok ilintiliyiz ve bağlıyız ki—kişisel olmayan hiçbir şeyi algılayamayız veya düşünemeyiz. Psikolojimizin nesnelliği hakkında bir şeyler söylemeye çalıştığım zaman en berbat sorunlarla karşılaşıyorum: popüler değil. Ama şimdi insanların arketipik deneyimler yaşamaya hazır olduklarını, gerçekten bilinçdışının objektif işleyişlerinden bir şeyler algıladıklarını ve böyle olduğunu varsayalım—ki bu çok açık değildir—o zaman o eski soru yeniden sorulur: bu, havanın, suyun, yeryüzünün, ateşin güçleri—bir başka deyişle—bir doğa gücü müdür? Yoksa Kutsal Ruh mudur? Şimdi, işbaşında bir arketipin olduğu açıktır—ki bu da kendi içinde, doğanın etkinliğinden başka bir şey değildir—bu ne iyidir ne de kötü. Oldukça demonik de olabilir, oldukça iyi—cömert ve harika da olabilir. Ahlaksal yönden kayıtsızdır. Meyve dolu bir ağaç gibidir: ağaç, meyvesini düşürür ve siz onu alıp, ağacın ne kadar iyi olduğunu söylersiniz. Ama ertesi yıl hiçbir meyvesi olmaz ve siz o ağacın altında açlıktan ölebilirsiniz: bu, yalnızca doğadır. Ve bu nedenle de arketipler, bilinçdışının doğal öğelerinin işleyişidir, ne iyi ne de kötüdürler. Doğaya gerek duyduğumuz ölçüde arketiplerin yaşamına gerek duyarız—bu vazgeçilmezdir. Ama yaşamınız boyunca suya gereksiniminiz varsa da, suyun fazlasında boğulabilirsiniz; güneşe gerek duyarsınız, ama güneş sizi kavurabilir; ateşe gereksiniminiz vardır, ama ateş sizi yok edebilir. Yani arketipler doğal olarak hem kötülük hem de iyilik yaparlar ve doğanın birçok elemental tehlikesinin arasında dolaşmayı başarmanız, becerinize bağlıdır.

Bu nedenle, sıklıkla bir gemi simgesi görülür: dinlere bile gemi veya araç denir. Mesih'in kilisenin dümeninde olduğu Hıristiyan alegorisini hatırlarsınız, Almanca *Schiff* [gemi] sözcüğü de, kilise nefi anlamına gelir—kilise bir gemidir. Aynısı Doğuda da vardır, Hinayana ve Mahayana, küçük ve büyük gemi, Budizmin iki biçimini belirtir. Dinsel bir sistem, insanın bilinçdışının fırtınalı sularında gezinmesine yardımcı olmak için tasarlanmış güvenli bir form gibidir, öğretiler, ilkeler, öğütler vb. Kişiyi gerçek yaşamın tehlikelerine karşı korumayı amaçlayan bir insan düzeneğidir. Arketip deneyimleri olmayan gerçek bir yaşam olmaz. Sıradan yaşam, iki boyutludur—kâğıt parçalarından oluşur—ama gerçek yaşam üç boyuttan oluşur ve öyle değilse, gerçek yaşam değildir, eğreti bir yaşamdır. Her zaman doğanın işlemlerine maruz kalırız ve bu nedenle daima bilinçdışının denizinde gezinmemize yardımcı olacak bir düşünce veya yasalar ya da reçeteler sistemine—bir tür bilgeliğe—gerek duyarız. Ve esas olarak böyle bir sistemi yaratan, insanın becerisidir. Onu *onun* bir araya getirebileceğinden değil; bunun *onun* becerisi olduğu tabii ki yetersiz bir ifade: orada sıradan dili kullanıyorum. İnsanlar çoğunlukla, böyle şeylerin mucitleri olduk-

larını, örneğin Musa'nın yasanın mucidi olduğunu varsayar—hatta Mesih bile çok iyi düşüncelere sahip olan bir tür ahlak filozofu olarak anlaşılır, Sokrates gibi; Eski Ahit'teki peygamberler de, yalnızca uluslarının kaderinden endişe duyan ve iyi öğütlerle insanlara yardım etmeye çalışan insanlardı.

Ama bu, elbette ki gerçekleri açıklamayan bir tür euhemerizmdir; asıl gerçekler, gemiyi yapan bu yöntemlerin hepsinin icat değil, vahiy olduklarıdır; İnsanın düşüncesinden önce düşünülmüş ya da algılanmış bir gerçektir. Ben düşünmeye başlamadan önce bu zaten düşünülmüştü ve ben yalnızca onu zaman içinde bir kez algılamış oldum; o sonsuzdan beri vardı, hep yaşamıştı ve ben yalnızca belirli bir anda onu algılamış oldum. Tabii o zaman ben de şişebilirim; böyle bir düşünceye dokunursanız, bu olur. Bir ateş arabası cennetten gelip sizi taşır ve siz de bir otomobil icat ettiğinizi düşünürsünüz; ama hareketsiz kalana kadar bekleyin, hiç de ateş arabası icat etmediğinizi görürsünüz, çünkü kesinlikle bitkin düşersiniz. Dolayısıyla bu şeyler, görünmez bir düşünür tarafından düşünülmüştür—nereden geldiklerini bilmeyiz. Ama bunu "Kutsal Ruh" olarak adlandırırım; bu, birçok biçimde, birçok kez kişiselleştirilmiş yararlı düşünceyi verir; örneğin eski Babil düşüncesine göre her gün denizden çıkan öğretmen Oannes; ya da köylülerin sürdüğü saban izinden ve insanlara yararlı şeyler, kendilerini her türlü kötülüğe karşı nasıl koruyacaklarını öğreten Tages[3] ya da Roma çağındaki *Puer Aeternus*; ya da gerçeği vahyeden başka yararlı tanrılar gibi. Tüm bu farklı kişilikler daima bir ve aynı şeydir, insanın düşünce sahibi olmadan önce varolan düşüncenin vahiy olması; bu düşünce yararlı olduğu ölçüde de, yani insanın yaşamsal gereksinimlerini arketiplerin mutlak koşullarıyla uzlaştırdığı ölçüde, insan "Bu Kutsal Ruh'tur" diyebilir.

Kutsal Ruh, bir yanda arketiplerin varsayımlarının ve diğer yanda insanın yaşamsal gereksinimlerinin mutlu bir çözümü olan bu simgeyi, bu durum ya da düşünce veya dürtüsünü yaratır. O zaman kör karanlık doğa, insanın monoküllerliği, tek yanlı bilinçliliğiyle yeniden uzlaşır ve sonra insanın kaba bilinçliliği ile bilinçdışılığın karanlık bolluğu arasındaki trajik uçurum, yararlı düşünceler düşünürünün, gerçek bir şefaatçinin müdahalesiyle bir kez kapanır. Bu benim, Hıristiyanlığın antikçağında "Kutsal Ruh" olarak nitelendirilen işleve ilişkin tanımımdır. Daha iyi tanımlayamam: Bu, insana da, arketiplere de, aykırı olduğu kadar dost bir işlevdir. Bazen Kutsal Ruh, görünüşe göre, insanın hayal ettiği biçimiyle yaşamsal gereksinimlerine oldukça karşıdır; başka zamanlarda bariz doğaya karşıdır ya da doğanın taleplerinden başka hiçbir şeyden yana değildir, ki biz bunu ahlaka aykırı buluruz. Yine de Kutsal Ruh bunda ısrar eder ve bunu gerçekleştirebilir, çünkü o üstün bir düşüncedir. Ve insan yeterli zekâya, yeterli içgüdüye sahip olduğunda, en altta yararlı olan üstün gücü algılayabildiğinde, boyun eğmelidir—o zaman boyun *eğebilir*. Ama yalnızca bir arketipten başka bir şey *değilse*, bu, yalnızca dilerseniz boyun eğebileceğiniz, boyun eğmeniz gerekmeyen bir temel koşuldur—Kutsal Ruh'un işi olmadığı sürece. Çünkü

[3] Bkz. *TE* 5, par. 291-92.

Kutsal Ruh, "durumunuza hitap eder"; Bu, Mr. Martin'den öğrendiğim, Dostlar Derneği'nin çok mükemmel bir terimidir. Bir şey durumunuza hitap ettiğinde, eve varmış, taşı gediğine koymuş demektir, tık diye oturur, içinizdeki bir şeyi canlandırır. Kutsal Ruh, durumunuza hitap eden o şeyin ta kendisidir: onu tepeden tırnağa hissedersiniz ve bu nedenle de ne tereddüt ne de direnme vardır.

Direnmeye çalışırsanız yapay bir nevroz yaratırsınız. Bu çok yararlı, tavsiye ettiğim çok yararlı bir deneyimdir. Umarım bir kez Kutsal Ruh'tan emir alma ve o emri yerine getirmeme deneyimini yaşarsınız. O zaman nasıl başladığını görürsünüz ve bunu garip bulur ve dönüp Kutsal Ruh'a itaat etmeye karar verirseniz, onun nasıl çöktüğünü görürsünüz. Yani Kutsal Ruh bir şeytan gibidir ve itaat etmezseniz havayı şeytanlarla doldurabilir, ama itaat ettiğiniz an tüm korkular çöker. Münzevilerin çöldeki tüm deneyimlerine sahip olabilirsiniz. Bin yıl nedir ki? Hiçbir şey. Kendinizi bu koşullara açarsanız, o deneyimleri yeniden yaşayabilirsiniz. O zaman bir nevrozun ya da psikozun nasıl oluştuğunu ve nasıl iyileştirileceğini görebilirsiniz. Tabii ki vazgeçilmez koşul, bir arketipik deneyiminizin olmasıdır ve buna sahip olmanız, yaşama teslim olduğunuz anlamına gelir. Yaşantınız üç boyutta değilse, bedende yaşamıyorsanız, düz ve basılı olan kâğıt dünyasının iki boyutlu düzleminde yaşıyorsanız, yalnızca biyografinizi yaşıyormuşsunuz gibi, o zaman hiçbir yerde değilsiniz. Arketipsel dünyayı görmezsiniz, bir kitabın sayfalarında kurutulmuş bir çiçek gibi, yalnızca kendinize ait bir anı olarak yaşarsınız.

Zamanımızda çoğu insan böyle yaşar, tamamen yapay, iki boyutlu bir varoluş sürer ve bu nedenle arketip deneyimine sahip değildirler; Örneğin Adler veya Freud'un veya herhangi başka bir eğitim deneyi gibi bir kişisel psikoloji, iki boyutludur. Elbette büyük bir inandırıcılıkla "kişi yapmalı," "kişi etmeli" diyerek bir şey yapmış olduğunuzu düşünebilirsiniz, tıpkı düz bir sayfada bir harf taşıdığınızda olduğu gibi. Evet, yeni bir paragraf yaratmışsınızdır, ama tabii ki hiç kimse buna kulak asmaz; gerçek yaşama maruz kaldığınız anda, tüm sistemin gayet dayanıksız bir iskambil evi gibi çöktüğünü bilirsiniz.

Dolayısıyla Kutsal Ruh hakkında konuşmaktan kaçındıysam, bu fikri tamamen reddettiğimden değil, insanların arketip deneyimlerini kaldıramadıkları bu iki boyutlu dünyada yaşadığımız ve bu nedenle de gerçek yaşamın dili yerine, yalnızca iki boyutlu kâğıt yaşamının dilini kullanabilmemizdendir. Bunlar, arketip deneyimlerinin bulunduğu gerçek yaşamda tamamen geçersizdir; orada kişi Tanrı'dan söz edermiş gibi Kutsal Ruh'tan söz edebilir, çünkü o dünyanın, bu bir tür laboratuvar veya gül bahçesi ya da çitlerle çevrilmiş bir tavuk çiftliği olan mükemmel yapay bilinç dünyasıyla hiçbir ilgisi yoktur. Burada, gerçekleşmesi için sizin bir şey yapmış olmadığınız koruncağın içinde hiçbir şey olmaz; öngörülemeyen bir şey olursa bu talihsizliktir ve zaten insanlık koşulları altında, komşusunu daima bunu yapmış olmakla suçlayabilirsiniz. Ama bir komşunuzun değil de, ebedi tanrısı olan bir dünyada yaşıyorsanız, komşuyu suçlayamazsınız. O zaman komşularınızın hayaletler, arketipler, yaşamın güç-

leri olduğunu bilirsiniz. Denizde bir tekne içerisindeyken komşulardan şikâyet edemezsiniz—komşular yoktur: o zaman bir arketipik durumdasınız.

Mr. Allemann: Ama o zaman bile suçu komşulara atmaz mısınız?

Prof. Jung: Ah evet, bu doğru; sizi böyle bir duruma şeytanın getirdiğini söyleyebilirsiniz. Ama bu yalnızca bir insan mahkemesinde işe yarar; şeytanı suçladığınız zaman tüm arketip dünyası kahkahalarla sarsılır. Bunun hiçbir yararı olmaz.

Mrs. Jung: "Arketipsel deneyim" ile *bilinçli* bir arketip deneyimini mi kastediyorsunuz? Çünkü insan bir arketip deneyimi yaşadığı zaman ille de onu tanıyamayabilir.

Prof. Jung: Kesinlikle, bilinçli dünyamızın yapaylığı da budur. Bu, dış dünyaya açılan kapıların ve pencerelerin bulunduğu bu odanın böyle kapı ve pencerelere sahip olmadığını varsaymak gibi bir şeydir; ya da onlara sırtını çevirmek ve bütün dünyanın bundan ibaret olduğunu hayal etmek gibi. Çünkü bilincin önyargısı, kibri budur—her şeyin yasalarla düzenlenebileceği mükemmel, makul bir dünyada olduğumuz varsayımı. Dışarıda kıtamızı basıp tüm uygarlığımızı sular altında bırakabilecek bir deniz olduğu gerçeğini görmeyiz. Gözlerimizi odanın merkezine çevirdiğimiz sürece, herhangi bir arketipik durumun gerçekliğinden mutlu bir biçimde habersiziz: dışarıdaki elemental dünyayla çarpışmayız. Aslında tüm oda, olduğu gibi, elemental bir dünyada asılı durumdadır, bilincimizin de bir canavarlar dünyasında asılı durumda olduğu gibi, ama onu görmeyiz ve bu canavarlar bazen içeriye baktıklarında ya da bir gürültü çıkardıklarında, bunu hazımsızlık ya da onun gibi bir şeyle açıklarız. Onu rasyonalize ederiz, edemezsek de anlamadığımız bir mucize olduğunu söyleriz—anlamayı reddederiz. Çünkü bu büyü çemberi ya da bilincin bu sihirli koruncağı öyle bir zaferdir ki—insana öyle bir güvenlik sağlamıştır ki—kişi doğal olarak ona inanmaya ve onu kuşkulardan korumaya çalışır. Dahası, onu korumamız da gereklidir, bu koruncağı inşa etmeliyiz, çünkü bilincin ilerleyişi içgüdüseldir; bilinç düzeyini arttırmak için onu korumalısınız ve bunu yaparken, yalıtılmanın tehlikesini bilerek arttırırız. Böylece sanki en muhteşem duvarları ve barajları inşa eder ve sonra da savakları açıp suyu içeri alırız. Çünkü arketiplerin seline izin vermezsek, bilincimizin toprağı kurur ve verimsizleşir; toprağı doğa güçlerine maruz bırakmazsak hiçbir şey büyümez, hiçbir şey olmaz; yalnızca kuruyup gideriz. Her zaman birazcık iki arada bir deredeyiz ve bu nedenle, en akıl dışı ile en çelişkinin nasıl uzlaştırılacağını bize anlatması için Kutsal Ruh'un müdahalesine daima gereksinimimiz vardır. Çünkü insanın bu bakımdan bir baş belasıdır, bir yanda en yüksek ilke, diğerinde tam bir canavar. Şimdi ikisini nasıl bağdaştırırsınız? Faust ve Wagner'in çatışması da budur ve Faust Wagner'e şunları söyler:

> Du bist dir nur des einen Triebs bewusst,
> O lernen nie den anderen kennen.[4]

[4] "Yalnızca tek bir dürtünün bilincindesin, / Ah, asla diğerini tanımaya çalışma."

Wagner, iki boyutlu dünyanın tipik temsilcisidir.

Mrs. Baynes: Mrs. Jung'un sorusunu izleyerek sormak istediğim bir nokta var. Her bir zaman diliminin arketip deneyimiyle olan ilişkisini yeniden bulduğu doğru değil midir? Örneğin münzevilerin bizim bilinci tanımladığımız anlamda deneyimlerin bilincinde oldukları söylenemez.

Prof. Jung: Hayır, söylenemez. Onlar farklı bir zamanda ve tamamen farklı koşullar altında yaşıyorlardı, bu nedenle deneyimleri bizimkinden mutlaka farklıdır. Çağlar boyunca geçişi görebilirsiniz. Bu, çok dikkatli bir hazırlık yapmadan aydınlatamayacağım, çok ilginç bir süreçtir.

Mrs. Baynes: O zaman, yalnızca Kutsal Ruh ile iletişim kurmamız gerektiğini değil, bir iletişim olduğunu da *söylememiz* gerekmez mi? Yani bu bilinç düzeyinde olduğumuzu söylemeden önce, kendimiz ile iletişimin arasında bir tutumumuz olmalı. Örneğin göründüğü kadarıyla dünyayı dolaşan Wotan arketipini ele alalım; birçok kişi bu arketipi deneyimler, ancak içinde oldukları için, bunu *bilinçli* olarak yaşadıklarını söyleyemeyiz. Ama çağdaş normda olmak istersek, "Bu bir arketip" diyebilmemiz gerekir.

Prof. Jung: Evet, kişi arketipik *Ergriffenheit*'tan[5] belli bir ego bilinci farkı öne sürer. Çünkü bu bir tür belli aralıklarla gerçekleşme meselesidir: yani bireyin çatışma ve karışıklık zamanımızdaki zihinsel veya psikolojik evrimi, bir su baskını zamanı gibidir. Fazlasıyla tek yanlı olduğunuzu ve yalnızca iki boyutlu bir dünyada, duvarların arkasında, mükemmel bir biçimde güvenli olduğunuzu düşünerek yaşadığınızı düşünelim; sonra deniz aniden içeri dalar: arketipik bir dünyanın seline kapılırsınız ve tam bir karışıklık içine düşersiniz. Bu karışıklığın içinden aniden bir uzlaşma simgesi ortaya çıkar—daima aynı olduğu gerçeğine rağmen "o" diyemeyiz—bu insanın yaşamsal gereksinimini arketipik koşullarla birleştiren *bir* arketipik ya da uzlaştırıcı simgedir. Böylece bilince doğru bir adım daha atmış oldunuz, daha yüksek bir düzeye ulaştınız; bu nedenle bu, elbette aşkın bir işlevdir, çünkü bir düzeyden diğerine aşmışsınızdır. Sanki büyük seli, su baskınını veya büyük nehri geçmiş ve diğer kıyıya varmışsınızdır ve böylelikle, engeli aşmışsınızdır. Şimdi yeni koşulda kendinizi daha da sağlamlaştıracak, yeni duvarlar inşa edecek; çok uzun bir süre için size bu uzlaşma simgesini veren tinsel müdahalenin deneyimiyle yaşayacaksınız. Belki dindarsanız ve *pistis*, deneyimlerinize sadakat sahibiyseniz, onu kutsallığın nihai ve kesin bir tezahürü olarak görürsünüz. Ve birçok insan gibi, ömür boyunca o düzeyde kalmak zorunda kalsanız bile, böyle olmalıdır. Bu müdahale enderdir; bu tür çok az deneyimimiz olur. Bir uzlaştırıcı simgenin vahyi, bireysel bir yaşamda düzinelerce kez gerçekleşmez.

Eh, şimdi bu, insanlığın bütünüyle ilgiliyse, o zaman yüzyıllar içinde insanlar bir kez büyük bir karışıklığa düşerler. Sular altında kalırlar ve şimdinin doğrularını oluşturan, bilincin yeni temeli, uzlaştırıcı bir simge ortaya çıkar;

---

[5] *Ergreffenheit*: duygulanım.

Almanca *Weltanschauung* sözcüğü bunu ifade eder.[6] O, yeni bir *pistis*, yeni bir inanç olur ve duvarlarla güçlendirilecektir. Savunulacaktır. Ve o duvarlar ayakta kaldığı sürece de iş görecektir. Sonra duvarlar aniden yıkılır ve bir sel gelir ve yeni bir simgenin ortaya çıkması gereken bir durum ya da bir simgenin vahiy olmasının umulduğu, yeni bir durum olur. Elbette bunu biz yapmayız, çünkü bu, bizim düşüncemiz değil, zamanını bekleyen, görünmeyen düşünürün düşüncesidir. İnsanın durumu, ideallerimize direnecek ya da karşı koyacak bir gücün olmadığı bir hale geldiğinde—yeninin en büyük düşmanları eski ideallerdir—direnişimiz tamamen tükendiğinde, yeni simgenin tezahürü gerçekleşebilir. Ve sonra evrim her zamanki gibi devam eder. Anlaşıldı mı?

Mrs. Baynes: Sanırım bu, aşan işlevin kendisini tamamlaması için bilinçli algı gerektirip gerektirmediğini bilmek istememe gelip dayanıyor.

Prof. Jung: Elbette. Çünkü neden acı çektiğinizi bilmediğiniz sürece arketipik bir deneyim yaşamıyorsunuz. Batmakta olan bir gemideyken ayaklarınızın ıslandığını ve her şeyin yıkıldığını fark etmeden oturmuş poker oynamaya devam ederseniz, felaketi yaşamazsınız—bir şey olduğunu fark edene kadar ölmüş olursunuz. Deneyimi bilinçli yapmanız, temel bir durumla karşı karşıya olduğunuzu bilmeniz kesinlikle gereklidir. Elbette bu, ilk koşuldur. Ama bilincin tek görevi durumu idrak etmek değildir. Daha fazlası da vardır: yerinizi korumanız, selde varlığınız için savaşmanız da gerekir. Yalnızca, battığınızı da bilerek, batarsanız, durumla başa çıkmadınız demektir. Yüzmelisiniz, sele karşı kendinizi savunmak için mümkün olan her yolu kullanmalısınız—bu arketiplerle güreşmelisiniz—ve ancak son nefesinize kadar gerçekten direndiğinizde vahiy gerçekleşebilir. Ama bunun nasıl mümkün olduğunu tahmin edemezsiniz, bu yüzden kavgaya girmeniz, yerinizi korumanız gerekir. Çoğunlukla arketipler ortaya çıktığı zaman insanlar çökerler—tamamen korkup kaybolurlar. O zaman yalnızca süpürgeyi alıp tüm karmaşayı temizleyebilirsiniz ya da biri ayakta kalmalarını sağlamak için onları tutmalıdır. Eh, onlar bir arketip tezahürünün muazzam bir temel güç olduğunu anlamamışlardır, bu nedenle şok daha büyüktür. Hiçbir zaman bir arketip rüyası görmemiş bir insan aniden böyle bir rüya görürse, öyle bir fırlar ki! Müthiştir. Şimdi ele alacağımız bir başka soru daha var: "Özbenlikteki arkaik öğelerden söz ederken ne demek istediğinizi açıklar mısınız?"

Seminerde bu soruna zaten değinmiştik, ancak elbette çok önemli ve rahatsız edici bir sorun olduğundan, tekrar üstünden geçmek gerekir. Arketipler antik öğeler *anlamına gelir*, çünkü sonsuz varlığı olan psişik yaşam biçimleridirler. Onlar ezelden beri varolmuşlardır ve sınırsız bir gelecekte de varolmaya devam edeceklerdir. Ve daima "arkaik" (*arkhe*, başlangıç veya ilke demektir) olarak ifade ettiğimiz nitelemeyi korurlar. Şeylerin ilkel hallerinden gelmişlerdir ve büyük bir sıklık ve düzenlilikle çalışan yaşam biçimleridirler. İşlevsel açıdan bakıldığında, bunları çatışma, tehlike, risk—ve ayrıca bunun çözümünü de

[6] Bkz. *TE* 16, par. 175-91, Jung'un konuşması, "Psikoterapi ve Bir Yaşam Felsefesi."

içeren bir sistem veya işlevsel bir birim olarak tanımlayabiliriz. Bu, arketipin tipik görünümüdür ve bu nedenle birçok yönden yararlıdır: yani belirli ortalama çatışmalar için önceden varolan bir çözümdür. Bazı temel çelişkileri veya farklılıkları kastediyorum, örneğin derenin geçilmesi arketipi gibi. Arketipsel durum daima, ejderha tarafından mideye indirilmek veya büyük balık tarafından yutulmak gibi her türlü tehlikeyle kuşatılmıştır ve kahraman, tehlikeden kurtulmak için ya savaşır ya da yakalandığında özgürleşmek için daima bir şeyler yapar. Bu, dar geçit ya da çarpışan iki kaya veya canavarın ağzı vb'dir. Şimdi, bu arketipler, özbenliğin arkaik öğelerini oluşturur.

Özbenlik, tanımı gereği, tüm psikolojik olguların ve içeriğin toplamıdır. Ego bilincimizin, bilinçdışında bulunan, daha büyük bir halkadaki küçük bir daire gibi bir tarafından oluşur. Dolayısıyla benlik yalnızca bilinçdışı bir gerçek değil, aynı zamanda bilinçli bir gerçektir: ego, benliğin görünürlüğüdür. Elbette özbenlik egoda belirsiz bir biçimde görünür hale gelir, ama elverişli koşullar altında ego aracılığıyla hakkında iyi bir fikir edinirsiniz—çok doğru bir resim değilse de, yine de bir girişimdir. Çünkü bu, sanki özbenliğin zaman ve uzamda tezahür etmeye çalışması gibidir, ama ne boşluk ne de zaman niteliği olmayan birçok öğeden oluştuğu için, tümüyle uzam ve zamanda toplayamaz. Ve ampirik dünyada kendini ifade etme çabaları, insana yol açar: o, bu girişimin sonucudur. Özbenliğin o kadar büyük bir bölümü dışarıda kalır ki, bu üç boyutlu ampirik dünyaya girmez. O halde benlik, ego bilincinin en yeni edinimlerinden ve diğer yandan da, arkaik malzemeden oluşur. Özbenlik bir doğa gerçeğidir ve acil deneyimler, rüyalar ve görüler olarak daima öyle ortaya çıkar; o taştaki ruhtur, çözümlenecek, doğadan özütlenecek büyük sırdır, çünkü o doğanın kendisinde gömülür. Aynı zamanda son derece tehlikelidir, *tüm* arketipleri içerdiği için bir arketipik istila kadar tehlikelidir: arketipik deneyimin özbenlik deneyimi olduğu söylenebilir. Bu, doğanın ve Tanrı dediğimiz şey dahil doğa içinde deneyimlenebilecek her şeyin kişileştirilmesi gibidir.

Bu nedenle *özbenlik* terimi, sıklıkla Tanrı fikriyle karıştırılır. Ben bunu yapmam. Özbenlik terimi, insan deneyimi içinde olan alan için ayrılmalı ve *Tanrı* sözcüğünü çok sık kullanmamaya özen gösterilmeli diyebilirim. Kullanıldığı biçim, densizliğin sınırındadır; böyle bir kavramın çok sık kullanılması meşru değildir. Özbenlik deneyimi o kadar muhteşem ve eksiksizdir ki, onu ifade etmek için Tanrı kavramını kullanmak elbette caziptir. Bence kullanmamak daha iyidir, çünkü özbenlik hem kendine özgü hem de evrensel olmak gibi tuhaf bir özellik taşır. O, sınırlı bir evrensellik ya da evrensel sınırlılık, bir çelişkidir; dolayısıyla nispeten evrensel bir varlıktır ve bu nedenle "Tanrı" olarak adlandırılmayı hak etmez. Onu bir aracı ya da bir tanrı kavramına ulaşana *kadar* özbenliğin tüm genişleyen biçimlerinin hiyerarşisi olarak düşünebilirsiniz; Tanrı. Dolayısıyla bu *Tanrı* terimini, tüm tekilliklerin mutlak birliği olması gereken uzak bir tanrı için ayırmamız gerekir. Özbenlik, bundan önce gelen bir aşama olur; insandan daha fazla olan ve kesinlikle tezahür eden bir varlık; düşüncele-

rimizin düşünürü, yaptıklarımızın yapıcısı, yaşantımızın yaratıcısıdır, ama yine de insan deneyimiyle erişilebilir. Ve bu şey, antik öğelerden, tüm o mücadele etmek zorunda olduğumuz kuşkulu şeylerden oluşur. Çünkü özbenlikle mücadele etmek *zorundayız*. Özbenlik *görünürde* karşıt değildir. *Gerçekten* karşıttır—ve elbette bunun tam tersidir de. Yalnızca en iyi dostumuz değil, aynı anda en kötü düşmanımızdır; çünkü görmez, zaman ve uzam koşullarının bilincinde değilmiş gibidir. Özbenliğe şunu söylemeliyiz: "Kör olma; tanrı aşkına makul ol. Senin için bu dünyada bir yer bulmak için elimden geleni yapacağım, ama sen koşulları bilmiyorsun. Askerlik hizmetinin, vergi memurlarının ya da itibarın ne olduğunu bilmiyorsun. Zaman ve uzam içindeki yaşam hakkında hiçbir fikrin yok. Bu yüzden, senin için bir şey yapmamı istiyorsan, tezahür etmene yardım etmemi istiyorsan, mantıklı olmalı ve beklemelisin. Bana fırtınalı davranmamalısın. Beni öldürürsen ayakların nerede olur? "[7] *Ben* (ego) işte budur.

Özbenlik, korkunç taleplerde bulunur ve gerçekten de çok fazla şey talep edebilir. Çünkü o, dünyayı muhteşem bir rüyada yaratan bilinçdışı yaratıcının bir sonraki tezahürüdür. İnsan gibi, bilinci olan bir şey üretmek için milyonlarca yıl çalıştı. Önce kurbağaları denedi, iki kolu ve iki bacağı olup kuyruğu olmayan bir şeyi, ama soğukkanlıydı, bu nedenle işe yaramadı. Sonra sıcakkanlı olması gerektiği; görünüşe göre yalnızca kanın sıcaklığının bilinç yoğunluğu ve incelikli bir beyin üretmeyi başardığı sonucuna vardı. Önce iskeleti bedenin dışına çıkarmayı denedi ve bunun iyi olmadığını fark etti ve daha sonra bedenin içine yaptı. Bu iş böyle yürüdü: Bu sonuca ulaşmak için milyonlarca yıl çalışmayı sürdürdü. Ama bu çok fazla öngörü göstermiyor. Bu, yalnızca körlemesine deney yapmaktır: varolmak isteyen kör dürtüyü hissedersiniz ve bu, güzel ve kurnaz ve kötüdür, tıpkı doğa gibi. Ve siz de bu dürtünün öncüsüsünüz, gören ve işiten bir baş ve kullanmanız gereken akıllı eller, biçim yaratmak, olmak isteyen şeye yer ve varlık oluşturmak için. Bu dürtü daima arkanızda durur ve sizi daima körü körüne zorlar ve fazla kötüleştiğinde, "Makul olun, beni eziyorsun" dersiniz, "bunun yararı ne?" Ama yalnızca *bunu* söyleyebilirsiniz. Yalan söylerseniz ve kör yaratıcıyı aldatmaya kalkarsanız, o zaman vay halinize. O, daima akabileceği bir delik bulan suyun akışı gibidir. Dolayısıyla bir baraj inşaatçısı, "Bu şeytani bir nehir: hep taşların biraz zayıf olduğu yerleri buluyor ve altını oyuyor—neden taşların iyi olduğu yerlere gitmiyor?" der. Hayır, tam da öyle, doğanın kurnazlığı budur; zayıf nokta neredeyse, yaratıcı tanrıyı nerede kandırmaya kalkarsanız, zayıf düşersiniz. Hile yapmanıza yardım etmez, "Hayır, bu imkânsız" demenizin bir yararı olmaz. Bu ancak argümanın su geçirmez olduğu durumda imkânsızdır; o zaman gerçekten imkânsızsa, bu argüman duyulacaktır.

Çünkü Tao, suyun doğasının gereğidir: daima en derin yerleri bulur ve elbette zayıf noktayı zayıflatır; hile yapmak mümkün değildir, yanlış ifadelerle kendinizi zayıf düşürürsünüz. Dolayısıyla "Gerçekten çok fazla, yapamam" de-

[7] Silesius ve Rilke için bkz. yukarıda, 27 Haziran 1934, n. 11.

meden önce durumunuzu göz önünde bulundurmaya dikkat etmelisiniz. Aksi halde ayağınızın altındaki toprağı sel basar ve aniden aşağı kayarsınız. Önce denemeliydiniz ve gerçekten imkânsızsa bunu söylemeliydiniz. O zaman duyulacaktır: Kutsal Ruh'un müdahalesinin gerçekleştiği arketipik an budur. Ardından, doğa güçleriyle oluşumunuz, arketip dünyasıyla bilinç sahibi olmak için sefil girişiminiz arasında öyle bir yakınlık oluşur ki bir kez daha arketip dünyasıyla bir olursunuz ve vahyin ilahi anı budur.

Yani özbenlikle ilgili her şeyi söyleyebilirsiniz; onun bir şeytan, bir tanrı ya da yalnızca doğa olduğunu söyleyebilirsiniz. O, en kötü kusurunuz, en güçlü inancınız ya da en büyük erdeminizdir. O yalnızca her şeydir—bütünlüktür. Hatta onun Kutsal Ruh olduğunu da söyleyebilirsiniz. O, kutsal yaşamın, uzamın ve zamanın kargaşasındaki zaferidir. Başarısı, uzamda ve zamanda kendini gösterebilmesi, varoluşa dalabilmesi ve dünyaya görünebilmesidir ve ne zaman böyle bir zaferden acı çeker ya da zevk alırsanız, özbenliğin varoluşuna geniş yer vermeyi başardınız demektir. Bir şeylerin yaşamak, varolmak, ortaya çıkmak istediği gerçeğinden daha doğru hiçbir şey bilmiyorum: kaplan, kaplan olmak, çiçek, çiçek olmak, yılan, yılan olmak ve insan da, insan olmak ister. Hepsi varolmak ve ortaya çıkmak ister. Bunu bilip bilmememizin önemi yoktur. Kutsal şefaatin yardımıyla yaşamın başarısını üretebilirsek, varlığımızın amacını yerine getirmiş oluruz. Elbette bu konuda spekülasyon yapabiliriz—neden öyle olması *gerekir*—ama neden böyle olduğunu asla bilemeyiz. Yine de haklı düşünceye sahip olmak yararlı olur ve ancak yararlı olduğu zaman bir fikri *haklı* ya da *doğru* olarak adlandırırım: tek ölçüt budur.

Örneğin belirli bir meyvenin iyi veya zehirli olup olmadığını nasıl anlayabilirsiniz? Onu yerseniz, görürsünüz; iyi ve besleyiciyse, sizi zehirlemiyorsa, buna *doğru* derim. Ve aynı biçimde, onu yediğim zaman bir doğru beni besliyorsa, onun doğru olduğunu söylerim. İnsan ruhunu ölümsüz olarak kabul edip edemeyeceğimi bilmiyorsam, basitçe onu içeri alırım: ölümsüzlüğü yerim ve sindirimim üzerindeki etkisinin ne olduğunu görürüm. Kötü bir etkiyse, tükürürüm ve bir daha asla yemem. Eğer sinirsel ve zihinsel sistemim üzerinde doğru bir etkisi varsa, bunun doğru yol olduğunu varsayarım. Ve işlevlerimize uydukları sürece birçok şey varsayabiliriz. Yaşamla uyum içindelerse, doğru kadar iyidirler. Belki de bedenin tuza ihtiyacı olup olmadığını bilmiyorsunuz, bu nedenle yemekten kaçınıyorsunuz ve bu kötü sonuçlar doğuruyor—tuz eksikliğinden mustarip oluyorsunuz; nedenini bilip bilmemenizin önemi yoktur: tuz eksikliği sizi hasta etmek için yeterlidir. Dolayısıyla belirli bir doğrunun eksikliği, acı çekip mutsuz olmanıza neden olur, ama kabul edilebilir ve sisteminizle uyumlu bir şeyse, iyi bir şeydir. Bu benim tek ölçütümdür; uyumluysa işe yarar. Çünkü bazı şeyleri spekülasyona tabi tutabiliriz—hatta tutmaya mecburuz: Örneğin neden insan bilinci bu kadar mesele yapılır? İnsanın bilinçli olması dürtüsü neden gereklidir? Bu, bilinç-öncesi bir dürtüdür; insanlar bir zamanlar tamamen bilinçdışıydı ve daha sonra bilinçli olmaya zorlandı, son derece trajik bir

girişim. Bilinci arttırmaktan vazgeçse daha iyi olurdu, çünkü bu, daha fazla makine, daha çok trajedi, doğadan daha çok uzaklaşmak anlamına gelir; ama devam ederiz. Bizden önce düşünen, bizden önce irade eden şey bizi zorlar, bu nedenle de tanrının insan bilincini talep ettiğini varsayarız.

Oysa paleontoloji ve antropoloji çalışmalarıyla milyonlarca yıldır gözlemleyebildiğimiz yapıtlarına bakarsak, her şeyin düzensiz bir biçimde yürüdüğünü görürüz. Çok akıllı olmasına rağmen pek bir sisteme sahip olmamış, bu yüzden yaratılışın sistemli bir girişim olmadığını, ancak oynadığını ve denediğini ve nihayet doğrusunu yakaladığını varsayarız. Ortaya çıkan ve bizi şaşırtan sonuç budur. Doğa bilimi hakkında biraz bilgisi olan biri, yaratılışın ne denli tamamlanmamış bir girişim olduğunu görebilir. Örneğin suyun en büyük yoğunluğuna sıfırın üstünde dört derece santigratta ulaşması çok zekiceydi; öyle olmasaydı, nehirlerimiz, göllerimiz ve denizlerimiz asla erimeyen buzlarla dolardı ve yeryüzünün iklimi dayanılmaz derecede soğuk olurdu. Ve öyle olmasaydı, en azından bizim yaratılmamız mümkün olmayacaktı.

Şimdi bu koşullar altında, yaratıcının kör olduğu için gören bir bilince gerek duyduğu ve bu yüzden nihayetinde büyük buluşu olan insanı yarattığına dair spekülasyon yapabiliriz. Bir şey söyleyebilirdi. Üç boyutlu bir alanda yaşadığının bilincine varabilirdi. Yaratıcı, bir zaman-uzam kafesi yapmıştı; dördüncü boyutu uzamdan ayırdı ve kalan üçü, şeylerin ayrılabileceği harika bir kafes oluşturdu. Ve zaman eklendiğinde, uzamda gelişen farklı koşullar zaman boyutunda genişletilebilirdi. Uzamda ve zamanda genişleme var, böylece şeyleri açıkça görebiliyoruz, ayırt edebiliyoruz—ve bu da bilinç olasılığıdır. Fark yoksa, bilinç mümkün değildir. Bilinç ayrımcılık demektir. İnsanların "Bu budur, şu da şudur" diyebilmeleri, en büyük buluş olmuştur. Böylece insan son derece önemli hale gelmiştir.

Ama yalnızca insan değil. O, o en değerli bilinçliliğin taşıyıcısıydı ve bilinçli olma arzusu bir tutku haline geldi, çünkü çok talep ediliyordu. Sonra Hıristiyan simgeciliğinin vahyiyle, tanrının insan psykhesinde yeniden doğmak, insan aracılığıyla doğmak için bir araç bulmuş olduğu biçimindeki son derece önemli gerçeği öğrendik. Mesaj, büyük simgesel öğreti, budur ve elbette insanın bilinçli psykhesini olağanüstü bir ölçüde yükseltir. O, kutsal beşik, rahim, tanrının içine kapatılabileceği, taşınacağı ve doğacağı kutsal vazodur. Bu gerçekten bir *euangelion*'dur. Dolayısıyla bu yeni bilinç, insan zihni falan gibi sorulara tamamen yeni bir bakış açısından bakmak zorundayız.

Şimdi, elbette bunların hepsi spekülasyondur, ama sistemim için gayet iyi bir şey olduğunu ve böyle bir spekülasyon yapabildiğiniz ve o şeyin içinizde nasıl büyüdüğünü gözlemleyebildiğiniz ölçüde, sizin için de olabileceğini söyleyebilirim. Yoksa hiçbir şey ifade etmez ve sözlerimi çalıp kaçarsanız bu yalnızca hırsızlık olur. Ama gerçek töz gibi görünen—siz bizzat bulduğunuzda—yalnızca bir yerde değil, birçok yerde büyüyen bir şeyi gözlemlerseniz, o zaman onu yiyebilirsiniz ve o, sizi besler. Sana bir bitki hakkında yalnızca bir öykü

anlatırsam, yalnızca sözlerimi yemiş olursunuz ve aç kalırsınız: Amerika'da patates olduğunu bilirsiniz ama burada hiç görmemişsinizdir. Ama bir yerlerde patates bulursanız, yenilebildiklerini ve çok besleyici olduklarını bilirsiniz. Bu benim spekülasyonlara bakış açım. Eh, temel arkaik içerik sorunundan biraz uzaklaştık, ancak diğer yönlerini dikkate almadan böyle bir sorunun çözümü mümkün değil.

Mrs. Sigg: Söylediğiniz her şey, bizi tam da okuduğumuz bölüme getirmiş gibi görünüyor, çünkü şu anda özbenlik hakkında açıkladığınız, bu doğrunun yokluğunun, Nietzsche'nin tüm sıkıntılarının nedeni olduğu söylenebilir. Bir Tanrı'ya inanamazdı. Nietzsche'ye öğretilen Tanrı'da arkaik öğe yoktu. Protestan bakış açısı olmadığı için Tanrı'yla ilgili bir şeyler tartışma şansı—buna izni—yoktu. Çok zor bir konumdaydı: dürtüyü hissediyordu ama bir şey yapamıyordu.

Prof. Jung: Yalnızca kendisine öfkelenebiliyordu; bunu da yapmamaya çalışıyordu.

Mrs. Sigg: Peki özbenlik kavramına sahip olsaydı?

Prof. Jung: Oh evet, sanırım bu besin ona iyi gelirdi, ama belli ki gerçek patatesleri ele geçiremiyordu.

SEMİNER VI

10 Haziran 1936

Prof. Jung:

Dr. Harding çok zor bir soru sormuş—spekülatif metafiziğin derinlerine iniyoruz; "Son defasında, egonun benliğin görünürlüğü olduğu hakkında konuştunuz."

Eh—daha ileri gitmeden önce—bunun psikolojik bir ifade olduğunu hatırlıyorsunuz. "Özbenliğin" psikolojik tanımı, "psişik süreçlerin bütünüdür," bu her ne demekse; her halükârda bilinçdışı ve bilinç içerikleri ve süreçlerin toplamı "özbenliğin" psikolojik tanımıdır. Şimdi elbette, herkes özbenlik fikrini modern Alman felsefesinde, varoluşçu felsefe dedikleri şeydeki gibi ele alabilir; yani yalnızca bir kavram olarak değil, gerçekten varolduğu biçiminde düşünebilirsiniz. Ama psikolojide özbenlik, metafizik varlığı konusunda hiçbir varsayım yapılmayan, bilimsel bir kavramdır. Onu bir varoluş olarak ele almayız, bir varoluş olarak önermeyiz, yalnızca doğasının ne olduğunu bilmediğimiz o bütünlüğü ifade eden bilimsel bir psikolojik kavram oluştururuz. Bu konuda çok az şey biliyoruz çünkü bilinç süreçlerimiz ve içeriklerimiz konusunda yalnızca belli bir miktarda bilgimiz var, bilinçdışı süreçler konusundaysa son derece kısıtlı bilgimiz vardır—olsa onları bilinçdışı olarak nitelendirmezdik. Dolayısıyla bilinçdışı esas olarak bilinmez ve bir şey az ya da çok bilinen bir bölüm ve az ya da çok bilinmeyen bir bölümden oluşuyorsa, varlığı elbette son derece belirsizdir. O halde bilimsel olarak, bu çoğunlukla bilinmeyen niceliğin doğası hakkında varsayımlarda bulunurken çok dikkatli olmalıyız. Elbette bu konuda spekülasyon yapabilirsiniz: örneğin toplam psykhenin tezahürlerinin belirgin bir metafiziksel varlıktan çıktığını varsayabilirsiniz. Bu gayet akla yakın bir sonuçtur, ancak bu durumda, metafiziğin spekülatif alanında ilerlediğinizi, o zaman az çok mitolojik biçimde düşünmekte olduğunuzu kabul etmelisiniz. Bu da akla yakındır; mito-

lojik olarak düşünmek meşrudur ve bu türden düşüncenin kendini göstermesine doğru dürüst fırsat verirseniz, tarihsel veya felsefi ya da teolojik karşılaştırmaya gönderilebilen psikolojik malzemedir. Ama kuşkusuz bilimsel bir ifade değildir. Bu ilginç soruyu tartışmadan önce, bu noktadan oldukça emin olmalıyız.

Şimdi sorunun geri kalanını okuyacağım. "Özbenliği Kutsal Ruh'un bir tezahürü olarak görüyoruz. Kutsal Ruh bir ve bölünemezdir. Özbenliği de aynı biçimde, *bir* olarak—herkeste aynı olarak mı düşüneceğiz? Örneğin belirli insanlarda özbenliğin benzerliğini belirli-belirsiz gördüğümüzde, her birinde aynı şeyi, yalnızca ego gelişimiyle biraz değişmiş olarak mı görürüz; yoksa özbenliğin farklı insanlarda farklı olma olasılığı daha mı yüksek? Yani sanki Kutsal Ruh zaman ve mekânda tezahür etmekle bölünmüş müdür? Tanrı'ya, Sonsuzluğa ve Sonsuz Uzaklığa götüren göksel hiyerarşide bize en yakın olanın özbenlik olduğundan söz ettiniz. O halde yükselen düzlemlerdeki her 'özbenliğin,' Budist ifadeyle, farklı insanlarda tezahür eden tüm 'benlikleri' içermesi gereken Tanrı'nın özbenlik alanına ulaşana kadar, giderek daha kapsayıcı, daha genel olduğunu mu düşünmeliyiz?"

Bu tamamen spekülatif bir sorudur. Özbenliği Kutsal Ruh'un bir tezahürü olarak gördüğümüze ilişkin ifadeyle ilgili olarak, böyle düşünmeye cesaret edemeyeceğimi söylemeliyim; özbenliğin fenomenolojisini düşünürken, o tezahürde, arkasında Kutsal Ruh olarak belirtebileceğim herhangi bir şey olduğunu varsaymamı haklı çıkaracak herhangi bir iz ya da nitelik göremiyorum—Hıristiyanlık mitolojimizin kesin bir imgesi olan hiçbir şey, demek istiyorum. Tin de kesin bir psikolojik fenomendir, yoksa bunu belirtecek bir sözcüğümüz olmazdı. Dolayısıyla Kutsal Ruh'un psikolojik olarak ne içerdiğine ermek için, kutsallığın kavramından tamamen ayrı olarak, dilimizin tin olarak adlandırdığı şeyin fenomenolojisini incelemeliyiz. Tin, psikolojik içeriklerin kendine özgü bir durumu ya da bir niteliğidir. Algılarımızın verilerinden, maddesel fiziksel dünyadan çıkarttığımız belli içeriklere sahibiz, bunlara karşılık tinsel ya da tine ait olarak nitelendirdiğimiz içerikler vardır. Şimdi, bunlar görünürde, arketiplerden türemiş olabilecek, düşünsel veya ideal kökene, maddesel olmayan bir kökene sahipler. Ama bizim için o tinsel kökenin doğası, maddesel köken olarak tanımladıklarımız kadar belirsizdir. Maddenin ne olduğunu bilmiyoruz: *madde*, fizikte kullanılan, şeylerin muhtemel doğasını formüle eden bir fikri ifade eden bir terimdir; bu yüzden tin de, maddesel olmayan ve *kendi* özünde hiçbir biçimde bilinmeyen bir şeyin kendine özgü niteliği ya da fikridir.

Şimdi, durumun büyüleyici, doğaüstü veya muazzam bir niteliğe sahip olduğu, bir manna boyutu olan bir durumda, *kutsal* sözcüğünü kullanırız. Bildiğiniz gibi, Otto, "tanrısal," "kutsal," "tabu" ya da "manna" olarak adlandırabileceğimiz şeyleri, üç özel nitelik, üç farklılaşma olarak ayırır, *numinosum*, *tremendum* ve *fascinosum*.[1] Manna kavramı çok yararlıdır, çünkü tüm bu yön-

[1] Rudolf Otto (1868-1937), *The Idea of the Holy* [*Kutsala Dair*] (1917) kitabında, kutsal karşısında iyinin ötesinde bir huşu ve hayranlık duygusu tanımlamak için *numinum* terimini ortaya atmıştır

leri içerir. Dolayısıyla psikolojik bir içeriğin maddesel olmayan niteliği manna niteliğine sahip olduğu zaman, buna "kutsal" deriz ve bu tür biçim ya da niteliğe, Kutsal Ruh'un bir tezahürü deriz. Örneğin bir simyacı imbiğinde muhteşem bir vizyonu başarmışsa, büyük bir aydınlanma gerçekleşmiş ve çalışmalarında ilerleme kaydettiğini hissetmişse, bunun *donum spiritus sancti*, Kutsal Ruhun armağanı olduğunu söyler. Bir aracılığın, bir değerin, önemin izlenimiyle dolup taşmış olduğu için, bunun Kutsal Ruh'un bir işi olduğunu varsaymak ya da tanımak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla Kutsal Ruh, özbenlikle doğrudan ilişkisi olmayan bazı olguların bir formülasyonudur, ama siz ikisini bağlantılandırıp, özbenliğin tezahür ettiği her yerde kutsal varlığı, *donum spiritus sancti*'yi hissettiğinizi söyleyebilirsiniz.

Örneğin Hıristiyan efsanesinde bu tür aydınlanmanın kanıtlarına sahibiz ve o kurtarılma, dönüştürülme hissi—örneğin Mesih vizyonu—bireyleşme sürecinin parçaları ya da tezahürleri olarak açıklanabilir; Mesih, özbenliğin simgesi olması nedeniyle. Mesih vizyonu doğal olarak yansıdığı biçimde, özbenlik algısıdır ve bunun aynı zamanda, *karşı konulmaz* bir tinsel deneyim olduğu ölçüde, Kutsal Ruh'un bir tezahürü olduğunu söyleyebiliriz. Eski Hermetik filozofların vizyonu ve anlayışları, *circulus quadraticus*, yani karelenmiş daire fikrine ve Çin felsefesinin muhteşem Altın Çiçeği ve felsefe taşı olan küp fikri—tümü benzer simgelerdir.[2] Bunlara bireyleşmenin ya da özbenliğin simgeleri denebilir ve bunların bulunmaları ya da onların ortaya çıkışları, kendilerini vahyetmeleri, Hermetik filozoflara Kutsal Ruh'un armağanı olan bir *donum spiritus sancti* olarak göründü. Bu nedenle, ancak Tanrı'nın yardımı, *Deo adjuvante* olmadan ya da *per gratiam Dei*, Tanrı'nın lütfu olmadan hiç kimsenin sanatının çözümüne varamayacağını söylerler. Bu yöntemle iki şeyi birleştirebilirsiniz, ama özbenliğin Kutsal Ruh'un bir tezahürü olduğunu söyleyemezsiniz, çünkü Dr. Harding'i doğru bir biçimde anladıysam, bu, Kutsal Ruh'un özbenlikten önce geldiği anlamına gelir. Özbenlik simgeleri fenomenolojisinden, bu varsayım için herhangi bir gerekçe yoktur; güvenle belirleyebileceğimiz tek şey, kendilik vahyinin ampirik algılanışının bir *manna deneyimi* niteliğine sahip olması ve bu nedenle buna Kutsal Ruh denilebileceğidir: iki şeyin burada bir araya gelebileceğidir. Üstelik Hıristiyan dogmanın, Oğul ve Kutsal Ruh'un veçheleri arasında çok net bir ayrım yaptığını belirtmeyi de atlamamak gerekir. İkincisi bir kişi değil, *kutsal nefestir*. Baba'dan Oğula akan yaşam nefesidir.

Görüyorsunuz ki, tin benim için herhangi bir biçimde kanıtlayabileceğim bir deneyim değil; o bir niteliktir, madde gibi. Madde, kesinlikle psişik bir varoluş niteliğidir. Çünkü bizim tek gerçeğimiz psykhedir, başka hiçbir gerçeklik yoktur;

(ki Jung da benimsemiştir). *Tremendum* ise gizemle karşı karşıya kalınca tatlı bir gelgit, tuhaf bir heyecan, bir coşku haline yükselme duygusu için kullandığı sözcüktü. *Fascinosum* da kutsallığın benzersiz, her şeyi aşan çekiciliğinin adıydı.

2 Jung sıklıkla simya altınıyla felsefe taşının birbirinin yerine geçebildiklerine işaret etmiştir. Richard Wilhelm, Jung'un bir önsöz ve psikolojik yorum yazdığı *Altın Çiçeğin Sırrı* (Almanca orijinali, 1929) kitabı için altın bir mandala (karelenmiş daire) üretmişti. TE 13, par. 1-84.

diğer gerçeklerin nitelikleri olduğunu söylediğimiz her şey, psikolojik içeriklerinin nitelikleridir. Şimdi, Dr. Harding Kutsal Ruh'un tek ve bölünmez olduğunu söyledi; oysa o Teslis'in bir parçasıdır ve yalnızca Tanrı olduğu ölçüde Bir'dir. Öte yandan özbenlik, *per definitionem* [tanımı gereği] gerçekten bir ve bölünmezdir; bu nedenle, tarihsel olarak "Monad" olarak adlandırılır ve bu nedenle Mesih gibidir, *Monogenes* ve *Unigenitus*. Tanımı gereği bir'dir, çünkü psikolojik ya da psişik olaylar bütününü "özbenlik" olarak adlandırırız ve onun da mutlaka bir olması gerekir. Aynı zamanda *enerji* kavramı da tanımı gereği bir'dir, çünkü birçok farklı enerjinin olduğunu söyleyemezsiniz; çok farklı güçler vardır, ama yalnızca *bir* enerji vardır. Dolayısıyla özbenlik fikri birlik düşüncesini içerir; çünkü birçok şeyin toplamı, bir olmalıdır. Ama birçok birimden oluşur: özbenliğin gerçek ampirik fenomeni, bazılarını kalıtsal olarak, Mendel birimleri olarak adlandırdığımız sayısız birimlerin bir yığınından ibarettir.

Şimdi, özbenliğin her bireyde *bir* olması, bu özbenliğin *bir ya da çok sayıda bireyde* olup olmadığı sorusunu sormamıza neden olur, başka bir deyişle, bir bireyde tezahür eden aynı özbenlik birçok bireyde tezahür edebilir. Çünkü bu soru, bireysel bir kazanım olmayan kolektif bilinçdışının varlığı nedeniyle, ampirik olarak mümkündür. Bir *a priori* varlığa sahiptir; kolektif bilinçdışı *ile*, kolektif bilinçdışının *içinde* doğarız. İnsandaki her bilinçli bir işlevin öncülüdür. Dahası, sıklıkla sözünü ettiğimiz, kendine özgü niteliklere sahiptir, tekliğini kanıtlar görünen telepatik niteliklere. Kolektif bilinçdışına ne kadar çok girerseniz, diğer bireylerden o kadar ayrılamazsınız. Kolektif bilinçdışının birliği, *participation mystique*'in nedenidir; ilkeller psikolojik işlevselliğin kendine özgü bir birliği içinde yaşarlar. Bunlar, aynı göletteki balıklar gibidirler—ve biz de dikkate değer ölçüde öyleyiz. Elbette o aynılığı kanıtlayacak binlerce gerçeğimiz vardır, ama özellikle telepati olgusu, olağandışı bir uzam ve—neredeyse *daha* da ilginci, zaman—göreceliğini kanıtlar. Çünkü uzam olguları hakkında şunları söyleyebilirsiniz: "Eh, bu şeyler bir arada yaşıyordu. Artık radyo bize şu an Şanghay'da konuşan birini hiç sorunsuz duyabileceğimizi gösteriyor ve bu, fiziksel olarak mümkünse, aynı zamanda psikolojik olarak da mümkün olabilir." Ama bugün, Şanghay'da değil, Zürih'te, 1980 yılında konuşan birini işitmeniz duyulmamış bir şeydir, çünkü bir arada yaşam yoktur. Elbette, böyle şeyler olmaz ve birisi olduğunu söylerse, sanrılardan mustarip olduğunu düşünürüz. Ama zamanda öngörüş diye bir şey vardır. Şeyler az çok isabetle öngörülebilir ve bu mümkünse, zamanın göreceliği anlamına gelir, yani uzamsal görecelik gibi, zamansal görecelik de vardır.

Bu kuşkular tamamen bana ait değil: modern fizikçilerin bu konuda görüşleri var ve bu son derece kendine özgü psikolojik gerçekleri keşfetmek üzereler; bunlar o kadar etkileyici ki daima psykhemizin yalnızca bir ölçüde zaman ve uzam kategorilerinde bulunan bir varoluş olduğunu söylerim. O kısmen dışarıdadır, yoksa uzam-dışı ve zaman-dışı algılamaları olamazdı. Şimdi, zamanımızın ve uzamımızın göreceli olduğu doğruysa, zaman ve uzamın ötesinde—en

azından kolektif bilinçdışındaki bölümü—tezahür edebilen psykhe, bireysel yalıtımın ötesindedir; bu durumda, aynı özbenlik birden fazla birey barındırabilir. O zaman sıklıkla kullandığım bu çok basit örnek gibi olur: diyelim ki uzamımız iki boyutlu, bu masaya benzer biçimde düz olsun. Elimin beş parmağını bu düz yüzeye koyarsam, yalnızca beş parmak ucu gibi görünür. Bunlar tamamen ayrıdır, yalnızca iki boyutlu uzamın düzlemdeki noktalarıdır, yani hepsinin yalıtıldığını ve birbirleriyle hiçbir ilgisi olmadığını söyleyebilirsiniz. Ama iki boyutlu uzamınıza bir dikey koyarsanız üçüncü boyutta, bunların yalnızca bir olan elin parmakları olduklarını, ama beş olarak tezahür ettiklerini keşfedersiniz. Çünkü kolektif bilinçdışımızın, özbenliğin aşkın birliğinin bir kanıtı olması gayet mümkündür; kolektif bilinçdışının olağanüstü bir alanda varolduğunu ve neredeyse bütün insanlığı kapsadığını bildiğimiz için, bunu insanlığın özbenliği olarak adlandırabiliriz. Bu, her yerde aynıdır ve bizler buna dahiliz. O zaman rüyalar görürüz ve çoğunlukla bilinçdışı malzemenin yanı sıra etkin hayal gücünün sonuçları, özbenliğin birçok bireyi içerebileceği gerçeği hakkında belli miktarda kanıt sunar; ayrıca ampirik anlamda yalnızca bir değil, sınırsız ölçüde özbenlikler var demektir.

Örneğin şematik felsefenin babası olan, Areopagoslu Dionysios'unki gibi eski hiyerarşiler[3] ya da Gnostiklerinin veya Paulus'un fikirleri de aynı fikre işaret eder: yani dünyanın kendine özgü bir hiyerarşik yapıya sahip olduğu, farklı insan gruplarının sanki bir melek tarafından yönetildiği ve bu meleklerin de yine gruplar halinde başmelekler tarafından yönetildiği ve bunun Tanrı'nın tahtına kadar böyle devam ettiği fikri. Bu tür betimlemeleri, göksel hiyerarşilerin mandalalar biçiminde bile temsil edildiği ortaçağda sıklıkla bulursunuz. Şimdi, bunlar basitçe bilinçdışı yapının özbetimlemeleridir ve varoluşu bunlarla özdeşleştirdiğimiz ölçüde, örneğin Hıristiyan veya Gnostik düşünceler biçiminde spekülasyonlar yapabiliriz. Aynı şey Hindistan'da da, mutlak bir *consensus gentium* olarak görülür, ancak burada düşünce ters yönde gider: yalıtılmış ampirik olaydan başlamak yerine, daima soyut metafizik birimden başlanır. Maya'nın milyonlarca biçimine bölünen bölünmez varlık fikrinden yola çıkarlar, ama elbette buna bu uçtan da, diğerinden de baksanız aynı şeydir. Çok ilginç tanımlar vardır: *Hiranyagarbha*, altın tohum veya altın çocuk, tezahür eden Brahman'ın ilk tohumudur ve *Hiranyagarbha*, tüm bireysel ruhları içeren, birikmiş kolektif ruh olarak tanımlanır. Bu, özbenliklerin özbenliklerinin özbenliğidir. *Hiranyagarbha*, felsefi yumurtanın ya da felsefe taşının veya *circulus quadratus* ya da Altın Çiçeğin mutlak eşdeğeridir. Bir şeyin sonucu değil, her şeyin başlangıcıdır, diğer zihinleri başlatan bir zihindir. Doktor Harding'in dediği gibi, Budist ifadesi kullanılabilir: *Hiranyagarbha*, Tanrı'nın öz-

[3] Yeni-Platoncu/Hıristiyan yapıtları muhtemelen beşinci yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Sahte-Dionysios uzun zaman Aziz Paulus'un Atinalı müridi Areopagoslu Dionysios'la karıştırılmıştır. Jung için birincisi, kötülük gerçeğinin en açık sözlü reddiyecisi olmasıyla önemlidir. Elbette iki Dionysios'un da Nietzsche'nin onurlandırdığı Yunan tanrısıyla bir benzerliği yoktu.

benliğidir. O zaman özbenlik basitçe varoluşun tezahürünün bir atanması ya da tanımlanmasıdır, çünkü hiçbir tezahürü olmayan bir şeyin varlığı yoktur. Varoluş ancak tanımlandığı ölçüde *var*olabilir. Dolayısıyla Brahman'ın gizli potansiyelinin oluşumundan dolayı, *Hiranyagarbha*, altın tohum, taş veya yumurta ya da ilk filiz ya da ilk yıldırım olur.

Şimdi nihayet Nietzsche'ye dönüyoruz. Okuduğumuz son dize, "Büyük yükümlülükler, minnettar değil, kindar yapar ve küçük bir iyilik unutulmazsa, kemirgen bir kurda dönüşür" idi. Devam ediyor,

> "Kabul etmekte çekingen olun! Kabul etmekte seçici olun!" bağışlayacak hiçbir şeyi olmayanlara bunu öğütlerim.
>
> Ama ben bir bağışçıyım: bir dost olarak dostlara gönülden bağış yaparım. Ama yabancılar ve fakirler benim ağacımdan meyveyi kendileri koparsınlar: bu daha az utanç verir.

Şimdi, burada neyi savunuyor? İçinizde bu konuda dirayetli bir sezgisi var mı? Fakirler ne yapmalı? Çünkü verirse, utanacaklardır ve sonradan söylediği gibi, *o* da utanacaktır. O vermezse, onlar da istemezlerse, onlar için geriye ne kalır?

Mr. Allemann: Almak, çalmak.

Prof. Jung: Elbette.

> Ama dilencileri tamamen ortadan kaldırmak gerek!

Evet, bu harikadır.

> Gerçekten de onlara bir şey vermek de vermemek de insanın canını sıkar.
>
> Günahkârlar ve vicdan azabı çekenler de!

Burada ne yapmak istiyor? Neyi telafi etmeye çabalıyor?

Miss Taylor: İnsanların kendi yasalarına göre yaşamalarını ve kendilerini ayıplamamalarını istiyor.

Prof. Jung: Ah evet, güzel söylediniz, ama dilenci olmaları da kendi yasaları olabilir ve onların ortadan kaldırılması gerektiğini söylüyor.

Mrs. Jung: Nahoş duyguları ortadan kaldırmak istiyor.

Prof. Jung: Evet, dünyadaki tüm kötülüğü, tüm bu kepazeliklerle birlikte ortadan kaldırmak istiyor ve elbette onları o metafizik süpürgeyle yok etme girişimine şiddetle karşı çıkacakları için, sonuçta dünyanın sefaleti karşısındaki kendi nahoş duygularından kurtulmak istemiş oluyor. Bu nedenle dünyanın bozukluklarını ortadan kaldırın, sorun hallolur. Bu, onun psikolojisini gösteriyor: aşağılık bir duyguya sahip ve bu doğal olarak yansıtılıyor—her tür aşağılık işlev daima yansıtılır—ve bu yüzden dünyanın sefaletinden özellikle etkileniyor. Onun merhametten acı çektiğini düşünseniz de, aslında ona bu nahoş şefkat duygusu veren her şeyden kurtulmayı tercih eder. Kendi aşağılık durumunu hatırlatan her şeyden nefret ediyor—ki bu, beklenen bir şey.

> İnanın bana dostlarım: vicdanın ısırığı, insana ısırmayı öğretir.

İnsan vicdan azabını silip atabilse, bu ne büyük bir nimet olur! Ama ne yazık ki, o silinemez ve o ne kadar çok ısırırsa, *kişi* de o kadar çok ısırır. Yalnızca eziyet gören kişi eziyet yapar; sağlıklı hiç kimse, belki bilinçdışı haricinde, asla eziyet yapmaz. Bu, eğitimde çok önemli bir ilkedir; örneğin eziyetçi olan çocuklar, evde verilen harika eğitimle eziyet görüp görmediklerini öğrenmek için daima titizlikle incelenmelidir.

> Ama en kötüsü küçük düşüncelerdir. Gerçekten de kötülük yapmak, küçük düşünmekten daha iyidir!

Nietzsche'nin bu pasajlarda, küçük şeyleri nasıl ele aldığını belirtmek isterim—ufak-tefek, eksik, kusurlu şeyleri. Onları daima tamamen silme eğilimi gösterir ve *Zerdüşt*'ün gelişimi boyunca bu küçük şeyler yavaş yavaş birikir ve sonunda özel bir figürde kesin bir biçim alırlar. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?

Mrs. Crowley: En çirkin adam.

Prof. Jung: Evet, o da sonunda toptan cehenneme mahkûm edilir.

> Kuşkusuz siz, "Küçük kötülüklerin verdiği zevk kişiyi nice büyük kötülüklerden alıkoyar" dersiniz. Ama insan burada alıkoyulmak istememeli.

Bu, "Kendinizi bir sürü küçük günahla tatmin ederseniz, aradan kaçıp kurtulabilir, geçinip gidersiniz" anlamına geliyor. Ama önemli bir günah veya suç işlerseniz, o suç yüksek sesle bağırır; göze batarsınız, ortaya çıkarılırsınız ve artık "Hiçbir şey olmadı, ben iyiyim, aradan kaçıp kurtuldum, polise yakalanmadım" diyemezsiniz. Yani tamamen onurlu ve dürüst olmaktan, kesin bir duruştan yanadır.

> Kötülük bir çıban gibidir: kaşınır ve patlar—dürüstçe konuşur.
>
> "Bakın, ben hastalığım," der kötülük. Onun dürüstlüğü budur.
>
> Ama küçük düşünce iltihap gibidir: sürünür, saklanır ve hiçbir yerde olmak istemez—ta ki tüm beden küçük iltihaplar yüzünden çürüyüp solana kadar.

Görüyorsunuz, ona olan da tam olarak budur: o, tabii büyük işlerden, hatta büyük suçlardan yanadır ve bir sürü küfür sallayarak mümkün olduğunca kötücül olmaya çalışmaktadır. Ama bir insan olarak, oldukça zararsızdı, çok da kötü bir şey yapamazdı; yalnızca kaderin tuzaklarına düşebilirdi, kendi frengi enfeksiyonu gibi. Küçük şeyleri bastırıp yığmakla bir hata yapmıştı, onları doğru yerlerine koymamıştı. Her büyük kötülüğün binlerce küçük kötülüğün birikmesiyle oluştuğunu, küçük şeyler üst üste yığıldıkça sıklıkla çok feci bir şeylerin gerçekleştiğini görmedi. O insanlar o küçük kötülükleri, büyük bir patlama ve büyük hasar meydana gelene kadar yığmak yerine, olağan yollarla geçinip

gitseler çok daha iyi olurdu. Ayrıca küçük kötülükleri baskı altında tutarsanız, dolaylı olarak çalışırlar: neyi bastırırsanız bastırın, ne yaparsanız yapın, kendinizde tanımadığınız bir şey yine de yaşamaya devam eder. Sizin dışınızda oluşmuştur; çevrenizde çalışır ve diğer insanları etkiler. Elbette siz ne mutlu ki bu etkilerin bilincinde olmazsınız, ama pis kokusu başkalarının burnuna dolar.

> Ama bir şeytanın ele geçirdiklerinin de kulağına şunu fısıldarım: "Şeytanını şahlandırsan senin için daha iyi olur. Senin bile hâlâ büyüklüğe giden bir yolu var!"—

Eh, bunu yorumlamaya gerek yok.

> Ah kardeşlerim! Kişi herkes hakkında biraz fazla şey bilir! Ve birçoğu da bizim için saydamlaşmıştır, ama yine de hâlâ içlerine giremeyiz.
>
> İnsanlarla yaşamak güçtür, çünkü susmak çok zordur.
>
> Ve bize saldırana değil, en çok bizi hiç ilgilendirmeyene karşı adaletsiz davranırız.
>
> Ama dertli bir dostun varsa, onun dertlerine dinlenecek bir yer ver; ama sert bir kamp yatağı; ona en çok böyle yararlı olursun.
>
> Ve bir dost sana yanlış yaparsa, ona şöyle de; "Bana yaptığını sana bağışlıyorum. Fakat kendine yaptığını ben nasıl bağışlayayım?"
>
> Her büyük sevgi böyle konuşur. O affetmeyi ve acımayı bile aşar.

Bu önemli bir pasajdır. Gerçekten de affedilemez şey, kendinize yaptıklarınızdır. O bunu, komşusunu sevmek ve kendini lanetlemek gibi Hıristiyan önyargılarına karşı özellikle pek etkili bir biçimde ifade ediyor. Tabii bu Hıristiyan formu değil, ama uygulamada böyledir: kendini seven kişi neredeyse bir suçlu gibi görülür, ancak tabii ki bu sözün asıl anlamı, "kendinizi sevdiğiniz aşikârdır, ama komşunuzu sevdiğiniz öyle değildir" biçimindedir. Bu çok önemli gerçeği saptırmışız; tamamen komşumuzu sevmemiz gerektiği, ondan nefret etmenin adil olmadığı, ama kendinizden nefret etmenin adil olduğu düşüncesine saplanmışız. Kendinizi sevdiğinizi söylerseniz, kendinizi en kötü hatalara ve yanlış yorumlamalara açık bırakırsınız; kendinize herhangi bir dikkat göstermeniz bile oldukça sağlıksızdır. Platon'un "kendini tanı" ifadesi, geç dönem Hıristiyanlığımızda son derece itibarsızlaştı ve böylece "kendin gibi" duyulmaz hale geldi ve "kendin gibi" işitilmez hale gelirken, "komşunu sev" tüm akımların dev hoparlörleriyle ilan edildi.[4] Tabii manastırlarda ve kiliselerde saklanan sürünün yararına yapılan bu hatanın karşısında, birey tamamen kayboldu. O, patolojik bir rahatsızlık, bir nevrozun içeriği haline geldi. Nietzsche bunu çok açık bir biçimde görüyor ve kişinin kendisine karşı günahlar işleyebildiğini gören düşünceye çok büyük bir önem veriyor. Nietzsche'nin bu düşüncesi bizim için elbette çok önemli bir psikolojik düşünce, ancak ta 1. ya da 2. yüzyılda bile bunun geçerli bir fikir olduğunu gösteren kanıtlara sahibiz.

---

[4] Ya da elbette Platon veya Sokrates'ten çok önceleri, Delphoi'daki geçerli emir olarak.

Örneğin daha önce Oxyrhynchus papirüsündeki Mesih'in *logia*'sını aktarmıştım, ayrıca benzer bir fikrin dile getirildiği, Clemens'in ünlü ikinci mektubu var. Ayrıca, MS 140 civarında yaşayan felsefeci Karpokrates, Dağdaki Vaaz'ı öznel düzlemde yorumlamış. Orijinal metin şöyledir: "... sunakta adak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikâyeti olduğunu anımsarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak, git önce kardeşinle barış; sonra gelip adağını sun. "Ama Karpokrates bunu şöyle okumuş: "sunakta adak sunarken kendine karşı bir şikâyetin olduğunu anımsarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak, git önce kendinle barış; sonra gelip adağını sun." Ve suçladığınız ya da can verdiğiniz kardeşinizin, kendiniz olduğunu söyler.[5] Bu önemli bir öğretidir, ama maalesef kilisenin politikasına aykırıydı. Kilise kendinize özen göstermenize izin vermez. Kilise daima Kutsal Komünyonun ayininde sihirli kuruma ve onun müdahale gücüne müdahale etti. Kilise daima Kutsal Komünyonda Aşai Rabbani'yi, kutsal ölümsüzlük yiyecek lütfunu sunmanın sihirli ayrıcalığını savunmuştur; hiç kimse komünyona katılmadan ölümsüz yaşama ya da kurtuluşa erişemez; bu da tabii ki kilisenin vazgeçilmez olduğu anlamına gelir. Birey, kilise olmadan hiçbir yere varamaz. Kiliseyi kurmuş olduktan sonra Tanrı'nın bireyle pratikte bir işi kalmaz; çünkü o zaman kilise anlamsız olur. Birey hiçbir şey değildir, yalnızca bir sürünün parçasıdır ve bu, tabii ki, yüzyıllar içinde olağandışı bir kolektif psikoloji yaratmıştır. Tabii ki bunun böyle olması gerekiyordu—bu, kaçınılmazdı—yine de az çok birey olan, herhangi bir kilisenin özel duygularına ya da özel tanrılarına müdahale etmesine izin vermeyen insanların varlığının farkına varmak zorundayız. Onlar bunu tamamen özel ve münhasıran bireysel bir mesele olarak görürler. Ve bu insanlar elbette geçmişin bu seslerine (örneğin Karpokrates'i ya da Oxyrhynchus papirüsündeki İsa'nın sözlerine) kulak verirler; tarihte ve Yeni Ahit'teki birçok pasajda, onların lehinde çok sayıda kanıt bulunduğunu bilirler.

Nietzsche aynı anda yoksullara müşfik bir biçimde bakıyor. Meşhur Kurnaz Kâhya menkıbesini bilirsiniz, o son derece Nietzsche-vari bir bakış açısını içerir. Erken dönem öğretisinin kilisenin duvarlarının dahilinde hoş karşılanmayan bu diğer yanıdır: kurnaz kâhya menkıbesini hemen hiçbir vaazda duyamazsınız. Şu tuhaf zihniyetimiz için zaten oldukça zorlayıcıdır, ancak değerli bir parça Nietzsche ahlakı içerir. Luka'nın 16. Bölümüdür. Bir kâhya efendisinin mallarını ihmal etmiştir ve efendi onun güvenilmez olduğunu ve mallarını boşa harcadığını duyduğu zaman onu arar ve şöyle der:

> Nedir bu senin hakkında duyduklarım? Kâhyalığının hesabını ver. Çünkü sen artık kâhyalık edemezsin.
>
> Kâhya kendi kendine, "Ne yapacağım ben?" dedi. "Efendim kâhyalığı elimden alıyor. Toprak kazmaya gücüm yetmez, dilenmekten utanırım.

[5] Mesih'in Tanrı'nın tek bir bireyde bile mevcudiyetine dair logiası için bkz. yukarıda, s. 201, 201 dn. Karpokrates için bkz. yukarıda, 13 Haziran 34, n. 13.

"Kâhyalıktan kovulduğum zaman başkaları beni evlerine kabul etsinler diye ne yapacağımı biliyorum."

Böylelikle efendisine borcu olanların hepsini tek tek yanına çağırdı. Birincisine, "Efendime ne kadar borcun var?" dedi.

Adam, Yüz ölçek zeytinyağı karşılığını verdi.

Kâhya ona, "Borç senedini al ve hemen otur, elli ölçek diye yaz" dedi.

Gördüğünüz gibi, yükümlülükleri azaltıyor. Sonra, kâhyanın kendisine sunduğu senedi gözden geçirince, Efendisi,

> ... dürüst olmayan kâhyayı, akıllıca davrandığı için övdü. Gerçekten bu çağın insanları, kendilerine benzer kişilerle ilişkilerinde, ışıkta yürüyenlerden daha akıllı oluyorlar.
>
> Size şunu söyleyeyim, dünyanın aldatıcı servetini kendinize dost edinmek için kullanın ki, bu servet yok olunca sizi sonsuza dek kalacak konutlara kabul etsinler.

Ve sonra devam eder:

> En küçük işte güvenilir olan kişi, büyük işte de güvenilir olur. En küçük işte dürüst olmayan kişi, büyük işte de dürüst olmaz.
>
> Dünyanın aldatıcı serveti konusunda güvenilir değilseniz, gerçek serveti size kim emanet eder?[6]

Görüyorsunuz ki, bu olağanüstü çelişki yalnızca su ve yağ ile çalışıyor; Elbette yağ ve su karışmaz, ama burada beraber çalışıyorlar. Şimdi, Efendi dürüst olmayan kâhyasını överken aklında ne vardı? Elbette bu durumda Efendi'nin Tanrı olduğunu ve kâhyanın da Rabbin mallarının emanet edildiği, çok başarısız olmuş bir adam olduğunu varsaymak zorundayız. Ayrıca, Rabbin aptal olmadığını, adamının ne kadar verimsiz ve güvenilmez olduğunu gayet net gördüğünü de varsaymalıyız. Yine de Rab burada kör bir yarasaymış gibi, dürüst olmayan kâhya onu tamamen kandırmış gibi davranıyor. Böyle varsaymayacağımıza göre, ne yapacağız?

Miss Hannah: Aklını başında tuttuğu, diğer insanların kendisini desteklemelerini sağlamayı başardığı için sevinmiştir.

Prof. Jung: Eh, metnin bir sonraki bölümünü, devamını karşılaştırırsanız, çok tuhaf bir his verir. Çünkü o dürüst olmayan kâhya gerçekten neyi başarmıştı? Yalnızca zevahiri kurtarmayı... Çünkü *görünürde* iyiydi, böylece Rab ona, "Oh evet, sorun yok, sen iyi bir adamsın; zevahiri kurtardın, işin içinden bir şekilde çıktın" demekten mutluydu. "Seni yakalamış ve ne kadar kötü bir kâhya olduğunu ele güne göstermek zorunda kalsaydım çok tatsız bir durum olurdu." Böylece yalnızca kendi zevahirini değil, Rabbin zevahirini de kurtarmıştı ve Rab ona minnettardı. Şimdi bu, olağanüstü değil mi? Rab, ölümlü insanın paça-

[6] Luka 16:1-11.

yı kurtarmış olmasından mutlu olmuştur. Ama unutmayın ki, elimizden gelenin en iyisi de budur. Bu, Rabbin, çocuğunun uslu duramayacağını bilen, sevecen bir baba olduğunu gösterir; dolayısıyla günah işlediğinde çocuk çökmüyorsa, kötü kâhya bir solgun suçlu değilse, sonradan zevahiri kurtarıyorsa ve akıllıysa, o zaman Rab, yarattığı kabın tamamen kırılmamış olmasından memnundur. Elbette onun çok kötü bir kap olduğunu itiraf etmek zorundayız, ama dağılmadı ve Rabbin de ondan bekleyebileceği bundan ibaretti. Yani gerçekten yaratıcısının açısından çok zayıf bir yapıttı—burada biraz Gnostisizm var—öyle uyduruk bir kâhya yaratmıştı, karanlığın ve kaosun güçleriyle uğraşmak için, insan gibi verimsiz bir kap yapmıştı. Elinden gelenin en iyisini yapıyordu—daha iyisini yapamazdı—bu yüzden yalnızca zevahiri ve varlığını kurtarabiliyor ve her şeyi bir arada tutabiliyordu, bu kadarı yeterdi. Ve her koşulda yaşayın, dayanın ve eğer kapitalizmin temsilcileriyle arkadaş olabilecek kadar zekiyseniz, boş verin—bu yaşamanızı sağlayacaktır. Şimdi, bunların hepsi son derece kötüdür. Bundan başka tek açıklama olasılığı, Rabbin kâhyanın hilebazın teki olduğunu görmeyen bir salak olduğunu varsaymamızdır. Ama bu yalnızca kötü olmakla da kalmıyor, aynı zamanda aptalca, bu onu daha da kötü yapıyor; biri kötü ve aptalca, diğeriyse kötü, *ama* mantıklıdır.

Mrs. Jung: Diğer tüm öğretilerle çeliştiğine göre, bunun bir hata olması mümkün değil mi?

Prof. Jung: Evet, burada bir boşluk olması oldukça muhtemel, ancak maalesef metin böyle yürüyor ve bence gerçekten anlaşılmış olsaydı, başka pasajlar gibi, bu da silinmiş olurdu. Oxyrhynchus papirüsündeki ünlü pasajı hatırlıyorsunuz: "Ne zaman iki olsa, onlar Tanrı'sız değillerdir ve ne zaman yalnız bir olsa, onunla beraber olduğumu söylerim," ardından Yeni Ahit'te şu geliyor: "Nerede iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa, ben de orada, aralarındayım." Çünkü kilise artık kurulmuştu, dolayısıyla bir kişi tek başına kalırsa, şeytanla olurdu, yani Oxyrhynchus papirüsündeki söylenenin tam zıttı söyleniyordu. Bu metinler muhtemelen bazı değişiklikler geçirmiştir, özellikle de, ilk yüzyıllarda salt iyi bir edebiyat olarak görülüyorlar ve ille de kutsal sayılmıyorlardı; ancak İkinci yüzyılın sonunda, hatta daha sonraları onlara kutsal vahiy karakteri atfedilmişti ve bu bile ancak çok kurnaz bir ruhban takımı tarafından arındırılmalarından sonra gerçekleşti. Benim vardığım sonuç, anlamamış oldukları için bunların gözden kaçırılmış olduğu. Gnostik metinlerin büyük kısmı kilise tarafından büyük oranda tahrip ya da tamamen imha edilmiştir, ancak arta kalan parçalardaki zekâ şaşırtıcıdır.

Belki de Gnosis'in bize son derece değerli kavrayışlar sağlayan belirli fragmanlarına borçlu olduğumuzun anlaşılmamasıdır—örneğin Mesih'in, "Yakınımda olan ateşin yakınındadır, uzağımda olanlar [göklerin] egemenliğinden uzaktadırlar" dediği fragman gibi. [7] Bu, olağanüstü ölçüde açıklayıcıdır. Ya da Sebt'i ihlal eden adama: "Ne yaptığını biliyorsan kutsanmışsın, bilmiyorsan

[7] Bkz. yukarıda, 30 Ocak 1935, n. 3.

lanetlisin" dediği.[8] Bu da elbette Kanonik metinden çıkarılan bir parça Gnostik ahlakı. Biz bu fragmanları, kilise Babalarının onları, ne anlama geldiklerini bile anlamadan, özellikle aptallık ya da küfür olarak alıntılamaları sayesinde öğrendik. Oxyrhynchus papirüsünün keşfedilmesi çok talihliydi. Evangel metinlerinin tarihine olağanüstü bir ışık getiriyordu. Bu pasaj, "Ne yaptığını biliyorsan kutsanmışsın," kesinlikle o ahlaktan bir parçadır. Ayrıca elbette, filozofların ve eğitimli insanların yaşamalarına yardımcı olacak bir formülü vardır; kitleler kadar naif olamayacakları için, böyle bir formüle sahip olmaları gerekiyordu, aksi takdirde Hıristiyan olmazlardı. Örneğin Karpokrates'in işlemediğiniz bir günahtan kurtarılamayacağınıza dair sözleri, mutlak gerçektir, ama bu, ne anlama gelir? Bunlar, yanılmalar dışında, Babaların yazılarında ya da Yeni Ahit'te bulamayacağınız sorunlardır ve bu, büyük bir hata olabilir.

Şimdi Nietzsche, ahlakın münhasıran dışadönük değerlendirilmesine tepki olarak, öznel önemi ya da özbenliğin objektif bir gerçek olarak önemini ısrarla savunur. Yani kendinizi çıkarıp atarsanız, yalnızca sevginizle özdeşleşip, ne olduğunuzu düşünmezseniz, o zaman her şey olabilirsiniz ve sevginizin değerini hiç kimse bilmez. Çünkü sevginizin değeri, tam *sizin* değeriniz kadardır. Gördüğünüz gibi, baştaki "Komşunuzu Sevin" bölümünde "komşunu sev" diye ısrar ediliyor, "kendin gibi" tamamen unutuluyordu; o zaman benlik karanlıkta kalır ve ne olmak istiyorsa olabilir. Kullanılan o sevginin, o kişinin özbenliğinden kaynaklandığını tamamen unutuyorsunuz ve o özbenlik belirsizse, sevginin değerinin ne olduğunu asla bilemezsiniz. Sevgi kendi başına bir şey değildir, özgül bir bireyin sevgisidir, bu nedenle biz, bireyin kim olduğunu ve gerçekten yüzde 90 saf altın mı, yoksa yüzde 90 saf saçmalık mı içerdiğini öğrenmek istiyoruz.

Bu, "Her büyük sevgi böyle konuşur. O affetmeyi ve acımayı bile aşar" pasajı da önemli bir ipucu. Önyargılı çağımızda, geç dönem Hıristiyanlığımızda, *sevgi* sözcüğünü yalnızca çok güzel bir şeymiş gibi söyleriz ve hiç kimse *kimin sevdiği*, sevme işini kimin yaptığını sormaz. Ama asıl bilmek istediğimiz şey budur, çünkü sevgi tek başına hiçbir şey değildir. Seven insan daima özel bir insandır ve sevgisi de, o birey kadar değerlidir. İnsanlar, hiç anlamadan sevgi uygulayabileceklerini, sevginin salt duygusal bir durum, bir tür duygu olduğunu düşünürler. Evet, o bir duygudur, ama gerçek bir anlayışla birleşmiyorsa duygunun değeri nedir? Örneğin ortaçağda, "sevgi ve Tanrı'nın vizyonu" anlamına gelen *amor et visio Dei* formülünü yaratmışlardı; *vision* tam anlamıyla, tanıma, anlama, Paulus'un da ifade ettiği biçimiyle yalnızca düşünce yoluyla ulaştığımız anlayış demektir. O halde sevgiyi yalnızca bir his olarak görürseniz, ikinci parçası eksik kalır ve böyle bir sevgiyle, onu biraz bile sevgi olarak hissetmeyen bir insanın karşısında kendinize zarar verebilirsiniz. Sizi gülünç sevginizle birlikte tamamen otoerotik olarak algılar; çünkü anlayış yoktur; sevgide anlayış ve his birleşmelidir. Çünkü Hıristiyan sevgi kavramı, bir fikir olan evrensel bir kavramdır, örneğin özgürlük kavramı gibi. Bu nedenle, Nietzsc-

[8] Bkz. yukarıda, 8 Mayıs 1935, n. 7.

he'nin anladığı biçimiyle büyük sevgi, doğru anlayışı da içerir ve doğru anlayış, sevginin kendi başına bir şey olmadığını bilir. Havada gezinen ve isteyen herkesin indirebileceği bir etkinlik değildir. Sevgi benim yaptığımdır ve benim kadar değerlidir, bir kuruş daha değil.

> İnsan, kalbini sıkı tutmalıdır; çünkü o elden kaçırılırsa, kafa da çabucak kaçıp gider!

Çok doğru, insan hep duygusal bir durumda olamaz.

> Ah, dünyada acıyanların deliliklerinden daha büyükleri nerede görülmüştür? Ve dünyada acıyanların deliliklerinden daha büyük acılar doğurmuş ne vardır?
>
> Yazık bütün o sevenlere ki, acımaktan daha yüksek bir şeye sahip değiller! [Bu içgörü demektir.]
>
> Bir zamanlar şeytan bana şunu dedi; "Tanrı'nın bile bir cehennemi var: insanlara olan sevgisi."

Evet, bu çok iyidir.

> Bu yakınlarda ondan şu sözü duydum; "Tanrı öldü. Tanrı insanlara acımaktan öldü."

Bu neyle koşut?

Miss Hannah: Çarmıha gerilme ile.

Prof. Jung: Evet, Tanrı'nın Mesih'te cisimleşmesi ve çarmıhta gerçek bir insan gibi ölmesi, çok yüce bir merhamet davranışıdır. Şimdi, Mesih'in ölümü çok önemli bir sorundur, bu erken dönem kilisesinde de bir sorundu. Ebionitlerle ve Doketistler arasında ünlü bir tartışma olmuştur. Doketistler, çarmıhta ölenin *insan* İsa olduğunu, tanrı olmadığını söylüyordu. Bu fikrine nasıl ulaştıklarını biliyor musunuz?

Mr. Allemann: Onun ancak Yahya tarafından vaftiz edildiği zaman Christus olduğunu ve Christus'un tininin ölümünden önce kendisinden alındığını söylediler.

Prof. Jung: Evet, fikir İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından kutsanana kadar İsa'nın sıradan bir adam olmasıydı; vaftiz sırasında Christus Kutsal Ruh formunda ona inmişti. Ve o, çarmıha gerilmeden önce bahçede kan akıtırken de, Christus ondan ayrılmıştı. Tanrı onun içinde kalmış olsa, çarmıha gerilemezdi ve çaresizliğinin sebebi, tanrının bahçede kendisini bırakmış olmasıydı, "Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin" diye seslenmesi de bunun kanıtıdır. Bu, gayet güzel ve ilginç bir bakış açısıdır ve erken dönem kilisesinde büyük bir rol oynamıştır, ama berbat bir sapkınlık olduğu ilan edilmiştir. O hipotez, Tanrı'nın sefil bir insan gibi ölmesinin yarattığı şok edici fikirden kaçınmak için ortaya atılmıştı: bir tanrının bu biçimde cezalandırılması fikrini kaldıramıyorlardı.

Şimdi, bunu bir belirti olarak kabul edersek, o günlerde insanda bulunan bir şey, tanrının böylesine korkunç biçimde söndürülebileceği düşüncesine karşı direnmiş gibi görünüyor. Buna karşı çıkan bir tür içgüdü vardı. Yine de diğer tarafta, Tanrı'nın o ölümü *tecrübe etmiş olduğu*, son ana kadar orada olduğu varsayımına sahip bir halk çoğunluğunun, bu çatışmanın üstesinden gelmiş olduğunu da hesaba katmalıyız.

Mesih'in *homoousios*, yani hem insan hem de tanrısal doğası olduğu fikri, *homoiousios*, yani yalnızca töz olarak tanrıya *benzer* olduğu, ama kutsal olmadığını ileri süren Ariusçu sapkınlığına karşı çıkan ortodoks bakış açısıdır. Tanrı olarak İsa'nın gerçekten insan ölümüne maruz kaldığı yaklaşımı kazandı ve bunu psikolojik dile tercüme ederseniz, bilinçdışımızın aktif arka planı olan tanrının, tamamen insanın kaderini yaşadığı ve ondan dışlanamayacağı anlamına gelir. Bu tabii insan yaşamının olağanüstü önemini vurgular; hepsinin bir yanılsama olduğunu, bunun milyonlarca kez cisimleşen ve daima bizim dışımızda olan içimizdeki kutsal töz olduğunu söyleyemeyiz. Hayır, gerçek acıyı çeker, tüm sefaleti yaşar. Tanrı, tüm sefaletimize dahil olur ve orada olur—ondan hiçbir biçimde farklı değildir; çünkü yaşamın sefaletiyle dolup taşıyoruz ve bir ölçüde onunla özdeşleşiyoruz, tanrı da öyle ve bu da, tanrı öldürebilir demek oluyor. Bu yüzden insan öldüğünde, tanrının da öldüğü ve gömüldüğü sonucuna varırız. O zaman çok tuhaf bir şey gerçekleşmiş olmalıdır. Tanrılar daima yukarıda ve ölümsüz olmuşlardır; asla yeryüzüne inmemişlerdir. Bazen dünyevi bir şekle bürünmüşler, belki dünyada gayrimeşru bir oğul sahibi olmuşlardı, ama bu kez oğul, bizzat tanrıydı. Şimdi bu, bilinçdışılığın insanın bilinciyle tamamen özdeş olduğu belirli bir zihinsel durumu simgeler ve o zaman o kavram, Tanrı'nın imgesi, yeraltına iner. Bu elbette tam bir vahiydir: *influxus divinus*'un [ilahi akış] dünyaya akması. O, Yuhanna'nın dediği gibi, karanlığa parlayan ışıktır;[9] bundan sonra, dünyaya gömülmüş, hatta tene gömülmüş halde karanlığın içindedir. Bu düşünce simyada da devam etmiştir. İlginç olan da budur.

[9] "Işık karanlıkta parlar; ve karanlık onu anlamadı." (Yuhanna 1:5)

SEMİNER VII

17 Haziran 1936

Prof. Jung:

Geçen sefer şu paragraflarda durduk: "Bir zamanlar şeytan bana şunu dedi; "Tanrı'nın bile bir cehennemi var: insanlara olan sevgisi," ve "Bu yakınlarda ondan şu sözü duydum; 'Tanrı öldü. Tanrı insanlara acımaktan öldü.'" Şimdi neden şeytanın kulağına böyle şeyler fısıldadığını söylüyor? Komik bir ayrıcalığa benzemiyor mu? Bazı kuşkulu anlar yaşıyormuş gibi görünüyor. Hıristiyan bakış açısından mantıklı, ama Zerdüşt'ün bakış açısından baktığımızda, hiç mantıklı değil—dolayısıyla aslında kendi Hıristiyanlığına verilen bir ayrıcalık olduğu sonucuna varmalıyız. Çünkü Tanrı'nın cehennemi olduğunu söylemek bile, Tanrı'nın cehennemde olduğu anlamına gelir, ki bu küfürdür; bu nedenle bir Hıristiyan doğal olarak onu şeytanın onu sızdırdığını söylemek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla Nietzsche bazen hâlâ Hıristiyan geçmişine teslim olmadan edemiyor. Bunu, Nietzsche'nin sıradan tarihsel kişi, geleneksel Hıristiyan olduğu ve *Zerdüşt*'teki kendine özgü bakış açısının, doğal olarak başka bir dille konuşabilen Zerdüşt arketipinin onu ele geçirmiş olmasından kaynaklandığı tezime bir kanıt olarak kullanıyorum. Nietzsche kişisi bazen bulutlardan çıkıyormuş gibi görünür, başka zaman tamamen kaybolur ve o zaman konuşan bir insan değil, ebedi bir imge, "Zerdüşt" adlı arketiptir. Elbette burada bu, bir Hıristiyanın kulağına küfür gibi gelecek bir iddiada bulunarak Tanrı'nın öldüğünü söylediğinde oluyor; bu yüzden de konuşanın şeytan olduğunu söylemesi gerekiyor. Şimdi zaten Tanrı'nın insanoğluna duyduğu acıma nedeniyle cisimleştiği ve öldüğü gerçeğinden söz etmiştik; kutsallık veya tanrı, madde ile bir ilişki kurmuştu ve Zerdüşt'e göre, madde onu yakalamıştı. Şimdi devam edeceğiz.

> Dolayısıyla merhametten sakının: insanın üstüne kara bulutlar *oradan gelir*! Gerçekten de ben havanın işaretlerinden anlarım!

Şimdi, burada—Tanrı aşkına—neye gönderme yapıyor?

Mrs. Sigg: İnsanların kendileri için değil de, yalnızca komşuları için acıma ve sevgi duydukları zaman, kendilerini çok fazla ihmal etmiş oldukları için, bir facia olacağını düşünüyorum.

Prof. Jung: Evet, bu tam da Nietzsche'nin fikridir ve tamamen doğrudur. Çünkü Zerdüşt'ün tarzında konuşursak, Tanrı'nın insana acıması, yaşamına mal oldu; konumunu kaybetti, dönüştü ve yakalandı. Yani insan da aynı şeyi yaparsa, acıma duygusuna düşerse, yakalanacaktır. Kendisine gösterdiği ilgi, elinden alınacak, başka insanlara yatırılacaktır ve o da, kendisine vermiş olması gereken değerli yaratıcı maddeden tamamen yoksun halde yüzüstü bırakılacaktır. Birçokları merhameti tercih eder. Diğer insanlara karşı merhametli olmak, kendilerine merhametli olmaktan çok daha hoş ve çok daha kolaydır, çünkü üstün kalırlar; diğerleri acınasıdır, diğer insanlar yardıma gereksinimi olan fakir solucanlardır ve onlarsa, kurtaranlardır. Bu gayet iyidir; insanın doyumsuz üstte kalma iştahından beslenir. İnsan ruhu için harika bir uyuşturucudur. Herkes kendine karşı merhamet fikrini yadsır; bunu rahatına düşkünlük ve kusur olarak yorumlarlar. Ve içinizdeki, cehennemde olan son derece kusurlu adama karşı merhametli davranmak son derece nahoş bir davranıştır, bu yüzden dikkatinizi komşunuza çevirmeniz daha iyi olur; kendi bahçenizde çok yabani ot var, bu yüzden komşunuza gidin ve onun yabani otlarını yok edin. Şimdi Nietzsche, merhametini, bu yansıtılmış türden ilgiyi, çok ciddi bir tehlike olarak algılıyor: "insanın üstüne kara bulutlar *oradan gelir*!" Bu bulut ne olabilir? Bu muazzam dokundurma nedir? Gördüğünüz gibi, Zerdüşt izleyicilerini Tanrı'nın öldüğü gerçeğine, Üstinsanın yaratılacağına ve onu yaratmak için, artık merhametinizi hemcinslerinize harcamamanız ve kendinize vermeniz gerektiğine ikna etmeye çalışıyor. O zaman bu fırtınaya dalarsınız.

Miss Hannah: Bu, kişinin kendi aşağılığı, insanın yapıldığı bütün kara maddedir.

Prof. Jung: Eh, tabii kendinize merhamet ederseniz, onu içinizdeki aşağılık varlığa vereceğiniz de anlaşılıyor.

Miss Hannah: Tüm duygularınız buna yakalanır ve bir tür fırtına olarak karşınıza çıkarlar.

Prof. Jung: Evet, bu mükemmel bir açıklamadır. Merhametinizi kendinize verirseniz, içinizdeki kusurlu insanla ilgilenirseniz, doğal olarak bir canavar yetiştirirsiniz—insandaki tüm o karanlık, insanın sonsuza kadar lanetlenmiş olduğu her şey, Tanrı'nın lütfu ya da Mesih'in merhameti ve kurtuluş çabalarından yoksun. Tabii insanın içindeki o dehşetli tufanla, hep korktuğu, dolaptaki ebedi iskeletle karşılaşırsınız. Nihayetinde Nietzsche de bizzat bu fırtına bulutuyla karşılaşıyor: mesele, kendi içindeki çirkin adamı kabul edip etmeye-

ceğidir. Bu korkunç bir tehlikedir, ama burada neden bilinçdışı böyle bir tehlike fikrini üretiyor? Ve dikkat edin, bu kulağa, salt bireysel bir tehlike değil; toplu bir tehlike gibi geliyor.

Mrs. Crowley: Bir kehanet gibi.

Mrs. Sigg: Oldukça doğal; eskiden insanlar tüm güzellikleri tanrılara verirlerdi, Nietzsche de tüm güzellikleri Zerdüşt'e vermiş, bu yüzden kendisine çok az kalmıştır.

Prof. Jung: Evet, ama merhametinizi Üstinsanı yaratma uğruna kusurlu insana verdiğinizi varsayın. Şimdi kusurlu insanı ortaya çıkarırsanız bu, kolektif tehlikedir ve o da nedir?

Miss Hannah: Delirme tehlikesi değil mi?

Prof. Jung: Eh, bu konuda fikir birliği yoktur. Delilik olabilir, ama ille de olması gerekmez. O zaman kendisine merhamet eden herkes delilik tehlikesiyle karşılaşırdı.

Miss Hannah: Tüm o delice duygular yükselir.

Prof. Jung: Ve bu kolektif bir olguysa, o zaman ne olur?

Miss Hannah: Eh, Almanya.

Prof. Jung: Ben yalnızca Almanya demem. Geçmiş yüzyıllardan da güzel örneklerimiz var.

Mrs. Sigg: İnsan *Die Herrschaft der Minderwertigen*'in (*Aşağılıkların Egemenliği*) yazarı Edgar Jung'u hatırlıyor.[1] Bazen aşağılık öğeler güçlenirler ve etkili olurlar.

Prof. Jung: Bu, bir ulusun aşağı katmanlarını, aşağılık psikolojisini ortaya çıkarmak anlamına gelir. Tarihte olmuş buna benzer olaylar biliyor musunuz?

Miss Hannah: Fransız Devrimi.

Prof. Jung: Evet, Zerdüşt'ün gerçek sözleriyle paralellik var.

Dr. Harding: Tanrı'nın öldüğünü söylediler ve *la Déesse Raison* adında yeni bir tanrıyı göklere çıkardılar.

Prof. Jung: Evet, *la Déesse Raison*, Notre Dame'da tahta çıkarıldı.[2] Bir de hemen öncesinde başka bir olay vardır.

Mrs. Jung: Antik çağlardaki köle devrimi mi?

Prof. Jung: Evet, ama bu, dinsel bir ayaklanmaya o kadar çok bağlı değildi; dinsel düşünceler elbette vardı, ancak büyük ölçüde ekonomikti. Örneğin Spartacus'un tanrıları tahttan indirdiği açık değildi; salt köleliği devirmek istemişti. Özellikle iyi başka bir örnek vardı.

Mrs. Sigg: Köylülerin devrimi.

Prof. Jung: Evet. Reformasyon elbette kilisenin otoritesinin yıkılmasıydı ve hemen sonra o köylü kalkışması onu izledi, çünkü bu tür fikirler kolektif aşağı insana ulaştığında en yıkıcı etkiye sahip olurlar. Ayaktakımı dediğimiz, mağara adamlarından oluşur. Her insanın aynı değere sahip olduğu fikri

---

1 Edgar Jung (1894-1934), *Die Herrschaft der Minderwertigen* (Berlin, 1930),

2 "Mantık Tanrıçası"; bkz. yukarıda, 6 Haziran 1934, n. 7.

büyük bir metafizik doğru olabilir, ancak bu uzam-zaman dünyasındaki en büyük yanılsamadır; doğa baştan aşağı aristokrattır ve insanların eşit olduğunu varsaymak, en büyük yanlıştır. Basitçesi, doğru değildir. Aklı başında herkes, güruhun yalnızca güruh olduğunu bilir. Aşağılıktır, insan türünün aşağılık tiplerinden oluşmuştur. Ölümsüz ruhları varsa bile, bu Tanrı'nın işidir, bizim değil; onu, muhtemelen uzakta, hayvanları kadar uzakta olan ölümsüz ruhlarıyla baş etme işini ona bırakabiliriz. Hayvanlara da ölümsüz ruhlar atfetme eğilimindeyim; Onlar da en az insan kadar haysiyetlidirler. Aşağılık kişiyleyse kendi koşullarımızla başa çıkmaya çalışmak yanlıştır. Aşağı kişiye üstün bir kişiye davrandığınız gibi davranmak, acımasızlıktır; daha da beteridir, saçmadır, aptalcadır.

Ama tüm demokratik düşüncelerimizle yaptığımız budur ve zamanla, bu demokratik kurumların işe yaramayacağını göreceğiz, zira burada temel psikolojik bir hata var. Bunu Hıristiyanlık yapmıştır: tüm insanların eşit ve onurlu olduğu ve Tanrı'nın tüm insanlara aynı biçimde baktığı gibi saçmalıkları Hıristiyanlığa borçluyuz. Eh, Tanrı lütfunu herkese kesinlikle en küçük bir ayrım gözetmeden veriyormuş gibi görünüyor, ancak bunun ciddiye alınması gerekmez, çünkü cennet ve dünya nimetlerinin böyle ayrım gözetmeden dağıtılması, pek öngörü sahibi bir kökene işaret etmiyor. Zaten öyle olsaydı, "Tanrı daha iyi bildiğine göre, tüm gösteriyi o planladığına göre, ben neden kılımı kıpırdatayım ki? Bir yararı olmaz" diyebilirdik. Dahası, her şeyi öngören ve her şeye kadir bir tanrı vaaz etmek de yalnızca küfürdür ve ateizmin yolunu hazırlar, çünkü hiçbir makul insan dünyanın bilgece yönetildiğine inanamaz. Bilgece değil, kaotiktir. Gördüğümüz ve yaşadığımız budur ve insan, tüm önceden belirlenmiş kaderini bilen bir tanrı tarafından yönetiliyor olsa, buna hiçbir anlam veremezdi. Ya ahlakımız ya da zekâmız?

Şimdi, Nietzsche'nin burada öngördüğü şey, kendine merhamet gösterdiği zaman, ufukta o karanlık gök gürültüsü bulutu olduğudur. Yani bundan genel bir doğru çıkarırsanız, hâlâ içinizde bir misyoner, herkese kendileri için neyin iyi olduğunu anlatan bir Hıristiyan vaiz varsa, kesinlikle bir fırtına bulutu uyandırırsınız; hem kendinizdeki hem de halklardaki aşağı insanı uyandırırsınız. Ve onu kabullenemezsiniz, çünkü onu misyoner girişimlerle, yani kolektif bir biçimde büyütmüşsünüzdür. Onu bütün bir kalabalığa vaaz edersiniz. Kitap yayımlarsınız ve böylece bu kalabalıktan biri olarak kendinize de vaaz edersiniz; Aşağı insan, en çirkin adam şeklinde gelir ve bu, elbette kabul edilemez. Ama onu kalabalığa vaaz etmezseniz, onu tamamen kendiniz için bir bireysel ve kişisel sorun olarak saklarsanız, o zaman aşağı adamı içinizde, ama politik veya sosyal bir deney olarak değil, yönetilebilir bir biçimde geliştirebilirsiniz. O zaman kendinizi bulduğunuz siyasal ya da toplumsal biçimde kalabilir ve kendinizi çok üzgün olduğunuz bireysel bir deney olarak mazur gösterebilirsiniz. Kendin için üzgün *olmalısınız*; merhamet birileri için üzülmek demektir, ancak Nietzsche'nin yaptığı gibi bir bando-mızıkayla sunarsanız, o canavarı

kabul edemezsiniz; o ise bayraklar, borazanlar ve davullarla çağırmıştır ve bu yüzden onu yeniden cehenneme döndürmesi gerekir.

> Şu söze de dikkat edin: Her büyük sevgi her şeyden önce merhametidir: çünkü onun aradığı—sevgiliyi yaratmaktır!

Tüm o merhametin—ki bu konuşan elbette Zerdüşt, sıradan Nietzsche kişisi değil –kenara koyulabileceğini söylüyor, çünkü sevginizin nesnesi, sevginizin amacı yaratılacaktır. Şimdi, biz ne yapıyoruz gerçekten? Hiç kimsenin bizi sevmediğini söyleriz ya da seviliyorum, biri beni seviyor deriz, ama kimse sevdiği şeyi yaratmanın mutlak gerekliliğinden söz etmez—kişinin sevdiği ve sevilen şeyleri yaratmak zorunda olmasından. Bu bakımdan hiçbir sorumluluğumuz yoktur; sevgiyi, hava ya da bir altın madeni ya da sahip olmadığımız ama meyvelerini toplayabileceğimiz bir meyve ağacı gibi görürüz ve kimse bizi seveni ya da sevdiğimizi yaratmak gibi bir şeyi düşünmüyor. Ama Zerdüşt bunu, Üstinsan'ın yaratılmasının mutlak koşulu kabul ediyor; Üstinsanı yaratmak için sevginin özünü, sevgi veren ve sevilen şeyi yaratmamız gerekir. Sevgi istediğimizde herhangi bir yerden bize gelen bir şeymiş gibi davranamayız. Üretilmesi gerekmektedir. O halde yaratılması gereken bir şeydir, çünkü henüz mevcut değildir. Şimdi bu çok derin bir fikir ve belki de bunu daha açıklayıcı yapamıyorum. Aynı argümanı bir sonraki dizede de sürdürüyor, diyor ki,

> "Ben kendimi ve *kendim* gibi *en yakınımı* sevgime sunuyorum."

Gördüğünüz gibi, sevgiden anladığı şey, onun merhamet duymayan, nesnesini yaratan, amacını yaratan ve belki de insana karşı çıkmaya ya da onu ortadan kaldırmaya niyetli bir yaratıcı dürtü olmasıdır. Kişisel olarak insan ona boyun eğmelidir, yoksa altında kalır. Bu, onun anladığı biçimiyle yaratıcı sevgidir ve Üstinsan olmanın koşuludur. Bu nedenle şunları söylüyor:

> Tüm yaratıcıların dili böyledir.
> Ama tüm yaratıcılar, serttirler.

Eh, belki bu konuyu düşünürsünüz, bu arada, "Rahipler" olarak adlandırılan bir sonraki bölüme geçeceğiz. Şimdi, ne oldu da rahiplere geldik?

Mr. Allemann: Çünkü vaaz veriyordu.

Prof. Jung: Evet, vaaz verdiği kesin ve bu rahip için bir yaklaşım, ama yeterli değil.

Mrs. Crowley: Bölümün başlangıcında, iki tür bilincin arasındaki farkı, hayvan-insandan ayrılma ve bilincin genişlemesini ayırt etmeye çalışıyordu, ikisini idrak etmeye ve aralarında bir tür köprü kurmaya çalışıyordu. Sonra sevgi fikrinin tüm bu gelişimi geliyor ve şimdi de bu rahipler. Köprü, sevgi fikridir. Muhtemelen rahipleri yutabilmek için muazzam miktarda merhamete gereksinimi vardır.

Dr. Harding: Rahipler profesyonelce merhametlidirler.

Prof. Jung: Evet, bu kesinlikle doğrudur.

Mrs. Crowley: Ama onlar, tam da içlerindeki aşağı insanı bulmak yerine, yansıtanlar değiller mi? Ve bunu başkalarına da yansıtmış oldu.

Prof. Jung: Ama neden onlar hakkında konuşmak gereği hissediyor? O konuyu tamamen kapatmıştı ve şimdi onlar hakkında koca bir bölüm yazıyor.

Dr. Harding: O bir papazın oğluydu ve rahip de onun gölgesi olsa gerek.

Prof. Jung: Eh, onlar hakkında söyleyeceği muhakkak çok şey vardır.

Mrs. Baumann: Bana öyle geliyor ki, başka bir köprü daha var: yaratıcıdan sonra rahipler de ahkâm kesmek için onun yolundan gitmelidirler.

Prof. Jung: Evet, ayrıca bölümün sonlarına doğru Zerdüşt, Üstinsanı kastettiği, yaratıcı sevgiyle ilgili sıra dışı düşüncesiyle ön plana çıkıyor. Ve Nietzsche, gök gürültüsü bulutunun yakın bir tehlike olduğunu seziyor, yani aşağı insanın devrim yapma olanağını ya da en çirkin insanı kabul etmenin olanaksızlığını. Bu çok ciddi bir sorun demektir ve Üstinsan'ın yaratılması karşısında çok ciddi bir engel oluşturur, çünkü üstün olan, yalnızca aşağılık olanın üzerine kurulmuşsa yaratılabilir. Üstün olanı inşa etmek için aşağı olan kabul edilmelidir; yoksa havaya asılmış bir ev ya da temeli olmayan bir çatı inşa etmeye çalışıyormuşsunuz gibi olur. Önce yere inip pisliğin içine girmelisiniz: ellerini kirletmelisiniz, yoksa üzerine kurulacak bir temel olmaz. Kirlenmekten korkmamalısınız; çirkin insanı yaratmak istiyorsanız kabul etmeniz gerekir. Yaratmak, yutmanız gereken aşağılık anlamına gelir; ancak bunu kullanarak yeni ve daha iyi bir şey yaratabilirsiniz. Şimdi, çok ciddi bir engelle karşılaştığını hisseden Nietzsche, anlar ki—bu artık kaçınılmaz hale gelir—böyle durumlarda insanoğlunun daha önce kullandığı biçimler veya yöntemler vardır; kolektif bilinçaltı, insan tarihi boyunca, yazılmış ya da yazılmamış biçimde, bu durumun sayısız kez tekrarlanmış olduğunu bilir ve bu nedenle insan, kolektif tehlikeye karşı belirli, ayrıntılı formlar geliştirmiştir ve en güçlü araçlarından biri de, kilisedir. Ve kilise, rahiplerin, kendilerini düzenin, geleneğe, hatta belirli ölçüde bir kültürün korunmasına adamış insanların etkinlikleri aracılığıyla yaşar. Onlar, ahlak yasalarıyla ve insanı belli bir forma yerleştirmek için, onun metafizik gereksinimleriyle ilgilenirler.

Bu çok önemli bir kalemdir, asla baştan savmamak gerekir, çünkü yerine konacak bir şey yoktur. Kilisenin yerine ne koyacaksınız? Örneğin *Nietzsche* kilisenin yerine ne koyacak? Kendi zamanının üstün eğitimli insanları bir yana, günümüzün aşağı insanı, fikirlerini anlayabilecek bir durumda mıdır? Onun neden söz ettiğini anlamak için çok hızlı bir ata binmeliyiz; bunlar muazzam ölçüde üst düzey şeylerdir ve sözü ne demeye getirdiğini anlamak, olağanüstü bir yaşam ya da sezgi deneyimi gerektirir. Korkunç zordur. Gerçekten sıradan insanın böyle şeyleri anlayabileceğini mi varsayıyor? *Üstinsan* sözcüğünü kullanabilir, ama onun için bunun anlamı nedir? İçinde sıradan insan için hiçbir şey yoktur, çünkü sıradan insan görünür, elle tutulur bir şeyler ister: sözler, ayinler; sonra

da geçerlilik kazanması için herkesin katıldığını görmesi gerekir. Aşağı insan son derece güvensizdir. Küçük evlerde birkaç kişiyle olana güvenmez, ancak büyük toplantılara, çok sayıda istatistiğe güvenir. Örneğin kendisine Amerika Birleşik Devletleri'nde şu kadar milyon insan şuna-şuna inanıyor dense, o da ona inanmaya çalışacaktır—o zaman doğrudur. Argümanı, birçok insanın aynı şeyi yapıyor olmasıdır. Kilisede de birçok kişi aynı şeyi yapar. Kilise, "Ben çoğulum—çok kişi bana inanıyor" der. Protestan kilisesinde de aynı şeyi yaparlar—en azından elli milyon Protestanları hakkında konuşarak umutsuzca bunu yapmaya çabalarlar. Biliyor musunuz, Stockholm Ekümenik Konferansında da,[3] çoğul olduklarını, bu yolla aşağı insanı, iyi, güzel ve doğru olduklarına inandırmak için çok sayıda olduklarını söylemeye çalıştılar: özgün doğrularını destekleyen tek argüman, pek çok kişinin buna inanmış ya da orada bulunmuş olmasıdır. Nietzsche, bu korkunç sorunla, kolektif aşağı insanla ne yapacağı sorusuyla yüz yüze kalır—ve işte kilise de buradadır. Konuştuğu biçimden de görüldüğü gibi, bu büyük bir sorundur. Bir sessizlik çökmüştür. Şimdi,

> Zerdüşt, bir gün müritlerine bir işaret verdi ve şöyle seslendi:
>
> "Şunlar rahiplerdir: ama benim düşmanlarım olsalar da yanlarından sakince ve kılıç çekmeden geçin!"

Bu çok açıktır. Rahiplerin yakınında susuyor ve silahlarını çekmiyor.

> "Onlar arasında bile kahramanlar vardır; birçoğu çok acılar çekmiştir—onlar da başkalarına acı çektirmek isterler.
>
> Onlar kötü düşmanlardır. Mağdurluklarından daha kindar bir şey yoktur. Ve onlara dokunan da, hemen lekelenir."

Gördüğünüz gibi fokurdamaya başladı.

> Ama kanım, onların kanıyla akrabadır. [Evet, babası bir din adamıydı] Ve kanımı onların kanında onurlanmış görmek isterim."—
>
> Rahipler geçince Zerdüşt bir acı hissetti; ama acısıyla kısa bir süre boğuştuktan sonra, yine söze başladı:
>
> "Bu rahipleri görmek beni üzer. Keyfimi kaçırırlar; ama insanlar arasında bulunduğumdan, bence bu çok önemsiz bir şeydir.

Yani çoğunlukla tatsız insanların arasında…

> Ama acı çekerim ve onlarla birlikte de çektim: onlar köledirler ve damgalıdırlar. Kurtarıcı dedikleri, onları zincire vurmuştur:—

İşte buyrun. Papazların ve kilisenin olağanüstü önemini tanımadan geçemez. O sıradan bir putkıran değildir; arkada bir şey olduğunu görebilmektedir, ama

---

[3] Ağustos 1925'teki Stockholm Ekümenik konferansı, 37 ülkeden yaklaşık 600 temsilciyle 1948'de kurulacak olan Dünya Kiliseler Konseyinin öncüllerindendi.

başka bir rahibe katlanamayacak kadar rahip bir kişidir. Birbirlerine hiç katlanamazlar. Manevi amaçlara sahip olmanın çok iyi bir şey olduğunda tamamen hemfikirdirler, ama kendi kiliselerinden olmalıdır; diğer kiliseler tamamen yanlıştır, en kötü günahkârdan beter, affedilmezdirler. Varlıkları bile inkâr edilir. Örneğin bazı ilahiyatçılara Budizmin de gayet iyi bir din olduğunu önersem, hemen "Ah, biz Budizmle ilgilenmeyiz" derler. Onları yalnızca kendi kiliselerinin tinsel girişimi ilgilendirir. Ama öyle de olmalıdır: bir kilise hoşgörüsüz değilse, o kilise yoktur. Belli bir biçime sahip olmak için hoşgörüsüz olmaları gerekir, çünkü aşağı adam bunu talep eder. Mutlak doğruyu talep etmek daima bir aşağılık işaretidir. Üstün kişi, yaşamın en üstün halinin doğrudan kuşku duymak olduğuna; doğru olup olmadığının her an sorgulanabilirliğine ikna olmuştur. Bitmiş bir doğru, ölmüştür. Gelişme şansı yoktur, bu yüzden en iyi şey, yarım doğrudur—ya da yalnızca kuşkudur. Bu durumda, bildiğiniz şeylerin bir değişim halinde olduğundan emin olursunuz ve yalnızca değişen bir şey, yaşıyor demektir. Yaşayan bir doğru değişir. Durgunsa, değişmiyorsa ölmüştür.

Ama kuşku, kiliseler için iyi değildir ve aşağı insan için de çok kötüdür. Aşağı insan doğrularının belirsiz olmasına katlanamaz ve ancak birçok kişi daha aynı doğrulara inanıyorsa gerçekten mutlu olabilir. Kilisede uykuya dalmak, sorgulamadan içinde uyuyacak güvenli bir yatağa sahip olmak ister; yoksa huzur bulamaz ve rahiplerin ona inanmasını söyledikleri şeylere güvenemez ve inanamaz. Aşağı adamın psikolojisi budur. Kilise, aşağı insan için yapılmıştır ve aşağı olduğumuz ölçüde bir kiliseye gereksinim duyarız: o çok iyi bir şeydir. Bu nedenle bilge kişi asla onun rahatını bozmaz. O, "Şükürler olsun ki bir kilisemiz var, çünkü bütün-bütün bu hayvanların serbest dolaşması feci olurdu" der. Çünkü kilise aynı zamanda başlarında iyi bir çoban olan üstün hayvanlar için bir tür tinsel ağıl olarak da tanımlanabilirdi—elbette iyi çoban da, Rabbi simgeliyordu. Bizler hepimiz koyunlarız, muhtemelen kurtlar, hatta boğalar da vardır, ama her halükârda o, onlar için neyin iyi olduğunu bilir. Koyunların çobandan beklentileri, onları iyi otlaklara götürmesidir; bu onların meşru beklentileridir. Öyleyse iyi çobanlar, başkaları için neyin iyi olduğunu gerçekten biliyordur; onlar da çok minnettar olmalılar, koyun oldukları için daha iyi yapamazlardı. Dolayısıyla kilise hangi açıdan baksanız kesinlikle arzu edilen bir şeydir ve Katolik ve otoriter olduğu ölçüde de aşağı insan için o kadar daha iyidir.

Ama doğal olarak, aşağı insan için iyi olan, üstün insan için kötüdür. Huzurda, güvende ve inançta tatmin bulamayan üstün insan, yaratıcı insan, kiliseden tatmin olamaz. Kilise onun için cehennem, bir hapishanedir. Onun için herhangi bir inanç zaten cehennemdir, çünkü yaratması gerekir ve inançlarla, ebedi doğru ya da onun gibi bir şeylerle kısıtlanmışsa, yalnızca perişan olmaz, boğulur, ölür. Ve elbette kilisenin yanlış olduğunu düşünür ve kilisenin, belki de kendisinde bile, yüzde 90 haklı olduğunu unutur. Demek istediğim, o boğazına kadar Katoliktir ve dahası, pagandır, çünkü o kadar tarihseldir—varlığının

yalnızca bir parçası öteye uzanmaktadır. O ötedeki bir parçacık varoluş uğruna kiliseye karşı savaşır: ona söver ve onu suçlar ya da mümkünse dağıtmaya çalışır. Bölümün başında bu çatışma sürmektedir. Önce Nietzsche, kilisenin önemini ve kaçınılmazlığını kabul etmek zorundadır, sonra fokurdayıp taşar ve kendi aşağı insanına, içindeki koyunun varlığına katlanamadığı için ona karşı çıkar. Ahırın kokusuna dayanamaz. Ama kendisi de ağıl koktuğu için, onu tanımak ve koyunlardan biri olduğunu itiraf etmek daha iyi olur.

Mrs. Jung: Sanırım ne zaman son pasajlardakiler gibi aşırı açıklamalarda bulunsa, bilinçdışı tepki veriyor. Kendisi bizzat bir rahip gibi konuşuyordu.

Prof. Jung: Fokurdayıp taştığı o bölümün, daha önceki rahip gibi tutumuna karşı bir tepki olduğunu anlıyor musunuz? Evet bu doğrudur. Bu bölümün sonu, rahip havalı tutum, bizi rahiplerle ilgili bu son bölüme yönlendiriyor. Şimdi, "Ben kendimi ve kendim gibi en yakınımı sevgime sunuyorum" dediği o çok ilginç pasaja dikkatinizi çekmiştim. Gördüğünüz gibi bu, Massa'da rahibin kendisini ve cemaati Mesih'in sevgisine sunduğu kurbandır, ama bunun amacı, töz değişimi mucizesini üretmektir. Ve kökende de yeniden doğuş, artış, doğurganlık vb mucizeleri üretmek için bir insan kurban olarak sunulurdu. Kulağa çağlar kadar eski bir kurban sunma formülü gibi geliyor, "en yakınımı sevgime veriyorum." Sevgi yerine, eşdeğerini, "Tanrı" koyun, ortaya çıkar: "Ben kendimi ve kendim gibi en yakınımı Tanrı'ma sunuyorum." Rahibin Massa'da söylediği, budur.

Sonra Zerdüşt burada "Kurtarıcı dedikleri, onları zincire vurmuştur" diyor. Kilisenin temsilcileri olan rahipler de elbette koyunlarla aynı koruncakta, aynı hapishanededirler. Koyunsuz çoban olmaz: birlikte kalmak, aynı sisteme inanmak zorundadırlar. Bunlar yalnızca aynı şeyin iki farklı yönüdür. Dolayısıyla zincirlenmemiş bir rahip mantıklı gelmez. Rahibin kendisinin, kilisesinin dogmalarına inanmadığını keşfettiğimiz anda, hiçbir değeri kalmaz; insan kuşkulanır ve ikiyüzlü ve hilebaz olduğunu düşünür. Bu açıdan Katolik kilisesinin biraz daha "büyük" olması gereklidir. Rahiplere daha fazla şans vermeleri gerekmiştir, yoksa kilisenin daha eğitimli üyeleriyle başa çıkamazlardı. Bazı dogmaların fazla harfiyen algılanmasında ısrarlı olamazlar, ama "Elbette buna inanmalısınız" derler, "Bu, kilisenin dogmasıdır, bu yüzden görgülü davranmak için bunları kabullenmelisiniz, ama tabii ki aksini düşünmeniz anlaşılabilir. Bununla birlikte bu konuda sorun çıkarmazsanız kilise için daha iyi olur, çünkü kilise, az ya da çok kıt akıllı ya da imanları kıt insanlar için vardır; bazı dogmaları protesto edebilirsiniz, ama sessiz kalın, çünkü kilise yoksullar için yapılmış bir evdir ve rahatsız edilmemelidir. Kendi çocuklarınızın zihinlerini tuhaf düşünceler veya kuşkularla allak bullak etmek istemezsiniz, bu nedenle söylediklerinize dikkat etmelisiniz."

Son derece yetkin bir Cizvit bana tam olarak böyle bir şey söylemişti. Kilise insan toplumunun daha sofistike üyeleriyle başa çıkmak durumunda kalsa, bu bakış açısı işe yarar. Örneğin bir papalık elçisi, son derece hoş sohbet bir

kişi, bir keresinde diplomatik bir akşam yemeğinde belli bir hanımla çok canlı bir sohbet yapmıştı ve "Zola'nın *Roma*'sından bildiğiniz gibi"[4] biçiminde bir söz söylemişti. Kadın bunu zihnine not etmiş ve bir sonraki fırsatta, "Kardinal Hazretleri, Zola'nın Index'te bulunup bulunmadığını sorabilir miyim" demiş. "Ah evet elbette, ama sizin için ya da benim için değil" cevabını almış. Bu en tehlikeli bakış açısıdır, ama yine de anlaşılabilir. *Quod licet Jovi, non licet bovi*, "Jüpiter'e verilen izinler, bir öküze verilmez" Bu bir gerçektir ve böyle bir doğruya uyum sağlayanlar, akıllıdır. İnsanların farklı gereksinimlerine ve farklı zihinsel alanlara izin verir. Ve gerektiğince zincirlenmiş insanların yüklerini hafifletir. Tutsak olmaya *gerek duyarlar* ve düzenli yiyecekleri yoksa çok daha mutsuz olurlar. Koyunları açık havaya gönderirseniz ve onlarla ilgilenmezseniz, çok geçmeden dağılırlar ve öldürülürler—kurtlar onları yer. Ama onları ağılda tutarsanız huzurlu olurlar: biri onlara bakmaktadır ve aşağı insanın da istediği budur. Böylece, bir özgürleştirici olarak görülen Kurtarıcı, bir hapishane, akıl hastaları için bir tür büyük hastane, insanların tutulduğu, tedavi edildiği ve beslendiği bir psikoterapi kurumu kurmuştur. Çünkü kilisenin doğruları geçerli olduğu sürece bu insanları besler: karınları doyar. Kilise dogmasının doğruyu ifade ettiğini unutmamalısınız. Bu, şeylerin ancak yansıtıldıklarında anlaşılabildiği düşük bir anlayış düzeyi için iyi bir simgesel formüldür.

Ve bu simgeleri öznel bir düzeyde okur ve onları daha psikolojik bir dile çevirirseniz, akla yakın olduklarını hemen görürsünüz—hatta bunlar olağanüstü ölçüde derin düşüncelerdir ve onların üstünde düşünmek yararlıdır. Örneğin Teslis gizemi, son derece derindir, bilinçdışı zihnimizin en temel gerçeklerini ifade eder; bu nedenle, bu kadar büyük bir rol oynamış olması çok anlaşılabilir bir şeydir.[5] Dolayısıyla bu kilise dogmalarını işe yaramaz ya da saçma sapan diyerek görmezden gelemeyiz. Bunlar dikkatle hazırlanmış, bilinçdışı üzerinde belirli etkilere sahip ifadelerdir ve kilise bu tür şeyleri formüle etme yeteneğine sahip olduğu için yakalayıcı bir güce sahip olmuştur. Kilise duvarları sağlamdır. Sıkıdır. İnsanlar bu duvarların içinde huzur içinde yaşarlar ve aslında bilinçdışı gerçekleri oldukları gibi ifade eden, doğru bir dogma kaynağından beslenirler.

Kilisenin yaşam sırrı, gerçek Katolik ulusların bizlerden daha az sorunları olmasının açıklaması budur. İtalya ya da İspanya'da bunlardan söz edildiğinde, kimse bir şey anlamaz; ben Paris'teki kolektif bilinçdışından söz ettiğim zaman, mistisizmden bahsettiğimi düşünüyorlar. Neden? Çünkü bu dindir diyorlar, psikoloji değil. Dinin psikoloji olabileceği henüz kafalarına dank etmemiş. Ateist olabilirler, ama bir ateistin ne olduğunu biliyorsunuz: kilise duvarlarının içinde değil, dışında olan biri. Evet, varolduğuna inanıyorum demek yerine, evin dışında durup, hayır, senin Tanrı olduğuna inanmıyorum diyor. Tek fark

---

4 Emile Zola ve eşi Roma'yı ziyaret ettikten sonra yayımladığı kitabı *Fécondité* (*Toprak*) (Paris, 1896) büyük övgü almıştır.

5 Jung burada *homoousia* ve *homoiousia* yorumunu yineliyor.

budur: bir ateist de aynen duvarların içindekiler kadar Katoliktir. Dolayısıyla modern psikolojinin neden söz ettiğini anlayamazlar, çünkü tüm bu sorunlar dünyası, uğraştığımız simgeler, onlar için hâlâ kilisenin duvarları içinde, güvenli bir biçimde duvarların arkasındadırlar. Orada hepsi kodlanmıştır; tüm sorunlar kilisenin Babaları ve kiliseyi oluşturan o öğrenme ve bilgelik geleneği tarafından ele alınmıştır. Şimdi bu, harika bir değerdir. Hayatı kesinlikle daha basit ve daha güvenli hale getirir ve insanı bir sürü kaygıdan kurtarır. Elbette bir Katolik bile endişelenir, ama tam olarak aynı biçimde endişelenmez; bizden farklı olarak onlar, kilisenin o canlı suyunda tutulurlar. Onlar *piscina*'daki küçük balıklar, sürülerdeki kuzulardır. Eh, işte şimdi, Fransız Devrimi, aydınlanma, Nietzsche'yle birlikte geliyor:

> Sahte değerlerin ve boş sözlerin zincirlerinde! Ah, birisi onları Kurtarıcı'larından kurtarsa!
>
> Bir zamanlar, deniz onları oraya atarken, bir adaya çıktıklarını sanıyorlardı; ama gel gör ki, o uyuyan bir canavardı!

Tabii kilisenin duvarlarının dışında, sudan çıkmış bir balık olduğunuzda, "Bu içerideki zavallı balıkların hepsinin suda boğulmaları ne kadar korkunç—nefes alamıyor olmalılar" dersiniz ve kendilerinizin, kuru topraklara atılmış, terk edilmiş olduğunuzu görmezsiniz. Nietzsche, tımarhanenin tehdidi altındayken insanı kilisenin duvarlarının dışında olmanın muazzam üstünlüklerine ikna edemez; bilinmelidir ki sürünün kucağında, sıcak ağıllarda olmamak, sevgi dolu bir kilise ana ya da insanı iyi kalpli bir çoban gibi birini güden sevecen bir baba tarafından bakılmamak berbat bir durumdur. Ve dışarıdaki insanlar –en azından görünüşe göre—aynı şeyi kendi ailelerinde yaratmaya çalışırlar. Ailelerini mesken tutarlar ve durmadan dert çıkarırlar. Örneğin bir dernek ya da asil bir amacı olan bir tarikat kurarlar, bu derneği tinsel refahlarından sorumlu tutarlar. Çünkü hâlâ bir kilise istemektedirler; bir yere bağlanmak, bir şeye yapışıp tutmak için bütün dokunaçlarını salarlar. Bir kilisede değillerse, babaların, annelerin, kardeşlerin kollarına sarılırlar—ailenin duvarlarına bir ahtapot gibi yapışarak tinsel huzur beklerler. Ya da evlenirler ve o zaman kusur kocada ya da hanımdadır ya da bir topluluğa üye olmuşlarsa, toplum kusurludur, bekledikleri şeyleri üretmemektedir. Kilisenin dışında, sevgi dolu annenin kucağından uzakta olduklarında, sudan çıkmış balıklar olduklarını ve ölmek istemiyorlarsa başlarının çaresine bakmaları gerektiğini henüz öğrenmemişlerdir.

Kilisenin dışındaki kişiye olan budur: artık kaşıkla ağzına besleyecek bir annesi olmadan, kendi başına beslenmeyi öğrenmek zorundadır. Hiçbir insan Kilisenin sağladığını sağlayamaz. Kilise doğal olarak tüm bunları sağlar; kiliseye üye olmakla *panis super substantialis* kazanırsınız; komünyona katılmakla tinsel besini alırsınız ve tinsel değişim geçirirsiniz. Sizce herhangi bir baba, anne ya da vaftiz annesi ya da teyzesi ya da herhangi bir kitap, töz değişimi mucizesini

üretebilir mi? Bunu siz sağlayabilirseniz, o zaman kilisenin tüm gizemi sizsiniz: töz değişimi, *sizsiniz*. Bunu anlarsanız, her gün tinsel besin alabilirsiniz; o zaman bunun bedelinin ne olduğunu bilirsiniz, kilisenin bedelinin ne olduğunu ve kilisenin ne anlama geldiğini anlarsınız. Eh, bu çoğunlukla insanların yüzleşmedikleri sorunun bir yönüdür: kiliseden ilk girdikleri zamanki çocuksu halleriyle çıkarlar, koyun gibi ve kolektif, içinde bulundukları çevreye ve diğer insanlara sımsıkı bağlı, kendilerinden beklemeleri gereken şeyleri hep başkalarından bekleyen halleriyle. Kendilerine sağlamaları gereken şeyi görmezler.

Ne yazık ki bu, ortak bir kaderdir; durmadan Tanrı'ya "varolduğuna inanmıyorum!" diye bağıran ateist bile—böyle bir adam bile, kiliseyi tamamen kaybetmek üzeredir. Çünkü ateist bir kulübe ya da öyle bir şeyse üye olabildiğiniz sürece, aslında kilisenin dışında olmazsınız. O hâlâ görüş mesafesindedir—tek bir sıçrayışla yine içeridesiniz; bir günah çıkartıp tövbe ettiniz mi, yine içeride olursunuz. Ama içinde yaşamak istiyorsanız, kiliseye dışarıdan bakmamalısınız. Kilisenin içindeyken, aşağılık ve üstün insanları düşünmemelisiniz: kilisede bu tür düşünceler olmaz; orada tüm insanların sevecen küçük koyunlar gibi oldukları, başlangıçtaki cennet halinde yaşarsınız. Tabii ki dışarıda kötü insanlar vardır, ama kilisedekilerin gerçekten çok iyi insanlar olduklarına inanırsınız. Bu net bir durumdur: içerideki insanların tümü doğru, dışarıdakilerinse tümü yanlıştır. Bu, bir berraklık ve dikkate değer ve güzel bir yaşamsal sadelik verir. Elbette, böyle bir psikolojinin o kadar uzağındayız ki, sınırın ötesindeki ülkede yaşayan insanların tümünün ille de şeytan olmadıklarına bile. Ama ilkel insan, hepsinin nehrin diğer tarafındaki şeytanlar olduklarına inanır ve onlardan birini gördüğü anda zehirli bir yılanmış gibi öldürür.

Böyle hissedebildiğiniz sürece kendi kabilenizde mükemmel bir sağlamlık ve birliktelik vardır ve bu harika bir şeydir, çünkü insanları bir ahlaksızlık, bir ortak kötülük yapmak kadar bir arada tutan başka hiçbir şey yoktur. Komşunuza kolektif bir halde bir şeyler yapabilirseniz, harika bir durumdasınız demektir. Bu nedenle kilisede, düşmanlarla savaşmak yaşamın bir parçasıdır. Örneğin kilise yıkılma tehdidiyle karşılaştığında İspanya'daki o kazıkları çaktılar ve yüzbinlerce kâfiri yaktılar ve bu, kilise için iyi oldu. Dışarıdaki o canavarı haklamışlardı, dolayısıyla içeride kendilerini iyi hissettiler. Reformasyon sırasında Hıristiyan kilisesinin büyük bir bölümü uçurulmuştur ve bu yara asla iyileşmemiştir. Protestanlık, kilisenin bedenindeki acılı bir yara, o zamandan beri enfekte olmuş ve sulanmış olan Mesih'in bedenindeki yaradır. Dolayısıyla kilisenin dışında olduğunuz zaman, doğal olarak Nietzsche'nin bulunduğu aşamaya ulaşırsınız; o zaman kiliseyi sığınacak bir ada olarak görürsünüz, ki o da Sinbad'ın canavarı gibi ortaya çıkar: sırtında ateş yakmışlardı, o da acıyı hissetmiş ve suya dalmıştı ve hepsi boğulmuştu.[6]

---

[6] Sinbad ve denizcileri çıktıkları küçük adada ateş yaktıkları zaman, devasa bir balinanın üzerinde olduklarını anlarlar ve kendilerini denize atarlar. Kimi yorumcular *Binbir Gece Masalları*'nın bazı kısımlarını *Odysseia*'ya benzetmişlerdir.

> Sahte değerler ve aptalca sözcükler: ...

İnsanlar böyle düşünürler ve bu, yalnızca aptalcadır, başka bir şey değil. Kilisenin dogmasını eleştirel ve bilimsel olarak düşünmüş olan hiç kimse bunların aptalca sözcükler olduğunu söyleyemez, tıpkı Buddha'nın ya da Muhammed'in öğretilerinin aptalca sözcükler ya da yanlış değerler olduğunu söyleyemeyeceği gibi. Bunlar doğru değerlerdir—haklıdırlar, çalıştıkları sürece. Ama yalnızca belirli koşullar altında çalışırlar. Dolayısıyla karşılaştırmalı din biliminde daima o dinin ait olduğu ülke, koşullar ve insanlar sorgulanmalıdır; o zaman belirli şu öğretinin neden varolduğunu anlarsınız, öğretiden, vaaz edildiği kişilerin doğasına ilişkin sonuçlara varabilirsiniz. Hangi din sevgi vaaz eder? Hıristiyan sevgisi, ihtiyacı olanlara, sevgiden yoksun olanlara vaaz edildi; onlar zalim güç şeytanlarıydı ve bu nedenle sevgiye inanıyorlardı. Perslerin antik dönemde pis domuzlar olduklarına inanılırdı ve bu nedenle en temiz ve en saf dine sahiplerdi—bu tür bir dine ihtiyaçları vardı. Dolayısıyla her doktrin, her din biçimi, muazzam bir sorundur; insan akıllıysa belki anlayabilir, ama değilse, o kadar derin şeyleri anlamayacak kadar aptalca olduğunu kabul etmeli ve onlara dil uzatmak yerine, rahat bırakmalıdır. Bu tür şeylerin yanlış değerler veya yavan sözcüklerden ibaret olduklarını ileri sürersek, içimizdeki en çirkin insanı reddetmiş oluruz; aşağı insan onun sonsuz yaşam besini olduğuna inanır. Ve eğer yemeğini önünden alıp evden atarsak, kendi kendimizi evden kovmuş oluruz ve bunun nasıl olduğunu bilemeyiz; aşağı insanın inandığı ve kök saldığı gerçeği aşağılamakla, kendimizi kökten sökmüş oluruz. Unutmayalım, tarihsel gelenekleri geri alamayız: tarihte her ne olmuşsa, sonsuza dek tarihte kalacaktır, ölümlülerin ulaşamayacağı sonsuzluğun güvenli rahminde. Oradadır ve daima orada olacaktır. Dolayısıyla örneğin Katolik veya başka bir şey olduğunuz gerçeğini asla ortadan kaldıramazsınız; daima yanınızda olan bir tarihçeniz var, bu yüzden onu inkâr etmemeye dikkat etmek gerekir. O zaman sanki apandisitiniz varmış ve ameliyat edilemiyormuşsunuz gibi olur; apandisitiniz var, ama apandisitiniz yok ve apandisit yoksa, ameliyat edilemez. Gördüğünüz gibi, korkunç bir çekinceyle karşı karşıyasınız. Örneğin şeytanlarınızdan biri bilinçdışınızda hatalıysa ve tarihsel psykhenize inanmıyorsanız, o zaman şeytanlarınız yoktur. Peki o zaman, nedir? Sorun ne? Salgı bezlerinizin hata yaptıklarını ve size bir şeyler zerk ettiklerini söyleyebilirler, o zaman şeytanlar kahkahalar atarlar, çünkü onlar da tam bunu planlamışlardır. Varolmadıklarına inanmamızı sağlamak onların işlerine gelir, çünkü o zaman karanlıkta çalışabilirler ve onlara burun kıvırmış olmamız sayesinde daha da güvende olurlar. Şimdi tam bir 18. yüzyıl insanı gibi konuşuyor:

> Bunlar ölümlüler için en kötü gerçeklerdir—[*Ecrasez l'infâme*, demiştir Voltaire.[7]] Kötülük onların içinde uzun zaman uyur ve bekler.

---

[7] Alembert'e yazdığı 28 Kasım 1762 tarihli bir mektupta Voltaire şöyle yazmıştı, "Ne yaparsan yap, o

> Ama sonunda uyanır ve üstlerine tapınak kuranları yerler, yutarlar.
> Şu rahiplerin yaptıkları tapınaklara bakın! Tatlı kokulu mağaralarına, kilise diyorlar!

Bu, birisi yaşamını bir davaya adadığı sırada ortaya çıkan bir yanlış anlamadır. Davayı anlamayan, bir dava hissetmeyen veya dava denen şeyi hiç duymamış tüm insanlar, böyle bir insanın bunu sırf kendi zevki için yaptığını ya da kendi yaşamını bir hırs için feda ettiğini düşünürler. Sıradan bir rahibin yaşamını düşünün! Sefil yaşantısını kendi çıkarları uğruna mı yaşar? Bu mümkün değildir. O insanları ciddiye almak gerekir: gerçekten yaşamlarını feda ederler, yalnızca dava uğruna yaşarlar. Öyle olmasalar, kilise kesinlikle varolamazdı; Katolik kilisesinin gücü, genellikle sefil bir halde yaşayan, böylesine berbat bir kaderi kabul eden rahiplerdir. Böyle bir yaşama bakarsanız, dava uğruna katlanılan ve taşınan sefaletten çok etkilenirsiniz. Ve bu, işe yarar.

> Ah, bu sahte ışık, bu küf kokan hava! Ruhun çıkabileceği yüksekliklere—uçamayacağı bu yer!

Doğal olarak, yaratıcı içgüdülerin lanetlediği ya da kutsadığı birisi, evinde duramaz, ama baba evinden ayrıldığı anda o, vahşi doğada yaşamak zorunda olan, kayıp oğuldur. Ondan sonra baba evini kötülememelidir, yoksa ne olduğundan kuşkulanırlar?

Miss Wolff: Haset duyduğundan.

Prof. Jung: Doğal olarak. Mısır'daki batakhanelerine, kilisenin güvencesine dönmek istiyor; gerçekten kilisede tinsel cemaate dönmek için bir gizli arzu, bir özlem vardır. Örneğin Nietzsche, bir *Kultur* Manastırı düşünürken, başka ne olmuştu? Uygarlığımızın tehdit altında olduğunu düşünüyordu ve uygarlık düzeyini korumaya çalışan insanlar için yeniden manastırlar kurmamız gerektiğini düşünmüştü. Graf Keyserling de aynı fikirdeydi ve kendisine gerçekten bir manastırda başka insanlarla birlikte kalmayı düşünüp düşünmediğini sormam gerekirdi.[8]

> Ama inançları şunu buyurur; "Ey günahkârlar, merdivenleri diz üstünde tırmanın."

Kilise gibi bir kurum içinde disiplinin gerekliliğini tamamen yanlış anlıyor. Elbette o döneme aittir; bu, geçtiğimiz yüzyılın seksenlerinde yazılmıştı ve bu, Fransız Devrimine oldukça yakındı ve o günlerde, böyle şeyleri söylenmek, yaşamsal bir zorunluluktu. İnsan tarihin tekerleğini geri çeviremez, o yalnızca bu yönde gitmelidir. Artık kilisede olmayan insanların kiliseden tamamen kopmaları, gerileme olanağından kesin olarak ayrılmaları gerekiyordu. Çünkü bir kez

---

rezil şeyi ez … ve seni sevenleri sev." Nietzsche'nin *Ecce Homo*'daki son satırları şöyledir: "Ecrasez l'infame. Anlaşıldım mı? Dionysos, Çarmıhtakine karşı."

[8] Keyserling için bkz. yukarıda, 2 Mayıs 1934, n. 22.

dışarıdayken bir gerileme gerçekleştirirseniz bu, tüm kötü sonuçlarıyla, gerçekten kötü bir gerileme olur—ve o zaman her şeyin bir hata olduğunu kabul etmek akıllıca olur. Kiliseden ayrılırken vahşi doğaya çıkacağınızı biliyorsanız, kahramanca davranmanız doğru ve iyidir, ama tutup geri dönmeyin. O zaman, "Ama bu yalnızca vahşi doğa!"—der ve eve dönerseniz, bu bir meziyet olmaz. Bu yalnızca korkaklıktır ve kilisenin mahzenine atılmayı ve gömülmeyi hak ediyorsunuz demektir. Bu nedenle, bu koşullar altında gerileyenler, iyi durumda değillerdir.[9]

Tabii ki daima böyle olmaz. Katolikliğe geri dönmeleri daha iyi olacak bazı Protestanlar var, çünkü tinsel gelişmelerine devam etmeleri gerekmiyordu. Gezinebileceğiniz uzun bir çizgi var; diyelim ki çok yüksek Anglikan anlayışıyla başlayabilir ve sonra modern bir Protestanlık biçimine gelene kadar yüzyıllar boyunca ilerleyebilirsiniz, Protestan tarihinin tüm aşamalarından geçtikten sonra da ölürsünüz. Ama yolculuğunuza devam edebilirseniz, tek başına Tanrı ile karşı karşıya kalacağınız son zirveye ulaşırsınız. Eh, o zaman örneğin Karl Barth'la beraber ölebilirsiniz ya da tüm bu arada, henüz *parcours*'u[10] tamamlamamışken ölebilirsiniz. Ama daha hızlı insanlar vardır ve dramanın son aşamasına hızla gelip Karl Barth'ın bile ötesine geçerler; tabii o zaman tamamen Hıristiyan tapınağının, hatta mahallenin dışına, yaban topraklara düşerler. Bu kader günümüzde kolektif bir sorun haline gelmiştir. Ama Nietzsche hâlâ kiliseye ve Tanrı kavramına karşı savaşmak zorundadır. Aksi takdirde, kilisenin doğum gününü kutlar ve işlerin harika gitmesinden ve bundan dolayı sorumlu olmamasından dolayı mutluluk duyar –dünyanın kendisinin ilgilenemediği bölümüyle onların ilgilenmelerinden mutluluk duyardı.

> Onlar kendilerine karşı koyana ve acı verene Tanrı dediler ve gerçekten de tapınmalarında kahramanlık tini çoktu!
>
> Ve Tanrılarını, insanları çarmıha germeden nasıl seveceklerini bilmiyorlardı.

Yine bu insanlık fikri, zulüm ve benzer şeyler, kendisinin bizzat çarmıha gerilmiş olduğunu bilmemesi... Kilisede yetişen insanlara gözlerini açıp görmeleri öğretilmez; yalnızca yansıtıldığında görmelerine izin verilir. Onlara *onların* çarmıha gerildikleri ve *nerede* çarmıha gerildikleri öğretilmeliydi. Hiçbir rahip bugüne kadar bunu yapmadı—tabii ki hayır. Kilisenin duvarlarını yıkmış olurdu, ama kilisenin dışındaysanız, çarmıha ne kadar gerilmiş olduğunuzu görme şansınız olur. Ama Nietzsche hâlâ çok büyülenmiş: bunu görmüyor, ama yalnızca kilisenin içinde bulunabileceğini ve dışarıda durumun gayet iyi olduğunu düşünüyor. Ama dışarıdaki tüm güzellikler onu tatmin etmiyor; arkasına bakıp orada gördüğü şeyleri lanetlemesi gerekiyor. Görmediği, çarmıha gerilmiş olduğudur.

---

9 Jung şimdi Angelus Silesius'un gerileme öyküsünü yineliyor.

10 *Parcours*: rota, yolculuk [parkur].

Cesetler halinde yaşamak istediler; cesetlerine karalar örttüler; konuşmalarında bile kemik odalarının kötü kokusunu alırım.

Ve yakınlarda yaşayan, içinde kurbağanın tatlı bir ağırbaşlılıkla şarkı söylediği siyah havuzların yakınlarında yaşar.

Kurtarıcılarına inanabilmem için, daha güzel şarkılar söylemeleri gerekir: müritleri gözüme daha özgür gibi görünmelidir!

Onları çıplak görmek isterim: çünkü güzellik tek başına tövbe vaaz etmelidir. Oysa şu mumyalaşmış sıkıntı, kimi ikna edebilir!

Gerçekten de Kurtarıcıları bile özgürlükten ve özgürlüğün yedinci katından gelmiyorlardı! Gerçekten de onlar bizzat bilginin halılarına bir kez olsun basmamışlardı!

Bu Kurtarıcıların tinleri, kusurlardan oluşuyordu; ama her kusura boş inançlarını, Tanrı adını verdikleri tıkaçlarını yerleştirmişlerdi.

Bu, aynı zamanda, uzun süre yaşayan o değerlere, yaşayan bir anlam kazandıkları ve olumlu bir işlevi yerine getirdikleri için hakkını teslim etmeyen kolektif bir yanlış anlamadır. Bu, aydınlanmanın acınası miyopluğudur. Bu gibi şeyleri incelemek ve gerçekten çalışıp çalışmadıklarını görmek zahmetini göstermezler. Bu kadar garip yargı yanılsamalarına neden olan yalnızca bilgi eksikliğidir ve bunun şu pasajda yansıtıldığını görürüz: "Gerçekten de onlar bizzat bilginin halılarına bir kez olsun basmamışlardı!" Dogmanın içyapısı ve tinsel anlamı hakkında ondan daha fazla bilgiye sahiplerdi.

SEMİNER VIII

24 Haziran 1936

Prof. Jung:
Burada çok farklı iki formda soru var, ama ikisi de pratikte tıpa tıp aynı şeyle ilgili. Mrs. Hannah, " 'Merhametliler' isimli 25. Bölümün son üç dizesiyle ilgili bir şeyler daha söylerseniz minnettar kalırım" demiş. "Shakespeare, 'Sevgi nedir?' diye sorduğu zaman, bunun en azından kısmen bütün bir insan yaratmaya, bireyleşmeye yönelik olduğu söylenebilir mi? "Komşum kendim gibi" biraz iyimser bir ifade değil mi, çünkü kendimizde "sevilen şeyi" yaratana dek sevebilir miyiz?"

Şu dizelerden söz ediyorsunuz: "Şu söze de dikkat edin: Her büyük sevgi her şeyden önce merhametidir: çünkü onun aradığı—sevgiliyi yaratmaktır! 'Ben kendimi ve kendim gibi en yakınımı sevgime sunuyorum.'—tüm yaratıcıların dili böyledir. Ama tüm yaratıcılar, serttirler." Eh, bireyselleşme sevginin asıl amacıdır ve sevilen şeyleri yaratmaya çalışmadan sevmek mümkün değildir demek istiyorsunuz. Bu da, kendinizi yaratmak için kendinizi sevmeniz gerektiği gerçeğine gelip dayanıyor. Demek istediğiniz bu mu?

Miss Hannah: Evet, ama sevginin ne olduğunu bilmek istiyorum.

Prof. Jung: Evet, *nedir* sevgi? Doğal olarak bu soruya geliniyor ve kolayca da cevaplanamaz. Doğru nedir? Bunun Pilatus'un ünlü sorusu olduğunu bilirsiniz. Şimdi "Komşunu kendin gibi sev" gerçekten çok derin bir formüldür; tabii daha dışadönük bir ruh hali komşuyu vurgularken, daha içedönük bir ruh hali kendinizde ısrarcıdır ve her ikisi de meşrudur. Çünkü asla komşunuzu sevmeden kendinize ulaşamazsınız—bu kaçınılmazdır; Everest dağının tepesinde yalnız kalmış olsanız kendinize asla varamazsınız, çünkü kendinizi tanıma olanağı bulamazsınız. Karşılaştırma olanağınız olmaz ve yalnızca rüzgârı ve bulutları,

güneşi ve yıldızları, buzu ve ayı ayırt edebilirdiniz. Ve kendinizi kalabalığın, insanlığın tamamının içinde kaybederseniz, yine kendinize asla ulaşamazsınız; yalıtılmışlıkta kaybolabileceğiniz gibi, tamamen kalabalığa terk edildiğinizde de kaybolabilirsiniz. Yani komşusunu sevmek iddiasında olan hiç kimse, bir ölçüde kendini sevmeksizin bunu yapamaz. Dışadönük ilkeye girmek ve nesneyi izlemek ve kendinizi unutmak, tıpkı vahşi doğaya girmek ve insanlığı kaybetmek gibidir. Hep karşıt çiftlerin kurbanı olma hatasına düşeriz. Bu nedenle, yalnızca "Komşunuzu kendiniz gibi sevin" reçetesini izlemekle haklı oluruz, oysa "kendinizi komşunuz gibi sevin" demek hakkımızı da taşırız. Komşunuzu sevecek kadar cesursanız, o zaman o sevgiyi kendinize de uygulayacak kadar adil olmalısınız.

Sevginin ne olduğu çok tartışmalıdır. İnsanların "sevmek" dedikleri, ama kendilerine uygulandığında kimsenin sevgi olarak hissetmeyecekleri bir şey var. Sevgi, en kötü aptallık ile büyük bir erdem arasında bir şey olabilir ve saf altın olup olmadığını yalnızca Tanrı bilir. Çoğunlukla saf olmaz; değişken ölçekte değerlere sahiptir. Şurası muhakkak ki, hiçbir insan sevgisi yüzde yüz saf altın değildir. İnsanların "sevgi" dediği şeyi eleştirmek daima mümkündür; belirsiz bir bencillik içerir. Bencil olmayan mutlak bir sevgi yoktur. Bir annenin çocuğuna düşkünlüğü ve sevgisi bile bencildir, kara maddeyle doludur ve bu sevgide ideal bir sevgi olarak adlandırabileceğiniz yalnızca birazcık fazlalık vardır. Ondan bu birazı alıp çıkartsanız eşit miktarda siyah ve beyaz kalır, beyazı biraz daha azaltırsanız siyah, beyazı ezer. O zaman hepsinin içgüdüsellik, sahtecilik, bencillik, egoistlik ve bilinçdışılık olarak açıklanabileceğini anlarsınız. Beyaz, kara maddede boğulduktan sonra, her şeyi siyah diye çağırırsınız, çünkü her şeyi siyah taraftan görürsünüz. Bir sonraki bölümde Nietzsche, genel olarak doğru ve iyi bir şey olduğu kabul edilen erdemin bile, bir biçimde bencillik olduğunu söyler. Örneğin tüm ahlak erdemlerini kurnazlık olarak görebilirsiniz; insanlara iyi davranmak, görünürde onları sevmek pratik bilgeliktir, çünkü o zaman düşman kazanmaktan kaçınırsınız. İnsanları öfkelendirmemek çok pratiktir: daha az düşmanlık yaratmak tercih edilir. Namuslu olmak namussuz olmaya tercih edilir, yoksa kendinizi kodeste bulabilirsiniz. Falan, filan—her şey bu biçimde açıklanabilir. Bu, sorunuzu cevaplıyor mu?

Miss Hannah: Evet, olabildiğince.

Miss Wolff: Sanırım Mrs. Hannah, doğru anladıysam, insanın gerçekten sevmeden önce bireyleşmesi gerekir mi diye sormuştu ve bence insan ilişki kurmadan bireyleşebilir.

Miss Hannah: Ben, bireyselleşme sevebilmemiz için bir ön aşama değil mi, demek istemiştim. Başkalarına ya da kendinize duyduğunuz gerçek sevgi daima o bütünlüğü hedeflemez mi?

Prof. Jung: Evet, her ikisi de bütünlüğü hedefler; bir durumda kişi vurguyu daha çok kendine yapar, diğerindeyse sevdiği kişiyi vurgular.

Miss Hannah: Eh, insan daima yansıtacaktır.

Prof. Jung: Ama başka insanların da varolduklarını varsaydığımızda, bu bir yansıtım değildir—bence o zaman Everest Dağı'nın yolunu tutmuşsunuz demektir. Dr. Neumann, Zerdüşt'ün güruhla ilgili olumsuz tutumunun aslında aşağı işlevin, Nietzsche'nin deyimiyle "en çirkin adamın" yadsınması olup olmadığını soruyor. Fransız Devriminin *Déesse Raison*'unu kiliseye karşı oluşturan *güruhtu*, bu da güruhun orada insan bilincini ve insan bilincinin en büyük erdemlerinden biri olan insan aklının önemini vurguladığı anlamına geliyor. Bu durumda güruh, insan aklına ısrarcı olmayan ve olamayan, kutsal zihin ve simgenin akıldışı dilinde ısrar eden kilisenin aksine, yüksek bir insan idealinin yaratıcısı olmuştur. Bu nedenle, kolektif insanın olağanüstü bir yaratıcılığı ve üretkenliği olduğunu teslim etmek gerekir ve bu kolektif etkinlik, kör veya bilinçdışı yaratıcının tezahür etmesidir. Ve o kutsal ve kör yaratıcı, yeni bir yaratılışın sorusunu ve cevabını ortaya çıkarıyordu—örneğin insan aklına yapılan o vurguyu. İnsan bireyi ve ayrıca, bilincin de karşı konulmaz önemi ön plana çıkarıldı. Bunlar, modern psikolojide ve Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ünde kesinlikle büyük roller oynayan iki noktadır. Dolayısıyla bireyin büyümesi, bireyleşme sorunu, aşağı işleve ve dolayısıyla da, son çare olarak, güruha bağlıdır.

Şimdi, aşağı işlevimizin güruh psikolojisinin tüm niteliklerine sahip olduğu doğrudur: o bizim güruhumuzdur, ama onda yaratıcı irade vardır. Yaratıcı irade daima derinlerden başlar, asla tepeden başlamaz. Tohumun aslında felsefe ağacında yetiştiği ve daha sonra yere, güruhun içine düştüğünü söylenebilir; güruh kesinlikle yaratılışın üzerinde büyüdüğü verimli topraklar ya da kuluçka makinesi veya gübre yığınıdır. Çünkü tohum ağaç değildir ve tohum, kara toprak olmadığı sürece ağaç *yapmaz*: gerçekte bir şey yaratmak için, kara maddenin bulunması gereklidir. Dolayısıyla simyacıların dediği gibi, altın bile bitki tohumları gibi yeryüzüne ekilmelidir. Bilincin ve bilinçdışının bir araya gelmesi, üstün ya da farklılaştırılmış işlevin, aşağılık ya da farklılaştırılmamış işlevle bir araya gelmesi, bireyin toplulukla bir araya gelmesi, vazgeçilmezdir. O çatışma ya da bireşim olmadan, yeni bir yaratılış olmaz; böyle bir yolla yaratılmadıkça hiçbir şey kendi ayakları üzerinde duramaz. Koşullar olumsuzsa, tohumlar uzun süre büyümeden kalabilirler; kimi fikirler binlerce yıldır insanlığın üzerinde gezinebilirler ama toprağa kök salamazlar, çünkü toprak yoktur. Toprak gereklidir: en önemli yaratıcı dürtülerin topraktan çıktığı söylenebilir. Sanki büyüme gücünü o veriyor gibidir; her durumda, tohumun daha da gelişmesi için gerekli tüm maddeyi o sağlar.

Şimdi bu, şu soruyla neredeyse aynıdır: komşunuzu kendiniz kadar sevmek ya da kendinizi komşunuz kadar sevmek. Aşağı işlevinizi anlıyorsanız, kolektif aşağı insanı da anlarsınız, çünkü aşağı işleviniz son derece kolektiftir. Bu, kolektif insanın tüm kötülükleri ve tüm erdemleri ile arkaik, bilinçdışıdır; Bu nedenle daima yansıtılır. Ayaktakımı aslında arkaik bireylerin bir birikimi olmakla birlikte, aşağı işleviniz için doğru bir örneksemedir. İşte bu yüzden aşağı işleve karşı bu kadar direnç gösteririz; kirlenmişlik hissi duyarız—te-

mizlik hissimiz bile ona karşıdır. Bu tür bir psikolojiyle karıştırılmak istemeyiz. Bunda tehlikeli bir şey vardır: insanın bilinçli varoluşunu ezebilir. Ama bilinçli kişiliğinizi ezilme tehlikesine maruz bırakmazsanız asla büyümezsiniz. Dolayısıyla Nietzsche aristokrat tavrıyla, Everest Dağı'na gidip orada donma eğilimi gösteriyor, çünkü buğday yetiştirebileceği verimli kara tarlaları terk ediyor. *Zerdüşt*'ün pek çok pasajında, gerçekten güçlü bir rüzgârla yeryüzünden uzaklaştırılmış ve kök salamayacakmış gibi görünür.

Dr. Neumann daha sonra kilisenin, formları aracılığıyla güruhu yakalayarak onda ortaya çıkabilecek yaratıcı iradeyi bastırıp bastırmadığını soruyor. Yaratıcı irade kördür, yapıcı olduğu kadar, yıkıcı da olabilir; bazı aşamalarda güruh tam bir yıkıcı güçtür—ürkmüş sığır sürüleri kadar yıkıcı—ve ya öldürülmeli ya da hapse atılmalıdır. Dolayısıyla bir kilise ya da herhangi bir örgüt belirli bir süre için mutlaka gereklidir, çünkü o güruh-yaratıcıyı engeller. Çünkü hastalık, mikrop ve haşarat—güneşin altındaki her türlü rahatsızlığı—yaratabilir ve biz yalnızca Rabbimizin o mütevazı yaratıklarından uzak durabildiğimiz için şükrederiz. Sonra doğal olarak, başka zamanlarda, hapishane ya da ağıl artık tatmin edici değildir. Örneğin sürüler yetiştiyse ve çok fazla sığır olursa, ahlaksal talepler azaltılmalıdır; çünkü kalabalık ne kadar büyük olursa o kadar ahlaksız ve arkaik olur; kilise bu nedenle, belirli bir reforma zorlanmaktadır, olumsuz anlamda. Daha iyi öğeler için değil, daha kötüleri için, kolektif insanın düşük doğasına uyarlanmış bazı ahlaksal yasalar ilan etmeye zorlanır.

Bunun Papa'nın Hıristiyan evliliğiyle ilgili genelgesinde dikkate değer bir örneği vardır.[1] Bu, berbat bir ahlak parçasıdır. Sevgiye ve evliliğe tamamen biyolojik açıdan bakar ve erkek ile kadının kişisel ve insani ilişkileri konusunda tek sözcük geçmez. Okuduğumda tüylerimi ürpertmiş bir belgedir. İşte Hıristiyan evliliği, nüfusun en alt katmanlarına sunulmaktadır; arkaik insan böyle bir evliliği sürdürebilirse, bir şey başarabileceği anlamına gelir, ama daha iyi nitelikte bir insan için böyle bir evlilik son derece üzücü olur—herhangi bir günah daha iyi olurdu; onlar bari yalnızca kabadır. Dolayısıyla kilise olumlu işlevinde, içindeki gelişmemiş, ilkel ve arkaik insanın gereksinimlerini karşılayabilmek için, nispeten düşük bir düzeyde olmak zorundadır. Bu, bilinçdışı, yarı-hayvan yaratıkların bir evliliğidir. Kalabalıktaki kişi, ahlakdışı bir budaladan daha iyi sayılmaz; o bir tür maymun ya da boğa ya da onun gibi bir şeydir ve böyle biriyle uğraşan bir kurumun, iyi duvarları ve kapıları olmalıdır. Bu elbette yaratıcı gelişim için en elverişsiz şeydir ve o zaman kilise ağır sıklet olma tehlikesiyle karşı karşıyadır, ki Dr. Neumann da besbelli bunu demek istiyor. O zaman daha iyi öğeleri baskılar, çünkü arkaik insan son derece muhafazakârdır, hep geçmişe bakar, her şeyi atalarının yaptığı gibi yapar. Tembeldir: asla yeni bir şey icat edilmeyecektir, çünkü ebeveynlerinin yapmadığı herhangi bir şey, deliliktir—kara büyüdür. Her şeyi eski usul yapmak ve yeni şeyler yarat-

[1] Bu *Casti Connubii*, Papa XI. Pius tarafından yayımlanmış bir genelgedir, 31 Aralık 1930.

makla uğraşmamak daha iyidir. Bu, yaşamı boğar, dolayısıyla güruhun daha iyi öğeleri farklı bir şey için çaba gösterecektir ve kurum, onları ezecektir.

Şimdi bu, besbelli arzu edilmez ve o zaman, güruhu iplemeyen, güruhun yalnızca bir sığır sürüsü olduğunu ve kendisi gibi bir devrimcinin insan olduğunu ve belki de, kurtlar sürüye dalıp onları telef etsin diye, bu ağılın yararlı duvarlarını yıkacağını söyleyen devrimcinin önemi ortaya çıkar. Doğal olarak, insanlık başarılarının trajedisi, onların artık iyi olmadığı, artık yeterli olmadığı ve artık Voltaire'in *écrasez l'infâme*'ının uygulanmasının az çok doğru olduğu bir zamanın gelmesidir—Kilisenin nihai gücünün hemen hemen yok edildiği Fransız Devrimi gibi. Reformasyon, kiliseyi çok üzmüştü, çünkü Protestanlıkta güvenli duvarlar yoktur; eski kaleden birkaç manevi duvar kalmıştır, ancak yeni fikirlerin yaratılmasına karşı koyacak kadar güçlü değillerdir.

Mrs. Jung: Geçen yıl Ascona'da verdiği konferansta Prof. Buonaiuti, Cizvitlerin uygulamalarının hayal gücünü sistemli biçimde yok ettiğini söyledi.[2] Cizvitlerin çoğunlukla üstün zihinleri olduğu için, bu yalnızca güruhu ilgilendirmiyor.

Prof. Jung: Evet, bu kesinlikle doğrudur. Kilisede hâlâ *pratiquant* olan [ibadetlerini sürdüren] Katolikleri tedavi etmem gerektiği birkaç kez, hepsinde son derece dikkat çekici bir fantezi yoksunluğu olduğunu gördüm—bu konuda çok sıkıntılıydılar. Onların bir fantezi gerçekleştirmelerini sağlamak neredeyse imkânsızdı, çünkü Cizvit eğitiminden, hayal gücünü sistematik olarak yok eden egzersizlerden geçmişlerdi. Tabii hayal gücünü beslemek tehlikelidir. Hasta bir insan için, hatta kendimiz için bile tehlikelidir, çünkü ondan ne çıkacağını asla bilemezsiniz. Sonunda, bireyleşmenin vazgeçilmezini, en çok korktuğunuz şeyi, güruh psikolojisini gündeme getirirsiniz. Böyle bir deneyim geçirdiğinizde, bunun ölümünüze neden olabilecek bir dava olduğunu bilirsiniz. Simyacılar bile, kimilerinin yapıtlarında kaybolduklarını söylemişlerdir ve buna inanırım: tehlikelidir, şaka değildir. Katolik kilisesi hayal gücünü kasıtlı olarak, ne yaptıklarını çok iyi bilerek öldürmüştür: kilisenin güvenliğini bozacak bir tinsel devrim tehlikesinin kökünü kazımak istemişlerdir. Ve kilise bir teminattır; bu nedenle, kiliseye güvenli bir biçimde yerleşip huzur bulmuş insanları asla fantezilerini ortaya çıkarmaya teşvik etmem. Bir Protestana dahi, bütün tinsel yaşamını yok etme pahasına, huzuru orada buluyorsa Katolik kilisesinin kucağına geri dönmesini öğütlerim. Çünkü gücünün yeteceği kadar tinsel yaşam yeterli olmazdı, çok zayıf, çok bağımlı olurdu; bu tür insanlar umarsızca bilinçdışının kurbanları olurlar. İnsanlar bu anlamda bir içgüdüye sahiptirler—yüksek patlayıcıya çarpmadan nereye kadar gidebileceklerini hissederler; rüyalarında dokunmamaları gereken yüksek gerilim hatları veya dinamit ya da güçlü bir zehir ya da tehlikeli hayvanlar ya da patlayabilecek yanardağlar görürler. O zaman

[2] Ernesto Buonaiuti (1880-1946), Eranos konferanslarına sıklıkla katılımda bulunmuş eski bir rahip olup1935 yılında "Aziz Ignatius Loyola'nın Uygulamaları" hakkında bir bildiri sunmuştu. Jung TE 11, par. 937-40'de bu konuyu ele almıştır.

insanları uyarmak ve tehlike kaynağından, yüksek gerilim teline dokundukları ve çarpıldıkları yerden güvenli bir mesafede tutmak gerekir. Görev bu yüzden oldukça tehlikelidir ve birçok kişi bir kurumda tutulsalar, binlerce kez daha iyi olur. İnsan bu nedenle, yaratıcı hayal gücünü boğuyor da olsa, yaratıcının iradesine karşı bir meydan okuma da olsa, böyle bir kurumu rahatsız etmeye cesaret edemez. Çünkü o, kör bir yaratıcıdır, iyilik yaptığı kadar kötülük de yapabilen bir yaratıcıdır, ancak duvarlar dayandığı sürece onları yok etmemek gerekir.

Zamanımızda insanın bunun gibi bir tinsel hapishaneden kaçma şansı vardır ve sanırım, güruh kiliseyi üzecek kadar güçlü bir hareket yapacak olsa, yeni bir kilise yaratma eğiliminde olurlardı—ve onu yaratma *yeteneğine* de sahip olurdu. Çünkü güruhun kör yaratıcılığı dışında, yeni bir kilise yaratabilecek bir zekâ yoktur; güruh akıllı birinin yapamayacağı yeni bir kilise yaratabilir. Çünkü bir kilise yaratmak için kör olmanız gerekir: çok fazla zekâya ya da bilince sahip olamazsınız. O, tamamen akıldışı bir şeydir. Bir kilise yapabilecek dünyadaki tek güç, güruhtur. Dolayısıyla güruh duvarları yıkmayı başarırsa, bizzat kendisi bir kilise yapacaktır ve bu, belki de, eskisinden beter olacaktır—örneğin bu bir devlet olabilir. Teokrasimiz yok, ama devletimiz vardır. Akıllı bir birey için devlet, soyut bir fikirdir. Asla onun canlı bir varlık olduğunu düşünmez, ama güruh onun yaşayan bir varlık olduğuna ve yüce bir güce sahip olduğuna inanacak kadar aptaldır, bu yüzden ondan bir kilise yaparlar. Örneğin Rusya'nın fiili devlet örgütü, hatta Almanya ya da İtalya devletleri bile, aslında birer kilisedir, dinsel bir meseledir ve o kilisedeki yasalar, Katolik kilisesininkilerden çok daha ölümcüldür. Kilise çok daha hoşgörülüdür: Katolik kilisesinin kurallarına ve yasalarına karşı günah işlemek çok daha tehlikesizdir, çünkü tövbe edersiniz ve iş, *en amitié* [dostça bir] biçimde çözülür. Ama bu ülkelerden birinde en küçük bir suçu işlerseniz, yirmi yıl boyunca hapishanede uyanırsınız. Elbette Hıristiyanlığın başlangıcında da durum aynıydı: sonsuz sayıda değer yıkıldı. İlkel kilisenin yöntemleri, sonrakinden çok daha katı ve hoşgörüsüzdü. Sadece kilise 15. yüzyılda yok olma tehdidi altındayken yine o derece hoşgörüsüz olmuştur; sonra sapkınlar yakılmış, işkenceden geçirilmiş, ama asıl amaç kendi varlığını korumak olmuştu, çünkü güruh, kilise için muazzam bir tehlikedir. Devam ediyoruz:

> Gerçekten de Kurtarıcıları bile özgürlükten ve özgürlüğün yedinci katından gelmiyorlardı! Gerçekten de onlar bizzat bilginin halılarına bir kez olsun basmamışlardı!

Elbette bunlar *après le coup* [olayın ardından] söylenmiştir, o kurtarıcılar anlatmak istediklerini anlatıp gittikten sonra; onlar, yaratıcı güruhun yorumcularıydılar ve dolayısıyla sonradan düşünüldüğü gibi, özgürlükten, hele özgürlüğün yedinci cennetinden gelmemişlerdi. Herhangi bir güruh hareketi, güruhun herhangi bir yaratımı sakıncalıdır, çünkü yeni bir hapishane dışında bir şey

yapamazlar. Yeni bir güvenlik getirebilir, ama aynı anda yeni bir hapishanedir ve çoğunlukla öyle hoşgörüsüz bir niteliğe sahiptir ki, tüm bir kuşak, son derece gelişmiş bir uygarlık temsilcileri varoluştan silinir gider. Örneğin Roma ve Yunanistan'ın aklı, unutuluşa süpürülmüştür. Yine de son zamanlarda, Yeni Platoncu ve Pythagorasçı filozofların 1050 yılında, Hilafet zamanı Bağdat'ta halen ayakta kaldıklarını keşfettim. Hatta o vakitler bir geç dönem canlanması bile yaşamışlardı; *Corpus Hermeticum* denen yapıtın varlığını onlara borçluyuz.[3]

Mr. Allemann: Yani Mesih veya Buddha'nın güruh psikolojisinin yorumcuları olduklarını mı söylüyorsunuz?

Prof. Jung: Buna "güruh psikolojisi" demek yanlış olur, ama kesinlikle derinliklerden gelen bir yaratıcı iradenin üst katmanlarıydı. Mesih'in iki hırsız arasında çarmıha gerilmesi ve ilk müritlerinin balıkçı ya da öyle insanlar olmaları boşuna değildir: aralarında çok az sayıda eğitimli insan vardı. Nüfusun en alt katmanlarında dolaşıyor ve sıradan insanın beklentilerine ve gereksinimlerine, ölümsüzlüğün tanınmasına ve bu gibi şeylere cevap veriyordu. O, çok özel bir tinsel gelişimin, Osiris'in üstün durumdaki kişilerin Osiris'i haline geldiği Ptolemaios uygarlığının sonunda gelmişti: sıradan insanın bir Osiris'i yoktu, çünkü usulünce gömülmüyordu. Sonra Mesih'le birlikte, herkesin bir Osiris'i oldu ve bu, antik uygarlığı kökünden söküvermiş oldu. Bu nedenle Nietzsche çok doğru bir biçimde, Hıristiyanlığın maneviyat alanında gerçekleşen bir köle isyanı olduğunu söylemiştir. Hıristiyanlıktan nefret ediyordu ve köle maneviyatı da kuşkusuz özgürlük değildir: yeni bir cezaevi anlamına gelir. Antikler, ortaçağın tinsel cezaevini bilmezdi; böyle bir durum dünyada daha önce hiç varolmamıştı.

Şimdi, İsviçre'yi çevreleyen üç ülkede siyasal özgürlüğün tamamen yıkılmasına ağıtlar yakmaya başladık. Ve siyasal düşünce özgürlüğümüzün ve liberalizm diye takdir ettiğimiz şeyin, demokrasilerimizin ve benzerlerinin düşüş eğiliminde olması muhtemeldir; hatta araştırma özgürlüğümüzün, düşünce özgürlüğümüzün bile büyük ölçüde kısıtlanması bile hayli mümkündür. Örneğin Avusturya, "izin verilmeyen" her şeyi yapabileceğiniz, hoş ve hoşgörülü bir ülkeydi, oysa şimdi dilinize çok dikkat etmelisiniz. Geriye baktığınız, Mesih'ten öncesine gittiğiniz zaman Hıristiyanlığın olumsuzluklarını görebilirsiniz. Örneğin düşleyin ki antikçağın o büyük kentlerinden birinde küçük bir vatandaş veya köleliğinden kurtarılmış özgür bir adam, belki de yasalar ya da iyi kalpli malikler tarafından özgürleştirilmiş o eğitimli kişilerden biriymişsiniz—sonra Müjde gelmiş. Ama yalnızca üst sınıflara değil. Yeni kurtuluş müjdemiz, bizler için iyi bir şey, pek özgürlük ifade etmese de, belli insanlara çok şey ifade edecektir. Örneğin yarım eğitim almış orta sınıf Almanlar için pazar günleri davul ve bayraklarla yürüyüp üniforma giymek şahane bir şeydir—Rhineland'ı tekrar ele geçirmek harikadır. Ama bu, güruh psikolojisidir.

---

[3] Bkz. yukarıda, 30 Ekim 1935, n. 9.

Güruh üste çıktığı zaman olacağı budur ve bu seferki müjdeleri dünyevi bir şey olduğu için, geleceğin bizlere neler getireceğini bilmiyoruz. Yaratan bağırsak şeritlerini icat ettiği gibi, dünyevi bir müjde de icat edebilir; Mussolini ya da Stalin ya da Hitler, tapmamız gereken kutsal insanlardır. İlk Hıristiyanlar Caesar'ı* reddetmişti; Roma'nın Caesar'ına verilen kurban törenlerine katılmak istemediler çünkü yalnızca görünmeyen bir Rabbe inanıyorlardı. Bu da başka tür bir hapishaneydi, ama zincire vurulup arenaya atılmak kadar can yakmıyordu ve bazı yaratıcı insanlar, onda Roma Caesar'ından daha fazlasını görebiliyordu. Ama şimdi, zamanlar değişiyor; eski bir Romalıyı bugünün Roma'sına getirin, hiç yabancılık çekmez. Yanlış tarafta yürüyenleri kırbaçlayan Lictor'ları görür, Caesar da oradadır, türlü tanrılara tapınılan tapınaklar—biri Petrus, biri Paulus, bir diğeri Antonius—ve tıpkı eski tanrıların zamanındaki gibi, bir başrahipleri de vardır. Bütün manzarayı tanır: tam olarak iki bin yıl önce olduğu gibidir.

Devlete inanıyorsak, bu yine olacaktır. Neden olmasın? Tabii ki günümüzde sığır kurban etmiyoruz, ama başka yollardan fedakârlık ediyoruz; ödemek zorundayız ve o kadar ağır bir bedel ödüyoruz ki, artık doğru dürüst bir şey okumak için kitap bile satın alamıyoruz. Ve Caesar'ın onuruna bayraklar sallayarak, bando-mızıka geçit töreni yapmalıyız. Gerçekte olan budur ve tüm "izmler" ve bayraklar ve bando-mızıklarla yeni müjde—umarım değildir ama—bu olabilir; devletin mutlak otoritesine, Caesarizme kurban oluruz ve üstteki denetimsiz otoritenin keyfiyetine göre değişebildikleri için yasa olmayan yasalarımız vardır. Aynı biçimde Papa'nın kilisedeki yanılmazlığını ileri sürmeye kalkmışlardı, ama artık dünyevi anlamda da buna sahipler; yasanın üstünlüğü diye bir şey yok, yalnızca, elbette keyfi olan, sınırsız bir otorite var. Rusya'da, Almanya'da ya da İtalya'da mutlak yasalar yoktur; yasalar kişisel bir otorite, bir Caesar ya da bir lider tarafından değiştirilebilir. Yeni müjde buymuş gibi görünüyor. Ne kadar süreceğini bilmiyorum, ama yeni bir din olmanın yanı sıra, yeni bir biçemin de tüm özelliklerine sahiptir. Antik insan da Hıristiyanlığı böyle algılamıştır, kesinlikle eminim. "Sizin yeni dininiz bu mu?" diye sorardı, dediğim gibi, İskenderiye'de eğitimli bir kişi olsam ve Hıristiyan güruhunun Hypatia adında hoş bir kadının kolunu bacağını kopardığını görsem: "Hıristiyan sevgisi ve uygarlığı dediğiniz *bu* mu?" diye sorardım. Evet, Hıristiyan dini olarak adlandırdıkları ve sonraki yüzyıllarda daima Hıristiyan uygarlığı dedikleri şey budur. O halde Tanrı-İnsan yerine bir Tanrı Devletine inanacaklardır, ama bir Tanrı-Devlet de, tıpkı eski Tanrı kadar soyuttur, görünmezdir. Ama tapınaklarında görünüyormuş gibidir; şimdi tüm büyük şeyler oldukça dünyevi binalardır; güruhun büyük kitlelere tutkusu vardır—eh, daha önce de olduğu gibi. Şimdi devam edeceğiz:

> Bu Kurtarıcıların tinleri, kusurlardan oluşuyordu; ama her kusura boş inançlarını, Tanrı adını verdikleri tıkaçlarını yerleştirmişlerdi.

* Burada Iulius Caesar değil, genel olarak Roma imparatorları kastedilmektedir –ed.n.

Bu geçmiş için söylenmiştir, ama şu an için de söylenebilir. Bir yanılsama olarak Devlet kavramı koyulmuştur; onların tıkacı budur.

> Tinleri acımalarında boğulmuştu ve acımadan kabarıp şiştikçe, hep bir büyük delilik yüzeye çıkıyordu.
>
> Sürülerini gayretle ve haykırışla köprülerinin üstünden sürüyorlardı; sanki geleceğe bir tek köprü varmış gibi!

Gazetelerde ne okuyoruz?

> Gerçekten de bu çobanlar da sürüye dahildiler.
>
> Bu çobanların küçük tinleri ve geniş ruhları vardı; ama kardeşlerim, en geniş ruhlar bile ne küçük ülkelere gitmişlerdi şimdiye kadar!
>
> Yürüdükleri yola kanla harfler yazıyorlardı ve delilikleri doğrunun kanla kanıtlanabileceğini öğretiyordu.

Günümüzde ne duyuyoruz?

> Oysa kan, doğrunun en kötü tanığıdır; kan en temiz öğretiyi lekeler ve kalplerin yanılgısı ve nefreti haline getirir.
>
> Ve kişi, kendi öğretisi uğruna ateşe atılsa—bu neyi kanıtlar?

Oh, orta sınıf zihnine çok şey kanıtlar.

> Gerçekten de kişinin öğretisi kendi yangınından dersini almasıdır.
>
> Bunaltıcı bir kalp ve soğuk bir baş; bunlar birleştiğinde o kabadayı, "Kurtarıcı" ortaya çıkar.

Şimdi, bu son cümlenin anlamı nedir?

Mrs. Crowley: Karşıtların bir araya gelmesidir.

Prof. Jung: Evet, kuşkusuz, çünkü Nietzsche'nin burada öngördüğü güruh psikolojisinde esas olarak bunaltıcı bir kalp var ve baş namına bir şey yok; bu gelişimin sonucunun da bunaltıcı bile olmayan, kalpsiz bir baş olduğu söylenebilir. Ama aşağı işlev ortaya çıkınca, kalp o bunaltıcı duygu ile dolar. Bu, alt işlevin niteliğini belirlemek için iyi bir terimdir; yaklaşan bir fırtına gibi bunaltıcıdır ve asıl baş gelişmiş, farklılaşmış işlevin soğuk, mesafeli üstünlüğüdür. "Farklılaşmış," aristokratik, farklı, bağımsız demektir ve aristokratik üstün işlevin niteliği budur. "bunlar birleştiğinde o kabadayı, "Kurtarıcı" ortaya çıkar." Şimdi "kabadayı" ne anlama geliyor? *Brausewind* yaygın bir sözcüktür; türlü fantezilerle dolu bir genç adam anlamına gelir.

Mrs. Baynes: Lafebesi mi?

Prof. Jung: Hayır, daha dinamik. Tam olarak bir fırtına değil, ama aynı anda hem dinamik hem de şakacı, kuru yapraklarla ve kâğıt parçalarıyla oynayan ve insanların şapkalarını uçuracak kadar güçlü bir rüzgârdır.

Mrs. Baynes: Bir kasırga mı?

Prof. Jung: Evet, Nietzsche'nin *Brausewind* terimini en iyi ani bir kasırga tanımlar. Meyrinck'in *Das grüne Gesicht*'ini okumuş olanlar, aynı olgunun orada da olduğunu belki de hatırlayacaktır.[4] Toz kaldıran bir kasırga gibi bir şey, ama toz değil. Yeşil Yüz, *Hızır,* kasırgadır ve toz, bir karınca sürüsüdür. Bu figür Meyrinck'in öyküsünün odağıdır ve *Hızır*'ın olağan insan koşullarında nasıl çalıştığını, bir tür büyücü olarak nasıl geldiğini gösterir. Her şey kolektif bilinçdışının bir tezahürüdür, kolektif bilinçdışının sıradan insan varoluşuna taşmasının, insan varoluşunu dönüştürme ve etkileme biçiminin. Sonunda büyük bir felaket, tüm kasabayı yıkan bir fırtına gelir; en sonunda bu kasırga karınca sürüsünü yakalar, ki karınca sürüsü, güruhtur. *Hızır*, insanları bir karınca sürüsü gibi uçurup uzaklara götüren bir güruh psikolojisi kasırgasıdır.

O halde *Brausewind*, toplumsal varoluşa saldıran felaket rüzgârıdır. Karşıtlar ne zaman karşılaşsa, ne zaman soğuk bir hava tabakası sıcak bir hava tabakasına dokunsa, büyük olasılıkla hareket olur, bir burgaç ya da dolaşan bir kasırga; o dolaşan su sütunlarını okyanusun yüzeyinde görürüz, çölde de toz sütunları görülür. İnsanların *ergriffen* olduğu, yakalandığı, kendine özgü kolektif hareketin simgesi budur. Şurada-burada hava püskürtüleri tozu yakalayıp kaldırır, sonra zayıflar, hemen sonra başka bir yerde yeniden başlar, tıpkı Fön geleceği zaman deniz veya göllerde oluşan küçük su girdapları gibi. Ve insan topluluğunda Fön rüzgârı esmeye başladığında da öyledir.[5] Çok farklı yerlerde göründükleri için insan bu olguları birbirine bağlamaz, ancak o, aynı ve tek bir rüzgârdır. Tabii ki çöl olduğunda kumları yakalar ve bahçede yaprakları yakalar ve bir kütüphanede yığınlarca kâğıt yakalar ve kalabalıklarda şapkaları yakalar, insan bu yüzden daima farklı bir şey olduğunu düşünür; ama daima aynı meteorolojik olgudur: karşıtların buluştuğu yerde kasırga vardır. Bu, ruhun en özgün biçimindeki tezahürüdür.

Dolayısıyla kurtarıcı, bir yakalayıcıdır, insanları nesneler gibi yakalayan *Ergreifer*'dir, onları kasırga boyunca bir forma dönüştürür, sonra her şey çöker ve yeni bir şey gelmelidir. O, Pentekostal mucizesinde anlatılan büyük rüzgârdır, çünkü iki dünya çarpışmaktadır, kölelerin dünyasına karşı, farklılaşmış zihnin dünyası. Çünkü Mesih'in, öğretmeni Vaftizci Yahya aracılığıyla aldığı öğreti, zamanın olgun meyveleri olmalıydı; yoksa çevresiyle, zamanın tüm o büyük sorunlarıyla uyum içinde olamazdı. Ayrıca, bunu bir adamın kendi yaşam sürecinde, muazzam bir geleneği kullanmadan tek başına icat edebilmesi olanaksızdır. Mesih, Eski Ahit'ten ve kısmen ilk kilisenin Mesih'ten önceki herhangi bir fikirle ilgilenmemesi nedeniyle pek bilmediğimiz diğer kaynaklardan, son derece özgürce almıştır. Kilisenin ilgisini çeken, gökten düşmüş bir yazılar toplamı olmasıydı, içinde kâfir malzemesi bulunmayan. Bu kitap stokunun yazarının bizzat Tanrı olduğu besbelliydi ve bu nedenle kimse daha iyisini yapamazdı. Böyle bir kurum, kendini tartışılmaz bir otoritenin üstüne oturtmalıdır.

---

4 Gustav Meyrink'in romanı 1916'da yayımlanmıştı. Bkz. yukarıda, 13 Mart 1935, n. 7.

5 *Föhnwind*: Siroko anlamında İsviçre-Almanca sözcük.

Böylece erken dönem kilisede, daha önce olanlarla ilgili hiçbir şey bilinmiyordu; bunlar kısa zamanda maziye gömüldüler.

Ama Yahya'nın, o günlerde geçerli olan, aslında hasta iyileştirmekle ve rüya yorumlamakla meşgul olan, Therapeutoi olarak da bilinen Essene'ler gibi bir dini harekete ait olduğuna dair kanıtlarımız var. Bunlar, mahkemelerde zengin insanlar için bir tür *directeurs de conscience* [vicdan yöneticileri] idiler ve özellikle fazla hassas rüyalar için çağrıldıklarına dair kanıtlarımız var. Filistin Tetrarkos'u, mahkeme tercümanları için fazla tehlikeli olan nahoş bir rüyayı gördüğünde, bunu yaşlı adama yorumlaması için dışarıdan bir doktor, bir Essene çağırmışlardı, çünkü kellelerini korumak istiyorlardı. Essene'ler, herkesin çekindiği bir büyücü hekimler grubu gibi, büyük bir otoriteye sahipti. Sonra İskenderiyeli Philo Judaeus'tan manastırların o günlerde varolduğunu ve Ölüdeniz ve Mısır'da önemli yerleşimlerin olduğunu ve doğal olarak bir öğreti bütününe sahip olduklarını biliyoruz.[6] Yahya'nın Basra ve Mezopotamya'daki Kut-el-Amara semtlerinde hâlâ müritleri vardır; bir kutsal kitap koleksiyonları var ve bunlardan bir tanesi yakın zamanlarda tercüme edildi, Yahya'nın Mandalacı Kitabı.[7] Mandalacılar Yahya'nın müritleriydi ve Gnostiktiler. Tuhaf ki, Gnostik İncile, Aziz Yahya'nın İncili de denir; bu açık değildir, ama daha İkinci yüzyılın başında yazıldığı için Yahya isminin Hıristiyanlığın kökenlerinin Gnostik yanını kapsaması mümkündür; bir yandan tam bir ortodoks Yahudiydi, öte yandan Gnostik öğretisini almış olmalıydı. Paulus da Gnostikti, Yahudi Gnostik, Haham yaşlı Gamaliel'in[8] müridiydi; bir Gnostik eğitim üzerine yazdıklarında kesin kanıtlar vardır: Gnostik terimler kullanırdı, özellikle Efeslilere Mektupta.

Dolayısıyla neredeyse, Mesih'in Gnostik öğretisi aldığını ve bazı söylediklerinin—son zamanlarda sözünü ettiğimiz Dürüst olmayan Kâhya menkıbesi ve özellikle Yeni Ahit'te yer almayan "İsa'nın Sözleri" gibi—Gnostisizmle yakından ilişkili olduklarını varsaymak zorunda kalıyoruz. Ve kilisenin kabul etmediği ve bu nedenle çoğunlukla yok ettiği İnciller de Gnostik öğreti içeriyordu; bunu, halen elimizde olan parçalardaki bilgilerle, örneğin Mısır Müjdesi ve Yeni Ahit'in Apokriflerinin arasında, Kutsal Ruh'un *Sophia* olarak adlandırıldığı ve kutsanmış ana olduğu, Aziz Thomas'ın İşleri ile destekleyebiliriz. Yani Hıristiyanlık daha en başta, Gnostik ve İskenderiye bilgelikleriyle çok yakından sarmalandığı için, Mesih'in Gnostik öğreti aldığı ve insan ruhu ve tinsel gelişimin özellikleri hakkında oldukça derin bir anlayışa sahip olduğu büyük bir olasılıktır. Onun antikçağın olgunlaşmış bir meyvesi olduğu söylenebilir; YakınDoğunun bilgeliğinin özünü kendine toplamış, Mısır ve Yunanistan'ın özsuyunu

---

[6] Philo Judaeus için bkz. yukarıda, 16 Mayıs 1934, n. 6,

[7] Yuhanna'nın Mandalacı Kitabı için bkz. Mead.

[8] Paulus şöyle yazmıştır, "Ben Yahudiyim. Kilikya'nın Tarsus kentinde doğdum ... Gamaliel'den ilim gördüm" (Resullerin İşleri 22:3). Gamaliel bir hukuk bilgini, önde gelen bir Farisiydi ve Yahudi geleneğindeki ilk yedi büyük hahamdan biri sayılırdı.

emmiş ve güruh ile bir araya gelmiştir. Ve bu da, kitleleri hareket ettiren ve biçimlendiren, Hıristiyanlık dediğimiz formu getiren büyük bir kasırga yarattı. Şimdi Nietzsche sözüne devam ediyor,

> Halkın 'Kurtarıcı' dediği o esrimiş kabadayılardan gerçekten de daha büyükleri ve daha soyluları vardı!

Kurtarıcıdan daha büyük olanlar da kim? Kimden söz ediyor?

Mrs. Fieri: Yaşlı bilgeden. Bu bir tür fark olurdu, yaşlı bilge figürü ile kurtarıcı olarak adlandırılanı karşıtlık olarak ortaya koyuyor.

Prof. Jung: Evet, "gerçekten de daha büyükleri ve daha soyluları vardı."

> Kardeşlerim, tüm kurtarıcıların daha büyüğü tarafından kurtulmalısınız, özgürlük yolunu bulacaksanız!
>
> Henüz asla bir Üstinsan olmamıştır.

Şimdi, bu büyük olanlar kimdir?

Miss Hannah: Özbenlik mi?

Prof. Jung: Evet, ama daha büyük özbenlikler, daha büyük kişilikler anlamına gelir, o zaman bu büyük insanlar kim olabilir?

Mrs. Fieri: Öğretiye başlatılmış insanlar.

Prof. Jung: Ama onları kim başlattı? Burada ünlü bir isim düşünmüyor musunuz?

Mrs. Adler: Bu, Nietzsche ile Zerdüşt arasındaki farklılaşma anlamına gelmiyor mu?

Prof. Jung: Elbette Zerdüşt'ten söz ediyor, ama Zerdüşt bizzat Pers dininin kurucusuydu; O da bir kurtarıcıydı ve bu nedenle Zerdüşt'ten de daha büyük bir varlık olmalıdır.

Mr. Allemann: Hermes.

Prof. Jung: Tabii ki, herhangi bir peygamberden daha büyük, üç kez yüce Hermes, Hermes Trismegistos.[9] Şimdi, Nietzsche'nin bu figür hakkında çok şey bildiğini varsayamayız ve biliyorduysa dahi, onunla çok uğraşmazdı, çünkü sistemine uymuyordu. Oysa "Zerdüşt" diye adlandırdığı o kişi ya da kişilik, üç kez yüce Hermes'in bir türevidir. "Zerdüşt" diye adlandırdığı, onun arkadaşı, Poimandres'i, ona öğreten Poimen'dir: onun hocası, Johannes'idir. Bilirsiniz, Oannes, Yunan Johannes'in [Ioannes] Babilce formudur ve her gün balık biçiminde denizden çıkan ve insanlara bilgelik, uygarlık ve güneşin altında iyi olan her şeyi öğreten kişidir. Orada güruh psikolojisi yoktur. Üç kez yüce Hermes, aristokratların aristokratıdır. Şimdi, Nietzsche onun hakkında hiçbir şey bilmez; ona basitçe "Zerdüşt" der, ama doğru yoldadır, o Zerdüşt'e ya da o Poimandre'e her ne ad veriliyorsa, eski Zerdüşt'ten daha büyük bir Kurtarıcıdır. O, büyüklerin büyüğüdür, en büyük kurtarıcılardan daha büyüktür, peygamberlerin baba-

---

[9] *Thrice Greatest Hermes* [*Üç Kez Yüce Hermes*], ed. ve çev. G.R.S. Mead, 3 cilt (Londra, 1949).

sı, kurtarıcıların babası ya da büyükbabasıdır, kendisi hiçbir zaman görünür olmasa da. Toth, Hermes'in Mısır eşdeğeridir. O da gizemli bir tanrıdır. Hermes tüm bilgeliğin öğretmeniydi, ama bu bilgelik, güruh için değildi, güruha dokunduğunda bir tutuşmaya ya da kasırgaya neden olur; gizli tutulması gereken şeydir. "Gizli bilgidir."

Mandalacı Mesih Kitabı'ndaki İsa ile Yahya arasındaki diyalogda, Mesih'e, "Yeşu Ben Mirjam," yani hilekâr diye hitap edilir ve Yahya onu, gizli bilgiyi halka ifşa etmekle suçlar. Ama Mesih kendini çok doğru bir biçimde savunur; iyi işlerine dikkat çeker, topalı yürüttüğünü ve körün gözünü açtığını belirtir. Konuşma kesin bir çözüme ulaşmaz, bu nedenle Yahya'nın mı, Mesih'in mi haklı olmadığından kuşku duyulabilir. Yahya'nın argümanı, bu güzel doğru becerik-sizlere verilirse, onu yalnızca yok edecekleri, kötü veya çirkin bir şey haline getirecekleri ve bu nedenle onun gizlenmesi gerektiğidir.Ve Mesih, ona bu doğruyla neler yaptığını gösterir. Bu konuşma kurgu bile olsa, en azından gerçekleşmiş olabilecek bir şeydir. Belki Yeni Ahit'teki çok az sayıda delil, Yahya'nın kendisine gerçekten Tanrı'nın Oğlu olup olmadığını sormaları için müritlerini Mesih'e göndermesidir; duyduğu kuşku bu olabilir. Şöyle de dese olurdu: "Bu değerli gizleri güruha vermek için mi seçildin? O şeytani sürünün, bahçemizin tüm alanlarını istila edip yok etmesine izin mi vereceksin?" Bu, çok büyük bir sorudur, geçmiş uygarlığın değerli meyvesini sürüye teslim etmenin zamanı gelip gelmediğine karar vermek zordur. Çünkü bir noktada bu olmalıdır: hoşafın eşeğe verilmesi gerekecektir, çünkü eşek de olsa, insandır. Hoşafı kurtarmaya çalışabilirsiniz, ama adamın birinin ortaya çıkıp onu sürüye sunacağı an gelecektir; o büyük rüzgâr, artık o bekleyemediği zaman, gelecektir.

İLKBAHAR DÖNEMİ

Mayıs / Haziran 1937

SEMİNER I

5 Mayıs 1937

Prof. Jung:

Bayanlar ve Baylar: Son seminerimizde *Zerdüşt*'ün rahiplerle ilgili 26. bölümünü ele almıştık, ama devam etmeden önce, daha önce burada bulunmamış olanların yararına birkaç söz söylemek istiyorum. *Zerdüşt* çok hassas bir konudur, ancak onunla uğraşmamı, seminer katılımcılarımızdan bazıları istemiştir. Çok tereddüt ettim, çünkü çok iddialı bir girişimdir. Çok ilginç bir psikolojik malzeme olduğunu kabul ediyorum, ama uzundur ve belli nedenlerden dolayı da başa çıkmak son derece zordur. Tabii zor olması, baş çıkılmaz demek değildir; aksine, zor bir vaka, basit ve kolay bir vakadan daima çok daha ilginçtir. *Zerdüşt*, Nietzsche'nin en önemli yapıtıdır. İçinde gerçekten kendisi olanı ve kendisine özgü sorununu anlatır. En verimli dönemi, geçtiğimiz yüzyılın seksenli yıllarıydı ve o, birçok bakımdan zamanının bir çocuğuydu, ama aynı anda zamanının ve gelecek zamanların öncüsüydü.

Halkımızın tabakalaşmasının tarihsel olduğunu söyleyebiliriz; henüz yaşamaması gereken bazı insanlar vardır. Onlar çağdışıdır. Geleceği görürler. Aynı anda çağımıza ait olanlar da vardır; ama birçoğu çağımıza hiç ait değildir, ebeveynlerimizin ve dedelerinin döneminde yaşamış gibidirler. Aynı anda birçokları da hâlâ ortaçağa, kimileri daha da uzak zamanlara, hatta mağara sakinlerine aittir; insan onları sokakta ve trenlerde görür ve ara sıra, aslında yaşıyor olmaması gereken eğlenceli bir eski mağara sakiniyle karşılaşır. Zamanın bazı sorunları birçok insanın bilinçli sorunları haline gelirken, aynı zamanda yaşayan diğer insanlaraysa doğrudan dokunmamalarının nedeni de budur. O halde Nietzsche, geleceğin adamıydı; kendine özgü psikolojisi, dünya savaşının büyük felaketinden sonra, bugün yaşıyor olabilecek bir adamın psikolojisiydi.

Bu nedenle onu irdelemek oldukça ilginçtir, çünkü birçok yönden günümüzün psikolojisine girer.

Bildiğiniz gibi, *Zerdüşt* yalnızca bir başlık değildir: Zerdüşt figürü bir biçimde Nietzsche'nin kendisidir; yani Nietzsche, Zerdüşt figürüyle büyük ölçüde özdeşleşir; Zerdüşt ilk ortaya çıktığında "bir iki oldu" diyerek, bu figürün kendisinden farklı olduğunu hissettiğini gösterse de. Ama hiçbir psikolojik bir kavrama sahip olmadığından, bu onun için bir sorun olmadı; genel felsefi tavrı son derece estetik olduğu için, onu az çok mecazi bir figür olarak gördü ve onunla özdeşleşti. Şimdi bu, sonuçları olan bir olaydır: yani kişinin neyle özdeşleştiği büyük bir fark yaratır ve Nietzsche tam olarak neyle özdeşleştiğinin farkında değildi. "Tanrı öldü" ifadesinin kendisi için tam olarak kavramadığı bir şeyi ifade ettiğini fark etmemişti; onun için Tanrı'nın varlığı bir görüş ya da bir tür entelektüel kanıydı, bu yüzden yalnızca Tanrı'nın olmadığını söylemek Tanrı'nın ortadan kalkmasına yetiyordu. Ama aslında Tanrı bir görüş değildir. Tanrı insanların başına gelen, psikolojik bir gerçektir.

Tanrı fikri, *numinosum* deneyiminden kaynaklanmıştır. İnsanın bazen altında ezildiği psişik bir deneyimdi. Rudolf Otto bu anı *Psychology of Religion* [*Din Psikolojisi*] kitabında, *numinosum* olarak belirlemiştir; bu, Latince ima ya da işaret anlamına gelen *numen* sözcüğünden türetilmiştir.[1] Bunun kökeni antik çağlardadır, bir tanrı heykeline dua etmek gerektiğinde, insan bu amaç için yanına dikilmiş bir taşın üstüne çıkar ve duasını kulağına bağırırdı ki, tanrı duyabilsin; sonra da tanrı başını sallayana ya da gözlerini açıp kapayana ya da herhangi bir biçimde yanıtlayana kadar, imgeye gözünü dikerdi. Çünkü bu, hareket edene kadar imge üzerinde yoğunlaşan etkin bir imgelemin kısaltılmış yordamıydı;[2] o anda tanrı bir ipucu, rızasını ya da reddini gösterir ya da herhangi bir işaret verirdi ve bu, *numinosum*'dur. Şimdi, bu besbelli psikolojik bir gerçektir ve Nietzsche, psikolojiyi hiç bilmeden—aslında büyük bir psikolog olmasına rağmen—bu Tanrı kavramına yalnızca entelektüel bir kavram gibi davrandı ve Tanrı'nın öldüğünü söylediyse, o zaman Tanrı yoktu. Ama psikolojik gerçek varolmaya devam eder ve soru, bu gerçeğin ne zaman yeniden görüneceğidir.

Bu durumda, Nietzsche'nin kendi kopuşunda yeniden ortaya çıktı: yani Zerdüşt içine doğduğunda, bir değil ikisi olduğunu açıkça hissetti ve bunu söyledi de, öte yandan da içinde kendisinin ötesinde hiçbir şey olmadığı için—ki olsaydı, bu kendisi olurdu—elbette Zerdüşt'ün kendisi olduğunu, özdeş olduğunu söylemek zorundaydı. Ve böylece *numinosum* gerçeğiyle özdeşleşmişti: bir *numinosum* haline gelmek zorunda kalmıştı. Bu, şiştiği, havayla dolduğu, *muazzam* olduğu anlamına gelir!—ve yakında içine dolan rüzgârdan söz ederek bu gerçeği itiraf edeceği bir bölüme geleceğiz. Dahası, kesin bir imge görünürde bir hiçliğe indirgendiği zaman, sanki "tin" olarak adlandırdığımız *pneuma* da ilkel biçimine indirgenmiş, yalnızca hava olmuştu. Çünkü tanrı deneyimine,

---

[1] Otto'yla ilgili olarak bkz. yukarıda, 10 Haziran 1936, n. 1.

[2] Seminerin bir üyesi olan Barbara Hannah daha sonra bu konuda bir kitap yazmıştır: *Encounters with the Soul: Active Imagination* [*Ruhla Karşılaşmalar: Etken İmgelem*] (Boston, 1981).

numinosum'a ve onun bir imgesine sahipseniz, bunun bir tinsel deneyim olduğunu söyleyebilirsiniz; ama onu azaltır ve varlığını inkâr ederseniz, yalnızca havayla dolarsınız. O zaman bu, sizi boğulmanın tüm belirtilerine sahip olduğunuz bir nevroza yönlendirir; ya da tine sahip olmak yerine, sözcüğün gerçek anlamıyla, karna hava dolabilir. Tin aynı anda esin ve şevk kaynağıdır, çünkü bir kabarmadır; Almanca *Geist* sözcüğü, volkanik bir patlama, bir gayzerdir. Örneğin alkolün ruh [tin] olarak adlandırılmasının nedeni, ruhun bu yönüdür: alkol ruhun indirgenmiş halidir. Bu nedenle, ruh eksikliği hisseden birçokları, kendini içkiye verir. Kendilerini alkolle dolduruyorlar; bu tip çok vaka gördüm. Erkekler için tipiktir, ancak kadınlar da bunu yapar.

Şimdi, Nietzsche'nin kitabı, bu durumun ve kendine özgü sorunlarının bir itirafıdır. *Numinosum*'un dışımızda olduğu bir ortaçağ ya da ilkel dünya denebilecek bir şeyimizin olduğunu ya da en azından bir anısının olduğunu biliyorsunuz. Buna girmem gerekmez. Ama muhtemelen, *numinosum*'un içinizde bulunduğu o dünyanın, *numinosum*'un bir psikolojik gerçek olarak yaşandığı dünyamızın tam olarak farkında değilsinizdir. Sözcüğün kendisi, tanrının deneyimlediğimizin dışında bir şey olmadığını ilan ettiğimizi gösteriyor; her ne kadar bunun gerçek bir deneyim olduğunu inkâr etsek ve yalnızca belirli insanlara olan psikolojik bir olay olarak görebilsek de. Bu elbette yeni tür bir dünyadır, pratikte, tanrı olmayan, tin olmayan, yalnızca bizim yaşadığımız bir dünya. Tabii bizim ne ölçüde yaşadığımız da tartışılır bir hale gelmiş olur, çünkü uzayda herhangi bir nesne gibi hareket ettiğimize o kadar derinden inanıyoruz ki, pek bir fark görmeyiz; yalnızca eşyanın hareket ettiği çok büyük bir boşluk vardır ve herhangi bir özel anlam veremediğimiz için, bütününde herhangi bir anlam formüle etmekten vazgeçeriz. Çünkü bu, tamamen yeni, çok garip bir dünyadır; *numinosum* bizimle özdeşleştiğinde kendimizi nasıl hissettiğimizi, *numinosa* olduğumuzda nasıl olduğumuzu daha önce hiç deneyimlememiştik. Bu yeni bir sorundur ve bizi tamamen yeni bir görevin karşısına koyar: yani insanın *numinosum* olması halinde nasıl davranması gerektiği, *bizim* tanrılar ya da onunla yakın bir şey olduğumuzda nasıl olacağı—bir başka deyişle, üstinsanlar olursak bunun nasıl olacağı. Çünkü Zerdüşt, Nietzsche'de zaten varolan Üstinsandır; zaman zaman bizzat kendisini Üstinsan gibi hisseder.

Bu kitap bizi doğruca böyle bir soruna götürür. Bize, iç olayların ne olduğunu, insanın başkalarına, değerlere nasıl baktığını ve her şeyin nasıl yönünü değiştirdiğini anlatır. Örneğin Nietzsche, yıkımdan ya da tüm değerlerin dönüşümünden, *Umwertung aller Werte*'den bahseder; tabii ki bir tanrı olduğunuzda, daha önce hiç olmadığınız bir şey olduğunuzda, tüm değerler farklılaşır. O kadar büyükseniz, diğer her şey küçülür. Bir gökdelen gibi olmuşsunuz, tabii ki dünyanın kalanıyla bağınız son derece sakarlaşır; kendi evinize bile giremezsiniz ve bu yüzden hiçbir şey işe yaramaz. Şimdi, burada gerçek, varolan değerleri tartışmanın ortasındayız. Örneğin son ele aldığımız bölüm, rahipler gerçeğiyle olan yeni ilişkiyi, rahiplerin şişme yaşayan ya da kendisi *numino-*

sum olan birine ne anlam ifade edeceklerini ya da rahiplerin Tanrı'nın gözüne nasıl göründükleriyle ilgiliydi. Tanrı'nın rahiplerin gözünde nasıl göründüğünü gayet iyi biliyoruz, ama rahiplerin Tanrı'nın gözüne nasıl göründüklerini bilmiyoruz. Ama o bölümü okuyunca, oldukça başarılı bir fikir edinebiliriz.

Ve şimdi "Erdemliler" adlı bölüme geliyoruz. Yine burada soru şu: Tanrı erdemli insanlara nasıl bakıyor? Onun gözüne nasıl görünüyorlar? Şüphesiz, sizin de fark edeceğiniz gibi, deney çok saf değildir, çünkü sıklıkla Zerdüşt'ün arkasındakinin Nietzsche olduğunu, Nietzsche'nin şişme yaşadığı ve bu nedenle de tanrının biraz garip bir konumda olduğunu çok açık bir biçimde gösteren gerçeklerle karşılaşırız. Tanrı kendisini Mr. Nietzsche'yle özdeş görürse, alan doğal olarak biraz sıkışık olur, bu yüzden Tanrı'nın yargısı bile biraz sıkışık hale gelir. Bu gibi durumlarda, Nietzsche'nin biyografisini ve zamanının bir çocuğu olduğu için de, zamanının kısıtlamalarına atıfta bulunmak zorundayız. Ama metninin daha iyi bölümlerinde, Nietzsche'nin değil de, tanrının konuştuğunu akılda tutmakta yarar vardır ve o elbette dogmatik bir tanrı değil, psikolojik bir gerçek olarak tanrıdır.

Çünkü psikolojik bir gerçek olarak tanrı, muhtemelen hiç de kiliselerin veya inançların oluşturduğu şey değildir. Bazı Protestanlar, örneğin Protestan bir teolog, Tanrı'nın yalnızca iyi olabileceğinden emin olmanızı söyler ve o zaman, neden böyle dediği sorgulanmalıdır. Bunun nedeni, Tanrı'yı temsil eden bu psikolojik faktörün gerçekten iyilikten başka bir şey olmadığı doğru olabilir, ama aynı anda iyi *olmadığından* korktukları için de olabilir. Kendilerini korumak için ya da tanrıyı zorlamak ya da yatıştırmak amaçlı, bir tür kötülükleri kovma davranışı olduğunu da söyleyebilirler. Öfkelenmekle tehdit eden birine, "Sabırlı ol—aslında çok sabırlısın" diyerek, sabırlı olduğuna inandırmaya çalışmak gibi. Dolayısıyla Tanrı'ya iyi olsun diye iyiliği için, onun kötü olabileceğine inanmayı reddettiğimiz, ikna olacağını ve gerçekten iyi olacağını umduğumuz için yalvarıyor olabiliriz.

Bu kesinlikle küfür değildir; arkamda Katolik kilisesinin otoritesi var. Ya da insanın Alman reformcu Luther'e kadar geriye dönmesi yeter, o, Tanrı'nın daima iyi olmadığını kabul ediyordu; modern teologların tersine, *Deus absconditus'a*, yani tüm kötülükler, dünyadaki tüm korkunç şeyleri içinde barındıran gizlenmiş ya da örtülü bir tanrıya yer vermişti. İyi bir Tanrı'nın tüm bu saçmalıklardan sorumlu olduğunu kabul edemeyiz. İnsanoğlundan iyi bir taşıyıcı yapmak Mutlak Güçlünün elindeydi, ama onu çok kusurlu bir taşıyıcı yapmayı seçti. İnsanın dünyada başa çıkamayacağı her türlü olağanüstü günahı uyandırmayı seçti ve insanın işini tamamen anlamsız bir hale getirdi. O halde bunların hepsinin insanın iyiliği için olduğunu varsayamayacağımıza göre, şeytanın işi olduğunu söyleriz, ama salt şeytanın varlığı bile, Tanrı'nın mutlak gücüne bir istisna oluşturur. Çocukken babama Tanrı mutlak güce sahipse, dünyada neden bir şeytan olduğunu sormuştum ve babam Tanrı'nın şeytana, insanları test etmek amacıyla, işini yapabileceği belirli bir süre verdiğini söyledi. "Ama" dedim, "adam tencere

yapıyorsa ve iyi olup olmadıklarını test etmek istiyorsa, bir şeytana ihtiyacı yoktur ki, kendisi de yapabilir." Hâlâ Rabbin duasında "Ayartılmamıza izin verme" diyoruz; kızlarımdan biri, iyi bir Tanrı'nın insanları ayartmamayı bilmesi gerektiğini söyledi ve buna verecek bir cevabım yoktu. Dolayısıyla tanrı Nietzsche'de konuştuğu zamanlar, çok şok edici şeyler söyleyebilir. Bu, Zerdüşt'te neden bu kadar çok şok edici şey olduğunu açıklıyor. Eh, şimdi yeni bölüm başlıyor.

> Tembel ve uyuşuk duyulara, gök gürültüsü ve semavi havai fişeklerle seslenmek gerekir.

Konuşanın Tanrı olduğunu düşünürseniz, bu, gök gürültüsü ve şimşeklerle konuşan ve dünyada bir sürü kargaşa yaratan eski Yahve psikolojisi gibidir.

> Durgun ve dalgın ruhlara gök gürültüsü ve havai fişeklerle seslenmek gerekir.
>
> Oysa güzelliğin sesi yumuşak konuşur: o ses, yalnızca en uyanık ruhlara seslenir.
>
> Kalkanım bugün yavaşça titredi ve bana güldü; bu, güzelliğin kutsal gülüşü ve ürpertisidir.
>
> Güzelliğim bugün sizin halinize güldü ey erdemliler. Ve bana şöyle seslendi; "Onlar—ödül de isterler!"

Zerdüşt açıkça, birçok insanın ödüllendirildiği için erdemli olmayı seçtiğini, bu nedenle onların erdemlerinin pek itibarlı olmadığını ima ediyor—bir amaca hizmet eder, insan çoğunlukla yalnızca herkesin "Ne güzel, değil mi?" diyeceği—ve sonucunda ödüllendirileceği beklentisiyle iyi davranır.

> Ey erdemliler, siz ödül de mi istersiniz? Erdem için ödül, dünya için cennet ve bugününüz için sonsuzluk mu istersiniz?
>
> Şimdi ne ücret, ne de veznedar var diye öğrettiğim için bana kızar mısınız? Ve gerçekten de erdemin ödül olduğunu bile öğretmem.
>
> Ah, benim kederim şudur: her şeyin temeline yalandan bir ödül ve ceza sızdırmışlar—ve şimdi de sizin ruhunuzun derinliğine de, ey erdemliler!

Fikir şudur ki, tanrı yoksa, bir veznedar, yaşamımızın sonunda tüm erdemlerimiz için bize ödeme yapacak biri yoktur. Bir erdemin ödülü olacaksa, kendisi olmalıdır. Bir erdemin uygunluğu, bariz değeri, hatta erdemin ticari değeriyle ilgili düşünceler, Nietzsche'yi çok keyiflendirir, bu yüzden onunla biraz oynar ve bu da, bir sonraki cümlenin kendine özgü biçemini açıklar:

> Fakat benim sözüm, ruhlarınızın dibini bir domuz burnu gibi kazacak; sapan demiri diyeceksiniz bana.

Çünkü erdem daima zor bir şeydir, çünkü gereksinim olmasa, herhangi bir erdem olmazdı, dolayısıyla altında bir şey bulmayı bekleyebilirsiniz; erdem ço-

ğunlukla başka şeyleri örten bir pelerindir. Örneğin birisi doğruda, dürüstlükte ya da açık sözlülükte ısrarcıysa, arkasına bir şeyin gizlenmiş olduğundan emin olabilirsiniz; salt yalan söyleme, gizleme eğilimi olduğu için dürüstlükten çok fazla söz ederler: *Qui s'excuse s'accuse* [Özür dileyen, suçlar]. Korkarım birçok erdemin niteliği budur ve bunu keşfettiğinizde, elbette saklanan her şeyi bulunca duyulan o kötücül hazzı duyarsınız; hepsinin kilitli kapılar olduğunu keşfettiniz ve doğal olarak merakınız uyandı—arkalarında ne olduğunu öğrenmek istersiniz. Elbette bulduklarınız her zaman pek de zararsız değildir: pislik bile bulabilirsiniz. Ve pisliği kazarken, domuza oldukça yakın oluruz ve bu nedenle de domuz konuya girer ve böylece türlü yanlış eğretileme kendini Nietzsche'ye sunar—kötü kokulu gizleri araştırmak için domuzun burnuna gerek duyması gibi. Bu tür bir ilgi, Nietzsche'yi neredeyse bir analist yapıyor. O zaman burada, Tanrı'nın sesinin küçük bir kısıtlaması, en azından ben, "pek insanca" Nietzsche kişisinin bunda belirli bir rol oynamış olduğunu düşünüyorum.

> Kalbinizdeki tüm gizler ışığa çıkacak ve siz, çapalanmış ve eşelenmiş halde güneşte yatarken, yalanınız da doğrudan ayrılmış olacak.
>
> Çünkü sizin doğrunuz şu: siz, kin, ceza, tazminat, intikam gibi kirli sözleri kabul etmek için *fazla safsınız*.
>
> Erdemlerinizi, bir ananın çocuğunu sevdiği gibi seversiniz, ama bir ananın sevgisi karşılığında ödül beklediği nerede duyulmuş?

"Pek insanca" burada da bir oyun oynuyor. Sevgileri karşılığında ödül bekleyen anneleri çok duydum. Nietzsche duymamıştı, çok gelişmiş bir sezgi ve akıl sahibi bir adam olduğu için değil, ama duyguları yavaş yavaş gelişti. Aslında kendi duygularına sahip değildi. Böyle erkekler daima annelerinin duygularına sahiptirler, annelerinin duygularını sürdürürler; biyografisinde bu gerçeği açıklayan çok sayıda kanıt bulunmaktadır. Ve annelerin duyguları, en azından bir erkeğin onlara sahip olduğu durumlarda, yakından incelenmemiştir; annesinin duygularına inanır ve annesinin duygularının saf ve mutlak güçlü ve harika olduğuna—ve doğal olarak asla karşılık beklemediklerine inanırlar. Ama mutlaka ödeme bekleyen anne sevgisi biçimleri olduğu ölçüde, bir insanın içindeki anne duygularının ödül bekleyeceği de kesindir.

> En değerli Benliğinizdir erdeminiz. Sizde halkaya susamışlık var: her halka kendisine ulaşmak için çabalar ve bükülür.

Size burada Almanca metni okuyacağım, bu İngilizce çevirisi pek yeterli değil: *Es ist euer Liebstes selbst, eure Tugend. Des Ringes Durst ist in euch: sich selber wieder zu erreichen, dazu ringt und dreht sich jeder Ring.*[3] Bu ne anlama geliyor? Daha önce böyle bir dille karşılaştık.

---

[3] Kaufmann'ın çevirisi şöyledir: "En değerli şeyiniz erdeminizdir. Halkanın bükümü içinizde yaşar: her halka içinizde yeniden kendisine ulaşmak için çabalar ve tersyüz eder" (Kaufmann, s. 206).

Mrs. Crowley: Dönüşü kastetmiyor mu?

Prof. Jung: Evet, ebedi dönüşün halkası. Nietzsche'nin ölümsüzlük anlayışı budur. Çünkü onun için, evrendeki olasılıkların sayısı kısıtlıydı. Bunu bu kitapta bulamazsınız. Nietzsche'nin Sonsuz Yinelenme fikri, Nietzsche arşivindeki elyazmalarının fragmanlarından oluşan, Horneffer'ın ölümünden sonraki bir yayınındadır.[4] Burada Nietzsche, evrendeki olasılıkların sayısının kısıtlandığı fikrine değinir ve bu nedenle, sonsuz zaman dilimleri içinde, aynı şey geri dönecek ve o zaman her şeyin önceden olduğu gibi olacaktır. Bu fikir onu olağanüstü bir coşkuyla doldurdu. Pek anlayamıyorum ama önemi yok. Bu halka simgesiyle, halkaların halkası, Sonsuz Yinelenmenin halkasıyla birlikte giden bir şeydir. Şimdi, bu halka, bütünlük fikridir ve doğal olarak bireyleşme fikridir, bir bireyleşme simgesidir. Bu, özbenliğin mutlak bütünlüğü demektir ve metinde bunun doğrulandığını göreceksiniz.

Elimdeki İngilizce metnin basımında bir hata var. "En değerli Özbenliğinizdir, erdeminiz" cümlesinde *özbenlik* büyük Ö ile yazılmamalıydı—bu yanlıştır. Nietzsche burada *o* Özbenliği kastetmiyor, o "en değerli şeyiniz" demek istiyor. *Euer Liebstes selbst* için doğru çeviri bu olurdu, "en değerli Özbenliğiniz" değil.[5] Buradaki orijinal Almanca baskısında küçük harfle yazılmış. Elbette *Selbst* olduğunu söylemek tamamen yeni bir yorumdur ve muhtemelen bu belirgin hata, birkaç paragraf aşağıda, erdeminizin dışarıdan görünen bir şey değil, Özbenliğiniz olduğu anlamına gelen cümlenin varlığıdır. Ama muhtemelen bu, aslında şu anda ilgilendiğimiz cümleyle önerilmiştir; yani önce yalnızca erdeminizin sizin en değerli şeyiniz olduğunu, en çok özen gösterdiğiniz ya da en çok sevdiğiniz şey olduğunu söylemek istemişti ve sonra *bu* onun aklına Özbenlik fikrini getirdi; bu da ilk baskıda basılmış biçimiyle kanıtlanıyor. Çünkü burada ifade etmeye çalıştığı gerçek, erdemin en çok sevdiğiniz şey olması, erdemin sevginizin yoğunluğu olduğu anlamına gelir ve orada *erdem* sözcüğünü antik anlamda kullanır. Almancada bu sözcük *Tugend*'dir ve *Tüchtigkeit*'la ilgisi vardır, ama o aynı anda, başlangıçta, verimli anlamına eliyordu, Latince "nitelik" ya da "güç" anlamına gelen *virtus* sözcüğü gibi. Örneğin fiziksel bir beden veya kimyasal bir beden, *virtus*'a sahipti. Afyon, *virtus dormitiva*'ya, yani uyuşturucu niteliğine sahiptir. *Virtus* dinamik bir niteliktir. Bu yüzden, en çok sevmenizin ya da yoğun olarak sevmenizin erdem olduğunu söylemek istiyor: yani sizdeki güçlülüğün veya verimliğin bu olduğunu.

Gerçekten kastettiğinin bu olduğu, şu cümlede ortaya çıkıyor: Sizde halkaya susamışlık var. Susuzluk dinamik öğedir ve değer ya da erdem, budur. Halkayla beraber bütünlük fikri gelir ve bu daima süreklilik, ölümsüzlük, ebedi dönüş ile

---

4 Nietzsche'nin ölümünden bir yıl sonra, Ernst ile August Horneffer ve Peter Cast (Nietzsche'nin en sadık müridi ve mektup arkadaşı) *Werke*'nin c. XV, "Studies and Fragments"ı ["Çalışmalar ve Fragmanlar"] *Will to Power* [*Güç İstenci*] (Leipzig, 1901) başlığıyla yayımlamışlardı. Bkz. Gİ.

5 Bu kitapta TE'nin editörlerinin uygulaması izlenerek Jung'un kendine özgü kavramı *self* [benlik] için küçük harf *s* kullanılmıştır.

bağlantılıdır. Bu, bütünlüğün asıl psikolojik deneyiminin, dinsel deneyiminin, daima Tanrı'nın deneyimi olarak ifade ya da formüle edildiği gerçeğinin, ölümsüzlük niteliğine, sonsuz süreç niteliğine sahip olması gerçeğiyle desteklenir. Ayrıca *consensus gentium* da bunu doğrular; kanıtları tüm dünya edebiyatlarında bulunur. O süreklilik öğesi vardır, ya ölümün ötesinde bir süreklilikle sınırlı ya da doğrudan doğruya kutsal sonsuzluk duygusu olarak. Dolayısıyla bu cümle, Nietzsche'nin dinamik din kavramını güçlendirdiğini ve bunun gerçekten en güçlü, en yoğun, en etkili şey olduğunu söylediğini gösteriyor. Ve bu, halkaya susamışlıktır; yani en yüksek erdeminiz, sizin halkayla ilgili beklenti ya da arzunuz, susuzluğunuzdur. Veya sizin içinizdeki halkaya olan susuzluktur ya da içinizdeki deneyimin gerçek olabilme susuzluğudur. Erdem budur ve doğal olarak özbenliğe yalnızca bir adım vardır. Bu nedenle, bir sonraki cümlede "her halka kendisine ulaşmak için çabalar ve bükülür" diyor. Başka bir deyişle, dairesel harekette, halkanın dönüşündeki dinamik yoğunluğu ifade ediyor, ki erdem budur. Şimdi halkanın bu dairesel hareketi doğal olarak merkezin çevresindedir, bu yüzden erdem, bu ünlü *circumambulatio* [tavaf], yani merkez noktadaki yoğunlaşmadır ve Nietzsche'nin fikri de budur. Bu arzu zamansal değil, sonsuzdur, sonsuz sürekliliktedir. Bu, ölümsüzlüktür. Kısacası, burada bireyleşmenin bütün simgelerini görebilirsiniz. Sonra, hâlâ o fikri genişleterek devam ediyor,

> Erdeminizin her eseri, sönen yıldız gibidir: ışığı daima yola çıkmış, geliyordur—ve yola çıkmayı ne zaman bırakacak?

Burası yine biraz zordur. Fikir, erdemin halka olmasıdır ve bu, sonsuz, kozmik güçtür. Bu, aynı anda büyük bir daire de olan bir tür galaktik sistem ya da bir gezegenin güneş etrafında dolaşımı ya da dönüşüdür. Dolayısıyla yıldız fikrine geliyor. Halka yıldızdır ve bu nedenle her erdem etkinliği yıldıza benzer; ya da bir kuyruklu yıldız veya yok olacak bir yıldız gibi olabilir, çünkü bir erdem eylemi yok olacaktır. Ama "hayır" der Nietzsche, çünkü sonsuz bir süreklilik duygusu vardır; erdem öyle bir güçtür ki, asla yok olamaz. Bu nedenle, bir yıldız gibidir, yok olsa da uzayın sonsuzluğu nedeniyle, ışık yoluna devam eder. Görüp görememek, gözlemciye bağlıdır; yakınındaysa, yok olacaktır, ama yıldızdan sonsuz uzaklıktaysa, sonsuza kadar parlayacaktır. Bildiğiniz gibi, evrenimizde yok olmuş, ama hâlâ gördüğümüz birçok yıldız var. Aradan çok kısa bir zaman geçmiştir—ışığın buraya ulaşması belki de bir milyon yıl sürmüştür—yani bir yıldız yalnızca on bin yıl önce yok olmuşsa bile, varlığını fark etmemiz bir milyon yıl daha sürebilir. Gördüğünüz gibi Nietzsche burada doğal olarak, eski çağlarda ve şimdi de olduğu gibi sonsuz sürekliliğin ifadesi olan gezegenler ya da galaktik daire benzetisini ya da eğretilemesini kullanıyor. Örneğin Dieterich'e göre Mithra liturjisindeki, *mystes*'in gezegensel tanrıların varlığının farkına vardığındaki itirafını hatırlarsınız: "Ben sizin gibi, aynı yolculuğu yapan

bir yıldızım."[6] Yani halkanın erdemine, sonsuz gücüne sahip olduğu için, yıldız gibiydi. Şimdi de Nietzsche sezgisini insana uygulayarak diyor ki,

> Böylece erdeminizin ışığı, iş bittikten sonra bile yoldadır. O unutulsa ve ölse bile, ışığının huzmesi yaşar ve yola devam eder.
>
> Erdeminiz Özbenliğinizdir ve salt görünürde olan bir şey, bir deri ya da bir örtü değildir; ruhlarınızın temelindeki gerçek budur, ey erdemliler!—

Bu, en önemli iki düşünceden biri ya da tüm bölümdeki en önemli düşüncedir. Burada açıkça, "erdeminiz Özbenliğinizdir" diyor, büyük Ö harfiyle. Almancası, *Dass eure Tugend euer Selbst sei, und nicht ein Fremdes, eine Haut, eine Bemäntelung* [Erdeminiz Özünüzdür ve bir yabancı, bir deri, bir paravan değildir]. Almanca *fremd* sözcüğü, "yabancı" anlamına gelir. Burada "görünürde" yerine bu biçimde tercüme edilmesini tercih ederdim, çünkü eski ortaçağ formülasyonlarında, bu düşüncelere en yakın benzetilere sahip olduğumuz Hermetik felsefede, *nihil alienum* deyimi sıklıkla bulunur: en önemli şeyin, yani felsefe taşının bileşiminde "hiçbir yabancı" şey bulunmamalıdır, ki o da bir özbenlik simgesidir. Taşın yalnızca tek bir şey olduğunu ve içine hiçbir yabancı maddenin katılmadığını daima vurguladılar; bu nedenle, hermetik kavanoz iyi kapatılmalı, hermetik olarak mühürlenmelidir. Gördüğünüz gibi bu terim, taşın yapıldığı ilkel maddeye dışarıdan hiçbir şeyin eklenemeyeceği fikrinden kaynaklanmaktadır. Nietzsche, "ve yabancı bir deri ya da bir örtü değildir" derken, hemen hemen aynı şeyden söz ediyor: yani erdeminiz, burada dinamik bir varlık, dinamik bir varoluş olarak anlaşılan özbenlik olduğu ölçüde bir erdemdir.

Elbette, bunun aslında ne ifade ettiğini idrak etmek zordur ve Nietzsche bunu fazla uzatmaz. Bir şeylere göndermede bulunmak onun sezgisel biçemidir; buna nasıl vardığı görülür—sözcükleri bu tür fikirleri ona sıkça önerir. Örneğin "En değerli şeyinizdir," demesi ve yalnızca aksan değişip "En değerli *Özbenliğinizdir*"anlamına gelmesi, bunu düşündürür—şöyle bir gönderme yapıp bırakma, daha sonra dönmek üzere. Sanki ne demek olmadığını kendisi de tam olarak idrak etmemiş gibidir, ki bu, Nietzsche'nin bilinçli zihniyle konuşmadığı gerçeğinden kaynaklanır: yazdığı eli Zerdüşt yönetmektedir. Zerdüşt içinde akan bir nehir gibidir ve Nietzsche yalnızca Zerdüşt'ün konuşma aracıdır. Bazen araç yetersiz kalır—çok dar, sıkışık, saflıktan uzak—ve o zaman Zerdüşt'ün tezahürü de sıkışık ya da kirlenmiş ya da tahrif edilmiş olur; bazen de, enstrüman iyi çalıştığı için, mutlak doğrudur. Ama Nietzsche'nin bilinçli egosu yalnızca sezgisel olarak katılır. O yalnızca erdemin özbenliğinizin olduğunu yakalar ve onu yazabilmesine rağmen, hâlâ zamanı ve idraki yetmez; böylece devam eder. İnsan sıklıkla *Zerdüşt*'te en önemli düşüncelere yalnızca gönderme yapılıp, öylece bırakıldığını görür. Gerçek bir filozof olsaydı, ki değildi, onu

---

[6] Albrecht Dieterich'a ait *Eine Mitraliturgie* [*Mithras Liturjisi*] (Leipzig, 1905; 2. baskı, 1910) Jung için çok önemli bir çalışmaydı.

sürdürürdü. Buradan asla kaçmaz, sonsuza kadar bu tek cümleyi döndürürdü: "erdeminiz Özbenliğinizdir." Bu ne demektir? Bu bir dünya demektir. Orada gerçekten anlayan kim var? Ya bunun pratikte ne anlamı vardır? Bu, tam olarak gerçekleştirmesi yıllarca, bir ömür boyu sürecek bir bildiridir. Ama bir şey çok açıktır: o, salt görünürde olan ya da yabancı bir şey değildir, öğretilen, taklit edilen ya da itaat edilen ya da izlenen ya da önerilen bir şey de değildir. Bu, bir cilt ya da bir pelerin ya da bir yapma yordamı gibi, takınacağınız bir tutum değildir. Bu yalnızca özbenliğinizdir. Yani özbenliğiniz olun, o zaman bir erdem olursunuz demek istiyor.

Görüyorsunuz ki, böyle bir şeyi tam olarak açıklamak için, insan düşüncesinin tarihi hakkında çok bilgi edinmeliyiz. O özbenlik nedir? Doğal olarak, sağduyu gerçekliği derdi ki: *özbenlik*—yani kendi benliğim. Peki kendi benliğim nedir? Ego, ben, kendimdir. Ve tamamen yanılırsınız. İnsanlar bu yüzden Nietzsche'yi bireyci ya da egoist olarak nitelendirir. Ama onun iki kişi, Nietzsche ve Zerdüşt olduğu apaçıktır. Nietzsche "bendir," egosudur ve özbenlik herhâlde Zerdüşt'tür; önceki bölümlerde Zerdüşt'ün aslında özbenliğin yerinde olduğu ya da onu temsil ettiği anlamına geldiğini sık sık gördük. Zerdüşt, yaşlı bilgenin arketip görüntüsü olarak ve bu figürün psikolojik bir deneyim haline geldiği her durumda olduğu gibi, doğal olarak özbenliği içerir. Bir erkeğin durumunda animanın Özbenliği içermesi gibi. Anima, egodan farklı bir şeydir. Kişi animayla özdeşleşirse başı belaya girer, nevroz, değişken ruh halleriyle dolu bir çuval, en sorumsuz, en güvenilmez varlıktır—dünyada olan her yanlış. Öyleyse "Ben Özbenliğimim" diyorsanız, nevrotiksiniz demektir, tıpkı aslında Nietzsche'nin de olduğu gibi, çünkü o, Zerdüşt'le özdeşleşmişti. "Ben özbenliğim değilim, Zerdüşt değilim" dese, daha iyi ederdi. Ve, "Benim erdemim özbenliğim değildir" demelisiniz—o ego değildir işte, kişilerüstü bir şeydir. O, özbenliğin gücüdür. Özbenliğin psikolojik tanımı, tümlüktür, egonun sınırsız bilinçdışı saçaklarıyla birlikte oluşturduğu bütünlüktür. Bilinçdışının nerelere kadar uzandığını bilmiyoruz, ama her halükârda ego, bir bilinç merkezi olarak, daha geniş bir daire ya da belirsiz bir genişliğin içindeki daha küçük bir dairedir. Sadece merkezin nerede olduğunu biliyoruz, çemberin nerede olduğunu bilmiyoruz.

Şimdi bu, tuhaf bir biçimde, çoğunlukla Aziz Augustinus'a atfedilen eski formülasyondur, buna göre Tanrı, merkezi her yerde olan ve çemberi hiçbir yerde olmayan bir dairedir. Ama yakın zamanlarda, Hermetik yazında, bu deyişin Hermetik bir kâhine atfedildiğini okudum. Ama bu geleneğin otoritesini bilmiyorum; Bir İtalyan hümanist tarafından bildirilmişti ve henüz onun yetkinliğini araştırma fırsatım olmadı. Ama çoğunlukla simyacılar Hıristiyan Babalar'dan alıntı yaptıklarında, doğru alıntılarlar ve bunlardan sıklıkla yararlanırlardı. Yani Aziz Augustinus'un bu eğretilemenin otoritesi olduğuna ikna olsalardı, bunu mutlaka belirtirlerdi, çünkü Babaları alıntılamayı severlerdi. Bu ortaçağda daima önerilen bir şeydi; bu: kabul edildik, hakkımızda iyi konuşulur, dostlarla beraberiz demekti. Doğal olarak kilise karşısında daima bir aşağılık

duyguları vardı, bu nedenle açıklamalarının yetkisini arttırmak için bir dolu patristik laf konuşup, patristik eğretilemeler kullandılar. Dolayısıyla bu formülasyonun Hermetik kökenli ve benim hiç bilmediğim Hermetik bir kehanetten olduğunu söylüyorlarsa, bunda bir şey olabilir. Aziz Augustinus'un bunu, bilinen herhangi bir Hermetik gelenekten ödünç aldığını söyleyemem—bildiğim kadarıyla orada böyle bir imge bulunmuş değildir—ama elimizde, kaybolmuş oldukları için varlıklarına dair kanıt olmayan metinlerden gelen birçok Hermetik alıntı vardır. Dolayısıyla bu ifadenin gerçek olması olasılığı vardır. Öte yandan yeni bir icat da olabilir; çünkü daire, doğrudan bir gelenek olmaksızın, herhangi bir yerde ortaya çıkabilecek bir arketipik imgedir. Örneğin Emerson'un denemelerinde, o "Daireler" adlı bölümde çok güzel kullanıldığını görüyoruz. O elbette Aziz Augustinus'un farkındaydı—onu alıntılamıştı—ancak onu kullanım biçimi hiç Aziz Augustinus'un yapacağı gibi değildi, bu da Emerson'un durumunda, onun yaşayan bir arketipik gerçek olduğunu gösteriyor.[7]

Eh, şimdi Nietzsche'nin, erdemin öğretilebilen ya da verilebilen ya da edinilebilen bir şey olmadığını anlatmak istediği besbellidir; erdem, ne olduğunuzdur, gücünüzdür. Ve elbette gücünüz de yine bir eğretilemedir, çünkü yalnızca koşullu olarak sizin gücünüzdür: o, ait olduğunuz, dahilinde olduğunuz güçtür. Çünkü bu, Tanrı'nın öldüğünü bildirmiş olan, mahcup olmuş bir zihnin formülüdür, çünkü önceki bir dönemin her zihni, Tanrı'ya dahil olduğumuzu, erdemimizin Tanrı'nın gücünden başka hiçbir şey olmadığını söylemişti. Ama şimdi Tanrı öldüğüne ve artık varolmadığına göre, hantal formüller icat etmem, bunun benim ait olduğum ve psikolojik olarak tezahür eden bir güç olduğunu söylemem gerekiyor. Ve o zaman doğal olarak şeytanın mutfağına girmiş olursunuz, çünkü ortaya çıkan bu güç, çok kötü bir duygu ya da çok kötü bir arzu olabilir, o kadar ki bütün dünya, "Ne ahlaksızlık, ne kadar iğrenç!" der. İyi bir Hıristiyan, Tanrı'nızın görünüşe bakılırsa karnınız olduğunu söyleyebilir, çünkü en büyük duygunuz yemeye ve içmeye yöneliktir. Ya da bazı insanlardaki en güçlü şey, itibarları ve saygınlıklarıyla ilgili korkularıdır; sonra en büyük güçleri, en büyük erdemleri, Tanrı'ları, saygınlıkları olur. Ya da aptal bir inanca sahip olabilirler. Ya da bir uyuşturucu müptelasında, yaşamındaki en güçlü şey uyuşturucu arzusudur; bu tanıma göre onun erdemi de budur, içindeki üstesinden gelinemeyen güç.

Gördüğünüz gibi, bunların hepsi Tanrı tanımımıza uyuyor; bu iyi olmayan bir psikolojik olgu olarak da karşımıza çıkabilir, aynı zamanda yıkıcı da olabilir. Ama bunu kabul etmekle, çok geç dönem Protestanlık dışında tüm zamanla-

[7] Emerson'un denemesi şöyle başlar: "Göz, ilk dairedir, oluşturduğu ufuk ikinci; tüm doğada da bu ilksel figür bitimsiz bir biçimde yinelenir. Dünyanın şifresindeki en yüksek simge budur. Aziz Augustinus Tanrı'nın doğasını, merkezi her yerde olan ve çevresi hiçbir yerde olmayan bir daire olarak tanımlamıştı." Ama Emerson herhangi bir alıntılama yapmaz, yani Jung belki de fikrin Augustinus dışında bir kaynağı olduğundan kuşkulanmakta haklıdır. Şaşırtıcı olan, Emerson'un Nietzsche için çok özel olmasıdır. "Jung ve Aşkıncılık," Edward Edinger tarafından *Spring* (1965), s. 77 vd ve William McGuire *Spring* (1971), s. 136-40'da tartışılmıştır.

rın tüm dinleriyle uyumlu oluruz. Örneğin Katolik kilisesine yaptığım göndermeyi göstermek açısından, kilisenin eski Babalarından biri olan Büyük Basilius ve yine dördüncü yüzyılda yaşamış, Aziz Augustinus'un öğretmeni olan Aziz Ambrosius, Tanrı'yı gergedana benzetmişlerdir. Büyük gücünden dolayı, Tanrı'nın bir gergedan gibi olduğunu söylemişlerdir. Bu, Kutsal Ruh'un ve lekesiz doğumun bir simgesi olarak, bakire kucağındaki tekboynuzlu at söylencesinin kökenidir; bu simge birçok duvar dokumasında bulunur;[8] tekboynuz da sağrısından mızrakla yaralanmıştır, bu nedenle Mesih'i Kutsal Ruh formunda temsil eder—Kutsal Ruh orada Eski Ahit'in Tanrısı olan vahşi, ehlileştirilemeyen Yahve biçimindedir. Daha sonra Katolik Kilisesi'nde, Albertus Magnus'tan itibaren,[9] Tanrı'nın bir oğlu olmadan önce çok çabuk öfkelenen ve gazaba gelen bir mizacı olduğu öğretilmiştir. O, Bakire'ye tutulup da huzuru onun rahminde bulana kadar, dünyada büyük karışıklıklara neden olmuştu. Sonra değişmişti. Oğlunun sevgi dolu babası olmuştu.

Gördüğünüz gibi Katolik kilisesinde bu tür bir öğreti olması, Tanrı'nın daima iyi olmadığını, ilk önce delişmen ve azgın olduğunu itiraf ettiklerini göstermektedir. Bunun için Eski Ahit'te pek çok kanıt bulunur. Örneğin Yahve'nin karar yüzünden yaşadığı sıkıntıları anlatan Eyüp'ün arkadaşlarına, İsrail'de kendisinin üstünde bir hükümdar ya da efendi olmadığını söylediği o pasajda. Bu nedenle, kimse iyi ya da kötü olup olmadığını bilemiyordu, kimse Yahve'yi bir insana kötü oyunlar oynamakla suçlayamazdı. Tabii ki tamamen lütfuna bağımlı sefil serfleri olan güçlü bir efendi, kimin bu zavallılara yollarını en iyi saptıracakları üstüne şeytanla bahse girecek olsa, bunun tatsız bir şaka olduğunu düşünürdük. Ama olan, buydu: Tanrı şeytana yaşlı Eyüp'le dalga geçme fırsatını verdi, korkudan her şeyini teslim etmesine, sayısız sığır ve insan öldürmesini sağlamasına, zavallı adamı sıradan yaşantısından yoksun bırakmasına olanak verdi, sırf Eyüp'ü sınamak için. Her şeyi bilen Tanrı, bu deneyin nasıl sonuçlanacağını önceden kolayca bilebilirdi. Eh, ben yalnızca bu "erdeminiz özbenliğinizdir" ifadesinin bazı abartılmalarına atıfta bulunuyorum. Üstünde düşünmeye değer bir şeydir. Şimdi Nietzsche devam ediyor,

> Ama elbette öyleleri de vardır ki, onlar için erdem, kırbaç altında kıvranmak demektir: ve siz onların ağlaşmalarını çok dinlediniz!

Aşağıdaki pasajları çok hızlı halledebiliriz. Önemli psikolojik ifadeler içeriyorlar, bu nedenle dinlemeye değer, ama özel bir yoruma gerek yoktur.

---

[8] Kayseri'nin büyük Piskoposu Aziz Basil veya Basileus (330?-379): Jung'un, Tanrı'da hiçbir kötülük olamayacağını ileri sürdüğü için payladığı birçok ilahiyatçıdan biridir (bkz. TE, 9 i, par. 81- 85). Aziz Ambrosius (340?-397) ise Milano Piskoposuydu. TE 11, par. 408, Jung ayrıca 17. yüzyıl Cizviti Nicolas Caussin'in Yahve'yi öfkeli bir gergedana ya da tekboynuza benzettiğini aktarır, ta ki saf bir bakirenin sevgisi "galebe çalıp" da onun kucağında Sevgi Tanrısı'na dönüşene kadar.

[9] Bollstadtlı Albert 13. yüzyılda yaşamıştır. Hem bir Aristotelesçi hem de olağanüstü ampirik bir doğabilimciydi. Meryem'in böyle betimlenmesi onu mutlaka şok ederdi.

Bazıları günahlarının tembelliğine erdem derler; bir kez kinleri ve kıskançlıkları kollarını gevşetince, "adillikleri" uyanır ve mahmur gözlerini ovalar.

Yine bazıları vardır ki, aşağıya doğru çekilirler. Ve şeytanlarını da çekerler. Fakat battıkları oranda gözleri, tutkuların tanrılarına doğru özlemle bakar.

[Özellikle özlü bir ifade]

Çığlıkları sizin de kulağınıza gelmiştir, ey siz erdemliler: "Ben ne *değilsem*, Tanrım ve erdemim odur!"

Ve bazıları vardır ki tepeden aşağı taş taşıyan arabalar gibi ağır ve gıcırdayarak inerler: hep haysiyetten ve erdemden çok dem vururlar—bu sürüklediklerine erdem derler!

Yine bazıları vardır ki, kurulmuş günlük saatler gibidirler. Tik-taklarını yaparlar ve bu tik-taklara erdem denmesini isterler.

Gerçekten de bunlar beni eğlendirir: böyle saatleri nerede bulsam alay ederek kuracağım, onlar da bu sırada mırıldansınlar!

Bazıları da bir tutam adaletleriyle gururludurlar ve onun uğruna yüzden her şeye şiddet uygularlar: dünya adaletsizliklerinde boğulsun diye.

Ah! "erdem" sözcüğü ağızlarından ne kadar acemice çıkıyor! Ve "ben adilim" dedikleri zaman, bu kulağa daima: "Adilce—öcümü aldım!" gibi geliyor.

Bu, biraz yerel özelliklere sahip bir Almanca sözcük oyunudur. Kulağa şöyle gelir: *Ich bin gerecht* (erdemliyim). Ama Nietzsche Basel'den gelmiştir ve orada kulağa tam olarak *geracht* gibi gelir, yani "öcü alındı." Orada duyduğu şeyin bu olduğundan eminim.

Erdemleriyle düşmanlarının gözlerini oymak isterler ve ancak başkalarını alçaltmak için yükselirler.

Ya da başkalarını düşürerek kendilerini yükseltirler!

Yine öyleleri vardır ki, bataklıklarında otururlar ve kamışların içinden şöyle konuşurlar: "Erdem—bataklıkta sakin oturmak demektir.

Biz kimseyi ısırmayız ve ısırmak isteyenin de yolundan çekiliriz ve her konudaki görüşümüz, bize aşılanan görüştür."

Bir de davranışları sevenler vardır, erdemin bir tür davranış olduğunu düşünürler.

Dizleri ibadette ve elleri erdem duasındadır, ama kalpleri bunun farkında değildir.

Ve yine bazıları vardır ki, "erdem gereklidir" demeyi erdem sayarlar; ama aslında yalnızca polislerin gerekli olduğuna inanırlar.

Ve insandaki yükseklikleri göremeyen bazıları, onun alçaklıklarını fazlasıyla görmeyi erdem bilirler: böylece kem bakışlarına erdem derler.—

Bazıları terbiye edilmek ve yüceltilmek isterler ve buna erdem derler, bazılarıysa yıkılmak isterler—ve onlar da buna erdem derler.

Böylece herkes erdemli olduğuna inanır, en azından herkes iyi ve kötüyü çok iyi tanıdığını iddia eder.

Ama Zerdüşt, bütün bu yalancılara ve delilere; "Erdemden *siz* ne anlıyorsunuz? Erdemden ne *anlayabilirsiniz* ki?" demek için gelmemiştir!"—

Tersine dostlarım, delilerden ve yalancılardan öğrendiğiniz şu eskimiş sözleri bırakmanızı söylemeye geldi.

"Ödül," "bedel," "ceza," "erdemli öç" sözlerinden bıkmalısınız.

"Bir hareket, bencil olmadığı zaman iyidir" demekten bıkmalısınız.

Hataya çok açık—özbenliği egoyla karıştırmak hatasını yaparsanız.

Ah, dostlarım! Bırakın, tıpkı ananın çocuğunda olması gibi, yapacağınız işlerde *kendi* özbenliğiniz olsun: *sizin* erdeminizin formülü bu olsun!

Şimdi bunu nasıl anlıyorsunuz; "ananın çocuğunda olması gibi" mi? Tabii ki çocuk annenin içindedir.

Mrs. Sigg: Nietzsche, gerçek insanın özbenlikte olduğunu ve özbenliğin insanın anası olduğunu düşünüyor olabilir.

Prof. Jung: Evet bu doğrudur. Çünkü burada halka fikri var, daha küçük olanı içeren daha geniş daire, bir annenin, bir çocuğu içermesi gibi. Ve eylemlerimiz, daha geniş dairenin, daha küçük dairenin içinde ya da daha küçük dairenin aracılığıyla ifade edilebileceği ölçüde erdemlidir: yani varsayımsal, görünmez özbenliğin eylemlerimizde tezahür ettiği ölçüde. Başka bir ifadeyle, bilinçdışımızın içimizde akmasına izin verdiğimiz ölçüde, ki böylece ne yaparsak yapalım, daima bilinçdışının belli bir miktarını içerir. Bir şey tamamen bilinçli olduğunda, bilinçaltını, daima varolan psişik maddenin sınırsız uzantısını dışlamış olduğumuzdan emin olabiliriz. Aksine, bilinçdışını dahil etmeliyiz, ama bilinçdışıysa, bu nasıl mümkün olabilir? Dolayısıyla ancak olması gereken eylemi kabul edebiliriz; bunu yaparsak, Nietzsche bunun erdemli olduğunu söyleyecektir. O zaman gücü olur. Ama bilinçdışımız, eylemimizle ve davranışımızla akıyorsa, *sorumluluk üstlenmemiz* gerektiği apaçıktır. Yoksa ifade edilmez, yalnızca gerçekleşmiş bir olay olurdu ve balıklara veya bitkilere de aynı biçimde olurdu. Bir değeri olmazdı; ancak bildiğimiz ölçüde etik bir hale gelir. Belli bir miktarda risk anlamına gelen belli bir miktarda bilinçdışının geldiğini ve bunu sineye çektiğinizi biliyorsanız, sorumluluk üstlenmiş olursunuz: eyleminizin erdemli ya da etik olduğu ölçüde.

Gerçekten de sizden yüz formül ve erdeminizin en sevgili oyuncaklarını elinizden aldım ve şimdi bana kızıyorsunuz, çocuklar gibi.

Eh, kişinin şu iyi, bu kötü, bu olur, şu olmaz demek için kullanabileceği yüzlerce ve yüzlerce reçete ya da ölçütün hepsine el koymuş. Doğal olarak, erdeminiz olduğu ölçüde erdemli olduğunuzu söylüyorsanız ve ait olduğunuz gücün sizin aracılığınızla tezahür etmesine izin verdiğiniz için erdeminiz varsa, o zaman son

derece basit, her yerde gördüğünüz bir şeydir. Bir ağacın kendi kendine oluşum biçimi, bir hayvanın yaşama biçimi ve bizim de bilinçli olmasak *yaşayacağımız* biçim budur. Ama bilinçli olduğumuz için düşünürüz, bazı şeylerin çok zor ya da çok tehlikeli olduğunu anlarız ve kaçınmaya, dikkatli olmaya başlarız. Dolayısıyla ahlakımız, yaşamın pratik bilgeliğidir. Kaba ve ahlaka aykırı davranmaya çalışın, neler olacağını görürsünüz; kendinizi hapiste bulabilirsiniz, ki bu hoş değildir. Birçok biçimde yaralanabilirsiniz. Ya da bir şeyin iyi değil, ama bilgece olduğunu söyleyebilirsiniz. Örneğin düşmanlarınıza iyi davranmak daha akıllıcadır; çünkü daha fazla sürtüşmeden kaçınırsınız; kibar davranırsanız, rencide etmezseniz ve bu da, ilkel şefin misyonere, "Komşu şefin eşlerini almam iyi bir şeydir ama onun benimkileri alması kötüdür" derken anladığı biçimde, iyi bir şeydir. Çünkü bir fark yoktur; bu tamamen faydacı bir bakış açısıdır.

Ama içimizdeki güce boyun eğebilmek, erdem işte budur. Çünkü bu, Tanrı'nın gücüne boyun eğdiğinizi söylemenizden bile daha erdemlidir. Bu, kulağa bir bakıma çok güzel bir şeymiş gibi geliyor. Bir formunuz var, görünüşe göre kendinizi haklı gösterebilir, özellikle de Tanrı'nın gücü, kitapların ya da rahiplerin veya kamuoyunun söyledikleriyle örtüştüğünde. Örneğin bütün enerjinizi bazı hayırsever amaçlar için para toplamaya veriyorsanız ve bunun Tanrı'nın iradesi olduğunu ve onun gücüne itaat ettiğinizi söylerseniz, herkes sırtınızı okşar ve yaptığınız işin güzel ve erdemli olduğunu söyler. Ama tersi de olabilir. Belki Hoşea'nın eski tanrısı kendini tekrar edecektir—orada korkunç bir patavatsızlık yaparak Hoşea'nın fahişeyle evlenmesi gerektiğini söylemişti, o da evlenmişti. Piskopos Bilmem Kim bir Paris yosmasıyla evlenecek olsa, son derece şok edici olurdu, ama bu tür olasılıklara karşı herhangi bir önlem yoktur, kesinlikle hiç. Bunu tarihte görebilirsiniz. Sonsuz doğru olduğu ölçüde, kendini herhangi bir zamanda tekrar edebilir—gücü budur. Hoşea bunun Rabbin buyruğu olduğunu ve inkâr edilemeyeceğini söyleyebilirdi. Ama bunun özbenliğin emri olduğunu söylerseniz ne olur? Bir egoistsiniz, kendinize mazeret buluyorsunuz. Özbenlik nedir? O, kendinizdir ve ortada hiçbir mazeret yoktur. O zaman yakalandınız demektir. Tanrı'nın öldüğünü söylediğinizde varacağınız yer budur: artık mazeretiniz yoktur. Ama işte buradayız—yaptıklarımız için her yetkiyi kaybettik. Şimdi bölüm, şu oldukça ironik açıklamayla bitiyor:

> Ama aynı dalga onlara yeni oyuncaklar getirecek ve önlerine rengârenk yeni kabuklar dökecek!
>
> Böyle teselli bulacaklar; onlar gibi siz de dostlarım, tesellinizi—ve renkli kabuklarınızı bulacaksınız!

Zerdüşt'teki tanrının böyle konuştuğunu düşünürseniz, son derece şüphelidir, çok belirsizdir; Nietzsche'nin onunla oynadığını düşünürseniz, zararsızdır ve fazla bir anlamı yoktur. Ama Tanrı'nın bizzat böyle bir ifade tarzı olabilir ve o zaman, neredeyse insanla oynuyormuş gibi görünür ve bu, acımasızcadır. Bir sonraki bölümde bu konuda bir şeyler duyacaksınız.

SEMİNER II

12 Mayıs 1937

Prof. Jung:

Mrs. Hannah'nın bir sorusu var: "Son defasında, tinin yadsındığı zaman bazen karında gerçek hava olarak ortaya çıktığını söylemiştiniz. Sık sık da Doğunun *muladhara*'da başlayıp *yukarı* çıkarken, Batının başta başladığını ve *aşağı* indiğini söylersiniz. Havanın karında olma nedeni, 'Tanrı öldüğü' için doğruca merkezlerden hareket etmemiz gerektiği ve ancak *muladhara*'ya ulaştığımızda onu yeniden bulabilmemiz midir, yoksa bu herhangi bir merkezde oluşabilir mi?

Bu oldukça karmaşık bir sorudur. Mrs. Hannah, Nietzsche'deki bu sorunu Tantrik Yoga'nın dilinde ifade etmeye çalışıyor, ama Tantrik çakraların açıklamasına girmem olanaksız, bu yüzden biraz parçalanmış bir cevap vermeliyim. Tüm Doğu düşünce biçimlerinin *muladhara* bölgesinden başladığı doğrudur, bu, bilinçaltından çıktıkları anlamına gelir: Doğu zihni daima yaşamın doğal içgüdüsel gerçekleriyle bağlantıdadır. Ama Batıda içgüdülerimizden kopmuşuz. Zihnimiz havada çalışır—başta başlar ve doğal gerçeklere tepeden bakar; bu nedenle, yeryüzünün bağrından bir bitki gibi büyümek yerine, Batı zihninin başta başladığı ve yeryüzüne doğru indiği söylenebilir. Bunu bilinçdışına yaklaşma tarzımızda görebilirsiniz. Pek çok kişi, özellikle de bilinçdışı hakkında hiçbir fikri olmayan insanlar, *Unterbewusstsein*'dan, bilinçaltından, bilincin altındaki bir bilinçten söz ediyor; onun daima yüzeyin altında bir yerde olduğunu düşünürüz. Her halükârda *biz* üstteyiz, yukarıdayız. Örneğin suyu bilinçdışının bir benzetisi olarak düşünelim; ama biz suda değiliz, yüzeydeyiz, suya yukarıdan bakarız, bilinçdışı daima aşağıdadır. Doğuda bilinçdışı yukarıdadır, insan bilinciyse, yeryüzünden çıkmış olduğu için, aşağıda olarak düşünülür. Bu nedenle, Çin için ejderhanın cennette olması karakteristiktir; oradaki ejder-

ha, olumlu ve semavi ve pasparlak bir figürdür, bir ışık figürüdür. Bizde tam tersidir: ejderha olumsuz, nemli, karanlıktır. Mağaralarda yaşar ve su geçitlerinin, nehirlerin ve pınarların efendisidir; ayrıca beynin ve omuriliğin alt merkezlerini temsil eder ve biz de, alt merkezler diye adlandırdığımız bölgelerin üstünde olduğumuzu varsayarız. Doğuda, öyle değildir. Doğu, aşağı merkezlerden başlar; içgüdüsel doğrular burada kesinlikle tartışılmazdır. Ama biz onların varolma haklarına bile karşı çıkarız; bize göre zihin daima üstte olan, hava benzeri bir şeydir ve içgüdüsel dünyaya yukarıdan bakmamıza olanak verir.

Yani Hıristiyan dilinde "Tanrı" olarak adlandırılan, tinin özü öldüğü zaman, kesinlikle ancak alt merkezlerde yeniden ortaya çıkabileceğini söyleyebiliriz. Örneğin kilise insanları, Tanrı'ya inanmıyorsanız kaybolduğunuzu söylerler—cehenneme gidiyorsunuz—ve bu bir dereceye kadar gayet doğrudur, zira tinsel öz yadsındığı anda, yalnızca aşağıdan geri çıkar, ama bir rahatsızlık biçiminde, sanki mideniz bozulmuş ya da sanki kötü bir içgüdü uyandırılmış gibi. Çünkü nüfusun alt tabakalarının yükselmesi ve hiyerarşilerin yıkılması—değerlerin yıkılması—özerksizleşmenin semptomlarıdır; tüm bunlar, tinsel ilkenin zayıflatılması ya da içinin boşaltılması ya da zihinle özdeşleştirilmesinin sonucudur. Klages de felsefesinde aynı hatayı yapar: zekâyı tinle özdeşleştirir.[1] Oysa zekâ bir insan işidir, tin ise insan işi değildir; bizim yapmadığımız bir ilkedir. Bizi tanır, bizi yakalar. Ve tin hiçbir biçimde yaşamın düşmanı değildir; o, dinamik bir durumdur, her şey gibi.

Aslında gerçek şu ki, bu ilkeyi yadsırsanız, basitçe diğer taraftan dolaşır ve böylece kendini karında gösterebilir. Bazı insanlar için *manipura*'yı keşfetmek yeterlidir. Duygularıyla karşılaştıklarında o kutsal ilkenin varlığından tamamen memnundurlar, bu yüzden analizimizin bir kısmı yalnızca duyguların bilincine varılmasından ibarettir ve bu, yeterli olabilir. Başka durumlarda kolektif bilinçdışının daha derinliklerine, su bölgesi *svadhisthana*'ya doğru ilerlemeniz gerekir. Ama bu bile her durumda yeterli olmayacaktır; doğruca *muladhara*'ya gitmek zorunda kalan başkaları da vardır ve bu onları gerçeğe ulaştırır; bu artık bir teori, *theoria*, şeylere bakmak, şeylerden etkilenmek değildir, artık yapmak, gerçek edimler ve gerçek yaşamdır. Bu tabii somut, tamamen pratiktir ve yalnızca bu inandırıcı olacaktır. Örneğin Paulus'un Hıristiyanlığın ne olduğunu öğrenmek için her türlü fırsatı vardı, ama kendini yerde bulana kadar—kör olana, gerçekte onun başına gelene kadar—bu yeterli değildi.

Aslında tamamen bir histeri vakası olduğu için ameliyat olmamasını öğütlediğim bir kadın vardı. Kocası hekimdi ve bunun saçmalık olduğunu söyledi, kadın sonuçta iki kez laparotomi geçirdi ve hiçbir şeyi olmadığı anlaşıldı.[2] Sonra bir tür tüberküloz olduğunu düşündüler ve kadın iki yıl kadar dağlarda yaşamak zorunda kaldı. Dokuz yıl sonra, karnı iki kez açıldıktan ve bütün o parayı ve zamanı harcadıktan sonra, yine bana geldi. Ama o sırada oğulları

---

1 Klages için bkz. yukarıda, 23 Mayıs 1934, n. 5.

2 Laparotomi, karın boşluğunun cerrahi yöntemlerle açılmasıdır.

tüberküloz tehdidi altındaydı ve kadın, onların hastalığından sorumlu olduğu bir rüya gördü: rüya ona, ki oğlunun ölümüne neden olduğunu söylemişti. O zaman inandı, ancak bu gerçeğe gerek olmuştu ve işte bu, *muladhara*'dır. Bir defasında da çok seçkin bir bayanı tedavi ettim—o kadar seçkindi ki, ne kadar yüksek olduklarını göstermek isteyen insanların yaptığı gibi, yalnızca çok yüksek bir sesle konuşabiliyordu—ve kendisine böyle devam ederse, başına bir şey gelebileceğini söyledim. Başına gelecekleri görebiliyordum: tecavüze doğru gidiyordu. Ona açıkça söyledim, ama bana inanmadı. Sonra ben sekiz gün kadar tatildeyken, tabii olan oldu ve neyse ki son anda kurtarıldı, iki kırık kaburga ve gırtlak kıkırdağında kırıkla. Gözünü açması için böyle bir şey gerekmişti, yoksa kendisine söylenenlere hiç kulak asmıyordu. Ama çabucak algılayan ve sonuç çıkarabilen insanların yalnızca *manipura* alanına dokunmaları yeterlidir. Şimdi sıradaki, "Ayaktakımı" bölümüne geçiyoruz.

> Yaşam bir keyif kaynağıdır; ama ayaktakımının da su içtiği yerde, tüm pınarlar zehirlidir.

Nietzsche'nin zavallılardan veya rahiplerden ya da ayaktakımından söz ettiğinde, onu özellikle rahatsız eden bir şeyi kastettiğini unutmamalıyız; yani kendisinde bulunan ve bu nedenle özellikle rahatsız edici olan bir şey. Çünkü en çok en yakınımızdaki şeyleri lanetleriz; en sinir bozucu nitelikler, kendimizinkilerdir. Bir şey bize tamamen yabancıysa, ama aslında bir yaramızı deşmiyorsa, yalnızca şaşırırız, belki çok az şaşırırız ve anlamayız, ona sövmek için gerekli sözcükleri bile bulamayız. Ama hata kendimizdeyse, çenemiz açılır ve o belirli şeyi suçlamaya ya da aşağılamaya yönelik nitelemelere ve eleştirilere başlarız. Dolayısıyla Nietzsche ayaktakımından söz ederken, kendi içindeki ayaktakımını kastediyor; bu ona gerekli duyguyu sağlıyor ve kuşkusuz ki, ayaktakımı herkesin içinde vardır. İnsanlığın belli bir yüzdesi ayaktakımından *oluşur* ve bizler de o insanlığın bir parçası olduğumuza göre, herhalde aynı yüzdeyi içeririz. Ayaktakımı yapılanma dediğimiz duruma gelmediği sürece bu gerçekten söz etmeyiz, onu bilmemeyi tercih ederiz; ama biraz yükseldiğimiz, biraz fazla seçkinleştiğimiz anda, ayaktakımı önem kazanır ve onu aşağılamaya başlarız. Zerdüşt'le özdeşleşmesiyle şişmiş olan Nietzsche, elbette çok yükselmiştir, fazlasıyla seçkindir ve harikadır ve sonra ayaktakımı önem kazanır ve onu baskılamak zorundadır. Şimdi çok güçlü sözcükler buluyor: kullandığı benzetme, ayaktakımının varlığı yüzünden zehirlenen "keyif kaynağıdır"; yani kendi içindeki ayaktakımı, tabii ki yaşam alanını zehirlemektedir.

Seçkin bir figürle özdeşleşirseniz, tüm küçük niteliklerin o imgede bir yeri yoktur, dışarıda bırakılırlar ve üst üste yığılıp yaşamın pınarını, yani bilinçdışını tıkarlar. Yaşamın pınarı, bilinçdışından dışarı akar ve içinizdeki kabul edemediğiniz şeyler kaynağa geri dönüp onu zehirler; bazı gerçekleri tanımadığınızda, bilinçdışında yaşam suyunun yükseleceği bir katman oluştururlar ve aşağıda bıraktıklarınızın hepsi o suyu zehirler. Eğer bilinçli yaşamınızda

kabul edilirlerse, o zaman başka, daha değerli ve temiz maddelerle karışırlar ve daha düşük işlevlerin tiksindirici nitelikleri, az çok kaybolur. Sadece şurada burada küçük gölgeler oluştururlar, iyi şeyler için bir tür baharat gibi. Ama onları dışarıda tutarak yığışmalarına neden olursanız tamamen kötücül maddeler haline gelirler; bir şeyin zehirli bir hale gelmesi için, onu baskılamanız yeterlidir. Yaptığınız her şeyi dikkatle sterilize ederseniz, saflığı bozan şeyleri özütleyip dipte bırakmış olursunuz, yaşamın suyu da bir kez zehirlendi mi, her şeyi yanlış yapmak için fazla bir şey gerekmez. Bunu kullandığı bir sonraki imgede görüyorsunuz.

Temiz olan her şeye iyi davranırım; …

İşte buyrun: şeyler temiz olmalıdır, yoksa kabul edilmezler. Herhangi bir şeyi kabul edebilmek için bir şeyleri temizlemelidir. Ama hiçbir şey tam olarak temiz değildir; her şeyde dünyanın katkıları vardır, her şeyde kusur vardır. Dolayısıyla yalnızca mükemmel şeyleri kabul etmeyi tercih ederseniz, tüm kusurlar dibe inecektir; en mükemmel şeyler seçiminizin altında bir kusur yığını olacaktır.

… ama sırıtan ağızları ve pislerin susuzluğunu sevmem.

Kesinlikle. Pislik bir yerde yığınlaşır ve bu sırıtan ağızları o oluşturur.

Onlar gözlerini pınara dikerler: …

Aşağıya, pınarın içine bakarsa, elbette görür; bu nedenle de der ki,

> … ve şimdi iğrenç gülüşleri pınardan bana yansır.
> Şehvet düşkünlükleriyle kutsal suyu zehirlediler ve kirli rüyalarını haz diye yorumlarken, sözcükleri de zehirlediler.

Şimdi, en kirli rüyaları kim görür?

Mrs. Fierz: Erdemliler.

Prof. Jung: Tabii. Azizler kirli rüyalar görür. Maalesef bu bir gerçektir. Örneğin Aziz Augustinus, Tanrı'ya kendisini rüyalarından sorumlu kılmadığı için şükrettiğini söylemiştir. Ne olduklarını söylemez ve ben de hep merak etmişimdir—oldukça güçlü şeyler olmalı.[3] Tabii analizin olmadığı bir çağdı, ama böyle rüyaların oldukça iyi anlatıları vardır—örneğin Flaubert'in *La Tentation de St. Antoine* kitabında. Bu, aziz psikolojisinin çok leziz bir parçasıdır ve unutmayın ki Flaubert'in yazdığı her şey daima çok titiz çalışmaya dayanırdı. Ayrıca kutsal Athanasius'un bu görüleri anlattığı çağdaş bir anlatıya da sahibiz.[4]

---

[3] Aziz Augustinus'un yazılarında bildirdiği rüyalar pek de "müstehcen" sayılmazdı, ama o bunları ciddiye alır, en azından uyarıcı nitelikte olduklarına inanırdı.

[4] Athanasius'un vizyonları *The Book of Paradise*'ta kaydedilmiştir, ed. E. A. Wallis-Budge. Bkz. aşağıda, 2 Haziran 1937, n. 2.

Tabii kutsallığı böyle spor haline getirmiş insanların bir yerlere biraz pislik yığmaları gerekecektir ve bazen bu yığın devrilir—ve altında kalırlar—oysa küçük parçalar halinde kabul etmiş olsalar, büyük topaklar halinde yıkılmazdı. Nietzsche'nin burada açıkladığı şey, bilincinin altında, aşağılık zihinsel işlevlerde çok fazla pislik olduğu gerçeğini algılamasıdır ve onu ayaktakımı olarak gördüğü insanlara yansıtır.

Çünkü ayaktakımı diye bir şey olduğu için çok minnettar olmalıyız. Onlar aşağı ve ben aşağı değilim; aşağı insanlar bulduğum için çok şükür—artık aşağılık nerede, biliyorum. Dolayısıyla insanlar kötü şeylere inanmaya fazlasıyla ilgi duyarlar. İyi şeylere pek inanmazlar, bu garip olurdu. Herhangi birinin onlar tarafından daha iyi olduğuna inanmaya katlanamazlar, çünkü bu, onların da daha iyi olması gerektiği anlamına gelir. Ama başkalarının kendilerinden daha kötü olduklarını biliyorlarsa, onlara minnettar olmayı neredeyse görev bilmelidirler. "Şükürler olsun ki siz kötüsünüz, şimdi kendimi daha iyi hissediyorum, çünkü daha iyisini *yapma* görevinin o korkunç ağırlığını hissetmiyorum," demeleri gerekir, "siz daha kötüsünüz, teşekkür ederim. Bulunduğunuz yerde kalın, o zaman kötülüğün nerede olduğunu bilirim, Tanrı'ya şükürler olsun, ben de iyiyim." Bu, hanımların sıklıkla düşkün ahlaklarından—örneğin içki içmesinden—aslında hayli memnun olduklarını açıklar, çünkü o zaman, üstelik iradelerinin dışında ve çaba harcamadan, daima iyi taraftadırlar ve asla kocaları kadar kötü olmazlar. Ama kocayı tedavi etme zahmetine katlanırsanız, işler tekinsizleşir; karısı onu tekrar içmeye ikna etmeye çalışır, çünkü o zaman onun vicdanı daha temiz olacaktır. Ya da bir çifti tedavi ederken, adam fena halde nevrotikse ve onu iyileştirmeyi başarırsanız karısının da, hem de daha kötü bir nevroza sahip olacağına önceden emin olabilirsiniz. Çünkü o hep tepede olmuştur. Tabii çok acı çekmiştir ve insan ona acımak durumundadır. Kaderi kıskanılacak gibi değildir. Ama insan bu durumda, kocası iyileştiğine göre mutluluğun başlayabileceğini düşünür. Hiç de değil. Şimdi de karısı nevrotik olmuştur. Şimdiye kadar kadın, sırf adam kötü durumda olduğu için iyi durumdaydı. Bunun daima böyle olduğunu söylemiyorum, ama sık sık olan bir şeydir.

> Nemli kalplerini ateşe yaklaştırırlarsa, alevler küser; ayaktakımı ateşe yaklaştığında bizzat tin fokurdar ve tüter.
>
> Meyve onların elinde buruşur ve çürür: bakışları meyve ağacının sallanmasına ve solmasına neden olur.
>
> Ve bazısı yaşama sırt çevirir, sırf ayaktakımına sırt çevirmek için: onlarla pınarı, alevi ve meyveyi paylaşmaktan nefret eder.

Bu fazlasıyla Nietzsche'nin kaderidir: sıradan adama karşı aşırı hoşgörüsüzdü. Kolay incinirdi ve bayağılığa hiç katlanamazdı; sonuçta daima yalıtıldı; korkunç ölçüde yalnız bir figürdür, çünkü kendisindeki sıradan insana katlanamıyordu. Kendi bayağılığından kaçmaya çalıştı ve kendi bayağılığından kaçmaya çalışanın insan yaşamına hiçbir erişi ni kalmaz, kabilesinden tamamen kop-

muş olur. Çünkü insanoğlu korkunç ölçüde banal bir gerçektir ve onunla, kendi bayağı nitelikleriniz olduğu ölçüde bağlantı kurabilirsiniz. Erdemlerinizle ve başarılarınızla bağlantı kurulamaz—gücünüz orada yatar, yalnız olabilirsiniz; bağlantı kurmak içinse bayağı nitelikler gerekir. Siz aşağılığınızı inkâr ederseniz, insanlığa geçen köprüyü inkâr edersiniz, şansınızı kaybedersiniz. Nietzsche'nin durumu da tam olarak buydu.

> Ve bazısı da kirli deveciyle beraber sarnıcın etrafında oturmamak uğruna, yabana gittiler ve yırtıcı hayvanlarla birlikte susuzluk çektiler.
>
> Ve bir savaşçı gibi, mısır tarlalarına yağan dolu gibi gelen bazısı, yalnızca ayağını, ayaktakımının ağzına tıkamak ve seslerini kesmek istedi.

Bu yine Nietzsche'dir; çünkü o, daima Zerdüşt'le özdeştir. Kendisini bir savaşçıyla ya da dolu gibi doğal bir felaketle karşılaştırıyor, tabii daima son derece yıkıcıdır, çünkü yeni düşüncesini, saflaştıran bir rüzgâr ya da büyük bir devrim gibi hisseder. Ama kendisini dünya için olduğuzu hayal ettiği şeyin kesinlikle kendisi için de aynı olduğunu hiç hissetmedi, çünkü insanlığın bir parçasıydı; her kim mısır tarlalarına yağan dolu demekse, kendi alanlarına fırtına çıkarsa, kendi mısır tarlalarına da yağan bir doludur. Şimdi burada çok tuhaf bir eğretileme kullanıyor: "ayağını, ayaktakımının ağzına tıkamak." Bu sıradışı bir konuşma biçimidir ve eski seminerlerde bulunmuş olanlar, Nietzsche ne zaman nahoş bir imge kullansa, arkasında simgesel bir şey olduğunu bilirler. Anlatılan, ayağını canavarın ağzına sokması ve muhtemelen böylece onu boğmasıdır. Bu size başka bir figürü hatırlatıyor mu? Daha sonra geliyor, ama biz daha önce de ondan söz etmiştik.

Mrs. Baumann: Çobanın ağzına giren, yutamadığı yılan mı?

Prof. Jung: Evet, uyurken ağzına giren yılan. Onu yutmalıydı, ama Zerdüşt ona başını ısırıp tükürmesini öğütlemişti. Bu ne anlama gelir?

Miss Hannah: İçgüdüsel yaşantısını reddettiğini.

Prof. Jung: Evet, yılan, beynin ve omuriliğin alt merkezlerinin temsilcisi ejderhadır. Psikolojimizin, bize son derece yabancı, asla anlayamadığımız, titreyip korktuğumuz bölümünü simgeleyen, insanla hiçbir bağlantısı, hiçbir yakınlığı olmayan o soğukkanlı hayvandır. İnsanlar da tıpkı maymunlar veya atlar gibi, çoğunlukla yılana karşı içgüdüsel bir korku duyarlar. Şimdi, o, *la partie inférieure de ses fonctions*, yani zihinsel işlevlerinin alt bölümlerini simgeleyen şeyi reddettiği için, kişileştiler ve içine girmek isteyen bir yılan biçiminde geldiler.

Tuhaf bir biçimde, Sabazios gizemlerinde de yılan bir dinsel simgedir. Erginlenme, bir yılanın yutulmasından ibaretti—tabii gerçekten değil: belki yılanı okşuyor ya da öpüyorlardı. Hıristiyan Ofitler, komünyonlarını sunakta gerçek bir yılanla kutsarlardı, ama Sabazios gizemlerinde, altın bir yılan çenenin altına sürülür—ağzın içine değil—ve kıyafetin içinden indirilip aşağıdan yine dışarı çıkartılırdı; o zaman Tanrı'nın müridin içine girdiğini ve kutsal tohum

aşıladığı düşünülür ve ona *entheos* denilirdi. Yılan, onu tanrıyla doldurmak, onu Tanrı'nın annesi yapmak için insana giren tanrıyı simgeler, aşağıdan dışarı çıkartmaksa elbette doğum anlamına gelir.[5] Bu, antik evlat edinme ayini gibiydi. Bir oğlu ya da bir kızı evlat edinmek isteyen annenin, çocuğu eteğinin altına saklaması gerekirdi, yetişkin bile olsa. Ve sonra çocuk altından çekip çıkarılırdı ve onu emzirir gibi, evlat edinilen çocuğa göğsünü vermesi gerekiyordu. O zamanlar bu tür törenlerden sonra, antikçağın yeniden doğuş gizemlerinde olduğu gibi, sütle falan beslenirlerdi.

Şimdi burada o simge hatırlatılıyor. Konu ayaktakımı, psikolojisinin o aşağılık bölümü olunca, aynı fikirle mutlaka yeniden karşılaşırız, ama tersine dönmüş olarak: yani o—ya da en azından ayağı—yılanın konumundadır. Yılan çobanın boğazına girdikçe, ayağı ayaktakımının boğazına girer. Burada gayet açık bir biçimde, Tanrı'nın insansal bir biçimi olan kutsal Zerdüşt'le özdeştir ve kendisi bizzat tanrıymış gibi, yılan gibi davranmalıdır. Kuşkusuz amaç ayaktakımını boğmak değil, ayaktakımını döllemek, ayaktakımının içine girmektir, ki böylelikle bağlantı kendi aşağılık ve üstün parçaları arasında gerçekleşsin. Üstün parçası olan yılan rolünü benimsemeli ve ayaktakımının boğazına girmeli ya da yukarıdaki güçlerin aşağıdaki güçlerle karışması için kuyunun dibine dalmalıdır. Elbette bunda amaç, uykudaki alt katmanları canlandırmak ya da üst katmanları, tinsel güçleri gerçekleştirmektir. Çünkü tende varolamayan tin, bir çırpıda esip gitmiş bir rüzgârdır: rüzgârın gerçek olabilmesi için, maddeye girmesi gerekir. Tin maddeye inmezse, hiçbir şey değildir, madde de tin tarafından canlandırılmazsa, tamamen ölüdür. Dolayısıyla olması gereken şeyi ifade etmek için burada çok benzer bir simge kullanıyor. Ama bu simge onun içerlemiş olmasından kaynaklanıyor; ayaktakımından nefret ediyor, ama o nefretin kendisinde olumlu simge beliriyor. Devam ediyor,

> Boğazıma en takılan lokma, yaşamın kendisinin düşmanlık ve ölüm ile işkence çarmıhları gerektirdiğini bilmek değildir.
>
> Ama bir kez sordum ve sorum beni neredeyse boğuyordu: Ne? Ayaktakımı da yaşam için *gerekli* mi?

İşte buyrun!

> Zehirlenmiş pınarlar gerekli midir, pis kokulu ateşler ve kirli rüyalar ve kurt olması yaşam ekmeğinin içinde?

Aşağılık işlevlere hakaret etmek için zengin bir sözcük dağarcığı var!

---

5 TE 5, par. 530 ve 530 dipnotta Jung, Sabazios yılan gizemleriyle ilgili kaynağının İskenderiyeli Clemens olduğunu aktarır. TE 12, par. 184'te Jung, "Ofitler arasında Mesih yılandı," der ve bu simgeselliği Kundalini yogayla karşılaştırır. Ofitler erken döneme ait, muhtemelen Hıristiyanlık öncesi bir Gnostik tarikattı, insan ile evrenin benzer biçimlerde, yılan ile yumurtanın birleşiminden doğduğuna inanırlardı.

Kinim değil, tiksintim yaşamımı kemiriyor! Ah, çok kez tinden de usandım, ayaktakımında bile tinsellik olduğunu görünce!

Bu ne kadar hassas olduğunu gösteriyor. Bir nefes hava, bir tin olarak, doğallıkla maddenin kabalığından, gerçeklikten, büyük bir rahatsızlık duyuyor ve tinin ten haline gelmesine katlanamıyor. İnsan onun duygularını paylaşabilir hani!

Hükümdarlardan yüz çevirdim, hükmetmekten ne kastettiklerini görünce: iktidar ticareti ve pazarlığı—hem de ayaktakımıyla!

Alt işlevleriyle başa çıkmasını beklemek söz konusu bile olamaz; yapılmaz.

Yabancı bir dil konuşan insanlar arasında oturdum, …

Bu, İtalya'da yaşadığı uzun zamana bir göndermedir. Ayaktakımına karışmamak için halkından ve memleketinden kaçmıştı.

… kapalı kulaklarla: ki ticaret dillerini ve iktidar pazarlıklarını duymayayım.

Ve burnumu tıkayarak, isteksizce tüm dünlerden ve bugünlerden geçtim: gerçekten de ayaktakımının tüm dünleri de, bugünleri de kötü kokar!

En özgül olan budur; bunlar onun meslektaşlarıdır.

Bir sağır ve kör ve dilsiz gibi—böyle yaşadım uzun zaman; ki iktidar ayaktakımından, yazıcı ayaktakımından ve keyifçi ayaktakımından uzak kalmak için.

Bu, kendisinin de belli ölçüde bir güç içgüdüsüne sahip olduğunu görmeden edemediği anlamına geliyor. Tabii ki *Zerdüşt*'ün tamamı bir güç arayışıdır. İşte iktidar ayaktakımı budur, yazıcı ayaktakımı çok meşhur bir yazar olmaktır ve keyifçi ayaktakımı da—eh, keyif büyük ölçüde onun için olanaksız bir şeydi, özellikle yirmi üç yaşında kaptığı frengi enfeksiyonundan beri, aşkın tüm nitelikleri aşağı yukarı tabuydu.

Tinim büyük meşakkat ve dikkatle çıktı merdivenleri; ferahlaması haz sadakalarındandı; körün yaşamı, asasına sürünerek geçerdi.

Aşağı insanını kabul edememişti, bu yüzden merdiven çıkmak zorunda kaldı.

Bana ne oldu böyle? Tiksintiden kendimi nasıl kurtardım?

Tiksintiden kurtulamadı, ama anlaşılan burada yazarken, bir biçimde tiksinmesini aşmıştı.

Gözümü kim gençleştirdi? Ayaktakımının pınarlarda oturmadığı yüksekliğe nasıl ulaştım?

•

Burada *in flagranti** halde. Nefretini aşmadığını gördük; ağzı bir saniye öncesine kadar itirazlar ve hakaretlerle doluydu ve şimdi aniden, ötesine geçtiğini, üstüne çıktığını öğreniyoruz.

> Yoksa tiksintimin kendisi mi bana kanat ve pınar-sezme gücü verdi? Gerçekten de haz pınarını yeniden bulmak için en yükseklere uçmam gerekti.

Ayaktakımının ne kadar aşağıda olduğunu fark ederken kanatlar geliştirip uçmaya başladı; Zerdüşt'le tamamen özdeşleşti, Zerdüşt büyük kuş, bilge adamdır. Bilirsiniz, bilge kişi daima kanatlarla temsil edilir—örneğin Bilge Hermes'in kanatları vardı ve Hindistan'da kuğu neredeyse aynı anda bir bilge adıdır. En yüksek bilgeliğe erişmiş bir insanın uçabileceğine, kendisini her yere götürülebileceğine daima inanılmıştır. Bu, mükemmel bilgeliğin, yoganın en yüksek noktası gibi şeylerin ölçütüydü. Yani kanatlar yarattığını söylemesi, artık Zerdüşt ruhuyla tamamen özdeş olduğunu kanıtlıyor. Ayrıca elbette pınarı da bulduğuna inanabilir, çünkü Zerdüşt gibi bilinçdışı bir figürün üstün insan zihni elbette pınarı bilir: bu figür aslında pınarın kendisidir. Sonra da *ekstasis* geliyor:

> Oh, onu buldum kardeşlerim! Burada, en yüksekte, haz pınarım fokurduyor! Ve burada, hiçbir ayaktakımının suyumu paylaşmadığı bir yaşam vardır!

Gördüğünüz gibi Zerdüşt, tin ilkesinin somutlaştırılmış biçimi ya da kişileştirilmesi olarak, kendi enerjisine, kendi yaşamına sahiptir. Ve tin bir pınardır, çünkü tin, esas olarak, yaşamdır. Bu nedenle, bir tinle tamamen özdeşleşebilir ve birçok yoga biçiminde denendiği gibi, kendi bedeninizden çözüşebilirsiniz, tinin pınarını akmaya bırakabilirsiniz. Elbette o zaman artık insan olmazsınız; insanlıktan çıkmış olursunuz—yeryüzünden yüksekte, kendi hayaletinizsiniz—ve elbette bedelini ödemek zorundasınız. İnsanoğlu sonsuzdan beri kuş gibi uçmayı, rüzgâr olmayı, nefes olmayı arzulamıştır; bu mümkündür de, ama karşılığı bedenin kaybı ya da insanlığın kaybı olarak ödenir, ki bu da aynı şeydir. Ve şimdi, *ekstasis*in yüksekliğinde—çünkü *ekstasis* aslında kendi dışına adım atmak anlamına gelir—aniden bir şey fark ediyor ve şöyle diyor:

> Sen, zevk pınarı, bana akışın neredeyse fazla şiddetli! Ve çoğunlukla kadehi doldurmak isterken boşaltıyorsun!
>
> Sana daha alçakgönüllü yaklaşmayı öğrenmeliyim: kalbim hâlâ sana doğru çok hızlı akıyor:—

Fazla şiddetlidir. Tehlike budur, çünkü tinle özdeşleşme daima, gri maddeye bağlı olan zihinsel işlevin maddenin yanmasına neden olacak kadar yoğunlaştığı bir duruma neden olur. İnsan böyle bir yoğunluktan yanar ve o zaman büyük bir tehlike söz konusudur. Nietzsche'ye olan da tam olarak buydu: kendini

* (Latince) Tutkulu; bir günah, özellikle cinsellikle ilgili bir günah işleme –ed.n.

Zerdüşt'te yakmıştı. Kendini yakan, yaşayan bir alev gibiydi, sonuç beynin aşırı zorlanması ve sinir sisteminin yıkılması oldu.

Şimdi burada, tin kavramının anlaşılamayacağını hissediyorum ve onunla ilgi fikirlerimizde anlaşmamız bu bağlamda özellikle önemlidir. Çünkü bu kavram o kadar çok kullanılmıştır ki, çoğu insanın *tin* terimini kullandıkları zaman neden söz ettiklerini bildiklerini sanırlar, ancak aslında çoğu zaman bilmezler. Onu zekâ sözcüğüyle özdeşleştirme eğilimindeyiz, oysa *tin* sözcüğü hiç de zekâyı ifade etmez. Tabii İngilizcede belli bir fark vardır, ama Almancada hiçbir fark yoktur, çünkü Nietzsche'nin kullandığı *Geist* sözcüğü, kesinlikle ayrım gözetilmeksizin akıl, zihin ve tin anlamında kullanılmaktadır. Almanca çok tuhaf bir dildir, bu bakımdan çok ilkeldir; en temel kavramları bile hâlâ bir veri takımıdır, bu belki Çince ya da bilmediğim Rusça dışında hiçbir dilde bulamayacağınız bir özelliktir. Çince de bilmiyorum, ama Çin karakterleri ve bunların olağanüstü çok yönlü yorumlanma olanaklarıyla ilgili belli bir fikrim var ve kesinlikle Alman diline en yakın benzetmeyi oluşturuyorlar. Almanca, garip ama, herhangi bir şeyi kesin biçimde ifade etme konusunda en elverişsiz dildir. Almanlar dillerinin bir şeyi asla kesinlikle ifade etmemesinden kaynaklanan aşağılık duyguları nedeniyle, kesin konuşmak için çılgınca gayretler sarf ederler. Şimdi bu, belirli türde felsefe için son derece sorunludur; ama psikoloji için paha biçilmezdir ve gerçek *felsefe* için de, çok değerlidir. Çünkü "gerçek felsefe" derken, yaşamı anlamayı ifade eden bir düşünce tarzını anlıyorum—gerçek felsefe benim için budur. Ama üniversitelerde "felsefe" olarak adlandırılan şey, entelektüel bir meseledir—örneğin bilişim kuramı. Almancanın bu amaca yönelik hiçbir değeri yoktur: fazla canlıdır. Bu dilinin ruhu, şeylerle bağlantı kurmak, şeylerin yaşamı olmaktır.

Örneğin gerçek olarak adlandırdığınız şeyin, Almancada *Wirklichkeit* olması, son derece karakteristiktir; farkı orada görürsünüz. Gerçek [Reality], Latince *res* sözcüğünden gelir, bir şey, durağan bir şeydir; Almanca *Wirklichkeit* ise, ancak çalıştığı sürece bu şeyin varolduğunu ima eder. New York Times'daki o adamın, Mr. Dooley'nin dediği gibi "Doğru, işe yaradığı sürece doğrudur." Dolayısıyla bu kitap çalıştığı sürece bir kitaptır. Alman düşüncesi budur; gerçeklik kavramları en görecelisindendir. Bu bir şey, işe yaradığı, *wirken* olduğu sürece *wirklich*'tir. Dinamik, geçici bir an vardır ve gerçek, budur. Bu, dilin ruhunu en açık biçimde gösterir. Ve bu nedenle Alman *Geist* kavramının birçok yönü vardır ve elbette bu kavramın orijinal tarihinin izlerini içerir, tıpkı *tin* [spirit] sözcüğü gibi. Tin, nefes anlamına gelen *spiritus*'tur; insanın ağzından çıkan nefestir. Bu onun ruhu, yaşamıdır, çünkü yaşadığı sürece nefes alır ve son nefesi bedeninden çıktığında, ruh da gitmiş, insan ölmüştür. Ama *Geist* nefes almaz. *Geist*, bir gayzerdir, kaynayan su gibi kabaran, buhar gibi tıslayan ya da bir şampanya şişesini açtığınızda püsküren köpük gibi; *Geist* budur. Bu yüzden *Geist*, şarabın içindeki alkol ya da karbonik asit, lezzet, şaraptan gelişen *parfum*, şarabın çiçeği dediğimiz şeydir, oysa tin, sıvı hava, nefes, gazlı bir sıvı, sucul, ama az çok durağandır. Bu nedenle Nietzsche *Geist*'tan söz ederken, aslında yoğunluk,

dinamik bir patlama demek ister ve Zerdüşt'ün doğasını karakterize ettiği her yerde—ona bir kasırga, bir dolu fırtınası ya da bir boran ya da yıldırım dediğinde - bu da *Geist*, yoğunluktur. Tinin asıl olgusunun bir tutulma olduğu söylenebilir; örneğin kişi şiddet dolu bir duyguya tutulur ve o zaman bir ruhun içinize girdiğini, sizi ele geçirdiğini söylersiniz. Ayrıca *Geist* İngiliz sözcüğü hayalet [ghost] anlamını da taşır, hayalet asıl anlama sahiptir, çünkü hayalet, hayret [aghast] sözcüğüyle ilgilidir: duygusal bir bağlantı vardır. Patlama fikri daima, o olağanüstü yoğunluk fikrini taşıyan *Geist* sözcüğüyle bağlantılıdır.

Simyada tin ya da *spiritus* sözcüğünün kullanımı sürekli olarak şaşırtır. Örneğin "Cismi [bedeni] bir tin haline getirmekte başarısız olursanız, işi tamamlamış olmazsınız" derler. Çünkü bu durumda, başlangıçta, kimyasal bir işlemden söz ediliyorsa bu, "Cismi, bir metali, oksit haline getirmekte başarısız olursanız, işi tamamlamış olmazsınız" demek olurdu. Yani oksit, uçucu bir maddedir. Cıva kaynatılırsa, daima yükselir ve imbiğin daha serin bölümlerinde yeniden yoğuşur; o zaman kaynama halindeki cıvanın cisim, yükselen ve aşan cıvanın tin oldu söylenir. Maddeler ısıtıldığı zaman, çoğunlukla oksitlenir ya da nitelik değiştirirler ve o nitelik değişimi, "uçunum" olarak adlandırılan şeydi; farklı bir varlık haline gelmek gibi bir şeydi. Çünkü bazı cisimler oksitlenme yoluyla o kadar çok değişir ki, saf bir kişi ilişkiyi muhtemelen kavrayamaz; bu nedenle o eski kimyacılar yeni cisimler ürettiklerini ve eski cismin ısınmasına bağlı olarak ortaya çıkan yeni cismin tin, *spiritus* olduğunu düşünürlerdi. Ama bu tin sözcüğünü daima ayrım gözetmeden kullandılar, bedeni bir *pneuma* yapmaktan söz ettikleri gizemci metinlerinde bile. Şimdi *pneuma* rüzgâr, uçucu bir bileşik, değiştirilebilir bir bileşik ya da aslında tindir—tini metafizik ya da felsefi ya da dini anlamda söylüyorum—ve hangi anlama geldiğinden emin olmak mümkün değildir. Muhtemelen, tinin—şimdi "tin" dediğimiz ya da İncil'de "tin" denen şeyin—sübtil bir cisim olduğunu kastediyorlardı. Bundan kaçınılamaz; bu yalnızca sübtil bir cisimdir. Böylece maddeden bir tin yapabilirsiniz, maddesellikten çıkarabilirsiniz—maddeyi "sübtilize" edebilirsiniz, öyle ki o da bir tin haline gelir, bedensiz bir tine değil, sübtil bedeni olan bir tin.

Şimdi, bu sübtil cisim ısı aracılığıyla yapıldığı için, ateş aracılığıyla cisme ateş-tözü verdiklerini ve böylece kısmen ateş gibi olduğunu varsayıyorlardı, "ateş," ruhun bir başka simgesiydi. Herakleitos'ta en soylu ruhun ateşin özü olduğunu söylediği bir pasaj bulursunuz—bu, son derece yoğun ışınımlı ve ihtişamlı ve oldukça kurudur—bu nedenle su olmanın, bir tin ya da bir ruh için ölüm olduğunu söyler. Ayrıca alkoliklerin ruhlarının suya dönüştüğünü de söylüyor; içleri su dolar veya nemlenirler ve ölürler.[6] Yani düşünce, gerçek tinin, yaşamın, ruhun özünün, ateş olmasıydı. Ve maddelere ateş verince bunların yarı-tinsel ya da sübtil maddelere dönüşeceklerini düşünüyorlardı. Ateş

[6] Herakleitos sıklıkla soylu ateşi aşağılık ıslaklıkla karşılaştırırdı; örneğin "Islanmak bir haz, daha doğrusu ölümdür." Ayrıca "Ateş … her şeyi yargılayacak ve egemen olacaktır (Freeman, fragman 74, 66).

elbette yoğunluk demektir, yani yoğunluğa, örneğin yoğun bir duyguya teslim olursanız, sübtil bir bedene dönüşürsünüz. Bu nedenle, bir insanı sübtilize ya da süblime etmek [arıtmak] için, onu ateşe maruz bırakmalısınız; önce suyla alınan abdest ile kirden temizlenmeli, sonra da ateşe maruz bırakılmalıdır.

Bu düşünce Hıristiyanlıktan eskidir, Yeni Ahit'teki şu sözleri hatırlarsınız: "Sizi tövbe etmeniz için gerçekten suyla vaftiz ettim: ama benden sonra gelen, benden daha güçlüdür, ben onun ayakkabılarını taşımaya bile layık değilim; o sizi Kutsal Ruhla, ateşle vaftiz edecektir." Bu sözleri daha 1. yüzyılın simyacı metinlerinde—örneğin Komarios'un ünlü metninde[7]—bulursunuz ve bunların tümü, Hıristiyanlık öncesi geleneklerle ilintilidir; metinler artık mevcut olmadığı için hiçbir kanıtımız olmasa da, MÖ Birinci veya İkinci yüzyıllarda bu konularda büyük otoriteler olan kişilerin isimlerini biliyoruz. Ve dediğim gibi, ilk yüzyıldan itibaren bu fikirleri bulduğumuz orijinal metinlerimiz var. Bir insan büyük bir duyguya maruz kaldığı zaman bu, o ateşe maruz kaldığı anlamına gelir ve ateşle temas ona bir sübtil beden niteliği verebilir; ateş onu sübtilize edebilir ya da yok edebilir. Bu fikir, İsa'nın kanonik olmayan sözlerinde de ifade edilir: "Bana yakın olan ateşin yakınındadır; benden uzak olan, krallıktan uzaktır." O ateş, en büyük yoğunluktur ve bu yoğunluğa dokunan sübtilize olur, içi hava dolar ve uçucu bir cisme dönüştürülür.

Şimdi, Nietzsche yoğunlaştığı ölçüde kendisini Zerdüşt alevine maruz bırakır; kendisini o ateşe ne kadar çok maruz bırakırsa, o kadar uçucu hale gelir, bedeni o kadar çok yanar. Simyacılar, tüm fazlalıkların yakılması gerektiğini ve bu nedenle ateşin eyleminin güçlü olması gerektiğini söylerler; ilk başta çok fazla yanmamak için o kadar güçlü olmamalı, ama sürecin sonraki aşamasında ateş arttırılmalı, daha yoğun hale getirilmelidir, o zaman tüm fazlalıklar yanıp gider. Kişi o zaman sübtilize olur; o zaman sübtil bir beden, bir tin olur.

Mr. Baumann: Bana öyle geliyor ki, Almanca *Geist* sözcüğü, en iyi biçimde, kendi başına hareket eden ve başka şeyleri de hareketlendirebilen bir şey olarak nitelendirilebilir; tersi, *Materie* ise hareket etmeyen bir şeyin niteliğidir. Almancada fiziksel maddeler için Materie sözcüğünü kullanabilirsiniz ya da örneğin konferansçının konferans konusunu ele aldığı gibi, ele aldığınız entelektüel veya soyut kavramlar için kullanabilirsiniz. Yani *Geist*, aktif bir güç ya da dinamik bir güç anlamına gelir.

Prof. Jung: Evet. Bu tuhaf eğretileme dilini anlamanız için bunu konuşmak istedim, çünkü bir sonraki pasajda diyor ki,

> İçinde kısa, sıcak, ağır, hüzünlü, aşırı mutlu yaz zamanımın yandığı kalbim: yaz kalbim senin serinliğini nasıl özler!

Gördüğünüz gibi bu, Nietzsche'nin geçirmekte olduğu sürecin doğru bir tanımlamasıdır; yaşayan alev Zerdüşt'le özdeşleşmeye yaklaştığında, çiçek açmaya

---

[7] Matta 3:11. Komarios için vaftizin nasıl her iki karşıtta, ateşte ve suda gerçekleşeceğinin tam bir tanımı TE 14, par. 316-17'de bulunur. Komarios ya da Comarius 1. yüzyıla ait bir simyacıydı.

başlar. Bahar budur ve sonra yaz gelir, en büyük sıcaklık, ama ne yazık ki kısa, sıcak bir yazdır ve sonu kömürleşmek ya da simyacıların deyimiyle, kül olmaktır. O zaman kişi kül olur, yanmıştır ve bu sonudur—sıradan, bayağı insanın sonu demek istiyorum. Nietzsche alt insanı, anatomik ya da fizyolojik insanı yakar ve bir tin haline gelir. Birçok kez onun *plus papal que le Pape*, bir Hıristiyandan daha Hıristiyan olduğunu söylemiştim; ona son gerçek Hıristiyan diyebiliriz. Tinle özdeşleşmekle doğruca geri yönlendiriliyor ve bunun farkında değil. Ve burada *Zerdüşt'te* zaman zaman karşılaştığımız trajik ön-duyguya sahibiz: kısa, hüzünlü, yaz zamanım. Bunun geçici olduğunu bilir. Bu yoğunluğa bir daha asla ulaşılamayacaktır ve bu, ölümcül bir yaradır.

> Geçti, baharımın geçmeyen sıkıntısı! Geçti, Haziranda görülen kar tanelerinin kötülüğü! Yaz oldum tamamen ve yazın öğle vakti!
>
> En yükseklerde bir yaz, soğuk pınarlar ve mutlu bir dinginlikle …

Öğle vaktinde ısrar ederek neye göndermede bulunuyor?

Mrs. Baumann: Yaşamın ortasına.

Prof. Jung: Evet, bu öğle vakti fikrine daha sonra geleceğiz; yaşamın ortası fikri, işler yükselen ile düşen arasında dengede olduğu zamanki ilgisizlik noktasıdır. Şimdi, Zerdüşt'ün bu bölümünü yazdığı sırada kaç yaşındaydı? 1881'de yazılmıştı.

Mrs. Sigg: 1844'te doğmuştu.

Prof. Jung: O halde otuz yedi yaşındaydı; tam zamanı gelmişti. Asıl süreç daha önce başlar, saat tam otuz altıyı vurduğunda denebilir, ama tabii insan hiçbir şey fark etmez. Otuz yedi yaşında onu fark etme şansı vardır, yani öğlen vakti—o kısacık süre—ve ardından erken bir sonbahar gelir.

> Oh, gelin dostlarım, ki dinginlik daha da keyifli olsun.

Serinliği özlüyor, öyle sıcak ki. Şimdi serinlik, tersidir ve aniden sıcaklığa giren bu soğuk *Zerdüşt*'te hemen her yerde ortaya çıkar. Nietzsche sıklıkla zevksizce eğretilemeler kullanır, ancak karşıt çiftlerin birbirine dokunacağı fikri daima zihnindedir, bağlaşım biçiminde değil, *enantiodromia*, şeylerin aniden tersine geçeceği fikri biçimindedir. Şimdi *Zerdüşt*'ün tamamı neredeyse toplam üç haftada yazılmıştı; tabii tek oturumda değil, üç parça halinde, her biri bir haftada. Yani o süreçteki yoğunluğu görebilirsiniz; böyle bir şeyi üretmesi için o beyinde ne olağanüstü bir yoğunluğun olması gerektiğini hayal edebilirsiniz. Yaz vakti ve aşırı sıcaklık ve sübtilizasyondu. Şimdi Nietzsche devam ediyor:

> Çünkü burası *bizim* yüksekliğimiz ve yurdumuzdur: burada bütün kirlilerden ve susamışlıklarından çok uzaklarda ve fazla yüksek ve sarp bir yerdeyiz.

Daha önce "fazla şiddetli" demişti, burada da "fazla yüksek ve sarp"—ama diğerleri, saf olmayanlar için.

Saf gözlerinizi zevkimin pınarına çevirin, dostlarım! O, böylece nasıl bulanabilir! Saflığıyla sizin gülmenize karşılık verecektir.

Gördüğünüz gibi bu daha önce söylediğinin—yani ayaktakımının pınara nazar edip zehirlemesinin—yerine. Ve şimdi ulaşmış olduğu yükseklikten, saf gözlerinizi bu yaşam pınarına çevirin diyor. Yaşam Nietzsche için tabii neredeyse zevkle eş anlamlıdır. Şimdi, yaşam pınarını kesinlikle saf bir şey olarak görebiliyorsanız, siz de insanlık ötesi bir saflıkta olmalısınız. Olağanüstü ölçüde saf olmayan birisi için, yaşam çeşmesi asla saf değildir, daima biraz bulanıktır. Bildiğiniz gibi kimileri tamamen farklı düşünmüşlerdir, örneğin Aziz Augustinus, dışkı ve idrar arası bir şeyden doğduğumuzu söylemiştir.[8] Bu Hıristiyan bakış açısıydı, doğamızın aşırı düşüklüğünü belirtmek içindi. Bizim için hiçbir şey yapılmazsa, tamamen kayboluruz. Kir içinde döllenir ve doğarız ve abdest ve ateşle falan arınma sürecinden geçmeliyiz. Bu nedenle yüceltilmeliyiz ve burada Nietzsche, öyle olduğumuzu, tepeye ulaştığımızı ve bu nedenle her şeyi tamamen saf olarak gördüğümüzü varsayıyor. Eminim ki, ruhla özdeşleşebilirseniz yaşamın tamamen saf olduğunu görebilirsiniz, ama insan açısından bu, başka bir sorudur. İnsan tin olmadığına, aynı anda bir beden olduğuna göre, bu yaşam pınarı da hemen hemen aynı niteliğe sahip olmalıdır; yüzde yüz altından da oluşmadığı için, pınarın da yüzde yüz altın olmadığını ve birçok aşağılık madde de ürettiğini itiraf etmeliyiz, bu da her şeyin neden bu kadar kusurlu olduğunu açıklar. Güzel, şimdi,

Geleceğin ağacının üstüne kuruyoruz yuvamızı; ...

Bence yine çok cesurca, sıradışı bir eğretileme kullanıyor. Ağaç nereden çıktı aniden?

Mrs. Crowley: Ağaç da bir tür yaşam pınarıdır.

Prof. Jung: Yani yukarı uzandığı ya da kabardığı için mi? Evet, ama bu biraz zoraki.

Miss Hannah: Ağaç daima kişidışı yaşamın bir simgesi değil midir? Kişidışı bir yaşamla özdeşleşmiyor mu?

Prof. Jung: Eh, ağaç, tinsel gelişimin bir simgesidir ve tinsel evrim, hayvansal evrimden farklıdır. Hayvansal evrim, bedenin gelişimidir, tin daima beden sürecindeki bir tür ikincil büyüme olarak anlaşılır, çünkü yoğunluğuna erişmek için bedeni yakar, yaşamı özütler. Son derece yorucudur, çünkü insanın tözünü tüketir. Çünkü ağaç bir bitkidir ve hayvan yaşamından tamamen farklı, tuhaf bir gelişmeyi simgeler; hep en tuhaf, neredeyse parazit türünde bir gelişme olarak hissedilen, tinsel olarak adlandırdığımız gelişim gibi. Nietzsche'nin durumunda, tinsel gelişme beynini tahrip etti. Beyne gerek vardır ve beyni yanmıştı, dolayısıyla o, bir tür dönüşüm simgesidir. Bir ağacın mineralleri yeryüzünden çıkarması gibi, tin de kaba bedeni ya da maddenin kabalığını, organik maddenin sübtil edilmiş haline dönüştürür. Ağaç, o zaman, bir tür süblimas-

[8] Bu yine Aziz Augustinus'a atfedilen, ama kesinliği olmayan bir ifadedir.

yonu [ulviliği] temsil eder. Aşağıdan yukarıdaki havaya doğru büyür, köklerini yeryüzünün bir parçasıymış gibi yeryüzüne salar ve kökleri yeniden havanın krallığına da uzatır; böylelikle gelişen tin, maddeden, hayvansal insandan yükselir ve yukarıda, farklı bir bölgeye büyür. Dolayısıyla ağaç, sonsuzdan beri tinsel değer ya da felsefi gelişimin simgesi olmuştur, Cennet'teki bilgi ağacı ya da felsefe ağacı, *arbor philosophorum*, ölümsüz meyveleri olan bir ağaç—Hermetik bir simge—ayrıca Edda'daki dünya ağacı gibi. Pınarla olan bağlantıyı da orada bulursunuz: Yggdrasil ağacının altında bir kuyu vardır.[9]

Görüş: Peri masallarında çoğunlukla kuyunun yanında bir ağaç vardır. Bir prenses kaybolursa, çoğunlukla ağacın yakınında ya da kuyunun yanındaki bir ağacın altında bulunur.

Prof. Jung: Bu doğrudur. Ağacın kuyudan yaşamını, toprağın ve suyun bir dönüşümünü aldığı söylenebilir; daha gelişmiş uygarlık düzeylerinde, tinsel gelişmeyi temsil eder. Bunu yine Yaratılış'daki bilgi ağacı efsanesinde görürsünüz, çünkü ilk ebeveynleri bilinçlenmeye ikna eden yaşam ağacındaki yılandı. Yılan, insanın her şeyi bilmesinin daha iyi olabileceğini düşünmüştü, ama Yahve pek aynı fikirde değildi, bu yüzden o meyvelerden yemelerine izin vermemişti. Şimdi Nietzsche yuvalarımızı, kuşlar gibi, geleceğin ağacının—geleceğin tinsel öngörüsünün—üstüne kuruyoruz diyor. Bilge kişi daima bir kuş olduğu ve Nietzsche de Zerdüşt'e dönüştüğü için: "Kanatlarım var. Ben bir kuşum. Yuvamı o muhteşem Yoga ağacına, bilgi ağacına, *arbor philosophorum*'a kurdum" diyor. Şimdi, yuvasını muhteşem bir ağacın dallarında kuran başka kim vardı? Onun önemli bir dinsel mitos olduğunu da bilirsiniz.

Mr. Allemann: Anka Kuşu. Ve Ygddrasil'de, o bir kartaldır.

Prof. Jung: Evet, Anka, yenilenmenin ve yeniden doğuşun simgesidir.

Miss Welsh: Ve Ra.

Prof. Jung: Evet, böyle birçok mitos vardır. Ağacın tepesinden doğmuş olan Mithra da sıklıkla kanatlarla betimlenir, ki bu elbette daha çok Ra fikridir, kendi yuvasını kurar ve sabahları bir şahin gibi yükselir. Dolayısıyla bu da yine tinle tam bir özdeşleşme gösteriyor.

Kartallar biz yalnızlığa çekilenlere yemek getirmeli gagalarında!

Bu imge nereden geliyor?

Mrs. Sigg: İlya'tdan.

Prof. Jung: Evet, Eski Ahit'ten—Nietzsche'deki Protestan yine ortaya çıkıyor. İlyas'a yemeğini getiren bir kuzgundur ama tabii bir kartal sahibi olmak çok daha havalıdır—kuzgunla olmaz. Dolayısıyla peygamber İlya'nın yerindedir; Zerdüşt de bir peygamberdir ne de olsa.

Mrs. Sigg: Sanırım İlya'nın ateşle de ilgisi vardı—Nietzsche, ateş ve fırtınasıyla ve İlyas, ateş arabasıyla.

---

[9] Jung ağaç simgeciliğine dair kapsamlı olarak yazmıştır. Bkz. özellikle "The Philosophical Tree" ["Felsefe Ağacı"] denemesi, TE 13, par. 304-82. Yggdrasil için bkz. yukarıda, 17 Ekim 1934, n. 6 ve 9.

Prof. Jung: Evet, ayrıca yanıp tutuştuğu biçiminde bir içgörüsü vardı - ateş arabasına binip cennete gitti. Bu, kendisini yakan Herakleitos'un ölümü gibi—ateş içinde kaybolmuştu. Aynı motifi *Faust*'ta üç kez bulursunuz. Birincisi arabacı oğlan, *Knabe Lenker*, ikincisi Homunculus; üçüncüsü de, çok yoğun bir biçimde yanarak bir ışık parlamasıyla kaybolan Euphorion'du.[10]

Mr. Baumann: Birkaç yıl önceki bir Seminerde, bu süreci simgeleyen çok ilginç bir simyacı resim vardı. Altta insan ve iki aslan vardı ve pençeleri kesilmişti. Sonra yanma süreci geliyordu ve yukarıda da, üstünde birçok kuş olan bir ağaç vardı.

Prof. Jung: Evet, kuşlarla dolu ağaç, alışılmış bir simyacı simgesidir ve bunlar çoğunlukla kartallardır. Bildiğiniz gibi kartal, ışığın kuşudur, Anka kuşunun kuzenidir, öte yandan kuzgun karanlığı simgeler. Karanlıktaki insan ruhuna koşut, karanlığın simyacı maddesi *materia*, *caput corvi*, yani kuzgunun başı olarak adlandırılır—Seth'in parçaladığı Osiris'in karanlık sularda kaybolan başı gibi—ve daha sonra altın bir baş olur. Bu nedenle simyacılar bir Yunan metninde, kendilerini *caput aureum*, yani altın başın, altına dönüşen ve güneş gibi parlayan *caput corvi*'nin çocukları olarak tanımlıyorlardı.[11] Şimdi bu bölümü bitireceğiz.

> Gerçekten de kirlilerin yiyemeyecekleri bir yemek! Ateşi yiyebileceklerini sanırlar ve ağızlarını yakarlar!
>
> Gerçekten de biz burada pisler için bir yurt hazır etmeyiz! Mutluluğumuz onların bedenlerine ve tinlerine bir buz mağarası gibi gelir!

Elbette ki o buz mağarası, kendi bedeniyle ilgilidir. Buz daima bir hissizlik, ıssızlık, yaşamsızlık, bedensel insanın ölümü fikrini taşır.

> Ve kuvvetli rüzgârlar gibi onların üstünde yaşayacağız, Kartallara, karlara, güneşe komşu: böyle yaşar sert rüzgârlar. [Yine tinsel ilkeyle tam bir özdeşlik...]
>
> Ve gün gelecek, aralarında bir rüzgâr gibi eseceğim ve tinimle tinlerinin soluğunu keseceğim: geleceğim böyle emrediyor.
>
> Gerçekten de Zerdüşt bütün düzlüklerin sert bir rüzgârıdır. O bütün düşmanlarına ve tükürüp püsküren her şeye şu öğüdü verir: "Rüzgâra *karşı* tükürmekten sakının."—

Şimdi o Wotan'dır, rüzgâr tanrısıdır—burası apaçık—ve şimdi dikkat et, rüzgâra karşı tükürme, bilgece olmaz; rüzgâr belli bir yönden eserse ona direnme, tehlikelidir. Gördüğünüz gibi, olan budur.

---

[10] Rab, İlya'ya Kerit Vadisinde saklanıp, "buyruk verdiğim kargaların getirdiklerini yiyeceksin" demişti (I Krallar 17:2-4). İlya'nın "ateş arabası" için bkz. II Krallar 2:11. Herakleitos doğal olarak bu denli önem verdiği ateşle ölmeliydi. *Faust*, İkinci Kısımda, kralın yenilenmesi üç kez başarısızlığa uğrar: arabayı süren oğlan, Homunculus ve Euphorion, tümü de yanıp gider. Bkz. *TE* 12, par. 243.

[11] Jung TE 14'te *caput corvi* ya da karganın başıyla ilgili birçok anlatı aktarmıştır; örneğin bkz. Par. 724, 772.

SEMİNER III

19 Mayıs 1937

Prof. Jung:
İşte Hindistan'daki Cayna mezhebinden bir resim, bitkiye dönüşen mükemmel bir azizi betimliyor. Mr. Baumann, onu bize geçen hafta sözünü ettiğimiz, tinsel gelişmenin bitkiyle temsilinin bir örneği olarak getirmiş. Şimdi "Tarantulalar" adlı bölüme geliyoruz. Önceki bölümde "Ayaktakımı" başlığı vardı. Şimdi bu fikirden tarantulalara nasıl geldik?

Miss Hannah: Son bölümde tamamen rüzgârla, tinle özdeşleşmişti ve örümcek de çoğunlukla ana kompleksinin simgesidir. Tamamen eril olana girdikten sonra, artık özgürleşmek zorundaydı.

Prof. Jung: Ah, rüzgârın tamamen eril olduğunu düşünüyorsunuz. Bunun için bir gerekçeniz var mı?

Miss Hannah: Hayır. Belki de Logos ile karıştırdım.

Prof. Jung: Ama düşüncenizin lehine bir argüman vardır. Geçen defa rüzgâr hakkında ne demiştik?

Mrs. Fierz: Rüzgârın Wotan olduğunu söylemiştik.

Prof. Jung: Doğallıkla. Wotan *par excellence* rüzgâr tanrısıdır ve Nietzsche kendisini bir Alman *milieu*'sünde ifade ettiği için, Wotan'dan bir şeyler almış olduğundan emin olabilirsiniz: bu Alman tözünde olan bir şeydir, bilirsiniz. Dolayısıyla o, doğal olarak, çok eril bir karakter olur, oysa antik anlayışta rüzgâr o kadar kesinlikte eril değildi. Ve bunun için ne gibi bir kanıtımız var?

Mrs. Baumann: Sophia.

Prof. Jung: Evet, bilgelik anlamında Sophia, Kutsal Ruh'un kişileşmesidir ve Kutsal Ruh, Tanrı'nın annesi olarak anlaşılmıştır; Birinci ve İkinci yüzyılda Tanrı'nın annesi Meryem'in aslında bir tür alegori olduğuna inanan Hıristi-

yanlar vardı ve gerçek anne, Sophia, Kutsal Ruh'tu. Örneğin Aziz Thomas'ın İşlerinde, "Ah, gel, annemiz Kutsal Ruh" yakarısı bulunan bir ilahi vardır. Ayrıca *pneuma* sözcüğü İbranicede *ruach*'tır; hem tin hem de rüzgâr anlamına gelir ve *masculinum* [eril] olarak kullanıldığı sıklıkta, *femininum* [dişil] olarak da kullanılır—Eski Ahit metinlerinde her iki durum için de kanıt vardır. Bu tuhaf, tinin cinsiyetinin belirsiz olma gerçeğinin kökenini biliyor musunuz?

Miss Hannah: Yani hermafrodit—cinselliğin üstünde olması.

Prof. Jung: Evet, ama bu hermafrodit öğe nereden geliyor?

Prof. Reichstein: Çünkü tinin eril kısmı, bilinçli kısım olur ve bilinçdışı kısım da dişildir.

Prof. Jung: Ah, eğer psikolojik olarak ele alırsanız, tabii ki, bunu erkekler düşündüğü için. Kadınlarla doğal olarak tam tersi olur. Bu düşünceler ilk olarak erkeklere ait olmuştu ve tümü erginlenme töreninin, klan ya da kabile öğretisinin içeriği olduğu için, elbette psikolojik olarak önce erkeksi bir biçim almışlardı. Ama bu hermafrodit fikirlerle ilgili tarihi kanıtlar var: yani dünyanın yaratıcısının hermafrodit bir varlık olduğu düşüncesi, çok evrenseldir. Hemen her mitoloji, bu orijinal varlık fikrini içermiştir—hem baba hem de anne olarak kendisini yaratan. Ve Platon'un *Timaios*'unda, ilk insanların dört kolu ve dört bacağı olan yuvarlaklar olduğunu hatırlarsınız, onlar da hermafrodittiler; bu Platonik adam dedikleri şeydir.[1] Bu nedenle, bu rüzgâr ya da tin kavramının karakteri belirsizdir: eril ya da dişil olabilir. Aynı türden başka fikirler de vardır, örneğin ruhun kısmen eril, kısmen dişil olduğu fikri. Yani aslında Nietzsche'nin bu kadar eril bir rüzgâr anlayışına sahip olmasının nedeni bir Alman olduğu gerçeğidir: Wotan arketipi kanındaydı. Şimdi, her tür örümceğin—örümcek fikri vesaire—dişil bir şeyle ilgili olduğu doğrudur ve bu neden şimdi yapılanmaktadır?

Prof. Reichstein: Sanırım, yangın ve su arasındaki zıtlık burada yine dengeleyici ilkeyi ifade etmektedir. Önceki bölümde, ayaktakımıyla ilgili olarak, Zerdüşt ateşten yanadır—fazlasıyla—ve ayaktakımı da sudan yana olacaktır. O yanını baskılamıştı ve bu nedenle şimdi olumsuz bir biçimde ortaya çıkıyor; tarantulalar bu baskılanmış ilkenin olumsuz bir biçimi olmalıdır.

Prof. Jung: Bu da önemli bir fikirdir; tarantula, sırf daha önce eril öğeyle, rüzgârla özdeşleşildiği için, bir tür ödündür, ki bu, bireyin şişmesine yol açar. Ardından anında dengeleyici bir doğa tepkisi geliyor, böylece tarantula tarafından temsil edilen bir dişi öğe ortaya çıkıyor. Şimdi ilk cümleyi okuyacağım,

> Bakın, işte tarantulanın mağarası! Tarantulanın kendisini görmek ister misiniz? Ağı şurada asılıdır. Dokunun da titresin.

---

[1] Bir dil sürçmesi. Jung, *Symposion*'da Aristophanes'e atfedilen bu öyküyü sıklıkla ve doğru bir biçimde aktarır. Yuvarlak yaratıklar tanrılar tarafından önce ikiye bölünür, yine güçlerinin insanlarca gasp edilmesinden endişelidirler—şimdi de erkekler ve kadınlar ortalıkta dolaşıp diğer yarılarını ararlar. Timaios'ta (MÖ 360) Tanrı'nın ruh ve bedenden bir bileşim yaptığı, X biçiminde iki uzantı yarattıktan sonra, bacakların her birini eğip bir daire oluşturduğu, böylece harekete geçirildiğinde hem aynısının hem de ötekinin dairesi haline geldikleri anlatılır.

Biliyorsunuz tarantula Güneydoğu Avrupa'da bulunur; bir kaya ya da yerde bir delikte yaşar ve oldukça zehirlidir, ama sokması aslında yalnızca küçük hayvanları öldürür. Efsaneye göre, tarantuladan zehirlenen kişi tamamen delirir ve denetlenemeyen bir dans arzusuna yakalanır, ama bence bu fikir, zehirlenenlerin dans etmeye zorlanmaları gerçeğinden kaynaklanmaktadır; bu da güçlü bir terleme sağlamak ve zehri bedenden atma şansı vermek açısından oldukça mantıklıdır. Şimdi buradaki imge, indeki veya mağaradaki bu hayvan ve avlanmak için kullandığı ağdır. Bu çok önemli bir simgeselliktir. Bu aslında neyi temsil eder?

Mrs. Sigg: Tarantula daha derin bir katmandaki ayaktakımını da temsil edebilir.

Prof. Jung: Bu muhtemelen doğrudur, Zerdüşt ayaktakımı gibi bir imge kullandığı zaman, çoğunlukla o konuyu açmaya devam eder; imgenin gitgide daha derinine iner—bir tür büyütme olduğunu söyleyebiliriz. Ayaktakımı, çok olumsuz bir nitelik taşıyan, altta yatan bir katman olarak görülüyor ve bu katman yeryüzüne daha yakın olduğu için, yukarıdaki rüzgâr ya da tin, orada belirli bir tehlikenin gizlendiğini hissediyor. Elbette toprağın içindeki biri için bir tehlike yoktur, çünkü beslendiği anasıdır toprak, ama havada bulunan birisi için büyük bir tehlikedir—onu ağırlaştırmakla tehdit etmektedir. Dünyaya yaklaştığı ölçüde ağırlığın tiniyle dolar ve yeryüzüne gömülür, bir tür tinin yeryüzüne inişi olur. Doğal olarak tin bu temasla doğasının değişmesinden korkar. Bu kadar çok insan bu yüzden yeryüzünden korkar; daima havalarda dolaşan, asla yere değmeyen, hiçbir yere kök salamayan sezgiseller gibi.

Sezgiseller elbette kök salmak *isterler*, ama buna çabalarken doğal olarak dünyaya temas ederler ve onun tarafından enfekte olurlar ve dünya onları ağırlaştırır. Onları yakalar ve bir kafese, onlar için bir cezaevine dönüşür. Çünkü sezgisel bir tip ne zaman kendisi için bir durum yaratsa, anında ondan bıkar ve gerçekleşme tehlikesi olduğu için yine kaçması gerekir. Sezgiseller için yalnızca henüz gerçekleşmemiş şeyler vardır; biçim aldıkları ve oluştukları anda, işi bitmiştir, kendi yarattığı şey tarafından yakalanmıştır. Sonra durağanlaşmış, artık hareket etmeyen, bir olasılık olmaktan çıkmış olan şeyle karşı karşıya kalır; onunla birlikte gelmiyorsa, onun için gerçek olmaktan çıkar. Bir ev inşa ederse, biter bitmez onu terk etmelidir, çünkü o, gerçek değil, yalnızca bir veridir. Tam tersine, duyusal tür kişiler içinse bir olasılık yoktur; yapılmış bir evde yaşar—gerçek olan—ve o ev varolduğu sürece gerçeklik vardır; olmadığı andan itibaren gerçeğini kaybetmiştir ve başka bir olasılığı öngöremez; onun herhangi bir şeyin değişebileceğini düşünmek zehirlidir, bu nedenle mümkün olduğunca her türlü değişime direnecektir. Sezgisel tam olarak diğer tiptir: herhangi bir şeyin durağanlaşma tehlikesi varsa, anında yok edilmelidir. Yuvasının kurbanı olmamak için onu yapar yapmaz yok etmeyi tercih eder.

Şimdi, Nietzsche'nin başka hiçbir yerde *Zerdüşt*'teki kadar sezgisel olmadığından emin olabilirsiniz, bu nedenle burada her türlü sezgisel psikolojiy-

le karşılaşmamız olasıdır. Ve insan kişiliğinin alt katmanlarıyla karşı karşıya kalırsa, bu onun için, durağan gerçekliğin onu aşağı çekmeye çalışmasıdır ve hissettiği bu gizli çekim, en kötü tehlike gibi görünmektedir. Bu nedenle, onu insanların bir tür efsanevi korku duydukları tarantula ile simgeliyor. Bir tarantula, örneğin zehirli bir yılandan çok daha az tehlikelidir, ama insanlar onu büyütür—bir tür eğretileme olur. Nietzsche'nin asla bir tarantula görmediğinden eminim—metninden belli oluyor. Şimdi, sonraki cümle:

> İşte geliyor tarantula, kendiliğinden: Hoşgeldin tarantula!
> Sırtında bir kara üçgenin, bir simgen var; bense ruhunda ne olduğunu da biliyorum.

Bildiğim kadarıyla tarantulanın siyah şeritleri olan, sarımsı bir sırtı vardır, üçgen gibi bir şeyi de yoktur.

Prof. Reichstein: Üçgen muhtemelen cinsel bir simgedir, çünkü üçgen daima tek yanlı bir simgedir ve burada muhtemelen dişil bir simgedir.

Prof. Jung: Evet, ama önce tarantulanın sırtında hiç üçgen olmadığını açıkça belirtmeliyiz. Bununla birlikte, sırtında farklı bir tasarımı olan bir örümcek var. Hangi örümcek bu?

Mrs. Sigg: Kreuzspinne [Araneus, "Haç Örümceği"].

Prof. Jung: Evet, İngilizce adını bilmiyorum. Burada çok sık görülen, büyük bir örümcektir. İyi bilinen bir türdür ve sırtında eşit dalları olan, belirgin bir haç vardır. Yani simge taşıyan örümcek budur ve Nietzsche, tarantulayı üçgenle donatıyor, muhtemelen hiç görmemiş olduğu için. Ve görmüş bile olsa, bunun gibi bir şey görmüş olamaz, çünkü bir sezgisel olarak, onu görmek istemezdi. Gerçekte olup olmamasının bir önemi yoktur, örümceğin arkasında simgesel bir şeyin bulunma *olasılığı* yeterlidir. Herhangi bir pedagojik anlamı olsa, örümceğin bir simgesinin olması *gerektiğini* ve eğer yoksa, eh, o zaman gelecekte bir simgesi olacağını söylerdi. Şimdi burada ona elbette üçgen simgesini yakıştırıyor, üçgen ve simge muhtemelen aynı olarak—ancak emin değiliz—üçgenin yanı sıra bir simge daha olduğunu söylemek istiyor da olabilir. Üçgen elimizdeki tek ipucudur, ama bu önemlidir, çünkü Nietzsche sırtında haç olan bir örümcek olduğunu kesinlikle biliyordu. Onun fikri kuşkusuz bu gerçekten kaynaklanıyor ve bu nedenle, doğal olarak ondan söz etmeye hazırlanmış olurdu—ama hayır, onun bir üçgen olması gerekmektedir ve üçgen tabii ki gerçek tarantulada ya da *Kreuzspinne*'de görülmez.[2]

Şimdi Prof. Reichstein'ın sözünü ettiği, üçgenin tek yanlı bir simge olması ve hep böyle kullanılmış olması fikrine varıyoruz.[3] Örneğin simyada üçgeni bu biçimde: ya da şu biçimde çok kullanırlar: Birincisi alev ya da ateş anlamına gelir, ikinciyse su demektir. Ve ateş ve su, karşıtların tipik temsilcileridir. Bu

---

[2] Bahçe örümceği *Araneus diadematus*, uzun zaman sırtındaki beyaz haç nedeniyle önemli görülmüştür. Avrupa tarantulasının sırtında küçük bir üçgen bulunur.

[3] Daha kesin konuşursak Jung, tek yanı eksik bir simgenin bütünlüğü temsil ettiğini kastediyor.

simgeciliği *Songe de Poliphile*'nin kapak sayfasında, gözyaşı ve alevin birleşiminde bulursunuz, tutkuların ateşleri ve tövbe gözyaşları olarak yorumlanır.[4]

Bu bir karşıtları birleştirme girişimiydi:
durağan bir açıdan bakılan bir yaşam süreci. Bu, bir simgenin yaratılması için daima gereklidir, zira yalnızca karşıtları ifade ettiği zaman bir simge olur; yoksa anlamı yoktur. Herhangi bir kesin, tek yanlı felsefi ya da entelektüel kavramdan daha üstün bir fikir olmalıdır. Şimdi, ilk başta üçgen bildiğiniz gibi– ve Nietzsche onu kullandığı zaman, başka hiçbir şey ifade edemez—hep bir üçgenle temsil edilen Hıristiyan Teslisidir. Ve üçgen, tek yanlı bir ilkedir, çünkü o simgede kötülük eksiktir; bu nedenle dünyanın gerçek anlamını kavrayamaz, evrensel tözün yalnızca bir yanını kavrar. O zaman cehennem nerede, gölge nerede? Dünya yalnızca ışıktan oluşamaz, bu yüzden açıkça tek yanlıdır.

Dr. James: Sadece erildir.

Prof. Jung: Evet, onu oluşturan, üç eril varlıktır. Şimdi dişi nerede? Dünyamız çok somut biçimde erkek ve kadından oluşur, ama görünüşe bakılırsa kutsal âlem münhasıran bir erkek toplumudur. Bu tek yanlılık ortaçağda şiddetle hissedilmiştir; durum anlaşılmıştı, ancak dişi öğenin Teslise dahil edilebileceği bir reform yapmak tamamen imkânsızdı. Katolik kilisesi bu güce sahipti: Papa dişil ilkeyi getirebilirdi, ama Teslise sokamazdı, çünkü o zaman bir dörtleme olurdu. Ortaçağ boyunca, üç ile dört arasındaki bu çelişkiyi her biçimiyle bulursunuz ve tümü aslında dişil öğeyi Teslise dahil etmenin o aşılmaz sorunundan kaynaklanır. Çünkü kadın karanlık ve kötülük anlamına geliyordu—cehennem ve kadın neredeyse aynı şeydi. Bu da yalnızca kadının karanlıkla ilişkilendirilmesinden kaynaklanır, örneğin dişil öğe Çin'de daima öyle görülmüştür ve eski Çin elbette Batıdan daha dengeli bir dünyanın görüşü olmuştur, bizim kadar dengesiz olan Yakındoğu da dahil.

Çünkü biz, dengesiz bir ırkız, bu yüzden sinir sistemimiz bir bakıma daha aşağılıktır; bize hem rüzgâr hem de alev gibi özellikler verilmiştir, ama toprağımız azdır. Bu yüzden biz esas olarak eşkıya, savaşçı, korsan ve deli oluruz. Yüz ifadelerimizden de görülebileceği üzere, Batı karakteristiği budur. Diğer ırkların yüzlerini incelerseniz farkı görürsünüz: az çok deli insanların tüm karakteristiklerine sahibiz. Bu apaçıktır—bunu görebiliyorum—ve diğer insanlar da *au fond* böyle düşünür. Çok duyarlı ve alıngan ve duyguluyuz, acıya katlanamayız ve aşırı uyarılganız. Çekilmez karakter özelliklerine sahip bir tür dahiler gibiyiz. Bu üzücü, ama öyledir ve muhtemelen tanrıya dair böylesine tek yanlı bir fikrimiz olduğu gerçeğini açıklıyor. Dengesiz bir durum daima bir aşağılık duygusu barındırır; her tek yanlı insan, aşağılık duygusu yaşar; saptırdığı bir duygu. Beyaz adam esasen sınırsız bir megalomani ile aşağılık duygusu bir arada biçiminde karakterize edilir: bizi durmadan ileriye iten şey budur. Her

---

[4] *The Dream of Poliphilo* [*Poliphilo'nun Rüyası*] için bkz. yukarıda, 12 Aralık 1934, n. 6. TE 12'de, şek. 33 Poliphilo'yu nymphalar tarafından çepeçevre sarılmış olarak gösterir. Kaynak: Beroalde de Verville, *Le Songe de Poliphile* (1600).

şeyi bilmeliyiz, daima kayıp kutsallığımızı aramalıyız, oysa bunu ancak doğa ile uyumlu olduğumuz sürece elde edebiliriz. Bu nedenle, en değerli niteliklerimizin özü, sevgili üçlememiz bile, şeytan fikriyle birleştirilir ve dengelenir.

Klasik Çin felsefesinde şeytan diye bir şey yoktur; orada iki zıtlığın, dünyayı temsil eden Yin ve Yang'ın ilişkisi vardır, Yang parlak, kuru ve ateşli, olumlu yandaki her şey, Yin de diğer yandaki her şeydir ve Yin, dişidir. Karanlık ve dişillik, kaçınılmaz bir birlikteliktir. Biz umutsuzca tek yanlı olduğumuz için böyle bir bakış açısına sahip değiliz, bu nedenle düz ve mantıklı düşünürsek, kadın ile cehennemin aynı şey olduğu sonucuna varırız.[5] Çünkü kadın yalnızca dişi öğeyse, Katolik kilisesi onu kolaylıkla dogmatik cennete sokabilir, ama o kadın doğru cehenneme götüren bir kuyruğa sahiptir, dolayısıyla cehennemi de cennete taşıyabilir. Muhtemelen eski şair f Digulleville'in cenneti anlattığı görülerini okumuşsunuzdur.[6] Tanrı, cennetin kralı olarak tahtındadır, yanında da, eşi Mrs. Kraliçe, yine düzgün bir tahtta oturmaktadır, ama bu taht, saf alevli altından değildir. Kahverengimsi bir kaya kristalindendir ve bu, kadının o minerali yukarıya, cennete taşıdığını gösterir—tabii yarı-saydam bir biçimde, ama bir miktar renk, toprağın kahverengisi de yapışarak cennete yükselmiştir. Bu, Meryem'in cennete getirdiği çok yüce toprak fikriydi. Dogmatik bir fikir değildir, ama Katolik kilisesinde, Meryem'in ölümünden hemen sonra bedeniyle birleşen tek ölümlü varlık olduğu biçimindeki çok geçerli bir varsayımıdır; bu, diğer ölümlülere yalnızca mahşerde nasip olur. O zaman hepimiz bedenlerimizle birleşiriz—tabii kaba beden değil, sübtil beden, ama makul miktarda fiziksel atomlar içeren, muhtemelen biraz gaz gibi ama ağırlığı olan: maddesel anlamda tözel. Ancak Meryem, ölümünden hemen sonra bedeniyle birleşen tek kişi olma fırsatını elde etti ve bu nedenle toprak ilkesini yukarı taşıdı. Fakat bu nedenle de o, azizlerden biri değildir ve kutsal değildir. Bu yalnızca bir gerçektir ve bu konuda yapılacak hiçbir şey yoktur, çünkü onu bir tanrıça yaparlarsa sorun çıkar—karanlık getirir. Şu biçimiyle, merhamet annesi makamını doldurur ve özellikle çok kötü günahkârlar ona ulaşabilir ve doğal olarak o niteliğiyle tövbe etmeye başlayan bir ayaktakımına yönelik özel bir kavrayışa sahip olduğu için.

Şimdi, o üçgenin altında yatan fikrin Hıristiyan Teslisi olduğunu varsaymakta haklıyız, ama tarantulanın arkasında, açıkça yeryüzünün kötü ilkesini göstermektedir. Ama buna girmeden önce, omuriliği bulunmayan, yalnızca bir sempatik sinir sistemi olan bir böcek ya da hayvanın, insan oğluna aynı şeyi temsil ettiğine dikkatinizi çekmek isterim: yani bu psikoloji omurilik ve beyinden çok, *plexus solaris* ya da sempatik sistemle bağlantılıdır. Böyle bir köprü olmalıdır, çünkü örneğin bağırsakların işlevi, bilinçli süreçlerle, yani muhtemelen beyinde gerçekleşen şeylerle yakından bağlantılıdır. Tamamen bilinçli

---

[5] Jung'un sık sık gösterdiği gibi Taoculukta fark, karanlık olsa da Yin'in Yangdan daha az iyicil (ya da güçlü) olmamasıdır.

[6] Jung, Guillaume'u, cenneti kırk dokuz dönen küreden oluştuğu biçiminde betimleyen bir Norman şair ve 14. yüzyıldan bir manastır rahibi olarak tanımladığı TE 11, par. 116-25'de ele almıştır.

bir sorun bağırsakların işlevini bozabilir ve diğer taraftan bağırsakların durumu da, zihni etkiler; sinir sisteminin anatomisini incelenirken, bu enervasyonların bu yana ya da diğerine ulaşabileceği çok sayıda köprü olduğunu görülür. Dolayısıyla sempatik sistemin bir tür psykheye sahip olduğu kesindir; belki zamanla bilinçli içerikler haline gelecek olan içerikleri barındırabilir. Ve nitekim, pratikte meselenin belirli içeriğin bastırılması ya da içeriğin bilinçaltında tutulması olduğu tüm durumlarda, bağırsaklarda rahatsızlıklar görürüz, özellikle histeride. *Hysteria* adı bu gerçeğe dayanır: *hysteros* ilk başta histerinin nedeni olduğu düşünülen rahimdir. Tabii bu yanlış bir nedenselliktir. Bu yalnızca, bu yanda da, diğer yanda da, bedende olduğu kadar zihinde de sorunlara neden olan, bilinçdışında bir rahatsızlık olduğu gerçeğinin bir belirtisidir.

Bu nedenle tarantula, sempatik sistemini temsil eder ve çoğunlukla insan, her ne olursa olsun aşağı işlevine yaklaştığında, sempatik sistemin bu alanına ulaşır. Bu daima bir tür iniştir, çünkü farklılaşmış işlev yukarıda, baştadır, bilinç, duygulanım veya başka bir şey olarak, gri maddeyle bağlantıya girmiştir ve aşağı işlev daima daha çok bedenle bağlantılıdır. Bu nedenle, Nietzsche bilinçdışıyla karşılaşınca, aşağı işleviyle de karşılaşmış olur. Temel işlevi, elbette ki, yukarıda, beyinle, bilinçle bağlantılı olan sezgidir ve o, aşağıdaki şeylere, yani diğer üç işleve, üçleme karşıttır. O, *bir* işlevle sıkı sıkıya özdeşleşmişti. Tabii ki, Nietzsche, *Zerdüşt*'ü yazdığı zamanlar sezgiyle tamamen özdeşti, beynini tüketene kadar yalnızca bu işlevi kullanıyordu. *Zerdüşt* beyninde kendine özgü bir rahatsızlık yarattı: maruz kaldığı aşırı zorlanma yüzünden gerçekten son deliliğini ortaya çıkardı.

Şimdi bu, alt üçlemenin yapılanması için yani bilinçdışı işlevlerinin üçlemesi için ideal bir durumdu—en başta sezgi işlevinin karşısında *la fonction du reel* [gerçek işlev] olarak duygulanım ve yine büyük ölçüde bilinçdışı olan düşünme ve hissetme gibi yardımcı işlevler. Son bölümde Nietzsche'nin bir sezgisel olarak bir şeye basitçe değinip geçtiğine dikkatinizi çekmiştim. Konunun üstünde fazla durmuyor, ancak uzun vadede arttırma yoluyla baktığı söylenebilir. Ama şeyleri mantıksal bir biçimde, entelektüel bir aydınlatma süreciyle ele almaz; böyle bir sezgiyi geçerken yakalar ve bırakır, daireler çizerek ve arttırarak, böylece sonuçta sezgisel yollarla tam bir resim elde ederiz, mantıklı yollarla değil. Örneğin tarantulaya mantık yoluyla ulaşmaz, asla; aksi halde burada yazdıklarıyla ilgili çok şey söylerdi, ama tek sözcük duymadık. Ama kuşlarını, sineklerini ya da kıvılcımlarını yakalayabiliriz ve bütün bu yalın parçaların birleşiminden tam bir resim elde ederiz.

Mrs. Sigg: Bu tarantulanın tüm kötülüğün taşıyıcısı, bir tür şeytan olduğu fikrinde gizli bir büyü yok mu?

Prof. Jung: Doğal olarak.

Mrs. Sigg: Demek istediğim, bir üçgen ve bir haç vardır, çünkü her ikisinin de şeytanın üzerinde büyüsel etkileri vardır. Örneğin *Kreuzspinne*'deki haçı düşünürseniz ....

Prof. Jung: Ama ne yazık ki burada haç namına bir şey yok. Bundan söz ettim; metne bakmalıyız. Elimizde yalnızca hiç apotropaik bir işaret olarak kullanılmamış olan üçgen vardır. Hıristiyan apotropaik işareti, haçtır—ilginç nokta budur—üçgen kiliselerde kullanılan bir simgedir, asla bir apotropaik muska olarak değil. Sanki o üçgene güvenmiyorlar, ama dörde güveniyorlardı, pek çok psikolojik argümanla desteklenebilecek bir ince nokta. Şimdi şurası kesin, üçgen en iyi şeylerin simgesi, *summum bonum* haline geldiğinde, diğer yanda da bir üçgen vardır. Elbette dogmatik olarak böyle bir şey yok: bir şeytan üçgenimiz yoktur. O anne ile değil, büyükannesiyle birleşmiştir; bu tabii avam bir söylem, bir tür şakadır, ama bir tür cehennemi dogma girişimini gösterebilir.

Prof. Reichstein: Şeytanın sıklıkla Neptunus'un üçdişlisine benzer, üç uçlu bir çatalı vardır.

Prof. Jung: Ben onu iki uçlu diye hatırlıyorum, ancak diğeri de son derece mümkündür. Nitekim Neptunus erken dönem Hıristiyanlıkta, bazen şeytan anlamına gelen bir tür simge olarak kullanılmıştır. Muhtemelen 1. yüzyıldan kalma ve üzerinde erkek ve kadın birlikteliğinin üç biçimi resmedilmiş bir vazom var. Birincisinde bir erkek ve kadın karşılıklı duruyor ve adam elinde, aşk muskası olan bir adamotu (Alman *Alraun*'u) tutuyor ve sırtının arkasında da, elbette o büyüyü bir iblisin sızdırmış olduğunu göstermek için, bir gölge: bu, büyülü bir cazibe yoluyla birleşmedir. Sonra diğer yanda, günah olarak kabul edilen pagan bir evlilik resmedilmiş ve orada üç uçlu bir çatal, bir üçdişli, Neptunus'un simgesi var. Merkezde de, erkek ve kadının Hıristiyan birleşimi temsil edilmiştir; aralarında dikey bir balık vardır ve balığın arasından ellerini birbirine değdirirler, bu *matrimonium in Christi*, yani Mesih'te evliliktir. Çünkü Hıristiyan evliliği yalnızca erkek ve kadın birleşimi değil, arada Mesih'le olan birleşimdir. Tabii modern evlilik artık Mesih'te bir birleşim değildir ve bu, bir hatadır. Erkek ve kadının araçsız birleşimi çok tehlikelidir: bir tür arabuluculuk olmalıdır. Dolayısıyla Katolik kilisesi, çok akıllıca bir biçimde müdahale gücünü korur; rahip daima aradadır, evli çiftin arasında kiliseyi, Mesih'in bedenini temsil eder. Ve artık şu pek muhteşem uygarlığımızda artık böyle bir şey olmadığı için, çare olarak bu lanet analistleri icat ettik, kaç evliliğe karıştıklarını bilemem. Dünyanın tüm sıkıntıları biz zavallı analistlerin başındadır.

Mr. Baumann: Şimdi bu kitapta üç uçlu çatalın resimlerini buldum.

Prof. Jung: Evet, seminer üyelerimizden biri de Dante'nin *İlahi Komedya*'sında şeytanın üç başlı betimlendiğine dikkat çekti; bu yalnızca bir anıdır—maalesef bunu kanıtlamak için kütüphanede kitabın bir kopyasını bulamadık—ama bence cehennemin dibindeki şeytan buza yapıştığında, günahkârları yiyen üç başı vardır. Hıristiyan dilinde, bu, tarantulanın arka tarafındaki şu üçgenle açıkça ima edilen cehennem üçlemesi olurdu. Çünkü üçlemenin üst üçgenine eklenen o üçgen, dörtgeni ya da dörtlemeyi oluşturacaktır. Bu iki üçgen birlikte bir kare oluştururlar ve bu da dört yapar ve bu, o ebedi sorundur, üç ve dört. Bu soruna yaptığım bazı katkıları son Eranos *Jahrbuch*'u *Erlbsun-*

gsvorstellungen in der Alchemie'deki makalemde, ayrıca 1935 *Jahrbuch*'u *Traumsymbole des Individuationsprozesses*'teki makalemde bulabilirsiniz.[7]

Üçgenler farklı bir biçimde de birleştirilebilir, yani: ve o zaman Davud'un kalkanını, Hıristiyan kiliselerinde sıklıkla, ancak Yahve'nin simgesi olarak kullanılan Yahudilerin simgesini elde edersiniz. Bu, karşıtların sorunlarının farklı bir çözümüdür, buna şimdi girmek istemiyorum. Bu örümcek simgesiyle ilgili bir şeyler daha söylemeliyiz; onun olumsuz yanına baktık, ama başka bir yanı da var: hiçbir şey olumlu bir yanı olamayacak kadar olumsuz değildir.

Mr. Baumann: Bence dünyevi niteliği olumlu bir özelliktir ve üçlemeyi taşır. Üçleme tek başına varolamaz, bir temele sahip olmalıdır.

Prof. Jung: Evet, Hermetik felsefeye göre üç, üçlü, üç cisimle temsil edilmektedir. Onlara *sol, luna* ve *mercurius*—altın, gümüş ve cıva—derler ve kuyruklarından birleşmiş üç yılan, kendi başlarına bir birim, üçü bir kişide toplanmış olarak temsil edilirler. Bu, üçlemenin bir kap içinde, *vas Hermeticus*'ta bulunan dogmatik biçimidir ve kap dört numaradır. Tanınmış bir simyacı simgesidir ve Mr. Baumann'ın söylediği gibi, dördüncü bir temel veya taban olabilir, toprağın, su, toprak* ve ateş için bir temel olabilmesi gibi; yeryüzüne dayanırlar. Çünkü bu, o dörtlüyü bir araya getiren bir formüldür. Ama Hıristiyan psikolojisinde, dördüncü şeytandır ve iyi ile kötüyü nasıl bir araya getirebilirsiniz? İmkânsız bir şeydir: o ahlaksal değerlendirme öyle bir bölünmeyi yaratmaktadır ki, bu karşıtları bir araya getiremez, daima tek yanlı olmaya zorlanırsınız.

Prof. Reichstein: Örümceğin şeytanın öpücüğü tarafından yaratıldığına dair bir öykü vardır; şeytan bir kadını öper ve örümcek yaratılır. Daha sonra, ahşap kutuya hapsedildiği andan itibaren, yararlı bir hale gelir.

Prof. Jung: Evet, o öyküyü önerebilirim. Aklımdaydı: benden önce davrandınız. Jeremias Gotthelf 19. yüzyılda çok popüler şeyler yazmış İsviçreli bir yazardı ve bunlardan bir tanesi son derece simgesel bir öyküydü ve çok şaşırtıcı bir biçimde, bir çözüm girişimi içeriyordu. O bir papazdı ve doğal olarak bu sorudan rahatsız oluyordu.[8] Şeytanın öpücüğüyle kötülük ortaya çıkmıştı, bu yüzden kara örümcek yaratılmış ve sayıları her şeyi yok edebilecek kadar çoğalmıştı, sonra kötülük uzaklaştırıldı, örümceği bir kutuya koyarak, örümceği biçim olarak, bir tür *vas Hermeticus*'a (bildiğiniz gibi hâlâ hermetik olarak kapatılmış bir kap deriz) hapsederek, ki bu, açılmaması gereken bir kaptır. İçinde her ne varsa, kaçamayacağı biçimde saklanmalıdır. Kap açılırsa, tüm süreç yıkılır ve kötülük yaratılır. Bir kutuya ya da bir kapı arkasına yakalanmış, birileri açarsa felaketlere neden olan fırtınaların öyküleri gibidir.

---

[7] "Dream Symbols of the Individuation Process" ["Bireyleşme Sürecinin Rüya Simgeleri"] TE 12'de gözden geçirilmiş ve "Individual Dream Symbolism in Relation to Alchemy" ["Simyayla İlgili Bireysel Rüya Simgeleri"] olarak genişletilmişti.

* "Toprak" yerine "hava" olmalı –ed.n.

[8] Jeremias Gotthelf, Albert Bitzins'in takma adıydı ve *The Black Spider*'ın [*Siyah Örümcek*] yazarıydı, çev. H. M. Waldon (Londra, 1954).

Mr. Baumann: Yunan formu, Pandora'nın kutusuydu.

Prof. Jung: Evet, bu genel bir simgedir: ayrıca Tyana'lı Apollonius'un bu büyüyü Brahman rahiplerine atfettiği yazısında da bulursunuz.[9] Güya kötü ve iyi havayı sakladıkları özel bir kavanoz ya da amforaları vardı, büyük felaketlerin hepsi, bir kavanoza kapatılmış. Bu, açılmadığı veya dokunulmadığı sürece, içinde oldukça yararlı ya da en azından zarar vermeyen bir şey bulunan büyülü kap ya da büyülü oda motifidir. Tabu kalktığı anda, hemen büyük bir felaket yaşanır. Şimdi, bu motifler ve öyküler bizi tarantulanın olumlu yönüne götürür: bu şeyin belirli koşullar altında yararlı olabileceğini öğreniriz. O halde Hıristiyan dilinde, şeytan düzgün bir biçimde şişelenir veya yakalanır ya da zincirlenirse yararlıdır; hatta iyicil bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla Katolik kilisesi şeytanı yakalamak için uygun bir formül bulabilirse, bu büyük bir kazanç olabilir, ancak şimdiye kadar yeterince güvenli hiçbir şey bulunamamıştır. Günümüzdeki durumda, Tanrı şeytana yeryüzünde muziplikler yapma izni vermiştir, ama belirsiz bir süreden sonra, bu konuyla ilgilenecektir, ki bu da tabii iyi ilkede belli bir iktidarsızlık anlamına gelmektedir.

Yani sorun Hıristiyanlıkta biraz rafa kaldırılmıştır. Dünyanın yarısının şeytana ait olduğu ve iyi tanrının son yıkımdan ucu ucuna kaçıp kurtulduğu Maniheizmdeki kadar açık bir biçimde tartışılmaz. Dolayısıyla insanlık tanrının, şeytanın, Ahriman'ın gücünden ışığı kurtarmasına yardım etmek için ağırlığını koymak zorunda kalmıştı. Öğretileri, her gün ve her biçimde, yalnızca doğru olanları *yapmakla* kalmayıp, aynı anda yalnızca güneşten oluşan meyveleri—özellikle kavun, çünkü güneşe benzer—yiyerek ve maddenin ağırlığını çok fazla içeren ve tutkulara ve benzer şeylere neden olan tüm karanlık besinlerden kaçınarak, ışık atomlarının toplamını arttırmaya dikkat edilmesi gerektiğidir. Böylece, bedendeki ışık parçacıkların sayısı artar ve kişi öldüğünde, milyonlarca ışık atomunu yukarıya, göklere ve ışık tanrısına giden büyük ışık sütununa taşır. Bu ışık atomlarını taşıyan ruhların, dolunaya kadar ayda toplandığına dair ilginç bir fikirleri vardı. Sonra dolunay tüm ruhları yavaş yavaş güneşin içine döker ve gitgide yaklaşarak, güneşe dokunduğunda boşalmış olur ve böylece yine yeni ay haline gelmesi gerekir. O zaman güneşten ayrılır ve yeniden ruhları toplamaya başlar. Gördüğünüz gibi, astronomik gözlemlerini dünyanın ahlaksal sorunlarıyla ilişkilendirmişlerdi. Sorun modern Hıristiyanlıkta biraz bastırılmış; biz yalnızca biraz histeriğiz, ancak dediğim gibi, hiçbir şey iyi bir şey içermeyecek kadar kötü değildir ve o tarantulanın da olumlu bir yönü vardır. Şimdi, bu çok olumlu yönü ne olabilir?

Miss Hannah: Aynı zamanda sıklıkla özbenlik için bir simgedir.

Prof. Jung: Evet. Örneğin örümceğin bir mücevher, belki bir safir, altın ipliklerden örülmüş ağın merkezinde görkemli, mavi bir mücevher gibi belirdiği rüyalar vardır. Ve insanlar böyle resimler yaparlar, tabii ne demek istediklerini bilmeden. Bu, özbenliğin simgesidir, ama belli bir koşulda: yani tam bir

[9] Tyanalı Apollonius mütevazi, kimsesiz bir simyacı gezgindi. Bkz. TE 14, par. 164-65.

bilinçdışılık durumunda. İnsan anlamını bilse, böyle bir rüyayı göremez ya da böyle bir resim yapamaz, çünkü o zaman o, bilinçli düşüncenin bir nesnesi haline gelir ve bilinçdışı artık nitelikler yüklemez—insan böyle bir imgenin kavrayışında, bir yerde büyük bir hata yapmazsa. İnsan gerçek analizde olmayan ya da başlangıcında olan vakalarda böyle bir örümcekle karşılaşabilir, ama bu simgenin anlamı tamamen kişinin bilinçdışında olduğu sürece. Şimdi, olumlu yönü, bir yerde insanların ruhlarını yakalamak için altın ağlarını dünyaya salmış bir merkezi varlığın olmasıdır. Bununla birlikte bu, analiste yansıtılabilir, analist insanları yakalayan, etkisi altına alan ve onları emerek kurutan bir örümcek olarak görülmeye başlanır, ama bu yalnızca çok olumlu bir şeyin olumsuz bir yönüdür. Eşitliği vadeden, sözde tarantula niteliğinde insanlar görürsünüz (şu an metnimizde buna geldik—tabii bu, Nietzsche'nin kolektiflik kavramını görüş biçimidir). Eşit birimlerin kolektifliğini vaaz edenler, örümceğin eyleminden korkanlardır. Örümceğin ya da analistin, bireyleşmeyi vaaz ettiğini, düşman bir gücün peşlerinde olduğunu ve onları bir örümcek gibi kuşattığını düşünürler. Sıkışmaktan ya da bir şeylere yakalanmaktan korkarlar ve ille de bunun kesinlikle yanlış olduğunu, özgür olmaları gerektiğini düşünürler. Ama insanlar aslında kolektivizme ve eşitliğe inanmayı başardıkları zaman gerçek özgürlüklerini kaybederler. Sonra eşitliklerine kapılırlar ve artık herhangi bir ayrım yapma imkânı kalmaz. Sanki bütün su, hiçbir şeyin kıpırdamadığı bir göldeymiş, tam bir potansiyel eksikliğinde varmış gibidir. Şimdi, örümceğin bu olumlu yönü elbette bir simgedir, ama o simge bir üçgen olduğu ölçüde, tabii ki uymaz, çünkü bir üçgen yalnızca tek yanlılık anlamına gelir, oysa bireyleşme, tek yanlılık dışında her anlama gelir—tamlığı ifade eder. Dolayısıyla bireyleşme, bir daire ve bir kare ile temsil edilir. Çünkü ortaçağa ait o *quadratura circuli*, yani daireyi kareleme problemi, çok önemlidir—aslında bireyleşme problemidir. Michael Majer'in tüm simya sürecini dairenin karelenmesi olarak betimlediği meşhur bir kitabı vardır, bu tamamlanma demektir.[10] Hıristiyan sorununun çözümüne yönelik bir girişimdir; o insanlar gerçekten bu soruyla ilgilenmişlerdir. Ama kilise bununla başa çıkamaz. Onu erteleddiler: onlar için hâlâ Tanrı'nın kucağındadır. Şimdi, burada sırf tarantulanın olumlu yönüyle ilgilenmiyoruz; Nietzsche'nin daha sonra onunla ilgili neler söylediğini göreceğiz. Önce o yalnızca olumsuz yönü görür.

> Ruhunda öç vardır: ısırdığın yerde siyah kabuk biter; zehrin kiniyle ruhun başını döndürür.

Bu elbette tarantula dansına, tarantulanın neden olduğu deliliğe göndermedir. Çünkü bu fikir insanların kendi aşağı işlevlerine yaklaştıklarında sıklıkla karşılaştıkları şeyleri hatırlatır; örneğin baş dönmesi ya da mide bulantısı krizleri

[10] Michael Maier (ya da Majer) *Scutinium chymicum*'da (Frankfort-on-Main, 1687) dairenin karelenmesi, yani bireyleşme hakkında yazar.

geçirirler, çünkü bilinçdışı tuhaf bir devinim getirir, sanki yeryüzü ayaklarının altında hareket ediyormuş gibi ya da güçlü bir dalgada havalanan bir geminin güvertesindeymiş gibi. Bir tür deniz tutması yaşarlar; gerçekten böyle belirtiler de geliştirirler. Aslında bu yalnızca, önceki temellerinin ya da hayali temellerinin yok olduğu anlamına gelir—temel kabul edilen bazı değerler artık yoktur—dolayısıyla kuşkulu bir duruma gelirler ve ayaklarının altında toprağın bulunmadığı ve sürekli düşme korkusu yaşadıkları belirsiz bir atmosferde askıya alınırlar. Ve elbette altta onları bekleyen şey, cehennemin çeneleri ya da suyun derinliği ya da derin bir karanlık ya da bir canavar—ya da ona delilik diyebilirler. Ve unutmayın, insanın bilinçli dünyasından bilinçdışı bir duruma düşmek, deliliktir. Cinnet tam olarak budur, bilinçdışının işgali altında kalmak demektir. Bilinçdışı içerikler bilinci süpürüp geçer ve tüm yönelimler kaybolur. Ego o zaman denizde diğer balıkların arasında yüzen bir balık türü haline gelir ve elbette, balıklar kim olduklarını, kendi türlerinin adını bile bilmezler. Biz *homo sapiens* türüne ait olduğumuzu ve balıkların öyle olmadığını biliriz, ama balık türüne dönüştüğümüzde kimliğimizi kaybederiz ve başka herhangi bir şey olabiliriz.

Delirmiş insanların durumu işte budur: olayların doğru olup olmadığını bilmezler, bir yanılsamayı baskın bir gerçek olarak kabul ederler. Sesler duyarlarsa, bu sesleri duyduklarına emindirler ve sokağa çıkıp güneşin çift olduğunu ya da insanların kafalarının yerinde kafatasları olduğunu keşfederlerse, onlar için gerçektir. Kuşku duymazlar, çünkü apaçık ortadadır. Dolayısıyla böyle gerçeklere karşı kendilerini savunmak için hiçbir eğilim göstermezler. İnsan duyduklarından ve gördüklerinden ikna olmadan edemez. Bu, bilinçdışının istilası sırasında, bilincin enerjik değerinin gücünü kaybetmesi ve kişinin psykhesinin içeriğine artık katlanamamasından kaynaklanır. Bizler balıklar gibi davranmayı, o sel sularında yüzmeyi öğrenmedik. Yüzmeyi öğrendiyseniz, atlatabilirsiniz: deniz tutmadan ve aklınızı kaçırmadan suyun içinde asılı durmaya *katlanabilirsiniz*. Yani belirli bir psikolojik içgörüye sahip insanlar delirdikleri zaman daima daha iyi bir prognozları olur: psikolojik içgörü ne kadar fazlaysa, prognoz da o kadar iyidir. Tabii gizli bir psikozu olan bazı insanlar yalnızca delirirler ve bu konuda yapacak hiçbir şey yoktur. Ama belirli miktarda psikoloji edinmiş olsalar, yüzme şansları vardır; o akıştaki bir şeyi tanırlar ve ondan yeniden çıkabilirler. Oysa katı, hiçbir psikolojik içgörü sahibi olmayan—kendilerini alıştıklarından başka bir yönüyle görmekten tamamen yoksun kişiler—böyleleri patlayıverirler, paramparça olurlar ve asla geri dönmezler. Sanki psikoloji bilgisi beynimizi daha esnek hale getirir, beyin kutumuz, daha fazla içerik barındırabilmek ve formları değiştirmek için esnekleşmiştir, oysa katı inançlara sahip kişiler, ancak belli bir miktarı içerebilen, katı bir mukavvadan yapılmış kutulara benzerler, beyin kutusuna girmek isteyen şey fazla büyükse, tamamı patlar. Bu gibi durumlarda delilik krizi, çoğunlukla kafada bir tabanca patlamasıyla ya da bir şeyin kırıldığı veya koptuğu duygusuyla başlar. Çünkü

bir mukavva çatlamıştır; kapağı kapatılamaz, çünkü içeri çok büyük bir şey girmiştir.

Dolayısıyla bu gibi vakaları tedavi ederken daima kabı, zihinsel ufku genişletmeye dikkat etmeliyiz, herhangi bir miktarı ve ebadı almaya hazır hale getirmeliyiz ki, bilinçdışının içe dökülen içerikleri onu patlatmasın. O balık benzetisini kullanırsak, insanları dalışa hazır hale getirmek gerekir; dalgıç donanımlıysa boğulmaz. Bu delilik korkusu daima alt işlevle ilişkilidir; bu nedenle Nietzsche yeryüzü ve kötülük sorununa yaklaştığında, doğal olarak o korkuyu, hele nihayetinde aşağı insanı kabul etme eğiliminde olmadığı için, daha da fazla hissedecektir. En sonunda aşağı insanı kabul edip edemeyeceği sorusu daha sonra ortaya çıkıyor—ve edemiyor, onu reddediyor ve tabii ki kafasını kırıyor. Gölgelerimiz her şeyin üstüne koyulacak son şeydir ve yutamadığımız şey de odur; başka her şeyi yutabiliriz, kendi gölgemiz dışında, çünkü iyi niteliklerimizden kuşku duymamıza neden olur. Doğru tarafta olduğumuzdan emin olduğumuz sürece dünyanın kötüye gittiğini ve başka insanların kötü olduklarını ve her şeyin cehenneme döneceğini varsayabiliriz; ama *biz* artık emin değilsek, bu çok fazla gelir. Şimdi Nietzsche devam ediyor,

> Böylece mesellerle konuşuyorum sizinle, ey ruhu sersemletenler, ey *eşitlik* vaaz edenler! Siz bana göre tarantulalarsınız ve gizli intikamcılarsınız.

Bu ilginçtir. Birisi ona diğer insanlara benzediğini, tüm insanların hemen hemen aynı olduğunu söylemek densizliğinde bulunsa, ölümcül olurdu. Bu neden böyle tehlikeli?

Mrs. Fierz: Bu, Wotan şişmesine dokunuyor ve onu patlatabilir.

Prof. Jung: Aynen, köpüğünü patlatırdı. Aynı zamanda Wotan olan Zerdüşt'le özdeş olmakla o, yarı tanrısaldır ve insanlığın üstündedir. Zerdüşt bir tin olduğu için insanlığın üzerinde olmayı hak eder, ama Nietzsche onunla özdeşleşirse, kendisinin de herkes gibi olduğu günışığına çıkacaktır. Ve gölge de, budur. Gölgede tam herkes gibi oluruz; gece tüm kediler gridir—fark yoktur. Dolayısıyla gölgede yaşamaya ya da kendinizi gölgede görmeye, herkesle eşit olduğunuzu görmeye katlanamazsanız, ışıkta yaşamak zorunda kalırsınız; güneş de bazen başarısız olur: güneş her gece batar ve o zaman yapay ışık kullanmanız gerekir. Birçok kişi bundan kaynaklanan bir belirti geliştirir: karanlık olduğunda ışıksız kalmamak için ışığın yanına gelmeleri veya yakınında olmaları gerekir. Bunun anlamı şudur: tanrı aşkına bilincinize sıkı tutunun; farklılığınızdan, ayrı bir varlık olma bilginizden uzaklaşmayın; eşitliğe düşmeyin, yoksa dışarı atılırsınız. Ve dışarı *atılırsınız*; denizde bir balık olursunuz, bir ringa sürüsünden yalnızca bir tanesi. Ama bu tam da insanın katlanması gereken şeydir, çünkü tüm insanların *homo sapiens*'e ait olduğu, hepsinin belirli bir cins, oldukça iyi maymunlardan geldiği, kimsenin özellikle diğerinden farklı olmadığı ebedi bir doğrudur. O halde belli bir üstün bakış açısından, insanlar

hemen hemen aynıdır. Bu bir doğrudur ve ölümcül bir zehir olmamalıdır; ama o, bu bakış açısını bile bir intikam ruhu olarak aşağılıyor. Bunun bir intikam ruhu olduğu fikrini nereden çıkarıyor?

Miss Hannah: Çünkü her şeyi aşağı insanın üzerine yansıtıyor. Her şeyi kendi üstünlüğünü yıkmak isteyen aşağı insanın kıskançlığı olarak görüyor.

Prof. Jung: Eh, tanrı olduğunuzu varsaydığınız anda, aşağı insanı şiddetle rencide edersiniz ve doğal olarak onun da, sizin gibi, bir psikolojisi vardır. Rencide edilirseniz, kin duyarsınız ve aşağı insan, intikam ruhuyla doludur. Dolayısıyla o adam üstün kişiye ulaştığında ona meydan okuyacak ve ona, "Şimdi seni yakaladım, şimdi sana kim olduğumu göstereceğim" diyecektir. Bu, insan psikolojisidir. Aşağı insan fırsatını ele geçirdiği anda öcünü alacaktır. Nietzsche, "Ruhunda öç vardır" diyor, vardır. Tanrılarla özdeşleşmiş olarak, fena halde dövülecektir.

> Ama yakında sizin saklandığınız yerlere ışık tutacağım: bu yüzden yüzünüze karşı yükseklerin kahkahasıyla gülüyorum.

İşte buyrun: o yukarıdadır, onlar aşağıdadır ve aşağı insanı bir tür hayali bir eşitlik vaizi olarak yansıtır ve ona bir ders vermeye başlar.

> Bu yüzden ağınızı parçalıyorum ki, öfkeniz sizi yalancılık mağaranızdan çıkarsın ve "adalet" sözünüzün arkasındaki kininiz öne fırlasın.
>
> Çünkü *insanın kinden kurtarılması*—bana göre en yüksek umuda götüren köprü ve uzun fırtınalardan sonra görülen bir gökkuşağıdır.

Doğal olarak gölge intikam ruhundan kurtarılabilirse, yeniden birleşme şansı olur ve bu bir gökkuşağı köprüsü olur; umut edilecek şey budur –aşağı yanını kabul etmesi. Ama o zaman gölgesiyle *terbiyesini takınmalıdır*, gölgesini aşağılayarak rencide etmemelidir ve "Bu ben değilim, Tanrı'ya şükürler olsun ki ben onun gibi değilim" diyerek onu yansıtmamalıdır. Bu, onun ikiyüzlü bakış açısıdır. Çünkü Nietzsche en önemli gerçeği, başkalarını rahatsız ederek hiçbir şey kazanılmadığını tekrar tekrar unutmaktadır. Nerede suçlu olduğunuzu bilmelisiniz, o zaman bu konuda bir şeyler yapabilirsiniz; oysa diğeri suçluysa, bu konuda siz ne yapabilirsiniz ki? Suçun ya da kötülüğün kendimizde olma ihtimalini fark etmeliyiz. Bunu fark edebilirsek, gölgemizin bir parçasını kazanmış ve bütünlüğümüze eklemiş oluruz.

Ama çok fazla insanın yanlış şeyleri yaptığı koşullarda yaşamak zorunda kalırsak, bizden çok fazla şey alırlar. Bizi bunları yapma ve gölgemizi fark etme olanağından yoksun bırakırlar.

SEMİNER IV

26 Mayıs 1937

Prof. Jung:

Daha önce ele almış olduğumuz bölümdeki bir pasaja dikkatim çekildi: "Çünkü insanın kinden kurtarılması—bana göre en yüksek umuda götüren köprü ve uzun fırtınalardan sonra görülen bir gökkuşağıdır." Mrs. Sigg, bunun bize Yahve'nin günahkâr dünyaya oynadığı o oyunu hatırlatabileceğine işaret ediyor; büyük bir tufan göndermiş ve tüm günahkârları boğduktan sonra, gökkuşağı çıkarak barıştığını ya da kendisiyle barışık olduğunu, bunu bir daha yapmayacağını göstermişti. Belki *Green Pastures*'ı görmüşsünüzdür—orada, Yahve'nin gerçekten çok üzgün olduğunu ve başka yöntemler düşünmeye devam ettiğini gördük.[1] Eh, eminim bu pasajın arkasında arketipik büyük taşkın imgesi vardır, ama buna çok önem atfetmek gerekmez.

Ayrıca Mrs. Scott-Maxwell bir soru soruyor, "Son konferansınızı bitirirken, balığın arasından Mesih'te evlilikten söz ettiniz. O sırada bunu, erkekle kadının doğrudan, sonunda sorun çıkmadan bir araya gelemediği şeklinde anladım. Neden böyle olduğunu hissettiğinizi söyler misiniz?"

Bunun başlıca nedeni, bir analist olarak, çoğunlukla bu son derece şaşırtıcı gerçekle karşı karşıya olmamdır; erkek ve kadın buluştuğunda ortaya bazı sorunlar çıkar. Genel olarak erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilerin basit olmadığı doğrudur. Ama bu kadar pervasızca bir ifadenin rahatsız edici olmasını anlıyorum, çünkü hepimiz bunun böyle olmaması gerektiğine tamamen inanırız; Bildiğiniz gibi, biz esas olarak düşünmeyi sevdiğimiz şeyleri düşünür ve sevgiden veya dostluktan kaynaklanan sorunlar gibi rahatsız edici doğruları

---

[1] Marc Connelly'nin *Green Pastures*'ı [*Yeşil Otlaklar*]: Popüler bir halk oyunu, cennetin Siyahlar tarafından neşeli bir anlatımı. Bkz. *TE* 10, par. 16 vd.

düşünmekten hoşlanmayız. Doğal olarak bu tür ifadelerden hoşlanmayız, ama nesnel olarak dünyaya bakarsak, kendimize Hıristiyanlık gibi önemli bir dinin neden evlilikle ilgili bazı törenler ya da bazı fikirler icat ettiğini sormalıyız; yalnızca Hıristiyanlık da değil: bunun başka zamanlarda ve başka uygarlıklarda da tıpa tıp aynı biçimde gerçekleştiğine dair birçok kanıt vardır. İnsan yaşamının her önemli evresi ya da önemli kararı, daima türlü büyülerle çevrelenir, çünkü bazı tehlikeler tarafından tehdit edilirler; daima bunlarla ilgili riskler vardır. Ve belki de doğanın icat ettiği en büyük yoğunluk olan, erkek ve kadın arasındaki ilişki kadar önemli olan her türlü şey o kadar çok ruhsal tehlikelerle doludur ki, başarılı olması için insanoğlu hep bazı büyülü, nazarlık gibi araçlara gerek duymuştur—çünkü başarılı olmaması da ya da bir süre olması ama ters gitmesi de mümkündür. Dolayısıyla erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkiyi tarafsız gözlerle incelerseniz—beğendiğiniz gibi düşünmekten kaçınarak ve kendinizi aslında gözlemlediğinize göre düşünmeye zorlayarak—çoğunlukla büyük bir sorun olduğunu göreceksiniz.

Bu açıklamayı yapmamın nedeni de budur ve Hıristiyanlığın bu karşılıklı cazip ama zıt karakterde iki kuvvetin çarpıştıkları zamanki etkisini azaltmak için araya biraz pamuk gibi ya da benzer bir şey koymaya çalışmasının nedeni de besbelli budur. Başarı için birtakım ek fikirler ya da yardımcı kavramlar ve figürler gerektiği apaçıktır. Çok basit olsaydı, daima düşünmeyi tercih ettiğimiz gibi—birbirlerini kucaklamanın dünyadaki en basit şey olması gerektiği—gibi olsaydı, hiç sorun olmazdı. Ama anlaşılan o kadar basit değil, ama biz neden bu kadar zor olduğunu göremeyecek kadar aptalız. Biraz daha akıllı olsaydık, böyle bir durumun doğal olarak çok dikenli olacağını görürdük; başka türlü olamazdı. Tabii bize hep ne kadar basit olduğu öğretilmiştir, "yalnızca basit sevgi, tamam mı?"—bütün dünya bu aptalca tarzda konuşur—ama iş ona geldiğinde, başınız beladadır ve tabii o zaman doktorlar ya da avukatlar veya papazlar konuyla ilgilenebilirler. Basit değil, aşırı derecede karmaşıktır ve risklerle doludur. İnsanlar bu yüzden, ta ezelden beri, böyle bir ilişkiden kaynaklanabilecek son derece olası ruhsal sorunları önlemek için onu türlü büyülerle kuşatmıştır. Eğer bir kadının Yin'i, erkeğinse Yang'ı temsil etmesinin ne anlama geldiğini anlıyorsanız, o zaman yeterince biliyorsunuz; bu bir karşıt çifttir ve kendi karakterinizde bir karşıt çifti birleştirmeye çalıştığınız zaman, bunun ne kadar zor, neredeyse olanaksız olduğunu anlarsınız: nasıl *birleşebilirler*, göremezsiniz. Ve aslında onlar su ve ateş gibi, sirke ve yağ gibidirler; iyi bir salata yapmak için onları iyice karıştırmanız gerekir—ama ortada yalnızca bir salata *olma ihtimali* vardır, biliyorsunuz!

Şimdi, tarantulalarla ilgili bu bölüm son derece önemlidir, çünkü zamanımız üzerinde özel bir etkisi olan fikirler ele alınmaktadır. Bu besbelli büyük kolektif hareketlerin, kolektif ideallerin zamanı ve bizler her taraftan ve her tür çeşitlemeler eşitlikle ilgili ya da bundan böyle erdemin doğası haline gelmesi gereken eşitlik iradesinin tezahürüyle ilgili vaazlar dinliyoruz. Şimdi diyor ki:

"Ve 'Eşitlik İradesi'—erdemin ismi artık bu olmalı ve tüm iktidar sahiplerine karşı haykırmalıyız!"

Siz eşitlik öğütleyenler, iktidarsızlığın zorba çılgınlığı sizde "eşitlik" için haykırıyor: böylece en gizli zorba özlemleriniz, erdem sözcüklerine bürünüyor!

Gördüğünüz gibi Nietzsche burada böyle bir girişimin dengeleyici veya zıt niteliğini anladığını açıkça gösteriyor. Yani eşit olma girişimi, gizli bir zorbalık özlemini içeriyor veya ona dayanıyor; ben kral olamıyorsam, o zaman hepimiz kral olacağız ki böylece herkes krallıktan payını alsın. Elbette bu koşullar altında eşitlik harika görünüyor, ama herkes bir kral olduğuna göre, hiç kimse boyun eğmek istemez. Bu, herkesin herkesle kavga ettiği, tebaası olmayan bir krallıktır. Dolayısıyla kısa süre sonra ya gerçek bir zorbayla ya da tam bir anarşik koşulla sonuçlanır.

Mrs. Fierz: İran dininde, Ahriman'ın saltanatı geldiği zaman tüm dağların bir düzlüğe dönüşeceği ve bir kral olacağı düşüncesi vardır.

Prof. Jung: Evet, bu iyi bir düşüncedir. Öyledir.

Yıpranmış kibir ve bastırılmış kıskançlık—belki babalarınızın kibri ve kıskançlığı: bunlar sizden ateş ve kin halinde fışkırır.

Babada gizlenmiş olan, oğulda ortaya çıkar ve birçok kez gördüm ki, oğul, babanın açıklanmış gizidir.

Bu, *Zerdüşt*'te sıklıkla bulunanlara benzer, çok dikkat çekici bir psikolojik içgörüdür. Nietzsche büyük bir psikologdu[2] ve anahtarı, gizli kontrast fikriydi, bu nedenle baba ile oğul ilişkisinde bile bu yöne baktı. Aklındaki besbelli o deneyimdi, çünkü bir din adamının oğlu olmakla, kendisi de babasının açıklanmamış giziydi.

Mrs. Sigg: Babası gerçekten de çok sorunlu görünüyor; insan fotoğrafını görünce şaşkınlık yaşıyor.

Prof. Jung: Hatırlıyorum, ama elbette babanın olası psikolojisi hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Öte yandan ben de bir papazın oğluyum ve pek çok ilahiyatçı çocuğu gördüm ve bir önemli gerçeğe atıf yapabilirim. Bir defasında yaptığım bir ankette, insanlara komplekslerinden dolayı bir din adamına mı, yoksa bir doktora mı gitmeyi tercih edeceklerini sormuştum ve cevap verenler arasındaki papaz çocukları—istisnasız tümü—papaza gitmeyeceklerini, doktora gitmeyi tercih edeceklerini söylemişlerdi. Şimdi, bunun bir anlamı vardır ve Nietzsche'nin söylediğini destekleyecek, papaz çocuklarıyla ilgili özdeyiş gibi şeyler vardır. Elbette böyle bir kuralın pek çok istisnası vardır, özellikle de eski zamanlarda, birkaç nesil papazın olduğu ve birbirlerini asla rahatsız etmediği: oğul hiçbir gizi açık etmemiş, yalnızca babayı taklit etmiştir.

---

[2] Nietzsche de elbette aynı fikirdeydi, ancak akademide psikoloji olarak kabul edilen ile Nietzsche'nin öğrenecek bir şey bulabildiği tek psikoloğun Dostoyevski olduğunu söylemesi uyuşmuyordu. Bkz. *Twilight* [*Alacakaranlık*], "Zamansız bir Adamın Keşif Gezileri," s. 45.

Miss Hannah: Doktorların çocukları papaza mı gitmek istiyorlardı?

Prof. Jung: Hayır, istemiyorlardı, hem de hiç, ama babamın durumu gerçekten öyleydi. Babam bir hekimin, bir tıp profesörünün oğluydu ve bir papaz oldu, ama bir tek o vardı. Çünkü doktorluk mesleği, din adamlığı kadar kışkırtıcı değildir; bir doktorla ilgili her türlü şey hayal edebilirsiniz ve birçok doktorun çok tuhaf insanlar olduğu da doğrudur. Mesleğin tarihini biliyorsanız, içinde her tür insan olduğunu fark edersiniz; din adamları içinse, durum çok daha hassastır. İsviçreli şairimiz Gottfried Keller bir defasında, bir Tanrı'nın altındakiler, bir de üstündekiler olduğunu söylemişti.[3] Bunlar Şeytanın çocukları, koyun kılığına girmiş kurtlardır, çünkü Tanrıyla olan ilişkiyi kişisel bir unvan olarak kullanırlar ve Tanrı hakkında her şeyi bilirler. Ahlaksal düşüklüklerini dindar tutumlarıyla telafi ederler. Ama kimi de gerçekten meslekten azizlerdir. Aynısı doktorlar için de geçerlidir; aralarında çok düzgün ve çok ahlaksız karakterler bulunur, ama bir meslek, papazın ya da papanın mesleği olması gerektiği gibi belirli niteliklere dayandığı zaman iş değişir ve karşıt çiftler kötü bir biçimde ayrılır. Bir erkeğin papaz olduğunu ve mannaya sahip olduğunu varsayması muazzam bir şeydir. Bu bilinçdışı için son derece kışkırtıcıdır. Bu insanlar en kötü iğvaya eğilimlidirler. Bu nedenle, geçen hafta dile getirdiğimiz gibi, en kötü rüyalar azizlerinkilerdir; şeytan en çok onlara saldırır, çünkü şeytanı en çok onlar kışkırtır. Bilinçli bir varsayımla ya da gerçekten iyi, aziz insanlar olmakla tüm karanlık güçleri kışkırtırlar ve elbette aziz olmanın bedelini ödemek zorundadırlar.

Dileği olmayan adamın öyküsünü bilirsiniz. Çok dindar bir adam, kendisini bir aziz olarak nitelendirmezdi, ama şans eseri o bir azizdi, ama bunu bilmiyordu. Bu nedenle onun liyakati daha büyüktü ve tabii Tanrı onu görmezden gelemedi. Bir defasında, cennette bir kutlama yapıldığı ve Tanrının, liyakat sahibi kişileri belirlediği ve ödüllendirdiği sırada, Cebrail'e "Eh, Mr. Şu-ve-şu için bir şeyler yapmalıyız, o gerçek bir azizdir" der, "Aşağı in ve ona en önemli dileğini yerine getirmek istediğimi söyle." Böylece Cebrail inip azize kim olduğunu ve Tanrı'nın ona rızasını vereceğini bildirdi. Ama o adam, aziz bir kişi olduğu için, bir şey istemez. "Ama mutlaka bir dileğiniz vardır, herkesin bir isteği vardır, her şeyi bilen Tanrı bir dileğiniz olduğunu biliyor," dedi Cebrail. Ama adam bunların hiçbirinden haberdar değildi. Böylece Cebrail geri döndü ve durumu Tanrı'ya anlattı, o da, "Bu tuhaf bir şey, bir dileği olması gerekir" dedi, "geri dön ve ona bir dileği olması gerektiğini söyle." Böylece Cebrail tekrar gitti ve adama Tanrı'nın bir dilek, *herhangi* kötü bir dilek dilemesini emrettiğini söyledi, adam da düşünebildiği tek arzusunun, gerçek bir azizin ruhuna bir kez olsun bakmak olduğunu söyledi. Cebrail ona başka bir şey düşünüp düşünemeyeceğini sordu, ama hayır, onu bir tek bu ilgilendiriyordu. Cebrail Tanrı'ya geri döndü ve, "Bu korkunç bir adam," dedi ona "Sadece gerçek bir azizin ruhuna bakmak istiyor; bu konuda ne yapabiliriz?" "Bu imkânsızdır," dedi Tanrı, "bunu

[3] Gottfried Keller için bkz. yukarıda, 16 Ekim 1935, n. 3.

veremeyiz" dedi. Ama Cebrail, isteğini yerine getirmeye söz vermiş olduğu için, bunu yapmak zorunda olduğunu söyledi ve Tanrı şöyle dedi: "Tabii ki sözümden dönemem. Bırakın bir kez baksın." Böylece melek yine aşağı indi ve adamı gerçek, onaylanmış bir azize götürdü ve adam azizin ruhuna bir göz attı ve sonra, anında delirdi. Bu nedenle bir azizin ruhunun nasıl göründüğünü asla bilemeyiz. Bu, içerdikleri zıtlıklar nedeniyle akıllarına huzur veremeyen herkes için bir tür ilaç olarak kullandığım, çok psikolojik bir öyküdür.

Şimdi, belli olumlu ya da olumsuz bazı koşullarda, oğulun babanın gizini açık ettiği çok doğrudur. Tabii bu her iki ebeveyn için de geçerlidir—annesinin gizini de ortaya çıkarabilir. Bazen gizlerin ne tuhaf biçimde gün ışığına çıktığı oldukça şaşırtıcıdır; insan yaşamındaki başka türlü açıklanamayan birçok şeyi açıklar. Ebeveynlerin gizleri, çocukların yaşamları üzerinde son derece olağanüstü bir etkiye sahiptir ve hiçbir şey çocukların etkilenmesini engelleyemez. Hayatlarımızı alabildiğine makul, normal ya da insani biçimde yaşayabiliriz, ama o zaman bile kendimizin dahi bilmediğimiz gizlere sahip olmadan edemeyiz. Bunlar gerçek sırlardır ve en etkilileri bunlar olabilir. Dolayısıyla bu etkiyi ancak yaşamımızın kendi elimizde olduğu ölçüde önleyebiliriz; yaşamımız da yalnızca çok az bir ölçüde bizim elimizdedir, çünkü yalnızca kısmen bilinçliyiz. O bilinçdışı denizinden dışarıya bilmem kaç galon su pompalayabiliriz, ama asla tükenmez. Her zaman bir giz bırakırız ve çocuklarımıza ne kadarı sızarsa, oldukça bilgisiz olduğumuz şeyin bir ifşaatı olacaktır. Tabii ki bu mekanizmayı bildiğimiz ölçüde, onunla ilgili bir şeyler yapmak zorundayız, ama bunun ötesinde bir yaşamı kuracak ya da yok edecek kadar giz hâlâ vardır. Diyebileceğimiz tek şey, bilincimiz arttıkça sorumluluğumuzun da o kadar arttığı ve bir o kadar daha çok şeyi hesaba katmamız gerektiğidir.

Ve bu tür sorumlulukların çok büyük miktarda olması yaşamımızı cehenneme çevireceği için, belli bir miktardan fazlasını taşıyamayız. Kısa bir süre sonra, sorumluluklarımızı göz ardı etmemiz gereken, göz göre göre sorumluluk yüklenemeyeceğimiz bir noktaya ulaşırız. Çok uzağa gider; biz artık daha fazla yaşayamayız. Attığımız her adımın bilinçli olması, düşündüğümüz her şeyin hesabını vermemiz gerekir, çünkü hepsi bir sonraki kuşağın yaşamlarını mahvetmekte etkili olacak eski bir giz içerebilir. Bu gizin belli bir yanı, bedenin miras alınmasındadır; bedenlerimiz kusursuz değildir: her beden birçok aşağılık, birçok yoz işlev barındırır ve çocuklarımız olursa bunları onlara devrederiz. Bu da bir sorumluluktur, ancak yalnızca çok kötü durumlarda onları üretmemizi engelleyebilirdi. Örneğin birisi çok talihsiz bir yüze ya da birtakım dejenerasyon belirtilerine sahip olabilir, salgı bezi sistemi bozuk olabilir, ama o kişi, belirli psikolojik gizler kadar kötü bir biçimde bu olaydan etkileneceğini bile bile çocuk sahibi olur. Tabii ki insan zihinsel olduğu kadar bedensel olarak da olabildiğince sağlam olmaya çalışmalıdır, ama kendi sınırlarımızın ötesine geçemediğimiz ölçüde, bir miktar belayı da devrettiğimizi kabul etmemiz gerekir. Bu gerçekten çok fazla etkilenen insanlar oldukça kötümser olurlar; bu

da, örneğin ilk Hıristiyanlıktaki gibi çileci hareketleri açıklar; yapılacak en iyi şey, çocuk sahibi olmayarak dünyayı, o ebedi laneti durdurmaktır. Schopenhauer, tüm canlılarla olan merhametimizin bu korkunç dünya yanılsamasını sürdürmemize engel olması gerektiğini söyler: zihnin aynasına bakın ve korkunç yüzünüzü görün; onu inkâr edin ve her şeyi durdurun. Tabii ki bu sıradan kişi için biraz fazla ileri gitmek olur ve yaşamı taşıyan da sıradan kişidir. Şimdi Nietzsche, bu insanlar, yani eşitlik vaizleri hakkında konuşmaya devam ediyor.

> Esinlenmiş kişilere benzerler: ama onlara esin veren kalp değil—kindir.

Biz olsak *ressentiment* [hınç] derdik, asıl sözcük budur.[4]

> Hassas ve soğuk göründükleri zaman onları böyle yapan, tin değil, kıskançlıktır.

Bu büyük bir doğrudur, onu içeride ve dışarıda, tüm kolektif davranışlarımızda görebilirsiniz.

> Kıskançlıkları onları düşünürlerin yoluna da yöneltir; kıskançlıklarının işareti de budur—daima fazla ileri giderler: [çok tek yanlı!] öyle ki yorgunlukları en sonunda kar üzerinde uyumak zorunda kalır.

Şimdi, bu tuhaf imgeyi, sonunda hepsinin o tek taraflı olma çabasından sonra karda dinlenmelerini nasıl anlıyorsunuz?

Mrs. Sigg: Nietzsche, *Zerdüşt*'ün başında hep fazla yükseğe tırmanmaktan söz ediyordu, bu nedenle kendisi de bizzat karın içindeydi.

Prof. Jung: Evet, bu çok yükseğe tırmanma, zihnin ya da zekânın buz gibi soğuk karlarına ulaşma eğretilemesi, *Zerdüşt*'te çok sık meydana gelir. Peki bu pratikte nasıl olurdu? Bağnazca tek yanlı bir kişiye ne olur? Neden karın içine girer? Neden sıcak suya girmez ki?

Prof. Reichstein: Diğer tarafla bağlantıyı kaybeder. Burada saf düşünce, duygu işlevinin kaybedilmesi kastediliyor.

Prof. Jung: Evet, Bağnazca bir tek yanlılıkla, insanoğluyla olan bağlantınızı kaybedersiniz, daima her şeyin bir karışımı olan sıcak canlı şeyle. Zihninizdeki tek şey dışında hiçbir şey içermeyen bir tür kısır alan yaratırsınız. Tek yanlılık, çöle ya da ıssız bir adaya ya da yaşam içermeyen, yaşamı öldüren ya da durağan bir durumda kalmasını sağlayan kar gibi bir şeye götürür. Nietzsche'nin durumunda bu, çoğunlukla kar ve soğuktur, çünkü onun tek yanlılığı soyut düşünce ya da soyut bir fikirler krallığı yaratmaya eğilimli olacaktır ve bu da geleneksel olarak, soğuktur. Zihin ya da zekâ, çok fazla tek yanlı olduğunda, zıt işlev duygusundan çok fazla uzaklaşır ve o zaman kişi çok soğuk bir durumda kalır. Daha sonra buz ve kara geri dönüyor. *Zerdüşt*'ün sonunda, buzula ulaştığı ve insanlıkla bağını tamamen kaybettiği belli olan pasajlar vardır.

---

[4] *Ressentiment* için bkz. yukarıda, 27 Kasım 1935, n. 1.

Her şikâyetlerinden kin duyulur, her övgülerinde bir kötülük vardır ve yargılamak onlara mutluluk gibi gelir.

Bu hangi psikolojik durumdur?

Miss Wolff: İçerlemişlikle, konuşan bir kişi.

Prof. Jung: Evet, ama bu belirli bir biçimde kendini gösteriyor; burada o durumu betimliyor: "ve yargılamak onlara mutluluk gibi gelir."

Miss Wolff: Çünkü daima başkalarını suçlayabilirler.

Prof. Jung: Kesinlikle. Bu tam bir yansıtım durumudur. Kendi içeriklerini başkalarına yansıtır ve onları orada yargılarlar. Dolayısıyla bu tek yanlılık doğal olarak kişinin kendi durumunun bilincinde olmama haline yol açar ve bu, elbette yansıtılır. Bizimle yaşayan bilinçdışı her şey ille de yansıtılır; diğer yanınızı içeren *bête noire*'ınızı bulana kadar beklemeniz gerekir. Muhtemelen zaten elinizdedir, ama bazen daha da iyisini bulursunuz ve o zaman bu, özellikle tatmin edicidir. Dolayısıyla insanlar muazzam derecede heyecanlanma ve başka insanların yaptıkları şeyleri yargılama eğilimindelerse bu, tek yanlı oldukları, belirli bir açıdan kendilerinin bilincinde olmadıkları anlamına gelir. Çünkü kötülük yapanlar sanki kendileriymiş gibi, kötülük yapanlardan gerçekten rencide oluyorlar. Kötü davranıştan böylesine kişisel bir biçimde şok hissederler, çünkü kötülüğü gerçekleştiren kendileriymiş gibi gelir. İçerlemeleri bundandır. Bu onlara dokunur, bunu onlar yapmışlardır ve böylesine baştan çıkarıcı şeyler yapmaya katlanamayacakları gibi, başkalarını sorumlu tutarlar—kendilerine böylesine korkunç derecede çekici gelen günahları işledikleri için onlara çıkışırlar. Yani bu kızgınlık bir yandan bir tür kıskançlıktır, öte yandan savunmak istemediğiniz, muhtemelen ahlaksızlık olarak nitelendireceğiniz, asla yapmayacağınız bir şeyi yaptığınızı görünce yaşayacağınız şoktur. Doğal olarak asla yapmayacağınız şeyleri başka insanların yapmasından söz ettiğiniz zaman, sizi yeterince tanırız.

Ama size şu öğüdü veririm, dostlarım: içlerindeki cezalandırma dürtüsü güçlü olanlara güvenmeyin!

İşte buyrun.

Bunlar ırkı ve soyu bozuk insanlardır; suratlarından cellat ve polis köpeği bakar.

Adaletlerinden fazla söz edenlere güvenmeyin! Gerçekten ruhlarından eksik olan yalnızca bal değildir.

Ve kendilerine "iyiler ve adiller" diyorlarsa, unutmayın ki Farisi [sahte sofu] olmaları için tek eksikleri vardır—iktidar!

Buna bir şey ekleyemem.

Dostlarım, başkalarıyla karıştırılmak, benzetilmek istemem.

Bu biraz tehlikeli!

> Benim yaşam doktrinimi vaaz ederler, ama onlar aynı anda eşitlik vaaz edenler ve tarantulalardır.

Şimdi, "Benim yaşam doktrinimi vaaz ederler" dedikleri—besbelli Zerdüşt'ün doktrinini—ve aynı zamanda eşitlik vaaz edenler kimlerdir? Bu çok şifrelidir. Kimsenin bir önsezisi var mı?

Mrs. Jung: Bu Nietzsche'den sonra gelen Marx ya da komünizm fikirlerine bir gönderme midir?

Prof. Jung: Evet, ama onlar Nietzsche'den sonra gelmediler; onları çok iyi biliyordu. O burada, o günlerin belirli bir materyalist felsefesine atıfta bulunuyor. Örneğin Max Stirner, Nietzsche'nin seleflerindendir ve eşitlik vaaz edenlerdendir—komünist eşitlik, siyasal ve sosyal eşitlik.[5] Ayrıca demokrasi fikri de henüz çok gençti—yani modern anlamda, eskisi değil. Antik demokrasi bizim İsviçre demokrasisi gibiydi, dünyanın en eski demokrasisi ve şu an demokrasi demeyeceğimiz bir şeydi. Bir oligarşiydi, ki bu oldukça *farklıdır*. Modern demokrasi düşüncelerimiz tamamen Fransız Devriminin 19. yüzyıl çocuklarına aittir, o gerçekten eşitlik konusunda ciddi bir girişimdi. Ama birçok insanın demokrasinin eşitlik anlamına geldiğine ikna olmadığını biliyorsunuz. Dolayısıyla daha iyi eşitlik hareketlerine sahibiz ve Nietzsche bunun bilincindeydi. Bu yeni siyasi fikirlerle bağlantılı olarak, belirli bir libertinizm, ahlaksal geleneklere ve moral yasalara karşı tepki vardı. Örneğin özgür aşk deneylerine başladılar ve bu fikirler *Zerdüşt*'te rol oynar. Yerleşik değerlerin değer kaybı, Zerdüşt tarafından sıklıkla vaaz edilen değerlerin tamamen tersine çevrilmesi, bu koşut hareketle karıştırılmıştır ve burada aynı inanca sahip olmadığından, yalnızca az çok yüzeysel bir benzerlik olduğundan emin olmak ister. Onun düşüncesine göre yaşam doktrinini vaaz eder gibi görünürler, ama aynı anda eşitlik vaaz ederler ve onun düşüncesine göre, eşitlik yoktur, insan eşit değildir. Yaşam özgürlüğünü arttırmak, geleneklere daha az bağımlı olmak, ahlaksal ve sosyal prangalardan kurtulmaya çalışmak, şimdiye dek tartışma götürmez olan otoriteyi– tıpkı eşitlik vaaz ettikleri diğer siyasal kolektif hareketlerde olduğu gibi—yıkmak istese de, tamamen bireyseldir.

> Bu zehirli örümcekler mağaralarında oturup yaşamdan çekildikleri halde yaşamı överler—çünkü böylece zarar verebilirler.
>
> Halen güçlü olanlara böylece zarar verebilirler: çünkü ölüm öğüdü en çok bunlar için geçerlidir.

Burada aslında mevcut siyasal hareketlerimizin öncülerinden olan o kolektif hareketleri kastettiği anlaşılıyor ve o, bunu hâlâ ölümün vaaz edilmesine ina-

---

[5] Nietzsche'nin onu okumuş olduğu kesin değildir, ama *The Ego and His Own* [*Ego ve Mülkiyeti*] (1884) yazarı Stirner (yani Johann Schmidt, 1806-1856), Nietzsche'den önce dine saldırmış ve materyalizm ve egoizmi savunmuştur.

nan iktidardakilere, yani kralların ve hükümetlerin, kiliseler ve diğer otoriteler ve tarihsel önyargılarla birlikteliğine bir tepki olarak açıklıyor.

> Böyle olmasaydı tarantulalar başka türlü öğretirlerdi: ki kendileri daha önce dünyayı en fazla karalayan ve sapkın yakanlardı.

Bu çok doğrudur, sapkınların yakılması kolektif bir hareketti. Tabii kilise tarafından başlatılmış gibi görünüyor, ama aslında yalnızca Cermen ülkelerinde değil, İtalya'da da, çok tehlikeli bir reforma yönelik zayıf bir girişimle başlayan, toplu bir hareketti. Yorumcularından biri, Aziz Francis'ti. Kendisi bir heretikti ve yalnızca Sekizinci Bonifatius'un diplomatik kurnazlığı sayesinde kiliseye kaçırılabilmişti.[6] Yönetilemeyen çok sayıda kişi vardı ve bunların yakılması ya da aforoz edilmesi gerekmişti. Yaygın bir tinsel hareket vardı—Meister Eckhart bir örnektir ve tamamen komünist fikirlere ve kapitalizmle başa çıkmanın harika bir yoluna sahip olan Özgür Tin Kardeşliği vardı. Her şeyin harcanması—onların deyimiyle sunulması ya da kurban edilmesi—gerektiğini söylüyorlardı, böylece haydutlarmış gibi insanlara, belki de bir gezginine saldırırlar ve daima *transmittere in aeternitatem* [ebediyete havale etmek] ifadesini kullanarak paralarını alırlardı. "Bu dünyevi mallardan kurtulmalı ve onları ebediyete havale etmeliyiz; onlar harcanmalı, ziyan edilmelidir ve o zaman paranın artık bir değeri olmayacak ve hepimiz eşit olacağız" diyorlardı. Bu, 13. yüzyılda Cermen ülkelerinde büyük *auto-da-fé*'lere [ateşte yakma], kilisenin tepkisine yol açan kolektif bir hareketti. Bu hareket, asi tinsel güçlerin azat edilmesi demekti ve yalnızca Özgür Tin Kardeşliği ya da İspanyol sapkınları değil, bizzat din adamlarının arasında bile azat ediliyordu—Torquemada kuşkucuların en kötüsüydü.[7] Kendi düşlerinde itirazlar ortaya atılıyordu ve onları söndürmek için sapkınları yakıyorlardı; yoksa *onlar* fikir sahibi olurlardı. Bu nedenle, "Beni düşlerimden sorumlu tutmadığın için teşekkürler Tanrım," diyorlardı, "diğer adam böyle inançları olduğunu itiraf etti ve bu nedenle onu yakacağız." Bu, kolektif bir hareketti ve Nietzsche, başka zamanlarda da tarantulalar olduğunu, ama farklı biçimler aldıklarını söylemekte çok haklıdır.

> Bu eşitlik vaaz edenlerle karıştırılmak istemem. Çünkü adalet *bana* şöyle der: "İnsanlar eşit değildir."

Yine tehlikeli bir ifadeyi tekrarlıyor. "Bu günahkâr gibi olmadığım için Tanrı'ya şükrediyorum." Bu Farisi'dir ve o, bunu görmüyor, ama daha sonra görüyor.

---

[6] Jung'un "heretik" ya da "kiliseye kaçırılmak" derken ne düşündüğü açık değildir. Francis (1182?-1226) zengin ve biraz fevri bir gençti, ta ki 1205'te yaşadığı bazı vizyonlar dine dönmesine neden olana kadar. Kısa süre sonra tarikatı için öne sürdüğü kurallar III. Innocentus tarafından onaylamıştı ve Francis ölümünden iki yıl sonra IX. Gregorius tarafından aziz ilan edilmişti. Francis'in ölümünden sekiz yıl sonra doğan VIII. Boniface, Dante tarafından cehenneme yollanmıştır.

[7] Tomas Torquemada (1420?-1498), İspanyol büyük engizitörü. Özgür Tin Kardeşliği, İncillerde yazılanlar yerine Kutsal Tin'in iç sesinin izlenmesini öğreten bir 11. yüzyıl muhalif Hıristiyan grubuydu. Jung, TE 9 i, par. 139'ta bu hareketi irdelemiştir.

Çünkü adalet *bana* şöyle der: "İnsanlar eşit değildir." O *adalet* sözcüğünü kullanmamaya özen göstermeliydi. İnsanların eşit olmadığını söylüyor.

Ve eşit olmayacaklar da!

Hata buradadır. Başkalarını yargıç olmaktan ve tüm bunları herkese anlatmaktan mutluluk duydukları için suçluyor, ama *onun* yaptığı da budur. "Yapacaklarını" söyledi, oysa özenli ve makul olsaydı "*Ben* yapacağım" derdi.

Farklı konuşsam, Üstinsana olan sevgim nice olurdu?

Ne kadar tehlikeli olduğunu görüyorsunuz. Üstinsan onun ana düşüncesidir ve böyle şeyler söylediğinde kendi düşüncesini yaralar, çünkü Üstinsan ne olacağını dert etmez; öyle olsa Üstinsan değil, sıradan bir değerler vaizi olurdu.

> Bin köprü ve mendirekte geleceğe üşüşecekler ve aralarında daha çok savaş ve eşitsizlik olacaktır: büyük sevgim bana bunu söyletir!
>
> Çatışmalarında biçimlerin ve hayaletlerin mucitleri olacaklar ve bu biçimler ve hayaletlerle birbirlerine karşı en büyük savaşa girişecekler.

Şimdi bundan ne kastediyor?

Mrs. Fieri: Bu da kulağa geleceğe dair bir ipucu gibi geliyor; örneğin dünya savaşında, görünüşe göre yanlış nedenlerle, hayallerle ve hayaletlerle savaşıyorlardı.

Prof. Jung: Eh, "yapmaları gerek" ya da "yapacaklar" demesi gerekmiyor—onlar zaten yapacaklar, biliyorsunuz, daima yaptıkları gibi. İnsanoğlu komşusunun kafasını kırmak için en şaşırtıcı nedenleri bulmadan edemez. İnsanlar, diğer insanların yaşamlarını harcamalarını ya da kendileri için bir yer yaratmalarını sağlayacak "izm"ler yaratmak için her yola başvururlar. Dolayısıyla bunu vazetmesi gerekmiyor. Dünyanın hali böyle: daima biçimler ve hayaletler icat edilir ve insanlar birbirleriyle savaşmak için bunları sonsuza dek bahane olarak kullanırlar. Bazen insan fikrin salt bu amaçla icat edilmiş olduğunu açıkça görebilir, bazen de insanlar buna kapılıp giderler. Çoğunlukla büyük kitleler bu tür düşüncelerin yalnızca kurbanı olurlar ve savaşıp öldürürler, çünkü insan temelde bir katildir. Bu konuda yanılmamalıyız; tersini düşünmek çok fena bir yanılsamadır. Tabii ki öyle olmamalıdır ve ne istersek düşünebiliriz, ama aslında ne olduğuna göre düşünürsek, onun bir katil olduğunu ve daima öyle olduğunu söylemeliyiz. Herkeste canice bir damar vardır ve onunla hesaplaşmamız gerekir. Bu nedenle, dünyayı düşünürken, *böyle* bir dünya düşünmelisiniz, bu gerçeklerin olmadığı bir dünya değil. Böyle yanılsamaları düşünmek isterseniz, o zaman lütfen önce bu damarı nasıl yok edebileceğinizi düşünmeye çalışın; yani o kişiyi nasıl ortadan kaldırabilirsiniz; çünkü böyle bir şeyin olmadığı bir dünya yaratmak için onun ortadan kaldırılması gerekir. Dünya daima böyle olacaktır, çünkü karşıt çiftlerin oyun

alanıdır. Dolayısıyla yaşam bir süreliğine sakin olursa, Tanrı'ya şükretmek gerekir, çünkü bu uzun sürmez.

> İyi ve kötü, zengin ve fakir, yüksek ve alçak ve tüm başka değerlerin adları: bunlar yaşamın tekrar tekrar kendini aştığını gösteren silahlar ve iskandil sinyalleri olmalıdır!

Olacak [shall] demese ya da o *olacak*, *olmalı* [shuld] anlamında olmasa, salt bir *futurum* [gelecek zaman] ise, buna katılırım. Onlar daima bahanelerin ve güdülerin isimleri olmuşlardır ve sonsuza dek aynısı olacaklardır, çünkü yaşam inşa etmek ve yıkmak demektir; üremek ve çürümek demektir. Eski simyacılar: *corruptio unius est generatio alterius* demişlerdir, "birinin çürümesi, bir başkasının üremesidir."

Şimdi bir zirveye ulaştığımız, şeylerin başka bir şey haline geldiği bir yere geliyoruz. Diyor ki,

> Kendisini sütunlarla ve merdivenlerle yükseklere kurar—yaşamın kendisi: uzak mesafelere ve tatlı güzelliklere bakmak için—*bu nedenle* yükseklikler gerektirir.
>
> Ve yükseklikler gerektirdiği için, basamaklara; basamak ve tırmanıcı değiştirmek gerektir! Yaşam yükselmeye ve yükselerek kendini aşmaya çabalar.

Hemen öncesinde, insanların hep savaşacağını, yaşamın bir çatışma, bir savaş alanı olduğunu söylemişti. Bu, Nietzsche'nin bakış açısına uymayan, çok kötümser bir ifade, çünkü o kötümser değildir: ulaşmaya çabaladığı nihai bir hedef görür. Dolayısıyla doğal olarak dünyanın nihai anlamı veya amacı hakkında böyle bir ifadeyi o biçimde bırakamaz. Yaşamın kendisini zenginleştirmek istediğini eklemelidir ve "sütunlar ve merdivenler" gibi, biraz şaşırtıcı bir eğretileme kullanır. Yaşam burada bir bakıma bir yapı haline dönüşüyor ve yönü aniden değişiyor. Artık daha önceki, herkesin herkesle savaştığı o yukarı-aşağı hareket değildir; şimdi durağan bir görüntü, bir bina görüntüsü edinir ve yaşam hareketi, o binanın merdivenlerinde gerçekleşir. Ayrıca artık bir şey kazanmaya, bir şeyler edinmeye veya fethetmeye çalışmıyor. Amaç artık uzaklara bakmak için yüksek bir görüş açısı yaratmaktır, sanki insan o tatlı güzelliklere bakmak için ve bu nedenle yükseklik, daha yüksek bir bakış açısı ya da bir bakış açısı elde etmek gerektiği için bizzat o kulenin yükseklerinde bir gözcü olacaktır. Bu nedenle basamakların ve basamak ve tırmanıcıların değişmesi ve elbette tırmananlar arasında savaş olması gerektiğini, çünkü yaşamın anlamının kendisini aşmak olduğunu söylüyor. Kendisini aşamayan yaşam gerçekten anlamsızdır: o, yaşam değildir; yaşam yalnızca kendisini aştığı ölçüde anlam ifade eder. Bu düşünceyi formüle etmenin bir yöntemi budur, ancak bu elbette olağandışı bir ifadedir; daha önce söylediği her şeye çok ters gibi görünüyor. Şimdi de diyor ki,

> Ve bakın, dostlarım! Tarantulanın mağarası işte burada, kadim bir tapınağın yıkıntılarından yükseliyor [bunu kim düşünebilirdi?]— yalnızca bakın ona, aydınlanmış gözlerle!

Tam mağaranın olduğu yerde, tarantulanın yaşadığı deliğin olduğu yerde, tam orada bir tapınağın kalıntıları var. O kadar beklenmedik ki, neredeyse zevksizlik gibi görünüyor; insan bu iki şeyi birbirine bağlayamaz, ama bu, Nietzsche'nin sezgilerinden biridir. Neyse ki hemen koşup kaçmıyor. Bu görüntüyü biraz büyütüyor: yani şimdi, tarantulanın tamamen farklı bir yönünü keşfediyor. Öncelikle, tarantulaya ait olduğunu ileri sürdüğü bakış açısının, kendi bakış açısı olduğunu—kişinin savaşı daha iyi bir hale getirmek, savaşa biraz canlılık getirmek için, ahlaksal ya da etik değerlerin hepsinden yararlanması gerektiğini keşfediyor. Savaşırken iyi bir hisse sahip olmak için, kendinize çok iyi ya da adil bir neden uğruna savaştığınızı söyleyebilmelisiniz. Bu ona biraz can ekler; herhangi bir bakış açısı göreliliğe izin vermemeli, yaptığınız şeyin harika ve ideal olduğunu ve tam anlamıyla doğrusu olduğuna ikna olmalısınız. Aksi halde savaşmanın bir getirisi olmaz; herkes, davasının bütün iyiliğinden emin olmalıdır. Şimdi bunu vaaz ediyor ve tüm manzara aniden değişiyor, tüm bu kargaşa durağan bir şeymiş gibi görünüyor, sanki zaman durmuş, sanki hiç savaşmamış, sanki insanlar yalnızca, yapabilecekleri tek şeyin en iyi manzarayı görmek uğruna en yüksek kulenin en geniş platformuna erişmek olduğu binadaki bir sonraki basamağa ulaşmak için tırmanıyorlarmış gibi geliyor. Şimdi, burada ne oldu? Bu, Nietzsche'deki bu şaşırtıcı sezgisel değişikliklerden birisidir ve onu kavramak bu nedenle o kadar zor olur.

Mrs. Fierz: Yaşamın kendisini daima büyütmesi gerektiğini söylediğinde, bilincin genişlemesi fikri ortaya çıkıyormuş gibi görünüyor ve o zaman bu fikir hâkim duruma geliyor, dolayısıyla tarantulanın ininden yükselen tapınak, bilincin bilinçdışından yükselmesi gibi görünüyor.

Prof. Jung: Ama bilincin genişlemesi fikri nasıl ortaya çıkıyor?

Mrs. Fierz: Çünkü yaşam budur.

Prof. Jung: Oh evet, ama bunu söylüyor mu?

Mrs. Fierz: Hayır, içeri sızıyor gibi görünüyor.

Prof. Jung: O halde nasıl içeri sızdığını görmeliyiz.

Mrs. Crowley: Bu, Zerdüşt'ün bakış açısı, çünkü o özbenliktir, diğeriyse Nietzsche'nin bakış açısını temsil eder.

Prof. Jung: Tamamen haklısınız. Kesinlikle Zerdüşt'ün bakış açısıdır, ama bu, bilincin bu genişlemesinin nasıl içeri sızdığını görmemize yardımcı olmaz.

Mrs. Crowley: Çünkü bütün bu genişlik bir merkez noktaya odaklanmış ve daha önce bu eşitlik fikriyle tüm dünyaya yayılmıştı.

Prof. Jung: Orası öyle, ama bilincin genişlemesine ilişkin bu fikrin içeri nasıl sızdığını görmek istiyoruz.

Mr. Allemann: Yaşamın kendisini aşması gerektiğini söylediğinde yeni doğum gerçekleşir.

Prof. Jung: Kesinlikle. Yaşamın kendisini aşacağını söylemek, yaşamın dışında bir bakış açısına sahip olduğunuz anlamına gelir, artık yaşamın içinde değilsiniz. Yaşamın içinde olduğunuz sürece onu aşacak bir şey düşünemezsiniz: yaşam en yüksek şeydir. O yaşam doktrininden bahsediyordu—yani tamamen yaşamın hareketindeydi—ve sonra aniden, onun dışında ya da üzerinde bir bakış açısı, kendi yaşamını aşan bir yaşam olduğunu anlıyor. Bu besbelli yaşam olmayan bir öğedir, çünkü kendisini aşmak için karşı hareket yeteneği olmalıdır ve burada, durağan bina olarak temsil edilmektedir. Bruno Goetz'in *Das Reich ohne Raum*'unu okuyanlar orada da aynı çelişkiyi hatırlayacaktır, kör bir yayılma biçimindeki, çatışma dolu, endişe dolu, saçmalık dolu yaşamdan başka bir şey olmayan *Puer Aeternus* ile bu yaşamın karşısındaki Hıristiyan dünyası arasındaki çelişkiyi.[8] Bu kitabı size salık veririm. Savaştan hemen sonra yazılmıştır ve Almanya'da hâkim olan siyasal koşulların dikkate değer bir öngörüsüdür. Ve orada da aynı tuhaf çatışmayı bulursunuz. Birincisi, *Puer Aeternus*'un simgelediği, yaşamın olağanüstü yükselişine dair hisler vardır: olayın bu olduğunu hissedersiniz ya da artık bir şey haline gelmesini beklersiniz—ve sonra keşfettiğiniz şey, Hıristiyan dünyasıdır, ki bu fikirler dünyasıdır, tamamen tersi olan durağan, soğuk, katı bir dünya. Bu değişmez, çünkü yaşam bir yandan en yoğun hareket, en büyük yoğunluktur, diğer yandan da tamamen durağandır. Elbette bunu görmek çok zordur, ama yaşam ne kadar yoğunlaşırsa, o yukarı-aşağı hareket ne kadar çok olursa, o kadar çatışma içinde olursunuz, o kadar tuhaf bir biçimde yaşamın dışına atılırsınız; dışarı çıkmaya ve ona bakmaya başlarsınız ve en sonunda kendinize sorarsınız, Tanrı aşkına, neler oluyor? Tüm bu kargaşa ve saçmalık neden? Tüm bunların anlamı nedir? Ve bu da kendini aşan yaşamdır.

Mr. Layard: Bu bağlamda *Puer Aeternus* ile ne kastettiğinizi açıklayabilir misiniz?

Prof. Jung: Eh, Bruno Goetz'un kitabı hakkında konuşuyordum, ama size bununla ilgili bir fikir verebilirim. Avrupa'dan geçen belirgin bir ayırt etme çizgisi var; çizginin doğusunda, *Puer Aeternus* arketipi psikolojik olarak hâkimdir, batısındaysa anima psikolojisi. Aralarındaki karakter farkı edebiyatta, romanlarda ve *belles lettres*'de, aynı zamanda siyasi açıdan da görünür. Örneğin Almanya'daki tüm bu yeni hareket *Puer Aeternus*'un tipik bir örneğidir. Bu, kitlesel bir harekettir, yoğun bir harekettir ve tam olarak ne anlama geldiğini kimse göremez; arkasında çok mistik bir fikir vardır, ama esasen yaşam ve harekettir ve insanlar bile ne anlama geldiğini bilmez. Bu psikoloji, kadınla tuhaf bir ilişki ile de karakterize olur. Kadın esas olarak anne, bakire ya da fahişedir, ama kadın değildir; oysa Batıda kadın vardır. Alman edebiyatını Fransız veya İngiliz edebiyatıyla karşılaştırırsanız, farkı bir anda görürsünüz. *Puer Aeter-*

[8] Bruno Goetz için bkz. yukarıda, 5 Haziran 1935, n. 10.

nus ergen psikolojisinin tüm özelliklerine, tüm o umut dolu tek yanlılığa, o umut dolu girişime sahiptir. Henüz diğer tarafta değildirler, ama bu hareket aniden durağan dünyaya yönelir; bunun ne zaman gerçekleşeceğini bilmiyorum ama kesinlikle gelecektir, çünkü bir *Puer Aeternus* aşamasından sonra daima durağan ilke ortaya çıkar. Nasıl gelişeceğini bilemeyiz, çünkü çok büyük bir şey olacaktır ve uzun sürebilir. Elbette şimdi soru, *Puer Aeternus* arketipinin ne kadar ileriye ulaşacağıdır. Ona babanın karşısındaki oğul arketipi diyebiliriz. *Puer Aeternus* psikolojisi münhasıran erildir, bir erkek dünyasıdır. Kadının dünyası varolmayan bir şeydir; çünkü kadına, anne, bakire veya fahişe olarak, tamamen bir erkek bakış açısıyla bakılır.[9] Bir kadın dünyasında bir kadın olurdu, ama bir erkek dünyasında yalnızca bir işlev vardır, bir işlev olarak kadın. Bu size bir fikir veriyor mu? Şimdi buna daha fazla giremeyeceğim.

Mr. Baumann: Daha önce konuştuğumuz şeyle, dinamik, kargaşa karşısında durağanla ilgili bir soru sormak istiyorum. Bertrand Russell, *Mysticism and Logic* (Mistisizm ve Mantık) kitabında, gizemciliğin karakteristiğinin, iki düşman kampın—örneğin iyi ve kötü—nihai ayrılığına karşı itirazın ya da inanmazlığın yokluğu olduğunu; ama birlik duygusunun, duyguların rüyalarda yaptığı gibi, tüm mistik doktrinin bütününü üreten sonsuz bir huzur duygusuyla ilişkili olduğunu yazar.[10] Şimdi bunun yalnızca yaşadıkları kargaşanın eziyetinden mi kaynaklandığını, yoksa bu durağan ilkenin, insanın bu uyumlu akışa ulaşmak için savaşmaya başlamadan önce—bir tür *a priori* ilke olarak—zaten varolan bir tür huzur mu olduğunu öğrenmek istiyorum.

Prof. Jung: Eh, ikisi de daima oradadır, ancak tarihte belirli zamanlarda, bir amaç için durağan ilke hâkimdir, diğer zamanlardaysa hareket hâkim olur. Örneğin durağan ilkenin üstün olduğu bir zamanda yaşadığınızı varsayalım. Orada mistik kişiler bulursunuz ve o zaman mistikler bizzat durağan ilke tarafından bastırılmış olanlardır ve kaynamaya, hareket etmeye başlarlar—belirgin fikirler olmadan, ama hareket ederler, canlıdırlar. Mistikler için *yaşıyor olmaları* tipiktir; en karakteristik nitelikleri, yaşamlarının yoğunluğudur—yaşam onlar için değer taşır. Onlar durağan ilkeye karşı bir tepkidir. Ama mistisizmin şu an olduğu gibi gerçekten yaşadığı bir dönemde, hareket hâkim olur. Bizler böyle bir dönemde yaşıyoruz ve huzur bulabileceğimiz durağan bir sistem arıyoruz. Ve bir tane yaratacağız da, çünkü bir kargaşa zamanından sonra, dinlenmeye, uykuya özlem duyuyoruz, tüm o sonsuz kaynama ve titreşimden sonra, bir tür boğulmaya bile. Çünkü bu, daima bir yanlılık meselesidir. Durağan ilke fazla ileri gittiği zaman, dinamik bir hareket yükselir ya da aksi durumdaysanız, o zaman o bunun dengesini yaratacaktır. Bu bölümdeki me-

---

[9] Psikanalist ve seminer üyesi Toni Wolff daha sonra, alışılmış karşıtlar formunda bir kadın tipolojisi geliştirecektir: Hetaira, Anne; Amazon, Vasat Kadın. Bkz. *Structural Forms of the Feminine Psyche* [*Kadın Psykhesinin Yapısal Biçimleri*] (Zürich, 1956).

[10] Bertrand Russell, *Mysticism and Logic and Other Essays* [*Mistisizm ve Mantık ve Diğer Denemeler*] (Londra, 1918). Russell, mantığı çoğunluğun mistisizm olarak adlandırdığı her şeyden üstün tutar.

kanizma budur: bir parça yaşam gibidir. Nietzsche'nin kendisi yaşamı görme sürecindedir ve o, birdenbire onu dışarı atar. Aniden durmuş, katı, durağan bir şeye bakmaktadır, yukarıya-aşağıya değil, ileri-geri değil, savaş alanındaki kargaşa yerine, bir binanın merdivenlerine tırmanmaktadır. Bu, tarantulanın ini değil, bir tapınaktır ve tabii öngördüğü tapınak da Hıristiyan kilisesidir, elbette Gotik bir katedraldir—ve tarantulanın yuvası, budur. Şimdi, bunu tam olarak yorumlamadık; şimdilik yalnızca o binanın durağan, taşlaşmış bir fikir sistemi olduğunu belirledik. O, taşlaşmış tindir.

Mrs. Siggs: Seçtiği resimlere bakılırsa, bir gelişme var gibi görünüyor—önce mağara ya da in, daha sonra antik tapınak ve şimdi de katedral.

Prof. Jung: Eh, artık burada Gotik katedral, ama resmi yeterince büyütmedi, bu yüzden devam edip sırada ne olduğunu görmeliyiz.

> Gerçekten de bir zamanlar burada fikirlerini taş halinde yükselten [Bu tinin taşlaşmasıdır], yaşamın tüm sırlarını en akıllılar kadar biliyordu!

Burada yaşamın gizi, yaşamın kendisini aşması ve durağanlık haline gelmesidir. Ama elbette, yaşam durağan bir halde başlıyorsa, yaşamın gizi kargaşa olacaktır denebilir.

> Güzellikte bile mücadele ve eşitsizlik olması, iktidar ve üstünlük için savaş yapılmasını o burada bize en basit meselle gösteriyor.
>
> Mücadelede kubbe ve kemer nasıl kutsal bir biçimde karşılaşıyor: ışık ve gölge aracılığıyla nasıl birbirlerine karşı çabalıyor, kutsal çabalayanlar.—

Bu, yaşamın kendisinin pıhtılaşmış olduğunu hissettiğiniz Gotik katedralin net bir betimlemesidir—buna pıhtılaşmış yaşam denebilir. Sıklıkla bir orman ya da bir ağacın dallarıyla karşılaştırılır; türlü hayvan o kolonlardan ve kulelerden aşağı yukarı koşturur. O, taşlaşmış ağaç ya da yozlaşmaz maddeye dönüşmüş tindir ve mimari onun içinden çıktığı mücadeleyi simgeler. Bu mücadeleyi Norman sanatında, özellikle insanla canavarlar arasındaki savaşın betimlenmelerinde görüyoruz. Bu çatışma Gotik katedralde tam olarak gelişmiştir ve muazzam yükseklik ve derinlikte, ışık ve gölgede ve birbirlerinde eriyen ya da birbirleriyle savaşan tüm o mimari biçimlerin olağanüstü karmaşasında tam olarak betimlenmiştir. Bu, içerideki duvarları desteklemek için kilisenin dışında inşa edilen, kendine özgü kemerlerle de ifade edilmiştir; insana neredeyse patlayan bir şeyin muazzam bir gerginliğini düşündürür. Örneğin Paris'te, Notre Dame'daki, kemerlerin desteklediği duvarların gerginliklerine baktığınız zaman, tüm bu girişimin ne kadar cesurca olduğunu—maddede o kadar çok tin yakalamak için—ve sağlamlaştırmak için neler yapmaları gerektiğini anlarsınız. Norman katedrallerinde böyle bir şey yoktur; onlar gerçekten taştan yapılmışken, insan Gotik katedrallerdeki taşın ağırlığından kuşkulanmaya başlar. Ve biraz sonra heykelde de aynı özellikler görülür. Michelangelo ve daha sonrakilerin *cinquecento* heykelinde taşın hareketsizliğini inkâr eder gibidir; o

zamana kadar taş, hatta Yunan heykeli bile hareketsizdi, ama Michelangelo'yla birlikte, taş inanması zor ölçüde bir yaşam fazlasıyla hareket etmeye başlamıştır. Sanki taş değildir ya da yanlış bir şey olmuş gibi görünür. Çok fazla yaşam içerir, taş sanki yürüyüp gitmektedir. Tamamen dağılana kadar hareket etmeye başlar. İşte Nietzsche'nin burada anlattığı şey budur. Onlara artık çaba göstermeyen kutsal çabalayanlar diyor; onlar pıhtılaşmışlardır, artık durmuşlardır.

> Böylece sarsılmaz ve güzelce, düşman olalım dostlarım! Kutsalca birbirimize karşı çabalayalım!

Ve durağandırlar, bir şeyi destekleyen kemerler gibi. Tabii ki birbirlerine karşı duruyorlar, birbirleriyle savaşıyorlar bir anlamda, ama onlar durağan, hareketsizdir; durağan bir gerilim ifade ediliyor. Şimdi, böyle bir görüş ya da böyle bir bakış açısı ancak bir insanın çatışmasının yoğunluğunun onu dışarı fışkırtacak kadar fazla olması durumunda mümkündür. O zaman, deyim yerindeyse, gülecek ve "Bunun anlamı nedir?" diyecektir, "Çatışmaya fazla dalmış olmalıyım." Çünkü bu, örneğin iyi dediğiniz şeyin başkaları için çok kötü olduğu ya da başkalarının iyi dediği şeyin sizin için çok kötü olduğunun fark edilmesiyle başlayacaktır. Böylece onların da insan oldukları ve sizin gibi, onların da bakış açıları olduğu sonucuna varırsınız. Ve o zaman zaten çıkmışsınız, zaten durağanmışsınız, zaten *au dessus de la mêlée* olmuşsunuz demektir.[11] Elbette, sırf çatışmadan kaçınmak için, kargaşayı yaşamadan önce, gayrimeşru olarak böyle bir bakış açısına sahip olabilirsiniz; insanlar bazen o oyunu oynamaktan hoşlanırlar, ancak bunun bir yararı yoktur ve hep kargaşaya girmeyi çekici bulurlar. Ama kargaşayı atlattıysanız, artık kendinize daha fazla katlanamıyorsanız, balinanın yaşlı Yunusu tükürdüğü gibi bilinçdışının kendisi sizi dışarı tükürmüşse; o zaman yaşamın zirvesinde rahatça oturup ona bakmak meşrudur. O zaman karşıt çiftleri güzel, durağan bir yapıda pıhtılaştırabilirsiniz. Bu bölümde Nietzsche'nin ulaştığı gerçek zirve budur.

> Eyvah! Eski düşmanım tarantula, beni ısırdı! Kutsalca sarsılmaz ve güzelce, ısırdı parmağımı.

Ölüm, duraklama, katılık, otorite vaaz eden tarantulalarla savaşıyordu ve şimdi tarantula *onu* yakaladı. Zehirlendi, aslında kendisi tarantula oldu.

> "Ceza olmalı ve adalet de" —o, böyle düşünür: "burada düşmanlığın şerefine şarkılarını boşuna söylemeyecek."

İçindeki tarantula böyle diyor,

> Evet, o öcünü aldı! Ve eyvah, şimdi intikamla ruhumu da sersemletmek istiyor.

---

[11] *Au dessus de la mêlée*: tartışmanın dışında.

Fakat dostlarım, *sersemlememem* için beni sımsıkı bağlayın şu sütuna.

Tarantulanın zehrinin insanları sersemlettiği ve deliliğe neden olduğu varsayılır; hatırlarsınız; doğru değildir, ama efsane böyledir. Ve zoolog falan olmayan Nietzsche buna inanıyordu, dolayısıyla sersemleme bir delilik nöbetidir; diğer tarafın tanınması onun için bir delilik inmesi anlamına geliyordu. Gerçi bu yalnızca benim çıkarımım, ama bunu bir varsayım olarak aklımızda tutacağız. Bundan sonra gerçekten *ekstasis* belirtileri, bilinçdışının istilasını bekleriz, çünkü yargılayabileceği ve ayaklar altına alabileceği tüm dünya şimdi ondan öcünü almaktadır. Dünyanın tüm tarantulaları ona sataşacaktır ve tarantula, sempatik sinir sistemidir. Bu, bilinçdışı demektir; bilinçdışı ona sataşacaktır, bu yüzden birtakım tuhaf olaylar bekleyebiliriz.

Mrs. Crowley: Onunla başlangıçtaki soytarı arasında bir bağlantı yok mu?

Prof. Jung: Bir koşutluk olabilir; soytarı da bir tür tehlikedir. Ona aşan, deliliğidir. Elbette yalnızca tümlenemediği veya anlaşılamadığı ölçüde deliliktir, ancak ilk saldırıda deliliğe neden olabilir—çok fazla gelebilir. Çünkü tüm yaşamınız boyunca bir şeye karşı savaştığınız, bir şeyin yanlış olduğunu ve sizin haklı olduğunuza ikna olmuşsanız, o zaman aynı şey sizi yakalar. Aynı şey sisteminize girer ve o zaman patlayabilirsiniz. Belki de onunla baş edemezsiniz ve o zaman doğal olarak sizi alır. Şimdi, böyle konuşan Nietzsche olsaydı tehlike bu olurdu, ama tam olarak Nietzsche değil. O, bu Zerdüşt figürüyle özdeş olduğu için, sürekli bir şişme halindedir, pek kendine hâkim değildir; o zaman elbette kendisini kolaylıkla aşabilir, çünkü zaten tek yanlılıktan dolayı kendini aşmıştır. Vaazları, hep yaşamdan yana, hep değerlerin tersine çevrilmesinden, eski şeylerin yıkılmasından, tamamen yeni görüşlere sahip olmaktan, yaşamı paylaşmayan herkesi aşağılamaktan yana olmuştur. Sonra aniden her şey aleyhine döner. Elbette bu yalnızca tarantulanın ölümcül olmaması gereken ısırmasıdır; yalnızca nahoştur ve bir tür deliliğe neden olur. Dolayısıyla bir bakıma ona karşı korunmaktadır. Sersemleyebileceği ve hezeyanlanabileceği tehlikesini idrak eder ve böyle olmaması için der ki,

Bir öç kasırgası olacağıma, bir sütun azizi [stilit] olurum, daha iyi!

Bir kilisenin, bir katedralin sütunu tabii…

Gerçekten de Zerdüşt tufan ya da kasırga değildir: …

Son bölümün sonunda ne okuduk? "Gerçekten de Zerdüşt güçlü bir rüzgârdır."

Ve o bir dansçıysa asla bir tarantula-dansçısı değildir.

Hayır, *ona* katılmayacaktır!

SEMİNER V

2 Haziran 1937

Prof. Jung:
İşte iki soru. Mrs. Hannah diyor ki, "Teorik olarak, görüyorum ki Nietzsche içindeki aşağı adamı kabul etmediği için, bu yansıtılır ve kendini gösterir—örneğin tarantula bölümünde sürekli olarak görülen öç korkusunda. Ama bunu kavramakta veya gerçekten anlamakta çok zorlanıyorum. Bu konuda bir şeyler daha söylemek ister miydiniz? Veya farklı biçimde söylemek gerekirse, bütün bölüm boyunca *öç* ve *kin* sözcükleri bana garip bir his verdi, sanki bu konuda neden böyle ısrar edildiğini aslında anlamamışım gibi."

Eh, Nietzsche'nin söylediği biçimiyle, bütün bu tarantula insanlar fikri bir yansıtım, aşağı insan yansıtımının birçok yönünden biri olduğu oldukça açıktır. Belli insan sınıflarını aşağıladığı bütün bölümler, içindeki aşağı insanın yansımasını içerir; kendi gölgesini göremediği çok açık bir biçimde belli olur, çünkü insanlarda aşağıladığı şey, kendi gölgesinin yansıtımı, kendi aşağılıklığıdır. Bu, her zamanki deneyimdir: başkalarını eleştirdiğimiz ya da aşağıladığımız zaman, bu daima bir şeyleri onlara yansıttığımız içindir. Asacak için bir kanca yoksa, böyle bir yansıtım yapamayacağınız gayet doğrudur. İnsanlar bir gölgeye sahip oldukları ölçüde daima kancalarla doludurlar—daima aleyhlerinde bir şeyler söyleme şansınız vardır. Ama belirli özellik veya niteliklerden ötürü heyecanlanmanız, bunların sizde de olduğunu kanıtlar, yoksa neden size bu kadar batsın ki? Sizi bir şekilde gıcık eden belli kategoriler vardır ve o zaman bu *sizin* durumunuzdur—sizi rahatsız eden budur. Dolayısıyla Nietzsche diğer insanlardaki aşağı taraflarını reddeder; onlarla dalaşır ve onları aşağılar. Ve tarantula da elbette içindeki gölgenin bir yönüdür.

Çünkü gölgenize böyle davrandığınız, onu yansıtıp hep başkalarına bıraktığınız zaman, o da zaten kesin bir kişilik olduğu ve onu baskıladığınız ya da

tanımadığınız ölçüde daha da öyle olduğu için, bir iletişim tüpleri sistemiyle size bağlı bir tür yapışık ikiz haline gelir. Onunla bağlantınız vardır, ama hep başkalarındaymış gibi görünür. Ama bu şey sizinle olmak, tanınmak, yaşamını sizinle yaşamak ister. Tıpkı bir kardeşiniz ya da sizinle birlikte olmaktan hoşlanan başka birisi gibidir; buna izin vermediğiniz takdirde de, bu kişilik doğal olarak size karşı dirençler geliştirir. Sinirli ve zehirli bir hale gelir. Ve onu her aşağıladığınızda, kendinizi aşağılarsınız ve o zaman içinizdeki bir şey doğal olarak düşmanınızmış gibi tepki gösterir. Bir şey daima içinizde nefretinizin nesnesine karşı tepki verir. Örneğin birinden tiksinir ya da düşman olur ve birine saldırırsanız, onunla özdeşleşirsiniz ve doğal olarak bir kızgınlık geliştirirsiniz ve bu, öç duygusudur. Aşağıladığınız o gölge size sataşmaya çalışır—öç almak için döner. O zaman o gölgeye sahip olan herkese karşı böyle bir duygu beslemişsiniz gibi görünür, ama aslında öç alma duygusunu kendi gölgeniz taşır ve her an size geri gelecektir. Gölgenin nasıl bir öçle Nietzsche'ye geri döndüğünü göreceksiniz: *Zerdüşt*'ün trajedisi budur.

Sonra Mr. Allemann'ın sorduğu bir soru var, "Son seminerde dinamik dönemleri durağan sistemlerin izlediğini ve tersinin de doğru olduğunu söylediniz. Durağan bir dönem veya sistemin bile, yalnızca önceki dönemin dinamizmi halen yaşıyorsa—ve tamamen tükendiği, tüm enerjinin kaybolduğu, yalnızca 'tapınağın kalıntılarının' kaldığı anda gerçekten verimli olduğu doğru değil midir?

"Gelişimin bu noktasında, en karanlık ve en fanatik tarantulanın bile tapınağı gerçek yaşama kavuşturamayacağını söyleyebilirim, her ne kadar hâlâ tapınakta olan şanssız varlıklar için işleri çok nahoş, hatta tehlikeli hale getirmeyi kesinlikle başarsa da.

"Bir din sisteminin ancak, kaotik ve sefih eğilimlerinin yerini yavaş yavaş durağan bir dogma sistemi alsa da, hâlâ patlak verdiğindeki dinamizmi içinde taşıdığı sürece gerçekten verimli olduğu doğru değil midir ve böyle bir din sistemi, dinamik deneyimin hâlâ hayal gücünü ve duyguları yakalayacak kadar güçlü olduğu ve dogmatik sistemin hâlâ düşünceyi yakalayacak ve çalıştırmaya devam edecek incelikte olduğu zaman verimliliğinin ve evrensel geçerliliğinin zirvesinde değil midir?

"Bir din sisteminin gelişimindeki bu ana örnek olarak, bir yanda coşkulu deneyimleri, öte yanda kozmogonik ve eskatolojik spekülasyonları ve terminolojileriyle birkaç gnostik sistem aklıma geliyor."

Tamamen kabul ediyorum, durağan bir sistemin içinde *dynamis* yoksa, yaşaması tamamen imkânsızdır. Gerçeklik ya da gerçek ("şey" anlamına gelen *res* sözcüğünden türetilmiştir [real]) terimi, elbette dinamizm fikrini içermez, ama Almanca *Wirklichkeit* sözcüğü bunu içerir. Böyle durağan bir din biçimi etkili olduğu ölçüde verimlidir, *efficiens*'dir, çalışmaktadır, *wirklich*. Bu nedenle içerideki dinamizme gerek duyar ve bu söner sönmez durağan sistemin verimliliği ortadan kaybolur, dağılır. Bunu yaşamımızda gözlemleyebiliriz. O halde durağan bir sistem ancak dinamik bir patlama olduğu zaman ortaya çıkabilir;

ancak dinamik bir patlak verme olduğu ölçüde, durağan bir sistem varolabilir. Ama dinamik bir patlak verme verimliliğini kaybettiği zaman, onu geri almak olanaksızdır, çünkü tapınaktan ayrılmıştır ve artık tarantula olarak görünmektedir. Ve tapınakları tarantulalarla doldurmak da, dediğiniz gibi, içeride bulunanlar için çok rahatsız edici olur; tarantulalarla dolu bir kutuda ibadet edemezler. Bilirsiniz, bir darbımeseldir: bir sürü örümceği bir kutuya koyarsanız, birbirlerini yutarlar.

Dolayısıyla bir kilisede hizipleşme olması, zaten tarantula olgusunun başlangıcıdır. Örümcekler o zaman gerçek karakterlerini göstermeye başlarlar. Bütün o kalabalık, Protestan kilisesinin dört yüz mezhebi Katolik kilisesine geri getirilse, birbirlerini öldürürler. O kutu artık patlamıştır ve artık dünyaya yayılmış, tekrar bir araya getirilemeyecek, uzlaşmaz birimlerimiz var. Mesih'in söylediği gibi, eski kırbalara yeni şarap koyamazsınız. Ama insanlar hep bunu yapabileceklerini düşünürler—eh, yeni şaraptan söz etmezler, bu çok tehlikelidir, yalnızca eski kırbaları diriltmeye çalışırlar. Örneğin Protestan kilisesinde eski ayinleri geri getirmek için bir hareket vardı, ancak bunlar tabii ki eski kırbalardı ve yeni şarap her neyse, onlara girmiyordu. Bir hizipleşme olduğu anda, bu gerçekten sonu geldi demektir. Çünkü durağan bir sistem totaliter olmalıdır, kilisenin yaklaşık 1200'e kadar olduğu gibi; orijinal patlama gerçekten işe yaramış ve kilisenin tüm erimini doldurmuştu ve o patlama iş gördüğü sürece kilise yayıldı. Sonra bir durağan hareketsizlik anı oldu ve hizipleşme başladı ve o zamandan beri çalışmaya devam ediyor. Günümüzde Alman tepkisinde çalışıyor; bu, Alman Reformasyonunun devamıdır. Şimdi, aynı dört yüz yıl önceki hizipçi yöntemle çalışarak olduğu gibi yeni bir soluk alıyor. Ve İspanya'da olanlar da, onun bir parçasıdır; anarşizm, komünizm, sosyalizm aslında dinsel hareketlerdir, yalnızca başında bir a- ya da bir anti- ile—olumsuzlama yine aynıdır—ve orada doğrudan Katolik kilisesine karşıdır. Rusya'da da tıpatıp aynısı vardır. Şimdi, Gnostik sistemleri neden uygun örnekler olarak gördüğünüzü tam olarak anlayamadım; onlar asla gerçekten kiliselere, durağan sistemlere dönüşmediler.

Mr. Allemann: Evet, ama onlar da dinsel sistemlerdi ve her iki tarafları da vardı, çok gelişmiş bir eskatoloji, çok hassas terimler ve öte yandan coşkulu hareket, *dynamis*.

Prof. Jung: Kesinlikle, ama benim durağan bir sistemden anladığım yalnızca öğreti değil, aynı anda kurumdur, ama onlar asla kurum geliştirmediler. Bu nedenle Gnostik sistemlerde olağanüstü bir çeşitlilik vardı ve bunlar kötü tanımlanmışlardı; hangisinin hangisi olduğunu anlamak çok zordur. Ama Katolik kilisesinde durum oldukça farklıdır; orada dogma ve komünyona, ayinlere, törenlere ve binalara, Yunan ortodoks kilisesi gibi, kesin simgeciliğe dönüştü. Elbette, Gnostik sistemlerin de eşit şansları olsaydı, muhtemelen çeşitli kiliseler halinde genişlerdiler. Örneğin Maniheizm gerçekten Gnostik bir bağdaştırıcı sistemdi ve büyüyerek durağan bir sistem haline geldi. Bir kilise oldu.

Mrs. Sigg: Bana öyle geliyor ki Nietzsche'nin sıkıntısı, Hıristiyan bir kilisede papazın Yahve'ye ibadet edilmesini istemesidir ve Yahve bile, kinci olduğu için, bir tarantula niteliğine sahiptir.

Prof. Jung: Ama o Protestanlıktır. Protestanların Tanrı kavramı zaten kinciyken, Katolik kilisesinde durum böyle değildir. Oradaki kesinlikle ısırmayı, *zu stechen*'ı unutmuş bir Tanrı'dır.

Mrs. Sigg: Ama Katolikliğin yanı sıra Protestanlık da kilisedir.

Prof. Jung: Protestan anlayışı çok daha zehirlidir.

Mrs. Sigg: Evet, ben de öyle düşünüyorum ve sanırım Nietzsche bu zehiri ıslah etmek istiyor.

Prof. Jung: Ha, evet. Tabii ki onun Hıristiyanlık fikri tamamen Protestanlıktır; Katolik kilisesiyle ilgili gerçek bir bilgisi yoktu ve ilgisini çekmiyordu. Onun için konu, çağının o aptalca sorusu, Tanrı'nın varolup olmamasıydı. Çünkü bu çok korkunç barbarca bir düşüncedir; insan asla böyle aptalca bir soru sormamalıdır, çünkü cevap asla kanıtlanamaz. Onun tepkisi tamamen Alman Protestanlığa karşıydı, ki o da kesinlikle dogmatik bir anlayış içerir. Protestan bir dogmadan söz edilebilir, ama bu, Katolik kilisesinin katı ve ciddi dogması değildir. Eh, şimdi metne devam edeceğiz. Son bölümü bitirdik ve şimdi "Ünlü Bilgeler" başlığına geliyoruz. Tarantulalardan bilgelere nasıl bir geçişle ulaşıyor?

Mrs. Crowley: Son bölümde *enantiodromia* işlemiyle zıtlar arasındaki çatışmayı vurgulamış olduğunu düşündüm. Bölümün sonunda, özbenlikle özdeşleşerek sorunu bir biçimde çözmüş olan sütun azizi imgesine ulaştı. Şimdi, o uzak perspektiften, önceki entelektüel değerlerini yadsır gibi, o "bilge" olarak adlandırılan, ego-bilinç gerçekliğinin temsilcilerine, geriye ve yukarıdan bakar, ki onlar—sütuna bağlanan azizin açısından—çamurda debelenen aşağılık hayvanata benzemektedir.

Prof. Jung: Evet, bunda bir şey vardır. Başka kimsenin bununla ilgili bir fikri var mı?

Dr. James: "Eşek gibi, dik kafalı ve kurnaz oldunuz"; bu bilge kişilere bakıyor ve tabii onları hor görüyor.

Prof. Jung: Evet ama bu, tarantulalardan sonra bilgeler fikrine nasıl geldiğini açıklamıyor.

Miss Hannah: Kendisi vahşi doğaya çıkmak zorunda kalırken, profesyonel makamları tutup parayı kapanlara yönelik, düpedüz bir kıskançlık değil mi?

Prof. Jung: Eh, bu bölümde kesinlikle bununla ilgili bir içerleme söz konusu, ama tarantulalara ne oldu?

Miss Hannah: Tarantula onu ısırdı, bu nedenle artık tamamen kendisinin dışında görmek yerine, şimdi öcü bir ölçüde bizzat temsil ediyor.

Prof. Jung: Haklısınız. Çünkü önceki bölümdeki dramatik resim, tarantulalar tarafından ısırılmasıdır. Önce o tarantula insanları aşağılıyor ve sonra aniden tarantulalar onu ısırıyor, bu yüzden zehir içine akıyor ve sersemleme tehlikesi beliriyor. Bu yüzden o sütuna sımsıkı bağlanmak istiyor; delir-

mesin—tarantula dansı yapmaya başlamasın diye. Ama zehir, artık içindedir. Şimdi, tarantula aşağılık kişinin birçok yönünden bir tanesini temsil eder ve aşağılık kişi onu ısırırsa, gölgesini yüzüne akıtırsa, kesinlikle ona bulaşmıştır ve o zaman *o* gölge haline gelir. O, o zehirle doludur, dolayısıyla tüküreceği yeni bir kızgınlık duymasını bekleyebiliriz ve şimdi, halkın yararlı eğiticilerini temsil eden bilge kişilerin—tabii onun fikrine göre, üniversitelerdeki profesörlerin ya da diğer her türlü iyi niyetli ve liyakatli halk önderinin yanına geliyor. Artık kendisi tarantula rolünü oynuyor: zehirli bir hale geliyor ve *ressentiment*'i, belli bir liyakate sahip olduğunu yadsıyamayacağı insanlara karşı bile kendini gösteriyor.

> Halka ve onun boş inançlarına hizmet ettiniz—doğruya değil!—siz ünlü bilgeler! Ve bunun uğruna size hürmet gösterdiler.

Burada düşüncesi belli oluyor. Bu oldukça zehirli, sırf insanların onlardan beklediklerini söyledikleri için saygı gördükleri beyanıyla geliyor. Doğruyu konuşmuyorlar.

> Ve yine bunun uğruna sizin inançsızlığınızı hoş gördüler, çünkü inançsızlığınız halk için bir hoşbeş ve bir yan-yoldu. Efendiler de kölelerine böyle faaliyet alanı bağışlar, hatta onların küstahlıklarıyla eğlenirler.
>
> Ama halk kimden tiksinir, köpeklerin kurttan nefret ettiği gibi - özgür tinden, zincir düşmanından, tapınmayandan, ormanda yaşayandan.

Şimdi, burada bazı açıklamayı gerektiren bir dizi eğretileme kullanıyor. Neden kurt ve köpek figürlerini ve özgür tinin iyi bir örneği olarak ormandaki insanları kullanıyor?

Miss Wolff: Nietzsche, görünüşe göre o bilge kişilerin aslında ateist olduklarını varsayıyor; salt insanları etkilemek için böyle konuşurlar. Aslında Tanrı'ya inanmadıkları için yalnız olsalar da, kolektif yaşamanın tüm ayrıcalıklarından yararlanırlar.

Prof. Jung: Peki neden yalnızca kurt?

Miss Wolff: Nietzsche'nin fikirleri tehlikelidir, bu nedenle köpeklerin kurttan nefret ettikleri gibi, kolektif insan da ondan nefret eder.

Prof. Jung: Evet, peki neden ormandaki insanlar?

Miss Wolff: Belki de Nietzsche en başlangıçtaki, münzeviyle karşılaştığı bölüme atıf yapıyor.

Prof. Jung: Ve o ormanda yaşayan kişi hakkında ne dediğimizi hatırlıyor musunuz?

Mrs. Crowley: Geçmişi temsil ettiğini.

Prof. Jung: O, bilinçdışına çekileni temsil eder; yani dünyada geriye kalanı, geriye kalan ve varolan felsefi ve dinsel bakış açısıyla bütünleşmemiş olanı. Şimdi, o ormanda yaşayan kişinin yorumlanması için bir ipucumuz var: münzevi, tarantuladır. Çünkü durağan bir sistem zayıflamaya başladığında, hizipçi

bir hareket meydana gelecektir. Sonra kilisede örgütlenen halkın bir bölümü ona karşı gelip tarantulalara dönüşür; zehirli bir hale gelirler. Ve kiliseden çıkıp vahşi doğaya, deyim yerindeyse, işlenmemiş topraklara giderler. Ormana kaçarlar. Orman daima bir bilinçdışı simgesidir; bu yüzden bütünleşmemiş olan, artık içeriğe dahil olup durağan sistemde yaşamayan her şeyin bulunduğu bilinçdışına kaçarlar. Böyle insanlar ya da böyle düşünceler, sistemin içindeki insanlar tarafından daima zehirli, tehlikeli tarantulalar olarak görülürler. Tabii sistemin dışında olan Nietzsche, içeridekileri "tarantulalar" olarak adlandırır, ama unutmamalıyız ki içeridekiler de dışarıdakini "kurt" diye adlandırır. Ama o, içeridekileri de kurt diye adlandırıyor, çünkü onlar birbirlerini yaralarlar; birbirlerine düşman olurlar. Dolayısıyla özgür tin kurttur, tapınmayandır, ormanda yaşayandır ve Nietzsche, o "özgür tin" olarak adlandırılan, örgütsüz, durağan bir sistemde olmayanla özdeşleşmektedir. Onu kesinlikle Hıristiyanlık dışı bir tin olarak tanımlayabiliriz.

> Onu ininden çıkarmak—budur halkın "doğruluk anlayışı" dediği: onun üstüne salarlar en keskin dişli köpeklerini.
>
> "Doğruluk buradadır, halkın olduğu yerde! Eyvah, eyvah ki arayanlara!"—böyle yankılanmıştır eskiden beri.

Bu gayet anlaşılabilir bir şeydir. Bir şeyin insanların çoğu inandığında doğru olduğu, belli bir bakış açısıdır. Ve şu bir gerçektir; insanların çoğu inandığı sürece bunu doğru sayabilirsiniz. Çünkü yalan sayarsanız, kendinizi çukurda bulursunuz. Bu, sizin cenazeniz olur, onların değil, bu nedenle bu tür şeyleri doğru kabul etmelisiniz, çünkü işe yararlar. Aptalca olduğunu ve olmaması gerektiğini söyleyebilirsiniz, ama bu bir tür boş konuşmadır. Hiçbir şey ifade etmez, çünkü görünürdeki yanlışı geri almanız kesinlikle imkânsızdır. Herkes o yanlışı paylaşıyorsa, şimdilik bir doğru olarak kabul edilir. Tabii ki farklı düşünebilirsiniz, ama o zaman, kendinize zarar vermek istemiyorsanız, bunu çok açıkça söylememeye dikkat etmeniz gerekir—ve insanın ilke adına yaralanmasında bir anlam göremiyorum. İnsan dikkatli olmalıdır, çünkü yaşam yaşanmak ister ve bu, tam olarak neye inanmanız gerektiğini bilmediğiniz bir şey yüzünden savaşmaktan daha mantıklıdır. Doğal olarak, bağımsız bir zihne sahip herkes için doğru olarak kabul edilen bir şeyin çoğunlukla ne kadar entipüften olduğu gerçeği son derece sıkıcıdır, çünkü insan on yıl içinde ya da daha kısa bir zaman sonra onun artık doğru olmadığını görür. Bugün doğrudur, yarın değil, ama sonraki yine doğru olacaktır. Bir gerçek, yarın artık değil, ancak yarından sonra yine bir gerçek olacaktır. Tabii filozof kafalı biri yine de daima doğrunun ne olduğunu soracaktır. Çünkü iki bin yıl önce doğru olan şeyler bugün doğru değildir, ama iki bin yıl sonra yine doğru olacaktır.

> Halkınızın hürmetini haklı çıkarmak istersiniz: buna da "Doğruluk İradesi" dersiniz, siz ünlü bilgeler!

Bu da oldukça açıktır.

> Ve kalbiniz size daima demiştir ki: "Halkın içinden geliyorum, tanrının sesi de bana oradan geldi."

Şimdi bu, biraz daha ciddidir—bu aslında dehşet verici bir gerçektir. Hepimiz halktan gelmişiz—halk biziz—ve çoğunluk, "Ben Tanrının sesiyim" dediğinde bu bir doğrudur, çünkü işe yarar. Bunu halkın çoğunluğu belirlemektedir ve benim büyük bir parçam kolektiftir, tamamen kolektif şeylerden oluşur. Bedenimdeki moleküller kimyasal olarak hiçbir biçimde başkalarının moleküllerinden farklı değildir. Zihnimin yapısı tamamen başkalarınınkilerle aynıdır. Yalnızca kendine özgü bir terkip farklılığı vardır, bendeki, kişiliğim olarak adlandırılan öğe. Yani her şeyden önce %99,99999 kolektifiz ve yalnızca bir parçacık, açıklanamaz bir şey bireyseldir. Ama o, şeylerin yapımcısı olan parmak çocuk ya da tüm göklerin egemenliği haline gelen hardal tohumudur. Bu tuhaf bir gerçektir, ama böyledir. Çünkü *vox populi est vox Dei*, "insanların sesi, Tanrı'nın sesidir" demek için kesin ve geçerli bir bakış açısı vardır. Örneğin insanlığın kutsal iradenin bir tezahürü olduğuna inanıyorsanız, insanlığın sesinin de kutsal sesinin bir tezahürü olduğunu varsaymalısınız ve bu nedenle doğruyu *consensus gentium*'un, insanların çoğunluğunun rızasının belirlediğini de kabul etmelisiniz. Ve gerçekten öyledir de: bir doğru, işe yaradığı sürece bir doğrudur. Deneyebileceğimiz durumlar dışında başka ölçüte sahip değiliz, ama bunlar çok azdır. Örneğin tarih, jeoloji veya astronomiyle deney yapamayız. Deneyebileceğimiz az sayıda doğal bilim vardır. Dolayısıyla halkın sesinin, Tanrının sesi, üstün bir ses olduğuna dair bu bakış açısı, her durumda dikkate alınması gereken çok önemli bir psikolojik doğrudur.

Çünkü Nietzsche bu doğruyu vaaz ediyor, ama tabii ki bilinçdışı bir anlamda. Onları böyle bir görüşe sahip olmakla suçluyor, ama bunu kabul edebilseydi, onun için kurtarıcı bir doğru olurdu. Çünkü o halkın sesinin saçmalık olduğunu, yalnızca tek bir doğru olduğunu ve bunun bireysel doğru olduğunu söylüyor. Ama kim kendi doğrusunun tek doğru olduğunu söyleyebilir? Üstelik bu, bireysel bakış açısıdır, insanları uzaklara götürür ve sıklıkla yoldan çıkarır. Tabii ki kişinin kendi bakış açısına sahip olması gereklidir, ama o zaman içindeki *vox populi* ile korkunç *bir* çatışma içinde olduğunu bilmelidir ve daima unuttuğumuz şey de budur. Bireysel inancımızın bir tür Prometheusçu günah, hepimizin tek bir sürünün ve nehrin balığı olduğumuza dair doğa yasalarını ihlal etmek olduğunu unutmamalıyız; unutursak, bu bir küstahlık, bir isyandır. Ve bu çatışma, içimizdedir. Ama birey, çatışmanın hiç de kendi içinde olmadığını düşünür ve bireysel bir anlayış sonucunda sahip olduğu bireysel duygu her neyse, onu başkalarına yansıtır: onlar bana karşı, çünkü böyle bir anlayışa sahibim—aslında tamamen kendisine karşı olduğunu unutur. Bireysel bir doğru keşfedecek olursanız, onunla ilgili bir çatışma içinde olduğunuzu görürsünüz. Kendinizle çelişirsiniz ve her fırsatta başkalarının yolunuza koyduğunu dü-

şündüğünüz bir engelle karşılaşırsınız. Bireysel görüşlerinizi halka açıkladığınızda doğal olarak engellerle karşılaşırsınız ve sonra bunu zulüm gördüğünüze dair bir doğru olarak kabul edersiniz; bir tür paranoya geliştirirsiniz. Bu nedenle, bireysel bir doğruyu keşfeden kişi, aynı anda ilk düşmanının kendisi olduğunun, doğrusuna karşı en güçlü itiraz edenin *kendisi* olduğunun farkına varmalıdır ve bunu yansıtmamalıdır, yoksa bir paranoya geliştirecektir. Şimdi Nietzsche devam ediyor,

> Eşek gibi, dik kafalı ve kurnaz oldunuz daima, halkın sözcüleri olarak.
>
> Ve halkla iyi geçinmek isteyen birçok muktedir, atlarının önüne bir de eşek—ünlü bir bilgeyi koşmuştur.

Burada felsefe tarihinde ünlü bir örneğe atıfta bulunuyor. Hegel, Prusya devlet filozofu ve ünlü bir bilgeydi ve Nietzsche elbette onun felsefesini çok iyi biliyordu. Hegel belirli bir politik sistemde bir filozoftu; böyle biri her siyasal sistemde vardır—yani dünya güçleri tarafından siyaset arabasına bağlanmış eşekti.[1] Nietzsche'yi de bir siyasal arabanın önüne koymak için az çok mütevazı girişimler olmuştur, ama o güvenilmez bir eşekti, safkan değildi. O bir katırdı ve muzipliklerle doluydu.

> Ve şimdi, ünlü bilgeler; bence aslan postunu artık sırtınızdan atmalısınız!
>
> Yırtıcı hayvanın benekli postunu; inceleyen, araştıran, fethedenin darmadağın buklelerini!
>
> Ah! Sizin "dürüstlüğünüze" inanmam için, önce tapınma iradenizi kırmalısınız.

Eh, eleştirisi haklıdır. Bir Alman atasözü vardır: *Wess' Brot ich ess, Dess' Lied ich sing*, yani "Birinin ekmeğini yersem şarkısını söylerim." Birçok düşünür, belli siyasal koşulları övmüştür, çünkü ekmeklerini o sistemden kazanmışlardır; onların entelektüel vicdanı biraz kuşkuludur. Elbette Nietzsche, böyle bir haksızlıkla itham edilemez, ama kendisinin de zamanının güçleri tarafından yönlendirildiğini düpedüz görmez. Yaratıcı insanlar bu zorluğu sıklıkla yaşar: zamanın gereklilikleri tarafından nasıl yönlendirildiklerini hiç görmeden yapanın kendileri olduklarını düşünürler. Diğerleri gibi onlar da insan toplumundaki güçlerin fark edilmeyen megafonları ya da mikrofonlarıdır. Çünkü şu çok zordur: Tarihin bir anındaki altta yatan güçleri fark etmenin mümkün olup olmadığını bilmiyorum. Düşmanları tarafından yakalanıp karanlık bir zindana atılan şövalyenin öyküsünü hatırlarsınız; yıllarca burada tutulduktan sonra, en sonunda sabırsızlanır ve yumruğunu masaya vurur ve, "Yahu bu lanet ortaçağ ne zaman sona erecek!" der. Çünkü ortaçağ tarzından bıkmıştır—ortaçağda yaşadığını fark eden tek kişi odur. Bu hep Amerikalılar hakkında konuşan ama

[1] Ne Jung'un ne de Nietzsche'nin gözdesi olan Hegel (1770-1831), tarihin akılcı rotasının Prusya devletinde sonuçlandığını ileri sürüyordu. Bkz. özellikle *The Philosophy of History* [*Tarih Felsefesi*] (orij. 1837; İngilizce çev. 1860).

Amerika'da yaşadıklarını bilmeyen Pueblo Kızılderilileri gibidir. Ya da Columbus'un adasına çıkış öyküsü gibi: kendisini selamlamak için deniz kıyısına gelen ada sakinlerine, "Siz yerliler misiniz?" diye sorar, onlar da, "Evet, ya sen Columbus musun?" derler. "Evet" cevabını alınca, "Eh, o halde artık yapılabilecek bir şey yok: Amerika keşfedildi!" derler.

Evet, şimdi Nietzsche, bazı profesörlerin belirli bir siyasal sistemin doğrularını vaaz ederken, düşünsel dürüstlüklerinden çok, daima farkında olmadıkları telkinlerin ve türlü bilinçdışı nedenlerin etkisiyle hareket ettiklerini görecek kadar zekiydi; onlar muhtemelen son derece dürüst insanlardı, ancak kendi art niyetlerini idrak edecek kadar bilinçli değillerdi. Belki bazıları, efendilerini ya da üstlerindeki patron her kimse onu memnun etmek için bilinçli konuşan mundar şeytanlardı, ama çoğunlukla bilinçdışı olduklarını teslim edebiliriz, tıpkı Nietzsche'nin kendisinin de lider ilkesinin ya da patronunun kim olduğunun bilincinde olmadığı gibi. Zamanının ruhundan konuşuyordu ve bunu hiç görmüyordu. Açıkçası Alman Protestanlığının ya da örneğin Viktorya döneminin veya materyalizmin ağzından konuşuyormuş gibi geliyor; ama bunu, ünlü Otuz Yıl Savaşında savaşanların içinde bulundukları savaşı bildikleri kadar biliyordu; onlar da bizim gibi, burada ve şimdide yaşıyorlardı. İlkel uygarlıklar sonsuzlukta yaşadıklarını, hep böyle yaşamış olduklarını ve sonsuza dek aynı biçimde yaşayacaklarını hissediyorlardı. Aynı durum tarihin diğer zamanlarında da vardı: zaman asla kendisini bilmemiştir. Çünkü Nietzsche, bazı insanların yaptıklarını görmesine yardım edecek bir zekâya ve üstün eleştirelliğe sahipti. Ama kendisinin öyle olmadığını varsaydı ve işte orada tamamen yanılıyordu; o, halkı belki diğerlerinden bile daha fazla seslendiriyordu. Onlar yalnızca çok ince bir yüzeyi, her geçen gün daha da incelmekte olan bir yüzeyi dile getirirken, o çoktan yüzeyin altında olan geleceği seslendiriyordu. Diğerlerinin temsil ettiklerinden çok daha derin ve daha örtülü bir şeyi seslendiriyordu; ama en az diğerleri kadar, belki de daha fazla ve daha fazla bilinçdışı güdülerden etkileniyordu.

> Dürüst—Tanrı'nın terk ettiği vahşi doğaya giden ve hürmet dolu kalbini parçalayan kişidir bence.

Ona böyle görünüyordu ve bu elbette yaşamında da doğruydu. Onun zamanında bu, akla yakındı ve onun ulaştığı gerçekliğe ulaşmış olan herkesin Tanrı'nın terk ettiği vahşi doğa ile üniversitede bir koltuk arasında seçim yapması gerekiyordu. Kendisi dürüst olduğu için o, vahşi doğayı seçti. Ama vahşi doğayı seçmek daima dürüst olmak anlamına gelmez. Vahşi doğaya gitmek bir moda haline gelir gelmez artık sizi oraya gitmeye teşvik eden, dürüstlük değildir. Çöle giden ilk keşişi olağanüstü dürüstlüğünden dolayı övebilirsiniz, ama onun peşinden giden on binlerce kişiyi düşünün! Yalnızca moda olmuştur; keşiş olmak son derece saygın bir meslek haline gelmiştir. Çöle giderler, çünkü havalı bir şeydir. Aix-les-Bains'a gitmek moda olsaydı, oraya giderlerdi, çünkü onlar saygın insanlardır.

> O; sarı kumlarda ve güneşten yanmış halde, karanlık ağaçlar altında canlıların dinlendiği bol kaynaklı adaları kuşkusuz susamış bir halde gözlerdi.

Şimdi burada, bir Hıristiyan toplumunda yaşamak dururken ne halt etmeye güneşten yanmak ve susuzlukla kıvranmak için çöle gitmesi gerektiği sorulabilir. Eh, aynı soruyu ilk Hıristiyan çöl sakinlerine de sorabiliriz: "Neden çöle gidiyorsun? Kuma ve çakallara vaaz mı veriyorsun? Kendi yaşamını kazanmak yerine, çevredeki dindar köylülerden beslenmek daha mı iyi?" Aziz Anthonius'un çöle gitme öyküsünü anlatmıştım. Şeytanın sesini duyduğunu sanıyordu, ama o, aklın sesiydi: şeytan o münzevilere son derece mantıklı şeyler söylerdi. Ve yine burada sorabiliriz: "Bu akla yakın mı? Neden kendisine eziyet etmesi gerekiyor?" Başkalarının arasında yaşayıp onların gözlerini açması çok daha mantıklı olabilirdi. Çünkü aslında Kutsal Kitap'ta çöl ya da manastırlarda münzevi yaşama yönelik biri için gerçekten bir hüküm yoktur; aslında başka bir kaynaktan, Hıristiyanlık öncesindendir. Libya çölü ve Sina yarımadası ve Lut Gölü bölgesi, mağaralarda yaşayan ve göründüğü kadarıyla hiçbir şey yapmayan bu tuhaf insanlarla doluydu. Onları yönlendiren neden neydi?

Miss Hannah: Bilinçdışının değerlerini ancak doğruca içine girerek elde edebilirsiniz.

Prof. Jung: Ama gerçekten vahiy mi arıyorlardı?

Miss Hannah: İyi kötü Tanrı'nın sesini aramıyorlar mıydı—şehirlerin gürültüsünden duyamadıkları için?

Prof. Jung: Bu doğru, ama başka bir neden daha var.

Mr. Allemann: Şeytana uymaktan kaçınmak istiyorlardı.

Prof. Jung: Evet, bu aynı zamanda halkın kendisinin verdiği nedendir. Büyük şehirlerin cazibelerinden, ki bunlar herhalde çok büyüktü, kaçınmaya çalışıyorlardı. *Palladius'un Cenneti*[2] adlı bir Kıptî metninde Mısır keşişleri hakkında mükemmel öyküler vardır. Örneğin yirmi yıl çölde yaşamış ve inancın zirvesine ulaşmış bir keşiş, eski bir arkadaşının İskenderiye piskoposu olduğunu duyduğunu hatırlar ve yaşı hayli ilerlemiş olduğu ve şeytanın tüm cazibelerine karşı mükemmel biçimde güçlendiği için, onu ziyaret etmeye karar verir. Çantasını paketler ve İskenderiye'ye gider, ancak banliyölere geldiğinde bir hana girer ve burası o kadar güzel şarap, sarımsak ve yağ kokmaktadır ki, "Ah, yalnızca bir yudum" diye düşünür. Ama o handan asla çıkamaz: onu sonunda batağa batmış halde bulurlar; çölde geçirdiği yirmi yılı ve azizliğini tamamen unutmuş ve ilk günkü kadar taze bir domuza dönüşmüştür. Bu öykü, şeytanın gücünün ne kadar büyük olduğunu göstermek için aktarılmıştı. Çünkü insanlar dünyanın bariz güzelliklerine karşı inançlarına bağlı kalabilirler, ama yağ,

---

[2] Hellenopolis ve Aspona Piskoposu Palladius (ö. yak. 430), münakaşacı Aziz Chrysostomos'un bir takipçisiydi ve MS 250 ile 400 arasında yaşayan Hıristiyan münzeviler ve manastır rahiplerini yazmıştır. Metin W. K. Lowther Clarke tarafından *The Lausiac History of Palladius* [*Palladius'un Lausiaca Tarihi*] (New York, 1918) ve A. Wallis-Budge tarafından *The Paradise of Palladius* [*Palladius'un Cenneti*] adı altında tercüme edilmiştir.

sarımsak, soğan ve şarap kokusu aldıkları anda kapılıp giderlerdi. Bu yüzden çöle bir tür koruma olarak gerek duyarlardı. İnsanlar çevrelerindeki koşullarla çok fazla çelişen bir şey keşfedince, ya kendilerini yalıtırlar, etraflarında bir tür çit oluştururlar ya da başka bir bakış açısına kapılmamak için memleketi ve ilişkileri terk ederlerdi. Tabii en etkili cazibenin kendileri olduğunu bilseler, bu kadar çok cezbolmazlardı—onlar kendilerinin en fena cazibeleriydiler. Çöle geldikten sonra sarhoş olamazlardı, çünkü oldukça kötü sulardan başka içecek bir şey yoktu, yiyecek pek bir şey olmadığı için de, aşırı yiyemezlerdi—yemek kıttı. Ama vicdani retçilerini yanlarında taşırlardı. O, hep oradaydı ve o, kimdi?

Miss Hannah: Şeytan.

Prof. Jung: Tabii ki. Şeytanlar onları fena halde baştan çıkarıyordu. Dediğim gibi, kimse bir aziz kadar görkemli bir biçimde cezbolamaz; azizlerin rüyaları şaşırtıcıdır, şeytanların onlara gösterdikleri performanslar. Flaubert'in *La Tentation de St. Antoine*'ını okuyun, orada görürsünüz.[3] Onlarla rekabet edemem. Hiçbir hastamın böyle rüyaları olmamıştır. Öte yandan hiç aziz bir hastam da olmadı. Dolayısıyla Nietzsche, günaha sürüklenmemek için kendisini ayırmak zorundadır ve cazibe ona ancak cezbedici kendi içinde olduğu için ulaşır; şeytan zaten yanındadır. Engadine ya da başka tenha bir yere gittiğinde, elbette amaç aynıydı, yeterince göremediği kendi şeytanı aracılığıyla ona ulaşan dünyanın cazibelerinden kurtulmaktı.

Şimdi, burada bir eğretileme var," sarı kumlarda ve güneşten yanmış," zaman zaman rüyalarda görülen bir simge olduğu için buna değiniyorum; insanlar bazen rüyalarında yüzlerinin güneşten fena halde yanmış olduğunu görürler, ki besbelli Nietzsche burada bundan söz ediyor. Çok sık olan bir şey değildir ve ilk karşılaştığımda beni çok düşündürmüştü. Sonraları bu simgenin çoğunlukla daha önce bilinçdışı olan bir şeyin bilince maruz kaldığı zaman ortaya çıktığını öğrendim, öyle ki bilincin ışığı, yani güneş, onu yakar. Bilincin güneşine çok fazla maruz kalındığında, o rüya simgesi ortaya çıkar. O zamana kadar bilinçdışı olan bir şey, daha önce karanlıkta gizleniyorken, ortaya çıkmak istediğinde gerçekleşebilir. Oysa o, gölgede tutulmalıdır. Ortaya çıkmasına izin verirseniz, onu herkese gösterirseniz, o zaman rüyanızda yüzünüzün yandığını görürsünüz, bazen o kadar yanmıştır ki, açık yaralar vardır. Bu güneş yanığı simgesi, Nietzsche'nin durumunda da geçerlidir, çünkü yeni bir bireysel doğru keşfedip onu açığa vurmuştur; böyle bir rüyayı görebilecek bir durumdadır. Ne yaptığını bilmiyoruz, ama her halükârda, eğretileme dilinde o imge ortaya çıkmaktadır.

Konuşmamızdaki eğretilemeler rüyalarımızın yapıldığı şeylerden oluşur: yerinde bir konuşma eğretilemesi, rüyanın yerini alabilir. Örneğin bir önceki akşam bir konuşmanızda belirli bir eğretileme kullanırsanız, onu rüyanızda görmezsiniz, onu öngörmüşsünüz demektir; bilinçdışını başka yollarla ifade ettiğiniz takdirde, birçok rüyadan tasarruf edersiniz. Onları etkin hayal gücüyle öngörürseniz, rüyanızda görmenize gerek kalmaz. Şimdi, şöyle devam ediyor,

[3] *Ermiş Antonius ve Şeytan* için bkz. yukarıda, 3 Haziran 1936, n. 2.

> Ama susamışlığı, onu bu rahat düşkünlerine benzemeye ikna edemez: çünkü vaha olan yerlerde, putlar da vardır.

Fikir kendisine oldukça yakındır: insan yeterli yiyecek ve gölge ve su bulabileceği güzel vahalar varken, neden çölde yaşasın? Ve nedeni burada duyuyoruz: çünkü vahalarda daima putlar olur. Nietzsche için egemen fikirler putlardır ve oldukça caziptirler ve onu bireysel doğrusundan saptırabilirler. Çünkü tek bir doğruyla tüm dünyayı karşıladığınız zaman, onun ne kadar küçük, ne kadar zayıf olduğunu ve kolektiflik tarafından kolayca silindiğini hissedersiniz, oysa topluluğun tarzını ve fikirlerini izleyenler, daima on bin sesle konuşurlar.

> Aç, öfkeli, yalnız ve Tanrı'nın terk ettiği; aslan iradesi kendini böyle bulmak ister.
>
> Kölelerin mutluluğundan uzak, tanrılardan ve tapınmalardan kurtulmuş, korkusuz ve korkunç, büyük ve yalnız: dürüst kişinin iradesi böyle olmaktır.

Burada, özgür tin denen şeyle özdeşleşmeyi görüyoruz; bu apaçık, onu sıradan insanoğlundan uzaklaştıran bir şişmedir.

> Dürüst kişiler, özgür tinler daima vahşi doğada yaşamışlardır, vahşi doğanın efendileri olarak; oysa iyi yemle beslenenler, ünlü bilgeler, şehirlerde yaşarlar—yük hayvanları.

Eh, bunlara, günaha karşı koyabilen, kendi şeytanlarıyla başa çıkmış ve artık cezbedilemeyen özgür tinin çocuklarını da ekleyebiliriz. Keşiş kendi içindeki cezbedicinin üstesinden geldiği andan itibaren, diğer insanların ya da putların arasında yaşayabilir—onu incitemezler; putları oldukça ilginç bulsa bile, onu zehirlemeyeceklerdir. Ama kişi hâlâ böyle etkilere, kendi bireysel düşüncesini kaybetmeden direnemeyecek kadar zayıf ve kolektifse, elbette bir toplumda yaşamaya katlanamaz.

Mr. Baumann: Bu vahalardaki putlar sorunu, İslamda çok önemliydi. Tüm Arap nüfusu, farklı vahalarda ve çevrelerinde yaşayan kabilelere bölünmüştü, her kabile özel bir puta tapıyordu. Bunun, kabileler arasındaki birçok korkunç kavgaya çok katkısı oldu. Onların kendi putlarının tümgüçlülüğüne olan inançlarının üstesinden gelmek, Muhammed'in dinini yerleştirmesinde en büyük sorunlardan biriydi; onun dini bu savaşları durdurdu ve İslam ülkelerinin bu etkileyici birliğini sağladı.

Prof. Jung: Nietzsche'nin İslam tarihinin o belirli bölümünün farkında olup olmadığını bilmiyorum. Nietzsche'nin gözleri nedeniyle çok okuyamadığı ilginç bir gerçektir, bu yüzden okudukları da daima onda muazzam bir izlenim bırakmıştır. Bu nedenle zevkleri bazen biraz tuhaftır: pek fazla beğenilesi olmayan şeyleri beğenirdi, çünkü daha iyisini bilmiyordu.[4] Dolayısıyla onun

[4] Nietzsche'nin gözleri iyi görmediği gibi, kahredici baş ağrılarına neden oluyordu. Ancak daha o-

buradaki tarzını gerçekten etkilediğini sanmıyorum; böyle bir fikri antikçağ bilgisinden de edinmiş olabilir. Biliyorsunuz, vahalarda ünlü tapınaklar vardı.

Mr. Alleman: Örneğin Jüpiter [Zeus] Ammon tapınağı.

Prof. Jung: Evet, Mısır'ın büyük vahalarında, ayrıca Kuzey Afrika'da da böyle birçok tapınak vardı.

Çünkü onlar daima, eşekler gibi—*halkın* arabasını çekerler.

Nietzsche'nin kendisinin de halkın, ama geleceğin halkının arabalarını çektiği gerçeğinin bilincinde olmadığını unutmamalıyız. Tek fark budur.

> Onlara öfkelenmem bundan ötürü değildir: ama altın koşumlarıyla parlasalar bile, daima uşak ve koşulu kalırlar.
>
> Ve çoğunlukla iyi, hakkını veren uşaklardırlar. Çünkü erdem şöyle der: "Uşak olacaksan hizmetinden en çok yararlanacak olanı ara!
>
> Efendinin tini ve erdemini, onun uşağı olmakla yükselteceksin: öylece sen de onun tini ve erdemiyle ilerlersin."
>
> Gerçekten de siz ünlü bilgeler, siz halkın uşakları! Halkın tini ve erdemiyle siz de ilerlediniz—ve halk da sizinle birlikte ilerledi! Sizi böyle onurlandırıyorum!
>
> Ama benim için hâlâ halksınız, erdemlerinizle bile, yarı kör bakışlı halk—tinin ne olduğunu bilmeyen halk!

Tin anlayışı elbette bizler için o kadar tuhaf değildir, ama tinin onun zamanında ne ifade ettiğini düşünürseniz, tuhaftır. Tabii *Geist* sözcüğünü kullanıyor ve *Geist* o zaman kesinlikle ölmüştü. Doğal olarak o zamanlar bir ilahiyatçıya tin dedikleri şeyin öldüğünü söyleseydiniz hoşlanmazdı—ve bugün de hoşlanmayacaktır—ama aslında bu tin kavramı o kadar iğrençleşti ki, Klages tinin ruhun düşmanı olduğuna dair yaklaşık yedi yüz sayfalık bir kitap yazdı.[5] Şimdi, başka hiçbir zamanda tinin ruhun düşmanı olabileceği fikrini bulamazsınız; tersine, bu iki kavram daima birbiriyle karıştırılmış, iki sözcük birbirinin yerine kullanılmıştır. Klages'in *Geist* sözcüğünden anladığı, 19. yüzyılın sonunda gelişen fikirdir; yani kitap, bilim, felsefe vb halinde zekâ. Ama *Geist* daha önce asla bu anlama gelmemişti; bu yalnızca sözcüğün anlamının yozlaşmasıydı. Nietzsche için *tin*, orijinal şey, bir yoğunluk, volkanik bir patlama anlamına geliyordu, oysa 19. yüzyılın ikinci yarısının bilimsel veya rasyonalist tini, içinde şeylerin bulunduğu buz gibi bir alandı, ama artık yaşam değildi. Doğal olarak, *Geist*'i böyle anlarsanız, ruhun aklınıza gelebilecek en ölümcül düşmanıdır. Şimdi burada onun anlayışını görüyoruz,

> Tin, yaşamı kesen yaşamın kendisidir: kendi eziyetiyle kendi bilgisini arttırır, —bunu biliyor muydunuz?

---

lumlu bir havadayken, okuyamamanın, düşünmek ve yazmak için zihnini ve enerjisini saklamasını sağladığını ileri sürerdi.

[5] Klages için bkz. yukarıda, 23 Mayıs 1934, n. 5.

Gördüğünüz gibi bu, onun keşfidir. O, *Geist* sözcüğünün yalnızca zihin anlamına geldiği, tinin o ölümünün belirginleştiği bir çağda doğdu ve yaşadı, ama tini yaşamın en yoğun biçimi olarak deneyimledi. Bunu böyle hissetti, çünkü kendisini kesen tini deneyimledi. Elbette belli bir *Geist*'a, zamanının dinsel felsefe anlayışı olan belli bir felsefe anlayışına sahipti ve sonra yeni bir ruh keşfetti. Dolayısıyla ona göre o, görünüşte yaşama karşı olan bir yaşam olgusuydu. Bu yüzden, çölü arayan keşişi böyle bir olguyla açıklayacaktı: yani insanın yeni bir tin keşfettiği ya da yeni bir tinin eski düşüncelerini ve ülkülerini kesen bir tin tarafından görünür hale getirildiğini ve onu insan toplumundan çıkmaya zorladığını. Nietzsche tinin saldırısıyla, tinin yaşamın ta kendisi ve yaşama karşı olduğunu, yaşamın üstesinden gelebilen bir yaşam olduğunu keşfetti. Ve bu deneyimden, haklı olarak, tinin yaşamsal bir güç olduğu sonucuna vardı; o, boş, ölü, buz gibi soğuk bir alan değil, sıcak yoğun, hatta aşırı sıcak, son derece dinamik yaşamdır. İnsanı toplumundan koparabilir. Hatta keşişler yaratabilir. Çünkü bu, ilk Hıristiyanların dinsel deneyimleri gibidir, örneğin Paulus'un Şam'a giderken yaşadığı deneyim ve buna benzer şiddetli dönüşüm durumlarındaki gibi. O insanlar için tin, insanın yaşamını allak bullak edebilecek bir yaşam gücüydü. Zihinsel bir şey değildi, zihinsel yollarla da formüle edilemezdi. Bir tür özerk, kutsal tezahürdü.

Dolayısıyla Nietzsche'nin tinin yaşamı kesen yaşamın kendisi olduğu tanımı kesinlikle doğrudur. Olgu budur. Ama elbette böyle bir deneyimi olmayan kimse bunu takip edemez. Şimdi bile *Geist* hakkında yazan bir Alman filozof, 19. yüzyılda kastedileni kasteder; çünkü tinin tam bir deneyimi gerçekleşmemiştir. Öyle olsa, başına gelen insanlar felsefe hakkında yazmazlardı. Onlar Nietzsche tarzında bir şeyler yazmayı seçerlerdi; bir itirafname yazmış olurlardı. Felsefe artık bir itiraf değil, ama eskiden öyleydi. Örneğin 190'da yaşamış olan kilisenin en eski babalarından Justinus Martyrus, Augustus döneminde gelişen Hıristiyanlığı "felsefemiz" olarak adlandırmıştı.[6] Şimdi ona felsefe demek saçma olur, ama o günlerde felsefe ve din hemen hemen aynı şeydi, tinin deneyimlenmesiydi. Şimdi, Nietzsche bizim tam bir dinsel deneyim diyebileceğimiz şeyi yaşamıştı, ama o bunu Dionysos deneyimi olarak adlandırıyordu. Bu, özgür tinin deneyimiydi, şu ana kadarki akıl yürütme tutumuna karşı olan, yaşamını değiştiren, onu tamamen patlatan tinin. Çünkü o, daha önce devlet okullarında Yunanca ve Latince öğretmeni, daha sonra Basel Üniversitesinde profesör olarak çalışmıştı. Yalnızca sıradan bir vatandaş, sıradan bir profesör olmaya çalışıyordu ve aniden o şey onu yakaladı ve onu önceki yaşamından uzaklaştırdı. O andan itibaren, üniversitesinden aldığı çok küçük bir emekli maaşı ve Basel'deki iyi kalpli, dindar zenginlerin katkılarıyla yaşamını sürdürdü. Aksi halde yaşayamazdı. Köylülerin açlık çekmemeleri için her hafta yiyecek getirdikleri bir münzeviydi. Yani tinin yaşamı nasıl kesebileceği konusunda ilk elden bir deneyime sahipti.

---

[6] Justinus Martyrus için bkz. yukarıda, 20 Kasım 1935, n. 8.

> Ve tinin mutluluğu budur: kurban hayvanı olmak için gözyaşlarıyla meshedilip kutsanmak,—Bunu biliyor muydunuz?

Burada kendisine tam olarak ne olduğunu anlatıyor. Durumunu bir "meshedilip kutsanma" hali olarak anlıyor; ona bir kilise mezhebine, hatta bir kraliyet makamına girer gibi girmişti ve meshedildiği kutsal yağ, kendisi için dökülmüş gözyaşlarıydı –kurban edildiği için, başkasının değil, kendi döktüğü gözyaşlarıydı.

> Ve körün körlüğü ve arayıp yoklaması, bakmış olduğu güneşin gücünü kanıtlayacaktır,—Bunu biliyor muydunuz?

Gördüğünüz gibi, o epik tarzda yineliyor, "Bunu biliyor muydunuz?" diye, çünkü tini kavrayışının tamamen yeni olduğunu idrak ediyor, tabii ki tarih için değil, kendi çağı için yeni. Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında ya da insanların tin tarafından yönlendirildikleri zamanlarda bunun gibi birçok itiraf vardı, ama o doğduğunda her şey oturmuş ve tin soyu tükenmiş bir volkan haline gelmişti. Sonra aniden Nietzsche'de o patlama oldu ve doğal olarak etkilendi ve bunu yaşayan tek kişi olduğunu sandı, özellikle onunla özdeşleştiği için. İnsanlar böylesine tinsel bir deneyim yaşadıklarında tehlike budur: onunla özdeşleşirler ve kendilerinin seçilmiş olduklarını, tek olduklarını, dünyanın büyük reformcuları ya da onun gibi bir şey olduklarını sanırlar.

> Ve seçici kişi, dağlarla *inşa* etmeyi öğrenecektir! Tin için dağları yerinden oynatmak küçük bir iştir,—Bunu biliyor muydunuz?

Ama Mr. Nietzsche için dağları yerinden oynatmak küçük bir iş değildir, sorun da buradadır.

> Siz yalnızca tinin kıvılcımlarını bilirsiniz: ama onun nasıl bir örs olduğunu ve çekicinin gaddarlığını bilmezsiniz!

Eh, tüm varlığınızı paramparça edebilir ve tam olarak idrak etmediğimiz de budur; tinin böyle bir güç olduğunu tamamen unutmuşuz. Belki buna bir nevroz der ve bir gücü olduğunu inkâr ederiz, çünkü bir nevrozun olmaması gerektiğini, yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Yani eviniz yandığı zaman ateşin varolmaması gerektiğini söylemek onu daha az kötü yapacakmış gibi. Ama bir nevrozu tedavi etmek zorunda olduğunuz zaman bunun ne anlama geldiğini bilirsiniz ve onu küçümsemezsiniz; arkasında ne olduğunu bildiğiniz zaman, onun büyük bir şey olduğunu düşünürsünüz. Bu yüzden tinin bildirisi doğrudur: tinin ne olduğunu ve nasıl bir güç olduğunu kimse bilmez. İnsanlar iki bin yıl önceki insanların lanet olası aptallar oldukları için barbar oldukları ve çölde dolaştıklarını düşünürler. Ya da Mr. Smith ve Mr. Jones'u Salı sabahı saat dokuzda aslanlar ve ayılar tarafından yenilmek üzere arenaya göndermişlerdir,

ama artık böyle şeyler olmamaktadır. Bizim hatamız budur. Onlar daima yeniden ortaya çıkabilirler; tabii bu bir arenada olmayabilir. Bir makineli tüfek, bıçak veya zehirli gazla olabilir—Mr. Smith ve Mr. Jones'u yok etmek için bol miktarda aracımız vardır. Başka açıklamaları tercih ederiz, onu mantıklı bir hale getiririz, ama aslında yine aynı şeydir. Belki de yine tinin gücünü öğrenmeliyiz, bize karşı olan tinin.

> Gerçekten de tinin gururunu bilmezsiniz! Ama konuşmak isteyecek olsa, tinin alçakgönüllülüğüne hiç katlanamazdınız!

Tinin alçak gönüllülüğüyle ne demek istediği oldukça örtülü, ama zihinsel gururumuzla, mantığımızın gururuyla ilgilidir. Zekâmızla karşılaştırıldığında, tin olağanüstü bir alçak gönüllülüğe sahiptir ya da bizi olağanüstü bir alçakgönüllülüğe zorlar. Yoksa onu duyamayız. Ama tinin gücüne ikna olmuşsanız, onu duymaya çalışırsınız; hatta onu duyabilmek için kendimizi aşağılamayı öğreniriz. Bir defasında daima kendince tini duymaya çalışan bir hastam olmuştu, bu sorun son derece öğretici bir rüyada ortaya çıkmıştı. Sık sık tekrar eden bir rüyası vardı ve onu asla hatırlayamıyordu (tekrar tekrar hatırlanmayan bir rüya görmek sıklıkla rastlanan bir durumdur), sonra aniden hatırlayabildi. Çok güzel bir parktaydı, güneş parlıyor, kuşlar şarkı söylüyordu ve bunun o olduğunu hissetti; bir şey olmak üzereydi; bir şeylerin farkına varıyordu. Ve yavaş yavaş kuşların söylediği şarkıyı anlayabileceğini biliyordu. Gitgide daha netleşiyor ve onu anlayabileceği an yaklaşıyordu. Sonra birdenbire, elinde karnaval zamanlarında çocukların oynadığı gürültülü aletlerden biri olduğunu fark etti ve o kadar berbat bir gürültü çıkarıyordu ki, tin kuşlarının söyledikleri şarkıyı duyamıyordu. Kendine ait bir gürültü çıkarmayı tercih etmişti, çünkü kuşların söyledikleri o kadar gösterişsizdir ki, kendimizi teyit etmemiz gerekir. Bu yüzden ne dediklerini asla duymayız.

SEMİNER VI

9 Haziran 1937

Prof. Jung:

Mrs. Crowley'nin bir sorusu var: "Geçen hafta Nietzsche'nin, Tinin ölümünün gerçekleştiği bir çağda doğdu, öyle ki o *Geist*, zihin haline gelmişti ve Nietzsche'nin buna karşı, insan toplumundaki güçlerin özgürlüğünü isteyen o megafonlarından biriymiş gibi, tinin *dynamis*'ini ifade ettiğini söylediniz. Bu bana belirsiz geldi. Nietzsche yeni *Geist*'ı dile getiriyorduysa, 19. yüzyılın bilincini tek yanlı gücüyle örnekliyormuş gibi görünen Üstinsanı nasıl açıklıyor? Benim izlenimim, Nietzsche'nin bir başlangıcı değil, bir çağın tamamlanmasını dile getirdiğiydi. Bu bir başlangıç olsaydı, Tanrı'nın ölümü yerine doğumunun deneyimini yaşamış olmaz mıydı? Bunun kendi yıkımı için bir ipucu olduğunu, başlangıca bir köprü kuramadığını, ancak çağı için bir tür mezar kazıcısı olarak hizmet ettiğini düşündüm."

Bu elbette Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ünün bütünü sorununun özüne gidiyor. Çünkü *Zerdüşt* her şeydir: olayların gösterilmesi, bir rüyadaki gibidir. Yenilenmeyi ve özyıkımı, bir tanrı ölümünü ve bir tanrı doğumunu, bir çağın sonunu ve bir yenisinin başlangıcını ifade eder. Bir çağ sona erdiğinde, yeni bir çağ başlar. Son, bir başlangıçtır: sona ermiş bir şey, varlıktan silindiği anda yeniden doğar. *Zerdüşt*'te bunların hepsi gösterilir ve son derece şaşırtıcıdır. Çok yönlü olduğu için son derece zordur. Tam da bir rüya gibidir—beklentiler dolu bir dünya—dolayısıyla alışılagelmiş formüller bekleyemezsiniz. İnsan *Zerdüşt*'le ilgili ne derse desin çelişecektir, çünkü her sözcükle kendisiyle çelişir, çünkü o bir son ve başlangıçtır, bir *Untergang* ve bir *Aufgang*. O kadar çelişkilidir ki, modern bilinçdışı psikolojimizin bütün donanımlarının yardımı olmasa, nasıl baş edeceğimi bilemezdim. Zerdüşt'ün tinden, *Geist*'dan söz ettiği bir çelişkinin tam ortasında bir yerde durmuştuk.

> Siz yalnızca tinin kıvılcımlarını bilirsiniz: ama onun nasıl bir örs olduğunu ve çekicinin gaddarlığını bilmezsiniz!

Gördüğünüz gibi, kendi son derece sezgisel yöntemiyle, tinin doğasına dair bir ipucu vermeye çalışmıştı—kendi görüşünü açıklamak veya yorumlamak için birkaç sözcükle. Ama söylemeye çalıştığı şeyi çok açık bir hale getirmek için kalın bir cilt, muazzam bir tez çalışması gerekirken, yalnızca birkaç kıvılcım püskürtüyor. Nietzsche bildiğiniz gibi düşüncesinde özellikle özdeyişseldir. Çok erken *Unzeitgemässige Betrachtungen* dışında, yazdığı hemen her şey özdeyişseldir.[1] *Zerdüşt* bile, sürekli bir metin olmasına rağmen, doğasında özdeyişseldir; çok gevşek bağlanmış birçok bölüme ayrılmıştır ve bölümler de çok sayıda sezgisel kıvılcım veya ipuçlarıyla bölünmüştür. Dediğim gibi, bir sezgisi olduğu anda bir sonrakine doğru ilerler, sanki ona yakalanabileceği için, tek bir konunun, tek bir sezginin üstünde durmaktan korkar. Ve yakalanırdı da. Örneğin tinin örs olduğunu söylüyor. Bir süre bu cümleyle birlikte kalırsanız, kendinizi çekiç ile örsün arasında bulursunuz ve bu yüzden çok gerekli bir açıklama elde edersiniz. Ama bir sonraki "Gerçekten de tinin gururunu bilmezsiniz!" cümlesinde hemen uzağa atlıyor, sanki tinin yanına bile yaklaşamayacağınız kadar erişilemez ve gururlu olduğu apaçıkmış gibi. Gördüğünüz gibi, bir an için yaklaşıyor ve hemen bunun çok sıcak olduğunu hissediyor—dokunulamıyor—ve yoluna devam ediyor, tinin gururundan ve alçakgönüllülüğünden, tamamen farklı bir yönden konuşmak üzere.

Tabii bu gibi garip açıklamaları aydınlatmak için onlara yapışmamız gerekiyor. Bu pasajları geçiştirmek yüzeysellik, *Zerdüşt*'ü herkesin okuduğu gibi okumak olurdu: öylesine göz gezdirmek. Çok kaygandır, bir an için konudan kayar, duraksar ve bir sonraki cümleyi gözden geçirirsiniz ve çoktan içinize doğmasını sağladığı düşüncelerden uzaklaşmış olursunuz. Biliyorsunuz son kez Nietzsche'nin burada 19. yüzyılın entelektüel anlayışından tamamen farklı bir *Geist* anlayışı ilan ettiğini belirtmiştik ve yirminci yüzyılda olmamıza rağmen *Geist*, zihin ve tin fikirlerimiz oldukça aynıdır. O günden bu yana, politik koşullarda görülebilen kolektif psikolojimizin dışında pek bir şey değişmedi. *Geist*'ın ne olduğunu bilmek için günümüzün kolektif zihniyetine bakın; o zaman Nietzsche'nin neden *Geist*'ın örs ve çekiç olduğunu söylediğine dair bir fikir edinirsiniz. Şimdi, bunlar tipik karşıt çiftlerdir: örs Yin, çekiç de Yang, etkin bölümdür ve arada da bir şey olmalıdır ama ne olduğunu söylemekten dikkatle kaçınıyor. O, insandır. Çekiç ve örsün arasında daima bir insan vardır.

Gördüğünüz gibi bu, korkunç bir çatışmadır. Elbette tinsel bir tezahür olamayacağını biliyoruz, Zerdüşt'ün tanımına göre entelektüel *değil*, dinamik bir tezahürdür. 19. yüzyılın hatası ya da tercihimize göre, sihri, buydu. Güçlü

---

[1] *Zamansız Tefekkürler ya da Mevsimdışı Düşünceler* (1873-1876). Jung ister istemez daha da eski *The Birth of Tragedy from the Spirit of Music*'i de [*Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu*] (1872), iyi bilirdi ve TE 6'da geniş ölçüde yer vermişti. Diğer yapıtlar denemeler ve özdeyişleri bir araya getirir.

sihirbazlar olduğumuzu ve tini zihin halinde zincire vurarak gereksinimlerimize hizmet etmesini sağlayabileceğimizi sanmıştık ama Zerdüşt haklı olarak, bunun çağımızın en büyük hatalarından biri olduğuna dikkat çeker. Tin gibi bir şey asla zincire vurulamaz. Tanımı gereği özgürdür—bir volkanik patlamadır ve kimse bir yanardağı zincire vurmayı başaramamıştır. Şimdi, volkanik bir patlama kadar güçlü böyle bir olgu nerede varsa, güçlü biçimde bir enerji olasılığı vardır ve enerji, karşıt çiftler olmadan olamaz: enerji elde etmek için bir potansiyel gerekir. O halde güçlü bir enerji tezahürü varsa, karşıt çiftlerin, çok yüksek bir dağın ve çok derin bir vadinin ya da çok yüksek derecede ısı ve buna koşut bir soğukluğun varlığını güvenle varsayabilirsiniz; aksi halde potansiyel olmayacaktır. Tinin bir örs ve çekiç olduğu düşüncesiyle ifade etmek istediği şey budur. Çünkü tin, yalnızca dinamik bir tezahür değil, aynı zamanda bir çatışmadır. Bu vazgeçilmezdir; çatışma olmadan tinin o dinamik tezahürü olmazdı. Yinelemek gerekirse, tin temelde muazzam, dinamik bir tezahürdür, ancak bunun ne olduğunu bilmiyoruz. Tıpkı Avrupa'nın durumunun esas olarak ne olduğunu bilmediğimiz gibi; bu bir tinsel tezahürdür, ama yalnızca zıt yönü görür ve çekiç ve örsten şikâyet ederiz. Ama bunlar basitçe, herhangi bir enerji tezahüründe olduğu gibi, karşıt çiftlerdir.

Şimdi, tabii ki tindeki karşıt çiftler, büyük çatışma, bu kadar sıcak bir sorundur, çünkü burada şu soru ortaya çıkar: bu karşıtlar nelerdir? Çünkü Nietzsche hiçbir şey söylemiyor; tabii saniyenin bir anı için ona bakmış bulunuyor ve hemen başını çeviriyor, dokunulmasına izin vermeyen gururlu tinden şikâyet ediyor. Aslına bakılırsa, o çok sıcak ya da çok manyetiktir, dokunduğunuz anda yakalanırsınız ve o zaman çekiçle örsün arasındasınız demektir. Herhangi bir tinsel tezahürde karşıt çiftler muazzam karşıtlıklardır, çünkü bu bakış açısının doğru olduğunu net bir biçimde görürken, zıt bakış açısının da doğru olduğunu görürsünüz ve doğal olarak açmaza girersiniz. O zaman bir çatışma olur. Çünkü bir inanca yakalandığınız, bir şeye tamamen inandığınız ve dürüst olduğunuz ölçüde, "Eh, *bu* doğruysa, bir anlamı olmalı" dersiniz—çünkü böyle bir şey sizden ahlaksal bir alkış alır. Tabii satranç oyuncuları asla bir şeye kapılmayan, hiçbir şeyden esinlenmeyen insanlar vardır. Şu ya da bu açıklamayı yapabilirsiniz ve dünyadaki en gerçek şey bile olsa, fark etmez. Tepki göstermezler; derileri öyle kalındır ki ya da içlerinde öyle bir bataklık vardır ki, bir anlam ifade etmez. Ama diğer insanların bu bağlamda belirli bir mizacı vardır, dolayısıyla onlar için doğrunun gerçekten bir anlamı vardır. Ve Nietzsche de öyle biriydi. Bilge kişinin ruhuna adalet ateşinden gelen bir kıvılcım düşmesinin, tüm yaşamını yiyebilmesi için yeterli olduğunu söylemişti, ki bunun anlamı şudur: bir kez bunun doğru olduğunu anlarsanız, ona göre ve onun için yaşarsınız—yaşamınız artık bu doğrunun yasasına biat edecektir.

. Bunun tek doğru olduğunu bildiğiniz sürece bir sorun yoktur ve tabii ki hepimiz bu anlamda eğitimliyiz; her çağ bize tek bir doğru olduğunu ve onun sonsuza kadar bir doğru olduğunu vaaz etmiştir. O, değişemez. Salt bu tek ger-

çek vardır. Ve mutlaka bu sonuca göre tüm diğer değerler hatalıdır—yalan veya yanılsamadır. O halde tamamen güvenli bir doğruyu yaşadığımız sürece—ki bu gerçekten yaşayabileceğimiz bir doğru demektir—doğal olarak her şey son derece basittir. Ne yapmamız gerektiğini biliriz; yaşamımız güvenli bir biçimde düzenlenmiştir, ahlaksal, pratik, felsefi ve dinsel bir düzen vardır. Ama tam tersi bir doğrunun da eşit ölçüde doğru olduğu gerçeğinin farkına varacak olursanız, o zaman ne olur? Bu, kimsenin olabileceğini düşünmeye cesaret edemediği bir felakettir. Çünkü Nietzsche bir an duracak, saniyenin binde biri kadar dediğine bağlı kalacak olsa, "Örsüm nedir—o güvenli, doğrunun kesinlikle sarsılmaz temeli nedir?" diye sorardı, "Ve çekicim, eşit ölçüde doğru, ama zıt bir doğru mu? O zaman hemen çatışmaya, Zerdüşt'ün çatışmasına girerdi. "Eh, Zerdüşt benim doğrum olduğuna göre, tersi nedir?" demek ve zıddının da eşit derecede doğru olduğunu itiraf etmek zorunda kalırdı. Ya da Zerdüşt çekiçse, örs nedir? Ya da Zerdüşt örsse, çekiç nedir? Çünkü yıkıcı bir çatışmaya sürüklenirdi; durup ona dokunacak olsa, paramparça edilirdi, dolayısıyla uzağa sıçraması oldukça insanca bir biçimde anlaşılırdı. Bu çok kritik, çok zordu, hiç kimse böyle çıplak bir tele dokunmaz. Tutumunu, tinin gururlu olduğunu ve kendisine yaklaşılmasına izin vermediğini söyleyerek açıklıyor, ama aynı anda, "konuşmak isteyecek olsa, tinin alçakgönüllülüğüne hiç katlanamazdınız!" diyor, yani tam tersini söylüyor. Tin gururludur, öte yandan alçak gönüllülüğüne de dayanamazsınız—bu *onun*, onun alçak gönüllülüğüne dayanamayacağı anlamına geliyor. Şimdi, ne derse desin, olağanüstü bir gururu ele veriyor, öyle ki eleştirmenleri hep Nietzsche'de megalomani olduğundan şikâyet etmişlerdir. Ama tinin son derece alçak gönüllü olduğunun farkındadır, o kadar ki, onu dayanılmaz bulur. Ve bu da, yine çatışma dolu, yeni bir yöndür. Nietzsche'nin sözleriyle devam ediyorum,

> Daha hiç tininizi bir kar çukuruna atamadınız: …

Bunu şöyle okumalıyız: *Ben* tinimi bir kar çukuruna atmayı göze alamadım. Çünkü tinin alçakgönüllülüğünü idrak etmesi, eski Zerdüşt'ü soğuk suya ya da kara daldırmak anlamına gelir, çünkü gerçekten fazla büyüktür. Ve eğer Nietzsche şişmesinin balonunu patlatacak olsa, başparmak kadar büzülür ve bu da tin olurdu, tin hem en büyük hem de en küçük olduğu için. Bizzat Tanrı onu ille de böyle sıra dışı bir manevraya zorlardı. Ama Nietzsche'nin sezgisel işlevi hâlâ yüzyılların Hıristiyan eğitiminin etkisi altındadır, bu nedenle de tinin en büyük, en gururlu ve aynı anda en alçakgönüllü, en büyük ve en küçük, hem çekiç hem de örs olmasına katlanamıyor. Böylece doğal olarak, tinlerini kara daldıramamakla suçlayarak, yine uzağa sıçramaktadır. Evet, o zaman çok dikkatle sıcaklığın enantiodromia ile aniden buza dönüşecek kadar yükselmesine izin vermemeye gayret ediyor. Ama ona olan budur:

> … buna yetecek kadar sıcak değilsiniz! Bu yüzden de soğukluğunun verdiği hazzı bilmezsiniz.

Şöyle olmalıydı: Bu yüzden de *ben*—böyle aşırı bir sıcaklığı serinletmenin ne kadar haz vereceğini bilemem. Tin ancak kendi zıtlığı tarafından denetlenebilirse katlanılabilir olur. Çünkü tanrı, en büyük şey olarak, aynı anda en küçük şey olamaz, bu tamamen katlanılmaz bir şeydir. En büyük sıcaklığı en büyük soğuk izleyemezse, o zaman enerji yoktur, hiçbir şey olmaz. Yani tin ancak çok sıcak ve çok soğuk, çok gururlu ve çok alçak gönüllü olabildiği ölçüde canlıdır. Şimdi elbette tin asla gururlu değildir ve tin asla alçakgönüllü değildir: bunlar insan nitelikleridir. Şiştiğimiz ölçüde gururlu oluruz; söndüğümüz ölçüde de alçakgönüllü. Tin bizi derhal şişirir, ki bu bir *Einblasung*, içine üflemek demektir. Balon bir şişmedir ve tin nefes ya da rüzgâr olduğu için, bu etkiye sahiptir. Ama şişme ancak patlatıldığı, söndürüldüğü zaman ahlaksal ya da felsefi bir değer taşır; sizi daha önce neyin şişirdiğini görmeniz için, söndürülmeye razı olmanız gerekir. Sizden çıkan şeyde, size neyin girdiğini görebilirsiniz. Bu nedenle, Nietzsche'nin kendi çelişkisine boyun eğmesi gerekecekti. Ama sezgisel olduğu için ona dokunuyor ve bırakıyor: onun için çok tehlikeli. Ahlaksal uyarısını aynı biçimde sürdürüyor,

> Ama her açıdan tinle fazla laubali oluyorsunuz; …

Tin ile fazla laubali olduğumuz bir gerçektir, onu bir hizmetçi gibi kullanmak üzere bir zekâ haline getirdiğimiz doğrudur. Ama tüm bu laubalilik tinin gerçek doğasına dokunmaz; o en yararlı ve önemli insan aracını, zekâyı ele geçirmekle bir şeyler kazandık, ama bunun tin ile hiçbir ilgisi yoktur. Tabii ki zekâyı ancak tinle güreşerek ürettik, ama tin ile temas sonucunda zekâ üretmenin şişirici bir etkisi vardır, çünkü tin yatışınca, onu aştığımızı sandık. Ama o yalnızca ortadan kaybolmuştu, çünkü tin gelir ve gider. Örneğin rüzgâra karşı koyarsınız ve bir süre sonra yatışır, sonra onun üstesinden geldiğinizi söylersiniz. Ama rüzgâr yalnızca dinmiştir. Ona direnmeyi öğrenmiştiniz, ama direnme melekenizin rüzgâra bir şey yaptığını varsaymakla yanlış bir sonuca vardınız. Hayır, rüzgâr size bir şey yapmıştır; siz yalnızca ona göğüs germeyi öğrendiniz. Rüzgâr yine esecek ve direncinizi sınayacaktır ve rüzgâr direnişinizden daha güçlü olmayı seçerse, sizi yere çarpacaktır. Dolayısıyla tini zekâ olarak adlandırarak onunla fazla laubali olduk, o hatayı yaptık—gerçekten tinle baş edebileceğimiz, zekâ biçiminde onun efendisi ve sahibi olduğumuz sonucuna vardık.

> Ve bilgeliğinizle sık sık kötü şairler için bir imarethane ve bir hastane yaptınız.

Yani yararlı bir cümleler ve ilkeler koleksiyonu. Bir yerde rüzgâr eserse, bir yararlı cümleler koleksiyonu alır ve bir tanesini uygularız. Ya da garip durumlardan kurtulmak için özdeyişsel bilgeliği kullanabiliriz, ama bunun komşumuza bir yararı olmaz. "Kötü şairler için bir hastane"—çok güzel! Bunu açıklamama gerek yok.

> Sizler kartal değilsiniz: [*Ben* kartal değilim demeliydi] bu nedenle tinin irkilmelerindeki mutluluğu tatmadınız.

Bu çeviri adam olmaz. İrkilmek demek, biraz keyfi kaçmak ya da heyecanlanmak demektir, oysa Almanca *Schrecken* aslında "dehşete düşmek" anlamına gelir. "Tinin irkilmesi" zayıf ve yetersizdir. Bu çevirmenin *irkilme* sözcüğünü seçmesi, tinin doğasını ne kadar hayal edebildiğini gösteriyor.[2] Özellikle açık denizde bir teknedeyken size karşı bir kasırga geliyorsa mutlak bir dehşet yaşarsınız ve tin de bu kadar dizginsiz bir olgudur. Tin konusunda söyleyecek çok şeyi olan, ama insanın ondan bir korku ya da dehşet duyabileceğini kabul etmeyen çok eğitimli bir adamla ilgili bir vakayı hatırlıyorum—onun için tin, oldukça güzel ve harika bir şeydi. Ama aynı adam az çok onursuz bir duruma maruz kalacak olsa, tamamen sarsılır, tam bir paniğe kapılırdı. Ona, "Kamuoyu da tindir ve ondan duyduğunuz dehşet, tinin dehşetidir" diyecek olsaydım, tabii ki anlamazdı—bu ona çok tuhaf gelirdi. Oysa onun korktuğu tek tanrı, kamuoyuydu. Başka bir deyişle, onun tanrısı Mrs. Grundy idi. Çünkü doğal gerçek budur: tanrı, tam yenildiğimiz, teslim olduğumuz yerdir.

Çünkü bir şey sizi alt ettiğinde, ezici bir izlenim altında olduğunuzda ya da salt şaşkına dönmüş ya da üzgünken, "Oh Tanrım!" dersiniz—tıpkı ilk defa gramofonu duyan ilkellerin "*Mulungu*!" (manna demektir) ve bizim *"Gott*!" dediğimiz gibi. Ama Almancada, bu sözcük İngilizcedekinden daha özgürce kullanılır. Daha iyi eğitiminiz nedeniyle Tanrı yerine kullandığınız türlü dolambaçlı sözleriniz vardır, ama Almancada kişi aşağı yukarı gerçeğe bağlıdır, herhangi bir samimiyet veya alçakgönüllülükten değil, başka türlüsü elimizden gelmediği için—öyle deyiverirsiniz işte. Dolayısıyla heyecana ve gazaba kapıldığınızda, lanet okursunuz ve içinde küfür bulunmayan bir lanet yoktur. Ezici bir etkisi olan herhangi bir şeye karşı, her türlü etkilenmede, tanrıyı deneyimlersiniz. Mrs. Grundy sizi ezerse, tanrıçanızın nerede olduğunu bilirsiniz, içki sizi ezerse, eh, Tanrı alkollü içkilerin alkolündedir. Bu acı bir gerçektir. İnsanlar böyle bir açıklamadan hoşlanmazlar, ama bu gerçekten doğrudur. Dolayısıyla tin, dinamik bir tezahür olarak, bir dehşet, aşılmaz bir etkidir. Şimdi Nietzsche devam ediyor,

> Kuş olmayan, uçurumlar üstünde kamp kurmamalıdır.

Ama bir kuş asla *kamp kurmaz*, hele uçurumun üzerinde hiç olmaz. Saçmalık! Buradaki fikir, yalnızca mesafeli ve uçma yeteneğine sahip bir kuşun böyle uçurumların üstünde yaşayabilmesidir. Bu, ulaşılamaz tin demektir. Tinin bulunduğu yere dayanabilmek için olağanüstü uçuş gücüne sahip bir kartal olmak gerekir. Ve bu mesafeli olmaktır—görmesine rağmen dokunmayan sezgisel tipin mesafeli halidir.

---

[2] Holingdale şöyle çeviriyor: "Sizler kartal değilsiniz: dolayısıyla ikiniz de tinin dehşetteki mutluluğunu bilmezsiniz."

> Siz bana ılık geliyorsunuz: ama her derin bilgi soğuk akar. Tinin en içteki pınarları, buz gibi soğuktur: sıcak elleri ve işleyenleri serinletir.

Yine berbat bir çeviri: "işleyenler" yanlış.

Mrs. Baumann: Bendeki çeviride "ve o emek verenlere" deniyor.

Prof. Jung: O da iyi değil. Almanca *Handelnden* aslında çevrilemez. Bu, eyleyenler, yapanlar demektir. Eller yapmanın aracıdır, dolayısıyla rüyanızda eller görürseniz bu, bir parçanızı yapma ya da eyleme anlamına gelir, şeylere dokunma, bazı durumları ele alma biçiminiz—ellerle ifade edilebilecek her şey. Bir parmağın kesilmesi, şeyleri ele alma biçiminizde bir kısıtlama ya da şeylerin kendine özgü tinine bir kurban verme ya da kısmen kurban edilen bir elle, onlarda yaşayan tanrıları saygıyla hatırlayarak onlara dokunduğunuz anlamına gelir. Bu nedenle bir şeye hemen çıplak elle ve tam gücünüzle veya tutuşunuzla dokunamazsınız, ama eldiven giyersiniz; insanları eldivenle yönetmek zorunda olmak da bir tür kısıtlama veya belirli bir özen, koruma önlemi anlamına gelir. Çünkü bunların hepsi eylemek ya da yapmak demektir.[3]

Burada yine Nietzsche'nin kendine özgü bir biçimde sevdiği, buz ve kar ve soğuk eğretilemesiyle karşılaşıyoruz—ısı ile karşıtlık oluşturan her şey. Tinin en başta, lav akışı veya ateşli bir patlama gibi sıcak olduğunu anlıyor, karşıtı da aşırı soğuktur. Bu, gurur ve alçak gönüllülükle, tindeki karşıt çiftlerle aynıdır. Enerjinin bir tezahürü olarak tin, bir yandan çok sıcak, diğer yandan soğuktur. Kişide bir şişme varsa, ancak balonu patlatılırsa denge bulur; şişme sonucunda boyutunuz büyürse, inanılmaz ölçüde küçülme deneyimini de yaşamanız gerekir. Elbette şişmeyi başkalarına da bulaştırabilirsiniz, bir tür zihinsel salgına neden olabilirsiniz; insanlar sıklıkla şişer ve diğer insanlar üzerinde de eşit ölçüde şişirici bir etkileri vardır. Tersi de doğrudur: kişi kendi boyundan bile küçük olduğu zaman, başkalarına da söndürme etkisi yapabilir. Çok büyük ya da çok küçük olmanız, kendi sınırlarınıza bile dokunamayacağınız kadar boyutunuzun ötesine ya da kendi sınırlarınızın içine gitmeniz önemli değildir—her ikisi de aynı etkiyi yapacaktır. Dolayısıyla şişmenin olduğu yerde, bunun tam tersi de vardır; tinin sıcaklığının olduğu yerde soğukluğu da vardır. Ve bu bir insan olgusu olmadığı için—yoktur işte: o bir doğa olgusudur—insan oranlarına sahip değildir. Çok büyük ve çok küçük, çok sıcak ve çok soğuktur ve bu zıtlar çiftinin arasına giren, çekiçle ve örsün arasında kalır.

> Orada saygıdeğer bir havayla, kaskatı ve dik sırtlarınızla duruyorsunuz, ünlü bilgeler!—hiçbir güçlü rüzgâr ya da irade sizi yönlendiremez.

Bu bilge kişiler, fırtınaya o kadar çok direnmişlerdir ki, fırtına bile vazgeçmiştir ve onlar fırtınaya hâkim olduklarını düşünürler.

> Yuvarlanmış ve şişmiş bir yelkenin, rüzgârın şiddetiyle denizi aştığını hiç görmediniz mi?

---

[3] Hollingdale de "işleyenler" demiştir, ama Kaufmann "eylem insanları" olarak verir.

Burada bizzat *şişme* terimini kullanıyor. Ama o yelkenleri şişmiş gemi, çok büyük bir göbeği olduğunu sanıyor—yüzenin başkası değil, *kendisi* olduğunu sanıyor ve onu iten rüzgârı düşünmüyor. Şişmiş kişiler, bu boyut artışının aslında şişirici bir tinden kaynaklandığını kabullenmez ve tabii hiç kimse belirli bir tininin olduğunu düşünmez. Ama vardır, olmasa şişemezlerdi. Doğal olarak, bu tin anlayışı Hıristiyanlığın tin fikrine hiçbir biçimde uygulanamaz. Ama Zerdüşt'ün ima ettiği gibi bir tin anlayışınız varsa, şişmenin gerçek doğasını anlayabilirsiniz; onda bariz biçimde olumsuz ve son derece olumlu bir şey vardır.

> Tinin şiddetiyle sarsılan yelken gibi denizi aşar bilgeliğim—benim vahşi bilgeliğim!

Bu vahşi bilgelik, doğanın, rüzgâr olan bilinçdışının bilgeliğidir ve bilinçdışı tarafından yönlendirilen herkes, insanca olmayan bir vahşi, doğal bilgelik halindedir.

> Ama siz, halkın uşakları, siz ünlü bilgeler—*nasıl* benimle beraber yürüyebilirsiniz ki?

O rüzgâr olduğu ölçüde, doğal olarak ona karşı koyarlar, bu yüzden ikisi arasında bir uzlaşma yoktur. Ama bazen rüzgâr o kadar güçlüdür ki, o ünlü bilgeler kuru yapraklar gibi uçurulurlar.

Şimdi bu bölümde Nietzsche, tinin gerçek doğasıyla yüzleştiği noktaya ulaşıyor ve bu, onun zamanının tamamen yeni bir keşfi olduğu için, önemli bir keşif olduğunu hissetmekte oldukça haklıdır. Yine de duraksadığının işaretlerini, o şeye dokunmaktaki çekingenliğini görürüz; her zamanki gibi yalnızca bir ipucu verir ve tekrar gözden kaybolur. Sezgisel kişinin genel olarak sorunlarıyla değil yaşamıyla da ilgilenme biçimi budur; bir durum yaratır ve az ya da çok oturduğu zaman kalkıp gider, çünkü bu onu kendisi için bir hapishane olmakla tehdit eder, bu yüzden yaşamı esas olarak hareketten, yeni olanaklar keşfetmekten ibarettir. Ve bu her ayrıntıda görünür, dolayısıyla tinin gerçek doğasıyla çatışması söz konusu olduğunda, Nietzsche'yi tam da aynı durumda bulmak bizi şaşırtmaz.

Çünkü sezgisel kişi ne zaman kendi yarattığı bir durumdan kaçsa, ancak görünürde ondan kurtulur. Bitmemiş şey ona yapışacak ve zamanla onu sakatlayacaktır; üstünde kalır ve bir felç etkisi yapar. Örneğin bedeninin gerçeğini defalarca aşar ve beden de bir süre sonra öcünü alır: bozulur ve onu hasta eder. Birçok sezgisel özellikle ihmalden kaynaklanan çeşitli hastalıktan çeker. Ya da sıradan durumundan rahatsız olabilir; çevresi ile daima aykırılık yaşar, fırsatları kaçırır ve asla rahat edemez. Yeni durumlara sızmak, arkadaşlar ve tanıdıklar edinmek ve bir süre için hakkında iyi konuşulmasını sağlamak gibi harika bir kabiliyete sahip olmasına rağmen asla kök salamaz. Sonra bu onun için bir hapishane haline gelir ve kaçar—çok şükür ki o şansı yakalar! Ve eski

durumu yanında taşıdığını unutur, ama artık onun dışında değildir, içindedir ve bitmemiş bir şey olarak içinde yaşamaya devam edecektir. Çünkü ne yaparsak ve dışarıda ne yaratırsak, neyi bu dünyada görünür hale getirirsek getirelim, o daima kendimiz, kendi eserimizdir ve onu tamamlamadıkça, kendimizi tamamlamayız. Bu yüzden o yükü daima yanında taşır; yaptığı ve bıraktığı her tamamlanmamış durum kendi içindedir. O, yerine getirilmemiş bir vaattir. Ve yaşamda karşılaştığı şey de kendisidir ve bu yalnızca sezgisel denenler için değil, herkes için geçerlidir. Hangi kaderle veya hangi lanetle karşılaşırsak, kiminle temasımız olursa, hepsi kendimizi temsil eder—bize gelen her şey kendi kaderimizdir ve bu yüzden bizzat kendimizdir. Ondan vazgeçersek, ona ihanet edersek, kendimize ihanet etmiş oluruz ve bize ait olan her neden koparsak bizi izleyecek ve sonunda bizi geçecektir. Dolayısıyla Nietzsche burada tinle temastan kaçınmaya çalışırsa, tinin onu yakalayacağından emin olabiliriz: içinden kaçtığını sandığı şeye girecektir. İşte bu, bu sonraki bölüme giriştir. *Zerdüşt*, tin tarafından geçilmiş birinin itirafıdır.

Nietzsche, insanların o zamanlar ve hâlâ da tin dedikleri her şeyi ele aldı. Daha sonra ruhu çağıran ve o zaman ruh çağıran tüm o insanları işledi. Son derece parlak bir tavırla, en iyi özdeyişçilerin biçemiyle yazdı. Formülasyonları ve ifadesi zekiceydi ve zihni ya da zekâyı, bir ustanın elindeki kılıç gibi kullandı. Ama işte tam da o, aleyhine döndü. Onu bu kadar zekice kullandığı için, onun kendi zihninin olduğuna inandı ve teknesini rüzgârın ittiğini tamamen göz ardı etti. Sanatının motor gücü kendisi ve yeteneği değil, önce görünmeyen ya da yalnızca kendi parlak zihniymiş gibi görünen tindi. Sonra kendisi olmadığını giderek daha çok anladı. *Zerdüşt*'ü yazarken bile Zerdüşt'ün kendisi olmadığını hissetti ve o ünlü formülü türetti, *Da wurde eins zu zwei und Zarathustra ging an mir vorbei*. Bu formülde, kendisinin ve tinin iki şey olduğuna olan inancını itiraf etti. *Zerdüşt*'ün şimdiye kadar ele aldığımız bölümünde, tinle hemen hemen özdeşti, ancak bunun bir süre sonra bir doruğa ulaşmasını ve o zaman onu hareket ettiren güçle karşı karşıya kalmasını bekleyebiliriz. Burada o noktaya çok yaklaşıyor; burada tinin gerçek doğasını sezmeye başlıyor. Önemli ölçüde şişmesi olan insanlar, itici güçle özdeşleştiklerini tam olarak kavrayamazlar. Şişmenin patlaması için aşırı abartılması gerekir ve Nietzsche'ye de bu olmaktadır.

Şimdi, sıradaki "Gece Şarkısı" adlı bölümde, tinin doğasını derinden idrak ediyor; hâlâ onunla özdeştir, ama tinin insan dışı veya insanüstü niteliğinin farkına varmaya başlar ve ona karşı kendi tepkisini hisseder. Başka bir deyişle, çekiç ile örsün farkına varır. Bu büyük bir deneyimdir: uzun bir gelişmenin doruk noktası ve aynı anda bir son ve bir başlangıçtır. Bir felakettir ve eskiçağda tanrı ile *rencontre* olarak algılanan şeydir. *Zerdüşt*'te bu olduğu zamanlarda dilinin gerçekten kutsal bir hale geldiği söylenebilir; bazen grotesk, sıklıkla parlak ve entelektüel olmuştur, ama sonra bu niteliğini kaybeder ve bir müzik niteliği kazanır. Buradaki durum da, budur. Burası *Zerdüşt*'te,

dilinin gerçekten müzikalleştiği, bilinçdışından zekânın asla üretemeyeceği bir betimsel niteliği edindiği ilk yer burasıdır; zihin ne kadar parlak, formülasyonları ne kadar kurnazca ya da uyumlu olursa olsun, böyle bir dile asla ulaşılamaz. Elbette son derece şiirseldir ama *şiirsel* sözcüğünün neredeyse zayıf kaçtığını söylemeliyim, çünkü öyle bir müzikal niteliği vardır ki, bilinçdışının doğasına dair tercümesi mümkün olmayan bir şeyi ifade eder. Şimdi, İngilizce veya Fransızca çevirilerde bunu elde edemezsiniz bile, örneğin tıpkı *Faust*'un ikinci bölümünü tercüme edemeyeceğiniz gibi. *Faust*'un ikinci bölümünü tercüme edecek bir dil yoktur. Bu nedenle, size bu ilk bölümün Almancasını okumak isterim.

Mr. Baumann: Bir soru sorabilir miyim? Nietzsche'nin, tinin doğasını idrak ettiğini söylediniz—*idrak* sözcüğünü kullandınız—ve onun gerçekten bunun bilincinde olup olmadığını merak ediyorum.

Prof. Jung: Hayır, *idrak etti* dediysem bu çok fazla olurdu. O bir idrake yaklaşır. Burada tinin doğasıyla karşı karşıyadır. Bu gidebileceği en uzak noktadır ve o karşılaşma onda sıra dışı tepkilere yol açmıştır. *Zerdüşt*'te "Gece Şarkısı"– ve daha sonraki başkaları—salt formülasyonlarından edineceğimiz psikolojik aydınlanma uğruna uğraşmaya değmezdi, tüm bu sıkıntıyı göze almaya değmezdi. *Zerdüşt*'ü düşündüğüm zaman, "Gece Şarkısı" gibi bölümleri düşünürüm, çünkü kitabın tözü ve ölümsüz niteliği budur.

Mrs. Baumann: Onunla temas kurmasının, trajik sonunun başlangıcı olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Prof. Jung: Ha, *Zerdüşt*'ün tamamı felâkettir, bilirsiniz: her bölümde felâketin bir başka yönü vardır.[4] Pekâlâ, şimdi:

> Nacht ist es: nun reden lauter alle springenden Brunnen. Und auch meine Seele ist ein springender Brunnen.
>
> Nacht ist es: nun erst erwachen alle Lieder der Liebenden. Und auch meine Seele ist das Lied eines Liebenden.
>
> Ein Ungestilltes, Unstillbares ist in mir; das will laut werden. Eine Begierde nach Liebe ist in mir, die redet selber die Sprache der Liebe.
>
> Licht bin ich: ach, dass ich Nacht wäre! Aber dies ist meine Einsamkeit, dass ich von Licht umgürtet bin.
>
> Ach, dass ich dunkel wäre und nächtig! Wie wollte ich an den Brüsten des Lichts saugen!
>
> Und euch selber wollte ich noch segnen, ihr kleinen Funkelsterne und Leuchtwürmer droben!—und selig sein ob eurer Licht-Geschenke.
>
> Aber ich lebe in meinem eignen Lichte, ich trinke die Flammen in mich zurück, die aus mir brechen.
>
> Ich kenne das Glück des Nehmenden nicht; und oft träumte mir davon, dass Stehlen noch seliger sein müsse als Nehmen.

[4] Nietzsche buna "şarkıların en güzeli" derdi.

[Vakit gece: şimdi daha yüksek sesle konuşur bütün fışkıran kaynaklar. Ve benim ruhumda fışkıran bir kaynaktır.

Vakit gece: ancak şimdi uyanır sevenlerin bütün şarkıları. Ve benim ruhum da bir sevenin şarkısıdır.

Doymamış, doyurulamaz bir şey var içimde; sesini yükseltmek istemekte. Sevgiye yönelik bir tutku var içimde ve kendisi de sevginin diliyle dile gelmekte.

Ben ışığım: ah, gece olsaydım keşke! Ama yalnızlığım çevremi ışığın kuşatmasındandır.

Ah, karanlık ve geceyi andırır olsaydım keşke! O zaman nasıl da emerdim ışığın memelerini!

Ve sizleri, yukarılardaki o yıldız kıvılcımlarını ve ateş böceklerini de kutsardım! — ve mutlu olurdum ışıklı armağanlarınızdan dolayı.

Ama ben kendi ışığımda yaşamaktayım, benden fışkıran alevleri de içip yeniden kendime döndürmekteyim.

Hiç bilmedim almanın mutluluğunu; ve çoğu zaman çalmanın almaktan daha mutluluk verici bir şey olması gerektiğini düşledim.]

[*İşte Böyle Dedi Zerdüşt*, çev. Ahmet Cemal]

İlk bölüm budur ve bu, bölümün tümünün temasıdır, ancak okuduğum son cümleden sonra müzikal biçem kaybolmaya başlar ve özdeyişsel karakter başlar, ta ki *enantiodromia* aracılığıyla karşıtına geldiği son bölüme kadar; ışıktan yani ateşten, alevlerden - buzu idrak eder ve o zaman müzikal nitelik geri gelir. Bu yüzden son bölümü de okuyacağım:

Oh, ihr erst seid es, ihr Dunklen, ihr Nächtigen, die ihr Wärme schafft aus Leuchtendem! Oh, ihr erst trinkt euch Milch und Labsal aus des Lichtes Eutern!

Ach, Eis ist um mich, meine Hand verbrennt sich an Eisigem! Ach, Durst ist in mir, der schmachtet nach eurem Durste!

Nacht ist es: ech, dass ich Licht sein muss! Und Durst nach Nächtigem! Und Einsamkeit!

Nacht ist es: nun bricht wie ein Born aus mir mein Verlangen— nach Rede verlangt mich.

Nacht ist es: nun reden lauter alle springenden Brunnen. Und auch meine Seele ist ein springender Brunnen.

Nacht ist es: nun erwachen alle Lieder der Liebenden. Und auch meine Seele ist das Lied eines Liebenden.—

Also sprach Zarathustra.

[Ah, ancak sizler, karanlıklar, geceden olanlar yaratırsınız sıcaklığı parlayandan! Ancak sizler süt ve şifa emersiniz ışığın memelerinden!

Ah, buzlarla çevrili her yanım, elim buza dokunmaktan yanmakta! İçimde, sizin susuzluğunuzun susamışlığıyla kavrulan bir susuzluk var!

> Vakit gece: ah, şu ışık olmak zorunda oluşum! Ve geceden olana duyduğum susuzluk! Ve yalnızlık!
>
> Vakit gece: özlemim bir çeşme gibi benden ileri fırlıyor—özlediğim konuşma için.
>
> Vakit gece: şimdi daha yüksek sesle konuşur bütün fışkıran kaynaklar. Ve benim ruhum da fışkıran bir kaynaktır.
>
> Vakit gece: ancak şimdi uyanır sevenlerin bütün şarkıları. Ve benim ruhum da bir sevenin şarkısıdır. —
>
> İşte böyle şarkı söyledi Zerdüşt.]
>
> [*İşte Böyle Dedi Zerdüşt*, çev. Ahmet Cemal]

Şimdi, böyle bir müziğin entelektüel içeriği hakkında bir şey söylemek elbette neredeyse imkânsızdır. Bu iki pasaj kendi anlamlarını iletmektedir. Tini, onun insanüstü ışığını ve kozmik soğukluğunu deneyimleyen bir insanın kendine özgü duygularını anlatırlar. Çünkü tini deneyimlemek, aynı anda onu reddetmek demektir, çünkü o, aynı anda hem olumlu hem de olumsuz olandır. Hem ışığın hem de onun üstesinden gelmenin, hem ışığın hem de karanlığın, hem sıcaklığın hem de soğukluğun anlatımı olduğunu söyleyebiliriz. Büyük çelişki, ifade edemediğimiz şey budur; tanrının çelişkisini ifade etmek için bir aracımız yoktur. Çünkü bu, aşma etkisidir: artık konuşamaz, onun ağzından konuşan, deneyimin ta kendisidir; deneyimlediği şey kendisini ifade etmektedir ve bu, çok güzeldir. Tartışılamaz, açıklanamaz—kişi ona yalnızca teslim olabilir. Kendinizi böyle bir pasajdan aldığınız izlenimin üzerinde durduğunuz takdirde böyle bir deneyimin doğasını hissedebilirsiniz; o zaman, o olguda kendisini ifade eden tin ya da tanrı hakkında belli bir fikir edinebilirsiniz. Ve bu deneyim, Nietzsche'ye bir şey öğretir: yani önceki bölümlerde, bahşeden kişiye, harcayan kişiye ifade etmiş olduğu övgülerden sonra, aniden alan kişinin mutluluğunu bilmediğini idrak eder. Bunu idrak ettikten sonra biçem değişir ve hemen kişisel yeteneklerinde karakteristik olan parlaklık ortaya çıkar. Dolayısıyla "çok defa çalmanın almaktan daha hayırlı olduğunu düşünürüm" derken, bu yine son derece parlaktır. Ve bu, bana göre, pasajdaki tüm ritminin ve şiirinin sona erdiği noktadır. Bu, aynı zamanda, kendi egosuna değindiği noktadır ve biz de o noktada metninin eleştirel incelemesine başlayabiliriz.

> Fakirliğim, elimin bahşetmeden duramamasıdır; kıskançlığım, bekleyen gözler ve aydınlık özlem gecelerini görmemdir.

Bu, bir şey tarafından yönlendirildiğini ve kendisinin fakir olduğunu ne ölçüde kavradığını gösterir. Gemisini yürüten rüzgârın yapıcısı değil, hatta pratikte o güç onu yalnız bırakmıştır, dolayısıyla şöyle diyebilir:

> Ah, tüm bahşedicilerin bedbahtlığı! Ah, güneşin kararması! Ah, arzulama arzusu! Ah, tokluk içindeki şiddetli açlık!

> Bunlar benden alırlar: ama ruhlarına da dokunabildim mi? Vermekle almak arasında bir uçurum vardır ve en küçük uçurum bile en sonunda köprülenmelidir.
>
> Güzelliğimden bir açlık doğuyor; aydınlattıklarıma acı vermek istiyorum, armağan ettiklerimden çalmak istiyorum:—böyle bir açlığım var kötülük yapmak için.

Bu çok önemli bir ifade ve yine derin bir psikolojik yasa: yani çok fazla veren insanlar aç kalırlar, ama aç oldukları ölçüde daha fazla verirler ve verdikleri ölçüde vermek bir almak halini alır. Kimse onlara bir şey vermediği için bu gerçek bir alma değildir; çünkü verirken alırlar, çalmaya, emmeye başlarlar. Aldıkları için armağanlarıyla sıkıntı verirler. Çünkü kendi yoksulluğunu bilen kişi vermeye devam etmemelidir, çünkü sahip olduğunuzdan fazlasını veremezsiniz; daha fazlasını verirseniz, alırsınız. Zenginlerden armağanlar alabilirsiniz, ama yoksullardan değil, çünkü yoksullar verdikleri zaman, alırlar; bu zehirli bir armağandır, çünkü vermeniz için verirler. *Do ut des*, "veriyorum ki siz de verin." Şimdi, bu verme devam ederse, iç boşluk o kadar artar ki, Nietzsche burada soygun yapmaktan söz etmeye başlar. İçinde öyle bir delilik, öyle bir açlık vardır ki, yiyeceğini almak için birisini öldürebilir bile. Bu güzel verme erdeminin sonucu budur. Vermenin erdemiyle ilgili güçlü bir bölüm olduğunu hatırlıyorsunuz; bu konuda muazzam patırtı yapmıştı, ki tabii açlığı daha o zamandan hissettiği için abartıyordu.

Şimdi, bu idrak ona *Zerdüşt*'ün yazma biçiminden geliyor; onu sanki bir kaptan akıtıyormuş gibi hissediyordu. *Zerdüşt* ondan, en sonunda onun neden olduğu iç boşluğun farkına varana kadar akmıştı. Önce onu, bütün dünyayı doldurması gerektiği duygusuyla döküyordu ve hiçbir yankı gelmedi, görünüşte hiçbir şey olmamış gibiydi. Kanını akıtmış ve geriye hiçbir şey gelmemişti ve doğal olarak muazzam bir açlık geliştirdi; yeniden doldurulma isteği. O zaman da armağanları ne kadar yüksekse, arzusunun da o kadar alçak olduğunu idrak etti. Daha önce çok yüksek bir düzeyde olmuştu ve aniden çok düşük bir düzeyde olduğunu fark etti. Aslına bakılırsa, tüm verdiklerinden sonra, bir hırsız, bir dilenci, belki de insanları soyan bir hayduttu, çünkü kendisinin soyulduğunu hissetmişti. Ama kendisini o soymuştu. Şimdi bu, ilke olarak, diğerkâm denen insanlara düzenli olarak olan bir şeydir: onlar hep verirler, ama alma sanatını anlamazlar. Ancak alabildiğiniz ölçüde meşru bir biçimde verebilirsiniz. Almazsanız, artık veremezsiniz. Çok fazla veriyorsanız, kendi tözünüzden alırsınız ve o zaman içinizdeki bir şey alçalır, daha düşük bir düzeye iner, böylece en sonunda verme erdeminin arkasından bir yırtıcı hayvan olarak çıkarsınız. Burada, bunu idrak etmiştir.

Gördüğünüz gibi bu, tinin alçakgönüllülüğünün bir örneğidir: tin güneş gibi parladığı ve sıcak olduğu ölçüde olumludur, ama soğuk olduğu ölçüde de, olumsuzdur. Ve insan tinin sıcaklığıyla dolu olduğu ölçüde verebilir ve soğukluğuyla

dolu olduğu ölçüde de, alacaktır, ama insanca bir yolla değil. İnsandan aşağı olacaktır. Yani tini idrak etmek için bir şeyi ve diğerini düşünmeniz gerekir: yani düşüncenizin sıcak ve soğuk olduğunu, *sizin* sıcak ve soğuk olduğunuzu, bir yanınızın tanrı, diğer yanınızın yırtıcı bir hayvan olduğunu. Şimdi tin, kendisini böyle düşünemezse—ya da daha doğrusu o tinle dolmuş olan kişi, çünkü tin düşünemeyen bir olgudur—o zaman tini idrak edememiştir. Bu, tinin gururu ve alçakgönüllülüğüdür. Çoğunlukla şişmiş insanlar, şişmelerinde tanrıyı idrak etmekte hiç tereddüt etmezler, ama diğer yanı, her değerin tam tersi olduğu yırtıcı hayvanlar olduklarını idrak etmekte başarısız olurlar. Dolayısıyla bir şişme cennetten gelmiş bir lütuf gibi görünebilir, ama daima Danaides'in ünlü armağanıdır. Olumsuz ve aynı anda insanlık dışı bir şeydir, çünkü insan kökenli olmayan bir olgudur.[5] Çünkü sözünü ettiğimiz, kendi sezgileriyle yüzleştiğinde gerçekleşmemiş olan idrak, şimdi ona doğrudan bir deneyim biçiminde gelmektedir.

Mantıksız tip, akılcı bir his ya da düşünceyle görmez veya idrak etmez—o daima onun *başına gelir*. Bunu Nietzsche gibi itiraf edebilirse, elbette yaşamsal bir itiraf değeri olan bir gösterim olur; kişi onun nasıl olduğunu görür, onunla birlikte deneyimleyebilir. Akılcı işlevleri aracılığıyla bir idraki gerçekleştirmiş ya da gerçekleştirmeye çalışmış olsaydı- muhtemelen seminerimizde hiç ilgilenmeyeceğimiz, *felsefi* bir makale yazmış olurdu, çünkü içinde herhangi bir psikoloji bulunmazdı. Felsefe tarihçileri için ilginç bir yanı olabilirdi, ama yaşayan bir deneyim açısı olmazdı. Bu onun avantajıdır, ama büyük dezavantajı, onun kendisini yok edebilmesidir ve bu ona olduğu için, asla bilememesidir. Her şeyin kuklacının temsil ettiği kutsal bir argüman, kendisinin tamamen bir araç, genel bilinçdışının kutsal düşüncesinin bir aracı olduğunu göremez. Dolayısıyla akılcılık yeteneğine sahip olan, bilinçdışı olan kutsal düşünceyi formüle edebilir, ancak nispeten az yarar edinir. Akılcı olmayan tipse onu istemsizce temsil eder ve kutsal rolünü oynayarak, sonunda onun tarafından yok edilir—ama yaşayan bir anlatı bırakır. Nietzsche daima bana Meksika'da ve Babil'de de tanrıları temsil etmeleri için seçilen suçluları veya savaş tutsaklarını hatırlatmıştır. Onlara gün batımına kadar her türlü özgürlük verilir, sonra da tanrılara kurban edilirlerdi. Babil'de günbatımından önce şehir dışına çıkabilirlerse kaçma şansları vardı, ama Meksika'da kaçış yoktu—doğruca kurban edilirlerdi, ama tanrı olarak tapılıyorlardı, kendileri çok zavallı şeyler olsalar da. Bu baştan aşağı Nietzsche'dir, tamamen bir araç, satranç tahtasında bir figürdür, deneyimlerini itiraf ederek bize canlı bir anlatı sunar. Bu, gerçekleşmemiş ve sindirilmemiş bir deneyimdir, ama elbette doğrudan ve canlı bir deneyimin tüm avantajları ve tüm erdemleri ile.

> Elimi ona bir el uzanmışken geri çekerek; düşerken bile duraksayan bir çağlayan gibi duraksayarak:—böyle bir açlık duyuyorum kötülüğe!

[5] Elli kızını Argos'u kuşatanlarla evlendirmeye zorlanan Danaus, her birine bir iğne vermiş ve bununla zifaf gecesi kocalarını öldürmelerini söylemişti.

Gördüğünüz gibi, burada beklediğimi dile getirmiştir: tereddütlülüğünü, çekingenliğini, deneyimiyle, insanlarla ya da durumlarla doğrudan temas kurma konusundaki gönülsüzlüğünü. Kök salmak istemez ve içini dökmek zorunda kalır, ki bu, ölümcül bir açlığa neden olur.

Bereketim böyle bir öç düşünür: yalnızlığımdan böyle bir fenalık kabarır.

Bahşetme mutluluğum, bahşederken öldü, erdemim kendi bereketinden bezdi.

Hep bahşeden, utancını kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyadır; hep dağıtanın eli ve kalbi, o dağıtma yüzünden nasırlaşır.

Dilencilerin utancından artık gözlerim dolmuyor; ellerim, artık dolu ellerin titremesine kayıtsız.

Gözümün yaşı ve kalbimin kederi nereye gitti? Ah, tüm bahşedenlerin yalnızlığı! Ah, tüm parlayanların sessizliği!

Birçok güneş dönüyor boş uzayın çevresinde: karanlık her şeye ışıklarıyla seslenirler—ama bana karşı sessizler.

Ah, ışığın parlayana karşı düşmanlığı budur: yoluna insafsızca devam eder.

Parlayana karşı gönülden insafsız, güneşlere karşı soğuktur:—her güneş böyle yol alır.

Burada güneşle özdeşleşiyor, bildiğimiz en sıcak şeyle; Yang ile tamamen özdeştir.

Güneşler yörüngelerini bir fırtına gibi izlerler: onların yol alması böyledir.

Rüzgâr onları yönlendirilmiş gibi düşünüyordu, ama hareketlerinin kaynağı kendileridir; güneşi hareket ettiren bir fırtına değildir. Fırtına *odur*, hareket *odur*.

Sarsılmaz iradelerini izlerler, onların soğukluğu budur.

Burada, güneşin veya güneşlerin, sabit yıldızların vb tamamen insanlıkdışı mekanik bir ilkeyi izlediğini görüyoruz; bu nedenle, tüm ısıya rağmen, soğukturlar. Ve bu, tinin açlığının imgesi ya da alegorisidir.

Ah, yalnızca sizsiniz, siz karanlıklar, geceler, o parlayanlardan sıcaklık özütleyen! Ah, ışığın memelerinden sütü ve serinletici iksiri emen yalnızca sizsiniz!

Ah, çevremi buz kaplamış; elim buzdan yanıyor!

Şimdi tinin soğukluğuna, insandışılığının diğer yanına dönüşüyor. Sanırım burada duracağız; zaten son bölümün Almancasını okumuştum. Bu gibi şeyler daima orijinal dilinde okunmalıdır, tıpkı Massa'nın belirli pasajlarının tercüme edilmemesi gerektiği gibi.

SEMİNER VII

16 Haziran 1937

Prof. Jung:

Miss Welsh'in bir sorusu var: "Nietzsche'nin sezgisel yolundan söz ederken, 'Sezgisel kişi bir durumdan, onun için bir hapishane olması tehdidi altında olduğu için kaçtığında, yalnızca görünürde kaçar; çünkü tamamlanmamış şey ona yapışacak ve zamanla onu sakatlayacaktır; bedeni aşmıştır ve o da öcünü alacaktır' dediniz. Duygulanım tipinin aksi durumu için de bir şey söyleyecek misiniz? Bir durumda sıkışıp onu terk etmeye gönülsüz ya da isteksiz olduğu zaman, ona rağmen bir şey devam etmiş midir? Bu onu çekiştirip endişelendirir mi ve bu gerilim bedenin acı çekmesine neden olabilir mi?

Bu ilginç bir sorudur. Elbette tam olarak *Zerdüşt* çizgisinde değil, ama Nietzsche'nin sorununun tam tersi olduğuna göre, belki de onun hakkında bir şeyler söylemeye değer. Duygulanım tipi daima inandığı bir durum bulur ya da yaratır: onun gerçekliği, olan şey budur; ama mümkün olan tek şey onun için kesinlikle gerçek dışıdır, çünkü olasılıklar, sezgilerle ilgili olan işlevi, onun durumunda aşağı işlevdir. Ve tüm diğer tipler gibi, duygulanım tipi de aşağı işlevi bastırır, çünkü üstün işlevin zıddıdır ve yalnızca kişisel bilinçdışıyla değil, aynı anda kolektif bilinçdışıyla da kirlenmiştir. Tüm bilinçdışı dünyanın muazzam ağırlığının altında kalır. Dolayısıyla duygulanım tipi sezgiselliği kullanmaz ve o zaman o, onun aleyhinde işler; tıpkı sezgisel türün aşağı işleviyle, duygulanımla karşılanması gibi.

Şimdi soru şu: böyle bir durumda aşağı sezgi ne yapar? Eh, olasılıklar yaratır, ama bunlar duygulanım tipinin bilinci için bilinmeyen olasılıklardır ve gerçekten de çekiştirip endişelendirir, çünkü bu bilinçdışı sezgi, yansıtımlar yaratır. Çünkü farklılaşmış sezgisel işlev salt olasılıktan bir gerçeklik yarattığı

zaman, kendi içinde bir olasılıktan başka bir şey olmayan bir şeye töz kazandırıyormuş gibi olur. Dolayısıyla sezgisel kişi, harika planlar oluşturabilir ve onları az çok gerçekleştirebilir: olasılıklarına gerçeklik kazandırır. Şimdi, sezgisel işlevin daha aşağı olduğu duygulanım tipi söz konusu olduğunda, sezgi yine aynı şeyi yapar, ancak tabii ki olasılıklar daha simgesel, daha ilkel türdendir. Aşağı bir durumda olsa da, sezgisi yine de bir olasılık yaratır, onu gerçek yapar ve yansıtır. Çünkü görünüşte gerçek bir olasılık yalnızca kendinizde olamaz; daima dışarıdadır da. Bir yerde bulunmaktadır, dolayısıyla aşağı sezgi, uzaydaymış gibi durum, enerjilerinin bilinç güçlerini boşalttığı için pahalı bir fantezi dünyası ya da varlığı yaratır. Duygulanım tipi bu nedenle, bir tür efsanevi veya harika yaratılışa, sezgilerinin yarattığı şeylerin olduğu bir harikalar diyarına kaçan ya da sızan, belirli bir enerji kaybına uğrayacaktır ve bu, bir yansıtım olarak, yarı-maddeseldir.

Burada açıkça belirtmeliyim, libidomuzu böyle bir yansıtım için kullanırız ve libido enerjidir, enerji de maddeseldir, bir kütlesi vardır. Bu gerçek hayalet olgusu, maddeleşme ve benzer şeylerin olabilirliklerini açıklar, ki gerçekten olurlar. Bu garip bir gerçektir, bu nedenle insanlar olmadığını söylemeyi tercih ederler; çünkü o zaman bunları açıklamak zorunda kalacaklardır, yine de tuhaf ama, gerçekten olurlar. Dolayısıyla bir ölçüde her yansıtım, maddesel bir varlıktır ve bedeni güçsüzleştirir, bedenden madde alır. Dolayısıyla bir duygulanım tipinde bedenin bu gibi bilinçdışı sezgisel yaratımlardan dolayı sıkıntı çekmesi oldukça mümkündür. Bu, kesin bir konumdaki birinin, diyelim ki bir kasiyerin bilinçdışında, kazandığı paranın gizlice aktığı başka bir iş yaratması gibidir; para mucizevî bir biçimde ortadan kaybolur ve sonra beden, insanın çoğu zaman doğru dürüst açıklayamadığı tuhaf rahatsızlıklardan, hayali hastalıklardan mustarip olmaya başlar. Bu birçok biçimde olabilir: Bedende hâlihazırda bazı güçsüzlükler veya zayıflıklar varsa, güçsüz bir mide veya istenen düzeyde olmayan bir organ varsa, belirtiler mutlaka oradan başlar. Sindirim biraz zayıfsa, daha da zayıflar; ya da biraz sağırlık varsa, artar. Belki de, örneğin romatizmal bir eğilim daha da belirgin bir hale gelebilir. Sezgisel tip söz konusu olduğunda, çoğunlukla bağırsaklar mustarip olur ve sezgisellerde özellikle mide ülserlerine sahip olma eğilimi görülür; duygulanım tipindeyse etkilenen daha çok kemik ya da kaslar olur. Ve maddeselleşme vakalarında, çoğunlukla büyük kasların madde kaybettiğini biliyoruz, anlaşılan yarı-maddesel olgular üretmek için. Bu, benim deneyimimdir, ama tabii insanın bunlar hakkında oldukça spesifik çalışmalar yapması gerekir ve benim de yaşamımdaki bir sürü işimden romatizmanın farklı biçimlerini münhasıran incelemek amacıyla stajyer olmak ve hastanede çalışmaya sıra gelmedi: bu kendi başına bir ömürlük bir iştir. Şimdi, sıradaki bölüm, "Dans Şarkısı" olarak adlandırılıyor. Nietzsche, "Gece Şarkısı" bölümünden sonra bu yeni konuya nasıl ulaşıyor?

Mrs. Fieri: Sanki gece olmuş ve artık bilinçdışı yandan bir tür vizyon ya da hayal ortaya çıkmış gibi değil mi?

Prof. Jung: Ve onun durumunda o bilinçdışı yan nasıl bir niteliğe sahip olacak?

Mrs. Fieri: Kadınca yanı olurdu.

Prof. Jung: Evet. Zerdüşt ve Nietzsche neredeyse özdeş olmakla, Yang, olumlu eril ilkedir ve Yang'ın nispeten kısa bir süre sonra Yin'i arayacağından kesinlikle emin olabiliriz, çünkü iki karşıt birlikte çalışmalı ve biri diğerini gerektirmelidir. Yang'ın, doruk noktasına ulaştığı yere varması kaçınılmazdır ve o zaman Yin arzusu belirginleşecektir. "Gece Şarkısı" bölümünde, ateşli, sıcak ve parlayan Yang'ın tersine, gecesel ve dişil her şey olan Yin ilkesine nasıl susadığını ve özlediğini görmüştük. Dolayısıyla şimdi "Dans-Şarkı" bölümünde ulaşmamız doğaldır:

> Bir akşam Zerdüşt müritleriyle bir ormandan geçiyordu ve bir pınar ararken, ağaçlar ve çalılarla çevrilmiş, huzurlu, yeşil bir çayıra vardılar, burada kızlar birlikte dans ediyorlardı.

Gördüğünüz gibi ateş, Yang, zıddını arıyor, susuzluğunu giderecek bir kuyuyu. Orada kızların toplandığını görüyor.

> Kızlar Zerdüşt'ü tanıyınca dansı bıraktılar; ...

Yani o gelmeden önce dans ediyorlardı. Görünüşe bakılırsa bu kızlar bir hiçlikte, bir sonsuzlukta, o güzel yerde, muhtemelen bir kuyunun bulunduğu bu çayırda dans ediyorlardı. Şimdi, bu nedir? Böyle bir simgeyle daha önce karşılaştık mı?

Mrs. Jung: Bence kuyu bir yaşam simgesi ve bu dans eden kızlar, elfler.

Dr. James: Masefield'in "Güney ve Doğu" şiirinde, kızlar dans ederken bir adam gelir.[1]

Prof. Jung: O şiiri bilmiyorum. Eh, bildiğiniz gibi, elfler böyle gruplar oluştururlar ve bu kızlar da ezelden beri varolan bir topluluk gibiler; her yerde örülürler ve çoğunlukla, cennetteki huriler ya da ay ışığında, ormanın ortasında dans eden elfler gibi, dans ederler. Çocuk düşleriyle ilgili Almanca seminerimde, üç-dört yaşında küçük bir çocuğun bir rüyasını analiz ediyordum, tekrar tekrar, beyaz kızların her gece bir hava gemisinden indiğini ve onu onlarla birlikte cennete gelmeye davet ettiklerini görüyordu. Bu motif, kesinlikle sizin de bildiğiniz, ünlü bir Goethe şiirinde de cereyan eder.

Mrs. Fierz: Der Erlkönig.

Prof. Jung: Evet. *Du liebes Kind, komm, geh mit mir!*[2] Ve siz İngilizlerden bazılarınız, Barrie'nin "ziyaret edilmek isteyen ada" hakkındaki imalı *Mary Ro-*

---

[1] John Masefield (1874-1967), İngiliz şair. Baladında genç bir adam kuytu bir yere gelen üç kız görür, kızlar kanatlarını çıkarırlar ve dans ederler. Bir tanesine âşık olur ve evini arayıp bulur, ev dünyanın güneyinde ve güneşin doğusundadır, böylece yorucu bir yolculuktan sonra başarıya ulaşır ve kendi kanatlarına sahip olur.

[2] Goethe'nin şiirinde (ve Schubert'in şarkısında), Erlkönig vakti gelenleri "Gel, sevgili çocuk, benimle gel" diyerek çağırır.

se oyununu görmüş olmalısınız; burada, çocuk, onunla oynamak isteyen elflerin, Yeşil Ahalinin seslerini duyar, bunlar muhtemelen yalnız dolaşanların ya da çocukların aklını çelmek için daima bilinçdışında hazır bekleyen o güzel kızlardır.[3] Onlarla, benim "Traumsymbole des Individuationsprozesses" [Bireyselleşme Sürecinin Düş Sembolleri] adlı son zamanlara ait bir yayınımda da karşılaşmış olabilirsiniz, burada o nymphalar bir tür dans eden kızlardır. Ve *Songe de Poliphile*'de, yıkılmış şehirden sonra karşılaştığı ilk şey, nymphalardır. (Kitapta bir resimleri vardır.)[4] Şimdi burada da aynı simgeyle karşılaşıyoruz. Bu kızlar kimdi ve psikolojik olarak ne anlama geliyorlar?

Mrs. Fierz: Bu, çok sayıda anima figürüdür.

Prof. Jung: Kesinlikle. Çünkü tanım gereği anima daima iki olan birdir, ama bu ikisi bu bölümde göreceğiniz gibi özdeştir, son derece çelişkin özelliklerine rağmen, aynı anda evet ve hayır. Ama kesin bir kişidir, o kadar kesindir ki, iç gözlem yapabilen herkes animasının kesin bir resmini verebilir. Birçok kez erkekleri sınadım; tabii ki bu kavramın tanıtılması ve belirli bir miktarda zekâ ve içgözlem gerekir, ama bu fikri kavradıkları anda, resim gözlerinin hemen önündedir. Şimdi bu durumda, bir değil, birçok figür var, bu yüzden animanın çok özel bir durumu olmalı. Böyle bir anima çokluğu nasıl açıklanır? Hangi durumda kadın bu kadar kolektif olurdu?

Mrs. Crowley: Çok ilkel, aşağı bir durumda.

Miss Welsh: Çok bilinçdışı.

Prof. Jung: Evet, hepsi budur. Anima figürlerinin çokluğu, bireyin animasının son derece bilinçdışı olduğu durumlarda görülür. Anima ile tamamen özdeş olan bir erkekte, bu çokluğu bulabilirsiniz, ancak o figür bilincinde olduğu andan itibaren bir kişilik edinir ve kesin olarak tek olur. Bu, kadınlarda animusa aykırıdır, onlar da erkeğin farkına vardığı andan itibaren çok sayıdadır. Belirli bir kişilik varsa, yalnızca bir tek odur ve daima birkaç tane daha vardır. Animus kendi içinde bir çoğulluktur, oysa anima kendi içinde bir birim, çelişkili yönleri olsa da, kesin bir kişidir. Dolayısıyla böyle bir simgeden Nietzsche/Zerdüşt'ün anima gerçeğinden derinlemesine bilinçdışı olduğu sonucuna varabilirsiniz. Yine de Zerdüşt tipik yaşlı bilge olduğu ölçüde, animanın doğasının bilinçdışında olduğunu varsayamayız—daima animayla ilişkide olduğu için, bunun dışındadır. Simon Magus ve Helena'nın efsanesi tipik bir örnektir ve Faust ile Gretchen'in öyküsü de başka bir örnektir, ama o kadar iyi değildir, çünkü kadın çok bilinçdışıdır, erkek de yeterince bilge değildir.[5]

Mrs. Crowley: Öte yandan Krişna bunların tümünü içeriyordu. O, o kadar bilinçdışı olabilir mi?

---

[3] James Barrie (1860-1937) son derece popüler bir İskoç oyun yazarı ve şairdi. Daha az bilinen oyunlarından *Mary Rose*'da (1924) başkarakter, Peter Pan gibi, yaşlanmanın ve ölmenin olmadığı bir dünyada kesintili olarak varolur.

[4] *Le Songe de Poliphile* için bkz. yukarıda, 12 Aralık 1934, n. 6.

[5] Simon Magus ve Helena için bkz. yukarıda, 5 Haziran 1935, n. 4.

Prof. Jung: Tamamen bilinçdışıdır, çünkü o, kahraman-tanrıdır, yaşlı bilge değildir. Bu, kadınların anneler, kız kardeşler, kızlar ve fahişelerden oluşan belirsiz bir kalabalığı oluşturduğu kahramanlık çağının *Puer Aeternus* psikolojisidir. Belirgin bir kadın yoku, yalnızca bir tip vardı. Bu nedenle o Wagner-vari kahramanların hepsi belirsiz Valkyrielerle ilgiliydi; kesin olan yalnızca bir tek anima, Brünnhilde vardır ama o, bilge yaşlı babası tarafından seçilmişti. Krişna efsanesinde, onlar sütçü kızlar ya da çoban kızlardı, biliyorsunuz. Güzel genç kızlardan oluşan bir topluluğa gelir, her biri farksız, birbirine benzeyen, seçtiği bir tanesi onun gözdesi olur, ama aynı anda yedi veya sekiziyle daha evlenir. Ona mandala dansında, yani bir mandala oluşturan o dairesel *nrityia* dansında eşlik etmesi için Rhada seçilir; Krişna ve Rhada, tabii tanrıyı ve shakti'sini temsil eden merkezdedir.[6] Şimdi bu, çok benzer bir durumdur. Zerdüşt, dans eden kızlara gelen kahraman-tanrıdır.

Ama Zerdüşt dostça bir tavırla onlara yaklaştı ve şu sözleri söyledi:

> "Dansınızı bırakmayın, siz sevimli kızlar! Yanınıza gelen, kem gözlü bir oyunbozan, bir kız düşmanı değildir.
>
> Ben şeytana karşı tanrının savunucusuyum: o ise yerçekiminin tinidir. Ben nasıl düşman olabilirim sizin kutsal danslarınıza? Ya da güzel bilekli ayaklarınıza?

Burada şeytan oyuna giriyor, nasıl giriyor?

Miss Hannah: O, yerçekiminin tinidir ve daima Nietzsche'nin kabul etmediği, en çirkin adamdır.

Prof. Jung: Ve yerçekiminin tini ne yapıyor?

Miss Hannah: Onu aşağı çekiyor.

Prof. Jung: Evet, belli ki burada aşağı işleve yaklaşıyor. Kendi karşıtlığına geliyor. O, Yin'in derinliğine gömülmekle tehdit ediliyor, ama hafife alıyor. Yerçekiminin tininin çekmediği çevik varlıkları övüyor, onlar da ona uçurumun üstünde nasıl dans edileceğini gösteriyorlar—bir başka Nietzsche terimi. Ama sanırım Zerdüşt'ün, güzel ayak bilekli kızların ayaklarıyla ilgili özel bir fantezisi vardır. Benzer bir pasajın nerede geçtiğini biliyor musunuz?

Mrs. Sigg: Zerdüşt'ün sonundaki "Çölün Kızı" başlıklı bölümde, Dudu and Suleika.[7]

Prof. Jung: Evet, orada o ünlü pasaj vardır:

> Bir dansçı kız gibi ki bana göre,
> Çok uzun ve tehlikeli olacak kadar ısrarla,
> Daima, daima *tek* ayağının üzerinde durmuş mu?

---

[6] Jung başka bir yerde kadın hastalarından bazılarının bir mandalayı çizmek yerine dans etmeyi tercih ettiğini bildirmiştir. "Hindistan'da buna özel bir isim verilir: mandala nritya, mandala dansı. Dans figürleri de çizimlerle aynı anlamları ifade eder" (TE 13, par. 32). Güney Hindistan'dan bir bronz "Dansın Efendisi" röprodüksiyonu için bkz. Zimmer Myths, Levha 38.

[7] "Çölün Kızlarının Arasında," Bölüm IV, kısım 76. Seminer bu son bölüme gelmeden bitiyor.

—Böylece, bana göre,
Diğer bacağını unutmuş mu?
Çünkü boş yere, en azından ben
Aradım o kayıp değerli dostunu,
—Yani diğer bacağını—
Kutsal bölgelerinde,
Yakınındaki en gözde, en taze,
Çırpınan, titreyen, alazlanan eteklerinin…
Evet sevgili dostlarım,
Bana inanırsanız eğer,
O ayağını *kaybetmiş*, ne yazık ki!
Hu! Hu! Hu! Hu! Hu!
O gitmiş,
Sonsuza kadar gitmiş!
Diğer bacak!
Ah yazık, o diğer güzel bacak!

Gördüğünüz gibi bu artık onun delirmeye başladığı süreçtir: o tam anlamıyla Yin'in bu biçimine girmiş ve orada kesin olarak aklını kaybetmişti. Bir sürü erotik edebiyat üretmişti, son derece saygın kız kardeşi o kadar utanmıştı ki, hepsini yakmıştı.

Kuşkusuz ben bir ormanım ve bir karanlık ağaçlar gecesiyim: ama karanlığımdan ürkmeyen, selvilerimin altında gül hevenkleri bulacaktır.

Bu açık.

Ve kızların sevdiği o küçük Tanrı'yı bile bulabilir.

Bu kimdir?
Mrs. Crowley: Cupido [Eros].
Prof. Jung: Evet.

O, pınarın yanında gözleri kapalı yatar.

Buna ne dersiniz?
Mrs. Fierz: Bu bir aşk bahçesi fantezisi gibi.
Prof. Jung: Ve bu gibi fantezileri nerede gördünüz? Hangi biçemi düşündürüyor?
Mrs. Sigg: Bu, rokokodur.
Prof. Jung: Evet, eski bir oturma odasında cupidolar ve çoban kızların soluk fantezilerini görmüş olmalısınız. İngiltere'de hâlâ bu gibi hoş resimler bulursunuz, Cupido uyumaktadır ve çevresindeki güzel çoban kızlar onu gıdıklar—ya da o onları gıdıklar—eski bir öyküdür. Ama ilginç olan, Nietzsche'nin zihninde böyle hoş bir resmin olmasıdır. Bunu nereden aldı? Nietzsche ne zaman doğmuştu?

Mrs. Sigg: 1844'te.

Prof. Jung: Evet, o halde rokoko biraz uzakta kalmış, ama ailesi ne zaman yaşamıştı?

Miss Hannah: Fransız İmparatorluğu zamanında.

Mrs. Sigg: Biedermeier döneminde.

Prof. Jung: Evet bu, Fransa'da ilginç bir zamandı. Bir Roma Emperyal biçemi yaptılar ve Almanya'da da, harika sütunları ve küçük tapınaklarıyla klasik çağın Biedermeier'i vardı; biçem de bir bakıma emperyaldi, ama Hellenistikti denebilir.[8] Yunan hayranlığının yükseldiği bir dönemdi, Yunan kurtuluş savaşı, Byron'un Yunanistan için savaştığı zaman, Yunanistan her yönden ideal bir ülke olarak görülüyordu—Yunan erkekliği, Yunan vatandaşı ve Yunan güzelliği. Sarımsağı ve Yunan şehirlerinin tüm pisliğini tamamen unutmuşlardı. Yunan ideası pratikte 19. yüzyıl sonuna kadar geçerli oldu ve biz hâlâ bundan çekiyoruz; bize Yunan uygarlığına dair tamamen yanlış bir fikir verildi.[9] Şimdi, ailesi o zamanlarda yaşıyordu ve annesinin bu gibi resimlere kendini kaptırdığından hayli eminim. Eminim ki bunları hâlâ yaşadığı kırsaldaki evlerin duvarlarında bulursunuz, en azından ben gençken onları gördüğümü hatırlıyorum. Şimdi belki de kaybolmuşlardır çünkü tarihsel değerleri vardır, ama o zamanlar yalnızca aptalca bir geçmişin kalıntılarıydı.

Şimdi, bu tür bir duygu-fantezi, anneden gelmiştir ve animası tamamen bilinçdışı olan bir adamın—bu tür herhangi bir şey keşfedince—annesinin duygularına düşmesi, annesi için özellikle değerli türden duygulara kapılması tipiktir. Dolayısıyla birden fazla animaya sahip bir adam Yin'i keşfederse, mutlaka anne olacaktır. Örnek olarak, size MacDonald adında bir adamın yazdığı *Lilith* adlı muhteşem İngiliz öyküsünü okumanızı tavsiye edebilirim.[10] Lilith, Âdem'in ilk karısıydı, özellikle kötü bir yaratıktı çünkü çocuk sahibi olmak istemiyordu ve daha sonra bir tür çocuk yiyici canavar haline gelmişti. Bu romanı okumalısınız, çok tatlıdır, kendi animasının farkında olmayan bir adamın duygularının, kendi duygularının tüm Eros dünyasındaki görünümünün en nefis örneklemelerindendir. Bu MacDonald'da da herhalde bir anima çoğulluğu vardı. Kitapta bununla ilgili bir kanıt olup olmadığını bilmiyorum ancak her halükârda bu tür bir psikoloji geliştirmişti. O da annesi gibi "kızlar" hakkında konuşuyor: bilirsiniz, "Kızlar yapmıyor ve umarım sen de yapmazsın" vb, dolayısıyla "kızlar" kendi başına bir sınıf, bir kızlar toplumu olarak kalır ve bu da anima çoğulluğuna neden olur.

Bir erkek duygularıyla işlev görmesi gerektiğinin farkına vardığı zaman, ka-

---

8 *Biedermeier* deyimi Münih mizah dergisi *Fliegende Blatter* tarafından, 1815 ile 1848 arasında *nouveau riche*'lerin gözdesi olan sığ, realist ya da neoklasik bir dönem tarzını tanımlamak amacıyla icat edilmişti.

9 Yunanlar 1821 ile 1832 arasında bağımsızlıklarını kazanmak için Türkiye'ye karşı savaşmıştır. Lord Byron, Ocak 1824'te Mesolonghi'ye gelmiş ve Nisan ayında, 35 yaşındayken, ölmüştü. Yine de dünyanın dikkatini bu tarihsel mücadeleye çekmek açısından önemli olmuştur.

10 George MacDonald için bkz. 26 Şubat 1936, n. 10.

çınılmaz olarak annesinin duygularına girer; tıpkı bir kızın zihnini geliştirdiği zaman babasının geleneksel zihninden çok etkilenmesi gibi; başka bir deyişle, anima anneden gelişirken, animus babadan gelişir. Bu yüzden, uzunca bir süre—sıklıkla ileri bir yaşa kadar—çok genç kalan erkeklerin anaç duygulara kapıldıkları olur ve gerçekten eril olup olmadıklarını bilemezsiniz. Böyle erkekler asla gerçekten ne hissettiklerini keşfetmemişlerdir, tıpkı bir animusla yaşamaya devam eden kadınların asla gerçekten düşündüklerini anlayamadıkları gibi. Onlar hep *Encyclopedia Britannica gibi* olmuşlardır ve söyledikleri hayret verici ölçüde doğrudur, ama ucu ucuna ıskalanmıştır ve aslında düşündükleri de muhtemelen hiçbir şeydir. Ve ilişkilerinde erkeklerde de aynısı geçerlidir: bir ilişkinin gerçekten ne olduğunu anlayamazsınız, çünkü daima, annenin ilişkilendirdiği biçimde, anne tarafından örtbas edilmiştir. Bu, onun dünyası ve çevresi için bir model olmuştur, özellikle kadınlar ve çocuklar için, ama bazen arkadaşları için bile.

Dr. Escher: Der Landvogt von Greifensee [*Greifensee Nazırı*] adlı kitapta tüm kızlara ve kadınlara *die Figuren* deniyordu.

Prof. Jung: Evet, bu öykü kahramanın ortasında bulunduğu bir kızlar toplumunun anlatısıdır, ama bildiğiniz gibi Gottfried Keller tam da öyle bir ihtiyardı—bu yüzden o kadar çok içiyordu. O, yaşlı bir *célibataire* idi ve duyguları anne dünyasındaydı. Çok miktarda içki ile telafi edilmesi gereken, aksi takdirde kesinlikle dayanılmaz olacak mükemmel bir anne kompleksi vardı—bütün o kızlar çok fazla gelirdi.[11] Bu yüzden, bu güzel resmin seçimi, pınarın başında uyuyan Cupido ve çevresinde toplanmış güzel çoban kızlar, tam Nietzsche'nin doğumundan hemen önceki zamanın bir fantezisidir—ayrıca karanlık ağaçlar, selviler ve gül hevenkleri de. *Rosenhänge*, gül çelenkleri veya asılı güller ya da güllerle kaplı yamaçlar anlamına gelebilir: birçok şey hayal edebilirsiniz, çünkü Almanca sözcük tamamen sınırsızdır. Bu da bir resim oluşturur. Sanat tarihinde böyle bir resim biliyor musunuz?

Görüş: Macquart'ın böyle bir resmi vardır.[12]

Prof. Jung: Evet. Muhtemelen birçoğunuz onu bilmez, ama size tavsiye ederim, Münih'e gidecek olursanız o resmine bir bakın, sonra gidin ve ağlayın. Bu da son derece şairanedir, bilirsiniz; sayısız selvi ve güllerden oluşan yağlıboya resim ve baskılar bulursunuz—böyle şeyler. Ve bu, ellili, altmışlı, yetmişli yıllara benzer, bu nedenle de daha çok Nietzsche'nin kendi zamanı. Şimdi, küçük tanrı neden pınarın başında uyuyor? Aşk tanrısı Cupido ile pınarın arasında tuhaf bir bağlantı olmalıdır.

---

11 Tüm İsviçreli yazarların en büyük temsilcisi olarak tanınan Gottfried Keller (1819-1890), gerek Jung gerek Nietzsche tarafından çok beğenilirdi. *The Governor of Greifssee* (1878), Paul Bernard Thomas çevirisiyle, *The German Classics of the Nineteenth and Twentieth Centuries* [*On dokuzuncu ve Yirminci Yüzyılın Alman Klasikleri*] 14. ciltte [ed. Kuno Francke] bulunabilir. Bu güzel öyküde bekâr (*célibataire*) Nazır, gençliğinin üç kayıp aşkı için bir parti düzenler.

12 Macquart? Muhtemelen yapıtları birçok yerde olduğu gibi Münih'te de görülmüş olan Alman ressam August Macke (1877-1914); ya da daha büyük ihtimalle, bir süre için esas olarak yaşadığı Londra'da portre ressamlığı yapan Alman C. Macourt (1716-1767).

Dr. von Bomhard: Onlar karşıtlardır, Yin ve Yang.

Prof. Jung: Hayır, birbirlerine çok yakınlar. Karşıtlar Zerdüşt ve pınardır—o ateştir ve pınar da sudur—ama Cupido ve pınar birlikte çok güzel uyuyorlar.

Mrs. Crowley: Çünkü kızlar oradadır.

Prof. Jung: Evet, gördüğünüz gibi bu yalnızca bir resim, bir tür mandaladır: uyuyan Cupido küçük bir erkek ve pınar da elbette dişidir. Nietzsche kadını ya da kadının ruhunu sıklıkla içine gömülü olan hazine nedeniyle bir ejderhanın beklediği derin bir pınarla kıyaslar. Bu nedenle bazı kadınlara ejderha denir.

Mrs. Crowley: Aslında antikçağda Aphrodite heykelleri çoğunlukla pınara bağlı değil miydi?

Prof. Jung: Evet, başka örnekler de var. Örneğin İbrahim'in Harran'daki meşhur havuzu; bu, Astarte'ye adanmış bir havuzdu ve içi Astarte'nin balıkları olan sazanlarla doluydu.[13] Bu nedenle bu kuyu, aşk tanrıçası Astarte Kuyusu olarak anılabilir ve ölüp yeniden dirilen tanrı, oğlu Cupido da buradadır. Krişna ve Rhada ya da Shiva ve Shakti'si gibi bir tür çift oluştururlar. Birbirlerine aittirler, ama bir karşıt çift olarak değil. Cupido şans eseri yaşlı bilgeye dönüşecek olursa, bunlar bir karşıt çift haline gelebilirler, ama bu uzak bir ihtimaldir. Burada karşıt çiftler uyku halindedirler ve o kadar uyum içindedirler ki, neredeyse birdirler; bu tek ve aynı ruh halidir. Örneğin birisi bu resmi daha kolay büyütebilir, Cupido'yu daha güçlü bir tanrı haline getirebilir ve Astarte kuyu olur, o zaman aşağı yukarı olur. Ama o, yaratıcı ana tanrıça Astarte'nin dünyasıdır ve bu, uyku halindeki Yin'in dünyasıdır; bu nedenle, Yin dünyasının ana karakteristiği, Cupido, uykuda olarak temsil edilmektedir. Zerdüşt uykusunda onu keşfeder ve onu suçlar:

> Gerçekten de bu uyuşuk güpegündüz uykuya dalmış! Acaba çok mu kelebek kovalamış?

Bunun anlamı nedir? Cupido neden kelebek kovalasın?

Görüş: O, gerektiği gibi işlev görmüyor; küçük bir çocuk gibi oynamak yerine, o kızlara bir şeyler yapıyor olmalıydı.

Prof. Jung: Ama kelebekler nedir?

Mrs. Jung: Kelebek psykhedir.

Prof. Jung: Evet, *psykhe* ruh sözcüğünün Yunancasıdır. Psykhe, ruh, kovaladığı kelebektir—Eros ve Psykhe. Ama kızları unutmuştur ve Zerdüşt'te bunu kasteder: uykuya dalmamalı, kızlarla meşgul olmalıdır. Şimdi, Cupido'nun Eros ve Psykhe'yi temsil etmesi ne anlama geliyor? Ne yaptıklarını nasıl bilebiliriz?

Miss Wolff: Cupido bir şey yapmadı, Psykhe de ona bakmak istedi. Bakmasına izin verilmiyordu, bu nedenle merakı yüzünden onu kaybetti.

Prof. Jung: O öykü nerede bulunur?

Miss Wolff: Apuleius'ta.

---

[13] Harran, Güney Türkiye'de bir ilçedir, Ur'dan göç ettikten sonra İbrahim'in ailesi burada yaşamıştır. Havuzun yanı sıra, bir cami ve köşk de vardır.

Prof. Jung: Evet, onun *Altın Eşek* kitabında, bir Romandır. Çünkü o, kelebekleri kovalarken Amor ve Psykhe'dir ve muhtemelen bir klasik filolog olan Nietzsche bunu biliyordu. Eros ve Psykhe öyküsü, Psykhe'nin fazla meraklı olduğu için Eros'u kaybettiği *Altın Eşek*'te bir tür *entremets*'dir.[14]

Miss Wolff: Bence fikir, onun bir canavar olduğunu düşünmesiydi—aslında ne olduğu konusunda biraz endişelenmişti ve tabii ki onun genç olup olmadığını görmek istemişti.

Mrs. Jung: Segantini'nin *Die Liebe an der Lebensquelle* [*Yaşam Pınarında Aşk*] adlı çok güzel bir resmi vardır. Bu, bir kuyu, genç bir çift ve bir meleğin olduğu bir dağ peyzajıdır. Onu Engadine'de yapmıştı ve Nietzsche de, *Zerdüşt*'ü Engadine'de yazdı.

Mrs. Sigg: Segantini'nin iki resmi var: biri *Lebensquelle*, diğeri de küçük bir oğlanın oldukça çıplak bir halde annesinin kucağında yattığı başka bir resimdir. Her iki resim de yüksek dağlardadır, ama farklıdır.[15]

Prof. Jung: Segantini'nin Engadine'deki aynı yerde aynı imgeleminin olması ilginçtir. Eh, şimdi, Cupido kelebekleri kovaladığı sürece, bunun, tamamen bilinçdışında gerçekleşen bir olgu olduğu anlamına gelir: asla yüzeye ulaşmaz, asla kadına ulaşmaz. Cupido bağlantı anlamına gelmelidir, Cupido'nun bir kadına ulaşması gerekir, ama ulaşamaz—o, uykudadır. Bu nedenle kızlar, yalnızca kızlar olarak kalırlar, belirsizleşirler; kişisel biçim almazlar, tamamlanmazlar. Bu geçişi Krişna mitinde görürüz. Önce o kızlarla yalnızca dans eder ve kızlar ona âşık olurlar. Ardından birini seçer—eh, aslında birkaçını daha seçer, ama en azından birini seçmekle onu belirginleştirir—ve diğerlerini seçmediği için onlar belirsiz, isimsiz kalırlar. Bu, duygusu hâlâ anne duygusuyla özdeş bir erkeğin durumudur: kadını seçmez, ona bir isim vermez, onu belirginleştirmez. Ona göre kızlar kızlardır ve yalnızca bir kadın vardır ve o da annedir. Ve kadınlarla olan ilişkisi, bir annenin pek çok kızı veya çocuğuyla ilişkisi gibidir.

> Beni azarlamayın, siz güzel dansçılar, küçük Tanrı'yı biraz yola getirdiğimde! O, bağıracaktır mutlaka, ağlayacaktır—ama o, ağlarken bile gülünesidir.
>
> Gözleri yaşlı, sizden bir dans isteyecektir ve bizzat ben, onun dansına bir şarkı söyleyeceğim:
>
> O en yüce, en güçlü şeytanıma, yerçekimi tinine bir dans şarkısı ve hiciv, onun "dünyanın efendisi" olduğu söylenir.—

Görüyorsun, Cupido'ya verdiği bu bir tür cesaretlendirici öğüt, ceza gibidir. Bu çok iyi bir öğüttür: Cupido, kızlarla meşgul olmalıdır; ama Nietzsche, kızları

---

[14] Orijinalde Madauralı Lucius Apuleius'un *Metamorphoses* [*Dönüşümler*] yapıtıdır; Madaura Aziz Augustinus'un (ki elbette Apuleius'tan nefret ederdi) doğum yerinin yakınlarındadır. Bu ikinci yüzyıl yapıtı Jung ve takipçileri tarafından çok sık tartışılmıştır, özellikle Erich Neumann tarafından *Amor and Psyche: The Psychic Development of the Feminine* [*Amor ve Psykhe: Feminen'in Psişik Gelişimi*] (New York/Princeton and Londra, 1956) B.S. XLVII kitabında.

[15] İtalyan ressam Giovanni Segantini (1858-1899) natüralist üsluptan simgesel üsluba geçmiştir.

meşru olmayan bir amaçla kullanır—danslarının yerçekiminin tiniyle alay etmesi, hiciv olması gerektiğini, böylece hareketin hafifliğini, onun yerçekimi tini üzerindeki üstünlüğünü kanıtlayacaktır. Tüm bu düzenleme, bu baştan çıkaran güzel bahçe, güzel kızlar, Cupido, pınar—her şey bir aşağı inişi, kendisini telafi etmek ya da tam tersine, Yin'e dönüştürmek için yeryüzüne dokunacağı, yerçekimi tinine yenik düşeceği bir tür Venusberg[16] ya da Astarte tapınağını düşündürür. Şimdi bu, duyguları anneyle özdeş olan bir adam için gerekli izlektir; o özdeşlikten kurtulmaktadır ve yerçekimi tinine yenik düşmezse, bir kadının ne olduğunu asla keşfedemeyecektir. Dolayısıyla Zerdüşt, kızların ve Cupido'nun bu durumunu, yalnızca kendi amaçları için, en yüce, en güçlü şeytan olan yerçekimi tinine karşı gayrimeşru bir biçimde kullanıyor. Şimdi, bu şeytan nedir?

Miss Hannah: Onun üstünden atlayan ve onu mahveden soytarı değil mi?

Prof. Jung: Elbette. İp cambazının üstünden atlayan soytarı, yine dansla ilgilidir: dans ne zaman ortaya çıksa, bu tehlike de ortaya çıkar. İpte dans eden adam, düşme ve tamamen mahvolma tehlikesine karşı uçurumun üstünde dans eden kişidir. Çünkü Zerdüşt ne zaman danstan söz etse, amacı kendisini uçurumun üstünde askıda tutmak içindir. Daima tehlikeli bir durum vardır, yok oluşun kıyısında, ölüm ya da delirme veya her ikisi. İp cambazının felaketinde hem delilik hem de ölüm vardı, çünkü onun üzerinden atlayan soytarı neredeyse delirmişti. Ve orada Nietzsche o ünlü kehanette bulunmuştu, "Ruhun bedeninden bile önce ölecek," ki bu onun durumunda gerçekten doğru olur. Çünkü baş-şeytanın, kendisine en çok karşı çıkan öğenin, onun sezgisine, aşağı işlevlerine karşı çıkan işlev olduğunu açıkça görür. Aşağı işlev daima şeytandır. Kişi daima onu yıkıcı, en korktuğu ve en nefret ettiği ve direndiği, ama bir biçimde de olağanüstü bir şekilde büyüleyici olan şey olarak görür. *Zerdüşt*'te sıklıkla şeytan tarafından nasıl cezbedildiğini, onu nasıl özlediğini gördüğümüz pasajlar buluruz, ama sanki ona inmesini engelliyormuş, sanki bu onun tam mahvı olacakmış gibi ondan kaçmaya çalışır. Şimdi, bunun tamamen onun mahvı olacağını düşünüyor musunuz?

Miss Hannah: Kabul edebilseydi, hayır.

Prof. Jung: Evet, ama neden ondan bu kadar çok korkuyordu?

Miss Hannah: Çünkü çok delice bir noktaymış gibi görünüyor; onu özümseyemiyordu.

Prof. Jung: Ama hemen herkeste vardır. Delice bir nokta olmasına gerek yok.

Mr. Baumann: Bu yerçekimini kabul etmek onun yaratıcı gücünü yok etmez miydi?

Prof. Jung: Ben öyle düşünmüyorum, ama doğru yoldasınız; yalnız biraz farklı bir biçimde formüle etmeniz gerekiyor.

Miss Hannah: Kabul etmiş olsaydı, onu yazmak yerine yaşaması gerekirdi.

---

[16] Venusberg aşk tanrıçasının hüküm sürdüğü dağdır. Wagner'in *Tannhäuser*'inde (1843-45) temel çatışma, insanın tinsel ve duyumsal yanları arasındadır, ikincisini parıltılı Venusberg müziği ifade eder.

Prof. Jung: Eh, evet, ama muhtemelen farklı bir şey yazardı, çünkü yaratıcı iblisi öldüremezsiniz. Öldürebileceğiniz bir iblis, doğru iblis değildir.

Mrs. Sigg: Ona inmiş olsaydı can alıcı yaşam duygusunu kaybederdi.

Prof. Jung: Ama kaybeden kim olurdu?

Miss Welsh: Zerdüşt'le özdeşleşmekten çıkmak zorunda kalırdı.

Prof. Jung: Evet, mesele budur. Zerdüşt, Yang'dır ve o zaman yalnızca bir tohuma, karanlık bir denizde yalnızca beyaz bir noktaya indirgenmiş olurdu. Zerdüşt'le özdeşleşmiş kim olsa, aşağı inmekten korkardı, çünkü yaşamını kaybedeceğini, tinini feda etmek zorunda kalacağını düşünürdü. Dolayısıyla kişi Zerdüşt'le özdeş olduğu ölçüde ondan uzak durmaya, uçurumun üstünde dans etmeye çalışır. Ama havada asılı kalır ve o zaman yerçekimi tini, şeytandır.

Miss Wolff: Burada söylediklerini hiç idrak etmiyor—bir şeytandan söz etmemesi gerekirdi. Tanrı'yı kaldırıp attığı gibi, şeytandan da kurtulması gerekirdi, çünkü o, tamamen bir Hıristiyan kavramıdır. Ayrıca yerçekimi tininin şeytan anlamına gelmesi de biraz delice; o, yeryüzüdür, maddedir, gerçek olan her şeydir, ampiriktir, tam da onun kabul edilmesini öğrettiği şeydir. Ama yapamıyor. Hâlâ Hıristiyanca bir mesafeli durma tavrında.

Prof. Jung: Evet elbette, ama şeytandan söz etmesini çok ciddiye almamamız gerekir. Tanrı'nın varlığını yadsıdığına göre, şeytanı da mutlaka yadsıması gerektiği doğrudur, ama iş kendi aşağı işlevine gelince, doğal olarak her şeyi unutuyor. O zaman geri dönmeyeceği bir batıl inanç yoktur. Dünyanın steril durumundan, hiçbir yerde bir mucize olmadığından tamamen emin olan bir adam, bu işleve dokunduğu anda dünya şeytanlar ve iblislerle doluyor. Buna benzer muhteşem şeyleri görmüşlüğüm vardır. Tamamen akılcı ve aydınlanmış kişiler, aşağı işlev ortaya çıktığı zaman eski bir cadı kadar batıl inançlara sahip olurlar—son derece gülünçtür. Dindar duygularla alay eden insanlar gibi. Sonra bir şeyler olur ve içinde boğulurlar: Oxford Hareketi çıkagelir ve bir şeyler keşfettiklerini düşünürler. Alt işleve dokunulduğunda koyun ağılına girerler. İnsanların bu gibi ebedi doğrularla ilgili olarak kendilerini nasıl kandırabildikleri inanılmazdır. Çünkü iblislerin dünyası hâlâ canlıdır—bilincinizin düzeyinde belli bir değişiklik olduğu anda kendinizi derin bir biçimde içinde bulursunuz; yine her zaman olduğu gibi olur. Örneğin sizi ilkel bir ormanda pusulasız bırakacak olsam, bir saat içinde darmadağın olursunuz, birkaç saat daha geçerse de şeytanların dünyası yine geçerli olur. Yani şeytan burada oldukça kullanışlıdır. O da, Tanrı'nın öldüğüne dair görkemli ifadesini unutur ve şeytanı vaaz eder ve o zaman bu tamamen doğrudur. Tabii bir konuşma eğretilemesi kullanıyor, ama bu onun aşağı işlevini değiştirmez; o yine de Yin'in cehennemi derinliklerindedir.

Ve bu, Cupido ve kızlar birlikte dans ederlerken Zerdüşt'ün söylediği şarkıdır:

"Yakınlarda gözlerinin içine baktım, Ey Yaşam! Ve orada dipsizliğe daldım sanki.

İşte elinizde. Şimdi, yaşamın gözü nedir? Önceki simgesellikte nasıl belirtilmişti?

Mrs. Crowley: Kuyu.

Prof. Jung: Evet, Eyfel'deki o küçük mavi gölleri bilirsiniz, yeryüzünün kabuğuna dökülmüşlerdir, bunlara *Meeraugen*, "denizin gözleri" denir. Dolayısıyla pınar bir gözdür, çünkü göz ışığı yansıtır. Derin bir kuyuya baktığınız zaman, aşağıda yansıyan gökyüzünün ışığını görürsünüz. Ve bu yüzden yaşamın gözü gerçekten o derin kuyudur—içinde yaşam vardır—ve onun dipsiz olduğunu ve içine daldığını hissediyor.

> Ama beni oradan altın bir oltayla çektin; seni dipsiz diye nitelediğim için alaycı bir tavırla güldün.
>
> "Tüm balıklar böyle konuşurlar," dedin; "*onlar* için dipsiz olan, dipsizdir."

Altın bir oltaya yakalanan bir balık gibidir. Ve onu kuyudan kim çekiyor?

Mr. Allemann: Anima.

Prof. Jung: Evet, yaşamla bir kişiymiş gibi konuşuyor ve birazdan hangi kişi olduğunu görüyoruz.

> Fakat ben yalnızca değişken ve vahşiyim ve her anlamda bir dişi, erdemli olmayan bir dişiyim:
>
> Her ne kadar siz erkekler bana 'derin,' ya da 'sadakatli' ya da 'sonsuz,' ya da 'gizemli' deseniz de.
>
> Ama siz erkekler daima kendi erdemlerinizi bize yakıştırırsınız—yazık ki, siz erdemliler!"

İşte burada, yadsınamaz bir biçimde, yaşam, o kuyu, Yin, içindeki kadındır. Burada, aşağı işlev olarak adlandırdığımız şeye yaklaşıyor ve o bir kadındır, çünkü bir erkekte anima daima aşağı işlevi temsil eder. Dolayısıyla bir erkek çok erdemliyse, bir kadına rastladığında onun animası olduğu, erdemlerine karşı koyan tüm kusurlara sahip olduğu gerçeğiyle yüzleşmelidir. O, savaştığı her şeyi içerir ve—kaderin özellikle muhteşem bir oyunuyla—erkek onun içindeki tüm yanlış nitelikleri büyüleyici bulur. Ve sonra, tüm erdemlerini ona yansıtırken, karşılık gelen tüm kusurları da o içerir. Enfekte olmuştur ve telafisi elinde olan tüm kusurları artık taşıması gerekmektedir. Çünkü bilinçdışına temas ederseniz, kirlenirsiniz: aynı nitelikleri geliştirmeniz gerekir, yoksa sizi yiyip bitirirler. Şeytanlarla uğraşmak durumunda kalırsanız, kendi şeytanlarınızı geliştirmelisiniz. Şeytanlarla uğraşmak durumunda kalmanız bile içinizde şeytanlar yaratır, o halde lütfen, madem oradalar, onları kullanın. Dehşete kapılmayın, oldukça kullanışlıdırlar, ama onları kullanmalısınız, yoksa onlar sizi kullanır ve o zaman eriyip gidersiniz. Ama onları kullanırsanız, onlar size başkalarının şeytanlarına, özellikle anima şeytanlarına karşı gerekli korumayı sağlarlar. Bu süreçle, önceden baskıladığınız ve bu yüzden anima nitelikleri haline gelen tüm nitelikleri elde edersiniz. Bu işlem gerçekleşirse, anima nite-

liğini değiştirir; bu nitelikleri devraldığınız ölçüde, anima çok daha iyi olma şansına sahip olur. Birinin şeytanlara sahip çıkması gerekir: onları ya anima ele geçirir ya da siz. Onlara sahip çıkarsanız, o zaman anima yıkanır ve çok temiz ve güzel olur, o zaman olumlu taraftadır. Ama eğer erdemli kişinin kendiniz olduğunu varsayıyorsanız, anima cehennemdir.

Mr. Baumann: Kuran'da Musa'nın sepetinde bir balıkla çöle gittiği bir ünlü pasaj vardır, balık bir vahadan aşağıya akan küçük bir dereye atlar ve bu onu denize indirir.[17] Ve İslam da Yang gibidir, çok erildir, ama anima nerede?

Prof. Jung: Ha, onlarda bir anima bolluğu vardır. Bildiğiniz gibi, kadınlara yönelik tuhaf bir tavırları vardır: onlar cennette huriler, bir kızlar toplumu, bir tür kız izcilerdir, Valkyrielerin Wotan'ın kız izcileri olmaları gibi.

Miss Fabisch: Sanırım Müslüman kadınları peçelidir.

Prof. Jung: Evet, bu da animanın başka bir oyunudur, özellikle de saydam peçeler perdeler olduğunda—o zaman cehennemidir. Eh, şimdi bu cazibe ya da kendi karşıtına yönelik büyülenme hali kuşkusuz teleolojiktir: tek yanlılığı telafi etmektir. Zerdüşt, bu derinliğe dalabilme olasılığı olduğunu düşünüyor ve sonra aniden, görünmez bir balıkçı, oltasıyla işe karışıyor ve onu tekrar dışarı çekiyor. Şimdi bunu gerçekten açıklamamız gerekiyor. Onun metnine göre, onu sudan çıkaranın yaşam olduğunu varsayarız, ama bu durumda yaşam bir animadır ve animanın bir balıkçı olduğu hiç duyulmamıştır. Bir balıkçının ağıyla bir *nixe* yakaladığı duyulmuştur, bu yüzden anima yakalanmış bir şey olabilirdi, ama bu hiç duyulmamış bir anormalliktir.[18] Sizi bir balık gibi yakalayıp yaşamdan çıkaran nasıl yaşam olabilir? –bu düşünülemez. Ama burada, Nietzsche'nin zihinsel durumunu hatırlamalısınız ve *Zerdüşt*'ün ilk bölümleriyle ilgili konuşurken yaptığım o ünlü *soreites syllogismos*'u hatırlamalısınız.[19] Sonuç neydi?

Miss Hannah: Nietzsche ve Zerdüşt'ün özdeş olduğu.

Prof. Jung: Evet, şimdi yalnızca o denklemi genişletmelisiniz, Nietzsche eşittir Zerdüşt eşittir anima. Dolayısıyla hangisinin hangisi olduğundan asla emin olamazsınız, çünkü üçü de özdeştir. Birkaç paragraf daha aşağıda, "Çünkü üçümüz arasında durum böyledir," diyor. Bu üçü, Zerdüşt, Nietzsche ve animadır. Öyleyse geleneksel balıkçı kimdir?

Miss Wolff: İsa.

Mrs. Sigg: Peter.

Prof. Jung: Evet ve ne avlarlar?

Mrs. Sigg: İnsan.

Prof. Jung: Evet. Sonra başka hangi balıkçı vardır?

---

[17] Musa ile (kayıp balıkla simgelenen) Hızır'ın öyküsü, Kuran'ın 18. suresi olan"Kehf"dendir. Bkz. "Yeniden Doğmaya Dair," TE 9 i.

[18] Alman folklorunda *nixe* bir su cinidir, çoğunlukla bir kadın biçiminde ya da kadın ve balık karışımı olarak bulunur. Bkz. *TE* 9 i, par. 52.

[19] Bkz. yukarıda, 27 Haziran 1934, n. 1.

Mrs. Jung: Orpheus.

Prof. Jung: Evet, bu doğrudur. Eisler tarafından yazılmış, Tüm bu simgeciliğin anlatıldığı kalın bir kitap vardır.[20] Ve hâlâ yaşayan ünlü bir balıkçı daha vardır.

Miss Wolff: Papa.

Prof. Jung: Evet, o simge onun balıkçı yüzüğünde ifade edilir, mucizevi balık avını temsil eden antik bir mücevher; çünkü Papa büyük balıkçıdır, o, balıkçı kraldır.

Mrs. Crowley: Ya Vishnu?

Prof. Jung: Evet, ama *o*, balık biçiminde görünür. O balıktan gelişir, ama o başka bir şey, Manu'nun balığı gibi.[21] Aynı motif, ama biz burada balıkçı simgesiyle ilgileniyoruz; o kesin bir arketip figürdür. Örneğin gizemli Bacchus ya da Dionysos da bir balıkçıdır. Tüm bu figürlerin ortak yanı nedir?

Miss Hannah: Onlar kurtarıcılardır.

Miss Fabisch: Psykhopompoi.

Prof. Jung: Evet, bir tür *psykhopompoi*, ruh önderleri, çobanlar. Mesih sıklıkla katakomblardaki iyi çoban ve diğer yanda vahşi hayvanları evcilleştiren Orpheus olarak temsil edilmiştir; ya da balıkçı olarak iman edenlerin ruhlarıyla dolu ağı çeker. Bu yüzden tinsel gücün temsilcisi ruhların önderi, bir tür *poimandres*'tir, insanların çobanı balıkçıdır. O halde şimdi, bu durumda kim balıkçı olur?

Cevap: Zerdüşt.

Prof. Jung: Elbette. Zerdüşt'ün kendisi balıkçıdır. Ve Zerdüşt yaşamla konuşurken, "Beni sudan çekip çıkardın," diyor; bu durumda ne olmuştur?

Mr. Allemann: Kendi animasıyla özdeşleşiyor.

Prof. Jung: Evet, böyle bir mekanizmaya da yansıtım denir. Zerdüşt yansıtımı yaşama ya da animaya yapıyor ve o kadının kendisini balık gibi yakalayıp yaşamdan çıkardığını ve sorumluluğu onun üstlendiğini varsayıyor.

Mrs. Jung: Bana öyle geliyor ki, sudan çıkarılan balık kurtarılmıyor, yakalanıyor.

Prof. Jung: Bu doğru, balık kurtarılamıyor. Ama biliyorsunuz, kutsal balıkçının çektiği tüm balıkların gerçekten kurtulduğu anlaşılır. Onlara yakalanmamalarını öğütleyen yalnızca şeytandır. Böyle sapkın şeyleri söylememelisiniz!

Mrs. Jung: Ama sanırım aslında anima tarafından yakalanıyor; o, yaşamdan korkuyor ve yaşam tarafından yakalanmaktan korkuyor.

Prof. Jung: Tabii! Yaşam tarafından yakalanmaktan çok korkuyor, bu nedenle onu bundan kurtaracak bir şey olursa, bu onu sevindiriyor. Ama onu yaşamdan

---

[20] Robert Eisler, *Orpheus, The Fisher* [*Balıkçı Orpheus*] (Londra, 1921). Bkz. *TE* 9 ii, par. 147.

[21] TE 9 ii, par. 176'da, Jung, Shatapatha Brahmana'yı alıntılayarak şöyle yazar: "Manu balığı bir kurtarıcıdır, söylencede küçük bir süs balığı kılığına giren Vishnu'yla özdeşleştirilir. Manu'dan onu da alıp eve götürmesi için yalvarır, çünkü su canavarları tarafından yutulmaktan korkuyordu. Sonra, tıpkı bir peri masalındaki gibi, dehşet ölçüde büyür ve en sonunda Manu'yu büyük selden kurtarır."

kurtaran şey yine anima gibi görünüyor, bu yüzden asla tamamen kurtulamıyor. Bu, Nietzsche'nin kaçınılmaz olarak gireceği bir tür kısır döngüdür, çünkü bu figürlerin arasındaki farkı ayırt etmez. Yine de bir girişimde bulunuyor—şimdi ona geliyoruz—bu figürlere öyle bir dolaşıyor ki, bir fark göreceğini neredeyse hissediyoruz. Ne olursa olsun, burada hiç de kendisine ait olmayan balıkçı simgesini, yaşama, animaya yansıtıyor ve bu bir hata. İkisinden biri balık olacaksa, bunu yapan anima değil, o olmalıdır. Şimdi, yaşamın kendisine biçtiği "derin, sadakatli, ebedi ve gizemli" niteliklerinin tümü, harika anima nitelikleridir; onları örneğin çok güzel bir biçimde, Rider Haggard'ın *O*'sunda bulursunuz.

> Böyle güldü, o inanılmaz şey; ama kendisine iftira ettiği zaman gülümsemesine hiç inanmam.

Kendisi hakkında olumsuz bir gerçeği söylese bile bunun pek yararı olmaz, çünkü söylediği her şey büyüleyicidir.

> Ve vahşi Bilgeliğimle yüz yüze konuştuğumda bana öfkeyle şöyle dedi: "istiyorsun, arzuluyorsun, seviyorsun; salt bu nedenle yaşamı *övüyorsun*!"

Bu bir anima ile mükemmel bir diyalog. Çünkü burada etkin imgeleme benzer bir şey var; şimdiden figürlerine ayrışmaya, figürlerini doğrulamaya ve onlarla yüz yüze görüşmeye başlıyor; diyalog kuruyor ve artık yaşama—unutmayın, kadına, gizemli kadınına—"benim vahşi bilgeliğim" diyor. Şimdi, bu kadın bilgelik midir?

Mrs. Sigg: Nietzsche *begehrend*—seven, arzulayan—olduğu ölçüde öyledir, çünkü bunu yansıtmayı hep istemiştir.

Prof. Jung: Bu tamamen doğrudur. Kadın ona özlem ve arzularla dolu olduğu için yaşamı övdüğü gerçeğini söylüyor, bu da animayı kendi arzuları nedeniyle beğendiğini gösterir. Eğer onu gerçekten bilseydi, o kadar çok övmezdi. Çünkü istediğiniz şeyleri daima översiniz—yalnızca satın almak istemiyorsanız. Ama insan çoğunlukla sahip olmadığı şeyi över. Onlara sahip olursanız, muhtemelen övmezsiniz, çünkü onları tanıyorsunuzdur. Sahip olduğunuz şey asla sahip olmadığınız kadar iyi değildir—eski öykü. Şimdi bu Bilgelik (büyük harfli) elbette yaşamın sıradan animası değildir. Ne tür bir animadır?

Mrs. Fierz: Sophia.

Prof. Jung: Bu animanın en yüksek biçimidir. Sophia daima en yüksek niteliklerde erdeme ve bilgiye sahip, güzel bir tür bakire olarak betimlenmiştir.[22] O bir anima formudur, ancak burada böyle bir figürün kastedilmesi inanılmazdır, çünkü çok daha yakın olan bir şey var ve *onu* yaşlı bilgenin anima ile birleşmesinde görüyoruz; o zaman animanın, özdeşlik yüzünden bilgelik gibi göründüğü söylenebilir, ama Zerdüşt bilgeliktir aslında. Çünkü kadın en yüksek bilgeliğe erişmemiştir. Verdiği eğitim en yüksek bilgelik değildir işte, ancak örneğin

[22] Sophia için bkz. yukarıda, 5 Haziran 1935, n. 6.

Sokrates'in böyle yerinde ifadelerde bulunan animası Diotima'ya layık, akıllıca bir sözdür. Onun Eros'la ilgili o ünlü diyalogda söyledikleri tam olarak bu pasaj gibidir.[23] Dolayısıyla burada konuşanın yalnızca anima olduğunu ve bilge yanının Zerdüşt'le özdeşleşmeden kaynaklandığını varsaymalıyız.

> Az kalsın öfkeli bir cevap verecek ve kızgın olana doğrusunu söyledim; kişi Bilgeliğine "doğruyu söylediği" andan daha kötü bir cevap veremez.

Böyle bir bilgeliğe, çünkü bu tipik bir anima ifadesidir. Ayrıca burada açıklanan tüm olayların gelişimi böyle bir tartışmada çok tipiktir. Çünkü anima gerçek bir kadına yansıtıldığı zaman, o da oldukça sivri bir tavırla konuşur ve mutlaka erkeğin damarına basar. Anima adamdan fırlar, çünkü kadın animustan konuşur—saçma sapan konuşur. "İstiyorsun, arzuluyorsun, seviyorsun," bu animustur. Animus daima başkasına yıkar ve üstelik daima biraz ıskalar, bir santim kadar yanlış tarafa. O zaman adam animasının eline geçer; öfkelenir ve doğrusunu bu animus-animaya, tarzda konuşan kadına anlatmaya başlar. Burada bu, bir yansıtım durumudur, çünkü "kızgın olana doğrusunu söyledim" diyor, yani kızan *kadındı*. Ama o bu sözleri yalnızca oyunbaz bir melanetle söylemişti; kızgın falan değildi. Animanın oyunbaz konuşması böyledir. Rolünde oldukça hoştur, tıpkı bu rolü oynayan ve böyle şeyler söyleyen bir kadın gibi. Nesnel olduğunu düşünür, ama adam kızar ve kızanın *o* olduğunu söyler. Anima en üste çıktığı anda, yansıtılır.

> Çünkü üçümüz arasında durum böyledir. Kalbimde yalnızca yaşamı severim– ve gerçekten de en çok ondan nefret ettiğim zaman severim!
>
> Ama bilgeliğime düşkünüm ve bazen fazlasıyla, çünkü o bana çok güçlü bir biçimde Yaşamı hatırlatır!

Özdeşliği görüyorsunuz: üç figür gibi hissediyor ama aynı zamanda hepsi birdir.

> Gözü, gülüşü, hatta altın bilek oltası vardır: ikisi birbirine o kadar benziyorsa ben ne yapayım?
>
> Ve bir gün yaşam bana, "Kim bu kadın, bu Bilgelik?" diye sorunca—"Ah, evet! Bilgelik!" dedim—

Sanki başka bir kadınla, bir kadından söz ediyormuş gibi!

> "Ona, susuzluk duyulur ve kanılmaz, ona peçelerin ardından bakılır, ağlar içinden tutulur.
>
> O, güzel midir? Ben ne bileyim! Ama en yaşlı sazanlar bile ona yem olur."

Bunlar Astarte havuzundaki balıklardır.

---

[23] Platon'un *Symposiom*'unda (*Şölen*) Sokrates, Eros'u bir rahibeden, Diotima'dan öğrendiğini söyler.

SEMİNER VIII

23 Haziran 1937

Prof. Jung:
Mrs. Hannah'nın şöyle bir sorusu var: "Nietzsche'nin animanın bilinçdışı durumundan kaynaklanan, dans eden kızların çokluğundan söz ederken, animusun *kendi başına bir çoğulculuk* olduğunu belirtmiştiniz. Bu çoğulculuğun bir kadının bilincinin her aşamasında sürüp sürmediğini bilmek isterdim. Ya da bu, dış dünyaya olan, bilincin üst aşamalarında tek figüre, Poimen'e yol açacak tutumu telafi etmek için midir?"

Bu soru, Nietzsche'nin o tuhaf, animasının dans eden kızlarca temsil edilme gerçeğine bir atıftır. Bu biraz ender rastlanan bir olaydır, ama size başka örnekler verdim—örneğin o birçok beyaz kızı rüyasında gören çocuk—ve bir erkekte animanın derin bilinçdışılığının çoğulluğu açıklayacağını söyledim. Ayrıca, animusun kural olarak bir çoğulculuk olduğu gerçeğine de değindim, ama bir kadın çok bilinçdışı olduğunda, animus daha ziyade tek olma eğilimindedir, yani tam ters olgudur. Animus o zaman, bilinçlenme sürecinde sıradan ampirik çoğulluğa bölünmek üzere, babayla veya geleneksel tanrı kavramıyla tamamen özdeştir. Şimdi soru, daha sonraki daha gelişmiş bir bilinç halinde, animusun yeniden tek olma eğilimi olup olmadığıdır. Ayrıca daha sonraki bir bilinç durumunda, animanın yeniden çoğul olma eğiliminde olup olmayacağını da sorabiliriz. Bilinç, bilinçdışıyla aynı uzanıma ulaşabilir ve evrensel bir bilinç haline gelebilirse, elbette animus veya anima da aynı duruma ulaşabilir. Ama bir tüm-bilinç gibi bir şeyin bir insanın kesinlikle dışında olması nedeniyle, böyle bir düzeye ulaşmayı umamayız—her ne kadar onu belki düşlesek de.

Mistikler hep bu tüm-bilince ulaşmaya çalışırlar, örneğin Yoga uzmanları; ama böyle bir arkadaşı hiç incelemediğim için—aydınlanmanın en yüksek du-

rumlarına ulaşmış birini—animasının tekrar çoğulculuk haline ulaşıp ulaşmadığını söyleyemem. Ayrıca hiçbir kadının animusunun tek hale geleceği kadar bir bilinç düzeyine eriştiğini de görmedim. Bu yüzden, sorunuza pek cevap veremiyorum. Kuramsal olarak oldukça mümkündür, ama ampirik açıdan animus bir kural olarak çoğulluktur, gerçi animusun özellikle tek yönünü vurgulama eğilimi olduğu doğrudur ve bu da Poimen, çoban olurdu: o bakımdan oldukça haklısınız. Ama bu hiçbir zaman çoğulluğun yerini almaz, çünkü Poimen'in yanı sıra, binbir türlü çoban ve polis ve Tanrı bilir daha neler vardır, komplolar falan hazırlamakla meşgul olan. Ve bir erkeğin durumunda anima, bir tür varolan ya da belki egemen bir figür olarak tanımlanabilir; ama doğal olarak geride, animanın birçok farklı kadına yansıtılabildiği gerçeğini açıklayan bazı şeyler vardır—en azından animanın belli yönlerini. Dolayısıyla bu tekliğe ancak mutlaka mükemmel bir bilinç haliyle, yani kolektif bilinçdışının tam bir eşdeğeriyle ulaşılabilir.[1] Ve bu insanüstü bir durum olacağı için, böyle bir yüksekliğe ulaşmayı umut edemeyiz, hatta arzulamamalıyız. Bu, fazlasıyla insandışı olurdu.

Miss Hannah: Aslında animusun çoğulluğunun ne ölçüde dış dünyaya yönelik tutumunun bir telafisi olduğunu sormak istemiştim. Bir kadın çoğunlukla tekeşli, erkekse çokeşlidir. Bir kadın onun tek eşli tutumunu aşacak olursa, animus erkekte animanın olduğu gibi, tek olmaya meyleder mi?

Prof. Jung: Böyle bir şey ampirik olarak yalnızca belirli koşullar altında gerçekleşir; Örneğin belirli ölçüde bir eşcinsellik varsa, anima ile neredeyse ayırt edilemez nitelikte bir animus figürü görülebilir—çok karışık seks karakterine sahip olur. Eh, şimdi, "Dans Şarkısı" bölümünde takıldık—çok da iyi bir şarkı olduğundan değil, daha ziyade oldukça zor bir psikoloji parçasıdır. Bu son bölümlerde ele aldığımız genel sorunun *enantiodromia* ya da Yang bir bakış açısından Yin'e, kadın yönüne geçiş olduğunu hatırlıyorsunuz. Ve burada animanın, aslında temsil ettiği açıdan çok iyi bir tanımını veriyor: yani kaotik yaşam, belirli kurallara uymayan, hareket eden, değişen türde bir yaşam. En azından çok görünür değil, daha ziyade gizli yasalar gibiler. Kolektif bilinçdışının arketipleri hakkında yazdıklarımda, animayı yaşam ya da yaşamakla özdeşleştirdiğimi hatırlarsınız; anima aslında yaşamın arketipidir, tıpkı yaşlı adamın yaşamın anlamının arketipi olması gibi. Az önce ele aldığımız bölümde, Nietzsche animayı esasında yaşam olarak çok güzel tanımlıyor. Yaşamın ne kadar kadın yönlerine sahip olduğunu gösteriyor ya da bunu tersine çevirebiliriz ve kadının ne kadar yaşamın bir yönü olduğunu veya yaşamı temsil ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü yaşam erkeğe animanın aracılığıyla gelir, o her ne kadar zihin aracılığıyla geldiğini düşünse de. Zihin aracılığıyla ustaca yaşamın üstesinden gelir, ama yaşam onun içinde anima yoluyla *yaşar*. Ve kadının gizemi, yaşamın ona animusun tinsel formu aracılığıyla kendisine gelmesidir, o her ne

[1] Bkz. *TE* 9 i; burada özellikle Anima, Ana, Çocuk ve Hilekâr gibi öne çıkan arketipler kapsımlı bir biçimde irdelenmiştir.

kadar Eros aracılığıyla geldiğini düşünse de. Yaşamın üstesinden gelir, yaşamı Eros aracılığıyla profesyonelce *yapar*, ama kişinin aynı zamanda bir kurban da olduğu asıl yaşam, aslında zihin aracılığıyla gelir.

İnsanın gerekli ampirik malzemeyi vermek ve hangi formülasyonların uygulanacağını göstermek için belirli bazı deneyimleri olmadan bunların anlaşılmasının güç olduğunu biliyorum. Nietzsche, bir zihin olduğu ölçüde, tinin buzlu yüksekliklerinde veya tinin çölünde, ışığın olduğu ama başka her şeyin kuru veya soğuk olduğu yerlerde kendini kaybetmeye daima eğilimlidir. O dünyada çok yalnız kalırsa, mutlaka aşağı inmek zorunda kalır ve o zaman yaşama gelir, ama kadının formunda, dolayısıyla doğal olarak animaya ulaşır. Bu daima sıcaklık, duygu ve yanı sıra kaotik yaşamın karanlığı olan bu alt bölgelere bir tür iniştir. Çünkü Yin'e indiğinde, önce yaşamın anima yönlerini, daha sonra da yaşamın bilgeliğini—arketipi temsil eden yaşlı adam—ve yaşamın anlamını, yaşamın zihindeki yansımasını idrak eder. Şimdi bu yönleri görüyor ve kendisini de bunların arasındaymış gibi görüyor: "üçümüz" den söz ediyor. Böylece bir yaşam teslisi [üçlüsü] oluşturuyor, kendisi, yaşam ya da anima ve bilgelik, ki bu da Zerdüşt'tür.

Kendisini bir üçlü olarak hissetmesi, sıklıkla değindiğimiz belirli bir durumdan kaynaklanıyor. Bir süre önce cehennemi teslisten söz ettiğimizi hatırlarsınız: yani tinsel teslisin cehennemdeki yansıması, üçlü şeytan. Dante'nin *Inferno*'sunda o üç suratlı Şeytan biçimindedir—beyazımsı-sarı, kırmızı ve siyah suratları vardır. Daha sonra bir ortaçağ eserinde başka bir formülasyon buldum, burada cennette bir teslis, insanda bir teslis ve cehennemde bir teslis bulunduğu açıkça ifade ediliyor. Nietzsche, kendisini bir üçlü olarak hissetmesi gerçeğinden hareketle cehennemdeki üçlülüğün farkına varıyor ve bu duygu da, cennetteki teslisle, Tanrı'yla olan özdeşliğinden kaynaklanıyor. Hıristiyanlığın tanrısının varlığını yadsımıştı ve böylece önce bir şişmeye sahip olma eğilimindeydi, sonra da bir tür ayna yansıması ile teslisi yeniden keşfediyor, ama bu, kendisini de içeren bir teslistir; Baba, Oğul ve Kutsal hayalet yerine, kendisi, yaşam ve bilgelik olacaktır. Eh, şimdi, devam ediyoruz.

"Belki kötü ve sahtedir ve her anlamda bir kadındır; ama kendisini yerdiğinde, işte en çok o zaman baştan çıkarır."

Bunları Yaşam'a söyleyince kötülükle güldü ve gözlerini kapadı. "Kimden söz ediyorsun?" dedi. "Benden mi yoksa?"

Haklı bile olsan—bunu yüzüme karşı söylemek uygun mu? Ama şimdi, lütfen, biraz şu Bilgeliğinden söz et!"

Ah, sevgili Yaşam, gözlerini yine açtın! Ve yine dipsizliğe dalıyormuşum gibi göründü—

Zerdüşt bu şarkıyı söyledi. Ama dans bitip de kızlar gidince, hüzünlendi.

"Güneş çoktan battı," dedi sonunda, "çayır nemli ve ormandan serinlik geliyor."

Buradaki yaşantının çekici bir görünümü vardır. O dans eden kızlar tarafından temsil edilir ve tabii kuşku uyandırıcıdır. Yaşamın yüzeysel, şen ya da estetik bir görünümüdür, Krişna benzetisi ve sütçü kızların bir tür kutsal ve oyuncu görünümü gibi. Ama bu süreç yerleştiğinde—Yin'e inişte—kişi sonunda kendine gelme eğilimindedir, yaşamın kutsal bir görünümüne ya da bir yanılsamalar dünyası yaratan bir tür oyunbaz Shakti'ye değil. Bu kızlar halkası bir tür gölgeli maya'dır ve Nietzsche kutsal olduğu ölçüde böyle bir dünyada kalabilir, tıpkı Tanrı'nın dünyanın değişen renklerinde kalabilmesi gibi, varoluş ve kayboluşun imgeleriyle, yaratılmış imgeleriyle çevrelenmiş halde. Ama insan olduğu ölçüde iniş daha da ileri gider: insanoğlunun yalıtılmışlığa ve tekliğine doğru gider ve dünyayı, tanrıların yaptığı gibi, kendisinin aynada yansıması olarak imgeleyemez—en azından Hindu tanrıları bunu yaparlar: dünyanın gerçeklerinden sıkıntı çekmezler, çünkü onun kendi serapları olduğunu varsayarlar. Yogi doğal olarak daima, dünyayı kendi yaratısı veya görüntüsü, kendi yansıması olarak görmeye olanak veren bir hale erişmeye çalışır; ama bunu ancak—bir şey yapabilirse—insan olarak varlığını tamamen feda ederek yapabilir. Tanrı'nın vizyonuna erişmek için insanlığı aşmalıdır.

Nietzsche insan olduğu için o görüntüye sonsuza kadar katlanamaz. İnsan yanından uzak duramaz, çünkü o maya'nın bir parçasıdır, insanların arasında bir insandır, bir tanrı değil. İnsanlığın ne altında ne de üstündedir ve doğal olarak kendine gelir. Sanki maya'nın perdelerinden düşmektedir, ama tanrıya değil, kendi içine doğru. Doğal olarak, karanlık çöktüğü zaman, o nefis, rengârenk görüntü ve yaşamın bolluğu uzaklaştığı zaman, güneş batar. Bilinç, Yin'in gecesine, maddenin karanlığına—Gnostiklerin söyleyeceği gibi, bedenin hapishanesine iner. Çayırın ıslak olması, psykhenin nemlenmesi demektir. Ruhun suya dönüştüğü fikri, Herakleitos'undur. Bu, bir tür yoğunlaşmadır. Hava akşamları serinleşir ve buhar yoğunlaşınca, yere düşer.[2] Ormandan ya da karanlıktan, serinlik gelir, karanlık elbette Yin'dir, nemlilik, dağın kuzey tarafı. Ve kişi o töze, yarı sıvı bir maddeye dönüşür. Beden sıvıları içeren, yaklaşık yüzde 98 sudan oluşan bir tür sistemdir. Dolayısıyla insan aniden bedenine yakalanır, tıpkı maddenin aynasına baktığı zaman maddenin sevgisine tutulan ve böylece sonsuza kadar maddeye kilitli kalan tanrı gibi. Bu nedenle şunu söylemesini anlayabiliriz,

> Etrafımda bilinmeyen bir mevcudiyet var ve dikkatle bakıyor. Ne! Sen hâlâ yaşıyor musun, Zerdüşt?

Kişi, bizzat Tanrı ise bir mevcudiyet hissetmez, çünkü o zaman bu kendi mevcudiyetidir ve başka kimse yoktur. Her şey bilinçliyse, kişi bir mevcudiyeti hissetmez, çünkü o, her şeydir, Tanrı'yla özdeş olduğu sürece bir mevcudiyet yoktur. İnsan bilinmeyen bir mevcudiyet hissederse, bu kendisinden başka bir şeyin olduğu anlamına gelir ve o zaman kişi artık Tanrı değildir. Dolayısıyla Nietzsche, Yin'in nemine ve serinliğine girdiği anda, kendi başına kalıyor, yalıtıktır,

[2] Herakleitos: "Ruhlar ayrıca nemli olandan da buharlaşır" (Freeman, fragman 12).

ama sonra bir mevcudiyet hissediyor—o zaman aniden yalnız olmadığını fark ediyor. O Tanrı olsaydı, yalnız olurdu ve bunu asla bilemezdi, ama insan olduğu için kendini yalnız hissetme yeteneğine ve bu nedenle de bir mevcudiyeti hissetme yeteneğine sahiptir. Bu, Nietzsche kişisinin ilk defa kendini yalnız hissetmesi değildir, ama ender bir durumdur. Ve şimdi, bilinmeyen mevcudiyetin Zerdüşt olduğunu fark ederek, "Ne! Sen hâlâ yaşıyor musun, Zerdüşt?" diye soruyor - sanki Zerdüşt ölmüşmüş gibi. Bir bakıma Nietzsche, Yin karanlığına girmekle Zerdüşt'le olan bağını kaybetmiş. Sanki Zerdüşt ölmüş ya da en azından ortadan kaldırılmış gibi görünüyordu. Bu "Sen hâlâ yaşıyor musun, Zerdüşt?" sorusunun nedeni budur.

> Neden? Niçin? Ne sayede? Nereye? Nerede? Nasıl? Hâlâ yaşamak, delilik değil mi?—

Yani bu varlığın, Zerdüşt'ün, Nietzsche'nin dışında yaşamasının bile mümkün olmadığı anlamına geliyor. Çünkü tinle o kadar özdeşleşmişti ki, Zerdüşt'ün ancak Nietzsche varolduğu için varolabileceğini varsaymıştı. Sonra birdenbire, Nietzsche kişisinin Zerdüşt olmadan da varolabileceğini keşfeder ve dolayısıyla Zerdüşt'ün ölmüş olması gerektiğini düşünür, ama ölmemiştir.

> Ah dostlarım; akşamdır, içimde beni böyle sorgulayan. Kederimi bağışlayın!

Bu üzüntü, depresyondur; ağırlık hissetmektedir. Depresyon kişinin yukarıdaki havalarda fazla yüksek ve mesafeli olduğu anlamına gelir ve kişiyi yeryüzüne, yalıtılmışlığına, insan olmaya indirecek tek şey depresyondur. İnsan olmak için depresyona gereksinimi vardır. O kadar şişmişti ki, onu aşağı indirmek için büyük bir ağırlık ya da maddenin manyetik çekimi gerekiyordu, bu yüzden haklı olarak "akşamdır, içimde beni böyle sorgulayan" diyor. Onun içinde bu soruyu yaratan, güneşin batmasıdır, Yin'dir.

> "Akşam oldu: akşam olduğu için beni bağışlayın!"
> Böyle söyledi şarkısını Zerdüşt.

İnsan olduğu için af dilemesi gerekliymiş gibi! Bir sonraki bölümün başlığının "Mezar Şarkısı" olması oldukça anlaşılabilir bir şeydir. Artık maddesel insana, maddenin karanlığına girmeye başlamışız gibiyiz. Şöyle başlıyor,

> "Şurası mezarlar adasıdır, sessiz ada, gençliğimin mezarları da oradadır. Oraya yaşamın her dem yeşil çelengini götüreceğim."

Bu çok simgesel bir başlangıçtır. Bu ne demektir?

Mrs. Crowley: Yine yeniden doğuşu düşündürüyor. Yeniden doğmak için oraya inmesi gerekiyor ve oraya yaşamın her dem yeşil çelengini götürüyor.

Prof. Jung: Yeniden doğuşa henüz gelmedik; şimdi ölmeyi ele almamız gerekiyor. Mezar adası nedir ve neden sessiz bir adadır?

Miss Hannah: Yerçekimi tinini kandırmaya çalıştığı için değil mi?

Prof. Jung: Siz neden adaya gitmiyorsunuz, neden hepiniz adadan kaçınıyorsunuz? Hepiniz Nietzsche gibi misiniz?

Miss Welsh: Bu, kendisinin adasıdır.

Prof. Jung: Evet, ada, denizin ortasında çok küçük bir arazi parçasıdır. Bir ada, yalnızlık, yalıtılmışlık, yalnızca tek olmak anlamına gelir. Bu onun yalnızlığıdır: o, denizde bir yerde kaybolmuş bir adadır.

Prof. Reichstein: Bir önceki bölümün sonuyla ilgili bir soru sorabilir miyim? Bu kavrayış tersine—bilinmeyen mevcudiyet Zerdüşt değildir, ama bilinmeyene yakalanan kişi Zerdüşt'tür biçimine çevrilebilir miydi? O zaman durum ilk sözünü ettiğiniz gibi olurdu; Nietzsche kişisi yerine, tanrının kıvılcımı olurdu. Diyor ki, *Ein Unbekanntes ist um mich und blickt nachdenklich. Was! Du lebst noch, Zarethustra?*[3]. Bu, bilinmeyenin Zerdüşt'te hâlâ yaşayıp yaşamadığını sorduğu anlamına gelirdi.

Prof. Jung: Eh, Almanca metin: *Ein Unbekanntes ist um mich, Ein Unbekanntes ist um mich*, dolayısıyla açıkça bilinmeyen mevcudiyeti kişileştiriyor. Ama bir tür insansa ona bakabilir. Ve "Ne! Sen hâlâ yaşıyor musun, Zerdüşt?" sorusu—en azından bence—dikkatle bakan bilinmeyen mevcudiyete yönelik olmalıdır. Şimdi, Nietzsche'nin Zerdüşt'ü zaten ikinci bir mevcudiyet olarak yaşadığını biliyoruz: *Da wurde eins zu zwei, und Zarathustra gingan mir vorbei.*[4] Bu tam olarak bir mevcudiyet hissini açıklar ve üstelik bu aynı anda bir çeşit dinsel deneyim biçimidir. (William James'in *The Varieties of Religious Experiences*[5] yapıtında bu bilinmeyen mevcudiyet deneyimi hakkında ilginç bir bölüm vardır.) Bu deneyim şu anlama gelir: Bu odada yalnız olmadığım gerçeğinin farkındayım, bir mevcudiyet var ve bu, bilinmeyen bir mevcudiyet. Bu, psykhenin nesnelliğinin deneyimidir, bilincin gerçeğinin bir deneyimidir. Çünkü bilinçdışı yalnızca boş bir seraptan ibaret olsaydı, ondan böyle bir ayrışmaya sahip olamazdınız. Bu tür deneyimler o zaman gülünç yanılsamalar olurdu. Ama kişi bir defa bu mevcudiyet deneyimini yaşamışsa, bunun gerçek olmadığına onu asla ikna edemezsiniz. Gerçek şudur ki bu daima son derece önemli bir gerçeklik olarak yaşanır. William James'i okuyun.

Çünkü psikolojide kendi bilinçdışınıza ya da kendi bilgisizliğinize göre yargıya varamazsınız. Birisi belli bir deneyim yaşamışsa, onun bunu yaşamış olduğunu peşinen kabul etmemiz gerek; tabii kesin olarak yalan söylemiyorsa, deneyiminin bir yanılsama olduğunu söyleyemeyiz. Dolayısıyla Paulus Şam yolunda Mesih'i deneyimlediyse, bunun bir yanılsama olduğunu söyleyemeyiz; besbelli o deneyime yakalanmıştır ve bu yüzden de bu bir gerçektir. Elbette, aptal insanlar, "birisi bir fotografik aparatla orada olsaydı, Mesih'in cennetten

---

[3] *Zerdüşt*'ün bu bölümü yukarıda, s. 994'te tercüme edilmiştir.

[4] Bir kez daha, "Bir, iki oldu ve Zerdüşt beni geçti."

[5] "Sanki insan bilincinde bir gerçeklik duygusu, nesnel bir varlık duygusu, 'orada bir şey' diyebileceğimiz bir algı varmış gibidir ..." (William James, *The Varieties of Religious Experience* [*Dinsel Deneyim Çeşitleri*], New York, 1902, Konferans III.

inişini fotoğraflayamazdı" derler; sıradan aptallar böyle düşünür. Ama Paulus'un bu deneyimi yaşamış olması yeterlidir, bu bir gerçektir. Amerikalı mizahçınız Mark Twain'in Hıristiyan Bilim hakkındaki kitabında tüm bu aptalca fikirleri tanımlar ve sonra şöyle der: "Gördüğünüz gibi, bunların hepsi apaçık saçmalıktır, korkunç ölçüde aptalcadır, ama bu kadar tehlikeli olmasının nedeni tam da budur, çünkü yeryüzündeki en büyük güç, kitlesel zekâ değil, kitlesel aptallıktır." Aptallık, olağanüstü bir güçtür ve Mark Twain bunu görmüştür.[6]

Bir şey sırf aptalca olduğu için önemlidir, çünkü o zaman birçok insana hitap eder. "Olay budur işte," diye düşündüğümüzde, olay o değildir, çünkü milyonlarca insan bunu asla göremeyecektir—belki iki-üç kişi, ama bunun anlamı nedir? Elbette çok değerlidir, ama kimsenin keşfetmediği bir elmasın değeri nedir? Ama bir şey elle tutulur bir biçimde aptalca olduğu zaman, onun çok güçlü, çok tehlikeli olduğundan emin olabilirsiniz. Çünkü bir şeyin aptalca olduğunu söylediğimizde, onu iptal ettiğimizi, bir biçimde üstesinden geldiğimizi düşünürüz. Tabii ki öyle bir şey olmaz; yalnızca çok önemli bir açıklamada bulunmuş, onun reklamını yapmış oluruz ve bu, herkesin ilgisini çeker. İnsanlar, çok şükür, burada anlayabileceğimiz bir şey var diye düşünürler ve onu yerler. Ama bir şeyin çok akıllıca bir şey olduğunu söyleyecek olursak, ortadan kaybolurlar ve ellerini bile sürmezler. Dolayısıyla bunun yalnızca öznel bir deneyim, bir yanılsama olduğunu söyleyebiliriz. Hayır, bir yanılsama değildi. O, Nietzsche'nin yaşamını biçimlendirmişti. Şam yolunda yaşadığı deneyim olmasa, bir Paulus olmazdı ve o yanılsama olmasa muhtemelen Hıristiyanlığımızın büyük bir bölümü—ne kadar büyük bir bölümü, bilmiyoruz—olmazdı. Ve siz buna bir yanılsama dediğiniz zaman, onun reklamını yapmış olursunuz—onu ayrıca çok önemli bir hale getirirsiniz—çünkü insan için, aptallığının yanı sıra, en önemli şey yanılsamadır. Dünyada ilk başta yanılsama ya da imgelem olmayan hiçbir şey yaratılmamıştır: imgelem olmamış hiçbir demiryolu, otel, savaş gemisi yoktur.

Dolayısıyla bilinmeyen mevcudiyet deneyimi çok gerçek bir şeydir ve Nietzsche de, Zerdüşt'le özdeş olduğuna göre, Yin'e, yani Zerdüşt tininin tam karşıtına geldiğinde, iki olduğunu idrak etmesi kesinlikle gerekiyordu: Nietzsche, bir kişi ve Zerdüşt, bilinmeyen mevcudiyet. Dolayısıyla bilinmeyen mevcudiyetin aslında Zerdüşt olduğunu düşünüyorum, çünkü Zerdüşt, insan taşıyıcısını Yin bir durumda görünce, düşünceli bir tavırla bakardı. Yin, Yang için zor olması muhtemel koşuldur—Yang'ı siyahtaki o ünlü beyaz noktaya indirgeyebilir.

Miss Wolff: Belki de bu pasajı bütün bölümün bir özeti olarak yorumlayabilirsiniz: Zerdüşt animayı yaşam biçimiyle karşılamıştır. Ona hayrandır, ama onu kabul etmemiştir, çünkü kendisiyle çok büyük bir çelişki hissi veren bu

---

[6] Samuel Clemens 1909 yılında İskoçya'daki bir yabancıya, Hıristiyan Biliminin, "Mrs. Eddy'nin Quimby'den çaldığı zamankiyle aynı değerde olduğunu ..." yazmıştı. "Bu da, yıldırım ekspresinde kaçak yolculuk yapan bir serseriydi." (*Mark Twain's Letters*, ed. A. B. Paine, 2 cilt, New York and Londra, 1917) Konu Mark Twain'i o kadar çok ilgilendiriyordu ki, *Christian Science* (New York ve Londra, 1907) adında bir kitap yazmıştı. Bir defasında kendisinden Hıristiyan Bilimle ilgili bir şey söylemesi istendiğinde ustaca ve kısaca, "Her ikisi de değil" demişti.

genç ve yüzeysel biçimiyle görünmüştür. Kızların kaybolmasından sonraki tüm pasajın, Zerdüşt'ün anima gittikten sonraki ruh halini simgelediğini düşünüyorum. Güneş batar, akşam olur ve Zerdüşt kendisini, yaşamın anlamını kaybetmiş yaşlı bir adam gibi hisseder. Ölmüş olsa bu kadar olur.

Prof. Jung: Ama ölüm, yaşama dahildir, dolayısıyla anima her zaman için ölüm boyutuna sahiptir.

Miss Wolff: Evet, ama bu, bu bölümde yer almıyor. Yaşam burada şen ve genç yönüyle, anima da baştan çıkarıcı genç bir kadın olarak görülüyor. Bu elbette Zerdüşt için çok yüzeysel bir görünüm, bu nedenle onu bu formda reddeder. Ama sonra güneş batıyor ve gece geliyor: her yer karanlık ve soğuk oluyor. Kendisini hüzünlü ve yaşlı hissediyor, böylece Zerdüşt'ün hâlâ yaşayıp yaşamadığını soran bilinmeyen mevcudiyet, bence içindeki o garip, sıcak genç formdaki anima gittiğinde gecenin ve ölümün geldiği duygusunun kişileşmesidir.

Prof. Jung: Eh, Nietzsche'nin durumunda, yüzeysel olarak dans eden kızlar görünümündeki anima gittiği zaman bu hissin ortaya çıktığı doğrudur. Güneş battığında Zerdüşt'ün hâlâ yaşayıp yaşamadığı kuşkusunun ortaya çıkması doğaldır, çünkü Nietzsche için yaşam, o dans demekti, o sıcak ve genç görünüm, *la gaya scienza*, şen bilim demekti. Ama akşam da, yaşamın başka bir yönüdür; dolayısıyla animanın aynı anda ölüm yönü de vardır. Örneğin Rider Haggard'ın "She" karakteri mezarda yaşar ve Benoit'nın *Atlantide*'inde, Antinea kendini ölü sevgililerinin cesetleriyle sarar. Nietzsche bu kuşkuyu duyar, çünkü yaşamın yalnızca o son derece güzel, yüzeysel, şen görünümü olduğu yönünde bir önyargısı vardı. Ama şimdi korkuyor, çünkü yaşam, aniden öbür yanı, ölümün yönünü gösteriyor. Ve o zaman, "hâlâ yaşıyor musun, Zerdüşt?" diye soruyor. Zerdüşt de her zaman, Krişna ve sütçü kızlar gibi, yaşamın kutsal, güzel ve olumlu yönünü sever ve bu ebedi mutluluk resminde ölümü düşündürecek hiçbir şey yoktur. Dolayısıyla Zerdüşt'ün hâlâ yaşayıp yaşamadığı kuşkusu, bence aslında Mesih'in çarmıhtayken Babası hakkındaki kuşkusuna son derece eşdeğer bir duygudan kaynaklanır: *Mein Gott, mein Gott, warum hast Du mich verlassen?* [Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?] Bu, büyük ölçüde aynı sorudur.

Miss Wolff: Sanki Nietzsche, oğul olarak, Zerdüşt'ü kaybetmiş gibi mi?

Prof. Jung: Evet, görünüşe göre onu kaybetmiştir ve Zerdüşt bilinmeyen, neredeyse tekinsiz bir mevcudiyet haline gelmiştir. Bilinmeyen bir mevcudiyetin genellikle tekinsiz bir karakteri vardır.

Mrs. Jung: Bilinmeyen mevcudiyetin gölge olduğu söylenemez mi, sonrasında o mezarlar adasına, gençliğinin mezarlarına gelmiyor mu? Ve bu, Teslise eklenecek dördüncüyü oluşturur.

Prof. Jung: Bu biraz zor bir görünüm. Bilinmeyen mevcudiyetin gölge olduğunu söyleyemem. Bu daha ziyade, Zerdüşt'ün ya da Bilgeliğin başka bir yönüdür. Çünkü Zerdüşt'ün de ölüm yönü vardır. Hatırlarsanız Doğuda, tanrıların daima iki yönü vardır: olumlu ve olumsuz; sınırsız şefkat tanrıçası Kwan Yin'in

bile, öfkeli ve cehennemi bir yönü vardı. Dolayısıyla Zerdüşt'ü aniden başka bir ışıkta gördüğünü söylemeyi tercih ederim.

Prof. Reichstein: Burada şöyle diyor: *Und, ins Unergründliche schien ich mir wieder zu sinken.*[7] Ve Zerdüşt de buna yakalanacaktır.

Prof. Jung: Prof. Reichstein, Zerdüşt'ün, Gnostiklerin ışığının kıvılcımına, maddeye düşen ve ona yakalanan ebedi tine benzediğini düşünüyor. Bu kesinlikle doğrudur. Yalnızca bakış açısına bağlıdır. *Zerdüşt* analizinin laneti, Nietzsche'nin Zerdüşt'le yer değiştirebilmesidir ve hangisinin hangisi olduğunu ayırt etmek için akla karayı seçeriz, çünkü ikisi daima birliktedir. Nietzsche'nin bakış açısından, sıradan bir insan deneyimidir—eh, tabii ki son derece sıra dışıdır, ama edebiyatta birçok koşutu vardır—önce tinle özdeştir, yükselmiş ve yüceltilmiştir, sonra batar ve aniden şeylerin tamamen farklı bir yönünü keşfeder. Ve onun o güzel tini neredediir, Zerdüşt neredediir? Artık Zerdüşt açısından—ve elbette Nietzsche Zerdüşt'ün açısından konuşur—işler doğal olarak farklıdır. Zerdüşt tinin arketipi olarak, elbette üç boyutlu mekâna ait olan ve maddeden oluşan bir insan değildir. O halde safdillik yapın, onu bir tin olarak kabul edin; o bir tin olduğunu iddia ediyor—tamam, bunu kabul edin. Eh, bir tinin cisimsiz bir varoluşu vardır. Uzamsızlıktadır; dört boyutludur. Ama bu şey, maddeye girerse, uzama girer ve o zaman tinin ebedi iniş efsanesi bir kez daha tekrarlanır. Zerdüşt, Nietzsche kişisiyle bağlantılıdır; Nietzsche kişisi, Zerdüşt'ün ebedi dört boyutlu tini için bir araç ya da taşıttır.

Ve şimdi Nietzsche belli bir değişime uğrar: yani şeylerin diğer yönlerinden haberdar olur, güneşi batar, bilinci yeraltı dünyasına iner—ve Nietzsche'nin aracılığıyla ebedi tin de aynı deneyimi yaşar. Biliyorsunuz, Gnosis'in *Nous*'u, kaotik sulardaki kendi yansımasının çekimine uğramıştı ve *Physis* hemen sıçrayıp onu içeri aldı, böylece o, maddenin içinde eridi. Şimdi bunun sonucu, insanın yaratılmasıydı, sıradan insanın. *Anthropos,* bu kucaklaşmadan doğan ikinci insandı. Zerdüşt, Kabalacıların Adam Kadmon'u ya da ortaçağ filozoflarının Primus Adamı gibi, ilk insan gibi bir şeydir. Ve bizlerin de ikinci Âdem olduğumuz söylenebilir. Âdem Tanrı'nın ilk yarattığı olduğu gibi, Mesih de Tanrı'nın ikinci yarattığıdır.[8] Zerdüşt aslında Nietzsche'de yakalanan ve bir ölçüye kadar Nietzsche'nin deneyimini paylaşan *anthropos*'tur. Çünkü kendimiz hayal edebiliriz ya da Zerdüşt'ün zihnine dokunabiliriz ve şeyleri bir bakıma onun bakış açısından görebiliriz. Ama bu son derece varsayımsaldır, çünkü bizler arketipik değiliz ve Zerdüşt'e tam olarak ne olduğunu öğrenmek için arketiplere yeterince dokunamayız. Ancak Nietzsche kişisine olanları doğru dürüst hissedebiliriz. Kendimizi onun durumuna sokabiliriz ve Zerdüşt hakkında söylediklerini de anlayabiliriz, ama Zerdüşt'ün ne hissettiği, kutsaldır ve bizim ötemizdedir.

---

7 "Ve yine dipsiz kuyulara batıyor gibiydim."

8 Yahudi Kabalasında Adam Kadmon, İlk Adam'dır, tamamlanmıştır—böylelikle Jung'un özbenliğine eşdeğerdir—ardından gelen tüm kısmi kişileri içerir. Ortaçağ *anthropos*'u da büyük ölçüde aynı fikri temsil eder.

Bu sizi zorlamam ve "Sizde belli bir kompleks var, belki de bir aşağılık kompleksi, ki bu sizin içinizdeki özerk bir varlıktır, çünkü istediği zaman gelip gider, siz istediğiniz zaman değil" demem gibi olur, "bu kompleksin sahibi sizsiniz. Şimdi lütfen kompleksinizin öyküsünü bana anlatın: kendisini içinizde nasıl hissediyor? Ve deneyiminiz hakkında ne hissediyor?" Gördüğünüz gibi, bu çok zordur ve Zerdüşt'ün durumu da böyledir. Açık açık ve hayal gücünüzü kullanmadan ifade edecek olursanız, Zerdüşt'ün Nietzsche'nin üstünlük kompleksi olduğu apaçıktır. Ama tanrı ya da dehasının onun üstünlük kompleksi olduğunu söylemek çok haksızlık olur. Bu, asıl gerçekler söz konusu olduğunda basitçesi yersiz bir teknik argo, değildir, ama psikolojik açıdan elbette öyledir. Böyle bir kompleksin yalnızca fenomenolojisini verebiliriz, ama içine dokunmak, o kompleksin romansını belirlemek çok zordur. Elflerin dünyayı nasıl deneyimledikleri ya da bölük pörçük bir ruhun dünyayı nasıl bildiği veya deneyimlediği hakkında hiçbir fikrim yok.

İki elf ile Danimarkalı papazın öyküsünü belki hatırlarsınız. Papaz bir hastanın yanından dönmektedir, çok yorulmuştur ve gece geç saatte tenha bir kır yolunda evine giderken, hafif ve çok güzel bir müzik sesi işitir. Sonra, kimsenin boğulmadan yürüyemeyeceği bir yerde yürüyen iki kişi görünce yıldırım çarpmışa döner ve bunların elfler olduklarını, müziği yapanların da onlar olduklarını anlar. (Elfler müzik yapar, biliyorsunuz.) Elfler ona yaklaşırlar ve kim olduğunu, nereden geldiğini sorarlar ve onun bir papaz olmasının ne kadar hoş bir şey olduğunu söylerler. Ölümsüz ruhları olmadığı için çok üzgündürler ve papaza, buna sahip olmak için ne yapmaları gerektiğini sorarlar. Şimdi, bu iyi kalpli papaz, ne yapılabileceğini düşünemez: o komplekse dokunamaz. Böyle bir durum öngörmemiştir ve onların psikolojisini anlayamaz. Ama onlara ruh vermeleri için Tanrı'ya dua etmeleri gerektiği söyler ve aklına gelen tek dua da *Babamız* duasıdır. Ondan sonra, "Cennetteki Babamız" diye tekrar etmelerini söyler. Elfler, "Cennette olmayan babamız" derler. "Hayır," der, "yanlış, 'Cennetteki' demelisiniz." Onlar yine "Cennette olmayan babamız" derler. Bir türlü onun dediği gibi söyleyemezler. Bunu başaramazlar. Elbette başaramazlar, bir ruhu olan bir adam ruhu olmayan bir şeye nasıl dokunabilir? Bunu yapabilseydik, taşların da psikolojisi hakkında bir şeyler öğrenebilirdik. Keşke yapabilsem!

Şimdi, Zerdüşt elbette üstün bir ruh, bir üstün-yoğunluktur ve biz Zerdüşt'ü çok dikkatli ve saygılı bir biçimde ele almalıyız, çünkü bu, Nietzsche'nin tinsel deneyimidir. Çünkü "Neden? Niçin? Ne sayede? Nereye? Nerede? Nasıl?" soruları elbette çaresiz bir adamın sorularıdır. Tin ne olacak? Amaç ne? Neden böyle bir şey olmalı? Bu gerçekten de "Baba, beni neden terk ettin" ve "Hâlâ yaşamak, delilik değil mi?" yaşamın bir mantığı var mı? Ama bu da yaşamın bir yönüdür, bu kaostur; artık dans değil, gece yaşantısıdır ve anlaşılmazdır. Bu, karanlıktır, çaresizliğin kapkaranlığıdır. Kuşkusuz Zerdüşt burada karanlığa dokunuyor; insanın o karanlıktan etkilendiği ölçüde, içinde yaşayan tin—üstünde veya yukarısında, ama onunla temasta olan—kendi karşıtlığı, karanlık ile tanışır. Bu-

rada maddeyle temas ediyor ve bu nedenle o an son derece önemlidir. Prof. Reichstein'ın söylediği şey, metafizik önemi olan bir anı vurguluyor çünkü soru, Zerdüşt'ün, maddenin içine giren tinin bakış açısından soruluyor. Ve bu, tinin maddenin içine girdiği andır. Gördüğünüz gibi bu, sonraki simgesellikleri iyi bir biçimde açıklıyor.

Mrs. Crowley: Teslis ile bağlantılı olarak, bu ayrıca karşıtlar, yani Yin ve Yang ile benlik olamaz mı?

Prof. Jung: Doğallıkla. Örneğin ortaçağ felsefesindeki üçlü, tin, ruh ve bedendi. Beden tabii Yin'e ve tin Yang'a atıftır ve psykhe de aradaki olur.

Şimdi bir sonraki, "Mezar Şarkısı" bölümüne geçeceğiz. İlk paragrafı zaten okumuştum. Mezar adası, sessiz ada, daha önceki bölümlerin genel karakterinden de anlaşılacağı gibi, Yin'e iniştir. Yang'ın nihai karakteri, zıtlığının karşılığı olduğu için, Yin'de tükenmektir. Ama bunun ölüm olduğunu söyleyemeyiz; bu ancak Yang'ın tarafından geldiğinizde ölüm gibi gelir. Bu, daha ziyade, Yang'ın olumlu etkisini içine alan kap ya da Yang'ın çalışabileceği bir olasılıktır. Bu nedenle, Yin, kolaylıkla Shakti'yle özdeşleştirilebilir: o, yaratıcının kabıdır. Ya da Maya'dır, dünyanın yapı malzemesi, tüm hareket eden, ama yalnızca Maya veya Shakti aracılığıyla görünür hale gelen güçlerin çıktığı tanrı *Shiva bindu* tarafından merkezdeki yaratıcı noktaya taşınmıştır.[9] Dolayısıyla Yin gerçek varoluşun vazgeçilmez bir koşuludur; onsuz Shiva'nın gizli yaratıcı gücü sonsuza kadar uyku halinde kalırdı. Ve Yin kendi içinde ölüm anlamına gelmez, yalnızca etken koşula karşı olumsuz bir koşuldur. Ama tinle bir özdeşleşmeden geldiğinizde, gömülmüşsünüz gibi, ölüme benzer. Tinin şu ana kadar yaşayıp yaşamadığı kuşkulu bir hale gelir ve her şey bir yana, insan onun ne işe yarayabileceğini göremez. Tinin asıl özü sanki inkâr edilmektedir, olanaksız—hatta olasılık dışıdır. Dolayısıyla Nietzsche, kendisini Zerdüşt'ten ayrı bir insan olarak idrak ettiğinde, bu ona doğal olarak ölüm ya da hapishane gibi geliyor. Ne olursa olsun, ilk aşamada anladığı şey, burada kurduğu denklem, mezar adası ya da sessiz ada. Ve bu, nasıl bir psikolojik durumdur?

Mr. van Waveren: Bir içedönüklük hali.

Prof. Jung: Evet, ama birisi denizde, yalıtık bir adada olduğunda, muhtemelen ufuklara bakar ve bu daha çok dışa dönük bir eylem olur. Tabii o adayı dünya onu rahatsız etmesin diye seçmişse, çevrede görünen her gemiye lanet okuyup sırtını denize dönecektir, işte o zaman içedönüklükten söz edersiniz. Ama bu adanın farklı bir durumu var. Bu durum hangi koşulları simgeliyor?

Mr. Baumann: Tüm insan ilişkilerinin kesildiğini.

Miss Hannah: Yalıtımı.

Prof. Jung: Evet, bu, mezarın tam sessizliği ve yalnızlığıdır. Böyle bir adada bir adam tamamen dış dünyadan kopmuştur. Çünkü oraya kim gider? Yalnızca geri dönmeyen ölüler. O halde bu aynı anda ebedi bir hapishanedir ve kendisi

---

[9] Maya: Yeryüzü Anası, Shakti: tanrı Shiva'nın eşi ya da dişi eşlikçisidir. *Bindu* "nokta" anlamına gelir, geometride yaratılışın başladığı boyutsuzluk olarak tanımlanır. Bkz. *TE* 9 i, par. 631.

de oraya ayak basan bir tür hayalettir. Şimdi farkına vardığı psikolojik durum, mutlak yalnızlığıdır. Daha önce o, hayali öğrencilerle çevrili Zerdüşt'tü, kasaba pazarlarındaki kalabalıklara hitap ediyordu. Bir misyonu vardı, bir şeyi temsil ediyordu. Kalbi, insanlara bahşetmek istediği şeylerle dolup taşıyordu; armağanlarını uluslara bahşediyordu. Ve şimdi o, ölülerin adasında. O şişme gitmiş, en kötü şişme bile zamanla sona erer. Çünkü şişme alışkanlığı olan birinin, tamamen yanıldığını düşündüğü kötü anları olur, ama aslında ilk kez normal olduğu zaman bu, normal bir depresyon anı olur. Aniden gerçek yalıtımını kavrar ve kendi içine, insan varoluşuna düşmüştür. Nietzsche muhtemelen o sırada Sils Maria ya da kimseyi tanımadığı, kimseyle konuşmadığı ya da yalnızca hayaletlerle konuştuğu bir yerdeydi. İnsani açıdan kesinlikle yalnızdı ve tin bu koşullardaki insanı terk ettiği zaman, ne kalır? Eh, bir torba dolusu kötü anı ya da üstüne oturabileceği eşekarısı yuvaları veya ısırgan otları… Ve bunların tümü, kendisidir.

> Kalbimde bunu kararlaştırarak denizi aştım.—
>
> Ah, siz gençliğimin manzaraları ve sahneleri! Ah, siz aşkın parıltıları, siz kutsal uçucu parıltılar! Nasıl bu kadar çabuk kayboldunuz benim için! Ölmüşlerim gibi anıyorum bugün sizleri.

Burada ne olmuştur?

Mrs. Adler: Bu kişisel bilinçdışından bir anıdır.

Prof. Jung: Evet, burada kişisel psikolojisine giriyor; kendi, son ölçü kişisel anılarına geliyor. Almanca konferansımda, kendinize döndüğünüzde karşılaştığınız ilk şeyin anılar olduğunu gördüğünüz bir tablo göstermiştim. Yalnız olduğunuzda, çok fazla gürültü, çok fazla hareket olduğu için unuttuğunuz şeyler birden aklınıza geliverir. Bu yüzden kendinize geldiğinizde, düşünceler, anılar dünyasına erişirsiniz.[10] Zerdüşt Nietzsche'yi meşgul ettiği sürece, kişisel yaşamı yoktu, ama kendi bedeninin yalıtımı söz konusu olduğunda, kendisini anılar dünyasında buldu. Bir analiz sırasında kendiniz hakkında bir şeyler öğrenmek için yapmanız gereken ilk şey, anıların içine düşmektir ve bazen insanlar aylarca kendi bebeklik anılarının ipliğini anne karnına kadar sarmaya başlarlar. Çünkü anılar, hatırlananlar, kapıda, içerideki dünyanın girişindedirler ve siz kapıyı açar açmaz, dışarı çıkarlar. Dolayısıyla gördüğü ilk şey, gençliğinin tüm o manzaraları ve sahneleridir, kısa zamanda sönen o kutsal, uçucu aşk parıltılarıdır. Burada bir *ressentiment* alanına yaklaşıyoruz. Zavallı çocuğa çok kötü bir şey yapılmış: "Çocuk kalamadım ne yazık ki; kötü insanlar beni yaraladı!" Ve ardından *ressentiment* geliyor.

> Sizden bana, aziz ölülerim, tatlı bir lezzet geliyor, kalbi açan ve eriten! Gerçekten de bu lezzet, bir yalnız yolcunun kalbini sarsar ve açar.

---

[10] Bkz. aşağıda, s. 1014-15.

Bu nedir?

Mrs. Fieri: Onun aşağı duygusu.

Prof. Jung: Evet, şimdi duygular ortaya çıkıyor, peki neden aşağı?

Mrs. Fieri: Çünkü onları büyüdükten sonra bir daha yaşamamıştı.

Prof. Jung: Kesinlikle, bu yüzden de hiç gelişmediler. Ama onların genel niteliği nedir?

Mrs. Crowley: Bir ısrar.

Miss Welsh: Duygusal.

Prof. Jung: Duygusal oldukları kesin, peki duyguların genel niteliği nedir?

Yorum: Kompülsif.

Yorum: Arketipik bir niteliğe sahip.

Miss Welsh: Ona sahip oluyorlar.

Prof. Jung: Aynen, onlar sahiplenici ve ısrar ediyorlar, o bir parça mülkmüş gibi özneye sahip çıkıyorlar. Bir duygu sizi yakalar, üzerinize oturur; ondan kurtulamazsınız. Boynunuza oturur veya boğazınızdan yakalar. Bir duyguya sahip olduğunuzu söyleyebilirsiniz, ama çoğunlukla duygu size sahiptir—sorun budur. Bir duyguya sahip olduğunuzu söylemek kulağa daha hoş gelse de, her zaman bir duygu daima taşıyıcısına sahip olur. Bu yüzden, şimdi yükselen aşağı duygular sıra dışı bir ısrarcılığa ve nüfuza sahiptir: onu kuşatırlar, tamamen sararlar ve yakında ona tamamen sahip olacaklardır; bu da onların hep ona sahip olduğu anlamına gelir. Hatta aşağı işlevin pençelerinden kaçmak için, tinin dünyasına atlamış olduğu bile söylenebilir. O tinsel yücelik, aşağılık bulduğu yaşamıyla geçimsizliğinden kaynaklanıyordu—o çok sert, çok huysuz, çok ısrarcı ve nüfuz ediciydi - ve hemen anlaşılıyor ki, kendisi de o duygunun anında haklayabileceği zavallı bir dilenci olduğu duygusuna kapılmıştı. Diyor ki,

> En zengin ve en kıskanılan benim hâlâ—ben, en yalnız kişi! Çünkü size sahip oldum ve siz de hâlâ bana sahipsiniz.

Gördüğünüz gibi, sahipliğin niteliğini anlıyor ve protesto etse de "ve siz de hâlâ bana sahipsiniz" diyerek kabul etme noktasına geliyor.

> Söyleyin bana: kime düşmüştür ağacın en güzel pembe elmaları, benden başka?

Burada yine daha önceki, "Size sahip oldum" dediğindeki kadar edebikelâm kullanıyor—en zengin benim; bana düşmüştür ağacın en güzel pembe elmaları. Hala olumlu yöne tutunmaya çalışıyor. Krişna'nın dünyayı gördüğü gibi, Nietzsche de, tin tarafından sahip olunduğu ölçüde, dünyayı olumlu bir açıdan görmeye çalışıyor. Dolayısıyla bu duygunun onu tamamen çaresiz bir hale getirdiği gerçeğini bile sanki *o* duygularına sahip olmuş gibi kendi avantajına çevirmeye çalışıyor; sanki bu deneyimler onun için ağaçtan düşen pembe elmalarmış gibi.

> Yine de hâlâ sevginizin varisi ve mirasıyım, rengârenk ve yabani yetişen erdemlerinizin anılarıyla çiçekleniyorum, ey siz en sevdiklerim,

Bu tam olarak fena halde gazaba gelmiş tanrılara yönelik edebikelâm, bir yakarı gibi—ya da gazaba gelmiş bir denize konuksever bir deniz diye hitap ediyor, çünkü son derece konuk sevmez.

> Ah, birbirimize yakın olmak için yaratılmıştık, siz sevimli, garip harikalar; bana ve özlemime ürkek kuşlar gibi gelmediniz—yo, güvenen birine güvenerek geldiniz!
>
> Evet, sadakat ve sevecen sonsuzluklar için yaratılmıştınız, şimdi sizi sadakatsizliğinizle anmalıyım, ey kutsal bakışlar ve uçucu parıltılar: henüz başka bir isim öğrenmedim.

İşte aşağı işlevi anima yönü—duyguların bir anima yönü olduğunu ya da bu anıların veya eski deneyimlerin birçok aşk öyküsüne benzerliği bir kişileştirmeyle yine geliyor. İnsan gerçekten onun aşk öykülerine değiniyor olabileceği yönünde kuşku duyuyor. Ama aslında öyle değil, bu yalnızca dünyanın anima yönüdür. Ve şimdi de sadakatsizlikten şikâyet etmeye başlıyor; onların bu kadar erken ölmesine içerliyor.

> Gerçekten de bana göre pek erken öldünüz, siz kaçaklar. Ama ne siz benden kaçtınız, ne ben sizden: sadakatsizliğimizde birbirimize karşı masumuz.

Bu onun onlardan uzaklaştığı ve onların da ondan uzaklaştığı anlamına geliyor.

> *Beni* öldürmek için, sizi boğdular, ey ümitlerimin şakıyan kuşları!

Şimdi dargınlığı ortaya çıkıyor. Duygularını çalmış olan düşmanların kim olduğunu asla söylemiyor. Çünkü bir sadakatsizlik olduğunu düşünüyor: ya önceki duyguları sadakatsizlik edip onu terk etmiş ya da belki de kendisi sadakatsizlik ettiğini, uzaklaşıp kendisini tin dünyasından kurtardığını kabul edecektir. Ama hayır, öyle bir şey yok: ben anılarım ve eski deneyimlerimle benim ve sonra araya o şeytan girdi ve o güzel, şakıyan kuşları öldürdü. "Onlar" onları boğdular. Onlar kimdir?

Miss Hannah: Ebeveynlerine ve herkese mi yansıtıyor?

Prof. Jung: Olabilir.

Prof. Reichstein: Onları öldüren Zerdüşt'le özdeşliği değil mi? Tinin yolunu izledi ve tüm bunları dışlamasının nedeni buydu.

Prof. Jung: Bu kesinlikle doğrudur. Aşağı işlevinin duygulanım dünyasından kaçmak için tinle özdeşleşti ve şimdi nasıl olup da o eski dünyayla artık temas kuramadığını açıklamaya çalışıyor. Mesele şu ki, o anılar onu terk etmişler, kaybolmuşlardır: onlar sadakatsizdir. Ve o zaman o da uzaklaşmış olabilirdi—o kadarını kabul ediyor. Ama her ikisinin de aslında masum olduğunu düşünüyor: "birbirimize karşı masumuz" —sadakatsizliklerinde bile, denebilir.

Böylece bu garip, bu güzel şeyleri terk edebileceği gerçeğini açıklamaya çalışıyor; onlardan nasıl uzaklaştığını anlamıyor. Ve bu, duygulanım dünyasıdır. Artık Zerdüşt tininden hiç söz etmiyor. Çünkü o şimdi karanlıklara girdi ve her şeyden önce duygulanımına, duygu anılarına tutunuyor ve şimdi, şeytanın araya girmiş olduğunu keşfediyor. "Onlar" araya girdiler; "onlar" onun güzel kuşlarını boğdular.

> Evet, size, en sevdiklerim, kötülük size attı oklarını hep—beni kalbimden vurmak için!

Araya katiller girdi, o güzel anıları ve duyguları ya da doğrudan kalbini vurdular.

> Ve vurdular da! Çünkü en çok sevdiğim, sahip olduğum ve beni sahiplenen sizdiniz: ...

Olumlu bir ruh halindeyse, *onlara* sahip olduğunu söylüyor; kendini kötü hissederse, *kendisinin* sahiplenildiğini.

> ... *bu yüzden* genç ve fazlasıyla erken ölmeniz gerekti!
> En kolay incinir yerimi vurdular okla... Bana yaptıklarınızın yanında, adam öldürmek nedir ki!

Şimdi o, bir tür sütunundaki Aziz Sebastianus, ona ok atan bazı düşmanların kurbanıdır.[11] İnsanların, olumsuz yaşam deneyimlerini normalde böyle açıklarlar. Düşmanları ebeveynler ya da öğretmenler, daha sonra da psikanalist ya da gazeteler, Cizvitler ya da Masonlar yaşamlarını yıkan düşmanlardır—ya da eşleri de olabilir. Onları mahvetmiş olanlar sıklıkla kadınlardır, çoğunlukla kendilerine başka türlü açıklayamadıkları bir şeyleri yansıtmışlardır. Şimdi, bu düşman aslında nedir? Ve düşmanı ona ne yapmıştır—yani çocukluğundan beri şeytanlar tarafından kuşatıldığını harfiyen kabul etmezsek? İçinde onu ilk zamanlarının dünyasından mahrum eden bir şey olduğunu söyleyebiliriz.

Mrs. Crowley: Herhalde kendi sezgisiydi sanırım.

Prof. Jung: Haklısınız, onun durumunda bu sezgidir, üstün işlevidir. Çünkü üstün işlevimiz bizi çocukluktaki güzel şeylerden uzaklaştıran şeytandır; çünkü o, bizi doğruca dünyaya götüren, bizi meşgul eden binek hayvanıdır ve sonra, gençliğimizde o güzel dramı tamamen unuturuz. Çünkü o zaman bir tür profesyonel ve tek taraflı bir hale geliriz; meşgul olmaya başlarız ve doğal olarak, dünyadaki tüm olasılıklarla tanışmak uğruna, kendimizi unuturuz. Ve bu yüzden bize son derece yararlı görünen şeyin - ve yalnızca en yararlı görünen değil, gerçekten de son derece yararlı ve olası şeyin—iş özbenlik sorununa gelince, şeytan olduğu anlaşılır. Çünkü bu en büyük yeteneğiniz olabilir ve belli bir yönde çok yetenekliyseniz, o yeteneği kullanmamak aptallık olurdu.

[11] Aziz Sebastianus, üçüncü yüzyıl da yaşamış Romalı asker ve Hıristiyan şehit.

Ama üstün işlevinizle özdeşleşirseniz, o bir bakıma özerk bir hale gelir; tenor onun sesi haline gelir, kemancı onun kemanı olur, kral tacından başka bir şey değildir, bilimadamı ya da profesör de metin kitabından başka bir şey değildir. Doğal olarak, özdeşleşmezseniz, yapamazsınız. Bir şey üretmek için tüm gücünüzü vermelisiniz—kalbinizi, bedeninizi ve içinizdeki her şeyi. Aksi takdirde hiçbir şey üretemezsiniz. Ama bunun bedelini ödemek zorunda olduğunuzu bilmelisiniz; kendinizden koparılacaksınız, tek taraflı, köklerini yitirmiş bir kültürel ürün haline geleceksiniz. Bir dahaki sefere, Nietzsche'nin geride bıraktığı ve şimdi yeniden keşfetmeye çalıştığı bu hazinelerin neler olduğunu göreceğiz.

SEMİNER IX

30 Haziran 1937

Prof. Jung:

Geçen hafta "Mezar Şarkısı" bölümüne başladık ve ben bu ilk paragrafları yeniden gözden geçirmek istiyorum. Hatırlarsanız son—"Gece Şarkısı," "Dans Şarkısı" ve "Mezar Şarkısı"—bölümlerinde bizi ilgilendiren Nietzsche'nin kendisine yönelik yaklaşımı. Bu onun aşağı işlevi için bir tür aşağı iniştir ve Mezar Şarkısı onu artık bilinçdışının bölgelerine götürüyor. Bildiğiniz gibi bilinçdışı daima yansımış—ve hâlâ da yansımaktadır. Bilinçdışı ilkel koşullar altında, hayaletlerin, ölülerin ülkesidir. Bu, bizim yaptığımızdan çok daha fazla yansıtılmıştır. Bilinçdışını esas olarak çevremize, insanlara ve durumlara yansıtırız ve hayaletler ülkesiyle pek ilgilenmeyiz. Elbette istisnalar vardır, ama bu, genel kamuoyu kanaatinin bir parçası olacak bir fikir değildir; herhangi bir kişinin ölülerin hayaletlerini dert etmesi çok alışılmadık bir durumdur. Bu, oldukça olağanüstü bir durum, hatta patolojik olurdu. İnsanlar bir nevrozdan, hatta hafif bir psikozdan mustarip olduklarını kabul etmeye daha eğilimlidir; belirtilerini hayaletlerin varlığı olarak açıklamaktan çok, saplantıları ya da takıntıları biçiminde düşünmeyi yeğlerler. Dolayısıyla Nietzsche bilinçdışına yaklaştığında, onu mezar adası ya da sessiz ada olarak bir eğretilemeyle adlandırıyor. Bunu o kadar somut anlamda söylemiyor. Bu bir eğretileme, ama şiirsel bir dil olmadığı için, aynı anda bir eğretilemeden biraz daha fazlası ve yine de ilkel atmosferden bir şeyler içeriyor, bir erginlenmenin başlangıçtaki görünümü ya da bilinçdışına bir iniş. Çünkü bir erginlenme daima hayaletlerle ilgilidir ve bilinçdışına yaklaşımın da hayaletlerle az çok görünür bir biçimde bir ilişkisi vardır. Bazen hiç öyle görünmez, ama bazı durumlarda bilinçdışına yaklaşım psişik bir olgu gibidir; tuhaf şeyler olur. Gerçekten hayaletlermiş gibi görünür.

Bir zamanlar böyle bir vakayla karşılaşmıştım. (Konferanslarımdan birinde yayımlanmıştı, ama şimdi tekrar edeceğim.)[1] Bir kadın, oldukça histerik bir birey, bilinçdışından bir şeyler çıkarmamızın gerektiğini hissettiğim bir noktaya gelmişti. Çünkü böyle durumlar vardır. İnsanların bir çıkmazda oldukları ve insanın onları zor durumlarından nasıl kurtaracağını tam olarak bilmedikleri ya da durumun çok belirsiz olduğu zamanlarda, doğal olarak insana bir şeyin ortaya çıkması gerektiği hissi gelir—insan bir ipucu yakalamalı ya da başka bir etmen oyuna girmelidir. Bana daha önce hiç görmediği tuhaf bir rüya gördüğünü söylediğinde, durum böyle oldu. Rüyasında gece uyandığını ve bunun nedeninin odanın tuhaf bir ışıkla dolması olduğunu fark ettiğini görmüştü. Önce, ışığı açık bıraktığını düşünmüştü, ama ampul yanmıyordu. Yayılan bir ışıktı ve tam olarak nereden geldiğini bilmiyordu, ama sonunda, bir tür parlaklık birikimi olan çeşitli yerlerden yayıldığını fark etmişti. Özellikle kapalı perdelerde o parlak, dairesel ışık birikintilerini görüyordu. Ve sonra gerçekten uyanmıştı. Bu bir rüyaydı, ama elbette sıradan bir rüya değildi. Bu, psişik bir olguydu—eksteriyorizasyon dedikleri, o da her neyse. Bu tuhaf şeylerle ilgili kuramlara pek girmem; bu bir rüyaydı, belirli psişik şeylerin nesneleştirilmesiydi ve bu gerçekle tatmin olmamız gerekir.

Ona sonra bir şeylerin yolda olduğunu söyledim, çünkü deneyimlerden yola çıkarak, böyle rüyalar veya benzer gerçekler ortaya çıktığında, başka bir şeyin yakında gün ışığına çıkacağını biliyordum. Aslında psikolojik diyebileceğimiz bir şeyi keşfedeceğimizi umuyordum, bunun yerine bardak mucizesi oldu. Bir sabah yedi sularında tuhaf bir çatlama ve damlama sesiyle uyanmış ve başucu masasında duran cam bardağında mükemmel kesilmiş gibi görünen bir çatlak oluşmuş olduğunu ve suyun buradan damladığını fark etmişti. Başka bir bardak getirmesi için hizmetçisini aramış ve yeniden uykuya dalmaya çalışmıştı. Sonra aniden yine aynı sesi duymuştu—yine aynı şey olmuştu ve tabii bu kez heyecanlanmış ve oldukça mucizevi bir şey olduğunu düşünmüştü. Zili tekrar çalmış ve hizmetçi ona bir bardak daha getirmişti. Ve sonra aynı şey bir kez daha olmuştu. Böylece üç kez olmuştu—üç bardak da, hem de hepsi aynı düzenli biçimde çatlamıştı.

Şimdi bu, gözlemlediğim tek vaka olmadı: bende tam olarak aynı biçimde çatlamış başka bir bardak daha vardır. Bu, eksteriyorize bir olgudur ve bazı psikolojik olayların tuhaf gerçekliğini gösterir. Bu tür şeyler, belirli koşullarda gerçekleşir. Ve dediğim gibi, aynı olgu hayalet ya da vizyon görünümü alabilir. Tabii ezelden beri gözlemlenmiş olan bu olgular, gerçekten bir hayalet ülkesi olduğu fikrinin nedenidir ve bilinçdışına inmek de hep ölmüşlerle kopmuş bağlantıların yeniden kurulduğu öteki dünyaya inmek olarak düşünülür. Homeros'ta çok güzel bir örnek vardır, Ulysses [Odysseus] yeraltı dünyasına iner ve kurban edilmiş koyunların kanları hayaletleri öyle gerçek kılar ki, konuşabilirler. Kılıcını sallayarak onları uzaklaştırması gerekir ve yalnızca belirli

[1] Bkz. *TE* 10, par. 123.

hayaletlerin kandan almasına izin verir, böylece duyulur bir sesle konuşacak ve kesin bir biçimde görünecek töze sahip olurlar.[2] Antikçağdaki tüm Hades'e iniş öyküleri benzer bir türdedir; bu, bilinçdışına yaklaşmanın eski, ilkel yoluydu. Günümüzdeki bilinçdışına yaklaşım da hâlâ, çoğunlukla ya gerçekte ya da çok özel bir rüyada gerçekleşen bu tür tuhaf olayla karakterize olur. Bu rüyalardan, bilinçli psikolojimizden çok daha az boş ya da soyut bir mesele olduğu izlenimini edindim; orada belirli bir tözlüğe yaklaşan bir şey vardır.

Dolayısıyla Nietzsche'nin burada kullandığı benzetim, kısmen bir konuşma eğretilemesi ya da bir şiirsel imgedir, kısmen de ilkel nedenlerden kaynaklanır. Ölüler ülkesi çoğu kez bir adadır—kutsanmışların adası ya da ölümsüzlük adası ya da ölülerin gömüldüğü veya ölülerin yaşadığı mezarlar adasıdır. Veya belki de belli bir orman veya belli bir dağdır—İsviçre'deki buzullarda hâlâ ölülerin hayaletleri dolaşır. Ve Afrika'nın gördüğüm yerlerinde, ormanda özellikle yoğun bir biçimde büyümüş bambuların olduğu, Elgon Dağı'nın bambu kemeri dedikleri yerde hayaletler olduğu söylenir. İnsan orada gerçekten olağanüstü bir izlenim yaşar. Bambular çok hızlı ve muazzam büyür. Rüzgâr ağaçların tepelerinin üstünde eser, içeriye hiç hava nüfuz etmez ve orman tamamen durgundur. Yosunlar ve ayak bileklerinize kadar battığınız ölü yapraklar adımların sesini boğar. Orada hiç kuş yaşamadığı için, gerçekten sessizdir ve sanki su altındaymış gibi, yeşilimsi bir karanlık vardır. Yerliler hayaletler tarafından öldürülmekten korkuyorlardı ve ormanın bir bölümüne girmeye zorlanmamak için her türlü numarayı deniyorlardı. Dolayısıyla Nietzsche'nin okyanustaki sessiz ada resmi oldukça doğrudur ve o, ölülerin yaşadığı yere ulaşmak için denize açılmalıdır. Ünlü İsviçreli ressam Böcklin'in "Ölüm Adası" adlı resmi görmüşsünüzdür; neredeyse her yerde, kartpostal ve benzeri korkunçluklarda bulunabilir.[3] Şimdi, orada kiminle karşılaşıyor? Diyor ki,

> Kalbimde bunu kararlaştırarak denizi aştım.—
>
> Ah, siz gençliğimin manzaraları ve sahneleri! Ah, siz aşkın parıltıları, siz kutsal uçucu parıltılar! Nasıl bu kadar çabuk kayboldunuz benim için! Ölmüşlerim gibi anıyorum bugün sizleri.

Gördüğünüz gibi, onunla tanışmak için yaklaşan Hades'in gölgeleri, hemen kişisel anıları olarak açıklanıyor—tabii bu çok modern bir bakış açısıdır. Daha ilkel bir insan için, geçmişin hayaletleri olurdu—gölgeler değil, ölmüşlerin hayaletleri—tıpkı Ulysses'in annesinin hayaletiyle karşılaşması ve onu yeniden kucaklaması gibi. Biz, "Annemin çok aziz bir anısını yaşadım. Onu hayattaki haliyle gördüm," deriz. Ama daha ilkel bir zihin için bu, annesinin gerçek halidir, tabii deyim yerindeyse, gölge biçiminde. Belki akşamları misyonerle ateşin başında oturan küçük siyah oğlanın öyküsünü bilirsiniz. Adam çocuğun her

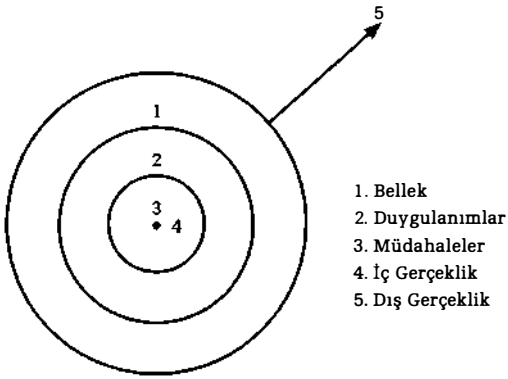
---

2 *Odysseia* XI:22-33.

3 Arnold Böcklin (1827-1901), bir zamanlar çok popüler olan ve beğenilen mitolojik peyzajların ressamı.

zaman bir kâse pirinci bir kenara koyduğunu ve birisiyle konuşur gibi cevap verdiğini fark eder. Ona ne yaptığını sorar ve oğlan şöyle der: "Annem her akşam gelip ateşin başında yanımızda oturuyor, onunla konuşuyorum." Misyoner, "Bir annen olduğunu bilmiyordum, dahası burada başka kimse görmüyorum" der. Çocuk "Tabii," der, "ben de onu görmüyorum, ama o burada. Onunla konuşuyorum ve o cevap veriyor. Bizler de, akşamları ateşin başında otururken ölmüş ebeveynlerimizi ya da ölmüş arkadaşlarımızı hatırladığımızı söyleriz. İnsan açık ateşin cazibesiyle rüya görmeye başlar ve insanın rüyaları da elbette anı biçiminde olur.

Şimdi bu, bilinçdışına yaklaşımın bir başka yönüdür: geçmişinizdeki anılarınıza yakalanır ve anılarınızın cazibesine kapılırsınız. Geçen hafta, egonun yapısı üzerine Almanca derslerimde yaptığım bir tabloya değinmiştim. Egoyu bir daire olarak betimledim ve psişik yapının ilk katmanımda anılar ya da bellek, üretme melekesi vardı (1). Dışarıdaysa (5), dış gerçekliğe uyum sağlayan, psikolojik alanımızda yönlendirme işlevleri olarak görev yapan dört ünlü işlev vardır; bu işlevleri iradenizle yönetirsiniz, onlara iradenize tabi oldukları ölçüde yön verirsiniz. Kural olarak en az bir işlev farklılaşır, böylece onu istediğiniz gibi kullanabilirsiniz, ama elbette aşağı işlev sanki içeride gibidir, dolayısıyla istediğinde kullanılamaz. Bu katmanların merkezinin çevresindeki ikincisi, bilinçdışının girmeye başladığı, duygulanımdan, duyguların kaynağından oluşur (2). Egoya ne kadar girerseniz, iradenizi o kadar kaybederseniz: bu iç kürede egemen olamazsınız, ama gitgide daha garip bir irade gücünün kurbanı olursunuz; bu, merkezden (4), yayılır ve "içgüdü" ya da her ne derseniz—"libido" ya da "enerji" gibi tabi olduğunuz güçtür. Gitgide daha edilgenleşirsiniz.

Gördüğünüz gibi, anılarımızı bir ölçüye kadar denetleyebiliriz—örneğin ortaya çıkmaları için bazı anıları çağırabiliriz—ve üretme melekemizi o mesafeye kadar kullanabiliriz. Öte yandan, anılarımızı geri getirmek için büyük oranda üretme melekemizin kendiliğindenliğine bağlı kalırız. Sıklıkla geri *dönmeyecek* olurlar; bir isim ya da veriyi ararsınız ve hatırlayamazsınız, sonra aniden,

başka bir zamanda kendini yeniden üretir. Bu bazen oldukça sinir bozucu olur, çünkü bir *kobold*[4] ya da bir elf gibi davranır: gerek duymadığınız zaman oradadır, gerek duyduğunuzda ortaya çıkmaz. Bu nedenle, iş üretme melekenize geldiğinde zaten elf-vari ara fasıllar nedeniyle siniriniz bozulmuşken, duygulanımlara geldiğinizde daha da rahatsız olursunuz (2).[5] İradeyle bir duygulanım yaratamazsınız: o kendisi üretir ve gerçek bir duygu sizi zıvanadan çıkartan bir şeydir. Onu ummazsınız ve duygularınızın üstüne çıkıp onu denetim altında ve sessiz tutmak için elinizden gelen her şeyi yapsanız da, bazen eyerden fırlatılırsınız. Daha sonra, ani olarak bilince giren ve bazen çok ciddi bir biçimde rahatsız eden bilinçdışı parçaları, benim müdahaleler, *Einbrüchen* (3), dediğim şeye gelirsiniz. Duygulanımla birlikte gelir ve anılar biçiminde görünürler.

Dolayısıyla Nietzsche *katabasis*'ini, bilinçdışına inişini gerçekleştirirken, önce Duygulanımla birlikte gelen ve yanında bilinçdışını taşıyan ilk anılarıyla karşılaştı. Bu aslında bilinçdışıdır ve bu nedenle onu "ölülerin adası" olarak adlandırır. Bu merkez nokta (4), bilinçdışının okyanusudur. Onu tabii bir nokta olarak temsil etmem gerekiyor, çünkü bu merkezi psişik gerçeğe uzam dünyasından yaklaşıyorum. Gerçekte bu tam da tersi olurdu: dışarısı (5) bilinç adasının yattığı muazzam bir okyanus olurdu; ama içeride sanki bilinçdışı küçücük bir nokta, okyanustaki küçük bir adaymış gibi görünüyor ve okyanus da, içimizde olduğuna göre, son ölçü küçük. Bunlar, bilinç yapımızın yarattığı birtakım optik yanılsamalardır. Bilinçdışının farklı açılardan nasıl göründüğünü araştırmak ilginçtir. Küçükten küçük, ama büyükten de büyüktür.

> Sizden bana, aziz ölülerim, tatlı bir lezzet geliyor, kalbi açan ve eriten! Gerçekten de bu lezzet, bir yalnız yolcunun kalbini sarsar ve açar.

Gördüğünüz gibi Nietzsche, kendisine yaklaşan ya da kendisinin yaklaştığı şeyi geçmişin anıları olarak hissediyor veya yorumluyor. Ama ilk ifadesinde sanki denizde dolaşıyormuş ve ölüler adasına gelmiş gibidir. Oraya varır varmaz resmi tersine çeviriyor ve anıların kendisine geldiğini söylüyor, böylece ada *o* olur ve anılar başına üşüşür. Bir yandan denizde, Kharon'un kayığında, cesetleri deniz yoluyla mezar adasına taşıyan kayığın resmindedir; denizci; diğer yandan anıları olan kişidir. Yani iki ifadeyi birbiriyle karıştırıyor: başka bir ifadeyle bilinçdışı, denizde bir yerde kaybolmuş halde keşfettiği küçük adadır, aynı anda da kendisi o anıların geldiği adadır.

> En zengin ve en kıskanılan benim hâlâ—ben, en yalnız kişi! Çünkü size sahip oldum ve siz de hâlâ bana sahipsiniz. Söyleyin bana: kime düşmüştür ağacın en güzel pembe elmaları, benden başka?

---

4 Alman folklorunda *kobold* çoğunlukla haşarı bir yeraltı cücesidir.

5 Jung, *affect* [duygulanım] sözcüğünü (CW 6, par. 681) tanımlarken *emotion* [duygu] ile eşanlamda kullanır, yani "bir yanda belirgin fiziksel sinir donatımı ve diğerinde düşünsel sürecin tuhaf bir rahatsızlığıyla karakterize edilen" bir durum olduğu anlamında. Buna karşılık Jung için *feeling* [his] dört temel işlevden biri olan bilişsel bir süreçtir.

Burada da iki bakış açısının karışımını görebilirsiniz: "size sahip oldum" ve "siz de hâlâ bana sahipsiniz," yani tam tersi. Kendisinin denizci olduğunu varsayarak o adaya sahip olacaktır, ama ada o ise, anılar ona sahip olur: o zaman onlar bilinçdışından çıkan denizcilerdir.

> Yine de hâlâ sevginizin varisi ve mirasıyım, rengârenk ve yabani yetişen erdemlerinizin anılarıyla çiçekleniyorum, ey siz en sevdiklerim,
>
> Ah, birbirimize yakın olmak için yaratılmıştık, siz sevimli, garip harikalar; bana ve özlemime ürkek kuşlar gibi gelmediniz—yo, güvenen birine güvenerek geldiniz!

O artık daha çok anıların geldiği kişinin biçiminde ya da durumundadır. Dediğim gibi, bilinçdışı ilk önce kişisel anılar biçiminde ve ayrıca—geçen hafta tartıştığımız çok önemli bir nokta—aşağı işlev biçiminde görünüyor. Anılar büyük ölçüde aşağı işlevin karakteriyle renklenir. Nietzsche'nin durumunda bu aşağı yan, duyumsama-hissidir, çünkü bilinçte esas olarak sezgiseldir, zekâ ikinci sıradadır. Şimdi, aşağı duyumsama, anılara kendine özgü somutlaştırıcı bir gerçeklik verir ve bu da muhtemelen özellikle plastik imgelemini açıklar. Örneğin anıların "tatlı lezzeti" ve "pembe elmalar," aşağı duyumsamayı gösteren somutlaştırıcı ayrıntılardır. O zaman duygulanım besbelli yalnızca duygulanım değil, aynı zamanda duygusallıktır, bu nedenle bu bölümde bir bütün olarak bakılırsa, duygu pek de güvenilir değildir. Çünkü aşağı duygulanım daima, gaddarlığın kardeşi olan duygusallığın o tuhaf karakterine sahiptir. Duygusallık ve gaddarlık birbirine çok yakın olan ve birinden diğerine anında değişebilen bir karşıtlar çiftidir.

> Evet, sadakat ve sevecen sonsuzluklar için yaratılmıştınız, şimdi sizi sadakatsizliğinizle anmalıyım, ey kutsal bakışlar ve uçucu parıltılar: henüz başka bir isim öğrenmedim.
>
> Gerçekten de bana göre pek erken öldünüz, siz kaçaklar. Ama ne siz benden kaçtınız, ne ben sizden: sadakatsizliğimizde birbirimize karşı masumuz.

Bu düşünceler onun aşağı işleviyle ilişkisine ilginç bir ışık tutuyor, özellikle duygularına ve geçmişin anılarına. Burada sadakatsizlikten söz ediyor ve hatırlarsanız, Nietzsche *Zerdüşt* kavramını ilk olarak otuz yedi yaşındayken, büyük değişimin başladığı dönemde düşünmüştü. Bu normalde ego amacının yaşamdan kaybolduğu ve yaşamın kendisini gerçekleştirmek istediği, başka bir yasanın başladığı yaştır. O zamandan önce anılarınıza sadakatsiz olmak normaldir, başka bir deyişle—tablomuza göre—iradeyi ego amaçlarına uygulamak için merkezden (5) uzaklaşmak normaldir. Ama yaşamın orta yerinde, bu iç kürenin aniden hak iddia ettiği, kaderimize karar veremediğimiz, bir şeylerin üzerimize zorlandığı ve kendi irademizin bizden uzaklaşmış gibi göründüğü bir zaman gelir, o zaman ego amacımızı ancak bir tür zorlu çabayla tutabiliriz. Her şey doğalsa, o zaman irade, ego amaçlarına uygulandığında bile, artık pek

kendi seçimimiz olmayacaktır, bu merkezden (4) çıkan bir tür komut olacaktır, her ne kadar bir tür yanılsama sayesinde belki kendi amacımız olduğunu düşünsek de. Ama eğer kişi biraz içgörü sahibiyse, aslında seçim yapmadığımızı çok açıkça hisseder veya görür—seçim bizim adımıza yapılmıştır. Elbette bu anlayış, o komut kişiyi dış dünyadan ayırdığı ve dikkatini nesnel durumuna çekmeye zorladığı zaman, daha da netleşir.

Şimdi, aşağı işlev ortaya çıktığında, her durumda dikkatinizi kendinize vermeye zorlar ve aşağı işlev, tamamen dış dünyayla özdeşmiş, siz de kendinizin dışına çekilmişsiniz gibi görünse de, sizi dış dünyadan ayırır. Ama onu izlerseniz dünyadan kopacağınızı görürsünüz, çünkü aşağı işlevinizle ortaya çıkarsanız, ailenizde veya arkadaşlarınızın arasında o kadar çok yanlış anlama uyandıracaktır ki, kısa zaman içinde yalnız kalırsınız. Nietzsche burada sadakatsizlikten bahsettiğinde, şimdiye kadar yaşamış olduğu hayatta uzun bir zaman belleğinin dünyasından ayrılmış ve kendisinden uzağa, ileriye bakmış olmasına bir gönderme yapıyor. Ve şimdi ansızın o dünyanın hâlâ varolduğunu ve onun için çok büyük bir büyüsü olduğunu fark ediyor, bu yüzden kendisine bunun sadakatsizlik olmadığını söylüyor—o dünyayı her zaman sevmişti—yalnızca kader bir şekilde onu ondan ayırmıştı. Bu sadakatsizlik gibi görünebilirdi,, ama aslında değildi. Şimdi de yeni bir yön geliyor:

> *Beni* öldürmek için, sizi boğdular, ey ümitlerimin şakıyan kuşları!
> Evet, size, en sevdiklerim, kötülük size attı oklarını hep—beni kalbimden vurmak için!

Bunun anlaşılması kolay değildir. Burada aniden bir şeyin kendisini anılarına yabancılaştırmış olduğunu fark ediyor. Birdenbire kendini geçmişinden boşanmış gibi hissediyor—ona bir şey olmuş—yine de geçmişinin tüm deneyimlerinin anılarını sevdiğini fark ediyor. Gerçekten de hayatın o anında geçmiş artık yoktur, öldürülmüştür. Kişi artık geçmişin insanı değildir, çünkü o insan yaşamış, geçmişe ve anılarına sırt çevirmiştir ve şimdi, gördüğünüz gibi, onlara geri dönen, o yeni insandır. Öyleyse eski insan ölmüş gibi görünür; süreci tersine çeviremez. Ne yaparsa yapsın, artık öyle yaşayamaz. Bu nedenle sanki bir şey öldürülmüş gibi hissediyor; bu sadakatsizlik aslında, anılarının, önceki kimliğini oluşturan şeylerin ölmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Tabii bu, öznel bir yorumdur; sanki bir zalim anılarını gizlice katletmiştir ve onlar da böylece gölgeler haline gelmiştir. Ama gölgeye dönüşenler anıları değildir; *o*, gölgelere dönüşmüştür. Gördüğünüz gibi, "Beni öldürmek için, sizi boğdular" diyecek ve onları vuran okların, öldürmek için kendisini de vurduğunu söyleyecek sezgiye sahiptir. Dolayısıyla anılarının değil, kendisinin bir bakıma bir gölgeye dönüştüğü sezgisine de sahiptir. Ama öldürülen sanki onlarmış gibi konuşuyor ve bu, bir yansıtımdır: kendi belleği, geçmişin insanı olarak öldürülmüştür, çünkü bu şekilde işlev görmesi artık olanaksızdır. Ona geri dönemez. Ve bu, yeni deneyimdir.

> Ve vurdular da! Çünkü en çok sevdiğim, sahip olduğum ve beni sahiplenen sizdiniz: [yine iki farklı yön] bu yüzden genç ve fazlasıyla erken ölmeniz gerekti!

Neden ölmek zorunda oldukları tam olarak anlaşılabilir değil, ama onun deneyimlerinin bir yansıtımı olduğunu varsayıyorum—yani bir bakıma bir gölgeye dönüşmüş olması, artık eskisi gibi olmaması. Burada oldukça açık bir biçimde diyor ki,

> En kolay incinir yerimi vurdular okla—yani sizi. Sizin teniniz bir tüy gibi—daha doğrusu, bir bakışla sönen bir gülümseme gibidir.

Bu görüntü onun aşağı duygusunun aşırı ölçüde savunmasız bir hale geldiğini göstermektedir; sırtında savunmasız bir nokta olan ve o nokta yüzünden ölen Siegfried gibidir. Bu, zayıf noktasıdır—anılar, geriye bakışlar—geldiğimiz ve gitmekte olduğumuz yerdir, ruhların yeniden doğmak için geldikleri ve ruhların uyuyacakları zaman, deyim yerindeyse bir sonraki cisimleşmeyi beklemek için gittikleri ölüler adasıdır. Ve bu, bilinçdışıdır. Bilinçdışından gelip, bilinçdışına gideriz, burası ilkel terminolojide "hayaletler ülkesi" denen yerdir. Yani gördüğünüz gibi, geldiğimiz o hayaletler ülkesi, kökenimiz, zayıf noktamızı oluşturur. Göbeğin bir bakıma başlangıçta yaşamın göbek bağı yoluyla aktığı yeri göstermesi gibi, savunması zayıf ve sonunda bizi öldürecek olan, ölümün tekrar içeri gireceği yerdir. Ve kritik nokta da bu olduğu için, insan ondan kurtulmaya çalışır. Anılar dünyasından uzakta yaşar, ki bu, insan yaşamak istiyorsa, çok yararlı ve vazgeçilmezdir. Anıları insana sahip olursa, insan yeni koşullara uyum sağlayamaz.

Geçmişin ele geçirdiği, asla uyum sağlayamayan, yeni durumu anlamayan insanlar görürüz: durum daima eskisi gibi görünür. Anılarını unutamazlar; ebeveynlerine uyarlanma biçimleri, unutulmaz bir model haline gelir. Dolayısıyla uyum sağlayabilmek için, anılarınıza ve geçmişte sevdiğiniz herkese karşı bu masum sadakatsizliğe sahip olmanız gerekir. Uyum sağlamak istiyorsanız, bağları koparmanız, ne olduğunuzu unutmanız ve kimliğinizin farkında olmamanız gerekir—yaşamınızın belli bir noktasına kadar. O zaman artık gitmek imkânsız hale gelir, çünkü kendiniz olmak istiyorsanız artık unutamazsınız ve geçmiş gitgide daha fazla geri gelir. Örneğin yaşlıların gençliklerini çok düşündükleri bilinir. Gençlik anıları sıklıkla, çok sinir bozucu ölçüde, geri gelir; geçmişin anıları gerçekten onlara sahip olurlar ve yeni şeyler hiç kayda alınmaz. Bu, normal bir olgudur. Tek anormallik, sahip oldukları birazcık bilinci kaybettikleri zaman, çocukluk anılarından başka hiçbir şeyden söz etmemeleridir.

Şimdi, bu zayıf ya da yumuşak nokta, kolayca yok edilebilecek bir yavru kuş gibidir; son derece duyarlı ve alıngandır, çünkü bizim aşağılık yanımızdır. Anılar, hâlâ çocuk olduğumuz, tamamen uyum sağlanmamış—hâlâ geçmişi yaşadığımız bir yerdir. Dolayısıyla geçmişi yaşadığımız ölçüde, koşulların elinde o-

luruz. Üstelik uyum sağlayamadığımız zaman alıngan oluruz ve alıngan olmak, koşullara saf şiddet yoluyla egemen olmaya çalışan bir zorba olmak demektir. Uyumsuz insanlar yaşamlarını yönetmek için, zorbalaşırlar. Diğer herkesi baskılamak yoluyla bir tür uyum sağlarlar; koşullar bastırıldığı için, bir uyuma ulaşılmış gibi görünür. Şimdi Nietzsche diyor ki,

> Ama düşmanlarıma şunu demek isterim: Bana yaptıklarınızın yanında, adam öldürmek nedir ki!

Bu onun aşağı işlevinin olağandışı kırılganlığını gösteriyor. Anılarına geldiği zaman, aniden geçmişiyle ilgili bir *ressentiment* fark ediyor. Çevresi tarafından şiddetle bastırılmış gibi ona bakıyor. Ve böyle hisseden herkes, çevresine karşı aşırı alıngan ve zalim bir tavır alacak, bu imkânsız duygular yüzünden de kendisini yalıtacaktır. Bu elbette Nietzsche'nin durumudur ve yeterince görülmediği için, ifadesi o kadar histeriktir ki neredeyse söylendiği ağlamaklı duygusallığı duyulabilir.

> Bana tüm cinayetlerden daha beterini reva gördünüz; telafi edilemez şeylerimi aldınız:—size böyle diyorum, düşmanlarım!

Nietzsche burada ondan neyin alınmış olduğunu açıklıyor. Gördüğünüz gibi, öldürüldü, gölgeye dönüştü, ama bilmediği şey de bu; bu yüzden bellek dünyasının kendisinden alınmış olduğunu varsayıyor—sevdiği ve hoşlandığı, bir süreliğine uzaklaştığı güzel şeylerin anılarının. Ve onlara döndüğü zaman, bir şey olduğunu fark ediyor: öldürülmüşe benziyorlar. Değiştiğini ve artık aynı kişi olmadığını fark etmiyor. Bu yüzden geri dönüşü olmayan bir şey anlamına gelen telafi edilemez, *Unwiederbringliches* bir kayba uğradığını hissediyor. Ebediyen gitmiştir ve bu ona bir cinayet, adam öldürme gibi görünüyor, bunu yapanın da düşmanları olduğunu düşünüyor. Elbette, sonsuza kadar insanoğluna olmuş son derece normal bir gerçeği yansıtıyor; bilincinde olmadığı için, yansıtıyor.

Bu çok sıradan bir durumdur—birçok insan aynı yanılsamaya maruz kalır. Hayatlarındaki belirli bir zamandan sonra, insanların onlara karşı dolaplar çevirdiklerine, türlü numaralar yaptıklarına inanırlar. Ya da bir zamanlar ölümcül bir şey olduğuna inanırlar; bunun çok kötü sonuçları vardır ve doğal olarak başkası sorumludur. Farklı olmalarını bu gibi yanılsamalarla açıklamaya çalışıyorlar, ama aslında onlara farklı kılan, yaşamın kendisidir; varsaydıklarından farklı bir hale gelmişlerdir. Elbette, farklı bir yaşam alanında da gayet güzel yaşayabileceğinizi farz etmeniz için kendinize özgü bir yanılsamanız olmalıdır: *ubi bene ibi patria.** Bu, koşulların elverişli olduğu yerlerde yaşayabilir ve kendiniz olabilirsiniz demektir. Ama böyle bir yanılsamaya sahip olmak için, şimdi ve daha önce ne olduğunuzu unutmanız gerekir, çünkü önce neyseniz şimdi de osunuz: her yerde yanınızda olanı taşırsınız. Burada olduğunuz

* (Latince) Yaşam nerede güzelse orası vatanımdır; insan doğduğu yerde değil, doyduğu yerde –ed.n.

ile orada olduğunuz arasına bir tür bilinçdışı tabakası koyabildiğiniz sürece her türlü uyumu yönetebilir, kendini şimdi şu ve şu hale getirmiş olan bir kişi olduğunuzu düşünebilirsiniz. Tabii bu yanılsamanın bedelini bellek dünyasının kaybolması, olduğunuzun kaybolmasıyla ödeyebilirsiniz. Ancak aslında gerçekten kaybedemezsiniz. O her zaman oradadır, ama utanılacak bir sırdır, hep korktuğunuz bir şeydir, çünkü yaptığınız şeyi bozacaktır. Onunla çelişecek ve şimdi de, daha önce de ne olduğunuzu merhametsizce hatırlatacaktır. Bu şey tezahür etmeye başladığı zaman, dış dünyada bulunmuş olan ve onu olduğu şey yapan adamı şimdi çekiyorsa, o zaman katledilmiş gibi görünür. Tabii tüm olayı anlamadığı için, bu yine bir yansıtımdır. Ben öldürülmedim, ama anılarım öldürülmüş, eski dünyamın güzelliği götürülmüş ve bu, asla telafi edilemeyecek bir kayıptır.

Şimdi bu, sıradan nevrotik bilinçdışı, tipik bir nevrotik yanılsamadır. Çünkü bu insanlar salt yaşıyor olmalarını, koşulları sakıncalı bulur ve başkalarına her türlü serzenişi yansıtırlar. Değiştiklerini, artık farklı olduklarını anlamak yerine, bazı olayların içlerindeki bir şeyleri yok ettiğini düşünürler. Ve işin tuhafı, farklı bir varlık dedikleri, olduklarını düşündükleri şey değildirler. Şu ana kadar hiç şimdiki gibi olmadıklarını söylerler, ama tam da her zaman oldukları şeydirler, sadece bilincinde olmamışlardır; dolayısıyla o noktaya geldiklerinde, onu farklı bir şeymiş gibi hissederler. Onu görebilseler, değişmiş olan *onlardır*. Anılarını kimse öldürmemiştir ama o ölmüştür—eski kişi ölmüştür. Artık onlar hayalettirler ve artık yaşayan bir varlık olarak anladıkları şey değildirler. Çünkü bu insanların yaşayan bir varlık olarak anladıkları şey, o kendisinden uzakta yaşayan şeydi. O, yanılsama bir varlıktı, birinin oynadığı bir roldü, bu yüzden de bir bakıma yarattığı yapay bir konumdu. Örneğin güzel sesli bir insan, o sestir—o, o tenordur. Daha sonra, yaşamın sonraki bölümünde sesi çatlıyor ve tabii dünyanın onu yaraladığını hissediyor. Çünkü o zaman o sese sahip olmadan önceki, her zaman varolduğu şeyi keşfetmiştir. Sesi ona dünyada mükemmel bir yapay, yanılsamalı bir varlık yaratmasına yardım etmişti. Tabii bu tamamen meşrudur: yaşamak için kendinizi satmanız gerekir, bu nedenle karşılığında para kazanacağınız bir çeşit değeri dünyaya sunabilecek bir konum yaratmanız gerekir. Ama aslında bu, kendiniz değilsinizdir. Bu daha önce olduğunuz şeydir ve o şey kaybolduğu zaman, kendinizi her zaman varolmuş bir alanda bulursunuz, ama ona tekrar döndüğünüz an şu ana kadar bilinçdışında kalmıştır. O hep orada olmuş bir adadır ve siz hep onun üzerinde bulunmuşsunuzdur, ama hiç orada olduğunuzun bilincinde olmamışsınızdır ve şimdi, yanılsama—kendinizle yapmış olduğunuz kurgu—öldüğü ve tekrar adaya döndüğünüz zaman, ada ilk kez olarak bilinçli hale gelmiştir. Kasvetli görünür, ama yine de o, sizsinizdir.

Şimdi, Nietzsche bu konuda oldukça bilinçsizdir, bu yüzden bu, bir biçimde sinirime dokunan bir pasajdır. Düşmanlardan ve zavallı küçük çocuğa yaptıklarından söz edince beni rahatsız ediyor. Doğal olarak ben burada profesyonel

bir komplekse giriyorum ve o lanet şeyin düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu profesyonel kompleks yüzünden okuyamadığım bazı yazarlar vardır. Tüm bu yaygara neden? Hepsi yanılsamadır. Şimdi aynı ağlamaklı tavırda devam ediyor.

> Gençliğimin hayallerini ve en değerli büyülerini öldürdünüz! Oyun arkadaşlarımı, o aziz ruhları aldınız! [*Erlkönig* ve kızları.] Bu çelengi ve bu laneti onların anısına koyuyorum.
>
> Bu lanet size, ey düşmanlarım! Sonsuzluğumu kısaltmadınız mı, soğuk gecede sönüp giden bir ses gibi, ömrümü azalttınız. Kutsal gözler açıp kapanana kadar kısacık geldi bana—uçucu bir parıltı gibi!
>
> Şöyle demişti vaktiyle saflığım, mutlu bir saatinde; "Benim için her varlık kutsaldır."

Bu da başka bir anıdır ve kutsanmış tinler olan oyun arkadaşlarıyla aynı ayarda ve erken dönem anılarının karakterindedir. Bu duygu anıları, son Seminerde sözünü ettiğim arketipik anıları işaret eder. Ziyaret edilmek isteyen adaya götürmek için gökyüzünden bir zeplinle gelen beyaz kızlar tarafından her gece alınan o küçük oğlandan söz etmiştim. Bunlar muhtemelen *Erlkönig*'in kızlarıydı, bir zamanlar oyun arkadaşı olduğu o harika tinler. Şimdi bunlar, mükemmel bir hali, bir tür cennet halini andıran duygulardır; Goethe'nin *Die Erlkönig* şiirinde, sıklıkla rüyalarda ölümü öngörenler arketipik imgelerdir. Rüya seminerlerimizden birinde, dokuz yaşındayken bulaşıcı bir hastalıktan ölen küçük bir kızın vakasını ele almıştım. Ölmeden bir buçuk yıl önce ve henüz hastalık belirtisi yokken bu arketipik rüyaları görüyordu—bizimki gibi bir hayat ya da gerçeklikle hiçbir ilgisi olmayan rüyalar.[6]

Bu erken dönem anılarının çoğu zaman olağandışı bir çekiciliği ve ihtişamı olur. Bu, çocuğun doğmadan önce, zaten uzun yıllar içinde yaşamış olabileceği kadim bir dünyadır, ama zihinde çocuk hâlâ o kadim dünyadadır ve ancak kademeli olarak dışına çıkar. Ve orada sonsuza kadar takılıp kalan az kişi de yoktur ve onlar, kadim dünyanın tüm masumiyetini ve güzelliklerini korurlar, başkalarının ahlaksızca olarak nitelendireceği türde bir hayat yaşasalar bile. Ama bu, onlara dokunmaz—yalnızca temel bir masumiyetin telafisidir. Onlar hâlâ arketip görüntülerde yaşarlar ve gerçekte yaşadıkları konusunda eksiksiz ve kutsal bir biçimde habersizdirler. Gerçekte balçığın içinde yaşarlar, ama fantezi ya da iç duygularda hâlâ tamamen kadim masumiyet dünyasındadırlar. Şimdi burada, Nietzsche o masumiyete atıfta bulunuyor: buna erken dönem deneyimi denemez, çünkü bu gerçek bir deneyim değildir, bilinç varolmadan önce orada olmuştur. Bu dünya varolmadan önce kutsal bir dünya vardı ve o dünyadan çıkan her çocuk hâlâ şeylere kutsal gözlerle bakar ve "benim için her varlık kutsaldır" der. Her şey kutsallığın ihtişamına sahiptir ve şeylerin aslında ne olduğu, uzun yıllar saklı kalır, bazen de bir ömür boyu.

---

[6] Bkz. TE 18, par. 525-39.

Asla doğmamış, hâlâ o başlangıçtaki alanda yaşayan pek çok insanı gördüm. Tabii, tahmin edebileceğiniz gibi, son derece sefil hayatlar yaşıyorlardı, ama bundan çok mutlu bir biçimde habersizlerdi. Fiziksel olarak hastaydılar, çünkü beden doğal olarak böyle bir zihinsel gerçekdışılığa tepki gösterir. Beden, bu gerçekte yaşamalıdır, ama zihin kadim durumdadır. Çoğu kez, zihinsel kişiliğin bir bölümü kadim dünyada kalmışken, daha sonra bilinçli dünyada bir tür içerimin, bir tür kapalı bölgenin oluştuğu belli bir kısmi ya da parçalı doğum meselesi olan vakalarla karşılaşılır. Bu insanlar mükemmel biçimde uyum sağlamış ve görünüşte normaldir, ama tuhaf rüyalar görürler. Ne kadar normal olurlarsa, o içerimden o kadar korkarlar; ne kadar çok anormal olurlarsa da, o kadar daha az korkarlar. İçerim, bir başka dünyaya ait, kendi dünyalarının içinde olan ama hiçbir biçimde ona bağlı olmayan bir adaya benzer. Bu tamamen garip bir şeydir. Bu tür vakaların sık olduğunu söyleyemeyiz, ama çok ender de değildirler. Ama neredeyse hiç bilinmeyen bir gerçektir—insan ender olarak duyar.

Almanca rüya seminerinde, tamamen şans eseri, böyle bir vakayı keşfettik ve Nietzsche de bu türden olduğu için bundan söz etmekte çok yarar var. Uyum sağlamış gibi görünen genç bir adamın—herhangi bir sakatlığı olduğu söylenemezdi—dört-beş yaşından başlayarak on sekiz yaşına kadar tekrarlayan bir rüyası vardı. Kendisi halen yirmili yaşların başında, bu yüzden bu olay dineli çok uzun zaman olmadı ve artık bir içerime dönüştü. Rüya daima şöyleydi: kendisini bir gezegenin, muhtemelen yeryüzünün yüzeyinde kendini bulur, ama bu bir kozmik çöldür ve o, kendisine zulmeden bir şeyden veya birinden korkmaktadır. Kaçarken aniden derin bir şafta düşer. Düşer, düşer ve düşmanı şimdi yukarıda, şafttan aşağıya bakmaktadır ve ara sıra, gözetleyen adamı görür gibi oluyor. Görünürde sınırsız bir derinliğe düşerken, diğer uçta cehennemin alevleri olduğunu görüyor. Ama zalim üzerine kare biçiminde tabletler yağdırıyor ve bunlardan o kadar çok var ki, şafttaki havayı yoğunlaştırıyor ve onu daha da fazla düşmesini engelleyen bir tür *couche* [katman] ya da tabaka oluşturuyorlar. Bir kayanın çıkıntısında duruyor ve orada oturuyor: tabletler besbelli onu kurtarmıştır. Şimdi yukarıdaki kişi çoğunlukla şeytan ya da oldukça dost bir varlığın, sıklıkla bir tanrının yüzü ya da rüyayı görenin kendi yüzü olabiliyor. Bana bir fikir vermek için bu tabletlerden bazılarını yaptı: her tablet yaklaşık altı santimetrekare büyüklüğündeydi ve her biri farklı bir tasarım içeriyordu, ama her zaman bir mandalaydı. Yani zalim, onu korumak için, başına mandalalar, bir tür sihirli tabletler yağdırıyordu ve sonunda onu kurtarıyordu.

Çünkü yaşına göre son derece alışılmadık bir sorunla karşı karşıyadır: kendisini uzayda yalnızlık anlamına gelen, ıssız bir gezegenin yüzeyinde buluyor ve diğer insanların dost çevre yanılsaması yaratma melekesine sahip değil. Ve o melekeye sahip olmadığı için, sahip olmadığı ve olması gereken şeyden zulüm görüyor. Bir tanrıya, bir şeytana, bir arkadaşa ve kendisine sahip olması gerekli ve bunlar, kök salabileceği ve kendisini çevresiyle dostça ilişki kurabilen, be-

lirgin bir insan olarak kabul ettirebileceği yaşanabilir bir dünya yanılsaması yaratma olanağını vermek için onun peşine düşüyorlar. O dünyayla ilişki yanılsaması olmadan doğmuş olduğu için o meleke tamamen hâlâ başka bir dünyadadır ve sonunda ona ulaşabilmek için onun peşinden koşmak zorundadır. Ve o dost ya da şeytan ya da tanrı ya da her neyse, eksiksizlik vadeden çok sayıda mandala, o yuvarlak şey ve bütünlük anlamına gelen kare şeyle ona ulaşacaktır ve ikisi en sonunda bir ölçüde bir olunca rüya kaybolabilirdi. Çünkü doğum gerçekten gerçekleşmiş gibi görünüyordu. Yaklaşık on sekiz yaşındayken, dünyayı yaşanmaz bir gezegen olarak görmesine neden olan primordiyal dünyadan, periler dünyasından ayrılabilmişti. Bu, çocukluğa özgü bir vizyondur.

Bir başka örnek daha biliyorum, on-on bir yaşındaki bir kızın yine tekrarlanan bir rüyası vardı. Boş, kozmik alandadır, yol gibi bir şeyin üzerinde yürümekte ve çok uzaklarda, yaklaştıkça büyüyen yuvarlak bir ışık en sonunda gitgide yaklaşan muazzam bir küre oluyor ve elbette korkmaya başlıyor. Sonra, küre yakınına geldiği sırada, yol ikiye bölünüyor ve sağa mı, yoksa sola mı gitmesi gerektiğini bilmiyor ve o anda uyanıyor. Bu bir kâbustur. Bu o türde çok tipik bir rüyadır: ben onlara kozmik çocukluk rüyaları diyorum. Bunlar, Tibetlilerin Bardo yaşamı dedikleri, zihnin doğum öncesi bir durumunun, bu uzamsal dünyaya doğmadan önceki durumun güçlü anılarına sahip çocukların arketipik deneyimidir.[7] Bu, kendisini ilk önce mutlak boyutuyla, yaşamın—özellikle de insan yaşamının—tamamen yabancı olduğu boş, ölü bir dünyada gösterir ve ayrıca insanın neden bir zihni veya bilinci olması gerektiğini açıklar. Onda aynı türden değil, farklı bir şey olmalıdır, yoksa bilinçli olamazdı. Uzamımızın koşullarıyla farklılaşan bir şeyi olmalıdır ve psykhenin alanımızın koşullarıyla farklılaştığı bir gerçektir.

Şimdi, Nietzsche'nin başlangıçtaki eğilimi—"benim için her varlık kutsaldır"—onun kadim deneyimine, bir dünya, bir arketipik dünya varsayımına uyması her şeyi kutsal hale getirme girişimidir. Öncelikle, ailesi *Erlkönig* gibi bir şey olmaktan çok uzaktı. Dolayısıyla kısa süre sonra babasına yönelik bir karşı-konum bulması ya da hatırlaması gerekmişti. Böylesine gerçek, insan bir babası olması onu hayal kırıklığına uğratmıştı ve buna uyum sağlayamadı, bu nedenle bilinçdışı ona çok erkenden, tamamen farklı türde bir baba fikri, Wotan fikrini verdi. On beş yaşındayken büyük Wotan rüyasını gördü. Ve şimdi neden şikâyet ettiğini görüyorsunuz.

> O zaman iğrenç hayaletler musallat ettiniz bana; ah, nereye uçtu o mutlu saat şimdi?
>
> "Benim için her gün kutsaldır"—böyle demişti vaktiyle gençliğimin bilgeliği: gerçekten şen bir bilgeliğin dili!
>
> Ama sonra, siz düşmanlarım, gecelerimi çaldınız ve onu uykusuzluk eziyetine sattınız: ah, o şen bilgelik nereye uçtu şimdi?

[7] *Tibetan* için bkz. yukarıda, 10 Ekim 1934, n. 18.

Düşmanlarının—diğer bir deyişle—yaşamın ona iğrenç hayaletler musallat ettiğinden şikâyet ediyor. Bu elbette her türlü fanteziye bir göndermedir. Hatta düşmanlarını, eski deneyimlerini, dünyada olması gereken—yani hatırladığı gibi—tüm beklentilerini zehirleyen, kötü fantezilerine sahip olmasına neden olmakla suçluyor. Daha önce her şeyin kutsal olması gerektiği fikrine rastlamıştık ve bu, şen bilgeliğin dili olan, "Benim için her gün kutsaldır" ifadesinde tekrar dile getiriliyor. Şimdi bu, her şeyin arketipik olduğu, güzel rüyaların dili, doğum öncesi geçmişin güzel anılarının olduğu, Bardo yaşamının dilidir. Ve düşmanlarının gecelerini çalması, anılarını, geçmişin güzel dünyasının imgelerini çaldıkları ve tüm o bilgeliğin kaybolduğu anlamına geliyor. Uykusuzluk eziyeti tabii ki onun uykusuzluğuna işaret ediyor ve bu, sessiz sakin adayı, uyku amacıyla geri dönmesi gereken dünyayı kaybetmesiyle çok yakından ilgilidir. İç dünyaya dönemezse –o çalınmışsa, yalıtılmışsa, kalın bir tabaka ile ayrılmışsa—tabii ki uyuyamaz. Uyku, ölümün kardeşidir ve insan ölüm adasına uyumak için döner. Ama o, yanılsamasının içinde, çok uzakta, ada da çalınmış ve bu yüzden uykusuzluk eziyetiyle kalmış durumda. Diyor ki,

> Bir zamanlar mutlu kuş fallarını arzulardım: sonra yoluma bir baykuş ucubesi, uğursuz bir belirti çıkardınız. Ah, o sevecen arzum şimdi nereye uçtu?

Şimdi, bunun anlamı nedir?

Mrs. Sigg: Çok fazla bilgeliği vardı, uykusuzluğu da bu yüzdendir.

Prof. Jung: Neden bir baykuş?

Mrs. Sigg: Baykuş bir *Weisheit* simgesidir.[8] Pallas Athena'nın simgesel kuşu.

Mrs. Baumann: Bu bir baykuş ucubesi midir, bunu sormak istiyorum. Bendeki çeviride, yalnızca büyük anlamında, ucube baykuş deniyor.

Prof. Jung: O, yanlıştır. *Eulen-Untier,* bir baykuş ucubesidir.

Prof. Reichstein: Baykuş gece gören bir kuştur.

Prof. Jung: Kesinlikle. Pallas Athena'nın kuşudur. Karanlıkta gördüğü için, karanlık şeylerin bir anlayışına, kavrayışına sahiptir. Ama tabii ki burada baykuş ucubesi, insanın bilgelikten bekleyebileceği şeyleri yerine getirmeyen bir tür bilgelik anlamına gelir: karanlığını aydınlatmaz. Bu baykuş ucubesi bir tür sahte bilgeliktir. Şimdi, bize karanlığı anlamayı öğretmek için verilen bilgelik nedir?

Mrs. Sigg: Din öğretimi.

Yorum: Felsefe.

Prof. Jung: Eh, Sophia bilgeliktir ve *philosophia*, bilgeliği sevmeyi ifade eder: filozof bilgeliği seven kişidir. Ama ya bizim felsefemiz? O, ruhun karanlığını aydınlatıyor mu? Hiç de değil. Tabii Nietzsche felsefe eğitimi almıştı ve belki de buna atıfta bulunuyor, ama bence ilahiyatçı bir babasının olması, başka bir

---

[8] *Weisheit*: bilgelik.

bilgeliğe, sözünü yerine getirmeyen dinsel bilgeliğe işaret ediyor. Onu, ruhun karanlığı hakkında aydınlatmamıştır. Çünkü o, arketipik bir bellekle ilgileniyordu: yaşamında bunun kanıtları var. On beş yaşındayken büyük Wotan rüyasını görmüştü; onda o arketip deneyim vardı ve babasından aldığı dini öğreti, karanlığı açıklamıyordu. Bu yüzden ona gösterilen bilgelik, herkesi korkutan bir baykuş ucubesiydi. Elbette Protestan öğretiminin belirli bir türü insanları hayli korkutur, özellikle de cehennem, çünkü ahlaksal bir öğreti olmaktan uzaktır ve yaşamalarına izin vermez. Hiçbir şeye izin verilmediğini, her şeyin yasaklandığını söyler.[9] Yani insanın varabileceği tek sonuç, günah işlemekten kurtulmak için en iyisi yok olmaktır! Baykuş tekinsiz bir kuştur, ölüm demektir. Biliyorsunuz, geceleri attığı tekinsiz çığlıklar nedeniyle "ölüm baykuşu" olarak adlandırılan bir baykuş vardır, uğursuz olduğu düşünülür. Çünkü "Bir zamanlar mutlu kuş fallarını arzulardım" der ve sonra onu aydınlatacak uğurlu bir şey yerine, o baykuş ucubesi ortaya çıktı.

Mrs. Sigg: Wotan rüyasında o sesi duymuştu.[10]

Prof. Jung: O zaman korkunç bir ağlama duyduğu doğrudur, ama bunun baykuşla alakası var mı, bilmiyorum.

---

9 Oysa elbette Nietzsche artık Tanrı'nın ölmüş olduğuna inandığı için, her şeye izin vardır, hiçbir şey yasak değildir. Tanrı'nın öldüğü; *Şen Bilim*, kitap 3, kısım 125'te *Zerdüşt* Önsöz, kısım 3'te ilan edilmiştir.

10 Nietzsche'nin kız kardeşi, N/Life'ta (s. 18), babalarının ölümünden hemen sonra ve genç kardeşlerinin ölümünden hemen önce kaydettiği bir rüyadan söz eder: "Bir mezar aniden açıldı ve içinden babam kefeniyle ayağa kalktı. Hızla kiliseye girdi ve birkaç saniye sonra kollarında küçük bir çocukla yine göründü." Karşılaştırmak için *Böyle Dedi Zerdüşt*, böl. 46, "Vizyon ve Muamma," böl. 2 ve bkz. aşağıda, s. 1091-92.

İLKBAHAR DÖNEMİ

Mayıs / Haziran 1938

SEMİNER I

4 Mayıs 1938

Prof. Jung:
Yine ihtiyar *Zerdüşt*'ümüzdeyiz! Ve ele aldığımızı daha ele almamız gereken bölümleri inceleyince, açıkçası şunu söylemeliyim: sıkıntıdan patladım, özellikle de biçemden. Araya giren uzun kesinti, anlaşılan hevesime de iyi gelmedi. Daha önce de sıklıkla olduğu gibi—ama bu kez özellikle—biçemdeki, Nietzsche'nin aşırı abartılı ve şişmiş kendini ifade etme yöntemindeki doğallık yoksunluğundan kötü etkilendim. Dolayısıyla şu ana kadar sizin de artık buranıza geldiğine ve ayrıntıya daha fazla girmeye gerek olmadığına karar verdim. Bence Almanların *Die Rosinen aus dem Kuchen picken** dediklerini yapsak iyi olur.

Mrs. Crowley: Biz "erikleri kekten çıkarmak" deriz.

Prof. Jung: Evet ve bu yüzden, sıradaki bölümlerden, *Zerdüşt*'ün karakteristik ana fikirlerini veya belirli psikolojik cevherleri elde ettiğim eriklerden bir seçki yaptım. Bildiğiniz gibi, bu materyalle uğraşırken, birçok kez vurguladığım gibi, şunu asla unutmamalıyız; ne Zerdüşt tam olarak Nietzsche ne de Nietzsche tam olarak Zerdüşt'tür, ama elbette ikisi bir tür kişisel birleşimdir; Nietzsche'nin "Zerdüşt" denecek ve Zerdüşt'ün de kişisel, fazlasıyla insancıl bir "Nietzsche" denecek yönü vardır. Örneğin Zerdüşt, besbelli Nietzsche'nin mesleğiyle ilgili bir sürü şeye içerlemektedir: o sıradan tepkileri Zerdüşt'e yükleyemeyiz. Ayrıca olağandışı biçemin de büyük bir bölümü Zerdüşt'ten kaynaklanmıyor, buna rağmen onun daha ruhbanca bir biçemi seçebileceğini düşünüyorum.

Zerdüşt bir tür *Geist*'tır. Bu çok muğlak bir sözcüktür; Fransızca *esprit* sözcüğünü de kullanabilirsiniz, ama İngilizce *spirit* [tin] sözcüğü bunu karşılamaz; o bir dâhiydi de diyebilirsiniz, ama korkarım o da *yeterince* muğlak değildir—

* (Almanca) Kekten kuruüzümleri çıkarmak: en iyi kısımları seçmek –ed.n.

İngilizce bu bakımdan fazlasıyla kesindir. Ama *Geist* ya da *esprit* sözcüklerinin anlamını bilirseniz, Zerdüşt'ün durumunu anlarsınız.[1] Zerdüşt, Nietzsche'nin besbelli dublörü gibi hissettiği aşağı yukarı özerk bir varoluştur, bu nedenle Zerdüşt'ün kendi psikolojisine sahip olduğunu varsaymalıyız; bununla birlikte, Nietzsche'nin talihsizce bütün kitap boyunca Zerdüşt'le özdeşleşmesinden dolayı, iki etmenin sürekli karışması söz konusudur. Sağduyu veya akılcı açıdan, insan doğal olarak, "Ama sonuçta Zerdüşt figürü nedir?" diyebilir, "yalnızca eğretileme bir tür kimliğe bürünmedir." Ama o bakış açısı, psikolojik değildir; insan o zaman Zerdüşt karakterinin özelliğini kaçırırdı ve o tezahürü açıklayamazdı. Dolayısıyla ona belirli ölçüde bir özerklik tanımalıyız ve şu ana kadar ona Nietzsche'nin varlığının bir uzantısıymış gibi, bir *Geist* ya da *esprit* diyebiliriz. Tabii bu mantıklı bir süreçtir; böyle bir sürece hipostaz deriz—bir şeye töz vermek, varoluş tanımak. Anlayacağınız gibi, bu metafizik değil, yalnızca psikolojik bir iddiadır. Kuşkusuz özerk varoluşa sahip psikolojik etmenler vardır. Bir şey sizi yakaladığında, özellikle siz tedirgin ettiğinde böyle bir varlığı hissedersiniz; o zaman o sizi yakalar—sizi onu yakalamazsınız, o sizi yakalar—böylelikle, en azından o an için, içinizde özerk bir etmenin olduğunu ifade eder.

Şimdi içeri dalacağız. Bölüm 34 "Kendini Aşma," *Selbstüberwindung* olarak adlandırılmış ve burada, atlamak istemediğim bazı pasajlar var. Yirmi birinci paragraftan başlayacağız:

> Sözüme kulak verin, ey en bilgeler! Cidden sınayın, yaşamın bizzat kalbine ve kalbinin köklerine sızdım mı?
>
> Nerede bir canlı bulduysam, orada Güç İradesini buldum; uşağın iradesinde bile efendi olma iradesini buldum.
>
> Daha zayıfın, daha güçlüye hizmet etmesi için—zayıfın iradesi kendinden daha zayıfa efendi olmaya ikna eder. O bu zevke sahip olmadan edemez.
>
> Daha küçük olan nasıl en küçüğe efendilik yapma zevki ve gücü uğruna kendisini daha büyüğe teslim ederse, en büyük bile kendini teslim eder ve canını ortaya koyar—güç uğruna.
>
> En büyüğün teslimi, riske ve tehlikeye girmek ve ölümle kumar oynamaktır.
>
> Ve özveri, hizmet, sevgi bakışları bulunan yerde, egemen olma iradesi de vardır. O zaman zayıf olan, dolambaçlı yollardan güçlünün kalesine ve kalbine sokulur—ve oradan güç çalar.
>
> Ve yaşam bu sırrı verdi bana. "Bak," dedi, "ben *daima kendini aşması gerekenim*."

Bu, Nietzsche'nin yaşama bakış açısı için çok karakteristiktir. O gerçekten psikolojik güç kuramını ilk kez üretmiştir ve böylelikle bireysel psikoloji denen

---

[1] *Geist* sözcüğünde belirsizlik, sıklıkla "zihin," ama yine sıklıkla da "tin" olarak tercüme edilmesinden kaynaklanır; ama Jung'un da tekrar tekrar açıkladığı gibi, "zihin" çoğunlukla yanlış ve "tin" de yetersizdir.

Adler psikolojisini öngörmüştür, her ne kadar bu, Nietzsche'nin durumu ortaya koyma biçiminden de göründüğü gibi, bireysel değil son derece kolektif olsa da.[2] Nietzsche zaten güç psikolojisi hakkında büyük bir kitap yazmıştı, bu yüzden burada yalnızca ona gönderme yapıyor.[3] Bu kesinlikle çok önemli bir doğrudur, bütün doğru değilse de, önemli bir kısmıdır. Birçok insan tepkisi, güç kuramıyla açıklanabilir. Güç doğallıkla kaçınılmazdır: ona gerek duyarız. Onsuz hiçbir şey yapamayacağımız bir içgüdüdür, bu nedenle bir kişi ne zaman herhangi bir şey üretse, bir güç tutumuyla suçlanmaya açıktır—onu bir şeylerle suçlamak isterseniz, ki bu da bir tür güç tutumudur.

Güç tutumuna sahip insanlar daima *suçlama* eğilimindedirler, bir güç davranışı için kendilerini ya da böyle bir tutumu düşündürecek herhangi bir şey için başka birini. Çünkü o sözde güç tutumu diğer tarafta daima aşağılık duygularıyla ifade edilir; aksi halde de güç, anlamsız olur. Güç tutumuna, aşağılık duyguları yenmek için gerek duyulur; ama güç sahibi kişi, kendi güç tutumundan dolayı yine aşağılık duygusu hisseder. Bu nedenle ikisi daima birbirine bağlıdır: güç kuramı olan kişi, büyüklük duygularıyla birlikte, aşağılık duygusu taşır. Tabii bu belli bir ölçüde gerçekleşebilir veya iyi saklanabilir. Her halükârda, vardır.

Güç tutumu gizlendiğinde, insanlar ağırlıklı olarak aşağılık duygularından söz ederler; tamamen bariz bir güç tavrına sahip insanlar bile, aşağılık duygularında ısrar ederler—ne kadar ürkmüş küçük fareler oldukları ve insanların onlara ne kadar zalimce davrandığı—böylece insan belki onların büyük tevazularından ve gösterişsizliklerinden etkilenebilir. Ama hepsi numaradır. Arkasında büyüklük duygu ve güç tutumu vardır. İltifat arayışıdır: böyle birisi, başkaları "ama bunun doğru olmadığını biliyorsun!" desin diye beceriksizlikleri hakkında sızlanırlar. Bu eski bir numaradır.

Tabii kimisi de, güçlü boğalar olduklarını beyan ettikleri güç tutumuna sahiptir. Hindistan gezisi sırasında bunu gözlemlemek için harika bir fırsatım oldu; özellikle dönüş gemisinde, o Hintli yetkililerin, askerlerin ve memurların seslerini inceledim. Adamların çoğunun bir tür ses kültürüne sahip olduklarını fark ettim. Bu dikkat çekicidir. Bir adam (ancak o da bir bilimadamıydı), büyük bir gürlemeciydi. "Günaydın" dediğinde kulağa harika geldiğini düşünmüştüm. İnsan onun *ağırlığını* hissediyordu. Yaşlı baba Zeus'un sabah kalkıp tanrılarına "Günaydın!" demesi gibiydi. Sonra başka bir adama şöyle dediğini duydum: "Ha, o arkadaşı yirmi yıldır görmemiştim, bir de ne göreyim, gelip bana profesör şu ve şu olup olmadığımı sordu; yüzümü hatırlamamıştı, ama sesimi hatır-

---

[2] Alfred Adler (1870-1937), Freud'un ilk önemli "taraf değiştireni," cinsel dürtünün yerine güç dürtüsünü koymuştu, ancak Nietzsche'nin model, hatta bir etkisi olduğunu inkâr etmiştir. En çok *The Practice and Theory of Individual Psychology* [*Bireysel Psikoloji Uygulama ve Kuramı*] (1923) ile tanınmıştır. Freud'a karşı Adler için bkz. TE 7, par. 16-55.

[3] Jung'un burada hangi yapıtı düşündüğü açık değildir—*Şen Bilim, Zamansız Tefekkürler?* Onun da bildiği gibi tanıma en uygun olan *Güç İstemi* kitabı ancak Nietzsche'nin ölümünden sonra notlar yığınından derlenmiştir.

lamıştı." Ve bu büyük gürlemeci, bizzat gürlediği için, rüzgârda güvertenin yarısından duyulabiliyordu. İlk önce "ne kadar güçlü bir adam!" diye düşündüm. Ama çok geçmeden, bu sesinin yalnızca büyük bir bulut, bir duman perdesi olduğunu ve arkasında, tam yetişkin bir kişilik gösteremeyeceğinden korkan ve hiç olmazsa *bir şeyini* büyük göstermek isteyen, iyi ve alçakgönüllü bir adamcağız olduğunu gördüm. Sonra aynı şeyi gemideki birçok kişide daha gördüm.

Çünkü askerlik hizmetindeki adamların çoğu, aslında Hindistan'ın muazzamlığı, 360 milyon insanın yaşadığı büyük bir kıta olan Hint İmparatorluğu'nu destekleyen ya da taşıyan üstün insanlar olma görevinin muazzamlığının altında ezilirler. Bu nasıl olacaktır? Eh, gürlemeleri, gürültü yapmaları gerekir, dolayısıyla o sesi geliştirirler. Konuşan, patrondur, yirmi köleyi ya da uşağı, en az beş çocuğu ve büroda iki sekreteri yöneten arkadaştır ve kendisini etkilemek zorundadır—bu yüzden sesi nahoş, buyurgan, zalim, haşin ve kibirli çıkar. Ama bu insanlar aslında gayet iyi, çok sıradan ve küçücüktürler—yalnızca büyük görevleri için yetersizdirler. Bu, İngiliz sömürge uygarlığı için tipiktir. Bu memurların veya askerlerin hiçbiri doğal konuşmuyordu—biri dışında ve o da çok seçkin bir adamdı. Adını sormadım, ama belli ki soylu sınıftandı ve büyükannesinin en iyi oğlu havasındaydı. Çok, çok yumuşak konuşuyordu, göze çarpmama hünerini öğrenmişti ve gürlemesi gerekmiyordu, ama onun gerçekten güç sahibi olduğunu yüzünden okuyabiliyordunuz. Diğerleri yalnızca kulağa güç sahibiymiş gibi geliyorlardı.

Şimdi, insanlar ne zaman kendileri için fazla büyük bir rolü oynamak durumunda kalsalar, kendilerini şişirmek için bu gibi numaraları öğrenmek zorunda kalırlar—küçük kurbağa boğa gibi olur—ama aslında bu onların doğal yapılarına terstir. Dolayısıyla toplumsal koşullar, çok büyük ve çok küçük olgusunu üretebilir ve toplumsal taleplere tepki olarak o toplumsal kompleksi yaratabilirler. Koşullar çok büyük olmaları gerektiğini talep ederse, insanlar anlaşılan aslında kendilerine ait olmayan bir güç psikolojisi üretirler; onlar yalnızca durumlarının kurbanıdırlar. Tabii böyle bir psikoloji geliştirmeleri gerekmeyen, ama yine de kendiliğinden böyle bir psikoloji geliştiren başka insanlar da vardır ve bunlar o işte daha da başarılı olurlar. Kapasitelerini bilmedikleri için, aslında gösterebilecekleri gayreti göstermezler. Aşağılık duyguları vardır ve bir güç tutumuna girerler. Bir de bir şeyle *yapabilen* insanlar vardır. Onlar başarılı olurlar ve kendi güç tutumlarından dolayı aşağılık duygusuna sahip insanlar tarafından güç tutumları nedeniyle suçlanırlar. Ve hata da buradadır; güç kuramı o noktada son bulur. Çünkü bir şey yapabilmek, güç gerektirir; insanın gücü yoksa, yapmaz. Bununla birlikte, o gücü gösteren kişi, güç tutumuyla suçlanacaktır ve bu, güç gayrimeşru amaçlarla kullanılmadığı için yanlıştır; gerçekten bir şey yapabilen bir kişi, yanlış bir biçimde, bir güç tutumuna sahip olmakla suçlanır. O gücü kullanmak meşrudur. Dolayısıyla güç içgüdüsü kendi içinde gayet meşrudur. Soru, yalnızca hangi amaca yönelik olarak uygulandığıdır. Kişisel, gayrimeşru amaçlara uygulanırsa, o zaman bu bir

güç tutumu olarak adlandırabilir, çünkü yalnızca bir telafi oyunudur. İnsanın büyük adam olduğunu kanıtlaması için kullanılır: kişinin aşağılık duygusunu telafi etmek için kullanılır. Ama bu, kısır bir döngü oluşturur. Aşağılık duygusu ne kadar çoksa, kişi de o kadar çok iktidar tutumuna sahiptir ve iktidar tutumu ne kadar çoksa, aşağılık duygusu da o kadar çoğalır.

Şimdi Nietzsche, şeylerin güç yönünü gördüğü zaman—ve bu yön yadsınamaz—güç kötüye kullanıldığı ölçüde haklıdır. Ama o bunu her yerde, her şeyin özünde görür; içeri yaşamın sırrı olarak sızmış bile olsa, onu olma ve yaratma iradesi olarak görürse, o zaman büyük bir hata yapar. O zaman gözleri kendi kompleksiyle bağlanmış olur, çünkü bir tarafta aşağılık duygusu, diğerindeyse muazzam bir güç kompleksi vardır. Gerçekte Nietzsche kişisi kimdi? Migren ve sindirim bozukluğu yaşayan, gözleri kötü olduğu için çok az okuyabilen ve akademik kariyerinden vazgeçmek zorunda kalmış olan nevrotik bir garibandı. Ve evlenemedi, çünkü genç yaşta kaptığı frengi enfeksiyonu onun tüm Eros tarafını tahrip etmişti. Elbette tüm bunlar, hayal edebileceğiniz en güzel aşağılık kompleksine katkıda bulunmuşlardı; böyle bir adam aşağılık kompleksi için yaratılmıştır ve bu nedenle diğer tarafta da muazzam bir güç tutumu geliştirecektir. Ve o zaman bu kompleksi her yerde keşfetmek eğiliminde olur; çünkü kompleksler bir yandan da diğer insanları anlaması için bir araçtır: başkalarının da aynı komplekse sahip olduğunu varsayabilirsiniz. Tek tutkunuzun güç olduğunu biliyorsanız ve başkalarının da böyle bir tutkusu olduğunu varsayarsanız, hedefe yakınsınız demektir. Ama gücü *olan*, gözleri iyi gören, migreni olmayan, güzel yaşayabilen insanlar da vardır ve bu insanları "güç" sahibi olmakla suçlamak son derece gülünçtür, çünkü onlar bir şeyler yaratırlar, onlar olumludurlar. Sonra şeytan onları doğal olarak başka bir yerden yakalar ve güç psikoloğunun göremediği şey de budur.

Kuşkusuz Nietzsche oldukça aşağılık taraftadır, orada tek tutku, tek hırs şudur: üste nasıl çıkabilirim? Nasıl başarı kazanabilirim, etki yapabilirim? Yani Nietzsche, cam evin içindeki, taş atmaması gereken adamdır; dikkatli olmalıdır. Onunkisi kolayca bir güç biçemidir, o bir gürleyicidir, sözleriyle muazzam bir gürültü yapar ve ne için? Bir etki yapmak, kendisinin ne olduğunu göstermek ve herkesin ona inanmasını sağlamak için. Dolayısıyla onun aşağılık duygularının dipsiz yoğunluğuna ilişkin bir sonuç çıkarabiliriz. Eh, son cümle şöyleydi,

> Ve yaşam bu sırrı verdi bana. "Bak," dedi, "ben *daima kendini aşması gerekenim.*"

Bu iyi bir sonuçtur. Aşağılık duygularıyla kısır döngü oluşturan bir güç durumu, son derece yetersizdir ve kendini aşması gerekir. Aslında yaşam kendini aşar da: kendini her zaman geri alır, daima yeni bir gün, yeni bir kuşak yaratır. Eh, o her zaman kusurludur, ama ille de bu güç tarafında kusurlu değildir. *Enantiodromia* yasasına uymalıdır: yıkım ve yaratım olmalıdır, yoksa hiç olmaz. Kesinlikle statik bir şeyin varlığı yoktur. Bir süreçte olmalıdır, yoksa asla

algılanmaz. Dolayısıyla bir doğru, değiştiği ölçüde doğrudur. Şimdi bölümün sonuna geliyoruz.

> İyilik ve kötülükte bir yaratıcı olmak isteyen—gerçekten de önce bir yıkıcı olmalı ve değerleri paramparça etmelidir.
>
> Böylece en büyük kötülük, en yüksek iyiliğe yakışır: ancak bu, yaratıcı iyiliktir.—
>
> Onlardan *konuşalım*, siz bilgeler, kötü bile olsa. Susmak daha kötüdür; tüm gizlenen gerçekler zehirli olurlar.
>
> Bizim doğrularımız yüzünden parçalanacak her şey—varsın parçalansın! Daha kurulacak nice yapılar var!—

Bu, "*daima kendini aşması gereken*" cümlesinin bir çeşitlemesidir. Başka bir deyişle, yeni bir şey olarak yaratılması için, varolan her şey yıkılmalıdır. Tabii bu aynı anda tek taraflı bir doğrudur, ama devrimci bir doğrudur. Nietzsche, devrimci çağımızın bir öncüsüydü ve bunun artık gizlenmemesi gereken bir doğru olduğunu, birçok eski şeylerin aşıldığını ve gerçekten çürümeye başladığını hissediyordu. Dolayısıyla yıkımın gerekliliğini fark etmişti. Ve karşıt çiftlerin yaşam sürecinin ve oluşumun içinde bir araya geldiğini görecek kadar açık görüşlüydü; iyi ve kötü, klasik tanımlardı, en iyilerin yanındakinin en kötüsü olduğu fikri. Dolayısıyla kötü bir şey çok kötü bir hale gelirse, iyi bir şeye dönüşebilir ve iyi bir şey fazla iyi olduğu zaman olasılık dışı az olur—doğru olamayacak kadar iyi olduğunu söyleriz, kendini geri alır. Doğal *enantiodromia* budur. Gördüğünüz gibi burada, eski Herakleitos tarafından daha önce söylenen bir doğruyu ifade ediyor ve bu elbette modern zihni formüle eden bir pasajdır.[4]

Şimdi, ne sıradaki, "Yüce Kişiler," ne de ondan sonraki "Kültür Ülkesi" ve "Lekesiz Algılayış" bölümlerinde önemli bir şey yoktur ("Algılayış" yanlış bir çeviridir. *Erkenntnis* daha ziyade biliş ya da idrak anlamına gelir.)[5]. Sonraki, "Bilginler" bölümünde, esas olarak mesleki kızgınlıklarını sıralar ve "Şairler" bölümünde de, kendisine şair dendiği zamanki tüm kızgınlıklarını ifade eder. Elbette tümü genelleştirilmiş bir biçimde sunulur, ama bunların kişisel kızgınlıkları oldukları çok açıktır. Dolayısıyla şimdi kırkıncı, "Büyük Olaylar" başlıklı bölüme geliyoruz ve buradan, hemen başlardan bir şeyler seçeceğiz.

> Denizde bir ada vardır—Zerdüşt'ün Mutluluk Adalarına yakın—, üstünde her zaman bir yanardağ tüter; bu dağ için ada halkı, özellikle de aralarındaki yaşlı kadınlar, ölüler dünyasının kapısı önünde bir kaya kütlesi olduğunu ve bu yanardağ içinden geçen dar bir yolun bu kapıya indiğini söylerler.

---

4 Herakleitos her karşıt çift için, ikincinin "değişince ilkine dönüştüğü ve değişerek yeniden ikinci haline geldiğini" yazmıştır. Ama "Tanrı gündüz-gecedir, kış-yazdır, savaş-barıştır, tokluk-açlıktır" (Freeman, fragmanlar 88, 67).

5 Ancak çevirmenler sözcük oyununu yapmadan duramamışlardır.

Zerdüşt'ün Mutluluk Adalarında olduğu sırada, bir gemi bu dumanlı dağın bulunduğu adaya demirledi ve tayfaları tavşan avlamak için karaya çıktılar. Ancak tayfalarla kaptanın buluştukları öğle sularında, aniden bir adamın havada uçarak kendilerine doğru geldiğini gördüler ve şöyle bir ses duydular; "Zamanıdır, tam zamanı!" Ama bu figür kendilerine iyice yaklaşınca (ancak bir gölge gibi, hızla yanlarından geçerek yanardağa doğru uçtu) hayretle gördüler ki o, Zerdüşt'tür. Çünkü kaptan dışında hepsi Zerdüşt'ü daha önce görmüşlerdi ve onu tanıyorlar, onu halkın sevdiği gibi seviyorlardı: eşit ölçüde bir sevgi ve huşuyla.

"Bakın!" dedi yaşlı dümenci, "İşte Zerdüşt, cehenneme gidiyor!"

Bu gemiciler ateş adasına çıktıkları sıralarda, Zerdüşt'ün ortadan kaybolduğu söylentisi vardı; dostları sorulduğu zaman onun gece vakti, nereye gittiğini söylemeden, bir gemiye bindiğini söylediler.

Bu nedenle bir tedirginlik vardı. Ancak üç gün sonra bu telaşa tayfaların öyküsü de eklendi—o zaman herkes, şeytanın Zerdüşt'ü kaçırdığını söyledi. Tabii çömezleri bu dedikoduya güldüler; hatta içlerinden birisi, "Zerdüşt'ün şeytanı kaçırdığına daha kolay inanırım" dedi. Ama kalplerinin derinliğinde endişe ve özlemle doluydular: dolayısıyla beşinci gün Zerdüşt aralarında görününce, sevinçleri büyük oldu.

İşte bir parça söylence... *Zerdüşt*'te serpiştirilmiş bu söylenceler daima bir tür mutlu adalardır, çünkü bizi abartılı ifadelerden kurtarırlar ve burada, basit bir masal dilinde bir şeyler ortaya çıkar, ki bize burada gerçekten Zerdüşt olan bir doğru gösterilir. Bu Nietzsche değildir, Nietzsche'nin kendi biçemine ya da kendi vaazına çarpıtamayacağı bir şey aktarır; bu, ortaya çıkan bir doğa parçasıdır. Bu, öteki taraftır, mesellerle konuşan yaşlı arkadaştır. Bu nedenle, *Zerdüşt*'teki tüm meseller, özellikle masal benzeri meseller olağandışı bir değere sahiptir; çünkü aşırı felsefe yoktur; söylenecek olanı çarpıtmadan söylerler. Çünkü biraz önce geçtiğimiz bölümlerdeki güçle ilgili, kendisi için özel bir konum yarattığı ve çevresini eleştirdiği söylevlerinin ardından, neredeyse aşağıdan bir tepki bekleyebiliriz. Birisi ağız dolusu konuşuyorsa, insana tersini öğretecek bir şeylerin olacağından emin olabilirsiniz. Şimdi, bu öykünün ana içeriği Zerdüşt'ün Hades'e inmesidir. Yanardağ ve ateş, yeryüzünün içine giriş, yeraltı dünyası buradadır—hatta yaşlı Kerberos, ateş köpeği bile—ve şimdi Zerdüşt tüm bunlara inmektedir. Psikolojik olarak, tüm o büyük laflardan sonra, bir yeraltı dünyası vardır ve kişinin gitmesi gereken yer de orasıdır. Ama kişi o kadar yüksek ve verimliyse, neden yukarıda kalmasın? Neden bu iniş zahmetine girsin? Ama masal, birisinin kaçınılmaz olarak aşağı indiğini söylüyor—*enantiodromia* budur—ve kişi oraya indiği zaman, eh, yanacaktır, eriyecektir.

Tabii Nietzsche biliyor olmalıydı—bir klasik filologdu—ki, büyük filozog Empedokles, kendisi için o ölüm biçimini seçmişti: Etna'nın alevli kraterine atlamıştı. Bunu neden yaptığını sık sık merak ederim. Bir Latin şair onun ölümsüz bir tanrı olarak düşünülmesi için yaptığını söylemişti. Ama asıl ipucu-

nu yaşlı Empedokles'in biyografisinde buluruz! Aslında çok popülerdi: nerede ortaya çıksa, büyük kalabalıklar konuşmasını dinlemeye gelirdi ve beldeden ayrıldığında, on bin kişi onu yine konuşacağı bir sonraki beldeye kadar izlerdi. Onun da insan olduğunu varsayıyorum, o zaman ne yapabilirdi ki? On bin kişinin peşinden koşmayacağı bir yer bulmak zorunda kaldı, o yüzden Etna'ya atladı.[6] Ölümsüz bir tanrı olmakla bir alakası yoktu, yalnızca huzur bulmak içindi. Şimdi bu öykü elbette bir tür psikolojik masaldır. Büyük felsefecinin on bin sevimli takipçisinden kaçmak için intihar ettiği doğru olabilir, ama aynı anda mitolojik bir motiftir. Nietzsche de, bütün o yüceliğin ardından, dünyanın kurtarıcısı, çocuklara kurtuluş için yapmaları gerekeni söyleyecek kişi olduğunu hissettiğinde, tam yıkıma inişi yapmak zorunda kalacaktı. Ama Empedokles'e göndermede bulunmaması tuhaf ve öyküsünde bir gariplik var.

Öğrenciyken bu pasajı ilk okuduğumda aklıma takılmıştı. Öyle komikti ki—öğle sularında kaptan ve adamları—cehennemin girişinin orada tavşan avlamalarını gerektirecek ne vardı o gemide? Sonra yavaş yavaş anlamaya başladım, on sekiz yaşlarındayken dedemin kütüphanesinden Kerner'in *Blätter aus Prevorst* isimli kitabını okumuştum, türlü hayaletler, fanteziler ve evhamlarla dolu dört cilt, harika öyküler içeriyordu ve o öyküyü buldum.[7] Başlığı, "1686 yılında Akdeniz'de, 'Sphinx' gemisinin seyir defterinden dehşet verici önemde bir alıntı" idi. Size tam metni veriyorum.

> Dört kaptan ve bir tüccar, Mr. Bell, tavşan avlamak için Stromboli Dağı adasında karaya çıkmışlardı. Saat üçte, mürettebatı gemiye çağırmışlardı ki, şaşkınlık içinde, üstlerindeki havada hızla uçan iki adam gördüler. Bir tanesi siyah, diğeri gri renkte giyinmişti. Sonra büyük bir üzüntüyle, çok yakınlarına geldiklerini ve sonra büyük bir aceleyle korkunç yanardağın, Stromboli'nin kraterine, alevlerin ortasına indiklerini gördüler. Bu ikiliyi Londra'dan tanıdıklarını fark ettiler.

Mutlak koşutluğu oluşturan tabii ki tavşanlardır; ayrıca öğle suları olması, çünkü kaptan ve adamları yeniden bir araya geldiğinde saat üçtü. Aynı öykü olduğu apaçıktır. Daha sonra Nietzsche'nin kız kardeşine yazdım ve kendisi bana, aslında on ve on bir yaşlarındayken, o ve kardeşinin, dedeleri Papaz Oehler'in kütüphanesini karıştırırken buldukları *Blätter aus Prevorst*'u okumuş olduklarını söyledi. O belirli öyküyü hatırlayamamıştı, ama kuramımın son derece olası olduğunu söylüyordu, çünkü o kitap kütüphanede vardı ve Nietzsche'yle birlikte o muhteşem öyküleri okuduğunu hatırlamıştı; bir nedenle onun

---

[6] Empedokles'in MÖ (484-424) Etna'nın kraterine atladığını Diogenes Laertius bildirmiştir: *Filozofların Yaşamları*, kitap VIII, böl. 2, kısım 66-69. Kendisi de bir Timaios'tan söz eder, Platon'un mantıkçısı değil, Diogenes'in temel aldığı bir tarihçiden. Nietzsche sıklıkla Empedokles'e olumlu göndermeler yapmış, hatta *Deccal*'de ondan Zerdüşt'ün halefi olarak söz etmiştir.

[7] *Prevorst Kâhini*. Burada konferans notlarının derleyen nazikçe alıntıları bildirmiştir: c. IV, s. 57. Justinus Kerner'in eseri ilk kez Karlsruhe'de yayımlanmıştır. Jung, Nietzsche'yle ilgili bu öyküyü doktora tezinde anlatmıştır; 1902'de Leipzig'de yayımlanmış olup TE 1'de yer alan ilk maddedir!

on birinci yaşından sonra bunun olamayacağından oldukça emindi, dolayısıyla en geç on bir yaşındayken okumuş olmalıydı. Şimdi, Nietzsche'nin öyküyü unutmuş olması son derece olasıdır ve bu yüzden onu öylesine komik ayrıntılarla kelimesi kelimesine üretmiştir. İnsan o tavşanların Zerdüşt'ün inişiyle ne ilgisi olduğunu merak ediyor: çok aptalca ama bu koşutluk bunu açıklıyor. Bu kriptomnezi dediğimiz şeydir; o anı gizlice ortaya çıkmış ve kendisini yeniden üretmiştir. Bu, zihnin bilinçdışı katmanlarının nasıl çalıştığını gösterir.

O halde bilinçdışının bu öyküyü üste çıkarabildiği gibi, Nietzsche'nin bilincine karşı, onun içgörüsüne ya da anlayışına karşı bir doğruyu da taşıyabileceğinden emin olabilirsiniz. Şimdi, o *Sphinx* gemisinin seyir defterinde anlatıldığı gibi yanardağın içine iniş, gemi İngiltere'de yokken ölen iki kişinin vizyonu olarak açıklanacaktır. Görüler o günlerde sahip oldukları tek radyo türüydü—ya da belki gaipten sesler duyma veya altıncı his. Ama tabii ki Mr. Jones veya Mr. Smith öldüğünde, hâlâ BBC tarafından yayınlanmaz ve hâlâ doğal yolla, rüyalar veya görülerle gerçekleşir. Bu tür vakaların harika öykülerini, İngiliz Psişik Araştırmalar Derneği tarafından yayımlanan çok iyi doğrulanmış bir koleksiyon olan *Fantasies of the Living*'de [*Yaşayanların Fantezileri*] bulabilirsiniz. Ve buradaki anlamı, o abartılı ısrarcılığın üstüne tinin ölecek olmasıdır. Çünkü tin için hiçbir şey, birinin *o* olduğunda ısrar etmesi kadar daha öldürücü değildir. Bu, *l'esprit* için son derece yakışıksızdır; *esprit* yalnızca kişilikdışı olduğunda yaşar. Kişisel olursa, yalnızca bir içerleme olur ve o zaman iyi olmaz. O zaman artık *esprit* değildir. Çünkü o şişmenin ardından düşer ve ömrünü sona erdirir. Bu gerçekten bir felakettir—Nietzsche'nin durumunda henüz bir felaket değil, felaket beklentisidir. Sizi uyaran bir rüyaya benzer; cehennemin yaklaştığına ve şimdiden görünür bir hal aldığına dair bir tür uyarıdır—bir arkadaş zaten oraya inmektedir.

Bilirsiniz, bu tür öyküler kayda alınır, çünkü eğiticidirler. O iki Londralı beyefendi, büyük tüccarlardı ve anlaşılan pek de iyi değillerdi, çünkü günahkârlığı ifade eden cehennemin renkleriyle boyanmışlardı; biri siyah, diğeri gri, oysa cennette mahkeme kıyafeti olan beyaz gömlekler giymeleri gerekirdi. Eskiden cenazelerde insanların, merhumun sonsuz mutluluğa mı, yoksa kötü bir yere mi gittiğini merak ettiklerini hatırlıyorum. Eski bir ilahiyatçı, kilise tarihi profesörü, orijinal bir adam tanırdım, ayrıca oldukça sağırdı da. Bir keresinde çok itibarlı bir adamın cenazesine gitmişti, korteje katılmadan önce tüm dostlar ve tanıdıklar adet üzerine misafir odasında toplanmış fısıldaşıyorlardı. Adamın biri profesöre, adamın böylesine huzur içinde vefat ettiğini öğrendiğine çok sevindiğini anlatmaya çalışırken, profesör başını sallayarak, "Evet, evet, ben onun ölmekten pek zevk almadığını biliyorum!" diye gürlemişti.

Şimdi bu eğitici yön, böyle bir vizyonun psikolojik önemini göstermektedir ve Nietzsche için de hemen hemen aynısı geçerli olmalıdır. Kendisine, "Şimdi ne olacak? Nerede böyle bir hata yaptım?" diye sormalıdır, "Nasıl öyle şiştim ki şimdi ateşte tamamen dağılma tehlikesi altındayım?" Bu mesel bir rüya olsaydı,

ki öyle olsa da aynı durum olurdu—bu vaazın akışında öyle bir işlevi var—bundan ne sonuç çıkarırdık? Besbelli Zerdüşt şu an Nietzsche'nin psikolojisinde—zihninde değil—üstün önder kişiliktir. Nietzsche doğal olarak o vahiy, ilham ifade eden bu figürden muazzam ölçüde etkilenecekti—hatta bir ölçüde özerkliğini bile hissetmişti—ve şimdi masal, cehenneme gittiğini söylüyor. Yaşlı dümenci bunu vurguluyor: "Bakın! İşte Zerdüşt, cehenneme gidiyor!" Şimdi, Nietzsche'nin tüm o Empedokles örneğinin farkında olup olmadığından kuşkuluyum, ama olabilirdi. Bunun farkında *olmalıydı* ve böyle bir rüyayı bana anlatsaydı ve ben de ona kimin bir zamanlar yanardağa atlamış olduğunu sormuş olsaydım, aklına gelirdi. Ve doğal olarak bundan etkilenirdi. Bu oldukça tehlikeli bir girişimdi—Empedokles'in yaşamını sona erdirdi. Erimiş lav ve zehirli gazların içine atlamanın çok nahoş bir duygu, korkunç bir ölüm olacağını anlamış olurdu. Böyle bir öykü aslında korkunç bir felâkete işaret eder. Bu nedenle, Nietzsche'nin şu anki ruh haliyle, aklına gelen her düşünceyi fark ettiği zaman, insan böyle bir tehlikenin etkisini hissetmesini bekliyor. Şimdi ne dediğini göreceğiz:

Ve bu da, Zerdüşt'ün ateş köpeği ile konuştuklarının öyküsüdür:

Arzın bir kabuğu vardır, dedi; bu kabuğun da hastalıkları vardır. Örneğin bu hastalıklardan birine "insan" adı verilir.

Ve diğer bir hastalığa da "ateş köpeği" adı verilir: insanlar *onun* hakkında kendilerini çok kandırmışlar, kandırılmalarına da izin vermişlerdir.

Bu gizi çözmek için denize açıldım ve gerçekten de doğrusunu çırılçıplak gördüm! Boğazına kadar yalınayak…

Ateş köpeğin masalının aslını biliyorum artık; yalnızca kocakarıların değil, başkalarının da korktukları, püsküren ve yıkıcı şeytanların öyküsünü de biliyorum.

"Kalk, ateş köpeği! İninden çık!" diye bağırdım, "ve itiraf et o derinlik ne kadar derindir! Burnundan yukarı o fışkırttığın nereden geliyor?

Denizden bolca içiyorsun: o acılaşmış belagatin bunu ele veriyor! Aslında derinlerde yaşayan bir köpek için, besinini çok yüzeyden alıyorsun!

Seni, olsa olsa yeryüzünün vantriloğu sayarım: Ve ne zaman püsküren ve yıkıcı şeytanların öyküsünü dinlesem sana benzettim: acılaşmış, yalancı ve sığ.

Siz, böğürmeyi ve külle örtmeyi bilirsiniz! Siz, palavracıların en büyüklerisiniz ve tortu kaynatma sanatını yeterince öğrenmişsiniz.

Sizin bulunduğunuz yerde, el altında daima tortu ve süngersi, kof ve basık her şey bulunur: bu, özgürlük ister.

'Özgürlük' diye böğürürsünüz, belagatle: ama ben, 'büyük olaylara' inanmayı unuttum, çevresinde çok böğürme ve duman olunca.

Ve inan bana, dostum Velvele! En büyük olaylar—en şamatalı değil, en sakin saatlerimizdir.

Dünya, yeni şamatalar icat edenlerin değil, yeni değerler icat edenlerin çevresinde döner: *duyulamaz* bir halde döner."

Onun tepkisi budur ve burada konuşanın kim olduğu sorulmalıdır. Zerdüşt yanardağa indi. O halde kim konuşuyor? Çünkü cehenneme girdiğinin anlatıldığı masaldan tamamen kopmuş gibi konuşuyor. Aslında o, dışarıda, yeryüzünde duruyor ve tekrar dışarı çıkmak üzere cehenneme indiğine dair herhangi bir şey söylenmiyor. Her ne olduysa, Nietzsche'nin Zerdüşt'ün yerini aldığı ve Zerdüşt'ün ateş köpeğine neler söylemiş olabileceğini varsaydığı apaçıktır. Şimdi bu, tam da Nietzsche'nin konuşma biçimidir. Çünkü bir fantezide veya rüyada, kendinizi tuhaf bir figürün yerine koyup söz alırsanız, bunun nedeni korkmaya başlamanızdır. Örneğin bir kâbus görürken onu durdurmak için yalnızca bir rüya gördüğünüzde ısrar edebilirsiniz, çünkü devam etmesinden korkarsınız. Tıpkı gerçek yaşamda nahoş bir şeyle karşılaştığınız zaman, nahoş izlenimden daha yüksek sesle bağırmaya çalışmak gibidir. Doğruları duymamak için gürültü yaparsınız. Ya da garip bir şey olabileceğinden korkuyorsanız, her zaman konuşursunuz; söyleyecek bir şeyiniz olduğundan değil, korktuğunuz için sürekli bir gürültü yaparsınız. Ya da insanlar sıklıkla önyargısız bir fantezi akışını gerçekleştirirken olağanüstü bir zorluk çekerler ve istisnasız olarak böyle insanlar, üretebilecekleri şeylerden korkarlar; bu nedenle fantezileri durdurur ya da kendi görüşleriyle değiştirirler. Eğer bir ortağına fırsat verirse, animus ya da anima çok nahoş bir şey söyleyebilir. Dolayısıyla Nietzsche, Zerdüşt'ün ateş köpeğine ve püsküren şeytanlara, alev ve yanardağ fikrine, aşağıda hâlâ kaynayan orijinal kaosa neler söyleyeceğini *varsayarak*, konuya dalıyor. Ve o gülünç ateş köpeği figürüne tutunarak öyküyü ilerletir, onu önemsiz ve hafif bir hale getirmeye çalışır. Sonra o söyleşi sözcüğü, *Gespräch,* çok sessiz bir şey anlamına gelir; Zerdüşt'ün ateş köpeği ile felsefi bir söyleşi yapmak için yanardağa indiğini varsayıyor—o insanlık haşeresini, dünyanın cilt hastalığını küçümseyerek ve ateş köpeğinin de bizzat o cilt hastalığının başka bir türü olduğunu söylüyor. Besbelli bu, metafizik bir varsayımdır. İnsan tarafından icat edilen o eski saçmalığın, şeytanın yerine: "insanlar *onun* hakkında kendilerini çok kandırmışlar, kandırılmalarına da izin vermişlerdir."

Çünkü Nietzsche, Mesih'in ünlü bir yaşamöyküsünü yazan David Friedrich Strauss'tan çok etkilenmişti; bu kitap, çok akılcı bir anlayışla, Mesih'in geleneksel yaşamını sağduyulu bir dille açıklamaya çalışan belli başlı geç dönem yaşamöyküleri gibi yazılmıştır.[8] Ama bu öyküde anlatılmak istenen elbette sağduyulu *olmamasıdır* ve *olmamalıdır* da: mucizevi olmazsa, hiçbir şey ifade etmez. Nietzsche burada bir gizem olabileceğini biliyor—"Bu gizi çözmek için denize açıldım" diyor—ama doğrusunu çırılçıplak gördüğünü ve o eski heyula ve hayaletlerin ortadan kaldırılması gerektiğini de söylüyor. O ateş köpeği, dünyanın vantriloğudur, yeryüzünün konuşabildiğine inanmanızı sağlayan bir

---

[8] David Friedrich Strauss (1808-1874), *Life of Jesus Critically Examined* [*İsa'nın Yaşamının Eleştirel İncelenmesi*] (1835) yazarı. *Zamansız Tefekkürler*'inin birincisinde, Nietzsche birçok inancı paylaştığı Strauss'a şiddetle saldırmıştır. Onu bu polemiğe sokanın, kendisi de Strauss tarafından şiddetle eleştirilmiş olan Wagner olması muhtemeldir.

aldatmacadır; dünyanın bir sesi olduğuna inanacak kadar aptal olmamalısınız: o da yine eski, anlamsız bir icattır.

Bu birinin bilinçdışı için, yalnızca bir icat olduğunu, herkesin içindeki saçma sapan konuşan bir vantrilok olduğunu söylemesi gibidir. Bu 19. yüzyılın o ucuz rasyonalizminin, aynı tür psikolojinin bakış açısıdır. Bu, Edison'un temsilcisinin Fransız Bilim Akademisi toplantısında ilk fonografı gösterdiğinde, bir fizikçinin fırlayıp adamın boğazına sarılarak, "Seni lanet vantrilok!" diye bağırmasına benzer. Cihazın o sesi ürettiğini kabul edemiyordu. Bu nedenle cehennem ne üretirse üretsin, yalnızca arkasında hiçbir şey olmayan, boş duman ve gürültü olacaktır. Tabii bu kesinlikle, Nietzsche'nin kendisini ondan kurtarmak için onu küçümsemeye çalışmasıdır. Aslında bu, bilinçdışının birtakım saldırılarından biridir; yanardağ ortaya çıkar ve Zerdüşt'ü cezbeder ve onu içine atlamasını sağlar. Bu, dünyayla bağlantılı bir yerdeki bir tehlikeye dair ilk ipucudur. Şimdi, bütün olayı küçümsemiş olsa da, başka bir fikir edinmeden edemiyor; yeryüzünü o kadar küçümseyemiyor, her ne kadar, ateş köpekleri gibi aptalca düşüncelerden doğal olarak kurtulması gerekse de. Dolayısıyla on üç paragraf sonrasında şöyle diyor:

> Ve haklı olduğumun anlaşılması için, bir başka ateş köpeğinin öyküsünü dinleyin; …

Dünya taklidi yapan başka bir figür daha yaratıyor.

> O, gerçekten yeryüzünün kalbinden konuşur.

Burada daha önce baskıladığına varlık tanıyor.

> "Onun nefesi altın ve altın yağmur verir: kalbi böyle ister. Küller, duman ve sıcak tortu onun için nedir ki!
>
> Kahkahaları ebruli bir bulut gibi uçuşur ondan; senin gargarana, kusmana ve bağırsak sancılarına yabancıdır.
>
> Ama altını ve kahkahayı—bunları yeryüzünün kalbinden alır: çünkü şunu bilesin ki,—*yeryüzünün kalbi altındandır*."

Bu olağandışı açıklama, yeryüzünde bir şeyler olduğunu kabul etmesidir—hatta yeryüzünün kalbinin altından olduğu sırrını ifşa eden ikinci bir ateş köpeği vardır. Bu eski bir mitolojik fikirdir, ama Nietzsche bunu bilmiyordu. Aynı zamanda, yeryüzünün çekirdeğinin, güneşin yeryüzünün çevresindeki hareketinden kaynaklanan altından olduğu bir simya fikridir. Güneş altınla özdeş olduğu için, yeryüzünün çevresinde sürekli dönmesi, merkezde altın oluşmasına ve yeryüzünün kalbinde onun imgesini yaratmasına neden olmuştur. Bu, bilinçdışında, yanardağda, yalnızca ilk ateş köpeğinin değil, aynı anda değerli bir şeyin de bulunduğunun kabulüne işaret eder: altın bir çekirdeğin. Ve bu, insanın yeniden yeryüzüyle dost olması gerektiği fikriyle uyuşmaktadır. İki düşünce akışı

burada bir araya gelir: yani yanardağın gerçekten yeryüzünün girişi olduğu fikri ve diğer, insanın yeryüzünün bir oğlu olduğu, tenin ve dünyevi her şeyin yanlış olduğunu savlayan Hıristiyan bakış açısının aksine yeryüzünün yeniden onaylanması gerektiği fikri. Bu, yanardağın ölümcül etkisinden kurtulmak, düşünce ıvır zıvırını hobilerinden birine ve genel olarak yeryüzüne uygulamaya çalışarak resmin felaket niteliğini tamamen es geçmek için başka bir girişimdir. Şimdi bölümün sonunda, ulaştığı sonuçtan memnun kalabilir: o cehenneme inişin etkisinden kaçınmayı başardı, ateş köpeğini atlattı ve yeryüzünün kalbinin altından olduğunu idrak etti. Ama sonra şöyle diyor;

> Ve Zerdüşt, başını bir kez daha sallayıp hayret etti. Bir kez daha; "Bundan bana ne?" dedi.

Anlaşılan bir şey yanıtlanmamış, mesele çözülmüş değil.

> "Hayalet neden: 'Zamanıdır! Tam zamanı!' diye bağırdı? Yani *neyin* —tam zamanı?"—
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Gördüğünüz gibi, cevaplanmıyor. Neden bu acele? "Tam zamanı," çok kısa bir süre kalmış demektir. Bu neye bir gönderme?

Mrs. Crowley: Kendi durumuna.

Prof. Jung: Evet. *Zerdüşt*'ü bitirdikten kısa bir zaman sonra, bedeninden önce öldüğünde sonu gelmişti. O cehenneme inişin sırrı, anahtarı budur. Bu bir uyarıydı: yakında çözülmeye başlayacaksın. Bu yüzden sıradaki "Müneccim" başlıklı bölüm, bu uyaran sesi küçümseme, "Oh, bu bir müneccimden başka bir şey değil" deme girişimidir. Şimdi müneccim diyor ki,

> "—Ve insanlara büyük bir hüzün geldiğini gördüm. En iyileri bile işlerinden bezip uzaklaştı.
>
> Bir doktrin belirdi, yanında bir inanç vardı: 'Her şey boş, hepsi aynı, her şey bitmiştir!' "

Her şey kaybolmuş, her şey gitmiştir. Bu ölen bir adamın konuşma biçimidir.

> "Ve bütün tepelerden yankılandı: 'Her şey boş, hepsi aynı, her şey bitmiştir!'
>
> "Kuşkusuz bir hasat yaptık: ama tüm meyvelerimiz neden çürüdü ve karardı? Dün gece habis aydan düşen neydi?
>
> Tüm emeklerimiz boşunaydı, şarabımız zehir oldu, tarlalarımıza ve kalplerimize nazar değdi.
>
> Hepimiz çoraklaştık ve üstümüze ateş düşünce küller gibi toz olacağız:—evet, ateşi bile bezdirdik."

· Zerdüşt'e yanardağda olan buydu: üstüne ateş düşer, ateş onu yutar. Küle dönüşür.

"Tüm pınarlarımız kurudu, deniz bile çekildi. Tüm toprak yarılıyor, ama derinlikler yutmuyor!

'Hala içinde boğulabileceğimiz deniz nerede?' Böyle dert yanıyoruz—sığ bataklıklar üstünde."

İnsan elbette bir yanardağın alevlerinde yanıyorsa, boğulacak bir deniz düşünebilir.

"Gerçekten de artık ölemeyecek kadar yorgunuz; artık uyanık duruyor ve yaşamaya devam ediyoruz—kabirlerde."

Zerdüşt bir müneccimin böyle konuştuğunu duydu ve kehaneti kalbine dokununca onu dönüştürdü. Kederli ve yorgun dolaştı durdu ve müneccimin sözünü ettiklerine benzedi.—

Gerçekten de, dedi çömezlerine biraz sonra ve uzun alacakaranlık gelecek. Eyvah, ışığımı nasıl koruyacağım ondan!

Koruyamadı.

... ki, bu hüznün içinde boğulmasın! O ışık uzak dünyaları ve en uzak geceleri aydınlatacak!

Böylece Zerdüşt kalbinde bu kederle dolaştı ve üç gün boyunca ne yedi ne içti: huzursuzdu ve konuşamıyordu. En sonunda derin bir uykuya daldı. Ama çömezleri ne zaman uyanacak ve konuşacak ve ne zaman kederinden kurtulacak diye, uzun geceler boyu başında nöbet beklediler.

Burada, Zerdüşt'ün inişine tam tepkisini görüyoruz, tam olarak önceki bölümde kaçırdığımız şeyi ve bu Zerdüşt'ün ya da Nietzsche'nin biçeminin doğası konusunda son derece öğreticidir. Heyecanlı ve abartılı konuştuğu zaman, bir şeyi örtmekte ya da baskılamaktadır; ona bakmaz. Gecenin "en sessiz saatinde" gelen sesleri duymamak için gürültü yapar. "Gece Şarkısı" bölümünü hatırlarsınız: "Gecedir: Şimdi tüm fıskiyeler daha gür sesle konuşurlar. Ve benim ruhum da bir fıskiyedir." Gecenin sessizliğinde, ruhun fıskiyesi duyulabilir. Nietzsche, ruhun seslerinin duyulmaması için bu kadar abartılı konuşuyordu. Ama burada tam etkisini hissediyor. Bu onun gerçek tepkisidir ve burada insan duygusu izleyebilir, duygusunu paylaşabilir.

Ve Zerdüşt uyandığında anlattıkları şöyleydi, ama sesi çömezlerine pek uzaklardan geliyor gibiydi:

Rüyamı dinleyin ve onu yorumlamama yardım edin, dostlarım!

Bir bilmece gibi geliyor bu rüya bana; anlamı içinde saklı ve tutsaktır ve henüz kanatlarını açıp uçamaz.

Hayatı terk etmişim, rüyamda böyle gördüm. [Yine ölüm fikri.] gece bekçisi ve mezar muhafızı olmuşum ölümün o ıssız dağ kulesinde.

Orada tabutlarını bekledim onun: o zafer andaçlarıyla doluydu küf kokulu kümbetleri. Bozguna uğramış yaşam bana bakıyordu cam tabutlarından.

Toz kaplı sonsuzluğun kokusunu içime çektim: ruhum bunaltıcı ve toz kaplı, uzanmış yatıyordu. Zaten orada kim ruhunu havalandırabilir!

Gece yarısı aydınlığı hep çevremdeydi; yalnızlık sıkıntısı yanında sinmişti ve üçüncüsü, can çekişme hırıltısının durgunluğu, kadın dostlarımın en kötüsü.

Anahtarlar taşıyordum, anahtarların en paslısını ve onlarla kapıların en gıcırtılısını açabiliyordum.

Kapının kanatları kımıldayınca ses bütün koridorlara acı bir gıcırtı gibi yayılıyordu: sevimsizce ötüyordu bu kuş, isteksizce uyandırılmıştı.

Ama o susup da çevre yine sessiz ve durgun olunca, o habis sessizlik içinde yalnız kalmak daha korkunç ve daha kalp burkucuydu. [Bu tabii en sakin saattir.]

Zaman, öyle bir şey varsa, böyle geçti yanımdan ve kayıp gitti, ... çünkü yorumunu o da henüz bilmiyordu.

Bu yine dürüst bir bildiridir, sanki bunun gibi bir şey ona gerçekten olmuş gibidir. İnsanın yine, abartılı bir tarzda bükülmemiş, tarafsız ve katıksız sesi duyduğu bir masal ya da rüyadır. Bu, Hades bölümüne bir tepkidir ve şimdi sırrını duyacağız: aşağıda izlediği şeyi. Bu, gerçek Zerdüşt'tür; o şimdi cehennemde, ölüm kalesinde, o sırrı ortaya çıkarmak için mezarları gözlemlemektedir. Artık saçma olması söz konusu değildir, yukarıda yaptığı tüm histerik gürültüyü telafi etmek için düşünmesi *gereken*, aşağıda gizlenmiş korku dolu bir sır vardır. Ve şimdi, kapı açıldığında, insan onun kükreyen bir rüzgâr olduğunu ve rüzgârın bir tin olduğunu görür; acımasız bir rüzgâr binlerce kahkahayla yırtınıyor. Bu çok açık bir biçimde deliliktir—o çarpıtılmış figürler. Sır, deliliktir, zihninin tamamen yıkımıdır. Neden yere kapandığını anlayabiliriz. Şimdi, bu rüzgâr Nietzsche'nin yaşamında kendine özgü bir rol oynar. Zerdüşt'ün rüzgâr olduğu birkaç pasaj vardır ve Nietzsche'nin biyografisinde de, tuhaf bir biçimde ortaya çıktığı bir olay vardır. Ve bir süre sonra da gece uluyan köpeğe geliriz, aynı alametler kompleksine ait o korkunç feryada. Yaklaşık on beş yaşındayken böyle bir deneyim yaşamıştı.[9] Wotan makalemde yer alıyor, ama ne yazık ki bu pasaj, İngilizce çevirilerin yayıncısı tarafından atlanmıştı, çünkü yeterli anlayışla karşılanmayacağını düşünüyorlardı. Olabilir! Bilmiyorum, ama tabii ki özellikle önemlidir, tüm makaledeki en ilginç şeydir.

Bir arkadaşıyla, başka bir genç çocukla gece vakti yürüyüşe çıktığını anlatıyor ve kuşkusuz böyle bir şey gerçekten olmuştur, ama aynı zamanda fantastik bir öykü, bir rüyadır. Karanlık bir ormanda, yakınlardaki bir tımarhaneden gelen korkunç bir feryat duymuştu, yani bu zaten orada bilinçdışına girdiği anlamına gelir—orman. Ve sonra, bir süre sonra aynı rüyada neredeyse ormanda kayboluyorlardı ki, tekinsiz bir adamla, yabani bir avcıyla karşılaştılar. O,

[9] "Wotan" ilk kez *Neue Schweitzer Rundschau*'da (Zürich, Mart 1936) ortaya çıkmıştır. TE 10, par. 371-99 yeniden basılmıştır. Uluyan köpek öyküsü, Nietzsche'nin kız kardeşinin biyografisinde (c. I, s. 18-19) anlatılmıştır.

Wotan'dı. Bu avcı, onları Teutschtal'a götürmek istedi, orası gerçek bir köydür, ama tabii ki aynı anda simgeseldir. *Teutsch, Deutsch*'ın eski biçimidir ve Romantik okul zamanında, şu sıralarda gözlemlediğimiz Cermen kanı çılgınlığının aynısına sahip insanları tanımlamak için kullanılırdı. Onlara *Teutsche* denirdi ve karikatürlerde boynuzları, kürkleri ve benzeri şeyleriyle temsil edilirlerdi. Birdenbire o avcı bir düdük çaldı ve korkunç bir öttürme üretti ve rüyadaki Nietzsche bilincini kaybetti. Daha sonra kendine geldiğinde, kâbus görmüş olduğunu biliyordu. Şimdi buradaki bu çığlık, bu ötme ve vızıldama, tımarhaneden gelen feryattır. Onu Wotan yakalamıştır, ortaya fırlayan yaşlı rüzgâr tanrısı, ilhamın, deliliğin, sarhoşluğun ve çılgınlığın tanrısı, Berserkerlerin, çılgın gibi koşan o vahşi insanların tanrısı. Bu tabii ki, gece ormandaki bir fırtınada rüzgârın çığlık atıp ıslık çalmasıdır, bilinçdışıdır. Ortaya fırlayan kendi bilinçdışıdır. Burada nefis bir biçimde betimlenmiştir: kapılar uçar gibi açılıyor ve rüzgâr dışarı patlıyor, binlerce kahkaha getirerek. Bu, çılgınlığının korkunç bir alametidir ve o, bu deneyimini nasıl yorumlayacağını bilmediğini itiraf ediyor. Eh, bu insanca anlaşılabilir bir şeydir.

> Fakat en çok sevdiği çömezi ayağa fırladı, Zerdüşt'ün elini tuttu ve şöyle dedi:
>
> "Bizzat senin hayatın bu rüyayı bize yorumlar, ey Zerdüşt!
>
> Ölüm kulelerinin kapısını parçalayan tiz ıslıklı rüzgâr sen değil misin?
>
> Hayatın rengârenk kötülükleriyle ve melek karikatürleriyle dolu tabut bizzat sen değil misin?
>
> Gerçekten de kabirlere bin katlı çocuk kahkahası gibi girer Zerdüşt, tüm gece bekçilerine ve mezar muhafızlarına ve meşum anahtarları takırdatan başka kim varsa gülerek.

Küçümseme!

> "Sen kahkahanla onları ürkütecek ve devireceksin: bayılmak ve ayılmak, onlar üzerindeki gücünü kanıtlayacak."

Bayılmak ve düşüşünden ayılmak: bu ona gençken deneyimlediği şeyi hatırlatıyor.

> "Ve uzun alacakaranlık ile ölüm yorgunluğu geldiğinde, sen yine gökyüzümüzde batmayacaksın, ey yaşamın müjdecisi!
>
> Sen bize yeni yıldızlar ve yeni gece güzellikleri gösterdin: gerçekten de kahkahanın kendisini üstümüze serdin, rengârenk bir gökkubbe gibi.
>
> Şimdi çocukların kahkahaları daima tabutlardan taşacak; şimdi tüm ölüm yorgunluklarına sert bir rüzgâr zaferle esecek: bunun güvencesi ve kâhini bizzat sensin!
>
> Gerçekten de *bizzat onları rüyanda gördün*, düşmanlarını: en kötü rüyan buydu.

Ama nasıl ki sen o rüyandan uyanıp kendine geldiysen, onlar da uyanacaklar—ve sana gelecekler!"

Bu yorum elbette ki onu olumlu bir ifadeye—bizzat Wotan olduğu—dönüştürmek için çaresiz bir girişimdir. Elbette doğrudur: Zerdüşt Wotan'la özdeştir. Aynı anda bilinçdışının korkunç çelişkisiyle de özdeştir. O kahkahayla dolup taşan tabut, birbirine karışan ve hiçbir düzenin olmadığı, insanın tamamen batmış olduğu bilinçdışının grotesk ve korkunç yönlerini oluşturan paradoksal karşıt çifttir. Doğal olarak, bilinçdışıyla özdeşleştiyseniz, artık yoksunuz, çünkü bilinciniz düzenin tek öğesidir. Bilincini bilinçdışında *tutarsanız*, orada düzen kurabilirsiniz, ama bilincinizi kaybederseniz, batarsınız, bilinçdışıyla özdeşleşirsiniz ve o zaman şu tabut ve kahkaha siz olursunuz. Rüyayı çarpıtma veya yorumlama girişimi, o halde rüyasında düşmanlarını gördüğüne dair çok zayıf bir ifadeyle sonuçlandı. Ama düşmanı kim? Kendi bilinçdışı—düşman kendisidir. Dolayısıyla rüyasında kendini görmüştü; bu kendi vakası, kendi deliliğidir. Tehlike, daima Zerdüşt'le özdeşleşmesindedir ve Zerdüşt, bilinçdışıdır.

... ve tüm diğerleri Zerdüşt'ün çevresine toplandılar, elini tuttular ve yatağını ve kederini bırakıp onlara dönmeye ikna etmeye çalıştılar.

SEMİNER II

11 Mayıs 1938

Prof. Jung:
Geçen sefer, müneccimle ilgili bölümde, Zerdüşt'ün rüyasında Nietzsche'nin eli kulağında delirmesinin anlatımından ve rüyanın sonunda hâlâ rahatsız bir durumda olmasından söz etmiştik.

> Ancak Zerdüşt yatağında doğrulmuş, dalgın bir bakışla oturuyordu. Yabancı bir yere uzun bir yolculuktan dönmüş gibi, çömezlerine baktı ve yüzlerini inceledi; ama onları hâlâ tanıyamamıştı. Ancak çömezleri onu ayağa kaldırınca birdenbire bakışı değişti; olan biteni kavradı, sakalını sıvazladı ve güçlü bir sesle dedi ki;
>
> "Eh! Buna daha vakit var; ama güzel bir yemek hazırlayın çömezlerim ve çabuk olun! Kötü rüyaları böyle telafi etmek isterim!"

Metin, bilincin bir yok oluşunu betimliyor. Bir tür bilinçdışı halden bunalmıştı. Bu elbette delilik karakteriyle ilgilidir; ani bir istila, bilinçlenmeyi baskılayan ya da yabancılaştıran tamamen farklı zihinsel nitelikteki bilinçdışı içeriğin akışıdır. Dolayısıyla artık çok yabancı bir durumdan geri dönüyor gibidir—yabancıdır, çünkü daha önce bu içerik bilinçdışındaydı. Bu çok sık gördüğümüz şeyin bir başka örneklemesidir, Nietzsche'nin bilinçdışından tamamen habersiz olmasıdır ve yalnızca o kadar habersiz olan biri onun tarafından tamamen alt edilebilir. Bilinçdışı içeriğinizin az çok farkındaysanız, bilinçdışı alanı o kadar da büyük değilse asla alt edilmezsiniz. Bilincinize gelen şeyler tamamen yabancı değilse, bunalmış ve kayıp hissetmez, yön duygunuzu kaybetmezsiniz. Belki biraz duygusal ya da sinirli olabilirsiniz, ama tamamen garip izlenimler ve görüşlerle çevrilmezsiniz. Bu ancak belirgin biçimde kendinizle karşıt ol-

duğunuz, bir yanınız bilinçliyken diğerinin tamamen bilinçdışı olduğu ve bu nedenle tamamen farklı olduğu zaman gerçekleşebilir. Tüm içgörüsüne rağmen Nietzsche, tuhaf bir biçimde diğer yanından habersizdi. Tüm bunların ne anlama geldiğini anlamıyordu. Şimdi, durum ne zaman böyle olsa, bilinçli tutum doğal olarak eleştiriye açık olur; kişi bilinçdışı bir karşıtlığın tehdit ettiği bir bilinci eleştirmek zorunda kalır. Çünkü bilinçdışı karşıtlık daima bilincin demansını içerir. Böyle bir karşıtlık olmadığında, bilinçdışı işbirliği yapabilir ve o zaman bu tamamen tuhaf nitelik yoktur. Bu nedenle, Nietzsche'nin ya da Zerdüşt'ün bilinçli tutumunun her aşamasında eleştirel olmalıyız.

Şimdi, en sonunda, ölümcül izlenimden, üzerine düşen tekinsiz gölgeden kurtulmak için olağan gerçeğe tutunmanın bir aracı olarak yemek yemeyi düşünür. Bu saldırıyı içine sindirmek için bu kez ne yapacağını görmek özellikle ilgi çekicidir; bu nedenle, sıradaki bölümün "Kurtuluş" olarak adlandırılması oldukça yerindedir. Başlıkta belirtilen fikir apaçıktır: yani bilinçdışı bu kadar bunaldığı zaman, böyle tehlikeli, baskılayıcı bir etkiden kurtulması gerektiği duygusu olur. Aslında bilinç ile bilinçdışı arasında büyük bir karşıtlık olduğunda, her zaman kurtuluş gereksinimi ortaya çıkar. Her halükârda, bilinç ile bilinçdışının amaçları tamamen farklı olduğu zaman, insan belirgin bir kurtuluş gereksinimi duyar. Şimdi metin diyor ki:

> Zerdüşt bir gün büyük köprünün üstünden geçerken, çevresini sakatlar ile dilenciler sardı ve bir kambur ona şöyle dedi:…

Burada neden köprü simgesini kullanıyor?

Mrs. Crowley: İkisi arasındaki bağlantı olsa gerek.

Prof. Jung: Kesinlikle. Besbelli bilinç ile bilinçdışı arasındaki boşluğu aşmak için bir köprüye gerek duyuyor. Ve psikolojik anlamda, bu ne olur?

Mr. Baumann: Genellikle köprünün anima ya da animus olduğunu söyleriz.

Prof. Jung: Eh, evet, onlar bir köprü görevi görebilir, diğer direk, diğer yandaki destek olabilirler, ama bizim özel bir terimimiz vardır.

Miss Foote: Aşkın işlev.

Prof. Jung: Evet, tanım gereği bilinç ile bilinçdışı birlikte çalışır. Ve böyle bir işlev, animus ve anima gibi figürlerden kaynaklanabilir, çünkü bunlar bilinçdışını temsil ederler. Örneğin Kutsal Kâse mitosunda Kundry diğer taraftan gelen ulak, sözcüğün antik anlamında bir tür melek, *angelos*, yani ulaktır. Sanki anima karşı kıyıda ve ben bu kıyıda durmuş birbirimizle konuşuyor, aramızda bir işlevin nasıl üretileceğini tartışıyormuşuz gibi, çünkü bir kıyıdan değil, her iki kıyıdan da köprü kurmalıyız. Öbür kıyıda böyle bir figür olmazsa, köprüyü asla inşa edemem. Böyle bir kişileştirme gereklidir. Bilinçdışının kişileşmiş olması, işbirliği yapmak eğiliminde olduğunu gösterir; animus ya da animayla karşılaştığımızda daima bilinçdışının bilinç ile bir bağlantı kurma eğiliminde olduğu anlamına gelir. Çünkü bilinç son derece kişiseldir ve biz de bilincin ve

içeriğinin kişileşmesiyiz: tüm dünya bizim içimizde kişileşmiştir. Ve bilinçdışı işbirliği yapmaya çalıştığı zaman, karşı figür olarak kişileşir.

Animus ve animayı sıklıkla kavgacı belirtiler ya da oluşumlar gibi düşünürüz; *öyledirler*, kabul ederim, ama aynı anda bilinçdışının bize ulaşması için elverişli teleolojik girişimlerdir de. Tıpkı herhangi bir hastalığın belirtilerinin yalnızca yıkıcı değil, aynı zamanda yapıcı olması gibi; hastalığın kendisi, semptomatolojisi bile bir yandan yıkıcı olmakla birlikte, aynı anda da bir iyileşme girişimidir. Dolayısıyla bir vaka, animus ya da anima nedeniyle özellikle rahatsız edici olduğu zaman, köprü kurulması gereken bir boşluk olduğunu biliriz ve doğa da, köprüyü kurma girişimini zaten yapmıştır. Anima veya animusun varlığını vurguluyorum, çünkü onlar gerçekten doğanın ürünleridir ve onlardan yararlanırız. Bunun tamamen saçmalık, imgelem ve benzeri olduğunu söylemek için birçok gerekçe olabilir. Tabii ki hayal gücümüzdür, ama doğanın ürettiği şey budur ve eğer bir hastalığı iyileştirmek için tezahürlerini kullanmak, doğayı iyileştirmek için doğayı kullanmak zorundayız. Bunda soyut bir şey yoktur: bizzat doğanın icat ettiği doğal yolları taklit ederek tedavi edebiliriz. Doğa, animus ve anima gibi figürleri bir amaç için icat etmiştir ve onları kullanmazsak aptallık etmiş oluruz; bu tür figürler üretmesi doğanın tamamen meşru bir eğilimidir. Dolayısıyla Nietzsche'nin bir köprüden söz etmesi mantıklıdır, çünkü bir köprüye gereksinimi vardır; öyle bir durumdadır ki, hâlâ ufukta olan şeylerin son derece tekinsiz bir önsezisine sahiptir ve onlarla ilgili bir şeyler yapılması gerektiğini hissetmektedir. Bilinçdışı argümanı şöyle olurdu: "Eh, bana çok yabancı gelen içeriklere sahip olduğum için, bu iki parçam arasında bir bağlantı, bir iletişim olmalıdır." Ve böylece kendini o köprüde bulur ve anında çevresini sakatlar ve dilencilerle sarar. Şimdi, bu nedendir?

Mrs. Sigg: Çünkü kendisi sakat; tek taraflı.

Prof. Jung: Kesinlikle, fazlasıyla tek taraflı. Üstinsan hakkında harika bir düşüncesi var, üstinsana gidiyor ve bazen zaten üstinsanmış gibi görünüyor. Ama bu aynı anda sakat olduğu gerçeği için bir telafiymiş gibi görünüyor. Dahası, bilinçdışıyla karşılaşması ona yaralanmış olduğunu kanıtlıyor; sisteminde bir delik oluşmuş. Bilinçdışının saldırısına uğramış kişinin, açık yarası olmasa bile en azından bir yara izi vardır. Anladığı biçimde bütünlüğü, ego kişiliğinin bütünlüğü çok hasar görmüştür, çünkü yalnız olmadığı apaçık ortaya konmuştur; denetleyemediği bir şey onunla aynı evdeydi ve bu, elbette, ego kişiliğinin gururunu yaralamış, kendi monarşisine ölümcül bir darbe vurmuştur. Bu nedenle, uçuruma yaklaştığı anda, sakatlarla ve dilencilerle karşılaşması oldukça anlaşılır, rüyada olacağı gibi; çünkü onlar bunun gerçekten bir sakatlık ve dilencilik meselesi olduğunu, onları barındırdığını, onların kendisi gibi ve aralarında olduğunu gösteriyorlar. Ve metinde, aslında ne kadar onlara ait olduğunu ne çok idrak ettiğini göreceğiz.

Bir sonraki bölümde sakatları önce eğitmesi gerektiği söyleniyor; onları eğitebilirse, öğretisinin gerçekten bir şey ifade ettiği kanıtlanacaktır, bu göreve

uygun olduğunu kanıtlayacaktır. Sanırım bu, "doğru yöntem" olurdu; çünkü bu nihai kanıt olacaktır. Bilinçdışını etkileyebiliyor mu, bilinçdışını özümseyebiliyor mu, ölçüt budur—öğretisi bilinçdışını ifade edebilecek ve o da içeri akıp onunla birlikte çalışacak mı? Yapamazsa, öğretisi bir işe yaramaz. Ve herhangi bir gerçek felsefi öğreti için ölçüt budur; bilinçdışını ifade edebiliyor mu, yoksa hedefi ıskalıyor mu? Aynı ölçüt doğa bilimlerine ya da herhangi bir bilimsel kurama da uygulanabilir. Eğer gerçeklere isabet edemiyorsa, bir işe yaramaz: sınav, gerçeklere uyup uymamasıdır. Şimdi, burada bundan sonraki argümanları çok önemli değildir; sorunların gerçekten ne anlama geldiğinin farkında değildir ve bu nedenle onlarla oynamaya çalışmaktadır. Örneğin

> Kamburun sırtından kamburu alınırsa, tini de alınmış olur—halk böyle der.

Artık yalnızca görüntüler oluşturuyor; o sakatların resimlerini yapıyor, dış görüntülerinden söz ediyor, onlar hakkında, kör adamın gözleri, topallık ve başka sakatlıklar hakkında az çok yerinde görüşler bildiriyor. Sonra diyor ki:

> Ve Zerdüşt halktan niye bir şey öğrenmesin, halk Zerdüşt'ten bir şey öğreniyorsa?

Burada bir dinleme veya kaale alma eğilimi var: az çok "doğru yöntem," işte budur. Bu gibi figürler rüyalarda veya fantezilerde görünürlerse, onlardan bir şeyler öğrenmeyi umarız. Ve burada, tutumundan biraz kuşkuya düşüyor, öğretmesi gerekip gerekmediğinden—ki bu anlaşılabilir bir şeydir. Onlardan öğrense daha iyi olacaktır. Ama hemen diyor ki:

> Ancak insanların arasında bulunalı beri gördüm ki, birinin tek gözlü, diğerinin sağır, bir üçüncüsünün topal olması ve başka birinin dilini, burnunu veya kafasını kaybetmiş olması, benim için önemsizdir.

En aza indirgiyor!

> Ben daha kötüsünü gördüm ve görüyorum; öylesine korkunç değişik şeyler ki, ne hepsini anlatmak ne de bazıları hakkında susmak isterim: yani her şeyleri eksik, ama yine de bir şeyleri fazla olan insanlar—büyük bir gözden ya da büyük bir ağızdan veya büyük bir karından veya büyük herhangi bir şeyden başkası değildirler—ters kötürümler derim böyle insanlara.

Yine, sakatları aşağılıyor. Çok daha beterlerini görmüştür. Anında onları konuşarak başından savıyor, dolayısıyla sakatların ona öğretebileceği şeylerden korktuğunu varsayabiliriz. Sonra başka bir doğruya, çok iyi bir görüşe ulaşıyor; gerçekten de başka sakatlar, onlara verdiği isimle olumlu ya da ters sakatlar vardır, bir organları aşırı büyümüş olmasa, tamamen sağlam olacaklardır. Olağan sakat elbette bir organ eksikliği olan biridir. Peki ya diğer sakat kim olabilir?

Miss Hannah: Bir işlevini başkalarının zararına farklılaştırmış insanlar.

Prof. Jung: Evet, özellikle de en iyi işlevleriyle özdeşleşenler—sesiyle tenor ya da fırçasıyla ressam. Tabii herkes, doğru dürüşt bir işleve sahipse, onunla özdeşleşmek fena halde cazip gelecektir.

Mr. Baumann: Déformation professionelle [mesleki deformasyon] diye bir ifade bile vardır.

Prof. Jung: Evet. Gördüğünüz gibi, orada çok iyi bir açıklama yapıyor ama sakatları da konuşarak başından savıyor: çok daha kötüsünü gördüm, sizinkisi bir şey değil, kuru gürültü. Bu kendini korumak anlamına gelir ve bunun üzerinde duruyor, biz de hâlâ bu bölümün neden "Kurtuluş" olarak adlandırıldığı konusunda karanlıktayız. İnsan bu kurtuluşun neden ya da nasıl ortaya çıkacağını merak ediyor. Şimdi, sıradan insanın parçalanmış doğası hakkında iyi-kötü yerinde konuşmalar yapıldıktan sonra, daha ileride kendisinin de tamamen eksiksiz olmadığı sonucuna varıyor. Kendisinin de insan olduğunu, ama bir bakıma da sakat olduğunu kabul ediyor. Sakatın motifinin *Zerdüşt*'te önemli bir rol oynadığını biliyorsunuz; bu figür farklı biçimlerde görünür. Benzer bir figür hatırlıyor musunuz?

Yorum: En çirkin adam…

Mrs. Crowley: Ve soytarı.

Prof. Jung: Elbette, ayrıca cüce de var. Bu figürler az çok birbirine benzer ve yinelenmeye devam ediyorlar. Genel olarak ne anlama geldiğini biliyor musunuz?

Dr. Henderson: Onlar aşağı işlevi temsil ederler.

Prof. Jung: Evet, cüce gibi, soytarı gibi, aptalca, çılgınca—tüm bunlar aşağı işlevi tanımlar. Ama sakatların veya delilerin ilkeller arasında farklı bir değeri vardır. Onların bakış açısı nedir?

Mrs. Sigg: Delilerin tanrısal olması.

Mrs. Crowley: Onlar hayaletler veya tinlerdir.

Prof. Jung: Eh, onlar manna insanlarıdırlar; İrlandalıların *fey* dedikleri.

Dr. Escher: Güney İtalya'da sokaktan bir erkek kambur geçerse ona dokunmak gelenektir, eğitimli, çok kibar hanımlar bile gidip ona dokunurlar. Ama yalnızca bir erkek kambura…

Prof. Jung: Fransa'da da öyledir.

Mr. Allemann: Bence bu egoistçe bir şeydir. Bunun iyi bir alamet olduğunu, iyi şans getireceğini düşünürler.

Prof. Jung: Oh evet, bu iyi şans içindir—mannanın peşindedirler. Bir keresinde İtalya'da görmüştüm; kamburun biri bir kalabalığın arasındaydı ve oradan geçen bir adam onun sırtını biraz okşadı, ki bu onu elbette çok rahatsız etti. Bundan nefret ederler. Bu, insanların azizin mannasını almak için Padua'daki Aziz Anthonius'un mezarına ellerini sürmeleriyle aynı fikirdir. Orta Avusturalyalıların da, kendi sistemlerinin içindeki kötü mannayla değiştirmek üzere içlerinde bulunan iyi ilacı almak için churinga'larını ovuşturmasıyla tam

olarak aynıdır. Tüm sakat insanlar, bariz bir talihsizlikle işaretlenmiş insanlar, tekinsiz sayılır ve büyülü bir prestijleri vardır. Ya onlardan kaçınılır, ilkellerin çoğunlukla şanssız insanlar oldukları ve şanssızlık yayacakları korkusuyla kaçındıkları gibi ya da besbelli belirli ve tuhaf taşıyıcılar olarak seçilmiş oldukları için, manna içerdikleri düşünülür. Büyünün tanrıları da sık sık çarpıtılır; gizli sanatlarla, cevher, altın, gümüş gibi şeylerin sihirli üretimiyle ilgili figürler çoğunlukla sakat, kambur ya da cüceler gibidir. Olağandışı insanların her zaman manna olmaları gerektiğine inanılır, olağanüstü yönleri duyguları uyandırdığı için ve duyguları uyandıran her şeyin nedensel oldukları, nedensel bir *dynamis* sahibi olduklarına inanılır. İlkeller, duygu uyandıran şeyin bir başka duyguyu da yaratma gücüne sahip olması gerektiği sonucuna varırlar—ki bu, oldukça akılcı, doğal ilkel mantıktır—dolayısıyla hayret verici olan her şey, sıradan bir erkeğe hiçbir biçimde benzemeyen bir erkek gibi, nedensel bir *dynamis* sahibi olmalıdır. Ayrıca köy halkı arasında, kırmızı saçlı kadınların da büyülü olduklarından kuşkulanılırdı; kırmızı saçlı olmak sıradan bir şey olmadığı için, güvenilmez kabul edilebilirlerdi. Elbette herkesin kızıl saçları olsaydı, şaşkınlık duymazlardı ve kızıl saçlı kadınlarda manna olmazdı.

Şimdi, sakat kalmış figürlerin bu manna yönü daima bilinçdışına işaret eder; duyguları her ne uyandırıyorsa, bilinçdışına dokunmuştur. Bir şeyden duygusal bir etki aldığınızda anında bir yansıtım yaptığınızdan emin olabilirsiniz; aksi takdirde bir duygunuz olmazdı—tabii akıl dışı, tamamen denetleyemediğiniz bir duygu demek istiyorum. Denetlenmiş bir duygu, yani kanı, yansıtımsız olabilir—örneğin bir şeyin tiksindirici bir biçimde çirkin ya da değersiz olduğunu düşündüğünüz, ama özdenetimimizi kaybedecek ölçüde rahatsız olmadığınız zamanki gibi. Oysa denetimsiz bir duyguya yakalanırsanız, kesinlikle bir yansıtım gerçekleşir ve sonra yansıtılan içerikleri kendinize geri getirmeniz gerekir.

Mrs. Sigg: Bence manna oradadır ve bu kadar değerlidir, çünkü Nietzsche'nin kurtuluşunun tek yolu aslında bu olacaktır. Kendi içindeki sakatlarla sıkı bir temas kursa, daha güçlü olurdu. Ama tek yol olduğu için, duygudan kaçınılıyor.

Prof. Jung: Evet, çünkü sakatların bilinçdışı aşağı işlevin bir yönü olduğu apaçıktır—bilinçdışı ona bu biçimde yaklaşır. Rüyadaki büyük duyguya, çılgınlık beklentisine neden olan buydu. Akla uygun psikolojik sonuca varabilmek için kendisine şunu söylemelidir: "İşte bilinçdışının bir tezahürü. Bu sıkıntıya sakatlar neden oldu, şimdi sakatlar benim için ne ifade ediyor?" O zaman sakatların manna olduğunu ve yeryüzünün içinin gizlerine aşina olduklarını idrak ederdi. Onların karanlıkta gören gözleri vardır, dolayısıyla insanoğlunun bilmediği şeyleri bilirler.

Çünkü o zaman durumu tamamen farklı bir tavırla, alçakgönüllülükle karşılardı. İnsanın böyle tekinsiz bir kalabalıkla karşılaşmak için alçakgönüllü olması gerektiğini biliyor, yine de izlenimi en aza indirmeye çalışıyor, neredeyse

bilinçdışının bu özel yönüyle alay etmek için, çünkü korkuyor ve zihni yeterince uzağı düşünemiyor.

Son derece zeki bir adam olan Nietzsche'nin bilimsel bir zihne sahip olmaması, çok ilginçtir. Psikolojik olguları bilimsel bir biçimde ve oldukları gibi kabul edemiyordu. Tam olarak herkes gibi davranıyordu—bu aptalca bir rüyadan başka bir şey değil falan—*B*'yi *A*'ya bağlama konusunu felsefi olarak düşünmek yerine. *A*, gördüğü korkunç rüyadır ve sonradan gelen her şey bu izlenimin altındadır. Böyle bir rüyanın böyle bir izlenim yarattığını neden yadsımalı? Neden kendine yalan söylemeli? Oturup güzel bir yemek yersin, geçer. O zaman başka bir şey, çok kuşkulu koşullarda ortaya çıkar ve varsayım yerine: "Bu, diğer tarafın temsilcilerinden biri; çok kibar ve alçakgönüllü olmalıyım, çünkü tüm gelecek bu figürle başa çıkma biçimime bağlı"—bunun yerine—bu figürleri en aza indirgiyor ve onları konuşarak başından savıyor. Bu, kendisini deliliğine, korkunç bir felakete sürüklediği korkunç aptalca ve rahatsız edici yoldur. Ve felaketi de trajik ya da büyük bir şey içermez; zekâ eksikliğinden, bilimsel ve felsefi bir tutum eksikliğinden oluşur. Bu bir tür kaçınma, sabırsızca bir davranış türüdür. "Bu hiçbir şey değil; bu yalnızca nahoş veya saçma"—kendisini daima gerçeklerin ötesine koymak. Böyle korkunç bir rüya görmek onu fena halde etkilemiştir, ama aptalca düşüncelerden bir tür buhar yaratıyor, olanları küçümsüyor ve böylece durumu zorluyor. Yüzeysel bir bilinç oluşturuyor, ki bu, doğal olarak, çok daha elle tutulur gerçeklerin saldırısıyla tehdit edilecektir. Çünkü bilinç yapısı ne kadar entipüften olursa, normalde bilinci patlatmayacak içerikler yüzünden o kadar kolay patlayabilir. Ve bu entipüften bir bilinçtir; bilimsel bir tutumdan yoksundur. Ağzını açıp büyük bir gürültü çıkarınca toplumsal sorunu çözdüğünü zanneden bir politikacı gibi davranıyor. Şimdi soru şudur: kurtuluşla ilgili ne yapacak—ya da en azından—ne diyecek? Çünkü bu, çok büyük bir sorundur. İnsan o rakipten kurtarılabilir mi ya da böylesine tehlikeli bir durumda ne yapılmalıdır? Ve onun fikri, iradenin kurtarıcı olmasıdır, kişinin iradeyle kurtuluş bile sağlayabileceğidir. Dolayısıyla şimdi bu ilkeyi uyguluyor.

> Geçmiş olanı kurtarmak ve tüm "böyleydileri," "böyle istiyordum!" haline dönüştürmek—benim kurtuluş dediğim budur!
>
> İrade—özgürleştiren ve sevinç getirene bu isim verilir: size böyle öğrettim, dostlarım!

Çünkü bu işi irade aracılığıyla halledivermek çok iyi ve akla yakın bir girişimdir. İnsan en azından bunu deneyebilir. Böylece dener ve anında bir şey fark eder.

> Ama şimdi şunu da öğrenin: bizzat İrade hâlâ bir tutsaktır.

Şimdi, o nerede tutsaktır?

Mrs. Baumann: Değiştirilemeyen geçmişte tutsaktır.

Mrs. Adler: Geçmiş, iradeyle uyuşmayan tüm eğilimleri içerir.

Prof. Jung: Evet, ama geçmiş iradeyi nasıl etkiliyor?

Mrs. Crowley: Çünkü tüm gelenekler geçmişte ve kişiliğin tüm bilinçdışı tarafındadır.

Mr. Allemann: Günümüzün ve geleceğin tohumları geçmiştedir ve irade bu gerçekten kaçamaz.

Prof. Jung: Peki irade neden sapamıyor? Çünkü iradenin özgür olduğunu varsayabiliriz—bu gayet iyi bir varsayımdır—ama irade o zaman sapabilirdi. O halde onu tutan ne?

Dr. Henderson: Beden.

Mrs. Crowley: Bence bilinçdışıdır.

Prof. Jung: Eh, her zaman için bir şeyleri irade gösterip yapabilirsiniz, ama *seçim* geçmişe, halen olana bağlıdır. İrade kendi başına özgür olabilir, ama ona bir amaç vermeniz gerekir ve hedefin seçimi, büyük ölçüde geçmiş deneyimlerinizden bildiklerinizdendir. Gördüğünüz gibi bu, onun geçmişle ilgili duygularını açıklar. Kendisini çok güçlü bir biçimde ifade eder.

> "Böyleydi": İradenin diş gıcırtısı ve yapayalnız çilesi budur. Olmuş şeylere karşı erksiz—ve tüm geçmişlerin habis bir seyircisidir.
>
> İrade geriye doğru irade gösterilemez; zamanı ve zamanın arzularını kıramamak—İradenin yapayalnız çilesi budur.
>
> İrade özgürleştirir: çilesinden kurtulmak ve zindanıyla alay etmek için İrade ne tertipler?

Yani irade tamamen geçmişe dayanır ve üstün bir içgörü, neredeyse bir çeşit vahiy, sıradan gereksinimlerin ötesinde bir şeyin sahibi değilseniz, size nasıl yardımcı olabilir? İradeniz daima zaten bildiğiniz şeylere ulaşmaya çalışır; çünkü bir şeyi bilmiyorsanız, nasıl irade gösterebilirsiniz? Bu nedenle iradeyi kurtarıcı öğe yaparsanız, ilhama veya vahye, aslında anlayabildiğinizin ya da şimdiye kadar anlamış olduklarınızın ötesinde bir şeye sahip olmanız gerekir. Ve bu vahyi size kim verecektir? Size gizli bilgiyi kim verecektir?

Mrs. Fierz: Sakatlar.

Prof. Jung: Evet, cüceler saklı şeyleri bilirler. Şimdi gelmelerinin nedeni de budur. Çünkü iradeye inanan, kurtuluş isteyen ve bunu irade eden herkesin vahye gereksinimi vardır ve bu küçük tanrıların, cücelerin ya da sakatların veya manna insanlarının, çok eski çağlardan beri, gizli bilgiye sahip oldukları düşünülür. Ama Nietzsche bunu göremez.

Şimdi bu korkunç rüya ve onun üzüntüsü, Hades'e ya da yanardağa inişinin sonucudur. Zerdüşt, bu oldukça beklenmedik hareketi yapmıştır, ama tabii ki Nietzsche'nin düşüncesini takip edersek, tin olarak Zerdüşt'ün yeryüzünün içine inmesi kesinlikle gerekliydi, çünkü yeryüzü tam da sahip olmadığı şeydi. Zerdüşt'ün böyle bir inişi yapması, Nietzsche'nin neler olup bittiğini anlama-

sı gerekecek demektir: yani yeryüzünü hesaba katması gerekliydi, yeryüzü ve yeryüzünün insan için anlamına gerek vardı. Ama Nietzsche Zerdüşt'le o kadar özdeşleşmiştir ki, aralarında ayrım yapmak çok zordur. Dolayısıyla yeryüzüne iniş bir yandan Zerdüşt'ün felsefi sorunuyken—şimdi, yeryüzü ne olacak?—diğer yandan da Nietzsche'nin kişisel sorunudur, dikkatini yeryüzüne, bedene vermek için. Psikolojik olarak bu, bilinçdışına dikkat vermesi gerektiği anlamına gelir, çünkü bedenin psikolojik tarafı bilinçdışıdır ve bedenimize yalnızca bilinçdışı—fiziksel değil, psikolojik olarak—aracılığıyla ulaşırız. Bilinçdışı dediğimiz bedene giden bir yol, bir geçittir. Zerdüşt cehenneme gitmekle, Nietzsche'nin kişisel olarak yapması gerekeni öngörüyor, çünkü tehdit o taraftan geliyor. Taşını gerçekten çok yükseğe atıyor ve düşüp başını yarma tehlikesi var.

Her zaman için fiziksel varoluşunun üstüne çıkmayı deniyor ve bu özellikle beden için, büyük bir zorlanma anlamına geliyor ve aynı zamanda beynin düzgün işleyişine zararlı olan, tek taraflılık anlamına geliyor. Dolayısıyla felsefi bakış açısını tamamlamak için, beyne, insani ölçülere ve insani orantılara geri dönmeye dikkat etmelidir. O rüya kendi içinde zaten zihninin ağır durumunun bir belirtisidir. İnsan onu olağan bir rüya olarak algılarsa, belirgin organik yıkım işaretleri içerdiğini henüz söyleyemez, ama fiziksel sağlığı açısından en çok zararlı olabileceğini gösteren tüm zihinsel belirtileri içerir. Sakatlar, sakatlanmış kişiler, aynı olasılığa işaret etmektedirler: onun bütünlüğü de kuşkuludur. Genellikle böyle bir sakatlık durumu, bir hastalıktan ya da doğuştan gelen bir sorundan kaynaklanır ve muhtemelen onun durumu da bir hastalıktan ya da doğuştan gelen veya gelişmekte olan, eşikaltı bir şeyden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, dengeli bir zihne sahip olmasını sağlayacak tedbiri alması ve sinir sistemine çok fazla zarar vermeden yaşaması için, Nietzsche'nin bilinçdışıyla ilişki kurması çok uygun olurdu.

Nietzsche o aşamada bana danışıp, o rüyayı getirmiş olsaydı, ona şöyle derdim, "Şimdi bu, sıkı bir doz. Besbelli bilinçdışınla fena halde çelişiyorsun ve bu nedenle son derece korkutucu bir biçimde ortaya çıkıyor. Bilinçdışının söyleyeceği her şeyi çok dikkatle dinlemelisin, hesaba katmalısın ve bilinçli zihnini onun önerilerine uyarlamaya çalışmalısın. Bu, onları Tanrı'nın buyruğu gibi kabul etmelisin anlamına gelmez. Bilinçdışının ifadesi, kendi başına mutlak doğru değildir, ama onu dikkate almalı, bilinçdışının sana karşı olduğunu hesaba katmalısın." Elbette, irade etmek ya da ona üstünlük kurmak veya öğretmek anlamına gelen tüm kuramlara karşı uyarırdım. Ona sanki yaklaşık 39 derece ateşi ya da kalbinde bir sorun olduğunu ya da karahummadan mustarip olduğunu söylemiş gibi davranırdım. "Doğru yerde olduğundan emin olmak için hemen yatağına yat, teslim ol ve bilinçdışına in" derdim. Ama bunları yapmak yerine, kurtuluş ilkesi olarak iradeye dönüyor—irade onu bu durumdan kurtaracaktır. Ve orada, görmüş olduğumuz gibi, iradenin aslında o kadar özgür olup olmadığından, iradenin bu kurtuluşu sağlayıp sağlayamayacağından kuşkulanmaya başlıyor. Bölümün sonuna doğru şunu soruyor,

İrade bizzat kendi kurtarıcısı ve sevinç getiricisi oldu mu? Kini ve diş gıcırdatmayı unuttu mu?

Ona zamanla uzlaşmayı ve tüm uzlaşmaların daha üstünde olan bir şeyi kim öğretti?

Çünkü burada, iradenin kendisini yeni bir koşul getirecek kadar geçmişten kurtarma yeteneği olup olmadığı konusunda ciddi bir kuşku vardır ve uzlaşmadan, iki karşıt eğilimin uzlaşmasından, sağı ve solu, orayı ve burayı birleştirmekten söz ediyor—tabii köprüyü kastederek. Sonra da şöyle devam ediyor,

İrade tüm uzlaşılardan daha üstün bir şey irade etmelidir ve bu, Güç İradesidir—: ama bu nasıl olur? Geriye doğru istemeyi ona kim öğretti?

Başka bir deyişle, iradeniz kendi durumunu, yalnızca bildiklerinizi irade edebileceği gerçeğini nasıl etkileyebilir ya da üstesinden gelebilir? Vahiy, bildiklerinizin ötesindeki, hedefi iradeye gösterecek olan vizyon ne olacaktır?

—Ama söyleminin bu noktasında Zerdüşt birdenbire durdu ve çok korkmuş gibi oldu. Dehşet dolu gözlerle çömezlerine baktı; bakışları, düşüncelerini ve saklı düşüncelerini ok gibi deldi.

Şimdi burada bir şey oldu. Sorulara geldiğinde—irade nasıl kendinden üstün olabilir? İrade sizi nasıl bildiklerinizin ötesine götürebilir?—o anda bir şey oldu. Bu ne olabilir? Konuşmaya ara verdiği sırada nasıl bir izlenim aldınız?

Prof. Reichstein: İradeyle ilgili düşüncesinin yanlış olduğunu ve bilinçdışından kabul edemediği bir şeyin gelme olasılığını görüyor.

Prof. Jung: Bu doğru, ama bu size neyi hatırlatıyor?

Mrs. Fierz: Rüyayı.

Prof. Jung: Evet, bu çok benzer bir durum. Rüya da böyle bir araydı. Dehşete neden oldu ve burada yine bir saldırı tehdidi var ve "bakışları, düşüncelerini ve saklı düşüncelerini ok gibi deldi." Bu ne anlama geliyor?

Miss Hannah: Tekrar yansıtmaya çalışıyor.

Prof. Jung: Onu zaten yapıyor. Çömezleri ona sanki farklı bir ışıkta görünmüş gibi geldi, sanki bir sır saklıyorlarmış gibi. Şimdi, böyle bir şey hangi koşullar altında olur?

Mr. Allemann: Birisi delirdiği zaman.

Prof. Jung: Eh, evet, ama aslında onun içinde ne oluyor? Neden zihinsel içeriğini başkasında görüyor?

Mrs. Stauffacher: Onun için çok rahatsız edici bir şey.

Prof. Jung: Ha, onun için kolay olmuyorsa, hemen şöyle düşünürdü: "Bu çok nahoş ve bu yüzden onu kabul etmiyorum. Bunun diğer insanlarda olduğunu varsaymayı tercih ediyorum." Ama böyle olmuyor.

Miss Hannah: Kendi içinde görmüyor işte.

Prof. Jung: Çok doğru, kendi içinde görmemesi öyle tuhaf ki. Çünkü kendisiyle yine kendisi olan diğerinin arasında bir köprü yoktur. Diğerini gördüğünde onun bir yabancı olduğunu, muhtemelen oradaki insanlarla ilgili birisi olduğunu düşünüyor. Bu, çok önemli bir mesele olduğu zaman, bir delilik halinin tipik bir örneğidir. Çünkü bu burada, Nietzsche'nin asıl bilincini dengeleyen bütün diğer tarafın meselesidir ve şimdi bütün bunlar diğer insanlarda da ortaya çıkıyor. Sanki size tek yanlı, saçma sapan bir fikir vaaz ediyormuşum ve doğal olarak bilinçdışım ne halt konuştuğumu soruyormuş gibi. Ve sonra size yeminler edip ikna etmeye çalışıyorum, sizi aşağılıyorum, hatta anlayamadığınız için ne kadar aptal olduğunuzu vurguluyorum. Ama *ben* anlamıyorum—içimdeki bir şey, anlamıyor. Dolayısıyla o an öğrencileri aniden ona karşı geliyormuş gibi görünüyor; tamamen farklı bir ışıkta görünüyorlar. Yüzündeki o dehşet ifadesi, gözlerindeki paranoyaya özgü kuşku dolu bakışların nedeni budur; zulüm gördüğüne dair vesvesesi, o tuhaf temel kuşku bakışı, hemcinslerinden aşırı nefret etmesi ve korkmasının nedeni, düşmanları ona zulmediyormuş gibi görünmesidir. O, *persécuteur persécuté*'dir [zulüm gören zalim]. Kendi kuyruğunu kovalayan bir köpek gibi, kendisinden kaçan ve kendisini izleyendir; o bazen kuyruk, bazen de köpektir. Bu, bir başka delilik anıdır, çünkü uçuruma köprü kurmayı başaramamıştır. İrade fikrinin de hiçbir yararı olmamıştır. İrade fikrini bizzat baltalamaktadır ve anlaşılması gerekir, çünkü kimse bilinç ile bilinçdışı arasındaki uçuruma salt irade gücüyle köprü kuramaz. Bu bir irade meselesi değil, bir teslimiyet meselesidir.

Ama kısa bir aradan sonra yine güldü ve yatışmış bir tavırla, şöyle dedi:

"İnsanların arasında yaşamak zordur; çünkü susmak öyle zor ki—hele bir geveze için."

Kendini yeniden yakalamıştır. Yeniden başlıyor. Bir anlık yoğun bir dehşetin ardından, kendisiyle dalga geçiyor ve dehşete gülüp geçiyor: hiçbir şey olmamıştır. Yalnızca insanların arasında yaşamak azıcık zordur, çünkü bölük-pörçüktürler ve kendisi de bir parça bölük-pörçüktür, ne de olsa o da bir insandır. Ama kendi parçalanmışlığını kabul etmez, kendisinin de bir sakat olduğu gerçeğini kabul etmez, yoksa başkalarının sakatlıklarını kabul ederdi. Hepimizin aynı olduğunu görebilseydi, insanlar arasında yaşamak zor olmazdı. Kendisinin de belirtmiş olduğu gibi, diğer insanları kabul etmemesi, kendisiyle çeliştiği anlamına gelir ve o zaman da, doğal olarak, başka insanlarla yaşayamaz, "çünkü susmak öyle zor ki." Gördüğünüz gibi, çok konuşuyor ve sonra susuyor, çünkü *kendisinin* gevezelik ettiğini anlıyor: o zavallı sakatlar hakkında bir dolu laf etmiştir. Ama kendisi de onlardan biridir ve bunu kabul etmek yerine, büyük ve eksiksiz olduğunu ve onların eksikli olduğunu varsayıyor. Kendisini kabul etmiyor, insanlığı kabul etmiyor, yoksa böyle konuşamazdı. O aradan sonra varması gereken makul sonuç, "Kapa çeneni, başkalarının yaptıkları için heyecanlanma, yalnızca kendine bak ve *senin* nerede tam, nerede eksik olduğunu

gör" olurdu. Sessizlik bu olurdu. Ama konuşması gerekiyordu, kitabın adı bu yüzden *Böyle Dedi Zerdüşt*'tür. Çoğu insanda durum böyledir: sessizce kendilerine bakmak yerine konuşmaya devam ederler. Şimdi, bu bölümün sonu ilginç değil, ama bir sonraki "İnsan Sağduyusu" bize yine değerli bazı içgörüler sunuyor. Şöyle başlıyor,

> Yüksekler değil, yamaçtır korkunç olan!

Çoğunlukla olduğu gibi, önceki bölümde perde arkasında kalan düşüncelerin farkına varmaya başlıyor.

> Yamaç, göz *aşağıya* doğru fırlarken, elin *yukarıya* tutunduğu yerdir. Kalp orada, çifte iradesiyle sersemler.
>
> Ah, dostlar, kalbimin çifte iradesini de sezdiniz mi?
>
> Bu, bu *benim* yamacım ve tehlikemdir, bakışımın doruğa dikildiği ve elimin—derinliklere tutunmak ve yaslanmak istediği!

Tuhaf dönüşe dikkat edin: önceki cümlede bakışlar aşağıya doğru fırlarken, el yukarıya tutunur ve sonra tam da tersi olur. Bunun anlamı, tamamen çift ve değiştirilebilir olmasıdır, tam bir kopuşun, tam bir ikiliğin betimlenmesidir.

> İnsanoğluna tutunur iradem, [Daha şimdi insanların arasında yaşayamadığını söylemişti.] zincirlerle bağlarım kendimi insanlara; çünkü yukarıya, Üstinsana doğru çekilirim; çünkü diğer iradem orayı ister.
>
> *Dolayısıyla* insanlar arasında körü körüne yaşarım, onları tanımıyormuşum gibi: ki elim sağlamlığa inancını kaybetmesin!
>
> Siz insanları tanımam: bu karanlık ve bu avuntu sıklıkla çevreme yayılır.

Bu sözlerle ikiliğini itiraf ediyor; zihinsel durumunun kopuşunu—yalnızca bir tin olan Zerdüşt ile insanlar arasında yaşamak isteyen, insanlar arasında *körü körüne*, bilinçdışında yaşamak isteyen, Nietzsche kişisi arasındaki. Tabii aslında böyle yaşıyordu. Bu ideal değildi ve Nietzsche kişisinin Zerdüşt'ün saldırısına katlanamamasının nedeni de budur; Zerdüşt ortaya çıkmakla tehdit ettiğinde kör olmayı tercih etmiştir.

Bu bölümün geri kalan kısmı çok önemli değil, bu nedenle şimdi 44. "En Sakin Saat" başlıklı bölüme geçeceğiz. Son iki bölümde bilinçdışının saldırılarını sindirmeye, bununla başa çıkmaya çalışıyor, ama çok verimsiz yöntemlerle, dolayısıyla sindirilmemiş bir izlenimin sürünmeye devam edip yine ortaya çıkmasını bekleyebiliriz. Ve bu bölümde izlenim yeniden ortaya çıkıyor. Şöyle başlıyor,

> Bana ne oldu dostlarım? Beni dertli, ileri sürülmüş, isteksizce itaatkâr, gitmeye hazır—heyhat, *sizlerden* ayrılmaya hazır görüyorsunuz!
>
> Evet, bir kez daha yalnızlığına çekilmeli Zerdüşt: ama isteksizce gidiyor ayı inine bu kez!

Bana ne oldu? Buna kim emir verdi!—Ah, benim öfkeli hanımım böyle istedi; bana söyledi. Size onun adını vermiş miydim?

Dün akşama doğru konuştu benimle *en sakin saatim*: korkunç hanımımın adı budur.

Ve böylece bu oldu—her şeyi söylemeliyim ki size, birdenbire ayrılışımdan dolayı bana kırılmayasınız!

Uykuya dalanın dehşetini bilir misiniz?

İliklerine kadar titrer, çünkü zemin ayağının altından kayar ve rüya başlar.

Bunu size mesel halinde anlatıyorum. Dün en sakin saatte zemin altımdan kaydı: rüya başladı.

Yelkovan kımıldadı, hayatımın saati soluk aldı—çevremde öyle bir sükûnet vardı ki, kalbim dehşete düştü.

Ona olan budur, yeterince başa çıkılmamış izlenimin yeniden nüksetmesi. Daha önceki bölümde, insanoğluna tutunacağını ve insanlarla birlikte yaşamak istediğini duymuştuk. Ama burada, öğrencilerini terk etmesi gerekiyor, bilinmeyen bir güç, bilinmeyen bir emir onu çağırıyor. Bu tabii Zerdüşt'ün onu insan varoluşundan uzaklaştırdığı üstün iradesidir. Bu yüzden kimin emrettiğini soruyor ve bunun "en sakin saat" olduğu sonucuna varıyor. Şimdi, "en sakin saati" betimleme biçimine dikkat edin: o, öfkeli bir hanımdır, besbelli bir "itaat edilmek isteyen kadındır." Bu tabii animadır, sakin bir saatte doğal olarak animanın söylediklerini duyuyor—insan diğer tarafın seslerini duyar. Metin şimdi çok anlamlıdır: tekinsiz bir hava içerir.

Sonra bana sessiz bir söz söylendi; "*Biliyorsun, değil mi Zerdüşt?*"

İçindeki gizli bir bilgiye bu gönderme son derece tekinsizdir.

Ve bu fısıltının dehşetiyle haykırdım, benzim soldu: ama sessizdim.

Bu anlaşılabilir bir şey, çünkü "Biliyorsun, değil mi Zerdüşt?" sorusu, temel sorudur. "Rüyanın anlamı nedir biliyorsun, neden itiraf etmiyorsun? Neden pes etmiyorsun?" O şey ona bu kadar doğrudan geldiğinde, çok yaralayıcı olmaması için onu örtmeye de çalışsa ya da sindirmeye veya özümlemeye de çalışsa, nasıl bir tepki vereceğini görmek ilginçtir. Sorunun sorulma biçimi son derece imalı ve tehditkârdır ve bu muazzam tepkisinin nedeni budur.

Sonra bir kez daha, yine sessizce, şöyle dedi; "Biliyorsun, Zerdüşt, ama söylemiyorsun!"—

Ve sonunda bir küstah gibi cevap verdim.

Onu tanımak yerine, meydan okuyor, ki bu elbette tamamen zayıflıktır. Güçlü kişi, "Lanet olsun, evet, öyle!" derdi, ama zayıf adam küstahtır, sanki bir balinayı korkutup kaçırabilecekmiş gibi.

"Evet, biliyorum, ama söylemeyeceğim!"

Bu, çocuk inadıdır.

O zaman yine sessizce konuştu: "*İstemiyor* musun Zerdüşt? Bu doğru mu? Küstahlığının arkasına sığınma!"—

Bu mükemmel bir öğüt, değil mi?

Ve bir çocuk gibi ağladım ve titredim; dedim ki; "Gerçekten de isterdim, ama nasıl yapabilirim? Beni bundan muaf tut! Benim buna gücüm yetmez."

Yine sessizce konuştu; "Senin neyin var, Zerdüşt? Sözünü söyle ve teslim ol!"

Gördüğünüz gibi, kendi yıkımını bile kabul etmek için istekli olmalıdır. Bunu itiraf edebilse, "Evet, işte budur ve batmam gerekiyorsa, batarım" diyebilseydi, savaşı kazanmış olacaktı, ama teslim olacak kadar güçlü değildi. Anima, birinci sınıf bir psikoterapist gibi tam isabetli konuşuyor!

Ve cevap verdim; "Ah, o *benim* sözüm mü? Ben kimim? Ben daha değerlisini bekliyorum. Ben teslim olmaya bile layık değilim."

Bu, kaçmanın kolay bir yoludur. Evet, daha önce harika sözler söylemiştin, ama şimdi bedelini ödüyorsun. En azından bedeli ödemeye istekli olmalısın, oğlu İshak'ı feda etmek zorunda kalan yaşlı İbrahim gibi. O, "oğlunu feda edecek daha değerli birini bekliyorum. Ben çok gösterişsiz bir adamım. Oğlum kurban edilmeye değmez. Onda iş yok, başka birini seç" demişti. Buradaki psikoloji budur. Teslim oluyor, ama gönüllü değil; yalnızca çöküyor ve bu, teslimiyet değildir.

Sonra yine sessizce konuştu; "Senin neyin var? Benim için yeterince alçakgönüllü değilsin! Alçakgönüllülüğün derisi çok kalındır."—

Bilinçdışı bunları kendi kişileşmesinin, animanın aracılığıyla söylüyor, "Alçak gönüllü olmayı öğrenmelisin, o zaman yaralanmazsın. Alçakgönüllülüğün derisi çok kalındır."

Ve cevap verdim; "Alçakgönüllülüğümün derisi nelere katlanmadı ki? Yüksekliğimin eteğinde oturuyorum: tepelerimin ne kadar yüksek olduğunu bana söyleyen olmadı henüz, ama vadilerimi iyi tanırım."

Yine sessizce konuştu; "Ey Zerdüşt, dağları yerinden oynatmak isteyen, vadileri ve ovaları da yerinden oynatır."—

Vadileri ve ovaları, eteklerinde olduğunu hayal ettiği doruklar kadar önemsizdir; şimdi de, arsız ve yüzeysel olduğu için, anima da arsızlaşıyor. Artık alçakgönüllülüğün neye dayanabileceğini kanıtlaması için bir sınav olduğunun

farkına varmak yerine, "Neye katlanamadım ki?" diyor. Ama katlanmamıştır. Ve sakatlar ortaya çıktığında, çok daha beterini gördüğünü söylemişti—bu onun için yeni bir haber değildi—küçümseyerek ve onu kabul etmek yerine, iterek. Ve sonra harika yüksek dorukları düşünüyor: yine büyüklük fikri ortaya çıkıyor. Dağın yalnızca eteklerinde olması, gelecekte yerine getirebileceği olasılıkların varlığına işaret ediyor: daha da yükseklere çıkabilir. Dolayısıyla bilinçdışı, "Dağlarla ilgili bu aptalca konuşma da ne?" diyor.

> Ve cevap verdim; "Sözüm henüz dağları yerinden oynatmadı ve söylediğim şeyler de insanlara ulaşmadı. Gerçekten de insanlara doğru gittim, ama henüz onlara ulaşmadım."
>
> Yine sessizce konuştu; "Senin *onlardan* ne haberin var ki! Çimen üstüne çiy, gecenin en sessiz zamanında düşer."

Bu, animanın çok şifreli bir ifadesidir. Şimdi dağ manzarasının üzerinde durmaya çalıştığı, ama fikirlerini başkalarına iletmeyi başaramadığı apaçıktır. Çünkü kendi sorumluluğundan, bunun onu ilgilendiren bir şey olmasından sıyrılmıştır. Bu artık başkalarına ait bir doğrudur—onlar için yapabileceği budur. Görünüşe bakılırsa, bu kendisi için sıkıntıyı ortadan kaldırıyor. Ve [anima] ona, nihayetinde insanoğlu hakkında ne bildiğini soruyor. Onları tanımadığını itiraf etmişti, oysa hâlâ onlara öğretmek istiyor. Önce kendisini öğrenmesi gerekir. Animanın o çok kesin, "Senin *onlardan* ne haberin var ki?" ifadesinden sonra gizemli açıklaması geliyor: "Çimen üstüne çiy, gecenin en sessiz zamanında düşer." Gördüğünüz gibi, laf ebeliğinin karşısında, bir sessizlik var, bu, kendini fark edebilme, bilinçdışının sesini duyabilme fırsatını bulabileceği "en sakin saat" olmalıdır. Peki, ya gecenin en sessiz zamanında düşen çiy, nedir?

Miss Hannah: Bir simya simgesidir.

Prof. Jung: Evet, ama simyacıların başlangıçta onu buldukları Eski Ahit'te bununla ilgili bir şey vardır.

Mr. Baumann: Gidyon'un çiyi.

Prof. Jung: Evet, o, cennetin işaretiydi. Yahve, Gidyon'un yanında olduğunu göstermek için o çiyi göndermişti. Bu bir mucize, bir vahiydi. Dolayısıyla anima şunu söylüyor olmalı: "Şimdi sessiz ol, konuşma, özellikle insanlara öğretmeye çalışma, çünkü en sakin saatte, çiyin Gidyon'a gelmesi gibi, vahiy sana gelecektir." Bu, animanın yaşamın kritik bir anında neler yapabileceğinin mükemmel bir örneğidir. Eh, bu kitap, Nietzsche'nin kişisel yaşamının böylesine kritik anlarıyla doludur ve onları nasıl es geçtiğini görüyorsunuz.

SEMİNER III

18 Mayıs 1938

Prof. Jung:

Miss Hannah'nın şöyle bir sorusu var: " 'Kendini Aşmak' başlıklı bölümde, Güç İradesi hakkında konuşurken, yaşamında başarılı olamamış bir adam olarak Nietzsche'nin ister istemez daima kendisini hissettirmeye çalıştığını söylemiştiniz. Oysa 'En Sakin Saat' bölümünde, ondan en üst düzeyde teslimiyet isteniyor. Merak ettiğim, Nietzsche'nin konumu düşünülürse, böyle bir teslimiyette bulunması imkân dahilinde miydi?"

Eh, burada bizi ilgilendiren, bilinçdışının tehditkâr bir saldırısı ve onun bu konuda ne yapacağıdır. Bu darbeyi ya da saldırıyı nasıl karşılayacağı oldukça yakıcı bir sorudur. Bu, rasyonalizmin ve materyalizmin tam hız kazandığı, her bilim dalının bugünden bile daha da uzmanlaştığı 1880-1890 yılları arasındaydı. Eğitimli insanlar, akademik insanlar ve benzerleri, kendi alanlarında uzman ve mutlak hükümdar olmanın dışında bir şey olmamaktan gurur duyuyorlardı. Doğal olarak durum hâlâ böyledir, ama artık o kadar popüler değildir, çünkü kamuoyu bu konuda daha eleştirel, daha kuşkucu bir hale gelmiştir. Ama o sıralarda Nietzsche'nin böyle bir durumu nasıl kabul edebileceğini, nasıl farklı bir biçimde karşılayabileceğini bilemiyorum. Bence başka bir şeyi yapması nerdeyse imkânsızdı—başka bir olasılık göremiyorum—tek bir koşul dışında: *In habentibus symbolum facilior est transitus*. Çok rastlantı eseri, yaşlı Hermetik filozoflardan birinin 16. yüzyıl Latince metninde şu ilginç pasajı buldum, burada bu şifreli ifadede bulunmuş, anlamı şudur: "Bir simgeye sahip olanlar için bir taraftan diğerine geçerken, Dönüşüm daha kolaydır. "Bir simgeye sahip olanlar için bir taraftan diğerine geçiş yapmak, başkalaşım, daha kolaydır." Diğer bir deyişle, bir simgesi olmayanlar geçişi yapmakta çok

zorlanacaktır.[1] Tabii bu kulağa sanki insan varlığından söz ediyormuş gibi geliyor; v*arlıklardan* söz ediyordu da, ama *insan* varlığından değil—daha ziyade kimyasal maddelerden, metallerden söz ediyordu, ki bunlar, bildiğiniz gibi, simyagerler tarafından *homunculi,* küçük demir, bakır veya kurşun insanları olarak biliniyordu. Onlar kimyasal maddelerin ruhlarıydılar ve bu ruhların ya da metallerin bir simgeye sahip olanlarının, geçiş—farklı bir hale başkalaşım—sürecinde daha az güçlük çekeceklerini varsayıyorlardı.

Bu, herhangi bir kişinin herhangi bir zamanda geçiş yapabileceği durumdur: kendisini başkalaştırabileceği simgeyle. Şimdi bu ne anlama gelir? Elbette genel anlamda simgeden söz ediyorum; örneğin inanç [amentü], *symbolum* olarak adlandırılır. Bu, ruh tehlike altındayken uygulanacak sistem ya da simgesel formüldür. Dinsel simge ruhun uğradığı tehlikelere karşı kullanılır. Simge, denebilir ki libidonun dönüştürüldüğü bir tür makine işlevi görür. Simgenin daha ayrıntılı bir açıklaması için, "Psişik Enerji Üzerine"[2] yazımı okumanızı tavsiye ederim. Çünkü bir simge aracılığıyla böyle bir tehlike kabul edilebilir: kişi onlara boyun eğebilir, onları sindirebilir. Aksi halde Nietzsche'nin durumunda olduğu gibi, bu çok tehlikeli bir durumdur: kişi bilinçdışının saldırılarına karşı korunmasız kalır. O, Tanrı'nın öldüğünü ilan ettiği anda onun simgesini silmiş oldu. Tanrı böyle bir simgedir, ama Nietzsche tüm eski dogmaları yok etmişti. Bütün eski değerleri yok etmişti, bu yüzden onu savunacak hiçbir şey kalmamıştı.

İnsanların bilmediği şey budur: eski yolları artık kullanamayacakları zaman çıplak bir şekilde bilinçdışına maruz kalırlar, özellikle de günümüzde ne anlama geldiklerini bile anlamadıkları için. Teslis ya da lekesiz doğum kavramlarının anlamını kim anlıyor? Ve bunları artık rasyonel olarak anlayamadıkları için, onları siliyorlar, ilga ediyorlar, bu yüzden savunmasızlar ve bilinçdışılarını baskılamak zorunda kalıyorlar. Bunu ifade edemiyorlar, çünkü ifade edilemez. Dogmayı kabul ettikleri ölçüde, dogmanın yaşamış olduğunu hissettikleri ölçüde, dogmayla ifade edilebilirdi, ancak bu öylesine, "Ya, evet, dogmayı kabul ediyorum" demek değildir. Çünkü anlayamıyorlar; bu konularda bir ortaçağ insanının anlayışa bile sahip değiller. O, bir bakıma biliyordu, ama onun izlenimleri ya da akıl yürütmeleri bizim için kesinlikle anlamsızdır ve bu nedenle onları reddederiz. Simgeleri anlasaydık, onları kabul edebilirdik ve onlar da her zaman çalıştıkları gibi çalışacaklardı, ama yeterli bir anlayışa giden yol da ortadan kalktı. Ve bu gittiğinde, sonsuza kadar gitmiştir; simgeler özgür değerlerini kaybetmişlerdir.

Tabii bu eski simgeler tamamen ortadan kalktığı için Nietzsche o aptalca Tanrı öldü açıklamasını yapabilmiştir, bu benim Birleşik Devletler başka-

---

[1] Jung düşüncesinde hiçbir fikir simgenin dönüştürücü gücü kadar önemli değildir ve Jung bunun gizem dinlerinde, Hıristiyanlıkta (böylelikle İsa'nın ölümlülükten ölümsüzlüğe geçişte taşıdığı haç gibi) ve arayışın daima, gerek maddede gerekse de psykhede değişime yol açan elemente (örneğin cıva) odaklandığı simyada öngörüldüğünü bulgulamıştır.

[2] TE 8'deki ilk deneme.

nının öldüğünü, Roosevelt'in varolmadığını ilan etmem gibi bir şeydir. Ama vardır ve öldüğünü söylemesinin, onun için bir önemi yoktur. Nietzsche, bir zamanlar birisinin Tanrı'nın varolduğunu söylediğini ve doğal olarak bunu kanıtlamadığına, herhangi bir delil sunmadığına göre, bunun Tanrı'nın olmadığı anlamına geldiğini düşünüyordu. Çünkü *Tanrı* yalnızca doğal bir olgunun formülasyonudur—ona ne isim verdiğinizin, Tanrı ya da içgüdü veya canınız ne isterse onu demenizin bir önemi yoktur. Psikolojinizdeki herhangi bir üstün güç gerçek tanrı olabilir ve bu gerçeğin varolmadığını söyleyemezsiniz. O gerçek her zaman olduğu gibi, vardır; psikolojik durum her zaman oradadır ve başka bir isimle adlandırılarak hiçbir şey değişmiş olmaz. Nietzsche'nin Tanrı'nın öldüğünü ilan etmesi, onun tutumunu gösteriyor. Simgesiz kalmıştır ve doğal olarak, geçişi gerçekleştirmek, bir koşulu bırakıp başka bir zihinsel koşula geçmek, tamamen imkânsız olmasa da, son derece zor olacaktır. Bu durumda, imkânsızdı.

Mrs. Sigg: Nietzsche'nin simgesi olmadığını düşünmek biraz zor gibi; sanırım iki simgesi, iki amentüsü vardı. Üstinsana ve ebedi dönüş fikrine inanıyordu.

Prof. Jung: Evet, o *Ersatz*, yani telafiydi.

Mrs. Sigg: Ama neden geçerli değildi?

Prof. Jung: Çünkü bu, yalnızca zihninin yaptığı şeydi: zihni, bilinçdışının saldırısını telafi etmek için bu fikirleri icat etti, aşağıdan öyle bir güçle geliyordu ki, en yüksek dağlara tırmanmaya ve üstinsan olmaya çalıştı. Bu, insanın üstünde, burada değil, gelecekte bir yerde, aşağıdan gelen o müthiş gücün ona ulaşamayacağı güvenli bir yerde olmak anlamına gelir. Çünkü kabul edemiyordu. Bu, bilincinin bir girişimiydi, cüretkâr bir icat, cüretkâr bir yapı, ama çöktü, daima çöktüğü gibi. Zihin aracılığıyla bilinçdışına karşı inşa edilmiş herhangi bir yapı, ne kadar cüretkâr olursa olsun, daima çöker; çünkü ayakları, kökleri yoktur. Ancak bilinçdışında kök salmış bir şey yaşayabilir, çünkü kökeni odur. Aksi halde topraktan sökülmüş bir bitki gibidir. İnsan Nietzsche'nin bilinçdışına *karşı* bir yapı inşa etmeye çalıştığını her yerde görür—yanardağa inişte, örneğin. Derhal olayı hafife alır: ateş köpeğiyle bir söyleşi biçiminde çarpıtır ve bildiğiniz gibi, o da çöker. "En Sakin Saat" bölümünde, bilinçdışı ona son derece tekinsiz ve tehditkâr biçimde yaklaşır ve karşılığında yeterli bir cevabı yoktur. Şimdi de üçüncü kısma geliyoruz ve aynı şey burada da devam ediyor: hâlâ bilinçdışının saldırılarını özümsemeye çalışıyor ve bir sonraki bölümde de, boyun eğmek zorunda kalıyor. Bilinçdışının taleplerini karşılamak için arkadaşlarını terk etmesi, şimdiye kadar yaşadığı yaşamını bırakması, yalnızlığa gitmesi gerekiyor. Hiç sindirememiştir. Dolayısıyla üstinsan bir icattır, bir simge değildir diyorum.

Bir simge asla icat değildir. O, insana *olur*. Biliyorsunuz, belki de dogmatik fikirler dediklerimiz, insan onları düşünmeden çok önce, insana olmuş ilkel gerçeklerdir; onlar ortaya çıktıktan çok sonra onları düşünmeye başladı. Atala-

rımız, örneğin Paskalya yumurtaları ya da Noel ağacı hakkında hiç düşünmediler, bunlar *yapılan* şeylerdi işte. Ve ilkellerde ya da nispeten ilkel olan eski uygarlıklarda gözlemlediğimiz çok karmaşık ayinler asla ilk başlarda düşünülmemişti. Bunlar yapılıyorlardı ve bir zaman sonra, düşünürler geldi ve "Peki biz şimdi bunları neden yapıyoruz yahu?" diye sordular. Bir dogma olmadan çok önce bir Teslis ya da tanrılar üçlüsü vardı. Lekesiz gebelik ve bakire doğum, birileri Meryem'in neden bakire olması gerektiği üstünde spekülasyon yapmadan önce vardı. (Bakirenin mucizevi doğum yapması çoktan beri vardı, yakında olan bir süreç değildi.) Dolayısıyla bir şeyin simge olması için, çok eski ve son derece özgün olması gerekir. Örneğin erken dönem Hıristiyanları kutsal komünyon fikrinin arkasında yamyamlık fikrinin yattığını düşünüyorlar mıydı? Buna dair bir kanıtımız yok, ama tabii ki öyledir: bu, fethettiğinizin yaşamını paylaşmanın ilkel bir yoludur. Kızılderililer öldürdükleri düşmanın beynini ya da kalbini yediğinde, bu komünyondur, ama kilise Babalarının hiçbiri kutsal komünyonu bu biçimde açıklamayı düşünmemiştir. Yine de kutsal komünyonları eski yamyamlık fikrini içermeseydi, yaşayamazdı, kökleri olmazdı. Tüm kökler, karanlıktır.

Evet, şimdi, *Zerdüşt*'ün üçüncü kısmının ilk bölümü, "Gezgin" başlığını taşıyor. Buradaki fikir, ülkesinden ayrılmış olmasıdır ve dağın sırtından diğer tarafa tırmanmasını anlatır. Dağlar bir uçurum oluşturmaktadır ve sonra yeniden aşağıya, denize iner ve bir tekneye biner. Bu eski, denizde gece yolculuğu simgesidir, bilinçdışı denizinde, yeni ülkeye ulaşmak için denizde seyretmek, *transitus*'tur [dönüşüm]. Kadim gizemlerde *transitus* daima zordu; kahramanın zor görevleri yerine getirerek başkalaşımdan geçmesi gerekirdi. Örneğin Mithra, anıtlarda boğayı taşırken betimlenir, bu hayvan formunda kendisidir; hayvan yanını omuzlaması gerekiyordu. Ve *transitus,* Mesih'in çarmıhtaki geçişi sırasında da gösterilir—yani o çarmıh simgesini taşıyarak, yaşamdan ölüme gitmesi. Mithra kültünde, kendisi olan boğayı taşımaktaydı, Mesih'in çarmıh olması gibi—bu ne demekse. Ve Attis kültünde de, Attis'in ağacı, Ana'nın mağarasına taşınmasıdır. Bu ayrıca, *athla* adı verilen, insanların erginlenmelerde yapmaları gereken ağır işler, denemeler ya da sınavlar da *transitus*'a aittir.

Malta'da, Hal Safhena'da bir Hypogaeum, bir yeraltı tapınağı, neolitik bir erginlenme mekânında bir geçiş yeri görmüştüm. Bu, büyük bir olasılıkla bir ana kültüne aitti. Tapınağın derinliklerindeki en kutsal yere gelmeden önce, denebilir ki, çok hücreli bir rahim, duvarda giriş deliklerine benzer bitişik küçük mağaraları bulunan merkezi bir mağara vardır, böylece insan bu bölmelerden sürünerek bir sonraki mağaraya geçebiliyordu; daha sonra da yumurtadan çıkar gibi çıkacağı imbik ya da şişeye veya rahme girmiş oluyordu. Burada kuluçka simgeleri, pişmiş topraktan kuluçka uykusundaki kadın figürleri bulunmuştur. Daha sonra, en içteki yere ulaşmadan önce aşağı inişte, yaklaşık iki metre derinlikte, suyla dolu bir yarık vardı, böylece karanlıkta inen kişinin—belki de meşalelerle aydınlatılıyordu—suyun içinden geçmesi, diğer taraftan çıkabil-

mesi için mecazi anlamda boğulması gerekiyordu. Hıristiyan vaftizi de elbette aynı fikirdi, başkalaşım sürecinin bir parçasıydı ve insanlar gerçekten suya batırılıyorlardı. Şu anki Hıristiyan kilisemizde bu, birkaç damlaya indirgenmiştir, ama eskiden insanlar gerçekten boğulurcasına suya daldırılıyorlardı. Gördüğünüz gibi bu, bir tehlike, kişinin yeni bir tutuma ulaşması, kendini başkalaştırması için geçmesi gereken bir tür mecazi ölümdür. Dolayısıyla dağı geçiş, *athla*'nın, ağır işinin bir parçasıdır ve Nietzsche bunu metinde ifade eder. Tabii geçişi özellikle nahoş bir hale getiren çok kasvetli düşüncelere sahiptir. Sonra, denizi görünce, şöyle der,

> "Ah, bu altımdaki karanlık, kederli deniz! Ah, bu karanlık gece sıkıntısı! Ah, yazgı ve deniz! Sizlere, *aşağıya inmeliyim*!

Elbette, deniz inilmesi gereken bilinçdışıdır, ayrıca yazgı anlamına da gelir, çünkü bilinçdışı yazgıdır. Orası köklerin bulunduğu yerdir ve kökleriniz her neyse, elde edeceğiniz de odur. Dolayısıyla bilinçdışına inmek bir tür ölümdür; insan yazgıya teslim olur, sonucun ne olacağını bilmez, tıpkı karanlıkta suya düşen neolitik bir insanın, sonrasında ne olacağını bilmemesi gibi. Belki de bu, cesaretinin sınanmasıdır; her halükârda, ne kadar derin olduğunu veya içinde korkunç bir şey olup olmadığını bilmeden karanlık, soğuk suya düşmek hoş değildir. Nietzsche'nin şimdi hissettiği budur; inmesi gerektiğini bilir. Beklenmedik bir biçimde, daha önce küçümsediği ve çok hafife aldığı bir şeye boyun eğiyor. Çünkü yanardağa indiğinde öğrenebilirdi, ama orası çok nahoştu—idrak edememişti. Bilincine tutundu, ki bu tamamen akılcı bir davranıştı ve yanardağı hiçe saydı ve sonra onun üstesinden gelmiş olduğunu sandı. Ama şimdi tekrar geliyor. Faust'un bir yerde dediği gibi: *In verwandelter Gestalt, Ueb' ich grimmige Gewalt* ("Başka bir biçimde, zalim bir güç uyguluyorum").

> En yüksek dağımın ve en uzun gezginliğimin önünde duruyorum: dolayısıyla önce, şimdiye kadar çıktıklarımdan çok daha derinlere inmeliyim.

Bu bir durumu kabul edilebilir kılma girişimidir, bir biçimde akılcılaştırma ya da çözme. Diyor ki, "Ah, pekâlâ, bu berbat şeyin içine inmek zorundayım, bu kaçınılmaz; insanın varlığına karşı korkunç bir tehdit olduğunu düşünmesi, ama umutla, "Eh, *reculer pour mieux sauter!*"[3] demesi gibidir. Ya da "Ha, ben yalnızca bilinçdışına kadar gidiyorum" veya "Kötü bir kriz geçirdim, sırf Noel ağacını kurduğum için, ama sonra çok güzel olacak" demek gibi. Erginlenmelerde insan kurtuluş uğruna tüm acılara katlanırdı; aydınlanacak ve bazı gizli bilgiler edinecekti. Ama gerçekte öyle hissetmiyor, o canavar dolu soğuk denize girecekmiş ve sonrasında bir Noel ağacı ödülü yokmuş gibi hissediyor. Nietzsche kendisine, dağın daha sonra geleceği sözünü veriyor—yani üst yapının—ve o aşılmaz yükseklikteki dağı nasıl inşa ettiğini göreceğiz.

---

[3] "Daha iyi atlamak için gerileyin."

—şimdiye kadar yükseldiğimden daha fazla acının derinine, en karanlık fırtınalarına bile! Yazgım böyle istiyor. Pekâlâ! Hazırım.

Böylece, dağın sonradan geleceği biçimindeki kullanışlı düşüncesinden sonra yine, "Hayır, aşağı iniyorsun" diyor. Bu tabii çok zordur, olmayacak bir iştir; biraz daha ileride de şöyle diyor,

Henüz her şey uykuda, dedi; deniz bile uyuyor. Uykulu ve tuhaf bakıyor gözü bana.

Ama sıcak bir nefesi var—hissediyorum. Ve rüya gördüğünü de hissediyorum. Sert yastıklar üstünde rüyalarla çalkalanıyor.

Dinle! Dinle! Nasıl inliyor habis anılarıyla! Yoksa kötü beklentilerle mi?

Ah ey karanlık dev, senin için üzgünüm, karanlık canavar, hem de kendime kızıyorum senin uğruna.

Ah, keşke gücüm olsaydı! Seni sevinçle kurtarırdım habis rüyalarından!—

Bu çok kayda değer bir pasajdır. Gördüğünüz gibi, durmuş, dağdan aşağı denize bakarken hissettiklerini ifade etmeye çalışıyor. Bilinçdışı, uyuyan bir deniz gibidir; insan o uyandığı zaman ne olacağını bilmez. Şimdilik gizemli, rüya gören birisi gibi, son derece hareketsizdir. Ama nefes alıyor—rüya gibi bir canlılıkla yaşıyor. Ve dalgaların sesi bir inleme olarak tanımlanıyor; deniz, habis anılara ya da habis beklentilere maruz kalmaktadır. Bu, elbette bir yansıtımdır. Zaten duyduğumuz gibi, *onun* habis anıları, hatta habis beklentileri vardır. Ve şimdi, bu yansıtımı yaptıktan sonra, bir anda kendi habisliğinin ağırlığından kurtuluyor ve ciddi olarak denizi, yani bilinçdışını, habis rüyalarından ve anılarından kurtarmayı düşünüyor. Ama bilinçdışının habis anıları yoktur, denizin de habis anıları olmadığı gibi. Bu antropomorfiktir: habis beklentileri olan, anılarından acı çeken ve rüyalar görebilen, insandır. Ama insan doğayı onun dünyayı yaratan rüyalarından kurtarabileceğini nasıl hayal edebilir? O rüyalar kutsal, yaratıcı düşüncelerdir—doğanın yaşamının ta kendisidir. Tabii soru, kendini bu habis rüyalardan nasıl kurtaracağıdır ve Nietzsche de, göze alabilse, bu sonuca ulaşabilirdi. Ama bu, hastalıklı bir durumdur; o dürüstlüğü göze alamazdı. O her zaman en dürüst felsefeci olarak bilinmiştir, ama kendine karşı dürüst olmayı göze alamamıştır. Evet, yüz bin küçük ayrıntıda dürüsttü—diğer insanlarda doğruyu görüyordu—ama aslında iş kendisine gelince, doğru sonuçlara varamadı. Bu durumda da yapamaması, ya onu görmek istemediğini ya da bunun kendisi değil de, oldukça nesnel bir kitap yazan büyük bir adam olduğunu düşünerek gözlerini bağladığı için olabilir.

Çoğu yazar, kitabının kendisi olmadığını, nesnel olduğunu, kendisinin bir dünyayı göğsünden koparıp dışarı atan bir tanrı gibi olduğunu düşünür: "Bu kendi başına ilerleyen bir dünyadır, o ben değilim!" Ancak bu durumda, Nietzsche elbette denizi habis rüyalarından kurtarma fikrinin olağanüstü bir var-

sayım olduğunu fark etmiş olmalıydı; bu bir kadir-i mutlak benzerliği, hatta patavatsızlığa varan bir tür estetik sınavdır. Ama mükemmel, okuması zevkli bir çelişki yaratıyor. Doğaya, "Seni rüyalarından kurtarayım mı?" demek kulağa harika geliyor. Kişi zaten büyük dağdır. Olağanüstü bir küçümseyicilik gösteriyor, ama o büyük dağ, korku içinde titriyor ve görmeyi göze alamadığı şey de budur. Artık fazla kaçmıştı. Bu nedenle yapamadığına kesinlikle inanıyorum. Ancak belli bir idrake sahiptir, bir sonraki paragrafta da görülebileceği gibi:

> Ve Zerdüşt bunları söylerken, kendi haline melankoli ve hoşnutsuzlukla güldü; Ne! Zerdüşt, dedi, "denizi de sen avutacaksın, öyle mi?
>
> Ah, Zerdüşt, seni sevimli budala! Seni körü körüne güven dolu kişi! Ama sen hep böyleydin: her korkunç şeye hep güvenle yaklaşırdın.
>
> Her canavarı okşamak isterdin. [Hafife alıyor!] Bir parça sıcak nefes, pençenin üstünde küçük, yumuşak bir perçem—: hemen onu sevmeye ve ayartmaya hazırdın.

Aslında ne olduğunu bilmeden... Gördüğünüz gibi, bu küçük içgörü dahi ciddiye alınmadı, estetik bir tutumu olan insanlar gibi, eğlenceli bir şey olarak görüyor. Nietzsche bizzat *Unzeitgemässige Betrachtungen*'de şöyle demişti: Sonuçta, dünya estetik bir sorundur.[4] Ama öyle değildir, çok daha derinlerdedir. Her zaman kaçmaya çalıştığı şey buydu, ama onu inkâr etmeye çalışmasına rağmen, kaçamadı.

Miss Hannah: Estetik tutumdan söz etmeniz, Nietzsche'nin kendine sanatçı olarak daha çok yetki vermekle boyun eğmiş olmasının mümkün olup olmayacağını merak ettim. Bazı pasajlar (örneğin "Gece Şarkısı" bölümünde) bazen çok büyük bir sanatçı olabileceğini kanıtlar.

Prof. Jung: Büyük bir *sanatçıydı*, ama aynı zamanda bir filozoftu ve bir filozofun düşünmesini bekleriz. Yapıtı onu alıp götürdü ve zaafı da buydu. Böyle bir şey Goethe, Schiller ya da Shakespeare'e olmazdı. Zaafı buydu: içinde büyük bir delik olan bir dâhiydi.[5]

Şimdi "Çehre ve Muamma" bölümüne geliyoruz. Burada yine bir öykü, bir macera var ve söylediğim gibi, *Zerdüşt*'teki bu öyküler her zaman özellikle değerlidir, çünkü bunlar nesnel bir biçimde konuşan olaylardır. Nietzsche konuşurken, eğip büker, dönüştürür, özümser; materyaline daima bir şeyler yapıyor. Böyle öy-

---

[4] Nietzsche'nin "Richard Wagner Bayreuth'ta" adlı yazısının ana motifi, yaşamın sorunlarını anlamak ve bir ölçüde çözmek için gerekenin, din ya da ahlak veya siyaset değil, sanat olduğudur. Sanatın "yaşam bilmecesine daha hızlı bir çözüm sunan daha basit bir dünyanın" bir yansıması olduğundan hareketle, "sanat büyüklüğünü ve vazgeçilmezliğini türetir" (kısım 4). Dilin hasta olduğu bir zamanda, "tüm göreneğin düşmanı olan doğru duygunun" sunulması, müziğe kalır" (kısım 5). "Mevsimdışı Düşünceler," çev. Anthony M. Ludovici, N/Tam, cilt I, bölüm I. Ya da yine Gİ'de, "Doğruyu kaybetmememiz için sanata gereğimiz vardır" (kitap III, n. 822).

[5] Thomas Mann şöyle yazmıştır: "Nietzsche yaşamın yalnızca bir temsiliyet olduğu önerisini Schopenhauer'dan miras almıştır ...—yani yaşam, yalnızca bir estetik olgu olarak gerekçelendirilebilir." "Nietzsche's Philosophy in the Light of Recent History" ["YakınTarihin Işığında Nietzsche'nin Felsefesi"], *Son Makaleler* (New York, 1951), s. 141.

külerdeyse, ona bir şeyler olur. Dolayısıyla çok değerlidirler. Bilinçdışının gerçek olayları, gerçek süreçleri hakkında olağanüstü bir içgörü sağlarlar. Şimdi, *transitus* eylemi için dağı aşmış, gemiye binmiş ve bilinçdışı denizinde yelken açmıştı.

> Gemicilerin arasında Zerdüşt'ün gemide olduğu duyulunca—mutluluk adalarından gelen birisi onlarla birlikte gemide olduğu için—herkeste büyük bir merak ve beklenti uyandı. Ama Zerdüşt iki gün sustu ve kederden öyle sağır ve soğuktu **ki**, ne bakışlara ne sözlere cevap verdi. Ama ikinci günün akşamı, kulaklarını iyice açtı, yine de hâlâ susuyordu: çünkü bu çok uzaklardan gelen ve daha çok uzaklara gidecek olan gemide, duyulacak çok ilginç ve tehlikeli şeyler vardı. Ancak Zerdüşt tüm böyle uzak yolculuklara çıkanları ve tehlikesiz yaşamaktan hoşlanmayanları severdi. Ve işte! Dinleye dinleye, kendi dili çözüldü ve kalbindeki buzlar en sonunda çözüldü. O zaman şöyle konuşmaya başladı:
>
> Sizler, cesur girişimciler ve maceraperestler ve kurnaz yelkenlerle korkunç denizlere açılanlar,—
>
> Sizler, muamma sarhoşları, alacakaranlık tüketicileri, ruhları flütlerle her kalleş girdaba ayartılabilenler:
>
> —çünkü siz korkak ellerle bir ipliği yoklamayı sevmezsiniz ve *tahmin* etmek varken, *hesap* etmekten nefret edersiniz—
>
> Gördüğüm bir muammayı anlatacağım yalnız size—en yalnız adamın çehresini.—
>
> Son zamanlarda, kasvetli yürüyordum kadavra rengi alacakaranlıkta— kasvetli ve amaçsızca, dudaklarımı büzerek. Yalnızca bir güneş batmadı benim için.

Bu sözlerle kasvet krallığına, bilinçdışının karanlığına nasıl girdiğini anlatıyor. Ya da bilincin karanlığı desek daha iyi olur ve bu, çok nahoş bir formülasyondur: "kadavra rengi alacakaranlık" güzel değildir. Bu, bilinçdışının üzerinde gezinen ölümün tadıdır, çünkü bilinçdışı yalnızca bir yaşam deposu değil, aynı anda birçok kadavranın da bulunduğu bir ölüm deposudur. Çünkü geçmiş ve gelecek, birdir: geçmişten geriye kalan her şey hâlâ yaşar ve geleceğin tohumu da, bilinçdışında yaşar. Dolayısıyla belirli bir açıdan o bir mezarlıktır, mezarın içidir, başka bir bakış açısından da çiçekler açan bir tarladır; hangisi olduğu içeri girenin tutumuna bağlıdır. Zerdüşt'e göre yaşam, yüzeyde ve güneş ışığı altındadır, yalnızca bilinç yaşar—ve bilinçdışına girdiği zaman, ölmüş ya da varolmuş olan her şeyin mezarlarını buluyor. Dolayısıyla "yalnızca bir güneş batmadı benim için" diyor—yani birçok güneş, birçok bilinçli ışık: aydınlatıcı, yön veren yararlı düşünceler, içgörü ve benzerleri. Tüm bunlar gelir ve kaybolur ve kaybolmalıdırlar. Aksi halde alacakaranlığı, karanlığı göremez.

> Kayaların arasından cüretkârca yükselen, habis, ıssız bir patika, ne bir ot ne de fidanın artık şenlendirmediği bir dağ patikası, ayaklarımın cüreti altında çatırdıyordu.

Çakılların alaycı şıkırtılarıyla sessizce yürüyordum, kaygan taşlara basarak: böyle zorlayarak yukarı doğru yol aldı bacaklarım.

Yukarı doğru:—aşağı, uçuruma doğru çeken tine, yerçekimi tinine, en kötü düşmanım ve şeytanıma rağmen.

Yine bir telafi girişimine başlıyor. Zaten aşağı inmişti, kasvetin, denizin karanlığının içindedir. Ve şimdi burada çıkışını hatırlıyor. Onu aslında bulunduğu yere, uçuruma çeken tine *karşı* yukarı doğru tırmanışını anlatıyor.

Yukarı doğru:—üstüme oturmuş olsa da, yarı cüce, yarı köstebek, felçli ve felç edici, kulağıma kurşun ve beynime kurşun damlaları gibi düşünceler damlatarak.

Bu, yerçekimi tinidir. Onu anlatma biçimi çok ilginç.

"Ey Zerdüşt," dedi alaycı bir fısıltıyla, hece-hece, "sen, bilgelik taşı! Kendini pek yükseklere atmışsın, ama her atılan taş—düşmelidir!

Ey Zerdüşt, sen, bilgelik taşı, sen, sapan taşı, sen, yıldızları yok eden! Kendini o kadar yükseklere atmışsın ki,—ama her atılan taş—düşmelidir!

Kendi kendinin mahkûmu ve kendinin taşlamasına: Ey, Zerdüşt, taşı gerçekten de çok uzağa fırlattın—ama o, *senin* tepene geri tepecek!"

Çünkü bu konuşan, cücedir. Bu pasajda, aslında çoktan kasvet krallığındadır, bir dalgıç veya boğulan bir adam gibi, onun tarafından sarılmış bir halde. Bu mücadele etmesi gereken baskın bir durumdur ve denizin çok üstünde bir güvenlik alanına tırmanırken ne hissettiğini hatırlamak için kendisini üstteki yola geri döndürmeye çalışmaktadır. Ve şimdi, asıl deneyimini bir kişileştirmeye dönüştürüyor; sanki onu daima aşağı çeken yalnızca yerçekimi tiniymiş gibi. Bu, örneğin bir hastanın fantezisinde eleştirmemi gerektirecek türden, çok garip bir dönemeçtir. Denizin karanlığına iniyorken ansızın bir şeyler olmuş gibi görünmüş ve o da vazgeçmişse, o zaman, "Temana sadık kalmadın; çünkü o seni yendi ya da yaktı, ondan uzağa sıçrayıp başka bir duruma düştün" derim. Yani Nietzsche aslında ilk ruh halinden sıçrayıp farklı bir duruma geçiyor, aşağıya değil, yukarıya gidiyor.

Çünkü bir fantezide temadan uzağa sıçrarsanız, durumu kötüleştirirsiniz; durumu olduğu gibi kabul etmediğinizde, onu daha saldırgan bir hale getirirsiniz. Diyelim ki rüyanızda bir hayvanın peşinizden geldiğini görüyorsunuz; bir aslan ya da vahşi boğa peşinizdedir. Kaçar ya da kendinizi başka bir duruma atmaya çalışırsanız, çoğu durumda işler daha da kötüleşir. Onunla yüzleşebilseniz, durum *budur* diyebilseniz, durumun dönüşeceğine dair makul bir şansınız olur, durumu düzeltecek bir şeyler olabilir. Örneğin korkunç bir rüya gördüğünüzde, "Ah, bilincim ya da içgüdülerimle anlaşmazlık halindeyim, dolayısıyla bu canavarı, bu düşmanı kabul etmeliyim" gibi bir sonuca varırsanız, yüzü neredeyse anında değişir. Ölümüne korktuğunuz şey, nispeten zararsız

hale gelir; o korkunç aslanı ya da korkunç boğayı kabul ederseniz, bir sonraki rüyada bir köpek ya da bir fare olur ve en sonunda, belki de dostça bir biçimde sizinle birleşerek kaybolur. O, yalnızca siz korkunç bir yüz yaptığınız için korkunç bir yüzdür; o yüzü yapmazsanız, oldukça makul ve iyidir. O yalnızca sizinle yaşamak istediği için zulmetmektedir. Onu korkunç bir hayalete dönüştürdüğünüz için korkunç bir hayalettir, ama "sen benim arkadaşımsın, bana aitsin, bensin" derseniz, o sizinle birleşir ve tabii ki bir ölçüde etkilenirsiniz, ama o da sizden etkilenmiştir. Oysa sıçrayarak uzaklaşırsanız, her şey daha da saldırganlaşır—ve siz aslında yalnızca garip olduğunu ve sizinle hiçbir ilgisi olmadığını varsaydığınız için sıçrarsınız.

Şimdi bunun mutlak bir kural olduğunu söylemiyorum: istisnası olmayan kural yoktur ve öğrettiğim bu yasalar, yasa değil, birçok istisnası olan pratik kurallardır. Bir istisnaya değinmek isterim, her ne kadar aldatıcı olsa ve size bir fantezinin tuhaf olduğunu ve size ait olmadığını söylemek için bir bahane verse de. Garip olduğu, gerçekten de size ait olmadığı durumlar vardır; başkalarının hayallerini kurabilir, duvarlardan geçirebilirsiniz. Çok olağan değildir, ama dikkatli olmanız iyi olur. Örneğin rüyalarınızın dizilimini gözlemliyorsanız, bilinçdışıyla temastaysanız ve sonra aniden çok tuhaf bir rüya görürseniz, garip bir etkinin gerçekleştiğini varsaymak doğru olur. Öte yandan, diziyi özenle kaydetmediyseniz, bilemezsiniz. Rüyanın tuhaf olduğunu söyleyemezsiniz, size ne kadar garip gelirse gelsin. Belki de hiç tuhaf değildir, ama yalnızca içinizde, sizin için tuhaf olan bir şeydir. Yüzde bir-iki, hatta daha bile az vakada, tuhaflığın nesnel olduğunu başka bir kişinin rüyasını gördüğünüzü fark edebilirsiniz.

Mr. Baumann: Bence bu fanteziden kaçma fikri, *Tibet Ölüler Kitabında* çok güzel ifade edilmiştir, özellikle de yeniden doğuşun yaklaştığı ve ölen kadının ruhlar tarafından zulüm gördüğü son kısımda. Kadın kaçmaya ve içi boş bir ağacın içine saklanmaya çalışır ve bunu yaptığı için, çok aşağı bir durumda yeniden doğar.

Prof. Jung: Belki de bir hayvanın rahminde. *Tibet Ölüler Kitabından* söz ettiğinize sevindim. Orada kaçarak işleri daha da kötüleştirme, düşmanınızı daha da saldırgan, daha da tehlikeli hale getirme dramını bulursunuz.[6] Şimdi Zerdüşt'e olan da budur; asıl durumunun farkına varmayı erteler ve o zaman bilinçdışı kişileşir. Bu bir yandan büyük bir tehlike, diğer yandan bir kazançtır. Kişileşmenin getirisi ne olabilir?

Mrs. Jung: Daha iyi ayırt edilebilir, daha iyi anlaşılabilir.

Mrs. Baumann: Onunla konuşabilirsiniz.

Prof. Jung: Evet, bir şey kişileştirildiği zaman özerkliği olur ve onunla konuşabilirsiniz. Bu *Faust*'taki kaniş gibidir. Faust, çevresinde koşuşturan siyah kanişten endişe duyar. Bu bazen sıradan bir köpek gibi, bazen de çok tekinsiz

[6] *Tibetan*, kitap 1, bölüm 2, 11. gün.

görünür ve onunla herhangi bir yakınlık kuramaz. Onun sıradan bir köpek olduğunu düşündüğü zaman, onu fazla hafife almış olacağından emindir. O zaman artık olduğu gibi değil, tehlikeli olur. Gitgide büyür ve aniden her şey bir kutu gibi açılır ve şeytan ortaya çıkar. Sonra Faust, *Das also war des Pudels Kern!* ("Demek bu, kanişin çekirdeğiymiş") der. O zaman kaniş kişileşir—konuşabilmektedir—ve böylece şeytanla tartışma başlar.

Mrs. Sigg: Cesedi taşıyan Hint Kralı iyi bir örnek olmaz mıydı? Çok sabırlıydı ve Nietzsche'nin cüceye karşı tutumu kadar olumsuz bir tutuma sahip değildi.[7] Nietzsche, "Sen! Ya da ben!" diyor, birinin ölmesi gerekiyormuş gibi, oysa Hint masalındaki kral çok sabırlıdır, cesedi taşır ve hayaletin ona öğretmesi için onu kabul eder.

Prof. Jung: Evet, bu da çok güzel bir örnektir.

Mrs. Jung: Bana öyle geliyor ki, kendisini cesaretlendirmeye çalışıyor: kaçmak istemiyor, ama korkuyor; onu tehdit eden, iyi bir yoldaşa dönüşen bir şey değil, tamamen yıkıcı bir şeydi.

Prof. Jung: Evet, buna geliyoruz. Elbette telafi etmeye çalışıyor. Uzağa sıçrıyor, çünkü korkuyor ve doğal olarak cesur olması gerekiyor. Onu çok küçük ve görünüşte önemsiz bir cüce formunda kişileştirmeyi başardı, ama yine de bir cücenin kurnaz ve manna olduğu—çok mitolojik bir figür, habis bir cin gibi—gerçeğini gözden kaçırıyor. Elbette şeytanlara inanmıyor, bu yüzden o, yalnızca bir cüce gibi görünüyor ve ona yerçekimi tini adını veriyor. Ama bu, sonsuz tembellik, sonsuz atalet, kurşunun tini, Zosimos'un dediği gibi, "kurşun adamdır." (Astrolojide yaşlı Satürn'e, gezegene, "kurşun adam" denir.)[8] Ve Demokritos, kurşunun çok küstah ve çok öfkeli bir iblisi barındırdığını ve o iblisi serbest bırakanın büyük bir delirme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söylemiştir: zihni yok eder. Çünkü onların deneyimi buydu: o Hermetik filozoflar cüceyi, kurşun tinini, o kurşun ağırlığını tanıyorlardı ve onu gıdıklamamak ya da hafife almamak gerektiğini, çünkü ruh için tehlikeler yaratan küstah bir iblisi barındırdığını biliyorlardı. Simyada bu, delilik anlamına geliyordu.[9] Bundan oldukça haberdardılar ve hep birçok kişinin buna dayanamadıklarını ve delirdiklerini tekrarlamışlardır. Dolayısıyla özütlemeye çalıştıkları o evrensel ilaç, minerallerin özü, esas olarak ruhun veya zihnin hastalıklarını, *afflictiones mentis*'i tedavi etmek için bir ilaçtı.

---

[7] Erdemli bir kraldan asılmış bir adamın cesedini indirip saraya geri götürmesi istenir. O da bunu yapar, ama asılmış adam karmaşık bir ahlaksal soru sorunca, kral vicdanen cevap verir ve muhatabı o anda uçarak idam sehpasına döner. Bu yirmi dört kez tekrarlanır ve o noktada kral dönüşür. Zimmer, *The King and The Corpse: Tales of the Soul's Conquest of Evil* [*Kral ve Hortlak: Ruhun Kötülüğü Yenmesine Dair Hikâyeler*] (Princeton, B.S. XI, 2. baskı, 1956), s. 202-45.

[8] Jung bu üçüncü yüzyıl Hermetik yazarı TE 13, s. 85-86'te irdeler: "Ben kurşun adamım ve dayanılmaz işkencelere teslim oluyorum." Bu, kurşunun reddedilmesi anlamında algılanıyor.

[9] Bu kadim Yunan atomcu olan değil, düzmece-Demokritos'tur, MS 1 ya da 2. yüzyıldan bir mistiktir. TE 13, par. 430'da Jung kurşunun insanları delirten bir demon barındırdığına dair ifadeyi 6. yüzyıldan Olympiodorus'a atfediyor.

Dr. Escher: Figürlerin özerkliği için iyi bir örnek, Pirandello'nun *Altı Kişi Yazarını Arıyor* oyunudur.[10] Sahneye kendisiyle birlikte altı figür koyar ve onlara ne yapmaları gerektiğini söyler. Sonra onlar şöyle derler: "Bizi sen yarattın, ama biz istediğimizi yapacağız" ve kavga çıkar. Onlara çok öfkelenir ama onlar istediklerini yapmaya devam ederler. Psikolojik açıdan son derece ilginçtir.

Prof. Jung: Pirandello'nun o oyununu bilmiyorum, ama sahnedeki gösteri, bu işin nasıl yürüdüğüne dair güçlü bir fikir verebilir. Gerçekten de böyledir. Aynı motif, yarattığınız şeyin kendi yaşamına sahip çıkması fikri Goethe'de de bulunur. Bu ayrıca Golem motifidir.[11]

Mr. Bash: bir başka örnek de Edgar Allan Poe'nun bir öyküsünde vardır, öykünün kahramanına eşlik eden iki benzeri, onu bir rezillikten diğerine sürükler. Sonunda kahraman onu öldürür, ama öldürüldüğü anda kahramana, onu yaratanın kendisi—ikiz benzeri—olduğunu söyler.[12]

Prof. Jung: Orada da benzerlik vardır, yaratıcıdan daha güçlü hale gelen kendi kendini yaratmış şey.

Mrs. Sigg: Bu, anlattığınız şeyi tanımlamıyor mu—Nietzsche sakatı kabul etmediği için, şimdi de bir cüce olarak geliyor, değil mi?

Prof. Jung: Evet, hepsi aynı çizgidir.

Miss Hannah: Ve Oscar Wilde'ın *Dorian Gray'in Portresi* de aynıdır.[13]

Prof. Jung: Ah, evet, insanın kendi yarattığını, kendi düşüncesi olduğunu varsaydığı bir şeyin aslında ona ait olmaması çok sık rastlanan bir durumdur. İnsan bir düşüncenin kendi yaratısı olduğunu söylerken çok dikkatli olmalıdır. O zaman salt kendi başına yaşamış bir şey gibidir. İnsan düşünce yarattığını düşünürken, onun aslında kendi başına büyümesi oldukça mümkündür. Sonra birinin fazla büyüyerek aniden ona karşı çıkma olasılığı da vardır. Burada olan tam olarak budur. Zerdüşt korktuğu için onu reddeder, ama sonra o Zerdüşt'ün karşısına dikilir. Bu cüce, Nietzsche'nin görünüşte hiç bilmediği kozları elinde tutuyor ve ona kötü şeyler söylüyor: "Evet, evet, Mont Blanc'a tırmanabilir ve herkesin attığından daha yükseğe bir taş atabilirsin, ama bu köksüz bir üstyapıdır ve senin üzerine yıkılacaktır" diyor. Bu yine olacakların bir öngörüsü—Üstinsanın onun üstüne devrileceği; havaya atılmış, hiçbir temeli olmayan bir taş olduğu. Nietzsche'nin kendisinin bile bir temeli yoktur, bir üstinsanı nasıl yaşatabilir? Ve taşın başka bir ilginç yanı vardır. Cüce Zerdüşt'e "bilgeliğin taşı" biçiminde hitap ediyor ve "Kendini o kadar yükseklere atmışsın ki" diyor. Dolayısıyla taş Zerdüşt'tür

---

[10] Luigi Pirandello'nun *Altı Karakter Yazarını Arıyor* yapıtı, yazarlarından "önce gelen" karakterleri ustaca sunmasıyla yönetmenleri ve izleyicileri çekmektedir.

[11] "Golem motifi" derken Jung sihirli güçlere sahip bir demondan söz etmektedir, *Faust*'taki Mephisto gibi, Jung bunu bilinçdışı içeriğin bir yansıtılması olarak yorumlar. Gustav Meyrink, Jung'un sıklıkla alıntıladığı *Golem* romanında bu gizemli figürün bir gettoda ortaya çıkışını yazmıştır. Bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 507-9; TE 6, par. 205; vd.

[12] *William Wilson: A Tale*'de (1839), Edgar Allan Poe (1804-1849) bu kahramanın adımlarının yıllardır kardeşi olmayan ikizi tarafından izlenmesini anlatır.

[13] Oscar Wilde bu tek romanını 1891'de yayımlamıştır.

ve cüce onun kendisini çok yükseklere attığını düşünüyor, yani büyük bir gayret, ama boşunadır. Çünkü havaya sıçramak insanı büyütmez, yalnızca pat diye aşağıya düşer ve kendisinin, yeryüzünün yüzeyindeki o perişan benliğinin üstüne düşer. Gördüğünüz gibi burada, *Zerdüşt*'ün bütününün ölümcül bir eleştirisi vardır. Tabii biz şanslı bir durumdayız, anlayabiliyoruz, ama Nietzsche için fazla yakındı: bu kendi yazgısıydı ve ne demek olduğunu tam olarak idrak edemiyordu. Yine de herhalde içine doğmuştu; yoksa *Zerdüşt*'ü yazamazdı.

Mr. Baumann: Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü ile gerçek Zerdüşt arasındaki farkı belirtmek isterim. Gerçek Zerdüşt'ün dini son derece tinseldi, ama aynı anda insanın bir köylü, bir hayvan olması gerektiğini söylemişti.

Prof. Jung: Oldukça. Yalnızca tin yükselebilir, çünkü tin zaten buhardır, ama insan bedende yaşar ve dünyaya aittir. Nietzsche'nin üstinsan fikri bunu hiçbir biçimde teşvik etmez, çünkü Üstinsan fikri, insanın ötesinde, gerçekliğin ötesinde bir şey yaratmaktır.

Prof. Reichstein: Bu durum, ip cambazı sahnesinde de öngörülmüştü.

Prof. Jung: Evet, havaya sıçrama ve sonrasındaki ölümcül düşüş, sürekli bir çizgidir. Cücenin korkunç kehaneti olağanüstü bir güce sahiptir, çünkü geleceği bilir. Bu, gerçek bir bilinç parçası, doğadır—Nietzsche değil. Doğa konuşur ve ona doğru tanıyı koyar. Şimdi devam ediyor.

> Sonra cüce sustu ve uzun bir sessizlik oldu. Ama sessizlik beni daralttı; iki kişi bu durumda olduğu zaman, biri tek başına olduğundan daha yalnızdır!
>
> Yükseldim, yükseldim, düşündüm,—ama her şey beni daralttı. Kötü bir işkencenin ancak yorabileceği, beter bir rüyanın ancak ilk uykusundan uyandırabileceği bir hasta gibiydim.
>
> Ama bende cesaret dediğim bir şey vardır: şimdiye kadar her keyifsizliğimi öldürmüştür. İşte bu cesaret sonunda benden sıkı durmamı ve şöyle söylememi istedi: "Cüce! Sen! Ya da ben!"
>
> Çünkü cesaret en iyi katildir,—saldıran cesaret: çünkü her saldırışta bir zafer sesi vardır.

Ölümcül bir darbe aldı, bu apaçık görülüyor ve tepkisi, cesaret göstermek oldu, gerçekleştirdiği her şeye karşı bir *quand-même;* tabi bunu ne ölçüde gerçekleştirdiğini bilmiyoruz. Bu elbette çok cesurca bir tepki, Nietzsche'nin büyüklüğü de budur. O *déséquilibré* bir dehaydı,[14] ama böyle bir anda korkaklık yapmamasının, kendi iddiasını ortaya koymasının nedeni tam da o dehasıydı. Şimdi, cesaretten söz etmeye devam ediyor ve en sonunda, sondan bir önceki paragrafta diyor ki,

> Ancak cesaret, en iyi katildir, saldıran cesaret: Cesaret bizzat ölümü bile öldürür: çünkü der ki: "Yaşam *bu muydu*? Pekâlâ! O halde bir kez daha!"

[14] *Quand-même*: "her neyse"; *déséquilibré*: dengesiz.

Ancak bu tür konuşmada bol zafer sesi olur. Kulağı olan, işitir.

Bu pasaj, belli bir gerçekleşmenin olduğunu gösteriyor—yani ölümle yüzleşme cesareti var—bu nedenle Nietzsche'nin bunu belki de bir ölüm önsezisi olarak algıladığını varsayabiliriz. Veya bir konuşma eğretilemesi de olabilir, bilmiyoruz. Her halükârda *ölüm* sözcüğü buradadır ve sonuç da buraya gelen yeni fikirdir; bunun onda ne zaman başladığını bilmiyoruz, ama Nietzsche arşivlerinin sekreterlerinden birinin yazarın ölümünden sonra yayımladığı bir makalesinin ana fikri haline gelmişti. Bu, her şeyin ebedi geri dönüşü anlamına gelen, *die ewige Wiederkunft* fikridir. *Zerdüşt*'te daha önce ebedi dönüşün, ölümsüzlük fikrinin ipuçlarını görmüştük.[15] Her şey sonsuza dek geri döndüğüne göre, insan ölümden neden korksun ki? Cücenin saldırması, ondaki yaşamın sonsuzluk fikrini ortaya çıkarıyor.

[15] Nietzsche *Zerdüşt*'ün "temel kavramının," "Ulaşılabilecek en yüksek olumlama formülü olan Ebedi Dönüş fikri" olduğunu söylemiştir. Bkz. *Ecce Homo*'daki *Zerdüşt*'le ilgili kısım.

SEMİNER IV

25 Mayıs 1938

Prof. Jung:
Geçen sefer "Çehre ve Muamma" bölümünün ikinci kısmına gelmiştik. Şöyle başlıyor,

> "Dur, cüce!" dedim ben, "Ya ben—ya da sen! Ancak ben senden güçlüyüm—: sen benim dipsiz düşüncelerimi bilmezsin! *O* var ya—ona katlanamazsın."
>
> O sırada beni rahatlatan bir şey oldu. Gizli şeyler öğrenme meraklısı cüce, o mütecessis cin! Ve karşımdaki bir taşa oturdu. Ancak tam durduğumuz yerde, bir geçit vardı.

İlk başta cücenin Zerdüşt'ün sırtında oturduğunu hatırlıyorsunuz. Bu tipik bir cin musallatı gösterisidir: habis tinler daima kurbanlarının sırtına otururlar. Bu nedenle, bazı ilkel kabileler kendilerini kem gözlerden veya peşlerindeki tinlerden korumak için enselerine, türlü çatık kaşlı suratlar, tuhaf tılsımlar giyerler. Çünkü tinler çoğunlukla arkadan gelen gölgenin arketipik biçimiyle ilişkilidir. Yunanlar, bu fikri, "arkadan izleyen" anlamına gelen tek bir sözcükle tanımladılar. Şimdi arkadan gelen ne olursa olsun, gözlerimizin olmadığı, bilincimizin olmadığı bir alandadır, çünkü bilincimizin görme duygusuyla yakın bir bağı vardır. Günlük konuşmamızdan biliyoruz, bir şeyin farkına vardığımız ya da anladığımız zaman, "görüyorum," ya da "gözümün önüne geldi" deriz. Ve bilincin özünü açıklamak için kullandığımız eğretilemeler, ışığın ve görmenin dünyasından alınmış benzeşimlerdir. Konu, bir duygunun idrak edilmesi olduğunda, benzeşimleri işitme duyusundan seçeriz. "Duyuyorum," "görüyorum" sözcüğünden çok farklı bir anlam taşır. "Duyuyorum," söz konusu şeyin sisteminize daha fazla nüfuz ettiği, daha "kalpten" algılandığı anlamına gelir, oysa

"görüyorum" öyle bir ima taşımaz. Örneğin "işitme," "kulak kabartma" anlamına gelen Almanca *Gehör* sözcüğü, itaatkâr anlamına gelen *gehorsam* ya da itaat etmek anlamına gelen *gehorchen* ile akrabadır. Rab, Samuel'e seslenince, "Ey Rabbim, duyuyorum" der, bu "itaat ediyorum, boyun eğiyorum" anlamına gelir; ama Samuel "Ey, Rabbim, görüyorum, evet Rabbim, ne demek istediğini görüyorum" deseydi, bu onun ille de *gehorsam* olacağı, itaat edeceği, itaatkâr olacağına anlamına gelmezdi. Kulağa neredeyse küfür, saçmalık gibi gelebilirdi. Dolayısıyla arkadan gelen her neyse, gölgeden gelir, bilinçdışının karanlığından gelir ve orada gözünüz olmadığı, habis etkileri ortadan uzaklaştırmak için herhangi bir boyun muskası takmadığınız için, bu şey sizi yakalar, sizi ele geçirir, takıntı yaratır. Üstünüze çıkıp oturur.

Analizde olan bir hasta saplantılı hissediyorsa, onu anima ya da animusundan uzaklaştırmak analistin görevidir ve böyle bir durumda onun yüzünü başka tarafa çevirir ve, "Ona şimdi bak" der. Ve o an onu kurtarır. Onu nesneleştirebilir. İnsan bilinçdışı figürleri bu nedenle nesneleştirmelidir. Animus ve animanın bir figürünü yaparız, çünkü bunlar doğada biçim olarak görünmezler, bunlar görünmez sahipliklerdir; gerçekten insanın sistemindeymiş gibi ortaya çıkarlar. Sırtında habis bir tin taşıyan insan bunun farkında olmaz, arkasındaki bu şeyin, beynini manipüle ettiğini ve yüzünde tuhaf bir ifade oluşmasına neden olduğunu bilmez. Çoğu zaman, bildikleri kadarıyla tamamen zararsız düşüncelere sahip olmalarına rağmen, çehreleri oldukça farklı şeyler ifşa eden insanlar vardır; çehre bilinçli zihinsel içerikle hiç de uyumlu değildir, sırtlarında oturan cüceyle uyumludur. Musallat olmuş bir tin tarafından bilinçdışı bir biçimde manipüle edilirler. Şimdi, dönüp o şeyle yüzleşirlerse, o anında nesneleşir ve bu nedenle de kişileşir. Çünkü kendi başına bir şey olmayan bir nesneyi algılamak olanaksızdır. Onlara dönmedikleri, ele geçirildikleri sürece bir biçimi yoktur—bir biçim hayal edemezler.

İnsanlar bir anima ya da animus derken ne denmek isteniyor olabileceğini anlamakta çok büyük zorluk çekerler, çünkü asla dönmezler. Onları nesneleştirmek, onlar için doğal olmayan, doğaya karşı bir şeydir, çünkü kendilerine bile garip gelen, tepkisi kendilerine dönen ve üzülecekleri şeyler yaptıklarını itiraf ettikleri zamanlarda da dahi, dürtü üzerinde hareket etmeyi tercih ederler. Daha sonra da, böyle bir şeyi nasıl yapabileceklerini anlayamazlar. Yine de böyle davranmayı sürdürürler, anlaşılan, doğal olduğu için, ele geçirilmenin haklı olduğunu düşünürler. Gerçekten de doğaldır; bunun insanoğlunun orijinal hali olduğu söylenebilir. İnsan hep biraz ele geçirilmiş bir haldedir: bilinci ne kadar zayıfsa, ister istemez o kadar ele geçirilmiş olur. İlkel bilinç çok kırılgandır, kolayca yenilir; bu nedenle ilkel insanlar her zaman bilinç kaybı yaşarlar. Bir şey aniden üzerlerine atlar, onları yakalar ve kendilerinden uzaklaşırlar. Dans ederken kolaylıkla kendilerinden geçerler ve bunu bilerek, bu bilgiyi ayinlerine uygularlar. O durumu teşvik ederler. Orta Avustralya yerlileri, Alcheringa ayinlerini, normalde olmadıkları birisi olmak

için yaptıklarını söylerler. Alcheringa zamanındaki atalarıyla özdeşleşirler, bu bizim Homeros kahramanlarının zamanına benzer bir tür kahramanlık çağıdır. Ayinlerinde o duruma geri dönerler, Alcheringa zamanındaki ataları falan olurlar, yoksa ayin geçersiz sayılır.[1]

Pueblo Kızılderililerinde de benzer bir fikir vardır. Bizon danslarında bana eşlik eden dinsel tören şefi, o gün kendisinin dans edemediğini, çünkü arınmamış olduğunu söylemişti. Sonra bana, gün doğarken tüm erkeklerin evlerin çatılarına çıktığını—pueblolar gökdelen gibi inşa edilir, evler birbiri üzerine yığılmış, piramit biçimindedir—ve orada bütün gün, akşama kadar güneşi izlediklerini söyledi. Yavaş yavaş, güneşle tam bir özdeşlik haline erinceye kadar, onunla birlikte dönerlermiş, güneş ataları, babaları olduğu için. O zaman güneşin oğulları olurlar ve böylece dans edebilirler. Ama kutsal atayla özdeşliklerini tazelemezlerse, ayinlerini yapamazlar. Ya da yapsalar bile bu, yalnızca bir tiyatro oyunu olur ve büyülü sonuçlar vermez—bana öyle söyledi. Gördüğünüz gibi bu, aynı gerçeğin başka bir uygulamasıdır; bu psikolojik ele geçirilme olgusunu o kadar iyi biliyorlardı ki, ki bunu kendi ayin kullanımları için bile uyguluyorlardı. Bu, bizler için anlaması oldukça zor bir ilkel psikoloji parçasıdır, ama bu gerçeğin onlar için ne kadar genel ve normal bir şey olduğunu açıkça gösteriyor.

Şimdi, elbette bunların hepsi bizde de yaşar: aynı beyne, aynı metabolizmaya sahibiz—bütün sistemimiz aynıdır—dolayısıyla aynı olguyu kendimizde gözlemleyebiliriz. Burada Nietzsche, şiir diliyle, onu ağzından kaçırıyor. Ama çok kötü bir ruh hali içindeyken birine, "Hangi şeytana uydun?" ya da "Bu meseleyi yarın kendine geldiğin zaman tartışacağız" derken aynı gerçeği ifade ederiz. Bu, birinin garip bir ele geçirilme sonucunda yabancılaşmış olduğu gerçeğinin farkına varmasıdır; ki ilkel biçemde bu, o kişinin sırtında oturan iblis şey, o cüceyle simgelenebilir. Dediğim gibi doğru prosedür, dönüp yüzleşmektir. Ele geçirildiğinizi söylersiniz, kimin tarafından diye sorarsınız ve sonra, cevabı alırsınız. Figürleri yeniden düzenler; içinizdeki o şeyin ne olduğunu bulmaya çalışırsınız.

Bu benim icadım değil, eski çağlara ait bir fikirdir. Leon Daudet de aynı fikre ulaştı; *L'Hérédo* adlı kitabında, bir atanın ruhunun uyandırılması sonucunda gerçekleşen bir iç dönüşüm olarak anladığı *auto-fécondation intérieure*'den söz eder.[2] Başka bir deyişle, kişinin içinde üremiş bir içsel benlik, ikincil bir kişilik, ele geçirici bir tin haline gelebilir. Örneğin içinizde dedeniz ya da amcanız kendisini üretebilir ve uzun yıllar boyunca yaşamınızın büyük bir bölümünde ele geçirici bir kişilik haline gelebilir, hatta sizin kendi kişiliğinizin yerini alabilir. Daudet bunun harika bir keşif olduğunu düşünmüş ve bu konuda mükem-

---

[1] *Alcheringa* zamanı için bkz. Lévy-Bruhl, s. 1382, ayrıca aşağıda, 8 Şubat 1939, n. 2.

[2] Leon Daudet'nin yayımladığı *L'Hérédo* (Paris, 1916) için Jung başka bir yerde "Kafası karışık ama ustaca" demişti, TE 9 i, par. 224. İçsel öz-dölleme, hepimizde bulunan, zaman zaman kendilerini gösteren atasal öğelerle ilgilidir, *alcheringa* zamanının bir türü.

mel inandırıcı bazı vakaları zikretmiştir. Herhangi nevrotik bölünmüş kişilik, eşit ölçüde iyi bir örnektir. Örneğin falancanın yirmi yaşına kadar son derece hoş bir çocukken şimdi çok farklı olduğunu, nesi olduğunun bilinemediğini sıklıkla duyarız. Ya da tersini: çok olumsuz bir kişilik gösteren birisi çok olumlu çıkar. Ve bu gerçek bir ele geçirilme de olabilir, tamamen kişisel karaktere karşı; insan farklı bir birey olur.

Bu, bilincin özgün zayıflığından gelir. Dışarıda o kadar çok bilinçdışı madde vardır ki, bilinç her an aşılabilir ve şoför koltuğuna garip bir kompleks geçer. O zaman kendiniz olarak varsaydığınız gölgede kalır ve bilinçdışı bir kompleks haline gelir. Belki başlangıçta kuşkulu bir karaktere sahip birisinin aniden bir aziz olduğu ortaya çıkar ve bir aziz olarak da ölür. Onun aslında ne olduğunu öğrenmek için rüyalarını ya da vizyonlarını incelemek gerekir; bu son derece öğretici, son derece ilginçtir. Örneğin Aziz Anthonius'un vizyonları oldukça tensel, şehevi bir karakter gösterir ve iyi bir kişi onun yerini alır.[3] O zaman insan gerçek kişinin kim olduğundan kuşku duyar ya da yalnızca bir kümelenme değil de—onun yerine bir kompozisyon, bir sentez olsaydı nasıl birisi olacağını merak eder. Kişiliğin orijinal hali, devralınan birimlerin kesinlikle akıl dışı bir kümelenmesidir. Bir kısmı anne, diğeri baba tarafındaki dededen; burun 1750'den, kulaklar 1640'tan falan gelmiştir. Bu, farklı niteliklerinizi için de, örneğin belli sanatsal veya zihinsel niteliklerinizi için de geçerlidir. Hepsi soy ağacında bellidir, ama ne yazık ki atalarımız hakkında ayrıntılı kayıtlarımız olmaz, belki arada bir, bize belli bir bakış açısı sağlayan portreler ya da belki bazı mektuplar ya da eski öyküler olabilir. Büyükanne, bir çocuğun tıpkı kendi büyükannesi gibi olduğunu söyleyebilir ve bu nedenle birkaç kuşak geri döneriz. Ancak hiçbir şeyi kesin olarak bilmeyiz; biz bir kompozisyon değil, bir kümeleşmeyiz ve ancak parçalar birbirini tanıdığı zaman bir kompozisyon haline geliriz. Ve kendi cüceler topluluğunuzu, içindeki tüm küçük kişilikleri bildiğiniz zaman—onlarla yüzleşip o ruh halinin tam şokunu yaşadığınız zaman—neredeyse aklınızı kaybedersiniz: "Ben kimim yahu?"

Schopenhauer'in sorusu buydu—bu öyküyü size sık sık anlatmıştım. Bir gün Frankfurt'taki parkta, düşüncelerinde kaybolmuş halde dolaşırken, kendisini bir çiçek bahçesinde bulmuştu. Bekçi koşarak geldi: "Hey! Çık oradan! Sen de kimsin?" dedi ve Schopenhauer "Ben de tam olarak onu bilmek istiyorum işte" diye cevaplar. Çünkü onun kafası, egonun kimliğine takılmıştı—o kimdi? Şimdi, herkes bu kuşkuyu yaşayabilir; daima bir kuşku duyma olasılığı vardır, çünkü oradaki başka bir şey olabilir—gerçekten başka bir şey. Muhakkak ki içinizdeki ayrılmış bölmelere, size ait olmayan kümeleşmelere geldiğiniz zaman, kendinize kim olduğunuzu sorarsınız. Aziz Anthonius vizyonlarını sorgulamış olsaydı, doğal olarak bu onun için berbat bir soru olurdu: "Ben o korkunç şeyleri üreten miyim, yoksa bir aziz miyim?" Derin bir kuşkuya düşerdi.

İskenderiye Piskoposu Athanasius, "yas tutanlar," çöldeki münzevilerle ilgili

[3] Aziz Antonius'un vizyonları için bkz. yukarıda, 3 Haziran 1936, n. 2.

harika bir öykü derlemesi yazmıştı. Örneğin bir aziz, yirmi yıl çölde yaşamıştı ve artık tamamen kusursuz olduğunu ve dünyayla yeniden yüzleşebileceğine kesinlikle emindi; kendisini tamamen bağlantısız hissediyordu. Sonra bir yerde piskopos olan eski bir arkadaşını hatırladı ve onu ziyaret etmeye karar verdi, böylece çölden ayrıldı ve dünyaya çıktı. Ve kasabanın eteklerine geldiğinde, öyle güzel et, şarap ve sarımsak kokan bir hanın yanından geçiyordu ki, eh, şunun bir tadına bakayım dedi ve içeri girdi. Ama bir daha dışarı çıkmadı. Tamamen içine battı: yedi, içti ve bir aziz olduğunu tamamen unuttu ve kendini bir kez daha dünyada kaybetti. Bu, yapay bir bölme oluşturmuş ve o olduğunu, ondan başka bir şey de olmadığını düşünen bir arkadaştı.

Dolayısıyla daima kendimiz hakkında biraz kuşku duymalıyız. Bu oldukça sağlıklıdır ve ilkel bir davranış değildir; ilkel insan kendisi hakkında korkunç kuşkulara düşerdi, bir şey düşünebiliyorsa tabii. Ama *biz* düşünürüz; en azından düşündüğümüzü varsayarız ve bazı durumlarda kişinin düşündüğü, dolayısıylada kuşku olduğu bir gerçektir. İnsanda hiç kuşku yoksa, mutlak kanaate, mutlak kesinliğe sahipse, bir bölmenin söz konusu olduğundan emin olabiliriz: nevrozun sınırındadır. Bu histerik bir durumdur; kesinlikle normal değildir. Kuşku duymak, kesin emin olmaktan daha normal bir durumdur. Kuşku duyduğunuzu itiraf etmek, asla kesin olarak bilmediğinizi kabul etmek, üstün bir insan halidir; çünkü kuşkuyu yaşamak, kuşkuyu taşımak, insanın karşı tarafı da taşıyabileceği anlamına gelir. Kesin olan zorluklara göğüs germez. O kurtulmuştur: onu ancak tebrik edebilir ve lafı uzatmazsınız. Yükü asıl taşıyan insanlıktan kurtulmuştur, insanla temasını kaybeder. Kurtulmuş kişinin yükünden kurtulmuş olması, her dini inancın trajik ayrımıdır.

Dr. Escher: Bilge felsefeci Nietzsche'nin aşağı insanının komik bir öyküsü vardır. Kendisine frak getiren terzisiyle ağız dalaşına girer.

Prof. Jung: Hatırlıyorum—hiç felsefi olmayan bir sahnedir. Sizlere Schopenhauer ve Kant'la ilgili benzer anekdotlar anlatabilirim—insan, fazlasıyla insan. Bazen büyük filozof bile çok küçük bir adamdır. Nietzsche'nin bir gölgesi olduğu gerçeği bizi tatmin etti. Bu cüceli sahne, şimdi başlayan büyük dramdaki olaylardan biridir, bilinçdışının yükselmesi. Önce yanardağ simgesi, yanardağın içine iniş vardı, şimdi de volkanik madde yükseliyor. Ona yavaşça ve çok dikkatle yaklaşıyor. En aza indirgeme ve hafifletme girişimini gördük, çünkü çok fazla olmasından korkuyor—ki elbette sonuçta oldu da. Bilinçdışı burada ele geçiren bir cüce biçiminde görünüyor ve onun bir cüceden başka bir şey olmadığını anlaması da, tehlikeyi en aza indirgemektir. Dolayısıyla cüceye kim olduğunu ve o tuhaf güçleri nereden bulduğunu, sırtına oturup o korkunç duygulara neden olduğunu (ki doğal bir soru olurdu) sormak yerine, vaaz vermeye başlıyor. Cüceye bir tür vaaz ile hitap ediyor:

> "Şu geçide bak! Cüce!" diye devam ettim, "onun iki yolu vardır. İki yol burada birleşir: bu yolların sonuna kadar henüz varan olmadı.

> Şu geriye giden uzun yol: sonsuza dek sürer. Ve şu ileri giden uzun yol—o da başka bir sonsuzluktur.

Burada cüceye her ne aktarmaya çalışıyorsa, ona sanki kendi düşüncelerinden başka bir şey değilmiş, sanki başka bir ruh hali ya da benzer bir şeymiş, sanki cücenin söyleyeceklerinin hiçbir önemi yokmuş gibi davrandığı apaçıktır. Bu, apotropaiktir, sıklıkla uyguladığımız bir araçtır. Örneğin biriyle nahoş bir konuşma yapma beklentisindeyseniz ve başınızdan def etmek istiyorsanız, o arkadaşın bir şey söylemesini önlemek için, hızlı-hızlı konuşmaya başlarsınız. Geçenlerde bu kadar çok kesintisiz konuşma olmasının nedeninden söz ediyorduk. Ve o insanlar, akıcı bir biçimde ve yüksek sesle konuşmaktan hoşlanırlar: nahoş bir şey söylenebileceğinden o kadar emindirler ki, hemen söze girip onu belli bir biçime zorlamak isterler.

Böyle bir vaka hatırlıyorum. Ünlü Profesör Forel burada bir psikologdu; daha önce Psikiyatri Kliniğinin yöneticisiydi, ama daha sonra esas olarak tamamen içkiden uzak durma propagandasıyla meşgul olmuştu.[4] Ve bir gün aniden bir sürü genç doktorun çalıştığı ofisimize birdenbire giriverdi ve hemen o genç şeytanların elbette içkiden tamamen uzak durmadıklarını varsaydı. Dolayısıyla aslında alkollü içkilere karşı çıkan son derece ortodoks bir *Verein*'ın ateşli bir üyesi—sanırım başkanı—olan bir adamı esir aldı ve, "Herhalde alkolün korkunç etkilerinden, korkunç kalıtsal etkilerinden haberiniz yoktur" falan diye bağırdı. Genç adam bir nefes aldı ve cevap vermeye çalıştı ama Forel ona balyozla girişmiş, sağanak halinde konuşuyordu, ta ki kendisi de bir nefes almak zorunda kalana kadar. Sonra genç doktor söze girecek oldu, "E-e …, Affedersiniz …." Ama Forel tepesinden inmiyordu. "Ne diyeceğinizi biliyorum, ama hepsi yanlış!" Elbette Forel, herkesin ona karşı çıktığı izlenimine kapılmıştı. Doğal olarak bazı eleştiriler vardı, bu yüzden bu mekanizmayı uyguluyordu. Bazen söz konusu nahoşluğun ne olabileceği hakkında en ufak bir fikriniz olmaz, ama insanlar böyle üstünüze gelirse, sizin nahoş bir şey söylemenizi önlemek istediklerinden emin olabilirsiniz. Dolayısıyla Nietzsche de burada lafı cücenin ağzına tıkıyor. Şimdi, bu iki yol için şöyle diyor:

> "Bu yollar birbirlerine zıttır; birbirlerini doğrudan iterler:—ve işte burada, bu geçitte birleşirler. Geçidin adı, yukarısında yazılıdır; 'Şu An.'
>
> Ama insan bunlardan birini, daha ileriye kadar—hatta daha ve daha ileriye kadar izlerse, sence, cüce, bu yollar sonsuza kadar zıt mı kalacaktır?"—
>
> "Her düz şey yalan söyler" diye mırıldandı cüce. "Her doğru, eğridir, zamanın kendisi bile bir dairedir."

---

[4] August Henri Forel (1848-1931): Jung'un tıp okulundan hemen sonra gittiği Burghöltzli'de üstü iken, ardından daha tanınmış ve etkili Eugen Bleuler'den önceki yöneticisi olmuştur. Her iki adam da militan yeşilaycılardı. Jung, Forel'in kitabı *The Sexual Question* (1905) için, "çok satmakla kalmadı, çok sayıda taklitçisi de oldu" demişti (CW 10, par. 213).

"Sen, yerçekimi tini!' diye öfkeli, söylendim. "Bu işi o kadar hafife alma. Yoksa seni oturduğun yerde bırakırım, Topal; üstelik ben seni *yukarıya* taşıdım!"

Gördüğünüz gibi derhal cüceye, onu yükseklere çıkaranın Zerdüşt olduğunu söylüyor. Ancak mesele şu ki, binici ata biner, at biniciyi taşımaz—atın onu taşımak zorunda olduğu bir gerçektir. Zerdüşt, at rolünü üstlenmekle, aslında apaçık bir yenilgi durumundan kendi lehine bir puan kazanıyor. Zafer cücenindir: binici odur ve Zerdüşt'ü bineği yapmıştır. Şimdi cüce burada diyor ki: "Her doğru, eğridir, zamanın kendisi bile bir dairedir." Bu sizin kulağınıza basıl geliyor?

Mr. Allemann: Bu doğal bir doğrudur.

Prof. Jung: Evet, ama karakteri nedir? Kimin doğrusu?

Mr. Henley: Zerdüşt'ün.

Prof. Jung: Elbette. Her doğru, eğridir; yılanın yolu doğru yoldur; her düz şey, yalan söyler, zamanın kendisi bir dairedir—yani ebedi dönüş fikri—bu bizzat Zerdüşt'ün öğretisidir. Ve ona "yerçekimi tini" diyor, daha sonra da yalnızca bu fikirleri benimsiyor. Bu yüzden cüce gerçekten de binici, Zerdüşt'ün üst aklıdır. Zerdüşt burada anlayamayacağı kadar akıllı olduğu için aptal yerine koyduğu bir öğretmeni olan bir öğrenci gibi davranıyor. Genellikle birini anlayamadığımızda, onun aptal olduğunu söyleriz. Bu durumda, Zerdüşt yenilgisini tanımamak için çok tepelerden konuşuyor; ama cüce, Zerdüşt'ün pek yakında ulaşacağı daha üst zihindir. Metinde daha önce de ebedi dönüş fikriyle karşılaşmıştık: bu başının üzerinde geziniyor, ama henüz farkında değil. Dolayısıyla habis bir tin olarak gördüğümüz şey, çoğu zaman daha üstün bir içgörüye sahiptir. Bağırarak susturmak yerine, olumlu yaklaşmalıyız. "Ne söylemek istiyorsun? Düşüncen ne?" diye sormalıyız. Genellikle insanlar böyle bir figürü nesneleştirmeye giriştikleri zaman, konuşarak sakinleştirmeye çalışırlar. Bilinçdışının ezici gücünden duyulan o ilkel korku nedeniyle, yapmaları gerekeni bilirler. İnsanın böyle bir figüre bağımsız konuşma hakkı verememesi, bilincin hâlâ çok zayıf olduğunu kanıtlar. İnsanın, "Konuş, ben dinlerim" demesi, daima güçlü bir bilincin işaretidir. Zayıf kişi, tepesine binilir korkusuyla, başkasına o fırsatı verme riskine girmek istemez.

"Bak," diye devam ettim, "Şu An! Şu An geçidinden *geriye doğru* uzun bir yol gidiyor: ardımızda bir sonsuzluk uzanıyor.

Doğal akışını sürdürebilecek her şey, zaten bu yoldan sürdürmüş olmalı, değil mi? Gerçekleşebilecek her şey, zaten gerçekleşmiş, sonuçlanmış ve geçip gitmiş olmalı, değil mi?

Her şey daha önce varolmuşsa Şu An için ne dersin cüce? Bu geçit de—zaten daha önce varolmuş olmalı, değil mi?

Ve her şey o kadar yakından birbirine bağlanmış ki, Şu An tüm gelenleri peşinden çekiyor olmalı, değil mi?

> Çünkü doğal akışını sürdürebilecek her şey, bu uzun yoldan da—bir kez daha akmalı!—
>
> Ve ay ışığında sürünen bu yavaş örümcek ve ay ışığının kendisi ve sen ve ben, birlikte, şu geçidin önünde fısıldaşan, sonsuz şeyler fısıldayan—hepimiz zaten daha önce de varolduk, değil mi?
>
> —Ve yine dünyaya gelmek ve önümüzde uzanan şu diğer yola, şu uzun, tuhaf yoldan gitmek—sonsuza kadar geri dönmek zorunda değil miyiz?"
>
> Böyle konuşuyordum ve gittikçe yumuşak sesle: çünkü kendi düşüncelerimden ve özellikle de gizli fikirlerimden korkuyordum. Sonra aniden, yakınımda, bir köpeğin uluduğunu duydum.

Cüce bunu zaten söylemiştir. Bu, cücenin düşüncesidir, "Her düz şey yalan söyler… Her doğru, eğridir, zamanın kendisi bile bir dairedir." Bu, harika bir dildir ve Zerdüşt onu özümser, ama sulandırır ve bunların kendi fikirleri olduğunu düşünür. Ama bu düşünceleri Zerdüşt'te ortaya çıkaran, cücedir. Bu anıtsal, kısa bilgelik sözcükleri, dünyanın bağırsaklarından gelir. Laotze ya da Pythagoras ya da Herakleitos'un sözleri gibi—kısa ve anlama gebedirler. O zaman böyle konuşan bir adam ya da zihne karanlık, örtülü denir. Hala Herakleitos'un biraz kafası karışık bir yaşlı kuş olduğu varsayılır; onun için "mistik," "karanlık" denir. Ama bunun nedeni, o konuştuğu zaman herkesin karanlık hissetmesidir; çünkü o, çok parlaktı, aşırı karanlığı kendi kafalarının içinde hissettiler. Burada olanlar çoğunlukla, insanlar yavaş anlayışa sahip olduklarında olur: çözüm ve sindirimin yavaş süreciyle akıllarına yeniden gelir ve kendi keşfettiklerini sanırlar. O zaman, "Ama neden daha önce böyle söylemediniz?" derler. Dediğim gibi, şimdi Zerdüşt cücenin ona ne söylediğini idrak etmiştir, ama bunu sanki o düşünmüş gibi anlıyor ve cüceye herhangi bir borcu olduğunu kabul etmiyor, onun hakkını teslim etmiyor. Hatta cüce sanki başka bir şeyler söylemiş gibi konuşuyor. Ama Nietzsche için son derece esinleyici olan ebedi dönüş fikri, yerçekimi tinine aittir. Bu düşüncenin yaratıcısı cücedir, ki bu son derece çelişkindir—en tiksindiği şeydir, çünkü bu son derece esinleyici bilgeliğin yaratıcısı, yerçekimi tinidir. Bu, bu kitapta ne kadar az mantık bulunduğunu gördüğümüz pasajlardan biridir. Akıl yürütme, düşünme yoktur—kaptırıp gider. Herhangi bir karşı bakış açısı, eleştirel görüş yoktur. O, bir sürecin kurbanıdır. Bu, bilinçdışının her istilasının karakteristiğidir: bilinçdışı böyle ortaya çıktığında, tehlike kişinin umursamaz bir biçimde sürüklenme tehlikesidir. Açık bir görüşe, net bir ayrıma:—bu benim, şu da şu, bu budur ve şu da şudur—geri dönüş yokmuş gibi görünür. O yalnızca zihinsel içeriklerden oluşan bir sağanak, onlar hakkında akıl yürütecek bir bireyle birlikte. Burada herhangi bir düşünürün sorunsuz göreceği şeyi görmeliydi ki, yerçekimi tini olarak aşağıladığı şey, en esinleyici düşüncenin kaynağıdır.

Şimdi diyor ki: "Böyle konuşuyordum ve gittikçe yumuşak sesle: çünkü kendi düşüncelerimden ve özellikle de gizli fikirlerimden korkuyordum." Eh, kendi

düşüncelerinden korkuyorsa, onları neden yaratıyor? Zaten sorun da onların kendi düşünceleri olmamalarıdır; onlardan bu yüzden korkar. Çünkü kişi yapabileceği ve geri alabileceği şeylerden korkmaz; çömlekçinin yaptığı çömleklerden korkması gerekmez, çünkü onları sevmezse, kırabilir—bu onun elindedir. Ama Nietzsche'nin "kendi düşüncelerim" dediği şeyler kendi düşünceleri değillerdir işte ve o zaman onun korkusunu anlayabiliriz, çünkü o düşünceler onu etkileyebilir. Keşke kendisine ait olmadıklarını söyleyebilseydi. Kendi ürettiğiniz herhangi bir şeyden neden korkmalısınız, onu değiştirebilecekken? Ama o bir ayrım yapmıyor. O şeyle özdeşleşiveriyor ve sürüye katılıyor. Çünkü kritik an budur: bu düşüncelerden korktuğunu kabul etmekten kendisini alamıyor. Başka bir deyişle, yerçekimi tininden, kendisini ele geçiren şeyden korkuyor. Ama buna "kendi [düşüncelerim]" diyor ve ölümcül hata işte budur. İnsan şimdi, böyle bir anda içgüdülerden bir tepki bekliyor. Çünkü insanlar bilinçdışının tehdidi altına girdiklerinde, onun tarafından süpürülürler, gerçekten havada ve gerçekten korkmuş bir halde olurlar, o zaman içgüdüsel bilinçdışı, hayvansal içgüdü tehlikeyi hisseder ve o da şimdi ulumaya başlayan köpektir:

> Sonra aniden, yakınımda, bir köpeğin *uluduğunu* duydum.
>
> Daha önce bir köpeğin böyle havladığını hiç duymuş muydum? Düşüncelerim geçmişe gitti. Evet! Çocukken, çok uzak çocukluk dönemimde duymuştum:
>
> —O zaman bir köpeğin böyle havladığını duymuştum. Ve onu görmüştüm, tüyleri diken-diken, kafasını kaldırmış, titriyordu, köpeklerin bile hayaletlere inandıkları sakin gece yarısında:

Çünkü köpekler bile hayaletlere inanırlar, ama o, inanmaz. Yine de bu, cücenin bir hayalet olduğuna dair dolaylı bir kabuldür. Keşke bir hayalet olduğunu söyleyebilseydi! Ama sonra Bay Bilmem kim hemen gelip bunun batıl inanç olduğunu söylerdi, bu bir ölçütmüş gibi. Hayaletler yoksa, yaratmanız gerekir, yoksa ele geçirilmişsiniz demektir: bu nedenle en kısa zamanda bir—ya da birçok—hayalet yaratın. Bu, tamamen kendi düşüncelerinizse, cehennemdesinizdir; o zaman sizi alıp götürürler. Oysa bir hayaletin sizi ele geçirdiğini söylerseniz, bazı düşünceleri ona, diğerlerini de kendinize atfedebilirsiniz. O halde bir bakış açısınız olur. Her şeyin beyaz olduğunu söylememizin ya da her şeyin siyah olduğuna kesinlikle inanmamızın amacı, bir bakış açısı edinmektir. Böyle bir bakış açısı yaratmamız gerekir çünkü içimizde beyaz dediğimiz şeyin aslında siyah olduğunu söyleyecek bir sürü başka düşüncemiz vardır. Ve bu mümkündür: beyaz olarak düşündüğümüz şeylerin aynı anda siyah olması psikolojik olarak doğrudur. İçimizde bize türlü şeyler söyleyen düşünceler vardır: iyi dediğiniz kötüdür; erdem dediğiniz korkaklıktır; değer dediğiniz şeyin hiçbir değeri yoktur; iyi dediğiniz şey, ahlaksızlıktır; övdüğünüz her neyse, ondan belki nefret edersiniz. Gerçek budur, ama bu o kadar gariptir ki, çevremize bir çit çekip onu başkalarına yansıtır ve sonra, kendimizi başkalarına karşı çıkar-

tırız, baş-düşmanlar yaratırız. Bunu söyleyen düşman No. x'dir. Ama bunların hepsi, kendimiziz.

Şimdi, hayaletler zihinsel öğeler olduğuna göre—insanların hayaletlerin varlığına inanmaları tabii ki psikolojik bir gerçektir—dolayısıyla bunları tartmanın ya da fotoğraflamanın bir önemi yoktur. Kesinlikle önemsizdir. Bir hayaletin fotoğrafını çekebilirseniz, daha da iyi olur. Çekemiyorsanız, bir önemi yoktur. Yaşamınızda maddeleşme ya da onun gibi, varlığını kanıtlayacak herhangi bir şey içeren hiçbir psişik olgu gözlemlememişseniz, ne kötü, ama bu, işlevlerinizde onlara gerek duyduğunuz için varoldukları konusunda ısrar etmenizi daha da gerekli bir hale getirir. Düşüncelerinizi birilerine atfetmek zorundasınız, çünkü kendinize ait olduklarını söylerseniz, buradaki arkadaşımız gibi deliririsiniz; kendinizi kökünden sökersiniz, çünkü aynı anda hem kendiniz hem de başka bir şey olamazsınız. Dolayısıyla tek yanlı olmaya, tek yanlı bir inanç oluşturmaya zorlanırsınız; şu ve şu inanca sahip olduğu varsayılan o bir kişinin siz olması, pratik nedenlerden dolayı kesinlikle gereklidir. Bu nedenle, ilkelere inanırız, ama yeterince dürüstsek, bunu daima başka ilkelere de sahip olduğumuzu ve başka ilkelere de aynı biçimde inandığımızı bilerek yaparız. Fakat pratik amaçlarla, belirli bir inanç sistemini benimseriz.

Şimdi, bir ilkeye tutunabilmek için, diğerlerini baskılamanız gerekir ve bu durumda onlar bilincinizden yok olabilirler. Sonra elbette yansıtılacak ve siz de farklı görüşleri olan insanlar tarafından zulüm gördüğünüzü hissedecek ya da siz zulmedeceksiniz—bu her iki yönlü de olabilir. O zaman, vicdani retçi olursunuz ve tüm mücadeleci tininiz kendisini vicdani retlerde tüketir. Ama o aydınlatma tini mevcuttur ve mücadele ettiğiniz şeyin ta kendisini, doğru dava uğruna mücadele etmek için kullanacaksınız. Çünkü kimse savaş istemez, ama herkes savaşa gider, çünkü herkes onu istemediğini varsayar. Bu doğrudur. Ama aynı anda savaş fikriyle oynarız da, çünkü harika bir duygudur. Ancak onu tanımayız. Dolayısıyla bir savaş istemediğimizden emin oluruz ve bunu yansıtırız. Bu, dünya savaşında da geçerliydi: onu kimse istemiyordu, ama kimse de durduramadı—kimse durumu kontrol altına alamadı. Ve en korkunç kısmı da bunu insanın yapmış olmasıdır. Şimdi, korkunç bir tanrı ya da tehlikeli bir şeytan insanlığı etkiliyor olsa, kendimize onu yatıştırmak ve böyle bir felaketi önlemek için neler yapabileceğimizi sorabiliriz. Ama böyle bir şey olmadığını düşünüyoruz: şeytan yok, tanrı yok, yöneten bir güç yok. Savaş isteyen varsa, onlar Almanlar, Fransızlar, İngilizler veya İtalyanlar. İçlerinde en ufak bir savaş eğilimi bulabilirseniz, isteyenlerin onlar olduğuna emin olursunuz. Biz sorumluluk kabul etmeyiz; yalnızca isteyenin onlar olduğunu söyleriz. Oysa kimse hiçbir zaman bunu bilinçli olarak istemez. Muhtemelen bu odada kimse bilinçli olarak bir savaş istemez, dünyanın dört bir yanındaki insanlar gibi. O zaman kim savaşır?

Eh, savaş istemediğimiz gibi, isteyebiliriz de, ama bunun farkında değiliz. Bir savaş isteyebileceğimiz düşüncesi korkunçtur, ama diyelim ki dünyada çok

fazla insan oldu, nüfusta çok aşırı bir artış oldu, öyle ki birbirimize fazla yakın, çok fazla üst üste yığılıyoruz ve en sonunda birbirimizden nefret ediyoruz. O zaman düşünceler oluşmaya başlar: "Bu konuda ne yapabiliriz? Bir yangın mı çıkarsak? Biraz yer açmak için şu kalabalığın hepsini öldüremez miyiz?" Ya da diyelim ki yaşam çok zorlaştı, iş bulamıyorsunuz ya da işiniz yeterince kazançlı değil veya başkaları işinizi elinizden aldı. Daha az sayıda insan olsa, yaşam şu andakinden daha kolay yaşanırdı. Yavaş yavaş şu arkadaşı öldürmek düşünceleri kafanıza dank etmeye başlamaz mı sizce? Şimdi, kabul etmeliyiz ki, Avrupa hiç şimdiki kadar çok insanla dolmamıştır. Bu yepyeni bir deneyimdir. Salt kentlerimizdeki kalabalık olmakla kalmıyoruz, başka yollardan da kalabalığız. Neredeyse dünyada olup biten her şeyi biliyoruz; radyoda bağırılıyor, gazetelerimizde görüyoruz. Birisi Siyam'da bisikletten düşse, ertesi gün gazetede görüyoruz; Çin'de çok sayıda insanın boğulması, Sibirya'da açlık çekmesi, İspanya'da ölmesi, belki Norveç'te bir demiryolu kazası ve her zaman Güney Amerika'da devrim olması gibi, görülmemiş ıstırapların etkisinde kalıyoruz. Çünkü dünyanın tüm sefaletinden çok etkileniyoruz, çünkü tüm dünya şimdi her gün kulaklarımızda bağırıyor. Bunun tadını çıkarıyoruz ve bize ne yaptığını bilmiyoruz—ta ki artık fazla olduğunu hissedene kadar. Nasıl durdurabiliriz? Herkesi öldürmek gerek.

Hindistan'da olduğum sırada, özerklik isteyen Swaraj partisinden bazı insanlarla konuşmuştum. "Ama partinizle Hindistan'ı yönetebileceğinizi varsayıyor musunuz?" diye sormuştum, "en kısa zamanda Müslümanlarla Hindular arasında korkunç bir kavga çıkacağının farkında mısınız? Bunlar birbirlerinin boğazını kesebilir, yüz binlerce kişi birbirlerini öldürürlerdi. "Evet, tabii ki," dedi bir tanesi, "yaparlar." "Peki bunun korkunç bir şey olduğunu düşünmüyor musun? Onlar sizin halkınızdır." "Eh, ne yapalım, tüm o iki paralık beylerin birbirlerini gırtlaklaması gayet yerinde bir şey olur. Son on yılda nüfusumuz 34 milyon arttı." Şimdi, Hindistan her zaman kıtlık tehdidi altında olmuştur; sulamalı arazilerin arttırılmasıyla dahi, Hint nüfusunun büyük bir kısmı yeterli besin alamayacaktır. Sığır zaten yetersiz beslenmektedir. Çünkü tüm salgınları yok ederseniz, çok az insan ölür; o korkunç politik fikir de bu yüzden vardır. Hiçbir politikacı burada böyle fikirleri kabul etmeye cesaret edemez. Ama bu, Doğudur. Orada bizimki gibi bir duygusalcılığın, bizim geliştirdiğimiz türden dürüst yalanların ağırlığı yoktur; itiraf ederler ve doğrudur da. Kargaşa ve salgınlar olabilir, ama bunlar Hindistan'da hep olmuştur ve aslında, buna gerek vardır. Avrupa uygarlığında Çin nüfusu olasılıkla beslenemeyeceği kadar artardı, bu nedenle birkaçı şu büyük nehirlerden birinde boğulduğu zaman, sorun değildir. Hızla artan nüfus, tüm iyi niyetli insanları endişelendirmektedir. Bu konuda ne yapacaklar? Ve cevap yoktur.

Ancak doğa cevap verecektir. İyi olduğumuzu düşünürüz ve iyiyiz, evet: en iyi niyetlere sahibiz, orası öyle, ama bir yerde doğa olmadığımızı, doğadan farklı olduğumuzu mu düşünüyorsunuz? Hayır, doğadayız ve tam olarak doğa-

daki gibi düşünüyoruz. Ben Tanrı değilim, ayrıca Tanrı'nın bakış açısına göre Avrupa'da çok fazla insan var mı, bilmiyorum. Belki daha da fazla olması gerekir, belki de termitler gibi yaşamak zorundayız. Ama size şunu söyleyebilirim: öyle bir koşulda yaşamak istemem. Savaş içgüdüsü geliştiririm—en iyisi bütün bu dürzüleri öldürmektir—ve böyle düşünecek bir sürü insan vardır. Bu kaçınılmazdır ve onu bilmek çok daha iyidir, savaşın ifade ettiği tüm talihsizliklerin yaratıcılarının aslında bizler olduğumuzu bilmek: mühimmatı, askerleri ve topları yığınak yapan biziz. Bunu yapmazsak aptallık etmiş oluruz; elbette yapmalıyız, fakat bunun felakete neden olması kaçınılmazdır, çünkü yıkım iradesini gösterir ve o, kesinlikle kaçınılmazdır. Bu korkunç bir gerçektir, ama bunu bilmeliyiz.

O halde demeliyiz ki—ve ben demek isterim ki—insanın içinde, gözlerini bağlayan, korkunç bir yıkım hazırlayan, korkunç bir iblis vardır; savaş tanrısına adanmış bir tapınağımız olsaydı, iyi olurdu, örneğin şu anda, tüm bu Avrupa'daki sıkıntılarla, diyebilirdik ki: "Savaş tanrısı huzursuz, onu yatıştırmalıyız. Savaş tanrısına kurban verelim." Sonra her ülke kurban sunmak için savaş tanrısı tapınaklarına gidiyor olurdu. Belki bir insan kurban edilebilir, bilmiyorum—değerli bir şey işte. Savaş tanrısı için büyük miktarda cephane yakabilir ya da toplar imha edebilirler. Bu işe yarardı. Bunu isteyenin biz olmadığımızı söylemenin yararı olurdu, çünkü insan o zaman kendi iyiliğine inanabilirdi. Çünkü tam da yapmadığınızı söylediğiniz şeyi yaptığınızı itiraf etmeniz gerekiyorsa, o zaman yalnızca bir yalancı değil, bir şeytansınız—o zaman insanın özsaygısı nerede? Nasıl daha iyi bir gelecek umabilir? Biz asla başka bir şey olamayız; çünkü bu çelişkiye yakalanmışız: Bir yandan iyilik istiyoruz, diğer yandan en kötü şeyleri yapıyoruz. İnsan nasıl gelişebilir? Sonsuza dek o ikileme yakalanmıştır. Yani kötülüğün varlığını kabul etseniz iyi olur—ona ne isim verdiğiniz önemli değildir. Savaş tanrısının yatıştırılmasının gerektiğini söyleyebileceğimiz rahipler olsaydı, bu kendinizi korumanın bir yolu olurdu. Ama tabii öyle şeyler yoktur, bu yüzden savaşa hazırlandığımızı, *bizim*, herkesin kana susamış olduğunu kabul etmeliyiz.

Şimdi, bu köpek her zamanki gibi, ona eşlik eden insan içgüdüsünü temsil ediyor. O, insanın gerçek bir hizmetkârıdır ve duyularının keskinliği sayesinde onu korur. Çok iyi bir koku duyusu vardır; tehlike kokusunu alıyor ve onu uyarıyor. Bu yüzden Nietzsche'nin insanoğluna kendine atfetmemesi gereken düşünce ve eğilimlerin olduğunu fark ettiği şu anda, köpek uyarı veriyor. Şimdi Nietzsche, bir keresinde böyle bir köpeği duymuş olduğu çocukluğuna ait bir zamandan söz ediyor. Burada neye atıfta bulunduğunu bilmiyorum, ama bu, üç-dört hafta önce değindiğim, Wotan'ın göründüğü rüyada, gece tımarhaneden geldiğini duyduğu korkunç uluma olabilir. Çünkü gece yarısı köpeğin, anlaşılan olmayan bir şeye şeye, havlaması, Nietzsche'ye insanın hayaletlere inanması gerektiği fikrini aktarıyor: insan bu düşünceleri kişileştirmeli ve kesin bir figüre yormalıdır, çünkü köpek, yani içgüdü bile öyle yapar. İçgüdüsel ola-

rak, "böyle bir şeyi *ben* düşünmemiştim" deriz ve böylece zebaniler ve düşmanlar icat ederek birilerini zararlı düşüncelerimizden sorumlu kılmaya çalışırız. Oysa köpek doğal olarak, bu düşüncelerin bir başkasına, belki de bir hayalete ait olduğunu söylemenin daha iyi olacağını önerirdi.

> —Böylece bu bana bir acıma duygusu verdi. Çünkü tam o sırada dolunay, ölüm sessizliği içinde parlayan bir küre—gelip basık damın üstünde durdu, birinin mülkünde durur gibi:—
>
> Köpek bu yüzden dehşete düşmüştü: çünkü köpekler hırsızlara ve hayaletlere inanırlar. Ve onun yeniden uluması, yine acıma duygusu verdi.

Burada ne oldu? Gördüğünüz gibi bu, Nietzsche için kesinlikle tekinsizdi, özellikle de o tımarhaneden gelen korkunç çığlığın anısı nedeniyle. O derin izlenimle mücadele etmek için yine bir rasyonalizasyon icat ediyor: yani bu hayalet değil, yalnızca aydır ve köpeklerin de dolunayda ulumaları beklenir—bu hiçbir şey ifade etmez. Ancak bunu simge olarak algılarsanız, aynı sonuca varırsınız. Şimdi, ayın durumu nedir?

Prof. Reichstein: Bir süre önce ay ışığında sürünen yavaş örümcekten söz etmişti; bununla bağlantılı olabilir.

Prof. Jung: Oldukça bağlantılıdır. Ama o zaman örümcek ne anlama gelir?

Prof. Reichstein: Kabul etmediği düşünceleri.

Prof. Jung: Eh, örümceğin beyin-omurilik sistemi yoktur, yalnızca bizim sempatik sinir sistemimize benzer bir sempatik sinir sistemi vardır. İçimizde bir şey derinden bilinçdışıysa, beyin-omurilik sisteminde değildir, ancak sempatik sistemi, daha yukarıda olması gereken, en azından bilince kabul edilmesi gereken içerikler nedeniyle rahatsız olur. O zaman insan böcek rüyaları görür veya böceklere karşı patolojik bir korku duyabilir. Yani örümcek, bilinçdışı bir eğilim anlamına gelir ve örümcek korkusu, zehir korkusu ve avını öldürme yönteminin korkusudur. Avını sarar ve üzerine oturup ve emer. Bu korkunç bir ölümdür ve özellikle düşündürücüdür, çünkü bize de olabilecek psikolojik bir olguyu, bilinçdışının çevremizde dolaştığı gerçeğini simgeler. Her zaman içimizde bir yerdedir ve nerede olduğunu bilmeyiz. İnsanın çevresinde bir ağ örer ve insan ona yakalanır, sonra da insanın üzerine oturur ve bir vampir gibi, yaşamını emer. O, insanın kanını emen habis tindir. Şimdi, elbette örümcekle özdeşleştirilmiş olan ay, neyin iyi bilinen bir simgesidir?

Mr. Allemann: Deliliğin.

Prof. Jung: Evet, ay gecenin karanlığındaki ışıktır ve ay ışığının son derece aldatıcı olduğu, yanılsamalara neden olduğu hep söylenir; bu nedenle, çok eski zamanlardan beri her türde zihinsel yabancılaşma ayla ilişkilendirilmiştir. Dilimizde o anlam hâlâ vardır: Almanca *Mondsucht* sözcüğü, ay hastalığı, gündelik yaşamda asla kullanılmaz, ama tamamen geçersiz de değildir. Epilepsinin eskiden adı böyleydi ve köylüler tarafından hâlâ böyle kullanılmaktadır.

Dolayısıyla Nietzsche, köpeği ayın altında ulumasını açıkladığı veya rasyonalize ettiği zaman yine pot kırıyor. Bu, köpeklerin hayaletlerden değil, delilikten korktuğu anlamına gelirdi.

Mrs. Sigg: Almanya'da insanlar, gece vakti bir köpeğin uluduğunu duyarsanız, bunun mahallede birilerinin öldüğü anlamına geldiğine inanıyorlar.

Prof. Jung: Burada da aynı anlama geliyor, aşağıdakilerde gördüğünüz gibi:

> Cüce neredeydi şimdi? Ve geçit? Ve örümcek? Ve bütün fısıltılar? Rüya mı görmüştüm? Uyanmış mıydım? Vahşi kayalar arasında birdenbire yalnız başına durmuştum, en kasvetli ay ışığının altında kasvetle.
>
> *Ama orada bir insan yatıyordu*! Ve şurada! Sıçrayan, kabaran, sızlanan köpek—şimdi benim geldiğimi gördü—Sonra yine uludu, sonra ağladı:—daha önce bir köpeğin böyle yalvardığını hiç duymuş muydum?
>
> Ve gerçekten de gördüğüm şeye benzer hiçbir şey görmemiştim. Genç bir çoban görüyordum, kıvranıyor, öğürüyor ve çarpılmış çehresiyle titriyordu ve ağzından dışarıya ağır, siyah bir yılan sarkıyordu.
>
> Bir çehrede bu kadar tiksinti ve bu kadar soluk bir dehşet görmüş müydüm? Uyuyakalmış olabilir miydi? Yılan o uykudayken boğazına girmiş—orasını ısırıp sımsıkı tutunmuş olmalıydı.
>
> Elimle yılanı çektim, çektim:—ama boşuna! Yılanı boğazından çekip çıkaramadım. O zaman içimden bir ses haykırdı, "Isır! Isır! Başını kopar! Isır" —böyle haykırıyordum içimden; dehşetim, nefretim, tiksintim, acımam, tüm iyi ve kötü taraflarım hep bir ağızdan.—
>
> Ey etrafımdaki cesurlar! Siz, girişimciler ve maceracılar ve usta yelkenlerle bilinmeyen denizlere açılanlar hangilerinizse! Siz, muamma sevenler!
>
> Zamanında gördüğüm bu bilmeceyi bana çözün, en yalnız adamın çehresini bana yorumlayın!
>
> Çünkü o bir çehre ve bir öngörüydü:—o zaman meselde gördüğüm *neydi*? Ve bir gün gelecek olan *kimdir*?
>
> Boğazına yılanın böylece girdiği çoban *kimdir*?
>
> Boğazının içine en ağır ve en kara şeylerin böylece girdiği adam *kimdir*?
>
> —ancak çoban sesimi duydu ve haykırışımın onu uyardığı gibi ısırdı: güçlü bir ısırışla ısırdı! Yılanın kopmuş başını uzağa tükürdü—: ve ayağa fırladı.
>
> Ama o artık bir çoban, bir insan değildi—değişmiş, çevresi ışıklı, *gülen* bir varlıktı! Dünyada henüz hiç kimse *onun* güldüğü gibi gülmemişti.
>
> Ah kardeşlerim, öyle bir kahkaha duydum ki, bir insan gülmesi değildi, —ve şimdi bir susuzluk, yatıştırılamayan bir özlem beni kemiriyor.
>
> Bu gülüşe duyduğum özlem beni kemiriyor: ah, yaşamaya hâlâ nasıl dayanabilirim! Ve şimdi ölmeye nasıl dayanırım! —
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

SEMİNER V

8 Haziran 1938

Prof. Jung:
Son olarak "Çehre ve Muamma" bölümünün sonunu okumuştum ama ünlü uykudayken ağzına yılan giren çobanın öyküsünü ele alacak zamanımız yoktu. Şimdi bunu düşünmek için iki haftanız oldu—bunun yeterli olmadığını kabul ederim—sormak istiyorum, aklınıza buna koşut—ya da benzer herhangi bir öykü geldi mi?

Mrs. Fierz: Sabazios'un erginlenme gizemlerindeki yılan mıdır?

Prof. Jung: O bir ayindir, ona geleceğiz—onu aklınızda tutun—ancak şu anda buna koşut ya da belki tersini içeren bir öyküyü soruyorum.

Mrs. Mellon: Yunus..

Prof. Jung: Evet, ama Yunus, balina tarafından yutulmuştu, içeri girmemişti, balina onu yakalamıştı.

Mrs. Sigg: Tersi Kundalini yılanı olurdu.

Prof. Jung: Hayır. Çünkü burada çoban bir yılanı yutmak üzere ve bunun tersi, yılanın çobanı yutması olurdu. Öykünün olağan biçimi budur: basitçe kahraman mitosu, ejderhayla savaşan kahramandır. Bu, o motifin tuhaf bir bükülümüdür.

Mrs. Jung: İsa'nın yılanın başını ezmesinin benzer bir öykü olduğunu söyleyebilir miyiz?

Prof. Jung: Kafayı ezmek başın ısırılmasına benzese de, pek yutmak ya da ikisinin birbirine nüfuz etmesi fikri değildir. Ejderin karnı cehennemi temsil ediyor olsaydı, cehenneme inişle koşutluk olurdu.

Mrs. Fierz: Nordik peri masallarında uyuyan kişinin ağzından çıkan ve ruhunu temsil eden yılan uygun olur mu?

Prof. Jung: Ölmekte olan birinin mi ruhu—yoksa ruhun rüyada bedeni terk etmesi mi? Evet, bu bir tür koşut olur, tabii bu ters durumdur. Aslında, bildiğim kadarıyla, tam bir koşutluk yoktur. Bir tanesini hatırlayamıyorum, bu yüzden bunun, daha ziyade ejderhanın—ya da balinanın veya yılanın—kahramanı yuttuğu olağan kahraman söylencesinin tersi olduğunu varsayıyorum. Burada, bazı nedenlerden ötürü, bu motif çevrilmiş ve tam tersine dönüştürülmüştür. Şimdi, Mrs. Fierz Sabazios gizemlerinin ayinlerinden söz etmişti.

Mrs. Fierz: Erginlenmenin seyri sırasında, bir yılanı elbisesinden aşağı, sanki erginlenenin içinden çıkarır gibi çekip çıkarırlarmış.

Prof. Jung: O gerçek bir yılan değil, altından bir taklitti ve boyundan aşağı itilir ve elbisenin altından çekilip çıkarılırdı. Buradaki fikir, yılanın erginlenene girmesi ve *per via naturalis* [doğal yoldan] bedeni terk etmesiydi. Sonra, başka bir örnek daha vardır.

Mrs. Mellon: Mithra ayinlerinde Aion heykeli, ağzında yılan olan aslan başlı bir tanrı olarak betimlenir.

Prof. Jung: Hayır, çevresine dolanmıştır ve yılanın başı, aslanın kafasının arkasından öne doğru uzamıştır. Bu, o İranî ya da Zerdüştî, "sonsuz uzun süre" ya da sonsuz uzunluktaki zaman fikrinin, Zrwanakarana'nın senkretik simgesi, *deus leontocephalus*'tur.[1] Ama bunun bu simgeyle hiçbir ilgisi yoktur. Ancak başka yılan ayinleri vardır.

Dr. Henderson: Hopi Kızılderilileri ağızlarında yılanlarla dans ederler.

Prof. Jung: O halde bu ne anlama geliyor?

Dr. Henderson: Bu, yılanların yeraltından çıkardıkları varsayılan atalar mannasının özümsenmesi fikridir.

Prof. Jung: Evet, yılanlar aslında kayalarda ve yerdeki yarıklarda yaşarlar ve Hopiler de festival öncesinde orada toplanırlar. Sonra ayin danslarında, yılanları ağızlarına bile alırlardı. Bir Hopi yılan dansı Kulübünde çekilmiş bir resim var, burada bir tanesinin ağzında bir çıngıraklı yılan vardır. Bu, buradaki simgeye çok yakındır. Ayrıca unutmayın, yılan yeraltına gitmiş ataların kitonik mannasını temsil eder; yılanlar bunu yukarı çıkarır ve yılanı ağzın *içine* almanın mannayı yemek anlamına geldiği söylenebilir. Bu, ataların bıraktıkları mannayla, güçle bir komünyondur. Elbette temelde, yeryüzünün doğurganlığını arttırmanın yanı sıra, insanoğlunun doğurganlığı veya gücünü artırmak amacıyla gerçekleştirilen bir sihirli doğurganlık ayinidir. Burada fikir, o yeraltı kitonik güçlerle birleşince yaşamın güçlendiğidir. Yunan mitolojisindeki, ayakları yeryüzüne bastığı sürece güçlü olan dev Antaios gibi; onu alt etmek için Herakles onu yerden kaldırmak zorunda kalmıştı. Dolayısıyla antik Yunanlar da, görünüşe bakılırsa, kitonik güçlerle ilgili olarak aynı fikirdeydi.

---

[1] *Aion*'un Önsözünde (TE 9 ii), Jung aslan başlı ve gövdesine yılan dolanmış insan olarak temsil edilen Mithra tanrısının *aeon*'u, yani muazzam bir zaman dilimini sembolize ettiğini yazmıştı. Bkz. aynı cildin iç kapak sayfası.

Tabii o son derece ilginç Eleusis gizemlerinin gerçekleştiği yer Yunanistan'dır, elimizde orada olup bitene, gerçek işlevselliğine dair herhangi bir metin ya da kesin delil olmadığı için hiçbir zaman tam olarak anlaşılmamış olsalar da. Ama *mystes*'in [erginlenmişlerin], toprağın gücünü temsil eden hayli büyük bir yılanı öperken ya da okşarken betimlendiği anıtlar vardır. Eleusis gizemlerinin manevi bir yanı yoktu, ama sonraları çok harika ve manevi oldukları varsayılarak haklarında bir sürü yaygara yapıldı. Ancak bu büyük bir hataydı; Eleusis'te olup bitenler, bizi muhtemelen şaşkına çevirirdi. O, yeryüzünün üstün insanla işbirliğini netleştiren, kitonik bir performanstı. Bunun kanıtları, kadınların kutladıkları ünlü *Aiskhrologia*'da bulunabilir. Atina kadınları her yıl Eleusis'te toplanır ve burada, erkeklerin kabul edilmediği kendi gizemlerini kutlarlardı. Güzel bir akşam yemeği, bol yiyecek ve iyi şarap hazırlarlar ve akşam yemeğinden sonra, yeryüzünün anası Demeter'in, Atina'nın soylu bayanlarından biri olan rahibesi ve başkan, müstehcen şakalar, açık-saçık fıkralar anlatmaktan ibaret olan *Aiskhrologia* ayinini başlatırdı. Bu önlerindeki mevsimde tarlaların verimli olmasını sağlamak içindi. Bunun nasıl işe yaradığını görebiliriz: normalde anlatmayacakları öyküleri anlatabilmeleri, bu soylu bayanlar üzerinde belirli bir etki yapıyordu. İçlerindeki toprağı besliyorlardı ve onlar toprakla özdeş oldukları için de, toprağın kendisi besleniyordu. Masumca onlar için iyi olanın, tarlalar için de iyi olacağını düşünüyorlardı.

Tabii artık bunları anlayamıyoruz çünkü kadınlarımızın kökleri sökülmüş halde. Onlar artık toprakla özdeş değiller—belki bir apartman dairesiyle özdeşler, toprakla değil. Ama ilkel ortamlarda görülebilir. Ben Doğu Afrika'da gördüm, ama misyonerler orijinal düzenini yok etmeden önce daha ne kadar süreceğini bilmem. Orada kadın, *shamba*'nın, yani plantasyonun sahibidir. Mülküyle özdeştir ve dünya kadar saygınlığa sahiptir. O topraktır, kendi arazi parçasının sahibidir ve bu yüzden mantıklıdır. Bir tür toplumsal eklenti gibi havada değildir. Çünkü bu görünürde birbirinden kopuk iki gerçek—bir yanda yılan öpme-okşama, diğer yanda *Aiskhrologia*—birliktedirler, aynı orijinal fikirden başlarlar: yani yılan, insanın o verimli güçle iletişimini yeniden kurması için topraktan çıkarılan sihirli mannayı temsil eder, *Aiskhrologia* da toprağın verimliliğini arttırır. Başka bir ifadeyle, hemen hemen aynı fikirdir. Öyleyse Hıristiyanlığın erişebileceği, Eleusis gizemlerinin bir türevi olabilecek bir başka koşutluk daha vardır.

Mrs. Sigg: Wandlungen und Symbole der Libido'da yılanlarla öpüşen bir Hıristiyan tarikatından, Ofitlerden söz etmiştiniz.[2]

Prof. Jung: Haklısınız, ama ayinlerinin ana noktası başka bir şeydi.

Mr. Allemann: Yılanı ekmeğin üzerinde süründürürler.

Prof. Jung: Evet, komünyon masasında, içinde yılan bulunan bir sepetleri vardı ve yılanın komünyonda kullanacakları ekmeğin üzerinde sürünmesi sağ-

---

[2] Bkz. *TE* 5, par. 563-77; Jung burada Ofitler arasında yılan ayinlerini tartışır. Aynı yerde *Böyle Dedi Zerdüşt*'ün bu pasajına da gönderme yapar.

lanırdı. Böylece kitonik bir yılanın güç ihsan ettiği ekmekle komünyonu kutluyorlardı. O zaman gereken besleyici niteliğe sahip, kullanıma uygun oluyordu; bu, Hıristiyanların *panis immortalis* dedikleri ölümsüzlük besiniydi. Bu, kitonik güçlerin doğurganlık, sağlık, süreklilik, güç vb getirdiği fikriyle aynıdır.

Mr. Henley: Zehirli bir yılanın kendilerini ısırmasına izin verdikleri Doğu Hindistan yılan kültleri de bunlara benzer.

Prof. Jung: Yılanların boy gösterdiği tüm o ayinler aslında doğurganlık ayinleriydiler. Hindistan'da hâlâ yılanların dolanıp durduğu tapınaklar görürsünüz. Ve o taş naga'lar da neredeyse her yerde bulunur; onlar yerden çıkmış tanrıçalar ya da iblisler olarak kabul edilirler. Ganj nehri böyle bir naga olarak, üstü kadın, altı yılan olarak temsil edilir. Sonra, Hindistan'ın Doğu sahilindeki Mamallapuram'da, Bengal Körfezinde, baştan aşağıya oymaları olan, *Ganj'ın Doğuşu* adı verilen ünlü kaya bulunur; naga muazzam bir kayanın yarığındadır ve bu, kutsal Ganj nehrinin kaynağıdır, kökenidir. Ganj Hindistan'ın ana nehridir ve ülkenin büyük bölümüne bereket yayar, yine büyük bir nehir olan, ama engin çöllerden akan Indus'tan farklı olarak. Hindistan'ın batısının çok daha az verimli olduğu garip bir gerçektir. Oysa doğuda böyle çöller yoktur. Ganj ya da aynı sisteme ait herhangi bir nehir, daima pirinç tarlaları veya ekili yerler içinden akar. Eh, artık tüm bu malzemenin bu garip simgeye yaklaşmakta bize yardımcı olması gerekir. Ama burada hâlâ, yılan ve insanın birliğini anlamamıza yardımcı olmak için kullanmak istediğim başka bir koşut daha vardır. Dediğim gibi, bu simgenin *Zerdüşt*'teki kökeni, kahramanın yılan ya da ejderha tarafından yutulmasıdır; tersine çevrildiğinde yılanın kahraman tarafından yutulmasıdır ve ikisini birden aklınızda tutarsanız, çok büyük bir rol oynamış olan ve burada, bu modern simgeyle uğraşırken hatırlamamız gereken bir simgeyle temsil edilecek bir tür iç içe geçme haline ulaşırsınız. Bu ne olabilir?

Mrs. Fierz: Kahramanın yılan gözleri olduğu, onun içinde doğal olarak bir yılanlık olduğu fikri vardı.

Prof. Jung: Kahraman bizzat yılan niteliklerine sahiptir. Örneğin ejderin yaralanmayan bir derisi olması söz konusuydu ve Siegfried destanında, kahramanın aynı deriye sahip olabilmek için ejderin kanında yıkanması gerekiyordu. Ve bir İskandinav destanı da kahramanların yılan gözlerine sahip olmalarından, gözlerindeki o tuhaf katı, sihirli ifadeden tanınabileceklerini söyler. Ama gerçek bir iç içe geçme simgesi vardır.

Mrs. Fierz: Çok zoraki mi bilmiyorum, ama ölülerin Mısır yeraltı dünyasına yaptıkları yolculuk da buna benzer bir simge içeriyormuş gibi görünüyor. Bu yeraltı dünyasının resimleri oranın yılanlarla dolu olduğunu gösteriyor—örneğin her kapının her iki tarafında da bir yılan betimlenir, *Ölüler Kitabı*'nda olduğu gibi.[3]

Prof. Jung: Eh, *Ölüler Kitabı*'nda güneş tanrısı Ra'nın büyük yılan Apepi ile ebedi mücadelesi vardır. Kahraman söylencesinin günlük tekrarıdır. Her gece

[3] *The Book of the Dead* [*Ölüler Kitabı*], sunum ve çeviri: E. A. Wallis-Budge (New York, tarih yok).

yedinci saatte büyük mücadele başlar, Ra erkek kedi olarak betimlenir, güneş tanrısı yeraltı denizinde dolaştığı gemiye dolanan yılanla çarpışır ve onu yener. Yalnızca kedi ya da kahraman, tapınaklardaki rahiplerin törenlerinin yardımıyla yılanı öldürmeyi başardığında güneş doğabilir. Bu nedenle, ilkel kahraman mitoslarında, güneş, kahraman canavarın karnından çıktığı anda doğar. Güneşin ilk ışıklarıyla, bilinç yine gecenin bilinçdışılığından doğar; böylece yaşam, canavar tarafından yutulma durumunun üstesinden gelmiş olarak, ölüme ve yıkıma karşı bir kez daha muzafferdir. Ama gördüğünüz gibi, bu yalnızca bir yanıdır. Burada yılan kahramanı yutuyor, kahraman yılanı yutmuyor ve bu ikisi birbirine ait. Karşılıklı nüfuz için kesin bir simgemiz vardır.

Miss Hannah: Yılan olarak Mesih değil mi?

Prof. Jung: O yine kahramandır. Yılan her zaman, derisini değiştirmesi nedeniyle, diriliş anlamına gelir. Bir Afrika söylencesine göre, ilk başta yeryüzünde ölüm yokmuş; ölüm yanlışlıkla gelmiş. İnsanlar derilerini her yıl değiştirebildikleri için daima yenileniyor, gençleşiyorlarmış, ta ki bir gün yaşlı bir kadın, kafası karışmış bir halde ve aptal olduğu için, tekrar eski derisini giymiş ve ölmüş. Ölüm dünyaya böyle gelmiş. Bu yine insanoğlunun başlangıçta yılanlar gibi oldukları fikridir: ölmüyorlardı. Cennette Âdem ile Havva'ya ölüm fikrini getiren bir yılandı. Yılan daima ölümle ilişkilendirilmiştir, ama içinden yeni yaşamın doğduğu ölümle. Peki bu kesin simge nedir? Son zamanlarda onunla ilgili çok şey söylendi.

Miss von Franz: Uroburos.

Prof. Jung: Aynen. Kuyruk yiyen ya da birbirini yutan iki hayvan... Bu, simyada birbirini yutan kanatlı ejderha ve kanatsız ejderha biçiminde betimlenir, biri ötekinin kuyruğunu yakalar ve bir halka oluşur. En basit biçim elbette kendi kuyruğunu ısıran ejderha ya da yılandır, halka böyle oluşur; kuyruk yılan, başsa sanki başka bir hayvana aitmiş gibidir. Aynı düşünce birbirini yiyen iki hayvan, köpek ve kurt ya da kanatlı ve kanatsız aslan ya da bir erkek ve bir dişi aslan olarak da ifade edilmiştir; her zaman bir halka oluşur, böylece kimin kimi yediği anlaşılamaz. Birbirlerini yerler; her ikisi de hem imha eder hem de imha olur. Ve bu da, bir seferinde kahramanın yılanı, bir seferinde de yılanın kahramanı yediği fikrini ifade eder. Çünkü bu Gnostik ayinlerde ya da Sabazios ayininde, insan bir bakıma yılandan üstündür—o, yılanı kullanmaktadır. Altın yılanın erginlenmişin bedeninden geçerek inmesi, erginlenmişin kendini kutsal yılan öğesine göstermesi demektir: o zaman o da diğer ejderhayı yiyen veya yenen bir tür ejderhadır. Dolayısıyla ister şu, ister bu biçimde ifade edilmiş olsun, bu aynı simgedir. İlkel mitlerde her şeyi yiyen çoğunlukla ejderhadır. Şans eseri ve son anda kendisini yiyen canavarı yok etmekte başarılı olan kahraman bile, cepheden bir saldırıyla canavarın üstesinden gelemez, ama canavarı kendine özgü araçlarla, içeriden, karnında ateş yakarak yok edebilir. Ateş, doğaya karşı ilk yapay ışıktır, bilinçse insanın doğaya karşı yaktığı ışıktır. Doğanın kendisi bilinçdışıdır ve orijinal insan da bilinçdışıdır; doğaya karşı en büyük başarısı, bilinç-

li hale gelmesidir. Ve bilincin doğanın bilinçdışılığına karşı olan ışığı, örneğin ateşle ifade edilir. İnsan, karanlığın güçlerine, gecenin tehlikelerine karşı, görebilmesini ve kendini korumasını sağlayacak bir ateş yakabilir. Ateş aslında olağanüstü bir gerçektir. Bunu Afrika'nın yaban yerlerindeki yolculuklarda sık sık hissettim. Zifiri karanlık tropik gece çok aniden ortaya çıkar: yeryüzüne düşer ve her yer kapkaranlık olur. Sonra ateş yakardık. Bu müthiş bir şeydir, insanın doğadaki zaferinin en etkileyici gösterisidir; bu, ilkel kahramanın yırtıcı hayvanlara karşı, bilincin ışığının orijinal karanlıkta yine kaybolduğu zamanlarda, koca bilinçdışına karşı yaptığı saldırının aracıydı.

Şimdi, simyadaki birbirini yiyen iki hayvan simgesinde, insanoğlunun bilincinin doğal karanlığa karşı kendine özgü işlevsel ilişkisi betimlenir ve böyle bir simgenin, belirgin dinin fikrinin ışığın karanlığı yenmesi, o kötülüğün—ya da şeytanın—kurtarıcı tarafından yenilmesi olduğu sırada gelişmesi şaşırtıcı bir gerçektir. Bu kadar zamanda, karanlık ve ışığın neredeyse aynı düzeyde olduğu, hatta bir tür doğal ritimle birlikte işlev gördükleri biçiminde temsil edildikleri bu simge gelişti;. Çin'deki Yin ve Yang'ın işleyişinde olduğu gibi, birbirlerine dönüşmeleri, birbirlerinden gebe kalmaları ve doğmaları, birinin diğerini yemesi ve ölenin kendi karşıtında tohum haline gelmesi. Bu Taigitu simgesi, yaşamın özü fikrini ifade eder, çünkü karşıt çiftlerin işleyişini gösterir. Karanlığın, Yin'in kalbinde, ışığın, Yang'ın tohumu yatar; ve ışıkta, gündüzde, Yang'da, yine Yin'in karanlık tohumu yatar. Bu, Doğuda çoğunlukla, bu pozisyondaki iki balık olarak, yani insanların bilinçli ve bilinçdışı iki yanı ya da iki yönü olarak temsil edilir.

Şimdi bu hazırlık çobanın ve yılanın durumunu anlamamızı sağlamalıdır. Nietzsche-Zerdüşt psikolojisinde, çobanın ölümcül bir yılanla kucaklaştığını aniden keşfetmesi ne anlama gelir? Görünüşe bakılırsa yılanı yutmaktadır, ama yılan da aynı anda ona saldırmakta, ona nüfuz etmektedir. Neden burada böyle bir imge ya da simge vardır? Hatırlarsanız daha önce cüceyle yaptığı tartışmada, cüce zaten kitonik güçtü.

Miss Hannah: Aslında kitonikten kaçmaya çalışmıyor ve o da onun boğazına saldırarak tepki vermiyor muydu? "Şu An" geçidiyle karşılaştığında, aslında onu kaale almamıştı, ama yalnızca sonsuza dek, iki tarafına da sayısız, milyonlarca an koyarak geri dönmüyor muyuz diye sormuştu. Kuşkusuz bu kendi içinde esinleyici bir fikirdir, ama buranın ve şu anın tüm önemini çalmak ve böylece bedeni ve kitoniği yadsımak gibi görünüyor.

Prof. Jung: Asıl metinde cüceye der ki, "... Şu An için ne düşünüyorsun, cüce? Bu geçidin de aynı biçimde—zaten varolması gerekmez mi? Ve tüm varlıklar öyle bir biçimde birbirine bağlı değil midir, Şu An'ın ardından gelen her şeyi çekeceği biçimde? *Sonuç olarak*– kendisini de?" Burada ebedi dönüşün önemli bir fikrini alıyor ve bunun o andan kurtulmak için bir girişim olduğunu görüyoruz. Çünkü o eşsiz anla karşı karşıya kalırsanız ve onu yalnızca, daha

önce milyonlarca kez tekrar etmiş ve sonra da milyonlarca kez tekrar edecek bir an olarak görüyorsanız, Mrs. Hannah'nın söylediği gibi, doğal olarak onu pek kaale almazsınız. Ve o zaman dışına çıktığınızı söyleyebilirsiniz. Ama anın eşsizliğini neden inkâr etsin ki? Ondan kurtulmaya çalışmamış olsaydı, nasıl olurdu—evet, bu eşsiz andır, sonsuz dönüştür deseydi?

Miss Hannah: Etten kemikten bir insan olarak sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalırdı.

Prof. Jung: Bu ne anlama gelirdi?

Miss Hannah: Köpeğe bir kemik vermek, öyle ulumaması için.

Prof. Jung: Hayır, şu anda köpek hakkında hiçbir şey bilmiyoruz.

Mrs. Jung: Onu o an tehdit eden şeyin ne olduğunu idrak etmeliydi.

Prof. Jung: Evet, hem cüce hem de kendisinin karşılıklı işbirliğiyle vurguladıkları bu anı eşsiz, geri dönüşsüz, tekrarsız bir an olarak kabul ederse, o zaman tamamen idrak etmek zorunda kalacaktı. Çünkü insan cesur bir açıklama yapınca, bunu zaten önceden bildiklerini söyleyen bazı insanlar çıkar ve o zaman yelkenler suya iner: tüm tadı kaçar, anlamsız olur, yalnızca tekrardır, çok eski bir fikirdir. Şimdi, böyle insanlar bütün olayın fos çıkacağını umarlar, böylece idrak etmek zorunda kalmayacaklardır. Ne yazık ki, birçok şeyin zaten olmuş ve tekrar olacağı doğrudur ve insan yaşamındaki pek çok şeyin fos çıktığı, üzücü bir doğrudur—ki bu da bir gerçektir. Ancak yalnızca fosluk görürseniz, varolmayı bırakırsınız—yalnızca sonsuz bir fosluk vardır ve elbette buna değmez. Neden böyle bir değersizlikler, salt tekrarlar zincirine devam etmeliyiz? Dolayısıyla birisi size söylediklerinizin çoktandır bilindiğini söylerse, o kişinin, tehlikeli ya da çok rahatsız edici olacak o anın idrak edilmemesinde bir çıkarının olduğunu bilirsiniz. Burada bir kanıtımız vardır. Diyor ki, "'—Ve yine dünyaya gelmek ve önümüzde uzanan şu diğer yola, şu uzun, tuhaf yoldan gitmek—sonsuza kadar geri dönmek zorunda değil miyiz?' Böyle konuşuyordum ve gittikçe yumuşak sesle: çünkü kendi düşüncelerimden ve özellikle de gizli fikirlerimden korkuyordum." Sonra köpek ulumaya başladı, yani bu, kendi düşüncelerinden, *düşünebileceklerinden* korktuğu için bu biçimde konuştuğu anlamına geliyor.

Dolayısıyla Nietzsche, o anın kendisini tekrarlayacağını ve zaten birçok kez tekrarlamış olduğunu söylerken, onu alıştığımız bir biçimde sokuyor; bu, sıradan bir gün, sıradan bir saat, öyleyse neden dert edinelim ki? Bunu kendine olabildiğince sık tekrarlar, ama her zaman daha yumuşak olur, çünkü pek yararı yoktur. Kendine şöyle sorar: "Şimdi, bunu neden söylüyorum? Neden olabildiğince fos tutmaya çalışıyorum?" O zaman uluyan köpek, içgüdü, idrakten kaçma girişimine karşı verilen tepkidir. Şimdi, o çok korktuğu düşünceler idrak edilmelidir, ama çok fazladır, yapamaz, bir tür panik içinde titremektedir. Bu yanardağ daima patlamakla tehdit etmektedir ve gitgide yaklaşan ateşe karşı mücadele verir. İcat ettiği fikir—insanın bu anı defalarca yaşamış olduğu ve defalarca yaşayacağı fikri—korktuğu için o eşsiz anın içinde olabilecekleri id-

rak etmeye direnen bir bilincin girişimidir. Bunun eşsiz bir an olduğunu kabul ederse, içinde ne olduğunu ve neden eşsiz olduğunu idrak etmelidir.

Dr. Escher: Geçici yaşamın konumu, burada ve şimdiye takılmak yerine.

Prof. Jung: Kesinlikle. Görüyorsunuz ki burası ve şimdinin tam bir idraki, ahlaksal bir başarıdır, neredeyse kahramanlıktır: neredeyse kahramanca bir başarıdır. Buna inanamayabilirsiniz, ama doğrudur. Bu düşünceler bizim için gariptir, dolayısıyla şu idrak sorunu hakkında—belki de sıkıcı uzunlukta—konuşuyorum. Uygarlığımız bu terimlerden haberdar değildir; bu gibi kavrayışlara da sahip değiliz, çünkü hep bilincimizin mükemmel olduğu fikriyle yola çıkarız. Loş olabileceği ya da gelişebileceği asla aklımızdan geçmez. Bu kavram Doğuya bırakılmıştır, orada bilincimizin hatalı olduğu gerçeğinin farkındadırlar. Doğunun bilincinin, bizimkiyle karşılaştırıldığında, loşmuş gibi göründüğü doğrudur; ama bu yalnızca, onu görmemiz ve kendimizinkine göre ölçmemizden kaynaklanır—onu yalnızca kendi tarafımızdan görürüz. Örneğin kesin bir tarihte bir mektubun yazılması ya da postalanması, belirli bir zamanda belirli bir şeyi yapmak, başka bir şehre gitmek için ne kadar zaman gerektiğini hesaplamak, bir iş halledip en kısa sürede uçakla geri dönmek söz konusuysa, bilincimiz elbette çok parlaktır ve Doğu bilinci aşırı loştur. Bir mektuba *inşallah*, "Allah'ın lütfu için" yazmak, lütfen Allah mektubu ulaştırsın demektir. Bizdeyse böyle bir kavram yoktur; bir mektubun zamanında ulaşmasını sağlamak, posta sistemimizin görevidir. Tanrı lütfu değil, insan işidir. Burası, Doğu zihninin en loş olduğu yerdir. Ancak idrak etme kavramına gelince, bizim bilincimiz çok loştur: idrakin ne olduğunu çok azımız bilir, hatta *idrak* sözcüğü bile çok muğlaktır. Onu nasıl tanımlarsınız? Birinin bir şeyi idrak ettiğini ne zaman söylersiniz? Bunun gerçekten idrak edildiğinden asla emin olamazsınız. Daha MÖ altıncı yüzyılda, Buddha bilinci eğitmek, insanların idrak etmelerini sağlamak için olağandışı bir girişimde bulunmuştu ve bu, şimdiye kadar sürmüştür. Budizmin en modern formu olan Zen, bilincin, şeyleri idrak etme melekesinin eğitiminden başka bir şey değildir.

Burada Mesih'ten sonraki ilk yüzyıldan, bir Zen ustasının öğrencisinin bunun anlamını anlamasını nasıl sağladığıyla ilgili bir öykü anlatacağım. Zen Hintçe aydınlanma anlamına gelen *dhyana* sözcüğünün Japoncasıdır; aynı—aydınlanma anlamına gelen *satori* ve *sambodhi* sözcükleri de vardır. Konfüçyüs takipçisi bir Çin devlet adamı ustaya gelir ve Zen gizemlerinde erginlenmek ister; usta razı olur ve, "Ustan Konfüçyüs bir keresinde öğrencilerine şöyle demişti: 'Size her şeyi anlattım, hiçbir şey saklamadım'" der. Ve devlet adamı bunun doğru olduğunu söyler. Birkaç gün sonra usta ile devlet adamı, yaban defnesinin çiçek açtığı ve havanın onun parfümüyle dolduğu bir zamanda, tepelerde birlikte yürüyüşe çıkarlar. O zaman usta erginlenen kişiye sorar: "Kokuyu alıyor musun?" Ve erginlenen kişi aldığı cevabını verir. O zaman usta: "İşte, sana her şeyi anlattım, hiçbir şey saklamadım" der. Ve devlet adamı aydınlanır. İdrak eder. Bilincine girer. Bunu anlayabilirseniz anlayın!

Bilincimizin olması gereken şey olmadığının farkında olabiliriz, ama bu açıdan hâlâ oldukça safız ve bu nedenle bilinçlenmenin arttırılması veya iyileştirilmesine yönelik girişimleri anlamakta büyük sıkıntılar yaşarız. Biz daha çok bilincin genişlemesine, içeriğinin çoğalmasına gerek olduğuna inanırız, bu yüzden kitap okumaya ya da bilgi birikimine inanıyoruz. Doğru bilgiyi biriktirirsek yeterli olacağını düşünürüz. Her şeyin bilgiyi biriktiren bilincin türüne bağlı olduğunu hep unuturuz. Aptal bir bilince sahipseniz, bütün bir bilgi kütüphanesi yığabilirsiniz, ama hiçbir şey anlamadığı ağır bir kitap yükü taşıyan bir eşek olarak kalırsınız. Belki de idrak edebilen, nüfuz edebilen bir bilince sahipseniz, bir kitabı okumanız gerekli olmayabilir. Ama bu, tamamen yabancı bir fikirdir. Öte yandan da, loş gören gözlerle doğru gören gözler ya da miyop gözlerle uzağı görebilen gözler arasındaki fark kadar basittir. Bu, farklı bir tür görme, daha nüfuz eden, daha eksiksiz bir görüştür ve bilincin yapacağı budur.

Nietzsche'nin idrak melekesiyle açmazda olduğu apaçıktır. Bu düşüncelerin varlığını hisseder, ama korkar ve onları görmemeyi tercih eder. Dolayısıyla bilinçdışı onları ona yakınlaştırmaya, bir şeyleri zorla sokmaya girişir, o da direnerek, kendisiyle o gelecek idrakin arasına bir engel koymaya çalışarak ona karşı kaybetmeye mahkûm olduğu bir mücadeleye girer. Ve doğal olarak tehlikeyi arttırır. Bir idrak edişe karşı savaştığınızda, onu daha da kötüleştirirsiniz. Mücadelenizin her aşaması, baskılanan şeyin gücünü arttırır ve en sonunda idrak edilemez bir biçim alır: fazla uyumsuz bir hale gelir. Ama yapacağınızı yaptınız, onu öyle bir köşeye sıkıştırdınız ki, olanaksız bir biçim aldı. Zerdüşt burada idrakle öyle bir mücadeleye girdi ki, cüceyle konuştuğunda elinden kaçırdı—eh, cüce belki insan değil, bir tür doğa gücü ya da benzer bir şeydi. Ona ne düşüneceğini söyledi, karşısına çıkan diğer düşüncelerden kurtulmak için konuşmayı cücenin elinden almaya ve onu kendi zihniyle sarmalamaya çalıştı; bu yüzden de uluyan köpeği getirdi. Sonra orada onu yine hafife almayı denedi; etkilenmeden edememişti, ama küçümseyici sözler söyledi—köpeklerin hayalet gördüklerini ve dolunaydan korktuklarında doğal olarak uluduklarını—böylece köpeği o kadar önemsiz ve küçük bir hale getirecekti ki, kötü etkisinden kurtulsun. Yine de çok etkilenmişti ki, aniden cücenin artık orada olmadığını gördü. "Cüce neredeydi şimdi? Ve geçit? Ve örümcek? Ve bütün fısıltılar? Rüya mı görmüştüm? Uyanmış mıydım? Vahşi kayalar arasında birdenbire yalnız başına durmuştum, en kasvetli ay ışığının altında kasvetle." Yani şimdi oldukça köpeğin konumunda, bu da kötü etkiden kurtulamamış olduğunu gösterir: idrak yaklaşmaktadır. Ve şimdi, korkunç çoban ve yılan resmini görüyor. Bu, ona yaklaşan şey hakkındaki duygularının somutlaştırılmasıdır ve *dramatis personae* de, elbette kendisi ve genç çoban ve onu almaya çalışan o şeydir.[4] Şimdi, neden genç bir çoban?

Prof. Reichstein: Burada görünen Hıristiyan bir fikir değil mi—çoban olarak İsa?

[4] Jung için psykhenin iç kişileştirmeleri onun *dramatis personae*'ını oluşturur.

Prof. Jung: Olabilir, ama bence Mesih genç bir çoban olarak temsil edilmezdi; o, daha ziyade bir *Poimen*, önder, insanlığın çobanı olurdu.

Mrs. Fierz: Bana Mesih'in öncüsü Vaftizci Yahya'yı hatırlatıyor, sıklıkla değneği ve kürküyle, bir tür genç çoban olarak betimlenir.

Prof. Jung: Eh, o çobandan çok keşişi temsil eder—yabani bal ve çekirge yiyen, deve yünü palto giyen. Genç bir çoban, çok masum bir şey fikrini taşır; hiçbir şey bilmeyen ve her zaman "Ich weiss von nichts" ["Hiçbir şey bilmem"] diyen, Alman *Hirtenknabe*[5] gibi—tamamen saf, doğanın masum çocuğu. Elinde değneği, küçük kuzularıyla hoş çayırlarda, doğada flüt çalarak dolaşır; yaşantısında olabilecek en büyük olay, genç bir çoban kızla karşılaşmak olur. Ne yazık ki bu, buradaki durum için son derece açıklayıcıdır. Zerdüşt çoban çocuktur, her şeyden habersiz ama tamamen masumdur ve bu yüzden de, karşıtlık özellikle dehşet vericidir—o zehirli kara yılanın bu masum, hoş gence saldırıyor olması. Ancak bu, Avrupa bilincinin özel bir damgasıdır. Sayısız kez karikatürlerde beyaz gecelik takkesiyle gördüğünüz *deutsche Michel* gibi; asla hiçbir şey bilmez, o tam bir mankafadır—hep yanlış anlaşılır ve her zaman harika bir masumiyet hissiyle doludur.[6] Bu tam, sonsuza kadar masum olduğunu hisseden ve kendisini asla bir şeyin nedeni olarak görmeyen ilkel bilinçdışıdır; nedenler daima başka bir yerdedir, asla o arkadaşta değil. Her zaman en iyi niyetlerle doludur. Oldukça basittir, yalnızca süt içer, peynir yer ve pembe yanakları ve asla siyah bir şeyi görmeyen mavi gözleri vardır. Böyle bir arkadaş elbette saldırıya açıktır, çünkü diğer, gölge yanı, ikinci benliği, kara yılandır.

Ve Nietzsche'nin idrak edemediği de budur—her olumlu şey için bir olumsuzlamanın; her büyük veya azametli şey için, çok küçük bir şeyin de olduğu. Bu karşıt çiftlerin kendisine ait olduğu göremez; o korkunç yılanın temsil ettiği gölgenin kendi gölgesi olduğunu göremez. Ona ulaşmaya çalışan düşünce budur, muhteşem ve harika bir şey olabilmek için mücadele ettiği o düşüncesidir. Ona şunu söyleyebiliriz: "Evet, idrake karşı kendini bu kadar iyi savunabilmen harika bir şey, ama korkarım doğa onda hiçbir harikalık görmez: doğa, yalnızca idrak edemeyen beyefendileri yok eder." Dolayısıyla insanoğlunun hırsı, en yüksek tutkusu, daima bilincin iyileşmesi, idrakin gelişmesi olmuştur—ama en yoğun direnişlere karşı. Belli bir idrake zorlanmak insanları neredeyse öldürür. Analitik psikoloji çalışmalarındaki bütün sıkıntılar, idrake direnmekten, idrak edememekten, bilinçli bir biçimde basit olmakta kesinlikle yetersiz kalmaktan kaynaklanır. İnsanlar karmaşıktır çünkü anlaşılan, basit olmaları imkânsızdır. Aslında basit olmak en zor şey, en büyük sanat, en büyük başarıdır, o bakıma çok karmaşık kalmamız ve olayları karanlıkta bırakmamız daha iyi olabilir. Hep çok karmaşık olduğu için göremediğimizi söyleriz, ama aslında çok basit olduğu için göremeyiz. Tabii işlerin öyle gelişip de, diğer taraf kara bir yılan

---

[5] *Hirtenknabe*: çoban çırağı.

[6] *Deutsche Michel* efsanevi bir *naïf*, hiç düşünmeden her zaman yasayı, düzeni ve otoriteyi destekleyen biridir.

olmuşsa, bir uyumsuzluk olduğunu, böyle bir dehşeti kabul etmenin neredeyse imkânsız olduğunu anlarız. Yine de iki taraf bir araya gelmelidir: insan diğer tarafı da görmelidir.

Dolayısıyla olağan olanın gerçekleşmesi gerektiği için o yılanı yutması gerektiği sonucuna varıyoruz. O zaman doğanın ebedi ritmi gerçekleşir, bu da mükemmelliğe doğru bir yaklaşımdır. İnsan yalnızca beyazı gördüğü zaman, mükemmelliğe doğru bir yaklaşım olmaz; doğru işlev, hem beyazı hem de siyahı görmektir. Kendimizi gerçek değerlerimizle, gerçek erdemlerimiz ve kusurlarımızla görebilsek, bu doğru olur; ama kendini harika ve erdem dolu görmek marifet değil, çocukluktur. Buradaki en büyük kahramanlık, kendini kandırmanın olağanüstü boyutudur; bir arkadaşın kendisini böyle aldatabilmesinde bir azamet, kendisini bir kurtarıcı olarak görmesinde muhteşem bir şey olduğu söylenebilir. Ama bunun arzulanan başarı olduğunu asla söyleyemem. Böyle bir arkadaş, kendilerini idrak edemeyenlerin uğruna kurtarıcının rolünü oynuyorsa, bu rolü oynadığını bildiği sürece çok nazik bir şey yaptığını, bunu bir performans olarak, bir eğitsel kazanç olarak, eğitim amaçlı bir tür Kultur filmi yaptığını söyleyebiliriz. Ama o, bir Kultur filminde olduğunu bilmelidir.

Şimdi, burada Nietzsche'nin durumunun tamamen olanaksızlığı betimlenmiştir. "Bir çehrede bu kadar tiksinti ve bu kadar soluk bir dehşet görmüş müydüm?" Eh, bu onun kendi yüzüdür ve kara, iğrenç yılan yalnızca onun diğer yanıdır: dehşete maruz kalmasını elbette anlayabiliyoruz. Yine de kabul etmesi gereken şey tam da budur. Ve şimdi, çobanın yılanın başını ısırıp koparması gerektiği sonucuna ulaşıyor. Ama yılanın kafası uyuyan adamı boğazından sımsıkı ısırmıştır. Yılan ilk önce ısırmış ve öyle sımsıkı tutunmuştur ki, Zerdüşt onu çobanın ağzından çekemez. Bu, zaten neredeyse bir oldukları anlamına geliyor: adamı yılandan kurtarmak için yılanın başını ısıracak o *tour de force*'u [olağanüstü başarı] göstermek gerekiyor. Tabii zehirli bir yılan olsaydı, yılandan kurtulsa da öleceğini bilmeliyiz. Nietzsche onun zehirli olduğunu düşündü mü, bilmiyorum—öyle bir şey söylemiyor—ama insan korkunç bir kara yılanın zehirli olduğunu neredeyse düşünmek zorunda kalıyor. Örneğin kesinlikle zararsız olan ve çoğunlukla fare yiyen, sıradan bir su yılanı olsaydı, caydırıcı bir öykü olmazdı. Tabii hiçbir yılan başka bir hayvanın ağzına girmez—bu da olanak dışıdır—ama bu resimde zehir varmış gibi görünüyor. O durumda kafayı ısırmanın hiçbir yararı olmaz tabii. Çünkü Nietzsche bu durumu, yılanın aslında ne olduğu hakkında hiç bir fikri olmadan, insanın kurtulabileceği iğrenç bir şey olarak ele alıyor. Burada, "Çünkü o bir çehre ve bir öngörüydü:—o zaman meselde gördüğüm neydi? Ve bir gün gelecek olan kimdir? Boğazına yılanın böylece girdiği çoban kimdir? Boğazının içine en ağır ve en kara şeylerin böylece girdiği adam kimdir?" diyerek bir idrak etme girişiminde bulunuyor. Ama yılanın ne olabileceği konusunda bir soru yok. Yılanı düşünmek için bir an bile durmadan, çoban hakkında her şeyi bilmek istemesi ilginçtir. Yılan diğer taraftır ve o, diğer tarafla ilgilenmiyor.

Mrs. Baumann: Ama ne olduğunu söylüyor—tüm "en ağır ve en kara şeyler."

Prof. Jung: Ah, evet, ama bu onun tarafından görünüşü. Yılan sorusu idrake dahil değildir.

Mrs. Jung: Neden kafayı ısırmanın hiçbir yararı olmayacağını söylediniz? Bence yapabileceği tek şey odur.

Prof. Jung: Ha, zehir nedeniyle. Bir yararı olmazdı, çünkü zehir bedenine girmiş olurdu. Tabii bu bir varsayımdır. Doğal olarak, yılandan kurtulmak için başını ısırması gerekir. Ama boğazına takılırsa başı nasıl tükürebildiğini bilemiyorum.

Mrs. Jung: Ama yılan öldüyse?

Prof. Jung: Asıl soru, çenelerini açıp açmadığıdır ve açtığını varsaymak zorundayız. Bu resimde pek çok küçük imkânsızlık var; bu konuda fazla doğru ya da titiz olamayız. Zaten çok tartışmaya açık bir öykü.

Miss Wolff: Nietzsche, önceki "Gezgin" bölümünde, Zerdüşt, en yüksek dağa tırmanabilmek için en derin acılara ve çaresizliğin karanlık sularına girmesi gerektiğini söylediğinde, kara yılanın kendisi için ne olduğuna az çok işaret ediyor.

Prof. Jung: Doğal olarak kendi fikirleri vardır. Yılanı biliyor, ama ancak *kendi* bildiklerini biliyor ve yılanı idrak etmiyor.

Miss Wolff: O yalnızca yılanın kendisine nasıl bir his verdiğini anlatıyor.

Prof. Jung: Bunu işaret ettim, çünkü o yılanın aslında ne anlama geldiğini ve ona neden sataştığını bilmek istiyorum. Çobanın söyleyecekleri beni çok ilgilendirmiyor, çünkü bu dramanın önemli figürü, yılandır. Çoban şimdilik yalnızca masum bir çoban çocuğudur—sıfatına yakışır bir biçimde. Ama yılan, gerçekten ilginçtir. Ayrıca, tarihsel koşutluklardan da yılanın oldukça önemli bir figür olduğunu biliyoruz. Neyi temsil eder?

Dr. Henderson: Bilinçdışının tüm alt boyutlarının bir kişileşmesidir, yeraltı dünyasıdır.

Görüş: O Şeytandır, iblis.

Prof. Jung: O altın yılan örneğinde, yılanın içinden geçtiği erginlenmiş kişi, *entheos* halindeydi, tanrı ile doluydu. Yılan da tanrıyı temsil eder. O, karanlıkta gizlenmiş tanrıdır, *deus absconditus.* Ra, gökyüzünde parladığı zamanlarda, yeraltı dünyasında, bir yılanın çöreklerinin arasına gizlenir. Tanrıya baktığınızda, yılan görürsünüz. Tanrı yılanda saklıdır, ama o hem yılan hem de güneştir. Dolayısıyla o, o harekettir, gündüzün ve gecenin dönüşüdür. O, bütündür, bir dairedir. Dolayısıyla o, karanlık ve ölmüş olan, Nietzsche'nin varolmadığını ilan ettiği tanrıdır. Tanrı burada, eski biçimde, şeytani bir güç olarak görünür—tanrı aşağıdan yukarı çıktığı zaman bir yılandır. Yuhanna İncilinden bildiğiniz gibi, İsa Efendimiz bile bir yılandır; Ve kurtarıcı *agathodaimon* da, Hıristiyan Ofitler tarafından bir yılan olarak betimlenirdi, dolayısıyla o aslında şifalı bir yılandı. Nietzsche bunu idrak etmiyor, çünkü bu yönünden o kadar çok korkuyor ki, düşünmeyi bırakıyor.

Şimdi, çoban yılanın başını ısırıp kopardıktan sonra, artık aynı değildir. Muazzam bir deneyim yaşamıştır ve bu yüzden Zerdüşt, "Ama o artık bir çoban, bir insan değildi—değişmiş, çevresi ışıklı, gülen bir varlıktı!" diyor. Çünkü bu bir bakıma güneşin doğuşudur, çoban yılan biçiminden kurtulmuştur, ama o zaman "artık insan" değildir. Peki nedir? Ya bir hayvan ya da bir tanrı: tek seçenek budur. "Üstinsan" da diyebilirdik, ama üstinsan ile tanrı arasında fark yoktur—o yalnızca bir *façon de parler*'dir. Biçim değiştirmiş bir varlık, bir tanrı olurdu: "çevresi ışıklı," onun gecenin yedinci saatinden sonra yükselen güneş olduğu anlamına gelir. Zerdüşt'ün gözünün önünde sonsuz gizem gerçekleşmektedir, ama bunu idrak etmez; yalnızca o çok tekinsiz kahkaha tarafından büyülenir. "Dünyada henüz hiç kimse onun güldüğü gibi gülmemişti! Ah kardeşlerim, öyle bir kahkaha duydum ki, bir insan gülmesi değildi …." Eh, Olympos'ta Tanrılar gülerler. Ya da hayal ettiği tabuttan bin kahkaha fışkırıyor, tımarhanenin deli kahkahaları. Çoban biçim değiştirmişti, Nietzsche bu nedenle, üstün bir insanın kahkahalarını, kendini dönüştürmüş, yılan biçiminden kurtulup yeniden güneş olmuş bir tanrının kahkahasını duyduğunu söyleyebiliriz. Ama bu, insanın taklit etmesi için değildir; o kendi yılan biçiminden kurtulamaz, çünkü güneş gibi yükselemez. Doğanın olaylarına katılabilir, güneşin nasıl karanlıktan yükseldiğini görebilir, ama kendisini güneş zannederse, yılan olduğu gerçeğini de kabul etmesi gerekir ve ikisi birden olamaz. Dolayısıyla bu, bilinçdışı zihninde gerçekleşen, onu ayıramayacağımız bir gizemdir.

Cennete sıçrayabileceğimizi ve güneş olabileceğimizi varsayarsak, diğer tarafımızın cehennemde olacağından emin olabilirsiniz. Yılan odur ve o gölgenin bizi yakalaması yalnızca bir an meselesidir. Ve sonra, doğal olarak, safdilliğimiz yüzünden tanımadığımız o diğer taraftan korkuyor olacağız. Nietzsche bu performanstan büyüleniyor: "… —ve şimdi bir susuzluk, yatıştırılamayan bir özlem beni kemiriyor. Bu gülüşe duyduğum özlem beni kemiriyor: ah, yaşamaya hâlâ nasıl dayanabilirim! Ve şimdi ölmeye nasıl dayanırım! —" Bu, onun çobanla özdeşleşmesi ve onun olumlu biçimdeki tanrısıdır. Şimdi Prof. Reichstein'ın atıfta bulunduğu, iyi çobanın kutsal bir figür olmasına geliyoruz. İyi çoban, ünlü, eski bir figürdür. Örneğin Orpheus, çoban gibi bir şeydir; *Poimen* ya da Poimandres bir çobandır, insanların önderidir. Ayrıca Krişna da bir tür çobandır—o Hindistan'da insanoğlu sürüsüne önderlik eden figürdür. Ve Buddha da mükemmel kişi, *Poimen* olduğu için "çoban" olarak adlandırılır; tıpkı Mesih'in insanlığın *Poimen*'i olması gibi. Tabii Zerdüşt tam da bunu ister ve o büyülenme, onu kemiren o susuzluk, tanrıyla özdeşleşme özlemidir. Ama bu sahne ona tanrıyla özdeşleşemeyeceğini, çünkü o zaman yılan olacağını göstermelidir ve onu reddeder: trajedi budur. Kendisinin *Poimen* olamayacağını anlasa, bağışlanacaktı; o zaman yılan olması gerekmeyecekti. Bu Hannibal'in, Roma'ya gitmeden önce gördüğü ünlü rüya gibidir; ordularıyla kentleri fethettiğini ve savaştığını görmüştü, ama sonra dönüp bakmış ve arkasından sürünerek gelen muazzam bir canavarın bütün ülkeleri ve kasabaları yiyip yuttuğunu görmüştü. O,

onun diğer tarafıydı. O rüyasından, bilincinde kendisi hakkında çok olumlu bir fikre sahip olduğu, muhtemelen kendisini halkının ya da en azından Kartacalıların bir tür kurtarıcısı olarak gördüğü sonucuna varabiliriz; ama aynı anda da korkunç bir canavar olduğunu idrak etmemişti.[7] Kurtarıcının aynı anda büyük yıkıcı olduğu kaçınılmaz olarak doğrudur, tanrı aynı anda kara yılandır da. Olağandışı çobanvari safdilliğimizle bunu idrak etmeyiz, ama Doğu çoktandır biliyordu; Doğu, tanrıların öfkelendirici bir yanları olduğunu; onların yalnızca parlak ışık değil, aynı zamanda dipsiz karanlık da olduklarını bilir.

[7] Livius'un Hannibal'in rüyasıyla ilgili öyküsü için bkz. yukarıda, s. 512, 512 dn.

SEMİNER VI

15 Haziran 1938

Prof. Jung:
Geçen hafta kara yılanın içine nüfuz etme tehlikesiyle karşı karşıya olan çobandan söz etmiştik ve şimdi burada bir katkı buluyorum: on üç yaşında bir İsviçreli kız rüyasında bir yılan görmüştü, ama onunla ilgili çok farklı bir davranış sergiliyordu. Birçok yetişkin insanla birlikte bir yolda gidiyordu ve bir kavşağa yaklaştıkları sırada, aniden onlarla gelen, yürüdükleri yol kadar uzunmuş gibi görünen muazzam, gri bir yılanın varlığını fark ediyordu. Yılan ona, beni takip et demişti, ama yetişkinler başka bir yöne gitmeyi tercih ediyorlardı. Ama kız itaat etti ve korkmasına rağmen, yılanı izledi. Tabii kendini böyle bir canavardan nasıl koruyacağını bilmiyordu, ama onu izledikçe, yılan git gide daha iyi niyetli ve daha az tehlikeli bir hal almaya başlamıştı. Artık yürüdüğü yol dev taşlarla sınırlanmıştı ve diğer insanların izledikleri yolun taşlarla değil, dev bokböcekleriyle sınırlanmış olduğunu gördü. İlk başta bunlar sıradan bokböcekleriydi, ama insanlar onlara yaklaştıkça, insan boyutlarına kadar büyüyorlardı; küçük kız onları korkunç hayvanlar olarak tanımlıyordu ve onların yanından geçmediklerine memnun olmuştu. Çünkü bokböcekleri çürümüş madde üzerinde yaşarlar: yumurtalarını içine gömmeye uygun leşleri deşerler ya da yumurtalarını içlerine bırakabilecekleri gübre topları yaparlar ve bu yüzden de çok hoş hayvanlar oldukları düşünülmez. İnsan boyutuna ulaşırlarsa, doğal olarak çok tehlikeli olurlar; diğer yoldan, yılana koşut olmayan yoldan gitmeyi seçen insanlar, onlar tarafından yenmek tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Şimdi, bokböceği nedir? Çok tipik bir simgedir, ama bu çocuğun o simgesel anlamı hakkında bir fikre sahip olabileceğini sanmıyoruz.

Mr. Baumann: Bokböceği aynı anda hem dişi hem erkektir.

Prof. Jung: Eski söylence öyledir, ama bu ancak bir yönüdür. Bokböcekleri her koşulda neyi ifade eder? Böcek nedir zaten?

Mrs. Fierz: Soğukkanlıdır.

Prof. Jung: Eh, yılan da soğukkanlıdır. Hayır, yani bir sempatik sinir sistemi olması ama beyin-omurilik sistemi olmaması gerçeğini kastediyorum. Rüyada solucan görmek de aynı anlamı taşır—bunlar sempatik sistemi temsil ederler. Şimdi, insanın bunu nasıl bildiğini bilmiyorum. Sanırım eşekarısının, bir tırtılın sempatik sisteminin üçüncü dorsal gangliyonunun motor gangliyon olduğunu ve tırtılı öldürmeden sakatlamak ve böylece içine bırakacağı yumurtaların hâlâ yaşayan tırtılda gelişmelerini sağlamak için, iğnesini tam oraya saplaması gerektiğini bilmesi gibidir. Görünüşe bakılırsa bu, doğanın bilgeliğidir ve bu bilgiyi anahtar olarak kullanarak rüyanın kilidi açılabilir. O zaman, hatırlarsınız, bokböceği, Mısır'da diriliş simgesiydi, Ra'nın yükselen güneş C-heper ya da Chepra olarak adlandırıldığındaki geçici biçimi. Ra, Chepra biçiminde, bir gübre topağına gömülür ve sonra, güneş olarak yükselir. Bu, kuluçka uykusunda, bir dirilme sürecindeki insan, bilincin—beyin-omurilik sisteminin bir işlevinin—tamamen sönmesi sonucunda sempatik sisteme gömülmüş insan demektir. Böylece böcek, insanın yalnızca derin bilinçdışı halindeki durumunu temsil eder. Şimdi rüyanın, o insanların bu tür hayvanların tehdidi altında olduğunu söylemesi ne anlama gelir?

Miss Hannah: Bilinçdışı tarafından yakalandıkları.

Prof. Jung: Eh, bilinçdışına yakalanmak ya da bilinçdışı tarafından yutulmak ne anlama gelir?

Miss Hannah: Deliliğin en kötü hali.

Prof. Jung: Delilik olabilir ya da bir nevroz olabilir ve yalnızca insanın bilinçdışıyla anlaşmazlığa düştüğü, içinin boşaltıldığını, libidonun, yaşamsal yoğunluğun kaybolduğunu hissetmek olabilir. Tabii yılanı izlemeyen insanlar yaşamlarını kaybediyorlar; içleri boşalıyor, çünkü idrak melekeleri yok. Sanki bilinçdışı hep onların diriliklerini emiyormuş gibi, bu yüzden bir şey eksilmiştir; artık bölük pörçüktürler. Çoğunlukla bilinçdışılarıyla çelişkidedirler; dolayısıyla koşullar olumsuzdur ve nevrotikleşirler—ya da tam olarak bir nevroz yoksa bile, en azından yarım insan olurlar. Dünya böyle insanlarla doludur. Şimdi, on üç yaşındaki bu çocuk elbette yılanla, yani içgüdüsel varlığın bütün gücüyle karşılaşacağı yaştadır. Korku yolunu izlemeyi seçerseniz, yaşamın bütünlüğünü yaşadığınızdan emin olursunuz, çünkü yılan, bilinçli ile bilinçdışı dünyaların aralarındaki arabulucudur. Yılan bu yüzden kurtarıcının simgesidir, *agathodaimon*, iyi iblis, cennet ile cehennem ya da dünya ile tanrı veya bilinç ile bilinçdışı arasındaki köprüyü oluşturan kurtarıcıdır. Aziz Yuhanna'nın İncilinde İsa, kendisini Musa'nın çölde insanları öldüren birçok zehirli yılana karşı çağırdığı yılana benzetir. Bu, tamamen aynı motiftir, ama o böcek değil, doğrudan yılandı. Bir kişinin beyin-omurilik sistemi ve sempatik sistemi arasında uyumsuzluk varsa, zehirli yılan bunu ifade edecektir. Birçok kişi yalnızca

sempatik sistemine değil, beyin-omurilik sistemine de direnir ve tabii doğrudan yılanın tehdidi altındadırlar. Yılan zehirli bir hale gelir. Nietzsche'nin sempatik sistem tarafından tehdit edildiği konusunda kuşku yok, çünkü beyin-omurilik sistemiyle olan kopuşuyla karşılaştırıldığında, bu çok küçük bir şeydir. Üstün insan fikriyle kendisini çok yükseğe, bir iğnenin ucuna kaldırmıştı, dolayısıyla insan tarafıyla doğal olarak çelişir ve siyah yılanı oluşturur. Bu rüya son derece tipiktir. Bu normal bir çocuktur ve normal çözümün ne olacağını gösterir.

Şimdi, o çoban ve yılan vizyonuyla henüz işimiz bitmedi. Son defasında onu Nietzsche ve Zerdüşt'ün bakış açısıyla açıklamaya çalışmıştık. Bugün ona bizim bakış açımızdan bakmak isterim. Çünkü biraz uzakta ve belki aşağı-yukarı Nietzsche'nin Zerdüşt imgelemi kadar anlaşılmaz bir yerde, ama bugün yaşamımızda olsa, böyle bir imgelemin ne anlama geldiğini idrak etmeye çalışırsak, biraz farklı görünüyor. Her halükârda yoğunluğu ve anlık önemi artar. Bu o zamanın ve gelecek on yılların bir sorunu olmasa, Nietzsche böyle bir imgeleme sahip olamazdı. Duyarlılığı sayesinde, izleyen zihinsel gelişmeyi bekliyordu; kolektif bilinçdışının öyle bir saldırısı altındaydı ki, hiç istemeden zamanının ve onu izleyen zamanın karakteristiği olan kolektif bilinçdışının farkına vardı. Dolayısıyla da bir kâhin olduğu söylenir ve bir bakıma da öyledir. O, önümüzdeki yüzyılın insanlık tarihinin en savaşkan dönemi olacağını söyleyen kişiydi ve ne yazık ki doğruydu—en azından şu ana kadar. Ve bildiğiniz gibi, kendi sonunu da önceden bilmişti. Yani yaşantısı ve yazgısının kolektif bir program olduğu söylenebilir; yaşamı, kendi ülkesi için belli bir yazgının tahmini oldu. Bu nedenle bizim de böyle bir rüya görebileceğimizi varsaymak abartılı olmaz, çünkü bir bakıma onun durumundayız; herkes kendi beyin-omurilik sistemiyle bir parça uyumsuzluk halindedir.

Şimdi, analizden anlayan modern bir kişi böyle bir vizyon görecek olsa ya da diyelim ki, Nietzsche analizden anlasaydı, ne yapardı? Elbette böyle bir spekülasyon, eski Romalıların barut ve tüfekleri olsaydı ne yapacağını sormak gibi bir şeydir. Tabii ki böyle şeyleri olmadığından ve bu nedenle bu konuda spekülasyon yapmak boşunadır ve burada da böyle bir spekülasyon yapmanın anlamı yoktur. Ama Nietzsche, bize o kadar yakındı ki, o da bu bilgiyi almış olabilirdi. Çünkü o üniversitede profesörken, ben çocuktum. Onu hiç görmedim, ama arkadaşı Jakob Burckhardt'ı çok sık gördüm, ayrıca Bachofen'i de,[1] bu yüzden kozmik mesafelerle ayrılmamıştık. Nietzsche'nin zihni, yaşadığım ilk manevi etkilerden biri olmuştur. O zamanlar yepyeniydi ve bana en yakın gelen şeydi. Dolayısıyla benim şu anda bildiğimi onun o zaman bildiğini kolaylıkla

[1] Nietzsche oradayken Basel'de profesör olan Johann Jakob Bachofen (1815-1887), esas olarak *Das Mutterrecht* (Stuttgart, 1867) ile hatırlanır, bu yapıt muhtemelen ana arketipiyle Jung düşüncesini etkilemiştir. Bkz. *Myth, Religion and Mother Right: Selected Writing* (B.S. XCV, 1967). Nietzsche onun çağdaşları tarafından ihmal edildiğini söylemiştir: "Onun zamanı henüz gelmemişti. Ölümden sonra anlaşılmaya razıyım" (*Mektuplar*, cilt II, s. 299). Jacob Burckhardt (1819-1887) belki de Basel'in en ünlü düşünürüydü.

varsayabiliriz. Neden olmasın? O halde analiz bilgisine sahip olsaydı, ne yapardı sizce?

Mrs. Sigg: İki vizyonu karşılaştırabilirdi. Bu yılanın daha önce Zerdüşt'ün kendisini boynunun dışından ısırmışken, neden burada çobanı içeriden, boğazından ısırdığını sorabilirdi.

Prof. Jung: Ve ikisini karşılaştırsaydınız, hangi sonuca varırdınız?

Mrs. Sigg: Bilmiyorum, bu yüzden size soruyorum.

Prof. Jung: Bunu kim bilir? Şimdi, bu çok yerinde bir argüman; çok iyi… İki vizyon ya da olay: Zerdüşt'ün daha önce o yılanın saldırısına uğraması ve şimdi de çobanın, bu neredeyse tek ve aynı deneyimdir. Elbette aynı deneyimin bir çeşitlemesidir, ama çok karakteristiktir. Bir çözüm bulabildiniz mi?

Mrs. Sigg: Hayır, ama yararı olabilecek bir küçük nokta var: Nietzsche, *Zerdüşt*'ün sonunda yine siyah yılanla karşılaşıyor. O zaman siyah yılan ölmeye geldiğini söyler, bu yüzden bitişte tekrarlanması bana bunun ilk çocukluk döneminden kalmış bir şey olduğunu düşündürüyor.

Prof. Jung: Tahmin yürütmemek gerekir. Bu bir varsayımdır ve sorunumuza cevap olmaz. Ama bunu nasıl anlardınız? Zerdüşt'ün dışından ısırılması ne anlama geliyor?

Mrs. Sigg: İçinden ısırılmak kadar kötü değildir.

Prof. Reichstein: Boğazındaki yılan ısırığı, konuşma merkeziyle ilgili bir şey değil midir? Durmadan vaaz veriyordu ve başkalarının söyleyeceklerini duymak yerine onları susturmaya çalışıyordu.

Prof. Jung: Doğru olduğunu kabul ederim, çünkü Zerdüşt yılan tarafından ilk ısırıldığından bu yana çok konuşmuştur ve elbette boğaz da, konuşmayla ilgilidir. Çünkü çok şarkı söylemiş bir tenor ya da bir konuşmacı boğazından ısırılmış olabilir, çünkü bir nevroz insanı ana işlevinden yakalar. Şarkıcının sesinde belirtiler ortaya çıkar ve fazla yemek yemeye eğilimli birisi de nevrozunu karnında geliştirir. Bir keresinde ayaklarında histerik belirtileri olan bir piyade subayını tedavi etmiştim, öte yandan esas olarak beynini kullanan bir adam başta bir tür nevrasteni, baş ağrısı veya belirli belirtiler geliştirecektir. Bir nevrozda daima ana etkinlik tehdit altındadır. Şimdi, yılan önce boğazına nüfuz etmedi, ama boynuna saldırmıştı, bu yüzden kastedilenin boyun olduğundan emin olabiliriz.

Bunu açıkça ifade ediyorum çünkü o vizyonun sıradan yaşamda, diyelim ki bizlere, ne ifade edeceğini idrak etmek üzereyiz; kuşkusuz siyah yılanların ya da siyah hayvanların ya da insan bedenine yaklaşan belirsiz bir canavarın resimlerini hatırlarsınız; kişinin neresine saldırdığını anlamak çok büyük önem taşır—saldırı kafasına mı yoksa boğazına mı, örneğin yoksa bedenin içine mi giriyor, gibi. Ayrıca tam olarak hangi biçimi aldığı da çok önemlidir; bu her zaman bir yılan değildir: bazen kara bir kuş, karanlık bir timsah ya da fil, fare, sıçan ya da kara panterdir. Elbette tümü de beyin-omurilik sistemi anlamına gelmekle birlikte, her halükârda önemli bir simgesel çeşitleme vardır

ve biraz farklı bir biçimde tercüme edilmesi gerekir. Ayrıca kara bir besin de olabilir—ille de bir hayvan değildir. Ya da yalnızca karanlık vurgulanabilir, o zaman işin içinde beyin-omurilik sistemi yoktur. Karanlık kendisini ayırabilir ve bu durum, beyin-omurilik sisteminin duyarlılığıyla değil, zihinle ilgili bir karanlıktır. Çünkü karanlık ayrılabilir, kendi başına gidebilir ya da kara ejderhaya bağlanabilir, ama her zaman birlikte olmazlar.

Bu nedenle Zerdüşt'ün başlangıçta dışarıdan saldırıya uğraması kesinlikle çok önemlidir—bu bilinçdışından bir ipucudur: fazla konuşmamaya dikkat et. Konuşma organı boyundadır ve yılan da orasına atlayacaktır—düşman oradan saldırıya geçecektir. Elbette *Zerdüşt*'ün gerçek metni salt konuşmadır, yazı değildir. Bir diyalog olmalıydı, ama aslında bir monologdur: kitabın tamamı boyunca görünmeyen bir kitleye konuşuyor. Ama artık saldırıya uğrayan *Zerdüşt* değil, yılanla bu tuhaf bir *rencontre* yaşayan çoban çocuktur. Şimdi, neden çoban çocuğu? O, *deutsche Michel*, genç, sarışın, mavi gözlü masumiyettir. Bu figür ile Zerdüşt'ün aralarındaki ilişki nedir? Geçen defa Zerdüşt'ün de bir çoban, bir *poimen*, insanların bir önderi olduğunu söylemiştik; çoban çocuksa küçük bir önderdir: o bir çobandır ama bir koyun çobanıdır. Zerdüşt büyük figür, çoban küçük figürdür. Ve o çoban, Zerdüşt'ün içindedir. Zerdüşt ya da Nietzsche'nin küçük çobanla burada karşılaşması aydınlatıcıdır. Bu ne anlama gelir?

Dr. Henderson: Çoban gelişmemiş yanıdır.

Prof. Jung: Zerdüşt abartılmış türden bir yutturma figürü, şişirilmiş büyük bir figürdür ve diğer yanda basit, safdil çoban, telafi eden olağanüstü ölçüde küçük bir şey—önemsiz ve çok tatlı, tam bir alçakgönüllü sadelik. Pek çok kişi bu sadeliğe dayanamaz ve bu nedenle ağızlarına kendilerini patlatan bir şey alırlar. Salt oldukları gibi olsalar yeterli olacak oldukça basit ve mütevazı kişiler vardır, ille de daha iyi bir şey olmaları gerektiğini, yeterince iyi olmadıklarını düşünürler ve sonra, büyük ve harika olabilmek için, kendilerini tüylerle falan süslemeye başlarlar. Oysa basit olduklarında oldukça harikadırlar. Gördüğünüz gibi, bir sürü büyük laf ettik ve şimdi altından çoban çıkıyor. Ayrıca denebilir ki, *Das also war des Pudels Kern*.[2] *Faust*'ta kaniş şiştikçe şişiyordu ve şeytan da oradaydı, buradaysa Zerdüşt'ün tehlikeli şişmesinin ardında, daima iyi ve kötüden altı bin fit yukarıdaki dağ tepelerinde yürüyen çoban vardır. Şimdi, bu vizyon bu açıdan ne aktarıyor?

Miss Hannah: Şişmekten vazgeçmeli ve gerçekte olduğu haline dönmelidir.

Dr. Henderson: Kendi sıradan insan yaşamını yaşaması, dünyaya inmesi gerekmektedir.

Prof. Jung: Eh, evet, ama insanca düşünürsek. Bu çok tekniktir. Sıradan insanlar şişmeden ya da dünyaya inmekten söz etmezler.

Mr. Allemann: Basit ol ve konuşmayı bırak.

Prof. Jung: Kesinlikle tam olarak bu. Bu, şunu demektir, "Bak şimdi, içindeki o güzel, basit şey tehdit altında—o mavi gözlü, son derece basit (belki biraz da

[2] "O halde bu, kanişin çekirdeğiydi."

üşütük) birey, bilinçdışı yaşamın ta kendisi. Çenen düştü; aya kadar çıkan bir balon oldun ve bu arada içindeki safdil, cehennemin yolunu tuttu. Böyle bir durumda düz, açık bir dil kullanmak zorundayız. Nietzsche'nin çobana karşı insanca duyguları olması gerekirdi. Böyle bir rüya gördüğünüzde birkaç büyük laf edip kurtulamazsınız; insan, "Ah, tanrı içime giriyor!" diyemez, bu yalnızca sus da bakalım, neler olacak demektir. Çünkü insan basit olabilirse, böyle bir şeyi idrak edebilirse, hiçbir şey olamaz. Deliliğe karşı en iyi panzehir, yerine yerleşmek ve "Ben o küçük arkadaşım ve hepsi bundan ibaret. Ama yoldan saptım ve büyük olduğumu sandım, oysa yalnızca dünyada gezinip bir yerlerde iyi şans arayan şu bilinçdışı ahmaklardan biriyim" demektir. O zaman güvende olurdu, çünkü bu doğruydu. Çünkü bu, *Hans in Glück* ya da diğer *dumme Hans*, o peri masalındaki, şanslı olan ve hep bir şeyler bulan, hiçbir şey bilmeyen ve elmaslar vadisine yuvarlanan o aptal arkadaştır.[3] Ama kişi oraya yalnızca kendi salaklığı sayesinde ulaşır, büyük laflarla ya da zekâyla değil; basitlikle. Kişi bunu kabul edebilirse, ona ne olabilir? Böyle bir arkadaş delirmez, çünkü delilik tek başına gelirse, tahtta hiçbir şey yoktur. Bu, Buddha'nın büyük Mara deneyimine benzer. Şeytanın saldırısına uğradığında, Buddha'nın şehri boştu. "Bu büyük Buddha konuşmaları da ne? O yoktur ki, o bir boşluktur" diyecek bir sadeliğe sahipti. Nasıl olup da kendisinin en mükemmel, en kusursuz, *Tathagata* olduğunu söyleyebildiğini merak ederiz, ama bunun nedeni, bir boşluk olduğu, hatta var dahi olmadığını bilmesidir; *Tathagata* gibi kulağa böylesine büyük gelen bir sözcük ancak bir boşlukla telafi edilebilir. *dumme Michel* bile olmadığınız, ahmaktan bile aşağı olduğunuz aşamaya ulaştıysanız, o zaman diğer tarafta, Şeytanın saldırısına uğramadan, çok büyük bir laf edebilirsiniz. Ama kendinizi bir şey sandığınız sürece şeytan size saldıracaktır. Yani kuşkulansanız iyi edersiniz. Bizler *Tathagata* değiliz.

Mrs. Fierz: Tathagata nedir?

Prof. Jung: Der Vollendete, mükemmel, eksiksiz olan demektir. Bu, orijinal vaaz koleksiyonunda Buddha için kullanılan bir terimdir. Budizm bu açıdan çok ilginçtir. Bu abartılı terimler insanın kafasına takılabilir, bir bakıma İsa'nın, "Yol benim, doğru ve yaşam benim" demiş olması gibi—bu dehşet büyük bir laftır; insan o zaman onun kutsal ceza, çarmıha gerilme, uzuvlarının koparılma sürecinden geçmesini anlar. Buddha, "Ben mükemmelim" demiş; ama aynı anda da "Ben yokum" demiştir; bunu söyleyen kendisiydi, yani bu mümkündür. Ama biri olmadan diğeri fazla büyüktür. Bizim için imkânsız olurdu, çünkü bizler *bir şey* olduğumuzu hissederiz; bu şey nedir bilmeyiz, ama ne kadar küçük olursa olsun, oradadır, bu yüzden büyük lafları kullanamayız.

Şimdi, birinizin böyle bir vizyonu olduğunu varsayalım. "Bana bakın, küçük bir çoban olduğunuzu idrak ettiğiniz sürece bu o kadar kötü bir şey değil" der-

[3] Grimm masalı *Hans in Glück*'teki Hans, bir tür Candide'dir. Herkes onu aldatır, o ise iyi talihi nedeniyle sürekli kendi kendine sevinir. Diğer Hans, yani *The Poor Miller's Boy and the Cat* masalındaki *dumme Hans* çam devire devire en sonunda zengin bir zevce bulur.

dim. Bunu kabullenme hayli mümkündür; ama tabii ki saldırıya uğramayı ya da öldürülmeyi kabullenmek zordur. Ve Nietzsche de şöyle diyebilir: "Ben yaşlı Zerdüşt *olmadığıma* ve o söylencesel çoban olmadığıma, Basel Üniversitesi'nden Profesör Nietzsche olduğuma göre, bunun benim psişik alanımda gerçekleşiyor olması tam olarak benim kişisel kaygım değildir. Elbette korkuyorum. Çekiç ile örs arasındayım. Zerdüşt olduğumu düşünürsem fazla büyük oluyorum ve bu çapta büyüklüğün saldırılarına dayanabilmek için, diğer tarafta çok sade olmalıyım." O zaman çobanın maruz kaldığı o saldırı korkunç olurdu, ama çok konuşmakla onu çağırdığını ve saftiriğinin gerçekten acı çekmek zorunda kaldığını, çünkü o bilinçdışı sadelik nedeniyle onun kendi koca ağzı olmadığını zamanında idrak etmemiş olduğunu söylerdi. Aynı biçimde bir tenor da sesi olmadığını ve ressam da fırçası olmadığını idrak etmelidir ve bir zihne sahip bir adam zihniyle özdeş olmadığını bilmelidir; yoksa yeteneği adamı alıp götürebilir. Çünkü her yetenek bir adamı yakalayıp uzaklara kaçırabilecek bir iblistir. Bu nedenle antikçağda, bir insanın dehasını kanatlı bir varlık olarak, hatta Ganymedes'in ünlü kaçırılmasındaki gibi, insanı kapıp götürebilecek bir av kuşu olarak temsil etmişlerdir. Zeus'un kartalı onu tanrıların tahtına götürmüştü; üzerinde durması gereken topraktan kaldırılıp götürülmüştü. Bu kutsal yeteneğin harika bir temsilidir.

Şimdi Nietzsche'deki bu çoban ölmelidir. Zerdüşt'le özdeşleştikten sonra bu, korkunç bir felaket olur, ama büyük figürle özdeşleşen, sefil bir biçimde ölür. Nietzsche çoban olarak kalsaydı, Ganymedes gibi bir deneyim yaşamayabilirdi, ama o büyük figürle özdeşleştiği için küçük telafi edici figürde sona ermelidir ve felaket kaçınılmazdır. O figürle ya da diğeriyle özdeşleştiğiniz ölçüde, bu sizin felaketinizdir; özdeşleşmezseniz, sizin felaketiniz değildir. Çünkü Zerdüşt büyük sözleriyle orada olduğuna göre, Nietzsche de Zerdüşt'ü idrak etmelidir; dinlememeyi göze alamaz ve onları işitmekten kaçınamaz. Ama demeliydi ki, "Ne inanılmaz büyük laflar! Bu arkadaşın bir biçimde aşağıya inmesi gerekiyor." Bu tavrı takınırsa, o büyüklüğe karşı aşırı bir sadeliği de idrak edecek ve o zaman bunun, tanrıların bir insanın zihin sahnesinde oynadıkları oyun olduğunu anlayacaktır. Zihnimiz, tanrıların oyunlarını oynadıkları sahnedir ve oyunun ne başlangıcını ne de sonunu biliyoruz. Ve özdeşleşmemesi daha iyidir, tıpkı bir oyuncunun rolüyle özdeşleşmemesi gibi; sonsuza kadar Hamlet ya da Kral Lear veya cadılardan biri olmak sağlıksız olurdu.

Prof. Reichstein: Çobanın kahkahalarını sormak istiyorum. Bu bana Profesör Abegg'in burada Zerdüşt hakkında anlattığı, gerçek peygamberin ağlayarak değil, kahkahayla doğduğu söylencesini hatırlatıyor.[4] Burada bir bağlantı var, çünkü bu bir tür yeniden doğuştur.

Prof. Jung: Tabii ki Nietzsche'nin Zerdüşt söylencesi hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğunu bilmiyoruz. Bu öykünün Nietzsche zamanında bilinen oriji-

[4] Emil Abegg için bkz. yukarıda, s. 28.

nal Bundahish[5] formunda olacağını düşünüyorum ve kahkahanın salt bu dinin İranlı kurucusunun o öyküsünü bildiği için böyle bir rol oynaması mümkündür. Bilmiyorum. Ancak buradaki kahkahalar, tabut yarılıp açıldığında duyulan binlerce çılgın kahkahayla ilgilidir. Çoban delirmiştir—bu apaçıktır. İnsanın kutsal oyunun oyuncularından biriyle bütünleşmesinin kaçınılmaz sonucu budur. Nietzsche'nin deliliği budur: bu onun beyin kutusunu patlatır. Dolayısıyla son bölüm, biçim değiştiren çoban, korkunç ölçüde trajiktir. Nietzsche'nin delirdiği sırada mektuplarını Dionysos Zagreus diye imzaladığını hatırlarsınız. (Zagreus Trakyalı Dionysos'tu.) Ayrıca Mesih oldu: aracıyla ya da tanrı figürüyle özdeşleşti. Basel'de profesör olan Salin'in[6] Nietzsche ve Jakob Burckhardt'ın dostluğuyla ilgili olarak yazdığı bir kitap vardır, bu kitapta Nietzsche'nin mektuplarından birini alıntıladığı bir ifadede, aslında Basel'de profesör olmayı çok istediği, yeni bir dünya üretmek zorunda kalmanın çok zorlayıcı olduğunu, ama ne yazık ki, kendisi tanrı olduğu için işin sonunu getirmemezlik yapamayacağını, bu nedenle de insanların sıradan işleriyle uğraşacak zamanı olmadığını anlatır. Bu, başta söylediğim şeyi destekliyor; Tanrı'nın varlığını yadsımakla, Tanrı'nın öldüğünü ilan etmekle, kendisi Tanrı olmuştu; oysa Basel'de profesör olarak kalmanın daha iyi olacağını idrak etmişti.

Psikolojiyi bilen bir insan böyle bir imgelemle ilgilenmek zorunda kalırsa ne olacağını sormak aslında beyhudedir, çünkü muhtemelen böyle bir insanın asla böyle bir imgelemi olmaz. O kadar ileriye gitmezdi, o yolu çoktan terk etmişti. Hatta o kadar bile ileri gidebileceği bile hepten yapay bir varsayımdır, çünkü Zerdüşt gibi bir peygamber olmanın fazla iddialı bir şey olacağını idrak etmiş olur. Kuşkulu olurdu, olmazsa psikoloji hakkında gerçek bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla o varsayım bile imkânsızdır. Ama şu sorulabilir—ki sanırım bu adil bir sorudur—bu kadar abartılı figürler tarafından ifade edilmiş ve dolayısıyla böyle bir noktaya gelmiş olmasaydı, böyle bir sorunun çözümü ne olurdu?

Çünkü bu soru zaten, Zerdüşt ilk kez yılanın saldırısına uğradığında sorulmuştu. Psikoloji hakkında bir şeyler bilen herkes böyle bir rüyayı kolayca görebilir—o bizim alanımızdadır. Sanırım orada ve o anda idrak etmeye başlardık. İnsan kendine sorardı: "Bu yılan neden bana zulmediyor?" Eh, bu benim beyin-omurilik sistemimin ya da içgüdü sistemimin kişileşmesidir, besbelli onunla uyuşmazlık halindeyim ve şimdi hareketsiz durmalı ve kabul ettiğim zaman bana ne yapacağını görmeliyim. Bu, sıradan durumdur. Bir bireyin pratik tedavi ve gelişiminde bu, içgüdülerle birlik, içgüdüleri kabul etmektir, ki bunun yanında özgül bir alçakgönüllülüğü de kabul etmeniz gerekir. Çünkü alçakgönüllü olmadan içgüdülerinizi kabul edemezsiniz; bunu yaparsanız, şişme olur—yukarıda, cennette bir yerde olursunuz, ama yanlış cennette. Onları

---

[5] Zerdüşt'ün neşeli doğumunun öyküsü, 226'dan 640'ye kadarki uzun dönemde yazılan İran yazıtı Bundahish'de anlatılır. Nietzsche bir defasına şöyle yazmıştır, "Filozofları gülmelerine göre sıralayıp, aralarında bir düzen sağlama riskini göze almam gerek." (*BG&E*, no. 291).

[6] Edgar Salin, *Burckhardt und Nietzsche, der Briefwechsel* [*Burckhardt ve Nietzsche, Mektuplaşmalar*] (Heidelberg, 1948, ikinci basım).

ancak alçakgönüllülükle kabul edebilirsiniz, o zaman sade kalırsınız. O zaman sade insan yazgısına, sıradan insan yaşamının mutluluğuna ve sefaletine sahip olur ve onların da üstüne bir şey daha alırsınız, çünkü onu kabul etmişsiniz. Tabii insanlar özellikle o üstüne verilenle, sıradan bir yaşam sürerek alınan bahşişle ilgilenirler ve ben bu konuda konuşmaktan nefret ederim; çünkü onlar için bunları bilmek iyi değildir: o zaman yaşamı *salt* bahşiş için kabul ederler. Bir şeyi iyi ya da kötü kabul etmeniz gerekir, koşulsuz kabul etmeniz gerekir; hatta umutsuzca. Bahşiş beklediğiniz için yaparsanız, iyi olmaz: kendinizi kandırmış olursunuz.

Mr. Baumann: Son zamanlarda çok farklı iki insanın rüyasını dinledim, ikisi de iyi birer Katolik; biri bir papaz, diğeriyse kendini Semitik felsefeye kaptırmış biri. Rüyaları çok benzer ve bir noktada, kara bir yılanla birlikte muazzam bir hızda koşuyorlar. Ve yılanın yanında koşmaları gerektiğini düşünüyorlar, izlemeyi değil. Bir yarış gibi.

Prof. Jung: Çok açık bir yorumu var tabii: yani bilinçli olarak 1500 yıldan beri hemen hemen hiç değişmemiş, son derece statik bir felsefeye sahipler ve bunun telafisi, çok canlı bir beyin-omurilik sisteminin hızlı hareketidir ve onu izlemeleri gerekir. Ama bilinçli ve bilinçdışı arasında tam bir kopuş vardır. Örneğin eminim bu rüyayı hâlâ rüyaların yorumlanmasıyla meşgul oldukları 12. veya 13. yüzyılda bir rahibe anlatsalardı, peder onlara şeytanın onları birlikte koşmaya zorladığını, nefsani erkekliklerinin onun etkisi altına girdiğini söylerdi. Siyah yılan kesinlikle şeytan, günaha çağıran yılan olurdu. Tabii ki son yüzyıllarda kilise, rüyaları göz önünde bulundurmamıştır, en azından açıkça değil. (Manastırlarda hâlâ ilgilenen papazların olup olmadığını bilmiyorum.) Ama eskiden, belirli rüyaların Tanrı tarafından gönderilen mesajlar olduğu kabul edilen bir gerçekti, bu nedenle belirli bir itibarları vardı. Ayrıca iblisin bazen çok can sıkıcı rüyalar gönderdiğinin de farkındaydılar. Çünkü böyle bir rüya ortaçağ insanının canını sıkabilir, ama bizler bir duvar öreriz ve onlardan etkilendiğimizi anlamayız. Bu yüzden sözünü ettiğiniz adamların şimdi böyle rüyaları papaza itiraf edeceğini sanmam. Eskiden, bir rüyanın bir deneyim olduğu zamanlarda, bir iblisle görüşmüş ya da bir iblisin onlara görünmüş olduğuna inanırlar ve kendilerini günahkâr hissederlerdi. İblis onlara dokunduğu için arınmaları, bu yüzden de doğal olarak günah çıkartma sırasında konuyu gündeme getirmeleri gerekecekti. Günümüzde hiçbir Katolik rüyadan söz etmez sanırım; birçoğuna psikanaliz yaptım, ama insanın rüyalarından sorumlu olabileceği konusunda hiçbirinin en küçük bir fikri bile olduğunu görmedim.

Aziz Augustinus'un "Rabbim, beni rüyalarımdan sorumlu kılmadığın için sana şükrediyorum" demiş olduğunu hatırlarsınız. Dolayısıyla çok güzel rüyalar görmüş olmalı—bir azizden bu beklenir. Ama kendisinin sorumsuz olduğunu ilan etti—Tanrı onu sorumlu kılmadı—ve bu, kurtulmak için rüyaları hafife almaktır. Tabii anlamlarını çok az bildikleri için, bunu yapabiliyorlardı. Daha o zamanlar binlerce rüya dikkate alınmamıştır, çünkü beyhude oldukları düşünülüyordu.

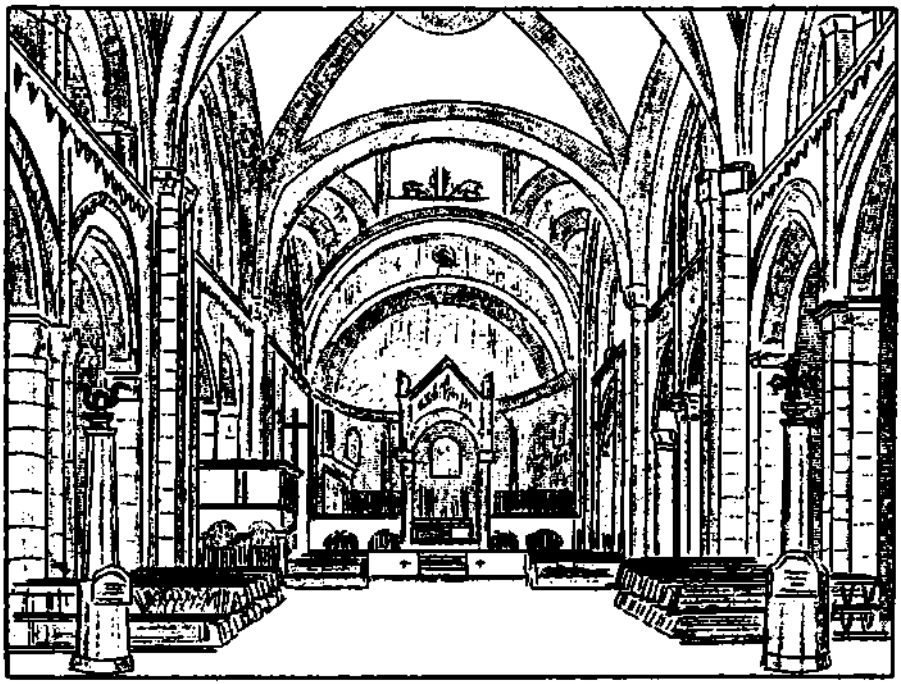
Tıpkı ilkellerin sıradan bir adamın rüyalarını hiçe saymaları gibi; yalnızca şefin ya da büyücünün gördüğü rüyalar ve onların da yalnızca büyük rüyaları sayılır. Önemli olan, belli bir sorumluluğun hissedildiği rüyalarla sınırlıydılar. Antikçağda da bu geçerliydi. Örneğin ilk yüzyılın ortalarında, bir Roma senatörünün kızı rüyasında Minerva'nın kendisine tapınağının ihmal edildiğinden ve berbat bir durumda olduğundan şikâyet ettiğini gördü. Bunun üzerine bu Romalı kadın Senato'ya gitti ve onlara rüyasını anlattı, Senato tapınağın restorasyonu için belli bir tutarı oyladı ve kabul etti. Bir Yunan şair de üç kez tekrarlanan bir rüya görmüştü: Hermes tapınağından ünlü bir altın tas çalınmıştı ve hırsızı bulamıyorlardı. Tanrı şaire üç kez hırsızın adını ve tasın nerede saklandığını söylemişti; bu nedenle adam kendisini sorumlu hissetti ve bunu Roma Senatosu'nun eşdeğeri Areopagos'ta açıkladı ve o hırsız ve altın tas bulundu. Rüyalarda böyle şeyler olur ve bunların salt söylence olduğuna inanmamız için bir nedenimiz yoktur. Gördüğünüz gibi, sorumluluk hissetmişlerdir. Ama Hıristiyanlığın başlamasıyla, özellikle dördüncü yüzyıldan itibaren o kaybolmaya başlamıştır.

Mr. Henley: Anlaşılan bu şeyler kendilerini tekrar ediyorlar. Başkanımız Roosevelt de geçtiğimiz günlerde bir dizi Temsilciye, rüyasında yataktan kalkıp Beyaz Saray'ın penceresine doğru yürüdüğünü ve orada durup dışarı baktığını anlattı. Baktığı, o zamanın Washington havalimanıydı. Aniden korkunç bir uçak kazası oldu. O zaman Washington dışına yeni bir iniş alanı yaptırmalıydı!

Prof. Jung: Ama Paris'teki Chambre de Députés'yi düşünün: birisi kalkıp, "Beyler, sizlere bir rüya görmüş olduğumu söylemeliyim" dese. Onu o anda tımarhaneye yollarlar. Ve hatta günah çıkarmada dahi, rüyalar artık rol oynamıyor. Elbette rüyaların anlamını ve önemini fark etmeye başladığınız zaman durum oldukça farklıdır; o zaman psikolojik sorumluluk duygusunu geliştirirsiniz—bir parçacık bile olsa.

Prof. Reichstein: Zerdüşt'te yılanı yalnızca olumsuz yanlarıyla görmekle yetinmeme girişimleri bulunuyor. Örneğin onun bilgelik ve anlayışla özdeş olduğunu söylüyor, bir de kartalın boynuna sarılı yılanla uçtuğu bir sahne var, bu da onları uzlaştırmaya yönelik bir girişim olsa gerek.

Prof. Jung: Evet, hatta kartalı ve yılanı kendi iki hayvanı olarak adlandırıyor; onlar kutsal niteliklerdir. Ama kartal ve yılan Zerdüşt'ün hayvanlarıdır ve Nietzsche Zerdüşt'le özdeşleştiği zaman imkânsız durum ortaya çıkar, çünkü o, yılanın ve kartalın efendisidir. Kartalın efendisi Zeus'tur ve böylelikle kendisini tanrı yerine koymaktadır; yılanın efendisiyse, belki bir kitonik tanrıdır—Hıristiyanlıkta bu, şeytan olurdu. Kartal ve yılan yalnızca karşıtların birleşmesini ifade eder, Zerdüşt ise karşıtların ötesinde olanın efendisidir. Çünkü kartal ve yılan, o *ouroboros*, kuyruk-yiyeni ve ötedeki şeyin simgesini oluşturur; ikisinin efendisi, karşıtları bir araya getiren figür, tanrı Zerdüşt'tür. Aracı ya da kurtarıcı, daima karşıtlıktan ve karşıtlığının sonuçlarından kurtarır, bu yüzden o dairesinin, *ouroboros*'un merkezi tanrıdır. Tanrı daima dairenin değişmeyen merkezi olarak temsil edilir ve daire, evrenin dönüşüdür, uzaya uzanan ve ken-

disine dönen *ouroboros*'tur. Ve değiştirilemez, taşınamaz merkez, statik sonsuzluk ve aynı anda zaman ve mekân olan Tanrı'dır. Dolayısıyla Zerdüşt ve iki hayvanı, aslında bir tanrıyı simgeler, Zeus ve kartalı ya da Kutsal Ruh ile bir güvercin, İsa ile kuzu ya da birçok hayvanla ilişkilendirilen ya da onlarla ifade edilen Hint tanrıları gibi.

Dr. Escher: Katolik kilisesinde yılan habis bir düşman olarak görülür, ama Milano'da, eski St. Ambrogio kilisesinin ortasında, üzerinde haç olan bir sütunun tam karşısındaki sütunun üzerinde devasa bir bronz yılan vardır. *Ouroboros* değildir. Çok eski ve çok sadedir.

Prof. Jung: Ne anlama geldiği tabii ki yaşına bağlı. Şeytanı temsil etmezler—orası kesin—bu yüzden bu, eski, yılan olarak Mesih fikri olabilir. O figürü ya da eğretilemeyi, kilisenin Latin Babaları sıklıkla kullanırlardı. Mesihi yılan olarak sorunsuzca kullandılar ve zaten tarihsel olarak da Hıristiyanlık öncesi aracıda da iyi hazırlanmıştı: Hellen-Mısır gizemlerinin *agathodaimon*'u bir yılan olarak betimlenirdi. Dolayısıyla Milano'daki o yılan 9. ila 11. yüzyıllara, hatta 13. yüzyıla kadar bir tarihten öncesine aitse, Mesih'i temsil etmesi oldukça mümkündür; daha sonraysa kuşkulu hale gelir. Yılanın cehenneme ilişkin anlamından dolayı da, doğal olarak dikkatli olmaları gerekirdi.

Mrs. Sigg: Zerdüşt'ün zehirli yılana verdiği bu cevap çok garip: "Zehrini geri al, onu bana armağan edecek kadar zengin değilsin." Bu, Zerdüşt'ün kurtarıcının üstünde olduğu anlamına mı geliyor?

Prof. Jung: Ha, yılandan korktuğu için söylemesi gereken o büyük şeylerden biri. Kendisini tehlikeye karşı daha üstün bir konuma getiriyor. Bu tekniği ta baştan beri gördük ve bir şeye karşı çıktığında tekrar göreceğiz. Bu yöntemle rüzgârını alabileceğini umuyor. Şimdi, sıradaki "Gönülsüz Mutluluk" isimli bölümün başlangıcı çok önemli değil, ama ikinci sayfanın alt kısmında şöyle diyor,

> Geçmişim mezarından fırladı, nice canlı gömülmüş acılar uyandılar—: ceset kılıklarında saklanmış, yalnızca uykularını almışlardı.
>
> Her şey bana işaret diliyle şunu haykırıyordu: "Zamanıdır!" Ama ben—duymuyordum, ta ki uçurumum kımıldayıp, düşüncem de beni ısırana kadar.

İşte daha önce duymadığımız bir itiraf. Yanardağa indiği sıradaki haykırışına gönderme yapıyor: "Zamanıdır, tam zamanı!" Bunu burada tekrarlıyor; o vakit, şimdi itiraf ettiğini itiraf etmezdi. Tabut yarılıp binlerce kahkahayla patlarken bile, Zerdüşt tabuttu, büyük rüzgârdı ve binlerce kahkahaydı—ve hiçbir tehlike yoktu. Ama şimdi başka telden çalıyor, "Geçmişim mezarından fırladı." O zaman, Zerdüşt nerede? O Kükreyen, ıslık çalan rüzgârın ve dışarı atılan tekinsiz tabutun hepsinin Zerdüşt olduğunu, onun gücü ve büyüklüğü olduğunu unutmuştur; o tehlikeli kahkaha ve rüzgârın ezici gerçeği o idi. Ve şimdi, onun geçmişi olduğunu, aslında geçmişine ait, mezarını patlatan bir iblis olduğunu ve "nice canlı gömülmüş acıların [bastırılmış içeriğin]" uyandığını duyuyoruz—onlar yalnızca ceset gibi derin uyumuşlardı. Her şey bana işaret diliyle şunu haykırıyordu: "Zamanıdır!" Burada tamamen yeni bir "Zamanıdır" yorumu var:—kulağa oldukça farklı geliyor. Burada kendisi bunu bir uyarı olarak algılıyor, "Ama ben duymuyordum." Aslında daha önce dinlememiş bile olduğunu idrak ediyor. Çünkü çok tehlikeliydi: onu ezerdi. Burada bütün duruma daha çok alışkındır. Yavaşça, o sırada dinlemediğini idrak etmeye başlıyor; uçurumun hareket etmeliydi, bunu yanardağ patlaması izlemeliydi ki, arkasında onu harekete geçiren bir şeyin varlığına dikkati çekilsin. Ama "düşüncem beni ısırdı," yine bir kendi sahipliğini, yılanın kendi düşüncesi olduğunu ilan etme girişimidir. O, doğal olarak böyle tehlikeli düşünceleri olan, dilediği anda bunlar üreten arkadaş olduğu fikrini iletmeye çalışıyor. Onları getiriyor, gönderiyor: onları denetliyor. Bu elbette muazzam bir abartıdır. Yılan onun buluşu değil, onu yakalamış olan bir güçtür. Ama yine de, tam o şeyin kendisini yakaladığını, uçurumun hareket ettiğini, yılanın onu ısırmış olduğunu idrak edecek yerde—o zaman bile kendi kendini ısırmış olduğunu söylüyor. Şöyle devam ediyor,

> Ah, uçurum gibi düşünce, o benim düşüncemdir! [yine bu trajik yanlış anlama.] Ne zaman kazdığını duyacak gücü bulacağım, titremeden?

Madem kendi düşüncesi, neden titriyor? Gece tekinsiz bir ses duyarsam, ona sanrı diyorum: bir şey hışırdamış ya da yere bir kâğıt düşmüştür. Böyle akıl-

cılaştırmalar aracılığıyla, bir gece korkusuyla mücadele ediyorum, bu gibi olgular üretenin yalnızca gece korkularım olduğunu söyleyerek. İnsan denetleyemeyeceği bir şeyden korkmasa, neden titresin? Denetleyemediğiniz bir şey varsa, siz de onu çağırmazsınız. Size havlayan köpeğin kendiniz olduğunu biliyorsanız, neden korkacaksınız ki? "Patırtı etme, sen kendimsin, ne bu gürültü?" dersiniz. Ama gördüğünüz gibi, yalnızca *sizin* bildiğinizden eminsiniz; köpeğin de bildiğinden emin değilsiniz. Dolayısıyla Nietzsche de onu bildiğinden emin. Ama bilinçdışı bunu bilince, *sizin* titremeye başlamanız gerekir; o zaman: "Ben o şey değilim; o bana karşı, o bana yabancı," deseniz iyi olur. Herkes aynı hatayı yapar; ne kadar korkarlarsa korksunlar, *benim* düşüncem, *benim* köpeğim diye konuşurlar.

> Senin kazdığını duyunca yüreğim ağzımda çarpıyor! Dilsizliğin sanki beni boğuyor, ey dipsiz dilsiz!

Bundan daha iyi söylenebilir miydi? Bunu formüle ederken, bunun kendisi değil, yabancı bir rakip olduğunu itiraf ediyor. Bizim budalaca, neredeyse delice önyargımız, psykhemizde görünen her şeyin kendimiz olduğudur ve yalnızca dış dünyadan geldiğine kesinlikle emin olduğumuz durumlarda bunu itiraf edebiliriz –dünyanın gerçekliğini ancak gönülsüzce kabul edebiliyormuşuz gibi. Bu, bilincimizin her şeye kadir tanrıya benzerliğinin bir kalıntısıdır ve doğal olarak, her zaman varsayılmıştır—ve halen de varsayılmaktadır ki—her ne varsa, kişinin kendisi olduğudur. Bu, insanın dünyanın yaratıcısı olan bilinçdışıyla eski özdeşliğidir. Bilinçdışınızla özdeşleştiğiniz ölçüde, dünyanın yaratıcısı sizsiniz ve o zaman, "Bu benim kendim" diyebilirsiniz. Bu teknikle, yalnızca sözlerle değil tüm kafanız ve kalbinizle "*Tat twam asi*," "O sensin," ya da "Sen busun" demeyi öğrendiğiniz zaman, tanrıya geri dönüş yolunu tutar ve kişilerüstü Atman olursunuz. Kutsal varoluşunuza dönüş yolunu bulabilirsiniz, çünkü bu fikir aslında Bilinçdışıyla hale özdeşleşmiş olduğunuz koşuldan başlar ve Bilinçdışı, dünyanın yaratıcısıdır. İkisi kesinlikle aynıdırlar. Bilinçdışı her şeydedir, çünkü her şeye yansıtılır; yalnızca beyin kutusunda değil, her yerdedir. Bilinçdışıyla her zaman dışarıda karşılaşırsınız. Onunla içinizde karşılaştığınız ve "Bu benim düşüncem" dediğinizde, zaten psikolojik alana yaklaşmıştır, bu da kısmen bilinçli olduğu anlamına geliyor. Bir düşüncenin size ait olduğunu iddia ederken, kısmen haklısınız, ancak yanıltıcıdır, bir olgu olduğu ölçüde tam olarak sizin düşünceniz değildir. Örneğin "Bu benim ışığım" derseniz bu bir dereceye kadar doğrudur: beyninizdedir ve ışığın bilincinde olmasanız onu görmezsiniz. Ama ışığın yalnızca sizin ürettiğiniz şey olduğunu söylerseniz, büyük bir hata yaparsınız: bu, dünyanın gerçekliğini yadsımak olur. Onun bilincinde olduğunuz ölçüde, o size aittir, ancak sizin "ışık" ya da "ses" dediğiniz hale gelebilecek bir fikrinizin oluşmasına neden olan şey, size ait değildir; bu tam da sahip olmadığınız şey, dışarıdaki büyük bilinmezlikten bir parçadır. Dolayısıyla Nietzsche, "uçurum gibi düşünce, o benim düşüncem-

dir," dediği zaman, yalnızca onun için bir sözcüğü olmasıdır, onu temsil ediyor olmasıdır, ama kendisi değildir. Bu bir gerçektir ve bunu asla kendi gerçeğiniz olarak adlandıramazsınız.

Mrs. von Roques: Goethe de öyle diyor:

> War nicht das Auge sonnenhaft,
> Die Sonne könnt' es nie erblicken.
> War nicht in uns des Gottes eigne Kraft,
> Wie könnte uns das Göttliche entzücken?[7]

Prof. Jung: Evet, antik Latin şair Manilius da aynı fikirdeydi: gerçekten antik bir düşüncedir.[8] Şimdi, Hint felsefesi, 'dünya benim düşüncem olduğuna göre, doğal olarak düşüncemden başka bir şey olmadığına' dair o ilkel önyargıya sahip olduğumuz gerçeğinden yararlanır; bunu söyleyerek, evrensel Atman'a bilinçli olarak geri dönerler. Düşünceyi kaynağına, Atman ya da *Purusha*'ya geri getirerek, dünyayı sona erdirirler, dünyanın varlığını yadsırlar.

Burada yine Nietzsche için, insanın kendi düşüncesiyle, o düşünceyi yapan şey arasındaki ayrımı, o her neyse ve korktuğu zaman kendi temsillerinden değil, bu temsillerin olmasına neden olan şeyden korktuğunu idrak etmesi için harika bir fırsat vardır. Çünkü bu, evinize gidip yerinize başka birisini bulmanız gibidir; kim olduğunu göremiyorsunuz ama sizin giysilerinizle dolaştığını görüyorsunuz. Doğal olarak giysilerinizden değil, giysilerinizin içinde olan şeyden korkuyorsunuz. Giysiler düşünce formlarımızdır, ama düşünce formlarını dolduran ve onları yaşatıp hareket ettiren şey, insanın haklı olarak korkabileceği bir şeydir, çünkü bu gerçekten tekinsizdir. Nietzsche burada bunu da ifade ediyor. O günlerde bunu hiç kimse gerçekten kavrayamadı, yalnız Nietzsche'nin ustası Schopenhauer şu kadarını söyledi: onun felsefesinde dünya irade ve temsil olarak görülür, ama dünyayı kendi temsiliyle özdeşleştirme hatasını yaptı.[9] Dünyada, bir temsili yoksa hiçbir şeyin kalmayacağını varsaydı ve bu bir hatadır, çünkü temsil, o dış dünyadan kaynaklanıyor olabilir. Öte yandan, doğa bilimi münhasıran dış dünyaya inanır, temsiline değil—temsil hiçbir şey

---

[7] Goethe'nin şiirinin düzyazı çevirisi şöyle olabilir: "Göz güneş gibi olmasaydı güneşi göremezdi; içimizde tanrının gücünü taşımasak tanrı gibi bir şey bize nasıl haz verebilirdi?" *Great German Poetry* [*Büyük Alman Şiiri*], çev. David Luke (Harmondsworth, Middlesex, England, 1964).

[8] Jung, bu birinci yüzyıl Roma şairinin kozmik sempatiye yaptığı Stoik vurguyu, "Bundan sonra kim cennet ile insan arasında bir bağ olduğundan kuşkulanabilir, ki doğa ona, yeryüzünün yıldızlara kavuşması arzusuyla olağanüstü hediyeler vermiştir ... ve Tanrı gerçekten kimin içine girmiştir ve orada yaşamaktadır ve kendisini, insanın kendisini aramasında arar? Cennetin hediyesiyle kim cenneti bilebilir? Kim dar zihniyle bu kubbeli sonsuzluğun genişliğini ayırt edebilir ve ölçebilir ... doğa zihinlerimize kutsal imgelemi bağışlamış olmasa?" biçiminde düşünüyor olabilir. Bkz. *Astronomica*, c. 2, s. 105-22, çev. G. P. Goold (Cambridge, Mass. ve Londra, 1977). Jung'un bunu vurgulayan gözdelerinden bir diğeri de Meister Eckhart'tır; bkz. *Meister Eckhart*, çev. R. B. Blackney, s. 172.

[9] Schopenhauer'in dört ciltlik başyapıtı hem *The World as Will and Idea* [*İstenç ve Düşünce Olarak Dünya*] hem de *The World as Will and Representation* [*İstenç ve Temsil Olarak Dünya*] olarak tercüme edilir. İlk kez 1819'da yayımlanmıştır.

değildir; temsilen varolmasının nedeni, dışarıdaki dünyadır. Ve böylece materyalist önyargılar ortaya çıktı, *Der Mann ist was er isst*, "İnsan yediği şeydir."[10] Bu önyargı, zihinsel sağlığınızı bile fiziksel veya elle tutulur olgulara bağlı kılar.

Mr. Baumann: Hintlilerin on - on iki halkadan oluşan ilginç bir zincir fikri vardır. Bunlardan biri bilinçtir ve bir maymun tarafından temsil edilir, çünkü yalnızca taklit edebilir.

Prof. Jung: Evet, o Budist bir fikirdir, *nidana* zinciri dedikleri. Önce bilinç vardır, daha sonra varoluş onu izler, varoluşu doğum izler, doğumu yaşlanma ve ölüm izler ve yaşlanma ve ölümü de acı izler. Yalnızca birkaçından söz ediyorum, on veya on iki tane vardır. Şimdi, başlangıçtaki *avidya*'yı durdurursanız, varoluş gerçekleşmez, varoluş olmayınca da doğum olmaz. Eğer doğum olmazsa yaşlanma ve ölüm, yaşlanma ve ölüm olmazsa da acı olmaz. Böylece tüm acı dünyası ortadan kalkar. Dolayısıyla Buddha, bilincin bir maymun gibi olduğunu söyler, yalnızca bir taklitçi, oyunbaz bir şey. Gerçek Doğu bakışı budur. Şimdi Nietzsche devam ediyor.

> Şu ana kadar asla seni yukarıya çağırmaya cesaret edemedim; seni yeterince yanımda taşıdım zaten! Son bir aslan serkeşliği ve oyunbazlığı gösterecek güce sahip değilim henüz.

İşte buyrun. Aslında korkudan titriyor ve bu "dipsiz dilsiz"in zorlu olduğunu kabul ediyor, ancak henüz onu aramayı gözü kesmiyor. Onu yanında taşımış olması yeterliydi—sanki onu taşımamak gibi en küçük bir şansı varmış gibi! Ama "aslan serkeşliği ve oyunbazlığı" gösterecek güce sahip olmadığını söylüyor—o şeyle oynamak için! Ama bir aslan gücü gerektirdiğini kabul ediyor. Eh, aslan aslında çok korkak bir hayvandır. Büyük bir kalbi ve büyük cesareti olduğu doğru değildir, ama büyük cesareti olduğunu varsayalım, çünkü Nietzsche, en azından dolaylı olarak, düşüncesiyle başa çıkabilmek için bir aslanın kalbine, aslanın gücüne ve aslanın cesaretine ihtiyacı olduğunu kabul ediyor ve işte bu gerçeğe karşı kör olduğunu göremiyor.

> Senin ağırlığın daima benim için yeterince zorlu olmuştur: ...

Sanki o zorlu ağırlığı taşımama seçeneği varmış gibi!

> Ama yine de bir gün seni yukarıya çağıracak güce ve aslan sesine sahip olacağım.

Ama o sırada sanki hiçbir şeymiş; sanki kendi düşüncesiymiş gibi ve aslında erişebileceği bir yerdeymiş gibi konuşuyor.

> Orada kendimi yendiğim zaman, daha büyük şeylerde de kendimi yeneceğim; kusursuzluğumun mührü bir *zafer* olmalıdır!—

[10] Jacob Moleschott (1822-1893): Alman materyalist, günümüzde münhasıran dogmatik epigramıyla hatırlanır.

Bu sıkıcı söylev, mezardan gelen "Zamanıdır!" kabullenişini izliyor. Bunu duymadığı için uçurumu hareket etmeye başlamıştı ve şimdi bir zafer beklentisiyle sonuca varıyor.

> Şimdilik belirsiz denizlerde yelken açıyorum; şans beni okşuyor, basit dilli şans; öne, arkaya bakıyorum—, hâlâ bir son göremiyorum.
>
> Son mücadelemin saati henüz çalmadı—yoksa şimdi çalıyor mu? Gerçekten çepeçevre deniz ve yaşam, hilekâr bir güzellikle beni seyrediyor:
>
> Ey ömrümün ikindisi! Ey akşamdan önceki mutluluk! Ey açık denizlerin limanı! Ey belirsizliğin sükûneti! Öyle güvenmiyorum ki hiçbirinize!

Yine harika bir kabullenme—durumun hiç de güvenilir olmadığını, tüm büyük lafların kuşkulu bahaneler olduğunu.

> Gerçekten de hilekâr güzelliğinize güven duymuyorum! Fazla tatlı gülümsemelere karşı güvensizlik duyan âşık gibiyim.
>
> Sevdiceğini itmesi gibi kıskanç âşığın—sertliğinde bile nazikçe, bu mutlu saati önümden itiyorum.

Gördüğünüz gibi, bir hile döndüğünü, bazı şeyleri hafife almakla kendisine hile yaptığını ve imgelenen güzelliğin arkasında oldukça farklı bir şey olduğunu hissediyor. Bir dahaki sefere bunun ne olduğunu göreceğiz.

SEMİNER VII

22 Haziran 1938

Prof. Jung:

Geçen sene de söz ettiğim Edgar Salin'in *Jakob Burckhardt und Nietzsche* adlı kitabını getirdim ve 6 Ocak 1889 tarihli, Nietzsche'nin Turin'den Burckhardt'a yazdığı bir mektuptan bir pasajın tam bir tercümesini yapacağım. Demiş ki: "Keşke Tanrı olmak yerine Basel'de bir profesör olsaydım, ama bu özel egoistliğimi, profesörlüğe dayanarak dünyanın yaratılmasını savsaklayacak kadar zorlamaya cesaret edemedim. Çünkü insanın bir şeyleri feda etmesi gerekir—nerede ve nasıl yaşayacağını." Bu, hastalığının başlangıcındaydı ve rolünü nasıl anladığını gösteriyor: o gerçekten Tanrı veya Tanrı gibi bir şey olduğuna inanıyordu ve yeni bir dünya yaratması gerekiyordu, bu nedenle de, sıradan bir insan olamazdı.[1] Şimdi, geçen hafta Nietzsche'nin bu çok mantıksız mutluluk duygusunu yaşadığı "Gönülsüz Mutluluk" adlı bölümün ortasında durmuştuk. Tüm beklentilere göre, onu tehdit eden şeyi orada fark etmesi gerekirken, mutlu saat dediği şey aniden ona üstün gelmişti. Kendine şu soruyu soruyordu: "Ne zaman kazdığını duyacak gücü bulacağım, titremeden?" Ve cevabı, cesaretini toparlayıp içini kazıyan o düşünceye yaklaşması olurdu. Herhangi bir mutluluk gerekçesi yoktu, ama beklenmedik ve mantıksız bir biçimde, nihai bir zafer bekliyor gibiydi. Diyor ki, "Orada kendimi yendiğim zaman, daha büyük şeylerde de kendimi yeneceğim; kusursuzluğumun mührü bir zafer olmalıdır." Kendisini korkusunun üstesinden gelen ve bu zaferi kazanan birinin ruh haline sokuyor, oysa aslında korkunun üstünden atlıyor ve savaşı bile verilememiş

---

[1] Bu mektuptan hemen önceki aylarda Nietzsche sürekli olarak yaşamının en sıradan yanlarına, örneğin her zamanki lokantasında yemek yemesine bile nüfuz eden tekinsiz bir mutluluktan söz ediyordu. Bkz. Ekim ve Kasım mektupları, 1988.

bir zafer beklentisiyle bir tür vecde giriyor. Yine de bu mutlu saatin o kadar güvenilir olmadığını, işin içinde biraz hile olduğunu hissediyor ve bu nedenle, "Fazla tatlı gülümsemelere karşı güvensizlik duyan âşık gibiyim" diyor. Ve devam ediyor:

> Git başımdan, ey mutlu saat! Seninle beraber bana gönülsüz bir mutluluk geldi! Burada en derin acıma ulaşmaya hazırlanıyorum:— yanlış zamanda geldin!

İşte insanın ondan bekleyeceği içgörü; en derin acısına hazır olmalı: mutluluk son derece uygunsuzdur. Ancak bu onun tuhaf histerik mekanizmasından kaynaklanıyor; bu, histerik durumlarda gözlemlenen gülme haline benzer: büyük bir üzüntü ya da gerçek bir çaresizlik anında, gülmeye başlarlar. Ya da ***Hexenschlaf***, cadıların uykusu gibi: işkence acısı dayanılmaz hale geldiğinde, somnambulistik bir hale, anestezi haline girerlerdi—tamamen narkozun etkisine giriyorlardı; bu, 15. yüzyılda yazılan çok ünlü ***Malleus Maleficarum***, Cadının Çekici kitabında sözü edilen cadılık belirtilerinden biridir.[2] Sonra devam ediyor:

> Git başımdan, ey mutlu saat! Bari oraya sığın—çocuklarımla birlikte. Çabuk ol! Ve akşam olmadan onları benim mutluluğumla kutsa!
> İşte, akşam yaklaşıyor: güneş batıyor. Git—mutlu saatim!—

Bu, o karanlık, tehlikeli düşünceleri karşılamak için elbette iyi bir girişimdir.

> Böyle dedi Zerdüşt. Ve bütün gece bedbahtlığını bekledi; ama boşuna bekledi. Gece, hâlâ berrak ve sakindi ve mutluluk ona yaklaştıkça yaklaştı. Ancak sabaha karşı, Zerdüşt kendi kendine güldü ve alaylı, alaylı şöyle dedi: "Mutluluk beni kovalıyor. Bunun nedeni kadın peşinde koşmamamdır. Oysa mutluluk, bir kadındır."

Gördüğünüz gibi yine tehlikeyi hafife alan, tehlikeli şeylerle oynayan o öğe, karanlık düşünceleriyle yüzleştiğinde gelen o kahkaha gibi. Son derece ciddi olmak, hatta belki de ağlamak yerine, ruh hali değişiveriyor; bir şey idraki engelliyor. Ruh halini denetleyemiyor. Kara ve tehlikeli düşüncelerin karşısında böylesine denetimsiz bir ruh halinin ortaya çıkması şaşırtıcıdır, ama düşüncelerini de daha iyi denetleyemiyor. Bilinçdışının da üzerinde hiçbir denetimi yoktur, dolayısıyla durum genel olarak tehlikelidir. İster gönülsüz bir mutluluk, isterse de büyük bir korku, bir panik olsun, aynıdır. Denetimsiz bir işlevdir ve bazen biri, bazen de diğeri öne geçer. Dediğim gibi, bu durum histeride görülür, örneğin karakterin iki yanı meselesi olduğu, olumlu bilincin bir tür olumsuz karakterle—ona bir gölge diyebiliriz—zıtlaştığı durumlarda. Bu, histerideki egemen çatışmadır ve bu yüzden histerik karakter hep olumlu bir izlenim vermeye çalışır, ama tutamaz, tutarlı olamaz, çünkü bir süre sonra diğer yanı or-

[2] *Cadının Çekici* için bkz. yukarıda, 23 Ocak 1935, n. 9.

taya çıkıp her şeyi bozar: daha önce söyledikleri olumlu her şeyi inkâr ederler. Dolayısıyla histeriklere yönelik önyargılardan biri, yalan söylediklerdir, ama yalan söylemeden edemezler; tutarsızlıkları karşıtların oyunudur.

Şimdi, diyelim ki bu iki değil de, birkaç kişilik ya da birtakım ayrışmış yönler meselesiyse, bu başka bir şeydir—şizofreniye yaklaşan bir şey. Bir kişiliğin farklı yönleri birbirlerinden o kadar bağımsız hale gelmişse ve herhangi bir denetim, iç tutarlılık veya ilintililik olmaksızın birbiri ardına tezahür edebiliyorlarsa, bir tür şizofrenik bir durumun varlığından haklı olarak kuşkulanılır. Nietzsche'nin de durumu böyledir. Elbette daha sonra gelen hastalık, istisnasız olarak beyinde sifilitik enfeksiyondan kaynaklanan genel delirme felci olarak anlaşılmıştır. Ancak tipik bir vaka değildi. Bana göre, felçten çok şizofrenik bir durum olduğuna dair çok kanıt var; belki de, olağandışı bir karışım halinde, her iki hastalık da mevcuttu, çünkü hastalığının gelişimi boyunca yalnızca felç tanısına işaret etmeyecek çok sayıda belirti vardı. Sık sık çok tuhaf davranıyordu ve genel delilik felci geçiren birinden duymanızın mümkün olmayacağı, çok garip şeyler söylüyordu. Dolayısıyla mutluluğunu denetleyemez—ona kapılıverir—ve şimdi de onu konuşturuyor. Bunu izleyen "Güneş Doğmadan" adlı bölümde, o mutluluğun içeriğini açıklıyor. Şöyle başlıyor,

> Ey üstümdeki temiz, derin gökyüzü! Sen, ışık uçurumu! Sana baktıkça, kutsal tutkularla ürperiyorum!
>
> Kendimi senin yüksekliğine atmak—derinliğim budur! Senin saflığında gizlenmek—benim masumiyetim budur!
>
> Tanrıyı, güzelliğini perdeliyor: sense yıldızlarını saklıyorsun. Konuşmuyorsun: böyle öğretiyorsun bilgeliğini bana.

Burada, daha önce birçok kez gördüğümüz bir şey oluyor: yani kendi dışındaki herhangi bir şeye kesin veya belirleyici bir değer neredeyse veremiyor, onu içine alması, bu değerleri içe yansıtması gerekiyor. Onun bu mekanizmayı tehlikeli durumları ya da tehlikeli figürleri küçümsemek için kullandığını görmüştük. O basitçe, "Ah, sen yalnızca benim düşüncemsin" diyerek bu figürü kendi sisteminin içine yansıtıyor. Bu tabii ki kesin olarak analitik ilkelere aykırıdır. Bilinçdışı bir figürü kendinizin dışındaki bir şey olarak göstermek için dikkatli bir girişimde bulunduğu zaman, onu kendiniz dışında bir şey olarak kabullenseniz iyi olur.

Çünkü siz koca bir şeyler dünyasısınız ve hepsi içinizde karışmış ve berbat bir sos, bir kaos oluşturmuşlardır. Bu yüzden bilinçdışının bazı figürleri seçip bunları sizin dışınızda bir araya getirmesinden çok mutlu olmalısınız. Tabii bu, yansıtım biçiminde de olabilir, ki bu tavsiye edilmez. Örneğin belki de, içinizde arada bir yolunuzu kesen saldırgan bir öğe ya da düzgün bir uyuma yönelik tüm girişimlerinizi mahveden zehirli bir öğe vardır ve diğer her şeyle öyle bir karışmıştır ki, bir türlü ayıramazsınız. Sonra aniden gerçekten baş düşmanınız ilan edebileceğiniz birini keşfedersiniz, böylece artık bu arkadaşın size şunu

bunu yaptığını söyleyebilirsiniz: baş düşmanınızı yaratmayı başarırsınız. Şimdi bu bile dik oturmanıza neden olan bir değerdir, çünkü sizi yaralayabilecek kesin bir tehlike olduğunu biliyorsunuz. Elbette bu, bir bakıma oldukça olumsuzdur, çünkü bu doğru değildir; o arkadaş aslında şeytan değil, yalnızca en iyi düşmanınızdır ve ona itibar göstermeniz gerekir. Bir insan olarak, sizin kadar o da dertlidir. Ama bir figür yaratmayı, şimdiye kadar hiç temas kuramayacağınız bir şeyi nesneleştirmeyi başardığınız ölçüde, bir üstünlüktür.

Şimdi analizci, Mr. Bilmemkim'in ruhunuza el atmış bir baş şeytan olduğunu varsayamayacağınızı söyleyecektir. Bu yalnızca bir yansıtımdır ve tabii ardından sıradan yansıtım reflüsü gelir, ta ki hasta, "Aman tamam, çok iyi, demek şeytan benim," diyene kadar—tabii nefret etmiştir ve hiçbir kazanım olmamıştır. Sonra şeytan sosun içine devrilir ve anında orada erir. O yüzden bunu önlemeniz gerekir. Ardından bir tür felsefe öğretisi gelir—tabii filozofların tekmeleyeceği. Analizci, "Şimdi bak, korkunç bir şeytanın mevcut olmadığını söylemenize rağmen, en azından şeytan *adı verebileceğiniz* psikolojik bir gerçek vardır" der, "eğer bir şeytan bulamıyorsanız, sizin sisteminde çözülmeden önce bir tane yaratırsanız—hem de çabucak—iyi edersiniz. Bir şeytan *yapın*, bir şeytanın var olduğunu söyleyin ve kuşkuya düşerseniz de, kuşkunuzu olabildiğince bastırın. Çünkü bu, sanki eve gerek duyduğunuz için bir ev yapıyormuşsunuz da sonra, evin asla olmadığı sonucuna varmışsınız ve inşa etmeye başladığınız her şeyi yıkmışsınız gibi olur; o zaman tabii ki asla bir eviniz olmayacaktır. Dolayısıyla bir şeytan yaratmak için, onu yaratmanız gerektiğine ikna olmalısınız, o figürün yaratılması kesinlikle esastır. Aksi halde o şey bilinçdışınızda hemen çözülür ve aynı eski halinizde kalırsınız."

Çünkü hastalar bunun yalnızca bir yansıtım olduğunu söylemekte oldukça haklıdırlar ve bu, onlara reflüyü bir formda *yakalamaları* için bir şans vermem gerekmese, yanlış bir yordam olurdu. Reflünün alınacağı bir kap sağlamadan bir yansıtım olduğunu söyleyemem. Ve bunun, nesneyle hasta arasında bir tür askıya alınmış görüntü olması gerekir; yoksa—onu suyla karşılaştırmamız gerekirse—yansıttığı şey tekrar onun içine akıverir ve o zaman zehir her yere yayılır. Bu yüzden, onu şu ya da bu biçimde nesneleştirse iyi olur; onu diğerinin üstüne başına dökmemeli, kendi üstüne de geri akıtmamalıdır. Çünkü başkalarının üzerinde kötü yansıtımlar yapanlar, o insanlara çok kötü bir etki yaparlar. Onları zehirlerler ya da onlara oklar atıyorlarmış gibi olur. İnsanların hep büyüden söz etmelerinin nedeni, psikolojik yansıtım diye bir şeyin olmasıdır; bilinçdışınız sizi başkalarına yansıtırsa, öyle bir atmosfer anıştırırsınız ki, onların buna göre davranmalarına neden olabilirsiniz, onlar da o zaman büyülenmiş olduklarından şikâyet edebilirler. Tabii ki büyülenmiş değillerdir ve sonunda yansıtımı yapan kişi daima şikâyet eder: *ben* eşeklik ettim, ben şeytan oldum. Birindeki şeytan diğerinde şeytan yaratmıştır, o bakıma her şey baştan aşağı yanlışlık doludur. Yani bir şey yanlış gidiyorsa, onu yerinden çıkarın ve komşunuzla kendinizin arasındaki kaba koyun. Komşunuzun sevgisi

için ve kendinizin sevgisi için, onu içe ve dışa yansıtmayın. İnsanlığın sevgisi için, o lanet olası zehrin hepsini yakalayabileceğiniz bir kap yaratın. Çünkü bir yerdedir—daima bir yerdedir—ve onu yakalamamak, varolmadığını söylemek, herhangi bir tohuma en iyi fırsatı verir. Kolera diye bir şey olmadığını söylemek, bir dünya salgınına neden olmanın en iyi yoludur.

Dolayısıyla parmağınızı bastırabileceğiniz ve bu *budur* diyebileceğiniz bir imge oluşturmanız iyi olur. Bunun bilincinizin gelişmesi için yalnızca bir figürden başka bir şey olmadığını söyleyebilirsiniz, çünkü şeyleri belirlemeden bilinci nasıl geliştirebilirsiniz? Sizce Newton onun bir çekim türü olduğunu belirlemiş olmasaydı, yerçekimini kimse düşünür müydü? Bunun bir çekim olup olmadığını Tanrı bilir—bu bir insan sözcüğüdür—ama o olguyu belirlemişti. O zamana kadar şeylerin neden aşağıdan yukarıya düşmediğini kimse belirleyememişti; kimse merak etmiyordu. Ama Newton merak etti ve belirledi: bir kap yaptı ve bunu sorgusuz sualsiz kabul etmedi. Dolayısıyla bir zehrin sistemimi bozması gerektiğini sorgusuz sualsiz kabul etmiyorum. Bu konuda bir şeyler yapacağım. Başka herkesin melek ve benim bir şeytan olduğumu ya da başka herkesin şeytan ve benim bir melek olduğumu sorgusuz sualsiz kabul etmiyorum.

Mrs. Sigg: Zerdüşt'e giren zehirli kara yılan için iyi açıklama, şeytanın sistemde çözülmesi hakkında söylediklerinizi olmaz mı? Nietzsche, Zerdüşt figürünü pekiştirmek için fazla güzellik ve kusursuzluk vermişti ve bu nedenle kendisinin çok fakir ve çirkin kalması doğal bir sonuç olurdu.

Prof. Jung: Evet, bu kaçınılmazdır. Zerdüşt gibi bir figür yarattıktan sonra, karşı figürü de yaratmakla yükümlüdür; Zerdüşt'ün bir gölgesi vardır. Saf bir ışıktan başka bir şey olmayan, kusursuz bir figür yaratamazsınız. Bir gölgesi vardır ve bir gölge de yaratmanız gerekecektir. Dolayısıyla aklınıza iyi bir tanrı yaratmak geldiğinde, bir de şeytan yaratmalısınız. Çünkü eski Yahudilerde bir şeytan fikri yoktu; onların şeytanları, terk edilmiş köylerde ve harabelerde oraya buraya zıplayan ya da gece gürültü yapan, gülünç şeylerdi. Asıl şeytan Hıristiyanlıkla geldi—ya da daha önce, bir tarafta saf ışığın tanrısı, diğer tarafta saf karanlığın şeytanı olan İran diniyle. Bu, kaçınılmazdır: karşıtları bölerseniz, yalnızca ışıkla kendinizi tatmin edemezsiniz. Bazı modern teologlarımızın dediği gibi, kötülüğün yalnızca iyinin bir hatası ya da böyle bir şey olduğu, doğru değildir; çünkü iyinin mutlak olduğunu söylerseniz, kötülüğün mutlak olduğunu da aynı nefeste söylemelisiniz. Ama Nietzsche'nin idrak etmediği şey de budur. Zerdüşt'ün peşinden, habis figürler, cüceler, iblisler ve kara yılanlardan oluşan bir geçit töreninin geldiğini ve bunun Zerdüşt'ün gölgesi olduğunu görmedi. Sonuçları çıkaramadı, çünkü doğru olduklarını kabullenmek istemiyordu. Fazla Hıristiyandı—onun derdi tam olarak buydu: fazla Hıristiyandı.

Mrs. Sigg: Gerçek bir şeytan yaratma sanatı hakkında bir şeyler söyleyebilir misiniz, çünkü kara yılan çok ilkeldir?

Prof. Jung: O uzun bir öyküdür. Ama daima basit bir şeydir; çünkü bir adak eylemidir.

Mrs. Sigg: Şeytanı yaratmak için mi?

Prof. Jung: Evet, bu bir adak eylemidir. Dolayısıyla formülüm: insanlığın sevgisi ve kendinizin sevgisi için—içinizdeki insanlığın sevgisi için—bir şeytan yaratın. Bu bir bağlılık eylemidir derim; insanlığın uğruna, hiçbir şeyin olmadığı yere bir şey koymanız gerekir.

Mrs. Baynes: Yale seminerlerine ve şeytan sorusuna geri dönmek çok büyük bir sıçrama olur mu?[3]

Prof. Jung: Hayır, ne de olsa şeytanla uğraşıyoruz.

Mrs. Baynes: Peki, konferans sırasında açıkladığınız gibi, şeytanı dörtlemeye kabul ederseniz, şeytan ibadetinden nasıl kaçınmalıyız?

Prof. Jung: Ondan kaçınamazsınız, bir bakıma. Buna bir adak eylemi diyoruz, çünkü adak sözcüğünün asıl anlamı, kutsal ibadet dediğimiz şey değildir. Tüyler ürpertici bir korkudur, güçlere hak ettikleri dikkati göstermektir; olumlu tanrıların güçlerine hak ettikleri dikkati gösterdiğinize göre, olumsuz tanrıları da hesaba katmanız gerekir. Antik çağlarda, kötülüğün tamamı, iyilikle birlikte tanrılarda birleşiyordu—örneğin Zeus'un öfkeyle uyanarak etrafa şimşekler yollaması gibi. Tüm o tanrılar çok güvenilmez karakterlerdi, bu yüzden şeytana gereksinimleri yoktu. Ve Yahve de çok gazap dolu bir varlık ortaya koydu—eh, bir bakıma cömertti ama değişik ruh halleri vardı. Yahve'nin en korkunç görüntüsü, Eyüp Kitabında betimlenmiştir, burada şeytanla kimin insana en iyi numarayı oynayabileceği üzerine bahse tutuşur. Diyelim ki küçük bir çocuk yarattım, hiçbir şey bilmeden ve bir körün o tanrılara göre olduğu kadar körlemesine, sonra da kötü bir kişiyle o küçük şeyin baştan çıkarılıp çıkarılamayacağı üzerine bahse girdim! İşte Eyüp Kitabında gösterildiği haliyle Yahve budur. Onu yargılayacak kimse yoktu; o, en yüceydi. Yargılanamazdı, dolayısıyla ne yaparsa yapsın, insan ancak böyle olduğunu söyleyebilirdi—nedenini bilmezdi. O ahlakdışı bir figürdür ve tabii bu nedenle şeytana gerek yoktur; şeytan orada, bizzat tanrının içindedir. Ama Hıristiyanlıkta durum çok farklıdır. Orada kötü ilke kopmuştur ve Tanrı, yalnızca iyidir. Burada Hıristiyanlığın tarihsel yapısına giremem, ama Yale seminerlerimde bu sorun hakkında konuşmuştum.

Miss Wolff: Mrs. Baynes'in sorusuna cevaben denebilir ki, görünüşe göre Hıristiyanlıkta şeytan olan dördüncü ilke Teslise eklenince karşımıza tamamen farklı bir durum çıktığını görmezden gelmiş. O zaman iyilik ve kötülük ilkeleri artık mutlak karşıtlık halinde değildir, karşılıklı ilişki kurar ve birbirlerini etkilerler ve sonuç, tamamen yeni bir düzenlemedir. Ve artık Hıristiyanlıktaki anlamda bir şeytan olmazsa, şeytana ibadet de olamaz. Aklımızı karıştıran belki de sorunun teolojik formülasyonundan kaynaklanmasıdır. İnsan deneyimi açısından, örneğin ahlaksal açıdan bakarsak, yalnızca iyi olamayacağımızı, kötü yanımızın da bir biçimde yaşanması gerektiğini gayet iyi biliyoruz.

---

[3] Jung 1937'de Yale Üniversitesindeki Terry Seminerlerinde, kötülüğün bir şeytan figüründe somutlaştırılmasının dünyanın karanlık yanını, kötülüğün yalnızca iyinin yokluğu olduğu varsayımından daha iyi kavradığını ileri sürmüştü (TE 11, par. 248, 463).

Prof. Jung: Mrs. Baynes'in, bir olumlu, bir de olumsuz tanrı fikri varsa, bunun "şeytana ibadet" olarak adlandırılabileceğini kastettiğini sanıyorum, ancak ona dikkate almak demeyi tercih ederim: bunun sadakat ya da adanmışlıktan ziyade, dikkate almakla ilgisi vardır. Kötü bir etkenin varlığını bilinçli olarak dikkate almak, şeytan ibadetinin psikolojik eşdeğeri olur. Tabii bu, şeytana, örneğin bir tavuskuşu simgesi altında tapan kültlerden oldukça farklıdır. O yalnızca Hıristiyan Şeytan'dı ve ona tapıyorlardı, çünkü onlar için Tanrı'dan daha fazlasını yapabileceğini sanıyorlardı. Dolayısıyla 12. ve 13. yüzyıllarda Fransa'da, o korkunç salgın, savaş ve kıtlık dönemlerinde, şeytana kara ayinlerle ibadet ettiler. Şeytana döndüler, çünkü söylediklerine göre Tanrı artık onları dinlemiyordu. Merhametsizleşmişti ve adaklarını kabul etmiyordu, bu nedenle, başka bir öğeye başvurmak zorunda kalmışlardı. Şeytana ibadet etmeye başladılar, Tanrı yardım etmediğine göre, şeytanın daha iyi olacağını düşündüler, daha kötü olamazdı. Ama tabii ki tüm bununla hiçbir ilgisi yoktur; psikolojiye geldiğinizde, daha önceki koşullara göre düşünmeye devam edemezsiniz.

Örneğin bir figür yarattığınızı bildiğiniz zaman, ona doğal olarak yaratmadığınız bir figüre ibadet edebildiğiniz gibi ibadet edemezsiniz. Gökyüzünde iyi bir Tanrı olduğu kanısıyla yetişirseniz, o iyi Tanrı'ya, görebildiği için varolduğunu bildiği babasına tapan bir çocuk gibi tapabilirsiniz. Bu, bir Tanrı'nın varlığından—ya da en azından iyi bir Tanrı'nın varlığından kuşku duymaya başlamışsanız artık mümkün olmayan, çocuksu bir güven ve inanç türüdür. Dolayısıyla çok yetersiz bir şeytan yaratmayı ancak başarmış olduğunuzu bile bile—oldukça zavallı bir figürdür, bilirsiniz—şeytan ibadetine geri dönmek hayli imkânsızdır. Yetersiz bir kap olacaktır, çünkü yaratırken sürekli kuşkular içinde kıvranmışsınızdır. Sanki bir ev inşa ediyormuşsunuz ve siz yaptıkça rüzgâr yıkıyormuş gibidir. Böyle bir figür yaratıp varolduğunu varsaymak, dünyanın en zor işidir, çünkü onu bizzat siz yaratmışsınızdır. Çabanızın tek gerekçesi de, bu işi yapmazsanız, içinizde kalacak olmasıdır. Ya da zehir başka birinde olacak ve siz yine kötü olacaksınız. Ama o varsayımsal sıvıyı düşmanınızla aranızdaki bir kapta yakalamayı başarırsanız, işler daha iyi gider. Daha az zehirlenirsiniz, diğer kişi de daha az zehirlenir ve sonuçta hiç olmazsa bir şeyler yapılmış olur. Çünkü ancak etkiden sonuca varabiliriz ve etki sağlıklıdır. Biriyle aram kötüyse ve ona bir şeytan olduğunu, hatalı olduğunu söylersem, onunla nasıl tartışabilirim? Yalnızca ona bağırıp kafasına vururum. Şeytanlarımızı birbirimize yansıtırsak, ikimiz de yalnızca zavallı kurbanlar oluruz. Ama ikimizin de şeytan olmadığını, aramızda konuşabileceğimiz ve bizi dinleyecek bir şeytan olduğunu varsayalım. O zaman, ortağımın da aynı şeyi yapabilmesi halinde, insanlığın sevgisi uğruna birbirimizi kesinlikle anlayabileceğimizi varsayabiliriz. En azından bir şansımız vardır. Yapamayacaksak da, burada ayırıcı öğenin çok büyük olduğu sonucuna varacağız: ona yol vermeliyiz—bir gerekçesi olmalıdır. Çünkü ben zorlamaya karşıyımdır. Örneğin bir hasta bana aşılmaz bir direniş gösteriyorsa, bunun bir nedeni olmalıdır ve ben de buna u-

yumlu bir figür yaratamıyorsam, belirleyemiyorsam, pes ederiz; o kendi yoluna, ben kendi yoluma gideriz. Herhangi bir yanlış anlama, nefret yoktur, çünkü her ikimiz de aramıza üstün bir öğenin girdiğini ve böyle bir şeye karşı çalışmamamız gerektiğini anlamışızdır. Bu yine bir şeytana ibadet durumudur ve ayırıcı öğeye teslim olmalıyız.

Mr. Baumann: Az önce çocukların iyi bir Tanrı'ya olan güven ve inançlarından söz ettiniz. Mesih'in şu deyişi hakkında ne düşünüyorsunuz: Küçük bir çocuk gibi olmadan, cennetin krallığına giremezsiniz? Bu yanlış mı?

Prof. Jung: Hayır, bu doğrudur—ama sıradan teolojik yorumuna göre değil. Onların fikri, eğer çocuk kalmazsanız, çocuksu duygularınızı geliştirmezseniz, cennetin krallığına giremezsiniz. Ancak bu düpedüz bir yalandır. Mesih, çocuklar gibi olmazsanız diyor ve buradaki "olmak," bu noktaya kadar büyük ölçüde yetişkin olmuşsunuz demektir. Bu arada onun günümüzün iyi kalpli Hıristiyanlarına değil, Yahudilere vaaz verdiğini unutmamalısınız, Yahudiler yasaya ve yasalara uymaya inanırlardı. Onların inancına göre, baba ve anne ölürse, iyi oğul onları usulünce defnetmeliydi. Ama İsa onlara, ""Bırak ölüleri, kendi ölülerini kendileri gömsün" dedi. Ve tapınakta, on iki yaşındaki oğlu olarak annesine şöyle demişti: benden ne istiyorsun? Ben bana aidim, senin kaybolman gerekiyor.[4] Bu, yasaya aykırıydı; Mesih'in öğretisi, yasaya olan inançlarından vazgeçmeleri gerektiğini, tüm yasaları ve tüm öngörüleri yerine getirenin kendisi olduğunu söylüyordu. Dolayısıyla tam bir devrim istiyordu ve bu, yetişkin işidir. Bu, çocuksu bir ruhla yapılamayacak, yüce bir karardır. Bu insanların kaçınılmaz bir çatışmayı atlatmaları gerekiyordu, çünkü yasalara göre davranmak iyi, yasalara saygısızlık etmek kötü bir şeydir.

Örneğin Mesih, Sebt Günü tarlalarda çalışan o adamla konuştuğu zaman: Ne yaptığını biliyorsan, kutsanmışsın. Öğrencilerin doğal olarak aklı çıkmış olmalıdır. Benim bir suçluya şöyle demem gibi bir şeydir: katil olduğunu *biliyorsan*, kutsanmışsın. Böyle bir şeyi tabii ki midemiz kaldırmaz. O günlerde Sebt Günü çalışmak, ölümcül bir suçtu. Bu doğal olarak bizim için hiçbir şey ifade etmez. Birisi Noel günü bile odun kıracak olsa, bunu ölümcül bir suç olarak görmeyiz—ama o eski Yahudilere cinayet gibi geliyordu. Dolayısıyla çocuk gibi olmamız gerektiğini söylediğinde bunun anlamı: olabildiğince yetişkin ol, bu yüce çatışmayı yaşa, yasaya, ebeveynlere, bütün geleneğe karşı o görevlerin arasındaki korkunç çarpışmayı yaşa. Öte yandan, yasanın son sözü olmadığı, başka bir sözcüğün, kötülükten kurtuluşun olduğu içgörüsü vardır. Yasa sana bunu asla vermez; Mesih sana kötülükten kurtuluş verir. Bu yeni bir düşünceydi. Şimdi kararı ancak yetişkin zihni verebilir ve o kararı verdikten sonra, işte *o zaman* küçük bir çocuk gibi olursunuz. Mesih bunu demek istiyordu, koyun gibi olmamızı değil.

---

[4] İsa: "Bırak ölüleri, kendi ölülerini gömsünler" (Matta 8:22). Jung burada iki olayı birleştiriyor. Soru Kana'daki düğünde sorulmuştu (Yuhanna 2:4). Çocukken tapınakta endişeyle kendisini arayan annesine, "Babam'ın evinde bulunmam gerektiğini bilmiyor muydunuz?" demişti (Luka 2:46-49).

Mrs. Jung: Çocuk tutumu yalnızca tam bir güven içermez; karanlık güçlerin korkusunu da içerir.

Prof. Jung: Ah evet, Mesih çocuklara benzeyeceğinizi söylerken bu besbelli bir çocuğun tutumuna sahip olmanız gerektiği anlamına gelir, onun da ne olduğunu keşfetmemiz gerekir. Bu akılcı bir tutum mudur? Felsefi midir? Hayır, son derece basittir; bir çocuğun tutumu doğanın tüm imalarını içerir. O zaman İsa'ya atfedilen şu sözleri anlarız: "Havadaki kuşlar ve yeryüzündeki veya yeraltındaki tüm yaratıklar, denizdeki balıklar, sizi çeken bunlardır; Cennetin Krallığı da içinizdedir.[5] Bu, o zaman içgüdülerin oyuna girmesi anlamına gelir. Çünkü bu fikirler çok zorlaşmaya başlamıştı, çünkü bir çocuğun örtülü inancı vardır. Bir hayvanınkinden farklı değildir—örneğin hayvanlar ve tarladaki zambaklar hakkındaki o sözler bundandır—ve bu eksiksiz güven, olağanüstü, neredeyse imkânsız bir fedakârlıktır. Dolayısıyla yetişkin birinin açısından basit bir şey değildir ve Hıristiyanlığın bu talebi sonsuza kadar yerine getirilmemiş olarak kalmıştır, çünkü yerine getirilemez.

Mrs. Sigg: Bence Prof. Zimmer, Hintlinin bu soruyu nasıl ele aldığına dair açıklamalarıyla, ters tarafı kabullenme sorununa en değerli katkıyı verdi *Kunstform und Yoga in Indischen Kultbild* [*Hint Kutsal Sembollerinde Sanatsal Biçim ve Yoga*] adlı kitabında bulunur. Orada gerçek bir teknik verir.

Prof. Jung: Bu sorunu ele almanın birçok yolu vardır. Hıristiyanlıktaki çocuk gibi olma yolundan söz etmiştim; ama oldukça farklı Doğu yolları da vardır ve ortaçağda bile farklı bir yolumuz vardı. Çünkü çocuğun yolu kilise tarafından vaaz edilmiştir, kilise, baba ve anne tutumunu üstlenmiş, diğer herkes çocuk olmuştur. Papa asla çocuklardan biri olduğu ihtimalini düşünmemiştir, kardinaller de. Ama adil olmalıyız; Papa'nın günah çıkartmak için çok sade bir rahibi vardır; bu, işi olabildiğince doğru yaptıklarını, papanın bile olabildiğince insan olduğunu gösterir. Protestanların, incitilemez olduğu iddiası nedeniyle papayı megalomanlıkla suçlamaları oldukça adaletsizdir; bu yalnızca onun makamıyla ilgilidir. Aynı varsayım başka bir alanda daha vardır, kilisenin kutsal bir kurum olduğu ve dolayısıyla incitilemez olduğu iddiası. Ama bu biraz kuşkuludur. Onun kutsal bir kurum olduğuna emin değiliz. Bu bir insan uzlaşısıdır ve kişinin çocuk gibi olması gerektiği gerçeği yerine getirilmez.

Mrs. von Roques: Çocuklar çok anlayışlıdırlar; örneğin bir çocuk yaramazlık yapmışsa, "yaramaz köpeği kovala" der. Çocuk, içinde kovalanabilecek bir şey olduğunu anlar.

Prof. Jung: Eh, Mesih'in, çocuklar hakkında söylediklerini söylemesinin birçok nedeni vardır ve o çocuk sorunuyla ilgili olarak epeyce hemfikir olunabilir. Ama teolojik yorum en sonunda sorun yaratır; en sonunda imkânsız hale gelir. Bu konuda hiçbir *consensus gentium* bulunmamasının nedeni budur; yalnızca bir tür okul, belki de, bu çözümü tercih eder. Doğuda, hatta ortaçağ Avrupa'sın-

---

[5] Jung burada bozulmuş durumdaki üçüncü yüzyıla ait *Oxyrhynchus Papirüsü* için uygulanan restorasyon girişimini aktarıyor. Bkz. *Apocrypha*, s. 2.

da, başka bir fikre sahiplerdi, ama bilirsiniz, başka fikirlere sahip olmak çok sağlıklı değildi, tıpkı bugün de olmadığı gibi.

Dr. Escher: Şeytan'a bir tür ahlaksal eylem olarak adanmanın, en değerli şeylerin acımasız bir tanrıya kurban edilmesinin tarihsel örnekleri vardır. Fenikeliler ve Kartacalılar ilk doğan çocuklarını Baal heykelinin ateş yanan ağzına atarlardı, sonra gözetilmek umuduyla. İbrahim, bir çocuk kurbanını bir koç kurbanına dönüştüren ilk kişidir (*Agnum pro vicario*). Ve bekâretlerini *Magna Mater* tapınağında feda eden kadınların, yaşamlarının geri kalanında iyi talih bulacağına inanılıyordu.

Prof. Jung: Evet, eski kültlerde çok dehşet verici tanrıların olduğunu gösteren çok sayıda kanıtımız vardır. Eski zaman tanrılarını şeytan diye adlandırmakta bir tereddüt yoktu, tıpkı daha sonra Zeus'un ve Olympos'un diğer sakinlerinin, iyilik ve kötülüğün tuhaf bir karışımı olmaları nedeniyle, şeytan olduğunu söylemekte de tereddüt olmadığı gibi. İnsanlar her zaman yalnızca daha tehlikeli tanrılara özen göstermişlerdir—doğal olarak tehlikeli bir tanrıya, daha iyi şeyler bekleyeceğiniz bir tanrıdan daha fazla dikkat edersiniz. İlkeller bu bakımdan utanmazlar. Onlar; "İnsanoğluna asla zarar vermeyen büyük tanrılara neden ibadet edelim? Onlar iyidir. Kötü tinlere ibadet etmeliyiz, çünkü onlar tehlikelidir" derler. Gördüğünüz gibi, bu mantıklıdır ve bu çok olumsuz ilkeyi kahramanımız Zerdüşt'e uygularsanız, hemen hemen aynı sonucu elde edersiniz. Zerdüşt figürü neredeyse kusursuzdur ve Nietzsche'de sonsuz paniğe neden olan tehlikeli şey, gölgedir, karanlık Zerdüşt'tür. Nietzsche, Zerdüşt'ün bu olumsuz yanına daha fazla takdir, hatta saygı gösterebilseydi, onun için kesinlikle yararlı olurdu. Çünkü sürekli olarak o arkadaşın tehlikeli düşüncelerinin kendi düşünceleri olduğunu varsayarak kendisini zehirleme tehlikesi altındadır; böyle iç yansıtımlar yaptığı için, o büyük figürleri de dahil etmeden yapamıyor. Zerdüşt'ü de, hatta gökyüzünü de içe yansıtması gerekir, bu tabii oldukça hoş bir konuşma eğretilemesi olur, ama sağlıklı değildir. İnsan, Zeus olduğunu ve üstündeki mavi gökyüzü olduğunu söyleyebilir ve bu çok harikadır, ama o zaman altındaki cehennemdeki her şey olduğunu da itiraf etmek zorundadır. Biri kaçınılmaz olarak diğerine yol açar. Bu yüzden biz de ne o ne de bu olduğumuza karar versek iyi ederiz; iyiyle özdeşleşmemeliyiz, çünkü o zaman kötüyle de özdeşleşmemiz gerekmez. Bu nitelikleri dışımızdaki varlıklar olarak inşa etmeliyiz. İyi *vardır* ve kötülük *vardır*. Ben iyi de değilim, kötü de, çekiç de değilim, örs de. Ben çekiç ile örsün arasında kalanım. Çünkü çekiçseniz, aynı anda örssünüz; vuran ve vurulansınız ve o zaman tekerlekte, sonsuza kadar bir yukarıda, bir aşağıdasınız.

Mrs. Sigg: Nietzsche, Torino'daki büyük felaketin ardından kendisini Tanrı'yla özdeşleştirdiği o mektubu Burckhardt'a yazdığı andan itibaren, Caesar Borgia'yla ve bir şehvet cinayetiyle özdeşleşti.

Prof. Jung: Hastalığında doğal olarak tüm bunlar ortaya çıktı ve zaten burada da çıkıyor—örneğin gökkubbeyle özdeşleşme biçiminde. Bu paragrafı

yazdığı sırada omzunun üzerinden bakıyor olsaydım, "Şimdi bir dur, buraya yazdığın şeyi düşün—bu tehlikeli bir şey" derdim. "İbadet ettiğin güzel mavi gökyüzünün ya da senin için her ne ifade ediyorsa, cennetin *senin* derinliğin olduğunu söylüyorsun ve bu onun kendin olduğu anlamına gelir, yani ya cennet çok küçüktür ya da sen çok büyüksün." Tabii bu sezgisel yandır. Durup dikkat etmez. En şaşırtıcı düşünce balinalarını yutar ve hiç dikkat etmez; sonra da hazımsızlık ve baş ağrısı çekince, ne olduğunu merak eder.

Nietzsche ne zaman böyle bir açıklama yapsa müdahale etmeli ve ne anlama geldiğini, neyin ima edildiğini sormalıyız. Çünkü o çok fazla şair ve çok az filozoftur. Durup soru sormaz. Gökyüzünün onun derinliği ve masumiyeti olduğunu söylüyor—e, sonra? Ya da izleyen paragrafta "... sense yıldızlarını saklıyorsun. Konuşmuyorsun: böyle öğretiyorsun bilgeliğini bana." İnsan düşününce, gökyüzü kendisi olduğuna göre, gökyüzünden o kadar çok şey öğrenmiş olurdu ki *o* konuşmazdı ve böylece bilgeliğini göstermiş olurdu—ama konuşur. Tabii insan olduğu ölçüde konuşmak zorundadır, ama o zaman gökyüzü değildir. Şimdi, tüm o idrak burada eksik; onu sezgileri yönetiyor. İdrak için sabrı yok ve bu yüzden balinaları üst üste yutuyor, sonra da, doğal olarak, muazzam bir şişme ve hazımsızlık çekiyor. Sonraki paragraflarda idrakler var, ama bunlar olasılıkların, sezgilerin idrakinden ibarettir ve sonuç çıkarmaz. Bu nedenle bütün olay, o idrak etmeden yanında gelip geçiyor ve biz de yalnızca bunun çok kötü olduğunu söyleyebiliriz.

Mrs. Sigg: Benim çevirimde gökyüzü olduğunu söylemiyor. "Kendimi o yüksekliğe fırlatmak, benim derinliğimdir odur" diyor. Gökyüzüyle özdeşleşmiyor aslında.

Prof. Jung: Ha, o hemen hemen aynı şey: kendini göklerin derinliklerine, olağandışı uzaklıklara atıyor ve o kadar yükseğe sıçrayamayacağı için, bu bir tür dipsiz derinliklere düşme anlamına geliyor. Ve bunun kendi derinliği olduğunu söylüyor, ki bu da tamamen doğrudur.

Mr. Allemann: Bu *tabula smaragdina* değil mi—mikrokozmos ve makrokozmos?[6]

Prof. Jung: Keşke öyle olsaydı. Çünkü o bir idraktir, ama aslında idrak etmiyor. Yine o talihsiz, bunun ona ait olduğu kalkanını kullanıyor—onu içeri yansıtıveriyor ve o da böylece bir konuşma eğretilemesi olarak kalıyor. *Tabula smaragdina*, bildiğiniz gibi evrenin yapısıyla ilgili felsefi ya da deneyüstü bir ifadedir: "Yukarıda Ether [Aether], aşağıda Ether, yukarıda gökkubbe, aşağıda gökkubbe, tüm bunlar yukarıda ve tüm bunlar aşağıda—al ve mutlu ol." Ama biz makrokozmosa da iç yansıtım yapabiliriz. Buranın gökyüzü ve yeryüzünün aşağıda olduğunu söyleyebiliriz: tüm bunlar bizim içimizde de vardır. Daha sonra Hermetik felsefede kesin olarak bu biçimde anlaşılmıştır. Ama sorun, Nietzsche'nin bunu yalnızca bir konuşma eğretilemesi biçiminde, kendi zihinsel olgusu olarak almaya eğilimli olmasıdır. Unutmayın, bu dün-

[6] Bkz. aşağıda, s. 1298-99.

yanın bir yanılsama, gökyüzünün derinliğinin de kendi varlığının derinliği olduğunu söylese, doğru olurdu, ama o zaman bambaşka bir felsefe yazardı. Yaratacağı Üstinsan hakkında konuşmazdı, bağırmazdı. O, bir keşiş ya da Hintli bilge gibi bir şey olurdu. Ve gökyüzünün güzelliğinin veya üstinsanın kendisine ait olduğunu söylemezdi; o, ona ait değildir, onun dışındadır. Ne şöyledir ne de böyle ve daha sonra size bunu söyleyecektir. Sorun budur. Burada Nietzsche'yi savunmak hiçbir işe yaramaz; bu eksiklik, bir kusurdur. Şimdi, sözde idrakini sürdürüyor.

> Öfkeli denizin üstünden sessizce doğdun bugün; sevgin ve ılımın öfkeli ruhuma esin veriyor.

Bu, ruhundaki kargaşaya çare olacak gökkubbe vizyonu fikridir. Kendine, "Neden gökkubbeyi düşünüyorum? Neden 'derinliğim' diyorum?" diye sorabilirse—o zaman bir tamamen huzurlu parça, bir de tamamen kargaşa içinde bir parça olduğunu ve tıpkı huzurlu parçaya "gökkubbe" adını vermiş olduğu gibi, diğer yanı, mevkidaşını da "cehennem" olarak nitelendirebileceğini ve bunun kendisi olmayacağını anlardı. Aksi halde dünyadan tamamen yalıtılmış olurdu; o, cennet olurdu, biz de başka bir şey. Dolayısıyla ikisinin arasına cennet anlamına gelen bir form ve cehennem anlamına gelen bir başka form yaratmalıdır—özdeşleşmediği iki ilke, karşıt bir çift. Çünkü farkında olabilseydi, cennetin sadeliği ve alçakgönüllülüğü ona yararlı olurdu.

> Değil mi ki içten güzelliğinle bana geldin, güzelliğini örtünmüş olarak, değil mi ki sessizce konuştun benimle, apaçık bilgeliğinle.
>
> Nasıl sezmem ruhunun tüm alçakgönüllülüğünü?

Daha önce de söylediği gibi, o gökkubbe onun ruhuydu. Bu, "*Ruhumun* kutsal alçakgönüllülüğünü nasıl sezmem?" olabilirdi. Ama o zaman neden buna uygun davranmıyor? Konuşmak neden? Ve bu onun ruhuysa, kargaşa nerede?

> Başlangıçtan beri dost olduk: kederimiz, ürkünçlüğümüz ve temelimiz ortaktır; güneş bile ortaktır bizim için.
>
> Birbirimizle konuşmayız, çünkü çok fazla biliriz—: birbirimize karşı sessiz dururuz, bilgimizi birbirimize gülümseriz.
>
> Sen ateşimin ışığı değil misin? İçgörümün kız kardeş ruhu sende değil midir?
>
> Birlikte öğrendik her şeyi; birlikte öğrendik kendimizin ötesine, kendimize yükselmeyi ve bulutsuz gülümsemeyi:—
>
> —Bulutsuz gülümsemeyi ışıldayan gözlerden ve millerce uzaklıktan, altımızda baskı ve amaç ve suçluluk yağmur gibi yağarken.
>
> Ve yalnız başıma gezerken, ruhum gece vakti ve dolambaçlı yollarda *neyin* açlığını duyardı? Ve dağlara tırmandığımda, *kimi* arıyordum dağlarda, senden başka?

> Ve tüm gezmelerim ve dağa tırmanmalarım: bir zorunluluktu yalnızca, beceriksizin üstünkörü çaresi:—*uçmak* yalnızca, tüm isteği buydu irademin, *sana* uçmak!

Kendisini daha az, gökkubbeyi daha fazla vurgulasa daha iyi olurdu, ne de olsa gökkubbe kuşkusuz bireyden daha büyük bir şeydir. Ama vurgu insan bireyineyse, o zaman—Hint düşüncesine göre—*Purusha* gökkubbeden daha fazlasıdır. Gökkubbe yalnızca *Purusha* doğasının görünür ifadesi olurdu ve *Purusha* tamamı olduğundan, kesinlikle *Purusha'd*an yalnız ve tek varlıktan daha az olurdu. Böyle bir içgörü olmadığı apaçıktır, yoksa tamamen farklı sonuçlar olurdu. O zaman sözcüğün en yüksek anlamında felsefi bir anlayış gerçekleşirdi ve bu da mutlaka felsefi bir yaklaşım sonucu doğururdu. Ama bu durumda doğmayan sonuç tam olarak budur, yalnızca bir tür esrime, üstün bir ilkeyle özdeşleşme, tanrı gibi bir varlıkla—Olympos'ta oturan Zeus baba gibi. "Bulutsuz gülümsemeyi ışıldayan gözlerden ve millerce uzaklıktan" diyor, ama bu çok büyüktür. Ve kendi düşüncelerini dediklerinde titriyor, ama onun kendisinin bile bilmediği, yalnızca habis olduklarını varsaydığı düşüncelerden tedirgin olduğunu düşünebiliyor musunuz? Bu bir felsefi bilinç eksikliği, bir düşünce eksikliğidir. O gökkubbeye uçmak istediğine gayet güzel inanabiliriz ve bunun eski, çocukça bir Hıristiyan cennetine uçmak isteği olduğunu da varsaymamız gerekmez. Belki başlangıçta öyleydi, ama daha gelişmiş bir bakış açısı olmasını bekleyebiliriz. Ama bu aslında fazla fark yaratmaz. Bu kurtuluş isteğidir, kargaşadan kurtulma isteğidir. İçinde kaosun üstünde bir berraklık, karışıklığa karşı bir düzen hissediyor. Tüm bunlar apaçıktır, ancak dediğim gibi, lafta kalır—belki güzel laflarda—ama hiçbir felsefi idrak yoktur.

Şimdi, sıradaki paragraflar bozulma fikri, gökkubbe görüntüsünü bozan şeyler içeriyor. Gökkubbeye övgüler söyledikten sonra, anında karanlık güçlerin saldırısını hissediyor; bulutlar bir kez daha ortaya çıkıyor ve artık göremediği gökkubbeyi örten fırtınalardan nefret ediyor. Bu, içinde bu kusursuz güzelliği örten güçleri olduğunu kabul etmesidir. Sonra, bu sayfanın alt kısmında, gök gürültüsünden, öfkeli davulcudan söz ettikten sonra, diyor ki,

> Çünkü gürültüyü, gök gürlemesini ve boranları, bu ketum, kuşkucu, kedi duruşuna tercih ederim; insanlar arasında da en çok sinsi ve yarım yamalak ve kuşkucu, duraksayan, geçici bulutlardan nefret ederim.

Tüm bunları kendi içinde idrak ediyor, ama böyle şeyler yapan başka aptallara yansıtılıyor. Burada yaptığı şeyin tam olarak bu olduğunu anlamalıdır. Bir şeyleri idrak etmeden görerek, onlardan söz ediyor, ama doğrulayamıyor, çünkü sonuç *çıkaramıyor*, dolayısıyla o da yarım yamalak, görmüş ama görmemiş olan, bilen ama bilmeyen, büyük laf eden ama ona inanmayan biri olarak o kavganın içinde. Bu paragrafta kendine gerçekten hakaret ediyor. Şimdi, sözcüklere inanan kişiyle, yalnızca bir tür düşünce, renk ya da müziğin güzelli-

ğinden büyülenmiş, yalnızca estetik bir tutuma sahip bir arkadaş, gerçek bir filozof—ki yalnızca konuştuğu ve yaşamadığı için *per definitionem* filozof olmayan bir felsefe profesörü demek istemiyorum—arasındaki fark budur. Gerçek bir filozof, yaşamında geçerli olan sonuçları çıkarır: bunlar yalnızca laf değildir. Doğrusunu yaşar. Kastettiği bir sözcükler dizisi değil, belli bir yaşam biçemi anlamına gelir ve onu yaşamakta başarılı olmasa bile, en azından onun anlamına gelir ve onu az ya da çok, *yaşar*.

Bu tür bireyler gördüm. İnsanlığın harika örnekleri değildi, ama bir felsefi doğruyu bir sözcükler dizisi ya da bir kitaba basılmış, kulağa akıllıca bir şey gibi gelen bir şey olarak düşünmediler. Bir doğrunun yaşayabileceğiniz bir şey olduğunu ve yaşamınızı yaşasanız da, yaşamasanız da, tek ölçütün yaşam olduğunu kabul ettiler. Şu ve şu biçimde başarısızlığa uğramış olabileceklerini bile kabul etmeye hazırdılar ya da bu konuda bazı küçük yalanlar anlatabilirlerdi, ama en azından bu konuda mahcuptular ve eleştirileriniz karşısında bu kadarını teslim ederlerdi. Doğu felsefecisi olan bir arkadaş tanıyorum, gerçek bir Doğulu gibi bazı üçkâğıtlar çevirdiğinden eminim, ama o böyle şeyler yapmadığını söyler ve bu yalnızca adi bir yalan olmaz. Bir doğrunun onu yaşadığınız sürece bir doğru olduğuna dair inancına rağmen yalan söyler. Ama bizim felsefemiz—tanrım, tamamen gülünesidir! Batılı bir felsefe profesörü için yaşam biçeminin felsefesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu bir biliş kuramıdır, ama yaşam farklı bir şeydir: bilişi etkilemez. Çünkü bu bizim Batılı önyargımızdır, sözcüklere olan inancımızdır ve bu Nietzsche'yi de baştan çıkarıyor ve onu engelliyor. İdrakin ne anlama geldiğini anlamıyoruz. Doğulu bunun en önemli şey olduğunu söylüyor ama biz, sorunu bile anlamıyoruz. Diyoruz ki, "*ne* idraki?"—bize bir şey ifade etmiyor. Kendinizi "Bu benim derinliğim" derken bulduğunuzda, ne demek istiyorsunuz? Bu düşüncenin ima ettikleri nedir? Onu yaşamak, doğrulamak istemenizin nihai sonuçları nelerdir? Çünkü idrak edemiyoruz; biz o yarın yamalak, arada yaşayan, düşüncelerimizden ve savlarımızdan oldukça farklı bir şey yaşayan arkadaşlarız.

Mrs. Sigg: Bu bölümlerdeki yanlış yüksek ses tonlarının Nietzsche'nin, okullar ve kilise tarafından bu ideallere yönlendirilmiş olmasından kaynaklandığını düşünüyorum.

Prof. Jung: Elbette, tam da bunu kastediyorum: Almanya'daki o entelektüel *milieu*'den ona tonlarca vermişlerdi.

Mrs. Sigg: Ve bu yüzden, zamanın tininin onu zorladığı o trajik eğilime karşı koymak için, dünyanın gerçekten bir İsviçreli psikoloğun sözüne gereksinimi varmış galiba: İyi ve güzelin değil, varoluşunuzun peşinden gidin.

Prof. Jung: Eh, ne yazık ki arkadaşı Jakob Burckhardt, ona yapacak tek şeyin olabildiğince suskun durmak olduğunu söylemedi. Burckhardt, bu gibi konulara bulaşmak istemeyen, endişeli bir ruhtu. Hatta fazla yaşlı ve fazla aptal olduğunu söylemeyi tercih ederdi. Parmağını o pastaya sokmayacak kadar sinsi bir yaşlı tilkiydi.

Mrs. Sigg: Ama ben Jacob Burckhardt'ı kastetmemiştim.

Prof. Jung: Ama *ben* onu kastettim!

Mr. Allemann: Budistler, bilgi edinme yolunda ilerleme kaydedebilmek için idrak yeteneğini gerekli görürler ve "idrak" sözcüğünün anlamını iletmek için de şu örneği verirler: Herkesin hastalık, yaşlılık ve ölümle teması olur, ama çoğu kişi yalnızca bu gerçeği kaydeder, geçer. Buddha hastalığı, yaşlılığı ve ölümü görmeye geldiği zaman, yaşamanın acı çekmek demek olduğunu idrak etmiş ve Samsara çarkından çıkmak için bir yol aramaya başlamıştı.

Prof. Jung: Bu mükemmel bir örnektir. Doğunun idrak derken ne demek istediğini öğrenmek için, Buddha'nın vaazlarını, esas olarak Pali Derlemesinin orta koleksiyonundan okuyun.[7] Bunlar oldukça aydınlatıcıdırlar, bu, en üst bilince giden son derece sistematik bir eğitimdir. Der ki, ne yaparsanız yapın, bilinçli olarak yapın, yaptığınızı bilin; hatta yerken ve içerken, fiziksel gereksinimlerinizi, bedenin tüm işlevlerini karşılarken de bilin der. Bu idraktir—bir an bile idraksiz olmayın. Ne yaptığınızı ve ayrıca *kimin* yaptığını daima bilmelisiniz. Ve bizde eksik olan idrak de tam olarak budur. Çünkü bugünlerde sürekli olarak kulağımıza—herhalde Amerika'nın da her yerinde—bağırılan şey, şunun ya da bunun sorumluluğunu üstlenmemiz gerektiğidir: "Sorumluluğu üstlenen bir arkadaş var, yaparım diyor!" Bu tabii kulağa harika gelir; hepimiz böyle bir arkadaşı bekleriz. Ancak kimse o adamın kim olduğunu soruşturmayacak mı? Örneğin işleriniz darmadağınken bir arkadaş gelip işi ona teslim etmenizi, halledeceğini söyleyecek olsa, doğal olarak, "Tamam da sen kimsin?" dersiniz. Ama gözünüz bağlanabilir; yalnızca Avrupa'nın gerçek kolektif bilincine sahipseniz, minnettar olur ve bunun gerçekten işi halledecek arkadaş olduğunu varsayarsınız. Sonra adamın kendi işinin iflas ettiğini çünkü işi hiç bilmediğini ve belki de bir dolandırıcı olabileceğini duyarsınız, dolayısıyla nasıl sorumluluğu üstlenebilir ki? Ama bunu sormayız; birinin işi üstlenmesi bizi yeterince tatmin etmiştir. Bütün şu politikacılara bakın! Şimdi, bu bölümde söz edilecek bir şey daha vardır. Sonraki sayfanın yarısına doğru Nietzsche şöyle diyor,

> Tehlike—bu, dünyanın en eski soylusudur; tüm şeylere onu verdim, bir amaç için azat ettim onları.
>
> Böylece bu özgürlüğü ve göksel dinginliği, masmavi bir çan gibi, tüm şeylerin üstüne koydum, onların üstünde ve onların aracılığıyla hiçbir "sonsuz İrade"—irade etmez diye öğrettiğim zaman.
>
> Bu art niyeti ve budalalığı koydum o İrade'nin yerine, "Her şeyde imkânsız bir şey vardır—akılcılık" diye öğrettiğim zaman.

Bu, şunu diyen esprili filozofa benziyor: "Hiçbir şey doğru değildir, hatta bu da doğru değildir."[8]

---

[7] "MÖ 80 civarında Seylan'da, erken dönem Budist kanonu yazıya dökülmüştü. Bu kutsal literatür külliyatı—sıklıkla alıntılanan Pali yasası—günümüze kadar pek değişmeden korunmuştur" (Zimmer/ *Philosophies*, s. 499).

[8] E. D. Decker, Multatuli adıyla yazan ve pek tanınmayan bir 19. yüzyıl Felemenk filozof.

> Bir parça mantık, tabii, yıldızdan yıldıza serpilmiş bir bilgelik tohumu—bu maya her şeye karışmıştır; deliliğin hatırına, her şeye bilgelik karışmıştır!

Bu içgörüyü Nietzsche'ye borçluyuz. O, usdışıcılığın ilk kahramanları arasında yer alır, ki bir aşırı olguculuk ve usçuluk döneminde yaşadığı düşünülürse, büyük başarıdır. Günümüzde artık bu kadar akla yakın değil; böyle bir pasajın tam değerini anlamak için elli ya da altmış yıl geriye dönmeliyiz. Kuşkusuz zamanında, şeylerin tamamen usdışı doğasında, böyle bir dünyanın duygu değeri üzerinde de ısrar eden tek kişiydi. Münhasıran akılcı bir dünya tüm duygu değerlerinden mutlaka yoksun kalır ve bu yüzden onu paylaşamayız, bir makinenin yaşamını paylaşamayacağımız gibi. Yaşayan varlıklar olduğumuz gerçeğine artık tamamen ikna olmuşuz ve bir makine de ne de olsa aslında yaşayan bir varlık değil, önceden tasarlanmış akılcı bir araçtır. Ve biz önceden tasarlanmış akılcı araçlar olmadığımızı hissediyoruz; bir tür deney olduğumuzu, diyelim ki doğanın bir deneyi olduğumuzu ya da daha alçakgönüllüce ifade etmek gerekirse, bir tehlikesi olduğumuzu düşünürüz. Şeyler bir biçimde bir araya gelmiş ve sonunda o insan ortaya çıkmıştır. Bu bir deneydi ve sonsuza dek bir deney olarak kalacaktır. Dolayısıyla dünyanın en eski soylusu olduğunu söyleyebiliriz; hepimiz bir tür tehlikeden geliyoruz; bu da bunda akılcı hiçbir şey olmadığını gösterir; hiçbir araçla ilgisi yoktur.

Bu çok önemli bir idraktir; çünkü kesin diye bildiğimiz, birtakım yararlı ve istenen yapılar olduğumuz ve birtakım kesin amaçlar için burada bulunduğumuza dair eski geleneksel inancımız yıkılmıştır. O zaman doğal olarak, amacı görmediğimiz, neredeyse hiçbir amaç yokmuş gibi görünen korkunç bir belirsizliğe düşeriz. Bu, şeylerin *au fond* olarak akla yakın olduğu önyargımızdan kaynaklanır, fakat bu imkânsızdır—muhtemelen hâlâ Tanrı'nın önceden planladığı ve bir bakıma saat gibi çalışan bir makinenin dünya olarak tezahür etmiş olduğu fikrine dair çocukça önyargımızla ilgilidir. Bu bakış açısıyla enfekte olmuş haldeyiz, ama bu, bir atölyede oturmuş ipleri elinde tutan, dünyanın her saatini hesaplayan, önceden tasarlamış, aşırı bilge ve zeki bir yaşlı adama, bir babaya duyulan güvendir. Buna inandığımız ölçüde bizler yalnızca *fils à papa* oluruz, koşullu olarak yaşarız. Ama herhangi bir yere ulaşmak, o hayali ipleri koparmak istersek, kesinlikle gereklidir, çünkü ipler yoktur. Nietzsche'nin yapmaya çalıştığı da budur, böyle iplerin, böyle bir ön tasarımın bulunmadığı, sahne arkasında oturan ve sevgili küçük çocuğun sahnesinden geçip iyisine, daha iyisine, en iyisine giden ipi yöneten böyle bir *papa à fils* olmadığı fikrini iletmektir. Muhtemelen, hatta büyük ihtimalle, hiçbir şey düzenlenmemiş, aslında bir kaza olabilir.

Ve burada size Daudet'nin eski kitapları, *Tartarin de Tarasçon* ve *Tartarin sur les Alpes*'i[9] hatırlatmak isterim. Tartarin, Alplerin tehlikelerinin

---

[9] Alphonse Daudet, Leon Daudet'nin babası, *Tartarin de Tarasçon* [*Taraskonlu Tartarin*] (1877) ve *Tartarin sur les Alpes* [*Tartarin Alpler'de*] (1885). Tartarin abartılı öyküler anlatan, güleç biriydi.

yalnızca bu yerleri satın almış bir limited şirket tarafından tehlikeli görünmeleri için düzenlendiğini düşünüyordu, bu yüzden Jungfrau'ya sanki hiçbir şeymiş gibi çıktı. Onun hakkında her şeyi biliyordu. Ama sonra Mont Blanc'a çıktı ve orada birdenbire bunun sahte olmadığını keşfetti. Sonra kuşkular onu sardı ve fena halde morali bozuldu. Çünkü önlemeye çalıştığımız, o moral bozukluğudur—kendimizi kaybolmuş gibi hissedebiliriz. Ama ancak kaybolduğumuzu hissedersek suyun da bizi taşıdığını deneyimleyebiliriz; hiç kimse suyun ağırlığını kaldırması gerektiğine inanmadığı sürece yüzmeyi öğrenmez. Suya güvenebilmeniz, suyun gerçekten ağırlığınızı taşıdığına güvenmeniz gerekir, o zaman yüzebilirsiniz. Dünyadan öğrenmek zorunda olduğumuz şey de budur.

SONBAHAR DÖNEMİ

Ekim/Aralık 1938

SEMİNER I

19 Ekim 1938

Prof. Jung:
Bayanlar ve Baylar: "ebedi dönüş" yolunda, bir kez daha yaşlı *Zerdüşt*'ümüze geri dönüyoruz. 49. bölüm, "Cüceleştirmenin Erdemi" ile başlayacağız. Önceki bölümlerde söylenenlerin bir özetini vermek imkânsız olur. Aslına bakarsanız, o kadar çok şey söylendi ki, hatırlamak bile neredeyse imkânsız oluyor. *Zerdüşt* öyle şaşırtıcı bir olgudur, o kadar çok yönlüdür ki, onu bir bütün olarak ele alamazsınız. Üstelik *Zerdüşt*'ün kendisi de bir bütün değildir; o daha çok bir görüntüler nehridir ve nehrin yasalarını, nasıl hareket ettiğini ya da hangi hedefe doğru nasıl menderesler yaptığını belirlemek zordur.

Önceki "Güneş Doğmadan" başlıklı bölümü ve şimdi de "Cüceleştirmenin Erdemi" bölümünü ele alırsanız, birinin diğerini neden takip etmesi gerektiğini tam olarak göremezsiniz. Yalnızca bir biçimde düzgün hareket ettiği, bir biçimde akla uygun olduğuna dair donuk bir tür hissiniz vardır, ama hangi akla uygundur, kimse bilemez. Bu bilinçdışının tüm ürünlerinin çok tipik bir niteliğidir. Bilinçdışı içeriği son derece kaotik görünen bir nehirde akar, bu nehir doğada menderesler yapar ve sonraki hareketin ne olacağını yalnızca su bilir. Biz bilemeyiz, çünkü potansiyeldeki küçük farklılıkları, kumun eğimini algılayamayız, ama su bilir ve onu izler. Yalnızca doğal yerçekimini izleyen, tamamen bilinçdışı, amaçsız bir hareket gibi görünür. Bir yerde başlamış ve bir yerde sona ermiş olur. Bunun herhangi bir özel anlam ifade ettiğini söyleyemeyiz, tıpkı—daha önce belirtildiği gibi—doğadaki takdiri ilahinin bir başka kanıtı olarak, Tanrı'nın harika öngörüsü ve lütfu sayesinde, her kasabanın yakınında bir nehir olduğu söyleyemeyeceğimiz gibi. İnsan burada insan dışında bir şeyin üzerinde tekinsiz bir izlenime sahip olur ve spekülasyon için kesinlikle bir te-

mel bulunmadığından dolayı spekülasyon yapmak da mümkün değildir; insan yalnızca doğadaki anlamlarının dipsiz derinliklerinden etkilenir.

Yine de insan hep belki de bir yerde gizli bir amaç olduğu hissine kapılır. Aksi halde böyle bir kitaba asla yoğunlaşamazdık, tıpkı Tuna'nın neden Karadeniz'e doğru gittiği ya da Ren'in neden kuzeye aktığı gibi devasa sorulara yoğunlaşamayacağımız gibi. *Zerdüşt* gibi yapıtlar hiç olmazsa insandan doğmuştur; bu bir insan psykhesindeki doğa sürecidir. Ve bilincin bir amaç ya da sonuç vermediği durumlarda, psykhenin doğal işleyişinin ister istemez salt rastlantısal bir çözüme, yani Karadeniz'e vardığı sonucuna ulaşmak da kesinlikle umut kırıcı olurdu. Çünkü o zaman, psykhenin yaşamı hakkında spekülasyon yapmaya değmezdi. Ancak yine de altta bir amaç olduğuna dair belli bir sezgimiz ya da hissimiz olduğu için, böyle bir çalışmaya yoğunlaşmanın ve belki de her şeyde gerçekten gizli bir tasarımın, belki yüzeyde açıkça görülemeyen ya da başka bir deyişle, yazarın da bilinçli olmadığı bir amacın bulunup bulunmadığını keşfetmeye çalışmanın yararlı olduğunu düşünürüz. Şimdi, Nietzsche bu bölüme şöyle başlıyor:

> Zerdüşt tekrar karaya ayak bastığında, doğruca kendi dağlarına ve mağarasına gitmedi, birçok yollarda gezinip soruşturdu, şunu bunu saptadı; öyle ki kendisine alaylı bir tavırla: "İşte, bir sürü kıvrıldıktan sonra kaynağına dönen bir nehir!" dedi. Çünkü bu sırada insanların arasında neler olduğunu bilmek istiyordu: büyümüşler miydi yoksa küçülmüşler miydi?

"İşte, bir sürü kıvrıldıktan sonra kaynağına dönen bir nehir!" ifadesinde sözünü ettiğimiz şu menderes hareketi, ayrıca da nehrin doğal sonucuna değil, kendi kaynağına aktığı gibi olağandışı fikir vardır. Nehir bu hareketle hangi biçimi oluştururdu?

Mrs. Schevill: Yılan, kendini geri sarıyor.

Mrs. Baumann: Ouroboros.

Prof. Jung: Evet, sonsuzluk simgesini oluşturan ve ortaçağ spekülasyonunun ana konularından biri olan, kendi kuyruğunu ısıran yılan. Başladığı yere geri döner ve böylece çok sayıda mendereslerle kesişse de, daire gibi bir şey oluşturur. Böylece bize hemen bir simge veriyor. Ve Zerdüşt kendi hareketlerinden etkilendi; mağarasına doğru gitmemesi onu şaşırtmışa benziyor. Mendereslerini düşünüyor—çünkü "gezinip soruşturdu" diyor, birçok duraksama, şu taştan bu taşa sendeleme—ve kendi kaynağını arayan bir nehir gibi olduğu sonucuna varıyor, bitişini değil, kaynağını arayan. Nietzsche'nin bunun ne demek olduğunu anlamış olup olmadığını bilmiyoruz, muhtemelen anlamamıştır, çünkü hiç önemsemiyor. Gezinirken kıyıya bıraktığı ve hiç dikkatini vermediği düşüncelerinden biri olarak kalıyor. Ama daha sonra bu fikir tekrar tekrar ortaya çıkacaktır; bu, Nietzsche'nin en önemli düşüncelerinden biri olan, o gelecekteki düşüncesinin bir başka göstergesidir.

Mrs. Sigg: Die ewige Wiederkunft.

Prof. Jung: Evet, burada ebedi dönüş fikri, yaşamın ya da daha büyük ihtimalle psykhenin yaşamının sonsuz bir geri dönüş, hedefi, bitimi değil, kendi kaynağını arayan bir nehir olduğu fikri belirtiliyor. Kaynağa geri döner ve böylelikle her ne olduysa geri getiren dairesel bir hareket üretir. Burada başka bir güzel Yunanca sözcüğü, her şeyin geri dönüşü, tamamen yeniden yapılandırılması anlamına gelen *apokatastasis* terimini kullanabiliriz. Hıristiyanlıkta Aziz Paulus'un, Mesih'in mistik veya deneyüstü öneminden ve bizim onun kurtuluş işlerindeki önemimizden söz ettiği Mektuplarında da ebedi dönüş fikrini buluruz. Tüm yaratılmışların prangalarda çürüdüğünü ve Tanrı'nın çocuklarını beklediklerini söyler, bunun anlamı, insanın doğanın tamamının kurtarıcısı olarak önemli olduğudur. Tüm yaratılış acılar içinde, zincire vurulmuş, özgürlüğünü kaybetmiştir ve Tanrı'nın çocuklarının ortaya çıkmasıyla, doğanın tamamı, başlangıçtaki eksiksizlik ve masumiyet haline geri döndürülecektir. Aynı düşünce, Aziz Paulus'un uzmanı olduğu kabala'da da vardır. Öğretmeni kimdi?

Mrs. Sigg: Gamaliel.

Prof. Jung: Evet, daha sonra bir "kabalist" olarak anılan bir Gnostik Yahudi, Yaşlı Haham Gamaliel idi. Cennetle ilgili eski kabalist geleneğe göre, Tanrı ilk ebeveynlerin, ağacın meyvelerini yiyecek kadar basiretsiz olduklarını görünce, onları atmış ve cennet kapılarını kapatmış, sonra da, artık bir işe yaramadığı için cenneti geleceğe taşımıştır. İşte orada da aynı fikir... Cennet, dört nehrin başladığı, yaşamın kaynağıydı ve O, yaşamın başlangıcını geleceğe götürdü ve bir hedef haline getirdi. Cennetten çıkan nehirler gelecekte cennete geri dönecek. Bu bir daire, ebedi dönüştür. Muhtemelen *apokatastasis* fikrinin tarihsel kaynağıdır, ama yaşamın bir daire olması, psikolojik olarak arketipik bir fikirdir. Bunun için nerede kanıt bulabiliriz? Etnologlar öne çıksın!—ya da ilkel psikoloji, mitoloji!

Mrs. Fierz: Ben, insanları oturmuş bir konumda gömmek, embriyonun rahimdeki başlangıç konumunu simgelemesi olarak düşünülebilir mi, hep merak etmişimdir.

Prof. Jung: O da vardır.

Mr. Allemann: Alman mitolojisinde, dünya yıkıldıktan sonra yeniden ilkel duruma döner.

Prof. Jung: Evet, bu ebedi dönüştür. Ayrıca, geçmişin tamamen yeniden inşası fikrinin çok net olduğu tipik kahraman söylencesi de vardır. Ejderha kahramanı ve ona ait olan her şeyi, kardeşlerini, ebeveynlerini ve büyük-ebeveynlerini, tüm kabileyi, sığır sürülerini, orman ve tarlaları bile yuttuktan sonra, kahraman ejderhayı öldürür ve ejderhanın yuttuğu her şey eski haline geri döner. Çünkü her şeyin eski haline dönmesi fikri, zamanın sona ereceği anlamına gelir. Daha felsefi olarak ifade edersek, zamanın akışı ortadan kaldırılabilirse, o zaman her şey olduğu gibidir, her şey mevcuttur, çünkü şeyler ancak zamanın içinde görünüp kaybolurlar. Zaman ortadan kalkarsa, hiçbir şey kaybolmaz ve hiçbir şey görünmez—zaten orada değilse, o zaman olması gerekir! Dolayısıyla

ebedi dönüş düşüncesi, aslında zamanın ortadan kaldırılması, zamanın askıya alınması anlamına gelir.

Şimdi, cüceleştirmenin erdemiyle ilgili bu bölüm, menderesler den biridir. Artık yeniden insanlara geliyor ve insanoğlunu düşünüyor.

> Ve bir defasında, yeni bir sıra ev görünce, hayret etti ve sordu:
>
> "Bu evlerin anlamı nedir? Bunları hiçbir büyük tin kendi simgesi yapmamıştır.
>
> Yaramaz bir çocuk oyun kutusundan mı çıkardı onları? Keşke başka bir çocuk yine kutuya koysa!
>
> Hele şu odalara ve sofalar—buraya insanlar girip çıkabiliyor mu? İpek bebekler için yapılmışlar sanki; ya da titiz yiyiciler, belki başkalarının da onlarla birlikte yemesine izin veren."
>
> Ve Zerdüşt hareketsiz durdu ve düşündü. En sonunda kederle, şöyle dedi: "Orada her şey küçülmüş!
>
> Her yerde alçak kapılar görüyorum: benim boyumdakiler oradan geçebilir ama—eğilerek!
>
> Ah, ne zaman yine evime varacağım, ne zaman artık eğilmem gerekmeyecek—küçüklerin karşısında eğilmem gerekmeyecek!" Ve Zerdüşt içini çekti ve uzaklara daldı.
>
> Ancak aynı gün, cüceleştirme erdemiyle ilgili söylevini verdi.

Özellikle şu boyut değişikliğinden etkilendi. Zerdüşt'e ne oldu da, birdenbire çağdaşlarının aşırı küçük boyutlarının farkına vardı?

Mrs. Fierz: Kendisi büyüdü.

Prof. Jung: Evet, çoğu insanın belirli bir yönden değişmesi pek muhtemel olmadığı, neredeyse her zamanki gibi oldukları, muhtemelen milyonlarca yıl içinde değişmiş oldukları, ama yüz yıldan beri değişmedikleri için, değişenin Nietzsche kişisi olması çok daha muhtemeldir. Peki bu hangi psikolojik durumun belirtisidir?

Mrs. Fierz: Şişmesinin.

Prof. Jung: Evet. Şimdi, uzun zaman önce, Zerdüşt'ün bizzat yaşlı bilge arketipi olduğu gerçeğini kapsamlı bir biçimde tartışmıştık. Nietzsche, büyük bir bilginin, bir dinin kurucusu olan Zerdüşt'ün adını bu nedenle seçmiştir. Böylece bu isim, Nietzsche'yi ele geçiren arketipin kendine özgü niteliğini ifade eder. Çünkü bir arketipin ele geçirdiği biri, şişmenin tüm belirtilerini gösterir. Çünkü arketip insanca bir şey değildir; hiçbir arketip tam olarak insan değildir. Arketipin kendisi bir abartıdır ve insanlık sınırlarının ötesine geçer. Örneğin yaşlı bilge arketipi, salt bilgeden bir şey değildir ve bu da insanca değildir. Bilgelik iddia edenler, daima bir miktar aptallıkla lanetlenmişlerdir. Oysa bir tanrı, hiçbir çekince ya da vasfı olmadan, özünde salt güçten başka bir şey değildir. Arketiplerin insanlık dışı olmasının bir başka nedeni de, son derece yaşlı olmalarıdır. Yaştan söz etmek bile doğru mudur, bilmiyorum,

çünkü psykhemizin temel yapısına aittirler. Arketiplere başlangıç niteliğinde herhangi bir köken atfederseniz, hayvan çağında olur; insanların neredeyse hayvanlardan ayırt edilemeyecekleri çağlara uzanırlar. Ve arketiplerin o tamamen bilinçdışı arka planı, onlara kesinlikle insanlık dışı bir nitelik kazandırır. Dolayısıyla bir arketipin sahip olduğu herkes, insanlık dışı nitelikler geliştirir. Animanın sahip olduğu bir adamın fazlasıyla insancıl olduğunu söyleyebiliriz, ama fazlasıyla insancıl da zaten insandışıdır. Çünkü insan fazlasıyla insancıl ile üstinsan ya da insanlık dışı arasındaki belirli bir optimumdur, dolayısıyla fazlasıyla insancıl, insandışına doğru gider. Dolayısıyla Nietzsche, yaşlı bilge arketipi Zerdüşt'e ait olduğu ölçüde, insanca oranlarını kaybediyor ve büyüklüğü hakkında belirsizlik yaşıyor.

Bazen bilinçdışı bir figürün eline geçen insanlar—anima ya da animus ya da yaşlı bilge veya yüce ana örnekleri gibi—kendi görünüşleri hakkında bile belirsizlik yaşarlar. Neye benzediğini öğrenmek için daima cebinde küçük bir ayna taşıyan bir kadın hastam vardı ve analiz saatinden önce bu aynaya bakmazsa hatırlayamıyordu. Ya da bu insandışılık analiste yansıtılabilir; bu da insanların neden sıklıkla harika beyaz sakallı ve mavi gözlü olduğuma ya da en azından sarışın olduğuma inandıklarını açıklıyor. Birçok kişi görünüşleri konusunda belirsizlik yaşar. Aynaya baktıklarında şaşırırlar—ya şoka girerler ya da belki de oldukça hoş göründüklerini düşünürler, bu da kendilerini bile iyi tanımadıklarını gösterir. Ve kişinin kendi boyutlarını algılaması da etkilenebilir; örneğin insan bazen kendini küçücük hisseder. İsviçre'de bununla ilgili bir deyim vardır: birinin kendini üç peynir yüksekliğinde hissettiğini söyleriz, ki bu bir cücenin yaklaşık boyutudur. İnsan belki de boyutunun küçüldüğünü ya da birdenbire upuzun olduğunu hissedebilir ve bu daima, ele geçirenin boyutuna uygundur. İnsan başlangıçta arketip olmuş bir düşüncenin eline geçer ve o düşünceyi ya da ele geçireni kişileştirirse, arketipik bir figüre ulaşır. Bir cücenin sahipliği, kişinin kendisini küçük, büyük bir figürün eline geçmek de, gerinip büyümesine ve upuzun hissetmesine neden olur ve kişi de buna göre görünüşünü sever veya sevmez. Burada Nietzsche'ye olan bir şişme ve ele geçirilmiş olma belirtisidir ve çok sıradan bir insan hissidir. Bizzat Nietzsche, yazar, onun kendisi için değerini ifade eder, ama yansıtır. Şimdi neden böyle öznel koşulları yansıtıyor?

Görüş: İdrak etmiyor.

Prof. Jung: Mesele bu ve bu nedenle de onu yansıtıyor. Ama daha büyük olduğunu neden idrak etmiyor? Bize bir şey olduğunda ve onu başkalarına yansıttığımızda, neden onun kendi gerçeğimiz olduğunu, bize ait olduğunu kabul etmeyiz?

Mr. Allemann: Çünkü bilincinde olmayız.

Görüş: Çünkü onun eline geçmişizdir.

Prof. Jung: Peki neden bunun bilincinde değiliz? Neden ele geçirilmeye açığız?

Miss Hannah: Çünkü idraki fazla rahatsız edicidir.

Prof. Jung: Peki, ele geçirilmiş olma hissinin hiç hoş olmayan yanı nedir? Neye neden olabilir?

Miss Hannah: Deliliğe kadar gidebilir.

Prof. Jung: Evet, ama eğer biliyorsanız, bir ele geçirilme hakkında ne hissederdiniz, onu bilmek istedim?

Miss Hannah: Berbat, çünkü sonrasında ne olacağını bilmezsiniz.

Prof. Jung: Evet, sanki yatağınıza girerken birisinin zaten orada olduğunu keşfetmek gibi olur. Bundan hoşlanıp hoşlanmayacağınız belli değildir. Ya da evinizde yalnızken aniden tuhaf bir ses duyarsınız ve başkasının da orada olduğunu düşünürsünüz. Veya bir dağa tırmanıp zirveye ilk erişenin siz olduğunuzu düşünürken orada eski bir şişe bulmak gibidir; sizden önce düşünülmüştür, çabanız boşa gitmiştir. İnsanın kendi evinin efendisi olmadığını hissetmesi kesinlikle yoğun bir rahatsızlık verir—bu, bir yenilgi gibidir. Dolayısıyla bir ele geçirilme keşfedildiği zaman olabilecekler hakkında korku duyulur; her şey olabilir. Biri diğer arkadaşın neler yapabileceğini bilmez. Zaten izin istemeden pencereden odama girmiş, her türlü numara yapabilir. Ele geçmiş olduğumuzu bildiğimiz halde inkâr etmeyi seçmemizin nedeni budur. Yani evinizde yalnız olduğunuzu düşündüğünüz sırada garip bir ses duyarsanız, ilk tepkiniz budur: imkânı yok. Evde hırsızların olması nahoş bir şey olduğu için, bir şey duyduğunuzu inkâr etmeye çalışır, bunun bir fare, rüzgâr ya da mobilya gıcırtısı olduğunu umarsınız. Tamamen doğal ve önemsiz bir açıklaması olduğunu umarsınız. Bir ele geçme halini idrak etmek son derece nahoş ve tekinsizdir, bu yüzden hiçbir şey olmadığını söylemeyi tercih ederiz. Bir şey olduysa, diğer arkadaşa olmuştur: *Ben* hiç de nahoş değilim; *sen* nahoş şeytansın. *Sen* orada olmasan, *ben* gayet iyi olurum. Böyle yansıtırız ve tabii Nietzsche-Zerdüşt'ün de burada yaptığı budur. Kendi şişmesini idrak etmiyor, başka insanların küçüldüğünü düşünüyor. Şimdi, diğer tüm insanların daha küçük hale geldiğini varsayıyorsanız, böyle bir algıyla ilgili nasıl bir sonuca varırdınız?

Mr. Allemann: Bende sorun yok, başka herkes yanlış.

Prof. Jung: Evet ve bu, muazzam bir tatmin verir—en büyük benim. İnsan boyutlarının ötesinde olmak, diğerlerine karşı büyük bir üstünlük sağlar. Herhangi bir biçimde doğaüstü olduğunuzdan değil, kendinizin normal boyutta olduğunuzu kabul edebilirsiniz, diğer insanlar yetersiz beslenmiş, yetersiz boyutlarda kalmışlardır. O zaman her şeyin üstünde olursunuz. Ama düşünen biriyseniz ya da daha bilimsel bir zihniniz varsa, ki besbelli Nietzsche'de yoktur, daha öğretici bir sonuç çıkarabilirsiniz. Ya da yalnızca böyle bir durumun resmini yapacak kadar plastik bir hayal gücüne sahip olmanız gerekir—siz olağan boyutta kalırken, iki fit boyunda insanlardan oluşmuş bir kalabalığın içinde olma durumunuzun. O zaman bilimsel bir bilinç ne diyebilirdi?

Mrs. Sigg: Bu işte bir şey olduğunu.

Prof. Jung: O çok muğlak. Bunun bir mucize olduğunu söylerdin. Bir bilimadamı da şöyle diyebilir: "Bu bir optik yanılsama; belki de gözlüklerim yanlış"

ya da: "*Onlar* insan, ben de bir insanım. Bana bir şey olmadı, o halde bunu nasıl açıklayacağım?" Bir an kendine bakacaktı ve bu küçüklük yansıtımının nedeninin kendi boyutlarının azalması olduğunu keşfedecekti. Onların normal olduklarını ve küçülenin kendisi olduğunu keşfederdi; yansıtım yapmış olduğunu. Bu çok normal bir sonuç olurdu. Ve Nietzsche de bilimsel bir bilinç uygulayabilse, kaçınılmaz olarak aynı sonuca varacaktı. Çünkü bir şişme halinde, bir insan olarak her zamankinden daha küçük olursunuz, çünkü ele geçiren tin ya da her neyse, onun karşısında öneminizi kaybetmişsinizdir. Dolayısıyla ele geçirilen herkes gerçekten çok küçüktür; insanlığı normal boyutların altına düşmüş ve bir cüce haline gelmiştir. Burada Nietzsche kendisi bir cücedir ve bu nedenle bu gülünç "Cüceleştirmenin Erdemi" başlığına ulaşır. Ve bu bölümde dile getirdiği her şey, onu cüceleştiren şeye yönelik yatkın olan bu şeye karşı bir *ressentiment* olacaktır. Cüceleştiğini kabul etmeyecektir ve neyin cüceleştiğini görmeyecektir—yalnızca cüceleştirilmiş olmasına karşı o *ressentiment* vardır—ve ele geçirilen herkes gibi, bütün dünyayı ona karşı olmak, onu hafife almak ve onu küçültmekle suçlar, bu kesinlikle haksızlıktır.

Sonraki bölümde, Nietzsche, cüceleştirilmiş insanlara iniyor ve onların psikolojisinin çok kapsamlı bir eleştirisiyle meşgul oluyor. Bütün metni okumayacağım, ama dikkatle incelemenizi tavsiye ederim. Küçük insanlara çok içerlediğini göreceksiniz; onları şöyle güzelce hakir görür. Bu tabii biraz orantısızdır; artık yeterince cezalandırılmış ve geçilebilecek küçük cüceler oldukları için oldukça tatmin olmalıdır. Ama zaten kader tarafından cezalandırılmaları onu biraz bile tatmin etmiyor. Neden etmiyor?

Mrs. Sigg: Çünkü kendisi kendi varlığının bazı bölümlerinde çok küçüktür.

Mrs. Fierz: Ama daima tekrar bu gerçekle karşı karşıya kalacaktır; içindeki bir şey onu daima onunla karşı karşıya geleceği bir duruma iter, böylece bir fırsatı daha olabilir.

Prof. Jung: Bu, tipik nevrotikçe yoldur—Nietzsche'deki nevrotik bir gerçektir. O, tabii tatmin edici olmayan küçüklük fikrini yansıtıyor. Gerçek olsaydı, kaderin onları böylesine kötü biçimde cezalandırması onlara acımasına neden olabilirdi, ama içindeki bir şey, onların küçük olmadığını biliyor, bu yüzden onları daha küçük hale getirmelidir; yansıtımı bu yüzdendir. Çünkü yansıttığınız zaman tatmin olmazsınız, bu yüzden ona yardım etmelisiniz, çünkü aniden onun yalnızca bir yansıtım olduğunu keşfetmek gibi nahoş bir olasılıkla tehdit edilirsiniz. Dolayısıyla arka planda gizlenen o hatalı olduğunuzu keşfetme korkusu yüzünden, yansıtımı büyük bir ısrarla savunmalısınız. Bu insanlara Tanrı tarafından böyle ceza verilmesi çok haksızcadır; bunu böylece bırakabileceğini umarsınız, ama hayır, ısrar eder. Böylece paragraflar boyunca cüceleri aşağılamaya geçer, ki doğru olsa çok anlamsız olurdu. Ama doğru değil ve o da bu nedenle ısrarcı olmalıdır.

Şimdi, insanların böylesine eleştirel ve içerlemiş bir tavırları varsa, elbette başkalarına yönelik kararlarında ve eleştirilerinde pek çok hata yaparlar, ama

hepimiz insan olduğumuza göre, doğal olarak daima bir yansıtımın asılabileceği bir kancamız vardır. Ve bir yansıtım çiviye tam başından vurur—en azından *bir* çiviye; onda bir şey vardır, bu yüzden yansıtıma bir bakıma bir biliş organı diyebilirsiniz. Yansıtım yapmak elbette yanlıştır, ama haklı bir yan da vardır, çünkü bir şey asmış olduğunuz çiviyi keşfedersiniz. Bu çiviye astığınız palto doğal olarak tüm figürü örter ve bu yanlış bir görünüm, yanlış bir nitelik verir, ama paltoyu çividen alırsanız, çivi kalır ve doğru olur. Böylece yansıtımla çoğalmış kişi çevresine çok eleştirel bakmaya başladığında, daha önce fark etmediği birkaç çivi keşfedecektir ve yansıtımı bu çivilere tam başlarından vuracaktır. Yansıtım haksız bir abartıdır, ama çivi değildir. Dolayısıyla Nietzsche'nin gördüğü ve eleştirdiği bazı noktalar kesinlikle doğrudur ve onun dikkate değer bir psikolog olduğunu gösterirler; keşiflerinden dolayı, gelmiş geçmiş en büyük psikologlardan biridir.[1] Bazı şeyleri çok açık bir biçimde görmüş, hatta onları acımasız bir biçimde göstermiştir ama bunlar doğrulardır—tabii nahoş doğrular. Böyle doğrular belirli bir ses tonuyla beyan edilirse, baltalayıcı, yıkıcı ve insanlık dışıdır.

Şimdi psikolojimiz için özellikle ilginç ve önemli olduğunu düşündüğüm bazı ifadeleri seçeceğim. Böylece, diyor ki,

> Bazıları *irade eder*, ama çoğu *irade edilir*. Bazıları içtendir, ama çoğu kötü aktörlerdir.
>
> Aralarında bilmeden, istemeden aktör olanlar vardır, içten kişiler daima enderdir, hele içten aktörler.

Burada kendisi için de çok karakteristik olan, çok yerinde bir ifadede bulunuyor; aslında, burada söylediğini idrak ederse, yansıtımını gerçekten görmesi gerekir. Çünkü çok az bireyin bilinçli niyetleri olduğunu ya da bilinçli kararlar alabildiğini, "irade ediyorum" diyebildiğini açıkça görür. Çoğu da irade edilmişlerdir, yani sözde iradelerinin kurbanı oldukları anlamına gelir. Doğal olarak o sonucu geri çevirip kendisine uygulamalıydı. Kendine sormalıydı, "İrade eden ben miyim, yoksa belki de irade edilmiş miyim—belki de bir kurban mıyım? Gerçek bir aktör müyüm yoksa kötü bir aktör mü?" Ama yargılarının çok ender olarak kendisine dönmesi, kitap boyunca Nietzsche'nin bir karakteristiğidir. Yakında bütün o zorlu eğilimin aniden ona döneceği bir yere geleceğiz, ancak büyük bir güçlükle uzaklaştırıp fazla zarar veremeyeceği bir kutuya koyabilecektir. Ama burada onu kendisine uygulayacağına dair bir işaret göstermiyor; yalnızca başkalarının kafasını ütülüyor. Çoğu insanın irade gücünden yoksun olduğu sonucuna varmakta elbette haklıdır; onlar irade edilmişlerdir, yalnızca ondan yana ya da karşı bir karar vermeden, içlerindeki yaşayan şeyi temsil ederler. Kararları, hatta ahlaksal çatışmaları bile, yalnızca içlerinde yaşayan şeyin gösterilmesidir; onlar yalnızca cereyan eder.

---

[1] Bir psikolog olarak Nietzsche için bkz. yukarıda s. 123, 123 dn, 635-36. Jung'un Nietzsche'yi bir psikolog olarak övmesi, Nietzsche'nin Stendhal ve Dostoyevski'yi ve Freud'un Shakespeare ve başka şairleri övmesi gibidir.

Ve hepimizin ne ölçüde bu biçimde çalıştığını söylemek çok zordur. Hiç kimse, yalnızca kendisinin, içinde yaşayan temel özbenliğin bir aktörü olmadığını söylemeye cesaret edemez. En mükemmel başarılarımızda veya en yüce amaçlarımızda bile, bilinçdışının zorlamasından ne ölçüde özgürleşmiş olduğumuzu ya da kısmen özgürleştiğimizi bilemeyiz. Belki de bizlerden daha büyük, en azından içinde bulunduğumuzdan daha fazla hacim veya çevreye sahip olmakla daha büyük olan bir varlığın aktörleri, araç gereci, alet kutusuyuz. Bu zorluk daima vardır, çünkü bilinçdışı hakkında yeterince bilgimiz yoktur; bilinçdışı bilmediğimiz şeydir, bu yüzden onu bilinçdışı olarak adlandırırız. Bunun nereye kadar ulaştığını bilemeyiz ve asla "işte, ben tamamen özgürüm" diyemeyiz, çünkü özgürlüğümüz bile oynamak zorunda olduğumuz bir rol olabilir. Belki de belli bir ölçüde içten aktörleriz, belli bir ölçüde de, doğrunun "Ben [istediğimi] yapacağım" diye düşünen kötü aktörler, hatta aptallar olabiliriz. Çünkü insan en çok, "Ben [istediğimi] yapacağım" dediği zaman en aptal halindedir; bu en büyük yanılsamadır. İnsanın kötü bir aktör olduğu fikri daha küçük bir yanılsamadır ve içten bir aktör olduğu fikri, eğer bir yanılsamaysa bile, en küçük yanılsamadır.

Nietzsche'nin öyle bir sonuca varamamış olması ilginçtir, ama bir bilgi eksikliği vardı, ki bunun için onu sorumlu tutamayız. Örneğin Doğu felsefesi hakkında biraz daha bilgisi olsaydı, ona yararlı olurdu—örneğin şunun gibi bir cümleyi bilseydi, "İnsan kralın, dilencinin ve suçlunun rolünü, tanrıların bilincinde olarak oynamalıdır." Bu, Doğu bilgeliğidir: yani kral, yalnızca bir başkası bir dilenci, suçlu ya da hırsız olduğu için kendisinin bir kral olduğunun bilincinde olmalıdır. Kendisine verilmiş olan rol budur: kendisini "kral" olarak adlandırılan belirli bir konumda *bulur*; başka birine "dilenci" ya da "hırsız" denir ve her birinin, onu bu role atayan tanrıları asla unutmadan, rolünü oynaması gerekir. Bu, bir bakıma özbilinç eksikliği, özeleştiri yoksunluğu, kendine asla derinden bakmaması, asla kendisini kendi anlayışının aynasında yansıtmaması nedeniyle, Nietzsche'de asla görmediğimiz, çok üstün bir bakış açısıdır. O kendisine karasevdalıdır, kendisiyle doludur, büyülenmiş ve bu yüzden şişmiştir.

> Burada erkeğe ait pek bir şey yoktur: bu yüzden kadınlar kendilerini erilleştirir. Çünkü ancak erkek adam—kadındaki *kadını kurtaracaktır*.

Bu çok ilginç bir ifadedir. "erkek" derken insanoğlunu kastediyor olsaydı, daha anlaşılır olurdu, çünkü kişi kendi rolünün ya da kendisinin ne kadar daha az bilincindeyse, o kadar az insandır, çünkü o zaman şişmiştir—onun gibi. Ama besbelli, cinsiyet olarak erkek diyor, eril bir varlık ve dolayısıyla kadınların kendilerini erilleştirdikleri sonucuna varıyor. Yani kendi zamanının erkeklerinde bir tür kadınsılık görüyor; kadınların kendilerini erilleştirmeleri, erkeklerin kadınsılaşmasına karşılık gelir. Şimdi bu garip bir gerçektir. Zamanında ortaya çıkan kadın özgürlükleri, bu eğilimin kadınlardaki ilk belir-

tilerinden biriydi. Eğilimin erkeklerdeki karşılığından hiç söz etmiyor—tabii ki hayır—ama zamanının yüzüne bir tokat niteliğindeki bu ifadeyi kullanır, çünkü o erkekler hiç de kadınsı olduklarını düşünmezler: erkekler asla böyle bir şey varsaymazlar. Ama bu, kadınlarda rahatsız edici bir biçimde aşikâr olmuştu, Mrs. Pankhurst ve bu gibi insanlarda, örneğin;[2] tüm o bazı kadınlardan erkeğe benzer bir şey çıkarma eğilimi özellikle çarpıcıydı. Erkeklerin kadınsılaştırılması çok aşikâr değildi, ama aslında bugünün erkeklerinde son derece tuhaf bir şey var: gerçek erkekler çok azdır. Bu, erkeklere yakından ve bir parça zehirli bir yansıtımla baktığınızda keşfettiğiniz şu gerçekten geliyor; çoğu animanın eline geçmiştir—neredeyse hepsi. Tabii ben hariç! Ve kadınların da hepsi, eril nitelikler edinmelerine neden olan o hayalet dostları animus tarafından hafifçe ele geçirilmişlerdir. Şimdi, bir insanda kadın ile erkeği karıştırırsanız, ne elde edersiniz?

Miss Hannah: Hermafrodit.

Prof. Jung: Evet. Yani hepimiz, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, belli bir ölçüde hermafrodit rolünü oynamayı hedefliyoruz; kadınların halen dünyadaki hallerinde muhteşem örnekler bulunur. Ve erkekler de aynı şeyi yapıyorlar, *nolens volens* [ister beğen, ister beğenme], ama daha çok ahlaksal anlamda. Kalın sesler ve türlü eril nitelikler geliştiriyorlar, ama ruhları erimiş tereyağı gibidir; kural olarak tamamen kuşkulu bir anima tarafından ele geçirilmişlerdir. Bilinçdışının yükselip bilinçli kişiliği ele geçirmesi, zamanımızın bir özelliğidir. Ben de tamamen bağımsız olarak bu fikirle karşılaştım. Öğrenciyken *Zerdüşt*'ü okudum, sonra 1914'te tekrar okudum, ama o pasajı keşfedemedim. Bilinçdışım muhakkak bir göz atmış olabilirdi, ama içimdeki bu fikirden Nietzsche'nin sorumlu olduğunu söyleyemem, çünkü onu bizzat dünyada, insanlarda buldum. Bunu bir gerçek olarak kabul ederim: bence Nietzsche doğru gözlemlemiştir. Şimdi, bir bireyde cinsiyetlerin böyle karışma gerçeğini ne açıklar? Bu, bilinçdışının yükselmesi ve taşmasıdır. Bilinçdışı, iyi tanımlanmış bir erkek ya da kadın olması gereken bilinci ele geçirir; ama bilinçdışının eline geçince karışık bir varlık, hermafrodit denebilecek bir şey olur.

Mrs. Crowley: Bu zamanımızda rasyonel bilince aşırı derecede vurgu yapılmasıyla ilgili olabilir mi—böylece bilinçdışından buna orantılı bir çekme olabilecek biçimde—tek yanlı bir tutum nedeniyle etkisine daha duyarlı bir hale gelmiş olabilir miyiz? Bu aynı zamanda onun sonsuz dönüş imgesiyle de ilişkili olabilir. Yin ve Yang'ın simgelerinde, arketiplerin sonsuz dönüşümünü ifade eden bir koşutluk vardır. Yang egemen olduğunda, Logos vurgusu vardı. Şimdi Yin yeni bir değer kuralları getiriyor ve doğal olarak eskisi kaybolurken, bilinçdışında, bilince çok rahatsız edici bir etkisi olan bir çatışma vardır.

---

[2] Emmeline Gouldner Pankhurst (1858-1928) kadınlara oy hakkı verilmesini savunma kariyerine yumuşak başlamış, ancak zamanla gitgide daha gösterişçi ve sert bir nitelik kazanmıştı. 1914'teki Buckingham Sarayını basma girişimi nedeniyle tutuklanmış, ama 1918'e gelindiğinde İngiltere'de kadınlara oy hakkı sağlanmasına yardımcı olmuştur.

Prof. Jung: Bu bir gerçek, ancak bilinçdışının tam bilincin kendisini ondan ayırdığı sırada bilincin bu kadar yakınına gelmesinin bir nedeni olmalıdır. Bunun çok daha önce gerçekleşmemiş olmasının bir gerekçesi olmalıdır, çünkü insan bilincinin ortaçağlardan beri çok fazla artmadığını kabul etmeliyiz. Denebilir ki yalnızca bir miktar yatay bilgi kazandık, ama bilincin boyutları ve yoğunluğu çok az arttı. O ortaçağ adamları, olağanüstü bir zihinsel yoğunlaşmaya sahiplerdi—örneğin sanat eserlerini, o özeni, ayrıntı sevgisini vesaireyi düşünürseniz. Bunlara günümüzde mikroskopla çalışan insanlar kadar sahiptiler. Tabii dogmatik bir bakış açısından bakılırsa, bizler farklıyız, ama William James'in zamanımızın doğal bilimlerinden söz ederken söylediği gibi, ruh halimiz dindardır. Yaşadığımız ve çalıştığımız ruh hali, ortaçağınkiyle aynıdır, yalnızca ismi farklıdır; artık tinsel bir konu değildir ve şimdi bilim olarak adlandırılmaktadır.[3]

Mrs. Crowley: Ama o zaman da, ortaçağda da din ile bilim arasında bir tür evlilik vardı.

Prof. Jung: Evet, ama şimdi bilinçdışının yükselmekte olduğu gerçeğini nasıl açıklayacağız?

Mrs. Baumann: Bunun nedeni, dinin artık işe yaramamasıdır.

Prof. Jung: Evet, ana nedenlerden biri budur. Din, bilinçdışını ifade etmek için çok elverişlidir. Herhangi bir dinin asıl önemi, biçim ve törenlerinin, bilinçdışının kendine özgü yaşamını ifade etmesidir. Din ile bilinçdışı arasındaki ilişki her yerde açıktır: tüm dinler bilinçdışından gelen figürlerle doludur. Şimdi bilinçdışını ifade edecek bir sistem ya da formunuz varsa, o yakalanır, ifade edilir, sizinle yaşar; ama sisteminiz sarsıldığı an, inancınızı ve o duvarlarla olan bağlantınızı kaybettiğiniz andan itibaren, bilinçdışınız yeni bir ifade arar. O zaman doğal olarak bilinçliliğinize bir tür kaotik lav olarak yükselir, tüm bilinçli sisteminizi saptırır ve altüst eder, ki o, tek yanlı cinselliktir. Bir erkeği bilinçdışının kendine özgü dişil niteliği saptırır, bir kadınıysa, eril niteliği. Artık bilinçdışı için herhangi bir form olmaması sonucunda, bilinci sel basar. Bu tam bir biçimde tıkanmış bir kanal sistemi gibidir: tarlaları su basar ve kuru araziler bataklığa dönüşür. Dahası, Zerdüşt dinsel bir kişidir ve kitap dinsel sorunlarla doludur; yazdığı biçem bile dindarcadır. Sanki tüm Hıristiyanlık dalgasının geri çekilmesi gibidir. Nietzsche, kilisede veya Hıristiyan simgeler sisteminde artık yeri olmayan bu malzemeyle sırılsıklamdır. En iyi halindeyken James Joyce da aynıdır, ancak onun durumunda bu, Katolik kilisesinin ve Katolik simgelerin reddedilmesidir;[4] Yeraltı lağımı yükselir ve içindekileri bilince boşaltır, çünkü kanallar tıkanmıştır.

---

[3] William James (1842-1910) için bilim, dinden ve onun felsefe anlayışından farklı olarak, uzak, genellemeci ve her şeyden öte kişiliksizdir. Her ne kadar tıbbi eğitimi Jung'unki gibi olsa da, alanlarını din haline getiren bilimcilere karşı son derece eleştireldi. Bkz. özellikle *Varieties of Religious Experience*'da (Londra, 1902) Seminer XIV ve XX. Jung 1909'da Massachusetts'deyken James'i biraz tanımıştı.

[4] Kahramanın 1916'da yazılan *A Portrait of the Artist as a Young Man*'de [*Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*] dediği gibi, "İster evim, baba yurdum ya da kilisem olsun, artık inanmadığım şeye hizmet etmeyeceğim" (New York, 1964, s. 245).

Miss Wolff: Dogmanın etkisizliği de, bilinçdışının taşması için bir neden olmaktan ziyade, koşut bir olgu değil mi? Çünkü daha fazla isteyebiliriz: ne oldu da Hıristiyan simgesi artık bilinçdışını içermiyor?

Prof. Jung: Evet, bu da sorulabilirdi. Dogmaya olan bağımızı neden kaybettik? Ama bu çok uzaklara gider; bu, anlağımızın tamamen farklı bir yönelimiyle, dünyanın keşfi ve tüm bunların geldiği anlamla ilgili, tarihsel bir sorudur. Ve bulunamamış, yeni bir anlayışın gerekliliğiyle de ilgilidir. Eski anlayışta Tanrı, bir yerlerde—belki galaktik sistemin arkasında—bir tahtta oturuyordu ve teleskopunuzu kullanırsanız, belki onu keşfedebilirdiniz; aksi halde Tanrı yoktu. Yakın geçmişimizin bakış açısı budur, ancak anlamamız gereken şey, bu figürlerin uzayda bir yerde değil, aslında kendimizde belirlenmiş olduklarıdır. Onlar tam buradadırlar, ama bilmeyiz. Onları kozmik uzaklıklarda gördüğümüzü düşündüğümüz için, yine oralarda arıyoruz. Tıpkı astrologların, yörüngesel salınım nedeniyle astrolojik konumların astronomik konumlardan farklı olduğunu unutarak, yıldızlardan ve takımyıldızlarından gelen titreşimlerden söz etmeleri gibi. Yıldızlardan hiçbir şey gelmez; hepsi benliklerimizdedir. Bu konularda henüz fazla ilerleme kaydedemedik çünkü insanlara *psykhenin gerçekliğini* anlamalarını sağlamak inanılmaz ölçüde zor görünüyor. Sanki öyle bir şey yokmuş gibidir; insanlar onun bir yanılsama, yalnızca keyfi bir icat olduğunu düşünürler. Psykheyle uğraşırken *gerçeklerle* uğraştığımızı göremiyorlar. Ama tabii ki yaygın olarak anlaşıldığı anlamda gerçeklerle değil. Örneğin Mr. X, "Tanrı vardır" dediğinde, bu Tanrı'nın ne varlığını ne de yokluğunu kanıtlar. Onun öyle demesi, Tanrı'yı var etmez. Bu nedenle de insanlar bunun hiçbir şey ifade etmediğini, yani bir *gerçek olmadığını* söyler. Ama gerçek şudur ki, Mr. X başkalarının Tanrı'nın var mı ya da yok mu diye düşündüğünden tamamen bağımsız olarak Tanrı'ya inanmaktadır. Psişik gerçeklik, insanların Tanrı fikrine inanmaları ya da inanmamalarıdır. Dolayısıyla Tanrı, psişik bir gerçektir. Ne taşlar ne de bitkiler, argümanlar ya da ilahiyatçılar Tanrı'nın varlığını kanıtlayamaz; yalnızca insan bilinci Tanrı'yı bir gerçek olarak ortaya koyar, çünkü insan zihninde kutsal bir varlık fikrinin olduğu bir gerçektir. Bu, Canterbury'li Anselmus'un, en mükemmel varlığın kendi varlığını da içermesi gerektiği; aksi halde mükemmel olamayacağına dair ünlü argümanı değildir.[5]

Şimdi, asıl psikolojik durumlar, cinsiyet karakterlerinin bu kendine özgü karışımı, bence mükemmel bir noktadır. Nietzsche de bunu görmüştü, tabii bunu açıkça görebiliyordu, çünkü kendisinde de vardı. Bir yansıtım gerçekten bir projektör aracılığıyla psikolojinizi bir ekrana yansıtmak gibidir, yani içinizdeki küçük, göremediğiniz şeyi, orada çok büyük ve belirgin görebilirsiniz. Aynısı başkalarına yansıttığınız için de geçerlidir; onu geri alıp, "O buradan geliyor; işte lamba ve işte film ve bu da benim" demeniz yeterlidir. O zaman bir şeyi anlamışsınızdır ve burada da eksik olan tam olarak budur. Nietzsche, aslında

[5] Aziz Anselmus (1033-1109). "Ontolojik argümanı" teolojik ve felsefe çevrelerinde hâlâ ciddi bir biçimde tartışılmaktadır.

psikolojisi bu içerlemeden doğduğu için bu kadar eleştirildir. Bir yanda aşağılık duyguları, bu nedenle de diğer yanda o muazzam güç algısı vardır. Aşağılık duyguları olan her yerde, bir güç düzeni hazırlanmaktadır, çünkü insan şeyleri güç açısından ölçer: O benden daha güçlü müdür? Ben ondan daha güçlü müyüm? Aşağılık duygularının psikolojisi budur. Unutmayalım ki Nietzsche, *İrade Gücü*'nün yazarıdır. Doğal olarak, eleştirisini yaratan bir içerleme hali olduğu için, yargısı çoğu zaman yakıcı, adaletsizdir; ama dediğim gibi çoğunlukla çiviyi tam başından çakar. Burada, örneğin:

> Ve bu ikiyüzlülükleri en kötüsüydü, emredenler, hizmet edenlerin erdemlerine sahip çıkıyor.
>
> "Hizmet ediyorum, hizmet ediyorsun, hizmet ediyoruz"—buradaki yönetenlerin ikiyüzlülüğü bu teraneyi tutturmuş—ve ne yazık! İlk efendi de ilk hizmetçiyse!

Bu—onun zamanına ait olan—neye bir göndermedir?

Mrs. Sigg: Friedrich der Grosse, çünkü kralın Devletin ilk hizmetkârı olması gerektiğini söylemiştir.[6]

Prof. Jung: Evet, ona daha da yakın olan Bismarck da çok benzer bir şey söylemişti; "Anavatanımın hizmetinde kendimi tüketiyorum."[7] Bu, Nietzsche'nin zamanında herkesin dilindeydi.

Mr. Allemann: Şimdi de!

Prof. Jung: Ama şimdi o bir tepkidir. Bu satırları bu nedenle işaret ediyorum. O ikiyüzlü tutum şimdi intikamını ya da telafisini bulmuştur. Hizmetin ve bağlılığın duygusal ikiyüzlülüğü tabii ki geç dönem Hıristiyanlığıyla çok ilgilidir. Gerçekte, tam tersi olmuştu: Hıristiyan sloganı, aslında saf güç iradesini örtmek için kullanılıyordu. Victoria dönemi bir yalanlar dağı yarattı. Her ikisinin de önemi dönemlerinin eleştirisini yapmaları olduğu için, Freud da Nietzsche'ye benziyordu. Nietzsche'nin, doktor olmadığı için, eleştirinin sosyal kısmını yaptığı söylenebilir; bir doktor olan Freud ise ekranın arkasını görüp bireyin karmaşıklığını gösterdi—o tarafın tüm pisliğine ışık tuttu.[8] Ve sonraki

---

6 Frederick bir tür amatör bilim insanıydı ve çok çeşitli konularda düşündüklerini kâğıda aktarmaya meraklıydı. Voltaire'in yardımıyla bir prensin görevleri üstüne yazdığı *Anti-Machiavel* 1740'da Lahey'de yayımlanmıştı. Jung'un aktardığı pasajla ilgili olarak bir biyografi yazarının dediği gibi, "Aslında Frederick uyruklarının ilk hizmetkârı olduğunu söyleyebilirdi, çünkü hiç kimse onun 'doğru olanı yapma özgürlüğünü' tartışamazdı" (Pierre Gaxotte, *Frederick the Great* [New Haven, 1942], s. 152).

7 Bir akademisyenin Bismarck'la ilgili olarak söylediği gibi, "Görevini bırakmada birkaç yıl önce, bir kasvet ve hayal kırıklığı anında portresinin altına, Patriae inserviendo consumor [Ülkeme hizmet ederken kendimi tükettim] yazdığında hakikati dile getiriyordu." Kuno Francke, "Bismarck ve Milli bir Tip," ed. Kuno Francke, *The German Classics of the Nineteenth and Twentieth Centuries* [*On Dokuzuncu ve Yirminci Yüzyıl Alman Klasikleri*] (New York, 1914), cilt 10, s. 9.

8 Jung "Tarihsel Bağlamında Sigmund Freud," yazısında "Nietzsche gibi, Büyük Savaş gibi ve edebi eşdeğeri James Joyce gibi, Freud 19. yüzyılın hastalığına bir cevaptır" düşüncesini açmıştır (TE 15, par. 52).

bölümlerde Nietzsche'nin de olayların tıbbi yanı diyebileceğimiz şeye dair bir içgörüsü olduğunu gösteren anıştırmalar bulunmaktadır. Ama fikirleri zamanlarına uymasa, Freud ve Nietzsche gibi figürler ön plana çıkmazdı—varolmaz ya da görülmezlerdi. Tabii bu fikirler tam olarak doğru olmayabilir—tek yanlı bir bakış, o zaman için gerekli bir programdır—ve artık gerekli olmadığı, en büyük hata olduğu, hiçbir anlam ifade etmediği bir zaman gelir. Ama Nietzsche'nin zamanında, çiviyi tam başından çakmıştır. Birisi "hizmet ediyorum, hizmet ediyorsun, hizmet ediyoruz" dediğinde, bu yalnızca bir yalandı, ama artık yalan olmadığı, eskiden yalan olan şeyin acı bir gerçeğe dönüştüğü zamanlar geliyor ya da geldiler bile. Şimdi bütün uluslar "hizmet ediyorum, hizmet ediyorsun, hizmet ediyoruz" diye bağırıyor ve demokratik ülkelerde bile, devlete hizmet etmekten başka hiçbir şey yapmama haline yakın durumdayız! Yaptığımız her şey, devlet ya da toplum için. Bu artık korkunç bir yalan değil, korkunç bir gerçektir.

SEMİNER II

26 Ekim 1938

Prof. Jung:
Son defasında, tam yenilenme anlamına gelen *apokatastasis*'ten söz etmiştim ve burada Aziz Paulus'tan şu alıntıyı buldum:[1]

> Bir anda, göz açıp kapayana dek değiştirileceğiz. Evet, borazan çalınacak, ölüler çürümez olarak dirilecek, ve biz de değiştirileceğiz.
>
> Çünkü bu çürüyen beden çürümezliği, bu ölümlü beden ölümsüzlüğü giyinmelidir.
>
> Çürüyen ve ölümlü beden çürümezliği ve ölümsüzlüğü giyinince, "Ölüm yok edildi, zafer kazanıldı!" diye yazılmış olan söz yerine gelecektir.
>
> Ey ölüm, zaferin nerede? Ey ölüm, dikenin nerede?

Mrs. Flower bu katkıda bulunuyor ve bunun *apokatastasis*'in Hıristiyan eşdeğeri olup olmadığını soruyor. Bedensel diriliş kesinlikle bunun bir yönüdür, bir de geçen hafta sözünü ettiğim bir şey daha vardır. Şimdi "Cüceleştirmenin Erdemi" bölümünün ikinci kısmına devam edeceğiz:

> Ah meraklı bakışlarım ikiyüzlülüklerine dikildi; tüm o sinek mutluluklarını ve güneşli pencere camlarında vızıldamalarını çok iyi gördüm.
>
> O kadar çok iyilik, o kadar çok zayıflık görüyorum ki. O kadar çok adalet ve acıma, o kadar zayıflık!
>
> Birbirlerine karşı iyi, adil ve yuvarlaktırlar. Kum tanelerinin birbirlerine karşı iyi, adil ve yuvarlak olmaları gibi!
>
> Bir küçük mutluluğa alçakgönüllülükle sarılmak—buna "tevekkül" derler! Ve aynı anda yeni bir mutluluğu alçakgönüllülükle gözlerler.

---

1 Korintlilere I. Mektup 15:52-55. *Apokatastasis*: restorasyon, tazminat.

Kalplerinde bir tek şey isterler: kimse kendilerine acı vermesin. Bu yüzden herkesin arzularını hazır beklerler ve gözüne girmeye çalışırlar.

Ancak bu, *korkaklıktır*, adına "erdem" deseler de.—

Hepsini okumayacağım; gördüğünüz gibi Nietzsche, veba gibi nefret ettiği iyi ve vasat insanları eleştiriyor. Bu eleştiri, Nietzsche'nin belirli bir idrakiyle ilgili belirli bir psikolojik gerçeğe dayanıyor: bu önceki ve izleyen bölümler, şimdi içinde yükselen, onun için oldukça zor olan bir şeyin yavaş idrakini içeriyor. Başa çıkmaya çalıştığı bu gerçek nedir?

Mrs. Crowley: Gelecekteki kendi kaderi değil mi?

Görüş: Aşağılık insanı.

Prof. Jung: Evet, içindeki aşağılık adam, gölgesi. Bu, bir süre önce, korkunç vizyonundan sonra, aşağıdan gelen gücün tehdidi altında olduğu, yaklaşan deliliğini sezip kaçmaya çalıştığı zaman başlamıştı. Tabii aşağı insan ille de deli değildir, insan aşağılık adamı kabul etmezse delirme tehlikesi olur, çünkü aşağılık adam bütün kolektif bilinçdışını ortaya çıkarır. Neden böyle olur?

Miss Hannah: Kirlenme yüzünden.

Prof. Jung: Kesinlikle. Aşağılık adam, bilinçdışı bir faktör olduğu için, yalıtılmamıştır. Bilinçdışındaki hiçbir şey yalıtılmamıştır—her şey diğer her şeyle birleşiktir. Yalnızca bilincimizde ayrımlar yaparız, psişik olguları ayırt edebiliriz. Bilinçdışı sürekliliktir; bir göl gibidir—musluk takılırsa, bütün göl dışarı akar. Gölge o göldeki balıklardan biridir, ama yalnızca bizim için kesin ve ayrılabilir bir balıktır. Göl için öyle değildir, balık gölle birleşiktir, sanki gölde erimiştir. Yani gölge, aşağı insan, bilinç için kesin bir kavramdır, ama bilinçdışı bir gerçek olduğu ölçüde, bilinçdışında erimiştir, her zaman sanki bilinçdışının tamamıymış gibidir. Dolayısıyla gölgenin—örneğin anima ya da bilge kişi ya da yüce ananın—kolektif bilinçdışının tamamını ifade etmesi denen kafa karıştırıcı olguyla tekrar tekrar karşı karşıya kalırız. Her figür, ona geldiğinizde, her zaman bütünü ifade eder ve bilinçdışının ezici gücüyle görünür. Elbette böyle deneyimlerle henüz karşılaşmamışsanız, onlar hakkında konuşmak yararsızdır, ama böyle bir figürle bir deneyiminiz olmuşsa, neden söz ettiğimi anlarsınız: bir figür sizi bilinçdışının kutsal terörüyle doldurur. O çoğunlukla gölge figürüdür ve ondan korkarsınız, gölgeniz olduğu için değil, tüm kolektif bilinçdışını temsil ettiği için; gölgeyle tamamını alırsınız. Şimdi, bilinçdışından gölgeyi ayırmayı becerdiğiniz ölçüde, balıkla göl arasında bir fark yaratabiliyorsanız, bütün gölü almadan balığı yakalayabiliyorsanız, o zaman o puanı kazandınız demektir. Ama başka bir balık ortaya çıktığında, o bir balinadır, sizi yutacak olan balina ejderidir:—yakaladığınız her yeni balıkla birlikte tamamını yukarı çekersiniz. Dolayısıyla Nietzsche'nin gölgesinden korkması ya da onunla başa çıkmaya çalışması, tüm kolektif bilinçdışının terörüyle baş etmesi gerektiğini gösterir ve bu da işleri zorlaştırır.

Şimdi, kişi belli bir ölçüye kadar bilinçdışının eline geçtiği zaman, örneğin bir erkeğin kendi animasının eline geçmesi durumunda, elbette onunla başa

çıkmakta çok zorluk yaşar, dolayısıyla kural olarak insanlar bu işi tek başlarına yapamazlar. İnsan kendisini yüksek bir dağda yalıtarak bilinçdışıyla başa çıkamaz; daima güçlü bir bağa, kendisini insansal gerçeklikte tutacak bir insan ilişkisine gerek duyar. Dolayısıyla çoğu insan bilinçdışını ancak analizde idrak edebilir, çünkü belirli ölçüde bir anlayışa sahip olan ve bireyi insan boyutunda tutmaya çalışan bir insanla ilişkisi olur; çünkü bilinçdışına dokunursa, çok geçmeden kişi büyüklüğünü kaybeder.

Mrs. Flower: Bana en zor sorun gibi geliyor—kişinin kolektif bilinçdışıyla kuşatılmış haldeyken ayrım yapmayı öğrenmesinin gerekliliği. Sıklıkla insan paramparça olacakmış gibi görülüyor.

Prof. Jung: Doğal olarak, kolu bacağı kaptırmadan ya da bir lokmada yutulmadan kolektif bilinçdışını idrak etmek, birilerinin yardımı; sizi gerçeğe bağlayan, diğer bireyler gibi bir birey olduğunuzu unutmayacağınız biçimde güçlü bir bağlantı olmadan, imkânsızdır. Çünkü kolektif bilinçdışına dokunduğunuz anda şişme olur—bu kaçınılmazdır—ve o zaman uzaya yükselip, bir bulutta kaybolursunuz, insan orantılarının ötesinde bir varlık haline gelirsiniz. Nietzsche'ye olan da buydu. Yalnızlığında bilinçdışının musluğunu açtı ve anında Zerdüşt'ün şişmesiyle doldu: Zerdüşt, o oldu. Tabii Zerdüşt olmadığını her zaman bilir—Zerdüşt belki de söz gelimi ya da az çok estetik bir eğretilemedir. Ona Zerdüşt olup olmadığı sorulsaydı, muhtemelen inkâr ederdi. Yine de o Zerdüşt'le—ya da Zerdüşt onunla—aynı kişiymiş gibi davranır. Çünkü enfekte olmadan bu biçemde, Zerdüşt'müş gibi konuşamazdı. Dolayısıyla kitap boyunca arketipik bir figürle bu sürekli karışma halinden çok büyük sıkıntı çektik. İnsan asla konuşan Zerdüşt mü, yoksa Nietzsche mi—ya da animası mı, emin olamıyor. Bu doğru değil, şu doğru değil, yine de her şey doğru; Nietzsche Zerdüşt'tür, animadır, gölgedir vb. Bu, Nietzsche'nin yalnız olması, yanında deneyimlerini anlayacak kimsenin olmaması gerçeğinden kaynaklanıyor. Ayrıca, belki de onları paylaşmaya eğilimli değildi, bu yüzden bir insan bağlantısı, insan uyumu ve onu gerçekliğinde tutacak herhangi bir ilişki yoktu. Ha, insanlarla çevrilmişti ve dostları vardı, en azından birkaç tane—ona bakan insanlar vardı—ama onlar hiçbir biçimde onun içinde neler olup bittiğini anlayamazlardı ve tabii ki, bu gerekliydi.

Bence bu nedenle bir analist, böyle bir durumda neler olduğunu anlaması beklenen kişidir. Ama Nietzsche'nin zamanında analistler olsaydı ve birisi ona bir kolektif bilinçdışı deneyimi yaşadığını ve bunların arketip figürleri olduğunu söyleseydi, Nietzsche onu pek hoş karşılamazdı. Böyle bir adamla ancak onun durumuna girerek konuşabilirsiniz. Örneğin "Dün gece ne oldu" diyebilirsiniz, "Siyah mıydı? Hareket etti mi? Ne kadar ilginç! Tanrım, neler yaşıyorsun! Seninle geleceğim, Zerdüşt'e inanıyorum, onunla beraber uçalım." Gereğince etkilenmeniz ve hastanın yaşadığı duygulanımın aynısını yaşamanız gerekir; yenilirse, siz de belli bir ölçüde yenilmelisiniz. Ancak aynı saldırıya maruz kaldığınız, yenilgiye uğradığınız—ama gerçekliğe tutunduğunuz ölçüde

yardım edebilirsiniz. Analistin görevi budur; hastası kolektif bilinçdışı deneyimini yaşarken insan gerçekliğine tutunabilirse yardım edebilir. Ama bir ayağını da şişmenin içine atması gerekir; yoksa hiçbir şey yapamaz. Bu konuda makul olamazsınız, deneyimin etkisine maruz kalmanız gerekir. Doğal olarak, Nietzsche'nin dönemi böyle bir deneyim için çok elverişli değildi. O zamanlar kimsenin anlayabileceğine dair en ufak bir ihtimal bile yoktu. Tabii gönüllü olarak onunla birlikte delirecek çok sayıda birey vardı—her zaman vardır; her meczup takipçi bulur. Eş ölçüde yetenekli takipçilerden oluşan büyük bir okulu olmadan kalan yetenekli bir meczup yoktur. Ama aynı anda hem ayaklarını yerde tutup hem de uçabilecek bir adam bulmak çok zor işti.

Mrs. von Roques: Peki bunu yazarken insanlar ne düşünüyordu?

Prof. Jung: Deli olduğunu. *Zerdüşt* çıktığında hatırlıyorum ve insanların, örneğin Jakob Burckhardt'ın ne dediğini biliyorum. *Zerdüşt*'ün bir delinin işi olduğunu düşünüyorlardı, ama bazı şeylerin de son derece zekice olduğunu itiraf etmek zorunda kaldılar. Ama onunla baş edemiyorlardı, anlamıyorlardı, çünkü o zamanlar böyle bir deneyimden hayret edilecek ölçüde bir dikkatle uzak duruyorlardı. Güzel, ayırt edilebilen duygulardan, güzel yanılsamalardan oluşan yapay bir dünyada yaşıyorlardı. Ve Nietzsche de tam bunu eleştiriyordu. Doğal olarak, katedrallerini ve kalelerini, el üstünde tuttukları ideallerini dinamitliyordu, dolayısıyla onlara göre o yalnızca bir deli değil, tehlikeli bir deliydi. Basel'deki tüm eğitimli insanlar manzara karşısında dehşete düşmüş, her anlamda şoka girmişlerdi. Onu bir devrimci, bir ateist olarak görüyorlardı—o zaman aleyhinde söylenmemiş hiçbir şey yoktur. Ve aynı anda da söylediklerinin inanılmaz ölçüde doğru olduğunu hissettikleri için korkuyorlardı. Dünyayı Nietzsche'ye olanları anlamaya hazırlamak için en az yarım yüzyıl gerekti.

Tabii Nietzsche'nin anlayışlı bir arkadaşı olsaydı ne olacağı konusunda spekülasyon yapmak yararsızdır. Bu gibi konularda spekülasyon yapıyoruz, çünkü artık kolektif bilinçdışı deneyimi hakkında bir şeyler biliyoruz; böyle bir durumda ne yapılacağı bizim için neredeyse profesyonel bir sorudur. Nietzsche vakası olup bitmiştir, ama öyle bir anlayışın yardımı olmadan birinin başına neler geldiğini anlamalıyız. Nietzsche, böyle bir deneyimle baş etmeye çalışan yalıtılmış bir bireyin mükemmel bir örneğidir ve tipik sonuçlarını görüyoruz. Ayakları yerde kalmaz, başı şişer ve bir tür balon haline gelir; ister bir tanrı, bir şeytan ya da bir iblis, ister bir deli ya da bir dahi olsun, insan onun kimliğinden artık emin değildir. Şimdi, böyle bir adam, önceki seminerlerde de gördüğümüz gibi, daima içten bir telafinin tehdidi altındadır. Kişi doğal olarak şişmeye maruz kaldığında, havada gezinmeye başlar ve beden o zaman özellikle can sıkıcı olur ya da ağırlaşır—sürüklenmeye başlar, çoğunlukla sözcüğün tam anlamıyla. Bu durumda olan insanlar, bir yerde bir ağırlığın, onları aşağı çeken anlamsız bir yükün farkına varırlar ve bedenle özdeş oldukları için sık sık onu boğmaya çalışırlar. Hıristiyan azizler sorunu böyle ele alırlardı: ağırlığından kurtulmak için nefislerini köreltirlerdi. Nietzsche ise bir 19. yüzyıl insanıydı

ve bu artık doğru bir yöntem değildi. Tersine, bedeni fazlasıyla vurguladı; o, bedene dönüşü vaaz eder. Ama bunu o kadar vurgular ki, bedeni şişirir; ona aşırı değer vererek erişilmez kılar. Aslında onu rahatsız eden, gölgedir; bedeni överken onu gölgenin temsil ettiğini görmez. Sonra gölge olağanüstü bir önem kazanır ve artık bedenle özdeş olmadığı için, o bir iblise dönüşür.

Bildiğiniz gibi ben, gölgeyi kişileştiririm: o, "o [erkek]" ya da "o [dişi]" haline gelir, çünkü o bir kişidir. Böyle bir durumda gölgeyi bir kişi olarak ele almazsanız, yalnızca teknik bir hata yapmış olursunuz, çünkü gölgenin ayırt edilebilmesi için *kişileştirilmelidir.* Onun bir biçime ya da belirli bir kişiliğe sahip olmadığını hissettiğiniz sürece daima kısmen sizinle özdeştir; başka bir deyişle, o nesneyle kendiniz arasında yeterli bir fark yaratamazsınız. Gölgeyi kolektif bilinçsizliğin bir psikolojik yönü veya niteliği olarak adlandırırsanız, o zaman içinizde ortaya çıkar; ama bu benim, şu da gölgedir derseniz, gölgeyi kişileştirmiş olursunuz ve böylece ikisi arasında, kendinizle o diğeri arasında net bir ayrım belirlersiniz ve bunu yapabildiğiniz ölçüde gölgeyi kolektif bilinçdışından koparmış olursunuz. Gölgeyi psikolojikleştirdiğiniz sürece onu içinizde saklarsınız. (Gölgeyi psikolojikleştirmek derken, onu sizin bir niteliğiniz olarak adlandırmak demek istiyorum) Çünkü basitçe size özgü bir nitelikse, sorun çözülmez, gölge sizden kopmaz. Oysa gölgeyi koparmayı başarırsanız, gölgeyi kendinizden ayrı bir nesne olarak kişileştirebilirseniz, o zaman balığı gölden alabilirsiniz. Bu anlaşılıyor mu?

Mrs. Flower: Anlaşılıyor, ama yine de zor, çünkü çoğu yerde insanlar hâlâ Nietzsche zamanındaki gibi hissediyorlar.

Prof. Jung: Çok zor bir soru olduğunu kabul ediyorum. Çünkü gölge sizin dışınıza sıçrar—gölge yüzünden insanlarla aranız çok kötü bozulabilir—aynı anda kolektif bilinçdışıyla da. "İnsanlar," kolektif bilinçdışı demek olduğu için, onlara yansıtılır. Analizde herkes Zerdüşt'ün kaderine yaklaşır: bu en büyük sorundur. Ancak gölgeyle kendiniz arasındaki farkı yarattığınız zaman, oyunu kazanmış olursunuz. Bu şeyin size yapıştığını, size ait bir nitelik olduğunu düşünüyorsanız, deli olmadığınızdan asla emin olamazsınız. Kendinizi insanlara açıklayamıyorsanız, fazla çelişiyorsanız, sizinle bir deli arasında ne fark kalır? Böyle sınırdurum vakalar olan hastalarıma hep, "Kendinizi makul bir bireye açıklayabildiğiniz sürece kimse deli olduğunuzu söyleyemez, ama çok çelişkili olduğunuz anda biter, yakınlık kesilir" derim. Dolayısıyla gölgeyi koparın ve—yapabilirseniz—kişileştirin, çünkü bu gerçekten kopmuşluğu gösterir. Örneğin neredeyse özdeş olduğunuzu hissettiğiniz bir arkadaşınız varsa ve böylece her tepkiniz ortaksa ve asla hangisi o, hangisi kendiniz olduğunu bilmiyorsanız, o zaman *siz* kim olduğunuzu bilmiyorsunuz; ama "Bu onun yolu ve benden bağımsız bir kişi" diyebilirseniz, kimin kim olduğunu, sizin kim olduğunuzu ve onun kim olduğunu bilirsiniz. Tabii gölgenin ne ölçüde size ait olduğunu, nereye kadar sorumlu olduğunuzu bilmek zordur. Çünkü size ait insanların sorumluluğu sizde olduğu gibi, gölgenin sorumluluğu da size aittir; gölgeyi, sizinle

hiçbir ilgisi olmayan bir yabancıymış gibi davranabileceğiniz kadar koparamazsınız. Hayır, o hep oradadır; o ait olan arkadaştır. Yine de bir fark vardır ve farklılaşmanın uğruna, gölgenin ne olduğunu ve sizin ne olduğunuzu anlamanız için, bu iki figürü ayırmanız gerekir.

Nietzsche Zerdüşt'le özdeş olduğu ölçüde gölge sorununu yaşıyor. Balıkları gölden koparamadı ve Zerdüşt zaman zaman tamamen onu ezdiği gibi, delilik korkusu yaşadığı zaman gölge de eziyor—bu da kolektif bilinçdışı korkusuyla aynıdır. Önceki bölümlerde bunun kanıtları vardır. Gölge tehlikeli bir iblis gibi görünmüş ve Nietzsche de, kendisini saldırılara karşı savunmak için akla gelebilecek her numarayı denemiştir. Gölgeyi küçümsedi, onu hafife aldı, onunla alay etti, gölgeyi herkese yansıttı. Ve şimdi bu bölümlerde herkesi, dünyadaki sıradanlığı ve Nietzsche'nin kendisine de bağlanan tüm nitelikleri eleştirip suçluyor. Örneğin tüm o vasat insanların en içten arzusunun incinmemek olduğunu söylüyor. Ama kim incinmeye karşı Nietzsche'nin kendisinden daha elverişliydi?

Nietzsche hakkında karakteristik bir öykü vardır: Genç bir adam, büyük bir hayranı, onun konferanslarına katılıyordu ve bir defasında, Nietzsche Yunanistan'ın güzelliği falan hakkında konuştuğu sırada bu genç adamın oldukça heyecanlandığını fark etti. Konferanstan sonra onunla konuştu ve o güzelliği görmek için birlikte Yunanistan'a gideceklerini söyledi. Genç adam Nietzsche'nin söylediklerine inanmazlık edemedi, muhtemelen Nietzsche de inanıyordu. Ve elbette genç adam bu olasılığa bayılmıştı, ama aynı anda cebinde bir kuruş bile olmadığını idrak etmişti. Fakir bir adamdı ve İsviçreli olduğu için, çok gerçekçiydi ve "Brindisi'ye bilet şu kadar, oradan da Atina'ya şu kadar tutar; acaba benim masrafımı profesör mü ödeyecek, yoksa bana mı ait olacak?" diye düşündü. Nietzsche kendini bir güzellikler bulutuyla sarmalarken, o bunları düşünüyordu. Sonra Nietzsche birdenbire genç adamın mahzun halini gördü ve sırtını dönüp bir daha asla onunla konuşmadı; derinden yaralanmıştı, genç adamın çökmesinin nedenini asla fark etmemişti. Yalnızca onun kıvrılıp küçüldüğünü ve en sonunda yerin dibine girdiğini, esas olarak cebindeki hiçlik hissiyle kayboldüğunu görmüştü. Nietzsche'nin gerçekliğin ötesine geçme biçimi böyleydi; böylesine doğal bir tepki bile onu derinden incitmeye yetiyordu.

Buyrun size bir vaka: genç adam gölgeyi temsil ediyordu; Nietzsche'nin daima göz ardı ettiği vasat küçük adamı—işte oradaydı. Nietzsche gerçek nedeni göremedi, çünkü onun yaşamında bunun bir değeri yoktu. Ayrıca günlük yaşamını temin eden de o aşağıladığı vasat insanlardı. Ona mali destek veren insanları tanıyordum, onlar tam da o iyi insanlardı. Son derece iyi kalpli yaşlı bir kadın vardı ve elbette onun söylediklerinin tek sözcüğünü anlamamasına rağmen, dindar bir ruhtu ve, "Zavallı Profesör Nietzsche, sermayesi yok, ders veremiyor, emekli maaşı çok az, insan o zavallı için bir şeyler yapmalı" diye düşünüyordu. Böylece ona para gönderiyordu, o da bu parayla *Zerdüşt*'ü yazdı. Ama asla bunu idrak etmedi. Yaşamını sürdürmesini sağlayan insanları tek-

melemekte olduğunu idrak etmediği için, aslında kendisini tekmeliyordu. Eh, şimdi, üçüncü kısmın dördüncü paragrafında devam ediyor:

> Onlara, "İçinizdeki, inleyip ellerini kavuşturarak tapınmaya heveslenen tüm korkak şeytanları lanetleyiniz" diye seslenince—o zaman "Zerdüşt tanrısız!" diye bağırıyorlar.
>
> Ve özellikle itaat öğretenleri böyle bağırıyor;—ama tam bunların kulağına, "Evet! Ben Zerdüşt, tanrısız Zerdüşt'üm!" diye bağırmayı severim.
>
> O itaat öğretenler! Nerede cılız veya hasta ya da uyuz bir şey varsa, bit gibi oraya sokulurlar; ancak tiksintim onları ezmekten beni alıkoyar.
>
> Eh! Bu vaazım *onlara*: Ben tanrısız Zerdüşt'üm, diyorum ki: "Benden daha tanrısız kim var, onun öğretisinin keyfini çıkarayım?"
>
> Ben tanrısız Zerdüşt'üm: eşimi nerede bulurum? Benim eşim, kendini İradelerine veren ve her türlü itaatten kurtulandır.
>
> Ben tanrısız Zerdüşt'üm! Her şansı kendi çanağımda pişiririm ve ancak iyice pişince onu beni yemeğim kabul ederim.

İşte böbürlenmesi, *superbia*'sı [kibir]; tanrısız olduğunu ilan ederek Tanrı oluyor. Ve bu her şeye kadir Tanrı benzetmesi hangi cümlede oldukça belli oluyor?

Mrs. Fierz: "Her şansı kendi çanağımda pişiririm."

Prof. Jung: Kesinlikle. Çünkü kim şansını kendi çanağında pişirip kendi kaderini yaratabilir? Yalnızca yazgının efendisi, tüm yazgının üstadı... Hiçbir insan bunu yapamaz. Herhangi bir biçimde şansı denetleyebilir mi? Şansı özümseyip kendi şansı yapabilir mi? O, insana *olandır* ve onu kendi şansı yapma şansı yoktur. Bu bir aslan tarafından saldırıya uğramış bir adamın yenilirken, "Bu benim aslanım" demesi gibidir.

Mrs. Baumann: Almancada *şans* sözcüğünün ne olduğunu sorabilir miyim? Benim çevirimde *olay* yazıyor.

Prof. Jung: Zufall. Bu gerçekten de şans demektir ve çok Almanca *zu Fall* sözcüğü, şeyin nesnelliğini ifade eder, yani *mir zufällt*—bana düşen, benim şansıma, benim bir ilgim yok. Örneğin bir taş kafama düşerse, "Ah, tekmelediğim taş kafamın üzerine düşer" diyemem. Tüm yazgıların efendisi onun kendi taşı olduğunu söyleyebilir, çünkü o, her şeydir—avcı ve avdır, katil ve maktuldür—ama hiçbir insan bunu güvenli bir biçimde savunamaz. Gördüğünüz gibi Nietzsche bunu yapıyordu, ama güvenli değildi. Dolayısıyla cüceleştirme eleştirisi, iyi ve vasat insanlar olarak adlandırılan insanları değersizleştirmesi, kendi vasatlığının, kendi içindeki gerçek insanın değersizleşmesine neden oluyor. Böyle bir durumda bir kişi kendisini anında çok yüksek bir düzeye çıkarır ve bilincini böylesine imkânsız, aşırı insanüstü bir seviyeye çıkaran herkes, belirli bir felaketin tehdidi altına girer. Bu nedir?

Görüş: İblislerin eline düşer.

Prof. Jung: Evet, ama hangi biçimde görünüyor?

Mr. Allemann: Gerçekleşen her şeyden o sorumlu olurdu.

Prof. Jung: Evet, o zaman her şeye kadir Tanrı benzeri olurdu, ama bir insan zihni Tanrı'ya dönüştüğünde ona ne olur? Size verdiğim benzetmede kalırsak, balığa ne olur?

Miss Foote: Erir.

Prof. Jung: Evet, balık yine gölün içinde erir, zihin tamamen erir. Hiçbir insan zihni evrensel olma, Her Şey olma yeteneğine sahip değildir. Yalnızca Tanrı'nın zihni Her Şey'dir. Dolayısıyla Nietzsche, Tanrı'nın zihninde eridiğinde, artık insan değildir. O zaman balık, göl olmuştur; farklılık yoktur, tam bir çözünümdür. Bazı dini uygulamaların amacı budur.

Mrs. Crowley: Yoga.

Prof. Jung: Evet, Yogada, *samadhi* ya da mutluluk hali ya da bir tür *ekstasis* anlamına gelen *dhyana*, Hintlilerin süper bilinç dediği ya da bizim bilinçdışı dediğimiz şeyle biter. Hindistan'dayken, kolektif bilinçdışından anladığımız şeyi çevirmekte büyük sıkıntı yaşadım. Derdimi ancak Sanskritçe terimlerle anlatabildim, gerçekten anladıkları felsefi terimler yalnızca bunlardır, ama karşılık gelen bir sözcük bulamadım. İlk önce *avidya* olabileceğini düşündüm, ama olmadı; *avidya* yalnızca karanlık ve bilginin yokluğu anlamına gelir, bu yüzden bilinçdışı fikrini anlatmaz. Daha sonra öğrendim ki, mükemmel aydınlanmış zihin fikri *buddhi* ya da daha iyisi, *samadhi*, bilincin bilinçdışında çözünmesi için doğru terimdir. Aslında, boşluktan, bilmezlikten geri dönen, ki bu olumludur, her şeyi biliyormuş duygusuyla geri döner; yine de denizi yanında getiremez, çünkü yine balık olmuştur. Ve balık deniz değildir ve denizi içeremez: o her zamanki gibi kalır. *Samadhi*'ye girmek, balığın suda eridiği ve tüm denize dönüştüğü anlamına gelir—o, denizdir—ve denizin bir biçimi olmayıp tüm biçimleri içermesi nedeniyle, biçimlerden biri, örneğin balık tarafından iletilemez.

Şimdi, Nietzsche'nin şu vasat, fazla iyi insanlarla ilgili eleştirel sözlerinden bazıları dikkatimizi hak ediyor. Olumsuz ifadeleri atlayacağım, ancak psikolojik açıdan eleştirileri çoğu kez oldukça değerlidir. Örneğin erdemlerin kusurlara dayandığını, her erdemin anasının özgül bir kusuru olduğunu; ayrıca yalnızca erdemin bir biçimde kusura karşı mantıklı bir tepki olduğunu ve bazı erdemlerin mutlak sonuçlarının kusur olduklarını görmüş olması bir başarıdır. İyi ve kötü, gece ve gündüz arasındaki tuhaf işlevsel karşılıklı ilişki, büyük psikolojik değere sahiptir: bu, Nietzsche'yi büyük bir psikolog yapar. Ancak burada yalnızca genel eğilimleri ele alabiliriz ve eleştirisinin yine pek adil olmayan bir *ressentiment* olduğu apaçık bellidir; bir dereceye kadar doğrudur, ancak bir bütün olarak gerçekten çok ileri gider. Yine de tüm eleştirel düşüncelerini özgürce anlatırken ortaya çıkan bazı şeyler, düşüncesinin daha derin bir katmanına bakmamıza; yüzeysel eleştirisinin arkasındaki büyük öneme sahip fikirleri görmemize izin verir.

Nietzsche, sıklıkla kendisini bir din reformcusu olarak düşünmeyi severdi; tarihsel rolünü ifade etmek için Zerdüşt ismini kullanması boşuna değildi.

Bildiğiniz gibi, bu ismi aldı, çünkü Zerdüşt ahlaksal zıtlıkların, iyilik ve kötülük fikrinin yaratıcısıydı; insanoğlundaki ahlak sorunun o büyük bölünmesine neden olan da aslında oydu. Ve şimdi, bir Saoshyant, yeni bir kurtarıcı olarak Zerdüşt, neden olduğu yarayı iyileştirmek için geri gelmek zorundadır. Nietzsche'nin üstün insan fikri, o yarayı iyileştirmiş, o yaranın ötesine geçmiş bir insandı. Bu fikri Kutsal Kâse gizeminde, bir kurtarıcı tarafından iyileştirilecek olan, acı çeken kralda bulur; o, o ahlaksal yarayı taşıyan Hıristiyan kişidir, Zerdüşt'ün öğretisinin paramparça ettiği İranlı kişi gibi. Nietzsche'nin fikri, dünya tarihindeki görevinin, insanı o zamana kadar yaşadığı onulmaz yarayı tedavi etmek olmasıydı. Ve bu fikirle yalnızca oynamıyordu. Bu, onun içinde bir tür mistik deneyime eşdeğer, köklü bir inançtı. Bu, Zerdüşt'ün onun için daima bir konuşma eğretilemesinin ötesinde olduğu gerçeğini açıklar; o, az çok gerçek bir figürdü. Dolayısıyla ünlü deyimi: *Da wurde eins zu zwei und Zarathustra ging an mir vorbei*, Zerdüşt deneyiminin vizyoner canlı doğasını açıkça ifade eder.

Bu temelde, zamanımız için de, tarihte de önemli olan belli bir doğrunun ön plana çıkma gereksinimi anlaşılabilir. Nietzsche, Richard Wagner'in çağdaşıydı ve Wagner'in tam da bu sorunu içeren *Parsifal* ile ilgilenmesi anlamlıdır. Ve ilginçtir, iki eski arkadaşın arasındaki son derece acı yabancılaşmaya neden olan da *Parsifal*'dir. Nietzsche en sonunda Wagner'i çarmıhın önünde yıkılmakla suçlamıştı, ki bu çok acımasızcaydı; Nietzsche bilincinde yalnızca sözde Hıristiyan jestini veya Hıristiyan duygusallığını görebiliyordu; tüm gerçeğin daha derin anlamının farkında değildi.[2] Şu anda Wagner'in *Parsifal* operasından değil, o fikrin o zaman oluştuğu gerçeğinden söz ediyorum. Zerdüşt'le neredeyse koşuttu: Zerdüşt aynı şeyin başka bir yönüdür, ama tamamen farklı terimlerle ifade edilmiştir. Aynı düşünceydi, ama tarihsel olmayan bir ortamda, tarih ötesi bir durumda ifade edilmişti. Zerdüşt bir bakıma tarihseldir, ama Wagner, bilinen ve hâlâ çok takdir edilen bir söylenceyi kullanarak çok daha fazla gelenekte kalmıştır. Ve o yalnızca ortaçağlara geri dönerken, Nietzsche figürünü veya benzetmesini, söylencesini almak için, çok daha geriye, MÖ 9. ya da 8. yüzyıla dönmüştür. Ama temel fikirler aynıdır—onulmaz yaranın iyileştirilmesi.

Dolayısıyla *Zerdüşt*'teki tedavinin doğası veya Nietzsche'nin zihninin bile ötesindeki bulgularla ilgili en önemli ifadeleri kabul ederken haklıyız. Rüyalar bize göre çok daha akıllı, asıl bilincimizden çok daha gelişmiş şeylerden söz edebildiği için, Nietzsche gibi bir insana bile, bilinçdışının anlayamayacağı düzeyde şeyleri ona söylüyor olması mümkün olabilir. Sonra, onları yeniden dile getirme aşamasında, tamamen kişisel bilincinin daha sınırlı alanından kaynaklanan bir yön vermek, diyelim ki çağdaş sosyal eleştiriler gibi görünmelerini sağlamak için, onları birazcık çarpıtma eğilimi gösterecektir. Örneğin bu bölümde, çevresine yönelik tüm içerlemelerini besbelli açık ettiği, atlamak istemediğim bir pasaj var, üçüncü bölümün son dizelerinde diyor ki,

---

[2] Nietzsche daha önce *Parsifal*'den etkilenmiş olsa da, inancına göre "Parsifal müziği karakter sahibidir—ama kötü bir karakter ..." (Franz Overbeck'e, Eylül 1882, Mektuplar/Middleton).

"Komşunuzu kendiniz gibi sevin—ama önce *kendinizi sevin.*
—Sevmek, büyük sevgiyle sevmek, büyük aşağılamayla sevmektir!"
Böyle buyurdu tanrısız Zerdüşt.

Bu bölümü yüzeysel okursanız, bu açıklama kolayca dikkatinizden kaçar, çünkü diğer eleştirel ve gerçekten cüceleştirici ifadelerine uygun gibidir. Ama burada çift dibi olan bir şey söylüyor; bu, sentetik bir düşüncedir. Tabii Nietzsche'nin çok sevdiği çelişkilerinden biri gibi görünüyor; komşunuzu sevmek ama önce kendinizi sevmek, kulağa bir *sacro egoismo* gösterisi gibi geliyor—bu İtalyanların savaşta Müttefiklere katıldıklarında uydurdukları bir ifadedir—ama burada bir hata olması mümkündür. Komşunuzu sevdiğiniz zaman komşudan kastın, sizinle birlikte, yakınınızdaki, kesin bir kişi olarak bildiğiniz birisi olduğu anlaşılmaktadır; kendinizi sevdiğiniz zaman da, Nietzsche'nin "kendiniz" derken yalnızca kendinizi, şu bilincinde olduğunuz ego-kişisini düşünme eğiliminde oluruz ve bu durumda bu, benlik sevgisi, *sacro egoismo*—hatta *sacro* bile değil—sıradan, alelade egoizm demektir. Nietzsche böyle bir şeyi pekâlâ söyleyebilir, ama bu sözleri söyleyen Zerdüşt'tür ve unutmayın ki Zerdüşt daima çok büyük figür ve büyük doğrular telaffuz etmeye yatkındır. Bu durumda, yüzeysel bir yargıya güvenmezdim. Söylemeliyim ki, "kendinizi sevin," aslında egoyu değil, özbenliği içerir. O zaman, "Kendinizi sevdiğiniz gibi, komşunuzu da seversiniz" derdiniz. Ve şunu da eklemeliyim, kendinizi bu anlamda sevemiyorsanız, komşunuzu da sevmekten oldukça acizsiniz demektir. Çünkü o zaman, insanlarda kendinizi egoistçe bir biçimde sevdiğiniz zaman bilincinde olduğunuz şeyleri seversiniz; kendinizde bildiğinizi seversiniz, bilmediğiniz şeyleri değil. Eski bir deyiş vardır, kişi ancak bildiğini sevebilir diye—hatta kimsenin bilmediği şeyi sevemeyeceğine dair bir simyacı söylemi bile vardır—ama bilmediğini sevmek tam Zerdüşt'ün biçemine uygundur: yani veresiye ya da umutla, beklentiyle sevmek, insandaki bilinmeyeni, yani geleceğin umudu, geleceğin beklentisini sevmek. O halde kendinizi olduğunuz ve henüz olmadığınız gibi sevebilirsiniz, özbenliğe yaklaşırsınız. Ve böyle bir sevgi, komşunuzu da aynı tutumla sevmenizi, onu da olduğu ve henüz olmadığı gibi sevmemize olanak verir.

Şimdi, Zerdüşt sevginin büyük sevgiyle ve büyük aşağılamayla sevmek anlamına geldiğini söylüyor. Bu, o biraz rahatsız edici, ünlü çelişkilerinden birine benziyor, ama burada olağandışı bir anlam ifade ediyor ve Nietzsche'nin de bizzat bunun şeylerin köküne ineceğini hissettiğinden eminim. Çünkü bu, gölgeyle başa çıkmanın, aşağı insanla başa çıkmanın formülüdür. Çünkü aşağı insanı olduğu biçimle sevmek, onu sevmekten başka bir şey yapmamak imkânsızdır; onu büyük sevgiyle sevdiğiniz gibi aynı anda büyük bir aşağılamayla sevmeniz gerekir. Ve bu o muazzam zorluk budur—iki şeyi tek bir eylemde birleştirmek, kendinizi sevmek ve kendinizi aşağılamak. Ama gölgenizi özümsemenin formülü işte budur. Dolayısıyla Nietzsche'nin bu sözü, üstün ve aşağı insan, yukarısı

ve aşağısı, ışık ve karanlık arasındaki bölünmenin sağaltımı için gerçekten bir anahtardır. Bu pasajın Nietzsche'nin gerçekten hissettiklerinden biri olduğuna kesinlikle inanıyorum, çünkü Nietzsche büyük bir dehaydı ve bu en derin anlamda tüm biçem ve eğilimine uymaktadır. Maalesef bu büyüklük, aşırı sıklıkla sözcük oyunlarına düşkünlük, çok fazla vurgu, aralara giren nevrotik eğilimler yüzünden baltalanır ya da dağılır; ama tüm o gölgeler, çok büyük bir doğrunun tekrar tekrar ortaya çıkmasını engelleyemez. Şimdi, hemen sonrasında şöyle devam ediyor,

> Ama neden konuşuyorum ki, kimsede *bendeki* kulaklar yokken! Burası hâlâ benim için bir saat erkendir.

İçerleme hemen yine başladı: bu kadar derin doğrunun yararı nedir? Burada dinleyen yok, kimsede bendeki kulaklar yok—şu büyük kulaklar, bir tanrının fil kulakları, Buddha'nın büyük kulakları.

> Kendimin önceliyim bu insanların içinde, karanlık dar sokaklarda kendimin horoz ötüşüyüm.

Nietzsche ne zaman çok kişisel bir içerlemeyle ortaya çıksa—bu ne yazık ki çok anlaşılabilir ama çok üzücüdür—o zaman zevkiyle ilgili bir hata yapar. "kendimin önceliyim bu insanların içinde" yeterince iyi, ama "karanlık dar sokaklarda kendimin horoz ötüşüyüm," insana yalnız başına bir horozun öttüğü bir tavuk kümesini düşündürüyor—onun horozunun. Bu, gülünçtür. Nietzsche'nin aşağı adamının küçüklüğü burada geliyor ve izlenimi bozuyor. Bölümü "Böyle buyurdu tanrısız Zerdüşt" diyerek bitirebilirdi, bu makul olurdu, ama devam ediyor, "Ama neden konuşuyorum ki" diyor—kendine dönüyor, küçülüyor. O büyük bir sevgi ve büyük bir aşağılamayla sevmek ifadesi Zerdüşt'ün neden tanrısız olduğunu ve tanrısızlığına vurgu yaparak ne demek istediğini açıklıyor. Ancak bu zevksizliktir, hele günümüzde her zamankinden de kötü, aptalcadır, ki o zaman böyle değildi. Çünkü o sıradan acı çeken insanın ötesindeki, ahlaksal ayrımı olan insanı; büyük bir sevgi ve büyük bir aşağılamayla seven insanı kastediyor. O, Tanrı'dır: yalnızca Tanrı böyle bir şeyi yapmaya muktedirdir, çünkü bu, tümdür. Büyük bir nefretle sevmek de aynı olurdu. Karşıtları bir araya getiriyor, onları tamamen bununla uzlaştırıyor; Tanrı'nın tamamlanmak için olması gereken o en çelişik varlığı yaratıyor; O bütünse—herkesin unuttuğu şey, budur.

Örneğin Protestan ilahiyatçı Tanrı'nın yalnızca iyi olabileceğini söylediğinde, kötülük ne olacak? Kim kötüdür? İnsanın kötülük yaptığını söylemek, dünyadaki büyük kötülüğü açıklamaz; insan tüm kötülüklerin yaratıcısı olamayacak kadar küçüktür. Kötülüğün de bir tanrısı olmalıdır. Eğer iyi bir tanrı yapıyorsanız, bir kötülük tanrısı da yapmalısınız. İran dininde Ahura Mazda iyilik tanrısı, Ahriman ise kötülük tanrısıdır. Eğer yalnızca iyi olabilen bir tanrınız varsa, o zaman yalnızca kötü olabilecek bir şeytanınızın olması gerekir ve bu i-

kilik, mantıklı bir sonuç olsa da, dayanılmazdır. Bir biçimde akla yakın değildir. Ya kozmik oyunda bir eşin varlığına katlanmak zorunda kalıyorsa, Tanrı nasıl her şeye kadir olacak? Bu soru daha küçük bir çocukken beni rahatsız ederdi. Babama bu sorundan çok çektirdim. Devamlı "Tanrı her şeye kadirse, şeytanın kötülük yapmasını neden engellemiyor?" diye sorup dururdum. Komşumuzun insanları ısıran kötü bir köpeği varsa, polis gelip adama ceza yazar. Ama görünüşe bakılırsa Tanrı'nın kötü bir köpeği vardır ve insanlara ısırmasına izin verdiği için onu cezalandıracak bir polis yoktur. O zaman ilahiyatçının, Tanrı'nın insanları denemek amacıyla Şeytan'a çalışma izni verdiğini söylemesi gerekir. Ama insanları neden böyle yarattın ki? İyi bir çömlekçi olduğuna göre, yaptığı çömleklerin iyi olup olmadıklarını bilmesi gerekir; işe yarayıp yaramayacaklarını bilmek için onları denemek zorunda değildir. Kap kusursuz olmalıdır, değilse o zaman mükemmel bir çömlekçi değildir ve o zaman bu, aptalca bir oyundur. İnsan, Tanrı'nın şeytanla yaşlı Eyüp'ü kimin alt edeceği konusunda iddiaya girdiği Eyüp Kitabında bunun aptalca bir oyun olduğuna dair bir fikir sahibi olur ve aynı fikir *Faust*'ta da vardır, elbette Goethe bunu Eyüp Kitabı'ndan almıştı, ama bu, imkânsız bir bakış açısıdır.

Çünkü evrensel bir varlık fikrini yaratmaya çalıştığınızda, iki şeyi bir araya getirmeniz gerekir ve önce kendi içinizde yapamadığınız sürece bunu yapamazsınız. Kendi içinizde tasarlamadığınız bir şeyi tasarlayamazsınız. Sizde iyilik yoksa, iyiliği tasarlayamazsınız. Sizde güzellik yoksa, güzelliği tasarlayamazsınız: güzellik deneyimine sahip olmanız gerekir. Ve hem iyi, hem kötü, hem gündüz, hem gece olan bir varlık tasarlayabilmeniz için, bu ikisini kendinizde deneyimlemeniz gerekir. Ama böyle bir deneyime nasıl ulaşırsınız? Ancak artık iyilik veya kötülük yansıtmadığınız, iyinin galaktik sistemin ötesinde, kötünün de dünyanın iç kısımlarındaki bir yerde, cehennemin ebedi ateşinde değil, iyinin de, kötünün de burada olduğuna inandığınız bir zamandan geçerek. Böylelikle, tanrılara ödünç verdiğiniz nitelikleri içeri yansıtırsınız. Doğal olarak, onları içeri yansıtmakla, fazlasıyla önemli olduğunuz bir şişme döneminden geçersiniz. Ama aslında yalnızca çözeltinin üretildiği, iki maddenin buluşacağı laboratuvar, hatta kimyasal madde kabı olduğunuz ölçüde önemlisinizdir.

Onları soyut bir biçimde bir araya getiremezsiniz. Bunu yalnızca kendi yaşamınızda, kendi özbenliğinizde yapabilirsiniz. Orada iki kozmik ilke bir araya gelir ve ikisinin birliğini, karanlığın ve aydınlığın, iyiliğin ve kötülüğün anlatılamaz ve açıklanamaz tekliğini yaşarsanız, en sonunda ne biri ne de diğeri olan bir varlık fikrini elde edersiniz. Her ikisi birden olma deneyimini yaşadıysanız, Hintlilerin *neti-neti* ile ne demek istediklerini anlarsınız; bu, sözcüğün tam anlamı, "ne bu ne de şu" demektir, yüce bilgeliğin, yüce doğrunun ifadesi olarak. Nitelemelerden, bu ve şu, beyaz ve siyah olmaktan kopmayı öğrenirsiniz. Bu iki yanı olduğunu bilen kişi, artık beyaz da, siyah da değildir. Nietzsche de, iyi ve kötünün ötesindeki üstün bir varlıktan kastı budur. Bu, çok büyük bir psikolojik sezgidir. Tabii ki o deneyimi yaşadıktan sonra, merdivenin en altına

kadar inmeniz; dünyanın merkezi olmadığınız, tüm dünyanın beklediği o uzlaşma simgesi olmadığınız, bir Mesih ya da mükemmel bir kişi ya da üstinsan olmadığınız gerçeğine geri dönmeniz gerekir. Acı çeken, yaralı insan olduğunuz—ve yaranın da her zamanki kadar onulmaz olduğu, kendi gerçekliğinize inmeniz gerekir. O yara ancak şu bilince eriştiğiniz ölçüde iyileşecektir: Ben beyazım ve ben siyahım.

Mr. Baumann: Bazen insanlardan yaklaşık bir dakika basit geometrik desenler düşünmelerini istediğim deneyler yaparım ve tüm düşüncelerini zihinsel sisteminde doğru yerlere yerleştiren, biraz skolastik zihne sahip bir adam, kareyi düşünürken bir vizyon yaşamıştı. Asla burada yaptığımız gibi fanteziler ya da çizimler yapmamıştı, ama karenin merkezinde Mesih'i, sağ üst köşesinde Ahriman'ı ve sol alt köşede de Ahura Mazda'yı görmüştü. Ona bu söylenceyle bir ilgisi olup olmadığını sordum ve hayır demişti, öylesine gelmiş.

Prof. Jung: Evet, bu, bilinçdışından bir vahiydir. Bilinçdışı birkaç tur ilerdedir ve ona farkında olmadığı bir sorundan söz etmiş: yani Mesih'in Ahura Mazda ile Ahriman arasında bir bakıma bir arabulucu olduğu. Tanrı'nın kusurlu insan bedenine girdiği, Tanrı'nın kusurlu bir fiziksel bedene dahil edilebileceği çelişkisi, kiliseye büyük sıkıntı vermiştir. O bedenin neden oluştuğunu, beden ve ruhun (ya da Tanrı'nın) bir olup olmadığı ya da Mesih'in iki doğası olup olmadığı konusunda türlü varsayımlar ortaya atmaları gerekmiştir. Dolayısıyla Katolik kilisesi en sonunda o gerçek insan ve gerçek Tanrı formülünü yaratmıştır, bu tek tanrılı bir anlayıştır ki muazzam bir çelişkidir. Ancak bu konuyu burada bırakmalıyız. Adamınızın bu tür düşüncelerle ilgilenip ilgilenmediğini bilmiyorum.

Mr. Baumann: Hayır, bilinçli olarak değil.

Prof. Jung: Kendisini tarihsel Hıristiyan terimleriyle ifade etmeye alışmışsa, örneğin Mesih'in doğası hakkındaki o çelişki açısından, o ikilemi ifade etmek için Ahura Mazda ve Ahriman'ı seçmezdi; bu daha çok Nietzsche'nin; bugün tartıştığımız şeyin çizgisinde bir şey. Çünkü özgürce çalışmasına izin verdiğimiz zaman bilinçdışımız aslında Nietzsche'nin çizgisindedir; kendisini Hıristiyan dogmanın çizgilerinden ziyade bu tür biçimlerde ifade eder, çünkü bilinçdışımız tarih kitaplarında değil, dünyadadır. Bu fantezi, üstinsan, bir çelişki olan adam, hem tanrı hem de insan olarak Mesih fikrini kesin şekilde formüle eder. Tanrı Mesih'teyken neredeydi? Tabii Mesih kendisini bir insan olarak hissettiği ölçüde, "Tanrım, Tanrım, neden beni terk ettin"—ya da "Cennetteki Babamız" diye feryat edecektir. Ama Tanrı kendisiyse, kendisiyle babasıymış gibi konuşurdu. Tanrı'nın, baba ve oğul, kendi babası ve kendi oğlu olması yine kesinlikle anlaşılmaz bir çelişkidir, ama aslında bir psikolojik gerçektir, çünkü insan kendi babası ve kendi oğlu olduğunu deneyimleyebilir.

Örneğin oldukça canlı biçimde eskiden olduğu olabilir; eskiden olmuş olan, oldukça farklı biri olan, oğul olan geleceğin adamının babası olduğunu görmek için yalnızca bir hastada bir gerileme izlemeniz yeterli olur. Gelecekte yaşarsa-

nız, kendi oğlunuz ya da kendi kızınız olursunuz ve geçmişte yaşarsanız o oğulun babası—ki bu aslında Tanrı'nın bir kişide oğulun babası olduğu fikridir. Bu bir insan deneyiminin yansıtımıdır, bir filozof ya da entelektüel birisinin icat ettiği bir insan düşüncesinin değil, oldukça mistik bir deneyim, kutsal bir deneyim olan bir insan düşüncesinin. Bu nedenle, "Bu ben değilim, bu Tanrı'dır" diyebilirsiniz. Ama her ne kadar Tanrı deneyiminin kendi deneyiminiz olduğunu bilseniz de, kişisel deneyiminiz olmadığını da her zaman eklemelisiniz. Bu mistik bir deneyimdir; bunun kutsal bir deneyim olduğunu hissedersiniz. İnsanları eskiden böyle bir deneyimin uzak geçmişte ya da her zaman olmakta olduğunu, deneyüstü alanda sonsuz bir gerçeği söylemesine olanak tanıyan şey budur. Öğelerin, kutsal komünyonun özünün başkalaşımı, Mesih'in kurban olmasıdır ve bu daima gerçekleşmektedir. O, zamanın dışındadır. Mesih'in çarmıha gerilmesi tarihsel bir gerçektir ve bu nedenle de ortadan kaybolmuştur, ama kilise bu kurbanın deneyüstü bir kavram olduğunu kabul etmektedir. Bu, tüm zamanlarda yaşanan bir şeydir—Mesih tüm zamanlarda kurban olmaktadır. Dolayısıyla kuralların gereğine uygun ve doğal olarak rahibin havari silsilesinden edindiği *character indelebilis*'le* ayinin her tekrarında Mesih gerçekten kurban edilir. Bu nedenle iyi bir Katolik, trenle bir kilisenin olduğu bir köyden geçerken istavroz çıkarmalıdır. Bu, kilise mihrabındaki kutsanmış ekmek kabında yaşayan Rabbe bir selamdır; Rab, kutsal bir varoluş şeklinde gerçekten o evde yaşar. Mesih'in sonsuza dek kurban edilmesiyle tamamen aynı fikirdir.

* Silinmez karakter; yok edilemez nitelik. Katolik doktrininde vaftiz, kabul ve papazlığa atanma gibi kutsal niteliklere has özellik –ed.n.

SEMİNER III

2 Kasım 1938

Prof. Jung:
İlk olarak şu sorulara elimden geldiğince cevap vereceğim. Mr. Allemann diyor ki, "Yanlış anlamadıysam, geçen hafta 'kolektif bilinçdışı' sözcüğünün Sanskritçe *samadhi* terim olarak tercüme edildiğini söylemiştiniz. *Samadhi* daha ziyade kolektif bilinçdışında gönüllü bir dalış ya da bireyin bilinçdışına gönüllü bir çözülme ya da onunla birleşmesi sırasındaki durumu değil midir? İçeriği kolektif bilinçdışını temsil eden bir göl benzetmesinde, 'aktif fantezi' *dharana* ve *dhyana*, suyla özdeş olmadığının farkında olarak gölün kıyısında duran ve ona bakan ya da bir gölde yüzen bir teknede oturan ya da gölde yüzen bir insanın eylemleri anlamına gelmez mi? Ondan balık bile çekebilir ve balığın çok büyük olması durumunda içine çekilme riski vardır. Ama özenle hazırlandıktan sonra, göle gönüllü bir dalış yapar ve geçici olarak onunla bir olur (tekrar dışarı çıkma şansı yüksek olarak) ve o zaman *samadhi* halindedir. Hauer, Patanjali III/11'i şöyle tercüme ediyor: 'Wenn in der seelischen Welt (Chitta) die bewusste Beziehung zu jeglichem Gegenstände aufhört und das In-Eins-Gesammeltsein (Ekagrata) eintritt, so ist das die Bewusstseinschwingung, die man 'Einfaltung' (Samadhi) nennt.'"[1]

Samadhi, geçmişte Hindistan'da kullanılan ve şimdiki zamanın da dini hareketlerinde hâlâ kullanılan terimlerden biridir. Ancak çok kesin bir anlam

---

[1] Pantanjali (MS 2. yüzyıl): Yoganın kurucusu (ya da sentezleyicisi). Doğrudan Sanskritçeden yapılan İngilizce çeviriye göre: "Zihin, çeşitli nesnelere dikkat etmeye yönelik doğal eğilimini aştığında ve tamamen denetlediğinde ve tek bir tanesine odaklanmaya başladığında, meditasyona ulaşıldığı söylenir." *The Yoga Aphorisms of Pantanjali* [*Pantanjali'nin Yoga Özdeyişleri*], çev. William Q. Judge (New York, 1912). Judge bir teosofistli.

taşımaz. Bu Hintli kavramlarının kesin bir anlam taşıdığını düşünmek bizim Batılı hatalarımızdan biridir; bu onlar için adil değildir. Hintli zihni kendine özgü bir biçimde belirsizdir ve bunu çevirmesi çok zor olan birçok terimle telafi etmeye çalışırlar; bu zorluk, esas olarak onlara ait olmayan kesin anlamlar vermemizden kaynaklanır. Zihinleri olağanüstü betimseldir; bir şeyin mantıksal bir tanımdan ziyade resmini vermek isterler. Ama iyi bir betimleme yapmaya çalışırken, kesin bir kavram vermeye çalışıyorlarmış gibi gelir ve Hintli ile Batılı arasındaki çok kafa karıştırıcı yanlış anlamanın nedeni de budur; bizim kendi içinde kesin olmayan, yalnızca kulağa kesinmiş gibi gelen bir kavrama kesin bir anlam yüklememiz, sonsuz yanlış yorumlara neden olur. *Samadhi*, *dhyana*, *sahrasara* gibi terimlerin görünüşte kesin anlamları varmış gibidir, ama gerçekte yoktur. Hintlilerin bile bu kavramlarla başları derttedir.

Örneğin Belur Mutt tapınağında, Sri Ramakrishna'nın tamamen iradesine karşı çekilmiş bir fotoğrafından yapılmış bir heykeli vardır. Besbelli bizim *ekstasis* hali—uyurgezer ya da hipnotik—diyeceğimiz bir durumdadır ve onlar bunu *samadhi* olarak adlandırırlar. Ama aynı anda o durumda erişilen üstbilinç haline de *samadhi*, ayrıca *dhyana* derler. Elbette, literatürde tanımlar bulunmaktadır; Patanjali *Yogasutra*'da bir tanım vardır, ama sonra başka bir yerde başka bir tane bulursunuz. Bu terimlerin farklı okullarda farklı tanımları vardır. Yalnızca üstbilinçle ilgili olduğu zaman yanılmadığınızdan emin olabilirsiniz; *samadhi* terimini bu anlamda kullandığınız zaman her Hintli sizi anlayacaktır, çünkü o zaman hemen *samadhi* ya da *dhyana* halinde bir Yogin resmi görür. *Tapas* sözcüğü fazla klasiktir—onu yalnızca bir Sanskritçe uzmanı anlar. Bununla birlikte, eğitimli her Hintli belirli ölçüde Sanskritçe bilgisine sahiptir; o terimlerin birçoğunu anlar. Hauer'in Patanjali *Yogasutra* çevirisini Deussen'in çevirisiyle ve İngilizce çeviriyle karşılaştırdığınız zaman, güçlüğü derhal görürsünüz; uygun Batı terimlerini bulmak için hepsi muazzam sancılar yaşamıştır.[2] Bunun nedeni, terminolojideki tüm çabalarına rağmen belirsiz kalan Doğu zihniyetidir; böylesine özenli bir terminoloji, aslında hiç de kesin olmayan bir şeyi kesinleştirmeye yönelik, telafi amaçlı bir girişimdir. Daha önce de söylediğim gibi, bir sap çimen ya da çakıl taşı isteyecek olursanız, size bütün bir peyzajı sunarlar; "çimen sapı" çimen anlamına gelir ve o da bir çayır demektir ve aynı anda da dünyanın yeşil yüzeyidir.

Elbette bu da doğruyu iletir ve en sonunda Çin kavramlarına—Çin zihninin dünyaya bir bütünlük olarak, her şeyin her şeyle bağlantılı, her şeyin aynı akışta olduğu benzersiz bakış biçimine kadar gider. Öte yandan bizler, şeylere ayrı tutuldukları, özütlendikleri ya da seçildikleri halleriyle bakmakla yetinirken, ayrıntıları doğadan koparmayı öğrendik. Bir Avrupalıdan, eğitimsiz birinden bile bana, belirli bir çakıl veya yaprak vermesini istesem, bunu bütün peyzajı getirmeden yapabilir. Ama Doğulu, özellikle dürüst bir zihin meselesi olduğun-

[2] Jung başka bir yerde Sanskritçe *tapas* sözcüğünü "meditasyon aracılığıyla öz-kuluçka" biçiminde açıklamıştır (TE 5, par. 588 vd). Nietzsche, Budizm hakkında Paul Deussen'den bir şeyler öğrenmişti.

da, kesin bir bilgi vermekten acizdir. Eğitimli insanlarda da biraz benzer bir durum olur: eğitimli birinden küçük bir bilgi istersiniz ve evet ya da hayır cevabı sizin için yeterli olacaktır, ama o, şu koşullarda evet, şu koşullarda hayır der, siz de sonunda hiçbir şey anlamamış olursunuz. Elbette başka eğitimli bireyler için bu, mükemmel bilgidir: eğitimli bir zihin bu yolla çok kesin bilgi edinecektir, ama normal zihin için, olmasa da olur. Hint filozoflarıyla yaptığım birçok sohbetteyse cevaplarının, şu koşullarda evet olmaktan çok, koşullardan öte olarak hem evet hem hayır biçiminde olduğunu hatırlıyorum. Bunu bir tür gereksiz hantallık olarak görürüz, ama size verdiklerine dikkatle baktığınızda gerçekten harika bir resim görürsünüz; bütünün bir vizyonunu edinirsiniz.

Şimdiye kadar karşılaştığım en güzel örnek, Profesör McDougall'ın[3] kendisini Tao kavramı hakkında bilgilendirmeye çalışmasının öyküsüdür. Şimdi, Prof. McDougall zihin itibarıyla Doğu zihniyetine yatkın olmayan bir adamdır, ama doğal olarak kavramlarının anlamını merak etmişti. Bu nedenle bir Çinli öğrenciye Tao'dan ne anladığını sordu ve tek sözcükten ibaret net bir cevap bekledi. Örneğin Cizvit misyonerler Tao'ya basitçe "Tanrı" diyorlardı, bu savunulabilir bir çeviridir, ama Çinlilerin Tao kavramını açıklamaz. Ayrıca "inayet" olarak da tercüme edilmiştir, Wilhelm ise *Sinn*, yani "anlam" sözcüğünü kullanmıştır. Bunların tümü, bu terimlerin herhangi birinden çok daha kesinlikten uzak ve anlaşılmaz bir şeyin kesin yönleridir; "Tanrı" kavramı bile Tao kavramından çok daha kesindir. Çinli öğrenci ona birçok şey söyledi, ama MacDougall anlamıyordu ve en sonunda, birçok denemeden sonra Çinli, kibarlığına rağmen sabırsızlandı ve onu kolundan tutup pencereye götürdü ve sordu: "Dışarıda ne görüyorsunuz?" Profesör, "Ağaçları görüyorum" diye cevap verdi. "Başka ne var?" "Rüzgâr esiyor ve insanlar sokakta yürüyorlar." "Başka ne var?" "Gökyüzü, bulutlar ve bir tramvay." "Eh, Tao budur," dedi Çinli. Bu size Doğu zihninin çalışma biçimi hakkında bir fikir verir.

Hintli görüşmecilerimin argümanlarını takip edebilmemi gerçekten bu öyküye borçluydum. Bu deneyimi aklımda tuttum ve zihniyetlerini anlamakta bana yardımcı oldu. Onlar "kolektif bilinçdışı" deyiminden ne kastettiğimi anlayamadıkları gibi, ben de onların "üstbilinç" ile ne demek istediklerini anlayamıyordum, ta ki bunun *samadhi* ya da *dhyana* durumunda olan şey olduğunu kavrayana kadar. *Samadhi* onlar için üstbilinç hali demektir. Ya da Tantrist, *bodhi*'den veya *sahasrara*'dan veya *ajna* bilincinden söz ettiğinizde anlayacaktır.[4] Bütün bu terimler gerçekten kolektif bilinçdışı dediğimiz şeyi tanımlar.

---

[3] William McDougall (1871-1938), Oxford, Harvard ve Duke üniversitelerinde eğitim vermiş olan Britanyalı sosyal psikolog. Kuramlarından bazıları akademik çevrelerde popüler değildi, Lamarkçılığı ve psişik araştırmaları desteklemesi de bunlara dahildi. Bkz. "The Therapeutic Value of Abreaction" ["Duygusal Boşalmanın Terapötik Değeri"] TE 16, par. 255-93.

[4] *Ajna* ve *sahasrara* Kundalini yükselişindeki en yüksek iki çakrayı temsil eder. *Ajna* merkezinde ya da "Komuta Lotusunda," zihin "duyuların sınırlamasından tamamen uzaktır" ve *sahasrara*'daysa kişi, "Ses, biçim ve temaşa dünyasının gerçekleşmesini ve çözünümünü" deneyimler (Zimmer/Felsefeler, s. 515, 585). *Bodhi*: bilgi, bilgelik, aydınlanma.

Tabii kolektif bilinçdışı teriminin kendisi, soruna nasıl yaklaştığımızı gösteriyor, onların terimlerinin onların yaklaşım biçimini göstermeleri gibi. Çünkü bu iki yol da insanın neye gerçeklik dediğine bağlıdır. "[Gerçeği] idrak" etmeniz gerektiğini söyledikleri ya da "doğruyu idrak etme [gerçekleştirme]" hakkında konuştukları zaman, bizim kastettiğimizden tamamen farklı şeyleri ifade ediyorlar. Gerçekliğin uzun ve karmaşık bir felsefi tanımına girmeyeceğim, çünkü batı anlayışında bunun anlamını biliyorsunuz. Şimdi, bizim gerçeğin ne olduğu varsayımımızın aksine Hintli, gerçeğin kendi bilinçli idrakini kasteder; bu masa gibi, bizim için gerçek olan somut bir şeyi değil. Ama bu, Hintli için Maya'dır—bu yanılsamadır.

Şimdi bir başka soru daha vardır. Mrs. Hannah, "'Ben tanrısız Zerdüşt'üm! Her şansı *kendi* çanağımda pişiririm ve ancak iyice pişince onu benim yemeğim kabul ederim" dizesi hâlâ beni rahatsız ediyor. Bu sözcüklerin *kendileri* ille de bir Tanrı özdeşleşmesini ima ediyorlar mı? Yoksa: kısmetime düşen her şansı (*Zufall*) alırım; son damlası çanağımda pişene kadar acısını çekerim, çünkü onu ancak böyle sindirebilirim anlamına mı geliyor? Sonraki dizelerde, Nietzsche'nin her zamanki gibi Tanrı'yla özdeşleştiği açıkça görülüyor, ama pişirme dizesi *Zerdüşt*'teki o göz alıcı derin doğrulardan biri değil midir?

Burada yine iki anlamı olabilecek bir pasaj meselesi vardır. Bu durumda, Nietzsche'nin metnine karşı fazla iyi niyet göstermemeye karar vermiştim, çünkü "*kendi* çanağım," "*benim* yemeğim" diyor ve açıkça Tanrı'yla özdeşleşmeye devam ediyor. Dolayısıyla sizin daha iyi niyetli yorumunuz yerine, onu göründüğü biçimiyle almıştım: "Kaderimi yapan benim; hatta şansımı seçip, bunun benim şansım olduğunu söylerim." İçindeki bu daha derin anlamı görmek fazla iyi kalpli olmayı gerektiriyor. Ama bu mümkündür. Tabii ki bu durumun Tanrı'nın inayetine benzediğini söylemekte özgürüz, tıpkı herhangi bir şans için *elbette* bir inayet durumu olduğunu söyleyebileceğimiz gibi. Ancak böyle bir ifadede bulunmak için yeterli kanıtımız var mıdır? Eğer yoksa, böyle varsayımlarla oynamasak daha iyi olur. *Zerdüşt*'te şeylerin bu tuhaf iki yönü için kuşkusuz hayli kanıt vardır. Şu sırada sürekli olarak bir anlamın açık olduğu, ama başka bir anlamın da açık olduğu pasajlarda tökezleyip duruyoruz –biri derin doğruluk, diğeri *ressentiment*, eleştiri ve benzerleri olmak üzere iki yönün bulunduğu. Bu tür üretimlerde bu çoğunlukla olur; tam o anda ondan dışarıya bir tür psikolojik *hammadde* akıyordu ve eleştirmeye ya da malzemeye: ne demek istediğini soracak vakit yoktu. *Zerdüşt* özeleştiri öğesinden tamamen yoksundur. Bu nedenle ikide bir, Nietzsche kendine "Neden bunu söylüyorum? Bu figür benden neden çıkıyor? Bana ne ifade ediyor?" diye sorsaydı diyorum, ama bu sorular sorulmaz ya da ancak dolaylı olarak sorulur; birazdan metnimizde böyle bir durumu göreceğiz. Ama bunlar yalnızca ona olmaktadır, kendi yapmaz. Dolayısıyla büyük miktarda eleştiri uygulamak zorunda kalıyoruz ve bize iyi niyetli bir biçimde açıklamak yeterince olanak vermediği zaman, öyle yapmıyorum. Çünkü iyi niyetimi abartmak istemiyorum; aksi halde Nietzsc-

he'ye karşı kendi içimde direnişler yaratırım. Çünkü hep nazik ve sabırlı olmanız gerekince, sahne arkasında çok edepsizleşirsiniz—aniden patlayıp *Zerdüşt*'ün canı cehenneme diyebilirim.

Miss Hannah: İyi niyetli olmak istediğim en son şeydi.

Prof. Jung: Evet, ama işte oldu: bence fazla nazik ve anlayışlı bir hale geldiniz.

Miss Hannah: Sordum, çünkü bu sözcüklerin yalnızca bir şişme, hatta megalomani halinde kullanılabileceğini söylediniz ve ben de onları bizzat kullanabileceğimi hissettim.

Prof. Jung: Elbette onları bağlamdan çıkarıp münhasıran bu dizenin üzerinde yoğunlaşırsanız kullanabilirsiniz, ancak bağlam içinde yorumunuz biraz kuşkulu hale gelir. Şimdi Mrs. Jay'in şöyle bir sorusu var: "Geçen Çarşamba, Parsifal/Zerdüşt ile Wagner/Nietzsche arasındaki koşutluklara değinmiştiniz. Biraz daha açar mısınız? Amfortas'ın yarası ve onu iyileştiren mızrak hakkında bir şey söylediniz. Zerdüşt'le ilişkisi nedir? İkisinin de merhamet aracılığıyla bilge olması mıdır?"

Bu, başlı başına bir bölümdür; bu soruyu ele alacak olsaydık, *Zerdüşt* yerine sorunun bütünüyle karşılaşacağımız *Der Fall Wagner*'i okumamız gerekirdi.[5] Ayrıca Kutsal Kâse gizemiyle *Zerdüşt*'ün anlamı arasındaki koşutluk da şimdilik yalnızca bir ima olarak kalmak zorundadır. Ancak her ikisinin de "merhamet aracılığıyla bilge" olmalarının Nietzsche/Zerdüşt ile Parsifal'in ortak noktası olduğunu varsaymak, abartmak olur. Bu, Nietzsche'nin hiç hoş karşılamayacağı bir noktadır. *Zerdüşt*'ün sonunda merhamete lanet eder, yani tamamen diğer taraftandır; bu, ikisinin bakış açıları arasındaki farkı açıklayan şeylerden biridir. Çünkü Wagner bir insan olarak hiç de merhametli değildi; oysa Nietzsche kesinlikle dünya için duyduğu büyük merhamet duygusundan dolayı acı çekmiştir; bu yüzden o merhamete lanet ederken, Wagner över. Bu sıklıkla görülür.

Sonra burada, *apokatastasis* sorunuyla ilgili çok sayıda alıntı ve ifade buluyorum. Aklımdan geçen bir pasajdan söz edilmemiştir, ama elbette, Aziz Paulus'un Risalelerinden ve Vahiylerden alınan cennete dönüşle ilgili tüm bu pasajlar, *apokatastasis*'e, tüm şeylerin doğdukları Tanrı'ya geri dönüşüne bir göndermedir. Her şey kusursuz bir durumdan kusurlu bir duruma düşmüştür ve kurtarıcının eylemiyle her şey sonunda kusursuz haline geri dönecektir. *Apokatastasis* bu kusursuzluğa dönüştür. Yeni Ahit'te, ilk insanın düşüşüyle—Tanrı'nın yarattıklarının düşüşüyle—bozulmuş ve kusurlu olan her şeyin tam olarak yenilenmesi fikrinin bulunduğu birçok pasaj vardır. Elbette bunun olması da ilginç bir sorundur. İnsan Tanrı'nın şeyleri çok kesin bir amaç için kusurlu yarattığını söyleyebilir, ama görünüşe bakılırsa insan aklı bunu an-

---

[5] Nietzsche *Wagner Olayı*'nı 1888'de yayımlamıştır. Wagner'i ele aldığı en eski—ve en iyicil—değerlendirmesi *Zamansız Tefekkürler*'deki son denemedir, yani "Richard Wagner Bayreuth'ta." *İnsanca, Pek İnsanca* 1878 ve 1879'da yayımlanmış, Wagner yapıtın Nietzsche'nin sinirsel yıkımının bir göstergesi olduğunu düşünmüştür, Nietzsche'nin *Wagner'e Karşı* kitabı da 1895'te çıkmıştır.

lamıyor—anlasa ilahiyatçılarımız olmazdı. Şimdi, metne devam edeceğiz. Hatırlarsanız son olarak o sevgi biçiminden söz ediyorduk—büyük sevgiyle ve büyük aşağılamayla.

> Ama neden konuşuyorum ki, kimsede *bendeki* kulaklar yokken! Burası hâlâ benim için bir saat erkendir.
>
> Kendimin önceliyim bu insanların içinde, karanlık dar sokaklarda kendimin horoz ötüşüyüm.
>
> Ama onların saati geliyor! Benim saatim de geliyor! Her saat daha küçülüyorlar, fakirleşiyorlar ve kısırlaşıyorlar, —zavallı otlar! Zavallı toprak!

Tutumu önceki bölümde olduğu gibi, çağdaş dünyasını aşağılama, küçük insanları hor görme. Bu açıkça, onu takdir edemeyen insanlara karşı bir *ressentiment*'dir. Eh, bu insanca, pek insancadır—anlaşılabilir. Size onun yeni fikirleriyle nasıl karşılandığını anlatmıştım, böyle bir tepkiye karşı şiddetle içerlememesi bir mucize olurdu. Devam ediyor:

> Ve yakında, karşımda kurumuş ot ve bozkır gibi duracaklar ve gerçekten de kendilerinden bıkmış olarak—ve sudan çok, ateş için can atarak!
>
> Ey yıldırımın kutlu saati! Ey öğlen öncesinin gizemi!—yaylım ateşler ve alevden dilleri olan müjdeciler yapacağım bir gün onlardan.
>
> Bir gün gelip alevli dillerle müjdeyi verecekler: O geliyor, yakındır o büyük öğle vakti!
>
> Böyle dedi Zerdüşt.

Bu pasajda Eski Ahit'ten epey bir şeyler vardır—halkları yutacak canlı ateş Rab Tanrı olarak. Orada Nietzsche, tanrıyla bir Eski Ahit peygamberi gibi özdeşleşiyor ve biçemi de peygamberlerin diline öykünüyor. Tabii anıştırması bütün o anızları yakacağı anlamına gelir. Ama anlamı bundan daha da fazlasıdır: aynı anda Kutsal Ruh'un ateşli diller biçiminde inişi anlamına gelir; insanları yutmak için değil, onları müjdecilere dönüştürmek amacıyla. Böylece Eski Ahit'in yangınla yok edilmesi, burada Kutsal Ruh'un, dillerini tutuşturan, onlara yabancı dillerde konuşma, *glossolalia* yetisini armağan eden ateş biçiminde inişindeki Pentekostal mucizeyle birleştirmiştir. Böylece yangın yalnızca yıkıcı değil, aynı zamanda yapıcıdır: dil yetisini üretir. Bu, ateşin, biri olumsuz, yıkıcı, diğeri olumlu, Kutsal Ruh'un armağanı olarak çift yönlü olduğuna dair bir mesajdır. Şimdi, yangın simgesi rüyalarda az rol oynamaz, bu yüzden bu konuşma eğretilemesini bir rüya gibi ele alabiliyorsak, onu ateşin göründüğü rüyalarla karşılaştırmamız gerekir. Örneğin birinin evinde bir yangın çıkmış olması, olağan bir motiftir. Ateş motifi rüyalarda ne anlama gelir?

Mrs. Crowley: Bu bilinçdışında büyük bir rahatsızlık olması demektir.

Mrs. Fierz: Duyguların patlak vermesidir.

Prof. Jung: Evet, alevlenen bir duygusal patlama. Ve duygu patlaması sıcak olmalıdır. Neden?

Miss Hannah: Çünkü yakar.

Prof. Jung: Hayır, insanlar çoğunlukla yaralanmaz bile—başkaları yaralanır.

Görüş: Onları ısıtır.

Prof. Jung: Evet, bir duygu yaşadığınız zaman sıcak kan başınıza yükselir: başınız kızgınlaşır. Şiddet duyguları bu nedenle her zaman ateş, kan ya da ısı ile simgelenir. Tüm diller, bu fizyolojik koşul nedeniyle bu tür eğretilemelerle doludur. Biri sizi kızdırdığında, kanın başınıza geldiğini hissetmediğiniz sürece serin kalırsınız; durumla başa çıkabilirsiniz, sakince "Beni çok kızdırıyorsun" diyebilirsiniz. Ama kanınızın ısındığını hissederseniz, artık durumu denetleyemezsiniz, ateş gibi parlarsınız, şiddetli bir öfkeyle yanarsınız. "James-Lange duygulanım kuramı" dediklerine neden olan budur.[6] Körükleyen neden fizyolojik bir rahatsızlık yaratmadığı, örneğin kan damarlarının genişlemesine veya kalp atışında belirli bir hızlanmaya neden olmadığı sürece duygulanım olmadığını, ancak fizyolojik tepki olduğu anda, sonucunda psikolojik etkinin gerçekleştiğini söylüyorlar. Kan damarlarının genleşmesi, kalbin hızlı atması, ilk etkilerdir ve bunları psikolojik duygu izler. Gerçekten de öyle olur. Elbette hızlı bir ardışıklık izler, ama psikolojik duygulanımın nedeninin fizyolojik tepkime olduğu doğrudur. Örneğin korku, kalp olgusundan; gerçek panik bundan sonra gerçekleşir. Bir şey oldukça korkunç ya da tehlikeli olabilir, ama kalbiniz buna tepki göstermediği için onunla başa çıkabileceğinizi bilirsiniz; ama kalbiniz tepki gösterdiğinde, paniğe, gerçek korkuya kapılırsınız, çünkü bu, ayaklarınızı yerden keser. Bittiğinizi, moralinizin bozulduğunu hissedersiniz—boğulursunuz. Bu yüzden bu tuhaf isimli kuramı yapmışlardır. Fizyolojik sıralamayı denetleyebildiğiniz sürece durumu da denetleyebilirsiniz; ama kalbiniz çok hızlı atmaya başladığı ya da kan beyninize sıçradığı zaman hayır.

Şimdi, bu tür resimlerin temelinde bu fizyolojik olgular vardır. Ateş, duyguları simgeler ve rüyada ateş görmek, katlanılamaz etkilerin neden olduğu çok kritik bir durum anlamına gelir. Evinizin bodrumunda ya da tavan arasında yangın çıktığını görmek, psikolojinizdeki şu-şu yerlerde güçlü bir duygulanma olacağı anlamına gelir. Tavan arasındaki yangın, başınızda demektir; belli fikirlerle tutuşacaksınız. Bodrumda olduğu takdirde, karında olacak ve karın her neyi simgeliyorsa; ateş aşağıdan gelecektir. Cinsel tutku ya da korkunç bir öfke veya hayvan içgüdülerine dayanan herhangi bir şiddet duygusu olabilir. Tavan arasındaysa, bir anima ya da animus iması olabilir. Kadınlarda yangın çoğunlukla kafada başlar; içgüdüler son derece sessiz ve tüm durum normal olabilir, ama belki de animus yanlış bir kavrayışa sahiptir ya da yanlış yargıya varır, o zaman da korkunç bir kargaşa olur.

Şimdi Nietzsche elbette bu ateşin, öğlen vaktinin gelmesini bir tür mistik bir umutla bekliyor. Sıklıkla öğlen vaktinden, büyük mistik saatten söz eder. Bu ne anlama geliyor?

---

[6] 1884'te William James tarafından Amerika'da, bir yıl sonra da C. G. Lange tarafından Danimarka'da, birbirinden bağımsız olarak ulaşılan kuram.

Cevap: Saat on ikideki en yüksek ısı derecesi.

Görüş: Bütün dünya güneşten mustariptir.

Prof. Jung: Hayır, Nietzsche güneşten hoşlanır.

Mrs. Fierz: Pan'ın, doğanın saatidir.

Prof. Jung: Eh, evet, panik korku, güneydeki hayaletler saati ve Nietzsche buna epeyce takılır. Ancak bu açıklayıcı değildir; bunun bütün dünya için geçerli olacağını varsaymamamız gerekir ve öğlen vakti onun için daima tam bir tatmin zamanıdır.

Miss Wolff: Zerdüşt'ün dünyaya açılacağı zamandır.

Prof. Jung: Evet. "Öğlen Vakti" adlı bölümde, bunun Zerdüşt'ün tam vahiy saati olduğunu göreceksiniz. Peki, vahiy nedir?

Mrs. Schlegel: Üstinsanın gelmesidir.

Prof. Jung: Evet, Nietzsche'nin incili [müjdesi] *Zerdüşt*'tür, üstinsanın dünyaya mesajı, insanın, bu insan dünyasının üstinsana dönüşme gereğidir. Psikolojik anlamda bu ne demektir?

Mrs. Baumann: Çünkü Nietzsche'nin kendisi için bu yaşamın ortası demekti, yaşamın ikinci yarısına geçiş; dolayısıyla Zerdüşt özbenlik, ego-olmayandır.

Prof. Jung: Çok haklısınız. *Zerdüşt*'ü otuz sekiz ya da otuz dokuz yaşında, yaşamın ortasındayken yazdı; *Zerdüşt*, öğlen vakti deneyimi, 36 yaşında gerçekleşen büyük dönüşümdür.[7] Elbette ancak istisnai durumlarda bu dönüşüm bilinçli hale gelir ve o zaman daima büyük bir vahiy gerçekleşir. Ama öğle vakti aslında psikolojik anlamda—ve sözcüğün tam anlamıyla ne demektir?

Mrs. Crowley: Bilincin en dolu noktası değil midir?

Prof. Jung: Kesinlikle. Güneş ışığı gündür, bilinç de insanın günüdür. Bilinç güne rastlar ve muhtemelen güneşin neden yalnızca gündüzleri parladığını soran çocuğa olduğu kadar mucizevî de olur. Çocuk henüz günün ve güneşin özdeş olduğu sonucuna ulaşmamıştır ve bizler de muhtemelen bilincin gün, güneş, ışık olduğu sonuca ulaşmamış—ya da unutmuşuzdur. Bu nedenle bilinçdışı olduğunuzda, rüyalarda ya da bilinçten söz ederken daima görmek terimleriyle konuşursunuz; yalnızca ışıkta görebildiğiniz için, ışıktan türemiş terimleri kullanırsınız. Bir şeyden haberdar olduğunuzda, "kafamda ışık yandı" dersiniz—*ein Licht ging mir auf*.[8] Böyle çok terimimiz vardır; bilinç olgusuyla bağlantılı konuşma eğretilemelerini incelerseniz, hep ışık, görme terimleriyle konuştuğumuzu görürsünüz. Size söylenen bir şeyi anladığınızda veya algıladığınızda, "Evet, görüyorum" dersiniz. Neden daha doğru olabilecekken, "işitiyorum" demezsiniz? "Görüyorum," basitçe "aynı fikirdeyim, dikkate alıyorum" anlamına gelir. "İşitiyorum" demezsiniz, çünkü bu, bilincin altındaki başka bir şeyle ilgilidir. O zaman, "işitiyorum" dersiniz: Rabbim, emrini işitiyorum, itaat ediyorum, sözlerini alıyorum, ama bilince değil, biraz aşağısına, kalbime.

---

[7] Jung daha yaygın olarak yaşamın ikinci, daha mütefekkir döneminin normal olarak otuz beş ile kırk yaş arasında başladığını söylerdi.

[8] Tam anlamıyla, "içimde bir ışık yandı."

İşitmek kalbe gider, duyguyla ilgilidir, oysa görmek gözlerle, zekâyla, zihinle ilgilidir.

Dolayısıyla öğlen vakti kusursuz, eksiksiz bilinç anlamına gelir, bilincin bütünlüğü, *comble*'si, doruğudur ve bu da elbette üstinsan, mutlak üstün bilince sahip insandır. Ve Zerdüşt de, çağdaşlarına bilinçlerini geliştirmeyi, bilinçliliğin ahlaksal çelişkisinin, yalnızca ahlaklı bir birey değil, diğer yanda da en aşağılık bir karakter, yalnızca cömert değil aynı anda cimri, yalnızca cesur değil, aynı anda bir korkak, yalnızca beyaz değil, aynı zamanda siyah olduğu gerçeğinin bilincine varmayı öğretmeye çalışıyor. Bu çelişkinin tamamen farkında olmaya, üstinsan bilinci derim. Dolayısıyla öğlen vakti, güneşin doruğuna ulaştığı görünecektir. Ama bu aynı anda bütün o anızların, bu çelişkili bilinci üretemeyen tüm değersiz insanlardan yok edilmesi anlamına geliyor. Doğal olarak biz de bu anızların arasında olurduk, çünkü böylesine kusursuz bir bilinç, çok istisnai bir durumdur. Ve Nietzsche de orada düşer—insanın kusurluluğuna takılıp düşer. Çünkü onda, örneğin Hindistan'daki, kişinin yalnızca sözlerle değil, gerçek olarak da, "ben avcı ve avım; kurban eden ve kurbanım" diyebileceği o üstbilince ulaşmaya çalışan Yogilerde bulacağınız tutkunun aynısı vardır. Bu tıpkı Nietzsche'nin çelişkin bilinci gibidir—olmak ve olmamak, hem şu hem de bu olmak. Bu öyle bir başarıdır ki, Hintliler hiç kimsenin sonu gelmez Yoga uygulamalarını tüm farklı yönlerinden geçmeden bu üstünlüğe erişemeyeceğini uzun zamandan beri fark etmişlerdir. Hatta en yüksek derecede bilincin, yanılsamanın tamamen ortadan kalkmasının ancak ölünce edinildiği sonucuna varmışlardır.

Çünkü Nietzsche'nin Doğu hakkında çok az bilgisi vardı. Onun erişimine açık tek bilgi, Schopenhauer'in felsefesiydi ve bu da Hint felsefesi için doğru araç değildi, çünkü Schopenhauer, yalnızca Upanişadların tamamlanmamış bir İslami derlemesinin, o zamanlar *Oupnekhat* diye adlandırılan bir Latince çevirisini biliyordu. Artık elimizde orijinal yapıtın bir çevirisi vardır, ama o zamanlar insanların sahip olduğu onunla ilgili her türlü bilgi, Budist ve Alman felsefeleriyle karıştırılmıştı. Nietzsche genç bir adamken ondan çok etkilenmişti; insan *Unzeitgemässige Betrachtungen*'de Schopenhauer'le ilgili bölümü okuyunca onun için ne ifade ettiğini anlıyor.[9] Üstinsan fikrinin, dünyayı yaratan kör primordiyal irade, zekânın aynasında kendi çehresini görebilsin diye kör iradeye ayna tutabilen kişi fikrinin oradan kaynaklandığından oldukça eminim. Bu aslında Hintli fikrine, Buddha'nın çağına vermeye çalıştığı psikolojik eğitime, dünyanın hatasını ve yanılsamasını yok etmek için bilginin ya da anlayışın aynasına bakma fikrine çok benzerlik taşır. Bu, metinleri ve vaazlarında ve Nidana nedenler zincirinde sürgit tekrarlanır. Buddha tekrar tekrar, varolmanın şu-şu arzulara ve yanılsamalara neden olduğunu ve insanın o neden ve sonuç zincirinden ilerleyerek değişmez bir biçimde hastalık, yaşlılık ve ölümle sonuçlandığını söyler; bu acımasız neden ve sonuç zincirini sekteye uğratmanın tek yolu da, bilgi ve anlayıştır.

[9] "Eğitimci Olarak Schopenhauer" (1874), *Zamansız Tefekkürler*'deki üçüncü deneme.

Budizmin özü budur ve bu, Schopenhauer felsefesinin bütünleyici bileşeni olmuştur, Nietzsche de onu burada bulmuştur. Muhtemelen Schopenhauer'deki Budist düşüncelerden elde edilen o türevin bilincinde değildi, bildiğim kadarıyla da literatürde buna hiçbir gönderme yoktur, ama psikolojik olarak gerçek kaynak bu olmalıdır. Ve Nietzsche, kriptomnezi denen tuhaf melekenin bulunabileceği bir kişidir, bu durumda kişinin okuduğu ya da işittiği bir şey zihninde bir iz bırakır ve bu daha sonra deyimin tam anlamıyla, yeniden üretilir. Geçen dönem, Zerdüşt'ün yanardağ adasında ortaya çıktığı ve cehennem köpeği Kerberos'u getirmek için yanardağın alevlerine inerken göründüğü o ünlü örneği görmüştük. Hatırlarsanız, bu pasaj, Nietzsche'nin dedesi Papaz Oehler'in kütüphanesinde, on bir yaşındayken ya da o tarihten önce okuduğu kitaptan neredeyse bire bir alıntıdır. Bunu, zamanı belirlemem için bana yardımcı olan Frau Förster-Nietzsche'den buldum. Kitabını da okumuştum, bu yüzden Zerdüşt'teki pasaja geldiğimde, bana o öyküyü, özellikle tavşanlarla ilgili ayrıntıları hatırlattı. O da tıpkı böyle bir durumdur, dolayısıyla üstinsan figürünün kısmen Schopenhauer'den aldığı Budist fikirlerden[10] ve *Oupnekhat*'ın o uyarlamasındaki Prajapati veya *Purusha* kavramından türetilmiş olması hayli mümkündür.

Çünkü *Purusha* orijinal insan, homo maximus'tur. Ya da böyle bir türevi kabul etmek eğiliminde değilseniz, *Purusha* ya da Üstinsan veya homo maximus yine de bir arketip olacaktır. Dünyanın bir insan ya da Üstinsan formuna sahip olması, Swedenborg'da ve başka biçimlerde Hindistan ve Çin'de bulunan ve simyada büyük bir rol oynayan bir fikirdir; *Purusha*, arketipik bir fikirdir.

Mrs. Crowley: Üstinsan'ın biraz daha farklı olduğunu düşünüyordum.

Prof. Jung: Haklısınız, o Upanişadların *Purusha*'sı değildir. *Purusha* da Prajapati gibi bir dünya yaratıcısıdır ve Atman gibi, beraberinde gelen bir kavramdır bir teminatlandırmadır. Elbette *Purusha* kavramıyla Atman kavramı arasında dünyalar kadar fark var diyebilirsiniz; ama orada yine bizzat Hintlilerin bu kavramı nasıl ele aldığı, Atman ve Prajapati ve *Purusha*'nın neredeyse aynı olduğunu görürsünüz. Bizim amacımız açısından bu kavramın anlamının farklı yönleri ya da tonları üzerinde ısrar etmek anlamsız olur; bu, bizim Psikolojide "özbenlik" olarak adlandıracağımız şeydir—yani bilinçli ve bilinçsizin toplamı. *Purusha* psişik bir gerçektir, yalnızca psikolojik bir kavram değil, arketipik bir gerçek, bir deneyimdir. Ortaçağdaki Mesih fikriyle ya da Mesih'in, "Ben asmayım, sizler de üzümsünüz" dediği zaman kendi ve müritleri hakkındaki fikriyle aynıdır. Ya da o erken dönem ikonografik betimlemesindeki, on iki takımyıldızı, on iki öğrenciyi temsil eden zodyak işaretlerini ya da her birinin başının üstünde bir yıldız olan on iki müridi taşıyan zodyak yılanı olarak Mesih'le aynıdır. Bunlar yıl boyunca, Mesih'in yılan yolu ya da zodyak olduğu yolu, zodyak takımyıldızlarının yolunu anlatan eski betimlemelerdir. Mesih'in, on iki müridini içeren Hıristiyan yılını temsil etmesi gibi, zodyak yılanı da zodyakın on iki takımyıldızını içerir. O, bütünü oluşturan, on ikilik bir grubu içeren birey, özbenliktir.

---

[10] Bkz. yukarıda, 15 Haziran 1938, n. 9.

Bu nedenle, Mesih dört incil yazarının bir mandala oluşturacak biçiminde çevresini sardığı *Rex Gloriae*, yani şanlı kral olarak betimlenir. Ortaçağ mandalaları Mesih'i daima bu biçimde temsil ederdi—Mesih merkezdeki tahtta, dört köşede de evangelistler—melek, öküz, aslan ve kartal. 12. ve 13. yüzyıllarda bu, sevilen bir süsleme haline bile gelmiştir; katedrallerin kapılarında ya da kitap resimlerinde çok görülür. Ve bu yine büyük birey, diğerlerini de içeren—onlar yalnızca parçalardır—büyük özbenlik anlamına gelir, ki bu evrenin *homo maximus* olması, herkesin o büyük adamda özgül bir yeri olması fikriyle aynıdır. Eğitimli insanlar baştadır ve askerler ile eylem insanları kollardadır; cennet ve cehennem de, *homo maximus*'ta vardır. Dolayısıyla Schopenhauer'in felsefesinin kaynağında o çağlar öncesine ait fikir yatar. Tabii Schopenhauer'de bu fikir kendi başına oluşmaz, etkilendiği Upanişadların psikolojisi, *Hiranyagarbha* fikriyle birleştirilmiştir. *Hiranyagarbha*, yani altın tohum veya altın yumurta ya da altın çocuk, Prajapati'nin bir başka biçimidir. Prajapati *tapas* yapıyordu, kendi üstüne kuluçkaya yatmıştı ve kuluçkadan *Hiranyagarbha* olarak çıktı, altın tanesi, altın çocuk, ki bu da yine bir özbenlik simgesidir.[11] Bunun da *homo minimus*, en küçük olduğu söylenebilir—yani her bireydeki homo maximus'un tohumu.

Bu tür bir simgeciliğin gelişimi Mısır'da da bulunur: Osiris ilk başta kralın, daha sonra soylu veya zengin insanların da ölümsüz parçasıydı; daha sonra da, Hıristiyanlığın hemen öncesinde Osiris herkesin kalbine inmeye başladı: herkesin ölümsüz ya da kutsal bir ruhu vardı. Ve bu, herkeste doğan ya da herkesin içerdiği büyük özbenlik fikri, Hıristiyanlığın temel bir doğrusu haline geldi; Mesih herkes tarafından yenildi. Kutsal Komünyonda onu yediler ve içtiler. Böylece Mesih onlara aşılandı; Mesih onlarda yaşıyordu. Bu, herkeste yaşam bulan Osiris'ti. Osiris de tabutundan büyüyen bir başak olarak betimlenmişti; bu, onun buğday biçiminde dirilişiydi. Ve İsa buğdaydır; dolayısıyla komünyonun, yerden büyümüş tahıldan yapılmış buğdayın unundan olması gerekir. Aynı düşünce, Mesih'in ortaya çıkmasından çok önce, Eleusis gizemlerinde de vardı: *epopteia*'da rahip, bir buğday başağı gösterir ve yeryüzünün, oğlunu, *filius*'u doğurduğunu duyururdu.[12] Bu, neredeyse Hıristiyan müjdesi gibi bir müjdeydi ve ölümden sonra sonsuz yaşam umuduyla bağlantılıydı — Eleusis gizemleri o büyük umudu aşılardı. Çünkü bu, tıpkı Kutsal Komünyon, ekmek ve şarabın Mesih olması fikri gibidir. Böylece Mesih herkese aşılanır: herkeste büyük özbenliğin tohumunu yaratır.

Hıristiyanlık elbette ki Nietzsche'nin düşüncelerinin başka bir kaynağıdır, ama kendi düşüncesini eleştirmediği için, bunu keşfetmemiştir. O, diğerlerin-

---

[11] "O tanrıların kaynağı ve orijinidir … doğduğunda Altın Tohumu (Hiranya-garbha) temaşa etmiştir. O, bize berrak zekâ bahşetsin" (*Svetasratara Upanishad* 4.12, Hume, s. 404).

[12] Walter F. Otto (1874-1958), 1939 Eranos Konferansında "Eleusis Gizemlerinin Anlamı" çerçevesinde *epopteia*'daki bu ayini, daha büyük gizemlere erginlenme olarak anlatır. Buğday başağının gösterilişi hakkındaki bilginin kaynağı olarak Romalı Hippolytus'u gösterir. Konferans için bkz. *The Mysteries* [*Gizemler*], cilt 2, Eranos Yıllığından Bildiriler, ed. Joseph Campbell, Princeton (B.S. XXX) 1955.

den tamamen farklı bir gerçeği vaaz ettiğini düşünüyordu. Bu, kilisenin yaptığı berbat hatanın aynısıdır, Mesih'in zamanında değil, daha sonra, Hıristiyan mesajını—Tanrı'nın ilk kez yeryüzüne indiği fikrini bunun daha önce hiç varolmamış bir doğru olduğu fikrini alarak yaptıkları hata. Hâlâ bu inanç nedeniyle elimiz kolumuz bağlı. Teoloji, daha önce kimsenin böyle fikirleri olmamış gibi yapar, oysa aslında bu fikirler dünyanın her yerinde biliniyordu; ama bu koşutluklara karşı müthiş bir dirençleri vardır; onları uygunsuz bulurlar. Katolik kilisesi bu açıdan biraz daha akıllıdır. Her türlü tarihsel koşutluğun bir öngörü olduğunu söylerler; Tanrı'nın gerçeği geçmişte, yalnızca Eski Ahit'te değil, pagan dinlerinde de—örneğin İsis ve Osiris söylencesinde de defalarca göstermiş olduğunu söylüyorlar. Ancak aptallar bu benzeşimi yadsıyacağı için, Katolik kilisesi kabul eder ve Tanrı'nın gelecek olan doğruyu öngörmüş olduğunu söylerler; o, onların belirsiz, yanlış bir biçimde en yüce doğruyu algılamalarıydı: yani Tanrı'nın insan olmasını, Tanrı'nın Bakire'den doğmasını, kurbanın ve kurtarıcının rolünü.

Dolayısıyla Nietzsche'nin Üstinsan fikri bile yeni bir şey değil, yüzyıllar öncesine dayanan bir sembolizmdir ve bu nedenle de bu düşünceyi tarihsel kaynağına indirgemekte haklı olduğumuzu düşünüyorum. Fikrini ele almak için, ailesi nedeniyle Hıristiyanlıktan geniş çaplı malzemesi vardı; Schopenhauer'in büyük bir hayranı olduğu ve kendisinden çok etkilendiği için felsefi arka plan da iyi oluşturulmuştur. Bu fikirler aklına girmişti ve bunun nihai sonucu, sözünü ettiğim gizemli öğretilere, gerek Doğudaki *Purusha* gizemi, gerekse Hellenistik senkretizmdeki kurtarıcı gizemine benzer bir gizemli öğreti üretmesiydi. Ve aynı tür fantazmagoryayı da kullanır: örneğin anızları yutacak, kurtarıcıyı ve mesajı kabul etmeye hazır olmayan insanları yok edecek olan en yüce ateş; aynı anda Kutsal Ruh'tan alev dillerini alanların esinlenmesi ve başkalaşımı. Onlar mesajı duyuracak ve sürdüreceklerdir. O, buna büyük öğlen vakti der. Çünkü gün, yargılanma günüdür, adaletin yüce güneşiyle, artık bir daha gece olmayacaktır. Ve hiçbir acı da olmayacaktır, çünkü tüm günahkârlar cehennemde kavrulmakta ya da yanıp bitmiş olacak, dünya yanlışları ve kusurlarıyla sona erecektir. İşte Kıyametin tüm takım-taklavatıyla birlikte, eski toprak Hıristiyan nihai kurtuluş fikri, budur.

Yangın simgesinin bu yönü de vardır: bir evde yangın çıktığı zaman, panik yan komşudadır, panik deliliktir. Bunu insanların tuhaf fikirleri olduğu ve aklıselimlerinin başına bir şey gelecek korkusuyla aşırı duygulandıkları uygulamalı durumlarda görürüz. Gerçek bir paniğe kapılmalarını önleyebilirseniz, onları çoğunlukla kurtarabilirsiniz. Çünkü deliliğin nasıl başladığını, insanların delirmeden önce geçtikleri aşamaları gördüğünüz zaman, onları asıl delirtenin her zaman panik olduğunu fark edersiniz. Durumu fazla duygusal olmadan izleyebildikleri sürece kurtulurlar; insanları böyle anormal durumlara taşıyan paniktir. Dolayısıyla buradaki yangın büyük, ama çok farklı bir doğaya sahip bir vahiydir: bu, deliliğin vahyidir. Şimdi bir sonraki bölümü atlayaca-

ğız, çünkü Nietzsche yalnızca küçük insanlara karşı içerlemeyi sürdürüyor ve o kadar abartıyor ki, tüm doğası hasta oluyor. Bu artık aslında kendisi değil, bu artık katlanamadığı psikolojik durumudur. Dolayısıyla bu, "Geçip Gitme Üzerine" başlıklı bölümde, bir şeyler olacaktır. Şöyle başlıyor:

> Böylece Zerdüşt ağır ağır, birçok insan ve şehirlerin arasından, dolambaçlı yollardan geçerek dağına, mağarasına dönüş yolunu tuttu. Ve bir baktı ki farkında olmadan büyük şehrin kapısında durmuştu. Ama burada, ağzı köpüklü bir deli, ellerini açarak ona doğru fırladı ve önüne çıktı. Bu, halkın "Zerdüşt'ün maymunu" dedikleri deliydi: çünkü ondan dilin anlatım ve kiplemelerine dair bir şeyler öğrenmişti ve belki onun bilgelik haznesinden ödünç almaktan da hoşlanırdı. Ve deli, Zerdüşt'e şunları söyledi:

Bu deliyle daha önce nerede tanışmıştık?

Mrs. Crowley: Önüne atlayan soytarı.

Prof. Jung: Evet ve durum tam olarak neydi?

Miss Hannah: İp cambazı ipe çıktı ve deli de onu izledi, sonra üzerinden atladı. O zaman ilki dengesini kaybetti ve düştü.

Prof. Jung: Ve ip cambazı kimdi?

Görüş: Gölge olduğunu söylemiştik.

Mrs. Crowley: O, Nietzsche'nin kendisiydi.

Prof. Jung: Evet ya da Zerdüşt/Nietzsche'nin aşağı insanı diyebiliriz. O zaman deli kim olur?

Miss Hannah: Sanırım o aslında özbenliğin olumsuz tarafıydı.

Prof. Jung: Evet, onu olumsuz yönden, kaçınılmaz olanın ezici korkusu, onu izleyen kaderin karşı konulmaz gücü olarak yorumlamıştık. Bu elbette delilikti. Çünkü ip cambazı yere düştüğünde, Nietzsche onu ne söyleyerek rahatlatır?

Miss Hannah: Ruhun bedeninden önce ölecek.

Prof. Jung: Böylece kendi kaderi için kehanette bulunuyordu: bedeni onun tamamen delirmesinden sonra on bir yıl daha yaşamıştır. Şimdi bu, aynı deli mi? Bu deli Zerdüşt'ün maymunu muydu?

Mrs. Fierz: İnsan Nietzsche'nin okuduğumuz bölümlerde bir biçimde bir ip cambazı gibi davrandığını söyleyebiliriz, yani o da aynı olurdu.

Prof. Jung: Eh, bu, o ilk sahnenin tekrarı olurdu. Ve bu kesinlikle bilinçdışının çalışma şeklinin tipik bir örneğidir. Önce çoğunlukla belirli bir duruma yönelik bir gönderme vardır ve sonra motif tekrar tekrar devam eder ve zaman zaman daha belirgin bir biçimde, daha kesin bir uygulamayla geri gelir. Bu bir rüya dizisinde görülür. İlk rüyalardan başlayarak kesin bir simgeleme bulunur ve bu tekrar tekrar geri gelir, gitgide daha ayrıntılı, daha tipik bir hale gelir. O halde burada o ilk sahnenin bir tekrarıyla karşılaşıyoruz: yani ip cambazı bizzat, kendisinin de büyük kentlerde yaşayan o, insan ve kusurlu ve beceriksiz ve güneş altındaki her kötülükten nasibini almış zavallı küçük şeylerden biri olduğunu sürekli unutarak insanlığı küçümseyen, çağdaşlarını cüceleştiren ve

aşağılayan Nietzsche'dir. Ayrıca içindeki bir şey, onu bu kadar çok heyecanlandıran ve sinirlendiren şeyi kavrayamamasını anlamıyor ve görmesi gerekiyor. O, bir yanda harika bir filozof, büyük bir deha, ama diğer taraftan çocuk olduğunu göremiyor.

Örneğin kız kardeşine "Sevgili Lama" diye hitap ettiği mektuplar yazıyordu ve böyle bir çocuksuluk, kreş dilinden vazgeçmeyen bir çocuğun hâlâ içinde olduğunu gösteriyor. Ve karakterinin bu yönü, bu büyük dehayı nasıl izleyebilirdi? Çünkü Nietzsche ne üstinsan fikrinin nerede başladığını, ne de ebedi dönüş fikrini biliyordu. Onun için bu, büyük bir vahiydi. O fikirlerin yüzyıllarca egemenlik sürmüş olduğunu bilmiyordu. Ebedi dönüş fikrinin, neredeyse insanlık kadar—en azından tarihsel insanlık kadar eski olduğunu bilmiyordu. Onları keşfeden ilk insan olduğunu sanıyordu. O, bu fikirlerin dünyasına hayret dolu gözlerle bakan küçük bir çocuk gibidir. Tarih eğitimi almıştı ve bir zihne de sahipti, bu nedenle eleştiri kapasitesi vardı, ama bunu hiç yapmadı. Çünkü o bir çocuktu, yalnızca oynuyordu. Bir çocuk neden yalnızca o bebekle oynadığını, nereden geldiğini ve neden şöyle ve şöyle bir biçeme sahip olduğunu merak etmez; yalnızca o bebek vardır ve hiç kimsenin böyle bir bebeği ya da böyle bir oyun oynamışlığı olmamıştır. Bu, onun icadıdır. Elbette bu fikir çocuğa bilinçli iletim olmaksızın gelmiş olabilir—kimse çocuğun böyle oynaması gerektiğini söylememiştir—ama aslına bakarsanız, tüm çocuklar böyle oynar.

Mrs. Crowley: Çağdaşlarını aşağılamasının nedeni dünyadan uzaklaştırıldığını, yaşadığının dünyadan kopmanın kendine özgü bir yolu olduğunu, deliliği hissettiği ama bunun için ne yapacağını bilmemesi psikolojik olarak mümkün olabilir mi?

Prof. Jung: Bu da doğrudur, bilinen bir olgudur. Bu, bir veda tekmesidir. Tilkinin ulaşamadığı üzümler için ekşi demesi gibidir. Örneğin insan belli bir ilişkiden vazgeçmesi gerektiğine ikna olduğunda, ayrılmasına neden olarak partneriyle ilgili bir şeyler uydurmak daima çekici gelir. Nietzsche'nin durumu da böyledir, ayrıca zulüm gördüğüne dair fikirlerinin nedeni de budur. İnsanlıktan kopmakta zorluk çekenler, onlardan neden uzaklaştıklarını kendilerine açıklamak için bir sürü şey icat ederler—örneğin insanlar onlara düşmanlık eden şeytanlardır. Bu öyküleri icat ederler, çünkü içlerindeki bir şey gitmek, ayrılmak ister; bunu hissederler ve açıklanması gerekir, bu yüzden böyle fikirlerle açıklarlar. Ve bu, deliliğin başlangıcı gibidir. Nietzsche gerçekten çok fazla içerlemektedir. Bu, hastalıklıdır, en sonundaki deliliğine hazırlık olarak açıklanabilir.

SEMİNER IV

9 Kasım 1938

Prof. Jung:
Son olarak "Geçip Gitme Üzerine" başlıklı 51. Bölüme başlamıştık. Hatırlayacağınız gibi Zerdüşt dolambaçlı yollardan mağarasına dönerken, farkında olmadan büyük şehrin kapısında durmuştu. Şimdi, hangi niyetle orada olduğu sorgulanabilir. Önceki bölümlerde, içeri girerken eğilmek zorunda kaldığı küçük evlerde yaşayan küçük insanları aşağılıyordu, o zaman neden bu şehirde durdu?

Mrs. Fierz: Şimdi de misyonere dönüştüğü söylenebilir; onları aptal buluyor, bu yüzden onlara nasıl olmaları gerektiğini anlatmak istiyor.

Prof. Jung: Bu epeyce mümkündür. Ama psikolojik açıdan, böyle bir durumda ne dememiz gerekir? Çünkü "farkında olmadan" orada duruyor.

Mrs. Fierz: İçindeki, bilincinde olmadığı bir şey, onların arasına girmek istiyor.

Mrs. Baumann: Sanki o aşağı insanla temasa geçmek için gizli bir isteği varmış gibi görünüyor, çünkü burada onu aşağılamıyor; içindeki gizli bir şey onu istiyor.

Prof. Jung: Çok doğru, çekime kapılmıştır. Kişi bir şeyi adamakıllı aşağıladığı zaman, hangi sonuca ulaşabilir?

Mrs. Crowley: Onu büyülediği sonucuna.

Prof. Jung: Evet. Bunun toplumlarda ahlaksızlığın önlenmesi için olduğunu görürüz. Çok ilginç öyküler vardır. Böyle övgüye değer bir örgütün bir üyesinin olayını hatırlıyorum: adamın biri, beş bin pornografik resim derlemiş ve bunları yakılmaları için derneğe sunmuştu; bu cömert armağanı, insanların aslında ne kadar nahoş olduklarını herkesin anlayabilmesi için, önce derle-

meyi iyice incelemeleri koşuluyla kabul etmişlerdi. Böylece, beş bin fotoğrafın dikkatle incelendiği bir toplantı yapmışlar ve herkes gereğince şoke olmuştu. Ahlaksızlıktan büyülenen insanlar sıklıkla bu tür derneklere üye olurlar. Harika bir olay daha vardı: ahlaksızlığı önleme amaçlı bir uluslararası derneğin sekreteri, aniden ortadan kaybolmuştu ve aynı sıralarda polis, Berlin'de oğlan çocuklarına yapılan cinsel saldırılar nedeniyle uzun süredir aradıkları bir adamı yakalamıştı. Polise kim olduğunu söylemiyordu, ama sekreterin kaybolduğunu keşfetmişlerdi ve çok geçmeden kimliği ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla Zerdüşt'ün bu şehirde durmasının nedeni, tekinsiz bir çekim hissetmesidir. Şehir, tüm o ayaktakımıyla, aşağıladığı sefil değersizler kalabalığıyla bağlantısıdır, ama yine de onları bırakamaz. Sonra da ağzı köpüklü deli ortaya çıkar. Zaten bir kez kitabın başında, ip cambazının üstünden atlayarak neredeyse ölümüne neden olduğunda ortaya çıkmıştı. Geçtiğimiz hafta, ip cambazının Nietzsche olduğunu ve orada kendi kaderini öngördüğünü söylemiştik. Dansa sık sık yaptığı göndermeler, kendi içindeki dansçıyadır. Şimdi bu dans aslında ne demektir?

Mrs. Crowley: Shiva'nın dans eden tininin doğasından bir şeyler olabilir mi?

Prof. Jung: Evet, bu aynı simgedir, ya Shiva'nın dansı ne anlama gelir?

Mrs. Crowley: Hem yaratıcı hem de yıkıcı taraftır. Doğanın hareketi, doğanın tam olarak ifadesidir.

Prof. Jung: O estetik bir açı, ancak psikolojik açıdan, dans eden Shiva'nın karakteristik özelliği nedir?

Cevap: Ölülerin üzerinde dans etmesidir.

Prof. Jung: Evet, çoğunlukla bir cesedin üzerinde dans ederken betimlenir, ancak bu belirli bir durumdur; o, o sırada dişidir, Shiva biçiminde dans eden bir tür Kali'dir. Tam bir kadına benzer. Bu, özel bir Kali söylencesiyle ilgilidir. O durumda ceset, ceset değil, Shiva'nın kendi bedenidir ve o bir tür Shakti'dir—Shiva'nın birçok görünümü vardır. Öyküye göre, Kali bir defasında herkese o kadar öfkelenir ki, mezarlıktaki cesetlerin üstünde dans eder ve kimse onu durduramaz. Sonunda kocası Shiva'dan onu durdurmasını isterler ve onun bunu yapmak için bildiği tek yol, cesetlerin arasına yatmaktır, böylece kadın onun üstünde dans eder. Ama ayağı ona dokununca Shiva yukarı bakar; kadın onun kocası olduğunu görür ve o zaman aniden dans etmeyi bırakır ve utanç içinde boynunu büker; ayağının kocasına basması onu şoke etmiştir. Bu öyküden, dansın nasıl bir zihinsel tutuma işaret ettiğini görebilirsiniz. O bir sürü cesetten biri olsanız ve iblisin biri üstünüzde dans etse, ne hissederdiniz?

Mrs. Sigg: Bu, Almancada *Ich pfeife auf alles*[1] dememiz gibi bir şeydir.

Prof. Jung: Kesinlikle. Son derece pervasız, gerçekten acımasızdır. Böyle bir tutum tamamen insanlık dışı diye adlandırılabilir. Dolayısıyla dans eden Shiva, çok düşüncesizdir; hiçbir pişmanlık duymadan yok eden, doğanın acımasızlığı ve aldırmazlığıdır. Bir vecd rüyasındadır ve dünyaları bu haldeyken yaratır ve

[1] "Her şeye ıslık çalarım," yani "Umurumda değil."

yok eder—bir tür tamamen sorumsuzca eğlenme tutumu. Ve kim böyle bir tutuma sahip olurdu—yani insanın ulaşabileceği türden? Ne tür zihin ya da tip?

Mrs. Crowley: Son derece yaratıcı bir tip.

Prof. Jung: Her yaratıcı zihin öyle olmaz.

Mrs. Sigg: Dengesiz bir sezgi.

Prof. Jung: Tamamen dengesiz de, denetlenmemiş sezgi, denetimsiz ve insan bireyiyle hiç ilgisi olmadan dolaşan bir sezgi. Sezgi tamamen oyunbaz olduğu zaman öyle davranır. Nietzsche ne zaman özellikle zor ya da acıtıcı konularla uğraşsa, dansı icat eder ve sonra, sanki onu hiç ilgilendirmezmiş gibi, en zor ve sorgulanabilecek şeylerin üstünden süzülerek geçer. Denetimsiz sezginin yaptığı da budur. İnsan gerçek yaşamda buna benzer bir şeyle, böyle insanlarla ilgili durumlarda karşılaşır, aslında her şeye karşı kayıtsız olduklarını görür. Yalnızca kendi sezgilerinin ışığında olduğu ölçüde bir önemi vardır ve onların planlarına uyduğu sürece bir rol oynar. Artık uymadığında, hiç önemi yoktur. Dolayısıyla insanlar ya da durumları aynı biçimde ele alırlar; neye odaklanmışlarsa hemen asıl mesele olarak ortaya çıkarılır, ama bir saniye sonra hiçbir şey yoktur—hepsi gitmiştir. Sezgi sıçrayıp atlayarak ilerler. Bir an yerleşir, sonraki anda fırlar. Dolayısıyla sezgililer asla ekinlerini biçmezler; tarlalarını dikerler ve hasada hazır olmadan gerilerinde bırakırlar. Şimdi o dans tutumu, sezgisel tutum, her zaman hangi bilinçdışı tavırla dengelenir?

Mrs. Sigg: Aslında kökte gerçekten umutsuzluk olmasıdır.

Prof. Jung: Hayır, o dengeleyici bir tutum değil, belki de kişisel bir tepkidir.

Mrs. Sigg: Bence Nietzsche mutlak umutsuzluk olduğunda dans ediyordu. En sonda demek istiyorum.

Prof. Jung: Ah evet, bazen, ama her zaman umutsuz değildi. Bu sezgiselliği, dansı dengeleyecek tutum nedir?

Mrs. Fierz: Duygulanım.

Prof. Jung: Doğallıkla. Dengeleyici tutum, gerçekle neredeyse hastalıklı bir ilişki kurmaktır. Buna yerçekiminin tini de diyebiliriz. Dolayısıyla sezgiseller her türlü fiziksel sıkıntı, örneğin bağırsak rahatsızlıkları, mide ülserleri veya gerçekten ciddi, başka fiziksel sıkıntılar geliştirirler. Bedenin üstünden atlayıp geçtikleri için beden tepki gösterir. Dolayısıyla Nietzsche sıradan adamın, tam da o aşağıladığı küçük insanların üstünden atlar ve bir an gelir, bedenin içinde yaşayan insanın tüm o küçüklüğü, onu yener. Nietzsche tıpkı ip cambazı gibidir ve şimdi, bir kez daha, ağzından köpük saçan deliyle karşılaşır. Kendisini duymayan bütün o küçük insanlardan şikâyet ettiği pasajı hatırlarsınız, ama duymayan kendisidir. Aslında kendi içindeki o küçük adamı aşağılamakta olduğunu anlamaz. Ve farkına varmadan kendi üstünden atlar. "Kendimin önceliyim bu insanların içinde" ve "Ama neden konuşuyorum ki, kimsede bendeki kulaklar yokken!" diyor. Ama gerçekte kendi kendisine söylediklerini duymaz; aslında kendi aşağı insanına vaaz verdiğinin farkında değildir. Dolayısıyla tam kitabın başında anlatılan durumdaki, kendisi üzerinden atlayan delidir. Çünkü

deli, gölge, geride bırakılan şeydir; ip cambazı ileride dans eder ve onun arkasında, aşağı insanla, ip cambazına eş olmayan, onun yüksekte, havada dans etmesini izleyen alttaki adamla özdeş, çok etkin bir gölge vardır. Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeşleştiği—ağız dolusu konuştuğu— tüm zamanlarda, en sonunda öcünü alacak olan düşman bir gölge peşinden onu izlemektedir. Dolayısıyla bu deli, Nietzsche onu çok uzun ve tamamen göz ardı ettiği için tehlikeli hale gelen, etkinleşmiş bir gölgedir. Bu koşullarda bilinçsiz bir figür, çok tehlikeli bir rakibe dönüşebilir. Şimdi, bu deliye Zerdüşt'ün maymunu deniyor. Neden bir maymun?

Mrs. Fierz: Henüz insan değil, hâlâ hayvan aşamasındadır.

Prof. Jung: Çok doğru, gölge yalnızca aşağı insan değil, aynı anda ilkel insandır, kürklü insan, maymun insan. Örneğin taklitçi insanlara maymun denir, şeytana da Tanrı'nın maymunu denirdi, yani her zaman görünürde aynı şeyi, ama çok aşağılık bir biçimde, kötü bir tür taklit gibi yapan. Gölgenin de yaptığı tam olarak budur. Güneş ışığında gölgelerinizin davranışı gibi; sizin gibi yürür, aynı hareketleri yapar, ama hepsi çok eksik bir biçimdedir, çünkü bir beden değildir. Ve gölge sizden koparsa, dikkat! *The Student of Prague* adlı harika filmden daha önce de söz etmiştim, orada Şeytan öğrencinin yansımasını aynadan ve ondan uzaklaştırır ve o zaman o gölge figürü, öğrencinin ikinci kişiliği, kendi başına yaşamaya başlar ve buna uygun, aşağılık bir biçimde davranır.[2] O öyküdeki trajedinin kökü buydu ve burada olan da budur. İp cambazı kendisini insan dünyasından ayırır ve kalabalığın başlarının üstünde o kadar yüksek bir ipin üzerine koyar ki, kendi aşağılık kişiliğinden de kopmuş olur. Böylece gölge güçlenir ve Nietzsche o büyük Zerdüşt figürüne doğru ilerledikçe, gölgesi geriye doğru maymun insana doğru geriler, en sonunda bir maymun olur, böylece Zerdüşt'le özdeşleşmenin getirdiği büyük ilerlemeyi dengeler. Bu, Nietzsche'nin de dediği gibi kökleri mutlaka cehenneme ulaşması gereken, gökkubbeye doğru büyüyen ağaçtır. Ve bu, öyle bir gerginliğe neden olur ki, zihnin katlanamayıp yıkılacağı tehlikeli bölgeye yakında ulaşılacaktır.

Dr. Frey: Onun Zerdüşt'ün değil de, Nietzsche'nin maymunu olması gerekmez miydi?

Prof. Jung: Hayır, o, Zerdüşt'ün maymunudur. Zerdüşt bir arketiptir ve dolayısıyla kutsal nitelik taşır ve bu daima hayvana dayalıdır. Tanrılar bu nedenle hayvan olarak simgelenirler—Kutsal Ruh bile bir kuştur; tüm antik tanrılar ve egzotik tanrılar aynı anda hayvandırlar. Yaşlı bilge de aslında bir büyük maymundur ve olağanüstü büyüleyiciliği de bundandır. Maymun doğal olarak, herhangi bir hayvan veya bitki gibi, doğanın bilgeliğine sahiptir, ancak bilgelik, kendinin bilincinde olmayan bir varlık tarafından temsil edilmektedir ve bu nedenle bilgelik olarak adlandırılamaz. Örneğin ateşböceği, sıcaklık olmadan ışık yapmanın sırrını temsil eder; insan, hiçbir ısı kaybı olmadan yüzde 98 oranında ışık üretmeyi bilmez, ama ateşböceği bu sırrı taşır. Ateşböceği, ısı

[2] Bkz. yukarıda, 20 Haziran 1934, n. 11.

olmadan ışık yapmanın sırrına sahip olduğunu bilen bir varlık haline dönüşebilse, bizim ulaştığımızdan daha büyük bir anlayış ve bilgiye sahip bir adam olurdu; belki de büyük bir bilimadamı ya da şimdiki tekniğimizi değiştirecek büyük bir mucit olurdu. Dolayısıyla yaşlı bilge, bu durumda Zerdüşt, maymun bilgeliğinin bilincidir. Doğanın bilgeliğidir, ki bu, doğanın kendisidir ve doğa kendi bilincinde olsa, olağanüstü bilgi ve anlayışa sahip, üstün bir varlık olur. Ateşböceği çok ilkel bir hayvandır, oysa maymun çok gelişmiş bir hayvandır, bu yüzden maymunda somutlaşan bilgeliğin, ateşböceğinin görece önemsiz sırrından çok daha büyük bir değere sahip olduğunu varsayabiliriz.

İlkellerin hayvandan çok etkilenmelerinin ya da büyülenmiş hissetmelerinin nedeni budur. Tüm varlıkların en güçlü ve en kutsalının, tüm hayvanların en bilgesinin fil olduğunu söylerler, sonra da piton ya da aslan gelir ve insan ancak onlardan sonra gelir. İnsan, hiç de yaratılışın en tepesinde değildir: fil, yalnızca fiziksel boyutu ve gücü nedeniyle değil, kendine özgü kutsal niteliğiyle de çok daha büyüktür. Ve büyük bir filin bilge görünümü müthiş etkileyicidir. Dolayısıyla bu maymun, ne bir maymun olarak karakterize edilebilecek kadar gülünç, ne de ancak bir maymun aptallığının dengeleyebileceği kadar olağanüstü bilgeliği olan Nietzsche'nin değil, Zerdüşt'ün maymunudur. Doğal olarak, maymun asla bilgeliğin değil, aptallığın simgesidir, ama aptallık bilgelik için gerekli dengeleyicidir. Nitekim aptallık olmadan, gerçek bir bilgelik olmaz. Sıklıkla bilge meczuptan söz edilir. Ortaçağda kralın maiyetindeki bilge kişi, en akıllı filozof, soytarıydı; tüm aptallığıyla derin doğrulardan bahsedilebilirdi. Ve soytarı doğal olarak bir maymundu, böylece kralın bile bir maymun gibi taklidini yapıp eğlenmesine göz yumulurdu; maymun, hayvanlar âleminde insanoğlunun palyaço gibi bir temsilidir. Şimdi, Nietzsche'nin Zerdüşt'le özdeşleşmesiyle ortaya çıkan o etkin gölge, onu yine aşmaktadır, ama başlangıçtaki gibi tehlikeli bir biçimde değil. Başlangıçta, neden görünüşe göre çok daha tehlikeliydi?

Mrs. Fierz: O zamanlar olacakların bir tür öngörüsüydü, şimdiyse yavaş yavaş oluyor.

Prof. Jung: Evet, başlangıçta Nietzsche doğrudan maymunla değil, bir ip cambazıyla karşı karşıya kalmıştı, bu yüzden bu bir uyarı resmi olarak alınabilir: eğer o ip cambazıyla özdeşleşiyorsanız, dikkatli olmalısınız, yoksa gölge sizi aşacaktır. Ama bu, bir uyarı olarak *kabul edildiği* ölçüde, yalnızca bir uyarıdır; insan bir uyarı rüyası görüp uyarıyı dikkate almayabilir. Dolayısıyla Nietzsche bir bakıma uyarılmış, ama ne yazık ki onu dikkate almamıştı. Bu kez soytarıyla karşı karşıya kalan Nietzsche'dir ve durum daha az tehlikeli gibi görünmektedir. Görünüşe bakılırsa onunla başa çıkabilir, ama aslında daha tehlikelidir, çünkü baştaki kehanet şu anda gerçekleşmektedir: Nietzsche şimdi ipin üzerindedir. Dolayısıyla soytarıyla karşılaşır. Şimdi üzerinden atlanmak üzeredir ve bu, burada öyle görünmese de, son derece tehlikelidir. Tabii o ağzı köpüklü delinin ellerini uzatarak aniden fırlaması biraz etkileyicidir. Nietzsche şoke olabilir, ama görünüşe bakılırsa olmamıştır. Diyor ki,

> Bu, halkın "Zerdüşt'ün maymunu" dedikleri deliydi: çünkü ondan dilin anlatım ve kiplemelerine dair bir şeyler öğrenmişti ve belki onun bilgelik haznesinden ödünç almaktan da hoşlanırdı.

İşte Zerdüşt'ün temsil ettiği bilgelikle olan bağlantı buradadır ve maymun onun bilgelik haznesinden ödünç almaktan hoşlanıyorsa, olduğu şeyden aldığı içindir; o bilgelik kendi yapısındandır. Hatta odur.

> Ve deli, Zerdüşt'e şöyle dedi:
>
> "Zerdüşt, burası büyük şehirdir; burada arayacak bir şeyin yok, kaybedecek çok şeyin vardır.
>
> Neden bu bataklıkta debeleneceksin ki? Ayaklarına yazık! Şehir kapısına tükürüp geri dön, daha iyi!

Şimdi, gölge neden böyle konuşuyor?

Mrs. Jung: Çünkü bir arketip, kolektife ait değildir.

Prof. Jung: Bu bir yönü, ama bir şey daha vardır.

Miss Hannah: Çünkü onu tamamen kendisinin dışında tekrar göreceğini biliyor, aynı şey en baştan yine olacak.

Prof. Jung: İşte budur. O halde şehre girmenin ne yararı var? Yine aynı şeyleri yapacak: o insanları aşağılayacak, yüksek bir ipe çıkacak, sonra yine düşecektir. Gölge, Zerdüşt'e aynı saçmalığı tekrarlamamasını, o insanları aşağılamak için şehre girmemesini, çünkü aslında kendisini aşağılayacağını söyleyerek çok yardımcı oluyor. Elbette bu sözcüklerle söylenmiyor. Gölgenin eksiği tam olarak kendini ifade edememesidir, çünkü o, rüyalarımızda da görünen, doğanın eksiğidir. İnsanlar şöyle şikâyet eder, "Rüya neden doğrudan anlatmıyor? Neden 'Şunu ya da şunu yapma' ya da 'Şöyle ve şöyle davranmalısın' demiyor? Neden böyle insan-dışı?" Aranızda rüyalarınız hakkında bunları düşünmeyen olmamıştır. Rüyaların dobra-dobra konuşmaması, delirtici bir şeydir. Bazı rüyalar son derece olağanüstü, son derece isabetlidir—ama daima müphemdirler. Şimdi, doğa neden böyle davranır?

Miss Hannah: Çünkü ayırt edemez.

Prof. Jung: Evet, bilinçdışı doğadır, karşıt çiftlerin uzlaşmasıdır. O, şu ya da bu olmuş, fark etmez. Çünkü bu, sonsuz bir tekrardır, ölüm ve doğum, yine ölüm ve doğum, sonsuza kadar, insanların yaşamaları ya da ölmelerinin bir önemi yoktur, zaten yaşamış veya yaşayacak olmaları önemli değildir. Doğa hepsini içerir. Ve böylece bilinçdışı size bir durumun şu ve şu görünümünü verir. Şimdi, akıllıysanız, onu bir bilgi kaynağı olarak kullanırsınız. Her zaman söylerim, insan yolunu bulmak için pusula kullanır, ama pusula bile yolu gösteremez—manyetik kuzey kutbu, coğrafi kuzey kutbuyla özdeş olmadığı için kuzey kutbunun tam nerede olduğunu bile göstermez. Yani pusula çok kesin olmayan bir araçtır. Kuzey kutbun konumu hakkında kesin bilgiye sahipseniz, pusulayı değerli bir yönlendirme aracı olarak kullanabilirsiniz. Bilinçdışıyla

da aynısı olur: rüyaların yasalarını biliyorsanız, onları kullanabilirsiniz. Rüya doğadır ve onu nasıl kullanacağınız, size kalmıştır; asla *yapmalısın* demez, yalnızca: bu *böyle* der. Bilinçdışı şu ve şu tepkiyi verir, ama doğru ya da yanlış olup olmadığını ya da şu ve şu sonuca varmanız gerektiğini söylemez; Pusulayı kullanmakta özgür olduğunuz için belirli sonuçlar çıkarmakta özgürsünüz—ya da değilsiniz. Dolayısıyla deli, gölge olarak elbette Nietzsche'nin bilinci değil, olumsuz Nietzsche/Zerdüşt sürümüdür; böylece bilgelik de olumsuz sürümündedir. Delinin ona şehre girmemesi gerektiğini söylemesi, tıpkı bir rüya gibidir. Bu yalnızca Nietzsche'nin şehre girme eğilimini dengeleyici bir öğedir ve bu da içgüdülere karşı olduğu, aynı şeyi tekrar etmek son derece yararsız olduğu için, bilinçdışı basitçe, "Her zaman aynı yoldan gitme; yeterince uzun bir süre sağa döndün, şimdi bir kez de soldan git" der. Dolayısıyla delinin söyledikleri oldukça yanlış anlaşılabilir ve birazdan Nietzsche'nin bunu nasıl aldığını göreceksiniz. Tamamen yanlış anlar.

Mrs. Sigg: Yine de kitabın başında soytarı oldukça net konuşmuştu. Şehri terk etmesi gerektiğini, cesedi taşıyacak kadar alçakgönüllü olduğu için şehrin tehlikesinden kurtulduğunu söylemişti. Ama Nietzsche bunun anlamını bilmiyordu.

Prof. Jung: Bu çok güzel bir noktadır. Nietzsche'ye cesedi taşıması gerektiği gösterilmişti; o da taşıdı ve bu bir koruma sağlamıştı. Bu soruyu ele alıp almadığımızı hatırlamıyorum, ancak bize bunun ne anlama geldiğini söyler misiniz?

Mrs. Sigg: Ben de henüz tam olarak anlamış değilim. Bence Zimmer'in *Die Geschichte vom indischen König mit dem Leichnam* yapıtındaki, cesedin taşınması fikrinin benzeridir. Ama bu yalnızca Hint mitolojisinde yok. Aynı motif, en büyük ressamımız Dürer, en büyük kilise ilahileri yazarımız Paul Gerhard ve en büyük müzisyenimiz Johann Sebastian Bach tarafından da kullanılmıştır.[3] Dürer, Kralın, Tanrı-Babanın ölmüş İsa'yı kollarına taşıdığı Teslis resminde kullanmıştı; Paul Gerhard en güzel ilahilerinden birinde kullandı; Bach bu ilahinin birçok dizesini Passio'larına taşıdı. Ve ilahinin eski melodisinin düzenlemesi, sorunumuza dokunan dizeye mükemmel bir eşliktir. Bunun sanatta çok ender gerçekleştiğini düşünürüm. Ama yaratıcı kişi için, içindeki kralın cesedi taşıması bir yasa gibi görünüyor.

Prof. Jung: Evet, Profesör Zimmer'in bu mitle ilgili yorumuna göre kralın, bir tür çile olarak bir ceset taşıması gerekiyordu ve böylece o büyük bilgeliği öğrendi. Bu harika bir söylence, olağanüstü bir psikoloji parçasıdır. Ceset, *corpus*'u, bedeni temsil eder. İngilizcedeki *corpse* [ceset] sözcüğü Latince *corpus*'tan gelir; Almanca *Leichnam* da yine yalnızca beden anlamına gelen *Lîcham*'dan (Orta Yüksek Almanca). Dolayısıyla şişmeye, bir arketipin eline düş-

[3] Zimmer'in *The King and the Corpse, Tales of the Soul's Conquest of Evil* [*Kral ve Hortlak: Ruhun Kötülüğü Yenmesine Dair Hikâyeler*] için bkz. yukarıda, 18 Mayıs 1938, n. 7. Albrecht Dürer (1471-1528), Alman ressam ve gravür sanatçısı. Paul Gerhard (1607-1676), Alman şair ve ilahi yazarı. Johann Sebastian Bach (1696-1750).

meye karşı korunmak için yükü taşıyor—ceset yerine yalnızca bir "yük," yani bir soyutlama. Yükü taşımak, gizemli tarikatların bir motifidir. Buna *transitus* denir, bir yerden diğerine gitmek ama aynı anda bir şeyler taşımak demektir; elbette o, *transitus*'un kendisinde ifade edilmez.

Mrs. von Roques: Bir öykü vardır, bilgeler belli bir kasabada, sırtlarındaki bir çantada tanrıların yükünü—yani tanrıların onlara verdikleri emanetleri—taşıyarak dünyaya girerler ve yeryüzünde yaşayabilecekleri bir yer bulmalıdırlar.

Prof. Jung: Yük, bedendir—tanrılar insana bedeni vermiştir.

Mr. Allemann: Çarmıhın taşınması da aynı şey değil midir?

Prof. Jung: Kesinlikle. Ve Attis kültünde Kybele'yi veya tanrıyı temsil eden köknar ağacını taşırlardı. Daha sonra Mithra kültünde, tanrı Mithra dünya boğasını omuzlarına taşımıştır. Ve Herkül (Herakles) de daha önce Atlas'ın desteklediği evreni taşımıştı. Hıristiyan gizeminde bu, çarmıhtır, ölü bir ağaçtır, anne için bir simgedir. *Bilinçdışının Psikolojisi* kitabımda, eski bir İngiliz söylencesini alıntılamıştım, anneyle, haçla Meryem'in arasındaki bir söyleşi. Meryem haçı, "Haç, sen oğlumun kötü üvey annesisin" diye suçlar. Bu anneyle, anne haçıyla aynıdır—Attis kültünün altında yatan fikrin tam olarak aynısı.[4]

Mrs. von Roques: Aeneas'ın babayı taşıması da aynı mıdır?

Prof. Jung: Muhtemelen, ama o söylencenin şimdiye kadar gizemli bir söylence olarak kullanılıp kullanılmadığını bilmiyorum, oysa boğayı taşıyan Mithra, gizemli öğretinin bir parçasıdır. Bu bağlamda bir din adamının gördüğü bir rüyayı hatırlıyorum: din adamı rüyasını gördüğünde beş yaşlarındaydı. Rüyada, evin dışındaki bir tuvaletteydi ve bir şey birdenbire bütün bu küçük yapıyı sırtına almaya zorladı. Aslında böyle bir evin asla böyle bir biçimde olmayacağını söyleyerek, benim için bir çizim yaptı. Ve evin ana planının, planlamasının şu biçimde olduğunu göremedi:

O tuvaleti tüm içerdikleriyle taşıması gerekiyordu. Ve bizler de böyle bir tuvalete kapatılmışız, bu yozlaşan kirli bedenin içine—ve onu taşımak zorundayız. Bilinçdışı, beş yaşındaki bir çocuğa, bunu ima ediyordu.

Mrs. Baumann şu anda dikkatimi, kral ve ceset söylencesinin *The Vikram and the Vampire*[5] adlı bir İngilizce çeviride bulunduğuna çekti. Ve bana ceset hakkında bir soru soruluyor—neden yalnızca bir ceset olduğu. Bunun bir nedeni, o dilsel bağlantıyı, ceset ve *corpus* ile *Leichnam* ve *Lîcham*'ı temel almasıdır. Sözcüklerin kendilerinde, bedenin, madde olmakla, aslında ölü olduğu ve yalnızca, içindeki yaşayan nefes, Prana sayesinde canlandırıldığı için yaşadığı gerçeğinden kaynaklanan bir tür kimlik söz konusudur. Dolayısıyla hem canlı hem de ölü beden için aynı sözcük kullanılır. Bu, yük fikrinde de görülebilir: Mithra, ölü bir boğayı, kurban edilmiş olan boğayı taşır ya da boğayı kurban etme ya da öldürme eylemindedir, *Bilinçdışının Psikolojisi* kitabında resmini

---

4 Bu diyalogun tam bir anlatısı için bkz. TE 5, par. 412-15.

5 Sir Richard Burton, *Vikram and the Vampire or Tales of Hindu Devilry, from the Baital-Pachisi* [*Vikram ve Vampir, Yahut Hindu Büyücülük Hikâyeleri*] (Londra, 1870).

bulabileceğiniz, Wiesbaden müzesindeki Heddernheim rölyefi gibi.[6] Bu rölyefin diğer tarafında da, Mithra ve Helios, bir sürü farklı canlıya dönüşme halindeki ölü boğanın durumunu konuşurlarken betimlenmişlerdir.[7] Hıristiyanlıkta haç, kollarını açmış bir insana benzeyen, başlı başına bir cesettir. Dolayısıyla erken dönem bir ortaçağ betimlemesinde Mesih haçın önünde durmaktadır, çarmıha gerilmiş değildir. İnsan kollarını açarak güneşte durduğu zaman, haç biçiminde bir gölgesi olur, yani haç gölgeyi, ölü bedeni temsil eder.

Şimdi, yaşayan bedenin temsil ettiği şey, büyük bir sorundur. Tabii ki tarihsel simgeleme, bildiğimiz kadarıyla, hayvana göndermedir. Bedenin yaşamı, hayvan yaşamıdır. Maymun fizyolojisiyle bizim fizyolojimiz arasında ilke olarak fark yoktur; sıcakkanlı bir hayvanın fizyolojisine sahibiz. Bir diğer benzeşim, bitkiyle ve dolayısıyla da ağaçla da vardır. Mesih'in haçına da bu nedenle ağaç denir; Mesih ağaca çarmıha gerildi. Eski bir söylenceye göre, çarmıhın ahşabı, cennet ağacından alınmıştır, bunlar vaktiyle kesilmiş ve Süleyman'ın tapınağının önündeki Aachim ve Boas sütunlarına dönüştürülmüştür. Daha sonra bunlar atılmış ve yeniden keşfedilmiş ve çarmıha dönüştürülmüştür. Böylece Mesih, orijinal yaşam ağacında kurban edilmiş ve *transitus*'da onu taşımıştır. Bitki veya ağaç her zaman hayvansal olmayan bir büyümeyi veya gelişmeyi ifade eder ve bu, tinsel gelişmedir. Bedenin yaşamı hayvansal yaşamdır: içgüdüseldir, sıcakkan içerir ve hareket edebilmektedir. Sonra, bedenin içinde tinsel ya da zihinsel gelişme vardır ve bu daima bir çiçeğin ya da mucizevi bir bitkinin veya olağanüstü bir ağacın büyümesi olarak ifade edilir, kökleri cennette olan ve dalları aşağıya, yeryüzüne doğru büyüyen ağaç gibi. Bu hem Batı hem de Doğu simgelemesidir. Ünlü Yoga ağacı yukarıdan büyür ve Flaman mistik Ruysbroek aynı simgeyi Hıristiyan gizemciliğindeki tinsel gelişim için kullanır.[8] Dolayısıyla bir durumda beden ya da ceset, hayvan anlamına gelir - kurban edilen hayvanı taşımamız gerekir—başka bir görünümüyle de, doğanın bir parçası olan, aynı ölçüde doğayla ilişkisi olan tinsel gelişimimizi taşımamız gerekir.

Sonra, düşünülmesi gereken bir başka nokta daha vardır. Bazen hastalarla olan deneyimlerimde—yalnızca o Vikram söylencesinde değil—konu bir cesetten çok, genel anlamda ölmüşle ilgili, bir tür ölülere kafa yorma meselesidir. Bu, bedenin Mendel birimleri olarak adlandırılan, atalardan gelen birimlerin kümelenmesi gerçeğiyle uyum gösterir. Örneğin yüzünüz belli ki ailenizden miras alınmış belli birimlerden oluşur; burnunuz 18. yüzyılda yaşamış bir atadan, gözleriniz de belki 17. yüzyılda yaşamış bir akrabadan gelmiştir. İspanyol Habsburglarının karakteristik çıkıntılı alt dudağı, Maximilian'ın zamanından kalmıştır; bu bazı kişilerde bazen çok belirgin bir biçimde görülen bir Mendel birimidir. İspanyol Habsburglarında ayrıca 15. yüzyılda ortaya çıkmış, sonra

---

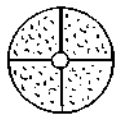
6 Bkz. *TE* 7.

7 Heddernheim Rölyefi için bkz. TE 5, Levha XL.

8 Jan van Ruysbroek (1293-1381), Flaman gizemci. Örneğin bkz. *The Spiritual Espousals*, çev. Eric College (New York, 1953), levha I, B, a.

ortadan kaybolmuş ve sonra, Mendel yasasına uygun olarak iki yüz yıl sonra yeniden ortaya çıkmış bir delilik damarı vardır. Bir de Whitelock [Beyaz-bukle] adında bir İngiliz ailesi vardır; bu özellik, üyelerin çoğunun, özellikle erkek üyelerin, kafatasının merkezinde bir beyaz saç buklesine sahip olmalarıdır; onlara bu nedenle Whitelock denir. Bu yine özel bir dayanıklılığa sahip bir birimdir. Dolayısıyla tüm bedenimiz, babamız ya da annemizin taraflarından, yüzyıllar önceki klan ya da kabilemizden miras kalmış birimlerden oluşur.

Şimdi, her birimin bir de psişik yönü vardır; çünkü psykhe bedenin yaşamsallığını veya yaşayan özünü temsil eder. Dolayısıyla insanın psykhesi de, tüm bu birimleri bir biçimde, psikolojik bir temsil olarak içerir; belli bir karakter özelliği, dedeye özgüdür, bir diğeri büyük-dedeye falan. Beden nasıl atalardan türediyse, psykhe de türemiştir. Bu biraz, ek yerlerinden çıkmış, zaten işin başında iyi kaynaklanmamış bir tür bulmaca gibidir; karakterin zihinsel gelişimi, kişiliğin gelişimi de bulmacayı bir araya getirmekten oluşur. Bulmaca rüyalarda bazen küçük parçacıkların, küçük hayvanlar ya da sinekler ya da küçük balıklar ya da mineral parçacıklarının üşüşmesi motifi olarak temsil edilir ve o dağılmış ve benzeşmez öğeler, yeniden, kendine özgü bir süreçte bir araya getirilmelidir. Simyanın ana teması budur. Bir daire olarak betimlenen bütünlük fikriyle başlar. Bu, "kaos" ya da *massa confusa* olarak adlandırılan, her tür öğeden oluşan kaotik bir derlemedir, ama hepsi tek bir kütleden oluşur. Simyagerin işi, orada başlar. Bu parçacıklar, dairenin karesi aracılığıyla düzenlenmelidir. Simgesel fikir, parçacıkların dördey ya da *quaternion* ya da *quadrangulum*, dörtlü olarak adlandırılan bir tür kristalsi eksene yerleştirilmesi veya ve her noktaya belirli bir nitelik verilmesidir.

Psikolojik işlevlerin farklılaşması dediğimiz, budur. Çünkü bazı insanlar, örneğin bir sezgi yeteneğiyle başlarlar, ki bu onların ana işlevi, bu kişilerin uyum sağlamalarına yarayan işlev haline gelir. İyi bir beyinle doğan birisi, uyum sağlamak için doğal olarak zekâsını kullanacaktır; o durumda gelişmemiş duygularını kullanmaz. Ve çok müzikal bir insan, kariyer yapmak için neredeyse olmayan felsefi melekesini değil, müzik yeteneğini kullanacaktır. Böylece biri duyarlılığını, bir başkası gerçeklik duygusu gibi şeyleri kullanacak ve her seferinde ortaya tek taraflı bir ürün çıkacaktır. Bu tek taraflı insan ürünlerinin incelenmesi, beni dört işlev fikrine yönlendirdi ve bugünlerde, yalnızca bir farklılaşmış işleve sahip olmamamız, başkalarının da olduğunu dikkate almamız gerektiğini ve dünyaya gerçek bir uyum sağlamak için dört işleve—ya da en azından birden fazlasına gerek olduğunu düşünüyoruz. Ve bu, kaostan simetrik düzende bir dördey çıkarmak isteyen eski simyacıların fikirlerine benzer. Dairenin dört çeyreği ateş, hava, su ve toprak bölgelerini gösterir ve bunlar düzenlendiği zaman merkezde *quinta essentia*, yani beşinci öz oluşur; dört öz köşelerde ve beşinci de ortadadır. İşte bu, ünlü *quinta essentia* kavramı, *rotundum*, yani yuvarlaklık ya da yuvarlanmış bütün olarak adlandırılan, yeni

bir birimdir. Bu yine başlangıcın o dairesidir ama daire artık, kaosun içinde gizlenen dünya ruhuna, *anima mundi*'ye sahiptir. İlk başta tüm bu öğeler o yuvarlanmış kaosta tamamen karışmıştı ve merkez gizliydi; sonra simyager bu öğeleri birbirinden ayırır ve bir kristal gibi düzenler. Başlangıçtaki yuvarlaklığın tekrar ortaya çıktığı felsefe taşı fikri de budur, bu kez tinsel beden, uhrevi varlık, *anima mundi*, kurtarılan mikrokozmostur.

Üşüşen küçük balıklar veya diğer küçük nesnelerin sürüleri motifi de, dağılmış öğeleri temsilen simyada bulunur. Sıklıkla çocukların rüyalarında da görülür: ETH'deki rüya seminerlerimde böyle bir vakayı ele almıştım, bir kız çocuğu, tümü de o üşüşme motifini içeren olağanüstü bir dizi rüya görmesinden yaklaşık bir yıl sonra beklenmedik bir biçimde ölmüştü. Burada üşüşmenin nasıl ortaya çıktığı, nasıl sentezlendiği ve nasıl bir üşüşme halinde eridiği açıkça görülebilen kozmolojik bir rüya vardı. Mendel birimleri psikolojik olduğu kadar, fizyolojik olarak da önce bir araya gelip, daha sonra dağılırlar. Rüya onun ölümünü öngörmüştü: psykhesinin bağı gevşekti ve olumsuz bir şey olunca, bu birimlere dağıldı. Şimdi, bu parçacıkların her biri yaşadığı ölçüde bir Mendel birimidir; örneğin burnunuz yaşamaktadır. Siz de bu Mendel birimleri yaşadığı ölçüde yaşarsınız. Ruhları vardır, psişik yaşamla, o atanın psişik yaşamıyla donatılmışlardır; ya da ata ruhunun bir parçasıdır diyebilirsiniz. Dolayısıyla burnunuza benzediğiniz ya da burnunuza yoğunlaşabildiğiniz ölçüde, hemen burnunuzu aldığınız dedeyle özdeşleşirsiniz. Beyniniz büyük-dedenin tıpkısıysa, onunla özdeşsiniz ve bu konuda yapılabilecek hiçbir şey yoktur—tamamen ona aitmişsiniz gibi işlev yapmanız gerekir. Mendel birimlerinin boyutunu belirtmek zor, hatta oldukça imkânsızdır; bazıları daha büyük, bazıları daha küçük ve bu nedenle içinizde atalara ait büyük ya da küçük alanlar vardır. Her halükârda siz, atalarınızın tinlerinden oluşmuş bir derlemesiniz ve psikolojik sorun da, bu kalabalığın içinde kendinizi nasıl bulacağınızdır. Bir yerde siz de bir tinsiniz—bir yerde kendi özel modelinizin sırrına sahipsiniz.

Şimdi bu, bu kaos çemberinin içerisindedir, ama nerede olduğunu bilmiyorsunuz ve o zaman, aslında özbenlik olan o *quinta essentia*'yı bulmak için çemberi kareleme işleminden geçmeniz gerekir. Simyacılar onun gök mavisi renginde olduğunu söylerdi, çünkü o, gökkubbeydi ve yuvarlak, küresel olduğu için de, "içimizdeki gökkubbe" olarak adlandırdılar. Bu, onların özbenlik fikridir. Gökkubbe bizi nasıl kapsarsa, özbenlik içinde de aynı biçimde kapsanırız ve özbenlik, *quinta essentia*'dır. Şimdi, kişinin dağılma tehdidi altında olması, sanki bu parçacıklar birleştirilemiyormuş, sanki ataların ruhları bir araya gelmeyecekmiş gibi olmasıdır. Tüm bunları size, ölülerin diğer yönlerini açıklamak için anlatıyorum: bunlar yalnızca ölü beden değil, ölülerin tinleridir. Dolayısıyla bir ilkel, bir büyücü hekim olmak, üstün bir kişi olmak istiyorsa, ölülerle konuşabilmeli, onları uzlaştırabilmelidir. Çünkü ölüler hastalıklara neden olurlar, kabilenin başına bela getirirler; o zaman büyücü hekimi çağırırlar, çünkü atalarının ruhlarıyla konuşabilmesi ve onlarla bir uzlaşmaya vara-

bilmesi, onları olması gerektiği gibi yatırması ya da bütünleştirmesi beklenir. Zihinsel ve ruhsal gelişme için, bu herkese gereklidir. Bu tinleri toplaması ve bir bütün haline getirmesi, bütünleştirmesi gerekir; bu zor göreve, bu bütünleştirme sürecine, ataların cesedini taşıma ya da ataların yükü denir.

Mrs. von Roques: Bir İrlanda mitosunda çok açık bir örnek vardır. Kahraman Fionn[9] annesiyle birlikte dışarı çıkar. Önce kadın onu taşır, bir süre sonra değişirler ve o annesini taşır, ama giderek kadının parçalarını kaybeder, ta ki yalnızca ayakları kalana kadar, onları da bir cadıya ait bir göle atar. Sonra cadının evine girer ve kadın ona gölden balık tutması gerektiğini söyler, o da iki balık yakalar ve bunlar annesinin ayaklarıdır. Sonra, onları pişirmelidir ve aşırı sıcak bir ateş nedeniyle üzerinde lekeler oluşmamalıdır. Ama lekeler oluşur ve başparmağını bunlara bastırınca, parmağı yanar, böylece o günden bu yana, başparmağını emdiği zaman bilge olur.

Prof. Jung: Bu, böylesine bir gizemin bir parçası, bütünleşme ve dağılmadır. Anne tarafından taşınıyor olmak, bilinçdışı tarafından taşındığı anlamına gelir ve anneyi taşımak da elbette bilinçdışını taşımak demektir. Anne, varlığımızın temeli, kaynağı, kökeni olarak, daima tinsel dünyanın bütünlüğü anlamına gelir ve anneyi taşımakla kişi, Mesih'in yaptığını yapar. Mesih de annesini (çarmıhı) ve tüm atalarından gelen cenneti ve cehennemi taşıyordu. Geçmiş böylece gerçekleşmişti. Kraliyet kanına (Kral David'in) sahip olmasından ötürü, Mesih geçmişin sözünü taşımak ve onu yerine getirmek için de tinsel bir dünyanın kralı olmak zorundaydı. Hıristiyanlığın mucizevi balık avı fikri de tüm parçaların aynı anda birde bütünleşmesi anlamına gelir. Örneğin Papa'nın yüzüğü, Balıkçı Yüzüğü'nün üzerinde, mucizevi balık avının betimlendiği bir *intaglio* vardır. Aynı motif, çokluğun dünyanın dört bir yanından gelmiş insanlar tarafından temsil edildiği *Shepherd of Hermas* (yaklaşık MS 15) denen kitapta da bulunur.[10] Her biri bir taş getirir ya da kendisi bir taştır ve taşları ve kendilerini bir kuleye yerleştirirler; sonra taşlar anında, görünürde hiçbir birleşme yeri olmadan, eriyip karışır ve bu elbette olağanüstü güçlü bir birim oluşturur. Bu, kilisenin inşasını simgeler. Hermas'ın Roma'nın ikinci piskoposunun kardeşi olduğu söyleniyordu ve asıl sorun, kilisenin inşasıydı. Ama aynı anda bir bireyleşme simgesidir.

Mr. Baumann: Piramitlerin yapımı hakkında bulunan belgelere göre yüzey çok farklı taşlardan—kaymaktaşı, granit, kireçtaşı vb—inşa edilmişti ve ek yerleri o kadar titizlikle yapılmıştı ki, aralarına bir bıçak sokmak bile mümkün değildi.

Prof. Jung: Evet, bu muhtemelen aynı fikirdir, bina mutlak birliği, başka ek yerinin olmadığı bir birliği simgeler. Ve böylece, orijinal, biraz birbiriyle bağ-

---

[9] İrlanda halk öykülerinin popüler gözdesi olup, Jung'un *Work in Progress* [*Yaratım Aşamasındaki Eser*] olarak tefrika edildiği sırada en azından bir kısmını okuduğu *Finnegans Wake*'deki Finn'dir (TE 15, par. 165).

[10] *Hermas Çobanı*, bkz. *Rüya Seminerleri*, s. 185-86 ve yukarıda s. 111 n.

lantısız ve uyumsuz Mendel birimleri, artık birbirinden ayrılamayacak kadar ince ve yakın yerleştirilecektir. Bunlar yaşamdan ayrılırlarsa, bu şizofreni, yani zihnin çözülümü anlamına gelir. Ayrıca bu birimlerden birinin veya diğerinin yerleştirilemediği durumlar vardır; bu da bir nevroza ya da gizli bir psikoza veya herhangi bir başka soruna neden olabilir. Bu bir tür içerme gibidir. Ben bu gibi vakaları *Einschlüsse* olarak adlandırırım; bu, bir şeyin içeriye kilitlenmesi anlamına gelir. Bu, bir teratomun bir embriyonun parçalarını, diş veya parmak ya da saçları gibi bir şeyler içerdiği o tuhaf olgulara benzer. Bunlar bir ikizin bünyesinin içerdiği, tamamlanmamış bir ceninin parçalarıdır. Aynı olay zihinsel koşullarda da ortaya çıkar—ikinci bir kişilik, psişik organizmanın içerdiği bir psikolojik ikiz. Bu çok sıkıntıya neden olabilir. Rüya seminerinde de böyle bir vakayla karşılaşmıştık.[11]

[11] Bkz. ***Rüya Seminerleri***, s. 311.

SEMİNER V

16 Kasım 1938

Prof. Jung:

Geçen hafta bir bireyin bilinçdışındaki kolektif insan çokluğundan söz ediyorduk ve ortaçağ filozoflarının, simya gelişiminin—ki bu elbette psikolojik bir gelişimdir—*khaos*'tan başladığı fikrine değinmiştim. Onlara göre kaos, örneğin Olympos tanrıları gibi tanrıların birleşimi olarak temsil ettikleri çok sayıda birim parçasıdır. Mısır'da bir küçük, bir de büyük tanrılar grubu vardı; ayrıca büyük grup dizisinin sonuncusunun daima çift olması, ama tek olarak sayılması gibi bir tuhaflıkları vardı. Bu çok garip bir fikirdir ve Wallis Budge'in *The Gods of the Egyptians* (Mısırlıların Tanrıları) kitabında, "Tanrıların Grupları" başlığı altında bulunabilir.[1] Ve aynı düşünce simyada, 3 ya da 4 ya da 7 ve 8 hakkındaki belirsizliklerde vardır. Sanki son sayı her zaman iki katmış gibi görünüyor, her ne demekse; yalnızca dikkatinizi buna çekmek istedim. Bu gruplar psişik çokluğu, bilinçdışının çoklu niteliğini temsil ederler. Bilinçdışı çokluktan oluşur ve bu nedenle daima bir kolektif varlıklar kalabalığı tarafından temsil edilir. Kolektif bilinçdışı kalabalığa yansıtılır, kalabalık onu temsil eder ve "güruh psikolojisi" dediğimiz şey aslında bilinçdışının psikolojisidir. Bu nedenle de kalabalık psikolojisi, arkaik psikolojidir. Bilincimizin bu özelliği çok önceden idrak edilmiştir. Tanrı grupları bunu temsil ediyordu ve ortaçağda da simyagerlerin kaos fikri haline geldi. O zamana kadar eski tanrılar meclisi, panteon fikri, hemen hemen ortadan kaybolmuş ya da "birde üç olan" bir tanrıya indirgenmişti.

Bu üçü de başlangıçta bir gruptu, aslında bir üçlü takımdı, ama tektanrıcılığın etkisiyle bir birliğe damıtıldı ya da yüceltildi. Yine de Teslis hâlâ üçlü

---

[1] E. T. Wallis Budge, *The Gods of the Egyptians* [*Mısır Tanrıları*], 2 cilt (Londra, 1904).

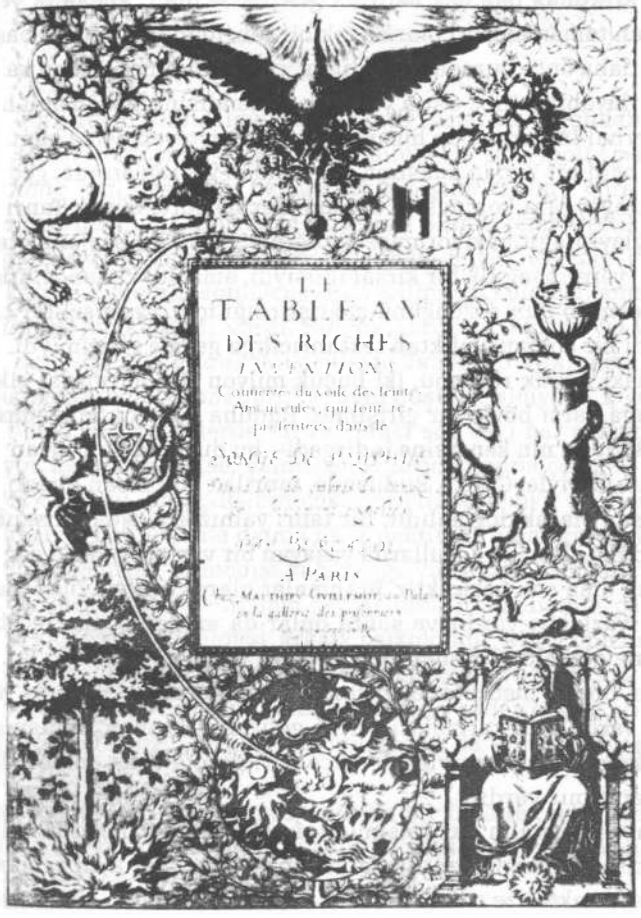
takım fikrini içerir ve batı zihni için bir kişide üç kişi olması fikrini üretmesi büyük bir zorluk olmuştur. Bugünlerde artık kimse bunu pek ciddiye almadığı, kafasını kurcalamadığı için, sorun olmaktan çıkmıştır; ama insan onu ciddiye aldığı andan itibaren, o olağandışı, üçü bir yapma bulmacasıyla karşı karşıya kalacaktır. Bu bir tür uzlaşma, kolektif bilinçsizliğin çokluğuna bir kulak verme girişimidir. Çünkü başlangıçta tektanrıcılık, İsrail'deki Yahve'cilik ya da Mısır'da IV. Amenhotep'in tektanrıcılığı, yalnızca aşırı çoktanrıcılık karşısında bir tür reform gibi olması sayesinde mümkündü. Örneğin Babillerin ve Fenikelilerin tanrıları vardı ve Yahve de İsrail'in tanrısıydı, ama ille de tek tanrı değildi. Zamanla, Mısır tanrılarında karakteristik olduğu üzere, bir evrim geçirmişti—Mısır'da neredeyse her tanrı dünya yaratıcısı olma saygınlığına ulaşırdı. Bu bazen Heliopolis'in tanrısı olurdu, başka zamanlarda Teb ya da başka herhangi bir beldenin tanrısı ve her biri, güya dünya yaratıcısıydı. Rahipler arasında bir tür husumet, kendi tanrılarını tek tanrı yapma hırsı vardı. Başlangıçtaki tektanrıcılık buydu, ama daha sonra, antik Roma ve Hellenistik dönemlerinde, tek tanrıyı yaratmak için çok belirgin girişimler oldu; dönemin yazarları, Hıristiyanlıktan tamamen ayrı olarak, tek bir tanrıdan söz etmeye başlamışlardı.

Örneğin daha önce burada aktardığım, çok eski zamanlardan kalma bir söylenceyi hatırlayabilirsiniz; Ostia'ya gelen ve kendisine çok önemli haberler vermesi için derhal İmparatorun huzuruna çıkmak isteyen deniz kaptanıyla ilgilidir: Gemisi belli bir Yunan adasının yakınından geçtiği sırada, gecenin içinden muazzam bir yaygara kopmuş ve öğrendiklerine göre, büyük Tanrı Pan öldüğü için halk ağlayıp ağıt yakıyormuş. Bildiğiniz gibi Pan, başlangıçta çok küçük bir tanrıydı, yerel, aşağılık bir kırsal iblisiydi, ama adı Yunanca, Tümlük, evren anlamına gelen *tò pan* sözcüğünü çağrıştırdığı için, evrensel bir tanrı olmuştur. Bu, ciddi bir çoktanrıcılıktan tektanrıcılığa geçme girişimiydi. Buddha'nın Hindistan'daki büyük reformu, iki buçuk milyon Hindu tanrısı gibi muazzam bir kalabalığa karşı böyle bir girişimdi. Buddha hepsini, Mükemmel Bir figürüne, yani Buddha'nın kendisine indirgedi—bu durumda bir insan ama mutlak mükemmellik fikriyle. Çünkü Budizmde, tanrılar bile insan olmalı, kurtulabilmek için insan olarak doğmalıdır. Bir tanrı yalnızca sıradan insandan daha uzun ve çok daha elverişli koşullarda yaşayan bir varlıktır; Belki çağlar boyunca yaşayacaktır, ama son gelecektir. Brahmalar olarak anılan yüce tanrıların bile belirlenmiş yazgıları vardır ve sonra onlar da aniden sona ereceklerdir; karmaları yerine getirildiği zaman ölürler veya yeniden doğarlar. Bu, burada sözünü ettiğim Budist metinlerden birinde tanımlanmıştır: Brahma'yı çevreleyen yarı-kutsal varlıkların karmaları yerine getirildiği zaman, aniden kaybolurlar, hiçbir şey kalmaz. Dolayısıyla bir yüce varlığa dönüşen çokluk fikri için bol miktarda kanıtımız vardır.

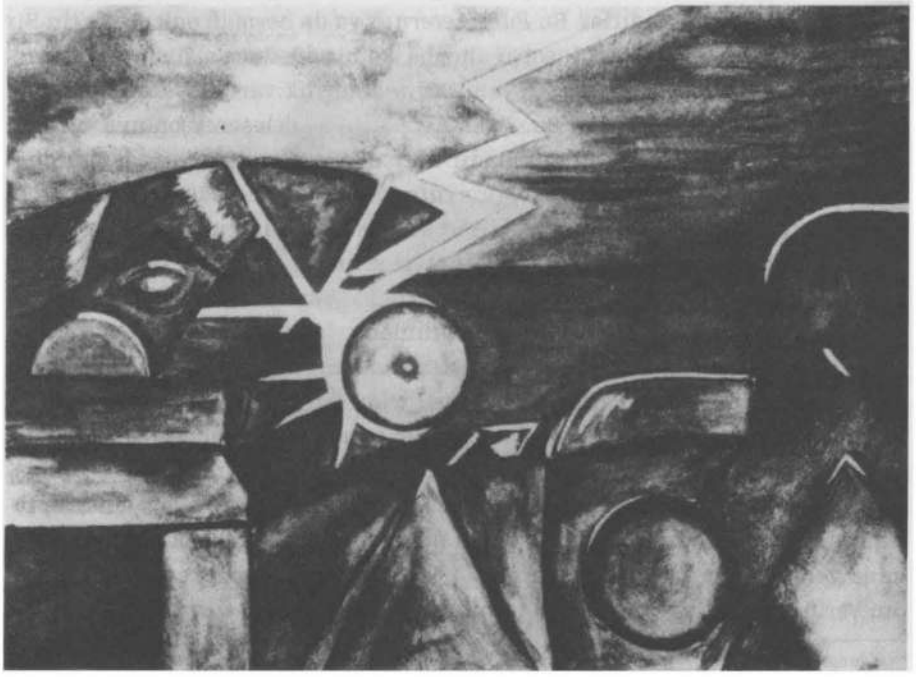
Size simya kaosunun bazı resimlerini getirdim. Birincisi klasik bir temsil, *Songe de Poliphile*'in ön yüzü. Sayfanın en altında, kaos aynı zamanda gezegen işaretleriyle karakterize edilmiş, düzensiz parçalar içeren bir daire biçiminde-

dir. Bu, bir tanrılar grubudur—bildiğiniz gibi gezegen işaretleri, tanrıları gösterir. Örneğin demir, Mars'ın işaretidir, kalay, Jüpiter'in işareti, gümüş ayın ve bakır da Venüs'ün işaretidir. Tanrılar bazen bu parçaların yerine, yeraltı mağarasında, yozlaşıp dünyevi cisimlere dönüşmüş bir mineral ya da metal derlemesi olarak sunulur.

Sonra size Ripley parşömeni dediklerini göstermek istiyorum. Bu, British Museum'dan, 16. yüzyıla ait bir elyazmasıdır. Burada, kaos bir parçalar derlemesi değil, aynı zamanda karanlık bir küredir ve simya sürecinin temeli olarak betimlenir. Karanlık kaos küresinin içinden, buharlı soluklar yükselir. Bu, yeryüzünün primordiyal durumuna, hâlâ dumanları tüten akkor halinde bir küreye benzeyen bir kozmik betimlemedir. Sonra bu akkor halindeki küreden, tüm simya işlemi başlar ve yukarıdaki tanrılar grubuna yükselir. Buradaki fikir, tüten dumanların tinler ya da nefes varlıkları olduklarıdır; bunlar gelişir, dönüşür ve en sonunda tanrılar grubu olarak doğalarını ortaya koyarlar. Ve tüm bu

tanrılar artık *coniunctio*'nun gerçekleştiği, kutsal varlığın içinden çıktığı vazoya katkıda bulunmaktadırlar. Bu *Puer Aeternus* ya da hermafrodit *Rebis*'tir. Bir de, birazdan *Zerdüşt*'te karşılaşacağımız başka bir düşünce sistemine ait, başka bir tür *coniunctio* gerçekleşir, yani beyin-omurilik varlıkla, kurbağa, yılan veya kertenkele ile birleşme. Bu, *Puer Aeternus*'la birleşerek onunla birlikte hermafroditi oluşturan bir tür animadır. Ayrıca burada yukarıdan aşağıya doğru büyüyen, kökleri gökkubbede olan *nyagrodha* ağacı fikri de vardır. Bundan erkek tanrının dişi kısmı dışarıya çıkar. Bu, tanrılar grubunun, *quinta essentia* birimidir, tanrılar grubunun tek bir varlığa dönüşmesinin toplamı, karanlık kürede kaosu temsil eden sürecin başlamasıdır. Yuvarlak küre sıklıkla kendi kuyruğunu yiyen *ouroboros* olarak da betimlenir.

Uygulamalı psikolojide de benzer betimlemeler görülür: bu simgeler bireyleşme sürecinin başlangıcında oldukça sık tekrarlanır. Size Eranos konferanslarımdan birinde kullandığım bilinçdışı bir resmin orijinalini göstereceğim.[2] Hastanın kendisi kayaya yapışık bir biçimde büyümüş olarak temsil edilmiştir—başka bir deyişle, yeryüzü olan bilinçdışıyla özdeştir. Kayalar yumurta biçimindedir ve gerçekten yumurta ya da dönüştürülecek olan tohum tözü anlamına gelir. Bir sonraki aşama, bu yeryüzüne çarpan yıldırım resmidir ve insanın yerine, çevresindeki kaostan ayrılmış, ilksel bir akkor durumdaki yeryüzü

[2] Jung "Bireyleşme Süreci Hakkında bir Çalışma" bildirisini 1933'teki Eranos Konferansında sunmuştur. Revize edilmiş ve genişletilmiş haliyle TE 9 i'de orijinal başlığıyla yer almıştır. İki resim, aynı vakaya ait diğerleriyle birlikte s. 292'den sonra renkli olarak basılmıştır.

gibi, kusursuz olarak yuvarlaklaşmış akkor bir küre vardır—*Songe de Poliphile*'nin ön kısmında olduğu gibi, çevresini saran kaostan bir parçası serbest bırakılmıştır. Yıldırım, bireyleşme sürecini aniden başlatan bir etki anlamına gelir: yani belirli bir kaos alanının ayrılması. Sanki burada betimlenen birey, kısmen kaosa gömülmüş, bedenin yalnızca üst kısmı ayrılmıştır. Çünkü kendine ait bir bilinci olan, ayrı bir varlık olarak seçilmişti, ama alt öykülerde hiç de evrenden ayrılmamış olduğu söylenebilir. Ve sonra aniden, bu şimşeğin arasından bir bütün, bir daire ya da bir küre olarak görünür ve kaosla olan o *participation mystique*'den ya da bizim söyleyeceğimiz biçimiyle kolektif bilinçdışından ayrılır. Hâlâ bir kaos parçasıdır ve her parça kaos içerir, kaostur, kaotik bir nitelik taşır, ama bu dizinin daha da geliştirilmesi, bu primordiyal akkor kürenin farklılaşmasına yol açar.

Sırada başka bir hastanın yaptığı iki resmin fotoğrafı var... Birincisinde insan korkunç bir parça parça kesilme hali izlenimi alıyor: bir tür örümcek ağına benziyor. Bu, içinde birçok bölünme bulunan tam bir kaos halidir ve yakından incelediğinizde bunun çözünmüş bir insan vücudu olduğu ortaya çıkar; içinde bir göz seçilebilir ve daha büyük olan orijinalinde, diğer organları ve kanı ayırt edebilirsiniz. Bu, şizofreni hastalığına işaret eder, ancak sıvı bir şizofreni, pıhtılaşmış bir vaka değildir—gizli bir psikoz, çok ciddi değildir, ama yeterince tehlikelidir. Sanki o keskin kenarlı yarıklar, ahşap ya da buzun keskin kenarları gibi tüm insanı kesip parçalara ayırabilirmiş gibi. Sonra, sıradaki durum

büyük yılandır ve burada, yakın ilişkiyi görüyoruz. Kadın neredeyse devasa bir yılanın kıvrımları arasında ezilecektir. Bu yine kaostur, ama büyük Leviathan, simyada kaosun sıklıkla temsil edildiği *Ouroboros*, büyük ejderha biçimindedir. Bu değişim neredeyse bir günden diğerine gerçekleşiyordu. Başlangıçta bir gün, kadın tamamen kaotikti ve bir sonraki hamle, orijinal kaosun kaos yılanına dönüştürülmesiydi. Bu, büyük bir gelişmeydi, çünkü kaos o zaman biçim almış ve çatlaklar kaybolmuştu; o bir bakıma ölü durumdaki kaos büyük orijinal yılanın biçiminde canlandı. Diğer bir deyişle, kaos çoklu niteliğini kaybetti ve deyim yerindeyse, kişileşti; bir araya toplandı ve tek bir varlığa, beyin-omurilik sisteminin bir temsilcisine dönüştürüldü.

Fizyolojik anlamda bu, muhtemelen sempatik sinir sistemi halinden beyin-omurilik sistemine geçiş anlamına gelir. Sempatik sistem halindeki her şey, çoklu karakterdedir ve sempatik sistem rahatsız edildiği takdirde, sıklıkla bedenin dağılmasına veya parçalanmasına işaret eden, ölüm rüyaları olur—ya da bu, zihinsel ölüm; çoklu karakterdeki beynin kesin bir yıkımı olabilir. Bu, doktorun teşhis veya prognoz yapması için özellikle önemli bir belirtidir. Bende, çokluğun karıncaların ya da sineklerin üşüşmesi olarak göründüğü bir dizi çocuk rüyası vardır. Geçen hafta, bütün bir rüya dizisinin çocuğun ölümünü önceden haber verdiği bir vakadan söz etmiştim, rüyalar sonunu öngörmüş; kız yaklaşık bir yıl sonra akut bir hastalıktan ölmüştü. Rüyaları çocuğun hasta olmasından önce öğrenmiş ve anında ölümcül bir izlenim almıştım, ama bunun şizofreni mi, yoksa bedenin çözünmesi mi olduğu konusunda emin değildim. Bunu her zaman bilemezsiniz, ama ölümcül bir şey anlamına geldiği çok açıktı.

Sonra insan bazen sorunun lokalizasyonu konusunda bir sonuca varabilir. Kendisi de hekim ve psikolog olan bir başka vakam olmuştu. Kendine özgü bir tür felç krizleri yaşıyordu ve G.P.I [paralitik demans] tanısı konmuştu, ancak sifilitik enfeksiyon yoktu. Kendisi ve bazı meslektaşları epilepsi ya da psikojenik bir sıkıntı olduğunu düşünmüşler—sinir sisteminde hiçbir sorun olmadığını, yalnızca histerik olduğunu—ve teşhis için bana getirmişlerdi. Tam olarak neler olduğunu öğrenmek istiyordu, çünkü saldırılar oldukça endişe vericiydi. Yeterince kesin bir belirti olmadığı için, ona rüyalarını sordum ve hastalığından özellikle endişe duyduğu bir zamanda olağanüstü bir rüya görmüş olduğunu keşfettim. Rüyasında oyuk bir yer, belki daha önce bir göl olan koyak gibi bir yer görmüştü. Bu, tarih öncesi bir hayvanın, gergedan gibi bir memelinin yakalandığı ve fosilleştiği bir balçık çökeltisi bırakmıştı. Rüyasının durumuyla alakalı olduğunu varsaydım, tabii ki bir doktor olduğunu da hesaba katarak bu yüzden kendime şu argümanı oluşturdum: Sinir sistemiyle ilgili bir şey var—belirtileri bana hiç de psikojenik gibi gelmemişti—ve rüyadaki hayvan da, zamanımızın gerçek beyninden farklı, nispeten düşük bir gelişme aşamasına ait bir tarih öncesi hayvanıdır, bu nedenle alt katmanlara, ana beyin altındaki sinir kümelerine işaret ediyor olmalıdır. Bu hayvanlarda beyin küçük ve önemsiz bir gelişime sahip olduğu için, beynin yalnızca alt kısmı gelişir ve

bu, hastalığın konumunu belirliyordu. Şimdi, bu ne tür bir hastalıktır? Eh, bir çökelti bırakmış bir su baskını söz konusuydu. Bu ne olabilir? Muhtemelen mağaralardan birinde, beyin ventriküllerinden birinde çok fazla su var; bir su baskını, bir iltihaplanma bu yüzer lifli madde içeren seruma neden oluyor, o da su alçaldığında bir çözelti bırakıyor. Bu nedenle ventriküllerde oluşmuş bir yangı sürecinin kalıntıları olmalıdır.

Sonra geçmişini inceledim ve bu hastalık başlamadan kısa bir süre önce, savaşta aldığı eski bir yaranın, çok kötü bir enfeksiyona neden olan kalça kemiğindeki bir bileşik kırığın nüksetmiş olduğu ortaya çıktı. Her şey iyileşmiş ve hiçbir şeyi kalmamıştı, ama çok geçmeden bu belirtiler başlamıştı. Ona tahminimi söyledim ve o da tabii bilmiyordu; bir tanıya varmak için çok macera dolu bir yoldan geçmiştik. Ama o, Harley Caddesindeki beyin uzmanlarından birine gitti ve orada kendisine bunun ventrikülde gerçekleşmiş bir yangının kalıntıları olması gerektiğini söylediler. Evet, şimdi bu diğer hastanın durumunda kaos, düşük düzeyli bir beyin-omurilik hayvanı olan yılanın bir sonraki hamlesiyle kişileşmiş ya da sentezlenmiştir. Daha yüksek bir form, bu tarih öncesi fil benzerlerinden biri, sıcakkanlı bir memeli olurdu.

Şimdi burada simgelerin oldukça açık olduğu iki betimleme daha var. Bunlar, ünlü eski simyacılara atfedilen bir dizi simgesel resim içeren bir kitap olan *Viridarium*'dan alınmıştır. Bu derleme henüz 16. yüzyılda Michael Majer tara-

fından yapılmıştır, ama size gösterdiğim resim, bir 13. yüzyıl simyacısı olan Avicenna'ya [İbn-i Sina] atfedilir.[3] Bir kartal pençelerindeki bir zincirle yukarıda uçmaktadır ve zincirin diğer ucu yerdeki bir kurbağaya bağlıdır. Yanındaki dizeler şöyle der:

Bufonum terrenum Aquile conjunge volanti,
In nostra cernes arte magisterium.

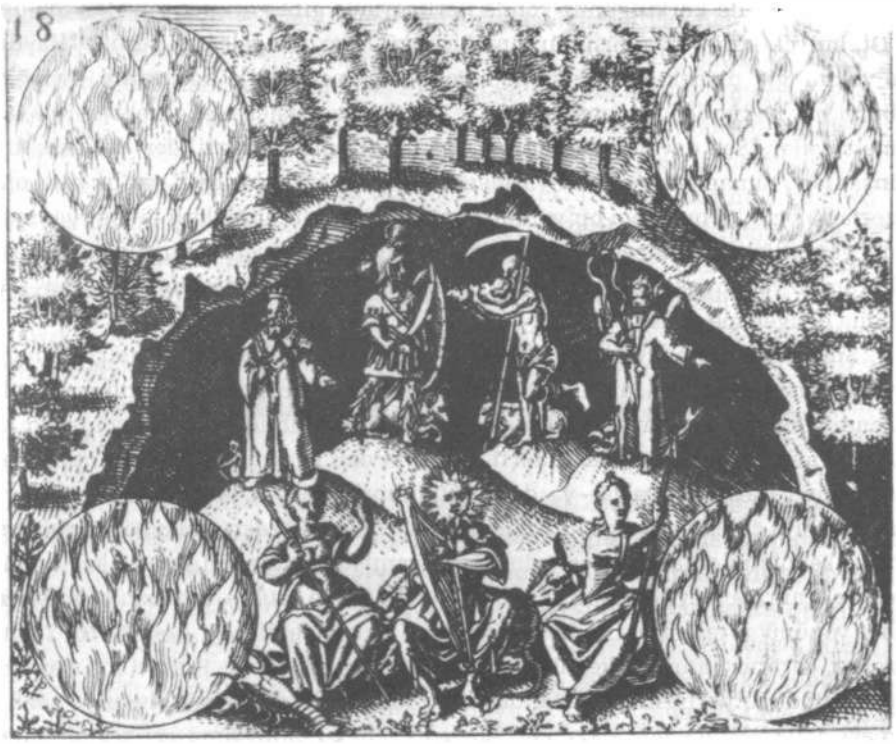
Yani "Kara kurbağasını uçan kartala bağlayın, o zaman sanatımızın gizini anlayacaksınız." Uçan kartal, Zerdüşt'ün kartalıyla karşılaştırılabilir ve kurbağa da yılanına karşılık gelir, kartal tini ya da zihni ya da nefesten oluşan uçan düşünce-varlığı temsil ederken, kurbağa da yalnızca yeryüzünde zıplayıp duran, tam bir yeraltı dünyası hayvanıdır. İkinci resim, yeryüzünün içindeki gezegensel tanrıların grubunu göstermektedir.

Şimdi, "Geçip Gitme Üzerine" başlıklı 51. Bölüme devam edeceğiz. Bildiğiniz gibi, bu kasaba çokluluğun bir temsilidir; Nietzsche'deki kolektif insanı temsil eder ve hangi amaçla oralarda oyalandığını da zaten sormuştuk. Kolektif insanı yeterince aşağılamışken, neden tekrar onun tarafından rahatsız edilmek istesin? Ve sonra, deli geliyor ve onu şehre girmemesi konusunda uyarıyor. Sanki Nietzsche/Zerdüşt o yerde gerçekten ne aradığının bilincinde değilmiş ve kendi kendine, "Deli olma, bu insanları hakir görüyorsun" dedi, "Neden şehre girmelisin? Orada ne kaybetmiştin?"Ve sanki o eğilim, o tepki, daha sonra kişileşmiş gibi görünmüştü. Şimdi bu deli sizce hastalıklı mı, anormal midir? Bana bu deli mantıklı gibi geliyor.

> Neden bu bataklıkta debeleneceksin ki? Ayaklarına yazık! Şehir kapısına tükürüp geri dön, daha iyi!
>
> Burası münzevi düşüncelerinin cehennemidir: burada büyük fikirler canlı canlı kızartılır ve ufalanıp haşlanır.
>
> Burada bütün büyük duygular çürür. Burada yalnız kuru kemikli algılar takırdar!
>
> Tinin mezbahalarının ve aşevlerinin kokusunu şimdiden almıyor musun? Bu şehre katledilmiş tinin kokuları yayılmıyor mu?
>
> Ruhların kirli paçavralar gibi asıldıklarını görmüyor musun?—Ve onlar bu paçavralardan gazete yapıyorlar!
>
> Tinin burada nasıl bir sözcük oyunu haline geldiğini duymuyor musun? Tiksinç sözel pislik kusuyor! Onlar bu söz bulaşıklarından gazete de yaparlar.
>
> Birbirlerinin izini sürer ve nereye gideceklerini bilemezler! Birbirlerini kızdırırlar ve neden, bilmezler! Taklitlerini şıkırdatıp, altınlarını şakırdatırlar.

---

[3] Michael Maier (Majer), 16. yüzyıl simyacısı, Jung'un simya irfanı için başlıca kaynağıydı. Daniel Solcius de Stolcenberg, *Viridarium Chymicum* ... (Frankfort on Main, 1624). Avicenna [İbn-i Sina], 10.-11. yüzyıl İranlı filozof ve hekim.

Soğukturlar, ısınmak için arıtılmış su ararlar; kızgındırlar, donmuş içkilerle serinlemek isterler; kamuoyunun gözünde hepsi hastalıklı ve acılıdır.

Çünkü soytarı büyük kentten tiksiniyor; aslında Zerdüşt'ün sözlerini tekrar ediyor. Ama Zerdüşt'ün görünürdeki eğilimine aykırıdır. Kendisini kolektif insandan ayırmak, o ayaktakımından, o *canaille*'dan [bayağı] olmadığından emin olmak ve dünyasına, aslında insanın ne olması gerektiğini söylemek istediğini varsayıyoruz. Yine de mağarasına dönmek yerine orada, şehir kapısında oyalanır ve sonra deli ortaya çıkıp tam da kendisine söylediklerini söyler. Bu oldukça şaşırtıcıdır. Besbelli bir dengeleyici figür olan bu soytarı, neden basitçe Zerdüşt'ün sözlerini tekrar etmelidir? Yine de soylu bir amacı varmış gibi görünür: yani Zerdüşt'ün o bataklığa girmesini önlemek. Şimdi, bu bazı rüyaların çalışma biçiminin tipik bir örneğidir. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?

Mrs. Fierz: Ne demek istediğinizi bilmiyorum, ama bunun bir tür ayna olduğunu düşünmüştüm.

Prof. Jung: Kesinlikle evet.

Mrs. Fierz: Ve bir tür abartılmış aynadır, ama adamın ne yaptığını görme şansının olabilmesi için, her şeyi çok keskin bir biçimde gösterir.

Prof. Jung: Şansının olabilmesi için, işte budur. Aranızda rüyalarla ilgilenenler, kaçınılmaz olarak, insanın başına kakan belli rüyalara rastlarlar; yani

ilk önce tam da korktuğunuz yönde ilerliyormuş gibi görünen rüyalar. Siz de, "Of, bu çok kötü" diye düşünürsünüz, çünkü rüya, dengelemek yerine, "Haydi, o yoldan git" demektedir—hem de o yolu harika renklerle boyayarak. Örneğin bunu her bakımdan tamamıyla yanlış ve yıkıcı aşk işlerinde görebilirsiniz, ama rüyalar, "Sen devam et, doğru yol bu, muhteşem değil mi" der—ve belki de insanları, tamamen analistin yargısına karşı çıkarak, besbelli yanlış bir yola zorlarlar, çünkü bu yıkıcı bir yoldur. Sonra elbette bununla ilgili bir şey yapmanız gerektiğini hissedersiniz, ama size açık olan tek şey, rüyaların dengelenme kuramını yadsımak, "Bilincin kesinlikle yıkıcı, hayallerin de öyle" demektir—ve buna dengeleme denemez.

Şimdi, Hindistan'ın bu konuda çok yararlı bir fikri vardır. Onların büyük yanılsama, Maya fikri, aptallıktan ibaret değildir. Tanrının neden dünyayı salt kendi yanılsaması olarak yaratması gerektiği sorulabilir, ama Maya'nın bir amacı vardır. Çünkü madde, Prakrti, tanrının dişi karşılığıdır, kendini tanımayan kör yaratıcı Shiva'ya—ya da yaratıcının bir başka adı olan Prajapati'ye yaranmaya çalışan tanrıçadır. Samkhya felsefesinde Prakrti, tüm sonsuz yönleriyle kendisini anlayabilmesi için büyük yanılsama sürecini sayısız kez tekrar ederek tanrıya Maya dansını yapar. Böylelikle Maya örtüsü, tanrının kendisinin her yönünü görebileceği ve böylece bilinçli hale gelebileceği özel bir tür tiyatrodur. Yaratıcı tanrının kendisini tanıması için tek şansı, Prakrti'nin kendisi için sunduğu performanstır. Ve bu, onun bir yanılgısı, Maya olduğu ve çözülmesi gerektiği gerçeğine rağmen böyledir; çünkü yanılsama acı çekme anlamına gelir ve acı çekmekten kurtulmak gerekir. "Yanılsamanızı en kısa sürede durdurun, yanılsamanız size acı verecek" denebilir. Prakrti yine de Maya'yla dans etmeye devam eder, çünkü mesele acı çekmemeniz değil, kör olmamanızın, tüm yönleri görmenizin gerekliliğidir. Dolayısıyla denge oradadır, yalnızca bizim düşündüğümüzden daha büyük bir ölçektedir. Yanlış yolu, yıkıcı yolu rüyalarınız varsa, bunların bir amacı vardır—Prakrti'nin dansı gibi—tüm açıları göstermek, varoluşunuzun tam bir deneyimini, hatta yıkıcılığınızın deneyimini yaşatmaktır. Bu dehşet verici bir oyundur: tamamen trajik vakalar da vardır ve müdahale edemezsiniz. Doğa korkunçtur ve sık sık kendime sorarım, insan müdahale etmemeli midir? Ama aslında yapılamaz, imkânsızdır, çünkü kader yerini bulmalıdır. Görünen o ki, doğa için kişinin acıdan kaçınmaktan çok, bilinçli, anlayışlı olması daha önemlidir.

Dolayısıyla bu soytarı şimdi yanlış yardımsever rolünü oynamaya devam ediyor, Zerdüşt'ün o baş hatasını, kolektif insanı hakir görme hatasını sürdürüyor. Belli bir miktarda eleştiri oldukça haklıdır—kolektif insanı görmesi ve bilmesi gerekir—ama onu aşağılamak bir şey kazandırmaz, çünkü o zaman salt kendi bedenini, dünyevi varlığını, asıl yaşam destekçisi olan sıradan insanı aşağılamış olur. Zihninde yalnız başına yaşamaz; yaşayan bayağı kolektif insandır, varlığını ısıtılan bir odada sürdüren ve günde üç kez yiyen, hatta gereksinimlerini karşılamak için para kazanan insan. Bu son derece sıradan yaratık

yaşamın destekçisidir ve Nietzsche o parçasını aşağılarsa, kendisini yaşamdan kovmuş, sürgün etmiş olur. O zaman bir münzevinin, kolektifle temasa girdikleri zaman doğal olarak yok edilen düşüncelerinden başka bir şey olmaz. Yani deli gerçekten de Zerdüşt'ü kolektif adamdan uzaklaştırma girişiminde bulunuyor ve Zerdüşt büyük şehre dönmeye devam ediyorsa bu, kolektif insanı bilinçli olarak aşağılamış olsa da, onunla çok güçlü bir tekrar temas kurma arzusu ya da bir gereksinimi olduğunu gösterir. Sanırım artık Zerdüşt'ün tutumunu abartan ve dengeleyen bu soytarıyı terk edebilir ve Zerdüşt'ün kendi abartılarına nasıl bir tepki vereceğini görebiliriz. Bir sonraki sayfanın ortasındadır:

> "Artık yeter!" diye bağırdı Zerdüşt, "Sözlerinden ve türünden çoktandır tiksiniyorum!
>
> Neden o kadar uzun zaman bataklıkta yaşadın da bizzat bir kurbağaya dönüştün?

Soytarı tam da Zerdüşt'ün biçemiyle konuşuyordu ki, Zerdüşt aniden ona karşı döndü—sanki kendisi, Zerdüşt, aynı şeyi söylememiş gibi. Burada ne oluyor?

Miss Hannah: Bu kendinle karşılaşmak zorunda kalma durumu, değil mi?

Prof. Jung: Bu, doğrudur. Abartılmış bir konuma tutunduktan sonra, onunla nesnel biçimde karşılaşırsanız, onu ya tanıyamazsınız ya da reddeder, inkâr edersiniz. Böyle olur, iyi bir örneğim var: Mekanik dehaya sahip bir amcam vardı ve Edison fonografı icat ettiğinde, konuyu okudu ve o da bir tane yaptı. Karısı bir tür Ksanthippe'di—tabii o da haksız değildi, böyle bir insanın karısı olmanın hiç de kolay olmayacağını tahmin edersiniz—ve bir defasında üstüne yürümüş ve ona çok öfkeli bir vaaz vermişti. O da bu arada sessizce, fonografa kaydetmişti. Daha sonra, ertesi gün kadın sakinleştiğinde, "Sana komik bir şey göstereceğim," dedi ve fonografı açtı. Ve sonra, kadın şöyle dedi: "Bu doğru değil, asla böyle bir şey demedim!" Açıkçası o nesneleştirmeyi inkâr etti. Şu ana kadar soytarının rolü de aynı biçimde işledi: soytarı Zerdüşt'ün zihnini ele geçirdi ve onu nesneleştirdi; Zerdüşt bunu görünce, tamamen inkâr etti. Ve soytarıyı bataklıkta çok uzun süre yaşamaktan kurbağaya dönüşmüş olmakla suçladı. Bu eğretilemeler oldukça ilginçtir. Ne anlama geliyorlar?

Mrs. Fierz: Bataklık, düşük yaşam formlarının doğum yeridir ve bir kurbağa da, insan bedeninin düşük bir formudur.

Prof. Jung: Eh, ilginç bir gerçektir, kurbağa doğanın ilk kez iki bacağı, iki kolu olan kuyruksuz bir varlık yaratma denemesidir. O, insanın ilk sürümüdür, ama soğukkanlı hayvanlar düzeyindedir. Çünkü bu benzeşim hakkında biyolojik açıdan ne düşünülürse düşünsün, bu benzeşim yapılmıştır. İnsanoğlunun, neredeyse tüm küçük yaratıkların bol miktarda bulunduğu, yaşamın neredeyse tohumdan yetiştiği bataklıktan—bilinçdışından—çıkması benim icadım değildir. Bataklık, düşük düzeyli canlıların kaynaştığı, son derece verimli bir yerdir; her damlası düşük düzeyli canlılarla doludur ve bu, her şeyin nefes aldığı ve doğurduğu kolektif bilinçdışının mükemmel bir görüntüsüdür. Sonra ilkel bir

insan çıkıyor, neredeyse insan olmayan, neredeyse kabul edilemez ölçüde düşük bir form. Bu bağlamda bir masal vardır: bir prenses altın topunu kaybeder. Top bir kuyuya düşer gider ve bir tek kurbağa dibe dalıp onu alabilir. Ama kız bir dizi koşula uymak zorunda kalır ve bu da uzun vadede kurbağayı bir prense, kurtarıcıya dönüştürür.

Gördüğünüz gibi, soytarının "kurbağa" olarak adlandırılması son derece yerindedir, çünkü çok ilkel bir varlık, kolektif bilinçdışından çıkan düşük düzeyli bir tür hayvandır. Elbette ki bilinç tarafından kabul edilmelidir ve Nietzsche yine burada trajik bir hata yapar: bu konuda düşünmez, bu figürü kendine açıklamaya çalışmaz, durup soytarının neden ortaya çıkması gerektiğini ve ne anlama geldiğini sorgulamaz. Delinin kendi sözlerini tekrar ettiğini idrak edebilse, anında "Deli *benmişim*, Prakrti bana deli olduğumu gösteriyor" sonucuna varırdı. O zaman kendine sorardı: "Peki neden bir deli gibi konuşuyorum? Eh, bir şey beni delirtiyor, bir şey benimle uğraşıyor." Ve kurbağanın, aşağılık bir adamın, Zerdüşt'ün maymunu olarak adlandırılan soytarının, daha ilkel benliğinin—kendisiyle uğraşan şey olduğunu anlardı. O zaman da kendine şunu sorabilirdi: "Peki bu aşağılık şey neden benimle uğraşıyor?" —ve cevap elbette, "Çünkü çok farklılaşmış, fazla seyrek ve havaiyim; abartılmış bir zihnim var." O zaman kurbağa adamının iyi haber getirdiği sonucuna varabilir; bilinçdışının ona çok yararlı bir şey sunmakta olduğunu görebilirdi. O konuşurken bilinçdışı içeri akıyor ve ona sağlıklı, kullanışlı bir simge veriyor, ama o, onu yalnızca rakipmiş gibi görüneni aşağılamak için yeni bir araç olarak kullanıyor.

Kolektif bilinçdışından gelen ilkel varlığın bir kurbağa olması fikriyle, ejderhanın küçük bir kurbağaya zulmettiği Ripley parşömeninde, en azından bir yanılsamada tekrar karşılaşırız.[4] Kurbağa, aşağıdan gelen o varlıktır ve ejder—başlangıçta *Ouroboros*—altta yatan kaosu temsil eder ve doğal olarak kurbağayı yakalamaya çalışacak ve onun yukarıdaki şey olmasını önleyecektir. Çünkü kurbağa *Puer Aeternus* olur; Tanrılar meclisinde ortaya çıkacaktır. Tanrıların meclisine beyin adı verilebilir ve beyinde, bilinçte, kurbağa *Puer Aeternus*, artı yukarıdan gelen varlık olarak görünür. Epeyce tepede, semender kuyruklu ve kurbağa ayaklı bir dişi bulunur: yarı-kurbağa veya kertenkele ve yarı-insandır. Bu animanın ya da tanrıların refakatçisinin tipik, eski bir temsilidir. Bu figürü Hindistan'da, Ganj nehrinin doğuşunun üstü kadın, altı yılan bir tanrıça olarak temsil edildiği Mamallipuram'daki ünlü kaya heykelinde görürsünüz. Ve bu, cennetteki bilgi ağacındaki yılanla özdeşleştirilen, Âdem ile Havva'ya meyveden yemelerini söyleyen sözde şeytan, Âdem'in ilk eşi Lilith'in klasik temsilidir. Ve bunun ortaçağ simyacı resimlerinde de aynısı vardır; kadının yalnızca kısmen insan, kısmen de beyin-omurilik bir hayvanı; yarı kadın, sinir sisteminin alt kısımlarına yapışmış olduğu için de yarı yılan olduğu anlamına gelir.

---

[4] Sir George Ripley (c. 1415-90) Jung'un TE'de çok sık alıntıladığı bir İngiliz simyacısıydı.

Şimdi Zerdüşt deliyi aşağılamayı sürdürüyor:

> Senin kendi damarlarında bozuk, köpüklü bir bataklık kanı akmıyor muydu, böyle gak-guk edip hakir görmeyi öğrendiğinde?
>
> Ormana neden gitmedin? Toprağı neden sürmedin? Deniz yeşil adalarla dolu değil mi?

Bu pek iyi öğütlerin bilincine ancak hakareti nesneleşince varır.

> Senin aşağılamanı aşağılıyorum; beni uyardığın zaman da—neden kendini uyarmadın?

Aklı başında bir adamın böyle çelişkiler yazabilmesi gerçekten şaşırtıcıdır. Keşke bir an için durup, bir saniye bekleyip, "Yahu ben ne yaptım? Ben ne yapıyorum?" diye sorabilseymiş. Sinir bozucu ölçüde bugünlerde gazetelerde okuduğumuz şeylere benziyor.

> Aşağılamalarım ve uyarıcı kuşum yalnız sevgiden kanatlanmalıdır; ama bataklıktan değil!

Altın bir kartal gelip altın bir tepside sunarsa alacağını düşünüyor. Ama bataklıktan çıkmış bir kurbağa! Bilinçdışından, insanın içindeki bataklıktan çıkan bir şeyin nesi iyi! Bu, Hıristiyan önyargısıdır.

> Sana benim maymunum diyorlar, ağzı köpüklü deli! Ben sana homurdanan domuzum derim,—homurdanmanla, deliliğe övgümü bile bozuyorsun.

Burada bir domuz bile içerdiğini keşfediyor, özellikle de berbat bir domuz, burnu pisliğin içinde, pís, iğrenç bir hayvan. Ama tabii bunun ne demek olduğunu anlamıyor.

> En başta neden homurdanmıştın? Seni pek pohpohlayan yok diye:—bu yüzden bu pisliğe oturdun, homurdanmalarına neden bulasın diye.

Bu aslında çok muazzam bir idraktir, bu nedenle bir parça alçakgönüllülük bekleyebilirdik. Böyle bir fark edişin ardından, Nietzsche'nin neredeyse ne konuştuğuna biraz daha dikkat etmesini bekleyebilirdik.

> Öç almak için çok neden bulasın diye! Çünkü öcün, ey kibirli deli, tüm o köpürmelerindir; seni çok iyi anlıyorum!

Ama kendisini anlamıyor. Delinin nerede hatalı olduğunu çok iyi görüyor, ama ne yazık ki delinin bizzat kendisi olduğunu bilmiyor.

> Haklı bile olsan, senin deli sözlerin *bana* [*bana* vurgulanıyor] zarar verir. Ve Zerdüşt'ün sözü yüz defa da haklı olsa, sözüme daima haksızlık yaparsın! [Çünkü ona karşıdır.]

Zerdüşt böyle dedi. Sonra büyük şehre baktı ve içini çekti ve uzun zaman sessiz kaldı. En sonunda şöyle dedi:

Bu büyük şehirden de tiksiniyorum, yalnızca bu deliden değil. Ne onun, ne diğerinin—ne düzeltilecek ne de bozulacak bir şeyi var.

Yazıklar olsun şu büyük şehre—yanıp tükeneceği ateş sütununu görmek isterdim!

Böyle ateş sütunları büyük öğlen vaktinden önce olmalı. Ama bunun kendi zamanı ve kendi yazgısı vardır.—

Ama veda ederken sana şu öğretiyi veriyorum, ey deli: İnsan artık sevemediği yeri—geçip gitmelidir—

Böyle dedi Zerdüşt ve delinin ve şehrin önünden geçip gitti.

O halde büyük şehri aslında çok seviyordu: bu kadar uzun bir süre beklemesinin nedeni buydu. Peki neden sevdiği şeyi aşağılıyordu? Tam o soytarıya dediği gibi: çünkü onu pek pohpohlayan yok diye. Yani öç duyguları vardır, çok içerliyor. Nietzsche'nin bunun farkında olmaması çok kışkırtıcı. Şimdi, son dizede tuhaf bir eğretileme var, ateş sütunları. Neden ateş *sütunları*?

Mrs. Sigg: Eski Ahit'te vardır, çöldeki ateş sütunları.[5]

Prof. Jung: Evet, Yahve gün içinde bir bulut sütununa, geceleri de bir ateş sütunu olarak halkına çölde önderlik ediyordu. Yahve ateşli bir tanrı, yiyip bitiren bir ateştir. Bu çok Protestanca bir vizyonudur, tamamen Eski Ahit tarzındadır. Anlamı şudur: Keşke Yahve'nin ateşi, Sodom ve Gomorra'da da olduğu gibi, kalabalığın tepesine inse. Keşke o ateş sütunu şu güruhu yese. Bu onun için büyük bir öğle olurdu, Yahve'nin tüketen ateşi, büyük öğlenin başlamış olduğunun işareti olurdu. Ama o zaman tabii kendisi de tüketilecekti. Bunların sıradan kolektif insanın başına gelmesini isterken, kendi bedenine de gelmesini istemiş olur; ama bedeni tükeneceği için, ruhu daha önce ölecektir. Bu deliliğin ateşi, delice bir tutku patlamasıdır. Rüyalarda olduğu gibi, evde yangın olması daima bir patlama ya da panik olacak demektir. Dolayısıyla bu yangın, Yahve'nin ateşi, bir tür yıkıcı paniktir ve bu, korkunç bir tanrıdır. Tanrı korkusu da Tanrı sevgisi kadar önemlidir, çünkü o yalnızca seven bir Tanrı değil, aynı zamanda korkunçtur; yoksa gücü ne işe yarardı? İnsan asla neyin hoş olduğunu takdir edemez; korktuğunu takdir eder. Nietzsche'nin burada telaffuz ettiği lanet, doğruca kendi bedenine, içinde yaşadığı sıradan insan yaratığına karşı işler. Bu lanetle kendi yıkımını hazırlar. O, bu ateş sütununun, büyük öğlen saatinin önceli olduğunu düşünüyor, ama soykırım olurdu. O ateş gelecek olursa, korkunç bir yangın olur. Bu pasajlarda ısrar ediyorum, çünkü şu anda artık tam soykırımın başlangıcındayız.

[5] Mısır'dan Çıkış 13:21.

SEMİNER VI

30 Kasım 1938

Prof. Jung:
Önceki bölümde Zerdüşt'ün, kendi söylediği neredeyse her şeyi tekrarlayan deliyle yaptığı söyleşiyi hatırlıyorsunuz. Bir şeyi fark etmesini sağlamak gibi bariz bir amaç için Zerdüşt'ün, rolünü üstlenmişti. Şimdi, deli neyi amaçlıyordu?

Mrs. Crowley: Ayna olmak için dememiş miydik? Bir anlamda onun gölgesini yansıtmak için bir ayna.

Prof. Jung: Eh, bu tam rüyalarda olduğu gibi bir dengeleyici. Nietzsche, Zerdüşt'le olan özdeşliğinde, kendisinin kolektif bir insan olduğunun farkında olmadan kolektif insanı aşağıladığı için, aslında kendisini aşağılıyor. Ve böylece bilinciyle biyolojik gerçek, herkes gibi bir mideye, kalbe ve ciğerlere sahip olduğu gerçeği arasında bir boşluk yaratıyor. Kendisiyle sıradan insan arasındaki tek fark, düşüncelerinin biraz daha uzağa gitmesi ve zihninin biraz daha zengin olmasıdır. Kuşkusuz kolektif insanı eleştirebilir, ama onu hakir görmek, kendisine yönelik bir *ressentiment* olur ve bu da, daha önce dediğim gibi, kişiliğinde muazzam bir yarık, bir bölünme yaratır. Şimdi, kişi böyle bir girişimde aşırıya kaçtığında, çoğunlukla bilinçdışı tarafından bir tepki alır; ne yapmakta olduğunu gösteren bir rüya görür ya da başka bir deneyim yaşar. Dolayısıyla deliyle karşılaşması da bir rüya olabilir; rüyasında kendisine saldıran ve tuhaf bir biçimde, tam da Nietzsche'nin zaten söylemiş olduğu şeyleri söyleyen bir deli görmüş gibidir. Bundan Nietzsche'nin deliyle özdeş olduğunu anlıyoruz—deli yalnızca onun bir başka yönüdür—ve deliye bağırdığı zaman, kendine bağırmaktadır. Gördüğünüz gibi deliyi ikinci bir kez daha yaratıyor, salt ona ne yapması gerektiğini göstermek için, ama bunu bilinçdışıyla, safdilce, aslında kendisini, kendi görüşlerini düzeltmekte

olduğunu fark etmeden yapıyor. Ve bilinçdışı yapıldığına göre, bir sonraki bölümde ne bekleyebiliriz?

Miss Hannah: Bir tekrar.

Prof. Jung: Evet, aynı biçemde devam eder, çünkü deneyimi idrak etmemiştir. O bölüm hallolduğu anda, sanki hiçbir şey olmamış gibi, daha önceki gibi devam eder. Bir sonraki bölüm olan "Mürtedler" başlığı bile, çağdaşlarını hakir görmeye, öfkesini boşaltmaya devam ettiğini gösterir. Örneğin dördüncü dizede der ki,

> Gerçekten de birçokları bacaklarını dansöz gibi kaldırırdı; bilgeliğimin gülümseyişi göz kırpardı onlara:—o zaman hatırlarlardı kendilerini—şimdi gördüm ki eğilmişler—çarmıha doğru sürünmek için.

Şimdi iyi Hıristiyanlara saldırıya geçti ve bu, bu bölüm ve sonraki "Eve Dönüş" boyunca devam eder. Besbelli içerlemelerine dayanan bu eleştirel ifadelere zaman ayırmanın hiçbir yararı olmaz. Dikkatinizi yalnızca son dizeye çekmek istiyorum, diyor ki,

> Mezar kazıcıları kendilerine hastalık kazıyorlar. Tüm o pisliğin altında fena kokular bekliyor. Bataklığı karıştırmamak gerekir. İnsan dağlarda yaşamalıdır.

Burada sonunda bir tür içgörüye ulaşıyor. Hemen öncesinde mezar kazıyordu; eleştirmekte olduğu tüm insanlar için mezarlar kazdı, aslında hepsinin yok edilmesi, tahta ya da saman gibi yakılması gerektiğini söylenerek. Ama burada, mezar kazmanın aslında yararsız—hatta iğrenç olduğu sonucuna varıyor. Almanca metinde *Die Totengräber graben sich Krankheiten an* der, yani o kadar uzun zamandan beri başkaları için mezar kazmışlardır ki, onların hastalıklarını bile kapmışlardır. Belirli bir içgörü oluşuyor ve bu nedenle bataklığı karıştırmamak gerektiğini söylüyor: fena kokular içeriyor—bunun yerine, insan dağlarda yaşıyor olmalıdır. Tabii bu da yine yanlış bir sonuçtur. Aşağı bölgeler gayet sıradan ve normaldir; onları yalnızca kötü gördüğü için kötüdürler. Ne yazık ki, alt bölgeleri aşan bazı düşünceleri var, ama bu, o yüksek düşüncelerle özdeş olduğu anlamına gelmiyor. Bu bakımdan, tiz notalarıyla özdeş olduğunu düşünen bir tenor gibidir; ama tenor çok sıradan bir insandır ve güzelim tiz notalarıyla ne kadar özdeş olduğunu düşünürse, en azından denge için, karakteri de o kadar düşük olur. Dolayısıyla Nietzsche'nin içgörüsü, yarım bir içgörü olarak kalıyor; doğru sonuçlara varamıyor ve yine kendisini diğer insanların bataklığından çıkarmaya çalışıyor. Diyor ki,

> Yine dağ-özgürlüğü soluyorum kutsanmış burun deliklerimle. En sonunda burnum insan velvelesinin kokularından kurtuldu!

Onun olağandışı yanılsaması budur. Engadine'e tırmanıp akciğerlerini harika dağ havasıyla doldurunca, kendisinden kurtulduğunu düşünür. Ama tüm o kolektif velveleyi yanında dağlara taşıyor, çünkü kendisi bizzat sıradan insandır.

> Sert esintilerden gıdıklanmış, köpüklü şarap gibi, ruhumu aksırıyor—aksırıyor ve bağırarak kutluyor kendi kendini: "Çok yaşa!"

Aksırma, yeni doğan çocuğun ilk aksırmasına göndermedir. İlkeller, çocuk doğumdan sonra ilk kez aksırdığı anda ruhun bedene girdiğini varsayarlar. Yaratılış'ta, Tanrı'nın burun deliklerine yaşam soluğunu üflediği anda Âdem'in canlı bir ruh halini aldığı anlatılır. Bu, aksırma anıdır. Bu nedenle bir zenci kral aksırdığında, bütün kalabalık yaklaşık beş dakika boyunca eğilir ve herkes onu tebrik eder, çünkü bu, krala yeni bir ruhun girdiği anlamına gelir; diğer bir deyişle, yaşam, libido, manna, yaşamsal enerjinin artmasıdır. Bu nedenle hâlâ birisi aksırdığı zaman "Çok yaşa" deriz, çünkü aksırdığımızda bedene yeni bir ruhun girdiği gibi eski, arketipik düşünce hâlâ canlıdır. Şanslı, ama aynı anda tehlikeli de bir andır, çünkü bunun ne tür bir ruh olabileceği kesin değildir, bu yüzden "Prosit" demek gerekir, "Sağlık, Sana şans," böylece o anı yatıştırmak, şanslı bir ana dönüştürmek amaçlanır. Kötü bir ata ruhu ya da herhangi bir kötü ruh, bir kişinin üzerinde geziniyor olabilir ve insan o iyi dilek aracılığıyla onun içeri girmesini engellemeye ya da kötü şansı iyi şansa dönüştürmeye çalışır. Dolayısıyla Nietzsche, kendi ruhunun yeniden doğuşu olarak, içine yeni bir ruh girmiş gibi, alt bölgeleri bıraktığı anı anlıyor.

Mrs. Baumann: İngilizcede eski adet, birisi aksırdığı zaman, "Tanrı sizi kutsasın" demektir.

Prof. Jung: Evet, o da aynı yatıştırıcı mantra'dır. Ayrıca anlaşılan, aynı anda zihnin bir değişim anına da işaret ediyor. Çok uzun zamandır aşağı insanlarla meşgul olmuş ve şimdi, onların mezarlarını kazarken, hastalıklarını kapabileceğini idrak ediyor. Yani bir tür yenileme vardır. Şimdi, bundan sonra ne bekleyebiliriz?

Mrs. Fierz: Yeni ruhun karakterinin görünür hale gelmesini.

Prof. Jung: Evet, bir değişiklik bekleyebiliriz. Hemcinslerinin sefaleti ve aşağılıklığı konusundaki sürekli vaazının kesin bir sona ermesini bekleyebiliriz. Yeni bir ruh, yaşamda bir artış olacağı anlamına geldiğine göre, daha olumlu şeyler de bekleyebiliriz. Son bölümlerde o kadar olumsuz ve kısır bir hale geldi ki, sıkıcı oldu. Sıradaki 54. bölüm, "Üç Habis Şey" olarak adlandırılıyor—ki bu da çok umut verici görünmüyor, ama hemen başlangıçta ona bir şey oluyor: bir rüya görüyor. Bir rüya sıklıkla yeni bir duruma, yeni bir libido erişimine, yeni bir enerji artışına eşlik eder ya da işaret eder. Aksırmadan sonra, gece olduğunda da, buna denk gelen, tamamen farklı bir durumu, muhtemelen daha iyi yönde bir fikir değişikliği gösteren rüyayı görmesi oldukça yerindedir. Şimdi diyor ki,

> Rüyamda, son gördüğüm sabah rüyamda, bir çıkıntının üzerinde duruyordum—dünyanın ötesinde; elimde bir terazi ve dünyayı *tartıyordum.*
>
> Ah, ne yazık ki sabahın gül kurusu bana pek erkenden geldi: ışıldayarak uyandırdı beni, kıskanç şey! Hep kıskanır sabah rüyalarımın ışıltılarını.

Vakti olanın ölçebileceği, iyi bir kantarcının tartabileceği, güçlü kanatların erişebileceği, kutsal fındıkkıranın sezebileceği: rüyada böyle bir dünya buldu:—

Rüyam, cesur bir yelkenci, yarı gemi, yarı fırtına, kelebek gibi sessiz, şahin gibi sabırsız: bugün nasıl dünyayı tartacak sabrı ve boş vakti vardı?

Acaba bilgeliğim, gülümseyen, güpegündüz uyanık, tüm o "sonsuz dünyalarla" dalga geçen bilgeliğim mi onunla gizlice konuştu? Çünkü der ki; "Gücün olduğu yerde, *sayı* efendidir, daha çok gücü vardır."

Rüyam bu sonlu dünyaya nasıl da güvenle bakıyordu, ne yeni icat, ne eski icatmış gibi, ne çekinerek ne de yalvararak:—

—Sanki kocaman, yuvarlak bir elma kendisini elime sundu, olgun altın bir elma, serince yumuşak, kadifemsi derisiyle:—böyle sundu dünya kendisini bana:—

— Sanki bir ağaç bana başını sallıyormuş gibi, geniş dallı, güçlü iradeli bir ağaç ve yol yorgunlarına ayaklarını uzatacakları bir tahta basamak gibi eğilmiş:—böyle duruyordu dünya çıkıntımda:—

—Sanki nazik eller bana bir sandık getirmişler gibi—alçakgönüllü ve saygılı gözlerin keyfini çıkarması için açılmış bir sandık:—böyle sundu dünya kendisini bana bugün:—

—İnsan sevgisini kaçıracak kadar bilmeceli değil, insan bilgeliğini uyutacak kadar anlaşılmış da değil:—insanca, iyi bir şeydi bu dünya benim için, arkasından böylesine kötü şeyler söylenen!

Bu başlangıç, hapşırmanın iyi bir alamet olduğunu varsaymamızı destekliyor. "Bana bugün insanca, iyi bir şey olarak göründü, bu rüya ve bu gönül-avutan!" paragrafında da özellikle belirginleşen, daha olumlu bir özellik keşfetmiştir. "ki arkasından kötü şeyler söylemiştim" diye eklemeliydi, ama bu gerçekleşmez, çünkü tüm düşünce süreci tuhaf bir biçimde bilinçdışında. Bir ayna tutma yansıtma eksikliği var, çünkü Nietzsche asla şöyle durup, bir şeylere bakıp düşünmez; o yalnızca süreçtir. Yani her şey bir tür *clair-obscure*, alacakaranlıkta olur ve insan tepkisini daima gözden kaçırırız. O, sürecin kendisidir. Çünkü rüyasının cesur bir yelkenci, yarı gemi, yarı fırtına olduğunu söylüyor; aslında üç figür vardır. Ama denizci kesinlikle gemi ve kesinlikle rüzgâr değildir—bu, melez bir resimdir ve Nietzsche için son derece karakteristiktir. Rüya yine zekâsının sağlamış olması gereken bir ayna gibi işlev gördü. Ama onun zekâsı bunu sağlamazsa, rüya sağlayacaktır. Bu, çoğunlukla, düşünmeyen, körü körüne yaşamaktan gurur duyan, yansımasını görmediği bir nehir gibi akan insanlar için geçerlidir. O zaman bilinçdışı ayna işlevi görür; rüya, zekânın işlevini üstlenir.

Yaşadığımız şeyleri düşünmeyi ya da idrak etmeyi—gayret etsek bile—çoğunlukla başaramayız. Yaşadığımız şeyleri bilmeden yaşar gideriz ve tabii ki kişinin kendisini tamamen idrak etmesi neredeyse insanüstü bir iştir. Hint felsefecileri bu gerçeğin Batıda olduğundan daha farkındadırlar. Biz yalnızca canlı olanı överiz, aslında bir öznesi olmadığı için değil, bir nesnesi olmadığı

için yaşanmaz. İnsanı alıp götüren bir yaşam bize harika görünür. Hiçbir özne yoktur, çünkü yalnızca yaşamı engelleyen iradeyi biliriz; yaşamı engellemek için zekâmızı veya irademizi kullanırız. Ve bu yaşama eşlik etmek, ayna tutmak hakkında çok az şey biliriz. Dolayısıyla simgesel bir zihniyet, yaşam yaratan ve aynı zamanda formüle eden simgesel bir zihin hakkında çok az şey biliriz. Doğu, ne yaşadığımızı bilme konusundaki tuhaf yetersizliğimizin tamamen farkındadır ve orada, *idrak etmekte* ısrarcıdırlar; insan oralarda o sözcüğü sıklıkla duyar. Ve o zaman Batılı, "Neyi idrak etmek?" der. Eh, bu, kişinin ne olduğunu, ne yaşadığını, ne yaptığını idrak etmesidir. Böyle bir konuşma bir yabancıya şaşırtıcı gelir, ama insan Doğu zihnine biraz daha girebilirse, ne demek istediklerini görür ve biri yeterince idrak etmediğimizi çok derinden anlar. Dolayısıyla herhangi bir Doğu felsefesi—ya da daha doğrusu Yoga, çünkü Batı anlamında felsefe değildir—"Ben kimim? Sen kimsin" sorusuyla başlar. Yogi'nin öğrencilerine sorduğu *par excellence* felsefi soru, budur. Çünkü doğu felsefesinin hedefi ve amacı, yaşayan şeyin, varolan şeyin tam idrakidir. Ve insanoğlunun bilincinin her zaman gerçeklerin gerisinde olduğunu, yaşamın akışına asla ayak uyduramadığını bildikleri için, böyle düşünürler. Yaşam bir bakıma tümüyle idrak edilemeyecek ölçüde zengin ve hızlıdır ve kişinin ancak zihni yaşamına gerçekten eşlik ettiği; kişinin düşünceleriyle ayna tutabileceğinden fazlasını yaşamadığı ve yaşayacağından fazlasını düşünmediği zaman tam olarak yaşadığını bilirler. İnsan bunu kendi kendine söyleyebilse, gerçekten yaşadığına dair bir garanti olurdu.

Çünkü kişinin farkında olmadığı bir yaşam ya da bir dünya nedir? Kimsenin varlığından haberi olmadığı büyük bir hazine, yok gibidir. Budist felsefeden etkilenen Schopenhauer, varolduğunu bilmediğimiz takdirde dünyanın varolmayacağını fark eden Batıdaki neredeyse ilk kişiydi; bu, varoluşun *sine qua non*'udur [olmazsa olmaz]. Bilinç, Batıda çok az takdir edilir; herkes dünya bilincin ötesinde de devam edecekmiş gibi konuşur.[1] Ama bilincin ötesinde bir şey olup olmadığından emin değiliz. Amerika keşfedilmediği sürece, dünyamız o sanki orada yokmuş gibi varolmaya devam etti, Amerika ise ancak biz onu keşfettiğimizde varolmaya başladı. Dolayısıyla varolduğunu bilene kadar bir şeyin varolma olasılığını tartışmak yararsızdır.

Şimdi, Nietzsche, bu kitabı yazarken sürekli olarak neredeyse bilinçdışı bir haldeydi ve bu denizci, gemi ve kasırganın melez görüntüsü bunu apaçık gösteriyor; çünkü rüyası, kendisidir. Denizci, gemi ve kasırga kendisidir: "kelebek gibi sessiz, şahin gibi sabırsız." Rüya, bir çıkıntıda durduğunu söyleyerek başlar. Neden yalnızca bir çıkıntı? İnsan bataklığının yaşadığı büyük kasabada,

---

1 Jung, Schopenhauer'i bu açıdan bu kadar ayrı tutarken muhtemelen yalnızca Nietzsche'yi güçlü bir biçimde etkilemiş olanları düşünüyor. Berkeley ve Hegel gibi diğer idealistler, Nietzsche'nin (ya da Jung'un) felsefe eğitiminde çok belirgin bir biçimde yer almazlar. Zaman zaman açıkladığı gibi, Jung, evrenin yalnızca insan bilincinin bir içeriği olduğunu söylemeyi amaçlamaz; daha çok yaşamın amaçları bakımından bilincin dışındakilerin neredeyse varolmadıklarını kasteder.

insan velvelesinin tam ortasındaydı ve şimdi yalnız kalmak istiyor. Ben onun Engadine'in harika, berrak atmosferine gittiğini, iyinin ve kötünün altı bin fit üstünde, saf havayı soluduğunu sanmıştım. Ama bir çıkıntının üstünde olduğu anlaşılıyor ve bu, çoğunlukla denize doğru uzanan, sarp bir toprak parçasıdır.

Mrs. Baumann: Ama o sıradan bir çıkıntı değildir, çünkü o, dünyanın dışına çıkmıştır.

Prof. Jung: Çok haklısınız, ama daha kesin bir formülasyon arıyorum.

Mrs. Jung: Aslında Sils gölünde bir tür çıkıntı vardır ve orası Nietzsche'nin gözde bir mekânıydı.

Prof. Jung: Bu doğrudur. Aslında *Zerdüşt*'ün bir bölümü de bir çıkıntıda tasarlanmıştır. Sonsuzluk şarkısı, Chastè dedikleri, Silsersee'ye uzanan küçük bir çıkıntıda yaratılmıştır. Orada bunun anısına bir yazıt vardır.

Mrs. Sigg: Nietzsche'nin bir diğer gözde yeri, en sevdiği yer, Porto Fino çıkıntısıydı.

Prof. Jung: Evet, orada da *Zerdüşt* üzerinde çalıştı, bu pasajda da denizden söz ediyor; imgesi besbelli Sils gölüne değil, Akdeniz'e göndermedir: Porto Fino, Riviera üzerindedir. Dolayısıyla çıkıntı fikri, Nietzsche'nin zihninde oldukça önemli ve somut bir rol oynamaktadır. Tabii bu aynı anda bir simgedir de, yani bir adamın bir çıkıntının üstüne çıkması ne anlama gelir?

Mrs. Schlegel: Bu, dünyanın sonudur.

Prof. Jung: Evet, Finisterre ya da Land's End gibi: onlar çıkıntılardır; o, aslında dünyanın sonunda, denizin sonsuzluğunun başladığı yerdedir. Ve bu psikolojik olarak ne anlama gelir?

Mr. Allemann: Bilincinin bitip bilinçdışının başladığı yerdir.

Prof. Jung: Evet, bilinçli bilginin, bilinçli görüşlerin, *terra firma*'nın sonuna gelmiş, sonsuz ve belirsiz denizle yüz yüze kalmıştır, deniz ezelden beri zihnin bilinçdışı halinin bir simgesi olmuş, yeni şeylerin başlayabileceği yerdir. Denizden bir şey çıkabilir. Şimdilik, kesinlikle bir sona ulaşmıştır.

Mrs. Crowley: O aslında dünyayı imha etmekle meşguldü.

Prof. Jung: Evet, dünyasında hiç iyi bir şey kalmamıştı. Her şey olumsuzlaşmış ve ayaklar altına alınmıştı ve artık zurnanın zırt dediği yerde olduğu söylenebilir—işte Finisterre. Dolayısıyla yeni bir adanın ortaya çıkmasını veya yeni içerikler keşfedeceğini umabilir. Cesur denizci, gemi ve kasırga resmi bu nedenledir; o imge, zihinsel süreci, onu denize götürür. Şimdi bu süreç ona başka ne yol açıyor? Bir gezegeni tartmak için nerede olması gerekirdi?

Mrs. Baumann: Dünyanın dışında.

Prof. Jung: Tabii ki, uzayda bir yerde. Ve o zaman dünya nasıl görünür?

Mrs. Fierz: Bir tür elma gibi.

Prof. Jung: Evet, dolayısıyla o fırtına ya da yaşamakta olduğu macera onu yalnızca insanlığın ötesine değil, gezegenin ötesine, bir tür bir dünya-dışı ortama yönlendiriyor; uzaydaki konumunu alıyor ve Tanrı gibi, aşağıya, yeryüzüne bakar. Dünyanın bir elma olarak göründüğü o simgelemeyle nerede karşılaşacağız?

Miss Wolff: Reichsapfel.

Prof. Jung: Evet, İmparatorun elindeki, dünyayı temsil eden elma. Bu aslında bir elma değil, taç giyme töreninde İmparatorun elinde tuttuğu altın bir küreydi, onun *loco Dei*, Tanrı'nın vekili olduğunu gösteriyordu. Dolayısıyla başı güneşti ve tacı da güneşten çıkan gök ışınlarını ifade ediyordu. Ve *pallium*, taç giyme gömleği, yıldızlarla ve zodyak işaretleriyle bezeli gökkubbeyi simgeliyordu. Bedeni eski Babil ve Asur kralları gibi yıldızlar, düzenler ve süslemelerle kaplıydı. Bedenlerini yıldızlarla bezemek onların tanrı oldukları anlamına geliyordu. Kral, tanrının dünyadaki tezahürü ya da bir cisimleşmesiydi, bu yüzden dünyayı avucunda taşıyabiliyordu. Nietzsche burada farkında olmadan tanrı rolüne girmiş ve şimdi dünyayı elinde tartmakta; o çok uzak duruş noktasından dünyayı değerlendirmektedir. Bu imge—dünyayı terazide tartma—nereden geliyor?

Cevap: Kıyamet.

Mrs. Fierz: Mısır'dan.

Prof. Jung: Evet, Vahiyler'de bulunur, ayrıca kalbin tartıldığı bir Mısır töreni de vardı. Çağlar kadar eski bir fikirdir. Sir Wallis Budge'ın *Ölüler Kitabı*'nda, kralın kalbinin tartıldığı bir resim vardır. Başlangıçta yalnızca kralın kalbi tartıldı, sonra, çok daha sonraları, Ptolemaioslar döneminde Osiris herkesin kişisel Osiris'i haline gelince, *Ölüler Kitabı*'ndaki bu bölüm sıradan herhangi bir kişinin cenaze töreni için de geçerli oldu. Ama başlangıçta yalnızca kralın yüreği tartılıyordu. Erdemli olduğu anlaşılırsa, ebedi yaşama girebiliyor, değersiz olduğu ortaya çıkarsa, yeraltının günahları sevaplarından ağır gelenlerin kalplerini yutan hipopotam-timsah canavarı Tefnut'a atılıyordu. Buradaki resim, budur: Zerdüşt, değerini yargılamak amacıyla, dünyayı kalp gibi tartıyor. Bu, Nietzsche'nin Yüce-Tanrı özdeşliğinin en net örneklerinden biridir.

Şimdi, bu iki paragrafta garip bir fikir var: "Sanki kocaman, yuvarlak bir elma kendisini elime sundu, olgun altın bir elma, serince yumuşak, kadifemsi derisiyle:—böyle sundu dünya kendisini bana:— Bir ağaç bana başını sallar gibi oldu, geniş dallı, güçlü iradeli bir ağaç ve yol yorgunlarına ayaklarını uzatacakları bir tahta basamak gibi eğilmiş: böyle duruyordu dünya çıkıntımda." Bu oldukça ilginçtir. Sanki o çıkıntıda yetişmiş, üzerinden altın bir elma sarkan bir ağaçla karşılaşmış ve o elmayı yargısının terazisinde tartmış gibidir. Bizim varsayımımıza göre, bir fırtına tarafından yönlendirilen bir gemi gibi uzaya fırlatılmış ve uzayın şimdi kozmik mesafelerinden dünyayı yargılıyordu, çünkü dünya, uzaktan bakılınca, bir elmanın boyutlarında görünür. Bu çıkıntıdaki ağaç imgesine hazır değildik. Bu nedenle burada iki resmin karıştığı ve müdahale ettiği kuşkusu doğuyor. Ve bu diğer imge, cesur denizci, yarı gemi ve yarı fırtına, gayet saçmadır. Dolayısıyla bu, metni okurken kolayca geçip gideceğimiz türden bilinçdışı bir görüntü kirliliğidir. İnsan bunu düşündüğü zaman, bir resim olarak imkânsız olduğunu bilir, ama tekrar okuyunca, daha fazla yoruma gerek kalmadan zihne çöker, çünkü bilinçdışındaki görüntülerin kendine özgü durumuna bir biçimde uyar. O durum nedir?

Miss Hannah: Kirlilik. Her şey karışıyor, bu yüzden hiçbir şey saf halde gelmiyor.

Prof. Jung: Evet, birbirinin yerine geçebilir; her şey her şeyle karıştırılabilir. Ne yazık ki onu rahatsız etmeden bilinçdışına bakmak imkânsızdır, çünkü daha bakarken rahatsız olur. Bu, atomun içindeki süreci gözlemlemeye çalışmak gibidir; gözlem anında bir rahatsızlık yaratılır—gözlemleme yoluyla, bir bozulmaya neden olursunuz. Ama herhangi bir şeyi rahatsız etmeden bilinçdışına bakabileceğinizi varsayalım: o zaman tanımlayamadığınız bir şey göreceksiniz, çünkü her şey her şeyle en ince ayrıntısına kadar karışmıştır. Bu, şunun ya da bunun tanımlanabilen belirli parçalarının karışıyor ya da temas ediyor veya örtüşüyor olması değildir: bunlar tam olarak tanınmayan atomlardır, bu nedenle, sonuçta nasıl bedenlere ait olacaklarını belirleyemezsiniz—izlemesi olanaksız biçimler üreten, tanınamayan atomlar. Örneğin bir rüya bilinçdışının o derinliğinden çıkarsa, onu hatırlayamazsınız ya da büyük bir şans eseri bir ayrıntıyı hatırlayabiliyorsanız, tamamen kaotik ve neredeyse yorumlanamaz bir şeydir. Rüyaları hatırlamamanın nedeni, onları oluşturan parçaların fark edilemeyecek kadar küçük olmasıdır; bir parçanın nereye ait olduğunu ya da daha elle tutulur bir bağlantıyla bütünleşmesi halinde ne olacağını bilemezsiniz. Eh, şimdi bilincinin sonundaki çıkıntıda duran bu ağaç, elbette güneşin bir elma, tüm evrenin, gezegenlerin, yıldızlı gökyüzünün, yalnızca çiçekleri veya meyveleri olduğu bir dünya ağacı fikridir. Ama bu ağaç onun çıkıntısında durmaktadır.

Mr. Bash: Buradaki fikir, dünyanın kıyısındaki Hesperides'in altın elmaları olan ağaç gibi değil midir—bilinçli yaşamını sonlandırmış ve ruhlar gibi fırlamış olması?

Prof. Jung: Evet, Hesperides'in bahçesi Batıda, antik çağlarda bilinen dünyanın sonundadır; burası o ağacın yetiştiği "*finis terrae*" olur. Tabii ki Hesperides'in bahçesi, arketipik bir fikrin uygulanmasıdır –sona geldiğinizde, o son ağacı bulursunuz. Ama aynı zamanda ağacı başlangıçta da bulursunuz. Ve bu neresi olabilir?

Miss Hannah: Aden Bahçesinde.

Prof. Jung: Evet, harika elmalarıyla.

Mrs. Crowley: Ayrıca Osiris söylencesinde de, tüm uçan kuşların üzerinde uçuştuğu harika bir ağaç vardır.

Prof. Jung: Yani ağaca dönüştüğü yeri mi kastediyorsunuz? O da sondadır. Cermen destanlarında dünyanın sonu geldiği zaman, oradaki son çifte ne olur?

Mrs. Brunner: Ağaca geri dönerler.

Prof. Jung: Yggdrasil'e, dünya ağacına. Ve ilk çift de ağaçlardan gelmiştir. Aynı fikir İran'da da vardı.

Şimdi de, sözünü ettiğim bilinçdışının kendine özgü parçalı durumuna atıfla, rüya ve bilinçdışı soruluyor. O parçalı durum, rahatsız edilmemiş bilinçdışıdır, tam anlamıyla bilinçdışı bir haldeki imgelerin varsayılabilir halidir. Böyle

bir durumun eksiksiz bir deneyimine sahip olmak imkânsızdır, çünkü bilinçdışını deneyimlediğiniz ölçüde, ona dokunur, onu rahatsız edersiniz; bilincin ışınları bilinçdışına ulaştığı anda, bir anda sentezlenir. Bu nedenle, tekrar ediyorum, bilinçdışının orijinali veya temel hali hakkında doğrudan bir deneyime sahip olamazsınız. Bazı rüyalar buna değinir, yoksa o halden söz etmeye cesaret edemezdim, ama böyle rüyalar yalnızca olağanüstü koşullarda ya zehirli ya da ölüme yakın ya da hâlâ ilk bilincin ortaya çıktığı bilinçdışı halden kalan çok zayıf hatıraların bulunduğu çok erken yaş döneminde gerçekleşir.

Nasıl olup da analitik tedavinin başlangıcında, rüyaların daha sonraki aşamalara göre çoğunlukla, daha eksiksiz, daha sentezleşmiş, daha plastik olduğu bu dediklerimle bağlantılı olarak sorulmuştu. Bu gerçeğin bilinçdışının başlangıçtaki veya esas haliyle hiçbir ilgisi yoktur; bu daha çok bilincin analitik tedavinin başlangıcında ve sonuna doğru ya da daha sonraki bir aşamasındaki kendine özgü haliyle ilgilidir. Başlangıçta bilince ait olması gereken pek çok şeyin temsil edilmediği çok parçalı bir bilinç vardır. Bu içerik yarı-bilinçlidir; bunlar tamamen kapkara olmayan, karanlık temsiller veya karanlık içeriklerdir. Bunlar tamamen bilinçdışı değil, nispeten bilinçdışı bir haldedirler ve kişisel bilinçaltının büyük bir bölümünü oluştururlar.[2] Bu bir tür yarı-karanlık marjıdır ve çok az ışık olduğu için insanlar hiçbir şey göremeyeceklerini varsayarlar. Bakmaktan hoşlanmazlar; gözlerini uzaklaştırırlar ve bu nedenle, bilinçli olma zahmetine katlansalar zaten görebilecekleri birçok şeyi orada bırakırlar. Bu yüzden Freud haklı olarak baskılardan söz ediyor. İnsanlar bilinç marjının içeriğini görmezden gelirler, çünkü idealleriyle, arzu eğilimleriyle pek uyumlu olmazlar. Ama orada bir şey olduğuna dair muğlak bir bilince sahiptirler ve o bilinç ne kadar fazlaysa, baskı olgusu da o kadar çoktur. Kasıtlı bir dikkatsizlik, bunları görmeme veya bilmeme seçimi vardır, ancak başlarını çevirebilseler, görebilirlerdi.

O halde bilinçdışında oldukça sentetik içeriklerin olduğu bir gerçektir, örneğin birçoğu için bilinçdışında—ama tamamen bilinçdışı olmayan gölge gibi. Öbür tarafta onlarla ilgili bir şeylerin yanlış olduğuna dair oldukça zekice bir görüşleri vardır. O yüksek ölçüde sentezlenmiş figür rüyalarda görülür ve bize o diğer bilinçdışı alandan haber verir. Ve bu rüyalar sentetiktir çünkü o sentetik malzemeden oluşurlar, ki o da bilinçli olabilir. Bilinçli olmaması, sıklıkla bir tür ihmaldir. Şimdi, bu malzemeyi analiz ederseniz, onu bilinçle bütünleştirirseniz, sentetik içerikleri bilinçdışından giderek uzaklaştırırsınız ve bilinçaltı denen alacakaranlık alanını temizlersiniz, böylece kolektif bilinçdışı ortaya çıkabilir. Kolektif bilinçdışı normalde mutlak bir kaos durumundadır—atomik bir kaos—ve bilinçli olamaz; yalnızca sentezlenmiş figürler bilinçli hale gelebilir. Tıpkı atom dünyasını görünür kılmak için her türlü yolu uygulamadan onu göremediğiniz gibi, bazı sentezlenmiş figürler olmadıkça bilinçdışına giremez-

[2] Yayımlanmış yazılarında Jung "bilinçaltı" kavramını ender olarak kullanmıştır, ama burada, bilincin dışındaki engin dünyada kişisel olanı kolektiften ayırt etmeye yarar.

siniz. Şimdi bu daha sonraki rüyalar, başta bulunanlardan çok daha az açık ve çok daha az sentetiktir, çünkü bilinç haline gelebildikleri için tüm sentetik parçaları kaldırdınız. Ama kolektif bilinçdışı, bilinçli olmaya eğilimli değildir, bilinçli olmak için çok özel koşulları gerektirir. Kendine özgü bir öznel, bir tür ölümcül koşul gerektirir—örneğin dışsal veya içsel bir durumun yaşamsal tehdidi altında olmanızı veya çok ciddi bir kriz çerçevesinde genel zihinle derin bir bağlantı kurmuş olmanızı. Bu koşullarda kolektif bilinçdışı, o kadar çok bilinç çeker ki, sentezlemeye başlar; o zaman bilinç için dengeleyici biçimleri oluşturur.

Dolayısıyla durum çok ciddi olduğunda, analizinizin ikinci veya üçüncü veya 101. bölümünde bile, aniden çok sentetik bir rüya geliştirebilirsiniz; bu da tabii o zaman büyük bir rüyanın karakterine, büyük bir vizyona sahip olur; böyle rüyaların çoğunlukla vizyoner bir karakteri olur. Ancak aralarındaki sıradan rüyalar tamamen karışıktır ve görünüşe bakılırsa, çok anlamlı değildir. Kural, kaçınılmaz analitik süreci uyguladığınız zaman, sonunda çok az rüyayla kalacak olmanızdır, çoğu kez aylarca hiç olmaz. Elbette aslında rüya görürsünüz, ama hatırlamak imkânsızdır, yalnızca bir dizi parça vardır. Böyle rüya malzemesini hatırladığınızda, çok çarpıtılmıştır, belirsiz, kaotik bir dizilim vardır, yorumlanması bazen çok zordur. Elbette hatırlayabileceğiniz rüyalarla uğraşılabilir, çünkü bunlar az çok sentetiktirler. Bir analizin ilk bölümünde, o zaman, rüyalar sentetik oldukları ve sentetik malzemede yaşadıkları için, daha tutarlıdırlar. Sonunda sentetik malzeme biter ve rüyaları çoğunlukla hatırlayamazsınız; çok ender olarak önemli bir rüyanız olur. Ama böyle olması da gerekir. Çünkü rüyalar bana göre, Freud'un dediği gibi uykuyu rahatlatmaya değil, uykuyu rahatsız etmeye yararlar. Rüyalarınızı gece boyunca hatırladığınızda, çok hafif bir uykunuz olur. Bu yüzden, rüyaların zayıf olmaları ya da tamamen başarısız görünmeleri son derece normaldir ve ender olarak önemli bir rüya görürseniz, daha fazlasını bekleyemezsiniz. Çünkü bunun, bilincin müdahalesi olmadan bilinçdışının asıl durumuyla ilgili kuramsal soruyla hiçbir ilgisi yoktur. Şimdi, Mrs. Baumann'ın ağaç simgesine bir katkısı var.

Mrs. Baumann: Bir başka dünya ağacı örneğinin Girit adasının hemen hiç bilinmeyen tarih öncesi mitolojisinde bulunması çok ilgi çekicidir. "Nestor Halkası" olarak adlandırılan bir altın mühür halkasında yer alan bir resimde ağaç, yeraltı dünyasından sahnelerle bağlantılı olarak betimlenir. Ağacın gövdesi ve iki büyük dal resmi dört sahneye böler. Birincisinde Anne Tanrıça'nın başında iki kelebek ve iki krizalit vardır ve hayret dolu bir tavırla birbirlerini selamlayan bir erkek ve bir kadının ruhlarını temsil ediyor gibi görünürler. Resmin alt kısmında bir yargılama sahnesi vardır ve Ana Tanrıça, garip kuş-kafalı varlıklar ona ruhları getirirken, bir grifonun oturduğu bir masanın arkasında durur. Bir başka nokta da, bazı mezarlarda altından yapılmış minyatür terazilerin bulunmuş olmasıdır. O kadar küçüktürler ki, simgesel olmaları gerekir, ayrıca altın disklerin her birine denge sağlayan birer kelebek oyulmuştur, bu yüzden

Mısır'da ruhlar tartıldığında kalpler gibi değil, kelebekler gibi çekiyormuşa benziyor. İlk başlangıcı MÖ 3000'lere dayanan Girit'teki Minos uygarlığının en yüksek gelişimi, Mısır uygarlığıyla çağdaştı.

Prof. Jung: Bu, ağaca ve kelebek simgelerine dikkate değer bir katkıdır. Hatırlarsanız Nietzsche kelebek simgesini kendisine uygular—çok yerinde olarak, çünkü hiç kimse, bir ruh haline gelmediği sürece, dünyanın ötesine, yerçekimi alanının dışına, dünyayı elma olarak görebileceği bir yere geçemez. Bu mesafelere ulaşmak için insanın hayalet olması gereklidir. Bedenin dışına çıkarak tin veya ruhun kendisi haline gelmek, bir çeşit *ekstasis*'i simgeler. Şimdi, bu ağaçla ilgili birtakım çağrışımlarımız vardır ve Nietzsche o çıkıntıya, dünyanın, bilinçliliğinin sonuna ulaştığı ve oradaki ağaçla karşılaştığında, aslında bunun ne anlama geldiğini anlamaya çalışmalıyız. Ağacın daima hem başlangıcın hem de sonucun, insandan önceki ve insandan sonraki halin simgesi olduğunu duymuş olmalısınız.

Mr. Bash: Ağaç, insanın farklılaştığı ve öğelerinin içine çözüldüğü *collectivum*'un simgesi değil midir?

Prof. Jung: Kesinlikle öyledir, peki o *collectivum*, neden ağaç ile simgelenir?

Mrs. Sachs: Ağaç bitkisel yaşam anlamına gelir.

Prof. Jung: Evet. Yılan ya da başka herhangi bir hayvan veya yeryüzü olabilirdi, ama hayır, ağaçtır ve ağaç özgül bir şeyi ifade eder; o, tuhaf bir simgedir. Bu ağaç tüm yıldızları ve gezegenleri besleyen; ilk ebeveynlerin, yani insanlığın primordiyal ebeveynlerinin geldiği ağaçtır ve yine insanlığın tümünü temsil eden son çiftin de gömüldüğü yerdir. Elbette bunun anlamı, bilincin ağaçtan gelip, yine ağaçta çözüldüğüdür—insan yaşamının bilinci. Ve bu, kuşkusuz kolektif bilinçdışına ve bir *collectivum*'a işaret eder. Yani ağaç, kolektif bilinçdışının belli bir türünü, yani Mrs. Sachs'ın haklı olarak söylediği gibi, bitki yaşamını simgeler. Şimdi, bitki yaşamıyla hayvan yaşamı arasındaki fark nedir?

Miss Wolff: İki şey. Bitki, yerine kök salmıştır ve yalnızca büyüme anlamında hareket edebilir, ayrıca bitkilerin solunum sistemleri de sıcakkanlı hayvanlarınkilerden farklıdır.

Prof. Jung: Evet, bir ağaç, büyüme anı dışında uzayda hareket edemez, oysa hayvan hareket edebilir. Ve tüm hayvanlar, bitkilerdeki asalaklardır, oysa ağaçlar doğa öğelerinden beslenirler. Ya da diyebiliriz ki, bitki, doğa öğelerinin en yakınındaki yaşam biçimi, yani bir bakıma inorganik doğa ile hayvan arasındaki bir geçiş ya da köprüdür.

Dr. Escher: Bitki güneş sayesinde yaşar.

Prof. Jung: Bitki yaşamı için enerji kaynağı güneştir, ama bu, bitkilerin üzerindeki asalaklar oldukları için, hayvanlar için de geçerlidir. Ama bitki, yine yaşamın öğelerinden biri olan güneş ışığına doğrudan bağımlıdır, oysa hayvan ona dolaylı olarak bağımlıdır. Tabii ki güneş ışığına gereksinimimiz vardır, çoğu hayvan güneş ışığı olmasa yok olurdu, gerçi onsuz yaşama uyum sağlamış bazıları da vardır.

Dr. Wheelwright: Bitki yaşamında, anabolizma katabolizmayı aşar. Yani ağaç, yaşadığı sürece büyür, oysa insanların belirli bir noktada büyümeleri durur ve bedenleri bozulmaya başlar.

Prof. Jung: Evet, bitkisel yaşamın bir başka özelliği de, sonuna kadar büyümeye devam etmesidir, oysa bir hayvanın büyümesi belirli bir zamanda durur.

Mrs. Sigg: Ağaç besinini yukarıdan ve aşağıdan alır, yani bir bakıma insan gibi.

Prof. Jung: Evet, yaşamını yatay hareketle ifade eden hayvandan farklı olarak. Bitkisel yaşamın dikey olduğunu söyleyebiliriz; aşağıdan yukarıya ya da yukarıdan aşağıya doğru yaşama işlevini görür. Bu nedenle bitkisel yaşam, psykhemizin de başka bir yönüdür. Dolayısıyla bitki, neyin ebedi simgesidir?

Cevap: Ruhun.

Mrs. Crowley: Psişik deneyimin.

Miss Hannah: Kişilerüstü yaşamın.

Prof. Jung: Ben daha kesin bir biçimde tinselliğin derdim. Bitki, tinsel gelişimi temsil eder ve bu, biyolojik, hayvansal yaşamın yasalarından farklı yasalara uyar; bu nedenle tinsel gelişme her zaman bitki olarak karakterize edilmiştir. Örneğin lotus, Hindistan'daki tinsel yaşamın simgesi olarak çok tipiktir: mutlak karanlıktan, yeryüzünün derinliklerinden yetişir ve karanlık suyun—bilinçdışının—ortamından gelir ve çiçekleri de suyun üstünde açılır, orası Buddha'nın makamıdır. Ya da lotusun içinden birkaç tanrı birden belirebilir.

Mrs. Crowley: Yılankavi hareket fikri de yok mudur?

Prof. Jung: Ah evet, bir başka ayrıntı da elbette yılana işaret eder ve yılan, bir hayvandır. Ağacın kökleri bu belirgin yılankavi karaktere sahiptir ve su bitkileri de yılanlara benzer. Ayrıca su altındaki bitkiler, akan su nedeniyle yılankavi hareketler yaparmış gibi görünürler; esnek bir beden üzerine akan su doğal olarak o dalgalanma etkisini yaratır. Orada iki şey bir araya gelir: yani psykhenin o bitkisel yaşama yaklaşan parçası—yani aşağı inen ve sonunda bitkisel sisteme, sempatik sinir sistemine geçen beyin-omurilik sistemi. Ve orada en düşük yaşam biçimine, tam da bitkilere benzeyen denizşakayığı ve sifonofora kolonileri gibi, yerine kök salmış bir yaşam biçimine yaklaşırız; hepsinde sempatik sinir sisteminin o karakteristik dalgalı hareketi vardır. Dolayısıyla hayvanlarda bile bitkilere geçişi görürüz ve bu en azından dünyadaki en eski sinir sisteminde, sempatik sinir sisteminde gösterilir; orada bitki yaşamının sınırlarında oluruz. Bitki yaşamı hakkında her ne fikrimiz varsa, bu benzeşim aracılığıyladır.

Şimdi, bitki veya ağaç besbelli insan deneyiminin ötesindedir, ama yılan insan deneyimine aittir. Yani kendi bedeninizde beyin-omurilik sisteminin yaşamını deneyimleyebilirsiniz, ama ağacın yaşamını yaşayamazsınız: hiçbir bağınız yoktur, varlığınız bütünüyle bir bitkininkinden farklıdır. Bu nedenle ağacın aşkın bir deneyimi, insanoğlunu aşan ve onun ötesinde bir şeyin deneyimini temsil ettiğini söyleyebiliriz; doğumundan önce ve ölümünden sonra olan, insanın kendi içinde olmadığı bir yaşamı. Dolayısıyla ona dair hiçbir de-

neyimi yoktur, ama yine de, tuhaf bir biçimde, ağaçta simgesini bulur. Çünkü kutsal bir ağaç ilkel için yaşamı anlamına gelir. Veya bazen insanlar, bir çocuk doğduğu zaman onların kimlikleri fikriyle bir ağaç dikerler. Ağaç iyi ve makul kalırsa, çocuğun sağlığı da iyi olur; çocuk ölürse, ağaç ölür ya da ağaç ölürse, çocuk ölür. Bu eski fikir, insana yaşamının bir başka yaşamla ilişkili olduğu duygusunun bir temsilidir. Sanki insan, diğer tüm hayvanlar gibi kendisinin de bitkilerin bir asalağı olduğunu, bitkiler olmasa öleceğini her zaman bilmiş gibidir. Bu elbette biyolojik bir doğru, aynı anda da tinsel bir doğrudur, çünkü psykhemiz ancak tinin üzerinde asalak bir yaşam aracılığıyla yaşayabilir. Bu yüzden bilinçli yaşamınızın sonuna geldiğinizde, Nietzsche'nin gibi çıkıntıya adımınızı attığınızda, yaşamınızın sonuçta dayandığı koşulu idrak etmeye başlamanıza şaşmamanız gerekir. Ve sonra ağaç görünür, yaşamınızın kaynağı olduğu gibi, gelecekteki konutunuz ağaç, cesedinizin kaybolup gideceği lahit; burası ölüm veya dirilişin yeridir.

Mr. Bash: Örneğin neredeyse daima hayvan olan tüm totemik simgeleri tinsel simgeler olarak nasıl açıklarsınız?

Prof. Jung: Psişik gerçekler için elbette birçok simge vardır. Simge bir totem hayvanıysa, bu açıkça bir hayvanın ne anlama geldiği meselesidir: yani insanların beyin-omurilik sistemiyle ya da daha büyük olasılıkla sempatik sistemiyle uzlaşması veya yeniden birleşmesi meselesidir. Ama ağaçla değildir. Ağaç, çok daha yüksek ve çok daha derin bir şeyi simgeler. Özgün bir aşkınlık karakterine sahiptir. Örneğin bir ağacın sizinle konuşması, bir hayvanın sizinle konuşmasından çok daha harika bir şeydir. İnsan ile hayvanın arasındaki mesafe o kadar büyük değildir; oysa ağaç ile hayvan arasında sonsuz bir mesafe vardır, bu yüzden daha ilkel ama daha gelişmiş bir simgedir. Böylece, ağacı Yoga'nın veya Hıristiyanlıktaki kutsal lütfun simgesi olarak görürüz. Çok ileri, fakat aynı anda da son derece ilkel bir simgelemedir.

Mr. Allemann: Önemli bir fark, ağacın Tao'da olmasıdır, doğayı mutlak bir biçimde izler ve her şeyi kabul eder—ayrı bir güdü yoktur; oysa her hayvanda bu dürtü bulunur.

Prof. Jung: Evet, kutsal yasalardan sapma da buradan kaynaklanır. Hayvan zaten bir bakıma kutsal yasadan bir sapma halindedir, çünkü yaratıcının sağladığı tüm koşullara mutlak ve kayıtsızca teslim olmaz, bunları atlatabilir. Ve bilinciyle insan, sapma için çok daha harika bir fırsata sahiptir. Oysa ağaç kutsal yasadan, koşulların mutlak yasalarından bir santim bile sapmayan yaşam türünü simgeler; ona saldıracak her düşmana açık bir biçimde, olduğu yere kök salmıştır. Budist yazıtlarından birinde, bir ağacın *devâta*'sı, bir tür ağaç ruhu, bir ağacın içinde yaşayan yarı-kutsal bir varlık olan *Samyutta Nikaya*'da çok hoş bir öykü vardır. Öykü, *devâta*'nın termitlerin ağaca yaklaştığını görünce duyduğu umutsuzluğunu anlatır, çünkü kaçamayacaktır. *Samyutta Nikaya*, Buddha'nın müritlerinin anlattığı ve bizzat Buddha'nın birçok özgün sözünü içeren öykülerin orijinal bir derlemesidir, dolayısıyla MÖ 6. yüzyıla kadar geri gider.

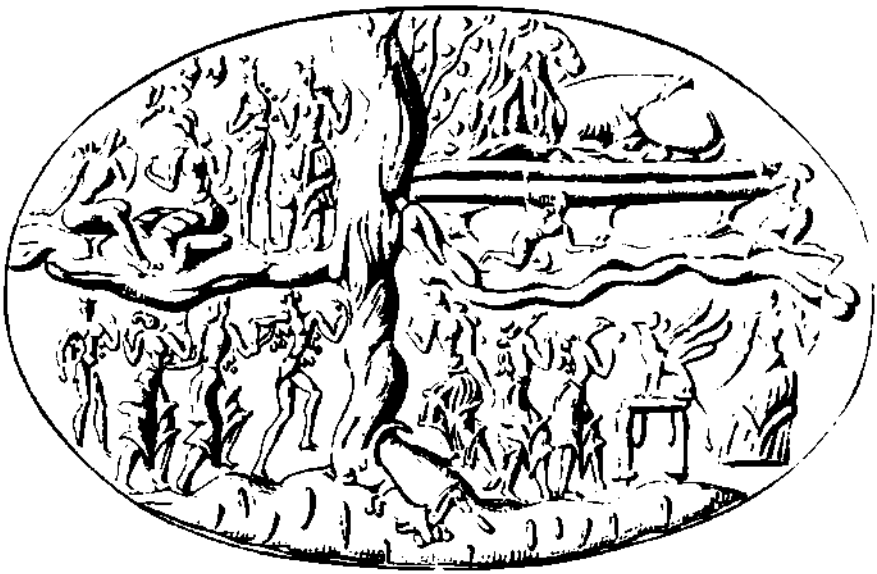
SEMİNER VII

7 Aralık 1938

Prof. Jung:

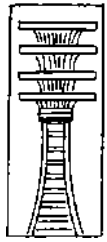
Mrs. Baumann'dan çok değerli bir katkı var, dünya ağacının temsilini içeren o ünlü *intaglio*'nun, Nestor halkasının bir fotoğrafı.

Ve bir de Mrs. Crowley'den Mısır'daki ağaç hakkında bir katkı var: "İlk Piramit metinlerinde, Firavunun Rē'ye giden yolda, Gizemli Adada, Adaklar Tarlası'nın ortasındaki Yaşam ağacıyla karşılaştığı bir pasaj vardır. 'Bu kral, Pepi, tanrıların

kırlangıçları uçurdukları, Adaklar Tarlası'nın ortasındaki büyük adaya gitti. Kırlangıçlar, ölümsüz yıldızlardır. Kral Pepi'ye yaşadıkları bu yaşam ağacını verirler, ki Ye-Pepi ile Sabah Yıldızı aynı anda orada yaşayabilirler.' Bu imge Osiris inancından önceki, eski krallığın Güneş dinine aittir, yaklaşık MÖ 3000.[1]

Fotoğraftaki ağaç tam olarak dünya ağacı değil, daha çok Hindistan'da soma ağacı, *nyagrodha* ağacı dedikleri bir benzeridir. Bu ağacın birçok farklı yönü vardır. İlk olarak Antik mitolojilerde kozmik ağaç, gelişim ağacı olarak ortaya çıkar—Cermen sagalarının büyük ağacı Yggdrasil gibi, hem kozmik hem de insan evrimi anlamında. Başkaca, daha özgül bir yönü, yaşam ağacı, insan ve hayvanlara ve evrene yaşam veren ağaç olmasıdır. Ayrıca bu ağaç, dünya eksenidir: yukarıdaki dallar gökkubbenin krallığıdır; aşağıda kökler yeryüzü egemenliği, alt dünyadır; gövdeyse bütün dünyanın çevresinde döndüğü dünya ekseni, aynı anda da bir yaşam veren merkez ya da dünyanın dört bir yanındaki ana yaşam arteridir. Dolayısıyla ağaç aşağı yukarı insan bedenindeki omurganın eşdeğeridir. Bildiğiniz gibi beyinciğin içinde, orta kısımdaki belli bir bölüm, ağaca benzer bir biçimde dallanır ve *arbor vitae*, yani yaşam ağacı olarak adlandırılır. Ayrıca Osiris'in ünlü simgesi Tet, bir tür ağaç biçimindedir. Omurganın pelvik bölgenin ortasından geçen bölümü *os sacrum*'la özdeşleştirilir, ayrıca bedenin dikliğini sağlayan ve arterleri belkemiği boyunca taşıyan omurganın tüm uzunluğunu da ifade eder. Bu anatomik gerçekler hayvanlarda aynıdır, bu nedenle doğal olarak pratikte sonsuzdan beri bilinmektedirler. Dahası, arterlerin, ruhun tahtı olduğu düşünülen kanı taşıdıklarını biliyorlardı; bu nedenle bizzat kan ruhun bir simgesidir, tıpkı sıcaklığın ve nefesin, yaşamın vazgeçilmez özü olan kanı simgelemesi gibi. Ağacın bir başka yönü de, bilgi ağacıdır. O, vahiy taşıyıcısıdır: ağaçtan sesler gelir; rüzgârın fısıldamasında ağaç sözcükleri ayırt edilebilir veya ağaçta yaşayan kuşlar insanla konuşurlar.

Bu gelenekler için kanıt olarak sonsuz malzememiz vardır. Örneğin cennet ağacı aslında aynı ağacın ta kendisidir, ama üçlü bir yönü vardır: dünyanın evrimini taşıyan ağaç, evrene yaşam veren ağaç ve anlayış ya da bilinç veren ağaç. Bir de, Hintlilerin kutsal ters çevrilmiş ağaç fikri vardır. Ve *nyagrodha*, Seylan'daki ünlü Budist hac ve ibadet yeri olan, Bodh Gaya'daki Kutsal Diş manastırındaki Buddha'nın kutsal ağacı. Bu aslında bir pipal [kutsal incir] ağacıdır ve bir söğüte benzer. Soma ağacı da Hinduizmde kutsaldır. En eski tanımına göre, soma yaşam veren ya da sarhoş edici bir içecektir, ama bu yaşam veren niteliği olduğu için ağaç olarak da bilinir. Ağaçla aralarında bir benzerlik göremezsiniz, ama yaşam verdiği için özdeştirler. İlkel düşünme biçimi budur: iki şey aynı biçimde işlediğinde, asla karşılaştırılamaz olsalar da, iki şey birbirinin tıpatıp aynısıdır. Örneğin beslenme yolunda yaşam veren şeyler özdeştir.

---

[1] Mrs. Crowley, (1212-1216'nın Piramit metnini aktaran) James Breasted'den yararlanıyor: *The Dawn of Conscience* [*Bilincin Doğuşu*] (New York, 1933), s. 134.

Bu farklı şeylerin içinde bir tür yaşama gücünün ya da mannanın dolaştığını ve onları bir hale getirdiğini söylerler.

Ağaç ayrıca, ölüm niteliğini de üstlendiği için, Hıristiyan geleneğinde çok merkezi bir simgedir—tıpkı Ygddrasil'in yalnızca yaşamın başlangıcını değil, aynı anda yaşamın sonunu da simgelemesi gibi. Yaşam ağaçtan kaynaklandığı gibi, her şey evrim ağacında sona erer; son çift tekrar ağaca girer ve orada kaybolur. Böylece Osiris'in mumyası, bir ağaca dönüşür. Mesih de ağaçta sona erer. Dediğim gibi, Hıristiyan haçının, ilk ebeveynlerin düşüşünden sonra kesilen ve daha sonra Süleyman'ın tapınağının önündeki iki dikilitaş ya da sütun için kullanılan Aachim ve Boas'ın kullandığı yaşam ağacından yapılmış olduğuna inanılıyordu. Bunlar, güneş barkasının gidip geldiği yolun iki yanına yerleştirilen Mısır sütunlarına ya da dikilitaşlara benzer. Şimdi biri Roma'da, diğeri Paris'tedir, ama ne mutlu ki, hâlâ birkaçı Karnak'ta kalmıştır. Süleyman'ın tapınağı yok edildiğinde, bu iki sütun nehir vadisinin göletlerinden birine atılmış ve çok daha sonra bulunmuştu ve gelenek, haçın bu eski kirişlerin ahşabından yapıldığını söyler. Dolayısıyla Mesih, yaşam ağacında çarmıha gerildi. Bu nedenle, Mesih'in dalları, yaprakları ve meyveleri olan bir ağaca asılı olarak temsil edildiği o ortaçağ resimleri bu yüzden vardır. Ve bu ağaç üzerindeki Mesih fikri yalnızca ortaçağa ait değildir—bir de Mesih'in asmaların arasında ünlü, antik bir temsili vardır. Bunu hatırlıyor musunuz?

Mrs. Baumann: Antakya kâsesi.

Prof. Jung: Evet. Şimdi Amerika'da özel bir koleksiyondadır, ama antik bir kuyunun dibinde, başka antik gümüş kaplarla bir arada keşfedilmişti ve Mürted Julianus'un Hıristiyanlara zulüm uyguladığı ve kiliselerini imha ettiği zamanlarda kuyuya atılmış bir erken dönem Hıristiyan kilisesinin hazinesinin bir parçası olduğu düşünülür. Çok daha eski bir gümüş kâse üzerine gümüş telkâri işidir; hatta Mesih'in Son Akşam Yemeği'nde kullandığı tas olabileceği ileri sürülmüştür. Ancak kâse, simge olarak son derece dikkat çekicidir: Mesih, ağaç gibi büyük bir asmanın dallarında, yapraklar ve üzümler arasında oturmuş olarak gösterilmiştir. Bu, Caesarların [Roma İmparatorlarının] sık sık betimlendiği geleneksel antik biçimdir. İmparator Augustus'un, onu Dionysos ya da Bacchus ile bağlantılayan çok benzer bir temsili vardır. Şimdi, Mesih, çağımızın başlangıcında Bacchus'la ve ayrıca Gnostik mühür üzerindeki o ünlü yazıttan bilindiği gibi Orpheus'la da yakından ilişkilendirilirdi. Hem Orpheus hem de Bacchus dönemin eski gizem tanrılarıydı. Eisler'in kitabı *Orpheus—The Fisher*, Bacchus gizem tarikatlarının kendine özgü simgeciliğini anlatır.[2] Arkeolojik keşiflere göre, örneğin Pompeii'de, balık ve balıkçılık simgeciliği çağdaş bir külte—ya da Bacchus'un bir ön kültüne—aitti. Sözünü ettiğim mühür Berlin'dedir ve "Orpheus-Bacchus" ibaresiyle, kuşkusuz çarmıha gerilmeyi temsil eder, bu yüzden bu iki kâfir tanrısı o dönemde açıkça Mesih'in rakibi ol-

[2] Robert Eisler, *Orpheus—The Fisher* [*Balıkçı Orpheus*] (Londra, 1921) yazarı. 1935'te Eranos'ta "Aziz Yuhanna İncili Bilmecesi" üstüne konuşmuştur.

muşlardır. Diğer kaynaklardan da biliyoruz ki, Orpheus gibi "gizemli bir tanrı" vardı ve bu nedenle de "Orpheus" olarak anılıyor, hem Orpheus hem de Dionysos'la aynı simgelerle açıklanıyordu. Mesih'in o temsili onu, yaşam ağacıyla ilgili eski geleneklerle de bağlantılı kılar ve çarmıha gerilme de, o simgeciliğe göre, Mesih'in başlangıçta geldiği ağaca gerilemesi ya da düşmesi anlamına gelir. Bu nedenle ortaçağ diyaloğunda Meryem, çarmıhla İsa'yı hem doğuran hem de yaşamını alan anne olarak karşı karşıyadır.

Miss Wolff: Ortaçağdan kalma, Mesih'in soyağacının ilk betimleri vardır. Ağacın dallarında, meyveleri olarak, peygamberler ve Mesih'in tüm ataları bulunur. Ağacın kökü Âdem'in kafatasından büyür ve Mesih de onun merkezi ve en değerli meyvesidir.

Prof. Jung: Eh, ağaç bazen de Âdem'in karnından büyür ve dediğiniz gibi, dallarında Eski Ahit peygamberleri ve kralları, Mesih'in ataları oturur, sonra ağacın tepesinde de muzaffer Mesih vardır. Yaşamın Âdem'le başlayıp Mesih'le bittiği fikri de aynı fikirdir ya da şöyle de denebilir: çarmıhın ahşabının yazgısı, o gelenek veya simgecilikle koşuttur. Dolayısıyla ağaç neredeyse her yerde bir bakıma farklı anlamları olan bir simgedir. Size başlıca yönlerini verdim, ama bir miktar daha ikincil olanlar da vardır. Şimdi, o çıkıntıdaki ağaca ve büyük yuvarlak elmaya geliyoruz. Bu iki paragrafı tekrar okuyacağım:

> Sanki kocaman, yuvarlak bir elma kendisini elime sundu, olgun altın bir elma, serince yumuşak, kadifemsi derisiyle:—böyle sundu dünya kendisini bana:
>
> —Sanki bir ağaç bana başını sallıyormuş gibi, geniş dallı, güçlü iradeli bir ağaç ve yol yorgunlarına ayaklarını uzatacakları bir tahta basamak gibi eğilmiş:—böyle duruyordu dünya çıkıntımda:—

Bu, bunu ifade etmenin çok sıradışı bir yoludur, onu bir dünya olarak anlarsanız hayal edemezsiniz. Bizim dünyayı bir tür küre olarak gördüğümüz fikri, o çıkıntının üzerinde komik bir resim oluştururdu. Ama ağaç fikri mantıklıdır ve biraz sonrasında, yine çıkıntının üzerindeki bir ağaca atıfta bulunduğunu göreceğiz. Dolayısıyla çıkıntının hayalinde neyi temsil ettiğini söyleyebiliriz? Yaşam ağacı neredediir?

Görüş: Aden Bahçesinde.

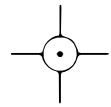
Prof. Jung: Elbette, cennette. Almanca konferansımı dinleyenler, *bodhi-druma*'dan, bodhi ağacından söz ettiğimi hatırlayacaktır. Şimdi, bodhi ağacı neredediir?

Mrs. Brunner: Cennette, dairesel aydınlanma terasında.

Prof. Jung: Evet ve metinde ona "bodhi mandala" adı verilir. O, *circulus quadratus*'tur, bir tür *circumambulatio* [tavaf] ve ortada da bodhi ağacı vardır. Dolayısıyla çıkıntı, Aden Bahçesi'dir. Ve bu nasıl karakterize edilir?

Mrs. Fierz: Dört nehirle.

Prof. Jung: Evet. Ağaç merkezdedir ve Aden Bahçesinden çıkan dört nehir, onu tipik bir mandala haline getirir. Ve bodhi mandala, köşeleri ufuktaki ana yönlerle özdeş olan, içerideki kare şeklindeki yapı fikrini de içeriyor. Kuzey, güney, doğu ve batı, dünyanın dört köşesi ya da dört rüzgâr olarak adlandırılır ve bu, dairenin karelenmesinin temelini, doğal düzenini verir. Ve dairenin içerisinde, kutsal emanetlerin bulunduğu bir tür stupa, bir kap vardır. En değerli şey, *cinta mani*, paha biçilemez inci, dört köşeli tapınak merkezindeki kapta saklanır.

Sonra psikolojik anlamda izlerseniz, bilincin de dört köşesi, bizim dört işlev olarak adlandırdığımız dört farklı yolu ya da yönü olduğu gerçeğine ulaşırsınız. Psikolojik bilinç tüm dünyanın algısının kökeni olduğu için, doğal olarak o eksenin sistemi de dahil olmak üzere her şeyi, tüm gerçekleri gözlemlemenin bir köprüsü olarak anlar. Örneğin bir teleskoptan baktığınızda, iki ince ipliğin arasında bir haç görürsünüz ve görüş alanındaki her şeyin konumunu onunla ölçersiniz. Bu, bilincimizin tam bir görüntüsü ve tüm anlayışın, tüm ayırt edişin vazgeçilmez temelidir; dört öğe ya da dört farklı yönün varlığı, bilincin yapısal bir niteliğidir. 360 da diyebilirsiniz, ama ufukta düzenli bir bölünme olmalıdır ve en tatmin edici bölünme, dörde bölünmedir. Tabii ki beşe ya da altıya ya da üçe bölünebilir, ama bu daha karmaşıktır ya da bir biçimde tatmin edici değildir. Bir daireyi bölmek isterseniz, en iyisi çaprazlayarak bölmektir. Size onu beşe bölme görevi verecek olsam eminim bazılarınız bunu nasıl yapacağını bilemeyecektir—türlü araç gerektirir. Bir daireyi dörde bölmek en kolay ve en dolaysız yoldur ve bunun nedeni, bilincin yapısına uygun olmasıdır.

Çünkü size bir şeyin *var* olduğunu bildiren bir işleve sahip olmalısınız ve bu, duyumsamadır. Sonra size bir şeyin ne olduğunu söyleyen bir işleve sahip olmalısınız ve buna da düşünmek diyebilirsiniz. Ve sonra bunun sizin için ne değeri olduğunu anlatan bir işleviniz vardır ve bu da duygulanımdır. O zaman o an için tam bir yönelime sahip olursunuz, ama zaman ekseni hesaba dahil değildir: şu anda verilmemiş bir geçmiş ve gelecek vardır, bu yüzden o şeyin nereden geldiğini ya da nereye gittiğini bilmeniz için bir tür kehanete gereksinimiz vardır ve buna da, sezgi denir. Şimdi, bunlara ek olarak bir şey biliyorsanız, bana söyleyin. Çünkü bu, size tam bir resim verir. Bildiğim kadarıyla ve başka bir ölçütümüz yok ve gerekmez de—bunu çok düşünmüşümdür, ama başka bir şey bulamadım—bu dört işlevin verdiği verilere göre tam bir resme sahip olurum. Mantık için de aynısı geçerlidir: örneğin nedenselliğin yönlerini dikkatli incelediğinizde, dört katlı bir köke ulaşırsınız. Hatta Schopenhauer, *Über die vierfache Wurzel des Satzes vom Grunde* adında bir tez yazmıştır ve gerçekten de hiçbir şeyi ekleyemediğiniz dört yön vardır.[3] Dört noktayı, dört köşeyi adlandırdığınız zaman, ufka başka bir boyut ekleyemezsiniz; bu kadar yeterlidir, tamamdır.

---

[3] Schopenhauer'in doktora tezi, *Nedenin Zemininin Dört Katmanının Kökeni Hakkında*, 1813'te yayımlanmıştı.

Görünüşe göre eskilerin zaten bu konuda bir sezgisi vardı. Dolayısıyla ruhun bir kare olduğu ve dört sayısının tüm canlıların sayısı olduğu sözü, öğrencileri tarafından Pythagoras'a atfedilmişti; o, muhtemelen bu doğru hakkında önemli bir vizyona ya da sezgiye sahipti. Sonsuza kadar spekülasyon yapılabilir—spekülasyon için çok malzeme vardır. Örneğin bedenin ana yapı malzemesi karbondur ve karbon ya da kömür, kimyasal olarak dört sayısıyla karakterize edilir: ağırlıklı olarak dört değerlidir; elmas ise izometrik sistemde, çoğunlukla sekiz yüzeyli formda kristalize olmuş doğal karbondur. Ayrıca bildiğiniz gibi, *lapis philosophorum*, [felsefe] taş[ı], sıklıkla "beyaz taş" ya da "beyaz ışık" olarak adlandırılır; tamamen karanlıktan gelen mükemmel saydamlık. Kömür siyahtır ve elmasın en safı, aynı maddeden oluşur. Bunu şimdi biliyoruz, ama elbette elmasın kimyasal formülünü o günlerde kimse bilmiyordu; yakut veya zümrüt gibi kabul ediliyordu. Şimdi, okyanusa uzanan çıkıntının yarısı denizde, yarısı *terra firma*'daymış gibi görünüyor, yani denizle yer arasındaki bir şeydir. Bu size neyi hatırlatıyor?

Cevap: Yarısı yeryüzünde, yarısı gökyüzünde olan bir mandalayı.

Prof. Jung: Evet, Sanchi ya da Seylan'daki Anuradhapura'nın meşhur stupaları gibi; iki kâseden oluşan mandala, bir kâse toprağa gömülü, diğer yarısıysa havadadır. İki kâse bir küre oluşturur ve alttakinin Lord Buddha'nın kemiklerini içerdiği söylenir. Dolayısıyla Nietzsche'nin bilinçdışındaki o çıkıntı, aslında bir bireyleşme yeri, en merkezi yerdir. İmparatorun yerindedir. Orada elma ona verilir. Ve orada daima bir kişilik artışı vardır; orası taç giymenin, yüceltilmenin yeridir. Gizemli erginlenmelerinde, mürit yedi gezegen basamağı, güneş tanrısı Helios olarak tapınılacağı yere tırmanır; o, yücedir, orada, cennet ağacının altındaki ilk insan ya da günlerinin sonunda yine ağaçla karşı karşıya kalan en son insan olur. Dolayısıyla Nietzsche aslında dünyanın hem kökeninde hem de tepesindedir. Mandalanın psikolojisi, mandalaların anlamı ve yapılma ya da tasarlanma nedeni budur, kutsal yere ve kutsal duruma işaret ederler; insanoğlu, dünyanın başlangıcında ve en üstünde, o anda doğan bir çocuktur ve aynı zamanda da evrenin efendisidir. Şimdi "sanki" ile devam ediyor:

> Sanki nazik eller bana bir sandık getirmişler gibi—alçakgönüllü ve saygılı gözlerin keyfini çıkarması için açılmış bir sandık:—böyle sundu dünya kendisini bana bugün:—

Bu "alçakgönüllü ve saygılı gözlerin keyfini çıkarması için açılmış bir sandık" nedir?

Miss Wolff: Almanca metinde tapınak olarak geçer, bu nedenle içinde kutsal emanetlerin saklandığı bir sandık, kutsal bir şey anlamına gelmelidir.

Prof. Jung: Tamamen haklısınız. Tapınakta çoğunlukla kutsal figür ya da emanet bulunur, en değerli tapınma nesneleri. Ve bu da çıkıntı ve mandala içeriği hakkında söylediklerimizi destekliyor.

Mrs. Baumann: Bunun içinde ölü kemikleri bulunan bir kutsal emanet sandığı olması gerçeğinin, sudan hiç söz etmemesiyle ilgisi olup olmadığını merak ediyorum. Bunun yaşam ağacı değil, ölüm ağacı olduğu anlamına gelebilir. Cennet ya da yaşam suyunun dört nehrinden hiç söz edilmez. Dünya ağacı, hemen her zaman canlı bir su pınarıyla ilişkilendirilir, ama burada yoktur—ve bu tuhaftır, çünkü Zerdüşt daha önce bir kuyudan-pınardan söz etmiştir.

Prof. Jung: Su fikri tamamen eksiktir ve sizin de dediğiniz gibi, suyun çoğunlukla ağaçla bağlantılandırıldığı doğrudur. Hatırlarsanız Yggdrasil'in dibinde, simyasal renklerde ikili bir pınar vardır; bu son derece dikkat çekicidir. Ayrıca Yunan mitolojisinde Pherekydes'in ağacı daima doğurganlık fikriyle ilişkilidir.[4]

Miss Wolff: Ama Nietzsche'nin metni bir kuyuyu değil, denizi ima ediyor.

Prof. Jung: Deniz de belirli koşullar altında yaşam suyudur, ama tam da yaşam veren su değil, yaşamı *koruyan* sudur. Yaşam veren su çoğunlukla bir pınarınki gibi, tatlı sudur. Bu fikir burada yoktur ve neden olmadığı da bir sorudur. Eh, gerçekleri ifade edersek: öyle de ondan. Şimdi bu tapınak, içinde alçakgönüllü ve saygılı gözlerin keyfini çıkarması için en değerli şeyin saklandığı veya gösterildiği fikrini kesin olarak ifade ediyor. Burada ayrıca bazı Hıristiyan motifler akla geliyor.

Mrs. Brunner: Kutsal ekmek mi?

Prof. Jung: Evet, elbette, neden daha basit olmasın? Çok daha yakın bir şey var. Hiç tipik bir tapınma [adoration—Mesih'in doğumunu müjdeleyen üç müneccimin tapınmasını betimleyen klasik tablolar] görmediniz mi?

Miss Foote: Çocuk Mesih.

Prof. Jung: Evet, Noel'i düşünün: ağaç buradadır. Ağacın altında ya da ağaç tarafından Çocuğa gösterilen tapınma. Ve burada, Advent'teyiz ve ben bunu hatırlamıyorum! Şimdi Nietzsche devam ediyor:

> İnsan sevgisini kaçıracak kadar bilmeceli değil, insan bilgeliğini uyutacak kadar anlaşılmış da değil:—insanca, iyi bir şeydi bu dünya benim için, arkasından böylesine kötü şeyler söylenen!

Bu cümleyi simgelemede gördüklerimizin ışığında derinlemesine düşünürseniz, Nietzsche'nin rüyasını büyük ölçüde anlayabilirsiniz. Şimdi bunun bir rüya olduğunu mu varsayarsınız, yoksa bir şiirsel buluş ya da bir vizyon muydu? Bu üç olasılık vardır.

Mrs. Fierz: Altında bir kadın vizyonu yatmıyor mu? Bu metin boyunca bir kadın resmi öneriliyor. İlk olarak yumuşak tenli elma var; bundan göz kırpan ağaç çıkıyor, sonra da bir tapınak getiren narin eller. Metinde ayrıca dünyanın çıkıntıda *durduğu* söyleniyor, tıpkı bir insan gibi. Bana, Nietzsche'nin de bilmesi gereken Basel Katedrali'ndeki "Frau Welt" heykelini hatırlatıyor: gülümseyen kadın, arkasında şeytanlar ve maymunlarla. Sanki Nietzsche, ancak

---

[4] Syroslu Pherekydes, MÖ 6. yüzyılın ortalarında yaşamış bir mitolog ve kozmologdu—bazı listelere göre Yedi Bilge Adamdan biridir.

yalnızca şeytanlara ve maymunlara uzun bir süre baktıktan sonra gülümseyen "Frau West"i görebiliyordu.

Prof. Jung: Sorum şu: bu bir vizyon ya da bir rüya mı, yoksa bir buluş mu? O halde siz vizyondan yanasınız, o her neyse. Buna geleceğiz.

Mr. Allemann: Elbette bir şiirsel buluş değildir; bir rüya ya da bir vizyon olabilir.

Prof. Jung: Neden bunun şiirsel bir buluş olamayacağını düşünüyorsunuz?

Mr. Allemann: Çünkü taşı tam gediğine koyuyor. Doğruca bilinçdışından geliyor olmalı, bir buluş olamaz.

Prof. Jung: Evet, fazla derine, kesinlikle şeylerin özüne iniyor. Öylesine inanılmaz ölçüde zengin ki; yalnızca bir buluşun tüm mitolojilerin özünü, tüm inançların özünü üç satır halinde ifade edebileceğini düşünemiyoruz. Çok şaşırtıcıdır.

Mrs. Jung: İçinde böylesine bir şişme olduğu için, tüm bu imgelemde tatmin etmeyen bir şey var. İnsan mandalanın merkezinde olsa, dünyanın tepesinde olduğu hissi yaşayacağından kuşkuluyum.

Prof. Jung: Bu doğru, her şey o lanet şişme örtüsünün arasından görülüyor. Ama arka plana adil olmak adına, örtünün ardındakini görmek için o bedbaht şişme örtüsünü şimdilik atmış bulunuyoruz. Ön plana eleştirel yaklaşmalıyız, bu kadarı kesindir. Bu tatmin edici olmayan şişme öğesi vardır ve onunla özdeşleşir. Bu tutumu elbette hiç doğru değildir. Bu yine buluş olmadığını kanıtlıyor. Zaten kendisi de anlamıyor, neler olduğunu bilmiyor. Ama elinde değildir; buna karşı hiçbir şey yapamaz. O çok sınırlı bilincinin tüm karışıklığı ve karmaşasında görülür; tüm dini deneyimlerin temelindeki o eski resim ortaya çıkar. Örneğin James Joyce'a, *Ulysses*'te ortaya çıktığını söylesem inkâr ederdi, tıpkı Spitteler'in herhangi bir şeyin kendi önyargısının duvarlarından geçip ortaya çıktığını inkâr edeceği gibi.[5] Ama yine de ortaya çıkıyordu ve aynısı Nietzsche'ye olmuştu; tutumuna, şişmesine ve özdeşliğine rağmen, ebedi resim, tüm bu perdeleyen sislerin arasından çıkar ve görünür oluyor—en azından bizler için.

Miss Hannah: Bence bu bir rüyaydı, çünkü onun bilinçli bakış açısına çok uzak kalıyor.

Prof. Jung: Bunun bir rüya olduğunu düşünüyorsunuz. Siz ne dersiniz, Mrs. Schevill?

Mrs. Schevill: Bence bu bir vizyon olmalı, çünkü bölümün başlangıcında, "Rüyamda, son gördüğüm sabah rüyamda" diyor ve bu, çoğunlukla, vizyonun gelme zamanıdır. Bu, gece rüyalarının sonu ve günün başlayarak bilincin yerine gelmesidir. Bu nedenle, bu iki şey vizyonda bir araya gelir.

Prof. Jung: Evet. Bu, fizyolojik olarak doğrudur: uyku eğrisi çok aşağıya düşer ve daha sonra tekrar yükselir. Bilinçten düşer, sonra sabaha doğru bilince

---

[5] Jung'un *Ulysses*'e yönelik muğlak tepkisi için bkz. TE 15. Jung, Spitteler'in, [Joyce'un] yapıtlarının yalnızca masal olduğu ve herhangi bir simgesellikten yoksun olduklarını öne sürmesinden rahatsız olmuştu.

yeniden yaklaşırız; o zaman rüyalar giderek bilinçle ilişkilendirilir. Bu yüzden son sabah rüyasını vurguladığında, bu muhtemelen hâlâ bilinçdışında olan ama artık bilinçle karıştırılmış son şey olduğu anlamına gelir. Genel olarak hastaların rüyalarıyla karşılaştırırsak, bunun bir vizyon olduğunu söyleyebilirim. Bir rüya olmak için fazla sentetiktir; rüya daha garip olur. Bunda garip bir şey yoktur. Aslında, son derece sentetiktir; o çıkıntıda durup dünyayı tartma imgesi azami ölçüde sentezlenmiştir. Bunu bir rüyadan bekleyemezdik. Bir rüya çok güçlü ve çok güzel olabilir, ama bilince bu kadar yakın olmayan bir dil kullanır; daha çok ilkel töreye benzer bir şeyler ya da belli mitolojik oluşumlara apaçık önermeler olurdu.

Çünkü şöyle de demiş olabilirdi: "Ben şimdi sanki okyanusa çıkıntı yapan bir kayalık dirsekte duruyormuşum ve arkamda, yaşayanların ülkesi varmış gibi. Sonsuz denize, ölümün, varolmamanın simgesine bakıyorum ve yaşamı, varoluşun tamamını, tüm insanlığı, bu insanlık olmadığı gerçeğiyle, insanlıktan önce olan ve insanlıktan sonra da olmayı sürdürecek olan gerçekle tartıyorum." Çünkü Nietzsche, Alplere baktığı zaman o duyguyu idrak eden adamdı: *Crimen laesae majestatis humanae*.[6] Bu buzullar, zirveler ve karlı yerler—tüm bu buzlu ve ilkel dünya, insanı ne bilir ne de ona gerek duyar; insana rağmen kendisi olacak, kendi yaşamını yaşayacaktır. En azından insanla ilgilenmez. Soğukkanlı hayvana karşı duyulan korku da budur: bir yılan insanı kaale almaz. Sürünerek cebine girerken ona bir ağaç gövdesi muamelesi yapar. Dünyaların biri insancıl, diğeri insanlıkdışıdır, insandan öncesi ve sonrasıdır ve Nietzsche de şimdi iki dünyayı terazisinde tartmaktadır. Böylece gelmiş olduğu kendi dünyasını tartar; bu neredeyse bilinçli bir düşünce ve elbette daha önceki bölümlerin doğrudan mantıksal bir sonucudur; tümünün Maya olduğu ve insanların cehenneme kadar yolu olduğu sonucuna vardığı—onlar ancak anız gibi yakılmaya layıktı. O, dünyanın sonundadır ve varlığın değerli olup olmadığı konusundaki soruları tartmak zorundadır. Yaşamaya, devam etmeye değer midir? Önceki bölümleri daha dikkatli düşünür ve kendinizi onun yerine koyarsanız, bunu idrak edersiniz; ama daha önce neler olduğunu bilmiyorsanız, duygulanan bir kalbiniz yoksa, doğal olarak büyük bir bilmeceyle karşı karşıya kalırsınız. Ama "İnsan sevgisini kaçıracak kadar bilmeceli değil, insan bilgeliğini uyutacak kadar anlaşılmış da değil." Şimdi diyor ki,

> Sabah rüyama öyle müteşekkirim ki sayesinde bu sabah erkenden dünyayı tarttım! Bana bugün insanca iyi bir şey olarak göründü bu rüya ve bu gönüller avutan!

Bunun ayrıntısına biraz girmeliyiz. "İnsanca iyi bir şeyden" söz ediyor. Bununla ne kastediyor?

Mrs. von Roques: İyi ve kötü bir arada.

---

[6] İnsanın ihtişamı hakkında üzücü şikâyet.

Prof. Jung: Bir şey insancaysa hem iyi hem de kötü olduğu kesindir, ama burada kastettiği kötü değildir.

Mrs. Sigg: Bu, çok geniş, çok yüksek olmayan, insan oranlarında kalan bir şey anlamına gelebilir.

Prof. Jung: Bu iyi bir fikir.

Miss Hannah: İnsanlardan çok da fazla nefret etmemesini sağladığını düşünüyordum.

Prof. Jung: Evet, o kadar çok olumsuz şey söyledikten sonra, olumludur. İnsanlardan korkuyordur, çünkü dediklerini duyunca tepki göstereceklerdir.

Miss Hannah: Öçten korkuyor—aynısını kendisine yapacaklarından.

Prof. Jung: Evet, insanlara bu kadar eleştirel bakmasının nedeni de budur—öç alacaklarını, yanlış anlayacaklarını beklemektedir. *Zerdüşt*'ün halk tarafından nasıl karşılanacağı sorusuna büyük bir ilgi duyuyordu; onun onları aşağıladığı gibi, onların da onu aşağılamayı isteyip istemeyeceklerini. Halkın kitabını reddedeceğinden korkması için pek çok neden vardı; böyle kırıcı şeyler söyleyince, doğal olarak kötü bir cevap beklemeliydi. Şimdi bu vizyon ona, tüm olumsuz duygulardan sonra, olumlu bir duygu veriyor; denebilir ki, insanca bir niteliğe ve insancıllaştırıcı bir etkiye sahiptir. Artık dünyadan dışlanmış, kendisini yalnızlığa sürüklemiş bir sürgün değildir. Dünyaya o kadar çok önyargı yüklemişti ki, kendisini çıkıntının üzerinde yalıttı ve bu vizyon, yumuşatıcı bir uzlaşma etkisine sahip. Ayrıca görünüşe bakılırsa bu muhtemelen önemlidir — "insanca iyi bir şey" ifadesinin gerçekten insanca bir şeye işaret ettiğini fark ediyor. Bu, Mrs. Fierz'in dikkatleri çektiği: "sanki nazik eller bana bir sandık getirmişler gibi" dizesinde açıkça görülebilmektedir. Dolayısıyla o, bu tapınak ya da uzlaştırıcı armağanı taşıyan insanca iyi şeyin bir tür kişileşmesidir. Burada bir kişileşme düşünebiliyoruz ve bir kadın figürü de en olasıdır. Şimdi, hemen önceki dizelerin ana simgeselliği, ağaçtır. Çünkü ağaç, elmaları, ölümsüzlük meyvesini, Hesperides'in altın elmalarını veya bilgelik ağacındaki diriltici elmaları üretir. Ve ağacın kendisi sıklıkla bir kadın olarak kişileştirilir; örneğin eski simya kitaplarında ağacın gövdesi bazen bir kadındır ve başından altın elmalarla yüklü dallar büyür; bu meyveler, Hades'te zincirlenmiş olanlara yeni yaşam verirler. Bu, Latin simyasının ilk ya da aslında tek büyük vizyonunu, Arisleus'un ünlü vizyonunu hatırlatıyor. Yunan simyasında başkaları da, örneğin Zosimos'un ya da Krates'in vizyonları vardır.[7]

Arisleus vizyonunda kendisini ve yoldaşlarını deniz kıyısında, hiçbir şeyin gelişmediği bir yerde görür; tarlalar verimli değildir, sığırlar kısırdır ve in-

[7] Üçüncü yüzyıldan Gnostik ve simyacı Panopolisli Zosimos'un kaydettiği bazı vizyonları Jung uzun uzadıya yorumlamıştır, TE 13, par. 85-144. Zosimos'un Zerdüşt metinleri alıntılaması ve Zerdüşt'ü İsa düzeyinde bir peygamber olarak sayması da dikkat çekici olabilir. Arisleus efsanevi bir simyacıdır ve *Theatrum Chemicum,* 6 cilt (Strasbourg, 1602-1661) külliyatında bulunan *Turba Philosophorum*'un [*Filozoflar Meclisi*] yazarı olduğu varsayılmaktadır. *The Book of Krates* [*Krates Kitabı*] ise yine bir başka simya metnidir, muhtemelen kadim bir Yunan tarafından yazılmış, ama ortaçağ Arap bilginleri eliyle aktarılmış ve *La Chimie au moyen age*'da [ed. Marcell in Berthelot (Paris, 1893), cilt III, s. 50] yayımlanmıştır.

sanlar da kısırdır, çünkü erkekler erkeklerle, kadınlar da kadınlarla çiftleşir. Dolayısıyla Kral, Rex Marinus, Arisleus'u çağırtır ve ona bu konuda ne yapmak gerektiğini sorar. Arisleus da ülkesinde bir filozofa gerek olduğunu söyler ve kralın beyninden doğmuş olan iki çocuğunun, Gabricus ve Beya'nın çiftleşmesini öğütler. Ancak bunu yaparken prens ölür (bu hikâyenin bazı çeşitlemelerinde Beya'nın onu yuttuğu söylenir), bu yüzden kral çok üzülür. Ancak Arisleus, Beya'nın yardımıyla, prensi canlandırmaya söz verir. Kral, onu ve refakatçilerini, ölü prens ve Beya'yla birlikte, denizin derinlerinde, üç duvarlı bir cam eve kapatır; ev iç içe üç cam kap ya da imbik gibidir. Orada, Arisleus ısıtılır, neredeyse kaynatılır, öyle büyük bir ıstırap içindedir. Balina-ejderhanın karnındaki kahramanın her zaman açlık çekmesi gibi, açlık çekmektedir; ancak kahraman, canavarın bedeninden bir parça kesip yiyerek kendini doyurur; çoğunlukla, ilkel fikirlere göre yaşam ve ruh olan karaciğeri, *die Leber*'i ölür. Kendini canavarın yaşamıyla besler. Ve şimdi cam evde, Arisleus başka bir vizyon görür: üstadı Pythagoras'ı görür ve yardımını ister. Böylece Pythagoras, Horfoltus adında bir adamı (Harpokrates olarak da bilinir) gönderir, deniz altında—bilinçdışında—kalanlara, mistik bir ağacın meyvelerini getirir. O besinle, *pharmakon athanasias*, yani ölümsüzlük ilacıyla, prens yaşama döndürülür ve Arisleus ile arkadaşlarının yaşamları yenilenir. Hepsi hapislerinden serbest bırakılır ve sonra Gabricus ve Beya ülkeyi yönetirler. Çok sayıda çocukları olur ve halkları, sığırları ve tarlaları bereketlenip gelişir.

Bu eski söylence, çok açık bir biçimde psikolojik bir erginlenme ya da ölü, kısır ve işe yaramaz hale gelmiş bir tutumun yeniden canlandırılması arketipidir, böylece bilinçdışının içinde kaybolmuştur, orada yeniden kaynatılır ve yenilenmiş olur. Aynı zamanda da eski bir bahar söylencesi, bitki örtüsünün yenilenmesidir.

Dediğim gibi, bazı simya yazılarında harika meyvenin geldiği ağaç bir kadın olarak temsil edilir. Yaşam veren ağacın bir kadın olarak ya da yaşam veren kadının bir ağaçla temsil edildiği başka resimler de vardır. Bu, salt süsleme amaçlı figürlerde de görülür. Örneğin o ünlü ortaçağ avizelerinde süs motifi olarak kullanılır; ağaç, bir kadının kafasından büyüyen bir erkek geyiğin boynuzlarıyla temsil edilir, bu çoğunlukla aşağıda kıvrılmış bir tür çıplak göğüslü bir peri, üstteyse geyiğin boynuzlarıdır, her dalında bir ışık vardır. Bu, ışık veren kadındır. Bu nedenle burada narin ellerin tapınağı ya da sandığı kendisine doğru taşıması fikri, tamamen simgeye dahildir. İlkel fikre göre, kişileşmiş ağaç-ruh tüm iyiliğiyle ona mücevheri verir. Şimdi, ağaç dünya olduğu ve kadınla o bağlantılandırma olduğu için, ağaç onun aşağılayıp durduğu dünyanın olumlu yönüdür. Sanki vizyonu ona, "Dünya budur ve her şeyin sonuna geldiğinde ve dünyayı tartmaya başladığında—dünyanın efendisi senmişsin gibi son kararı verdiğinde—bu dünyanın doğa ana olduğu ve onun nazik ve insancıl olduğu sonucuna varacaksın" diyormuş gibidir. Bu, tamamen dengeleyici bir vizyondur ve onun hakkında çok olumlu bir duygusu olması oldukça anlaşıla-

bilir. Ama o bunun ne anlama geldiğini idrak etmez, bu yüzden doğru kullanamaz. Kendine, "Burada büyük bir hata yaptım. Dünyanın ve insanlığın sonuçta o kadar da kötü olmadığını idrak etmeliydim" demez. Daha iyi bir düşünce yapısına girmeliydi. Tabii zaten daha iyi bir düşünce yapısına girmiş durumda, ama şişme halinden çıkmıyor. Böylece devam ediyor,

> Ve ben de gündüz aynısını yapmalıyım ve onun en iyi tarafını taklit etmeli ve kopyalamalıyım, şimdi ben de, en kötü üç şeyi teraziye vurayım ve insanca iyi tartacağım.

Çünkü üstün düşünce yapısını destekliyor, aslında yalnızlığı yüzünden zorlanmış olduğu rolü sürdürüyor. O, "Ne yazık ki, son insan ve dünyanın başlangıcındaki insan olmaya zorlanıyorum. Ne yazık ki, Tanrı'nın kendi oğlu haline getirildim" demeliydi. Ama sanki bundan hoşlanıyor ve talihsizliği de budur.

> Kutsamasını öğreten lanetlemesini de öğretmiştir: dünyanın en çok lanetlenmiş üç şeyi nedir? Bunları teraziye koymak isterim.
>
> Şehvet düşkünlüğü, güç tutkusu ve bencillik: şimdiye kadar en çok lanetlenmiş ve en kötü ve en haksız şöhrete sahip üç şey bunlardır—bu üç şeyi insanca iyi tartacağım.
>
> Pekâlâ! İşte çıkıntım ve işte deniz—bana doğru yuvarlanan, kabarık tüyleriyle yaltaklanan o sevdiğim yaşlı, sadık, yüz başlı köpek-canavar!
>
> Pekâlâ! İşte kabaran denizi teraziye vuruyorum: bir de tanık seçiyorum, baksın diye—sen, münzevi ağaç, sen, keskin kokulu, geniş kubbeli, sevdiğim ağaç!

Yaşam, bilgi, bilgelik, bilinç anlamına gelen ağacının karşısında şimdi laneti taşıyan üç kötülüğü tartıyor: şehvet düşkünlüğü, güç tutkusu ve bencillik. Burada modern Nietzsche'nin aslında nasıl ve ne ölçüde bir psikolog olduğunu görüyoruz. Günümüzde yaşamış olsaydı, bir analist olmadan duramazdı; hemen konuya dalardı. O aslında, en erken dönem psikologları dışında, felsefenin *au fond* psikoloji olduğunu idrak ettiği ölçüde, bir filozoftan çok bir psikologdu. Bu, yalnızca bireysel bir psykheye ait bir beyandır ve bundan daha fazla bir anlamı yoktur. Ne ölçüde modern bir psikolog olduğunu burada yaptığı açıklamadan görebiliyoruz, çünkü bu üç kötülükte neyi öngörüyor?

Miss Hannah: Günümüzü.

Mrs. Fierz: Freud, Adler ve sizi.

Prof. Jung: Evet. Duygusallık, şehvet ilkesi, Freud'dur; güç tutkusu, Adler'dir; bencillik de—bu benim, çok basit. Çünkü benim fikrim, aslında bireyleşme sürecidir ve bu da, bildiğin bencilliktir. Ve Freud cinsellikten, Adler ise güçten başka bir şey değildir. Dikkat edin, bunlar o üç yöndür, doğru sırayla. Önce Freud vardı, daha sonra benim yaşlarımda olan Adler, ama o daha önce Freud'un öğrencisi oldu. Onu ilk kez Viyana'ya gittiğimde, Freud derneğinde buldum; o zaten oradaydı, bense yeni gelmiştim—yani ikinci sırada elbette güç

tutkusu gelecektir. Ve benimkisi de en sonuncu ve tuhaf bir biçimde, diğer ikisini de içeriyor, çünkü şehvet ve güç yalnızca bencilliğin iki yönüdür. Freud ve Adler'in aynı şeye farklı yönlerden, Freud'un seks açısından, Adler'inse güç iradesinin açısından baktıklarını söyleyen küçük bir kitap yazdım; aynı vakaları farklı açılardan gözlemliyorlardı.[8] Herhangi bir histeri ya da nevroz vakası, Freud tarafından da Adler tarafından da, karşılıksız kalmış cinsel arzular ya da hayal kırıklığına uğramış güç iradesi olarak açıklanabilir. Dolayısıyla bu, her bakımdan, işlerin gelişme biçiminin net bir tahminidir. Nietzsche gerçekten olağandışı biriydi. Ve "şimdiye kadar en çok lanetlenmiş ve en kötü ve en haksız şöhrete sahip üç şey bunlardır" sözleri de doğrudur. Eh, ikiye bölün, —her zaman biraz abartılıdır— çünkü şöhret kesinlikle haksız değildir; kötü olduğunu kabul ederim, ama haksız da değildir, çünkü bu üç şey gerçekten de kötüye kullanılır. Bu konuda hiç kuşku yoktur.

Ancak şu var ki, dini bakış açımıza göre tüm kusurlar yanlıştır ve bunun biraz düzeltilmesi gerekiyor. Kötü bir şeyin bile iki yanı olduğunun yeterince farkında değiliz. Bu kusurlardan herhangi birinin tamamen kötü olduğunu söyleyemezsiniz. Tamamen kötü olsa ve ahlakça düzgün olmak isteseydiniz, hiç yaşayamazdınız. Şehveti engelleyemezsiniz, çünkü *vardır*; gücü engelleyemezsiniz, çünkü *vardır*; bencilliği de önleyemezsiniz, çünkü *vardır*. Bunları engelleyecek olsanız, neredeyse anında ölürdünüz, çünkü bencillik olmadan var olamazsınız. Tüm yemeğinizi yoksullara verirseniz hiçbir şey kalmaz ve bir şey yemezseniz, ölürsünüz—ve o zaman onlara yiyecek verecek kimse de kalmaz. İşlevsiz olamazsınız ve o kusurların kendileri bizzat işlevlerdir.

Böyle bir yargıya, insanın kesin bir doğruyu belirleyebileceği, örneğin şunun ve şunun kesin olarak kötü olduğuna karar verebileceği varsayımından gelir; ama bunu asla yapamazsınız. Hiçbir zaman böyle bir beyanda bulunamazsınız, çünkü her zaman kimin ve hangi koşullarda yaptığına bağlıdır. Her koşulda kötü olduğunu söyleyebileceğimiz tek kusur yoktur. Çünkü tüm bu koşullar değişmiş ve farklılaşmış olabilir ve farklı durumlarda daima farklıdırlar. Ancak bir şeyin şu ve şu durumda gerçekleştiği takdirde ve diğer koşulların da aynı çizgide gerçekleştiğini varsayarak, o şeyin büyük olasılıkla kötü olduğunu söyleyebilirsiniz. O ölçüde yargılayabilir ya da şu ve şu, şu ve şu koşullarda kötüdür diyebilirsiniz, ama tüm istisnalar gerçekliğe maruz kaldıklarında zarara uğrarlar. Dolayısıyla yaptığımız hata, ahlaksal bir yargıyı mümkünmüş gibi, gerçekten genel bir ahlaksal yargıya varılabilirmiş gibi görmektir. İşte bunu yapamayız. Suçu ne kadar çok araştırırsanız, ne kadar incelerseniz, o kadar yargılayamaz hale gelirsiniz, çünkü yeterince derine gittiğinizde, suçun son derece anlamlı olduğunu, o an için kaçınılmaz olduğunu anlarsınız—her şey ona zemin hazırlamıştır. Bu, mağdur ya da suçu işleyen için, doğru olan şey olmuştur. Belli bir adamın kötü olduğunu veya kurbanın kötü ve yapılanı hak ettiğini nasıl söyleyebilirsiniz? Suçun psikolojisini ne kadar çok bilirseniz, o kadar az

[8] "Bilinçdışının Psikolojisi," TE 7, par. 1-201.

yargılayabilirsiniz; birçok benzer durumu gördüğünüzde, vazgeçersiniz, olur biter.

Öte yandan, yargılamaktan vazgeçerseniz, yaşamsal bir işlevinizden vazgeçmiş olursunuz: yani nefretinizden, kininizden, kötülüğe karşı tepkinizden, iyiye olan inancınızdan. Bu durumda yargılamaktan vazgeçemeyeceğiniz sonucuna varırsınız; aslında pratikte yargılamanız gerekir. Bir adam bir eve girdiğinde ya da insanları öldürdüğünde, onu durdurmalısınız; böyle şeylere izin verilen bir yerde yaşamak rahatsız edicidir ve bu nedenle o adamı durdurmalısınız. Ve bunu nasıl yaparsınız? Eh, onu hapishaneye koymanız ya da ona benzer bir şey yapmanız gerekir. Ve elbette birileri neden o adamı hapse attığınızı sorarsa, onun kötü biri olduğunu söylersiniz. Evet, o kötüdür, bundan kaçamazsınız. Kendiniz genel ahlak fikrine aykırı bir şey yapsanız bile, onu nasıl düşünürseniz *düşünün*, kendinizi tuhaf hissedersiniz, vicdan azabı çekersiniz—gerçekten de çok kötü bir vicdan azabı çekersiniz. Belki bu belli olmaz: insan, "Eh, başkası bilmediği sürece vicdan azabı çekmem" diyebilir. Ama bana nevroz şikâyetiyle gelen bir adamdan öyle bir itiraf duyarım, nevrozunun kendi ahlakını ihlal etmiş olmasından kaynaklandığını bilmeden. Ve böylece kendisini dışlamış olur; çünkü bir nevrozu olduğu ölçüde, normal insanlığın dışındadır; nevrozu, yalıtılmışlığı, asosyal olmasından, bu da ahlaksız olması nedeniyle normal toplumsal ilişkiden dışlanmasından kaynaklanır.

Bu ahlak kurallarını ihlal ettiğiniz zaman ahlaksal bir sürgüne dönüşürsünüz ve o durumdan mustarip olursunuz, çünkü libidonuz artık özgürce insan ilişkilerine akamaz; kötü davranışlarınızın sırrı sizi daima engeller. Böylece özgürleşemeyen aşırı bir enerji birikiminden mustarip olursunuz ve çevrenizle bir zıtlık ve karşıtlık halinde olursunuz, ki bu elbette anormal bir durumdur. Ayrıca iyi ve kötülüğün ötesinde olduğunu ve hiçbir ahlaksal kategori uygulamadığını söyleyen Nietzsche gibi iyi ve kötü hakkında aydınlanmış fikirlerinizin olmasının da bir yararı olmaz. Ahlaksal kategoriler uygulanır; içinizdeki yargıçtan kaçamazsınız. Çünkü içinde yaşadığımız tüm ahlak sistemi, binlerce yıllık eğitimle, tarih tarafından getirilmiştir. İnsan davranışının arketiplerini temel alır. Bu nedenle, en düşük toplumda da, en yükseğinde de aynı yasaları bulursunuz. Gerçekten de ilkel bir toplumla çok gelişmiş bir toplumun yasaları arasında temel bir fark yoktur; görünümler farklı olabilir, ama ilkeler aynıdır. Evrensel ahlakın geliştiği içgüdüsel yasaya karşı bir suç işleyen herkes mustarip olur. İnancının ne olduğunun hiçbir önemi yoktur; ters gelen bir şey vardır ve bununla bağlantılı bir kişilik parçalanmasıyla uğraşırsınız ve bu, nevroza dönüşebilir.

Şimdi, böyle bir durumda, aklınız size tersini söylese de, günah işlemeniz gerekebilir. Örneğin apaçık belli bir yola, belli bir tür kabahat işlemeye zorlanmış bir insanı gözler ve bunu anlayarak, böyle bir bireye acıyabilir, merhamet duyabilir, hatta hâlâ yaşayabilme cesareti göstermesini takdir edebilirsiniz. Şöyle düşünürsünüz: o korkunç yükü yüklenmesi ve bu pislikle yaşayabilmesi hari-

ka, muhteşem, görkemli değil mi? Yine de kötü olduğunu söylemeniz gerekir ve yapmazsanız, kendinizi kabul etmiyorsunuz demektir. Kendi yasalarınızı ihlal etmiş, kendi içgüdüsel ahlakınıza uymamış olursunuz. Diğer arkadaşa da haksızlık olur, çünkü böyle yaşamak zorunda kalan kişi kabahatler işlediğini bilir ve ona, cesaretine hayran olduğunuzu söylerseniz, o da size, "Teşekkürler, çok naziksiniz, ama aslına bakılırsa, kabahatlerimden dolayı ıstırap çekmem *gerekiyor*" der. Hak ettiği cezayı almaması, insanı lekeler. Kabahati cezalandırılmalı, tazmin edilmelidir, yoksa insan ne halt etmeye cezalandırılma riskine girsin ki? İzin verilmeyen şeyler canlılık doludur, çünkü onları yapmak için bir şeyleri riske edersiniz. Dolayısıyla küçük düşürücü bir yargıdan kaçınırsanız, o zaman belki de hemcinsinizi tek ödülünden mahrum etmiş olursunuz. Tehlike, macera, ahlaka aykırı olma riski onu yalnızca cezbetmiştir, bu bir bakıma harika bir şeydir; siz de ödülü vermeli ve onun kötülük yaptığını söylemelisiniz. Ve bu size olursa, yaramazlık yapan sizseniz, kötülük yaptığınızı itiraf etmek zorunda kalacaksınız ve bu size özgün bir tatmin duygusu verecektir. Örneğin tövbe edebilirsiniz ve yürekten bir tövbeden daha şahane ve daha tatmin edicisi yoktur. Eminim ki birçok insan salt tövbe etmek için günah işlerler; muhteşemdir, bir bakıma şehevidir. Tövbe edenleri izlemelisiniz. Dinsel toplantılara gidin; orada görürsünüz.

Bütün bu sorunu düşündüğünüzde, ne taraftan bakarsanız bakın, bu şeylerin kötü olmasının anlaşılabilir olduğu sonucuna varırsınız. Ve hem insanların onları yaşamaktan, yapmaktan kaçınamayacağı, hem de aynı anda, kimsenin de yapanları lanetlemeden edemeyeceği de oldukça anlaşılabilir bir gerçektir. Bu nedenle, ne olacaksa olacaktır, kaçınılmazdır: yaşamın komedisi de budur. Bunun bir komedi olduğunu biliriz, mantıksız olduğunu biliriz, ama yaşam böyledir ve yaşamak istiyorsanız, bunu da yaşamak zorundasınız. Yaşamak istemiyorsanız, tüm bu saçmalıklardan kurtulabilirsiniz; yargılamanız gerekmez. Ancak bir suçu lanetlemediğiniz, onu kusurdan "başka bir şey değil" biçiminde nitelendirmediğiniz ya da bu adamın böylesine harika suçlar işleyebilmesinin takdire değer—böyle bir yaşam cesareti!—olduğunu söylediğiniz anda, artık gerçek değilsiniz, bir nevroza doğru gidiyorsunuz, yalnızca bir kaçıksınız. Yaşam tüm bu komedinin ortasındadır. Çünkü bu aslında bir komedidir ve bunun yanılsama, Maya olduğunu anlayan kişi, onun dışına çıkabilir—zamanı gelmişse. O zaman bir nevroz riski taşımaz, çünkü doğru yoldadır. Dolayısıyla yaşamın ikinci yarısında yaşamın her yönüyle, her anlamda komedi olduğunu, hiçbir şeyin pek doğru olmadığını, hatta bunun bile doğru olmadığını anlamaya başlayabilirsiniz ve böyle bir içgörü sahibi olarak, nevroz riskine girmeden, yavaş yavaş, yaşamdan dışarı doğru adımınızı atarsınız.

KIŞ DÖNEMİ

Ocak / Şubat 1939

SEMİNER I

18 Ocak 1939

Prof. Jung:
Noel'den önce, "Üç Habis Şey" başlıklı 54. bölümde durmuştuk. İlk kısmın neredeyse sonuna gelmiştik, ancak son iki dizede hâlâ üzerinde konuşmak istediğim bir nokta var.

> Şimdiden sonraya hangi köprü gider? Nasıl bir zorlama yükseği alçağa eğer? Ve en yüksek olanı bile zorlayan nedir—yukarı doğru büyümeye?
>
> Şimdi terazi hazır ve sakin duruyor: içine üç ağır soru atmış; üç ağır cevap taşıyor diğer kefe.

Şimdi, gelmekte olanı geçmişle birbirine bağlamak için *Zerdüşt*'te nerede olduğumuzu idrak etmeliyiz. Bu üç habis şeye nasıl ulaşır? Hatırlarsanız bunlar şehvet, güç tutkusu ve bencillikti. Buradaki bağlantı nedir? *Zerdüşt*'te ilerlerken insanın zihnini berrak tutması son derece zor, ama bir o kadar da gereklidir; insan onun konuşmasının cangılında kolayca kaybolabilir. Dolayısıyla ilgilendiğimiz genel temayı, yalnızca son bölümün değil, öncesindeki bölümlerin tüm argümanının genel yönelimini bilmek çok yararlıdır.

Mrs. Brunner: Daima aşağı insana yaklaşıyor.

Prof. Jung: Kesinlikle. Daha önceki bölümlerin tümünde aşağı insan ya da gölge sorunu ele alınmaktadır. Peki gölgeyle ilk ne zaman karşılaşmıştı?

Cevap: Kitabın başlangıcında, soytarı ona yaklaştığında.

Prof. Jung: Ona karşı tutumu o zaman nasıldı?

Cevap: Gölgeyi hakir görüyordu.

Prof. Jung: Ve yalnızca kendi içindeki aşağı adamı değil, genel olarak aşağı insanı temsil eden kolektifliği hakir görüyordu. Çünkü kolektiflik hemen her

zaman gölgeli, her zaman aşağıdır, zira insanlar ne kadar bir araya gelirlerse, o kadar daha aşağılaşırlar. Yakın bir tarihte, *Neue Zilrcher Zeitung*, *Kitle Ruhu* adlı bir kitapla ilgili bir makale yayımladı, burada birisi kişinin kalabalığın içinde aşağılaştığı fikrine katılmadığını ifade ediyordu.[1] Tabii ki kalabalığın içindeki herkes, esas adamın *kendisi* olduğunu, o ayaktakımından hayli üstün olduğunu düşünür. Tiyatroda kalabalığın birbirine nasıl baktığına dikkat edin! Çünkü herkes kendisini Tanrı bilir ne, çok harika bir şey olduğunu düşünür. Bu nedenle herkes en iyi kıyafetlerini ve mücevherlerini giyip takıştırıp gelir, ki herkes onların üstün kişiler olduklarını görsün. Hatta ön sıralarda ayağa kalkıp sırtlarını orkestraya çeviriyorlar—herkesin görebileceği bir konumda—ve sonra önemli surat ifadeleri takınıp göbeklerini öne çıkarırlar ve localara bakarlar. Ama elbette ki bunlar, yalnızca ne kadar aşağı olduklarını gösterir. Gerçek şu ki, bir adam kalabalığın içindeyken, kendisini ne kadar yüksek görürse görsün, aşağıdır. Kalabalığın ahlakı, kalabalıktaki her bireyinkinden daha düşüktür. Bir kalabalık doğal olarak baskındır, çünkü binler birden fazladır, o zaman da bir baskılanır; baskılanmak da, başkalarını baskılamak da aşağılayıcıdır. Ne yapabilirsiniz ki? Aşağılıklığa yakalanmışsınız ve siz de aşağısınız.

Nietzsche, yalnızca kendi gölgesini değil, aynı zamanda kitlelerdeki gölgeyi, kolektif adamı hakir görür. Bunun ne kadar aptalca olduğuna birçok kez işaret etmiştim, çünkü o aşağı insanın sırtında yaşıyor—belki bir maymun-adam, belki bir maymun psikolojisi. Ama yaşamın malzemesi budur ve fışkırdığımız kaynaktır, bu yüzden onu hakir görmenin bir yararı yoktur. Şimdi, aşağı insana saldırılarında ve onunla ilgili argümanlarında, bazı doğruları keşfetmeden edemiyor; artık gölgenin kusurlarını, büyük erdemler olarak görmek üzeredir. Dolayısıyla gölgeyi yadsımakla ya da aşağılamakla, eve arka kapıdan girmiş olur. Örneğin kolektif adamın aşağılık bir hayvan olduğunu söyler, sonra yavaş yavaş hayvanlığın erdemini anlamaya başlar; kolektif insanı hareketе geçiren güdülerin aslında erdemler olduklarını anlamaya başlar. Böylece gölge adamın en öne çıkan üç kusurunu, cinsel şehvetini, güç şehvetini ve kendine yönelik şehvetini, bencilliğini alır ve onları erdem haline getirir. Artık o temayla ilgilenecektir. Ama burada özel önem taşıyan bir şey söylüyor; soruyor: "Şimdiden sonraya hangi köprü gider? Nasıl bir zorlama yükseği alçağa eğer? Ve en yüksek olanı bile zorlayan nedir—yukarı doğru büyümeye?" Cevabını verebilir misiniz?

Miss Hannah: Bireyleşme.

Mrs. Fierz: Yalnızca yaşamak derim.

Prof. Jung: Hayır, o kadar basit ki, göremiyorsunuz. Burada zaten söyleniyor: şehvet, güç tutkusu ve bencillik. Teraziler dengede duruyor. Çünkü bunlar yaşam güçleridir, bu nedenle gerçekten de erdemdirler. Onlar yaşamsal erdemlerdir, çünkü sonrasına köprü kurmaları yaşamsal öneme sahiptir. Erdemler

[1] Jung'un burada José Ortega y Gasset'in 1930'da İspanyolca yayımlanan ve 1932'de anonim olarak İngilizceye tercüme edilmiş olan *Kitlelerin İsyanı* yapıtından söz ettiği kesin gibidir. Günümüzde kullanılan "kitle adamı" ifadesi bu İspanyol felsefecinin eserindendir.

ve yüksek başarılar daima bir sondur; tamamlanmamış olan bir başlangıçtır. Tamamlanmamış, ayrışmamış olan, yarına giden köprüdür; olgunlaşmamış ya da bugün yalnızca bir tohum olan meyve, iki ay sonrasının olgunlaşmış meyvesidir. Ve dünyayı hareket ettiren—örneğin yükseği alçağa eğilmeye zorlayan güçler nedir? Elbette erdemler değildir, çünkü onlar daha da yükselmesine yardımcı olurlar. Haklı olarak "en yüksek olanı bile zorlayan nedir—yukarı doğru büyümeye?" der, yani aşağıdan uzaklaşmak için, çünkü kusurları telafi etme gayreti sizi erdemin en yükseklerine zorlayacaktır. Çok derin bir gölgeyle savaşmak zorunda kalmasaydınız asla bir ışık yaratmazdınız. Yalnızca çok karanlık olduğu zaman bir ışık yakarsınız, ancak bir kusurdan mustarip olduğunuzda, yukarı doğru büyümenize yardımcı olacak erdemleri geliştirmeye başlarsınız. Ayrıca, yüksekteyseniz, alçağa eğilmenize ne yardımcı olur? Tam da böyle kusurlar. Cinsel şehvetle, güç iradesiyle, alçağa eğilebilirsiniz, yozlaşabilirsiniz. Başkaları üzerinde güç kuran kişi, onların güç kaybı sonucunda kendini alçaltır. Onlara istedikleri, ama onda olan gücü verir. Yönettikleri kadar aşağıdadır. Köle zorbadan daha aşağı değildir; köle zorbanın gücünü alır, zorba da köleden güç alır. Birinden alsanız da, birisine verseniz de, sikke aynı sikkedir. Ve bu, güçte veya şehvette veya bencillikte böyledir: hepsi aynıdır. Ama bunlar, şeyleri harekete geçiren güçlerdir. Yazık ki iyi şey, yüksek şey, erdem, daima bir başarı, daima bir doruktur ve doruk daha ilerisine yol açmaz. Ancak aşağıda, alttayken yükselebilirsiniz, tıpkı ancak doruktan aşağıya inebileceğiniz gibi. Ama aşağıda bir şey yoksa, inemezsiniz. Şimdi, Nietzsche'nin fikri budur ve dikkate alınması gerekir.

Mrs. Fierz: Şu anda kefeler neden bu kadar eşit?

Prof. Jung: Belirttiğim gibi, burada bir çeşit *enantiodromia* vardır.

Mrs. Fierz: Bu üç şeyi henüz kabul etmediği için mi?

Prof. Jung: Ama kabul etti.

Mrs. Fierz: O zaman neden sindiremiyor?

Prof. Jung: Ah, bu tam Nietzsche'nin tarzı. O, olayı anlar, ama onu başkaları uygulamalıdır. O yalnızca vaaz eder, ama onu ilgilendirmez. Ev temizliği vazettiği zaman bunun kendi evi olabileceğini idrak etmez. Onun evi pis diye, herkes evini temizlemek zorundadır. Sürekli başkalarının bahçelerindeki yabani otlardan şikâyet eden, ama kendi otlarını temizlemeyen insanlar gibidir. Asla, "Şimdi bunun benim için anlamı nedir?" diye sormaz. Bu kitabın trajedisi asla dönüp kendisine bakmamasıdır; baksa kitabından yararlanmış olurdu. Ama başka bir şey arar, ünlenmesi ya da başkalarının onayını alması gerekir. Sanki onun için de uygun olup olmadığını bilmek istemiyor gibidir. Çünkü bu kötü şeyleri yaşamın önemli güçleri olarak tanır, ama yine de sıradan insanların tabii ki bu gerçekleri *tanımadıkları*, yaşamın bu güçlerine itibar etmedikleri sonucuna varır; yine yalnızca bu niteliklerden oluşan gölgenin, bu varsayımla aşağılandığını görürüz. Aşağı insan doğal olarak felsefi yönü tanımaz, ama bu güçlerden etkilenir, gölgeyi yaşar; bu güçlere yenilince, onların habis yanını

idrak eder. Dolayısıyla aşağı insan nasıl farklı olunacağının, kendisini böyle güçlerden nasıl kurtaracağının öğretilmesinden hoşlanır.

Çünkü evindeyken kendisini evinde hissetmeyen bir insan, kişisel ve bedensel yaşamına sıkı bir biçimde bağlanmamıştır ve bu karanlık güçlere ne ölçüde yenilmiş olduğunu anlamaz. Bu tür birisi doğal olarak, Nietzsche'nin de ulaştığı, onlara sahip olmadığı, onları görmediği ya da dokunmadığı için erdem oldukları sonucuna varır. Bu güçler tarafından zincirlenmiş, hapsedilmiş olan—kendisini cinsel şehvetten, güç tutkusundan, bencillikten kurtaramayacağını bilen—kişi, kendisini bu kötülüklerden kurtarabileceğini duyunca mutlu olur. Bunlar cehennemin güçleridir ve işte bu da, bunları aşmanıza yardım edecek olan tanrıdır. Ona göre, kendisini özgürleştirmek mantıklıdır, çünkü onların çok fazla etkisi altındadır. Ama oldukça dışarda kalan ve onlardan etkilenmeyen kişi, memnuniyetle bu güçlere geri dönecektir, çünkü onun için olumlu bir anlamı vardır. Uzaktan bakıldığında gayet güzeldir, sarışın hayvan gibi, harika, şehvetli bir hayvan, güçlü, bencil bir canavar, bir tür Cesare Borgia. Zavallı, cana yakın, yarı kör Profesör Nietzsche, bunun yanına bile yaklaşamaz; bu nedenle, Cesare Borgia'nın kırmızı sakalından, aslanın doymak bilmezliği ve gücünden, boğanın cinsel gaddarlığından bir şeyler alabilirse, onun için doğal olarak iyidir. Bu yüzden yine bu üç kusurun ne kadar harika olduğunu göremeyen zavallı yaratıkları aşağılamaya başlar. II. Bölümün sonundan önceki altıncı dizede, bu kutsal bencillikten söz ederken, şöyle der:

> Kötü: tüm o süklüm püklüm ve aşağılık yaltakçılara—zoraki, göz kırpıştırarak, kırık kalpler ve yalandan uysallıklarla, geniş, korkak dudaklarla öpenlere böyle der.
>
> Ve yapmacık bilgelik:—

Bu, *After-Weisheit*'ın kötü bir çevirisidir. Yapmacık bilgelik yerine, aslında "taklit bilgelik" olmalıdır.

> Ve yapmacık bilgelik: böyle der tüm kölelerin ve ak saçlıların zekâ taslamalarına; özellikle de tüm kurnazlıklarına, yapmacık-zeki, meraklı-zeki budalalıklarına rahiplerin!
>
> Ancak yapmacık bilgeler, tüm rahipler, dünya bezginleri ve kadınsı ve köle ruhlular—ah, oyunları nasıl hep bencilcedir!
>
> Ve tam da *o* erdemdi ve ona erdem denmeliydi—bencillik etmek! Ve "özgecil"—öyle görmek istediler kendilerini, haklı olarak, tüm o dünya bezgini korkaklar ve haç örümcekleri!

Sıradan insanı o üç kusurun ne harika üstünlükleri, ne yaşam güçleri olduğunu göremediği için aşağılamaya devam ediyor, tam da bu güçlerin tutsakları olan insanların varolduğunu göz önünde bulundurmadan. Durumu evrensel bir durummuş gibi, yalnızca kendisini görüyor ve kendisini safça dünyaya yansıtıyor. Sezgisel olarak kendi dışına çıkmış, o, bedeninde değil, soyut bir sayıdır ve

soyut bir sayı, böyle şeylerle bir ilişki kurmasını sağlayan ayaklar ve eller ve beden için kanı olmadan, kendisini nasıl hisseder? Elbette yaşamın güçleri tarafından biraz daha yenilmek hoşuna giderdi. Ama insanların büyük çoğunluğu yaşamın kurbanlarıdır ve esaretten çıkmanın yollarını gösterirseniz onlara büyük bir hizmette bulunursunuz—girmenin değil. Bu gibi düşünceleri esaret altındakilere, bencil olan ve bencilliklerinden mustarip olanlara vaaz ediyorsa, yapacağı etkiyi hayal edebilirsiniz; artık bencilliğin büyük bir erdem olduğunu idrak etmeliler, daha da bencil, daha fazla güç iradesine sahip olmalıdırlar. İşte o zaman aşağı insanlar *canaille* haline gelirler; o zaman gerçekten de daha önce olmadıkları ayaktakımıdırlar. Belki o zaman edepliydiler, şimdi edepsizleştiler, çünkü mustarip oldukları kusurlar—ve onlardan mustarip olduklarını bildikleri bir zaman da olmuştu—artık erdem olarak adlandırılıyor. Sonra gücü devralırlar ve Nietzsche gibi birinin ne olduğunu o zaman görün! Ürettiği şey, üretmek istediğinin tam tersidir. Çevresine yalnızca bir kez baksa, arkasındaki gölgeyi görür ve o zaman ne ürettiğini bilirdi. Ama örneğin Hannibal'inki gibi bir idraki asla yaşamazdı. Hannibal'in Roma'ya giderken olağanüstü bir rüya gördüğünü hatırlarsınız: Bir şeyin kendisini takip ettiğini ve onun ne olduğunu görmek için başını çevirmemesi gerektiğini hissediyordu; ama başını çevirdi ve bunun bütün dünyayı yıkıma uğratacak korkunç bir ejderha olduğunu gördü. Bildiğiniz gibi, Roma'ya karşı yürüttüğü kampanya, Kartaca'nın tamamen yıkılmasıyla sonuçlandı, planladığı, aradığı şey, pek bu değildi. Ancak gölgeyi görmeyen insanlara sıklıkla böyle olur; ürettikleri şeyin asıl niteliğiyle asla hesaplaşmadan, bir ülke ya da dünya için en iyisini istediklerini düşünürler. Arkalarına baksalar, görürlerdi. Hannibal ürettiğini gördü: önce İtalya yıkıldı ve en sonunda Kartaca, kesinlikle ve tamamen yok edildi.

Çünkü insan daima bir şeyi *kimin* öğrettiğini sorgulamalıdır. Adamın söylediklerini önemsiyormuş gibi; önemli olan *onun* söylemesidir, *neyi* söylediği değil. Bunu eleştirmek için, daima *kimin* söylediğini sormalısınız. Örneğin mali olarak kötü bir durumdasınız ve birileri gelir, kitaplarınızı ona vermenizi söyler, o her şeyi halledecek, sorumluluğu üstlenecektir. Ama şunu sorarım: sorumluluğu üstlenecek olan arkadaş *kimdir*? O zaman bir düzine iflası olduğunu, aslında bir dolandırıcı olduğunu ve işlerini onun eline emanet etmenin aptallık olacağını öğreniriz.

Dolayısıyla bir felsefeyi okurken, önemli olan yalnızca düşünce değil, düşünceyi üreten adam da önemlidir. Bunun onun için ne ifade ettiğini sorun, çünkü o sözcükleri okurken onun ne olduğu ile kıyaslamadan edemezsiniz. Ya da vaazı veren kimdir? Onun gerçeğine dönün ve uyup uymadığına bakın. Çünkü bağlamdan, burada konuşanın Rönesans'tan bir *condottiere*'in, müthiş bir arkadaşın konuştuğu sonucuna varabilirsiniz. Oysa gerçekte, baş ağrısı çeken ve dünyadan elini eteğini çekmiş, nazik, çok gergin, yarı kör bir adam bulursunuz; Engadine'deki küçük bir evin köşesinde oturmuştur ve bir sineği bile rahatsız etmez. O zaman görünürde kendi kendine konuştuğunu ve o şeyi çe-

virip, ne olacağını görmeniz gerektiğini düşünürsünüz. Ve bunun esas olarak üniversite çevrelerinde yayımlanması, ama herhangi bir sıradan ve içgüdüsel yaratığa yasaklanması gerektiğine karar verirsiniz; uykusuzluk ve baş ağrısı çeken doktorlara ve profesörlere verilmelidir ve başka kimse okumamalıdır. Çünkü Nietzsche'nin aşağı adamı, yukarıdaki adamın neyi vaaz ettiğini duyabilseydi, kehaneti gerçekleşmiş olurdu, yani:

> Ama şimdi günü geliyor, değişim, yargının kılıcı, büyük öğle vakti geliyor herkes için; o zaman çok her şey ortaya çıkacak.

Görüyorsunuz, Mr. Profesör Nietzsche'ye vahiy olunmuştur.

> Ve egoyu erdemli ve kutsal sayanlar ve bencilliği kutsayanlar, gerçekten de o müneccim de bildiğini söyleyecektir: "Bak, geliyor, o büyük öğle vakti yakındır."

Aslında bu, Sils Maria'da yaşayan Profesör Nietzsche için, akşamın sabaha eklendiği, her şeyin nerede tamamına erdiği, gölgesiyle bir araya gelebileceği büyük öğlen vakti olacaktır. Başka hiç kimse için değil.

Şimdi bir sonraki, "Yerçekimi Tini" başlıklı bölüme geldik. Nietzsche aslında gerçekçi olsa, yerçekimi tininden hiç söz etmezdi. Gölgeye hiç dokunmamış, onu başkalarına yansıtmıştı. Kendi gölgesiyle temas kurmuş olsaydı, bu bölümün hiçbir amacı olmazdı. Ama burada bir şeyin onu aşağıya çektiğini, yerçekimini, muazzam bir ağırlığı hissediyor ve bu nedenle bu "Yerçekimi Tini" bölümü geliyor. Çünkü hâlâ iyilik ve kötülüğün altı bin fit üzerinde geziniyor, hâlâ böylesine büyük birer erdem olan üç kötülükten kaçınıyor ve bu nedenle şeylerin ağırlığını, yerçekimini hissediyor. Haklı olarak, "Ağzım—halkın ağzıdır" sözleriyle başlıyor—kendisinin değil. Tuhaf olan burada Profesör Nietzsche gibi konuşmuyor olmasıdır; gölge, aşağı insan aşağı konuşmaktadır, çünkü aşağı adam işitilmek ister. Ve Nietzsche bunu anlamaz—en kötü insanların megafonu olmasına rağmen. Oysa bu, çok önemli bir öngörüdür.

> Ağzım—halkın ağzıdır: konuşmam Ankara tavşanlarına fazla kaba ve içtenlikli gelir.

Bu aptalca bir çeviridir. Nietzsche, "*Seidenhasen*" sözcüğünü kullanıyor. Şimdi, tavşanlar yumuşacık, ipeksi kürklü, çok korkak ve aptal hayvanlardır; bu Ankara tavşanı değil, rakiplerinin deliklerde yaşayan ve lahana koçanı kemiren alıngan, hassas ciltli, aptal, dar görüşlü tavşanlar olduklarını kasteder. Tabii ki bunların tümü, Basel Üniversitesi profesörleridir. Elbette böyle olanlar vardır, ama kendisi de onlara aittir: o hassastır; hassas ciltlidir ve her kaba dokunuştan uzak durur. Her soğuk rüzgâr onu kötü etkiler. Kışın sisi yüzünden Basel'de yaşayamaz.

> Sözlerim mürekkep Balıklarına ve kalem tilkilerine iyice yabancı gelir. *Kim* mürekkepten ve kalemden geçinir?

Benim elim—bir delinin elidir: …

Bu şu anlama gelir: gölgemin eli, bu gölgemin işidir. Ama bunu hiç idrak etmez.

… yazıklar olsun, tüm masalara ve duvarlara ve bunlar gibi, budalaların yazıp çizebileceği yeri olan her şeye!

Çevresini saran boşluğu, kendi fikirlerini sergileyen kendi sözcüklerinin gürültüsüyle dolduruyor; başka kimse onlarla ilgilenmiyor. Başkaları da, kendileri dışında herhangi birinin ilgisini çekermiş gibi sevgililerinin adlarını, müstehcen esprileri ya da kendi adlarını duvarlara yazarlar. Bu yüzden kendi vaazlarının; kendi gevezeliklerinin, kendi bilgeliğinin, budalanın sesi olduğunu söylüyor.

Ayağım—bir at ayağıdır; …

Kimin at ayakları vardır? Şeytanın. O halde o, salt budala değil, aynı zamanda şeytandır.

… onunla dere tepe çiğner, tarlalarda bir yukarı bir aşağı koştururum ve tüm hızlı yarışlarda zevkten kudururum.

Resim şimdi önümüzdedir. At ayaklarına sahiptir, bu yüzden ayaklarının kaçıp gitmesini engelleyemez. Tarlalarda bir yukarı bir aşağı koşturuyor—sanki tarlalara bir yararı olacakmış gibi. Salt yıkıcıdır, delirmiş bir at gibi sağa sola koşar. Jakob Burckhardt kötü niyetli olsaydı, Nietzsche'nin porselen dükkânında azgın bir boğa ya da bir çiçek yatağına girmiş bir gergedan gibi olduğunu bilirdi. Söylemedi, çünkü çok kibardı ve kesinlikle Nietzsche'den de korkuyordu. Ve burada Nietzsche lafı ağzından alıyor; kendisini eleştiriyor:

Midem—elbette bir kartal midesidir. Çünkü en çok kuzu etini seviyor. Muhakkak bir kuş midesidir.

Sizce kuşun midesi sağlam mıdır?

Mrs. Fierz: Her şeyi yutup sonra midelerinde bir topa dönüştürebilir ve tükürebilirler.

Prof. Jung: Şu *Gewölle* dedikleri…

Mrs. Fierz: Ve midelerinde bir tür taş vardır, böylece bir şeyleri öğütebilirler.

Prof. Jung: Evet, demir bilyeler gibi. Ama Nietzsche'nin midesi o kadar zayıftı ki, sık-sık kusma ve benzeri rahatsızlıklar yaşardı—olağanüstü bir çelişki! Sonra, kartal midesinin özellikle kuzu eti sindirmekten hoşlanması neyle ilgili?

Mrs. Fierz: Hıristiyanlıktaki Kuzu'ya.

Prof. Jung: Evet, kesinlikle *Agnus Dei*'ye bir göndermedir, yani kartal bir tanrı yiyicidir. Doğal olarak, Mesih, *Agnus Dei*, Tanrı'nın Kuzusu olarak, ölmüştür, ölmüş bir kuzudur; kartalların da yedikleri de odur; Nietzsche ise,

Hıristiyanlığın büyük pisboğazıdır ve gayet iyi bir mideye sahiptir. Şimdi bu konuşmakta olan, bilinçli Nietzsche değil, gölgedir ve bir şeylerin söylendiğini ve konuşanın belki de kendisi olduğunu idrak etmek Nietzsche'ye kalmıştır. O zaman, herhangi makul bir bireyin yapacağı gibi, bunun ne anlama geldiğini sormalıdır. Tıpkı birisi size şöyle ve şöyle bir şey yazmış olduğunu söylediği zaman, "Ama buna nasıl ulaştınız? Bunun sizin için anlamı nedir?" diye sormanız gibi. Böylece Nietzsche kendisine şöyle diyebilir: "Kartalların harika gözleri vardır, oysa sen yarı-körsün; kuşların harika mideleri var, ama senin miden zayıf. [Hele devekuşu olsaydı, bu bir midenin doruğu olurdu, çünkü - malum—demir çivileri bile sindirebilirler!] Sen köylülerin buğday tarlalarını çiğneyen, çok yıkıcı bir şeytan olduğunu söylüyorsun, oysa gördüğün gibi, her boş alanı bu saçma yazıyla dolduran budalanın birisin." Şimdi bu ne demek oluyor? Ama görünüşe göre ancak bugün kendimize böyle bir soru sormaya ya da böyle şeyler üzerine düşünmeye başlıyoruz. Eskiden önemli olan, bir şeylerin söylenmesiydi, kim söylerse söylesin. En azından Nietzsche'nin psikolojisi buydu—bir şey söylenmiştir—ben bir şey söylemiş oldum; *ben* bir şey söyledim değil de, *bir şey* söyledim. Bu önyargı psikolojik olarak çok önemlidir: yani yalnızca dışarıdaki, üretilen şey önemlidir, üreten kişi değil. Sonra devam ediyor,

> Masum şeylerle ve az miktarda beslenmiş ve uçmaya, uzaklara uçup gitmeye hazır ve sabırsız—artık benim doğam bu: burada bir kuş-doğası neden olmasın!

Bunu nasıl yorumlarsınız?

Mrs. Fierz: Aslında kuş doğası hakkında bir yanılsamadır, neden masum şeylerle beslensinler ki?

Prof. Jung: Ah, ama Kuzu, *Agnus Dei*, masum yiyecektir ve bu, çok yakışır! Kartalların masum kuzuları veya masum tavukları yemeleri çok hoştur; bu yüzden köylüler onlara bayılır! Bu basitçe, yırtıcı kuşun pek yapıcı bir hayvan olmadığı ve insanoğlunun ondan çok nefret ettiği anlamına gelmektedir. Ve "uçup gitmeye hazır ve sabırsız" ne demektir?

Miss Hannah: Hâlâ aşağı insandan kaçmak, onun üstünde yaşamak istiyor.

Prof. Jung: Eh, konuşan gölgedir. Bu bir Fransız ifadesidir: *prendre son vol.** Şimdi kanatlanmış, en yükseğe uçabilir. Bu gölgenin özgürleşmesidir. Ve gölge özgürleşince—bir kuş olunca, ne olacaktır?

Mrs. Fierz: Bir şeyin tepesine inecektir.

Prof. Jung: Evet, bir avın üzerine atlayacaktır. Şimdi nasıl bir resim görüyorsunuz? Antik çağlardan kalma ünlü bir resim vardır.

Mrs. Fierz: Ganymedes.

Prof. Jung: Elbette, Zeus'un kartalı tarafından getirilmişti. Başka bir bağlantımız daha vardır.

---

* (Fransızca) Kendi kanatlarınla uç; artık tek başına hareket etmeye başla –ed.n.

Mrs. Jung: Prometheus.

Prof. Jung: Evet, klasik vaka odur. Kartal avını bulmuş ve neredeyse öldürmüştür. Dolayısıyla gölge kanatlanıp bir kuş haline geldiğinde, özgürleştiğinde, bağımsız ve özerk bir şey haline geldiğinde, Nietzsche'nin tepesine iner ve onu başka bir dünyaya götürür. Sonuçta Kartal, tıpkı Zeus'un kartalının, bir kayaya, yeryüzüne zincirlenmiş Prometheus'un karaciğerini yemesi gibi, onun yaşamını yiyecektir. Bütün olay budur. Sonra diyor ki,

> Ben ki hele yerçekimi tinine de düşmanım, bu da kuş doğasıdır:—gerçekten ölümcül düşman, olağanüstü düşman, ezelden beri düşmanım! Ah, düşmanlığım nerelere uçmadı ve uçamadı ki?

Bu, uçuşa hazır olan yırtıcı kuşun duruşuyla ilgili bir bildirimdir. Gölge burada bir kartal olarak konuşuyor; uçucu bir varlık, bir kuş haline gelmiştir ve böyle olmakla yerçekimi tinine düşman olmuştur. Zerdüşt'ün yerçekimi tinine, onu aşağı çeken her şeye yönelik tiksintisini ifade ettiği yeterli sayıda pasaj görmüştük; ve burada en üst düzeye geldi. Ona göre kuşun doğası zaten yerçekimi tinine düşmandır ve ne yapsa bu düşmanlığı daha da artıramaz. Üç kez tekrarlıyor: "gerçekten ölümcül düşman, olağanüstü düşman, ezelden beri düşmanım!" Eksiksiz ve umutsuz bir çelişki, asla bir araya gelmeyecek şeyleri ifade etmek istiyor ve düşmanlığının onu yanıltabilecek kadar büyük olduğunu da kabul ediyor—"uçamadı ki," diyor. Çünkü burada tamamen kuş varlığıyla özdeşleşiyor ve bizim çıkarımımıza göre bu bir kartaldır, çünkü bir kartalın midesinden söz ediyor ve kuzu öldüren bir yırtıcı kuş. Ve bu, Hıristiyanlığa ve tüm masum şeylere karşı düşman bir tin anlamına gelir ve özellikle de aşağı insana, yeryüzünün cezaevinde tutulan yerçekimi tininin düşmanıdır. Öyleyse sıradan insanlığa ya da insana ait her şeye şiddetle düşman olan bir varlıktır. Burada insan Nietzsche'nin geldiği yerin totem hayvanını böyle bir simgelemenin modeli olduğunu düşünmeden edemiyor. Ve o totem hayvan nedir?

Mrs. Crowley: Kartal.

Prof. Jung: O, tüm ülkenin totem hayvanıdır, ama Nietzsche'nin geçmişi, benim güzel Basel kasabamdı ve orada bazilisktir, bir tür akrep kuyruklu, kanatlı bir ejderha, yine uçan bir şeydir, ama kuyruğunun ucunda çok zehirli bir iğnesi vardır. Şimdi, Basel'den gelen kişilerin özelliklerinden biri, *médisance* meraklarıdır, zehirli iğneleri. Bir ortaçağ öyküsünde, bir horoz bir yumurta yumurtladığı zaman—her halükârda onun yumurtladığı varsayılmıştır, çünkü başkaları o yumurtayı üretemezdi—polis, horozu tutuklar. Mahkemeye çıkarırlar ve yargıç karar verir: horoz ölüm cezasına çarptırılır, cellada verilir ve bir kâfir gibi yakılır. Çünkü bir horoz, baziliskin totem hayvanı olduğu ülkede bir yumurta yumurtlarsa, bir kurbağanın o yumurtayı bulması ve kuluçkaya yatması oldukça muhtemeldir; bir kurbağa da bir horoz yumurtasına kuluçkaya yatarsa, yumurtadan bir bazilisk çıkacaktır. O zaman totem hayvanı gerçek olurdu, bu da Basel kenti için en büyük felaket olurdu. Bu nedenle, horoz bir cadı ilan e-

dilmeli ve yok edilmelidir. Bu davanın Basel'de olması elbette totem hayvanına duydukları korkularının ifadesidir. Yani totem hayvanı İsviçre'de bir gerçektir. Burada totemlerini canlı tutan bir başka kasaba daha vardır, Berne.

Berne sözcüğünün *Bär*'dan geldiği söylenir, ama bu tabii kaba etimolojidir. Gerçek şu ki, eski Kelt-Roma yerleşiminde—ki bu, tam olarak Berne'de değil, bir sonraki yarımadadadır—nehir orada bir ilmek yapar—ayı tanrıçası *Dea Artio*'yu kazıp çıkarmışlardı. Yani bu Hıristiyanlık-öncesi tanrıçanın orada zaten bir sığınağı vardı, bu da yerel totemin neden ayı olduğunu açıklar. Ve bu fikir Berne'de hâlâ o kadar canlıdır ki, kendilerini iyi hissetmek için *Bärengraben*'de canlı ayıları olması gerekir. İlkellerdeki gibi, totemlerini kaybederlerse, yok olurlar. Bu nedenle, bu göndermeleri çok ciddiye almalıyız. Bu durumda kuş, tüm ülke için karakteristik olan kuşa, kartala rastlar. Artık isterseniz sonuçlarınızı çıkarabilirsiniz. Bunu halka açık yapmamız gerekmez; özel meditasyonda yapabiliriz. Bu yüzden Nietzsche şöyle diyor:

> Bunun için bir şarkı söyleyebilirim—[ben de bir şarkı söyleyebilirim!] ve *söyleyeceğim*: boş bir evde yalnız olsam ve onu kendi kulaklarıma söylesem de.

Dinleyecek kimse yoktu, kimse anlayamazdı; elbette kendi zamanında o sezgiyle baş başaydı. Şimdi, sonraki kısımdaki ilk dört dizeyi atlayıp devam edeceğiz:

> … kişi, kendini sevmelidir—böyle öğretirim—erdemli ve sağlıklı bir sevgiyle: ki kendisiyle baş başa olmaya katlansın ve başıboş dolanmasın.

Bu çok mantıklı bir fikir, apaçık ki çok iyi bir niyettir. Önceki dizede bir parça sakınma ve idrak buluyoruz:

> Tabii sararıp solmuşların ve hastalıklıların sevgisiyle değil, çünkü bunlarda özsevgisi bile pis kokar!

Böylece marazi bir varlığın ego-merkezli otoerotizmini kastetmediğinden hayli eminiz. Ama insan, "Tabii ki o berbat özsevgisini, nevrotiklerin o ego-merkezli tutumlarını kastetmiyorum" diyorsa, kendisinin bir nevrotik olmadığından emin olmalıdır. Yoksa günümüzün boşboğaz bir bireyi, "O doğru sevgiye sahip olan *sen* misin?" diye soracaktır. Ve o zaman insan sayfasının temiz olduğundan, kendisinin de ego-merkezli veya nevrotik olmadığından emin olmalıdır. Bu nedenle, Nietzsche, o kokuşmuş özsevgiyi kastettiğini söylediği zaman, bu yeterli olmaz. Çünkü konuşan *kimdi*? Gölge, aşağı insan, bildiğimiz gibi, zamanla Nietzsche'nin tepesine inecek ve onu kaldırıp götürecek bir kuş haline bile gelmiştir. Bu kuş, ilk ölümcül vizyonunda üzerinden atlayan soytarıdır. Nietzsche-Zerdüşt bir ip cambazı olduğunda, zaten o uçarken üzerinden atlayan soytarı, bu kötü kuştur, onu ele geçirecektir; bu soytarı, zihni bedeninden önce ölen zavallı ip cambazının düşmesine, hatta ölümüne neden olmuştu. O zaman bile kehanet buydu. Dolayısıyla

bu kuş-adam, tıpkı önceki bölümdeki gibi ve hâlâ da burada olduğu gibi konuşurken, eleştirel olmalıyız. Çünkü bir doğru bile yanlış birisi tarafından konuşulduğu zaman yanlış biçimde işler; yanlış birinin elinde doğru araç kötülük getirir. Bölümün bu ikinci kısmındaki ilk dizelere geri dönersek, şöyle der,

> İnsanlara günün birinde uçmayı öğretecek olan kişi, tüm sınır taşlarını devirecektir; …

İnsanlara uçmayı öğretebilen kişi, uçan insan, kuş-adamdır ve böylece tüm sınır işaretlerini değiştirecektir. Yani artık kesin sınır çizgileri olmayacaktır. Bu ne anlama geliyor?

Mrs. Fierz: Yalnızca kaos anlamına geliyor.

Prof. Jung: Evet, belirsizlik. Kimse neyin kendisine, neyin komşularına ait olduğunu bilemez; bu tam bir karışıklıktır. Kuş-adam kaos üretecektir.

> … ona göre tüm sınır taşları havada uçacaktır; …

Şimdi, sınır taşları aslında nedir? Neye bir sınır taşı dersiniz, Miss Hannah?

Miss Hannah: Her zaman orada olan, insanın kesin olarak alıştığı bir şey.

Prof. Jung: Eh, öğlen yemeğine de alıştınız. Bu da bir sınır taşı mıdır? Lütfen bana bir sınır taşının kesin bir tanımını verin.

Mr. Allemann: Tüm yasalar veya anlaşmalar, tam olarak tanımlanan her şey, bir yolun arasından geçtiği iki çit gibi. Havada kaybolurlarsa nerede olduğunuzu bilemezsiniz.

Prof. Jung: Evet, bir sınır taşı, bir ülkenin kesin bir karakteristiğidir. Bu bir çit, bir nehir, bir tepe, bir ağaç olabilir—bir kırsaldaki göze çarpan herhangi bir özellik bir sınır taşıdır. Ve eğer bu tür özelliklerin hepsi gökkubbeye uçarsa—ki bu son derece saçma bir resimdir—ne olur?

Mr. Allemann: Yön bulmak olanaksızlaşır.

Prof. Jung: Evet, ama somut olmalıyız. Bir sınır taşı havada uçtuğu zaman ne olur?

Mrs. Fierz: O zaman yerçekimi durmuştur.

Prof. Jung: Evet. Şimdi bu yeryüzünde olacak olsa, yerçekimi yok olsa, şu an için bir şey değişmezdi, ama yalnızca bu masaya bassam havaya yükselir ve orada kalırdım. Sandalyenizi kaldırdığınızda tavana kadar çıkar ve siz de onunla birlikte kalırsınız. En ufak bir şok, evinizin havaya yükselmesine neden olur ve bu nedenle yeryüzünün tüm yüzeyi, uzayda yüzüyor olur. Dolayısıyla Nietzsche burada, yerçekiminin tamamen yok olduğu, tüm sınır taşlarının havaya yükseldiği bir durumu betimliyor. Ve metin devam ediyor,

> … yeryüzünü yeniden vaftizleyecek—"hafif gökcismi" olarak.

Dünya'nın ağırlığı yoktur, hafif gökcismidir. Yerçekimini ortadan kaldırdı, bu nedenle yeryüzünün kendisi bir kuş haline geldi. Tabii ki bu deliliktir.

> Devekuşu en seri attan daha hızlı koşar, . . .

Midesinden dolayı devekuşunu baskılayamazdı ve atın toynakları, şeytan, yeniden getirilmeliydi ....

> Ama başını da ağır biçimde kuma daldırır: henüz uçamayan insan da öyledir.

Ne de bu resmi baskılayabilir, çünkü bu yine aslında bir kuş olan, ama yine de başını yeryüzüne gömen aşağı insanı hakir görmek için bir fırsattır. Gölgeyi yine aşağılıyor, ama gölge konuşmayı sürdürüyor. Gölgenin kendini aşağılaması bilinçdışının şeytanca kurnazlığıdır. Kilise Babaları zaten belirtmişlerdi; şeytan pençeleri ve kuyruğuyla göründüğü veya küfürler ettiği veya insanı günaha soktuğu sürece tehlikeli olmaz. İncil okur ve ilahiler söylerken bile tehlikeli değildir. Ama şeytan doğruyu söylediğinde dikkat edin! Çünkü o zaman söyleyenin *kim* olduğunu sormanız gerekir ve bu asla sorulmadığı için, en büyük tehlike orada yatar. O zaman harika bir sesi olan tenorun, soylu bir karaktere sahip olduğunu varsaymak gibi olur.

> Yeryüzü ve yaşam ona ağır gelsin, böyle ister yerçekimi tini! Ama hafifleyecek, bir kuş olacak kişi, kendini sevmelidir—böyle öğretirim.

İşte şeytan, kendinizi sevmeden yerçekimi tininden kurtulamayacağınızı söyleyen kuş-adam... Çünkü bu özsevgisi, kuş adamının amaçlarına hizmet eder, yani doğru öğreti değildir. Düzenin ve yasanın ve ağır ve kesin sınır taşları olan doğanın da tamamen yok olmasına götürür. Doğal düzeni bozarak, ayaklarının altında toprak olmayan varlıklar yaratır. Doğadaki kendi yerine, kendi eşsizliğine sahip her şeyi değiştirerek belirsiz bir şey haline getirir ve tüm bireysel değerlerin kesin olarak yıkılması ve parçalanması anlamına gelir. Sonunda bir çorba vardır: her şey o çorbanın içindedir. Bu büyük doğru, şiddetli eleştiriyle karşılanacaktır çünkü tin ya da kuş-adam, bu gerçeği herkese ayrım gözetmeksizin öğretecektir. Kişinin kendisini erdemli ve sağlıklı bir sevgi ile sevmeyi öğrenmesi gerektiğini söylüyor, ama herkes böyle bir öğretiyi anlamaya ve kabul etmeye hazır mıdır? Elbette ki herkes için doğru olduğu çok tartışılabilir. Bu nedenle insan şu soruyu sorar: "Bu öğretiyi kendinize uyguladınız mı? Kendinizi böyle bir sevgiyle sevdiniz mi? Bana sonucu gösterin." Ve o zaman rahatsız midesiyle, her gece aldığı uyku ilaçlarıyla, Prof. Nietzsche ortaya çıkar. Bu, kuş-insan ya da tinsel insan ya da herhangi bir biçimde üstün insan mıdır? Hayır, o zavallı, hasta bir insandır.

Ama bu cümlenin doğruluğu belirli koşullar altında geçerlidir; kişinin kendisini erdemli ve sağlıklı bir sevgiyle sevmenin ne anlama geldiğini, insanın kendisiyle baş başa kalmaya katlanabileceğini tam olarak anlarsanız, o zaman çok mükemmel bir doğrudur. Doğru kişiye doğru adam tarafından doğru anda söylendiği takdirde, mükemmel bir doğrudur ve hayal edebileceğiniz en mo-

dern, en ahlaksal görevlerden biridir. Çünkü kendinizi olduğunuz gibi sevmeniz gerekir ve o zaman aşağı insanı artık hakir göremezsiniz: hakir görmek diye bir şey yoktur. Hatta o zaman kendinizdeki aşağı insanı, maymun-adamı sevmek zorunda kalırsınız; o zaman kendi menajerinizden hoşnut olmak zorundasınız—bunun ne olduğunu anlayabiliyorsanız. Bunu gerçekleştirmek zordur, çünkü onları öyle bir sevgiyle sevmelisiniz ki, kendinizle baş başa kalmaya katlanabilesiniz. Şimdi, hayvanlarınız kafeslerde olmadan, menajerinizle olmaya nasıl katlanabilirsiniz? Yapılacak tek şey, kafeslere sahip olmaktır, belki değişik su bitkileri ve benzer türler içeren pek güzel kafesler, Hagenbeck'in hayvanları için yaptığı akvaryum gibi: demir çubuklar olmadan, kafeslerin çevrelerinde derin hendekler.[2] Özgürmüş gibi görünürler, ama özgür değillerdir. Yani yalnızca, "Ah, ben uygar insanım, ama menajerim bakım gerektiriyor" diyebilirsiniz. Hayvanlarınızı severseniz, kendinizden çok kültürlü bir hayvanat bahçesi yapabilirsiniz.

Örneğin masum hayvanlar—antiloplar, ceylanlar ve bu gibi hayvanlar—kaçamayacakları koşullar sağlandığı sürece ortalıkta gezdirilebilir. Ama kaçarlarsa, bir şeyler kaybetmiş olursunuz. Kuşlarınız bile bir *volière* [kuşhane] içinde tutulmalıdır; ama ferah ve iyi donatılmış olabilir, böylece bir tür Aden Bahçeleri olur. Asıl fikir buydu: Aden Bahçesi, insan ve hayvanlar için, kimsenin çöle girmeden kaçamayacağı bir tür kafes ya da hayvanların hoş bir varlık sürdürdükleri, birbirlerini yiyemedikleri bir hayvanat bahçesiydi. Bu, yırtıcı kuşlar için çok garip olurdu, bu yüzden belki de onlara dışarıdan at eti geldiğini varsaymalıyız, elma yemediklerine göre. Bu elbette Nietzsche'nin hayal ettiğinden tamamen farklı bir resimdir. Ama menajerinizi sevmezseniz, kendinizle baş başa kalmaya nasıl katlanabilirsiniz, bilmiyorum. Elbette maymunların kafesinde ya da yılanlarla birlikte olamazdınız—çok rahatsız olurdu ve gece gündüz sıkıntılara, pis kokulara ve tehlikeye maruz kaldığınızda, kendinizi sevmezdiniz. Bu yüzden kendiniz için nispeten iyi bir varoluş üretmelisiniz. Belki hayvanat bahçesinin yakınında, güzel, küçük bir eviniz vardır, belki kuş kafesinin yakınında, kurtların veya tilkilerin kokusunu almadığınız bir yerde. Onlar biraz daha uzaktadır, yılan evi de öyle. Rab Tanrı olarak gezindiğiniz ve farklı hayvan ve bitki türlerinin keyfini çıkardığınız, küçük bir Aden Bahçesinden daha az ya da daha çok bir şey olmamalıdır.

Mrs. Jung: Daha önce, konuşanın gölge olduğunu söylemiştiniz. Şimdi, gölgenin bakış açısından, daha çok farklılaşmak için yerçekiminden kurtulmayı arzulaması anlaşılabilir bir şeydir.

Prof. Jung: Evet, gölge konuşuyordu, ama şimdi bütün cümleyi gölgeden kopardık ve onu kişidışı bir doğru olarak kabul ettik. Onu doğru insanın, doğru anda doğru araçlarla, doğru insanlarla kullandığı koşullara koyduk. Bu doğru

---

[2] Carl Hagenbeck (1844-1913), *Von Tieren und Menschen* (Berlin, 1909); kısaltılmış baskı, çev. H.S.R. Eliot ve A. G. Thacker (Londra, 1909), *Beasts and Men* [*Hayvanlar ve İnsanlar*] başlığıyla. Hagenbeck modern hayvanat bahçesinin Alman öncüsüydü.

için olabilecek en iyi koşulları varsayıyoruz. Burada mümkün olan en iyi koşulda değildir, çünkü kuş-adam bunu herkese ayrım gözetmeden söyler; ki bu, büyük bir tehlikedir, çünkü aşağı insan onu doğru dürüst anlamayacaktır. Aşağı insana şehvet duygularını, güç tutkusunu izlemeyi, her şeyin onun istediği gibi olmasını öğretirseniz, çok geçmeden bir komünist kaosuyla karşı karşıya kalırsınız: bu böyle bir öğretinin kaçınılmaz bir sonucu olur. Ama şimdi burada, bu doğrunun doğru insan tarafından söylendiğini düşünüyoruz, kuş-insan tarafından değil; herkese değil, doğru kişilere; dünyanın herhangi bir zamanda değil, şimdi, doğru andan kazançla. Çünkü yanlış anda bir doğru, tamamen yanlış bir etki yapabilir. Doğru anda söylenmelidir. Çünkü şeylerin en iyi hallerinde olduklarını varsayarsak, o zaman bu doğrunun özünü çıkarabiliriz, ki bu, evrenseldir. Tabii bu çok muazzam bir sorundur: İnsan doğasının tüm farklı yönlerini nasıl ele alacağız? Aşağı insanı seviyorsanız, bütün bu nitelikleri gerektiği gibi seviyorsanız, bunun anlamı nedir?

Örneğin sinekleri ve bitleri seviyorsanız, ki belirli bir ölçüde de sevmeniz gerekir, sonunda sizi yiyeceklerdir. Ama sevmeniz gereken başka hayvanlarınız da var, bu nedenle her parçanıza insana yakışır bir varoluş vermelisiniz. O zaman doğal olarak farklı hayvan türleri birbirlerini denetlerler. Yırtıcı kuşlar, farelerin veya diğer küçük zararlıların aşırı çoğalmasını engeller. Büyük yırtıcılar, koyunların ve ineklerin çoğunu yiyecekleri için, aşırı süt ve tereyağın vb üretimi olmaz. İnsan yaratılışında da aynısı geçerlidir: kesin amaçları olan sayısız birim vardır ve her biri, belirli bir birimde ısrar edersek, diğerlerinden fazla büyüyebilir. Ama kendinizi seviyorsanız, bütünü sevmeniz gerekir ve parça, demokrasi adına bütünün gereksinimlerine boyun eğmek zorundadır. Bunun son derece gülünç olduğunu söyleyebilirsiniz, ama *gülüncüz* zaten. Tüm psikolojik durumun yönetimi, tıpkı bir ülkenin yönetimi gibi, bir sürü saçma şeyi içerir. Tüm doğa gibi, grotesktir—bildiğiniz tüm tuhaf hayvanlar—ama mevcutturlar ve bütün, sonuçta, bir senfonidir. Tek taraflı olursa, bütünü bozarsınız: senfoniyi bozarsınız ve kaos oluşur. O zaman, Nietzsche'nin tanımladığı biçimiyle, kişinin başıboş dolanmaması gerektiği, mükemmel bir doğrudur:

> Böyle başıboş dolanmaya, "kardeş sevgisi" diyorlar; bu sözcüklerden daha büyük bir yalan ve ikiyüzlülük olmamıştır, hele bu herkese yük olanlardan gelince!

Bunlar başıboş dolanıp herkese onları ne kadar çok sevdiklerini ya da kendi iyilikleri için ne yapmaları gerektiğini söyleyen, daima onlar için en iyi olanı bildiklerini varsayan kişilerdir. Ya da kendilerinden kurtulmak isteyen insanlar, böylece yüklerini başkalarına aktarırlar. Kendi kaderinden kurtulmak isteyen bazı tembel köpekler vardır, başkalarını severek kaderlerini onlara devrederler. Birinin boynuna "seni seviyorum" diyerek atlarlar ve böylece torbalarını sırtlarına yüklerler; sevgi diye buna derler. Ya da birilerine gidip ne yapması gerektiğini söylerler, ama *kendileri* onu asla yapmazlar. Kendileri için neyin iyi oldu-

ğunu asla sormazlar, ama diğeri için neyin iyi olduğunu bilirler. Önce kendiniz yapın ki, o zaman aslında iyi olup olmadığını bilesiniz. Yani Nietzsche burada, başkalarına uçmaları gerektiğini söylüyor—sanki *kendisi* uçabiliyormuş gibi. Kendisini kandırdığı gibi, onları da kandırır. Bu, Hıristiyanca sevgiyi sorumlu tuttuğu mekanizmanın aynısıdır. Ama Hıristiyanca sevgi vardır, Hıristiyanca sevgi vardır. Kişi Hıristiyanca sevgiyi doğru biçimde uygularsa, bu bir erdemdir ve en yüksek değerdedir; ama kendi yükünü başka insanlara yüklemek için Hıristiyanca sevgiyi kötüye kullanırsa ahlaksızdır, bir tefeci, bir dolandırıcıdır. Çünkü diğer insanlardan yararlanmak amacıyla onları seviyorsa, bu sevgi değildir; sevgiyi bir bahane olarak kullanmaktır, kendi bencil çıkarlarını gizlediği bir kılıftır. Gerçekten başkalarını sevmek için önce kendisini sevebileceğine dair kanıt göstermelidir; çünkü kendisini sevmek en zor iştir. Başkasını sevmek kolaydır, ama olduğunuz şeyi sevmek, siz olan şeyi sevmek, kızgın bir demire sarılmak gibidir: sizi yakar ve çok acı verir. Bu nedenle, başkasını sevmek her şeyden önce daima hepimizin umut ettiği bir kaçıştır ve bunu yapabildiğimiz zaman, hepimizin keyfini çıkartırız. Ama uzun vadede, bize geri gelir. Kendinizden sonsuza dek uzak duramazsınız, geri dönmeli, o deneye gelmeli, gerçekten sevip sevmeyeceğinizi bilmek zorundasınız. Soru budur—kendinizi sevip sevmeyeceğiniz, sınav bu olacaktır. Dolayısıyla Nietzsche, Hıristiyanca sevgiyi suçladığı zaman, yalnızca kendi tipini suçlamaktadır.

SEMİNER II

25 Ocak 1939

Prof. Jung:
55. bölümünün ikinci kısmındaki şu dizede kalmıştık:

> İnsan kendisini sevmeyi öğrenmeli—böyle öğretirim—erdemli ve sağlıklı bir sevgiyle: ki insan kendisiyle baş başa kalmaya katlanabilsin ve başıboş dolanmasın.

Hatırladığınız gibi bu, gölge insanla ilgili önceki bölümlerin hepsiyle bağlantılı olarak söylenmiştir. Nietzsche onun hakkında o kadar çok konuştu ve onu aşağıladı ki, bizler neredeyse bir tepki geleceğini bekleyebiliriz: ötesinde gelişmelidir. Biliyorsunuz, zihninizi bir süre için bir nesneyle meşgul ettiğinizde, özellikle de gölge gibi duygusal bir nesne—ya da özne—söz konusu olduğu zaman, neredeyse bir tepkiye zorlanırsınız. Çünkü bunun gölge ya da herhangi bir bilinçdışı figür de olsa, meşguliyet ender, duygusal türdendir ve sizi sorunun içine çeker: neredeyse onunla özdeşleşirsiniz. Nietzsche'nin gölgeyi aşağıladığı gerçeği, onunla zaten ne ölçüde özdeşleştiğini gösterir ve sövüp sayması da aslında kendisini ondan ayırmak için bir araçtır. Fazlasıyla bağlantıda oldukları şeylere küfredip debelenen insanlarla sık sık karşılaşırsınız: o zaman iç dirençler geliştirir ve kendilerini özgürleştirmeye çalışırlar. Dolayısıyla şimdi bir şey olmasını bekleyebiliriz gibi görünüyor ve burada yeni bir şeyin izini buluyoruz—neredeyse diyebiliriz ki gölgeyle başa çıkmanın düzgün bir yolu—ama muğlak bilinçdışıyla Nietzsche'nin açık ya da düzgün bir biçimde gölgeyle başa çıkmasını bekleyemezsiniz. Bununla birlikte, kendilerini öneren yollar olabilir. İnsanın bilinçdışı bir durumda olduğu rüyalarda bile, az çok açık ifadeler ortaya çıkabilir, ki bunları bilinçle anlayabilirseniz, kullanabilirsiniz.

Oysa onları rüya durumunda bırakırsanız, yalnızca hafif bir etkiye sahiptirler ve bunları aslında asla kullanamazsınız.

Bu nedenle bana sık-sık, anlayamayacaksak şifa verici veya yararlı bir rüyanın ne yararı olduğu sorulur. İşte rüyaları bu yüzden anlamaya çalışırız; çünkü yararlı bir rüya görmek aslında size pek yardım ettiği anlamına gelmez. Anlamasanız bile yararlanmış da olabilirsiniz—belirli bir olumlu etkisi olabilir—ama kural olarak bu, geçici bir etkidir. Fazla önemsiz, fazla belirsizdir ve hemen yok olur, böylece pratikte hiçbir şey olmaz. Bir zemin kazanmak, onları anlamamızı genişletmek için rüyaları yorumlamaya çalışırız. Bu, ayaklarınızın altında altın olduğunu keşfetmek gibidir; onu kazıp çıkarmalısınız ya da her zaman orada kalacaktır. Ya da bir kaya parçasında yüzde üç ya da dört oranında altın olduğunu biliyorsunuz, ama kaya maddesine o kadar dağılmıştır ki, size bir yararı olmaz. Dolayısıyla altını elde etmek için özel bir kimyasal işlem icat etmelisiniz; o zaman alırsınız, ama bilincinize, hatta bilimsel çabanıza gerek vardır.

Tabii Nietzsche'nin durumunda böyle bir şey yoktur; o, bir tür rüya sürecindedir. Sorunlarının akıntısıyla yüzmektedir ve yalnızca psikoloji bilgilerim sayesinde aslında bunların neler olduğunu görebiliyoruz. Gölgenin nasıl dengeleneceği sorunu yüzeyde ortaya çıkıp kaybolur ve sonra yeniden çıkar, çamurlu bir nehrin taşıdığı bir kütük gibi tekrar gelir; ortalıkta da o kütüğü yakalayıp ondan güzel bir direk yapacak hiç kimse yoktur. Yalnızca çağrışımlarının akıntısında sürüklenmektedir ve büyük değere sahip bir şeyi yüzeye çıkarır, ama onun büyük bir değer taşıdığını bilen, bizleriz. O da bunun bir değeri olduğunu hisseder, ama sanki o kütüğü bir köprünün temelini oluşturacak bir direk haline getirebileceğini ya da ona, kendisini nehrin karşısına taşıyacak bir tekne biçimi verebileceğini bilmiyormuş gibi görünüyor. Böylece bırakıyor, geçip giden o büyük nehrin, yaşamın ebedi hareketinin bir parçasını oluşturuyor ve nehir denize akıyor. Sona eriyor. Bu kitap, bunun Zerdüşt'ün inişi, günbatımı olduğu– nehir sonuna yaklaşıyor—ifadesiyle başlar ve salt hareketli akış, birçok şeyi ortaya çıkarır, ama bundan hiçbir şey çıkmaz, çünkü bir kanca alıp bir şey çıkaracak hiç kimse yoktur. Burada söylediği, büyük ve olağanüstü yararlı bir doğrudur, gölgesiyle başa çıkma ya da onun üstesinden gelme formülü. Ama bunu idrak etmiş olsaydı, önceki tüm bölümlerin üstünü çizmesi gerekirdi, çünkü o zaman gölgesini aşağılıyor olmayacaktı, çünkü o da gölgesi *olacaktı*. Ve kendisini aşağılarsa, kendisini nasıl sevebilirdi? Aşağı insanı suçlayamazdı, çünkü kendisini sevmek, kişinin bütünlüğünü sevmesi demektir ve bu, aşağı insanı da kapsar.

Çünkü Hıristiyanlıktaki düşünce, kardeşlerimizin en basitini sevmektir ve o bizim dışımızda olduğu sürece bu harika bir fırsattır; hepimiz kardeşlerimizin en basitinin bizim dışımızda olacağını, Tanrı aşkına, umarız. Çünkü masanıza bir gariban oturtup onu beslediğiniz zaman çok havalı olur, "Harikayım, değil mi? Böyle pis bir herifi masamda besliyorum!" diye düşünürsünüz. Ve şeytan da kuşkusuz tembellik etmez: hemen arkanızda durup kulağınıza ne kadar ha-

rika, bildiğin altından bir kalbinizin olduğunu fısıldar, siz de kendi sırtınızı okşarsınız. Ve herkes, "Harika bir adam değil mi, muhteşem!" der. Ama ya yaşam yolunda karşılaştığınız kardeşlerinizin en basiti siz olursanız, o zaman ne olacak? Bu soruyu bazı ilahiyatçılara sordum, ama ancak bilmediklerini fısıldayabiliyorlar. Aksi takdirde, görünüşe göre kardeşlerinin en basitine nazik davranmaları, aşağılığı nedeniyle onu hakir görmemeleri gerekir; oysa sıradan pratik, kendilerini aşağılamalarıdır, böylece herkes, "Ne müthiş bir arkadaş! Ne müthiş bir özeleştiri! Hatalarını, kusurlarını görüyor ve kendini azarlıyor." Ve sonra bütün kolektif buna katılacaktır.

Şimdi Nietzsche, doğruyu bulmuştu, kardeşlerinizin en basitine karşı sevecen olmanız gerekiyorsa, kardeşlerinizin en basiti size kendiniz olarak geldiği zaman da sevecen olmalıydınız, dolayısıyla şu sonuca varmıştı: kendini sev. Kolektif Hıristiyan bakış açısı "Komşunu sev" biçimindedir ve ikinci, "kendin gibi" kısmını sustururlar. Nietzsche bunu tersine çevirir; "Kendinizi sevin" der ve "komşunuzu sevin" kısmını unutur. Bu Hıristiyan karşıtı görüştür ve doğru iki yönden de yanlışlanmış olur. Aslında şöyle olmalıdır: "Komşunuzu kendinizi sevdiğiniz gibi sevin ya da kendinizi komşunuzu sevdiğiniz gibi sevin." Bu, eksiksiz bir doğrudur—sevebiliyor ya da sevmeyi göze alabiliyorsanız. Ayrıca, "Komşunuzdan nefret ettiğiniz gibi nefret edin ya da kendinizden nefret ettiğiniz gibi nefret edin" de diyebiliriz. Nietzsche'nin anlayışının oldukça eksiksiz olduğu söylenebilir—ama bunu idrak etmez. Kişi kendini *sevmelidir*, kardeşlerinin en basitini *kabul etmelidir*, kendisiyle baş başa kalmaya katlanıp başıboş dolanmamalıdır. Zaten kendimize katlanamazsak, herhangi bir şeye nasıl katlanabiliriz? Eğer insanoğlu bütünüyle kendisinden kaçmaya kalksa, yaşam, hep kaçmak ilkesinden oluşurdu. Bu istenmemiş; Tanrı'nın yaratılışının kendisinden kaçması istenmemiştir. Kaplan kendisinden kaçıp elma yemeye başlarsa ya da bir fil, üniversite kütüphanesinde çalışmak için kendisinden kaçarsa ya da adamın biri bir balığa dönüşürse, tam bir sapıklık olur. Bu nedenle, varlığının temelini oluşturan biyolojik doğru, her varlığın kendisini sevecek ve böylece varoluşun yasalarını yerine getirecek kadar kendisiyle ilgili olmasıdır. Birey başkalarının köklerini kullanmaya kalkarsa, kendi köklerinden kopar. Kendimizden kaçtığımız ölçüde başkalarının köklerini kullanmaya, diğer insanlar üzerinde asalak olmaya çalışırız; ki bu, sapıklıktır, bir canavarlıktır. Nietzsche'nin "başıboş dolanmak" dediği, kendinden sapma veya ayrılma budur ve sonraki paragrafta açıklar:

> Böyle başıboş dolanmaya, "kardeş sevgisi" diyorlar; bu sözcüklerden daha büyük bir yalan ve ikiyüzlülük olmamıştır, hele bu herkese yük olanlardan gelince!

Burada kesinlikle doğru bir açıklama yapıyor. Hıristiyanca kardeş sevgisi tam olarak budur, komşunuzu sevmek ve cümlenin ikinci kısmını bastırmak. O zaman kendinizden kaçıyorsunuz, yani komşunuza kendi kendisini sevmeyen bir

adam olarak geliyorsunuz ve o zaman doğal olarak komşunuza sizi sevme görevini yüklemiş oluyorsunuz. Sizi yine sevsin diye onu seversiniz, çünkü kendinizi sevmezsiniz. Kendinizi beslemediğiniz için, onun sizi besleyeceğini gizlice umarak, komşunuza onu sevdiğinizi söylersiniz. Ya da para kazanmadığınız için, size para vereceği umuduyla komşunuza onu sevdiğinizi söylersiniz. Çok sıkıcıdır. Bu, "verdiğiniz için veriyorum" demektir ve bu da tam olarak sevgi dediğimiz şey değildir. Bu, bir fesat ya da ima ya da niyettir, kesin bir biçimde kendiniz için bir şeyler elde etme planıdır ve bu da sevgi fikriyle çelişir. Bu yüzden kendinizden nefret edip komşunuzu da seviyor gibi yaptığınızda yalnızca bir zanlı değil, zehirdir. Gördüğünüz gibi, kendinizi sevemediğiniz zaman, bir bakıma sevemezsiniz, bu yüzden komşusunu sevdiğini söylemek aslında rol yapmaktır. Kendini sevemeyen insanın sevgisi, başkasını sevdiği zaman özürlüdür. Bu, kişinin kendi düşüncelerini değil, yalnızca diğer insanların düşüncelerini düşünebileceğini söylemesi gibidir. Ancak düşünmek bu değildir; yalnızca papağan konuşması, dolandırıcılık, sahtekârlıktır—yalnızca göz boyamaktır. Dolayısıyla arzular ve gereksinimlerle doluysanız ve başkasını sever gibi yapıyorsanız, yalnızca arzularınızı ve gereksinimlerinizi yerine getirmeleri içindir. Nietzsche'nin vurguladığı da budur. Sonra devam ediyor,

> Ve gerçekten de kendini sevmeyi öğrenmek, bugünden yarına oluverecek bir iş değildir. Tersine, tüm sanatların en güzeli, en incesi, en sonuncusu ve en sebatlısıdır.

Bu mükemmel bir doğrudur: büyük bir sanat olduğu söylenebilir, büyük bir felsefe olduğunu da söylemeliyim, çünkü kendi aşağılıklığını kabul etmek, hayal edebileceğiniz en zor şeydir. Sanattan daha fazlasına gerek duyar: kendinizle gölgeniz arasındaki bağı kalıcı kılmak için, felsefeye, hatta dine gerek duyar. Nietzsche, bunun bir sanat olduğunu, hatta en yüksek sanat olduğunu varsaydığı zaman bunu yeterince güçlü ifade etmiyor, çünkü ne olduğunu idrak etmiyor. Şimdi devam ediyor,

> Kişiye ait her şey sahibinden iyice saklanır ve tüm gömüler içinde en son çıkarılan, kişinin kendisine ait olandır—yerçekimi tini böyle yapar.

Tembelliği ya da kendi hazinemizi kazmamamızı engelleyen her neyse, yerçekimi tini olduğunu anlıyor. Bunun nedeni, bir hazine değil, kötü tinlerle dolu bir kara delik olarak anlaşılıyor olmasıdır.

> Daha beşikte bize ağır sözler ve ağır değerler verirler: "iyi" ve "kötü" —bize verilen çeyizin adı budur. Bu çeyizin hatırı için yaşadığımızı söylerler.

Bu, ahlaksal kategorilerin ağır, hatta tehlikeli bir miras olduğu anlamına gelir, çünkü bunlar aracılığıyla gölgenin bütünleşmesini olanaksız kılarız. Onu mahkûm eder ve bundan dolayı onu baskılarız.

> Çocuğu, kendi kendini sevmemeyi öğreterek kendimize bağlarız—yerçekimi tini böyle yapar."

Burada açıkça neye gönderme vardır?

Miss Hannah: Mesih'in sözlerine.

Prof. Jung: Evet, dolayısıyla en baştan beri Hıristiyanlığı kastettiğini görüyoruz.

> Ve biz—bize ayrılanı sadakatle, kuvvetli omuzlarımızla yalçın dağların üzerinden aşırırız! Ve terlediğimiz zaman bize derler ki; "Evet, yaşama katlanmak zordur."
>
> Ama güç olan, yalnızca insanın kendisini taşımasıdır!

Bu, psikolojik bir bakış açısından çok önemli bir ifadedir. Yazgımızın, yaşamlarımızın, yalnızca kendimiz olduğunu tekrar tekrar unuturuz; bu, bir biçimde baştan beri bizim tercihimizdir. Elbette, ezici koşullar altında doğduğumuzu söyleyebiliriz, ancak koşullar hava durumuna, dünya yüzeyinin jeolojik yapısına, elektriğe veya güneş ışığına bağımlı değildir. Onlar insana, çağdaşlarımıza bağımlıdırlar ve bizi de içerirler. Savaş sonrası dünyaya doğmuştuk, ama orada yaşayan insanlar bizleriz. Savaş sonrası bir dünya üreten o psikolojiye sahibiz, o nedenle biz de onun içindeyiz, o koşullara katılırız ve sosyal sorumluluklarımız varsa, o tür psikolojinin yaratıcıları olmamızdan kaynaklanır. Herkes kendi yerinde ve kendi özbenliğinde bu koşulları getiren tutumu düzeltse, varolmazlardı. Dolayısıyla ancak karşılaştığımız her şeyin insan yapımı olduğu ölçüde seçtiğimiz şey, tuhaf psikolojimizin sonucu olduğu yargısına varabiliriz. Hep şunları söylemek eğilimindeyiz: "Ah, *onlar* şunu ya da bunu yapmasalardı" Ama kimdir onlar? Biz de onlarız, çünkü suçladığınız kalabalığın arasından birisini çıkarıp ona "onlar" kimdir diye sorsanız, "*Siz*!" diyecektir. Aynı kalabalığın içindesiniz, yaşam sizsiniz ve yaşama katlanmak zorsa, bunun nedeni kendinize katlanmanın çok zor olmasıdır. Bu, en büyük yük, en büyük güçlüktür.

> Bunun nedeni omuzlarında çok fazla ikincil şey taşımasıdır. Bir deve gibi diz çöker ve sırtına bolca yük yükletir.

Bu mantıklı mı? Az önce, "Ama güç olan, yalnızca insanın kendisini taşımasıdır" demişti ve şimdi ona yaşamın yükü diyor. Bu, benliğinin yüküdür, yük, insandır.

Mrs. Jung: Daha önce söylediği şeylere atıfta bulunulduğunu sanıyordum; kişinin insanlara iyi ve kötüyü öğretmesi; bunların ikincil şeyler olduklarını düşündüğü için, yük derken bunu kastediyor olabilir.

Prof. Jung: Yüksek ihtimalle evet. Kuşkusuz Nietzsche, öğretilmemiş olsalar bu şeylerin o bireyde büyümeyeceğini varsayar. Ama bu ikincil denen şeylerin de kendi içinde olduğu ölçüde, onu paylaşır: o, aynı zamanda bu kavramları paylaşanlardan biridir.

Görüş: Bunun, diğer insanlar yüzünden yükü taşıması gerektiği anlamına gelebileceğini düşündüm.

Prof. Jung: Oh evet, sözde dış koşulların zorladıkları bazı şeyleri sayabiliriz. Örneğin nahoş bir kişiliği olan birisi, onu böyle bir kişiliğe sahip olmaya koşulların zorladığını söyleyebilir. Belki katıdır, gururludur, başkalarının hiçbir biçimde kendisine erişmesine izin vermez; belki her şeyi reddeder ve inatçıdır ve neden böyle olduğunu tam olarak açıklayabilir, kendisini böyle bir şeye dönüştüren nedenlerin tam listesini verebilir. Ebeveynleri farklı bir biçimde davranmış olsa farklı birisi olacağını ya da Mrs. Falanca ya da üniversitedeki profesörü, eşi, çocukları, amcaları ve teyzeleri—tutumundan onlar sorumludur. Ve bu tamamen doğru olurdu da. Ama o zaman insan şunu sorar: "Neden onunla birlikte aynı ailede yaşayan kardeşi, yaşama yönelik tamamen farklı bir tutumu olan, tamamen farklı bir kişilik? Aynı etki altındaydı, aynı okuldaydı, aynı eğitimi aldı; ama farklı bir tutum seçmiş, farklı bir seçim yapmıştı. Dolayısıyla olduğu şeyin bu dış koşullardan kaynaklandığı doğru değildir; o, o dış koşulları, olduğu şey olmak için seçmiştir. Onları başka birisi seçmiş olsa, aynı koşullar çok farklı bir şey haline getirilmiş olurdu. Ve tutumundan ötürü birinin yaşamı nahoşken, diğerinin yaşamı, tutumu nedeniyle çok daha güzeldir. Bireyin yaşamı, kendi yapımıdır. Yani kişi ahlaksal bir öğretiyle aşırı yüklenmişse, bu öyle seçtiği içindir. Aynı şeyin öğretildiği birisi, ahlaksal öğretimi pek önemsemez. Hafife alır, belki ona inanmaz ya da bu kavramları kendi beğenisine göre modeller. Aşırı yüklenmeyi seçmediği, kabul etmediği için aşırı yüklenmemiştir. Dış koşulları suçlayamazsınız, ancak o kişiliği seçtiğiniz, koşullar tarafından zehirlenmenize izin verdiğiniz için kendinizi suçlayabilirsiniz.

Dolayısıyla Nietzsche burada tam bir çelişki yaratıyor. Çünkü insanoğlu kendi zorluğudur ve birisi suçlanacaksa, o da kendisidir, çünkü seçmiştir, yutmuştur. Yeterince eleştirel değildi ya da kendi konumunu kanıtlamak için özel koşullar seçmeyi tercih etti, ki bu, odur. Ve yanlış çıkarsa, belki de, uzun vadede, yanlış olan dünya değildir: kendisidir. Bu nedenle o, "Bir deve gibi diz çöker ve sırtına bolca yük yükletir" derken, biz ancak şunu söyleyebiliriz: "Eh, evet, o bir *devedir*, bir eşektir." Şimdi Nietzsche neden bir deve diyor? Almanca yazıyor ve bir Alman *Kamel* dediği zaman, sözcüğün ikili anlamını düşünmeden edemez. Almanca konuşan birisi için deve ille de o harika çöl aracı, sadakatle yüklerini taşıdığı insanoğlunun gerçek bir hizmetkârı, göçebenin en değerli hayvanı değildir. Bunu elbette biliyor, ama birisine, "Sen yalnızca bir devesin" diyecek olsam, asla Tanrı'nın gerçek kulu olduğunu düşünmez. Ne demek istediğimi çok iyi anlar ve iftira attığım için beni dava eder. Dolayısıyla Nietzsche'nin kendisini bir deve olarak tanımlamasında, bilinçdışının aslında ne demek istediğini görmemek için tüm o abartıya gereksinimi vardır. Çünkü kendisine ağırlık yükleten, diz çöken ve kendisine öğretilen her şeyi yalayıp yutan o arkadaş, kendisidir.

Hele güçlü, dayanıklı ve saygılı yük taşıyıcısı!

Tüm taşıdıkları için kendi sırtını okşamalıdır. Evet, aptalca değilse, güzeldir.

Pek çok *ikincil* ağır sözcükler ve değer yüklenir sırtına—...

Eh, bunu yapan devedir: kendisinin aşırı yüklenmesine izin verir; bu tam da insanla devenin arasındaki farktır. İnsan sınıra ne zaman gelindiğini ve ne kadar yükü taşımanın makul olacağını bilir, ama devenin tam olarak bunu bilmesi beklenmez. Oldukça aptal bir hayvan olduğu düşünülür ve "ve yaşamı bir çöl olarak görür" denmesini hak eder!

Ve gerçekten de! Kendimize ait bazı şeyleri de taşıması güçtür!

Burada kendine gelmeden edemiyor. Doğal olarak, söylemek istediğini idrak etmiş olsaydı, uzun zaman önce kendine gelmiş olurdu, ama şimdi kafasına dank ediyor ki, insanın kendisine katlanması zordur. Bu, sözcüklerinin anlamını ne kadar az idrak ettiğini bir kez daha gösteriyor. İnsan bunu dediğine göre biliyor diye düşünüyor, ama bilmiyor: bunlar yalnızca dışarı akıyor. Nehir ne taşıdığını ne kadar az bilirse, o da ne söylediğini o kadar biliyor. Sanki yavaş yavaş uyanıyor ve bize ait olan, psikolojimizin bir parçası olan birçok şeyin bile katlanması zor olduğu sonucuna varıyor. Bu yüzden aynı biçemde devam ediyor ve yavaş yavaş, bunun oldukça uzaklara, hatta psikolojinin derinliklerine uzandığını idrak ediyor.

Ve insanın içindeki birçok şey istiridyeye benzer—iğrenç, kaygan ve yakalaması güç.

Bu, insanın gölgenin gerçek olmasına karşı doğal direniş hissidir; bu konuda ağız dolusu konuşulabilir, ama onu idrak etmek başka bir şeydir.

Ki, zarif nakışlı, zarif bir kabuk onları koruyabilsin. Ama kişi, bir kabuğa ve güzel bir görünüme ve bilgece bir körlüğe sahip olma sanatını da öğrenirdi.

Buna fazla bir şey eklenemez. Tamamen doğrudur. Ama söylemeliyim ki, kabuğu delebilseydi, o an için çok önemli olurdu.

Yine birçok şey insanda aldatıcıdır, nice kabuklar pek zayıf ve acınası, fazlasıyla kabuktur. Birçok gizli iyilik ve güç asla hayal edilmez; en seçkin çerezler bir tadıcı bulmaz!

Evet, bazen büyük değerlerin bile, ama özellikle bir değeri olmayan şeylerin de gizlendiğini kabul etmek gerekir. Şimdi, sıradaki paragrafları atlayıp şuraya gidiyoruz:

> Gerçekten ben de beklemeyi öğrendim ve adamakıllı öğrendim,— ama yalnızca *kendimi* beklemeyi.

Bu pasajı yalnızca yakında tamamen tersi söyleneceği için vurguluyorum. Beklemeyi öğrenme, sabrı öğrenme fikri aslında gerçekten iyi bir farkındalık olabilir, özellikle de kendine karşı sabırlı olmak. Bu insanın en büyük varlığı olurdu. Bu, kendi kendisiyle nasıl başa çıkacağını, kendine katlanmayı, kendi kendine iyi davranmayı ve kendini taşımayı bildiği anlamına gelir. Tabii ki, bu muazzam doğrudan derinlemesine etkilenir, ama burada yine Nietzsche'nin ne söylediğini idrak etmediğini anlamak gerekir. Gerçekten kendisini bekliyor olsaydı, adamı neden beklemeli? Neden aşırı yüklenmiş bir adamın yanına inmek için inzivasını terk edeceği anı bekliyor ve umutlanıyor? Bundan sonraki ikinci paragrafta böylesine büyük bir içgörünün asıl değerini görürüz:

> İp merdivenlerle nice pencerelere tırmanmayı öğrendim, çevik bacaklarımla yüksek direklere tırmandım: algının yüksek direklerinin tepesinde oturmak benim için az bir mutluluk değildi;—
>
> —Yüksek direkler üstünde küçük alevler gibi parıldamak: bu elbette küçük bir ışıktır, ama yolunu kaybetmiş gemiler ve kazazedeler için büyük bir avunçtur!

Böylece yalıtılmış durumdayken, kendisini beklerken, aslında bir batık beklemektedir, gemisi batmış denizcilere yön gösteren bir deniz feneri olmayı beklemektedir, ama aman, kendisine değil. Birçok insanın gemisinin batmasını umuyor olmalıdır, yoksa hiçbir işlevi kalmayacaktır. Şimdi, yüksek direklerde titreşen nedir?

Miss Wolff: Aziz Elmo ateşi.

Prof. Jung: Evet, büyük bir elektrik gerilimi olduğunda gerçekleşen bir elektrik boşalmasıdır. Bir de gökgürültülü fırtınadan önce dağlarda görülür: elektrik dağın tepesinden akar, doğrudan hissedersiniz. Yani kendisini yalnızca çok yüksek dağların zirvelerinde gerçekleşen bir elektrik fenomeniyle karşılaştırıyor. Şurası doğrudur: çok yüksek düşüncelerle dolu bir dünyaya tırmanıyor. Çok yüksek direklerin üstünde, tıpkı öyle titrek bir alev gibi, asla yerleşmeyen, kökleri olmayan bir yakamoz gibi—yalnızca sezgisel bir işlevdir. Tabii ki bu psikolojisine yalnızca yan gözle atılmış bir bakıştır. Şimdi, bir sonraki bölüm olan "Eski ve Yeni Levhalar," çivi yazılı tabletler gibi "Eski ve Yeni Tabletler" olmalıydı. Başlangıçtaki düşünce, Musa'nın yasalarının üzerine yazıldığı çiviyazısı kiremitlere koşut olmasıydı. O günlerde her şey kil üzerine yazılır ve sonra pişirilirdi. Bu, eski ve yeni yasalar anlamına gelir ve burada, aşağı insanın nasıl ele alınacağına ilişkin bazı yeni reçete kodları bekleyebiliriz. Şöyle başlıyor:

> Burada oturmuş bekliyorum, etrafımda eski, kırık levhalar ve yeni, yarı yazılı levhalarla. Benim saatim ne zaman gelecek?

> Aşağıya ineceğim saat, inişimin saati: çünkü bir kez daha insanlara gideceğim.

Bunun anlamı şudur: ne halt etmeye kendimle kalmalıyım ki? Bu katlanılmaz benlikten neden kaçamıyorum?—ki bu elbette muazzam bir idrakle kendisine gelecekti. Çünkü direk tepelerinde titreyen bir ışık olduğunda, kendinden kaçmaktadır. O yalnızca en üst direklerdedir ve aşağıda ne vardır? Görünüşe göre bilmez. Kendi içinde gerçekleşmedikten sonra tüm sezgilerinin hiçbir şey ifade etmediğini idrak etmez. O, bu sezgilerin yaşama geçirilmesi, gerçek olması için gereken *materia*'dır ve ancak o zaman ne anlama geldiklerini bilir. Direk tepelerinden aşağı inmek için sabırsızdır, ama bu, kendisine, kendi sıradan insan gerçekliğine değil, bir kalabalığa doğru gelmek demektir; bu konuşacak ve ne olmaları gerektiğini söyleyecek bir izleyici demektir. Şimdi diyor ki,

> İşte o saati bekliyorum: …

"Kendimi bekliyorum" dese daha iyi ederdi, ama hayır, kendisi görevinden vazgeçebileceği saati bekliyor.

> … çünkü önce saatimin çaldığına dair işaretlerin belirmesi gerekir—yani gülen aslan ve güvercin sürüsü.

Resmi düşünün—gülen bir aslan ve onun etrafında oturan güvercinler çemberi.

Şimdi, kendisiyle yalnız olma ve insanlığa inme sorunsalıyla ilgili küçük bir belirsizlik olduğunu düşünüyorum. Çünkü Nietzsche'nin durumunda bu aslında fiziksel bir yalnızlık sorunsalıydı ve insan ona yalnızca toplumu ifade ediyordu. Elbette, kendine katlanmak, Mont Blanc'ın tepesindeki, yılın büyük bölümünde kimsenin olmadığı gözlemevinde oturmak anlamına gelmez. Bu, kendinizi bulmak için bir fırsat değildir; kendinizi böyle tam bir yalnızlıkta bulamazsınız, ancak kendi bilinçdışınıza düşersiniz. Kastedilen, *kendinizle birlikte* olmalısınız, yalnız değil, kendinizle birlikte olmalısınız ve bir kalabalığın içinde bile kendinizle birlikte olabilirsiniz. Diğer insanlarla bağlantılı olduğunuz ölçüde, kendinizle birlikte olmak akla yakındır, ama salt yalnız olduğunuzda öyle olmaz, çünkü yalnızlık, biraz abartılırsa, bilinçdışı olmaya yol açar. Bu nedenle kendisini kaybetmek isteyen bir insan, kendisini bilinçdışı hale getirmenin kesin bir aracı olarak yalnızlık arar. Ama amaç bilinçdışı olmak değildir: amaç kişinin bilinçdışını görmesi, fakat kendisiyle birlikte olmasıdır.

Nietzsche'nin yaşadığı zorlanmış veya seçilmiş yalnızlık, bir günaha çağrıydı ve bilinçdışında kendisini kaybetmesinin nedenlerinden biri budur. Kendine özgü idrak yetersizliği nedeniyle, kendisini taşıyan derenin hızlı akıntısına kapılmıştı. Bağlantısını koparmayı göze alamayacağı birtakım insanlara kendisini açıklamak zorunda kalsaydı, kendini idrak etmek zorunda kalırdı; ama hiç kimsenin bir iddiası yoksa, çelişki, muhalefet, tartışma yoktur. O zaman herhangi bir şeye tutunmaya zorlanmaz, kendisine bile. Kendisini bırakabilir, in-

sanın ister istemez öz idrakini kaybettiği bilinçdışının o büyük yeraltı nehrinde kendisini kaybedebilirdi. Birliktelik istediğini, yalnızlığından çıkıp insanlığa inmek istediğini söylemekte çok haklıdır; ama yalnızlığında kendisine sahip olmadığını, ancak sahiplenildiğini idrak edemediği ölçüde, kesinlikle başkalarının arasına, genel olarak insanlığa indiğinde, sahiplenilmiş gibi olacaktır. O zaman insanlıktan yalıtılmış, bir cam duvarla çevrilmiş gibi olacaktır, çünkü sindirilmemiş bir bilinçdışı onu ele geçirmiştir. Bilinçdışını sindirmiş olsaydı, kaybetmeyi göze alamayacağı insanlarla bağlantılı olsaydı, o yalıtılmışlık duvarını sürekli olarak yıkabilirdi. Bilinçdışında kaybolmuş, bilinçdışının eline geçmiş, basitçesi onunla özdeş olmuş birini gözlemlerseniz, o tuhaf yalıtılmışlığı, o cam duvarı daima hissedersiniz; onu görürsünüz, o da sizi görür, ama hiçbir bağlantı yoktur. Ona dokunamazsın; insan temasından kopmuş gibidir. Bunu hissettiğiniz bir insanı nerede bulursanız—onu siz olmanız ve yansıtıyor olmanız dışında—o kişinin ele geçmiş olduğundan emin olabilirsiniz.

Size Arisleus ve arkadaşlarının simyadaki söylencesini anlatmıştım. Hatırlarsanız denizin altındaki üç katmanlı cam evin içine girmişti, bu bilinçdışına girmesi ve üç katmanlı cam evde kalması demektir. Çünkü bu, psikolojik olarak doğrudur: o yalnızca denizin altında değildi—ki bu, kendi başına yeterli olurdu—aynı anda üç katmanlı bir cam evin içine girmişti, bu da çevresinden tamamen yalıtıldığı anlamına gelir. Tabii bunun da olumlu bir yönü olabilir: bazı telafi edici özellikleri olmayacak kadar kötü bir durum yoktur. Bu tür bir yalıtılmışlıkta, en sonunda camı eritecek kadar sıcak bir ısı geliştirebilirsiniz. Arisleus'un durumunda bu, dirilişe, yeniden doğuma bir hazırlıktı. Cam evde içerisinin korkunç sıcak olmasını anlamak tabii ki zordur, ama içeriden ısıtılıyordu. Başka bir benzetme de camdan bir evdeki yaşlı bir adamdır, o kadar sıcaktır ki terinin ısısı cam duvarları kaplar ve süblimleşme sonucunda değerli bir madde haline gelir: Bu, Eski Ahit'teki Gidyon'un çiyidir. Ve dönüşümün ürediği muazzam, kutsal ya da sonsuz sudur. Dolayısıyla bu yalıtımla ya da bu yalıtımda, bir şey sizden yükselir, eziyet içindeki durumunuzdan zorla çıkartılan bir şey. Aynı durum İncil'deki, üç adamın ateşli ocaktayken dördüncü birinin ortaya çıktığı öyküde betimlenir. Dördüncü, Kurtarıcı, Tanrının Meleğidir. Elbette orada onun diğer üçünün sonucu ya da akıbeti olduğu söylenmez, ancak simyada düşünce, üçünün ısıtılmasıyla ortaya bir dördüncünün çıkmasıdır. Çünkü Arisleus ve arkadaşlarının ya da yaşlı adamın ateşten mustarip olduğu cam ev, bir tür buhar kulübesidir, Kuzey Amerika Kızılderililerinde olduğu gibi. Hindistan'da buna *tapas* diyoruz, bu verimli bir sıcaklık, bir tür kuluçka yaratmak, buharlaşma yoluyla yumurtadan çıkmak anlamına gelir. Bu yalıtımda kalan kişi ısınır ve sonra, aranan değerli tözü yayar.

Şimdi, psikolojik olarak bu tözün ne olduğunu göstermek o kadar kolay değildir. Olsaydı, o eski filozoflar onu açıklamak için böylesine çeşitli simgeler kullanmazlardı. O *aqua divina*, kutsal su, çoktan sayısız biçimde simgelenmiştir—bin kez desem çok az olur—yani kimsenin bunun aslında ne olduğunu ifa-

de etmemiş olduğundan emin olabilirsiniz ve onu formüle etmeye ben kalkışacak olsam, benim de aynı engellerle karşılaşacağımdan emin olabilirsiniz. Ama Nietzsche'ye yalıtılmışlığında neler olduğunu biliyoruz: bu yarı-kutsal Zerdüşt figürü, Zerdüşt'ün sözleri, kişileşmiş psikolojik malzemeden oluşan bir nehir olarak ondan dışarıya akıyordu. Zerdüşt özbenliği temsil eder ve bu girişimden ya da Hermetik felsefe opusunun ürünü olan bu harika şey, *lapis philosophorum*'dur. Dolayısıyla kutsal ya da yarı-kutsal bir tür sübtil beden olan kutsal varlık, dünyanın herhangi bir ışıktan daha büyük olan *lux moderna* olarak da adlandırılır. Bizzat Mesih gibi bir şeydir, Mesih'ten sonra gelen bir Mesih, yeni bir Kurtarıcıdır. Ya da Mesih tarafından vaat edilen Şefaatçi, Yardımcı'dır. Veya dünyaya yeni bir doğurganlık getiren vaftiz suyu, aşağı bir şeyin değerli bir şeye dönüşmesi—kurtuluş fikri bu nedenle vardır.

Şimdi, Zerdüşt de bunların hepsidir: kurtuluş suyudur. Dünyayı yenilemeye, insanı Zerdüşt nehrinden ya da cam evden yükselen üstinsan haline getirmeye çalışır. Bu durumda, kutsal su, ateşteki işkence halinden çıkan anlamlı, yararlı fikirlerin ya da vahiylerin akışıdır. Ve yine insanlık uğruna—ya da halkı veya da arkadaşı için—canavarın karnına inen, oradaki korkunç ısıdan saçlarını kaybeden kahramanın çağlar kadar eski simgesidir. Çıktığında, yeni doğmuş bir çocuk gibi hayli keldir—fikir elbette bundan kaynaklanır. Sonra ölülerin, ebeveynlerinin, arkadaşlarının tinlerini, büyük zaman canavarının yalayıp yuttuğu her şeyi çıkartır ve böylece dünyayı yeniden yaratır. Bu hemen aynı şeydir, her zaman aynı eski söylencedir. Ve günümüzde kutsal su için, bir çeşit tinsel bir ürün olarak, psikolojik bir yorum yapabiliriz— derken, süblime olmuş anlamıyla—bir şey ondan buharlaşıvermiştir, ter olup akmıştır, bu, muazzam bir eziyetin ifadesidir. Dolayısıyla bu gerçek yalıtılmışlık durumu, gerçek yalnızlık, üretken olabilir.

Ama asıl aradığımız, sonuçtur. Ona gerçekten yararı oldu mu? Nietzsche, ürettiği şeyin tam olarak farkında mıydı? Yoksa o, yanlışlıkla elmaslar vadisine düşen ve onları çakıl taşları ya da yarı değerli taşlar olduklarını düşünen kişi midir? Korkarım o, kırmızı, sarı ya da beyaz bir toz keşfeden, ama onun *esas* şey olduğunu asla bilmeyen ya da yarı yarıya idrak eden bir simyager gibiydi. Tabii Nietzsche bizzat *Zerdüşt*'ü çok takdir ediyordu. Onun için bir vahiydi; hatta bir tanrıyla karşılaştığını biliyordu ve bu nedenle onun Dionysosvari bir deneyim olduğunu söylüyordu. Kitabın ilk Almanca baskısında, Nietzsche'nin *Zerdüşt* hakkındaki anlayışı üzerine bazı yorumlar, başka kanıtlar da, bizleri kitabın onun için gerçekten bir kutsal vahiy olduğu sonucuna getiriyor. Gerçekten yeni bir din gibi bir şey ürettiğini düşünüyordu. Ama burada da yine yanlış bir fikir vardır, çünkü kimse yeni bir din kuramaz. O, bir insanın deneyimidir ve başka her şey, tarihe kalmıştır. Kimse, ürettiği bir şeyin bir vahiy olduğunu söyleyemez ya da kestiremez.

Örneğin Meister Eckhart'a doğrunun olağanüstü bir vahyi gelmişti, o da büyük bir dinsel hareket tarafından izlenebilecek birisiydi. Ama hiçbir şey olma-

dı. Tersine, Meister Eckhart'tan etkilenmiş ve kendilerini Özgür Tinin Kardeşleri olarak adlandıran belli bir mezhep, bir tür eşkıyaya dönüşmüştür. Tinin ve yaşamın beyhudeliği onları öyle bir yiyip bitirmişti ki, insanların yolunu kesip soyar, paralarını alır ve ziyan ederlerdi. Para kazanmanın iyi bir şey olmadığını söylüyorlardı—bu bir günahtı—dolayısıyla ellerinden almaları gerekiyordu; onu yok etmek bir erdemdi. Onu sonsuzluğa gönderiyorlardı. Onlar bir tür tinsel anarşistlerdi. Meister Eckhart'ı izleyen bu olmuştu ve Meister Eckhart altı yüz yıl dipte kaldı. Yazıları kınandı ve varlığı neredeyse bilinmedi. Fikirlerinin hesabını vermek için Roma'ya giderken, yolda öldü ve yapıtları ancak parça parça, İsviçre kütüphanelerinde, şurada burada keşfedildi. Basel'de elimizde kendi elyazmalarından biri mevcuttur, ama ancak 19. yüzyılın ortalarında eserlerinden bir baskı yapılmıştır. Şimdi elbette hemen hemen tüm opus elimizdedir. Çünkü bu, gelişmenin ne olacağını kimsenin söyleyemediği bir durumdur: o, tamamen çağdışıydı. Nietzsche de çağdışıydı, çünkü insanlar bu doğruları anlamaya hazır değillerdi, özellikle de böyle zarflanmış oldukları için denebilir. Yüzeyde değildirler; özgül fikirlerini ortaya çıkarmak için çok çalışıyoruz. Hepsi o kadar çok laf, o kadar çok böbürlenme, o kadar çok çelişkiyle tek bir akarsu boyunca yüzerler ki, gerçekten değerli olup olmadığını asla bilemeyiz. Örneğin Nietzsche "Kendini sev" dediğinde, insan bunun yalnızca benmerkezcilik olduğu sonucuna varabilir; insanlar *Zerdüşt*'ten son derece gülünç sonuçlar çıkarmışlardır.

Hıristiyan vahyin sonraki yüzyıllarda ele alınış biçiminde de neredeyse aynı şey görülür. İncillerden bildiğimiz gibi, Mesih'in bizzat kastettiği idrak biçiminde gelişmemiştir. Örneğin "Size bir Yardımcı bırakacağım" dedi,[1] bu da kendisi yerine kutsal ruhun orada olması, herkesin kutsal ruhla dolması gerektiği anlamına geliyor. Yani Kutsal Ruh, o Yardımcı, herkeste temel vahiy kaynağı olacaktı. Ve Kilise ne yaptı? Mesih'i Tanrı olarak tekelleştirdiler ve bu her şeyi geçmişe bıraktı. İsa, kilisenin törenleriyle, fiziksel öğelerde cisimleşmesiyle, ekmek ve şarapla yeniden gerçek haline getirilebilirdi; ama bu kilisenin ayrıcalığıydı, yalnızca kilisenin sihirli sözcüğüyle olabilirdi—ki bu, papazlar demekti. Yoksa Mesih'in varlığı geçmişte kalmıştı ve Kutsal Ruh, yalnızca en yüksek rahipler meclisinin ayrıcalığıydı. Birisi kendine Kutsal Ruh'tan bir vahiy indiğine inanacak olursa, bu tür hırsları olduğu için suyu kaynardı ya da gerçekten ateşe atılırdı. Dolayısıyla Mesih'in apaçık bir Yardımcı bırakma niyeti çoktan engellenmişti. İşe yaramamıştı ve bütün olay onun amaçladığından çok farklı bir hale gelmişti. Kimse bunu öngöremezdi. Zamanı değildi ve aslında kimse herkesin bir vahiy kaynağı olmasının nasıl mümkün olabileceğini gerçekten göremiyordu. O günlerde, hatta bugün bile, bu son derece imkânsız olurdu; kimse böyle saçma bir fikrin üzerinde örgütlenemezdi. Biri çıkıp, "Benim tanrımın üç—ya da dört veya beş—kafası var" der, kimse de umursamazdı. Bu nedenle kilise, bu doğrultudaki her girişimi bastırmak zorunda kaldı. Gördüğünüz gibi, Nietzsche'nin söylediği

[1] "Ben de Baba'dan dileyeceğim. O sonsuza dek sizinle birlikte olsun diye, size başka bir Yardımcı ... verecek." (Yuhanna 14:16).

her şeyi dikkate almamız gerekiyor. Nietzsche'yi her açıdan görebilmeniz için, hem olumlu hem de olumsuz yönler vermeye çalışıyorum, o bir tür vahiy almış bir adamdı, ancak bulutlanmış bir zihinle, pek yetkin olmayan bir anlayışla, bu yüzden de kendi sözlerinin anlamını idrak edemedi.

Şimdi, insanlara inmeye hazırlanıyor: "Çünkü bir kez daha insanlara gideceğim." Ve iç gözünün önünde bunun nasıl görüneceğine dair bir resim var, çünkü *onun* saati geldiğinde, o gülen aslan ve güvercin sürüsü görünecek. Bu çok olağanüstüdür ve hatırlarsanız Nietzsche ne zaman böyle bir resim kullansa, arkasında daima bir şey vardır. Bunu yazdığında, elbette kendisini somut olarak temsil etmemiş, yoksa başka sözcüklerle de ifade edebileceğini anlamış olurdu. Siz nasıl bir koşutluk önerirdiniz—onun bu gülen aslan ve güvercin sürüsüne eşdeğer, yaygın bir eğretileme olarak?

Miss Welsh: Aslanın kuzuyla beraber yatması mı?

Prof. Jung: Eh, o başka bir açıdır, bin yıllık karşıt çiftlerin birleştiği devlet fikri, yırtıcı hayvanın masum hayvanla birleştiği yer.

Mrs. Brunner: Salonlöwe.

Prof. Jung: Evet, salonun aslanı, oturma odasındaki, çevresini bir sürü genç kız sarmış *bel homme*. Ayrıca horoz ve tavuklar da vardır. Bu, izleyicileri çok sayıda bayandan oluşan birisi için çok örtülü bir eğretilemedir.

Miss Wolff: Belki tam da buraya ait olmayabilir, ama aslanın ilk "Üç Başkalaşım" bölümünde ortaya çıkışını hatırlatmak istiyorum: önce deve, sonra aslan ve sonra da çocuk. Bir bağlantı olabilir.

Prof. Jung: Evet, şimdi aslanın nasıl olacağını deniyor. Gerçekten bunun gibi bir şey kastettiği, bir sonraki paragrafta daha belirginleşiyor:

> Bu arada kendi kendime konuşuyorum, vakti olan biri gibi. Kimse bana yeni bir şey anlatmıyor, ben de kendime kendi öykümü anlatayım.

O halde besbelli ki gülen aslanın bizzat bir izleyiciyle beraber, güvercinler de özellikle dişil kuşlardır.

Mr. Allemann: Bu, Astarte'nin kuşudur, Aphrodite'nin de.

Prof. Jung: Evet ya da Venüs, Aphrodite'nin Asyalısı. Yani gülen aslanı muhabbetkuşları sarmışlardır. Güvercinse aynı anda Kutsal Ruh'un simgesidir, çünkü Kutsal Ruhun doğası, son derece dişildir. Bu nasıl gösteriliyor—ve hangi yoruma göre?

Miss Hannah: Sophia olarak.

Prof. Jung: Evet, neredeyse kilisede de büyük bir rol oynayan Gnostik yorum: "Thomas'ın İşleri," ünlü, bir ana olarak Kutsal Ruh yakarısını içerir. Ve bir de *Pistis Sophia*'nın Gnostik yorumunda bolca kanıt bulunur. Kutsal Ruh'un Tanrı'nın zevcesi ve Mesih'in annesi olması söz konusuydu ve Meryem bizzat Kutsal Ruh idi. *Faust*'un ikinci bölümündeki de aynı düşüncedir.[2]

---

[2] Thomas'ın İşleri'nde Kutsal Tin'i ana olarak yakarı bulunur: "Gel, Kutsal Güvercin, iki genç ikizin

Dr. Frey: Aynı anda kilise olarak da yorumlanmaz mı?

Prof. Jung: Ha evet, ama o, resmi yorumdur. Kilisenin, öğrettikleri biçimiyle Kutsal Ruh'un cisimleşmiş hali, kilisenin yüce ana olarak Kutsal Ruh'un sonucu ya da ürünü, bir bakıma kristalleşmiş hali olmasıdır. Demek bu güvercin sürüsü aslında bir muhabbet kuşları meclisi anlamına geliyor. Ya gülen aslana ne oldu?

Mrs. Sigg: Belki de aslan ve güvercinler bağlantısı, Venedik'teki Aziz Marco Piazza'nın [St. Marco Meydanı] hatırlanmasıdır.[3]

Prof. Jung: Çok haklısınız. Ve unutmayın, Barok aslan sıklıkla güler. Piazza di St. Marco'daki o güvercinler ve gülen aslanın birleşimi elbette dış kaynaktır; çok etkileyicidir ve Nietzsche de tabii etkilenmiştir. Ama aslanı nasıl yorumlarız? O yalnızca resmin dış kaynağıdır.

Mrs. Fierz: Aslan en sıcak yazın, büyük sıcaklığın hayvanıdır ve bu, sözünü ettiğiniz yalnız adamın sıcaklığıyla bağlantılı olmalıdır. Aslan gülüyorsa, bu Nietzsche'nin hoşuna gitmeye başlamış olduğu anlamına gelir.

Prof. Jung: Biraz ışık görüyor!

Mrs. Fierz: Evet, daha önce daima ifade ettiği korkunç öfke yerine, mizah yönünü bir tür kabullenmektir. Yani karşıt bir ruh halidir demek istiyorum.

Mr. Allemann: Her şeyin üstünde olan ve dünyanın tüm aptallıklarına gülen bilge kişi değil midir?

Prof. Jung: Görüntü budur, çok haklısınız. Ama arkasında, Mrs. Fierz'in tam da formüle etmeye çalıştığı gizli bir şaka vardır. Çünkü aslanı yorumlarken onun güneşin çağlar kadar eski bir simgesi olduğunu da hesaba katmalıyız, özellikle de Temmuz ve Ağustos aylarındaki güneşin, *domicilium solis*'in. Aslan böylece binlerce yıldan beri yılın en sıcak zamanını simgelemiştir; o, parıldayan güneşin ta kendisidir. Ve güneş çok güçlü bir tanrıydı, sıklıkla da tek tanrıydı ve ay da elbette eşiydi. Güneş ve ay, kutsal gücün temsilcileri, gökkubbedeki kutsal ebeveynlerdi. Şimdi, aslanın gülmediği bir zaman olduğunu varsaymalıyız. Hep gülüyor olsaydı, sözünü etmeye değmezdi; yalnızca salak bir hayvan olduğunu düşünürdük—tıpkı sürekli gülen insanların salak olması gibi, oysa yalnızca bazen gülen insanlar çok esprili olabilirler. Öyleyse aslan gülmediğinde, açıkça, işlerin istediği gibi yürümediği ya da gelişmediği bir durumdadır; ama gerçekleştiği zaman, önünde bir ışık göründüğü veya bir kapı açıldığında, o zaman güler: "Ah, işte geliyor!" Nietzsche tam olarak görmez, ama o tür bir şeyi sezer—nefis muhabbetkuşlarının çevresine üşüştüğü, oturma odasındaki aslanın kendisi olabileceğini. İnsan muhabbetkuşlarının onun çevresinde bir

---

anası. Gel, Saklı Ana, yalnızca işleriyle görünen" (Mead, s. 423). *Pistis Sophia* için bkz. Mead, s. 471-72. Jung sıklıkla *Faust* II'deki Analar Diyarıyla ilgili kısma atıfta bulunur. Bir Victoria dönemi çevirisinde: "Sizin adınıza, analar, taht kuran sonsuzlukta / Ezelden beri tek başına, / Yine de cana yakın olan sizler. Uçuşuyor başınızın çevresinde / Hareketli, cansız, yaşamın görüntüleri." (*Faust*, çev. Bayard Taylor [Boston, 1888])

[3] Nietzsche sık sık Venedik'e giderdi, özellikle de genç müzisyen dostu Peter Cast'ı ziyaret etmek için.

daire oluşturacağını düşünür, Piazza di St. Marco'daki güvercinlerin her tarafta olmaları, aslan heykelinin etrafına üşüşmeleri gibi, bu da onun çevresinde gezinen dişidir. Zerdüşt tekrar tekrar kendisini batan ve doğan ya da karanlık bulutlardan veya mağaranın dışına çıkan güneşle kendini karşılaştırıyor. Bu nedenle, bu aslanın Zerdüşt olduğu çok açıktır; gülmektedir, çünkü yerine getirilmeyi görür, tamamlanmayı hisseder. Tamamlama, bir çemberdir ve işte burada da bir muhabbetkuşları çemberi vardır. Bu, Shiva'nın etrafında dönen Shakti'dir. Bu tabii oldukça harika bir fikirdir ve ille de gülünecek bir şey değildir. Ama somutlaştığı zaman, Nietzsche'deki hayvan-tanrı güler. Sonra Eros gelir ve elbette herkes "Ben zaten demiştim, sonu budur" diyecektir. Luther evlendiğinde Erasmus'un bir arkadaşına yazdığı gibi "*Ducit monachus monacham*" yani "Öykünün sonu bu: keşiş rahibeyle evlendi." Günümüzde, bekârlık yüzünden biraz oynattığını söylerdik ve şimdi de bekleyip evlilikten ne çıkacağını görmeliyiz. Sonra hayvan güler ve "İstediğim şey buydu" der. *Zerdüşt*'ün sonunda "Eşek Şenliği"nin geldiğini ve Nietzsche'nin delirdiğinde son derece şok edici erotik edebiyat ürettiğini de unutmamalıyız. Bunları dikkatli kız kardeşi imha etmişti, ama Profesör Overbeck bir bakış atmıştı ve hastalıklı durumuna dair çok sayıda kanıt vardı. Bu bilgiyi saklayamadı—ağzından kaçırdı—çünkü nehir ne kadar uzağa giderse, o kadar alçalır ve en sonunda dibe ulaşır. Zerdüşt, *enantiodromia* yasasıyla, kendi karşıtına döner. Kitap o büyük tinsel yalnızlıkla başlar ve sonunda Dionysos'un dithyrambos'u gelir. Şimdi eşek gelir, güzel ve güçlüdür, ama eşek, Nietzsche'nin de bir filolog olarak çok iyi bildiği, şehvetin bir simgesidir. Ve şiirlerine baktığınızda aynı öğeyi görürsünüz.

Miss Wolff: Aslan ve güvercin imgesinin başka bir anlamı şu olabilir: hemen üstündeki satırlarda Zerdüşt inişini ve düşüşünün saatini beklediğini söylüyor. Bir kez daha, son kez olarak, insanlığa inmeyi planlıyor. Aslan ve güvercinlerin imgesi, bu inişin nasıl gerçekleşeceği fikrini veriyor. Görüntü bir biçimde, güneş yolunun astrolojik simgesine karşılık gelir. Güneşin en yüksek konumu, en büyük ısısı ve gücü, Aslan burcuyla ifade edilir. Sonra Güneşin düşüşünün ilk işareti olan Başak burcu gelir. Başak, burada güvercinler çemberine, dişi kuşlara ve Aphrodite'nin kuşlarına karşılık gelir. Dolayısıyla aslan, güneş ya da kahraman, dişil ilkeyle karşı karşıyadır ve bu da, Zerdüşt'ün düşüşüne yol açar.

Prof. Jung: İniş saati, Yin'in, dişil tözün yükseliş saatidir.

Miss Wolff: Dişil ilkenin ortaya çıkışıyla, kahraman imgesi daima yenilir.

SEMİNER III

1 Şubat 1939

Prof. Jung:

Mrs. Hannah'nın bir sorusu var: "Deveden söz ederken Nietzsche şöyle diyor: 'Pek çok ikincil ağır sözcükler ve değer yüklenir sırtına.' Nietzsche'nin diğer insanlara vaaz verir gibi kendisine vaaz vermesinde, bu 'ağır sözcükler' de yüküne katkıda bulunmaz mı? Ve en iyi düşmanın 'değerleri' tüm "değerlerin" en can sıkıcısı değiller midir, ki bu nedenle Nietzsche'nin, bu sıkıntıyı yansıtılan gölgesini aşağılamak için dengeleyici olarak kullanması gerekmez miydi? Bu anlamda *ikincil* sözcüğü doğru olmaz mıydı? [Bu biraz karmaşık!] Başka bir deyişle yansıtım, görünürdeki rahatlamaya rağmen, aslında kendini taşımanın ağırlığına *eklemiş* olmaz mıydı?"

Evet, öyle olduğu söylenebilir. Herhangi bir yansıtımın çekincesi de budur: yalnızca görünürde bir rahatlama; uyuşturucuya benzer: yalnızca görünürde bir yükü atarsınız. Aslında atılamaz, çünkü kişiliğinizin toplamının bir parçası olarak kendi içeriğinize aittir. Bilinçdışı bir hale gelmiş olsa bile, bir parçanızı oluşturur ve onu atsanız bile, hâlâ onunla bağlantılı olursunuz. O sökülebilir şeyle sizin aranızda elastik bir bağlantı varmış gibidir. Dolayısıyla yansıtım bir tür bir proje yaparken bir tür kendini aldatmadır. Tabii aslında yansıtım yapmazsınız: onlar *vardırlar*; *yansıtım* yapmaktan söz etmek yanlıştır, çünkü o anda artık bir yansıtım değil, kendi mülkünüzdür. Belki o an için ayrılamaz; göreli bir yansıtım olarak takılıp kalabilir, ama her halükârda o özel şeyle olan bağlantınızı bilirsiniz. Dolayısıyla her türlü nevrotik önlem—bir yansıtım, bir baskılama ya da bir aktarım, örneğin—yalnızca size olan kendini aldatmalardır ve aslında çok geçici bir etkiye sahiptirler. Uzun vadede, onlar ne olursa olsun, bir nitelik değillerdir. Yoksa harika olurdu: Yükümüzü basitçe boşaltabi-

lirdik. İnsanları tam da bu yönden eğiten bazı dinsel hareketler var—yüklerini boşaltmayı öğreten.

O çok Modern Oxford Hareketi'nde, tüm günahlarınızı Mesih'in üzerine atarsınız; sizi rahatsız eden ya da canınızı sıkan her şeyi, Mesih'e teslim edersiniz, o ilgilenir.[1] Ve çok dindar bir kadın hastam var—kendisi Oxford Hareketi'nde değil, ortaçağdadır—ve ne zaman bir şey ters gitse ya da bir şey istese, belki de hilekârlık gibi, ahlaksız bir şey istese (ki bunu kendisinde kabul edemez) basitçe Mesih'e boşaltır. O yükü ondan almasını sağlar. Sonra, harika bir biçimde, Mesih, çok modern bir numaraya, örneğin nasıl vergi hilesi yapacağına karar verir. Kadının harika bir ekonomi sistemi vardır: yoksullar için bir zarfa şu kadar, bir başka zarfta hastaneler için şu kadar gibi, ve başka bir amaç için bir şey almasına izin yoktur. Ama İsa, bir taksi şoförüne ödeme yapması için fakirlerin zarfından kolayca beş frank almasına karar verebilir. Hâlâ vicdan azabı çekiyorsa, Mesih'in zaten kararlaştırmış olduğunu söylemeden, bana sorar ve genelde ben de Mesih'le aynı fikirde olurum, bu yüzden bana tamamen güvenir, çünkü ben de yoksulları ya da devleti kandırması için ona yardım ederim. Çünkü bu ilke, kırılmalıdır. İlkelere göre yaşamak olanaksızdır; her kural için gerekli istisna payını vermelisiniz. Yoksa hiçbir kural olmazdı. Dolayısıyla yaşayan gerçekler anlamında, Mesih karar verir. Çok dar bir bilinç nedeniyle kendi başına karar veremezdi. Bu tabii çok ortaçağa ait bir zihinsel durumdur, ancak günümüzde birçok insan hâlâ ortaçağda yaşıyor. Kesinlikle kendileri için karar veremiyorlar, bu yüzden onlar için karar verebilecekleri Mesih veya Tanrı gibi bir figüre ihtiyaç duyuyorlar.

Dolayısıyla yansıtımlarla ilgili benim bakış açım, kaçınılmaz olduklarıdır. Onlarla karşı karşıya kalıverirsiniz; onlar oradadırlar ve onların olmadığı kimse yoktur. Çünkü herhangi bir zamanda yeni bir yansıtım sisteminize sızabilir—nereden geldiğini bilmezsiniz, ama birdenbire bir yansıtıma sahip olduğunuzun farkına varırsınız. İlk başta emin bile olamazsınız; kendinizin tamam, sorunun diğer arkadaşta olduğunu düşünürsünüz, ta ki birinin dikkatinizi ona çekene ve o arkadaştan biraz fazla söz ettiğinizi söyleyene kadar—zaten onunla ilişkiniz nedir acaba? O zaman bir tür büyülenme hali varmış gibi görünür. O, özellikle de kötü bir karakter olabilir, ki bu bir biçimde büyüleyicidir ve gece gündüz ondan söz etmenize neden olur; tam da onu aşağıladığınız şeyle büyüleyici bulursunuz. Şimdi, bundan kendi durumunuzla ilgili sonuca varabilirsiniz: dikkatiniz özellikle çekilmiştir; o kötülük sizi büyülemektedir. Çünkü sizde de vardır, kendi kötülüğünüzdür. Ne kadarı size aittir, bilmiyor olabilirsiniz, ama az olmadığını kabul etmeniz gerekir; çünkü sizde olduğu ölçüde, ona eklersiniz, çünkü Mesih'in söylediği gibi, "Kimde varsa, ona daha çok verilecek,"[2] ki daha fazlasına sahip olsun. Bir yansıtım yapma olanağı varsa, hatta hafif bir

[1] Oxford Hareketi, Oxford ruhbanı arasında 1833'te başlayan, Roma Katolik Kilisesi'nin kimi doktrin ve ayinlerini İngiliz Kilisesi'ne geri getirme girişimiydi.

[2] Matta 15:19-20.

yansıtım yaparsanız ona ek yapmak cazip gelecektir. Yanınızdan sırtında bir çuval taşıyan bir eşek geçerse, "Eh, bari şemsiyemi de taşısın, çünkü nasıl olsa bir şeyler taşıyor" dersiniz. Yanınızdan bir deve geçerse, taşımak istemediğiniz her şey cebinizden fırlayıp devenin sırtına atlar.

Yansıtımları çeken insanlar bile vardır, sanki yük taşımak için doğmuşlardır. Ve yansıttıkları için daima içeriklerini kaybedenler de vardır, bu yüzden ya özellikle çok temiz vicdanlara sahiptirler ya da özellikle boş insanlardır, çünkü tüm yükleri çevrelerinin taşıması gerekir. Boş insanların ya da kendilerini nimetten sayan ve müthiş erdemler güden insanların çevrelerinde her zaman habisliklerini taşıyacak birileri vardır. Bu harfiyen doğrudur. Örneğin ebeveynlerin kendi içeriklerinden habersiz oldukları ve daha sonra çocuklarının onları yaşaması gerektiği ortaya çıkabilir. Hiç rüya görmeyen bir adamın vakasını hatırlıyorum. Ona bunun anormal olduğunu, durumunun rüya görmesini gerektirdiğini, aksi takdirde çevresindeki birilerinin görmesi gerektiğini söyledim. İlk başta karısının gördüğünü düşündüm, ama aşırı miktarda rüyası yoktu ve sorunlarına ışık tutmuyorlardı. Ama sekiz yaşındaki en büyük oğlu, hiç yaşına uymayan, son derece şaşırtıcı rüyalar görüyordu. Bu yüzden oğluna rüyalarını sormasını ve onları bana getirmesini söyledim, sonra da onlar onun rüyalarıymış gibi, analiz ettim. Ve bunlar aslında adamın kendi rüyalarıydı ve en sonunda, bu yöntemlerle ona geri döndüler, oğlu da aklanmış oldu.[3]

Buna benzer şeyler olabilir: bir yansıtım çok elle tutulur bir şeydir, bir tür yarı-töz, gerçek ağırlığı varmış gibi yük oluşturan bir şeydir. Tam ilkellerin anladığı biçimde, ince bedendir. İlkeller—ayrıca Tibetliler ve birçok başka halk—böyle şeylerin farkında oldukları ölçüde, yansıtımları bir tür mızrak olarak anlarlar ve tabii bunlar esas olarak büyülerinde rol oynar. İlkel büyücüler bu mızrağı fırlatırlar. Tibet'te, John Woodroffe ve Evans-Wentz'le birlikte çalışmış ünlü Tibetli bilimadamı Lama Kagi Dawa-Sandup'un adını zikrettiği üç manastır vardır, burada insanları yansıtım yapma sanatı alanında eğitirler.[4] Ve bu terim, altın yapımında son işlem için simyacılar tarafından kullanılmıştır. Kurşun ya da gümüş ya da cıva üzerine kırmızı maddenin—ya da tentür veya ebedi suyun—yansıtıldığı ve böylece altına ya da filozof taşına dönüştürüldüğüne inanılırdı. Taşın yapımını da bir yansıtım olarak açıklamış olmaları ilginçtir. Yani bu, kişiden kopmuş bir şeydir; bir şeyi koparıp bağımsız bir varlık olarak kurgular, kendinizi dışarıda bırakırsınız. Şimdi bu, içeriğin nesnelleştirilmesi meselesi olduğu ölçüde, hayli meşru olabilir; ya da büyülü amaçlar için kullanılıyorsa veya bir şeylerden kurtulmanız için basit bir yansıtım olması halinde son derece gayrimeşru olabilir. Ancak insanlar, bu tür yansıtımlarda başkala-

---

[3] Jung bu vakadan söz ederken (TE 17, par. 106), babanın sorunlarını erotik ve dinsel olarak tanımlar.

[4] Lama Kazi Dawa-Sandup *The Bardo Thodol* ya da *Liberation by Hearing on the After Death Plane*'nin [*Ölüm Düzleminden Sonra Duyarak Kurtuluş*] çevirmeniydi. W. Evans-Wentz bunu *Tibetan Book of The Dead* [*Tibet Ölüler Kitabı*] olarak derlemiştir (bkz. *Tibetan*); John Woodroffe (Avalon), *The Serpent Power* [*Yılanın Gücü*] (Madras, 3. rev., 11. baskı, 1931) bir Kundalini Yoga yorumudur.

rına acı çektirdiklerinden dolayı doğrudan sorumlu tutulamazlar, çünkü onlardan haberdar değildirler.

Çünkü tüm zihinsel yaşamımız, bilincimiz, yansıtımlarla başlamıştır. İlkel koşullarda zihnimiz tamamen yansıtılmıştı ve gerçek bilincin temelini oluşturan o iç içeriklerin, uzayın en uzaklarına—yıldızlara—yansıtılmış olması ilginçtir. Dolayısıyla ilk bilim, astrolojiydi. Bu, insanoğlunun en uzak nesnelerle kendisi arasında bir iletişim hattı kurma girişimiydi. Sonra yavaş yavaş uzaydaki tüm yansıtımları kendine geri çekti. İlkel insan—buna modern zamanları da katabiliriz—canlı nesneler dünyasında yaşar. Tylor'un, *animizm* terimi, insanoğlunun psişik içeriğini dünyanın nesnelerinin parçaları olarak gören bir yansıtım halidir. Taşlar, ağaçlar, insanlar, aileler, benim psykhemle birlikte yaşarlar ve dolayısıyla onlarla bir *participation mystique* paylaşırım.[5] Büyülü bir biçimde onları etkilerim ve onlardan etkilenirim, bu da ancak o aynılık bağı olduğu için mümkündür. Hayvanda görünen, örneğin kendimle özdeştir, çünkü kendimdir—bir yansıtımdır. Dolayısıyla psikolojimiz aslında bir tür bir araya gelme, yansıtımların kesişmesi olmuştur. Örneğin eski tanrılar besbelli psişik işlevler ya da olaylar ya da belirli duygulardı; bazıları düşünceler ve bazıları kesin duygulardır. Gazap dolu bir tanrı, kendi gazabınızdır.

Venüs ya da Aphrodite gibi bir tanrıça kendi cinselliğinize çok benzer, ama yansıtılmıştır. Şimdi, bu figürlerin havası boşaltıldığı, artık mevcut olmadıkları ölçüde, yavaş yavaş bu niteliklere veya kavramlara sahip olmaktan haberdar olursunuz; cinselliğinden söz edersiniz. Bu, ilk yüzyıllarda bir kavram değil, Aphrodite ya da Cupido ya da Kama ya da herhangi bir adıyla bir tanrıydı. Sonra yavaşça bu yansıtımları emdik ve o birikim, psikolojik bilinci oluşturdu.

Şimdi, dünyamız hâlâ belirli bir ölçüde canlandırıldığı için ya da hâlâ *participation mystique* içinde olduğumuz için, içeriklerimiz hâlâ yansıtılır; onları henüz içeri toplamış değiliz. İnsanlığın geleceği muhtemelen tüm yansıtımlarımızı toplamış olacağımızdır, ama bu mümkün müdür, bilmiyorum. Makul miktarda yansıtımın devam etmesi ve hâlâ kendimiz için gayet bilinçdışı olması daha muhtemeldir. Ama onları biz yapmadık; onlar durumumuzun bir parçasıdır, doğduğumuz orijinal dünyanın bir parçasıdır ve bizler yalnızca ahlaksal ve zihinsel gelişimimiz sayesinde onlardan haberdar olmuşuzdur. Dolayısıyla bir nevrozdaki yansıtım yalnızca birçoğunun arasında tek bir vakadır; anormal bile denemez, ama daha görünürdür—daha aşikârdır. Günümüzde, birinin cinselliğinin bilincinde olacağı ve diğer insanların anormal sapıklar olduklarını düşünmeyecekleri varsayılabilir; çünkü bilinçdışı olduğu için, kişi başkalarının bu nedenle yanlış olduklarını düşünür. Tabii bu anormal bir durumdur ve normal, dengeli bir bireye absürd gözükür. Bir abartıdır, ama biz her zaman bir

[5] Edward Burnett Tylor (1832-1917): İngiliz evrimsel antropologu. "İnsandaki canlandırıcı ilke olarak bir ruh olma düşüncesinin" nasıl kolaylıkla "daha aşağı hayvanlara, hatta cansız nesnelere" genişletilebileceğini açıklamak için "animizm" kavramını ortaya atmıştır. *Primitive Culture*, 2 cilt (Gloucester, Mass., 1958; orij. 1917), cilt I, s. 145.

ölçüde böyle davranma eğiliminde oluruz; bizlerde hiç etkileyici olmayan bir şeyin başka insanlarda etkileyici ve bariz olması tekrar tekrar görülür. Böyle olabileceğimiz düşüncesi asla yakınımıza bile gelmez, ama diğer kişinin şu ve şu özelliğe sahip olduğunda ısrarcı oluruz. Bu ne zaman olsa, kendimize daima sormalıyız: Şimdi, bu konuyu belki de bu kadar mesele yaptığım için bende o özellik var mıdır?

Çünkü ne zaman duygusal bir ifadede bulunsanız, kendi durumunuzdan söz ettiğinizden haklı olarak şüphelenilir; yani duygunuz yüzünden bir yansıtım olduğundan. Ve uyum sağlamadığınız yerlerde daima duygularınız olur. Uyum sağladıysanız, duyguya gerek duymazsınız; duygu, yalnızca görevinize uyamadığınızı gösteren içgüdüsel bir patlamadır. Durumla ya da insanlarla nasıl uğraşacağınızı bilmiyorsanız, duygusallaşırsınız. Uyum sağlayamadığınız için, durum hakkında yanlış bir fikriniz vardı ya da her halükârda doğru araçları kullanmadınız ve bunun sonucunda belirli bir yansıtım oluştu. Örneğin belki de belirli bir kişinin özellikle duyarlı olduğu ve ona nahoş bir şeyler söylediğiniz takdirde, şu ve şu biçimde bir cevap vereceği fikrini yansıtırsınız. Bu nedenle hiçbir şey söylemezsiniz, oysa öyle bir tepki vermez, çünkü bu bir yansıtmadır. Bunun yerine, bir duygu hissedene kadar beklerseniz ve sonra yine de dayanamayıp söylersiniz ve elbette, bu çok daha saldırganca olur. Fazla beklemişsinizdir. O zaman konuşmuş olsaydınız, duygu olmazdı. Ve genelde en kötü sonuçlar, o kişide değil, kendi içinizde olur, çünkü kendi hislerinizi incitmekten hoşlanmazsınız, sesinizin nahoş, kaba ve hırıltılı çıktığını duymak istemezsiniz. Çok hoş ve nazik olduğunuz düşüncesini sürdürmek istersiniz, ki bu doğal olarak, doğru değildir. Dolayısıyla herhangi bir yansıtım, taşımanız gereken ağırlığa katkıda bulunur.

Mr. Bush: Dewey'nin, birey ve çevresi arasında bir çatışma olduğu zaman, yansıtımın, o çatışmanın bir ifadesi ve ondan kurtulmaya yönelik koşullu bir girişim olduğu kavramını onaylıyor musunuz?[6]

Prof. Jung: Eh, çatışma fikrinden kaçınırım, çünkü insan bir çatışmanın olduğunu her zaman teyit edemez; bu yalnızca uyum eksikliğidir, duruma hazır olmamanızdır. Bu sıklıkla bir çatışmaya neden olur, bu doğrudur, ama mutlaka bir çatışmadan *kaynaklanmaz*. Bence buna bir uyum eksikliği dediğiniz zaman konunun köküne daha çok yaklaşmış olursunuz, çünkü duygusal olmak zaten patolojik bir duruma doğru gidiliyor demektir. Her bir duygu istisnaidir, normal değildir, bir durumdur. Ego, anlık olarak duygu tarafından bastırılır: insanın aklı başından gider ve bu, istisnai bir durumdur. İlkeller bu nedenle kendilerinde ve başkalarında duyguların varlığından daima korkarlar. Bir duygunun her zaman sihirli bir etkisi vardır, bu nedenle duygusal insanlardan kaçınırlar, tehlikeli olduklarını, büyü kullanabileceklerini veya kötü etki yapa-

[6] Mr. Bush, Dewey'nin alışılagelmiş eylemleri engelleyen zorlukların, sorunu çözümlemek için nasıl düşünmeyi teşvik ettiği öğretisine atıfta bulunuyor. Örneğin bkz. *Democracy and Education* [Demokrasi ve Eğitim] (New York, 1916), *birçok yerde*.

bileceklerini düşünürler. Dolayısıyla bir duyguya sahip olmak, hastalıklı bir duruma giden yolda olmaktır ve hastalıklı bir durum her zaman düşük uyumdan kaynaklandığına göre, insan bir duygunun zaten düşük bir uyum olduğunu söyleyebilir. Hastalığın eski bir tanımı, yetersiz bir uyum hali olduğudur—kişi güçsüz düşürülmüştür ve dolayısıyla düşük bir uyum halindedir—ve bu, duygu için de geçerlidir.

Dr. Frey: Ama duygunun olumlu tarafını unutamazsınız. Benlik, duyguların ateşinde yaratılır.

Prof. Jung: Doğru. Duygusallık, diğer taraftan, aşağıda olduğunuz bir durumun üstesinden gelebileceğiniz bir araçtır; o zaman duygu size engeli aşırabilir. Duygunun olumlu değeri budur. Bu, kendisi için karar vermeye cesaret edemeyen ve onun namına karar vermeyi Mesih'e bırakan kadın hastam gibidir. Bu, doğal olarak, onu uzun bir yol taşır: Mesih onu ahlaksal çekincelerinin ötesine taşıyabilir, böylece çok hoş ya da makul olmayan bir şeyler yapabilir. Ve bu, elbette ki, duygusudur—Mesih onun duygusudur.

Mrs. Sigg: Belki de gençliğinde zaten Mesih figürüne bazı animus içeriklerini yansıtmış olabilir mi? Dolayısıyla önderinin animus olduğunu söylemek yerine, Mesih'in olduğunu söylemektedir.

Prof. Jung: Doğal olarak Hıristiyan eğitimi görmüştü ve her iyi Hıristiyan gibi, Mesih'in yaşamı kolaylaştırmak, üzüntülerimizi ortadan kaldırmak için *orada* olduğunu söyleme fırsatının kokusunu almıştı. Bize yükümüzü taşıyacak iyi bir tanrı, insanların bir çobanı olduğu söyleniyor. Ve ne karar vereceğini bilemediğini, kararı Mesih'e bıraktığını söyleyen herkes, bir iyilik timsali olarak görülür: Ne kadar dindar bir adam! Ne Tanrı inancı! Yani bu mekanizmayı benimsemesine şaşmamak gerekir. Gördüğünüz gibi o, herhangi bir animus kuramına uzaktır; animus kuramı ortaçağda işe yaramazdı. Animustan çok daha somut figürler vardır; bu ondan gerçek şeydir, yalnızca bir *façon de parler* değil. Büyünün eşiğindedir.

Mrs. Jung: Bana öyle geliyor ki, hiçbir şey olmaması yerine bir duyguya sahip olmanın daha uyumlu olduğu durumlar vardır; hiçbir duygu olmaması normal değildir.

Prof. Jung: Belirli koşullarda bir duygu olmasının normal olacağı söylenebilir, ama duruma duygu olmadan da hâkim olunabileceği düşünülebilir ve eğer bununla başa çıkabilirseniz, bunu bir duygu olarak nitelemem. Örneğin diyelim ki bir hasta, destekleyemeyeceğim bir biçimde davranmaktadır—belki hiç dinlememektedir. Ona "Dinlemiyorsun" derim. Ama bunun hiçbir etkisi olmaz. Bu defa, "Dinlemezsen işinden hiçbir şey kazanamazsın" derim. Bu da etkilemez. Üstelerim, "Eh, dinlemezsen, hiçbir yere varamazsan, seni atarım" derim. Dinlemiyor. Bu yüzden bunun açıkça zihinsel sağırlık olduğuna karar veririm. "*Lanet olsun! Git buradan*!" Bu ilkeldir ve etkisi olur. Birisini kapı dışarı edip—gerekliyse—pipomu yakabilirim. Kimi insanların tartaklanması gerekir. Afrikalı ilkellerle uğraşırken, onlara bir şeyler *anlatmanın* yararı olmaz.

İnsanlara, ne yapmaları veya yapmamaları gerektiğini söyleyebilmek, uygar bir düşüncedir. Sıklıkla şu–şu millete nasıl davranmaları gerektiğini, davranma biçimlerinin makul olmadığını söylemem istenir. Sanki bir etkisi olurmuş gibi! Elbette duygu uygulayabilirsiniz, ama o zaman o bir duygu değil, bir güçtür. Kendiniz etkilendiğinizde bir duygunuz olur; başkalarını etkilediğiniz de bu ille de duygunuz değildir—gücünüz haline gelir. Duyguyu, güce ihtiyaç duyduğunuz yerde güç olarak kullanabilirsiniz. Ama bu, bir etkilenime düşmekten tamamen farklıdır; bu, maraziliğe, daha aşağı bir uyarlamaya gider. Güçlü bir tavırla konuşmak kişinin uyum sağladığı anlamına gelir, çünkü burada bir tüy ile süpüremeyeceğiniz kurşundan bir kütle vardır, bir kol demiri gerektirir. Dolayısıyla duyguyu etkilenim olarak, kişinin kendi bilinçdışının patlamasından etkilenmesi olarak anlıyorum.

Şimdi bu elbette çok yararlı olabilir. Örneğin istisnai bir durumda ya da bir tehlike anında, korkunç bir şok yaşayıp panikleyebilirsiniz - kesinlikle aşağı bir durumdasınızdır—ama bu çok yükseğe zıplayarak mucizevi bir biçimde engeli aşmanızı sağlar.[7] [...]

Bir başka durum da ara sıra aktardığım, Hindistan'da kaplan avına çıkan adamın öyküsüdür, kaplanın ortaya çıkmasını beklediği su birikintisinin yakınındaki bir ağaca tırmanmıştır. Gece rüzgârı esmeye başladığında ağacın dallarında oturmaktadır ve son derece mantıksız bir paniğe kapılarak inmesi gerektiğini düşünür. Sonra kendi kendine bunun çok aptalca olduğunu söyler. Kaplanın erişememesi için ağaçtadır ve aşağı inmek doğruca kaplanın ağzına girmek olacaktır. Böylece korkusu azalır ve kendini yine normal hisseder. Ama yeni bir rüzgâr eser ve adam yine panikler. Üçüncü şiddetli esintide artık dayanamaz—aşağı iner. Sonra dördüncü, daha güçlü bir esintide ağaç devrilir. İçi termitler tarafından boşaltılmıştır. Bu öyküyü bir misyoner raporunda okumuştum ve başlık "Tanrı'nın Parmağı" idi. Tanrı o adamı ağaçtan indirmişti, müdahale etmişti.

Ama cangılda seyahat eden herkesin bildiği gibi, akşam çadırınızı kurduğunuzda mutlaka ağaçları incelemelisiniz. Doğal olarak sığınak olması için çadırınızı bir ağacın altına kurarsınız, ama asla incelemediğiniz ağaçların altında olmamalıdır. Halen yaprakları olan ağaçlar bile termitler tarafından tehlikeli ölçüde boşaltılmış olabilirler. Ama görebilirsiniz ve bir ağaç rüzgârdan yıkılacak hale gelmişse, bunu fark edersiniz, hele tırmanırsanız. Dahası, ağaç kanallarla kaplıdır. Termitler asla kendilerini güneş ışığına maruz bırakmazlar, karanlıkta çalışırlar; ağaçta bir delik oluşana kadar o kırmızı toprakta tünellerini kazarlar; öyle ki bir ağaç gerçekten çok kötü ve çürümüş bir durumda olduğu zaman, dokunduğunuzda kof olduğunu hissedersiniz. Bu nedenle adam güvende olmadığını kolayca görmüş olmalıdır, ama kaplan avı heyecanı içinde bunu fark etmemiştir. Tabii ki, ormanda kaplan avlamaya giden bir adam çocuk değildir; biliyordur, ama o heyecanla bilinçli olarak dikkat etmemiş ya da sonuçta

[7] Jung burada dev bir yılanla karşılaşınca bir duvarın arkasına atlayan adamın öyküsünü tekrarlıyor.

o kadar da kötü olmadığını düşünmüştür. Bilicinde olabilir, ama değildir. Sonra rüzgâr artar ve o zaman anlar, birkaç metre yüksekte olduğunuzda da çok kötü düşebilirsiniz. Sonuçta elbette, Tanrı'nın elindedir—onu tehlikeden kurtaran duygusu olmuştur. Duygu bu anlamda bir mucize yaratabilir; böyle benzersiz bir durumda çok olumlu bir etkisi olabilir. Ama pek çok insan, hiç de benzersiz olmayan, çok sıradan durumlarda duygulanım yaşar. Salt aptallık ve tembellik yüzünden her türlü saçmalıktan duygulanırlar; zihinlerini kullanmak dururken, duygulanırlar.

Şimdi, metne devam etmeliyiz. Güleç aslan ve güvercin sürüsünün son derece öğretici simgeselliğiyle ilgilendiğimizi hatırlıyorsunuz. Sıradaki sayfalardan bazılarını atlayıp dördüncü bölüme bakacağız. Bu bölüm, eski ve yeni tabletleri, bir değerler sistemini, Musa'nın yasalarına benzer bir tür on emiri içeren bir dizi parçayı içerir. Dördüncü bölüm şöyle devam ediyor:

> Bakın, işte yeni bir levha; ama onu benimle birlikte vadiye ve etten kalplere taşıyacak kardeşlerim nerede?—
>
> Büyük sevgim böylece en uzak hedeflere yöneliyor: komşunu düşünme! İnsan, aşılması gereken bir şeydir.

Burada zaten karşılaşmış olduğumuz bir ifade var. Nietzsche, komşusunu sevmek yerine aksini vurguluyor: "komşunu düşünme." Burada nasıl bir hata yapıyor?

Mr. Allemann: Diğer tarafa fazla yaklaşıyor.

Prof. Jung: Evet, başlangıçtaki öneri: "Komşunu sev" idi, ikinci "kendin gibi" kısmını dışarıda bırakarak. Ama o, yalnızca ilk kısmı düşünüyor ve sonra da Hıristiyan karşıtı bir ifadede bulunuyor: "komşunu düşünme" ve yine gerekli dengeleyici, "kendin gibi" dışarıda bırakılıyor. Çünkü kendinizi sevemiyorsanız, komşunuzu sevemezsiniz. [...][8] Komşunuzu çok sevdiğinizi veya ondan nefret ettiğinizi söylemeniz aynıdır, çünkü dengelenmemiş bir ifadedir, "kendin" eksiktir. O zaman, "insan aşılması gereken bir şeydir" ne anlama geliyor? Çünkü Nietzsche tek yaşayan varlık olduğunu ileri sürmüyor. Kardeşlerden de söz ediyor ve bir kardeş, "Mr. Nietzsche veya Mr. Zerdüşt'ü düşünme" derse, o zaman ne olacaktır? Herkes herkesi aşarsa, herkes herkesi yadsırsa, sonuç ne olur?

Mrs. Jung: O yalnızca *Übermensch*'i düşünmek istiyor.

Prof. Jung: Doğal olarak, çünkü kendisinin bizzat *Übermensch* olduğunu düşündüğü ölçüde, kimse onu aşamaz veya üstünden atlayamaz: herkes onu göz önüne almalıdır. O göz önüne alınmalı ve kimseyi düşünmemelidir çünkü onlar yalnızca aşılmayı hak ederler. Dolayısıyla doğal olarak yalnızca bir Üstinsan olabilir; daha fazla olsaydı, sürekli birbirlerini aşarlardı ve o zaman bütün öykü boşa giderdi. Tam bir kurbağa bulan oğlanlar gibi olurdu. Biri, "Beş frank bah-

[8] Nietzsche sıklıkla özsevginin önemini—gerekliliğini—dile getirirdi. Örneğin "Soylu ruh kendisine hürmet eder" (*BG&E*, no. 276). Ya da yine, "Kendinden nefret edenden korkmak gerekir, çünkü gazabının ve öcünün kurbanları biz oluruz" (*Daybreak*, no. 517). Burada tekrarlanmış iki cümle atlanmıştır.

se girerim ki o kurbağayı yiyemezsin" der. Diğeri de, "Bana beş frank verirsen, yerim" diye yanıtlar. İlkinin beş frangı olduğunu düşünmez, ama vardır, böylece kurbağayı yer. Bir süre sonra başka bir kurbağa bulurlar, beş frangı kaybeden çocuk çok bozulmuştur, bu yüzden "Bu kurbağayı yersem bana beş frangı geri verir misin?" diye sorar. Diğeri bunu kabul eder, böylece çocuk da o kurbağayı yer. Bir süre sonra, ikisinin de midesi bulanır ve birbirlerine, "Peki şimdi o kurbağaları neden yedik?" diye sorarlar. İki ya da üç üstinsan olsa, durum böyle olurdu. Birbirlerini yer, sonra da "Yahu biz neden üstinsan olduk ki zaten?" diye sorarlardı. Nietzsche böylesine lanet bir acele içinde olmasa, durup düşünürdü ve aslında neler saçmaladığını anlamış olurdu. Metin devam ediyor:

> Aşmanın birçok yolu yordamı vardır: *sen* de ayrıca bak! Ama ancak bir şaklaban "insan da *aşılabilir*" diye düşünür.

Nietzsche, burada insanın da aşılabileceğini söylerken nasıl bir ayrım yapıyor—hem de bir şaklaban, *ein Narr* tarafından?

Miss Hannah: Şaklabanın ip cambazının üstünden atladığı o zamandan söz ediyor.

Prof. Jung: Peki ona bunu düşündüren nedir? Bir şey bunu ona hatırlatmış olmalıdır.

Mrs. Baumann: Hemen hemen aynı şeyi farklı sözcüklerle söyledi.

Mrs. Jung: Almancada "*das überwunden werden muss*," [üstesinden gelmek] *übersprungen* [atlamak] değil.

Prof. Jung: Yani bir şeyin üzerinden atlamakla, onu aşmak ya da üstesinden gelmek arasında, ihmal edilmemesi gereken çok ince bir ayrım yaratıyor. Belki sıradaki dizelerde buna ışık tutacaktır. Devam ediyor,

> Komşunda dahi kendini aş: ...

Bunun onunla hiçbir ilgisi yok, ama besbelli zihninde üstünden atlamak ile aşmak arasında açıkça bir ayrım vardır; bu ona ip cambazının üstünden atlayan ve onun ölümüne neden olan aptalı hatırlatıyor. O da bir biçimde insanı aşmıştı, ama üzerinden atlayarak. Bu yalnızca bir göndermedir, ama bize bu ayrımı gözettiğini hissettirmek istiyor.

Dr. Wheelwright: Sezgisel kazanım ile gerçek kazanım arasındaki fark budur.

Prof. Jung: Evet, sezgisel bir girişim, üstünden atlamak, gerçeği göz ardı etmek; aşmaksa insanı aşmak ya da üstesinden gelmek gibi oldukça zahmetli bir girişim olurdu. Dolayısıyla aşmak derken anladığı, bir çaba, belki de gerçek bir iş, her halükârda biraz uzun ve zahmetli bir işlemdir—yalnızca bir sezgisel sıçrama olmamalıdır. Bu kritik bir ayrımdır ve çok önemlidir, bu yüzden ısrarcı olmaması şaşırtıcıdır. Burada bir süre kalmakta ve bu ayrım üzerinde durmakta yarar vardır. O zaman sıradan insanın Üstinsana nasıl dönüşeceğini ne biçimde anladığını duymalıyız; o işlemi nasıl düşündüğünü söylemek zo-

runda kalacaktır. Ama burada yalnızca bir dokunuyor ve hemen devam ederek diyor ki,

… ve el koyabileceğin bir hakkı kendine verdirme!

Bunun anlamı öncelikle, Üstinsan olmanın bir hak olduğu ve ona el koyabileceğiniz, onu çalabileceğinizdir: size verilene kadar beklemeniz gerekmez. Birileri onu size vermeye hazır bile olsa, beklememelisiniz. Acele edin, zorla alın. Gördüğünüz gibi, bu son derece kritik noktayı öylece gürleyip geçiveriyor. Gerçekten ciddi, gerçekten bilmek isteyen birisi, "Ama insan nasıl Üstinsana dönüşebilir, nasıl olacak? Bana söyle" dese, söylediği şey yalnızca üstünden atlamanın aptallık olacağıdır. Ama ne yapması gerekir, işte onu söylemiyor. Dolayısıyla soruna sezgisel yaklaşıyor, o noktaya yalnızca değiniyor, ki elbette, bu *asıl* noktadır. Bir kez daha Nietzsche'nin yalnızca sezgisel olmasına esef etmeliyiz; hep o lanet acelenin içindedir, asla soruna yerleşip çıkacağını görmek için beklemez. Çok net bir biçimde burada sığ bir şey, bir tehlike bölgesi olduğunu hissediyor, sözünü ediyor—sonra çekip gidiyor. O zaman sıradan insanın Üstinsana geçişinin nasıl gerçekleştiğini göremiyoruz: pratik meselelere gelirsek, *Zerdüşt*'ün tamamının en ilginç sorusuna—onu uygulamaya çalışacak olursak.

Mrs. Sigg: Psykhede dengesini korumamıza yardımcı olan, kendi kendini düzenleyen bir tür sistemimiz olabilir mi?

Prof. Jung: Gerçekten dengeli olduğumuz ölçüde vardır, ama kişi dengesizse, yalnızca dengesizdir—o mekanizma bozulmuştur. Tabii Nietzsche çok tek-yanlı bir tiptir, işlevi çok fazla ve başkalarının pahasına farklılaşmış birisidir. Spekülatif bir düşünürdür, hatta spekülatif bile değildir—çok fazla dile getirmez—esas olarak sezgiseldir, hem de yüksek ölçüde. Böyle bir kişi algılamaların, gerçeklerin üzerinden atlar ve doğal olarak bu, dengelenir. Tüm kitap boyunca sorun budur. *Zerdüşt*'ün gölge bölümlerinde yaklaşık iki yıl çalıştık ve gölge, onun aşağı işlevi, algılanımı, ona gitgide daha çok yaklaşıyor. Asıl gerçek, korkunç bir tehdit ve korkuyla hep yaklaşıyor. Ve ne kadar yaklaşırsa, o kadar çok havaya sıçrıyor, tıpkı arkasındaki çıngıraklı yılanı gören o adam gibi. Dokunmamak veya gölgesini görmemek için olağanüstü akrobatik numaralar yapıyor. Bu yüzden bir yanda aşırı sezgisi vardır, diğer yandaysa gölgenin sürekli olarak yaklaşması.

Dr. Frey: Ama başlangıçta sorunun daha yakınında değil miydi—cesedi taşıdığı ve ağaca gömdüğü zaman?

Prof. Jung: Evet, yalnızca başta da değil. *Zerdüşt* ilerledikçe, görünüşe göre gölgeyi birkaç kez ele alıyor; zihni veya psykhesi, herkesin psykhesi gibi işlev görüyor gibidir. Daima sorunun üstesinden gelmeye yönelik girişimlerde bulunur. Ama sonra yine uzağa sıçrar ve onunla yeterince başa çıkmaz: işler zorlaşır ve o da onu aşağılar ve baskılar. Örneğin daha önceki, soytarının gelip tıpkı Zerdüşt gibi konuştuğu, aşağı insanları aşağıladığı o bölümü hatırlarsınız. Ve Nietzsche bunu kabul edememişti; kendi sözlerini tekrar etmesine rağmen soy-

tarıyı aşağılamıştı. Gördüğünüz gibi bu, gölgenin kendisini Zerdüşt'ün diliyle gizleyerek, "Senin gibiyim, senin gibi konuşuyorum, şimdi beni kabul et" deme girişimiydi. Birisinin birine küfrettiğini ve onu alıntıladığını—"Hatta şunu ve şunu dedi"—duyarsanız, o kişinin kendisinin, şikâyet edenin görüşleri olduğunu bilirsiniz. Ve siz, "Ama siz de öyle diyorsunuz" derseniz, diğer kişide aşağıladığı şeyin kendisinde de olduğu için onu görememiş olduğu kafasına dank edecektir. Dolayısıyla Nietzsche kendi kendine, "Soytarı benim dilimi konuştuğuna göre, benimle özdeş değil midir? İkimiz aynı değil miyiz?" diye sorabilirdi. Ve unutmayın, Zerdüşt'ten soytarıymış gibi söz ettiği bölümler var.

Bazılarınız, ilk *Zerdüşt* seminerinde yaptığım ünlü *soreites syllogismos*'u hatırlar. Bu, mantıksal bir sonuç figürü, önkoşulsuz bir ifadedir; öncüller doğru olduğu için, varılan sonuç da doğrudur. Orada *Zerdüşt*'te karşılaştığımız her figürün Nietzsche olduğunu kanıtlamıştım. Yani gölge odur ve Nietzsche bir an durup düşünseydi, bunu görmüş olurdu. Burada bile bir fırsat vardır: Nietzsche, insanın aşılması gereken bir şey olduğunu söylüyor, çünkü soytarı ona bunu gösterdi. Kişinin neyi yapması, neyi yapmaması gerektiğini gösterdi, çünkü ip cambazı öldü, orada Nietzsche insanın fazla sıçramakla öldüğünü, kendisinin de öleceğini öğrendi. Ve orada o ünlü, zihninin bedeninden önce öleceği kehanetinde bulundu. Gördüğünüz gibi burada yine soytarıyı hatırlıyor, bu yüzden burada yine insanı fazla aşmakta onunla özdeş olduğunu anlama şansı var. Çünkü insanı aşmakla ne kastediyor? Bunun nasıl yapıldığını bize hiç göstermemişti; burada kesinlikle bir şeylerin yanlış olduğunu hissediyor; o soytarının ortadan kaldırılabilmek, şaklabanı tanımamak için bir ayırım yapması gerektiğini düşünüyor. Bu tabii ki son derece önemli bir noktadır; burada Zerdüşt'ün bir şaklaban olmadığına dair kesin kanıt bekleriz. Nietzsche mutlaka burada durmalı ve fazla atlama ve aşma arasındaki farkı açıklamalıdır. Ancak ucundan dokunduktan sonra, kızgın demire dokunmuş gibi bırakıyor. Yine de aşmayla ilgili şu kadarını söyleyecek kadar ileri gidiyor: "Meşrulaşmasını bekleme. Onu zorla al, acele et, onu bekle. Hemen yakalanmalıdır." Bu ezgiyi daha önce de dinlemiştiniz; Eylül ayında dinlediniz: *Es muss jetzt sein und jetzt sofort.** Doğal olarak gelmesini beklemeyin, ne pahasına olursa olsun, bekleyecek zaman yok. Bu, rüzgâr doğasıdır: rüzgâr beklemez, rüzgâr hareket eder, bir anda ve çabucak. Daha ileride Nietzsche, rüzgârın iş başında olduğu yönündeki o ifadesine geliyor. Şimdi, sıradakileri atlayıp altıncı kısma geçeceğiz:

> Ey kardeşlerim, daima ilk doğandır kurban edilen. Ancak şimdi bizler, ilk doğanlarız!
>
> Hepimiz gizli kurban sunaklarında kan akıtıyoruz, yanıp kavruluyoruz eski putların şerefine.

Bu fikre nasıl ulaştığını bilmek için, önceki bölümün sonuna bakmalıyız.

---

* (Almanca) Şu anda ve hemen olmalı –ed.n.

Kişi, tada katkısı olmadan tat almak istememelidir. Ve kişi tat almak istememelidir!

Çünkü tat ve masumiyet, en utangaç şeylerdir. İkisi de aranmak istemez. Kişi onlara *sahip olmalıdır*,—ama suçu ve acıyı *aramak* daha iyidir!

Bu ne tür bir dildir?

Mrs. Crowley: Hıristiyan dilidir.

Prof. Jung: Evet, tıpkı Tertullianus gibi görünüyor, o genç Hıristiyanlarına arenadan kaçınmak yerine, onu aramalarını tembih ederdi. Bu aşırı derecede Hıristiyan öğretisidir. Dolayısıyla arkasından gelen bölüm, kendisinin ve kardeşlerinin kurban edilecek ilk doğanlardan oldukları fikriyle başlıyor.

Mrs. Sigg: Yeni Ahit'in dili gibi, Mesih'in ilk doğan olması.

Prof. Jung: Ve bu ne anlama gelir?

Mr. Allemann: İlk meyveler hep kurban edilmiştir.

Prof. Jung: Evet, Romalılar tanrılara kurban edilen ilkbaharın ilk doğanlarına *ver sacrum* adını verirlerdi. Bu pagan geleneğin ya da ayinin Hıristiyan benzeri, Tanrından ilk doğan olan Mesih'in kurban edilmesidir. Görünüşe bakılırsa Nietzsche şimdi çok Hıristiyan bir ruh halindedir ve bunun nereden çıktığı sorulmalıdır.

Mrs. Crowley: Daha önceki bölümde, insana yeni bir din getirdiğini söylemiyor muydu? Bunu tartışıyorduk.

Prof. Jung: Bu genel bir nedendir. "Zerdüşt" bir dinin kurucusunun adıdır ve tabii ki bu yeni bir din gibi bir şeydir. Ayrıca eskilerinin yerine getirdiği yeni emirler yeni bir dini düşündürüyor. Ama bu Hıristiyan benzeşiyi üreten en yakın düşünce nedir?

Dr. Wheelwright: Bir şeyi hızla yaratma arzusuna karşı tepkidir. Bu onun için bir dengeleyicidir.

Prof. Jung: Bunun yerine, kızgın demir, gölgeye dokunmaya karşı ani bir tepki olarak açıklayabilirim. Dolayısıyla bu Üstinsan olma hakkını çabucak kapalım istiyor. Ona atlayın, zorla alın, olağan bir işlemle size verilmesini beklemeyin! Neredeyse, aşmanın ne içerdiğini bilmek istemediğini söylüyor. Bunun uzun bir söylev anlamına geleceğini düşünüyor, bizlere sıradan adamdan Üstinsan durumuna nasıl geçileceğini anlatmak için uzun süre üzerinde durması gereken. Ve bu ona sinir bozucu geliyor, çünkü yalnızca gerçekçilik. Bu, aşmanın başını derde sokmadan halledilemeyeceğini yarı-bilinçli olarak idrak ettiğinde ona karşı verdiği sezgisel tepkinin sabırsızlığıdır.

Mrs. Jung: Eski masaları kırıp yeni bir yasayı koyduğu için, o yeni yasanın ilk doğanı ve aynı anda da kurbanıdır.

Prof. Jung: Bu kesin, ama metindeki mantıksal geçişi bilmek istiyorum.

Miss Hannah: İnsan eski diniyle baş etmeden bunun gibi yeni bir dine yönelemez, ki bunu yapmamıştır; üzerinden atladı geçti, eski diniyle herhangi bir hesaplaşmaya girmedi.

Prof. Jung: Bu doğrudur, ama geçişin gerçekte nasıl yapıldığını metnin içerisinde göremiyor musunuz?

Miss Hannah: Hepimiz eski putların şerefine yanıp kavruluyoruz, ama o kendisini yakıp kavuranın ne olduğunu öğrenmek zahmetine girmemiştir.

Prof. Jung: Evet, ama beşinci ve altıncı bölümler arasındaki bağlantıyı kurmanızı istiyorum. Beşinci bölümün sonuna gelindiğinde altıncı bölümün başında aşırı ölçüde Hıristiyanca bir tavır sergilediğini görüyoruz, ki bu kurban edilecek bir ilk doğan olmasını açıklıyor. Şimdi o Hıristiyan tutuma nasıl girdiğini soruyorum.

Mrs. Baumann: Okumadığınız bir şeyi okumamıza izin veriliyor mu? Dördüncü bölümün son iki dizesi var:

> Yaptığın şeyi, başkası sana yapamaz. Bak işte, cezası yoktur.
>
> Kendine emredemeyen, boyun eğecektir. Ve birçokları kendilerine emredebilirler, ama kendilerine boyun eğmekten çok uzaktırlar.

Prof. Jung: Orada bağlantı kurabilirsiniz. Şimdi, Mrs. Baumann, beşinci bölümün bitişi ile altıncı bölümün başlangıcı arasındaki bağlantı nedir? Bunu ne izler—ya da neden bunu söylüyor?

Mrs. Baumann: Çünkü bunu söylediği için, o zaman bir kurban oluyor.

Prof. Jung: Ama bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Mrs. Baumann: Sezgisel olarak atlıyor ama yine de altında hissediyor, çünkü insanın bir şeyin üstesinden gelmeden, doğrudan kavrayabileceğini vaaz ediyor. Sonra bunu emir ve itaatle ilgili olarak izliyor.

Mr. Allemann: Hiçbir cezası olmadığını söylüyor, *Es gibt keine Vergeltung*, sonra da cezayı idrak etmesi, kurban olması gerekiyor.

Mrs. Fierz: Ama bu, kendinizi aşmanın bir yolunu bulmak istediğinizde, bir yöntemin ortaya çıkmasını doğrudan doğruya izlemiyor mu? Ama bu, Hıristiyan yöntemidir ve bu yüzden onu istemeyerek düşünür.

Prof. Jung: Siz de, Miss Hannah da haklısınız, ama metnin içindeki bağlantıyı belirlemenizi istemiştim.

Miss Hannah: İnsanın kendisine emredebilmesi gerektiğini, ama gölgesini emredemediğini, emredebileceğini sandığını, ama yapamayacağını ve bu nedenle kurban edilmesi gerektiğini söylüyor. O, emredilmesi gereken biridir ve emrettiğini sanma hatasını yapar.

Prof. Jung: Bu yine doğruya daha yakındır—bunu kendisi de söylüyor.

Mr. Bash: Dolayısıyla gölge, hâlâ kendi içinde kalan ve Üstinsan'ın aksine, kendisine emreden, ama bilinçli, övündüğü Üstinsan idealine uygun davranmayan, böylece itaat ettiği—ama bir anlamda da itaat etmediği—öğe değil midir?

Prof. Jung: Eh, sonraki paragraflar o noktayı aydınlatıyor. Ama bağlantıyı dördüncü kısımdan başlayarak, beşinci kısımda kurmanızı isterdim. Çünkü Nietzsche, insanın aşılması gerektiğini söylediği kendi ifadesinin üzerinden atlayıveriyor, çünkü hem bunun nasıl yapıldığını bilmiyor, hem de nahoş bir

şey. Böylece ondan uzağa sıçrıyor ve Üstinsan olma hakkınızı kapın diyor; sizi Üstinsan yapan nahoş işlemi beklemeyin. Şimdi bu elbette hâlâ zihninde dert olmaya devam ediyor: nasıl yapılacaktır? Bu, zihninizde doğru olup olmadığından kuşku duyduğunuz, oldukça kapsamlı bir açıklama yapmak gibi bir şeydir. Sonra sizi endişelendirmeye, dırdır etmeye başlar. Siz büyük laflar ederken, daha da derinlere iner. Dırdıra devam eder. Bu yüzden üzerinden atladığı sorun, tamamen sönmüş olmaz; "Kendine emredemeyen, boyun eğecektir." Bu doğruca emirlere işaret eder—örneğin Musa'nın emirlerine—ve aslında bunun aracılığıyla bir şey yapılabilir: yalnızca emredersiniz, bir ifadede bulunursunuz ve "Yapacaksın" dersiniz. Genel olarak buradaki niyeti budur; yol göstermek yerine, emir verir, davranış yasaları ya da düşünce yasaları yapar, böylece kişinin aşabileceği ya da üstesinden gelebileceği yeni bir emir sistemi oluşturur. Ama herkes kendi kendine emir verebilir mi? Besbelli bazı insanlar veremez. Nietzsche'nin Üstinsana gelişme olasılığı hakkında kuşkuları burada başlar. Örneğin gölgem bana itaat etmeyecektir. Eh, o zaman gölgem yalnızca itaat etmek zorundadır. "Ve birçokları kendilerine emredebilirler, ama kendilerine boyun eğmekten çok uzaktırlar." Bu ne demektir?

Mr. Allemann: Birçokları, neyin onlara iyi geleceğini görebilir ancak bunu yapmanın yolunu bulamaz.

Prof. Jung: İnsan türlü türlü yol icat edebilir. "Yapması doğru olan budur" diyebilir ve kendine bunu yapmayı emredebilir. Ama buna kendine itaat der misiniz? O zaman kime itaat ediyor olacaksınız? Çünkü sıradan ahlaklı davranış durumu, duyduğunuz veya icat ettiğiniz bir emre itaat etmenizdir. Bir emir verirsiniz, dersiniz ki, "Sanırım bu durumda yapılması gereken budur. Bunu yapacağım." Şimdi kendinize itaat etmiş olur musunuz?

Mrs. Fierz: Hayır, Mr. One.

Prof. Jung: Evet, madem *ben* bunun herkes için iyi olduğunu düşünüyorum, o halde *ben* yapacağım, kamuoyuna itaat ediyorum. Bu özbenlik değildir. Ya da bilinçdışınıza ya da şeytana itaat edersiniz: o düşünür, siz de yaparsınız; yani bir hayalete itaat edersiniz. Komut yalnızca bilinçdışı, belki de bir soytarı tarafından verilmiştir. Dolayısıyla kulağınıza fısıldayan hayaletleri incelemelisiniz, çünkü sesin kime ait olduğundan asla emin olamazsınız. Tin bazen çok tuhaf şeyler söyleyebilir, bu yüzden Aziz Paulus'un dediği gibi, *prüfet die Geister*.[9] O yaşlı hastam bana, Mesih'in, özellikle de kilisede, müstehcen şakalar yaptığını söyler, bu şok edicidir ve onun Mesih olduğuna dair kuramını sürdürmesini zorlaştırır. Bunun yanlış olduğunu söylemiyorum: çok gerçek olmayan dindar bir tutum için gerekli bir dengeleyici olarak gerçekleşir. O zaman kim olduğunuzu görmek için ille de müstehcen fantezilerimiz olurdu. Dolayısıyla kendinize emir verebilmeniz, bunun özelikle yapılması gereken çok iyi bir şey olduğu anlamına gelmez ya da aslında bu komutanın kaynağı özbenliktir. Kendine emredebilen ve kendi emrine itaat edebilen birisi bile, özbenliğe itaat et-

[9] "Ruhları sınayın" (Yuhanna 4:1).

meyebilir. Bu bölüm Nietzsche'de, emirlerinin yararlılığına dair derin kuşkuları olduğunu ortaya çıkarır.

Ancak bu bilinen tek yoldur; başka yol bilmiyoruz. Örneğin kendinizi çok aşağı hissettiğiniz ve kurtulmak istediğiniz bir psikolojik durumda olduğunuzu varsayalım. Dolayısıyla sıradan bir papaza gidip öğüt istersiniz ve o da size şunu bunu yapmanız gerektiğini söyler. Ama onun kadar siz de gayet iyi bilirsiniz ki, yapamayacağınız tam olarak budur. Bir papaza gitmemenizin nedeni tam olarak ne diyeceğini bilmenizdir; bunun bir komut ya da emir biçiminde olacağını bilirsiniz, çünkü bilinen biçimi budur. Ve Nietzsche de safdilce aynı biçimde yeni emirler vermeye çalışıyor, çünkü bildiği tek yol budur—pratikte iki bin yıldan beri tek yol bu olmuştur. Ama Tanrı'nın bunu, yavaş ve ağrılı bir işlemle sizde çözebileceği, nedense kabul edilmez. Neden bu fikir, aslında Tanrı'ya güven duyacağımız dinsel bir fikir, genel olarak kabul görmez? Neden hep yasaya bağlı olmalıyız?

Miss Wolff: Çünkü bir yasa *isteriz*. Sorumsuz olmak ve bu yüzden yönlendirilmek isteriz. Bizler de istisna değiliz. "Ne yapacağımı bilmiyorum, ama bununla ilgili bir rüya göreceğim" deriz. Yani bizim için bir başkası karar verir ve biz tüm ahlaksal sorunlardan kurtuluruz.

Prof. Jung: Evet, her zaman "Oh, düşünmem gerekmez; yalnızca yasalara göre davransam yeter" diyebilirsiniz. Bu bize bir tür güvenlik sağlar. Yasa emin bir yön ve güvenilir bir âsâdır, böylece endişelenmemiz gerekmez. Ama Tanrı'nın içimizde çalışabileceğini neden varsaymayalım?

Mrs. Fierz: Çünkü o, o kadar da bütünüyle iyi değildir.

Prof. Jung: İşte bu;—ayrıca bütünüyle güvenilir de değildir. Tanrı oldukça alışılmadık bir şey yapabilir.

Mrs. Flower: Cevap verenin Tanrı olduğunu kişi nasıl bilir, sorabilir miyim?

Prof. Jung: Mesele de bu zaten. Emin olabileceğimizi bilsek, *biz* bir yasa yapabilirdik. Katolik tavrı bu konularda çok makuldür. Derler ki, "Herkes bir şey önerebilir ve onun Tanrı'nın sözü olduğunu söyleyebilir ve nasıl bilebiliriz? Eh, elimizde kilisenin geleneği, kardinaller heyeti, papazlar konseyi ve karar vermek için o muazzam aygıt vardır. Kutsal geleneğe uygunsa iyidir, değilse kötü olur. Şimdi, böyle karar verirsek, Tanrı ne olacak?

Mrs. Baumann: Saf dışı olur.

Prof. Jung: Evet ve onu kim saf dışı eder?

Mrs. Sigg: İnsan topluluğu.

Prof. Jung: Eh, bu konularda kararları papalar ve kardinaller ya da konsey babaları verirler. Konseyle ilgili komik bir öykü vardır: bazı kitapları ne yapacaklarını bilemezler, bu nedenle Tanrı'nın karar vermesi için onları sunağın altına koyarlar. Sonra bazı kitaplar mucizevi bir biçimde kaldırılır ve sunağın üzerine konur, böylece bu kitapların doğru kitaplar olduklarına karar verirler, aşağıda kalan kitaplarsa iyi değildirler. Dolayısıyla bu aslında insanın kendi işidir, bir şeyin iyi, diğerinin kötü olduğuna karar veren, insan aklıdır. Kato-

lik kilisesinin tavrı tamamen meşrudur, çünkü emir sistemine dayanarak inşa edilmiştir; kilise elbette yol göstermelidir. Kilise, sürüler ya da koyun için istikrarlıdır, böylece kaybolmazlar ya da kurtların saldırısına uğramazlar. Kilise duvarlarının içinde iyi korunurlar. Bu mantıklıdır ve bu nedenle kilise haklı olarak sağlamdır: *extra ecclesiam nulla salus*, yani "kilisenin dışında hiçbir kurtuluş yoktur," yalnızca lanetlenme vardır. Ama soru şu: bu yalnızca lanetlenme midir? Veya Tanrı özgür olabilir mi? Çünkü kilisenin öğretisine göre, Tanrı özgür olamaz, kendini kilisenin emirlerine kısıtlamıştır. Elbette kuramsal olarak derler ki: Doğal olarak Tanrı özgürdür, Tanrı'nın iradesi yücedir ve o karar verebilir. Ama uygulamada, Tanrı kutsallıkları başlattığı için, onları terk edemez. Yani vaftiz ayini verilmişse, lütuf orada olacaktır. Başka bir deyişle, papaz papalık tarafından kutsanmışsa ve vaftiz törenini ya da diğer kutsal ritüelleri doğru biçimde yerine getirirse, ayinin Tanrı üzerinde sihirli bir etkisi olacaktır. Tanrı orada olmalıdır ve sözden dönmeyecek, kendi yasalarını terk etmeyecek ve lütfuyla ayini destekleyecektir. Bu argümanla kilise, büyüye inandıkları, papazın doğru ayini gerçekleştirmekle büyü yaptığı serzenişlerinden kaçınmış olur. Aslında pratikte, Tanrı sınırlıdır: kilisenin büyü törenleri onu engeller—lütfunu vermeyi bırakamaz. Ve lütfunu başka bir şeye vermeye söz vermediği için, başka hiçbir şey Tanrının lütfuna mazhar olmaz. Yani tamamen kilisede tutulur. Tanrı işlev görmek istiyorsa, kilisede ve kilisenin aracılığıyla olmalıdır; ne kilisenin dışında çalışabilir, ne de başka bir haber, belki de daha yeni bir Ahit yayımlayamaz. Son basım iki bin yıl önceydi—o zamandan beri yeni bir şey çıkmadı. Olması çok can sıkıcı olurdu, çünkü dogma dışında olurdu ve bu, karşılanamaz. Dolayısıyla tüm tinsel gelişim fikrimiz, tamamen emir fikriyle bağlantılıdır.

SEMİNER IV

8 Şubat 1939

Prof. Jung:
Mrs. Crowley dikkatimizi "Komşunu kendin gibi sev" sözünün Levililer 19. bölüm, 18. dizede zaten yer aldığına çekiyor: "Öç almayacaksın. Halkından birine kin beslemeyeceksin. Komşunu kendin gibi seveceksin. Rab benim."

Şu anda hâlâ, ele almış olduğumuz 56. bölümün dördüncü kısmından altıncı kısmına geçiş sorunsalıyla ilgileniyoruz. Bunu düşündünüz mü?

Miss Hannah: Ben düşündüm, ama kafam karıştı. Soruyu yinelemenizi isterdim.

Prof. Jung: Hatırlarsanız beşinci kısmı atladık ve altıncıya geçtik; şöyle başlıyordu, "Ey kardeşlerim, daima ilk doğandır kurban edilen." Sorum, "Nietzsche ilk doğan fikrine nasıl ulaşıyor? Bu, açıkça neye—ya da kime—işaret ediyor?"

Miss Hannah: Aslında Hıristiyan kuzusuna.

Prof. Jung: Evet, Mesih'in kendisine, ölülerin arasında ilk sırada, *der erste der Toten* olan, yani baharda kurban edilen paskalya Kuzusuna. Şimdi, Nietzsche 4. bölümden bu fikre nasıl varıyor? Geçiş nedir? Lütfen Nietzsche'nin metninde söylediklerine sadık kalın.

Mrs. Brunner: Kendisine kendini aşmayı vaaz ediyor, ama kendisinin üstesinden gelemeyeceğini anlıyor, bu yüzden Hıristiyan aklına geri dönüyor.

Prof. Jung: Bu, gerçeğe çok yakındır.

Mrs. Sigg: Bence bu bölümün "Eski ve Yeni Tabletler" başlığına sahip olduğunu göz ardı etmemeliyiz, ilk doğan sorunsalı, neden ilk doğanın kurban edilmesi gerektiği, yalnızca tabletlerin kırılmasının tartışıldığı bu bölümde ele alınması gerekmektedir. Bir bağlantı olduğu aşikârdır. Dolayısıyla Musa'yla özdeşliği *Zerdüşt*'te muazzam bir rol oynar, çünkü eski tabletleri kırıp yenilerini yapan, Musa idi.

Prof. Jung: İlk doğan fikri Mozaik yasaya dayanır, ama Musa'nın bizzat Kısım IV'ten Kısım VI'ya geçişle ilgili bu soruyla hiçbir ilgisi yoktur.

Görüş: "Komşunu düşünme!" diyor ve sonra bu, ona karşı çıkartılıyor. Kendi düşüncesizliğiyle hemen yüz yüze geliyor, çünkü insan kendi kendisinin komşusudur.

Prof. Jung: Evet, siz de gerçeğe çok yakınsınız.

Mr. Bash: Bana öyle geliyor ki burada iki düşünce akımı var: öncelikle kendi yetersizlik hissi, ki şu cümlede ifade buluyor; "Ve birçokları kendilerine emredebilirler, ama kendilerine boyun eğmekten çok uzaktırlar." Daha sonra da tat almak istememenin gerektiğini, biraz daha sonra da, suçu ve acıyı aramanın daha iyi olacağını söylüyor. Bunların yeni bir dinin ilk ortaya çıkaranı olarak, ki biraz mahcupça da olsa öyledir, kendisine yönelik kişisel bir uygulaması olup olmadığını ve hâlâ kehanetlerini yerine getirme konusunda kendi yetersizliğini hissedip hissetmediğini merak ediyorum. O, Üstinsan'ın ilk peygamberidir, ama Üstinsan değildir ve asla olamaz; dahası, kendisinin de aşılması, emretmemesi, henüz gelmemiş olan asıl Üstinsana feda edilmesi gerektiğini düşünür.

Prof. Jung: Çok haklısınız, ayrıca suçluluğu ve acıyı isteme konusundaki belirleyici noktada isabetlisiniz. Bu, geç dönem Hıristiyanlığın suçlandığı aşırı bir Hıristiyanca tavırdır: yani ahlak öncelikle tatsız şeyler yapmaktan ibarettir, kişi ahlaklı olmak için, ilke olarak nahoş bir şey yapmalıdır. Ortaçağın belli zamanlarında, dindarlığın en yüksek ideali, en yüksek etik tutumu, gerçekten de işkenceyi, yalnızca suçluluğu ve acıyı aramaktı. Bu, son derece tek taraflı bir etik tutumla, doğal insanın tamamen baskılanmasına kadar varır. Şimdi, düşüncenin iç köprüsünü yeniden kurabiliriz. Çünkü Nietzsche her zaman bir şeyleri atlayıp geçmemizi, onun uçurumların üstünden kayması gibi kaymamızı teşvik ederek bir köprü olduğu yanılsaması yaratır. Bir engeli kolayca aştığımız sanırız, ama aslında atlayıp geçmişizdir. Ondan geçmemiş, üstesinden gelmek için çabalamamışızdır, basitçesi sezgisel bir uçuş yapmışızdır—çekirge gibi sıçrayarak. Dolayısıyla insan kendisini toparlayıp, arkasında öylesine bırakıp gittiği muazzam güçlüklerin farkına varabilmesi için, sözlerinin altta yatan anlamının derinlerine inmelidir.

Dördüncü kısımda, hatırlarsınız, tıpkı kendisi gibi düşünen soytarıyı hatırlıyor. Nietzsche bölümler boyunca kolektif adamı aşağılamış, hiç de iyi olmadığını, değerli olmadığını göstermişti. Doğal insanın aleyhinde o kadar çok şey söylemişti ki, sonunda kendisi de yalnızca bir aptalın böyle konuşabileceğini itiraf ediyor. Neredeyse ip cambazının üstünden atlayan şaklaban gibi konuşmakta olduğunu idrak ediyor. Bu yüzden yalnızca bir aptalın insanın aşılabileceğini düşünebileceğini söylüyor—onu *geçmelidir*. Şimdi, bu durumda, daha önce böyle yerlerde olduğu gibi, o aşağı adamı bütünleştirmek için metodun veya yolun bir açıklamasını bekleyebiliriz, böylece yalnızca aşılmayacaktır. Ama burada, "komşunuzda bile kendinizi geçin" diyor, sanki komşunuzda bile olsa

kendinizi aşmaktan farklıymış gibidir, ama aşmanın ne içerdiğini söylemiyor. Sorunun derinliklerine girmek yerine, orada bir şey yapılmış gibi, başka bir sözcüğü alır. Ama hiçbir şey yapılmamıştır. Hemen yine sabırsızlanır ve der ki, "ve el koyabileceğin bir hakkı kendine verdirme!" —Tanrı aşkına, bekleme, Üstinsanı öngörmelisin, hakkın yoksa bile sonuca el atmalısın, sabırlı olma, Üstinsanın doğal olarak içinde büyümesini bekleme. Şimdi, böyle bir tutumdan daha fazla bir şeyi aşan bir şey olabilir mi? Her anlamda sıradan insanın üstünden atlıyor.

Çünkü doğal insan ona bir şey gelene kadar bekler. Bir yeri gasp etmek çok fazla spazm ve kramp demektir, doğal olarak kendisine gelmeyen herhangi bir şeyi kavramak için çok fazla çaba harcaması gerekir. İnsanları bir sonuca atlamaya ya da zaten gelecek olan bir hakkı gasp etmeye zorlarsanız, onları hiç doğal olmayan bir duruma sokarsınız. Tüm bunlar açıkça göstermektedir ki, aşağı insanı göz önünde bulundurmak niyetinde değildir: yine aşağı insanın üstünden atlanır. O halde "birçokları kendilerine *emredebilirler*, ama kendilerine boyun eğmekten çok uzaktırlar" ifadesinde, görünüşte kendine hâkim olan birinin bile özbenliğin önerilerine uyabilip uyamadığı konusunda kuşku vardır. İçinde, üstün olduğu düşünülen ya da en azından kendisine emredebilen "Ben"e üstün olan bir özbenliğin emrine itaat edip edemeyeceğine dair haklı olarak kuşku doğmuştur. Mr. Bash'in de belirttiği gibi, Nietzsche bu üstün kahramanca tavrın hakkını veremeyeceğini hisseder. Yine de beşinci kısımda, yine aşırı kahramanca bir tutum benimser: yani kişi haz aramamalı, yalnızca acı ve suçluluk aramalıdır. Bu son derece doğallık dışı bir tutumdur, çünkü her doğal varlık haz arar: aramaması hastalıklı olur. Ve Nietzsche daha önce yalnızca acı çekmek isteyecek kadar yozlaşmış insanlar için ne söylemişti? Şimdi bu tavrı benimsiyor, çünkü basitçe, aşağı insanın ele alınması hakkında söylediği şeyle örtüşüyor—aşağı insanın üstünden atlandığı ve atlanacağı, *aşmanın* da yalnızca başka türlü bir üstünden atlamak olduğu. Dolayısıyla gayet tutarlı bir biçimde, aşağı insanın hiç dikkate alınmaması gerektiği sonucuna varıyor; çünkü ideal yalnızca acıyı aramaktır—ve tereyağı da olmasın, haz da olmasın.

Bunu daha önce de duymuştuk. Böyle aşırı kahramanca tutum doğrudan, insanın zayıflığını aşıp kendisini feda eden ve paskalya kuzusuyla özdeşleşen Mesih figürüne götürür. Bu, Mesih sorunsalının eleştirisi değildir—bu tutum veya simgeye o zaman gerek vardı, ama hiç kimse aynı tutumu taşımadıkça Mesih'le bu ölçüde özdeşleşemez. Tabii unutmayalım, şu anda Nietzsche'de bu tutum *vardır*. Suç ve acı arayışı bakımından ortaçağlıdan daha fazlasıdır: Hepimiz Zerdüşt'ün takipçileriyiz, ilk doğanlarız, yalnızca kurban edilmek için yaşıyoruz. Şu anda Almanya'da doğrulandığını gördüğünüz tutum budur: bu *ver sacrum* ruh hali ve tavrıdır ve kesinlikle aşağı insanın üzerinden atlamaktadır. Çünkü bu bölümlerde sürekli bir düşünce akışı vardır, bir tür Hıristiyan alt-akım şimdi açıkça ortaya çıkmaktadır ve insana Nietzsche'nin, Hıristiyan bir birey ya da bir zamanlar Hıristiyan eğitimi almış, ama Hıristiyanlığın as-

lında ne anlama geldiğini asla anlamamış birisi olduğu izlenimini vermektedir. Anlaşılan bu, yalnızca kiliselerde ya da kafalarda olan bir şeydi.

Ve şimdi, dogmatik fikirlerin göz ardı edildiği sırada, aniden psikolojik bir tutumla yeniden ortaya çıkıyorlar. Bu bizim zamanımızın trajedisidir. Ortaçağda bir inanç olan, ideal olan ne varsa, kaybolmuştu ve şimdi yine ete büründü. Dolayısıyla bütün bir ulusun bir biçimde Hıristiyanlaştığını, ancak Hıristiyanlık düşüncesine sahip olmadığını, hatta beraberinde Hıristiyan karşıtı bir fikri bile görüyoruz. Ama herkesin artık bir kurban olması fikri aslında Hıristiyancadır. Kaçırdığınız her şey bir yana ve yaşam zaten zorken: herkes bir de kendini feda etmelidir. Bu, *plus papal que le pape* olmaktır, her zamankinden daha Hıristiyancadır. Tarihte, bir papa ya da piskoposun ulusunu Almanya'nın şu sıradaki Hıristiyanlık karşıtı yönetim anlayışıyla eğitildiği ölçüde eğittiği görülmemiştir; her zamankinden çok daha kötü, acımadan, kurtarmadan, açıklama yapmadan. Bu, devlet adına yapılır, ama tamamen Hıristiyanca bir tutumdur. Şimdi bu, Nietzsche'nin mantığıdır ve siyasi ya da sosyolojik bir durum olarak anlaşılmıştır. Bu paragraflarda da aynı düşünceyi, aynı gelişimi görüyoruz. Hıristiyan imgeleri kaldırılmıştır, ama Hıristiyanlığın psikolojik gerçeği yerindedir. Sanki o çocuğun başı kesilmiş gibidir; bir başı olduğu sürece insandı, ama şimdi başı yoktur. Yalnızca, tüm gücüyle çocuğun bedeni vardır, daha önce ne yapmışsa onu yapar, ama başsız olarak, ne yaptığını hiç anlamadan. Ve doğal olarak herkes kurban edilmek zorundadır, herhangi bir tapınağın, tanrı ya da kilisenin sunağında değil, devletin sunağında—bir kurgunun. Böylece Nietzsche devam ediyor:

> Ancak şimdi bizler, ilk doğanlarız!
>
> Hepimiz gizli kurban sunaklarında kan akıtıyoruz, yanıp kavruluyoruz eski putların şerefine.

Ortaçağda kâfirleri yakıp kavurdular, şimdi de insanlar, devletin şerefine ya da devlet adına, bunları kendilerine yapıyorlar. Görünürde en gelişmiş kavramlardan biri olan şey, aslında eski bir puttur ve arkasında da ismi konulmamış pagan tanrıları vardır. Ama gizlice devlette somutlaştırılmışlardır.

> En iyilerimiz daha gençtir: bu, yaşlı damakları gıdıklar. Etimiz körpe, derimiz kuzucukların derisidir:—yaşlı paganları nasıl tahrik etmeyelim!

Bu pasajı nasıl açıklasınız?

Mrs. Brunner: O paskalya Kuzu'sudur.

Prof. Jung: Evet, bu açık, ama tam olarak bir fedakârlık olarak değil, yaşlı bir paganın kurbanı olarak anlaşılıyor. Şimdi, bu eski paganlar kimlerdir?

Miss Hannah: Wotan değil mi? Yeni-paganizm hareketinin başlangıcında gerçekten koyun kurban etmiyorlar mıydı?

Prof. Jung: Evet, ediyorlardı. Ayrıca yaşlı Wotan'a insan kurbanlar da sunulurdu: Savaş tutsakları bir ağaca asılır ve onun şerefine mızraklanırdı, çünkü

Wotan da, dünya ağacına asılıp mızrakla yaralanarak aynı türden bir kurban ayininden geçmişti. Savaş esirlerinin kurbanıyla, onun orijinal yazgısı tekrar ediliyordu. Elbette zamanımızın tanrısı da Mesih'tir ve simgesi de kuzudur: o, kurban edilen kuzuydu. Dolayısıyla onun şerefine insanlar kurban edilecekse, bu da onun söylencesinin tekrarı olmalıdır; koyun gibi feda edilmelidirler. Şimdi, o koyunların son derece sürücül olduğu bilinir, böylelikle büyük kalabalıklar katledilecektir: koyun sürüleri uygun kurbanlar olur. Bu gibi koyun kurbanları aslında hangi kolay yolla yapılabilir?

Miss Hannah: Savaş yoluyla.

Prof. Jung: Evet, bu amaca yönelik mükemmel düzeneklerimiz var: birkaç bin kişi birkaç saniye içinde öldürülebilir. Dolayısıyla kolektif katliam, koyunların katledilmesi, savaş aracılığıyla teknik olarak kolayca yapılabilir. Savaş, bunun başarılabileceği kurban bıçağıdır. Şimdi, kurban bıçağı tek başına hiçbir şey yapamaz—bir el bıçağı yönlendirir—o halde savaş kurban bıçağıysa, rahip kimdir?

Miss Wolff: Savaş emri veren devlet.

Prof. Jung: Evet, ama devletin modern bir kavram olması gerekiyordu ve devletin arkasında eski tanrılar var, bu nedenle kurban papazı aslında kimdir?

Miss Hannah: Wotan.

Prof. Jung: Wotan diyebilirsiniz ya da bir savaş tanrısı olabilir; bu, arkaik puttur. Devlet yalnızca modern bir bahane, bir kalkan, bir kandırmaca, bir kavramdır. Aslında kurban bıçağını tutan eski savaş tanrısıdır; çünkü koyunlar savaşta kurban edilir. Hıristiyan koyun sürüsü artık çobansızdır; ilk doğanların kurbanına getirilir ve topluca öldürülür, en etkili yolu da savaştır. Avrupa'yı genel olarak tehdit eden psikoloji budur. Yaşlı çoban hemen her ülkede hapı yutmuştur—sürüyü artık sevecen bir çoban yönetmez. Papa ya da geçmişte herhangi bir piskopos bile devletten daha sevecen bir çobandı. Devlet kişilerüstü, karanlık bir güç, kitlelere hükmeden güçtür—ve bu da, sonsuza dek barbar bir tanrıdır. Dolayısıyla insan temsilciler ya da kişisel bir kutsal varlık yerine, artık devletin karanlık tanrıları–bir başka deyişle kolektif bilinçdışının karanlık tanrıları var. Üste çıkan başka hiçbir ilke olmadığı için yine işin başına geçen eski tanrılar meclisidir. Kabul edilmiş, önder bir ilke bulunmadığı zaman, kolektif bilinçdışı ortaya çıkıp yönetimi ele alır. *Weltanschauung*'umuz [dünya görüşü] artık yoksa ya da yetersizse, kolektif bilinçdışı müdahale eder. Uyum sağlayamadığımız, önder fikrimizin olmadığı zamanlarda kolektif bilinçdışımız, hem de eski tanrılar biçiminde gelir. Eski tanrılar varoluşumuza dalar: eski içgüdüler yine kudurmaya başlar.

Bu yalnızca Almanya'nın sorunu değildir; Almanya yalnızca bir belirtidir. Durum her ülkede aynıdır. Örneğin Fransa eski çobanları bitirmiştir. Fransa'da geri dönen, çoban fikri değil, daha çok kurt fikriydi: yani halkın sosyalist fikirlerle dağılması ve parçalanması. Sonra kurtlar gelir. Almanlarda çoban fikri kalmıştı, ama tüm kuru yaprakları üfleyip bir araya toplayan eski rüzgâr

tanrısı biçimini aldı, gülünç bir çoban, yaşlı bir büyücü. Ancak bu yalnızca diğer yönüdür. Kurtlar da, ki onlar da sürü halinde öldürürler, yanlış türden çoban da olsa, etki aynıdır. Hastalığa neden olan, bütün dünyada aynı durumdur. Eski tanrılar, uzun zaman önce kaldırılmış olmaları gereken bir zamanda yeniden canlanıyor ve kimse bunu göremiyor. O artık yaşlı pagan rahiplerinin sorunudur.

Miss Wolff: "Yeni Put" başlıklı 9. Bölümün ilk kısmında, Nietzsche de hemen hemen tam anlamıyla aynı şeyi söylüyor: devlet yeni puttur.

Prof. Jung: Evet. Daha önce de "Savaş ve Savaşçılar" üzerine bölüm vardı ve ardından "Yeni Put" geldi. Orada da fikir aynıdır.

Miss Wolff: Şu anda ele aldığımız bölümde, eski putların ya da eski rahiplerin Nietzsche için Hıristiyan rahipleri olup olmadıklarını merak ediyorum—tüm kurban fikri tersine çevrilmiş ve eski rahipler ya da putlar yeni fikri katlediyorlarmış gibi.

Prof. Jung: Doğal olarak ona göre eski Hıristiyan papazlar gibi görünüyor. Ama aslına bakarsanız onlar hiçbir zaman bir ulusu devletin şimdi yaptığı gibi kontrol edemediler.

Miss Wolff: Ancak burada bir ulus olduğunu söylemiyor. İlkdoğanlar kendisi ve birkaç tane daha ilkdoğanmış gibi görünüyor.

Prof. Jung: Elbette—çünkü bilmiyordu. Bunu açıkça görmüş olsaydı, o kadar açık konuşamazdı. Onlar yalnızca modern insanlar oldukları için ilkdoğanlardır. Zerdüşt'ün takipçileri modern insanlardır. Ama gelecekteki tüm gelişmeleri öngördüğünü, burada söylediklerinin gerçekleşeceği bir zamanın geleceğini anlamadı. Sanki bütün dünya Nietzsche'yi duymuş ya da kitaplarını okumuş ve bilinçli bir biçimde gerçekleştirmiş gibi oldu. Tabii öyle bir şey yapmamışlardı. O, yalnızca kolektif bilinçdışının yeraltı sürecini dinlemiş ve bunu idrak edebilmişti—ondan söz ediyordu, ama başka kimse farkına varmadı. Yine de hepsi o yönde gelişti ve Nietzsche hiç olmasa bile, bu yönde gelişeceklerdi. Çünkü hiç anlamamışlardı. Belki de Zerdüşt'ün ayrıntısına kadar girmek zahmetine katlanan tek kişi benim—bazılarına bakarsanız biraz fazlasıyla. Dolayısıyla kimse aslında onun bilinçdışıyla ve dolayısıyla Avrupa'nın genel kaderiyle ne ölçüde bağlantıda olduğunu fark etmez; çünkü tüm dünyada sorun aynıdır.

Mrs. Crowley: Geçen hafta söylediğin bir şeyin muhtemelen başka bir görme biçimi olup olmadığını merak ettim; yansıtım ve etkilenimden, ayrıca erdemlerini veya güçlerini aldığımız ve bunu onları yenerek yaptığımız için antik tanrıların modern insanlar tarafından yeniden özümsendiğinden söz ettiniz. Şimdi, bir bakıma, modern dünyanın bu kompleksinin—ki ben bunu bir koyun kompleksinden ziyade kurtarıcı bir kompleks olarak görüyorum, çünkü herkes kurtarmak istiyor—bu düşüncenin aynısı olduğunu söyleyemez miyiz? Hıristiyan Tanrı'yı gerçekten özümsedik, ama onu yenerek ya da aşarak değil, üstünden atlayarak yaptık. Hıristiyan Tanrı'nın gölgesini ürettik, çünkü idrak yerine etkilenim yoluyla yapıldı. Demek istediğin şey bu, değil mi?

Prof. Jung: Evet, üstünden atlayarak yapıldı. Onu basitçe yok ederseniz, eski değerin bir hayaletini yaratırsınız ve o şey size sahip olur. Bu yüzden Hıristiyanlığı yıktığımız zaman—tabii ki yıkılmış oldu, büyük ölçüde kendi kendini yıktı—geride Hıristiyanlığın hayaleti kaldı ve şimdi ona aidiz. Hıristiyan fedakârlığı artık gerçekte, etten kemikten üretiliyor. Ve insanlar eski tanrıları attıklarında da böyle olmuştu. Daha sonra kendi duygularıyla çatıştılar ve onları, tanrıların sürdürüp durduğu savaş ve entrikalardan kurtaracak bir tavır takınmak zorunda kaldılar. Bu nedenle bu kurtarıcı dinler doğdu ve insanları bizzat tanrılardan kurtardı. Onlar o zamanlar gezegensel tanrılardı; astrolojik etki, o kesintisiz *heimarmene*[1] korkusu, kötü yıldızların zorlaması. Ruh kötü yıldızların yükü altındaydı; bu, gezegenlerin küreleri aracılığıyla yeryüzüne indiği zaman ruha damgalanan sözde elyazısıydı. Ve bunun bir kurtarıcı tarafından yıkanarak çıkarılması gerekiyordu; İnsanlar eski tanrıların amansız yasalarından kurtarılmalıydı. Eski tanrılar tam olarak Hıristiyanlık tarafından yok edilmedi: Mesih gelmeden ölmüşlerdi. Bu nedenle, Augustus artık tükenmekte olan eski dini onarmaya yönelik bir şeyler yapmak için eski Latin ayinlerine ve törenlerine dönmek zorundaydı. Basitçesi, köhneleşmiş oldu ve daha sonra insanlar zaten tanrıların daha önce olduğu şeylerle dolmuştu. Tanrılar onlarda bütünleşti.

Çünkü bir etkilenimi belirli bir adla çağıramadığınız anda—örneğin Cupido—o artık sizin içinizdedir. Uzayda bir yerde, belki de Mars gezegeninde olduğunu söyleyemiyorsanız, sizde olmalıdır ve başka hiçbir yerde olamaz. Bu, psikolojik bir bozukluğa neden olur. Görünüşe göre bu eski gerçeklerden oldukça uzaktayız, çünkü arketiplerin gücünü fark etmiyoruz; bir sürü tanrının olduğu bir zamanın zihniyetinin farkında değiliz, tanrısal, üstün, şeytani güçler tarafından kuşatılmanın nasıl bir şey olacağını bilmiyoruz. Şiirsel anlayışa sahibiz, ama bu, gerçek gibi bir şey değil. Bu nedenle, bu eski tanrıların insana indikleri, öznel öğeler, anında büyü haline geldikleri zamanda yaşamanın ne anlama geldiğini bilmiyoruz. O zamanlar batıl inanç dalgası dünyayı dolaşıyordu, ilk yüzyıllarda Roma büyücü, tılsım ve her türlü büyülerle dolup taşıyordu. İnsanlar batıl asalaklar tarafından kuşatılmış gibiydi, çünkü kendilerini nasıl savunacaklarını bilmiyorlardı. Böylece pire ya da bit gibi onlara yerleşmiş olan tanrı üşüşmesinden kurtulmak için en muhteşem şeyleri yapmışlardı. Bu, dünyayı istila eden o korkunç haşarattan kurtulma, özgürleşmeye yönelik olağanüstü arzuları açıklamaktadır.

Tıpkı eskiçağda olduğu gibi, koşut bir fenomen de—elbette aynı şey değil—ortaçağ Hıristiyan dünyasının ortadan kaybolmaya başladığı zamanımızda yaşanıyor. O temel doğru, bize geri dönüyor. Metafizik bir cennet olan her şey şimdi üzerimize çöküyor ve bu yüzden kitleler tarafından milyonlarca kez kutlanan Mesih'in kurban oluş gizemi şimdi bir psikolojik deneyim olarak herkese geliyor. O zaman kuzunun kurbanı içimizde özümsenmiştir: kuzulara dö-

1 *Heimarmene*: Poimandres'in vizyonunda yazgı.

nüşüyoruz, kurban edilecek olan kuzulara. Koyunlar gibi sürüleştik ve kurban kesileceği kesindir. Şimdi, metnimize devam edeceğiz. Nietzsche burada şöyle diyor,

> Yaşlı pagan *bizim içimizde* oturur hâlâ,…

Tabii ki Nietzsche bunu bizim yorumladığımız biçimde kastetmiyor; bir tür metafizik din vaaz eden eski rahipleri ve bizlerin inancımızla hâlâ bu eski önyargıya destek olduğumuzu kastediyor. Dediği doğrudur, ama tamamen farklı, psikolojik bir biçimde. Yaşlı pagan *gerçekten* yaşlı bir pagandır, rahip-tanrının ya da kurban verilen tanrının arketipik bir biçimidir. Ve "bizim içimizde oturur hâlâ" demek, şimdiye kadar geçerli olan formlar köhneleşince, Wotan ya da diğer eski tanrıların yine meydana fırlamaya hazır olduklarını unutmamamız gerektiği anlamına gelir.

> … en iyimizi şöleni için pişiren. Ah kardeşlerim, ilkdoğanlar nasıl kurban olmasınlar!

Bu, toplu fedakârlık demektir ve kurtuluş üretmek için, hepsinin ritüel kurban yoluyla ölmesi gerekir, İsa Mesih'in dönüşmek için ölümü seçmesi gibi. Ve ölümüyle neye dönüşmüştü?

Miss Hannah: Sübtil bedene.

Prof. Jung: Bunu Yeni Ahit'te bulamazsınız!

Miss Hannah: Ebedi beden, diriliş bedeni.

Prof. Jung: Bu Paulus'un yorumudur, ama dogma'ya göre, Mesih ölümünden sonra ne haline geldi?

Cevap: Tanrı.

Prof. Jung: Evet, Teslis'in ikinci kişisidir. O, logos oldu ve daha sonra Tanrı'ya, hep içinde bulunduğu metafizik duruma geri döndü; insan olduktan sonra, Tanrı'ya döndü. Öyleyse kurban edildiğimizde hepimizin Tanrı'ya geri dönmesi gerekir. Şimdi, yedinci kısmı geçeceğiz ve sekizinci kısmın son dizesine gideceğiz.

> "Eyvahlar olsun bize! Selamlar olsun bize! Buzları eriten rüzgâr esiyor!"
> —böyle vaaz edin kardeşlerim, bütün sokaklarda!

Burada Wotan, buzları eriten rüzgâr vardır. İşler genelde durakladığı, hiçbir şeyin olmadığı ve kararsızlık olduğunda, kişi Wotan'ın hazır olduğunu görecektir. Onun bir gezgin olarak görüldüğü ve çok geçmeden savaş çıktığına dair söylenceler vardır. Wotan göründüğünde, Nietzsche'nin burada çok net bir biçimde söylediği gibi, buzları ve karları eriten Bahar rüzgârı gibidir. Şimdi dokuzuncu kısma gidiyoruz:

> Eski bir yanılsama vardır—ona iyi ve kötü denir. Bu inancın tekerleği şimdiye kadar falcıların ve astrologların etrafında dönmüştür.

> İnsan bir zamanlar falcılara *inanırdı*; bu nedenle de inanırdı ki, "Yazgı her şeydir: yapacaksın, çünkü yapmalısın."

Çünkü bu antikçağdır.

> Sonra da tüm falcılara ve astrologlara inanmaz oldu; bu nedenle de inanırdı ki, "Özgürlük her şeydir, yapabilirsin, çünkü istiyorsun."

Bu da modern zamanlar, tam da işaret ettiğim şeydir. Şimdi on birinci kısım, üçüncü paragrafa geçeceğiz:

> Büyük bir müstebit ortaya çıkabilir, kurnaz bir dâhi, kabul ve reddederek tüm geçmişi gerip zorlayabilir, öyle ki onun için bir köprü, bir işaret, bir müjdeci, bir çığırtkan ve bir horoz ötüşü olsun.

Burada neyi öngörüyor?

Miss Hannah: Diktatörü.

Prof. Jung: Evet, her şeyi çekiçleyip kaynaklayan, geçmişi feshedip geleceğin köprüsü haline getiren büyük bir arkadaş. Bu, geleceğin harika bir öngörüsüdür.

> Ama şu, diğer tehlikedir ve benim diğer acımamdır:—halk tabakasından olanın düşünceleri, dedesine kadar varır,—ancak dedesinde zaman sona erer.

Şimdi, bu nedir?

Miss Hannah: Tüm diktatörler halk tabakasından gelir.

Prof. Jung: Onları şimdi tanıdığımız biçimiyle, halk tabakasından gelirler ve fikirleri ancak dedelerine kadar geri döner—bu tuhaftır. Bu 19. yüzyıl ya da o civarlar olsa gerek. Dededen öncesinde zaman sona erer; zaman yoktur. İlkellerde durum böyledir. *Alcheringa* veya *altjiranga* zamanı dedikleri, dededen öncesidir.[2] Çünkü hiçbir ilkel dedelerden daha geriye ait herhangi bir şey bilmez, bu nedenle büyük mucizelerin meydana geldiği kahramanlık zamanları, yaratılış zamanı, dedenin yaşadığı zamanın öncesindedir. Biz yalnızca birkaç kuşak uzak diyebiliriz, ama ilkel için bu son derece uzaktır: geçmiş hakkındaki bilgileri daha geriye gitmez. Dededen önce *Urzeit*, alcheringa, harika şeylerin olduğu zaman vardı. Nietzsche'nin burada söylediği tam olarak budur. Orduya yeni alınanların muayenelerinde böyle bir ilkelliğin örnekleri görülür. Napoleon'u duymuşlardır—o William Tell ve Caesar'ın çağdaşıdır. Her şey aynı anda gerçekleşmiştir; eski Romalılar Napoleon'dan hemen önce gelmiş, Martin Luther ve Profesör Falanca birbirlerine yakındırlar. Geçmişin kahramanları hakkında kafalarında yalnızca birkaç loş sahneyle, zamanın uzunluğuna dair hiçbir kavrayışları yoktur ve olağanüstü bir tarihsel vizyon eksikliği vardır ve hepsi birbirine karışmıştır. Amerika'nın keşfi, Yaratılışla ilgili olmalıdır.

---

[2] Yarı-insan, yarı-hayvan ataşal ruhlar Avustralya aborijinlerinin bir dinsel ayininde çağrılır. TE 9 i, par. 114. Jung bunun hakkındaki bilgisini Lucien Levy-Bruhl'un *Primitive Mythology* [*İlkel Mitoloji*] kitabından edinmiştir. Bkz. yukarıda, 23 Mayıs 1934, n. 3.

Mr. Bash: Yunan mitolojisinde, yalnızca üç kuşak tanrı olması—Saturnus, Khronos ve Zeus—ve daha önce hiçbir şey olmaması bu izlenime koşut değil midir?

Prof. Jung: Evet, bu ilkel gerçektir. Dede en üst sınırdır; deden öncesinde zaman sona erer. Yunanistan'daki Homeros çağı, *altjiranga* zamanına tam olarak koşuttur. *Altjirangamitjina*'lar ilkel torunları için, zamanın olmadığı o zamanın kahramanlarıdır; tıpkı soylu Yunan ailelerinin Agamemnon veya Odysseus'un veya bu Homeros kahramanlarından herhangi birinin sözde torunları olması gibi. Dahası, Homeros devrinin kahramanları yarı insan, yarı yılandı, bu da Atina'nın ilk kurucusu Kekrops'un yarı insan, yarı yılan olduğu gerçeğini açıklar; Erekhtheus'a da Akropoliste Erekhtheion'un altında bir yılan biçiminde ibadet edilirdi. Kahramanların ölümden sonra yılana dönüştüğü fikri vardı. Kahramanların yarı canavar olması fikri, tüm tanrıların hayvan özelliklerine sahip olmasıyla da ilgilidir. Hatta İncil yazarlarının bile hayvan özellikleri vardı. Ve hayvan atalar da hanedana ait totemik hayvanlar tarafından simgelenmiştir, İngiliz aslanı ve tekboynuzlusu ya da kartalı veya Fransa'nın horozu gibi. Doğuluların kartalları olur, çünkü rüzgârla daha fazla ilgilidirler: totem hayvanları kuşlardır. Bu eski fikirler izlerini bırakmıştır.

Şimdi Nietzsche, bu büyük diktatörün halktan olabileceği ve düşüncelerinin dedesine kadar geri gideceği tehlikesini sezmiştir; bu da, biraz çağdışı fikirlere sahip olacağı anlamına gelir. Ve bu, günümüzün gerçekten tanınmış diktatörleri, örneğin Hitler için de geçerlidir. *Mein Kampf* adlı kitabında, fikirlerinden bir grubunun sosyalizmden geldiği görülür—bunu taklit eder, sosyalizmden bazı temel fikirleri almıştır (kendisi bir puan daha iyi olduğunu söyler)—diğer grupsa Katolik kilisesinden gelir. Sosyalizm, gerçekleştirilmiş Hıristiyanlığın bir yönüdür, kardeşçe sevgi ve ardından gelen hapishane; diğer yönü de Katolik kilisesidir—disiplin, örgütlenme ve ardından gelen hapishane. Bu ikisi, fikirlerinin ana özellikleri, dede fikirleridir. Şimdi Nietzsche'nin bu konuda söylediklerini göreceğiz.

> Böylece tüm geçmiş terk edilir: çünkü bir gün gelebilir ki halk tabakası egemen olur ve tüm zamanı sığ sularda boğar.

Lider halktan biri olduğunda, halkın üste çıkabileceği açıktır; bir diktatörün kışkırttığı kitleler tarafından ele geçirildiği sıklıkla görülmüştür.

> Onun için kardeşlerim [şimdi çareye geliyor], *yeni bir soylular* sınıfı gerekiyor, halk tabakasının da, müstebit yönetiminin de hasmı olsun ve yeni levhalar üstüne yeniden "soylu"' sözcüğünü yazsın.

Tüm diktatör alışkanlıkları ve tehlikeleri için çare, bir tür oligarşi, soylu niteliğinde, soylu doğmuş birkaç yönetici olur. Ama elbette bu, her diktatörün düşüncesidir. Komünist parti, Rusya'daki soylular sınıfıdır; herkesten düzinelerce kat daha fazla kazanırlar, otomobilleri vb vardır ve söyleyecek hiçbir şeyi

olmayan işçiye hükmederler. O yalnızca bir köledir, eski feodal zamanlardan daha kötü bir biçimde. Almanya'da da soyluluk fikrini taklit ediyorlar. Ordensburgen'deki o okullarda, genç SS çocukları yeni bir şövalye tarikatı—yeni devletin şövalyeleri olmak için eğitim allıyorlar. Tam olarak Nietzsche'nin söylediği gibi, bunların hepsi öngörülmüştür. Ama o tabii ki bunu kastetmiyor; gerçek bir soyluluk demek istiyor—yapılmış değil, kendi kendisini yaratan. Dolayısıyla şöyle diyor,

> Çünkü birçok soyluya ve birçok türde soyluya gerek vardır, *yeni bir soyluluk için*!

Kendiliğinden soylu olan, Almanya'daki gibi, bir unvan ya da sosyal ayrıcalıklar verilerek bir tür soylu *yapılmış* olmayan insanlar. Özellikle Rusya'da komünist partinin üyelerine sosyal ayrıcalıklar veriliyor.

> Ya da zamanında bir meselle ifade ettiğim gibi: "Tanrısalllık odur ki Tanrılar vardır, ama Tanrı yoktur!"

Yani birçok kişinin kurban edilmesiyle demek istediği, böylelikle tanrılara dönüştürülmeleridir. Bu, varsayımlarımızı doğrular, kişi Hıristiyanca kendini feda etme tutumunu sürdürse—toptan kurban ya da toptan katliam—Hıristiyan dogmaya göre kaçınılmaz sonuç, dönüşümdür. Tanrılar bu yolla yapılıyor olmalıdır. Herhangi bir kurban ölümü bu anlamı taşır. Bu, gizemlerde geçerliydi ve ilkeller erginlenenleri her zaman simgesel bir ölümden geçirirler. Örneğin Doğu Afrika'da yaşayan Kavirondos kabilesinde, ergenlik erginlenmesine alınan gençlere şimdi ölecekleri ya da zaten öldükleri ve yeni varlıklara, bir tür tin haline dönüştükleri söylenir; yeni bir isim alırlar, kendi ailelerini tanımazlar—anneleri artık anneleri değildir, vb. Bir tür tin halinde yeniden yapılandırılırlar. Modern zamanlarda, elbette, gençler çoğunlukla erginlenme töreninden geçmezler. Bunu yapmaları teşvik edilmez, aptalca ama, yetkililer askeri oldukları takdirde buna inanmazlar ve zaten umursamazlar, misyonerlerse kesinlikle karşıdırlar, çünkü Hıristiyanca değildir. Aslında anlamazlar; ona karşı önyargıları bile vardır. Ama erginlenmeden geçmiş olanlar, geçmemiş olanların insan olmadıklarını söylerler; onlar yalnızca hayvandırlar, başka bir şey değil, çünkü ancak kurbanlık olarak ölmekle elde edilebilen tinsel niteliğe sahip değildirler.

Mrs. Baumann: Amerikan Kızılderililerinin bunun için bir başka ifadeleri vardır: çiğ insanlardan ve pişirilmiş insanlardan söz ederler.[3]

Prof. Jung: Bu çok iyi. Tam olarak aynı fikirdir. Pişmiş olanlar ateşin acısını ve eziyeti görmüş ve acı aracılığıyla dönüşmüştürler. Bunun özü elbette ki kurban olarak ölümdür. Çünkü böylelikle Hıristiyan düşünce insana sızar ve gerçek olur—kendini gerçekleştirir; ama o zaman da körü körüne, ki bu son

---

[3] Bkz. Claude Lévi-Strauss, *The Raw and the Cooked* [*Çiğ ve Pişmiş*], çev. J. ve D. Weightman (New York, 1969).

derece tehlikelidir ya da olabilir. Bu, Avrupa'daki fiili durumu açıklar. Komünist devlet, işlevini yerine getirdiği ölçüde, diktatör devlete eşittir. Yalnızca sosyalist olursa, işlev görmez, Fransa'da gördüğünüz gibi, ancak dağılır. Bu nedenle birisinin durumu otomatik olarak toparlaması ve "şimdi düzeni kuruyoruz" demesi gerekir. Yani hemen hemen aynıdırlar: biri parçalanır, diğeri yalnızca dağılır. İnsanlar böyle olmaması gerektiğini söylüyor; tabii ki asla ideal değildir. Her iki sosyal yaşam biçimi de son derece yetersiz bir duruma yol açar, çünkü daha önce öncü düşünce olan fikri, otomatik olarak yerine getirmektedirler. Ama şimdi körleşmiştir; yalnızca gerçekte olur ve anlam kaybolmuştur. Nietzsche'nin yeni bir soyluluk, iyi ve değerli insanların bir oligarşisi olmalıdır fikri, sosyalist düşüncedir—tüm sosyalist liderler doğal olarak çok harika insanlardır! Gerçekte elbette ki, yozlaşmışlardır. Diktatörlerin de harika insanlar olmaları gerekir ama şunlara bir bakın! Tabii ki, bir soylu sınıfı olmalıdır, ama bu, yapılamaz; yalnızca büyüyebilir. Böyle bir soyluluğun olması yazgıysa, bir biçimde büyümelidir. Ama kesinlikle sosyal bir olgu değildir, en azından ilk başta. Erken dönem Hıristiyanlıkta seçilmişlerin fikrine koşut bir olgu vardır: cennetin krallığını veya Tanrı'nın egemenliğini kurmak için "çağrılanlar çok, ama seçilenler azdır."[4] Soylular bunlardır, ama dünyaya karşı dururlar. O günlerin doğal soyluluğu buydu.

Mrs. Crowley: Bu Hıristiyanlığın ilerlemesindeki *enantiodromia* değil midir? Seçilmiş olan kişi Mesih'ti—'bir olan'—ve onunla birlikte, devletle hiçbir ilgisi olmayan bir avuç insan vardı; şimdi de yine 'bir olan' ve yalnızca devletle ilgisi olan birçok kişi var.

Prof. Jung: Mesih, çoban, lider, bir tür tinsel diktatördü. Her şey onun krallığının bu dünyadan değil, Tanrının tinsel krallığından olduğu anlayışında içeriliyordu—böyle bir soyluluk. Bu sosyolojik değil, tinsel bir olgudur, çünkü o soyluluğu yaratan, dünyasal olaylarla olan tinselin çelişkisidir.

Mrs. Jung: Hemen öncesinde, VI. Kısımda ("Ama bizim gibiler ister ki," vb) kuzuların ya da sürüleşenlerin aslında diktatörü aradıklarını ve bu nedenle sosyalist ya da komünist bir devlette bir diktatör olması gerektiğini söylüyor. Oysa soyluluk sürüleşmez: bireylerden oluşur.

Prof. Jung: Büyük ölçüde. Soylulukta bir sürüleşme olamaz. Dolayısıyla bunun toplumsal bir olgu olamayacağını söylüyorum. Buna tinsel diyorum, ama psikolojik bir olgu da diyebilirsiniz. Bu insanlar, ruhsal soyluluğa sahip olmalıdırlar. Aksi tamamen imkânsız bir düşüncedir.

Miss Hannah: Buddha'nın çarkın dışındaki insanlar fikriyle aynı değil midir?

Prof. Jung: Kesinlikle. Buddha böyle bir soylu tabaka oluşturmuştu; Budist Sangha, dünya yanılsamasından vazgeçmiş seçkinlerin topluluğudur. Maya'nın körleştiremediği, Samskara—tekrarlanan cisimleşme döngüleri—çarkından kurtulmuş, *concupiscentia* halinden çıkmış olanlar, seçkinler ve önderlerdir.

---

4 Matta 22:14.

Maniheizmde de aynıydı, burada *electus* terimi belirli bir erginlenme anlamına geliyordu. Hatta MS 220 ya da 230'da yaşadığı için doğallıkla Hıristiyan geleneğini bilen Mani de bu seçkinler fikrini Hıristiyan geleneğine dayanan Aziz Paulus'tan almış olabilir: "Çağrılanlar çok, ama seçilenler azdır."—*electus*.

Miss Wolff: Antikçağın gizem kültlerinde de koşut bir fikir vardır, ama orada kişi *electus* değildi, kişi kendi çabasıyla erginlenerek, özel ya da üstün olurdu: "tanrılaştırıldı."

Prof. Jung: Evet, pagan gizem tarikatlarında veya ilkeller arasında, erginlenen bu gizemlerden geçer ve başarı onlara gelirdi; öte yandan Budizm veya Maniheizm ya da Hıristiyanlıkta *electus* olmak elbette kişisel bir başarıydı. Doğal olarak böylesine bir şey kurumlaştığı ölçüde makina haline gelir, böylece neredeyse herkes seçilmiş kişi olabilir. Ortaçağda herhangi bir dünyevi prens, rahip olabiliyordu. Salt mekanik bir yolla kutsamadan geçirilirdi ve bu hiç de tinsel bir başarı değil, tamamen dünyevi bir olaydı. Elbette bu tür şeyler bir süre sonra pişmiş aşa su katar. O zaman, rahip kutsama fabrikası haline gelen bu sistem yok edildi. Tinsel fikirler rutinin içinde kayboldu. Reforma bu neden oldu.

Şimdi, bu son, "Tanrısalllık odur ki Tanrılar vardır, ama Tanrı yoktur!" cümlesiyle ilgili bir şey daha söylemeliyiz. Nietzsche'nin Tanrı'nın öldüğünü ilan ettiğini biliyoruz ve burada, Tanrı ölmemiş gibi görünüyor; yani kişisel ya da monoteist bir Tanrı yok, ama kutsal bir varlık varmış gibidir. Meister Eckhart'ın dilinde bu Tanrı değil, Tanrısallık olurdu.[5] Kutsal öğe, kutsal etmen hâlâ oradadır, ama monoteist Tanrı biçiminde değildir ve Nietzsche, burada tuhaf bir dönüşüm düşünür: yani Hıristiyanlığın kaldırılması yoluyla kutsal öğenin dogmatik Tanrı fikrini terk edeceği ve insanda cisimleşeceği, bu yüzden *tanrılar* olacağı. Bu, insanda bir bireyleşme sürecine dair bir tür sezgidir ve bu en sonunda ya insanın kutsanmasına ya da Tanrı'nın insanda doğmasına yol açar. O zaman bu ikilemle karşı karşıyayız: bu insanın kutsallaştırılması mıdır yoksa Tanrı'nın insanda doğması mı?

---

[5] Meister Eckhart vurgusu teslisin birden fazla parçası için olduğu zaman *Tanrısallık* deyimini kullanırdı, "... tanrısallıktaki kişiler—bir yanda neden olan ya da Baba, diğerinde yavrusu ..." gibi, "Yuhanna hakkında Yorum," *Meister Eckhart*, çev. Bernard McGuise (New York, 1981), s. 143.

SEMİNER V

15 Şubat 1939

Prof. Jung:
Burada iki katkı buldum. Biri bir duadır, ancak ben Tanrı olmadığım için onu yerine getiremiyorum. Diğeriyse Mrs. von Roques'dan: "Bir Rus masalında, bir Çar üç oğlundan 'izlerini arayıp çiçeklerini toplamalarını' ister. En iyi atlar onlara verildiği halde iki büyük oğlu da başarılı olamazlar. Ama en küçük oğlan en zavallı atı alır, onu (cinayet ve büyü aracılığıyla) aygırların en iyisine dönüştürür, eyere ters oturur ve böylece dedesinin kilerine gider, dedesinin şarabını içerek güçlenir, oradan eyer ve baş koşum takımlarını alır, sonra da görevini yerine getirebilir. Bu durumda, 'dede' (ölü), gerilemedir, 'pour mieux sauter,' [daha iyi atlamak için] muhtemelen de *tüm diğer taraf* için 'pars pro toto'dur [bütünü için bir parça]. (Belki de yolda atılan ilk adımdır.) Orada kendisini evde hissetmek ona (kahramana) gerekli gücü ve olanakları verir."

Bunu pek anlamadım.

Mrs. von Roques: Nietzsche, 11. kısmın dördüncü dizesinde şöyle diyor: "—halk tabakasından olanın düşünceleri, dedesine kadar varır,—ancak dedesinde zaman sona erer." Bu öyküde de yine bir geri gitme var, ama daha olumlu bir anlamda; Nietzsche'yle olumsuzdur.

Prof. Jung: Olumsuz olması doğaldır, ama aynı anda olumlu bir anlamı da vardır—dedenin, terimin ifade ettiği gibi, dedenin yüceltilmiş baba olması. Masalınızda dede, büyük soruyu soran veya büyük görevi veren ilksel varlıktır.

Mrs. von Roques: Baba görevi belirler ve sonra kahraman dedeye geri döner.

Prof. Jung: Eh, aslında görevi dede belirler. O kökendir, çünkü *altjiranga*'nın temsilcisi odur, bu da psikolojik anlamda kolektif bilinçdışının temsilcisi demektir. Kolektif bilinçdışı, görevi arketipler aracılığıyla belirlediği için, sıklıkla

doğrudan "dede" olarak adlandırılır. İlkeller harfiyen bu sözcüğü kullanırlar. İnsanlara belirli işleri yaptıran güçleri, "dedeler" olarak adlandırırlar. Onlar örneğin sanat ve el sanatlarını başlatanlardır ve ülkenin, ekimin ve avın, tıbbi şifalı bitkilerin bilgilerine sahiptirler; tüm bunlar hep dedenin işidir: o öğretmiştir. Ama "dede" derken, başlangıçta, *alcheringa* zamanında yeryüzündeki, insanlık için modeller oluşturan—insanların amaçlarına ulaşmak için yapmaları gerekenleri gösteren—tüm bu emek ve görevleri yerine getiren yarı-insan, yarı-hayvan kastedilir. Örneğin o yarı-insan, yarı-hayvan—her kimse—bir keresinde, pirinç ekmiş olduğu bir yere gelir; bu, onun pirince dönüştüğü, pirinç adam haline geldiği anlamına gelir; hâlâ da görebileceğiniz gibi. Bir pirinç sapının kökleri, bir sapı, bir başı, hatta başında saçları vardır; kökler ayaklar, sap gövde ve boyun, tahıllar kafa, küçük sivri dikenler de saçlardır. Böylece dedenin pirince dönüştüğü besbellidir. Ve bundan sonra başka bir şeye, belki de bir kuşa dönüşür. Hatta apaçık bir baş, bir boyun ve bir bedenden oluşan bir gelberiye bile dönüşmüş olduğuna inanılır.

Mrs. von Roques: Böylece kahraman dedeye geri döner ve Nietzsche de.

Prof. Jung: Evet, dedesi basitçesi, kahramanın ilksel imgesidir: kahraman dedede cisimleşmiştir; ya da dede bir kahramanın olması gereken ilk modeldir. Örneğin belli bir su toteminin baş adamı dedenin torunudur, çünkü *alcheringa* dedesinin suyun üretilmesi için ne yaptığını en iyi o bilir—belki de yağmura dönüştürüyordu—dolayısıyla *alcheringa* atasının yaptıklarını büyülü bir törenle yineleyecektir: yağmurcu, o olacaktır. Nietzsche hep yıpranmadadır. Onun için dedenin zamanı, demode ve çağdışı—hatta eski safsatalar dışında hiçbir anlam taşımaz. Dedenin diğer öneminden salt Nietzsche'nin tuhaf, "Ancak dedesinde zaman sona erer" ifadesi nedeniyle söz ettik. Dedelerinin görüşlerine sahip insanlar asla daha geriye dönüp bakmadıklarını, ancak dedenin yöntemlerini ve sözlerini tekrar ettiklerini, çünkü sahip oldukları tek tarih bilgisinin bu olduğunu söyler. Ama ilginçtir ki, uyuyor—ilkellerde olan tam olarak budur. Üçüncü veya dördüncü kuşağın ötesinde, hiçbir şey yoktur. Sonra *alcheringa* zamanı gelir ve zaman orada duraklar: Orta Avustralyalıların söylediği gibi, zamanın olmadığı zamandır. Zaman ancak insanoğlu ortaya çıktığında varolmuştur ve o zaman bile, zaman olmasına rağmen, zamanın yokluğuyla sarılmışlardır, çünkü *altjiranga* sonsuzdur. Dolayısıyla dedeler, yarı-insan ve yarı-hayvan, yalnızca yeraltına inmişlerdir; toprağa batmışlar ve arkalarında bazı taşları ya da ağaçları veya bitki kaplı tepecikleri kalıt bırakmışlardır. Bu nedenle, ayrı ayrı törenlerinin kutlandığı bazı kutsal noktalar vardır ve başka hiçbir yerde kutlanamazlar.

Modern zamanlarda çiftçiler aslen yerlilere ait olan arazileri almışlar ve böyle kutsal bir yeri işgal ettilerse, ilkel bu biçimde öldürülmüştür. Yaşamsal törenler yalnızca o yerde kutlanabilir ve orası tarım ya da başka amaçlarla kullanılırsa, kirlenmiş sayılır. *Alcheringa* ayinlerini yapamazlar, çünkü gerekli besinler sağlanamaz. Doğayla olan ilişki kaybedilmiştir, çünkü atalarla olan ilişki

kaybolmuştur—yalnızca varolan ve erişilebilir *Altjirangamitjina*'lar mevcuttur. Doğayla olan bağlantıları kesilmiş gibidir ve o zaman bu insanların sonu gelmiştir; iç bağlantıyı kaybedince çürürler. Tüm o ilkel kabileler, doğal yerlerinde yaşadıkları ve doğayla dinsel ilişkilerini sürdürdükleri sürece bereketli ve oldukça iyi durumdadır, ama bunlar bozuldukları an, giderler. Sonra bir tür fiziksel ve zihinsel proletaryayı oluşturuyorlar—hiçbir işe yaramazlar. Afrika'daki "misyon çocuğu" dedikleri gibi—hiçbir işe yaramaz. O, anlamadığı bir tür Hıristiyan argosu konuşan bir hayvan gibidir. İnsan bunların hepsinin saçmalık olduğunu hemen görür. "Ben de sizin gibi iyi bir Hıristiyanım, o arkadaşların hepsini tanırım, Johnny ve Marky ve Lukey'i"; İsa hakkında bir şey soracak olursanız da, onun bir çekirge olduğunu söylerler ve "İsa bizim çekirgemiz" diye bir ilahi söylerler. Bizim bile pek anlamadığımız, son derece gelişmiş bir dini bu insanlara vaaz etmek tam bir saçmalıktır. Misyonerlerimiz orada saf bir büyü yaparlar: onlara dudaklarıyla tekrar ettikleri, ama yürekleriyle takip edemedikleri dualar öğretirler. Elbette misyoner ne yaptığını anlayamayacak kadar eğitimsizdir. Rahiplerin iyi eğitim aldığını varsaydığımız Katolik kilisesinde bile, Massa'nın veya başka bir ayinin simgeleri hakkında size bilgi verecek birini zor bulursunuz; onlar yalnızca büyülü bir biçimde yakalanmışlardır ve ne yaptıklarını bilmezler.

Şimdi yine on birinci kısmın sonundaki cümle hakkında konuşmak istiyorum: "Tanrısalllık odur ki Tanrılar vardır, ama Tanrı yoktur!" Nietzsche burada daha önce hiç söylemediği bir şeyi ifade ediyor, ama Nietzsche Tanrı'nın öldüğünü açıkladığında bundan söz etmiştik. O zaman, bu ifadeyle, şimdiye kadar egemen olan, Tanrı'nın başlı başına varolduğu anlayışını tasfiye ettiğini söylemiştik. O, bu yansıtımı yok etti—insandan tamamen ayrı bir Tanrı olduğu varsayımını. Çünkü Tanrı salt bir saf mantık varsayımı değil, son derece duygusal bir gerçek, son derece psikolojik bir gerçek, hatta psişik bir gerçek olduğuna göre, Tanrı'nın öldüğünü söylediğiniz zaman bu gerçeği havada bırakmış olursunuz. Böylece Tanrı'nın artık varolmadığını söylemiş olursunuz, oysa Nietzsche tanrı diye bir şey olmadığını söylüyor, Tanrı yoktur diyor. O zaman, başlangıçta "Tanrı" olarak anılan bu psikolojik gerçeğin yeri yoktur. Onu hangi biçimde boşluğa yansıtmışsanız—örneğin cennette bir tahtta oturan ve çevresini saran bir melekler korosunun şarkılar söylediği, beyaz sakallı, saygıdeğer yaşlı bir adam bulacağınızı umduğunuz yerde artık görünmez. Böyle bir düşünce yok edilmiştir. Böyle bir durumda, Tanrı, o psikolojik gerçek, bilinçdışına geri döner ve insan Tanrı'nın öldüğünü söyleyebilir.

Görmüş olduğumuz gibi, bizzat Nietzsche derhal bir şişmeyle ve kopmayla tepki gösteriyor. Dolayısıyla bu gerçeğin, Tanrı'nın yerine bir şey koymak için, bu kendine özgü figürü, Zerdüşt'ü üretmek zorundadır. Zerdüşt bilge kişi, büyük kâhin, bir dinin kurucusudur, her büyük din kurucusu gibi, Tanrı'nın elçisi türünden bir şeydir. Mesih Tanrı'nın oğlu olduğu kabul edilir; Muhammed ise en azından Tanrının elçisi veya peygamberi olarak kabul edilir, örneğin tıpkı Musa'nın Tanrı'nın elçisi olması ve kutsal yasayı getirmesi gibi. Ve böylelikle

Zerdüşt, Tanrının yüzü, Yüzün Meleği'dir (*angelos* elçi anlamındadır); gizemci İslamda, tasavvufta, yeşil kişi, görünür tanrı *Hızır* olarak bilinir. Peygamber veya elçi ya da tanrının meleği, daima görünür tanrıdır. Tüm bu dinlerin imgelenemeyen bir tanrı fikri olması nedeniyle, tanrının resmini yapamazsınız, ama en azından Tanrının elçisinin, Suret Meleği'nin bir resmini yapabilirsiniz. (Bu, kabalacı ifadedir, ona *metatron* denir.)[1]

Nietzsche, Tanrı imgesinin bilinçdışına gerilemesiyle şişmişti ve bu, onu Zerdüşt biçiminde yeni bir yansıtımla kendisini dengelemeye zorladı. Ancak Zerdüşt Nietzsche'nin kendisiydi. Dolayısıyla Nietzsche tüm metin boyunca, Nietzsche kişisi ile Tanrı'nın elçisi Zerdüşt'ün arasında bir yerdedir: ayırt etmek zordur. Ancak belirli yerlerde konuşanın muhtemelen Zerdüşt olduğu görülmekte, diğer yerlerde daha çok Nietzsche'ye benzemektedir. Şimdi burada, insanlığa yönelik yeni tabletleri ürettiği on emrinde, insan Tanrı'nın öldüğünü ilan ettiği zaman ne olduğunu idrak ediyor. Burada az ya da çok seyirci açısından düşünüyor. Sözlerini dinlediklerini ve Tanrı'nın öldüğünü hep beraber kabul ettiklerini varsaymaktadır. Ama o zaman hepsi tanrıdırlar. Burada idrak etmiştir ki, Tanrı'nın öldüğünü ilan etmesi durumunda kendisi tanrı olur; tüm dinleyicileri veya öğrencileri de aynı inanca ikna olmuşsa, onlar da tanrı olurlar: Tanrı onlara çekilir. Tanrı imgesinin başlangıçtaki yansıtımı yok oluyor, o zaman Tanrı onlara giriyor ve onlar artık tanrı oluyorlar. Şimdi, bu süreç için Hıristiyan modelini biliyor musun? Yeni Ahit'te harika bir örnek vardır. Gerçi ilahiyatçılar için biraz biçimsizdir.

Miss Wolff: Mesih öldükten ve Cennete yükseldikten sonra, Kutsal Ruh Hamsin'deki öğrencilere iner.

Prof. Jung: İşte budur, Hamsin mucizesi. Mesih, bir Şefaatçi, Yardımcı bırakacağını söyler ve Tanrı tini bu toplantıda bulunan herkese iner. Ürdün'de vaftiz edildiği anda Kutsal Ruhun güvercin biçiminde Mesih'e indiğinin görünmesi gibi—orada Tanrı'nın oğlu haline getirilmiştir. O zaman Kutsal Ruh öğrencilerin her birine inince, onlar da Tanrı'nın oğulları haline getirilirler: her biri bir Mesih, doğrudan Tanrı'nın oğlu olur. Şimdi bu, Mesih'in fikriydi. Ama Kilise, otantik olmasına rağmen bu gerçeği göz ardı etmiştir. Çok daha sonra yapılan bir eklenti olarak Yeni Ahit'ten silinemez. Elçilerin İşleri bölümünde kendine özgü bir *post mortem* olgu, otantik *post mortem* etkilerden biri olarak aktarılır ve Hamsin'i kilisede hâlâ kutladığımıza göre, dikkate alınmalıdır. Bir ölçüde dikkate alınmıştır da. Kutsal Ruh'un hangi kurumda gerçekten kutsal karakter bahşettiğini biliyor musunuz?

Mrs. Schlegel: Rahiplerin kutsanmasında.

Prof. Jung: Evet, Katolik kilisesinde, Elçilerin İntikali denen şeyde. Fikir, Rabbin doğrudan kutsaması sonucunda Aziz Petrus'un Rabbin yerinde durmasıdır. O, Rabbin vekiliydi ve Aziz Petrus kutsamasını haleflerine, Roma'nın

---

[1] *Zohar*'da bulunan *Metatron*, yine primordiyal insan anlamında bir terimdir, tüm zürriyetinde varlığını sürdüren ilk insan. Bkz. *TE* 13, par. 168.

piskoposlarına iletti. Elçilerin İntikali Katolik kilisesinde yüzyıllar boyunca devam eder. Bu, Kutsal Ruh'un bir armağanı gibi bir şeydir; Mesih'in yayılması Kutsal Ruh'tur. Elçilerin kutsanması küçük bir Kutsal Ruhtur, Aziz Petrus ve haleflerine dağıtılan küçük bir manna paketidir ve bu yolla papaza kesinlikle yıkılamaz bir karakter, *character indelebilis* verir. Elçilerin kutsanmasını almış birisi aforoz dahi edilse ya da bir suçlu bile olsa, *character indelebilis* ondan geri alınamaz. O dokunuşla işaretlenmiştir. Bu özel bir ayrıcalıktır: yalnızca rahip *character indelebilis* sahibidir, böylece bir tür seçkin Üstinsan gibi, insanlığın geri kalanından ayrılmıştır. Kutsal bir ayrıcalığı vardır; Mesih'in bir parçası anlamına gelen Elçilerin kutsanmasını almakla, rahibin *character indelebilis*'i küçük bir ölçüde tanrılaşmıştır. Dolayısıyla ayinleri gerçekleştirebilir ve daha da önemlisi, Massa'da töz dönüşümünü, ki bu bir mucizedir. Bir manastır başrahibesi Massa'yı yönetemez; bu nedenle her rahibe manastırının, *character indelebilis*'i aracılığıyla bunu onlar için yapabilecek durumda bağlantılı bir papazı vardır. Ona tamamen bağımlıdırlar, çünkü bu kutsal karaktere yalnızca bir erkek sahip olabilir.

Şimdi, Kutsal Ruh insanlara *in toto* olarak inerse, kutsal damgaya tam olarak sahip olurlar. İlahi biçim içlerine girer ve onlar artık papazdan daha fazlasıdırlar; Tanrısallığın yerine onlar *mevcuttur*—tıpkı damgayı Kutsal Ruh aracılığıyla alan Mesih'in Tanrı yerine *mevcut* olması gibi. Kutsal Ruh ile Baba arasında, Teslisin ikinci kişisidir. Mesih bir Şefaatçi bırakacağına söz verdiği ve bu Şefaatçi müritlere indiği için, kutsal damgayı almışlar ve Mesih yerine *mevcuttular*—yalnızca Aziz Petrus değil. O, bizzat Mesih tarafından seçilmiş ve Elçilerin kutsanması verilmişti, ama diğerleri yine de kutsal karaktere sahiptir. Ancak kilise bunun üzerinde durmaz; kilise bu düşünceden hoşlanmaz: bundan hiçbir sonuç çıkarılmamıştır.

Mrs. Brunner: Aziz Paulus bunun aleyhinde yazmıştı.

Prof. Jung: Evet, başlangıçta bu gerçek örtbas edilmişti. O günler için olanaksızdı. Sürdürülemezdi, çünkü Tanrı'nın dışarıda olmadığı, o insanların içlerinde olduğu gerçeğini içeriyordu.

Miss Wolff: Ama aynı şey mantıksal olarak Kutsal Komünyondan sonra da gerçekleşmelidir; çünkü Mesih Ekmektir; Ekmeği yerken Mesih yenir.

Prof. Jung: Evet, aynı sonuca varmak gerekiyor. Ve ilkeller de böyle bir sonuç çıkarıyorlar. Totem hayvanı yiyerek, tüm erdemlerini kendileriyle bütünleştirdiklerini düşünürler; Totem hayvan kabilenin atası olduğu için, başlangıçta kabileyi oluşturan tüm nitelikleri birleştirirler. Başlangıçtaki atalar, kabilenin ilk erkeklerine ve kadınlarına dönüşerek kabileyi yaratmışlardır—başlangıçtaki yaratılış fikri, yoktan var etmek değil, dönüşümdür. Tıpkı Yaratılış'ta [Genesis] olduğu gibi, Tanrı başlangıçta gökkubbeyi ve yeryüzünü yaratmak yerine, gökkubbeye ve dünyaya dönüşmüştür. Bu ilkel düşüncenin izleri, *tabula smaragdina*, zümrüt tablet denen, İskenderiye dönemine ait klasik bir metinde hâlâ bulunur. Öyküye göre Üç Kez Yüce Hermes'in mezarında, zümrüt bir tablet bulu-

nur, üzerinde dünyanın başlangıçta uyarlama yoluyla kurulduğunu anlatan bir metin kazınmıştır. Bu çok tuhaf bir fikirdir. Uyarlamak, bir şeyi bir başkasına uydurmak ya da bir şeyi bir imge oluşturmak üzere biçimlendirmek anlamına gelir; insan bir şeyi kendine ya da belirli bir kullanıma göre uyarlar. Örneğin Tanrı'nın insanı kendi suretinde yarattığı fikri, uyarlamadır.

Şimdi, Tanrı kendi görünümünde yaratıyorsa, fark nedir? Bu imge tanrıyı temsil ettiğine göre, yaşayan bir görüntüyse, tanrıdır. Tanrının yüzü, Suret Meleği'dir. Bu, insandır ve Yüzün Meleği bizzat Tanrı'nın gücü ve erdemi olduğuna göre, insan da odur; o, uyarlama yoluyla, Tanrı'nın görünümünde yaratılmıştır. *Tabula smaragdina* metninde tüm dünya Tanrı'nın görünümünde yapılmıştır, bu nedenle dünya Tanrı'yı temsil eder, Tanrı, akla imgelenebilen, algılanabilen, anlaşılabilen, erişilebilen Tanrı'dır. Bu nedenle dünya aslında yuvarlaktır çünkü Tanrı yuvarlaktır, mükemmeldir. Yaratılış'ta [Genesis] Tanrı'nın kendisinin durumdan memnun olduğu söylenir, yani bu onun imgesi gibi mükemmeldi—ikinci gün dışında. O zaman o iki şeyi yaratmıştır—orada dünyadaki ayrımı yapmış ve iyi olduğunu söylememiştir. Aynı düşünce, Eski Zerdüşt dininde de vardır, Ahura Mazda ile Ehrimen arasındaki kaçınılmaz ayrım, kutsal zihinde bir kuşkudan ya da kuşkulu bir düşünceden geldiği için belki de Fars etkisinden kaynaklanıyordu. Bununla birlikte, Tanrı'nın ikinci günde yarattığı *binarius*'un kendisini hiç memnun etmediği gerçeğine sahibiz. Bunu ben bulmadım—eski bir simyacı bu konuda uzun bir makale yazmıştı.[2] Ancak bu, yalnızca parantez içindedir. Elçilerin İşlerinde Kutsal Ruhun inişi sorununun bir tür bilinçdışı devamı olduğuna dair bu özel beyanın bir tarihçesini vermek istedim. Bu fikir devam etmiştir. Hiçbir zaman doğru bir biçimde cevaplandırılmamış açık bir soru olarak kalmıştır ve neden cevaplanamamış olduğu da oldukça anlaşılabilir bir şeydir.

Mrs. Jung: Kutsal Ruh'un etkinliğine olan inanç, çok fazla değilmiş gibi görünüyor, çünkü *character indelebilis* rahibin insan kimliğine değil, yalnızca rahip olduğu için verilmiştir. Kutsal Ruh gerçekten etkin olsaydı, tüm kişi etkilenirdi.

Prof. Jung: Öyle olması gerekirdi, ama değil.

Mrs. Jung: Eğer gerçek olduğuna inanılıyorsa, etkisi de gerçek olmalıdır.

Prof. Jung: Kesinlikle, ama *character indelebilis*'in kişide görünmediği çok açıktı. Bu nedenle bu düşünce takip edilemezdi—bu imkânsızdı. Elçiler kutsamasında bile o eski piskoposların kutsal olması inandırıcı değildi. Eh, insan tabii ki asla insanların anladığı anlamda kutsal olmamıştır.

Miss Wolff: Papa, yanılmazlık niteliğini aldığında, bunu Kutsal Ruh fikrine bağladı mı?

Prof. Jung: Hem de nasıl. Papa'nın yanılmazlığı, *character indelebilis* ile tıpatıp aynıdır, yalnızca çok daha fazlasıdır. Bir rahip *character indelebilis* yo-

---

[2] Yaratılan ikinci şey ayırt etmeyi (böylece Jung'un sistemine göre bilinci) getirir. Bu noktayı ileri süren 16. yüzyıl Alman simyacı hekimin yazıları *Theatrum Chemicum*'da (Strasbourg, 1659) toplanmıştır.

luyla bir dogma kuramazdı, oysa Papa, Aziz Petrus'un bitişik ardılı, Rabbin konumunda olmakla—bir insan değil, dikkat edin, *in officio* [konumu nedeniyle] olarak—Kutsal Ruh'la dolmuştur. O, Kutsal Ruh'un bir tür cisimleşmesidir, bu yüzden bir dogma kurabilir.

Miss Wolff: Yalnızca dogma kurma konusunda mı yanılmazdır?

Prof. Jung: Evet, yalnızca bu işlevde yanılmazdır; kardinallerin Collegium başkanı olarak nihai kararıyla bir dogma kurabilir. Ama Papa olarak bile yanılmazlık niteliğine sahip değildir.

Miss Wolff: Mrs. Jung'un sorusuyla bağlantılı olarak sormak isterim: bir rahibin insan olarak ölmesi gerekmez mi? Dolayısıyla insan tarafı dikkate alınmaz. Demek istediğim, insan karakteri rahip için önemli değildir: o, bir insan olarak ölüdür; dolayısıyla tabii ki bu ayrıcalıklar onun insanlığına kadar uzanmaz, bu önemsizdir.

Prof. Jung: Bu kesinlikle doğrudur. Bir rahip olarak bakıldığında insanlığı bir bakıma önemsizdir. Ama o rezil biriyse, *character indelebilis* nerede görünür?

Miss Wolff: Aforoz edilebilir.

Prof. Jung: Doğal olarak, rahipliğinin *character indelebilis*'inin dokunmadığı, yanılabilen insanlığından ötürü. Ama *character indelebilis* gerçekten varsa, dokunacağı düşünülür ve başlangıçtaki varsayım da budur. Tertullianus'un varsayımına göre vaftizlenmiş birisi artık günah işleyemezdi ve yine de günah işlerse, doğru biçimde vaftiz edilip edilmediğine bakılmalıydı. Bir hata tespit edilemezse de, ayin tekrar edilmeliydi. Sonra yine de günah işlerse, o zaman kayıp, cehennemlik demekti: o zaman Tanrı, bu durumda vaftiz töreninin çalışmasına izin vermemişti.

Mrs. Jung: Sanırım bir papazın günah çıkarmak zorunda kalması, onların birer insan olarak kabul edildiğini gösteriyor; insan olarak varolmadıkları kabul edilselerdi, günah çıkartmak zorunda kalmazlardı.

Prof. Jung: Evet, Papa'nın bile bir günah çıkarıcısı vardır. Papa'nın son günah çıkartmasını gazetelerde okumuşsunuzdur. Papa bir yandan insandır, diğer yandan bir rahip ve o en üst düzeyde o kutsal karaktere sahiptir, çünkü rahip olarak kutsanmışlığın yanı sıra, Rabbin temsilcisidir.

Mrs. Flower: Törende Kutsal Ruh ellerin başın üstüne koyulmasıyla mı aktarılır?

Prof. Jung: Evet, papaz kutsamasında piskopos ellerini başın üstüne koyarak Elçiler kutsamasını aktarır. Mesih'in kutsal mannayı elleriyle iletmesi gibi, manna elden aktarılır. Bu aynı zamanda piskoposun da bir ayrıcalığıdır; rahip bunu aktaramaz. Piskoposun daha fazla manna içerdiği düşünülür. Bunlar çok ilkel düşüncelerdir ve bu nedenle de tuhaf bir biçimde doğrudur.

Mrs. Crowley: Rahip makamı ile insan yanı arasında bu ayrımı yaptıklarında, bu tanrının gökyüzünü ve yeryüzünü ayırdığındaki zihnindeki kuşkuya benzemiyor mu?

Prof. Jung: Psikolojik olarak elbette öyledir, ama kilisenin papazın insan ka-

rakteri ile tanrısallığı arasında bir kopma yaratmak gibi bir niyeti yoktur. Ancak deneyim göstermiştir ki, ikisi arasında maalesef küçük bir boşluk vardır, ki bu da elbette Tanrı'nın *binarius*'u, ikiyi, iyi diye nitelendirmediği o bölünmeyi yarattığı gerçeğiyle ilgilidir. Belki de "Ben bunun doğru olup olmadığından pek emin değilim" diye düşünmüştü. Başlangıçtaki Farisi fikir, bizzat kendisinin dogmanın olumlu olup olmayacağına emin olmadığıydı.

Şimdi burada Nietzsche'nin bilinçdışı bir beklentiyi yerine getirdiği söylenebilir; çünkü Kutsal Ruh fikri ortaçağda defalarca çok önemli bir rol oynamıştır. Nerede olduğunu biliyor musunuz?

Mrs. Flower: Albigenslerde mi? [Katharizm]

Prof. Jung: Evet, Albigensler Kutsal Ruh'un inişinin etkin dini ilke olduğunu varsayardı, ama bu bakış açısı kilise tarafından ayrıntılandırılmamıştır.[3] Yine de ortaçağda Eski Ahit'i temsilen Baba'nın Krallığından, Yeni Ahit'i temsilen Oğul'un Krallığından söz etmeye başlamışlardı ve üçüncü Reich da, Kutsal Ruh'un Krallığı idi. Bu, yakalanılan deyimdeki mistik oltadır—üçüncü Reich'ın Kutsal Ruh'un Krallığı olması. Ne yazık ki Kutsal Ruh rüzgâr niteliğine sahiptir; eriten bir rüzgârdır, *pneuma*'dır. Bu nedenle, Kutsal Ruh indiğinde, ev güçlü bir rüzgârla dolmuştur. Ama bunun iki yönü olabilir: dışsal, fiziksel nitelikli rüzgâr ve sonra da rüzgâr tanrısının, bir nefes ve rüzgâr tanrısının; ya da içindeki tinin hüküm sürdüğü krallıktır. Ve muhtemelen iki şey aynı anda gerçekleşir, biri diğerine karşı bir tepkidir. Dışarısı çok sıklıkla içerisinin yaratılışını kışkırtır; olumsuz dışsal yön, gerçek anlamı ya da anlamlı şeyi içeren bir tepki üretebilir; oysa dışsallıklar tamamen yanıltabilir. Bu yine kesinlikle bu bölüme ait olan bir şeyi açıklıyor. Şimdi, başladığımız tartışmanın devam ettiği 12. bölüme geliyoruz: Nietzsche'nin kendi düşünce kanalındayız.

> Ey kardeşlerim, sizi kutsuyorum ve size yeni bir soyluluk göstermek istiyorum: ...

Tüm hayali öğrencilerine, kardeşlerine kutsanma bağışlıyor. Onları kutsaması, Elçilerin kutsanması, başlangıçta bizzat Mesih'ten alınmış olan Kutsal Ruh'a ya da Elçilerin kutsanmasına sahip olduğu anlamına geliyor ve böylece onlara yeni bir soyluluğu gösteriyor.

> Siz, geleceğin üreticileri, ekincileri ve yetiştiricileri olun;—

Tıpkı Mesih'in de dünyaya gitmelerini ve İncilleri öğretmelerini söylediği gibi, onları dünyaya gönderiyor.

> —Gerçekten de, bezirgânlar gibi, bezirgân altınıyla satın alabileceğiniz bir soyluluk değil; çünkü fiyatı olan şeyler değersizdir.

---

[3] Albigenseler 11. ve 13. yüzyıl arasında Güney Fransa'da (Albi) varolan bir Katarcı tarikatın üyeleriydi.

> Şerefiniz, geldiğiniz yerden değil, gideceğiniz yerden gelmelidir! İradeniz ve sizi geçmek isteyen adımlarınız—yeni şerefiniz bu olsun!

Metinden, yeni karakterlerini geleceğe yönelik bir irade olarak anladığı, elde edilecek olan altının onlara soyluluk vereceği apaçık. Onlar için belirlediği görev ve amaç, manna'dır. Dolayısıyla bunun nedeni, geçmişten belirli bir karakter almış olmaları değildir: aslında onlara anlam ve hedef veren, onlara verilen görevdir. Başka bir deyişle, amacınız şu ve şu ise; kim olduğunuzun önemi yoktur; şu ve şu hedefe ulaşmak istemeniz size bir karakter verir, ne olduğunuz değil, ne aradığınız. Tabii bu, çok önemli bir bakış açısıdır. Gerçekten de kişinin yalnızca başlangıçta, doğumla ya da miras kalan eğilimlerle karakterize olmadığı aslında doğrudur; o, aynı anda aradığı şeydir. Hedefi onu karakterize eder—ama münhasıran değil. Çünkü bazen kendinize yalnızca gerçekte olduğunuz şeyi dengeleyici bir görev belirlersiniz. Orijinal durumunuz her koşulda geçerli olmadığı için, tamamen geçerli bir hedef değildir. Kendi durumunuz hatalı olabilir—çok hatalı bir tavır sergileyebilirsiniz. Herhangi bir insan eğilimi biraz kusurludur ve kusur ne kadar çoksa, kusurunuzu telafi eden mükemmellik hedefini de o kadar ararsınız. Ama o zaman hedef de aynı ölçüde hatalıdır. O zaman amaç diğer insanların hedefleriyle çakışmaz ve bu koşullar altında aslında onlarla işbirliği yapmazsınız.

Örneğin doğal olarak savurganlığa eğilimli cömert bir karakter, ekonomik olmak isteyecektir. Ve tutum sahibi veya kendi kendine fakirlik çektiren biri, doğal olarak zenginlik arayacaktır. Şimdi bu iki hedef birbirine nasıl denk gelir? Bu nedenle, nereden geldiğiniz veya başlangıçta ne olduğunuz hiçbir biçimde önemsiz değildir. Kendiliğinden sağlam veya sağlıklı olan bir temelden mi, yoksa yanlış bir temelden mi başladığınıza bağlıdır. Ayrıca hedefinizin de şu ve şu olduğunu söylerken, belki de bir tür slogan kullanıyorsunuz ve bunun ne tür bir hedef olabileceğini bilmiyorum. Ve bu, bu hedefe ulaşacak kişinin siz olduğunuz, hatta bunun için tatmin edici bir biçimde çalışacak kişi olduğunuz anlamına da gelmez. Her yapılanda daima şu soru vardır: "*Kim* yapıyor? Sorumluluklarını bu kadar kabul etmeye istekli olan *kimdir*?"[4] [...]

Burada Nietzsche yine diğer tarafa geçiveriyor. Bir insanın zihnindeki büyük hedefle kutsanmış, neredeyse tanrısallaşmış olduğunu düşünüyor. Ama böyle bir hedefi asla elde edemeyecek, salt aptal olduğu için böyle bir hedefi olabilir. Tabii, "Hiçbir hedefimiz yok, hiçbir yere gitmiyoruz, ama nitelik sahibiyiz, karakter sahibiyiz" diyebilirsiniz, ki bu da işe yaramaz. Bu iki şeye sahip olmalısınız: nitelikli, erdemli, verimli olmalı *ve* bir hedefe sahip olmalısınız, çünkü belirli bir amaca hizmet etmedikleri takdirde, niteliklerin ne yararı vardır? Ama Nietzsche geçmişin tüm değerlerini, geçmişin tüm doğrularını tamamen reddederek, yepyeni fikirler belirleyecekmiş, değinmeyi hak eden hiçbir geçmiş yokmuş gibi, diğer aşırı uca doğru sallanıverir. Böylece, kendileriyle ilgili her

[4] Buradan yinelenen bir anekdot kesilmiştir.

şeyi unutmuş insanlar yaratacaktır. Bunlar artık, daha önce hiç olmadıkları kadar farklı olacaklardır—tamamen yeni, çok büyük başarıya gücü yeten varlıklar olacaklardır. Bu mümkünmüş gibi! Bir hedef *ancak* amacınızı gerçekleştirebileceğiniz şeyler varsa gerçekleşebilir. Çalıştığınız şeylerin hiçbir değeri yoksa, sonunuzu getiremezsiniz. Şimdi, üçüncü paragrafta devam ediyor.

> Ne de o Kutsal adı verilen Ruh, atalarınızı vadedilmiş ülkeye götürdü diye değil, ki onu övmem: çünkü ağaçların en kötüsünün—haçın—yetiştiği ülkede övülecek bir şey yoktur.

Besbelli Kutsal Topraklara yapılan haçlı seferlerinden söz ediyor.

> Ve gerçekten bu "Kutsal Ruh" şövalyelerini nereye götürdüyse böyle seferlerde—keçiler ve kazlar ve taş kafalar ve put kafalar *en önde* yürümüştür!—

Burada Kutsal Ruh'tan söz ediyor, bu nedenle arkada yatan düşüncesini takip ediyorduk. Nietzsche daha önce arkada yatan nedenleri, yavaşça, çoğunlukla peş peşe paragraflarda idrak eder. Yavaşça yüzeye yükselir ve yeterince uyanıksanız, arkada yatan şeyden yukarıya kabaranın ne olduğunu tahmin edebilirsiniz. Dolayısıyla şimdi Kutsal Ruh'u ve Hıristiyan simgeciliğine ne kadar yakın olduğunu hatırlamadan edemiyor. Ancak geçmişte ataları haça yönlendiren Kutsal Ruh'un aksine, Nietzsche'nin öğretisinin elbette farklı bir hedefi vardır; onun büyük hedefi üstinsanın yaratılmasıdır—üstinsan her neyse. Şimdi, Hıristiyanlığın hedefi nedir? Gerçekten haç mıdır—ahlaksal olarak değil, tarihsel olarak ele alırsanız? Teolojimiz elbette Kutsal Ruh'un bizi çarmıha götürdüğünü söyler, ancak bu yalnızca kısmen doğrudur. Mesih bunu kastetmemiştir. Şefaatçisinden bizi haça çıkarmak için ayrılmamıştır.

Mrs. Sachs: Tanrı'nın Egemenliğini bulmak istemiştir.

Prof. Jung: Evet, erken dönem Hıristiyanlığın fikri, hepimizin haça değil, Tanrı'nın Egemenliğine doğru gittiğimizdi. Buysa daha sonra gelmiş, ahlaksal bir yanlış anlamadır. Başlangıçtaki Hıristiyan mesajı, Tanrı'nın krallığının yaklaştığı ve bizlerin buna hazırlık yaptığımızdır; bu da bir hedeftir ve yakın gelecekte kuşkusuz bir sosyal hedefti. Tabii bu tinsel anlamda kastedilmişti, ancak toplumsal yönleri de vardı: bu bir azizler topluluğuydu, tüm çatışmaların çözüleceği, harika bir durumdu. Üstinsan da büyük ölçüde, tamamen yeni bir tinsel durumda yaşayan bir tür kurtarılmış insanla aynı düşüncedir. Dolayısıyla Nietzsche'nin fikri o kadar da farklı değildir, yalnızca cennet krallığı ya da Tanrı'nın egemenliği için başka bir sözcüktür; artık insanoğlunun egemenliğidir, ama Üstinsanın, bir tanrı-insanın; artık sıradan insanın değil. Sonra, tam öncesinde, üstünden geçtiğimiz çok ilginç bir şey söylüyor: "İradeniz ve sizi geçmek isteyen adımlarınız—yeni şerefiniz bu olsun!" (12. Kısmın üçüncü dizesi). Bu ne anlama geliyor?

Mrs. Brunner: Yine ilkel insanın üzerinden atlama kavramına gönderme yapıyor.

Prof. Jung: Eh, insan daima onun eğretilemelerini canlı bir şekilde imgelemelidir ve burada en çarpıcı olan, iradedir. Şimdi, irade nerededir?

Mrs. Crowley: Kafada.

Prof. Jung: Evet, irade kafada başlar, çünkü düşünce olmayan bir irade yoktur: insanın daima bir hedefi, bir amacı vardır. İrade tamamen bilinçli bir olgudur. Diğer uçta da ayaklar vardır ve ikisinin arasında başka bir şey.

Miss Hannah: Beden.

Görüş: Kalp.

Prof. Jung: Bütün beden: kalp aradaki bir dizi çakradan yalnızca bir tanesidir. Yani kafa ve ayaklarla daha ileri gitmek zorundasınız ve onların sizi geçmesi gerekiyor. Ama bu, başınızın omuzlarından çıkıp uçabileceği, bedeninizden daha yükseğe çıkabileceği anlamına gelir, ayaklarınızın da. Ayaklarınız da sizi ve başınızı ve arada başka ne varsa alıp yürür, neredeyse tüm kişi, belki taşınır—kendisine ne olduğunu bilmez, muhtemelen çürümek üzere arkada bırakılmıştır. Bu, çirkin bir eğretilemedir. Buna şizofren bir eğretileme, bir kopma demeliyim. Sanki irade bedenden kurtulmuştur, ayaklar bedenden kopmuş ve şimdi kendi başlarına gitmektedirler: kendilerini ayırıp üstünüzde yükselirler ve başka her şey geride kalır. Dolayısıyla üstinsanın ülkesine ulaşan, yalnızca bir kafa ve iki ayaktan başka bir şey değildir, yalnızca yürüyen bir kafa. Bu dehşet verici bir gülünçlüktür. Böyle bir cennet krallığında uygun adım yürümek için bol bol fırsat olurmuş gibi görünüyor, ne de olsa üstlerinde kafadan başka bir şey olmayan ayaklarla. Ama olaylar Almanya'da nasıl başladı? Uygun adım yürüyerek. Ve hepsini bir irade—irade ve ayaklar ele geçirmiştir: diğer her düşünce kaybolmuştur. Bu gerçekten olağanüstü bir eğretilemedir. Bu, insanoğlunun bir tür kısaltılmış işareti, bir hiyerogliftir.

Mr. Bash: James Branch Cabell'ın *Earth of Figures*'inde, Dom Manuel'in ormanda otuz gün boyunca Misery'ye garip bir biçimde hizmet etmesinde buna ilginç bir koşutluk vardır.[5] Misery, yalnızca bir kafadır ama hareket eder, bu nedenle ayakları olduğu düşünülebilir. Ve otuz günün her biri onun için bir yıldır, ama sevdiği insanın ruhunu Misery'den kazanmak, onu Hades'ten kurtarmak için orada kalır.

Prof. Jung: Bu, mutsuzluk için çok yerinde bir simgedir, çünkü bedenin kalbi tamamen oyunun dışında bırakılmıştır. Ve iradenize uyarsanız yalnızca mutsuz bir duruma düşersiniz, çünkü insan takip etmez. O arkada kalır, gerçekten aşılmıştır.

Mrs. Crowley: Başka bir biçimde de, kehanet vardır, makineleri, uçmayı vb düşünürseniz—kimse artık yürümüyor.

Prof. Jung: Oh, ama bunlar yürüyor. Otomobille gidemezler, çünkü otomobilleri yoktur. Şimdi devam ediyoruz (12. Kısmın dokuzuncu dizesi):

---

[5] James Branch Cabell (1879-1958) taşlamacı ve alaycı Amerikan romancısı; en iyi bilinen yapıtı *Jurgen*'den iki yıl sonra yayımladığı *Figures of Earth* [*Yeryüzünün Suretleri*] (1921), açık cinselliği nedeniyle infiale neden olmuştu.

> Ey kardeşlerim, soyluluğunuz geriye değil, *ileriye* bakmalıdır! Tüm ata ve ecdat diyarlarından sürüleceksiniz.

Bu gerçekleşecek, köklerini kaybedecekler. Çünkü bizi toprağa bağlayan beden, his, içgüdüleridir. Geçmişten vazgeçerseniz, doğal olarak geçmişten koparsınız; toprağınızdaki köklerinizi, toprağınızda yaşayan totem atalarıyla olan bağınızı kaybedersiniz. Dışarıya doğru sürüklenir ve başka toprakları fethetmeye çalışırsınız, çünkü kendi toprağınızdan sürülmüşsünüz. Bu kaçınılmazdır. Ayaklar uzaklaşacak ve kafa onları tutamayacaktır, çünkü onlar da aynı zamanda bir şeyler aramaktadır. Bu, her zaman yeryüzünün üzerinde dolaşan hep bir şeyler arayan İrade'dir. Pueblo Şefi Mountain Lake, bana tam olarak şöyle demişti: "Amerikalılar oldukça deli. Hep bir şeyler arıyorlar; ne aradıklarını bilmiyoruz." Eh, çok fazla kafa var ve bu yüzden çok fazla irade var, çok fazla ortalıkta dolaşıyor ve hiçbir şey kök salmıyor.

Miss Hannah: Olumsuz tarafa tamamen katılıyorum, ama geçişin olumlu bir anlamı da yok mudur? Geçen defa yeni soyluların çarktan kurtulan ve Samskara'larını sona erdiren insanlar olduklarını söylemiştik. Bu tür insanlar atalarının geleneklerine bakmaktan vazgeçemezler mi, çünkü mandalada değiller mi, dört işlevin kapılarından her dört tarafa birden bakamazlar mı?

Prof. Jung: Elbette bu, Nietzsche'nin anlayış biçimidir, ama biz ondan uzaktayız ve ona müteakip olaylar açısından bakmadan edemeyiz. Almanya'nın o günlerdeki bakış açısından bakıldığında, geçmişin ağırlığından çok çektikleri anlaşılıyor. Doğal olarak şöyle düşünmeye başlarlardı: "Keşke bir yerden yeni bir rüzgâr esse ve o eski tozu uçursa, tekrar hareket edebilir ve tekrar soluyabilirdik." *Wandertrieb*[6] hissederlerdi, geçmişin ve geleneğin kurşun ağırlığından kurtulmaları gerektiğini. Ama insan tek taraflı olarak vaaz edemez. İnsan fazla ileri giderse, geçmişle bağlantısını çok fazla keserse, atalarıyla bağlantısını kaybeder.

Mrs. Jung: Dr. Heyer bu bağlamda Ascona konferansında yeryüzünün tüm bu uygun adım yürüyüşlerle ayaklar altına alınmasının anneden kurtulmak için olduğu bağlamında çok iyi bir noktaya değinmişti.[7] Sanırım bu da geçmiş anlamına geliyor.

Prof. Jung: Oldukça. Belli ki yeryüzünün ağırlığından—Nietzsche'nin deyimiyle, yerçekimi tininden—kurtulmak için bir girişim vardır ve bu, ağırlık üstün geldiği, kişi gerçekten baskılandığı sürece tamamen haklı görülebilir. Ancak geçmişinizi unutacak kadar uzaklaşırsanız, bağlantıyı kaybedersiniz.

Mrs. Flower: Bu yeni analiz, Almanya'da olup bitenlerin korkunç bir resmini, geçmişten kurtulmaya çalışılırken nasıl tek taraflı olduğunu gösteriyor.

Prof. Jung: Rusya daha da iyi bir örnektir. Rusya tamamen geçmiş tarafından baskılanmıştı, eski geleneklerin muazzam ağırlığı altında inliyordu, bu yüzden ilerleme, yola devam etme arzusu vardı, ama sonra hepsi tek taraflı oldu.

---

[6] *Wandertrieb*: gezme güdüsü, yolculuk tutkusu.

[7] G. R. Heyer, Alman nörolog, 1938'de Eranos konferansında "Modern İnsanın Psykhesinde Yüce Ana" temalı bir konferans vermişti.

Bilinçdışının korkunç tehlikesi budur. Bir kötülükten kurtulduğunuz anda, bir başkasına düşersiniz, ateşten suya ve sudan ateşe. Bir an durup her iki tarafı da görebilseydiniz! Belirli bir Hıristiyan geleneğinden kurtulmak istiyorsanız, gerçek değeri elde etmek için Hıristiyanlığın aslında ne olduğunu anlamaya çalışın—belki o zaman Hıristiyanlığın gerçek değerine geri dönebilirsiniz. Veya daha ileri giderseniz, Hıristiyanlığın baştan beri yanlış olduğunu söylemeyin. Mesele yalnızca bizim yanlış bir fikre sahip olmamızdı. Zaten İspanya'da ve Rusya'da yaşanmış olduğu gibi tüm geleneklerin yıkılması, başka yerlerde de olmak üzeredir ve bu çok üzücü bir hatadır. Ve bu, iki ayak üstünde ve aralarında hiçbir şey olmadan yürüyen kafayla ifade ediliyor. Nietzsche, "Tüm ata ve ecdat diyarlarından sürüleceksiniz!" diyor. Çünkü köklerinizden kopmuşsanız, kitonik tanrılarla nasıl bağlantı kurabilirsiniz, her şeyden kopmuşsanız, kanınızla, toprağınızla nasıl bağlantı kurabilirsiniz? Geçmiş aslında yeryüzüdür; ilkellerin dediği gibi, tüm geçmiş dünyaya batmıştır. Atalar, *alcheringa* insanları, yeraltına gitmiştir ve halkları orada kalmalıdır, çünkü onlarla yalnızca orada bağlantı kurabilirdiler, başka hiçbir yerde değil. Bu, onlar için öyle bir doğrudur ki, başka bir ülkeyi ele geçirmeyi hayal bile edemezler, çünkü o zaman tinlerle teması kopar ve yaralanırlar. Kadınlar yanlış ata tinlerini alır ve sonra çocuklar yanlış ruhlara sahip olurlar. Başka bir kabilenin ülkesinde yaşayamazlar—bu kesinlikle imkânsızdır. Yalnızca totem atalarının yeraltına inmiş oldukları yerde yaşayabilirler. Bu ebedi bir doğrudur ve kim ona karşı gelen, yanlış ata ruhlarını, yanlış etkileri alırsa kopar, içgüdülerini kaybeder ve uygarlıkları gergin ve doğal olmayan bir hal alır. Bilinçli ile bilinçdışı arasında belirgin bir ayrışmaya uğrarlar. Bilinçdışı yeryüzünün derinliklerinde, atalarla birliktedir, bilinçleriyse sürekli korkunç bir huzursuzluk içinde uygun adım dolaşıp duran, iki ayak üzerinde bir kafadır. Bu, zamanımızın huzursuzluğudur, hep aramak—kayıp ataları, ataların içgüdülerini aramak. Ama onlar yalnızca yeraltına inmiş oldukları yerde bulunurlar.

Mrs. Crowley: Kahraman söylencesinde işlevlerinden biri, atalarının özümsenmesi değil midir?

Prof. Jung: Gerçek kahraman, yeryüzü tarafından—yani anne, ejderha, balina tarafından—yutulur ve anlaşılan aşağılara, totem atalarına gider; ama onlarla birlikte döner ve onları geri getirir. Mitolojiye göre doğru kahraman budur, bir irade ve iki ayakla koşturan kişi değil. Şimdi şöyle diyor,

> *Çocuklarınızın ülkesini* seveceksiniz: bu sevgi, sizin yeni soyluluğunuz olsun—en uzak denizlerde, henüz keşfedilmemiş yerler! Yelkenlerinizi açmanızı ve aramanızı ve aramanızı istiyorum![8]

Öğrencilerini, kökenlerinden mümkün olduğunca uzak mesafelere yönlendiriyor.

Ve bu toprakları kendileri için değil, çocukları için aramalıdırlar, ki bu daha da kötüdür. Çünkü İngiltere gibi, insanların sağlıklı bir egoizme sahip oldukla-

[8] Jung'u *Böyle Dedi Zerdüşt*'ten son alıntısı III. Bölüm, 56. kısımdandır. Bu bölümden dört kısım ve IV. Bölüm hakkında yorum yapmamıştır.

rı ve her neslin servetini ve rahatını arttırmaya çalıştığı bir ülkede, çocuklarına çok iyi koşullar bırakmışlardır. Ama dünyadaki tüm ülkelerin peşinden koşup kendilerini orada bıraksalar, çocuklara ne kalırdı? Hiçbir şey. Çocuklarınızın refahını ararken kendi refahınızı ihmal ederseniz, çocuklara kötü bir miras; geçmişin çok kötü bir izlenimini bırakırsınız. Çocuklar için bir şeyler üretmek uğruna kendinize eziyet ederseniz, onlara eziyetli bir yaşam resmi verirsiniz. Bu nedenle tüm bunları uzaklaştırın. Çocuk "Her şey yanlış," der ve diğer hatayı işler. Sürekli olarak çocukların mutluluğuna hazırlanmakla meşgulseniz, kendi mutluluğunuzu nasıl gözeteceğinizi bilmezsiniz, çocuklarınız da kendilerininkini nasıl gözeteceklerini öğrenemezler. Onlar da sıraları gelince torunlarınızın ve torunlarınızın torunlarınınkine hazırlanmaya devam edebilirler ve böylece mutluluk, daima gelecekte bir yerlerde olacaktır. Sizce mutluluk gelecekte elde edilecek, sizin elde edemeyeceğiniz bir şeydir, ancak çocuklarınız buna sahip olacaktır. Dolayısıyla yaşamınızı gelecek krallığın tutkusuyla doldurursunuz ama o asla gelmez. Her kuşak ona yönelik bir şeyler yapar. Hepsi, çocuklarının ona erişebilmeleri için kendilerine eziyet eder, ama çocuklar büyür ve onlar da bizim gibi aptallar olurlar. Aynı habis eğitimi alırlar.

Burada ve şimdi kendiniz için bir şeyler yapmaya çalışın. Bu iyi bir öğretidir. O zaman çocuklar da burada ve şimdi kendileri için bir şeyler yapmaya çalışacaklardır—o zaman gerçek dünyaya girebilir. Doğadışı davranmayın, mutluluğu gelecek kuşaklarda aramayın. Çocuklarınız ve torunlarınız için fazla endişelenirseniz onlara yalnızca akdettiğiniz borçlarınızı yüklemiş olursunuz. Oysa hiçbir borç akdetmez, basitçe yaşar ve kendinizi mümkün olduğunca mutlu ederseniz, çocuklarınıza koşulların en iyisini bırakmış olursunuz. En azından kendilerini nasıl gözetecekleri konusunda iyi bir örnek bırakırsınız. Ebeveynler kendilerini gözetebilirse, çocuklar da gözetir. Torunların mutluluklarını aramayacaklar, kendileri makul düzeyde bir mutluluk sahibi olmak için gerekli olanları yapacaklardır. Ve bütün bir ulus çocukların uğruna kendisine eziyet ettiğinde, geleceğe bıraktıkları bir sefalet mirasından, gerçekleşmemiş bir vaatten ibarettir. Dolayısıyla "Çocuklar için yapıyorum—gelecekte yararı görülebilir" demek yerine, kendiniz için ve şimdi, burada yapmaya çalışın. Sonra mümkün olup olmadığını göreceksiniz. Çocuklar için ertelerseniz, yerine getirmeye cesaret edemediğiniz ya da belki de yerine getiremeyecek kadar aptal olduğunuz bir şey bırakmış olursunuz; ya da onu yerine getirmeye çalışsaydınız, imkânsız ya da zaten saçmalık olduğunu görecektiniz. Oysa bunu geleceğe bırakırsanız, çocuklara hiçbir şey bırakmış olmazsınız—kötü bir örnekten başka.

DİZİN

Aargau, Kanton 172
Abegg, Emil 28, 1105
Abudabad 153
Abu Simbel 807
Âdem 90, 110, 186, 187, 282, 616, 742, 980, 999, 1202, 1207, 1221
Âdem ile Havva 210, 569, 641, 821, 1089, 1202
Aden Bahçesi 1212, 1221, 1222, 1247
Adler, Alfred 11, 20, 123, 827, 1027, 1229, 1230
Aeneas 1184
aetoi 52, 53
Afrika 62, 68, 105, 138, 168, 180, 226, 230, 365, 367, 370, 502, 565, 575, 576, 643, 645, 955, 1009, 1087, 1089, 1090, 1270, 1291, 1296
agathodaimon 1096, 1100, 1109
Agrippa von Nettesheim 773
Ahriman 31, 180, 921, 928, 1159, 1161
Ahura Mazda 30-32, 426, 427, 1159, 1161, 1299
Aion 1086
ajna çakra 229, 233, 346, 1165
Akropolis 645, 1290
Alberich 739
Albertus Magnus 222, 892
Albigensler 1301
Albrecht, Kral 220
Alchemie 920
alcheringa 375, 1072, 1073, 1289, 1295, 1306
Allah 30, 284, 311, 325, 498, 1092
Almanya 28, 96-98, 101, 327, 328, 330-332, 366, 368, 407, 412, 428, 429, 431, 433, 434, 458, 459, 491, 493, 494, 543, 551, 556, 566, 587, 663, 693, 705, 716, 718, 734, 738-742, 787, 807, 808, 852, 871, 873, 938, 980, 1084, 1128, 1283-1285, 1291, 1304, 1305
Alphonse, İspanyol 550
altın yumurta 373, 375, 1173
altjiranga 1289, 1290, 1294, 1295
Altjirangamitjina 1290, 1296
Alypius 586
Ambrosius, Aziz 708, 749, 892
Amenhotep, IV. 229, 677, 1191

Amerika 9, 13, 27, 214, 217, 222, 242, 262, 319, 331, 372, 374, 389, 400, 407, 434, 493, 496, 503, 505, 563, 566, 572, 601, 643, 680, 693, 785, 835, 856, 950, 951, 997, 1081, 1129, 1169, 1209, 1220, 1259, 1289, 1291, 1304, 1305
Amerikan Kızılderilileri 563, 1291
amesha spenta 32
Amfortas 728, 738, 1167
amor fati 96, 240, 806
anahata 319, 345, 346
Andrea, Joh. Valentin 277
Andromeda 239
Anempfindung 262, 282
Angrō Mainyush 31
anima mundi 1187
animist 261
animizm 1268
animus 152, 161, 203, 204, 265, 267, 333, 345, 346, 384, 427, 441, 445, 449-451, 455, 564, 620-624, 626, 630, 631, 633, 634, 727, 730, 731, 742, 763, 977, 981, 990-992, 1035, 1043, 1044, 1072, 1139, 1144, 1169, 1270
Anka kuşu 67, 110, 374, 616, 617, 697, 823, 910, 911
anoia 797, 815
Anselmus, Aziz 1146
Antaios 1086
Antakya kâsesi 1220
anthropos 272, 616, 999
Antinomist 188, 242, 243
Antonius, Aziz 619, 810, 873, 1074
Anuradhapura 1223
Apepi 1088
Aphrodite, bkz. Venüs
apokatastasis 240, 1137, 1149, 1167
Apokrif 876
Apokrifa 23, 201, 301, 384, 403, 426
Apollon 13, 121, 142, 765, 766
Apollonius 469, 558, 921
apotropaik 919, 1076
Apuleius 982, 983
aqua divina 1259
Aquinas, Aziz Thomas 16, 222
Arisleus 1227, 1228, 1259
Aristoteles 16, 97, 130, 321, 710, 823, 892
Arius 104, 849
arktoi 52, 53
Arnold, Eberhard 288
Artemis 52, 753
Asonakes 272
Assisili Aziz Francisco 699
Astarte 156, 349, 982, 984, 990, 1262
astroloji 86, 329, 330, 331, 366, 367, 429, 1067, 1146, 1264, 1268, 1287
Asur 141, 332, 1211
Asura 29, 30
Asurbanipal 225
ateist 57, 68, 84, 85, 103, 124, 307, 770, 859-861, 947, 1152
Athanasius 824, 899, 1074
athla 1060, 1061
Atina 133, 357, 645, 811, 840, 1087, 1154, 1290
L'Atlantide 543
Atlantis 733
Atlas 1184
Atman 77, 86, 149, 150, 291, 343, 372, 404, 599, 676, 678, 1111, 1112, 1172
Attis 153, 155, 156, 157, 194, 1060, 1184
Augustinus 59, 65, 417, 426, 471, 586, 708, 810, 890-892, 899, 909, 983, 1107
Augustus, İmparator 956, 1220, 1287
autogenes 616
Avicenna, bkz. İbn-i Sina
avidya 1113, 1156
Avusturya 422, 500, 872
Aztek 209, 217, 409, 601

Babil 175, 193, 194, 225, 229, 283, 331, 332, 488, 560, 561, 584, 667, 757, 826, 877, 972, 1191, 1211

Bach, Johann Sebastian 561, 1183
Bachofen, Johann Jakob 1101
Bağdat 872
Bakkhos 52, 172
Bamberger, Fritz 126
Barabbas 394, 409, 614, 667
Bardo yaşamı 1019, 1020
Barrie, James 976, 977
Barth, Karl 263, 306, 709, 750, 864
Basel 12, 13, 37, 38, 48, 72, 102, 143, 157, 232, 246, 247, 263, 282, 284, 292, 437, 442, 471, 478, 480, 517, 521, 537, 544, 545, 734, 817, 893, 956, 1101, 1105, 1106, 1115, 1152, 1224, 1240, 1243, 1244, 1261
Basilius 892
Basra 175, 876
Batının Çöküşü 110
Baudouin, Charles 245
Beethoven 142
Behemoth 506, 507, 582, 618
Belur Mutt tapınağı 1164
Benoit, Pierre 543, 998
Bergson 11
Berne 1244
Beroalde de Verville 916
Besançon kütüphanesi 382
Beşaret 756
Bethmann-Hollweg, Theodore von 693
Beytüllahim 156
Bhagavad Gita 101
Biedermeier dönemi 980
Bildung 107, 108
Bilgelik Kitabı 746
binarius 1299, 1301
Binbir Gece Masalları 270, 548, 861
bindu 289, 363, 678, 1001
Bismarck, Otto von 185, 1147
Blätter aus Prevorst 1032
Blavatsky, Elena Petrovna 558
Bleuler, Eugen 1076
Blumhardt, Papaz 236
Boboli bahçeleri 807
Bodh Gaya 1219
bodhi 1165
bodhi ağacı 1221
bodhi-druma 1221
bodhi mandala 1221, 1222
bodhisattva 35, 104
Boehme, Jakob 262
Bolşevizm 47, 330
Bonifatius (Boniface), Aziz VIII. 934
Book of Krates [*Krates Kitabı*] 1227
Böcklin, Arnold 1009
Brahman 149, 177, 196, 239, 343, 344, 346, 360, 362, 364, 467, 582, 840, 841, 921, 988
Brausewind 874, 875
Breasted, James H. 322, 726, 1219
Breuer, Josef 46
Bridge of San Luis Rey 359
British Museum 1192
Brunner, August 590
Brunner, Emil 306
Brünnhilde 978
Buber, Martin 129, 205, 265
Buddha 35, 53, 81, 102-104, 194, 197, 239, 246, 289, 453, 624, 656, 657, 669, 680, 699, 755, 810, 862, 872, 1092, 1097, 1104, 1113, 1129, 1159, 1171, 1191, 1216, 1217, 1219, 1223, 1292
buddhi 1156
Budge, Sir Wallis 168, 1190, 1211
Budizm 81, 87, 89, 103, 104, 112, 133, 194, 233, 239, 246, 289, 290, 303, 307, 328, 595, 657, 669, 698, 752, 795, 825, 857, 1092, 1104, 1164, 1172, 1191, 1293
Buganda 576
bugari 375
Bugishu 168
Bundahish 180, 1106
Buonaiuti, Ernesto 870

Burckhardt, Jakob 10, 48, 59, 102, 517, 524, 1101, 1106, 1115, 1124, 1128, 1152, 1241
Burghöltzli Hastanesi 11, 251, 1076
Burton, Richard 1184
Byron, George Gordon, Lord 980

Cabala Chymica 277
Cabell, James Branch 1304
Caesar 873, 1124, 1220, 1289
Caesarizm 873
Calvin, John 709
Campbell, Joseph 24, 61, 177, 180, 225, 1173
Candide 99, 100, 117, 483, 485, 1104
Carlyle, Thomas 776
Cayna mezhebi 912
Cebrail 929, 930
Celebes 394
Cellini, Benvenuto 556
ceset [corpse] 147, 148, 151, 153, 155-157, 159, 162, 163, 169, 172, 179, 180, 182, 183, 187, 198, 260, 269, 302, 303, 394, 408, 421, 466, 479, 503, 865, 998, 1011, 1110, 1178, 1183, 1184, 1185
character indelebilis 1162, 1298-1300
Charcot, J. M. 46
Cheper 1100
Chitta 1163
Chou Dükü 746
Christian Science 997
Chroshtag 273
churinga 455, 1046
cinta mani 1222
circumambulatio [tavaf] 888, 1221
Cleo de Mérode 527
Codex Rhenovacensis 810
coenesthesia 466
collectivum 1215
concupiscentia 289, 301, 1292
coniunctio 1194
Connelly, Marc 926
Corpus Hermeticum 558, 696, 872
Coué, Emie 414
Couéizm 414
Cross, Randy 20
crucifixus [çarmıha gerilme] 300
Cumont, Franz 153, 154
Cupido, bkz. Eros

çakra-puja 328
Çehre Meleği 325
Çin, Çinli 79, 88, 89, 101, 104, 194, 199, 209, 213, 214, 216, 222, 223, 236, 238, 248, 274, 279, 302, 316, 323, 340, 345, 370, 384, 386, 401, 497, 501-505, 511, 524, 555, 595, 639, 677, 680, 703, 722, 726, 753, 756, 838, 896, 905, 916, 917, 1081, 1090, 1092, 1164, 1165, 1172
Çin Yogası 386

daïmon, daimonion 131, 133, 134, 752
Damasus, I. Papa 29
Danaides 972
Dante 190, 714, 919, 934, 993
Darwin 86, 292, 787
Daudet, Alphonse 1130
Daudet, Leon 1073, 1130
David-Neal, Alexandra 595
Dawa-Sandup, Lama Kagi 1267
Dea Artio 1244
Dea Matuta 180, 181
Deccal 14, 24, 34, 35, 300, 418, 740, 1032
Decker, E. D. 1129
Delos 754
dementia praecox [erken bunama] 221
Demeter 811, 1087
demiourgos 122, 276, 279, 291, 292, 367, 581, 618
Demokritos 1067
Deus 30
deus absconditus 68, 884, 1096

deus leontocephalus 1086
Deussen, Paul 1164
Deus ve Ziu 30
Deutsch 1040
deutsche Michel 1094, 1103
Deutschland 15
De Vita Contemplativa 58
Dewey, John 1269
dharana 1163
dhyana 1092, 1156, 1163-1165
Dieterich, Albrecht 888, 889
Digulleville, Guillaume de 917
Diogenes 357, 1032
Diogenes Laertius 134, 357, 1032
Dionysus 181, 324
Diotima 990
directeurs de conscience [vicdan yöneticileri] 876
dogma, dogmatik 29, 31, 32, 51, 52, 57, 67, 103, 104, 124, 157, 206, 209, 235, 256, 260-263, 269, 282, 332, 385, 399, 400, 412, 425, 467, 508, 625, 656, 708, 727, 749, 752, 768, 772, 773, 782, 783, 790, 808, 815, 838, 858, 859, 862, 884, 917, 919, 920, 944, 945, 946, 1058-1060, 1113, 1145, 1146, 1161, 1280, 1284, 1288, 1291, 1293, 1300, 1301
Doğunun Kutsal Kitapları 28, 180, 343
Doketist 67, 384, 385, 561, 848
domicilium solis 764, 1263
doppelganger 536
Doresse, Jean 210, 696
Dostoyevski, Fyodor 17, 45, 259, 928, 1142
dramatis personae 1093
Dunne, J. W. 592
Dürer, Albrecht 1183
düzmece-Demokritos 1067

Eabani 224
Ecce Homo 23, 44, 55, 69, 181, 191, 192, 536, 607, 863, 1070
Eckhart, Meister 122, 175, 191, 343, 486, 617, 618, 746, 934, 1112, 1260, 1261, 1293
Edda 177, 910
Edward, Kral VIII. 694
eidon, eidolon 255
eidos 390, 493
Einsiedler 200
Einstein, Albert 718
Eisler, Robert 988, 1220
ekstasis 33, 62, 192, 213, 260, 300, 310, 442, 447, 448, 688, 689, 718, 726, 746, 787, 904, 942, 1156, 1164, 1215
Eleusis 811, 1087, 1173
Elgon dağı 168, 1009
Elmo, Aziz 456, 1257
Emerson, Ralph Waldo 891
Empedokles 122, 580, 668, 670, 771, 1031, 1032, 1034
Empfindung 338
enantiodromia 13, 34, 36, 40, 177, 234, 236, 382, 392, 444, 465, 476, 559, 573, 662, 674, 814, 908, 946, 962, 969, 992, 1029-1031, 1237, 1264, 1292
engrammata 639, 802
Enkidu 224-229
Enkratitler 188, 242, 243
ennoia 797, 815
entheos 137, 188, 902, 1096
entrückt 592
epopteia 1173
Eranos Konferansı 101, 199, 213, 268, 636, 753, 772, 870, 919, 1173, 1194, 1220, 1305
Erasmus 246, 709, 1264
Erekhtheus 645, 1290
Erigena, John Scotus 708
Erlkönig, Der 976, 1017, 1019
Eros 335, 336, 458, 461, 627, 628, 630-632, 680, 745, 979-985, 990, 993, 1029, 1264, 1268, 1287
Essene 876

Etna Yanardağı 1031, 1032
euangelion 428, 704, 708, 729, 834
eudaimonestatos theos 771
Euhemeros, Euhemerosçu 555, 776
Evangelist 53, 394, 726, 1173
Evans-Wentz, W.Y. 24, 275, 1267

Fantasies of the Living [*Yaşayanların Fantezileri*] 1033
Farisi 876, 932, 934, 1301
fascinosum 837, 838
Faust (Goethe) 11, 68, 73, 206, 207, 272, 324, 385, 477, 762, 796, 808, 813, 911, 968, 1066, 1068, 1103, 1160, 1262, 1263
Faust (karakter) 68, 125, 191, 324, 325, 385, 439, 674, 675, 828, 977, 1061, 1066, 1067
feeling [his] 1011
felsefe taşı 354, 361, 386, 416, 670, 679, 804, 808, 810, 838, 840, 889, 1187
Fenikeliler 1124, 1191
Feuerbach, Ludwig Andrew 292
Filistin 58, 196, 219, 666
Filistin Tetrarkos'u 876
Finnegans Wake 1188
Fionn 1188
Firavun 61, 193, 229, 242, 498, 560, 561, 1218
Flamen 169
Flaubert, Gustave 824, 899, 953
Foote, Mary 9, 22, 27
Forel, August Henri 1076
Föhnwind 875
Förster-Nietzsche, Elizabeth 24, 28, 91, 419, 1172
France, Anatole 321, 337
Francis, Aziz 205, 689, 934
Fransa 121, 124, 382, 407, 429, 434, 459, 475, 486, 491, 502, 503, 708, 980, 1046, 1121, 1285, 1290, 1292, 1301
Fransız Devrimi 121, 123, 852, 860, 863, 868, 870, 933
Fraser, Sir Ronald 594
Frederick 1147
Freud, Sigmund 11, 12, 16-18, 36, 117, 123, 133, 185, 229, 290, 299, 303, 320, 326, 361, 417, 418, 419, 548, 555-557, 570, 579, 800, 806, 812, 827, 1027, 1142, 1147, 1148, 1213, 1214, 1229, 1230
Frobe-Kapteyn, Olga 268
Fuchs, Carl 15, 402

Galatea 806
Galloi 349, 350
Gamaliel, Yaşlı Haham 876, 1137
Gandhara 426
Gandu 171
Ganj'ın Doğuşu 1088
Ganj nehri 1088, 1202
Ganymedes 1105, 1242
ganz ändere 750
Ganz andere 750
Garuda 217, 218, 222, 238
Gast, Peter 536, 537
Geist 19, 293, 321, 324, 332-334, 339, 340, 342, 427, 451, 690, 691, 756, 764, 883, 905-907, 955, 956, 959, 960, 1025, 1026
Geley, Gustav 390
Gemüt, Gemütlichkeit 338-340, 342, 485
Gemütlich 485
Genesis 1298, 1299
genus [Cins] 684, 692
George, Aziz 152
George, Kral V. 694
George, Stefan 543
Gerhard, Paul 1183
ghost [hayalet] 427, 906
Gılgamış destanı 177, 224-229, 733, 754
Gibbon, Edward 246
Gide, André 607

Glasenapp, Helmut von 196
glossolalia 322, 727, 1168
Gnosis 112, 160, 175, 196, 242, 243, 272, 290, 291, 292, 456, 488, 558, 695, 696, 846, 999
Gnostik 83, 106, 112, 122, 125, 160, 161, 175, 199, 205, 210, 242, 243, 273, 275, 277, 278, 288, 290, 291, 384, 456, 458, 558, 561, 569, 616, 623, 630, 667, 797, 804, 816, 840, 846, 847, 876, 902, 944, 945, 994, 999, 1089, 1137, 1220, 1227, 1262
Gnostisizm 104, 112, 210, 291, 292, 322, 630, 846, 876
Goethe 11, 12, 16-18, 68, 206, 259, 325, 477, 596, 663, 675, 761, 762, 796, 801, 808, 976, 1017, 1063, 1068, 1112, 1160
Goetz, Bruno 459, 543, 741, 938
Gogarten, Friedrich 258, 772
Golem 199, 1068
Gotik katedral 940
Gotthelf, Jeremias 920
Grenfeld, Bernard P. 201
Grenfell ve Hunt 287, 288
Grimm, Brothers 112, 371, 433, 645, 1104
Grünwedel, Albert 426
Guillaume de Deguileville 917
Gülhaçlılar 161
günah keçisi 409, 684, 786, 787, 824

Habsburg 220, 550, 1185
Hades 171, 177, 229, 593, 1009, 1031, 1039, 1049, 1227, 1304
Hadrianus 106, 156
Hagenbeck, Carl 1247
Haggard, Riger 152, 345, 543, 593, 625, 989, 998
Hali (Mısır prensi) 809
Hal Safhena 1060
Hamlet 518, 1105
Hammurabi 225
hamsa kuşu 177, 211, 212, 220, 221, 374, 375
Hamsin 1297
Hannah, Barbara 882
Hannibal 512, 1097, 1098, 1239
Hans in Glück 1104
Harding, Esther 160
Harpokrates 727, 757, 1228
Harran 982
Hartmann, Eduard von 10, 290
Hauer, J.W. 89, 199, 290, 316, 364, 591, 595, 693, 694, 772, 1163, 1164
Hauptmann, Gerhard 647
Hawwah 458
Hay, Marie 620
hazcılık 17
Heddernheim rölyefi 1185
Hegel 16, 292, 950, 1209
heimarmene 1287
Heisenberg, Werner 222
Helena 22, 630, 646, 977
Heliopolis 1191
Helios 280, 799, 1185, 1223
Hera 754, 755, 765
Herakleitos 13, 17, 34, 122, 135, 482, 583, 613, 617, 669, 906, 911, 994, 1030, 1078
Herakles 172, 675, 776, 1086, 1184
Herder, Johann Gottfried von 195
heretik 934
Herkül 733, 1184
hermafrodit 345, 458, 630, 670, 679, 913, 1144, 1194
Hermes 268, 272, 277, 280, 740, 797, 877, 878, 904, 1108, 1298
Hermes Trismegistos 877
Hermetik 272, 275, 471, 558, 797, 808, 809, 838, 889-891, 910, 920, 1057, 1067, 1125, 1260
Herodes 458, 755, 766
Herodotos 197, 317
Hesperides 1212, 1227

Hexenschlaf 294, 1116
Heyer, G. R. 251, 1305
Hıristiyan, Hıristiyanlık 13, 14, 16, 18, 29-32, 34, 35, 49, 51-54, 57-59, 65, 66, 68, 72-75, 78-82, 85, 87, 88, 90, 91, 94, 95, 101-108, 111, 114, 121, 128, 140-142, 153-157, 161, 164-167, 172, 175, 176, 180, 186, 187, 190, 193, 194, 196, 197, 199-201, 214, 218, 219, 221, 229, 235, 236, 257, 259, 261, 263, 273, 275, 288, 292, 295, 296, 299-301, 303, 305, 307, 322, 323, 327, 331, 333, 349, 350, 371, 372, 382, 384, 389, 407, 412, 418, 421, 425, 426, 431, 432, 434, 459, 460, 462, 467, 469-471, 473, 474, 492, 561, 562, 569, 580, 581, 585-587, 589, 596, 597, 598-601, 603, 605, 612-614, 616, 617, 624, 625, 629, 635, 650, 656, 657, 667, 669, 673-675, 679, 681-685, 689-691, 693, 703, 704, 707, 708, 710, 713, 714, 718, 719, 722, 727, 729, 739, 742, 749, 756, 768, 771, 774, 780, 782, 785, 788, 790, 792, 795, 796, 800, 804, 809-811, 814, 816, 817, 824-826, 834, 837, 838, 840, 843, 847, 850, 853, 861, 862, 864, 869, 871-873, 876, 877, 890, 891, 897, 901, 902, 907-909, 912, 916, 917, 919-922, 927, 931, 934, 938, 940, 946, 948, 952, 956, 957, 962, 966, 985, 993, 997, 1005, 1037, 1058, 1060, 1061, 1087, 1088, 1093, 1096, 1108, 1109, 1119-1123, 1127, 1137, 1145-1147, 1149, 1152, 1157, 1161, 1172-1174, 1184, 1185, 1188, 1191, 1203, 1206, 1217, 1220, 1224, 1241-1244, 1249, 1251, 1252, 1254, 1261, 1270, 1272, 1276, 1277, 1281-1287, 1290, 1291-1293, 1296, 1297, 1303, 1306
Hieronymus, Aziz 709, 710
Hinayana 81, 104, 825
Hindistan 16, 24, 29, 35, 58, 103, 104, 143, 149, 150, 177, 196, 199, 217, 218, 222, 260, 290, 328, 343, 426, 453, 505, 524, 528, 558, 591, 595, 604, 643, 669, 680, 807, 812, 840, 904, 912, 978, 1027, 1028, 1081, 1088, 1097, 1156, 1163, 1171, 1172, 1191, 1200, 1202, 1216, 1219, 1259, 1271
Hindu 29, 66, 70, 77, 81, 88, 104, 112, 133, 139, 213, 217, 239, 279, 289, 290, 296, 364, 403, 455, 524, 721, 994, 1081, 1184, 1191, 1219
Hinterwäldler 257
Hinterweltler 257
hipnoz 46
Hippokrates 188
Hippolytus 156, 1173
Hiranyagarbha 386, 668, 679, 840, 841, 1173
Hiroshige 560
Hirtenknabe 1094
Hitler, Mussolini 428, 475, 498, 694, 742, 743, 873, 1290
Hölderlin, Friedrich 756
Hokusai 560
Homeros 31, 121, 167, 171, 401, 446, 560, 781, 1008, 1073, 1290
homoi-ousios 104
homo maximus 1172, 1173
homo minimus 1173
homo-ousios 104
homunculi 1058
Homunculus 911
Horfoltus 1228
Horneffer, August ve Ernst 181, 887
Horus 53, 194, 271, 726, 727, 757
Hoşea 428, 429, 751, 895
Houdon, Jean Antoine 483, 807
House of Exile [Sürgün Evi] 503
Hunt, Arthur 201
Hunt, Dorothy 706
Hus, Johann 614
hyle 384

hylikos 446, 447, 470
Hypatia 873
Hypogaeum 1060
Hyslop, James 441
Hystaspes 28
Hysteria 918

I Ching 23, 36, 199, 223, 279, 314-316, 338, 340, 366, 391, 532, 745, 746
Ishvara 345, 346
Izdubar 224

İbn-i Sina 823, 1198
İbrahim 982, 1055, 1124
İlyada 401
İlyas 177, 910
İngiltere 160, 388, 404, 407, 433, 491, 552, 554, 576, 693, 773, 979, 1033, 1144, 1306
İsa Mesih 14, 67, 81, 94, 104, 135, 165, 176, 187, 194, 196, 197, 201, 240, 287, 295, 301, 382, 384, 426, 429, 460, 469, 483, 558, 637, 646, 655-657, 665, 666, 728, 766, 768, 781, 844, 848, 849, 876, 878, 907, 987, 1058, 1085, 1093, 1096, 1100, 1104, 1109, 1122, 1123, 1173, 1183, 1221, 1227, 1261, 1266, 1288, 1296
İsis 194, 196, 197, 280, 643, 648, 753, 799, 1174
İskenderiye 58, 106, 412, 439, 725, 782, 810, 873, 876, 902, 952, 1074, 1298
İslam 30, 105, 199, 200, 283, 426, 498, 809, 954, 987, 1171, 1297
İspanya 164, 601, 694, 859, 861, 945, 1081, 1306
İsviçre 15, 16, 33, 39, 61, 167, 172, 206, 222, 245, 246, 260, 263, 268, 332, 382, 407, 439, 475, 477, 499, 502, 517, 519, 543, 545, 551, 554, 590, 610, 639, 694, 732, 737, 741, 752, 773, 786, 791, 815, 818, 872, 875, 920, 929, 933, 981, 1009, 1099, 1128, 1139, 1154, 1244, 1261
İşaya 350
İtalya 37, 38, 48, 173, 330, 332, 364, 407, 422, 434, 475, 491, 493, 498, 499, 501, 512, 537, 538, 551, 553, 566, 569, 570, 596, 694, 770, 787, 859, 871, 873, 890, 903, 934, 983, 1046, 1080, 1158, 1239

James, William 78, 113, 996, 1145, 1169
James, Kral 175
James-Lange duygulanım kuramı 1169
Japonya 35, 505, 560, 753
Jeanne d'Arc 750, 751
jeu de pelota 667
Johannes, Oannes 757, 877
Joyce, James 207, 1145, 1147, 1225
Jung, Edgar 852
Juno Ludovisi 121, 122
Justinus Martyrus 601, 956
Jüpiter 169, 196, 276, 512, 859, 955, 1192

Kali 1178
Kant, Immanuel 10, 11, 57, 121, 139, 240, 248, 319, 343, 385, 454, 572, 789, 790, 791, 1075
Karpokrates 106, 844, 847
katabasis 592, 1011
Katha Upanişad 77
Katolik kilisesi 58, 67, 85, 103, 123, 174, 187, 194, 198, 233, 256, 259, 261, 305, 306, 357, 412, 414, 425, 434, 460, 492, 494, 500, 501, 507-509, 578, 587, 604, 646, 709, 750, 773, 774, 782, 794, 810, 815, 858, 863, 870, 871, 884, 892, 916, 917, 919, 921, 945, 946, 1109, 1145, 1161, 1174, 1266, 1279, 1290, 1296-1298
Kavirondos 1291
Kekrops 645, 1290

Kékulé 184
Keller, Gottfried 517, 732, 929, 981
Kerényi, C. 811
Kerner, Justinus 227, 757, 1032
Keyserling, H. A. 38, 39, 81, 706, 863
Kian 316
Kiau Tschou 703
Kibele 156
Kieser, Franz 277
Kircher, Athanasius 408
Klages, Ludwig 78, 164, 321, 324, 427, 897, 955
Klinger, Max 213
Knabe Lenker 911
kobold 1011
koinos 466
Komarios 907
komünist parti 1290, 1291
Korintliler 110, 240, 385, 1149
Kova 327, 328, 330, 331, 340, 365, 366, 368, 432
Krafft-Ebing, Richard von 777
Krişna 101, 217, 977, 978, 982, 983, 994, 998, 1003, 1097
Krug, Gustave 544
Kuan-Yin 753
kuei 384, 386
Kundalini 88, 89, 247, 273, 289, 290, 316, 329, 345, 466, 582, 678, 694, 756, 902, 1085, 1165, 1267
Kundry 1043
Kuran 175, 987
Kut-el-Amara 876
Kutsal Kâse 177, 219, 361, 449, 728, 738, 797, 1043, 1157, 1167
Kutsal Kitap 28, 412, 492, 494, 672, 727, 745, 747, 772, 952
Kutsal Ruh 52, 100, 104, 164, 259, 261, 321, 374, 447, 460, 561, 617, 624, 629, 630, 636, 691, 749, 755, 756, 810, 823-829, 833, 837-839, 848, 876, 892, 907, 912, 913, 1109, 1168, 1174, 1180, 1261-1263, 1297-1301, 1303
Kwan Yin 104, 998

lamaizm 112, 149, 150, 470, 471, 752
Lama Kagi Dawa-Sandup 1267
Lange, C. G. 1169
Laotze 29, 36, 722, 746, 1078
laparotomi 897
lapis philosophorum [felsefe taşı] 361, 416, 471, 811, 1223, 1260
Lawrence, D. H. 13, 665
lemming 181, 502
leontes 52, 53
Les Tableaux des Riches Inventions 284
Leto 754, 755, 765, 766
Leviathan 236, 506, 582, 618, 1196
Lévi-Strauss, Claude 1291
Lévy-Bruhl, L. 68, 72, 375, 587, 1073
Lidzbarski, Mark 175
Lilith ,742, 980, 1202
Lind bölgesi 639
Lindwurm 639
Linnaeus, Carolus 337
Liszt, Cosima 542
Litvinov, Maxim 694
Lloyd George, David 331, 332
Llull, Ramon 124
Loeff, W. 408
logion 411, 617
Logos 30, 58, 186, 210, 221, 265, 273, 275, 276, 280-283, 308, 322, 325, 334-337, 346, 425, 461, 625, 630, 644, 647, 657, 690, 723, 724, 754, 912, 1144, 1288
Loreto Ayini 460
lotus 89, 229, 239, 345, 346, 582, 733, 755, 756, 1165, 1216
Loyola'lı Ignatius 471, 472, 870
Lucifer 160, 164, 226
Luka 403, 412, 657, 844, 845, 1122

Luther, Martin 167, 260, 261, 434, 494, 616, 674, 773, 884, 1264, 1289
lux moderna 1260

MacDonald, George 742, 980
Macquart (Alman ressam August Macke) 981
Maeterlinck, Maurice 282
Magna Mater 460, 1124
Mahayana 104, 112, 194, 721, 752, 825
Maitland, Edward 205, 206
Malleus Maleficarum 294, 1116
Malta 1060
Malthus, Thomas Robert 473, 474
Mamallapuram 1088
Mandâ d'hayyê 488
mandala 53, 149, 178, 191, 210, 213, 245, 282, 328, 329, 344, 470, 471, 667, 669, 678, 726, 752, 755, 756, 766, 838, 840, 876, 878, 978, 982, 1018, 1019, 1173, 1221-1223, 1225, 1305
Maniheizm 273, 426, 921, 945, 1293
Manilius 1112
manipura 345, 346, 643, 897, 898
Mann, Thomas 13, 1063
mantra 325, 338, 1207
Markandeya 374, 375
Markos İncili 657
martyros 154
Marx, Karl 16, 307, 474, 494, 609, 933
Masefield, John 976
Mason 361, 364, 399, 401, 460, 473, 784, 1005
Mass. 197, 512, 645, 1112, 1268
Massa 58, 59, 169, 808, 858, 973, 1296, 1298
massa confusa 1186
materia 70, 290, 316, 911, 1258
mater sarcophaga 180
materyalizm 33, 46, 59, 292, 301, 303, 305, 307, 317, 324, 339, 350, 391, 400, 467, 555, 557, 558, 573, 574, 762, 933, 951, 1057, 1063, 1113
matronarum aunscalpius 29
Matta İncili 105, 106, 174, 201, 349, 412, 458, 657, 673, 709, 710, 800, 907, 1122, 1266, 1292
Mauthner, Friedrich 321
Maximilian 1185
Maya 209, 290, 374, 626, 678, 840, 1001, 1166, 1200, 1226, 1232, 1292
Maya Kodeksi 238
Mazdaznan tarikatı 28, 32
McDougall, William 1165
McGuire, William 10, 20, 23, 220, 245, 268, 891
Mead, G.R.S. 24, 271, 275, 280, 383, 384, 488, 630, 677, 727, 876, 877, 1263
Medici 807
megalomani 46, 134, 135, 435, 719, 737, 775, 784, 821, 916, 962, 1167
Meier, C. A. 20, 222
Meier, Frau 527
Mendel 550, 839, 1185, 1186, 1187, 1189
Mephistopheles 272, 385
Meru Dağı 209
metatron 1297
Meyrink, Gustav 199, 386, 875, 1068
Mısır, Mısırlılar 53, 58, 61, 67, 141, 155, 177, 179, 193, 194, 196, 197, 214, 229, 242, 268, 271, 272, 279, 294, 316, 317, 322, 332, 371, 425, 439, 458, 497, 498, 560, 561, 576, 584, 617, 630, 642, 643, 677, 727, 733, 755, 766, 782, 807, 809, 810, 823, 863, 876, 878, 952, 955, 1088, 1100, 1109, 1173, 1190, 1191, 1204, 1211, 1215, 1218, 1220
Michael Maier (Majer) 922, 1197, 1198
Michelangelo 807, 940, 941
Milarepa 274, 275
Minerva 1108
Missale Romanum 90

mistisizm 859, 939
Mithra 52, 58, 153-157, 169, 180, 194, 197, 221, 325, 460, 726, 799, 888, 910, 1060, 1086, 1184, 1185
Mithraizm 58, 153, 156, 157
Moirai 781
Moleschott, Jacob 1113
Moliere 151
Mondsucht 1083
monogenes 616, 839
monoteist 1293
Montgomery, J. 214
Moore, George 149, 665
More, Thomas 794
Morgan, Christiana 9, 27
Morienus Romanus 809
Mountain Lake 1305
Muhammed 60, 426, 497, 726, 862, 954, 1296
muladhara 229, 233, 273, 289, 316, 346, 386, 446, 458, 644, 678, 756, 896-898
Multhauf, R. P. 809
Mulungu 770, 964
Mundy, Talbot 594
Musa 73, 229, 426, 497, 557, 725, 726, 747, 826, 987, 1100, 1257, 1272, 1278, 1281, 1282, 1296
Mussolini 105, 259, 262, 390, 501, 502, 787, 873
Müller, Max 28, 197
mysterium 90

Naassene 52
Naga 217, 218, 1088
Napoleon 498, 1289
Nasıra 241, 242
Nazi 15, 459, 787
Nebi İsa 426
neovitalizm 348
Neptunus 919
Nestor Halkası 1214, 1218
Neuheidnische Bewegung 433
nevroz 12, 15, 45, 94, 123, 143, 151, 237, 292, 326, 352, 403, 459, 466, 477, 480, 482, 496, 537, 570, 603, 604, 648, 703, 793, 800, 827, 843, 883, 890, 900, 957, 1007, 1075, 1100, 1102, 1189, 1230, 1231, 1232, 1268
Newton, Isaac 1119
Nicholas von der Flüe 206, 259, 262, 266, 267, 752, 815
nidana zinciri 1113, 1171
Ninck, Martin 694
Nirvana 85, 122, 133, 137, 289, 306, 307, 524, 669
nixe 987
Noel ve Noel ağacı 169, 219-221, 288, 447, 1060, 1061, 1122, 1224, 1235
Nordau, Max Simon 683
Nostradamus 429, 430
Notre Dame 87, 260, 852, 940
nous 446, 695, 696, 707, 797, 999
numen 297, 392, 789, 882
numinosum 837, 882, 883
nyagrodha 1194, 1219

Oannes 826, 877
Odin 177, 186, 728
Odysseia 401
Oehler, Papaz 1032, 1172
oligarşi 933, 1290, 1292
Olympos 39, 193, 196, 211, 755, 765, 776, 781, 782, 1097, 1124, 1127, 1190
Om Mani Padme Hum 239
Ordensburgen 1291
Origen 35, 156, 301, 350, 708
Orpheus 679, 680, 988, 1097, 1220, 1221
Ortega y Gasset, José 1236
Osiris 52, 67, 168, 193, 194, 196, 197, 271, 272, 294, 389, 561, 562, 733, 740, 757, 776, 872, 911, 1173, 1174, 1211, 1212, 1219, 1220
os sacrum 1219

Otero, La Belle 527
Otto, Rudolf 372, 837, 882
Otto, Walter F. 1173
Oupnekhat 289, 1171, 1172
ouroboros 669, 1108, 1109, 1136, 1194, 1196, 1202
ousia, ousios 175, 710
Overbeck, Franz 93, 292, 521, 544, 659, 734, 1157, 1264
Ovidius 806
Oxford Hareketi 91, 331, 414, 587, 646, 674, 685, 711, 748, 985, 1266
Oxyrhynchus 201, 301
Oxyrhynchus papirüsü 201, 287, 288, 387, 844, 846, 847, 1123

Ölüler Kitabı 271, 371, 1088, 1211

Padma 756
Padwahtag 273
paganizm 429, 1284
Pali Derlemesi 1129
Palissy, B. 185
Palladius 952
Palladius'un Cenneti 952
Pallas 69, 419
Pallas Athena 1020
pallium 1211
Pandora 921
Pangloss 99, 100, 486
Pankhurst, Emmeline Gouldner 1144
Paracelsus 773
Paraclete 780
parousia 714
Parsifal 13, 219, 728, 1157, 1167
participation mystique 290, 520, 839, 1195, 1268
Paskalya 219, 278, 667, 674, 1060, 1281, 1283, 1284
Patanjali Yogasutra 1163, 1164
Paulus, Aziz 201, 240, 323, 384, 385, 417, 461, 492, 665, 666, 675, 751, 766, 774, 792, 816, 840, 847, 873, 876, 897, 956, 996, 997, 1137, 1149, 1167, 1278, 1288, 1293, 1298
Pegasus 340, 365, 366, 367, 368
Penguenler Adası 103, 337
Pepi, Kral 1218, 1219
peripeteia 157, 816
Perron, Anquetil du 289
Perseus 239
Persler 193, 467, 555, 556, 862, 877
persona 120, 125, 372, 491, 542, 543
Peter, Aziz 243, 260, 987
Petrarca, Francesco 59
pharmakon athanasias 90, 229, 389, 494, 1228
Pherekydes 1224
Philo Judaeus 58, 322, 876
Philostratus 469
Physis 999
Piramit 322, 1073, 1188, 1218
Pirandello, Luigi 1068
pistis 282, 384, 774, 792, 800, 829, 830
Pistis Sophia 384, 458, 1262, 1263
Platon 16, 122, 255, 282, 291, 323, 368, 446, 495, 580, 581, 670, 721, 843, 913, 990, 1032
Platoncu 16, 58, 161, 323, 367, 391, 580, 616, 727, 840, 872
Platonik yıl 35, 82, 225, 327, 329, 330, 365, 366, 368, 390, 580, 581, 668, 771, 913
pleroma 205, 616, 796
Plutarkhos 52, 196, 197, 317
pneuma 112, 322, 324, 325, 332, 333, 384, 385, 427, 446, 447, 470, 678, 690, 691, 695, 707, 726, 727, 731, 882, 906, 913, 1301
Poe, Edgar Allan 1068
poimandres 275, 276, 696, 877, 988, 1097, 1287
poimen 111, 877, 991, 992, 1094, 1097, 1103

Pompeii 1220
Porto Fino 1210
Poseidon 754, 755, 766
Prajapati 372, 524, 678, 1172, 1173, 1200
Prevorst Kâhini 1032
Priapus 642
prima materia 755
primordiyal deneyim 206, 263, 399, 581
Primus Adamı 999
Prometheus 141, 226, 294, 526, 571, 728, 729, 742, 798, 822, 949, 1243
Prometheus ve Epimetheus 206, 741
Propaganda Fide 124
Protestan kilisesi 187, 260, 305, 357, 411, 508, 750, 856, 945
Protestanlık 35, 141, 143, 200, 233, 256-258, 260, 261, 263, 350, 460, 462, 494, 507, 509, 590, 772, 773, 781, 785, 796, 819, 861, 864, 870, 891, 946, 951
Prusya 219, 331, 950
Ptah tapınağı 322, 425, 584, 617
Pueblo Kızılderilileri 62, 158, 217, 218, 312, 318, 346, 951, 1073, 1305
Puer Aeternus 55, 458, 459, 511, 536, 543, 544, 623, 757, 826, 938, 939, 978, 1194, 1202
Purusha 345, 591, 595, 678, 1112, 1127, 1172, 1174
Pygmalion 804, 806, 807
Pythagoras 122, 316, 362, 367, 469, 613, 872, 1078, 1223, 1228

quadrangulum 1186
quaternion 1186
quaternium 679
Quetzalcoatl 213
quinta essentia 361, 1186, 1187, 1194

Ra 193, 272, 561, 643, 910, 1088, 1089, 1096, 1100
Rabbin Meleği 746
Radbertus, Paschasius 708
Radramndus 708
Ramakrishna, Sri 1164
Rebis 1194
Reé, Paul 542
Reichsapfel 1211
Reitzenstein, R. 272
Reni, Guido 154
représentation collective 161, 169
Rex Marinus 1228
Rhada 978, 982
Rhineland 872
Rigveda 29, 30, 279
Rilke, Rainer Maria 143, 832
Ripley, Sir George 1202
Ripley parşömeni 1192, 1202
rishi 36
Rituale Romanum 460
Rockefeller, John D. 500
Roma 53, 81, 124, 153, 156, 169, 172, 196, 218, 252, 332, 434, 498, 517, 639, 666, 680, 794, 826, 859, 872, 873, 1097, 1108, 1112, 1188, 1191, 1220, 1239, 1244, 1261, 1287, 1297
Roma Katolik Kilisesi 1266
Romalılar 134, 192, 240, 332, 382, 461, 512, 570, 642, 694, 873, 1101, 1108, 1276, 1289
Romanya 500
Roma Senatosu 1108
Roosevelt, Franklin D. 330-332, 495, 1059, 1108
rosa mystica 460, 756
rotundum 1186
Rousselle, Erwin 213
Runenkunde 177
Russell, Bertrand 939
Rusya 330, 332, 493, 554, 718, 871, 873, 945, 1290, 1291, 1305, 1306
Ruysbroek, Jan van 1185
Rye, Steller 125

Sabazios 901, 902, 1085, 1086, 1089
Sâbiîler 175, 176
sacro egoismo 499, 1158
sahasrara 346, 1165
Salin, Edgar 1106, 1115
Salome 458, 804
Salomé, Lou 49, 134, 542, 644, 659
samadhi 1156, 1163, 1164, 1165
sambodhi 1092
Samkhya 1200
Samskara 1292, 1305
Samyutta Nikaya 1217
Sanchi 1223
sanguin 470
Sanskritçe 29, 30, 196, 328, 386, 1156, 1163, 1164
Saoshyant 1157
sarx 384, 385, 387
satori 1092
Satürn 276, 1067
Scheler, Max 427
Schiller, Friedrich 72, 121-123, 142, 454, 1063
Schlaraffenland 433
Schleich, Carl Ludwig 138
Schopenhauer 11, 13, 16, 17, 122, 123, 164, 259, 260, 288-290, 305-307, 445, 473, 495, 572, 616, 636, 730, 731, 795, 931, 1063, 1074, 1075, 1112, 1171-1174, 1209, 1222
scoria 399
Sebastianus, Aziz 1005
Seele und Geist 340
Segantini, Givoanni 983
sembolizm 16, 28, 367, 639, 714, 1174
semender 348, 767, 1202
Seylan 1129, 1219, 1223
Shakespeare, William 18, 48, 524, 866, 1063, 1142
shakti 149, 289, 291, 678, 753, 756, 978, 982, 994, 1001, 1178, 1264
shamba 1087
Shaw, George Bernard 13, 124, 307, 706
shen 384
Shepherd of Hermas 1188
Shilluklar 565, 586, 587
Shiva 61, 70, 72, 112, 149, 260, 678, 721, 982, 1001, 1178, 1200, 1264
Shiva bindu 289, 1001
Sibylla ya da Somnambule 455, 646
Siegfried 17, 544, 739, 1014, 1088
Silesius, Angelus 143, 149, 150, 256, 262, 832, 864
Simon Magus 456, 558, 630, 646, 977
Simplicissimus 740
Sinbad 861
Sinn 338, 339, 340, 1165
Sodom ve Gomorra 1204
Sokrates 16, 23, 131, 133, 134, 482, 580, 668, 752, 826, 843, 990
Songe de Poliphile 916, 977, 1191, 1195
Sophia 197, 384, 437, 458, 460, 912, 913, 989, 1020, 1262
soreites syllogismos 130, 151, 987, 1275
Sovyetler 328, 329, 694
Spartacus 852
spelaeum 155, 156
Spengler, Oswald 110
Spesz, Alexander 124
sphairos 668, 670, 771
spinther 616
spiral 328, 443, 813
spiritus 321, 324, 333, 384, 427, 471, 619, 690, 691, 731, 809, 905, 906
spiritus phantasticus 72
Spitteler, Carl 206, 741, 742, 1225
Standard Oil Trust [Petrol Şirketi] 500
Staudenmayer, Ludwig 320
Stirner, Max 933
Strasbourg 95, 106, 107, 277, 289, 1227, 1299
Strauss, David Friedrich 1035
Student of Prague 1180
stupa 328, 344, 1222, 1223

Sufi 30, 105, 283, 298, 325
supersubstantialis 709, 710
Suret Meleği 1297, 1299
Süleyman 746, 1185, 1220
svadhisthana 346, 386, 582, 897
swastika 328
Swedenborg 1172
syllogismos 130, 515
Synesius, Piskopos 72

Şavuot 100

tabula smaragdina 1125, 1298, 1299
taç giyme 561, 1211, 1223
Tages, Etruscan 757, 826
Taigitu 1090
Talavakara Upanişad 343
Talbot, P. A. 168, 180, 594
Talmud 176
Tanrının Meleği 1259
Taoizm 199, 213, 279, 467
Tao-Te-King 723, 745, 746
tapas 1164, 1173, 1259
tarantula 912-915, 917-919, 921, 922, 924, 927, 933, 934, 937, 940-948
Tathagata 197, 1104
Tauton 580
tchorten 328, 329
Teb 1191
Tefnut 1211
tektanrıcılık 32, 229, 1190, 1191
telepati 222, 280, 281, 839
Tertullianus 58, 59, 67, 90, 471, 562, 587, 708, 1276, 1300
teslis 32, 104, 261, 266, 267, 366, 453, 460, 500, 752, 769, 810, 839, 859, 916, 917, 993, 998, 1001, 1058, 1060, 1120, 1183, 1190, 1288, 1293, 1298
Tetraktys 755, 756
tetramorphos 680
Thateron 580
theotokos 384, 460
thiasotai 172
Thomas à Kempis 155, 187
Thomas, Aziz 876, 913
Thomas, Paul Bernard 981
Thoth 271, 272, 279, 283
Thrice Greatest Hermes [Üç Kez Yüce Hermes] 271, 275, 877
Thun Gölü 639
Tibet 36, 104, 112, 159, 194, 213, 239, 274, 275, 291, 328, 329, 344, 595, 721, 1019, 1267
Tibet Ölüler Kitabı 24, 159, 1066, 1267
tifo hastalığı 137, 442, 777
Till Eulenspiegel 158, 208
Titanlar 601
Tolstoy 473
Torquemada 934
totaliter 492, 493, 508, 945
totem hayvan 270, 1217, 1243, 1244, 1290, 1298
transitus 91, 153-157, 180, 1057, 1060, ,1064, 1184, 1185
trimurti 453
turba 548-550, 824
Turba Philosophorum [*Filozoflar Meclisi*] 1227
Twain, Mark 281, 997
Tylor, Edward Burnett 800, 1268

Uganda 576
Ulysses 167, 207, 248, 1008, 1009, 1225
Unigenitus 839
Untergang 64, 93, 95, 221, 959
Upanişad 86, 149, 196, 289, 290, 321, 343, 345, 346, 349, 372, 523, 582, 583, 668, 676, 679, 745, 771, 772, 774, 1171-1173
Ur-phanomen 333
Utnapiştim 227, 228, 229, 754

Übergang 93
Übermensch 64, 1272

Übermenschen Schönheit 600
Üstinsan 14, 16, 33, 37, 62-64, 67, 69, 74-76, 79, 82, 83, 86-96, 98, 100, 101, 107, 110, 112-114, 116-120, 126, 131-134, 147, 148, 157, 165, 190, 191, 198, 200, 224, 257, 287, 296-298, 340, 342, 350, 382, 389-391, 397, 401, 404, 405, 412, 424, 453, 479, 487, 489, 490, 496, 511, 516, 520, 524, 525, 527, 531, 534, 535, 539, 541, 544, 547, 554, 569, 574, 588, 599, 600, 610, 615, 619, 629, 636, 662, 669, 670, 704-706, 709, 714-719, 721, 722, 755, 769-772, 775, 778, 779, 785, 786-789, 801-804, 809-812, 814-818, 851, 852, 854, 855, 877, 883, 935, 959, 1044, 1053, 1059, 1068, 1069, 1097, 1126, 1139, 1161, 1170-1172, 1174, 1176, 1260, 1272-1274, 1276-1278, 1282, 1283, 1298, 1303, 1304

Vaftizci Yahya 175, 176, 384, 388, 458, 488, 804, 848, 875, 876, 878, 1094
Vaftizci Yuhanna 488
vajra 149, 344
Van Gogh 571
vas Hermeticus 920
Veçhin Meleği 283
Venedik 13, 1263
Venus 632
Venusberg 984
Venüs 276, 632, 781, 806, 982, 1192, 1262, 1264, 1268
Vergeltung 421, 1277
Vergilius 190
ver sacrum 1276, 1283
Vikram and the Vampire 1184
Viktorya dönemi 951
Viridarium 1197, 1198
Vishtaspa 28
visuddha 346, 644
Vişnu 196, 209, 217
Vohu Manō 30, 31, 426
Voltaire 59, 99, 100, 483-486, 862, 870, 1147
von Vischer, Friedrich Theodor 310
Vycheslavzett, Boris 101

Wagner, Richard 13, 18, 34, 63, 179, 292, 542, 544, 545, 563, 721, 722, 740, 741, 804, 828, 829, 978, 984, 1035, 1063, 1157, 1167
Wain, Nora 503
Wallis-Budge, E. A. 67, 168, 899, 952, 1088
Wandertrieb 1305
Wang Yang-ming 345
Wells, H. G. 493, 592
Weltanschauung 830, 1285
Wen, Kral 315
Wen, Kral 315, 746
Whitelock 1186
Wilde, Oscar 1068
Wilder, Thornton 359
Wilhelm, Richard 23, 199, 206, 314, 316, 338, 401, 415, 618, 703, 838, 1165
Wirklichkeit 905, 944
Wolff, Toni 939
Woodroffe, John 1267
Wotan 433, 451, 459, 543, 645, 693, 694, 728, 729, 739-742, 753, 754, 763, 765, 770, 829, 911-913, 924, 987, 1019, 1021, 1039-1041, 1082, 1284, 1285, 1288
Wu Wei 497, 502, 503

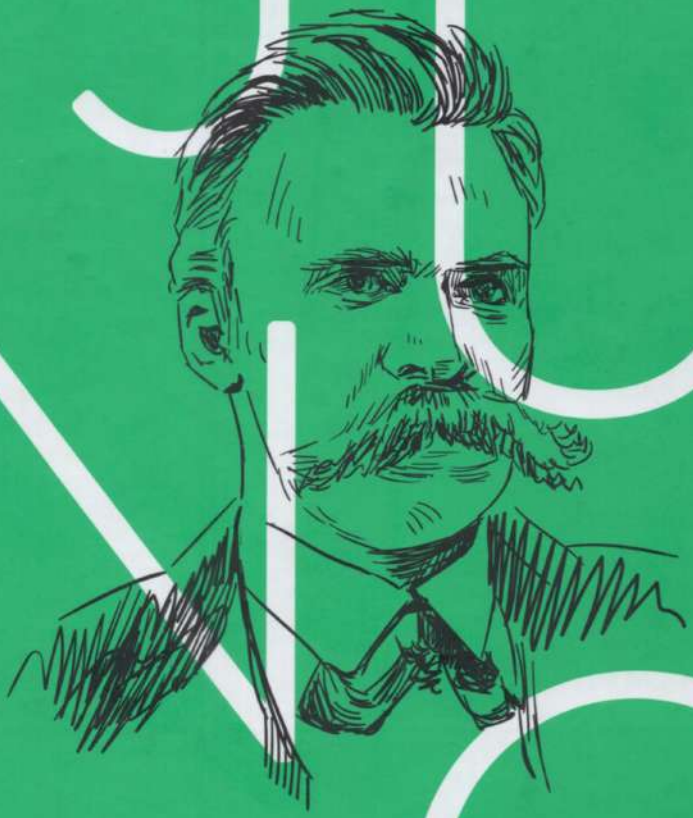
Yajnavalkya 346, 676
yamyamlık 270, 1060
Yang 79, 89, 92, 214, 221, 223, 532, 677, 726, 729, 917, 927, 960, 973, 976, 985, 987, 992, 997, 1001, 1090, 1144
Yasna 28

Yehova 578
Yeni Ahit 23, 58, 90, 129, 174, 175, 188, 201, 287, 299, 322, 349, 384, 385, 411, 448, 558, 612, 618, 691, 709, 747, 766, 781, 782, 844, 846, 847, 876, 878, 907, 1167, 1276, 1288, 1297, 1301
Yeşil Yüz 875
Yggdrasil 179, 180, 451, 910, 1212, 1219, 1224
Yin 79, 80, 89, 92, 214, 217, 218, 223, 314, 532, 677, 678, 726, 729, 917, 927, 960, 976, 978-980, 982, 984-986, 992-995, 997, 1001, 1090, 1144, 1264
Yin ve Yang 79, 202, 215, 216, 316, 460, 677, 917, 982, 1001, 1090, 1144
Yongden, Lama 595
Yuhanna İncili 40, 58, 210, 221, 242, 322, 412, 425, 488, 638, 648, 656, 657, 674, 710, 727, 751, 800, 849, 876, 1096, 1100, 1122, 1220, 1261, 1278, 1293
Yunan 13, 30, 31, 34, 53, 81, 136, 172, 188, 196, 199, 221, 272, 317, 367, 381, 384, 412, 470, 555, 556, 560, 583, 592, 641, 645, 670, 691, 723, 726, 727, 754, 765, 766, 771, 776, 781, 788, 807-810, 840, 877, 911, 921, 941, 945, 980, 1067, 1071, 1086, 1108, 1191, 1224, 1227, 1290
Yunanistan 38, 265, 328, 367, 872, 876, 980, 1087, 1154, 1290
Yüzün Meleği 30, 1297, 1299

Zen 1092
Zeus 30, 39, 52, 69, 121, 210, 211, 419, 601, 754, 755, 765, 776, 781, 955, 1027, 1105, 1108, 1109, 1120, 1124, 1127, 1242, 1243, 1290
Zimmer, Heinrich 24, 61, 88, 151, 213, 217, 374, 404, 524, 978, 1067, 1123, 1129, 1165, 1183
zodyak 329, 331, 367, 573, 581, 764, 1172, 1211
Zola, Emile 488, 489, 859
Zosimos 1067, 1227
Zrwanakarana 1086
Zwingli, Ulrich 167, 260, 261

C.G

JUNG

NIETZSCHE'NİN
ZERDÜŞT'Ü
ÜZERİNE
SEMİNERLER

THG
0065692
NLV

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786051 719306
FELSEFE